ZVON

TÝDENNÍK BELLETRISTICKÝ A LITERÁRNÍ

ROČNÍK VIII

ORGÁN A MAJETEK SPISOVATELSKÉHO DRUŽSTVA

REDAKČNÍ KRUH

ALOIS JIRÁSEK - K. V. RAIS - M. A. ŠIMÁČEK - JOS. THOMAYER
ZIKMUND WINTER

ZODP. VYDAVATEL A REDAKTOR M. A. ŠIMÁČEK.

V PRAZE
NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA
1908.

Tiskem České grafické akciové společnosti »Unie« v Praze.

OBSAH

BÁSNĚ.

Bebr Antonín, Noc 614

Breska Alfons, Aquarium 532, Stará zrcadla 583

Černý Boleslav L., Nálady 101, Život denní . . ., Snění . . . 651

Červinka Karel, Z nových básní: Ruka, Samota 163, Výhled, Longfellow, Alej z rokoka, Listí 164; Za Janem Červenkou 289, Smutná neděle, Konec bytosti, Zpěv dívčí chůze 721, Má vyhlídka 722

Heyduk Adolf, Z volných veršů 51, Vzpomínka z cest 323, Tritonka 324, Za Svatoplukem Čechem 385

Horský Emil, Večer v prosinci, Chvíle hysterie, Melancholie prachu, Všade zeleň vybledlá . . ., Smrt jezevčíka 180, Senoseč 626, Bez kvete modře, Stopy, Dálka truchlivosti 627

Jasan Karel, Letní jízda, Malířové okamžiků, Koleje 244, Kmitání, Hudba, Radost 245, Jiný svět, Zářijový hon 639, Volnost 640

Jesenská Růžena, Básně: V listopadu, Ballada, Píseň, K rudým západům 132, Píseň paní z námoří . . ., Minulost . . ., Nocturno, Zítra 276; Básně: Vise, V hluboké noci . . . 419, ?, Klid 420; Byl konec dne . . . 709, Mám drahou knihu . . ., V hluboké ticho velkého osamění, Umřela Luna 725

Karmen Svat., Melancholické verše, Ticho 148, Stesk 376, Nálada 377, Očista, Jaro 551, Tulákova píseň, Smutek marnosti, Večer, Carpe diem 785

Krofta Václav, Z básní: Doma, Píseň tragická 35; Můj otec 292, Nálada jarní 484

Křikava L., Z básní: Mrtvý 611, Zatrpklý Lohengrin 612

Levá M., Za zimy v horách 105, Někomu, Vzpomínka 212, Babička ze sušírny, Z domu 373, Ruskému vězni 468, U klavíru 581

Lidov J. M., Pozdvižení 98

Mužík Aug. Eug., „Hlubokou stopou“: Poesie, Starci 687, Soudce a souzený, Jsou duše . . ., Žalm 688

Opočenský Gustav R., Teskné sloky 195, Píseň, Zastřená okna, Setkání 196, Trávy voní . . . 328, Navečerní snění, Kaštany kvetou 547, Z mého kraje 664

Procházka Fr. S., Z knihy „Černý orel“: Cestou, Vyslanec 19, Monbijou 20; Z písniček kovářova syna: Slepý stařeček, Ballada o koupených duších 225, Pláňka 226; Za Janem Červenkou 289; Z písniček kovářova syna: Hymna stromům 433 Jsou podezřelí orlové, Ad libitum 434

Quis Ladislav, Ballada o pánu a otroku 438

Sládek J. V., Podvečer, Na Bouranici 307, Svému čížkovi 465, Ó, sudice — 661

Suchý Lothar, In memoriam, Ballada sladce kyselá 790

Trýb Ant., Píseň 216

Vrchlický Jaroslav, Strom života: Kořeny 3; Tři rozmarné ballady 67, Psyche Rodinova 113; Zaváté stezky: Ballada ku chvále ptáka, Koledníci, Mors 257, Ballada votivní, Finale 258; Nové básně: Dvanáctá, Dědův Silvestr, Causerie 337, Romance, Sloky, Resignace 338; Oda prchající lásky, Julium Sidus 513, Lázeň 561, Levcorion 562; Nové písně: Píseň, Jiná píseň, Jarní 673, Píseň, Divoké husy, Modlitba, Povzdech, Starosvětská 674

Zima Stanislav, První mé verše 84, Stáří 449, První jarní den 500, La Fête Champêtre, Vnuci 501, Pan professor mathematiky 593, Ze soudní síně 697

ROMÁNY, NOVELLY, POVÍDKY, ČRTY, ARABESKY ATD.

Calma Marie, Sochařka 290, 314, 330, 341, 354

Čapek K. M., Antonína Vondrejce státní stipendium 545, 548, 568, 583, 595, 609, 633, 637, 657, 667, 675, 693, 703, 710, 722

Červinka Karel, Dědicové 393, 401, 426, 443, 455, 474, 481, 501, 523, 535, 554, 570, 577, 602, 614, 627, 645, 649, 669, 678, 691, 704, 712, 729, 739, 749, 774, 791

Freyn V., Co povídal stařeček Loulů o Jarušce 87

Havránek K. V., Pozdní růže 166, 181, 193, 213

Jamot R. E., Paběrky 6

Jesenská Růžena, Noc na starém zámku 8, 25, 37, 49
— Zkamenělé srdce 229, 241

Kovanda St., Vidiny 339, 357, 379, 388

Kvapilová Hana, Třináctiletá 17, 33, 55, 65
— Tanečnice 97

Leger Karel, Podivná příhoda inženýra Vladivoje Vejvody 1, 27, 40, 59, 68, 81, 101, 122, 129, 154, 168, 184, 199, 209, 232, 248, 261, 273

Mašek Karel, Maddalena 733, 756, 772, 781

Svoboda F. X., Změňte místo 409, 417, 458, 468, 487, 497, 520, 538, 548, 565, 586, 600, 617, 630, 642, 651, 661, 680, 685, 698, 714, 725, 742, 758, 775, 786

Šimáček M. A., Maxinkův strýc herec 10, 23, 42, 57, 75, 90, 106, 120, 135, 151, 161, 186, 197, 216, 234, 246, 266, 282, 298, 308, 328, 344, 362, 377, 391, 406, 424, 451, 471, 490, 507, 518, 529

Tréval-Viola, Mrtvé plameny 114, 138, 145, 170, 177, 202, 219, 226, 250, 263, 279, 295, 310, 324, 347, 359, 369

VZPOMÍNKY, STUDIE A STATI POUČNÉ

Adámek Jaroslav, M. Pogodin a P. J. Šafařík 689

Bauše Bohumil, Podoba zvířecí ve výtvarném umění 86, 99
— Kouzlo lesa 735

Čechová Růžena, Sníh 515

Dušek V. J., Výchova a vzdělání moderního člověka 404, 422, 441, 453, 465, 484, 504

Emingrová Katinka, Český skladatel — příznivec Mozartův 598, 625

Hodek J., Z korrespondence Svatopluka Čecha prof. Jos. Wünschovi 532, 552, 563, 581
— Z korrespondence prof. Jos. Wünsche Svatopluku Čechovi 753, 769

Hübner Václav, Josef Merhaut 118, 133

Chytil Karel Dr., O domě „U Vejvodů" 612

Mádl K. B., Čechův hrob 437

Stašek Antal, Ze vzpomínek 258, 277, 293, 305, 321

Strejček Ferdinand, Vzpomínky Dra Em. Engla na „Ruch" 148
— Některé nepravdy o Svatopluku Čechovi 420, 434

Svoboda F. X., Hana Kvapilová v poměru k autorům 439

Šimáček M. A., † Svatopluk Čech 353

Winter Zikmund, Malíři pražští šestnáctého věku 4, 20, 35, 53
— Karbaník veliký 165
— Začátky germanisace našich měst 373, 386
— Ševci a krejčí v XVI. věku 655, 665, 677

Ze zápisků paní Josefy Špottové 72

Z posledních dopisů Svatopluka Čecha 640

REJSTŘÍK JMENNÝ I VĚCNÝ.

Z RUBRIK LITERATURA, DIVADLO, VÝTVARNÉ UMĚNÍ a TÝDEN. *)

Aby nás Pánbůh . . . 336, 352, 384, 416, 448, 464 — *Aischylova Oresteia 172 — Akademie české výroční shromáždění 175 — Akademie Goncourtů, spor o místo po Huysmansovi 111, 128 — Akademie umění a noví němečtí professoři 191, 255 — Alberta Edvarda pamětní deska 748 — Albini, nová opereta jeho 446 — Aleksandrinskij těatr petrohradský 46, 189, 271 — Aleš Mikuláš, nové obrazy 607 — Alchymie urážkou 240 — Almanach studentský 647, 684 — † de Amicis Edvard 400, 415 — Andersenovo museum v Dánsku 480 — Andrejev Leonid, jeho zdravotní stav a nové práce 271, nové drama jeho 684 — d'Annunzio Gabriele, jeho reklama 14, premiera jeho „Lodi" 239 — † L'Arronge Adolf 560 — Auber, Němá z Portici 430 — Autorské právo, zákon o něm v ruské dumě 495

Barrie J. M., *Velebníček 574 — † Bartoněk Vojtěch 732 — Beethovenovy vídeňské tance 112 — Becque Henry, *Pařížanka 574 — Béni Rudolf, výstava jeho 431 — Benešić A., nová dramata 223 — † Berg Leo 660 — Bernard Tristan, *Majorův sluha 318 — Bernard a Godfernaux, *Triplepatte 731 — Bernhardtová Sarah vzdala se učitelství na konservatoři 624 — Bernstein Henry, *Zloděj 29, Simson 143 — Bezručovy básně, chystané vydání 621 — Bílek František, nové výtvory 622 — † Bilibin V. V. 624 — Bizet G. o jiných 288 — Björnson proti svému synu 48 — Björnsonovy 75. narozeniny 192 — Björnsonův projev ve prospěch Slováků 31, 63 — Björnson Björn odstoupil z ředitelství divadla v Christianii 143 — † Blum Ernest 15 — Blyttovy vzpomínky na první norskou scénu 224 — Bor J. J., Eduard Vojan 207, *398 — Böttinger Hugo, nové obrazy 591 — Brunner V. H., nové obrazy 607 — Bubeníček Otto, obrazy jeho 190 — Bukovac Vlaho, nový obraz jeho 191 — Bulharské národní divadlo 62, vypravuje české činohry 316

Caillavet a de Flers, *Láska bdí 462 — † Capelli Enrico 463 — Capus Alfred, *Slečinka z pošty 222 — Censura ruská 255 — Cesta z Vídně do Prahy r. 1609 432 — Cikáni v Domažlicích 784 — † Coppée François 560 — Correggio, cena jeho obrazů 496 — Cvičná scéna Národního divadla 254

*) Hvězdička před názvem knihy neb divadelní hry znamená referát.

Čaják Jan, Tři rozprávky 301 — Čech Leander, *Karolina Světlá 141 — Čech Svatopluk, Písně otroka v 30. vydání 207, † 368, 383, 429 — Čechov A. P. jako zpěvák 96, jeho pomník v Badenweileru 696 — Černý Adolf, *Království ticha a smíru 236 — Černý Boleslav L., *Večerní stíny 236 — † Červenka Jan 303 — Čirikov E., Marja Ivanovna 255 — Čestné platy básníků 527

Dante osobou dramatu 590 — Dějiny umění, o studiu jich 272 — Destinová Emma čestným členem Nár. Divadla 334 — † Deželić Gjuro 112 — † Djordjevićova Sofie 708 — Dobrovského pozůstalost 159 — Dostal A. B., *Minuty 141 — Dostojevského „Běsi" zdramatisováni 62, jeho korrespondence 560 — † Drachmann Holger 272 — Drobný Vladimír, *V otrávených vodách 525 — Dürer, cena jeho obrazů 496 — † Dvorský František 96 — Dvorský, Franta a Růžička, *Ze slovanských hor 301 — Dvořák František, Výstava v Ml. Boleslavi 47 — Dvořák Rudolf, *Dějiny markrabství moravského 44 — van Dyck, cena jeho obrazů 496 — Dyk Viktor, *Posel 44, *Ranní ropucha 445 — Dýma Josef, *Povídky a bizarrerie 397

† Eiselt J. B. Dr. 732 — † Engel Emanuel 95 — Engel a Horst, *Modrá myška 707 — Esmann Gustav, *Starý domov 351, *Otec a syn 364 — † Ewald H. F. 512

Fajfky první 176 — Fastrová Olga, *Fata morgana 317 — Fiala O., Obrazy jeho 191 — de Flers a Caillavet, *Láska bdí 462 — Flos František, *Na cestách životem 635 — Francouzská práce v Norimberce 448 — Franko Ivan, *Haličské obrázky 172 — † Freyn Václav 64 — Falějev N., Immorteli 93 — † Faster Otto 32 — Fulda Ludvík, *Janek 605

Galović Fr., nová dramata jeho 62 — Garšin o kritice 647 — Garteveld, Píseň vítězné lásky 93 — George Henry, *Sociální problémy 647 — German Juliusz, Mściciel 143 — Giordano Umberto, *Fedora 493 — Gnědič P. P., nové drama 223, 271 — Godfernaux a Bernard, *Triplepatte 731 — Gogol, jeho smrt 159, jeho „Revizor" v Paříži 414 — Gollova přednáška o rozdělení pražské university 144 — Gorkij Maxim napsal nové drama 590, nové zprávy o něm 592 — Gorlenko-Doliná Maria, 20. výročí činnosti 414 — † Grabowski Zygmunt 144 — Grégrova Iza odchází z Nár. divadla 478 — Grigorjev A. G., Kolem továrny 92

Halbe Max, Das wahre Gesicht 63 — † Halévy Ludovic 544 — † Hálková Dorota 175 — Hauptmann Gerhard, nové drama 63, 462, *Bobří kožich 542 — ryt. Havelka Matěj, výročí narozenin 512 — Havelka Roman, obrazy jeho 190 — Hedberg Tor, I. Ulfstjerna 80 — Herceg F. *Láska Zuzany Simenové 762 — Hereckého umění ruského úpadek 479 — Heritesovy sebrané spisy 671 — Hermant Abel, Monsieur de Coupière 143 — † Herold Josef 512 — Heroldova veselohemí cena 271 — Herrmannovy spisy v německých překladech 461 — † Heš Vilém 256 — Heydukovo a Kálalovo provolání ve prospěch Slováků 111 — Hlasování o premiéře dramatu 494 — † Hlávka Josef 399, 414, 464 — Hloucha Joe, *Vzpomínky na Japonsko 683 — Holárek Emil, výstava jeho prací 110 — Holeček J., Naši 604, 620, 659 — Holý Josef, *Mračna 573 — Horáková Abigail, *Páni 270 — Horažďovický magistrát hájí české řeči 708 — Hořčička-Klíma, *Lidová čítanka 316 — Horký Karel, *Vodopád Giessbach 285, *Velký pátek 730 — † Houdek Vladimír 748 — Hovorka Jos. M., 60. narozeniny 720 — Hudeček Ant., Souborná výstava 31, nové obrazy 591 — Humor tiskové chyby 336 — Hurbana Vajanského sebrané spisy 29, *413

Chalupný Em., *Havlíček 493 — Chebští uměli česky 336 — † Chiarini Giuseppe 708 — Chopin, jeho smrt 256, historky o něm 495 — Chorvatské zemské divadlo 62, 93, 126, 303, 335, 446, 543 — Chudožestvennyj Těatr moskevský 93, 399, 696, 763

Ibsenova literární pozůstalost 64, jeho čestný plat 527, nově objevená práce 624 — Ibsenův model k Noře 192 — † Ignatěv Nikolaj P. 648 — Impressionistů franc. výstava 31, 79, 93, 109 — † Innemann Rudolf 127 — Islandské divadlo 544

Jagič Ignatij Vikentjevič, 70. narozeniny 636 — Jahn Methoděj, *Duhová vidma 253 — Jakší Josef, obrazy jeho 191, † Jakší Josef 795 — Jakubec-Novák, *Geschichte der čechischen Literatur 268 — Janowski Stan. sestavil hereckou společnost 430 — Jansy Václ. výstava 142 — Japonští herci v Evropě 63 — Jarník Jan Urban, 60. narozeniny 544 — Jaroszyński T., Podczlowiek 46 — Jednoty umělců výtvarných výstava 190 — † Jefremov Petr Aleksandrovič 288 — Jelínek Hanuš, *Melancholikové 461 — Jesenská Růžena, *Legenda ze smutné země 188 — Jiránek Miloš, nové obrazy 607 — Jirásek Alois, *Samota 381 — Jonáš Karel, *Skvrna 398 — Jossotova výstava 239 — Jullien Jean, *Moře 237 — Jung V. A., 50. narozeniny 696 — Juškěvič S., Korol 287 — Južin A. I., 25. výročí činnosti 335

Kafkova nová socha 622 — † Kahlík František 336 — Kalousek Josef, 70. narozeniny 446 — Kalvoda, sochař, výtvory jeho 191 — Kalvoda, malíř, výstava jeho 367 — Kampanilla benátská, její obnovení 763 — † Kanajev Aleksandr Nikolajevič 112 — † Karpenko Karyj, dramatik maloruský 15 — Kašpar Adolf, nové obrazy 607 — Kawecki Zygmunt, Szkola 47 — Kejklíři v Kolíně 304 — Keramika berounská 560 — † Kheil K. P. 400 — † Kign Vladimir L. 624 — Kjaer Niels, Den súčtování 126 — Kjuj César Antonovič, 50. výročí činnosti 160 — Klácel F. M., 100. výročí narozenin 463 — Klášterský Ant., *Sonety prchavých okamžiků 236 — Klostermann Karel, 60. narozeniny 335 — Klusáček K., nové obrazy jeho 191 — Knihy a láska k nim 320 — Knüpfer Beneš, nový obraz 191 — Kolarić-Kišur, Okovi života 479 — Kollár J. J., z pozůstalosti jeho 240 — Kolyško A., Dělcy 126 — † Komarov Visarion V. 256 — Konšel a prase 732 — Koperník, 400. výročí jeho nauky 223 — Kořenský Josef, *Na severu Nového Zélandu 542 — Kostecki Platon, 75. narozeniny 127 — Kovalevská Soňa, *Nihilistka 557 — Kovařovicův koncert 479 — Krakovské divadlo 46, 143, 366 — Kramérius Václav Matěj, výročí smrti 415 — Kramského Ivana Nikolajeviče museum 80 — Krásnohorská Eliška, 60. narozeniny 126 — Krejčí František dr., 50. narozeniny 720 — Krejčí F. V., *Zrození básníka 333 — Krössing Ad., 60. narozeniny 255 — Krumlov, jeho obcovací jazyk v 16. stol. 528 — Křepčík Jaroslav, Agonie 622 — Křikava Louis, *Pavillon moru 29 — Kuffner Hanuš, *Husitské vojny 510 — Kuffner J., O češtině úřední i vědecké 111 — Kuchař Josef, 60. narozeniny 127 — Kuchyň staročeská 748 — Kurt M., *Všichni tři 510 — Kuzmanovič Alb., Nová dramata 93 — Kvapil Jaroslav, *Básně 285 — Kvapilová Hana, Literární pozůstalost 14, *222, pomník 95 — Kvedrová-Jelovšková, *Vesnické povídky 206 — † Kvíčala Jan 608

† Lacina Josef 623 — Láska vše přemůže 720 — Laskavý pán 48 — Lavedan, Markýz Priola 189 — † Lavereckij N. A. 112 — Lawrence, cena jeho portrétů 496 — Leger Karel, *V zakletém zámku 445 — Lehner Ferd., *Dějiny umění národa Českého 108 —

† Leistikov Walter 720 — Lékárníci a odplata budoucí 144 — Leroux Xavier, *Královna Fiametta 78 — Lesueur D., Maska lásky 317 — † Lešetický Vojtěch 255 — † Lie Jonas 648 — Lisabonská výstava literatury, umění a míru 400 — Liszt, historky o něm 495 — *Literatura česká XIX. století 477 — Literatura dobrodružná a sensační 144 — Loti Pierre, *Ramuntcho 383 — Lvovské divadlo 126

Maixner Emerich, 60. narozeniny 111 — „Máj", výroční schůze jeho 647 — Malát, *Veselé námluvy 271 — Malířová Helena, *Právo na štěstí 695 — Maloruská literatura, pokrok její v Rusku 479 — Malyj těatr petrohradský 46, 126, 223, 287, 335, 511 — Mandela Cyrila posmrtná výstava 158 — „Manes", XXVI. výstava jeho 558, 575, 590, 607, 622 — Marcinowská J., Piastowie 47 — † Marenco Romualdo 64 — Maria Jaroslav, *Dvě 302 — Marschner, Hans Heiling 543 — Mařatkovy portréty 623 — Masaryk contra Novák 495 — † Matavulj Simo 400 — Mathiolův herbář 160 — Matrika svateb nejstarší 780 — Maupassantovy dopisy 15 — Mayer Jaroslav Maria, *Má jest pomsta 428 — Merežkovského nové drama 79, 223 — Merhaut Josef, *Básně 557 — Města česká a jejich poměr k umění 47 — Meysl veliký 416 — Miciński A., Kniaź Potiomkin 47 — † Michějev Vasilij Michajlovič 608 — Michel Angelo, honoráře jeho 496 — Mikule Jan, obrazy jeho 191 — Miletić Stjepan opustil záhřebské divadlo 126, smrť jeho 780 — Miltonova bible 304 — Mitrovič Andr., jeho nová opera 303 — Molièrova židle 708 — Molnár František, *Ďábel 606 — Mozart, *Cosi fan tutte 207 — Mrazík Jan, 60. narozeniny 660 — Mrštík Vilém, *Zlatá nit 92, *A. F. Pisemskij 573 — Müller Arnold, *Konec samostatnosti polské 77 — Munkáczy Michael, historky o něm 496 — Musorgského „Boris Godunov" v Paříži 399 — Myslbek Josef Václav, 60. narozeniny 672 — Myslbek K., výstava jeho obrazů 494 — Myši spečetěné 544

Najděnov A. S., nová dramata 189 — Nakladatelská smlouva starodávná 288 — Nápisy na knihovnách zajímavé 416 — Naše Slovensko, nová revue 77 — Nečásek Ant., *Vločky 364 — Nedbal, *Z pohádky do pohádky 301 — Nehajev J., Život 62 — Němci uměli česky 384 — Nepoměřičtí kacíři 224 — *Nerudy Jana kritické spisy 13 — Nikorowicz Ignacy, Censor moralności 47, 190 — Nobelovy ceny 223 — Novák Arne, *Die Čechische Literatur der Gegenwart 268, polemika jeho s Masarykem 495 — † Novopacký Jan 648

Obrovský Jakub, jeho obrazy 190 — *Od kolébky Riegrovy 364 — Ochovský S., Tučné obročí 62 — Opilstvo žádné čáry 464 — *Osení 683

Paganinovy nové skladby 304 — † Palacký Jan 368 — *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko 542 — Pařížská divadla 158 — † Paulík Josef 80 — Perly v omáčce 352, 384, 416, 448, 464, 480, 495 — † Petrlík Kristian 447 — Petrohradská divadla 46, 93 — Petrolej nač byl 672 — Petrov O. A., výročí narození 159 — Petrović G., Suza 63 — Pěvecký zájezd do Paříže 432, 512 — Pikhart Alf., *Starošpanělský zpěvník 349 — Pinero Arthur, *Pořádek v domě 635 — Pisemskij F. A., *Hořký osud 350 — Plěščejev A. A., Snalet 511 — Poe Edgar Allan jako dramatik 63 — Poddaný zdvořilý 128 — Pokladů hledání 112 — Potraviny, cena jejich před 150 lety 624 — † Promyk Kazimierz 696 — Prostějov, otevření národního domu 175 — Protekce a jistota 352 — Protopopov V., Černé vrány 93 — Przybyszewski St., *Zlaté rouno 287, Za štěstím 318 — Přírodozpytců a lékařů českých sjezd 591 — Puccini, Madame Butterfly 30, 335, 365 — Purkyně J. E., jeho popsí odhaleno ve Vratislavi 287 — Puškin, Boris Godunov 93 — Puškinův souboj 128

Radimský V., Souborná výstava 240 — Radostná událost 480 — Raffael, cena jeho obrazů 496 — Reklama pro dekadenci 414 — Rembrandt, nový obraz jeho 128, cena jeho obrazů 496 — Renard Jules zvolen členem akademie Goncourtů 128 — Rěpin Ilja vzdal se professury 48 — Ressl Josef, výročí smrti 63 — Riccordiovo hudební nakladatelství, 100leté jubileum 462 — Riegrova nadace, první rozdělení její 320, 383 — Rigand, cena jeho portrétů 496 — Rimského-Korsakova „Sněguročka" v Paříži 399 — † Rimskij-Korsakov N. A. 623 — Rodin o realismu a idealismu v umění 608 — Rosenzweig-Moir Josef, *Zahrady života 525 — Rostand E., nové drama 366 — Rotschildova nadace pro dramatické autory 558 — Rozkošný Jos. R. 75. narozeniny 794 — Rubens, cena jeho obrazů 496 — Rudolf Alfréd, *Červánky svobody 381 — Ruská operní družina v Německu 558 — Rydel Lucyan, Jeńcy 366 — Ryškov V., Volna, Sklep 46

Řemeslník nesolidní 400 — Řezníků drahota 512

Salten Felix, *Odjinud: Hrabě, O život, Z mrtvých vstání 793 — Samaritánský text knihy Josua 636 — † Sarasate Pablo 795 — Sardou, nové drama 190 — Savits J., O záměru dramatu 254 — Sedláček Alois, 30. výročí činnosti 527 — Segantini G., jeho museum 576, jeho poslední práce 748 — Shaw B., Pokrytec 93, *Živnost paní Warrenové 108, jeho výrok o cenách 528, anekdota o něm 607, *Motýl 747 — Scheinpflug K., *Moře 349 — Schmoranz Gustav slavil své abrahamoviny 795 — Schnitzler Arthur, *Život volá 413 — Simon Fr., nové obrazy 591 — Sinclair Upton, nový román 765 — Sklenářová-Malá čestným členem Nár. divadla 334 — Skromní a zapomenutí, literární publikace 334 — Slabý Fr., obrazy jeho 191 — Sládek J. V., *Spisy básnické 125 — Slavjanský Dimitr Aleksandrovič 684 — Slovanský přípravný sjezd 671 — Slovenská knižnice 301 — Smutný výběr 32 — Sofoklův Oidipus v Londýně uznán závadným 732 — Sokol E., *Slunce 589 — Sokol-Tůma E., *Na prahu života 762 — Sologub F., Poběda smerti 158 — Spisovatelské divadlo v Petrohradě 174 — Stasov V. V., pomník jeho 576 — Statistika německých divadelních scén 366 — Stibral J., obrazy jeho 191 — Strejček Ferdinand, O Svatopluku Čechovi 445 — Stretti Viktor, nové obrazy 607 — Strozziová-Růžičková Marie, 40. výročí činnosti 254 — Střílení do mračen 608 — Student směru positivního a reálního 496 — Stupeckého obrazárna 384 — Subvence divadelní v Uhrách 511 — Sudermann H., Růže 47 — Sucharda Stanislav, nové výtvory jeho 623 — Suvorin A. S., nové drama 109 — Svatba smutná 64 — Svatobor, výroční schůze 447 — Svoboda E. X., *Srdce její zkvétalo vždy dvěma květy 778

Šalamounova „Píseň písní" jako drama 463 — Šetelíkovy obrazy 190 — Šimáček M. A., *Poslední scéna 77 — Šimek Josef, *Kutná Hora v XV. a XVI. století 155 — Šípek Karel, *Čtvrtá kniha povídek a humoresek 646 — Škol uměleckých českých očista 671 — Šmaha Josef, 60. narozeniny 684 — Špažinskij J. V., Sfinx 223 — Špillarovy nové obrazy 591 — Štech Václav, *Deskový statek 253, *Prožluklé historky, Předměstské humoresky 445 — Štiky na rathouze 16 — Štursa Jan, nové práce 607, 622 — Šubert Fr. Ad., Dějiny samostatnosti českého divadla v Praze 207 — Švabinský Max, nové obrazy 576, 590 — Świętochowski A., 40. výročí činnosti 288

Táborský František, 50. narozeniny 272 — Tajovský Jozef, Smutné nôty 301 — Tartufari Clarice, nová hra 190 — Testoni Alfredo napsal drama o Wagnerovi 383 — Theuriet André, *Kniha krajanky 92 — Tolstoj Lev Lvovič napsal divadelní hru 14,

109, 287, 544 — Tolstoj Lev Nikolajevič, projev proti Maďarům 63, 80. narozeniny jeho 304, 352, 400, 608, 624, 731, zamýšlené uvěznění jeho 527, jeho domácí život 762 — Tresić-Pavičić, Ciceronovo progonstvo 543 — Tréval Emil, *Antiky 412, *Válka bohů 525 — †Truhlář Antonín 778 — Turkovo nadání 432 — Tyl J. K., výročí smrti jeho 303, 334, 335, 592

Ullmann J., nové obrazy 607 — Umělecké divadlo moskevské v. Chudožestvennyj těatr — Unflot, nadávka 256 — Úprka F., Okopavač 622 — Urban František, obrazy jeho 190

Vaic J., souborná výstava 239 - Vánoční publikace pro mládež 188 — Vánoční výstava českých umělců 208 — Varšavské divadlo 46 — Vazov Ivan, nové drama 319 — Veber Pierre, *Ruka nevěry 302 — † Veinberg Petr J. 684 — Velasquez, cena jeho obrazů 496 — † Veličkov Konstantin 144 — Venuše Milosská, nově nalezená soška její 576 — Verše procítěné 696 — † Vikelas Dimitrios 708 — Viková-Kunětická, Přítěž provedena v Drážďanech 62 — Vilém II. režisérem 366 — Vilímek J. R., „Ze zašlých dob" 761 — Vinohradské divadlo, slavnostní otevření 157, opera jeho 173, činoherní a operní novinky 189, slavnostní večer Čechův 429. jeho cesta do Vídně 778, 794 — Vlaská brána na Novém Světě v Praze 96 — Vlci v Čechách 176 — † Vlček Václav 719 — Voltairův obchodní talent 696 — Vrchlický, *Západy 62, *Barevné střepy 477, *Korálové ostrovy 659 — Vyskočil Q. M., *Modré hory 156 — Wagner R., Kosciuszko 93, jest hlavní postavou dramatu 319, Bludný Holanďan 237 — Wachsmann B., nový obraz 607 — † Webr z Pravomilu Josef 431 — Wels H. G., *První lidé na měsíci 707 — Wied Gustav, *2×2=5 382 — Wilde, Obraz Doriana Graye, spor o jeho zdramatisování 14, *Vějíř lady Windermereové 189, anekdota o něm 480 — † Wünsch Josef, cestovatel 159 — † Wyśpiański Stanislav 176

Zámořská cena na nejlepší české dílo dramatické 46 — Zajc Ivo složil nové operetty 143 — Zamacoïs Miguel, *Šaškové 510 — Zapolská Gabriela, Ich czworo 125 — † Zapp Karel 80 — Závozníků starodávných pravidla 684 — Zdraví lidu, nový časopis lékařský 317 — † Zenger Karel V. 303 — Zeyer Julius, rukopis nedokončeného eposu 63 — † Zinovjeva Lidija D. 112 — Zola, korrespondence jeho 447, jeho pomník 464

Žeromski Stefan, *Povídky 142 — Žid mlsný 192 — Židovské mudrosloví 80 — Židovský literární klub v Petrohradě 336 — Žurnalistů slovanských sjezd 778

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

Červnové sluněčko hřálo, důkladně hřálo. Bylo vidět, jak se chvěje rozžhavený vzduch v zemdleném tichu nepokosených luk mezi květy zlatých pryskyřníků i nad řekou, světélkující po proudu jiskrami zčeřených vln. Sám ten polední žár zněl zoufale jednotvárným bzukotem neviditelných mušek. Nebylo stínu ani ve vrbách, ani ve trávě, k samé zemi pod svadlé lupeny pronikaly palčivé. paprsky. Jenom jakýsi veliký slunečník rozevřený nade břehem, kde prudkým ohybem Labe se odráželo, hlodajíc pod vymletými kořeny, aspoň tolik stínu poskytoval, mnoho-li pro svoji osobu potřeboval pan inženýr Vladivoj Vejvoda.

Sedě na nízké polní židli pracoval inženýr pilně zaznamenávaje výsledky měření. Pod slaměným kloboukem v divnou formu smačkaným řinuly se mu po čele krůpěje potu. Oděn byl v režný, lehký kabát a ve stejné spodky pasem sepiaté, košili na prsou měl rozhalenu. Vysoké boty ještě od rána byly zabláceny, jak bloudil zrosenou travou a mokřinami. Kouřil jakýsi laciný doutník, štiplavý jeho dým z daleka zaháněl komáry, a proto si tento druh pan inženýr nad jiné oblíbil.

„Hej! Bylino!“ zavolal chraptivým hlasem, který se docela shodoval s obličejem zarudlým, porostlým plavým, řídkým vousem, s očima bledě modrýma, trochu vyjevenýma, s odulými rty a širokým nosem, do modra pomalu prokvetajícím.

„Zde!“ po vojensku ozvala se odpověď kdesi opodál proti vodě za houštinami.

„Číslo?“

„129!“

„Toníku!“

„Zde!“ jiný hlas odpovídal.

„Kolík zaražen? Pevně?“

„Pevně.“

„Znamení na nejbližší vrbě?“

„Už jsem všechnu barvu vymazal. Jako po nějaké patálii se to červená.“

„Jo, inženýři!“ zabručel Bylina, který si potrpěl na krátké, hlubokomyslné průpovědi.

Byli tam za houštím proti vodě pomocníci inženýra Vladivoje Vejvody. Starý Bylina, ještě nějaký pozůstatek po taliánských válkách, bezzubý, s plesnivým strništěm na bradě, dobrák na pohled, učiněný dobrák, ale z maličkých oček mu čtveráctví šilhalo. Žvýkal tabák a prozpěvoval si potichu: „A komu tak pěkně hrajou? a to hrajou Bylinovi —“

Druhý byl osmnáctiletý kluk Tonda, který neměl otcovského jména, čertovo kvítko, s kloboukem k levému uchu, s cigaretou v zubech, lenoch takový, že se mu starý Bylina nevyrovnal. Oba horovali pro půvab jarní přírody v zelených lukách, kde možno někde za větrem, kam inženýr nevidí, pod kvetoucím šípkem v samé mateřídoušce si lehnout, založit ruce pod hlavu a dívat se na hru letících obláčků. Mimoděk se při tom člověk stává poetou.

„Labe neuteče!“ říkal vždycky starý Bylina a odplivoval.

Změřili tak už hezký kousek říčního toku, podél hadovitých zákrutů mezi nízkými, hlinitými břehy, zaráželi červenobílé tyče, tahali řetěz, zatloukali kolíky, rudou barvou znamenajíce svoje stopy, každý pevný bod kolem vody, mezníky, pařezy

i staré vrby pomalovány byly číslicemi, různými značkami, kolečky, střelkami — i lopuchové listy byly zastříkány, jako po nějaké patálii, jak pravil Bylina. Neboť Vladivoj Vejvoda byl zvyklý pracovat důkladně.

Někde daleko za vodou zvonili poledne, přitlumený cinkot vesnického zvonku zapadal do teskného ticha — chvílemi mušky a komáři jej bzukotem přehlušovaly.

„Padla!“ pravil rozhodně Bylina. Inženýr podíval se na hodinky.

„Opravdu poledne!“ zahučel skládaje své papíry, „člověk pranic neudělá — pořád vězíme na jednom místě. Pěkný kousek tady! Labe se motá a točí, obloukem se vrací skoro tam, odkud jsme vyšli a k tomu všady plno tůní a jezírek ve starých korytech. Zase tě jednou čert ošidil, Vladivoji Vejvodo! — Hej, Bylino! ještě je tam v koši láhev!“

Bylina došel ke koši schovanému pod břehem. „Není!“ řekl krátce.

„Co?“

„Deset prázdných!“ — Tonda zapáliv cigaretku pomáhal počítat. „Deset —“

„A tohle!“ zavrtěl inženýr hlavou. „Všechno jsme už vypili?“

„Všechno, milostpane!“

„To vy, lotři, leviatáni věčně žízniví!“ zaláteřil. „Takhle za houštím se válet, to umíte, práci se vyhýbáte jako čert kříži, mne zdržujete a ještě poslední láhev, na kterou jsem se těšil, nešlechetně mi vypijete!“

Bylina hleděl melancholicky do země, bezzubými dásněmi cosi překusuje, Tonda očima pomžikoval — bylo vidět, že jsou dojati.

„Labe byste vypili!“

Bylina nedůvěřivě potřásl hlavou.

„Beztoho i červená barva z plechovky nějak příliš rychle se vám ztrácí.“

Tonda s bolestnou výčitkou pohledl na pana inženýra. Bylina vzdychl, zadrbal se pod bradou a rozvážně promluvil: „Myslím, že bude brzo pršet. Ještě do večera, myslím.“

Inženýr zaklel. „Co s vámi, ničemové? Utopit vás v neregulovaném Labi. Jenom vy budete mít na svědomí, nebude-li regulace ve dvacátém století provedena. Co teď tady na poušti?“ Rozhlédl se. Poušť plná zářivých květů, které se rozlévaly do nekonečna mezi olšovím a vrbami a v nich ztrácela se každá stopa lidská. Sotva klikatý tok neregulovaného Labe probleskoval tu i tam ve květech a v zeleni svých břehů.

„Poušť!“ vzdychl inženýr. „Jenom voda a luční kobylky!“

Bylina se otřásl.

Ovšem v dálce, dolů po vodě bylo město, ale odtud klikatinou labských zátočin zdála se cesta k němu nekonečnou a nejistou ještě mezi tůněmi a bažinami.

„Konečně jaká pomoc?“ usoudil inženýr. Nemožno přece ve službách zemského výboru zemřít žízní a hladem. Poslal tedy Tondu s košíkem do města. Šel by sám, ale nechtělo se mu v sálavém horku. A odpoledne nutno ještě pracovat.

„Pospěš si, v pivovaře ať ti k lahvím kus ledu přidají!“ napomínal Tondu starostlivě, „a ne abys do večera tam zůstal!“

„Milostpane, půjdu s ním, ráčejí dovolit!“ Bylina se přihlásil. „Kluk hloupá mohl by do tůně spadnout, on to tady nezná, a hastrmani jsou v každé kalužině — ráčejí dovolit, ani se nenaděješ a jsi tam!“ Bylinovi odjakživa nejhroznější smrtí bylo utopení.

„Nu, to se dočkám!“ ušklíbl se inženýr. „Do dvou hodin ať se vrátíte!“ křičel docela zbytečně na své pomocníky. „Tamhle pod dubem vás budu čekat! Slyšíte? mám žízeň!“ ještě zoufale zavolal hlasem, jdoucím z hloubi duše.

„Labe neuteče!“ zahučel Bylina, poklusávaje drobnými krůčky za Tondou, který tuze pospíchal, aby už byl za vrbami.

Inženýr docela osaměl na břehu, sotva zahlédl ještě kohoutí pero Tondova klobouku, jak za houštím mizí. Postál chvilku, protáhl se, s jakousi resignací šlehl očima dolů pod vysoký břeh, kde zpáteční proud se točil a tiše odněkud z hlubiny vyvřel kroužící vír.

„Labe neuteče!“ pomyslil si pan inženýr stejně jako Bylina. Byla to dojemná shoda názorů, ovšem vypěstovaná dlouhou zkušeností. Opravdu Labe teče a teče a nikdy neuteče. Potěšiv se tímto vědomím, Vladivoj Vejvoda ubíral se k rozsochatému starému dubu, své plány a výpočty v deskách pod ramenem nesa.

Dub rozkládaje větve až k zemi, sliboval větší stín a chládek nežli inženýrský slunečník. Sotva znatelná pěšinka, dávno zarostlá kypící travou, vedla tím směrem, a když inženýr došel k dubu, okázalo se, že pod stromem v bývalém řečišti leží jezírko, staré Labe s bahnitými břehy, zarostlými vysokým rákosem a trním. Velikým obloukem někam daleko do luk a do houštin se zatáčelo. Nehybná voda byla na pohled černá skorem, uprostřed jako na hlazené oceli tříštil se v tisíc paprsků odraz žhoucího slunéčka. Sotva tu

a tam vyplula bublina z černé hlubiny, sotva vodní pavouk přeběhl. Několik vydoutnalých vrb, skloněných jako babičky s velikými hlavami, obrostlými svěžím ještě proutím klonilo se k vodě, divoký chmel šplhal se po nich a svlačec zavěšoval své úponky po hustém trní.

Páchlo tu bahnem a puškvorcem, hnijící pahýly zapadlých stromů vyčnívaly z tůně a po břehu bujela divoká směsice lopuchy a bolehlavu a kopřiv.

Inženýrovi ztratila se pěšina, ale našel ji po několika krocích opět a byla tu znatelnější. Stoje rozkročen ve stínu pod stromem sňal klobouk a otřel pot s čela. Jeho vlasy, ačkoliv nečítal ještě ani třicet let, už velmi prořidly. Postavou nebyl vysoký, za to rozložitý v ramenou a dobré váhy 90 kilogramů. Vzhledem k této váze říkával, že neměl být inženýrem, nýbrž professorem. Opravdu i tady cítil, jak se mu nohy pomaličku boří do rašelinovité půdy.

„Hle, co zkusí ubohý inženýr! Proč jsi se nestal professorem, Vladivoji Vejvodo? Nemá toho plahočení, pěkně na kathedře si sedí, ve stínu . . .“

Tak a podobně uvažoval, zapáliv si nový doutník. Ohlížel se po místečku, kde by na měkkém drnu nejlépe pohověl unaveným údům, ale brzy cosi jiného zvábilo jeho pozornost. Za houštím asi dvě stě kroků daleko stála celá skupina ovocných stromů. Podivil se tomu. Vysoká hrušeň uprostřed, kolem několik štěpů — pravda proschlých a zakrsalých, patrně nedařilo se jim v bahnité půdě — ale co tu chtějí zapadlé uprostřed luk?

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

JAR. VRCHLICKÝ:

STROM ŽIVOTA.

KOŘENY.

I.

PÍSEŇ KOŘENŮ.

Jen se, braši, protáhněme
v staré matce, zemi!
Pijme tam, co nalezneme,
všemi ručejemi:
doušky staré Síly
vzdor a vytrvalost,
k velikému cíli
houževnatost, stálost.

Neoblomné vytrvání
proti každé bouři,
proti větrům odhodlání,
když se z vrchů kouří,
zhrdu proti blesku,
když nám sjíždí po pni
třeba v hromotřesku
bouře předpotopní!

Vědomí, že my to nesem,
v čem ty vichry třeští,
a že my se nezatřesem
v krupobití, v dešti.
Větve mají právo
prohýbat se vánkem,
nám je v zemi zdrávo
nekonečným spánkem.

Náš však spánek — to zdroj bytí,
základny jsme všeho,
odvěkého v zemi žití,
bezdna nezměrného!
Na nás mladé listí,
na nás květ a plody,
vše, co zrá, se čistí,
pouští ve závody.

Naše jest jen země vůně,
čerstvá vůně hlíny,
naše taje v skalin lůně
s hrobů tmou a stíny;
tmou se nejlíp život chytá
prvních vláken matky,
tmou se živí, vře a splítá
veškerý taj látky.

Jen se, braši, protáhněme
v staré naší zemi,
dokavad k ní pevně lneme
žijem, třeba němy.
Šťáva, která běží
a se námi třese,
nový život svěží
věčné hmoty nese!

II.

APOTHEOSA.

Lidstvo! Velký strome svatý,
kořeny tvé — otci,
není smrti, není ztráty,
nic neznikne v noci!
Vnuk z nich ssaje síly
vzdor a vytrvalost,
k velikému cíli
houževnatost, stálost.

Čím hloub kořeny nám leží,
otců našich síla
v syny tryskající, svěží,
se nám probudila;
na ní plnost snětí,
na ní zralost plodů,
svítí v dětech dětí
od rodu jdouc k rodu!

Všecko otcům děkujeme,
vzruch i jaré chtění,
veliký cíl, kam se pneme
v bouří burácení;
že v nás houževnatost,
bádavá též hlava,
za tu sílu, zdatnost
kořenům buď sláva!

Všecko šlehlo z vás v nás, otci,
jste v nás dále živi!
Žižko, nepropadl's noci,
jak ty, Huse snivý!
Amosův duch nový, ryzí
a tvůj věhlas, Jiří,
nikdy z mozků nevymizí,
jak dnes plá a víří!

Křivdy popravených pánů,
exulantů hoře,
velké čekání až k ránu
a běd valné moře,
láska k matce bědné,
tužba v lepší dobu,
trhá jak se zvedne
i nám příkrov hrobů!

Z kořenů, z vás, démonickou
cestou v stálém ruchu
síla vniká ve hruď lidskou,
v zápasy jak duchů!
Ohně žár i světlo
hřát nás neustává,
by vše zrálo, kvetlo:
Kořenům buď sláva!

ZIKMUND WINTER:

MALÍŘI PRAŽŠTÍ ŠESTNÁCTÉHO VĚKU.

Historické líčení.

Ve své knize o řemeslech XV. století položil jsem zprávu, že od roku 1420 do roku 1526 podařilo se mi shledati 128 malířů v městech Pražských. Z toho jsem soudil, že století husitské, doba krále Jiřího a Vladislava, byla u nás dobou nemalé kultury, a poněvadž v tom valném počtu umělců shledáno jen 7 bezpečných Němců a čtvero jiných cizozemců, a poněvadž právě takový poměr číselný jevil se i v jiných řemeslech, ležel soud takřka na otevřené dlani, že je ona doba naší nejčeštější dobou, epocha práce hospodářské, průmyslové i umělecké, kterou konaly české ruce, české hlavy.

Nyní, než předložím veřejnosti novou knihu o řemeslech XVI. století, oznamuji všem, kdož se zajímají o českou historii kulturní a tento článek odhodlali se čísti, že od r. 1526 do nešťastné rány Bělohorské (1620), tedy pro dobu necelých stolet, podařilo se mi sebrati do té chvíle **260 jmen mistrů malířských**, kteří žili a pracovali v Praze.

Tedy o 132 osob víc než v století před tím.

To jest arci neomylné, překvapující znamení kulturního vzrostu. A při tom ještě pochybuji, že znám všecky pražské malíře!

Nechci tím říci, že by mně byl některý malíř uklouzl mou vinou, jsou sic všickni badatelé a učenci chybující (o jiných to vědí, o sobě obyčejně ne), hlavní příčina však, proč i při převelikém počtu dvou set šedesáti nemyslím, že znám všecky, je ta,

že knihy v archivech nejsou úplny a že ne každý mistr dostal se do městských knih. Kdo neměl se soudem, ani se správním úřadem nic činiti, ten se tam nedostal, nevíme o něm.

Veliký počet mistrů malířských vysvětluje se jednak tím, že Praha stala se residencí císařskou, a jednak renesanční dobou samou.

Doba ta byla veselá, milovala barvy. Snad nikdy se tolik nemalovalo. Freska a rejsování v malbě zdobila nejen zámky panské, ale i městské brány a domy, ba i tu a tam venkovský mlýn. V bytech panských i měšťanských malovány zdi, stropy; v kostelích malovány nové archy oltářní, sochy, korouhve, také není znáti, že by reformací bylo u nás ubylo malovaných obrazů kostelních, nad to nově obvyklo malovati náhrobní obrazy (epitafia), i kostelní stolice pomalovány erby; obrazů všelikterakých v domácnostech přibývalo, naposled hojně malovány i podobizny; na zámcích vznikaly obrazárny veliké, v bytech měšťanských malé. Také znova vykvetlo malířství miniaturní, veřejné korporace objednávaly kancionály v závodění ušlechtilém, a tak hojně, že do té chvíle přes všecku zlobu lidí a zkázu časovou známe malované kancionály ze třiceti devíti měst českých.

Proto doba zrodila tolik malířů.

V onom velikém počtu Pražských mistrů jsou arciť malíři všelijací. Než začneme čtenářům některé ty muže představovati, nezbývá, než dorozuměti se o tehdejším pojmu malířství.

Malíř byl i v XVI. věku ten muž, jenž zacházel s barvami. Malíř tehdejší byl tvořivý umělec i prostý řemeslník. Mistr malíř za plat obložil barvou a fermeží skříň, truhlici stejně tak ochotně jako vymaloval fresko plné figur na dům nebo olejovou barvou obraz oltářní a něčí kontrfekt.

V onom velikém počtu Pražských mistrů všelijakých pozorujeme především dvě kategorie, sociálně odlišné.

Jsou to malíři „dvorští", „císařští", druzí jsou malíři cechovní, měšťanští.

Dvorští malíři byli do Prahy skoro vesměs voláni z ciziny, byli tu privilegiem dvorským nadáni a proti monopolu malířů cechovních chráněni. Zevnějším znakem toho velikého práva byl císařský orel, jehož obraz malíři dvorští sobě na dům nebo na dvéře bytu připevňovali asi ne bez pýchy.

V onom počtu 260 mistrů jest 50 malířů dvorských, z nichž 12 žilo v Praze do nastoupení krále Rudolfa a 38 za jeho vlády. Tím číslem se hlásí umělecký význam Rudolfova dvora.

Mezi dvorskými malíři jest jediný Čech — Matěj Hutský od Křivoklátu — 10 Nizozemců, 11 Vlachů a 26 Němců; dva mistry nevíme, kam přičísti. Němci mají tedy většinu.

Mimodvorských, cechovních, měšťanských mistrů zbývá tedy 210; ten počet mocně vydává svědectví o kulturním pokroku tehdejších Pražanů XVI. věku — ale již nelze říci, že jest to doba práce umělecké tak opravdu české, jako byla doba předešlá. Jest v tom počtu sice 116 bezpečných mistrů českých, proti nim však stojí veliká menšina — 83 — mistrů německých. Českých tedy víc, ale pouze o 33 mistrů. A kdybychom přičetli z dvorských malířů Němce k tomu počtu, klesne česká většina Pražských malířů proti německým na počet devíti.

Ovšem při velikém přílivu německých řemeslníků do Prahy, jakožto k stolici římského a německého císaře, skoro div to, že čeští mistři zůstávali v jakés takés většině. Ta většina mohla snad býti o něco větší, kdybychom nebyli počítali příliš úzkostlivě, vymítajíce všecka jmena nejistá (Ondřej, Martin ze Žitavy, Samuel), z nichž některé dobře mohlo příslušeti Čechovi, a přidávajíce Němcům jména podvojná — na příklad mistra „Šafáře", jenž slul také Šaffer.

Poláky shledal jsem v onom počtu pouze čtyři, Vlachů pět, Rusa jednoho.

Valnější počet těch mistrů uveden jest v knihách pod širokým jménem „malíře", málokdy zapsán malíř specialista; tak jsou ze všech 260 malířů asi jen dva psáni jako „kontrfeteři", 18 illuministů, o jediném se zřejmě píše, že maloval na omítce, o jednom, že maloval písmo, šest mistrů byli „kartnéři" či malíři karet, jeden, že rejsoval Goliáše (sgrafitto), o sedmi, že byli písaři knih zpěvních, kostelních, a o jediném, že maloval na skle a proto slul též prostě jen sklenář.

Klamal by se však šeredně, kdo by tvrdil dle toho, že bylo v Praze v XVI. věku úhrnem na př. všeho všudy 18 illuministů! Pořádný malíř byl oprávněn malovati všecko, a jsou důkazy, že i dvorský malíř „štrejchoval" plot, „maloval" police v bibliothece, maloval vrata železná, kašnu, oltář, kanony čili pušky, dělal mapu, maloval kontrfekty či podobizny, illuminoval figury v knize a vymaloval pohřeb pana Petra Rožmberka a to tak, že kdo na to malování patřil, mnohé osoby poznati mohl.*)

Široké jmeno „malíř" kryje všecko.

---

*) Mareš, Archaeol. památky XVII. 646.

Valnější část oněch 260 malířů byli organisováni ve dvou Pražských cešich malířských (staroměstském, s nímž spojeni byli se svou pokladnicí malostranští, a v novoměstském); v obou cechovních organisacích nebyli malíři sami. S nimi spolu sdruženi jsou od starodávna sklenáři a později ještě jiní řemeslníci. I dvorští malíři časem vstupovali v cech, ne že by jich byl směl někdo nutiti, ale že chtěli míti širší a volné pole k své práci: chtěli vydělávat i u měšťanův. Naproti tomu písaři not a knih, illuministé a kartnéři v cech nevstupovali, pokládali se za svobodné.

Renesanční doba přivodila v Italii už dávno, že malíři, toužíce po osobní slávě, odloučili se od řemeslníků. Také u nás zajisté vzorem dvorských malířů, svým uměním pyšných a od králů i šlechtickými erby nadávaných, stal se pokus o povýšení stavu malířského. Právem tuší se, že Matěj Hutský, dvorský malíř a zároveň člen staroméstského cechu, to byl, jenž svými známostmí na Hradě dovedl toho, že r. 1595 Rudolf vydal majestát, aby malíři již nesluli řemeslem než uměním.

To mrzelo sklenáře, kteří byli žárliví nejvíc; posmívali se, že kat je také svobodného „umění".

O práci umělecké těch mistrů, které jsem sobě z knih sebral, jest v pramenech málo psáno. Ještě nejspíš něco z produkce umělecké jako náhodou zaznamenáno při mistrech dvorských a některých předních měšťanských.

Největší počet zpráv, v knihách městských nalezených, týká se poměrů hospodářských. Při mnohém mistru se dovídáš jen toho, co a zač kdy pozemského statečku koupil, co prodal, kolik se dlužil. V příštím čísle představíme čtoucím některé mistry Pražské, aby na ně pohleděli, pokud možná, hezky z blízka.

(Pokračování.)

R. E. JAMOT:

PABĚRKY.

Další řada.

V sále nemocničním.

Stařenka asi sedmdesátiletá vypravuje lékaři, jak se její choroba vyvinula. Vypravuje stručně, její věty jsou přesné. Všecko má hlavu a patu. Což není právě všední zjev u osob nemocničního léčení vyhledávajících.

Bylo viděti, že stařena znala lepší časy. Za řečí sama se toho dotkla.

Vypravuje, že měli kdesi dům a dobře zavedený obchod kupecký. Jediný její syn dal se na vojnu. Vysloužil jako student dobrovolný rok, udělal důstojnickou zkoušku a dal se, jak říkáme, aktivovati. Stal se vojákem opravdovým.

„A od těch dob, co syn stal se důstojníkem, počalo naše neštěstí," končila stařenka.

„Místní pošta by mně dosvědčila, že jsme prodlením několika málo roků poslali za synem dva a dvacet tisíc zlatých."

„Na to jsme nestačili, počali jsme dělati dluhy. Obchody přestaly býti výnosné, dostali jsme se do tísně. Pak zemřel muž a po jeho smrti prohlášen na náš majetek konkurs, který skončil tím, že jsem byla nucena hledati milosrdné lidi.

Těch je ovšem poskrovnu.

„A že ten váš syn důstojník spotřeboval tolik peněz?" táže se lékař.

„Inu, on se rád měl dobře — chudák," vzdychla si matka, a bylo vidět jak je jí toho líto, že nemůže — chudákovi již posílat.

* * *

Na pěšině v lese potkal jsem se s hajným; měl u tlumoku mysliveckého pověšeny dvě střelené veverky. Znal jsem se s hajným a při setkání v lese zpravidla jsem s ním hovoříval. Také tentokráte jsem se zastavil, a hajný mně vypravoval, že přišel z lesního úřadu zostřený rozkaz, aby se veverky pilněji střílely, než se dálo doposud.

„Dělají mnoho škod," doložil hajný. „Ničí šišky a ukusují pupeny."

A rozloučili jsme se.

Šel jsem k oblíbenému svému místu lesnímu. K potůčku, za nímž je mladý, hustý, neproniknutelný les a před ním mladé olše a vrby na úzkém pruhu louky. Zde rád sedávám a sleduji život ptáků i hmyzu.

Také tenkráte jsem si v ukryté tišině pod urostlou olší usedl, maje za zády potok a před tváří vysoký les.

Jedva že jsem seděl chvíli, kmitla se ve větvích blízké smrčiny elegantním skokem, lehce červená veverka. Vzpomínaje

rozpravy s hajným, sledoval jsem pohyby veverčiny a přemítal o osudu, jaký jí hrozí. Neuplynulo ani pět minut, a objevila se veverka druhá, černá. Hned, jak se rozumí, se spatřily i vydaly pronikavé, mlaskavé zvuky své a už byly v sobě.

Jistě si nikdy před tím neublížily a neměly tedy podle lidských pojmů pohnutky ke rvačce. Nic na plat, nastala šílená honba po větvích smrčin, jekot se zvětšil, brzy byly veverky v sobě, brzy zas jedna druhé uklouzla a na konec se dala zkrvavená červená veverka na útěk.

Sledoval jsem s krajním napjetím vylíčený boj. Skorem v rozčilení.

A když oba tvorové zmizeli, pravím sobě:

„Ty veverky jsou tak hloupé jako Češi.

Před tváří nepřítele hrozícího vyhlazovacím bojem — pronásleduje jedna druhou až do krve."

* * *

Mému dobrému příteli vynadal kdys jakýsi klerikální časopis a to pro nějaké místo ve vědecké práci, které nedošlo souhlasu u klerikálů. Klerikální kuli v časopise se zhostil úkolu svého způsobem pro novináře tohoto druhu význačným. Vynadal mému příteli, že k ničemu není, jeho práce že jsou jen slátaniny a tak dále. Přítel můj však časopisu, v němž byl napaden, nikdy nečetl a tak by se zdálo, že o útoku klerikálního kuli ničeho nezvěděl, tím méně, že meškal právě v Římě, kdy článek v Praze světlo boží spatřil.

Ale chyba lávky!

Přítel se z Říma dávno vrátil, když tu jednoho dne došel ho dopis fantasticky různými razítky poštovními potištěný. Dopis byl adressován příteli do Říma a to do hotelu, v němž přítel bydlil. Z hotelu dopis poště vrátili, připinivše na adressu poznámku: „Partito senza direzione." Pošta pak vrátila list správně do Čech, a list zde adressata post tot discrimina rerum přece jen stihl.

S úsměvem rozevřel přítel dopis tak dobrodružnou cestu vykonavší a našel v něm — vystřižený útok ze zmíněného klerikálního časopisu.

Kdosi, jehož přítel můj ani neznal, připsal na okraji: „Bude Vás zajímati, jak o Vás časopis X. soudí."

Tato příhoda professorova jest pro lidskou společnost typická.

Každý se doví záhy, co o něm bylo ve společnosti nepříjemného pověděno, anebo v tisku uveřejněno a kdyby to bylo otištěno třeba v Arizona Kickerů. Pro mnohé lidi jest to nevylíčitelným požitkem sdělovati bližnímu věci co možná nepříjemné.

Obzvláště mne však těší, že naši otcové nebyli o nic lepší. Dr. Z. Nejedlý otiskuje ve svém spise: Počátky husitského zpěvu (1907, p. 129.) dopis gentlemana, bratra Tůmy Přeloučského, zaslaný r. 1509 panu Vilémovi z Pernštýna, v němž praví: „A již ste V. Mt. v to vešli, nápodobně jako urozený pan Vilém pán z Pernštýna, děd V. Mti, za jehož času byli složili píseň J. Mti k hanbě."

Tak tedy bratr Tůma i děda pana Viléma vyhledal, aby mohl napsati panu Vilémovi nepříjemnost.

Lidé se málo mění.

* * *

Kdo časem jezdí drahou, jistě viděl s okna vagonu takovouto příhodu: vlak jede kolem osamělého domku anebo kolem některé vesnice. Náhle se vyřítí odkudsi pes a s hlučným štěkotem běží za vlakem, který ovšem uhání rychleji, než pes stačiti může. Proto za krátkou dobu pes přestane vlak pronásledovati a vesele se vrací k domovu. Postřehl jsem vždy ve tváři takového domů se vracejícího psa vítězoslavný výraz. Jistě je každý takový pes přesvědčen, že vyhrál a že vlak před ním utekl.

Vzpomínám si na tento výjev ze života psího nejednou, zvláště když čtu novinářské zprávy, jako: „Jak jsme předpověděli, vyhnul se král Eduard schůzce s Vilémem II.," anebo „ministerstvo uposlechlo konečně naší dávné rady a..."

Myslíte, že porovnání moje kulhá?

* * *

Jednou před dávnou dobou jsem četl tuto anekdotu: V jakési staré knize byl návod, jak možno kapouna přiměti k tomu, aby vyseděl vejce. Prý se kapounovi dá žrát chléb omočený v kořalce. Kapoun se kořalkou opije a když je spitý, nasadí se na vejce. Po čase kapoun z opice vystřízliví a zůstane na vejcích, maje prý to mínění, že je sám snesl. K tomuto návodu připsal prý Heine lakonicky in margine „Übersetzer."

Vtip je skvostný. Jsou skutečně takoví překladatelé, kteří se domnívají, že dílo, jež přeložili, vlastně sami sepsali. Při nejmenším vedou sobě tak, jakoby oni teprve svým překladem byli originál patřičně vyzvedli.

Ale všecko ve světě podléhá dalšímu rozvoji, ve všem nastává znenáhla změna, a tak vidím, že takovéto literární kapounství se přeneslo ještě na jinou skupinu literátů. Měl jsem aspoň opětovně dojem, že některý essayista, uváděje do naší literatury některé nové literární anebo umělecké jméno, silně vypadá jeho kapoun, který se domnívá, že vejce, na nichž sedí, sám snesl.

RŮŽENA JESENSKÁ:

NOC VE STARÉM ZÁMKU.

Přišla jsem do podivného zámku. Do samých začátků či konců, totiž zámek byl právě koupen od dědiců.

Všecky klíče zrezavěly. Do komnat opuštěného zámku nikdo po několik let nevešel.

Obývala jsem rohový pokoj vedle knihovny. Zvolna se všecko oživovalo. Okna se otevírala, nábytek přestavoval, oprašovaly se dlouho nedotknuté předměty.

Některé látky se rozpadly jako pavučiny, mnohých čas neporušil, ale jejich kolorit stal se zajímavě pohaslým, některé oživly opět v jásavé barvy jako nesmrtelné. V jednom sále stál vzácný klavír. Klávesy zaplakaly skoro poděšeně v hrozné dissonanci.

Staré portrety prohlédly jako sezvané k společné slavnosti, když byly opět do komnat vpuštěny obzory kraje plní slunce a modrého vzduchu.

Mne nejvíce upoutaly dva portrety v knihovně v stejných, těžkých, hnědých rámech a patrně z jedné doby, mající dole v zlatých proužcích vyznačena jména: Juliana, Erik.

Krásná dáma měla velmi jemně namalovanou tvář a černý splývavý vlas bez linií, jako pouhý stín, a velké, černé oči, hluboce melancholické. Mladý muž byl bledovlasý se zelenýma, sentimentálníma očima a s měkkým záchvěvem citu na bezvousých rtech.

Vlhký chlad knihovny otevřený slunci prosytil se vůní růží a zlatem paprsků přicházejících z parku.

Všecko se proměňovalo.

Park byl zázračný.

Za léta opuštěnosti vzbujel v prales květů. Úzké cestičky zarostly ohromnými kosatci a nádhernými hrozny fial, dlouho neodkvétajícími, veliké fialové a bílé zvony a zdivočilé karafiáty hřebíčkové vůně proplétaly se v chladu stínu vysokou travou, a keře růží bez kázně rozpínaly ramena jako v nekonečném objímání. A místy prorážely celé kusy kopretin, kopřiv, šalvěje, jinde šťavnaté listy devětsilu a vějíře kapradí. Basiny stály nehybny, pokryty malachitovou zelení, lavičky byly povlečeny mechem, besídky zarostlé, nepřístupné, a všude chvěly se nesčetné sítě pavučin. A za každým krokem neslo se plno zvuků a šramotu — — všecky koruny a neproniknutelná mřížoví křovin byly oživeny. Bylo dobře všem pospolu: rostlinám i zvířatům v nerušené svobodě, v krásném osamotnění bez lidské vtíravosti. Taková přeplněnost vůně, cev a rytmu podivně v parku kontrastovala s tajemnou prázdnotou zámku, a přece obojí bylo podmíněno nepřítomností člověka.

Každý zámek má svou skrytou historii, a zde ona dlouholetá opuštěnost zrovna jakoby hovořila o něčem záhadném.

Erik, jehož portret visí v knihovně vedle Juliany, byl posledním majitelem zámku a strávil několik let svého života jako podivín pouze na moři a zemřel kdesi v Indickém oceaně uprostřed žhavého slunce a vířivého větru. Juliana byla jeho matka. Hleděla jsem se zájmem znova a znova na ty dva obrazy o d e š l ý c h.

Pouze ty dva portrety visely v knihovně mimo několik japonských kreseb, strašidla Hokusaiova a jedna azurová krajinka Hirošigova.

Vedle bílého krbu se zlacenými ornamenty v nepatrném výklenku stála socha řezaná ve dřevě a kolorovaná: Orfeus s gestem otázky, očekávání. Hledat, nenalézat, ptát se pocestných, zpívat prosby k bohům, volat k neznámým obzorům, vzývat stíny podsvětí.

Podivno, a ten milý Orfeus měl na krku tenký zlatý řetízek a na něm dva malé klíčky. Proč to?

Jako miniaturní klíče sv. Petra. Měl otevříti Hades klíčky tak nepatrnými jako klíčky semen? Byl to snad nějaký symbol?

Z oken otevíral se celý kraj daleký, zádumčivý, s nevysokými kopci vrytými do jantarové oblohy, s rozházenými vesnicemi po obzoru, tu tam věž, jako zvon, jako kalich květu, tu zase jako maják — tiché, neprůsvitné, dole rybník se zlatými

odlesky oblohy, bílé cesty křižující se v polích, tmavé pozadí lesů a na boku výšiny hřbitov jako zahrada, v níž se leskne uprostřed na kříži zlatá záře v západu slunce. Tam kdesi leží Juliana . . .

Otevřela jsem knihovnu: staří klassikové latinští a řečtí, německá poesie, několik francouzských parnassistů, trochu české belletrie, mnoho knih okultistických. To jsem tak po prvním nahlédnutí poznala.

Byl večer. Všecko v zámku dělo se v začátcích jaksi výjimečně. Večeřili jsme na verandě při západu slunce a vyzvánění blízkých i vzdálených klekání a setrvali jsme tam do východu luny, kdy se krajina proměnila v modré jezero, z něhož vstávaly černé, tajemné stíny.

Bylo veliké ticho, takové ticho, jež skoro překvapuje.

Odcházela jsem do svého pokoje. Noc byla teplá, okna otevřena.

Park se nepohnul, stromy nezavanuly větrem, ani neviditelné harfy se v nich neozvaly, jako ve dne, ptáci nevykřikli, potoky byly vzdáleny, oblak nebylo. Psi klidně spali nevyrušováni.

Vstoupila jsem opět do knihovny. Krb velmi bíle se zaleskl. A se stěny v modrém polosvětle dívali se na mne ti dva, Erik a Juliana, jako živí, tak upiatě, jak dovedou pouze portrety. Připadalo mi, že Erik pohnul hlavou, viděla jsem zřetelně, že Juliana obrátila přímo ke mně své tmavé oči, tak utkvěle se na mne dívaly.

Bylo mi velmi podivno v té společnosti. Chtěla jsem pouze z knihovny vzíti nějakou knihu ke čtení před spaním. A tak mi bylo, jako bych zde náhle nebyla sama. Nebyl to přece vzdech, co jsem slyšela za sebou či nad sebou? . . . Je přílišné ticho.

Ohlédla jsem se po knihovně. Sáhla jsem po knize Paracelsus . . . . A ti se stěny stále mě očima sledovali . . .

Otevřela jsem svazek v pergamenu. A náhle padl mi zrak na sešit, který se objevil v mezeře vyndané knihy. Byl to nějaký starý rukopis.

Chopila jsem se ho trochu bojácně. Vypadlo několik dopisů. Prohlédla jsem zběžně řady knih, jako bych se ještě něčeho chtěla dohledat, naleznuvši již cosi podivného. Zavřevši skříň, zahleděla jsem se opět bezděky na portrety. Pocítila jsem úzkost.

Příšerné přízraky naplňovaly setmělou komnatu. Rozšklebené nestvůry Hokusaiovy se rozmnožovaly.

Rychle odebrala jsem se do svého pokoje a zavřela za sebou dveře.

Na stole hořela lampa s rudým stínidlem. Uvolnilo se mi. Položila jsem před sebe svazeček papíru, který vzbudil všechen můj zájem. Přečetla jsem na konci podpis, který mě vzrušil: Erik . . . Erik! Tedy on, který na mne pohlédl před chvílí z portretu tak významně, on, který umřel na moři v žhoucím slunci a závratném větru v Indickém oceáně.

Noc byla velmi tichá, kraj celý modré jezero, a já nalezla rukopis člověka, který napsal patrně v nejkritičtější chvíli svého života všechno, co musil povědět. Ale proč? A komu?

Byla jsem já osudem určena, aby on mně svěřoval svou historii? Věděl on, píše tak určitě, že padne jeho ohromný žal a jeho veliká vidina štěstí do srdce chápajícího?

Písmo plné dlouhých rozpačitých oklik hledělo na mne:

„Čtěte a sejměte s duše mé ono tajemství opatrně, jakoby vítr roznesl zpráchnivělé tělo neoznačenými stopami a spojil je s neohraničitelnými dálkami země a vod v n e s k u t e č n o s t.

Ach, učiniti skutečné n e s k u t e č n ý m — to je poslední sen mého života. A proto odcházím na moře, abych se nikdy již nedotkl pevné půdy — země, která ve mně budí hrůzu hmatatelného neštěstí, hrůzu skutečnosti . . .“

Obrátila jsem list. Tedy mně! Bylo mi jakoby jisto, že jsem přišla do tohoto zámku skrytými vztahy donucena přečíst tyto stati zapadlého života. Cosi nebylo dopověděno v tom konci tam v dálce na moři, cosi svíjelo se ještě v temné noci nesplněno, nesmířeno.

Snad se musí každé srdce otevřít, aby krvavé světlo jeho přijala obloha, nežli je přijme věčná tma.

*

Četla jsem dále:

„A přece — měl jsem kdysi veliké Vidění Štěstí, věřil jsem, že je možno žíti po léta v jasném vědomí, že je život krásný.

Měl jsem takových dnů jen několik. Přece tedy nebyl můj život snad docela marný. Ale hrůza přítomnosti všecko minulé krásné na věky přikrývá. V parku je na kamenném sloupu velmi starý nápis: „A c h, k ö n n t e n w i r v e r g a n g e n e T a g e k ü n f t i g m a c h e n.“ Ať zaroste nápis ten fialami, které kvetou kolem. Já nepřál bych si splnění té tužby vryté do pískovce některým z mých předků šťastnějších, nežli jsem byl já . . .

Zde nemohu zůstat. Připadá mi někdy, že nejsem při rozumu, a hrůza mého pobytu v zámku stává se nesnesitelnou. Ne-

mohu soustředit myšlenek k žádné práci, nedovedu čísti verše, není mi možno zahloubati se do jakékoliv četby, hudba mě děsí, bloudění krajinou nudí, procházky parkem — ne, ne! — Stojím u okna v knihovně a hledím tam pod stromy k jednomu místu v parku. — Tam. Tam měl bych jíti a položiti hlavu na zem. Učinil jsem to již častokrát, ale slyšel jsem pouze divoké, bouřlivé údery svého srdce. Rozhodl jsem se odejíti . . .

Ano, ty krásné dny přece . . .

Jsem nešťasten, jsem opilý úzkostí a hrůzou.

*

Dívám se do parku. Pamatuji se na svého otce, jak sedával v slunečném prostranství, kde kvetly růže. Já teď vypadám asi jako tenkrát on. Sešedivěl jsem za posledních několik dnů. Jak on býval průsvitně bledý před smrtí!

A matka krásná, plna života a záře. Býval jsem zamyšlené dítě a po otcově pohřbu seděl jsem tam na okraji bassinu s ním dlouho do večera a díval jsem se na oblaka.

Nikdy nemiloval jsem společnosti dětí. Rád jsem četl a poslouchal matku, když vyprávěla. Těšily mě daleké vyjížďky na koni, ale nerad jsem jezdíval na návštěvy k okolním statkářům. Měl jsem vychovatele, ale ten mě nudil a trápil zároveň; nikdy jsme si nerozuměli. Matka mě velmi milovala. Přemýšlím, vzpomínám do nejprvnějších let. Ano, bylo to vždycky. Její láska mě činila tak zamyšleně smutným. Ona, Ona. Viděl jsem ji stále, vysokou, krásnou, upiatou. Měl jsem stále její oči na sobě upřeny, její ruce se mne dotýkaly, její rty mě líbaly.

Domníval jsem se — tak že to musí být. Ona by nebyla mohla žíti beze mne, a já jsem byl upoután více touto láskou, nežli by byla mohla učiniti sebe větší přísnost.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.*)

I.

Maxínka Skřivana jsem znal od šestého jeho roku. Bydlil jsem v starém domě staré ulice, jehož spoluvlastnicí byla paní Vlačihová, vdova po vrchním inženýru, Maxínkova babička, jež hocha vychovávala. Měl jsem k Maxínkovi tím větší sympatie, že osiřel záhy jako já sám a že rostl také bez bratří a bez sester.

Vlastně o úplném osiření se u Maxínka tak zcela po právu mluvit nemohlo, neboť měl ještě otce, ředitele cukrovaru kdesi na Rusi, ale ten otec mně byl vždy jako legendární postavou. A pro Maxínka také jakoby jinak neexistoval. Měl sice jeho obraz v paměti, ale velmi, velmi vybledlý, jak jsem seznal. Vždyť už od neúplného čtvrtého roku svého žil Maxínek u babičky, a tatínek se nepřijel od té doby ani jednou na něj podívat. Maxínek skoro o něm nemluvíval, a tak mi přirozeně vždy připadalo, že je hoch vlastně úplně osiřelý.

Byl jsem také bezmála ještě chlapec, když jsem Maxínka poznal, ale již hlouběji jsem uvažoval o svém osudu, o vlivech svého osamocení a na Maxínkovi jsem vyhledával a vypozorovával podobné úkazy a účinky. A shledával jsem i v jeho hrách a zálibách mnohé shody, a to mne zajímalo a k hochovi táhlo, i přidružoval jsem se k němu, kde jsem mohl, a projevoval mu svou náklonnost, zapřádal s ním hovor, ale ovšem o svých drobných objevech jsem se mu slovem nezmiňoval, naopak zakrýval jsem před ním zúmyslně všechnu podobnost našich osudů.

Poznal jsem záhy, že Maxínek je velmi živého a vnímavého ducha, dobrý pozorovatel všeho svého okolí a bystrý jeho kritik a zvlášť pro slabé a směšné stránky lidí, s nimiž se stýkal, že má už jistou měrou vybroušený smysl. Že mne zná, že s ním mluvívám, jej zastavuji, k němu se přidružuji, mu velice lichotilo, neboť jsem byl o osm let starší než on a už student, k němuž on vzhlížel s jistým respektem, ano, mohu říci s obdivem, neboť jsem mu jedenkrát ve slabé chvíli z mladistvé ješitnosti prozradil, že dělám verše a že se chci stát jednou spisovatelem, ba dokonce

*) Čtenáři, kteří znají autorovu starší práci „První služka“ (vyšla r. 1898), setkají se v „Maxínkově strýci“ s některými osobami, již odtamtud známými. Pozn. spis.

jsem mu jednou nerozvážně přečetl některé ze svých nezralých prvních pokusů veršovnických.

V obdiv snad ještě větší jej však uváděly mé výkresy a geometrické rysy a zvláště mé algebraické sešity, v nichž jsem mu ukazoval, že nepočítáme jen s ciframi, nýbrž i s písmeny, což bylo Maxínkovi naprosto nepochopitelno a stupňovalo jeho obdiv v úžas, ve kterémž však, zdá se mi, četl-li jsem správně z Maxínkova pohledu, bylo i trochu nedůvěry, je-li to vůbec možno a nevymyslil-li jsem si to tak trochu na něj, abych jej omráčil. Ale na konec přec jen i poslední zbytky pochyb byly překonány, když jsem mu ukázal hned několik sešitů s algebraickými počty a nad to vytasil se ještě s thekami pro geometrii a s poznámkami z chemie.

Nebudu daleko od pravdy, řeknu-li, že Maxínek pohlížel tehda na mne jako na učence, neřku-li na hvězdopravce, a že praslabá byla jeho víra v mé ujišťování, že za osm let bude to vše tak znát a umět jako tehda já.

Záhy dosáhl jsem Maxínkovy neomezené důvěry. Vypravovával mi, aniž bych se ho byl vyptával, o svých tetičkách a strýčcích, svěřoval mi své příhody ze školy i z domácnosti, ukazoval mi své hračky i své penály, barvičky i notýsky a s některým zdráháním i jejich obsah se jmény spolužáků, s nejprimitivnějšími kresbami, s pokusy o seznam prvních knih a prvních poštovních známek, a byl šťasten, dovolil-li jsem mu do notýsku neb do zvláštního sešitu k tomu určeného udělati mým kružítkem kruhy všelijak splítané a zvláště mi vděčil, že jsem ho naučil vepsati do kruhu šestikličkovou hvězdu.

Hned první rok své známosti s Maxínkem poznal jsem jeho strýce Tónu, syna paní vrchní inženýrové, jenž byl tehda ještě v cukrovaru, ale z jara dojížděl zpravidla na čtrnáct dní do Prahy, a na něhož Maxínek se vždy nesmírně těšíval, neboť mu o jeho návštěvách nastávaly vždy neobvyklé hody; pak strýce professora s holou hlavou a plným hnědým vousem, za něhož provdána byla starší dcera Maxínkovy babičky, teta Máry, vysoká, štíhlá bruneta s bradou trochu špičatou. Tetičku měl Maxínek rád a rovněž ona jeho; sama dětí neměla a v Maxínkovi, jak říkala, viděla celou podobu jeho záhy zesnulé matky, své sestry Karoliny, jež zemřela na Rusi nedlouho po narození Maxínkově; za to k strýci professoru náklonnosti neměl. Byl mu příliš vážný a přísný, stále napomínající a poučující; nicméně mluvíval o něm Maxínek s jistou pýchou, neboť byl strýc professor v jeho očích slavným mužem, jelikož vydal již tři učebnice, ze kterých studenti latinských škol musejí studovati. Nejvíce však obíral se Maxínek v mysli nejmladším svým strýcem, Gustavem, kterého jsem rovněž poznal hned v prvním roce své známosti s hošíkem.

Byl tehda mladík osmnáctiletý, vysoký, hubený a v tváři bledý, zapadlý. Měl velké, modré, smutné oči, přitrpklý úsměv kolem rtů a své husté, temně rusé vlasy nosil po umělecku na zad sčesány. Přijíždíval do Prahy na návštěvu ke své tetě, Maxínkově babičce, i dvakráte do roka, z Brna, kde se narodil a byl vychován a kde tou dobou, když já jsem jej seznal, kondicionoval jako lékárnický assistent. Zdál se mi tehda velmi krásným a hluboce založeným mladým mužem, a bylo mi ho líto z celé duše, neboť Maxínek mi svěřil, že dlouho živ asi nebude, neboť má prý chycené plíce; strýc Gusta sám mu to prozradil, ovšem s tou výhradou, že to Maxínek nikomu neřekne. Hleděl jsem proto na pana Gustava Linharta s největší účastí a smekal jsem před ním pokaždé hluboce, kdykoliv jsem jej potkal. Než tyto hluboké poklony děly se trochu i z jiného ještě důvodu.

Věděl jsem od Maxínka, že strýc Gustav o své návštěvě v Praze skoro neustále čte, a samé básně jen a divadelní hry, plný kufr si jich prý přivezl, a že sám již jednu divadelní hru složil a teď píše druhou, celý plán již má v hlavě, ale sotva prý již mu bude přáno ji dokončit. Je prý nesmírně smutná, a strýc Gusta, když o ní mluví, mívá oči plny slz. „Zmařený život“ se prý jmenuje.

Hlas se třásl Maxínkovi, když mi to svěřoval, a z očí se mu vykulily slzy.

„Chudák strýc Gusta,“ zajíkavě zašeptal a přirazil dlaně k očím.

Pohladil jsem jej po krátce ostříhané hlavě s odstávajícíma ušima, vzal jsem jej kolem krku a konejšil ho, jak jsem dovedl.

Srdce Maxínkovi roztálo docela i svěřoval mi pak, jak ho má strýc Gusta rád, ale on prý jeho ještě víc, a jak mu strejček Gusta řekl, že děti, které vyrostly bez rodičů, nejsou nikdy šťastny, a proto že není strejček šťasten, a on, Maxínek, že taky asi šťasten nebude.

Usmál jsem se nářku Maxínkovu, ale nač bych dnes zapíral, že nepřešel tehda mou duši zcela bez dojetí, neboť pocit mé vlastní osiřelosti i ve mně někdy bolestně se zdvihl, tak že rozuměl jsem takovým chvílím stesku, třebaže nenapadávala mne

taková sentimentalita, naopak tou dobou právě z mé osiřelosti a osamocení rodily se mi v duši odvážné představy toho, co vše vykonám, čím vším se jednou v budoucnosti stanu.

Chvíle Maxínkovy rozměklosti měla za následek, že se mi doplnil celý životopis strýce Gusty do těch dob. Svěřoval mi sám, bez vyptávání s mé strany, co o něm od babičky i tety Máry věděl.

Maminka strýčka Gustava se jmenovala Kristýna a byla mladší sestrou Maxínkovy babičky, kterou měla nesmírně ráda a se vším se jí svěřovala.

Maxínek mi přinesl z babiččina alba její podobiznu ve svatebních šatech, v nichž prý také byla uložena do hrobu, z které jsem poznal, že byla paní krásné štíhlé postavy, tváře neobyčejně milé a oduševnělé, i shledal jsem vskutku v jejích rysech podobnost s jejím synem, Maxínkovým strýčkem Gustavem, při jehož narození prý zemřela. Bylo jí teprv dvaatřicet let.

Tatínek strýčka Gustava se prý však záhy opět oženil, ale ani ne po třech letech zemřel rovněž. Souchotinami. Strejček Gustav se prý na něj ani nepamatuje.

Nebyl prý tuze hodný ten tatínek, tetička Týna, Gustavova maminka, mnoho se soužila, ale skrytě, protože byla velice hrdá. Ani babičce Maxínkově nesvěřovala později všechno, teprve po její smrti se prý babička od cizích lidí ledačehos dovídala, i toho, že z jmění tetičky Týny nezbylo tu ani krejcaru, a přec prý byl Gustavův tatínek jedním z nejhledanějších lékařů v Brně. Učený prý byl, to prý je pravda, kolika řečmi mluvil, ale lehkomyslný a penězi a zdravím zrovna plýtval. Do dneška, povídá prý babička, mohl by býti živ, kdyby se byl šetřil, a Gustavova maminka také, a co prý peněz by byli mohli mít! Kdežto tak nezbylo po něm strýčku Gustavovi ani vindry. Jak prý proti němu se zmohli všichni jeho bratři — jako strýčkové Gustavovi! Jeden prý má jmění jistě půl milionu. Ve Vídni žije, ale Gustavovi ani zlatku nikdy neposlal, jakoby ho na světě nebylo a jakoby to ani nebyl syn po jeho nebožtíku bratru. A tak kdyby prý nebylo Maxínkova dědečka z matčiny strany, byl by snad strejček Gustav býval odkázán na milosrdenství příbuzných. Ale dědeček, který umřel krátce po smrti Gustavova tatínka, zanechal vnuku osm tisíc, které by byly připadly ještě jeho matce, kdyby byla zůstala na živu. A jen tak se stalo, že se strýčka Gustava ujal jeden z bratří jeho otce, Josef, tehda soudní adjunkt, nyní rada v Brně, bezdětný vdovec, jemuž hospodaří nějaká vzdálená jeho příbuzná . . .

Strejček Gustav prý však toho svého strýce, jenž je zároveň jeho poručníkem, nemá příliš rád. Říká, že je omezený pedant a zkostnatělý byrokrat — ‚ouřada‘.

Když to slovo vyslovil, Maxínek již zas měl smích v bystrých svých očích.

Babička prý říkává, že strejčkovi Gustovi nebude zle . . . Za tři, za čtyři roky prý snadně může být magistrem (Maxínek říká ‚majstrem‘), co má po dědečkovi se mu neztenčí, třeba prý by strýc rada každý krejcar účtoval, naopak to jmění mu do plnoletosti ještě vzroste, a pak prý může strejček Gustav být ještě dva, tři roky někde v lékárnách, podívat se trochu po světě, vyhledat, kde mají páni apatykáři hezké dcerušky, vybrat si nějakou a stát se pak sám panem lékárníkem.

Tímhletím vyličováním budoucnosti prý babička strejčka Gustu vždy nejvíc rozzlobí. Kdyby prý se na krásně dočkal plnoletosti, ani hodinu prý nebude déle při takovém umořujícím povolání, které prý vyssává nejlepší síly z mladé duše a pro něž prý strýce Josefa, že jej do něho nutil a v něm přidržuje, nemůže ani cítit; v něm prý — jako v strejčkovi Gustovi — docela jiné touhy hoří, ale bohužel, všechny naděje, všechny záměry jsou prý zbytečny, na něj jiný konec čeká — ví, že neujde dědictví po otci, tuberkulose, jejíž zárodky již mu v plících řádí. Jeho rodiče prý zemřeli v nejkrásnějším věku, ale on prý ani let své matky se nedočká, a ta nešťastná farmacie, ten stálý pobyt v uzavřených místnostech, ta otročina mizerná prý jeho konec ještě uspíší.

Babička to všecko strejčkovi vymlouvá — vypravuje mi Maxínek — aby prý šel k doktorovi, mu radí, aby se dal vyšetřit, ale strejček uši si zacpává.

‚To tak,‘ prý říká, ‚slyšet ještě svůj ortel. A kdyby jiskřička naděje už jen ve mně byla, nedám si ji zhasit, neboť to by mi jen život zkrátilo.‘

„A co,“ pravil jsem, „mýlí-li se pan strejček opravdu? — Řeknou-li mu lékaři, že se nemá čeho obávat, že je zdráv?“

„To mu babička také říká,“ odpovídá mi Maxínek klátě na židli nohama, „ale strýček praví, že takové útěchy zná a že na ně nic nedá. On prý sám nejlíp cítí, co v něm je a jak to s ním dopadne.“

Maxínek ještě dodává, že strýček sám doktorství dobře rozumí, že má a studoval

mnoho lékařských knih německých i také francouzských — neboť strýček Gusta umí prý francouzsky úplně dobře a také prý z frančtiny překládá divadelní kusy a básně — a že se nedá nikým mýlit, ale v tom přichází služka Lény od babičky Maxínkovy a vyřizuje, že milostpaní vzkazuje, aby prý „náš zvoneček“ už šel domů se nasvačit, že má jít pak se strejčkem do areny.

Jindy by se byl Maxínek urazil tím „zvonečkem“ — jenž však i mne se trochu dotkl — ale slyše o areně, tu chvíli byl Maxínek se židle a ukláněje se mi, vyrazil jen: „to půjdu, to jsem rád“, a již byl ze dveří.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Kritické spisy Jana Nerudy.* (Sebraných spisů Jana Nerudy, pořádaných Ladislavem Quisem, řada druhá.) První část (úvahy, životopisy a nekrology) prvního dílu: „Divadlo“. V Praze 1907, nákladem F. Topičovým. Stran 444 za K 4·50.

Je pro naše literární a vůbec společenské poměry zajisté zjevem nemálo příznačným, že taková svérázná a bohatá individualita umělecká, jakou jest Nerudova, není doposud oceněna v tom plném a širokém rozsahu, který ji vyznačuje. A jest ještě jedno pozoruhodno: že přes všecky drobné studie, přednášky a časové úvahy o Nerudovi, přes dvojí vydání jeho belletrie nezavládl dosud v širokých vrstvách o našem koryfeovi pravý a jedině správný soud, jímž stojí v očích kritického čtenářstva nesmírně výše jako básník a autor několika vzácných knížek novellistických, než jako denní causerista a spisovatel úvah časových, které mu u nás zjednaly před lety skoro všecku popularitu. Je nesporno, že Neruda básník byl a jest dosud utlačován Nerudou feuilletonistou, tedy prací, na které i při největší úctě k velkému nebožtíkovi nemůžeme mnohdy nepostřehnouti rysu vynucení a znechucení při vší formální zdatnosti a vynalézavé píli autorově. Ale co říci o jeho causeriích uměleckých, o jeho kritické denní práci? Zdá se, jakoby nový život byl vjížděl v srdce a v nitro Nerudovo, když se chápal péra kritického; zdá se, že žil úloze soudit a povznášet, určovati, výšit a šířit umělecké obzory v Čechách, propracovávati jejich linii a zmnohonásobovati jejich detaily. Jak bystře, jak výrazně Neruda dovedl pohlížeti na náš kulturní a umělecký život! Jeho napiaté pozornosti neušlo nic, co mělo nebo mohlo míti vliv na zvýšení artistické úrovně naší, co bylo nebo mohlo býti v jakémsi ušlechtilém a obrodném vztahu k nám. Neruda byl vyzbrojen přímo vzácným rozhledem po umělecké kultuře zahraniční, a jeho vývody, jak se s nimi shledáváme v pečlivém souboru Quisově, prozrazují nejenom nevšední umělecký takt a ostře vyhraněnou delikatessu myšlenkovou, ale jsou všestranně opřeny a bohatě vklíněny ve světový umělecký názor doby. Zvláště divadlo bylo Nerudovým světem; zdá se, že v jeho duši hluboko tkvělo přesvědčení našich buditelů, že slovo s jeviště stojí nejvýše v účinnosti rekreativné a povznášecí. Divadlu zůstal Neruda také nejvěrnějším, sledovav je od prvních téměř začátků, od odpoledních nedělních a svátečních představení v divadle stavovském až zase k samému sklonku éry divadla Prozatímního (1880), kdy těžká nemoc mu naprosto zabránila vejíti v plnější a radostnější divadelní život český, který se rozevřel otevřením divadla Národního. Leč ani po roce osmdesátém nepřestal Neruda nadobro. S drobnými jeho črtami a články divadelními setkáváme se i po tomto období, ač ne už pravidelně — pouze při zvláštních, akutnějších příležitostech. A tak význačným obdobím divadelní kritiky Nerudovy zůstává důležité dvacítiletí mezi 1860—1880, ač už dávno před tím, snad docela již r. 1856 — (pokud lze dle jednotlivostí nepodepsaných německých článků Kuhova „Tagesbote aus Böhmen“ souditi) — zabíhal rád v tento oblíbený rayon.

Divadelně-kritická činnost Nerudova, pokud lze přesně zjistiti a pokud se pohybuje na půdě české, počíná Vilímkovými „Obrazy života“ (v letech 1859 až 1860); probíhá postupně „Časem“ (1861), „Hlasem“ (1862 až 1865), „Literárními Listy“ (1865), „Květy“ (1865, 1868), „Lumírem“ (1873, 1878) a „Osvětou“ (1876), vrcholíc ovšem ve feuilletonu a v umělecké rubrice „Národních Listů“, kam ukládal básník svoje referáty od r. 1865 nepřetržitě, s počátku skoro denně, až do r. 1880, s malou přestávkou v letech 1877 a 1878. Je to činnost přímo obrovská, práce vysilující a úmorná, zásluha však tím pronikavější a požehnaná. S jakou láskou kladl Neruda pestrý kamének ke kaménku! Jak dovedl toužiti, vyhledávati, raditi a nabádati! Tu píše o divadelní censuře, tu o českých divadelních kriticích, tu o potřebě české dramatické školy. Sleduje památné obraty, zaznamenává jubilea, karakterisuje jednotlivé umělce i obecenstvo. Píše úvahy o působení všech možných okolností a dalekých i blízkých vlivů na naše umění domácí. Všechen podrobný vývoj našeho divadla jest jimi zachycen a pevně vymezen. Neruda byl přísný, neuprosný a železně neústupný ve všem, co pokládal za zdravé pokroku. Ale s jakou laskavou šetrností, s jakým taktem a delikátní noblesou dovedl vytýkati! On vedl, suggeroval a povznášel. Je z těch krásných slov muže, který byl básníkem, na první pohled zřejmo, že je psal nejenom velikán

ducha, ale i bohatýr srdce.*) Bylo by černým nevděkem generací, které dnes — mnohdy nevědomky — užívají vzácných plodů Nerudovy činnosti, kdyby je byly ponechaly trudnému osudu zapomenutí. A bude přičteno kdysi ke slavné zásluze Quisově, že se jich ujal s touže šetrnou úctou a s touže příčinlivou, pracnou obeznalostí, která vyzírá z každé stránky přítomného vydání. Jsouc založeno chronologicky, bude v celku rozvrženo ve tři hlavní díly, které pojednají zvláště o divadle, zvláště o literatuře a zvláště o umění výtvarném. Každý z oddílů obsáhne látku zase ve třech podružných odděleních, z nichž první obsahovati bude úvahy a studie, druhý životopisy a paměti, třetí referáty a kritiky. Kniha první je naší literární radostí: jsme pevně přesvědčeni, že příštími bude jen vystupňována.

F. Sekanina.

* Literární pozůstalost Hany Kvapilové. Vzácná kniha, která upoutá interes všeho literárního, divadelního a vůbec uměleckého světa, jakož i všeho ohromného počtu ctitelů nezapomenutelné veliké umělkyně Hany Kvapilové, vyjde ještě do konce t. r. nákladem F. Šimáčka. Publikace zahrne několik již tištěných povídek autorky, kteráž, když je tiskla v časopisech, se úzkostlivě skrývala za pseudonym Mája Z., pak několik článků o divadle a výběr z rukopisné pozůstalosti. Jsou to vesměs studie a náčrty, belletristické fragmenty, které mají vztah k životnímu dílu autorčinu a již tím jsou svrchovaně zajímavy.

„Zvon“ přinese ještě před vydáním knihy ukázku z nich.

* Nový román Antala Staška ze současného života sociálního Na rozhraní, v němž líčeny budou zápasy českého živlu s německým na pomezí národnostním, počne vycházeti nákladem J. Otty.

DIVADLO.

* Národní divadlo zahájilo tento týden nové abonentní období 1907—1908. Učinilo tak v opeře reprisou Smetanovy Libuše, v činohře premiérou francouzské komedie „Zloděj“ od H. Bernsteina, o níž podáme zprávu příště. Z chystaných původních novinek ohlašuje správa pro nastávající sezónu historickou hru Posel od Viktora Dyka, činohru Poslední scéna od M. A. Šimáčka, Manželství od Eduarda Kučery, Válka bohů od Emila Trévala, Vodopád Giessbach od Karla Horkého a Má jest pomsta od Jar. M. Mayra. — Na Městském divadle Král. Vinohradů dějí se rovněž pilné přípravy k nastávající sezóně. 23. t. m. začaly již zkoušky. Z původních novinek chystají se: historická legenda Godiva od Jaroslava Vrchlického, historická hra Čestmír a Šárka od K. Legra, rokoková aktovka Ranní ropucha od Viktora Dyka. Konkurs na hry k otevření Městského divadla měl ten výsledek, že tři hry (historická hra Kníže, trojaktová hra „Slaboch“ a hra ze života „Jedna krev“) doporučeny k provozování a další tři (Hlas, Skřítek, Drama v domě Popelových) pozornosti divadelní správy. Máme se tedy v zimní sezóně nač těšiti.

* Tolstého syn, hrabě Lev Lvovič Tolstoj, napsal divadelní hru ze současného života ruského lidu a nazval ji „Moje domovina“. Je to komedie o šesti obrazích, kterou získala k provozování carská scéna petrohradská. —*n*—

* Ve Vídni mají zajímavou divadelní vojnu: čtyři divadelní ředitelé, z nichž tři se domnívali, že mají výlučné k tomu právo, ohlásili téměř najednou premiery dramatického zpracování Wildeova románu „Obraz Doriana Graye“,*) k němuž si získali z Berlína (Divadelní nakladatelství Blochovo) dovolení. Nastala zajímavá časopisecká řež, která vypadala všemožně, jenom ne jako „umělecké zápolení“, a následkem ní zřekly se kusu konečně dvě scény dobrovolně (Intimní divadlo a Raimundovo divadlo), zatím co na dvou zbývajících (Malé činoherní divadlo a divadlo v Josefově) docilují vyprodaných domů. Je věru příznačný tento divoký zápas ředitelů, v němž palmu jisté neurvalosti si odnesl ředitel Malého činoherního divadla Ferdinand Skuhra. Neběží tu vlastně o Wildea, který je mrtev a nemůže se brániti různým těm předělávajícím „dramatikům“, nýbrž o pouhopouhé dramatické zboží posledního řádu, v němž (podle referátů z obou zúčastněných divadel) z krás románu nezůstalo ani stínu. Jak Georg Ventley, tak Otto Stockhausen (zpracovatelé) setřeli s básnického díla Wildeova vše, čím tolik působí ve formě románové. Ale přes to jsou večery na „Doriana Graye“ plny v obou divadlech. Co je toho příčinou? Reklama, kterou si ředitelé udělali svými bojovnými pósami? Či jméno autora, který je náhodou v módě, byť z jeho vlastního díla na scénu přešla pouhá karikatura? Snad obé. Také dokument ke studii o uměleckých zálibách divadelního obecenstva. —*n*—

* Nelze upříti, že Gabriele d'Annunzio jest jedním z nejčipernějších mistrů reklamy — tak obratných, že kdyby měl býti stanoven poměr jeho umělecké zdatnosti k tomuto druhu praktického jejího využívání, sklesla by reklamní miska hluboko pod misku uměleckou. Nemine týdne, aby se ve světových listech nehovořilo o velikém Gabrielovi. Jednou je to nový umělecký záměr, jindy už hotové dílo, jednou milostná afféra či automobilové nebo honební neštěstí — ale vždy věc tak uzpůsobená a hozená na trh veřejnosti, aby beztoho zveličené jméno italského romanciera učinila ještě báječnějším. Při tom je nejzajímavější ta okolnost, že ačkoli žurnalistické bulletiny za rok padesátkráte do světa vytrubují nové a

---

*) Srovnej článek Dra Alb. Pražáka: „Nerudova divadelní kritika“, v předešlém ročníku „Zvonu“. Pozn. red.

*) Viz předešlý ročník Zvonu, str. 711. Pozn. red.

nové zprávy o činnosti maëstrově, překvapuje nás pravidelně maëstro hotovým dílem v té době sotva jediným. Nyní je zase tisk pln zpráv o nových d'Annunziových činech: píše novou dramatickou práci o „Tristanu a Isoldě“ jsa patrně přesvědčen, že poesie jeho slov plně nahradí, ne-li zvýší, poesii Wagnerových melodií, a pro italská jeviště „upravuje“ Shakespearův „Sen letní noci“. Zaznamenávajíce stručně obě tyto zprávy, činíme tak pouze proto, abychom poukázali na d'Annunziovu nápadnou dovednost reklamní, která je patrně jeho novým druhem praktického sportu, jenž na vážně uvažujícího čtenáře musí působiti trapně. —*m*—

TÝDEN.

Ernest Blum, populární francouzský vaudevillista, „francouzský Mark Twain“ — jak mu také říkali nejenom pro jeho drastický a přímo živelně působící humor, ale i pro jeho pohnutou minulost a řadu „twainovsky“ tragikomických příhod životních — zemřel v Paříži dne 19. září u věku 71 roků. Je zajímavo u tohoto výborného stylisty a zžíravou satirou vládnoucího humoristy, který — rovněž jako Mark Twain — byl už třikráte novinami oplakán jako nebožtík, že do poslední téměř chvilky neopustila jeho péro svěžest a zvláštní causeristická lehkost, a že do posledních dnů jeho života byly jeho satirické feuilletony a causerie stejně vyhledávány v časopisech jako na francouzských i cizích divadlech se stálým zájmem hrány jeho přečetné komedie, vaudevilly a lehká fraškovitá dramata. Blumovo péro srší vtipem, který i jeho operetním textům dodává živosti a dramatické vervy. Do češtiny máme přeloženy jeho „Ženy nervosní“ (B. Frida) a několik po časopisech roztroušených společenských satir. —*n*—

*

V berlínském léčebném ústavě zesnul těchto dnů representant moderního směru v dramat. literatuře maloruské Karpenko Karyj (pravým jménem Ivan Tobyłevyč), herec a spisovatel, v 63. roce svého věku. Do r. 1883 byl úředníkem. Látku k svým hrám volil ze současného společenského života venkovanů. Nejlepší z nich jsou: „Najmyčka“ a komédie „Martyn Borula“. Soubor jeho prací vyšel pod názvem „Dramy i komedyji“ (Oděssa 1897) a „Tvory Ivana Tobyłevyča, Lvov 1897. ═

*

Literární příloha pařížského „Figara“ vydala pro svoje čtenáře pěkný výběr nejzajímavějších dopisů slavného a nešťastného Maupassanta, které vzorně uspořádány mají v celku vyjíti na podzim zároveň se sebranými spisy autorovými. Je to svrchovaně zajímavé čtení a poučné. Jen několik málo úryvečků podáváme z té tříště svým čtenářům, jen několik málo poznámek:

Nejvíce dopisů svědčí Maupassantově matce a všecky prozrazují vášnivou přímo lásku, s jakou básník na ní lpěl. První z dopisů je datován 2. května 1864 v Yvetotu, kde Maupassant tenkráte dlel jako čtrnáctiletý gymnasista. Dopis je podivuhodně jasně a obratně psán a bude mnohého zajímati i zmínkou, která dosvědčuje, jak už tenkráte mladý hoch horoval pro vodní sport, pro nějž záliba jej provázela celým životem. Matka mu tenkráte slíbila, že v odměnu za dobré vysvědčení mu koupí veliký míč — synáček však se táže, zda by si neměl raději střádati a koupiti u příležitosti malý člun. „Nechci takový nějaký člun, jaké se prodávají Pařížanům . . . takový se mi nehodí; ale půjdu k jednomu lodníkovi, jenž vyrábí také lodice, a ten mi prodá hezký rybářský člunek, který je vespod zakulacený . . .“

O hrdém smyslu pro neodvislost a o jeho pohrdání novějšími titěrnůstkami a vyznamenáními svědčí jeden z dopisů, kterým odmítá nabídnutý mu kříž čestné legie. „Co se týče důvodů odřeknutí — píše — tu je jich tak mnoho, že snad bych všecky ani nemohl vypsati. Ostatně dostačí snad jediný: v literatuře neuznávám nižádné oficiální hierarchie. Jsme tím, čím jsme a nepotřebujeme býti klassifikováni. Kdyby čestná legie neměla svých několik stupňů, snad bych ji ještě uznal, ale tyto stupně tvoří pro mne poněkud podivný řebříček zásluh. Jmenoval Jste na příklad Edmonda Goncourta. Je možno popříti jeho velkou cenu a především jeho nesmírný vliv na současnou literaturu? Nikdo snad neměl vlivu většího, nežli jest jeho. No — a on zůstává prostým rytířem čestné legie, zatím co vyšší stupínky uchovávají patrně pro jeho žáky. A když se tak člověk jednou rozhodne, nikdy nic od nikoho ve světě nepožadovati, je lépe žíti bez čestných titulů; neboť dostane-li se mu pak někdy nějakého bez intrik a čistě podle zásluhy, zůstane mu nedotčen po celý život . . .“

Jak hluboce dojala Maupassanta smrt jeho přísného mistra Flauberta, vysvítá z listu psaného Zolovi. „Nemohu Vám ani vypovědít, jak mnoho na Flauberta myslím; přímo mne straší a pronásleduje jeho stín. Bez ustání mne naplňují myšlenky o něm, slyším jeho hlas, představuji si živě jeho tvář, v každé chvíli stojí přede mnou ve svém dlouhém nahnědlém šatě a s pozdviženýma při řeči rukama. Kolem mne utvořila se prázdnota: počátek oněch strašlivých přímo rozluk, které nyní skoro každoročně nadcházejí a berou mi všecky lidi, které mám rád, kteří tvoří moje nejdražší vzpomínky, s nimiž bychom mohli mluviti o svých nejmilejších a nejintimnějších záležitostech. Takové rány umrtvují ducha a zanechávají trvalou bolest ve všech našich myšlenkách.“

Těžká mysl, která se později stupňovala v bolestnou duševní chorobu, jíž konečně slavný novellista podlehl, objevila se u něho záhy. Jednu narážku, literárně velmi zajímavou a charakteristickou, obsahuje dopis matce adressovaný z ledna 1881, který byl psán v Etretatu, kde Maupassant žil sám, pouze se svými dvěma oblíbenými psy. V něm píše mezi jiným: „Mne přepadá jisté mrazení více po stránce jakéhosi osamocení života, než proto, že jsem osamocen v domácnosti. Cítím nesmírný zmatek živoření, obtíž prázdnoty. A uprostřed tohoto pozvolného

rozplývání celku pracuje můj mozek čistě a jasně, jistě a spolehlivě, přímo mne oslepuje věčným Nic. Podobá se to jisté životní fázi otce Hugona. Potřebuji však mnoho času k tomu, abych svoje myšlenky soustředil a jasně v precisní mluvu urovnal. A to mi zase jednou patřičně dokazuje okolnost, proč romantikové milovali tolik přehánění: chtěli si tím jen uspořiti tuto urovnávací práci.“

Poslední dopis celé sbírky, několik málo dnů psaný před smrtí a rovněž matce adressovaný, obsahuje několik slov o radách jeho lékaře, který ho patrně náhodou navštívil a řekl mu mezi jiným: „Máte za sebou takový život práce, který by sotva deset normálních lidí vyžilo; toto šílené tvoření (v desíti letech 27 svazků!) strávilo Vaše tělo, které se nyní mstí a ochromuje činnost Vašeho mozku. Je Vám teď potřebí dlouhého a dokonalého klidu.“ Maupassant se tu ještě zmiňuje o úmyslu, stráviti nějakou dobu na lodi, na moři, a nepomůže-li to, odebrati se do Pyrenejí. Dříve však, nežli uskutečnil tento záměr, vložil na sebe ruku (zemřel 6. července 1893, třiačtyřicetiletý). —*m*—

*

Štiky na rathouze. Na Novém městě roku 1615 spiklo se několik obecních starších proti městským oučtům. „Při korbelích“ po hospodách mluvili, že se v obci hospodaří zle. Čekali jen, až úřad šestipanský, jenž počty spravoval, učiní výkaz o příjmech a vydáních. Těm oučtům pak čtyřicet výtek učinili. Tu jim byl příjem z trhu hrachového, tu zase z jiného až příliš malý, divili se impertinentě, proč důchod z vaření býval dřív nad 150 kop a teď nic, proč z obilí v Podskalí bylo dřív 51 kop, teď jen 14, „kudy ten nedostatek sešel?“ Také při důchodě z mlýna obecního byla kritikům „veliká zatmělost“. A proč není přijato nic z cizího piva? Při vydáních se divili, že od klizení telat vydáno r. 1613 47 kop a rok potom už 70 kop. Proč? Pod titulem za oves nachází se 626 kop, a přec se prý ví, že se ho za tolik nespotřebuje. Za seno nachází se vydání v 81 kopách; to číslo bylo jim podezřelé; ptali se, „kde se seno z obecní louky dívá, kterého tři i čtyři vozy bývají?“ Kritikové městských počtů pustili se i do rubrik, jež týkaly se pánů radních. Prý nachází se pod titulem „útrat panských“ za tři leta 587 kop 46 gr. (Páni radní totiž při každé příležitosti, při každé komisi pili a jídali na útraty obce, to byly jejich diety.) Kritikové připojili k té výtce velmi rozhodné a skoro urážlivé mínění, „poněvadž obec v dluzích zůstává, že není cesty, než aby z některých vydání sjíti mohlo, protož s takových útrat slušně sjíti má“. Také se kritikům nelíbila vydání, jež dnes jmenujeme mimořádná. To je rubrika, která, jak známo, i dnes všecko snese a pokryje. Tehdejší kritikové napsali s drzostí všeho uznání hodnou, že „pod titulem na případné věci nachází se vydání daremného na sta, s toho aby sešlo a více se nedálo.“ Za oněch časů byl srdečný zvyk, že konšelé musili ve potřebách obecních vládní úředníky podmazávati, jen ten, kdo mazal, jel. Co komu dali, to zapisovalo se v oučtech pod jmenem „šenkování“. Stran šenkování dotčení kritikové radili velmi radikálně, „aby s toho vydání do konce sešlo, nebo daremní outrata na zhoubu obce se nachází.“ — Městský úřad hospodářský či šestipanský byl povinen k výtkám svých oučtů odpověděti. Dal odpověď ráznou, která místy není bez humoru. Stran malého důchodu z trhu hrachového odpověděli, co tržný přinese, to je; má-li kdo právo, přeje se mu, aby k tržným každý den chodil a je hlídal. Že se málo obilí v Podskalí skladá, to prý není div, „rozum ukazuje, když se v horách (kolem Vltavy a Sázavy i Berounky) obilí neurodí, že se dolů plaviti nemůže“. Že není za cizí piva nic zapsáno, to je pravda, ale důchod ten vzal pan purkmistr, „komu na tom záleží, může se pana purkmistra ptáti“. Na oves prý nevydali 626 kop, nýbrž jen 403; „tu se někomu oči zdvojily; jak by tomu vydání mohlo býti spomoženo, jinší cesty nevíme, leč aby koni chováni nebyli a páni aby do sněmu a k soudu zemskému a jinam pěšky chodili“. Stran šenkování a útrat konšelských (pití) prý vydávají peníze na certifikaci a neptají se, komu se co šenkuje. Tím a podobným způsobem odpověděli šestipáni ke všem výtkám; některou odpovědí vyvrátili podezření nehospodářstva, jinou nevyvrátili. Do pánů radních ťukli směle, uznávajíce, že se mnoho utrácí. Že mohli směle psáti, to vyloží se tím, že šestipáni nebyli ouředníky v našem smysle, nebyli v úřadě na stálý plat. Dnešní úřad hospodářský by o konšelech tak upřímně psáti nesměl. Šestipáni byli měšťané a úřad jejich byl čestný. Proto na konec své obrany s patrným rozhořčením činí toto prohlášení: „Jistě podle některého hlubokého a všetečného hlaholu, když se po hospodách rozhlašoval, ale málo nám strachu spůsobil, domnívali jsme se, že něco podstatného proti nám vyhledáno bude.“ Zatím prý nenašlo se nic než daremné řeči; prý hleděli se v prácech podle dobrého svědomí jako svobodní a dobře zachovalí měšťané chovati a proto takového sahání v svědomí za ty práce, v nichž bez platu pro vzdělání obecního dobrého s obmeškáním živnůstek svých zůstávají, sobě nikoli nezasloužili. Kdyby se toho budoucně i jiným dostávati mělo, zajisté že by toho úřadu žádný k sobě přijmouti nechtěl. Na konec volají úředníci šestipanští s pathosem: „Ó kdyby na to byl pozor, co jest a býti má úřad šestipanský, jaká k němu šetrnost a ochrana za Římanů, jaká za starých Pražan byla, jistě by se nám pomíň (méně) takových despektů a zlehčení činilo!“

Z kn. arch. praž. č. 521.

V PRAZE, dne 27. září 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

HANA KVAPILOVÁ:

TŘINÁCTILETÁ.

Dívčí dopisy.*)

I.

V Huti, 24. května 1879.

Drahá babičko,

ruce Ti líbám za tu zásilku! A takové hezké šaty jsi mi poslala i klobouček! Ale, babičko, rukávy jsou mi krátké i sukně — tu mi však Márinka popustila, a teď je to v pořádku. Nic se o mne, babičko, nestrachuj; jsem zdravější, už nejsem ani tak bledá ani slabá, jak jsem bývala. Užívám pilně železa, a za ty čtyři neděle, co jsem v Huti, vyrostla jsem.

Je zde na té samotě krásně, babičko! V zahradě nám kvete jasmín, akáty na vršku, pivoňky začínají nalévat paličky; škoda, že bez už dokvetl — ten Ti měl, babičko, květy jako hrozny a takové krásně fialové, a vůně bylo plný dům ze zahrady. Ještě v noci jsme v našem pokojíčku cítily jeho vůni, tak všude se schovala v každém koutečku. Včeličky, babičko, snášejí a jsou tuze zlé, přijde-li někdo cizí k úlům. Mně a Márince neublíží, chodíme stále mezi nimi, znají nás.

Tetička i Márinka mají mnoho práce, celý den si neodpočinou, večer čtou a pletou nebo spravují. Onehdy se tetička hněvala, že tolik zahálím, že ani nečtu a nepletu a jen se psy po lesích lítám. Ale Ty sis přála, babičko, i pan doktor, abych neseděla a byla na vzduchu.

A to je Ti krása, babičko, v lese! Běžíme s Césarem po potoce, všude se zastavíme, kde se nám líbí, a César všemu porozumí, co říkám. Onehdy jsme honili cvrčka, považ si, babičko, a zpozdili jsme se tak, že jsme přišli domů po obědě; teta chtěla na mne žalovat a psát Ti to, ale uprosila jsem ji a slíbila, že Ti to povím na sebe sama. Ale ten cvrček — vlastně byli dva — se tak schovával, a ne a ne ho najít! Ale, hloupý, zapomněl a začal cvrkat, a už jsme ho zas měli, a zas nám utekl, a tak pořád, až César i já jsme byli oba unaveni.

Je tu hezky, jen včera jsem musila moc plakat. Bylo to tak. Teta šla navštívit služku, která před mnoha lety u ní sloužívala, a vzala mne s sebou. Sluníčko pálilo Bezónovi do kožichu, a on běžel vedle nás a horkem jazyk vyplazoval.

Škádlila jsem ho a křičela: „Bezóne, chytej!“, a nic jsem nevyhazovala, co by chytit mohl. Díval se po mé ruce, vyskakoval hloupě do výše a pořád a pořád

*) Podáváme již dnes ukázku z rukopisné pozůstalosti Hany Kvapilové, poněvadž před vytištěním knihy chceme přinésti ještě ukázku jednu. Dívčí dopisy „Třináctiletá“ jsou rozkošným dokladem charakterisačního umění autorčina, jež jí neopouštělo, ani když líčila pérem. Viděla podivuhodně jasně, i když zrak duše obracela do vzpomínek — „Třináctiletá“ je psána v posledním desetiletí — a podávala, co viděla, neobyčejně výrazně, se vzácnou plastikou užívajíc nejpřiléhavějších označení, nejvýstižnějších a vždy originálních přirovnání. Svrchovaný soucit s trpícími prosvítá z jejích dětských revokací, plných životnosti, ale i milý humor třpytí se z kreseb rázovitých postav, které předvádí. Zvláštní humor, zcela individuální zcela její. K jaké výši by byla vyspěla autorka, kdyby se byla věnovala jen péru a nepotlačovala s přísnou autokritikou většinu svých povídkových pokusů, bohužel namnoze nedokončených? Již tato ukázka dává odpověď nespornou: ve svéraznou osobnost literární, v umělkyni jistě tak velikou, v jakou vyrostla na scéně.
Pozn. red.

chňapal po ničem, a to mi bylo k smíchu. Tetička se vadila se mnou, že nemám pořád rozum, a povídala, že mne smích přejde, jen co přijdeme k Náně. A přešel, babičko!

S tou Nánou bylo tak. Považ si, babičko, vdala se před lety, byla starší a vzala si mladého chasníka, a ten pil. Teta prý jí domlouvala, ale Nána ne a ne poslechnout. Měla svatbu od nás z fořtovny. Snad prý se na ni upamatuješ, byla moc veselá, a protože pořád zpívala, říkali jí „pěnice". Ale ten její muž byl práč a jednou o zlaté hodince někoho v hospodě tak potloukl, že ho zavřeli. Nána šla za ním do krajského města sloužit, a když ho pustili, někam s ním odešla. To je už šestnáct roků. Nikdo o ní víckrát neslyšel. Až loni najednou přijde do vesnice žebračka, chromá, roztrhaná, němá, jenom blabolila — a považ si, babičko, poznali v ní Nánu! Co se s chudákem dělo, že je takovým mrzákem, nikdo se nedoví. Živili ji každý den jinde; teta, představených, na faře. Najednou však Nána docela ochromla a nikoho skoro nepoznávala, a tak ji z pastušky odstěhovali do malinkého domečku, který koupila paní hraběnka a udělala z něho chudobinec, zatím jenom pro jednu osobu.

Je ten domeček tak malý, že se tam snad už ani více lidí nevejde. Ve velké sednici bydlí lidé, co ty chudé budou ošetřovat. Jmenují se Stejskalovi. Babičko, ten Stejskal býval v zámku u koní a je hrozně veliký, a má ruce, nohy a zuby jako obr v pohádce. Jeho žena nemluví, ale křičí, a boty má snad okované; klapou při chůzi jako Hrodějův mlýn. Pekli zrovna rozpeky, mazali je čerstvým máslem a povidly, a Stejskal ujídal pořád horké od plechu a koulel očima.

Stejskalová nás vedla k Náně. A teď to přijde, proč jsem tolik plakala a proč pláču zas!

Považ si, babičko má zlatá, položili Nánu na slámu do takového vlhkého kouta, který ani okna nemá, jen díru, a tou to jistě fičí, a vítr a déšť vešlehává a zrovna na ubohou Nánu. A což pak v podzimu nebo v zimě? Tetička se ptala, proč jí ustlali tak tvrdě, jen na holou zemi, sotva slamou pokrytou? Odpověděli, že co zblbla nadobro, nemohou jí dát do peřin, že je nečistá.

Najednou se Nána na nás podívá — snad poznala tetičku — a začne Ti tak divně naříkat jako Bezónek, když je od strýce bit. A něco nám, věř mi, žalovala, chtěla něco říci, naznačit, ale nemohla, jen skučela a v úzkosti vyla. Stejskalka jí přehodila koňskou špinavou houni přes hlavu a chtěla nás odvést. Tetička celá zčervenala a hněvala se. Když to Stejskalová pozorovala, najednou Ti začne docela jinak a mazlivě mluvit a přinese Náně rozpek — ale viděla jsem dobře, že vybrala nejmenší, nemaštěný a vezpod nadobro spálený. A to mně bylo, babičko, tak líto, to jsem si vzpomněla na Tvoje slova: „Je bídy mnoho na světě, ale nejsmutnější ta, která ani požalovat nemá komu."

Nechala jsem všecky šestáčky, které Jsi mi dobrotivě v šátečku poslala a jež jsem našla v kapse nových šatů, Stejskalce pro Nánu na přilepšenou. Ale věř mi, nedá jí nic, a s tím zubatým Stejskalem to projedí!

Cestou domů jsme nic nemluvily, a já, protože jsem se bála utírat oči, aby tetička neviděla, že pláči, zmokřila jsem slzami celý živůtek. Tetička nenávidí lidí, kteří pláčou.

Večer jsme byly samy doma, strýc byl někde v lese, a tak jsme bez něho večeřely. Márinka háčkovala jako vždy a počítala, že má už sto a šestatřicet hvězd na pokryvku hotových (potřebuje jich už jen dvě stě) — bože, ta je pilná! Tetička čtla ze staré, žluté „Gartenlaube" nějaký román — musí být krásný, protože prý to čte v osmi letech po deváté — a já nedělala nic a jen se přemáhala, abych neplakala. A v pokoji, babičko, bylo hrozné ticho, jen moucha po okně bzučela, a Bezón (je líný jako já) po ní vždycky chňapl, když letěla mimo něj. Tetička se pak na mne najednou rozhněvala, že sedím celé večery nečinně a hledím do prázdna, že zahálka je hřích, člověk že nemá ani minuty promarnit, abych prý si vzala příklad z Márinky. To je pravda, babičko, Márinka má už čtyři kufry výbavy a ve velkém kufru má plno ručních prací: háčkovaných a pletených vložek, dvě háčkované pokryvky s třásněmi, do šesti oken pletené záclony, považ si, na pět tuctů punčoch s vysokými vzorkovanými kraji (ale tři tucty jí upletla babička Wenzigová) — a bůh ví, co tam ještě není.

Jednou, až budu zvlášť pilná (ale kdy to už bude?) ukáže mi všecko, co v kufru má. Tetička řekla, až mně bude dvacet let, že budu mít leda pět tuctů roztrhaných pat u punčoch.

(Pokračování.)

✶ ✩ ✶ ✩ ✶ ✩ ✶ ✩ ✶ ✩ ✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩

FR. S. PROCHÁZKA:

Z KNIHY „ČERNÝ OREL“.

CESTOU.

Zapadla nám za obzor
poslední píď země,
rozkypěný moře vzdor
sám už pánem je mně.

Odpočinout nemá kdy,
u kormidla skřípá,
zelené své smaragdy
vůkol rozesýpá.

Ale hloub tam v zášeří,
loď kde nádním smyká,
dravé oko ještěří
chtivě na mne mžiká.

Zelenými plameny
ve vlnách se zžíhá,
zelenými rameny
kýl se v skoku zdvihá.

Úzkost strašná vťala dráp
v srdce mi té chvíle,
člověk nekonečně sláb
stál vstříc hmoty síle.

A tu v dáli pojednou
pěšinka, hle, přímá
žitem, kam až dohlednou,
před očima mýma.

Zvonky modře kývavé,
pampeliška v strouze —
po nich v prázdno mlhavé
vykřikl jsem v touze.

VYSLANEC.

Ballada z roku 1168.

Leh’ vichor v bílé plachtoví,
loď vlny rozkrajuje,
však za poselstvím Vrancovi
se na ní těžce pluje,
tak těžce se to pluje.

»Lsti musíš znáti každý tvar
a hladký had být v řeči,
je horší běsa Valdemar
a zlobou nad něj větší,
ba ještě mnohem větší!«

Král Teclav prál tak onen den
a pobledlé měl líce,
kdy Vranca chytrý vypraven
byl přes Balt z Korenice,
to k Dánům z Korenice.

»Vlast v nebezpečí, na ni roj
se chystá černých lodí,
ty s důvtipem svou hrdost spoj —
vše k záchraně se hodí,
ba všecko se tu hodí.«

A vichor v bílé plachty leh’,
jel posel tenkrát z jara,
kde tměl se v dálkách dánský břeh,
chlácholit Valdemara,
dánského Valdemara.

Tam vyčkával již biskup Sven
a blýskal zlatým křížem:
»Oj, budeš s námi spokojen,
vše láskou boží svížem,
vše touto láskou svížem.

Co’s přinesl nám?« — »Bohů mír!
Chcem na své hroudě žíti,
však chceš-li boj, tu slaný vír
se krví bude rdíti,
to vaší krví rdíti!«

Sven usmál se a ruku vztáh’:
»To pro nás trochu málo!«
a dvě stě lodí na vodách
tam v černé chmuře stálo,
tak strašidelně stálo.

»Hle, naše síla! Máš jí víc?
Pak u vás bude zdrávo.
Však míň-li, vyjedem si vstříc
a s námi naše právo,
silnějších, jářku, právo.«

Ustrnul Vranca překvapen
a lodi zrakem čítal:
desetkrát silnější byl Sven
a řečí dál ho splítal,
obratnou řečí splítal.

»Viz oštěpů a mečů svit!
Co naproti nim spraví
váš válečný bůh Porevit,
byť byl i sedmihlavý,
dřevěný, sedmihlavý?

»Pár člunů vašich a pár klád,
z nichž hnilotina dýchá
a jež se hradbou chtějí zvát,
i všecka vaše pýcha,
pohanská, směšná pýcha?

»Chceš, vrať se, vše jim vypověz,
však doma nepochodíš,
já za to povídám ti dnes,
že líp se nám tu hodíš,
ba mnohem líp se hodíš!

»Náš král je tvého štědřejší
a dá ti zlata horu,
když budeš ještě chytřejší,
svých nepopíchneš k vzdoru,
k marnému ovšem vzdoru!

»Zem tvoje padne — živ buď kříž! —
to pro Kristovu muku!
Ty za svou moudrost obdržíš
nejhezčí Dánky ruku,
mladinké Dánky ruku!« —

A Slovan všecek v plameni
tam zůstal — skloniv čelo.
Potvorné na něm znamení
se otročiny rdělo,
na věčné časy rdělo....

MONBIJOU.

Berlín 1740.

Dušičko, vstup sem za barokní mříž,
v zeleném přítmí houště květů zříš,
a staré lípy oddychují vůni
přes nízké trávníky tím večerem.
Zde kámen filosofů — láska trůní,
sem postav sobě krále s Voltairem.

Laškovně flétna zazní přes trávník,
král krále, filosof svou moudrost svlík'
a pod kvetoucí lípy spěchá sálem,
kde krajka sukének je celý svět,
kde král je básníkem a básník králem
a na trávníčku tančí menuet.

Z lip rozdýchaných u cest při kraji
hvězdičky na hlavy jim padají
stříbrné jak ty na blankytu výše.
Jen rosa požehnání, naděje
přes dálné kraje, široširé říše
tím štěstím šťastných ztad se rozseje....

Filosof usnul, poeta šel spat,
král-voják by jen opět vyšel ztad.
Krev místo rosy, vesnic žár vlá k nebi,
a z flétny stala se hůl maršála — —
Ten sad se na mne ironicky šklebí,
a hrůza morová mne ovála.

ZIKMUND WINTER:

MALÍŘI PRAŽŠTÍ ŠESTNÁCTÉHO VĚKU.

Historické líčení.

(Pokračování.)

Slíbil jsem, že čtoucím některé mistry malířské představím.

Začneme od nejvznešenějších pánů. Od mistrů dvorských.

Je však s nimi potíž; někteří se jen mihnou v knihách, a jiní, které známe dobře, jsou již českým vzdělancům dávno povědomi. Odbudeme tedy obhlídku dvorských mistrů krátce.

Tu je z nejstarších Jakub Seiseneger, jenž králi Ferdinandovi sloužil již od roku 1530. To je ten mistr, co maloval krále v černém šatě a v sametových botkách za 48 zlatých rýnských. Maloval také královnu Annu do modlitební knihy královy. Bylatě věru renesanční doba plna radosti ze života; král zabývaje se bohem musil míti před sebou obrázek sladké ženy své, nejsympatičtější královny české.

Mistr r. 1550 byl ve Vídni na pensi, r. 1564 snaží se o to, aby také jeho žena po něm obdržela stálou provisi. V prosbě své vykládá s pýchou, že, ač je stár, žena jeho je těhotna.

Tedy i mistr těšil se ze života.

Vlaský mistr dvorský Ferro Ioan se také jen mihl — chce r. 1548 namalovati za 20 měsíců 40 českých panovníků do sálu na Hradě s pomocí 12 mistrů a jejich 12 tovaryšů. Sešlo z toho.

Sympatický je nám dvorský mistr Francesco Terzio tím, že do české bible zhotovil obrázky (1570). Na zámku maloval r. 1563 křídla varhan a učinil nárys znamenité kašny u Belvederu, fontány to zpívající, teď už dávno němé. 1564 sebral ženu a děti i čeleď na dva vozy a odjel domů do Italie. Na cestu obdržel dlužní úpis na 455 kop grošů míšeňských, které mu královský úřad finanční za práce zůstal dlužen.

Jiný mistr dvorský, Domenico Pozzo z Milána, je typ umělce, který něco začne, málo dokončí a chce peněz neustále. Roku 1563 jednali s ním, aby novou soudní a sněmovní světnici na Hradě malířským uměním ozdobil a „vyštrejchoval"; něco začal, ale roku následujícího nezačal malovati ani ještě v září. Komora varuje císaře, aby nedostávalo se peněz mistrovi nic víc, než kolik zasluhuje. Tomu rozumím tak, že se má platit jen za hotovou práci a nic „napřed", nic „zálohou". Zdravá rada.

Pozzo na zimu chystal se pro barvy do Italie, jde a mizí tak z Prahy navždy.

Časovým pořadem vyskytne se mezi dvorskými malíři konečně jeden, kteréhož by bylo lze důkladně vylíčit. Je to Čech, Matiáš Hutský od Křivoklátu, syn Jana Hutského, mlynáře pod Křivoklátem. Podpisoval se artis pictoriae professor a byl vlastně arciknížete Ferdinanda, pokud v Praze pobýval, dvorským malířem. Pak vstoupil do cechu (r. 1572).

Ale Hutský je znám vůbec, již Mikovec se jím zabýval, nověji Chytil; on jest naší chloubou a dokazuje, že naši to uměli jako jiní. Mně podařilo se kdysi doplniti ráz jeho charakteru. Maje malovati do kostela sv. Benedikta večeři Páně, vymaloval r. 1589 na místě Jidášově souseda Bílka, jednoho z těch měšťanů, kteří obraz objednali. Byl tedy mistr zlomyslný humorista. Na konec po dlouhém soudním jednání musil tvář Jidášovu přemalovati. Ten obraz se nezachoval, zmizel zároveň s kostelem.

Jináč zachovala se od mistra jen knížka s miniaturami, reprodukce to legendy sv. Václava, namalované v kapli u sv. Víta. To tedy jediná jeho práce zachovaná a bohužel ani originální.

V cechu ho volili za kolik let cechmistrem, vedl si tu prý tak, jako by byl primasem, co chtěl, prý vše musilo po jeho hlavě jíti. Vymohl-li však malířstvu majestát, že mají slouti napříště umělci a ne řemeslem, tož bylo tuze lidským, nafukoval-li se trochu proti druhým.

Dětí měl s první ženou 12, druhá mu přinesla 3, i když část pomřela, mistr měl asi dost starostí s těmi krky zbylými. Proto se nedivíme, že poslední zápisy po jeho náhlé smrti (r. 1599) jednají o samých dluzích. I cechu samému pozůstal dlužen 20 kop.

Uvedše to vše k paměti, můžeme se s mistrem rozloučiti.

Z cizinských mistrů dvorských dalších největší význam pro nás má Bartoloměj Spranger. Ten mistr, naučiv se našemu krásnému jazyku, utkvěl nad jiné umělce cizí na této pražské půdě pevněji a na dosmrti. Ten jakoby se stal našincem. A je to tím cennější, že mistr stál věru jako primas na čele všech dvorských malířů. Proto také nepředstavuji mistra neznámého. Vzdělaní Pražané dobře znají jeho obrazy u sv. Štěpána, u sv. Jiljí i na Strahově v obrazárně.

Spranger byl rodák antverpský. Malovati se učil v Italii, proto také malby jeho mají italsko-nizozemský ráz. Do císařské služby dostal se r. 1575. Pracoval za kolik let ve Vídni, jmenovitě v bažantnici spolu s plastikem a pak na tamějším hradě. Do Prahy přišel r. 1583 s měsíčním platem 15 zlatých (t. j. dukátů) rýnských, kterýžto plat později stoupl asi na 45 zlatých. Usadil se na Malé Straně, stal se měšťanem a neváhal přidati se k městským malířům; r. 1584 jest již v cechu mezi nimi beze vší nadutosti dvorských privilegovaných umělců.

Produkce jeho byla nad míru hojna a pestra. Jako malíř císařův musel hověti vkusu svého císařského zákazníka, musil malovati allegorie, mythy a jiné kusy, jež tvořily obor tehdejšího dvorského umění. Nejeden z těch kusů zachoval se v císařských sbírkách. V inventáři z r. 1621 jest zapsáno mistrových obrazů 27. Spranger maloval podobizny, především císařovu; maloval také Petra Breughela, sebe, svoji choť. A kolik asi vymaloval svatých a světic do kostelů! Maloval také epitafia a nevyhýbal se ani drobným malbám. Jeť zapsáno, že k daru tureckému r. 1584 z rozkazu císařovu maloval i hodiny za 5 zl. 50 krejcarů.

Kterak studoval a pořád byl pilen, o tom svědčí kresby perem i tuší, sepií a červenou křídou, jichž řada do té chvíle se zachovala u rytíře Lanny a v Společnosti přátel umění.

Spranger byl bohatý muž. Oženiv se s dcerou zlatníka Müllera, Kristinou, hned koupil dům u zámeckých schodů za 700 kop míšeňských, ale splácel ho ještě roku 1592. A sotva že splatil, koupil druhý, třetí, až na konec měl domů pět, tři u zámeckých schodů po levé straně, a dva k bráně Strahovské.

R. 1598 usadil se v Praze bratr Sprangerův Kvirin. Ukázal list výhostní od generálních stavů v Nydrlantu a obdržel měšťanské právo na Malé Straně.

V týž asi čas umřela Sprangrovi žena, a od té chvíle Alžběta, manželka Kvirinova, vedla mistrovi hospodářství se starou služkou Zuzanou. Mistr koupil r. 1601 bratru svému grunt, aby tu měl něco svého. Ostatně pomohl k živnosti také jiným lidem. Lakota nebyl.

R. 1611 v lednu mistr Bartoloměj Spranger v jednom ze svých domů při stupních hradu Pražského učinil po česku kšaft; v něm na předním místě vzpomněl chudých a špitála; Alžbětě, Kvirinově ženě, zvlášť odkázal 150 tolarů, protože jeho hospodářství dobře a věrně schraňovala a opatrovala, Zuzaně služce, „kteráž sprostna jest,“ poručil 30 tolarů, kostelu sv. Matěje, kde bude pohřben, mistr odkázal 50 tolarů, jináče určil všecko své jmění svým trojím příbuzným, které měl Kvirin z vlasti povolati do Prahy, aby se tu spravedlivě a rovně s ním rozdělili.

Mistr umřel v srpnu r. 1611.

Dva kolegové Sprangrovi, Marian de Mariani a Hans z Achu (z Cách), byli jemu v tom podobni, že k Praze přilnuli a tu v českém ovzduší zdomácněli.

O pracích Marianových víme málo. R. 1597 dělal návrhy a rozpočty k malbě nových sálů na Hradě, r. 1602 maloval něco při maštalích, později robil nějaké znaky.

Ale Marian přijal 1589 měšťanské právo malostranské, bezpochyby vstoupil také v cech, při soudě objevuje se asi třikrát jako svědek a vždy svědčí jazykem naším, českým, kdežto jeho tovaryš svědčil po německu.

R. 1606 přiblížila se k němu smrt nějak náhle, snad morem. Tovaryš musil mu psáti kšaft, „poněvadž v ty nebezpečné časy písaře obecního míti nemohl.“

Statek svůj ve Valle Solda mistr odkázal sestře Jakobíně s rozkazem, aby dávala za něho ročně sloužiti mše čtyři. Zdejší dům a dlužné požadavky u lidí zanechal ženě Dorotě a Jeronýmu synovi, ale jen bude-li si matky vážit. Dceři své Anně, jeptišce v Chebě, odkázal 200 tolarů, bude-li jich chtíti; do cechu poručil 10 tol. i do vlaského špitála.

Druhý, Hans z „Ochu“, rodák z Rejna Kolína, byl umělec předního rázu. Do služby císařské dostal se podruhé a na stálo r. 1592 s ročním služným 200 zl. rýnských. Maloval pro císaře pilně, v inventáři z r. 1621 jest od něho 35 kusů! Ale záhy byl od Rudolfa určen k tomu, aby znaleckým okem sbíral po Evropě obrazy pro sbírku na Hradě.

Jezdil tak po světě jako jiní císařští agenti umělečtí. Na cestách, v Mnichově, poznal a zamiloval Reginu, dceru nebožtíka Orlanda de Lasso, bavorského kapelníka a komponisty. V máji r. 1596 zve císaře k svatbě; císař poslal mu darem pokál ceny 70 zlatých.

Když se Rudolf po svém návalu melancholie jak tak uzdravil a odhodlal se k ženitbě, uloženo Janovi z Achu, aby dojížděl sem tam na „vůhledy“ a maloval pro císaře nevěsty. Známo, že maloval marno, císař se neoženil.

U císaře byl mistr nad jiné oblíben. Přidal mu služného. R. 1610 dal mu pojištění 2150 kop na statku, připadlém císaři odúmrtím po Anně Huňaté v Nymburce.

S českými barony měl mistr spojení jako Spranger. Rožmberkský Petr Vok posílá mistrovi r. 1610 ku křtěnkám syna jeho koflík za 100 kop.

V posledních trudných letech císaře Rudolfa mistr seděl v Praze již pevně. R. 1613 kupuje zahradu na Hradčanech. Nepochybně měl v Praze i dům, v němž pak, když r. 1615 umřel, žila Regina vdova do smrti.

Práce mistrovy jsou co do materie téhož rázu jako Sprangrovy. Pro císaře maloval podobizny, allegorie, mythologické figury, hlavně tlusté ženy; maloval pro kostely; dosavad mají v strahovské knihovně od něho Krista do hrobu kladeného a ve Slaném mají obraz Krista na kříži. I po něm zůstaly rozmanité kresby tušové.

Naproti posledním třem mistrům slavný miniaturista dvorský, Jiří Hoefnagel z Antverp, v Praze nevydržel. Nejznamenitější jeho prací je illustrování prazvláštní sbírky kalligrafických písemností, modliteb, listů, dopisů v knihu pořízených. Ty miniaturní illustrace dělal v letech 1591—1594. V Praze začal, ale prý odešel z hluku pražského do Vídně, aby pohodlněji a sebraněji pracoval.

Tehdáž tedy Vídeň stála životem městským za Prahou, byla tiché město.

Ale syn tohoto miniaturisty, Jakub Hoefnagel, zůstal v Praze, vžil se v život

zdejší tou měrou upřímnou, že se na konec i revoluce zúčastnil.

R. 1602 stal se komorním malířem císařským se služným 16 zlatých a 40 grošů měsíčně. Od r. 1607 měl 25 zlatých.

O pracích jeho víme málo, a to málo jest nejisto. Připisují se mu 2 svazky malovaných zvířat, s nemalou dovedností provedených, v katalogu císařské kunstkomory vyskytuje se od Hoefnagla obraz džbánu s květinami a druhý obraz květin, ovoce a brouků.

Císařská komora mistrovi zůstávala dlužna. R. 1616 prosí o peníze, prý od r. 1607 nedostal nic, císař Rudolf prý mu dlužen zůstal 1730 zl. rýnsk.; mistr sám že dluhy obtížen a že má rodinu. Na tu prosbu vyplatili mu 1500 zl.

Do měšťanství malostranského vstoupil mistr teprve po smrti Rudolfově, když se rozhodl, že nepůjde za dvorem. To bylo r. 1614. Zajisté také do cechu vstoupil. Dům měl na Újezdě.

Bouře stavovské se horlivě súčastnil a po bitvě utekl z Čech. Zapsáno v knize městské, že ujel odtud, neví se, kde jest. Odsouzen ztrátou hrdla r. 1621, což mu arci neublížilo, poněvadž si pro trest nepřišel. Umřel v Nizozemích kolem r. 1630

Z ostatních dvorských malířů představil bych rád ještě jednoho, ale nevím, kterak se jmenuje. Zapsal o něm kronikář neznámý do musejního Veleslavínova Kalendáře, že 19. ledna 1580 se ten císařský malíř na zahradě jesuitské oběsil, ačkoli měl u sebe ještě sto zlatých rýnských.

Ta stovka v kapse malířově byla kronikáři při samovraždě divna, nebo naopak samovražda umělcova při stovce.

Kronikář přidal ještě, že týž den se oběsil také v šatlavě staroměstské zločinec, a z toho obého povstal vítr veliký a za několik dní trval. (Pokračování.)

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

II.

Dva dni potom, když jsem šel jednou o jedenácté hodině po Karlově náměstí ze školy — to česká reálka byla první rok v Ječné ulici — uviděl jsem Maxínkova strejčka Gustava vyhřívat se na jedné z lavic osluněných sadů.

Šel jsem schválně kolem něho, abych jej mohl pozdravit. Seděl v novém slaměném klobouku, posunutém trochu do týla, nohu přeloženu přes nohu, hůlku nedbale v rukou, pohled upřen na špičku botky přehozené nohy.

Vytrhl jsem jej hlasitým pozdravem z pozorování a pružně jsem smekl.

„Servus, servus,“ děkoval mi jedva klobouku se dotknuv, ale přátelsky dodal: „Pan student, co k němu náš Maxínek chodí, že ano?“

Přisvědčil jsem, a pan Gustav Linhart pokynul rukou vedle sebe a vybídl mne, abych přisedl:

„Nemáte-li na spěch —? Na chvilečku! Půjdeme pak spolu domů.“

Nejen že nechtěl jsem odmítnouti, ale přisedl jsem dokonce rád, neboť pan Gustav nesmírně poutal mou mysl. Ode včírka měl jsem v zápisníku začátek básně s nadpisem „Zmařený život“, která začínala jako nekrolog:

> Ač žití Tvého pouť jen byla překrátká,
> přec zůstane po Tobě památka,
> a my ji vděčně všichni nosit budem
> v svém srdci chudém . . .

„Dovolíte-li,“ pravil jsem s úklonou, a odloživ knihy, již jsem usedal po levici páně Gustavově.

„Víte, čím jsem se tu bavil,“ začal a přitrpkle se usmál, tázavě se na mne podívav. „Dívejte se chvíli upřeně na špičku mé pravé nohy a řekněte mi, co pozorujete,“ dodával hned, nevyčkávaje mé odpovědi.

Učinil jsem ochotně po jeho přání, neboť mne jeho vybídnutí těšilo a věc sama vzbudila mou zvědavost. Záhy jsem uznamenal, že špička jeho nohy v pravidelných intervalech povyskakuje, i sdělil jsem mu toto pozorování.

„Dobře,“ pravil, „a teď si sáhněte sám na svou tepnu a počítejte.“

Trvalo chvíli, než jsem tepnu pod palcem nahmatal; pan Gustav mi pomáhal a radil, maje trochu útrpný úsměv kol rtů.

Počítal jsem dosti zvolna: jedna — dvě — tři — atd.

„Vidíte," pravil mi, „jak pokojně, jak normálně vám srdce bije — kdežto — dívejte se teď na špičku mé nohy a počítejte dle jejích pohybů."

Poslechl jsem a postřehl ihned, že rychleji.

„Znamenáte rozdíl?" ptal se mne pan Gustav.

Přikývl jsem hlavou.

„Vidíte, a mělo by mi srdce jíti vlastně pomaleji, neboť jsem starší a sedím tu, kdežto vy jste šel. Ale to zrychlení konečně ani tak nepadá na váhu, jako intensita mého tepu; o té mluví zřetelně pohyb mé nohy. Dejte nohu přes nohu, že na sobě nezpozorujete podobný zjev."

Učinil jsem tak, poněvadž mne tyto úkazy samotného začínaly velmi zajímat. Zdálo se mi zcela jasně, že i mně špička nohy povyskakuje, ale když jsem pana Gustava upozorňoval, pravil opět s tím útrpným úsměvem:

„Ale kdež! Co vás napadá, ani zdání. Vy máte srdce zcela pokojné, kdežto já pobouřené. A to tady sedím tiše na slunci a vyhřívám se. Což když rychleji jdu, neb stoupám na schody! — Tu se mi utrhnout může, ve spáncích je cítím, do hrdla mi stoupá, dech popadnout nemohu. To jsou, příteli, pocity, o nichž nemáte ani zdání, kdežto já jich nejsem prost ani jediného dne. A v noci — ty úzkosti v bezesných hodinách... Ach, což vy víte! Ovšem u mne jsou i plíce zachváceny, a tak jedno druhým je podporováno a stupňováno — kdežto vy jste, děkujte bohu, zdráv jako ryba. Važte si toho, mladý příteli."

Mluvil tlumeně, vážně, nasmutněle, přitiskuje pravici k levé straně hrudníku. Cítil jsem, že bych měl říci něco na útěchu, neb uspoň, že ani já nejsem tak zcela zdráv, jak vypadám — ale co kdyby se začal vyptávat? — ale než jsem se ještě rozhodl, pan Gustav pokračoval:

„Úděl smutného dědictví dělá mnoho, ale také se pášou neuvědomělé chyby v našem vychování... Co jsem já se jen naslýchal od svého nejútlejšího mládí, že nedospěji vyššího věku, že jsem příliš živý, příliš probudilý... A zas, že se musím moc a moc šetřit a pamatovat, jakou nemocí můj tatínek umřel...

Povídal vám snad o tom Maxínek?" vytrhl se náhle ze svého uvažování a utkvěl na mně pohledem svých smutných modrých očí.

„Ano," přisvědčil jsem

„Byla v tom všem nejlepší vůle, připouštím," pokračoval, „ale na mysl dítěte to účinkuje jako těžký stín a duši jeho to naplňuje předčasnou úzkostí a jakousi bázlivostí. A tím hůř, roste-li dítě o samotě, bez bratří, bez sester, jako jsem rosť já."

„I já jsem tak rosť a rostu," začal jsem, ale pan Gustav mi nedal domluvit.

„Ach, u vás," přerušil mne, „je všecko docela jiné. Vy máte jiný základ, jinou povahu a hlavně máte pocit zdraví, totiž vyjadřme to výstižněji: nemáte stálého, skličujícího pocitu churavosti, organických vad tělesných, pocitu nezadržitelného předčasného zmaru."

Zdálo se mi v té chvíli, že oči páně Gustavovy se zrosily, i prochvěla mne upřímná lítost s ním.

„Snad se tomu příliš jen ráčíte poddávat," pronesl jsem rychle, „příliš černě kreslíte..."

„To vím sám nejlíp, co mi je a co mne očekává," pravil s přihořklým úsměvem a máchnuv rukou. „Vím to tím líp, že to překonává a překonalo již všechno mé marné vzpírání... neboť já jsem se tomu, příteli milý, dlouho, léta celá, vzpíral všemi silami... Snad právě proto, že se mi stále říkalo, jak jsem sláb, abych se tedy šetřil, vyvinul se ve mně jistý vzdor, jistá energie, která znenáhla přemohla vypěstovanou úzkostlivost a bázlivost. I ta má zvýšená probudilost, zdá se mi, přispívala k vyvinutí té energie. Hltal jsem školu, záhy hojně četl, nosil jsem domů výborná vysvědčení a pozoroval jsem sám, jak vyrůstám nad své spolužáky. Ctižádost se ve mně probouzela a byla podporována jistou vrozenou pýchou, která, jak nyní vím, je charakteristickou vlastností obou rodin, matčiny i otcovy, a která se ve mně jaksi vypotencovala... Víte, u koho teď její kořínky pozoruji?" pravil náhle oživělým tónem a pohlédl mi do očí.

Hned mi připadl Maxínek, i pronesl jsem jeho jméno.

„Ano," přisvědčil živě, „ten je docela do našeho rodu, a v mládí jeho je mnoho příbuzného s životem mým, a proto mám kluka tak rád. Trnu přímo — věřte — nad některými podobnostmi, zejména, jak cítí každé ponížení a jak vyvinuta je u něho stydlivost. Má již teď vědomí své ceny, které je zraňováno každým pokořením. A té jakési hrdosti se má šetřit, jako zárodku, v němž je mnoho síly, ta se nemá potlačovat, jak se na škodu děje. To vím z vlastní smutné zkušenosti, neboť to potlačování byla nejbolestnější trýzeň mých chlapeckých let, a vzpomínky na ně ještě dnes mne dráždí — a studem zalévají. Když si na příklad vzpomenu, v jakých vysprávovávaných šatech jsem musil chodit..."

Jak ta slova nápadně rychle a stlumeně pronesl, pohlédl jsem naň a zpozoroval, že bledé líce se mu zažehly a že oběma dlaněma přejel svá kolena...

„Víte, že všecky ty obleky mám vryty v pamět, že je cítím podnes palčivě na těle... A dítě — dítě má chodit vždy v pěkných šatech, které nebudí jeho stud, neboť ten stud vyvolává zlé následky, pohlaví předčasně se budí..."

Chvatně, se zřejmým nepokojem to vše vyrážel a já jsem udiveně naň hleděl.

„Dítě s pýchou, s vědomím jisté odlišnosti vždy to ranivě cítí, jako potupu ran, a trpí tím, trpí, hubí je to. A pro to nemívají rodičové, tím méně příbuzní, smyslu. Dětem se má dát krásné mládí, aby radostně vzpomínaly. Zvlášť těm, které rostou o samotě, bez bratrů, bez sester. Ach, pojďme, pojďme, dal jsem se tu do kázání o věcech, které jste snad nikdy necítil — viďte? — a nikdy necítíte... Jste jiná povaha s jinými nervy," dodal dřív ještě, než jsem odpovědět mohl.

„Poslyšte," začal volněji a klidněji, když jsme se již byli zdvihli a dali se na cestu k domovu, „vy prý také tajně kujete verše, jak mi Maxínek vyzradil? — Ten totiž, co neví, nepoví," dodával pokoušeje se o veselý úsměv.

Ač tato otázka mne zasáhla v nejcitlivějších místech mého nitra, přec neušlo mi, že je útěkem od předešlého hovoru, který byl pro mne něčím naprosto novým a rázem některá má pozorování ne na sobě, ale na jiných, zvláště na Maxínkovi, pozdvihl k pochopení.

„To jsou jen takové hračky," pravil jsem cítě, že se mi krev vehnala do tváří.

„To každý říká o svých prvních pokusech," pronesl rychle pan Gustav. „Volněji, prosím, volněji," napomenul mne, když jsem bezděky zrychlil krok. „Neutíkejte mi od toho — už je to prozrazeno. Ukážete mi některé ty své pokusy?"

„Vy ráčíte psát pro divadlo? Maxínek mi řek'," pravil jsem místo odpovědi.

„Ach —" prohlesl jen a máchl rukou. „Chtěl bych, chtěl — Bože, co bych všechno chtěl... Ale vše je marno," dodával po chvíli. „Četl jste Dumasovu Dámu s kameliemi?" rychle se optal pohleděv mi do očí.

„Nečetl," přiznal jsem.

„Tu si musíte přečíst — zapláčete nad ní, nad tou ubohou nešťastnou Margueritou Gauthierovou. Jak by chtěla žít a být šťastna — ale smrt je neuprosná, nezadržitelná. Mám tu originál i německý překlad. Chcete, půjčím vám? Rozumíte francouzsky?"

Řekl jsem, že se učím teprve druhý rok. Jako malý hoch že jsem se sice učit začal, ale pak že jsem ustal a teď teprv zas se do toho dávám, poněvadž je francština zavedena do reálek.

„Ale německy umíte?" A když jsem přisvědčil, hned dodal, že mi tedy půjčí německý překlad.

(Pokračování.)

RŮŽENA JESENSKÁ:

NOC VE STARÉM ZÁMKU.

(Pokračování.)

Nebylo z počátku u nás na zámku vždy prázdno. Matka zvala příbuzné, pozvala několik umělců, pořádala v sále koncerty plné kouzla a nálad. Těšil jsem se ze života, byl jsem vesel. Jezdili jsme daleko koňmo, stříleli jsme, dlouho do noci bavili jsme se na verandě. Dovedu teď posoudit svůj tehdejší duševní stav. Bylo vždy cosi, co mě skličovalo, aniž jsem si byl toho vědom. Vždy a všude o n a. Když jsem se nejméně nadál, ocitl jsem se před ní, sevřela mě v náruč a líbala mě. Jak mě líbala! Její rty byly více nežli rty, nežli ústa, v nich se chvělo a hořelo srdce, vášeň, něžnost, hluboká oddanost. Znal jsem je v celé stupnici polibků, ve všech možných dotecích a vibracích. I já ji miloval, ale jinak. Jak těšily mě naše dlouhé procházky a hovory, tak děsily mě její šílené výbuchy lásky i její tiché, smutné polibky, když mívala spleeny a chodila zámkem, jakoby se připravovala k smrti.

Čím dále, tím více jsme se odlučovali od lidí.

Matka zahrnovala mě něžností a pozornostmi, měl jsem všecko, nač jsem si vzpomněl, o čem jsem se náhodou zmínil. Ale nebylo nic, co by mě zvlášť bylo těšilo, čeho bych si byl cenil. Nejraději jsem býval sám, v hlubokých nocech sám.

Přemítal jsem o životě: k čemu je všecko a jaký smysl má vlastně nebo bude míti můj život? Dokončil jsem svá soukromá studia. Uvažoval jsem: není mi

třeba hledat zaměstnání pro existenci, jsem bohat, nemám ctižádosti, abych se ucházel o nějaké veřejné postavení, nemám zvláštního nadání, abych se stal umělcem. A diletantem? K tomu jsem příliš pohodlný a pyšný. Ani sporty mne netěšily.

Matka mě nabádala, abych si všímal našeho rozsáhlého panství, polí, lesů, té daleké půdy, jež nám patří. Soustředit mě chtěla. Tedy jsem to činil, chodil jsem se správcem, hajným, rozmlouval se šafářem, staral jsem se . . . Ale říkal jsem si: proč? Jaký to má všecko smysl?

*

Matka pozorovala, jakou prázdnotou začíná strašit má duše. Odjeli jsme tedy na cesty. Žili jsme dva roky harmonického klidu. Tehda byl jsem celkem spokojen. Stále nové věci, cizí města, cizí tváře a styky. A taky jsem se při vší upoutanosti emancipoval poněkud od matky. Nemohla tak střežiti všecky mé kroky. A já prožíval drobné bouřky diskretních nocí a chvatná hýření jako zločiny, které mě vzpružovaly k životu. Její pátravé zraky na mně spočívaly nedůvěřivě, když jsme se ráno setkávali u snídaně i když jsme se večer loučili.

Věděl jsem, že vyplňuji celou její duši. Bylo to přirozené, vždyť jsem byl jejím jediným synem. Ale její láska obtáčela hadovitě všecku moji svobodu cítění a jednání. Teď se o tom vyjadřuji volně a uvědoměle, ale tenkrát jsem o tom nevěděl, pouze to svíralo, a protože od nejútlejšího věku svíralo, stalo se zrovna přirozeností příliš slabou, aby se dovedla vzepříti násilí, které se jmenovalo láskou.

Bývala na cestách klidně veselá, duchaplná, s chvílemi přílivu veliké něžnosti ke mně, po níž jsem ztrácel všecku odvahu k možným revoltám.

Jak jsme tak přicházeli, odcházeli do cizích měst a domů, každý dojista měl nás za milence nebo manžely. Ona byla plná elegance, gracie a dívala se na mne s dojemnou oddaností, která mému chování vnucovala šetrnost podobající se zbožňování.

Prosila mě jednoho večera, abych jí neříkal maminko, ale Juliano, nebo ještě lépe krátce Liano, jak jí říkávali, když byla dívkou nevědouce, že bude kdysi opravdu Lianou — opínající se celou bytostí, vším cítěním kolem . . .

Nedořekla . . .

„Liana," zní to exoticky, „má to přílišný pathos," řekl jsem jako námitkou . . .

Bránila se:

„To je předsudek. Každé jméno jest nápadno, jen dokud nevejde v užívání."

Říkal jsem jí tedy Liano. A putovali jsme k domovu. A nikdy se mi tu tak nelíbilo, jako po onom návratu z cest. Dal jsem se opravdu do hospodářství, začala mě těšit půda a její proměňování. Přihlédl jsem k jednotlivostem. A nezdálo se mi býti všecko tak marným jako kdysi. Vycítil jsem po prvé, že malé věci jsou složkou života a že je třeba milovati detaily, abychom dosáhli p o s t u p u.

Ale dnes vím, že to byla pouze nálada, neboť proč by mi bylo záleželo na nějakém postupu věcí nebo událostí? V té době byl jsem však tak urovnaný duševně, že i Juliana věřila v harmonii mého nitra. A tenkrát vymyslil jsem si nějakou záležitost hospodářskou, abych mohl odejet. Lákal mě život mimo naše obzory, život s prudkým žilobitím, tam kdesi venku, kde jsem býval s Julianou a kde jsem tajně zločinně hýřil.

Opravdu se mi podařilo uniknout. Byl jsem záhy připraven na cesty. Juliana dávala rozkazy, trochu se chvěla, ale většina její činnosti byla soustředěna k tomu — vypátrat očima, p r o č odjíždím, přesvědčit se, je-li má cesta pravdivě zdůvodněna.

*

A zdá se mi, že tam teprve začíná historie mého života, ačkoli je asi podmíněna i tím vším, co předcházelo.

Byl jsem mimo domov po prvé docela sám. Hned na přestupné stanici napsal jsem Julianě list, který ji měl ukonejšiti. Nedovedl by si nikdo představiti, jaký úžasný pocit svobody jsem měl i při tom vědomí, že se musím opět vrátit . . .

Zatoužil jsem po moři — po moři, v jehož dálkách svítí nesmírná volnost, a chtěl jsem pozorovat lodi, jak plují, a vmýšleti se v osud námořníků, p ř i p o u t a n ý c h na kolísající skořápce.

I já jsem jedním z připoutaných — a jako oni na chvíli i já se odpoutávám, zamávám divoce svými řetězy uvolněnou rukou —

Dojel jsem do Prahy. Bloudil jsem ulicemi velmi živými, byl měsíc září, měsíc patrně návratů a nových setkávání, to jsem pozoroval na hlavních třídách proudících davem a přepychem . . .

Chtěl jsem tedy dojeti k moři — a tam v závrati pohledů na nekonečné vlny kdesi v opojných náladách přístavu užiti svobody tak — zabloudit, napít se všeho zapovězeného, hřešit, co nejvíce hřešit, opít své smysly, unavit své touhy.

A zatím nemohl jsem se s Prahou rozloučit, jako bych tajemnou silou nějakou

byl připoután. Chodil jsem jako školák nesměle po ulicích a večer jsem bloudil jako nadšenec po Hradčanech, po Malé Straně, po Starém Městě a zastavoval jsem se s podivením nad kouzelně seskupenými střechami a věžemi se záhadnými světly.

A tak to trvalo týden. V Praze se mi zalíbilo, opouštěla mě touha po moři. Bylo mi neobyčejně dobře samotnému. Cítil jsem tehda, jak každý snad člověk má zapotřebí býti někdy sám, má-li se soustřediti v sebe, má-li žíti kus vnitřního absolutního života. Psal jsem o tom jí — matce, a ona byla spokojena — chci-li se prý opravdu isolovat jako nějaký nastávající prorok. Ne, k tomu nemám psychického založení, ale toužím pouze po bezcílné divagaci. Tak pro náladu, pro potřebu nitra.

Toho se trochu zalekla, ale uklidnil jsem ji. A psal jsem jako povinnost denně dopis, který prodlužoval mou svobodu.

A říkal jsem si, že na svých potulkách potkám ženu, kterou si přivedu domů. Všecko moje cítění a toužení bylo erotické, tak vypiatě erotické, že jsem se nedotkl ničeho, co by rušilo mou illusi. Miloval jsem Lásku, nemaje předmětu. Žil jsem dny takového blouznění, že se mi protivilo každé pomyšlení na možnost nějakého hmotného splnění. A v té době strašně krásného napětí spatřil jsem Hagar Mayerovu. Snad bylo kus starého romantika ve mně, snad prostě osud, nevím, ale já ji oslovil. Seděla nahoře nad Prahou v sadech pod velmi žlutým stromem a dívala se do zamlženého stmívání očima, které neviděly nic přítomného.

Byla mému cítění podivně krásná. Oči zašedlé, vážné, skoro smutné a ve tváři tolik jemnosti. Oslovil jsem ji. Mlčela tak udiveně a pohlédla na mne pátravě.

Každý její pohyb mě očarovával.

Stál jsem před ní a hovořil jsem tak přesvědčivě, že konečně pohnula důvěrněji hlavou a podala mi ruku.

Vyprávěl jsem jí mnoho o sobě a tím jsem ji asi připoutával. Ona mluvila velmi málo, ale záhy mi důvěřovala.

Nebylo jinak možno, neboť všecko mé chování bylo dojista velmi přímé. Mohla mě nemilovat, ale nemohla mi nevěřit. Ale ona mě milovala, Hagar mě milovala.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Po chvilce pod hruškou rozeznal cosi podobného nějaké střeše z došků či z rákosí. Při podrobnějším pozorování i komín nalezl. Lidé na blízku! projelo mu hlavou — dojista jsou to stopy lidského bydliště, tyto ovocné stromy i střecha.

„Podívám se tam! K lidem!“ rozhodl se. Neboť se mu zastesklo o samotě v těžkém tichu poledním. Obešel jezero a hle, před ním chaloupka. Červotočivá chaloupka z pohádky, zčernalá, do země zapadlá, s maličkými okénky, s doškovou střechou prohnilou, s vikýřem, s mechem na hřebeně. Malý dvorek a zahrádka zpustošená kolem chalupy ohrazena byla řídkým plaňkovým plotem prorostlým rulíkem a kopřivami. Pod ním hladové slepice prolézaly do luk brouzdat se travou.

Ubohá chaloupka stála téměř nad vodou, za ní dvě staré vrby zachycené slizkými kořeny v černé prsti zapadaly pod břeh, polámanými větvemi tonouce v černé hlubině.

Inženýr si všiml, že mezi vrbami bylo místo, kde asi v hlinitém břehu nějaká loďka přistávala a bezpochyby za vrbový kmen se přivazovala. Ale kam dohledl, nikde neviděl ani stopy po nějaké loďce, ani kruhy na vodě po udeření veslem, ani rozkolébané rákosí. Všechno mrtvo, jako zakleto.

Plot neměl vrátek, inženýr volně vešel na dvorek. Něco málo hospodářského nářadí tu leželo, brány a rádlo, kárka nějaká, vše tak primitivně ze dřeva zrobeno, že dostávaly tyto věci vzhled jakési zajímavé starobylosti dávno přežilé. Ve hromádce mrvy zabodnuté vidle, u plotu srovnané otypky chrastí a pod přístřeškem prázdný kozí chlívek. Inženýr se zastavil, čekal nějaký hlas, aspoň známku života, psí zaštěkání, lidský hovor z chaloupky. Nic, všechno ticho. Jenom na střeše ve vikýři holub rousňák zabroukal. A mouchy bzučely nad hnojištěm. Obešel chalupu kolem dokola. Dvéře do síně byly dokořán, Vladivoj Vejvoda resignovaně vešel. Znal to

už — teď, myslil si, odněkud bestie pes mi skočí po noze. Ale ne — nic, jenom maličká šedivá myška přeběhla síní po cihlové podlaze. Síň byla těsná, nizounká, vzadu stál žebřík, vedl na půdu, odkud vonělo seno, kmín a puškvorec. I dvéře do světnice byly dokořán, inženýr musel hlavu sklopit, chtěl-li vejít přes práh. Strop světničky byl z červotočivého dříví, místo podlahy do hladka udupaná země, nábytek prostičký, v jednom rohu veliká hliněná kamna s kamnovcem, vedle nich lůžko bez peřin s pokryvkou pohozenou přes otypku suchého rákosí, v druhém koutě stůl, lavice u stěny, židle s vyřezávaným srdéčkem na lenochu a po stěnách trochu malých strakatých obrázků.

„Udusil by se tu člověk," myslil si nezvaný host, „ani vydechnout jaksi dle chuti nemohu, strop jakoby na tě padal." Štěstí, že bylo okénko jedno otevřeno. A na něm ohřívaje se na sluněčku nehybně ležel veliký, černý kocour. Žlutýma očima bez zorniček díval se přímo na inženýra. A mimo něj živého tvora nikde. Až se pan inženýr otřásl.

„Fi!" odplivl, „jako v čarodějnickém doupěti!" S úžasem zahleděl se na stůl, kde na hnědém hliněném talířku polévka se kouřila. Voněla česnekem. Ohledl se — zdálo se mu: teď musí přece někdo se objevit! Nic se nehnulo. Ani černý kocour očima nezamžikal.

Inženýr chvilku postál, čichal vůni horké polévky. A nikoho se nedočkav odložil desky s mapami a poznámkami na stůl a sedl na lavici. Podíval se do talíře, polévka byla česneková s nakrájeným chlebem — jak dlouho takovou nejedl! A vedle talíře ležela plechová lžíce.

„Nu, jsem-li u čarodějnice — Pánbůh mi pomoz, ale já mám hlad!" Chopil se lžíce a s chutí okusil horkého oukropu. Snědl skorem až do poslední kapky a ještě nic, nikde ani hnutí. Jen černý kocour s okna se dívá žlutýma očima. Najednou v síni cosi zašustilo, jakoby zvenčí zavál svěží větřík. Inženýr zvedl hlavu. A v otevřených dveřích spatřil —

Děvče to bylo, rozhodně. Mělo krátkou, modrou sukýnku sotva po kolena, košilka z režného plátna bez rukávů byla pod hrdlem utažena červenou stužkou a rýsovala se pod ní mladá ňadra. Ale na bosých nohou usýchalo bahno, sukýnka i košile byly zastříkány, ruce, hrdlo i tváře byly začerněny tak, že pleť sotva pronikala pod vrstvou kalu. Jen bílé zuby se zaleskly mezi rtíky úžasem pootevřenými, a dvě vyjevené hnědé oči se zajiskřily. A ve vlasech tmavých, divoce rozčechraných kolem hlavy byly zachyceny zelené lístečky vodních rostlin.

Vteřinu asi děvčátko na prahu dívalo se na inženýra — inženýr ani poslední lžíci polévky nepozvedl. „Cikánka!" pomyslil si a ušklíbl se. Hle, kam zapadl, mezi cikány. Prokleté řemeslo, tohle inženýrství, kdyby byl professorem, seděl by — Nedomyslil — cikáně s prahu zmizelo, ani nevěděl, jak — jen sukýnka se zatřepetala. A věřil by skorem, že to byl přelud, ale netrpíval halucinacemi za bílého dne. Docela jasně viděl umolousané cikáně — ba, jakýsi zápach rybiny tu ještě po něm zůstal. Cikáně!

Inženýr ani nevstal za stolem, jen talířek odstrčil a bradu oběma rukama podepřel. Čekal. Uvidí, co se stane. Teď přece už něco se stane? někoho se dočká. Ale prošla minuta, dvě — ani černý kocour vousem nepohnul.

„Ah, ty tam —" řekl mu inženýr, „ty šotku, zakletý princi, či co se ve tvé černé kůži tají — řekni, co z toho bude? Nějaká bláznivá moderní pohádka nebo pravšední prósa?"

Jakoby rozuměl, kocour se vztyčil na všech čtyřech, naježil hřbet. A beze zvuku s bolestným jaksi úšklebkem pootevřel zuby.

„Jsi němý, ubožáku? Bezpochyby. Jedibaba zaklela tě. A kdož ví, zdali také já se nepromění najednou!" Mihlo se mu pamětí, že kdysi nějaká čarodějka soudruhy Odyseovy proměnila v užitečná domácí zvířátka a mimoděk podíval se na ruce, zdali už metamorfosa nezačíná. Ne, ještě seděl na lavici a necítil žádné vábení postavit se na čtyři nohy a zachrochtat.

Ale kde je kocour? Zmizel najednou, okno je prázdné, jenom před Vejvodou točily se dvě žluté skvrny. Mžitky! pomyslil si, protíraje zraky.

A v tom venku cosi zaharašilo — kroky těžké plíživě vlekly se po síni. Dvoje kroky. Nějaký sípavý dech, zakašlání — a na prahu se objevily dvě postavy.

„Konečně!" pomyslil si inženýr vstávaje.

Hubený stařec, vysoký, že musel hlavu stále pod stropem ohýbat — či spíše návykem tím už všecek shrbený — stál v předu v zablácených botách, vytažených až nad kolena, dlouhé ruce klátily se mu jako z kloubů vymknuté. Dvě vřeténka šedivých vousů ke špičce zažloutlých zaplétaly se v opravdivou kozí bradu. Pohled jeho, trochu nejistý a udivený, jevil málo potěšení a málo vlídnosti. Za ním

v čapce zelené stál malý mužík s odulými tvářemi, porostlými řídce něčím jako mechem, ze kterého tupě vyzíraly vodnaté oči. Široká ústa s velikými rty dodávala obličeji podivného výrazu mrožího. Byl ramenatý, oděn v šosatý, staromodní odřený kabát.

Z obou mužů na dálku páchlo říčním bahnem a kam kročili, zůstávala jim pod nohama kalužina.

Vladivoj Vejvoda vstal, jako člověk dobře vychovaný uklonil se a řekl: „Inženýr Vejvoda."

(Pokračování.)

LITERATURA.

Závažná publikace ze Slovenska hlásí se o pozornost: Sobrané diela Svetozára Hurbana Vajanského, jenž slavil letos 60. své narozeniny. (Viz Zvon, předešlý ročník, str. 303.) První jejich svazek (cena 2 kor. 40 hal.) leží před námi, v pěkné úpravě, ozdoben podobiznou autorovou. Obsahuje novelly a povídky Kandidát, Mier duše, V jasku, Babie leto, Na Bašnárovom kopci, Podrost, Tri kabanosky. Sebrané spisy Svetozára Hurbana Vajanského vycházeti budou nákladem knihtlačiarského účastninárského spolku v Turč. Sv. Martině, který slibuje každého roku vydati 4—5 svazků do všemožného vyčerpání materialu. Každý svazek bude tvořit zakončený celek. V úvodním slově nakladatelstvo praví: Pokolenia slovenské, ktoré po nás prídu, musely by nás odsúdiť, keby sme nevynášali na svetlo také duchovné poklady svoje, ako sú literárne diela Svetozára Hurbana Vajanského. Doporučujíce poměrně veliký na slovenské poměry podnik pozornosti a podpoře českého čtenářstva, slibujeme vrátiti se ještě k Sebraným spisům Vajanského referátem zvláštním, neboť zasluhují toho pro význam svůj měrou vrchovatou. =

Louis Křikava: „Pavillon moru." Zlomek zápisků neurasthenikových. V Semilech 1907 nákladem Josefa Glose. Stran 48 za 1 K 20 h.

„Milcům Venušiným" připisuje p. Křikava svoji nejnovější básnickou improvisaci, a tato prostá, možná že šlechetně a upřímně míněná dedikace je v mých očích kamenem úrazu celé skladby, poněvadž ji pasuje na dílo tendenční. Chtě nechtě, už jinak se dívá čtenář na řadu nervosně črtaných kapitolek, ve kterých se nám nepokrytě odhaluje otrávené nitro mladého nešťastníka, který týden před svatbou propadl strašlivé pohlavní nákaze a který od této chvíle rozbolestněn a zlomen se stěhuje s místa na místo, aby se vyhnul lidem. Ponuré, skličující ovzduší tajných oddělení klinických, brzy zas rozzářená korsa Prahy a Vídně, hned zase idyllická zákoutí maloměstského parku a hlučné hospodské zábavy venkovské společnosti — —: vše se tu střídá v kmitavých a zlomkovitě črtaných passážích volně rytmovaného a náhodně rýmovaného verše, a mohlo by značně silně působiti svojí otevřenou bezprostředností, kdyby — kdyby příliš nezavánělo nějak tou mentorskou notou. Závěrečné verše X. kapitolky: — „jím rozžehám sebe, by ti, kdož jdou se mnou, viděli dobře kdys cestu mi temnou," nejsou jen tak zhola nahozenou pointou a dobře vysvětlují ráz a účel skladbičky, která právě pro toto svoje založení tratí poněkud na svém čistém artismu. Ale abstrahujme od tohoto pozadí: přítomný „zlomek zápisků neurasthenikových" je na druhé straně charakteristickým dokladem pro nejmladší českou literaturu, která se odvažuje čerpati i z nejchoulostivějších, pathologických stránek života lidského. Najdeme takových ukázek zajímavou řadu v posledních letech našeho nejmladšího písemnictví, a „Pavillon moru" jest jednou z nich. Vzácně upřímný a odvážně črtán není založen na fantastickém vrcholení vylhaných stavů, jichž básník nikdy životně neprocítil a jimž se pouze přiučoval na vzorech stejně založených. Jinak jest „Pavillon moru" pouhým episodickým extraktem šíře založených „Zápisků neurasthenikových", které už po delší dobu vycházejí v „Besedách Času" a jež autor slibuje vydati příštím rokem. Vztah obou příbuzných prací vynikne potom plastičtěji a jasněji.

F. Sekanina.

DIVADLO.

ČINOHRA. — Zloděj. Hra o třech dějstvích. Francouzsky napsal Henry Bernstein. Přeložila Vilemína Nováková. Režisér Alois Sedláček. (Na Národním Divadle po prvé dne 29. září.)

Nejnovější hra Národního Divadla od H. Bernsteina jest jenom novým dokladem prastaré a nevývratné pravdy, že nejdrastičtější dramatika má největší úspěch a to netoliko co do šíře. Nade všemi zákony divadelní esthetiky a ethiky vítězí pravidla odvozená ze zkušeností divadelní techniky, a před širokým publikem vítězem zůstává dramatik, schopný především zaujmout a potom neustále napínati diváctvo prostředky tomuto nejsrozumitelnějšími. Bohužel, nejbrutálnější jsou nejsrozumitelnější. Jestliže pak dramatický básník nevolí z nich právě nejsurovější, nýbrž zůstává ve svém výběru takřka bezprostředně pod hmotným násilím, ukáže-li se při tom znalcem duše lidské a namítnutého prostředí, ztěžka odolá mu i divák, který domnívá se, míti právo na příslušenství k intelligenci pravého umění. Jestliže takový divák opustí divadlo utrmácen, ně

z toho soudí objektivně na to, že dojmy, jimž podlehl, byly silné, ač snad nehověly požadavkům velikého umění, jemu známým. A tu by spíše a snad vždy přisoudil přednost komedii logicky silné a dramatickou mohoucností vázané, než sebe subtilnější a intelektuálnější psychologické studii, vedené na jevišti v rozprávkách chudých na činy. Vzhledem na Bernsteinova „Zloděje" nutno stále si uvědomovati, že jest spíše výplodem — ovšem že virtuosní — spekulace na pudy pana Omnesa, jak Harden říká publiku, než dílem velikého umění, opřeného stěžejními zásadami praktické morálky. Technické mistrovství Bernsteinovo je tak veliké, že se mu zdařilo v této hře vypraviti slabost až k přitakání přesvědčujícími přídatky síly, neboť morálka jeho kusu je podle běžných vzorů nauky pramizerná. Nejslavnější erotikové scény dosáhli vrcholu, když dovedli vylíčiti lásku jako silnější než smrt. Úchvatny a bez odporu podmanivy byly dramatické lásky tak přenesmírné, že byly dokazovány i paradoxem zločinu, na samé lásce páchaným. Na jevišti odpouštěno bylo i ženám z lásky se prostitujícím — pan Bernstein provedl aneb aspoň se pokusil provésti apotheosu ženy, která z lásky krade a to způsobem promyšleně nejhanebnějším. K tomu z lásky druhu nejnižšího, t. j. slovy i skutky doznaně naprosto a výhradně smyslné. Marie Louisa Voysinová ukradne 20.000 franků ze špatně zavíraného sekretáře v boudoiru své bohaté přítelkyně a hostitelky Isabelly Raymondové, choti obchodníka milionáře, na jehož zámku se svým manželem návštěvou dlí, aby zaplatila toalety, jimiž chce se svému muži zalíbiti, aby její láska doznávala co možno nejčastějšího — opětování. Marie Louisa je přímo nymfomaniakální, autor dává si záležeti na tomto akcentu, hned po prvním vyhrnutí opony provádí pí. Voysinová v zahradním salonu před celou společností zámeckou hotové atentáty nedočkavého laskání na svého muže, nejapné i neslušné, neomluvitelné ani jedenáctiměsíčními líbánkami okázalého manželství.

Narážkami na nevyslovitelné intimity nenasytné lásky se hra jenom hemží; druhé jednání trvající hodinu, odehrávající se v ložnici Voysinových výhradně mezi oběma, není vlastně ničím jiným se svou svlékací scénou, než jediným náruživě útočným náběhem Marie Louisy do náruče manželovy. Má tu ovšem ještě jinou příčinu: omámiti manžela rafinovanou orgií; běží jí o to, ohlušiti jeho podezření, vzniklé nálezem tobolky, 6000 franky napěchované, v prádelníku Marie Louisy, o jichž původu nedovede dáti žádného uspokojivého vysvětlení. V tom momentu už ví advokát p. Voysin, že se v zámku krade, v prvním dějství sdělil to p. Raymond Lagardes pí. Isabelle i manželům Voysinovým zrovna před usvědčením domnělého zloděje, mladistvého synka Lagardesova z prvního manželství. Za účelem objevení neznámého pachatele pozval si p. Lagardes na zámek býv. vyšetřujícího soudce Zamboulta (recte Goudoina), jehož zásluhou hra v prvním jednání nabyla vzhledu detektivní komedie. V druhém jednání vynutí Voysin na své ženě ve fulminantním a vrcholně bouřlivém dialogu, ve stoupání nikdy neulevujícím, plném raket, úplného doznání, i v nejhlavnější a nejhnusnější věci, proč totiž Fernand vzal krádež na sebe. Marie Louisa dala si tím zaplatiti nevinný flirt se zamilovaným klackem Fernandem, který z krádeže stal se nutně podezřelým svými návštěvami do boudoiru Marie Louisy, těsně sousedícího s komnatou matčinou; donášel tam svá zamilovaná psaníčka. V třetím aktu, ráno po osudné a bouřlivé noci, v němž gradace sotva ochabuje, nastane vysvětlení, a když vyjde na jevo, že Marie Louisa nezaplatila ochotu smyslně rozčileného Fernanda mincí, anebo lépe servitutem, jímž povinna výhradně manželu, spadne tomuto poctivci velmi děravého karakteru a přetěžké chápavosti kámen se srdce, i přivine na ně svou Marii Louisu a odjíždí s ní do brasilských plantáží velkokupce Lagardesa, čímž na sebe béře trest, určený původně nevinnému zloději, čtenáři Maupassanta, jinak milenci už dvou maitress, mazlením Voysinových předrážděnému Ferdinandovi.

Hráno bylo výborně; pí. Benoniová jako Marie Louisa překonávala sama sebe, pan Matějovský (Richard Voysin) našel sama sebe, byl výtečný nade všechno očekávání, v majetku všech svých, před tím zřídka kdy zplna používaných prostředků uměleckých. Scéna obou v druhém jednání byla jednolitou virtuosní produkcí. Pan Hašler v úloze Fernanda našel ve scénách s otcem více bezprostřední a v jistých momentech strhující horoucnosti, než o samotě se zbožňovanou Marií Louisou. Výprava byla splendidní, zvláště veranda v prvním aktu oplývala illusí. Souhra byla bezvadná. *KMČ.*

O premiéře Dykova nového dramatu Posel, jež mělo značný úspěch, podáme referát v čísle příštím.

* Alois Jirásek napsal a zadal již Národnímu divadlu nové tříaktové drama Samota z nynějšího života. Novinka vypravena bude po novém roce.

* O dvou scénických novinkách pronikají poslední dobou ve světovém tisku četnější zprávy: je to dlouho už oznamovaná nová opera Pucciniho „Madame Butterfly", tříaktová komedie ze života japonského, kterou v pátek 27. m. m. prvně dávalo berlínské operní divadlo, a nový dramatický kus „I. Ulfstjerna" od mladého norského básníka Tora Hedberga, který se na Národním divadle v Christianii dodělal bouřlivě sensačního, přímo demonstrativního úspěchu. „I. Ulfstjerna" jest drama polopolitické a jest založeno na známém případu politické vraždy finského guvernéra. Hlavní osobou tohoto vzbouřeneckého dramatu jest jakýsi sestárlý blíženec Hjalmara Ekdala, který ve svém neštěstí se vzpruží ještě k poslednímu činu: zabije tyrana, aby zachránil vlastního syna, který byl k tyranovu usmrcení vylosován revolučním komitétem. — Hudba nové opery Pucciniho doprovází scény svými lehce a jímavě měkkými, laškovně zahrávajícími melodiemi. Vážný karakter hudbě té je cizí. Pouze milostné

duetto prvního aktu uchvátilo svými hluboce jímavými nárazy. Kritika, která přijala dílo s velkými poklonami, sem tam přece jen vytkla jisté opakování a vracení se ke starším periodám a pracím maëstrovým. —*n*—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

— Ant. Hudeček (Topičův Salon.) Hudečkovy obrazy, souborně nyní vystavené v Topičově salonu, mají společný ráz dekorativnosti, a dojmu tomu pomáhá zvláštní jednotnost jejich nálady. Kdo by špatně rozeznával, dal by se snad svésti k velmi povrchnímu výrazu „jednotvárnosti". Jenom oko otupělé lomozivými výkřiky malovaných sensací, poslední dobou přehlušujících všechny zástupce umírněné „osobní noty", může přehlédnouti nevtíravé nároky zjemnělého umění Hudečkova a nevyhověti jim a nezastaviti se na jejich víc šeptané než polohlasem pronesené vyzvání. Hudeček chce býti studován, a námaha pozorovatele, kterou mu ukládá zdánlivá šedomodravá monochromie, patrná i na nejslunnějších obrazech Hudečkových, dojde rychlé odměny. Střední barevná poloha, kterou mají nejmnožší obrazy této výstavy společnu, jakoby přejemně subtilním závěsem zastírala každé to plátno, ale kdo se vynasnaží závěs ten proniknouti, shledá, jak bohatým koloristou Hudeček jest, přes to, že jeho hloubky a jeho výšky na témž obraze nedosahují stupňů, v přírodě viděných. Je to barevný styl Hudečkův. On jest poetou v barvě a nikoli objektivným, proto jest lyrikem krajinářem, malířem tiché melancholie, jemuž příčí se všechna heroika krajiny; i její smavost je mu cizí. I sluncem nejprosycenější jeho pohledy, jako V létě, Jarní slunce, Topol ve slunci, Náves, jsou vzdáleny optimismu tepla, a přece ani nejponuřejší jeho nálady nejsou prosty citu a překvapujících intimit, jež zachytiti a takto podati dovede jenom útle meditující umělec. Jsou tu obrazy, jichž zavité krásy při první návštěvě výstavy ujdou vjemu, ale po druhém setkání se po nich stýská. K těmto náležejí zejména Potok na podzim (se stupendně malovanou hladinou, umělcova to force), dále V břízách, Z jara, Zelí, Studie, přes všechnu úmyslnou, někdy až honosnou neurčitost plastiky a perspektivy. Na letním večeru představujícím ženský akt ze zadu u potoka se stromy na břehu jest této úmyslné, ale nerozlaďující nonchalance víc než na kterémkoli jiném obraze čirého krajinného živlu. Tady je krajina aktu pozadím, perspektivně ztěžka rozložitelným, a břehy asi se čtyřmi kmeny, ve tmě jeslý potok i houštiny na břehu protilehlém mají sotva jiného účelu než souzvuk barevna k aktu, malovaného s velikou technikou štětce a barvy, které ani tady, kdež jde o svalové nakupení, nepoužito, leda v nejtenší vrstvě, jakož vůbec pasta jest vzdálena netýkavé malbě Hudečkově, nekryjící všude plátno. Jinak jest „Letní večer" jenom titulární záminkou tomuto aktu, nesouvislému se svým okolím na obraze. Přes potok pozadí a přes roucho u nohou ztěžka lze věřiti nastávající koupeli, parno letního večera nevyzírá z obrazu, jehož jedinou předností jest výtečně, ano mistrovsky malovaná postava. Hudeček náleží vůbec ke třídě malířů, povznesených nad jakoukoli technickou potíž při hledání met svého vývoje. Hojný figurálný živel jeho krajin nasvědčoval by tomu, kde by asi ležely tyto mety velikého úspěchu, snad vítěznějšího než nálady, kteréž připomínají hudební skladatele starších dob, jichž sonatové věty psány všechny v jedné tónině.

KMČ.

— Výstava francouzských impresionistů XIX. století byla spolkem výtvarných umělců „Manesem" otevřena v pavilloně pod Kinského zahradou dne 27. září roku 1907. Bohatá tato výstava, která potrvá dva měsíce, má podle ohlášky spolku „Manesa" za účel podati, pokud to bylo možno v Praze a mimo Francii vůbec, přehled vývoje moderního francouzského malířství od romantických počátků až po jeho nejmodernější snahy a zjevy. Jádrem výstavy jest francouzské hnutí impresionistické se svými předními representanty: Manetem, Monetem, Renoirem, Degasem, Sisleyem, Pissarrem s epigony romantismu Daumierem a Monticellim, dále jest zastoupeno typickými ukázkami hnutí novo-impressionistické (Signac, Gross, Luce, Van Rysselberge) a intimistické (Vuillard, Bonnard, Roussel), k nim se druží samotáři umělečtí Van Gogh a Gauguin, jichž vliv působí v umění nejmladší, a řada menších mistrů nebo umělců, jichž nelze zařaditi do určité skupiny nebo určité školy. — Výstava tato jest událostí uměleckou velikého dosahu a pro Prahu činem umělecké kultury prvního řádu, i lze si představiti, jaké obtíže — nehledíc k hmotným výdajům — musil překonati „Manes", aby opatřil Praze na dva měsíce veliké to divadlo umělecké. Aby obraz uměleckého rozvoje francouzské malby byl úplný, podařilo se doplniti ho některými mistry a díly výpůjčkami z Berlína. Tím učinil spolek vše, co bylo v jeho moci, a podává výstavu významu výjimečného. Na veřejnosti české jest nyní, aby i ona plnila svoji kulturní povinnost k výstavě a k „Manesu". My se k výstavě arciť ještě vrátíme.

TÝDEN.

* Je již z denních listů znám zajisté čtenářům „Zvonu" zajímavý politický projev norského básníka Björnstjerna Björnsona, kterým se postavil tak mužným, poctivým a na velkého muže důstojným způsobem proti Maďarům a na obranu utiskovaných Slováků. Učinil tak dopisem, který zaslal na adressu mezinárodního kongressu míru do Mnichova, odkud byl dožádán, aby přijal místo v čestném jeho předsednictvu. Dopis, který není pouze projevem ideologickým, ale jde ostře i proti určitým osobám, vzbudil nesmírný rozruch v rakouské politice a zle se dotkl zejména vůdčích hlav maďarských, jejichž žurnalistika — a po ní z velké části i vídeňská a německá zahraniční — nepřestala dokazovati, že

Björnson je rakouských poměrů zcela neznalý, že z něho mluví velikášství a že politický projev prostředí vzdáleného básníka, byť požíval jména sebe světovějšího, není potřebí bráti vážně. Na obranu uherského ministra vyučování, hraběte Apponyiho, jehož bylo v dopise přímo dotčeno,*) postavil se v ‚Neue Freie Presse' (17. září) dokonce i první předseda vídeňského správního soudního dvoru, hrabě Bedřich Schönborn, leč učinil tak důvody, jejichž nelogické a stranické zabarvení už předem ulomilo hroty každému výsledku. Faktum je, že dopis Björnsonův, který byl předsednictvem mírového kongressu mnichovského až dosud potlačen a který byl na veřejnost vynesen pouze něčí nediskretností, působil na celou veřejnost velmi mocně, a že zejména uherští Slováci dlouho čerpati z něho budou posilu i útěchu ve svém těžkém a úporném boji. Naše čtenáře zajímati může ještě novinka, že nepřímou jeho evokací byl dopis vyšlý z kruhů českých, z kruhů spisovatelských, totiž list, kterým pp. dr. E. Lederer, Adolf Heyduk a Karel Kálal vyličovali Björnsonovi útrapy našich uherských Slováků s prosbou, aby se jich ujal tak, jako to učinil vůči Rusínům úpějícím pode jhem haličských Poláků. Björnson na list odpověděl, že „znal celou věc" a že dopisu vhodně užije. Zatím však, než mohl tak učiniti (dle slibu ve třech světových listech: francouzském, italském a mnichovském), došlo k vylíčené události sjezdové.

—*n*—

*

* Zajímavý představitel veselé lidové frašky a lehké operettky, postavivší se plně ve službu předměstského arenního divadelnictví, p. Otto Faster, zemřel na Královských Vinohradech 26. minulého měsíce. Zemřel velmi mlád — sotva pětatřicetiletý, zanechav přes to po sobě hodně přes dvacet skoro celovečerních dramatických prací, několik románových a novellistických pokusů, nehledě ani k hojnému počtu překladů a k pilné práci redakční i časopisecké (Divadelní Listy a j.), v níž arciť býval někdy hodně osobní. Faster, vnuk známého revolučního radikála z roku osmačtyřicátého, „českého krále" Petra Fastra od ‚Zlaté husy', začal před lety svoji spisovatelskou karrieru velmi slibně, a už první jeho divadelní skladby, které se vyznačovaly působivou dramatickou účinností, vzbudily zájem i ohlasy v tehdejších divadelních porotách. Bohužel, opustil Faster záhy dráhu seriosní literární práce, aby se plně oddal karriéře divadelní popularity, která v posledních letech skutečně vyznačovala jeho pilnou, ale málo umělecky vybíravou činnost. Na divadle založil Faster všecku svoji existenci a cele se jemu oddav, tvořil velmi rychle svoje operettky a lidové frašky, z nichž některé, jako „Krásná Lída", „Pražské švadlenky", „Kněžna Pepička" a j. staly se přímou atrakcí předměstských divadel, hlavně proto, že dějově založeny na prostředí blízkém širokým vrstvám lidovým, uměly čiperně využitkovati každého slibnějšího momentu, a pokud se hudební stránky týká, působily na okamžik svojí lehce chytlavou melodií. Kompromis, mnohdy až bolestně působící, vyznačoval poslední skladby Fastrovy, které ve svém uměleckém založení stály hodně za jeho dvěma vážnějšími pracemi románovými („Pavučiny" a „Velikán Velikánovič", jinak dosti ranivě napadající některé osoby z pražské obce literární), a za jeho nejseriósnější dramatickou prací, která udrží jeho jméno v literatuře, „Hříšníky". Nelze upříti, že talent páně Fastrův byl zajímavý a slibný: za jiných podmínek mohl vyspěti zdárně a přinésti bohaté ovoce. Takto vybil se však neustálou honbou za populárností, které se také relativně domohl. —*n*—

*) . . . „Oni pánové, kteří na konferenci míru vystupují jako jeho apoštolové, doma však provozují řemeslo utlačování a mučení lidu . . ." — Vzorem takového muže je Björnsonovi »hanebný utlačovatel Slováků hrabě Albert Apponyi."

*

Smutný výběr. R. 1678 Jakub Maulik a Jakub Mlynářovic zabili žida. Magistrát horažďovický odsoudil je k smrti mečem. Ale dříve než na nich exekuce byla vykonána, poslala appelací z Prahy magistratu města Horažďovic vyzvání se zprávou toho obsahu, že prý „František Dyrynk, měšťan a apatykář král. Starého města Pražského, jest jisté a ubezpečlivé lékařství proti všelikým, lidskému přirození škodícím jedům vynalezl a způsobil a takové na některém k ztracení hrdla odsouzeném zločinci, který by mu vykázán byl, zkusiti žádá: „I poněvadž", psali z appelace zástupcové nejvyšší spravedlnosti, „při právě Vašem nyní dva, Jakub Maulik a Jakub Mlynářovic k meči odsouzeni jsou: pročež dajíce jim vejpověď Vaši, tak jak obzvláštní nařízení naše ukazuje publikovati, druhý nebo třetí den po vyhlášené vejpovědi Jakuba Mlynářovic před sebe povoláte a na něho, zdali by on to lékařství na osobě své zkusiti chtěl, otázku učiníte, přednesouce mu příčinu toho; že tím způsobem bude míti naději k obhájení života svého, nebo pokudž skrz takové lékařství jed nic mu neuškodí a on při životu zůstaven bude, tehdy J. M. Cis. jemu hrdlo nejmilostivěji darovati ráčí. Pakli že by mimo naději, an by snad kunst téhož apatykáře chybil, umříti musil, při nejmenším ohavnou smrtí z tohoto světa by nesešel. A protož zdali to učiniti chtíti bude, nám toho zprávu co nejdříveji učiniti a pod tím s exekucí až do další naší resoluci poodložite. Dáno na hradě pražském 10. dne měsíce prosince leta páně 1678. Jan František hrabě z Wrbna, Václav Śreppl." — Škoda, že není psáno, oddal-li se odsouzenec katu či apatykáři.

Z archiv. horažď. Št. Vydra.

V PRAZE, dne 4. října 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

HANA KVAPILOVÁ:

TŘINÁCTILETÁ.

Dívčí dopisy.

(Pokračování.)

Babičko, budu mít? Jsem taková ničemná? Jsem taková hříšná? Myslím si, že je hřích nechat chudáka v horku i v zimě ležet na mokré slámě, v koutě, který je cítit po shnilých bramborách — ale trošíčku, jen trošíčku zahálet?

Pak mi darovala veliké klubko silné bavlny, z které plete Márinka pokryvku, a dráty. A tak jsem si začala na punčochy, ale umínila jsem si, až je upletu, že je donesu Náně, a hned mi bylo lehčeji, a tak rychle jsem pletla, až mi bylo horko a tváře mě pálily.

Teď začali psi štěkat, a strýček přišel s Nerónem. Ten hned zalezl pod postel. Byl jistě bit. Strýc skoro nevečeřel, měl naběhlé žíly na čele a pořád loupal očima po Nerónovi, který vylezl a díval se strýci na ústa. Strýc otřel si vousy, hodil ubrousek na zem, zaklel a řekl: „Diese Bestie pariert nicht mehr, ist taub, total taub; einmal schiess ich sie nieder!"

Ale teď, babičko! Tetička i Márinka se rozhněvaly, vadily se se strýcem, ten začal klít a chtěl Nerónovi napráskat; ženské začaly plakat, a strýc zapálil si dýmku, hvízdl na Bezóna, bouchl dveřmi a šel do noci, do lesa.

A najednou bylo v pokoji zas to strašné ticho. Márinka se pak dala nahlas do pláče a vyčítala tetičce, že vyhnala strýce hubováním z domu. Že ho zná, co ve zlosti dovede, že přijde ve zlosti bůh ví kam, a potká-li pytláky sám, bez hajných, že se jim neubrání, že přece ví, jak ho pytláci nenávidí, a kolik jich už postřelil a dal zavřít. A teď jsem si, babičko, vzpomněla na Tvé vypravování, jak v Březové pytláci chytili v noci strýce Wernera, když je vyčíhal při sekání panského ledu v lesním rybníce, jak ho strčili do vysekané díry, a jak ho pes zachránil, že přivolal lidi z hájovny. Byl to Nero, chudák, a teď je v nemilosti. Tak jsem se Ti začala bát, a srdce mi tlouklo jako kladívko. Tetička nečtla, nemluvila, jen přecházela sem tam, každou chvíli vyběhla na dvůr.

Svítil měsíc, a viděly jsme ji oknem, jak nehybně stojí, poslouchá a zas přechází sem tam a pak se vrací, celá vystydlá. Márinka stále úpěnlivěji plakala. „Uvidíš, Jenný, uvidíš, že přinesou tatínka jednou na nosítkách z chvoje a větví, uvidíš, že ho jednou někdo zastřelí! Je takový dobrák v životě a ve službě tak přísný, neúprosný. Nechal bych těm pytlákům tu a tam nějakého srnce, a bylo by dobře!" pořád Ti v pláči naříkala.

Čekaly jsme Ti, babičko, ve strachu do jedné s půlnoci, a jak něco venku zašustlo, vyběhly jsme na dvůr. Konečně strýc přišel; to jsme si oddechly. Nero se hnal k strýci, zapomněl už na bití, ale tetička ho přetáhla zástěrou a křičela: „Elende Bestie, du!" Ale nakázala Márince, aby ráno zadělala na mandlovou vánočku, jakou strýc rád, a v poledne že bude knedlík s rajskou omáčkou. To také rád.

Pak šli spat.

Márinka se pomalu svlékala, sedla na postel a položila háčkování na židli u postele. (Nemůže-li v noci spát, rozsvítí a v posteli háčkuje, a má-li chybu v práci, také třeba vstane, opraví ji a pak teprve usne. Pořád se bojí, že do svatby nebude s výbavou hotova, a kdyby najednou nějaký ženich přišel, že by musila dodělávat jako mladá paní, a to prý by byla strašná

hanba!) Vlezla jsem už do postýlky, ale zimou jsem se celá chvěla, a přece nebyla noc zrovna tuze chladna. A smutno mi bylo, babičko, tak těžké srdce jsem měla, a Márinka pořád si utírala oči a povídala mi: „Milá Jenny, zkusila jsem už těch hádek, a až budeš starší, povím ti, co jsem vytrpěla u babičky Wenzigové i doma u rodičů.“ Pak zhasila a ztišila se.

Venku svítil měsíc, ale neviděla jsem ho jasně, okna byla zapocena, ale růže v oknech jistě jej viděly, tiskly se na sklo. Ty pokvetou, babičko, až v srpnu. Mají těžká žlutá poupata, ta visí dolů, nikdy se nenarovnají. Bylo tak ticho v domě i venku, a jen Bezón ze sna zabručel. Začalo se mi stýskat po Tobě a po Praze, ale pak jsem si vzpomněla, že ráno bude jistě svítit zase slunce, počasí je stálé, a že poběhnu do lesa s Césarem neb Nerónem, snad s oběma, a už mně bylo veselo, já usnula a zapomněla jsem se pomodlit.

To je všecko, babičko; příští psaní dostaneš hodně brzy. Děkuji za všecko a ruce Ti líbám.

Tvoje vděčná vnučka

Johanka.

II.

V Huti, 15. června 1879.

Má drahá, zlatá babičko,

Tvoje psaní mě hrozně zarmoutilo; vidím, jak jsem zlomyslná a špatná. Ale pro boha tě prosím, nehněvej se na mne; povím Ti všecko, jak bylo, a uvidíš, že jsem chybila jenom proto, že se sešlo tolik zlých paní, samá baba Jaga, ale umytá, libezná, v hedvábí a bareši. Strýček Ti bude psát sám, nic se na mne nezlobil, smál se a řekl česky: „Dobše, Jenny, dobše, jsi dobrej cholka, a dyby byla kluk, musel bejt myslivec.“ Tak vidíš, babičko! Prosím Tě, jen mně popřej chviličku, všecko Ti povím, jak bylo.

V sobotu odpoledne přijel tedy nový pan adjunkt; jmenuje se Budeus, je mu dvacet let, jeho tatínek je centrálním ředitelem na císařských statcích a je také hofrátem nebo nějakým jiným rátem, nerozumím tomu. To je Ti hezký mladý pán, je nazrzlý jako César, ale má černé oči a růžový je ve tváři, a kudy jde, cítíš pomádu a kolínskou vodičku. Strýček hrozně klel a říkal: „Was will der Esel bei mir mit seinen Lackstiefeln?“ Víš, babičko, ten pan Budeus je u nás jen na zkušené, volontér, a je moc a moc bohatý. Jeho maminka má dvanácteré hedvábné šaty, a nevím, co ještě všecko má; mně je to jedno, ale paní vrchní to u nás povídala a říkala, že se s ním musí docela jinak zacházet, že je od „von“.

Vidíš, babičko, jaká je to husa! Promiň, nehněvej se, jsem už zas prostořeká, ale je a je a je husa, uvidíš. A zlá husa! Strýc to říká také.

Ach, ten von Budeus, sotvaže přijel, vystrčil přede dvéře svého pokojíku zástup všelijakých botek a bot. Takové prapodivné: boty do vody, na lov, obyčejné holinky, střevíce a pantofle a ještě jiné. A všecko bylo naraženo na kopytech, na deskách, a vypadalo jako procesí zdáli, ale všude bylo cítit černidlo. Tetička se trochu hněvala, pořád čichala do vzduchu, ale nejspíš, protože je „von“, nic mu neřekla. Já však milé boty sebrala a odnesla jsem je všecky, zatím co on po poledni spal, na zahradu vyvětrat. Dali jsme je s Césarem hezky daleko od sebe, aby měly hodně místa. A pak jsme se ztratili jakoby nic, já, Bezón i César, a jeho psa — ten se jmenuje Mylord („von Mylord“ mu říkám) — jsme vzali s sebou. Vrátili jsme se až za dvě nebo tři hodiny; zatím přišel liják, boty zmokly, a von Budeus prý velmi naříkal. Zkrátka, boty se suší, už čtvrtý den, ale nevím, nevím; osleply a budou asi tlačit.

To bylo první mé provinění. Druhé teď přijde.

V sobotu na večer, sotvaže se trochu vyjasnilo, přišla paní pojezdná; to je mladá paní a dcera vrchního. Přišla se vzkazem, že mamá (to *á* na konci je dlouhé u ní jako pentle) si přeje býti nazítří odpoledne, ať je pěkně či prší, pozvána do bažantnice, a že by jí bylo velmi milo, kdyby i ostatní dámy byly pozvány. Tohle vyřizovala ta paní pojezdná, a oči šmejdily po celém stavení, a to znamenalo: „Chceme vidět nového adjunkta, pozvete paní správcovou, paní ředitelovou, paní pojezdnou, paní doktorovou, paní farářovou,“ — babičko, odpusť, já se přepsala: „slečnu z fary“ — ale oni jí tu tak říkají, a tak jsem se drobátko spletla. Takhle si poroučejí ty dámy, a paní fořtová Wernerová, ta, která z nich má nejmenší důchody a žádný skoro deputát, musí celou noc péci koláče a koláčky, vánočky a preclíčky, musí chystat sladkou smetanu na kávu, vem kde vem, a hustou smetanu na jahody a k čaji. No nešť, ale pak přijdou ty pávice a tetu pokořují. Vždyť je jen fořtová!

(Pokračování.)

✶ ✶ ✶

VÁCLAV KROFTA:

Z BÁSNÍ.

DOMA.

Panu Pavlu Nebeskému v Plzni.

Zase doma, doma... perspektiva lesa
do daleka běží před očima mýma,
jako klenba chrámu obzor za ním klesá,
na všem vůkol kouzlo zašlých roků dřímá.
Zase slunce plným žárem srpna pálí,
teplá vůně klasů z humen vane do vsi,
květů směs se pestří lučin táhlou dálí,
na zvlněných stráních dozrávají ovsy.
Bílé dýmy visí na ospalém lese,
z kouta pode mlýnem slyšíš řeky oddech,
ve vzduchu se zase hudba léta třese,
šťávy sládnout tušíš ve zrajících plodech.
Zase vše jak tehdy, v prchlých mládí letech,
žití cíl kdy člověk v lásky zřel jen prismu,
kdy se zvláštní půvab lesk' i v smutku květech,
kdy svět duše pln byl snů a romantismu.
Hory, vsi a vrchy, aleje a luka,
za nimi zas nové vsi a lesy běží,
pod polibky slunce země žhne a puká,
přes okraje vrchů trčí hroty věží.

Jak to dávno už, co nezřel jsem těch lesů,
kde mi drozdů píseň ve sny zněla prvé,
kde se vůně chvojí, pryskyřic a vřesu
přelévala létem v každý atom krve.
Když tě tvrdý osud v srdci zraní bolně,
když ti kouzlo mizí tuch a snění ryzích,
znáš tu rozkoš jistě... vydechnout zas volně
na domácí půdě po života krisích.
Divou vášeň léta všemi dýcháš póry,
opíjet se dáváš srpna hudbou sladkou,
poznáváš, ty lesy, luka, skály, hory
oddanou že jsou ti milenkou i matkou.
Všechen světa řád, jenž snižuje a dusí,
na pár týdnů zde tě tlaku svého zbaví,
srdcem pocit chví, jejž námořník mít musí,
po bouřné když plavbě rodné břehy zdraví.
Tušíš, vůní dech jak taví chmuru čela,
jak se přímí v tobě zotročená vůle?
Duše křídly zvoní jako z jara včela,
po dlouhé když zimě vyletuje z úle.

PÍSEŇ TRAGICKÁ.

Všecky své fixní naděje
prohrál jsem na jednu kartu.
Neptej se, proč je domovem
skeptický úsměv na rtu.

Všecky své touhy hořlavé
v lásky jsem uvrh' žár prudký.
Vychladly vášní hranice,
popel jen zbývá — to smutky.

Blouznivá snění o ženách
v nasládlé vložil jsem rytmy,
zrady pruh v líchu důvěry
nejhezčí milenkou vryt mi.

Po bojích vždycky prohraných
krajinka moje tak pusta.
Neptej se, skepse lišejník
do žití stromu proč vrůstá.

ZIKMUND WINTER:

MALÍŘI PRAŽŠTÍ ŠESTNÁCTÉHO VĚKU.

Historické líčení.

(Pokračování.)

Dostali jsme se při své obhlídce k našim českým malířům.

Z českých mistrů měšťanských, cechovních, na prvním místě a s důrazem i s pochlubou představiti jest mistra dosavad neznámého.

Totiž, byl povědom, ale jen příteli mému Antonínu Truhlářovi, přednímu znalci našich humanistů. Truhlář nalezl ve verších Jana Balbina z Vorličné z r. 1548 jméno znamenitého malíře Adama, jenž slul Travenus alias Grezius, nalezl i jeho stkvělou charakteristiku. Já pak znal z pražských knih několik zmínek o malíři Adamovi Hradeckém z téže doby, tudíž nebylo potřebí bystrozraku k sloučení obou

těch jmen v jednu osobu Adama Travného či Hradeckého (Grezius).*)

A tak představíme čtoucím novou osobu z dějin českého umění.

Adam Hradecký učil se v Hradci Králové malířství u Filipa Balbina po tři roky. Již tehda uznáván veliký talent chlapce třináctiletého. Vyučiv se, provedl jako tovaryš při mistrovi svém mnoho maleb na domech v Hradci, zvláště na náměstí; v kostele čáslavském na obraze hlavního oltáře vypracoval větší část. V 18 letech byl již nad mistra svého. Ve 20 letech dal se na vandr, hlavně po Moravě a Slezích. Pracoval měšťanům i pánům s pochvalou.

Asi již před r. 1548 usadil se v Praze na Starém Městě. Téhož roku oženil se s Kateřinou, dcerou měšťana Prokopa a Anny. Humanistický básník Jan Balbin, tehdáž učitel od sv. Jindřicha, napsal báseň k svatbě (r. 1550 tiskem vydanou), a právě z té básně se dovídáme o mistrovi nejvíc. Je v ní i charakteristika jeho prací, a třeba, že všecko u básníka tone v šumných frázích a v humanistických květech, přece jádro jest pravdou, k jejímuž dotvrzení básník jmenuje kolik svědků.

Malíř Adam zove se tu slávou malířů onoho století; maluje města, skály, moře, nebe, hvězdy, zvěř, zobrazuje duševní hnutí (affectus animi), rozmanité dary přírody, bitvy a ležení; Holofernovu porážku básník vychvaluje jmenovitě.

Byl tedy mistr Adam krajinář, maloval podobizny oduševnělé, maloval scény i zátiší. Maloval všecko.

A kterak to uměl! Prý musíš říci, že na jeho obrazech všecko žije, stojí, mluví.

R. 1549 mistr Adam přijal měšťanství na Novém Městě, koupil si dům v Soukenické ulici za 105 kop grošů českých, vyvolen za cechmistra novoměstského cechu hned po svém přistěhování.

Do r. 1579 umřel, kdy, nevíme; ten rok vdova kupuje dům nový, který doplatila r. 1592, tedy přežila muže aspoň o třináct let.

Druhý český výtečník Fabian Polirar nebo Pulíř, rodák z Oustí Labského, za oněch dob ještě českého, může představen býti kratičce, neboť je v dějinách českého malířství osobou velmi známou a vysoce chválenou. Stačí jen připomenouti, že jsou od něho malby v přeskvostném kancionále žlutickém (z r. 1558). Mimo žlutický dotud 4 jiné kancionály se zachovaly s mistrovými pracemi. Pátý, Kaňkovský, byl r. 1615 z náboženského fanatismu surového mincmistra Vřesovce spálen.

Že maloval mistr také archy a obrazy tabulové, o tom dosud znám jest případ jeden (archa pro záduší chmelnické r. 1561); novou zprávou jest, že mistr smluvil s opatem na Karlově v Praze, že vymaluje archu, vzal na to závdavku 50 kop, ale než se dal do práce, r. 1562 umřel.

Ženat byl s Marianou, tuším, že ne šťastně. Aspoň žena, která dovede po smrti mužově protestovat proti jeho poslední vůli tak nevděčnými a drzými slovy, jako ona, jistě nebyla za živobytu mužova dobrotiskem. Že odkázal šaty a nějaký groš také dětem své sestry, vyčetla zdárná paní muži svému po smrti, že když se ženil, málo měl, že „odcizil" z jejího dědictví 40 kop, kterýmiž Lounští jsou mu zůstali povinni od kancionálu, že „odcizil" šaty, za kteréž ještě dlužen; na konec mu vyčetla, že musí za něho platiti dluhy osmi věřitelům.

Konšelé odmítli paničku moudře.

Jméno jiného výborného illuministy, malíře Matouše Ornysa z Lintperku, který sloužil králi také jako geometr, a jeho žáka i nástupce v úřadě zeměměřičském a mapovacím, Šimona Podolského, stačí tu jen připomenouti. Jsou to čeští umělci vůbec povědomí.

Za to postojíme chvíli u novoměstského malíře Jana Sadovského z Sochačova, jenž není tak znám jako předešlí. R. 1564 stal se měšťanem, vyženiv dům na Příkopě s Annou, vdovou po malíři Vojtěchovi, a ovšem také vyženil děti, s nimiž se potom musil smlouvati o statek jich otcovský.

Sadovský zajímá nás svým sporem, který způsobil si r. 1569 se vším cechem malířův a sklenářů novoměstských. Ze smírné smlouvy na konec vidíme, oč šlo.

Smluveno, aby žádný mistr neměl učedníků víc než dva, tovaryš příchozí aby byl dohazován a dosazován do nového díla s vědomím všech mistrů, aby fušeři nebyli fedrováni, zvláště ne Tomáš Pastucha, který hlavy k rohům jelením řeže, a naposled aby se věci v cechu řídily pokojně.

Z toho snadno uhodneme. že Sadovský všeho, co se tu zakazuje, dopustil se; měl z neslušné konkurence učedníků víc, sháněl nejlepšího tovaryše za zády ostatních mistrů, držel s řezbářem Pastuchou a maloval mu hlavy jelení a hádal se hřmotně v cechu.

Jsa po druhé ženat, Sadovský koupil dům na Dláždění a v něm r. 1582 umřel.

V tom domě mezi malířovými svršky nacházíme zapsaný regál (varhany) oceněný

*) Co toto píši, tiskne Ant. Truhlář, vládní rada a ředitel gymnasia, v Časop. Č. Mus. 1907 seš. 4. jako ukázku svého nejnovějšího díla o humanistech, část o Balbinovi s verši, o něž nám tady jde.

15 kopami a dva virginály hudebné; byl tedy mistr malíř i hudebníkem. V almaře mistr zanechal rozličných barev, mezi knihami choval „malířsky kunstšafty", t. j. vzory, předlohy, skizzy. Na dvoře na besídce nalezen kontrfekt muže a ženy, figura Panny Marie a epitafium na plátně malované, „o němž neví se, čí jest".

Sadovský tedy maloval podobizny, obrazy svatých a epitafia. Proto jsem ho čtoucím představil.

Z téže příčiny, pominouce známé písaře knih a illuministy Táborského a Kantora, zastavíme se při méně známém jich kollegovi Jakubu Špačkovi, měšťanu staroměstském (od r. 1572). I on psal a maloval kancionály. Zachoval se od něho kancionál v Rakovníce, celkem dosti nedbale malovaný, a zachovalo se psaní Rakovnických, jímž r. 1591 odpovídají mistru Špačkovi na jeho žádost o peníze. V tom psaní zračí se mistr, který má raději peníze než práci, v tom psaní vidí se příčina, proč práce byla nestejna, ano nedbalá, při čemž ani Rakovničtí nemohou býti nalezeni zhola bez viny.

Rakovničtí píší: „Žádáte, abychom vám 4 kopy pro pohodlí a objednání potřeb na svátky odeslali, připovídajíce tím snažněji dílo kůru českého dokonati; i nemůže nám v pravdě než s podivením býti, že tak často na dílo smluvené peníze vybíráte a v tak prodlouženém čase práce své k konci nepřivozujete."

Čtyři kopy mu po tomto neuctivém výtopku poslali, ale dopustili se při tom té malicherné msty, že nezaplatili poslu od cesty. Tomu mistr musil zaplatiti sám, zajisté na zlost svou velikou.

Z doby Rudolfovy postojíme při mistrovi Ambrožovi Ledeckém a pohlédneme v jeho domácnost, abychom intimněji seznali jeho uměleckou činnost a prostředky, dosud badatelům neznámé.

Ledecký je malíř doby Rudolfovy; v cechu staroměstském byl přijat r. 1571, o měšťanství však hlásil se teprve r. 1582. Deset let potom umřel. Dětem jeho byl Hutský poručníkem.

Dům měl Ledecký v ulici Celetné; na Vyšehradě zahrádku. V domě bylo sedmero místností; v jedné komoře složeny šaty mistrovy, bylo jich poněkud málo: kabát karmazínový, vyštepovaný, jiný krátký po pás ze sukna černého, kožky šmelcované (koženky natřené černě) — a dost. Mistr asi nebyl velikým parádníkem.

Za to hojně měl kuchyňského nádobí a konvic i džbánů. Knih málo, bibli, kancionál, Regiment zdraví.

K studiu malířskému měl „knihu velkou regálního papíru, v níž figury všech arciknížat rakouských vytlačeny, do bílé kůže svázanou, dále knihu „kunstbuch", z nížto se pacholata malovati učí", stoleček kunstuků malířských všelijakých, devět kunstuků svázaných v knížkách, pět kontrfektů neb landšaftů nydrlantských, od nebožtíka na paláce (Hradu Pražského) koupených", čímž jsme poučeni, kterou cestou našim malířům vlivy nizozemské přicházely nejpohodlněji. (Dokončení.)

RŮŽENA JESENSKÁ:

NOC VE STARÉM ZÁMKU.

(Pokračování.)

Chodili jsme spolu celé dny. Bylo zřejmo, že se v Praze nalézá sama. Nesvěřila mi však ničeho ze svých poměrů, než-li své jméno: Hagar Mayerová. Hagar! Tolik se mi líbilo to její jméno, v němž zářily její šedé, smutné oči a usmívaly se krásně vykrojené, neklidné a přece mlčenlivé rty.

Nabídl jsem jí, aby ihned jela se mnou k nám.

Měl jsem odvahu přivésti ji matce.

Dal jsem jí čísti dopisy Julianiny.

„Jak vás miluje", opakovala udiveně.

„Půjdeš se mnou k ní?" ptal jsem se bojácně.

„Buď mou ženou!"

„Ano, budu, jsem šťastna, že budu, ale dříve jest mi urovnati některé záležitosti, musím odjeti z Prahy za tím účelem. Čekej na mne. Prodlením dvou měsíců dám o sobě vědět."

Chodil jsem s ní Prahou jako kouzelným městem; měla najatý pokoj u nějaké stařeny v starém domě mezi zahradami.

„Všecko o sobě ti budu vyprávět, až se vrátím," řekla jednoho dne tiše a pevně. A optala se:

„Věříš mi?"

Naše žhavé, intimní styky byly mi jako podivný sen. Znal jsem ji, svíral v náručí, líbal, dýchal její dech — a přece unikala mi skutečnost toho štěstí.

Kdo jest Hagar? Proč jsou jakési záležitosti, jež nedovolují, abychom šli spolu hned do společného domova? A jaké jsou to záležitosti?

Slyšel jsem její důtklivé: „Věříš mi?"

A netroufal jsem si naléhat. A pak opravdu tolik jsem jí důvěřoval. Všecko její jemné, harmonické chování, krásné v klidu i vášni dojímalo mne, poutalo na vždy a naplňovalo velikým štěstím.

V té ženě bylo všecko bezprostřední, upřímné, bez pósy a pathosu.

A viděl jsem, jak je šťastna mojí láskou, nadějí, že bude vždycky se mnou. A to všecko vylučovalo každou pochybnost o jistotě štěstí.

To byly tedy mé dny velikého štěstí. Vidění štěstí. Ano, měl jsem je v těch několika dnech. Praha jako zázrak zjevovala se v tom tonutí mé duše — Nezapomenutelné obrazy koutů žloutnoucích sadů, zakletých paláců, chaosu střech, skupin věží a tiché, lesknoucí se řeky provázely mou lásku . . .

Taková bezstarostná jistota byla ve mně . . . Rozejdeme se a za několik týdnů dostanu zprávu od Hagar. Pojedu do Prahy pro ni: zde sejdeme se opět.

Zatím matku doma připravím na neodvratný osud, s kterým se pak smíří, až pozná Hagar. Bude ji milovat. Jaký to bude život! Jakou náhlou důležitost pro mnohé nepatrné věci jsem pociťoval.

Hagar dala mi několik svých podobizen a různých drobností, kterými jsem doma později ozdobil knihovnu. Slíbila, že bude psát a vždycky připojí svou adresu. Byl jsem docela upokojen. Rozloučili jsme se.

Vracel jsem se domů.

*

Jednoho večera dole v parku v besídce vyzpovídal jsem se matce . . .

Nepřerušila mne otázkami. Dívala se zbledlá, nepohnutá před sebe. Připadalo mi, že zkameněla. Ruka její, kterou jsem držel ve své, ledově zestydla. Neomdlela, zůstala chvíli v jakémsi ztrnutí, její oči upíraly se do neurčita, jako nepříčetné . . .

Toho jsem neočekával. Byl jsem připraven na slzy, námitky, ale toto podobalo se smrti.

Vzal jsem ji do náručí, prosil jsem ji za odpuštění a mluvil jsem opět o Hagar, jaká je milá a krásná a že není možná, aby ji nemilovala, až ji spatří . . .

Pomalu se vzpamatovala, zdvihla se a kráčela opřena o mé rámě do zámku. Šel jsem vedle ní doufaje, že nejhorší je překonáno.

Po večeři usedli jsme v knihovně vedle sebe. Matka jala se vyptávati na Hagar. A já tak málo mohl odpovídati. Upírala na mne udiveně oči. Úzkostí svíralo se mé srdce. Její otázky byly tak dovedně učiněny, že nezodpověděné utvořily řetěz nedůvěry, pochybností a podezření.

Já tehda jsem si vyčítal, že jsem Hagar Mayerovu propustil bez objasnění, že jsem připustil rozloučení. Strašný neklid mě uchvátil té noci a kdybych byl měl tušení, kde ji naleznu, byl bych šel okamžitě za ní.

Ale v příštích dnech nabyl jsem opět rovnováhy, neboť přicházely od Hagar dopisy chvatné, stručné, ale plné teplé, důvěřivé lásky. Přikládám je ke svému rukopisu.

Poslední byl dán na poště v Londýně a radostně mě vyrušil."

*

Rozbalila jsem dopisy Hagar Mayerové. Psány pravidelným ženským písmem, oplývaly vřelostí a odpovídaly přesvědčivě a konejšivě na Erikovy zoufalé obavy, které za ní poslal poste restante do udaných měst.

„Až se vrátím, až ti všecko vypovím, pochopíš, proč zatím pomlčuji o účelu své cesty.

Nemělo by smyslu rozpřádat před tebou teď pásma událostí, která by se ti nepříjemně vmotala do klidného a šťastného vzpomínání na mne. A nelze ani v dopise všecko tak stručně vypovědět, aby nebylo křivě posuzováno anebo závažnějším podáno, nežli skutečně jest. Proto měj se mnou trpělivost a důvěřuj mi, jako ve dnech našeho seznámení v Praze, kdy spíše měla jsem ti snad všecko vyjeviti, ale byla jsem tak příliš šťastna, tys láskou svou tak příliš rozjasnil můj život, že jsem toužila odejít a vrátit se tvá, navždy tvá . . ."

Poslední londýnský dopis:

„Jsem šťastna, Eriku, vrátím se k tobě co nejdříve. Všecko je zařízeno. Všelijaké obavy, které mě přece jen skličovaly a které jsem ti nechtěla přiznati, jsou zažehnány. Ó, všecko ti budu vyprávět a budeš mě mít ještě více rád. Bylo nemožno k tobě se n e v r á t i t, Eriku, ale vrátím se úplně š ť a s t n a a tvá — a v to, ačkoli jsem doufala, přece jen jsem se chvílemi bála věřit. Čekej dopis ode mne, a již mi sám nepiš. Jak se těším na shledání v Praze!"

*

Četla jsem další Erikovy zápisky:

„Čekal jsem pln rozechvění zprávu, že se Hagar blíží ku Praze. Pošta přichází

k nám pouze ráno o deváté hodině od nádraží dvě hodiny vzdáleného. Telegrafní úřad je pak v městečku ležícím na opačné straně. Po poště odcházel jsem do polí, ale k práci jsem v ty dny vůbec hrubě nebyl. Často odjížděl jsem silnicí mezi lesy k městečku, kde je telegrafní úřad, maje naději, že cestou potkám poslíka.

Matka byla ke mně vlídna, ale její tvář pobledla, hovořila, jakoby se jí myšlenky trhaly.

Bylo zřejmo, že mnoho trpí. Stupňoval jsem k ní srdečnost a pozornost a konejšil jsem její spleeny jako nemoc, sliboval jsem jí tolik budoucí krásy, utěšoval jsem ji svou oddaností! Skláněla ke mně hlavu a líbala mě, jakoby se měla loučit.

„Ale pro Boha, co se změní mezi námi příchodem milované ženy?“ ptal jsem se jí jednoho dne, když jsem ji přistihl plačící v jejím pokoji.

Neodpověděla a vrhla se s nářkem na má prsa.

„Maminko, takto mi kalíš všecku radost,“ řekl jsem smutně.

„Nedbej mne“, odpověděla tvrdě, „máš pravdu, Liana byla jen přízrak, můj přízrak.“

*

Bylo již konec listopadu, dva měsíce od mého rozloučení s Hagar minuly, týden od jejího posledního dopisu, a očekávaná zpráva nepřicházela.

Dny byly chladné a neprůhledné, tak žluté, žluté a tiché jako usnulé.

Vzmáhal se ve mně neklid marného čekání, zabíjel jsem dny v nečinnosti a prodlužoval jsem je takto v nekonečnost.

Minulo čtrnáct dní. Oznámil jsem matce, že odjedu do Prahy, a nařídil jsem správci, aby poštovní i telegrafní zásilky okamžitě za mnou poslal. Hagar dojista ubytuje se v Praze opět v tomtéž pokoji mezi zahradami; odtamtud mi oznámí svůj příchod. Půjdu jí vstříc.

A šel jsem.

Mému neklidu byl nutný čin, uvolnilo se mi, když jsem vyšel z domova. Ale v Praze dosud Hagar nebyla. Její bývalý pokoj byl pronajat. Jako štvaný chodil jsem na nádraží ke každému vlaku, který měl připojení s Londýnem. Hagar nepřijížděla, ani z domova mi od ní nedošla zpráva.

Zoufalý vrátil jsem se domů, odhodlán čekat, čekat, neboť nezbývalo nic jiného.

*

A nyní obrátila se situace: matka utěšovala mne. A při tom se chvěly její ledově studené ruce a její tvář mívala výraz strachu. Vzpomínám na její oči: byly nehybny, skleněny. Naříkal jsem: „Ne, maminko, ty sama nevěříš, že Hagar přijde, ty tušíš jako já, že se jí stalo neštěstí.“

Dojel jsem opět do Prahy, vyptával jsem se stařeny, u níž bydlila, nemohla mi však ničeho objasniti. Radil jsem se s prozíravými lidmi, ale marně. Psal jsem do Londýna na rakouské vyslanectví a konečně jsem do Londýna odjel, odhodlal jsem se svěřiti pátrání po Hagar londýnské policii, ale všecko bylo marné. V Londýně byla neznáma, nebylo nikde stopy po ní.

Hagar stala se nezvěstnou. Konečně po dlouhém pátrání dospěl jsem k velmi nejisté domněnce, že odplula do Ameriky. Její popis hodil se na mladou dámu, která v té době opustila Evropu, ale existenci jména Hagar Mayerová nebylo lze nikde zjistiti. Možná, že mi udala jméno nepravé. Vrátil jsem se zoufalý domů.

Uznal jsem důvody matčiny, které radily ke klidnému vyčkávání. Buď se jí opravdu něco přihodilo, nebo nemůže, nebo nechce přijít, nebo se jí pouze překážky vyskytly a vrátí se.

Nelze ji násilím přivést, a marno se osudu protiviti.

Matka mě ošetřovala jako nemocné dítě. Byla úplně změněna, zestárla, zešedivěla. V mé nepřítomnosti upravila mi ložnici v odlehlé komnatě s vyhlídkou do širého kraje a nepřipustila, abych prodléval jako jindy v knihovně, namítajíc, že jsou tam podobizny a památky od Hagar, kterých se k mému výslovnému příkazu nikdo nesměl dotknouti, mínila, že tam jsem na ni nejvíce vzpomínal a že jsem vlastně nemocen a každé nové rozrušení že by přitížilo mému stavu. Co mi záleželo na matčiných rozmarech a na místě, kam mě ubytovala! Já všude stejně myslil na Hagar a všude jsem cítil břemeno svého neštěstí.

*

A teď už by bylo zbytečno vypisovat řadu dní, řetěz bídy bez konce. Stali se z nás obou dva šílenci.

„O Hagar už nebudeme mluvit,“ řekla matka.

„Nebudeme,“ přisvědčil jsem. Ale cítil jsem vždy po celou dlouhou dobu let, že stále oba na ni myslíme.

Opravdu žili jsme tak zde na zámku deset let. Hagar stala se Snem, s kterým jsem žil všechna ta léta.

Nestýkali jsme se s lidmi, téměř jsme nemluvili. Na počátku mé opuštěnosti vracely se matčiny výbuchy vřelosti, ale já jsem jich více nesnesl. Odmítal jsem je prudce a příkře.

Odtáhla se sklíčená, shroucená . . .

Prosila, abychom se vydali opět na cesty, jako tenkrát dávno, že je možná ještě proměna mého stavu, že se všecko zhojí, ale já jsem se nechtěl vzdáliti ze zámku a zakázal jsem si pro vždycky všecky rady.

Býval jsem příkrý a nepřístupný. Tak den ze dne žít v hrůze nejistoty!

Stali se z nás obou šílenci, bloudící vedle sebe parkem, sedící s vytřeštěnýma očima za stolem, vstávající v hlubokých nocech náhle s lůžka a volající své němé bolesti do tmy a nepřátelského záření hvězd.

(Dokončení.)

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Hubený stařec neprojevil docela žádného potěšení, pouze v zátýlí se podrbal. Mužík za ním zakoulel očima a pohyboval dásněmi, jakoby cosi překusoval a násilně polykal.

„Odpusťte," pokračoval inženýr nedočkav se slova. „Nalezl jsem chaloupku otevřenou, vešel jsem. Je dnes po čertech parno!"

To bylo pravé slovo, které rozvázalo příchozím ústa. „Parno!" přisvědčil ochotně stařec, a druhý se usmál, až mu sumčí ústa dosahovala od ucha k uchu.

„Teploučko!" přisvědčil i on.

Tak se inženýr dověděl, že stařec je hlídačem v těchto lukách, jmenuje se Měkota. Bydlí tu, ale to že je chaloupka obecní a při každé záplavě vystupuje voda až do světnice. Druhý ramenatý mužík byl domkář Moravec ze Lhoty, z vesnice půl hodiny odtud výše nad Labem.

Hovořil hlídač Měkota, zlehka pokašlávaje — chm, chm — Moravec jenom na hlavě si hladil vlasy prořídlé a vlhké, usmíval se a chvilkami jakoby něco překousl a polykal. Inženýr nabídl cigaretky omlouvaje se, že bez dovolení snědl talířek česnekového oukropu. Vůně jej tuze lákala.

„To nic. To bylo Ančino!" odpověděl Měkota, „proč si nehlídala. My už obědvali venku — chm, chm. — U čapího dubu v Labi vězí veliký pařez — dub je to — jarní vody jej přihnaly. Dobýváme ho s Moravcem, od rána se dřeme, — chm, chm. — Už jsme dub měli na mělčině, najednou proud jej strhl. Škodí nám někdo. Marná práce! chm, chm — celí jsme uondaní. Povídám Moravcovi: neškodila by skleníčka puškvorcové — chm, chm. A tak jdeme se posilnit — s pomocí boží!"

Moravec sedě u stolu díval se zelenýma očima na hlídače, ani brvou nepohnul. A Měkota v koutě za kamny shýbl se, odněkud — inženýr hádal, že ze skrýše pod zemí — vyzvedl kamennou baňku. Byla divného tvaru, jako staroegyptský džbán, černá s tuhovým leskem na povrchu, a kloktalo to slibně, když ji Měkota zatřepal. Moravec položiv na stůl obě své ruce, pihovaté a široké jako krtčí lopatky, olízl se.

„Anče!" zavolal hlídač. U dveří objevilo se umouněné děvče. Dvé jiskrných oček bystře šlehlo po inženýrovi, který si myslil: Cikáně! Patrně hlídačova dcera, ale učiněné cikáně. Tyhle oči jako jehly! A mrštná jako kolčavička, jen se jí sukýnka kolem lýtek rozletuje. Vladivoj Vejvoda někdy si všímal i podobných maličkostí.

„Nějaké skleničky najdi!" rozkázal otec Anči. Už tu byly tři na stole — trochu po okrajích zurážené, ale dosti čisté. Na jedné bylo v zeleném věnečku vymalováno dvé bílých holoubků s rytým nápisem: Od srdce. Ta náhodou snad ocitla se před inženýrem. Zatím hlídač uvolnil zátku, ozval se dutý zvuk z hlubiny a z hrdla baňky se zakouřilo. Žlutá tekutina jako ztuhlý olej tekla do skleniček, puškvorcová vůně rozšířila se po světnici. A hlídač zvednuv svoji plnou číšku prohlížel ji proti oknu. Jiskřilo se v ní a žlutá barva přecházela v zelenou. Jak opál svítila divná tekutina.

„Panu inženýrovi na zdraví, jestli ráčí dovolit — chm, chm!" velmi zdvořile pravil hlídač. Tři sklenky zlehka se dotekly.

„Co to je?" pomyslil si inženýr, líznuv si. „To je tekutý oheň, to není kořalka. Jakživ jsem něco palčivějšího nepil — a já už přece něco snesu! To je denaturovaný lih s puškvorcem a s kyse-

linou sírovou.“ Zakuckal se, až zrudl, a oči mu zaslzely. Po chvilce ulízl opět.

Hlídač Měkota postavil prázdnou skleničku, dlaní otřel ústa a řekl: „Zdravá. Vnitřnosti vypálí.“ I Moravec dopil.

Inženýr přes okraj sklenky podíval se na Anču. Smála se, ještěrka — jen se jí zoubky leskly. Jemu se smála, jak se dusí. Obrátil sklenku a dopil do dna.

„Dobrá?“ ptal se Měkota.

„Myslím, že mám celé peklo v žaludku!“ ošklíbl se host.

„Je to puškvorcová, sám ji dělám — zdravá! zdravá!“

Moravec jen se olizoval, bylo vidět, jak mu bledé tváře zčervenaly, v zelených očích rozšířily se panenky. Labužnicky širokými dlaněmi pohladil si prsa. A docela se rozhovořil. „Ta — ta hřeje!“ pochválil, a ukázalo se, že trochu zakoktává.

„Ještě jednu?“ nabízel hlídač.

Host odmítl: „Děkuji!“

Opravdu se mu zdálo, že shoří a hlava se mu zatočila, až se myšlenky pletly. Po jedné skleničce? Aby myšlenky soustředil, zadíval se na umorousané cikáně v modré sukýnce a hádal, mnoho-li je tomu diblíku let — patnáct? šestnáct?

Hlídač dolil sklenku pouze Moravci, který ji stiskl rukama a pohladil mazlivě. Pak černá, podivuhodná baňka zmizela opět v úkrytu za starými kamny.

„Tedy Labe měříte? Labe?“ otázal se z nenadání Měkota. Z tónu jeho řeči, až podlézavě zdvořilé, bylo znát, že je světa zkušený. „Inu, páni inženýři! Pánaboha opravují, chm, chm. Řeknou: ‚tudy půjdeš‘ a Labe půjde!“ Moravec vypil druhou sklenku a zasmál se chraptivě. Chtěl něco říci, ale zůstalo při nesrozumitelném pokusu.

„Předběžné měření pouze!“ odpověděl inženýr.

„Chm, chm — a kudy teď Labe půjde? Říkají, že tady přes tuto chalupu?“

„Klidně můžete spát, Měkoto. Nežli k regulaci dojde! Kdyby to byl Dunaj! Ale Labe, česká řeka? Můžete klidně spát. A konečně — jaká škoda této chalupy, aspoň by vám obec vystavěla jinde něco, co by se podobalo spíše lidskému obydlí.“

Měkota tahal si kozlí vous. „Co se vleče, neuteče!“ mínil, „jednou přece na to dojde!“

Moravec měl opět záchvat chraptivého smíchu a tentokráte skutečně promluvil: „Lidi pořád něco vy—vymejšlejí, a pořád je na světě hůř a hůř. Li—lidi!“

„Páni inženýři —“ dodal zamyšlený Měkota, „— chm, chm, páni inženýři udělají čáru: tudy půjdeš! a co tyhle všechny zátočiny, tůně, jezírka? vyschnou? chm, chm —“

Jaká odpověď na bláhovou otázku? Inženýr sotva rameny pokrčil. Ani už neposlouchal. Cikáně v modré sukýnce cosi kolem plotny kutí, tiše chodí bosýma nohama, tak lehounce pružný je každý pohyb — krok, zvednutí lokte, úklon hlavinky, náhlý obrat — jen sukýnka se třepetá. Teď se směje — v umouněném obličeji bělají se zoubky drobné jako krupičky.

Inženýr přejel si rukou obličej, ospalost naň padala, oči mimoděk se zavíraly. — Že se ta ještěrka směje zase jemu, jak namáhavě víčka zvedá? Ale to puškvorcová, prokletá! ještě jej v hrdle pálí.

Vstal, poděkoval za pohoštění. „Snad už se vrátili moji lidé — půjdu jim naproti!“ řekl.

Hlídač měl ještě něco na srdci. „A sám — sám pan inženýr Labe měří?“

„Byli jsme dva — do včerejška, ale kolega onemocněl, leží si pěkně doma v posteli, a já abych — Jsem hloupý, nechám se předejít! Proč jsem sám si nelehl do postele — už by bylo na čase, abych si také odpočinul!“ Tato vzpomínka uvedla inženýra do špatné nálady.

„A nebojíte se sám, mladý pane?“ jako nechtě tázal se Měkota, hledě někam stranou a škrabaje se mezi lopatkami.

Inženýr už na odchodu dal se do smíchu: „Čeho?“

„A tak — chm, chm — jsou tu tyhle tůně, jezírka, staré Labe, a tůně nemají dna — a jsou tu hastrmani.“

„Ne, hastrmanů se nebojím. Hastrman se inženýru z daleka vyhne. Kam inženýrova noha vstoupí, odtamtud se vodní havěť nadobro vystěhuje, milý Měkoto!“ Vladivoj Vejvoda zaklepal hlídačovi na rameno.

Moravec něco překusoval a polykal. Malá očka jeho bez obrví se přimhuřovala a zelené světýlko v nich zahořelo.

„Chm, chm, chm!“ rozkašlal se Měkota. „A já jen tak — je tu smutno u černých tůní!“

„A jsou tu také vodní panny?“ zeptal se inženýr zapaluje doutník. Obláčkem dýmu díval se na cikánku v modré sukni. Šklebila se, očka jen jí hrála.

„Vodní panny? chm, chm — nejsou tu!“ odpovídal zamyšlený Měkota, který snad otázku pojal vážně. „Aspoň jsem žádné neviděl a hlídám tu už třicet let.“

„Zde, v této pustině? to sám věru jste se mohl stát hastrmanem!“ už za prahem smál se inženýr. Měkota shrben zaškrabal se mezi lopatkami.

Dusné parno neulevilo, stébla trav uvadlá polehala, zvonečky květů mdle se naklonily, ani větřík jich neosvěžil. Bzukot včel i bronzových mušek ustal, ale zdálo se, že zní všechen ve slunečním žáru rozžhavený, chvějící se vzduch kovovým, ostrým tónem. Pálila země. I povrch nehybné tůně byl do běla rozžhaven.

Vladivoj Vejvoda vracel se na své stanoviště. Zaslonív rukou oči, díval se do dálky přes luka, jdou-li už pěšinou od města jeho dva pomocníci.

„Ach, kdež pak! nedočkám se jich! V pivovaře ve chládku sedí!" bručel.

Stál pod dubem. Do široka rozložené větve svislé až k půdě stínily sytě zelený trávník a mech, pod nímž se vlekly a křivily staré, uzlovité kořeny. Inženýr našel si pěkné, měkounké místečko v zeleni, lehl na záda, pod hlavou založil ruce a zavřel oči. Taková ospalost! ach — patrně ona prokletá puškvorcová — ach! Ani nedomyslil a usnul.

Zdálo se mu — jistě to byl už sen — že vyběhla z chalupy Anča, cikáně, běží kolem tůně, jen modrá sukénka se jí třepetá. A najednou stane, rozhledne se. Nad vodou vysoké rákosí zašumělo, stonky se otřásají, chřestí. Snad vyplašený vodní pták? Anča opatrně se shýbla, rozhrnula rukama rákosí a jako lasička zmizela v zelené spleti. Ještě vrcholky se kolébají. A zase ticho. Modrá vážka usedá na lupen. „Rád bych věděl," ve snu si myslí pan inženýr, „co v rákosí —?" Ani nedomyslil, veliká zelená žába vyplazila se pod kořenem dubu, blyskavé oči vykulila, zaskuhrala: „Co tady chceš, inženýre? he, inženýre? sníme tě, in — inženýre!" a jak se nadula, nebyla to žába, ale Moravec. A Měkota si tahal kozlí vous a hučel: „Čertovy holky, kde se tu vzaly, vodní panny? už tady od minulého podzimku nebyly!" — A hle, ve stínu kolem dubu roztočilo se kolo vodních panen. Držely se za ruce a všechny měly krátké modré sukýnky, které se třepetaly, a ve vlasech květy leknínů. A jedna přes rameno podívala se na inženýra a ve smíchu zoubky se jí zaleskly.

„Vždyť je to Anče! a jak je bílá!" pomyslil si. Točily se jako šílené, sukýnky se třepetaly, vlasy se rozplétaly, lekníny se roztrousily. Stále rychleji, rychleji — už to byl jediný spletený věnec vlajících sukének a bílých paží, který se vznášel a klesal v jakémsi rytmu. A rozkolébaly se květy na lukách, rozhoupaly se větve starého dubu, zašuměly, zasvištěly, jako když vítr do nich zalehne — a zelená žába skuhrala: „Sníme tě, in — inženýre!" a — a —

(Pokračování.)

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Tak jsme se dostali na literaturu, hlavně na Byrona, kterého již tehda jsem četl a jímž jsem se schválně pochlubil. Pan Gustav byl ovšem mnohem sečtelejší, ale v české literatuře ne, tu znal poměrně velmi málo a z hovoru o ní jsem se teprv dověděl, že strýček rada jej dal na německé gymnasium, protože prý jej hodlá za rok poslat na vídeňskou universitu. Jejich rodina prý je ovšem česká, a otec jeho, Gustavův, slynul prý v Brně svým vlastenectvím, ale strýc rada je byrokrat od kosti; nezapírá sic, že je Čech, ale také se tím nehonosí. Vlastenec náramně vlažný.

Řekl jsem panu Gustavovi, že se přece jen měl pokusiti přimět pana strýce, aby jej dal na universitu pražskou; jak by to bylo krásné, že by mohl bydleti u paní Vlačihové, své tety, která jej má tak ráda, a jakou Maxínek by měl radost, a dodal jsem si odvahy dokonce i připojit, že i já bych si toho velice vážil.

„To je sic všecko hezké," pravil, „a lichotí mi to — ale kdež pak já, já a myslit na rok napřed! — Nenapadá mě, již o to se starat... Za rok, můj bože! Kde už já budu!"

„A kde byste byl?" vyklouzlo mi spíš bezděky než úmyslně.

„U večeře třeba, — ale rozumějte mi, u večeře jako Polonius v Hamletu. Znáte přec Hamleta?"

Přikývl jsem, ale znal jsem jej špatně. Jako hoch jsem ho jednou viděl hrát ve venkovském městě u příbuzných, ale dojem nebyl silný a vzpomínka tudíž chatrná.

„Beim Nachtmahl..." začal z čista jasna pan Gustav polohlasně deklamovat zmírňuje krok a nějak cize, trochu potutelně se usmívaje.

Byl jsem překvapen a nespouštěl jsem s něho oka.

„Nicht wo er speist, sondern wo er gespeist wird."

Po tomto citátu zastavil docela a zvláštním řezavým tónem a s polopřivřenýma očima pokračoval:

„Der fette König und der magere Bettler sind nur verschiedene Gerichte: zwei Schüsseln, aber für eine Tafel; das ist das Ende vom Liede...“*)

„Ach, Hamlet, ach, Hamlet — jen jednou si jej moci zahrát, jen jedinkrát v životě,“ zvolal česky, dodeklamovav nejvybroušenější němčinou. Zvolal, všecek oživěv, prudce, horoucně, že užasle jsem se naň zahleděl.

„Ráčíte být milovníkem dramatického umění,“ pravil jsem spíš kladně než tázavě, ale jedva jsem to pronesl, setkal jsem se s útrpným trochu pohledem páně Gustavovým.

„Ano — tak trochu,“ řekl na půl úst.

„A to ráčíte umět celého Hamleta?“ ptal jsem se dále.

„Slovo od slova,“ odpověděl již ochotněji.

„Česky taky?“

„Bohužel ne. Strýcova knihovna je většinou německá, a pak u nás v Brně, prosím vás!“ — Pokrčil rameny. „Jsme odkázáni hlavně na německé divadlo.“

„Ráčíte umět také ještě jiné role?“

„Romea také celého, Kosińského z Loupežníků — znáte je?“

Přisvědčil jsem, tentokrát zcela právem.

„Geniální věc, viďte? — Dona Carlosa znáte taky?“

Musil jsem odpověděti záporně, neboť tu tragedii jsem neznal tenkrát ani z hruba dle děje.

Na otázku páně Gustavovu, jak často chodívám do divadla, odpověděl jsem po pravdě, že poměrně dosti často, ale hlavně na opery (byl jsem tehda přímo fanatickým zbožňovatelem Vávrovým), i přešel jsem hned na hudbu, zvlášť na zpěvohry Smetanovy, a tu se ukázalo, že v opeře zas pan Gustav se velmi chatrně vyzná a rovněž tak v původní činoherní naší produkci, na niž jsem hned potom uvedl úmyslně řeč. Postřehl jsem, že mu není milo se k tomu přiznávat, i přešel jsem proto sám od her k hercům, a tu jsem se podivil bystrým úsudkům páně Gustavovým o přednesu, gestu, návycích jednotlivých našich sil a ještě více jeho napodobovací obratnosti, jíž úsudky své kořenil. Dovedl mluviti po Mošnovi i Šamberkovi, po Puldovi i Šimanovském, ale zvlášť po Františku Kolárovi, a vždy s případným napodobením charakteristického výrazu tváře.

*) Vesměs citáty z „Hamleta“, jež v českém překladě Sládkově zní takto:

„U večeře. — Ne, kde jí sám, ale kde jest pojídán. — Váš tučný král a hubený žebrák, jsou toliko různá jídla, dvě mísy na jediný stůl; a to jest konec.

Můj údiv, ano přímý úžas mu patrně způsoboval potěšení, neboť po několika krocích zavedl mne za vrata jednoho domu a tam mně napodoboval chvíli některé herce německého divadla brněnského.

O zdařilosti těch imitací jsem ovšem nemohl soudit, ale působivé byly svou zřejmou karrikovaností, a tu již nezdržel jsem se vysloviti panu Gustavovi svůj nadšený přímo obdiv pro jeho nepopíratelné herecké nadání.

„Inu, talentu tu trochu je,“ pronesl, z živosti rázem sesmutněv, „to já vím, a řekli mi to i jiní, ale co je mi to platno? No, řekněte? — A proto je mi to všecko jedno, a proto o nic se nestarám a nechávám všechno běžet!“

Máchl rukou a vystoupil z domu, do něhož jsme byli zašli.

„To jen tak někdy mne to chytne, když přijde řeč na divadlo a odtrhne mne trochu od myšlenek na ty mizerné mé orgány všechny a na neodvratitelnost osudu.“ A stáhnuv rty a sáhnuv si na srdce zacitoval s hořkým úsměškem: „Recht behält stets das Schicksal, denn das Herz in uns ist sein gebietrischer Vollzieher.“*) Ano, srdce, srdce rozhodne. Věřte mi, mít srdce zdrávo, ještě bych doufal, přes to, že mám plíce chyceny, na jih bych jel, až třeba do Egypta — a kdyby to mělo strávit poslední můj groš — ale co chcete s organickou vadou srdeční?“

„A víte to tak jistě, že jste jí stižen?“ zeptal jsem se.

„V celém těle je cítím a každý okamžik. V uších slyším jeho tlukot, zvlášť v noci. A což vás nepřesvědčilo dost to povyskakování mé nohy —?“

Byli jsme již v naší ulici a pár kroků jen od domu, v němž oba jsme bydlili. Pan Gustav ještě ani nepronesl poslední slovo, když v tom tu vyšla ze vrat se džbánem na vodu Růžena, služka od radových z druhého patra, taková beautée de diable. Pan Gustav stanul jak přimrazen a díval se upiatě na ni, až přešla; vběhl jsem sic do domu, neboť bylo mi hanba zastavit se také, ale pana Gustava jsem dobře pozoroval. Pásl se na svěží mladistvé tváři té černobrvky s velikýma očima a tupým nosíkem, i na plné, kypré postavě, vábné i v nedbalém úboru, a slyšel jsem, jak zcela nahlas řekl, když šla kolem něho: „Jako lusk, sapristi! K nakousnutí!“

*) Osud podrží vždy pravdu, neboť srdce je velitelským jeho vykonavatelem.

A když děvče dalo se do běhu, ještě se za ním obrátil.

„Je to žabec roztomilý?" pravil mi pak s úsměvem, když zahnul za mnou do průjezdu. „Taková Bětulinka boubelatá. Není-li pak vábivější než nejnaparáděnější slečinka? — Ale kdež pak vy, vy ještě nekoukáte po děvčatech, studente! Viďte —" zasmál se mým rozpakům a poklepav mi na rameno přitáhl mne k sobě, jakoby říci chtěl: no nic za zlé.

Na dvoře jsme uviděli Maxínka, jak se houpá s domovníkovic Pepíčkem na trakaři. Každý na jednom konci, Maxínek na delším, aby lítal výš, Pepík na kratším. Musil, rozumí se, dát přednost Maxínkovi i zde, jako ve všem.

„Kdyby tě tak babička viděla!" zavolal na Maxínka strýc Gusta; bylť hoch tak zabrán do rozkoše houpání, že nás ani nezpozoroval.

Ne že by byl dostal strach z babičky, ale že viděl strýce Gustu a mne, Maxínek tu chvíli byl s trakaře a skokem u nás, chytaje pana Gustava za ruku.

„Strejčku, přines jsi mi něco? Nezapomněl's na chrupavky?" mazlivě pronášel, tule se.

„Nic ti nenesu," pravil pan Gustav, „ale nic si z toho nedělej. Vezmu tě za to, dovolí-li babička, odpoledne do Kanálky."

Tato kompensace Maxínkovi stačila úplně. Bral schody po jedné noze. Bude v krytém kolotoči kanálské zahrady jezdit na jelenu a strefovat se železnou tyčkou do kroužků, což patřilo k největším požitkům Maxínkovým té doby.

III.

Ač mi Maxínek hned druhého dne i potom ještě dvakrát vyřizoval, abych prý nezapomněl a strýčkovi Gustovi přinesl ukázat, co jsem slíbil, nedošlo k tomu.

Vymlouval jsem se sice, že jsem neslíbil nic, ale tajně jsem přece shledával a opisoval verše, o nichž jsem tehda za to měl, že se za ně stydět nemusím.

Neučinil jsem tak z ješitnosti, spíš mne ponoukala k tomu žádostivost, nahlédnout do kusu, jejž pan Gustav píše, do „Zmařeného života", a třeba jen úryvky z něho si přečíst neb uslyšet; věděl jsem, že nepřijdu-li já se svými pokusy veršovnickými k panu Gustovi, on ke mně se svým divadlem nepřijde.

Než pokaždé, kdy jsem se chystal již již k němu jít, ostych překonal všechnu zvědavost a zpáčil mé odhodlání. Arciť přispělo k tomu také, že pan Gustav zcela zapomněl na svůj slib poslat mi německý překlad „Dámy s kameliemi", z čehož jsem usuzoval, že vůbec neklade na náš rozhovor o první setkané větší váhy a že ho dokonce snad trochu teď mrzí, že se dal se mnou do takové rozprávky. (Pokračování.)

LITERATURA.

Rudolf Dvořák, Dějiny markrabství moravského. Stručné vydání. Brno 1906. Nakladatel A. Píša. Str. 509 + XXX.

Svého času vydal Rudolf Dvořák ve „Vlastivědě Moravské" obšírné „Dějiny Moravy" o pěti dílech, vypravující události od nejstarších dob po rok 1848. Jest to první soustavné zpracování dějin moravských, které snese vědeckou kritiku. Poněvadž dílo tak objemné nemohlo se státi četbou širších vrstev, napsal R. Dvořák stručné vydání po způsobu Tomkových „Dějů království českého". Této knize ovšem se Dvořákova příručka nevyrovná co do celkové vědecké ceny, avšak zajisté se jí vyrovná co do praktičnosti. Dvořákovy dějiny jsou rozděleny na pět knih, z nichž prvá počíná se dobou nejstarší a končí se vymřením Přemyslovců, druhá zabírá dobu od vymření Přemyslovců po zvolení krále Ferdinanda I., třetí líčí dobu od zvolení krále Ferdinanda I. po mír vestfálský, čtvrtá vypravuje o době od míru vestfálského po smrt krále Leopolda II. a pátá posléze vyličuje děje od nastoupení císaře Františka po rok 1848. Nepřihlížíme-li k výtce, že kniha obsahuje některé děje nedůležité, nesouvisející ostatně s dějinami moravskými, a že chvat a spěch za práce zavinily některé, hlavně formální nesprávnosti, pak možno knihu prohlásiti za dobrou, neboť předností její jest zase objektivnost, věcnost a živost líčení. Rozhodně však jsou Dvořákovy „Dějiny" nejlepší dosud rukověť moravských dějin. Přejeme autorovi plného zdaru k chystanému novému vydání, jež má býti rozšířeno o děje nejnovější. *Skč.*

DIVADLO.

DRAMA. — Posel. Drama o třech dějstvích. Napsal Viktor Dyk. Režisér Jaroslav Kvapil. (Na Nár. Divadle po prvé dne 1. října.)

Historickou svou hru obmyslil autor ústředím nad míru dramatickým: venkovský statek Tomáše Roha (českého bratra) na samotě v středních Čechách počátkem listopadu 1620 — několik dní před Bílou Horou! Když se vysune opona, i vzduch stává se dramatickým, a to tím, čím jest zatížen, vědomím

blízkého bitevního rozhodnutí mezi císařskými a královskými. Všechny tváře pod krovem Jana Roha jsou vyděšeny nadcházející katastrofou, kterou tuší všichni mužové: Roh (p. Vávra), jeho bratr kněz Matyáš (p. Řada) i bratr Ondřej (p. Steinsberg) a konečně také Petr Skalník (p. Hašler), čeledín a nastávající zeť Rohův. Na všech leží doba, ba chvíle tak těžce a nízko, jako mlhy kletého podzimku 1620, ze všech koutů Rohova příbytku hledí na ně kalnooká příšera příštích hrůz; válka a záhy již nevyhnutelná bitva jest osou všech rozmluv, jež vedou Rohova žena Barbora (pí. Danzerová) s dcerou Annou (pí. Dostálová), obě s bratrem Ondřejem, který na jeviště přišel jenom proto, aby sdělil svůj prorocký sen — hodný fantasie Maeterlinckovy — a konečně všichni vespolek. Ani jeden z těchto mužů není hoden toho jména a všichni dohromady jednoho muže nevyváží. Jediný z nich, Tomášův syn, není přítomen, šel do války. Byla-li počátkem 17. století většina mužů v Čechách taková jako u Rohů, musilo pokolení to prohrát samostatnost politickou, pokud o ni bojovalo, a svobodu svědomí, čili církev bratrskou, o niž jde Bratru Ondřejovi, knězi Matyášovi a jeho bratru Tomáši Rohovi. Tomu o ni jde nejméně, ačkoli je příšerným fanatikem náboženským. Fanatikem oddanosti v Boha. Bída domoviny a církve jest mu zaslouženým trestem za spuštění současného světa, za jeho zesvětštění, válka jest mu největší ohavností, poněvadž Bůh velí: nezabiješ! Na zahradě, kdež se svým nastávajícím zetěm Petrem Skalníkem sbírá poslední opadalá jablka — slyší hlas Hospodinův, an volá: „zhřešils, Tomáši Rohu!" a Tomáš není si vědom hříchu. Pustilť sice syna do boje, ale když se ho Petr Skalník vzhledem k takovým názorům ptá, proč to učinil, odpoví Tomáš Roh asi tolik, že jako syn je dosti stář, aby měli dosti rozumu, co zlé a co dobré. Český bratr Tomáš Roh je totiž tolstojovcem nejčistšího zrna, horlí proti zlu, ale nebrání mu, než v jednom případě, který jest vlastní zápletkou hry. Jeho důvěrou v Boha vyrovnané a zocelené duši bude vše jedno; ať zhyne domovina, církev, statek, rodina, on sám: jemu nikdo nemůže vzíti jediné, víru a nekonečné doufání v Hospodina; ti kdož tělo zabíjejí, duši zabiti nemohou, a jedinou útěchou jest mu, že nikoho nemine trest.

Do této situace vkročí koncem prvního aktu nová osobnost, na vrata Rohovy samoty zabuší cizí pěst, a Tomáš s Petrem uvádějí ke krbu pozdního příchozího, neznámého jezdce vojáka s korduláčem a ručničnou pistolí. Příchozí — toť titulní rek (p. Vojan). Posel vyslaný s důležitým rozkazem od císařských k ligistům, anebo tak nějak, týkajícím se nepochybně bitevního plánu. Posel se ovšem hned neprozradí, vypravuje smyšlenou historku o galantním dobrodružství, z něhož nuzně uprchl pronásledujícímu oklamanému manželu a jeho družině, a tím zavdá Tomáši Rohovi podnět k přednesu nového traktátu o božích přikázáních. Skvělý dobrodruh, rodem kdysi Čech, povoláním voják, byl naposled ve Vlaších a vrátil se, aby ve své domovině našel štěstí na té straně, která je podá. Svým vystoupením a řečmi jest hrůzou všem — vyjma Annu, dcerku Tomášovu. Zjev hovorného, posměšného, dalekým, tajemným světem sběhlého, vychloubačného, Čechy a jejich lidem pohrdajícího udaty, apostrofujícího svůj obnažený meč, oslní Annu a učaruje jí. Nebylo k tomu zapotřebí mnoho: několik drze lichotných slov její kráse a posměchu jejímu nemilovanému ženichu Petru Skalníkovi, a Anna jest jeho kořistí. K tomu dojde až v druhém jednání. První skončí tím, že Posel odejde s Petrem Skalníkem podívat se do stáje po koni a než se vrátí, smluví se mužové o tom, že příchozí jest poslem císařských, že nese osudnou, záhubu celé vlasti rozhodující zprávu. Prudká hádka mezi knězem Matyášem, který by vraždil — až Posel usne — a mezi Tomášem Rohem, který uvádí přikázání boží a svaté právo pohostinství i proti nápadu Matyášovu, povolati z blízkého města královské. Nocleháŕ Rohův vrátí se ze stáje, rozdá ještě několik jízlivých ironií a lichotek kráse Annině a odebéře se na komoru. Akt skončí rozčilenou scénou mezi Rohy a Skalníkem; zvláště tento jest nadšen pro úkladnou vraždu.

V druhém dějství svede Posel Annu, dceru Tomáše Roha. Sama za ním přijde na komoru; záminkou, anebo jak autor chce, pravou příčinou jejího příchodu jest jí, dáti výstrahu Poslu před hrozící záhubou: Skalník s knězem Matyášem radí se o to, vybouřiti posádku královských v nedalekém městě, přivésti ji a vydati jí Posla. Ve skutečnosti však náležela mu Anna od prvního okamžiku, sice jinak by nebyla přišla. Podle svých řečí z prvního aktu nejhůře nenávidí císařské; ani úcta k strýci knězi nezabránila jí, aby na jeho odvážné horování, jak by se císařským vedlo, kdyby při lidu českém byla příslušná odvaha, nevmetla mu i Skalníkovi do tváře výtku, proč tedy nejdou; hnusem chvěje se při zmínce o vojačkách a zaplane záštím i vyhrůžkou, kterak by se ona zachovala, kdyby se octla v situaci jako starozákonní Judyta. A p ř e c e přichází, aby svého Holoferna zachránila. Toto „p ř e c e" (či dle nehezké libůstky autorovy: n i c m é n ě!) jest ostatně výhradným thematem dialogu mezi Poslem a Annou. Posel je úžasem všecek bez sebe nad tím, že přišla. Přizná se jí, že je císařský, že nese příkaz osudný lidu, jehož je dcerou, rozebírá vůči ní její poměr k Petrovi, upozorňuje ji na paradoxní, její počínání, ale ona nemá jiné odpovědi, než že neví, že jí o nic jiného nejde, než o jeho život a záchranu. Když však konečně přichází úkladný Petr, Anna poslušně ustoupí do přízemku beze všeho značnějšího rozčilení, ačkoli musí očekávati, že v nejbližší minutě Posel, neustále na svůj meč bijící, Petra zabije. Nestane se tak, Posel, proti svému osudu vždy tak vyzývavý, ulehne, staví se spícím a vydá se bezbranný noži Petrovu; mladíku však nedostává se odvahy bodnout, a když odtáhne, vrací se Anna, jíž ani na okamžik nebylo napadlo zabrániti krveprolití, a vzdá se náručí Poslově. Co ji svedlo?! Dlouhá romance, kterou jí — česky — odříká vlašský žoldnéř, mateřské češtině podle vlastního doznání odvyklý, a Petrova zbabělost způsobí, že vstoupí na lože Poslovo. Nic jiného není pohnutkou takového činu českobratrské

Judyty, než sexuální polarita k prvnímu vojáku, jejž z blízka vidí; dokázati to přičinil se autor všemi prostředky nekonečné dialektiky, v níž nahromadil důvodů, pro které by Anna vlastně neměla zhanobiti dům svého otce. Anna to dokonce i ví, ba i poví: to, že jest dcerou počestného muže a snoubenkou počestného ženicha, ale přece! Přece jenom vytrvá, a když Posel vypočítá, že může i dvě hodiny s ní stráviti bez nebezpečí, zmocní se Anny bez dalších tirád a opona spadne po druhé.

V meziaktí, v němž odehrává se mezi Poslem a Annou to, co se Vrchlického Samsonovi s Dalilou živou mocí nezdařilo, napadne myslícímu diváku Poslův výrok z I. dějství, jímž tupil Čechy, srovnávaje je s Italií. Nic krásného se v Čechách neděje, řekl. I přišel tedy Dykův Posel a provedl tento krásný skutek, jehož krásy ovšem třetí jednání přebíti s to není. Ukazuje nám Posla i Annu, sedící na hostinném lůžku. Co se dále děje a dlouhatánského deklamuje, několika slovy lze pověděti. Objeví se Tomáš Roh s lucernou (těch je v kuse hojnost): přišel také varovat Posla před spiknutím mu hrozícím, a protože se Tomáš Roh napřed vyspal, než přišel, shledal dceru v náručí cizincově. Avšak kdyby se s ní byl setkal na schodech, kdož ví, zdali by jí s nějakým mravokárným poučením nebyl posvítil na cestu k Poslovi a se svou výstrahou počkal, až bude po všem, Tomáš Roh, theoretický puritán! Rozčilí se sic poněkud, když vidí, co se stalo, ale Bůh a naděje, že ani hříšnou dceru ani jejího svůdce trest nemine, uklidní jej v jakous soběstačnou škodolibost. Taková rozvaha a duševní klid dopálí konečně Posla, i aby dokázal, že i on dovede zachovat rovnováhu v kritickém položení, prohlásí, že dřív neuprchne před nebezpečím, dokud kohout třikráte nezakokrhá. Anna vidouc, že její zapřisáhání jest marno, umlkne a naslouchá nekonečné theologické disertaci svého otce s Poslem, kteří spolu aspoň tři čtvrti hodiny rozebírají malý bratrský katechismus. Kdyby ji bylo napadlo, zaklepat na kurník, byla by sobě ušetřila velice trapnou situaci, autoru nejtěžší úhonu z jeho dramatu. Konečně kohout zakokrhá po třetí, a Posel s Annou mají se k odchodu, v němž vojačce Anně nezabrání ani matka u nohou jí omdlévající, ani to jí nezmate, že jí Posel přizná, že se jí pravděpodobně velmi brzy nabaží. Po útěku obou utěšují se rodičové písmem svatým, až tu vystoupí na scénu Petr Skalník. Vytasí nůž na otce Annina. Tomáš Roh: „Bodni, Petře Skalníku!“ Než Petr Skalník nebodne, zase schová nůž, dobrý leda jenom na píšťaly vrbové. Miseria cum aceto. *KMČ.*

⁜ Zámořskou cenu na nejlepší české dílo dramatické vypisuje dv. rada prof. Dr. Bráf. Krajan a vřelý český národovec, který v dalekém zámoří s živým účastenstvím sleduje všechen tep našeho kulturního života, složil u jedné z pražských bank sumu 5000 K a vypisuje tuto sumu jako cenu za nejlepší původní dílo dramatické, jazykem českým sepsané a divadelní večer vyplňující, které bylo neb bude v době od 1. července 1907 do 31. prosince 1908 nově provozováno na Národním divadle v Praze, neb na Národním divadle v Brně nebo na městském divadle v Plzni anebo na městském divadle Kr. Vinohradů. Práce, která má býti uznána za hodnou ceny, musí býti svým předmětem rázovitě česká, míti tedy svou látkou i ideou vztah k některému neb některým zvláštním stránkám národní povahy a národního života neb k některému specifickému společensko-národnímu problému lidu československého. Jména znalců, kteří k posouzení prací dotčených do poroty vstoupí, budou v brzku uveřejněna spolu s jednacím řádem poroty.*)

≡ Petrohradská divadla i v letošní sezóně přicházejí většinou s novinkami činoherními, z jejichž themat ozývá se ohlas současnosti, v nichž luští se problémy vzaté přímo z toku veřejných událostí, ze života i z novin. „Malyj těatr“ vypravil komedii V. Ryškova „Volna“ (Vlna), jejíž titul již naznačuje, oč šlo autorovi: vlna osvoboditelského hnutí dme se stále v neztenčené síle, její příboj jen chvílemi opadává, aby se co nejdřív zase vysoko vzepjal. Chce spláchnouti všechno špatné a shnilé ze starých dob, ale naráží co chvíli na odpor. Srážky starých a nových názorů, prudké potyčky starého režimu s novým, tedy nic zvlášť nového, ale obecenstvo přijalo novinku talentovaného dramatika velmi sympaticky, neboť dovede šťastně postaviti na scénu několik typů nových „bouřliváků“, kteří nad vzedmutou vlnou společenské bouře provádějí svůj rej. — Skoro současně dvorní „Aleksandrinskij těatr“ hrál nové drama téhož autora „Sklep“. Sklepem míněn je starý statkářský dům rodiny Tomiliných; žijí tady staruchа máť, dva syni, dcera a snacha. Oba synové, degenerovaná odnož svého rodu, spíjejí se stále pustěji — první z nich, důstojník, pro vodku z vojska propuštěný, druhý zemský načalník, jejž žena, hlasatelka nových proudův a osvobození, marně se snaží zachytiti nad samým okrajem propasti již již jej pohlcující. Drama, plné světlých tendenčních hrotů, znělo zcela nově a svěže s carské scény, znamenajíc tu první ústupek vysloveně moderním proudům a pokrokové tendenci v literatuře.

≡ Varšavská činohra vedle retrospektivního cyklu starých polských dramat, který se těší velikému zájmu (viz Zvon VII. č. 50 a 51), vypravila novinku T. Jaroszyńského „Podczlowiek“: naproti přežilému již a otřepanému typu „nadlidí“ staví tu autor typ „podčlověka“, odporného hrdiny dramatu, bezohledného a chamtivého šplhavce, který všemi prostředky, dovolenými i nedovolenými, domáhá se a domůže kariéry i jmění, ale ztratí úctu a lásku své ušlechtilé ženy. Drama účinně stavěné mělo pronikavý úspěch, podporovaný výborným provedením, které prokázalo, že za nového ředitele Kaz. Zalewského znovuzřízená činohra varšavská kráčí vstříc novému rozkvětu.

≡ Městské divadlo krakovské získalo letos tolik původních novinek dramatických, jako

*) Pro nával látky opožděno.

již deset let ne. Proto také hned na počátku zimní sezóny vypravilo jich několik s úspěchem dosti rozdílným. Nejvážnější aspirace umělecké z nich chová symbolistní drama Jadwigy Marcinowské „Piastowie", jež jsouc pozoruhodno myšlenkovým bohatstvím dialogů, krásnou a čistou formou stilistickou snaží se dovozovati, že národ jenom ze zdravých a neporušených vrstev selských se může obrozovati. Tak i národ polský; doplňování jeho mladých a svěžích sil, z polské hroudy vyrůstajících a s polskou přírodou úzce spjatých, činí jej immunním proti zhoubným, rušivým vlivům moderní civilisace a dá mu překonati rozvraty sociálních bouří, které dočasně a jenom přechodně jej zdržují ve zdravém vývoji. — Zygmunt Kawecki, který před třemi léty mnoho úspěchu dobyl svým realistickým dramatem „Dramat Kaliny", měl tu nyní premiéru nové práce, nazvané „Szkola", jejíž tendence upomíná na známého „Flachsmana vychovatele", bojujíc proti reakci školské a proti nesvědomitým, šlendriánským byrokratům, kteří hubí mladé duše, místo aby je zušlechťovali a vychovávali pro život. — Silnou a ostrou satirou ze současného života je veselá komedie „Censor moralności", jejímž autorem jest Ignacy Nikorowicz. Líčíc rvačky dědicův mezi sebou a společně s neméně nesvědomitým vykonavatelem poslední vůle odhaluje rub mravní a charakterové výchovy střední buržoastické společnosti varšavské. — „Kniaż Potiomkin" A. Micińského jest drama, k němuž myšlenku poskytla světoznámá episoda z ruské revoluce — vzbouření námořnictva ruského na černomořském křižáku „Potěmkinu": snaží se dramaticky zužitkovati mravní konflikt povinnosti a vojenské cti s horečkou vzpoury, která schvacuje horké hlavy, snící o vysvobození vlasti, o svržení tyranie a jitřence nového, volného jitra. Tedy rozpory nenové, jimiž se v moderní polské i ruské belletrii (viz Andrejevův „Gubernátor") v posledních letech jenom hemží.

Ve vídeňském „Burgtheatru" měli počátkem října (3ho) zajímavý večer premierový: za přítomnosti autorovy dávány byly tři drobné aktovky Hermanna Sudermanna, které jsou spiaty společným titulem „Růže". První se nazývá „Margot", druhá „Poslední návštěva" (obě jsou činohry) a třetí sluje „Vzdálená princezna" (má náběh veseloherní). Ve všech hraje důležitou roli láska: v první znásilněná na jedné straně a neopětovaná na straně druhé, ve druhé láska zakřiknutá a ve třetí naivní blouznění lásky, která okamžitě prchá, jakmile předmět její se objeví ve příliš nedostižném světle. Kritika (Zeit) chválí zejména obě první činohry: jsou silně dramaticky pojaty, dobře a účinně stavěny, ač po stránce myšlenkové i v nich se potkáváme se sudermannovskou honbou za originálními nápady, které namnoze hraničí s nepřirozeností. Veselohru poslední nelze prý bráti vážně, poněvadž základní myšlenka její je příliš malicherná: její motiv (mladý, sentimentální student, dvořící se princezce, upadá náhle v úzkostné rozechvění, jakmile zaslechne od guvernantky slovo: „Výsosti"!) nepřipouští ani jadrnějšího zpracování.

—*n*—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

* Výstavní výbor v Ml. Boleslavi zahájil dne 27. září 1907 třetí svou výstavu obrazů v Sokolovně a předvedl uměnímilovnému obecenstvu díla vynikajícího malíře českého Františka Dvořáka. Výstavu zahájila úvodním proslovem pí. B. Marečková a starosta města Ml. Boleslavě, B. Matoušek. Ve vkusně upravených odděleních výstavních rozvěšeno více než 100 obrazů jmenovaného mistra z různých období jeho tvorby. Podotknouti dlužno, že je to první kollektivní výstava umělce, jenž dosud nejvíce v cizině vystavoval. Vyspělé umění jeho došlo ocenění v cizině a dobývá si ho u nás. V Boleslavi líbily se zejména jeho dětské akty, portrety (rodičů, cís. rady Kubíka, dámy v běli a červeni), Roses mystiques, Bol, Matka s děckem, Skleník v Auteuilu, hlavy žen v květech a řešení světelných nálad v krajinách. Umělec maluje, jak se dovídáme, velký biblický obraz Večeři Páně, jehož jedinou hlavu i na výstavě vidíme (Jana evangelisty). Výstava budila zájem i v širším okolí. Trvala do včerejška 10. října 1907; nyní vystavovati bude v týchž místnostech Al. Kalvoda namnoze obrazy nové, zvláště pro tuto výstavu malované. Výstava Kalvodova potrvá od 13. do 26. října 1907.

*Le***

TÝDEN.

Umění a literatura náležejí ke kulturním vzpružinám uznaně nejdůležitějším, ale nutno po pravdě přiznati, že obě tyto složky všeobecného i národního pokroku jsou u nás v Čechách po stránce opor mravních i hmotných odbývány veřejností co nejpouzněji. Zatím co v jiných kulturních státech pokládají si nejenom vnitřní politická správa, nejenom úřady a instituce samosprávné, nýbrž i kulturně vyspělí jednotlivci za svou mravní povinnost, všemi prostředky, hlavně však finančními podporami napomáhati uměleckému rozvoji, zvyšování úrovně umělecké produkce, vypadá to v českých vlastech u přirovnání k cizině stále velmi neutěšeně a chudě. Nikde nejeví se dosti zájmu, ba zdánlivě ani potřeby počítati s vysoce důležitou složkou kulturní. A nejsmutnější je, že se odnikud nezdá blýskati na lepší časy: není nálady ani v široké veřejnosti, ba ani u nejvlivnějšího společenského činitele: politického tisku, který se k uměleckým otázkám až na malé čestné výjimky chová svrchovaně macešsky. Ke všemu ještě máme v Čechách výjimečné postavení politické odvislosti — a tak ke všeobecné netečnosti široké veřejnosti druží se ještě přímá nepřízeň a nechuť k jakýmkoliv intensivnějším popudům a vydatnější pomoci se strany vlády, u níž vy-

možení sebe menšího ústupku činívá svrchované obtíže. Máme tu ovšem v první řadě na mysli umění slovesné, které po této stránce je opravdu Popelkou. Proto potěšlivě dojme každá zpráva, která svědčí alespoň o dobré vůli a snaživějším pochopení povinností mravních i hmotných vůči literatuře, zvláště vyjde-li ze zemského sboru zákonodárného nebo institucí samosprávných. Taková aspoň trochu potěšlivá zpráva přichází z Moravy, kde čilým poslancům podařilo se vymoci zemskou subvenci moravskému spisovatelstvu a zajistiti mu pro budoucnost mravní i hmotné opory další. I český sněm jakž takž uznává za svou povinnost každoročním poskytováním subvencí (České Akademii, Národnímu Divadlu, Máji, Manesu a j.) podepříti kulturní snahy země, ba i stát v poslední době projevuje různým způsobem dobrou vůli a trochu porozumění potřebám umělců. Ale převelká většina našich měst, našich okresních výborů a jiných našich korporací samosprávných, našich záložen a spořitelen, našich bank nezdá se věděti o tom, že v jejich bezprostředním okolí zápasí, ba začasté i hyne český umělec, který přirozeným ovšem pudem nutkán z posledních mnohdy sil přikládá svoje polénko na ohniště národní kultury. Zatím co v Německu, Dánsku, Francii a jinde *) města pokládají za svoji povinnost zabezpečiti existenci a tím zvýšiti produkci svých velikých rodáků, zápasívají u nás mnozí vynikající umělci až do smrti v citelném mnohdy nedostatku. Jsou ovšem i zde čestné výjimky: jsou města, jsou okresy, jsou finanční ústavy a šlechetní (velmi ojedinělí, bohužel!) jednotlivci, kteří za svoji mravní i národní povinnost pokládají podle svých možností přispěti ke zdaru velké ideé. Ale jak jsou vzácny ty případy! A ku podivu, jsou to zase venkovská města nebo okresy, které tu jdou krásným příkladem vstříc! S radostí čteme takové zprávy o nich — s trpkými pocity prohlížíme však široké mezery činitelů ostatních. Zejména naše královská Praha se dává předbíhati venkovem a drží vůči české snaze umělecké pevně upjaté kapsy, ač každoročně upozorňována, každoročně dožadována! Změní se poměry? Je třeba ozývati se, tlouci na brány, hlasno, neústupně, vyburcovati lhostejnost a netečnost! *S.*

*

Nejnovější sensací v ruských kruzích výtvarnických jest náhlé vzdání se slavného malíře Ilji C. Rěpina místa profesora umělecké akademie. Rozhodnutí své oznámil Rěpin lakonicky rektorovi akademie a jednomu z nejstarších žáků svých, a ujel ihned do Finska, aby naň nemohl být činěn nátlak, aby odvolal. Praví se, že k opuštění místa profesorského pohnuly jej neuspořádané poměry na akademii a špatná harmonie mezi professorským sborem a žáky.

*) Čtenáři dobře vědí o dánských stipendiích zasloužilým spisovatelům, o pensích a ročních podporách německé vlády, o státem vydržovaných francouzských ústavech, o amerických koloniích pro umělce, které si jednotlivé státy vydržují milionovými subvencemi.

*

Zahraniční listy evropské zajímá otevřený list Björnstjerna Björnsona, kterým napadl tyto dny svého vlastního syna Björna Björnsona, ředitele Národního divadla v Christianii, za to, že udělil dovolenou herečce paní Johanně Dybwadové a ještě čtyřem členům ensemblu k pohostinským hrám v Novém divadle berlínském. Poněvadž dopis stařičkého dramatika — až na to, že zdá se zaváněti poněkud osobní nechutí k synovi, která patrně nevymizela ještě od dob jeho sňatku — má zajímavost všeobecnou, zaznamenáváme jeho jádro i pro čtenáře „Zvonu". Björnson je zvláště rozčilen proto, že dovolená byla udělena na zimu, na dobu nejživější účasti divadelní; dle jeho mínění příčí se každé představě zdravého rozumu, aby „nejlepší scéna na celém světě" byla na tak dlouhou dobu oloupena o svoje nejzdatnější síly. Nebezpečnou zdá se mu též možnost zvyku, který by se mohl časem vyvinout, aby jedna část umělců mohla se svobodně potulovati světem, sbírati vavříny a diktovati svoje podmínky impressariům, zatím co druzí by byli nuceni za ně pracovati, a to těžce pracovati doma, „nésti břemeno večerů a dní" při naprosté nutnosti podřizovati se daným pravidlům. Vidí v něčem podobném možný vzrůst „aristokracie herecké", která vede vždy ke zmatkům. Björnsonův syn odpověděl dopisem podrážděným, ze kterého možno vyčísti vše, jenom ne úctu a lásku k velkému otci. Podotýká, že dříve, než povolil malé družině odcestovati do Berlína, zajistil se dokonale jak po stránce umělecké, esthetické i finanční, a že se mu zdá vždycky lepším, když takoví vynikající členové se poohlédnou světem a naučí se něčemu, než aby trávili svoje dny doma v „půtkách a dluzích". Zvláště tento poslední poukaz je značně výmluvný. *—n—*

*

Laskavý pán. Pan hejtman staroměstský, nevím, který šlechtic to r. 1604 byl, hojil se v Karlových Varech v ten čas, když tam hořelo. I vzkázal do Prahy všem Čechům, co jich tu bylo, aby poslali příspěvky pohořelým do Varů. Cechmistři rozkaz vyslechli — a co dělat — slíbili sbírku učiniti — dle možnosti. Ale musili upomínáni býti. Také jim uloženo, aby do register zapsali, co kdo dá. Dobrý nátlak. Ti páni, kteří jsou štědří z jiných kapes, nevymřeli. Č. 1288. 109.

V PRAZE, dne 11. října 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

RŮŽENA JESENSKÁ:

NOC VE STARÉM ZÁMKU.

(Dokončení.)

Vrátil jsem se do své bývalé ložnice vedle knihovny. Nejraději sedával jsem u okna mezi knihami a díval jsem se tupě na bílou cestu vinoucí se k lesům a ztrácející se v jejich modrosti, jako bych ještě očekával, ještě doufal, že na té bílé, hadovité linii zjeví se Ona.

A zatím často náhle neslyšitelným krokem přiblížila se matka, a já, spatřiv ji, zděšeně jsem vykřikl, jako před hrůzou skutečnosti.

Ona stále a všude mi byla v patách, stále ty skleněné oči se upíraly na mne.

Nechápu, že jsem snesl tento život po celých deset let, až se pomalu všecko utišovalo, až se ten život stával mechanicky klidným, bezbarvým, a Hagar Mayerová mi někdy připadala pouhou fikcí.

Vracely se mi řidčeji výbuchy zoufalosti, a dny plynuly mi čím dále tím jednotvárněji. Takový jsem byl lhostejný, bezcitný, někdy jako neživý. Chodil jsem se správcem polí, probíral jsem v knihovně staré svazky, psal jsem někdy ztřeštěné sloky, které jsem opět pálil.

Žil jsem někdy dojista delší dobu ve stavu jakéhosi polovědomí.

Matka míhala se mi před očima jako pouhý stín zlého života, jako bolest, která nemizí. Pohled jejích skleněných očí byl mi tím, čím asi živočichu žijícímu ve tmě příliv prudkého denního světla. Jiných vztahů mezi ní a mnou nebylo, otupěl jsem k její lásce, oddálil jsem její něžnosti.

*

A přece — opět ona mě vyrušila z této úplné otupělosti. Vzkázala pro mne. Vejdu do její ložnice: seděla šedivá, vyhublá, s šíleným výrazem v tváři na lůžku a volala sotva srozumitelně: „Eriku, Eriku.“

Po prvé po dlouhé době jsem se vzpamatoval a pocítil lítost, vida ji tak trpící, dojista blízkou smrti.

Poslal jsem pro lékaře, začal jsem ji ošetřovati, soustřeďoval jsem se k ní: hle, ona, jak mě vždy milovala, alespoň jí jsem v těch letech neštěstí měl přinésti trochu lásky, zjasniti její život. Hle, co jsem z ní učinil!

Seděl jsem stále u ní, hladil její řídké, bílé vlasy, dotýkal jsem se jejího čela.

Chvílemi upadala v bezvědomí a opět se probouzela a pronášela podivné nesouvislé věty jako v horečce. Snad i jindy tak mluvívala v pomatenosti, ale já jsem nevěnovával pozornosti smyslu jejích slov.

Pamatuji se, jak blouznila: „Posaďte se sem, drahá slečno, syn vás očekává, Erik vás očekává.“

Hle, stále Hagar — dojista zjevuje se jí Hagar.

„Doufám, že budeme šťastni, všickni šťastni, ale chápete moje srdce . . .“

„Já ho milovala!“ Poslední slova pronášela se strašně bolestným přízvukem. „Moje srdce stalo se hadem, který nepřestává zatínat jedovaté zuby.“

„Já se dusím, dusím, Eriku, Eriku.“

Byly to strašné chvíle. Zvedal jsem jí hlavu, otevírala ustrašeně oči, lapala po vzduchu a ztěžka se vždy uklidňovala.

„Zahodit je — ne, ptáci by je přinesli! Zahrabat — ne, vyrostly by ze země. Hodit je do rybníka — vypluly by. Musím je vzíti s sebou, jen já, já!“

Byly chvíle, kdy tiše hleděla na mne opět úplně při vědomí a svírala mou ruku.

Jednou pronesla několik docela příčetných slov.

„Eriku, jsi dosud mlád, zapomeň na to, co se stalo, vzpruž se k životu, až odejdu odtud. Ty nejsi ještě u konce. S tím vědomím, kdybych mohla zemřít, že

se tvůj život zlepší. Eriku, Eriku." A opět přišlo cosi, co přerušilo souvislost jejího myšlení a zkřivilo hrůzou její tvář.

Ku podivu, připadalo i mně tenkrát možnosti ještě se probrati z toho zakletí.

Umiňoval jsem si, že odcestuji, že se podrobím i nějakému léčení, abych se zbavil melancholie, které jsem se tak poddal.

*

Přišel večer jejího odchodu. Ležela v agonii celý den... Zdálo se, že pouze přestane dýchat a bude konec.

Ale když se objevilo zapadající slunce mezi stromy a padlo na její hlavu, otevřela náhle oči, vzpřímila se s výrazem hrozného zděšení...

Stál jsem nad ní sám. Nezapomenu na ten strašný, cizí výraz, který úplně změnil její tvář a oči vytřeštěné hrůzou.

„O r f e u s, O r f e u s," vykřikla a natáhla křečovitě ruku, „on sem přichází..." A padla zpět na polštáře.

Po krátkém, ale krutém zápase zemřela. Usedl jsem k ní a pohlížel na její do klidných linií tuhnoucí mrtvou tvář, kterou tiše osvětlovalo zapadající slunce. Zatlačil jsem jí oči, urovnal vlasy. Chtěl jsem odejít, když právě slunce dospělo po obličeji až k jejím prsům. Bílý oděv byl pootevřen a cosi se zablesklo v jeho mezeře. Sklonil jsem se: měla na krku na řetízku zavěšeny dva malé zlaté klíčky.

Mechanicky jsem jí zvedl hlavu, stáhl řetízek a dal jej s klíčky do náprsní kapsy. Pak jsem vyšel a oznámil lidem: Paní je mrtva.

*

Byl jsem v zámku sám. Žil jsem několik dní v otupělosti, které jsem tak přivykl. Minulé dny se mi v myšlenkách postupně vybavovaly — představa za představou. Nezavolány vracely se ke mně poslední věty matčiny, její výkřiky, její blouznění. Jednoho dne seděl jsem v knihovně. Zrak můj padl na sochu Orfeovu. Slyšel jsem znova poslední její výkřiky. Hle, dojista této soše platila její poslední slova. Jak je to podivno! Jak dlouho už zde stojí tento nesmrtelný pěvec, kdo asi z předků mých dal sem postaviti tuto sochu...

On hledal Euridiku... jako já Hagar. Toť asi ona spojitost v matčině vidině. Spatřila mne a domnívala se, že kráčí k loži on. Ubohý Orfeus!

Přistoupil jsem k soše a prohlížel ji s pozorností, které jsem jí nikdy dosud nevěnoval. Dobře řezaná práce, trochu naivně kolorovaná, ale právě ta primitivnost ji činí milou.

Jak jsem se dotýkal sochy, zavadil jsem prstem o zřetelný nepatrný otvor pod levým ramenem. Sehnul jsem se: opravdu, byl to malý klíčový otvor.

Vybavila se mi představa dvou klíčků, které jsem sňal s matčina krku. Zdali je však ještě mám? Zapomněl jsem na ně docela. Hledal jsem v odložených šatech a nalezl jsem je. Ty dva klíčky patrně zapadají do skrytého zámku v soše, ale proč je nosila matka na krku?

Nějaké její vzpomínky snad vězí tam někde v tajné přihrádce.

Vstrčil jsem klíček do otvoru pod ramenem sochy, otočil jím dvakrát. Opravdu patří do tohoto zámku, ale tajná přihrádka se neobjevila. Hledal jsem otvor pro druhý klíček. Celou sochu jsem ohmatal, až konečně dole pod ohbím pravé nohy nalezl jsem druhý otvor. Klíček správně zapadl, otočil se... Ale na soše se ničeho nezměnilo.

Sňal jsem klíček a zavěsil řetízek Orfeovi na krk. Zavrávoral jsem v tom pohybu a zachytil jsem se jeho rukou... A v tom okamžiku stalo se to strašné, to strašné: socha vydala zvuk, jako když se přesmykne velmi pevné pružné péro a otočila se, odstoupila od stěny a odrazila mě stranou. Zároveň z výklenku, který se za sochou skrýval, způsobeným pohybem se cosi shroutilo.

Vstal jsem polekán a vidím: ve výklenku stojí starodávná malá lenoška a na ní a pod ní to shroucené...

Byl to s e t l e l ý č l o v ě k, ž e n a...

Připadalo mi, že šílím... Zatmělo se mi před očima a pozbyl jsem vědomí.

Když jsem se vzpamatoval, zvedl jsem se se země a zmateně jsem se přesvědčoval, není-li nikdo na blízku a zavřel jsem dvéře knihovny na klíč.

Přistoupil jsem k výklenku...

Hrozná předtucha vznikla ve mně. Tak jakoby má hlava náhle byla zjasněna, jako bych všecko minulé i přítomné lépe chápal a rozeznával...

Nikdo jiný není tato nešťastná nežli Hagar — Hagar...

Jal jsem se s horečnatým, šíleným chvatem zkoumati... Ano... Hagar. Na zemi ležela náušnice, kterou jsem znal, takové neměla žádná jiná žena. A zde tyto prsteny. I ten ode mne... Hagar. Má Hagar!

Pohyby mé byly tak rozechvěné, že všecko pod nimi se rozsypávalo...

Ústa má byla suchá, otevřená, srdce mé bušilo, jakoby mělo puknout.

Někdo zaklepal na dvéře, volali mě k večeři...

„Přijdu," řekl jsem s přemáháním nahlas, „mám tu práci."

Jak všecko mi bylo jasno! Měl jsem pocit, že se mi v mozku zrodilo miniaturní slunce, které mi sežehne poslední zbytek rozumu a všecko, všecko spálí.

Zmocnil se mne chvat. Jednání mé nevznikalo z myšlenek, popud byl jakoby odjinud, neboť myšlenky mé žily ten minulý tragický čin mé matky, mé matky, která Hagar zazdila, jediným otočením sochy zazdila.

Jak všecko mi bylo jasné...

Vedle krbu stála ebenová skřínka se starými prvotisky, kterých děd nakoupil. Otevřel jsem skřínku, vyklopil její obsah a jal jsem se do ní opatrně klásti ostatky nešťastné Hagar. Dotýkal jsem se ústy těch mrtvých, vyschlých rukou, spuchřelých šatů... líbal jsem práchnivělou tvář... Ó jistě, kdybych byl vědomě a opatrně sochu obrátil, byl bych ještě spatřil Hagar neporušenu...

Prudký pohyb způsobil rozsypání...

Vložil jsem všecko do skřínky, pouze prstýnky jsem si navlékl na prst... a uzavřel jsem skřínku.

V noci, když všickni sloužící v zámku spali, vyšel jsem do parku a vykopal jsem hluboký hrob tam vzadu, kam nikdy nikdo nechodívá, tam kde je na kamenném sloupu vyryto: Ach könnten wir vergangene Tage künftig machen. Tam, kde se stromy sklánějí až k zemi a kde na jaře kvetou fialky.

Spustil jsem tam ebenovou skřínku a zasypal jsem jámu.

Bylo záhy na jaře. Nasypal jsem na holé místo různých semen a obrátil jsem tam pruty břečtanu, který ovíjejí modřín.

Něco z mnohého se ujme, snad vše.

*

Orfea jsem obrátil, péro sklaplo, jakoby vydalo výkřik.

Všecky své záležitosti jsem ukončil. Jsem odhodlán navždy odejít. Uzamknu zámek. — — Na moře...

Nikdy se nedotknu země. Budu žít v kruhu věčně zavřeném kolem kolísavé lodi. Nikdy nepřistanu, leda abych vyměnil loď, když jedna unavena bude odpočívat. V přístavech se dlouho nezdržím. Můj život nemá přístavu... Jedině tak zbavím se hrůzy, která mě zde štve smrtelným chropotem skrytým ve zdi.

Minulost se mi stane snem...

Toužím po slunci a modrém vzduchu moře, po hrůze bouří, po závrati lodi, po šílení větrů, po Smrti, která se zjevuje na černých vlnách za děsivých nocí ztroskotání, toužím po burácení zběsilých vln, po nesmírných utišeních vody podobající se skleněnému víku ohromné rakve.

Chci být cizí mezi věčně cizími, nepřístupný, živý Mrtvý, který nemá vztahu se zemí — pouze s jejími sny, Mrtvý, který místo v zemi bude někde na přídě tančící lodi přísti své Sny o Velikém štěstí, které trvalo několik dní... a toužit po chvíli, kdy moře přijme ten můj zbytečně prožitý život...

Pak kdosi otevře můj zámek...

Pro poklid nás všech odešlých zločinných a nešťastných čtěte a sejměte s duše mé ono tajemství..."

Dlouho seděla jsem bez pohnutí.

Konečně zavřela jsem zápisník a připojila k němu dopisy.

Byla velmi jasná, tichá noc. Park byl proniknut stříbrem luny, po cestách chvěly se bílé stíny jako pohybující se vzdušné postavy s dlouhými závoji.

Vešla jsem do knihovny. Orfeus byl v úplném stínu. S věže bily hodiny táhlým tenkým zvukem. Připadalo mi, že v dálce na obzoru vyvstává loď s vysokými stožáry a pluje neslyšitelná, poloprůsvitná. A té chvíle padl světlý odlesk plynoucí lodi na portrét Erikův a zahalil jej v oblačný přísvit... A slyšela jsem zřetelně jako zavanutí listů, které se v parku pohnuly tichým vzdechem: Hagar, Hagar...

ADOLF HEYDUK:

Z VOLNÝCH VERŠŮ.

Slunce,
rubín v koruně přírody,
viz, kterak plane!
Sype život a nadšení
v srdce všech tvorů.
K rozpuku nutí poupata
v sadě i v boru.

K rozpuku nutí srdce mladá,
zlato lásky jim v duše skládá,
na lících kouzlí květy
a v ptačích hrdlech zvučné věty.

Probouzí spící,
učí je žít.

Pryč se slzou v líci,
nač smuten být?
K životu! k životu!

Viz, i ta socha bílá prve
v tom slunci
je plna života, plna krve!

Ven! ven!
K radosti — v přírodě radost jest jen.
Přiviň se ke mně, svému druhu,
víc je u nás kvítí, nežli ho v luhu,
ven! ven!
než prchne života sen!

*

Rozmilé dítko,
květinka něžná
k rozkvetlé shýbá se růži,
voní k ní,
tvářky jí rudnou v slunci,
nosík je plný zlatého pelu.
Raduje se!

Raduji s ní se.
Poupátko něžné!
Zvedám je k svému srdci,
líbám je také.
Na líci utkvěl mi pel,
v srdci mi utkvěla něha
dušičky krásné.

*

Je letní večer,
jdu stichlým parkem,
poslouchám nářek
osamělého drozda
z odlehlého boučí,
jenž slunci s bohem dává
a se svou radostí se loučí.

Fontána podál
šumivě kvílí,
pláče,
že také její radost,
slunce,
jež měnilo krupěje její
v rubíny,
již k obzoru se chýlí,
že osamotní zcela,
že neuslyší ani drozda
a neuvidí paprsků záře,
že ve tmě bude
vzdychat jen,
jak jeptiška
v temné kobce.

*

O bílých křídlech,
černě vroubených,
letí mimo mne motýl;
dlouhými zlatými tykadly
dobývá se do srdce
bílé parnasie,
již mám v ruce.

Co hledá?
Zlato?

Vzdechl jsem,
odletěl.

Ubohý motýl neví,
že poeta
má zlato jen v srdci,
v ruce nikdy!

*

Každým jarem
cítím
větší chlad v duši.

Květy
sotva vzešlé
vadnou.

V koutku mého srdce
zelený hrob,
podzimní vítr
na něm
šumí travou.

ZIKMUND WINTER:

MALÍŘI PRAŽŠTÍ ŠESTNÁCTÉHO VĚKU.

Historické líčení.

(Dokončení.)

V jedné almárce mistr měl složeny barvy „prosté a skrovné"; v jiné měl krabičku s barvou modrou a na třetím místě zapsány „barvy v skrovnosti". To by tedy nesvědčilo o zásobách.

Na tření barev měl kameny, na olej dřevěný měl pres. Uměleckých forem všelijakých nalezeno v bytě 39, byly olověné, měděné a z „gypsu slité".

Z prací mistrových nalezeny v světnici pod krovem „kontrfekty některých umrlých osob barvami bledejmi na papíře vymalovaných", kontrfekty nebožtíka Waltra a manželky jeho; v komoře před světnicí si mistr složil kontrfekt Jana Žižky a obraz nějakého mládence, čtyři epitafia nedodělaná, kontrfekt p. Vančury a osm jiných nedodělaných.

Syn mistra Ledeckého, Simeon, žák Hutského, byl také malířem; s cechem se hádal často. R. 1606 ho cechmistři přímo vinili u konšelů staroměstských, že nechodí do cechu ani na funusy. Odpověděl, když mu umřela tchyně, že mistři také nešli na funus. A poněvadž manželka Simeonova bezpochyby z téže příčiny cechmistrům vynadala, konšelé zavřeli ji do šatlavy.

Mezi přední české mistry doby předbělohorské náleželi oba Jindrovští z Bučína, Jindřich a Jan, oba na Novém městě.

Zastavíme se u nich jen na slovíčko.

Jindřich byl bohatě oženěn s Kateřinou, sestrou hejtmana brandýského Redlvestera. Bydlil ve Spálené ulici. Velikou bouři způsobil si r. 1614, když císařskému malíři Valentinovi řekl, že všickni dvorští malíři jsou škůdcové země a fušaři. Konšelé staroměstští měli co srovnávat a smiřovat rozvaděné kohouty.

Z prací toho mistra víme jen, že roku 1618 maloval kontrfekt umrlého dítěte paní Voršily Škrétové za kopu. Proměnu bělohorskou přestál bezpochyby zdravě, psánoť ještě r. 1624, že půjčuje peníze.

Druhý Jindrovský měl r. 1604 spor jinačího druhu. Tuším, že jsme v historických drobtech ve Zvoně již o to zavadili.

Václav Trubka z Rovin dal si totiž ukázati „mustr" od Jindrovského a vyjednal s ním, že bude dle toho náčrtu malovat „figuru" v Týnském chrámě. Ale urozený Trubka nestál v slově. Daltě figuru malovati jinému mistrovi, Ferdinandovi z Eyseru. Proto Jindrovský obořil se kdes veřejně na Trubku, při čemž „jemu utrhajíc tykal" (šlechtici!) a vyhrozil, že mistru Ferdinandu učiní kousek. To sobě Ferdinand vyložil tak, že Jindrovský chce mu na lešení učiniti léčku a zkazit všecko. Nastala tedy žaloba v radě a dlouhé smiřování.

Z německých mistrů pražských jest nám před jinými představiti malostranského souseda Absolona Pola, ač o jeho umělecké práci mimo zmínku o podobizně nevíme nic. Soudíme však, že byl v první době Rudolfově v popředí cechovních mistrů.

Otec jeho byl bradýř z Prus, žil po dvě léta v Smidarech, pak ve Vrchlabí, kde se Absolon narodil. Učil se v Praze malířství u dvou mistrů, r. 1567 přijat sám do cechu za mistra. Deset let po tom dovídáme se, jakou to podobiznu mistr Pol namaloval. Dovídáme se toho u příležitosti té, že dal Absolon svého učitele Thorwerta do vězení, poněvadž řekl, že Absolon je katů syn a člověk neřádný.

Absolon dokazoval, že je syn lazebníka a rychtáře vrchlabského a ne katův. Thorwert zase bral si k obraně toto: Prý, když Absolon maloval otce svého ve zbroji, tehda pravil strýc Absolonův, malíř Inderfelder, že otec Pol není hoden, a vydřev mu štětec, sám na obraz namaloval šibenici. Toť se rozumí, že ta šibenice za důkaz byla nedostatečná a Thorwert odsouzen k šatlavě; ale od appellace osvobozen.

V cechu byl Pol r. 1587 cechmistrem, tedy uměl dobře česky (svědčí v soudě po česku), ale potom již ho nevolili a býval s cechem na kordy. Nechtíval do kostela a na funusy.

Z hospodářských zpráv, které většinou sebral Chytil do svého Malířstva, vysvítá, že mistr kupuje domy, prodává je, aby zase koupil nové, ale lacinější. Zápasil s penězi, toť patrno. Ale býval při tom bezpochyby v dobré náladě a veselý. Konšelé mu svěřili úřad „Koštování vína" a mistr byl pilný v tom; mimo to sobě posílával pro víno na vruby, až z toho byl r. 1588 nějaký nejasný soud. Umřel asi r. 1591.

Z německých mistrů budiž představen ještě Ferdinand z Ayser (Eisern); byl rodem

Pražan, syn Marie Sklenářky, počítám ho však k Němcům pro jeho německé jméno, třebatě byl všecek zčeštělý.

Učil se malířství u českého mistra Hutského. R. 1587 stal se měštěnínem na Malé Straně a koupil dům u Písecké brány. V knihách malostranských je však víc zápisů o mistrových dluzích než o koupích. R. 1600 stěhuje se mistr na Staré Město, kdež získal měšťanství (1604), na rok ho učinili také cechmistrem, ale potom už nic; tu v Starém Městě oženil se podruhé, koupil (1608) dům při Betlémské kapli, ale bojoval s dluhy pořád; na čas pomohly mu i peníze, jež zdědily v Plzni jeho děti z prvního manželství; nesnáze však vždy vyskytaly se, r. 1608 vzkazuje mistrovi kdos, buď aby platil, nebo aby to „odmaloval".

Za té situace chápeme, s jakou chutí mistr dobýval a dobyl 25 kop od rukojmův, kteří ručili, že učedník od Ferdinanda z učení neuteče, a on utekl.

Od r. 1611 se však hospodářské poměry Ferdinandovy obracejí na lepší míru, mistr dokonce půjčuje peníze sám. Jeden z dlužníků mistrových bezděčně odkryl cípek záclony ze soukromého života mistrova a bezpochyby naznačil tím i příčinu, proč mistr Ferdinand tak často býval v peněžité tísni.

Dlužník Jakub Hárovník, knihař, nadal r. 1615 z nezbednosti svému věřiteli Eiserovi a ten žaloval. Po přelíčení soud městský vyřekl, že Ferdinand malíř jest člověk opilý a žena jeho Anna, nestřízliva; též Hárovník s ženou že jsou lidé nezbední, mistr Ferdinand, když se spije, kamna a skla v ložumentu roztlouká; všichni čtyři by měli býti šatlavou zavřeni, ale prý se ještě napomínají, zvláště Eyser Ferdinand, aby „víceji svého mistrovství a umění malířského sobě vážil nežli častého užírání."

Kdyby někdo mínil, že se po takových slovech probudila a vzbouřila v mistrovi umělci pýcha, sebevědomí, uražená „individualita", ten by se omýlil. Obě strany poslušně slíbily konšelům, že se zachovají „dle toho napomenutí".

O pracích mistrových zapsáno pamětí málo. Že maloval figuru v Týnském kostele r. 1604, to svrchu při malíři Janu Jindrovském již dotčeno; r. 1606 zapsáno v knize soudní, že mistr nemůže dostaviti se, neboť musí na zámku dělat archu oltářní; naposled víme, že maloval nešťastného rektora university Karlovy, lékaře Jesenského.

Malíře Gallusa Grafera (1586—1614) představuji čtoucímu ne pro jeho bohatství (zápisy o domech a vinicích asi nikoho nezajímají), ale pro jednu jeho zajímavou práci.

Byltě r. 1605 pohnán k soudu od císařova prokuratora, aby položil obraz namalovaný nebo vyrejsovaný na papíře, ten a ne jiný, který jest vedle umění svého malířského učinil, a to osoby již tehdáž zamordované, umrlé, pana Hanibala ze Šemberka, který l. 1604 23. července v domě p. Adama Havla Popela z Lobkovic zamordován.

Vdova po mistrovi, Marketa, r. 1615 vydala ze zásob mistrových Andresovi, jeho bratru a malíři, polovici barev a „kunštuků"; strýci nebožcovu, Ochcenytovi (Axamit) vydala 70 kop a ze své polovice malířských kunštuků polovici krom barev.

Poslední německý mistr, jehož si všimneme zvlášť, jest Erfurťan Gabriel Spindler, jenž r. 1600 stal se měšťanem na Starém Městě a koupil si dům kdes u sv. Linharta.

Tento Němec zdá se býti všech německých mistrů nejtvrdším: kdykoli se octl v soudě, vždy mluvil jen po německu, ačkoli v cechu malířském byl cechmistrem od r. 1608—1630.

Nalezl jsem zápis o jedné jeho práci. Je to malba na omítce, malba v kostele Panny Marie na Louži z r. 1616, jejíž chatrné stopy při nedávném bourání domů na Marianském plácku objeveny. Autora nikdo neznal. Byl to Spindler. Mistr smluvil s osadními, že kostel vymaluje za 120 kop, kůr za 89 kop. Potom „lítostivě vznášel", že velikou škodu na tom malování nese a prosil, aby mu něco nahradili. Osadní mu dali tedy přídavkem 10 kop.

Tuze neuhodili se přes kapsu.

Mohli bychom ze svého soupisu vyníti ještě leckterého mistra a představiti jej čtoucím, ale již toho netřeba. Ti, kteréž jsem vybral, podávají bez veliké a namáhavé abstrakce všickni dohromady rozmanité črty k celkovému obrázku a třeba to byl na konec jen pastell barev vybledlých. Rysy podrží.

HANA KVAPILOVÁ:

TŘINÁCTILETÁ.

Dívčí dopisy.

(Pokračování.)

Tedy, babičko zlatá, poslouchej! V noci se zadělalo těsto, o páté ráno se už peklo, a k polednímu jsme se vypravily strojit v bažantnici svačinu. Bylo krásně; daly jsme z glorietu vynést stoly, pokryly je bílými ubrusy, navázaly velikých kytic a daly do váz.

Babičko, to Ti to bylo hezké; trávy jsou teď v květu, a louky samá kopretina, vstavače, pomněnky, vlčí mák, smolničky. Po travách bylo Ti tolik broučků a mušek zlatých a zelených, a ti broučci byli také v krásných barevných kabátcích, a krotcí byli, tak krotcí, že jsme je s trav odhánět musily, a tolik Ti jich bylo, že si seděli na zádech, jakoby neměli dost místa. V bažantnici nebylo takové horko jako v polích, ptáci zpívali, bažanti seděli už na vejcích, a nesměly jsme všude běhat jako jindy.

Márinka byla hrozně rozčilena a div neplakala. Povídala: „Uvidíš, Jenny, uvidíš, až se sejdou, matky a dcery, jak budou mě a doktorovou i slečnu z fary ponižovat. A člověk jim musí přisluhovat a klanět se jim!“ Řekla jsem jí, já že bych se ani neklaněla, ani nepřisluhovala, ale ona pravila, tomu že nerozumím, že chléb je chléb, a msta je msta. Už jsem na to myslila pořád, a zas na mne šel smutek. A cítila jsem pojednou touhu ublížit těm damám, o kterých jsem slyšela, že každého raní, a čím je chudší, než ony, tím radši mu učiní bolest.

Nehněvej se proto na mne, ale řekni mi, babičko, co to jen je, že nikdy mne nenapadlo ublížit zvířeti — a lidem ano? Květinku když utrhnu, ošetřuju ji pak jako nemocné děťátko a lítost mám, že jsem ji utrhla; motýle nedovedu špendlíkem propíchnout, raději nechci mít sbírku brouků ani motýlů, ač po ní toužím — a lidem se mi zachce udělat bolest! Ale jen zlým lidem. Ty říkáš, babičko, že není nikdo na světě docela zlý — a přece, jsou lidé jen zlí a zlí. Ty dámy ku příkladu byly zlé, a já se pomstila — nehněvej se, babičko, vím, byla to špatnost ode mne, a ani polepšit se nemohu: vím, že bych to udělala znova a třeba ještě hůř.

Oběd v neděli nestál tedy za nic, jen Budeus mlaskal a házel kosti psům, že potřísnili celou podlahu, a jedl nožem; strýc se mračil a stále utíral své dlouhé zamaštěné vousy. Mně nechutnalo, seděla jsem vedle toho Budeuska, a ten voněl tak divně, jako bys namočila věnečky od Božího Těla v sádle; všecka kvítka sic voní, ale nějak mastně, a já měla tu vůni v polévce i v omáčce a už jsem nejedla.

O jedné hodině s poledne šly tetička se služkou do bažantnice a vařily kávu, čokoládu a thé. O třetí hodině začala svačina — o půl třetí už se dámy sešly.

Babičko, mně se něco stalo: jen se, prosím tě, nehněvej! My se s Márinkou smluvily, že se oblečeme bíle, ona že si vezme mulové šaty s krajkami, a já pikové s límcem. Když jsme se vystrojily, šly jsme kratší cestou po lukách, a protože bylo po nedávných deštích leckde vlhko, zuly jsme se, abychom si neurousaly střevíčky. Mně se to tak pěkně skákalo bosýma nohama, a César začal dovádět taky a tak bláznil ten ztřeštěný, že mně nejen tlapkama pomazal šaty, jak na mne vyskakoval, ale porazil mě zrovna už u silnice, a já byla celá žlutá od jílu. Musila jsem se vrátit a převléci se. To byla první nehoda. Letěla jsem domů, vzala si černé barešové šaty s modrými stuhami a zase letěla, ale už silnicí, a přišla jsem do bažantnice pozdě.

To Ti už ty dámy seděly u stolu — podle ‚ranku‘, jak si přála paní vrchní. Seděla v čele ve fialových hedvábných proužkových šatech a měla ruce plny prstenů. Ale, babičko, kaménky v nich byly slepé, jistě v nich zadělávala těsto a prala zeleninu. Měla Ti divný účes, namaštěné vlasy, řídké, a falešný chignon. (Bůh ví, babičko, že byl falešný: já si ji schválně obešla a dobře okoukla!) Vedle ní seděla paní ředitelová — a ta byla ten den moje neštěstí; povím Ti později, proč. Měla měňavé hedvábné šaty a na nich černé ‚blondy‘, a rezavé vlasy měla a tolik pih, že vypadala jako zrezavělý lupínek na podzim, a pořád se kroutila a smála pro nic za nic. A jak paní vrchní něco řekla, hned se uklonila a dávala jí za pravdu. Po pravé ruce paní vrchní seděly její dcery, slečny i vdaná pojezdná (ta neseděla podle ‚ranku‘), a dohromady vypadaly jako slovanská trikolora: nejmladší bílá, starší růžová, pojezdná modrá, a měly vlasy drobounce nakadeřeny, až jim do čela hustě spadaly. Pak seděla

tedy paní ředitelová s dcerou, a naproti ní paní správcová se slečnou — babičko, to už ani slečna není, té je už jistě třicet let, a hubená je a taková jako zaprášená, a pořád jen vzdychá! Ale měla na prsou kytici kopretin, a to bylo hezké. Níže posadily slečnu z fary, naproti ní paní doktorovou, tetičku, Márinku a mne. Já o to vůbec nestála. Ředitelovic kluci seděli s fräulein u zvláštního stolečku; raději bych byla usedla tam.

A teď to začlo; dobře, babičko, poslouchej!

Paní vrchní volala na Márinku: „Slečno fořtová, podejte mi laskavě šálek thé, ale tu druhou smetanu, prosím; tahle, nichts für ungut, je trochu zhořklá — nezdá se vám, paní ředitelová?“

Paní ředitelová zamhouřila oči jako krátkozraká, pak je zas vyvalila, že vypadaly jako žaludy, a usmívala se a kroutila ústy tak afektovaně, babičko, že si zošklivila celou tvář, měla ruce ohnuté v zápěstí, a visely jí nad pasem jako ploutve tuleně. To je tak měla asi ještě od soboty, kdy jí po výplatě všecky ženy musily líbat ruce. A teď povídala sladce a usmívala se: „Opravdu, hořká je; snad nemá paní fořtová dobrý sklep — nebo s tím holka neumí dobře zacházet? Ale to je škoda! A taková krásná smetana; to by si slečinka Márinka měla všímat lépe domácnosti! Kde pak, ubohá maminka všecko sama nezastane; služka jedna, pro dobytek i pro pány, do chlíva i ke stolu, dvě držet není možno — no, kde pak, na to je službička malá, a slečince by neškodilo dohlížet a učit se v domácnosti, princ pro ni nepřijde!“

„Asi sotva!“ zašišlala paní vrchní.

Tetička vstala beze slova od stolu a šla do kuchyně ke glorietu. Márinka byla celá červená a měla slzy v očích. Paní správcová, matka té staré suché slečinky, se hrozně rozesmála a říkala: „Das ist köstlich, das ist reizend!“, a žmolila v rukou — má krátké prsty jako zdejší řezník — tlustý zlatý řetěz. Von Budeus seděl vedle paní vrchní, zubil se a kýval na slečny, ohýbal svoje pěstované dlouhé nehty, a ty vždycky luply a zapraskaly jako jiskřičky. Kravatu měl červenou, a v ní seděl diamant jako kuří oko.

Vrchní se jedovatě usmívala a povídala: „Slečna fořtová raději čte, než by se starala o sklep, že? A čte z Lumíru“, — všecky se daly do smíchu — „kde pak ona má čas na hlídání smetany! Ne, to jsou teď gusta; to zas moje dcery nečtou než Marlittku. A to jsou tak dojaty, že často při čtení pláčou.“

Pojezdná kývala hlavou a řekla: „Já než začnu číst román, podívám se na konec, dostanou-li se; nedostanou-li se, hned knihu vrátím paní důchodňové z Litovic, ta nám všecky knihy půjčuje. Mně by to srdce utrhlo, kdyby to smutně skončilo!“

Slečna Kity vrchních se ptala Budeusa, četl-li už „Die zweite Frau“ od Marlittky nebo „Goldelse“, to že jsou báječné knihy, a když řekl, že ne, nabízely mu správcovic Jetty a slečny vrchních o překot, že mu je zaopatří. Rozhodl se pro „Geheimniss der alten Mamsell“ a slíbil, že se zítra u správců pro knihy zastaví. Slečny záviděly Jetynce a sesmutněly.

Ředitelová ohlédla se po Márince, při tom mhouřila a vyvalovala oči a šeptala jí, ale tak, že jsme to všechny slyšely: „Nebuďte uražena, má zlatá, myslím to s vámi dobře; kdyby jste byla moje, netrpěla bych vám ani přepjatou lekturu, ani přepjatou výbavu. Vezmete si jednou nějakého úředníčka, a kufry s výbavou budete zastavovat!“

Márinka odběhla a plakala. A já tu ředitelovou začala nenávidět a zkoušela jsem, dovedu-li tak mhouřit a zas vyvalovat oči jako ona, a roztahovat zavřená ústa do šířky a zas je špulit. A dovedla jsem to; jenom že mě paní správcová viděla a poslala mě od stolu. (Ale jen tiše mi to řekla!) Trochu jsem se styděla, ale pak jsem byla ráda, hvizdla jsem si na psy, a proháněli jsme se pěkně celou bažantnicí sem a tam.

A to bylo krásné! A horko bylo, a vždycky jsme se zastavili a poslouchali. A to Ti, babičko, bylo takové ticho, že až hučelo v uších; slyšela's takové jemné bzučení, to včeličky a mušky a broučci zpívali, ale docela tenounce, jako ze sna. A když jsi se podívala do daleka, viděla jsi samé lehounké čáry, a ty se vlnily — strýc říká, že se vlní horkem vzduch — a já byla tak hrozně šťastna, a chtělo se mi plakat a smát se, a musila jsem stromečky zlíbat, ty bílé břízečky, a pak jsem křičela a zpívala, a psi bláznili, a já bláznila a lehla jsem si do travin na pasece — ty se Ti skoro nade mnou zavřely, jak byly vysoké — a psi za mnou, a trávy šustily, jak César se jimi prodíral. A tu jsem, babičko, zavřela oči a myslila jsem si, že jsem v pohádce, a všecko jsem si tak krásně promyslila: o Popelce a bílé kočce a pak O princezně s hvězdou na čele a pak o Růžence — to jsem byla já, ta princezna Růženka, a princ přišel a políbil mě — a to zatím mne César vlhkým čumákem očichával! A to jsem si Ti sedla a smála

se tak nahlas, že psi vyskočili a dívali se jako vyjevení.

A tak mně bylo dobře, že jsem si usmyslila jít na ty zlé báby — a šli jsme. Vlastně jsme letěli. Vrátili jsme se udýcháni. Bezón i César měli jazyky vyplazeny, a já dýchala zrovna jako oni.

(Dokončení.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

V této domněnce jsem byl utvrzován i tím, že jsem ho od té doby nepotkal, ba ani nezahlédl, což neměl jsem za věc náhody, nýbrž uváděl ve spojení s očividným úmyslem páně Gustavovým. Také mi připadalo, že Maxínek ne tak často mne vyhledává, jako dřív, a tak ze všech těch příčin přestal jsem vůbec zápasit sám se sebou a odložil nadobro úmysl ukázat panu Gustavovi cokoliv ze svých veršovnických pokusů. Měl jsem v sobě pocit sklamání, i byl jsem do jisté míry dotčen, což vůči Maxínkovi, když jsem jej potkal, neb on ke mně přiběhl, jsem dokonce dával na jevo jistou schladlostí a uzavřeností.

O strýčku Gustavovi hoch sám pak už nezačínal, a já schválně jsem se neptal, ač mne to někdy stálo dosti sebezapření.

Teprve když asi pátý den po oné rozmluvě s panem Gustavem sešel jsem se, odcházeje odpoledne do školy, na schodech s Maxínkem a od něho uslyšel, že strýček dnes večer odjede zas do Brna, zeptal jsem se, nedoveda zatajiti překvapení, dosti užasle:

„A co že tak najednou?"

„Musí, strejček se mu rozstonal a psal si pro něj," svěřoval mi Maxínek a hned dodával:

„Strýc Gusta není rád, chtěl tu zůstat do neděle. A mě to taky mrzí. Byl bych s ním šel jistě ještě jednou do arény."

Šel jsem schválně Maxínka kousek vyprovodit, abych se ho, když se už řeč obrátila na strýce Gustava, zeptal, jak je mu se zdravím a nepolehával-li snad poslední dobu, že jsem ho neviděl.

Maxínek jen hlavou zavrtěl a vypravoval, že strýček tyto poslední dny byl velice pilný a že chtěl mermomocí ten svůj kus v Praze dokončit a snad že by jej byl dopsal, kdyby nemusil tak náhle zpět do Brna. I veselejší že byl v poslední době, a když prý mu babička připomínala, aby přec jen šel k professoru Eiseltovi a dal se vyšetřit, odbýval ji, že je na to dost času, teď že se mu právě ulevilo.

U Křemencové ulice jsem se zastavil a podával Maxínkovi na rozloučenou ruku, ale hoch mne nepropustil jen tak zhola; žadonil ještě, abych ho doprovodil až ke škole, až k sv. Vojtěchu, kamž i já kdysi cestičku vyšlapával z Černé ulice; ale když jsem mu ukázal hodinky a tvrdil, že bych sám pozdě přišel do reálky — před Maxínkem jsem nikdy neříkal ‚do školy' — hoch mne přece jen ještě zadržel a stiskl mi ruku a stlumiv hlas, rychle mi pravil:

„Ještě vám tedy něco povím. Co mi strýček Gusta řek' . . . Ale nikomu to nevyzrazujte . . . On mi nakazoval, abych si to nechal pro sebe . . ."

Chtěl jsem tu chvíli říci, aby mi to tedy nepovídal, ale byl jsem sám dychtiv toho sdělení a proto jsem se omezil na mlčení a lhostejný pohled, a Maxínek vyhrkl jakoby si odvahy dodával:

„Strýc Gusta tedy povídal, že kdyby mu brněnský strejček umřel, on by už do apatyky se nevrátil, za nic na světě, a že by už věděl, co udělat, nač se vrhnout. Ale nikomu ani slova!" Maxínek důtklivě dodával, když prozradil strýcovo tajemství, kteréž mne nijakž nepřekvapilo, naopak mou zvědavost spíš sklamalo. Stiskl jsem Maxínkovi ruku na projev spolehlivé mlčenlivosti a spěchal směrem ke Karlovu náměstí, abych nepřišel pozdě.

S panem Gustavem jsem tenkrát už nepromluvil, ani jsem se s ním nerozloučil, ač jsem mohl a vlastně snad i měl. A schválně jsem tak učinil. Nezachoval se pěkně ke mně. Nejdřív mne přímo zahrne nenadálým návalem důvěry a přátelství, vzbudí očekávání v další styky a pak jakoby na vše zapomněl aneb zúmyslně mne odstavil.

Ještě vrátiv se ze školy jsem čekal, že snad v poslední chvíli ke mně zaskočí, aby mi na rozloučenou aspoň ruku stiskl, ale nepřišel. Když přihrčela na večer před dům drožka, postavil jsem se k oknu tak, aby mne nebylo vidět, a díval jsem se. Okamžik jsem zase zápasil, neměl-li bych

přece vyjít a sám dát příležitost — třeba jen jaksi nahodile — k rozloučení; říkal jsem si, že kdo ví, spatřím-li ho již kdy, nebyla-li to vůbec jeho poslední návštěva v Praze, a že v tom případě si pak svou umíněnost budu jednou vyčítat: ale na konec nabyla přec jen ve mně vrchu jakási vzdorná hrdost nenadbíhat, když se se mi tak dává cítit, že se o mne nestojí, že se na mne zapomnělo, neb schválně nepamatovalo. A takž jsem setrval tlače se u okna ke zdi a vyhlížeje dolů k domovním vratům.

Nejdřív objevila se Lény, služka paní Vlačihové, nesouc cestovní kufřík, a za ní Maxínek s nějakou krabicí, potom za chvíli vyšli stará paní s panem Gustavem. Kufřík vzal do ochrany kočí na kozlíku, krabici Maxínek, jenž usedl na sedátko proti babičce a strýčkovi. Pan Gustav vtiskl Lény do ruky zpropitné, vozka pobídl koně a drožka odhrčela.

Od té chvíle jsem strýčka Gustu neviděl dlouho a dlouho a dovídal jsem se o něm zpráv jen z úst Maxínkových.

Brněnský strýc mu tenkrát toho roku ještě nezemřel, naopak, uzdravil se, a pan Gustav musel nadále zas „mastičkařit“, jak prý v dopise tetičce se vyjádřil; i na universitu do Vídně jel v říjnu toho roku, ale ani pět měsíců celých tam nepobyl. V únoru ještě psal staré paní, že se těší na velikonoce do Prahy, že, dovolí-li, přijede na čtrnáct dní, Maxínek se již nemohl dočkat, do notesu čárek si nadělal a každý den jednu přeškrtával, i já jsem byl zvědav na pana Gustava, ač mě trochu mrzelo, že ani jednou mi Maxínek nevyřizoval pozdrav od něho, — a tu najednou v polovici března z čista jasna vpadne ke mně Maxínek se zprávou, že strejček Gusta z Vídně prý zmizel, že se neví kam, že brněnský strýc, ač znova churav, se za ním rozjel a po něm pátrá, ale až dosud beze všeho výsledku ...

Vidím dnes ještě Maxínkovu uděšenou tvář a jak jedva dechu popadaje mi překvapující tu zvěst sděluje, a vzpomínám velmi živě, jak i na mne zpráva ta účinkovala rozrušujícím dojmem.

„Kdo ví, jestli si nic neudělal?“ zanaříkal najednou Maxínek a slzy mu hned vhrkly do dobrých dětských očí.

„Kdo ví, není-li už mrtev, můj milý, drahý strejček Gusta,“ vyrážel již v nezadržitelném pláči, jímž ještě více se rozcitlivil.

„Ale kdež, kam vás to vede,“ těšil jsem jej, ač i mne první okamžik tatáž myšlenka napadla, ale ihned byla zatlačena jinou, tou totiž, že pan Gustav jistě šel k divadlu.

Jak mně tato myšlenka hlavou projela, skoro radostno mi bylo, živě jsem vzpomněl, jak mi v průchodě nedalekého domu napodobil herce brněnské, a hned mne také napadlo, to že je mu jistě lépe, když se k tomu kroku odhodlal a jistě již je prost těch svých obav, jimiž se mučil.

Chtěl jsem první chvíli potěšit Maxínka touto svou domněnkou, ale pak mne napadlo, nedopustil-li bych se tím chyby, neznepokojil-li bych tím starou paní, a třeba zbytečně, neboť kdo ví přece jen, nemýlím-li se, a takž jsem si svou domněnku nechal pro sebe a Maxínkovi jsem se snažil vsugerovat přesvědčení, že strýček Gusta dojista co nevidět se ozve, byť pro nic jiného, již aby neponechával v starostech svou tetičku, o které přece ví, jak jej má ráda, a ke které sám lne oddanou láskou.

Podařilo se mi vskutku aspoň poněkud Maxínka upokojiti, ač mi také ještě sdělil, že sama babička projevila obavu, nepřišel-li snad strýček Gustav k nějakému úrazu, že mladí lidé z Vídně podnikají někdy nerozvážné výlety do blízkých Alp, i když ještě není počasí podle toho.

Této obavy jsem již dokonce nesdílel, neboť zima byla toho roku krutá, i poukázal jsem také Maxínkovi k té okolnosti a požádal ho, aby zas ke mně přišel, jakmile by se něčeho o strýci Gustavovi dověděl, teď že mám velmi na pilno. A měl jsem také skutečně tenkrát hodně práce na příští den, ale krom toho jsem zacítil potřebu samoty. Chtělo se mi tak volně vzpomínati na pana Gustava a rozpřádati představy o něm. Přiznávám se, že některé z nich byly hodně romantické a dotýkaly se samých vrcholů světové herecké slávy, jak si je tehdy má mladistvá fantasie vybájovala.

Čemu jsem sám ani mnoho nevěřil a co vlastně jen na ukonejšení Maxínka jsem si vlastně vykombinoval, stalo se skutkem.

Neuplynuly tři dni od nenadálé zprávy, že pan Gustav z Vídně zmizel, když staré paní došel od něho list z Celovce.

Maxínek byl u mne jako na koni nejen s tou zprávou, ale hned i s tím listem; prosil prý babičku tak dlouho, až mu dovolila, aby mně jej směl dát přečíst.

„Strejček Gusta je u divadla! Já mám strejčka u divadla! Jejej já mám radost,“ vyrážel o překot nemoha rozechvěním chvilku posedět, chvilku postát, hned se mi dívaje do tváře, aby shlédl, jaký dojem ve mně list vyvolává, hned zas při-

stupuje k mému rýsovacímu prknu, na němž napjat byl začatý měřický rys.

Dopis byl velmi vážný a tklivý, a bylo z něho zjevno, jak promyšleně a se záměrem na náležitý dojem jej pan Gustav koncipoval.

Vzpomínal v něm svého brzkého úplného osiření, svého neradostného samotářského dětství a chlapectví, strýcova neporozumění dětské duši, stálého, zúmyslného, ba vyhledávaného pokořování jí, ponižování až do pocitu hanby (jak jsem tu živě vzpomněl jeho rozhovoru na Karlově náměstí!), bolestného útlaku, zbytečné přísnosti a jak tím právě vzbouzely se v dětské duši záchvaty vzdoru a vzpoury a žhavěly touhy vyprostit se z toho všeho útisku a nejen vyprostit, ale i ukázat, co vlastně v duši se děje, že tam jsou již síly, jež byrokratický, šosácký duch strýcův vůbec nechtěl a nechce připustit, pro něž měl a má jen ranivý výsměch. Stále tlačil jej na dráhy, pro něž měl jen odpor, do nejkrutější nesamostatnosti, ba otročiny, a není prý divu pražádného, že za těch okolností trpěl nejen duch, ale i tělo, tělo slabých sil, nepevné konstituce. Mlčky prý to všecko snášel s utkvělou myšlenkou na brzké skončení všech strázní neodvratitelnou, předčasnou smrtí, ač dobře si byl vědom, že tou i mnohé schopnosti v něm, jež za příznivých okolností by se byly rozvinouti mohly, zaniknou bez památky. Zdálo se mu to být jeho sudbou, dědictvím neštěstí matčina i vin otcových. (Tato věta zejména mi utkvěla v paměti.)

„Ty, drahá tetičko, nejmilovanější sestro nešťastné matičky mé, jistě dobře jsi cítila, jak mi kolikrát bylo v duši a co se v ní dálo, a třeba jsi mne napomínala k trpělivosti a podrobení se přáním a vůli brněnského strýčka, kterému prý přec za mnohé vděčím a jenž prý zajisté dobře se mnou smýšlí, přece jen zarosený Tvůj zrak, když jsi se na mne dívala a v mé tváři rysy mé nebožky matky shledávala, mi pravil, jak mne pochopuješ a jak Ti je mne líto!“ (I na tuto větu podnes si vzpomínám.)

(Pokračování.)

✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩ ★ ✩

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Inženýr otevřel oči. Dlouho nepochopoval, kde je, co se s ním děje. Větve nad ním šuměly a svištěly v divokém větru, který pocuchal trávu na lukách, a s květů pestré lupénky rval a vírem odnášel. Všechno bylo v pohybu, vrby, olše, rákosí kolem břehů ohýbalo se, celá země jakoby kamsi v šíleném shonu letěla. Zdálo se, že vzduch zhoustl. Nebe zesivělo, sluněčko patrně zhaslo ve vichřici.

Konečně pochopil Vladivoj Vejvoda. Zatím, co snil, přiblížila se bouře. Od západu z temna už blesky se klikatí a hromy z hluboka duní. Posadil se a čeló stiskl. Takovou těžkou hlavu měl! Dub nad ním se zmítá, jakoby z kořene měl se vyvrátit, suché větve ve vrcholu praskají. Inženýr měl pocit, jakoby větrná smršť ho zvedala, jakoby se měl sřítit do neznáma s padajícími úlomky větví a s urvaným chomáčem listí. Veliké krůpěje třeskly právě před ním do širokých listů lopuchových, kdesi na blízku udeřilo, po lukách jako mlha když se táhne. Zavonělo deštěm. Inženýr se zvedl, jednou rukou přidržuje klobouk, ve druhé svíraje své plány a poznámky ubíhal, jak mohl, v onu stranu, kde stála hlídačova chalupa, jestli ji dosud vítr nevzal. Návaly vichřice srážely jej s cesty. Všechno zmizelo v mlze, jako když mračna letí při samé zemi, v šumění deště a ve hvizdotu větru zanikalo burácení hromu. Inženýr ohlušen a oslepen nevěděl již, jde-li správným směrem. Jenom po pravé straně slyšel chřestit rákosí a soudil z toho, že jde po břehu jezírka. Najednou neznámá nějaká síla jej táhla právě tam — v pravo. Nebyl to nový náraz větru, něco jiného. — Ano, kdosi jej uchopil za rukáv, táhne jej — kam? Zazlořečil chtěje se vzepříti.

Ale do ucha kdosi mu volal: „Sem! sem! pane inženýre!“ Vladivoj Vejvoda neodporoval.

A když si promnul oči zašlehané lijákem, seděl přikrčen pod vymletým břehem. Stará vydoutnalá vrba schýlena větvemi až do jezera svými kořeny zpola vyplavenými tvořila úkryt pod přístřeškem zeleného drnu. Vichr nahoře ječel, šlehal větvemi,

déšť třepetal se v listí, celá hladina vodní tříštila se dopadem drobných jiskřivých krůpějí, ale v úkrytu bylo ticho jako v doupěti vydřím, ani větérek sem nezavál. Zelené úponky divokého chmele visely shora až k černé vodě, která sahala inženýrovi ke špičkám bot a již u samého břehu zdála se být bezednou.

Ani se nedíval a věděl, že vedle něho sedí Anče. Přikrčena v koutečku mezi kořeny jako myška, modrou sukýnku stahovala přes lýtka. V šeru doupěte chvilkami se zaleskly její oči. Bylo tu tak těsno, že se oba lokty dotýkali, cítil teplo jejího těla. Po chvilce oddechl a přemýšlel, co říci.

„Hrozné počasí dnes!“ promluvil konečně.

Zasmála se tichounce — inženýr zahryzl se do rtů, nevěděl, jak dál. Pravda, se ženskými nikdy mnoho řečí nenadělal.

„Snad to dlouho nepotrvá.“

Opět tichounký smích.

Ohledl se. Cikáně! Vlasy rozčepejřené, obličej jakoby uhlem pomazán, i ruce i bosé nohy.

„Netančila jsi pod dubem s vodními pannami?“

Zablesklo se jí v očích, zoubky vycenila.

„Zdálo se mi, že jsem tě tam viděl.“

„Byla jsem s tatínkem a s Moravcem,“ řekla, snad aby přesvědčila inženýra, že mezi vodními pannami nebyla. „Starý dubový kmen jsme vylovili. Oh, dal práce!“ A děvče podívalo se na začerněné ruce i nohy. „Mozoly mám!“

„Lovíte v Labi? Přinese často proud nějakou kořist? po povodních, myslím. Někdy se vyvalí z hlubiny starý kmen, který už sto let pod vodou ležel, že ano? A což ryby? jsou tu ještě sumci dva centnýře těžcí, jako prý bývali?“

Inženýr se vyptával, ale Anča jaksi zamlkla. Viděl, jak tiskla rty a vážně upiala oči na temnou, nehybnou vodu u svých nohou. Aha! chytrá! myslil si. Věděl, že lov po Labi patřil jinému. Ale Měkota i ten Moravec jistě že pytlačí! Rybina z nich obou čpí! —

„Zde v takových tůních mohli by staří sumci ležet,“ pravil opět nahlas.

Tu řekla Anča živě: „A leží!“ Ukázala na vodu prstem. „Zrovna tady jeden — vidíte dole ve hloubce u samého břehu?“ Inženýr mimovolně se nahnul, neviděl nic. „Nevidíte? je celý mechem už zarostlý, jenom oči se lesknou a dlouhé vousy se chvějí. Hle, teď se zvedl, po bahně se plazí do větší hloubky!“

Skutečně se inženýrovi zdálo, že něco dole pod vodou se pohybuje, jakási hlava široká, ploská, s vytřeštěnýma očima. Bůh ví, proč se mu kmitlo hlavou: Moravec! to je Moravec!

Oba se dívali do hloubky, kde už nic se nehýbalo. Nad nimi, nad sehnutou vrbou letěla bouře a ječel vítr. „Těžko dostat takového z tůně,“ vykládala Anča. „Na hák se nechytí a do sítě tu nelze lovit, protože staré kmeny jsou u dna a plno kořenů a rákosí.“

Pořád ještě šuměl příval, po jezeře voda syčela deštěm šlehána. Dole v temné hlubině zamihla se ještě ploutev starého sumce. Nakloněni k vodě oba, inženýr i děvče, viseli téměř v koření stromu, dotýkajíce se lokty i koleny.

„Divná schovávačka tady pod břehem. Kterak jsi tohle doupě našla?“

„Znám všechny břehy, všechny duté vrby, všechny tůně!“ chlubila se Anča.

„Víš, kde bydlí hastrman?“

Anča ani muk.

A za chvilku bouře přeletěla, jenom s vrbových snětí padaly třpytivé krůpěje. Mezi roztrhanými mraky zaleskly se dlouhé pruhy slunečních paprsků, duha tvořila se u samé země docela blízko, před vysokými topoli na protějším labském břehu.

Obratně vyšplhala se Anča z doupěte, i Vladivoj Vejvoda za okamžik stál vedle ní. Luka kolem dokola jeden třpyt, a vzduch voněl svěžestí. Kde který pták byl uschován před bouří za keřem, ve trávě či v dutině stromu, vyletěl, s peroutek setřásl dešťové krůpěje a vesele zašveholil.

Chřástal vykřikoval, hrdličky broukaly. Vlaštovky rozlétly se nad vodou.

Inženýr narovnávaje se hučel mrzutě: „Pro dnešek je po práci, všechno zkaženo. Ale jak se do města dostanu rozbahněnými lukami?“ Což jiného zbývalo, nežli vyčkat v chaloupce, jestli do večera pěšiny oschnou.

Anča poskakovala, bosýma nohama brodila se travou; stébla šlehala ji po lýtkách. Loudaje se za ní a dýchaje vůni zrosených květů inženýr uvažoval: „Hm, je hezky na lukách, ale svěží vzduch tráví — kdo pro mne svačinu chystá?“

Chaloupka byla umoklá, jako uplakaná. S okapu ještě padaly krůpěje, umytá přívalem okénka se leskla do dálky jako žhavá ohniska. Černý kocour na prahu otřel se Anči o nohy a vztekle zamžikal po inženýrovi.

Opět seděl Vejvoda za stolem v nizounké světnici, bradu podepřel do dlaní. Anča zmizela kamsi — Bůh ví kam, jako když se do země propadne. Ve světnici

ticho — slyšet mouchu, jak vráží do skla na okně, slyšet myšku někde za kamny hrabat.

Stmívalo se — nový mrak patrně letěl po nebi. Pravda! Do oken už zase zadul vichr s deštěm a v komíně hvízdala Meluzina.

„Pěkné!" pomyslil si inženýr. „Takhle zde zamoknout!"

Najednou: ťuk! ťuk! ťuk! slyší. V pelesti postele to klepá. Ostrý určitý zvuk, jako kloubem. Inženýr zadíval se směrem, odkud znělo. „Nu," povídá, „co to? kdo to klepe na pelest?"

Ani nedomyslil — klepání ozvalo se na červotočivém trámě u stropu — dutě to znělo. A zase na zeď —

„Ještě zajímavější!" hučel už dopálený Vladivoj Vejvoda, „docela tu straší?" V tom právě před ním na stole zaťukal neviditelný prst. Inženýr rozehnal se rukou tím směrem, dlaní udeřil do stolu, až plesklo — ale nic, pranic nenahmátl. Za to klepání ustalo.

A na kamnovci, kde se vzal, tu se vzal, seděl kocour, díval se žlutýma očima a beze zvuku otvíral ústa.

Kroky ze síně, jako když myška běží! Aha, cikáně na prahu, umazanější, možno-li, nežli dřív. Z modré sukýnky kapalo, režná košile promoklá lepila se na ňadra. A směje se, cikáně!

„Sháněla jsem kuřata, kvočna s nimi zalezla do rákosí, déšť by je byl ulil. Podívejte se —" černé a nemotorné kuře, celé umoklé, postavila na stůl. Potácelo se na dlouhých, žlutých nožičkách, otvírajíc zobák a mžourajíc očkama.

„A straší tady!" sleduje postup svých myšlenek pravil inženýr.

„Straší!" přisvědčila docela nevinně, jakoby se samo sebou rozumělo, že v této chalupě straší. „Což, Pirkúne, půjdeš spat? dám tě k Círusovi na kamnovec," mazlila se s kuřetem. Inženýr opřel hlavu o dlaň v zoufalé náladě. Pirkún, Cyrus — toť jsou nějaká pohanská jména, čert je vezmi!

„Venku prší a stmívá se už. Do města se nedostanu," postěžoval si.

„Ne," klidně přisvědčila Anče hladíc kuře.

„Ale kde přenocuju?"

Zasmála se naň od kamnovce. Kuře se přitulilo ke kocouru, zalezlo mezi jeho tlapky, jenom hlavičku vystrkovalo.

„U nás," řekla Anča.

Z venku zněl pleskot vody na jezeře — déšť ustal. Šumělo rákosí, pleskot opakoval se v pravidelném rytmu — patrně vesloval kdosi tam venku. Za chvilku zachrastil písek, loďka přistala ke břehu.

„Tatínek!" zvolalo cikáně.

Vešel starý Měkota s kozlí bradou, za ním Moravec. Měkota zamžoural po inženýrovi, Moravec otevřel ústa.

„Zamokl jsem!" postěžoval si inženýr. „Po tom přívalu nelze pomyslit na cestu do města. Přespím u vás, na půdě třeba, dovolíte-li."

Moravec se zasmál. Znělo to, jako když bubliny valí se ode dna v bahnité tůni. Měkota přemýšlel o něčem, tahaje si bradu. Zavrtěl bradou. „Straší tu!" řekl najednou. „Straší!"

Inženýr pokrčil rameny. „Jakáž pomoc. Nebojím se strašidel."

Měkota neřekl již ani slova, ale ještě hlavou vrtěl. Ačkoliv se stmívalo, že kouty zčernaly, že jako v mlze rozplývaly se všechny obrysy a jenom odlesk malých okének dopadal na hladkou plochu dubového stolu, nerozsvítili. Anča přinesla nakrojený bochník režného chleba. Měkota sáhl rukou kamsi do tmy a vylovil povědomý džbán. Zakloktala pálenka. A všichni povečeřeli chleba se solí.

„Pijte!" pobídl hostitel, „my dnes měli pernou práci, starý dub jsme vylovili."

Vladivoj Vejvoda opatrně upiv ze skleničky otázal se: „A co strašidla?"

Zvolna vyprávěl Měkota, bezzubými dásněmi žvýkaje: „Dušičky klepají. Nečetl jste? i v novinách bylo o tom."

Inženýr se rozpomínal. Slyšel už, ano i četl o čarodějné chalupě, kde duchové prý klepali. Jakási záhada spiritistická v tom byla, o jejíž rozluštění marně se snažilo c. k. četnictvo.

„Ještě jste nevypátrali, odkud a kdo to klepe?"

„Jaké pak pátrání!" mrzutě odpovídal Měkota. „Snad z měsíce či z planety nějaké, nebo z hlubin zemských to dušičky volají. Kdo by porozuměl tomu klepání, vysvobodil by je. Ale lidský rozum je slabý na takovou věc. Jenom modlit se můžeme." Znělo to jako odříkávání naučených vět. „Byl tu pan strážmistr, byl tu redaktor jeden z Prahy a řekli: Slyšíme, ale nevíme, co dušičky chtějí!"

Ve džbánku kloktalo — inženýr cítil, že se mu hlava počíná motat.

„Ne," povídal vstávaje s namaháním. „Dušičky — Bůh s nimi — ale já jdu spat."

(Pokračování.)

LITERATURA.

Jaroslav Vrchlický: „Západy". Cykly a rhapsodie. Verše z let 1903—1906. (Souborného vydání básnických spisů J. Vrchlického svazek 59.) V Praze 1907, nákladem J. Ottovým, stran 176 za 1 K 80 h.

Kdybychom chtěli několika stručnými slovy vymeziti ráz poslední lyrické sbírky Vrchlického, neobešli bychom se bez epithet, jež vyvolávají dojem uklidněnosti a vyrovnaného názoru životního, dech smírné, oddané resignace, která bez vášně a bez rozněcujících výpadů klidně spoléhá na spravedlivý výrok budoucnosti. Byly doby, kdy poesie Vrchlického byla znamenána jistou nervosní podrážděností, kterou — vždyť i největší básník je v prvé řadě člověkem — vyvolával pocit soustavně páchaného bezpráví a hrubých útoků, podnikaných za každou cenu a s krutou vypočítavostí. Básník byl jimi vydrážďován nikoli v ješitnosti, které býval vždycky hodně vzdálen, ale v pocitu své básnické neodvislosti, na niž si nedal sahati. Býval jimi omezován v pyšných právech poety, jemuž je celý svět i celý vesmír dán k volnému rozletu a který práva tohoto využívá podle svých nejkrásnějších zámyslů. Tenkráte ozýval se v básníkovi vedle filosofa také člověk — dnes pouze filosof hovoří. A jak uklidněný, jak mírný a urovnaný v svém nitru! Dospěl k názoru, že všecko malé a osobní vášní zkalené nutno přijmouti s klidem, který vše vyrovná. Ani láska nemůže býti bez mraku, ani krásné a nádherné léto bez bouře. Naopak: jimi vynikne ten svatý a uchvacující soulad slunných vteřin, kterými se plní duše jako zlatým, perlivým vínem čekající číš. Hlavní věc: žít plně a cele, žít poctivě a nezávazně na tu či onu stranu, a hrdě možno pak zvedati v polednách svůj perlivý kalich, který potěší i tenkrát, kdy hodující sedí u prostřeného stolu sám... („Elegie podzimní.")

Je velmi přiléhavý tento titul „Západy" všem těm rhapsodiím, ódám a popěvkům, jimiž je kniha zladěna. Smír a tichá odevzdanost panuje vůkol, ale rudé, ohněm sálající požáry hoří v mračnech prozrazujíce, že na blízku ukryt je obr-slunce. Neboť žár, síla a rozlet, to nejkrásnější a povždy úchvatné, co vyznačovalo poesii Vrchlického, zůstalo i zde údělem. Daleko, v první a sladké mládí zalétá fantasie, vzpomíná vší lásky života, dávno už mrtvé, i vší té jeho nenávisti, která zmírala vždycky sama sebou. Dává se unášeti vším tím lyrickým vzletem, který nadnášel kdysi mladé srdce a který ještě dnes dovede vzbuzovati silná milostná rozechvění. Kabinetním kouskem takového citového roztoužení jest na příklad několik lyrických „zlomků z nedokončeného románu", kde něha a delikátní vroucnost myšlenková působí přímo kouzelně. Ale i v minulost historickou zalétá básník: tu jsou to sny o naší české minulosti („Na místě hrobu Žižkova v Čáslavi", „U sv. Martina ve zdi", „O Václavu IV."), tu mohutně vzepiaté rhapsodie na motivy cizí („Pod obraz Napoleona I."), tu v šíř i v dál zalétající sny o dávných kulturách anebo filosoficky zladěné úvahy, na historický podklad navázané („Saxa loquuntur", „Ve staré zbrojnici", „Dějinná chvíle"). Ale přece jen nejvíce zajímá básníka život sám, jeho tok, vlny a tůně, divoké srázy a úskalí, jeho tajemná, pestře zahrávající vidma. Tím životem jsou podmalovány jeho pastellově nahozené krajiny, jeho nálady dnů i podvečerů, jeho symbolicky zladěné pohádky („Jarní scéna"). V minulost svou se vrací s úsměvem, aby účtoval s matnými podobiznami všech těch, kdož mu byli drazí a kdož i jemu věnovali svou lásku. Jde v těchto vzpomínkách tichý a vroucně zasněný. Ten zlatý okamžik podvečerního západu ve chvíli krátkého odpočinku mu je vyvolal, a ony jej posílí k nové práci, která naň čeká od večera k půlnoci. A je jich třeba k této posile: vždyť láska a tichý sen o ní jest nejmocnější vzpružinou každého činného života. *F. Sekanina.*

DIVADLO.

* Dne 12. t. m. provedena v drážďanském dvorním činoherním divadle po prvé veselohra Bož. Vikové-Kunětické Přítěž. (Viz lonský Zvon str. 95.) Obecenstvu se hra velice líbila dle jednomyslných zpráv drážďanského tisku, hlasy kritiky se však rozcházejí. „Berliner Tagblatt" vyslovuje se o hře velmi příznivě.

≡ Slavný román F. M. Dostojevského „Běsi" byl zdramatisován A. Suvorinem (za spolupracovnictví literárního kritika Nového Vremene) pro „Malé divadlo" petrohradské. Zpracování divadelní, které rozvrhuje celou ohromnou látku napínavého románu v 5 jednání o 12 obrazech, mělo díky svému stále živému, ba v nynějších právě poměrech ruských přímo aktualnímu obsahu neobyčejně silný, zrovna sensační úspěch. Ruská kritika, i ona, která není zrovna přízniva artistickému vedení Suvorinova divadla, uznává, že dramatické zpracování románu je velmi šťastné a účinné. Některé listy při té příležitosti věnují nadšené úvahy prorockému talentu Dostojevského, kteréhož již loni právem nazval D. S. Merežkovkij „prorokem ruské revoluce."

≡ Bulharské národní divadlo v Sofii vypravilo původní novinku S. Ochovského „Tučné obročí", jejíž děj hraje v prostředí současného Ruska a kritisuje dosti ostře a průhledně úplatnost vysoké byrokracie a prohnilost státního stroje ruského. Tendence hry, literárně nevelké ceny, vyvolala demonstrativní přijetí se strany obecenstva.

≡ Chorvatské zemské divadlo v Záhřebě zahájilo letošní svoji sezónu premierou tří domácích novinek „Tamara" a „Grieh" (Hřích) od Fr. Galoviće a „Život" od J. Nehajeva. Mnoho pozornosti vzbudil cyklus čtyř aktovek mladého talentovaného belletristy G. Pe-

trovič e, hraný pod souborným názvem „Suza" (Siza). Všechny čtyři aktovky jsou skutečně dosti plačtivé, trochu naivně-sentimentální, ale jejich cena spočívá v originálním domácím koloritu. Jsou to čtyři drobné scény, episody ze selského chorvatského života, a na cizince již malebnost obrazův i postav v národním kroji chorvatském dobře působí.

Max Halbe napsal nové pětiaktové drama „Das wahre Gesicht", které mělo tyto dni o premiéře v městském divadle hamburském jen zcela nepatrný úspěch. Tleskalo se, ale pochvala byla přerušována zřetelným syčením a voláním nesouhlasu. Námět kusu je vzat z doby polského panství v západopruské domovině básníkově. — Také Gerhart Hauptmann dokončil nové drama, jehož děj čerpán za staré německé pověsti. Osou jeho jest postava císaře Karla Velkého. Dle všeho bude drama provedeno ještě v této saisoně na scéně berlínského Malého divadla. —*n*—

O japonském divadle a jeho poevropštění a zmodernisování se už mnoho theoreticky psalo — v poslední době však dochází k praktickým výsledkům. Japonský císař Mutsuhito, který se zanáší myšlenkou zaříditi v Tokiu dvorní divadlo po způsobu evropském, vyslal známou a proslulou herečku Sada Yacco a jejího chotě, herce Kavakami, do Evropy. — Tyto dni přijel japonský párek do Paříže, kdež se po několik měsíců míní oddati usilnému studiu divadelních poměrů. Japonský vyslanec Kurino byl vyrozuměn, aby umělce v jejich poslání co nejúčinněji podporoval. Kavakami byl rovněž pověřen překladem celé řady francouzských dramat do japonštiny, která po svém návratu sám se svými herci nastuduje a vypraví. Při této studijní příležitosti Sada Yacco uspořádá řadu pohostinských her v evropských městech; též ředitelství vídeňského Burgtheatru s ní vyjednává. —*n*—

≡ Edgar Allan Poe jako dramatik. Dle sdělení anglických listů našel se rukopis nedokončeného dramatu Poeova „Poliziano", z něhož básník sám svého času malý zlomek otiskl r. 1835 v Richmondu v časopise „Southern Literary Messenger" s titulem „Scény z neotisknutého dramatu". Tyto scény zařaděny byly později také do souborného vydání spisů Poeových. Nyní konečně objeven v pozůstalých papírech básníkových celý rukopis, ovšem torso, končící třetí scénou čtvrtého aktu. Poliziano, hrdina dramatu, byl veliký vlaský humanista a básník 15. století.

TÝDEN.

* V restaurantu Louvre sešli se v pondělí 14. t. m. večer zástupcové všech literárních a politických skupin českých, representanti české university a vysoké školy technické i mnohých kulturních institucí, aby se usnesli na projevu díků Björnstjernovi Björnsonovi za významnou a památnou jeho enunciaci, jíž ujal se uherských Slováků proti útiskům maďarským. (Viz letošní Zvon str. 31.) Schůzi, k níž vyšel popud z kruhu českých dramatických autorů, předsedal Alois Jirásek, i schváleno na ní znění děkovacího projevu, který zaslán bude Björnsonovi česky a francouzsky s podpisy všech zúčastněných, jakož i těch, kdož ke schůzi pozváni byvše souhlas svůj s ní projevili. Projev stane se jménem celého našeho života kulturního a politického, a čelné listy všech kulturních národů budou požádány za jeho otištění.

*

* Po Björnsonovi ozval se proti Maďarům na prospěch utiskovaných Slováků velmi důrazně Lev Nikolajevič Tolstoj v Ruském Slově. Připojil se bez výhrady k projevu Björnsonovu a dodal: „S tváře Apponyovy třeba strhnouti masku, aby jej svět viděl takového, jaký je. Nechť se před světem nepředstavuje jako přítel světového míru, kdo doma neustále tropí rozbroje mezi národy." V maďarském tisku jsou ovšem odezvou útoky proti Tolstému.

*

* Denní tisk vzpomněl koncem minulého týdne po zásluze 50. výročí smrti slavného vynálezce lodního šroubu Josefa Ressla, rodáka chrudimského (* 1793). Také v Terstu, pozdějším působišti jeho, a ve Vídni konaly se oslavy památky jeho, ovšem že uctívali jej jen jako „rakouského velikána", zapírajíce jeho český původ, ano za Němce jej vydávajíce.

*

V posledních letech života Julia Zeyera tradovalo se, že básník počal psáti bohatýrské epos z ruského bájesloví s titulem „Ruští bohatýři", k němuž konal mnoholetá studia, ale bližší podrobnosti o díle tomto zůstaly utajeny. Vznikla i domněnka, že rukopis práce této uložil sám básník před svou smrtí mezi papíry, které určil plamenům. Teprve při ukončeném vydání sebraných spisů Julia Zeyera upozorněn byl pořadatel professorem Maudrem, že rukopis „Ruských bohatýrů" existuje. Pátráno po něm, i objeven byl posléze laskavostí dra. Julia Nejedlého, u něhož byl založen v právnických aktech. Je to čtvrtka papíru nahoře v pravém rohu pokřižovaného třemi křížky s datem 20. 1. 98 a obsahující těchto dvanáct značně škrtaných a místy až nečitelných řádek:

Proudí jarní větry lesy temnými,
lesy hlubokými, lesy starými,
proudí bujně kolem města Muromu,
proudí dále na ves tichou Karačárov,
Ivanův kde stojí dům u tůně hluboké,
omšelý a nízký stojí v zahradách
prostřed štěpnic dechem vesny rozkvetlých
plných stromů v jarní slávě kvetoucích.
Mezi všemi svými dětmi miloval

Ivan rolník Ilju, syna neblahého,
syna třicet let na zemi sedícího,
na místě jak bez rukou a bez nohou.

Tím je asi rozptýlena nejistota o tomto posledním Zeyerově díle, které zůstalo rozměry sice nepatrným, ale jinak velmi zajímavým torsem, zajímavým svou intonací, nad níž se vznáší duch autora „Ohlasů".

F. S. P.

*

* Dne 11. t. m. skonal po dlouhém utrpení v mladistvém věku 30 let p. Václav Freyn, supl. professor. „Zvon" přinesl od něho v loňském ročníku dvě zajímavé belletristické práce, svědčící o svérázném jeho talentu, který jistě byl schopen velikého rozvoje. Z druhé z nich, „Konec komédie", výborné svým uměleckým provedením, čtenář pozná, že ji psal člověk hluboce nešťastný, přemýšlející o svém neodvratném konci. Kratší jednu práci jeho máme ještě k tisku připravenu a co nejdříve ji uveřejníme. Když nás zvěčnělý poprvé v redakci navštívil, viděti bylo na něm, že těžká choroba hlodá na jeho jinak silném organismu. Udolala jej, ale paměť silného, slibného talentu po něm zůstává a bolestný stesk, že zahynul tak mlád. Budiž mu země lehká!

Když již řádky ty vysázeny byly, došla od přítele zvěčnělého, Dra. Q. Hoduky, bližší zpráva, z níž vyjímáme:

Václav Freyn zemřel právě den před vyjitím své první knihy „Soumraků a nocí", v níž souborně vydal 12 povídek z části před tím v časopisech uveřejněných. Narodiv se r. 1877 v Záboří n. L. studoval v Pardubicích na reálce, pak oddal se studiu chemie na technice i na universitě v Praze. R. 1903—4 a půl školního roku 1904—5 suppIoval při obecní reálce v Náchodě. Prvním pokusem literárním jest povídka Setmělo se. Nejusilovněji psal v době značně už pokročilé nemoci, v níž práce byla mu jedinou útěchou. Povídce Andrée, jež pojata jest také do „Soumraků a nocí", vysloveno uznání v konkurse „Zlaté Prahy". Nejbližší budoucnost má rozhodnouti o aktovce „Rozhodnutí", kterou zaslal správě Národního divadla. V rukopise pak jest již začat román „Josef Suk", kde měl v úmyslu vylíčiti typ českého intelligenta původu vesnického a jeho tragický boj s vyšší společenskou kulturou. — Všechny práce Freynovy vynikaly zvláštní ušlechtilostí citu a po stránce formální technickou obratností i uhlazeností. Jemná, psychologická analysa dosahovala zvláště v některých povídkách a na některých místech pozoruhodné plastičnosti. Možnost dalšího zdokonalení odňala mu smrt. Přátelé uchovají jméno jeho v čestné paměti.

*

V milánském sanatoriu Rossiho zemřel progressivní paralysou skladatel známého balletu „Excelsior", Romualdo Marenco v 66. roce věku. Rodák z Novi-Ligure a kdysi baletní ředitel milanské opery de la Scala, napsal vedle „Excelsioru" ještě veliký počet jiných podobných skladeb, které ovšem tolik nepronikly. Byl kdysi značným boháčem, leč zemřel chud, tak že v posledních dobách pořádali v jeho prospěch přátelé sbírky. Z jeho oper jsou nejznamenitější „Lorenzio de Medici" a „I Moncada".

—n—

*

≡ V literární pozůstalosti Ibsenově nenašlo se příliš mnoho rukopisů, jakž pochopitelno u starce, jemuž každý list takřka neoschlý brali pod rukou. Ale shledalo se přece dosti zajímavého a leccos překvapujícího — našly se novinářské články a příležitostné verše pečlivě vystříhané a poznačené, o nichž ani nejbližší literární přátelé Ibsenovi nevěděli, že pocházejí od něho. Našlo se i několik básní dosud netištěných a při všem respektu k velkému mrtvému — slabých, původní rozvrh k „Noře", značně odchylný od potomního zpracování, „Slavnost na Solhangu" v podobě operního libretta a obsáhlé epos, které při bližší prohlídce ukázalo se býti epickým variantem známého Ibsenova dramatu „Brand". (Viz též Zvon VII str. 712.)

*

„Jsme svoji." V starých dobách pražského života byly vedle šumných svateb, jež vzbouřily celé ulice a trvaly kolik dní, také svatby takové, jako se vypravuje v soudní knize pražské (č. 1051) roku 1578. Svědek dí: „Byl jsem u Jiříka, krejčího v Dlouhé třídě, viděl jsem kuchařku stati za kamny, zdá mi se, že plakala; přišli dva kněží a zvoník s nimi, kterýž nesl bílou komži, jeden kněz byl od sv. Haštala, i oblékl se v tu komži, kázal tovaryšovi Plimlovi z veřtatu dolů jíti, postaviv jej uprostřed světnice a kuchařku podle něho a tu je v světnici oddal. Potom Plíml dal knězi ort (čtvrt tolaru), ale kněz vrátil jej, řka, že jej jemu k veselí šenkuje, ale „pošlu vám pár poctivic (kalhot), abyšte mi je vopravil". To hodně prostičké: nevěsta (bezpochyby sama druhá) za kamny, ženich na veřtatě, slib vprostřed sednice a honorářem knězovým — správka kalhot.

Oprava. V předešlé historické drobnosti vytištěno „Čechům" místo „cechům", t. j. řemeslným organisacím.

V PRAZE, dne 18. října 1907

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

HANA KVAPILOVÁ:

TŘINÁCTILETÁ.

Dívčí dopisy.

(Dokončení.)

Společnost seděla jako dřív, jen ten Budeus seděl vedle správcovic slečinky, a ta mu dávala do knoflíkové dírky eriku — Lola vrchních řekla později Márince, že je správcovic Jetynka nestyda — a všichni mlčeli. Teta byla bleda, Márinka sbírala nádobí a odnášela. Ta paní ředitelová Ti koulela očima a zas je mhouřila jako náš vejr na slunci, a vrchní začala vyprávět, jak doktorovi zemřela pacientka: všeobecně prý se říká, že její smrt zavinil doktor tím, že léčil studeně. Paní doktorová byla bílá a měla modřejší ještě a větší oči, než jindy, a takové poděšené. Vrchní šišlala na *s*; když jsem přišla do bažantnice, šišlala na *ř*. Vím to jistě, babičko, hned jsem to zkoušela a dovedla jsem to. Ona šišlá pokaždé jinak. Pojezdná na štěstí vstala a řekla, že si přeseděla nohy (jako husa), slečny také vstaly a loupaly očima po fräulein, na kterou se Budeus díval. Správcovic Jetty také vstala, a pod ní bylo plno lístků z roztrhaných kopretin. Jakoby husy podškubávala. To asi říkala: „Er liebt mich, mit Schmerzen, vom Herzen —“: však to, babičko, jistě také znáš. Já si to vždycky říkám na agátech na konci školního roku. Víš, z dějepisu. Jenže říkám: „Dvojku — trojku — čtverku — pětku.“ Dál už to nejde.

Pak šly všecky do lesa, a já šla za Márinkou do glorietu. Tetičku jsem nemohla najít. Považ si, babičko: Márinka v koutku usedavě plakala, a paní doktorová a slečna z fary ji těšily. Když jsem přišla, najednou přestaly mluvit a za chvilku odešly také do lesa. Márinka mě objala a rozplakala se. „Ach, Jenny,“ povídá, „má milá, divoká Jenny, jak jsi ty šťastna! Tobě nesmí nikdo vyčítat, že jsi se narodila, nikdo tě nesmí urážet!“ Nerozuměla jsem jí, ale ona řekla: „Počkej, až budeš větší, všecko ti povím, pak ať zvíš, jaký je život těžký a smutný. Moje ubohá maminka!“ Nic jiného už mi nechtěla říci, jenom to ještě naznačila, že jí ředitelová a vrchní ublížily smrtelně. Babičko, pamatuj si, že smr-tel-ně!

Šla jsem a pomstila jsem se. Tak jsem Ti v té chvíli viděla ty hedvábné jejich šaty a blondy, vzpomněla jsem si na Césara i na svoje zamazané pikové šaty — a už jsem věděla! Hnala jsem psy z bažantnice a hned jsem jim přes silnici do vlhkého příkopu házela dřívka a kaménky. Aportovali. A pak hajdy zpátky do bažantnice!

Společnost už se vrátila, ale ani teta ani doktorová tam nebyly. Budeus byl ověšen girlandami z dubového listí — to mu slečny vrchních navěsily — správcovic Jetka pletla mu girlandu kolem klobouku, a on se točil na jedné noze a vejskal, slečny se smály a tančily kolem něho. Márinka nosila se služkou znova cukroví i jahody se smetanou — s touž, co byla dříve zhořklá, a teď jim chutnala! — a oči měla opuchlé.

Paní vrchní pozvala ke stolu ostatní paní a povídala Márince: „Neplačte, slečno, vy za rodiče nemůžete!“ A to pranic nešišlala! Márinka znova se rozplakala a utekla.

A teď to přijde ... Nevím, co to bylo, babičko — ale byla jsem zlá, tak zlá, začala jsem házet kaménky, a když byli psi nejdivočejší, hodila jsem jeden kámének jako náhodou do klína paní vrchní, jeden paní

ředitelové — a psi hupky za nimi! No, měla's vidět ty hedvábné šaty: samá skvrna byly, a já psy odehnala, z bažantnice ven a s nimi domů . . .

Večer se vrátily teta i Márinka, a obě byly ztichlé, Márinka uplakána. Když jsem se zeptala, proč plakaly, aby mi to pověděly, rozhněvala se tetička a vyčtla mi, že dělám mrzutosti svým skotáctvím, že si paní správcová stěžovala, jak jsem se po všech opičila, a ať mluvila ta či ona, po každé osobě že prý jsem se pitvořila, ale po ředitelce to prý bylo do nebe volající; ze mne že nebude než komediantka „der schlimmsten Art". Tetička mi připomněla můj slib Tobě daný, že se nebudu oblékat do všelijakých bláznivých cárů a hrát v nich divadlo. Babičko, do dneška jsem slib dodržela, nehrála jsem od svého příjezdu ani jednou! Za to opravdu nemohu, že musím nevědomky dělat grimasy po jiných!

Ještě večer poslala tetička paní vrchní a ředitelové benzin na skvrny. Strýček klel, když se vrátil. Patrně mu tetička pověděla o té smrtelné urážce. Potom bylo zas to hrozné ticho v pokoji, jen César se ke mně tulil, bylo mu jistě úzko jako mně. Nero seděl u tetičky a díval se jí upřeně do tváře. Věř mi, babičko, takový pes je nejlepší člověk na světě; je věrný a nikoho smrtelně neuráží. Pak jsme šli spat, ale hodně pozdě, nikdo ten večer nečetl, a Márinka neháčkovala.

Teď jsem Ti, babičko, všecko na sebe pověděla a prosím Tě za odpuštění, jestliže jsem se nechovala správně. Ale vidím, babičko, že není možno, aby se člověk vždycky správně choval!

Líbá Ti ruce Tvoje vděčná

Johanka.

III.*)

Má zlatá, drahá babičko,

nehněvej se, že jsem Ti tak dlouho nepsala. Ale měli jsme hosty, babičku Wenzigovou a jejího syna, nevlastního bratra tety Wernerové. Byl jich plný dům. Nevím, kde bych měla začít s vypravováním, abych Ti jasně pověděla, co všecko se u nás dělo. Babičko, bylo tolik smutno a tolik rozpaků pořád, že už jsem chtěla k Tobě domů!

To bylo těšení na babičku Wenzigovou a na Jeníka (ale Márinka se netěšila), to bylo chystání — a za necelý týden bylo jako v hrobě. Paní Wenzigová chodila stále v černých šustivých hedvábných šatech, každé vypravování začínala větou: „Když jsem byla s nebožtíkem bratrem majorauditorem v Josefově —", a každé vypravování končila: „V Polsku jsem byla na všech plesích královnou, kavalíři pili z mého střevíčku víno, do prvních společností mě zvali, a kolem mne bývaly samé zlaté límce. Od generálů až k setníkům — a na konec jsem udělala takovou mesalianci a vzala si pekaře. Co se proto můj bratr majorauditor natrápil!" Jeník je vždycky hrubý, a začne-li babička s takovou, odbývá ji: „Ten pekař byl purkmistrem, měl hezký statek a dva domy, a byl poctivý, hodný člověk, a tys neměla nic než velkopanské zvyky, a dost jsi se jimi tatínka natrápila!" Babička Wenzigová se pokaždé rozzlobila a vyčítala mu, že byl jeho otec vdovcem s dorostlou dcerou, a tu že musila teprve vychovávat, protože nebožka její matka byla selka bez jemnějšího chování, nemožná v lepší společnosti.

Pochopíš, babičko, že tetička nedala nebožku svou matku urážet, slovo dalo slovo, a bylo zle: teta onehdy vyčtla babičce Wenzigové, že ji doma příliš dlouho nevychovávala, a sotva se Jeník narodil, že ji z domova vyštvala a zahnala do samoty, do lesů, k strýci lesnímu, ji šestnáctiletou, nezkušenou, která mimo domácí práce neznala pranic. Babička se rozhněvala, rozčepejřila se — bůh ví, ona se čepejří jako slepice, tak do široka, a všechno na ní šustí — a řekla: „Buď ráda, našla's tu muže, jiný než takový lesní krasavec by si tě nebyl vzal! Ale provedla jsi čistý kousek, jen co je pravda!" Jeník babičku hrubě zakřikl, vzal flintu a šel do lesa střílet do terče. Nikdo pak nemluvil, až zase večer. A to Ti bylo, babičko, denně takové, a smutno bývalo k pláči!

Jednou večer zas po takovém křiku svěřila se mi Márinka, než jsme usnuly, jak s ní babička Wenzigová špatně nakládala, když byla malinká. Dobře se pamatuje, že musila sedávat na slamníčku v průjezdě, kde kynuly na plechách housky a rohlíky; nesměla se ani hnout, chudinka, dali jí nějakou starou hračku po Jeníkovi, a celé dopoledne musila tak mezi dělníky sedět. Když plakávala, přišel Jeník — tomu bylo sedm let — a křičel na ni nebo ji uhodil. Pamatuje se na to, jak přijela její maminka, jak se nad ní rozplakala a líbala na jejím tělíčku modré skvrny, které zůstaly po úhozech jedináčka a mazánka Jeníčka.

Babičko zlatá, zkusila Márinka jako v pohádce od macechy, a tak mně jí bylo

---

*) Autorčin rukopis bohužel již končí touto kapitolou, skládající se z dvou neúplných a navzájem nesouvislých částí. Otiskujeme doslova i tento nedokončený oddíl, kde vypravování počalo nabývati, jak se zdá, rázu románového . . .

líto, že jsem k ní vklouzla do postele, objala ji kolem krku a plakala s ní. Ptala jsem se, proč si ji maminka nevzala domů. Neodpověděla mi.

Druhý den jsem se dověděla, proč.

Babička Wenzigová vinula v altánku bavlnu, a já jí držela pásma. Vypravovala nám, mně a Márince, o svém životě v cizině s bratrem auditorem, o svých láskách, o tom, jak vznešená dáma může vějířem povědět celé vyznání lásky, a slíbila, že nám ukáže, jak takový vějíř dovede mluvit. Pak nám říkala, abychom mužům nedůvěřovaly, hlavně Márinka — já že mám dost času na milování — a aby Márinka vždycky vzpomněla na svou maminku.

Márinka se začervenala leknutím a posílala mě pro něco do domu, že sama podrží vinutí, ale babička mne nepustila a řekla: „Eh, co, je jí třináct let, a děvče má zvědět brzy všechno, aby jí nikdo nesvedl a nezradil. Vzpomeň jen na svou maminku!"

Teď, babičko, Márinka se celá chvěla a vyčítala paní Wenzigové, ona že je vinna tetiččiným pokleskem; tetička že jí doma překážela, a že ji sama vehnala do hanby. Řekla: „Mně je dvacet let, a kdybych žila na samotě v širošírých lesích, bez dohlídky, jen s muži a k tomu s člověkem, kterého bych milovala, kdož ví, jak by to se mnou dopadlo! A nejsem nezkušena, jak byla maminka. A nevyčítej — jak se stal tatínek fořtem, vzal si maminku hned!"

— — — — — — — — — — — — —

Na lukách kvete ocún, babičko, jeho kvítečka ohýbá vítr a klátí v lese větvemi, a ty tak smutně praskají; v parku jsou trávníky ještě docela zeleny, ale stromy mimo akát jsou holé, jen javor má ještě žluté listí. Ale pod stromy je také už plničko listů napadáno, a když svítí slunce, jsou zbylé lístky na bucích červené, slunce jimi červeně září. To je Ti to divné teď v lesích, babičko! Vítr stále skučí a je už studený, a my, César, já a Bezón, běháme po pasece a po lukách. To je Ti zvláštní, jak nás vítr žene, a musíme se točit, jak chce, a letět, jak on chce, a upadnout, kde on chce. Přes vřes fičí vítr zdlouha, na lukách rychleji — já nevím, jakoby ten vřes hladil a tím se drobátko zdržel! S kaštanu když padne celý list jako veliký vějíř, slétne na zem zrovna tak, jako když kos nebo drozd slétne s větve. Se stříbrného a ostatních topolů padají lístky lehounce, a ještě koustíček je vítr vleče po zemi, a haraší to zase docela jinak, ale s bříz, babičko, kanou lístečky jako slzičky, zrovna pláčou ty břízy — to cítíš, že mají bolest jako lidé. A když nejvíce uháníme ve větru, babičko, najednou se zastavíme rázem všichni tři, a všem nám srdce tluče, a díváme se k lesu — a věř mi, je to, jakoby někdo nebo něco mělo vyjít z lesa, něco strašného.

Ale nejsmutněji je doma. Vracím se k večeru tak nerada. Okna jsou docela zapocena, všude šero a žádná radost, stěny jsou ošklivě bílé, když na ně slunce nesvítí jako rubáše. A v bytě cítíš, jak je vlhký, všechno také plesniví.

Von Budeus má holinky zelené jako hastrmánky. Ale ať si, pojede domů k mamince. Nevím, co se stalo; paní vrchní byla u strýce a žalovala, že prý musila paní ředitelová propustit fräulein „wegen Unmoralität", že se v bažantnici scházela s Budeusem, „mit diesem bartlosen Bübchen", který celé neděle jedl a pil u vrchních i u správců a ve všední dny se scházel „mit dieser unscheinbaren Person". Kdo prý by byl věřil, že pán z tak dobrého domu má tak mizerné gusto! Slečna správcova vykládala prý onehdy jejím dcerám karty, a tu vyšlo: smutek do domu, veliké zklamání a záští a nevěra. Fräulein odešla mezi časem, ani přespat už nesměla, a Jetty správcovic z toho leží. A Budeus oznámil, že také pojede. Babičko, snad je mu také na podzim smutno v lese: má pravdu, že jede do města, já bych se už také ráda vrátila do Prahy . . .

* *

JAR. VRCHLICKÝ:

TŘI ROZMARNÉ BALLADY.

POKLAD.

Tvrdí soused Vávra z Březí:
»V bařinách prý u jezu
skryt že velký poklad vězí
na dlouhém tam řetězu,
pekelný jej hlídá pes,
teď to blýskne tam a kdes
plamínkem — však pro ten poklad já tam
nevlezu!«

Ano, brachu, je tam poklad
ceny velké, úžasné,
síly matky země doklad,
která nikdy nezhasne;
poklad z otců památky,
cinkající dukátky
v mozolné své dlani časem uzříš překrásné.

Je to tajné síly vření,
kterým do všech země cev
rozlívá se ruch a chtění
budíc život z kor a dřev,
je to míza hýřivá,
kterou se klas nalívá,
je to mléko matky země, její žhoucí krev!

Hezky, kmotře Vávro, k dílu,
odlož karty, opusť číš,
však ten poklad, tuto sílu,
brzy jistě ulovíš;
v děcka líčku buclatém,
v lýtku dcerky kulatém,
v ženy boku, v páži hocha poznáš ji a ucítíš!

Řeknem si to po Martinu,
až to od hor zasténá,
až bude žeň v stodol klínu,
řípa v krechtách zavřená....
poklad z otců památky,
v dlani tobě dukátky
zacinkají, řeknem' si to »u zlatého jelena«!

HORTENSIE.

Za kterými okny
kvetou hortensie,
prý se aspoň jedna
stará panna kryje,
u nás nevzplál jejich květ
a přec máme starých panen pět, ach pět!

Co si s nimi počnem?
bože můj!
Tatíčka i matky
polituj!
Ale nejhůř, kam se hneme,
my to, bratři, odneseme,
stůj co stůj!

Za kterými okny
hortensie kvetou,
všecko trne hrůzou
ženskou nad klevetou;
u nás nevzplál jejich květ,
a přec zkazí nám jako šťovík celý svět.

První druhou kárá,
jazyk — meč,
po čem nic jí není,
samá řeč,
druhá ta jed cintá,
třetí vztekem slintá,
jedna léč!

A co tyto drtí
všecko na caparty,
čtvrtá aspoň v klidu
vykládá si karty,
pátá — kdysi holka květ,
omrzelá dí, že hlídá celý svět.

Hortensie kvítku,
braň se přec,
pomluvy té zbav se
na konec!
Hleď, by přišla jedna
aspoň během ledna
pod čepec!

SVATEBNÍ ROMANCE.

Milému příteli Karlu Bezdíčkovi a jeho ženě ke dni 13. srpna 1907.

Poslední zbytek poesie:
rybníček mezi topoli
v svém cípu rákosem se kryje,
oasa v řepy okolí.

Tam v sítí zrovna vedle splávku
si vodník sivobradý sed'
na zborcenou a shnilou lávku,
a na sluníčku hřál si hřbet.

Dlouhými prsty žilnatými
si chmýří hladil po líci,
kšticemi potřás' zelenými
a k prašné patřil silnici.

V tom oko sobě cloní ruče.
Je k smíchu to, je k postrachu?
Je šelma to? Slyš, cos v tom tluče
a cupe, dupe ve prachu...

Ta potvora než on je větší
a letí v strašném hlomozu,
ze zadku kouří, bouří, ječí,
dvě oči – kola od vozu...

Snad tomu smál by se, či zlobil?
A než napočet vteřinu,
kol něho mih' se automobil,
i lek se a sklouz' v hlubinu....

Za chvilku se zas tiše vznořil
a hleděl v kraj, jak v zvyku měl —
vůz obyčejný v prach se bořil...
v něm k svatbě básník přijížděl —

Před ním se vodník neskryl v sítě.
»Zdar, kmotře!« houk' mu na cestu,
»ženichu stiskni ruku hbitě
a zhubičkuj si nevěstu!«

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Vyjednal si s Měkotou, že přespí v seně na půdě. Po paměti nahmatal v síni žebřík a vyšplhal se pod střechu. Bylo tam trochu nasušené ostřice i rákosí, vonělo tu puškvorcem a kmínem, který se sušil na hambalkách. Roztrhanou střechou šeřilo se z venčí a déšť prosakoval. Vejvoda nalezl si v koutku suché místečko, zahrabal se v ostřici a usnul dříve, nežli by sto napočetl.

Ale za chvilku se probudil — zdálo se mu, že slyší klepání. Zvedl hlavu a zbystřil sluch. Na střeše tichounko šelestil déšť. Kdesi myška zapískla. Teď zaslechl ve tmě rovnoměrné oddychování. A docela na blízku — opravdu — znělo lehounké klepání: ťuk, ťuk — ťuk, ťuk — jako když srdce bije. Někdo tu přenocoval s ním. Jak ostřice zachřestila, dýchání ztichlo — patrně zatajil onen kdosi dech, ale srdce bušilo dál: ťuk, ťuk! ťuk, ťuk! jaksi znepokojeně.

Z dola ze světnice ozvalo se zaklokťání džbánu, hlas Měkotův:

„Dopijem, dožijem, bratříčku — a jestli ta regulace —"

V odpověď mu zazněl mlaskavý zvuk, jako když ryba jepice polyká, a na to Moravec promluvil plačtivě a z hluboka, jakoby seděl na dně jezera: „Dopijem, bratříčku — a regulace — a dušičky — oh, bída, bratříčku, bída! z posledního už naléváš?"

„Z posledního, bratříčku!" zamručel Měkota. „Oh, bída, bratříčku, bída — a dušičky volají —" A zase kloktání džbánku.

Inženýr usoudil: Ten, kdo tu noclehuje s ním, je Anča, cikáně. „Ťuk, ťuk! — ťuk, ťuk!" slyšel srdéčko. — Ale už zase těžká hlava mu klesla do sena, oči se zavřely.

Usnul těžkým spánkem.

Když se probudil, děrami ve vrcholku střechy svítily ještě hvězdy, ale nebe už bledlo. K ránu nebylo daleko — na dvoře ozval se kohout. Déšť i vítr ustal. Jenom pod okapem bylo slyšeti cinkot padajících krůpějí. Inženýr promnul oči, posadil se a vzpomínal, kde je. Ticho kolem — nikde ani hnutí. A tu se mu zdálo, že něčeho postrádá — pravda, neslyšel již onoho tichounkého klepání: ťuk, ťuk! — ťuk, ťuk! Naslouchal — ani dechu. Cikáně bezpochyby vstalo již a odešlo.

Nějak těžkou hlavu měl pan inženýr, vůně puškvorce a kmínu jej dusila. Setřásl s oděvu lupénky sena a ohlédl se kolem. Už se rozednívalo. V druhém koutě půdy našel hnízdečko v seně jako od sýkorky, tam asi Anča přespala. Náhle nad ním na trámě cosi se zatřepetalo. Pohledl. Černé kuře tam stálo, protahovalo se na dlouhých nožkách a dívalo se naň. Očkama mžouralo tak škodolibě, jakoby se vysmívalo.

Inženýr slezl opatrně po žebříku. Nahledl do světnice — šeřilo se v okénkách. Na zemi ležel překocený džbán. U kamen na posteli odpočíval Měkota oblečen, jak byl včera. Chrupal spokojeně. Po Moravci ani památky, odešel tedy asi později z večera, když ustal déšť, a džbán byl vyprázdněn. Kocour seděl na pelesti postele, svítil žlutýma očima a beze zvuku otvíral ústa.

Inženýr vyšel z chalupy. Jaká to byla rozkošná chvilka v lukách! Vzduch voněl svěžestí. Na východě nad vrcholky černých topolů do zlatova se rozžhavělo nebe,

první ohnivé záblesky rodícího se sluníčka odrážely se v rozptýlených řadách bělavých obláčků. A před inženýrem luka, jako když stříbrným pudrem popráší; do perleťova se leskla tráva, ohýbajíc se pod tíhou chladné rosy. Tiše nad řekou kouřila se pára, oplétajíc lehounkými přadénky tmavé chumáče vrb nade břehem. Nikde ani zvuku. Jenom sýček na dubě zahoukal.

Inženýr popošel několik kroků pěšinou kolem jezera. Zdálo se mu, že nikdy ještě neviděl takového jitra, jako dnes. A jak šel, pod břehem zaslechl šplýchnutí vody. Za houštinou mezi větvemi rokyty viděl cosi bílého. Zatajil dech. Nahé děvče tam stálo na břehu, lesknouc se krůpějemi, jak z vody právě vystoupilo. Černé kadeřavé vlasy vzalo do rukou a ždímalo je. Stálo bokem k bezděčnému diváku, sotva několik kroků vzdáleno. Viděl rozkošné formy mladého, rozkvétajícího těla, rozvíjející se ňadra, štíhlý pás, kulaté boky, a všechno mu svítilo mléčnou bělostí ve vytřeštěné oči. Docela zapomněl dýchat.

Vodní panna nějaká! nejprvé pomyslil, ale už ji poznal. Cikáně je to! Měkotova Anča!

Možno-li? Ne, nemýlil se — Anča! Vzpomněl, že je neděle, Anča smývá prach a rmut všedních dnů, proto tady čaruje svojí bílou krásou. Docela jiná Anča to byla, jakoby po prvé ji spatřil. A pomaličku, po špičkách učinil krok, dva, aby lépe viděl.

Náhle u nohou se mu ozvalo protivně tenkým, přetrhaným hlasem: Kykeryký! Černé kuře z chalupy, umáčené rosou vypínalo se v trávě na dlouhých, nemotorných nožíčkách a vykřikovalo: Kykeryký!

Inženýr nejraději byl by odkopl pitvorného zmetka, ale bylo už pozdě.

Anča patrně zvětřila něco, přikrčila se a hop! do jezera. Vysoko vystříkla voda, Anča plovala na boku neobratně, jako vesnické děti plovou, o překot veslujíc, tlukouc rukama i nohama, takže vlny dokola hlučně šplýchaly, a bílé tělo se míhalo uprostřed šumících pěn. Přeplula jezero, vběhla do rákosí. Inženýr viděl, jak sbírá pohozenou košili. A zmizela.

Promnul si oči — ne, to nebyl přelud!

Sluníčko zatřpytilo se ve mlhách, dlouhé, žluté paprsky rozlétly se po zrosené trávě. Z dubu vyletěl sýček, houkaje těžce odletoval kamsi do lesů. Chřástal se ozval. Vysoko přeletělo hejno divokých kachen s třepotem křídel a klektáním zobáků.

Černé kuře stálo ještě na pěšině a hloupě dívalo se vzhůru k inženýrovi, otáčejíc hlavičkou. Rozehnal se po něm — ale najednou ani zmínky po kuřeti, proklouzlo pod vysokou travou.

Vladivoj Vejvoda obešel celé rozsáhlé a hluboké jezírko v dávném řečišti zbylé. Ne proto, že by doufal nalézti Měkotovu čarodějku (ani stopy nebylo nikde, ačkoliv dobře se díval do rákosí i do houštin), ale proto, aby se prošel ve svěžím vzduchu z té mlhy, která mu hlavu ovíjela a myšlenky jaksi kalila. Ah, ten prokletý, kloktající džbán!

Několikrát se zastavil, když uviděl pod břehem cosi bílého — ne, jenom lekníny tam rozkvetaly. A kdo by byl řekl, že Anča je tak bílá? A vyšší, dospělejší zdála se být! — Fi! což nedovede na nic jiného myslit?

Šel půl hodiny, šel hodinu a stále nebylo jezera konec. Prodlužovalo se v močály, zarostlé sítím, a sluníčko už vesele svítilo a hřálo, mlhy nad vodou seřidly a rozplynuly se, když pan inženýr konečně urousán došel k chaloupce.

Ve světnici u stolu seděl Měkota svátečně oholený, v bílé košili, bez kabátu, v nových spodkách. Potměšile zamžoural očima. Jak se panu inženýrovi spalo? Inu, v chaloupce nemají postele s prachovými poduškami na pérách.

Inženýr poděkoval. Znamenitě se vyspal, jenom hlavu má trochu těžkou.

„A což — neslyšel jste klepání, pane inženýre?“

Host jenom se usmál. „Nevěřím v báchorky,“ pravil.

Měkota kýval hlavou. Jakoby poznámky neslyšel, pokračoval: „Dušičky klepají — dušičky. Něco nedobrého předpovídají, boží dušičky.“

„Jaké dušičky?“

„Ach, dušičky — moje dušičky. Těch, kteří se mi utopili. Moje žena Baruška — veliká voda z jara ji odnesla jednou — těla nenalezli. A Marie, dceruška, dvacet let jí bylo — říkali, že z nešťastné lásky do vody skočila. A Pavlík s Jindrou byli malé děti, se břehu spadli, chuďátka.“ — Inženýr přestal se smát.

„A sám tu zůstáváte s Ančou v této poustevně, Měkoto?“

„Sám, sám — jenom Anča mi zůstala. Zvykl jsem už. A na zimu docela osiřím. Anču odvede si Moravec.“

„Jak? ten — ten si ji vezme?“ Inženýr vyskočil se židle.

„Vezme. Bojím se, aby mi děťátko také neodešlo, neztratilo se jako ti druzí. Ať ji raději Moravec má. Zdá se, že je to dobrý chlap, přistěhoval se odněkud z Moravy sem do sousedství. Bude se mít

Anča u něho dobře, bude si jí vážit." Měkota kýval hlavou, vlastním myšlenkám přisvědčoval. Inženýr oněměl.

Kdesi v koutě ozvalo se klepání, pak v rohu postele, tiše a jaksi bázlivě.

Starý hlídač sepjal ruce, oči mu zavlhly.

Z dálky otevřeným okénkem zaznívaly kostelní zvony, na mši vyzváněly — skřivánčí písně jásaly s nimi. Něco svátečního chvělo se v tichu.

Ale inženýr slyšel jasně lehounké kročeje, pohledl ke dveřím. Na prahu zjevila se Anča. To nebylo cikáně! oh, ne! Růžová holčička tu stála, učesané vlasy se leskly, pleť jako aksamit, košilka sněhobílá, pod naškrobenou sukénkou střevíčky s přeskami. Inženýr na okamžik otevřel ústa, opravdu otevřel ústa úžasem. Zachytil pohled hnědých očí, ale v tom zardělo se děvče od čela až po hrdlo a sklopilo hlavu.

Nedovedl promluvit — jen se díval, jak se Anča u kamen otáčí. Snídaní vařila — za chvilku podala mu šálek čehosi, co mělo být kávou, ale byl to jen prostý odvar sušených čekankových kořenů, slazený řepovým syrobem. Pohledla plaše na inženýra, zoubky se jí zaleskly, a opět se do temna uzarděla. A inženýr jen se díval a díval a vypil i druhý šálek.

V očích Anči začalo hrát šelmovství, a ve tvářích se jí tvořily důlky (vida, těch důlků včera si nevšiml!). Bože, jak by ne — když pan inženýr pije s takovou chutí, až oči vyvaluje!

V tom venku zašplouchala voda pod veslem, zachřestil písek na břehu, a za okamžik do světnice vešel Moravec. I on byl oblečen svátečně v nazelenalý kabát s dlouhými šosy a učesán byl. Pitvorně se usmíval s prahu pozdravuje. Pak najednou shýbnuv se, oběma rukama ždímal cíp kabátu.

„Eh!“ smál se chraptivě, „jak jsem na loďce jel, kabát mi ve vodě se omočil.“

„Co? — nic to!“ starý Měkota mávl rukou. „Pojď a sedni!“

Objevil se opět staroegyptský džbán a nekloktal — byl zase plný až po hrdlo.

„Ó ne!“ pomyslil si inženýr. „Mne nedostanete na tento pekelný nápoj!“

„Dobrý!“ pochvaloval Měkota.

„Příliš pro člověka silný!“

Moravec zachrochtal smíchem. „To vodou, mladý pane, vodou, Měkota ji čerpá z ďáblovy bažiny.“

Inženýr zdvořile poděkoval, dopil kávu a vyšel z chalupy. Rozhlédl se po rozjasněných lukách, které se třpytily perličkami vysychající rosy. Po modrém nebi letěly obláčky, klínovitý šik divokých kachen zapadal kamsi za řeku. Skřivánci zvonili, čejka se ozývala, nikde však daleko široko lidského tvora. Jenom v dálce v lehounké mlze věže a komíny průmyslového města, a stranou za topoli pod borovými lesíky bílé chomáčky roztroušených vesnic.

„Pane bože, kam jsem to zapadl!“ uvažoval Vejvoda. „Jako za světem někde. Opravdu, tak osamělý se tu cítím, ztracený v rozlité zeleni trav a mezi tůněmi, kde číhají hastrmani. Kdybych se tu propadl a zmizel, ani stopy se nenajde. Bylina s Tondou nepoví — lotři! Nikdo se nezeptá, nebude se po mně pídit, protože nejsem nikomu nic dlužen. Škoda! Blízkých příbuzných nemáš, ženy nemáš — ani milenky — Vladivoji Vejvodo, zapadneš a nikdo nezapláče!“ Zvlhly mu oči, jak ho samotného dojalo toto rozjímání.

Z půdy na střechu vylézal kocour, podíval se po inženýrovi, naježil hřbet a bez hlasu otvíral ústa, svítě žlutýma očima. Černé kuře vytahujíc se na vysokých nohách stálo ve vikýři a zakokrhalo dětským, pisklavým diskantem.

„Jdeš, protivo! krk ti zakroutím!“ pohrozil inženýr. Ale za kuřetem zjevila se ve vikýři Anča hezounká, ve sváteční sukni a v bílé košilce. Smála se na pana inženýra.

„Škoda, že nejsem malířem!“ pravil jí, „vymaloval bych tu chaloupku a vás ve vikýři, Aničko, a napsal bych pod obrazem: Šestnáctiletá čarodějnice.“ Pan inženýr dovedl býti dvorným.

„Mně už bylo před týdnem sedmnáct!“ usmála se Anča a zčervenala.

„Tak se mi zdá —“ pokračoval, „že jsem tu jako v zakletí, docela pryč ze světa — nikdo si na mne ani nevzpomene — tam, mezi lidmi!“ mávl rukou. „A možno, že se ze mne stane takový černý kocour —“

„Círus!“

„Ano, Cyrus. Víte-li, že byl Cyrus slavný perský král? Netušil jsem, že ho tu najdu zakletého. Jen mne neudělejte koněm, čarodějko! Uvažte, že jsem inženýrem a dost už na světě jsem byl v práci zapřažen. Kdybych byl professorem, nu —“

Anča se hlasitě rozchechtala. Nežli se nadál, shýbla se lehounce jako proutek, opřela se pravou rukou, levou přidržela sukýnku a hop! s okapu na dvorek. Nebylo to vysoko, inženýr však se ulekl přece a rozpřáhl náruč, aby ji ochotně zachytil. Obratně se vyhnula, zatočila se, dva pletence lesklých vlasů se rozlétly, a inženýr,

jakoby mu najednou svitlo, řekl: „Nezapírej, poznal jsem tě, tys to tančila s vodními pannami."

Přes rameno se naň zasmála, poskočila, rozběhla se k jezeru, klekla na břehu nad vodou a držíc se jednou rukou vrbové sněti lovila cosi dole, nahýbajíc se hluboko. Inženýr došel k ní. Bílý květ leknínu vylovila, přes noc tu bezpochyby se rozvil a do vlasů si ho vpletla.

„A ty si chceš vzít Moravce, hastrmana?" ptal se inženýr.

„Nechci!" odpověděla klečíc.

„Škoda by tě byla, jsi tak hezká!" přistoupil blíže a vzal děvčátko za bradu. „Nu, nu, nu, po čertech hezká!" Uvědomil si, že jí tyká, ale zdálo se mu to zcela přirozeným. „Vodní panna! viděl jsem tě ráno."

Začervenala se a sklopila oči.

„Ale tomu hastrmanovi neujdeš, otec Měkota chce a bude tě nutit!"

„Ne, nevezmu si ho!"

(Pokračování.)

ZE ZÁPISKŮ PANÍ JOSEFY ŠPOTTOVÉ.*)

Často jsem slýchala mluvit o Krolmusovi, jenž býval v letech dvacátých ve Mšeně kaplanem. Říkali: „To byl kněz, jaký být má, co jiní říkali latinsky, to on všecko po česku, co dostal v kostele na modlení, to před kostelem rozdal chudým, a dostal-li nějakou lahůdku, pozval si školní děti, častoval je, hrál a zpíval jim — nebylo tedy divu, že byl zvláště u matek oblíben. Byl i dobrý kazatel, což všecko mu jiní kněží i sám farář záviděli."

Roku 1845 byl již churav v Praze na pensi a to jaro navštívil s p. doktorem Špottem Mšeno. Dle tehdejšího zvyku a slušnosti byli pořád zváni, k nám přišli se však jen poroučet. Bratr i já přiměli jsme otce, že je též pozval, a to následující den na snídani; tato byla však tak hojná, že zůstali do 11 hodin a na tom se usnesli, že pojedou až příštího dne. Potom vyjeli jsme si do blízké vesnice; když jsme se večer vrátili, byla již dobrá večeře připravena a po ní loučili jsme se jako nejlepší přátelé jak s Krolmusem tak i s panem doktorem. Byli jsme pozváni, abychom přijeli do Prahy.

Netrvalo ani týden, a otec dostal od pana doktora psaní, ve kterém bylo i pro mne psaníčko, v němž se o mne ucházel. Spolehla jsem se úplně na otce, jenž slíbil, že až do Prahy pojedeme, na vše se vyptá.

Já po Praze toužila; toužila jsem poznati vlasteneckou společnost, seznati a přečísti všecky české knihy, které vycházely a které já tak pracně sháněla.

Teď konečně spatřím, co jsem o Praze čítala, teď ji důkladně poznám! Teprve v srpnu jsme s otcem jeli. Ó, jak se mi vše líbilo! Hovor ve společnosti Krolmusově, Dra. Haka, Dra. Karla Špotta a mého potomního manžela Dra. J. Špotta byl samý vtip, mluvilo se tak pěkně, a co se toho za jediný oběd vystřídalo! Byla jsem jako v jiném světě.

Když jsem se v září do Prahy provdala, viděla jsem ovšem, že vše má svůj rub . . .

Můj manžel, než se jako praktický lékař usadil, zkoušel rozličná místa na venkově a procestoval všecky české lázně. Tehdy právě Priesnitz vystoupil se svým vodoléčením; i tam se Špott vydal a také do blízkého Freiwaldova k dru. Šrottovi, jenž léčil na sucho, dával totiž málo pít a k jídlu jen zatvrdlé housky. Když se Špott do Prahy vrátil, byl by rád dle nabytých zkušeností léčil, ale poněvadž nebylo pacientů, uchýlil se i on do české školy, tak zvané Budče, kde již i jiné rozličné existence čekaly. Dle Amerlinga mělo ze školy té vzejíti slunce celé české zemi, jenže Amerling o hmotné věci nechal se starat jiným — —

Můj manžel jsa takto zklamán, začal léčiti na svou pěst; podstoupil mnoho a tak vlastní silou i neúmornou prací razil vodoléčení a tělocviku v Praze cestu.

Můj druhý domov v Praze byl u Krolmusa. Měl tehdy byt pod zámeckými schody, dva malé, pošmurné pokojíčky v třetím poschodí, ale bývalo tam v každou dobu veselo; tu se radili, kam který oddíl půjde v neděli na výlet. Šli v malých oddílech na všecky strany, ale než došli, přidalo se lidí dost.

Zpívalo se, deklamovalo, někdo jako maninou začal vykládat něco z historie a tak poučovali lid. V zimě odbývali ty zábavy v hostincích a v pivovarech. Okázale slavili narozeniny a jmeniny každého člena císařské rodiny. Tehdy Krolmus mohl ještě

*) Obdrželi jsme je laskavostí slečny Anny Holinové.

lépe chodit a sloužil mši u sv. Mikuláše. Měšťané mu přisluhovali a ostatní stáli s rozžehnutými svicemi okolo oltáře. Kde kdo z našinců přišel, neboť u sv. Mikuláše slyšel něco neslýchaného: české modlitby a zpěvy! Radost, kterou Krolmus míval, když se mu to povedlo, nelze popsat, vždyť sebe nepatrnější úspěch českého slova byl již událostí.

Nejen řemeslníci a dělníci navštěvovali Krolmusa, také velká část spisovatelů, těch tehdejších ubožáků, kteří psávali i o hladu. Krolmus sám mnoho nemaje hned křičel na hospodyni: „Aninko, dej mu něco!" Nebylo-li nic jiného, aspoň kus chleba. Krolmus každého rád hostil, vůbec byl to dobrák, jenž by se byl rozdělil, kdyby byl měl.

Snad denně Krolmusa navštěvoval spisovatel Chocholoušek, jemuž se vedlo velmi zle. Nikoho neměl a byl krátkozraký, že papír takřka u samých očí držíval. Ke Krolmusovi vždycky přišel, že jde na domácí chléb, ale byla to mnohdy jeho snídaně, oběd i večeře.

Když Krolmus býval v létě u nás v lázních, sedával tu i Chocholoušek a psával své historické romány.

Jednou v zimě přišel si Chocholoušek opět postesknout.

Krolmus povídá: „Aninko, to tak nejde, musíme ho oženit, ať má kde být!" A tak mu v sousedstvu u Splavínů, kde Krolmus tehdy bydlil, našli nevěstu. Matka její byla, tuším, u anglických panen domovnicí, dcera byla švadlena a čepčářka.

Za nějaký čas přišla matka ke Krolmusovi: „Velebný pane, koho nám to odporučili, vždyť on do kanceláře nechodí, a říkali, že píše!"

Krolmus vysvětloval, co píše, a že může jednou být znamenitý.

Sotvaže odešla stará, přišel Chocholoušek. „Kamaráde, je zle, kam jste mne to strčil, ty ženské mne svými jazyky zabijí!"

Časem si však zvykli, a když se po roce u Chocholoušků narodil kluk, sháněl Krolmus kmotry, kteří by aspoň ty křtiny zaplatili — — ale ani tu štěstí Chocholouškovi nepřálo, kmotra, na kterou zvláště počítali, dala dítěti do vínku nějakou hloupost. —

Bylo to roku šestačtyřicátého počátkem máje, když jednoho dne přišel Krolmus a křičel: „Paní doktorová, Jene, Karlíčku, vedu vám hosta, tuhle Jaroslav Kalina se nám vrátil z Bělehradu, může u vás zatím být, než si najde byt, a víte, na oběd tu dnes zůstaneme, budeme si povídat!"

Kalina byl hezký, asi třicetiletý muž ušlechtilé tváře, dlouhých černých vlasů a černých očí. Byl milý, dobrý společník, ale jinak velmi nepraktický; žil ode dne ke dni, o zítřek se nestaral. Tím se také jeho návštěva u nás prodlužovala od máje až do listopadu.

Než na podzim roku pětačtyřicátého odešel do Srbska, měl privatní školu pro chlapce; té se zbavil, vše prodal a šel za svou milou Mínou Volfovou, která se před tím stala vychovatelkou v rodině panujícího knížete, v té pevné naději, že Míniným vlivem v Bělehradě dobré místo obdrží.

Byl Kalina nadaný básník, filolog, mluvil několik řečí, avšak Mína se za něj v Bělehradě styděla a brzy jej vypravila zpátky; došel však jen do Pešti, kde několik měsíců pobyl u Kolára a teprve potom vrátil se do Prahy.

Ještě než odjel do Srbska, snad roku pětačtyřicátého, měl velkou nouzi a bydlil tehdy se Sabinou a ještě s jedním spisovatelem v Dominikánské ulici. Kostelníka od sv. Štěpána slyšel vypravovat o jakémsi starci, co se prý jistě stalo, a tu látku spracoval pod jménem Kšaft. Ballada ta způsobila takovou sensaci, že za málo dní prodali několik tisíc výtisků; přízemní jejich pokoj byl pořád obléhán kupujícími. Nezvyklí na tolik peněz, najednou byli naši básníci jako bez hlavy, nevěděli kam s nimi, v hrncích do kamen je schovávali. Tuším, že měl Kalina opletání s policií, ale přece vždy s nadšením o radosti té mluvil. Ač se později několikrát o podobnou populární báseň pokoušel, nikdy již se mu to nezdařilo, a chudák nemíval někdy ani krejcaru. Ti, kdo jej znali, říkávali, že je nedbalý a přinášeli mu práci, většinou překládání, ale tím ho jen popouzeli, říkával, že není švec, aby pracoval na objednání. V letních večerech sedával se mnou v zahradě a chtíval, abych mu vypravovala, nebo svým pěkným hlasem zpíval nebo vypravoval o své poslední cestě. Vůbec byl to společník velmi milý, ale nemaje krejcaru sedával doma, jen když některý známý zaň zaplatil, vyšel si a to nejspíše do Repealu.

U švakra Karla spal a my mu dávali stravu; jiného bytu si nehledal, až na zimu, kdy se se švakrem nepohodli a kdy mu tento řekl, aby se stěhoval. Našel si pokoj v Žitnobranské ulici v přízemí; na topení neměl, jen někdy koupil si nůši hoblovaček za groš a říkal, že se hezky ohřeje. K nám chodil v neděli a ve čtvrtek na oběd.

Jednou, bylo to po Novém roce, vzkázal, aby jej manžel můj navštívil, že mu

není nějak dobře. Manžel přivedl ho s sebou, ubožáka zmořeného, vyhublého, celý se klepal. Zatopili jsme a uvařila jsem mu několik tabulek čokolády, aby se zahřál a nasytil. Od té doby chodil k nám zase na oběd, ale bylo to jen asi 5—6 neděl, sil mu ubývalo. Ptali jsme se ho, že si snad něčím zkazil žaludek. Chudák se teprve usmál a odpověděl: „Ale, ale, vždyť jsem tenkrát celý čas nic nejedl, než to u vás!" Najedl se tedy do syta dvakrát v témdni. Jak si liboval, že je v teple, a jak mu chutnalo; ale bylo to jen zdánlivé polepšení. Teď nastal šum, teď se o Kalinovi opět vědělo, ujala se ho hraběnka Kounicová, zaplatila za něj dluhující činži a dala ho odstěhovat k „princi Štěpánu", kam mu též oběd posílala. Když jsem ho však navštívila, prosil mne, abych mu poslala kus knedlíku a až budeme mít hrách a brambory — že na tu naši stravu tak vzpomíná. Od té doby jsem mu i já oběd posílala. Brzy na to dali jej do nemocnice. Liboval si, že je mu hezky a jak doufá, že za týden už k nám přijde, jak zase budeme sedat v zahradě — „teď už s vaší dceruškou Boženkou" — — a za týden byl v pánu.

Dělali jsme pro Kalinu dost, byli jsme začátečníci, ale nikdy jsem si neodpustila, že jsme mu stále nenechali celou stravu, jako měl od máje do listopadu.

Byl to snad první pohřeb, který vlastenci uspořádali na svůj náklad tak okázale; lidu bylo tolik, že se každý divil, kde se vzali.

U novoměstské radnice, na straně do Vodičkovy ulice, se proud zastavil a lid provolal Sláva! také snad poprvé veřejně. Čekal tam v jednom zamříženém okně Emanuel Arnold, aby aspoň zrakem druha svého doprovodil.

Nadšení bylo všeobecné, byli jsme hrdi, že jsme se k něčemu takovému veřejně zmohli. I na sv. poli děly se ovace, vraceli jsme se jako z nějaké svatby.

Brzy potom dala milenka Kalinova Mína na jeho hrob postavit pomník, kmen lipový, na jehož seříznuté ploše ležela rozevřená kniha a v ní zlatými literami nápis: Mína svému Jaroslavu.

Jak jsem již psala, v létě podnikaly se výlety do okolí; s manželem zúčastnila jsem se velikého výletu do Kundratic. Byli i někteří Repealáci spisovatelé, jako Havlíček, Dušan Lambl a jiní. Dámy byly veskrze tehdejší vlastenky a slečny z prvních rodin, nebylo to však jako teď, aby maminka každou držela za sukni — nebyla mezi nimi žádná starší paní, jedině já provdaná a teprve jednadvacítiletá. V lese jsme vařili kávu, a bratři Náprstkové přivezli dostatek piva, dámy pak hojnost zákusek, jak masa tak koláčů.

Společnost byla velmi veselá, zpívalo a tančilo se, i menší výstupy se pořádaly, ale vrchol všeho byla parodie na doktorát. Pánové, přestrojení za staré, vážné pány, zkoušeli a pak promovovali Michla.

Jeden dělal tatíka, který pořád plakal, ač jsa Němec ničemu nerozuměl, mluvil, když neměl, z čehož byly komické scény. Starší páni podřimovali a za zády jeden druhého si ze džbánu přihýbali — zkrátka ze smíchu jsme nevycházeli, takže jsme si dlouho, dlouho o tom měli co povídat. Celá ta parodie odbývala se při zavřených dveřích v jakémsi pavilonku. I v zimě pořádaly se besedy, nejdřív na Smíchově „na Knížecí". Bylo to r. 1847, u Krolmusa se dělal program. Krolmus pořád na tom stál, aby kapelníkem byl Svoboda.

Beseda se zdařila; byli tam měšťané a lepší řemeslnictvo, tehdy to nebylo jako teď, stavy se tak nelišily, kdo byl vlastenec, byl poctivý člověk a dělal mnohdy pro věc víc než jiný.

Místnost, kde se beseda odbývala, byla přeplněna, vše bylo nadšeno a veselo. Kdykoliv kapelník skončil nějakou skladbu, byl volán: Ať žije Svoboda! Sláva! Ať žije Svoboda!

Nadšení bylo veliké, každý provolával: „Sláva! Ať žije Svoboda!" ne kapelníkovi, ten byl jen záminkou.

V největší vřavě vyskočil Josef Frič na stůl, zamával červenobílým praporem a ještě jednou: Ať žije Svoboda! Hned jej i se stolem vyzvedli na ramena a nosili kolem provolávajíce Sláva! —

Krolmus byl velké, hřmotné postavy, obličeje červeného, nosu trudovitého, modrých dobrosrdečných očí. Vycházeje měl vždy hůl s motyčkou a s kladivem (sdědil ji Dr. Brauner). Doma sedal v starodávné vysoké lenošce, na které měl v zimě v létě prostřený velký ovčí kožich, takže vypadal jako nějaký velmož.

Z lenošky té řídil prvé obecní volby na Hradčanech a na Malé Straně; jemu bylo co děkovat, když tam našinci prorazili.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

V dalších částech dlouhého dopisu pan Gustav přešel k dojmům, jimiž naň účinkovala Vídeň a život v ní; jak mu šupiny padaly s očí a jak se všechna duše jeho osvětlila, když se mu jako zázrak zjevilo unášející umění Lewinského, Baumeistra, Gabillona, Sonnenthala, Mitterwurzra, Tyrolta, Woltrové, Bognarové, Gallmayrové, Hohenfelsové a j. Takovou mocnou silou byl prý podmaněn, že odpadávala jedna námitka za druhou a v duši v mohutný, všechny úvahy sežíhající plápol vzňala se dávná touha, zasvětiti také život svůj — třeba by byl již jen na měsíce vyměřen — umění, státi se na vybývající zbytek života hercem. Touha je prý ruda, která mění se nejprudším žárem v ryzí kov odhodlání, zbavený vší bázně, všech mučivých pochyb — ty právě měly v zajetí ryzí kov, ale shořely v tom plápolu. (Pamatuji se velmi dobře na tento obraz, poněvadž se mi tenkrát neobyčejně líbil.)

S obavami a pochybami pak jako by i nemoc s něho opadla — odhodlání jakoby bylo vzbudilo nepoznané dřív síly, nebo křísilo i takové, jež v něm dřímaly a jichž si nebyl ani vědom.

Na ráz ne-li zcela zdravým, tedy aspoň zdravějším se zacítil, a pak se prý v něm pozvedla odvaha, že potlačil všechno otálení a šel k lékaři, proslulému internistovi. (V psaní bylo uvedeno i jeho jméno, ale zapomněl jsem je.)

A vrátil se od něho jako znovuzrozen. Ujistil jej prý, že plíce má úplně zdravé, jen srdce že je trochu pobouřeno a vůbec prý je vznětlivo, ale o nějaké vadě organické prý nemůže být řeči.

Po této návštěvě u lékaře bylo prý u něho tak dobře jako rozhodnuto. Nový oddíl života, vlastně vůbec nový život počínal. Několikráte si zahrál na ochotnických jevištích, pak jej nechal vystoupit i ředitel jednoho menšího divadla, a výsledky byly takové, že neváhal již ani hodinu. Dnes je již hercem z povolání a nikdo ho od dráhy nastoupené neodvrátí. Je prý mu bezmála dvacet let a má plné právo svobodně volit si své životní povolání.

A jeho povoláním je umění, volné, vznešené umění, jemuž zasvětí všechny síly své, celý život. S láskou tak činí a s nadšením a s nejsvětějším předsevzetím, neustati v nejúsilnějším studiu, dokud se nedostaví plný úspěch tak, aby proniklo jméno jeho a on dobyl si vstupu na první jeviště. To před celým světem opodstatní jeho krok a zjedná mu souhlas. Našel vše: svůj účel, svou životní radost i své zdraví. Z vyjasnění mysli, z vědomí radostné náplně života, ze splnění skrývané nejžhavější touhy, ze šťastných prvních výsledků, z prvních potlesků plyne do krve jeho nová síla, proudí celým tělem, obrozuje je a činí je zdatným nástrojem jeho nového povolání.

Až si zjedná jména, vrátí se, přijde. Do té doby aby se po něm nepátralo. Nikdo aby ho nepřemlouval, nezrazoval. Vše bylo by marno. Nic ho nesvede s cesty, po níž jde silen, odhodlán a jist úspěchem. Není prý v Celovci, odkud píše, nýbrž zcela jinde; chce, aby prozatím cesty jeho zůstaly zakryty očím všech. Ale aby prý mu tetička odpověděla do Celovce pod jeho jménem, hlavní pošta restante, on že prý již má věc tak zařízenu, aby psaní bylo vyzvednuto a jemu zasláno.

Závěrem psaní byla jímavá prosba, aby mu tetička pro svou lásku k jeho nebožce matce odpustila, zarmoutí-li ji v první chvíli jeho krok, ale aby jista byla, že jej povede k štěstí, neboť nic prý není proň jasnějšího, než že v tomto zvoleném svém povolání dojde nejradostnějšího splnění svých nejkrásnějších snů. Dále prosí, aby tetička účinkovala na brněnského strýce, by se rovněž smířil s jeho odhodláním a neztěžoval mu nastoupenou dráhu překážkami. V „Doušce" byly pozdravy Maxínkovi a také mně, s podotknutím, aby mi řekli, co se s ním, Gustavem Linhartem, stalo.

Že na mne vzpomněl a žádal, aby mne zpravili o jeho odhodlání, mne potěšilo a zalichotilo mi, i odvozoval jsem z té výslovné zmínky dovolení staré paní, aby mi Maxínek dopis přinesl a dal přečíst; ale když jsem se brzy potom setkal se starou paní před domem a ona sama mne zastavila a pozdrav svého synovce mi vyřizovala, a sdělovala — nikoliv ještě bez jistého ustrnutí — co ‚ten hoch' provedl, seznal jsem, že jsem se mýlil a že si Maxínek zalhal, když mi sděloval, že babička mu dovolila, aby mi psaní dal přečíst. Nedal jsem ovšem na sobě nejmenším hnutím znáti, že o všem již vím, ba že jsem dokonce psaní četl, neboť bych byl jinak Maxínkovi připravil doma horkou

lázeň, ale umínil jsem si, že mu vytknu jeho svévolné počínání a obelhání mne. Svatá pravda, že co neví, neřekne! Úmysl svůj jsem také o nejbližší setkané s Maxínkem provedl, ale tak, abych ho nezarazil a neodradil od příští sdílnosti.

„Psala už milostivá paní panu Gustavovi?“ optal jsem se ho hned po své domluvě, jejíž mírnost patrně dobře pochopil, neboť odvětil s ochotou přímo radostnou, že babička již strýčkovi psala, že když už cítil v sobě náklonnost k herectví, měl mít přece ještě strpení půldruhého roku a udělat zkoušky a pak se třeba s pánembohem tomu oddat, to že je také mínění brněnského strýčka, který jí už také psal. Ať prý si tedy vše ještě rozváží, že teď je ještě možno vše napravit, později že to již půjde hůř.“

„Nevíte, nepsal-li brněnský pan strýc, že snad učiní nějaké kroky proti panu Gustavovi?“ neodolal jsem se ještě otázati.

„Psal, že nepodnikne nic,“ věděl a sděloval mi Maxínek. „Je prý churav a zadal prý již o pensi. Nesmí a také prý se nechce rozčilovat. Jak prý si strejček Gusta ustele, tak si lehne. On, jako brněnský strejček prý, si nemusí dělat pražádné výčitky. Všecko prý mu v dopise vyložil hezky od plic... Strejček Gusta, ten si asi z toho něco dělá!“ dodával Maxínek s potutelným úsměvem a podíval se na mne, jakoby očekával můj souhlas. Ovšem já byl dosti opatrný vůči Maxínkovi.

„Každé odhodlání posuzuje se podle výsledků,“ pravil jsem. Podaří-li se panu Gustavovi dobýti si úspěchů, vyhraje na celé čáře a umlčí všechny výčitky.“

Přemítal jsem toho času, i když jsem byl sám, a právě o samotě nejvíc, o kroku páně Gustavově a mohu říci, že jsem proň choval v nitru svém dráždivé sympatie. Kdybych byl v sobě cítil jen trochu schopnosti k divadlu, byla by mi páně Gustavova odhodlanost bývala přímo nebezpečna, neboť divadelní svět sám vyplňoval jsem si i já tehda sterými vábivými kouzly, jež mne lákala o něm myslit a jeho půvaby rozpřádat. Zálibně obíral jsem se myšlenkou, že panu Gustavovi dopíši a poprosím ho, aby mi občas dával zprávy o sobě, svěřoval mi své první dojmy, vypsal tak trochu svůj život, své pocity, a v duchu jsem již takový dopis koncipoval, ale od provedení toho záměru zdržovala mne obava, aby snad pan Linhart nepojal podezření, že k listu tomu mne přiměla vlastně zvědavost Maxínkova, snad trochu i nějaké nadhozené přání staré paní neb dokonce přímý její návod; za živý svět bych byl nechtěl vzbudit takovou domněnku, a kterak psáti, abych vůbec možnost její vyloučil, jsem si neumněl tehda poradit. Prodlením téhodne pozbyly pak ve mně první dojmy své dráždivé žhavosti, zvědavost má i zájem můj sic nepohasly, ale byly opět v míru uvedeny, a dychtivost, napsati panu Gustavovi dopis, mne již ustala dráždit až k nepokoji. Usadil a uklidnil jsem se.

IV.

Maxínkovi bylo již devět let a chodil už do čtvrté třídy k sv. Vojtěchu, kdy s jara se vrátil jeho strýček Tóna z cukrovaru do Prahy nadobro. Přijal místo v továrně na rozmanité chemikálie a oleje za Karlínem, a Maxínkovi nastaly za pobytu strýcova u babičky opět dobré časy. Ale Maxínek také již věděl, že nepotrvají dlouho, že strýc Tóna je ženichem a že má do svatby již jen čtvrt roku.

Také se jím strýc Tóna teď méně obíral, než když přijíždíval z cukrovaru na dovolenou, neboť jednak zabíralo mu nové povolání mnoho času, jednak vyjížděl za nevěstou, kdykoli jen služba připouštěla.

Maxínek již znal také novou příští svou tetičku, neboť přijíždívala do Prahy nakupovat do výbavy, při čemž ovšem nikdy neopomenula navštíviti nastávající svou tchyni. Maxínek již věděl, že je dcera po hraběcím fořtu, že se jmenuje Berta a že strýček s ní nevyžení ani krejcaru, což prý mu babička vyčítá, ale strýček prý si z toho málo dělá. Vesel je, hvízdá si, zamilovaná psaníčka píše, a když babičce nějaké takové nemilé slovíčko uklouzne, chytne ji kolem krku a začne ji líbat, aby nemohla domluvit.

Maxínek nastávající svou tetičkou příliš nadšen nebyl, ač mu pokaždé něco z venku přinášela; mluví prý s ním moc jako s malým dítětem, stěžoval si mně, a zatím je prý sama ještě tuze dětinská, dodával a usmál se. A co prý se strýček s ní navyvádí a ona s ním! ‚Tonánku‘ prý mu pořád říká, a to prý jemu, Maxínkovi se přímo protiví. ‚Co pak je strýček Tóna nějaké dítě?‘

Zájem o strýce Tónu a starosti o všechny předsvatební záležitosti zatlačily nejen u staré paní, nýbrž i u Maxínka vzpomínání na strýce Gustu tím více do pozadí, čím méně on sám se hlásil dopisy; tomu bylo tak hlavně od té doby, co mu zemřel brněnský strýc. Podlehl nečekaně záchvatu mrtvice po předchozí vlekoucí se churavosti. To bylo v zimě na Tři krále.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Arnold Müller: „Konec samostatnosti polské a pokusy o její obnovení“. (Matice lidu ročníku XL. svazek 5. a 6.) V Praze 1907, nákladem F. Šimáčkovým, stran 320 za K 1·50.

Docela správně podotýká v úvodě autor, že veliký převrat, který nastal na Rusi válkou rusko-japonskou, bude míti mezi jiným i následek ten, že ona část polského národa, která jest podrobena ruskému panství, nanovo vystoupí na kolbiště politické po více než čtyřicetiletém hrobovém klidu, do něhož upadla po nešťastném povstání v letech 1863—64. Počátky tohoto politického vystoupení jsou už dnes patrny, a možná, že dospějí stadia všeobecně zajímavého. Potom nebude prý bez zajímavosti poznati i starý podklad polské nespokojenosti, neboť dokonalé porozumění dnešní situaci bude možné pouze na základě poznání minulosti.

Po stručně vylíčeném úvodu do všeobecných dějin Polsky královské, pyšné „rzeczi pospolité“, jak nazývali samostatnou republiku, zavádí nás tedy autor k prvním příčinám, jež po smrti Augusta III. (1763) vedly k nešťastnému dělení Polsky. Líčí výboje i činy veliké „Semiramidy severu“, Kateřiny II., po níž zbyla z mohutné říše jen uzounká část při střední Visle, popisuje akci Napoleonovu, jejímž výsledkem bylo od Ruska odvislé království polské (až na republiku krakovskou), vzpomíná všech těch krutých bojů a živelních výbuchů, jejichž cílem bylo obnovení samostatnosti, ale které skončily ještě těžšími pohromami a konečným naprostým rozrušením poměrů, a líčí konečně všecky ty krvavé bitvy a povstání, jejichž odpovědí byly popravy, deportace, konfiskace, policejní hrůzovláda a konečně naprosté poruštění úřadů i škol. Čtenáři naskytá se obraz boje krutého na straně jedné a svrchovaně nadšeného a houževnatě vedeného na straně druhé. Varovné memento krvavými písmenami září z něho do našich neutěšených poměrů — neboť i v Polsku nejedno zlo zavinila krutá desorganisace stran. Je to vlastně román, vypravovaný s klidem nestranného politika, o hrůzách celého století, román, jehož vrcholným bodem jest nezdařené povstání z r. 1863 až 1864. Upozorňujeme naň, na jeho zajímavý a vysoce poutavý obsah, na jeho věcně poučnou stránku i na to jeho výmluvné memento, které nám může býti v nejedné příčině včasnou výstrahou. *F. Skn.*

Nový, jak se zdá velmi sympatický a na praktických podkladech založený podnik kulturní vstoupil právě v život: nová měsíční revue československá, „Naše Slovensko“, jejíž první sešit za redakce Antonína Reise vyšel právě v Praze. Nelze upříti, že otázka slovenská, kterou nová revue v první řadě míní propagovati, jest u nás otázkou veliké důležitosti. Kolem dokola jsme obklopeni cizím živlem národním, a pouze na východě zbývá nám ten zlatý most, který si musíme udržeti a podle možnosti ještě pevněji zabezpečiti pro přímý styk s ostatním Slovanstvem. „Naše Slovensko“ již v prvním čísle dotýká se praktických otázek československé vzájemnosti způsobem, který se nám zamlouvá: část belletristická rozumně a ladně střídá se s partiemi poučnými vybíranými na themata časová, věcně a s rozvahou zpracovaná, a k milému dojmu časopisu přispívá v řadě neposlední i umělecká výzdoba obrazová. Podaří-li se redakci, v níž zasedá také známý bývalý redaktor „Slovenského Týždenníku“, Bohdan Paulů, alespoň polovičku krásných slibených věcí provésti, budou odběratelé za svých 12 K ročního předplatného velmi dobře odměněni. *—n—*

DIVADLO.

ČINOHRA. Poslední scéna. Hra o třech dějstvích. Napsal M. A. Šimáček. Režisér Jaroslav Kvapil. Na Nár. Divadle po prvé dne 22. října.*)

První veliký úspěch sezóny, toť známka nového Šimáčkova večera, k němuž došlo po jeho delším odmlčení a konečně také po průtahu, způsobeném odchodem předurčené Karly „Poslední scény . . .“ Není to už autor „Ztracených“, který v úterý vstoupil na scénu, k jehož železnému repertoáru patří jeho nejšťastnější hra „Jiný vzduch“, básník zcela jiných potencí, úmyslů a cílů představil se novou premiérou publiku našemu, a máme-li se držeti slova „cílů“, nutno dodati, že zase a přece jednou dramatik cíle dosaženého.

Jaký cíl sledovala hra Šimáčkova? Líčení pře dvou duší, z nichž jedna druhé dobrotivější — řečeno ve smyslu poetickém, nikoli ryze ethickém — dvou duší, které navzájem nesou si oběť životní, sporu dvou nevšedních lidí, z nichž muž, silnější duchem, málem by byl o život připravil ženu silnější srdcem z veliké nesobecké lásky k ní a ze sobecké, ještě větší lásky k umění, jemuž on dosloužil a jemuž ona dále sloužiti má.

Oba herci. Jan Toman, veliký herec, první milovník Národního Divadla — (totožnost dosvědčena i tím, že p. Karel Bachman, ve skutečnosti sluha Nár. Divadla, tak jak jest, vystupuje ve hře) — chorobou tepen přinucen jest v padesátce svého života odejíti do výslužby. Na jevišti svých krásných, žádným sokem nedosažených, dlouholetých triumfů sehrál svou poslední scénu sám a přišel domů, odehrát kruté své vlastní intimní drama, jež pokládá za nevyhnutelné, drama oběti svého soukromého, rodinného života ve prospěch čistého umění, jehož výšinám chce zachovati svou choť a výtečnou žačku Karlu. Aby se to stalo, je podle jeho názoru nutno, aby se pro další život rozešli a to proto, že nemoc jeho, od níž lze očekávati ještě spíše zhoršení, než zlepšení, může se státi a podle mínění Tomanova najisto stane se osudným nebezpečím další vznosné umělecké dráze Karlině. Leč Karla, značně mladší svého manžela a mistra, jest ženou ještě větší než

*) Proti dosavadnímu zvyku, zachovávanému vůči pracím redaktora t. l., uveřejňujeme recensi o jeho dramatické novince na neustupné a podmínkou doslovného znění opřené naléhání referentovo. Pozn. red.

umělkyní, rozhodně větší, než se Toman nadál; miluje jej více než uměleckou čest jména, kteréž má nyní sama k větší ještě slávě nésti, a ukáže zřejmě již v prvním dějství, že, může-li Toman žíti bez ní pro toto své přesvědčení anebo fikci, ona není schopna života bez něho a jeho lásky. Odmítajíc nabídky Tomanovy v prvním jednání jenom ještě zahalené, nastupuje s ním boj o svou lásku a rodinnou symbiosu... Jest patrno, že autor tímto svým problémem činí mimořádné nároky na obecenstvo. V exposici nároky tyto nejsou ještě tak zřetelny svou vahou, vzrůstající postupem hry. Tady platí ještě jenom jako marota nesmírně rozhořklého srdce velikého herce, který podle devise, s jakou se kdysi Slukov loučil s obecenstvem, dvakráte umírá, ale v druhém dějství stává se utkvělou ideji Tomanovou, jenž k jejímu realisování soustřeďuje všechny síly mozku i svého — umění, když totiž vyčerpal do posledního kde jaký prostředek, od něhož očekával překonávající přesvědčivosti, — neschází mezi nimi ani nejodvážnější, t. j. fysiologický („vylačněná krev ženina") — zkusí to s nejsilnější pomůckou, jíž vládne, a tou jest jeho vlastní umění herecké. Aby divák chápal zoufalé úsilí Tomanovo, nucen jest uvědomiti si nevšední a obecnému svědomí málo běžnou stránku umělecké psychologie, kteráž velí: „umění nade všecko", nad štěstí člověka jako soukromníka. Který umělec není schopen oběti, jakou Toman přináší i žádá, „není z ryzího kovu". K vrcholným výkonům umění jest třeba vrcholných radostí života, a zvláště herci, který na jevišti povolán k tomu, aby zosobňoval nejžhavější vášně v rozkoši i strázni, nesmí život k osobnímu vyžití klásti žádných překážek. Toman, který toto vše v ohnivých a nelítostných scénách Karle poví, netají se ani tím, že kdyby poměr obou byl obrácený, on se své strany nebude se rozpakovati ani na okamžik, aby nabízenou oběť přijal. Nikoli bez lítosti — to doznává — ale že by toho byl schopen, dokázal již jednou, dávno, nelítostným chováním při úmrtí dcerušky Slávky.

Nechápe velikost srdce své choti, která n e v y s l o v í, že k umění jest jí potřebí právě jeho lásky. A v tom, že jí nevěří, aneb aspoň nevěří velikosti té její lásky, spočívá nejen silná poetická antithese obou nezlomných duší, ale i zápletka hry i její epikrise. Že hrdost mistra na žačku a láska k jejím nezkráceným úspěchům může být skutečně větší než závazek srdce mistrova k ženě milence, to dokázati podařilo se autoru průběhem půldruha aktu v dialogu stále vznosnějším a urputnějším, pro hodlání Tomanovo stále marnějším. Tím zdůvodněno konečné jeho rozhodnutí zlomiti odpor Karlin — l s t í. Pokusí se přesvědčiti Karlu, že jeho lásky n e m á. Sestrojí tedy p ř í č i n u roztržky. Když všechny dosavadní scény ukázaly se marny, nastrojí Toman „scénu poslední"; pomocí dra. Lukáše, domácího svého lékaře, který už za nemoci Slávčiny, spadající dávno před počátek hry — pokusil se o srdce Karlino a čeká, že nyní nadejde jeho chvíle, uspořádá věc tak, že Karla musí se z divadla dostaviti právě k milostnému tête-à tête Tomanovu s pí. Nopschovou — také bývalou žačkou Tomanovou, nyní chotí bohatého továrníka, která do hry zasahuje jako mecenáška chorého herce, nabízejíc mu společný pobyt na Riviéře. Nástraha tato — dějství třetí — povede se výtečně, ale k účinku docela opačnému, než jak očekával intrikán Lukáš — do jehož náruče Toman Karlu přímo předurčil. Dávka, kterou obmyslili srdce Karlino, ukázala se příliš silnou, ale srdce její od Tomana neodkloní. Výsledek nástrahy spíš srdce to zlomí. Paní Nopschová prchá, a Karla upadá do hluboké mdloby. Když procítá, dojde ke kruté krisi, která vyžaduje na představitelce Karly všechny síly k dosažitelnému vzepjetí. Slova, řinoucí z jejích rtů, jsou bezmezně prudká, ve vzrůstu strázně ohromují oba vinníky tak, že jsou takřka beze slov. Toman, tento virtuosní herec, málem vypadne z úlohy — a jenom slovo dra. Lukáše zadrží jej, že neklesne své ženě k nohám. Mimo nadání obou rozhorlení Karlino přeskočí v zoufalství, prudce odběhne přes chodbu a oba mají co činiti, aby ji odtrhli od okna, z něhož vrhnouti se hodlá na dlažbu. Závěrečný výjev: lítost Tomanova, výklad nástrahy, odpuštění a smíření.

Výkon Vojanův v úloze Tomanově byl velkolepým vítězstvím nad rolí, především vítězstvím osobním. Takové opanování daného problému — herec hraje nejtragičtější okamžiky hercova života — celý text, jejž mluví, jest vypitím číše až na dno — jest možno jenom žíznivou láskou k úkolu, oddaností, která rozechvívá celé jeviště; byl to ryzí, opravdový triumf Vojanova umění v zenitu, nárokem na síly a důkazem jich svěžesti a nezlomnosti, potěšujícím jistě i samého umělce. Jedině o masce a mimice, o hře zmučených rtů a očí Vojanových dala by se napsati recense, vyčerpávající všechno místo naší zprávy. Leč i ostatní provedení bylo na vzácné výši. Sl. G r é g r o v a učinila vše, aby uplatnila náhradu nominální předchůdkyně své — hra její nepostrádala velikosti v momentech, ve kterých je žádoucí. Role episod, protkávajících děj, obstarány s nemenší pietou; zvláštního uznání zasluhuje Ida Nopschová paní Laudové za rozkošnou kopii ze života, hned vedle ní sl. Suchánkova za překrásně stylovaný a dokonce virtuosní výkon v roli Blaženy, rozčarované žačky Tomanovy. Pan Hurt sehrál předměstského herce výtečně, jako pan Sedláček a pí. Pštrosová komické šarže rodičů Karliných, a ne naposled budiž jmenován znamenitý dr. Lukáš p Vávrův. *KMČ.*

OPERA. K r á l o v n a F i a m m e t t a, opera o 4 dějstvích, text napsal Catulle Mendès, hudbu složil X a v i e r L e r o u x. Po prvé v Národním divadle v neděli 13. října.

Plačtivá historie o zamilované královně a zamilovaném františkánu jest obsahem této novinky naší opery. Děj jest sice zasazen chronologicky v dobu renaissanční, nemá však s touto nic společného. Autor libretta zneužil tu i jména Michelange-

lova a Lutherova, avšak velmi nevhodně. Ctitelem prvního jest vyžilý dobrodruh, pro náchylnost k druhému jest obviněna královna Orlanda, pro svou nestálost v lásce zvaná „Plamínek". Osoby jsou kresleny zcela matně. Ani základní rys královny Orlandy, označený přezdívkou, nijak se v celém ději neozve, neboť od počátku jest tu Orlanda, vzor ženské věrnosti, ovšem k milenci a ne k manželi. Františkán Danielo jest pouhý operní tenor, bez určitějšího zabarvení. Sentimentální milostná historie prosycena však jest krví od počátku do konce. Kardinál Cesare Sforza myslí jen na vraždy a dá potom také popraviti oba milence. Jest to zase pravý kardinál staré opery, jemuž z renaissance se nedostalo ani krůpěje krve. Ostatní osoby jsou tak mdlé, že ani nevíme, kdo jsou a k čemu tu jsou. Jich množství účin díla ještě rozbíjí. Opera Lerouxova jest poučnou ukázkou, jak vypadá italský verismus v podobě francouzské sentimentality. Leroux byl poctěn „římskou cenou", poznal mladou italskou operu a dal se jí svésti. Časy se mění, ale lidé nikoli. Dnes ovšem nelze psáti opery jako před 50 lety, ale záliby oněch skladatelů tím nezmizely. Jako Gounod dovedl i největší dramata světa rozředití ve francouzském operním naříkání, tak i Leroux má všechny nectnosti, jimiž lze dospěti k tak zv. „rührstückům". Ovšem Lerouxovi i v tom oboru, třebas by dovedl nemíti pražádného ohledu na umělecké požadavky, schází i schopnost provésti své neumělecké záměry. Jeho hudba jest pro dnešní posluchače tak chudá a bezvýrazná, libovolně se potácející od tónu k tónu, že lidi větší soustrast sama se sebou než s jednajícími osobami na scéně. I jeho sentimentálnost jest slabá, povrchní a proto u nezkaženého obecenstva bez úspěchu. Meyerbeerovská snaha po effektech ubíjí pak poslední záblesk pravého umění. Stará nechutná opera v novém rouše, toť „Královna Fiammetta". Úspěch opery byl chabý, což nás o tomto večeru nejvíce těšilo, neboť ukázal se tu opět jednou zdravý instinkt našeho obecenstva. Potlesk platil vzornému provedení díla. Pan Kovařovic projevil tu zase celé své veliké umění reproduktivní, třebas dílo samo mu neposkytovalo mnoho příležitosti k projevu pravého umění. Ze solistů sl. Slavíková a pp. Mařák a Kliment v uvedených hlavních rolích podali znamenité výkony (nesrozumitelnost slova zaviněna dílem samým), výprava pak přímo okouzlovala krásnou náladovitostí. Práce bylo vynaloženo na toto dílo nesmírně mnoho a možno jí jen upřímně litovati, neboť byla zbytečna. Na naši operu čekají stále ještě úlohy nejvyššího řádu, jež nám naše divadlo dluhuje. Výkonnost opery naší stoupá stále tak, že se dnes může odvážiti na nejvyšší úkoly.

Zdeněk Nejedlý.

═ D. S. Merežkovskij, jeho žena Zinaida Merežkovská, píšící pod jménem Gippius, a D. Filosofov žijí nyní v Paříži, a odtud dochází zpráva, že napsali společně čtyřaktové drama „Makový květ". Je pochopitelno, že zpráva budí pozornost zcela mimořádnou při ohromné vážnosti, jaké si v posledních letech především Merežkovskij kvapem dobývá v literatuře i ve všech vrstvách ruské společnosti svými historickými romány i studiemi nábožensko-kritickými.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

— Francouzští impressionisté. XXIII. výstava spolku výtvarných umělců „Manes". (Říjen—listopad.)

I.

Ze impressionistická retrospektiva v Manesově pavilonu jest činem úctyhodné eneržie a svědectvím českofrancouzských styků, ostatní evropskou cizinou záviděných prvnímu spolku českých výtvarníků — toť nesporno. Tento význam současné výstavy pod Kinského zahradou změřen, uznán a zaznamenán již několikráte a máme pro něj i cizojazyčný dokument. Bylo by si jen přáti, aby nákladný a instruktivní podnik „Manesa" došel také náležitého ocenění se strany obecenstva, jež se tuto informuje očitě o dějinách francouzské revoluce malířské v minulém století nejtrefnější a nejvíce přesvědčující definicí o impressi a impressionismu, t. j. původní illustraci jeho díla.

Nejpraktičtějším prospěchem tohoto poučení pro publikum nejširší, jež nemůže si dopřáti požitku zevrubného soustavného studia vývoje impressionismu, tedy dějin jednoho z francouzských dobyvatelů světa, ač k jeho pronikavému poznání naskytuje se v Praze jednou pro vždy výjimečná příležitost, bude seznámení s prací nejhlučnějších jmen, reků moderních uměleckých legend, novoimpressionistů, jež obsahuje druhá část katalogu i výstavy na závěrek historického ochozu kolem stěn pavilonu, kde ze seznamu třeskne jméno Gaugina a Gogha jako dvojzvuk polnic a kdy na oko pozorovatelovo započne kombinovaný útok rafinované „impresse", aby skončil ve čtverhranné síni proti výstavnímu vchodu — — podmaněním?!

Prodlení v impressionistické výstavě Manesově jest rozhodně zápasem pro každého, kdož v nitru svém ještě neprobil boj, až po ty konsekvence, k jakým dospěl strhující vzlet F. X. Šaldovy ódy, otištěné v katalogu výstavním, jakožto „Informační slovo úvodem". Zápas ten není krutý hned při vstupu a postupu podle čísel katalogu. Na místě omráčení, jež by nepředpojatý divák čekal hned v počátcích, soudě dle tištěných exaltací, o výstavě již uveřejněných, setká se tu naopak s jedním z nejpříjemnějších a nejradostnějších překvapení, jaká zažil — s Monticellim. Jest opravdu velmi positivní zásluhou současné výstavy „Manesa" těchto jedenácte obrázků malíře z nejrozkošnějších koloristů, tím větší, že, co Praha až dosud od Monticelliho viděla, nevemlouvalo ji v nadšení pro tohoto geniálního technika pasty a fermeže i efektů, docilovaných světlem odraženým lesklými ploškami hotové „rus-

tiky", z nánosu barvy utvořené. Pastosní malba jest ostatně začasté nápadnou pomůckou impressionistického výrazu, a jest pamětihodno, že setkáváme se s ní u velmi názorném použití také na Van Goghových Růžích (127), jichž květy nepodaří se nám na obrázku tak snadno objeviti jako v přírodě; najdeme je však přece jako drobounké stolistky en relief vymodelované nánosem. Jak řečeno, Monticelli († 1886) ovšem není ještě nikterak původem zmatku, který laika ohromuje z výstřední inkoherentní impresse končícího století, prvky jeho nelze čerpati ovšem ani z Daumiera, o dvacet let mladšího, jehož Hudebník (1) a Matka a dítě (4), na malované nejřidším nátěrem oleje sotva zbarveného, působí dojmem archaisticky romantickým, takže jinorodý leč hluboký genre téhož mistra Ve vagoně třetí třídy (3) svým až balzacovským realismem a psychologií náleží k nejsrozumitelnějším číslům celé výstavy. Plné porozumění přináší návštěvník i třetímu z předků impressionismu Renoirovi († 1841), jehož figurální duo Na procházce (19) tak příbuzně kyne zahradním výjevům Monticelliovým na protější stěně. Prvky divákova zmatku z impresse hledí na něj teprve z obou „portrétů" Monetových († 1883) zvláště jedním ze skleněných očí „Hraběnky J. A. (14). Obě podobizny malovány jsou rychlým, takřka koncertantním tractamentem husté tenké barvy, vůči němuž opět ozve se podružný dojem, že dějiny impressionismu jsou současně tak dobře a ještě více dějinami techniky štětce jako palety.

Leč impressionismus vzal svůj vlastní původ pod sluncem v krajině a nikoli v atelieru, proti jehož světlu jest protestem, a první své rozhodující a revoluční slovo pronesl Monetovými krajinami; nápovědí k Monetovu názoru na krajinu jest nám na této naší výstavě ovšem již „Monetova zahrada" (13).

TÝDEN.

V Turnově zemřel 19. t. m. professor Karel Zapp, jenž od r. 1888 působil na turnovské odborné škole pro broušení, umělé řezání a rytí drahokamů. Karel Zapp, synovec zasloužilého autora „Českomoravské Kroniky", kdysi intimní přítel Brožíkův, absolvent světoznámých atelierů ryjeckých v Paříži u G. Bissingera a v Mnichově u J. Schmitzbergera, platil u nás za vynikajícího zástupce starého, bohužel vymírajícího umění, a vychoval nejenom řadu zdatných žáků, ale z jeho ruky vyšlo také množství uměleckých v rytecký obor spadajících předmětů, jako erbů, kamejí a gem, které vynikaly nejen vzácnou jemností co do uměleckého pojetí i provedení, ale i přesně a vědecky vymezeným pozadím historickým. Bylť Zapp skutečným odborníkem i v otázkách heraldických, a kulturně-historick[é] studium, do jehož začátků uvedl jej znamenitý jeh[o] strýc, pevně opíralo jeho praktické povolání. Je[st] tak možno vysvětliti, že z atelieru Zappova vychá[-] zely zejména figurální drobně řezané a leštěné prác[e] v takové přesné a dobově správné dokonalosti (sty[l] z doby Karlovy a Rudolfa II.), že byly hledány da[-] leko za hranicemi. Zapp byl také autorem prvn[í] české heraldiky (z r. 1897) a řídil četné vykopávk[y] dávnověkých pohřebišť a žárovišť v okolí Turnova. Byl rodák pražský (* 1854). —n—

*

V Praze zemřel 16. t. m. Josef Paulík, rodák svojšický (* 1860), úředník císařských statků. Vedle několika praktických a značně rozšířených učebnic vydal i řadu zajímavých studií národopisných a politicko-kulturních (České lidoznalství, Obrázky z chorvatské literatury, Slovinské písemnictví nové doby a j. v.). Též četné překlady z polštiny a jazyků jihoslovanských pocházejí z jeho péra. Budiž mu vděčná paměť!

*

≡ V Ostrogorsku v gubernii Voroněžské založeno bude museum a malířská škola jména Ivana Nikolajeviče Kramského, geniálního ruského portretisty a výtvarného kritika, jehož působnost perem i štětcem byla obrodna v dějinách ruského malířství. I. N. Kramskoj narodil se před 70 lety v Ostrogorsku, a letos v podzimu je tomu právě 20 let, co zemřel v Petrohradě. Při příležitosti založení musea a školy jeho jména věnují ruské časopisy velikému umělci vřelé vzpomínkové stati, vytýkajíce zejména jeho zásluhu o založení spolku peredvižníků ruských, společnosti kočujících výstav uměleckých, která měla tak ohromný vliv na vývoj ruského výtvarného umění, stejně jako jeho bojovné a často směrodajné kritické články o umění, a ovšem především jeho vlastní dílo umělecké, portréty současníků atd.

*

Ze židovského mudrosloví. R. 1553 do staroměstské rady vyžádal si vstoupení žid Mojžíš. Byl velmi uražen a rozhněván. Žaloval, že mandlíř Jan namaloval na jeho velikou potupu džbán Mandlíř vysvětlil pánům radním, že to malování věc nevinná: chtěl naznačiti, že žid někdy se přinapije. Na to žid dal výklad jiný, horší. Tím džbánem prý viní ho mandlíř z cizoložství, „neboť přísloví jest u nás, kdož v cizoložství postižen, že přes džbán upadl a roh slonový." Z měst. knih. pražs. č. 1232.

V PRAZE, dne 25. října 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Inženýr se podivil, jaký vzdorný a bolestný výraz objevil se jí ve tvářích, jak očima zablýskla. Rychle obracel hovor.

„A co se mnou uděláte? Už tomu chtěl můj nešťastný osud — nehněvej se — že jsem přišel vás poplašit v tomto tichém zákoutí labských tůní. Nemohu za to, že jsem inženýrem, mrzí mne to dost. A nemůžeš-li mi odpustit, neujdu-li pomstě, o jednu milost prosím: až přijde poslední má chvilka, obejmi mne bílýma rukama a na svých ňadrech mne uduս!“

Anča patrně nerozuměla dlouhému proslovení, oči vyvalila, ale zasmála se přece. Takový smích je na všechno nejlepší odpovědí u děvčátek, které mají zdravé zoubky.

A Vejvoda pohladil si vousy a v duchu si řekl: ani koně, ani kocoura, ale básníka ze mne udělá, čarodějka! Už to cítím, ach, Bože! Bože!

Hrůzou se otřásl.

Anča vyskočila — zaslechla hovor. Z chalupy vyšli oba muži. Měkota nesl dlouhý hák, Moravec na tyči přes rameno čeřen a stočený provaz v ruce. Oba kouřili z maličkých dřevěných dýmek, páchlo od nich ne tabákem, ale vrbovým listím. Patrně kamsi na výpravu se chystali.

„Kam jdou?“ zeptal se inženýr.

„Na ryby snad — v tůni pod starým zámkem dva sumci od jara leží,“ odpovědělo děvče.

Měkota zahvízdl.

„Už jdu, tatínku!“ zavolalo.

„A co já? co já, ubohý?“ zahořekoval inženýr. „Mám tu zůstat sám s Cyrusem a Pirkúnem?“

„Pojďte s námi!“ zvala Anča.

„Pojďte s námi, pane inženýre!“ vybídl hosta i Měkota. „Starého sumce vylovíme — chm, chm — podíváte se!“

Šel tedy. Poslední za nimi se sklopenou hlavou. Viděl před sebou dva hezounké střevíčky, nožky v černých punčoškách. Anča, třeba sukýnky měla krátké, ještě po zvyku malých koketek je drobátko vyzdvihovala. Stébla a zvonečky květů, jak pěšinou kráčela, lichotivě šlehaly ji po kulatých lýtkách. „Nožky jako vysoustruhované!“ mínil inženýr, „neviděl jsem ještě takových hezkých nožek. Takhle smět pohladit tu punčošku — och, och!“

Rázem jakoby ze sna se probudil, vzpamatoval se, potřásl hlavou a řekl si: „mně se zdá, že už to začíná! že už to začíná! Stávám se básníkem — och!“ Zrychlil kroky a kráčel Anči po boku. Žvatlala cosi, ale on neslyšel. Hryzl si vousy a přemýšlel, jak se to pozná, stane-li se z inženýra básník. Jakési podezřelé symptomy na sobě shledával — jakoby se mu myšlenky mátly, několikrát promluvil k Anči, aniž by mu děvče porozumělo. A pamatoval si dobře, že on sám básníkům také nikdy nerozuměl.

„U starého zámku“ zvalo se místo nemnoho povýšené nad jezírkem uprostřed širých luk; s druhé strany dobře bylo znát příkop a val starověkého opevnění. Kolem, jako poslední stopa lidského bydliště, rostlo něco ovocného stromoví, a samo nevelké hradiště nahoře bylo rozoráno v pole.

„Tady Libuše sídlívala!“ tvrdila Anča. Okázala inženýrovi kamenné stupně do vody. „Tu se koupat chodívala.“ Pod zámkem byla tůň, říkali jí „Kukaň“, dna prý nikdo nedosáhl. Tam Libuši kněžně

padl zlatý prsten a podnes tam leží. Kdo prsten vyloví, králem v Čechách se stane.

Pod rokytou, kde břeh kolmo téměř spadal do jezera, Měkota se zastavil. Moravec odhodil čeřen a jako vydra smykl se k samé vodě. Z vody vyčnívaly černé kořeny a větve dávno utonulých stromů. Moravec nakloněn díval se do hlubiny, zacloňuje rukou oči. „Je tam!“ pravil, „leží pod kmeny, neutrh' se, udici neurazil.“

„Vytáhneme ho!“ řekl Měkota. Oba svlekli kabáty, vykasali rukávy u košil, a Měkota udělal kříž: „S pomocí boží!“ Pak zavolal na dceru: „Zuj se!“

Poslušně, aniž by brvou hnula, usedla Anča za keřem planých růží a zouvala střevíčky.

Starý hlídač svinoval pevný provazec, který ode dna se táhl, pokryt zeleným žabincem, a stále víc a více se napínal. „Vidíte sumce, pane inženýre?“

Inženýr se nahnul, oči vyvaloval, ale z vody se naň šklebily jenom široké tváře Moravcovy, který visel opřen o černý pahýl z tůně vyčnívající a vykasanýma rukama pomáhal pod vodou provazec vymotávat z kořání.

„Dlouho jsme naň líkli — chm, chm!“ vyprávěl Měkota patrně rozčilen. „Sem pod rokytu vždycky zapadal na noc. Ale na udici nešel — až dnes — do rána se chytil — chm, chm — chlapík!“ Provazec se napjal. „Co? už?“

„Ne, vězí za kořeny!“ odpovídal Moravec.

„Ančo!“ Anča už tu stála bosa, jenom ve spodní sukni a v košilce. Nepohleděla na inženýra, obracela se stranou, ale přece viděl, že byla uzardělá. „Pomoz, Ančo, vypleť to!“ poroučel tatík.

Anča beze slova vstoupila do vody. Hned u břehu byla hloubka, zapadla skorem až k pasu, sukně splývala po vodě. Bílé páže až po ramena ponořila do vody.

Hledala provazec. A ve vodě zrcadlil se její sličný, do tmava zardělý obličej i s lekknínem ve vlasech. Inženýr se díval, díval — až ústa, nevěda, pootevřel. Vodní panna! vodní panna! opakoval v duchu. A zdálo se mu, že její oči, jak se na vodě zrcadlily, po něm se otáčejí s vábivým úsměvem.

„Není voda chladná?“ zeptal se.

„Není, po bouřce je teplejší, nežli vzduch!“ zasmála se Anča.

„Teď!“ šeptal Moravec těžce oddychuje. Měkota táhl, voda se zkalila.

„Nahmatal jsem hlavu!“ Moravec rukama cosi lovil ve hlubině, zrudl, voda se mu nabírala do úst. „Prokletý! — jenom nepovolit! Vzepřel se mezi kořeny!“ Ani nekoktal rozčilením. „Teď! teď! — jenom táhnout!“ Provazec se napjal. Měkota otočil konec kolem hladké osykové snětí a táhl vší silou, zabořiv paty do vlhké hlíny. „Bestie! nejde!“ klel Moravec prskaje.

Inženýr bezděky chopil se provazce, aby pomohl.

„Povolte!“ kázal Moravec. „Takhle ho nedostaneme!“

„Hákem! hákem!“ kdosi za nimi poradil. Nahoře na valu seděl hubený mužíček, hubený, v bělavé kazajce, s účastenstvím pozoruje lov. „Hákem za žábry!“ Byl zádušlivý, při každém rychlejším pohybu se dusil a lapal dech. Ale neodolal, sklouzl k vodě, hotov pomáhat radou i rukama. Zase napjat provazec, nenadálý pomocník hákem hledal ve hlubině. Ale sumci nechtělo se ven, bylo vidět, jak u dna zvířil bahno. Měkotovi perlil se pot na čele.

„Chlap je to řádný — chm, chm — do centnýře nebude mnoho scházet.“

„Živého nedostaneme, ne!“ usoudil Moravec. „Počkejte, utopím ho!“

Sebral na břehu silný prut a zase už ležel nad hlubinou a rukama pod vodou pracoval. „Zatáhněte! — tak! a teď držte! počkej bestie!“ Patrně s něčím ve hloubce zápolil. Voda vířila, kal se zvedal, dužnaté kořeny puškvorce vyrvané ze dna plovaly k povrchu. Moravec v jeden okamžik stržen neviditelnou silou bokem se pohroužil, ale neustal, funě a vodu prskaje. „Počkej! počkej, bratříčku“ — přerývaně hovořil „ještě po druhé straně — tak! — podložíme ti žábry, utopíš se, bratříčku, utopíš, a pak už si s tebou pomůžeme!“ Bubliny valily se z hloubky. Moravec hotov, spocen a udýchán, vyšplhal se na břeh. Smál se chrochtavě vítězným, nelidským smíchem.

A tu s hořejška rozlehl se zvučný hlas.

Zprvu nechápal inženýr ani smyslu vět nepřetržitým proudem tryskajících. Jediné slovo pochytil, které se opakovalo: „Hastrmani!“ a zase: „Prokletí hastrmani!“

Na valu stála letitá, zdravě červená panímáma, s hedvábným šátkem na hlavě, ruce opřela o plné kyčle. Oči jí blýskaly a podbradek se třásl.

„Ale počkej, Tobiáši, miláčku, tobě přijde ta šupina draho!“

Rozuměl už pan inženýr a všiml si, jak se ochotný pomocník v bělavé kazajce schoulil a skrčil pokorně, až byl z něho uzlíček. I druzí užasle se obrátili. Anča vyskočila z vody, otřásla se a sukýnku počala ždímat.

Měkota podrbal se na zádech a rozpačitě omlouval se: „My nic, panímaminko,

— my jen tuhle — chm, chm — sumečka — Moravec ho utopil.“

Moravec se ušklíbl.

Panímáma nahoře hlavou potřásla. „Také pěkný hoch! hastrman! rybu utopí! ale já tobě, ty Moravče, miláčku, rybník vypálím! Jenom se mi toulej okolo mlýna a pod splavem provázky klaď! A tuhle kdo mi ze slupy úhoře vylovil? No, počkej! já si dám pozor a kdybys byl desetkrát hastrmanem, já jsem Terezie Vozábová, mlynářka z Jezeřan, pamatuj si, miláčku! A tobě, muži Tobiáši, také přitáhnu provaz, abys netoulal se mi s mokrými kamarády. Mlýn necháš jít na prázdno a šplouchāš se ve vodě — to já, miláčku, trpět nebudu. A teď pojď — domů! Já chci s Marjánkou do města na velkou.“

Paní Terezie Vozábová se představila a vstupní svůj proslov odříkala s velikou vervou a s rozhodným úspěchem. Aspoň lovci na břehu zkrotli, a mužíček v bělavé kazajce poslušně škrabal se nahoru zadýchávaje se.

Panimáma těkavé oči obrátila na inženýra — ještě podpírala boky a ještě podbradek se jí třásl. Pohledem docela srozumitelně se ptala:

„A kdo jsi ty? také hastrman? Však já ti, miláčku —!“

Inženýr Vladivoj Vejvoda představil se. Lehounko se uklonila. „Já jsem — však už jste slyšel, pane inženýre — tadyhle toho — Tobiáše žena, mlynářka z Jezeřan. A vy jste od těch, co vyměřují Labe? Povídá se, že náš mlýn strhnou — je to pravda?“

Vejvoda s úsměvem pokrčil rameny. Mlynářku však otázka velmi zajímala, nejevila žádné chuti touto odpovědí se spokojit.

„Poslyšte, pane inženýre,“ pokračovala sladce; „pojďte, ukažte mi, kudy Labe půjde, ano? Budete tak laskav? To víte, jsem tady ve mlýně zrozená jako vrba nad vodou — a teď by mi kola na suchu nechali? Prosím vás, miláčku! — A tihle,“ — okázala rukou, „to jsou hastrmani. Můj Tobiáš je taky hastrman, ale já ho držím na uzdě!“

Mnoho suggestivního kouzla bylo v živém rytmickém spádu zvonivého hlasu.

„Tobiáše držím na uzdě —“ a Vladivoje Vejvodu vzala pod pažím — „pro rybí šupinu na mlýn by zapomněl. Ale pojďte, prosím, miláčku, pane inženýre!“ A inženýr šel — nebylo vyhnutí, panímáma jej vedla. Jen hlavu otočil — viděl u vody Anču — sukýnku držela v rukou a dívala se za ním. A bylo mu líto, že nemůže zůstat u ní.

„Pane inženýre! — pane inženýre! — miláčku! —“ mlynářka hovořila, rukou ukazujíc v pravo i v levo, „tudy jde Labe, tudy před lety za veliké povodně běželo — až tamhle po les dosahují jarní záplavy, kolem dokola jediné moře bývá, jenom pole na starém zámku vyčnívá z potopy — a tuhle už je mlýn!“

Na úzkém postranním rameně labském olšemi zastíněn stál neveliký mlýn jednopatrový, obílený, s červenou střechou. Hejno holubů kroužilo nad ním.

„A tak, pane inženýre, miláčku, řekněte, půjde tudy labský průplav?“ vyzvídala mlynářka. „Nikomu to nepovím, nebojte se — ale ráda bych věděla. A proto, že mám dceru Marjánku, děvče jako květ, na vdaní zrovna, a nevím teď, kterak, miláčku, s onou regulací bude — zůstane-li náš mlýn, anebo rozboří-li ho. Nerada bych, aby mlýn přišel z rodiny, to víte, prapradědeček jej vystavěl — vyhledala bych Marjánce hodného ženicha, aby se přiženil k nám, jako můj muž, Tobiáš, se přiženil — ale půjde-li tu průplav a mlýn bude zrušen — nu, děj se vůle boží — ať se Marjánka provdá raději jinam, třeba na potok, kde by měla pokoj.“

Mlynářka na okamžik se zamlčela. „Co myslíte, miláčku, pane inženýre?“ prosebně s otázkou pohledla k Vejvodovi.

Mladý muž velmi rozvážně zakýval hlavou a odpověděl jakýmsi pythickým proroctvím, že dojista může být slečna dcera v rodném mlýně klidna a spokojena, že však není pražádné příčiny, proč by nemohla také jinde najít štěstí.

„Víďte?“ přisvědčila panímáma, „vždyť Marjánka je tak hodná! Jistě, že si trochu štěstí zaslouží. A tamhle jde! Marjánko! Vidíte? Ale prominout jí musíte, drobet je ostýchavá, chudinka, mezi lidi nepřijde, jen tady mezi hastrmany.“

Podle Labe pěšinou kráčela dívka štíhlá, vysoká, s kloboukem slaměným na hlavě, v lehounké halence, jejíž široké rukávy se třepetaly.

„Což? řekněte miláčku, není jako andílek?“ šeptala blažená matka.

Inženýr pozdravil.

Dívka stanula a udiveně velikýma modrýma očima zadívala se na neznámého. Byla sličná, jemných aristokratických rysů, ale smutek nějaký ležel jí v očích i v úsměvu, s nímž opětovala poklonu panu inženýrovi, když jej matka představila.

„Pan inženýr vyměřuje, kudy Labe půjde — víš, Marjánko, miláčku, bude tak laskav, poví nám kudy a, bude-li možno, i přimluví se, aby náš mlýn regulace minula.“ Naklonivši se Marjánce k oušku

pošeptala jí: „Buď k němu hezky přívětivá, to víš: pan inženýr!"

Dceruška dívala se na hosta trochu ostýchavě zpod dlouhých řas a pomalu jí v bledé tvářičky sběhla se krev. Zarděla se — a byla rozkošná ve svém zmatku.

„Tamhle k zátočině vede vydří stopa!" promluvil najednou pan otec, na kterého zapomněli, že také za nimi jde. „Čerstvá stopa — teď z rána tu asi byla!" rozčiloval se, hotov běžet už už za vydrou, všecek ještě udýchán, jak pospíchal, aby panímámě cestou postačil.

Panímáma ohledla se přes rameno. „Nech vydru, nech, miláčku! Máme tu pana inženýra."

Inženýr resignovaně řekl si v duchu: „Bůh s tebou, Vladivoji! Kam se šineš?"

Ve mlýně pohoštěn byl jako princ, k obědu jej panímáma pozvala. A všechno musil prohlédnout. „Pěkný mlýn, pěkný!" pochvaloval.

„A živný! tuze živný!" vyhrkla panímáma, „z daleka sem jezdí sedláci, cesta se netrhne — ještě kdyby zátopy nás netrápily." O turbině se rozhovořila, kterou chce postavit místo starého složení, a byla potěšena, že pan inženýr trochu tomu rozumí. Kdyby tak poradit chtěl! Ona sama ženská mnoho nesvede, a Tobiáš jen po rybách a po lovu — hastrman! Už pode mlýnem jistě na vydru líčí. A na mně všechna starost leží!" postěžovala si panímáma. „Na všechno musím myslit — já, ženská! Ale přece Marjánka má dvacet tisíc v záložně a mlýn je čistý bez dluhů. Škoda by ho bylo! Kdyby tak rozumný hospodář jej do ruky dostal —"

Ani nevěděl Vladivoj Vejvoda, jak mu den uběhl. Cosi milého tu vanulo ve starosvětských čistých pokojích nadýchaných resedou a levandulí — jako vzpomínka na domov, na dětství, zdálo se mu. Otevřenými dveřmi voněla žitná mouka. A ticho — jenom na české mlýnici mleli i dnes v neděli troškaři, baráčníci nějací, amerikán odpočíval.

„Jdi, doprovoď pana inženýra!" řekla panímáma dcerušce, když se odpoledne host k návratu chystal. „Musím ke mlečům dohlédnout, kola se zastavila, podívám se, co se stalo. Ale vy přijdete zas, miláčku, pane inženýre? Nezapomenete na nás? Víte, tu čáru, kudy Labe poteče, drobet zahnete, aby se našemu mlýnu vyhnulo — ano? hihihi!" zasmála se, chytře mžourajíc očima.

Inženýr slíbil, že přijde, opravdu líbilo se mu tady. Oběd byl znamenitý, panímáma přívětiva, a dceruška —

Šla ho doprovodit. Tak vážnou nějak se zdála, starší, nežli byla. Ostýchavost její pominula, s důvěrou obracela se k inženýrovi, jako ke zkušenějšímu a rozumnějšímu, než byla sama. Což ona! — posteskla si — nikam nepřijde, světa nezná. Jen tady nad vodou! A je tu smutno na samotě, ty zimní večery, kdy se zdá, že mlýn docela zapadl do nekonečné tmy — a zase mlhy, šedivé mlhy, a jarní povodně, kdy rozpěněný proud šumí vrážeje do zdí, a němé strašidelné noci plné podivných stínů bloudících kolem břehů, ohníčky na ostrově, houkání plavců, když vory nad jezem zarazí.

„Ach, smutno je tady, pane inženýre!"

(Pokračování.)

STANISLAV ZIMA:

PRVNÍ MÉ VERŠE.

Pan učitel si otřel okuláry,
jež obyčejně na čele jen nosil,
kůžičkou měkkou, usadil se v křesle
a lahodným svým barytonem četl,
jak čítal pašije na velký Pátek,
mé první verše!...

Opsal jsem je čistě
a hojně metafor jsem do nich vložil,
tak jako přecpávala stará Nána
šiškami neuprosně naše husy,
když blížilo se zlaté posvícení!...

Rým dobře zvonil!... Vždyť jsem celý měsíc
ty verše za mlýnem si deklamoval,
piloval, brousil...

Opěval jsem ráno,
veselé ráno na vsi zastrčené,
kam z jara naleznou si stezku pouze
veliké slunce, drobní zpěvní ptáci,
kde husté doubravy jsou, šťavné louky,
v nichž brouzdají se dlouhonozí čápi,
v rákosí rybník, u něhož prý kdysi
sedával vodník v zelenavé bundě,

a mokré, zelené si vlasy česal!...
Babičky naše ještě vídaly ho...
Pak přišel Sas, od obce koupil rybník,
postavil černou přádelnu a komín,
jenž hází saze na louky a stráně,
a spálil les.... A vodník zmizel rázem
i z pohádek, i se zelené hráze....

Takové pěkné opěval jsem ráno;
vše bylo tu: červánky, slunce, rosa,
na drahách stádo skotu, na příkopě
poklasný s holí, hlídač se psem v boudě...

Takové ráno, jež jak kytka voní,
a jež zaplatí řádně hospodskému
pan professor a bledá dáma z Prahy,
ač jakživi krás jeho neuvidí
v peřinách teplých, za záclonou hustou...

Pan učitel už dočet posléz báseň....
Šňup, pousmál se na mne dobrodušně
a zadíval se otevřeným oknem
v korunu staré rozložité lípy...
Rozkvetla včera, zatopila náves
i jizbu sladkou uspávavou vůní...
Nedělní líné odpoledne smálo
se s blankytu, list ani nezachvěl se,
a slunce hořelo jak velká výheň,
a Kunětická hora v pravo, v dálce,
jak Hefaistos pod výhní spala klidně...

Já čekal s touhou, starý pán kdy vstane...
Teď dopil džbánek, dlouhým, táhlým douškem;
v kuchyni dneska drobet přesolili
mu pečínku!... hm! pochutnal si přece!
A mlčky zase zadíval se v lípu....

Můj bože! co v té staré lípě hledá?

Ji viděl kvést už takhle třicet roků,
ji viděl vždycky zelenat se s jara,
sedával pod ní večer se sousedy...
Někdy pan správce i pan farář přišli...
Ze západu sem vanul vlažný větřík,
a děvčata na návsi, na zahrádkách
zpívala písně dlouho do půlnoci....
Tam staří páni klidně hovořili
o žitu, kterak slibně vymetalo,
o jabloních, jak pozdě letos kvetly,
o křtinách, o pohřbech a o veselkách,
o paní kněžně, jak rozpráví ráda
i u tabule česky s kavalíry...
A časem o válkách a o Radeckém
a Benedeku, ač ti slavní páni
už dávno shnili, a snad jejich vavřín,
věc křehká, zpropadeně choulostivá,
už taky shnil....

A dosud ticho!... Čekám!..
Pan učitel sňal zvolna brejle s čela,
vzal šňupeček a o lenošku měkkou
si opřel týl a opět zbloudil okem
— po třetí dneska! — do zelené lípy...

Co, šlaka, chce tam uviděti dneska?

Mne bolely už nohy!... Usedl jsem
a uvažoval: ubohého kmeta
dojala asi struna mojí lýry,
a snad — mám věřit? — galantní ten konec
s mou černovláskou, jež má černé oči,
takové chytré, kouzelnické oči,
takové černé oči rusalčiny....?

No, rusalky snad mají černé oči?
Po chvíli vytkne mi ty černé oči
pan učitel!... Já vím, že jistě vytkne!
Ba, vysměje se!!... Rusalka a oči
vesnické dívky!!... Nejapně jsi, hochu,
lichotil.... Vidíš?... Ale potkal vskutku
pan učitel kdys rusalku?... Ať řekne!...
Snad jenom mistr Erben uviděl ji
a Čelakovský!...

Oknem přilét motýl!
Pan učitel sní, ani nevidí ho!...
Snad myšlenkami zašel ve své mládí,
veselé mládí v mlžné dálce!... Zahléd
tam také malé okno na záhrobci,
ukryté do fáborů svěží révy.
Snad z okénka se také na dvůr dívá
hezoučká dívčí kadeřavá hlava
a takové dvě dobré, věrné oči?
Hoch pod okýnkem její ruce tiskne,
a šeptají si.... Chvílemi, když měsíc
se schová letmo za perutý mráček,
na jeho ústa spadnou její rety
a jsou tak sladky a tak omamují!...

Ubohý stařec sní!

A vstanu tiše,
a po špičkách se k jeho křeslu kradu!...
Můj verš ho dojal! Zvítězil jsem!

Klidně,
a spánkem zdravých lidí, najedených
pečinkou mladou, knedlíčkem a zelím,
pan učitel spal ve svém měkkém křesle,
a jeho laloušek a jeho čelo
se mastně leskly....

BOH. BAUŠE:

PODOBA ZVÍŘECÍ VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ.

Nevíme, je-li výtvarnictví nejstarší z lidských umění, zachovaly se však na štěstí stopy jeho v trvalém tvrdém materiálu, ve skalách, kovech, kostech z doby předhistorické, zajímavé kresby v jeskyních jižní Francie a Švýcar (jeskyně Medelaine, Georg d'Enfer a jinde), jež pocházejí od národů bezejmenných, neznámých, doby kamenné, současníků diluviálního soba a mamuta. Zajímavé jednoduché silhouetty mamuta a soba, do úlomků parohů sobích ostrou hranou pazourkovou vryté, jež při své starobylosti — při mírném odhadu aspoň 50.000 let — překvapují svou realistickou věrností. Na kresbách těch (reprodukce jejich přešly do všech příruček) neschází ani jistý švih pohybu; zvláštností jejich jest, že zvířatům scházejí nohy. Předhistorický umělec nemohl tyto u zvířat ve vysoké trávě se pasoucích viděti: — vynechal je prostě. Podávaliť výtvarníci doby ledové věrně, jen co viděli. Není tu žádné stylisace, přídatků, symbolismu, nestvůr mythologických, jaké národové v pozdějším vývoji si vymýšleli.

Pěstování umění ostatně nepostupovalo všude stejně. Jako jsou podnes kmeny beze vší umělosti, tak i v pozdějších mladších periodách doby kamenné ni bronzové nenaleza se již žádných kreseb zvířat. Až teprve později u národů primitivních, jako jsou podnes kmeny eskymácké, probouzí se opět schopnost kresličská, jevící se v okrasných čarách a ornamentu na nádobách hliněných.

Když pak postupem času ve výtvarnictví opět se objevují podoby zvířat, mají zcela jiný ráz. Ethnografická musea ukazují nám v hojném výběru karakter různých národů ve výrobcích, jak tito ve výzdobě vyjadřovali své myšlenky a názory odchylujíce se již od tvaru přirozeného. Pohleďme jen na výrobky kmenů Indianských, i tak vysoce pokročilých, jako byli staří Mexikané: za ozdoby sloužily všude ohyzdné nestvůry, strašidelné masky, příšery dost uměle pracované, nikdy však přirozených tvarů zvířecích.

V prvotním životě národů zvíře hrálo zcela jinou úlohu nežli dnes. Mohutní tvorové obklopovali člověka prvotního, kteří, i když přemáhal je lstí a umělou zbraní, budili v něm hrůzu, udivení, odpor, bázeň, ale někdy i sympathii a lásku. V boji s divokými zvířaty zbystřil své smysly, zocelil své svaly, stal se vynalézavým. Když poznával zvyky zvířat, nemohl se zbaviti pocitu, který podnes v dětské mysli se jeví — strachu — a následkem toho i úcty a uctívání spolutvorů povahy duševní namnoze tajemné. Kultus zvířat a zvěrobožstev od pravěku po dnešní zbytky národů přírodních po vší zemi rozšířený, jest cit všelidský: strach vzbuzovalo původně v člověku vše, co zdálo se mu mocnější, škodné a neznámé: dravá zvířata, rozkacené živly, zatmění slunce, komety a pod. Proti mnohým zjevům člověk cítil se bezmocným, a tak zvlášť pomsta a zášť duší zemřelých, démonů, dziadů, božstev jej děsila.

Duši představoval si člověk prvotní vždy hmotnou; můžeť býti chycena, vyssáta, zničena; vězí v krvi, v kostech, v dechu a nabývá určité podoby: tu hada, ptáka neb jiného zvířete. Duše zemřelých se stěhují buď do jiných těl lidských (Indiani a černoši mají za to, že do novorozeňat), obecnější jest však víra, že do těl zvířecích (u Mongolů, Arabů, černochů, Malajců a j.)

Názor stěhování duší do těl zvířecích stal se hlavním pramenem kultu zvířat. V každém z přírodních náboženství podržují bohové schopnost proměniti se ve zvířata; tak Zeus, Odin, čínský Drak, indianský Velký Duch. V bájesloví podržují bozi, démoni i čarodějové moc nejen sebe, ale i jiné lidi proměniti ve zvířata; buď ze zlomyslnosti, pomsty, z trestu, ze soustrasti neb i za odměnu.

Mythologie není ovšem ještě žádným náboženstvím, nýbrž jen jeho fantasticky poetická předchůdkyně. Co jest božského, se tu naturalisuje a nabývá lidské podoby, přírodě samé se dává podoba lidská a božstev. V prvotní době nemohlo býti řeči o vědeckém pojímání věcí našeho názoru moderního. Vše podlehá anthropomorfismu. Pocity lidského nitra vnášejí se v mládí národů jako u jednotlivce do přírody, vše oživuje se animisticky.

Zářící bůh slunce vystupuje na svém plamenném voze denně z moře, projíždí klenbou nebeskou a mizí s večerem opět v moři. Vyšší božstva obývají temena hor v čistém étheru, nižší božstva vězí v zemi, poli, louce, ve stromech, ve vodě. Po duze sjíždí poselkyně bohů Iris. Z pole, lesů, hor kynuly člověku výtvory jeho vlastní fantasie, náměty pro poesii a výtvarné umění zajisté nevyčerpatelné a vděčné, pro

hlubší objektivní poznání přírody však nevhodné.

Poněvadž všechny tyto výtvory fantasie lidské, bozi, polobozi, zvěrobožstva mají vznik v cítění lidském, nestačila k vyjádření jich pouhá podoba zvířecí přirozená, nýbrž sáhlo umění výtvarné k symbolismu pomocí různých přídatků, podob složených, zvěročlověka neb zvířete a několika podob zkombinovaných.

V britském museu neb assyrské části Louvru můžeme viděti ony památné zbytky assyrského a egyptského umění, s onou karakteristickou ztuhlostí postav, kde pravdivost podřízena byla výrazu určitých pojmů.

Veliká symbolická zvířata s lidskou vousatou hlavou, s pozdviženýma křídloma na lvích neb býčích mohutných tělech (z doby as 900 let před Kristem), v neobyčejně zdařilém a živém podání, provedená s podivuhodnou technikou v kameně, přečkala věky.

Bohové egyptští na znamenitých zříceninách od šedého pravěku dosud vážně shlížejí na rychle se střídající pokolení lidská. Části zvířecí, symbolisující jisté vlastnosti podob lidských, jsou s obdivuhodnou dokonalostí provedeny: bůh Ammon má hlavu beraní, bůh slunce, Re, hlavu krahujce, Thothovi sedí na tenkém krku hlava ibise, Anubis obmyšlen hlavou psí. Na lidské hlavě Isidině nacházejí se rohy a uši kravské, bohyně Neith má hlavu lvice, Athor hlavu kravskou. Známé sfingy s hlavou lidskou končí tělem lvím.

Vykopaniny ve Starém Babyloně, staré písemné památky Babyloňanů a Assyrů, současné neb i starší vzniku bible, jak je Angličané a v době novější Němci objevili a klínové jejich písmo rozluštili, rozšířily mnohé světlo nejen v otázkách archaeologie, ale i zoologie. Tak zejména ve zvířeti Réém, v bibli častěji jmenován, poznán dle nápisů klínových divoký býk (Bos urus) zubru příbuzný.*) Vykopaniny seznámily nás též s báječným zvířetem **drakem babylonským**, již v bibli uváděným. „S krkem daleko ku předu vztyčeným, zrakem jed sršícím kráčí nestvůra s dvojjazyčnou podlouhlou hlavou, tělo majíc šupinami kryto a vlekouc za sebou vlnitý ocas. Na předních nohách má však drápy pardalí a zadní ozbrojeny jsou obrovskými spáry ptačími; na hlavě přímé rohy a na konci ocasu bodec škorpiona.“

Obrazotvornost lidská tvořila si takto smíšené a smyšlené tvory ze svých mythologických názorů; výtvarný umělec měl naznačiti plasticky, že duše lidská se stěhuje do jednoho neb druhého zvířete a naopak. Pouhou přirozenou podobou zvířete nebylo možno naznačiti duši zvěrobožstva v něm sídlící; bylo třeba rozmanitých přídatků, symbolů, attributů, částí různorodých tvorů — byť to i odporovalo vší anatomické možnosti stavby živoucích tvorů.

Tak vznikla **chiméra**, nestvůra s přídou lva, středním tělem kozy a zadkem draka; tuto přemohl **Bellerophon**, jemuž propůjčila Minerva **okřídleného** koně mus, podivuhodného **Pegasa**, naučivši ho zároveň používání **uzdy**, což mnohým básníkům, na Pegasa dnes usedávajícím, zůstává tajno.

Tak vznikl **Nirgal**, egyptská sfinga s tělem lvím, hlavou lidskou, jež dostala se z Babylonu do Persie, neb z Indie do Egypta. Semité měli svou Kozorybu, Mexikáné hadího ptáka.

V surově divokém zjevu **Kentaurů**, polo lidí, polo koní, jež tak rádi umělci řečtí i římští zobrazovali, leží as temná upomínka na první jezdce, kteří odněkud z Asie ve starověku na bujných koních vpadli do zemí evropských, kde dosud jízdný kůň byl neznám. Podobně předkolumbovým Peruanům jezdci španělští zdáli se býti jednotnou bytostí, jezdec s koněm. (Dokončení.)

*) Srov. spis: Friedrich Delitsch: Babel und Bibel.

V. FREYN:

CO POVÍDAL STAŘEČEK LOULŮ O JARUŠCE.

Malé městečko, uložené pod táhlými, zamodralými pahorky, koupalo se v teplém, plném jasu slunce, schylujícího se k západu.

Na temném pozadí smrčin nakreslily se kontury domů a domečků, jimi proložily se stíny stříšek, komínů, všelijakých lomenic a podivných vikýřů, a vyvstaly kouty dvorků a drobných pavláček s velikým oním výkladem dětského prádla a peřin, kterým pestřil se celý obrázek města, nabývaje veselého i sousedského rázu nehledané intimnosti.

Pod dlouhým kopcem v pravo vybíhalo k nebi štíhle několik komínů továren, a jejich šedý, řídký dým dlouhými proužky vlekl se k severu, ztráceje se až tam někde v horách, které v bělomodré dálce slabounce se rýsovaly, schovávajíce se v lehké, bílé mlze.

Před plotem zahrádky, položené na malém pahorku, seděl mladší muž. Hleděl na městečko k jihu protáhlé a prohlížel si domek za domkem.

Všechno zde bylo mu známé. Znal ty stříšky červené i černé, tu vysokou a podivnou zvonici pod lipami uprostřed města, mnohohranné, křivé náměstí, k jedné straně snížené a tak vlídné svou prostotou a skrovností — všechno znal — ale už několik let neviděl tento kraj a cítil nyní živě milý dojem jeho tichého nevtíravého půvabu.

„Stále totéž,“ zašeptal si — „ale ticho je tu svaté,“ dodal uspokojivě — a znova zadíval se v dáli.

Podzim sezlatil koruny ořechů, a nízká stráň zbarvila se všemi odstíny červeně a žluti, diskretně prokládána zelení nyní už skrovnou — a vrcholky řídkých javorů, jemně zažloutlé, jasně se odrážely od šťavnatých barev křovisek pod nimi. A tam dole u lesa bleďounké břízky, v několika skupinách rozhozené, stydlivě choulily se k sobě — vítr už hrubě odházel jejich svěží, ladný šat, na který byly z jara tak pyšny.

Slunce vše líbalo, zlatilo a hřálo měkce, a modré stíny jen pomalinku a jako bázlivě začaly zahalovat dolíky a příkopy mezi rolemi pod stráněmi.

Muž na výsluní před plotem zahrádky zkřížil nohy a ruku podepřel o hůl. Dlouze pohleděl dolů, pozorně a vnímavě — a jako vždy, když vracíme se po letech v místa svých minulých dnů, i nyní přišla otázka, kam a jak ulétl čas od chvil, kdy naposled se díval na toto útulné městečko, pod kopcem přikrčené. — Co všechno se stalo, a jak mnoho se změnilo. Pět, šest roků — a co snů vyprchalo, co záměrů bylo zosnováno, uskutečněno i ztroskotáno — a jak divně život vše upravil, tak jinak, zcela jinak, než kreslila si mladá mysl ve svých bílých obrázcích budoucna. A jak málo splnilo se z toho všeho, co vytýčil si v přáních a touhách své duše. Kus světa proběhl, s neklidem a s vervou tak, jak diktovala energie mládí, za svými jasnými city šel — vše mu bylo malé, úzké, cizích světů pro svůj rozmach potřeboval — a jaká silná, veliká ždání prochvívala jeho duší, jaké touhy tryskaly v srdci na té velké, strmé cestě za úspěchem. A jak bylo všechno tvrdé. Jak málo radostí přineslo vše, co bylo vyzískáno, a jak často zklamání zvedlo k němu svoji bledou, smutnou tvář právě tam, kde domníval se zachytit jasný úsměv štěstí. A neklid a chvat, vynucovány silným bojem života, duši vysilovaly — ale nezachvacovaly, a i když stával na vrcholcích vytoužených, cítil studeno a chlad. Ve velikém vzrušení svých sil cítil prázdno čišet ze všeho, co při úspěchu před ním se sklánělo — a cizím, hluchým dojmem působilo i, co praveno bývalo cizím světem tehdy, když měla mu dána býti povzbuzení, nebo naznačena účast. A pak nespokojenost, dojem velké nedokonalosti a často i trpkost prosytily duši — a v těch chvílích tím jasněji vystával pocit, že všemu schází cos teplého, co by prohřálo, zjemnilo, zmírnilo — co by rozradostnilo, něco jasného, co dovedlo by prozářit i chlad i zklamání zlatými paprsky tepla a co by dovedlo ohladit hrany — ach, jak těžko říci — —

V tom ozvaly se vzadu pomalé, šouravé kroky — a pojednou se zastavily. Mladý muž se obrátil — před ním stál stařík, trochu nahrbený a útlý, všecek jakoby do sebe přitisknutý, s lokty přimknutými k bokům a s rukama v dlaně složenýma. Jeho tvář, zčervenalá a pěkná jako jablíčko, mile se umívala ve sterých vráskách, jemných jako pavučiny, a modré oči trochu zamhouraly ve svitu slunce, nabývajíce tak čtveračivého výrazu. Malý, kulatý kloboucek, až po uši stažený, zakrýval jeho čelo, a za uchem vyběhl z pod klobouku v nestřežené chvíli pramének dlouhých, řídkých vlasů, a nyní volně a pomalu vlál v mírném vánku po straně dědečkovy hlavy. Černý šátek s červenými kvítky kol žilnatého, starého krku otočený, byl svázán v uzel, a jeho dlouhé konce visely až hluboko po modrém kabátu. Dědečkovy prsty si jimi zahrály.

„To nám dal Pámbíček pohodu,“ ozval se pojednou vláčným, měkce barveným tónem a sešpulil své tenké, malé rty. Pátravě zadíval se do tváří mladého muže.

Tento pohleděl do očí dědečkových, jako by se snažil v paměti nalézti, kdo tento starý mužík je — a pak prostě a trochu s úsměvem jen řekl:

„Pěkně je dnes — opravdu.“

Stařeček spokojeně pokývl a přešlápl s nohy na nohu. A něco si zabručel.

Chvíli bylo ticho. — Pohled mladého muže se svezl s malé postavy staroušovy zase v kraj; „nějaký dobráček děda,“ řekl si s úsměvem, „pokládá za povinnost, mne zde pobavit“ —; ale nějak to vázlo — —

V tom stařeček znovu přešloupl s nohy na nohu. Trochu se naklonil a důvěrným, dobráckým hlasem se zeptal:

„Zda-li pak si někdy ještě vzpomenou na Jarušku, pane doktor?“

Něco jako překvapení i úsměv objevilo se na tváři mladého muže, a když rychle zvedl oči k stařečkovi, byla v nich otázka.

„Na Jarušku?“ řekl.

„Bať — Bóžínku — na Chválovu, učítelovu, v tamhle tom zeleném domě — vždyť vedí — —“ — dědeček rychle, tiše a s uctivou důtklivostí drmolil slova v bezzubých dásních, spěchem trochu šeplaje. Jeho oči se široce rozevřely.

Mladý muž se vlídně zasmál; teprv nyní pozorně se zahleděl na staříka a pak pomalu řekl:

„I vzpomenu, dědečku — také si vzpomenu —“

„Jak jí nosívali kytičky z lesa a ze zahrádky — vedí? a na večer spolu chodívali až tamhle na paseky“ — dědeček šeptavým, mírným hlasem se rozpovídal — a pojednou, jako by tajemně, hledě stranou na mladého muže, dodal skromně:

„— ta se chudák naplakala potom —“

„Cože?“ zeptal se mladý muž nyní se zřejmým překvapením.

„Ó Bóžínku, ta se naplakala, ta se nanaříkala,“ stařeček pokračoval svým nezměněným, trhaným tónem — „i ta se nalamentovala — když ona jich čekala, že se vrátějí — a oni už nikdy nepřijeli.“

Dědeček si odkašlal.

Výraz překvapení zapudil úsměv s tváře mladého muže; vysokým, živým hlasem rychle řekl:

„A jak tohle všechno víte, dědečku?“

„I Bóžínku! Jak pak bych nevěděl,“ dlouze protáhl stařeček, „vždyť jsem bydlil v tom domě dole, v přízemku — já jsem přece Loula, starý Loula — nepamatujou se? — no a to vedí — pan učitel, on byl přísný — kde pak, vidět slzičku, to by bylo zle — a tak Jaruška, když jí bylo smutno, seběhla ke mně, do světničky — no a tam si poplakala od srdíčka — a bylo mně jí líto — no — taková mladá a pěkňoučká — však vedí, pane doktor —“

Mladý muž tiše hleděl na červený květ šátku na dědově kabátu — a při prostém vyličování stařečkově vyhoupla se před ním pojednou dívčí hlavička s velkýma, jiskrnýma očima a oddaným úsměvem v malých rtech i v důlcích bílých líček — „seifertovská hlavička“, vzpomněl si náhle, že jí říkával — a i nyní si to potvrdil „ano, jako na obrázku“ — a bylo mu pojednou milo, slyšet o tom děcku smavých očí —

„Tak ona k Vám Jaruška chodívala, dědečku?“ pobídl otázkou staříka.

„No, Bóžínku — jak měla něco na srdci, to vždycky přiběhla — a svěřovala se mně — i svěřovala, bať že!“ mírnou chloubou ve hlase zdůrazňoval stařík svá slova — „a když tenkrát naposled odjeli, pane doktor, tak povídala: dědečku, dívejte se, prosím Vás, dobře, a jak ho uvidíte, tak mně řekněte — vedí, já se tak dívám tím oknem po naší ulici a pozoruji, co se děje — no tak povídala — dívejte se, on jel na vojnu — jako narukovat ke cvičení, a slíbil, že sem přijede — tak jak uvidíte vojáka v červené čepici, tak to bude on —“

„No, jaká pomoc, nepřijel nikdo —“ stařeček za okamžik pokračoval, „ale ona chuděrka beruška dlouho čekala — a slzičky jako hrášky se jí koulely po tvářičkách, když jsem jí říkával, aby se z toho už probrala — no to vedí — bolelo ji to — a ona byla hodná —“

„Hodná — pravda, že hodná,“ mladý muž přisvědčil hluboce.

„Ale hodná — pane doktor — a dobrého srdce — zlatá dobračka je Jaruška — jak něco uvařila dobrého, už k nám dolů kousek přinesla v ubrousku bílém — a takovou růžovou velikou zástěru nosila — jako z dragantu bývala — no vždyť vedí — když těma bílýma prstíčkama něco dělala — no, jsem dědek — ale radost bylo, na ni pohledět —“

„No a vidíte, dědečku — Jaruška se dobře vdala, má hodného muže, dcerušku — —“

„I vdala, Bóžínku — bať že vdala — no ale to vedí — když ono přeci už to jenom není to, a dušička byla dlouho smutná — ó, Bóže, ta byla smutná —“

„A snad je šťastnější, než by byla nyní se mnou, dědečku — já jsem si ji tenkrát vzít nemohl — snad byste mně neporozuměl —“

„Ale, Bóžinku — vždyť já, pane doktor, ne snad, že bych něco jako vyčítal — to já bych se neopovážil — já jen chtěl povědět, jak jich měla ráda, — ale tůze ráda — a tak dobrou duši aby hledal s lucernou, zvlášť mezi ženskými — no vždyť vedí — jsou učený pán. —“

Stařeček se odmlčel. S vlídným úsměvem hleděl s výše na hlavu mladého muže a v jeho očích zářilo teplo dobroty a světlo prostého, přímého rozumu, zbystřeného zkušeností života. Slabounce pokývl hlavou a podepřel se stranou o hůl.

Mladý muž mlčky hleděl k horám. — V této chvíli ani ještě neuvažoval hlouběji

o tom, co právě slyšel, a ani nechtěl v tomto okamžiku přiznati hlubší význam stařečkovu vypravování — jeho mysl cele zaujal nyní svou prostou, naivní něhou malý obrázek, který zjevil se mu na bílých obláčcích podzimní oblohy — Jaruška v pokojíčku stařečka Louly, důvěřivá, malá dívka, svěřující drobná, sladká i smutná tajemství svého malého srdce tomuto prostému starouškovi, k němuž vedl ji instinkt ženy, i bezradná a bezútěšná bolest mladé, nezkušené duše.

Stařeček znovu přešlápl — a tiše se ozval:

„Tak odpustěj, pane doktor — že jsem se osmělil — a Bůh jim dej zdraví a štěstí —"

„S Bohem, dědečku, s Bohem — rád jsem Vás slyšel. — Buďte zdráv —" mladý muž stiskl ruku stařečkovu.

Šouravé krůčky rozběhly se ulicí dolů. — Slunce se skrylo v horách, obzor zrůžověl, a nad údolím zavěsily se ve větvičkách bříz dlouhé pentle bílých mlh.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Stará paní nejela na pohřeb, do styků jejích s rodinami bratrů jejího zemřelého švakra, Gustavova tatínka, se kladl vždy stín zatajovaného utrpení její zvěčnělé sestry, Gustavovy maminky. To jsem postřehl dobře z několika vlastních jejích poznámek i z toho, co uklouzlo Maxínkovi, když tak vypravovával o strýčku Gustavovi, o němž samém mi bylo již dávno známo, že lne více k příbuzným s matčiny strany než s otcovy.

Po smrti brněnského strýce stará paní prý panu Gustavovi psala, aby po pohřbu přijel do Prahy, ale strýček prý odepsal, že mu bylo ztěžka na pohřeb vůbec se jen vydat a hned po něm že musil se vrátit k svým povinnostem. U divadla že se mu čím dál tím víc líbí a znamenitě prý mu svědčí; po churavosti nějaké již ani památky. Po strýci radovi převezme prý poručnictví vídeňský strýc, advokát, kterýž také na pohřeb přijel a s nímž pan Gustav si to již ujednal. Bude to prý beztoho jen pro forma, neboť mu ponechá svobodnou vůli, a úroky z dědečkova odkazu mu bude každého čtvrt roku pravidelně posílat.

Maxínek mi hned při tom svěřil, že se tohle ujednání babičce tuze nezamlouvalo, neboť vídeňský advokát Linhart se prý o strejčka Gustava nebude ani v nejmenším starat, jakož vůbec mu byl do té doby úplně lhostejný, a to že na jeho prospěch nebude, ale na konec prý babička řekla: jak si ustele, tak si lehne; mne se ptát neuznal za hodno, a já si nemám co vyčítat.

To, že ani na den do Prahy si nezajel, babičku prý také mrzelo. Byla by prý strejčka Gustu tuze ráda viděla a dokonce mu chtěla navrhnout, aby bydlil u ní, aby s tím divadlem si to přece ještě rozmyslil a dal se teď zapsat na českou universitu, když strýc rada umřel, a zde aby dokončil studia, „ale to by on byl již sotva udělal," prohodil Maxínek rozvážně a já jsem toto jeho mínění plně sdílel.

„Ale jednou přec jen bude muset hledět dostati se do Prahy," pravil jsem po chvíli o věci uvažuje, „vždyť snad nebude chtít zůstat německým hercem? To by mu jednou měla dát milostivá paní na uváženou, to byste jí měl říci!" vybízel jsem Maxínka.

„Já jsem to již babičce řek sám," odpověděl mi hoch, „ale babička vůbec nechce s divadlem nic mít a pořád ještě myslí, že to strejčka přejde. Ale to se mejlí!"

Musil jsem se usmát důrazu, s jakým to Maxínek pronesl, aniž bych však byl nějak méně přesvědčen o omylu staré paní, než její vnuk.

Potom neslyšel jsem o panu Gustavovi nic, až když jsem se vrátil z prázdnin.

To již bylo po svatbě Maxínkova strýčka Tóny, která slavila se počátkem srpna; strýček bydlil již s novou Maxínkovou tetičkou Bertou ve vlastním bytě, jejž jsem znal z hochova zevrubného popisu tak, jako bych v něm sám byl býval. Rozumí se, že i všechny detaily svatebního obřadu i hostiny, která byla pro Maxínka událostí nejdůležitější, jsem od něho zvěděl do všech podrobností, i to, že strýc Gusta poslal k svatbě strýci Tónovi krásné plyšové album a v něm na posledních stranách pět svých podobizen: čtyři v různých úlohách, pátou tak, jak je v životě. Maxínek mi je sice popisoval a hlavně to stále vyzvedoval, jak strýček Gusta zmohutněl,

jaké má plné tváře, ba i podbradek že prý se mu dělá, a jak mu to sluší v úloze Kosińského a jako Brackenburgovi, pak v roli nějakého selského hocha — z kterého kusu, Maxínek nevěděl — a pak v plesovém oděvu jako mladému markýzovi z nějaké francouzské prý hry, s knírkem a s monoklem v oku, na té se Maxínkovi nejlíp líbil, protože se směje na ní, až mu je vidět zuby — ale přese všechnu zevrubnost neukojil Maxínkův popis mé zvědavosti, a hoch pozoruje to, slíbil mi, že jednou požádá novou tetičku, aby mu ty podobizny na den půjčila, že mi je ukáže. Ale tento slib svůj Maxínek nevyplňoval, jakkoliv jsem se sám ještě jednou zúmyslně o podobiznách zmínil, ptaje se, v kterém městě jsou zhotoveny. Maxínek mi řekl, že v Štyrském Hradci, ale hned uvedl řeč na jiný předmět, a z toho jsem usoudil, že buď neměl odvahy u tetičky ke své prosbě, anebo že nepochodil. Přemohl jsem tedy svou zvědavost a o podobiznách i panu Gustavu samém jsem již ani nemuk.

Příštího jara nastala Maxínkovi nová důležitá událost: přibyl mu bratraneček, syn strýčka Tóny, o jehož slavných křtinách jsem dostal obšírnou zprávu, ale jinak jsem teď Maxínka mnohem řidčeji vídal než kdykoliv dřív.

Čekala mne toho roku maturita i byl jsem připoután k studiu jako dosud nikdy, a Maxínkovi patrně asi nařídila stará paní, aby mne nevyrušoval. Sám mi to nadhodil, když jsem jednou, setkav se s ním nahodou, projevil podiv, že jej teď tak málo vídám. Stoupl jsem teď ještě v jeho očích; to mi zřejmě prozrazovaly pohledy, jimiž na mně utkvíval. Byly plny účasti i plny podivu.

Když jsem mu řekl, že maturita je zkouška ze všeho, co jsme se na reálce učili, až dech se mu zatajil.

Lichotil mi ten jeho údiv a svedl mne, že jsem mu ukázal knihy, jichž všech obsah musím znát, neboť ze všeho že budu zkoušen.

Trnul očividně a prohlesl nesměle otázku, zda na gymnasiu mají také tak těžkou maturitu?

Když jsem mu řekl, že ještě těžší, vydechl ze sevřeného hrdla, to že on ji tedy nikdy nesvede, neboť ještě víc se naučit, než co já musím, to že vůbec není ani možná.

Když jsem jej pak chlácholil, že všecko dokáže, že má dobrou hlavu, ba že hravě mu to půjde, nepodařilo se mi již vzbuditi zcela jeho důvěru, neboť jsem těch knih prve ukázal vskutku trochu mnoho — tak skoro na dvě maturity.

Když jsem po prázdninách — po těch nejkrásnějších v životě — nastupoval na techniku, Maxínek již se učil v primě akademického gymnasia „laudo, laudas, laudat," a právě v den, když jsem se vracel z prvních přednášek professorů Krejčího a Šafaříka, došel z Ruska dopis s nečekanou zprávou, že tatínek Maxínkův podlehl těžkému úrazu, kterýž utrpěl roztržením ventilu na hlavním parním vedení den před zahájením kampaně. Kus litiny prorazil mu lebeční kost a zranil mozek. Kromě ředitele zabit byl jeden zámečník, a strojník a druhý zámečník těžce jsou opařeni, takže o jejich uzdravení se pochybuje.

Tehda, když došla ta nenadálá zpráva o smrti Maxínkova otce, nebyl mi již tou legendární postavou jako před třemi, před čtyřmi roky ještě, neboť věděl jsem tehda o něm již mnohem víc, jednak z prohozených zmínek staré paní, jednak z některých zpráv Maxínkových, i byl jsem si již utvořil o něm a jeho poměru k tchyni a synovi určitou představu. Bylo mi známo na příklad, že pan ředitel posílá na svého synáčka pravidelně příspěvky a to vždy každého čtvrt roku, které však babička Maxínkovi s větší části ukládá. Věděl jsem dále, že pan ředitel nehodlá na Rusi zůstat, nýbrž za tři, čtyři roky nejdéle vrátiti se nadobro do Čech a zde si koupit buď hospodářství neb účastnit se nějakého většího továrního podniku. Dále, že sice slibuje co rok na hocha se podívat, ale že pokaždé s těch slibů schází pro nenadálé překážky a že se vůbec pan ředitel odcizil od rodiny. Že jedinou snahou jeho je jen vydělávat a vydělávat a pro samou sháňku po majetku na vše jiné zapomíná. Ani po dítěti prý netouží, jak vidět. Krom pravidelných příspěvků, odesílaných babičce, neposlal nikdy Maxínkovi jediného dárečku. Ani k vánocům ani k svátku.

Usuzoval jsem z těchto nadhozených zmínek, že nebyl poměr mezi panem ředitelem a starou paní nikdy zvlášť srdečný a že ani krátké manželství páně ředitelovo s dcerou staré paní nepřekypovalo štěstím, a v mysli se mi ustalovala představa chladného energického muže, který plní železně své povinnosti a jde za jměním a mocí neznaje nijaké sentimentality. V mlhavé již představě Maxínkově žil jeho otec jako vysoký, silný člověk s mohutným černým knírem a se zlatými brejlemi na očích přísného pohledu.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

LITERATURA.

Vilém Mrštík: „Zlatá nit". Fragmenty a hrst epigramů. (Knihovny Lumíra svaz. XI.) V Praze 1907, nákladem J. Ottovým. Stran 224 za 1 K 80 hal.

Vilém Mrštík zapsal se v milou naši pamět svou „Pohádkou máje" i „Santou Lucií", svými „Obrázky" i „Stíny". „Zlatá nit" je jakýmsi literárním skizzářem básníkovým, příruční knížkou náčrtů, zlomků a epigramatických nápadů, spíše jen improvisovaných, než prováděnych cele a dopodrobna vypracovaných. A je to zase jen hlavně příroda, která rozkochává básníkovo nitro: taková drobná moravská vesnička, která se tulí někde v úžlabince, zalitá slunkem nedělního odpoledne; taková chvilka jásavě rozprouděné vůně za májového jitra, prochvěná primitivními zvuky venkovské muziky; taková tryskem přichvělá vzpomínka na jízdu hornatým krajem do rodného pohraničního městečka; takové jásavé a náhlé zašveholení skřivánkovo... Ale jsou tu i náměty vážných úvah společenských i kulturních, drobné osobní vzpomínky, umělecké a literární glossy, črty obsahu psychologisujícího a cestopisně zladěné pièçy. Pêle-mêle nápadů a skizz, črtaných zběžnou rukou a jistými, určitými rysy. Mrštík rozumí hudbě slova; ji působil již ve svých „Obrázcích" a „Stínech", nevzpomínáme-li ani poetisující „Pohádky máje". Rozumí jeho obrazné moci a výrazné malebnosti, která strhla na sebe půl úspěchu v deskriptivních partiích „Santy Lucie". Těmito přednostmi honosí se i „Zlatá nit", která vedle zmíněných náčrtů a náladových drobotin obsahuje i jemně zahrocené satirické šlehy, epigramy a nápadové momentky, snad proto, aby improvisační ráz knihy byl tím určitěji dokumentován. I ony patří v pestrý a lehce řezaný rám knihy, dodávajíce jí svižného tempa a aktuálních přísvitů.

F. Sekanina.

André Theuriet: „Kniha krajanky". Z frančiny přeložil Vladimír Rovinský. (Sborníku světové poesie, vydávaného Českou Akademií císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, svazek 93.) V Praze 1907, nákladem J. Ottovým, stran 114 za K 1·50. —

O Andréovi Theurietovi, francouzském básníku a novellistovi, který zemřel letošního roku koncem dubna (viz Zvon VII., str. 528), bylo známo, že nejen celé dny, ale často i noci celé prožil v nejužším styku s přírodou. Vyšší úředník ministerstva financí, který předčasně požádal o pensi, aby se mohl se vší vášní oddati kouzlu svých lesů, polí, lučin a vinic, zasvětil přírodě nejenom všecku oddanost života, ale i velkou část svého jemného, delikátně rozkochaného, bohužel, že nepříliš prohloubeného umění. Přítomná „Kniha krajanky" (!!) jest podivuhodným výrazem této Theurietovy přírodní vášně. Básník, úřadem připoutaný k francouzské metropoli, stává se velkým poetickým děckem v pouhé blízkosti veliké selské dívky s poctivýma a krásnýma očima, která mu v záhybech svého roucha pozdravem přináší vůni lotrinského rodného (po otci) ovzduší. Ona je mu odleskem nejenom kraje samého, ale všech jeho složek. Mluví o ní v obrazech, které vyvolávají vůni zoraných lích a dumavou krásu lesnatých návrší. Vše na ní voní mu douškou a thymiánem; jeho radost z ní tetelí se v něm, „jak v létě rosa se sluncem slavíc líbánky"; jeho milostná přání propukají v něm náhle jako hvozdík ve svůj kalich skrytý, však z pouta poupěte se mocně tlačící k světlu, když slunce pokyne; a jeho touhy projíti se s ní, oddati se po jejím boku čisté rozkoši vzpomínek, voní prudce jako zahrady plné šalvějí... Je místy až chorobné toto vroucí připoutání k čistému zjevu lotrinské dívčiny, která mu zároveň připomíná i bolestnou porobu země ještě „nedávno svobodné", dnes cizí a chladně odpoutané od žhavého kmene Francie. — Tedy vášnivá láska k přírodě a plamenný cit vlastenecký tvořily by asi dvě základní složky celé knížky, jejíž střední oddíl („Krajinští ptáci"), upomínající poněkud na „Ptačí motivy" Heydukovy, jest přímým navázáním na knihu o krajance. Je to poesie tu vášnivě zaujatá, tu zase idyllicky zbarvená, více obrazná a citová, než hlouběji psychologisující, hodně závislá na poetické kultuře německé, pokud jde hlavně o složku sentimentální snivosti. Silná odvislost od starší německé poesie jest patrna i v přímém navázání na schillerovské a lenauovské motivy, jakož i na sladkodeché idylky z konce XVIII. věku (Nocturno). Některá místa jeho poemat upomínají na selankovité perokresby z anno domini, na různá ta lesní zátišíčka se srnami v pozadí a s lesklými hladinami podvečerních jezírek. Theuriet kochá se rád pohledy na tlumy rozcitlivělých venkovanů, kteří za nedělních odpůldnů dumají u břehů říček, do jejichž světlých vln spadají větve rozkvetlých mandloní a nad nimiž honí se pestře zbarvení ledňáčkové. Poesie snílka, velmi měkce a s citem do češtiny přenešená, jímavá a uklidňující, bez hlubších rysů psychologických. Pěkný pendant ke známé u nás už „Lesní stezce".

F. Sekanina.

DIVADLO.

Realistické sociální drama „Kolem továrny" A. G. Grigorjeva, vypravené v „Petrohradském divadle" N. D. Krasova, zahajuje patrně i na Rusi éru silných anebo aspoň siláckých dramat ze života dělnických proletářů. Autor, který na divadle se představil svým dramatem poprvé, vzbudil mnoho zájmu tím, že sáhl pro svůj děj do života petrohradských čtvrtí dělnických, do této „temné pevniny", obklopující jako začarovaným koutem požívačné a byrokratické velkoměsto. Konflikt hodin práce s molochem kapitalismu končí v dramatě Grigorjevově smířlivě, či spíše passivně: zajímavě spletená historie nekonečných stávek a jiných sporů sociálních končí vítězstvím továrníků, dělnictvo pokořuje se s čistě ruským přízvukem svojí sudbě. —

Na téže scéně, která začíná si dobývati pozornosti literárnějšího obecenstva, chystají jakýsi literární pokus o scénickou karrikaturu. Mladý dramatik N. Falějev napsal pro ně drama „Immorteli", v němž vystupují jako jednající šarže představitelé různých „nových směrů" v literatuře, v umění, ve filosofii, v politice.

Z Mnichova dochází telegrafická zpráva o nejnovější premieře Shawova dramatu „Pokrytec", která v tamějším činoherním divadle měla pouze poloviční úspěch. Základní myšlenka kusu, že člověk, který svůj celý život zasvětí jedině a pouze získávání peněz, propadá lichvářství, jest příliš slabá a nestačila k mohutnějšímu rozvití dramatu. Ke konci jest práce bezútěšná a vlekle jednotvárná, čemuž neodpomáhá ani místy ostře pointovaný dialog.

—*n*—

≡ Chorvatské Národní divadlo v Záhřebě mělo premiéru dvou satirických veseloher Alb. Kuzmanoviće. První z nich „Zolog" (Zástava) je tříaktová komedie ze života kočovné společnosti herecké na jihoslovanském venkově, druhá je aktovka s názvem „Republika v Magaraševaci", drobná práce karrikující poměry mezi sedláky chorvatskými v okolí Srěmu, kterou autor napsal již před několika lety, ale nyní pro divadlo zcela přepracoval.

Poslední dobou zajímá odborné kruhy interessantní otázka, kam se poděla jedna ze starších Wagnerových oper „Kosciuszko", o níž je známo, že byla napsána v prvním období tvorby umělcovy a že k ní napsal básnický text Heinrich Laube. Wagner napsal k této opeře také ouverturu „Polonia", která byla provedena r. 1882, asi čtyři měsíce před jeho smrtí, v Palermě. Zatím co se ouvertura zachovala, zmizela úplně opera sama, a přes to, že ve všech Wagnerových biografiích se o ní činí zmínky více méně obšírné, neví se, kde vězí komponistův rukopis. Ani nejdokonalejší znalec Wagnerova života i díla, Dienstl, nevypovídá o „Kosciuszkovi" příliš mnoho. Soudí však z několika Wagnerových poznámek, že rukopis byl poslán r. 1833 Heinrichu Laubemu do Würzburku, v jehož rukou asi zůstal. Ovšem, není také vyloučena možnost, že se nalézá v Bayreuthě, kde jest obrovský archiv wagneriánský doposud velmi povrchně prozkoumán.

—*n*—

≡ „Chudožestvennyj Těatr" moskevský po dlouhých odkladech zahájil minulý týden letošní sezonu Puškinovým „Borisem Godunovem". Výprava a úspěch hry byly sensační, přijetí přímo demonstrační. Po prvních dvou představeních moskevský gradonačalník nařídil, aby vypuštěny byly scény náboženských obřadů. — Správa „Uměleckého divadla" v dohodě s herci ustanovila, že v přestávkách mezi akty na potlesk obecenstva nebude vůbec obvyklého děkování. Rozhodly tu dva důvody: jednak trpí tím jednotná nálada večera, když se herci bezpočtukráte mají ukazovati a ukláněti obecenstvu, jednak se tím představení příliš prodlužuje. Doporučovalo by se i jinde.

≡ „Petrohradské divadlo" vypravilo nové pětiaktové drama V. Protopopova „Černé vrány". Černé vrány, toť petrohradští ptáci, kteří mají zde zrobiti hnízdo, z něhož mladá odrůstající vráňata se rozlétají po celé Rusi. Pod názvem „černých vran" míněni jsou sekretáři, zvaní joanité. Při své tendenci se hra, jinak dobře divadelně stavěná, velmi líbila.

≡ V divadle konservatoře petrohradské vypravena byla opera „Píseň vítězné lásky", již složil, před lety již, rozený Švéd, žijící na Rusi — Garteveld. Byla napsána na sujet povídky Turgeněvovy, a je zajímavo, že tatáž látka se stejným názvem posloužila za podklad operní skladbě jiného skladatele.— Belgičana Simona, jež provozována byla v Moskvě na scéně carské opery tamější („Bolšoj těatr"). Opera Simonova je dle úsudku kritiky umělecky cennější než Garteveldova, ale kdo zná vkus širokých vrstev, sotva bude překvapen faktem, že Garteveldova opera měla úspěch lepší a má větší naději na pevné zakotvení v repertoiru, než Simonova.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

— Francouzští impressionisté. XXIII. výstava spolku výtvarných umělců „Manes". (Říjen—listopad.)

II.

A moderní krajina — toť také vítězství impressionismu a největší jeho panství. Aspoň dva hlavní zákony impresse, t. j. světelný a barevný názor na krajinu, platí v panství tom bezodmluvně, jakkoli téže platnosti nikdy v krajinářství nenabude původní nesmiřitelný radikalismus Monetův, okázalá bezformnost a neperspektivnost jeho pohledů. Co nám činí Moneta drahým, toť jeho mohoucnost barevná a světelná (Západ slunce při sněhu 24, Ranní slunce 28, Waterloo Bridge 31). Opisování těchto dojmů slovy jest bezúčelno, a nejméně účelu blíží se napodobení vzpoury na impressionistických plátnech nekázní stylu na papíře. Čím více vymyká se umělecký projev výtvarného transkripci přepisu slovem, tím bezpečněji uhájil svou absolutnost jakožto čin umění tvárného; totéž platí o hudbě. Tak jako se má hudba absolutní k programové, tak se má tento impressionismus k literárnosti v umění výtvarném. Absolutnost těchto malebných činů krajinářských u Maneta, Pissara († 1904), Sisleye († 1899), Cezannea († 1906), Boudina, Lebourga, Alberta, Maufry, Moreta, Anquetina jest mnohdy taková, že klade veliké nároky na chápavost divákovu a že mu takto viděné dílo umělcovo začasté dlužno zůstává evo-

kaci, nejcennější část uměleckého účinku. Přisvědčení se strany objektivního pozorovatele jest podstatou záliby; tomu však musí předcházeti přesvědčení pozorovatelovo; přesvědčovati toho jest pak nejpodstatnější podstatou činnosti každého umělce, a čím pádněji a neodmluvněji se mu to daří, tím dokonalejší dílo umělecké svedl; stalo-li se to přesvědčení mžikem, možno mluviti o překonání, o nadšení. Odtud také rozladění, které přepadá vůči přemnohým obrazům nejednoho z vyjmenovaných členů skvělé posloupnosti krajinářských impressionistů. Rozladění to vzrůstá, vidíme-li, kterak někteří velmi snadno překonáni, nadšením uneseni jsou; a kdo na něm nemůže bráti účasti, buď sebe sama za slepého má, anebo nadšené — za obdivovatele pláště na košilatém králi pokládá. Kam vede pak anarchie, vzatá jako thema stůj co stůj v krajinářství samotném, a to jako anarchie barevna a světelna, zažijeme v VI. oddělení výstavy.

Venkoncem z toho, co leží mezi tímto pravděpodobným zakončením impressionistického vývoje pro naši dobu a uvedenými praotci a otci impresse, jak nám to naše výstava sama podává, nic nelze zamítnouti jako dílo neumělecké. Smalt barvy a svítivost, docílená pravidelně důmyslnou strůjí techniky, zůstává věrna všem, a mnohdy, ku podivu, co hloubavé spekulace vyplýtváno na obraz — v prvním okamžiku působící jako „výstřel".

Než i v této řadě setkáváme se s výkony, kteréž nám neukládaií žádných krušných oříšků. Zatím co lhostejně mineme Cézannovu proslulou podobiznu Valabrèguovu (53) i oba obrazy Morisotové Berty (slavná podobizna této spolubojovnice za impressionismus od Maneta visí také ve výstavě), s potěšením přihlásíme se k takovým projevům impresse, jako jest Cassatové Mary Dítě trhající ovoce (59), a tu nám neujde oproti zeleni silně transponovaná stupnice barevná pleťových partií matky i nahého dítěte. Bude to zejména jemný a distinguovaný Raffaëli J. F., který nás oslní a unese zejména oběma barevnými lepty: Sníh (84) a nádherná Bouřka (86). Naprosto podmanivě působí na př. i Forain, u něhož terminus „impresse" stává se nejsrozumitelnější definicí, zvláště na olejových satirách Amatéři (87), Advokáti (88) a kresbě V ateliéru (90), na nichž ukazuje Forain vidoucímu, jak lze soustředěným světlem a stínem nejtrefněji duši v tváři lidské karakterisovati bez veškerého přehánění. Forainova kresba Nahá žena (89), jedna z tisíců jeho letmých, kmitných črtů pro illustraci, poví nám o ženě víc, než nejvypiplanější rytina velikého cynika detailů, F. Ropse. V takových figurách jest kostra a tělo, na ní je všecko nervní maso, třeba že narýsováno několika obdivuhodnými liniemi víc přímkami než konturou ženských forem. Lidmi se životem v těle jsou zajisté i lidé nejslavnějšího figuralisty impresse Degase na jeho stejně jemných pastelech i olejích, z nichž zvlášť vyjmenovati dlužno obě Tanečnice (34, 37) jakožto typickou ukázku oblíbeného sujetu Degasova, dále Žehlířku (36) a V koupeli (35), jež je zdánlivé perspektivní kuriosum. Ještě těsnější bezprostřednost mezi uměním a požitníkem nastane u Dethomase, Legranda, a plné porozumění neupřeme ani Marquetovi, jenž svým Pohledem na Notre-Dame (112) a Střechami (111) nepodává než massiv, hmotnotu architektur a silhouetty lidí, vše líče jenom nejnápadnějšími namátkami valérů. Tedy praxe impresionostické theorii nejbližší.

Gaughin i Van Gogh lomozu svých jmen děkují v Praze přehnanou sensačnost svého vystoupení. Kdyby nebyla ta vysoká mračna prachu, zdviženého sektáři kol Gaughina, první povrchní dojem jeho díla byl by nehledaný, nelíčený primitivismus. Práce plavce samouka z posádky zdlouhavého plachetníku, který jakž moha namaloval několik výjevů z tichomořské cesty své. Tak nějak rozuměli bychom beze zpráv a propagandy zvlášť Palmovým stromům (118), Jeptišce (121) jakožto tklivým půvabům neumělosti.

Ale půvaby této naivnosti jsou hledány a proto uštknou svou nedokresbou a nedomalbou a prostičkými prostředky na odiv stavěnými tím více, čím mocnější a původnější jest podivná a ponurá hudebnost nového koloristního souzvuku Gaughinova. Náhle vyřine se z plátna jeho ten dojem vědomé síly, a vzpomeneme si na výtečného Muncha a jeho vyzrazená kouzla. Člověk dobrého srdce, stoje před pracemi Gaughinovými, jest dojat takovou formální pracností pachtivého štětce, který se tváří, že ani tušení nemá, jakým nádherným darem koloritu jest obmyšlen . . .

Van Gogh neklame nikoho, neleká se banálnosti, poněvadž o ní neví, nestaví se lepším než jest, ale jistě věděl o sobě, že jest lepším než všichni ostatní dohromady, a jistě to mínil upřímně. Van Gogh, zdá se, jest poctivý primitivista, jeho Staré vrby (123) anebo Domek v poli (125) je jistě to nejlepší, co dovedl. On omračuje, aniž se pídí po tom, čím se to děje, že musel tak a ne jinak, to je jisto. Pociťuje-li někdo jeho Podobizny, zvláště Podobiznu muže (128) jako malované injurie, budiž. Nelze upříti, že vládne dynamitem mezi všemi anarchisty impressionismu nejsilnějším. Komu se nelíbí jeho žloutenkou nemocný brunet ve fialovém kabátě s carmoisinovými ohníčky, namalovaný kresbou štětcovou, která nemodeluje, všechno na pozadí tapety s oranžovým vzorkem — anathema sit! Je to zákonem vývoje, že se nelíbí většině, a čím menší jest menšina, jím exaltovaná, tím bezpečněji jest Goghovo umění uměním budoucnosti. Snad.

Nutno je tedy, aby nadšení pro Gogha a Gaughina hárající bylo co nejúsilnějším, čím jest vzácnějším. A pro ty, jimž selhává hlas, mají-li vpadnouti v hymnus, je slabou útěchou zdání, že projevy zbožnění sekty mají tolik příbuzného s neartikulovanými výkřiky hysterie, této nemužské nemoci nervů.

TÝDEN.

* Intimní přátelé zesnulé veliké herečky paní Hany Kvapilové rozhodli se postaviti jí pomník za přispění četných ctitelů jejího vroucího, ryzího umění. Hned v počátcích této myšlenky vznikl úmysl umístiti pomník na Nebozízku mezi zeleň a břízy, jež zvěčnělá umělkyně mívala tak ráda. Rozhodnutí podepřeno bylo i tou okolností, že zesnulá zde dlela jednou na letním bytě a že prožila zde ve styku s přírodou mnoho radostných chvil. Brzy všichni cítili, že není vhodnějšího místa. Pomník bude dílem uměleckým, z bílého mramoru, zobrazující umělkyni v životní velikosti v roli Paní z námoří. Úbor, jehož paní Kvapilová v této úloze na scéně užila, hodí se výborně k plastickému obrazu, a i role Paní z námoří sama, vyjadřujíc psychu bytosti zjemnělé, duši daleko k hranicím tajemna položenou, nejlépe poslouží sochaři ve snaze vystihnouti duševní portrait veliké umělkyně. Krásné sady na Nebozízku získaly by ovšem tímto pomníkem neobyčejně. S místa, jež bylo vyhlédnuto, otevírá se širá vyhlídka na Prahu, zvláště na Nové Město a Národní divadlo. Pomník sám, dojde-li k uskutečnění této myšlenky, bude odevšad viděti, se všech míst kolem divadla i z okénka garderoby, kde se zesnulá oblékala. Umístěn v zelených travách s pozadím bílých bříz, zcela blízko hlavní serpentiny, přístupen bude pohledu obecenstva úplně. Model vypracuje akad. sochař p. R. Kafka, dlící v Paříži, jenž pracuje již na skizzách delší dobu. Spisovatelka R. Svobodová ujala se pořádání sbírek mezi nejbližšími přáteli. Sešla se již značná částka, ale přes to bude nutno požádati četné ctitele nejpřednější naší herečky, jimž bylo umění její draho, aby přispěli k vyplnění tohoto krásného, uměleckého úmyslu. Kdož cítí v srdci svém ušlechtilou závaznost k nezapomenutelnému umění Hany Kvapilové, zašli příspěvky své na adressu: F. X. Svoboda, spisovatel v Praze, Městská spořitelna Pražská.

*

* MUDr. Emanuel Engel, vynikající český politik a parlamentárník, zesnul 26. t. m. v Karlových Varech, dovršiv šest dní před svou smrtí 63. rok svého života. Jedna z nejpovznešenějších a nejsympatičtějších postav politického našeho kolbiště s ním odchází. Pracovník nejhoroucnějšího nadšení, nezmarné píle, ideální ryzosti charakterové. Muž širokého rozhledu, nejvybroušenějších forem, při tom vzácné přímosti. Politik mající porozumění, ale i vzácně obětavou lásku pro všechno kulturní snažení našeho národa, zvláště pro literaturu a umění výtvarná. O tom dolejí výmluvný doklad. Parlamentárník a obezřelý vůdce strany, před nímž i odpůrci jeho skláněli vždy hlavu v úctě a uznání. To vyznívá ze všech nekrologů mu věnovaných. Světlý vzor nežištnosti, kterýž měl na zřeteli vždy jen prospěch věci, jíž odevzdaně sloužil, nikdy zájem svůj, naopak kterýž pomáhal i oběťmi z prostředků vlastních, kdy potřeba věci vyžadovala. Nebylo snad vynikající osobnosti umělecké generace jeho i mladší, po ní následující, s níž by byl nebýval v nejsrdečnějších stycích, jíž by byl neprokázal nějaké úsluhy neb neposkytl přátelské pomoci, někdy velmi cenné. Co učinil pro Karlovy Vary, v nichž poslední léta činně působil jako vynikající a hledaný lékař, a pro české menšiny vůbec, o tom plno vděčných zpráv přináší v posledních dnech denní tisk. Jisto jest, že s doktorem Emanuelem Englem odchází muž, před jehož prací a zásluhami všechen národ v úctě opravdové a hluboké se sklání a jehož jméno trvale vrývá v seznam svých pracovníků nejobětavějších, nejryzejších a nejzasloužilejších. Pohřeb zvěčnělého, jenž byl rodákem pražským, konal se za nesmírné účasti všech vrstev 29. t. m. z chrámu týnského na hřbitov olšanský.

*

K ocenění doktora E. Engla. Úmrtí tohoto muže způsobilo na jisto v mnohých místech království Českého nelíčenou bolest. Sta lidí ví, jak ušlechtilý, poctivý, dobrosrdečný muž odešel na vždy ze společnosti české. Málo kdo ovšem ví, jak značných zásluh získal sobě Engel podporováním některých výtvarných umělců českých. Seznámil jsem se s Englem a uzavřel s ním pevné přátelství roku 1879 za dob svého prvního pobytu pařížského. Tenkráte se Englovi nevedlo dobře. Bylť opustil právě o své újmě výnosné postavení v domě ruského boháče Dervisa a hledal nějaké místo lékařské v Čechách. Nalezl je také v Benešově. Ačkoliv pak řadu roků měl v domě Dervisově nemalý plat, tuším dvanácte tisíc franků, šel přece z domu tohoto s kapsou velmi lehounkou. Engl měl totiž štědrou ruku pro každého, kdo ho o co poprosil, zvláště ale pro některé umělce naše. V první řadě přispěl Václavu Brožíkovi. Brožík mně nejednou vyprávěl, že životem svým jest povinen Englovi, bez Engla že neví, jak by byl zůstal na živu. Když se Engel pak vrátil do Čech, přinesl jistý list český zprávu, že Engel byl podporovatelem Brožíkovým. Načež Engel, jak se při jeho noblesse rozumělo samo sebou, zprávu tu popřel řka, že styky jeho s Brožíkem byly čistě obchodního rázu. Ten „obchod“ Englův ve skutečnosti spočíval v následujícím: Brožík měl v prvých dobách svého pobytu v Paříži velikou nouzi. V té situaci se našel Engel a půjčoval mu peníze tak dlouho, až se energický Brožík dopracoval cti i úspěchu hmotného. Vím z úst Brožíkových, že znenáhla mu půjčil Engel přes sedm tisíc franků. Engel měl důvěru v Brožíkův talent, ač ovšem, jak jsem již jednou pravil, je jinak talent špatnou hypothekou. Když r. 1879 Engel byl v Paříži bez místa, splácel mu tenkrát dobře situovaný Brožík z části svůj dluh. Tak vypadaly „obchodní“ styky Englovy. A Brožík není jediný český umělec, který navázal s Englem „obchodní“ styky.

Byli jsme kdysi u Louisa Legera návštěvou, při které mu Engel oznámil, že se vrátí do Čech. A

Leger ke mně obrácen praví: „Dobře dělá; u vás v Čechách není nadbytek takových lidí jako jest Engel.“ *Jos. Thomayer.*

*

V pondělí 28. října zemřel na Smíchově bývalý archivář zemský, František Dvorský, rodák sobotecký (nar. 1839), který se pokoušel před lety také v belletrii, ale jehož význam leží hlavně v činnosti sběratelské a vydavatelské. Assistentem zemského archivu stal se už za Gindelyho ne sice jako hluboce vzdělaný odborník, ale jako z nadšení zapracovaný dilettant, který zejména ve venkovských archivech (Třeboň, Jindř. Hradec) se dodělal jistých úspěchů. První jeho samostatnou prací byly „Historické doklady k záměrům Albrechta z Waldštýna (r. 1867) a „Staré písemné památky žen a dcer českých“ (1869), načež ho zlákala belletrie, o níž se pokusil historickým dramatem (ve spolku s E. Krásnohorskou pracovaným) „Harantova žena“, jakož i prosami: „Perchta z Rožmberka“ a „Naše staré obrázky“. I v těchto pracích projevil Dvorský více nadšeného zápalu a temperamentu, než opravdového uměleckého posvěcení: co je na nich nejcennější, spadá na vrub pilného historika, který si uměl opatřiti výrazné doklady a dovedl zachytiti zejména jazykový kolorit doby. Pozdějších jeho vědeckých prací vydavatelských je celá řada (četné dopisy význačných osob středověku, „K historii židů v Čechách“, „Sněmy české od roku 1526“ a j. v.), ale přísná vědecká kritika přes všecko uznání jeho píle a nadšeného zápalu pracovnického odhalovala v jeho díle mnohé slabé stránky. Dvorský býval svého času i předsedou literárního odboru Umělecké Besedy a jeho četné přednášky literárního i kulturně historického zabarvení, plné zápalu a někdy až vášnivé romantičnosti, mívaly přehojné posluchačstvo. S Dvorským odchází z české literární obce zajímavá postava s výraznou hlavou, svéráznou mluvou, účinný řečník, zapřisáhlý politický přívrženec. Záslužnému jego působení budiž vděčná paměť!

*

≡ A. P. Čechov jako zpěvák. V právě vyšlém říjnovém svazku revue „Věstník Jevropy“ vypravuje zajímavě A. S—oj, patrně spolužák spisovatelův, o dětských letech A. P. Čechova. Až do IV. třídy gymnasijní prožil Čechov mnoho trudných chvil jako zpěvák kostelního sboru, ačkoli neměl ani hudebního sluchu, ani hlasu potřebného k tomu. Zpíval z přinucení svého otce Pavla Jegoroviče, který byl fanatickým milovníkem církevního zpěvu. Otec spisovatelův seskupil sbor dobrovolných zpěváků, a syn jeho volky nevolky musil v něm také účinkovati. Když později, ve zralejším věku, veliký spisovatel vzpomínal oněch let nuceného zpěváctví, říkával vždycky smutně: — „Ach, dětství! Já neměl žádného dětství!“ Jednou v době velikonoční samolibý otec Čechovův, jenž chtěl se před taganregskou aristokracií pochlubit svým zpěváckým sborem, přinutil všecky tři svoje syny-gymnasisty k účinkování v jakémsi církevním chóru, jehož závěrečnou sloku zpíval sbor kleče na kolenách. Anton Pavlovič, plachý a nesmělý, svým slabým a třesoucím se hlasem kazil celý sbor. Ke všemu měl špatné boty, rozbité, s rozedřenými podešvemi a s podpatky nadobro sešlapanými, i styděl se před spolužáky kleknouti a prozraditi tak nešťastné díry. Ve strašlivých rozpacích bledl a rděl se, a když konečně na povel přísného otce musil pokleknouti, zkazil v rozhodném okamžiku slavnostní trio nadobro. Bylo zle, a citlivý Anton Pavlovič dlouho ještě s hrůzou vzpomínal urážky a ponížení, jaké mu tenkráte otec veřejně způsobil. Mučednické doby tyto přestaly teprve, když se rodina Čechovova přestěhovala z Taganrogu do Moskvy.

*

Vlaská brána na Novém Světě v Praze. Roku 1631 dvacátého srpna vešli do radního domu města Hradčan tři Vlaši. Byli to Jan Baptista Ursi, stavitel, Dominik Canevale, štukátor, příjmím de Moneto, a Dominik Roselius. Chtěli býti přijati v měšťanství hradčanské. Ursi přinesl list svého zachování od místodržícího rychtářství „v osadě města“ Comu, kraje mediolánského. Slibil rukou dáním zachovávati císaři jakožto králi českému věrnost, poddanost a purkmistru i pánům poslušnost. Slíbil, že se sousedy chce v svornosti bydleti. Canevale předložil list zachovací z města Lanczy, kraje mediolánského. Roselius neměl listu žádného. Všickni tři obdrželi městské právo, ale na ten způsob, „že jsou připověděli na svůj náklad pro památku bránu z kamene na vápno na Novým Světě vystavěti“. Ursi právě ten rok dohotovil na Hradčanech Lorettu a zove se toho zajímavého kostela „paumistrem“, pomyslil jsem tedy, kdyby se byl pustil se štukátorem do stavby novosvětské brány, že mohla býti pěkna. Pak mne napadlo, že ta brána nespatřila světlo světa, neboť známáť vlastnost umělců (až podnes), že slibují ochotně, ale skutek často utek. Zatím stalo se všecko naopak. Bránu skutečně postavili, ale byla dle ústní zprávy p. archiváře Heraina velmi chatrně urobena, což konečně taky pochopitelno dle pravidla: darovanému koni atd. Městský rada pan Brož prý má její obrázek.

Z knihy hradčan. 10.

V PRAZE, dne 1. listopadu 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

HANA KVAPILOVÁ:

TANEČNICE.

Z rukopisné pozůstalosti.*)

Měla grácii i úlisnost, koketerii rozmazlené kočky, její pohyby doplňovaly vlnění tónů, smykaly a klouzaly se na nich, chvění touživé melodie zdálo se prouditi jejím tělem; cítila každý ostřejší, vysoký tón houslí vystupovati až k sobě z orchestru a vznítiti se na řeřavém paprsku dolejší elektrické lampy, pronikati ostře celou bytostí, a tak přijímala hudbu všemi smysly zároveň, ale hlavně okem a sluchem. Vibrace činelových ztemnělých úhozů projela jí nejprve šumným pocitem míchou k mozku jako po napjaté struně, jež dotekem jednoho svého konce vydechne až na druhém. A tak skoro každý nástroj docházel resonance v jiném nervu jejího těla — klarinety cítila v kořínkách vlasů — prohýbajícího se rhytmicky s vědomou a úmyslnou krásou, ušlechťující uniformovaný úsměv její tváře. Usínavé adagio splývalo zrovna v eliptické ušlechtilosti s jejím tělem, prohýbalo je měkce v harmonickém souzvuku, neslo je a vzdychalo jím, sklon nachýlené hlavy a přivřené oči vyjadřovaly jakousi smyslnou pasivnost něžné ženskosti a takové radostné, sotva uvědomělé vzdávání.

Vůbec celá její bytost a umění nevyzařovaly intelektuálním teplem, ale podmaňovaly tělem těla, organickou krásou smyslů. Dovedla sklesnouti při dochvívajícím posledním tónu věty tak měkce v samu sebe, ve vlastní vnady, jako se snáší neslyšně květ vzdechem vánku odvátý do trávy mlhou prostouplé a zhuštěné. Sotva však zajiskřilo divé presto v orchestru, vymrštila se ostrou prudkostí háděte, vypjala se jako tětiva, tančila s útočivou náruživostí, tiskla zuby do měkkých rtů, bujných, pootevřených jako čerstvě rozpuklý květ, mámila a sváděla šlehy zraků, prosvitajících z přimknutých víček, dráždila silou a vytrvalostí svalů.

Těžké místo — kde celá tíha těla spočívala v jediném bodu pravé nožky, a kde její rozpažené ruce i levá noha opisovaly závratně rychlý kruh ve vzduchu kolem vlastní osy, ztrácející naprosto pevné obrysy — vyvolalo podiv davu, zpitého spíše krkolomností než krásou jejího výkonu a brutálně projevujícího své radostné vzrušení hřmotícího stáda.

Zastavila se prudce a pevně, zrudla krví, nahrnuvší se jí do hlavy, s lehkým křečovitým škubáním v koutcích úst, vyvolaným rozčilením, jehož nemohla přemoci. Pak ukláněljíc se děkovala za potlesk nevtíravě, a prudká vlna dechu zdvíhala a skláněla její ňadra, svítící bělostí mdlých perel z gázového obleku, nadýchaného jako dým cigarety kolem ní.

Odstoupila do kulis.

V kulise chytla se však první drátěné sítě na lati, opatřené lampami, bílé její prsty navlékly se téměř v bezvědomí do ok sítě, a tak visela, těžce, sípavě oddychujíc. Celé tělo, zbaveno vypjaté energie a podmaňující vůle, třáslo se jako sítí větrem rozehrané, nádhera forem, záře pleti nějak zevšedněly zmožením, a výdech je-

*) Dle svého slibu podáváme čtenářstvu ještě jednu ukázku z knihy, která co nejdříve vyjde nákladem Šimáčkovým. O vzácném literárním talentu zesnulé umělkyně, o němž za jejího života mimo malý kruh přátel sotva kdo věděl, svědčí tato práce nad jiné výmluvně. *Red.*

jího potu připomínal vůni čerstvě pečeného žitného chleba.

Finale zachvátilo jako plameny všecka těla stoadvaceti tančících, vyvrcholilo tempo do úžasných křivek, vlnících se a protínajících na scéně, splývajících v sebe a rozestupujících se kaleidoskopicky na obdélníku scény. Po jevišti rozhozeno bylo plno ztlumených světelných svitů, křičících určitých tónů i umělecky harmonisovaných barev. Praly se tu o dominantu hrubá ruka garderobiera krejčího s delikátním vkusem režiséra umělce a malíře. Bohudíky, tentokráte umělec překřikl řemeslníka, a tak zatím co choreograf rozvíjel hudebně ušlechtilé linie ornamentisovaných květů na scéně, skytaly barevné obleky tanečníků i tanečnic obraz nejpestřejších barevných akordů. Oko zažíhaly v jedné chvíli rychlostí ptáka neapolská žluť s pompejskou červení, fialová babylonských purpurů s míchaným chromem; měsíční svit, spící na šupinách bělice, s nádechem červce nopálového, mlhou rozředěným, zelená tamaryšků s temnou sepií, květy ocúnu s jíním podzimních smutků míhaly, prolínaly, opisovaly se ve spirálách a motivech z kreseb Waltera Crana, zatlačujíce drzé ultramarinové výkřiky tunik tanečnických, uzavírajících poslední řadou komplex všech těch takticky se kolébajících těl, podrobených slepě moci a inteligenci dvou myslících hlav, choreografa a režiséra.

Dole v orchestru roztřískly se fanfáry rohů, tympánů a tamtamů po zdech přeplněného domu, zanechaly po čalounech zdí, po sametech sedadel a štuku stropu něco vřískavosti a vrátily se jaksi zkrotle a snesitelně do scény, kde pohyb mas rozpoutal se prudkostí větrné smršti, vírem se zatočil a rázem, jako kouzlem v póse zkameněl, zatím co ohromná nestvůra böcklinovských draků či oblud z Apokalypsy, jejíž šupiny svítily do dálky hořícími rubíny a smaragdy, hltajících ostré svity tisíce elektrických lampiček, rozkládala na scéně svůj paví chvost.

Opona spadla, obecenstvo zmateno a sebeklamající nějakým divným, ustáleně přijatým zanícením, zuřivě tleskalo, a celý ensemble s ukláňějící se tanečnicí v čele děkoval stejně rozčilenému davu.

Konečně vyhrnuli se všichni udýcháni, uštváni ven do zákulisí; silný, sprostý zápach čpavého potu tanečníků, lepkavých, lakových barev rekvisit, látek zvlhlých potem, laciných parfumů tanečnic, zvířený prach podlahy a otřelých klihových barev dekorací, pohledy zjitřených očí, mimovolné i úmyslné doteky v úzkém zákulisí jenom zvolna postupujících rozpálených těl, na sebe se tlačících, jednotlivé výkřiky, smích, hrubosti, galantní šepot, ztajené i zvučné polibky nahých ramen, křičená upozornění dělníků, měnících scénu, na hrozící nebezpečí, cynicky zvířecí vtipy surových mužů a lhostejnost smějících se žen, duté nárazy velkých prkenných předmětů a dřevěných schodů, šustot plátěných stěn, skřípání otevírajících se propadel, hudba meziaktí, oponou zdusená — to všecko se kladlo jako tíže na mozek, ohromovalo, rozčilovalo k zlostným projevům nebo bujnému veselí a vydražďovalo až k zeslabující nejistotě, jakou člověk pociťuje pod napřaženou rukou k ráně, tušenou a neviděnou.

A celá ta masa, všechny ty přeplněné mozky a předrážděné čivy vybíjely se jako elektřina do okolí, podle stupně vydráždění i převahy inteligence nebo vášně...

J. M. LIDOV:

POZDVIŽENÍ.

Rozdupané pole,
krev se v hroudu vpíjí,
nad vsí sežehnutou
dýmu mrak.

V cestě mrtvý leží
v kytli rozedrané,
vejpůl přeražený
cep a prak.

Ztrnulá dvě bělma
v modro nebes hledí,
v ticho propadá se
krákot vran.

Topolová alej
hrozebně ční k nebi,
sťaté hlavy civí
s města bran.

BOH. BAUŠE:

PODOBA ZVÍŘECÍ VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ.

(Dokončení.)

Pozvolna lidstvo se emancipovalo od zvěrobožstev a v umění výtvarném dává bohům a polobohům svým ušlechtilou podobu lidskou. Jen některé zvířecí přídatky zůstávají.

Vodní víly a rusalky mají tělo ukončeno rybím ocasem. Duchové lesní a horští, jako Pan, satyrové, Silene, indičtí Devetové a jiní lesní duchové mají zvířecí uši, nohy, drápy, rohy, ocasy, srst. Démoni všech národů zobrazují se s nohami koňskými, husími, okřídlení a pod.

Rozličné zbytky a atributy zvířecí svědčí o tom, že představy božstev vyšly z uctívání zvířat. Řeckého D i a představovali si původně v podobě o r l í, t. j. orel uctíván jakožto nositel duše předků. Tato bydlí ve vzduchu (v nebi) a zjevuje se hlavně ve mraku deštivém, v blesku a hromu.

Za vyššího mythického vědomí mizí původní představa duše: duch předků se zbožňuje, stane se rozdílným od duše zvířecí a lidské. Tělo ptačí jeví se již nevhodným pro zosobnění božstva, a orel stane se pouhým přídatkem. A podobně blesk a hrom i oblak znázorňují se jako atributy božstev.

Podobně sůva, původně božka Athene, doprovází nyní bohyni jen jako posvátné zvíře, jako holub Astartu, had Asklepiada či Aeskulapa. Též Satyr byl původně kozlem, Pan psem, Indra a Donar býky.

Výtvarné umění, chtějíc znázorniti pochod stěhování se duší do zvířat, utvořilo ony smíšené postavy. Na řeckém obraze, znázorňujícím proměnu Aktaeona v jelena, způsobenou Artemidou, zobrazen jest Aktaeon jako člověk s parohy jeleními.

V kulturním světě antickém viděli tedy lidé ve všech zjevech přírodních svá zvláštní božstva, k'erá symbolicky znázorňovali umělci jejich zvláštním stylisováním věcí.

Pohleďme na sochy starých faraonů, v tuhé póse na trůně sedících, s rukama ztrnule na kolena přitlačenýma. Sedí ztrnule a vzpřímeně, naznačujíce, že věčně budou panovati, a tisíciletí že budou se jim pokolení klaněti.

Teprv řecké, líbezně veselé a volné umění přemohlo ztrnulost a jeví jemný takt pro karakteristiku individualit, ač scházela umělcům jemná znalost anatomie a fysiologie.

V podání podoby zvířat potrvala jakási volnost, spočívající v názorech mythologických. Mythologie jest však jen dětská řeč lidstva; vidí za předměty přírodními všude duši, citu lidskému bližší.

Symbolika byla podstatným jádrem každého přírodního náboženství a kultu. Čím pokročilejší národ, tím více osvobozuje se od kultu zvířat a pokračuje v náboženském i esthetickém směru. Ale stopy kultu zvířat jeví se dosud tu ve zvířecích obřadních maskách, v předpovědích ze zvířat, v přísahách na jistá zvířata, upotřebení jistých částí a zákazu požívání. V mythech indianských o stvoření světa poskytuje svět zvířat masky, pod jakými vyšší bohové nebes, slunce, synové slunce, dárci ohně, měsíc i bohové vodní na zemi se zjevují.

Každý kmen má své národní zvíře; Batlapíni rybu, Bakvenové, „lidé krokodilí“, krokodila, Ašanti divokou kočku.

Ve všech dílech světa, zvláště u Číňanů, Japonců vyskytuje se též víra, že z v í ř a t a proměniti se mohou v l i d i. Dávno před Darwinem rozšířena byla víra, — v nejrozmanitějších variantech — že lidé pocházejí ze zvířat. Celé hordy a kmeny odvozují původ svůj od jistých zvířat: Aleuti věří, že všichni lidé pocházejí od psa, mongolští kmenové odvozují se z vlka, Malajci z krokodila, Indiáni z berana, Tataři a Indové z hada, Hinduové mají své předky v opicích, jinde v býku, medvědu, lvu a pod. Indická opice h u l m a n náleží k neposledním z nesčíslných bůžků Hinduů; některé panující rody s chloubou čítají hulmana mezi své předky.

Podobné názory o původu zvířecím a stěhování duší do zvířat, jež vedly ke kultu zvířat, jeví se nejurčitěji v t. zv. t o t e m i s m u. T o t e m, kmenový symbol kmenů indianských, ale i australských a afrických domorodců (slovo to jest staroindianské), představuje obyčejně z v í ř e, které jest duchem ochranným a božstvem jistého kmene.

Naše znaky jednotlivých zemí, států, cechů, rodů jsou něco podobného, ač původ halí se do zapomenuté minulosti.

Z v í ř e bylo za všech dob, kde jen zákmit uměleckého tvoření v člověku se probudil, předmětem plastického umění a uměleckého průmyslu. Od dob předhistorických v Evropě, Americe, Asii zachovaly se hojné popelnice, nádoby, kameny mlecí a pod., zdobené hlavami zvířecími. Na stěnách skalních vyskytují se vryté po-

doby zvířat ve Švédsku, Asii, severní Americe a Africe. Obrazové písmo předcházelo naše písmo, a v něm zvíře hraje značnou úlohu. Rukopisy starých Mexikánů skládají se jen z obrazů; text k nim schází. Bylo věcí kněží, obrazy vykládati. Z obrazů a ústního podání vznikly všechny mythy.

Dle nálezů Schliemanových vykazují vykopaniny řecko-orientální, plastiky starší doby, hojné obrazy zvířat (též figur lidských se zvířecími hlavami) z kamene, bronzu i železa.

V „klassické" době ustupuje zvíře v umění poněkud do pozadí, ač bývá ještě hojným námětem ve východní a Malé Asii, Řecku i Římě.

Kult zvířete pominul, avšak láska ke zvířeti samotnému probouzela se rozmanitými směry. Zatím vznikla celá věda o zvířeti. Poznána zákonitost ve stavbě zvířete. Jako astronom svého času „vypočítal" novou planetu — byl to Neptun — která pak na vypočítaném místě skutečně byla objevena, tak slavný Cuvier „vynalezl" své Paläotherium z jednotlivých trosek kostry, a ejhle, napotomní objevy jeho rekonstrukci úplně potvrdily.

Tedy každá kůstka, každý záhyb ve stavbě zvířete má svůj zákonitý význam. Darwin vyjádřil zjev ten zákonem k o r r e l a c e, t. j. že všechny části těla zvířecího ve vzrůstu vzájemně na sebe účinkují.

Jen ve volné fantasii možno kombinovati tělo lidské s koňským (kentauri), tělo geniů s křídly husími a pod.

Pravda a krása v přírodě jsou původními prameny umělecké činnosti lidské. Nejsou však pramenem jediným. Jiný pramen vytryskl z potřeby zobraziti ducha svobodně vynalézavého umělce. „Oduševněné jest pouze to, co vytváří svůj tvar samo" (Oscar Wilde).

Otázka poměru přírody a umění jest prastará; již Plato a Aristoteles zabývali se otázkou tou. Již tehda příčilo se jednotlivcům, když realistické pojímání skutečnosti v umění množstvím s jásotem bylo vítáno.

Vypravuje-li se, jak A p e l l é s vymaloval oře, při jichž spatření skuteční koňové řehtali a je očuchávali, nebo že Zeuxis namaloval hrozny, na něž ptáci přilétali, aby z nich zobali: vyskytaly se podobné malby i ve středověku, což jest důkazem, že podobným výtvorům obecně bylo se obdivováno a že byly velebeny.

Avšak již Plato podobné otrocké napodobení skutečnosti nazval kejklířstvím, a Aristoteles v pojem uměleckého tvoření vsunul obrazotvornost; — umělecké dílo není pouhé napodobení skutečnosti, nýbrž podstatou jeho je idea, která za skutečností vězí.

Zvířata malována pak s větší i menší věrností přírodní, s větší i menší technickou zručností, až dospělo se ke zvláštní umělecké z v ě r o m a l b ě, s oduševněným výrazem celého prostředí a krajiny.

Mythičtí, báječní tvorové oživli u moderních malířů na př. v geniálních komposicích B ö c k l i n o v ý c h. Jeho rusalky, faunové, kentauři, víly mají vždy symbolický význam souhlasný s heroickou krajinou v mistrné barvitosti a věrnosti podanou. V jeho koloristických symfoniích jsou mythologické postavy vždy sprostředkovateli duševního obsahu obrazu. Triton, jenž troubí na ulitu, znázorňuje burácení moře, jeho nymfy s rybím ocasem dýší teplým životem, jeho faunové hrubou vášní. Chce-li naznačiti tajemné „mlčení lesa", použije za strážce „temnoty lesní" báječného jednorožce. S jakou však pravdivostí a mistrností maluje moře, les, bouři i tišinu!

Sám se vyjadřuje o způsobu nazírání umělcova: „Pozorování není ještě žádné umění; míti však určitý názor a tento vřele, nikoli cestou chladnou — na plátno přenésti — tím počíná umění."

Ona jiskra Prometheova, která v oněch bezejmenných umělcích doby kamenné vzbudila chuť k umělecké tvorbě, neuhasla po všechny doby. Ve výtvorech uměleckých, zvláště v podání živých tvorů, obrazí se nejlépe současný názor umělecký, jakož i individualita současných výtvarníků, která spěje vždy k dokonalejšímu pojímání světa skutečného. A v přírodě zůstane říše živočišstva i na dále nevyčerpatelným zdrojem volně tvořící obrazotvornosti výtvarného umělce.

BOLESLAV L. ČERNÝ:

NÁLADY.

Adolfu Černému.

I.

Teď krok.... a papír zašelestí....
To někdo kol mé jizby kráčí....
Je příšeří — přemýšlím o neštěstí,
o slabých, kteří malomocně pláčí....

A o těch, kteří kříž svůj nésti
se zdráhají a lidstvu nepostačí,
a bezeměrnou slabost mají v pěsti
a duši titěrnou a mozek ptačí!

Přemýšlím lidské o slabosti,
o nedostatku vůle vlastní,
přemýšlím o těch, kteří šťastni
v svém srdci pohrdání hostí,
přemýšlím o všem — lidstva o mučení —
jen svého žití neznám — rozluštění....!

II.

Je podzim! Smutek z pole zírá
a dlouhé stíny kolem přecházejí....
Podivné chladno v duši vtírá
se den ode dne vítězněji!

A časem — léta kolem pádí —
jen smutek utýranou duši schvátí!
Co bylo? — Sny? — Snad teplé mládí?
Snad Radost — jež se nenavrátí?

Je podzim! Bílá mlha padá
a výkřik v nekonečnu kdesi zmírá..
Podivné chladno! Duše strádá —
a cesta v záhrobí se neotvírá....!

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ★

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Nalezl několik lichotivých slov politování; byla mu za ně vděčna a děkovala úsměvem.

Vedla jej do své zahrádky za mlýnem. Růže tam rozkvétaly. Utrhla pukající poupě, chtěla je podat hosti, ale v rozpacích sklopila oči. Vejvoda si o růžičku neřekl. Zahodila ji.

Pan inženýr si v duchu vyčetl, že je neobratným společníkem. A Márinka zvláštním děvčetem. Tak se mu zdálo, když ji prve spatřil: husička nějaká, rozmazlená dceruška zbohatlého mlynáře, pyšná a omezená, které bude možno říci: „Vy, slečno, jste nejroztomilejší dáma na světě!“ — aniž by se začervenala.

A hle! ne, není možná! ani nejobvyklejší galantní frázi nedovedl jí říci, mátly ho její oči, modré upřímné oči. Možná, že jenom stín dlouhých hebounkých řas dodával pohledu jich divného kouzla. Jako bys k nebi se díval v nočním šeru. Temno z počátku. Náhle z daleké hlubiny hvězdičky prosvitnou. Hledíš, hledíš — a opravdu nejsi už na zemi, někde tam ve hvězdách bloudíš — Plamínky z jiných světů zářily v těch zadumaných očích. —

Vladivoji Vejvodo, inženýre! přece jen neujdeš osudu! Básník bude z tebe, poeta! A inženýr Vejvoda vzdychl bezděky, docela mimo nadání.

„Proč jste vzdychl?“ optala se Márinka.

Zdálo se mu, že se ptá jenom tak, že věděla, nač myslil, a přistižen, popletl se.

„Eh, nic — slečno!“ odpověděl na zdař bůh. „Vzpomněl jsem si, kde asi jsou dušičky z Měkotovy chalupy, se které hvězdy klepáním znamení dávají?“

Zbledla Márinka, opravdu maličko zbledla. A otřásla se. „Vy jste tam byl? V chalupě?“ zašeptala.

„Byl, přespal jsem dnešní noc tam na půdě. Já se nebojím, slečno!“ pochlubil se. „Jsou to pověry!“

„Snad, — ale nechoďte tam.“

Podivil se. „Proč, slečno? Věříte snad v hastrmany?"

Dívka byla patrně znepokojena, sklopila oči. „Slyšel jste, že se včera utopilo mladé děvče ze Lhoty? Klárka Čepkova?"

„Neslyšel."

„Viděla jsem ji. Bylo to z rána, šla jsem tudy. Děvče se koupalo u druhého břehu za řekou, tamhle v oněch místech asi (ukázala prstem). Bývaly jsme spolužačky. Zahledla mne a vesele pokřikovala pohružujíc se až po krk do vody. Její dlouhé dva pletence zlatých vlasů plovaly po proudu. ‚Nechoď daleko, je tam prohlubeň!' varovala jsem ji. „Umím plovat — dobře, jako potápka!" odpověděla a skutečně plovala sem i tam rozpustile stříkajíc kolem sebe. Náhle vidím na druhém břehu mužského jít — mohla bych přisahat, že to byl Moravec. ‚Kláro!' vykřiknu, ‚někdo jde!' Hned se pohroužila až po bradu a poplašeně se ohlédla. Ale člověk zmizel, patrně zašel do houštin nad samým břehem — aspoň já s této strany ho neviděla. Ale Klára zřejmě zdála se nepokojnou, pozorovala jsem, že stále pohroužená snažila se dostihnout břehu, kde měla své šaty. Tam, kudy se brodila, je zcela blízko už mělčina, vidíte odtud v oněch místech pod vodou se žloutnout písek. Klára byla již jen krok nebo dva ode břehu. Když se postavila, voda jí nesahala výše, nežli po pás. A najednou vykřikla padajíc, jakoby jí proud podrazil nohy, rukama snažila se dosáhnout břehu. Ale voda ji odnášela, a ubohá Klárka zapadala hloub a hloub. Všechno se stalo v jediném okamžiku — jenom ruce jsem viděla, jak zoufale sepjala je nad vodou. Hrůzou křičíc běžela jsem po břehu, volala jsem o pomoc, jako smyslů zbavená. Nikde na blízku nebylo človíčka. A nebohá Klárka už zmizela pod vodou. Tu, jak běžím, pod vrbami sedí Měkota, chytal ryby, v ruce držel prut, ale viděla jsem, jak vytřeštěnýma očima dívá se ke druhému břehu. Tak upřeně se díval, že snad dýchat zapomněl — ani mých kroků nezaslechl.

„Měkoto! Měkoto! pomozte, Klára se topí!" volala jsem. Tu teprve, aniž by vstal, obrátil se ke mně a usmál se. Věřte, že mne v té chvíli až zamrazilo, když jsem viděla jeho podivný úsměv. „Přece ji ulovil!" řekl.

„Kdo?"

„Hastrman! Tam pode břehem prý zůstává, říkával už můj tatínek. A nepomůžeme jí, ba ne. Nemám tu loďku. A kdybych měl, Klárka už bude u dna. A hastrman jí nepustí!" To povídal tak docela lhostejně — a věříte? mne právě z toho klidu obešla taková hrůza, že jsem se obrátila a křičíc úzkostí bez dechu doběhla jsem do mlýna.

Klárku nezachránili, zmizela, ani dnes ještě jí nenašli. Ale já nemohu zapomenout na Měkotovy vytřeštěné oči a jeho smích."

Vladivoj Vejvoda zkusil zažertovati: „O mne se nebojte, slečno — inženýrům se hastrmani vyhnou."

Dívka se zasmušila. „Žertujete. Snad nevěříte, snad myslíte, že jsou to pověry, povídačky o hastrmanech, o bludičkách, o vodních pannách. Kdybyste, pane inženýre, žil tady jako já, v té odlehlé samotě nad vodou, u mrtvých tůní, které nemají dna, uvěřil byste. Co já slyšela od krajánků a mlečů podivných příhod! I sama jsem viděla ledacos —" Zamlkla a plaše pohledla kolem.

Pod mlýnem nalezli pana otce. Hlídal velikou past železnou, nalíčenou pod břehem u samé vody, kde bylo znát vydří stopy.

„Jsou tu, jsou — ale chytré! Těžko je lapit nebo zastřelit. Číháš celou noc — nic nevidíš, a ráno právě kolem tebe pěšina od nich vyšlapaná!" řekl. „A vy odcházíte?"

„Ano, vrátím se do města, do svého bytu," děl Vejvoda.

Mlynář se rozhlédl po obloze. „Nevím, dojdete-li, chystá se opět k bouřce."

Inženýr se rozloučil. Márinka ještě šla s ním, ale po několika krocích váhavě se zastavila. „Buďte zdráv!" pravila podávajíc mu ruku. „A přijďte!" Modré oči její zvaly vlídným roztomilým úsměvem.

Inženýr podržel podanou ruku. „Přijdu, vždyť zítra nebo pozítří se svým měřením, s kolíky a s figuranty dostanu se až ke mlýnu."

„Budete u nás hostem, ano?" Ucítil lehounké stisknutí a slíbil rád — ovšem!

„A mějte se na pozoru! Jsou hastrmani!" zašeptala.

„I vodní panny jsou?" usmál se.

„I vodní panny," váhavě odpověděla. „Pamatuji se, když jsem byla malá, hrávávaly se mnou na lukách, ale maminka je rozplašila, že by ze mne byla také taková vodní panna, že bych jednou samotna bloudila světem, a ona že chce, abych — abych se vdala."

Márinka se začervenala, sklopila oči. Uvědomila si patrně, že cosi nemoudrého řekla. Už se ani na inženýra nepodívala, jenom ještě vydechla: „Přijďte!" a odkvapila.

Inženýr stál, díval se za ní. Ohlédne se? hádal. Bodejť by ne! Ohlédla se. Usmál se a kráčel svojí cestou.

Hezká dívčina! trochu melancholická, jako zakletá princezna. A dvacet tisíc hotově — Bůh ví, proč mu těch dvacet tisíc přišlo na mysl. Trochu pověrčiva — pokračoval v myšlenkách. Všechno, co se zdá záhadou, na konec chladným rozumem se vysvětlí. Kdo v zázraky věří, vidí je všady, kdo nevěří, tomu se nikdy nenaskytne potěšení, aby se mohl obdivovat nějakému nadpřirozenému experimentu. Márinka vidí hastrmany tam, kde já znám jenom baráčníka ze Lhoty a polního hlídače. A jeho Anču — ovšem, v té trochu čertoviny vězí. — Ale máš rozum, Vladivoji Vejvodo, máš rozum a nedáš se žádným kouzlem omámit! Ne! a na konec ani tím poetou se nestaneš! Nevyplácí se to.

Pospíchal pěšinkou kolem Labe. Podíval se na hodinky — šest.

„Tak! U Měkoty jen se zastavím pro své věci a vydám se do města," umiňoval si. „Ano, do města. Stýská se mi po pohodlí hostinského pokoje. Pořádná postel přece a ne ostřice pod hlavou." — Najednou na něco se rozpomněl a nevěda kroky uvolnil. „Ostatně i na ostřici možno spát — a na půdě je příjemno, puškvorec a kmín voní."

Od západu vyvstávaly mraky, šedými balvany slunce zavalily.

„A snad ani do města nedojdu — bouřka se blíží." Ale nepospíšil.

Mraky vrhaly stíny, zčernala křoviska kolem tůní. Čejky teskllvě volaly. Inženýr došel k jezeru nějakému, nebyl si však jist, jde-li pravou pěšinou — zde docela snadně možno zabloudit do bažin. Rozmýšlel se, má-li se dát v pravo či v levo.

„Pane in-inženýre!" zavolal naň kdosi chraplavě.

Poznal Moravce. Za houštinou stál na předku staré zčernalé loďky opřen o dlouhou tyč.

„Chcete? pře-převezu vás!" Široká ústa v podlézavém úsměvu se otevřela, až bylo vidět rozviklané zuby. „Jedu k Měkotovi."

„Vy jste tu čekal na někoho?" ptal se inženýr překvapen.

„Ano, na vás, pane in-inženýre!" Zase ten úsměv a zablesknutí zubů.

„A jak jste věděl?"

„Vi-viděl jsem vás s Márinkou ze mlýna. Hezký pá-páreček."

Inženýr se ohlédl. „Odtud není přece ke mlýnu vidět."

„Po řece jsem se plavil, do města jsem zajel s uloveným sumcem, prodal jsem ho — lacino. Zlo-zloději jsou ve městě."

„A kterak loďku z řeky dostanete sem?"

„Všude se projede, pane in-inženýre, jsou struhy, příkopy — také po bažinách možno se rákosím prodrat, zná-li se, kudy."

Vejvoda vstoupil na loďku, zakolísala — byl to pravý vrak, prohnilý na všech stranách, s velikou trhlinou v boku. Prosáklá voda šplouchala na dně.

„Dlouho s tím nebudete jezdit!" poznamenal. „Potopí se."

Moravec odrazil bidlem. „Kdo lodi rozumí, toho poslouchá!" řekl.

A vskutku, loďka tiše plula, jakoby rozuměla, rákosím se prodírala, přes mělčiny sklouzla, pod sehnutými kmeny proběhla. Hejno divokých kachen vyletělo se šumotem těžkých křídel. A zase ticho. Ani větřík nezašelestil v rákosí — ticho před bouří.

„Slyšel jste, že se včera utopilo nějaké děvče?" Inženýr se zadíval na Moravce, který sehnut dlouhé bidlo zarážel do hlubiny. Celé se ponořilo, nežli dna dosáhl.

„Slyšel!" povídal jako nechtě, zabrán prací. „Hastrman prý ji stáhl pod vodu. Možno. Je tam v Labi. Starý hastrman. Každý rok někdo se tam utopí, jsou tam spodní víry."

„A uměla prý dobře plavat."

Moravec se zasmál chrochtavě tak divným smíchem, že Vejvodu zamrazilo. „Uměla plovat! I ryba se utopí!"

„Ano, viděl jsem, jak jste utopil sumce."

„Utopil — lehko je to. Třeba jen žabrami provléknout silný provaz, nebo kořen, nebo dřeva kus tam vzepřít, aby ryba nemohla žábra dovřít — a utopí se."

„A jak hastrman lidi topí?" Ani nevěděl inženýr, proč se táže. Zase ten smích. Ale Moravec neodpověděl, neboť právě dostali se mezi rákosí na bahnité mělčině, přes kterou nutno bylo loďku s napjetím veškeré síly přesmyknout. A když byli zase na hlubší vodě a loďka klidně plula, inženýr sebevědomě poznamenal:

„Doufám, že rozeženeme labské hastrmany, vyplašíme je z těchto tůní!"

Myslil, že zaslechl zaskřehotání nějakého dravce, ale to se Moravec zachechtal. Stál na přídi a díval se inženýrovi do očí ceně zuby.

„Nevěříte, Moravče?"

„Ne!" Popohnal loďku a ukazuje hlavou ku předu pravil: „Tamhle už Měkotův palác."

Za chvilku přistali pod vrbami. —

Opravdu se inženýr do města nedostal; nežli se nadál, přihnala se bouřka.

Seděl zase v úzké světničce. Měkota s Moravcem pokuřovali z dýmek, Anča se kolem kamen otáčela. Ani se po inženýrovi nepodívala, stále jen zády se obracela, trochu negalantně. Co je jí? myslil si.

„Chm, chm — ve mlýně jste byl, mladý pane?" optal se hlídač.

„Ve mlýně."

„S Márinkou šel — se slečnou ze — ze mlýna!" zachrochtal Moravec.

„Což tam ve mlýně, tam je blaze — smažená kuřátka, husičky — chm, chm, lépe nežli v naší chalupě. Tady jen bída s nouzí —"

Ale i tady vonělo sváteční večeří. Anča pekla a smažila nějaké rybičky, sluku, kterou kocour Círus chytil a domu přinesl, řeřichu a polní salát k tomu.

Inženýrovi chutnalo, dobře chutnalo — ale proč Anča se naň nepodívá?

Na stole plápolala nízká petrolejová lampa, venku hučela bouře, a Měkota s Moravcem ťukali si plnými sklenkami. Círus seděl na kamnovci a svítil žlutýma očima.

Host polehounku se přitočil k děvčeti.

„Hněváš se, Aničko?" zašeptal jí.

Podívala se naň — tolik smutku bylo v těch očích!

„A proč? — proč?"

„Máte rád Márinku ze mlýna!" řekla, ale tak tiše, sotva zaslechl.

Tato slova docela Vejvodu omráčila. A nežli se vzpamatoval, Anča zmizela. —

U stolu přátelé si povídali o dnešním lovu, o zlodějích ve městě, o starých zlatých časech, kdy bylo ryb více a lidé spravedlivější.

„Čím dále, tím hůř!" Měkota požaloval. „Člověk si něco přivydělal na živobytí, ale teď? Zle je na světě chudému!"

„A ještě hůře bude," přizvukoval Moravec. „In-inženýři Labe zregulují, a co potom? Ouklejku nechytíš! In-inženýři!" Tak zlostně to zasyčelo, že se Vladivoj Vejvoda ohledl. A zastihl výhrůžný pohled zelených očí, které se ihned sklopily.

Měkota nalil skleničku. „Pijte, mladý pane, na zdraví!"

Do oken zahučel nový nával bouře — inženýr v resignaci vypil pekelný nápoj. Jako když do žil rozžhavené olovo pouští.

„Půjdu spat!" řekl. „Dobrou noc!" A po žebříku vyšplhal se na půdu.

Postál ve tmě — naslouchal. Jen po střeše harašil vichr. Nikde hnutí, ticho v koutech, nezachřestilo suché rákosí, neslyšel dechu. Ani tlukot srdéčka. Hmataje po červotočivém trámě plížil se tmou — sám zatajil dech. Tadyhle, v tomhle koutě —

„Pošetilče starý!" vyčetl si. Ale opatrně kradl se dál. Tady! Hnízdečko v seně — bylo opuštěno. Anča dnes někde jinde nalezla si nocleh.

„Nu, vida!" zahučel, zamračil se zklamán a jaksi uražen. „Čeho se bála. Jsem snad já —"

„Kykeryky!" posměšně nad ním s hambalků ozvalo se. „Kykeryký!"

„Čert tě vzal! — Pirkun!" Inženýr si nalezl své včerejší lůžko a zalezl do rákosí. Ještě cítil v žilách rozžhavené olovo. Ukolébavku hvízdal mu vichr ve skulinách střechy.

„Pirkun! — prapodivné jméno. Zdá se souviset s litevským názvem Perkun, Perun, — pohanský ďas nějaký v něm vězí!" Před spaním, nemůže-li člověk usnout, doporučují se filologické úvahy. „Pirkun a Círus! Nu, Vladivoji Vejvodo, kam jsi to zapadl! Och! och!" Ještě se obrátil a usnul.

Ráno ulevila vichřice, ale podmračno bylo. V denním střízlivém světle nezdálo se inženýrovi už pranic neobyčejným — docela všední příhoda je to všechno. Inženýr nikdy neví, co naň čeká — professorovi se něco podobného nestane. Pomýšlel na svoji práci, na obtížné měření kolem klikatící se řeky, kolem jezírek a tůní. Pěkný kousek tady! K tomu byl sám, kolega stůně. A povídá se, že zemská komise po Labi popluje.

Vejvoda zaklel dopálen — pomocníci mu nepřišli, ani Bylina, ani Toník. Ale poradil si. Promluvil s Měkotou. Měkota půjde s ním. Anča — Anča taky. Nakroutil plavé vousky a broukal si veselou písničku při práci. To děvče jak běhá! je švižné jako prut! A poslušné! Radost takhle pracovat. Nikdy nezmohl za půl dne takový kus nepříznivého terénu jako dnes.

Bylo poledne. Pod vysokým břehem starého řečiště posadili se všichni tři — inženýr, Měkota i Anča — obědvali. Po nebi letěla roztrhaná mračna, chvilkami sluníčko zasvítilo. Bylo vidět, jak někde daleko v zeleni luk na druhé straně řeky blyští se kosy, plaménky vyšlehovaly z ocele. Starý hlídač po chvilce — ještě skývu chleba v ruce — vzdálil se volným krokem kamsi k řece, která se blyštěla za rokytami. Inženýr díval se za ním, jak šel s hlavou nachýlenou, s rukama svislýma až po kolena. Těžce a váhavě kráčel jako nechtě a proti své vůli kamsi přitahován.

Inženýr osaměl s Ančou. Dojídal chlebovou kůrku s máslem a hleděl na dívku, která seděla s tváří odvrácenou, s rukama v klínu složenýma. Díval se na její hrdlo, — pleť pod jemnými, zkadeřenými vlásky byla heboučká, přisnědlá trochu. A ve vlasech měla Anča květ, zlatý květ blatouchu.

Mlčeli. Inženýr Vladivoj Vejvoda cítil, že by vhodno bylo, aby něco promluvil, zapředl rozhovor, ale oči nemohl odtrhnouti od dívčího hrdla a na jazyku se mu pletla slova: „Po čertech hezký krček, zakousl by se člověk s chutí!“ To přece nemůže říci? Opřel loket o koleno, bradu do dlaně, a pravil:

„Víš-li, že kněžna Libuše nebyla ženou, ale mužem? Učenci to dokázali.“

Anča stranou očima po něm šlehla — no, žasla, jak by ne! „Libuše? Nemůže to být!“ zasmála se. „Nevěřím, tamhle se koupávala!“ (Okázala rukou.)

„Nevěříš, protože nejsi učencem!“ opáčil trochu pohněván. „Kdybys byla učencem, uvěřila bys ještě jinším věcem. Ale co tady u vás, na lukách, nad bažinami? Jenom pohádky a pověry se předou jako pavučiny od vrby na vrbu, o vodních pannách, o bludičkách. — A víš-li, dnes v noci neslyšel jsem v chalupě klepání, bylo ticho na půdě, ani myška se nehnula, ani dechu nebylo slyšet.“

Anča se začervenala.

V tom za nimi ozval se ošklivý sykavý smích, jako když hádě zasyčí.

Moravec tu stál, zelené oči mu světélkovaly. Zuby vycenil.

„A — a, byl jsem po hospodářství se podívat. Měl jsem provázky nalíčené a někdo mi je odnesl,“ povídal. „Jsou lidé zlí — nedá jeden druhému živu být.“ Něco překusoval a polykal. „A ty, Ančo, panu in-inženýrovi pomaháš Labe měřit? Labe je omylné, tuze omylné, pane in-inženýre, jako ženská falešné. Spodní proudy se zatočí, podrazí nohy, a člověk je tam — u dna,“ pravil a zase polykal.

Anča se zachvěla, zamrazilo ji.

V tom starý Měkota křikl cosi z houštiny u řeky, kde zmizel.

„Volá mě!“ děl Moravec, vyšklebil zuby a kráčel za hlídačem ruce maje za zády složené.

Opět osaměl inženýr s Ančou.

„Ty jsi dnes nespala na půdě,“ řekl. Viděl, jak zrudla až ke košilce pod hrdlem. „Kde jsi byla?“

Neodpovídala. Zdálo se mu, že je dnes nemluvná, nesměje se, nedovádí. Jakoby se ho ostýchala.

„Jsi dnes divná!“ Přisedl k ní a pohladil jí ruku. Odvrátila hlavu.

A tu — odpusťte mi již! — lehounko objal dívčí pas. Vyvinula se, uskočila. Všechna krev se jí ztratila z lící, zesinala, a chvěla se po celém těle.

Hrůza nějaká ji zbavila síly a smyslů a řeči, hleděla jí z očí.

(Pokračování.)

M. LEVÁ:

ZA ZIMY V HORÁCH.

Rokle horská vábná a svěží,
v létě — ty slapy, hučící dumně,
kde jsou, ve tvou náruč jež šumně
spěly, jak děcko v klín matčin běží?

Kde jsou luzné barev tvých tóny
se třpyty slunce, na svah jež krutý
purpur kladlo . . . zeleň kde, pruty,
vysoké hořce s modrými zvony?

Rokle horská, jak's zesmutněla!
Od sněžných temen mráz dolů pálí
v chaty, dávno jež zamotaly
do šatu z klestí stařecká čela.

Nízko těžké mlhami nebe
nad zemí visí . . . Změť křovisk trčí
v ztrnulou tiši . . . nezahrčí
zdroj — ztuhl v led. Ó, jak to tu [illegible]e!

Duši žhavý stesk náhle drtí,
darmo kol pátráš po stopě hlasu —
prchnuv lidem, životu, času,
jak bys sám zvolna propadal smrti — —

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Když došla ta zpráva o jeho smrti, hoch byl sice zaražen, ale neplakal. Psával sic otci pětkrát, šestkrát do roka dopisy s nadpisem „Milovaný tatínku“ — na konci každého půlletí, k svátkům, k novému roku — ale vím, že nebylo v těch listech ani hnutí stesku ani lásky — a proto nebylo po té zprávě ani pravé bolesti, nýbrž jen vědomí, že se něco stalo závažného, co zutváří snad jinak život jeho, než jakby se byl zutvářil, kdyby tatínek se byl za tři, za čtyři roky do Čech vrátil.

Na Rus se vydal strýc Tóna, aby uspořádal záležitosti. Byl k tomu zvolen nejen proto, že byl bratrem nebožky Maxínkovy matky, ale především z toho důvodu, že dosti dobře uměl rusky. Na Maxínkovi zbyl za několik dní z nenadálé té změny jen černý flór na novém kloboučku a vědomí, že poručníkem jeho bude strýc professor. To mu nebylo dvakrát po chuti, strýčka Tónu by byl měl raději.

Asi týden po oné zprávě dostal Maxínek list od strýčka Gustava, list s adressou přímo na něj:

„Pan Maximilian Skřivan, studující gymnasia.“

Sotva jej doma přečetl babičce, již byl u mne mně jej ukázat a dát přečíst. List byl velmi srdečný a svědčil o opravdové příbuzenské náklonnosti páně Gustavově. Neprv vysloveno bylo v něm mínění, kteréž i já jsem sdílel, že Maxínek ani před smrtí otcovou nebyl vlastně o mnoho méně sirotkem, než je nyní, neboť otce měl sice na živě, ale téměř ho neznal a lásky jeho byl vzdálen. Ale při všem tom že prý přec jen mnohem lépe na tom byl, než on, strýček Gusta. Nechť jen uváží: žije u babičky, která jej z celého srdce miluje a takřka proň žije, její láska není zajisté menší mateřské. Kdežto on, Gustav, vychován byl u zamlklého přísného strýce, a třebaže nemůže říci, že by ho ten strýc nebyl měl rád, přec jen dítěti je třeba lásky ženy, a když to nemůže být matka, nechť jest to matčina matka neb sestra. To že on teď cítí jako nikdy dřív, tak aby si toho Maxínek vážil. — Ale třeba že tatínka svého takřka neznal — psal strýc Gusta dále — Maxínek i o to je šťastnější, že tatínek se mu po smrti matčině již neoženil a že jistě proň se vším úsilím pracoval. „Co to znamená,“ psal strýc Gustav, „pochopíš, hochu milý, teprve, až budeš starší, jako já teprv nyní jasně vidím, co jsem ztratil, že můj tatínek na mne málo pamatoval, ba vlastně vůbec nepamatoval, když ani to, co mně po mamince zůstat mohlo, pro mne nezachoval. O tom teprve teď náležitě uvažuji a škodu toho chápu a proto tím důtklivěji Ti říkám: uctívej drahou památku otce svého, kterýž do sklonku života svého nepřestal tě míti na mysli a pro tebe pracovati . . .“

Tak asi znělo ono místo z dopisu páně Gustavova, na něž se proto tak dobře pamatuji, že jsem si je nesčetněkráte uváděl na mysl, když asi za deset dní Maxínkův strýc Antonín z Ruska se vrátil se zprávami, o nichž já jsem se sice teprve později dověděl, ale o nichž je mi zcela jasno, jaké bolestné překvapení musily vyvolati v celé rodině hned v první chvíli.

Bylo zjištěno, že jmění, které po otci zůstane Maxínkovi zachováno, nebude činiti ani celé dva tisíce rublů, a byla také seznána příčina, proč pan ředitel jízdu do Čech odkládal rok od roku a co pohlcovalo většinu značných jeho příjmů. Mně si požalovala v takovém hnutí sdílnosti sama stará paní, která od té doby, co jsem vstoupil na techniku, častěji než dříve mne zastavovala a oslovovala, rozprávějíc se mnou již jako s osobou dospělou.

„Považte si jen,“ pravila mi, „syn říká, že počítá-li deset tisíc rublů ročně, odhaduje jistě nízko, nač si nebožtík zeť přišel — rozumí se, v posledních letech. Tedy snadno se mohlo počítat, že dává stranou ročně, řekněme, jen sedm tisíc rublů. Tak jsme ho tak páčili na pětatřicet, čtyřicet tisíc rublů nejmíň, a zatím ono všeho všudy zůstalo po něm chlapci sotva dva, a to ještě, když se nábytek prodá. To ostatní všecko se dostalo do cizích rukou. Ještě štěstí, že po smrti dceřině, jako Maxínkovy maminky, vrátil, co jsme jí dali, abychom to chlapci uložili, ještě štěstí, povídám! — sic by i to byla zhltla ta darebnice, s kterou se zapleť — považte, nádhernou villu jí postavil, hodinu od cukrovaru, s elektrickým osvětlením, s knížecím zařízením — a ona to taková bůhví odkud — paní baronka prý — ale kdo ví, jaký baron, a když baron, proč teda s ním nežije —? Vyhnal on ji asi, a bůh ví odkud si ji přivez' — až někde od Asie prý. No, taková světoběžnice, taková dobrodružka to bude, která ho chytla do svých tenat. Syn s ní mluvil,

musila se vykázat listinami, že všecko je její, jako panovnice nějaká prý ho přijala — taková, taková — ani nechci říc', co — jen odplivnout si člověk musí . . .“

V staré paní očividně všecko hořklo a se bouřilo, tak že skutečně si odplivla.

„Vždyť prý to pohoršovalo i ouředníky, co se prý s ní navyváděl a jak byl zaslepený. Trvat to ještě rok, říkali, byl by zabřed' do dluhů k vůli té Sodomě. Mít mysl pohromadě, to jest nemít myšlenky pořád u ní — nebyl by se prý ani ten úraz stal — vykládali to tam synovi, a Tonouš, víte, to zná, vždyť byl sám kolik let v cukrovaru — a on uznává sám, že si počínal nebožtík neopatrně, nerozvážně — a já bych na to umřít chtěla, jak těm věcem nerozumím. Věřte mi, že už sám Pánbůh se nemoh' na to dívat, a hnal ho do smrti. Trest boží je to, trest boží, věřte mi!“

Stará paní se rozpalovala a mluvila prudce.

„Pro Maxínka je snad líp, že se tak stalo dřív,“ pravil jsem, abych vůbec jen slovem dal na jevo svou účast.

„A ji, tu ‚Sodomu‘, Pánbůh taky najde, uvidíte,“ pokračovala však stará paní, jako bych vůbec byl nepromluvil. „Musí najít! Takhle okrást nevinné dítě! A jak to máte chlapci jednou vyložit? Máte mu poskvrnit památku otcovu? Vidíte, to je otázka, co? — Teď ovšem jsme mu neřekli o tom ani slova, nemá z toho rozum. Zeť, jenž je teď jeho poručníkem, mu jen vysvětlil, že zůstalo po jeho tatínkovi mnohem míň, než se mohlo očekávat, a že odpadne i to, co naň tatínek dosud posílal — věřte mi,“ dodávala stará paní rychle jako v závorce, „to posílal jen proto, aby nám zde písek do očí sypal,“ ale hned vrátila se zase k Maxínkovi a dopověděla ještě, jak mu strýc professor vyložil, že bude teď třeba, aby byl hodně šetrný, protože studie budou čím dál dražší.

„No, u vás jistě, milostpaní, neucítí žádného úbytku,“ pravil jsem, jist souhlasem jejím.

„No, to se rozumí, dokud já jsem živa, bude všecko, jak bylo, a kdybych oči zavřela, však ona dcera Máry — jako professorka, víte — taky by se ho ujala, jak se patří, má hocha tuze ráda a sama dětí nemá, ale může mu přec jen nastat v životě doba, kdy ucítí, že by mu větší opora vydatně prospěla. Prosím vás, člověk nikdy neví, do jakých okolností zapadne, a kolikrát ne dvacet nebo třicet tisíc, ale jen tisícovka třeba rozhodne o štěstí nebo neštěstí člověka. Já mám toho příklady.“

Vzpomněl jsem opět bezděky na slova dopisu páně Gustavova, a napadlo mne, nepronese-li jednou podobný stesk, jaký on pronesl o svém otci, i Maxínek. Co asi řekne Gustav, až se doví pravdy o Maxínkově tatínkovi!

Zmínil jsem se o tom staré paní, připamatovav jí list páně Gustavův.

„Ba, — ten to měl chudák ještě horší! Milý, zlatý, mladý pane, zodpovědnost rodičů je veliká a sahá až za jejich smrt. Kolikrát já jsem si to už uvědomila a zejména od těch dob, co ubohá má sestra, Gustavova maminka, umřela. Jaké moh' mít Gustav celé mládí jiné, kdyby jeho otec zrovna lehkomyslně se nebyl připravil do předčasného hrobu. A v jakém blahobytu moh' vyrůstat! A jak celý jeho osud se mohl jinak zformovat. Dejte na má slova dobrý pozor: ten hoch nebude šťasten. Mne tím svým velebením v každém psaní, jak je teď spokojen a blažen a jaké pokroky dělá, neomráčí. Jen uvažte tohle na příklad: vídeňský jeho strýc mu jistě posílá ouroky z jeho kapitálku, a já čítám, že má nejmíň deset, dvanáct tisíc — tedy ať to dělá jen čtyři, pět set — a když dělá u divadla takové pokroky, jistě mu také obstojně platí, počítejme při nejmenším osm set, tak to je dvanáct set příjmu, není-liž pravda: nemůže s tím mladý jednadvacetiletý člověk vyjít? Slušně vyjít? — Ba ještě si dát něco stranou? — Viďte, že ano!“ zdůraznila svou řeč postřehujíc můj souhlas. „A zatím — víte, co na mně chtěl? Co mi psal?? — Abych mu, mohu-li, poslala dvě stě a co nejrychleji, že jich nutně potřebuje, na nějaké kostymy prý, že je nechce darem, to se ví, nýbrž jako půjčku, a hned mi vám pošle dlužní úpis na ně se závazkem šesti procent úroků vždy každého čtvrt roku napřed, blázen bláznivá! Furiant furiantská! Jakmile prý bude plnoletý, hned mi kapitál vrátí, poručníkovi prý nechce psát, udělal prý by z toho pakatelu aféru. Tak dvě stě už jsou mu pakatel?! Hleďme mladého pána! Milý, zlatý pane, chtěla bych, abych se klamala, ale uvidíte, že budu mít bohužel pravdu, když vám říkám, že náš milý Gusta asi tam u divadla vyvádí — tam je takových marnotratných elementů, u každého divadla jsou, a jak mezi ně člověk zapadne, je konec.“

Stará paní se rozhorlovala skutečně tak, že shledal jsem za dobré trochu oleje nalíti na rozbouřené vlny její výmluvnosti, ale nepochodil jsem valně.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

LITERATURA.

Ferd. Lehner: **Dějiny umění národa Českého**, tři svazky, nákladem Unie.

Vzpomínám, když jsem byl ještě v Rakovnice professorem, došel mne z Prahy tištěný leták, jakás výzva, abych učinil archaeologický soupis rakovnických památek. Takové letáky letěly tenkrát po všem království, ale zaletěly bez valného výsledku. K nim byla přidána odborná umělecká terminologie, obsahující názvy nové, z nutné potřeby teprv utvořené a od těch dob užívané. A ty robil Lehner. Už tedy tehdáž, je tomu asi třicet tři léta, mladý kaplan, nadšenec umělecký, měl svůj veliký, smělý plán, napsati soustavné dějiny českého umění výtvarného, a tyto dni Lehner dokončil první část svého životního díla, dobu románskou, vznik a rozvoj veškerého umění románského v Čechách od IX. věku do konce věku XII. Veliká práce! Veliké dílo! Nejen objemem — 1598 stran — nejen výpravou — 630 obrazů a illustrací — ale veliké dílo významem svým a obsahem. První a jediné svého způsobu! Lehner skoro deset let se odborně učil, pak cestoval, obhlížeje umělecké předměty v cizině, a když měl průpravu, potom po mnoho let sháněl po království Českém i na Moravě, kde jaký románský kostel nebo jeho zbytek, prolézal budovy od sklípka a krypty až po střechu věže, vyměřoval, kreslil, dával fotografovati, pořizoval štočky k tisku a výsledky a šťastné nálezy po léta uveřejňoval ve svém časopise Methodu. Při tom pátral po freskách, po plastice, po miniaturách, a shromažďoval si z pramenů historických zprávy též o drobném umění. A tak, když snesl si spousty materiálu a mohl po mnohém studiu a očité zkušenosti utvořiti si o rozvoji románského umění ucelený obraz, dal se do psaní díla, které od r. 1890 v sešitech vycházelo, až teď je ukončil.

V systematické práci té víc než polovice věnována architektuře, při čemž podařilo se Lehnerovi zjistiti několik nových typů architektoniky románské, dotud od nikoho nevšímaných, nepoznaných. Ozývaly se sic odborné hlasy proti Lehnerovým typům, nekladouce je za románské, ale Lehner našel patrná, nezvratná kriteria slohu a drží své nálezy pevně. V malířství miniaturním podařilo se mu dokázati existenci české malířské školy v XI. století; za tím důkazem jel i do Hnězdna, kdež nalezl kodex české práce, a velikou oporou výzkumů Lehnerových jest ta náhoda, že polský historik umění, Maryan Sokolowski, jenž ukázal Lehnerovi ještě jeden neznámý kodex české práce v Krakově, dospěl vlastním studiem k tomu, že obě knihy i pražský kodex vyšehradský jsou prací téže české malířské „školy".

Také přivedl Lehner důkaz, že kodex vyšehradský vznikl ke korunování prvního českého krále.

Ať odborníci s vědeckými důsledky a soudy Lehnerovými souhlasí či ne, veliké dílo Lehnerovo zůstane dílem základným, které bude ukazovati směr a raziti nové cesty. Mne osobně dojímá, že ta veliká práce Lehnerova je nadšeně psaná pro čest a slávu českého národa. K úmyslu tomu se auktor i přiznává, říka, že chce ukázat, kterak národ český založil svérázné české umění v době románské a že náležel již v nejstarší době svých dějin mezi vzdělané národy střední Evropy. Možná, že i to se Lehnerovi vyčte, poněvadž býti nadšen — a národně nadšen — některým našincům už není moderní ani vědecké. Na konec slušno ještě uznati, že Lehner píše slohem živým a jasně a že se reprodukční závod Unie-Vilím svými obrazy opravdu vyznamenal.

Winter.

DIVADLO.

— **Živnost paní Warrenové.** Hra o čtyřech dějstvích. Anglicky napsal G. Bernard Shaw. Přeložil Karel Mušek, režisér Karel Mušek.

Také na této nejnovější naší akvisici shawovské jest nápadna záliba anglického autora v dramatisování rodinného poměru na základě dětské lásky či nelásky k rodičům. Jeho hra „Nikdo nemůže věděti" jest plna toho thematu a jím také naplněna až po vrch „Živnost paní Warrenové". Jest chybou pokládati povážlivou povahu této „živnosti" za vlastní sujet hry a na základě toho vyhlašovati ji za řešení sociálního problému, daného společnosti tím, že členové její zabývají se prostitucí ve velkém jako podnikatelé. Živnost paní Warrenové, „neodvolatelné ředitelky" asi šesti „velikých domů" v Bruselu, Vídni a Pešti, financovaných lordy britské říše, z nichž jeden, George Crofts, na jevišti také vystupuje, není motivem účelu Shawova, nýbrž prostředkem k dosažení tohoto účelu. Shaw nedovedl si představiti horší společenskou a rodinnou situaci pro anglickou moderní dívku, tak moderní a tak vychovanou, že jí připadá první cena v matematické soutěži universitní, než tu, že matka její jest sama bývalá hetéra a nyní velkoobchodnici s dívčím masem. Jestliže situace tato může býti ještě zostřena, stane se to náhlostí, s jakou to Vivie, dcera její, zví, a vrchol trapnosti vězí v tom, že na přímý dotaz po otci paní Warrenová své dceři nemůže odpověděti určitě, nýbrž jen přibližně, že „jest si jista, že jím při nejmenším není" žádný z mužů jejího nynějšího okolí. To je důležito k reliefu společnosti ve hře vystupující. Jedna z jejích podpor, lord Crofts, jest v největších rozpacích, neni-li sám tímto otcem; uchází se totiž o Vivii sám... Sestavil tedy Shaw přímo ďábelskou invencí skřipec pro Vivii jako dceru, a pro — pí. Warrenovu jako matku, neboť v této megéře vězí matka s veškerou svou tragičností.

A takový jest konflikt Živnosti pí. Warrenové, a k větší folii postaven mu po bok ještě jeden poměr obdobný, syna k otci, Franka k rektoru Samueli Gardnerovi, z něhož vyklube se domnělý anebo skutečný otec Viviin — máme-li věřiti nevěrohodnému výroku kompletního padoucha Croftse, který takovým prozrazením mstí se za své odmítnutí tváří ve tvář Vivii i Frankovi, jejímu quasi nápadníku. Mimochodem řečeno, náleží Frank k oněm nezdar

'synátorům', jež Shaw s takovou láskou vystrojuje pro své socialistní jeviště, jak jsme to viděli v kusu jeho „Never can tel". Odpor k paradoxním těmto zjevům, jimž vkládá Shaw do úst strašná rouhání dětinné lásce, byl v publiku Národního Divadla velmi patrný.

Vlastním obsahem hry je tedy chování slečny Warrenové k odhalenému tajemství její matky. Jednání to jest přímočaré, hodné premiantky universitního konkursu v matematice. Vivie odpustí matce, když jí tato vyloží v báječné scéně svůj osud jako sociální nutnost, nevyhnutelnou a okolnostmi zdůvodněnou potud, že dcera s jistou slevou svých vrcholných zásad může se srovnati jakž takž s t a k o v o u matkou. Vivie však zavrhne svou matku, když se od Croftse doví, jak se klame, míní-li, že se matka své živnosti vzdala a že peníze jsou „jinak uloženy"; roztržka a rozchod jsou provedeny tak čistotně a přesně, že Vivie zašle své matce i šek na obnos, který stálo její vychování, a odvrhne ji od sebe navždy, nelítostně, bezohledně, naprosto, bez veškeré naděje nějakého shledání. Tato katastrofa dětinné a mateřské lásky odehrává se už v úřadovně londýnské účtárny slečny Warrenové, která se tu etablovala jakožto kalkulatorka k provádění rozpočtů podle vyšší aritmetiky. První tři akty se odehrávají na venkově v letním zátiší ,paní' Warrenové, kamž přijela návštěvou se svými průvodčími Croftsem a Praedem a kdež se setkala se svým bývalým intimem, nyní rektorem sv. církve anglikánské, otcem Frankovým.

Nelze chápati, kterak možno snižovati právě tuto hru Shawovu, tak vysoko stojící nad poslední ukázkou genia Shawova. Jeho originalitou jest ovšem jeho bezohledná smělost, ale jest patrno, že nové postavy na jeviště už nikdo nedostane jinak, než když pro ně dojde do nížin, kde rostou, a vytrhne je odtud z bahna, v němž kotví, bez ohledu na jeho ohyzdnost a bez ohledu na cestičku, kterou na prknech, život znamenajících, zanechá bahno jejich šlepějí.

Hra Shawova jest výtečná už proto, že zavdala podnět k takové charakteristice, jakou mimicky obmyslila paní Hübnerová paní Warrenovou. Mám za to, že výkon paní Hübnerové jest vůbec jedním z nejdokonalejších skutků umění hereckého, poněvadž jest absolutní. Nejenom proto, jak herečka dovedla udržeti svou úlohu nedostupně vysoko nad komičností, k níž by v slabších rukou jistě klesla, ale také proto, kam ji vyzdvihla síla této neocenitelné umělkyně národní naší scény. Jako zjev lidský, jako produkt sociální jest Warrenová pí. Hübnerové zjev srdcervoucí, a za to náleží pí. Hübnerové dík. Je to dílo přepečlivého, nadlidského výkonu a proniknutí do nejjemnějších detailů duše lidské, dosavadnímu ovzduší dramatiky tak vzdálené. Paní Hübnerová byla dokonalá od nalíčení svých očí a zacházení jimi i všemi rysy tváře až po podání detailů tak útle citových, jakým jest na příklad přemáhání slz před Vivií. Také Vivie byla v dobrých rukou, styl, v jakém ji podala pí. Dostálová, byl jistě případný, trochu detailů byla by však její Vivie snesla.

Hráno bylo vůbec výtečně, ano skvěle; podíl na výsledku náleží stejnou měrou panu Sedláčkovi (rektor Garden), p. Seifertovi (George Crofts), Deylovi (Frank), jehož očividný pokrok budiž zaznamenán, a p. Muškovi (arch. Praed), jediná naprosto ideální, ale také nejlhostejnější, v podstatě „vycpávková" postava hry. Snad to realismus scény vyžaduje, ale akustika Národního divadla nesnáší toho, že se mluví jenom pro první polovici hlediště před jevištěm.

KMČ.

— Pětiaktová komedie L v a L v o v i č e T o l s t é h o „M o j e r o d i n a" hrála se minulý týden v „Koršově divadle" v Moskvě. V řadě scén rodinného života, které autor nazval „komedií z epochy začátku XX. století na Rusi", zachycen zase již kus současného vinobití v ruském životě — na venkově ruském, jehož prostředí autor dobře zná a dovede celkem hravě a přiléhavě, ač trochu konvenčně a skoro šablonovitě kresliti. Osvoboditelské hnutí, jež se zvrhlo v odpornou a nikomu neprospěšnou revoluční propagandu, hosudarstvenná duma, volby, boje jednotlivých politických stran a jejich argumenty přeháněné v síle, ve výrazech i v prostředcích, agrární bouře, stávky, politické vraždy a processy, nedostatky byrokratického stroje a hospodářská krise rodící se z toho všeho — to jest asi obsah dějový, obsah té pestré směsice událostí, o nichž o všech se v novém kuse Tolstého syna mluví.

Bohužel p o u z e m l u v í. Odtud dojem celkem dosti šedivý a únavný z předlouhých scén kusu, v němž jinak zajímavě a i nově pověděno leccos. „Lev Lvovič chtěl napsati sociální komedii, ale sepsal spoustu materiálu k několika takovým komediím" — řekl kritik „Ruského Slova", — „ale je to všecko sebráno nahodile, neuspořádaně a špatně dohromady spiato. Všecky ohlasy současnosti se tu ozývají najednou a všecky stejně silně a důležitě — od hospodářské krise až do mačiče, tančeného bezstarostně ve šlechtických rodinách, od osvoboditelského hnutí až po chiromantii, jíž holduje se nyní tak náruživě na carském dvoře."

— Starý A. S. S u v o r i n, autor „Taťány Řepiny", napsal nové drama. Jmenuje se „B e z r u l j a i b e z v ě t r i l" (Bez kormidla a plachet) a jeho sujet vzat ze žurnalistického světa. Drama hráti se bude v „Malém divadle" petrohradském, jehož je millionář Suvorin hlavním spolumajitelem.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

— F r a n c o u z š t í i m p r e s s i o n i s t é. XXIII. výstava spolku výtvarných umělců „Manes". (Říjen—listopad.)

III.

Ve zvláštní síni výstavy, odd. VI., zbudován svatostánek novoimpressionismu. Chlad docela cizí čiší z těchto stěn jasem barvy oslnivých, teskně díváme se do t o h o t o světa malebna, nám nepochopitelného,

jako vyhnaní synové Evy do ráje — jehož půvabů neokusili a pravděpodobně již nikdy neokusí. Je to kruté, přísné umění, plné odříkání, tenhle neo-impressionismus, negace luzného v umění malířském, újma krásy generální absolucí od povinností kresby a největší svobodou pověstného „hýření barvou". Těchto hýřivých hodokvasů je zde dostatek, ale marné zvaní...

Na př. Nahá žena (134) H. E. Crossova — zdá se, že nemohla býti viděna sítnicí normální, ani na plném slunci; něco překrveného mluví z tohoto vidma, zvláště patrno to ve stínu, vrženém větví stromu na příč dolní partie postavy; vypadáť spíš jako nítící se místo na churavé kůži, než stín, pod nímž pleť nemá ztráceti svou lokální barvu. Ani obě krajiny téhož mistra nepromluvily k nám řečí srozumitelnou. Z krajinářů tohoto oddílu bude to asi jediný M. Luce, jenž upoutá svými architekturami Pařížské nábřeží (144) a St. Germain (145). Vyzírá z nich něco lahody starých gobelinů; vypadají jako štětcem vyšívané, každé jeho dotknutí illuminuje. Impressionismus stal se tu náhle formalistní, svéhlavý, imituje nemalířské techniky, pointy štětce, kteréž u starších impressionistů-krajinářů překotným svým náletem přesvědčivě doličovaly snahu zachytiti zjevení momentu, stávají se tu na místě prostředkem samy předmětem malby, pointilisté najednou malují přesně řezané barevné drobňoučké obdélníčky, jež kladou těsně vedle sebe jako do tmelu, hotová skleněná mosaika benátská. U nejnápadnějšího z nich, van Ryselbergha, vidíme zbouřené moře, skládající se z nespočetného množství modrých dominových kamenů, všechny položené podél, — Uder větru (147) jmenuje se tato marina. Jinde barbarská malba primérními barvami, připomínající kanavové výšivky našich babiček, z dob, kdy továrny nevyráběly vyšívací vlnu než v několika krutých barvách.

Leč dosti rouhání. Ne však tolik, aby mohlo přehlušiti dík podnikateli této výstavy, nad niž nebylo v Praze instruktivnější co do cest, jaké hledá nové umění, co do průhledů, jaké se otvírají zrakům, zvědavým na nejbližší příští vkusu starého světa...

KMČ.

— Druhá výstava prací Emila Holárka, pořádaná Krasoumnou jednotou pro Čechy v Rudolfinu, neukázala nám autora „Návratu Bulharů" a „Miláčka včerejšího dne" v jiném, to jest lepším světle, než výstava první. Umělce tohoto potkalo neštěstí, že upadl do zajetí „cyklu" a že se ze zajetí toho dosud nedostal a také sotva kdy dostane, neboť ani nechce, ba, ani netuší, že kresebný genre serií, jemuž se tak náruživě oddal, jest jeho porážkou a nikoli vítězstvím, jak se dle všeho domnívá, soudíme-li dle polemické brožury, vydané s obrázky jako katalog k jeho výstavě. Tato brožura, do jejíhož podrobnějšího obsahu nechceme vcházeti, jest sama ukazatelem osudné literárnosti Holárkovy. Již při Holárkových „Reflexích z katechismu" bylo řečeno, že spekulativní mechanismus jeho při „tvoření" cyklu uvázl na nejzevnější spojitosti mezi legendou a kresbou, t. j. illustrací a thematem. Netřeba rozváděti, co řečeno; převrátíme-li deset listů kteréhokoli „cyklu" Holárkova, doprovozeného básněmi aneb bez nich, táž věc je nám patrna: Holárek nemá ani vražedné satiry Goyovy, ani naivní, třeba šosácké přesvědčivosti a vtipu Hogarthova, nejméně pak brillantní ironie a oslnivé formální mluvy Kupkovy, abychom volili současného satirika-malíře, také bičujícího společnost. Je to těžké slovo, ale pravdivé: cykly Holárkovy jsou duchaprázdné. Z nejnovějších vezměme jenom „Pohádku o nadšení", na výstavě vyloženou. Tomu, kdo octne se před devatenácti pilnými, kaligrafickými kresbami, aniž by znal titul serie, napadne vše jiné spíš, než že to má býti „Pohádka o Nadšení". Jakživ by si nikdo nepersonifikoval Nadšení tak jako Holárek, nahoučkou, buclatou, asi dvanáctiletou dívenkou, která s obzvláště nákladně stylisovanou lyrou v ruce vyhledává jednu vrstvu lidské společnosti po druhé, ale odevšad jest vyhošťována stejně rozezleně, skupinou bab na trhu, jako portýrem paláce atd., až se dostane před soud se všemi ostatními banálními konsekvencemi epické alegorie. Nejspíše ještě by napadlo, že tu jde o vylíčení osudů národní písně anebo tak něco. Představě, kterou Holárek chce vyvolat, brání nesugestivní, načisto realistické líčení, nejpatrnější je nedostatek pathosu, zvlášť na návštěvě Nadšení v zahradě pensionátu, kdež stojí v kruhu stejně starých holčiček, zvědavě se s Nadšením bavících, ovšem aniž by pozorovaly jeho nahotu; ředitelka ústavu s lorgnonem na přísných očích pozoruje scénu, po níž bude nepochybně následovati vyhazov buclatého naháčka. Situace, která nepovídá nic — je prostě komická, ale nechtíc, protikladem totiž mezi tím, kam autor mířil a kam trefil. Ani jeden list z této Pohádky neodpovídá ni metaforou, ni symbolem, ani allegorií představě o nadšení, už proto, že k personifikaci zvolen motiv nevhodný, a také proto, že nadšení neprosívá, nemazlí se dětsky, nevtírá, nevemlouvá se, ale neodolatelně uchvacuje. Podobně vede se Holárkovi se všemi sujety cyklovými, také s řadou jeho kreseb „Ave Fatum imperator!" Je nejchladnější snad ze všech jeho cyklů, s oblibou založených na řadě vidění čili „visií", jak zajisté jen chybou tisku praví katalog při č. 34 „Sen první matky", komposiční skizza. (Visie příštích osudů lidstva spící Evy (tak!) nesvárem kojenců v jejím náručí se probouzející.) Je to Madáchovská idea z „Tragédie člověka", stejně romanticky pošetilá tam, jako tu sen Evy, která kojila Kaina patrně současně ještě s Abelem. Dnešním názorům o vývoji příčí se tato fikce Evina snu, zalidněného obrazy a představami, jakých Eva míti nemohla, ale to je vedlejší věc. Pro nás rozhodující jest povážlivý koncept látky. Eva se svými kojenci kreslena jest jako sousoší na zvláštním podstavci (oblíbená to koncepce mistrova), přisunutém těsně ke stěně, na níž se její „visie" odehrává — al fresco. Hrůzná skreslenina Eviny postavy (a těch je vůbec síla) neodpovídá thesi, vyslovené autorem v předmluvě slovy, „že vodítkem uměleckého díla musí být krásno".

Bylo by lze ještě uvésti mnohý příklad neutěšené komposice Holárkovy — jedním z nich byl by právě

dosud neznámý olej jeho „Upalování kacířů v zatarasené zakristii“ (25) — ale bylo by to bezúčelno. Holárek trpí nevýslovně neuznáním a soudě podle všeho, co napsal ve své předmluvě ke katalogu, jest nevývratně přesvědčen, že jeho nesporné a také pérem mým kdysi na výsost uznávané nadání nachází se na nejlepší cestě. Otravuje se hořkostí domnělého zneuznání, čímž dokazuje, jak těžké jest jeho vyvedení ze scestí, na něž se dostal. Holárek ironisuje v katalogu některé své olejové práce, nad něž patrně staví vysoko své kresby. Jediné jeho „Žluté růže“, jichž si tak málo cení a jež namaloval, aby ukázal, že opravdu má upíraný mu smysl pro přírodu, jediné samy stojí za všechen alegorický papír, který už pokreslil. Hodlá-li Holárek překonati mrtvý bod, nad nímž utkvěl jeho umělecký vývoj, nechť nemaluje na příště už žádné „visie“, zvláště však nechť nemaluje aktů z hlavy, což pokládá za velký triumf umění, a nechť se střeže všech cyklů — Grottgerovy vavříny pro něj nezelenají. *KMČ.*

TÝDEN.

* Adolf Heyduk a Karel Kálal uveřejňují v českých listech provolání Našim městům! v němž praví: „Nad hrozným činem maďarským v Černové ustrnula celá Evropa, avšak nejbolestněji dotkla se slovenská krev srdcí českých. Vidíme mrtvé otce a matky, avšak slyšíme též i pláč padesáti sirotkův. K těm směřuje naše láska a pomoc nejprve. Kdo jakou radu víš, pověz, my navrhujeme takto: Nechť každé město vezme si na starost jednoho sirotka až do jeho zaopatření.“ V dalších řádcích rozvádějí krásnou svou myšlenku, k níž se přidáváme z plna srdce i mysli, souhlasíce, že nejlepší českou odpovědí na krvavý maďarský skutek bude starost o vzdělání sirotků povražděných a péče o slovenskou mládež vůbec.

Suspendovaný ružomberský farář Andrej Hlinka objíždí právě česká města, aby plamennými slovy hlásal utrpení svých sourodáků pod útiskem maďarským. Kéž duch, který z něho mluví, rozplamení i mysli posluchačů a otevře srdce jejich k pomoci rychlé a vydatné!

*

* Dne 5. t. m. dovršil 60. rok svého věku MUDr. Emerich Maixner, ř. professor speciální pathologie a therapie na české universitě. Jubilant patří mezi nejzasloužilejší pracovníky na poli vědy a lidumilství. Milován posluchači svými jako výborný učitel, blahořečen jako znamenitý lékař a přednosta kliniky tisíci a tisíci pozdravených, požívá prof. Maixner i jako vědecký spisovatel zvučného jména; nejdůležitějším dílem jeho je rozměrná Příruční kniha speciální pathologie a therapie (Praha 1888), výčet kratších odborných prací jeho jistě sloupec by přesahoval. Vynikající účast měl prof. Maixner při vydávání Eiseltovy Odborné pathologie a therapie, do kteréhož díla napsal řadu v obor jeho spadajících statí. Značných zásluh získal si jubilant i jako redaktor i jako organisátor. V letech 1878 až 1898 řídil Časopis lékařů českých, v Ottově Slovníku naučném je redaktorem části lékařské, stojí v čele organisace boje proti tuberkulose a reformy obydlí, krátce, neúnavná jeho činnost zřejma je v tolika směrech práce, v obory přísné vědy, praktické mediciny a lékařského lidumilství spadající, a tak hluboké stopy v nich zanechala a zanechává, že s chloubou nejen svět vědecký, ale všechen národ čítá prof. Maixnera mezi své nejneúnavnější, nejvýznamnější a nejzasloužilejší pracovníky. Proto připojujeme se i my s úctou a láskou k řadě jeho gratulantů k památnému dni dovršeného šedesátiletí.

*

* V nedělním feuilletoně Nár. L. projednává Jos. Kuffner otázku češtiny úřední i vědecké a glossy své provází velmi přesvědčivými doklady naší samovolné germanisace. Není tomu dávno, co četli jsme v uměleckém referátě výtvarnického orgánu toto hrubé prohřešení na duchu češtiny: „jeho interieury, jež si zastavily na dlouho člověka bohatstvím malířských emocí, které věděly sdělit...“ Sloh autora této stilistické perly byl nedávno v Samostatnosti nazván pod čarou zcela seriosně „nevyrovnatelným“, a v nedělním feuilletoně Času se o glossách a polemikách tohoto stilisty tvrdí, že „patří do literatury mnohem větším právem, než celá činnost všelijakých básníků a novellistů, kteří jsou už i členy Akademie.“ Že v nich „je víc vervy, síly, českosti (!) a hybné energie než třeba v celém básnickém díle p. Sládkově“ (!).

*

Ve Francii prožívají právě malou literární potyčku: nedávným úmrtím Huysmansovým (viz Zvon, VII., 560) uprázdnilo se místo ve známé Akademii Goncourtů, a poněvadž volba nového člena neznamená pouze čestné uznání veřejnosti a spisovatelskou jury, nýbrž i doživotní čestnou pensi asi pěti tisíc franků, bývají boje o každé nové místo značně živé. Ani v posledním případě, kdy se dosavadní členové sešli k volbě, nedocílili potřebné většiny hlasů. Paul Margueritte chce dostati do Akademie svého bratra a spolupracovníka Victora, s nímž se už zatím zase byl smířil (viz Zvon VII., 712); oba bratři Rosnyové a Gustav Geoffroy stojí na straně Marguerittů, zatím co prudce proti nim útočí Octave Mirbeau, který kandiduje Julesa Renarda. Třetím kandidátem, protežovaným zejména Léonem Daudetem, jest Elémir Bourges, známý krásným románem o Praze „Ptáci odletí a květy odkvétají...“, který však při prvním hlasování obdržel pouze tři hlasy. Jules Renard jest bez odporu umělecky nejzávažnějším kandidátem, leč dosud má Victor Margueritte nejlepší naději státi se členem, poněvadž si nelze mysliti, že by Léon Daudet a Mirbeau, zásadní protivníci političtí, od svých kandidatur ve prospěch někoho ještě závažnějšího upustili.

—*n*—

*

V lipském hudebním jednom nakladatelství (Breitkopf a Härtel) vyšly právě Vídeňské tance Beethovenovy, a to čtyři valčíky, pět menuetů a dva valčíky („sousedská") — vše komponováno pro sedm smyčcových a dechových nástrojů. Všechny tance byly vydány podle rukopisných hlasových výpisů, nalezených v archivu Thomasovy školy v Lipsku, péčí prof. dra Hugona Riemanna. Vydavatel provází svoji edici tímto proslovem: Všechny zde prvně vydané tance byly pokládány až dosud za anonymní. Všechny jejich význačné přednosti, neobyčejná krása a instrumentace vedená s nápadnou raffinovaností, poukazovaly k některému z nejlepších mistrů z počátku devatenáctého století. Vědělo se, že množství tanců Beethovenových, psaných v Mödlingu pro sedm nástrojů roku 1819, tedy v době, kdy povstala jeho slavná Missa solemnis, bylo ztraceno. Schindlerova biografie (Ludwig Beethoven) o této věci promlouvá takto: ‚Když v létě r. 1819 (Beethoven) po ukončení Kreda (Missa solemnis) cestoval, setkal se v Brühlu u Mödlingu se sedmičlennou společností hudební, jíž na opětovné a naléhavé přání složil k tanci několik valčíků, které také sám do jednotlivých hlasů rozepsal. Později se mu rukopis partitury ztratil'... Prof. dr. Hugo Riemann podle různých okolností, které ve zmíněné předmluvě uvádí, je přesvědčen, že svrchu dotčených „Devět vídeňských tanců" jest v celku neb alespoň zlomkem onou ztracenou skladbou Beethovenovou.

—n—

*

18. října zemřel v Petrohradě Aleksandr Nikolajevič Kanajev, známý svými dramaty „Babje dělo" (Ženské dílo) a „Škola gosteprijimstva" (Škola pohostinství), z nichž zvláště toto druhé jest jedním z nejoblíbenějších a nejčastěji hraných kusů na Rusi.

*

25. října zemřel Nikolaj Akimovič Lavereckij, jeden z předních sochařů ruských, býv. prof. umělecké Akademie petrohradské, dosáhnuv 70 let. Jeho „Koupající se dívka" a „Děti hledící do zrcadla" jsou v petrohradské Eremitáži. Také řada veřejných pomníkův a poprsí (pomník Glinkův a Kateřiny II., poprsí cara Aleksandra Osvoboditele a j.) vyšla z jeho rukou.

*

17. (30.) října 1907 zemřela básnířka ruská Lidija Dmitrijevna Zinovjeva, choť básníka Vjačeslava Ivanova, v níž mladá literatura ruská ztratila talentovaného a velmi jemně umělecky cítícího člena. Její jméno (anebo pseudonym Hannibal) začalo se v posledních letech stále častěji objevovati v listech a publikacích mladších směrů literárních — pozornost literárního světa obrátilo na ni symbolické drama „Kolco" (Prsten), několik rozkošných povídek z dětského života („Medvěžata" a j.) a řada básní v prose, jež vyšly ve sborníku „Skorpionu" s názvem „Sěvernyje cvěty (květy) Assirijskije".

*

V Záhřebě zemřel 28. října 1907 chorvatský spisovatel Gjuro Deželić. Zemřel bezmála sedmdesátiletý, požívaje všeobecné popularity jako lidový spisovatel, kulturní historik i neúnavný osvětový pracovník, jemuž chorvatský pokrok za poslední půlstoletí mnoho děkuje. Již v loňském dubnu oslavili literární přátelé Deželićovi okázale 50leté jeho činnosti literární — začal r. 1856 psáti do několika předních listů, a sám založil jako student studentský časopis „Smilje", který dosud vychází. Jeho „Zivotopisi" a „Sbirka rado pjevanih pjesama" byly svou dobou významné a cenné literární publikace. Velmi četné povídky, historické a filosofické studie Deželićovy zvlášť v letech 70tých a 80tých tiskly téměř všecky čelnější listy chorvatské. Z péra jeho pocházejí také dva romány („Burzanci", „Zulejka") a množství překladů z literatur ruské, slovinské, francouzské a italské.

*

Hledání pokladů. R. 1592 platí vrchnost v Hradci Jindřichově „za odpravení lotra, který poklad zdvihal". Kdo ten ubožec byl, který chtěl si pokladem pomoci k příjemnějšímu živobytu, to v prostém oučtě nestojí. Byl lotr. Ale hned potom r. 1593 snažila se vrchnost sama vyzdvihnouti poklad. Najala si na to Vlacha. Čteme v oučtech, že platí 55 grošů „za všelijaké potřeby vydané Vlachu, který poklady vyzdvihnouti má". Nalezl-li Vlach poklad, či ne, to psáno není.

Z Tischrovy Sbírky oučtů archivních.

*

* Ke zprávě o postavení pomníku Haně Kvapilové (viz předešlé číslo str. 95) dodáváme, že vedle pí. Růženy Svobodové stojí v čele akce pí. Teréza Koseová-Dubrovská, jež rovněž horlivě pořádání sbírek se účastní.

*

Oprava. V předešlém čísle na str. 92. druhém sloupci, 7. řádce z dola čti »začarovaným kruhem,« a v řádce následující: konflikt hrdin. Na stránce 93. na druhém sloupci 10 řádce shora čti sektáři zvaní joanité.

V PRAZE, dne 8. listopadu 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

JAR. VRCHLICKÝ:

PSYCHE RODINOVA.

Cyklus sonetů.

I.

Jak zvolna kráčíš pod svým těžkým hávem!
Jen dolů hleď, jak splývá, jedna skála;
při prvním kroku, zdálo se mi, smála
se jemná tvář tvá v rámci vlasů plavém;

Však tíha pokryvky tvé zlých dum splavem
tě chýlí k zemi, jakoby ses bála,
a kráčíš jako vzdušný květ, mdlá, malá,
jak šla bys bouří ve vln chumlu dravém.

Ó, Psycho lidstva! Nad dějinným proudem
tak jsi se kolikrát již zastavila
hlas slyšíc: Světa děj že světa soudem!

A chtěla's v před a nemohla hnout oudem,
neb vázla odvaha tvá i tvá síla
nad tříští věků, zašlých rodů troudem!

II.

Však půjdeš dále, útlá Psycho milá,
květ musí kvést a dál jít Ideal,
jenž před tebou jde přísný dál a dál,
chce, abys nechala stop, že jsi žila.

Ó, nekloň hlavu, kterou nahrbila
ta tíže věku a plášť drsný skal,
ten odhoď směle a s ním charý žal,
a zaplaň v slunci smělá, čistá, bílá!

Ta pósa resignace, smutku, mdloby
ti nesluší, ó nesmrtelných dcero!
Máš přece prsy, z kterých tryská žití!

Jdeš nohou pevnou, projdi temnot doby,
jdi k cíli přes tůně a skalin stero,
Tvůj Ideal jde napřed a vždy svítí ....

III.

A praví Psyche: »Ten plášť hmoty tíží
a k zemi stahuje mé vzdušné tělo,
to nadarmo se touhou rozepělo
a marně chví se pod tou skalní mříží.

A oko hloub a hloub se v propast hříží,
a slovo rtů se dávno odmlčelo,
jest snem a zdáním, skutkem co být mělo,
krok vrávorá a hlava se víc níží ....«

— Ó, mimoso své nekonečné pouti,
jak mi tě, vzdušný motýlku můj, líto!
Chceš stále v před a nemůžeš se hnouti.

Co Věčnost nad tebou skrz hvězdné síto
se hrne veletokem, kaskádami ....
Ó, Psycho, dítě bohů, zůstaň s námi!

IV.

Ó, zůstaň s námi, duše všehomíra,
atome v tisíc mozků roztříštěný,
ty přetrváš vše proudné Času změny,
ty jediná jsi básníků všech lyra!

Svět celý tobě patří, země sirá,
buř jekem polnic, dumej tichem pěny,
vždy zvítězíš, neb v posled úsměv ženy,
jímž vládneš, propasti vše sklene, svírá.

Ty péru, dlátu, štětci zdřímnout nedáš,
vždy slovo najdeš a tón barvy pravý,
ty umění všech poklady zde zvedáš!

Ty v tichu skleneš pravý oblouk slávy,
ty pouze třímáš kahan světla žhavý,
my pouze pracujem — ty víc, ty hledáš!

V.

Ty nosíš v sobě světy běd a blaha,
ba skoro sama život jsi zde celý,
kde zárodky všech citů odumřely,
jen tebou tryská soucitu zas vláha.

Buď Isis v závitkách, či zjev se nahá!
kol tvých úst bloudí pravdy zlaté včely
s myšlenky medem; vždy tvůj pohled vřelý
v led srdcí sobců svatým ohněm sahá.

A proto s námi vytrvej, ó Psyché,
a neusni nám ve ňadrech ni v mozku,
tam dýchej žár a krve var a vření.

Ty aureolou ozař každou trosku,
ať zrcadlí se věčnem naše chtění
jak zlaté hvězdy ve zátoce tiché.

VI.

Zda vyčetl jsem všecko z tvojí pósy,
co obr nad Sekvanou vtělil do tě?
Zda myšlenku jsem urval Jeho hmotě?
Tak mohou kolem jít a ptát se mnozí

Tak v shonu, víru všední denní prósy
se týčíš, balvane, a v každé notě
tvé písně zpívá touha po životě,
nechť mrtví bozi a nechť osud hrozí.

Moderní sfingo! — Rozhrnuj plášť těžký,
pod kterým úpíš, vzepni skleslé týmě,
vždy vavřín patří ti a kahan kněžky.

Však nezoufej! Tvé jest i naše břímě,
bol stejný, tuhý sval i píseň zpívá,
a vytrvalým pouze sláva zbývá . . . .

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

Tatranská povídka.

(Památce Vladimíra Čecha posvěceno.)

Prvého dne srpnového jely zakopaňskou ulicí Krupóvkami dvě furky.

Rubíny vycházejícího slunce smekly se již s malachitových srázů Gevontu, s bání Červeného vrchu a dálné Svinnice a rozjasnily se ve mdlou žluť topasů. Měkký, sotva viditelný opar v dolinách pohlcoval přívaly sluneční, že procezovaly se a dopadaly na zemi zrnky nejčistšího jantaru. Zlatá, průsvitná mlha vydouvala se z vod, řídla a ztrácela se v bezoblačné výši.

Silnice byla suchá, ujetá, neprašná a vyfoukaná větrem do modra jako ocel. Zeleň pažitů a třasavisk stříbřila se jitřní rosou, bezvětřím zněl hluboký, tlumený a chvějivý zvuk, neurčitý hlas probouzejícího se spánku.

Mlčení noci opouštělo dolinu zakopaňskou. Dvory ozývaly se táhlými, pouze dynamicky odstíněnými sequencemi kohoutů, stromy rozezpívaly se drobnohlasým chorálem ptactva, prameny zjasnily svou noční, melancholickou ukolébavku v jasnou zvonovinu probuzení, zaskvěly se bíle, zahrály duhovými rozprašky.

Dupot koní, skřípot řetězů a špatně mazaných čepů a os ozýval se osamělou silnicí. Plachty rychle a poskokem ujíždějících furek vlály bílým drobným třepetáním. Bylo chladno, ač od hor nebylo cítiti ani sebe slabšího závanu.

Cesta točila se do kopce k Jaščurůvce mezi jedlovými lesy, klus koní přešel v krok, hluk se zmírnil, rachotem pronikly hlasy lidské.

Furky byly jednokoňské, nájemné, s tabulkami vysokých čísel. Mimo vozky byly obsazeny šesti osobami. Přední z vozků byl stařík se zapekačkou ve vpadlých, pohyblivých rtech. Bradu měl vylínalou, vlasy náletu zralých makovic. Dýmal, jako když kojenec ssaje, a točil šedýma, neklidnýma očima v pravo, v levo.

Druhý povoz řídil umouněný výrostek stále pootevřených úst, s výrazem udiveného ptáka ve vyvalených modrých očích.

Podle staříka v prvém voze pokuřoval doutník ryšavý, asi pětatřicetiletý elegán, pan Vitold Zenobius z Burzinských, architekt. Vezl svou ženu, dceru, sestru a hosta, před třemi dny do Zakopaného přibylého, tenora Variota, k chorskému oku.

Pan Vitold vypouštěje zvolna proužky dýmu, snivě pohlížel závojem jeho do úvalu v levo, snižujícího se k širé dolině zakopaňské. Pak otočil hlavu na pravo do vysokého lesa, dýchajícího siličnou svěžestí.

Naslouchal hovoru své ženy Aranky s Variotem. Chvílemi dotekl se pravým malíkem s dlouhým pěstěným nehtem, hustých ladných knírů à la Sobieski a zase vyklonil se ven, aby pozřel na zad, do furky druhé, pokynul vlídně sestře sedící podle francouzské černovlasé guvernantky. Mezi oběma podřimovala osmiletá Kristina, dítě z prvního manželství paní Aranky z Burzinských.

Jakási strojenost provázela každé hnutí páně Vitoldovo, výraz tváře jeho byl soustředěn, jako by se stále pozoroval v zrcadle. Pokukoval po svých štíhlých, aristokratických prstech, graciosně kouřil, pohyby jeho byly nedbalé a klidné a jaksi opatrné, takže i popel kouřeného doutníku neodpadával, ale ve stejnoměrném válci zůstával na doutníku.

Kol furek pobíhal dlouhosrstý, hnědý ohař Derko.

Pan Vitold pohlédl na cestu do kopce a po té obrátil se napolo do vozu.

„Nepůjdeme kousek?"

„Je toho třeba?" odtušil tenor.

„Sedíme tak pohodlně," dodala paní Aranka mazlivě.

„Jak je panstvu milo," vzdával se pan Vitold.

Od druhého vozu ozvalo se volání.

„Vitolde!"

„Me voilá!" odhoukl pan Vitold.

„Neulehčíme koňům do Jaščurůvky?" volala na něho slečna Mea.

„Jsem při tom," odvětil pan Vitold. Vozy se zastavily. Ale pouze pan Vitold se sestrou sestoupili, ostatní zůstali na vozech.

Byli si velmi podobní, pan Vitold i Mea. Táž vzpřímená postava, rázovitý, poněkud semitský profil. Vlasy obou jiskřily rudými plameny, jeho temněji, její světleji do šafránova. I široké, vypouklé čelo bratrovo měla Mea na úkor ženské leposti. Jen pleť měla jemnější, s drobnými, sotva znatelnými pihami na jařmových kostech a s červenavými světly v očích. Ostatně o lepost nestála, alespoň o módní ne, neboť nosila horalský kroj, modrou krátkou sukni do polovice nahých hladkých a osmahlých lýtek, nohy v opáncích, serdak (vestu) a kabanici bílou s rudým vyšíváním, na vlasech pak kulatou, prošívanou čapku. Kol krku nosila jantarové šňůry perel.

Tvář, ruce, šíj i lýtka její byly opáleny do tmava. Vzhledu byla na prvý pohled otuhlého, divokého, jako kreolka. Ruce její stále si s něčím hrály, něco přebíraly, lámaly a drobily. Jako bratr její pobručívala si chvílemi a odkašlávala protáhle.

Byla zjevem nápadným a v kroji, jenž jí slušel a jejž nosila s vážnou přirozeností, byla krasavicí svého, nevšedního rázu.

„Jak jsi spala dnes?" tázal se bratr.

„Lépe, děkuji ti, Vitolde."

„Neříkal jsem, že to odstůněš? Podruhé mi s tím nechoď! Do Kalvarye tě už nepustím. Jaké pak poutě?"

„Musilo tak býti," řekla Mea, zaťala zuby do rtů a zadívala se do lesů.

„A dosáhla jsi tam — toho?"

Zatřásla záporně hlavou a odkašlala.

„Tak vidíš!"

„Čekám ještě pořád," řekla záhadně. Šli právě kol kapličky. Pan Vitold smekl, Mea se pokřižovala a sklonila s prudkou pokorou hlavu.

„Máš ještě času dost, Meo."

Zarděla se, že jí bratr nepochopuje.

„Nemyslím na sňatek. Řekla jsem ti to již několikrát. A nesmím mysliti." — Oči její se rozšířily, rozmodraly a teplý svit jejich obsáhl postavu bratrovu. Přitiskla se k němu vroucně ramenem.

„Pro ten slib, Meo? Dala jsi jej z nerozumu a bůh ho neslyšel."

„Přijala jsem na to tělo Páně, Vitolde."

„Vím, že jsi hodná," zabručel bratr a pohladil Mei rameno. Octli se před vozy.

„Je libo, slečno Meo?" zavolal za nimi hlas a ruka v šedé rukavičce, s četnými hrboly od prstenů, nabízela ze sněhobílé manžetky elegantní bonbonnièru. Za rukou vychýlila se nad ramenem vozkovým hlava muže s malým kloboukem na černých, barvených kadeřích. Oholenou tváří podobal se Variot obstárlé ženě. Krista vypátrala, že na noc roztahuje si rýhy a vrásky v tváři náplastěmi. Byl pudrován a pod račíma, černýma očima růžově nalíčen.

Přes vestu měl krátký horalský kožíšek, díval se na koso nakloněnou hlavou, maje vadu oční, kterou tajil. Na pravé rohovce měl bělmo tuší zatetované. Na trudovitém nose seděl mu zlatý skřipec se šňůrou. Malý postavou, nosil obuv s vysokými, divadelními podpatky a nadnášel se při chůzi do špiček. Byl ctitel a sběratel drahokamů a vedle hudby, tvrdil, že rozumí též umění kuchařskému.

„Děkuji," odmítla Mea nabídku a popošla ostřeji. Také pan Vitold nepřijal bonbonnièry.

„Ale, drahouši, kochánku," ozvala se paní Aranka. „Meuško, muži, pan Variot vám nabízí věc vyzkoušenou, bonbony prsní. Ty, Vitolde, snadno chraptíš, škoda tvého krásného hlasu."

„Dragées hlasivkové, prima kvalita," dotvrdil tenor hlasem zastřeným, jako v obalu hedvábném.

„Vitolde!" řekla paní Aranka ostřeji. Pan Vitold natáhl ruku.

„Počkej, mužíčku," chopila se paní Aranka sama krabice. — „Ode mne — kř, kř!"

A vstrčila panu Vitoldovi sama cukrátko do úst.

„Jsou vskutku dobré," řekl pan Vitold zdvořile.

„Dvacet let jiných neužívám a nevím, co je katarrh hrtanu," prohlásil tenor autoritativně. Paní Aranka opřela se o jeho rameno a rozhovořila se o nastuzeninách v krku, o záškrtu, o nemoci a smrti.

Dětský, zlobný hlas ozval s druhé furky.

„Že zase Kristina něco vyvedla," zastavila se Mea.

„Slečinka chce dolů," hlásila guvernantka.

„Laissez faire!" svoloval pan Vitold. Krista seskočila a seběhla do příkopů silničních, kde zrály jahody v plných kyticích.

Pan Vitold prohlížel si koně povozů. Byli to nesliční, rousnatí koníci horalští, přední z nich vychrtlý sivák, potlučen byl k tomu na čele a v kolenou. Rány natřeny byly kolomazí. Pošramotil se včera v koscielskej dolině na psí nějaké cestě, snad v potočišti černého Dunajce. Ale stupal statně, pokyvuje hlavou a oháněje se ohonem proti hmyzu, jenž s výhřevem slunečním počal znepokojovati.

Prolukami na pravo vpadaly zelené linie lesů, věžily se na obzoru štíty a jehlance Tater, zalesněné i lysé, nepodobné stádu zkamenělých, předpotopních netvorů. Kopa, Kopěnec tyčily se posupně, Waksmundská skála končitá a jasně žlutá jako egyptská pyramida odnášela se ostře od sytého blankytu. Na jihu zdvihaly se hroty Muráně, Skorušníka, Sedmi Granátů, Kozích vrchů, Rysů, Mnicha a sedlo Menguše, svitů šedivých, hnědých, žlutých i bledězelených. Ubočí protkána byla bílými žilkami, snad sněhem, snad do běla vyluhovaným odpadem sněžišť, vyschlým korytem jarní strže, snad řítícími se siklavami — těžko prostému oku rozhodnouti. Ostré, zubaté pahýly jako zbytky věží vyčnívaly z chlumův a kouzlily oku vidiny bývalých hradů. Leč byly to jen turně, skalisté kominy.

Hustý, zapovský les tměl se nedohlednými lány, těžkou, modrozelenou vlnou. Krok zalehal v mechové jeho půdě jiskřivého sametu s rudými, jako vetkanými květy, s kyticemi sytě zelených kapradin, s hustší, stěsnanější zelení, prožehnutou žlutými a fialovými oky nad třasavisky dávno do země zapadlé Suché vody. Ohromný les pohlcoval chvílemi obě furky, jako zelené moře pohlcuje kocábku rybolovců. Ostružinník, rulík a při zemi borůvka vábily tmavou zralostí svých plodů, rudé terče muchomůrek a červených hřibů vyplývaly z rozvlněné jednolitosti vševládnoucí zelené, z níž trsy fialové vrbky a žlutých vrcholíků náprstníkových vyvstávaly líbeznými ostrovy. Sem tam nad kamenitým, opuštěným potočištěm svítila osamělá limba a bříza svou bělostí, žloutla jíva, ostatní prostor ovládaly jedle a smrk, tmaví soudruzi a starousedlíci. Kořenitý, provlhlý dech proudil z klínu lesův, v nichž nebylo slyšeti ptáka. Jen střízlík jako myš bezhlasně prokluzoval šerým křovím, v rubaniskách zastrakatil se na kmenech dudek, mihla se modravou jiskrou sojka, zakrákal ve výši krkavec.

A na bílé cestě rachot povozů, frkání a řídká mlha prachu.

Zasněný taj rozkládal se v širých rozlohách.

U zadního vozu vznikl rámus.

„Zastavte!" volala paní Aranka.

Štěkot psí a jekot ženského hlasu vynikl z utišení.

„Mondieu, quelle horreur!" (Bože, jak strašlivé!)

Vše seběhlo se k druhé furce. Paní Aranka doběhla právě v okamžik, kdy Mea velmi chladnokrevně vyhazovala z vozu ještěrku, kterou Krista vstrčila klímající Francouzce do rukávu.

Černovlasá mademoiselle škytala hystericky, Krista stála v zádi vozu všecka zježena.

„Rány božské!" děsil se pan Vitold, pokrčuje při tom zvolna rameny.

„Par ici, Kristo!" velela paní Aranka.

Krista, děvče vytáhlé, se stále převislými, kaštanovými vlasy, zjevně semitských, odulých rtů, loudala se ku předu. Ale dívala se více na Meu než na matku.

„Odpros slečnu!" nutila matka.

Děvče zabručelo něco francouzského.

„Mondieu, mé dítě, proč jste tak nepřátelská?" škytala mademoiselle francouzsky.

„Pardonnez — je vous demande —" cedila Krista skrze zuby a když teta Mea se odvrátila, vyšklebila se na vychovatelku nevážně. Matka jako by to neviděla, ani nehlesla.

„A tetu také odprosit!" poroučel pan Vitold. Krista pohlédla na matku.

„Jdi!" řekla tato.

„Teto!" Krista svěsila hlavu a sepiala ruce, hubené, mrštné jako u cikáněte.

„Neznám se ke zlým dětem," odvětila Mea.

„Teto!" opětovala Krista úpěnlivěji.

„Dostane záchvat," řekla paní Aranka k muži polohlasem. Pan Vitold přikývl a řekl sestře rusky: „Aby nám nezkazila výlet."

„Víš, že je to hřích, co jsi udělala?" řekla Mea mírněji.

„Ano," odvětilo děvče.

„A budeš se chovati způsobně?"

„Ano, teto."

„Podívej se mi do očí!"

Krista vzhlédla plaše, podávané ruky Meiny chopila se lačně a políbila ji.

Paní Aranka usmála se kysele, potřásla svým tmavokaštanovým účesem a odcházela s Variotem, jenž se ironicky na vše díval.

Paní Aranka z Burzinských byla rozenou Maďarkou a ne starší třiceti let, jak tvrdila. Postavy byla spíš malé než prostřední, tvary její byly mladistvě ladné a zaokrouhlené, v tváři jí hrály důlky. Rty měla malé, plné a příliš červené. Jakýsi dětský rys, chvílemi bezstarostný, chvílemi vzdorný, rozkládal se kol nich. Pleť její byla buď od přírody neb uměním narůžovělá. Na krásném inkarnátu svém zakládala si paní Aranka nemálo a vyprávěla kde komu, že ve Smokovcích, kdež ji Vitold z Burzinských poznal, říkali jí všeobecně růžová perla. Oči její, poněkud šikmé, měly barvu žlutého tokajského vína, lesk jejich byl skelný, ani teplý, ani studený. Pohyby její byly měkké, přimykavé, hlas vláčný, timbru hlubokého, při němž chtělo se umírat. Tak řekl Variot a tím dobyl si paní Aranky cele. Byla bystrá ve věcech lásky a flirtu, za to zcela nevědomá ve všem ostatním. Hovořila dobře maďarsky, méně dobře polsky a bídně francouzsky. Ač byla sama dilettantkou i v hudbě, měla nyní právě svou saisonu hudebního enthusiasmu.

„Myslím, že je slečna Mea příliš přísná," řekl Variot, když všichni vsedli zase do vozů a koně na rovině zabrali ostřeji. „Vždyť je Krista ještě děcko."

„Je přísná též k sobě, nejen k jiným," hájil pan Vitold sestru.

„A srdce má dobré," přidala paní Aranka, „a dítě ji má rádo."

„Dítě také není zlé," mínil pan Variot.

„Je nemocné," vzdychla paní Aranka.

„A komu vděčí vlastně panna Mea za své zvláštní jméno?" tázal se po chvíli Variot. — „Medea byla, tuším, Řekyně."

„Tak asi," odvětil pan Vitold, „jako já za své druhé Zenobius. Kmotr, klassicky vzdělaný kněz, spolužák otcův, nám je dal. Ostatně Mea je vlastně křtěna Michaelou Medeou."

„Odpusť, příteli," pokračoval Variot, „ale divno mi, že panna Mea při svých vynikajících vlastnostech se neprovdala."

„Nezmeškala," prohodila paní Aranka vláčně, nakloňujíc hlavu jako holubice. — „Nezmeškala nic, nanejvýš několik dětí."

„Ranči!" usmál se pan Vitold shovívavě.

„Snad má slečna samostatnou povahu, nebo nelibost k mužům," pomáhal Variot panu Vitoldovi ze zřejmých rozpaků.

„Švakrová nebyla nikde, vyrostla v lesích," omlouvala paní Aranka, ale tak jako by žalovala.

„To vysvětluje mnohé," pokrčil Variot rameny.

„Na příklad co?" opáčil pan Vitold a svraštil čelo. „Co, Jindřichu?" dotíral důrazněji, když Variot se k odpovědi neměl.

„Na příklad, že obcuje ráda s poutníky, babami kořenářkami a jinými sprostými lidmi," přispěla paní Aranka Variotovi na pomoc.

„Na příklad," řekl Variot, „že Mea nemiluje hudby."

„O ne," odporoval pan Vitold, „Mea hudbu miluje, ale jinou než my."

„Snad jen lesní?" prohodil Variot.

„Tak jest, příteli, hudbu lesa miluje má sestra. Ostatně tak zcela v lesích nevyrostla, jak praví má žena. Byla též v ústavě, u jeptišek v Krakově."

„Ach, ano, rok, odpusť," řekla paní Aranka ledabyle, zívajíc a ukazujíc řídké, ale zdravé a ostré zuby.

„Jak to myslíš, Vitolde, s hudbou lesa?" Variot naklonil se vpřed. — „Odpusť mé zvědavosti!"

„Sestra je zamilována do lesa. Za dětství prožila v něm celé dni i noci. Ztratili jsme matku, když mi bylo šestnácte, sestře osm let."

(Pokračování.)

VÁCLAV HÜBNER:

JOSEF MERHAUT.

Hrst vzpomínek.*)

Jest tomu právě 22 let, kdy poprvé jsem se setkal s Jos. Merhautem. Koncem října r. 1885 dostalo se mi totiž vyzvání, abych vstoupil do redakce „Mor. Orlice", jejímž chefem byl tehdy spisovatel Ant. H. Sokol, a abych přijel brzy do Brna k dojednání podrobností. Uposlechl jsem vyzvání a přijel kolem 10. listopadu poledním rychlíkem. Vyhledal jsem Sokola, s nímž jsem se znal z Prahy, v poledne v hostinci a společně jsme poobědvali. V redakční práci v „Mor. Orlici" byla polední přestávka od 12—1 hod. odpolední, kdy přicházely pražské noviny. Sokol v hovoru sdělil se mnou, že v redakci „Mor. Orlice" jest již skoro rok J. Merhaut, dobrý to hoch, pilný pracovník a rozhodný talent, s nímž jistě dobře se shodneme. Po 1 hod. šli jsme do redakčních místností „Mor. Orlice", jež byly v Besedním domě v přízemí v levo. Skládaly se ze tří světnic. Jedna byla bytem Sokolovým, druhá jeho pracovnou a třetí pokoj byl pro ostatní členy redakce. Tehdy byl Sokol s Merhautem v redakci sám. Třetí spolupracovník před nedlouhou dobou z „Mor. Orlice" odešel do „Hlasu", když se stal tento časopis denníkem. Merhauta zastal jsem sedícího u stolku, o němž nelze ani říci, že to byl psací stůl. Byl to prostý, žlutavě natřený stolek s jednou zásuvkou, bez obvyklých u psacího stolu přihrádek, a stál v pravo od okna redakčního pokoje, z něhož vyhlídka neskýtala nikterak vlídný pohled na několik malých, neúhledných, zpustlých domků, na jichž místě stojí dnes hotel a kavárna „Slavia".

Merhaut při mém vstupu do redakce hbitě vstal od prostičkého stolu, pozdravil se srdečně se Sokolem a zvěděv, že jsem příští člen redakčního „triumvirátu" „Mor. Orlice", upřímně mne vítal několika slovy zcela prostými. Potom hned opět usedl k práci, jíž bylo dosti. Bylo na pilno, neboť o 3. hodině byla závěrka; „M. Orlice" vycházela o 4. hod. odp. Merhautovi bylo do té doby vystřihnouti a upraviti z pražských novin nejnovější důležité zprávy — vyjma rubriku politickou, kterou obstarával Sokol — přeložiti německé zprávy tiskové telegrafické kanceláře, německy napsaný až příliš suchý policejní rapport, při čemž důležitější zprávy arci náležitě vyšperkoval a patřičně roztáhl. Z pravidla dopisoval tak ještě referát ze soudní síně, kamž docházel dopoledne kolem 10. hod., a přečasto také ještě sazbu svého rukopisu v sloupcích nebo v zlomených stranách přehlížel.

Po skončené práci redakční, zatím co jsem vykonal návštěvy u dra ryt. Šroma, dra Kusého, dra Hoppa, J. S. Wurma, K. Kunce a dra Ot. bar. Pražáka, hlavních to činitelů v družstvu „M. Orlice", sešli jsme se v plzeňské pivnici Hannákově „ve sklípku" na Zelném trhu. Byla to sklepní hospůdka, kamž mohli Češi docházet bez obavy, že budou pro český hovor insultováni. Majitel její, p. Hannák — nikoliv majitel velké plzeňské restaurace na Ferdinandově tř. — nestrpěl, aby jeho čeští návštěvníci byli předmětem pošklebků a poznámek německých hostů, jak to tehdy v Brně ve všech lepších restauracích bývalo téměř na denním pořádku. Podzemní tato hospůdka, do níž se vcházelo přímo z náměstí asi po 16—20 dosti příkrých schodech, byla mezinárodní. Sem rád docházel A. H. Sokol před večerem po práci redakční a míval zde často schůzky s přáteli a známými. Tehdy sešel se nás zde dosti četný kroužek a přišel také tehdejší ředitel proz. národ. divadla, nyní již zemřelý R. Pokorný, s některými členy svými, dobrými to mými přáteli. Sotva že jsem sdělil výsledek jednání s předními činiteli „Mor. Orlice" a oznámil, že 1. ledna 1886 nastoupím místo redaktora, rozpředl se velmi živý hovor o divadle. Proz. národní divadlo v Brně mělo tehdy svou afféru. Čeští žurnalisté a recensenti stávkovali totiž, nenavštěvujíce divadla. Návštěva byla tehdy již po delší dobu velmi špatná, ač soubor společnosti p. Pokorného skládal se vesměs z dobrých sil a svědomitých umělců, již skýtali na tehdejší malé poměry divadla výkony zcela slušné. Komik Houdek, roztrpčen slabou návštěvou při reprisi Šamberkova „Kulatého světa" si zaextemporoval a v kupletu zazpíval refrain: „Pět kritiků v pravo, pět kritiků v levo a nikdo uprostřed!"

Ostří extempore, jež platiti mělo obecenstvu v návštěvě liknavému, dotklo se

*) Podle slibu, daného po úmrtí Merhautově (Zvon VII str. 780), podáváme první část vzpomínek na zvěčnělého milého svého přispěvatele z péra redakčního kolegy jeho Václava Hübnera.

Pozn. red.

kritiků a novinářů, kteří uradivše se prohlásili, že do divadla nebudou choditi a že nebudou také ničeho o divadle psáti. Afféra tato byla hlavním předmětem našeho hovoru. J. Merhaut, který byl činoherním kritikem „Moravské Orlice“, pilně účastnil se hovoru, ač jinak byl málomluvný a jak se říká, nenadělal mnoho řečí, zejména ne v hostincích, v nichž nebýval ani pravidelným hostem. Tentokrát se však rozohnil, ale jenom na krátko. Rád vyslechl ujištění, že herec Houdek nemínil se dotknouti kritiky a že extempore jeho stalo se bez svolení ředitelova. Jak jsem pak zvěděl, bylo zásluhou Merhautovou, že stávka záhy byla skončena, potrvavši jen asi čtyři dni. Z hovoru Merhautova hned tehdy poznal jsem jeho živý zájem o divadlo vůbec a zvláště o Národní divadlo v Brně, jemuž prokázal jako velmi střízlivý, objektivní a soudný kritik po řadu 20 let a rovněž jako člen výboru družstva opravdu neocenitelné a dnes ještě náležitě neoceněné služby, tak že družstvo Národního brněnského divadla vykonalo jen svou povinnost, když hned po jeho skonu vydalo heslo k zbudování důstojného náhrobku J. Merhautovi a když věnovalo hned k témuž účelu 500 korun. Pohříchu příklad jeho nedoznal dosud ještě hojných následovníků, ač všeobecně se čekalo, že prosté zaznamenání této výzvy a příkladu družstva v denních listech při popularitě a oblibě Merhautově, jíž se právem těšil nejen v Brně, ale po celé Moravě jako spisovatel, žurnalista i člověk, hned v prvních dnech po jeho smrti bude míti v zápětí, že sejde se takový obnos, že bude možno co nejdříve důstojným náhrobkem opatřiti rov, v němž leží na Ústředním hřbitově brněnském J. Merhaut...

* * *

Od 31. prosince 1895 až do 1. září 1901 sdílel jsem s Merhautem v redakční práci při „M. Orlici“ týž pokojík, v němž těsně u kamen i sebe více vytopených choulil se na rozviklané židlici redakční sluha Vejvoda, stařík to originální a po celém Brně jako falešný peníz známý. Styky mé s Merhautem byly velmi přátelské. Vůbec byl tehdy mezi námi třemi členy redakce poměr velmi utěšený, až ideálně přátelský; nepamatuji se, že by kdy mezi nás se byl vetřel nějaký stín nevůle, nikdy nepadlo se žádné strany ostřejší slovo neb i sebe slabší projev nespokojenosti nebo nelibosti. Všichni konali jsme své povinnosti rádi, s nadšením a ochotně, a byly nemalé ty naše povinnosti, uvážíme-li, že tři lidé musili den co den plniti duševní prací svou dosti prostorné sloupce denního listu, neboť na všechny rubriky byli jsme sami; externích spolupracovníků bylo poskrovnu, a pouze v upravování dopisů z venkova vypomáhal redakci za nepatrný honorář tehdejší ředitel výpomocných úřadů zemského výboru p. E. Vodnařík. V dobách mé činnosti v „M. Orlici“ nutno bylo členům redakce i obstarávati feuilleton, do něhož docházelo příspěvků také jen velmi poskrovnu — neplatilo se tehdy za feuilleton zpravidla ničeho a jen výjimečně honoroval se až do výše celých dvou zlatých.

Za takových poměrů měl J. Merhaut redakční práce až přes hlavu. Přes to však nalezl dosti času a potřebného duševního vznětu a vhodné nálady mysli, aby po únavné práci redakční, která zabírala mu 4 hodiny dopoledne a 3 hodiny odpoledne, věnoval se práci literární. Merhaut byl jako novinář pracovník rychlý a bystrý, pero jeho již tehdy bylo švižné a styl bohatý, zvláštní a rázovitý. Pamatuji se, že často ze čtyřřádkové suché zprávy policejního rapportu dovedl napsati lokálku, která stala se toho dne, po novinářku řečeno, „solokaprem“ celého čísla a jež upoutala rázem největší pozornost. Živě mám v paměti, kterak dovedl Merhaut o pravšední události, jakou byl v policejním rapportě oznámený pád a zdechnutí sedřeného koně na hlavní ulici brněnské, napsati zprávu, která toho dne byla ne „solokaprem“, ale pravou perlou sloupců „M. Orlice“. Prosté této pouliční příhody použil pak J. Merhaut k napsání črty „Kůň“, která byla uveřejněna v ročence „Chudým dětem“, vydávané ve prospěch „Dobročiného komitétu dam“ v Brně, jenž obstarává vánoční nadílku bezčetným chudým dětem tamních českých škol.

U prostičkého svého stolku po chvilkách, kdy nebylo právě nutno plniti nenasytné sloupce „M. Orlice“, psával Merhaut také své feuilletony, básně, hlavně příležitostné, a proslovy, a zde též psával na pokračování své první povídky. Tuším, že to bylo při návštěvě amerických Sokolů v Brně, kdy Merhautovo jméno zaskvělo se po prvé v „Mor. Orlici“ pod vítací, vřelou a přece vší banality frázovitosti prostou básní. Po řadu let psával Merhaut bez omrzení proslovy k rozmanitým divadelním představením, oslavné i vlastenecké básně, z nichž mnohé jsou z nejlepších, jež v tomto oboru u nás byly napsány.

U stolku Merhautova zrodila se také Roháčkova „Niva“. Po třetí hodině dochá-

zíval do redakce Frant. Roháček, aby s Merhautem se radil o založení a vydávání „Nivy“, o jejím zásadním směru a všech podrobnostech. Příspěvky své do „Nivy“, na jejímž založení měl Merhaut největší podíl a zásluhy, psával mezi redakční prací na pokračování, po kouskách, ve chvatu a shonu únavné práce novinářské.

(Dokončení.)

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Prosím vás, nepovídejte mi,“ odmítala mé konejšení, „dnes už moh' být v lékárně někde jako magister a tam by veď docela jiný, spořádanější život, měl by své určené hodiny služby a měl by svůj pořádek, kdežto herectví vede jen k nepořádku. A myslil by na budoucnost, hleděl by si učinit pořádnou známost, kdežto tam u divadla — a jé!“

Pohyb, jímž provázela toto ‚a-jé‘, byl výmluvnější, než co tímto citoslovcem zakrývala.

„Poroučím se vám,“ ukončila po něm náhle rozmluvu, až jsem byl překvapen, ale vysvětlil jsem si, že jí zhořklo v nitru perspektivami, jež se jí v starosvětské mysli po tom mnohovýznamném ‚a-jé‘ otevřely.

V.

Co chodil Maxínek do gymnasia, zvážněl, či správněji řečeno, stal se stydlavějším. Přestal se již houpat s Pepíkem domovníkovic na dvoře na trakaři i hrát s ním na schodech k půdě se zavíráky do pola otevřenými, ostýchal se již vyprovázet služku Lény, když někam šla, což dříve dělával bez okolků a rád, ba ostýchal se dokonce již docházet babičce naproti do hostince pro sklenici piva, když Lény prala neb žehlila, oč jindy dokonce se hlásíval jako o svou výsadu. Byl gymnasista a byl velmi na to hrd, že skoro z každého předmětu mají jiného professora, že jim většinou ve škole vykají, a který tyká, že již je starší a také tak činí jen někdy — ale dodával vždy: ‚ačkoliv ani to nemá být!

Místo her hleděl si více knih, a nebyly to již jen Krištof Schmitt a Hoffmann, jež si dosud ze škol byl přinášel, četl teď již i Herloše, Chocholouška a Tyla, a to se zvláštní zálibou, ba dával se již i do babiččiných oblíbených románů Louisy Mühlbachové.

Ke mně docházel řidčeji než dříve a také nějak ostýchavěji se choval.

S počátku jsem si to sám ani neuvědomil, ale později, když nedostavoval se ani na mé přímé výzvy, spojené vždy s nějakým lákadlem, napadla mne ta věc i začal jsem se ohlížeti po příčině.

To bylo v dobách, kdy jsem si již pořizoval rozmanité chemikalie a přístroje a dělával doma pokusy. Chtěl jsem jimi někdy uváděti Maxínka v obdiv, nejsa tehda sám ještě prost mladické ješitnosti, jindy přával jsem si míti prostě pozorovatele své práce aneb i tak trochu pomocníka.

Poměrně nejsnadněji ještě v neděli neb ve svátek si dával Maxínek říci a prodléval u mne hodinu i déle, a tato okolnost vedla bezděky k vypátrání nejzávažnější příčiny řidších a upejpavějších návštěv Maxínkových u mne.

Poněvadž se Maxínek i činně účastnil některých jednoduchých pokusů v primitivní mé laboratoři, jejíž všechna téměř zařízení byla velmi nedokonalá, a poněvadž, neměl-li jsem dosti cviku ještě ani já, tedy tím méně ho měl malý sekundán, který vůbec nevynikal valnou manuální obratností, stalo se jednou, že si důkladně kápl kyselinou dusičnou na novou vestu, a jakkoliv jsem, jakmile to jen malý gymnasista spozoroval, ihned nakapal na dotyčné místo amoniaku, neštěstí jsme již neodčinili. Žlutá skvrna zvící zlatníku zůstala, nedadouc se již ničím smýti, neboť stojí v knihách, že kyselina dusičná barví kůži, roh, vlnu, peří, hedvábí nesmazatelně na žluto, kteréž místo ve svých lithografovaných přednáškách Šafaříkových jsem uděšenému Maxínkovi, neustále na mne naléhajícímu, abych přec něčím ještě zkusil tu skvrnu vyhladit, sice ukázal, zamlčev však, co se s dotyčným místem neuprosně stane, aby chlapcovo zkoprnění nebylo ještě větší.

Smutně, velmi smutně odcházel té neděle ode mne domů, na oči babičce, jejímuž zlatému skřipci jistě neujde osudné místo, kteréž za krátko propadne bez milosti svému osudu — proměníc se ze skvrny v díru.

Věděl jsem určitě, že stará paní mi nedaruje opepřenou zmínku o Maxínkově nehodě, ale že přijde ještě týž den a zvlášť za tím účelem, jsem netušil.

Stalo se tak brzy po obědě, i soudil jsem z toho na míru rozhorčení, jež v Maxínkově babičce neblahý objev na jeho vestě vyvolal.

Začala hned rovnou, před mým strýcem i tetou, o té věci.

Prosím vás, mladý pane, schovejte radši před ním ty své tinktury, než abyste mu je ukazoval, anebo dokonce do ruky dával. Hoch je všetečka, já vím, do všeho strká nos, do všeho leze, všechno chce rozebrat, ke všemu čuchnout — to já ho znám, ale právě proto se musí všechno před ním zavírat a nejlíp na zámek."

„Já lituji, milostpaní, že se to stalo," omlouval jsem se, „po druhé jistě budu obezřelejší."

„Nehoda je, že měl Maxínek zrovna sváteční šaty," dodávala má tetička.

„To je právě to," vpadla stará paní. „Ale co pak mi chce chlapec k vám jít ve všedních? — Ne a ne, a kdybych ho násilím strkala, že prý by tady mladý pán viděl, že je má vyspravené, a že by se mu smál. Není to kluk hloupá? To byste neřekli, jak je marnivý a ješitný. Myslí, že každý na něho kouká, že si ho každý prohlíží . . ."

V té vteřině se mi rozbřesklo, proč Maxínek v poslední době řidčeji ke mně chodil, a když, ještě tak v neděli. Ach, můj gymnasista malý — stud se v něm probudil . . .

Už jsem ani příliš neposlouchal stesky staré paní, že na hochovi všechno hoří, že je neposeda a že mu nemůže pořád kupovat nové šaty, a když je krejčí pěkně spraví, aby prý je takový hoch nemoh' nosit — nevídáno — on se prý bude po něm někdo otáčet . . . a hned pak začala o svých dětech, o svém synu, přešla na Maxínkova otce a již byla všecka v rodinných záležitostech — ale já poslouchal jsem již jen na půl ucha. Připlula mi z dálky vzpomínka na rozhovor páně Gustavův na Karlově náměstí a připamatoval jsem si jeho slova o vrozené pýše, která je u nich v rodině charakteristickou známkou, a o tom, jak u Maxínka žasne nad některými společnými podobnostmi v povaze, jak chlapec cítí každé ponížení a jak vyvinuta je u něho stydlivost. On, strýc Gusta, již tehda to pozoroval.

Vybavila se mi dále i vzpomínka na to, jak si pan Gustav posteskl, jaké šaty musil oblékat, a s jakým důrazem pronášel, že zvlášť těm dětem, které rostou o samotě, bez bratrů a bez sester, se má dát krásné mládí, aby radostně na ně hleděly zpět — aby neměly vzpomínek, jež vyvolávají stud . . .

Tak živě mi celý ten moment tehdejší zatanul vzpomínkou na mysli, že chvíli jsem vůbec hovoru neslyšel, až když stará paní pronesla slovo hypochondrie, zbystřil jsem opět sluch.

„Já ho kolikrát teď sama musím z domu vyhánět," vypravovala, „sic by mi pořád jen vysedával u knih. A hltal by to do desíti, do jedenácti, co pak je to pro takového dvanáctiletého chlapce zdravé? — Vždyť je, jakby cvrčky louskal," dodávala, „a přec ho krmím dost a dobře!"

„V neděli, když se může naparádit," pokračovala po chvíli s dobrosrdečným úsměvem, „to ano, to jde, to by bloumal celý den a ukazoval se, jen co je pravda. Ale ve všedních šatech už ani k tetám nechce na visitu, není to furiant? — A tak mu kolikrát radš už hodím ten nedělní mundur, abych ho dostala z domova od knih, vždyť on by se opravdu, jak jsem řekla, zrovna hypochondr z něho stal. Nedělá to dobře, takové samotářství pro dítě, nedělá . . . a proto jsem povděčna, že ho někdy sem zavoláte — tady mladého pána chlapec zrovna zbožňuje — to já mohu říci, neboť slyším, s jakým zápalem doma o něm vypravuje — a proto je mi milé, že ho zde trpíte a shovívavost s ním máte — ale jen s těmi tinkturami buďte opatrný, mladý pane, a stran té jeho marnivosti mu nějak domluvte."

„Prosím, prosím," projevoval jsem sice ochotu, ale hned již té chvíle jsem věděl, že bych i jen zmínkou takovou hocha v rozpaky uvedl, ba ponížil, a že se tedy té věci nejen nedotknu, ale že se jí vůbec z daleka vyhnu. A také jsem se dle toho řídil.

S jara dostal Maxínek nový oblek neboť ukázalo se, že z loňských šatů nadobro vyrostl, a tak chodíval opět častěji ke mně, a já, kdykoliv se mi hodilo, brával jsem si jej s sebou na procházky neb i jen pochůzky městem. Mluvíval jsem s ním, jakoby byl nejmíň již patnáctiletý, a to mu nesmírně lahodilo. Půjčoval jsem mu tou dobou svůj Lumír i strýcův Světozor a nosil jsem mu i knihy z knihovny Akademického čtenářského spolku, jehož

místnostmi — tehda na Perštýně — jsem ho jednou dokonce i provedl.

O škole, o professorech i spolužácích bývala sic nejčastější řeč Maxínkova, ale i o literatuře jsme promlouvali, o divadle a hercích, i do politiky jsem někdy zúmyslně zabrousil, a tu pokaždé jsem Maxínkovi připomněl strýce Gustava, že by se přece měl jen snažit, aby se dostal na českou scénu, a že by se mu on, Maxínek, až mu bude zase psát, měl rovnou o tom zmínit, a hned jsem se vytasil s radou, jak to nastrojit: aby mu psal o některém představení buď v prozatímním divadle nebo i ve Švandově aréně a jak mu při tom přišla myšlenka na něj, na strýčka, jak by to bylo krásné, kdyby byl v Praze, kdyby ho mohl vidět hrát, tleskat mu, slyšet o něm chválu, číst o něm referáty, krátce tak naň útočit, aby se odpovědi vyhnouti nemohl.

Maxínek sám přišel na to, že by mu strýček, kdyby byl u divadla v Praze, mohl opatřovat lístky, jemu i babičce, že by měl známosti i s jinými herci a že by tedy mohl zjednati v létě vstup i jinam, do areny v Kravíně na příklad, a jak by to bylo krásné, kdyby byl strýček už angažován u zemského divadla, až se bude otevírat Národní divadlo — jaká by to byla radost a sláva.

Ovšem, že všecky tyto vábné představy jen ještě podněcovaly k takovému dopisu, a Maxínek se skutečně za nedlouho do něho dal a koncept mi přinesl přečíst. Schválil jsem jej bez námitky, neboť list byl vskutku obratně psán.

Ale odpověď naň nešla a nešla i vykládali jsme si, že snad pan Gustav změnil engagement a list vůbec nedostal. Nějaký čas čekali jsme, že se ozve sám, ne odpovědí na Maxínkův dopis, ale že vůbec dá o sobě zprávu, ale do prázdnin nepřišlo od něho ani řádky.

Již i stará paní se nad tím znepokojovala.

Než odjel Maxínek s babičkou a tetičkou Bertou na prázdniny do Kocerad, důtklivě jsem mu připomněl, aby, až bude strýci Gustavovi psát v srpnu k svátku, opět se mu o věci zmínil a dopis poslal rekomandovaně, jakož i aby mi ihned dal vědět, kdyby psaní přišlo zpět nebo kdyby došla strýčkova odpověď.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Vztáhl opět ruce po ní, ale nechal je klesnout. „Oh, oh, Vladivoji Vejvodo, tys nešika! Tohle přece znáš? všechny jsou takové, čepýří se!“ vyčetl si v duchu. „Ale proč s takým zděšením na mne hledí? Odkud ta hrůza? nač? a proč?“ ptal se znepokojen.

Znova se ozval Měkotův hlas: „Pojďte! pojďte!“ Úzkostně se chvěl.

Anča dlaní přejela si obličej. „Pojďme!“ řekla. Se sklopenýma očima kráčela. Inženýr vzal ji za ruku, — byla chladná; zadíval se jí do tváří, a bylo mu něčeho líto. Vyděsil jsem ji, řekl si. Je bojácná a plachá, na samotě vyrostlá.

„Pojďte! pojďte!“ křičel Měkota. Hluboce nakloněn pod břehem cosi lovil, — byla tu zátočina, kam proud zanášel stébla trav a spadalé listí. S Moravcem za chvíli namáhavě vyzvedli z vody stuhlé tělo mladé urostlé dívky, celé bílé s promodrávajícími se žilami a položili na břeh. Mokré vlasy lepily se kol hrdla, po hladké pleti splývaly krůpěje. Lokty měla mrtvola k ňadrám přitisknuty. Jak ze mraků sluněčko vysvitlo, zaleskl se prstýnek na levé ruce, zatřpytilo se nedovřené oko pod zmodralým víčkem.

Inženýr ustrnut zatajil dech.

„Je to Klárka Čepkova! Já jsem věděl!“ pravil starý hlídač a kýval hlavou. „Já jsem věděl — chm, chm — dnes je třetí den, pustil ji.“ A chvěl se. Moravec pošoupl čepici od ucha k uchu a poznamenal s jakýmsi závistivým úsměvem:

„Hle, hle, jaká pěkná holčina! Starý hastrman tam dole v Labi přece něco časem polapí, ale našinec jen po tůních a struhách líčí a nechytí než pískoře.“ Překusoval a polykal cosi.

Anča stála jako socha; se rty bolestně staženými zahleděla se na mrtvou. „Vidíte?“ zašeptala inženýru, „nad kotníkem levé

nohy onen modrý pruh? Do oka z vodních řas ji chytil a pod vodu stáhl."

Moravec patrně zaslechl a obrátil se k ní. Zašklebily se řídké jeho zuby. „Ano," pravil, „to vždycky tak — smyčkou nad kotníkem, nad ko-kotníkem!" A všichni se zamlčeli. Zlatolesklá muška usedla mrtvé na bílý prs a pobíhala po něm. Měkota snad nevědomky šátkem ji zahnal. A hlasem, který se zachvíval, řekl Moravci: „Dojdi do Lhoty pro staré, ať si přijedou pro dceru."

Vladivoj Vejvoda cítil mrazení, nepromluviv slova, odešel. Po chvilce zaslechl za sebou lehounké kroky šelestit. Uhodl, že je to Anča; ještě tak bledá a vyděšená kráčela poslušně za ním.

„Čeho jsi se tak poděsila?" pravil stanuv. A vzal ji za ruce. Zvedla oči. Ztemněly ty oči, stín hluboký v nich ležel a z hluboka sálaly jiskry. Znova se jim podivil.

„Co je ti?" tázal se . . .

„Nic!" řekla a dlaň položila na čelo a po chvilce dodala šeptem s bázlivým smutným úsměvem: „Zdá se mi, že jednou také tak — tak jako Klárka —" Zaslzela.

Bylo mu jí líto. „Tys bláhová. Nač myslíš? Co by se tobě stalo? Plovat umíš, veškeré tůně a hlubiny znáš, — s vodníky a hastrmany jsi za dobré — ne-li? Tedy čeho se bojíš?" Vzal ji polehounku kolem boků. Pod keřem planých růží, které rozkvétaly, to bylo. A zase ta němá hrůza hleděla jí z očí.

Zatím starý Měkota nalámal vrbových snětí a zakryl bílé, mrtvé tělo dívčí, aby mouchy nemohly k němu.

„No, jdi," řekl znova Moravci, který se nehýbal a sedě na bobku široké ploché ruce maje na kolenou rozpiaty. Díval se na mrtvou a chvílemi cosi překusoval. „No, jdi — budou plakat staří!"

„A proč — proč chodila tam? víš, tam —" ušklíbl se Moravec. „Kolikrát jsem jí řekl: „Nechoď tam! a mně na vzdory šla —"

Výkřik plný hrůzy oba překvapil. Ohlédli se. Bílýma rukama rozhrnujíc vrboví, stála tu mlynářovic Márinka. Vytřeštěnýma očima zadívala se na mrtvolu pod ratolestmi, ale sotva na okamžik — vztáhla ruku a prstem ukázala na Moravce: „Vy jste tam byl, když se topila, viděla jsem vás!"

Otřepal se jako pes, když vyleze z vody a zakoktal: „Ne — nebyl! já ne!" Sklopil hlavu a dlouhými kroky rozběhl se přes luka. A Měkota jakoby zaň odpovídal, pravil: „To starý tam v Labi ji stáhl." Odkryl větévku s obličeje mrtvé dívky. Márinka skloněna, s upřímnou soustrastí zadívala se do zsinalých tváří, sepiala ruce a pološeptem se pomodlila, křížem přežehnala. Pak, aniž by slova promluvila, obrátila se, otřela zavlhlé oči, zadumaná odcházela zelenou travou. Pod šípkovým keřem zahlédla bílou košilku, červený šátek. Anča tam stála, inženýr na břehu cosi poznamenával do svého zápisníku.

„Vy jste zde, pane inženýre?" řekla Márinka podivným přízvukem. Anča rychle se ohlédla, oči obou dívek se potkaly. Inženýr zcela vážně odpověděl: „Zde, slečno, práce neubývá, od rána měříme. A slyšel jsem, že zemská komise jede po Labi. Ale vidím, že se chvějete — co se vám stalo?" podivil se upřímně. Opravdu nervosně se zachvívala, bledla a znova nachové skvrny vystupovaly pod průsvitnou pletí.

„A vy můžete být klidný? tady? Víte, že po Labi plovou mrtvoly a dole u dna pláčou dušičky, které hastrman chytil kostnatými prsty?"

Inženýr vytřeštil oči. Blouzní? Márinka však pokračovala třaslavým hlasem: „Vy se nebojíte? A je tu hrozno. Vidím i teď za jasného dne, jak z tůní mlhavé zjevy se pozvedají, bílé ruce vynořují se nad hladinou — ne, nesmějte se. Jsou věci, kterých nelze pochopit, ale jsou." Zasmál se a zavrtěl hlavou. „Co nelze pochopit, to neexistuje, co existuje, to možno pochopit!" namítl s náležitým sebevědomím.

„Věřte, neviditelná vlákna opřádají nás, nevím, odkud jsou, ale zdá se mi, že vidím je třpytit se v zavanutí větru." Najednou dívka vztáhla ruku a s kabátu Vejvodovi strhla dlouhý ženský vlas. Užaslá se naň dívala, pak zprudka otočila se tam, kde Anča prvé stála. Nebylo jí tu již, jako myška tiše před chvilkou se ztratila. Márinka se otřásla, zahodila lesklý vlas. Ve vzduchu se stočil, větřík jej zachytil, odnesl do vrb. Sýkorka si jím hnízdo vystele.

Inženýr otevřel ústa, ale hlas mu jaksi selhal.

„Jdu do města" — za okamžik promluvila Márinka divným, zlomeným tónem. „Chcete mne vyprovodit?"

„Zajisté — a jak rád!" — Ale šli, dlouho šli vedle sebe mlčky, slova nepromluvili. Konečně pravilo děvče: „Nevěříte, že je cosi mimo mrtvou hmotu, co nelze chápat prostými smysly, ale jedině duší?"

„Odkud tohle pochytila mlynářova dceruška?" pomyslil si inženýr. „Dovolíte, slečno?" usmál se, zapaluje si doutník. „Nevěřím. Docela schází mi schopnost viděti nebo tušiti, co uniká pěti smyslům. Ani zde

v lukách neviděl jsem nic nadpřirozeného. Ale zdálo se mi jednu chvíli, že v těch květech a zeleni labských luk stane se ze mne básník — tak příliš sladce sentimentální nálada tu je. Již, chvála Bohu, vidím, že poeta ze mne nebude. Jsem inženýrem!" Odfoukl dým, vztyčil hlavu, — najednou však sesmutněl a pravil: „Škoda, že jsem se nestal professorem — professor jen sedí na katedře a nebloudí po bažinách a suchopárech. Vždycky měl jsem chuť, být professorem, ale můj strýc, sám professor, mi to rozmluvil. Prý u nás v Čechách všechno jen se řítí do služby, do úřadu, samý byrokrat. A nám Čechům že je třeba podnikavosti, samostatné činnosti, obchodu, průmyslu. Bůh s ním, namluvil toho! A já se dal svést! — fi!" odplivl, „inženýrem jsem se stal. Slečno, až se budete vdávat, vezměte si professora, takový professor je nejšťastnějším člověkem na světě."

„Ne!" řekla krátce Márinka, ale oči její bloudily kdesi v dálce. Bylo vidět, že nemyslí na to, co průvodce mluví.

„A co jí to říkám?" zamrzel se Vejvoda. Opět kráčeli mlčky. Ještě několik kroků, a inženýr se rozloučil. Zachytil její pohled smutný a vyčítavý. Zamyšlen vracel se ke své práci. Co se děje s Márinkou? Přepiaté děvče, rozhodně. A snad onen vlas na jeho kabátě? Ančin vlas. O knoflík se mu otočil. Inženýr se zasmál.

Večer — bylo ticho a vlažno — seděl s Ančou nad jezerem u chalupy. Měkota na prahu spravoval čerstvými pruty děravý koš, všecek do své práce zabrán. Slunce zapadlo, červánky vyhasly. Šero houstlo, jako když je do dálky po lukách rozsype. Inženýr — po dobré večeři, kterou hlídač z města obstaral — pohodlně rukama objal koleno, bylo mu blaze — opravdu, tak milo je tu, tak ticho! Z Jezeřan ze mlýna slyšet hukot jezu. I hřkot nějakého vozu kdesi daleko uhánějícího po kamenité cestě. Odkudsi táhl dým hořícího chrastí. Vejvoda se zadíval na Anču — šlehla po něm očima a usmála se rozpustile. Ano, to byly zase její oči, hledělo z nich bezstarostné mládí, čtveračivě svítily pod řasami a v růžových tvářičkách tvořily se roztomilé důlky. A přítulná je jako koťátko.

„Ančo!" řekl a učinil pokus, aby prstem se dotekl její bradičky. „Ančo, divím se, jak možno tady žít v té samotě, daleko od světa."

„A dobře, pane inženýre, dobře možno žít!" smála se a z kapsičky v zástěře vybrala kořen nějaký, ořechu podobný a zahryzla do něho zoubky.

„Co to hryžeš, Ančo?"

„Ořeška je to — chcete?" podala mu nakousnutý kousek. „V polích roste, v zemi, chutná jako mandle. Hm, proč by tu nebylo možno žít? Ledacos se tu najde: openec do polévky, mladý šťovík a lebeda na salát, osladič, jahody, ostružiny. v zimě trnky a šípek — nechce-li člověk, nemusí hladem zemřít." Zamyslila se. „Akátový květ také možno jíst, jest sladký, já ho ráda."

„Vida, lekce z přírodopisu!" ušklíbl se inženýr. „Ale, Ančo, po večeři zbyla nám láhev vína, vypijeme ji spolu?"

V posledním záblesku dne všechno jaksi zesinavělo — vrby, každý list, každý lupen ve trávě. U chalupy bělala se košile Měkotova. Vejvodovi bylo, jako když se dívá zamženýma očima — promnul si je. Pod vrbami zčernala voda. Někde v dálce zašplýchalo cosi, zašelestilo v houští.

„Proč nemáte psa?" otázal se.

„Proč? Kdo by tu — ne, psa není třeba. Nikdo se v noci k chalupě neodváží, straší tu." Opakovalo se zašplýchnutí někde v rostoucí tmě.

Inženýr přisedl blíže k děvčeti. „A ty se nebojíš?"

„Já? ne!" usmála se. Vzal ji za ruku.

„Ančo!" zašeptal. V tom pocítil, že se její ruka zachvěla, ve tvářích děvčete zjevil se nepokoj. Zatajila dech a napiatě zírala do tmy pod vrbami — zorničky její se rozšířily.

„Čeho se děsíš?"

Také se zadíval pod vrby. Nic, ticho — voda černá, nehybná —

Upokojila se opět, usměvavá se obrátila k němu, ale dobře viděl, že chvílemi neklidným pohledem pátrá ve stínu.

„Ančo, jaký to krásný večer!" šeptal inženýr jako zamilovaný student. „Chtěl bych tu věčně zůstat, daleko od světa, zapadnout tady v tom moři lučních květů, hledat s tebou ořešku a trnky, z hlavy vyklepat do trávy všechny vědy, víš — stát se takovým Cyrusem, kocourem, který smí se ti třít kolem bosých nohou —"

Smála se. „Směj se, nevím sám, kde jsem, co se děje se mnou. Do nějaké čarodějné pohádky jsem se dostal — ale proč? Pro Pánaboha, já přece nikomu neublížil, já inženýr Vladivoj Vejvoda, který nevěří v duchy a v nic na světě, co se nedá vypočítat. Jakživ jsem žádné romány a povídačky nečetl, kterak já se ocitl tady — nu, ano, u tvých nohou, jako ten kocour?" Samému se už zdálo, že příliš

dlouho mluví. „Ah, ty čáry;“ vzdychl a nevědomky hladil děvčeti ruku.

Najednou v šeru pod vrbami zasvítila třaslavou stužkou vzbuzená vlna na mrtvé tůni. Anča napolo se vztyčila.

„Co se děje?“ šeptal inženýr. Zaslechl šplouchnutí vesla, šelest rákosí — Anča křečovitě chopila se jeho ruky, v pootevřených rtech jí svítily zuby.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Josef Václav Sládek: „Spisy básnické“. Souborné vydání ve dvou dílech. Díl první (stran 533 + XIII) za 6 K 50 h, díl druhý (stran 552 + XVI) za 7 K. V Praze 1907 nákladem J. Ottovým.

Bylo to předloni na podzim u příležitosti šedesátých narozenin básníkových, kdy „Zvon“ přinesl „několik literárně-kritických poznámek“ k jeho básnickému dílu z péra dra A. Pražáka. Dnes dílo to leží celé před námi ve dvou obsáhlých a elegantně i s pietou vypravených svazcích —: nádherný, živý doklad ke slovům tehdejšího kritického ocenění. Sládek básník a do jisté míry i Sládek překladatel presentuje se nám tu v širém rozsahu svého literárního úsilí od prvních svých „Básní“ z r. 1875 až k poslední dosud samostatně nevydané sbírce z roku letošního: „Za soumraku“, která přímo jsouc navázána na známých (ze „Zvonu“, roč. I.) „Devět písní smutečních“, rozšířených o Píseň o městě nebeském, nese se jímavě elegickými tóny, které vyznívají v hluboký souzvuk smíru a oddanosti. Je známo ze „Zvonu“, jak mnoho si básník zakládal na svých „Smutečních písních“. „Napsal jsem písně... pro náš vesnický lid,“ napověděl tam tenkráte v poznámce. „Vyslovit, co cítí, když ztrácí své nejdražší, jsem chtěl, a v té hořké chvíli dát mu útěchu. Kéž ji najde, jako jsem ji našel já! Průvodu hudebního se ty písně dočkají, to vím. Přeji si jen... aby nápěv byl prostý, pravdivý, zbožný, jako je srdce našeho lidu, když očištěno zármutkem.“ Můžeme si tudíž zcela dobře představiti, kolik vroucího zápalu přináší básník cyklu novému, přímo na oněch několik čísel navázanému, v němž setkáváme se se všemi základními tóny svérázné poesie Sládkovy, od jeho exotismu vlasteneckými sklony znamenaného až k jeho elegickým a snivým notám, které přímo hraničí s jímavými modlitbami duše. Zní v nich struna snivosti a neurčité, smutkem podložené nostalgie, kterou vyvolala touha za těmi, kdož básníkovi odešli na vždy; zní tu však i struna jímavého soucitu s člověkem malým, porobeným a trpícím, struna hlubokého a bolestného altruismu, která je s to, aby oloupila básníka o každý světlejší okamžik světské radosti a veselí; a chvěje se tu na konec i ona struna písně, která jako červená nit vine se celou tvorbou básníkovou, písně tu svrchovaně bolestné, tu poněkud uklidněnější a resignované, ale vždycky zbarvené lidovou notou, opojené typickou srdečností a prostotou, jímavým kouzlem dětské přímo naivity. Shledáme se tu s písněmi, které mohl básník dobře zařaditi ne-li přímo mezi své roztomilé „Skřivánčí písně“, „Zvony a zvonky“ či „Zlatý máj“, tož aspoň mezi svoji „Směsku“ nebo „Starosvětské písničky“, nejsnáze ovšem do „Českých písní“, které povždy platiti budou za vlastenecké kredo básníkovo. Leč přece jen jest jejich základní tón poněkud jiný: ztlumenější, smutečněji odstíněný. Vládne v nich přísná, hluboká pravda života, která vyslovena zasněnou elegií, suggestivně doléhá na čtenářovo nitro. Cítíme z básní těch vanouti výdechy těžkých let utrpení, jsou to výrony bolestně zvířených citů a v rozjímavé osamělosti strávených chvil. Je to tklivé vyrovnání básníkovo s celým plodným životem, se světem, s osudem i s lidmi, vyrovnání podané formou klassické přímo prostoty a vybroušenosti, podivuhodného jasu.

Nebyl by referát úplný, kdybychom se alespoň několika slovy nezmínili o obsáhlé anthologii „Z cizích luhů“, jíž jsou Sládkovy ‚Spisy básnické‘ ukončeny a která nám v přísně autokritickém výběru podává přehled drobné překladatelské činnosti básníkovy. Je známo, že Sládek překládal i z polštiny a ze španělštiny: zde nám však předvádí pouze ukázky z literatur sobě nejbližších a nejmilejších: angloamerické, severské a ruské. I těch je však množství nemalé. Považíme-li, že zde vůbec místa nenašla ohromná řada překladů ze Shakespeara (dramata), z Byrona (Hebrejské melodie), z Coleridgea (Píseň o starém námořníkovi), z Longfellova (Hiawatha), z Tegnera (Frithiofs Saga) a z Mickiewicze (Konrad Wallenrod) — abychom se zmínili pouze o nejdůležitějších — a považíme-li dále, že výběr i těchto drobnějších ukázek je velmi značně restringován, jsa při tom všem pouze drobným zlomkovitým výsekem básníkova života, poznáme teprve, jak bohatý a plodný byl ten život! A jak byl český! Byl český nejenom tím rázným akcentováním práce, hrdostí i tvrdostí života k sobě, za to měkkým, vlahým i vroucím soucitem k jiným, nýbrž i tou nezdolnou touhou po rozpětí, která tak typicky vyznačuje naši duši se všech stran lákavě obklopenou tisíci různými myšlenkami a tisíci různými sklony. Překladatelská činnost Sládkova je této touhy po rozpětí neposledním dokladem. A proto zcela organicky a harmonicky zapadá v krásný a jednotný rámec jeho celkové práce životní.

F. Sekanina.

DIVADLO.

Městské divadlo lvovské vypravilo novou satirickou komedii Gabryely Zapolské: „Ich czworo," tragedie hloupých lidí o třech aktech, jak hlásí podtitul autorčin. Čtverolístek v dramatě, které mělo velmi krásný úspěch, tvoří 1. mladá žena, hezká a parádnice, avšak prázdná, triviální, vyrostlá v dusné atmosféře parní přádelny, neintelligentní — hloupá, jak praví autorka. 2. Muž, gymnasijní učitel, vzdělaný a svědomitý, ale nic neznající o životě a jeho potřebách — hloupý, jak opět zdůrazňuje autorka. 3. Lili, desitiletá dceruška obou, ladná, jako děti jejího věku bývají, plachá, s výrazem lidí, jež záhy trpí. 4. Milenec paní domu, mladý ničema Fedycki, blondýn, žijící z hlouposti jiných lidí, ale sám v dramatě hloupě končící, neboť odchází se ženou, když muž konečně přišel na to, jak ho podvádějí (zásluhou dcerušky Lili) — do Monte Carla, aby tam z posledního, co jim zbylo, vyhráli hodně peněz. Milieu dramatu: všední měšťácká rodina a všední lidé, kteří vystupují v hlavním ději i několika živých episodách, jsou dle souhlasných úsudků kritiky přímo znamenitě vystiženi a jednotlivé postavy ztypisovány, a celé drama tak mistrovsky pevně stavěno, že úspěch nového dramatu převyšuje ještě všecka dosavadní vítězství autorčina na jevišti, jichž dosáhla v minulých letech, hlavně „Mravnosti paní Dubské".

V „Malém divadle" moskevském měl premiéru prvního svého dramatu „Dělcy" (Obchody) A. Kolyško, známý moskevský žurnalista a publicista politický. Jeho drama mělo úspěch velmi pronikavý — neboť děj uchvacuje dramatismem svých kolisí, a také prostředí jeho jest originální a zajímavé. Sujetem dramatu jest zápas dvou silných, vášnivých povah, mužské a ženské, zápas i nepřátelství, jež neočekávaně pro oba zápasící převrátí se ve vzájemné vášnivé sblížení. Děj dramatu rozvíjí se v prostředí horském na Uralu, v silně průmyslovém kraji, kde kypí to prací, a těžký zápas s přírodou i s lidmi vysiluje lidi a činí je bytostmi naprosto jiného, nového typu, než v Evropě. Pro všechny tyto vlastnosti, pro novost svého rázu i silnou mohutnost a dramatičnost vrcholných scén novinka Kolyškova došla vřelého přijetí u obecenstva i kritiky.

Chorvatské divadlo v Záhřebě mělo minulý týden slavnostní rozlučný večer. Loučil se v něm se Záhřebem Stjepan pl. Miletić, bývalý jeho ředitel a intendant. Odchází trvale do Vídně na předčasný odpočinek, do něhož vhání jej choroba. Hrálo se na rozloučenou Miletićovo drama „Grof Paližna" (viz „Zvon" VII. 509.). Chorvatský tisk velebí zásluhy Miletićovy o rozvoj umění hereckého i domácí literatury dramatické, nazývaje dobu jeho vedení zemské scény záhřebské dobou zlatou.

Ve vídeňském „Veselohernim divadle" sehráli vysoce zajímavou činoherní novinku mladého norského spisovatele Nielsa Kjaera, jejíž přímo pronikavý úspěch, jeden z nejpronikavějších v celé řadě posledních let, je tím pozoruhodnější, že je to vůbec první práce autorova. Již konflikt hry je zajímavý: dědic šlechtického statku zví, že není legitimním synem svého otce, nýbrž že děkuje život matčinu galantnímu dobrodružství. Doví se také, že starší jeho přítel z mládí, který vyrůstá na jednom ze sousedních dvorů jeho panství, jest přímým potomkem jeho otce, a že má takto na dědictví statku přirozenější právo, nežli on. První z obou mladíků, který se náhodou narodil v manželském loži, počne nenáviděti dům svých „otců" a snaží se, aby jej zruinoval. Ještě řada jiných duševních motivů, příliš jemných a příliš skrytých, aby se daly reprodukovati, proplétá se tu hlavním motivem a zdůrazňuje hru. Dramatické napětí její jest působivé, atmosféra, na komedie Čechovovy upomínající, je suggestivní. Referáty vídeňských listů přimlouvají se za četné reprisy kusu mladého autora, kterému prorokují velmi slibnou uměleckou budoucnost. Drama nazývá se „Den súčtování". —*n*—

TÝDEN.

* Eliška Krásnohorská, pravým jménem Pechová, básnířka, překladatelka a význačná pracovnice na poli ženské otázky, oslaví v pondělí 18. t. m. svoje šedesáté narozeniny ne sice v plném a nezkaleném zdraví, jehož jí trpký osud nedopřál ani v nejrůžovějším rozpuku mládí, ale vyzbrojena stejně nadšenou a činorodou odhodlaností k práci, která ji vyznačovala v dobách nejvznosnějších jejích rozletů básnických, tenkrát, kdy vydávala svoje nejcennější a na tu dobu svrchovaně významné sbírky „Z máje žití" (1870), „Ze Šumavy" (1873), „K slovanskému jihu" (1880), „Vlny v proudu" (1883), „Letorosty" (1887) a jiné. Nutno podotknouti jako významné faktum, že Eliška Krásnohorská pochází z pražské rodiny hudebně nadané a že jako jejím bratřím i jí dostalo se jemného hudebního vychování. Jen tím vysvětlíme si její suverenní a přímo virtuosní techniku veršovou, kterou už její první sbírky překvapovaly v letech, kdy o oslnivé lyrice Vrchlického neměli jsme v Čechách ještě ani potuchy. A jen tato vítězící suverenita formální uchrániti dovedla talent Elišky Krásnohorské před stále hrozícím úskalím, ke kterému sváděl její péro vrozený sklon k tendenčně vyhrocené rhetorice a poetisujícímu krasořečnění. Tato záliba v tendenčním a didaktickém, jinak vysoce ušlechtilém elementu básnířčině zvyšována byla ještě vrozenou bojovností a elementární odvahou, s jakou vrhala se na předměty svých nálad a svého ideálního rozesnění. Vlast, národ, příroda ... nadšení, illuse a sen — toť prvky jejího básnického rozkypění a jejích enthusiastických tužeb, v nichž, zejména v posledních letech, zacházela až na samu hranici umělecké míry. Tento element vyznačoval u Krásnohorské

také přečetné její články kritické a literárně historické črty, které ukládala zejména do „Musejníka" a do „Osvěty", v jejichž ročnících setkáme se též s nejednou básnířčinou statí polemickou a bojovně didaktisující.

Souběžně s básnickou činností původní, ve které neposlední stránku zaujímá bohatá literatura pro mládež,*) některé pokusy dramatické,**) řada librett***) a něco málo krásné prósy,†) rozvíjela Eliška Krásnohorská úctyhodnou činnost překladatelskou, při níž její mimořádný talent formální a jemné básnické porozumění příbuzné duši došlo krásného uplatnění. Možno říci, že na tomto poli dodělala se překladatelka úspěchů nesporných, kterých jí neupřeli ani ti, kdož z důvodů jakýchkoli vystupovali — mnohdy velmi prudce — proti ostatní její činnosti. Plamenný a neukojený Byron („Childe Haroldova pout", 1890), ušlechtile vznícený Mickiewicz („Pan Tadeáš", 1882), úchvatně jímavý Puškin (výbor z menších básní, drama „Boris Godunov", 1894) i rhetoricky unášející Hamerling („Král Sionský", 1901) došli v jejích básnických převodech dokonalého ztlumočení. Stejně nadšeně a s činorodým zápalem oddávala se básnířka i činnosti organisatorské a emancipační v oboru ženské otázky, a tu vedle redakční práce v „Ženských listech" a vedle spolkového snažení v „Ženském výrobním spolku", jehož je starostkou od r. 1891, dlužno s patřičným důrazem vytknouti Krásnohorské neocenitelnou zásluhu o zřízení „Minervy" (1890), prvního dívčího gymnasia u nás, jemuž podobného nebylo do té doby v celém Rakousku. Jako v činnosti literární, i zde ji vyznačovala vytrvalá odhodlanost a nadšený zápal vlastenecký, kterému bylo překonati nejednu obtíž a nejednu překážku. Jako tam, i zde získala si zásluh neocenitelných, na něž shlížeti může dnes klidně a se svrchovaným uspokojením. Široká česká veřejnost vděčně je uznávajíc přeje jubilující básnířce ve významné chvíli jejího života vše nejkrásnější.

—n—

*

Včerejšího dne oslavil jubileum svých šedesátých narozenin Josef Kuchař, rodák z Chábor u Dobrušky, autor několika prostých, však jímavých a tichou melancholií se vyznačujících sbírek básnických, které porůznu a v delších přestávkách za sebou vycházely v letech sedmdesátých a osmdesátých právě minulého století. Jsou to zejména jeho debutní „Básně", „Za soumraku", „Ze zašlých a nových dob", idyla „Chýžka", „Cestou životem" kterými na sebe upoutal pozornost čtenářů i kritiky a kterými zapůsobil na duše stejně něžné, tiché a jímavé životní resignaci oddané, jakou byla i duše jeho. Jeho poesie si nikdy nepřisvojovala vysokého kothurnu a svou idyllicky zbarvenou prostodušností byla přímým dítětem poesie předbřeznové. Od roku 1891 se Kuchař, který je úředníkem „Slavie", nadobro odmlčel. Posíláme mu k jeho jubileu přátelský pozdrav.

—n—

*

* V úterý 12. t. m. zemřel po zoufalých útrapách duševních člen Národního divadla p. Rudolf Innemann v ústavu pro choroduché, kam byl dopraven začátkem tohoto měsíce. Nešťastný osud zvěčnělého budil největší soustrast ve všech kruzích, kam pronikla zpráva o jeho nevyléčitelné duševní chorobě, která se u něho ohlásila již počátkem tohoto roku (naposled hrál letos v únoru, tuším, že ve „Zdech Jericha"), z níž nebylo záchrany, nýbrž která pokračovala neúprosně k neodvratné zhoubě. Innemann pocházel ze starousedlé malostranské rodiny pražské (* 31. května 1861), vyučil se u svého otce zlatnictví, ale záhy projevil pronikavé nadání k divadlu a stal se hledaným a oblíbeným ochotníkem. R. 1891 byl Václ. Hübnerem angažován k Národnímu divadlu v Brně pro obor šarží a charakterní, po té oženiv se s dcerou zvěčnělého mistra Lva odebral se do Ameriky ke společnosti Ludvíkově, kdež setrval však jen asi rok. Vrátiv se do Evropy přijal engagement u Národního divadla v Lublani, jehož za krátko se stal členem a vrchním režisérem a získal si o rozvoj jeho značných zásluh. Velice mnoho přispěl k zavádění českých her na slovinskou scénu. R. 1900, když Král. zem. české divadlo zadáno bylo Společnosti Nár. divadla, přijat byl R. Innemann za člena činohry a stvořil tu řadu rázovitých postav, sytě charakterisovaných, z nichž v původní produkci poslední doby byl zvlášť nezapomenutelný jeho kumánský kapitán v Jiráskově „Janu Žižkovi". Výborný byl také jeho Ekdal v „Divoké kachně", jeho vodník v „Lucerně", Rosnier v „Při piketu", Hogson v „Anglicky snadno a rychle", vůbec v dobré paměti zůstanou jeho stařecké postavy ve hrách historických i moderních, vždy vynikající případnou maskou a charakteristickým některým rysem. Nebudiž tu nevzpomenuto ani Innemannovy dovednosti v napodobení hlasů ptačích, štěkotu psího, dětského pláče atd., jež obstarával na Národním divadle vždy ochotně a k dokonalému účinu. Innemannův obor herecký nebyl veliký, ale byl v něm svůj a zanechává v něm paměť nejlepší. Odchází s ním herec veliké píle, nevšedních schopností charakterisačních, vzorné ochoty, kolega vzácný, člověk ušlechtilé povahy a zlatého srdce. Budiž zásluhám jeho paměť srdečná a vděčná!

*

≡ Platon Kostecki, nestor polských žurnalistů, sám vynikající publicista a básník, slavil těchto dnů jubileum 75. roku svého věku, z něhož víc než

---

*) Domov, Z tajemných říší, Resedky, Mateří doušky, Trojlístek, Z našich luhů, Mladým srdéčkům, Svéhlavička, Srdcem i skutkem, Tři pohádky, Do proudu žití, Kukačka, Medvěd a víla a j. v.

**) Dědic ducha, Pěvec volnosti, Harantova žena (společně s nedávno zemřelým Fr. Dvorským).

***) Pro Bendla: Lejla, Břetislav, K. Škreta, Dítě tábora; pro Smetanu: Hubička, Tajemství a Čertova stěna; pro Fibicha: Blaník.

†) Povídky, Náš druhý sbor.

50 let je už věnováno literatuře a publicistice. Plných 45 let nepřetržitě je spolupracovníkem lvovské „Gazety narodowé". I tam i ve své poesii („Poezyji ruskiji") byl vždycky zastancem otázky rusínské, nezapomínaje svého původu, a řeše si její rozpory vždycky spíš citem, než rozumem.

*

V Charkově vznikla myšlenka, zříditi tam museum jména A. P. Čechova. Ctitelé Čechovovi z literárních kruhů sjednotili se na Charkovu z toho důvodu, že v charkovské gubernii vznikla nejlepší jeho díla, jmenovitě poslední jeho dramata — „Ivanov", „Tři sestry" a „Višňový sad".

*

O jednom z Puškinových soubojů. „Russkaja Starina" ve svém říjnovém svazku má několik vysoce zajímavých vzpomínek ruského spisovatele Vladimíra Ivanoviče Dala o Puškinovi, „slunci ruské poesie". V. I. Dal (žil v letech 1801—1872), pocházející z dánské rodiny, vychován byl v ruském námořním sboru a s Puškinem setkal se poprvé v Kišiněvě, v důstojnické společnosti asi v první polovici dvacátých let 19. století, v době, kdy tam sám meškal jako mladý lodní poručík černomořské fregaty, a Puškin, tehda již slavený a hýčkaný básník „Kavkazského zajatce", po návratu svém z Kavkazu byl sem přidělen posádkou ke generálu Juzovu a vedl zde velmi bujný život, plný pitek, tance, sporů, karet a milostných dobrodružství. Ale vedle toho pilně psal, a složil zde „Bachčisarajský fontán" a napsal zde i první kapitoly „Eugenije Oněgina"... Z této asi doby pochází zápisek Dalův o jednom z Puškinových soubojů, jenž dopadl velmi humorně: Puškin byl jednou v důstojnickém klubu, kde se hodně tančilo. Bylo zde i mnoho hostí, domácích obyvatel, Multanů i Multanek. V tehdejších letech se s tímto domácím obyvatelstvem se strany důstojnictva zacházelo velmi volně. Puškin pozval jednu z dam k mazurce, zatleskal v dlaně a zavolal na hudbu: „Mazurku!" Přistoupil k němu jeden z důstojníkův a prosil, aby posečkal, ujišťuje ho, že právě začne valčík. „Nu," odpověděl Puškin, „vy valčík, ale já mazurku," a pustil se sám po sále se svojí dámou.

Plukovní velitel, podplukovník Starkov, podle svých pojmů o cti usoudil, že souboj je nevyhnutelný, poněvadž však protivník Puškinův po protancované noci se k tomu nemohl odhodlati, rozhodl, že bude se s Puškinem střileti sám.

Souboj konal se v rákosí u Dunaje za velmi těžkých podmínek: sokové měli se střileti z pistolí přes barrièru na osm, ne-li na šest kroků. Starkov měl první ránu, a chybil. Puškin přistoupil o dva kroky blíže k barrièře, jak bylo jeho právem, a Starkov musil učiniti taktéž. Puškin zamířil pistolí, kterou se protivníka bezmála již dotýkal, přímo proti jeho čelu, a potom střelil — přes hlavu, do polí. Vystřelil, sňal čapku a řekl s úklonou:

„Podplukovník Starkov —
Slava Bogu zdaróv!"

Souboj byl u konce, a dvojice Puškinových veršů dlouhá léta kolovala po městě Kišiněvě jako pořekadlo o ukvapených důstojnických kouscích.

*

Ke zprávě z minulého čísla, týkající se obsazení místa v Akademii Goncourtů po zemřelém Huysmansovi, dodáváme, že zvolen byl v posledním sezení známý spisovatel a politický vůdce sociálního zbarvení Jules Renard. Ve svých nejkrásnějších pracích románových a novellistických, jichž není mnoho počtem, ale které vynikají vzácnou psychologickou hloubkou a ostrou karakteristikou, líčí nejraději lidi své vesnice (Renard je starostou obce v okolí Paříže), život zvířat a přírodu vůbec. Na divadle měly nejlepší úspěch „Monsieur Vernet" a „La Demande" (Žádost), z románů „Histoires Naturelles" a „Les Philippes". Renard je taktéž vzácným humoristou. Největší popularitu získala mu roztomilá dětská komedie „Poil de Carotte" (Kořen mrkve). Je mu dvaačtyřicet let. —*n*—

*

Brusselské museum zakoupilo v dubnu letošního roku obraz za 1760 marek, který byl připisován francouzskému malíři Teniersovi a který brzo potom přešel koupí v majetek jistého privátníka. Nyní se dokázalo nade vši pochybu, že obraz je vzácným dílem Rembrandtovým a že má při nejmenším cenu 50.000 franků. Je to zátiší, malované na dřevě. —*n*—

*

Carducci praví kdes ve své prose: „Již kolikráte jsem si umínil, že nebudu již nenáviděti na tom světě ani věc, ani osobu. Ale marně! Aspoň dva druhy lidí jsem nucen stále ještě nenáviděti; to jsou: kadeřníci v poesii a líčitelé v prose. Jakmile v prose nebo poesii kteréhokoliv jazyka počne převládati líčení, tu jest to znamení, že dotyčná literatura klesá. Jestliže pak líčení se stalo samojediným cílem literárním, pak možno říci klidně: pravá prosa a pravá poesie dospěly ke konci."

Zdali pak si povšimnou slov Carducciových čeští „kadeřníci" literární?

*

Zdvořilý poddaný. Zdeněk ze Šternberka, jenž vlastně z nadutosti vzepřel se králi Jiřímu, napsal r. 1467 témuž králi tyto zdvořilé řádky, jež jsou zaznamenány v musejním listáři plzeňském: „Jiřímu králi." „Vy ste mne krejčímu vašemu Martinkovi haniti začali, váš krejčí listy o mne po pranéřích lepí a jinde, a jáť bych, králi, také dosti chlapův nalezl, kteří by vás ještě více haněli, než mne váš krejčí haní."

V PRAZE, dne 15. listopadu 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KARAL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Ze tmy vynořila se loďka, obratně přistala ke břehu. „Moravec!" div nevykřikl. Odloživ veslo, Moravec vyskočil z loďky. Zdál se býti v šeru vyšším, a bezkrevný obličej jeho strašil zsinalostí. Zahuhlal cosi, snad mělo to být pozdravem, a obrátil se k Anči. Stála — ještě tiskla nevědouc inženýrovi ruku a najednou zimničně se otřásla, zoubky jí zachřestily.

„Pu— půjdeš se mnou, Ančo," pravil Moravec, koktaje víc než jindy. „Půjdeš!"

Anča neodpovídala, její ruka mrazila.

„Půjdeš!"

„Nepůjdu!" vykřikla, ale hlas jí selhal.

„Pu— půjdeš, má milá!" A Moravec sahal po její ruce. Přitiskla se k Vejvodovi.

„Kam má jít?" otázal se inženýr.

„Se mnou — se mnou půjde!" zelené oči Moravcovy obrátily se k němu.

„Teď? v noci?"

„Se mnou, pane in— inženýre!" Vyslovil-li Moravec toto slovo, vždycky zaječel úšklebek. „A tak — tak je to: ve dne slouží panu in— inženýrovi a v noci je má — je má!"

Vladivoj Vejvoda vždycky klidný a rozvažný cítil bodnutí, rozčiloval se.

„Myslím, že nepůjdeš!" pravil Anči. Ale ta pustila jeho ruku a stála se sklopenou hlavou, bledá, skleslá, chvějící se.

„Pojď!" úsečně kázal Moravec. Sám vracel se na loď. Dívka učinila krok — dva — zastavila se, ohlédla se k inženýrovi a — šla za Moravcem. Vejvoda viděl jí ve zvlhlých očích němou hrůzu. Šla za Moravcem, vstoupila do loďky, a než se inženýr vzpamatoval, loďka odrazila od břehu, zvlněná voda zašplíchla, zaskříplo veslo po okraji člunu, a Moravec s děvčetem zmizeli za vrbami ve tmě. Vejvoda stál, marně napínal zrak — zmizeli. Dlaní si oči přetřel. Ještě slyšel šplíchání vody do boků loďky, ještě se vlny přivalily ke břehu — a pak ticho. Anča s Moravcem jakoby na dno tůně se ponořili. Vejvoda se otočil k chalupě, měl oči vytřeštěny a cítil lehounké mrazení. „Ne! tohle to!" myslil si, „tohle to!" a nedomyslil.

Tatík Měkota ještě pletl košík, v temnu bělala se jeho košile. Nezvedl od práce hlavu.

„Co se tu děje? Co?" vypadl naň inženýr. „Povězte, kam jede Anča s Moravcem v noci? Jak můžete své dítě — svoji dceru pustit kamsi do tmy, do močálů? Nebojíte se o ni?"

Měkota svazoval dva proutky. Zakašlal: „Chm! chm! nebojím. Ne, jede s Moravcem, a Moravec ji nedá, tomu starému v Labi ji nedá."

„Co to mluvíte, tatíku Měkoto?"

Hlídač kývaje hlavou, pokračoval spíše pro sebe: „Chm, chm! nedá. Co by se Anči mohlo stát? Na podzim si ji Moravec vezme. A má ji rád, tuze rád, dá pozor, aby mu ji starý hastrman z Labe nevzal." Dohotoveným košíkem udeřil o zem, aby zkusil jeho pevnost. „Moravec je hodný chlap, holce nedá ublížit a sám neublíží. Ba ne! má domek ve Lhotě u samé řeky, pěkný, suchý, nemusí Anča někde na močále peřiny vysoušet. A jestli jim, až budou Labe regulovat — domek zboří, Pánubohu poručeno — odstěhují se do Žehuně k rybníku, Moravec má tam strýčka."

Inženýr naslouchal, zoufale sepiav ruce v týle. Ohledl se a najednou úzkost nějaká, dětinská hrůza jej ovála. Za ním šero padalo v luka, stíny plazily se po zemi,

černá křoviska, rozsochaté duby, všechno ztrácelo se do tmy, v temnu ztratila se obloha, ani hvězdička neprobleskla v temnu, němá noc dokola — a blíží se, valí se se všech stran. Za chvilku zapadne chaloupka do tmy, zapadne Měkota, ztratí se on sám. Inženýrovi chtělo se vykřiknout.

„A pojďme do vnitř!" pravil hlídač. „Rosa padá."

Vladivoj Vejvoda se zastyděl. Čeho se leká jako dítě? Tmy? Odkud ta hrůza najednou? Fuj! Co se to děje? „Snad zimnice z těch bažin a tůní přišla na mne, mrazem rozrazila!" Mávl rukou a šel bezděky za starcem.

Ten v chalupě na kamnech rozsvítil lampu, maličkou bludičku proti tmě, která hleděla okny, a sáhl za kamna do skrýše. Známá baňka tuhového lesku zašplíchala.

„Ne, nebudu pít!" zahučel Vejvoda. Dusil se pod nízkým stropem, šel a otevřel okno.

„A proč nepít, Bože můj?" rozumoval potichu Měkota. „Bída je smutná. Proč nepít? Krev se zahřeje, srdce se zaraduje. Bída je smutná!"

Na kamnovci ležel černý kocour. Kuře probuzené světlem, mžikajíc očima vyzvedlo se na pitvorných nožkách a zatřepalo křídly. Červenou, žilnatou rukou pohladil Měkota kocoura, který se k němu lísal, bez hlasu otvíraje ústa. Po černém hřbetě mu přeletěly zelené jiskérky. Kuře skočilo pánovi na dlaň a pisklavě zakokrhalo.

„Mlč, Pirkúne, mlč, a ty, Círuse, hezky lež!"

Vejvoda přešel po světnici. „Divná jména!" pravil. Bude-li hovořit, snad rozptýlí nezvyklou tesknotu. „Divná jména Círus a Pirkún. Jsou mi divná zde v chalupě. Kdo tak pojmenoval kocoura a to pitvorné kuře?"

„Naše Anča, mladý pane, chm, chm!" odpovídal Měkota. „Círus je představený ve Lhotě, vdovec, a má žluté oči jako náš kocour a když chodil za Ančou, otvíral tak hloupě ústa a nemluvil, jako náš kocour. A proto —" Inženýr se rozesmál, až mu oči zaslzely. „Vždyť jsem to věděl!" povídal, „zdá se to záhadou jako z čarodějné pohádky, a podíváš se blíž a vidíš, že je to docela obyčejná pravšední věc — do opravdy k smíchu. A co Pirkún?"

„Že vyhlíží jako Pirkún, rozčechrané kuře. Pirkúni říkáme tetřívkům," vysvětlil ještě Měkota. A inženýr se až sehnul, jak se smál.

„Tož je záhada rozluštěna. Já myslil — Říkám, všechno možno vysvětlit — jen rozumem posvítit!"

V tom na pelesti postele: „ťuk!" na okně „ťuk!" a před inženýrem na stole „ťuk! ťuk! ťuk!"

Starý hlídač se pokřižoval. „A — dušičky se hlásí!" Sepiav ruce šeptal modlitbu kývaje hlavou. Vladivoj Vejvoda přestal se smát, nejprve překvapen se rozhlédl, ale pak se ho zmocnil vztek. Vztek a zoufalost. Usedl na lavici, podepřel ruku o stůl právě tam, kde se klepání ozývalo, a hučel pod vousy: „Ďas mne sem přivedl v tuhle tu očarovanou chalupu! Zase to klepání tajemných duchů, a jsem přesvědčen, kdyby člověk chtěl opravdově věc prozkoumat, našel by směšnou frašku jako s oním zakletým Círusem."

Ťuk! ťuk! zrovna před ním na stole, mohl by okázat místo, kde neviditelný prst zaklepal.

„Dušičky, drahé dušičky, co chcete? proč klepáte?" ptal se Měkota s rukama sepiatýma, hledě kamsi do kouta.

„Prosím vás, Měkoto" — rozzloben pravil inženýr, „jste už starý dost — snad nevěříte v pověry?"

Stařec otočil se po hlase. „Dušičky," pravil tiše, „vždycky neštěstí oznamují. Je zde, je zde — neštěstí — čeká!"

Vejvoda mané skrčil ramena, jakoby studený vítr po zádech mu přeběhl — ale jen bradu pěstí podepřel a zarytě se tázal: „Na koho čeká? Jsme tu dva. Na vás, starý?"

Ticho — Měkota sedí jako bezduch, s očima sklopenýma. Jenom kozí brada se mu třese.

„Anebo na mne?" vyrazil podrážděně inženýr.

Ťuk! před ním na stole se ozvalo.

Bylo to přespříliš. Vladivoj Vejvoda vyskočil. Vytřeštěnými zraky podíval se dokola.

Lampa trochu plápolala, po stěnách pohnuly se stíny. Ticho — ani moucha nezabzučela. Jenom venku daleko ozval se sýček. Vejvodovi zdálo se, že se dusí, něco mu sevřelo prsa — řekl by úzkost — ale ne! čeho by se děsil? Vzal klobouk, do týla jej nasadil a zamračen kolem starce ubíral se ke dveřím.

„Kam jdete, mladý pane? kam?" ptal se hlídač. „Chm, chm! je noc už venku."

„Eh —" mrzutě odpovídal Vejvoda, „dusno je zde — projdu se na čerstvém vzduchu — a —" zastavil se — „dušičkám řekněte, že se nebojím —"

Měkota sedí jako zkamenělý, kocour s kamnovce svítí žlutýma očima. Jak šel,

inženýr skácel hliněný džbán. Trochu husté nazelenalé tekutiny s puškvorcovou těžkou vůní rozlilo se po zemi ve střepech.

„Hle neštěstí — je zde!“ usmál se trpce.

„Ne, žádné neštěstí —“ tiše promluvil Měkota, „bylo na mále, a za džbán najdu si jiný — žádné neštěstí. Ale vy, mladý pane! —“ zdvihl prst.

Inženýr rameny pokrčil. „Bože můj, pověry ve dvacátém století! Takové dětské pověry! jenom tady mezi bažinami mohou se —“

V tom, jak otvíral dvéře, průvanem světlo se zatřepetalo a shaslo. Černá tma rozlila se kolem, a inženýr se přistihl, že udělal dva tři rychlejší kroky, aby byl z chalupy. Neboť tma tam uvnitř zdála se mu černější nežli noc venku v lukách.

A opravdu, třeba ani hvězdička nesvítila, přece ve výšce bledý nějaký přísvit prokmital, rozplýval se v mlhách. Někde tam za oblaky měsíc vycházel a sinavým odleskem i voda v houštinách chvilkami se zatřpytila. Vejvoda vyšel ze dvorku pěšinou, které neviděl a jenom ji tušil ve zrosené trávě. A stanul nerozhodně — co dělat? Měl chuť utéci, utéci někam ze světa. Nikdy ještě, pokud se pamatoval, neměl takového pocitu úplné bezradnosti, nepocítil takového ochabnutí vůle a smyslů. Jako ztracen připadal si ve tmě, která nedala se vypočítat, nedala se změřit a na vše strany rozlévala se hluboká, hluchá a němá. Ticho bylo teskné, až dusilo, lístek se nepohnul.

Ale po chvilce podrážděný sluch pochytil utajené zvuky — cosi se plazilo travou, jako drobounká pila cosi řezalo pod stonkem pryskyřníku, kusadla nějaká ohryzovala lupen, cosi vrtalo s tichým skřípotem v kořeni, cosi mlaskalo, chlemtalo rosu či krev. Pod břehem z tůně vzdech se ozval, náhle zoufale zakřičel drobný pták, někde na hnízdě se zatřepetal a už jen sípavým dechem dodělával. Cosi tu bdělo neviditelného ve tmách, rdousilo, ohryzovalo živé květy, chlemtalo rosu i krev. Z rozbahněné půdy rodilo se, vylézalo — teď, v době vrcholícího jara. Inženýr měl pocit, že cosi slizkého, studeného ovinulo se mu kolem nohy — otřásl se.

Kamsi do tmy běžel nevida kam. Pohybem a zvukem vlastních kroků poněkud se uklidnil, otřel si pot s čela.

„Zblázním se!“ zahučel. „Oh, Vladivoji Vejvodo, proč jsi se nestal professorem, v suchu bys pěkně seděl —“ V této chvíli jemu samému zdála se pitvornou vtíravá myšlenka, která mu bzučela hlavou. „A kam jdeš?“ optal se. Nevěděl — na všechny strany stejná noc, pěšina ztrácela se do stínu. Rozhlédl se. Měsíčná záře drobátko se rozjasnila, patrně mlha ve výšce řídla, proschlé rozsochaté větve starého dubu černaly se proti světlejší obloze a do tmy po lukách rozlil se modravý přísvit, který nevrhal stínů a v němž bez určitých obrysů všecko se rozplývalo. Jako zbloudilý poutník dlouho se rozhlížel pan inženýr a tu daleko, daleko uzřel dvě světélka, žlutá světélka — hádal: to v jezeřanském mlýně svítí. Dojista v jezeřanském mlýně. Tam jsou lidé! pomyslil si. Cosi jej táhlo k lidem. A šel, zamířil k žlutým světélkům. Úzkou vozovou cestu našel, klopýtal v kolejích, časem zakopl o kolík, který sám při měření tu zatloukl, ale pololhlasem proklínaje šel vzdorovitě se sklopenou hlavou. Už rozeznal bílý štít jezeřanského mlýna, dvě ozářená okénka v něm. Pod okny byla zahrádka, keře se černaly, těžká vůně jasmínů dýchala v šeru. Plot u zahrádky nízký tak, že možno jej překročit. Na jedné straně k řece právě pod kola mlýnská příkře skláněl se břeh zarostlý akáty a podemletý zpáteční vodou. Do ticha dunivě hučel z daleka jez, mlýn mlčel, kola odpočívala. Najednou psi na dvoře zaštěkali, patrně zvětřili neznámého člověka. Inženýr se zastavil. Co teď? — má jít do mlýna, zatlouci na vrata? teď, v noci? Zdálo se mu — — Napial zrak. Opravdu, v zahrádce mezi černou skupinou křovisek rozeznal bílé šatečky. V modravém přísvitu jako květ noční, ze tmy vypučelý, stála štíhlá dívka.

„Márinka! Moje melancholická princezna!“ pomyslil si inženýr.

S hlavou nachýlenou, zdálo se, že naslouchá do dálky a tiše, neslyšnými kroky blížila se pěšinkou mezi květnými záhonky. Na okamžik se zastavila, patrně zpozorovala někoho ve stínu, ale odvážně šla mu vstříc.

„Dobrý večer, pane inženýre! poznala jsem vás!“ vykřikla. Radostné podivení znělo ve hlase. A Vladivoj Vejvoda oddychl volněji, obě ruce vztáhl a rychle pokročil.

(Pokračování.)

RŮŽENA JESENSKÁ:

BASNĚ.

V LISTOPADU . . .

„Ulalume — Ulalume —
'Tis the vault of thy lost Ulalume!"

V podvečer Ulalume jsme spolu četli,
a tys pak odešel, tys odešel
v krajinu mlhy se žlutými světly,
kde vody stály, vlhký hrob se tměl,
kde šeré lesy v hloubku lákaly,
a legendární stíny těkaly.

Tys bloudil teskliv, ale nevzpomínal,
a zasněn cosi zázračného hledal,
před tebou obzor noci rozepínal,
své hory zvedal.
Mně slunce zhaslo, tma mé slzy skryla:
končina Weiru se mi objevila,
jezero kalné, strusky lávy žhavé,
vše uvadlé a nebe popelavé.
Alejí cypřišovou někdo kráčí
etherem vzdechů v neslyšeném pláči
se srdcem rozechvěným.

A tiché hvězdy oknem otevřeným
s podivným jasem
vcházejí ke mně, s nimi vzdálená
záhadná slova tvým, tvým drahým hlasem
šeptaná truchlivě — mně souzená:
»Ulalume ztracená,
Ulalume ztracená!«

BALLADA.

Pohřební píseň mezi zahradami
a střechami kdes temně naříká,
ztlumeně vzdychá, chvíli zaniká
a zase plně zahřmí korunami
platanů starých. Kde se průvod tají,
že nevychází? V křivých uličkách
a na pavlačích ženy naslouchají
pochodu smutečnímu — jako v snách,
též ony zrakem pátrají
po původu té písně, jež mne opájí,
též ony slyší!

A průvod nevychází... Divným ohlasem
chvějí se domů zdi, a píseň tišší, tišší,
soumraku pozlacena topasem
a zadýchána vůní zahrad, ustává —
ta záhadná... A průvod nevychází.
Jen světel oblačných se vznesla záplava
jak skrytých kaditelnic dým,
a slunce poslední své růže hází
mrtvému Srdci,
mrtvému tajemnému Srdci —
touhám posledním.

PÍSEŇ.

Zámek přede mnou ve výši pluje,
okna svítí šerou perletí,
věže vstávají jak tmavé thuje
v modré noci tichém objetí.

Nechať moře slyším, dej mi závrať,
nóci plná mocí čarovných,
píseň srdce odešlého navrať,
dohořívá světlo v prsou mých!

A Sny slétly k okna mého římse
jako hvězdy rozsvícené tmám:
po oblaku v plachty měnícím se
na moře je k tobě posílám!

K RUDÝM ZÁPADŮM.

Chci s tebou jíti do zářivých zahrad
a zablouditi v žhavých hymnách Slunce,
své finale v tom rozjásání zahrát
na strunách zázračných a tajemných,
chci hudbu světel, krásu orchidejí,
horoucnost růží, fontán tichý smích,
rozkoše snů, jež v oblacích se chvějí,
neznámých dálek azurný chci klid,
bez bolu nedopověděné chápat,
radostně vítat zkrvácený Západ,
tvé Srdce blízko, blízko slyšet bít —
a uhořeti v žhavých hymnách Slunce.

VÁCLAV HÜBNER:

JOSEF MERHAUT.

Hrst vzpomínek.

(Dokončení.)

J. Merhaut nevyhledával společnosti, poseděti a pohovořiti chvíli se dvěma neb třemi dobrými přáteli úplně mu stačívalo a bývalo mu milejší než větší společnost osob i sebe vybranějších. V létě spíše nežli v zimě zasedl jsem s ním a A. H. Sokolem k přátelskému hovoru, v době letní častěji vyšli jsme všichni tři na tak zvané „prachárny", neboli po brněnsku „thürmle" Byla to malá vojenská, snad již zrušená skladiště prachu, za prodlouženou Údolní ulicí a v jedné z nich byla strážnice pro vojáky, konající u pracháren těch stráž; zde byla vojenská kantina, která stala se postupem času útulným hostincem, do něhož, zejména v letě, hojně se docházelo; bylať zde pěkná zahrada, v níž bylo milé posezení v kol do kola úplně volné přírodě. Merhaut se zálibou ob čas navštěvoval také některý z malých českých hostinců, hlavně na Cejlu, chodilť tam za účelem studií pro literární své práce. Společníkem býval mu při tom častěji také již nyní zvěčnělý žurnalista Hatlák. Ale nejmilejší ze všeho bývaly Merhautovi procházky v krásném okolí Brna. Často samoten celé neděle a svátky a ve všední dny několik hodin volného času prochodil v nejbližším okolí předměstských českých obcí brněnských. Přírodu miloval J. Merhaut nade vše. Na procházkách svých uvažoval a přemítal o pracích, k nimž se chystal, osnoval a tkal předivo děje svých povídek, vypozorovával různé podrobnosti zejména krajinné, jichž užíval pak k velmi případnému náladovému líčení v pracích svých, v němž byl mistrem.

J. Merhaut i nejlepším přátelům jen nerad odhaloval nitro své a zasvěcoval je ve své intimní a rodinné záležitosti. Ačkoliv byli jsme nejlepšími přáteli, nikdy neslyšel jsem z jeho úst na př. zmínky o jeho mládí, jež nebylo nejutěšenější, protože matky své ani nepoznal a nevěděl jsem také dlouho, že má bratra. Neřekl nám ani, svým nejbližším, když se hodlal oženiti, a oznámil nám jedné soboty lístkem na stůl v redakci položeným, že druhého dne časně ráno má svatbu. Teprve když postihla jej nejkrutější rána úmrtím jeho jedináčka, sedmnáctiletého syna Bohumila (9. ledna 1906), nastala v jeho jakési zvláštní a povahou odůvodněné uzavřenosti změna. Po krutém tom neštěstí, z něhož vzklíčila jistě v J. Merhautovi smrtelná jeho nemoc, cukrovka, stal se sdílnějším, hlavně svým bolem; netajilť se zoufalý otec svou krutou lítostí. Všechny tužby a duševní vznéty své sytil nejopravdovějším bolem a steskem po svém jedináčku. Vzpomínám smutného dopisu, který mi tehdy psal, vzpomínám prvého našeho setkání po umrtí jeho synáčka a první návštěvy jeho hrobu. Prožil jsem s ním chvíle, jaké sám jsem zažil jen při smrti svých nejbližších. Stále jen plakal, bědoval, hořekoval a tázal se: „Proč právě mne Bůh tak krutě trestá?" V redakčním pokoji svém — stalť se zatím J. Merhaut chefem redakce „Mor. Orlice" a měl svou světnici, již si vkusně zařídil a vyzdobil, zejména originály některých přátel moravských výtvarných umělců — měl na psacím stolku podobiznu svého zvěčnělého synáčka a miniaturu jeho náhrobku, zhotoveného sochařem Šturzou, na výstupku knihovny umístěna pak byla reliefní podobizna Bohumilova, práce to, tuším, sochaře p. Pekárka. K těmto vzpomínkám kladl J Merhaut den co den čerstvé květy, jež skrápěl rosou slz. Od smrti Bohumilovy změnil J. Merhaut i některé zvyklosti života, jež staly se mu po řadu let pravidlem. Od té doby na př. nechodil do divadla, ač právě divadlo bylo mu nejmilejší a povždy nejživější zájem míval o vše, co se týkalo čes. divadla v Brně i v Praze. Do Prahy dojíždíval velmi zřídka, avšak o poměrech divadel zdejších a zejména divadla Národního byl výborně informován, V divadle brněnském byl po 20 let jako kritik i obyčejný návštěvník nejčastějším hostem, ale od smrti Bohumilovy do divadla nechodil, až na několik málo výjimek. Vystupoval-li v Brně host činohry pražského Narodního divadla a Merhaut navštívil toho večera divadlo, projevil tím hostovi největší pozornost a vzdal poklonu jeho umění. J. Merhaut zanášel se také kdysi myšlenkou na tvorbu dramatickou. Za jedné rozmluvy v zimě 1892 svěřil se mi, že má látku na drama, a to čistě brněnské, jehož děj vzat jest ze života nejspodnějších vrstev a v němž by značná úloha připadla tak zvaným brněnským „grázlům" (tolik jako naši „Pepíci"). Zpráva o jeho chystané hře octla se také později v některých časopisech. Myslím však, že J. Merhaut

buď vůbec nezačal hru tu psáti, aneb, napsal-li alespoň část, že ji zničil, protože v pozůstalosti jeho ničeho se nenalezlo z práce té, ani poznámek nebo náčrtků, jež by nasvědčovaly, že drama počal psáti. J. Merhaut odkládal asi pokusy v tvorbě dramatické na pozdější doby; jsem však přesvědčen, že by byl i v tomto oboru vynikl, a že by on jediný byl dovedl napsati divadelní hru brněnskou, nebo určitěji řečeno účinnou divadelní hru z typického a zvláštního českého ovzduší Brna.

* * *

Loni na podzim sdělil se mnou J. Merhaut delším listem, že jest nemocen a že stižen jest cukrovkou. Nemoc tu lékaři nade vši pochybnost zjistili na sklonku loňského léta v Luhačovicích. J. Merhaut zúčastnil se sjezdu slovanských novinářů v Uher. Hradišti, odkudž podniknut byl společný výlet do Luhačovic, kdež Merhaut tak rád trávíval dni svých nečetných a nedlouhých prázdní. Při tehdejším jeho pobytu vzbudilo pozornost lékařů, že trápen jest hroznou, neuhasitelnou žízní; provedenou tehdy analysí zjištěn byl u něho cukr a to v značném množství.

Letos v únoru byl jsem v Brně. Stav Merhautův se nezlepšil. Procento cukru bylo již tak značné, že lékárna, v níž prováděna byla analysa, vydávala dva psané nálezy o provedeném chemickém rozboru, jeden nepravý s mnohem menším výkazem cukru pro nemocného, druhý, pravý, pro jeho choť, která tehdy již byla nemocí svého milého chotě všecka zoufalá a která tehdy již tušila, že nemoc povede neúprosně a rychle k jeho smrti. Mluvilo se o nutnosti, aby záhy odejel do Karlových Varů. Merhaut sám o to usiloval. Zdálo se mi, že u přítele, jenž před rokem, záhy po smrti svého jedináčka v zoufalosti své byl zcela lhostejný ke všemu, ke své příští činnosti, ke svému životu i zdraví při posledním našem setkání v Brněv zmáhá se touha po zachování života, že chce ozdravěti, aby zachován byl své práci.

Tehda poprvé vycítil jsem, jak rád by se byl dříve již dostal do Prahy do redakce některého listu a jak trpce nesl, že se tak nestalo. Ovšem viděl, že nyní v nemoci jest to již nemožné. Počátkem března přijel Merhaut v průvodu svého přítele škol. rady p. F. M a r e š e, do Prahy, aby se poradil s předními lékaři. Přijeli, myslím, v pátek 1. března, a Merhaut vrátil se v neděli do Brna; nemohl se déle zdržeti, začínaloť zasedání sněmu moravského. Merhaut navštívil dva přední lékařské odborníky. Oba se shodovali na vlas v rozpoznání nemoci i v tom, že nedávali pražádné naděje nejen v uzdravení, nýbrž ani na další oddálení konce nemoci, již označili za naprosto smrtelnou. Merhaut ovšem neměl o tom ani tušení. Dovedli jsme se tak přemoci, že nepoznal ani v nejmenším, že by lékaři byli s námi sdělili, že stav jeho jest již smrtelný a neodvratný konec asi dosti brzký.

Po návratu z Prahy, kde bylo umluveno, že hned, jakmile bude možno, pojede na léčení do Varů Karlových, psal mi J. Merhaut (7./3. 1907): „Nediv se a nehněvej, že teprve dnes přicházím se zprávou o sobě. Řeknu hned: bylo mi po návratu z Prahy velice zle. Dva dny byl jsem v dobré pražské náladě, tělesné i duševní, ale pak to zase na mne padlo, a silno. Měl jsem dokonce i záchvat zimnice (večer), ztratil jsem naprosto chuť k jídlu, maso i zelenina a Grahamův chléb zprotivily se mi najednou tak, že to byla přímo ošklivost. Musil jsem naprosto změnit kuchyni — a dnes dle úsudku lékaře počínám s m l é č n o u k u r o u: piju denně tři litry mléka — a nic více do úst. To budu provádět 14 dní. Lékař tvrdí, že tento prostředek se u jeho pacientů opětovně osvědčil a že vždy pomalu cukr klesl. Podrobuji se mu jako mučenník — ale co dělat? Do sněmu chodím a honoruji si tam výpomoc. Mnoho tam nedělám, jen sestavuji a doplňuji referát a píšu úvody. Ale když práce je stále dost ....“

Dále pak píše:

„Staráš se o mne vzorně, jako o druha v utrpení, nezapomenu Ti toho nikdy! Mně se teď často zdává, že přišla ke mně nějaká životní krise, ve které je třeba uzavřít účty s minulostí a žít naskrze novým, jiným životem. Přeměňuje se to ve mně. Věru, že bych nejraději byl dnes hajným v lese nebo dělníkem ve statku, když musím pít tolik mléka. Má žena je se mnou celá ustaraná. S těmi Karlovými Vary to budu hledět uspíšit, abych jednou měl pokoj. Jen ještě nějak odbýt sněm a pak ty volby ....“

S Karlovými Vary to skutečně Merhaut uspíšil, tak že se odebral tam na léčení již koncem března. Neprospěly mu však! Tamní jeho lékař oznámil asi po 4 nedělích přátelům nemocného, že jest u něho cukru stále mnoho i acetonu a že nelze již nemocného udržeti ve Varech, protože se u něho jeví nevýslovná tesknota po domově, která na jeho stav působí velmi rušivě a škodlivě.

Počátkem května vracel se Merhaut z Karlových Varů a pobyl v Praze dva dni. Tehdy nakoupil s mou ženou různé dary pro svou choť, jakoby si ji chtěl pro léto zvláště vyšňořiti. Kupovali slunečník, látky na šaty a bluzy, vše, jak sám chtěl, v barvách veselých a světlých. Snad volil jasné, světlé barvy úmyslně, aby se jeho choti zdálo, že v mysli jeho nevládne smutek.... Tehda zbrousil také celou Prahu a obhlédl vše, co bylo v ní pro něho nového. Jako by se byl s ní loučil, s tou Prahou, v níž novinářsky a literárně působiti bylo jeho ideálem, jenž, pohříchu, zůstal nesplněn. Tehda viděli jsme se s Merhautem naposled! Pak již jen listy udržovali jsme styky. Po všeobecných volbách do říšské rady odejel do Luhačovic, kdež se mu vedlo poměrně lépe, ba dobře. V druhé polovici července byl zase již v Brně. Tehdy (20.|7.) mi psal: „Není to se mnou stále v pořádku, aceton!“ Záhy se mu opět přitížilo, musil zůstati doma. Jako by byl cítil, že se nevrátí již ke své činnosti, odcházeje tehdy z redakce těžce nemocen, aby zůstal doma, vyprázdil zásuvky svého stolu a odnesl si soukromé dopisy domů, nebo snad i některé z nich zničil. Přitížilo se mu po několika dnech velmi, tak že brněnští přátelé oznámili mi již, že chýlí se to ke konci. Ale potom nastalo jako zázrakem zase zlepšení. Nemocný Merhaut toužil ještě, aby se mohl vypraviti na jih, doufaje, že by tam ozdravěl. Avšak v jeho stavu nebylo naprosto možno podniknouti cestu tak dalekou. Nepřestal toužiti alespoň po pobytu venku, po lesích a přírodě, kterou tak měl rád. Proto přátelé vyhledali mu pěkný útulek v krásné krajině v Oboře u Vever. Bytešky, kamž jej zavezli a kdež se mu velmi líbilo a také i v nemoci nastala úleva. Liboval si, byl dosti svěží a čilý, podnikal procházky a bavil se s přáteli, kteří střídavě, takřka denně jej navštěvovali. Ještě v poslední neděli svého života (1.|9.) byl v kruhu přátel čilý a veselý a nikdo netušil, že chvíle jeho jsou již sečteny. V noci ze 3. na 4. září se mu přitížilo a pozbyl vědomí, 4. září odvezen byl v agonii do Brna, kdež nenabyl již vědomí, a dne 5. září záhy z rána zemřel v bytě svém v Giskrově třídě, v téže světnici, v níž v jeho objetí vydechl jeho syn Bohumil.

J. Merhaut, dobře si byl vědom, že dnové jeho života jsou sečteny, ač všemu okolí a zejmena své choti nedával znáti vědomí pravého stavu svého. Krátce před smrtí ještě napsal několika řádky prostě a stručně svá data biografická a také písemné přání zanechal v příčině pohřbu i náhrobku. Projevil přání, aby svůj věčný sen spal po boku Bohumilově. Přání tomu bylo vyhověno tím, že zakoupena byla dvě místa vedle sebe na Ústředním hřbitově v Brně, na hlavní cestě vedoucí na levo od kancelářské budovy hřbitovní. Do jednoho hrobu pohřben byl Merhaut a do sousedního uloženy budou tělesné pozůstatky jeho Bohumila a sem také bude přenesen jeho náhrobek. Merhautův náhrobek bude pak zřízen tak, že bude s pomníkem Bohumilovým tvořiti jaksi jeden umělecký celek, tak jako vůbec dva tyto rovy budou jedním společným hrobem: Josefa Merhauta, nejšlechetnějšího člověka, výborného žurnalisty a nejpřednějšího básníka Moravy vůbec a Brna zvláště, a jeho syna, jehož otec sám nazývá: nebohým, drahým synem, svým jemnocitným hochem - básníkem, jemuž nedopřáno se vyslovit...

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Teprve koncem září, když už Maxínek byl zase v Praze, dostal jsem od něho na venek zprávu, že strýček Gusta poslal gratulaci k jmeninám babičce i tetičce Máry a že v listu babičce ohlásil svůj příjezd do Prahy příštího roku na začátku června. Jemu, Maxínkovi, prý připsal na konec listu, že první jeho dopis ho nedošel, ale gratulaci k svátku že dostal, že za ni děkuje a že o věci, o které mu kromě toho píše, si spolu pohovoří více, až přijede do Prahy. Aby prý se nebál, že odrodilcem není a nebude, a že, až se jednou stane skutečně vynikajícím hercem, neopomene se přihlásit k divadlu národnímu, ve kterém dojista se tou dobou bude již hrát, a že bude-li tato první česká scéna jeho sil potřebovat, dá je rád do jejích služeb, pro-

zatím však že pohlíží na dosavadní celou svou působnost jako na průpravu, poněvadž jeho mínění o skutečném umělci herci je velmi vysoké. A že na německých scénách se mu dostane výcviku vydatnějšího, k většímu a rychlejšímu rozvoji uzpůsobujícího, než mohlo by se mu nyní dostati na scéně české ať jakékoliv, o tom prý nemůže být sporu. Vysvětlí prý to vše blíže, až o své návštěvě v Praze.

Mne, mohu říci, uspokojila, ba líbila se mi tato slova páně Gustavova, i těšil jsem se sám na jeho delší návštěvu v Praze.

Před vánocemi toho roku byl jsem nejdřív otázán starou paní, nemohl-li bych dvě nebo tři hodiny týdně probírat s Maxínkem počty, a když jsem přisvědčil, požádal mne později o to zcela formálně Maxínkův strýc professor a hned se mnou ujednal odměnu za tuto jedinou mou kondici v celé době mých studií. Svůj úkol korrepetitorský zahájil jsem hned po novém roce a styky mé s Maxínkem se tím staly jen ještě častějšími a důvěrnějšími, třebaže, jsa poslední rok na technice a mimo to ještě členem výboru Akademického čtenářského spolku, jsem měl více práce než roku předešlého. U hocha začínala se tou dobou objevovat záliba pro vědy přírodní (již od primy zakládal si sbírku brouků a motylů), zvlášť fysika a počátky chemie jej začaly poutat a to jej ještě více se mnou sbližovalo, ač, co se týče praktických pokusů, jsem byl od oné nešťastné vesty velmi opatrný a zdrželivý při Maxínkových manévrech, aby se dostal k mým lahvičkám a eprouvettám; vymlouval jsem se na nedostatek času, odkazuje hocha pokaždé na konec roku, kdy mu celou svou laboratoř přenechám, jak jsme smluvili, za nepatrnou náhradu, ovšem nebude-li proti tomu stará paní nic namítat. Byl jsem tehda jako většina mých kolegů již rozhodnut, že hned začátkem září nastoupím místo v cukrovaru; měl jsem je již tak dobře jako zamluveno. O velkonocích dovolila stará paní Maxínka se mnou na třídenní výlet do Poohří, který jsem podnikl s kolegou, jenž byl z Peruce a tamní okolí zevrubně znal, o svátcích svatodušních pak vzal jsem Maxínka s sebou ke své tetě do U.

Za týden po té přijel konečně dlouho dychtivě očekávaný Maxínkův strýc herec, jak jsem zúmyslně jmenoval v poslední době pana Gustava, kdykoliv jsem s Maxínkem o něm mluvíval.

VI.

Nevidět pana Gustava Linharta přímo u staré paní, za její a Maxínkovy přítomnosti se s ním nevítat jako s hlásícím se ke mně dávným známým, nebyl bych uvěřil, že tento silný, až přímo trochu otylý muž plných tváří, umělecky načechraných rusých kudrn, jarého, útočného a dobyvavého pohledu a veselého úsměvu je touž bytostí, kterou jsem měl v paměti jako hypochondrického, vytáhlého, hubeného mladíka, smutných zraků, natrpkle zkřivených rtů, mluvícího přitlumeným hlasem o souzeném blízkém, neodvratném konci.

Uvítal mne zrovna hřmotně, a když jsem se mu netajil svým dojmem a doznáním, že bych ho byl nepoznal, rozesmál se bodře a upřímně mi pravil, že on by se byl také sotva ke mně hlásil, kdyby mne tak beze všeho z nenadání na ulici potkal, však že jsem také sesílil a zmužněl.

„Jen knír byste měl míti vskutku aspoň trochu poměrnější ke svým cotelettám," dobral si hned, ale s kamarádským úsměvem, mé bolavé stránky, neboť tou dobou jsem již úzkostně se obával, že mně do smrti pořádný knír nenaroste.

Poukázal jsem z nouze na jeho hladkou tvář, ale on hned na to, že bych koukal, kdyby se dal zarůst, však prý teď o dovolené se nebude pod nosem holit a uvidím prý, jakou bude mít za krátko pod nosem — no, jak se říká česky „Raupe"? — ano, housenku!

Pak přešel v hovoru hned na Maxínka, jenž se strýce v patrném zápalu a obdivu oka nespouštěl.

Toho prý by byl také nepoznal, jak se vytáh'. Před šesti lety ještě prý usmrkánek, ale teď prý již student latinář. A jaký prý švihák (Maxínek měl na uvítanou strýce své sváteční šaty). Chválil ho, lichotil mu, ba rozveselil jej dokonce, když jej posadil na koně proti mně řka, že bude mít dříve kníry než já.

„Jen tetička zlatá se nezměnila," obrátil se s veselostí ve zraku na starou paní. „Jen ji minula ta léta beze stop, ba skorem mladší se mi zdá od poslední mé návštěvy, neshledáváte?" —

Stará paní živě protestovala, ale synovec vtipně přetrumfovával všechno její odporování. A když do pokoje vstoupila Lény nesouc kávu, pan Gustav v rozjaření dodával:

„Kdo nejvíc se změnil, to je Lény. Ta vypadá za těch šest let, co jsem ji neviděl, nejmíň o deset starší. Nežlučíte se nějak tajně, Lénynko? — Láska blaží, ale také tejrá v každém věku?"

„Jen nech Lény být,“ napomínala jej stará paní, „a ty mu nevěř,“ obrátila se na věrnou svou služebnou, která patřila již tak dobře jako k rodině.

„Láska nemoc, a léku se nechce. Viďte, Lénynko?“ zaškádlil však ještě pan Gustav.

„I dají mi pokoj, mladý pane,“ odbyla jej zkrátka Lény, která takový tón si směla dovolit, vědouc, že nabyla víc než desetiletou již službou u staré paní jistých výsad, kterých se jí neodváží nikdo upírat, a opírajíc se mimo to o tu okolnost, že i pana Gustava znala již jako patnáctiletého studentíka.

Pan Gustav se neurazil ani nezarazil, nýbrž jen tence zahvízdl, ťukl si prstem na čelo a prohodil šibalsky:

„Ta má do vojny nabito na ostro, to je jiná.“ Potom pohlédl řadou na nás všechny, a oči se mu při tom čtveráctvím smály.

„Ta má na zubech fousy.“

Lény už jakoby neslyšela. Postavila na stůl kávu a smetanu, košíček s pečivem a cukřenku, rozestavila šálky, „s vodou jsem tu hned,“ řekla a zrovna neslyšně se vytratila.

Pan Gustav se za ní úsměšně ušklíbl a lhostejně načal z jiného soudku. Na svou novou švagrovou, Maxínkovu tetičku Bertu, kterou osobně dosud neznal, se ptal, na její děti, a na pobídku staré paní slíbil, že hned zítra ji navštíví a složí jí svou poklonu. Když jsem po svačině s Maxínkem zasedl k počtům, pan Gustav se mi poroučel a tázal se, kam večer chodívám, mám-li svou společnost a nemohli-li bychom snad někam spolu.

Lákalo mne s ním si posedět, promluvit, zvědět o jeho životě u divadla, o jeho zkušenostech, úspěších, záměrech, a proto smluvil jsem si s ním schůzku v Platýze. Sám tu restauraci navrhl, bydlí prý tam a nebude tudíž mít daleko do postele, dodával s významným úsměvem.

Stará paní mu začla domlouvat (a zpozoroval jsem hned, že se o tom již mluvilo, než jsem přišel), aby zůstal u ní, jako vždycky číníval, nač prý do hotelu za drahé peníze, ale pan Gustav se bránil a chlácholil tetičku, jak mohl. „Už jsem ti přec říkal, tetoušku, že mne to nebude stát ani krejcar. Pokoj platí kolega Haupt, s nímž jsem sem přijel, je to bohatý člověk, syn fabrikanta z Celovce, výtečný chlap, kterého musíš seznat. Však jsem ti už řek', že ti ho přivedu ... Chce poznat Prahu a taky trochu užít ... Pak pojede do Berlína a na konec k moři ... A pak, tetoušku zlatej, já už nejsem ‚auf der Krepierhälfte‘, jak jsem býval, už nejsem hypochondr a nechodím už tak brzy na kutě, jak jsem chodíval, a marně bych tě bouřil,“ dodával sladce, ale oči mu čtveráctvím hrály. „Ty jsi zvykla svému pořádku, a my herci — o jé, my nejsme regulární lidé — ne ne, tetoušku drahej, na obědy budu k tobě chodit a rád — tak bych nejed v celé Praze jako u tebe, a budeš mi vařit samá jídla, která rád, hlavně třešňové knedlíky a bublaninu, i na večeři se dám k tobě pozvat, ale bydlit ne — to bych tě jen rušil.“

„No, přinutit ty se nedáš,“ pravila stará paní lehce pozdviženým hlasem, „ty provedeš vždycky svou, to vím. Ale zda-li k svému dobru, je otázka. Já bych tě tu měla ráda, to víš, ale když chceš mít svobodu, tak ti nemůžu bránit, ale užívej jí s rozumem.“

Neušlo mi nic z toho rozhovoru, ač jsem se schválně obíral thékami Maxínkovými, zamezuje tak, abych byl do hovoru vtažen.

„Tak na shledanou večer,“ rozloučil se se mnou pan Gustav, a stará paní vyšla za ním. Dal jsem se s Maxínkem do zmocňování, jež bylo slabou jeho stránkou, ale musil jsem úsilně přemáhat roztržitost. Kreslil jsem si v duchu, jak bude večer v Platýze; netěšilo mne, že nebudeme sami dva, že přijde také ten pan Haupt, a bůhví proč jsem si ho představil hned jako mnohomluvného, domýšlivého a naparovavého Němce, který bude v hovoru chtít hráti prim. Zkalilo mi to náladu a zanášel jsem se dokonce myšlenkou, že pošlu do Platýzu omluvný lístek.

Ale neučinil jsem tak. Rozvážil jsem věc a řekl jsem si, že bude-li mi společnost nepříjemná, že bude vždycky dost příležitosti odejít z ní dřív a vymluvit se ať již na cokoliv. Že kdo ví, naskytla-li by se druhá příležitost ke schůzce s panem Gustavem, a konečně že se snad velice mýlím, předpokládaje nějakou nepříjemnou stránku u pana Haupta; vždyť naopak může být společníkem právě docela příjemným.

Všecky tyto mé starosti a domněnky ukázaly se však, když jsem se večer o osmé hodině dostavil do Platýzu, naprosto zbytečnými.

Pan Gustav byl sám a již mne dychtivě očekával.

„Tady přec nebudeme sedět,“ vytasil se hned po pozdravu. „Přec půjdem někam, kde je trochu veselo, tak víte — fjjj!“ Přimhouřil čtverácky oko, hvizdl a s chytráckým úsměvem se pak na mne zahleděl. „Zde se navečeřte a vyrazíme pak. Však už o něčem budete vědět.“

Nebyl jsem dokonce svatouškem tou dobou, naopak rád jsem si vyhodil z kopýtka, ale dnes nechtěl jsem se zdržet, maje vskutku na zítřek čas přesně rozměřen. A pak někde v šantáně nemohli bychom si tak popovídat — o to jsem právě stál — pozornost by byla rozptýlena. Netajil jsem se svými námitkami, ale pan Gustav bral je na lehkou váhu a smíchem je odbýval.

„Paprlapap," opakoval, „nevídáno, když se jednou zdržíte a zítra vás budou trochu bolet vlasy."

„A co pan Haupt? Musíme přec čekat na pana Haupta?" pravil jsem.

Zasmál se hlasitě.

„Snad nemyslíte, že s tím Hauptem je to pravda? Haha, vy jste dobrý. Přece nevyklopím tetičce jen tak zhola, že nechci nocovat u ní, nějak opentlit jí to musím. Nikdo tu se mnou není, volný jako pták jsem a chci zůstat. A spát se bude, kde se udá," dodal s potměšilým úsměvem.

Ujišťoval jsem znova, že chci být aspoň v jedenáct dnes doma, abych byl na zítřek vyspalý, ale pan Gustav chopil mne za ruku, silně ji stiskl a pravil resolutně:

„Já vás jednoduše nepustím. Slíbil jste se mnou jít a jste můj host. A co sami dva takhle zde sedět? Vy snad shledáváte ještě půvab na takových vzájemných studentských konfessích s filosofickou omáčkou, se salátkem svěřování prvních flirtů, ale mne to už nebaví. Někam do šantánu půjdem, někam vůbec, kde jsou dívky, ale chic, s ohněm, anebo dáváte-li přednost neobroušeným ještě půvabům prostoty venkovské — mně ta sorta je také milá. Volte sám! Nedělejte pokrytce."

„Ani mne nenapadá," bránil jsem se. „Pojďme tedy na zpěváčky."

„Měl jsem na mysli šantán Smídův, kde jsem s kolegy již několikrát byl, ale nepamatuji se již, jak tehda zvrátil pan Gustav můj úmysl, že jsme šli k Paslerovi na Perštýn.

(Pokračování.

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Pan otec byl, tuším, lesním?" tázal se Variot.

„Ano, zprvu u Krakova, na hranicích rusko-polských, později v Litvě, pak zde v Zakopaném. Neoženil se podruhé, a Meu vychovávaly služky. Jak, můžeš si pomysliti. Později přistěhovala se k nám teta Honorata, osoba stará, z míry dobrá, ale bohužel nevzdělaná. Bývalá farská kuchařka, velká pobožnůstkářka. Mea je překypujícího temperamentu, ale má srdce zlaté. A nelže."

„Ano," řekla paní Aranka znuděným hlasem.

„V lese je Mea nejraději, les pro ni dýchá, hovoří, žije. Zdali pak bys věřil, Jindřichu, že sestra má svá jména pro jednotlivé stromy? V dolině stražiské má celou šachovnici ze stromových figur, jezdce, krále, věže, běhouny."

„Hraje také vášnivé šachy," podotkla paní Aranka.

„Tedy druh rusalky je tvá slečna sestra?" podotkl Variot.

„Máte pravdu," přisvědčila živě paní Aranka. „Zrovna totéž mně často napadlo. Rusalka! A také tančí jako víla, není-li pravda, Vitolde?"

Pan Vitold přisvědčil. — „Má originální kroky."

„O naší svatbě tančila, a jak!" libovala si paní Aranka. — „Bylo to poprvé a naposled, co jsem ji viděla."

„Tedy již netančí?" divil se Variot.

„Snad jí to zakázal její zpovědník, kněz Subumbra," zasmála se paní Aranka.

„Rančo!" napomínal pan Vitold.

„Kdo je ten kněz Subumbra?" vyzvídal Variot.

„Jesuita."

„Ach, již vím, ten, co se tluče při kázání do hlavy."

„Tak jest," přisvědčoval pan Vitold zvolna.

„Ale to vše nic nevysvětluje," pravil Variot. „Nedivil bych se, kdyby Meuška nevážila si hudby lehké, frivolního Offenbacha — ale tak —?"

Umlkl a kroutil hlavou. Pan Vitold obrátil se k němu konejšivě.

„V tom je to, příteli. Proti hlasu a hudbě přírody každá jiná hudba připadá sestře — abych užil tvého slova — frivolní.“

„Hm, hm!“ odkašlával si tenor.

„Na příklad šum lesa,“ pokračoval pan Vitold. „My toho neslyšíme, co slyší ona. Ona hlas lesa vnímá všemi čidly, že zní jí z vlání větví, hukotu vod, z ševelu hmyzu, ba snad i z hlubokého ticha, v němž sluch náš zůstává nedotčen. Zesnulý otec tvrdíval, že si Mea s lesem rozumějí, že se milují.“

„Kdy pak byla slečna v Krakově?“

„Před desíti lety. Chtěla tam v klášteře dokonce zůstati.“

„Skutečně?“

„Zcela vážně.“

„Podivné to spřežení, pietismus a pohanský kult přírody, pantheismus,“ potřásal hlavou Variot.

„Mea je výstřední, má ve všem své cestičky,“ prohodila paní Aranka.

„Naučila se již latinským responsoriím,“ dodal pan Vitold. „Ale neschválil jsem jí to a nepovolil. — A po prvé se stalo po mém, proti ženské vůli,“ dodal se zamilovaným pohledem na svou ženu.

„A chybil jsi,“ odvětila paní Aranka, „jako chybují muži vždy, když neporadí se s ženami. Pane Variote, odpusťte, ale v jistých věcech jsou muži hrozně nemoudří.“

„Nuže — a pak?“ tázal se Variot dále.

„Pak jsem se vrátil s ní sem do Zakopaného a postavil si villu Doubravku.“

„Výtečná stanice pro architekta,“ chválil Variot. „Villy tu rostou jako houby, přes noc.“

Pan Vitold se obrátil do cesty a vyfoukl prudce kouř nosem.

„Ovšem, můj muž chtěl stavěti paláce, školy, kostely,“ kroutila se paní Aranka. „Ale představte si jeho neštěstí! V cestu vstoupila mu láska! Skutečná, hloupá láska, viď, Vitolde?“

Pohlížela na muže, a oči její tázaly se: „Lituješ?“

Pan Vitold políbil ruku své ženě a dal se pak do hovoru o spoustách, způsobených halným větrem v lese, kol něhož jeli. Silné kmeny ležely tu rozlomeny, neb vyvráceny i s kořeny, v nichž vznášely se ohromné, z lůna země vyrvané balvany. Na konec zabral se pan Vitold do hovoru se stařikem vozkou.

„On již na své nepraktické sny nemyslí,“ řekla paní Aranka Variotovi přidušeným hlasem, „ale ta tam —“ ukázala nazad, a Variot porozuměl, že míní Meu, „ta nezapomíná a neodpouští.“

Tenor odmlčel se na chvíli kývaje hlavou a pak jal se vyprávěti již po kolikáté o episodách ze své umělecké karriéry. Zašel tentokráte hodně daleko a častoval paní Aranku důležitostmi ze svého dětství. Byl synem zahradníka z Varšavy, francouzský děd jeho za válek napoleonských uvázl v Rusku. Paní Aranka naslouchala, houpajíc rytmicky pompadurkou na levém předloktí. Ptala se sama sebe, proč se jí Variot líbí. Byl starý, jedovatě kousavý a pranic se nelísal. Ale jemu to slušelo. Byly slavné koketky, které si s ním napřed pohrávaly a na konec staly se jeho otrokyněmi. Přes to, že byl ošklivý, měl nimbus dobyvatele, byl bystrý a při tom nejdomýšlivější tenor na světě.

Cesta vinula se nad lesy prorvanými propadlisky a výmoly půdy, v jejíchž pánvích celé podemleté a vodou stržené vrstvy i se stromy a křovím kupily se v chaos, v neproniknutelnou spleť. Vymytá úštěrbí táhla se jako vrásky povrchem, opláknuté valouny živce, žuly a vápence svítily jako sníh. Ve větším převalu zarudala břevny zapadlá hájovna, zabělala se výstavnější myslivna. Na obzoru kloně hlavu rozpeřuťoval se mračný Havran vyvstávaje z hloubi a temně ohbím svých perutí oblohu. Modrý závoj přikrýval jeho úbočí i vrcholy.

Slunce plným žárem pralo do dřeva vůkol, do kmenů pnících vzhůru, vyvrácených a zetlívajících, do zeleného mlází a do vějířů kapradin. Teplá, siličná vůně kořenila vdechy. Na širých rozlohách plamenem vyšlehovaly paličky žlutého jetele, rezivěla pohanka a sladký pách zval lesní včely k hodokvasu.

Cesta opět vystupovala, a pan Vitold sestoupil znova. Nikdo nenásledoval jeho příkladu. Osaměl na silnici.

„Máte zase nějaké podobizny?“ přerušila paní Aranka autobiografii tenorovu. Variot sáhl do náprsní kapsy.

„Trofeje vždy s sebou nosím,“ prozpěvoval tenor parlando a vyňal několik podobizen.

„To jsem já přece hezčí než tato,“ řekla paní Aranka, odhazujíc první obraz.

„Bez odporu, proše pani.“

„Ale šaty kdo této šije“ — dívala se na druhou podobiznu — „bych ráda věděla.“

„Snad krejčí.“

„Pán je chytrý!“

„Nevadí. Ženám neimponuje již síla a moudrost, ale slabost a hlupství. Hezký hlupák jest, proše pani, neodolatelný.“

„Buďte rád, Henri.“

„Děkuji.“

„Nejste výjimkou.“

„Jsem, protože jsem umělcem.“

„A ten necítí lásky?“

„Alespoň jí nic neobětuje.“

„Hrajete komedii i mimo jeviště?“

„Možná. My umělci jsme jako sochy. Pozorují nás a zaujímáme stále pósu co nejvýhodnější. Počítáme více s dojmy jiných než s vlastními.“

„Sochy zůstávají stále sochami, chce říci pán.“

„Ó, to, proše pani, zpravidla. Ovšem.“

„Vím už. V mé přítomnosti a tak dále. Pán se nemusí namáhat.“

Mrštila mu podobizny do klína a zamžikala očima. Chopila se kapesníku, čekajíc na slzy, aby jí nesmyly barvu s lící.

„Aranko!“ bručel Variot, lově po ruce ovívající se kapesníkem.

„Nechte chustky (kapesníku)!“

„Proč?“

„Jest horoucno.“

„Aranko!“ — Zadržel ji za ruku, která mu unikala.

„Proše pana,“ varovala paní Aranka, ukazujíc hlavou na vozku, jenž náhle zastavil. I druhý vůz stanul, a vozkové oznámili, že zde výletníci stezkou olesněnou strání zkracují si serpentinový výstup silnicí.

Vozy se vyprázdnily, jen francouzská slečna nechtěla pěšky. Ale konečně slezla i ona. Kristina přitočila se k matce, že jí ponese pompadurku. Na pěšině vystupovali do vrchu již tři turisté, jejichž povoz patrně již dříve odejel.

V čele druhé skupiny bral se pan Vitold s paní Arankou, pak mademoiselle s Kristinou a naposled Mea, k níž přidružil se Variot. Kristina chytla psa za obojek a dala se zvířetem táhnouti.

„Cítíte, slečno, tu podivnou vůni?“ tázal se Variot.

„Znám ji,“ odvětila Mea a rozhlédnuvši se, utrhla klas fialově kvetoucího vstavače.

„Vskutku, jako hyacint,“ řekl Variot přičichávaje.

„A ještě tohle voní,“ připojila Mea a utrhla okoličnatý květ smilkový.

„To znám,“ odtušil rychle Variot. „Valeriana celtica. Nezapomněl jsem dosud všecku latinu. — Ah, smím nabídnout?“

Sehnul se a vytrhl z trávy kvítek protěže.

„Díky,“ procedila Mea a podržela květ ve vztažené ruce, jako by hořel.

„Šťastní lidé,“ podotkl po chvíli Variot, ukazuje na manžely Burzíňské, přitulené a zarovnaným krokem vystupující.

Mea neodpověděla, jen zakroužila očima a ukázala bílou zenici. Odkašlala táhle.

„A přece,“ pokračoval Variot, „hlavní snahou žen je zdáti se spíše než býti skutečně šťastnými.“

„Odpusťte, pane,“ odtušila Mea prudce, „nevím nic o tom.“

Variot vzdychl, zahleděl se do země, poklepal do křoví svou čupagou, opřel se o ni dvakráte těžce a vzdychl znova. Celá postava jeho nabyla tak bezútěšného výrazu, že Mea ho politovala. Pohlédla na něho ještě jednou a hledala nějaké vlídné slovo. V tom se ozvala Francouzka.

„Nevíte, slečno, kde je Kristina?“

Manželé Burzinští se obrátili.

„Bylo to vaší povinností, slečno,“ řekla paní Aranka přísně, „dítě od sebe nepustiti.“

„Kristo! Kristino!“

Shon po Kristě, volání, hledání. Konečně se ozvala shora, zároveň přiběhl pes. Když vystoupili na cestu, nalezli Kristinu sedící na hromadě štěrku. Šklebila se.

„Co je ti, ošklivá?“ obořila se na ni máti.

„Nic, mamá.“

„Snědla jsi něco?“

„Borůvky, mamá.“

Kolkolem černaly se borůvky. Všichni sehnuli se, sbírali, čekajíce na vozy, jejichž rachot vystupoval ze zatáčky.

Krista šklebila se stále hůře.

„Co pak má panenka?“ tázal se Variot.

Místo odpovědi zaskřípala Krista zuby. Variot se zasmál.

„Nesmějte se!“ okřikla ho Krista, hrabajíc vztekle nohama. „Mami, ať se nesměje!“

„Ale vstaň přece, Kristo!“

„Nemohu, mama!“

Ukázalo se, že má Krista hryzení. Vozy dojely. Paní Aranka vzala Kristu k sobě do vozu, pan Vitold sedl si k sestře.

„Ale co je ta taška tak těžká?“ divila se paní Aranka, otevírajíc ji, aby vyhledala nějaké kapky žaludeční pro Kristu.

A hle, v tašce byly kameny. Nyní paní Aranka pochopila.

„Že jsi snědla hrušky!“

„Všecky,“ doznávala Krista zkroušeně, a kameny v tašce rozbily lahvičku s kapkami. Pan Variot přispěl svou příruční lékárnou, zazpíval sotto voce arii z Hugenottů a bolest byla záhy utišena.

Komediant, pomyslila si Mea. Mrzela se, že ho dříve téměř litovala. Vysmál by se jí za každé dobré slovo. Zahodila zlostně protěž, kterou dosud v ruce měla.

Při schronisku u „vodohřmotů“ Mickiewiczových zastavili, aby pokrmili koně. Stálo tu již několik jiných povozů. Na lavicích, balvanech i v dřevěné kolně, jíž říkali altán, sedělo panstvo výletní, pojídajíc a pozorujíc strž skalní, jež s hučící, pěnivou vodou šířila se spádem k východu do otevřené hlubiny zalesněného údolu. Mezi balvany leskla se zelená zrcadla mechového sametu, jasnila se třasiska travou a lišejníky porostlá. Sem tam kmitl se mezi kmeny a větvovím světlý dámský klobouk se závojem, po pěšině, vedoucí ke pěti stanům nahoru, začernal se mužský kabát. Hukot vodopádů naplňoval bezvětří a prokládal hlubokým doprovodem halas hlaholů lidských, práskání biči, štěkot a řinčení železa.

Burzinští usedli na chvíli k frugální „kanapce“, houskám se studeným masem, ze zásob, jež od Slovika v Zakopaném s sebou vzali. Potom se zdvihli, až na mademoiselle, která stěžovala si na únavu a vystupovali k vodopádům.

Opatrná paní Aranka, která vůdčímu daru svého muže nedůvěřovala, dotazovala se horala jakéhos, zda dobře jdou k vodopádům.

„Drž se, paní, stále v levo,“ odvětil horal, „v pravo je voda, tož tam ne, ale na levo pořád prosto pěšinou.“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Ad. Bok. Dostal: Minuty. Cykly sonetů. V Praze 1907, nákladem vlastním. 80 str. za 1 K.

Po sbírce intimních veršů „Advesperascit“ je to tentokráte kniha sonetů, zachycující básnické nálady minut, přeletavé, prchavé. Chvilkové dojmy z cest, z četby, nálady různých událostí a dojmů jsou podnětem k nim. Sonet Dostalův vyznívá vždycky měkce a skoro snivě, jako vzpomínka, v níž je mnoho melancholie, tesknoty nebo smutku. I ty z nich, které vytryskly ze vzpomínky radostné a vděčné, jako na př. řada sonetů v prvním a třetím oddílu knížky, jejichž sujety obsahují vesměs reminiscence z cest, jsou jakoby smutkem napojeny a jejich nota vyznívá teskně za okamžikem jen jen zachyceným a hned zas na vždycky uniklým.

Básnickou formu sonetu ovládá Dostal snadně a bezvadně. V jeho sbírce jest i několik básnických portrétů, jimiž po vzoru Vrchlického do čtrnácti veršů sonetu zachycuje svůj osobní dojem z osob, vyjadřuje svoje duševní vztahy k nim („Herečce“, „Své ženě“, „Shakespeare“, „Goethe“, „Vzpomínka za Hanou Kvapilovou“). V těchto sonetech je mnoho jemného a citlivého porozumění, a je zřejmou jejich výhodou, že v nich není tolik tristní resignace, v jaké se až přespříliš utápí vyslovený lyrický talent mladého básníka. *V. Kol.*

Leander Čech: Karolina Světlá. Obraz literárně-historický. 1907. Nákladem knihk. Emila Šolce v Telči. 200 stran za K 1·60.

Leander Čech vydal na Moravě již před nějakými patnácti a snad více lety obsáhlou kritickou studii o literárním díle Karoliny Světlé. Byla to práce svědomitá a úctyhodná, jedna z prvních vědecky psaných kritických prací většího rozsahu. Není snad od místa, vzpomenouti při této příležitosti oné studie o veliké spisovatelce, která mezitím zemřela (r. 1899) a jejíž sebrané spisy zatím v pietním a vzorném vydání její neteře, paní Anežky Čermákové-Slukové, asi přede dvěma roky byly ukončeny.

Autor přítomné knihy o Karolině Světlé úmyslně nechtěl psáti novou vědeckou studii kritickou. Nazval proto také svoji práci „obrazem literárně-historickým“ a připomněl v předmluvě, že spis nynější má se k oné prvotní studii jako část synthetická k analytickému rozboru. Prvotní studie Čechova, ač z nejšlechetnějších pohnutek vzrostlá a na skutečném, pilném studiu literárního díla Světlé založená, vzbudila svého času hodně odporu a zlé krve. Právě proto, že nechválila šmahem a nekriticky všecko. Do této nové knihy pojal autor ovšem některé oddíly doslovně, zachovávaje také původní a přirozené svoje roztřídění celé bohaté činnosti spisovatelčiny — dle rozboru s hlediska esthetického, psychologického i sociologického.

Ale zbavil knihu veškeré polemiky, kterou nikoli proti Světlé, nýbrž proti některým jejím názorům (dle jeho úsudku nesprávným) vystoupil, vypustil také všecky výklady theoretické, a za to rozšířil obsažný výklad jednotlivých románův a novellistických cyklů, zaokrouhlil a doplnil velmi instruktivní oddíl, věnovaný soukromému životu Světlé, jejímu dětství a mládí, celému duševnímu vývoji a ušlechtilému cítění této vzácné ženy, získanému výchovou i vzděláním na svou dobu kromobyčejným.

Takto doplněná a zcela přepracovaná kniha stává se literárně historickou monografií, z níž osoba proslulé spisovatelky i všechen obraz její doby a jejího díla v trvalé hodnotě vystupují velmi pla-

sticky. Umyslná snaha po prostotě výrazu a výkladu hodně populárním je místy příliš patrna, ale celkem knize samé není na škodu. *V. Kol.*

Stefan Žeromski: Povídky. Se svolením spisovatelovým z polštiny přeložil Karel V. Rypáček. Knihovny Zlaté Prahy sv. 48. Nákladem J. Otty v Praze 1907, cena K 1·60.

Stefan Žeromski je pessimista, upomínající způsobem až překvapujícím na ony z moderních spisovatelů západních literatur, kteří vycházejíce z národní půdy a kreslíce rázovitě i mohutně domácí svoje prostředí, proniknuti jsou žhavě a výlučně silným demokratickým a sociálním cítěním. Sloh Žeromského je ve své prudkosti a výraznosti málo epický, působí spíš zachycováním dojmů, nálady, než jednotností epického proudu. Tuto jeho vlastnost nejlíp prozrazuje nejdelší povídka přítomné sbírky „Doktor Petr", která úryvkovitě, zdánlivě jenom chvatnými rysy, skizzovitě líčí odvěký problém sporu mezi otcem a synem, vzájemného odcizení, nepochopení, sporu starých a nových ideálů, rozbíhajících se bezohledně a sobecky v protivné směry.

Mnohem ucelenějším dojmem působí ony náměty jeho povídek, které vzaty jsou z temného a bídného prostředí jeho rodného kraje. Nezapomenutelná je drobná črta „Ananké": ubohá žena poštmistrova odchází z bídného, bezútěšného života bez hlesu, bez hnutí, v bezměrný svět, se smečkou dětí, nemohouc žíti vedle muže poskvrněného nepoctivostí... Anebo droboučká, nepatrná momentka „Na palubě": několika skoupými, nahozenými větami vylíčená nálada krásného švýcarského údolí, paluba výletní lodi plná šťastných švýcarských dětí, svobodné, radostné nálady. A stranou několik turistů, vyhnanců ve volném kraji, smutných tváří, zřítelnic zacloněných slzami — — málo vět, hrstka slov, ale tolik v nich smutku a bolestné nálady, že nelze si představiti účinu sytějšího. *V. Kol.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava obrazů Václava Jansy v Topičově salonu. Mezi krajináři českými náleží V. Jansa k nejpůvodnějším a snad možno i to říci, že málo jich bude asi tak svými jako on. Není třeba dalšího výkladu: jaký Jansa dnes jest, takým jest sám sebou; svůj umělecký názor, svůj krajinný styl, svůj světobytný kolorit neodkoukal se žádných pláten jinou rukou zhotovených, nýbrž samotné přírodě.

Jansa jest bez reminisencí, tím jest dáno jeho stanovisko k moderně i domácí i cizí, u něho netřeba se nutit k zapomínání na vzory, Jansa jich nemá. Jansa zůstane sám sobě věrným, dochoval si i té nelíčené naivnosti, která neleká se krajinných momentů, míjených jinými jako skaliska banálního ztroskotání. Odhodlává se k líčení efektů nejsložitějších a nejnápadnějších, t. j. atmosferických světelných a jde v tom mnohdy tak daleko, že terén stává se mu leckdy reliéfem k nebesům, na mnohých krajinách jest více malířem nebes než země. Někdy se to děje také vším právem, jako na nejdekorativnější jeho práci této výstavy, nazvané V Písecku (34), kde večerní nebe jest jevištěm fenoménu dominantního v celé vedutě. Nádherná kuposloha oblačná, velice výmluvné fysiognomie architektonické, stanula nad tmavějším lesem rozvleklé stráně, na jejíž nejhořejší výši les přerůstá linii obzoru tak, že na jednom místě mezi prořídlými kmeny prohlédla spodina oblohy. Kupolovitý oblak jest nejplastičtějším tvarem celé krajiny a kontrastuje světlostí a svými třemi rozměry s terénem nezjistitelným ve fialovém šeru. Efekt jest vyvrcholen ještě tím, že nejtemnější, až tragicky ušlechtilý barevný tón siluetuje les na příč světlé oblohy. Za plného dne vypadá končina malířem tu líčená snad prastřízlivě, za světelných okolností, v nichž Jansou zachycen jest dojem přímo heroický, a při tom jest divák, jemuž známa jsou taková překvapení v přírodě, přesvědčen, že umělec jistě nepřekročil nutných příkazů objektivnosti, že nepřestylisoval, že nefrásoval, nebanalisoval.

O jedné z nejcennějších kvalit Jansových svědčí výtečně malované šero, v jehož hloubce teprve nutno hledati detaily nejinak, než jakoby bylo oko světlou oblohou oslnulé. Podobný problém provádí Jansa na Plasské krajině (35), kde v hutné mlze na obzoru červánky zbrunátnělé oko vyhledává řeku, v jejím ohybu výspu a na ní střechy a budovky samoty, celá nedozírná rovina zamžená, ale perspektivní, všechny její zevrubnosti utonulé v mlze, ale dobře a zřetelně vytušené. Tyto dva dokumenty Jansova umění vybrány na doklad toho, co shora řečeno o mohoucnosti Jansově v nejsilnějších a nejpoetičtějších efektech bez afektovanosti.

Mezi ostatními obrazy výstavy jest ještě leccos silněji míněného, jako Podzim (37) anebo Plasská alej, ale nic prostějšího a mety blíže a bezpečněji dosáhnuvšího. Znamenitá jest v tom smyslu zajisté ještě Otava u Písku (29) i světelnou atmosferickou náladou, která jest nalezena a nikoli hledána, což vycítí se před obrazem nenuceně. Korelativ oblohy s hladinou řeky je tu nejspolehlivějším ukazatelem věcnosti umělcovy.

Lyrism je nejnápadnější stránkou Jansových maleb, vždy slavnostních, vždy dekorativních a zřídka intimních postav v některých zákoutích pražských, z nichž jedno poněkud bezdůvodně a snad jen formátem povýšeno na clou výstavy. Jádrem její přitažlivosti jest jedenáct pohledů Jansových na Hradčany s Malou Stranou a Karlovým mostem, malovaných za nejrůznějších podmínek počasných, světelných a náladových. Jaká funkce jest při tom přidělena silhouettě Hradčan a celému podhradí s mostem a jak zachází malíř s celkem a jednotlivostmi, jak se mu perspektiva zhušťuje do stěsnaného pozadí za šer a tem, jak se mu rozkládá prolákle za zlatého slunného jara, jak vypadá podívaná za

večera po zapadlém slunci, kdy v nadhlavníku Hradčan stojí Sirius osvětlený z poza obzoru atd.: to všechno jsou problémy řešené v nejrůznějších formátech, zevrubnějším, hutnějším či lehčím provedením; zdá se, že důležitějším než sám objekt, a titul obrazu stala se tu právě nálada atmosferická a že malíř tentokráte menším právem byl malířem nebe než země, t. j. Hradčan.

Velmi značnou část výstavy tvoří početná serie akvarelů obírajících se v žanru Jansovy „Staré Prahy" malebnými architekturami měst českých. Jansa osvědčil na nich svou neomylnou virtuositu, malíře architektur, vládnoucího „od ruky" takovou perspektivou tvarů stavebních, jakou odborník vystihuje teprve konstruktivním pravidlem a průmětem.

Nejskvostnější protokol z Čech pro říšskou komisi zachování stavitelských památek. *KMČ.*

DIVADLO.

≡ Krakovské divadlo mělo 9. listopadu bouřlivou premiéru hrálo se tříaktové drama Juliusza Germana „Mściciel" (Mstitel), jehož děj hraje v nešťastném roce posledního povstání polského (1863), a jehož hrdinou jest polský básník Mieczyslaw Romanowski, který se skutečně zúčastnil povstání a hrdinsky padl ve srážce u Jozefowa. — Proto očekávána premiéra dramatu se zvýšeným zájmem, za to tím nemilejší bylo rozčarování. Autor dramatu, nováček na jevišti, sáhl do bolestné historie roku 63. neobratnou rukou, s celým aparátem vyumělkovaných, plně přemrštěných a šroubovaných prostředků, jimiž tak urazil subtilní cítění obecenstva — v nacionálních citech velmi choulostivého — že po druhém aktě nastalo v hledišti pravé vzbouření, demonstrace v Krakově ještě nebývalá, hvízdání, hlasité protesty, a mnoho obecenstva ostentativně odešlo z divadla před koncem. Kritik krakovského „Czasu" Konrad Rabowski přísně vytýká chorobný paroxysmus autorův, který se odvážil tak rouhavě sáhnouti na posvátnou historii 63. roku, a prudce vytýká ředitelství divadla, že pustilo takový kus na scénu. Některé listy odepřely o kuse vůbec referovati. Ředitelství i autor ustoupili také všeobecnému rozhořčení a již při první reprise hrán „Mstitel" s vypuštěním některých scén, které vzbudily tak příkrý odpor.

* V poslední době prolétly veřejností zprávy o odstupu Björna Björnsona, syna slavného dramatika, z úřadu ředitele Národního divadla v Christianii. Dovídáme se, že rozhodnutí Björnsonovo je definitivní. Za příčinu uvádí se nemoc, ač spolupůsobily patrně i četné jiné okolnosti. Také nedávný výpad jeho otce, o němž jsme nedávno referovali (Zvon str. 48) a který se týkal pohostinských her paní Dybwadové v Berlíně, uvádí se zde v přímou souvislost. Björn Björnson, který vedl divadlo ve smyslu školy Meinigenských, pozvedl Národní divadlo norské k vysokému stupni dokonalosti, zajistiv jeho umělcům ve vysokém stupni jistotu a hereckou zaokrouhlenost. Přes to byl vydáván stálým a ostrým útokům jisté části veřejnosti, která mu úřad ztrpčovala. Nyní odebéře se do Říma, odkud nastoupí dlouho odkládanou uměleckou cestu s činoherním ensemblem po Americe. Otázka následnictví není dosud rozluštěna. Známý dramatický básník Gunar Heberg, který dříve vedl správu divadla v Bergenu, nereflektuje na tento úřad v Christianii. Zvolen bude patrně buď známý spisovatel a herec Olaf Hansson, který pro neshodu s Björnsonem musil své místo jako režiser divadla už dříve opustiti, aneb básník Wilhelm Krag, jenž místo Hanssona režii vedl.

—*n*—

Dvě činoherní novinky zaujaly v Paříži poslední dobou pozornost obecenstva i kritiky: čtyřaktový Bernsteinův „Simson", který byl sehrán v divadle „Renaissance", a čtyřaktové drama od Abela Hermanta, které bylo v divadle „Athénée" provozováno pod titulem „Monsieur de Coupière". Bernsteinovo drama sluje „Simsonem" proto, že jako onen biblický hrdina i hrdina kusu tohoto, aby zničil své nepřátele, ničí se sám. Nečiní to však po starosvětsku, nýbrž způsobem zcela moderním: hraje na burse až do konečného zruinování. Nejkrásnější stránkou kusu, který vykazuje opět všechny přednosti i vady Bernsteinovy, jest satirické líčení anglické aristokracie, proti níž peněžní spekulant, odvážný až k bezohlednosti, je opravdovým hrdinou. Je také za to patřičně odměněn, neboť dáma ze šlechtické společnosti, která jej až dosud klamala, nabude k němu pro jeho simsonský čin úcty a počne jej milovati oddaně a věrně. — V kuse Hermantově daří se šlechtické společnosti ještě hůře. Hrdinou je tu statečný muž, který využitkuje své oblibenosti u dam k tomu, že si zajistí materialní výhody; je to muž, který se nepustí do dobrodružství, na něž je jinak jeho život bohat, dokud se nepřesvědčí, že jeho kapsa tím získá. Společnost, ve které se pohybuje a v níž se blýskají samá stará šlechtická jména, je vlastně, správně vzato, společností kuplířů a kuplířek, nevěstek a jejich společníků. Dramatický spád hry není tak břitký jako u „Simsona"; přes to však dodělalo se toto drama hlučného úspěchu.

—*n*—

≡ Ivo pl. Zajc, stařičký hudební skladatel chorvatský, v posledních několika letech je plodnější, než za celý svůj dosavadní život. Po několika velkých úspěších loňských letos zase už se ohlásil chorvatskému zemskému divadlu v Záhřebě se dvěma novinkami najednou. Jsou to operety „Srbski plemić" (Srbský šlechtic) a „Narodna garda". Děj této druhé operety hraje v Záhřebě v revolučním roce 1848, kdy se také tam utvořila na ochranu vlasti „národní garda". Opereta má velmi rušný a pestrý děj a vystupuje v ní řada historických osobností oněch let. Libretto k oběma operetám napsal Štefan Širola.

TÝDEN.

Letošní instalace rektorská na české universitě Karlo-Ferdinandově měla slavnostnější ráz než obvykle. Ročilo se letos čtvrtstoletí od rozdělení jejího (1882), a snad i z toho důvodu nový rektor prof. dr. J. Goll obral si za vstupní přednášku svoji thema historické, retrospektivní: „O rozdělení pražské university Karlo-Ferdinandovy". Výklad jeho začal přeměňou staroslavného vysokého učení pražského od dob josefinských v zásadě utrakvistického a jádro jeho spočívalo ovšem v zevrubném vylíčení zápasův o rozdělení university, o zachování kontinuity nové české se starou Carolo-Ferdinandaeou. Řeč rektorova, výrazná svým přednesem a vybroušená formou, byla významna svým obsahem a přímým navázáním na současné naše zápasy národní a politické na kulturním poli, kde by měly rozhodovati pouze zřetele čistě vědecké a věcné. Škoda jen, že nevzbudila tolik zájmu, kolik by ho zasloužil sám předmět přednášky. Máme jedinou českou universitu, z níž každoročně tisíce mladých lidí vychází do života, a rektor této školy, když nastupuje svůj úřad, je nucen prohlásiti veřejně se slavnostního místa: „Je mnoho kulturních nezbytností, jichž se po dlouhá léta marně domáhá naše alma mater. Věda upadá, nepokračujeme-li, a důtklivá tato připomínka v den čtvrtstoletého jubilea university sluší být vyslechnuta co nejvážněji.

*

Nedávno stěžovali jsme si tu na záplavu dobrodružné a sensační literatury, která se u nás rozmáhá v celých lavinách, utlačujíc arci všecku literaturu domácí a hlavně onu ušlechtilejší, která nekřiklavějším svým rázem, ač přes to vnitřně mnohem cennější, štítí se soutěžiti se všelijakou tou „pestrou a napínavou četbou, jež přitažlivostí svou působí stejně kouzelně na mládež, jako na dospělé..." atd. Však znáte již ty ohnivé věty jistých nakladatelských prospektů! Nejnověji záplava dobrodružné literatury našla nového rozhojnění. Časopisy oznámily „souborné vydání spisů J. F. Coopera, zakladatele indiánské povídky", krále a praotce všech skalpovaných bělochů, zakopaných tomahavků a bůvolích stád na prériích. Cooper požívá zajisté právem světové pověsti jako zakladatel nového genru literárního a spisovatel fantasie vskutku básnické, ale že by bylo zrovna zdrávo a prospěšno jeho spisy zaplaviti český literární trh, nebude snad nikdo vážně tvrditi, naopak jest dlužno na to poukázati, že podnik ten je s to ubrati půdy cennější tvorbě domácí. Bylo by povinností denního tisku na to upozorniti, tak jako na škodu románů detektivních.

*

Konstantin Veličkov, bývalý bulharský státník a ministr, zemřel 16. listopadu v Grenoblu ve Francii. Narozen v Tatar-Pazardžiku (1856), prožil Veličkov mnoho převratů ve své vlasti, jíž vedle služeb státnických věnoval svoje nejlepší síly i na poli literárním. Jeho básně, jmenovitě sonety, platí za nejlepší v mladé poesii bulharské (ukázky z nich otiskl „Slovanský Přehled"), přeložil Dantovo „Peklo", napsal i několik dramat („Mevěnka i Světoslav", „Radesal" a j.). Byl spolupracovníkem mnohých časopisů, jmenovitě „Zory" Ivana Vazova, s nímž byl důvěrně spřátelen. Do tohoto listu napsal i řadu povídek ze života bulharského a několik velkých literárních studií (o Mickiewiczovi, Turgeněvu, Rakowském, Victoru Hugovi). Všecka literární činnost Konst. Veličkova měla pečeť jeho evropského vzdělání a nadprůměrné intelligence — vlastnosti to, jež samy sebou jeho význam silně musily povznášeti v úzkých poměrech domácího písemnictví.

*

Zygmunt Grabowski, vlastním jménem Feliks Kozubowski, známý polský spisovatel novellista, zemřel minulý týden v Krakově. Rodák varšavský (1842), zažil Grabowski pestrý život publicisty a politického proskribenta, pronásledován střídavě vládami ruskou i rakouskou. Jeden ze svých trestů politických odbýval si také v bývalé pevnosti v Josefově v Čechách, kde byl původně odsouzen na 15 let, ale po dvou letech amnestován. Žil i krátký čas ve Francii, v Paříži, a jako dobrovolník cizinecké legie v Alžíru. R. 1883 vrátil se do rodné Varšavy, vypovězen byl brzy zas někam do hloubi Sibiře, avšak podařilo se mu odtud prchnouti. Žil pak v Těšíně ve Slezsku, posléze v Krakově. — Povídky Grabovského, otiskované ve většině předních časopisů polských, věnovány jednak životu chlopskému, jednak rušným dobám polských zápasů za svobodu, a proto byly vždy rády čítány.

*

Lékárníci a odplata budoucí. Do nemírné drahoty apatykářských výrobků stěžují si lidé již několik set let. Takž i císaře Rudolfa II. řád drahotní z r. 1578. Ten řád radí apatykářům, aby měli snesitelnou mzdu k vůli chudým, „aby taky něco učinili pro onu odplatu budoucí, věčně nastávající, a ne všecko pro svůj časný užitek". R. 1605 opakuje se tato rada o budoucí odměně nebeské zas. Ale marno bylo, už tenkrát lékárníkem nehnula budoucí odměna. Radš hned.

V PRAZE, dne 22. listopadu 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Paní Aranka poděkovala se za moudrý návod a zavěsila se muži pod paždí. Pěšina, po níž se brali, byla pro dva zrovna dostačující. Za manžely kráčela Mea s Kristou, stále se z ruky její vytrhující, v zadním voji byl tenor, pokoušející se marně rozpřísti s Meou hovor. Manželé hovořili tlumeně, a přece zachycovala Mea celé věty.

„Žárlivče! . . . To nebožtík Moric mě více miloval . . . alespoň mi věřil . . . Co bych na tom dědkovi měla? K smíchu! — — Ty můj milý — s tebou se přece měřiti nemůže — . . . ten ti nebezpečný není!"

„A on jí věří!" řekla si Mea a začervenala se hněvem. Ale což neoklamala Aranka i ji? Jak mohla svoliti k Vitoldovu sňatku! Bylo jí to nyní nepochopitelno, neodpustitelno. A zase měla radost, že ho ta ženská zrazuje, ukazuje tak okatě, že ho není ani hodna. Vitold se musí od ní odvrátiti, zapuditi ji od sebe. Ale řeči Arančiny se jí oškliví1y. Raději zvolnila krok, aby nic neslyšela.

Než došli k vodopádu, vsunul se mezi manžely a Meu mladý, růžolící kněz, s plnými, mlsnými rty. Směle hleděl na Meu, nakláněl hlavu, lovil její pohled. Zvolnila krok, i on posečkal. Mea pustila ruku Kristy, která proběhla do předu kol kněze.

Tak octla se Mea na stezce s knězem téměř sama. Variot rozmrzen, dal se již dříve postranní pěšinou, bratr se švakrovou zmizeli v záklice pěšiny, ani po Kristě nebylo slechu.

Mea hvizdla po horalsku na psa. Kněz sebou trhl, jak pronikl ho ostrý hvizd. Derko slyšel a přiběhl z boku. Chopila psa za obojek a pošinovala jej před sebou, tiše zvíře štvouc. Kněz zrychlil krok před vyceněnými zuby psími.

Pustila psa teprve u vodopádu. Byla tu četná společnost. Variot, již zase po boku paní Aranky, obdivoval se hlavně kráse divokého obrazu, hukotu vody mezi převislými prorvami skalními i strmým stráním s vystupujícími turněmi ve změti stromů pokroucených a podemletých jarními stržemi. Tenor s paní Arankou byli tu po prvé, za to Mea s Vitoldem znali tu každý kámen.

„Velkolepé, wspaniałe!" pochvaloval si Variot zas a zas.

„Jsem zvědav, co řekneš teprve mořskému oku," usmíval se pan Vitold, sahaje si na náprsní kapsu. Vytáhl popsaný papír a přeběhl několik řádků. Spokojeně zastrčil zase rukopis.

Mea pohlížela upřeně na kříž, zatknutý do výčnělku skalního. Označoval neštěstí, smrtelný pád převodníka, jejž dobře byla znala. Sklonila hlavu, pokřižovala se a zapadla v šero modlitby za duši v očistci.

Za drahnou chvíli vzhlédla. Paní Aranka bavila se s Variotem, bratr stál zadumán nad šumícím slapem a poklepával čupagou o kamení. Mea přistoupila k němu.

„Není tu Kristina?"

„Není," probral se pan Vitold ze zadumání.

„Utekla mi. — Moje uszanowanie! (Má úcta!)" uklonila se ironicky knězi, jenž stoje opodál, pohlcoval ji očima. Obrátil se a odešel.

„Půjdu ji hledat," řekl pan Vitold. „Neříkej zatím ženě mé nic. Dole se sejdeme."

„Do widzenia!"

Mea vzpomínala, kdy tu byla naposled. Bylo jí dvanáct, snad nanejvýš třináct let, otec byl ještě živ, ale ne již na dlouho.

Ach, jak byla tehdy volná a ráda na světě! Znala jen les, hory, potoky horské a lidí co nejméně. Naplňovala si tehdy svůj svět fantastickými světci krásných, mladých těl neb starci podobajícími se dobrým ďasům, a světicemi, které měly stkvělá roucha lesních vil.

Neuměla tehdy francouzsky, piano znala jen z doslechu, byla nevzdělaná, zanedbaná, byla pro svět mrtvá, ale žila jen sobě, prudce a čistě jako horský vítr.

Ranní bledá zora rozlévala se nad bývalým jejím světem úzkých, ale určitých linií a přelévala se chladivě do nynějších let, v nichž hořely podivné plameny, těžké plameny tryzny.

Vzpomínala dále. Tak přistěhovala se k nim teta Honorata, dobrá, prostá stařenka, která slabýma svýma rukama chtěla vésti hospodářství otcovo. Znala otce jako hocha, byla o patnáct let starší, ale nezdolala úkol svůj. Byla schromena prací, neb měla snad příliš lásky, aby zabránila výstřednostem otcovým. A přece nahrazovala jí, Mei, matku, které nikdy dobře nepoznala, i otce, kterého záhy ztratila a jehož i s chybami, alkoholismem i příchylností k ženám, přece vášnivě milovala.

Jen bratr jí zbyl, Vitold, jenž po otci nejen jméno a statek, ale i podobu zdědil. Jenže byl bratr zjemnělejší, tišší, hlubší.

Bratr vzal ji na rok do Krakova, k jeptiškám. Bratr stal se jí tehdy vším.

Podivně plasticky zůstal jí v mysli výjev, jak bratr, assistent u architekta Szymoňského, přivedl s sebou návštěvou novosvěcence Radima Štyku. Mladý kněz, horlivý a ideální, mocným dojmem působil na každého, kdo s ním ve styk přišel. Všecky chovanky v klášteře zatoužily pojednou zasvětiti se bohu, složiti nejtěžší sliby klášterní.

Ach, byl to jen sen a ševel jeho truchlivě vyzníval z vln minulosti, jako praskot zlámaného vesla z loďky dávno ponořené.

Srdce její lačnělo vždy po lásce, i když ústa pyšně mlčela. Přilnula k bratrovi, jenž vyrůstal krásným, přímým kmenem. Ona byla mechem, jenž přissál se k jeho kůře. Věru, že jí Vitolda všecky chovanky v klášteře záviděly. Ucházely se o její přízeň, jen aby je sblížila s ním. Dobře to postřehla a zlomyslně odmítala nežádané přátelství.

Byla žárliva. Vzněty a myšlenky bratrovy spojitostí krve i v ní se budily, že mu nebylo ani třeba sestře se svěřovati. Ona vše uhádla, sdílela ctižádostné záměry jeho, vystihovala je do samých výřavisk, sama mu o nich hovořila, až pozdálo se mu, že vlastně sestra mu je vnukla. Nebyla mu intelligencí sourodá, ale byla jistě druhým jeho srdcem, až do té doby, kdy poznal Aranku. Růžová perla! Ha, spíše jedovatý pavouk, v jehož síti se bratr otráven tluče, nemoha vzlétnouti. Ničemná žena!

Mea nevěděla ani, kdy vznikla v ní myšlenka obětovati se za bratra, oprostiti ho, vykoupiti třeba za cenu života. Ano, za cenu vlastního života! V zámyslu tom byla sladkost mučednictví, chtěla ji píti plnými doušky, a v smrti ještě děkovati: „Niech bedzie pochwalony Jezus Chrystus!" Zaslíbila své panenství čistotě, jen aby bratr zaujal místo, které jeho schopnostem i rodu jeho po právu náleží.

Ale kdy to bude, kdy že? To světélkovalo stále šerem jejího nepokoje.

Šla kdysi z večera lesem. V temnu cos zasvítilo, zahořelo. Jako vzplanulá vatra, jako zbojecká hranice Janošíkova. Nebála se již od dětství ani pytláků ani zbojníků. Přistoupila k sálání a hle, buk na oko zdravý, jadrný, ztrouchnivěl až po kůru a z večera plameny vyšlehovaly z jeho nitra. Ale nebyly to plameny živé, stravující, ale mrtvé, neubývalo při tom zkázy.

Nyní, když hořela sama touhou osvoboditi bratra, i u ní vycházelo to na marnost. A stále vracel se jí z upomínek onen buk s šalebným, mrtvým plamenem.

Probrala se ze snění. Stála tu sama nad vodopádem, ani hlásku k ní nedonikalo od lidí, jen šum vody a šum stromů ve výši.

Skokem seběhla na pěšinu. Slyšela tlumené hlasy. V záhybu stezky překvapila švakrovou s Variotem. Paní Aranka právě pouštěla ruku zpěvákovu od svých úst. Líbala ji.

Mea pískla na psa. Tenor sebou škubnul, paní Aranka odvrátila hlavu.

„To bylo rozbojnické, bravo!" řekl Variot. Mea ho minula.

Dole u schroniska byl hluk. Juhas od furky plačky pobíhal kolem povozu. Koník zvětřený se točil na zadních nohou a nalomil již voj.

Pan Vitold v tváři brunatný držel pevně Kristinu.

„Co jest?" volala paní Aranka.

Kočí vzlykal, že Kristina zapletla koni do hřívy i ohonu vlčků z babího hněvu a lopuchu a kůň se zvětřil.

Paní Aranka rozpřáhla se rukou po Kristině. Ale Variot ji zadržel.

„Ne, prosím paní, přimlouvám se. Mně k vůli nebijte dítě — nemohu to vidět. Ona už nic neudělá, sám na ni dohlédnu.“

„A kde je mademoiselle?“ ohlížela se paní Aranka. Francouzka vracela se právě od dolního vodotoku, sledována nějakým uniformovaným gymnasistou.

Bouře sesypala se nad hlavou lehkomyslné vychovatelky, která odpovídala výkřiky: Mon Dieu! a přívaly slz. Omlouvala se, že nemohla dohlížeti na dítě, které v průvodu rodičů od ní odešlo.

To konečně uznala i paní Aranka a bouře minula. Kočímu pan Vitold za porouchanou voj zaplatil a juhas svázav nalomeninu houžví, otřel si slzy a vyjel za ostatními vozy.

Těchto byl na silnici již celý řetěz. Rychlým klusem dojížděli výletníci k mořskému oku.

Paní Aranka, jež dosud s mužem horlivě hovořila, zaujata překvapující krásou krajiny, umlkla.

Variot četl si nějaké dopisy.

„Hm,“ zabručel při jednom, „podívej se!“ Podával dopis panu Vitoldovi.

„Píše velmi úpěnlivě, ten pan Epaminondas Jurek,“ řekl pan Vitold, nahlédnuv do listu. „Je houslista?“

„Ano.“

„Kámen by obměkčil. Snad by to šlo v sále u mořského oka?“

„Verbež,“ pokrčil Variot rameny.

„Ukažte!“ žadonila paní Aranka. Podali jí list. Zaslzela.

„Pro toho chuďasa musíme něco učinit. Nějaký koncert. Odepsal jste mu, pane Variote?“

„Ještě ne.“

„Vezmu si to sama na starost.“

„Jak poroučíte, paní.“

Posupné turně v levo od silnice věžily se výš a výše, již i řady hubených, větrem pročesaných jedliček přestaly, jen klečové plazice jeřabily se jako rouno beránčí na skalinách větrem a deštěm ošlehaných, na stráních přívaly o prsť svou oloupených. Kapuce Mnicha zdvihala se chmurně nad amfiteatrem, jehož řady obklopovaly neviditelnou orkestru — mořské oko. V levo od silnice žblunkal potok, jehož vlny bílou, skelnou tříští rozbíjely se o kameny.

Rozčilení, napjaté očekávání zadýchalo do všech povozů, rachotících a zvonících po vyprahlé silnici. Hovory se ztlumily, vzduchem nesl se chladnější dech od hor, od vod.

Vše vyhlédalo z vozů, objeví-li se brzy skvost tatranský, zasazený v ponurý rámec skalistých, nevlídných věží.

Schronisko, hostinec se objevil, nad ním jiné stavby, hory přibližujíce se vyvýšily se do závratna.

Z vozů vysouvali se lidé a spěchali bez zastávky po náspu vzhůru k jezeru. Pohledy rozhořely se lačností a letěly v před. Jen sem tam obrátil se některý muž po Mee, jejíž vlasy svítily jako rozžhavený kov.

I Burzinští stanuli na výspě a mlčky ponořili se do pohledu, jenž naplňoval úžasem. Mráček zaclonil právě slunce a širá, zelená hladina kulatého zrcadla potemněla. Vážné, mlčení ukládající stíny, utajená veleba vznášela se nad jezerem.

Pobřežní kameny červenaly se pod plitkou vrstvou vody a od břehu dále zívala zelenavá čerň, jako ssedlá krev s tmavým, do zelena hrajícím povlakem. V přímračnu přebíhaly po vodě drobné vlnky a krabatily hladinu do svitných šupin.

Mráček přeplul, výsvit ovládl. Modré a zelenavé smalty sytých odstínů, teplobarvé i mrtvě chladné rozlily své lesky po hlati jezera, pohlcujícího lačně záři a vypouštějícího tříšť lomených paprsků. Bylo to skutečné, ohromné, zelenosivé oko, patřící přímo do blankytné, rounovitými mráčky bíle kosmaté oblohy. A v zaleklém tichu dívají se do jezera posupní obři skalní s bílým popraškem sněhu na pláštích, se stržemi vyplněnými prudce bílou tříští ssující se místy až do samé vody. A jiné tu byly skvrny sesypu promíseného s dotávajícím sněhem. V levo na úbočí k černému stavu sněhová, třpytná závěj jako had plazí se dolů, v pravo jiný had probleskuje z tesů. Leč není to sníh, je to ručej vody, strumen, seskakující a rozpěňující se ve slapech. Tlumený rachot vzdálených bubnů slyšeti v tichu a udivené oko nemůže uvěřiti, že vyvírá z těch zdánlivě nehybných, bílých pruhů, sesílených resonancí vydutého amfiteatru. Obraz pohádkového tónu, vzezvučelá symfonie barev a posupného mlčení.

(Pokračování.)

SVAT. KARMEN:

MELANCHOLICKÉ VERŠE.

Hle, zas ta jitra mlhami teď šednou
a slunce do nich žhavě nesvítí.
Že v životě tvém kvetly růže jednou,
dnes tomu nelze ani věřiti.

Na cestě stojíš do neznáma jdoucí.
Kam pohlédneš, je všude mrtvý klid.
A srdce začne úzkostlivě tlouci
a ty se bojíš dále vykročit.

Tam zpátky chtěl bys na tu cestu jinou,
do jiných dnů, jichž mlha nehalí,
kde slunce jarní plálo nad krajinou
a květy kvetly, ptáci zpívali

Tam zpátky chtěl bys, kde tě provázela
kdys láska něčí v kráse mladých let,
kde srdce tvé i duše tvoje celá
se vínem blaha směla opíjet.

Kde bylo to? Ach, kdo ti může říci!
Sám už teď nevíš, pravdou-li či snem
byl čas ten lásky tebe milující
a ona květů, písní plná zem.

Je pusto všude, kam tvé oči vzhlédnou.
Svou jeseň náhle duše pocítí. —
Že v životě tvém kvetly růže jednou,
dnes tomu nelze ani věřiti.

TICHO.

Je ticho, které lačně rdousí
jak číhající tygřice.
A modré oči zapláčou si,
po něčem drahém teskníce.

Ty modré oči, jež se smály,
jsou náhle plné stínů mdlých.
— Ach, jedna slza tolik pálí
a jiná studí jako sníh!

Jde smutný večer po krajině.
Stesk na duši se zachytí . . .
Sepjala ruka ruku v klíně,
jak chtěly by se modliti

k někomu, jenž, jsa srdci milý,
by dáti štěstí moh' a klid,
rty nemají však ani síly
do ticha jméno vyslovit — —

* *

FERDINAND STREJČEK:

VZPOMÍNKY DRA. EM. ENGLA NA »RUCH«.

Četl jsem v Národních Listech ze dne 28. října t. r. stať dra. Julia Nejedlého o básnické a organisatorské činnosti Englově v „Ruchu".

Dr. Nejedlý zmiňuje se tu též o psaných časopisech tohoto sdružení a tvrdí, že ročníky zůstaly u dra. Engla, který býval předsedou „Ruchu".

Bude se nyní snad po nich pátrati, a v pozůstalosti Englově se nenajdou. Mám o tom zprávy od dra. Engla i jeho zajímavé, žertovně psané vzpomínky na „Ruch".

Jak jsem k nim přišel.

Chystal jsem několik let studii o nejdražším mi básníku a miláčku českého lidu Svatopluku Čechovi a myslil jsem, že ji počátkem r. 1906 některý časopis otiskne. Ale dověděl jsem se koncem roku 1905 o chystaných pracích známých již literárních historiků a proto jsem práci svou poodložil.

Jal jsem se ji rozmnožovati a sbírati nový materiál, který by mi vývoj a povahu básníkovy literární činnosti blíže osvětlil.

Rád bych byl získal také prvotinu Čechovu, báseň „Anonym", o níž prozrazuje autor sám ve svých vzpomínkách některé poutavé podrobnosti. Když ji Svatopluk Čech r. 1865 přednesl ve shromáždění „Ruchu", rázem dobyl jí největší pochvaly u svých soudruhů.

„Ano, zvítězil jsem. Byl to slavný den. Se všech stran spěchali ke mně a podávali mi ruce, jakoby ve mně teprve nyní vítali sourodého duchem, důstojného člena „Ruchu". Mladý Klicpera svým milým, srdečným způsobem potřásal mi rukou, Sládek mne, tuším, objal, a sám Jaromír Čelakovský, před nímž jsem měl respekt největší, přistoupil ke mně, poklepal mi na rameno a prohodil: ‚Poslouchej, tys vlastně chlapík.' Toť bylo pro mne vrcholem triumfu.

I vážený náčelník našeho spolku, Engel, pochválil mne vřele, ačkoliv jsem nedávno před tím v kritické části spolkového časopisu dosti ostře posoudil místo jedné jeho básně, kde ‚blahem šířilo se srdéčko i broučka nejmenšího...' Snad se mi nynější dr. Engel, předseda mladočeského poslaneckého klubu, za toto nediskretní odhalení jeho mladistvých poetických hříchů nepomstí vzájemným uveřejněním mého ‚Anonyma'?

Byla by to raffinovaná zlomyslnost, ač by sám sotva mohl upříti, že se mu tehdáž moje báseň skutečně líbila jako ostatním a že mi — navzdor některým kritickým výtkám ve spolkovém časopise — zjednala v „Ruchu" místo velmi čestné."

Z těchto řádků usoudil jsem ovšem, že dr. Engel báseň má uchovánu.

Znal jsem dra. Engla ze sněmovny, kdež jsem se imponující jeho postavě obdivoval jako divák s galerie a několikrát také vzdal jsem mu pak upřímnou poctu v Karlových Varech, kdež jsem se jako universitní posluchač léčil. Nemalou hrdostí naplňovalo mne vždy, s jakou zdvořilostí a přátelskou téměř přívětivostí pozdravy mé opětoval. Také v karlovarské „Slovanské besedě" byl dr. Engel jednou předmětem mého obdivu. Ctili a milovali jej tam vůbec všickni, i domácí i lázeňští hosté.

Tušil jsem tedy, že žádosti mé za opsání „Anonyma" ochotný, jak jsem jej znal, dr. Engel rád vyhoví. Psal jsem mu koncem února 1906.

Asi za týden (5. března) obdržel jsem telegram se zaplacenou odpovědí a v něm dotaz:

„Meškav mimo Vary obdržel jsem Váš list až při návratu; prosím zprávu, není-li na věc již pozdě. Dr. Engel."

Poněvadž jsem, jak již řečeno, studii svou k jubileu básníkovu nechystal, opětoval jsem žádost svou a také ještě v novém dopise podotkl jsem neskromně, že by mi i vzpomínky bývalého předsedy „Ruchu" na působení S. Čecha v sdružení tom byly velice vítány.

Brzy potom (8. března 1906) došlo mne objemné psaní. Byl v něm dopis a 9 stránek veliké osmerky se vzpomínkami.

Dr. Engel mi psal:

„Zasílám několik těch vzpomínek, ač nevím, budou-li Vám vhod. Soudím, že spíše byl byste si přál nějakých Čechových prvotin, těch ale nemám, poněvadž se náš bývalý časopis během doby roztratil.

Se zásilkou račte naložiti, jak Vám libo."

A nyní, když věc ta je takořka časová pro nedávný bolestný skon vynikajícího, vzácného muže našeho, prozrazuji tu i jeho vzpomínky, jež vhodně doplňují články Quisovy „České manifestační almanachy v letech padesátých až sedmdesátých" (Květy z r. 1898, 1. pol.).

Podávám je beze změny i s jejich některými jazykovými zvláštnostmi.

„Staroměstské ‚akademické' gymnasium vždy bývalo jakýmsi semeništěm národních, literárních, ba i politických snah, které — třebas často v dosti naivní formě — nazvíce mívaly přece jen zdravé, dobré jádro.

Začátkem let šedesátých opět povstaly tam v sextě, septimě a oktávě dva kroužky, zabývající se pěstěním hlavně belletristiky a vydávající také časopis — ovšem skutečně jen psaný. Byli to ‚Orebité' a ‚Bratří literáci'; poslednější kroužek ale záhy přijal jméno ‚Vltavan', jelikož prvá písmena — ‚b' a ‚l' — obou slov názvu dřívějšího, vyšitá stříbrem na rudé pentli, což zároveň sloužilo spolkovým odznakem, příliš podněcovala u některých kollegů ‚Orebitů' zlomyslný zvyk, říkati členům zmíněného kroužku — ‚blázni'.

Leč ti zase ‚Orebitům', když slovo samo nezavdávalo příležitosti k posměškům, odemstívali se všelikými léčkami. Tak byl jednou slavný večírek v hostinci ‚u Lajblů', obvyklém to sídle ‚Vltavana', kamž ‚Orebité' pozváni na ‚literácký mejdan', při kterém řada lístků opatřena různými žertovnými thematy. Z lístků těch si potom každý ‚zápasník' na bůhzdař jeden vytáhl, jsa povinen během nejvýše patnácti minut spáchati na udaný předmět alespoň třislokovou — báseň.

Ale ferina jednatel ‚bratří literáckých', jenž sám lístky byl připravil, choval také již hotové na veškerá themata verše, které však blahosklonně — arciť i tajně — dával k disposici pouze ‚našim', tak že ‚bratři literáci' měli svou ‚Músu' zcela zajištěnu, kdežto ‚Orebitům' pracovati bylo s třmene, pročež se i čekala rozhodná jejich porážka. Než, chyba lávky!

Obstáli znamenitě, předseda jejich, bratr Suk (v obou sdruženích užíváno výhradně pseudonymů), vyznamenán za ‚píseň o nosu‘ první cenou a dostalo se jim ještě dvou cen dalších.

Po nějaké době takového vzájemného škorpení, ale při tom přece vždy přátelského, zdařilo se bratru Karolínskému, který již tehdy ‚kašičkoval‘, spojiti oba kroužky v jeden, jemuž po dlouhých a zevrubných úvahách přiloženo jméno ‚Ruch‘. Ňezmarná opposice však i zde prohřešovala se proti vážnosti zasloužilých autorit; s rozčilující důsledností říkala ‚Puch‘ a nadobro potřena teprv tenkráte, když nenadálým vyskytnutím se vzácných organisatorních talentů docíleno, že sdružení — ač složené skorem výhradně toliko z gymnasijních žáků — přece najati mohlo dosti prostranný celoroční byt, ano po některou dobu částečně i financovati tehdejší ‚Lumír‘, při čemž však hlavním pojítkem též na dále zůstávaly časopisy psané, jichž vydáváno čtvero: belletristický, vědecký, humoristický a kritický.

Dřívější požitky — za opsání čísla nahrazovalo se podle objemnosti 30 až 60, za protokol 10 krejcarů — zůstaly v platnosti, za to však přísně pokladníku zakázáno dosavadní kormutlivé nedělní upomínání členů o příspěvky a dluhy, právě když po mši svaté — hlavně u Dominikánů a Františkánů — čekali na dívenky svých srdcí.

V bytě zřízena čítárna, konány schůze, čtyřem členům poskytován levný útulek a na domě zaskvěl se červenobílý štít s názvem spolkovým.

Bylo to starostí! Jednu z nich — a neposlední — způsobovala také okolnost, že místnosti nalézaly se v bezprostředním sousedství c. k. policie, která tehdy věru nerozuměla žertům. Leč mladistvé nadšení toho nedbalo, a konečně se utěšováno známou pravdou — jež i tady skutečně se osvědčila — že zrovna pod svícnem jest největší tma.

Upravení dotyčného studentského ‚ložumentu‘ však zavdalo jednou též příčinu k nemálo vážné zápletce mezi bratry Rosou a Bavorským, jež mohla vzíti konec až tragický!

Ve skrovném vlastním inventáři bratra Rosy nenalézala se žádná postel, nýbrž jen ‚ložní příslušenství‘, a poněvadž vůbec nevládl statky pozemskými, prohlásil, že spokojí se lavicí, jež stála v širokém okenním výklenku. Bylo parné léto a ‚vezdy vzducholačný‘ bratr Bavorský (— domýšlel se, že má souchotiny, ale jest bohudíky podnes živ a zdráv —) žádal, by okno zůstávalo večer i v noci otevřeno, — již také k vůli chládku. Bratr Rosa však hned příštím dnem trpce žaloval, že přilétající oknem komáři jej štípou a ruší mu spánek. Tož po několik nocí jeden otevíral, druhý zavíral a nespali oba, načež věc oznámena výboru. Tento na základě podané zprávy mínil vstaviti do okna síťku; ale když záležitost vyšetřena blíže, ukázalo se, že to nebyli komáři, nýbrž ve příležitostně koupené lavici nacházející se — štěnice, po kterémžto protokolárně zjištěném nálezu byla z dalšího rozhodnutí výboru lavice spálena, bratru Rosovi se koupila — s jeho povinností měsíčně upláceti — nová postel a ve společné domácnosti rozhostil se opět krásný mír.

V ústředí tomto již od některé doby prodléval nový člen, bratr Volný. Byl však trochu samotářem a na každé poškádlení suše odpověděl jen krátkým vtipem, velmi sice řízným, ale zároveň tak dobromyslným, že protivníka cele odzbrojil.

Všelikých prováděných kratochvil a šelmovství se pečlivě stranil, za to však jeho přičiněním redakční zásoba belletristického časopisu bohatě i cenně mohutněla. Když potom uveřejněna jeho delší báseň ‚Anonym‘, tu v kritickém ‚Obzoru‘ projevil redaktor nevšednímu talentu bratra Volného své největší uznání a při nejbližší literární schůzi jednomyslně rozhodnuto, že na nebi ‚Ruchu‘ objevila se hvězda prvého řádu. Žel, že později největší část belletristického čtrnáctidenníku se ztratila, čímž za své vzaly též mnohé prvotiny netoliko bratra Volného, nýbrž i vyniknuvšího již tehdy bratra Bavorského a jiných.

Zatím nadešel rok 1866 s předčasnými prázdninami, o něž měla zásluhu válka prusko-rakouská. Podzimem pak veškeří členové přestoupili na universitu a vzhledem k nabyté tím plné volnosti usneseno v památné schůzi v hostinci ‚u bílého kohouta‘, by spolek se zrušil.

Inventář rozdarován a písemná pozůstalost, jakož i fond peněžní, obnášející celých 5 zlatých 32 krejcary, odevzdán ‚starešině‘, bratru Karolínskému k dalšímu pořízení ‚dle stanov‘, ale jména ‚Ruch‘ dlouho ještě pamatováno i užíváno.

* * *

Uplynulo čtyřicet let a vzpomínkami, zvláště touto chvílí opět vzbuzenými, s potěšením konstatovati možná, že jenom nemnoho tehdejších druhů s životem již se

rozloučilo. Těm věnována budiž nejčestnější paměť!

Většina žije dosud, někteří osudnou šedesátku překročili, ostatní se k ní rychle přibližují; dnes všichni zaujímají čestná, ba vynikající místa, o jednotlivých pak též v literatuře české platí staré Heineovo:

,a mezi nejlepšími
najdeš i jméno mé.'

Leč z bývalých pseudonymů odhalíme pouze jediný: bratrem Volným jest naše radost i pýcha, náš vroucně milovaný Svatopluk Čech, který teď rovněž slaví svou šedesátku a jemuž — zcela rozdílně od známého řčení latinského — právě naopak nejsrdečněji bychom přáli: ,bis in idem!'"

Ač tedy dr. Emanuel Engel ostatních pravých jmen diskretně tajil, myslím, že se nijak neprohřeším, prozradím-li tomu, kdo nezná vzpomínek Quisových, i ostatní tehdejší básníky, kteří jsou ve svrchupsaném ukryti pod pseudonymy.

Karolínský je Emanuel Engel sám, bratr Suk jest Jaromír Čelakovský, Rosa je uvědomělý žid Löwy a Bavorský byl pseudonym Josefa Sládka.

A ač dr. Engel ve svých vzpomínkách končí rokem 1866, přece dalo by se leccos uvésti i z nejblíže následujících let, čím někdejší předseda platně posloužil svým bývalým soudruhům z „Ruchu".

Podle dra. Lad. Quise poskytl jim na př. dr. Engel roku 1868 vydatnou zálohu, aby mohl býti uhrazen náklad na vydání prvého ročníku almanachu „Ruchu", jehož odbyt nebyl tak rychlý, jak se z počátku očekávalo. Peníze vráceny byly obětavému mecenáši Jaromírem Čelakovským teprve pak, když výtěžek almanachu vzrostl.

Jinak jest nezištné působení Englovo i v této příčině s dostatek známo.

* * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.

Vzpomínám dnes již jako v mlhách oné produkce. Zpívalo se a přednášelo česky i německy. Živěji se pamatuji pouze na rusovlasou chansoniéru, vysokou, štíhlou, jako had, s dlouhým, jemně ohnutým nosem s růžovými chřípěmi, s velikýma očima a namodralými kruhy pod nimi, rozpustilou až k drzosti, zpívající strašně dvojsmyslné kuplety s refrény přímo vyzývavými, která již svými vláčnými, chlípnými pohyby pana Gustava přímo elektrisovala, a na starého otylého basistu, s vypitou hloubkou, který zpíval „Die drei Grenadiere" se zamženýma očima a s velkým pohnutím a jemuž všechno obecenstvo tak tleskalo, že olisalému tomu hranáči, patrně velmi měkké letory, vykulily se slzy z mokvajících stále očí. Chtě nechtě, musel přidati veselou pijáckou píseň, při níž nejbližší u jeviště hosté si s ním přiťukovali. Konečně pamatuji se ještě na kudrnatou brunettu Češku s velikými víčky očními a nápadným hrdelním *r*, která zpívala schválně kuplety, v nichž toto své hrdelní *r* mohla hodně udávat. Dobře si vzpomínám na verše: „překvapil je, ha ten zrádce, na zahrádce, na zahrádce..." Pan Gustav o ní zavtipkoval, že když mrká, svými velikými víčky pokaždé klapne. Byl vůbec v dobré míře, kouřil labužnicky cigarety, chválil i pivo, jež mně nijakž nechutnalo, nicméně od desáté hodiny pil víno, že prý je na ně zvyklý.

Neušlo mi, že budí pozornost v celé místnosti již svým zevnějškem, svým nonchalantním a přec ladným pohybováním, prozrazujícím člověka světem prošlého a vybroušeného. Jemu především platily zpívané milostné projevy chansoniér, jejich vyznávavá neb svodná gesta, jejich vybízivé úsměvy a rozohňující a sladce slibující pohledy. A viděl jsem, že mu to lichotí.

Kritisoval znalecky kostymy i pohyby, pósy i obraty. Mně bylo by leccos ucházelo, kdyby on toho byl nepostřehl. Rozeznával co jest manýra, co jest přirozená gracie, co je raffinovanost a chic a co je okamžitý dobrý nápad. Překvapovala mne bystrost jeho postřehů, výstižnost jeho úsudků, vyhrocených někdy skvostným, trochu vykarrikovaným napodobením aneb aspoň okořeněných vtipným přirovnáním.

A při tomto kritisování vystupujících právě zdejších sil připomněl si některého svého kolegu nebo kolegyni, úsměv mu přelétl rty a hned o něm učinil poznámku a začal mluvit jeho hlasem a manýrou a zesměšňoval některé jeho navyklé gesto.

S počátku sem tam jen prohodil poznámku, podávaje ze své zásoby jen tak na ochutnanou, dosti zdrželivě, za to ve vědomí, že je to ovšem vítané, ale vzácné koření, kterého se nerozdává hrstí, ale později rozvázal celý uzlík a bavil napořád.

Jak se dostával do ohně, začal i na sebe prozrazovat, a to mne zajímalo ovšem nejvíce. Vypravoval rozmanité drobné události ze svého hereckého života, humoristické příhody a komické nehody s jeviště i episody z cest, a uměl ty věci dobře podávati, tak že jsem mu naslouchal s největší účastí a tak, aby viděl, že jsem vděčným posluchačem, aby mé poznámky a můj smích jej vybízely k novým a novým sdělením.

Když zaměnil pivo vínem, stával se ještě intimnějším. Došlo na styky s ženským světem, vypravoval o herečkách i choristkách, restaurateurkách i číšnicích, a o těch zvlášť mnoho a se zálibou. Zejména o jedné — ‚Cenci' ji jmenoval — která původně byla služkou, pak do vinárny za číšnici se dostala a jíž konečně její temperament a hlas až k divadlu pomohly.

„Pane, v takových, které vyšly z nižších sfér, jsou nejtvárnější, nejbohatší fondy, poněvadž právě jsou v nich způsoby a zásoby všech vrstev, jimiž prošly. A umějí si všecky ty zásoby zachovat, ba dovedou oddechovat několikerou atmosférou svých bývalých sfér: stájí i salonů, kuchyní i chambrů, budoirů i zámeckých kaplí, kulis i letohradů — dle přání. A právě tím jsou nejdráždivější tito ženští Proteové. A pane, ta vysoká blondýna s tím táhlým nosem, co tady zpívá, je také z té sorty. Počkejte, po produkci si ji sem pozvem ke stolu. Ta nám vyčepuje svůj román."

Neodporoval jsem tu chvíli, poněvadž bych byl vyvolal jen proud námitek, domluv a přemluv, zhola zbytečných proto, že jsem byl stůj co stůj odhodlán po skončení produkce jíti domů. Nač přerušovat do té doby pramen páně Gustavovy sdílnosti? A vždyť on pak bude jen povděčen, nechám-li jej o samotě.

Zavedl jsem hovor po několika opatrných obratech dosti nenápadně na Maxínka a zeptal jsem se pana Gustava přímo, ví-li o poměrech, v jakých zemřel hochův otec, a že se v dohadech o jeho jmění všichni klamali. Připomněl jsem mu i jeho vlastní kondolenční list, netajiv se, že mi jej Maxínek dal přečíst.

Domníval jsem se, že se pan Gustav o té věci rozpovídá, ale on očividně neměl té chvíle nálady pro ni.

„Vím o tom, vím," pronesl dost nedbale, „bratranec Tóna mi všecko vypsal. No, co dělat?" dodával pokrčiv rameny a napiv se. „Já jsem byl na tom ještě hůř, když mi otec zemřel."

„Ví-li pak o tom všem Maxínek?" zeptal jsem se, poněvadž o té věci jsem byl v nejistotě. Zajímala mne, ale nikdy jsem neměl odvahy se hocha na ni přímo ptáti.

„Neví-li všecko, jistě ví mnoho, to si můžete vypočítat na prstech," prohodil skoro netrpělivě. „Teta je dobrák, ale neudrží se, smlčet něco, to znáte. Staré Léně vyklopila jistě všecko za horka. A ví-li Lény, pak to ani Maxínkovi není tajemstvím, to je jasno. Narážky padají, v podráždění se prozrazuje, a chlapec je dovtipný a citlivý... Vždyť se nezdržel sám mi tajemně a důležitě říci: ‚Strejčku, mám tě teď tím radši, máme tak podobný osud!'"

„Kdy vám to řek'?"

„Hned první chvíli, kdy jsem s ním zůstal o samotě. — Ale nechme toho — dostali bychom se do sentimentalit. Překoná to všecko, jako jsem překonal já. Já jsem se s tím dříve také patlal, teď mi už ani nenapadá. Schwamm d'rüber!"

Pan Gustav se zas napil, a já nechtěje sám dál dorážet otázkami o této věci začal jsem o divadle, o Gustavových začátcích, ale i tyto mé otázky byly mu jaksi proti srsti, byl rozohněn svým thematem o ženách, jak jsem záhy postřehl, a v jeho proud po několika mých otázkách zas obratně a labužně veplul.

Ale z nadhozených jen několika odpovědí jeho jsem si přece jen vybral, že nikde nebyl dlouho usedlý, že však prožíval dobré i krušné periody svého života hereckého s lehkou a veselou myslí a se srdcem stále vzníceným k ženskému pohlaví a libujícím si v odvážných kontrastech.

„Různost sfér je účinné stimulans v lásce," prohodil zálibně již po několikáté prodlením svého vypravování. Nicméně sklon k nižším kategoriím se jevil v jeho sdělovaných mi aventurách důraznějšími a dráždivějšími akcenty. Jakmile jsem si však dodal zas opětovně odvahy, uvésti hovor na vlastní jeho hereckou působnost, chtěje poznat, co hraje, které úlohy nejraději, které výkony své nejvíc cení, neodpovídal mi s tou určitostí, jaké bych si býval přál.

„Prosím vás, s mladým hercem vymetou všecky kouty," vyznívalo z jeho hovoru; „můj talent zřejmě tihne k oboru charakternímu, o tom není pochyby, ale že jsem mlád a světu podoben, dávají mně milovníky a naturburše, a já nemohu za-

pírat, že si je také rád s gustem zahraju, zvlášť s hezkou partnerkou. Víte, první léta a zejména na menších divadlech jsou pro herce takovou všeobecnou přípravou, na specialisty se vyvinujeme teprve v zralejším věku a na větších scénách. Ať se toho dočkám ve zdraví!" vybízel k přípitku a hned potom uvedl zas hovor na ženy.

Byl jsem nerad, že mi odbíhá, neboť o jeho spokojenosti v povolání, o jeho úspěších v něm, o jeho nadějích a záměrech do budoucnosti jsem právě nejvíce dychtil slyšet, ale on, jako schválně a puzen vzrůstající zálibou, čím více se blížilo k půlnoci, tím přímo náruživěji vzpomínal na rozmanitá milostná svá dobrodružstvíčka, odhaluje čím dál tím směleji a odvážněji podrobnosti i nejintimnější. Až mi připadalo, že mnohé věci ani pravdou nejsou, nýbrž odkrýváním jeho chovaných skrytých přání, z nichž jeho fantasie teď labužívě činí zažitou skutečnost.

Mimo to útoky koketerie rusovlasé chansoniéry, čím víc se ráfie velkých kulatých hodin přisunovala od jedenáctky k dominující dvanáctce, tím stávaly se svůdnějšími, ba vyzývavějšími, a pan Gustav již na ně zcela nezakrytě odpovídal milovnickými posuny a gesty tak, že nemohlo být přesvědčivější vybídky. Také kudrnáček s hrdelním *r* a velikými víčky činil pokusy o dorozumění, o přiživení na společném kynoucím hodu, a ani jeho upejpavější experimenty nebyly se strany páně Gustavovy odmítány, naopak v rozjaření a dobrém humoru s jistou zřetelně projevovanou shovívavostí přijímány. Na konec došlo již k veřejnému ujednávání s vrchním číšníkem v příčině večeře a nápojů.

„Dnes to natáhnem," pravil mi kamarádsky pan Gustav, „s těma holkama si připijeme na bratrství a spolu také, to se rozumí. A hned, kamaráde! Číšníku, ještě skleničku vína. S pivem je to plebejské!"

Bránil jsem se velmi statečně. Pravil jsem, že sice mne poctívá jeho vybídnutí, abychom si tykali, že je s povděkem přijímám a že může být jist mou nejpřátelštější úctou a oddaností, ale že na žádný způsob nemohu se zdržet déle než do dvanácti, že to proti mému rozpočtu, aby uznal, že teď doba nejtužší práce, doba posledních zkoušek — že až bude po nich a setkáme-li se pak v Praze, milerád s ním posedím, že oslavím při tom konec studií a zároveň se revanšuji za dnešní večer — a po dlouhém vyjednávání a vyvracení jeho domluv a svodů a posléz i odrážení jeho útočných posměšků a výsměšků a na konec i podněcujících podezřívek a pohrůžek, že si přivede na pomoc blondýnu i brunettu a že spojeným silám neodolám, podařilo se mi přece jen vymknouti se z jeho obklíčení a dostati se šťastně na ulici. Ale připit na bratrství jsem si s ním před samým odchodem musil, to jinak nedal. A druhým výkupným byl slib stiskem ruky potvrzený, že až bude po zkouškách, natáhneme jeden večer až do kuropění, jak se pan Gustav s jistou zálibností vyjádřil.

Ač jsem se cítil velice unaven, nemohl jsem té noci dlouho usnouti. Stále vracely se mé myšlenky ke Gustavovi a stále jsem si říkal, že jsem měl jinak s ním mluvit, i usmyslel jsem si, že o příštích příležitostech budu odhodlanější a útočnější. Nebyl jsem s ním spokojen, nebyl takový, jak jsem si ho kreslil, zaníceného, ctižádostivého, dobývavého. A jak je lehkomyslný, jak nedbá peněz, jak utrácí! Požitek je mu hlavní věcí, povolání až na druhém místě.

Nebo snad je to jen první radostné opojení, první závrať, že je zas v Praze, na dovolené, volný jako pták?

Rozvažoval jsem znova a znova, jak jej prozkoumám, jak vyzpytuji podstatu nynějších jeho názorů a záměrů, nač vše se ho otážu, a když jsem konečně usnul, ještě ve snech jsem byl stále v jeho společnosti.

Druhého dne jsem musel sebrati všechnu sílu, abych přemohl tíži hlavy a lenivost mysli. Od Maxínka jsem zvěděl k večeru, že strýček na oběd nepřišel, nýbrž poslal lístek, jímž oznámil, že s přítelem Hauptem podnikl výlet na Karlštein, aby tetinka odpustila, zítra že se najisto zve na bublaninu.

VII.

Seděl jsem s Gustavem zas až pátý den po onom společném večeru u Paslera Přišel, že musím s ním, že objevil báječnou bytost, krasavici à la Nana — a on že jí také tak říká, že až ji uvidím, hlava se mi zatočí a nebude se mi chtít od ní.

(Pokračování.)

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

„Slečno, jsem rád, že vás vidím, věřte mi! — Konečně aspoň živá bytost lidská!" docela upřímně pravil. „A co tu děláte, slečno, tak pozdě v noci sama? Zasesklo se vám?"

„Ano, je smutná noc, mlhy se roztáhly po obloze. A takové dusné ticho! Přála bych si, aby vítr zavanul, to němé ticho straší."

Vejvoda mávl rukou a řekl jaksi trpce: „Ticho? Jen se zdá. Jenom napněte sluch, a uslyšíte."

Uchopila jej za ruku a ptala se: „Vy jste slyšel také? Zdálo se mi před chvilkou, že slyším výkřik někde pod jezem."

Prostá dřevěná lávka, zčernalá už časem, byla pod houštím jasmínu právě nade břehem. Bylo slyšet dole ve tmách, jak tichounko šplíchala voda.

Márinka usedla, dělajíc vedle sebe místo inženýrovi.

„A což tak pozdě, ve tmách, slečno?" optal se.

Pokrčila rameny. „Nevím sama. Bylo mi jako ve snu — Každý večer tu sedávám."

„Tak — o samotě?"

Ohlédla se naň. „Proč se vám to zdá divné?"

„A tak —" Vladivoj hryzl vousy. „Tak — podobné zahrádky, sedátka pod jasmíny jsou stvořena ke schůzkám dvou milujících." Jak pan inženýr sedal, nohou srazil kámen se břehu do hlubiny. Kámen padal, chřestil po písku a s temným šplíchnutím zapadl v řece. Ta černá strž dole jakoby číhala.

„Ne, nikdy jsem tu s nikým se nescházela," pravila Márinka. Přitáhla rukou rozkvetlou porosenou větev a voněla k ní.

„Odpusťte, slečno — ale dovolíte, abych nevěřil?"

„Věřte!"

„Hm!" Mladý muž oněměl, rukama sevřel koleno a zadíval se do tmavé strže pode břehem. „Je tam příšerná tma dole."

„Je —"

„Voda jen šplíchá kolem břehu."

„Zpáteční proud se tu točí a podmílá základy. Letos na jaře celými balvany je podchycovali."

Inženýr plivl dolů do strže a řekl jen: „Labe!"

Márinka ještě voněla k poroseným květům. „A co vás přivedlo sem, pane inženýre?" Přes květy zasvítily naň modré oči. „Tušil jste — tušil jste, že budu zde?"

Hlas děvčátku trochu se zachvěl.

„Ne, netušil!" velmi upřímně odpověděl inženýr. „A nemám rád noční toulky takhle po lukách. Ale tam — u nás v chalupě, straší."

„Věříte tomu? Maminka říká, že tam straší bída."

„A možno, že Bída. Taková úzkost mne jala a vyhnala do luk. Člověk si myslí: strašidla. Chytíš je a podíváš se jim na zub, a vidíš takového Círusa se žlutýma očima nebo Pirkúna, a směješ se, až najednou zase ti smích zastydne a už chodíš znova jako v mlhách, nevidíš, co je pravda a co sen, jakoby se pavučiny dokola soukaly, přetrháš je — trochu se rozjasní a už zase jsi v tom — v té prokleté náladě s puškvorcovou vůní a se zápachem bažin. Čas, abychom se do toho dali my, inženýři. A všechny ty přeludy a mátohy vyženeme, vyměříme cestu svévolné řece — vysmejčíme tu!"

Kdesi dole pod břehem nepříliš daleko v tom okamžiku voda zašplíchala a podivný skřehot se rozlehl.

„Co to?" Vladivoj Vejvoda vyskočil

„Nevím," odpověděla Márinka, napínajíc zrak i sluch. „Dole cosi — snad vodní pták nějaký." Všechno ztichlo.

Světlo měsíční mezi mlhou na chvilku stalo se jasnějším — slabé stíny házely větve jasmínů. Vejvoda zadíval se stranou na svoji sousedku.

„Je krásná jako socha!" pomyslil a nahlas děl: „Vždy sama tu sedáte? Nikdo nepřichází?"

„Ne, nikdo —" Zdálo se, že oči se jí zarosily. „Nikdo. A kdo by přišel — zde na samotě? Chasník nějaký z Jezeřan?" Zamlčela se a po chvilce dodala jaksi nerada: „Jednou nějaký učitel mladý tu chodíval z večera, ale maminka počkala si naň a — již nepřišel."

„Litovala jste?"

„Ne!"

„A nestýská se vám?"

Neklidně špičkou nohy zadupala. — „Někdy mi je teskno, smutno —" Inženýr

opřel loket o koleno, bradu o dlaň a přisvědčil: „Teskno!"

Dlouho pak seděli mlčky. Vladivoj Vejvoda přemýšlel.

„Víte, co si myslím, slečno?" pravil. „Jste bohata. A jmění působí vám tesknotu a smutek."

Utrhla květ a lístečky házela do strže. „Nerozumím vám docela — ale snad máte pravdu, pane inženýre. Snad bohatství — chtěla bych býti chuda!" Sotva vydechla.

Inženýr se usmál.

„Čemu se smějete?"

„Tak — v chalupě straší Bída, a tady Bohatství."

V tichu nočním přerývaný rozhovor zněl jaksi neklidně. Jakoby něco jiného měli si povědět, nežli si povídali.

„Byla u nás mladá služka, divné jméno měla: Filomena — odešla asi před měsícem," počala Márinka vyprávěti zvolna, tiše, jakoby nerada a jen proto, že nebylo o čem jiném hovořit. „Hubená, s velkýma černýma očima. A chalupníkův syn ze Lhoty — Kratina — přijel s mletím, mladík, ještě u odvodu ani nebyl. Zakoukal se Filomeně do černých očí a ze Lhoty — je to přes půl hodiny cesty a za řekou — každý večer, třeba pršelo, nebo mráz byl, udýchán přiběhl. Tamhle pod mlýnicí na břehu se scházívali. Nu, dobře. Ale někdo starému Kratinovi donesl, kam syn se mu ztrácí vždycky na noc. Milý Kratina nelenoval si a přišel sem do mlýna, Filomenu si vyhledal, na dvoře to bylo. Dívala jsem se z okna, všechno jsem viděla. Rozkročil se, podepřel ruce v bok a spustil, celý červený vztekem. Láteřil, až se hory zelenaly. A Filomena nic — stála, jakoby se jí to netýkalo, dívala se někam stranou a jen nehty okusovala. ‚Syna mi zavádíš, hanebnice! Pro tebe jsem ho nevychoval!' křičel Kratina a chytil hrubě Filomenu za obě ruce. ‚Jen se netvař, jako bys neuměla pět počítat! Podívej se mi do očí, můžeš-li!' Viděla jsem dobře, jak Filomena zdvihla hlavu a podívala se na starocha. Myslím, že těma černýma očima jej očarovala — jak se čepýřil vztekem, náhle zkrotl, hlas mu selhal a brada počala se mu třást a tak stál hodnou chvíli, držel Filomenu za ruce, nemluvil už, a jenom brada se mu třásla. Byl asi padesátník, statný, červený, oholený, s hladkými tvářemi jako panenka, a vdovec. Víte, co z toho bylo? Milý tatík počal za Filomenou sám dolézat — jakoby náhodou měl každý den cestu okolo mlýna. A jedenkrát na večer — v dubnu to bylo potkali se tu oba, otec se synem. Syn o hlavu větší nežli otec, lamželezo — a na dvoře se popadli, rvali se. Otec jen jen vlastního syna zardousit — pro ni, pro Filomenu. A ona stála na prahu, dívala se a jen nehty okusovala, takový nezpůsob měla." Márinka se zamlčela.

„A jak to dopadlo?" zeptal se inženýr zvědavě.

„Vzal si ji starý, chalupu jí dal připsat. A mladý ujel do Ameriky."

Inženýr, opíraje loket o koleno, bradu v dlani, zdál se o něčem přemýšlet.

„Ano, divné věci dějí se na světě!" pravil rozvážně.

„A víte, že jsem té služce záviděla?"

Udiven pohlédl — Márinka přitahujíc rozkvetlou snítku, nevědomky hryzla bílé květy.

„Jak? záviděla? — snad Kratinu, chalupníka?"

„Ne, ale že takovou silnou vášeň dovedla vzbudit — až na smrt byli by se pro ni rvali, jako dva jeleni pro laň, s takovou slepou vášní."

Vejvoda slyšel hluboký vzdech.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Josef Šimek, Kutná Hora v XV. a XVI. století. Nákladem Karla Šolce v Kutné Hoře, 273 stran, s illustracemi.

Jest skoro podivno, že Kutná Hora, slavná, stříbrná Hora, kdysi první po Praze město, nemá svých dějin napsaných. Stručné dějiny její jsou v Ottově Slovníku a jsou pěkně urobeny, vždyť podstatný kus psal Čelakovský, a ostatek místní znalci horští psali. Ale knihy svých dějin Hora nemá. Zatím historikové horští, v archivě horském badající, obrali sobě jednotlivé otázky a hesla, která zpracovali, každý z archivní studnice vyváživ jen to, co se mu hodilo. Z nejpilnějších jest Šimek. Pracoval v archivě po deset let a materiály rázu kulturně-historického skládal v obrázky, jež po časopisech vědeckých i zábavných s chutí byly a bývají čítány. Ty obrázky teď sebral do knihy, na kterou upozorniti dlužno. Jsou to články přerozmanité a v pestrém střídání, ale přečet knihu, čtoucí má dosti scelený obraz o životě na Horách. Šimek vypisuje, kterak Hora husitským obratem zčeštila se, líčí poměr Hory k českým králům, dovídáme se, že zvláště Ferdinand neměl Horníků tuze rád; některá stať osvětluje poměr mincmistra, zástupce králova v Hoře,

k městské autonomii, a tu čteme nejeden doklad, že poměr mezi „Vlaským dvorem“ a „radnicí“ byl z míry mrzutý. Čteme o znamenité staré svobodě Horských, že nemusejí choditi na vojnu, a zase pak dovídáme se, kterak v XVI. věku král a mincmistr Horníky uměli zatočiti, že musili do vojen tureckých dávati peníze i lidi. Několik obrázků týká se místopisu, městských bran, stavby kostelů; v jiných obrázcích líčí průmyslníky horské od zlatníkův a architektů až po nejposlednější leflíře (ptráky), hovoří o minci a rudách stříbrných, jedná o školství, o církevních věcech, které byly v Hoře svérázné a o to jinačí, že Hora měla svoji vlastní konsistoř, která byla na štíru s konsistoří pražskou; jeden obrázek líčí obchod městský a trhy, dotýká se tu též židů; ze života soudního Šimek leccos uvádí, představuje i některé čarodějnice; na konec je v knize také položeno o nemocech, o morech, o lékárnících a doktorech i o pohřbech, což s doktory a lékárníky dobře souvisí. Z toho prostého výčtu patrno, že Šimek svými obrázky probral život horský po všech důležitých stránkách a že kniha jeho při vší obrázkové rozdrobenosti tvoří celek. Stati Šimkovy nejsou holá jména, holá suchá fakta, při všem proniká život a proto kniha čte se pěkně. Co do jazyka nelíbí se mi jen fráse „na svou pěst“ a pak Pavel Pressius, mezi zedníky uvedený, mohl by svádět čtoucího k úsudku, že byl zedník, a on byl kněz.

Winter.

Quido Maria Vyskočil: „Modré hory“. Román. V Praze 1907, nákladem J. R. Vilímkovým. Stran 201 za 2 K. —

Usmysllli si bohové dobra, krásy a ušlechtilé síly učiniti s lidmi smír ve jménu těchže zákonů, kterými vládli. V údolí pod Modrými horami na břehu moře nové království nejvyššího umění života a harmonie utvořili a svěřili jeho vládu nejkrásnější a nejmocnější královně-esthétce Ismeně. A když podařilo se této duchaplné kouzelnici krásy získati lásku svých poddaných, počala realisovati svoje nejvlastnější sny. Sezvala na svůj bílý dvůr umělce všech stavů, obklopila se krásnem a žila stejnou krásou. Říše kvetla, slunce nezapadalo nad ní. Ismena neměla soka a za modrých večerů, když unavena vladařením plavívala se na své plachetnici, řízené Halmarem, vlny zpívaly a plakaly zároveň nad její krásou...

Leč lidstvo nedozrálo ještě k úplnému smíru s bohy. Blahobyt zkalil oči nadšených pracovníků, a sama královna zpyšněla. Počala zkoušeti osud. V této hře podlehla zlatotepci Tyrtasovi a tento ji zcela násilně ponížil. Nezbyla jí, než krásná smrt po krásném životě. Tyrtas stane se vladařem, pobije dívčí druž Ismeninu, z níž zachraňuje se pouze jediná Blanka v náručí Halmarově. Sen krásného života umřel s Ismenou, a bohové prchnou do Modrých hor, kam ubírá se i Halmar se svojí dceruškou Myrteiou, jejíž narození stálo matku život. Zde žije v jímavém a intimním styku s přírodou očekávaje pokynu bohů, až ho učiní nástrojem své msty a až bude moci připraviti svět na návrat královny Ismeny v dobu příhodnější (část I.).

S Halmarem Myrteia roste v horách oddána svým snům, čista a neporušena, vychovávána v lásce k těmto modrým zákoutím a nenávisti k nepřátelskému městu. Až jednou, zmámena potůčkem, odváží se příliš daleko a potkává sochaře Ewalda, jednoho z posledních, v němž dosud žije jiskřivé umění Ismenino. On podlehne její kráse, ona jeho svodům a poskytnuvši svého těla nejprve jeho umělecký snům a stavši se modelem pro jeho sousoší, poddá se mu. (Část střední.)

Štěstí její však netrvá dlouho. Ewald, rozmařilý láskou, přestane pracovati a v rostoucích návalech těžkomyslnosti zapudí Myrteiu, kterou, zničenu, přijmou Hory i lidé v nich s dřívější vřelou nepředpojatostí. Ale čin Ewaldův žádá pomsty — a Halmar ji také vykoná: oslepuje sochaře, jenž rozbíjí sochu, aby průlomem jejího mramoru mohlo prozářiti jasné světlo Myrteiny duše. V těch chvílích vrací se tajemná Ismenina loď z mrtvých dálek, město lehá popelem a se zánikem jeho lidí mizejí i poslední nečisté prvky obyvatelů Modrých Hor, očištěných utrpením, povznesených harmonií svých srdcí, kteří jsou nyní opravdu s to, aby jako silní a mocní „bratří přírody“ obnovili sen bohů i království nesmrtelné Ismeny (část závěrečná).

To by byl asi nejstručnější děj této symbolicky založené fantasie, jejíž vnitřní myšlenkou jest zápas o ideály ve světě propadlém realismu, a která zcela zjevně, a nutno doznati: nikoliv nezajímavě, proklamuje autorův pantheistický názor na život, na jeho zásady vniterné harmonie a sociálního dobra. Autor touží dokázati, že pouze ideál má právo žíti životem velkým a nezkaleným a že jeho vláda je dosti veliká, přičiníme-li se o její rozkvět všemi svými duševními schopnostmi. Poukázáno zde i na cesty, jimiž nutno jíti k cíli: návrat k přírodě jest jednou z nich, a to nejúčinnější. Tím způsobem odůvodněny i obě základní složky dějové, tož složka romantiky i realismu, které se v knize zajímavě prolínají, splývajíce v plastickém vylíčení Modrých Hor i města zkáze propadlého. Vše tu stejně žije svým citlivým životem: člověk, pták i oblak, vlna, kámen i květ. Je pravda: fantasie mnohde přespříliš bez mezí zavádí básníka, který v citovém rozkochání vidí příliš nadšeně a příliš idealisticky. Také motivaci jednotlivých dějových kombinací a stavů přáli bychom si někde určitější a podloženu přiléhavějším odůvodněním. Ale i takto je to kniha jásavých výhledů, jejíž pěkný, ideálně založený a obratně zcelený názor životní potěší půvabným podáním formálním.

F. Sekanina.

* V Ottově Salonní bibliotéce (sv. 119.) vyšla nová kniha Zikmunda Wintra: Bouře a přeháňka, obsahující dvě novelly z historie pražské: Peklo a Panečnicl.

DIVADLO.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ,

Před otevřením. Napsal Viktor Dyk. Režisér dramaturg Jaroslav Kamper. — Zahajovací scéna. Napsal Lothar Suchý. Hudba k závěrečnému sboru od L. V. Čelanského. Režisér dramaturg Jaroslav Kamper. — Godiva, dramatická legenda o čtyřech jednáních. Napsal Jaroslav Vrchlický. Režisér F. A. Šubert. (Poprvé dne 24. listopadu na Měst. divadle Král. Vinohradů.)

Slavný den i večer zahájení nového Městského divadla Král. Vinohradů, čili podle ujištění p. ředitelova v proslovu k městské radě učiněného — druhého Národního Divadla — máme tedy za sebou. Den oslaven oběma scénami od V. Dyka a L. Suchého, večer pak dramatisovanou legendou J. Vrchlického. O 11. hod. bylo Matinée. Po hudebním proslově Förstrově — slavnostní ouvertuře — po slavnostní přednášce prof. Hostinského, po opětném hudebním intermezzu, Smetanově „Vltavě“, došlo k oběma scénám, ad hoc improvisovaným. Šťastnější referenti denních listů a snad i oněch týdenníků, kteréž se mohou těšiti témuž — štěstí, že umístěni byli ve výhodnější blízkosti k jevišti slavnostních prologů, chválí vtipnost a ducha výjevu z péra p. Dykova Před otevřením. My, dlíce ve výšinách druhého a také posledního „pořadí“, požívali jsme sice takřka bezprostředně to nejlepší, co divadlo vinohradské o Matinée poskytnouti mohlo (vyjma báječně a k naprostému sebezapomnění sehranou „Vltavu“), t. j. malbu Urbanovu na divadelním plafondu, litujeme nyní dodatečně, že nám ušlo něco tak vzácného, jako byl tedy duchaplný páně Dykův prolog.*) Bylo ovšem zřetelně viděti, že se odehrává mezi chrámem Páně a novým chrámem Mus na Purkyňově náměstí, jehož průčelí bylo na jevišti zastoupeno pohříchu poněkud nehotovým prospektem. Skupiny pánů a dam před plátěnou fasadou divadelní budovy hovořily přeskáčkou o divadle a jeho budoucnosti, a lze tušiti, že jich rozmluva byla jak náleží pestrá, byliť na ní súčastněni: chodec, autor, herec, divák, jiný a ještě jiný divák, kritik, jiný kritik, veselá osoba atd.

Zahajovací scéna Lothara Suchého překvapovala invencí, třeba že motiv scenerie vypadl na první pohled poněkud neslavnostně; při vyhrnutí opony objevilo se totiž zrakům diváctva na dobro odstrojené jeviště v úplném šeru; jeho přihotovení od spuštěného prospektu, úpravy kulis až ke shromáždění všeho personálu činohry i opery doznalo v brzku vzezření velmi slavnostního. Také pronášeny pasáže velmi slavnostní, z nichž úryvky dík sonornímu orgánu p. Jiřikovského „dramaturga“, až na druhém pořadí byly srozumitelny a nebyly bez retorických účinků, jako na př. místo, v němž deklamuje dramaturg, že Národní Divadlo zbudoval Národ Sobě, kdežto vinohradské divadlo zbudováno bylo českým městem národu. I zjevení Poesie bylo vítáno, jen ztěžka bylo srozumitelno a poněkud nejasno. Divadelní návěští mluví o „herečce v úloze Poesie“, nelze tudíž vzíti zjev její za alegorickou fikci, ale za skutečné „extempore proti původnímu programu“, jak se o něm mluví mezi „ředitelem“ a „dramaturgem“. Potom však nepochopitelno jest pathetické oslovení herečky v úloze Poesie první, druhou, třetí a čtvrtou herečkou, jež platí Poesii samé, a vymyká se z improvisace. Konečně i to, že Poesie nebyla původně v programu — přišla tudíž z nenadání — také nezní špatně: Jí bylo s našeho místa rozuměti jen tolik, že v ni „věří tisíce“. Celkem bylo matinée šťastné, obecenstvo vnímavo, vděčno, průběh byl opravdu nevšední a hlavně odbyto vše bez banálních živých obrazů; zejména Suchého scéna neminula se účinkem.

Hlavní kořist zahajovací přinesl ovšem večer dramatickou legendou Vrchlického o Godivě. Možno-li totiž říci „legenda“; básníku doručeno dějinami sotva víc než anekdota, nehledí-li se k Tenyssonovu zpracování, k němuž se dramatik české Godivy co do děje nejvíce přiblížil, ovšem za své vlastní, původní redakce.

Kterak přiměl Vrchlický svou Godivu k tomu, že projela městem Coventry na koni nahá, jest jeho výhradní zásluhou. K tomu přispěl ovšem značnou, ba rozhodnou měrou manžel Godivin, hrabě Leofric, earl z Mercie, vladař v Coventry, krutý sveřepec a tyran lidu, jako byli i manželé světic Jenovéfy a Alžběty. Spíš slunce změní svou dráhu a dá se směrem od západu k východu, spíš řeky potekou obráceně od moře ke zdrojům svým, než by hrabě Leofric povolil prosbám svých poddaných a odvolal krutou daň, coventrským uloženou. Tak zapřisahá se Leofric vůči davu svých poddaných a dodává, že není výkupného, leda toho nejvyššího, co by žádati mohl: „aby jeho žena Godiva jela nahá na koni městem v pravé poledne“. Omdlévajíc vyslechne Godiva tuto strašnou připověď, ale na konec jede nahá Coventrym, poněvadž je to „povinna svému jménu, důstojnosti své duše, své cti šlechtické, poněvadž to slíbila lidu“. „Já daně neodvolám“ — dí Leofric — „ty tedy pojedeš? Jeď si!“ A Godiva jede. Ale když se vrátí ze své pro lid spasné jízdy na soud svého manžela, který ji prohlásí za uvězněnou, aby nemohla uskutečniti pohrůžku a odejíti od něho na vždy, dostaví se ve chvíli nouze nejvyšší rytíř Steno, do Godivy zamilovaný a vyzve Leofrica pod královským zmocněním k zápasu na krátké meče, z něhož poraženého Leofrica vyslanec králův odvádí před královský soud. Zbývá dohra románu lásky mezi Stenem a Godivou. Skončí tak, že Godiva věrna Leofricovi zůstane. „Sama — samo — samojediná“, s rozpiatýma rukama . . .

Vedle rytíře Stena, který před Godivou průběhem hry aspoň pětkráte pokleká vzývaje jí atributy Madonny, miluje Godivu ještě dvorní šašek

*) Povýšené stanovisko to sdíleli jsme ostatně i s jinými dobrými lidmi, mezi jinými i s deputací Klubu dramatických spisovatelů. Výše už nás posaditi nemohli; byl-li v tom úmysl, sloužiž tato poznámka za kvitanci. Pozn. ref.

hraběte, Peeping Tom, figura to s velkou láskou autorovou kreslená, končící pod rukama běsnícího davu: lynchován pro podezření, že pozoroval z úkrytu Godivu za její jízdy. Autor nechává jej v tom podezření. Jméno šaška — Peeping Tom — přejato jest z tradice coventerské a náleželo zvědavci („Zvědavý Tom") teprve po činu; v naší hře představuje se šašek hraběte Leofrica již v první scéně s otcem Benem, zámeckým kaplanem, jako „Peeping Tom". Je to nejen hubený, ale i smutný šašek, schází mu i humor i vtipná pointa, a jest dobře, že se vzdal své kondice u hraběte. Jeho největší zásluhou jest, že miluje Godivu, a že jí zazpívá romanci „Paní má", již nazývá „poesií budoucnosti", kterýžto pojem není tedy tak moderní, jak by se mohlo myslet.

Neocenitelná výhoda autora Godivy i tu se zjevuje; básnická mluva jeho je jako tekuté zlato: natírá jím všechny postavy, že se třpytí až milo. Všude ovšem nechytá zázračný ten bronz a někde naneseno ho zas přespříliš; jako na př. Godiva oplývá květenou nejen v náručí, ale i v ústech. Ba její metafory při líčení snu ve velké scéně s rytířem Stenem, s nímž přes všechnu svou svatost nelítostně koketuje, a líčení jízdy otci Benovi vybrány jsou, tak říkajíc, ze všech tří říší přírodních.

Ale „Godivu" skládal básník: tu skvělou pečeť nese „Godiva" nepřehlédnutelně na čele, a záři z ní děkovati sluší, že leckterý stín mizí z různých zákoutí této nejnovější dramatické stavby Vrchlického, již třicáté první.

Provedení, výprava, režie byly takové, že nelze činiti spravedlivých výtek, nelze ani to popříti, že v celkovém podání byl styl; co se týče jednotlivých výkonů; i jim po právu náleží všechno uznání . . .

KMČ.

*

≡ Drama ruského modernisty F. Sologuba „Poběda smerti (Vítězství smrti)", jež mělo svoji vítěznou premiéru minulý týden v petrohradském divadle paní Komisarževské, má asi podobnou základní myšlenku, jakou pojal Rudolf Lothar ve svém „Králi harlekýnu", Hauptman ve „Schluck und Jau" nebo Mark Twain v „Princi a žebrákovi". Týž motiv ostatně obsažen jest již v jedné z pohádek Šeherazády. Král v dramatě Sologubově slaví hlučnou svatbu s dcerou z carské krve Bertou, avšak jedna z jejích družek, krásná Algista, prohlásí sebe samu za Bertu, označujíc onu pravou za podvrženou otrokyni a samozvanku. Král uvěří jí tím spíš, že pravá Berta je nehezká a chromá, což se ukáže teprve, když s ní sňali svatební závoje. Tak je carská dcera zapuzena, a Algista sdílí s králem po deset let lože i trůn. Milují se opravdově, domnělá královna jako dcera z lidu dovede i králi vnuknouti lásku k tomu lidu, a teplo i láska panují na dvoře, dokud tato lež trvá. Konečně vyjde podvod na jevo, a král, ač s krvácejícím srdcem, koná spravedlivost a jde za svou povinností. Zavržená vstupuje na královský trůn, Algista vydána na umučení rozzuřenému lidu, který ještě nedávno ji právem zbožňoval. Mrtvá zavržená přichází v noci vyzvat krále k plnění jeho pravé, lidské, živé povinnosti — aspoň nad svým synem, také zavrženým. Avšak král setrvává na svém rozhodnutí, vzniklém z ohledu na vyšší morální povinnost, jakou cítí ke svému trůnu a příštímu rodu. Drama pak končí krásným symbolem — král i celá družina jeho velmožů zkamení jako u Ovida, jsou nehybní, oči jejich hledí, ale nevidí . . . Tragedie Sologubova napsána je v nových tónech, ale poněvadž není v ní žádných výstřelků modernismu, přijata byla velmi hlučně a vřele. Zajímavo je, že ruský autor zavedl zde cosi jako návrat k antickému řeckému chóru. Mezi prvním a druhým aktem vystupuje šedivý rytíř oznamující, že zatím uplývá doba deseti let. Mezi druhým a třetím aktem tragedie pak táž postava vykládá jakousi filosofii hry.

* Paříž, která tak ráda překvapuje svět novými kombinacemi a novými činy, slibuje do roka zajímavý podnik divadelní, který se bude ode všech dosavadních podstatně lišiti výběrem dramat i oper, které bude předváděti. V této věci se píše vídeňskému „Zeitu": Pařížané mají národní operu, národní Comédie Française, národní Operu komickou, národní Odeon, divadlo Sary Bernhardové, divadlo Rèjanové, divadlo Antoinovo... zkrátka všecko znak národa anebo určité osoby nesoucí. Co však Paříži ještě schází, jest divadlo světové, které by předvádělo díla celého světa a všech Paříží uznaných umělců, tedy vše, co uchvátilo ve velikých městech Evropy, Ameriky a jiných kulturních dílů světa. Už dlouho zanášeli se vlivní přátelé umění postaviti veliké „světové" divadlo v Polích Elysejských, které by bylo vypraveno nejmodernějšími vymoženostmi našeho umění i techniky a které by všem požadavkům v plné míře mohlo učiniti zadost. Tento záměr dospěl konečně mety, hlavně zásluhou pana Gabriela Astruca a nejvznešenějších kruhů peněžní i rodové aristokracie, které mu byly stále po dobu příprav a úrad nadšeně po boku. A tak dočká se Paříž nového velkolepého stánku umění, které se bude nazývati „Divadlo Polí Elysejských" a které bude otevřeno už příštím rokem.

—*n*—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Posmrtná výstava děl Cyr. Mandela, předčasně zesnulého umělce slováckého (Viz Zvon roč. VII., str. 735.), uspořádána bude v Uh. Hradišti v předvánoční době od 15. do 29. prosince v zasedací síni městské radnice. Výstavu pořádá za součinnosti místního odboru Českoslov. Jednoty v Uh. Hradišti „Sdružení výtvarných umělců moravských", jehož členové předloží na doplněnou celku výstavního a jako doprovod obrazů Mandelových některé své práce, ponejvíce kresby, skizzy a pod. Obrazy, tvořící pozůstalost Mandelovu, budou vesměs na prodej a bude tím poskytnuta vhodná příležitost k nákupu darů vánočních vysoké umělecké ceny.

TÝDEN.

Dobrovského pozůstalost. Den před smrtí, 5. ledna 1829, diktoval Dobrovský v klášteře milosrdných bratří v Brně u přítomnosti tří svědků Frant. Schenka, Ondřeje Schustera a Dominika Lindenthala svou poslední vůli, která pak 13. ledna onoho roku byla publikována. Vykonavatelem jejím ustanovil hraběte Františka ze Sternberka, jemuž odkázal celou svou korrespondenci, dědici učinil děti po nebožtíku svém bratru Matějovi, Antonína, Marii a Jindřišku. Rukopisy jeho měly se dostati Král. české společnosti nauk a Museu kr. Č.; kustodu dvorní knihovny vídeňské B. Kopitarovi měl býti splacen dluh 100 zl. stříbra, na mše zádušní určil 30 zl., hochovi Jakubovi Škopkovi z Chudenic, který mu posluhoval a na cestě do Vídně ho provázel, odkázal 20 zl., ostatek po zapravení útrat za ošetřování lékařské a pohřeb měl býti rozdělen mezi tři dědice stejným dílem. Z projednání pozůstalosti, jež řídili sekretář práva zemského Jan Karel Grab a auskultant Em. Bauer z Adelsbachu, se dovídáme, že Dobrovský měl výslužného jako rektor gen. semináře 500 zl. stříbra, jako vychovatel neb. Bedřicha hraběte z Nostic 600 zl. víd. měny, z pokladny hraběte Frant. Thuna ročně 100 zl. víd. m. dle odkazu Alžběty hraběnky z Nostic, roz. hraběnky z Kolovrat, která ho byla r. 1781 na honě postřelila. — Za dědice přihlásili se také Josef Steinbach z Plzně a jeho sestra Zuzana, provd. Kollerová, jako děti z druhého manželství matky Josefa Dobrovského. Jan Steinbach z Chotěšova žádal za splacení dluhu 157 zl. 42 kr. víd. m., Kopitar upomínal o 120 zl. stříbra, Juliana Hirtová, hospodyně Dobrovského, o zadrželou mzdu měsíčních 5 zl. stříbra. V pozůstalosti nalezen dlužní úpis na 1700 zl. stříbra. Knihovna obsahovala 2283 svazky, odhadnuta na 806 zl. 40 kr. Protože mezi knihami bylo mnoho cizojazyčných, hlavně jinoslovanských, přibrán k odhadu jako přísežný translator Václav Hanka, který za svou práci dostal 12 zl. stříbra. Z knih vyloučeny spisy opatřené razítkem Musea, jemuž vráceny, dále knihy opatřené poznámkami Dobrovského in margine nebo na vložených lístcích. Tyto knihy, odhadnuté za 23 zl. 10 kr. stříbra, i s rukopisy, jejichž cena určena 31 zl. 40 kr. stříbra, dostaly se Museu. Zjištěno, že do pozůstalosti také náleží rukopis hotového spisu „Slavische Grammatik von Dobrovský“, který za sebou má B. Kopitar, s nímž o vrácení jeho jednáno. Konečně ostalo při tom, že rukopis ten ponechán Kopitarovi za 100 zl., jež měl za Dobrovským. Čistá pozůstalost obnášela 2526 zl. 57⁶/₁₀ kr. stříbra, jež pro nezletilé dědice vyplaceny jejich poručníku Melicharovi Ungarovi, mistru řemenářskému v Praze. *Nk.*

*

* Prof. Jos. Wünsch, známý cestovatel český, zemřel v Plzni 18. t. m. V šestém ročníku Zvonu psali jsme o šlechetném odkazu jeho, jejž učinil studentstvu českému, v první řadě těm z něho, kdož pocházejí z rodného města jeho Rokycan, a otiskli jsme ustanovení této nadace jeho. Vzácný odkaz ten má cenu přes 100.000 K a je tím ušlechtilejší, že s větší části pochází z úspor zvěčnělého, který žil po celý věk svůj (nar. 29. června 1842) nesmírně skromně Jeho kniha „Pompéje a Pompéjané“ (Sbírka přednášek a rozprav 1880) a zvláště cestopisné sbírky „Po souši a po moři“, „Z blízka i z dáli“ (1887) a „Mimochodem“ zajišťují mu trvalou pamět v naší literatuře. Obsáhlé vědomosti, spolehlivá přesnost a přístupná, vybroušená forma jsou jejich vzácnými přednostmi. Trvalá buď pamět zásluhám zvěčnělého!

*

≡ 3. (16.) listopadu uplynulo 100 let ode dne narození znamenitého umělce ruské opery O. A. Petrova. Minulo již téměř 30 let od jeho smrti (27. února 1878), a pamět jeho je dosud živa. Ruská historie divadelní ještě dnes tvrdí, že nebylo po něm druhého genia jemu rovného. Více než padesát let působil na scéně svým nevyrovnatelným talentem. Jako hudební skladatel Glinka, i basista Petrov platí za zakladatele ruské opery. Zpívati začal O. A. Petrov r. 1826 v provincii, r. 1830 přišel do Petrohradu a vystoupil tu poprvé v „Kouzelné flétně“ Mozartově. Od té chvíle až do konce svého života byl nejskvělejší hvězdou petrohradské carské opery.

*

≡ O Gogolově smrti. V listopadovém svazku „Ruského Archivu“ otisknuto je psaní hraběnky E. V. Saljasové (choti spisovatelovy), poslané několik dní po smrti Gogolově (1852) tehdejšímu rektoru kijevské university M. A. Maksimovič, příteli Gogolovu. Hraběnka vypravuje v něm vroucně o posledních dnech života velikého spisovatele, jenž zemřel v záchvatu náboženského šílení, spáliv dříve všecky svoje rukopisy, hlavně druhý díl nesmrtelného románu „Mrtvé duše“. O smrti Gogolově známy byly až dosud jenom informace z knihy P. A. Kuliše „Zapiski o žizni Gogolja“, dopis hraběnky Saljasové, nadšené ctitelky Gogolovy, teprve nyní sděluje literární veřejnosti podrobnosti bližší.

Psaní líčí poslední dni života Gogolova chronologicky: „21. února v 8 hodin ráno skonal náš Nikolaj Vasiljevič Gogol. Nemoc jeho netrvala dlouho. Jakoby byl předvídal blízkou smrt, přijal svaté svátosti na konec masopustu. V pondělí nebo v úterý

o první neděli postní vstal ve 2 hodiny v noci, zeptal se, je-li zatopeno v přijímacím saloně, a na odpověď sluhy Semena, že je tam chladno, řekl: „To je jedno — musím udělat pořádek.“

Oblékl plášť, vyšel do přijímací komnaty a nařídil sluhovi, aby za ním donesl všecky jeho papíry a krabice s rukopisy. Vyndal odtud všechno, srovnal, ovázal provázky a naložil do krbu. Potom prý dlouho — jak mi chlapec vypravoval — seděl před krbem mlčky a konečně papíry zapálil. Oheň dlouho se nemohl probrati tlustými vrstvami papíru, konečně však přece vzplápolal, a po všem bylo veta.

Vypravují, že i potom ještě nebožtík dlouho tak seděl bez pohnutí a na konec řekl hochovi, jenž zastával u něho službu komornikovu: „Špatně jsem udělal, špatně.“ A ještě pak několikrát opakoval malorusky: „Nedobre dilo.“ Ráno již zůstal v posteli, nepil, nespal a na prosby přátel, aby se léčil, neodpovídal ani slovem. Slábl, a bylo mu stále hůře. Ševyrev (jeho přítel, známý slavjanofil moskevský, v jehož rodině byl náš Havlíček vychovatelem — pozn. ref.) prosil ho konečně na kolenou, aby přijal léku, a plakal. Gogol však stále mlčel, a konečně řekl klidným hlasem: „Nech mě, chci spat.“ Prosby a otázky duchovních ani lékařů ho nevyrušily z této agonie.

Ve středu večer, 20. února, ukázaly se některé příznaky tyfosní a Gogol upadl v bezvědomí. Použili toho, aby mu poskytli pomoci, a donesli ho do vany. Přišel k sobě a pronesl dvakrát za sebou velmi hlasitě: „Není to nic platno, nic platno!“ Ve čtvrtek ráno 21. února v 8 hodin ráno skonal v bezvědomí. Tělo jeho vystavili v přijímacím saloně v domě hraběte Tolstého, kde bydlil, a komnata ukázala se býti těsnou pro ohromný nával ctitelů, který se přišel poklonit nebožtíku.“

*

≡ Ruské hudební kruhy v měsících listopadu a prosinci oslavovati budou jubileum půlstoleté činnosti hudebního skladatele Césara Antonoviče Kjuje, neboť asi v prosinci 1857 (tehdy 22letý) Kjuj po prvé vystoupil veřejně s první svojí skladbou. Kjuj spolu s Korsakovem-Rimským a Dargomyžským patří k zakladatelům moderní hudební školy ruské. Z jeho čtyř oper nejpopulárnější stala se ona, jež komponována jest na thema slavné básně Puškinovy — „Kavkazskij plěnnik“ (zajatec), oblíbená je také jeho opereta „Syn mandarinův“, první vůbec chinoiserie, která v tomto oboru uměleckém se vyskytla. Tato dvě díla octla se nyní o blížícím se jubileu Kjujově na repertoiru všech operních scén ruských.

*

Herbář Mathiolův. Milovníci starých knih znají ten veliký herbář, a kdo jej mají v knihovně, chlubí se jím. Známo, že byl vydán česky i německy v Praze u Melantrycha, našeho slavného knihtlačitele. R. 1562 vyšla ta nádherná kniha česky překladem dra. Hájka. Je plna dobrých illustrací dřevorytеckých. Stran těch illustrací jest poněkud známo, že arcikníže Ferdinand, jehož medikem byl autor herbáře Mathiolus, r. 1559 psal z Prahy do Němec (do Augšpurka, Norimberka, Strasburka), aby tam kdes dali konšelé v dřevo řezat 50 „abrisů figur k Herbarium“. Sliboval za to plat. Tedy o padesáti obrazech rozmanitých rostlin se ví, že jsou z Němec; „abrisy“ či kresby dělal někdo v Praze. Dnes čtoucím představím dva umělce, dotud neznámé, kteří nebudou ostatních illustrací v Herbáři Mathiolově daleci. Je to mistr Daniel, svého umění „formšnejdr“ t. j. dřevorytec, jenž byl v domě a v službě doktora Mathiola, a druhý jest tovaryš Danielův, Hans Minich, malíř. Shledal jsem se s oběma za nepěkných okolností. Malíř Minich zabil v domě Lidmily z Malovar nějakého Buriána z Nimburka. Když pak byl mistr řezáč Daniel tázán od rychtáře, kdo je vrah a kde jest, podal rychtáři slova neuctivá a zpupná, a proto zavřen jest. Ale na konec přece zas puštěn s tím doložením, aby se vážněji potomně ku právu choval. Víc v knize není (archiv měst. Prah. č. 1235). Při tak veliké protekci, jako měl „řezáč dřeva“ mistr Daniel u doktora Mathiola, a ten zas u arciknížete, není divno, že konšelé neuctivého mistra pustili, a z téže příčiny není strach, že tovaryši jeho, vrahovi, hlavu srazili. Při protekci se zaplatilo všecko. Takž myslím, že se řezáč s malířem u spisovatele Mathiola zase ve zdraví sešli — a neváhám vysloviti pravděpodobnou domněnku, že oni kreslili a ryli všecky ty přemnohé ostatní obrázky do Herbáře. Pro zábavu si jich Mathiolus do služeb nenajal. *Wtr.*

*

Rektorát České Akademie výtv. umění nás žádá, abychom oznámili, že ministerstvo kultu a vyučování vypisuje soutěž na zvláštní stříbrnou a bronzovou medaili za záslužné výkony na poli školství. Této soutěže mohou se účastniti pouze umělci, kteří mají trvalé bydliště v královstvích a zemích, v říšské radě zastoupených. Návrhy musí býti podány do 31. ledna 1908, 12. hod. polední, v c. k. ministerstvu kultu a vyučování. Porota, jejíž funkci koná stálá umělecká komise ministerstva kultu a vyučování „sekce pro výtvarné umění“, má k disposici částku 5000 K, která rozdělena bude mezi konkurrenty dle uznání poroty se zřetelem na uměleckou kvalitu a zvláštní vhodnost návrhů pro určitý počet. První cena, jejíž přiznání sloučeno jest s přijetím návrhu ku provedení, vyměřena jest však nejméně na 3000 K, v čemž pojat jest též honorář umělcův. Není-li návrhu ku provedení úplně vhodného, může porota od přiznání první ceny odstoupiti. Po rozhodnutí poroty budou zaslané návrhy po 14 dní na vhodném místě veřejně vystaveny. Bližší modality pro soutěž obsaženy jsou ve vyhlášce, v budově c. k. akademie umění v Praze vyvěšené.

V PRAZE, dne 29. listopadu 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Zavedl mne do malé pivnice proti Novému českému divadlu, v němž se tehda hrálo, do hospůdky plné většinou studentů a mladých lidí, kde již měl své místo reservováno a kde mladá číšnice — Stáza se tuším jmenovala — jak jsme vešli, se naň usmála, rukou mu potřásla a hned se chystala pivo mu přinést. Byla jako kyrys, silná, kyprá, bohatých, přizrzle rusých vlasů, pleti neobyčejně bílé, takřka svítivé, tváře plné, hezké, se smělýma modrýma očima, trochu krátkým nosem, dráždivě nalitými rty a svůdným důlkem v kulaté bradě.

„Servus, jak se má, Nano?“ oslovil ji důvěrně a štípl ji do hrdla.

Měla obnažené hrdlo, dráždivě bílé a plné, volající téměř po políbení, i v zadu měla světlou halenku do cípu vykrojenu, a bylo vidět, jak roste jí vlas třemi praménky zlatorudého chmýří hluboko do běloskvoucího zátylí.

„Co jí říkáš?“ ptal se mne, když odešla do výčepu pro pivo. „Je tó Bětulina boubelatá?“

Byl bych lhal, kdybych byl řekl, že se mi nelíbí, nebyl jsem nijakž nevnímavý pro takové právě imposantnější zjevy ženské, ale její pohled a její úsměv připadal mi jaksi příliš kamarádský a vybízivý, a to mi bylo proti vkusu. Naznačil jsem to Gustavovi.

„Nech být,“ pravil, „to není bez půvabu, naopak: to mám rád! Pozoruj, až vstoupí, jak všichni ji hltají. Ta táhne, kamaráde. Od rána je zde plno až do dvou v noci. A co jich na ni pase, až půjde domů! Ale ta je od rány! Ta je umí odhánět!“

Byl jsem ke Gustavovi dnes úmyslně vtělená ochota, chtěje jej udržet v dobré míře, ba dostat jej do hovorné nálady. Přizvukoval jsem mu, odměňoval úsměvy prohozený některý šprým, jen abych se nesetkal s nějakou uzavřeností, až se pokusím o vážnější rozmluvu, jež by mi více otevřela jeho nitro.

Stáza si chvílemi k němu přisedala, on jí dával připíjet a liboval si v důvěrném oslovování jí, braní za bradu i pohrávání prsty jejích hodně důkladných rukou dívky z lidu, jevících však i vypěstovanou sílu. I já vplétal jsem se do hovoru, abych se Gustavovi ani Stáze nezdál zbytečně upejpavcem a jevil dobrou náladu.

Brzy po večeři zalákal jsem Gustava do hovoru o Zolovi, o naturalismu vůbec, o ruských realistech.

Znal ze Zoly i věci, jichž já jsem byl dosud nečetl a horoval proň. Naturalismu vůbec byl nadšeným přívržencem, a já rovněž jsem byl proň zanícen.

„I v hereckém umění jedině má budoucnost,“ tvrdil. „Podat postavu bez příkras, vyrvat ji přímo ze života, neuhlazovat ji, to je pravé. Jak už se to dnes děje s některými figurami ze selských her. Vzpomeň jen Anzengrubra . . Takový Mitterwurzer na příklad, nebo Martinelli — toho přec znáš z Prahy — jeho sedláka křivopřísežníka na příklad! —“

Rozpovídal se o divadle. Mluvil o Lewinském a zvlášť o jeho truhláři Antonínu v Hebbelově Marii Magdaleně, velebil Baumeistra v některých realistických výkonech i Meixnera a jiné. Ani jsem si nezapamatoval všech jmen. Horoval, v nadšení přicházel a když jsem mu připomněl naše domácí síly, nejzaníceněji mluvil o Kolárovi mladším a Frankovském.

Dostali jsme se na dramatickou literaturu, a Gustav s ohněm věstil naturalistické drama, tak jako přišel naturalistický román.

„Ničeho se nesmí lekat, před ničím couvnout, v celé nahotě musí podávat život i se všemi jeho stíny. Nesmí se bát ani hadrů ani neřestí, a umění herécké nastoupí při tom také nové dráhy. Všecka lepenka, všechen dutý pathos musí s cesty — a uvidíš, že ta doba není daleka. Já čekám, že Rusové mnoho dokážou. A Ibsen! Člověče, toho zbožňuji. Takový Krogstad anebo takový doktor Rank, to jsou figury báječné!! A takové postavy právě vyjdou z dramat budoucnosti — takové jsou mým ideálem."

Bylo ve mně dosti příbuzného s nadějemi a předpověďmi Gustavovými, ale do jeho zápalu jsem měl daleko. Především byl jsem divadla vzdálenější nežli on a také hodně neznalejší, a pak měl jsem stále něco jiného za lubem. Čekal jsem na pravou chvíli zaútočit na Gustava otázkou, zda se přec do opravdy obírá záměrem přejíti jednou k českému divadlu, a snažil jsem se uspíšit ji nenápadnými pochlebnůstkami, vydražďujícími k ješitnosti.

„Máš veliký smysl pro život, dovedeš dobře odpozorovávat," prohodil jsem mezi jiným.

„Život, lidské dokumenty — to je jediná studnice pravého hereckého talentu," vydrážděn zahorlil. „A proto též vrhám se do života a necouvám ani před jeho spodními vrstvami. Neboť naturalistické drama pravě z nich musí růst. A pak bude odzvoněno papírovým hrabatům a vévodům na jevišti."

„Jsou mi také z duše protivni," svědčil jsem.

„Nové drama zasadí ránu i výpravným hrám, které jsou kořistí a oporou pouhého komediantství a všecko hlubší utlačují. Teď jsou ve flóru ty slátaniny, a nenastane-li obrat brzy, změní nám stánky Thalie znenáhla v cirky. Jak se může herecká individualita v takové slátané maše uplatniti?"

„To jsou figury nadité uvnitř starou romantikou a natřené na povrchu modním lakem exaktních věd," vpadl jsem mu do noty.

„Jak by ne," souhlasil horlivě. „Proto právě k budoucímu divadlu vzhlížím jako k spasení. Můj talent žízní, ano prahne, kamaráde, zrovna po interpretaci postav z masa a krve, interesantních studií lidských, individuí třeba sešlých, ale s bohatou minulostí, víš, je to něco podobného jako má passe u žen, po existencích prošlých různými sférami a zas po zjevech pathologických: chtěl bych si zahrát takového Krogstada — to bys koukal, jaké linie bych mu dal, nebo takového Ranka — mám odkoukány takové exempláry."

„Naturalistické drama," pronesl jsem, sleduje ustavičně cestičku k svému cíli, „nabude, jak přirozeno, i lokálnějších barev v postavách i v prostředí. Přestanou šablony. Český herec bude musit tvořit české postavy, české sedláky, české dělníky, doma bude musit studovat, bude musit odlišovat postavy z různých konců své vlasti. Mám pravdu nebo nemám?"

„No ovšem, vždyť ta otázka se na př. v mnohých listech již dávno ventiluje," prohodil Gustav na mou úmyslnou poznámku dosti nedbale.

„A ty přec přejdeš," vyrazil jsem nyní rovnou na přítele, „samozřejmě, až se začne hrát v Národním, k českému jevišti, není-liž pravda? Ty přec svou průpravu na německých jevištích neprotáhneš snad lehkomyslně ještě na několik let?"

Hleděl jsem naň přátelsky a srdečně při té otázce, ale i pozorně, aby mi neušel její dojem na něj.

„No — vederemo," pronesl, vida můj zpytavý pohled. Ale hned dodával, uznamenav, že mi to jeho „vederemo" nedostačuje:

„To se rozumí, že se vynasnažím. — Kamaráde, když si vzpomenu, jak před lety sám jsem vězel v romantismu po uši, jak jsem byl vycpán weltschmerzem a staromodní sentimentálností! A ty slátaniny, co jsem psal! A co jsem v nich viděl! Když si vzpomenu na ty své dramatické pokusy! Na takový svůj „Zmařený život"! — No, boty, kamaráde, učiněné boty! Ale nechme toho," dodával s šelmovským úsměvem, „tys byl taky romanticky zabarven ve svých prvních experimentech — nezapírej! A pathetická musa! To to dunělo prsním hlasem! Však já vím. Však mi Maxínek poslal první tvé otištěné verše."

Nebyl mi milý ten obrat proti mně, ale nedovedl jsem neoplatit úsměv úsměvem. Ostatně hleděl jsem na ty své první pokusy také vskutku jako na dávno překonanou periodu. Po nových proudech se obracela má duše . . .

Postřehl jsem ovšem také, že je to odbočení na vlastní Gustavovy mladické pokusy, i ten afront proti mně byl vlastně uhnutím mému útoku, ale byl jsem pevně odhodlán obnoviti jej, jen co si odbudu doznání nynějšího svého stanoviska proti svým mladistvým prvotinám. Neváhaje vyznal jsem upřímně, jaký obrat se udál

v mých názorech a v mém hodnocení a Gustav přijímal mou konfesi s očividným uspokojením.

„No, kamaráde," vybídl, „zapijme svá chlapecká pobloužení!"

Přiťukli jsme si bez zdráhání, a Gustav dopiv do dna, zaťukal na Stázu a když přišla, přinutil ji usednout a útočně ovinul ruku kol jejích ramen.

„Dřív nás učily a sváděly knihy, teď nás učí život a svádějí hlavně ženy, kamaráde," s úsměvem pronášel. „Ty jsou nejlepší školou, vedoucí od dětinského sentimentalismu a nadouvajícího se romantismu k zdravým úkojným zřídlům realismu a naturalismu."

„Pusťte, pusťte," hartusila Stáza, vyvíjejíc se z jeho objetí. „Slyšíte, volají na mne."

Rázně, ale se smíchem se mu vymkla a uchopíc dopitou sklenici, odkvapila s ní k výčepu.

„Však se nebudeš vzpouzet, ty gigantíčku," víc pro sebe a pro mne prohodil Gustav, než aby to ona zaslechla, „však ty mi neujdeš, nádhero!" dodával už zcela jen pro nás dva.

„Což ty," obrátil se na mne, „tys teprve v nejnižších třídách té školy a plný zdroj tě ještě čeká. Ale okusíš ho také, jsi na prahu samostatného, volného života. Musíme si dopisovat, kamaráde — souhlasíš?"

Stiskl jsem upřímně na souhlas podávanou mi pravici.

V hospůdce bylo v tom čase jako v úle, hostí dvakrát tolik, než když jsme sem vstoupili, většinou mladý svět, a nebylo pro trochu zkušeného pozorovatele pochyby, za kým se sem táhnou jak jepice v srpnu za žárovkou.

(Pokračování.)

KAREL ČERVINKA:

Z NOVÝCH BÁSNÍ.

RUKA.

Položila bílou rukou
žlutou růži na můj stůl.
Tiše jsem se usmál na ni,
mlčky jsem jí pokynul.

Ruky její všiml jsem si,
jak se kmitla ve světle,
bílých prstů, modrých žilek
na té ruce odkvetlé.

Všiml jsem si rýh a vrásek,
kůže zlehka zvraštělé,
záchvěvu, jenž třás' tou rukou,
když ji vztáhla nesměle.

Prudká vůně! Prudká! Silná!
V okamžik ten intimní
mohla mně jen její ruka
podat růži podzimní!

SAMOTA.

Samota, samota! Jaká sladká samota!
Modrý motýl na třeslicích zlehýnka se třepotá;
v bílém štěrku slunce svítí,
slunce pálí v bílý prach,
sojka křičí zprudka z mýtí,
datel klepe po sosnách.

Baráčků pár dřevěných
se mně obraz z lesa mih',
s loktušemi trávy přešly
holky v šátcích červených.

Na šraňku si hajný dýmá,
v parném slunci borek dřímá,
borůvky už dozrávají
v lesa toho zákoutí —
Hořím, ale chtěl bych, abych
mohl tady zhasnouti.

VÝHLED.

Zacláním si oči, abych oslněný podzimkovým
zážehem, jejž lije slunce, prudkým tak a
oranžovým
viděl v dálku do dubových zesmutnělých starých
lesů,
zacláním si oči, ale obraz toho v duši nesu.

Obraz čerstvě nakreslený barvami dnes
neoschlými,
mlha bílá na něm leží a nad lesy mlčícími
proužek modrý zbyl z mých dálek,
z výhledů mých opuštěných:
Pěny střík na blednoucích rtech a na věky
uzamčených.

LONGFELLOW.

Jako lehký zlatý pyl,
který vítr rozhodil,
z bílých i ze žlutých květů
veršů hrst jsem vzal pln vznětů,
rozlétly se — a žal zbyl.

Nyní jako země spím
pod listím v mhách spadalým,
— marně slunce padá na ně —
z lesů večer jdoucí laně
šelestí jen listím tím.

ALEJ Z ROKOKA.

Žlutým listím vyzlacená,
rudým sluncem zkrvácená,
moje alej opuštěná!

Táhly nad ní špačků šiky,
větru hvizd, vran smutné křiky,
táhly nad ní kachny tiše
na rybníky.

Kůň můj volně po ní kráčí,
mlha jeho sedlo smáčí,
ve třmenech se houpu zlehka,
alej má se v pravo stáčí.

V pravo stáčí v nízké smrčí.
Její kočárek sem hrčí,
vidím lesklé modré oči,
v pravo — v levo lesy trčí.

Úsměv, zemdlelý kyn hlavy,
z hlubin očí záblesk žhavý,
utkvěl na mně její pohled
blouznivý a přemítavý.

LISTÍ.

Do krvava rozhořelé,
zlatové i zbrunátnělé,
v němž už pavouk přestal přísti,
zašelestilo mně náhle
nad mou hlavou svadlé listí.

Pasácké když ohně vzplály,
koroptve se svolávaly,
samotář když umlk' chřástal,
tu jsem cítil ve své hlavě,
že můj podzim nastal, nastal.

V duši mou šly jeho stíny,
šelesty a mlhoviny,
jeho sloky, jeho žaly —
unavené oči se mi
v žhavé hlavě zamykaly.

Šlepěje mé odvanuté
přijalo to listí žluté,
prach, jenž pohřbil květů pyly . . .
Zbyl jen mrtvý, jehož ničí
ruce tady nepohřbily.

ZIKMUND WINTER:

KARBANÍK VELIKÝ.

To není nadávkou. V XVI. století je karbaníkem ten, kdo drží věcnou loterii, corbonu, karban. Lidé kupovali lístky k výhře, byl tah, lidé vyhráli, prohráli, a karbaník táhl jinam.

Z největších karbaníků, o nichž v Praze zapsáno, byl Jakub Prusle z Norimberka, jenž r. 1598 přišel do Prahy se svou ženou Kristinou. Na Starém městě zřídili si ve sklepě karban. Úřad šestipanský pronajal jim ten sklep na čtyři neděle za šest kop týdenního platu či 24 kop na měsíc.

Platil-li jiný obchodník některému ouřadu za celý rok z krámu čili sklepu jen 20 kop, patrno, že městští finančníci chtěli na karbaníkovi vydělati hodně mnoho.

Velmi zajímavo sledovati v knihách městských, čím karbaník naplnil svou loterii, svůj sklep. Nejprv klenoty. Ty lákají, tyť jsou hlavní výhrou. Od hodináře Glokera přijal stříbrných klenotů za 400 tolarů a dal mu místo tolarů — dlužní úpis. Od zlatníků několika vzal stříbrných věcí za 1142 kop, ale všem dal dlužní úpisy místo peněz. Také císařský drabant Pavel Otta svěřil mu do karbanu stříbrné nádobí za 240 tolarů ceněné. Ale toho všeho bylo karbaníkovi málo. Navštívil a požádal také židy. Izrahel Goldšader svěřil mu koflíky, šály, lžíce. K tomu ochotný žid přidal ještě „šaty choděcí aksamitové zlatými tkanicemi premované“. Všecken dluh u žida byl v 486 kopách. Možná, že do těch honosných šatů vlezl ředitel karbanu sám. Aksamitové šaty se zlatem budí důvěru.

Od Šimona rabbího obdržel karbaník nádobí stříbrného za 192 kop.

Měl-li tedy karbaník ve sklepě rozestaveno stříbrného a pozlaceného zboží za 1820 kop, to již mohlo Pražany dojímati velmi.

Karbaník norimberský nepřestal však na stříbře. Pořídil karban neobyčejně pestrý. Od mečíře Gejslingera vzal rapíry na dluh, od Jakuba Havránka, konváře, vzal cínového nádobí za 30 kop, ale taky na úvěr; od hodináře Schwarzpocha hodily se mu hodiny bicí s vahou; ale půl desáté kopy za za ně zatím nezaplatil. Od Adama Tomáše přijal do karbanu ručnic za 33 zlatých rýnských, také na dluh. Zámečník Tomáš Rulant uvěřil mu zámky za 18 tolarů. Písař ze špitála konec mostu (u Maltézů) poskytl do karbanu na dluh dvě ručnice a „dva instrumenty“ (asi muzické). Od dvou krejčí přijal „šaty chodicí“, cenou nad 75 kop. Žid Koudel poskytl k loterii „štrymfy harasové“, cenou 59 tolarů, ale obdržel dlužní úpis na to jako krejčí předešlí.

Pestrost karbaníkova sklepu nad míru rozhojnili „kupeckým zbožím“ pražští obchodníci, tři křesťanští kupci a dva židé. Ke kupeckému zboží počítati jest zboží koloniální, zvláště koření a vzácné látky.

Z židů byli to Mojžíš Freynt, který na dluh poskytl zboží hedvábného a pásů stříbrných v ceně 171 kop, a Mojžíš Toušek, ale ten uvěřil zboží jen za 35 tolarů.

Takž tedy bylo ve sklepě karbaníkově sneseno zboží kupecké všelijaké, látky hedvábné, šaty, stříbrná nádobí, ručnice, pásy, zámky i muzické instrumenty. A všecko na dluh.

Že pražští lidé cizímu karbaníkovi tolik věcí uvěřili, vykládám si jen tím, že nepřišel s prázdnou. On už z Norimberka dovezl si do Prahy hromadu věcí, v nich i „dvanáct truhliček karmazinem na vrchu potažených“. To arci pražští obchodníci nevěděli, že karbaník za ty věci zůstal v Norimberce 1200 zlatých rýnských dlužen paní Barboře Lochnarové, tamější kupcové. Za ony truhličky sličné byl dlužen 6 kop Esteře Ulrychové tamtéž v Norimberce. Jak dlouho karbaník se svou ženou pobyli v pestrém sklepě a kterak se jim dařil rozprodej cedulek, to se neví. Ví se jenom, že karbaník i s ženou uprchli z Prahy. „Odběhli práva“. Zdá se, že před svým útěkem něco rozprodali. Všickni věřitelé přihnali se na radní dům a dali do knih zapsati, že se přihlašují k statku Jakuba Prusle, to jest, ke všemu zboží, co je ve sklepě. Některý věřitel dal také zapsati, že se přihlašuje i k osobě karbaníkově. Arci napřed by karbaníka musili mít.

Úřad staroměstský ochotně všecko zapsal. Každý jen chtěl peníze. Jen písař ze špitála Maltézů kázal psáti, když se mu vrátí instrumenty a ručnice, „pokud by se v dotčeném statku jeho našly“, že na tom chce přestati.

Naposled přišel Jeho Milosti Císařské rychtář Bartoloměj Miller a ten kázal psáti do knihy, že připovídá se na místě J. M. Císařské na všecek a všelijaký statek Jakuba Prusle od práva sběhlého, pravě se tomu všemu jakožto odběžnému k ruce

císařově právo míti před každým člověkem. Kdyby tedy na konec rychtář byl všecko všudy sebral pro fiškus, byl by měl tento skrovný článeček z obchodního života starého zajisté efektní zakončení, skoro veselé.

Ale v knize karbaníkových hříchů je stopa, že karbaník začal dluhy splácet, když ne v Praze, alespoň v Norimberce paní Lochnarce. Snad pomálu upokojil všecky. Ale v knize (č. 1229 arch. pražs.) už o tom nic.

K. V. HAVRÁNEK:

POZDNÍ RŮŽE.

I.

Dýmnická stanice na hlavní trati s ústím dráhy lokální byla pod společnou správou. Ve stanici byla topírnička, správce slul Vykysal. V přístavku vedle čerpadla a nádrže vody měl naturální byt strojník Mazura, jehož žena ležela dlouho nemocná. V administrační budově kromě přednosty Švejcara bydlili úředníci Doubrava od dopravy a topírenský účetní Sadovský a dva svobodní telegrafisti, Fitula a Ponec. Podkroví obývali skladník Hašárek a staniční dozorce Čimera. Ostatní železničáci bydlili poblíž nádraží v soukromých bytech, a dělníci po vesnicích.

Mezi okresním městem a stanicí stála skupina domků jako odříznutá od města. Každý domek pro dvě partaje měl zahrádku a dvorek v zádi. Před nádražím byla hospoda.

Z nádraží bylo vidět pásmo zalesněných vrchů a skalní strmiska, tvořící folii pasekám a paloukům, protkaným bystřinami, jež táhly se jako lesklá vlákna v zeleni různých odstínů a napojovaly říčku Šeptavou, dotýkající se města. Chodec z města byl za hodinu u lesa, kde na pasekách ležící kmeny sosen a do metrů vyrovnané dříví vydechovalo pryskyřici. Několik pražských rodin trávívalo léto v Dýmnicích, a „letňáci“ většinou bydlívali v těch domcích mezi drahou a městem, kde se vždy vyskytl nějaký uprázdněný byt, jenž domácím byl upraven pro letní pobytníky. Ředitelství dráhy nazývalo Dýmnice „mrtvé místo“. Ve výročním statistickém výkaze příjmu a vydání stanic u té položky nebylo nikdy plus ani minus proti loňsku. Vše bylo nehybné, mrtvé. Osobní pokladník Dlask věděl skoro napřed, kolik lístků prodá téhož dne a do kterých stanic. Průmysl byl sice ve městě, ale nákladní pokladník Křepelka si nemusil lámati hlavu, do které třídy má zboží zařaditi; vyměřování poplatků ležívalo jako na dlani. „Couravého“, totiž sebraného zboží po trati lokální bývalo dosti, avšak transito nespadalo do příjmů ani vydání stanice. Železniční služba, ano i soukromý život železničáků se podobal bystřinám vidným z nádraží. Všecko spěchalo dávným úžlabím, a když jinudy, nepotrvalo to dlouho.

Strojvedoucí po skončené tuře zapisovali v topírně do záznamu jen všední hlášení, ani čert zde nepolapil mouchy z nouze, že některý strážník na trati nebyl na stanovišti, když vlak se hnal kolem jeho domku. Revisor u inspektorátu mrzutě odkládal svazek žlutých tiskopisů z dýmnické trati, kdo by si zamazal kolečko „v mrtvém místě“? Tam bývalo dnes jako včera.

Přednostovi Švejcarovi, jenž v Dýmnicích dosluhoval, tuk zalil ostré rysy obličeje a také ostřejší tužby do života. Byl bezdětek, zámožný a žil tiše se ženou na pohled jako člověk uspokojený osudem. Avšak jakousi touhu přece skrýval v nitru; o samotě přemítával o ní hlasně, kdy odhadoval, vážil i měřil, splní-li se, či nic.

Hašárek a Čimera měli plno starostí s dětmi, byla u každého požehnaná rodina, a hlavní radosti i žalosti bývaly sevřeny mezi stěnami podkrovních světnic. V hospodě u nádraží si oba otcové tak jednou týdně při pivě pozasteskli od srdce, ženy to neslyšely, slovu se dala volnost, a na konec zamudrovali si také svorně o politice.

Telegrafista Fitula byl extheolog, žertoval, že knihu veselého života vyměnil za brevíř. Veselý člověk! Zaváděl se u dopravy, ale nedbal o další zkoušky a „dvojka“ instrukce ležela v prachu v jeho pokojíku. Napomínatelům odpovídal s Horacem: „Quid sit futurum cras, fuge quaerere, beatus ille qui procul negotiis.“ Připojoval svůj překlad: „Co bude zítra, netaž se, šťasten je, kdo vzdálen zaměstnání.“ Obratný tento telegrafista četl depeši po slechu, nemusil spustiti ani proužek, a četl-li s proužku, hrával současně na od-

pověď potvrzení, znaky pro druhou linii. Avšak to činil jen, aby pozlobil Ponce, měl-li službu s ním; Ponec byl těžkopádný. V telegrafní kanceláři byli tři; třetí byl ženatý Bromer, jenž bydlil ve městě.

Ponec vstoupil ke dráze před závěrem, než dospěl k pětatřicítce, jako propuštěný šikovatel s certifikátem. Do občanského života si vnesl pedantické plnění předpisů, zálibu v uniformě a domýšlivost, že imponuje zevnějškem.

Bromer byl usedlý, lze-li se tak vysloviti o železničákovi; povahy byl hloubavé. U inšpektorátu říkali o něm, že je „nekňuba".

Kdysi zmínil se Fitulovi, že Ponec má dohozenou nevěstu, velmi bohatou, kterou zná jen z fotografie. Ponec Bromrovi jako „usedlému" více důvěřoval než Fitulovi. Nevěsta je prý sirotek, přibude v létě do Dýmnic s tetou, u které bydlí, a teprve potom se rozhodne, bude-li z toho mračna déšť.

„Dohozená nevěsta, to je obchod! A jak vy jste se oženil?" vyzvídal Fitula na Bromrovi, o němž věděl, že žije se ženou samotářsky.

„Z předpokladu, že dva snáze snesou skromný život, než jeden," odvětil Bromer. „Po tři léta jsem přemýšlel o tom, než jsem se oženil."

„Br," otřásal se Fitula komicky. „To bylo chladné jako Mojžíšovo desatero. Byla to spekulace, abyste měl druhou duši pro svou poustevnu, v domnění, že se vám nezasteskne. Tak bych si nepočínal. Co projde ohněm a nezmění se, po tom bych sáhl. A pravil jste to bez úsměvu!"

„Úsměvu jsem odvykl z mládí," pronesl Bromer, „když mi matka zemřela a otec, úředník, poslal mne k příbuzným, tedy jako k cizím na vychování. Již jako hoch jsem pochopoval, proč se to stalo. Překážel jsem. Otec oženil se po druhé, aby získal protekci, chtěl udělati karieru. Tuším, že neudělal. U příbuzných jsem se naučil přemýšleti."

„To jest bolestná vzpomínka," prohodil Fitula.

„I není! Proč?" odpíral Bromer. „Vždyť otec měl důvody k tomu, co podnikl. Vzpomínka mi jest tolik jako slovo, které bylo na počátku, pouhý dech života."

„Na počátku, s dovolením, byla melodie, souhlasím s Jakobowskim, melodie vznášela se nocí nad vodami," pronášel Fitula, ale tak, že nebylo lze posouditi, zdali vážně, nebo s posměchem.

„Slovo, to je již Platonův demiurg." Na to beze všeho, z prostého nápadu, počal hučeti si hospodskou svoji písničku.

„Kdyby na smíření hříchů
každý měl se vzdáti smíchu,
vzdychat jenom: „Lumen coeli!"
v klášter změnit svět se celý,
nebyli by přece tiší
ani mnišky, ani mniši,
vždyť smích sílí srdce, um,
alta mente repostum,
předem platí: „Homo sum"!"

Bromer podotkl chladně:

„Máte šťastnou povahu, věčně se smějete."

„Někdy bývám také jako puklý zvon, ač nevím proč," pravil Fitula. „Pojednou to počne v nitru kvasiti a potřebuji něčeho ... no, něčeho vášnivého, potřeštěného, nějakého výbuchu, a na to je ze mne týž Fitula, jako před tím. Čím to je?"

„Čím to je?" opakoval Bromer a zamyslil se, jakoby luštil tuto záhadu.

Za okamžik byli oba zaměstnáni, ozývalo se zvonění a klepání. Rozmlouvali vždy jen ve chvíli volné.

Fitula se dověděl od Bromra, že Ponec si objednal nové lakýrky, blusu, čepici a světlé spodky. Bromer to vyprávěl před Doubravou, jenž přišel za službou, kdy pročítal si disposice sousední stanice z telegrafního záznamu. Doubrava říkával, že železničáci jsou jedničky svisle za sebou běžící a tím zdají se býti jen jedinou jedničkou. Žertem dokládal, že osud zřídka některou vyrazí ze řady, aby se postavila před nulku, spíše prý za nulku, když jedničku „tečka" předcházela, a to prý již vychází ze všeho jen jako zlomek.

K večeru přichvátal do telegrafní kanceláře nákladní pokladník Křepelka. Byl pětačtyřicetiletý mládenec, vzezření téměř zarputilého. Požádal Bromra, aby se honem poptal u „st. lt." totiž stanice litenské po klanicích „r. 2 a 4." od otevřeného vozu 15028. vlastní dráhy. Na voze nebyly, a potřebují jich k nákladu prken. Dotaz zapsal do žurnálu. Když došla odpověď, že klanice přiveze osmasedmdesátka jako režii, pobručel na zapomněnlivost litenských a odešel.

Fitula posuzoval jeho hranatou postavu, „sviní očka", „dominikánskou pleš" a „kachní chůzi".

„Neposmívejte se," nadhodil Bromer, „nemůže za to, jaký je."

„Což myslíte, že jsem zlomyslný? Směji se jen tak," odvětil Fitula. „Naopak, mně se Křepelka líbí. A již proto, že při stěhování z léta do podzimku si dovedl ukrásti bůžka pro sebe, jako chytrá Rachel, když se stěhovala od otce Labana. Křepelka pěstuje růže a věří, že rostlina

má cit pro radost i pro bolest, proto neuřízne květu růže, až po zvadnutí, až růže opadala. Onehdy mi řekl, že mezi člověkem a růží je rozdíl jen v kořenu. Kořen růže svými výhonky směřuje do hlubiny, do temna, kořen člověka, jeho hlava však, mozek, žene výhonky do výše k slunci a teplu. Mám ho rád, Křepelku!"

„To je fantast, blouznivec, a ve všem náružívý, i ve službě," pronesl Bromer. „Nepopírám, že je třeba železničákovi libůstky, po těžké službě jest tu protiklad na místě, ale k čemu náruživosti a blouznění? Z jara, v létě a na podzim je u dráhy nejvíce zahradníků, to poznává cestující i z vlaku, a v zimě je nejvíce horlivých čtenářů. Ale já nečtu nic rozčilujícího, ani žena, jen střízlivé věci, ne romány, nebo dokonce básně, nýbrž poučné spisy. Naše manželství je bezdětné, máme také libůstku, chov kanárů, avšak na libůstce nelpíme životem, je tu věc, která slouží našemu rozptýlení. A dosti. Nebásníme. Neznáme vášně a proto žijeme jako děti. Děti jsou šťastny jen proto, že neznají vášně."

„Z toho naskakuje husí kůže," zamával rukama Fitula, „což vaše srdce je němé? Štítný praví, že každý svým srdcem je dlužen bohu. Myslím, že člověk je člověkem teprve tehdy, kdy svého boha poznal srdcem. Natura non facit saltus, či příroda nemiluje skoků, pozor, aby neudeřila i pro vás dvanáctá, neboť slunce svítívá i na pohany . . ."

„Rrrr . . . rrr . . . cilink," ozval se zvonek. Fitula přiskočil ke stolu. „Klap, klap," krátce, dlouze. Bromer u druhého stolu spouštěl proužek. „Cirkulář . . ."

Křepelka byl do Dýmnic přeložen před šesti lety. Najal si polovinu domku se zahrádkou a s půlí dvorku poblíž nádraží. Ve druhé polovině domku bydlil majitel, v létě byt pronajímal „letňákům", spokojuje se s jedinou světničkou. Nynější hospodyně Křepelkova, čtyřiašedesátiletá Terezka Marhancová, sloužívala u jeho rodičů a po jejich smrti odešla k mladým, k sestře Křepelkové. Když ta zemřela, zasteskla si Terezka, o pohřbu Křepelkovi řekla s povzdechem, že teď bude na stará kolena u cizích. Porozuměla, že hospodář vdovec se záhy ožení. Křepelku to dojalo. Jako student měl nějakou dívku rád, která ho oklamala, nemohl na to zapomenouti, neženil se. A když zapomněl, bylo již pozdě, byl stár, jak usoudil. Terezku přijal k sobě, zařídil si domácnost, a hospodyně pečovala o něho jako matka o syna. Horalka, na svůj věk čilá velmi, sbírala a sušila „koření", připravovala letkvary a dryáky, jež ráda nabízívala lidem. „Aby nezahálela", zabývala se chovem slepic, prodávala vejce a kuřata. Světničku měla vedle svého pána, a Křepelkův pokoj měl okna přímo do zahrádky. Vysoké oplotění zamezovalo přeletování kvočen a kuřat „do růžové zahrady".

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

V tom zaskřípla kdesi dvířka, v šeru zakmitaly dlouhé třaslavé pruhy žlutého světla, přelétly dvůr, po bílých stěnách letěly. Ze mlýna kdosi vyšel s lucernou, psi zaštěkali.

„Marjánko! Marjánko! Kde jsi, miláčku?" ozvalo se volání.

„Maminka!" zašeptalo děvče.

Inženýr myslil si: „Co starou čerti po mlýně v noci nosí? proč nespí?"

„Marjánko!"

„Zde jsem," odpověděla Márinka, aniž by se hnula.

„Zase tam sedíš sama na zahradě!" hubovala matka. „Co tam máš? Říkám ti, že je to nezdravé, je chladno a vlhko. A z té samoty jen máš samé smutné myšlenky."

„Nejsem sama, maminko!"

Inženýrovi se zdálo, že trochu pýchy znělo v dívčím hlase. Svítilna se blížila.

„A kdo, miláčku, kdo je tam? — Aj, pane inženýre, to jste vy?"

Z dálky jej poznala. On viděl ve tmě jenom pitvorně ozářený obličej s vystupujícím nosem a s vypoulenýma očima.

„A kde jste se tu vzal, miláčku?"

„Strašidla mne z hlídačovy chalupy vyhnala, paní maminko!" odpověděl jí, aby něco řekl.

„Strašidla? — bída tam straší, miláčku!" rozhovořila se. „Bída je matka všech strašidel, z ní všechna ostatní se rodí, závist a zloba, krádež i vražda. To je ta můra, která ubožáka mučí a krev mu cucá, až od ní vyschne jako kostlivec a hladový jako vlk chodí se zaťatýma rukama, aby loupil a kradl. Bída dělá z lidí netvory, takové nenasytné hlodavce. Ohlodávají všechno a každého, kdo něco má, ožírají se všech stran. Cítí-li u tebe kus lepšího živobytí, se závistivýma očima už se hladoví sbíhají okolo a nedáš-li si pozor, ožerou tě, jako housenky list. Já to znám, miláčku, vím, co stálo práce, nežli jsme se k něčemu dopracovali a teď — člověk musí mít všude oči jako jestřáb, jinak mlýn roznesou. Všude kradou, kam nedohlédneš, už něco schází. Dívají se ti pěkně do očí a z ruky ti berou — oh, já to znám, miláčku! Bránit se musíš, do krve bránit, sice tě sežerou. To je asi tak: lehni si a nehýbej se a dají se do tebe mravenci a červi a pijavky. — Kdo chce žít, musí se hýbat. Rozdělili by se o tebe — chudí! Na poli mez uorávají, mezník popostrčí, veženou husy do ječmene a na dvoře, co hřebíkem není pevně přibito, všechno je jako na pospas. A neuhlídáš se — zvláště já, ženská. Můj muž Tobiáš leží, zase včera ve struze piskoře lovil a nastydl a teď chrchlá — trápení s ním mám, miláčku. A kolem dokola celé Jezeřany a Lhota — to je samá taková hladová bída. Domkáři a chalupníčkové a všickni jen číhají, kde co popadnout. Jakoby člověk pro ně pracoval a šetřil!" — Mlynářka, unesena patrně proudem vlastních slov, stála ozářena s boku kmitavou září, se zlým výrazem lakoty v obličeji, a nezdálo se, že by už chtěla se odmlčet. Ale utichla — neboť dole ve strži, ve tmě ozval se opět podivný skřehot jako řezavý smích. „Co to? co to?" šeptala znepokojena, vyvalujíc oči do tmy a svítilnu obracejíc do strže. Zakroutila hlavou a zachytivši se jednou rukou za akátový kmen, sestoupila na krok po příkrém břehu. Dole ticho — slabounko zašplíchla voda, jak drobné kamení sesypalo se mlynářce pod nohou. Žlutá záře svítilny dlouhým pruhem pronikla do tmy, dole zatřpytily se na okamžik zvířené vlnky.

„Cosi nedobrého tu bloudí okolo!" temně pravila panímáma. „Zdálo se mi dnes o ohni, to znamená zloděje. Číhají hladoví, aby uškubli, kde se co dá, holota nenajedená. A nikdo neulituje — ztratí-li se něco ve mlýně, řeknou ještě: dobře lakomcům tak! Jsem já lakomá? srdce bych s každým rozdělila — ale ti chudí, nenajedení se neptají a berou. Svědomí nemají, člověka by ohryzali do kosti, ani dýchat by nepřáli. Takoví jsou teď lidé. A kde jste se tady vzal, pane inženýre?"

S úsměvem odpověděl: „Nebojte se, panímaminko, nepřišel jsem krást. Jen tak procházkou k utišení nervů zabloudil jsem až ke mlýnu a náhodou zpozoroval jsem slečnu na zahrádce. Odejdu opět."

„Ne, neodejdete, miláčku!" pravila. „Zůstanete u nás přes noc, odestelu vám v komoře, žádné nesnáze nikomu nezpůsobíte, vyspíte se pohodlně v peřinách. Prý v čarodějné chalupě nocujete? Oh, miláčku — ale neslyšíte nic?" Opět větřila do dálky, napínajíc zrak i sluch a svítilnu zvedla nad hlavu, ale slabá záře její zapadala do tmy a rozplývala se, sotva na nejbližších větvích akátu zaleskly se drobné lístečky.

„Něco nedobrého tuším — oh, miláčku, slyšíte psy? Vyjou. Něco nedobrého bloudí okolo. Pokoje nemám, v noci se probouzím a takhle vám chodím a hlídám. A neuhlídám, přece kradou. Tuhle na ostrově pod míru jetele do rána mi vysekali a odnesli. Slyšíte? Zdá se mi, že v podkolí cosi —." Naklonila hlavu a svítilnu obrátila. „Podívám se tam." Hbitě, neslyšnými kroky ze zahrádky zmizela. Ještě se zakmitla záře lucerny, po zdi šlehl pruh žlutého světla a zapadl. Vladivoj Vejvoda s mlynářovou dceruškou opět osaměl ve tmě, která se zdála tmavší nežli dříve.

„Statečná je věru, paní matka!" poznamenal.

Márinka pokrčila rameny. „Tak po nocích chodí a hlídá s našimi psy, Tygrem a Belou. Je mi líto maminky. Naše bohatství hlídá."

„Před Bídou!" dodal inženýr.

Bylo slyšet praskání a skřípot prken — nad mlýnskými koly, poskakujíc po černých trámech s prkna na prkno, zjevila se mlynářka. Jako příšera nějaká, ozářená do půl těla kolísající lucernou, míhala se v krátké spodničce a bosa s velikými červenými kotníky. Teď stanula, svítilnu kamsi pod trámoví spouští.

„Prohlíží slupu," poznamenala Márinka.

Až pod mlčící obrovská kola k černé vodě pronikla těkavá záře, po oslizlých hřídelích šlehla a zase ve tmě uhasla. Mlynářka zašla do mlýnice, bylo vidět, jak tam zaprášená okénka se osvětlila. A z mlýnice opět na dvůr.

Najednou ozval se výkřik: „Stůj! stůj! miláčku! neutečeš mi! mám tě, miláčku!"

Tygr s Belou zaštěkali. Nějaký mladý hoch v zabíleném kabátku, bez čepice, stál před mlynářkou velice skroušeně.

„Kdes byl? Kde? Přiznej se, miláčku!“ ječela panímáma. „Na půdě na sušených švestkách, viď? Kradl jsi? Oh, já tě znám! Mlsný jsi, miláčku, ale počkej, však tě odnaučím!“

Ozval se políček. Hoch stál jako strnulý, ani hlavy nezvedl, ani na omluvu neotevřel úst.

„To je náš mládek!“ Márinka šeptala Vejvodovi, „a nebyl na švestkách, jistě nebyl. Ale u Tonči byl, u naší děvečky —“ Trochu trpce to znělo, jako když zavzlykne.

„Rytíř! Neprozradí se!“ tlumeně se smál Vejvoda, „raději na sobě nechá podezření z krádeže, nežli by milenku kompromitoval. Ach, venkov! galantní venkov!“

Konečně vinník někam se ztratil a rozhořčená mlynářka se svítilnou v ruce, ještě zlořečíc, opět vešla do zahrádky.

„Vidíte, miláčku, pane inženýre!“ posteskla si, „takové jsou teď časy — čeleď, to jsou placení nepřátelé. Kdybych nedohlédla, celý pytel sušených švestek by mi vykradli.“

„Mládež má vždy ráda něco sladkého!“ usmál se inženýr. „Sladké ovoce — třeba s růžových tvářiček —“ Vladivoji Vejvodo, dovedeš býti vtipným! pomyslil sobě při tom. Černý stín kmitl se mlynářce po čele i v očích, jak prudce zvedla lucernu a posvítila si na oba mladé lidi. Svíčka plápolala, rozlévala se. Paní matka, patrně tím, co viděla, docela se uspokojila. Márinka seděla na lavičce, v zamyšlení hryzla bílými zoubky jasmínový květ, pan inženýr stál docela klidně, ruce v kapsách. Díval se na planoucí svíčku a myslil si: „Vodní síla! Proč ne elektrické osvětlení? Jak uboze taková svíčka plápolá ve dvacátém století!“ (Pokračování.)

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Výletníci i turisté stáli na náspu jak vryti. Mea složila ruce na prsou křížem, zrak její se zamlžil, pan Vitold kroutil si kníry, pohlížel k horám a zase na ženu a Variota, paní Aranka zatajila dech, Krista tiskla se k tenoru, jenž s široce rozevřenýma očima vystupoval na špičky a otáčel hlavu, jakoby v hlaholu orkestru zapomněl vpadnouti se svou arií.

Francouzka prvá vystřízlivěla z opojení a vydechnuvši: „Bardzo ladne!“ ohlédla se koketně na mladíka v bílém kabátě, sedícího na lávce nad jezerem.

Pan Vitold recitoval z Mickiewicze:

„Ten mistr malby tvořil na blankytu,
jež zrcadlil pak v průsvitných vln krovu,
kolossů vzory řezal do hor štítů . . .“

„Jak je člověk malý!“ řekla paní Aranka.

Oči páně Vitoldovy zaplápolaly.

„Chceš říci, Ranččo, jak tu člověk vyrůstá, stává se velkým! Ano, zde je místo, kde myšlenky vylétají z hrudi jak orlové do volnosti. Dovolte, panstvo, abych přečetl vám svůj první dojem z mořského oka.“ — Vytáhl z náprsní kapsy připravený papír a nasadil skřipec na oči. — „Psal jsem to jako student a ač je to nedokonalé, přece myslím, že dosti vystihl jsem náladu kraje a odraz její ve vnímavé mysli.“

„Čti!“ vybízel Variot.

Pan Vitold obrátil se k sestře. Přikývla hlavou. Opětoval její pohyb a odkašlav si jal se čísti zvučným, slavně se nad jezerem nesoucím hlasem:

„Mořské oko! Nad tebou vane čirý dech největší umělkyně, divotvorné přírody, dech nepotřísněný prachem všedních zápolů, kalem úkladů; zde je plnokrevný tep a onen velký život, o němž duše snívá ve svátečních chvílích své touhy. Zde slunce hřeje přímo do srdce, zde na jevě je cit v samém vývařisku, a hluboko pod úpatím našeho povzletu stíny závisti vlekou svou nedokrevnost. Pozdravuji vás, hory, kolébky inspirací a nadšení, svědky roznětů a slavobrány činů, vyklenuté v smělých rozpětích! Duch lidský nemoha dopnouti se samých nebes, na vašich vrcholech pil světlo, volnost a věčné mládí. I vám budiž čest, zrcadla našich mužných velikánů, naše mořská oka! Skvějte se na věky, spojujte ve svém odlesku obrazy nebe i země, promítejte všecky krásy, které vidíte v ohnisku duší, jež pravé,

vysoké umění nad ostatní lidi povzneslo, osvobodilo!"

Pan Vitold ztichl, setrvávaje v lepém postoji.

„Bravo!" tiskl mu ruku Variot, paní Aranka přivinula se, Krista chytila se předloktí otčímova a poslouchala s otevřenými ústy. I mademoiselle přikyvovala pochvalně, ač ničemu nerozuměla.

Mea stála několik kroků dále, oči její pohlcovaly bratra, bylo viděti, že se chvěje.

Jen na ni obrátil se vznícený pohled Vitoldův. Přikývla energicky hlavou a to znamenalo totéž, co i on cítil. Že je vše možné, že i oproštění a výšin jeho je na dosah, očekáváním nejbližších dnů. Jen, že její víra byla hlubší, její naděje silnější.

„Mamá!" ozvala se Kristina.

„Co, miláčku?"

„Kde jsou zde ty děti?"

„Jaké děti?"

„Co pro ně čápi lítají."

„To je uprostřed, až docela uprostřed jezera, córeczka," poučoval ji Variot. — „Tam je nebíčku blíže."

„Já chci doprostřed jezera, mamá, chci to vidět!"

„Vezmeme loďku a pojedeme," svolovala máti.

„A uvidíme nebe?"

„Bude jen na skok daleko," prohodil Variot, „kdo chce, může se tam hned dostat."

„A pustí ho tam svatý pes?"

„V nebi nejsou psi, miláčku."

Ku břehu přirazil právě člun, a výletníci vstupovali. Po chvíli odrazila loď od břehu.

Zvolna sunul se malebný rám jezera kol očí plynoucích. Mea zadívala se do výše, do čirého vzduchu, do něhož povíval z klínu vod chládek, usedající na kůži příjemným mrazíkem. Prohlubeň plula pod zrakem, vzrývaná vesly do šumivých, perlivých rýh, vrstev na povrchu jasně zelených, ale temnících se v hloubi do modra, černa a nehybna. Za člunem sbíhaly se rozředěné vlny a líbaly se s loskotem, rýha po člunu táhla se a prodlužovala, poltíc jezero na dvě půle. Člun pohoupával se nahoru dolů.

Paní Aranka napomínala s guvernantkou Kristu, jež stále strkala psa do vody. Derko se vzpíral a škrabal pazoury.

Uprostřed jezera chtěla Krista na samý kraj lodi a vychylovala se přes obrubu.

„Ale, pane Variote, vždyť tu nic není."

„Inu, to je proto, dítě," vysvětloval Variot, „že nemáš čapí oči."

„Ale já chci vidět miminka a nebe."

Dva, tři cizí výletníci se hlučně zasmáli.

„Vy ošklivý," hrozila Kristina Variotovi, „počkejte jen!" — Dala se do zlostného pláče, ale než dojeli ku břehu, smála se již a tahala psa.

Hukot řítících se potoků v pravo i v levo naplňoval ticho. Člun se vyprazdňoval, všichni nastupovali na pěšinu točící se v levo do výše, po ohromné, jako střelbou poškozené hradbě.

„Dojdeš, Aranko?" staral se pan Vitold.

„Ten kousek?" opáčila paní Aranka se smíchem. „Což myslíš, že jsem tak stará a pohodlná jako ty?"

A byla vskutku na vlas téhož věku jako její manžel.

Jala se překotem vystupovati, pan Vitold následoval pevným, pružným krokem. Krista se psem je předběhla.

„Za deset minut jsme takovým tempem nahoře," mínil Variot k Mei, narovnávaje si švižným pohybem kožíšek.

„Myslí pán?" odvětila pouze Mea a zvolnila krok. Předešli ji, ale již po desíti minutách namáhavého, klikatého vystupování rovnoměrným krokem svým dostihla Francouzky vysílené a odpočívající na omšelém balvanu. Stírala si opatrně pot s nalíčené tváře. Prudká vůně heliotropu proudila z jejího kapesníku.

O něco výše dostihla Mea těžce supícího tenora, jenž s Kristou odpočíval na lavičce, jichž tu bylo vždy po jedné na každé záklice. V půli kopce dostihla bratra, jenž ženu svou bezmála nesl. Byla bledá, ležela těžce na rameni mužově, pot se lil s obou. I Mea si chvílemi odpočinula, konec konců však přece první ze všech dostoupila vrcholu stráně. Celý výstup trval jí půl hodiny, ostatním tři čtvrti.

Stanula nad vývařiskem potoka z černého stavu. Výletníci usadili se tu po lavicích a balvanech, někteří obcházeli již mlčelivou, ponurou tůň, nad níž hnaly se do výše ohromné, srázné a holé stěny v podobě studniční skruže. Blesky a ručeje jarní rozryly boky hor, leč skály smály se pohrdavě, úšklebby rytými, strašlivými.

Pusto a osaměle bylo tu, ani hlasu ptačího nebylo slyšeti, ani bujný, travnatý pažit netěšil oko. Jen mlčelivý konipas těkal po břehu v kamenné tříšti.

Mea dala se do řeči s bačou, jenž dostihl jí, vraceje se na uherskou stranu,

pídiv se marně po zaběhlé ovci. Bača byl malý, nevzhledný stařík, sivý jako sněžiště srpnové nad stavem, kolenatý, zvětralý, ale tuhý jako houžev. Mea ho znala od té doby, co chorému otci přinášíval šviští sádlo na mazání. Nyní ještě leckdy přivlekl z hohenlohovského kozicu (kamzíka) do domácnosti Burzinských. A bača Mřihlad byl známým „kozařem".

„A proč to nekúpí ten váš grof," říkával nejednou otci Burzinskému, mysle na Zamojského — „věru, že bych buďa ním to Němcům nenechal. Bar, že má přece víc než červený krejcar přeměnit."

Burzinští odpočinuli si u černého stavu. Kochali se srovnáváním pustého, tísnivého obrazu zde nahoře a půvabného, v dolině zasazeného smaragdu mořského oka. Nálada se zase rozjasnila, a pan Vitold vyzval Kristinu, by zadeklamovala něco z Mickiewiczových Dziadů. Děvče mělo nad svůj věk vyvinutý talent deklamační, a sám Variot radil, aby pomýšleno bylo, dáti Kristu k divadlu.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Ivan Franko: Haličské obrázky. Z rusínského originálu přeložil se svolením autorovým Jar. V. Burian. Úvod napsal Adolf Černý. „Světové knihovny" sv. 625—627. 1907, nákladem J. Otty. Za 60 hal.

Ivan Franko je jeden z těch všestranných a silných talentů, jací vyrůstají pouze v prostředí mladé kultury národa, který musí zoufale zápasiti a brániti se, napadán se všech stran. Ivan Franko je národní buditel a politický vůdce svého lidu, je jeho přední básník, evropsky vzdělaný (svými překlady opatřil mladé literatuře maloruské přibližně tak asi všecko, čeho potřebovala z velikých literatur světových), je jeho první učenec v přísném slova smyslu, literární historik, iniciativní národohospodář, publicista, a je zároveň nejlepším i nejoblíbenějším povídkářem lidovým. A tato poslední vlastnost snad nejúžeji souvisí s buditelským posláním Ivana Franka v jeho národě — neboť maloruské obrození a národní uvědomění má tak mnoho společného s naším vlastním národním vzkříšením: obojí zázrak způsobila v první řadě národní literatura. Ne nadarmo byl Ivan Franko loni, když slavil 50. narozeniny (viz o nich Zvon VII. 271), nazván „maloruským Havlíčkem".

Výběr z jeho povídek, obsažený v tomto svazečku „Haličských povídek", je právě z těch, jimiž uvedl Franko svoji zapomínanou literaturu na evropské forum — přes všecko příkoří a přehlušování se strany „sesterských" literatur polské a ruské. Frankovy haličské motivy jsou plny ušlechtilé tendence národní a sociální, demokratické a pokrokové, ale silný umělecký smysl básníkův nikde nedává tendenci vítěziti na úkor umělecké pravdy a reálnosti. Je v nich hluboký soucit s ubohými („Den ze života lvovských uličníků"), šťastný humor, plný trefné charakteristiky („Historie mé řezačky"), a především mnoho porozumění, znalosti i lásky k tomu prostředí, z něhož čerpá látku ke svým obrázkům.

V. Kol.

DIVADLO.

CINOHRA. — Oresteia. Řecká trilogie Aischylova. Přeložil Josef Král. Pro jeviště dneška upravil Jaroslav Kvapil. Scénickou hudbu složil František Picka. Režisér Jar. Kvapil I. Agamemnon. II. Oběť na hrobě. III. Usmířené lítice.

První slovo, které se v Oresteii ozve, jest citoslovce nářku. To Hlídač na střeše Agamemnonova paláce v Argu zastesknе si nad svým životem, jaký vede již rok, co dává pozor na světelný signál, jímž podle zřízení Klytaimestrou vymýšleného má býti dáno návěští o pádu Troje a návratu Agamemnonově, krále argosského, jejž nenáviděti a se světa zprovoditi, má Klytaimestra příčin hojně.

„Ach!" a „Ó!" To jest také základním motivem celé trilogie a všech tří jejích tragoedií, a zřídka která řeč nepočíná v Oresteii s „Ach!" či „Ó!" Kde kdo v Oresteii má důvod k úpění. Hlídač na střeše od dlouhého hlídání, Klytaimestra jako licoměrná vdova po živém, meškajícím u vojště, jako matka vražděná synem, jako stín štvoucí lítice na vraha, syna Oresta, že se jí ostatní stínové v Hadu jako nepomstěné posmívají; kvílí Kassandra věštíc Agamemnonovo i své zavraždění; zoufalé ach! ve smrtelném chrapotu za branou královského paláce vyráží ze sebe Agamemnon, Klytaimestrou vražděný; stejně srdcervoucí ach! ozývá se z paláce, když vražděn jest zbabělý padouch, svůdce a druhý manžel Klytaimestřin Aigisthos Orestem; přelítostně lká Orestes na mohyle Agamemnonově, neméně drásavě sténá nad ním Elektra; i chůva Orestova rozplývá se rozbolněnými slovy z domnělé smrti Orestovy; hořekují kmeti argajští v tragedii, otrokyně s úlitbami na mohyle Aigisthově; bolestí skučí i Lítice nad neštěstím a křivdou, jež popadá je z úniku kořisti jim náležité, Oresta chránícího bohy; jenom bůh Foibos Apollon neúpí, také nikoli Pallas Athena, toť Olympští.

Hrůzná symfonie žele ve třech větách. Z nich třetí skončí ovšem úsměvným utěšením pro Oresta

i pro lítice Erinye, kteréž zbaveny jsou svého úkolu lític i stávají se dobrodušnými Eumenidami na základě nálezu athenského areopagu, jenž rozsoudil počtem šesti hlasů pro vinu a rovněž šesti pro nevinu Orestovu. Tak matčin vrah propuštěn výrokem Pallady Atheny z obžaloby, ježto proti jeho vině stojí vyvažující vina matčina, vrahyně otce Orestova, Agamemnona. A zlo přestalo rodit zlo, serie tragedií tantalovských se končí koncem duševních muk Orestových, usmířením Lític . . .

Hrůza a soustrast ze zločinu jest obsahem Oresteie. Zločinu, který jest mravným zákonem a příkazem bohů a spáchá přímým jejich návodem a pod jich ochranou, a to nejen v případě Orestově, jenž má na své straně morálního původce Apolona a rozsudí Athenu, ale i v případě Klytaimestry, která vzývá zase Dia, jako patrona vraždy na Agamemnonovi, jenž bez Diovy vůle zavražděn nebude.

Zločinu nejhroznějšího; vraždy dětí rodiči, ty předcházely Aischylově trilogii, vraždy manžela chotí, vraždy matky synem. Královské drama krve — ta objeví se dokonce na jevišti v podobě několika notných krůpějí, vystřižených z červené látky na sněhobilém rouše Klytaimestřině umně nalípnutých.

Hrůza z politováníhodného osudu a soustrasti s těmi, kdož jím stiženi, provázená přesvědčením, že byl zasloužen: tyto podmínky tragického dojmu zdaž se dostavily u pražského publika Aischylova, jež jest o 2365 let starší než publikum helenské premiéry „Oresteie"? Všelidství, kteréž nás spojuje s diváctvem pradávným, bylo prodlením času napjato — říkajíc tak na tenko, že zkoušku sotva vydrželo. Dnes nikdo nenahlédne, že jest příkazem cti, povahy, povinnosti, dětské lásky k otci, zabiti matku, která zabila otce. Za časů homerských za to Orestes došel uznání všech slušných lidí; Aischylos pojav čin jeho nejen jako bezespornou povinnost vůči zavražděnému otci, nýbrž i zločin (ovšem menší než Klytaimestřin), hodný stíhání tak hrozných božstev, jako Lítice bijící své oběti pochodněmi a kyjem, jehož dotek působil šílenství, obdržel při tragickém konkursu v Athenách r. 458 první cenu. Tragická morálka dnešní doby, to jest ona morálka, která vyvozuje zločin na jevišti z povahových a situačních nutností, Orestovi, že nemohl nic jiného než matku zavražditi, přizná jenom na základě — filologických tradic. Z tragedie samé vidíme jen tolik, že Orestes k činu tomu byl hnán nejen strůjí Appolonovou, ale i přesvědčením celého prostředí. Lze si však z těžka představiti, že by byla přijata dnes s pochvalou tragedie látky moderní, kteráž by zakládala se na témž konfliktu. Hrdelní zločiny spáchané na rodičích nejsou bohužel ani v XX. století vzácností, ale syna, který vraždí matku po 8 letech, aby pomstil otce od ní zavražděného, nelze si dnes skoro mysliti. Spíš ještě stává se, a to nezřídka, že děti vraždí otce, aby vysvobodily matku od nesnesitelného trýznění, nehledě k vraždám zištným atd. Zájem všeho filologického i nefilologického obecenstva pátečního provozování „Oresteie" soustřeďoval se jistě nejhlavněji na provedení. A to zájem i těch vrstev inteligence, kteréž — nejen proto, že se tak sluší a patří — přes všechny kulturní naplaveniny úrovně dvacetitří set let hledí na Aischyla stále ještě vzhůru do nadvysoka, nýbrž také proto, že Aischylos, veterán od Salaminy, psal své vlastenecké trilogie krví svého srdce, a jen tací tragikové mají nárok na nesmrtelnost a jen ti se jí domohou, jak právě Aischylos svědčí.

Přes to vše nejvíce napínalo, jak bude u nás „Oresteia" vypravena, jak zahrána. Sumou možno říci, že vskutku větší piety, nadšení, nejsnažnějšího prohloubení a také posvěcení snad ještě nebylo na Národním divadle, jako při tomto díle. Jak se antika křísí z antikvit, ukázala výprava; k ní bylo nutno vyhotoviti celé archeologické museum architektur, plastik, krojů a zbroje. Z představitelů mne nejhlouběji dojala Kassandra, nejtragičtější postava celé trilogie, poněvadž je tragika její soustředěna nejhutněji. Její nářek k Apollinovi, zhoubci jejímu, už v samém oslovení božstva měl tolik mystického smutku a zároveň královské důstojnosti, že jímavěji, teskněji nezněl snad ani z akustických úst tragické masky diskantem herce Kasandru představujícího.

Její scéna s Klytaimestrou, kdy schoulena ve válečném voze Agamemnonově vzdoruje mlčením výzvě posupné královny, a její dialog s chórem, její věštecké záchvaty, to vše jest nezapomenutelnou podívanou. Klytaimestrou, to jest královnou ve své zločinnosti i vzpouru ovládající, cele proniknuta byla pí. Danzerová, nejvěrojatnější královna Nár. divadla; Elektra paní Dostálové byla vskutku antická; své verše, bezmeznou žíznivostí krve matčiny horké, deklamovala úchvatně; chůva paní Hübnerové vžila se s intuicí této umělkyni vlastní úplně do antiky a ú[illegible]čru své úlohy; Agamemnon p. Vávrův byl král každým coulem. Aigisthos p. Matějovského přednesen se širokým gestem a nekrytým hlasem hejska povýšence; Orest p. Želenského byl mladistvý rek sanguinik, výborný svým duševním utrpením v zápase s Líticemi. Všechno uznání náleží mluvčím kmetů argejských, pp. Radovi, Sie[illegible]nsberg[illegible]ovi, Hurtovi. Váňovi za krásnou dek[illegible]ci obtížných rytmů, jež zvlášť choragos p. Řadův znamenitě [illegible]platnil; to platí i mluvčím sboru otrokyň, dámá... Noskové, Rydlové a Červené, Líticím vůbec; a zejména nejhrůznější z nich, p. Hašlerovi, i bohům paní La[illegible]dové a p. Deylovi přes jistý nedostatek kothurnu, panu Fochtovi za jeho Posla a vůbec všem, kdož učinili na jevišti krok a otevřeli ústa. Vrchovatě pak režii za ucelenost, náladovost, grandiosní styl hry, nastudování hromadných scén, z nichž nejpozoruhodnější, příjezd Agamemnonův na válečném voze, taženém spřežením koní, jistě teprv po velkém namáhání uvyklých vřavě, a výjev Lític, ovšem ryze moderně koncipovaný. Výtečný Králův překlad oceněn u nás již před pěti lety, se scény zněl nádherně. *KMČ.*

Opera Vinohradského divadla. Po mnohých debatách, má-li býti druhé velké české divadlo jen činoherní nebo také operní, rozhodla praxe ve prospěch druhé možnosti. Vinohradská opera jest zde a musíme s ní počítati. Nám proto

nejde o to, že jest zde, nýbrž jaké jsou její kvality. Kritisovati mladý ústav v jeho detailech bylo by velmi nekritické, neboť teprve delší práce může ukázati, je-li nová opera schopna dosíci uhlazenosti i v jednotlivostech. Také nebudeme příliš nedočkavi na plné rozvití sil. Vždyť Národní Divadlo (na což se dnes už takřka zapomnělo) potřebovalo několik let, než se umělecky upevnilo, ač ředitel Šubert měl tehdy k ruce celou „gardu" Prozatímního divadla. Byla-li první léta Národního Divadla přímo smutna, nebudeme v novém divadle čekati přes noc divy. S tou reservou tedy přistupujeme ke kritice prvních výkonů mladé Vinohradské opery. Především musíme konstatovati neobyčejně příznivý dojem, jejž na nás učinila jako celek. I zpěváci i orkestr splynuli v nadšení pro náležité provedení svého úkolu s intencemi svého dirigenta, čímž při provedení vládne na scéně i v obecenstvu zvláštní čilost, která chvílemi okouzluje. Není tu „štětičkové" reprodukce, jak říkají malíři, nýbrž jen hrubým štětcem nahozeno jest celé dílo, ne však hrubě, nýbrž tak, že právě hlavní rysy přicházejí znamenitě k platnosti a tím zastírají nedostatky detailů. Jest to umění, jež v každé dramatické reprodukci hraje velkou úlohu, neboť celé drama jest možno jen převahou karakteristických rysů nad nutnými často koncessemi divadelní techniky. Svěží duch, jenž vládne ve Vinohradské opeře, slouží všem jejím součástkám ke cti. Taková jednotnost předpokládá ovšem pravého divadelního kapelníka. Pan L. V. Čelanský jest nejen znamenitý dirigent, takže svým uměním může se měřiti s prvními lidmi tohototo umění u nás, nýbrž i pravý divadelní kapelník, jemuž neujde nic ani na scéně, a to ani po stránce herecké, jinými kapelníky takřka nepovšimnuté. Hned první jeho výkon, „Polský žid" od K. Weise, byl tak všestranně zdařilý, že povznášel se nad úroveň „průměrného" představení, takže překonal nejen výkon zdejšího zemského divadla německého, nýbrž družil se i ke krásnému provedení Štuttgartské opery, jež „Polským židem" slavila v Berlíně velké úspěchy. Zásluha o to náleží ovšem především orkestru, jenž pod p. Čelanským tvoří těleso již dnes zdisciplinované a jednotné. Organisatorský talent Čelanského osvědčil se zde opět skvělým způsobem. Jeho orkestr jest sám v sobě dobrý a hraje vždy s chutí a láskou. Viděli jsme nejen první, nýbrž i páté provedení „Polského žida", orkestr pak v obou představeních přímo zářil vybroušeností a svěžestí hry. Přejeme p. Čelanskému, aby mu bylo konečně umožněno dáti našemu hudebnímu životu to, k čemu jest opravdu povolán a v čem mu bohužel bylo dosud bráněno.

Repertoirně vystoupil nový orkestr velmi slibně, nejprve J. B. Försterovou Slavnostní ouverturou a Smetanovou „Vltavou" při zahajovacím matinée. Mistrovský výkon Čelanského právě ve „Vltavě" jest u nás dobře znám a doceněn; také tentokráte byla pochvala, vzdaná tomuto výkonu, jednomyslná. Já však se pamatuji na provedení „Vltavy" pod p. Čelanským ještě mistrnější, klidnější, ucelenější. Za to provedení Förstrovy ouvertury bylo z výkonů nového orkestru, jež jsme dosud slyšeli, nejdokonalejší. Skladba sama vyniká mohutným pathosem, takže její slavnostní ráz přímo uchvacuje a povznáší diváka s mohutnou gradací až k závěrečným fanfárám. Tak hudba musila zachraňovati umění při otevření divadla — činoherního. V pondělí 25. listopadu bylo první představení operní: K. Weisův „Polský žid". Nevím, kdo vybíral operu pro zahajovací představení, rozhodně však vybíral chybně. Ne pro kvalitu díla, které přes svůj zjevný eklekticismus a honění se za sensacemi scény má svůj divadelní život, tak jako vůbec Weis je ryze divadelní umělec (jeho „Viola" by zasloužila zvláště vzkříšení z mrtvých), avšak jeho dílo má svou historii, každému dobře známou, na níž se nemělo zapomenouti, a to tím méně, poněvadž nejde jen o to, co p. Weis při Drážďanské premieře svého díla psal nebo nepsal, nýbrž o celý názor p. Weise na národní úkoly umělcovy. Pan Weis snad má pro své názory vlastní důvody, a proto výtka, že se jeho operou nemělo divadlo otvírati, netýká se jeho. Tendence výběru byla však patrna: p. Weis měl tu hráti úlohu mučedníka, jenž byl naším Národním divadlem odbyt a nyní teprve zase měl býti „uznán". Proto správa Vinohradského divadla vydávala „Polského žida" za původní českou operu, za jakou ji zajisté nepokládá ani p. Weis ani jeho librettisté. Teprve po mém projevu ve „Dnu" dán byl na ceduli — překladatel této „původní české opery" z němčiny do češtiny. Jen přímou cestou spějme vždycky k cíli! Zejména však nechť varuje se nové divadlo toho, aby hrálo úlohu „trucdivadla". Osud někdejší „trucareny" může tu býti výstražným znamením. Těšíme se však, že k takovým poznámkám více příčiny míti nebudeme, z čehož budeme míti tím větší radost, čím upřímněji cítíme s budoucností naší nové, mladé, svěží opery! *Zdeněk Nejedlý.*

≡ Družina známých ruských spisovatelů, L. Andrejev, E. Čirikov, Juškěvič a j., kteří v poslední době přetrhali všecky svazky s Maksimem Gorkým, hodlá založiti v Petrohradě svoje vlastní divadlo spisovatelské s vysokými a výlučně uměleckými cíly podle vzoru moskevského „Uměleckého divadla". Dobře promyšlenou zkouškou byl pro ně pokus p. Sanina, jenž začátkem letošní divadelní sezóny najal „Nové divadlo" paní L. B. Javorské. Získali vedle Sanina několik výborných uměleckých sil nového stilu, především slečnu Roksanovu, která nedávno v Hoffmansthalově „Elektře" měla strhující úspěch. Literárně-umělecký program nového podniku má býti manifestován tím, že k svému zahájení provede hned celý cyklus symbolických dramat Leonida Andrejeva, zahájený již loni jeho „Životem člověka". Cyklus celý spiat jest společnou filosofickou ideou. Druhým článkem jeho jest napsaný už „Car — Hlad". Potom následovati budou „Vojna i mír", „Revoluce", a jako epilog „Bůh, ďábel a člověk".

TÝDEN.

≡ Česká Akademie konala v neděli 1. prosince 1907 výroční slavnostní valné shromáždění. Ve svém obvyklém proslovu úvodním náměstek protektorův, kníže Jiří Lobkowicz, věnoval tentokrát pozornost bedlivější než jindy kronice událostí a činnosti Akademie za uplynulé období vyzdvihnuv důrazně nové dva krásné činy českého mecenášství: dar 40 tisíc korun inž. Osv. Żiwotského základnímu fondu nově zřízeného Národohospodářského Ústavu při České Akademii, a odkaz literární pozůstalosti Julia Zeyera, jenž dal vzniknouti neočekávaně bohatému fondu 83 tisíc K, který ponese jeho jméno. Na tyto dva světlé činy navázal nejvyšší maršálek vřelou úvahu o tom, jak svrchovaně významnou roli hraje tato soukromá obětavost právě v našem národě, jehož vědecký, literární a umělecký rozvoj bohužel není z veřejných fondů zemských a státních podporován tak jak potřebuje a zaslouží jeho duševní a hmotná potence. Nejvyšší zemský maršálek i tentokráte použil vzácné výroční příležitosti, aby přímo vyslovil a doznal, jak neblahé politické a národnostní spory způsobují, že naše kulturní zájmy nejsou tak chráněny, jak třeba. To jsou otázky, jichž se „Zvon" již několikráte co nejdůrazněji dotkl, je nám tedy tím vítanější, že z úst tak povolaných a s místa tak významného správnosti našeho hlasu dostalo se úplného potvrzení.

Po řeči zemského maršálka třídní sekretáři prof. Zikmund Winter, Rayman a Zubatý přednesli pamětní řeči o zemřelých v minulém roce členech České Akademie, a to o ruském chemiku D. J. Mendělejevu, o slavistovi A. A. Kočubinském, o právníku a politiku prof. dru B. Riegrovi, o slovanském filologu prof. dru J. Gebauerovi, hudeb. skladateli Jos. Foersterovi, svět. biskupu F. Kráslovi, paedagogu Václ. Roytovi, archaeologu Jindř. Richlém, mathematiku Ant. Suchardovi a hud. spisov. K. Knittlovi. Novými členy Č. A. zvoleni byli: přespolními: prof. krakovské university dru Maryan Sokołowski a prof. univ. jurjevské A. N. Jasinskij; řádnými. prof. dr. Jar. Goll, prof. dr. L. Heyrovský, F. Lehner; mimořádnými: prof. dr. Jiří Polivka, prof. dr. V. Vondrák z univ. vídeňské; prof. dr. K. Henner, prof. dr. Jos. Pekař, prof. dr. K. Kadlec; dopisujícími: prof. dr. Jar. Vlček, doc. dr. J. Janko, doc. dr. E. Smetanka, prof. J. Voborník, prof. dr. J. Herrmann šl. z Otavských, doc. dr. Zd. Nejedlý, mus. arch. V. Schulz, prof. dr. Al. Musil, arch. města Prahy dr. J. Teige, doc. dr. J. Šimák.

Výroční ceny přisouzeny byly: v odboru literárním: první cena nebyla udělena, nýbrž rozdělena na ceny tři; po 700 K obdrželi Jiří Karásek za dramatickou báseň „Sen o říši krásy" a Václav Hladík za knihu povídek „Barevné skizzy", 600 K K. M. Čapek za román „Kašpar Lén"; druhou cenu 800 K dostal Viktor Dyk za román „Prosinec", třetí cenu 500 K Frant. Herites za „Botanickou pohádku". Z fondu Josefy Čermákovy poctěn Klostermannův román Mlhy na Blatech 400 K. Z fondu dvor. rady Matěje ryt. Havelky přiřknuta cena 1600 K hře „Lucerna" od Aloisa Jiráska. V odboru hudebním: I. cena udělena Jos. Sukovi za symfonii „Asrael", II. cena Jos. R. Rozkošnému za operu „Černé jezero", III. cena Otakaru Ostrčilovi za symfonii z A-dur. V odboru výtvarnickém: I. cena Janu Štursovi na sochu „Před koupelí v moři". II. cena Ant. Hudečkovi za soubor jeho prací. III. cena L. Kubovi za obraz „V dětském pokoji". Z fondu Leopolda Schmidta přisouzena cena Otakaru Španielovi za předložené plakety. Z fondu JUDra. Jana Kaňky na podporu umělců a spisovatelů české národnosti přiřknut byl roku letošního požitek Vojtěchu Preissigovi na další pokračování v publikacích grafických, jako jest předložené dílo „Barevný lept a rytina". Z fondu Klementy Kalašové pro mladé hudební skladatele propůjčen roční požitek Rudolfu Piskáčkovi na základě předložené sonaty pro housle a klavír. Slavnostní schůze zakončena přednáškou prof. dra. K. Vrby „O umělých a strojených drahokamech". *V. Kol.*

*

* 29. listopadu zemřela v Žilíně na Uher. Slovensku u svého syna lékaře, doktora Ivana Hálka, matka jeho, vdova po Vítězslavu Hálkovi, „původkyně jeho písní", jak ji nazval ve věnování ke své básnické knize „V přírodě" pí. Dorota Hálková, jíž platily básníkovy vroucné „Večerní písně" a jehož seznámení s ní a vzplanutí lásky k ní vylíčeny v povídce „Pan učitel". Zvěčnělá paní byla bytost vzácně ušlechtilá; otcem jejím byl proslulý a zámožný pražský advokát Dr. Mikuláš Horáček, svého času z politických příčin nepotvrzený starosta pražský. Ovdověvši v 31. roce věku svého, zůstala již věrna památce zvěčnělého muže svého († 1874) a žila jen svému synu, s nímž po jeho doktorátě odjela do Uherského Slovenska, kdež se jako lékař usídlil. Dokud žila v Praze, s obětivou láskou věnovala se péči o chudinu a i v působišti synově byla dobroditelkou nuzného lidu slovenského. Bude vždy vděčně vzpomínáno zvěčnělé, vzácně skromné a ušlechtilé paní Doroty Hálkové, která tak příznivě a významně zasáhla v tvorbu našeho básníka. Bez ní vznos jeho tvůrčí síly nikdy by nebýval tak rychlý a skvělý, a proto tím dražší bude nám její paměť. Jméno její zůstane právem zachováno v dějinách české literatury.

*

Otevření Národního domu v Prostějově. Za nadšeného, skvělého účastenství téměř celé Moravy a četných korporací a spolků českých otevřel Prostějov ve dnech 30. listopadu a

1. prosince svoje nové Městské divadlo v Národním a spolkovém domě, k němuž byl základ položen známým šlechetným odkazem manželů Vojáčkových (viz „Zvon" V., 463). Byl to opravdový národní svátek největšího ryze českého města moravského, chvíle historická, která znamená pro kulturní rozvoj celé Hané svrchovaně mnoho. Prostějov je na celé Moravě prvním městem, které — nehledíc k základní summě odkazu — vystavělo svému lidu z vlastních prostředků důstojný, moderní a nejdokonalejšími technickými vymoženostmi vybavený stánek Thaliin. Na tento moment může býti hrdo, stejně jako na lepou budovu samu, jež je dílem pražského architekta, professora Jana Kotěry. Vnitřek hlavního sálu, k němuž přiléhá hluboké jeviště s provazištěm a propadlištěm nejmoderněji zařízeným, lahodí svojí bílou a jemně vyzlacenou štukou, svými klidně vedenými liniemi loží a balkonů, svými zdobenými lustry a postranními osvětlovacími kandelábry. Divadelní foyer svítí leštěným mramorem, a jeho trvalou zdobou zůstanou dva velké pendanty Preisslerovy, komponované na motiv „Sen jinochův" a „Sen mladé dívky". Nejpřednější čeští umělci, Sucharda, Anýž, Köhler, Kysela a j. postavili se tu po bok Kotěrův, aby vypravili divadlo co nejdůstojněji. Ač slavnosti zahajovací byly rozděleny ve dva celé dny, vyplněny byly vesměs programem velmi důstojným a účelně promyšleným: v sobotu večer stručný proslov místopředsedy Družstva Národního Divadla brněnského, prof. Ursiniho, jenž vzletně nastínil důležitost i význam Thaliina stánku pro celou Moravu, a švižně sehraná aktovka Vrchlického „K životu", v neděli odpoledne hudební festival za spolučinnosti prostějovských spolků „Vlastimily" a „Orlice", jakož i „Brněnské besedy", olomouckého „Žerotína" a kroměřížského „Moravana", večer pak Šimáčkovo drama „Jiný vzduch". V obou dramatických večerech jako host vystoupil Karel Želenský od Národního Divadla v Praze. Byli jsme svědky vzácných výkonů výše uvedených těles hudebních i prostějovské divadelní jednoty „Tyl": nejlepší doklad, že Prostějov postavil svůj divadelní sál z potřeb čistě nutkavých a že ho neodevzdá výkonům prostředním a nevyspělým. *S.*

*

V Krakově zemřel 29. listopadu Stanisław Wyśpiański, jehož jméno v moderním umění polském mělo nejsilnější a nejoriginálnější zvuk. Rozený Krakovan a vyrostlý v tradicích rodiště, dobyl si Wyśpiański slávy stejně pronikavé v malířství, jako v poesii; avšak nejvýše dospěl v dramatě, jemuž se v posledním desetiletí oddal skoro výhradně a s vášnivým nadšením. Zemřel náhle, teprve 39letý, a proto tak otřesnou ranou působil jeho odchod. V malířství a poesii epické vystoupil Wyśpiański původně v táboře krajních modernistů „mladé Polsky", když se jí v čelo postavil St. Przybyszewski. Po léta hledal usilovně vlastní cestu, až ji přes nádherné antické vzory nalezl v dramatě, zakotviv tu silně v domácí půdě historické tradice, z níž vyrostl ve zjev zcela prvořádný. Jeho „Warszawianka" a „Lelewel" čerpány již z bohatýrské doby povstání r. 1831. Jako epik velkého slohu zbásnil ve svých rhapsodiích „Bolesław Śmiały" a „Kazimierz Wielki" významné postavy polské historie. V dramatě látky klassické, jež dříve pěstoval, oplodnily jenom a obrodily čisté zaujetí pro látky národní. Slavným jej učinilo drama „Wesele" (Veselka), jemuž za podklad sloužil nahodilý fakt, svatba jeho přítele Lucjana Rydela (známého u nás dramatem „Na vždy") s vesničankou. Většina jeho dramat psána je veršem a krásným jazykem, bohatě zvučícím. Často obdivován byl všestranný talent Wyśpiańského. Byl i řezbářem, i režisérem, a jako malíř ovšem i dekoračním výpravčím svých dramat. Teprv nedávno Krakovské divadlo vypravilo jeho překlad klassického „Cida" Corneillova. Pohřeb Wyśpiańského konal se v pondělí dopoledne, a vypraven městem Krakovem co nejokázaleji. Básníku věnován čestný hrob v klášteře „na Skalce" poblíž Krakova. Čtyři dítky Wyśpiańského vzalo město za své, a postará se o jejich úplné vychování a zaopatření.

*

Vlci v Čechách r. 1679. Při revisitaci katastrální, konané 9. srpna 1679 v Žandově u Uhlířských Janovic, napsali komisaři Vilím Oldřich Střela z Rokyc a Jan Jakub z Gastheimu o té vsi, která tenkráte patřila residenci jesuitské v Golčově Jeníkově, do protokolu mezi jiným i toto: „Ovčího, kozího a svińského dobytka v těch hlubokých lesích pro množství vlkův chovati nemohou." *Nk.*

*

První fajfky. Tabákové listy najdeš zapsané v našich apatykách v druhé polovici XVI. století dosti často. Ale jest těch listů tak málo v zásobách, že naprosto vyloučeno jest jejich kouření; byly jen jako lék. První „trubičky" na tabák jsou psány v inventářích pražských poprvé r. 1622. A první tabakpfeyfen, dvacet dva kusy, nalezli jsme zapsané v skladě materialisty Antonína Trendtina na Starém městě r. 1656. Arci mohl materialista prodávat fajfky před tím rokem už dávno R. 1656 umřel, a tu teprv ony fajfky zapsány.

Arch. praž. č. 1176.

V PRAZE, dne 6. prosince 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Děvče napřed nechtělo, když je však nutili, vyskočilo vzdorně na balvan v samém již jezeru — na štěstí velmi mělkého místa — a podebravši koketně sukénky a mrsknuvši tenkýma nožkama v černých punčoškách spustilo místo deklamace zpěv:

On dit que pour être hereux
l'amour est indespensable,
qu'il rend le coeur génereux
et l'existence agréable;
allors on se laisse aimer
le coeur trompé par ce mensonge,
mais le bonheur est un vain songe,
car il faut bien l'avouer:
Les amours sont fragiles,
les serments sont faciles,
comme les joujoux des petits enfants,
il ne faut pas voir, ce qu'il y a dedans.
On les croit trés solides,
mais hélas! ils sont vides,
au moindre choc qui vient les blesser —
crac! ça y est, les amours sont cassées.*)

Úžasem ztuhlí poslouchali všichni sloku šansonu, kteréž ji naučil patrně Variot. Prozradil se hlučným smíchem, když mademoiselle počala se ohrazovati.

Když pak ve valčíkovém tempu refrainu počala Krista kroutiti kyčlemi, rozehnala se po ní máti slunečníkem. Krista seskočila, až voda vyšplýchla.

„Bravo, córeczka, z té bude herečka!“ zvolal jakýsi neznámý pán, vyhublý a oholený.

„Lelevič!“ vítal ho Variot, „kde jsi se tu vzal?“

Představil varšavského komika Burzinským. Bylo po vážné náladě. Zavolali na Meu, která s Derkem byla daleko na protějším břehu stavu u samého sněžiště. Doprovázela Mřihlada, jenž zval ji k návštěvě své polany.

Dva židovští turisté z Pešti i s převodníkem sestoupili s uherské strany a unaveni usedli blíže Burzinských. Spišský převodník vykládal jim po německu, ale patrně se již v těchto končinách nevyznal. Pan Vitold přispěl mu tvrdou svou němčinou, vyjmenoval turistům okolní vrchy a pak dal se do líčení své poslední honby na kamzíky v těchto končinách. Jeden z turistů promluvil maďarsky, toho chytila se paní Aranka a již byla v proudu své mateřštiny. Mea se zlobila. Hlas bratrův zněl jí příliš ochotně, ba jako poníženě. A před kým? Před židy. Hrdopyšně měřila si Němce, kteří na ni oči vyvalovali, a usmála se na Leleviče, který nejlíbeznější polštinou chválil její krásné vlasy.

Pak vystoupil ke stavu německý pastor s mladou ženou vlasů žlutých a suchých jako sláma, vodnatých očí a velkých nohou. Pastor nepouštěl z ruky červeně vázanou knihu a z podpaždí deštník. Četl a četl. Časem jen rozhlédl se udiveně, řekl něco ženě, která odpovídala ospalým: „Ja.“

---

*) Praví se, že k štěstí je láska nutna, zušlechťuje srdce, zpříjemňuje život. Nuže, člověk se zamiluje oklamán touto lží, ale shledá, že štěstí je snem, neboť dlužno přiznati, že láska je křehká, přísahy snadné, jako hračky dětské. Nesmí se pohlédnouti na jejich vnitřek. Člověk je má za pevné, ale bohužel, že jsou prázdné. Při nejmenším nárazu, tu to máš! Láska je rozbita.

„Bespricht es laut, bedenkt es stumm
und ist davon mehr dumm wie dumm,“

recitoval hrobovým hlasem Lelevič.

Židé pochopili a kuckali se smíchy, a dvojctihodný pán uklízel se dále od posměváčků.

Burzinští potom sestoupili, přepravili se po jezeru ke schronisku zpět. Sklepník a mladá sloužící panna přinášeli hostům pokrmy a nápoje.

Lelevič poroučel si samá exotická jídla a pásl se na rozpacích děvy sloužící a jejím zpěvavém: „Niema, prośe pana.“

Mea posadila se blíže bratra a pohlížela naň planoucím zrakem. Jeho zápal se již uklidnil a stálé otázky jejího pohledu: učiníš, co jsi pravil? osvobodíš se? byly tak nepříjemné! Těch nedočkavých žen! Pil, aby splákl vtírané otázky a obavu, že nastává mu boj, revoluce ve vlastní domácnosti.

Přiťukával si s Lelevičem, jenž mluvil stále o svém humoristickém večeru v Zakopaném, volal na panienku służąci a doručoval kde komu známému programy, jichž měl plné kapsy.

Lelevič řekl paní Arance i Mei několik líbezností, zažertoval i s Francouzkou, pošeptával pánům dvojsmyslné anekdoty a divil se s dámami, proč pánové propukají v nevázaný řehot.

Bylo teplo a oba umělci odložili klobouky.

„Jest tu též Želazowski se synem,“ hlásil Lelevič.

„Jak je mladému?“ tázal se Variot.

„Nedobře. Přivezli ho z Rivièry. Tuberkulosa, voilà tout.“

Manželé Burzinští pojídali kávu s pečivem, máslem a medem. Za Francouzkou přišel mladý bělokabátník od jezera. Dívali se na sebe přes stoly. Kristina šukala kolem, pochytila Variotův klobouk a zmizela.

Mea odepřela něco pojísti. V lese požila něco jahod a napila se z pramene.

„Je dnes pátek,“ vysvětloval pan Variot hostům.

„Ale není to přece maso,“ divil se Lelevič.

„Má sestra zachovává přísný půst a nejí od východu do západu slunce naprosto ničeho.“

Když začali o ní mluviti, odešla Mea od stolu. Vystoupila zase na násep a stanula pod ošlehaným, pouze po větru zavětveným smrkem. Pohlížela na jezero a zase na mraveniště furek, budek, lidí i zvířat, na celou tu pestrou společnost kol hostince.

Oči její utkvěly na osamělém muži s plavým plnovousem, v stejnokroji železničním. Utkvěly a uvázly. Seděl u nejkrajnějšího stolu, téměř mimo ostatní hosty. I on cítil Mein pohled, vzhlédl, zatočil očima vůkol, až ji našel, stojící pod zeleným stromem. Pak zase ona poplašeně zakroužila pohledem, ale zase vrátila se k němu. On pohlížel na ni upřeně. Napřed bylo jí nepříjemně. Nemohla dohadnouti se, kde toho člověka již viděla. Ale tanulo jí neodvratně na mysli, že ho zná. Takové chvějivé, vzpomínavé tušení. Ale když již se blížila k jasnu, k jistotě, nová, tmavější vlna zaplavila vše.

Dívala se stále na neznámého, srdce bušilo jí prudce, ale nezabolelo. Nějak lehce a měkce tlouklo. Voda, stromy, skály, budky dole před schroniskem, koně chrupající seno — vše vrývalo se jí jasně a ostře do postřehu. Vše se rozsvětlilo, zveselilo. Vysoká žebrovaná báň oblohy, nehybné hory s fialovým oparem, teplo vůní prováté, i ta kytička skalnic, kterou si juhas kočí zastrkoval za klobouk i hrubé spílání napitého jakéhos horala. Mluvit umějí chlapi, ale přidat, to neumějí! všecky tyto drobnosti dotýkaly se jí jako motýlí křídla lehce a zase jako rydlo rýsovaly své znaky do paměti, jako na věky.

Pohlédla na bratra a píchlo ji u srdce. Zatrnula, že ukřivďuje Vitoldovi, zalovila po jeho pohledu a do tváře své vložila konejšivý úsměv. Leč Vitold se nedíval po ní a tak sestupovala k němu krokem zatíženým. Jako včela pyl a sladký med i Mea odnášela v bytosti něco neznámého, co s sebou nepřinesla. Když rozevřela ruce — tíže, když napřímila šíji — tíže. A přece necítila nijaké choroby, spíše přeplnění, napětí mládí a síly, zmnožené vnímání a znásobené vybíjení.

Nerozuměla tomu. Snad námahy na lačný život vzbudily tento úchvat. Četla o něčem podobném v Krakově, v životech svatých a mučednic. Měly i v mukách těla své okamžiky ekstase.

Přivinula se k bratrovi. Pohladil ji po vlasech.

„Buď stále u mne!“ řekla stísněným hlasem.

„Proč pak, Meo? Kam pak se to díváš?“

„Pohleď, Vitolde, tam — na muže v železničním stejnokroji!“

„Co jest s ním?“

„Rozprostírá nad jídlem ruce podivně, obřadně.“

Pan Vitold nasadil skla.

„Neznám ho. Ale počkej! Jest to on — či není to on?“

„Kdo pak, Vitolde?"

„Ale není to možno, aby to byl — Radim."

„Štyka?" vyjekla Mea a mráz běžel jí po zádech.

„Radim Štyka. Přece jsi ho znala?"

„Znala jsem — kněze Štyku."

Řekla to šeptmo, nedostávalo se jí náhle dechu.

„Byl knězem — ale četl jsem — nebo řekli mi, že vystoupil."

„Jak je to možno?" vydechla Mea, prudce se ovívajíc kapesníkem. Horkost vlila se jí náhle do hlavy.

Ale pan Vitold se na ni nedíval. Vstával, dívaje se utkvěle na Štyku.

„To je zajímavé setkání," bručel.

Mea pohlédla na bratrovu vínem zardělou tvář a táhla ho zpět.

„Nech ho, Vitolde!"

„Proč pak?" stál pan Vitold na svém.

„Bude se tě ostýchat."

„Rád bych věděl proč?"

„Odpadlý kněz," řekla Mea temně.

„Hm! — Jsi přísná, Meo. Radim byl vždy zajímavý charakter. Naivní, ideální, ale opravdový. Kdybych já býval takovým!"

Mea zabodla oči do bratra. Když se poněkud napil, byl vždy naříkavým, žaloval sám na sebe.

„Ale tys byl a jsi dosud opravdový, Vitolde!"

„Ovšem, Meo, ovšem!"

„Tys býval vždy první ze všech — viď, Vitolde?"

V hlasu jejím zněla řevnivost. Lámala kůrku chlebovou a házela ji Derkovi přímo do tlamy.

„Ovšem, Meo, ovšem! — Ale pohleď, nyní se Radim zadíval na mne — poznává mne — servus! Je to jistě on."

Kývl hlavou a zatřepal rukou.

„Nic platno, musím k němu — aby neřekl, že jsem pyšný."

Vykročil a šel k Štykovi, jenž rovněž vstal.

„Musí s někým mluvit, požalovat si, když se náhle napije," podotkla paní Aranka ke švakrové. „To je vesnický zvyk."

„Žijeme na vesnici," odvětila Mea suše a zahleděla se na stráň.

Pan Vitold a Radim Štyka vyšli proti sobě, podali si ruce a políbili se.

„Jsi to ty, Radime?"

„Ano, Vitolde."

„Jak sem přicházíš?"

„Defroqué, odpadlík, jak snad víš," řekl Radim a polo bolestný, polo ironický úsměv kmitl se jeho tváří.

„Vím, Radime!" — Pan Vitold roztáhl prsty obou rukou, jakoby něco velikého, nějakou nemilou tíži od sebe odstrkoval. „A čím se zabýváš nyní, Radime?"

„Zastávám zodpovědný úřad nádražního výhybkáře v Uhrách. Jednou nohou v hrobě, druhou v kriminále, jak se říká. Ale to jen pro forma. Vlastně píši v kanceláři, za přednostu, který chodí na hony."

„A jaký vítr zavál tě k nám?"

„Jdu na dovolenou do Zakopaného. Na zotavenou."

„Na zotavenou?"

„Jsem po nemoci. Takové hloupé, dětské. Ani se to na dospělého nesluší. Po spále."

„Tak tak!"

„Děkuji ti, Vitolde, žes mne poznal.

„Na prvý pohled, Radime! Na prvý pohled!" — A pan Vitold znovu podal příteli ruku. Zbystřeným smyslem poznal, že v hlasu Radimově chvěje se vděk lidí odstrkovaných a zároveň vycítil onen respekt, jejž mívají muži po celý život k vynikajícím spolužákům.

„Nesedneme si?" navrhl pan Vitold. Usedli.

„Obdivoval jsem se, Vitolde, vždy tvé síle a ctižádosti," řekl Radim.

Pan Vitold se vypial, ale v zápětí pocítil neodolatelný pud, býti zcela upřímným. Alespoň k někomu na světě. Tak jako ani sám k sobě nebyl. Vydechl z hluboka a naklonil se k Radimovi.

„A víš, Radime, co to bylo? Žádná síla — ale strach."

„Jakže?"

„Hloupý strach. Znal jsi mého kmotra piaristu?"

„Pátera Zenobia? Velmi dobře se pamatuji."

„Ten mi hned v primě, po půl létě, když jsem nebyl ve všem na eminenter, vykrákal nemilosrdně. A vytrhával mi kštici tak dlouho, až jsem vynikl. Musil jsem prostě. Napřed tedy strach a pak jakási setrvačnost, ty mne hnaly. A ctižádost, věru, co nejméně.

„Ale přece to v tobě bylo, Vitolde."

(Pokračování.)

EMIL HORSKÝ:

VEČER V PROSINCI.

Sešeřilo se dnes tiše,
mlhavého dne byl skon,
do pokoje mého s výše
tma se slila ze záclon.

Mlha hustá jako mléko
obnažených stromů stín,
by se stínům spalo měkko,
vzala na průsvitný klín.

Mrtvý pták, ztracený v křoví,
který tady k jihu táh',
v prvém sněhu sobě hoví
jako v bílých peřinách.

Komediantů vůz! Zmrzlý
Kašpárek, Faust s Marketou!
— Z mlhy dveře smutně vrzly
v Siberii prokletou!

Hlad jde tiše, staré botky
skřípły v sněhu prokletě!
Faust se tiskne zmrzlý, krotký
ke dřevěné Marketě . . .

CHVÍLE HYSTERIE.

Slzami mně zaplavila
suchou kůži v tváři mé!
Na čelo mne políbila,
sedíme a mlčíme.

Déšť se třese v kapkách kalných
v podvečerní mlhy dech,
rozplývá ve zvucích žalných,
bubnuje nám na oknech.

Bílý pudl, jenž se zvedl,
tiše přešel pokojem,
u oken si mlčky sedl,
mžourá mlhy závojem.

Rty jsem přilnul k jejím řasám,
po slzách mám slanou chuť,
zbylé kapky pláče střásám
na její vlnící hruď . . .

MELANCHOLIE PRACHU.

Navrstvil se bílý prach
po stolech a po knihách,
na zrcadlech — klidu host —
do šediva rost' a rost'.

Všade uleh', kde jen moh',
na lesk i na mdlobu ploch,
lesk i mdlobu zavíral,
nikdo prachu nestíral.

Přikryl všecko k všemu hluch,
ba i čpěl jím stuchlý vzduch,
jemný jako z květů pyl
do výšek se navrstvil.

Ale přece v prachu tom
po někom, ach, po někom,
před lety jenž přišel v něm,
jeho stopy chyť se lem.

Jeho stopy otisk zbyl,
nový prach se navrstvil
kolem staré stopy té
v starém prachu vyryté . . .

VŠADE ZELEŇ VYBLEDLÁ . . .

Všade zeleň vybledlá,
trsy trav již odumřelé,
vrána v lukách usedla,
nebe nad vším zachmuřelé,

vše se v mlhách potácí,
listí bronz i rudý nádech,
z trav se mi dech navrací,
travou šustí mi kdes v zádech.

Už jsem viděl odlétat
opozděných špačků šiky!
— Spustila svůj dlouhý šat
hluboko, až na kotníky,

za ruce mě chytila,
vrásky rozkvetly jí v líci,
snad to všecko cítila,
ale neuměla říci . . .

SMRT JEZEVČÍKA.

Listopad, vzduch jasný, čistý, ale mráz už střechy bělí,
vítr cuchá žluté listy, hází je v dvůr osamělý,
za městem ve ville naší ticho, na střeše jen časem
poklop smutně zaharaší, vrána vzkřikne smutným hlasem,
padá, padá truchle k zemi, zlehýnka se v trávník snáší
žluté listí z bílé břízy za městem ve ville naší,
chladné noci nastávají, rybník pokryt ledno třístí,
velký měsíc, hvězdy jiskří, z polí severák už sviští . . .
— Za té noci smutné, chladné v boudě skonal v slámě žluté,
v boudě modrým světlem noci polité a postříknuté!
Leží, zmrzl přes noc, plnou měsíce a modré něhy,
oči ještě otevřené, v křeči vyzdvižené běhy,
dlouhé uši překlopeny, čumák ve žluť stébel vrytý,
teď, kdy listí zprudka prší na hroudy a na pažity!

Ale bude na tom dvoře, kde teď chladné větry vějí,
slepice a perličky kde po písku se procházejí,
honicích psů kde zní štěkot, holubů vzlet plácá vzduchem,
vrabci kde se prohánějí, hrabajíce v listí suchém,
bude tady na tom dvoře v tlícím mozku všecko kříse,
ležet, spáti, nežli ve prach, z něhož vyšel, navrátí se,
bude ve snách všecko slyšet, co tu denně, živ jsa, slýchal,
vrkot holubů, psů rvačky — modrý vzduch, v němž kdysi dýchal
skulinami vlhké země bude v jeho rozklad vnikat:
májový déšť bude s hůry na jeho hrob dole stříkat . . .

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

K. V. HAVRÁNEK:

POZDNÍ RŮŽE.

(Pokračování.)

II.

Osobní pokladník Dlask vypomáhal i při dopravě. Jeho choť přicházívala za pěkného, teplého počasí k večeru na dráhu, navštívila paní Švejcarovou nebo paní Sadovskou a někdy vyčkávala zase muže, šli spolu domů, do města. Mladá a veselá paní hotovila si jako všeumělka sama, „co potřebovala“, ozdoby, oděv i klobouky; měla vkus.

Kdysi za červnového večera, kdy však posud skřivan prozpěvoval v polích za plotem nádraží, procházela se s paní Švejcarovou a s paní Sadovskou v nádraží. Osobní vlak stanul tu na minutu. Na okamžik to ve stanici zahlučelo, a po odjezdu vlaku paničky v tichu pokračovaly ve všedním rozhovoru.

Z přednostovy úřadovny vystoupil Křepelka, v ruce držel „papíry“. Blíže se k dámám, zdravil. Na sobě měl kancelářský kabát, uniformy neoblékal od té doby, kdy byl přidělen k nákladní pokladně, doma měl však ve skříni uniformu zánovní. Stanul, paničky ho oslovily. Po odbytých formalitách vychrstl „vědro služby“.

„Chystáme večerní brutto," pronášel chvatně. „Tři kryťaky, uhlák, tři otevřené. Prkna, látě, hole . . . Sběrák má padesát dva colli. Drobotina. Hašárek je u nákladky. Práce."

„Včera jsem koupila kuřata od vaší hospodyně, tuze pěkně krmená," přerušila jeho výklad paní Sadovská na důkaz, že ji „brutto" nezajímá.

„Slepičí havěti jsem přistříhal křídla," pravil Křepelka na to. „Přeletovaly. Inu, obtíž! Avšak Terezka chce míti také potěšení."

„Byla jsem u vás s paní Sadovskou," pronesla paní Dlasková. „Budete míti zase „letňáky" v sousedství, mluvily jsme o tom s Terezkou a s domácími. Na pravo jsou loňští, Koblicovi, s těmi se znáte, paní se slečnou, pan rada zemského soudu přijíždívá později. Na levo jsou noví, paní Vondrušková z Prahy, vdova se synem. Je právník, připravuje se k doktorátu, po prázdninách prý bude promován."

„Všecko jsem slyšel a vím," zabručel Křepelka. „Letňáci! Každý květ je před nimi ohrožen. Za Šeptavou po cestě ležívá spousta zničených květinek. Loni letňáci trčeli na zdi, letos nebudou," zamrkal chytře. Vyzrál jsem na ně. Melouchář Vápenka z jara omítal sousední zdi a do malty na hřebenu nastrkal ostrých střepů. Ať se tam nyní rozloží někdo a jako z divadelní lože pohlíží mi do zahrádky s lačnou choutkou po růžích!"

„Jste ukrutník, máte tolik krásných poupátek v zahrádce," nadhodila paní Dlasková.

„Och, krása je to!" přisvědčoval Křepelka. „Viděly jste, dámy? To je „flor"! Etoile de Lyon, zvonky z ryzího zlata. A což „Boule de Neige"? Květy jako čisté družičky o Božím těle. Och, i drzý pohled je profanací velebnosti a ruka by upadla tomu, kdo po takovém půvabném životu sáhne. Lidská ruka není dosti něžna."

„Víme, že nikomu růže nedáte," nadhodila paní Švejcarová.

„Prosím, jen proto, že nechci vražditi," pronášel Křepelka s důrazem.

„Zbývají nám jen růže padělané," smála se paní Dlasková. „Vidíte, tu je mám na klobouku. Všecko můj výrobek, i květina, i klobouk. Co myslíte, sluší mi to?" děla a naklonila klobouk ke Křepelkovi.

„Hm, prosím, to se musíte ptáti modistky," odvětil a stáhl obrví. „Nerozumím tomu, co sluší někomu . . . A . . . zdržel jsem se, spěchám. Služba volá, odpustíte, dámy . . ." Poroučel se.

„To mi nemohl klobouk pochváliti," zasmála se paní Dlasková, „když mi ho nikdo nepochválí? Neubylo by ho, říci: sluší vám."

„To je náš medvěd," smála se stará paní Švejcarová. „Nemá pro nic porozumění, než pro dráhu a pro růže . . ."

„Ale dobrý člověk je," podotkla paní Sadovská příjemným altem.

Paní Sadovská byla sličná, ale rysy obličeje byly jako vytesané, úsměv tuhl, býval jako úsměv Niobin. Avšak chvílemi z očí bledé této brunetky vyšlehl teplý plamen, pohasínal mžikem jako sfouknutý, když někdo se na ni zadíval. Nebyla hovorná ve společnosti, ač ani s mužem příliš se nerozhovořila, zřídka jen o všedních jevech dne, a jako bez zájmu. Provdala se před pěti lety za šviháckého účetního topírny, jenž předem různými sporty hřešil na její věno. Sadovský se spřátelil se strojvedoucím Kaloučem, jehož koketní panička měla pověst ženy záletné. Paní Sadovské se dostalo několik anonymních listů, v nichž „neznámý přítel" ji upozorňoval, že její muž „se nepěkně dvoří Kaloučové", navštěvuje ji, kdy Kalouč odjíždí na turu, a podobně. Sadovský byl zase anonymně zpraven, že jeho nepřátelé prozradili „jeho poměr s Kaloučovou" paní Sadovské.

Sadovský očekával po takovém dopise výčitky ženy své, ale ta se nezmiňovala o ničem, tak že pokládal anonymní dopis „za strašáka".

Avšak kdysi přesvědčil se, že jeho žena skutečně anonymní listy obdržela, nalezl v kuchyni v uhlí takový list na padrť roztrhaný. Kousky sebral, sestavil a poznal, že žena je zpravena o jeho večerních návštěvách. Protože však mlčela, mlčel také, a tak nastal zvláštní styk mezi mužem i ženou, a těžko bylo usouditi, co ten či onen chová v nitru, když neobjevovala se ani žárlivost, ani pohrdání, ani pokus o sdílnost. S počátku Sadovského to mrzelo. Byl by rád zaslechl nějaký výbuch, ale žena ani nestřežila jeho kroků, ani se nedotazovala po tom, kam chodívá. Jeho ješitnosti se to příčilo. Snad by se byl odhodlal přerušiti to, co mohlo vzejíti ze známosti s Kaloučovou, anebo byl by ženě něco nalhal, ale tak neučinil to, ani ono. „Zevšedněl druh druhu, vše jsme si vyřkli," pohodil hlavou posléze. „Žena je lhostejná ke všemu a chladná, a Kaloučová . . ."

Když paničky se rozcházely, protože pokladník Dlask přišel pro choť, spatřily Vykysala s Mazurou. Mazura ho vyprovázel k topírně.

Správce topírny, Vykysal, osmapadesátník, ale statný, svěží, že nikdo by nesoudil u něho na takový věk, stal se při-

činěním svým správcem, prodělav celou stupnici od strojního zámečníka. Ale žena ho vlastně ponoukala k vyšinutí, aby neuvízl na můstku. Dnes prohlížel táhlo a ozubnice čerpadla s Mazurou; bylo třeba opravy. Po prohlídce Mazura šel s ním a naříkal.

„Kdyby moje stará měla umříti, nepřežil bych to dlouho," vzdychal. „Taková léta spolu a bez špatného slova . . . Hašárková povídá, že oteklé nohy, to je prý zlé znamení."

„Babské tlachy," pravil Vykysal. „Doktor dává naději . . ."

„No, no, byl bych rád," přikývl Mazura. „Šest dětí měla na krku, hlomozila se s nimi sama. Co já? Z domova odejdu do služby. Její starost byla, aby z těch harantů byli hodní lidé; hodný, ať dělá, co chce, obživí se! A zaplať Pánbůh, snad to vymodlila. Dorostli, mají obživu, jsou pořádní, ale teď ona chudák . ."

Rozloučil se s Vykysalem, jenž zamyšlen kráčel do topírny a odtud se odebral do zahrádky za topírnou. Usedl do besídky, zarostlé divokou révou a chmelem. Ohlas práce železničáků sem zazníval a mísil se se bzukotem čmeláka, jenž hledal si pobyt přes noc kdesi před besídkou.

Vykysal v myšlenkách se odloučil od přítomnosti a zabloudil do minulosti.

Že v jeho manželství nebylo harmonie, věděl ve stanici každý, byť ne do zevrubností, přece v hlavních obrysech. Vykysalova žena, jak se říkalo, „žila jako bubák", nejen že nechodívala s mužem nikam z domu, ale ani nestýkala se s nikým ze stanice. Za Vykysala provdala se z lásky, manželé žili svorně, ač se někdy vyskytl rozpor v názorech mezi blouznivou ženou a střízlivým mužem, ale byli přes to zase šťastni a spokojeni. Spokojenost je veliký poklad, nesmí se však počítati po kousku, jak se u nich dělo. Vyskytl se rozdíl v lásce k dětem, netoliko rozdíl mezi láskou mateřskou a oteckou, což je přirozené, ale jiný rozdíl. Matka chtěla míti ze syna Roberta vynikajícího muže, z dcery Milady slovutnou ženu, kdežto Vykysal byl střízlivý. Robert byl o devět let starší než Milada, Doubravka, která se narodila po Robertovi, zemřela v útlém věku, dvě děti jim zbyly. Robert, jak učitelé na střední škole otci řekli, neměl vytrvalosti seděti nad knihou, a otec chtěl syna věnovati „životu praktickému". Nevyřkl doma před ženou nic určitého, ale žena protestovala. Robertovi bylo vše jednostejné, jen když bude prý zbaven „sedění ve škole". Matka posléze, když viděla nezbytnost, přála si, aby Robert vstoupil do kadetky. V duchu viděla ho jako vojevůdce v poli, obklopeného slávou. Vykysal, aby ženě vyhověl, svolil; syn byl v kadetce. Když absolvoval, byl přidělen k pluku jako šikovatel a za rok po té rodiče obdrželi telegram, že se zastřelil. Vykysal se dověděl cosi o dluzích a ještě o nějakých „čestných věcech". Vykysalova žena svalovala vina na muže, protože ho neponechal na střední škole. Vznikly výstupy a nářky, a mrtvý syn stával jako hradba mezi mužem a ženou. Vykysal, aby se vyhnul mrzutosti, nemísil se do výchovy Milady.

Nějaký učitel hudby řekl matce, že Milada má talent, a matka byla nadšena. Počala pevně věřiti, že Milada jí nahradí, co zahynulo s Robertem, Milada že bude kdysi proslavenou umělkyní. Měla všední talent, ale neměla potřebné energie, kterou z mála lze učiniti mnoho.

Milada byla roztomilé děvče, tiché, prosté, poněkud ospalé, ale citlivé a něžné. Poslali ji do Prahy, dali ji do jistého hudebního ústavu a najali jí byt. Matka dceru navštěvovala.

V domě, kde Milada bydlila, zařídil zámožný uzenář Potměšil živnost svému synovi Ludvíkovi. Mladému muži zalíbila se tichoučká dívka a později, kdy Miladě bylo sedmnáct let, vznikla mezi oběma důvěrná známost. Dívce šlo na osmnáctý rok, když mladý Potměšil se svolením svého otce požádal za ruku milené dívky. Vykysal vyptal se na vše dcery a svoloval, avšak matka byla blízka mdlobě, když zprávu zaslechla. Byla zhroucena. Přemlouvání i domluvy byly marny. Na konec svolila ke sňatku jako otec. Po svatbě před Vykysalem pravila však Miladě:

„Matkou jsi opovrhla, počínala jsi si samostatně, nejsi již má dcera. Budeš litovati kdysi, že jsi ztratila nejvyšší, co život může poskytnouti, slávu a uznání . . . Ke mně se nehlaste, ani ty, ani muž!"

Vykysal si myslil, že v tom bylo mnoho „divadelního", že se žena „umoudří" a ráda k dceři do Prahy pojede, až u Potměšilů zaťuká kdysi na okénko čáp.

Dvě děti měli u Potměšilů, leč vnoučátka znala jen dědečka, jenž někdy do Prahy přijížděl se potěšit, babička nechtěla slyšeti o dceři, ani o dětech. Nadarmo se všickni pokoušeli zlomiti odpor stárnoucí ženy; její vzdor vzrůstal každým dnem; vyžádala si od muže, nechce-li slyšeti výčitky o Robertovi, aby se nezmiňoval o Miladě ani o Potměšilovi, o nikom z té „pro ni cizí rodiny".

Vzpomínku na toto vše vyvolal nářek Mazurův, a Vykysal záviděl strojníkovi.

„Bojí se o ni... Šest dětí... Přála si jen, aby z nich byly hodní... šeptal si Vykysal v besídce.

„Moje žena nemá srdce," opakoval s těžkým povzdechem.

Sluneční paprsek zapadajícího slunce bledl na širokých, sazemi pokrytých listech révy. V koutku besídky pod listím uprostřed sítě plné prachu byl dlouhonohý pavouk; spravoval síť. Setmělo se. Slabounce a přervaně zalehlo sem klekání z města. Za prchajícím stínem se neslo polohlasné a opakované:

„Nemá srdce!"

(Pokračování.)

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

„Miláčku, pane inženýre, zůstanete u nás? Hleďte, už je pozdě, jedenáct bude, ne-li víc — Marjánko! Marjánko! říkám ti, že nemáš tak dlouho zůstávat venku — víte, miláčku, pane inženýre, sem nikdo nepřijde — ale — Nu, pojďte dovnitř, do mlýna! Tygře! mlčíš! vlastního slova není slyšet."

„Odpusťte," inženýr se omlouval, „nebudu vás vyrušovat, vrátím se do chalupy — hleďte, rozjasnilo se, dobře bude vidět na cestu."

„Nechoďte!" zašeptala Márinka, sotva zaslechl.

„Nechoďte, miláčku, straší tam!" varovala paní matka.

„Nebojím se strašidel!" lehkomyslně se kasal.

„Máte pravdu, není strašidel, miláčku, také to říkám. Jenom bída straší, protože z ní se líhne hříšná touha po cizím. Ale i tak je v chalupě smutno — s Bídou. Zůstaňte tady, odesteleme vám parádní postel, vyspíte se v peřinách. Marjánka sama do nich vyšívala vložky!"

„Maminko!"

„Není to pravda? Ona krásně vyšívá."

„Odpustíte, mé dámy, nepoužiju-li vzácného pohostinství —" Vladivoj Vejvoda nedořekl, ačkoliv začal s velmi dvornou poklonou. Na dvoře v tom Tygr a Bela s pekelným řevem vrhli se kamsi do tmy. Panímaminka zvedla hlavu, větřila.

„Co tam zas? z bůhdarma neštěkají. Odpusťte, miláčku —" a bez meškání svým tichým kočičím krokem rozběhla se za psím štěkotem. Svítilna se houpala, záře skákala a přebíhala po zemi a po zdích.

„Ubohá maminka!" politovala dceruška.

„Hm!" inženýr o něčem přemýšlel. „V její přítomnosti je člověku nějak volněji. Toť přece bytost z masa a krve!" Zadíval se na Márinku. Jakoby její chorobně průzračnou pletí měsíční paprsky prokmitaly.

„Bohatství straší!" řekl nahlas a zasmál se. „Takové vesnické bohatství, které třeba hlídat ve dne v noci, aby ho sousedé neroznesli. Strašlivé břemeno, když má člověk spočítaný každý halíř a o každý se třese. Nechtěl bych být takhle bohatým, věřte mi, slečno, takhle uboze bohatým."

Veliké, modré oči Márinčiny otočily se k němu s údivem. „Chtěl byste být chudým, pane inženýre? Ach, bylo by to krásné! Někde za lesem v malinké chaloupce zůstávat, mít kravičku straku a králíky — jak bych byla šťastna!"

Ušklíbl se v odpověď. „Odpusťte, — znám bídu, zažil jsem všechny slasti chudého studenta a teď —? Dosud co jsem? Ubohý ďas. Ale —" nervosně počal si rvát řídké vousy, „chtěl bych vyrůst, přece něčím se stát, ne pořád být opelichaným vrabcem, také jednou orlem — ej! ej! hezky vysoko se povznést — nemyslete, slečno, že z nějaké touhy po penězích to říkám, ach, ne! peníze? plivnout na ně —" pan inženýr skutečně odplivl — „ale víte, nač myslím, a čeho je mi líto? Hle, vaše paní matka s lucernou obchází mlýn a hlídá, aby chuďas nějaký nevzal si polínko dříví nebo hrst sušených švestek, a kolem přes jez celou šířkou řeky ubíhá drahocená vodní síla, jejíž cenu těžko odhadnout, ale jde, milá slečno, do statisíců — ztracená síla přírody. Jaké ohromné závody mohly by tu stát, kdyby bylo podnikavých hlav u nás, jaké obrovské stroje poslušně by labský proud poháněl, kdežto zde sotva malinký mlýnek-klapálek točí se a ještě při každé větší vodě stojí. Není u nás podnikavosti, to je naše kletba. Uvidíte, že jednou přijde německý kapitál a do svých slu-

žeb zapřáhne všechnu tu sílu českých řek. Ale, slečno, vždyť servete všechny květy s jasmínu!"

Márinka zpozorovala, že skutečně v rukou drží oškubanou sněť.

„Mluvíte velmi rozumně, pane inženýre!" pravila s nádechem smutku.

„Pravdu povídám, slečno. Je vypočteno, mnoho-li vody projde za den, za hodinu Labem, mnoho-li síly to representuje, a všechna ta síla zbůhdarma se ztrácí. Hledím-li do nahnědlých labských proudů, myslím si: hle, miliony tady tekou, jen je zachytit! Pamatujte: síla jsou peníze, neupotřebená síla jsou promarněné peníze. Proč jste si vzdychla, slečno?"

Sklonila hlavu a sotva slyšitelně se ptala: „A mládí?"

„Mládí?"

„Nu, ano, mládí, které uteče, neužito, bez radostí? Labe teče stále — ale mládí uplyne a nevrátí se!"

Inženýr zůstal odpověď dlužen. Hle, nač myslí, melancholická princezna!

Mládí — hm! Sňal klobouk a přejel rukou řídnoucí vlasy. Mládí! — ne, o tom nepřemýšlel dosud a pokud se pamatoval, ještě se mu v praxi tato otázka nenaskytla. Ani při státní zkoušce ne! A poněvadž, jak se zdálo, neměli o čem dále hovořit, naslouchali oba mlčky, jak psi někde za mlýnicí zuřivě štěkají.

Ozýval se ostrý hlas paní maminky.

„Snad vyplašila zase nějaký zamilovaný párek!" poznamenal inženýr.

„Snad."

Mlynářka se vrátila s mihotavou září svítilny.

„Psi něco větří, něco nedobrého okolo mlýna se děje!" pravila starostlivě. „A což, pane inženýre, zůstanete u nás?"

„Ne, odpusťte — vrátím se již. Měsíc krásně svítí." Opravdu, rozjasnilo se, nad roztrhanými mlhami měsíc vyšel jako mléčný opál, ne ještě úplněk, jen polovice zářivého kruhu, první čtvrt, v lehounkém třpytivém závoji. A zcela mu blízko z temna oblohy smaragdová hvězdička zářila.

„Krásný večer!" pravila Márinka.

„Půjdu, buďte s Bohem tady, paní maminko, přeji vám dobrou a klidnou noc."

„Opravdu odcházíte? a tam u Měkoty, miláčku, na půdě spíte? A jak jste se do oné očarované chalupy vlastně dostal?"

„Nevím, jaký osud nešťastný mne tam vedl," odpovídal Vejvoda zamyšlen, „ale počínám už sám věřit, že cosi tajemného čeká na mne, něco, čemu není vyhnutí. Chvilkami právě dnes několikrát mi kmitlo hlavou: uteč! uteč, inženýre, ať to skončí tady jak chce, bez tebe. Ale myslím si, ne! Počkám, uvidím."

„Zůstaňte u nás!" prosila tichounko Márinka, dotýkajíc se jeho ruky. „Sem k nám nepřijdou příšery z bažin!"

„Hohoho!" zasmála se hlučně mlynářka, „sem nepřijdou, za to vám ručím, miláčku! Kolem snad potlouká se všelijaká neplecha, ale přes práh mi nic takového nesmí."

Inženýr se uklonil: „Rád věřím."

„Ale vy už opravdu odcházíte? Abyste nelitoval! Nu, s Pánembohem tedy — a kdyby se vám zastesklo, přijďte kdykoliv, o půlnoci vám otevřeme, miláčku, pane inženýre. Zase psi štěkají, slyšíte? Podívám se ještě po dvoře. Tygře! Belo! Nu, s Pánembohem, miláčku!" Odcházela. „A Márinko — jdi již domů, je pozdě a tatínek kašle."

„Hned, maminko!" odvětilo děvče.

„Tygře! Belo!" Štěkot psí se vzdaloval.

Márinka s inženýrem opět osaměli. Galantně políbil prsty své společnici — ucítil lehounké stisknutí. A její ruka zůstala v jeho, hebounká, teplá, chvějící se.

„Doprovodím vás, chcete?" zašeptala Márinka.

„Nevím, slečno — je pozdě již a paní matka —"

„Počká. Jen tamhle k topolům půjdu s vámi."

Byla opravdu krásná chvilka. V lehounkých řasách bílá mha táhla se přes měsíc jako krajkové závoje duchů, a pod břehem svítila řeka odleskem půlměsíce se smaragdovou hvězdou, jakoby stříbrná miska plula po hladině.

„Nač myslíte, pane inženýre?" ptala se Márinka se smutným úsměvem. „Uhodnu — díváte se na vodu a myslíte, jak bezúčelně tady ubíhají miliony."

„Skorem jste uhodla." Šli vedle sebe po písčitém břehu, který zvolna se skláněl k Labi. Už byli blízko topolům.

„A já, pane inženýre, nevidím miliony, ale drobné stříbrné penízky, jak po proudu v rozčeřených vlnkách se přesypávají. Skoro slyším, jak cinkají. Tuhle plují pod břeh a tam se ztrácejí, padají ke dnu."

Od topolů bylo vidět dlouhý kamenný jez, který zvedal vodu na mlýn. Otevřenými vraty řítil se zpěněný proud, vysoko stříkaje.

„Dovedete ocenit onu sílu, slečno?"

„Stříbrné pěny!" Slečna Márinka zvedla obě ruce a sepiala je za hlavou. Rukávy lehounké halenky svezly se jí přes bílé lokty, ve zkadeřených vlasech svítil květ jasmínu. „Víte, že často, přečasto dětinská

touha mne jímá, mít malou lodičku jako z ořechové skořápky a plynout, plynout do neznáma, daleko do moře.“

Stála u samé vody, a drobounké vlnky laškovně šplýchaly jí kolem střevíčků.

Inženýr rukou mávl. „Také zužitkování vodní síly — ořechové skořápky plavit. Nu, dobrou noc, slečno, nebudu vás déle zdržovat — vzduch se počíná ochlazovat. Buďte s Bohem!“ Najednou vykřikl.

Aniž by ruce spustila, Márinka ohlédla se k němu. „Co se vám stalo, pane inženýre?“

V jeho tváři jevil se úžas, ale vší silou potlačil vzrušení. „Nic,“ pronesl zdlouha. „Nic — jenom na vodě, jak stojíte, vidím váš obraz, a půlměsíc s hvězdou máte nad čelem.“

„To vás tak zděsilo?“

„Ne. Zdálo se mi, že vidím — že vidím —“ rozmýšlel. Chtěl říci „bohyni“, ale řekl: — „paní těchto rozčeřených proudů, paní s měsícem a s hvězdou nad čelem.“

Spustila ruce. „Ach, paní! — žertujete. Snad že zdědím tento mlýn s vodní silou, která protéká jezem, a pak budu zvadlou, omrzelou, starou pannou, anebo —“

„Anebo?“

„Anebo —“ pravila podrážděně, „provdají mne. Nějaký mlynář z Orlice, vdovec, se o mne uchází. Budu paní zde ve mlýně a jako maminka budu snad v noci hlídat s lucernou —“ Pláč, dětinský vzdor se chvěl ve slovech.

„Totiž —“ zasmála se opět — „jestli tento mlýn nezboříte vy, páni inženýři.“

„Zboříme ho.“

„Zbořte, prosím vás!“

„Stále vidím váš obraz na hladině — jako kněžnu s měsícem —“

„Až zboříte mlýn, co zde bude?“

„Co by zde mohlo být, se ptáte?“ opravil ji Vejvoda. „Oh, slečno!“ Vztyčil se a ruce rozpřáhl. „Co by zde mohlo být! Jaké velkolepé podniky! Mám plán, skvostný, báječný plán, co právě v těchto místech mohlo by se podniknout — ale nic z toho nebude. Jen se budu dívat, jak plynou miliony, kterých nedosáhnu. Což platno, nejsou pro chudého ďasa, jako jsem já. Ať plynou! Chtěla jste něco říci, slečno Márinko?“

Až se lekl pan inženýr, mlynářova dceruška přistoupila k němu, vzala jej za ruku a dívajíc se naň modrýma očima, ptala se: „Mohla bych vám snad pomoci?“ Temný ruměnec rozlil se jí pod průhlednou pletí od čela až po hrdlo.

Pan inženýr se usmál. Ještě je dětina, mlynářova dceruška. „Ano,“ děl shovívavě; „až poplujete ve své ořechové skořápce proudem do moře přes budoucí zdýmadla a sklapovací jezy, nebo propustěmi, vzpomeňte si na mne, ano?“ Cítil její dech na své tváři, rty její byly tak blízko.

„Ano, vzpomenu!“ zašeptala. A stála, jakoby čekala.

„Buďte s Bohem! řekla po chvilce s povzdechem. „Chvíle ubíhají, ubíhá řeka, ubíhá mládí. A pamatujte si, já nezapomenu!“ Stiskla mu ruku a zardělá rozběhla se ke mlýnu. Inženýr zůstal sám. Nelze zapřít, že v té chvilce zdál se sám sobě jaksi nejapným. „Nějakou hloupost jsi, myslím, zase provedl, inženýre!“ pravil si v duchu, ale přemýšleje jakou, nedomyslil se. Viděl, jak Márinka běží, sukénka se jí třepetá a nad hlavou jí září měsíc se smaragdovou hvězdičkou. Ještě se ohlédla, kynula rukou — a jakoby ve tmě se propadla, za houštinou zmizela. Ticho — jenom jez hučí zhluboka.

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Ztepilá, kyprá ‚Nana‘ zde zářila a rozehřívala, dráždila svými pohledy a úsměvy, nadnášejíc své mohutné boky, koketujíc pohyby svých oblých ramen, nahých loktů a svůdně svítivé šíje. Byla si vědoma všech svých kouzel a užívala rafinovaně i každého pozdvihnutí se se sedadla, zakroužení sukně, ba hravého upravení zástěrky, každého doteku svého účesu, každého schválně rozbujněného vykročení, každého šelmovského zavolání, hlasitého zasmání i bránivého výkřiku k rozněcování žádostivosti po půvabné své bytosti. Na pomoc v práci měla teď ještě nevzhledné děvče z kuchyně, které sbíralo prázdné sklenice a dávalo je plnit, aby ‚Nana‘ je

mohla jen roznášet a víc pozornosti věnovati hostům, z nichž někteří se zde chovali velmi po domácku, ale žádný neodvažoval se přece tak důvěrného tónu jako Gustav. Měl tu svou výsadu, to bylo očividno, mohl si dovoliti, čeho jiný se odvážiti nesměl, a bylo patrno, že to vše z dobrovolné a přímo okázalé přízně Naniny, s jejím svolováním, ano až i provokováním.

Napadlo mne teprv později, jak si dobyl tak rychlého uspěchu? Hezký byl, pravda, peníze měl, kavalírsky vystupoval, směle a útočně si počínal, ale nejvíc, zdálo se mi, působila tu jeho interesantnost jako herce — neboť netajil se svým povoláním nikde a poznal jsem hned, že ani před ‚Nanou', ba prozradila se, že zná jeho fotografie v kolika rolích. — A kdo ví, jakým nimbem ještě obestřel svou bytost a jakými nadějemi odemkl vítězně víko k tresoru její nejvyšší přízně.

Čertův chlapík! Teď po hypochondrii a úzkostlivosti jistě v něm ani stopy.

Než tyto reflexe nedaly mi zapomenouti na můj záměr. Prve uhnul, ale při druhém útoku budu houževnatější. Také nálada bude příznivější, zmenší jeho bdělost a obratnost!

Dopíjel již pátou sklenici a objednával si láhev mělnického. I atmosféra pomáhala rozpalovati. Ač jedno okno bylo pootevřeno, nestačily tabákový dým a horko se provalit; ostatně bylo dusno i venku, na dvorku zdmi obehnaném, kam vyhlížela okna lokálu.

„Zdali pak teď ještě někdy píšeš?" vypadl jsem na Gustava přímou otázkou.

„Ach, kdež," nedbale prohodil a máchl rukou, vypouštěje modrý dým zapálené právě viržinky. „Teď žiju své scény, jak je zkombinuje mé mládí a osud, má žhavost a rozmar náhody. To je lepší dramatika než soukaná na papír z myšlenek na smrt a škarohlídství na svět."

„A lépe ti jde k duhu," připojil jsem s úsměvem. „Teď se už nestrachuješ předčasného konce?"

„Aspoň ne takového, jako dřív. Ačkoliv s dlouhým věkem ani teď nepočítám. Hříchy otců se mstí, a někdy tak v notné kocovině vycení na tebe zuby myšlenka na tak nenadálé, potměšilé sfouknutí — ale nechme toho, to jsou pošetilosti — načněme z jiného."

„V tom přicházela právě ‚Nana' nesouc víno, ale ne mělnické — omlouvala se, že ho nemají — ale to, co přináší, je prý také dobré, uherské, a že mu jistě zachutná.

„Zvlášť když budeme pít spolu, miláčku," prohodil Gustav a zadržel ‚Nanu', přinucuje ji hned přisednout.

Ovinul jí ruku důvěrně kol pasu a přiklonil ji k sobě.

„Tak se napij první," vybízel ji, naliv sklenici, „a přines potom ještě jeden pohárek pro mého kamaráda tady," dodával s úsměvem, na mne pokynuv.

Nevím, jak se stalo, ale posedl mne v té chvíli nápad, využitkovati toho momentu přítomnosti ‚Naniny', vydráždit před ní Gustava k odpovědi.

„Ach, děkuji, slečno," pravil jsem rychle, „já nebudu píti vína, jen zůstaňte, prosím — mně by víno neposloužilo, nejsem mu zvyklý a nenalézám na něm záliby — nenamáhejte se tedy a raději domluvte tady příteli Gustavovi, aby své umění dal do služeb českého divadla — vždyť je Čech rodem, syn českých rodičů . . ."

„Nebudu se nikde o nic ucházet, nikam se tlačit," prudce mne přerušil a v tváři zřejmě zrudl. „Až se bude o mně vědět, najdou mě sami. A ta starost jest nejpřednější na ten čas, aby se o mně vědělo, to si pamatuj! Dobýt si nejdřív jména v cizině, na to se u nás dá. Teď by to byl nesmysl! Nové začátky! — Kdežto pak to musejí být a budou jen další úspěchy — neboť zaujmu hned pevnou posici, opřenou o vyhraněnou již individualitu a uznávané již výkony."

Mluvil na konec prudčeji ještě, než začal. To každý, kdo jen trochu divadlu rozumí, musí prý schválit toto jeho stanovisko. ‚Naně' musí prý být jasno, ačkoliv s divadlem souvisí jen sousedstvím lokálu. Ale ať se zeptá kteréhokoliv z herců, kteří sem chodí, každý jí to potvrdí.

„Jen se zeptej, miláčku," vybízel ji, „a ostatně —" dodával obrácen k ní, „pouze do sousedství divadla je tě škoda! Ty, gigantíčku, se dostaneš na prkna, musíš se tam dostat, před rampy, taková ‚nádhera' — podívej se na ni," a obrátiv se na mne přejel jí rukou od šíje přes ramena a plné paže. „Kdož ví, ‚Nano', nebudeš-li ještě někdy hrát se mnou? Známe takové případy — jen se nedůvěřivě neusmívej. Tvých pohledů a úsměvů by bylo škoda jen pro zakouřený lokál . . ."

‚Nana' nedovedla zakrýt, že jí lichotí tyto řeči, ač na oko je jen odbývala výrazem a gestem, které měly naznačovat: „dobře, dobře, mluv si, mluv, když tě to těší," a ve mně nebylo již ani pochyby o tom, že Gustav nepronesl před ní těchto narážek a poznámek poprvé, naopak, že ji jimi vydrážďuje a přivabuje.

„No, nemohlo by to být?“ obrátil se s rostoucí živostí na mne, chtěje přiměti mě k souhlasu; „fysických předností má až do nadbytku — a temperamentu! Kamaráde, to já dovedu posoudit — A vždyť jí ostatně jiskří z očí i ze rtů, srší z celého těla, jen se na ni podívej, jak září. A německy umí perfektně, vždyť byla dva roky ve Vídni, viď?“ obracel se přímo o její dotvrzení, ale ‚Nana‘ tou chvílí se pozvedla, neboť byla po ní sháňka od jiných stolů a jen se šelmovsky zasmála na Gustava a s něho po mně rozjiskřeným pohledem hodila, a již se její světlá bluza kmitala až v popředí u výčepu.

„To se musí tak trochu nabrat,“ obrátil se na mne Gustav s důvěrným úsměvem, když odešla, „dělá jí to dobře.“ Tón jeho už byl klidný, ale tváře měl ještě zrudlé a oči se mu leskly. Pil a kouřil rychle, a rty mu někdy zaškubl úsměv, jakoby v nitru se něco příjemného ozývalo, s čím se však váhá vytasiti. „Ostatně, kdo ví, co se nestane,“ vyklouzlo mu z nich jen po chvíli a úsměv zahrál v celé tváři.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Růžena Jesenská: Legenda ze smutné země. 1907. Knihovny Lumíra (redakcí V. Hladíka) sv. 12. Nákladem Ottovým. Za K 2·20.

Čtenáři „Zvonu“ znají Legendu ze smutné země z tohoto časopisu. Nyní, kdy vyšla v knize, stojí za vřelou pozornost hlavně z toho stanoviska, jak autorka vynasnažila se svým jemným instinktem pochopiti a vyložiti nešťastný životní osud své hrdinky — Zdenky Havlíčkovy, „dcery národa“. Vykládá její duši, jak se jí zjevila a jak ji vidí — či abychom jejími vlastními slovy mluvili, „imaginární obraz duše“. Dodatečně pak sama po ukončení práce v časopise vypsala tu svědomitě a upřímně, jak shledávala prameny k ní (viz „Zvon“ VI. 742). Z ústního podání osob, jež se Zdenkou Havlíčkovou žily v úzkém přátelství či aspoň ve styku, a z dochované korrespondence i nejintimnější vytvořila autorka s pietou, která až dojímá, svůj obraz života Zdenčina. Doznává sama, a je viděti, že na to klade důraz: nešlo jí o realistický obraz událostí, nýbrž o obraz duše ženy výjimečné, jíž bezděky bylo mnoho ublíženo za života a po smrti hrubě ukřivděno ještě i její památce. Je charakteristické pro české poměry literární, že autorka již po vyjití své práce v časopise musila se odkazem na své pilné prameny brániti proti výtkám pseudokritiky, prýštícím z nepochopení a malichernosti. A sotva „Legenda“ vyšla v knižním vydání, trochou nových vítaných odstínů doplněném, táž papírová kritika, šedivá jako theorie sama, hledá v ní zase už podněty a vlastnosti, jakých nemá.

Slečna Jesenská kreslí Zdenku jako samostatnou, nespoutatelnou povahu, ale zároveň jako hlubokou, jemně sensitivní a nad průměr inteligentní duši. Špatná, ne dost šetrně chápavá výchova z mládí snad působila na její uzavřenost, přecitlivělost a a později věčnou pochybovačnou rozmrzelost. Ale rozhodně velmi zajímavě a umělecky přesvědčivě vylíčila autorka zoufalý duševní stav Zdenky, jež, obklopována pozorností a účastným zájmem všech, nepoznala přece nikdy pravé, hřejivé a chápající lásky, nepoznala štěstí, leda přeletavého a zapovídaného, nepoznala tepla rodinného krbu a mateřské péče, v němž by teprve byla se mohla rozvíti. Historii neklidného a neukojeného života Zdenčina vypráví autorka v drobných, s láskou a porozuměním líčených episodách jejího osudu.

Zdenčině nespoutatelné, po otci hrdé duši byl neskonale trpký pocit povinnosti a odvislosti, vyplývající ze stálého a každou chvíli připomínaného vědomí, že je „dcerou národa“, že je mu „zavázána vděčností“ za své „zaopatření“. Tíživě se vrývají do srdce krvavě ironická slova, jimiž žaluje důvěrné přítelkyni Filipce: „Vzácné paní a matrony české sehnaly k loterii háčkované čepičky na lampy, vyšívané trepky, vytiráčky na péra, lesezeichny, sáčky, sametové stolečky a pantoflíčky na hodinky, věnečky z flíčků k dýmkám, dečky pod lampy a z loterie podaly mi darem věno. A ty rozšafné dámy a vlastenky neposkvrněné a obětavé a jejich manželé mají teď právo na moje osudy.“ A ubohá Zdenka cítíc tisíceronásobně svou nesamostatnost a cizotu mezi lidmi, kteří jenom z ohledů na památku velikého jejího otce ji zasypávají pozorností, trpce vzpomíná pozdechu vystěhovalce, z jehož úst kdesi na nádraží zaslechla hořká slova: hůře mi nebude nikde...

Je to právě spíš legenda, než skutečná historie životní, a končí stejně smutně, jak probíhá. Povahu Zdenky Havlíčkovy líčí autorka důsledně až k tomuto konci s dávkou sentimentálního romantismu, který je jí vlastní. Šmahem snad idealisuje, ale dovede vroucně zaujmouti pro životní tragiku Zdenčinu také celým tím rámcem dobového prostředí, do něhož vpravila svou legendu o „dceři národa“.

V. Kol.

* Z vánočních publikací, určených pod stromeček mládeži, rádi oznamujeme knihu Boh. Bauše K neznámým břehům, již illustracemi opatřil Fr. Horký a jiní, v níž líčí se výzkumné cesty od starověku až po doby nejnovější. Jméno autorovo ručí za líčení zajímavé a budované na podkladech vědeckých. Kniha vyšla nákladem Nakl. družstva

Máje. — Knihkupectví Hejda a Tuček vydalo rozmarně psaný životopis psíkův „Krasavec Brok“ s pěknými illustracemi K. Stroffovými. Dle anglických pramenů napsala Pavla Moudrá. Cena 3 K. — Nákladem F. Topiče vyšla originálně a vkusně vypravená knížka Čertoviny. Z lidových pohádek vybral a vypravuje Adolf Wenig. Obrázky a výzdoba knihy od Jos. Weniga. Cena 3 K.

DIVADLO.

ČINOHRA. K prvním dvěma cizím činoherním novinkám Městské divadlo na Král. Vinohradech zvolilo čistě salonní hry, odehrávající se v kruzích vysoké aristokracie, první v Paříži, druhá v Londýně. Byla to již s této stránky volba odvážná, ukládající provedení veliké požadavky. Co se výpravy týče, dostálo se jí měrou úplnou, a zasluhují dekorace i zařízení, provedené dle návrhů p. Wenigových, plného uznání; avšak co do provedení, leccos ještě zůstavovalo nesplněná přání. První z těch cizích činoherních novinek byl Lavedanův „Markýz Priola“, kus psaný pro vděčnou, ale nesmírně obsáhlou titulní úlohu, pro niž „Comédie Française“ má nevyrovnatelného interpréta, p. Le Bargy, který v ní slavil triumfy a založil úspěch hry, sice v posledních dvou aktech zajímavé a pouze čistě divadelně působivé, ale v celku nijakž té umělecké váhy nemající, aby si vynucovala překladu do cizích řečí. V základním motivu má něco společného se Shawovou „Živností paní Warrenové“ (viz letošní Zvon str. 108). Jako v této hře dcera opouští matku dovídajíc se o nekalých pramenech její existence, tak tu mladý muž chystá se opustiti svého otcovského dobrodince, markýza Priolu, poznávaje jeho cynismus, prostopášný život, nízké smýšlení o ženách, pustou hru s jejich city. Ale kdežto dcera paní Warrenové skutečně matku opouští a samostatnou existenci si založí, zde mladý Pierre Moraine odhodlává se ošetřovati markýze do smrti, zvídaje, že neodolatelný tento dobyvatel ženských srdcí jest jeho otcem. Jako lékař setrvá u něho chtěje zmírňovati útrapy děsné nemoci, kteréž markýz propadl následkem hýřivého svého života. P. Jiřikovský dal si velice záležeti, aby přivedl k platnosti velikou úlohu markýze Prioly. Třeba neodpovídal zcela představě tohoto cynického moderního dona Juana, podařilo se herecké jeho vyškolenosti jmenovitě scénám posledního aktu dodati působivé výraznosti. Z dam podaly pilné výkony pí. Táborská a Beníšková. Dobrý překlad hry je z péra dramaturga Kampra, který měl i režii. ═

Wildeův „Vějíř lady Windermereové“ (premiéra dne 5. prosince, v překladu Jana Havlasy a za režie Jar. Kampra) jest effektně stavěná hra s řadou parádních dialogův a scén, jež časově povstala dřív, než „Ideálnį manžel“. Je známo a bylo již častěji připomenuto, že Oscar Wilde jako dramatik má vlastně dvojí tvářnost a jeho dramatická díla rozpadají se ve dvě nestejné skupiny. V první ční osaměle a vysoko jeho „Salome“ jako jedinečné dílo velikého a čistého básníka, druhá zahrnuje všecky jeho hry ostatní — effektně a raffinovaně stavěná společenská dramata, která skládal duchaplný, nevyčerpatelný anglický dandy, bystrý, vtipný, ironicky kousavý a posměvačný, ale s tou měrou umělecké noblessy, která nikdy nezabíhá do triviálnosti ani do banálnosti. Je rozkoší poslouchati jeho dialogy i tenkrát, když příliš zřejmě pozorujete, jak rozmarně a povrchně klouže virtuosní jejich forma po effektní a křehké skořápce dějové, a jak ta skořápka jest i autoru samému celkem věcí náramně vedlejší.

Tak i „Vějíř lady Windermereové“; ale naslouchate přece s napětím od samého začátku záhadně zapletené historie o dobrodružné cizince pestré minulosti a ještě pestřejší pověsti, paní Erlyneové, o dokonalém a urozeném lordu Windermereovi, jenž musí tolik vynakládati, aby tajemství jejího života zakryl před vlastní její dcerou a svou chotí lady Windermereovou, o lordu Darlingtonovi, jenž i nejvášnivější passáže touhy po hrdince kusu pronáší s korrektní vybroušeností a naprostou elegancí i celé té skvělé společnosti rozkošných salonních postav a postaviček.

Že se hra neobyčejně líbila obecenstvu vinohradského divadla, o tom zřejmě svědčí její veliký zevní úspěch. Výpravě anglické komedie bylo věnováno mnoho péče a projeveno při ní dosti vkusu. Jmenovitě morning-room lady Windermereové v prvním aktě byl důmyslně a vkusně zaranžován. Zdárné provedení hry vyžaduje ovšem mnoho herecké virtuosity, jemnosti v karakteristice a sladěnosti v celku, kde každá strojenost a příliš hmotně vystupující divadelnost by vadily a urážely víc než v ovzduší dramat třeba realistických či čistě romantických. Ta nesnesou ani rázu, ani tempa Wildeových komedií. Po té stránce činoherní ensembl vinohradského divadla nemohl ovšem vyhověti ještě ve všem všudy, ale prokázal mnoho herecké schopnosti, intelligence a duševního fondu u většiny účinkujících. V hlavních rolích nahoře zmíněných paní Táborská a Beníšková, pp. Jiřikovský a Boleška vystupují opět jako činitelé, na jichž bedrech bude spočívati asi hlavní tíha vinohradské činohry.

Rozhodně nejslabší stránkou příjemného večera byl český překlad Wildeovy komedie. Tady byla povinna příslovečná tužka dramaturgova zasáhnouti nikoli snad pouze v roli ciseléra, nýbrž také grammatického a věcného oprávce. Ani po této stránce nesmí vinohradské divadlo zapomínati svých repraesentačních úkolů! *V. Kol.*

═ V Alexandrinském divadle mělo premiéru nové drama A. S. Najděnova, který „Vaňušinovými dětmi“ a „Avdotiným životem“ vyhrál dokonale svůj úspěch talentovaného dramatika. Nový kus „Chorošeňkaja“ (Hezoučká), líčí tragický pád hezké ženy, povrchní a mělké, která vlivem svého okolí se spustí.

≡ Ve Lvově vypravili minulý týden satirickou komedii „Censor moralności“, která před tím již v Krakově měla hlučný úspěch. Kritice se na této původní novince, jejímž autorem jest Ignacy Nikorowicz, líbí pařížská verva a subtilní hloubka satirického řezu, který jde do těla polské měšťácké společnosti. Také ve Lvově docílila hra neobyčejně vřelého přijetí.

V Paříži měli tyto dny zase jednou v divadle Port Saint Martin večer hodně zajímavý: stařičký Sardou, který svým předloňským pokusem veselohemím nepříliš zaujal, vrátil se ke svému oblíbenému ovzduší historickému a pod titulem „L'Affaire des poisons“ (asi „Travičská affaira“) napsal mocně účinný a pompésní kus, ve kterém si zase jednou mohl zahýřiti svými barvami, kostymy a zvučně hlaholícími větami. Drama, které je opatřeno i prologem, zabíhá do doby Ludvíka XIV. a projednává dosud nedosti dobře ujasněnou záležitost travičky Voisinové, do níž byla tak odvážně vržena milenka Ludvíkova, madame de Montespan. — I v Římě měli ve starém, ponurém Teatro Nazionale večer vysoce zajímavý, který už od několika neděl lákal k sobě pozornost uměleckých kruhů: Známá výborná romancierka Clarice Tartufari napsala aktovku „Lucciole sulla neve“ (Bludičky ve sněhu), svoji dramatickou prvotinu, která vysoce zaujala. Je fantastická, ač děje dramaticky účinně vystupňovaného. Hra měla přes to, že autorka stojí v ostrém odporu k panující literární klice římské, nejen u obecenstva, ale i u officiální kritiky vřelý úspěch. Ve vídeňském Volkstheatru ji právě připravují. —*n*—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

XXV. výstava Jednoty umělců výtvarných. (Rudolfinum.) Průměr výstavy, Jednotou ke konci desítiletí její činnosti pořádané, jest značně vyšší než poslední výstavní projev této korporace; a vezme-li se jistá úroveň jubilejní výstavy té za základ, nutno uznati, že co jest pod toto niveau, mizí takřka beze stopy v záplavě dobrých, ano znamenitých věcí. Jest však na této výstavě něco, co by strhlo, uneslo, okouzlilo, upoutalo více, než za nynější extensivní výchovy k umění obvykle dobré umělecké dílo?!

Star Jednoty, mladý Obrovský Jakub, učinil od svého debutu v Topičově Salonu positivní, ano úžasný pokrok. Toho důkazem není mi ani tak jeho velké Panneau decorativ (27), jako mnohem menší, v delikátním, světle hnědě laděném tónu malovaná skupina nahé ženy s dětmi, nazvaná Léto (35), obraz, který bez rozpaků můžeme počítati k nejlepšímu, co v Čechách za poslední léta v genru tomto malováno. Málokdy podařilo se přistihnouti na výstavách uměleckých něco tak jednotného v náladě, v kresebné, lineární a také barevné komposici rozkošného, jako tento výjev, jemuž neschází konečně ani obsah poetický, jemný lyrism, vyjádřený v pohybu onoho z dětí, jež sedí na nohách ženiných a vzpíná ručky k nebi. Na obloze odehrálo se totiž velmi poutavé seskupení oblaků, podmiňující světelné prostředí obrázku, že se zdá, jako kdyby vzrušení dítka platilo vylíčenému zjevu. Slunko se ukrylo.

Celek je pln veselí a technika, velmi plynulé barvy, jenom dojmu přispívá. A co hlavního, ani koloritem, ani komposicí, ani technikou neupomíná už tento Obrovský na Švabinského ani na Manesa, a že neupomíná na nikoho, jest největší výhra pro malíře. Jsme rádi, že můžeme opraviti svůj prvotní názor o Obrovském; původně zdálo se jeho nadání býti jenom imitačním; také Panneau (koupající se dívky) jest lepší než všechny prvotiny zajímavého a mnohoslibného umělce, jdoucího na tomto velkém oleji za živým koloritem, jakým mu Švabinský učaroval. Na Panneau jest však nápadna světelná nejednotnost, nezdůvodněnost v ozáření jednotlivých postav, jež stěží lze oku umístiti přesně perspektivně do obrazu. Je tu mnoho nesrovnalostí kresebných, schází rytmus linií a nejnápadnější je tu rodová příbuznost, ano takřka totožnost tváří krasavic Obrovského. Jinak dlužno chváliti, že jeho akty nevykazují modernistní morbidnost forem, oblíbenou dnes malíři i plastiky nahot. Jarní vánek (37), na němž výborně malována pleť pod tylem, nelíbí se mi pro banálnost sujetu (vánek nabyv mihavé tělesnosti líbá dívku).

Návrh nástropné malby vinohradského divadla od Urbana Františka (42), ovšem je prost všeho empirismu jinošství, své cesty teprve hledajícího. Jistota a zralost hledí z této malby, bezpečně dostihující koncipované mety, při čemž myslí se jen na koncepci barevnou a disposice kompoziční, neboť co se týče dějového obsahu, vyhovuje požadavku dekorace, jež velí neukládati hádanek.

Alegorická postava s městskou korunou na hlavě, sedící v oblacích, zve musy pohybem ruky, směřujícím k jevišti, a musy přicházejí po jakýchsi terasách oblačných. Celek získává neobyčejně půvabným rozčleněním skupin, periodicitou a rytmisací kresebnou, zvláště také barevnou, a konečně blahodárným osvitem; jako od zapadajícího slunce, zlatě modelujícím, tóny mírnícím. Návrh je plastičtější než definitivum na stropě divadla a ukazuje, že hynaisovská noblessa komposice a koloritu jest stále ještě nejspolehlivější směrnicí pro monumentální dekorace.

Třetí z nejutěšenějších zjevů jubilejní výstavy jest bohatý soubor krajináře Otty Bubeníčka (90—111), vynikající jadrností u výstihu všeho plastického, perspektivního v přírodě a terénu. Krajinný názor Bubeníčkův jest dalek neoromantiky Romana Havelky (57—72) a jeho rafinovaných koloritů i Šetelíkovy pompésnosti (6, 79 atd.), která i vegetaci pojímá architektonicky, stylisovaně; a na pražských pohledech ukazuje, ne-li neskutečné, tedy jistě velmi vzácné povětrnostní a ovzdušné nálady, v působení velmi efektní. Sklon Bubeníčkův směřuje spíše k impressi, nikoli ovšem k impressi mžikové, nýbrž vjemů náležitě oceněných; poctivost jest nejpřednějším znakem tohoto pří-

mého karakteru malířského, jenž všeho spíš je schopen než — korektury pánaboha v přírodě. Za to však co viděl, podává s vervou patrnou i z pouhé kresby.

Vedle vyjmenovaných najdeme na výstavě ještě řadu renomovaných krajinářů, přede vším vždy milého Frt. Slabého, jenž na několika malbách obvyklého formátu líčí svou přírodu, zejména lesní, způsobem prostým a střízlivým, i nejbledšího stínu afektace prostým: V lese (7), V dubnu (31), Ráno (34). Dále je tu J. Stibral s akvarely, představujícími velmi ostře viděné a břitce, až do nejostřejšího vyhranění malované architektury: Ulička z Dubrovníku (2), Motiv z Eppanu (8), Vnitřek domu ve Splitu (9) atd. Jiný akvarelista český, O. Fiala, novými pracemi potvrzuje svou starou výtečnou pověst; z nejmladších velmi chvalnou pověst zakládá si Jan Mikule, vystaviv olejem malované, v barvě velmi syté impresse plné vzduchu a ruchu, z nichž asi nejživotnější bude Ze staré Prahy (33), představující s hojnou statáží kus věčných rozvalin naproti cís. knihovně. Tempera Ve zříceninách starého hradu (51) pochází z neselhávající ruky Raškovy, z osvědčených dostavil se ještě Beneš Knüpfer s Útěkem do Egypta (48), na němž biblické osobnosti ovšem hlavní věcí nejsou, nýbrž líčení pustiny samotné.

Vlaho Bukovac svým Slunce západem (49) namaloval snad nejlepší své Praze známé plátno; K. Klusáček ukázal, že pro jeho archaisující, více liniemi než plochami modelující tracement, hodí se spíše akvarel, jak viděti na veliké i velkolepé skladbě jeho, Česká tragedie, I. akt (20) oproti olejovým malbám Bratříci (50), a silně koncipovanému Žižkovi. Veliké překvapení způsobil svým ctitelům Jakší Jos., jenž měl dosti odvahy namalovati dvě rozměrná plátna téměř na čisto černými obrazy, kteréž nepodávají nálady temného interiéru nebo soumraku, nýbrž spíše vypadají jako imitace starého mistra. Že Jakší mnoho umí, patrno na obou portrétech Dámě (83) i Rodičích (85).

Práce sochaře Kalvody rozlaďují napodobením Štursy, jež někdy jde tak daleko, že se Kalvoda zmocňuje nejen modelu, materiálu, sujetu, ale i techniky Štursovy do zevrubnosti. *KMČ.*

TÝDEN.

* Již před nějakým časem roznesla se zpráva, že na c. k. pražské akademii umění mají býti jmenováni dva noví professoři němečtí. I byly proti tomu zahájeny rozličné akce. Chceme o tom i my několik slov promluviti.

Na počátku nově zřízené umělecké akademie domnívali jsme se, že tato naše vysoká škola je — česká. Přirozeně, vždyť Němci měli dávno svou akademii vídeňskou. Professory, na akademii zavolané, měli jsme všecky za vřelé našince.

Po čase byli jsme však z naivního omylu svého o této naší koncessi vyvedeni, že akademie není česká, ale rovnoprávná.

Ovšem se vší určitostí můžeme konstatovati, že se té rovnoprávnosti rozumělo následovně: Každý professor musí býti schopen vyučovati stejně oběma jazyky. Posluchači nesmějí trpěti jazykovou neznalostí professorovou. A je známo, že posluchačstvo je velikou většinou české! Nebýti těchto ustanovení, byl by známý náš mecenáš věnoval veliké částky na stipendia pro tuto akademii?

Ale přišel p. prof. Thiele, Němec, jenž česky neumí — — a teď by prý měli přijíti ještě jiní takoví. Ba o znalosti jazykové ještě jiných dříve přibylých professorů povídají se divné věci...

Je starou naší českou zkušeností, že co se nám jednou rukou dá, to se za krátko druhou rukou vezme. My nesmíme z ničeho míti kus čisté radosti — máme-li ji, zhořkne brzy!

Nutno je připomenouti ještě faktum, že návrhy o nových členech sboru má právo činiti professorský sbor, a že návrhy musí býti respektovány. Jak počínali si pánové v minulých případech? —

V těchto dnech dočetli jsme se v denních listech, že se městská rada pražská obrátila jednak ohrazením k vyučovací správě, jednak apelem na professorský sbor proti tomu, aby rovnoprávnost a rovnocennost českého jazyka na akademii umění byla porušována dosazováním učitelských sil, jazyka českého dokonale neznalých. Šetření této rovnoprávnosti a rovnocennosti zaručeno bylo obci pražské smlouvou, když byla obec na zbudování akademie přispěla obnosem 80.000 zl. — pravíme osmdesáti tisíc zlatých (na místě věnování pozemku)!

Zároveň usneseno bylo v protestu vytknouti jak podmínku obci zaručenou, tak i přání, aby se strany vyučovací správy nebylo přivoleno k dosazení professorů, češtiny neznalých, i kdyby dosavadní sbor professorský dal k tomu svůj souhlas, jakož i přání, aby professor, který nyní na akademii vyučuje a dle doslechu jazyka českého naprosto mocen není, při příležitosti byl přeložen tam, kde jeho jazyková znalost stačí.

Nenapadne tu každého, že měla obec naše s tímto právem svým důrazně vystoupiti už dávno?

A jak bolestna jsou slova: „i kdyby dosavadní sbor professorský dal k tomu svůj souhlas“ — —

U nás, bohužel, je dosud mnoho lidí, inteligentních lidí, kteří nevědí, co je národní povinnost a kázeň! Naši prostí, malí lidé to vědí...

A napadají otázky: Jak dorozumívají se čeští posluchači na oddělení professora, jenž česky neumí? Jaká je ve sboru professorském jednací řeč? Půjde li to tak dále, čeho dočkají se obec pražská i zakladatel stipendií?

Rozumí se, že náš pevný názor jest: Akademie pražská má býti ryze česká! Mají na ní působiti lidé ryze naši, neboť chceme míti svoje umění národní. (Ať se tomu někdo vrchnopansky pošklebne!)

Němci mají svou akademii vídeňskou, a my Češi na ni přece také platíme!

Pravidlo, že Němci mají v zemích českých míti všecko, co my a vedle toho ve Vídni všecko ještě jednou v míře velkolepější jen a jen pro sebe — je divná, předivná rovnoprávnost!!

Je na čase vzíti rozum do hrsti a porovnávat, stále porovnávat. Nebuďme stále tím jezevcem, lišáku z vlastního ustupujícím!

*

Svobodné Norsko oslavilo radostně a okázale 8. prosince t. r. 75. narozeniny Björnsonovy. Věru pyšno může dnes býti drobné, ale samostatné a vysoce kulturní Norsko na svého jubilanta. Přes půl dlouhého století stál v popředí jeho politiky, jeho kulturních zájmů, jeho společenských interessů; přes půl dlouhého století stál v čele jeho literatury a vedle Ibsena a Jonase Lie daleko slyšitelným svým hlasem vyprávěl celému světu o hrdé existenci malého svého národa. Byl to žurnalista a řečník stejně výborný a neoblomně za cíli svými spěchající, jako hluboce nadaný umělec a podnětuplný, ideami hýřící básník, jehož už první povídky z let padesátých (Synnöve Solbakken, Arne) staly se vysoce významnými literárními činy. Björnson neužíval svého belletristického péra pro zábavu mass —: všecko, co napsal, nese pečeť tendence, ať kulturní, ať politické, ať národní či náboženské, a jeho drama především se postavilo cele a uvědoměle do těchto nadšených služeb ideové propagandy. Björnson je celým svým založením revolucionář ducha i smýšlení; že největší jeho úspěch politický, za kterým kráčel skoro půl sta let: osamostatnění Norska, nebyl korunován prohlášením státu za republiku, leží pouze v dobrovolném ústupku básníkově, který učinil vzhledem k celé řadě osob sobě i vlasti blízkých... A nejen užší své vlasti sloužil veliký norský básník: malý, utlačený a trpící byl vždycky jeho bratrem, ať už byla jeho kolébka kdekoliv! Ujal se ujařmených Finů a vahou jména svého jim pomohl k autonomii; napsal obrněné prohlášení u příležitosti veliké stávky dělnické r. 1892, a prospěl tisícům tisíců; a právě před nedávnem, jak známo, ujal se našich Slováků, pro kterýžto čin nevymizí nikdy naše vděčnost k němu. Příležitostně jsme zaznamenali vřelý projev českého spisovatelstva, kterým mu vzdalo za to svůj hold; dnes připojujeme se s upřímným přáním dlouhého věku k těm, kdož mu ve chvíli jubilejní srdečně mohli stisknouti ruku.

S.

*

Zajímavý článek o tom, jak Ibsen nalezl svůj živý model k „Noře", uvádí ve svém listě syn dánského spisovatele C. Hostrupa, redaktor „Zydsk Morgenbladu". V podstatě vypravuje asi toto: V polovině let sedmdesátých přistěhoval se do jistého malého městečka dánského mladý párek. Muž byl tam ustanoven výpomocným učitelem na škole měšťanské, mladistvá a krásná jeho choť byla Švédka, která velmi ráda vyprávěla o své zemi sněhu, mlh a hluboce zařezaných fjordů. Obzvláště nadšena byla však rostoucí slávou a osobností Ibsenovou, jehož byla poznala u příležitosti jakési své práce literární — neboť mladá dáma byla skutečně také nadějnou spisovatelkou. O umění a literatuře mluvívala velmi často a mnoho — víc, než bylo zvykem v malém šosáckém městečku dánském. A tu se stalo něco nepředvídaného: mladý párek nevydělal si vespolnou prací tolik, kolik potřeboval k živobytí, a tu, když malé věno ženino bylo vyčerpáno, padělala ona — bez vědomí svého manžela — směnku. Podvod vyšel na jevo, dobří obyvatelé městečka nemluvili o ničem jiném, a tu mladý učitel, jehož postavení by bylo bývalo jinak otřeseno, zapudil provinivší se choť. Děti byly dány na výchovu otcovým příbuzným, a matka je nesměla navštěvovati. Zda nešťastná dáma sama svůj osud vypravovala Ibsenovi, či zda se toho dověděl jinak, neví se dobře. Faktum je, že když vyšla asi za rok na to „Nora", sešli se oba manželé. Neoblomný učitel byl dramatem tak silně dotčen, že své ženě odpustil. Zajímavo je, že tentýž případ podal zmíněnému už C. Hostrupovi námět k dramatu „Eva", vyšlému asi pět let po „Noře"; v něm však projednán je případ s jiného stanoviska: po stránce mravní oprávněnosti zapuzené matky k dětem. —*n*—

*

Mlsný žid. Svedl-li žid křesťanku, v starších dobách pykal za ten mlsný hřích hrozně a nelidsky. Ale ještě v XVI. století na to byla smrt. Jenže praksis soudní byla již přec lidštější nebo aspoň opatrnější. R. 1610 svedl židovský knihtiskař Samuel křesťanské děvče, dceru vinařčinu (t. j. dceru nádenice, která pracuje na vinici). Žida sebrali a hodili do věže. Císařský rychtář Kirchmajer obvinil ho, že s Kateřinou vinařčinou „neřádně vyvedl na svět dítě, on, pohan, žid, osoba lehká, glejtovní" (t. j. jako všickni židé v Praze jen trpěná pod glejtem a tudíž na vyhnání); prý dopustil se toho ten žid „v nešlechetnosti a nešetře pána boha". Konšelé však nic nedali na prudkou řeč tehdejšího „státního zástupce", pustili žida z věže na záruku pod 4000 kop, kterýžto peníz slíbilo sebrati šest pražských židů mezi sebou, a uložili obviněnému i císařskému rychtaři, aby si k soudu zjednali o vině a nevině důkazy — „poněvadž jde o zkázu člověka".

Zdá se, že žid vyvázl se zdravou kůží, neboť brzy potom jest na soudě kýmsi viněn z peněz, které chtěl zapřít. Arch. města Prahy 1140.

V PRAZE, dne 13. prosince 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

K. V. HAVRÁNEK:

POZDNÍ RŮŽE.

(Pokračování.)

III.

Když se Křepelka vracel z úřadu, ubíral se hned do zahrádky. V neděli odpoledne prodléval tam kdysi, obíral zavinovače a sbíral mšice, chvílemi cosi bručel a nestaral se o okolí. V tom byl vyrušen, zaslechnuv smích, hlasný a skoro rozpustilý. Ustal od práce, rozhlédl se a zkoprněl. Na pravé zdi přes hřeben posázený střepinami byl přehozen složený pytel a na pytli o lokty opřená pohlížela na Křepelku od loňska známá „letňačka", devatenáctiletá slečna Koblicova z Prahy. Slaměný širák měla posunutý do týla, nějaký pramen vlasů jí sklouzl do čela a houpal se při každém otřesu hlavy.

„Má úcta, pane pokladníku," zasmála se, když viděla, jak udiveně Křepelka na ni zírá. „Půl hodiny se na vás díváme, ani se neobrátíte na pravo, ani na levo!"

Křepelka se zlobil, ač věděl, že zlost „za plešku nestojí", jak říkávali staří, protože ďas tomu věř, jaký druh to zlosti jest. Křepelka si nepovšiml slečnou použitého plurálu, odvětil cosi, čemu sám nerozuměl a nač se rozmrzel znova.

„Letos máte překrásné růže," pronášela slečna Helena Koblicova tak roztomile, že Křepelka naslouchal jí pozorněji.

„Skoupý pane, růže se dávají dámám," smála se, „loňského roku se mi nedostalo od vás jediné, řekl jste, že letos nerozdáváte. Polepšil jste se již?"

„Setrvávám při tom a nerozdávám ani letos," odvětil Křepelka. „Růže chce také býti živa, rozkvésti a opadati." Sotva to dořekl, zlobil se, že to neřekl jinak.

„Nebyl byste tak galantní a nepřipustil, abych se na vaše růže podívala z blízka, když mi květy tak negalantně odpíráte?" tázala se Helena.

Rozhovor dospěl až k tomu, že na vyzvání Helenino Křepelka přistavil žebřík ke zdi a Helena se ocitla v zahrádce. Křepelka se zlobil velmi na toto vtírání, ale konal vše, čeho si „letňačka" přála. Chtěl vykonati i více, žebřík přidržeti, ale na vyzvání upustil od toho. Dřep a skok, Helenin smích zazněl před ním.

„Prosím vás, proč jsou letos ty ostré hroty na zdi?" smála se šelmovsky. „Nedal jste to tam, aby k vám nikdo nemohl?" Křepelka byl náhlou otázkou přepaden tak, že byl zmaten. Z té příčiny asi bylo, že zapřel, čím se nedávno vychloubal, jak vyzrál „na letňáky".

„Zedník omítal zeď. Dělá se to. Sám o své vůli . . . zedník . . ." pronášel jako školák přistižený na sousedových hruškách.

„Jste přece hodný, odvolávám nařčení z negalantnosti," pronášela Helena. „Za to řeknu vám něco pro vás velmi potěšitelného, pane pokladníku."

„Prosím . . ." odvětil a pohlížel na ni zcela otevřenýma očima, jakoby chtěl pohltiti celou postavu v lehoučkém letním šatě.

„Jen jednou jsem vás prosila o růže, již nebudu prositi. Nehrozí vám tudíž nebezpečí, že byste se mohl přece snad prohřešiti proti zásadě," pravila. „Ale teď, prosím, abyste mi pomohl přistaviti žebřík na protější zeď," doložila a ukázala tam rukou. „Můj bratrovec má úžasně rád růže a připojil by se k nám, nepohorší-li vás to . . .

Křepelka se obrátil. Na levé zdi viděl také přehozený pytel, na něm opřen, jako

z divadelní lože pohlížející, mladý pán se dvorně ukláněl.

Křepelka stáhl obrví, chtěl protestovati, ale vyhověl Heleně.

„Kandidát práv Vondruška . . .“

„Prosím, nákladní pokladník, Křepelka . . .“

Formality představení odbyty.

Křepelka věděl o sousedství, s paní Koblicovou již dokonce mluvil, jako loni s celou rodinou, arci tak jako: „zlu se neubráníš, čiň co čiň, ale buď jak buď, schovej ruce do kapes, aby čert tě za prst nepolapil.“

Helena v jisté chvíli Křepelkovi svěřila, že jejich příbuzenství je rozděleno na Montecchi a Capuletti, totiž na Koblicovy a Vondruškovy, a mladí, ona s bratrovcem, si předsevzali vše usmířiti.

„Kdyby naši věděli, že se s Vojtěchem stýkávám, jistě bychom tu dlouho nepobyli,“ pravila.

Nebylo třeba Křepelkovi napovídati, aby o všem pomlčel, ale bratrovec se mu nelíbil, ačkoliv opravdu „růžím rozuměl“. Avšak později smířil se s ním při opakovaných schůzkách v zahradě na večer. Vondruška souhlasíval s Křepelkou ve přích, nikdy s Helenou. Žebřík zůstával na zahrádce, sousední mladí „letňáci“ přicházívali ke Křepelkovi na besedu jen touto cestou. Když pan rada přibyl na venek, schůzky bývaly řidší, ale Křepelkovi se besedy zalíbily.

Jak se Křepelkovi zdálo, že léto kvapem se chýlí ke konci. Když chladnější větřík na večer zašelestil vějířem, jako když do vrabců střelí, „letňáci“ se stěhovali. Helena zanechala Křepelkovi přesnou pražskou adressu. „Zabloudíte-li do Prahy,“ pravila, „musíte k nám přijíti, ale o našich besedách ani muk před tatínkem,“ doložila. „Maminka ovšem něco ví, avšak ani před ní se nemusíte zmiňovati . . .“

Při loučení s Helenou Křepelka se trápil, má-li zůstati důsledným anebo dáti Heleně kytici růží na cestu? Bylo tu cosi hamletovského, jako „být či nebýti“. Byl také hamletovsky zasmušilý, když luštil to dilemma, ale „zásada“ zvítězila! Po odjezdu „letňáků“ zdála se mu zahrádka pustá, často zadíval se na zeď, kudy Helena přicházívala, „aby nikdo o tom nevěděl“. Tajemství ji patrně těšilo, ale Křepelku také. V pokoji lístek s adressou prohlížíval jako grafolog a na to oknem zahleděl se do zahrádky.

Viděl posud kvetoucí růže . . .

Mezitím v létě přibyla Poncova nevěsta. Díky Bromrovi, jenž nesmlčel, co mu bylo svěřeno, kde kdo ji musil viděti. Paní Dlasková přišla z města, vyhlížela s paní Švejcarovou oknem jako paní Sadovská a Doubravová a jako Čiperová a Hašárková. Také mužové byli zvědavi.

Ponec byl jako z výkladní skříně, všecko měl nové.

Mezi dveřmi telegrafní kanceláře stáli Bromer s Fitulou; když stanul vlak ve stanici, vystupovali na špičky, aby lépe viděli.

Ponec s nevěstou a s její tetou odešel do města, neslyšel posudků ani otázek, z nichž nejhlavnější byla: „Kdy bude svatba?“

Ponec nedovedl říci to ani po odjezdu dam, nevěsta se nevyslovila, dopisovali si zase, až pojednou korrespondence ustala. Bylo jisto, že nevěsta si vše rozmyslila, ale Ponec o ničem nemluvil.

Fitula měl s ním službu, chtěl ho pozlobiti, přizná-li se?

Rozmlouval s ním o starosvětských písničkách, o nichž Ponec pranic nevěděl, a Fitula mu proto zazpíval „ukázku“. „Bielá ruože prokvítá, mně naděje nesvítá — měj se dobře srdéčko!“

Pozoroval Ponce a zpravil na druhý den Bromra o výsledku pozorování.

„Ponec již ví, že vrtkavost a nestálost je ženě vlastní vždy,“ pravil. „Varium et mutabile semper femina. Šel k vrbičkám, kde se řezalo proutí na košíky.“

„Přiznal se mi,“ pronesl Bromer.

„Spekulace se nezdařila. Avšak povím vám, o čem jsem ustavičně přemýšlel. Víte, proč potřebujete někdy silného výbuchu, jak jste mi vyprávěl, pamatujete-li se? Toužíte po zcela volné existenci, sedíte v železniční službě jako pták v kleci, a najednou počnete bušiti křídly do klece. Jste nespokojen.“

„Chyba,“ zvolal Fitula. „To není to, a čert ví, co to je. Vím přece, co řekl veliký snílek Jules Michelet, tím „ptákem“ jste mi to sám připomněl. Žádná existence není úplně volná, žádné závodiště dosti prostorné, žádný let dosti vysoký. Jiné to je se mnou . . .“

Léto zmizelo, podzim přicházel a tlumil barvy. Den se krátil úžasně. V příbytcích bylo nutno „trochu“ topiti. Hospoda u nádraží se plnívala na večer na několik hodin. Hašárek s Čiperou přicházívali někdy „na sklenici“, buď se obveselili, nebo si pozasteskli asi tak, jak praví Epiktet, ale jinými slovy, leč obsah býval týž.

„Před žitím dlouhým a špatným vždy, s bídou, s nouzí jen spolu, s tíživou myslí a v strádaní s denním pohárem bolu, kratičké, lepší však, se sluncem přednost

blahé má žití, není tu příkrého rozporu mezi chtíti a míti."

Kalouč v poslední době stýskával si Sadovskému, že jeho žena naň úžasně žárlí, vyptává se druhých po tom, zdali na trati v kasárnách nebo jinde „s někým nemluví". Ladecký, strojvedoucí, prohodil před ní žertem, když muži přinesla oběd, že každý ženatý jede rád na delší turu, aby užil na chvilku svobody a poveselil se, „protože změna neškodí". A žena Kaloučova se toho chopila a muže „pronásleduje". Sadovský se usmíval. Kalouč doložil však, že to je důkaz lásky, uvěří-li takové nadhůzce, to prý slyšel, že lehkověrnost bývá vlastností lidí upřímných. Sadovský se zamyslil, cosi jako výčitka se ozvalo v nitru.

Kdysi na večer Sadovský se vrátil rozmrzelý z úřadu domů. Žena přinesla mu večeři, a protože již povečeřela, usedla za stůl a počala cosi šíti. Sadovský se nikdy neohlížel po tom, co koná, byl-li doma, četl buď časopis, nebo knihu, mluvívali málo. Chtěl po večeři odejíti, slíbil paní Kaloučové, že přijde. Po večeři otálel s odchodem a rozmrzele pronesl:

„Což máš tolik šití na kvap, že si i při lampě musíš kaziti zrak?" Stáhl obrví.

Žena naň pohlédla. Spatřil lehce zarudlé tváře.

„Ostaneš dnes doma, neodejdeš?" tázala se tiše.

Sadovským to pohnulo. Nikdy se netázala, ostane-li doma, ani kam jde.

„Proč se ptáš?" zabručel jaksi překvapeně.

„Myslila jsem, že odejdeš."

„Tedy jsi ráda, odejdu-li?"

„Ach, ne, víš, že jsem ráda, jsi-li doma. Dnes je ošklivo a do města je špatná cesta . . ."

Usmál se, ale nebyl to úsměv veselý.

„A co to šiješ? Ukaž," chtěl popatřiti na práci.

Žena však mžikem složila vše do klína.

„Nebudu šíti," pronesla.

„Ne, ne, chci to viděti," jaksi neústupně a svévolně stál na svém. Nemohla se ubrániti.

„Co to je . . ." zvolal Sadovský náhle.

„To je . . ." sáhl po kousku bílého prádla, „to je . . . dětské . . ."

„Ano . . . což nevíš, že . . ."

Šití bylo odhozeno, muž seděl vedle ženy. Do oken bušil jemný déšť. Byl to podzimní, chladný deštík.

U Sadovského ve světnici nastávalo jaro.

„Pusť . . . blázinku . . ."

„A co jsi tomu říkala, co lidé o mně ti povídali, ano psali, víš, o tom . . . Ale nebylo to takové, ne . . ."

„Nevěřila jsem, věděla jsem, že to nemůže být, abys . . ."

Sadovský si připamatoval, co vyřkl Kalouč, že lehkověrnost je vlastností lidí upřímných.

„Neodejdeš, když je tak ošklivo?"

„Ne, nebudu vůbec odcházeti . . ."

(Dokončení.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

TESKNÉ SLOKY.

Co tu bylo vůně, co tu bylo květů,
a jak rychle všecko větry odvály!
Co jsme milovali, odumřelo světu,
a jenom my sami jsme tu zůstali.

Co tu bylo vášně, co tu bylo síly,
a jak rychle vše se obrátilo v prach!
Co jsme milovali, vše jsme opustili,
dávné, známé cesty ztratily jsme v tmách . .

Teď jen někdy večer ze zašedlé dáli
podzimními větry hlas je slyšet lkát,
tak jakoby něčí rety zaplakaly,
pro to, co z nás každý jednou míval rád.

Jenom jednou za rok v zimní noci chladu,
když se stíny kladou v bílé závěje,
v opuštěné cesty zapadlého sadu —
staré upomínky vítr navěje.

Tehdy srdce v smutku zachytí se sítě,
nevýslovná bolest duší zachvěje.
Člověk by chtěl umřít, umřít na úsvitě
pro jediný v noci paprsk naděje . . .

PÍSEŇ.

Já nepřišel, bych utrh' květ,
jenž v podzim v sadě hyne.
Já přišel smutnou píseň pět,
již zpívá slavík naposled,
ach, naposled, než zhyne.

A mohou ještě nastokrát
zde růže znova kvésti —
V mé srdce zavál smrti chlad,
a ústa smějí zazpívat
jen zpěv o mrtvém štěstí.

Hle, šer se snáší do kraje
a mlhy houstnou v dáli.
Už každá touha mrtva je —
Plod padá dřív, než uzraje,
když listy opadaly . . .

Je marno chránit rukami
si ústa, čelo, oči.
Ten stesk nás zcela omámí —
a před námi a za námi
se chladný vítr točí.

To jsou mé sloky podzimní:
to je má píseň nová.
Bez touhy, tiše krajem zní
a zašlé štěstí pláče v ní,
jak mrtví ze hřbitova.

ZASTŘENÁ OKNA.

Dvě okna zastřená a věčně zachmuřená
zde zejí v temném domu průčelí.
Pohádka jejich je už ukončena?
Čí jsou ty ruce, jež je zastřely?

Co velkých bolů vyznělo tu kdysi . . .
Dost zajisté, by člověk ztroskotal!
Dost bolestí pro slabé srdce čísi,
to srdce, jemuž všecko osud vzal.

Snad mrtev je, jenž trpěl tady v žití? —
A v soumraku vždy vidím bílý stín
se z okna zastřeného nachýliti
a pohlédnouti v noci temný klín.

A jindy zase divná melodie
se nese zevnitř teskně za šera.
Kdo bydlí tam? Je mrtev? Či jen žije,
když ve kraj padne ticho večera?

Tak tážu se. Však místo odpovědi
dvě okna na mne zejí kamenná.
Ta okna dvě, jež sama jenom vědí,
proč musí býti na vždy zastřená . . .

SETKÁNÍ.

Na strmém svahu, kde dva kopce táhlé
hraničí spolu, úzký úvoz skryt.
Tam před večerem potkali se náhle
Svědomí přísné a blouznivý Cit.

Po tolik let vždy v stálém sváru žili,
po tolik dlouhých, dávno zašlých let.
Kde jedny ruce všecky obšťastnily,
udusil druhý každý vzrostlý květ.

Když jeden velkou slavnost jara slavil
a štěstí všechněm nepoznané nes' —
druh přísný jistě na modlitbách trávil
a klnul tomu, který právě kles'.

Až dnes . . . Zář slunce v horách zhasínala
a tiché temno vešlo ve stromy.
Umlkla ústa, která proklínala —
a nalezli se Cit a Svědomí . . .

Šli spolu strmou cestou vzhůru tiše
k výšinám, jež se pjaly nad hlavou,
a slyšeli, jak věčno kolem dýše,
červánky rudé zřeli nad hlavou.

A zapomenuty jsou staré vády.
(Usmíří stáří každou neshodu.)
— Však poznali též, že už noc je tady —
okamžik pláče, smrti, rozchodu . . .

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

„A co jsi ty taková houžev," pravil pojednou živě, ale s veselým pohledem v očích, „pořád na mne dorážet s českým jevištěm? — Vyčkej! Jak pak dlouho jsem u divadla? Co znamená čtyři, pět let? — Neznepokojuj se tím, jako já se neznekliďňuji. Život teď mám před očima, u pramene jsem a žízeň je ve mně — kamaráde, prahnutí zrovna! Vždyť čeho jsem dosud užil? — Rozpomeň se jen na mé smutné dětství, na mé pošmourné, úzkostné jinošství s přízraky smrti! — A teď najednou u plného proudu života, sám v první bouři své touhy a síly . . . Počkej, otevře se ti také dokořán jeho vlnobití a strhne tě. Jen se nestav tak umoudřelým, tak chladným . . ."

„Dokonce se nepřetvařuji," pravil jsem, „nehraji si přec na svatouška a nejsem jím také, nejsem, jak dobře víš!" dodával jsem s úsměvem.

„Ale v takové povýšené střízlivosti a rozvážnosti se někdy jevíš!" odvětil z vesela a zahrozil na mne prstem: „Ty podšívko, ty vodo tichá — v hlubinách ti to vře také! A já jsem přesvědčen — vyzpytoval jsem to sám na sobě — že v synech vyrostších bez matky, bez její lásky, jest zvýšenější touha po ženě, než v těch, kdo rostli ve světle a teple mateřské lásky. Je vystupňována ta touha v nich, jsou lačnějších srdcí, poněvadž víc v dětství ta srdce právě hladověla . . . My, kteří jsme nebyli tak milováni a sami tak nemilovali v dětství, milujeme pak bouřlivěji a náruživěji v životě. Hltavěji se sytíme. Neklidněji, neuspokojivěji žijeme. Však to poznáš na sobě, kamaráde!"

„Možná, že když budu sdílet tvou theorii," pronesl jsem, voliv schválně slovo „theorie", neboť znal jsem již dobře, že začíná se nejraději a nejhorlivěji ‚theorisovat', když víno rozvazuje jazyk. Ach, bože, kolik ‚theorií' o přátelských večírcích jsem sám již vyslechl i sám si vytvořil jako nové objevy.

„To není theorie," zatřepal Gustav živě hlavou, „toť přesvědčení zkušenosti. Dojdeš k němu jistě sám. A zvlášť u dětí, které rostly jako samotáři, bez bratrů, bez sester, strhují se pak tyto utlačované, nevybíjené potřeby lásky v divokých a nebezpečných někdy bouřkách, v nerozvážných, ukvapených srážkách, při nichž obzory i smysly jsou zažehnuty rudými ohni . . . Jsem dobrý pozorovatel lidí a mohl jsem mnoho srovnávat, když zrovna vašnivě jsem přemýšlel o sobě a zpytoval leckteré podivné zjevy u sebe a hleděl si je vysvětlit . . ."

Nebylo pochyby: přiblížila se Gustavovi jedna ze chvil, kdy srdce překypuje důvěrnostmi a podlehá touze konfessí, ale mne neshledala naladěného a trpělivého. Jako nedávno u Páslera, měl jsem příliš také na paměti příští den a vše, čeho si ode mne vyžádá. Houstnoucí ovzduší lokálu mně nijakž nepřidávalo ochoty, a takž jsem raději dřív než později upozornil, že bude čas pomýšlet na ‚pana Navrátila'!

Odehrálo se cosi podobného, jako o poslední schůzce, jen že s některými variacemi:

Nejdřív prudký protest, výčitky filistrovství, výsměšky a úšklebky, parodování mých protestů, ale pak náhle obrátil a začal jinak manevrovat. Snažil se zdržeti mne důvěrnostmi z posledního hodu se chansoniérami, jak prý je skvostná podívaná na tu aristokratickou blondýnu, když labužně srká víno. Oči přivře — má prý krásné, dlouhé a na podiv tmavé řasy — hlavu na zad zvrátí, bílé hrdlo vypne, ale nejinteressantnější je, jak špička protáhlého nosu se v tom labužném požitku přímo zahne a zahrotí, takže nos se ještě prodlouží, a v tom projevu je prý tolik raffinované smyslnosti, že by tu čertovu holku byl vínem přímo ulil.

„Však mne druhého dne, kamaráde, bolely vlasy — to se neptej. A v takovém miniaturním pokojíčku jsem vyspával po tom přebytku všech darů révy a lásky . . . Ale jak se říká: ‚Raum ist in der kleinsten Kammer für den grössten Katzenjammer.' Tetě jsem vzkázal, že jedu na Karlštein."

„To jsem již doslechl," pravil jsem s úsměvem, „a příště se též zase dovím, jak to dopadlo dnes," dodával jsem a povstal při tom.

„Ale seď," tlačil mne zpět, „ty jsi zrovna fanatik práce, to je mladická chorobnost ještě. Práce není zajíc, aby ti utekla; práce počká, drahoušku."

Poukázal jsem na svou situaci a na jeho. On že je na fériích, já v době posledních zkoušek, nejtužší práce, a že bych zítra odpykal, kdybych se dnes zdržel — ale on ‚Nanu' na pomoc si přizval a hodinu aspoň mne ještě zdržel. Byl roz-

jařen a chrlil ze sebe divadelní historky, většinou dobré a působivé, ale i zjevně vybájené, kterými oslaboval dobrý dojem oněch. I ‚Nana' byla v nejrůžovější náladě, přiťukovala si se mnou, domlouvala, abych počkal, že ještě půjdeme do kavárny, ale já použiv chvíle její nepřítomnosti, vytratil jsem se, Gustavovi ani s bohem nedav.

Jinak bych spojenému úsilí sotva byl unikl.

Byla bezmála půlnoc, když jsem se dostal domů. S Gustavem jsem byl ještě méně spokojen, než když jsem onehdy přišel od Páslera. Ale již jsem nekul záměry, jak příště s ním promluvím a vynasnažím se jej vyzkoumat, naopak jsem si umiňoval, že se již nedám jím zlákat večer do žádné hospody neb šantánu, neboť shledával jsem, že by se mi tím sotva objevil nový rys na jeho bytosti, a nějaké domluvy neb přemlouvání s mé strany by se jistě u něho setkaly již s přímým odbytím. Je v době „plného prahnutí" a je „u pramene".

A svědomí konejší ‚theoriemi'.

Byl jsem přesvědčen, že jej prohlížím dokonale, a další zvědavosti nějaké jsem se přímo vzpíral. Bylo pravda, a byl jsem si toho vědom, že pohlížím na život přísněji než on, věděl jsem, že mne čekají zápasy, ale byl jsem proniknut pevným odhodláním překonati je a pracovat, probojovávat se krok za krokem k stanovenému cíli. Takový mladický zápal ve mně tehda byl, který mi vzdouval hruď sebepřeceňováním, ve kterém povyšoval jsem se nad Gustava.

Dnes ovšem hledím shovívavěji a vidím mnohem, mnohem dál.

VIII.

Byly zcela zbytečny obavy, že se budu musit vzpírat nějakým svodům Gustavovým k opětnému večernímu pobesedování hospodskému. Nevyhledal mne, nepsal mi, nevzkázal mi nic po Maxínkovi, a o dvojím ještě nahodilém setkání v bytě staré paní dával sic okázale na jevo kamarádskou srdečnost, prohodil, že se musíme zas jednou sejít, ‚slézt a poklepat si', dodával s úsměvem, že mi dá vědět, ale vybídnutí žádné nepřicházelo. Říkal jsem si sice: není oč stát, ba je to tak líp, ale uvnitř přece pociťoval jsem hořkost, že tak zhola nedbá o sejití. ‚Je mělký člověk,' vyčítal jsem mu, ‚jak dubnový den'. Rázem zahoří, rázem zapomene a zchladne. Má v hlavě jen ženské, osedlala si ho některá, snad rusá, kyprá ‚Nana' anebo zas už jiná. Větroplach je!

Zatvrzele jsem o něm mlčel, ani na to jsem se nezeptal, byl-li již u staré paní na obědě neb na večeři, nic, nic, aby viděli, a on se dověděl, že nedbá-li on, nedbám ani já, že jsem vůbec zlhostejněl. I v tom počínání bylo mnoho mladicky nakvašeného, jak jsem později uznal, ale přispěla k té podrážděnosti také doba zkoušek, stupňované práce a myšlenek na budoucnost.

Bylo koncem července ke druhé hodině, asi týden před poslední zkouškou — stará paní byla s Maxínkem už druhou neděli ve Všenorech na letním bytě zároveň se snachou a jejími dětmi — když Gustav přiběhl mně, chvátajícímu do Akademického čtenářského spolku, s druhé strany Spálené ulice naproti, a beze všeho úvodu a pozdravu chytiv mne za rameno, vyhrkl:

„Tak už jsem našel zas ‚Nanu', ale dalo to práce, člověče!"

„Co pak se ti ztratila?" pravil jsem, rázem zapomenuv na všechnu dotčenost a reservovanost, již jsem chtěl dáti na jevo, naopak nemoha potlačiti úsměv nad tím, jak tak z nenadání mne přepadl a mně svou novinku za horka vyklopil.

„Ty nevíš, že zmizela z ‚Petrovické'? — Z čista jasna, nikdo nevěděl kam. Ani mně neřekla pravdu. Kvartýrské namluvila, že pojede navštívit příbuzné!! Jakoby se nad ní voda zavřela. Pryč z Prahy byla a ne a ne ji najít!"

„A kdes ji konečně vypátral?"

„Náhodou, pomysli! — V Chuchli jsem byl s kolegou jedním, náhodou ji zahlídnu v zahrádce blízké restaurace."

„Jako hosta?"

„Ne, číšnicí tam je, povídala, že hostinská je její příbuzná, nějaká teta vzdálenější. Ale ono v tom bude něco jiného. Co, ještě nevím, ale teď tam jedu. Parníkem! Mám nejvyšší čas. Pojeď se mnou, kamaráde."

„Ani pomyšlení," odepřel jsem až prudce. „Nemohu ztratit ani půl hodiny, neřku-li půl dne!" dodal jsem mírněji.

„Tedy na shledanou! Odpusť, že spěchám. Však ti o tom ještě dám zprávu, co a jak!"

Stiskl mi ruku a odkvapil. To byla poslední slova, jež jsem toho roku od něho zaslechl.

Za týden odjížděl jsem z Prahy k tetě do U. na krátké prázdniny k příbuzným a začátkem září nastoupil jsem dráhu technického úředníka v cukrovaru.

Zapadl jsem do nového světa, jenž zaujal na první čas všechnu mou bytost.

Gustav sešel s očí, sešel s mysli. Zprávy mi žádné nedal a já také žádné nečekal.

Z listu Maxínkova, jejž mi poslal do nového mého působiště, zvěděl jsem pouze, že ‚strýček Gustav' za nimi do Všenor nepřijel, jak bylo smluveno, ani že jim nepsal, a že babička se proto na něj do opravdy hněvá a na nedávný list, který od něho přišel a jímž zprávu dává, že je v Mariboru, ani na gratulaci k svátku prý dosud neodpověděla a odpovědět vůbec nehodlá. („Ale za čas se obměkčí," dodával Maxínek v dopise.)

Těšilo mne, že si na mne vzpomněl a umínil jsem si mu odepsati, ale proud kampaně zahrnul mne tak vehementně a strhl mne s sebou, že jako mnohé jiné i tento můj záměr den ze dne jsa odkládán, zůstal neuskutečněn.

Dal jsem se s jakousi zálibou, ba zápalem nésti rozpoutaným proudem nepřetržité práce, v níž stroje i lidé slili se v jednu sílu, jež vzbuzovala v počátcích můj úžas i obdiv, jejíž mohutnosti a výkonnosti jsem se kořil v hrdém a blaživém pocitu, že jsem také, byť nepatrnou, její složkou. Cit povinnosti, dochvilnosti a krajního využitkování času se ve mně tužil a šířil, a víra v určení a spasnost práce se ve mně utvrzovala a rozhořovala do krásných světel.

A v těchto dobách počátečního zápalu, kdykoliv se mi kmitla vzpomínka na Gustava, vyvolaná třeba jen divadelním referátem neb zprávou o pokračujících přípravách k otevření Národního divadla, čím dál tím nepřízniveji jsem posuzoval jeho rozhazovačský a volným časem plýtvající život.

Nemá dost vyvinutého citu povinnosti a sebekázně, vyvozoval jsem a v duchu jsem se nad něj povyšoval.

Zapomněv k své lítosti i na Maxínkův svátek v říjnu, konejšil jsem výčitky z toho i jiných opomenutí útěchou, že o Vánocích podaří se mi vyjeti si do Prahy na dva dni a tam všechny dobré známé navštíviti a jim vysvětliti, co znamená taková kampaň a zvlášť první se svými silnými dojmy, a v nitru mladicky jsem se těšil již na ta líčení.

Tenkrát jsem ještě nepociťoval útisků a železných pout technické služby tovární.

(Pokračování.)

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Pan inženýr se sklopenou hlavou dal se cestou k Měkotově chaloupce. Myslil na Márinku — líto je člověku takového života, vadnoucího na samotě. A stále ještě jej hnětla myšlenka, že něco propásl. Stříbrnou mlhou měsíčního světla černaly se obrysy vrb a olší, pozdnímu chodci naznačujíce směr. Siným kovovým leskem třpytila se řeka. Místem kouřilo se z ní, lehounká přadénka bílé páry proplétala se mezi stromovím. Zaválo chladem. Vejvoda oklepal se trochu zimomřivě, ruce zastrčil do kapes, hlavu shýbl mezi ramena a zrychlil kroky. Přece bude lépe na půdě v seně. Sám sobě vyčetl: k čemu ta noční, bezúčelná toulka. Cítil mrazení — oh, dojista se nastudil a rýmu dostane!

Obešel jezero a na dvorku před chalupou zastavil se, naslouchal. Ticho, tíživé ticho. Čekal, nevěda proč, že najednou do němé noci odněkud rozlehne se výkřik. — Ani lístek se nehnul. Dvéře do síně byly jen na petlici zavřeny — vešel potichu. Ze světnice ozýval se pravidelný, hvízdavý dech — starý Měkota spal. Kde je Anče? Vrátila se? Ostatně, co mu po tom? Nu, nu, nu, inženýre!

Malým okénkem nade dveřmi padal proužek měsíčního světla do síně, rozléval se po zemi bílou kalužinkou a v ní, jakoby se vyhřívaly, dvě malé hedbávné myšky skotačily. Dlouho je Vejvoda pozoroval; jako dva drobní skřítkové pobíhaly, veselýma očkama naň se dívaly v pazourkách vousky potahujíce. Bezděčným pohybem je rozehnal.

„Myší idylla!" zabručel. „A všechno tohle tady je myší idylla při světle měsíčním!" Nějak neobyčejně byl roztrpčen, aniž by věděl proč. „Všechno! Ale mám už dosti té idylly, zítra odejdu do města, vytáhnu kolegu s postele, odpočinul si už důkladně, ať zase pomůže táhnout. Práce

tolik a neubývá. Začarovaný kout takový i s mlynářovou dceruškou!"

V tom cosi se hnulo, žluté ohníčky zasvítily. Kocour Círus tam seděl, naježil hřbet a bílé zuby se mu zaleskly.

„Fi!" Inženýr se až otřásl. „Tu máš myší idyllu. V koutečku Osud s napřaženými pazoury číhá!" Nějak spěšně po známém žebříku vyšplhal na půdu. Štěrbinami ve střeše dosti světla padalo v podkroví. Inženýr měl tam už svůj koutek lépe a pohodlněji upravený, nežli první noc. Měl pokryvku, měl tam svůj plášť a pod hlavou měkkou podušku. Tahleta bílá poduška jistě patřila Anči a voněla jaksi mile — snad vůní dívčích vlasů. Nežli ulehl, ještě se podíval na hodinky — skoro dvanáctá byla.

„Vida, jak jsem se zdržel! Nu, dobrou noc! Dobrou noc!"

Ale dlouho neusnul, ani na vonné podušce, ani když ji odhodil, mysle, že ona vůně mu nedá usnout. Nějaké rovnice pletly se mu v hlavě i s integrály. Zdálo se mu, že dělá zkoušku z hydrauliky. Oh, psina! Máme-li $G = P - \gamma$. V jest výslednice $R = G - P = 0$. Pluje-li těleso v kapalině — A on viděl běloskvoucí dívčí tělo, bokem pluje, dlouhé vlasy splývají po vlnách, dokola stříká pěna. Anče! Tohle je Anče! Směje se.

Máme-li $G = P$.

Sotva sedřiml, probudil se. Už i jitro v lukách se budilo, na východě jasnila se obloha, trochu drobných obláčků zrůžovělo, jen jako když se děvčátko zapýří. Ještě svítily hvězdy, ale jakoby zapadaly dále do hlubin nebeských. Měsíc byl právě nejvýše — i s onou hvězdičkou, nebyla-li to snad už jiná, a věneček stříbrné mlhy měl dokola. Nějací noční ptáci vraceli se z toulky, těžce a unaveně tlukouce křídly. Mezi vysokými topoly zapadli.

V lukách pod porosenou travou v teplých hnízdečkách budil se život. Zatikaly koroptve, zatloukla křepelka, skřivánek vyletěl. Hejno špačků s bláznivým hvizdotem odněkud se vyřítilo, honili cosi v divokém houfu — nějakého nočního opozdilce, sovu či sýčka. A pitvorné kuře Pirkún vyletělo vikýřem na střechu a ospale zapištělo: „Kukuryků!"

„Že tě —!" proklel je Vladivoj Vejvoda, vstávaje s lože. Obešel celou půdu, nebyla veliká, do všech koutů se podíval, hlavou pavučiny smetal a docela neuspokojen posléze po žebříku sestoupil. Chvilku v síni poslouchal — do světnice nahlédl. Byla prázdna. V okénkách hořely červánky, u kamen postel rozvalená, neustlaná, po Měkotovi ani sledu. Jenom Círus hlídal na kamnovci, velmi nepřátelsky po vetřelci očima svítě.

Inženýr obešel dvoreček kolem rozbitého plotu, při každém téměř kroku se zastavuje, hledal šlépěje po zemi, po zrosené trávě. Jen jedna stopa vedla od chaloupky, uhodl, že Měkota tudy se ubíral z domova. Jaksi nerad šel po této stopě, ohlížel se na vše strany, zastavoval se, naslouchal. Jenom čejky křičely mu okolo hlavy. Kam dohlédl, nikde lidské bytosti. Kolem vod z mlhy se vynořovaly vrcholky stromů, podivně ozářené odleskem červánků, jako načrtnuté v teplém, nehybném vzduchu.

Došel po stopách ke starému zámku a jak vykročil na povýšený břeh, zaslechl zdola těžké oddychování. Rukou zachytil se stromu nad svahem, sehnul se a viděl dole bosé, hnědou hlinou umazané nohy. Někdo kleče, ryl tam ve strmém břehu — hlavou i polovicí těla vězel už ve vyhrabané jámě.

„Co tam k čertu vrtá?" myslil si Vejvoda.

Veliké, ploché kameny odvaloval, střepy s tuhovým leskem z jámy vyhraboval. A hučel při tom mrzutě. Vejvoda si všiml, že byla tu vrstva černého popela ve hnědé hlíně.

„Měkoto, jste to vy? Co tu pro Pánaboha děláte?"

Pod břehem vyhrnula se Měkotova hlava. „A pan inženýr! — tak časně — chm, chm —" Hlídač v rukou držel podivnou nádobu, vysypával z ní popel, ale v tom rozpukla se mu v pouhé střepy. „Džbán hledám, džbán, mladý pane, za ten, který jsme rozbili včera. Ale jsou tu jen samé jakési křehké a rozpukané — žádný pořádný, aby vydržel — už je to tu přebráno." Sáhl do jámy a vytáhl jinou nádobu, pěkně formovanou, s tuhovým leskem. Zaklepal prstem na ni.

Vejvoda cítil, že mu mráz běží po zádech. Vyvalil oči a vykřikl téměř: „Víte, co je to? Odkud jsou tyto nádoby?"

„Vím, mladý pane!" klidně odpovídal Měkota. „Před tisíci lety žili tu lidé na starém zámku, snad sama kněžna Libuše, a tuhle ty hrnce a džbány do sklípků pod zemí uschovali."

Vejvoda křičel: „Víte, co to je? Hroby jsou to! Spalovali mrtvoly a popel sypali do těchto popelnic!"

Hlídač docela klidně oklepával nádobu. „Tahle je pevná — vydrží snad, vydrží — chm, chm! A dosti veliká, půldruhého litru se do ní vejde. A vy myslíte popelnice? hroby?" Nedůvěřivě kroutil hlavou.

Vejvoda pustil strom a rozechvěn prudce přecházel po břehu. „Kdybych to byl věděl! — ii! Ale k očarované chalupě něco takového docela se hodí, docela. Ani nevím, co ještě by mohlo mě potkat, ono však dojista něco se najde, něco nemožného jako mně naschvál. Ale uteku z téhle čarodějné pohádky, přisámbůh, že uteku! Kdo by to vydržel? A kolegu z postele vytáhnu a pošlu jej sem, ať také něco zkusí." Zlomyslně se usmál. Najednou se rozpomněl a otočil se k Měkotovi. „Kde je Anče? Vrátila se?"

Staroch proklepav černou baňku na všech stranách, spokojeně hlavou zatřásl a kozí bradu si hladil. Z pod šedivého obočí podíval se nahoru. „Anče, mladý pane? — Nebyla ještě doma, nevím, kde vězí. Moravec nějakou práci bezpochyby pro ni měl, snad po loďce do města něco vezli — víme, on časem něco chytí, kousek zvěřiny nebo tu rybu. Tuhle srnku měl — odněkud z obory se zaběhla do luk a on ji pomaličku do močálů zahnal a tam chytil —"

„Měkoto! Měkoto!" s výčitkou pohrozil inženýr, „to jste mi pěkný hlídač, pytláka podporujete!"

„Oh, ne!" bránil se horlivě stařec, „v mé čtvrti nikdy nepytlačí, nenene! Neodváží se! Chce-li na něco naliknout, jinam zajde, kde já nehlídám. Není žádný boháč, přijde mu taky vhod, když Pánbůh něco pošle!"

„Co mi do Moravce!" pravil inženýr. „Pánbůh s ním a čert ho vezmi! Ale Anča od večera do rána je z domu — Bůh ví kde."

„Pokud je s ní Moravec, nemám strachu. A hleďte, tento džbánek, pěkně je udělán, pevný, zrovna zvoní. A vy říkáte, mladý pane, hroby? Popelnice?" Inženýr už neposlouchal, seběhl s hradiště a kráčel dále sám pěšinou v lukách. Kde je Anče? myslel si; nějak rozmrzele si to myslel. Kde se toulá? Kde nocuje? — Postál, rozhlédl se a zamířil k Labi, ruce za zády a s hlavou schýlenou, napínaje zrak i sluch jako chrt, když jde po stopě. Proplétal se mezi křovinami, obcházel tůně a jezírka.

U čapího dubu sekáči začínali kosit louku. Hospodář je tam zavedl — stál u stromu, vysoký, hubený muž s ohnutou trochu šíjí. Barva vlasů i vousů připomínala vátý písek v polích — takový častý typ zemědělce v písčité oblasti kolem Labe. Podíval se úkosem na inženýra, dýmku z levého koutku přehodil do pravého a řekl trochu posměšně: „Dobré jitro, pane inženýre! Vyměřujeme, vyměřujeme? Nevím, dočkám-li se toho, až tudy budou parníky jezdit, plíce už mi nechtí sloužit. A nechtěl bych to ani vidět."

Inženýr udiven se ohlédl. „Proč?"

„A proto! Bude škoda Labe. Vyměří mu podle pravítka přímo cestu, kudy půjde, a bude to jen taková stoka, řeka žádná."

„Ale zátopy nebudou, povodně, které vám škodily na lukách i na polích, každý rok téměř — vždyť co jen zoufalých zpráv a petic z vašeho kraje jsem do nedávna čítával!"

Rolník zvedl klobouk a podrbal se ve vlasech. „Inu —" řekl chytře, „my už tomu zvykli, pane inženýre. Zvyk je druhá přirozenost. Zvykli jsme na zátopy, na komise, které potom chodily, na slevu daní. A Labe nám luka zaplavilo, zmrvilo a zvlažilo. A pak co bude — Labe uteče krátkým řečištěm, luka vyschnou, budou z nich samé suchopáry, a co my budeme mít ze všeho? Jenom nové daně."

„Takhle zaslepeně mluvit!" inženýr se začal rozčilovat. „Ach, Bože! To je tak po česku: Nechat všecko, ať to jde jak samo chce, jak chodívalo před sto lety, dívat se, jak ztrácí se bez užitku v labském korytě síla, která representuje statisíce a miliony!"

„Už je políčeno na ty miliony!" smál se sedlák, „páni inženýři je pochytají." Vladivoj Vejvoda neuznal za hodno déle hovořit. „To je vděk," pomyslil si. „Staráme se, studujeme, měříme v potu tváří, a takovýhle venkovan — ale kdo by se zlobil! Tito lidé nerozumějí nové době, čas idyllicky omezených sedláků už minul, přežili se, musí přijít nová generace. Nu, tak vida! Na konec nám řeknou, že to všechno je zbytečné namáhání a že — ne, nebudu se zlobit. Čtyři neděle tluku se po močálech, v zápalu slunečním, v bouři a větru, a takovýhle sedlák — ne, raději na to nemyslit!" Opravdu nevděčný venkovan, marně v něm vzbouřil krev. Vladivoj už chvíli šel po samém břehu labském daleko od sedláka a sekáčů a ještě hučel: „Podnik velkolepý, nezměrného významu pro celou zemi, a naši lidé nechápou! Jakoby chtěli hastrmanům zajistit na dosmrtí klidný výměnek v tůních a jezírkách. Ale my je vyženeme! my je vyženeme!"

Cosi se zachechtalo za křovím. Bílý racek zvedl se vyplašen z písčiny a s rozpiatými křídly vznášel se nad vodou. Pěšina kolem břehu najednou z bujné ostřice zapadala do vyprahlého šedého písku, který tu v prudkém ohybu Labe nanášelo. Několik zababčilých, proschlých topolů s černou svraštělou korou plnou ran od

ledových ker stálo tu jako na stráži. Pod kořeny byly vymlety hluboké prorvy po jarních zátopách, chomáče nánosu vězely v polámaných křoviskách. V takových náhlých ohybech, kde směr řeky obrací se téměř zpátky, při povodních proud řádí nejvíce.

Neveselé místo! pomyslil si Vejvoda. Písek chřestil mu pod nohama, praskaly vyschlé skořápky škeblí. Smutné místo! Protější břeh je příkrý, podemlet a rozerván ustupuje rok od roku hlodajícímu proudu, několik stromů sotva kořeny zachycených s něho kloní se do vln. A jiné už strženy leží v řece, jen strašidelné pahýly omleté do běla zvedají se z vln jako ruce tonoucího. Třesou se ustavičně v ostrém proudu.

A na této straně písčina sahala daleko do řeky, na dně bylo vidět dlouhé klikaté rýhy, jak se škeble vlekly za potravou. Docela mělko tu bylo, do prostřed řeky pod vodou žlutil se písek, pak najednou teprve černá hlubina. Na břehu leskly se jako drahokamy hladké oblázky, zde onde s nouzí zachytil se kus drnu, divizna tu kvetla — budoucí zátopa zase ji odnese i s kořeny. Černý rozpukaný kmen byl vyhozen na břeh, ledňáček seděl na něm hledě na shon drobných rybek.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Pan Vitold zabručel. Očekával tuto odpověď a bylo by ho mrzelo, kdyby mu byl Štyka bez odmluvy uvěřil. Zamyslil se.

„Vitolde, tebe něco trápí.“

„Nikoli, Radime.“ — Zdvihl hlavu a zatočil si výbojně kníry. „Ale řekni mi něco o sobě.“

„To je dlouhá historie, Vitolde, povím ti ji, až bude více času.“

„Pojedeš s námi?“

„Děkuji, jdu pěšky přes stavy gasenicové.“

„Máme dvě furky, místa dosti.“

„Děkuji ještě jednou. — Tuším, že dáma s červenými vlasy je tvá sestra?“

„Ano, ta co navíjí kol prstů uši ohařovy.“

„Nyní odchází, patrně jí není milo, že se na ni dívám.“

„Mea není jako jiné ženy.“

„Chceš říci, Vitolde, že jest příliš pravověrná, aby jí byl pohled na odpadlého kněze milý?“

„Tak jsem to nemyslil, Radime. Nepojedeš tedy s námi?“

„Děkuji, vyjdu za chvíli.“

„My ovšem až k večeru. Ale vyhledáš nás v Zakopaném? Villa Doubravka.“

„Nebude-li to dámám proti mysli..?“

„Meu znáš a žena má je liberální. Vždyť první její muž byl uherský žid.

„Na shledanou tedy!“

„Good by!“ —

Na odbočce silnice do pěšiny lesní, setkal se Radim Štyka s Meou z Burzinských.

Smekl a chtěl jíti mimo. Poděkování Meino bylo podivné a urážlivé.

„S bohem, velebný pane!“

„Co myslí paní?“ zastavil se Štyka.

„Bratr pána pozval asi k nám?“

„Pozval, tak jest.“

„Neračiž se pán ostýchat. Nebudu doma.“

„Rozumím, paní.“

„Neznám pána.“

Radim Štyka vzpřímil hlavu.

„Přijdu k bratru, paní.“

„Podniknu několikadenní výlet do hor. Sama.“

„Netřeba mi věděti.“

„Nebojím se horalů — pane knězi!“

„Proč knězi? Nejsem jím již.“

„Učila jsem se, že kněžství je znak nesmazatelný.“

„Tak to ovšem stojí v katechismu. Ale nejsem už katolíkem.“

„Nevěří pán v boha?“

„Věřím.“

„Ale ne v toho pravého?“

Mea rděla se i bledla a probírala se v jantarových perlách svého náhrdelníku. Rty se jí chvěly, kousala se do nich, aby chvění přemohla.

„Jest jen jedna vůle boží, proše paní.“

„Bardzo ladne (velmi pěkně) řečeno, ale přeprašám, pro mne zůstane pán vždy a jen knězem!“

Znělo to jako ohrazení. Trhla rukou a perly jantarové sypaly se na zemi.

Radim Styka sehnul se, aby sbíral.

„Nechej pán!“ zakazovala to.

Štyka vzhlédl, ale ona rychle odvrátila tvář. Spatřil rozhalený, hnědý krk s bílým pruhem po perlách. Nelíbila se mu. Byla smělá, neženská. Jařmové kosti její vyčnívaly jako u muže. Cos tvrdého čišelo z ní. A přece nemohl se odtrhnouti, říci jí, že takovou ženou opovrhuje, že taková žena nemůže ho uraziti. Uklonil se.

„A ještě něco," ozvala se za odcházejícím. „Pán odloží uniformu i ty vousy."

Řekla to pánovitě, a zrak její těkal po vrcholech a turních. Štyka spatřil, jak rty její sebou škubou.

„Przebacz, paní! (odpusťte, slečno!)"

Jen tuto nevhodnou frási byl s to v podivném zmatku ze sebe vypraviti.

Odcházel, ona zůstala. Vítězka a panovnice. Šlechtična a on chlop. Proč není pokořen? Proč není nešťasten?

U schroniska strhl se poplach s Kristou. Protektor její Variot láteřil, bera klobouk s hlavy a oháněje se rukama. Po tváři lezli mu mravenci.

„To pański kapellusz! (To je váš klobouk!)" smála se Krista uličnicky, skákajíc po jedné noze.

„Psiakrew!" zlobil se na oko Lelevič, ale oči se mu smály.

„On nemá čapí oči, proto to neviděl!" volala Krista. Namazala totiž podšívku klobouku medem a odnesla klobouk na mraveniště.

Nebýti intervence Lelevičovy, nebyla by Krista ušla výprasku. Lelevič dovedl obrátiti věc v žert a smál se, pomáhaje kolegovi očišťovati klobouk.

Kol šesté hodiny vsedlo panstvo do vozů a nastoupilo návrat do Zakopaného. Variot přisedl k Lelevičovi, jenž měl najatý fiakr a jel sám.

Když vyjely furky nad Mořské oko, obrátila se Mea, nadzvedla plachtu a vpila se očima do tmavorudých štítů horských velikánů, ozářených klonícím se sluncem. Bylo jí, jakoby posupné ty brachy neměla již spatřiti, bylo jí na loučení a umírání. Prudký, neznámý smutek ji sevřel. Úzký pruh sluneční záře poletoval ve výšinách, rudna a hasna valem, v dolinách houstlo šero, a z kotliny Oka vystupoval lehounký modrý kouř. V teskném závanu s uherské strany zavzdychaly stromy, rozklátily se kmeny v suchý klepot kostí.

„Miserere mei, Domine!" zašeptala Mea v mrazivé hrůze, dotýkajíc se rukama na prsou složenýma škapulíře na ňadrech.

Daleko na cestě za furkami vynořily se silhouetty dvou jezdců. Hleděli se zarovnati v klusu.

„Tempo!" volal zadní a zkušenější z jezdců na prvního, jemuž kůň nerovnoměrně ubíhal. Ozvěna skal opakovala, prodlužujíc poslední slabiku: Tempo-o-ó! Tempo-ó!

Mea si vzdychla. Komu vyrovnávati se bude ona v životním tempu?

A bylo jí, že ona je tím předním jezdcem a Vitold volá na ni napomínavě: Tempo!

II.

„Au médecin! Lékaře!"

S výkřikem tím seběhla s verandy villy Dambrowky (Doubravky) mademoiselle a kvapila zahradou k silnici.

„Co jest?" zastavil ji kolemjdoucí černovlasý pán. „Jsem lékař. Co se stalo?" dodal po francouzsku, když vyjevená vychovatelka stále jen křičela: „Au médecin!"

„Dítě spolklo peníz," vypravila ze sebe konečně.

Lékař sáhl na postranní kapsu kabátu a přesvědčiv se, že má při sobě své étui, řekl: „Pojďme, zde je každá chvíle drahá."

Šli. Na verandě byl zmatek. Paní Aranka objímala plačíc Kristinu a mačkala jí život, Variot držel dítěti ruce. Krista sebou tloukla a ječela. Z hloubi zahrady přicházel pan Vitold se Štykou, se schodů sbíhala Mea.

„Rány božské!" volala paní Aranka.

„Jsem lékař, doktor Kaláb," představoval se příchozí francouzsky.

„Co myslí pán?" sepiala ruce paní Aranka.

„Prosím, zde jest nemocná," řekl Variot.

„Vím již. Pojď sem, dítě," řekl polsky. Usedl a chopil se dítěte. Pevně a poněkud prudce. Stiskl je nohama.

„Proše pana," vykřikla paní Aranka. Lékař neodpověděl, jen tiskl dítě mezi svými koleny.

„Aranko, nech pana doktora," napomenul pan Vitold a odváděl ženu.

Mea stála dosud stranou, pozorujíc vše.

„Mám dítě držet?" nabídla se lékaři.

„Ticho!" houkl lékař na Kristu a zamračil se zle. S otevřenými ústy, zděšena, ztichla. Lékař rychlým hmatem vybavil peníz z hrdla a pustil dítě. Matka přiskočila, schvátila je do náruče a odběhla s ním.

„Szczęść boże!" oddychl si Štyka. Pan Vitold stiskl lékaři ruku i Variot zabručel: „Rączki całuje, slowo honorówo!"

Pak představil domácí pán hostu přítomné. Mea pohlédla na lékaře zběžně a zadívala se na Štyku. Viděla ho zde po-

prve, vyhýbala se mu dosud. Nepřekvapilo ji, že má občanský oděv a je oholen, ale divila se svěžímu jeho zjevu. Byl ještě mlád, a oči jeho hnědé a mírné zářily. Ale hlavně dojal jí rys tuhé, odhodlané vůle, jenž rozestíral se kol malých, jako u dívky čistých rtů Štykových. U bratra býval rys ten před lety též, ale minul, změnil se, změkl.

Avšak vari! jak může Vitolda srovnávati jen zdaleka s touto ztroskotanou existencí? Aby Vitold tak hluboko klesl, tomu ona nikdy nepřipustí. Ne, ten měkký rys je vyčkávací klade se kol bratrových úst jen na chvíli.

Tempo! slyšela zase v duchu. Až přijde jeho doba, zostří se, ztvrdne zase.

Pan Vitold ji oslovil.

„Neuvítala jsi Radima."

„On mi to odpustí."

„Co ti udělal?"

„Je vulgární. Než dá sousto do úst, vyplázne jazyk a chroupe kosti."

„Kde jsi to viděla?"

„U mořského oka. A deštník drží v půli hole. To je chlopské."

„Je také z chlopského."

Pan Vitold odmlčel se v údivu. Nikdy se takto sestra nevyjadřovala.

„Řekni mi, Vitolde, kdo je ten doktor?"

„Sám ho poprvé vidím."

„Já ne. Bydlí někde blízko, potkávám ho."

Paní Aranka vrátila se bez dítěte a šla přímo k doktorovi.

„Děkuji velmi, pane!"

Uklonila se, pohled její zálibně si měřil štíhlou postavu mladého lékaře.

„Jak se vede dítěti, milostivá paní?" tázal se lékař.

„Dobře, uložila jsem ji do postele."

„Snad toho ani nebylo třeba," řekl pan Vitold.

„Mami!" ozvala se Kristina z pokoje.

„Wybacz pan!" proslovila paní Aranka, usmála se na lékaře a odešla.

Mea pohlížela opovržlivě za ní, a po té upiala na lékaře zcizený pohled.

„Do widzenia, panie!" Uklonila se mu a odešla rovněž. Variot přistoupil k lékaři.

„Pán je dle výslovností Rus?"

„Nikoli, Čech. Stanislav Kaláb."

„Z Prahy?"

„Z Ruska, z Tuly."

„Proto. Pán nevypadá jako Čech."

Doktor Kaláb nevěděl, zda je to poklona či urážka. Znal humoristické listy německé, kde Čech byl snižován a sprostě karrikován.

„Odkud ráčí pán znáti Čechy?" tázal se.

„Z Vídně. Zpíval jsem tam v letech osmdesátých, panėdėji! (milý pane!)"

Doktor Kaláb se napřímil a pohlédl tenoru přímo do tváře.

„Ani pán nevypadá jako — Francouz."

Variot nepochopil schválnost, a odvětil vesele:

„Jsem Polák, naturalisovaný Polák a Slovan. Poláci jsou první národ slovanský."

Pokukoval při tom po svých manšetových knoflících, jež zářily velkými almandiny.

„Przebacz pan, jak to první národ?" tázal se lékař.

„Naše vzdělanost —"

„Odpusť mi pán, že ho přerušuji. Ale vím, že zde v Haliči je ze všech zemí rakouských největší počet analfabetů."

„To jsou chlopi, řemeslníci, prošę pana."

„Tedy přece národ," dotvrdil lékař.

Tenor se zamračil a pak se zlomyslně usmál.

„Co pak ten pański národ, český, je jiný, prošę pana?"

„Náš národ čte."

„Idź pan! Rád bych věděl co."

„Díla české literatury."

Variot pohlédl na své ruce a hrál si s prsteny.

„Pane doktore, znám literaturu německou, francouzskou, polskou a dokonce i ruskou — ale przebacz pan, o české literatuře, jsem — nehněvejte se — nikdy neslyšel."

„A přece existuje," pomáhal pan Vitold hostu zdvořile. „Existuje, Jindřichu — třeba Komenský, Comenius."

„Pan Variot se obírá patrně více studiemi umění hudebního a historií své vlasti," řekl lékař již dohřátý.

„Jako každý Polák," odsekl Variot. „A mám všecku příčinu býti na dějiny polské hrd."

„Řekl by mi tedy pán, jaký je historický původ jména této villy?" tázal se lékař, zabodávaje ohnivý zrak do tenora.

Variot přivřel oči v rozpacích.

„Doubrava, dubový les — v tom není nic historického."

„Ba jest!" opravoval pan Vitold. „Kmotr můj dal ville jméno historické. Vím to jistě. Jenže si nevzpomínám."

„Doubravka byla manželka prvního křesťanského krále Polsky, Měčislava," ozval se Štyka.

„To vím ovšem z historie," přispíšil si Variot přisvědčiti.

„A jaké národnosti byla Doubravka? Ví to pán?" dotíral lékař.

„Snad také Polka, ale jistě ne Češka s ohrnutým nosem," zavrčel Variot.

To znělo již zle. Pan Vitold se zamračil, i Štyka potřásl hlavou nevrle. Doktor Kaláb však zatím se uklidnil. Usmíval se a kroutil svůj měkký, tmavý knír.

„Do rzeczy, do rzeczy, panowie!" napomínal pan Vitold.

„Mýlíte se, pane," předstoupil Štyka, aby čelil Variotovi. „Doubravka byla skutečnou knížecí dcerou českou a jako žena byla světicí. Obrátila svého chotě na víru křesťanskou."

„Vy to ovšem musíte vědět, pane," podotkl Variot.

„Ne jako bývalý kněz, ale jako polský intelligent to vím," odtušil Štyka rozhodným, chladným hlasem.

„Přijmi mou soustrasť, Jindřichu," smál se pan Vitold. „Zasluhuješ, bratříčku, lekci."

Paní Aranka se vrátila s Kristinou.

„Poděkuj se pánovi!" vybízela matka. Kristina zamračena měřila si lékaře. Usmál se na ni, a obličej děvčete se vyjasnil. Zachechtala se, podebrala rukou sukni a vytáhla punčochu nad koleno.

„Merci!" A uklonila se.

„Kde přebývá pán?" tázala se paní Aranka lékaře.

„Villa Vanda, prosím, paní."

„Ale to je hned v sousedství. Jsem tomu ráda. Náš domácí lékař dr. Chramec bydlí, prośę pana, daleko odtud, a člověk někdy potřebuje lékaře náhle."

„Tak jako dnes," dotvrdil pan Vitold.

„Ačkoli jsem zde jen lázeňským hostem, jsem, milostivá, k disposici v případě potřeby," uklonil se Kaláb.

„I když nebude třeba lékařské pomoci, rádi vás uvidíme, třeba denně," zvala paní Aranka, usmívajíc se líbezně. „Jste svoboden?"

„Prosím paní, svoboden."

„Každou sobotu pijeme čaj, zpíváme, recitujeme, známí se sejdou, a bavíme se, jak umíme."

„Bude nám pán vítán," připojil pan Vitold srdečně. Lékař bral klobouk a hůl na odchod.

„Dovolím si vzácného pozvání použiti," klaněl se. „Nepřijdu-li však, račte mne laskavě omluviti. Podnikám daleké vycházky."

„Ale to se rozumí. Do vidění, pane!"

„Moje uszanowanie!"

I Štyka se rozžehnal a na ulici dohonil lékaře.

„Kam ráčí pán?"

„Do doliny Bialego."

„Bydlím pod Gevontem, je to na cestě. Dovolí wielmożny pan, bych šel s ním?"

„Bude mi radostí."

Doktor Kaláb vyslovil to upřímně. Cos sympatického válo od muže, s nímž se seznamoval. Kráčeli chvíli podle sebe, Štyka zůstával pozadu.

„Odpusťte, doktore, mé slabosti," omlouval se, „jsem po nemoci."

„Pozoruji to na pánovi."

„Ta bedna dosud není dobře skližena," řekl Štyka a zaklepal si na prsa.

„Prohlédnu pána, libo-li."

„Chtěl jsem vás o to, pane doktore, prosit. Snad až půjdeme okolo mého bytu?"

„K službám."

„Údolí Bialego je asi krásná partie?"

„Líbezná, spanilá. Nebyl tam pán?"

„Jsem zde pátý den, pane doktore."

„A já druhý týden. Měli nahoře v Rusku obavu, že nemám zdravé plíce. Hlavně Maria, má nevěsta, poslala mne do Zakopaného."

„Je také lékařkou?"

„Uhodl pán. Byla studentkou, chudým sirotkem, když jsme se na fakultě poznali. Tělem je nepatrna, ale duch ze železa."

„A cítí se pan doktor nemocen?"

„Nevalně. Myslím, že se klamali. Alespoň zde tloustnu a jsem svěží a vesel. Ani dlouhé chvíle jako jiní nemocní nemám. Bývám až osm hodin na pěších turách."

„To je ovšem podivné stonání."

„I vám se zde poleví, milý pane. Je tu silný, zotavující vzduch."

„Dejž to bůh!"

„Panna Mea je nevšední zjev," prohodil lékař, aby vyplnil pomlku.

„A vzácná žena," doplnil Štyka. „Připadá mi jako horský les, nevypočitatelná, neurvalá, ale silná a přirozená. Ona již něco chce, co my teprve chtíti hodláme. Avšak zde bydlím, je libo?" —

„Pane, vy jste měl spálu," řekl Kaláb, když byl Štyku v bytě jeho vyšetřil.

„Měl."

Lékař se zamyslil.

„Nemá tu pán nikoho, kdo by ho ošetřoval?"

„Nikoli."

„Totiž nemyslím ošetřoval — ale kdo by —"

„Ah," pochopil Štyka — „pan doktor myslí, že jsem opustil kněžství pro nějakou ženu? Ne, ta starost je zbytečná. Nikomu na mně nezáleží. Ale řekněte, pane doktore, nebudu živ, co? Stav můj je zoufalý?"

Doktor neodpovídal. Byl příliš mlád, aby rychle a správně soudil a odhadoval. Viděl muže zavalitého, pětatřicetiletého, kloubnatých rukou, vyčnělých čelistí, ne

právě hubeného, ale očí vpadlých. Oči ty měly hnědý, hřejivý svit, byly rozumné a klidné. Celý zjev Radima Štyky odechnut byl ne resignací, ale tichou, pevnou nadějí. Vál z něho půvab zalehlých samot, v jejichž sytě zeleném porostu s překvapením shledává chodec kameny, kříže — hřbitova. A vánek, jenž šoumal sladce nad idyllickým koutem, mění žalobně svůj hlas v táhlé: „Animas fidelium . . .“

Štyka odvrátil oči od lékaře a zadíval se ztrnule oknem na stěnu Gevontu, holou, šedivou, ježící své kly, chtějící i pohledu zabrániti, aby se jí nechytil, neslézal divoké její srázy: Wzbronione co najsurowiej!

„Musím se šetřiti?“ zamumlal Štyka.

„Ovšem, jako konvalescent.“

„Ne tedy umírající?“ oddechl si Štyka.

„Pán je kněz a ví, že všichni bojujeme o život den ze dne. Sive vivimus, sive morimur, Domini sumus. Mám si lehnout?“

„Naopak, vyjíti si, choditi pokud a kam libo. Výměny látek je tělu třeba. Pouze diétu dovolím si určiti, nemá-li pán totiž jiného lékaře.“

„Chystal jsem se k Chramcovi, nyní zůstanu při vás, pane doktore. Jak dlouho se zdržíte?“

„Kdybych směl, rozejel bych se ihned domů.“

„Rozumím.“

„Snad za měsíc odjedu, ale to jistě.“ Štyka přikývl hlavou.

„A já mám za tři týdny nastoupiti službu. Náš lékař mi na déle nedal dovolenou. Proč se na mne dívá pán?“

„Dívám se? Ani o tom nevím.“ — Kaláb řekl to lehkým tónem, jenž neznepokojoval.

„Tedy mohu i do hor?“ tázal se Štyka všecek rozjasněn. Díval se vděčně na lékaře.

„Chce-li pán, může mne ihned provázeti do doliny Bialego a do Lysanky. Povím pánu něco o životě na Rusi.“

Štyka se připojil, a cestou vyprávěl lékař o Rusi, o Čechách, které každý rok navštěvoval, a o své cestě do Švýcar před třemi lety. Pak rozhovořil se nadšeně o své nevěstě. Nebýti chrlení krve, které hned po doktorátu ho letos z jara stihlo, byli by už svoji. Ale dopisují si každý den.

„Pan doktor je přímý, hodný člověk, a člověku chce se — důvěry,“ řekl Štyka a jako starší poklepal lékaři na záda. „Ale jak je tu krásně!“

Octli se v dolině Bialego. Střed úzkého údolu zaujímalo široké, vybělené potočiště, v němž mezi kameny vinula se úzkou, stříbrnou stuhou voda, svítící v nálevkách skalních jako jasná rybí oka. Na úbočích s obou stran zkvétaly květy podivného, nevídaného útvaru i vůně. Jehličím postlaná půda polštářovala a čalounila příkré stráně. Obnažené kořeny, břevna přívalem do země zabodnutá, nánosem zasutá a zespod podmývaná a trouchnivějící žebrovala tmavorudou spodinu. Ticho vlálo z kmenů neviditelnými vlnami, jen jednotlivé kocábky hlasů ptačích pluly na povrchu, vyznívaly prudčeji a zaléhaly pohlcovány hlubinou. Hlasy vran jako chroptění škrceného člověka roztínaly vzduch.

Oba mužové kráčeli zvolna a mlčky. Uzdravující klid proudil na ně z chlumů i turní, vyskočivších si z tmavého náručí smrků. Na konci krátkého údolí usedli na balvany plyšem zeleného mechu potažené a sledovali chvíli hru křišťálových, bílou spodinu kamenů jako rozvlněné sklo pokrývajících vlnek.

Tiché svity odpoledního slunce rozlity byly po vrcholech. Ani jediná skvrna nekalila sytě modrého blankytu oblohy.

„Řekl jsem vám o sobě a své rodině tolik, co žádnému jinému,“ ozval se Štyka. „A chtěl bych dopověděti vše.“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Žofka Kvedrová-Jelovšková: „Vesnické povídky.“ V Praze 1907, nákladem J. Ottovým. (Ottovy Laciné knihovny národní číslo 222.) Stran 345 za 1 K 50 h.

Zajímavá knížka, hlavně svým silným a účinně podaným prostředím, svým drsným, brutálně výrazným ovzduším slovinského Krasu, a těm, kdož dobře znají literární tvorbu nejlepších spisovatelů charvátských a slavonských, Josipa Kozarce, Bertiče nebo Šandora Gjalského, vysoce zajímavá i pro možnost srovnání, jak příbuzné ovzduší a bratrsky příbuzná příroda kraje dovede mocně působiti na tvůrčí výraznost umělcovu. Neboť čteme-li tyto „Vesnické povídky“ paní Žofky Jelovškové, česky píšící Slovinky, neubráníme se silnému dojmu některých vesnických črt a románů zmíněných autorů, jejichžto děj vzat jest ze sousedních horských planin slavonských či charvátských. Tatáž pessimisticky a trpce

zladěná struna beznaděje se v nich tetelí, tentýž drsně disharmonující tón v nich dominuje. Není to pouze vinou kresby těchto zatvrzele krutých pohorských krajů, kde je bora denním hostem, kde tvrdé ledy zamykají srdce i ústa lidí, stejně jako jejich zemi, která se jim stává nehostinnou macechou — i všecko ostatní: názor, idea i styl vibruje touto pessimisticky tvrdou notou. Dočítáme se o bolestných dramatech opuštěných žen, o tvrdém životě osamocených a bezmocných jednotlivců ve klíně drsné přírody, o těžkých, dusivých spárech pověrčivosti, strachu a bezútěchy, jakou se svírají jejich dětinská a nerozvitá srdce, o suggestivním podléhání strašidelným slovům vypočítavých darebáků, o smutku odcizených niter, která už nikdy nenajdou pravé útěchy v rodných svých zákoutích, o zlomené energii lidí vyštvaných těmi, kdož si nikdy v životě neuvědomili potřeby zodpovědnosti za svoje činy ... Takové bezútěšné, smutné, k smrti pessimistické jsou nálady těchto črt, z nichž některé možno pokládati za kabinetní kousky novellistické úměrnosti a discipliny v otázce uměleckého tempa (Doma, Missie, V horách, Černá noc), a z nichž jiným nutno vytknouti právě jejich rozvláčnost a nehospodárnost. V této věci se zdá, jakoby „Vesnické povídky" byly bývaly napsány dvěma různými péry, dvěma různými uměleckými individualitami. Zde zračí se rozkol, který nepříjemně ruší, tím více, čím svrchovaněji zajímavé jsou náměty jejich (Vesnický román, Dřevorubci, Privilegium), a čím více vroucího citu básnířčina bylo jim sneseno v úděl. Místy máme dojem jímavých ballad, jež jsou s to, aby vzbudily ve čtenářově mysli všecky dojmy hrůzy a úděsu — a jinde zas vleče se děj plaše, rozbíhaje se v nejistou šeď. Zde bude třeba pro příště více oekonomie a zhuštěnosti, více umírněnosti a discipliny. Ne bude vyplýtvána marně, neboť pozoruhodný novellistický talent paní Kvedrové je už zde v zásadě sytě zdůrazněn. *F. Sekanina.*

* Čechovy Písně otroka vyšly právě ve 30. vydání nákl. F. Topičovým v nádherné úpravě ve formátě velikého kvartu se světlotiskovou podobiznou autorovou; úplný text podán faksimily původního rukopisu „Písní otroka" s podtiskem. Úpravu provedl Vojtěch Preissig, reprodukce a tisk Česká graf. akc. společnost Unie.

* Nákladem Hejdy a Tučka vyšla zajímavá a nádherně vypravená publikace o Eduardu Vojanovi, kritické kapitoly z péra Jana Jaroslava Bora, s 13 fotografiemi umělcovými na kartonu v nejvýznačnějších jeho rolích. Kniha vypravena Jaroslavem Bendou a tištěna u Edv. Leschingra. K publikaci naskytne se ještě příležitost vrátiti se.

Dějin samostatnosti českého divadla v Praze, díla nákladného a neobyčejně nádherně vydaného nákladem České graf. akc. společnosti Unie, přispěním Družstva Národního divadla v Praze, vydána a poslána nám byla dílu III.: Dějiny Národního divadla 1883—1900, jejž napsal p. Fr. Ad. Šubert, část první, obsahující období 1883 až květen 1892, — resp. do příprav k výpravě do Vídně, str. 320 + CXXVIII. Vrátíme se k široce založené této kronice divadelní po jejím ukončení.

DIVADLO.

OPERA. Mozart: Cosi fan tutte, provedeno v Městském divadle Vinohradském po prvé ve středu 11. prosince. O tomto velmi zajímavém večeru zažili jsme v českém divadle Mozartovskou premiéru. Opera „Cosi fan tutte" hrána sice po česku již roku 1831, v době českých ochotnických představení, avšak to byl pouhý pokus, takže ne sice historicky, avšak věcně přece právem mohla se naše mladá opera pochlubiti, že uvádí toto Mozartovo dílo na scénu. Není náhodou, že naše první scéna opomíjela tuto operu. Mozart vytvořil tu dílo, jež půvabem své hudby může se měřiti s prvními operami téhož mistra, avšak nemožný text Lorenza da Ponte vzal dílu zdravý podklad, jaký má na př. „Figarova svatba". Mnoho se napsalo o „nemravnosti" tohoto textu, ač nutno uznati, že není vlastně ničím jiným, než pravým odleskem názorů 18. století, my pak v něm nevidíme naprosto nic „nemravného", leč veselý názor na život. Dva ženichové se vsadí se starým mrzoutem o skalopevnost věrnosti svých nevěst, avšak prohrají. Jinak jest celé provedení přímo nevinné. Proto nemůžeme schváliti, že při provedení bylo u nás užito úpravy, podle níž nevěsty v přestrojených „Albáncích" poznají své ženichy a jen je vytrestají. Tím se celý děj obrátí na ruby a Mozartova karakteristika jest tím vážně ohrožena. Nový doklad, že každá taková úprava umělecké dílo kazí. Osud Smetanových a Mozartových děl u nás by mohl býti odstrašujícím příkladem! V lehkosti životního názoru tkví lehkost Mozartovy hudby v tomto díle. Vše plyne lehce, švižně, se skvostnými hudebními vtipy v melodii slova i v karakteristice scén. Provésti toto dílo tak, aby mělo úspěch, jest jedna z nejnesnadnějších úloh dnešní operní scény, proto se toho odvažují jen prvořadné scény. Naše Národní divadlo, jehož výkonnost přesahuje vysoko průměrný stupeň operní mohoucnosti, sotva by mohlo toto dílo vypraviti tak, jak bychom na něm měli právo žádati. Vinohradská opera jest naproti tomu v jisté výhodě, nejenom formální (že na začátky opery neklademe takové měřítko jako na výkon naší první scény), nýbrž i věcné. Pan Čelanský má tu k disposici znamenitý orchestr a pěvecké síly ne sice prvního řádu, avšak oddané svému úkolu a poslušné svého kapelníka přímo s dojemnou upřímností. Pan Čelanský toho užil při nastudování Mozartovy opery znamenitě: podal nám ji vlastně miniaturně, avšak v náležitém poměru jednotlivostí, takže celek působil velmi mocně. Kdo nebyl dosud přesvědčen o neobyčejné dramatické kvalifikaci p. Čelanského, musil býti po tomto představení dokonale přesvědčen. Tímto stmelením jednotlivostí zachytily ensembly, pro Mozartovu operu nejdůleži-

tější činitel, přímo obdivuhodně ráz scény, čímž každý jen trochu hlubší posluchač musil zapomenouti na nedostatky jednotlivců pro znamenitost celku. Každé divadelní představení jest vlastně illuse, a celé dramatické umění, tvořící i výkonné, jest podmíněno illusí. Pan Čelanský dovedl vzbuditi tuto dramatickou illusi. Že tak dovedl těmi silami, které má k disposici, jest pro něho tím čestnější. Nezbývá nyní než pracovati na díle dále, propracovati jednotlivé osoby, dáti jim náležitou individuální barvu (zvláště osobě komorné Despiny a Dona Alfonse), tak aby i jednotlivosti odpovídaly hodnotě celku. Chuť a radost, s níž všichni spoluúčinkují, bude tu dobrou pomocnicí při další práci. Proto také mé uznání platí všem spoluúčinkujícím stejně. Ovšem ukázalo se při tomto díle, co jsme konstatovali už předešle: že s p. Čelanským stojí a v něm i roste celá naše nová, druhá opera. *Zdeněk Nejedlý.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Vánoční výstava českých umělců. (Topičův Salon.) Slůvko „vánoční" brávalo druhdy referentům o vánočních výstavách uměleckých péro z ruky, ale časy se změnily a v nich i vánoční výstavy umělecké, hodnota jejich nepoměrně stoupla. Akademická extense vykonala, jak patrno, i v obecenstvu své poslání. Snaha po vytříbení výběru zaujala už i výstavy tak tendenční, jako vánoční exposice, a proto je i v saloně Topičově, propůjčeném umělcům za vánoční tržnici, s pochopitelnou slevou obvyklé výstavní úrovně, i tentokrát milo. A obzvlášť pestro. Není malířské techniky, která by sem nebyla zaslala svůj tribut, od křídové kresby až po olej.

Svými Lapkami, olejovým žanrem, zašel K. Klusáček zase jednou do groteskního živlu, který v Rudolfině na jub. výstavě Jednoty zastoupen jest jeho „Bratříky", v našem referátě minule neuvedenými. „Lapky" představují tu bandu zákeřníků v houští u cesty, krátících si dlouhou chvíli před nájezdem oběti potichu, ale horlivě. Klusáček oblíbil si pro svůj historisující humor, pravidelně s „příšernem" kontrastující a odtud síly nabírající, zavalité, ostře karakterisované postavy, spoutané dramatičností výjevu; to jest nejnápadnější kvalitou obsahovou i na „Lapkách". Panuška, také jeden z fantastů, zastoupen jest tentokráte velmi vážným projevem svých snah, Zimou (33) a Pohádkou (14), z nichž první provedena olejovými barvami, druhá pak jest kolorovanou křídovou kresbou. Obě práce prozrazují, co síly vězí v technickém ovládání materiálu, jedna z nejcennějších předností Panuškových, pomáhajících na světlo jeho bájným, neskutečným, ale vždy malebným vidinám. Příbuzenství Štaflovo k látkám a poněkud i k technice Panuškově doloženo jest jeho Pohádkou o čarodějnici (5), aniž by původnost Štaflova trpěla, o to postaral se kolor. pérokresbou Nový svět (4) a Ulička (6) i jinými ukázkami. V sousedství Štaflově visí Štapfrův akvarel Z vesnice (12) a bližším přihlédnutím do katalogu shledáme, že to není jediný obrázek, který na výstavu poslal tento inteligentní malíř bystrého oka, vycvičeného ve vyšší koloristice, jak vidět na dalších číslech vzácného výstavního hostě: Kus vesnice (16). Chalupa ve Mšeném (20), vesměs akvarelech. Krajin je ovšem vůbec nadbytek, neméně architektur; z nejznámějších vyskytuje se tu slavnostní pastel Engelmüllerův Podzimní večer (63), velice jadrné oleje od Chodounské M., z nichž budiž uvedena rázovitá i pro svůj půvabný objekt poutavá Skizza ze Slovinska (61); dále zasluhuje čestné zmínky noblesní Zimní nálada (65) Ullmannova pro bravurní, nikdy neunavující projednání technické a impresní; v totéž popředí náleží Adolfa Kašpara Zahradní vrátka v Troji (68), z Langerových prací pak Na kraji vesnice (69), z Havelkových: Předzvěst jara (77), Lolkovy Mandele (84), Wellnerovy Loďky v Gradu (88) a řada jiných, nezapomínajíc zajisté střízlivě viděných, přísně realistických, všech affektů prostých maleb Slabého s protestem proti snobismu, který v některých korrespondencích z Prahy napadá posici Slabého poctivě vybojovanou. Mezi figurálními vůdčí místo zaujímá vrchovatým právem prof. Ženíška velký olej: Předčítání bible sedlákem (73), epický výjev známé komposiční mohoucnosti mistrovy, zvlášť v lunetovém výkroji tak osvědčené. Vacátkovy letmé hybné výjevy jsou známy: Hallali (90), doháňka jelena při štvanici, jest jeden z nejrušnějších; sem patří také jeho Honební jízda (98). Uvedením těchto prací není nikterak vyčerpána výstava, po všem, co v ní záslužného; čítáť neméně než 111 čísel. Aspoň jménem sluší ještě uvésti výborné lepty Emmingerové i stejně kvalifikovaný pastel její, Ladislava Nováka (akv. Návrh na fresco), Holuba, Fialu, Gardavku a m. j. Z plastik čestné zmínky vedle Amortových bronzových pendantů sv. Václava a sv Ludmily zasluhuje Rous, Úprka Frt. Také architektura zastoupena velmi okázale Modelem villy od Jurkoviče, umělecký průmysl tepanými předměty V. Myslivečkové, elegantními výrobky K. Lindauera, šperky Urbanové; hračky ukázkami od Podhajské a Bendy. *KMČ.*

Rubriku Týden nalezne čtenář v čísle 14., které zároveň s tímto vydáváme.

V PRAZE, dne 20. prosince 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Vladivoj Vejvoda stanul a zatajil dech. Hle, stopy! — čerstvé lidské stopy! Tamto patrně loďka přirazila ku břehu — zaryla se v písku, zde hluboko se veslo zabořilo. Moravec — s Ančou tu byl? Vejvoda sevřel rty a se sklopenou hlavou bedlivě jal se šlepěje zkoumat. Mnoho jich bylo tam, kde loďka přirazila, až pod vodou ještě proudem nesmazané zřetelně se jevily. Rozeznal stopy dvou osob — hrubé, hluboké šlápoty okovaných bot a sledy nevelkých bosých nohou. Oněch bylo málo, tím více těchto malých a tak lehkých, jakoby se nohy jenom v běhu dotýkaly půdy. Inženýr přimhouřil oči — jasně si představil Moravce, jak stojí a jen rozkazuje ostrým vřískavým hlasem a děvče poslušně pobíhá sem i tam. Co tu dělali? Z hluboké rýhy, kterou loďka v písku vyhloubila, usoudil, že byla obtěžkána větším nákladem a připlula po proudu od jezeřanského mlýna. Co vezla? A odkud? Nové a nové otázky kmitaly se Vejvodovi hlavou. Proč v noci v mlhách Moravec po řece se vláčel? Stále určitěji byl přesvědčen, že tady před několika hodinami a snad už teď za jasného jitra přistal Moravec s Měkotovou dcerou. Brzo nalezl dvojí stopu — vedla od řeky po písku vzhůru k topolům. Šlepěje hrubých bot a stopy bosých nohou ve stejné vzdálenosti šly rovnoběžně stále podle sebe. Cosi společně odnášeli — Moravec s Ančou — těžkého cosi, poněvadž šlepěje hluboko jsou zaryty. Hlavně bosé nohy patrně s úsilím se opíraly a bořily do písku. Moravec jistě dal těžší konec břemene nésti své společnici. U prvního topole, který s podemletými kořeny se chýlil napolo vyvrácen, nalezl Vejvoda místo, kde odpočívali na zeleném drnu sedíce, ono břemeno, jež nesli, leželo mezi nimi. A zase šli proplétajíce se mezi stromy, obcházejíce výmoly.

„Tady!“ vykřikl mimovolně inženýr. Byl tu starý vyhnilý kmen, pod ním kořeny vyčnívaly z půdy. Několik svěžích na kvap uříznutých prutů bylo tu jako maně pohozeno. Vejvoda je odkopl zvědav, co je pod nimi, a dosti byl překvapen, když nalezl veliký pytel plný zeleného jetele, čerstvého jetele, před chvílí asi nažatého. Nic víc? ne, nic více tam nebylo. A stopy mohl ještě sledovat několik kroků stranou, pak se rozdělovaly, — hrubé mužské šlepěje vedly po písku zpátky k loďce. A druhé zmizely, zapadly ve drobné zrosené trávě. Ještě je sledoval Vejvoda, jak bosé nohy rosu stíraly, ale v tom před ním hejno mladých poodrostlých koroptví přeběhlo s úzkostlivým křikem, smetly rosu s trávy a s ní veškeré stopy.

Vejvoda přemítal, co teď? Vrátil se na písčinu, všechno znova přehlédl, prstem dotýkal se drobných šlepějí, které letmo bosé nožky zanechaly. Jistě tudy Anča běžela, chtěl by se vsadit, že je to její stopa, tak malá, úzká, úhledná, s prsty jako vějířek. Ale nenalezl nic více nežli nahryznutý kořen ořešky. Uvažoval stoje s hlavou skloněnou, s rukama za zády složenýma: Loďka odplula odtud dolů po proudu, jak bylo dobře znát na mělkém dnu. Ale tím směrem vzdalovala se od

Měkotovy chalupy, řeka stáčela se ke Lhotě.

Nu, dobře, Moravec se svým nákladem odjížděl domů. Ale kde je Anča? Nevzal ji s sebou, toť jisto. Rozběhla se tedy odtud k chalupě? Sotva. Vejvoda hádal dle neoschlých šlepějí, že Moravec s Ančou byli tu nejvýše před hodinou. Kdyby děvče vracelo se po lukách k domovu, byl by je Vejvoda potkal anebo aspoň postřehl. Anča neodešla, je někde tu mezi křovinami, snad ji Moravec tady nechal, aby hlídala. Zatajil dech, naslouchal, očima pátral. Nehnula se v houštinách nikde ani větev. Ticho, všechno jakoby ještě spalo. Jen ryba nějaká s pleskotem vymrskla se nad vodu.

Vejvoda zvolna kráčel po břehu proti proudu, zlehka kráčel, aby ani písek nezachřestil. Zašel do houštiny, žluté proutky vrbové opatrně rozhrnoval. Byla tu pravá pustina, divoká spleť planého chmele, svlačce a ostružin zabraňovala v cestě přes pahýly staré proutnice. Místy nožem se prosekával.

Najednou nalezl spřetrhané úponky svlačce, zlomenou větvičku, sražený květ divizny. Někdo tudy kráčel před ním. Ještě rozhrnul houšť topolového mlází a stanul. Byla tu neveliká volná prostora mezi křovisky prozářená ranním slunkem, svěží travou zelená. Labe docela tiše a hladce bez jediné vlnky plynulo pod břehem, každá haluz, každé stéblo v něm se zrcadlily. A na břehu mezi pomněnkami ležely šatečky, modravá sukně, košilka složená na vrchu.

Inženýr stál, ani nedýchal, oběma rukama drže ještě rozhrnuté houští, hlavu vysunul a oči vytřeštil. Cítil zachvění po celém těle až do prstů u nohou a slyšel své srdce bíti, — tak bylo ticho kolem, nic se nehnulo, jen veliké zlatolesklé šídlo s pitvornýma černýma očima usadilo se na bílou krajku košilky. Průhledná křídla se třepetala. Inženýr patřil na ně a hlavou se mu kmitla výstraha: „Odejdi! vrať se!" Pozoroval, že haluze, kterých se rukama dotýkal, počínají se chvět, a zvonek svlačce na nejvyšším prutě zavěšený rozkolísal se, jakoby na poplach vyzváněl. Inženýrovi před očima na okamžik všechno zmizelo v jakési mlze. Vší silou a rozmyslem překonal nenadálé rozechvění; počal uvažovat: Je to Ančina košilka, je to její modrá sukénka, děvče nebude daleko, snad se tu koupá, vybralo si toto místečko, kde dojista nikdo by jí nenašel. Nu, a co teď? ‚Odejdi, potichu se vrať!' říkala mu rozvaha.

Ale inženýr ještě stál, a zvonek svlačce nahoře na proutku ještě se mu houpal nad hlavou. Konečně vyskočil sehnut s dechem zatajeným ve strachu, aby lístek nezašelestil. Zlaté šídlo odletělo, pan inženýr třesoucími se prsty pomalu bázlivě sáhl na bílou košilku. Byla ještě teplá, — pohladil ji. Ohlížel se čekaje, že odněkud zaslechne výkřik — nedočkal se. Na konec usedl vedle šatečků, lokty opřel o kolena a hlavu stiskl ve dlaních. Hořela, a srdce mu bušilo. A přece cítil chlad — patrně zimnice oň se pokoušela. Zaťal zuby do rtů. Co se to s ním děje?

„Zbláznil jsi se, Vladivoji Vejvodo?" pravil sám sobě. „Mohl bys mít už rozum." Vzpomněl si na nějakou starou dětskou pohádku, — jak to jen bylo? Nepamatoval ani začátek ani konec, měl však jakýsi mlhavý dojem, že to byla něžná a milá pohádka, kterou slýchával kdysi a zapomenul. Něžná a milá.

Zase rozum jal se mu vyčítat: „Co tady děláš, pošetilče starý? Uteč! odejdi! jsou pohádky se smutným koncem! i takové, které se smíchem začaly. Uteč!" Ale Vladivoj Vejvoda jen pohrdavě vyšpulil ret a odpověděl svému střízlivému rozumu:

„Eh, ne! neodejdu. Počkám, co z toho bude, nejsem ještě tak stár, abych musil vždy a vždy mít a poslouchat rozum. Ba ne. Chci vidět, co bude. Bude-li to hodně nerozumné, tím lépe. A kdyby mně rozum pořád říkal: uteč! já chci vidět, co bude." Pohodil hlavou, z náprsní kapsy vyňal zápisník a tužkou na prázdný list napsal: „Podivná příhoda inženýra Vladivoje Vejvody." Tečku provrtal naveskrz papírem. Neboť, že něco podivného naň čeká, byl přesvědčen. Neujde tomu a také nechce ujít a konečně — už je pozdě.

Na klidné hladině pod břehem okázala se kola, tiše přeběhly vlnky. Vladivoj Vejvoda ukryl zápisník a čekal. Vlny šplíchaly — kdosi ploval blíž a blíž. Za keřem rokyty okázala se — ona, Anča, — plovala zase tak neobratně, až bílá pěna stříkala okolo, ale bělejší byla ramena a dívčí boky. Doplula ke břehu, zachytila se rukama a — najednou vykřikla, odskočila několik kroků a ponořila se celá až po bradu. Hloubka u břehu byla taková, že mohla Anča stát, aniž by se sehnula, zdánlivě skryta pod vodou před všetečnými zraky. Vytřeštěnýma očima zadívala se na Vejvodu. A Vejvoda na ni — ani brvou nepohnul, jenom rty mě pootevřeny a zrychleně oddychoval. Neviděl nic více, než hlavu její, dlouhé vlasy splývající po proudu a pod nimi nejasně

bělavý obrys hrdla v rozčeřené vodě. Ančiny oči ztemněly, hrůza z nich hleděla, ve tvářích neměla krve, i dětské rty zesinavěly. Dojista v té chvíli srdéčko v ní nebilo. Inženýr v duchu počítal vteřiny, proč nevěděl — jeden, dva, tři, čtyři — deset — dvacet — sto — stopadesát dopočítal.

„Co tu chcete?" zeptala se Anča divným hlasem. Zasípěla, dechu se jí nedostávalo a rty se chvěly.

„Stopadesát — jeden, dva, tři —" počítal inženýr, aniž by slovíčkem odpověděl. Cítil, kdyby chtěl promluvit, že dojista hlas by mu selhal. Zatím se byly rozčeřené vlny utišily, voda plynula klidně, jakoby stála, zjasnila se a inženýr rozeznal pod ní kulatá ramena, ruce složené na ňadrech, celé bílé dívčí tělo, jakoby ze zrcadla se odráželo. Až ke dnu viděl, jak na žlutém písku nohy se bělají.

Patrně v jeho zracích objevil se reflex oné svůdné bělosti, snad vyčetla mu Anča z obličeje nějaký zatajený, udušený výkřik obdivu, pohnula se, zašplíchala vodou, a čarovný obraz rozplynul se v bílé, roztrhané, třaslavé vlnky, jako když mléka rozleje. Jenom sepiaté ruce se zvedly nad vodu.

„Odejděte, prosím vás!" — šeptala zoufale a v očích měla slzy. „Odejděte!"

Zdálo se, že Vladivoj Vejvoda nemá na spěch, seděl klidně jako ztrnulý a jenom sevřel bradu v pěsti. Příliš mnoho žádala vodní panna. Říká se: „do půl těla žena, od půl těla ryba," a není to pravda! ne! rozhodně to není pravda. Jako ve snách myšlenky se mu pletly — ano nesnil-li doopravdy? Snad se mu všechno jenom zdá? Kousl se do palce a bolelo to.

„Odejděte!" prosila Anča.

„Ne, neodejdu!" odpověděl jí rozvážně. „Jenom popluj blíže, z vody na břeh, vyskoč! znám tě už! mne neoklameš — jsi vodní panna!"

Jí z uslzených očí hleděla úzkost a do zsinalých tváří najednou stud opět vehnal krev. Přemýšlela, patrně uvažovala: Co teď? Co počít? Prudkým rozmachem bílých paží odplula po proudu za nejbližší křovisko a úlisně lichotným hlasem zavolala: „Pane inženýre, prosím vás, pro Boha vás prosím, hoďte mi sem moje šaty! Prosím vás!" Vejvoda mlčel a znova opakovalo se volání, úpěnlivější, úlisnější. „Pane inženýre!" Zdálo se mu, že to zní blíže — slyšel šplíchot vody.

„Milá Ančo!" pravil, „tvoje šatečky jsou v mé moci —" a dotekl se rukou košilky — „nedám ti je, pokud se nevykoupíš."

Za křovím ticho teprve po chvilce ozvalo se bázlivě: „Jak? — Čím vykoupit?"

Tušil, že už na břehu stojí za houštím, v rozpacích si nehty okusuje, všecka zardělá, a voda jí kane s vlasů, po bílém těle splývají krůpěje třpytné jako perličky. Chtěl povstat, ale bál se, aby jí nepoplašil. A tak prošla chvilka — dvě. Ticho. Co udělá Anča? Přemýšlel. Přijde si pro šatečky svoje? Najednou se zjeví v zelených větvích, celá bílá?

„Ančo—ó? Ančo—ó!" rozlehlo se někde v dáli. Jako když ranou ticho rozrazí. Za křovím šplíchla opět voda — inženýr se domyslil: to Anča sklouzla opět do proudu.

„Ančo—ó!" znělo znova a blíže, odněkud s řeky se ozývalo. Po hlase Vejvoda poznal Moravce, patrně na své loďce pluje — už i plesknutí vesla bylo slyšet. Blíží se, hledaje na břehu Měkotovu dceru, dopluje-li s loďkou dále, jistě ji tu zahlédne. Inženýr po kolenou doplížil se ke břehu. Anča, ponořena až po hrdlo, plakala.

„Mlč, hloupá!" řekl jí bručivě „a pojď, oblékni se — odejdu." Viděl ve vlnách zase jen bílé, třaslavé obláčky, neurčité, jako na malbách moderních impressionistů barevné skvrny, ze kterých v určité vzdálenosti se skládá obraz, anebo vůbec také neskládá. Sotva dořekl, Anča spustila ruce s očí a naň usmálo se tolik vděku, že se až začervenal. A opravdu odešel někam za vrby, nežli se Anča obleče.

Vyskočila dříve, nežli zašel, sotva vlasy chvatně vyždímala, košilku přes ramena hodila, sukénku uvázala. Nežli tkaničku zadrhla, byl tu již pan inženýr. Ulekána, prst jenom položila na rty.

„Hledá mne Moravec!" šeptala.

A Vejvoda odpověděl jako hošík nějaký: „Pojď, schováme se mu, aby tě nenašel." Vzal ji za ruku a chtěl odvésti, ale vzepřela se.

„Ne, ne, našel by nás! Každou skrýš tady zná."

„Já vím, tu pod topolem taky." Vytřeštila oči. „Tu, kam jste ukryli kradený jetel."

Děvče se otřáslo. „Musím k němu — k Moravci."

„Proč bys musela? Přijel-li pro pytel, ať sám si ho na loďku odnese."

„Musím —"

„Bojíš se ho?"

„Bojím!" odtušila upřímně.

Inženýr se podrážděně zasmál. „Potřebuješ se ho bát! Je starý, bezzubý,

olezlý, jako ropucha. Není ti ošklivo, když se tě studenými prsty dotkne? Pravý hastrman "

Anča zvedla hlavu, oči přimhouřila, chřípě se jí chvěly. Zdálo se, že do dálky naslouchá.

„Kde tě dnes v noci vodil po krádežích a loupežích?" pokračoval bezohledně inženýr. „A ty jsi bloudila s ním! Pěkný ženich! A na konec přece si ho vezmeš, třeba jsi se zaříkala. Bude tě objímat slizkýma rukama a líbat — brr!" inženýr se otřásl.

Ale Měkotovo děvče se obrátilo k němu a krátce dělo: „Nebudu jeho!"

„Řekne: Pojď! jako včera večer řekl, a ty poslušně půjdeš za ním."

„Nepůjdu! Utopím se!"

Řekla to tak klidně, že právě tento mrazivý klid vyděsil Vejvodu. „Jak? Co pravíš?"

„Utopím se jako Klárka Čapkova, vím to již určitě. Dnes v noci — s loďkou jsme byli pode mlýnem —"

„Kde?"

„Pod zahradou. Viděla jsem —" Anča se zajikla — „viděla jsem mlynářovic Márinku nahoře na břehu. Byla tak krásná jako anděl."

„Co jsi dělala pode mlýnem?"

(Pokračování.)

M. LEVÁ:

NĚKOMU.

Vím to, vím: je matka dosud,
přátel kruh a milí známí —
přes to u prahu své duše
stojíme jen sami.

Není mostu, který spial by
strmé cesty naše —
sblíží se a chvatně v dál zas
ubíhají plaše.

Osamělí jdeme světem,
v hlavě Touha zpívá,
svíme o čems — — v srdci zatím
zvolna se již stmívá — — —

VZPOMÍNKA.

Zas, paní, na Vás myslím dnes,
tam v Rusku na Volyni kdes
jež dlíte samojediná
a nad knihami, nad papírem

svou bílou hlavu skláněјíc,
běh stopujete osudů
a velkých dějů Slovanstva,
jak věky utvářely je.

A myslíc na Vás, vzpomínám
v ten jeden letní večer zpět,
kdy v sadu našem u kupy
jsme sena spolu seděly

a mlčky zřely hvězdám vstříc —
Vy v tváři jasné stáří mír,
snů čistých odlesk na čele,
já tíseň v hrudi, nepokoj . . .

»Ó, paní, rcete, na světě
co z všeho máte nejradši?«
jsem náhle zeptala se Vás.
A s klidem zralé úvahy

jste děla: »Pravdu.« — — Slovo to
jak paprsk bylo. A z těch dob
tak často, paní, v soumracích
se duše po něm ohlíží . . .

K. V. HAVRÁNEK:

POZDNÍ RŮŽE.

(Dokončení.)

Za několik neděl stýskal si Kalouč opětně Sadovskému. Žena prý je žárlivostí posedlá tak, že ho nutí, aby zadal za přeložení. A za krátkou dobu na to Kalouč požádal za přeložení s odůvodněnou žádostí, že lékař radí jeho ženě změnu vzduchu. Bylo mu vyhověno po Novém roce.

V zimě, kdy okolí Dýmnic bylo pokryto sněhem, dny byly velmi krátky, petrolejové lampy v úřadovnách rozsvěcovali již před čtvrtou hodinou odpolední, zavládla nuda ve stanici. Z nudy věnovala se pozornost malichernostem, jež rozšiřovány, přetřásány zprávy jak věrohodné, tak nevěrohodné a ze všeho se vyráběl pružný hnětlík. Nastalo obvyklé zimní „zatlučení vlaků", ochuravění personálu a jiné příjemnosti.

V únoru kdysi Fitula dostavil se odpoledne po třetí hodině do telegrafní kanceláře, aby nastoupil „malou turu". Měl šátkem ovázané tváře.

„Měl jste bolení zubů, že máte oteklou tvář?" tázal se ho Bromer, když Ponec odevzdal službu a odešel.

Fitula zamručel „ehm", proti obyčeji. Dlouho okolkoval, než vrátil se k dotazu Bromrovu.

„Předevčírem večer jsem si zatančil u Šourků, byla tam muzika a veselo," pravil Fitula. „Prováděl jsem hezké děvče, řeklo mi, že slouží u Kolisků. Včera jsem s ní měl o deváté večer smluvené dostaveníčko."

„Ach, průvan vás potrestal při záletu," pronesl Bromer.

„Hm, průvan!" pokrčil Fitula rameny. „Někdo na průvan nevěří, nevěřte také."

„Proč — co?" pohlédl naň Bromer.

„Koliskovo stavení je v samotě u Šeptavé," pokračoval Fitula. „Včera, víte, že byla tma jako na počátku bible, ale letěl jsem tam se zápalem, pro který byla vyvrácena Troja. Vrátka u domu jsem našel pootevřena, bylo to smluveno. V temném vchodu se mihlo něco temnějšího než půlnoc, když jsem tam vstrčil hlavu a zašveholil „Mářo!" Ze tmy se vynořila dlaň, dotkla se mé tváře, a to již nebylo smluveno. Dopadla bez komentáře."

„A potom?"

„Stalo se, co praví kazatel: „Zavříny budou dvéře do ulice se slabým zvukem mlení a povstane člověk leda k hlasu ptačímu a přestanou všecky slibnosti zpěvu." Nu, Caligula se zlobil, že nedobyl Britanie, a já s oteklou tváří jsem vstoupil do svého tuskula ve stanici."

„Litoval jste?"

„Ne. Přikládal jsem si vlhký ručník na tvář, ač jsem věděl, že tvaroh byl by lepší," odvětil Fitula. „Ulehl jsem a pro obklad nemohl usnouti. Z rozmrzení sáhl jsem po instrukci, studoval „dvojku" do dvou po půlnoci. Dospěl jsem k oddílu třetímu, k paragrafu dvacátému pátému, až po odstavec osmý, „že nutno vždy se postarati o náležité světlo." A to mi vzešlo. V červenci se podrobím zkoušce. Finis. Víte, proč jsem potřeboval silných výbuchů? Jsem zdravý člověk a bujný. Té bujnosti stavím hráz. Dobrým-li chceš v pravdě být, především pevně věř, sám špatným že kráčel jsi životem posud a nocí jen bloudil . . ."

„Aj, aj," podivoval se Bromer. „Zlobíte se asi na neznámou ruku, která vám sáhla po tváři, že náhle obracíte?"

„Ne, v celku jsem potěšen, že se přece zdvihla mužně česká ruka a nedala si vyrvati svoje," pronesl Fitula. „Arci, nemusila právě dopadnouti na moji tvář. Ale mohl jsem také tušiti, že hezká holka má hocha . . ."

IV.

V dubnu listonoš přinesl Vykysalovi expressní dopis od dcery z Prahy. Zpravovala ho, že mladší hošík nebezpečně onemocněl, professor že označil jeho stav velice povážlivým. Líčila vše obšírně, prosila, chce-li spatřiti vnuka ještě na živu, aby hned přijel. Do nejbližšího vlaku zbývaly dvě hodiny a několik minut. Vykysal učinil opatření ve službě, kterou svěřil Sadovskému, a oznámil inspektorátu odjezd. Odebral se domů a řekl ženě, že nejbližším vlakem odcestuje. Neřekl nic o dopisu, nic o dceři, bylo by to marno a zbytečný výstup. Převlékal se, obdržený dopis hodil na stolek. Žena přinesla mu čisté prádlo a vše, čeho požadoval. V tom přišel z topírny zámečník prosit za radu při opravě na výpustce stroje. Správka byla lehčí, ale zámečník nevěděl, jak si počínati. Vykysal s ním odešel. Vrátil se

za tři čtvrti hodiny a doplnil přípravy na cestu. Byl hotov. Chtěl pouze ženě oznámiti, že snad dnes se nevrátí, šel do vedlejšího pokoje a tu vytřeštil oči. Uzřel ženu taktéž připravenu na cestu.

„Pojedu s tebou," pronesla stísněným hlasem člověka přemoženého. Vykysal chtěl cosi říci; kynula rukou, ukázala na list na stolku. „Nemuč mne... Vystála jsem dosti.... Konec! K ní... K dítěti. Snad nebude pozdě..."

Utřela si oči...

Odjeli spolu. Vykysal se vrátil druhý den na to, Vykysalová přijela teprve za dvě neděle, přivezla starší dcerušku dceřinu. Hošík vyvázl z nebezpečí, v létě prý celá rodina přibude do Dýmnic. Počasí bylo nepěkné, bylo posud chladno a člověku světnice nejmilejší. Vykysalovým také.

„Počkej, Miládko," pronášela paní Vykysalová, „až nastane máj, vyjdeme si k lesu..."

„Půjde s námi dědeček, babičko?" tázalo se děvčátko a usedlo na klín babičce.

„Půjde," přisvědčila babička. „Vždyť se těší na to, že si vyjdem pospolu."

„A babičko, proč jsi k nám do Prahy nikdy nepřišla?"

Vykysalová se sklonila k děvčátku a líbala je...

Jednoho dne Bromer byl zasmušilejší než jindy, ale Ponec se ho nedotazoval po příčině. Když Fitula Ponce vystřídal k noční službě, hned si povšiml, že Bromer není svůj. Na žerty nereagoval, k vyprávění mlčel.

„Vám se něco přihodilo, že jste němý?" útočil Fitula na Bromra, jenž s odpovědí váhal dlouho.

„Umřel nám kanár," pronesl Bromer tesklivě.

„Umřel?" zdůraznil Fitula slovo.

„Ach, kdybyste byl viděl, jak naklonoval hlavičku, třepotal sebou, chtěl žíti, chtěl, povstával, zavrávoral a tak očka se mu leskla..." Bromer líčil podrobnosti.

Odmlčeli se.

„Myslil jsem, že k libůstce nikdy nepřilnete životem," podotkl Fitula.

„Pták je živá duše, to není Křepelkova růže," odvětil Bromer a vzdychl...

Křepelka s prvou pohodou odkryl a vyvázal růže po přezimování. K potěšení byla pohoda, v máji teplý deštík a skoro pastuchovi hůl neoschla, „tři zmrzli" v květnu nebyli divocí, růže nasazovaly. V červnu měl Křepelka „flor", jaký posud neměl, plno růží. „Až „naši" letňáci přijedou, ti se podiví bohatosti květů," přemítal. „Letňáci" sice přijížděli, ale ne ti „praví". Jednoho dne Křepelka se dověděl, že v sousedství jsou jiní než loňští. „Proč nepřijeli?" přemítával a teskníval přes to, že se hned pokaždé vyplísnil za stesk. „Nepřijeli, tedy nepřijeli, a dobře..."

Ale dobře nebylo, protože často vzpomínával na ně a lístek s adressou brával také často do ruky...

V červnu Mazurova žena po dlouhé, vleklé chorobě povstala s lože a vyšla na vzduch. V neděli seděla před domkem a pět dětí, tři synové a dvě dcery, skupilo se kolem ní. Šestý, syn, byl u vojska, nemohl pozdraviti starou matku jako ostatní. Ale tucet dětí jako varhánky točilo se kolem babičky a vnuci a vnučky měli stále nějaké dotazy za lubem.

„To je nás celé procesí," pronesl Mazura, jenž si na slunci pokuřoval z dýmky a samolibě pohlížel na širší rodinu.

Ačkoliv byli mezi vnuky a vnučkami již „klackové a velké žáby", jak otcové a matky se vyslovovali, obléhali babičku a žebronili o pohádku. Jaká by to byla babička, aby nevypravovala ani pohádečky? myslili si.

„A děti, sluníčko," povídala stará Mazurová, „to je taky pohádka. A ta nejpěknější pohádka..."

Děti pohlížely na babičku, slova opakovaly po ní, význam pochopily teprve za mnoho let...

Dětem se dostalo slibu, až dědeček s babičkou k nim přijdou, že babička jim poví pohádku jinou. Plno křiku bylo u Mazurů až do odjezdu všech těchto hostů, kteří se zdrželi ve stanici jen den, ale po odjezdu žena Mazurova pravila muži ve světnici:

„Je to přece radost, viď, táto, vidět je pohromadě!"

Oči jí svítily jako mladé ženě... Léto se chýlilo ke konci.

Křepelka měl kdysi zase lístek s adressou v ruce. A náhle vypadl mu z ruky.

„Proč mi vlastně dala tuto adressu?" mihlo se mu. A kmitalo se cosi v hlavě znepokojujícího.

Křepelka požádal za dovolenou. Aršík byl vrácen, dovolená povolena. Na počátku září, „po účtu", Křepelka úřad složil, jeho zástupce, reservní úředník z inspektorátu, usedl na jeho místo. Odjezd byl stanoven, přípravy vykonány. Křepelka odjížděl časně ráno, měl na sobě uniformu; ač byla poněkud volná, přece zrcadlo řeklo, že mu sluší. Za svítání byl v zahrádce. Stará Terezka spráskla ruce, když uviděla, „že

vraždí růže". Nebyly z pravého „floru", byly pozdní, ale vybral nejkrásnější.

„Než rosa uschne, nařezal jsem je, aby nepovadly," omlouval hrůzný čin. Kytici zaobalil do papíru, rozloučil se s hospodyní a odcestoval do Prahy. V Praze odebral se ke Koblicovým, avšak domovnice mu řekla, že pan rada bydlí jinde. Udala mu adressu, a Křepelka zazvonil před příbytkem. Služka ho uvedla, a pan rada ho uvítal. Přijal kytici, litoval, že paní není doma. Křepelka usedl a dověděl se, proč „jeho" letňáci nebyli v Dýmnicích. Paní radová odjela s dceruškou kamsi na jih, Helenka se provdala za doktora Vondrušku, jenž sice byl bratrovcem, ale pochybného pokrevenství, a jsou právě na svatební cestě. Pan rada ujistil Křepelku, že se mu dostane oznámení o sňatku, až novomanželé se navrátí. Jak Křepelka se ocitl na ulici, nevěděl. V nitru se mu ozývalo cosi strašlivého a bolestného... Proč sem jel? Nač? Co jsem chtěl? To byly otázky, které si dával, ale zmateně odpovídal na ně.

V jedenáct hodin v noci přijel zase do Dýmnic, spěchal domů. Stařena se probudila na prvé zaklepání na okno. Otevřela. Křepelka vstoupil do svého pokoje, Terezka se kolébala za ním, měla radost, že přijel.

„Hihihi, vrátil jste se, věděla jsem, že přijedete," pronášela. „Co byste tam v Praze... A růže jste odevzdal?"

Neodpovídal, odstrojoval se.

„Nemáte hlad? Něco seženu, hladová dušička špatně spí."

„Nechci nic, jděte spat, Terezko."

Hospodyně něco bručela a odešla. Křepelka byl záhy v posteli a myšlenky se hrnuly na známé pole. Z přítmí pokoje pohlížel oknem do zahrádky. Byla světlá noc. Křepelka bezděčně vzdychl. A opět. Dvéře pokoje byly otevřeny, stařena nespala. Slyšela vzdechy a přikolébala se do pokoje mezi dvéře.

„Je vám špatně po cestě? Mám odvar z hořkého jetele," pravila soucitně. „Hořký jetel je dobrý pro žaludek. Nebo heřmánek, lipový květ pro vypocení. To pomáhá, ulehčí se vám, vypotíte-li se."

Křepelka přetáhl si pokryvku přes hlavu, neodpovídal. Stařena zabručela:

„Zdálo se mi, že naříká, a zatím spí, zdálo se mi to..."

Odšourala se na lože. Křepelka odhrnul pokryvku a hleděl ven. Viděl, jak mírný větřík čechrá korunky růží a jak v zeleni jako bledé jiskry kmitají se pozdní růžové květy. Srdce se mu při té podívané svíralo, vzdech se vydral přes rty, na řasách cos zalechtalo a po nakloněné ploše ocitla se na tváři nepatrná krůpěj...

V říjnu byla přednostovi Švejcarovi slavnostně odevzdána zlatá medaille. Odcházel na odpočinek, v listopadu jeho nástupce Křepelka se měl uvázati v úřad. Po slavnosti starý muž byl v příbytku. Když osaměl, každou chvíli se zálibou patřil na záslužní peníz a šeptal si: „Nezklamal jsem se..."

Ženě pravil, drže peníz na dlani:

„Co říkáš? Vyznamenání! Tím se přece každý nemůže vykázati?"

Žena připjala mu vyznamenání na kabát a tu pojednou se mu zazdálo, že v tom lesklém kousku je skryt celý jeho život, co cítil, co hnětlo i co povznášelo, dlouhá řada let s různými dojmy, a přednosta peníz odložil, pronesl záhadné „hm, hm" a zabručel:

„Za dlouholetou službu toto zadostučinění..."

Paní Švejcarová pobývala často u Sadovských, byla kmotrou hošíkovi, jenž se měl prý k světu, říkávala, že i starý člověk u dětí mládne. Nebylo lze posud říci, komu robě je podobno, ale hádalo se, a Sadovský říkával ženě:

„Jenom aby nebyl jako tatínek!"

„I mlč," kárala žena muže, „já chci, aby se ti podobal... protože je to naše dítě!..."

Křepelka obdržel oznámení od Vondruškových z Prahy. Napsal pouze na visitku „blahopřeji", kterou poslal jako odvětí. Protože již věděl, „že převezme stanici", soustředil myšlenky jen na službu a na růže. Nadarmo se nepronášelo o něm: ve službě pedanť, v soukromí podivín, a jak Bromer říkával, ve všem náruživý. Se zahrádkou, s růžemi měl starostí nejvíce, chtěl lepší druhy přestěhovati do stanice, zdaří-li se pokus, až půda promrzne. Kdekoliv ve stanici byl koutek prázdný a trochu kyprá prsť, objevil se „prut", šípek, jenž později se „potáhne" a bude očkován, stanice bude jako růžový sad.

* * *

Třetí rok po té kontrolor u inspektorátu prohlížel výroční statistiku.

„Dýmnice se zdvihly," pronesl, „mají plus, o „mrtvé místo" méně."

„Jak to? Snad Křepelka?" tázal se revisor žlutých lístků.

„Ach ne, v tom vězí ruka lásky," zasmál se reservní úředník Fitula.

„Pravda, vy jste byl před třemi lety v Dýmnicích," pravil revisor.

„Jak to, ruka lásky?“

„Je tam zátiší, přijíždívají maminky a dcerušky a mládí páni. Několik sňatků tam bylo uzavřeno, to byla reklama pro Dýmnice. Loni tam byla nouze o byty pro „letňáky“. Kam přibude mnoho cizinců, rozmnožují se hospody, obchody, a dráha získává tak slušný dárek od Venuše v koloběhu, kdy vše jde z ručky do ručky, že několik lidí si podalo ruce před oltářem,“ pronášel Fitula s veselou tváří a doložil: „To je moderní zázrak, mrtvé křísiti, kdy růže kvetou. Já si počkám na pozdní...“

* * * * * * * * * * * * * * *

ANT. TRÝB:

PÍSEŇ.

Moje stráně do daleka
vřesem rozkvetou,
jejich zvonky fialové:
stará píseň v notě nové: —
hou-ha, hou-ha, hou. —

Širé pláně, širé pole
teskní náladou —
kouře ohňů v nich se ploužÍ,
písní pasák darmo touží: —
hou-ha, hou-ha, hou. —

Všechny květy dozpívaly
svoji veselou —
zvadnout — umřít: smutná slova
zpívá stráň ta fialová —
hou-ha, hou-ha, hou. —

* * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Na štědrý den a boží hod jsem skutečně dostal dovolenou; práce v továrně se na tři dni zarazila.

Hned po svém příjezdu šel jsem se poklonit staré paní, kterou jsem zastal v nejpilnějších přípravách vánočních, ale která nicméně velmi vlídně mne přijala. Vykládala hned, že teď štědrý večer trávívají u syna, kam po večeři přicházívají i professorovic, ale vánočky že obstarává ona sama pro všecky. To že si nedá vzít, a že kdyby nepekla o štědrý den vánoček, ani by jí nepřipadalo, že jsou svátky. Na můj dotaz po Maxínkovi odpověděla, že šel pomáhat tetičce Bertě strojit stromeček, ale že jen stíží jej k tomu přiměla.

„Dělá vám strašně starého ten hoch — a tyhle věci prý — věšet na stromek cukroví a řetězy — už pro něho nejsou. Tak se podívejme!“ dodávala s údivem, v němž však bylo spíš pousmání než nelibost.

Po knihách prý je ještě větší blázen než loni, a o prázdninách jen samý brouk a housenka, a kdyby prý jen to, ale i salamandry a ještěrky vám nosil domů — „a to víte, já se takových previtů štítím,“ poznamenala a všecka se zatřásla; „a nebýt aspoň trochu ohledu na mne,“ dodávala, „snad by vám ten kluk i žáby domů nosil a kuchal. Brrr! — On syn Tóna si také dělal sbírky, když byl student, ale všechno brát do ruky, po všem se hnát a v bahně se šťárat — to přece ne, a tenkrát jsem si všechno ani ještě tak neošklivila jako teď.“

Slyšel jsem rád tyto zprávy o Maxínkovi, neboť jeho náklonnost k přírodním vědám mi byla sympatická, ale na útěchu staré paní jsem aspoň poznamenal, že teď v zimě je pokoj od všeho živočišstva, ale ona velmi vážně mi odvětila:

„Ano, je, ale jen proto, že já jsem se do toho vložila. Nebýt toho a trpět mu to, měla bych v pokoji celé akvarium a

snad chov pavouků nebo kterého čerta. Tomu jsem zabránila, ale za to mám v komoře dvě bedny kamenů — v pokojích já mu to netrpím, to by bylo prachu, rány boží! Kameny špendlit ani kuchat nemůže, tedy neříkám už nic, a taky professor — jako zeť a Maxínkův poručník — mi řek', že je dobře, když hoch má pro něco zálibu, jen aby nezanedbával při tom latinu a řečtinu — to víte, to je zas jeho, jako zeťův, koníček."

Abych starou paní nezdržoval, neboť postřehl jsem, ač vlídně hovořila, že přec jen maně po dveřích do kuchyně pošilhává, navázal jsem hned k tomuto jejímu vypravování poznámku, že se na hocha velice těším, a aby byla tak laskava a poslala jej ke mně, hned jak se vrátí.

Připověděla to velmi přátelsky, a já povstav přál jí veselých svátků a poroučel jsem se.

‚Jen abych prý ještě přišel,' zvala mne stará paní, že jí musím důkladně vypravovat, jak se mi ve fabrice líbí — dnes všecko že bylo jen tak na skok a na rychlo.

„Počkejte, ještě vám musím ukázat, co jsem chlapci koupila k Ježíšku," vzpomněla si pojednou. „Ale ani muk, to vám povídám," dodávala s úsměvem, vědouc dobře, že jí nepokazím překvapení.

Přinesla z druhého pokoje pěkně vázanou Schödlerovu „Knihu přírody" a ukazujíc mně ji poznamenala:

„Po té už dlouho stůně. — A po tomhle ještě víc," dodávala, vybalujíc složenou soukennou látku. „To má na kalhoty a vestu. Parádník vám je, že jsem to tak jakživa neviděla. Však jsem vám říkala jednou, pamatujete? — Ale teď je to ještě horší. Víte-li pak, že on si na šaty připlácí? Je to blouď hlavatá, co? Ani od krejčího nechce mít nic vyspraveného! — Kluk čtrnáctiletá, ani ještě ne, a myslí, kdo ví čím už není. Přišel on na nápad čachrovat s těmi svými brouky, motýli a kameny, a co vyčachruje, mi odvádí. Co tomu říkáte?"

„Snad bude jednou obchodníkem s přírodninami," prohodil jsem s úsměvem.

„Když vám to udělal poprvé, tak mě to zarazilo a urazilo — věřte mi — a just a just jsem nechtěla povolit. ‚Co pak ty budeš mně, babičce, něco nařizovat, nebo dávat na jevo, že tě nějak zanedbávám, že nevím, co se sluší a patří? Ale na konec přišla dcera — to víte, jak ho má ráda — a taky zeť, a přimlouvali se za parádníka. To on už milý Maxínek se za ně schoval a udělal si z nich orodovníky. Professor mi mezi čtyřma očima říkal, ať ho jen nechám, že není na škodu, když hoch má trochu pýchy v sobě, a ten jeho nápad abych mu nevykládala ve zlé, že o něm uvažoval a že ho shledal dokonce originálním. Považte si! A že je z toho vidět, jak tuze hochovi na tom záleží. I tak jsem tedy neříkala nic, a když tedy ten parádník hloupá mi teď ještě nějaký ten z čachru uhospodařený zlatník přinese, tak se vám spíš jen ještě usměju jeho umíněné pošetilosti, než abych se zlobila. To se rozumí, že mu ten jeho vyčachrovaný groš uložím — vždyť mi ho není potřeba, ani když mu přidám nějaký ten oblek ročně, a o víc neběží, to je k smíchu — ale jemu to nevyklopím. Pěkně pod pokličkou to nechám, není mu vskutku na škodu, když se nutí, líp, než kdyby to utratil v mlskách. A učí se ukládat při tom krejcar ke krejcaru. S té stránky já zas na to koukám, já a dcera taky. — Co, prosím vás, vy tomu říkáte?"

„Rozhodně to svědčí o jistém úsilí, o jisté, řekněme energii," pravil jsem upřímně, neboť tak se mi to vskutku jevilo.

„Má svou palici, to je pravda," přisvědčivě řekla stará paní. „Co si umíní, za tím jde a to provede. — No, já vám ho tam pošlu, jak jen přijde. Promiňte, že jsem vás zdržela. A nic mu neříkejte, co jsem vám svěřila — on by se červenal.

„Vždyť to chápu, milostpaní," pravil jsem s úsměvem, a odcházeje tentokrát už nadobro, přál jsem ještě jednou šťastných svátků a vyprošoval si, aby stará paní vyřídila má poručení jak u pana syna, tak u paní dcery.

Maxínek ke mně přišel ještě před druhou hodinou. Vešel radostně, ale ne překotně jako jindy, v pečlivém veskrze úboru, pevně a dlouho tiskl mi ruku a dychtivě se mne ptal, jak se mi líbí v mém povolání, jak život tovární, jaké dojmy z něho mám.

Jeho vzezření i jeho způsob činily na mne dojem, že za těch několik měsíců, co jsem ho neviděl, nějak zvláště vyspěl nad svůj věk. Jakýsi vážný rys odhodlanosti a pevné vůle se mi zračil v jeho tváři, a nebylo to nikterakž jen zdání vzbuzené dojmem toho, co mi o něm vypravovala stará paní. Zurčitěl výraz jeho tváře tak, že dovedl jsem si Maxínka dobře již představit, jak asi bude vypadat, až zmužní. Vlasy měl delší, než jak dosud nosíval, uprostřed pečlivě rozdělené a prostě, ale dbale sčesané; tmavší než vlas obočí mu ještě ztemnilo, pohled očí zbystřil a sesoustředil se, nos se malounko protáhl, rty pevněji semkly, brada zvýrazněla; tváře

byly méně plné a přibledlé. Zrovna přerod to byl, jenž nepřipouštěl pochyby, že by to vše byl pouze můj osobní dojem. Nezatajil jsem mu toho, a on byl tím potěšen. Vypravoval mi, že ve Všenorech seznámil se se sextánem malostranského gymnasia Dyrhonem, náruživým entomologem, sběhlým však i v botanice, v nerostopise i paleontologii, majícím vůbec neobyčejný smysl pro přírodozpyt v nejširším smyslu slova, a ten že rozdmychal planoucí v něm jiskřičky záliby, rovněž pro vědy přírodní. Spolu podnikali výpravy na brouky a motýle, sbírali květiny, chodili do skal a do lomů, brouzdali se ve struhách, rybníčkách a tůních.

„Já už od toho neupustím," prohlásil mi Maxínek rozhodně, „jako Dyrhon jsem pevně odhodlán úplně se oddati přírodním vědám. Navštěvujeme se, on má doma mikroskop, jeho tatínek je zámožný a inteligentní kupec a přeje tomu."

I hlas Maxínkův pozbyl dětského zvuku; ač lámal se ještě a přeskakoval, přec i v křehkosti jeho ozývala se z něho odhodlaná vůle.

Mne ta hochova přeměna neobyčejně zajímala i těšila, a ten její rychlý postup přímo v obdiv mne uváděl. Jméno „Maxínek" už mi nechtělo ani na rty, a ‚Maxi' mu říkat, bylo mi tak nějak podivné a nehodící se, i nebylo-li možno vyhnouti se oslovení, pomáhal jsem si kamarádským: „poslouchejte, příteli."

Nechal jsem hocha úplně se vypovídat, vida, že je mu to nejen úlevou, ale i jistou radostí a pýchou, že může ukázat, jak pokročil, duševně povyrostl.

„V tom je vždycky výhoda, ba může se říci štěstí," pronášel přesvědčeně, „sezná-li člověk co možno záhy, k čemu lne, pro co má zálibu a schopnost a může-li za tím jít a tomu hovět."

Byl jsem jist, že to jsou vlastně slova toho jeho staršího přítele, Maxínkovi vsugerovaná, ale přisvědčil jsem z plna přesvědčení.

„Vy jste také věděl hned na reálce, že budete studovat na technice chemii?" obrátil se na mne Maxínek otázkou.

„Ano," pravil jsem, „ale u mne to přec jen bylo trochu jinak. U mne bylo pochybeno, že jsem byl dán na reálku, a z té ovšem mně pro techniku bylo studium chemie nejbližší jen relativně. Ale toho nechme, to není kapitola zrovna radostná, aspoň pro mne," dodal jsem.

„Ale jste přec spokojen v nynějším svém povolání?"

„Zajímá mne, nemohu zapřít. Vyslovené schopnosti, vyslovené záliby pro ně však nebylo, jako na příklad bude u vás, nebo jak bylo u vašeho pana strýčka Gustava. Nechtěl jsem se dnes ptát vaší paní babičky — co pak dělá, prosím vás? — Píše?" — Odbočil jsem schválně, a přítel Gustav byl mi vhodnou příležitostí.

„Ano, psal," pravil Maxínek, „a poslal tři výstřižky z novin, samou chválu o sobě — počkejte, ty vám přinesu, budou vás zajímat."

Nevyskočil a nevyběhl, jak by byl jindy učinil, nýbrž vyšel zcela klidně a vážně, vzav s sebou klobouk, aby nešel přes chodbu prostovlasý.

Bude šťasten ten hoch, pravil jsem si po jeho odchodu, a cos jako závist obešlo mé nitro. Dovedl jsem pochopit radost prýštící z povolání, setká-li se v něm touha a životní záměr se svým vyplněním, s úspěchem a výsledkem. U mne povolání nebude vlastním cílem životním, nýbrž jen prostředkem existence. Ale kdo ví ještě, jak vše i u Maxínka dopadne, zda ještě jeho náklonnost je pravá . . .

Než jsem domyslil, hoch se vrátil a podával mi schované výstřižky referátů. Že přišel oblečen v zimníku a že mne vyzval ho doprovodit, že prý musí babičce ještě něco obstarat, mně jen přišlo vhod.

Referáty, jež jsem cestou si pročetl, zněly skutečně pro Gustava velmi příznivě a povzbudivě.

Mluvily o fysických přednostech mladého herce, o ztepilé jeho postavě, výrazné tváři, o zvučném, lahodném a jímavém jeho orgánu, o zjevném již nyní smyslu pro vniknutí do podstaty role a po výrazném podání postavy. Bude-li náležitě zaměstnáván a pilně-li sám pracovati bude o svém vývoji, může uzráti v platnou, ano vynikající sílu zdejšího (mariborského) divadla.

Nepamatuji se již, o kterém to větším výkonu jeho zprávu podávaly, ale v takový závěr vyznívaly souhlasně všechny tři referáty z nového Gustavova působiště.

Těšily mne, ač ne již tak, jak by mne byly těšily ještě snad loni, ale přál jsem jich Gustavovi srdečně. Snad po tom uznání dá se s větší ještě chutí a stupňovanou pílí do práce. Půjde mu jen k duhu, bude-li hodně zaměstnáván a nebude-li míti volného času nazbyt.

(Pokračování.)

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Lékař vycítil, že pacientu jeho nadešla chvíle překypění duše, kdy vše, co dosud v bolestech skrýváno, musí ven, na jevo, kdy člověk touží slyšeti svůj vlastní hlas, vlastní žalobný sten, aby si ulevil, aby se nezalkl.

Přikývl mlčky hlavou a usmál se vlídně.

Štyka si odkašlal a sáhl za límec, jako by jej uvolňoval.

„Musím předeslati, že stal jsem se knězem z povolání, nijak nejsa nucen. Z čistého, dobrovolného přesvědčení, že úřad kněžský je pravé povolání mého života, a dosažení svátosti té stalo se cílem mé snahy, metou mé hrdosti. Víra má byla horoucí a pevná, a mohu říci, že beze všech rozbrojů duševních dospěl jsem až k vysvěcení. Desilluse, ty dostavily se teprve později a ne z nitra mého."

Štyka uvázl, jako by mu došel dech.

„Snad síla mládí, fysiologická příčina —" pomáhal Kaláb. Štyka mávl rukou.

„Nikoli. I já měl ovšem své touhy po ženě, ani mne neušetřila dospívající mužnost, ale snadno jsem se ovládal. Snad to není ani zásluhou mou, ale spíše tím, že nemám temperamentu žádostivého. Ne, opravdu, žena nejen že by mne od dráhy nastoupené nesvábila, ale ani k polovičním ústupkům nebo kompromissům nepřiměla. Toho byl jsem si jist. Ale byly tu jiné příčiny.

„Neshody v úřadě asi."

Štyka přikývl a pokračoval:

Kaplanoval jsem v obcích s obyvatelstvem smíšeným z Poláků a Rusů. Snažil jsem se býti ne bojovníkem, ale otcem lidu, dobrému, ale nevědomému lidu, z něhož sám jsem pocházel. Pojímaje poslání kněžské vážně, chtěje hrozný stav zatemnělosti a bídy obecného lidu zlepšiti, přicházel jsem do konfliktu s mocnými činiteli na venkově, s židy, velkostatkáři a konečně i se svými představenými faráři. Nebudu vás nuditi obšírným líčením dlouholetých zápasů, ne o právo a spravedlnost, ale o pouhou lidskost. Strkali mne jako nepokojný živel z kouta do kouta, po samých špatných stanicích, překážel jsem jim všude, až uvázl jsem v pohraniční vesnici u churavého faráře jako kooperator. Mezi mazurským obyvatelstvem vesnice, většinou hospodářskými dělníky u židovského nájemce dvora, řádil alkoholismus s celým vlekem svých neřestí."

Štyka se odmlčel, nabral dlaní studené vody z potoka a svlažil vyprahlé hrdlo. Lékař naslouchal.

„Než mne do oné vesnice dali, řekli mi u konsistoře v Krakově, že já jako horlivý a pro vše spasonosné zaujatý sluha Páně uznán jsem byl za hodna potříti hydru hříchu v zanedbané oné obci. Dal jsem se tedy chutě do díla. Kázal jsem, napomínal, zapřisáhal a napravoval se zápalem stále rostoucím. Ale úsilí mé nemělo žádoucího výsledku, až jsem poznal, že nebojuji proti pravému zlu, potírám-li alkoholismus, ale že napřed dlužno potříti saň bídy, hladu, nevědomosti a útočiti proti činitelům, kteří lid schválně v temnotách udržují. A poznal jsem, že k tomu je síla jednotlivcova slabá. Chtěl jsem síly ty vykřesati z lidu, zakládal potravní spolky, čítárnu, ale úřady povolení k tomu odepřely."

„Z důvodu?" tázal se lékař.

„Z důvodu, že tím se znepokojuje lid," odvětil Štyka trpce se usmívaje. Odmlčel se. Pod nedalekým kořenem svišť vystrčil hlavu a díval se na oba muže.

„Ani mezi mužíky na Rusi lepších poměrů nenajdete," řekl Kaláb konečně.

Štyka máchl rukou a pokračoval.

„Zmalomyslněl jsem, ale ne na dlouho. Byl jsem příliš jist, že jsem v právu a konám povinnost dobrého pastýře. Vzdor rozpálil mne, a byl bych se dal v boj se stotisícem ďáblů. Přemýšlel jsem ve dne v noci, jaké síly mobilisovati proti běsům. Pokoušel jsem se do lidu zavésti domácí průmysl zpracováváním dřeva. Leželo po cestách a hnilo bez užitku. Povolal jsem učitele, zajel do Krakova k velmožnému pánu velkostatkáři, patronu kostela, by ve farnosti postavil papírnu. Výnosnost její byla na bíledni. Vyhledal jsem i poslance za kraj, by zasadil se o zřízení řemeslnické školy v obci, by lidé mohli do světa a nebylo přelidnění. Jak velkostatkář tak i poslanec dali mi dobrá slova, uznali, že nutno pro strádající lid něco učiniti, slibovali, co jsem jen chtěl. Ale milejší jim byly teplé nožky než běhání a práce. Nedal jsem pokoje, odbývali mne, že je nudím. Zapomenul jsem své důstojnosti a šel k židovi czolem (prosit), a ten měl radost, že odepřením může mne pokořit. Starosta politického úřadu již mne k sobě ani nepouštěl. Kde jsem se objevil před

mocnou osobností, fora ze dvora! vymknuli se mi a pryč. Konečně obrátil jsem se tam, kde jsem měl vlastně začíti, totiž k instanci, jejíž vznešenou devisou je ujímati se slabých, občerstvovati obtížené. Otevřely se mi oči, že jediné veledůstojná konsistoř váhou své autority povolána je bohulibé dílo to provésti a jediné jí příslušelo čest míti z triumfu křesťanské lásky nad úklady ďábelskými. Vždyť běželo nejen o hmotné zachování životů lidských, ale především o spasení nesmrtelných duší.

Zajel jsem do Krakova, abych jegomoščem a monsignorům vyložil své opravné plány. Vyslechli mne, přikývli hlavami, poklepali mi na rameno — a neschválili mé záměry. Poučili mne otcovsky, že knězi nepřísluší bez vyššího rozkazu plésti se do otázek profánních, že obmezovati se má čistočistě na lov duší a shromažďovati lidu pouze takové poklady, kterých rez nežere a zloděj nekrade. Nemlčel jsem a vyvracel námitky. Krčili rameny, klepali si do rukou, usmívali se útrpně mé naivní horlivosti. Oni to měli již dávno za sebou. Papleš (žvaníš), synu, řekl mi posměšně jeden, který z protekce u duchovní správy venkovské nikdy nebyl. Chtěl jsem k jeho eminenci, netrpělivý kancléř utrhl se na mne, slovo vyvolalo odvetu, věru, na konec holil jsem bez mýdla. A bylo zle. Vzali mne do vyšetřování propter animum tenacem et obsessum, pro figlařství a vzpouru. Dostal jsem důtku, byli by mne z trestu přeložili, kdyby jen byli nalezli špatnější místo, než kde jsem byl.

Odsouzen k nečinnosti hynul jsem. Chtěl jsem pryč. Albo pij, albo se bij, praví přísloví. Píti jsem nechtěl, bíti jsem se nesměl. Zadával jsem o přeložení, marně. Měsíce, léta míjela, melancholie skličovala mne a ssála jako červený upír. Vše, co bylo dosud skalopevné, počalo se kolísati, spravedlnost a tím i existence samého boha stala se mi problematickou. Co dělat? Nebylo divu, že hořskost srdce obracela se znenáhla od osob k ideám, jež nevěrní fariseové na prebendách a stolicích biskupských hlásali. Předvídal jsem, že kyne mi zahynutí, buď tělesné anebo mravní. Sáhl jsem ke sklenici a poznal, jak blahodárným je opojení pro bídu lidskou, a nezatracoval jsem již opilce. V dobu nejhorší zemřela mi matka. Nad černým rovem jejím jsem se vzpamatoval. V zármutku palčivém jako by mne osvěžil duch svatý. Jako bych ze spánku se probouzel, jako by plameny, které mnou až dosud žehaly, byly neplodné, mrtvé plameny. Proniklo mne náhlé poznání pravdy. Ne já, ale celá ostatní hierarchie pobloudila, odchýlila se od cesty Kristovy. Falešní proroci vládnou žezlem Spravedlivého a zneužívají jména jeho ke službě satanovi. Že poznal jsem to jasně, že ukázána mi před samým pádem cesta, po níž se mi bylo bráti, to zachovalo mou víru v boha, když jsem byl ztratil víru v lidi.

A přímo od pohřbu šel jsem a odřekl se svého kněžství, oprostil se."

Štyka se odmlčel a setřel šátkem pot, jenž zaperlil mu na čele.

Doktor Kaláb neodvracel od něho očí plných účasti a pochopení. Když Štyka skončil, podal mu Kaláb ruku.

„Děkuji vám, Radime" — jméno to přirozeně přišlo mu na jazyk — „jménem lidskosti a poctivosti, že jste tak učinil."

Oba mužové zahleděli si do očí a v zornicích obou zračil se týž návrh: Brat za brata!

„Radime — ty!" řekl Kaláb.

„Stanislave!" odvětil přisvědčivě Radim a pevně stiskl ruku lékařovu.

„Jako muž, nemohl jsi ani jinak jednati," řekl Kaláb. „Nyní máš pokoj."

„Nemysli si proto, Stanislave, že jsem zahodil zbraň do žita. Rozhodnuto není dobojováno. Sta a sta nocí, probdělých v přemýšlení nevyjde na marno. Dosud jsem nepracoval, protože nemohl. Primum vivere, tak tak že jsem se zachytil. Nemáš tušení, jak mne pronásledovali moji bývalí spolubratři. Štvali mne, zahrazovali cesty, otravovali studny před mou žízní. Byl jsem vyvržencem. A pak schvátila mne potměšilá nemoc. Ale jen co se zotavím! Vyjednávám již s redakcí socialistických listů. Chci pracovati, neodpadl jsem od životního poslání každého člověka. Převezmu místo co nejexponovanější, nebojím se utrpení. V hlavě rojí se mi plánů jako včel, když ve slunci zavoní kvetoucí lípy. Vždyť jsem vlastně dosud nežil. Kněžská moje léta — zahozená léta!"

Dlouho ještě prodleli oba přátelé v údolí rozmlouvajíce. Sympatie příbuzných duší je úžeji a úžeji pojily. Povaha Radimova mladému lékaři mocně imponovala. Bývalý kněz vedle hluboké znalosti lidského srdce ve věcech praktických projevoval úsudky, jejichž naivnosti se lékař usmíval. Podivná čistota a dětská bezelstnost voněla z Radima, energie a chut k práci jako čistý, horský ručej jen jen v něm klokotaly. Muž ten chystal se k urputnému boji, k dlouhé a soustavné činnosti. Cíle jeho nesly se za povznesením idealismu, především u nejmenších bratří v duchovním úřadě, chtěl bojovati proti autokracii netečných biskupů, zápasiti za

práva a svobodu moderního člověka, bouřiti proti línému zahnívání, odumírání od stále se obrozující společnosti, volati k účasti celé odstrkované vrstvy lidu při soudobém vývoji osvěty. A až osvobodí jedny, pak dá se v nový boj za jiné. Všude je dost bídy, dosti nespravedlnosti.

S tesknou účastí naslouchal lékař těmto řečem. Ve mnohém shodovaly se s jeho zásadami. Proč nemohl naslouchati Štykovi jako prostý, nevědomý jeho přítel? Proč lékař pravil mu, že skrovnému a velikému tomuto duchu přichystán jest úděl Mojžíšův, viděti Kanaan, ale sám do zaslíbené země nevkročiti?

U obydlí Radimova se rozloučili. Bylo po šesté hodině, slunce stálo ještě vysoko nad západem. Kaláb kráčel do vsi. Ze dvorce tatranského zaznívala hudba lázeňské kapely. Vkročil do sadu, naplněného promenujícími hostmi lázeňskými. Dle rudých vlasů poznal z daleka Meu z Burzinských. Byla tentokráte po pansku oděna, ale neslušelo jí to. Šat byl venkovského střihu, slunečník červený poléval tvář její fialovými stíny. Silná ambrová vůně vála od ní.

„It is old fashioned," řekla dáma kráčející za Meou. Je to staromodní!"

Mea se náhle obrátila a šla zpět. Kaláb pozdravil a stanul.

„Smím se tázati, jak se vede malé pacientce?"

„Kristě je dobře, děkuji."

Pohlížela na lékaře udiveně. Pak dodala posměšně: „Pán asi hledal mou švakrovou?"

„Nikoli, jdu z výletu."

Zarovnal svůj krok s jejím a kráčel podle ní.

Mea mlčela, točila slunečníkem a dívala se cize.

„Nebyl bych se připojil," omlouval se Kaláb, „ale sledovali pannu dva kněží, a myslím, že byli na obtíž."

Odkašlala si táhle a sklapla slunečník, ač byli na výsluní. Vyšli ze sadu.

„Viděti, že pán je cizinec," řekla, když osaměli.

„Ovšem, kněží jsou též muži," v rozpacích omlouval se lékař dále. Nemotoro! řekl si, ale pokračoval nazdařbůh. „Četl jsem kdesi, že náboženství je stálým vyznáváním lásky. Jeptišky alespoň zvou Krista ženichem své duše."

Zarazil se, neboť Mea pohlédla na něho s nevolí. Kráčeli kol sochy nějakého světce. Mea se uklidnila, pokřižovala a zašeptala slova modlitby.

„Odpusťte, panno Meo," řekl Kaláb skroušeně, „vidím, jak hluboká je zbožnost panny. — Neměl jsem práva pochybovati — ale přeprašám —"

Zarazil se, ona však pochopila.

„Nikoli, prosím pána, vím, že kněz a náboženství je dvojí věc."

Pohlédla hrdě na kněze, kteří je právě předstihli. Oba sklopili oči a zrychlili kroky.

„Tak je to správné," chválil Kaláb. Bylo mu nevolno, chtěl se poroučeti, ale nevěděl jak. Počal vyprávěti o Radimovi. Zbystřila pozornost. Rozohnil se. Vyprávěl vše tak, jak mu to před hodinou Radim svěřil. Ani nepomyslil, že dopouští se nediskretnosti. Vždyť vše, co říkal, bylo Radimovi ke cti. Ale na konec, znepokojen mlčením Meiným, pohlédl na ni zkoumavě. Zda i ona to pochopí, jako on? Neublížil Radimovi?

Odmlčeli se oba. Mea podchytla záhyby sukně do levé ruky.

„Jest kněz Štyka vážně nemocen?"

„Na smrt." — Proč ho nazývá knězem? kmitlo lékaři hlavou. — „Za čtyři neděle je mrtev," dodal.

Vyklouzlo mu to úsečným, lékařským tónem. Chtěl tím zaimponovati. Ale v zápětí ho to mrzelo. Pohlédl na Meu a lekl se. Pobledla, zaťala rty a hnula několikráte chabě slunečníkem. Oči její otočily se zvolna po lékaři, a Kaláb četl v nich úžas, hrůzu, snad i nenávist. Semknuté rty její zvolna se rozevíraly, bílé zuby se zableskly. Ale netázala se na nic, ústa se zase zaťala a propustila pouze vzdech, žádný výkřik.

Odmlčeli se zase v náhlém zdrcení. Stín smrti prošel mezi nimi.

„Bolí mne to," zamumlal Kaláb omluvou.

„Ráda bych mu učinila — něco dobrého," ozvala se Mea chvějícím, hlubokým hlasem. Kaláb pochopil, že Štykovi.

„Zná se pan doktor dlouho s Radimem?" řekla po chvíli. Ani ho nepřekvapilo, že nazvala Štyku křestním jménem.

„Nikoli, prosím paní. Dnes viděli jsme se ponejprv. Ale jsme již přátelé. Mám ho rád."

Zamžikala očima prudce a odkašlala.

„A čím to je — že je tak nemocen?"

„Má zánět ledvin po spále."

„Je to tak těžká nemoc?"

„Velmi těžká."

„A proč mu dovoluje pan lékař choditi?"

„Proč?" opětoval Kaláb v rozpacích. „Proč?"

„Protože jemu už nic neuškodí," do-

ložila za něho Mea a zadívala se na horu Gubálovku.

„Ano," přisvědčil Kaláb. „Když jsem řekl *a*, musím říci též *b*," zlobil se sám na sebe.

Mea obrátila hovor. Ťukala nervosně hrotem slunečníku do plotů i zdí, okolo nichž kráčeli.

„Poslyšte, pane doktore, je to nemoc, když se někomu potí dlaně?"

„Ovšem. Ostatně ruské pořekadlo praví, spocená ruka štědrá."

„Můj zpovědník, kněz Subumbra, tu nemoc má."

„Měl by se léčit." (Pokračování.)

LITERATURA.

Hana Kvapilová: Literární pozůstalost. Uspořádal a předmluvou opatřil Jaroslav Kvapil. S podobiznou Hany Kvapilové od H. Böttingra. 1907, nákladem F. Šimáčka v Praze. 378 stran za 7 K.

Když jsme před devíti měsíci pohřbívali Hanu Kvapilovou, nikdo netušil, že veliká mrtvá se ještě jednou vrátí a podá všem, kdož tak hořce želeli jejího nenávratného odchodu, poslední sic, ale trvalou upomínku na sebe, na bohatou a krásnou svoji duši. Že poskytne nám svátek asi podobný, jako tomu bývalo při každém jejím vystoupení, v každé nové roli, každého večera, který posvětila svojí účastí. Literární pozůstalost její — skoro zní ten název krásné a živé knihy trochu úředně — znamená nový vítězný výstup umělkyně, jímž podrobuje si znova a suverénně všecky duše, jako tak nesčetněkráte dokázala se scény. Hlavně ze dvou důvodů nezamlouvá se mi název knihy — „Literární pozůstalost"; jednak znamená samotný pojem slova „pozůstalost" něco příliš střízlivého a kusého, rozbitého, a zde je plný život, celá duše, otevřená a bohatá, vzácný odkaz takové plnosti, ucelenosti a harmonické krásy, že ji z něho zase celou poznáváme, jak se nám jevila po léta svého uměleckého zrání a jak nám zůstala nesmazatelná ve vzpomínkách. Také pranic „literární" není ta pozůstalost. I ve věcech čistě literárního rázu a znamenité literární formy, v několika povídkách a torsech (z těch zvlášť Třináctiletá", otištěná původně ve „Zvonu", znamená silný náběh k románu, z něhož zbyla vlastně jen exposice, ale mistrovská) je víc života a jemného, uměleckého životního studia, než pouze literárního tvoření.

Čím jest a zůstane — bohudíky: trvale zůstane — kniha životního odkazu Hany Kvapilové mnohým předrahou, to jsou její vlastnosti a hodnoty, které leží vlastně dále a výše, než hodnoty čistě literární. Vyvstává z ní znova před oči ten veliký a krásný svět neobyčejné ženy umělkyně, plný hlubokého smyslu, z něhož tvořila svoje postavy na divadle, ale nikoli divadelní. Kniha ve své bohaté plnosti přináší také hrst zápisků, starších i z doby nejnovější, trochu korrespondence, soukromých poznámek, úryvků, dojmů z cest, z hudebních požitků, z postav dramatických, jež právě studovala (pravý vzácný materiál k poznání, jak vroucně a připraveně přistupovala ke svému hereckému tvoření). Popisné partie knihy přímo připomínají obdobné tvůrčí umění na scéně. Jak Hana Kvapilová dovedla popisovati krajinu, lidi, náladu okamžiku, to ukazuje, že vskutku nebylo nevhod vysloveno přesvědčení: kdyby se nebyla stala velikou herečkou, byla by z ní bývala veliká spisovatelka.

Ani jediného rysu neschází. Mnoho bolestí prožila Hana Kvapilová jako umělkyně i jako žena v životě — nepochopení a zlomyslnost malicherných českých poměrů pochopitelně musily často zasáhnouti právě ji, která nad ně tolik přečnívala. Proto i bolestné a žalobné tóny se ozývají v této knize, činíce nám ji tím dražší a bližší, lidštější. A přece zas — z každé bolesti, z každého zápasu, který srdce rval, duše vycházela silná a krásná, vítězná.

Hlubokým dojmem působí slova jednoho z posledních dopisů, který psala blízké přítelkyni:

„Ničeho nelituji, každá bolest byla úrodná, každé utrpení rozmnožováním krásy. Za všechno jsem vděčna osudu —"

Může-liž býti víc hrdinnosti a víc duševní převahy vyjádřeno v několika slovech, než tady?

Literární pozůstalost Hany Kvapilové rozněcuje a vzrušuje, jak jen to dovedla umělkyně sama za živa. Výhodou její krásnou a neocenitelnou je, že tady zůstane, aby byla výmluvným svědectvím o vzácné umělkyni i pro ty, kdož neměli štěstí poznati ji za živa. Úpravu knihy vypravila pieta neobyčejně splendidně. *V. Kol.*

DIVADLO.

Městské divadlo na Král. Vinohradech. „Slečinka z pošty", tříaktová veselohra Alfréda Capusa (premiéra 14. prosince v překladu Viktora Dyka, režií Jaroslava Kampra), jest lehké veseloherní zboží, které přesněji než divadelní cedule sama pojmenovaly předběžné zprávy divadelní kanceláře poloviční fraškou. Viděli jsme už i v Praze lepší dramatické výrobky pana Capuse, než je tato kratochvilná historka o krásné Pařížance Zuzaně Borelové, která dovede dobře spojiti výborné vzdělání z pensionátu s praktickým nazíráním na život, i eleganci a chic svých toilett s moderními zásadami, jejichž tuhost a neporušitelnost v ovzduší Capusových frašek ovšem nabývá bez-

děky poněkud karikaturního zbarvení. Praktické pojímání života vede rozkošnou hrdinku Capusovu z Paříže do bídného venkovského hnízda Pressigny v úřadě poštmistrové, kde půvabná úřednice plete hlavy maloměstským elegánům, marně vštěpuje vlastní ušlechtilé zásady svojí mladší, ale za to prohnanější kolegyni v úřadě, a uvádí v úžas omezené místní paničky svým vtipem, vzděláním i elegancí. Dvoří se jí hlavně tři lvové maloměstské honorace — vesměs úctyhodně omšelé postavy francouzských frašek: plesnivějící a přihlouplý boháč Lebardin, světácký Pagenel, na něhož čeká podagra, a mladý vicomte, jen o něco hloupější a citově ušlechtilejší nad obvyklý průměr.

Premiéra „Slečinky z pošty" ukázala nesporně, co jsme mohli ostatně očekávati: že zboží tohoto druhu, lehké a nekladoucí nároků, poměrně nejšťastněji půjde k duhu činohernímu souboru Vinohradského divadla i jeho průměrnému obecenstvu. Téměř všichni účinkující cítili se tu ve svém živlu. Až dostane fraška ještě trochu švižnějšího a jiskřivějšího tempa, než měla při premiéře, bude se celý dům otřásati ještě víc smíchem. Nepopíratelnou předností této frašky — co na tom, že jedinou? — jest, že třetí akt její jest nejpovedenější. U většiny frašek bývá opak pravidlem.

V titulní roli Capusovy „poloviční veselohry a poloviční frašky" představila se po prvé slečna Šíblova, kterou z Uranie předcházela dobrá pověst. Její svěží hlas a místy i delikátní hra stačily po celý večer poutati zájem. V dvojici manželů Lebardinových pí. Zelenková a p. Charvát se také vlastně teprv po prvé dostali řádně ke slovu. Jsou zástupci starší herecké tradice v převážně mladém souboru vinohradském, ale plné uznání obecenstva v rolích takového rázu bude jistě vždycky na jejich straně. S vervou hráli p. Jiříkovský podagrického Pagenela a p. Táborský omezeného hezkého vicomta.

V. Kol.

•

☰ Malé divadlo petrohradské vypravilo nové drama J. V. Špažinského „Sfinx". Je to variace na velmi staré, ale vždycky účinné divadelní théma. Jelena miluje muže své sestry a jest i jím milována, avšak miluje zároveň i sestru, a proto chce jí uhnouti s cesty, aby nerozbíjela jejího domácího štěstí. Jest ovšem pozdě, a oběť její marna. Se sebezapřením uzavírá sňatek s prostoduchým kupcem Roduliným, sňatek nerovný a proto neblahý. Kritika vytýká oblíbenému dramatikovi staromódnost, ale přes to nemůže neuznati jistoty ve stavbě scén a v dramatickém účinu.

☰ Chorvatský spisovatel dr. A. Benešić vydal dvě nová dramata; první „Kraljević Marko" je pětiaktové drama z bojů srbských za svobodu, druhé má název „Petronij" a jest účinně zpracovaná tragedie dle látky Sienkiewiczova románu „Quo vadis". Obě dramata vydala „Dionička tiskara" v Záhřebě.

☰ Od té doby, co na Rusi spadla v různých státních archivech rouška se svědeckých výpovědí při různých historických episodách a politických procesech, zpracovává se jejich materiál chvatně v románech i dramatě. Teprve nedávno nově založený časopis historický „Byloje" (Minulost) uveřejnil zápisky účastníků spiknutí proti caru Pavlovi I. — a nyní již docházejí zrovna dvě zprávy o dramatech, jež si obrala smutnou a dosud temnou historii neblahé krátké vlády Pavlovy, v jehož bývalém paláci dosud ukazují komnatu, kde klesl zardousen svými dvořany. První zpráva ohlašuje z Paříže, že tam předčítal svoje drama „Smerť imperatora Pavla I." úzkému kruhu známých umělců a literátů D. S. Merežkovskij v saloně Ščukinově, druhá zase z Petrohradu, že drama vzaté ze života Pavlova dokončil právě P. P. Gnědič. O drama Gnědičovo jeví se značný zájem, a podaří-li se dostati je na scénu Alexandrinského divadla, přihlásila se již paní Savina o hlavní roli, kterou chce vytvořiti. Drama Merežkovského vyjde tiskem v „Ruské Mysli", po případě v poněkud změněné úpravě, podle toho, jak dopadne dohoda s censurními úřady. Na provození scénické není zatím pomyšlení. Za to vyjde drama současně v překladě francouzském a bude v Paříži provozováno v divadle De la Port Saint Martin.

TÝDEN.

* V některých vědeckých revuích poukazuje se k tomu zajímavému faktu, že právě je tomu 400 let, co Koperník poprvé před žáky svými vyložil svou nauku, že slunce je středem všehomíra a země kolem něho se otáčí. Na širší veřejnost Koperník vystoupil se svým učením, které znamenalo úplný převrat v astronomii, teprve později.

*

* Dne 10. prosince bylo v Kristianii ohlášeno udělení Nobelových cen. Dělo se tentokráte za příčinou úmrtí švédského krále Oskara beze všech okázalostí. Cenu za objevy v oboru fysiky obdržel professor Albert A. Michelson z Chicaga (narozen r. 1852 v Poznaňsku), jenž vynikl hlavně v oboru optiky. Z chemiků obdržel cenu prof. Ed. Buchner z Berlína, autorita v oboru chemie kvasné, z badatelů v oboru lékařství poctěn prof. dr. Charles L. A. Laverau, z belletristů — dobře i u nás známý Rudyard Kipling, jenž — jaká ironie osudu! — má několik spisů velebících militarism. Vedle těchto jmenovaných poctěni cenami míru italský publicista Ernesto Teodoro Moneta a professor mezinárodního práva a dějin diplomacie na École libre des Sciences Politiques Louis Renault.

*

* Před několika málo týdny vyšla v Christianii kniha bohatého kupce Petra Blytta, kterou tento dí-

vadelní enthusiast vydal pouze v několika málo stech exemplářích, tisknutou pouze jako manuskript pro svoje přátele. Jmenuje se „Vzpomínky na první norskou scénu v Bergenu za let padesátých“ a obsahuje množství vysoce interessantních záznamů svého autora, jenž byl tenkráte několikaletým předsedou společnosti zmíněného divadla. Co nás a širší veřejnost na bohaté publikaci této nejvíce zajímá, jest řada vzpomínek na Henrika Ibsena, který v těchto letech byl na divadle bergenském dramaturgem (1852—1857), později i režisérem a rádcem uměleckým. Vlastním majitelem divadla byl světoznámý tenkráte houslový virtuos Ole Bull. Blytt vypravuje o Ibsenovi v podstatě asi toto: Na něm nebyla v ničem příliš zřetelna ona podivuhodná mohutnost tvůrčí, která jej později vyznačila tak svrchovaně a slavně. Tento tichý, na slovo skoupý, nepříliš vzhledný, ale skromný mladý muž s očima téměř vždy bezleskiýma a ponuře vzhlížejícíma zdál se vždy spíše vzbuzovati dojem člověka nesmělého a plachého. Vědělo se o něm, že má bohatou a prudce útočnou básnickou žílu. Vždyť už před tím byl napsal několik náladyplných básní, těžkého myšlenkového jádra, z dramat byl už znám „Catilina“ a jiné práce, které pro svoji formální a ideovou zvláštnost zaujaly zejména v užších kruzích literárních, ale přes to přece jen nikdo doposud netušil, že za tímto bledým, lehkým vousem zarostlým obličejem s těsně sevřenými rty skrývá se mozek, jenž by se zabýval nejtěžšími problémy lidské duše i lidského srdce, problémy, jichž by se zhosťovati dovedl s tak podivuhodným mistrovstvím. Bylo naň pohlíženo s plachou úctou, a když se objevil za kulisami ve svém dlouhém, volném a poněkud obnošeném kabátě, vzbuzoval vždycky respekt, ale nikdy sympatie. Neměl daru, aby se kdo k němu připoutal důvěrněji, aby si zjednal oddaného a věrného přítele — ale na druhé straně si také nikoho nikdy neznepřátelil. Nejraději šel vždycky svou zvláštní a odlišnou cestou tento mlčelivý, na slovo skoupý, málo pochopovaný muž. Ale přes to neslo jeho tiché působení v divadle ovoce velmi dobré. On sice při zkouškách nezasahoval často ve hru, neměl přednášek, ale zakročil-li, byly jeho poznámky ostře výrazné, vysvětlující a případné. Jeho pokyny byly stručné, jasné a výrazné.“ Několik týdnů po tom, co se Blytt stal předsedou divadelní společnosti, objevil se u něho Ibsen, plachý a nesmělý, v velkou knihou pod paždím. Po několika zmatených slovech úvodu svěřil se mu, že nese rukopis nějakého dramatu jednoho ze svých přátel z Christianie, dramatu historického, jehož autor chce zůstati za každou cenu nejmenován. Přinesl drama se žádostí, aby bylo sehráno dle přítelova přání v Bergenu. Drama, jehož obsah hned napo nejprv Bytta mocně zaujal, jmenovalo se: „Fru Inger til Oesterraad“ (Panovnice z Oesterraadu) — bylo to tedy jedno z nejpůsobivějších dramat z Ibsenova mládí. Teprve krátce před provedením přiznal se Ibsen k autorství kusu, který měl při premiéře sice dosti značné štěstí, ale očekávaných úspěchů se nedodělal. —*n*—

*

Nepoměřičtí kacíři roku 1728. Celá ves Nepoměřice na panství Pečeckém byla ode dávna podezřelá z kacířství, ale dlouho se nedařilo kacíře usvědčiti. Až když v postě r. 1728 jesuita Fleischer v kostete bykánském několikráte nejhorlivěji strany víry husitské a knih káral, a aby kacíři anebo knihy skryté k vyjevení přijíti mohly, „vůbec pro Boha slzavě napomínal a žádal“, po velkonocích Jiří Křepelka, šenkýř v Zelených Zbraslavicích, tajně vyjevil faráři, „že Pavel Kropáček skoro za věrtel takových nepořádných knih husitských dílem v lese, dílem v některé v stodole a maštali má, podobně že Jan Měšťánek, ve vsi rychtář, netoliko takové knihy u sebe má, ale také že kolikráte mluvil, že kříž svatý k platnosti není, a když při mši svaté velebné svátosti se pozdvihlo, on své oči kloboukem zakryl; též také Jan Svoboda, kovář, že veřejně mluvil, že korálky nebo zrna sv. Johany, které velebný pan páter missionář mezi lidi rozdal, nic dokonce platny nejsou, poněvadž u plotu dotýkány jsou, a když ve vsi Žandově sešlá statue sv. Václava zase červenou barvou byla renovírována, on, Jan Svoboda, v hospodě mluvil, že páni páteři skrze to budou chtíti udělati zázrak, jakoby ta statue se krví potila. Také tchán Křepelkův, rybníkář Fiala, prozradil missionáři několik sousedů, že mají knihy husitské. Udání osvědčilo se pravdivým: missionář knihy sebral a všickni udaní sedláci podrobeni ostrému výslechu, a někteří z nich nuceni v kostele bykánském skládati veřejně vyznání víry. Ale také na udavače došlo. Dlouho neostali utajeni. Pomsta, která je stihla, nebyla šlechetna, ale dobře ustrojena a velmi zdravá. O svatodušních svátcích Nepoměřičtí nejprv Jiříka Křepelku tak zbili, „že o sobě pochyboval a rukama kolik neděl vládnouti nemohl“. Šel si stěžovat do Peček k hejtmanovi Janu Salomonovi z Friedberka, ale nebyl ani předpuštěn. Potom obvinili Nepoměřičtí druhého udavače, Fialu, — také z kacířství; prý před lety rouhal se sv. Janu a psal pamflet proti hejtmanovi. To první by snad byl hejtman odpustil, to druhé ne. Kázal Fialu v poutech hoditi do žaláře. A pak brzo na to dal zavřít i zbitého udavače, prý pro dluhy. Dlouho nechtělo nic pomoci oběma denunciantům ze žaláře. Hejtman byl jako skála. Zdá se, jakoby mu na tom záleželo, aby zvláště Křepelka dlouho poseděl. Na konec se vězňů ujala všemocná konsistoř přímluvou u hraběte Bredy, majitele panství. A aby to všecko nebylo bez romantiky, udala konsistoř hejtmana Salomona, který na udavače šlape, že nadržuje kacířům k vůli — krásným očím nepoměřické šenkýřky paní Křepelkové. *NK.*

V Praze, dne 20. prosince 1907.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel: F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

FR. S. PROCHÁZKA:

Z PÍSNIČEK KOVÁŘOVA SYNA.

SLEPÝ STAŘEČEK.

Vodil jsem jeho a on mne
lipovou cestou v chládku,
on na konci byl svého dne,
a já zas na počátku.

Za ruce jsme se drželi
dvě děti, osiřelí,
v korunách stromů hučely
nedělní píseň včely.

A západ žhavící se rděl,
děd v nedočkavé touze
se mrtvým zrakem zahleděl
v ten požár nebes dlouze.

Zor zahořel mu upřený,
a jakby pil tu záři
a proženhnout chtěl plameny
tmu strašnou svého stáří.

Mne zvábil modrý motýlek
a jahodina zralá,
a výtrysk žlutých světýlek,
jež lecha travou stlala.

A nemohl jsem chápati,
proč dívá se děd vznícen
a zapadá jak v závrati
v ten řeřavící jícen,

Že zalit vnitřní blahostí
s cév usmířeným tepem
si nesl světlo věčnosti
ztad ve svém zraku slepém.

BALLADA O KOUPENÝCH DUŠÍCH.

Pyšné byly, hrdé byly,
vysoké, ba jediné,
morálkám takové síly
málo co se promine.

S výšek zřely jenom k vnitřkům,
kvantum hodnot měřily,
krokem proroků vstříc zítřkům
ve dne, v noci chodily.

Lidství vyhrocené měly
v dnešků smutném bahnisku,
orakula pronášely
zadarmo a bez zisku.

Přiběhl s kočičí tlapkou
Zítřek — život rozšířit,
pyšné duše chytrou babkou
na zlatou udičku chyt.

Póly spojil, oheň, vodu,
přes močály napial most,
sesedly se k slávy hodu
s ješitností chytráckost.

Smutné duše, dolů, dolů!
Uhnil kvítek od stonku.
V konec zůstala všem spolu
skrýš za rudou záclonku!

PLÁŇKA.

Tři koňáry a samý suk,
půl zelená, půl suška,
tak u božích tu stojí muk
stařenka stará — hruška.

Na ráně stojí na kraji,
když bouř se rozburácí,
a na ni rádi sedají
ohniví z mračen ptáci.

A prvý mráz ji navštíví
a do bolesti zhryzá,
však také v jarní přílivy
v ní prvá tryskne míza.

Ze srdce žilou jedinou
jediná snět ji vssává
a květem potom dolinou
jak bílým šátkem mává.

Jde o životě čarozvěst
i pod rozštíplou kůru.
Je třeba kvést, je třeba kvést,
bys pad' pak květem vzhůru.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Mea prudším nárazem nalomila hrot slunečníku u samé látky. Odlomila hůl docela a zahodila.

„Ach, pane doktore!"

Zarazila se a jen pobručovala. Chtěla něco říci, ale nemohla. Snad nenalézala slov.

„Člověk má takovou žízeň po světle." — Hledala slova zvolna a pracně.

„Pochopuji," odtušil lékař, ale nepochopoval nic.

„Umí pán vykládati sny?" tázala se náhle.

„Fysiologicky, prosím, paní, jen fysiologicky."

„Tak poslyšte, pane! Zdálo se mi nedávno, že jsem byla nevěstou. A to značí smrt".

„Věří panna ve sny?"

„Věřím, pane. V klášteře též všecky věřily ve sny, i jeptišky."

„Zákony vědy fysiologické —"

„Ošklivé zákony," přerušila ho Mea náruživě. „Znám jen zákon boží a žádné zákony vědy. Člověk je myslící pleva, řekl kněz Subumbra."

„Možná — připouštím."

„Připustí mi tedy pan doktor," pokračovala Mea logickým skokem, „že i on může se v nemoci Radimově mýliti?" —

Nyní věděl lékař jistě, že Mea není nepřítelkyní Radimovou. — „Ano, pan lékař se jistě mýlí. O tož jest! (Tu je!) Tak nevypadá umírající."

Ukázala zkomoleným slunečníkem na Radima, jenž šel jim naproti. Zapálila se v tváři do temna a vykročila v jinou stranu.

„Maledictus apostata, řekl o něm kněz Subumbra," obrátila se ke sledujícímu ji lékaři. Ale pravila to hlasem plným něhy.

„Je Vlach, ten kněz?" tázal se lékař.

„Ano. Prosím pana doktora, by mne doprovodil domů."

Odcházeje od villy Doubravky zastavil se lékař před kupeckým oknem. Za zaprášeným sklem zalíbila se mu dřevěná soška kamzíka, seskakujícího se skály. Bylo to dílo jemného postřehu. Nad obchodem četl lékař firmu: Semi Lichtblau.

Vešel a koupil sošku. Tázal se pak, kdo ji zhotovil. Na otázku tuto vyhlédla za stojatým pultem černá hlava židovského výrostka se zapálenýma očima.

„Ten tam," zahuhňal starý, vypasený Semi, ukazuje palcem na výrostka. Proti obyčeji židů nebyl Semi Lichtblau příliš zdvořilý.

„Můj syn," dodal.

„A kde se tomu učil?"

„Nikde, pane. Totiž pouze na zdejší řemeslnické škole."

„Ale je v tom talent, pane Lichtblau." Proč hocha nikam nedáš, pane?"

„Hoch bude obchodníkem a ne řezbářem," odvětil Semi.

„Snad sochařem.“

„Jakým sochařem, když bude obchodníkem?“ krčil se starý Lichtblau a pošoupl si na hlavě umaštěnou čepičku. „On je světlem mých očí.“

Nyní teprve všiml si Kaláb, že starý žid má na očích silná skla a mimo to zelené stinítko na čele. Ruce se mu neustále třásly a sahaly na vše nejistě a zkoumavě.

„Jsi, pane, nemocen?“ tázal se ho Kaláb.

„Až na zelený zákal jsem, proše pana, zdráv. Ale vidím pořád méně. Oslepnu prý docela, řekli lékaři. Mojše bude mým okem, ale já budu dále hlavou obchodu.“

Starý Lichtblau mluvil dýchavičným hlasem a za každou větou nabíral dechu.

„A více dětí nemáš, pane?“ vyzvídal Kaláb.

„Dětí, dětí!“ vyvážel Lichtblau třepotaje třaslavýma rukama, „synů více nemám a dcery nepočítám. Jsou dcery pro obchod? Nejsou, jen pro cizího prospěch, pro své škoda.“

„A vám by se sochařství nelíbilo?“ obrátil se lékař na Moiše, jenž s Kalába oka nespouštěl. „Netoužíte po vavřínech Antokolského?“

„Ach, Antokolský,“ vzdychnul Moiše.

Starý Lichtblau vyvrátil hlavu nazad, zastrčil autoritativně palce za vestu a spustil přerývavě:

Moiše bude prodávati a hleděti na modré Tatry — a ne tam, kde je svět — a spokojenost i blahobyt upokojí jeho srdce. Pro cizí vědu do světa ho nepošlu — není Israelitům spásonosná. Jsme obchodníci s otce na syna, s děda na vnuka — obchodníci, a žádní světoběžníci. Ať si Moiše hraje po práci s ženou, dětmi a třeba dřevíčkem. Ale hráti si celý život — k tomu je každý Lichtblau příliš dobrý.“

A na tom setrval Semi Lichtblau, hluch k domluvám a návrhům lékaře, jehož nepochopitelná oposice židova přímo popouzela.

V krámě šukala stará židovka, přikyvující za zády Semiho hlavou a gestikulující rukama k Moišemu. Když lékař s nepořízenou odcházel, vyběhla za ním na ulici.

„Prosím pána, jsem teta Moišova, vlastní sestra zemřelé jeho matky, Sara mi říkají, Sara Gazellenaugová, celá ves mne zná, ať se pán zeptá. Jsem vdova s dětmi, ale pánbůh ví, že mám srdce v těle. Tak je mi Moiša líto. Kochaný šägetze a Wunderkind. Jestliže pán zachce ubídněnému pomoci, pánbůh mu to oplatí. Mnoho-li by pán obětoval? Ne obětoval, jen půjčil, než by se Moric uchytil. On je bystrý a žádný ganef, brzy by to oplatil.“

„Dvě stě korun bych dal,“ zarazil lékař příval slov židovčiných. Nezastavoval se, Gazellenaugová zarovnávala se mu v kroku, šepotajíc stále.

„Dvě stě korun, velký peníz, bůh ví! Děkuji za sirotka jménem jeho matky. Starý Lichtblau má už dávno jinou, a ta o Moišla nedbá. Ale já to zprostředkuji, pán o mně už uslyší. Padám do nožek, velmožný pane! —“

Jako bouře vyběhla Mea po schodech villy Doubravky, až to v celém domě zadunělo. U dveří pokoje Variotova se na okamžik zastavila. Přitiskla ruce na ňadra a naslouchala. Nic se nehnulo. Usmála se hořce a hodila hlavou. Kde ten as běhá s Arankou! Proto nechtěla dnes na promenádní koncert.

Mea zamířila do vedlejších dveří, do pracovny bratrovy. Věděla, že stihne ho samotného. Kreslíř jeho odcházel rázem šesté.

Stiskla kliku a vešla. Pan Vitold seděl u okna a zakresloval něco do plánu dle pravítka s knoflíkem.

„Dobrý večer!“

„Vítej, Meo!“

„Co tu děláš? Venku je tak krásně.“

„Bavím se po svém způsobu.“

Vzala mu ocelové, pružné pravítko z ruky a rozhoupala je za knoflík.

„Vitolde, proč obcuješ s Radimem?“

„Mělas nepříjemnosti se svým jesuitou?“

Mea jen zabručela.

„Víš, Meo, doufám, že Radima přivedu k rozumu. Že si to rozmyslí a zase vleze do kleriky. Nač mu pálit mosty, jako tvůj zpovědník? Přejme mu času na rozmyšlenou.“

„Ten si to už nerozmyslí,“ odvětila Mea určitě.

„Jak to víš?“

Mea neodpověděla a vstala. Přikročila k velké, o zeď opřené mappě v koutě. Klepla do ní pravítkem, prach se zvířil.

„Ukaž mi to, Vitolde!“

Neochotně vstal pan Vitold, vytáhl mappu, otřel prach a rozložil desky na stole.

Mea tázala se na to a ono z kreseb. Pan Vitold sklonil se nad nárysy, vysvětloval, rozpovídal se a nečekal již na otázky sestřiny. Rozohnil se, v očích zazářil mu krásný, podnikavý svit, do tváří vlila se rudost, hruď širokými vdechy čerpala vzduch. Vysvětloval plány kostela ve slohu renaissančním. Zabýval se tím za

svobodna a mluvíval s ní o tom. Byly to jen skizzy, nic propracovaného, ale což ona tomu rozuměla!

Mea dívala se do plánů a zase na bratra. Jak byl úchvatný! Jako ondy nad mořským okem. Přece v něm bylo jádro, ušlechtilé, ryzí kov, a ona jediná to věděla.

Obrátila se k bratrovi a ukázala pohrdavě na rozložené plány lázeňských domků.

„A s takovými drobnostmi si hraješ, ty, architekt!“

„Drobnostmi?“ opáčil pan Vitold a zachmuřil se. „Máš pravdu a nemáš pravdu. Je to náš chléb.“

„Proč nejdeš do města?“

„Zde jsou lepší obchody a čistý vzduch. Víš, že Aranka chrlí krev.“

„Ne, Vitolde, ty se nesmíš obětovati, „ani své ženě ne, tomu nepřipustím. Ty musíš do Varšavy!“

„A co Aranka?“

„Aranka? Ta půjde ráda do velkoměsta.“

„A zahyne tam.“

„Ty jí dáváš svou krev, svou budoucnost. Máš zhynout ty?“

Přikročila k bratrovi a položila mu ruce na ramena.

„Vitolde, ty se klameš. Ty jí nemiluješ, ty jí nemůžeš milovati. Protože miluješ nade vše to, o čem jsme oba snili — víš? — dávno před Krakovem — a také v Krakově — že oslavíš Polsku svým geniem —“

„Meo — ty blouzníš — ty neznáš života.“

„A nechci také znáti,“ vybuchla Mea.

„Život je boj,“ vzdychl pan Vitold. „Snad časem —“

„Až mi tu zrezavíš? Zvětráš? Je ti pět a třicet — nač ještě čekáš? Co jsme se pro tebe s tetou Honoratou namodlily! — A já — ještě na Kalvarii slibovala —“

Odmlčela se náhle, ohlédla se ke dveřím a snížila hlas do šepotu.

„Tam jsem prosila boha — by na mne uvrženo bylo zlo, má-li přijíti, a ne na tebe. Dala jsem lhůtu — protože dosud věřím, že budeš oproštěn.“

Řekla to zatínajíc pěstě a bleda jako plátno.

„Modlitba je symbol a ne zbraň,“ řekl pan Vitold rozpačitě.

„Já vkládám v pokoře vše v ruce Svrchovaného,“ opětovala a pohlédla téměř hrozebně ke stropu.

„Ale vysvětli mi, Meo —“

„Už nemluvme!“ přerušila bratra. „Budu přemýšleti dále. Přemýšleti a modliti se!“

Chytila se oběma rukama za náhrdelník z jantaru a rvala jej.

„Jsem neučená, prostá a nemám než svou víru.“

Ruce jí klesly podle boků a zahrály jako rozpřahující se drápy.

„Meo, co je ti?“ lekal se pan Vitold.

„Čekám,“ vykřikla Mea, „ale bojím se už čekati. Dokud byl jeden mrak nad námi, nebála jsem se. Nyní táhnou mraky proti mraku. Chraň nás, pane, od zlých mocí!“

„A přece musí se z temna zroditi světlo,“ mručel pan Vitold. „Tak alespoň učí věda.“

„Věda!“ zasmála se Mea,“ vaše věda! Tak jako ten tvůj svět! Co je mi po všem, když cítím, že to, co chci, uniká mi z rukou? Vitolde, bratře! Jak já tě pochopuji, jak já tobě rozumím! Nemohu to vypověděti — ale jsme jedna krev.“

Došel jí dech, jen se zadívala na bratra lačnýma, široce rozevřenýma očima.

„Nu dobře,“ konejšil ji pan Vitold, „vím, že mě máš ráda a že ve mne věříš.“

„Kéž bych ti, bratře, svou víru mohla dokázati! Abys i ty byl pevnější. Ty jsi učený, já nevzdělaná. Nerozumím světu jako jiní lidé. Ale to vše jen ta! Jak se mi o svatbě líbila! Myslila jsem, že bude tvou druhou duší, lepší, splynulejší než já. Jásala jsem, tančila, však víš?“

Pan Vitold přiložil sestře ruku na čelo. Přidržela ji chvíli oběma svýma a pak ji políbila.

„Uklidni se, jdi spat, Meo!“

„Nemohu v noci spáti.“

„Poradíme se s lékařem.“

„Nikdy se lékaři neukáži, víš to přece.“

„Jsi dětina.“

„Nyní půjdu, Vitolde. S bohem!“

„Uzdrav se!“

Vyšla. Kroky její duněly těžce na dřevěné chodbě. Jiný krok ozval se za ní. Variot.

„Pane Variote?“

„Já? — proše pannu Meu.“

„Slyšel pán?“

„Vše proše, paní, ale nerad, slovo honorovo! O to nic! Takoví Vitoldové jsme všichni. Rozběhneme se, moloděcky, jak říkají Moskalé, a najednou — ouha! Co dělat?“

„Kde je, prosím pána, švakrová?“

„Pojďme!“

Vedl Meu na verandu. Za šera seděly v sousední zahradě dvě dámy a hovořily. Jedna z nich byla Aranka.

„Je to villa Vanda," řekl Variot s úšklebem.

„S bohem, pane!"

„Unižony sluga, paní!"

Malátna vešla Mea do svého pokoje a zavřela. Variot díval se za ní, kýval hlavou a svinoval si cigarettu. Úškleb nezmizel dosud s jeho tváře. Rozkročil se a tiše deklamoval:

„Tvůj velkomožný Vitold je, proše paní, dilettantem. Pouhým dilettantem," opakoval Variot, chechtaje se s cigarettou v zubech. „Tvůj klam, bláhová dívko, že je bratr velikán, vyvírá z tvé ješitnosti. Lpíš, drahá, na tradici rodinné jako kněžna a jsi fanatická jako parvenu. Lesní ženo, nechoď na svět!"

Zanotil si nějaký trilek a pak zavolal do dvora na Kristu.

Mea odkládala ve svém pokoji zvolna oděv. Náhle přestala. Jakoby ve tmě zazářil jí onen trouchnivý buk z lesa svým mrtvým plamenem a osvítil výjev u lože umírajícího otce. Odporný výjev! Tehdy se styděla před tetou. Služka Jantka válí se po zemi, řve a rve si vlasy. Takový sprostý výbuch! Ale nemohla tomu zabrániti. Jak se jen ta osoba mohla opovážit!

A náhle bylo jí, že je Jantkou sama, že leží na zemi, tluče hlavou, a na smrtelném loži, že neleží otec — ale Radim, kněz.

Kriste Ježíši!

(Pokračování.)

RŮŽENA JESENSKÁ:

ZKAMENĚLÉ SRDCE.

Dvakrát v týdnu chodila jsem na oběd k paní Jarátové, protože v krátké polední přestávce od hudební lekce do odpoledního školního vyučování nebylo možno doběhnouti na Hradčany k babičce, u které jsem bydlila.

Tenkrát na jaře s notami pod paží vešla jsem do toho starého Malostranského domu, jakéhosi klášterního křídla, vsunutého ze zahrad do tiché, městské ulice. Vidím ty příkré, dřevěné schody, rudou cihlovou chodbu a bílé dvéře uzavřeného bytu. Paní Jarátová vyšla mi vstříc nějak vzrušena, docela připravena k odchodu. Mívala jsem tam prostřeno jako v pohádce, na stolku malém jako dlaň, a vždycky dobrá jídla, hlavně hojně ovoce; i květina tu tam ležela, jako pro mne někým zapomenutá.

Paní Jarátová dívala se na mne zpytavě a znepokojeně. Náhle řekla: „Odejdu jen na okamžik — poptat se do kláštera po Marianovi."

„Je na smrt nemocen," řekla jsem v souhlasu.

„Ale o to vás prosím," vydechla s přízvukem horoucnosti, „modlete se tu zatím za jeho lehkou a šťastnou poslední hodinku."

„A pomůže to?" řekla jsem tiše.

Přistoupila ke mně a dotkla se rukama mé hlavy jako ve vytržení a naprosté víře.

„Lehkou a šťastnou poslední hodinku?" opakovala jsem bezděky, „on již opravdu umírá?"

„Umírá!" odpověděla a drobounkými kroky vyšla z komnaty. Zarachotil zámek, a její kroky se vzdalovaly. Ona zavřela! Opět zavřela! Byl to její neblahý zvyk, že kdykoli třebas na chvilku odešla — něco koupit, něco si zařídit — mne v bytě zavřela. Vždycky mě sevřela hrůza osamělosti a nesmírné bezmocné stísněnosti, ale toho dne připadala jsem si ve chvíli, kdy zámek dveří zapadl, jako odsouzená k něčemu hroznému.

Sama v ponurém pokoji, se stěn dívají se černé obrazy svatých, a dvéře do sousedního pokoje... Ty dvéře do sousedního pokoje nejvíce děsí! Co je v tom pokoji? Proč jsem tam nikdy nevešla? Dívám se na ně s úzkostí a nedůvěrou... Otevrou se náhle, a vejde cosi. Ale co vejde? Ne. Je třeba přemoci strach. Zahleděla jsem se na tichý klášterní dvorek. Vlhké dláždění se třpytilo teplým sluncem, vzduch modral a chvěl se... Na okně voněly melissy, nepříjemně voněly.

Paní Jarátová odešla, a já se mám modlit za Mariana. Paní Jarátová jakoby jen stále myslila na Mariana. Kdykoli u ní obědvám, něco o něm vypravuje. Je spřátelena s naší rodinou. A Marian je můj prastrýc. Ona mi proto asi chystá tolik ovoce a květiny, protože je Marian můj prastrýc.

Usedla jsem do veliké kožené lenošky a myslila jsem na Mariana. A opatrně jsem se chvílemi ohlížela po šerých, ponurých obrazech a po bílých dveřích. Co chvíli jsem očekávala, že některý ten svatý s obrazu vystoupí nebo alespoň něco promluví, očima pohne, a ty dvéře — ty že se opravdu otevrou.

V naší rodině se o Marianovi nemluvilo, ale mně byl čímsi záhadně zajímavým, já jsem se snažila ho poznati a ocenit. Ale bylo to velice těžké.

Poprvé jsem u něho byla s babičkou. Vzala mě k němu jako předmět ke snadnějšímu přechodu z napětí k smíření. To jsem vycítila. Babička dlouho se svým bratrem, provinciálem, se nestýkala.

Tvářila se tenkrát velmi přísně. Oblékla se do nejlepších hedvábných šatů a cestou skoro nemluvila.

„Není dobře mít v životě s někým nedobrou vůli," řekla mi cestou, „člověk neví, kdy kdo z nás odejde, a pak by to každého hnětlo, kdyby se odcházelo s hořkostí."

Netroufala jsem si nikdy babičce říci, co jsem si právě myslila. Tenkrát bych se byla ráda zeptala: „A co jste si udělali s Marianem?" Ale mlčela jsem. Připadala jsem si malou a nedospělou k té otázce. A tak jsem jen babičku pozorovala a napiatě poslouchala, když něco řekla.

„To on nebýval vždycky takový jako kámen. Jindy byl srdečný, ale zpyšněl, zledověl . . ."

Babička byla v té chvíli velmi vznešená, a cítila jsem, jak asi těžce nesla bratrovu pýchu.

U kláštera jsme potkaly paní Jarátovou, poprvé jsem ji toho dne viděla. Babička se zamračila, ale přece jí vlídně podala ruku.

„To je moje vnučka," řekla s velmi důstojným pokynem hlavy ukazujíc na mne.

„Bude mít radost, ten bude mít radost," opakovala paní Jarátová. Byla maličká, růžová, měla černé, žhavé oči a v ruce nesla koženou mošničku a růženec. Velmi nervosně svírala prsty.

Když jsme se rozešly, řekla babička: „To je jedna malostranská bývalá bohatá panička."

Přišly jsme do kláštera. Ta šedivá chodba byla velmi dlouhá a na konci byly dvéře, u nichž jsme se zastavily. Babička jako by sbírala myšlenky. Pak náhle zaklepala.

A již jsme byly v komnatě, odkud se otevírala celá dlouhá řada pokojů, připadalo mi jich dvacet, sto — nedovedla jsem odhadnouti jich počet.

Podlahy se leskly, koberce měkce plynuly, světlo procházelo přitlumené a plné vůně jako nejsladší med a povadající jablka a vylisované lilie v modlitebních knížkách.

Na podiu u velikého psacího stolu hned v prvním pokoji seděl v černém řeholním hábitu můj prastrýc Marian.

Byl babičce velmi podoben, ale ještě mnohem přísnější a vznešenější.

Pomalu sestoupil s podia, jako s trůnu, podal babičce ruku a řekl:

„Vítám tě, sestro."

Ona sklonila beze slova hlavu, a on opětoval:

„Vítám tě, sestro." A dodal: „Jak se ti vede, sestro?"

„Dobře, a tobě, Mariane?"

„Děkuji, posaď se . . ."

„To je dceřino dítě," ukázala na mne.

Bylo mi jich obou líto a cítila jsem trapnost situace. Usadily jsme se u velikého stolu, všední otázky a odpovědi se křižovaly, já konečně začala pozorovat okolí, oči mé bloudily.

„Chtěla by ses projít komnatami?" otázal se Marian, „neostýchej se a jdi."

Zvedla jsem se a šla trochu nemotorně po špičkách, ale hned v příštím pokoji se mi uvolnilo. Prohlížela jsem ty pokoje s vykládanými skříněmi a sekretáři, s mnoha malovanými obrazy po stěnách v zlatých a černých rámech, s vysokými svícny s překrásnými ozdobnými svíčkami. Všude samé věnečky a světice, dále klekátka, oltáře, Jezulátka, veliké knihy, mnoho vyšívání, dělané květiny a všelijaké obrazy z vlasů, z rybích šupin, z korálků, z různého koření, a tak jsem se na vše podívala a zase jsem se nesměle vracela do prvního pokoje. Když jsem vešla, pravil právě Marian babičce:

„Život je těžký ortel."

To slovo o r t e l mi podivně znělo a utkvělo v mysli nepochopitelností. Připadalo mi to jako něco strašně svírajícího a nebezpečného . . .

Marian mě štědře obdaroval obrázky, mandlovými cukrovinkami, které voněly myrrhou, zvadlými jablky a bílou, zlacenou krabičkou se sušenými květinami k vykuřování.

„Navštiv mě," řekl, když mi podával ruku, jakoby mluvil k někomu velmi vzdálenému, „navštiv mě, když tě cesta povede kolem."

Od té doby jsem opravdu několikrát sama strýce Mariana navštívila. Bylo v tom pro mne cosi lákavého — vstoupiti do těch dalekých, šedých, opuštěných chodeb, vejíti k tomu podivnému člověku, který se nikdy nepodíval do očí, nikdy neusmál, nikdy dosti nevyjádřil . . . Usedala jsem pod jeho podiem a hleděla na jeho tvář, která se nikdy nepohnula, oči, upřené někam jako do veliké dálky, nikdy si nepomátly směr, jeho úzké rty se ani nezachvěly, když hovořil. Tázal se mne, a já stejně stručně odpovídala. V duchu vypravovala jsem mu mnoho o svém životě, o tvořící se duši, dětské revoltující duši, o svých fantastických zkušenostech, v duchu udílela jsem mu

rady — jemu já rady — a ptala jsem se ho. — Ale ve skutečnosti tvářila jsem se velmi nemotorně. Nemohl ani tušiti, co já všecko cítím a co myšlenek se nese k němu a k jeho životu, on by to byl sotva pochopil, i kdybych se byla odvážila svým myšlenkám dát styl slov. Nepomyslil si, že ten nepatrný, rozvíjející se teprve tvor o něm přemýšlí, posuzuje svým způsobem jeho život. Já už jsem ho nestihla v kněžské jeho působnosti, ale vyptávala jsem se doma... Jeho kázání prý byla báječná, místa v kostele babičky od poledne už zasedávaly a paním a šlechtičnám draze prodávaly. Marian zpovídal všecky vznešené dámy Malé Strany, byl zbožňován a veleben... Marian...

Šla jsem po kostelích a dívala jsem se zmlženou atmosferou svíček na davy klečící a vzrušené a hledající. U oltářů a na kazatelnách nebyl ovšem Marian, byli tam jiní, ale jako tito dnes, byl nedávno Marian kouzlem a patrně tenkrát jediným kouzlem toho davu, hrnoucího se do zešeřených chrámů.

Potkala jsem jednou prastrýce Mariana v Karmelitské ulici, když jsem šla do školy. Neviděl mne, jeho majestátní postava nesla se jako cosi nadpozemského, jeho tvář, ztmule velebná, byla nehybně vztýčena do odpoledního slunečného vzduchu jako zkamenělá, taková byla smutně vznešená. Přešla jsem pod jeho očima, zastavila jsem se, ohlédla... Nesl se dál a dál. Viděla jsem jako zjevení jeho rudé, studené srdce. Proč asi zkamenělo to srdce?

I teď v osamělém pokoji opakovala jsem si: proč zkamenělo jeho srdce? Takové rudé jsem je viděla před sebou jako studený, krvavý kámen bez tepla, bez cítění.

On stal se tady jakýmsi středem obdivu, jeho hlas vlnil se prostorem chrámovým, oblaky kadidla, jeho úchvatná krása podmaňovala si slabá srdce, která se pyšnila, že jsou silnými.

Zadívala jsem se na jeho portret... Marian svrchovaný, Marian božství... A umírá. Mám se modlit za lehkou a šťastnou poslední hodinku. Proč asi se říká „hodinka". Život v ukončení je „hodinkou"? „Hodinka života;" to slovo mi bzučelo v hlavě jako odzvánění umíráčku. Život je hodinka.

Vstala jsem poděšeně a sáhla po knize, vázané v černé kůži. Paní Jarátová neměla knih mimo náboženské. Tato kniha bylo Písmo svaté.

Otevřela jsem a četla:

„Hospodin zná myšlení lidská, že jsou pouhá marnost..."

Řekla jsem si: „Paní Jarátová je podivínka, ona ho jistě milovala jako sto těch paní a šlechtičen a slečen, které s vytřeštěnýma očima na něho hledívaly, když kázával... a které zestárly, mají teď bílé vlasy, a vrásky popsaly jejich snad sličné kdysi tváře.

A já se mám modlit už jen za lehkou a šťastnou hodinku smrti... Lehkou — to je zřejmé, ale šťastnou? A šťastnou? To snad aby se mu všecko krásné, v životě prožité, v té hodince zjevilo... Tedy se budu modlit...

Ale ten vedlejší pokoj! Neotevře-li se náhle? A nevejde-li sám Marian? V hodince smrti...

Paní Jarátová nepřichází. Do školy je zmeškáno, to by bylo docela příjemné zmeškati školu cizí, důstojnou vinou, ale ten vedlejší pokoj! Nikdy jsem nepřestoupila toho prahu... Dívala jsem se upřeně na bílé, nehybné dvéře. Napadlo mne, že za nimi ve vedlejším pokoji je skleněná rakev a v ní že kdosi tajemný dlouho, dlouho odpočívá...

A vykřikl ve mně strach: to je Marian... Ne, Marian to není, ten teprve teď umírá. Setřásla jsem svou úzkost zrovna násilím, ohlédla jsem se po stěnách: pochmurní svatí, tmaví a zamračení, hleděli ke mně, nerozeznala jsem, jsou-li to svatí nebo světice, jen sv. Františka z Asissi jsem poznala, přijímá s nebe stigmata. Všecko to byly kopie slavných mistrů, a mezi nimi obraz soudného dne, který maloval Marian. Spletená těla jako tisíce hadů, těla růžová, masitá a zápasící...

Přistoupila jsem k zasklenému Jezulátku. Bylo voskové, usměvavé, tiché jako naše panenky, s kterými jsme si hrály, mělo zlaté kudrlinky, kolem krčku a ručiček bílý krajkový ryšek a v pravé ruce drželo zlatou zeměkouli s křížem, na hlavě mělo zlatou korunku, plnou diamantů a perel, rubínů a smaragdů, šarlatové sametové roucho také třpytilo se poseté drahokamy, a všecko vzácné, pravé.

Dívala jsem se na Jezulátko, a ono se dívalo na mne. Zdálo se mi, že zamrkalo očima, že hlavou pokynulo a zavrtělo. Ale nebála jsem se ho. Nic by mne nebylo překvapilo, kdyby bylo náhle promluvilo. Zadního pokoje jsem se bála, ale pohled na Jezulátko mě poněkud upokojil. Napadlo mne, kdyby tak Jezulátko náhle ze skleněné skříně vyskočilo a začalo se mnou tančit. Ne, tohle není zbožná mysl a modlitba za umírajícího...

Ale proč Marian umírá?

Převrátila jsem list v bibli a četla. Melissy voněly a dvorek byl tichý. V modrém koflíku na stole připravila mi paní

Jarátová cosi k pití. Zkoumala jsem podivnou tu chuť medu a vína, připadalo mi to jako omamující, lákavý jed. A vnořila jsem se do písma. Přehlížela jsem sloky knih Mojžíšových, Jozue, Soudců, Samuele, knihy Královské, Paralipomenon a dál a dál žalmy, Píseň písní, která mě chytila úponkem žhavosti jako růže ostnem. Četla jsem horoucí, rozechvěná, v údivu... Nedovedla jsem si zladit ona srovnání vášnivých slok s církví. Což je toto možné? Pátrala jsem rozechvěna.

„Aby mne políbil políbením úst svých."

Vyvstala mi jasně představa nádherného krále Šalamouna a oné opěvované ženy, šíleně se milující.

„Spávám, však srdce mé bdí."

„Milý můj sáhl rukou skrze dvéře, a vnitřnosti mé pohnuly se ve mně. Vstala jsem, abych otevřela milému svému."

A čtu nahoře glossy: „Kristus žádost choti své naplnil. Ona svou neochotností jej od sebe zahnala. Nad čímž naříkaje pokutu nesla. Žádá, aby její láska jemu známa byla..."

A dál a dál: „Kristus ženich opět tuto choti své krásu a ušlechtilost vychvaluje." A čtu Šalamouna: „Jak jsou krásné nohy tvé v střevících, dcero knížecí! Pupek tvůj koflík okrouhlý ne bez nápoje, břicho tvé jako stoh pšenice obrostlý květem, oba tvé prsy..." A glossy: „Církev svatá touží po příchodu Kristově."

„Aniž vody mnohé nemohly by uhasiti tohoto milování, aniž řeky zatopiti."

Jak je toto možná? Jak je toto možná? Podivný zmatek byl ve mně. Cosi strašného se mi zjevovalo... Veliká, bílá socha, a kdosi vsadil do ní žhavé, bušící srdce. Zkamení? Zkamení? ptala jsem se jako v horečce...

(Dokončení.)

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Moravec tam měl nalíčeno. Prohlédl udice, nic se nechytilo. „Počkej!" povídá, „ještě na jez se podívám. Zůstaň v loďce!" Vyšplhal se na jez a já s loďkou zůstala nedaleko břehu, tam kde se točí zpáteční proud — loďka houpala a otáčela se pomalu v jednom místě, nemusila jsem ji zdržovat, stále v kruhu se vracela. Sotva na dva kroky dál se valila otevřenými vraty rozpěněná voda, ale loďku její síla nezasáhla. Vzpomněla jsem, že pode mnou je čtrnáct sáhů hloubky, měřili tam jednou mlynářští. A bylo mi teskno, nade mnou byla obloha temná jako ta hlubina dole. Klekla jsem v loďce a dívala se přes okraj dolů. Zdálo se mi, že vidím tam jiskry, snad to hvězdičky s oblohy se shlížely, ale mně bylo, jako bych viděla ohníčky hořet. A vzpomínala jsem na mrtvou maminku. Voda ji vzala, nevrátila — kde je, ubohá? A zda-li ví o mně, sirotkovi svém?"

Cosi zavzlyklo v dívčím hlase. Byl to tak nezvyklý tón, že zajel Vejvodovi k srdci — až se zachvěl.

„Jak se dívám —" pokračovala — „z hlubiny jiskry plovaly k povrchu. Zdálo se mi, že jsou to drobné dušičky s křidélky na ramenou a svítí v temné hlubině — až na dno jsem viděla a najednou něco se tam s písku zvedlo bílého. Nedohlédla jsem dobře, nerozeznala ještě, co to jest, ale srdce počalo mi radostí bít a já roztáhla ruce a vykřikla: „Maminko!" Nespala jsem, slyšela jsem ten výkřik a v bázni jsem se ohlédla, zda-li Moravec také nezaslechl a nevrací se. Bylo však ticho všechno, jenom proud hučel a pěny syčely a pod lodí vystupovala maminka, jak se na ni jako v mlhách pamatuji — s takovýma dobrýma očima, s laskavým úsměvem. Až na povrch vyplula, loďky se zachytila rukama. A já ty bílé prsty políbila, studené byly — a maminka pravila — mazlivě, jak se mnou mluvívala, když jsem byla maličká: ‚Děťátko zlaté, proč se díváš do hlubiny? Hlavička se ti zatočí.' A já povídala: ‚Ach, maminko, chtěla bych k vám.' Tu se mi zdálo, že kývla hlavou, usmála se a řekla: ‚Přijď, také mně se stýská!' V tom Moravec na jezu zahoukal a maminka se potopila — viděla jsem, jak zapadá hloub a hloub — ještě

se usmívala. A mně bylo tak smutno, že bych byla hned skočila za ní."

Vejvoda trochu roztržitě poslouchal — nikdy neviděl ještě tak bolestný výraz v jejích očích. Zorničky se jí rozšířily, jakoby se dívala někam do tmy. Nepoznával těch očí, které se naň smály ještě včera večer. Pokusil se ji ukonejšit. „Zdálo se ti něco, sedřímla jsi v loďce nevědouc."

„Ne!" odporovala, „ještě jsem viděla vás, jak jste šel s Márinkou."

Něco se mu kmitlo hlavou, ale nezachytil toho. „Nedívej se, tak!" jenom řekl, „hrůza je v tvém pohledu. Usměj se trochu, neumíš?" Přistoupil k Anči, lapil ji kolem boků a přitáhl k sobě. Dech jeho byl horký, tváře se mu do temna rozpálily. „Nech všeho, nemysli už na to! Pojď se mnou!"

Vrtěla hlavičkou. „Proč posloucháš Moravce? Proč se ho bojíš?"

„Bojím se ho, protože je zlý a mstivý, někde na starém Labi v jezeře nebo v močálech by mne utopil mezi shnilými kořeny, do mrtvých tůní by mne zavlekl, kde se všechno bahnem lepí a hnilobou páchne. A moje maminka je pod jezem v jasné vodě, která se pění jako stříbro." Ještě tak divně hleděla s rozšířenými zorničkami. V objetí Vejvodově stála jako neživá, s rukama skleslýma, a tváře neuhnula, když se jeho rty blížily.

„Jsi studená jako led!" šeptal jí. „Pojď, poběhneme odtud, zahřeješ se, utečeme Moravci."

„Ne, neutečeme!" tiše odpověděla.

„Utečeme! Pojď! Myslíš, že mu tě jenom tak nechám? Hastrmanovi škoda tě. Viděl jsem, jak jsi krásná, bílá — Ančo! Ďábelsky krásná, jako vodní panna, člověka rozumu zbavíš!" A líbal ji v ústa, na oči, na hrdlo. „Snad je to pouhý sen, snad se z té začarované pohádky najednou probudím, ale pokud sním, chci sladkého snu užít!" Vyzvedl a na prsa ji přitiskl — nehybně ležela mu v rukou. Zuby vztekle rozdělával uzel tkaničky, která pod hrdlem spínala jí košilku. „Budeš má! a kdyby —" sípal. „Já vím, tyhle pohádky vždycky smutně skončí!"

„Smutně!" přisvědčila mu, ale zaslechl sotva ten povzdech, jak mu v uších vzbouřená krev hučela. Roztrženou košilkou prosvitla mladá, pružná ňadra, zabořil do nich žhavé rty. Odnášel Anču v náručí.

„Smutně všechno skončí!" šeptala. Ruce její bez vlády visely, tmavé zorničky hleděly do neznáma. Inženýr klesl se svou kořistí, pod vysokým keřem byla tráva bujná a hebká, plná růžových a zlatých květů.

„Jak jsi bílá!" vydechoval, lehounce klada nehybné dívčí tělo mezi květy. Zavřela oči, praménky tmavých lesklých vlasů rozlily se po trávě.

Ale v tom okamžiku dvě lopatkovité ruce rozhrnuly hustou spleť křovin právě nad nimi, hlava se zelenýma, světélkujícíma očima, s rozšklebenými širokými rty a vykotlanými zuby se zjevila v praskajících haluzích. Výraz těch očí a bezkrevných tváří byl pradivný, bolest chvěla se kolem úst a vztek třepetal bradou až zuby zaskřípěly.

Inženýr poznal Moravce. Bezděky Anču, kterou ještě z ruky nepustil, poznova zvedl a úžeji na prsa přitiskl, jakoby ji bránit chtěl. Dívka, zdálo se, nevěděla o ničem — oči měla zavřeny a hlava padla zpět. Chvíli oba muži dívali se mlčky na sebe. Moravec skloněn v houští byl tak blízko, že Vejvoda cítil jeho dech. Jenom tělo dívčí bylo mezi nimi.

Hotov na soupeře se vrhnout a zardousit jej, pomyslil si maně inženýr:

„Pohádka počíná být jaksi příšernou." Pomalu vstal, nespouštěje s Moravce očí. Celou tíhou spočívala mu Anča v náručí, neudržela se na nohou. Kdekoliv dotekl se jejího těla, mrazilo, a prudké záchvěvy otřásaly dívčími rameny.

„Pane in—inženýre!" zaskuhral Moravec. Zněla v tom výhrůžka — překusoval cosi a polykal. Ale v té chvilce plně změnil se jeho obličej, ústa se roztáhla v jakýsi ponížený úsměv, oči se přimhouřily a vyhasly, a Moravec, jak v houští stál přikrčen, docela podobal se pokornému chalupníku ze Lhoty. Čepici smekl, ano, i dýmka se objevila — zabafal, dým se vyhrnul. Jakoby se pranic nestalo.

„Dobré jitro přeju, pane in-inženýre, dobré jitro! Tak časně v lu—lukách?"

Inženýr byl překvapen změnou v jeho tvářích i ve hlase — tak nevinně se naň Moravec díval, jakoby nechápal, kde se tu objevila Anča a kterak se ocítila inženýrovi v náručí.

„Ančo!" děl, „ty jsi tady? Volal jsem tě!" řekl to s mrazivým klidem. Děvče otevřelo oči, vzchopilo se. Moravec neviděl už více nežli ji, zelenýma očima ji pohlcoval, ještě tak poníženě se usmívaje. Anča třásla se jako list pod jeho pohledem — úsměv patřil inženýrovi.

„Volal jsem tě, Aničko!" hovořil nasládle, „neslyšela jsi? Volal jsem tě, a — abys mi šla pomoci. Víš, pytel na loďku do—donést. Pytel s jetelem. Byl jsem doma, všechno jsem složil. Všechno.

A strýčkovi Měkotovi vezu několik rybiček — doneseš mu výslužku, A—Aničko. A ten pytel také mu zavezu k chalupě, aby měl pro kozičku."

Tak protivný byl inženýrovi tento nasládlý tón, že odplivl mezi zuby.

Anča oddychovala ztěžka.

„Jsem rád, že jsem tě našel, A—Ančo!" pokračoval Moravec, „už jsem se bál, že tě starý v Labi ulovil, ale já mu tě nedám!" Smích jeho podobal se dravčímu skřehotu. „Ne, nedám. Nikomu tě nedám. Už jsem ti připravil světničku u nás, hezkou, čisťoučkou —"

„Já vím, v jezeře na dně, pod vyvráceným dubem!" neočekávaně přerušila jej Anča hlasem docela cizím, přetrhavým. Moravec rozchechtal se širokými ústy a slizkými prsty přejel si po bradě, jakoby vousy hledal, překusoval cosi a lačně polykal. Anča se všecka otřásla. Sahal po její ruce — uklouzla mu, stále a snad nevědomky k Vejvodovi se tisknouc.

„Nu, nu, nu, neboj se, maličká!" chlácholil ji Moravec, „jen pojď, pomoz mi pytel naložit a pojedeme do—domů, ke mně, ukážu ti své—světničku, kde budeš zůstávat."

„Našel jsem pytel s jetelem!" pravil inženýr na oko klidně, ačkoliv rozčilením se chvěl.

„To můj pytel, můj," poníženě odpovídal Moravec, „jetele v noci jsem nasekal pro svoji kravičku a dopravil domů, ale jeden pytel jsem tu složil a uschoval, abych jej strýci Měkotovi dovezl do hospodářství."

„Pytel kradeného jetele!"

Moravec přestal se smát. „Nekradl jsem!" na každou slabiku kladl důraz a nekoktal. „Ne!" zamžikal prudce očními víčky, které neměly řas. „To pod jezem ostrov se utvořil u protějšího břehu. Ostrov nikomu nepatří, není to jako jiná půda. Ostrov voda nanese a voda ho může zase odnést a není žádného odvolání. Bůh ví, kolik let trvalo, nežli pomalu ostrov se utvořil, zarostl travou a vrbovím. Nikdo se k němu nehlásil, byla to jako obecní pastvina. Přes mělké rameno honíval jsem tam svoji kravičku. Až letos mlynářka dala křoviny vykopat a celý ostrov zasela jetelem a háječky po všech stranách nastavěla. Sobě ostrov přivlastnila, vztáhla po něm ruce a nás chudé odehnala. I soudy si k tomu na pomoc vzala, pokutovala nás, kteří jsme háječek nedbali. Jářku, po jakém právu se k ostrovu hlásí? Ostrov voda nanesla, Bůh ví, odkud až písek a hlínu naň připlavila — proč má patřit jenom bohatému? Bohatí všechno vezmou, chudému ani vzduchu nenechají, aby mohl dýchat!" Moravec téměř vykřikoval chraptivým hlasem. Inženýr vzpomněl si na mlynářku, jak beze spánku bloudí po mlýně a hlídá — ubohá při celém svém majetku.

„A moje kravička hladem bučí!" pokračoval Moravec, oddechnuv. „Není, kde bych ji pásl, každá píď země někomu patří, jenom já nemám nic. Nebyl jsem patrně doma, když Pánbůh půdu rozdával, anebo se na mne nedostalo. Jenom trochu kyselých palouků v močálech a bažinách ostřice a rákos, k ničemu to není a ještě obci z toho platím."

„A jetel je z mlynářova ostrova!" dodal inženýr.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

V tom smyslu jsem také odpověděl Maxínkovi, když se mne ptal, co těm posudkům říkám. Ale také na něm jsem postřehl, že nevidí již strýčka Gustu v tom ozáření, co dříve, a z několika jeho prohodilých slov jsem poznal, že vůbec na divadlo hledí až na podiv střízlivě, ba chladně. Tatam byla dychtivost jeho po něm.

Teprve nyní jsem si uvědomil, že již lonského roku jevil pro ně ubývající interess, a nebylo u mne pochyby o tom, že je to přímým výsledkem jeho probuzené v něm a rostoucí náklonnosti k přírodním vědám. Všecka mysl jeho v prázdných chvílích k nim se obrací, k jeho sbírkám, k malým jeho výměnám a obchůdkům. Bylo mi to vše tak na ráz jasno a přirozeno, i to, že mi loni ušlo ubývání toho jeho dřívějšího interessu divadelního, třeba jsme se spolu častěji stýkali. I ve mně oslábl zájem o ně v době zkoušek a

očekávání dojmů prvního vstupu do praktického života.

„Strýc professor povídal," poznamenal Maxínek, „že v Mariboru mají jen malé divadlo, a úspěchy na něm a hlasy o nich že nemají nijakého zvláštního významu. Na to vše že dlužno hledět jako na další průpravu, a kdyby prý to strýc Gusta neměl dál přivésti než na třeba vynikajícího herce mariborské scény, pak prý věčná škoda, že opustil své studie. „A já mu dávám teď za pravdu," dodával Maxínek.

Bezděky i mým nitrem prošla vlna souhlasu. Ale rozpomněl jsem se hned potom na své první dojmy, když jsem slyšel, že Gustav šel k divadlu. V jakých vábivých barvách a dráždivých světlech jsem sám tenkrát viděl divadelní svět. I mně znenáhla bledla a pohasínala jejich lákavá moc v probouzejícím a stupňujícím se zájmu pro studium exaktních věd. U Maxínka to začíná mnohem dřív. Nenamlouvá-li si to jen? Nehraje-li úmyslně „starého", jak vyjádřila se o něm paní Vlačihová?

Připomněl jsem mu schválně, jak byl nadšen, jak se radoval, když zvěděl, že má strýčka hercem, ale on umoudřele se jen usmál a prohodil vážně:

„Prosím vás, tehda jsem byl dítě."

„Zaujalo vás studium," pravil jsem, „ale vědecké snažení nemusí být na závadu zájmu pro umění specielně pro divadlo. Přece jste tak náruživě rád chodíval do divadla!?"

„Vždyť netvrdím," pravil, „že bych nechodil posud rád, ale předně je málo času a pak málo peněz — to jest peněz" — korrigoval se hned — „je víc teď na jiné věci třeba; spíš si koupím krásný exemplár nějakého vzácnějšího motýla neb brouka, než abych si koupil lístek do parterru. A pak nedávají se teď věci, které by mě nějak zvlášť lákaly," dodával.

Když jsem chvíli na to neodpověděl, pokračoval jako vysvětlivě: „Ostatně jsem ve svém nitru rád, že mně přírodopis tak popad', neboť nemůže být nic krásnějšího. Znám mezi spolužáky zažrané slovíčkáře, i zas mathematiky — ale to všecko se přírodopisu nevyrovná, to je marno a marno. S Dyrhonem už jsem si stanovil plán, podle kterého budu postupovat a od kterého neupustím, neboť je toho tolik, že má-li se to zmoci a ve všem mít přec jakýs takýs přehled, je nezbytno postupovat systematicky."

„Přeji vám tolik vytrvalosti, jako máte vůle," pravil jsem upřímně, ale zas jsem zacítil v nitru takové zahlesnutí závisti.

„Bude jednou spokojenější a šťastnější než ty," ozývalo se z toho hlasu.

„Já myslím, že vytrvalost mít budu. Neboť já chci —" zde se zarazil, jako na vahách — ale jen na okamžik, a hlasem trochu sníženým pospíchavě připojil: „vy se snad tomu usmějete, že to říkám — ale já schválně to říkám," v prudkém jakémsi odhodlání vyrazil pojednou, „abyste si jednou připomněl, že je to dnes již vědomé ve mně — já chci jednou proniknout tak, aby se o mém jménu vědělo, a jednou vám řeknu, proč to také chci."

Až se trochu zapálil při těch slovech, očima nejistě zatěkal a bezděky krok zrychlil.

„Tak to řekněte hned," pobídl jsem s úsměvem, „vždyť to není snad žádné tak hluboké tajemství . . ."

„Ne, ne — teď ještě ne . . ."

„A je-li," dodával jsem mu odvahy, „dovedu je zajisté zachovat . . ."

„Ne, ne," stál na svém, „až jednou něco dokážu, až budete m u s i t věřit v nezvratnou opravdovost mých záměrů."

„Vždyť já o té opravdovosti nijakž nepochybuji . . ."

„Ale až budete o ní přesvědčen, až tu bude důkaz . . ."

Naléhal jsem ještě chvíli, neboť hoch vskutku podráždil mou zvědavost. Ale nepovolil Maxí . . . ne, M a x í n e k už to nebyl. Nepodleh' mému naléhání, a mně se líbila ta jeho pevnost. To již nebyl chlapeček, jenž, co neví, nepoví. To již nebyl Maxínek ‚zvoneček'. To byl již hoch s hezky vyspělým vnitřním životem duševním.

Uvažuje tak o tom, maně zaletěl jsem do minulosti, do těch dob, když jsem sám byl v letech Maxínkových. A shledal jsem, že i ve mně tehda klíčily pyšné úmysly, daleké záměry, a to právě z pocitu osiřelosti a osamocení, jenž zaléhá asi nyní také prudčeji než dřív útlou duši Maxínkovu. Och, jaké odvážné sny jsem snil, co vše vykonám a čím vším se jednou stanu . . .

Usmíval jsem se tomu teď — ale tak trochu bolestně, ač nikterakž jsem se ještě všeho nevzdával, naopak ještě hodně odvahy ve mně bylo do budoucna a hodně víry . . .

A Maxínkovi jsem rozuměl najednou tak dobře a tak mi byl blízký v té chvíli — jakobych sebe viděl v tom věku, své druhé já.

Ale nějak se mi zdálo, že on jistější cestu nastoupil, schůdněji kráčet bude a život lépe se mu vydaří . . . Má lepší rádce! —

Další ještě hovory s Maxínkem mne jen ještě utvrdily v přesvědčení o jeho neobyčejně pokročilém, prudkém vývoji

duševním, zvlášť když mi příštího dne ukazoval své sbírky, jejichž uspořádání za tak krátký čas i poměrnému bohatství jsem se vskutku podivil neméně, než mnohým detailním již vědomostem Maxínkovým z entomologie, nerostopisu i botaniky. Šla daleko za meze učebnic jeho znalost.

Když jsem se staré paní před svým večerním odjezdem po krátké dovolené poroučel, z plna přesvědčení jsem jí pravil, že jsem z Maxínka měl radost, a že i ona může být s ním spokojena. „Má na svůj věk ku podivu vyvinutou sílu vůle, a má horlivost a lásku k práci a ušlechtilé základy povahové,“ dodával jsem.

„No, to mě těší, to mě těší,“ opakovala. „Vždyť přec víte, že ho mám ráda, že mi na něm záleží, a že bych se ráda dočkala, abych ho viděla šťastného. Šťastnějšího, než jeho rodiče. Vždyť je v něm přece taky moje krev. A ať si dělá starého, to už ráda zavřu obě oči.“ Usmála se a stiskla mi ruku, bráníc, abych její políbil, a ještě, když jsem odcházel, volala za mnou, přejíc mi mnoho štěstí a napomínajíc, abych byl na sebe opatrný.

Kdež bych se byl tehda nadál, že ji vidím před sebou naposledy . . .

IX.

Bylo již po sv. Josefu, a ještě nebylo u nás po kampani, když z čista jasna dostal jsem dopis od Gustava. Překvapilo-li mne vůbec již, že mi psal — jeho slib, daný v Petrovické pivnici, nepokládal jsem nikdy za bernou minci — překvapil mne ještě více obsah listu.

Rozmarným tónem sděloval mi vážné věci.

„Čím dál, tím jasněji vidím,“ psal, „že musím konečně zmoudřet, usadit se. Větroplašit a bouřit jako dosud absolutně dál nejde. Jsme tu v příliš solidním, pensistském hnízdě a příliš známi. A člověk si konečně musí dát na sobě záležet, není-liž pravda? —

(Pokračování.)

LITERATURA.

Adolf Černý (Jan Rokyta): Království ticha a smíru. Básně. (1905—1907.) Nákladem autorovým v Praze-I. Ulice K. Světlé, 9. Cena 1·20 K. — *Boleslav L. Černý:* Večerní stíny. Nákladem J. Pospíšila v Praze, 1907. Za 70 h. — *Ant. Klášterský:* Sonety prchavých okamžiků. V Praze 1907, nákladem družstva Máje. Cena neudána.

Symbolické „Království ticha a smíru“ jest poetické tusculum básníka, jehož poslední sbírky již zcela zřetelně sem mířily, ať to byla kniha veršů „Za Kristem“, hledající u něho (v postavě spíš legendární, než historické) smírný úkoj, ať posléze vyšlá sbírka „Hradby padají!“, jejíž bojovné a pro lidskou volnost, pro právo utlačeného vřele plaidující akcenty vyznívaly v tóny smírného a pochopení plného nazírání básníkova. Svoje „Království ticha“ hledá a nalézá autor v přírodě, neboť — „my vzdálili se od přírody a radost prchla s našich cest“, stýská si hned v úvodní básni své nové sbírky. V lesích a nivách být sám, oddechovat v nich po úmorné klopotě životní, vracet se do nich ve chvíli únavy, toť bezmála jediné thema, vyplňující největší počet stránek a vracející se v řadě krásných, melodicky zpěvných variantů, z nichž mnohý zaujme bezprostřední hloubkou citovou, dechem jakési vroucnosti poetické, která neklamně prozrazuje, jak prožita a procítěna jsou slova, skládající se v jednotlivé verše a sloky.

V přírodě, ve svém „království ticha a smíru“ ožívá básník, nalézá sebe sama, zapomíná bolestí a zklamání života (str. 16.: „mlkne tu vše, i co kruší a pálí“), a zde se také dovede plně projeviti, zde nalézá svoje nejvnitřnější podněty básnické (str. 13.):

„S bolestí, žalem, touhami, s jiskrami radostí v popelu —
tuším zde píseň věčnosti slétati ke mně (proč ne: k sobě?) v pocelu.“

Skromná, zcela prostě vypravená knížka, a v ní hrstka skromných a prostých veršů — to jsou „Večerní stíny“. A kdyby ani autorovo jméno na obálce neprozrazovalo blízké příbuzenství s básníkem předcházejícím, vytušili byste je z leckteré nálady, z intimních veršův úvodních, věnovaných spisovateli sbírky „Když se připozdívá...“ Ne-li všecky, tedy většina těch veršů, plných vážné meditace, zvláštního smutku životního, a řekl bych i pessimismu, kdyby v nich nebylo tolik soucitu a lásky — otištěna byla ve „Zvonu“, a sebrány teď v drobnou knížku, dávají portrét svého autora při vší passivnosti jasný a milý; talent, jenž dovede svoje nálady a dojmy jemně, vřele a suggestivně sdělovati veršem.

Ant. Klášterský má ve své dosavadní hojné produkci veršové již několik knih této nové podobných, a jednu, která jakoby jí z oka vypadla. Jsou to před lety vyšlé „Sonety tiché pohody". Jako ony, i tyto sonety „prchavých okamžiků" jsou hbitě a lehce skládané útvary básníka, vyvolané náhlým dojmem, představou, událostí, okamžikem prchavé chvíle. Ve formě konvenční bleskne hojně dobrý obraz, křehký rým, vkusná básnická metafora.

„Sta prskavek a raket srší v tmavu,
a smích a jásot, tlesk a dusot davů,
pak hasne vše a zmlká..." (str. 46.),

praví básník v „Sonetu". Dojem a myšlenku, nápad zdánlivě všední dává mu podnět k sonetu-prskavce. Pozoruje západ slunce, a lehká improvisační schopnost skládá sonet „Západ nad Prahou" (str. 16.), thema tolikrát zpracované a vždycky vděčné; čte v novinách noticku o barbarství v koloniích, a je z toho „Sonet při zprávě o týrání a vraždění negrů" (str. 69.); zadívá se na svou knihovnu, a vytryskne mu sonet „Knihy" (str. 99.), napojený vzpomínkami na strhující chvíle pohřížení v zamilovanou lektyru; anebo pohřbívají v Praze ostatky Kollárovy, a nálada chvíle vyzní hned ve dvou sonetech: první je vysněn „Před ostatky Kollárovými" (str. 12.), druhý kreslí obraz „Kollárův druhý pohřeb" (str. 13.), vrývající se patrně citově i čistě reálně hlouběji v básníkovu paměť. Jak napovídá titulní list knihy: sonety prchavých okamžiků. *V. Kol.*

DIVADLO.

— ČINOHRA. Poslední novinka Městského divadla vinohradského, francouzská tříaktová hra „Moře" od Jeana Julliena (premiéra 26. prosince v překladu H. Jelínka a režií V. Táborského), ohlašována byla s doporučujícím označením průkopnického významu v dramatické tvorbě a zcela mimořádných literárních kvalit. Zatím poznali jsme v ní pouze průměrné naturalistické drama všedního a dnes už běžného typu. Jako bratří Goncourtové v románě, tak Jean Jullien v dramatě hlavní váhu klade na přesné, věrné, minuciósní, ale ve všem všudy umělecky zladěné vylíčení prostředí, do něhož vkládal svůj děj. Pokud se týče „Moře", je ten děj celkem dosti chudý, a symbolický název kusu neklamně ukazuje, že jde o dramatickou studii ze života námořnického, v níž ono samo, veliké a mocné, svrchovaný pán a velitel — moře, o němž lidé dramatu Jullienova pouze s jakýmsi instinktivním respektem hovoří, je hlavním činitelem děje, a zakročuje také na konec jako zcela způsobný deus ex machina, aby přivodilo očekávaný tragický konec.

Pro svoje „dramatické studie" z různých prostředí sestrojil si francouzský autor také svoji vlastní theorii a hájil ji s vervou, která byla zcela úctyhodna a na místě, protože znamenala pokrok — před dvaceti lety. Chtěl „théâtre vivant", živé divadlo, t. j. zachytiti a umělecky zobraziti na scéně živé proudění života v jeho prostých vztazích k přírodě a k lidem. Tak povstalo také jeho „Moře", řada scén z drsného života na chudém rybářském pobřeží v Bretagni, tam, kde těžce a bídně žije lid v malebném národním kroji, ale zotročený mořem, závislý na něm životy i každou skývou denního chleba. Dva švakři rybáři žijí tu ve společné chatě, na společném člunu hájí svoje těžké živobytí, ale svornosti mezi nimi není, neboť starší Kadik svedl před časem milenku a potom manželku mladého Ivesa, když byl na daleké cestě námořní. Žijí sice společně „k vůli lidem", ale staré záští přes tu chvíli vypuká mezi oběma drsnými námořníky a přenáší se i na jejich ženy, sobeckou, vypočítavou choť Kadikovu i na hluboce citovou, trpící Marii.

Vášnivý spor mezi oběma námořníky vyrovnává na konec moře. Rybářský člun, nazvaný „Dva švakři", vrací se jednou za bouřlivého večera pouze s Kadikem na palubě — Ives zůstal v moři. Zda to byla nešťastná náhoda, či úklad Kadikův, nepovídá autor výslovně, ale naznačuje výmluvně mohutným, sugestivně vyscénovaným závěrem třetího aktu. Manželé Kadikovi, zdrceni, zhrouceni vědomím viny, jdou sami do chaty, jejíž výhradné vlastnictví tak těžce si vykoupili, a nešťastná Marie na nejzazší mořské výspě pod křížem lká a vyzývá marně moře, aby jí vrátilo svou oběť. Hlavní děj opleten je řadou episod, majících charakterisovati život na pobřeží a drsnou jeho náladu. Všechny ty episodní role byly na Vinohradech obsazeny a hrány stejně pečlivě, případně a živě, jako ony čtyři hlavní, jež spočívaly v rukou pp. Auersvalda (při reprise Hlavatého) a Táborského, pí. Loužecké a slč. Veverkovy. Režie slíbila a také zavedla jakési novum: kus skalnatého pobřeží, s něhož pobřežní hráz zabraňuje výhledu na moře samo, obepiala v půlkruhu bílou látkou, na níž promítané světelné effekty měly znázorňovati nekonečnou oblohu nad mořem rozklenutou. Novum dopadlo nemožně, i bylo by nejlépe, ho zase zanechati. *V. Kol.*

Wagnerův „Bludný Holanďan". Již více než 60 let uplynulo od premiéry díla, na něž dnes hledíme již retrospektivně a které přece svého času znamenalo pravou revoluci. K. M. Weber v posledních svých dílech ukázal dramatické hudbě nové cesty vývoje, po nichž šel dále jeho nadšený ctitel, mladý Richard Wagner. Od Webrovy „Euryanthy" k Wagnerově první opeře „Die Feen" jest pouze krok. Hudební vliv Webrův nezmizel u Wagnera po celý jeho život, ale umělecky došel Wagner k cíli, jejž Weber ani ve snu netušil. „Holanďan" jest první krok na nové cestě. Wagner, ve svém mládí spíše literát a malíř než hudebník, byl tak ojedinělý zjev umělecké všestrannosti, že byl takřka osudem určen k velkým věcem v tom oboru umění, který jest dán právě sloučením všech umění: v hudebním dramatě. U Wagnera všechny složky tohoto složitého uměleckého útvaru byly stejně mocně vyvinuty, takže pod-

miňovala jedna druhou, jeho pak všeobecná úžasná intelligence spojila tyto složky v nerozlučný celek. Wagner stejně vážně básnil své texty, jako k nim psal svou hudbu a tvořil scénický obraz. Wagner byl bez odporu nejvšestrannější dramatický genius, jakým se dějiny umění mohou vykázati. Pro umělce tak neobyčejného nadání nemohlo stačiti v opeře to, co dosud zde bylo, neboť i v nejlepších případech vždy tkvěl na opeře stín umělecké jednostrannosti, tedy pravý opak toho, po čem toužil Wagner. Bylo třeba boje, aby se Wagner dostal na svou vlastní půdu, uměleckého boje s okolím i se sebou samým. V „Holanďanu" Wagner nastoupil tento boj. Vytvořil si text nejenom jako operní libretto, nýbrž vlastní básnické ceny (Wagner sám praví, že přestal býti zhotovitelem librett a stal se básníkem) a sloučil jej s hudbou, jaká vyplývala z rázu onoho textu. V „Holanďanu" nalezneme poprvé plně vyslovený pessimistický názor na svět, který učinil z Wagnera Schopenhauerovce dříve, než Schopenhauerovy spisy seznal. Idea vykoupení, jež se vine celým vývojem Wagnerova tvoření, vystupuje zde již v celé své síle a novosti: Holanďan zaklet tu k životu, nemůže umříti, musí žíti a v životě jest právě jeho nevýslovné utrpení. Jen žena ho může zachrániti, ne svou láskou, ale svou věrností až za hrob. Tento nový ráz operního textu, z něhož všechna operní erotika jest vyloučena, vyžadoval si i nového spracování hudebního. Zde pro Wagnera ustupují stranou požadavky zpěváků i obecenstva a na první místo vyzvednuto samo drama. Ve scénách nového rázu pozvedá se Wagner již k mistrovskému zhudebnění nálady v celku i jednotlivostech. Nálada plavby po bouřlivém moři, trýzeň Holanďanova při jeho věčném bloudění po moři, Sentina touha a odhodlanost vysvoboditi bludného plavce z jeho muk — to vše nalezlo u Wagnera nové tóny, a tyto scény stojí již na dramatické výši významu Wagnerova. Rázem však nebylo lze setřásti se sebe vliv současné operní tvorby, jejíž stopy jsou na „Holanďanu" zcela patrny. Jest pochopitelno, že při premieře obecenstvo vidělo jen to nové, my však, kteří známe další díla Wagnerova, najdeme tu naopak mnoho zastaralého, co dnes už celkový dojem značně zeslabuje. Wagner sám spěl rychle ku předu přes tyto začátky. Po „Holanďanu" přišel „Tanhäuser", zejména pak „Lohengrin", jenž vyniká nad „Holanďana" ryzostí slohu. Ovšem „Holanďan" má jednu přednost, pro kterou bude vždy k sobě poutati zájem: svůj lidový ráz. Zpěvohra ze života rybářů má svůj půvab zvláště vedle mythických zpěvoher Wagnerových. Zde pak také vidíme, jakým mistrem byl Wagner i v zachycení tohoto ovzduší. Zpěvy plavců i předoucích děvčat a celá postava Dalandova budou vždy skvostnou ukázkou lidovosti i v nejvyšším umění.

Národní divadlo doplnilo vypravením „Holanďana" řadu prvních tří reformních Wagnerových děl, jež máme všechna na repertoiru. V zájmu naší hudební kultury byli bychom uvítali na př. „Tristana" daleko radostněji, neboť slohově nám „Holanďan" nepraví dnes již nic nového, kdežto velká reformní díla Wagnerova mimo „Meistersingry" jsou našemu obecenstvu stále ještě záhadna. Avšak každé Wagnerovo dílo má takovou hodnotu, že může býti vždy ozdobou repertoiru, proto jsme vděčni i za „Holanďana", zvláště podá-li se nám v tom provedení, na jaké jsme uvykli při parádních představeních naší opery. Chci-li mluviti o provedení „Holanďana", činím tak v zájmu divadla ne podle premiery, nýbrž podle čtvrté reprisy, mezi nimiž byl důležitý rozdíl. Wagnerova melodie objevuje se v „Holanďanu" v takových formách, že mimoděk svádí ke zvolnění tempa. Wagner tušil toto úskalí a proto nejenom že v partituře předepsal tempa všude spíše zrychlenější a s velkou podrobností, nýbrž mimo to žádal výslovně, aby zvláště recitativy byly provedeny co možná ostře, aby se nijak nevlekly. Pan Kovařovic při premiéře dal se unésti svou hudebností k takovému zvolnění tempa, že melodická linie ztrácela leckde souvislost a zvláště první akt tím přímo trpěl. Při uvedené reprise tento svůj omyl značně napravil, čímž teprve představení nabylo toho lesku, jehož již dnes, diriguje-li p. Kovařovic, tak neradi postrádáme. Nemusím podotýkati, že náprava chyby vždycky ctí umělce více než zbytečně ji omlouvati nebo dokonce na ní utkvěti. Pan Benoni v titulní úloze podal též znamenitou postavu, ač při premieře vleklostí tempa nedosti určitou; při reprise zcela podle předpisů Wagnerových podával každý detail nejenom ve zpěvu, nýbrž i ve hře (na př. v 2 aktu určil si Wagner takřka každý jeho pohyb). Sl. Slavíková věnovala své Sentě všechnu možnou píli, avšak s nestejným výsledkem. Její výkony v jiných partiích ukázaly její umění v takovém světle, že nemůžeme prohlásiti vedle toho její Sentu za zdařilý výkon. Za to p. Kliment vytvořil Dalanda s obdivuhodnou dovedností tak, aby podal drsného, hamižného a přece ne nesympathického neb dokonce komického rybáře. Pp. Pácal a Štork byli dobře na svém místě.

Režie šla tentokráte novými cestami, na nichž bychom ji rádi spatřili častěji. Hlavní zásadě operní režie, podati scénický obraz toho, co podává orkestr, dostála režie zejména v 2. aktu ve scéně Holanďana, Senty a Dalanda, ač nevíme, náleží-li o to zásluha zpěvákům neb režii. Také výprava díla jest skvělá; v prvním aktu přímo zázračná nejen honícími se mraky, nýbrž i skvostně ozářeným břehem při východu slunce. Scéna v 2. aktu jest pro obydlí rybářovo příliš nádherná. Za to hrubé chyby dopustila se režie na konci díla (menší chyba na konci 1. aktu byla při reprise opravena). Když Senta se vrhne do moře, aby dokázala svou věrnost Holanďanovi, má se jeho loď ihned potopiti, neboť ve smrti jest Holanďanova spása. Místo toho však vytrhla režie ze scénického návodu větu, podle níž s nepochopením jejího smyslu vytvořila nevkusnou apotheosu Holanďana a Senty. Tím ovšem byl zničen nejen poetický smysl krásného konce, nýbrž i logický smysl celé pověsti. Přesvědčil jsem se v několika případech, že obecenstvo jest tím tak zmateno, že ani neví, zdali byl Holanďan vysvobozen čili nic.

Smrt, konec bloudění, musí býti názorně předvedeno. Mimo to uvedená apotheosa s malými figurkami jest nejvýš nevkusná a komická, takže jest tím ošklivě porušen závěrečný dojem z díla velikého, vážného. Uvedení děl té umělecké hodnoty jako jest „Holanďan" může býti vždy chloubou našeho Národního divadla a jeho opery. *Zdeněk Nejedlý.*

100 lir, 150 až 200 lir za jedno sedadlo budou platiti římští návštěvníci Argentinského divadla k premieře nového d'Annunziova dramatu, chystané těchto dnů. Běží o známou už „Loď", jednu z posledních velkých prací vlašského maëstra, historickou tragedii, líčící první počátky „města lagun", Benátek. Seznam osob, které v kuse vystoupí, je obrovský: napočítává se jich 79 mimo chóry převzaté z antických tragedií a rovněž jako tam projevující se zpěvy a hudebními melodiemi. Hudební část „Lodi" pochází od Ildebranda z Parmy, který i zde použil starého typu antických svých předchůdců, tóniny frygické, až po staletí neužívané. Zájem tedy z několika stran odůvodněný. Vlastnímu ději tragedie, která sehrána bude stálou činoherní společností římskou, přes všech zmíněných 79 dobře napočítaných osob, stojí v čele pouze 4 osoby hlavní: bratři Marco a Sergio Graticové, abatyše Emo Gratica a Vasiliola, poslední z rodu Faledrů, rodinou Graticů přemoženého a vypleněného. Vasiliola, která vyrostla v Byzantii, chce se pomstíti rodu Graticů tím způsobem, že rozdmychá pomocí svého tajemného umění lásky i zášti smrtelnou žárlivost mezi oběma jmenovanými bratry, Marcem i Sergiem. Marco, válečník, zavraždí potom svého bratra, biskupa. Ale Marco není svým vítězstvím nikterak šťasten. Benátky jsou ohroženy nepřítelem. Lid přeje si, aby se stal Marco vrchním vůdcem vojska ochranného, on podrobí se mocné vůli lidu a vystoupí na loď, která se má státi záštitou i tvořitelkou moci a slávy města. Vasiliola Faledro, která byla strůjkyní celého neštěstí, jest přemožena, lapena a oslepena, načež ji vítěz uvrhne do strašlivého státního vězení staré Venecie, historicky známé „Fossa Fuia". Tam také bídně skončí, a s ní i starý rod Faledrů... Kritika slibuje tentokráte velkolepý a mohutně básnický požitek dramatu. —*n*—

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V Rudolfině vyskytly se tou dobou tři speciální výstavy současné, Radimského, Vaicova a Jossotova. Krom současnosti ve dvoraně rudolfinské nic nemají společného, Vaic s Radimským nejvýše to, že jsou oba Češi; Francouz, karikaturista Jossot, s uměním vůbec souvisí páskou jenom velmi kompromisní.

Vlastní jeho krajané jej z umění vyháněli, on sám nevždy v něm setrvává. Jossot je jedním z nejznámějších, ale nejméně oblíbených satiriků kreslířů francouzských. Nejznámější pro svou manýru, ježto je co nejnápadnější, a snad i pro tu málo oblíben. Kdo jednou viděl jen jednu kresbu Jossotovu, do smrti nezapomene na jeho způsob vyjadřování ani na jeho mnemonetechnické jméno. Tlustá jeho, všady nadměrně a všady stejnoměrně silná kontura, kterouž obvádí všechny tvary, snad vznikla z kontur, jakých se používá z ohledů technických při návrzích na katedrální malovaná okna; tomu, zdá se, nasvědčuje i prudká červeň a sirná žlut, kterouž iluminuje se strašným barevným nevkusem, pokrývaje plochu stejnoměrným tónem, aniž by modeloval. Jossot jest velice cizí našemu vnímání, odchovanému názorem, že na francouzské i nejnehladší karikatuře první slovo má duch. Dokonalým protikladem Jossotovým jest šosácký, dosti jednotvárný malíř „dobrých lidiček" Guillaume, ale ještě dnes, kdy Guillaume má svou nejskvělejší periodu za sebou, jest stále duchaplnější než Jossot, který nesnese ani srovnání s bohatýry „Charivar", neřku-li s velkoknížetem současné francouzské karikatury, Caran dachem, anebo nejhlubším, poněvadž nejvážnějším satirikem pařížským, Kupkou, třeba že Jossot je Francouz nesporný. Co jest pravda — bezohlednost pointy má společnu s celým okruhem časopisu „Assiette au Beurre", i selhává mu vtip tak často jako nejednomu z revolucionářů na „talíři másla", jehož některý sešit jest snůškou nejnevkusnějších prohřešků na umění slovem i tužkou a řadou blasfemií, které dráždí, nikoli svou odvahou, ale nedochůdnou, netrefnou formou. Od umění, které se posmívá, žádáme, aby samo nevyzývalo posměch, na satiře úder kladivem přímo na hřebík a od karikaturisty, který chce býti revolucionářem, především sílu.

J. Vaic nemá dosud v Praze jména, jaké by mu náleželo podle výhrady jeho umění, jen Praze věnovaného. V Rudolfinu vystavuje na půl sta pražských motivů, guachů, akvarelů a kreseb. Nový jest Vaic a původní, nevídaný až k úžasu; proto poutá. Nejnápadnějším jest na svém velkém obraze, přestavujícím staroměstskou radnici. Podivnějšího vylíčení Velkého náměstí s prospektem dlouhé fasady radniční ještě nebylo. Obloha a dlažba jest téměř totéž, spousta zaprášené vaty nahoře i dole po celém prostranství až ku patě radnice; všechny předměty a veškerá stafáž v popředí malovány jsou v silhouttě rozplavených obrysů, což nasvědčuje (pohled je od Celetné ulice) pokročilému odpoledni za sychravého dne: názoru odporuje však jednoměrná vysoká světlost dlažby, kterou by bylo lze vysvětliti zůstatkem vody po hojném dešti, kdyby takové disposici dovolovalo pojetí terénu, který jest naprosto neperspektivní, ba není vlastně žádného, neboť zastoupen divným mramorováním barvy, způsobeným, jak se zdá, od štětce, na sucho vyssávajícího. Náhodností, jež podává technika, je na Vaicových obrazech síla. Na malbách vodovými barvami působívají však tyto kaprioly k rafinovanému zvýšení dojmu. Problém, který nám tu malíř uložil, neustupuje rozpakům, až najednou dojde k náhlému z nich vysvobození. Znenadání stane se totiž, že nám schází na obraze mariánský sloup. Objevíme jej po nedlouhém, ale

trapném hledání. U Vaice jest totiž součástí fasady radniční, uvázl tu v pozadí prospektu, a oko neodlepí ho od radnice žádnou mocí. Ano, Vaic je opravdu samouk takový, který má zapotřebí, aby se ještě mnoho učil, a pokud možno, nikoli sám. Talent, budiž; zdá se však, že Vaic je na správné cestě utratit jej. Obraz od obrazu už dnes nemá difference!

Je-li u Vaice všude stejně ponuro počasím i náladou, je u Radimského, neunavného vyznavače slunce, stále a také hnedle stejně nezměnitelně slunečno, a to i na krajinách podle titulu představujících nečas. Při nějakém odstupu od stěny, pokryté krajinami Radimského, bude oku stěží najít odlišnou tóninu koloritní, všechno ztrácí se v modravé plavosivosti, až náhle z některé končiny místností, věnovaných Radimskému, zazní prudká fanfára chrómu anebo vyzří hladina rybníka s báječným reflexem stromoví, přerývaným tučnými listy lekninovými, lesk zrcadla hladiny tím slunnější a přesvědčivější, čím skoupější jest zimní světlo, do výstavy plátnem cezené. Ještě některé průhledy na tok řeky v jeho směru, jež Radimský tak mistrovsky maluje, s protáhlými výspami a vzdušnými perspektivami upoutají a připomenou nám, že Radimský jest více než pouhým virtuosem, jakým přirozeně musí se jeviti na většině obrazů, z nichž každého druhého dne jeden spatří světlo departementu seinského — svatým právem impressionisty, na jehož plátně ovšem olej nezasýchá dřív, dokud není definitivně hotovo. Letošní žeň Radimského byla hojná, rok byl úrodný, ale bývala léta, kdy kvalita kvantitu překonávala mnohem patrněji než tentokráte . . . *KMČ.*

TÝDEN.

* V čísle 17. začneme uveřejňovati slíbenou vysoce poutavou memoirovou stať z péra Antala Staška, obsahující vzpomínky z jeho universitních dob pražských, počínajících podzimem r. 1861. Jsou v ní zajímavé zmínky o zesnulém prof. Spiesseovi, polyglotu Šerclovi, vzpomínka na almanach „April", jejž uspořádal Jar. Martinec, na spisovatele Kotíka, prof. Hattalu, filosofa Dasticha, ale zvláště na K. S. Amerlinga a jeho choť Svatavu, na paedagoga Fr. Tesaře a vystouplého theologa Křišťana, pisatele pozoruhodné brošury o polskočeské otázce; při tom osvětluje práce samozřejmě i leckteré zajímavé podrobnosti z literárních začátků samotného svého autora.

Jsme přesvědčeni, že stať Antala Staška, znamenitě illustrující poměry pražské v prvních letech šedesátých, nejen upoutá k sobě plnou účast čtenářů Zvonu, ale že všímati si jí bude i denní tisk, neboť podává hojnost zpráv nových, jež zasluhují, aby obracována byla k nim pozornost veřejnosti veškeré.

*

* V pozůstalosti Jos. Jiřího Kollára nalezena byla také smlouva o náklad jeho překladu „Fausta", která po nejedné stránce je zajímavá. Datována je 16. září 1862, a první její ustanovení zní: „Dílo nadřečené odevzdáte kněhoskladu mému a nástupcům mým s právem vlastnickým na vše časy a pro všechna vydání . . ." Z třetího ustanovení: „Za práva vlastnická na vše časy a pro všechna vydání obdržíte za tento prvý díl „Fausta" v českém překladu co honorář při prvním vydání — 1200 výtisků — jedno sto dvacet zl. r. č.; při každém následujícím vydání stejného počtu šedesát zl. r. č.

Z ustanovení 8. citujeme: „An tento překlad prvého dílu „Fausta" náleží mně a nástupcům mým s právem vlastnickým pro vše časy a pro všecka vydání, nesmíte spis ten uveřejniti celý aneb částečně beze svolení původního nakladatele ani co dílo samostatné aneb v novinách, ani co část ňáké sbírky."

Přirovnáváme-li k dobám Tylovým, jeví se ve smlouvě té, podepsané I. L. Kobrem, pokrok, ač dostalo se Kollárovi honoráře necelých 50 kr. za stránku (překlad čítá 204 str.). Ani dnes není všude lépe, leckde dokonce hůře. Zajímavo je, že nemluví se ve smlouvě o stranách prázdných, jež nebudou se honorovati, neb nedotištěných po celém rozsahu, za něž honorář se zredukuje v poměru nepotištěného prostoru. Dnes takové ustanovení bývá namnoze pravidlem.

*

Alchymie urážkou. V domě pana Slejnice na Starém městě osmého dne měsíce října léta Páně 1568 řekl v společnosti hospodské zlatník Jeremiáš zlatníkovi Janu Lenharovi: „Toho nedovedeš, abys mohl zlato z mědi dělati, uděláš-li, nevydrží druhého, třetího ohně, až se zkazí, leč bys s černým kumštem uměl!" To Lenhar nerad slyšel. Jeremiáš pokračoval: „Ty jsi z těch lidí, kteří lidi oklamávají, chtěl jsi zlato z mědi dělati!" Lenhar vyskočil a přistavil dobytý kord k prsoum Jeremiášovým. Když byli od sebe odtrženi, Jeremiáš u větším zápalu pokračoval: „Kdo s alchymií zachází, buď on pán nebo rytíř, jest šelma a hoden oběšení, pan Ernst ze Šlejniců jednoho oběsiti dal, který s čarami zacházel a pána o mnoho připravil — a (ukázav na Lenhara) tento by hoden byl, aby při něm visel!" Lenhar v tom učinil bodnou ránu a trefil nepřítele alchymie v prsy. Ten upadl, roztáhl ruce a nohy od sebe, slova nepromluvil, ani nic nekřičel a umřel. Jen vrah ještě promlouval nebožtíkovi, nadávaje mu: „Du luzrmon, fr, du luzrmon!" Arch. praž. měst. 1049.

V PRAZE, dne 3. ledna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

RŮŽENA JESENSKÁ:

ZKAMENĚLÉ SRDCE.

(Dokončení.)

Vstala jsem pobouřena. Jezulátko mi připadalo velmi dětinské. A na dlani se mu zeměkoule třpytila, jakoby ji bylo slunce rozsvítilo.

Opět jsem otevřela knihu, převrátila listy a utkvěla jsem vzadu na klikatě popsaných lístcích do knihy vložených. Plno letopočtů jako šňůra, a při každém poznámky, začínající vždy velkým písmenem M.

„M. je milován hraběnkou Zdenkou K."

„M. je milován kněžnami Anastasií a Irenou R."

„M. je milován všemi sestrami S."

„M. je milován nejvíce teď baronkou Sylvou K. a její dcerou Teklou, tyto dvě na sebe zanevřely." Později připsáno: „Sylva zemřela na panství N."

„M. je milován mnohými řeholnicemi kláštera N."

„Celý kostel vzlykal a já byla nejposlednější ze všech v lavici skryta za hraběnkou L."

„Kontessa Irena v kostele při zpovědi omdlela. M. ji odnesl do sakristie."

„M. chodí kolem nás všech, jakoby nikoho nepozoroval. Neusměje se nikdy."

„Všecko zmizelo. Dnes se mi podařilo, zastaviti jeho kroky. Promluvil: — ‚Není třeba radosti, pouze lítosti.' —"

„M. nikoko již nemiluje. Nikoho, nikoho."

„M. se stal světlem, které pouze svítí a neptá se, komu svítí."

Ó, to je podivné!

Zavřela jsem knihu ... Zamyslila jsem se ...

Paní Jarátová nejde, nejde ... Všickni svatí s obrazů hleděli na mne vyčítavě. Hřešila jsem myšlenkami proti nim ..,

Přistoupila jsem k zavřeným dveřím, vedoucím na chodbu, zalomcovala jimi. Nepovolily. Kterak se osvoboditi? Paní Jarátová se nevrátí, co si počnu?

A opět představy velmi živé a myšlenky rozvířené zmírnily můj strach ...

Viděla jsem malostranské chrámy plné zazlaceného soumraku, žlutých světel, chvějících se v zoblačnělém kadidlovém vzduchu, viděla jsem proudění davu ke vratům a sledovala jsem ztrnulé a vzrušené tváře hledící k oltářům, kazatelnám, shroucené postavy u zpovědnic ... A píseň varhan hučela mi v hlavě jako vodopád tónů padajících s vysoké, nedohledné klenby.

A jako bych se něčeho podivného byla dopátrala, bylo mi před tím viděním.

Píseň Šalamounova ...

Ze všech plaménků hořících v krvi pro člověka udělají voskové svíčičky a zapálí je před obrazem Madonny neb svatého Františka nebo jiného svatého.

Otevírala se mi náhlá jistota dosud nerozluštěného tajemství, p r o č s r d c e M a r i a n o v o z k a m e n ě l o ...

Nedovedla jsem si slovy vyjádřiti toto poznání, bylo to polovědomé proniknutí něčeho, co bylo zastřeno.

Marian obklopen zbožňováním stal se modlou, ztuhnul v sobecké pýše a nepřístupnosti a snad i v hlubokém smutku ze života. Neutonul v onom šarlatovém moři lásek, vyvýšil se nad ně a zkameněl ...

„T a k é i v s m í c h u b o l í s r d c e, z a c í l v e s e l í z á r m u t e k."

Hodiny cinkaly, slunce na dvorku pohasínalo.

Paní se nevracela ...

Vzala jsem klobouk jako k odchodu a začala jsem choditi po pokoji, abych překonala opět se vzmáhající úzkost. Jezulátko už mne nevysvobozovalo. Myšlenky se mi rozplynuly a vzdálily se ode mne. Říkala jsem si: „B r á n y p ř i ř e k á c h

se otevrou, chrám se rozplyne." A několikrát jsem opakovala: „A srdce se rozplyne . . ."

A otázala jsem se: „I jeho srdce, jež jest kamenné?"

A slyšela jsem s hrůzou zřetelné odpovědi ve vedlejším pokoji: „I jeho srdce, které je kamenné." A bezděky v úzkosti sevřela jsem ellipsovitou kliku a táhla dvéře, jakoby kdosi přemáhal na druhé straně můj odpor. Bylo mi jako ve zlém snu, kdy nebezpečný přízrak chce vstoupiti k nám a my svíráme rukojeť dveří v hrozném zápase.

„Ať se děje cokoli," odhodlala jsem se náhle, pustila jsem kliku. Cvakla a dvéře se otevřely velikým půlkruhem.

Prostydlý pokoj, prostranný, krásný se objevil. Nic však strašidelného. Empirový nábytek — pohovka, židle, stůl, skleník s mnoha vzácnými skly, porcelánem a drobnostmi. Záclony jemné hedvábné, zašedle modré, splývající jako závoj, nábytek zlatožlutý, zrovna teplý, jako po stopách dávného, zmizelého slunce, a vybledlé modré čalounování. Obraz Nanebevstoupení Páně a několik portrétů šťastných lidí, usmívajících se v hlubokých stínech, či snad jsou i to světice a světci?

Bylo mi docela jako ve snu, když přicházím do neznámých síní, procházím podivné komnaty — — Bloudění neznámými končinami a přece snad kdesi přítomnými! A spatřila jsem v pokoji, prohlížejíc šedé tapety, kulatou kliku — — Dotkla jsem se jí, povolila — objevil se otvor jako malé dvéře — — Vyšla jsem z pokoje na bílou, velmi dlouhou chodbu . . . Ohlédla jsem se — mám jíti dále, nebo se vrátit a čekat — Ne. Nevrátím se tam, mé noty tam leží — nevrátím se pro ně, v bytě je úzko, modlitby bolí, myšlenky unavují, půjdu raději tou bílou chodbou.

Zavřela jsem odhodlaně dvéře. A již bych se zpět nebyla ani dostala. S této strany nebylo kliky, a pouze nepatrná rýha značila, že bílá chodba je zde prolomena v dvéře.

Šla jsem tiše a udiveně dál. Po bílých stěnách visely kříže s papírovými růžemi a obrazy svatých. Okna vedla na tentýž dvorek, jako okna bytu paní Jarátové. Zahnula jsem v pravo. Dvorek zmizel. Spatřila jsem řadou oken zahradu plnou ovocných stromů v květu, jako kouzlo, jako vidění nejnádhernějších myrt a růží.

Po cestách chodily jeptišky, tak duchovitě se nesly, černé závoje splývaly jim s hlav, a mladé dívky se slaměnými klobouky seděly zamyšleně v kruhu, a některé se procházely se zavřenými knihami a tiše hovořily.

Dvě dívky běžely po chodbě, usmály se na mne.

„Kde jsem?" zeptala jsem se, a bylo mi velmi příjemně.

Daly se do smíchu a opakovaly po mně posměšně: „Kde jsem? Kde jsem?" Ubíhaly, a náhle se jedna z nich zastavila, její oči se přivřely a zamračily, ale rty se stále smály. „Co tu chceš, jsi nová?" zvolala.

„Hledám prastrýce Mariana!" řekla jsem bezděčně.

Dívky daly se na útěk.

Opět jsem se zadívala do rozkvetlé zahrady. Jeptišky se asi modlí, svírají růžence, zdá se, že se modlí i dívky, jimž modré pentle splývají s klobouků.

Přišla jse u chodbou k širokým bílým schodům, sestoupila jsem a bylo mi stále jako ve snu . . . Byla jsem v zahradě. Jeptišky se ohlédly, dívky na mne ukazovaly.

Řekla jsem opět bezděčně: „Hledám prastrýce Mariana . . ." A hleděla jsem do soumraku té rozkvetlé zahrady.

Jedna jeptiška s voskově žlutou tváří vzala mě za ruku a řekla tiše: „Marian umírá." Poslala dívky do skleníku a vložila mi do ruky bílé, vonné květy . . .

Odcházela jsem opět po těch bílých schodech a pak chodbami širokými a úzkými, až jsem došla ke konci: Tam na černém klekátku klečela jeptiška se skloněnou hlavou na opěradle a se sepiatýma rukama vzhůru na kříži.

Vedle klekátka byly otevřeny černé dvéře . . .

„Hledám prastrýce Mariana," řekla jsem modlící se ženě . . .

Vztýčila se a podala mi bílou, průsvitnou krajku, jako kus závoje, ukázala na černé dvéře a opět se schoulila na klekátku.

Vešla jsem opět na jinou chodbu, ale to již nebyl klášter: jsem v jiném domě. Na konci chodby mihl se lokaj a zmizel. Proti mně chvěla se krásná stařena ve fialových šatech s dlouhou vlečkou, na prsou měla řetěz s křížem; pohlédla na mne, jakoby mne neviděla, a zmizela v malých, otevřených dvířkách.

„Utecte, vysvoboďte život svůj a buďte jako vřes na poušti," řekla jsem polohlasem a vešla jsem za ní. Ocitla jsem se jako ve zlaté síni, vypouklé a vonné a soumračné. Vidím: ta paní sklesla u té zlaté ozdobné mříže a štká.

Bojím se jíti dále, vidím — rozeznávám — jsem v kostele. Opatrně přistoupila jsem k okraji mříže — kostel byl prázdný, smutný, žlutá světla jako bludičky se tam dole kdesi třásla, a věčná lampa krvácela . . .

Náhle se ona paní zvedla a pohlédla na mne.

„Hledám prastrýce Mariana," vysvětlila jsem jí.

„Prastrýce Mariana, dítě?" řekla vroucně.

Vzala mne za ruce a přitiskla mě vášnivě k sobě. Byla bledá, žlutá a svraštělá, v očích měla slzy, a bledé rty se jí chvěly.

Dole dřímal kostel, celý hluboký kostel, kazatelna stála prázdna. Tam on kázával, tam on zkameněl . . .

Hle, to je místo, kde měl on rozdat sebe, rozdělit všecko, co měl, mezi všecky, kde měl rozptýlit srdce do všech srdcí, a zkameněl. Byl milován neúrodnými láskami, které Šalamounovu píseň proměnily v dým, vystupující z kaditelnic pod obřadnými oltáři.

Sochy stály tam němé a divící se úsměvem lidí nepřipravených na zázraky.

Paní sňala kříž s prsou a podala mi jej:

„Doneste," řekla zemdlelým hlasem.

Šla jsem dál chodbami po jakési úzké pavláčce a potkala jsem opět jednu paní — vlekla se těžce k otevřeným dveřím...

„Jdu k němu," řekla jsem k tázavému jejímu pohledu. Podala mi bílé růže, svázané stuhou, na jejímž konci viselo zlaté titěrné srdéčko . . .

Vešla jsem vrátky — a poznala jsem klášter. A hle — u dveří, kterými jsem chodila k Marianovi, klečí zástup žen . . .

Šero padá již na ty postavy jako nařasený závoj . . .

Jedna se zvedla . . . Vykřikla . . .

Byla to paní Jarátová . . . Stála jsem proti ní uleknuta, postrašena . . .

„Hle, zázrak," zvolala a vztýčila proti mně prst. Všecky klečící upialy na mne hrozné, zakalené oči . . .

„Zázrak," opakovala paní Jarátová, „já ji zavřela v bytě, aby se modlila za lehkou a šťastnou poslední jeho hodinku, a ona je tady, zavřenými dveřmi vyšla, květiny přináší . . ."

„Zázrak," chvělo se šerou chodbou.

„Zázrak," padalo na kamennou dlažbu jako zděšení.

„Ale v tom zadním pokoji jsou dvéře," řekla jsem s namáháním. Ale nikdo mne neslyšel. Všecky se hrnuly ke mně.

„Jdu k prastrýci Marianovi," řekla jsem s odporem.

„Ona se odváží?" vykřikla jedna.

A podávaly mi růžence, květiny, stuhy, řetízky, prsteny.

Cítila jsem zmatek těch duší a marnost vyplýtvaných extasí . . .

„Utecte, vysvoboďte život svůj a buďte jako vřes na poušti," řekla jsem odmítavě a vešla jsem k prastrýci Marianovi . . .

Nezapomenutelný obraz se mi objevil . . .

Řada otevřených pokojů: ta atmosféra známá, vonná, tak často prozlacená sluncem tkvěla v úplném soumraku, a v prvním pokoji, kde na podiu Marian sedával, hledící do neurčita, přísný, nehybný, stáli mniši v černých hábitech.

Všichni mniši kláštera tam byli shromážděni a stáli bez pohnutí, upírajíce oči k otevřeným dveřím ložnice . . .

Nikdo mne nezadržel, nikdo se nepodivil mému příchodu . . . Šla jsem tiše s tlukoucím srdcem až do ložnice . . . Tam na lůžku ležel Marian dlouhý, strašně dlouhý, pokryt bílou rouškou, ležel na znaku, s tváří jako z kosti vytesanou, s očima upřenýma vzhůru, těžce oddychoval, jako když se hodiny pomalu, pomalu zastavují . . .

Vzhůru, dolů hýbala se pokryvka, ústa byla pootevřena a rty suché . . .

Vůně vadnoucích jablek, sušených květů a čehosi tajemného chvěla se těžkým soumrakem. U hlav hořela svíce a vosk v slzách kanul dolů, dolů na stříbrný svícen.

Položila jsem květiny a růžence a stuhy a zlato na bílou pokryvku . . .

Poprvé, poprvé tenkrát, toho večera — zabloudily Marianovy oči, jakoby ztratily cestu a cíl — a upřely se na mne . . .

Jemně hlavou pohnul, a oči jeho upřely se na mne . . .

Stála jsem bez pohnutí a dívala jsem se do těch šedých, podivných očí . . . až se opět zvolna odvrátily a utkvěly opět v té neurčité, šeré, ztracené dálce . . .

Vyšla jsem z ložnice, z bytu . . .

Ženy na chodbě klečely tvářemi k zemi obrácenými a nezpozorovaly ani, jak tiše jsem kráčela mimo . . .

Šla jsem chvatně dlouhou chodbou a po schodech — — na zavlhlý a ponurý dvorek, na němž teprve pučely opozděné stromy, k nimž nemohlo slunce. Skoro u vchodu na ulici potkala jsem babičku... Měla opět ty své hedvábné měňavé šaty jako granáty a krajkový černý klobouk.

„Počkej tu na mne," řekla a šla dál... Šla nahoru, a já jsem se schoulila k vlhké zídce u zahrádky...

Tam vzadu v kapli bude v rakvi ležet zítra Marian . . .

„Za lehkou a šťastnou hodinku smrti,“ řekla jsem nahlas a začala jsem se modliti . . . Bylo ticho, nesmírné ticho. Hleděla jsem úzkostlivě do stupňovaného šera. Stíny rostly a kupily se v koutech a záhybech, visely se stropů i s onoho kusu viditelné oblohy.

A v tom tichu ozval se se špičaté, velmi vysoké věže lkavě a smutně umíráček. Zavřela jsem oči a cítila jsem, jak slétá, slétá tón po tónu dolů jako noční, tmavý motýl, aby utichl a usedl zemdlen na zavlhlé, smutné, necitelné kameny . . .

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

KAREL JASAN:

LETNÍ JÍZDA.

Ve vlaku sedím, v slunci žhavém,
krajiny letí, žně jsou právě,
hrčí to v tempu kolébavém,
— pole a luka! děti v trávě!

Vesnice bílá, kostelíka
červená střecha, topolů řada,
slunce proud v zlato klasů stříká,
odrazem v moje oči padá.

Divoce letí vlak z toho kraje,
okolo borků jsme přejeli divě,
žito tady teprve zraje,
rybníky mlčí tu zádumčivě.

Letí to, letí, hrčí a hrčí,
stoupáme zlehka ohnivou tratí,
vyhřátý písek, trochu smrčí,
u pluhu kravky na souvrati.

Stoupáme! Konečně chlumy známé,
chlumů těch vidím řadu dlouhou!
— Zrakem jen jich se dotýkáme,
srdce však po nich zmírá touhou . . .

MALÍŘOVÉ OKAMŽIKŮ.

Tragika to kresby bývá, že jen povrch kresba chytá,
chytne kabát, pod kabátem srdce se však žhavé zmítá,
chytne les, jenž za poli a na větru se houpe tmící,
ale lesem za ruce jdou vedouce se milující.

Chytne rybník, rákos, ševel, ptáka zobák otevřený,
chytne ryby lesklou ploutev, tůně obraz zasmušený,
chytne teplou dívčí chůzi, pohyb ňader, vlnu boku,
rytmus ramen, obrys páží, rozptýlenou hudbu kroků.

Nevidí však do studánky stále měnících se očí,
do víru, jenž mladou krví bouří se a zprudka točí,
a mně přece nad kresbou vždy horké srdce bude bušit:
— Nevidět, ach, nevidět, jen zahlédnout a jenom — tušit! . . .

KOLEJE.

Sám jsem vyšel za město, a jako otevřená dlaň
náhle zela přede mnou tam zasněžená bílá pláň,
bílé vršky chlumů v dálce, vsi, jež kryly závěje,
v sněhu jenom černaly se železniční koleje.

Mrazivý mě vítr provál, v tichu pláně jak jsem dlel,
před chvílí vlak vídeňský tu po kolejích odhrčel,
zrak jsem nemoh' odtrhnouti od těch černých kolejí,
které v chladnou dálku běží, sbíhají se, mizejí.

Před mým zrakem vstala náhle z bílé dálky cizina,
stesk mě chytil odjetých a k stesku jich se připíná,
hádám, tuším, kreslím si je, kdož tu v dálek bílý sníh
odhrčeli oplakáni po studených kolejích.

Chápu jejich zoufalství, když cizí odkopne je zem,
když se hlava ocitne tam nad bezcitným železem,
příliš záhy zrazené a odkopnuté, zničené,
přes jich hlavy od Vídně když divý vlak se přežene . . .

KMITÁNÍ.

Jak se to všecko zlehýnka stáčí,
jak se to kolébá tmou,
někam to všecko neslyšně kráčí,
třese se duší to mou,
plno to vzruchu, letu a víru,
točí vším divoký vír,

plno to ticha, plno to smíru,
ticha, v němž ulehl smír,
ticha, v němž všecko, všecko to leží,
dříme to, ospalý spáč,
ticha, jež ponurý čaroděj střeží,
neví však, proč a zač . . . .

Jak se to stáčí,
jak se to kýve,
včera i dříve,
zítra i dnes,

křídly to trhá,
v propast to vrhá,
v bolest i v ples,
jak se to točí,
jak se to kmitá,

do výšky lítá,
— divoký let —
— A jak to padá,
zemdlené zpět! . . . .

HUDBA.

Akkordů zvuk ve mně šumí,
měkkých tonů táhne kvil,
umělec, jenž volat umí,
moji duši probudil.

V struny napjaté a chtivé
zdlouha prsty udeřil,
a mé ticho zádumčivé
rozšuměl a rozčeřil.

Rozvířil a rozkolíbal,
krev mně vehnal do skrání,
taktů proud mě zdlouha líbal
v kadencích a v zmítání . . .

RADOST.

Bolest práh můj opouštěla
stopy ryjíc v měkkou prst.
Radost přišla, květů měla
plnou hrst.

V bocích jak se prohýbala,
očima jak smála se,
— div mně čelo nezlíbala —
díval jsem se v úžase.

Šla tak tiše, šla tak zlehka,
smích můj pad' jí do klína.
Stojí u mne drobná, křehká,
zoubky ve rty zatíná.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

A pak — milý kamaráde — cítím, že nastává také potřeba intensivněji a soustavněji pracovat, aby se člověk dostal ku předu. Tebe to přesvědčení a ta nálada k tomu — vlastně odhodlání a vůle k tomu přepadly mnohem dřív než mne, poněvadž jsi byl vůbec vážněji a klidněji založená povaha. Proto jsi se díval na moje bouření, na mé dychtivé „pití z pramenů života a vrhání se do proudů rozkoše" vždycky tak trochu — řekněme jen, shovívavě! No, ovšem, prováděl jsem vskutku trochu divoké kousky, a není vyloučeno, že je v tom dnes již i trochu nasycení, nebo dokonce přesycení, rozvažuji-li umoudřele o potřebě usazení. (Ale při tom si na Cenci a na ‚Nanu' přece stále rád vzpomínám i na jiné a jiné ženské, jejichž představami si krátívám chvíle, kdy nemám peněz a nemohu usnout.)

Co jsem právě tuto v závorkách připsal, je tajné přiznání, ale patří k věci, a zůstane, ovšem, jen mezi námi dvěma. Také na tu interessantní blondýnu vzpomínám, která dovedla tak labužně a smyslně protahovat a zahrocovat svůj aristokratický nos. — Než, žert stranou, kamaráde, a všechny pošetilé vzpomínky (ale kdybys s ‚Nanou' náhodou se setkal, nebo s tou chansoneusou, pozdravuj je ode mne a piš mi, zda se na mne upamatovaly.)

Jedna potřeba — ty ji nazveš slabostí — ba nezbytnost ve mně zůstala: nezbytnost ženy. Kdybych zůstal sám, nesvedu žádné nápravy u sebe, žádného obratu k lepšímu, k intensivnější a soustavnější práci... Já musím vedle sebe míti ženu a jen s ní provedu to zdokonalení svého života.

Pozoruješ již, příteli milý, kam směřuji, co bude pudla jádrem?...

Ano, vidím jasně — neřeknu útrpný, nýbrž jen s h o v í v a v ý úsměv pod Tvým řiďoučkým knírkem, jejž při tom povýšeně povytahuješ, a neucházím se o přiznání ani zvláštního důvtipu, jsem-li bezpečně přesvědčen, že si myslíš při tom: „slaboch, slaboch", a že kmitne Ti snad nádavkem i podezření, že stát tu chvíli před Tebou tváří v tvář, bych zas upadl do své „theorie", jak ty říkáš, o lidech, kteří vyrostli bez matky a u nichž je žhavější, lačnější touha po ženě, než u těch, jimž mateřský pohled zářil, jež mateřská péče hřála a její úsměv svítil do let dospělosti i snad dále ještě...

Nebo snad poznal jsi to a cítíš to již také? Probouzí se v Tobě nebo snad již probudilo rovněž toto přesvědčení? — —

Možná dost, Ty uzavřený difusére, ale pak neopomeň mi o tom se zmínit tak s plnou důvěrou, jako já o sobě píši..."

Nezacítil jsem ani nejmenšího hnutí skrývaného snad přiznání, čta tuto narážku.

Ne, ničím podobným mysl moje rozvířena ani pohnuta vůbec nebyla. Jiná věc naplňovala tehda mou duši: seznané stíny mého povolání těžce se na ni začaly klásti, protesty proti němu v něm bouřit, křivdy sociálních nesrovnalostí mne bolet a jitřit...

„Promiň mi tuto odbočku, dotkla-li se Tě snad nějak nelibě," psal Gustav dále a postoupil hned k vlastnímu jádru svého dopisu, ke sdělení, že jej posedl záměr, vyhledati si družku života, učiniti ji svou ženou a po boku jejím oddati se zdvojenou silou svému povolání, stoupati v úspěších, vyšinout se od vervy a routiny k výši skutečného umění.

Ta touha prý v něm zvučí teď nejsilněji, ale jen opřen o ženu milovanou a milující bude míti dosti síly uskutečniti ji.

„Co se týče představy takové ženy," psal do slova, „nevypínají ji mé tužby do hrdé výše. Nikterakž. Nemohl bych míti k tomu ani odvahy při svém poměrně skrovném materielním postavení. A pak je ve mně nějaký takový hrdý pocit, že musím ženu povznést já, nikoliv ona mne. A konečně je ve mně hodně chladné střízlivosti. Ale nebývalo vždycky, naopak, také jsem kdys snil o hodně, hodně bohaté, ba sensační nevěstě. A loni v říjnu dokonce byl již krok k tomu učiněn. Ne ovšem k sensaci, ale přece k překvapení. To by byla pražská tetička Vlačihová vyvalila oči, kdyby k tomu bylo došlo — to bych se byl zasmál! Svěřím Ti to, ale jí, prosím Tě, se o tom ani slovem nezmiň.

Byla to právě dcerka apatykářova — tetiččin ideál odjakživa. Zámožná, velmi! A k tomu nikoliv sic fascinující kráska, ale hezká a milá. A jako má matka, Kristýna se jmenovala. Považ, ta náhoda! A sama

mne na sebe upozornila, musil jsem se jí nějak zalíbit, ať již s ulice, ať s jeviště. Povzbuzen její pozorností, poslal jsem jí oklikami list, na nějž došel podobnou cestou její vzkaz, že nenamítá ničeho proti tomu, abych dopsal rodičům jejím o dovolení jim se představit nebo jí se přiblížit, krátce učinit krok k seznámení.

Zajisté úspěch, není-li pravda?! — Rozumí se, že nedal jsem se dvakrát pobízet: panu apatykáři jsem napsal list, jehož koncept mám dosud schován a jejž jsem hotov Ti ukázat, až se sejdeme, abys viděl, jak jsem šel naň, jak se po sousedsku říká: ‚s čepicí‘.

Nemysli si, že nedošla odpověď. Došla. Dali si sice trochu na čas v apatyce s těmi cukrovými pilulkami, ale vypravili je v nejúhlednější formě, zabalené do nejhedvábnějšího papíru. Škoda, že na couvert nenapsali: „Dvakrát denně!“

Že prý si mne váží, že si cení mého talentu, že nepochybují o mé budoucnosti, ale že — tu přišla hořká podstata ocukrovaných těch pilulek — jsou tak trochu (abych odpustil prý) starosvětských názorů a že počítali vždy se svou Kristýnkou na státního nebo zemského úředníka, zabezpečeného postupu a pense i pro vdovu. Ale konečně i magistru pharmacie by prý ji dali a že slyšeli, že jsem byl kdys pharmaceutem ... Děvče je prý mladé, tak že kdybych se odhodlal ...

Je třeba psáti dále? — Ani o tom zajisté nejsi v pochybách, jakou odpověď jsem dal. Popřál jsem si tak trochu popíchat to sošáctví. A já to umim! Ostatně srdce nekrvácelo, lásky tu nebylo, tak vše skončilo jako pouhý pokus, čtená zkouška, při níž po exposici se kus zamítne.

Neprozřetelnou Kristýnku poslali někam prozřetelně k příbuzným, a já užívám pilulek odpovědi někdy na čtitrobu po nočním větším kvantu schilcherského nebo košackého vína. Účinkují na kocovinu velmi vzpruživě ...

Nepíšu však o této episodě proto, že by snad v životě mém něco znamenala. Bůh chraň! — Nezdá se mi však bez zajímavosti ani pro Tebe, a pak proklouzla mi jedním vrzem, jak se tak již k Tobě s tímto listem hrnu ve vnitřní potřebě se Ti svěřit, že tedy skutečně a nadobro jsem odhodlán se ženit. Tedy už k hlavní věci. Máme tu v ensemblu jednu děvu — no, gigantíček, Ti říkám, jako ‚Nana‘ skoro, jenže tmavovlasá a s očima chrpovýma do fialova ... Gisela Reinakkova se jmenuje, mlynářova dcera ze severních Korutan, která jako já odešla k divadlu proti vůli své rodiny. Je trochu přidrsnělá, jako rodný její horský kraj, její mysl má také trochu jeho romantiky, a ta ji hlavně vedle jejího imposantního zjevu (rozená představitelka vladařek) vedla do světa kulis. Jinak je prosté dítě přírody s nevelikými vědomostmi, s malým jen nadáním, ale povahou je dobračka a má takovou milou přítažlivou švitornost a veselost, a nádavkem je velmi dobrá a šetrná hospodyně (musí být, poněvadž musí vystačit s malou gáží, neboť rodina na ni zanevřela a neposílá jí ani vindry). A tato líbezná a energická Gíza mně, milý kamaráde, udělala; už jsem pevně odhodlán si ji vzíti. Je jen o dva roky mladší než já, tedy už plnoletá, nic nestojí v cestě. U divadla se vždycky udrží, a můj příjem s jejím vystačí na slušnou domácnost. A rodina se přece na věky věků hněvat nebude; až nastane jednou smír, má k očekávání i slušné věno, neboť rodiče jsou dost zámožni. Celkem tedy partie ne špatná a k tomu ke všemu je Gíza vlastně původem Slovinka a velmi dobře slovinsky umí, není tedy žádná G e r m á n k a.

Tobě zvlášť to podtrhuji, abys v té věci nebyl znepokojen.

Ještě sic nadobro rozhodnut nejsem, ale když věc co nejbedlivěji se všech stran uvažuji, učiním, věř, dobře, když si ji vezmu.

Nebuď tedy překvapen, dostaneš-li po velikonocích oznámení sňatku. V tom případě Ti také pošlu Gízinu fotografii. A spadne se mne větroplach, krbu domácímu věren budu a muž pilné práce se ze mne stane.

Opakuji: Gíza má hodně energie a trochu takového venkovského filistrovství v ní zůstalo, třeba že šla k divadlu, a to jsou vlastnosti pro mou povahu velmi prospěšné, jak ochotně uznávám, ač jí ovšem to nevyzrazuji.

Jak pravím: jsem na skoku! Trochu ještě ztráta svobody mne zdržuje, ale za to pevné záměry po vážné práci, po konečném usazení se strany jedné a originální lákavost Gízina zjevu se strany druhé mne pobízejí.

Myslím, že neodolám. Vždyť již co toto vše píši, kouzlím si radosti svého spolužití s ní a půvaby a prospěchy klidného přístavu po bouřlivém, lehkomyslném žití, jehož pokračování by mne musilo záhy zhubit; nahlížím již teď jeho dosavadní neblahé vlivy.

Ale, třeba že rozhodnutí mé je již zcela blízko, neříkej ještě nikomu nic. Tetě Vlačihové do Prahy napíšu sám. Prozatím jsem cítil potřebu svěřit se Tobě, a to z té příčiny, že právě Tys tak trochu nahlédl do mého dosavadního života a že

Tě tedy zamýšlený obrat jistě potěší, a že mi jej schválíš. A napiš mi také o sobě, o nynějším svém životě, o záměrech do budoucna, hlavně však o svém poměru k ženám.

Jsi pořád ještě nevýbojný, sedící s úzkostlivostí v srdci u proudu života?

Vyzpovídej se mi upřímně, jako já Tobě."

Odpověděl jsem teprve za čtrnáct dní, ač dopis Gustavův mou mysl živě zaujal a co chvíli zabýval. Ale zmocnilo se nás všech za posledních dnů kampaně nervosní vzrušení. Uhodilo teplé počasí, řepa v krechtách vzrůstala, ve zboží objevil se invert. Jeho konstatování nás všechny pobouřilo. Pohříchu nebylo pomyšlení na radikální nápravu pro nedostatečnost vápenky. Teprve poslední den kampaně jsme si oddechli. A hned nazítří dal jsem se do dopisu Gustavovi.

Schvaloval jsem jeho záměr, začít nový, spořádaný život, život pravidelné práce, množení a zvyšování úspěchů. Zmínil jsem se, jak mé povolání vypěstovalo a zpevnilo ve mně cit povinnosti, úctu k práci a přímo odpor ke vší zahálčivosti a jakémukoliv utloukání času. A proto tím víc vítám obrat u něho, k čemuž jsem dodal, aby prominul mé upřímnosti. Vsunul jsem pak sem hned sdělení o Maxínkovi, jak se zabral do přírodních věd, s jakým zápalem se vrhá na studium jich a jakým přímo náruživým sběratelem je.

„Myslím, že ten hoch bude jednou šťasten," pronášel jsem upřímně svou naději, a hned jsem připojil své vzmáhající se teď ve mně předsvědčení, že klidná vědecká práce činí člověka nejspokojenějším.

„Kdyby pro nás chemiky byly poměry jiné," psal jsem doslova, „kdyby byly vůbec vyhlídky s professurou, kdo ví, nevrátil-li bych se ještě do Prahy." (Zakládání průmyslových škol nastalo později.) A upřímně jsem vylíčoval stinné stránky technické služby cukrovarní, které již po jednokampanní praxi jsem seznal, i rozpory, jež vyvolávala v mé duši vlastní naprostá odvislost od vůle šéfů, sudba dělnictva, většinou smutné životní jeho poměry, útlak bídy, nepřipouštějící se vzepřít, i poslal jsem mu některé své veršované projevy z těch dob, illustrující mé protestní nálady.

„Za takovýchto okolností, milý příteli, ozývá se co nejřídčeji erotická struna, myšlenky na ženy jsou co nejoddálenější. Vidíš sic leccos, co dráždí i rozpaluje, ještě víc od starších kolegů slyšíš, ale v nitru uzpůsobilém víc k vážným meditacím, v nitru cítícím intensivněji každý útisk vlastní i cizí, ve sféře do nedávna naprosto neznámé nevyvolávají takové impulsy větší nějaké reakce. Úředníci vyrostlí v selských živnostech řepních krajů, robustnější již svou konstitucí, nasáklí drsnějším dechem venkova, necítí tak bolestně a počínají si také docela jinak než já, odchovaný v atmosféře pražské, v úřednické domácnosti, samotář vyrostlý bez bratrů, bez sester. Vidím to kolem sebe a vím to i od kolegů, kteří zároveň se mnou nastoupili službu cukrovarnickou a z nichž někteří mi píšou dokonce listy nejen zcela spokojené, ale přímo rozmarné, ano rozbujnělé . . .

Ach, ti pojímají všechno jinak, ti se hodí do toho života, ti se již jen těší, až postupem nabudou větších práv a větší moci . . ."

Tím jsem dost otevřeně a úplně postačitelně po svém zdání splnil Gustavovu žádost, na konci jeho listu projevenou. Připojiv ještě prosbu, aby mne poručil sl. Gisele Reinackové, a přání všeho dobra na všech dalších krocích jeho, i ujistiv jej svou diskretností, list jsem odeslal.

(Pokračování.)

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Moravec zableskl zelenýma očima, už se zase poníženě usmíval. „Je, pane in— inženýre, je! Ale ostrov není mlynářův, voda jej přinesla, voda jej odnese. Takové právo mám k němu jako mlynářka, a lepší, ale peněz nemám, abych se soudil s lidmi." Hořce se ušklíbl, „Lidé jsou zlí, dýchat nepřejou. I močály a bažiny závidějí — vím, že mi je vezmou páni inženýři. Chuďas nemá práva být na světě, nemá práva žít a —" podíval se ke své nevěstě. „Pojď, Ančo, pomůžeš mi!" Vzal děvče za ruku.

Anča jako ve snách kráčela za ním — houštinami se proplétali. Inženýr bez-

děky je následoval, hryzl se do rtů, až krvácely. Došli k topolům.

„Pomoz!“ krátce kázal Moravec. Anča mlčky, jako bez ducha, se sklonila. Zvedli pytel s jetelem a odnášeli do loďky, která stála na písčině. Moravec vyhoupl se na ni a ze dna zdvihl veslo. Anča přitiskla na čelo dlaň, rozmýšlela se patrně, pomalu obrátila se k inženýrovi klidná a smutná a popošla k němu.

Stál opřen o topol s rukama na prsou skříženýma a mračil se.

„Dobře! Došel jsem až potud,“ povídal si, „ale co teď? Mám Anču nechat Moravcovi? Takovou kořist? Nechat mu ji, anebo —“

Nedomyslil, maně zaťal pěsti.

Moravec šklebil se na loďce širokými ústy od ucha k uchu, v zelených očích hrála mu zlomyslnost a výsměch.

„Takhle ho srazit, poslat ho po proudu! Proč sahá po Anči, ropucha!“ v duchu láteřil Vejvoda.

Ale Anča došla již k němu, podívala se naň, ruce mu podávala a řekla:

„S Pánembohem buďte!“

Řekla to klidně s očima suchýma a její klid jej dráždil.

Chladná jako socha zdála se mu být, a zase vzpomněl na bílé, mramorové údy.

Což na nic jiného nemůže myslit? A když — proč nechytí Anču za ruku, nekřikne: „Se mnou půjdeš! Já chci!“ a tomuto Moravci nepohrozí pěstí: „Zabiju tě, neodplížíš-li se!“ Anča půjde s ním, a Moravec ať jede k čertu — a kdyby soupeř veslo chytil a naň se vrhl, Vejvoda byl si vědom, že má dosti síly ve svalech, aby soka zardousil.

S pitvorným úsměškem Moravec volal s loďky:

„Pane in—inženýre, pojeďte s námi!“

„Pojď se mnou!“ tlumeně pravil Vejvoda děvčeti, sahaje po jeho ruce, oči mu hořely. „Moravec ať se klidí. Dovedu ho zabit, neodplíží-li se!“ Snažil se strhnout Anču na svá prsa, ale vymkla se mu.

„Ne!“ říkala, vrtíc hlavičkou, „nechte mne, pane inženýre!“

„Což mne nemáš ani trochu ráda?“ šeptal. Viděl, jak se otřásla, v očích se jí zablesklo, ale hlavu sklonila a zbledla.

„S Pánembohem!“ opakovala.

„Nepustím tě, Ančo!“ řekl a silou ji vlekl za sebou.

„Maminka mě čeká dole pod vodou, pusťte mne, chci k ní. Řekla mi dnes v noci: ‚Přijď! neboť tam nahoře není radosti pro chudého člověka, přijď dolů!‘ A já půjdu, pusťte mne!“ V jejím hlase zazněla taková zoufalost, že Vejvoda pustil její ruce.

Mlčky odcházela.

„Pojď! Pojď!“ z dálky volal Moravec. Běžela, obratně přehoupla se přes okraj loďky. Ohlédla se — a viděla, že inženýr kráčí za ní.

„Pojedu s vámi!“ pravil, zvedaje nohu, aby vstoupil na člun, sám nevěda, proč ten ztřeštěný úmysl hlavou se mu kmitl.

Nikdo neodpověděl, jenom Moravec rozevřel oči a cosi polykal.

Vejvoda vstoupil do loďky, posadil se na okraj drže se oběma rukama, Moravec opřel se o veslo a loďka kolísajíc vyjela do proudu.

Anča stála na zádi, odvrácena od obou a dívala se do vln, nevědomky zaplétajíc vlasy do copu. Inženýrovi bylo, jakoby se vzdaloval ze světa, ano, jakoby se už ocítal mimo svět. Tento člun starý, zčernalý, prohnilý, s trhlinami, kudy prosakovala voda, byl jakýmsi jiným, zvláštním dílem světa. A oni tři pouze na něm. Vlny tleskaly do boků loďky, jak ji hnal Moravec zuřivě proti proudu, zarážeje do písku dlouhé veslo, které hloub a hloub se ponořovalo, místy už ani dna se nedotýkajíc.

Chvíli mlčeli všichni tři. Nad vodou bylo ticho, slunce šikmými paprsky odráželo se od rozčeřené hladiny a tím černějším na ní zdál se starý člun.

„Chceš? Podíváš se dnes ke mně!“ zahovořil Moravec k nevěstě, trochu přitlumiv hlas, ale jinak Vejvody nedbaje.

Neodpovídala.

„Jednou tam musíš. A bude ti dobře u mne, budeš ve svém a ne v podruží. Časem něco i v těch močálech a bažinách se najde. Přestěhuješ se ke mně — co takhle? U vás v chalupě straší bída — u mne kuchyň budeš mít, pořádnou plotnu, peřiny do postele po mé mamince a šaty také po ní. Nač, bláhová, čekáš? Boháč pro tebe žádný nepřijde, žádný pán.“ Přemáhal skřípot svého hlasu a nekoktal.

„Není to Moravcův hlas!“ pomyslil si Vejvoda. Jindy dvě věty v souvislosti nepromluvil.

„Protože jsi chudá jako prut v zimě. A přijde-li někdo, tedy jen proto, aby otrhal poslední lístek, který ti zbyl. Znám to. Chudé děvče jako šípkový květ v úvoze. V panských zahradách pivoňky a růže jsou za mřížovým plotem, a hlídači hlídají, aby žádný všetečně kvítek nezlomil. Ale takový šípek jako ty! — Jde pán okolo, utrhne ho, přivoní a odhodí zase jakoby nic. A chuďas nějaký potom ještě rád zvedne, co pán zahodil.“

Loďka zakolísala, o nějaký kůl či kámen pod vodou narazila. Inženýr bez myšlenek naslouchal Moravci a díval se, jak štěrbinami v boku do člunu tu i tam praménky prosakují. Čas od času nahýbal se Moravec a otlučenou lopatkou vystřikoval ze dna vniklou vodu. Loďka zase už volně plula.

„Pojď ke mně!“ pokračoval Moravec, nahýbaje se k samé nevěstě. „Dovezeme rybičky a jetel tatíčkovi Měkotovi, složíme tam všechno — ať má radost! A pojedeš se mnou. U mne je hezky, uvidíš. Pod okny vyrostla mi taková vysoká divizna, po hlavu by ti dosáhla, a celá byla jeden zlatý květ jako princezna nějaká v největší parádě. Myslil jsem si: Anča bude mít radost, až sem přijde, má ráda květiny a sama je jako zlatý květ. A šly okolo dvě slečny z města, ulomily květ u kořene a nesly ho asi dvě stě kroků, pak je omrzel a zahodily ho. Našel jsem ho, byl už zvadlý, a bylo mi ho líto. Inu, lidi, lidi — takoví jsou!“

Zahnul ke břehu, kde rákosím zarostlé a rozbahněné bylo mrtvé rameno.

„Tudy je možno proplout. Znám cestu až k vám a k vaší chalupě, všady možno s loďkou se proplést.“

„Potopí se!“ hledě na prosakující vodu poznamenal Vejvoda.

Moravec sotva se po něm ohlédl. „Ne, dokud já nechci. Stará loď, ale dobrá, sám jsem ji z topolových prken sbíjel, a pořád od té doby v práci byla, nezahálela. Má trhliny, já vím, ale vydrží ještě. Na svatební cestu v ní pojedeme, viď, Ančo?“

V tichu nad řekou divně zazněl jeho hlasitý, skřehotavý smích. Z dálky zbloudilý racek nějaký se ozval v odpověď.

„Ano!“ jaksi roztržitě — Anča ženichovi slibovala. „Ale počkejte, strýčku Moravče, zapomněla jsem v noci šátek s hlavy na jezu — zrovna u vrat, na veliký bílý kámen jsem ho položila, zajeďte pro něj, prosím vás!“

Ženich se zamračil, ale poslechl, mlčky zamířil s loďkou proti proudu dále k jezu, který hučel již nepříliš daleko, ale ještě ukryt nejbližším záhybem řeky. Bylo už znát, jak vířila a vlnila se voda, vrata v jezu byla otevřena, překotem proud se řítil a dole vřel bílými pěnami, vysoko stříkaly vlny. Člun se rozkolébal.

„Potopíme se!“ vykřikl opět inženýr.

Nikdo neodpověděl.

(Pokračování.)

☆★☆★☆★☆★☆☆★☆★☆★☆☆★☆★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

III.

Doktor Kaláb vystupoval zvolna údolím Male laki do Mietusego polany, když zaslechl z lesa u cesty křik. Byl to ženský hlas, jenž zpíval divoký a smutný nápěv, který zalehal hluboko do nížin. Silhouetta horalky mihla se mezi kmeny, Kaláb zahlédl červené vlasy. Náhle zpěv ustal. V předu na cestě ozval se surový, opilý checht a slabé volání dívčí.

Kaláb vyskočil z úvozu na břeh a rozhlédl se. Výrostek z polany posmíval se chromému děvčeti, jež kráčelo se záplatovanou mošničkou cestou dolů. Děvče bylo pihovité, nepěkné, výrostek patrně opilý. Házel kamením, chytal děvče za vlasy a tahal je za mošnu. Konečně srazil děvče k zemi a chechtal se, když vřískajíc vstávala.

Kaláb pohrozil výrostku holí, a když tento nedbal, rozběhl se k němu. Ale než doběhl, vyrazila z boku horalka, popadla výrostka za krk a porazila ho na zem. Nic mu nebylo platno, že se bránil, tloukl rukama, kopal, kousal, ruka nepovolovala, žena sama klekla mu kolenem na prsa a rdousila, až modral a chrčel.

Kaláb poznal Meu. Ale nebyla to dívka, nýbrž lítice. Tvář zkřivená vztekem, oči koulely se v jamkách, supěla jako divé zvíře, jako zlá vědma. Cop rudých vlasů spadl s hlavy přes prsa a šlehal sebou jako ohnivý ohon.

Zmrzačelé děvče tančilo kolem a výskalo. „Panno Meo!“ zavolal Kaláb. Neslyšela. Vzal ji za ramena a odtrhoval ji od poraženého. Napjal síly, ale byla jako skála, ani se nehnula. Jen obrátila k němu tvář. Divý, zlý pohled stihl lékaře.

„Panno Meo!“ opakoval důrazněji a chopil ji znova za ruku.

„Nech mne, pane!“ zasípěla ceníc zuby. Ale pustila hocha a vstala. Lékař sehnul se k výrostkovi, jenž frkal, vstával a v sedě dal se do břečtivého pláče.

„Co je ti?“ tázal se Kaláb.

„Vědma,“ vzlykal kluk a rozhlížel se bázlivě.

„Dobře se ti stalo,“ řekl Kaláb přísně. „Sám bych ti jich byl naložil.“

„Kdybych se dal,“ odsekl kluk a utíkal.

Kaláb ohlédl se po Mei, ale již jí tu nebylo. I chromé děvče zmizelo. Výrostek ve slušné vzdálenosti otloukal s kamenů barevná znamení turistická.

„Jaká to dívka?“ kroužilo lékaři hlavou. Lidská hádanka, samorostlý květ hor, divoký, zlomocný. V zeleném přísvitu lesa, se šlehajícím rudým copem, ušklebenou tváří připomínala mladou čarodějku z Blocksbergu ve Faustovi. Nedivil by se, kdyby s večera tančila kol vydoutnalého pahýlu, neb z komínu skalního kdyby sjížděla na pometle do doliny.

Neuvědomoval si, proč nevraživé myšlenky o slečně z Burzinských přicházely mu na mysl. Dámy v lázních říkaly, že je nestoudná, muži, s nimiž nechtěla koketovati, přezděli jí Amazona. Byla výstřední a nepochopena. A ani o oblibu v lidu nestála.

Myšlenky ty přešly Kalába, když sestupoval z polany Mietusęgo do doliny Koscelské. Spatřil stříbrotok Dunajce, skály rozeklané pecerami a lesknoucí se krápající vodou, holé polany, porostlé růžovou kručinou. Zažíval znova rozkoše rozhledů kaleidoskopicky se měnících a vnikal cele do půvabů čarokrásné soutěsky taterské, rozložené a rozvětvené mezi horami jako kmen a haluze ohromného, poraženého smrku.

Nebyl tu věru poprvé, ale pokaždé přemáhala ho znova nepřekonatelná vnada této slavné doliny.

Zapomněl rychle na Meu.

K večeru zabloudil na hřbitov v Zakopaném. Bral se kol starého, dřevěného kostelíka, věže, a ocitl se na podlouhlém, křovím a pomníky hustě posetém hřbitově. Křivolaké chodníky vinuly se mezi rovy, jež bez ladu a skladu zdvihaly své pahrbky ze země. Hladké, kamenné pomníky střídaly se s kříži sroubenými z neoloupaných kmenů mladých sosen neb smrků, a mříže i řetězy s prostými dřevěnými ohradami kol hrobů. Sem tam v kovu napodoben byl zlomený doubec, břečťanem ovitý. Většina nápisů hlásala úmrtí v kvetoucím věku málo přes dvacet let, a dr. Kaláb uhádal snadno příčinu smrti — tuberkulosu. Nalezl i rov Vitolda Januše z Burziňských s umělecky provedenou sochou truchlícího anděla v portálu ušlechtilé stavby.

V pozadí hřbitova, před prostým železným křížem náhrobním klečela horalka. Tvář její skryta byla ve dlaních. Zaslechla kroky a zdvihla hlavu. Byla to Mea.

Doktor Kaláb couvl. Letmo četl pod křížem:

Honorata Zbořilkova
* 1827 † 1900.

Kaláb se vzdaloval. Jest možno, aby to byla táž žena? Dříve vášní rozpálená, nyní hořem pobledlá a slzy v očích? Čím byla jí ona stará žena?

Ještě si myšlenky své neujasnil, když dohonila ho Mea. Dala se do řeči, doprovázela ho. Mluvila chvatně, jako by se omlouvala. Vyprávěla, že teta Honorata byla chudým sirotkem po rodičích cholerou zemřelých. Otec její přišel do Haliče z Moravy a oženil se tam. Byl ve službách děda z Burziňských, jenž byl kastelánem biskupa krakovského. Děd ujal se sirotka, a Honorata vyrůstala s dětmi rodiny Burziňských. Byla chůvou nejmladšímu Vitoldovi, k němuž přilnula láskou téměř mateřskou. Když pak nejstarší syn rodiny, páter Česlav, dostal faru, vzal si Honoratu k sobě za hospodyni, dav ji vycvičiti kuchařství. Teta Honorata, ač neuměla ani čísti ani psáti, vedla zdárně domácnost pohostinného faráře a setrvala u něho až do jeho smrti v letech devadesátých. Pak přesídlila do Zakopaného k rodině svého miláčka Vitolda, zakoupila tu villu Gevontku a odkázala dům i veškeré své poctivě nabyté jmění Mei.

Mea vedla lékaře do villy Gevontky, obydlené v patře hostmi z Varšavy, dole pak zamračenou Jantkou, živící se posluhou lázeňských hostů. V přízemí měla Mea dva pokoje s dubovým, vykládaným nábytkem, s kredencí a truhlou plnou malovaných talířů, cínových konvic a ve zlatě zasazených ostatků svatých. Vlál tu pach starých květin, kafru a kadidla. Velký portrét přitloustlého, holohlavého kněze v olejových barvách visel na stěně.

„Můj strýc Česlav,“ řekla Mea a ukazujíc na jiný, naproti visící obraz muže jiskrných očí, v mysliveckém úboru, dodala: „Můj otec.“

„Jest podoben panu bratrovi,“ řekl lékař.

„Velice,“ přisvědčila Mea. Když pak host se ohlížel, řekla: Ostatní členové rodiny vymřeli. Dva strýcové na Sibiři, teta Vanda brzy po svatbě se k smrti utančila, ostatní zhynuli jinak. Bylo jich devět. Z celé rodiny zbyl otec a strýc Česlav.“

„A teta Honorata?“ dodal lékař.

„Nebyla krevní příbuznou,“ řekla Mea. „A právě proto si vyčítám, že na ni nevzpomínám dosti vděčně. Je to ošklivé, že?“

„Komu tím ubližujete?“

„Ale myslím si, že i já jsem jí byla na prospěch, když mi vše odkázala. Vidíte, ona musila někoho milovati, a neměla nikoho. A nyní je mrtva.“

„Byla to dobrá žena,“ řekl Kaláb.

„A řádná, poctivá,“ dodala Mea a pohlédla na lékaře posupně. — „Strýc Česlav rád si dobře pojedl s hostmi. Ale jinak byl kněz jak se patří. Teta Honorata měla k němu vždy největší úctu.“

„Zajisté,“ řekl lékař, nechápaje náhlého zápalu slečny Mey.

„Jsou ženy i po druhé provdané, které činí úklady všem mužům.“

„Aha!“ řekl si lékař. Pochopil, že Mea míří na paní Aranku.

„A když nemohou jinak, předstírají soucit, konají dobrodiní, navštěvují i nemocné. Jen když jsou to muži. A skutečný cit, talent, ať třeba vedle nich hyne.“

Kaláb vzpomněl si na výrok Radimův: „Ona již něco chce,“ — a pochopil, že chce mnoho, ale ne pro sebe, nýbrž pro bratra. Bylo mu náhle u dívky té teplo. Ač neschvaloval ve všem jejího smýšlení, byli si blízci. Ona se chtěla obětovati, on, lékař, chtěl též se obětovati trpícím a jedné vzdálené, milované... Ne cíl, ne splnění u Mey bylo krásné, ale to chtění. —

Na rozích zakopanských objevily se plakáty, oznamující tučnými literami koncert houslisty Epaminondy Jurka za spoluúčinkování operní pěvkyně Stefanie Skovrońské z Petrohradu v sále hotelu u Mořského oka.

Ku svačině před koncertem pozval pan Vitold Štyku i lékaře Kalába. Koncertisté byli ve ville Doubravce umístěni, totiž Jurek a Skovrońská. Zpěvačka byla obstárlá, suchá jako louč, ani hezká ani nehezká, matka její byla otylá, špatně oblíkaná žena s visutým spodním pyskem a krátkozraká. Epaminondas Jurek byl oholený mládenec, vzhledu herce komika, jemuž zemřel slavný příbuzný. Affektoval vážnost, které v něm nebylo.

Zábava byla s počátku banální, prázdná. Nikdo nedovedl najíti thema všem zajímavé. Po kávě sluha, starý Ivan, poklekl a zapaloval panu Vitoldovi dlouhý čibuk. Doktor se odvrátil.

„Starý cop,“ vysvětloval mu vedle sedící Variot. „Vitold myslí, že by staroch pozbyl k němu úcty, kdyby svou urozenost takto nedokazoval.“

Umělkyně i její máti byly značně pretenciosní, a mistr Epaminondas byl ve skutečnosti nepříjemným kontrastem svých devotních listů. Vše mu bylo špatné. Požadavky hostů byly neomalené, a paní hostitelka Aranka měla se co přemáhati, aby zachovala vlídnost a ochotu. Houslista kritisoval v salonu Burzinských velmi s patra a velmi dilettantsky originály maleb i skluptur, paní Skovrońská přála si místo kávy, kterou všichni ostatní pili, pro sebe čaj a pro dceru čokoládu.

Pan Variot nabídl se, že čaj uvaří. Poslal do lékárny pro destillovanou vodu a jakési koření a uvařil nápoj vskutku jemné chuti a zlatisté opalescence. Sklízel pochvalu s nemenším uspokojením než kdysi na jevišti po solové arii.

Před koncertem strhl se rámus. Zpěvačce ztratila se plavá vlásenka. Bez té zpívati bylo ovšem nemožno. Hledáno usilovně, až vlásenka nalezena uválena a pocuchána za kamny. Krista, která se kol zpěvačky stále otírala, zapírala na krev, že by se byla vlásenky dotkla. Konečně prohlásila triumfálně, že asi pes Derko si s vlásenkou hrál a za kamna ji zatáhl.

„Myslil, že je to z medvěda,“ dodala Krista, v tónu hlubokého přesvědčení.

Více než hlas a tvář zpěvačky, líbil se dámám její úbor. Oči na něm mohly nechati. Slečna Skovrońská měla na sobě těžký, bílý, velikými stříbrnými větvemi protkaný brokát zdobený ve výšivkách strassy a inkrustacemi měňavých guipur. Šat střižen byl ve slohu empire-princesse, guipury límce opakovaly se na decolletée.

Koncert, při němž hrál houslista jen své vlastní skladby i zpěvačce uložil zpívati jen písně a arie z neprovozovaných svých oper — měl slušnou návštěvu a rychlý průběh. Ani při sebe větším potlesku nepřidal koncertista ničeho, ani zpěvačce nedovolil tak činiti. Nebyl pro popularisování umění ani pro přesycování obecenstva nezaplacenými lahůdkami. Hra Jurkova byla správná, ač chladná. Pěvkyně v hlubokých polohách úžasně otvírala ústa a při tom sotva tikala. Jako by ryba zpívala, řekl Variot, jenž v hudbě neznal shovívavosti ani galanterie.

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * *

LITERATURA.

Methoděj Jahn: „Duhová vidma". Román. (Salonní bibliotéky svazek LXXXIX.) V Praze 1907 nákladem J. Ottovým, stran 235 za 3 K 20 h. — V novém, z široka založeném románě Jahnově setkáváme se vlastně s romány dvěma, téměř analogicky, ne-li zrovna parallelně probíhajícími. Je to román vlastních rodičů hrdinky Růženy, která prožila celé svoje mládí v lůně neutěšené měšťácké rodiny, kde otec, neuznaný malíř, tonul v neustálé touze po vzletu a odpoutání od tíživých okovů rodinných, a kde vzdychavá, slabá a nemocná matka tiše se poddávala jeho krutým náladám — a je to román vlastní hrdinky, která nadána stejně fantasmagorickými illusemi po něčem velikém, posvěceném a zvláštním, provdala se za střízlivého professora botaniky, aby konečně znuděna jeho životními názory odešla kamsi na jih za svými sny mládí, které ji zradí. Růžena má krev otcovu: oba jsou příliš neujasněných a málo pevných cílů životních. Otec vidí zrovna ulehčení, když mu umře žena, a on s jásavým temperamentem nového obrozeného mládí vrhá se do Paříže, kde zmírá na konec v bídě. Stejně rozkochána, ač matkou dítěte, odjíždí Růžena po manželově smrti do svých Benátek, aby se obrodila pro dráhu hudební, kterou musila dříve opustiti, ale i ona klesá zrazena do mořských vln. Vše ostatní, co je v práci Jahnově episodicky přiřaděno, je už druhořadé, ač významem nikterak podřízeno: ba, zdá se, že právě ono syté vylíčení poměru Růženina ke starým jejím příbuzným se strany matčiny, k tvrdému, bezcitnému a stařecky urputnému dědovi a jeho ženě, je nejživotněji procítěno a nejvýstižněji podáno z celé práce. To jsou stránky, kde plá život a kde skryté umění karakterisační opravdu chytá a přesvědčuje. Ta smutná holubička Růžena ve vší svojí truchlé odvislosti a slabé bezradnosti je v těchto posicích života nejbližší našemu soucitu a našemu pochopení. Jako člen rozvrácené domácnosti otcovy ani jako choť professorova toho nedosáhla: příliš mnoho neujasněnosti a příliš málo určitěji vyhraněných cílů bylo v jejích fantasmagoriích, tak že působila příliš thesovitě, ba skoro nereálně místy. A podobně i její analogicky založený otec. To zůstane věčnou vadou poctivé jinak a myšlenkově velmi zajímavé knihy Jahnovy —: že oba její hlavní rekové projevili málo života a málo skutečné síly, tento život si podmanit. Slova a slova — mnoho krásných slov o lásce a vzájemných vztazích manželů vyplynulo jim z úst, ale nenadešlo ani jediného přesvědčivějšího řešení této nad jiné vděčné these. Nenabyli jsme víry, že choť malířova byla opravdu závažím pro jeho vítězný rozlet umělecký, neboť poctivých známek možnosti tohoto rozletu jsme nikde nepostřehli; stejně se to má i s Růženou v poměru k Štěpánovi. A tak odkládáme knihu, nikoli lhostejni k hrdinům, ale přece jen nespokojeně podrážděni, že autor obětoval účinně založený a s očividnou láskou řešený problém více jen úvahám theoretickým, neprosluniv ho živelným jasem přirozenosti a neprosytiv ho kypícími proudy horké, živé krve. *F. Sekanina.*

DIVADLO.

— ČINOHRA. Městské divadlo na Král. Vinohradech: „Deskový statek", veselohra o třech jednáních. Napsal Václav Štech. Poprvé 5. ledna 1908. Po osmileté přestávce za Štechovým Třetím zvoněním přišel nyní jeho Deskový statek, v podstatě své veselá situační fraška, plná časových narážek, vtipů a nápadů, upomínající na jeho dobré humoristické práce ze všedního života maloměstských šosáčků a politiků. Děj jeho nové frašky odehrává se ve zcela krátkém časovém výseku: první jednání začíná po 2. hod. odpoledne, třetí končí před čtvrtou odpolední druhého dne. Hlavním dějištěm je kancelář „Ústředního jednatelství" Fistrova, jehož šéf má rozsáhlou klientelu a obšírné známosti. Kupuje, prodává a prostředkuje všecko, stavební místa, domy, panství a obstarává po případě i nevěsty. V jeho kanceláři si lidé podávají dveře, a zde také spřádají se nitky spiklenecké výpravy za příčinou blízkých obecních voleb v pražském předměstí, jehož pan Fistr chce býti příštím starostou.

Autor frašky zvolil si, jak viděti, prostředí, které výborně zná, a dovedl pro jeho reální zobrazení na scéně přistřihnouti řadu působivých figurek, které samy sebou dodaly hře potřebné charakteristiky, komiky a humoru, na němž zvlášť obecenstvo lidových scén velmi rádo a ochotně si pochutnává. Potřebnou zápletku hry a okořenění děje dodala právě ona postranní činnost Fistrovy sprostředkovací kanceláře. Obstarávání nevěst provádí se v jeho podniku pod pláštíkem zcela diskrétního a nenápadného pojmenování. Kdo hledá nevěstu, přijde vyjednávat zdánlivě o koupi — „deskového statku". To je komplikovaná záležitost, při níž třeba všelikých soudních kroků — proto ji projednává pan šéf sám. Jakmile se tohle dovíme od nezbedné kontoristky, která se „tajemství" páně Fistrovy kanceláře náhodou domakala, tušíme, jak věci dále se rozvinou. Kontoristka dostane na půl dne dovolenou na slavnost, kde ji čeká její zbožňovatel, domácí slečna se dobrovolně uváže v její úřad, přijde mladý, švarný šlechtic, který chce „koupiti deskový statek", a slečna Julinka — otvírá oči, jaké to obchody její tatínek provádí. Zapřede rozhovor s panem Revírem z Chotyše, pozná, že není prázdný a lehkomyslný člověk, který by se jen tak chtěl prodat bohaté nevěstě, a ve třetím aktě je z obou párek.

Julinčin tatínek zatím horlivě mobilisuje svoji armádu do nastávajících obecních voleb. Pro své operace potřebuje také pana z Chotyše, neboť jeho šlechtický titul mu bude vydatně pomáhat. Chce jej dokonce i oženiti s mladou vdovou, vzdálenou svojí příbuznou, která pro něho „spracovává" pro oposici voličky. Když však vidí, že z těchto vdavek nebude nic, ožení se s čipernou vdovou sám. Tak jsou na konci třetího aktu šťastně dva párky pohromadě, což je pro veselou frašku tak zrovna dost. Přehlédneme-li trochu nesrovnalostí a překotností, vyvážených lehkostí a rozmarem dobře stavěných scén, získá-

váme dojem veselého večera bez velkých nároků, který bude na široké obecenstvo vždycky hodně přitažlivě působit.

Jest jenom přirozeno, že celkem dobře a živě střižená fraška Štechova jde k duhu mnohem spíše hereckému ensemblu Vinohradského divadla, než role markýzů a lordů z ovzduší her rázu Lavedanova a Wildeova. Hráno bylo také se zřejmou chutí a živostí, která jistě ještě získá na tempu a jiskře při častějším provozování. Dámy Veverková a Táborská v rolích Hedviky a Julie, obou šťastných nevěst kusu, i pp. Jiřikovský a Táborský, jako Fistr a Revír z Chotyše mají ve svých úlohách mnoho vděčných a účinných momentů, jichž nebylo ani vyčerpáno do dna. Také fraška, je-li dobrá, má svoje určité zákony naladění na své speciální tóny a hlavně zákony tempa, jichž třeba dodržovati. Mimo tyto čtyři hlavní role má Deskový statek ještě řadu čiperných úloh vedlejších, jež všecky hrány byly velmi švižně, některé dokonce znamenitě. Výslovnou zmínku zaslouží sl. Štěpničková a pp. Urban a Zakopal. *V. Kol.*

Cvičná scéna Národního divadla, pium desiderium všech uměleckých činitelů jeho správy i všech těch, kdož z blízka viděli, jak stísněnost místa těžce škodí studiu novinek a vůbec pravidelnému postupu repertoiru, konečně zařízena, když našlo se pro ni vhodné místo. V největší blízkosti Národního divadla, v přízemní budově bývalé strojovny lázní a sálu Žofínského, pořízen prostorný sál se snadno ovladatelným zařízením jeviště a s potřebnými místnostmi postranními. Ve čtvrtek minulého týdne cvičné jeviště odevzdáno v užívání umělecké správě divadelní, a ředitel G. Schmoranz při té příležitosti shromážděným členům divadla i pozvaným hostům vyložil výmluvně, s jakými obtížemi spojeno bylo za nynějších poměrů klidné studování a zkoušení v nevhodných a nedostatečných místnostech Národního divadla. Nový zkušební sál umožní využitkovati pro zkoušky činoherní nejlepší doby denní a přijde vhod nejen členstvu, přetěžovanému a unavenému často dlouhým zkoušením v dosavadním sále sborovém, ale i správě divadelní, jíž umožní rychlejší a účelnější disposice při poměrně značně střídavém a kolísavém repertoiru Národního divadla.

Proslulá chorvatská tragédka, markýza Marie Strozziová-Růžičková, 2. ledna 1908 slavila 40. výročí svojí umělecké působnosti na scéně zemské v Záhřebě. S jejím jubileem právem spojila chorvatská kritika svátek scénického umění chorvatského a vší dramatické literatury domácí. 2. ledna 1868 vystoupila, ovšem ještě ve starém divadle záhřebském, tehdejší mladičká slečna Růžičková (rozená v Litovli na Moravě) po prvé jako Sirotek lowoodský a od té doby vytvořila zde asi 500 úloh. Byla známa a proslavena i za hranicemi, v letech osmdesátých pohostinsky hrála ve Vídni a v Paříži. Ve Vídni chtěl ji ředitel Laube angažovati pro Burgtheater, v Paříži nazvána byla „slovanskou Sárou Bernhardtovou". U nás v Praze na scéně Národního divadla byla po dvakráte slaveným hostem — r. 1886 a 1894. Ačkoli, jak zmíněno, Češka rodem, je paní Strozziová veškerým vychováním Chorvatkou, protože od útlého mládí vyrostla v Záhřebě, kde její otec byl členem divadelního orkestru.

O knize bývalého vrchního režiséra mnichovské scény, Joczy Savitse, mluvilo a psalo se už velmi mnoho, neboť budila vysoké očekávání už jednak jménem autora, jednoho z nejbystřejších režisérů evropských, jednak i vysoce zajímavým programem dramaturgických pozorování se stránky všeobecné i zvláštní, pokud se zejména týká reformy t. zv. shakespearovského jeviště berlínského. Kniha dnes už konečně vyšla a nazývá se „O záměru dramatu" (Von der Absicht des Dramas; Etzold und Komp., Mnichov). Jocza Savits v ní vystupuje pro říznou a pronikavou reformu dnešního jeviště. A je to v první řadě nezřízená nadvláda elementů smyslných nad duševními, nadbytečné užívání statistů a komparsů a všecka ona tak zvaná „vnější režie" dnešní scény, proti níž vystupuje autor s bystrou a pronikavou kritikou. Jeho důvody a vývody tkví ve hluboce založené úvaze o cílech a vnitřní jsoucnosti dramatu. Už od dob renaissance stále houževnatěji se u nás dere na našich divadlech do popředí neustále živený sklon k lesklému a nádhery plnému, panoramaticky bohatému vypravování scény, které chce odpovídati domnělým požadavkům přirozenosti a pravdy a které při tom jako přirozený důsledek vynucuje nepřirozené rozeklání kusu na jednání, mezihry a proměny. A tento zjev právě potírá Savits co nejrozhodněji, poněvadž jej pokládá za naprosto se příčící vlastnímu rázu i poslání dramatického umění, jakož i za příčinu nejzávažnějších nešvarů, bujících ve dnešním divadelnictví. Za podklad slouží zde zevrubné vývody o významu tragedie ve světle Aristotelovy poetiky. Největším neštěstím našich divadel jest v první řadě divadelní mistr, který — jak dnešní poměry jsou s tím srozuměny — vytvořuje vlastně nejenom finanční, ale mnohdy i umělecký efekt hry, a potom přizpůsobování kusů na naše poměry a jeviště, zejména ona četná až ke Goethovi zasahující zpracování divadel Shakespearových, při nichž bylo Goethovo stanovisko k Shakespearovi jakožto divadelnímu spisovateli postaveno do velmi zajímavého světla.

Střed i vrchol díla tvoří s jemným ostrovtipem vypracované pojednání o Stavu dnešního umění hereckého. Výtky jednotlivých hereckých nedostatků, zejména nedostatek souhry, jsou v něm vytčeny a vymezena jejich příčina zevrubnou kritikou fysických vlastností herců i celkové a vlastní podstaty hereckého umění. K této kritice pojí se řada pronikavě působivých návrhů, ke zvýšení hereckého stavu po stránce umělecké směřujících. V otázce scénické výpravy proti modernímu zvyku přepychového vypravování staví Savits za vzor mnichovské Shakespearovské jeviště z let 1889—1905 (Hoftheater), jehož

byl vlastně on sám tvůrcem a režisérem. Potom vylíčeny jsou způsobem velmi přehledným a zajímavým různé podrobnosti, tohoto jeviště se týkající, zejména jeho vznik na podkladě četných návrhů dramaturgických, jeho praktické vyzkoušení a osvědčení, jeho zdokonalování ve věci výpravy a konečně všecky jeho přednosti před moderními jevišti dnešními. —*n*—

≡ Cesty ruské censury jsou nevyzpytatelny. V Moskvě asi přede dvěma měsíci, začátkem letošní sezóny, vypraveno moderní německé drama Wedekindovo „Probuzení vesny". Drama mělo úspěch značný; svědčí o tom nesporně okolnost, že za celé dva měsíce v divadle Koršově dočkalo se 20 repris. A právě po této 20. reprise gradonačalník další představení hry — zakázal. Jmenovitě řeč pastorova v dramatě je prý schopna, „jak se čím dále víceukazuje" — tak stálo doslovně v odůvodnění zákazu — urážeti náboženské city obecenstva divadelního.

≡ Koršovo divadlo v Moskvě vypravilo novou komedii E. Čirikova „Marja Ivanovna". Je to drama připomínající první čistě realistické práce tohoto autora, který svými „Židy" docílil evropské pověsti. Mnoho váhy klade spisovatel v nové své práci na líčení prostředí zapadlého újezdního města, v čemž upomíná na Čechova. Do toho zátiší, v němž lidé žijí tupě a ospale, vpadne pojednou nový, svěží člověk — herec, přinášející s sebou život, sílu, jasné a daleké průzory do světa. Jeho působením místní společnost, která se až dosud obírala jenom malichernostmi a hloupostmi, uspořádá několik ochotnických představení, a rázem jakoby oživlo a zvedlo se všecko to bláto medvědího kouta: zatuchlá atmosféra Něglinska se rozdělí na dva tábory starých usedlíkův a novotářů, a poněkud hravě, ale přec působivě celá perspektiva dramatu dává symbolický obrázek mravní obrody ruské společnosti a ideových zápasů, jaké při tom vyvstávají. Z toho důvodu hra vzbudila silnou pozornost literárního světa a také scénický úspěch měla.

TÝDEN.

Ještě slovo o c. k. umělecké akademii pražské. Podnět, aby umělecká akademie, založená r. 1796 „Společností vlasteneckých přátel umění", byla postátněna, vyšel od České Akademie cís. Františka Josefa. Hlavní zásluhu měl president J. Hlávka. On vyjednával s mistry Brožíkem a Hynaisem, aby vstoupili na akademii ještě nepostátněnou, a všecky vzrostlé výlohy slíbil hraditi, on i s obcí pražskou jednal, aby darovala vhodné staveniště pro akademii. Zemský výbor zapůjčil zatím výstavní budovy pro obě nové školy mistrovské. President Společnosti hrabě K. Buquoy projevil ochotu nésti polovinu výloh, jež vzrostly na 14.000

R. 1896 akademie převzata do správy státní a povoláni ještě professoři Myslbek, Ženíšek, Pirner, Mařák (Sequens byv jmenován zemřel).

Daru presidenta Hlávky 100.000 (později 150.000) zl., jejž na zřízení postátněné akademie věnoval, bylo užito k založení studijních a cestovních stipendií. Stalo se tak z nejvyššího souhlasu zakládacím listem „České jubilejní nadání Františka Josefa pro výtvarné umění v Praze". Založeno ročně 10 stipendií studijních a 5 cestovních, jež udělují se místodržitelem.

Ze všeho je patrno, že všecka snaha České Akademie a jejího presidenta nesly se za účelem, aby postátněná akademie pěstovala a povznášela české umění českými umělci.

Šlo jim tedy o ústav národně a jazykově jednotný.

Vláda přála si ústavu utrakvistického, ale v tom jen způsobu, že by všickni professoři mocni byli obou zemských jazyků, aby mohli vyučovati česky i německy, aby totiž německému kandidátu, jenž by na vídeňskou akademii vstoupiti nemohl, poskytnuta byla příležitost vzdělati se na akademii pražské.

Obec pražská také jenom na tomto základě věnovala staveniště v ceně 80.000 zl.

Tak tomu rozuměla i vláda. J. V. císař a král uznal potřebu, aby české umění mělo vlastní domácí působiště.

Proto také při prvním jmenování professorů povoláni byli jen čeští umělci, a nikdo se nad tím nepozastavoval.

Na to, co se nyní z akademie učiniti chtělo, a s čím se, bohužel, již počalo, při zakládání jejím nikdo vůbec nepomyslil, třebaže v řádech umělecké akademie není to snad přímo vytčeno.

Německé umění má svou akademii ve Vídni, polské v Krakově, české v Praze!

*

* Dne 5. t. m. oslavil zcela v tichosti 60. své narozeniny vynikající a rázovitý člen a režisér české opery Adolf Krössing, klassický Vašek z Prodané nevěsty, výborný Skřivánek z Tajemství a Michálek z Čertovy stěny. Samo tré těch charakteristických postav zajišťuje mu trvalou paměť na první naší české scéně, jíž i jako operettní tenor a tenor buffo i jako režisér operní prokázal platné a významné služby. Krössing má božský dar humoru a ten dodává mu stálého mládí, třeba že vlas jeho již hodně svítí stříbrem. Přejeme mu všeho zdaru v další úspěšné činnosti umělecké.

*

* Dne 5. ledna skonal na Král. Vinohradech zasloužilý paedagóg český, býv. ředitel uč. ústavu v Hradci Králové školní rada Vojtěch Lešetický v požehnaném věku 78 let. Na poli paedagogiky i včelařství byl horlivě a úspěšně činný, pokoušel se též o básně (vydal 2 svazky básní Hynek a Rachel a Písně a ballady), jež však později, poznav, že nemá posvěcení básnického, sám zničil. Jako výborný učitel zanechává vděčnou paměť.

*

* Bývalý první bassista Národního divadla Vilém Heš, od r. 1896 člen vídeňské dvorní opery a komorní pěvec, zemřel ve Vídni 4. t. m. ve věku 47 let. Byl výborný zpěvák i herec, a jeho činnost na scéně Národního divadla je v nejlepší paměti. Zvlášť nezapomenutelný zůstává jeho nepřekonatelný Kecal z Prodané nevěsty. Od svého druhého sňatku s dcerou svého kollegy od dvorní opery tenoristy Schröttra zvlažněl ve smýšlení národním — zjev u zpěváků v cizině působících bohužel nikoliv ojedinělý a politováníhodný, jenž nemá být zamlčován.

*

≡ Visarion Visarionovič Komarov, ruský plukovník ve výsl. a hlavní redaktor petrohradského denníku „Svět", zemřel v Petrohradě 4. ledna 1908. Jméno Komarovovo přátelům styků rusko-českých již od let památného sjezdu slovanského v Moskvě dobře bylo známo. Od r. 1898, kdy Komarov osobně navštívil Prahu o slavnostech Palackého, stalo se v Čechách do jisté míry populárním. Dopisoval si svého času s Palackým i s Riegrem a byl na Rusi první, kdo publicisticky soustavně se zajímal o český postup národní a český život kulturní. Pokládal se za přirozeného spojence Čechů ze společného nepřátelství proti kulturní i politické rozpínavosti germánské. Nákladem časopisu „Svět" vydal několik překladů z češtiny (z Karoliny Světlé), když našel povolanou a pro české písemnictví zanícenou překladatelku E. Michějevu. Politicky byl plukovník Komarov reakcionář naprosto nepřístupný každé reformě, a proto nám jeho čechofilství zvlášť v posledních letech spíše škodilo v očích ruské intelligence, než mohlo prospěti. Snad k jeho nepřístupnosti novým směrům přispěla i několikaletá choroba. Zemřel 70letý.

*

≡ Jak Chopin umíral. „Daily Telegraph" uveřejnil v letošním svém vánočním čísle neznámý dosud dopis blízkého přítele a krajana největšího polského hudebního skladatele, pařížského emigranta a publicisty Franciszka Grzymaly adresovaný jinému z přátel Chopinových. Dopis psán je bezprostředně po smrti Chopinově a líčí bolestný dojem z posledních jeho okamžiků. Dopis zní: „Milý příteli! Ani stoický starověk nepodává příkladu krásnější smrti, většího ducha a čistší duše. Poslední smrtelný zápas jeho (totiž Chopinův) po zpovědi a přijetí posledního pomazání trval tři dni a tři noci. Nikdy jsem neviděl tužší síly životní. Ani lékaři nepoznali prý nic podobného. V oněch okamžicích došel jsem přesvědčení, že, kdyby ho nebylo potkalo neštěstí, poznati G. S. (patrně Georges Sandovou, o jejímž poměru k Chopinovi existuje celá literatura), která otrávila jeho život, byl by mohl dosíci věku Cherubiniho. Až do posledního dne, ba do poslední hodiny zachoval si plnou přítomnost ducha, často se vztyčoval a usazoval na lůžku a rozmlouval s dvaceti osobami, svými to ctiteli, kteří čtyři dni a čtyři noci nepřetržitě u něho setrvali. Rozmlouval s nimi a domlouval jim, radil, ba utěšoval, s neuvěřitelným téměř sebepřemáháním, s laskavostí a mírností, která nebyla z tohoto světa. Každého poznával, na všecko pamatoval a diktoval poslední svoje přání ohledně svých skladeb s toutéž rozvážností, která je kdysi inspirovala.

„Naleznete mnoho více či méně nahozených komposic," řekl nám; „ve jménu náklonnosti, jakou ke mně chováte, vás žádám, abyste to všechno spálili, s výjimkou začatého rozvrhu methody, kterou odkazuji Alkanovi a Reberovi (oba skladatelé francouzští, vrstevníci Chopinovi, tehdy mladičtí); naleznou v tom snad leccos užitečného. Ostatní všecko bez výjimky nechť je zničeno ohněm. Neboť měl jsem vždycky příliš velikou úctu před veřejností, a nepřeji si, aby s mým jménem byla vydána díla, která by nebyla hodna mých posluchačů..."

Uplynuly hodiny bezpříkladného rozčilení, a pak, několik hodin po 17. říjnu, o 2. hodině ranní na středu, odešel na onen svět, usmívaje se až do poslední vteřiny. Objal Gutmana a pokusil se také Mme Clésingerovu obejmouti... Jsem přesvědčen, že Bůh přijal jeho duši a že ji bude milovati... Několik hodin před smrtí prosil ještě hraběnku Delfinu Potockou o tři melodie Belliniovy a Rossiniho. Zazpívala mu je u klavíru, vzlykajíc v přestávkách. Naslouchal jim pobožně jakoby posledním zvukům z tohoto světa. Ujišťoval, že chce, aby ho pitvali, neboť byl přesvědčen, že lékařská věda nezná jeho choroby; a skutečně se ukázalo, že nebylo tomu tak, jak myslili. Ale nebyl by mohl být zachován při životě."

*

Unflot. Předkové našich Němců cítili se v Praze ode dávna jako doma. V XVI. století je to znáti zvlášť podle rvaček, kterých bývali původci, a podle nadávek, jimiž Čechy ctili. A zaváděli nadávky nové. Na příklad unflot (neřád). R. 1561 pustil se staroměstský zlatník Gytler, Němec, do českého zlatníka Jaroslava, a nadal mu unflotů. Když přišlo k soudu, Němec byl už zdvořilejší a promluvil, že jest těmi slovy nemínil se dotýkati Jaroslava, nýbrž že ho má za dobrého člověka. Konšelé po tomto pokorném odprošení uznali ortelem, že to slovo „unflot není české a tak ku právu tomuto se nepřijímá, nýbrž zdvihá", ale že on, Jeremiáš, mladý jsa mistr, toho se tak dopustiti směl, proto ho páni berou do šatlavy. Ač konšelé staropražští slovo unflot nepřijali ku právu, pojem toho slova ujal se u nás přece, a podnes se o leckom ne bez příčiny říká, že jest neřád. Archiv praž. měst. č. 1235.

V PRAZE, dne 10. ledna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

JAR. VRCHLICKÝ:

ZAVÁTÉ STEZKY.

BALLADA KU CHVÁLE PTÁKA.

Jak ve tropických pralesech,
tak v stínech polabského proutí,
i tam, kde lišejníků mech
se smí jen bídně k slunci pnouti,
jdeš s člověkem na jeho pouti,
s odstíny barev tisíci
smíš nebes výšin doletnouti —
Buď zdráv, ty ptáku pějící!

Ó, leť si, orlem na křídlech,
kde slední ledovec se hroutí,
hosť tebe řek a jezer břeh,
háj smavý mlýnů ve zákoutí,
hrad tmavý ve rozvalin souti;
přírody srdce bušící,
jež nikdy nemůž' utichnouti —
Buď zdráv, ty ptáku pějící!

Ať milenky mé zpíváš v snech,
ať z hvozdů zasmušilých, douti
zkad slyším boha věčný dech,
kterým chce hmota oživnouti,
ať v prosté kleci zatiknouti
smíš, kde krb svítí hořící:
volnosti duchem budeš slouti —
Buď zdráv, ty ptáku pějící!

Poslání:

Tvůj zpěv jak perly navléknouti
bych toužil v zvuků směsici
kol šíje, kde smím podřímnouti —
Buď zdráv, ty ptáku pějící!

KOLEDNÍCI.

Když před lety nám bába umírala,
stín v očích měla, smrt seděla v líci,
na chodbě ozvali se koledníci,
však znáte je, ta drobná chasa malá!

Že chorou budou rušit, choť se bála,
šla rychle zavřít dveře, okenici,
však v tom již jejich píseň chodbou hrála,
ta známá, tklivá, dětsky jásající.

Když vrátila se ku nemocné v mžiku,
zatím se bába rozplakala k vzlyku
tak hořce, bolestně a usedavě.

Co slyšela v té písni koledníků?
Snad mládí své, když mříti měla právě,
či s bohem přesladkému žití zvyku?

MORS.

Co mám zde najít, v této hrsti bláta
(ptá skeptik se), kde krása jest jen maskou,
a pocit nejsladší, jejž zveme láskou,
(dí básník snílek), v podstatě je ztráta?

Kde každý člověk tají v sobě kata,
o každou píď zde válčí s žití sázkou,
kde fráse, konvence jest ona vata,
jíž vycpeš svět, stkán kokot, lumpů cháskou?

Kde na dně všeho v posled Ona civí,
jíž říkáme Smrt, smutný konec všeho,
jak polyp storamenný všecko svírá.

Ta otázka, ten Ibsenův Velký křivý,
ať drží sutky světa křesťanského,
ať moře dnem, hvězd očima k nám zírá!

BALLADA VOTIVNÍ.

Balladu sladké duši dnes
já zpívám z celé srdce hloubi;
to byla radost, jásot, ples,
v kterých se nahé duše snoubí,
hrdliček píseň v stmělém loubí!
To bylo velké opojení,
to život byl v svém soujemu,
to byla láska ke všemu,
to bylo všech snů vyplnění!
Ó, Psycho má, bloudící kdes,
zde našla jsi cíl svého snění!

Jak vzlétl bych až do nebes
tak lehce Tvojí na peruti!
Co netřesků má skalný tes,
co zvuků niva v procitnutí,
v mladého Jara zavýsknutí!
Co skřivan trilků má v svém pění,
co země vonných výdechů,
když vesny sláva v pospěchu
se rozlije v kraj k oslnění,
co kalíšků má drobný vřes,
zde našel jsem cíl svého snění!

Věř, pampelišek nemá mez,
když zlatem do daleka svítí,
křepelka nemá »pět peněz«,
v mateří doušky skryta kvítí,
co srdce cítilo, co cítí!
Plá slunce, všecko vře, se pění,
a v prvním sladkém záchvatu
tisíce drobných dukátů
se směje v slunce rozjiskření.
Však cítím to a Ty to věz,
zde našli jsme cíl svého snění!

Poslání:

Ó, nechci volat probuzení
v ty sladké sny — to přijde dřív,
než dokonán jest lásky div
ve objetí a políbení!
Blíž přitul se — víc ani hles.
Zde našla jsi cíl svého snění!

FINALE SBÍRKY „ZAVÁTÉ STEZKY".

Já nikdy nebyl synem Štěstěny,
u kolébky mé ta se nestavila,
já projít musil ledy, plameny,
vše nebi urvat musila má síla;
tož nediv se, že v nic již nevěřím,
co náhodou by v klín mi mohlo spadnout;
že raděj v křemen pěstí udeřím,
než chtěl bych nad uvadlou růží svadnout.
Syn práce jen a tuhých zápasů,
i skývu chleba urvat jsem si musil,
znám trudy Heraklův i Atlasů,
a dlouhý boj ten skoro se mi zhnusil.
Mé dílo ční zde! — Popřít lze je snad,
však odčiniti těžko — půjdu dále,
buď zhrda, úškleb, zapomnění, chlad
mým údělem, je ryto v Žití skále!

* * * * * * * * * * * * * * *

ZE VZPOMÍNEK ANTALA STAŠKA.

I.

Několik dní před sv. Václavem r. 1861 spatřil jsem poprvé ve svém životě Prahu, kam jsem přijel studovat práva.

Skutečnost zůstává vždy za ideálem, ale u mne kulhala na obě nohy tisíce honů za představou, jakou jsem si činil o hlavním městě našeho království.

Caput regni činila na mne dojem zdrcující. Přišel-li jsem do lepšího krámu na hlavní ulici a oslovil po česku, sotvy že mně pohrdavě odpověděli, sotvy že mne obsloužili. Octl-li jsem se v nějakém hostinci, třeba jen nižšího řádu, slyšel jsem samou němčinu i od řemeslníků a nepatrných obchodníků. Mluvil-li někdo po česku, pletl do toho nejen německá slova, ale celé německé věty. V hlučném lomozu ulic byly české zvuky porůznu roztrou-

šenou vzácností. V kavárnách, o nichž jsem tolik slýchával, schovával se český hovor do nejzadnějších místností, aby nečinil pohoršení.

Ptal jsem se několik neděl sám sebe, kde že je česká společnost, kam chodí literatura, kde burácí naše politika a její vzdor?

Viděl jsem sice po ulicích něco mladíčků v nevkusných čamarách (nosil jsem také takovou), s hroznými formanskými klobouky, s nichž do zadu visely černé třapce, v modrých vestách, posázených od krku až k pasu žlutými mosaznými knoflíky, a s holemi, jejichž rukojetí byla ocelová sekyrka; slyšel jsem také přes tu chvíli za sebou i vedle sebe malé hochy dráteníčky, jak žebrají: „mladý panko, darujou mně krejcar, já jsem také Slovan", ale to přece nemohlo být jádrem české společnosti.

Bylo mně první dni úzko, teskno, smutno. Náladu tu nepřekonaly ani Hradčany, kam jsem se ob den chodíval kochat pohledem na Prahu, ani dějinné památky, jež jsem si v různých částech města prohlížel. Nejraději bych se byl sebral a utekl zpět do svých krkonošských hor, kde jsem byl domovem, nebo do Krakova, kde jsem ukončil gymnasium.

Nastaly přednášky na universitě; počal jsem se stýkat se soudruhy ve studiích. Ale i ti mne odpuzovali. Obecně se myslí, že počátek let šedesátých předešlého století byla doba nadšení a romantického blouznění. Ale dech romantismu vál jen v literatuře, nadšení tryskalo jen z úvodníků a ze zpráv českých denníků. Tehdejší universitní mládež nebyla proudy těmi valně dotknuta. Přemnoho jich cítilo sice vlastenecky, ale bez zvláštního vniterného vznětu, bez zvláštní duševní potřeby. Vlastenectví bylo pláštěm na ně jen nahozeným; nosili je na sobě, jako nosili své čamary a formanské klobouky. Převážná většina tonula v chudobě, vyčerpávala svůj mozek i své síly v úmorném vyučování bohatších synků a měla jediný životní ideál: mít brzy „službu".

Službou nazývali místa úřednická nebo professorská. Slovo „služba" doráželo na můj sluch se všech stran již i mezi právníky prvního ročníku a stalo se mně tak protivným, že od těch dob spojuju s ním představu jinocha s duší předčasně sestárlou beze všeho ideálnějšího snažení. Má nechuť k převážné části universitních soudruhů byla stupňována hlubokým rozporem mezi jejich světovým názorem a názorem mým. Zdálo se mně na nich vše šedivé, všední, úzké a úzkoprsé, beze všeho vzletu a ohně.

Porovnával jsem jejich život, otáčející se kolem školských přednášek, kolem sklenice piva v učazené hospůdce, kolem rozhovoru o fajfce a tabáku s bujarým národním životem mládeže polské, a již tehdy mně vtanula na mysl slova, jež jsem kdysi slyšel od jakéhosi Rusa, který ve svých potulkách po Evropě zavadil i o Prahu:

„Vy Češi jste po slovansku mluvící Němci."

Literárně uměleckých snah neviděl jsem nikde. Je zvláště pozoruhodným zjevem našeho duševního vývoje, že z generace mých universitních vrstevníků samého počátku let šedesátých není v českém slovesném umění ani jediné postavy, která by se povznášela nad obyčejnou úroveň. Vynikající spisovatelé generace Čechovy a Sládkovy byli o několik let mladší; generace Nerudovy, Hálkovy, Heydukovy a Jeřábkovy mnohem starší. Úkaz ten má zajisté své hlubší příčiny, které blíže vyložit zůstavuji povolaným odborníkům.

I snažení vědecké bylo v pokolení tom malicherné a pedantické.

Cítil jsem hrozné osamocení. Vyjímaje gymnasijního spolužáka Matouška, který byl svou medicínou příliš zaměstnán, neměl jsem soucitné živé duše. Jímal mne často světobol a touha někam daleko utéci. Snažil jsem se navázat styky se společností starších literátů, jejichž spisy jsem čítal, abych ohřál zimomřivou duši; ale mladému a nezkušenému studentíkovi nebylo to možné. Po delším tápání a hledání našel jsem konečně sdružení několika čipernějších jinochů, kteří se scházeli k společným přednáškám. Pamatuji z nich jmenovitě Bedřicha Spiessa, napotomního professora reálky královéhradecké a člena české akademie, pak Čeňka Šercla, jenž se v pokročilejším věku stal na Rusi professorem nejprve charkovské, pak oděské university a proslavil se neobvyklou znalostí různých jazyků, takže byl právem nazýván českým Mezzofantim.

Navštěvoval jsem nějakou dobu schůze ty, ačkoliv mne odrážel prkenný jejich formalism, libující si v malicherných titěrnostech. Ale když se Spiess dal do dlouhých přednášek o tom, zdali při českých místních jménech je starším tvarem koncovka „ovice" nebo jen „ice", utekl jsem i tamotud. Později jsem toho skoro litoval, když jsem se dověděl, že několik členů kroužku toho vydalo na jaře r. 1863 almanach „April".

Redaktorem jeho byl technik a napotomní pražský stavitel Jaroslav Martinec, jenž vydal i sbírku básní, ale později se úplně odmlčel. Almanach ten rozšlehal

k chvilkovému rozčeření stojaté vody tehdejších literárních a společenských poměrů. Bylať jediným heslem české politiky svornost. S ní spojena byla neobmezená autorita několika vůdců. Každý byl kacířem, kdo se tomu nepodroboval. Exkomunikace bývaly na denním pořádku. Tyto politické poměry měly vliv i na literaturu, v níž Neruda rozhodujícího hlasu ještě neměl.

„April“ spráskal nemilosrdným karabáčem mnohé povýšené hlavičky jak v literatuře, tak i v politice. Duchovním otcem šlehavé sprchy té byl bezpochyby tehdy v Paříži žijící Josef V. Frič, jehož „Čech“ (Voix libre de la Bohême), v Ženevě r. 1861 vydávaný, zabloudil v porůzných číslech občas i mezi nás studenty.

O almanachu tom šeptaly se již před jeho vydáním poplašné zvěsti. Čenicháno kacířství, obáváno se „nesvornosti“, která by mohla pocuchat niti tajných vyjednávání vůdčích náčelníků s „našimi odvěkými vrahy“.

Byl zvláštní pathologický zjev naší společnosti až do počátku let devadesátých, že každý volnější hlas, každý silnější myšlenkový rozmach byl nadouván na buřičství, pranýřován na vlastizradu, udoláván i dušen tichošlápským okřikováním: „Nekazte našim vůdcům tajné vyjednávání!“

Přes třicet let tajně vyjednávali, a národ mezi tím, dřímaje na lenošce svých „svatých, nezadatelných práv“, poslušně čekal a poslušně klímal.

Nemohu ke charakteristice tehdejších poměrů zamlčet nepatrnou událost. Jeden ze spolupracovníků „Národních Listů“ měl za to, že jsem účastníkem tohoto aprilového podniku. Vyhledal mne a s napětím vší výmluvnosti stavěl mi před oči všechno nebezpečenství, které by se z nepatrného vajíčka chystané knížky mohlo pro národní věc vylíhnout a černými křídly ošklivého havrana vzlétnout nad českými nivami. Žádal mne o přispění, by vydání almanachu bylo potlačeno. Nemohl jsem mu ovšem pomoci, protože jsem sám o „nebezpečném a buřičském“ podniku tom věděl jen z doslechu.

II.

V pustině mé duševní osamocenosti na počátku universitních studií byly mně osvěžující oasou jediné přednášky docenta Dasticha na filosofické fakultě.

Na právech byl suchopár. Tam vykládal své papeženské rozumy kanonista Schulte, směšný nepřítel sjednocené Italie, jenž spletením božského řízení lidských osudů stal se v pozdější době starokatolíkem; a vedle něho pašoval do nás pověstný Höfler při rakouské historii své velkoněmecké názory, pokropené svěcenou vodou ultrakatolického smýšlení. S kateder dul studený vítr klerikalismu a strnulého zpátečnictví.

Mně nebylo tepleji ani z přednášek českých professorů fakulty filosofické. Hattala mně byl přímo protivný. Nehledě ani k tomu, že to, co nám suchopárně diktoval ze starších dějin české slovesnosti, věděli jsme mnohem lépe a důkladněji z přednášek profesora Malocha na gymnasiu jičínském a že při každé příležitosti stavěl na odiv své kněžské pomazání, dokládaje přes tu chvíli, jak husitství kazilo dobré mravy a šířilo sprostotu i v literatuře, byla mně odporna affektovanost jeho slovenčiny, jež se vystříhala „vřískavého českého ř“.

Ale sám, jak při dlouholetém jeho pobytu v Praze ani jinak nemohlo být, často ve své drátařštině klopýtl a přes tu chvíli mu z úst vyklouzlo slovíčko „kteří“. Vždycky se s umíleným úsměvem opravil a opakoval „kterí“. Byl bych po každém takovém kotrmelci nejraději vyskočil a utekl.

Ani professor Wocel mne nenadchl. Čekal jsem od něho jako od básníka velmi mnoho. Ale na katedře byl suchopárným archaeologem, jenž si občas zahrával na znalce staročeštiny. Jenže ji neuměl a tak v ní kulhal, že jsme i my posluchači rozpoznávali, jak nesprávně časoval staročeské aoristy.

Plnou měrou uspokojoval mne jediné docent Dastich, jenž se stal mimořádným professorem teprve asi r. 1866. Již jeho zevnější zjev byl takový milounký. Byl ještě mlád. Bylo mu tehdy jen asi dvacet pět let. Nosil dlouhé černé vlasy, které si při přednášce tu pravou, tu levou rukou čechral, a knírky, za které se přes tu chvíli popotahoval. Tenorový jeho hlas vyšších poloh zněl zvučně, ale měkce a měl ráz přesvědčivé vnukavosti, kdykoli se rozhovořil o své zamilované vědě. Byl první, jenž na pražské universitě přednášel filosofii výhradně českým jazykem. Poslouchal jsem u něho v prvním pololetí praktickou filosofii a dušesloví, v druhém pololetí i estetiku. Nejvíce mne zajímaly jeho výklady psychologické, při nichž jsme sedávali všeho všudy tři: medik Matoušek, Vilém Baudys (napotom gymnasijní professor v Písku) a já. Byl zapsán ještě čtvrtý, jakýsi Č.; ale ten buď nechodil, nebo přišel-li občas, dal se do spaní, ba někdy i do chrupání.

(Pokračování.)

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Pokračování.)

Moravec, vyhýbaje se divému proudu, řídil loďku těsně kolem břehu, ale vlny přece jen výše a výše dorážely na ni. Zaťav zuby, při čemž mu dolejší čelist značně vyčnívala přes hořejší, Moravec vší silou opíral se o veslo, aby přemohl odpor vln. Anča pomalu vztyčila hlavu, dívala se ku předu, zacloňujíc rukou oči.

„Tam jest! Vidíte červený šátek?" ukazovala do dálky.

A loďka více se rozhoupala, její dno bylo zatopeno. Inženýr chopil se lopatky a počal vylévat vodu, které stále přibývalo.

„Potopíme se!" křičel, „zabočte ke břehu!"

„Eh, to nic! ještě nás unese!" odpovídal Moravec.

Pod mlýnem dostali se do mrtvé zátočiny; zpáteční proud zahnal sem trochu spadalého listí, utopená sýkorka tu plovala, veliký kus shnilého prkna i zlomené veslo, odněkud připlavené. A všechno se točilo pomalu v širokém kruhu, ze kterého nic nemohlo se vybavit, stále se vracelo listí, mrtvá sýkorka i plovoucí dřeva. Temná hlubina byla dole. Moravcovo veslo nestačilo.

Loďka pomalu se blížila k jezu, byl oschlý, jenom tu i tam praménky stříkaly mezi jeho zdivem. Červený šátekĀnčin ležel opravdu na velikém kameni jako krvavá skvrna.

Inženýr lopatkou ze dna čerpal vodu, viděl, že jí tu přes veškeré úsilí stále přibývá. Snažil se v duchu vypočítat, jaké množství vody musilo by vniknout, aby člun se potopil. Anča odvážně sehnula se nad hlubinu, obě ruce zvedla k očím, jakoby chtěla dohlédnout až dolů na dno. Loďka již se dotýkala jezu, dolejší jeho obruby z dubových břeven, veslem ji Moravec přidržoval.

„Nu, vezmi šátek!" pravil Anči, „rád tě vidím v červeném šátku, bude ti slušet na svatební cestě."

Jak se z loďky pro šátek natahovala, loďka jí pod nohou ujela — tiše jako kámen spadla Anča do vody. Moravci vydral se z hrdla jakýsi vzteklý výkřik. Vejvodovi kmitlo hlavou:

„Anča umí plovat, neutopí se!" Ale přece strnul hrůzou. Skutečně udržela se na povrchu a chytajíc se jednou rukou loďky, doplula k inženýrovi. Ten klečel nahýbaje se přes okraj. Těsně u něho ocitla se její hlavička s rozpletenými vlasy. Dětsky upřímné oči se naň zadívaly, rtíky její chtěly se usmát.

„S Pánembohem, pane inženýre!" pravila tiše. „Pamatujete, co jsem vám vyprávěla? Tady to bylo. Podívejte se dolů do hlubiny. Vidíte?"

Bezděky se podíval do tmavé hloubky.

„Maminka!"

Cosi bělalo se tam jako mlhový obláček.

„Maminka. Jde mi naproti."

Inženýr chytil ji za ruku a snažil se přitáhnout Anču a vyhoupnout přes okraj člunu. Nepodařilo se mu.

„Co chcete?" pravila. „Bude tak lépe pro mne. A tatíčka pozdravujte, bude nás všechny mít tady pod jezem, ať vždycky v neděli přijde!" Vymýkala se mu z rukou.

„Ančo! Ančo!" rozkřikl se. „Vždyť tohle nemůže být! Kam chceš? Proč? Proč? Vždyť ty's byla vždy tak veselá, tak ráda na světě!„

Vzpomněl volat o pomoc. Obrátil se a spatřil Moravce. Co dělá? Snažil se veslo zarazit do některé štěrbiny mezi kameny na jezu a tak loďku, která dostávala se přední částí z mrtvé vody do zpěněného proudu, přitáhnout, ale zelené oči jeho obracely se k inženýrovi. Zlé oči.

Vejvoda také postřehl nebezpečí — loďka víc a víc uchvacována vlnami nahýbala se.

„Utoneme!" vykřikl zoufale, „všichni utoneme!"

V té chvíli Anča nedržela se již okraje, proud ji strhoval, sukýnka splývala ve pěnách, ale prudkým odrazem přiblížila se opět a opět zvedla obě paže k inženýrovi. Usmívala se.

„Utoneme!" křikl ještě jednou a chopil ji křečovitě za ruku — snad v té chvilce nemyslil na to, chránit ji, snad sám hledal pomoc.

„Ančo!" náhle zvolal Moravec, „rychle! Ještě je čas! Skoč do loďky!" Podařilo se mu zatknout veslo mezi kameny, ač se ohýbalo. Anča chytila se Vejvodových rukou, přimkla se blíže k samé lodi a najednou otočila mu paže kolem krku. Její

tváře byly na jeho tvářích, její rty na jeho rtech.

Veslo s třeskotem prasklo, loď uchvácena proudem otočila se.

Moravec měl tolik času, že vyskočil, zachytil se jezu a z rozpěněných vln vyšplhal se ven. Otřásaje se a prskaje hleděl do ječícího proudu, který zvedl člun, vztekle bil v jeho boky, házel a točil jím, až shnilá prkna praskala. Moravec sevřel rty, zelené oči přimhouřil.

„Ne, žádná pomoc!“ hučel, „už jsou tam oba. Starý si je vezme. Nikdy nemá dost, lakomec — ani Anču mi nepřeje. Ech, ech!“ — polykal cosi — „našinec ubožák, co má na světě? Ani té divizny lidé mu nepřejou, kvítek utrhnou, zahodí, zašlapou, a starý hastrman dítěte neušetří. Ančo!“ vykřikl malomocně, přešlapuje rozechvěn a bez rady. Ale hlas jeho zanikl v dunění a sykotu vln, které strhovaly člun, rvaly se oň, až jej pohltily a převrátily dnem vzhůru.

Inženýr ohlušen v divokém příboji učinil několik bezděčných pohybů, aby se udržel na povrchu, ale cítil, jak tíha nějaká táhne jej dolů. Uvědomil si, že to Anča, sama tonouc, zachytila se ho v úzkosti vší silou. Ale ani nedomyslil, neboť zuřivé vlny jej ušlehaly, zatopily, v divokém víru pohltily. Před očima měl zeleno, v uši mu vnikla voda. Chtěl oddechnout, ale zalknul se, ztratil vědomí. Jenom to cítil, že kolem krku vinou se mu dvě ruce, na jeho prsa tulí se mladá ňadra a k jeho rtům tisknou se dívčí růžové rty.

„Pusť mne, Ančo!“ řekl slabě, „utopím se!“

„Nepustím tě!“ zasmála se, a její oči světélkovaly, „víš, jak jsi mi povídal: ‚Pojď, schováme se, aby nás Moravec nenašel?‘ Zde nás nenajde, sem za námi nesmí, nemá tu práva, jen tam na tůních a močálech. Tady v Labi je starý hastrman, který byl tatínkovi za kmotra.“

Vejvoda už se nevzpouzel — nějaká sladká mdloba rozlila se mu tělem. Počal se rozhlížet, docela příjemno tu bylo — pomalu snášeli se do bezedné hlubiny. Kolem nasivělé vody byly jako stěny z křišťálu a strop nahoře byl ze stříbrné pěny.

„Maminko! maminko!“ zavolala Anča. S divnou ozvěnou se volání rozlehlo. A někde daleko, ještě hlouběji se ozvalo:

„Přijdu, děťátko, přijdu!“

Ještě klesali. Konečně zpozoroval inženýr, že stojí na dně. Bylo z jemného zlatého písku a roztroušeny po něm svítily jaspisy, acháty a chalcedony, jak je před věky Labe přineslo odněkud z Krkonoš a ohladilo. A z kamenů těch byly tu složeny celé stupně, na nich řadou stály hliněné hrnce přikryté pokličkami, všelijaké. Některé byly už velmi staré, plesnivou a vodními řasami zarostlé, některé jakoby je včera na jarmarce koupil.

Inženýr cítil, že dívčí paže sklouzly mu s hrdla, lehčeji se mu dýchalo. Pokročil po zlatém písku, a ony hrnce jej zaujaly. Věděl, že jsou v nich dušičky. Jak asi vypadá taková lidská dušička? pomyslil si. Byl tak trochu atheistou, nevěřil v život posmrtný, jako tak mnohý moderní člověk, který nevěří, nevěří a směje se, ale časem mu po zádech mráz přejede — co kdyby přece? A jsou, kteří deklamují a píšou a křičí: Není boha, není nesmrtelné duše! A křičí jenom proto, že se bojí, jako pocestný, který v temné noci si hvízdá.

Jak vypadá taková lidská dušička? Inženýrovi zachtělo se pohledět. Vybral si jeden z hrnéčků, největší — divno, měl takový tuhový lesk jako Měkotův džbán. Zlehka zdvihl pokličku.

Professor tam seděl, professorská dušička. Hned poznal Vejvoda, že je to professor. Seděla dušička celá skrčená, kolena u samé brady. Chtěl vykřiknout: „Strýčku professore! Kde jste se tady vzal?“ Ale professor z hrnéčku jenom hlavu trochu vystrčil, oddychl a povídal rychle, jakoby chtěl využiti okamžiku po dlouhém mlčení: „Bože, bože, už tu sedím dva roky, utopil jsem se při botanisování. Takový zvláštní druh sítiny tady roste. Hm, a co je v Čechách nového? Nic, já vím, všecko hnije. Povídám: Čechům schází podnikavost, všechno jen se žene do úřadů, do státní služby, pohodlný život láká — to je ta naše mizerie —“ Vladivoj Vejvoda vztekle přirazil pokličku. „Čert ví, proč všichni professoři melou stejnou notu.“

Hliněná poklička se rozbila, professor botanik však šlechetně nezneužil svobody, jen hlavu skrčil mezi kolena a zůstal v hrnéčku.

V tom Anča lehounko zatáhla Vejvodu za rukáv.

„Tam je kmotříček!“ zašeptala. Opodál, na hladkém jaspisovém kameni seděl starý hastrman. Trochu v šeru, jako v mlze. Inženýr dlouho nemohl rozeznat jeho podobu. Mihlo se mu mozkem: „Jak vypadá vlastně hastrman?“ Ale už se rozjasnilo. Viděl stařečka v zeleném fráčku, hubeného, s plesnivou bradou, s dlouhými, mastnými vlasy. Punčochy až po kolena — taková stará móda — a na nohou rákosové trepky. Nevšímal si, kdo přišel, tak seděl celý zahloubán v myšlenky. Jednou rukou ner-

vosně tahal si bradu, ve druhé měl papíry nějaké. Aniž by se podíval, Vejvoda uhodl, že jsou to plány na regulaci Labe. Mimovolně se usmál; jak by nebyl starý nervosním!

„Ano, takhle jsem si představoval českého hastrmana, dobráckého šosáka, po selsku pofouchlého. I to démonství v českých vodách zatuchlo. Živoří ubožák v malých poměrech, nic nevěda o velikém světě, zaschlý konservativec a snad dokonce klerikál, vždyť i sám čert je beztoho klerikálem!" uvažoval Vejvoda.

Teď zvedl vodník hlavu, podíval se na hosta.

Bože, tohle jsou Moravcovy oči! Zrovna tak bledězelené, i ta široká ústa! Překvapující podoba! Snad proto, že všichni hastrmani jsou trochu spříbuzněni. Jen že tenhle tu byl starý, šedivé obočí měl naježené a díval se velikými kulatými okuláry s kostěnou obrubou, dědeček, a pomlaskával při řeči.

Podíval se na inženýra, pak na Anču. Pokývl hlavou.

„A ty jsi už přišla, děvečko? Jsi hodná, příliš hodná a hezká pro ten svět nahoře, zkazili by tě lidé, jako květ divizny zlomí a zahodí. A tys chtěla si Moravce vzít?"

„Ne, nechtěla!" vyhrkla Anča.

„Moravec je lump, třeba byl z příbuzenstva. Má výsadu jen na tůně, močály a staré Labe, ale on i na řece pytlačí. Před několika dny tady Klárku Cepkovu ze Lhoty ulovil a pak to svedl na mne. Zle by ses měla u něho, děvečko, lépe bude ti u nás. Maminka tě již dlouho čekala, hospodářství mi tu vede, to víš, jsem už starý, potřebuju někoho, aby dohledl v domácnosti, budeš jí pomáhat. Tvoje starší sestřička cídí nám k slavnostním dnům vodní hladinu a bratříčkové sbírají hvězdičky, které s nebe do řeky zapadnou a v zimě za dlouhých večerů nám pod ledem svítí. Bludičkami už dávno nesvítíme, musíme také pokračovat s duchem času, měly třaslavé světlo a brzy shasínaly a je v posledním čase o ně nouze, už se nevyskytují ani tam, kde jich dříve celé řady tančívaly. Mladé pokolení nebude věřit, že nějaké bludičky bývávaly."

Anča políbila starému ruku a on ji pohladil po tváři.

„A kdo to s tebou přišel, děvečko?" přes brýle se podíval.

Inženýr směle pokročil a představil se.

„Inženýr!"

Hastrman zakýval hlavou, „zrovna vhod, dávno jsem si přál vidět, jak vyhlíží takový inženýr. Nu, skorem jako jiní lidé. A proč vy inženýři chcete přírodu opravovat, proč jste se spikli najednou, měříte, kolíky zarážíte, plány děláte? Praví se, že budou do Labe zapouštět miliony zlatých dvacetikorun místo betonu."

„To je pomluva!" rozkřikl se Vejvoda popuzen.

Hastrman jen očima zamžikal. „A mosty dělají z papírových tisícovek —"

„Ne! Nikdy ne!" Je divno, že všichni inženýři náramně rádi se hádají a prou.

(Dokončení.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Po koncertě zasedli Burzinští s umělci na verandu hotelu k večeři. Starý dandy Variot vyšňořil se neobyčejně, aby vypadal omládlý. Kaláb byl nemluvný, Mea vyhýbala se jeho pohledu a v zápětí dívala se na něho upřeně a směle. Sousedem lékařovým byl Variot, ale vyměňovali jen banální poznámky. Před čtyřmi dny, na večeru Lelevičově, pošeptal mu pan Variot, patrně již podnapilý, zda zná biblickou historii o Amonu a Tamaře. Hleděl při tom na sourozence Burzinské.

Hosté okolních stolů pohlíželi ku třpytícímu se zjevu Stefanie Skovroňské. Oslepující reflexy sršely při každém hnutí z její roby. Mea byla v bílém oděvu hladkém, pouze třemi krvavými růžemi na prsou zdobeném. Za to měla pleť její zdravý, svěží inkarnát, kdežto na tváři pěvkyně pudr a email nahrazoval scházející lesk a pel.

„Mea má dnes šťastný den," řekla paní Aranka, která sama byla růžovější než kdy jindy. Muži dívali se na Meu s obdivem, i samolibý Epaminondas po ní pošilhával. Svity lamp rozkvétaly na obnažené šíji její do zlatova. Dívčí ňadra její dmula se tiše a mocně.

Někdo zeptal se jí, jak líbilo se jí o koncertě. Řekla stručně, že hudbě koncertní nerozumí. Usmívala se při tom, dívajíc se na Variota.

Naklonil se k ní přes stůl a řekl bezohledně: „Není čeho litovati."

„Tedy dojem nebyl úchvatný?" podivil se Štyka.

„Podprostřední," řekl Variot netlumě nikterak hlas.

Mistr Epaminondas sebou trhl.

„Je libo, panie dobrodzieji?" předešel ho Variot vyzývavě.

Mistr Jurek se zalekl a obrátil se k paní Arance, která s ním zjevně koketovala. Mistr třel se po oholené bradě, protože, jak doslechl, Rubinštein, jeho vzor a ideál, také tak činil. Při tom prázdnil pilně sklenice vína, až se mu „šňupácký" nos rozčervenal. Dvornosti paní Aranky přijímal jako daň sobě příslušnou a nedíval-li se na něho Variot, rozhlížel se pyšně. Tenor bavil zpěvačku, totiž dobíral si jí. Slečna Skovroňská ovívala se prudce perleťovým vějířem, až jemný prach odletoval jí od lící, odhaluje místa nahnědlé zvadlosti. Podle ní sedící máti strkala hlavu do samého talíře a potýkala se hltavě se smaženým kuřetem.

Mea rozhlédla se po hostech a připadlo jí, jak různě se každý tváří. Variot měl výraz nasládlý, opovržlivý a neupřímný, Kaláb roztržitý a zasněný. (Slyšela, jak oznamoval Radimovi, že ho dnes nedošel žádný dopis. Patrně od milenky.) Radim měl výraz napjaté pozornosti a skrývané únavy. Pohlížel na Vitolda, jenž se usmíval, sedal do malebných pós a sledoval očima obláčky dýmu. Kouřil jediný ze všech. Epaminondas seděl jako Budha, v tváři výraz nadutý, hloupý. Zpěvačka vychechtla chvílemi při vtipech Variotových.

Ostrý zápach lesní trouchniviny stoupil Mei do chřípí. Vzala do ruky noviny a zadívala se pod čáru na román.

„O čem přemýšlí pán?" otázala se po chvíli Radima.

„Vzpomínám na minulé časy, na Vitolda, jaký byl v Krakově," odvětil unyle.

„Jaký pak, prosím pána?"

Zdvihla hlavu od novin a pohroužila se dychtivým pohledem do Radimovy tváře.

„Velkolepý!"

Oba pohlédli na Vitolda, jenž sedě vzpřímen, všecky vůkol převyšoval.

„Není-li pravda?" řekla Mea a oči jí zaplály pýchou.

„Byl mezi námi ve školách i ve společnosti vždy první," horoval Radim. „Representoval nás, duši bychom byli za něho dali."

Mea vzdychla jen blaženě, vssávajíc slova Radimova všemi póry své bytosti.

Po malé pomlčce řekla stísněným hlasem: „Byla jsem na něho vždy hrda!"

„A právem," dotvrdil Radim a jal se znovu líčiti přednosti Vitoldovy. Ani nepozorovala, že v hlasu jeho zní cos teskného, jakoby želel uplynulého snu.

Jala se navzájem vyprávěti, co jí kdy která družka v Krakově o Vitoldovi svěřila, jak po něm toužily, ale žádná že nebyla hodna upoutati ho. Rozpovídala se o bratrových plánech a uchvácena promlouvala tak hlasitě, že ostatní u stolu umlkli.

To ji zarazilo. Odmlčela se náhle a sklonila hlavu zase do novin. Hovor se znovu rozšuměl.

„Poslyšte, pane," obrátila se Mea k Radimovi.

„Do uslug, pani!"

Četla mu z novin: „Kdo je nejblíže lásce, je nejblíže smrti. — Mně se to podobá — dobře je to vysloveno. Co myslí pán?"

„Nepřemýšlel jsem o tom. Tak!"

„Přemýšlel, pane, vyjádři se, pane!" dotírala lichotným, dušeným hlasem. „Pán je učený a může pochopiti."

„Kdo můžeš, rozuměj!" citoval Radim apoštolskou větu.

„Nesmát se, pane!"

„Možno," řekl Radim po chvíli, přivíraje v úsilném přemýšlení oči. — „Touha oddati se vyvrcholuje někdy do sebeznicení. Tak!"

„Výborně!"

Nepozdvihoval k ní svých očí, ale Mea schýlila hlavu, že setkal se s jejíma očima. Zahrála v nich červená světla. Napadlo ho, že slyšel, že Mea vidí ve dne tak jako v noci.

„Zrovna tak si to též myslím sama, prosím pána. Nejblíže lásce, nejblíže smrti."

Usmívala se vesele podivným kontrastem ke své řeči o smrti.

„Ale láska je přece život, a ne smrt," namítal.

„Ale jest v ní cos mrtvého," odtušila v záhadném úsměvu a tlumeně, jakoby i jeho vybízela k šepotu.

Růže na ňadrech se jí prudce vlnily, mezi prsty pravice proplétala nervosně krajkový šáteček.

Byla rozechvěna. Teplý večer, svit světel, lesk drahokamů vůkol lehtivě dotýkal se nervů. Přála si míti zrcadlo, shlédnouti se v něm, zda je hezká, tak nevšedně pěkná. Bylo jí blaze, jako rybce

v hlubině, křepce a zdravě. Jako muší nožky pobíhalo jí zdravé napětí po čivech. Tenkou stěnou křišťálového skla viděla své tělo, pevné, mladé, svítící sněžnou bělostí. Nikdy se na sebe nedívala, když se myla neb koupala. Ale nyní byla v ní ta touha, touha učiniti něco nevídaného, ukázati se v nejkrásnějším tvaru.

„O čem hovoříte?" tázal se pan Vitold.

Mea zaprosila pohledem Radima, aby neřekl.

Hovoříme jako filosofové ve Phaedonu Platonově," odpověděl Radim.

„O bohu, že? To je zamilovaný hovor mé sestry."

„Hleď si raději své dámy," upozorňovala Mea na zpěvačku.

„Variot se snaží za dva," smál se pan Vitold, přihrocuje prsty ve špetku při ústech. Nicméně poslechl sestru a obrátil se k sousedce.

„Nevím, kdo by ještě zvedl ten zbytek života," odporoval samolibě Variot, patrně na nějakou lichotku slečny Skovrovské.

„Ví pan dobrodziej, co praví Göthe?" (Řekla Gette.)

Gelegentlich nimmt jeder sich das Beste,
Ich hielte mich an diese schönen Reste!

„Bravo!" smál se pan Vitold, ale spíše komické výslovnosti citátu než obsahu jeho.

Variot vypjal náprsenku, na níž bleskotaly brillantové knoflíčky.

„Jen že to Göthe praví o dámě," podotkl pan Vitold, „o krásné Heleně."

Variot sklonil se k slečně Stefanii s galantní, důvěrnou poznámkou, za niž udeřila ho zpěvačka vějířem po tváři.

„Panna Mea ráčí býti velmi laskava," řekl Štyka.

„Jsem vždy stejná. Či myslí se, že jsem pyšna?"

Štyka neodpovídal.

„Opravdu se to myslí, Radime? Snad činím ten dojem? A přece ani nikdo neví, jak ráda sloužím. Jak bych se dovedla, ne — jak se dovedu obětovati. Vysvětlí mi pán tu neshodu?"

„Pokusím se. Snad v každém člověku jsou dvě mocnosti, vladař a karyatida, pýcha a služebnost."

„V každém?" opakovala Mea a zakroužila očima po bratrovi. Zatřásla energicky hlavou, až zelenavé svity zahrály jí ve vlasech a na prsou těžká růže ulomena odpadla.

„Myslí pán, že vladařové jsou zlí?"

„Nevěřím v absolutní zlobu. Zlý člověk je vlastně nešťastný a nepochopený člověk."

„Viděti, že pán je dosud — dobrý kněz."

Styka pokračoval, hledě na bílý ubrus: „Není možno, aby člověk alespoň jednou neobětoval oběma těm mocnostem. V nejvyšším vzepětí sebevědomí je už zárodek kontrastu, pokory. Nevím, zda mluvím jasně."

„Rozumím úplně," odvětila, ale běhala očima dokola a zdvihnuvši růži se země, odtrhovala její listy.

„Pohleďme třeba na našeho tenora, jak loví ženy. U obětí jeho není to již fysiologický pud, ale rozkoš z otroctví, ta mu je podmaňuje. Ale přeprašam!"

Lekl se, že zašel příliš daleko a že není taktní, zrovna hosta rodiny Burzinských za názorný příklad uváděť.

„Jinak řečeno," odvětila Mea, „člověk je tvor protiv."

„A záhad prosím, panno."

„Meo!" doplnila sama a vsunula sbalený šátek do otvoru v dlani levé rukavice. Potom pravila: „Ale původní, pravá povaha zůstává? Ta se nemění?"

„Nikoli, anebo nanejvýš velkými katastrofami. Ale pak to není změna, nýbrž jen odchylka. — Ne, již nic," řekl ke sklepníku, jenž mu chtěl donésti novou láhev vína. „Půjdu již domů."

„Již?" řekla Mea.

„Je mi nevolno, panstvo odpustí."

Mea pohlédla na něho měkce a hlas její se zachvíval.

„Pak ovšem dlužno jíti, a já — a my s bratrem vás vyprovodíme."

„Nerad bych obtěžoval."

„Není to milé?"

„Velmi milé, tak!"

„Vitolde, doprovodíme pana Štyku."

Pan Vitold pohlédl udiveně na sestru, ale vstal.

„S radostí," řekl, „venku je překrásně."

„Projdeme se trochu," dodala Mea a uklonila se společnosti.

„Vraťte se brzy," podotkla paní Aranka ledabyle.

Vyšli. Štyka opíral se těžce o čupagu, cítil slabost a nechtěl si stěžovati. Ostatně šli pomalu.

(Pokračování.)

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Po kampani nemohl jsem hned odjeti do Prahy aspoň na tři dni, jak jsem se byl těšil, poněvadž sotva se dovařilo, začala se zaváděti v našem cukrovaru osmosa, ale šéfem bylo mi slíbeno, že v červnu dostanu čtrnáctidenní dovolenou. Těšil jsem se na ni jako dítě.

Před velikonocemi dostal jsem od strýce nenadálou zprávu, že paní Vlačihová těžce onemocněla zánětem plic, a než jsem odpověděl, na Bílou sobotu přišlo parte. O boží hod jsem jel do Prahy na pohřeb.

Maxínek byl všecek černě oděn, zbledlý, dojat sic, ale rozvážný v každém pohybu.

Ptal jsem se hned, dala-li se zavčas zpráva strýci Gustavovi; dověděl jsem se, že se mu telegrafovalo, od něho však že došla depeše s kondolencí a omluvou, že na pohřeb přijeti nemůže. Má prý právě dnes první ohlášku a sňatek odložiti nelze.

Pozoroval jsem, že u všech, u Maxínka, u professorových i u strýce Tóny, zavládlo silné napětí proti němu.

Sdělili mi to suše, bez poznámky, pouze paní Berta nepřemohla se, aby neprohlesla:

„Teď se ukazuje rodinný jeho cit.“

„Odcizil se, no,“ poznamenal její muž a stiskl jí plnou, v černé, dlouhé rukavici smuteční vězící rukou, na znamení, aby o tom vůbec nešířila řeč. Všichni tu stáli v hlubokém smutku, strýc Tóna i strýc professor v černých náprsničkách, teta Máry i teta Berta v tuhých závojích až na zem. A v pokoji, kde na katafalku stála rakev s tělesnými pozůstatky staré paní, jež tak rychle, tak nenadále všem odešla, jakoby pospíchala, voněly z věnců smutečních první fialky a konvalinky, a venku zářilo veliké, růžové, jarní slunce, na obloze opravdu božíhodové . . . Svítilo do pokoje a hrálo si ve světlých vláscích tří malých dětí strýce Tony, s jejichž napolo nuceně zvážnělými, napolo udivenými a zvědavými tvářemi přímo bolestně disharmonovaly černé smuteční úborky. Příbuzní všichni byli dosti klidni, teta Máry bez hlesu slzela, i paní Berta měla oči zavlhlé, i strýc Tóna; ale všichni jaksi pietně tlumočili svou bolest. Jen ustárlá služka Lény houkavě naříkala.

Maxínek mi za vhodné chvilky pošeptal, že si ji vezme k sobě teta Máry, a že také on se k tetičce odstěhuje.

— — — — — — — — — — — — —

Deset dní po pohřbu staré paní, jejíž nenadálé úmrtí mne velmi dojalo a na niž jsem často s upřímnou úctou a opravdovými sympatiemi vzpomínal a jejího života běh si kreslil, došlo mne z Mariboru oznámení sňatku Gustavova se slečnou Giselou Reinackovou; na jedné straně německé, na druhé slovinské. Blahopřál jsem mu upřímně, ale příliš jsem se nerozepsal. Jen tu zmínku jsem zúmyslně vsunul, že jsem doufal jej uvidět o pohřbu staré paní.

Kvitoval mou gratulaci pouze tištěným poděkováním. Jen německým.

To mne nejvíc zamrzelo. Chtěl jsem mu v prvním dojmu psát, ale pak jsem si řekl, že vyčkám jeho listu, jejž s určitostí jsem očekával, již pro slíbenou Gízinu fotografii, na niž jsem byl velice žádostiv. Ale míjel měsíc za měsícem a list nedocházel, očekávání mé ochablo, neboť jiné dojmy, zprávy a starosti mne zaujaly.

X.

Zakletí fabrické bylo již za mnou, jako vysvobození vítal jsem Prahu, růžovými červánky nadějí viděl jsem nebesa plna, když jsem se nečekaně s Gustavem zase setkal.

Přes tři léta neměl jsem o něm žádných zpráv, on se neozval, a když jsem do Prahy přijížděval z cukrovaru a Maxínka vyhledal, nevěděla neb nechtěla rodina také o Gustavovi povědít.

I Maxínek, který bydlil od smrti babiččiny u tety professorové a jistotou a určitostí svých řečí a svého počínání přímo smazával ve mně dojmy bývalého vnoučka staré paní, milého ‚zvonečka‘, jenž, co nevěděl, nepověděl, pošetilého dětinu, jenž nepřicházel na návštěvy aneb aspoň se nesvlékal ze zimníku, měl-li všední, trochu vyspravené kalhoty — zatvrzele mlčíval, nebo se s přímo projevovaným záměrem vytáčel.

Ach, jak vážný a na sedmnáct let usedlý student se z něho stal, jenž měl již také jako jeho kamarád Dyrhon svůj mi-

kroskop a jenž byl hrd na tři již uveřejněné články ve Vesmíru o protozoích.

Měl, když jsem přišel do Prahy, hojnost mikroskopických praeparátů, jež mi ukazoval, a horlivé výklady jeho se hemžily samou ektoplasmou a endoplasmou, vacuolou, pseudopodií a cilií, Ehrenbergem a Steinem, Radiolariemi a Rhizopody.

Kde pak divadlo, kde pak strýc Gusta!

Infusoriemi zaplaveny byly vzpomínky naň i obraz jeho. A stín na něm ležel u celé rodiny, že nepřijel na pohřeb staré paní, že přišel s hotovou ženitbou, aniž by se dřív poradil, že vzal si herečku a to kdo ví s jakou minulostí, dceru rozešlou s vlastní rodinou. (To se strýc Tóna dověděl, bůh ví, jakými cestami.)

A že potom nepřijel, aby představil svou ženu, situaci v rodině ještě zhoršovalo, ač v té věci jsem Gustava omlouval, zvěděv od tety, že na jeho kondolenční depeši, která byla zároveň oznámením sňatku, se v prvním trpkém dojmu se strany rodiny ani neodpovědělo. A později se to tak již nechalo, když ani on se už neozval.

Bylo tedy začátkem srpna toho roku, kdy nemaje ani pomyšlení opustiti Prahu, do níž jsem byl vtrhl z fabrických shozených pout, pln mladistvé sebedůvěry, radostného odhodlání a vypiatých záměrů, nenasycen jí ještě, naopak, žízniv všeho, co podávala a čeho jsem po čtyři léta odloučení od ní postrádal, sešel jsem se jednoho večera v zahradě pivovarní restaurace u sv. Tomáše na Malé Straně s přítelem Gustavem Linhartem a s jeho — ženou.

Och, jaké to bylo, aspoň pro mne, příjemné, ano radostné překvapení, neboť mé nitro bylo stále rozvířeno k sdělování všeho toho nového, co se se mnou událo, toho velikého přechodu ze světa, který byl za mnou a jehož stínů, ale též jeho rázovitosti jsem měl ještě plnou duši, do světa nového, svobodnějšího, jasnějšího, kterýž tehda přímo zázračným se mi zdál, a jehož těžší ještě stíny a pouta jsem teprve později, po letech poznával..... do toho světa, mnou horoucně žádaného, v němž na prvních krocích v něm přímo hřímalo netrpělivě ve mně odhodlání, ano, náružívé dychtění, odhalovat dojmy z onoho světa dřívějšího, kreslit obrazy tisícům a tisícům zraků neznámé, netušené a dát vířit protestům nitra vlastního i všech duší jemnějších proti zřené bídě, zatemnění, útiskům, zvůli, otročině . . .

Jak rychle a lehce odtrhl jsem se ode dvou kolegů literátů, s kterýmiž jsem tehda seděl, a chvátal ke Gustavovi, abych mu vše vypověděl, již nikterakž tak trochu uzavřený a skrupulosní, jakým mne učinily první doby technického povolání, nýbrž naopak odpoutaný ode vší reservovanosti, mysli lehké, plný nadějné důvěry, vysoko vzplanulým ohněm horující pro vše, co s uměním souvisí, hrdý vědomím, že jsem se stal tak trochu jakýms činitelem v něm, z brusu vyšlý divadelní referent, novopečený redaktor, první knihu k tisku chystající poeta, v zásuvce stolku první hru skrývající dramatik, krátce mladý literát nejodvážnějších odhodlání a tak lehkých, úžasně rychle a snadno stoupajících nadějí . . .

Srdce mi bušilo radostným rozrušením, když jsem stanul u Gustavova stolu a poklepav mu na rameno rozzářen jsem se ho ptal, kde se tu béře.

Vyskočil se sedadla, potřásl mi rukou, políbil mne a vyrážeje: ‚To je náhoda, to je radostná náhoda!' představil mě své ženě, česky i slovinsky, sděluje mi při tom hned, že učí svou ženu česky a že ona již úplně rozumí, ale špatně dosud mluví, a že má dcerušku, na třetí rok že jí jde, která také rozumí česky, ale drmolí češtinu a slovinštinu páté přes deváté.

Paní Gisela byla vskutku dáma stepilé postavy a výrazné tváře. Měla jižní typ, jak Vlaška mi připadala. Tmavý, skoro černý a zakudrnatělý vlas, ale ne hebký, spíš hrubším se mi zdál na první pohled, čelo nízké, krásně kreslené a rozkřídlené obočí, oči tmavě modré, vskutku s nádechem do fialova; nos dlouhý a úzký s hrbolkem uprostřed, malá ústa, milý úsměv a krásně vykrouženou bradu. Milý dojem na mne učinila, melodicky zněl její hlas a hned přátelsky mne zvala, abych usedl k nim, že jí Gustav o mně vypravoval a že jí slíbil zajeti s ní ke mně do fabriky, ale tak že je to líp, když se setkáme zde. A jaká náhoda prý milá: zrovna první den, co jsou v Praze.

Hovořila na půl slovinsky i české slovo sem tam vplétajíc, na půl německy, ovšem s omluvou — když uvázla marně shledávajíc slovo, jímž by se mně učinila srozumitelnou. Švitořila hovorně, jako bychom se neviděli poprvé, nýbrž se již znali déle, i pohyb její byl zcela volný a nenucený, ba vybízivý, pohled i úsměv takový upřímný, tak že se mi zapsala do náklonnosti hned první chvíli.

Nezdržel jsem se, a před ní jsem Gustavovi gratuloval, jakou má výbornou družku života, na zdraví její a dceruščino jsme si přifukli, dověděl jsem se, že po tatínkovi Gustinka se jmenuje, a že ji mají na ten čas, co jsou na dovolené, ve Štyrském Hradci u tetičky, paniny sestry, která je tam provdána, z kteréžto okolnosti jsem v duchu usuzoval, že paní Gizela se již s rodinou svou smířila.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Renomované sbírky Amelangova nákladu v Lipsku, „Die Litteraturen des Ostens in Einzeldarstellungen", jíž jmenovitě prvními dvěma svazky proslulý berlínský professor A. Brückner (Dějiny polské a ruské literatury) rázem dodal značného významu, vyšel před nedávnem 5. svazek, obsahující: Geschichte der čechischen Litteratur, von Jan Jakubec, a jako zcela samostatný dodatek Die čechische Litteratur der Gegenwart, von Arne Novák.

V úvodě k celému dílu připomíná vhodně doc. dr. Jakubec, že sotva asi bude druhá literatura evropská, která by byla německému čtenáři tak temnou pevninou, jako literatura česká, ačkoli svým vývojem ze všech slovanských literatur je nejbližší evropskému západu. České umění, jmenovitě hudba a umění výtvarné zjednaly si už namnoze vítězné uznání ve světě, česká kniha na ně teprve čeká. Neboť jsou nejlepší čeští duchové schopni, praví dr. Jakubec doslovně, aby svými díly zjednali snahám svého národa aspoň podobnou úctu ciziny, jaké se těší u něho v novější době literatury mnohých malých národů. Z celého tónu, jakým vyznívá předmluva Jakubcova, je zřejmo, že autor byl si vědom nesnadnosti a odpovědnosti úkolu, který je tu dán českému literárnímu historiku: podati inteligentnímu Němci a Evropanu ve formě stručné a vědecky objektivní jasnou a přesnou informaci o látce naprosto neznámé. Starší fáze nečiní tu zvláštních obtíží. Autor může se tu také odvolati na řadu spolehlivých pramenů, jež vypočítává v předmluvě Svoji látku, kterou zahájil srovnáním českých začátků kulturních a literárních s literaturami západními, rozvrhl si dr. Jakubec na deset kapitol, z nichž posledních sedm objímá českou literární historii nejdůležitější doby, od sklonku sto letí osmnáctého (od Dobrovského, tedy od začátků českého obrození literárního) až po Havlíčka a Boženu Němcovou.

Zpracování dalšího literárního rozvoje českého — od vystoupení Hálka,. Nerudy a jejich vrstevníků — až po samou současnost ujal se na žádost a v zastoupení zprvu určeného autora jeho mladší kollega universitní, germanista a literární kritik doc. dr. Arne Novák. Jemu tedy připadl úkol tím nesnadnější a zodpovědnější, že ze současného proudění literárního v Čechách měl podati informativní obraz — místem dosti omezený — z něhož by cizinec ve většině případů „na temné pevnině", jak praví předmluva, mohl čerpati spolehlivé poučení pro sebe: o jednotlivých směrech, proudech literárních, o osobnostech, skupinách, o tendenci a duchu současného písemnictví českého a tím české kultury vůbec. Při díle takového určení a takového významu rozumí se nám samo sebou, že literární historik, jemuž je svěřeno jeho zpracování, ovládá nejen dokonale svou látku, nýbrž stojí nad ní, se svědomitou a své zodpovědnosti si vědomou objektivností. A právě germanista Arne Novák zdál se býti povolán k tomu úkolu aspoň po té stránce, že při svém výkladu mohl po případě s ohledem na německé čtenáře applikovati na obdobné proudy, myšlenkové hodnoty a shodné talenty současné literatury německé, k usnadnění orientace, jíž srovnávací methoda, pokud se tu samozřejmé podává, může často podstatně přispěti.

Způsob a především forma, jakou se pan Arne Novák zhostil svého odpovědného úkolu, sotva může uspokojiti. Je celá řada autorů, o nichž píše tónem, který je vším jiným, jenom ne objektivním úsudkem. Některé odstavce jeho literárně-historických soudů, které snad na dvacet let mají platiti officiální německé veřejnosti za nedotknutelné votum vědecké kritiky, byly by snad vítaným kaviárem pro pražské kavárny, ale jsou hrubým prohřešením proti seriosnosti vědeckého úsudku v této knize. Co říci vědecké objektivnosti autorově, jenž na př. Ignátu Herrmannovi (str. 340) vytýká, že svými prvními pracemi měl „trvalý neblahý vliv na české písemnictví"? Co tím řekl podstatného k charakteristice Herrmannově německému čtenáři? Nebo co charakteristického a objektivního dovede pověděti na př. o K. V. Raisovi (str. 334/336) třikrát či čtyřikrát opakovaná zmínka, že jeho povídky nudí, a přece že „jsou obecenstvem hltány a novinami do nebe vynášeny"?

Co souditi o nestrannosti autora, jehož celkový úsudek o Aloisu Jiráskovi (str. 301) na př. vrcholí ve slovech, že „jeho romány a novely se ostatně vyznamenávají odstrašující tloušťkou", že „střední škola pro něho verbuje podle plánu", že „Národní divadlo i nejslabší jeho kusy vypravuje s největším napětím sil"? Takové impertinence — buďiž bez obalu řečeno! — může si po libosti kritik tisknouti leckde u nás v Čechách, jež nikoli bez vtipu byly přezvány „literární Albanií", ale v knize, která má založiti před tváří ciziny kritikovu vědeckou reputaci, vypadají hrubě a neomaleně.

Studie páně Novákova obsahuje celou řadu posudků a charakteristik — často jen několikařádkových — z nichž zřejmě vyzírá animosita, zaujatost, zlehčování mnohem spíš, než důtklivě nutná a žádoucí objektivnost, snaha po docílení co možná nejmíň osobního vztahu k autoru a jeho literárnímu dílu. Tak charakterisuje (na str. 339.) Karla Legra slovy: „Hranatý, na trvalo dočista nestravitelný sedlák z labské roviny . . .“ anebo E. Krásnohorskou (str. 298.): „Fádní liberalismus, vagní panslavismus, frázovité mladočešství hlásá zde (totiž v básnických pracích Krásnohorské) vášnivá patriotka a přesvědčená bojovnice za ženská práva s plechovou rhetorikou, s nespoutatelným verbalismem, s křiklavou pestrostí barevnou a obrazovou.“

O F. S. Procházkovi praví, že je „poetický reakcionář. Ve svých báchorkovitých básnických skladbách, z nichž nejobjemnější je Král Ječmínek, který svědčí o úzkoprsém moravském patriotismu, přináší prý zcela zastaralé, začasté temné allegorické hry, v kterých se skrývají nacionální a ethické tendence. Ve svých prý na Čelakovského a Sládka upomínajících napodobeninách národních písní ulpívá vždy na vedlejším, náhodném, vnějším, co v sobě lidová poesie má; ve své vlastenecké rhetorice a osobní satiře bojuje za života neschopné předsudky. Chtěl-li si pan Arne Novák vyrovnati účty za nějaký štiplavý epigram, měl na to hned dokořán otevřeny sloupce kteréhokoliv listu, do něhož píše. Do vědecké a informační knihy pro Němce to nepatřilo. Takto má zas jen každý právo říci: „Inu, Arnica.“ (Zvon 1904, 128.)

O Jos. Laichtrovi dí, že je ve svých románech krátkozrakým kritikem a úzkoprsým moralistou — jeho „Za pravdou“ umělecky neznamená prý takořka nic. Zle pochodili jako dramatikové též Vrchlický i Zeyer, básníka Táborského neuznal ani za hodna uvésti, rovněž ne výborného humoristu Šípka.

Kdo by se však domníval, že takovým příkrým, škarohlídským tónem mluví se o všech českých spisovatelích ve studii Novákově, mýlil by se. Na př. k paní Teréze Novákové (na str. 335./337.) byl autor mnohem galantnější; tvrdí o ní dokonce, že razí nové dráhy v novellistice české projednávajíc náboženské otázky v českém lidu a zúmyslně zamlčuje, že o týchž otázkách před T. Novákovou psali již Kar. Světlá, Al. Jirásek, Antal Stašek.*)

---

*) Z dopisu, který nám byl zaslán literárním přítelem našeho listu, upozorňujícího na hrubé omyly a neslýchané křivdy posudků Arne Nováka, vyjímáme tento charakteristický passus:

Emerson praví, že jest nízkou snaha, chytráckými sazbami dávat přednost svému horšímu zboží. To učinil Arne Novák v knize o české literatuře soudobé, vychváliv na úkor jiných svoji matku a její mnohomluvné povídky. V téže knize vychválil universitní professory, od nichž závisí postavení Arn. Nováka na universitě. To jest hloupá snaha, poněvadž jest průhledná. Masaryka porovnal s „myšařem z Hameln“; nebudou Arne Novákovi posluchači za to vděčni, že je porovnal s myšmi a připitomělými dětičkami. Pozn. red.

Není třeba hromaditi příklady. Autor při omezenosti místa opomenul mnohé autory méně významné, snaže se patrně vybírati jenom typičtější a samostatnější vzory. I v tom systému, celkem správném a nevyhnutelném, je mnoho povrchnosti a křivdění. Za mezery neodpustitelné v literárně-historickém přehledu toho rázu, jakého je studie páně Novákova, pokládáme opomenutí takových autorů, jako jsou na př. (jmenujeme namátkou) Ad. Černý (Rokyta), K. Červinka, K. M. Čapek, dr. J. Guth, R. E. Jamot, B. Kaminský, A. E. Mužík, Jiří Sumín, E. Tréval, K. Mašek, Jan Červenka a j. — tím spíše, že uvedeni a charakterisováni jsou tu autoři méně význační a méně typičtí, než tito. Jsou-li jako representanti české kritiky uvedeni F. V. Krejčí, M. Marten, A. Procházka, J. Vodák, neměli rozhodně scházeti také J. Kuffner, K. B. Mádl V. Tille, J. Voborník. Jsou-li jako zástupci mladých a nejmladších směrů literárních ceněni pp. A. Procházka, Sezima, Theer, Wojkowicz, děje se křivda pp. J. Holému, Petru Klesovi, K. St. Neumanovi, H. Noskové Malířové, Opolskému, Šrámkovi, chcete-li, atd. Objektivním a střízlivým lidem — i v Čechách patrně — stačí těchto několik poznámek.

Kde jsou ti „nejlepší čeští duchové, kteří jsou schopni, aby svými díly zjednali snahám svého národa úctu ciziny“, jak krásně a důvěryplně napsal dr. Jakubec ve své předmluvě? Tak jsme se ptali po přehlédnutí kritického popraviště, jemuž Arne Novák dal eufemistický název: „Die čechische Litteratur der Gegenwart“. Máme plný důvod takto se tázati, neboť celý tón a založení obou nestejných dílů knihy dosvědčuje, že ve zpracování Jakubcově a Novákově nevzniklo dílo jednolité, opírající se o společné principy kritického třídění a nestranného hodnocení. Dr. Jakubec, jenž pouze následkem dvouleté nemoci vyžádal si spolupracovnictví svého mladšího kollegy universitního pro zpracování nejnovější periody českého písemnictví, rozchází se namnoze diametrálně s jeho kritickými odsudky, pokud můžeme tak souditi z jeho vlastních, porůznu roztroušených kritických studií a referátů. Proto se v předmluvě pojistil výslovnou poznámkou, že práce Novákova „tvoří zcela samostatný oddíl knihy“.

Ani nás nenapadá pod pojmem požadované objektivnosti představovati si neosobní prostřednost, nemístnou ohlednost a šetrnost, pardonování na všecky strany. Nikoli. Ale v práci činící nároky na kvality vědeckého pojednání a určené pro cizinu, která bude mít dosti dobré vůle, aby pro informace o nás si šla ke pramenům z našich vlastních řad, jsou naprosto nemístny a politováníhodny sotissy a znevažující poznámky papírové duchaplnosti na místě vážného a poctivě opřeného kritického úsudku, třeba sebe přísnějšího. *V. Kol.*

DIVADLO.

— ČINOHRA. Páni. Hra o 3 dějstvích. Napsala Abigail H. Horáková. Režisér G. Schmoranz. Poprvé dne 9. ledna na Národním Divadle.

U Petráňů slavili výměnníci zlatou svatbu, jež skončila rodinným škandálem, roztržkou snad na dosmrti mezi mladým hospodářem a jeho bratry, okresním komisařem i farářem — ‚pány'. Staří rodičové ve vhodné chvilce po svatební hostině poprosili srdečně svých, na útraty statku vystudovaných synů o přispění na „chajdu", aby se nerozsypala. „Páni" odmítli; vložil se do věci hospodář i hospodyně, zprvu po dobrém a potom po zlém, mladý vyváděl jak divý, pomáhal mu při tom nejmladší z Petráňů, Antonín, sběhlý student, herec, který také přijel na svatbu. Skončilo to špatně: hospodář, Václav, vyhnal bratry plaňkou k sousedovi, utekl do hospody a vrátil se domů až ráno nadobro zpit, takže ho museli uložit; když jej ženské zouvaly, kopl svou ženu Marjánu, vynadal starému „neřádů" — inu, lidičky — když vám povídám: smutně skončila ta zlatá svatba. Staří a hospodářovi se ani s komisarem a komisarkou, ba ani s farářem nerozloučili, ti odjeli od sousedů Holasů — komisařka je Holasova. Bylo to dopuštění boží — výměnkářka nespala celou noc, vyseděla s Toníčkem, hercem. Ráno byl u nich soused Kalous, staří vzdali se výměnku, Toník podílu, co mu stará Petráňka v punčoše nasušila, bylo toho přes dvě stojky. Je to bída, na dluhy prodají pole pod Babylonem a louku. A hned se šlo do roboty, starej Petráň sice naříkal, že je přece na výměnku, ale musel, stará jinak nedala, ještě se chudáci smáli Vašíčkovi, jak vyběhl z komory do seknice v košili a křičel: Mančo, vstávej, slunce už je nad Kozákovem, pudeme na pole! A člověk by se smál a plakal najednou!

Takhle asi vypravovali by si lidé ve vesničce pod Kozákovem, v níž se odehrává drama Abigail Horákové, druhého dne příběh, který dramatu posloužil za podklad, a dohovořili by se ještě o tom, že hlavní slovo vedla proti Petráňům starým i hospodářům Lojza komisarka, žena Pavla Petráně, ten že jenom naříkal na zkažený žaludek, játra a nervy, a Tyldička, kulatá hospodyňka, kterou pan farář s sebou přivezl, že si omočila, že by milostpán farář musel za všechny zatáhnout, to že nejde. A chasa, která se pamatuje na to, kterak se Antonín Petráňů chtíval s Liduškou Sahulovou, vyptala by se i na to, jak to mezi nimi dopadlo, a zvěděla by, že krom výčitek nic a nijak. A že oběd byl na zahrádce, a mimo přátelstva že ještě byli Kalous s Kalousovou, P. Adamec, farář ze Skal, mladá že se kale ani nevšimla, teprve když nastal křik, že vyběhla ze statku a hodila jim na talíř ty čtyři tisícovky svého přínosu na to „drápaliště"; mladý, jako Václav, ten že jim vypočetl všechny dluhy, o kterých před p[illegible]em nikdo nevěděl, a jak se musí dřít jenom n[illegible]ok. Všechno dopadalo ještě mírně, ale když zača[illegible]zat P. Antonín, že nic nedá a že má také své povinnosti, tu začal Václav trhat kůlnu, a milostpán farář že by byl málem dostal plaňkou přes hlavu. A vesnická historie začala by od repetice...

A je tato historie dramatem? Není, ale paní Horáková z ní udělala — obvyklou tříaktovku současné výroby, s nejsilnějším aktem uprostřed, s mělkou rozvleklou exposicí, začínající nekonečným pravšedním hovorem mezi starou Petráňovou a Madlenou dvořačkou, která večer před zlatou svatbou přišla u Petráňů poklidit, vysmejčit, neboť mladí byli všichni v poli. A na konec ovšem dosti příkrý spád s řešením — neřešením, připomínajícím do jisté míry Čechovovy konce. Je dáno individualnímu pessimismu či optimismu divákovu domyslit se dalších osudů usedlosti Petráňovy. Dopadne to podle předpovědi hospodáře, který koncem třetího jednání vyspává svou první opici, že nyní častěji se zpije, půjde to s Petráni dál dolů, či podaří se zachránit grund košilatému Vašíčkovi? Jisto není jedno ani druhé. Nálada se nevyjasnila ani deklamacemi babičky Petráňovy, připomínajícími v poslední době tak populární agrárnickou hymnu: „Na hroudě jsem se zrodil, s tou hroudou jsem srost . . ." Jedno budiž pí. Horákové přiznáno: kolorit, mluvu, náladu, ovzduší a tendenční symbolismus své hry dovede udržet neumdlévající eneržií až na konec, její lidé jsou živi, v celém kuse není ani jediné zbrklosti či nemožnosti, nedůslednosti, nepřirozenosti, až na některé věty, páchnoucí úvodníkem agrárnického tisku. Postavy, paní spisovatelkou na jeviště postavené nejsou ani zdaleka šablonami, pronášejíce autorovu analysu případu, nepovídají z knihy autorovy, nýbrž ze svých vlastních niter. Celkem jsou „Páni", v nichž příkře proti sobě postaveny změštělá i vesnická generace sourozenců téhož selského hnízda, zase nanovo pokročilou ukázkou dramatického talentu pí. Horákové. Outek není však dokonce tak pevný, jak by ho žádala tendence. Do situace, hospodářsky stejně kritické, mohl by se dostati Václav Petráň na příklad i tenkráte, kdyby na místě studovaných bratrů měl sestry selky, jimž byla vyplacena věna oproti statku stejně nepřiměřená jako studijní náklady na „pány", a ukázalo by se taky, že láska k novému, vlastnímu majetku jest silnější než vděčnost k rodnému statku a láska sesterská, již pěstovati nebylo pro dřinu času. Na drama passivity, v němž není silných, karakterních postav vyjma herce Antonína a mladé selky Petráňovy, má drama pí. Horákové působivost věru až dost mohutnou.

Hráno bylo s onou vervou, jaká se sama sebou dostavuje, jakmile umělci naši stojí na půdě domácí; nelze říci o nikom z hlavních představitelů, že by nebyli podali nejlepší nejen co mohli, nýbrž i co hra sama přináší. Lidově nejvěrnější byli pí. Ryšavá (Kalousová), pí. Hübnerová (komisarka), p. Vávra (Václav), p. Sedláček (P. Vojtěch) p. Steinsberg (pantáta Petráň) i pí. Pštrosová (panímáma Petráňová) nezapomínajíc ani realisticky drsného výkonu pí. Matějovské v úloze hospodyně Marjány; byla rozhodně věrojatnější selkou

než sl. Noskova selskou dělnicí. Farská hospodyně pí. Červené byla výtečně odpozorována, p. Hašler srdečně zahrál přešlechetného Antonína, sl. Rýdlova horoucně Lidušku Sahulovu, přes mátožnou autorskou kresbu této postavy a nápověď i nedopověď příběhů mezi ní a Antonínem. Pantáta Sahula byl v rukou páně Mošnových, tím řečeno vše, i to, že šarže byla hrou posunuta v nejprvnější popředí. Režie a scenář Schmoranzův byly na stupni nejpečlivějšího folkloristického studia a věrné zevrubnosti, jimiž tato režie vždycky vyniká. Úspěch hry sám byl dokonalý a obecenstvo vděčno.

KMČ.

OPERA. Malátovy „Veselé námluvy", první skutečně původní operní novinka Vinohradského městského divadla (poprvé v neděli 12. ledna), nemůže činiti a snad ani nečiní nároků na hudebně-dramatické dílo vyššího slohu, proto je ani s tohoto stanoviska neposuzujeme. Nedostatek slohu i originality padaly by tu velmi na váhu, ovšem v neprospěch díla. Malát chtěl však napsati lidovou operu pro nejširší vrstvy, k čemuž užil všeho, co měl právě po ruce. Bohužel, ani s tohoto stanoviska nemá jeho opera mnoho předností, za to velmi mnoho vad. Největší chyba takového lidového kusu jest zajisté nuda, která čiší z libretta, jež K. Kádner zestrojil z daleko působivější humoresky Štolbovy. Zvláště první akt jest velmi nudný, v třetím také se málo pobavíme. Jen druhý má v sobě aspoň trochu švihu. Malát přidržel se věrně svého libretta: první akt se mu naprosto nezdařil, takže zvláště povídání Kounováčkovo stává se chvílemi až nesnesitelným svou bezbarvostí a rozvláčností. V třetím aktu (v hospodě) dovedl Malát napsati řadu jadrných tanců a sborů, jež jsou pravým osvěžením. Kdyby však byl Malát vložil jich sem méně, aby nezdržovaly děj, byly by ještě účinnější. Nejlepší jest druhý akt, v textu i v hudbě, která zde dostupuje účinku, jakého taková eklektická hudba dosáhnouti může. Ano i vtip jest v této hudbě, třebas ne vždy nejjemnější. Karakteristika osob, i v lidové hře důležitá, jest v této opeře tak zmatena, že jsou nám tu protivny osoby, jež měly býti sympatické (Kounováček), a jsou nám sympatické osoby, jež na konec jsou hrubě vysmívány a tupeny (vdova Procházková). Proto tato opera bude těžko působiti i na široké obecenstvo, které by jí snad odpustilo jiné umělecké nedostatky. Že Vinohradské divadlo vypravilo tuto operu, jest pochopitelno, neboť potřebuje takového přístupného repertoiru, na němž sama mladá opera se může učiti. Vypraveno bylo dílo se zjevnou péčí, jak v orchestru pod p. Čelanským, tak na scéně. Sl. Eisenhutová a p. Fejfar jsou dnes jistě nejlepšími silami celé opery a na nich také leží úspěch 2. aktu, ač i p. Mansfeld je dobrý tenor buffo. Ostatní síly byly slabší i slabé. Výpravou vynikl zvláště první akt. — Malátovy „Veselé námluvy" jsou první z oper, jež byly v Národním divadle odmítnuty a jež Vinohradské divadlo chce vypraviti. Při prvním pokusu ukázalo se ovšem neklamně, že p. Kovařovic jednal zcela správně, když tuto operu nevypravil. Ne že by se tato opera neměla vůbec dávati, avšak při dnešní výši opery v Národním divadle nemůže se naše první opera meškati díly, u nichž trvalý úspěch jest vyloučen. Vyplňuje se moje časté proroctví, že p. Kovařovicovi dostane se nejlepšího zadostučinění, až se odmítnuté opery — provedou.

Zdeněk Nejedlý.

* Veseloherní cena Dra. Jos. Herolda rozsouzením poroty rozdělena byla, ježto žádná ze zadaných prací nevyhovovala, mezi veselohry „Cop" od B. Vikové Kunětické a „Tažné ptáky" od K. Želenského.

═ „Cholopy" (Chlapi, rabové) — pět obrazů z rodinné kroniky knížat Plavutiných-Plavuncových od P. P. Gnědiče, hrán minulý týden na scéně Aleksandrinského divadla v Petrohradě. Ruský život dvorský, chlopský život posledního roku panování Pavla I., zobrazen tu drsnými a mocně působivými rysy. P. P. Gnědič nazírá na ruskou minulost hodně chmurně, ale pronikavě a zdravě. Jeho hrdina, kníže Aleksandr Pavlovič Plavutin, upadlý v nemilost u dvora cara Pavla, je stejným otrokem proti dvoru, jako otrokářem naproti svým nevolníkům a celé družině. Tragédie měla otřásající úspěch, a jmenovitě paní Savina v roli kněžny Jekatěriny slavila triumfy.

═ Výhradně divadlu paní V. F. Komisarževské v Petrohradě zadal Leonid Andrejev provozovací právo svého nového dramatu „Car Golod" (Car Hlad). Drama symbolického rázu je prý dalším rozvinutím thematu dotčeného v loňské novince Andrejevově „Žizň čelověka". Autor sám nazývá je sociálním dramatem satirou. Epilog dramatu působí prý zvlášť mohutně. Představuje vrchol věže s velikým, starým, zelenavou patinou povleklým zvonem. Je hluboká noc, jen v dáli svítí nesčetná světla velikého města. Ve věži kolem zvonu sedí a směrem k městu pohlížejí šedivý, prachem věků pokrytý Čas s velkou kosmatou hlavou, Smrt a Car Hlad — vytáhlý, hubený stařec s ohromnýma mračnýma očima, s neklidnými pohyby. Prosí Čas, aby udeřil na zvon. Avšak Čas mu nedůvěřuje. Hlad ho tolikrát již podvedl. Tolikrát mu namlouval, že jeho poddaní jsou připraveni, avšak vždycky se to ukázalo býti předčasným. Hlad ukazuje mu na světla města, která se začínají poplašně, uděšeně míhati . . . Schematické postavy Hladu, Času a Smrti vystupují v celém dramatě.

Minulý měsíc onemocněl Leonid Andrejev, jehož popularita předstihla již dosavadní oblibu Gorkého nebo Lva Tolstého, v Moskvě vážnou nervovou chorobou. Od smrti jeho choti objevovaly se u něho povážlivé příznaky, nutící k zvýšeným obavám. Ale zotavil se zase, a obecenstvo uspořádalo mu nadšené ovace, když před ruskými vánocemi Umělecké divadlo vypravilo s nesrovnatelnou pi[illegible]ou a péčí jeho „Život člověka", režií Stanisla[illegible]kého.

Zatím pracuje již Andrejev na novém zase dramatě, jež slíbil pro Moskvu. „Russkija Vědo-

mosti" mají o něm tyto zprávy: drama se jmenuje „Ljubov studěnta" (Studentská láska), a je to řada genrových scén ze studentského života, o 5 dějstvích. Kus bude míti velmi mnoho jednajících osob a vůbec rušný děj.

„Slovo" oznamuje, že za „Život člověka" dostane L. Andrejev letošní Gribojedovskou cenu, 900 rublů.

TÝDEN.

Ve středu 15. t. m. oslavil svoje Abrahamoviny básník František Táborský, rodák z Bystřice pod Hostýnem na Moravě, professor vyšší dívčí školy. Jako svérázný poeta stojí Táborský v pořadí básnické generace, která vystoupila v letech sedmdesátých minulého století: už svými prvními „Básněmi", vydanými u Ottů knižně teprve r. 1884, ohlásilo se jeho ryzí a pokrokově vyslovené cítění rodinné, společenské, vlastenecké i kulturní. Vlast, matka, rodný moravský kraj — toť byly hlavní devisy jeho prvních poesií, po nichž následovaly citupiné a měkce zbarvené „Meditace", filosofující a jímavě účinné. Epická skladba „Stará komedie" vyšla před nimi. Pak se básník dlouho odmlčel, věnovav se hlavně kritickým pracím výtvarnickým, až předloni vydal opět lyrickou sbírku „Hrdinské tužby", o níž jsme ve Zvonu psali. Jako překladatel obohatil Táborský naši literaturu zejména dvojdílným svazkem básní M. J. Lermontovových, jako kritik výtvarný píše odborné články do „Naší doby", kam uložil také pěknou studii: „J. N. Kramskoj", jíž se výrazně po bok druží několik statí z „Volných směrů" (Galerie Treťjakovská, Slovo o ruském umění do Rěpina a j.) a úvodní studie pro publikaci Schwaigrovu, vydanou Unií: „Hanuš Schwaiger, jeho život a dílo". Přejeme mu hojně zdraví a zdaru k další plodné práci. —*n*—

*

Holger Henrit Drachmann, čelný básník dánský (* 1846 v Kodani), zemřel 14. t. m. ve svém rodišti. U nás znám jest nejlépe svou divadelní hrou „Byl jednou jeden král...", která se dávala na Národním divadle (1900) i v „Uranii" (1907) s velikým úspěchem. Původně malíř, věnoval se teprve později literatuře. Vynikl jako básník, dramatik i romanopisec (jeho román „Upsání" podává znamenitý obraz soudobého života kodaňského a vykazuje mnohé analogie s poměry našimi). Výborné jsou i jeho povídky ze života námořníků; některé vyšly v Levných svazkách novell pod titulem „Z moře a pobřeží".

*

* Časopis „Dílo" otiskl v čísle 8. a 9. zahajovací přednášku Dra. Jiřika na akademii umění: O studiu dějin umění. Na konci se v ní praví: „Musíte tedy na dějiny umění pohlížeti jako na jediný organický celek, souvisící bezprostředně s dobou naší, a nepovažovati za dějiny již to, znáte-li několik jmen z dob minulých, poněvadž umění neznamená dovednost jednotlivých lidí, kteří nezávisle od sebe pracovali, nýbrž jest to říše duchová, která spojuje všechna díla, právě tak, jako věda neznamená řadu knih, nýbrž ducha, jenž je vytvořil. Bouřlivý reformátor ve svém nadšení pro novou ideu snadno podcení význam minulého a násilně odmítá tradici. Ale kolik jest takových geniů, kteří bez tradice dovedou vytvořiti nové! Většina novotářů s radikalismem pouze koketuje, poněvadž se hra taková považuje za moderní a dělá zdání genia; a aby docílili effektu u velkých mass, dělají pseudogeniové vše právě naopak, než jak tradice učí. Považují za originální, malují-li obrazy bez kresby, bez motivu, bez myšlenky, zavrhují-li církevní umění, genre, komposici, perspektivu, anatomii. Doufám, že k tomuto táboru se nepřipojíte."

*

Paní Mariana, ženské pohlaví mdlé. R. 1596 přišel k soudu malostranskému měšťan a zlatník Pavel Preysnsyn a vinil svoji ženu Marianu nejen z toho, že se mu zpronevěřila, dávajíc svoji náklonnost harcíři Braunovi (už tenkrát dvojí sukno svádělo!), ale z horšího zločinu toho, „když ho harcíř zbodal nožem, že měla z toho radost a nebránila ho, ježto věrná manželka s svým manželem jedno tělo jest a tak, když co protivného na manžela přijde, tehdy i manželka toho jest citedlna". O nevěře paní Mariany svědčili sedláci z Vesce, z čehož lze souditi, že již tenkrát pražské paní, jichž psycha nenalezla porozumění u manžela, a které se chtěly plněji vyžiti, za milenci brávaly se dále za Prahu na venkovský vzduch, ten je čistší. Konšelé, zděsivše se toho dvojího zločinu, odsoudili paní Marianu k smrti. Ale vysocí páni v appellaci na Hradě pražském souhlasili s jakýmkoli trestem, jenom ne s tím, aby kat navždy se světa odpravil Marianu. Uvážili vysocí a moudří pánové, že pohlaví ženské je mdlé. Čteme-li však po letech (r. 1611), že paní Mariana se synkem svým Isaiášem dědí všecek statek po svém manželu, musíme souditi, že se mistr zlatník se ženou smířil a že tudíž některé pohlaví mužské je o mnoho mdlejší nežli ženské.

Archiv m. Prahy. Č. 1159. 1126.

V PRAZE, dne 17. ledna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KAREL LEGER:

PODIVNÁ PŘÍHODA INŽENÝRA VLADIVOJE VEJVODY.

(Dokončení.)

Vejvoda cítil na sobě, že se rozčiluje, tepny mu bušily ve spáncích, srdce začalo zběsile bít, dusil se skorem. Zdálo se mu, že musí vybuchnout. Anča se naň usmívala, jakoby jej chtěla krotit — ale ne, nelze zůstat klidným, cosi hruď mu svírá, dech se krátí, nějak těsno je tu v sinavě zelených stěnách.

„Miliony!“ křičel, „miliony tekou, ubíhají neužity celým proudem, nikdo jich nechytí! Miliony!“ Nasivělá barva stěn měnila se v topasovou, zruměnila jako dukáty. „Tekou miliony!“

Najednou cinkot se ozval, jako když zvonek ječivě vyzvání — z daleka zní. Druhý, třetí — na všech stranách! Elektrické signály. A všechny ty zvonečky ječí: „Zemská komise jede! Zemská komise jede!“

A Vejvoda tušil, třeba neviděl, jaký šum a shon nastane v řece i po obou březích.

„Zemská komise jede!“ Starý hastrman zavřískal, vyskočil, punčochy popotáhl a rozčilen poskakoval, natřásaje rozcuchanou hlavu.

„Kde mám boty? Boty z jelení kůže? Mám je loni nové, od bratříčka z Pardubic, jsou z jelena, který se loni při štvanici v Labi utopil. Kde mám boty? Kde jste kdo, chaso lenivá?“

A kde se vzaly, tu se vzaly, kolem dokola hemží se vodní panny, hastrmanovy dcerky, půl ženy, půl ryby, a plovou na boku neobratně jako venkovské děti, stříkajíce pěnou okolo sebe, a malí hastrmánkové vylézají z jam a výmolů mrzutí a ospalí, oči si protírají, protahují se.

„Slyšíte? Zemská komise jede!“

Někde daleko od Hradce Králové vyjížděla okrášlená pramice, na ní zástupcové vlády, přísedící zemského výboru, poslanci, docela některá excellence — zemská komise jede! Daleko před pramicí zvonečky zní, signály bouří: zemská komise jede! Nahoře na březích už si oblékají purkmistři a okresní starostové bílé rukavice, poříční dozorci netrpělivě pobíhají, hmoždíře se nabíjejí, bankety se chystají, přípitky studují — zemská komise jede!

„Hej! hej! pospěšte si, ať je všechno v pořádku!“ křičí starý hastrman. „Ten veliký černý dub pod jezem odvalte stranou do větší hloubky, ať ho není vidět, a vodní hladinu ať ženské pořádně do modra vydrhnou. Jdi, Ančo, také pomoz! A které jsou holky mladší, ať si vezmou sváteční sukni, kdyby snad některý z pánů poslanců je zahlédl, aby z toho nebyla interpellace na sněmu. A vy, kluci, buďte zdvořilí, nešplýchejte, nehrajte si pod vymletými břehy na schovávačku, nekalte vodu! Ať je všechno v nejlepším pořádku, až páni přijedou. Pamatujte, že zemský výbor je náš chlebodárce!“

„Zemská komise jede!“ křikl někdo Vejvodovi u samého ucha, až mu sluch přešel.

„Čert vezmi celou komisi, chtěl jsem být dnes hotov s měřením až po kvotu 197 a zatím —“ inženýr si posteskl.

„Nu, co s tebou?“ najednou starý hastrman k němu obrátil zelené oči.

Docela se změnil, vyrostl a zhubeněl ještě, obličej jeho dostal sumčí podobu, ústa se rozšířila, široké řídké zuby v nich se zablyštěly, šedivé vousy se třásly. Pomlaskával, jakoby na něčem chtěl si smlsnout.

„Velmi nepříjemný zvuk takové pomlaskávání," pomyslil si Vejvoda, „člověku při tom mráz po zádech běží."

„Co s tebou? Přece nemohu tady nechat utopence, co by řekla zemská komise? Hop! schovej se do některého hrnce! ale honem!" hastrman si dupl.

Inženýr neměl právě naspěch, v tom však kostnaté prsty mu hrdlo stiskly, strašlivá tíha jej tlačila ke dnu, prsa mu sevřela. Vší silou se bránil, chtěl vykřiknout, vydechnout, ale se všech stran srážely se zlatorudé vlny, milliony zlatých dvacetikorun širým proudem se valící přepadly jej, zatopily, hrozily jej umačkat vysokou vrstvou.

Ne, nebyly to dukáty, ani dvacetikoruny — květy, zlaté lupénky z divizny to napadaly, zasypaly Vladivoje Vejvodu. Štíhlá, vysoká u hlavy mu vykvetla, a on viděl, že je to Anča — ne divizna, Anča! Kloní se k němu, s omamnou vůní padají zlaté lístky — Rozhodil paže, aby se vyprostil, a v zoufalství oči zvedl do výšky k rozpěněnému stropu.

Hle, něco tam svítí bělejší nežli pěna. Loďka trpasličí, člun z ořechové skořápky houpá se v rozkypělém proudu, a na skořepině pluje princezna. Nad čelem má půlměsíc s hvězdou. Pluje do moře, daleko do moře, a nevidí, že dole u dna leží on, zavalen těžkou vrstvou zlatého květu. Chtěl vykřiknout, zavolat na ni, dát jí znamení, ale zlatá vrstva jej dusí, ruce mu ztrnuly, prstem hnout nemůže, a jenom očima zoufale prosí. Ano, ucítila ten zoufalý pohled, naklonila se s ořechové skořápky, dívá se ke dnu — nevidí ho, inženýra, protože je zaplaven zlatými milliony Bože můj! odpluje — a on —?

„Márinko!" zachroptěl poslední silou. Konečně jej zahlédla, rozevřela náruč — modrýma očima se směje, volá ho — —

„Hej! hej! miláčkové, tady zalovte hákem, viděla jsem cosi plovat!" křičela mlynářka. Pod jezem na pramici lidé ze mlýna pátrali ve zpěněných vlnách rozčileně jeden druhého překřikujíce:

„Sem se otočte! — Ne! tady nebudou, spíše dále je proud zanesl! — Tady! Viděl jsem, jak inženýr se potopil, jako kámen spadl ke dnu, a to děvče Měkotovo se ho drželo. — A loďku vlny rozbily na třísky! Pozor! sami se překotíme!"

„Hledejte, miláčkové!" pobízela mlynářka pobíhajíc po břehu.

Márinka stála u samé vody nad hlubinou, střevíčky měla smočeny. Ani neviděla, že každou chvíli může s podemletého břehu sklouznout. Do vln řítících se od jezu hleděla, ruce skřížila na ňadrech, pod nimi úzkostí srdéčko se zastavilo. Nedýchala. Zrakem chtěla proniknout hlubiny až ke dnu, a zdálo se jí, že zdola zlatorudým leskem to svítí, jako když dukáty se ve vlnách přesypávají.

„Mám ho! Tady je!" vykřikl stárek na pramici. Něco hákem zachytil. „Je to on, inženýr! Za kabát jsem ho chytil!"

Čeledín Slepička běžel na pomoc: „Počkejte! počkejte trochu! Jářku, to není jen tak! Vysmekne se! Počkejte, sám ještě hákem zachytím — Eh, vidíte, vysmekl se! Jářku, to není jen tak!"

Bylo už vidět tělo nad vodou, opravdu pan inženýr, bez vlády, ztrnulý. Ale proud zase jej chytil, vyrval ochráncům, a vír nešťastníka potopil.

Márinka zoufale vykřikla.

Opodál na hrázi odpočívali Bylina s Tondou. Vraceli se konečně z města a náhodou přišli k nečekanému divadlu.

„Hele!" povídal Bylina škrabaje se pod bradou. „Mně se zdá, že pan inženýr se topí!"

„Topí!" přisvědčil Tonda, položil se na pažit, tváře oběma rukama podepřel a se zájmem pozoroval shon na břehu i na pramici.

„Tondo!" pravil Bylina po chvilce, „podívej se, vždyť ho ti lidé utopí — tak nemotorně — oh, Bože! už jim uklouzl, padl pod vodu. Jdi, pomoz jim, vytáhni inženýra!"

Tonda se napolo vztýčil.

„Co myslíte, Bylino, co?" zahučel podrážděn, „jsme tady, abychom vytahovali inženýry? Platí nám někdo za to? Můj milý, to není naše povinnost. A kdyby mne někdo chtěl nutit, abych pomáhal, když nejsem za to placen, podíval bych se! Šel bych k svému právnímu zástupci a ten by se mne zastal. Můj milý, na to jsou zákony teď!"

Bylina už mlčel a jen žvýkal bezzubými dásněmi.

„Nu, vidíte, Bylino, už ho vytáhli!" poznamenal Tonda, „a bez nás!"

Starý měkce připomenul:

„Víš, přece jen byl inženýr hodný pán!"

Tonda odplivl. „Když se člověku dobře vede, proč by nebyl hodný? Také bych byl hodný."

Skutečně Vladivoje Vejvodu vytáhli, nejprvé na pramici, z pramice přenesli jej na břeh. Na trávě ležel zsinalý, s očima zavřenýma, s lokty přitisknutými k tělu. Byla pochybnost, dýchá-li ještě, buší-li srdce, neboť uběhla hodná chvíle, co byl ve vlnách. Márinka vrhla se k němu, klekla, rukama zvedla mu hlavu.

„Pane inženýre!" volala takovým hlasem, že by jistě dušičku zastavila, kdyby už na odchodu byla.

„Ne, počkej, miláčku, tak ne!" pravila panímaminka. „Nejprvé voda musí vytéci." Převrátila ztuhlé tělo a pozvedla je za nohy. „Stárku, pomozte!" Za chvíli zachrčelo to inženýrovi v hrdle. „Ah, probouzí se! Dýchá!" Opravdu začal dýchat.

„A teď —" komandovala — „doneste nám ho do mlýna, my už se oň postaráme s Márinkou!"

Bylinu ještě jaksi hryzlo svědomí.

„Vidíš, Tondo," s výčitkou promluvil kývaje hlavou. „Říkal jsem ti včera: Pojďme už! A tys nechtěl!"

Tonda rozdýmal cigarettu.

„Strýčku Bylino, vy jste ještě ze starého vydání, pořád jen byste dřel. Ale my mladí už —" mávl rukou, — „známe svoji cenu! A co tu budeme dělat? Pojďme. Den nám musejí započítat." — S pramicí zatím mlynářští hledali ještě Měkotovu dceru, hákem lovili, nic nevylovili. Zmizela. Dlouho hledali.

A když konečně všichni lidé odešli a na břehu bylo pusto a v pošlapané trávě pomaloučku začínala se zvedat polámaná stébla a sehnuté květy, když se vrátily čejky a běhaly po písku a jenom jez hučel zhluboka a vlny šplýchaly, z hustého křoví vystoupil Měkota, starý, ubohý Měkota.

Opatrně, jakoby se bál, aby nevyplašil čejky. Už mu lidé donesli, co se stalo. Šel až k samé vodě po špičkách, zatajuje dech, ruce křečovitě sepiaté. A klekl.

„Aničko!" zašeptal. „Aničko, slyšíš mne?" Měl oči suché, neplakal, jenom šedivá brada se mu třásla. „Aničko, proč jsi mi odešla? Bude se mi stýskat v chalupě. Proto dušičky klepaly, volaly tě, Aničko. Myslil jsem — chm, chm! — myslil jsem, že budeš s Moravcem šťastna, ale už je všechno to tam — chm, chm. Ty jsi odešla. Nepláču, já vím, že bude ti tam líp nežli tady. Tady je smutno. Ale přijdeš někdy? Vrátíš se na chvilku? Víš — až bude úplněk, přijď k naší chalupě aspoň k okénku. Slyšíš mne, dceruško?" Čejky vyletěly s křikem, jez duněl. Starci se zdálo, že slyší dole pod vodou cinkot zvonků. Ohlédl se opatrně na všechny strany a znova zašeptal: „Slyšíš mne, dceruško?"

Několik dní později do záložny v okresním městě přišel Moravec v šosatém dlouhém kabátě, čepici mačkal pod paží a nějak vyjeveně díval se kolem dokola, lysé, zapocené čelo si otíral.

Účetní pohlédl naň přes knihu.

„Co nám nesete, sousede?"

Moravec přešlapoval. „Eh, nic, milostpane, nenesu, já jen — tento — přišel ohlásit, že moje chalupa číslo 15 ve Lhotě dnes v noci shořela. Do základů shořela, prosím, celá byla ze dřeva a pod došky. A to jsem přišel jako oznámit, protože mám tam dluh. Tak ráčejí, prosím, to vymazat. Shořela, dočista shořela, a — a já nemám nic. Pěkně se poroučím, jsou tady s Pánembohem zdra — zdrávi!"

Moravec vymotal se ze dveří, nežli se účetní vzpamatoval.

„Co to povídal ten koktavý strýc?" ptal se starý pokladník od druhého stolu.

Účetní odpověděl:

„Chalupa číslo 15 ve Lhotě vyhořela."

„Je tady pojištění?"

„Ano, na 500 korun."

„A půjčeno bylo?"

„2000 korun."

Pokladník vyskočil. „Jak že? Tolik? Na dřevěnou chalupu bez polí? Jak mohl výbor povolit takovou půjčku?"

„Prosím, to bylo právě před volbami!" usmál se účetní.

„Ah, tak! Ale necítíte?" starý pán šátkem zakrýval nos, „po tom člověku zůstal tady takový zápach — jako bahnem a rybinou to páchne. Fi! Johan, otevřte okna!"

Sluha skočil k oknu a poznamenal: „Potkal jsem ho na schodech a tak mi bylo divno — z levého šosu mu kapala voda."

Pokladník mávl rukou.

„Což ve Lhotě a v Jezeřanech, tam jsou samí hastrmani. A výtah z knih máte, pane účetní? Je snad přece nějaký pozemek při oné chalupě?"

„Nic! Moravec měl prý najaty nějaké močály u Lhoty, ale v knihách není nic, docela nic."

Nu, škrtne se to, jaká pomoc, nač máme reservní fond? A je to pravda, že mlynářka Vozábová z Jezeřan vypověděla vklad 40.000 korun?"

„Snad bude dceru vdávat."

„Snad. Fi, ještě to tu páchne bahnem a rybinou!"

BOŽENA JESSENSKÁ:

BÁSNĚ.

PÍSEŇ PANÍ Z NÁMOŘÍ . . .

Tam v dálce šeré, nepoznané
tma zježených vln s nářkem běží,
a kdesi dole jiskra plane:
můj prsten na dně moře leží.

Tak navždy v nekonečné urně
poslouchat temné noci lkání
a v řasách vlhkých stínů chmurně
Smrt věčného snít objímání!

Ó, bledé ruce, proste, proste,
sten umíráčku slétá s věží,
květ Smrti z oněch stínů roste:
můj prsten na dně moře leží.

MINULOST . . .

Do černých mračen ponořit mám hlavu
a sama klesnout u té strašné skály
v myšlenek mučivých šíleném davu?
Opustit slunce, soumrak sbližující,
a vidět hvězdy mizeti tam v dáli —
ty zlaté, svaté, tolik slibující?

Do slepých pustin svoje srdce vložit
a přijmout rubáš ebenových nocí;
v zděšení zápas smrti znovu prožít?
A u té skály padnout bez pomoci

a vidět mosty, vidět bílé cesty
s tušením cíle, podivnými městy,
jež mají domov, krby rozzářené
a harmonie srdcím přislíbené?

A umřít sama u té strašné skály,
kde vlny roztříštěné umírají
ve tmě a chladu? V propasti se sřítit,
v něž slzy řekami se vylévaly,
a Srdcem, v němž se Slunce lásky tají,
krvavě v příští dny a noci svítit, svítit?

NOKTURNO.

Pod mými okny ulička sní středověká,
a husté, černé stíny domů nad ní visí,
ponuře, tiše zpívá chvátající řeka,
po níž jsme pluli spolu — víš, ó, kdysi, kdysi!
Tak rozhozená do tmy žlutá světla hoří,
jak hvězdy na nebi a ponořené v moři,
tak věže chmurně ční, v nich mlčí zhaslé zvony,
jest uzavřena noc na zlaté, těžké spony.
Ze zahrad hořkých vůní vlny přicházejí,
a polodechem smutná křídla zašuměla,
a teď, kdy luny závoj padá nejtišeji . . .
tvé struny tajemné bych uslyšeti chtěla.

Tak cítím, jak jsi příliš v této chvíli vzdálen,
v obzorech nepřístupných mému srdci zhalen,
jak všecko mlčí, jak se moje půlnoc blíží
s omamných tajemství usmrcující tíží,
jak přece nesmírně jsem osaměla!
Ó, zavřít oči! Noc . . . A bílých cest v ní není!
Tak v mrákotách a snech o velkém zaslíbení
tvé struny tajemné bych uslyšeti chtěla!

ZÍTRA.

A zítra nebude již slunce žhnouti
a proměnlivý oblak v dálku plouti,
nebude azur lákat v objetí,
a nejsvětlejší hvězda — zhasne ti!

Jar nebude již ani odkvetání,
rozplyne těžký sen, jenž hlavu sklání,
umlknou moře, stromy, vzduch a zem
kdes tiše vydechnutým rozkazem.

Poslední lilie ni růže prvé
nebude — zastaví se píseň krve,
nebude tajemství těch podivných,
nebude bouřných oceánů tvých!

Nebude chimaer, za nimiž se ženem,
ni smutků na obzoru uzavřeném,
nebude záhad, ani závratí,
tma nic už — ani bolest nevrátí!

A radost nepronikne clonou dusnou,
slzy se utiší, polibky usnou,
myšlenky jako listí spadají,
a jedno srdce — všecko zatají.

Dnes nezachráněný ráj prchne z nitra,
a rozkvete snad se vším smír už zítra,
jen přejít ještě onen temný most,
a všecko bude mrtvá minulost!

ZE VZPOMÍNEK ANTALA STAŠKA.

(Pokračování.)

Nedostatek posluchačů professorovi nevadil. Přednášel nám třem, jakoby měl před sebou plnou síň, a to s takovou láskou, s takovým zanícením, že se mu při výkladech pokaždé zaruměnily obě jinak přibledlé tváře. Jeho poměr k nám posluchačům stával se velmi přátelským, skoro intimním. Zařídil s námi cvičebný seminář a rozdal mezi nás úlohy o duševních problémech, jež jsme musili písemně propracovat a tak propracované s katedry přednášet. Mně připadla jedna část tak zvané matematické psychologie. Byl totiž tenkráte ve vědě té zvláštní směr, jenž duševní jevy, zvláště smyslové vnímání a sdružování i zatemňování představ vykládal na základě matematiky. Jedním z nejčelnějších stoupenců směru toho byl teprve asi před lety zemřelý německý filosof a matematik Drobisch, jenž o tom napsal objemnou knihu.

Zahloubal jsem se do spletitých otázek těch. Běhal jsem s nimi po ulicích a po tehdejších hradbách nad Koňskou branou jako posedlý. Bylo to r. 1862, právě na konec masopustu, jenž se tehdy v Praze před některými pivovary a nákladními domy pomocí velikých, do ulic vyvalených sudů a sedících na nich „bakchusů" velmi hlučně slavil.

S pohrdáním jsem se odvracel od takových pošetilostí, divě se, jak lidé mohou se zabývat takovými hloupostmi, když já v sobě převaluji takové veliké otázky. Vtanulo mně na mysl i jedno rčení, které jsem slyšel od Sawczynského, svého krakovského professora dějepisu, jenž kdysi pravil, že všechna Shakespearova dramata a tragedie jsou řešení psychologickomatematických problémů. I Shakespeare byl tedy matematickým psychologem! Tím více jsem v nitru hořel. Přečet valnou část dotyčných německých spisů, měl jsem po bezesných nocech a po veliké námaze konečně za to, že jsem na základě matematiky prohloubal a pronikl děje lidské duše. Narazil jsem při tom jen na jednu zamčenou bránu, jež se přede mnou tyčila jako železná přepážka všeho dalšího přemýšlení: jak vysvětlit lidské sebevědomí! Ale i tu jsem po dlouhém, skoro horečném napjetí matematickými bodáky a děly rozstřílel a dostal se do pevnosti: dobyl a podmanil jsem si velikou záhadu člověčího sebevědomí — jen že škoda, že jsem od té doby již zapomněl, jak!!

Co jsem takto vymudroval, pěkně jsem napsal a čekal, kdy na mne k přednášce dojde řada.

Když přišel veliký ten den, uvelebil jsem se na katedře, četl a mezi čtením psal na tabuli matematické formulky, do kterých byla vecpána lidská duše.

Dastich si sedl na lavici a pozorně poslouchal. Když jsem skončil, pochválil, že má práce je velmi dobrá, že by se mohla přednášet na každé universitě, ale odstavec o lidském sebevědomí že by se musil vynechat. Nevyvracel z toho odstavce ničeho, jen se usmíval.

Je od toho málem čtyřicetpět let; ale dosud před sebou vidím sympatickou postavu milého toho muže i s tím zvláštním úsměvem. Nebylo v úsměvu tom nic jízlivého ani blahosklonně shovívavého, ale něco, co vyznívalo, jakoby chtěl říci: „milý hochu, tam se marně dobývali již jinší chlapíci — tam se neodvažuj!"

Škoda, že jsem přednášku tu při častém stěhování z místa na místo ztratil. Byl bych nyní sám zvědav, jaká že to byla matematika, která mně otevřela všechny záhady a propasti lidské duše! Všechno to se mně již dávno, dávničko vykouřilo z mozku. I směr tak zvané matematické psychologie je ve vědě té překonaným stanoviskem. Ale kdykoliv si na tu matematickou episodu svého života vzpomínám, pokaždé se v duchu zasměju a závidím při tom všem professorům a učitelům, nevyjímaje ani slavného Haeckla, že jim je všechno tak jasné, patrné, hmatatelné, kdežto mně stává se naopak nejen lidská duše, ale veškerý svět se všemi přírodními i společenskými jevy čím dále tím temnějším, záhadnějším, neproniknutelnějším.

Nemohu nepovědět ještě několiv slov o Dastichovi samém. Byla v něm veliká touha po pravdě. Sám o sobě říkal, že je přívržencem filosofie Herbartovy; ve své praktické filosofii, v dušesloví a v estetice skutečně byl, ale jen částečně. Já již jako 18—20letý mladík, jenž se s ním stýkal asi dvě léta, jsem vycítil, že kolísal mezi dvěma poly: mezi přesností a exaktností, či-li snad lépe řečeno mezi positivismem na straně jedné a mezi metafysickými pomysly na straně druhé. Jako matematik a fysik tíhl k positivismu, hledaje lidskou duši nejprve v matematice, později s větším zdarem v tak zvané psychofysice, jež vysvětluje duševní jevy na základě fysiky a fysiologie. Jako člověk na výsost hloubavý neuspokojoval se však pouhými zevnějšími jevy, ale snažil se proniknout do hlubin i tajů věcí, řekl bych do zásvětí všech jevů, a ztrácíval se v metafysice, v tom černém, temném, svými šerými záhadami lákavém lese romantismu filosofie, kde již zabloudilo a zahynulo tolik velikánů.

Posledně jsem ho slyšel na podzim r. 1869 několik měsíců před jeho smrtí (umřel v březnu r. 1870). Přednášel v malostranské Pražské besedě. Výraz tváře byl smutný, truchlý; příjemný tenorový hlas zamlžený. Měl v sobě patrně zárodek smrti, kterou snad již tušil. Divil jsem se, že v tom rozpoložení a v tom prostředí přednáší. Vždyť vyjímaje několik přítomných středoškolských professorů, mezi nimiž jsem se tam sešel i s bývalým jeho posluchačem V. Baudysem, nebylo měšťanské obecenstvo ani s to, aby ho pochopilo.

Nepamatuju se na předmět výkladů. Utkvěla mně z nich jediná episoda, jež se mně hluboko vryla do duše. Asi uprostřed přednášky zajel si oběma rukama do vlasů, pak si zakryl dlaní obě oči a pravil do slova:

„Není lze a nikdy nebude lze dokázat, že mimo nás, mimo naše „já“, existuje zevnější svět.“

Větě té, jež velikému davu zdá se být pošetilým nesmyslem, rozumí jen ten, kdo sám sedával na vysoké skále a odtud ustrnulým zrakem se díval do hrozné propasti světového bytí a dění, hledaje marně na černém, neproniknutelném jejím dně světlo života i smrti, času i prostory, boha i věčnosti.

III.

Na jaře r. 1862 otevřelo se mně nové pole působnosti. Stal jsem se, ač mně nebylo ani plných devatenáct let, učitelem na prvním českém dívčím ústavě Anny Tesařové, jehož duší byl její manžel, známý český paedagog František Tesař.

Přednášel jsem dva nejvděčnější předměty: český jazyk a dějiny. Má znalost češtiny byla dosti chatrná. Znal jsem tenkráte skoro lépe polštinu. Musil jsem mnoho dohánět, chtě dostáti svému úkolu, a zabral jsem se proto do čtení spisů Husových a spisů Štítného jako pravzorů staršího našeho jazyka. Pročítaje Štítného, přišel jsem náhodou na několik odstavců, dotýkajících se pojmu krásna. Připomínaly mně náhledy formální estetiky Herbartovy. I rozhovořil jsem se o tom se svým professorem Dastichem. Zajímalo mne velice, když vypravoval, že i on sám se tou otázkou zabývá. Náš staročeský filosof prý správně vystihl některé stránky pojmu krásy, jmenovitě pojem „půvabu“, a jest prý podivuhodno, že se ve svém o tom náhledu, vysloveném málem před pěti sty lety, shoduje s německým Schillerem, že totiž „půvab“ je krása, „když není v klidu, když se pohybuje“. Krása v pohybu. I spisek o tom Dastich napsal.

Mé vyučování českému jazyku bylo takového rázu, že nad ním ostatní moji kolegové ústavu, samí vyškolení, přesných metod dbalí učitelé, povážlivě kroutili hlavou. A bylo opravdu proč! Na místě mluvnice a pravopisu jsme četli a zase četli, co se mně zdálo ze staré a nové slovesnosti nejlepšího a pro děvčata nejvhodnějšího. Nejen básně, ale celé prosaické články jsem jim dával učit se nazpamět, a při tom jsem zabíhal i do dějin literatury světové.

Děvčátka uměla lépe povědět, co psal Hus ze žaláře, jaké měl názory Chelčický, co je obsahem „Labyrintu světa“ Komenského, jaká jsou nejlepší díla Mickiewiczova nebo Byronova, než skloňovat zájmeno „ona“ se všemi dlouhými a krátkými i.

„Počkejte, až na vás přijde starý Tesař!“ hrozili mně druzí.

A přišel. Byl to přísný, tvrdý, málomluvný, těžkopádný, hodně pedantický, ve svých náhledech přímočárný, ve všem důsledný starší muž neoblomných zásad, jenž v mládí mnoho zkusil. Psával proto některé své literární práce pod jménem „Starý Zkusil“.

Srdce mně trochu zabušilo, když otevřel dveře a posadil se na soudnou stolici.

„Běda, dá-li žákyním skloňovat nějaký spletitější mluvnický tvar, nebo bude-li se ptát po třídách slovesa,“ pomyslil jsem si a čekal.

„Přednášejte a zkoušejte jako obyčejně," pravil svým tvrdým, trochu třaslavým hlasem.

Bylo vyhráno. Když odcházel, stiskl mně ruku a pošeptal:

„Jen tak pokračujte."

Pokračoval jsem a vytrval v ústavě tom až do konce svých právnických studií v Praze, neměně ničeho na způsobě svého vyučování.

Tehdejší doba vyžadovala něco jiného, než doba naše. Nyní je namnoze zbytečno, budit ve školách ducha tak zvaného vlasteneckého. Ze střevíčků těch jsme již povyrostli, protože národní vědomí je součástkou bytosti naší mládeže a nemusí být teprve vštěpováno, jsouc vrozeno.

Zcela jinak za dob tehdejších. Půda nám v Praze pod nohama zrovna hořela. Domu za domem, rodiny za rodinou bylo dobýváno. Byl to boj o duše — o mrtvé duše, jež musily být k českému životu kříseny. Ba, byl to více než boj o duše: byl to boj na život a na smrt. To pochopí jen ti, kdo časy ony prožívali. Našemu pokolení, probírajícímu se v dějinách oněch desetiletí, zdá se, že v tom bylo mnoho malicherného. Ano, bylo. Ale malichernost ta byla malicherností drobounkých, nepatrných kořínků, jež sotvy viditelné rozlézají se pod povrchem v černé půdě, aby přiváděly šťávu svému stromu, na němž mají rozpučet květy a uzrát ovoce ve slunečném jasu.

I já jsem ve škole vlastenčil. Pomáhaly mně při tom české dějiny, zvláště doba Husova, doba Komenského a rukopis Královédvorský. Nevěřil jsem v jeho pravost již od svého sedmnáctého roku, ale děvčátka musila přece umět nazpamět buď Záboje nebo Jaroslava, protože obě básně ty rozněcovaly cit vlastenecký.

Tato léta mého učitelování jsou mně z nejmilejších vzpomínek. Přemnohé mé žákyně, většinou vyrostlá již děvčátka pražských i venkovských rodin, o málo jen mladší než já, byly hezké, některé přímo krasavice. Což divu, že jsem se do některých i zamiloval. Ale stala-li se mně někdy osudná nehoda ta, napínal jsem všechny síly, abych své plaménky pěkně držel pod pokličkou a nedal jim vyšlehnout. Čím více jsem v nitru hořel, tím více jsem se na zevnějšek mračil a zahlížel.

Je zvláštní náhoda, že jsem se v pozdějším životě sešel pouze a toliko s jedinou ze svých bývalých žaček, s paní Marií Špindlerovou, chotí českého spisovatele a politika Ervína Špindlera v Roudnici, kde jsem byl v letech 1876—1877 advokátním pomocníkem. S paní tou, dámou ušlechtilého srdce a neobyčejného vzdělání, vzpomínali jsme někdy oněch dob a smávali se mému mračení. (Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Hvězdy plály na nebi čistě, stříbrný svit měsíce rozlit byl nehybně na zemi a stíny vkrajovaly se do běli světelné ostře, jako právě vykopané jámy v světlé zemi. Jasná pára jako závoj plula nad domy. A vysoko, nade vším a nade vše šíře, stálo ticho, hluboké ticho.

„Takový hlas vám slyším —" řekla náhle Mea — „aneb ani ne hlas, ale hukot, dunění. A ani to ne, je to šum — ne z venčí, ale odjinud, a ne zase ve mně samé. Klade se mi to samo do úst, jako bych to měla vysloviti. Ale nemohu. Co je to, Vitolde?

„Hlas ticha," odvětil pan Vitold.

„Hlas ticha," odvětila blouznivě Mea. Štyka jen vzdychl.

Pan Vitold zabručel a odkašlal táhle.

„Hlas ticha," pravil, „není pouhým básnickým paradoxem. Četl jsem o tom u nějakého spisovatele parafrasi, která se mi líbila."

„Řekni nám ji," řekla Mea. Věděla, že bratr jen na vybídnutí čeká.

„Počasí, doba —" počal pan Vitold — „i místo mají ticho vlastního rázu i dojmu. Jsou ticha podivných odstínů a přechodů, vlnění neviditelna, jako utajené sliby, nevyřčené hrozby. Jsou přesycená ticha před výbuchem blesku ze shluklých, mlčících mraků a zase beznadějně prázdná ticha nad pustinami, nad nekonečnou hladinou oceánu. Jsou ticha složená ze zaniklých vzdechů úlevy, oprošťujícího rozkladu na hřbitovech. Prvky vracejí se do svého prastavu, do věčné nehybnosti. A jsou také ticha plná očekávání, natlačeného do propuknutí sehnaného do hranění, ticha jarních rozbřesků, neprocitlých poupat a spících ještě hlasů ptačích. A zase ticha

odpočinku srdce, ticha únavy a obnovujícího se koloběhu mízy. Jsou mrtvá ticha listopadových mlh, slepá, táhnoucí jako řady vysloužilých dělníků, umlčených lopotou života a sbírajících poslední síly k úpravě nocležiště — hrobu. Hlas ticha vládne mrazivě nad sněhovými pláněmi severu, a vřelá ticha šumí v objetí, v němž hasne zrak, slévají se duše a vzniká tvor boží. A mocné je ticho nade vše, protože stálejší je než bouře, protože každý zvuk a pohyb v něm končí."

Pan Vitold umlkl, a tři lidé, dva muži a žena, brali se bezhlasím, jež bylo plno temného majestátu noci. Na duši narážely příboje dvou tichých nesmírností, lásky a smrti.

Výšilo se nad nimi to ticho, v němž vyznívaly předtuchy, děs i rozkoš, hněvy i něhy, vášně i resignace, zmírání a vznikání.

Mea zachvívala se a vinula se k bratrovi. Bylo jí podivně, sladce, bylo jí do výkřiku, silného objetí a do pláče. Nikdo již nepromluvil. Tajemná dlaň kladla se na rty, ostych svíral srdce, lehká a něhyplná mlha obestírala myšlenky.

Mea pobručovala si a pobzukovala sevřenými rty, ani o tom nevědouc. Pan Vitold zadíval se na ni a na Radima a neodvažoval se domysliti z bázně, že objevil by něco trapného, smutného. Nemilý pocit nutil ho jíti, netázati se na nic, nedbati sestry po boku, kterou třesavky lámaly v šíji a kolenou. Vše to přejde, tanulo mu v dáli a s jistotou.

Vlahá vnada letní noci tkala své tajemné koberce, jež měsíc bohatě prošíval stříbrem, hvězdy vyzdobovaly milliony perliček.

Došli mlčky k obydlí Radimovu, osamělému domku pod Gevontem, s nádvořím, v jehož středu nad studnou vypínal se sličný, mladý jilm.

Otevřeli vrátka v plotě a vkročili na trávník v nádvoří. Vítr se zdvihl, zavanul na okamžik ode vsi k horám, a zvuky hudby nadnášivé, vášnivě tlumené, donikly až sem.

Mea zachytila otevřenou duší lahodný, unylý rytmus, vlna hudební splákla lehký nálet popelu a zasyčela v doutnajícím dosud vznětu. Jiskry zasršely od žáru, podivné vzrušující myšlenky rozběhly se po nervech. Srdce jí zatlouklo blouznivě, nedočkavě.

Postavila se před oba muže. Oči její nedívaly se jim do tváří, ale plály hlubokou něhou. Líce rozerdívaly se v úsměvu, jenž nevědomky, bez příčiny a snad poprvé v takové svůdné, ženské zálibnosti rozkvetl jí kol rtů.

Byla zcela jiná Mea, než jindy, tak zdálo se oběma. Vzdálenější a zase příliš blízka připadala Radimovi, jako melodie znějící ne z venčí, ale z hloubi, z vnitřku, vybavující se z intimna a lnoucí zase k nejdůvěrnějšímu. Cos známého, milého proudilo ze zjevu dívčina, útoky mládí, nadnášivý zpěv skřivana z rána, rozbřesky májových jiter.

Nožky v bílých střevíčkách zahrály v trávě jako laškující holubice.

„Mea tančí," podivil se Vitold.

„Pojď!" napřáhla ruku Mea a vbodla do bratra pohled, pod nímž zbledl.

„Ale jdiž!" bránil se.

„Pojď!" opětovala pevněji.

„Ale vždyť ty nenávidíš hudbu! Nepochopuji tě, Meo."

„Já ano," zvolal Radim.

Pohlédla i na Radima rozvětřeným zrakem, a bujnost její jako svědivý proud přelila se mu do žil. Luskl prsty.

„Vitolde!" vyzývala Mea znova bratra a sama položila mu ruku kol pasu.

„Blázínku," vzpouzel se pan Vitold, „co chceš?"

Ale již ho strhla Mea k tanci, napřed prudkému, vířivému, potom zvolňujícímu se, kolem nádvoří. S hlavy její svezl se šál, odpoutal se cop, a šál i pletence vlnitými kotouči vlály kol tančícího páru.

Slušelo jim to spolu, přiznával Radim. Vitold jako silná sosna, svalnatý, pružný, jen se podpatky od země odrážel, jako vlaštovka, když hrotem rozpiatých křídel dotýká se hladiny vodní. Rychle a více než sám chtěl uchvácen byl pan Vitold vášní taneční.

Mea plynula lehce jako plavuň na vodě, smýkala se jako had střelhbitými zátočkami. Cop se zvolna rozplétal a šlehal stříbrnými pablesky, jako když podzimní vítr čechrá pestrobarvou břízu, až měňavé svity přelévají se v kolotu duhovými vidmy. Rosná cudnost panenství jakoby opouštěla pohyby tančící děvy, pohyby její se přissávaly, kroužily kol tanečníka jako závitky hadí. Na rozhaleném krku tepaly jí znatelným stínem napiaté cévy, svítil alabastr pleti, kol pootevřených rtů, krevnatého úsměvu tryskala opalescence mlžných jisker. Dýchala hlasitě, dupala a vykřikovala krátce a břitce, jako když poštolka ozve se nad lesy, nebo pramen střikne do skály. Napětím tuhla a jen, jen zvonila.

Hudba již zalehla, vítr se utišil, ale párek tančil dále. Neznámý duch, samorostlý syn hor, odlišný od běžného taneč-

ního umění, hrál jim skočnou, prodchnul Vitolda i Meu. Oba zapomenuli na vše vůkol a tančili v rytmu hudby, kterou mimo ně nikdo neslyšel. Mea jako květina v proudu vod, zatížena kořenem do hloubi, korunou však ve světle a volnosti. Tanečník její ve všem se jí vyrovnával, v ohni, rytmu, v síle a neúnavnosti. Jediná něha prochvívala oba, nejasná, ale hluboce tkvící, jako když dvě koruny sousedních stromů svými listy šepotají si ve větru, že vyrostly z jediného kořenu, z jediné mízy, že jsou vší bytostí i krví jeden věrným odleskem druhého.

Klamaný zrak Radimův zdvojoval, ztrojoval páry, i ze studny na dvoře jako vodotrysk vyvřel tančící pár, se srázů a úštěrbí Gevonta rojily se jiné mlžné postavy, křepčily, roucha jejich vlála, závoje jiskřily se hvězdami. Již byl tanečníků chorovod, mizelo nádvoří v mlze, jen světlé páry ukláněly se hrdličími poklonami. Roztančil se poskokem Gevont, přiskočila Gubalówka, jako když děvy přeskakují ohně svatojanské, zatočil se zbojecky na podpatku Červený vrch. Utopenec Gevontu plakal stříbrnou, zvonivou rosou, kmeny lesů rozezpívaly se táhlým žalmem, ze slatin zanaříkalo to jako z podzemí. Páry zatmívaly se a rozsvětlovaly se střídavě. Měsíc rozčervenal se v parách. Růže pršely na zemi.

Štykovi bylo nyní lehce a sladce. Mával holí a přidupával. I jemu vyzněla ze všeho toho konečně hudba milosti, melodie lahodná, rozkřídlená, úchvatná.

Čím mu bylo pojednou vše, čeho si dosud vážil, po čem dychtil! Co nyní znamenalo, že na něho číhá smrt, že nesplní svých nadějí, že mine se s posláním života! Chiméry! Člověk i bez toho všeho může býti šťasten.

Mea stanula před ním. Prohlédl jako z omamu. Vztahovala po něm ruce. Ani se nepodivil, že s ním chce též tančiti. Vskočil křepce na nohy. Zatočila s ním jednou, dvakrát, bylo mu tak lehce, tak utěšeně — tisíce jisker zarojilo se mu v hlavě — tvrdost země povolila jeho dostupu — rozplývalo se vše pod ním a vůkol něho v blahost. Nyní smrt, smrt!

„Radime!“ slyšel nad sebou hlas páně Vitoldův a cosi studeného přejíždělo po jeho lících.

Otevřel oči. Seděl na zemi v trávě, a pan Vitold omýval mu tvář kapesníkem namočeným do vody.

Radim se chtěl vzchopiti, jakmile pan Vitold poodstoupil. Ale něco ho drželo při zemi. Byl to měkký loket dívčí, ovinutý kol šíje. Druhou ruku měla Mea na jeho čele.

„Odpusťte, byla jsem divoká,“ mručela. „Tloukla bych se za to sama.“

Seděl, hlavu maje na ňadrech Meiných. Srdce její tepalo do temena jeho hlavy. Vzal její pravici se svého čela a políbil ji na dlaň.

„Je vám lépe?“ řekla a přitiskla se ňadry úže k jeho hlavě. Nevěděl, zda pot či slza padla přímo na jeho rty. Ňadra její vlnila se přerývavě únavou nebo vzlyky. Byla těsně nad ním, výpar mladého, dívčího těla ho ovíval.

„Co se ti stalo?“ tázal se Vitold.

Radim neuměl odpověděti. Tančil skutečně s Meou? — Omdlel před tím nebo po tom? — —

„Nevím, co mi bylo,“ odvětil.

„Ale nyní je ti lépe?“

„Již zcela dobře,“ odvětil Radim. „Bylo to krásné, nikdy na to nezapomenu.“

„Nebylo,“ odporoval pan Vitold. „Polekal jsi nás.“

Ale Radim díval se do očí Meiných, a tyto pravily: „Bylo to krásné!“

A dívaly se na něho jasně a udiveně.

Radim vstal a pan Vitold doprovodil ho do bytu.

Po chvíli vyšel Vitold se sestrou. Kráčeli mlčky cestou ke vsi.

„Proč jsi to udělala?“ tázal se sestry. „Což kdyby ti byl umřel v náručí?“

„Kdyby mi byl umřel v náručí!“ opakovala Mea, ale ne otázkou, ale přízvukem politování, že se tak nestalo, že by si toho byla přála, co nejhoroucněji přála. Přivřela oči a opřela se o rámě bratrovo silněji.

Pan Vitold se sehnul a pohlédl sestře do tváře. Oči její plály záhadně. Oddaně, silně a jaksi strašně.

„Zvědavost?“ pomyslil si pan Vitold. A zase zatanulo mu na mysli, že vše to přejde. A jistota, že to přejde, byla již mnohem bližší. Nepromluvil.

Když zahýbali do vsi, ohlédli se oba. Z okna bytu Radimova svítila do šera slabá žlutá hvězda. Třásla se, zanikala a zase vyskakovala.

Náhle zhasla docela.

IV.

Kol zpovědnice pátera Subumbry, jesuity, tlačil se v sobotu odpoledne tlum mužů i žen, žádostivých uleviti obtíženému svědomí a osvojiti si mimořádné odpustky, jež s kazatelny slíbeny byly všem, kdož zítřejší neděle přistoupí ke stolu Páně.

I Mea čekala tu klečmo, až dojde na ni řada. Ruce, v nichž držela modlitby, ovinuty měla růžencem svěceným, z vonných zrnek kořenných. Postila se již druhý den, závratě a divné křečovité zívání ji přemáhalo a rušilo její pobožnost. Bránila se nábožnými vzdechy:

„Sladké srdce panny Marie, budiž mi vysvobozením!“

Když mžitky přešly, rozvírala knihu a četla po kolikáté již modlitbu na odvrácení zlých myšlenek. Znala ji ostatně z paměti, a šly na ni dřímoty. Zatřásla růžencem a jezdila po jeho zrnkách. Zadívala se na křiklavě zlaceného a pomalovaného světce se ztrnulým úsměvem na rtech a podivně vybočenou páteří. Za levé ucho sochy a konec palmové ratolesti, již třímal světec na levém předloktí, zavěsil pavouk svou síť, černou a citlivou. V síti třepotala se křečovitě muška svázaná již do uzlu. Kovové bříško její zablesklo se chvílemi v paprsku světla, jehož proud jako sloup zlatého prachu přímo na hlavu světcovu a na palmu padal.

Jako uspávavé šepotání vlnek strumenu zazníval sykavý šepot knězův, ševel modliteb a vzdechů, vysílaných z ňader kajícníků. U stupňů hlavního oltáře ležely dvě ženy na zemi, ruce roztaženy do kříže. I blíže Mey v tlumu klečely dvě ženy čelem a lokty na zemi. Dusivý, horký puch vycházel z těl a šatstva a prosycoval nehybné dusno uzavřeného chrámu.

Konečně octla se Mea u zpovědnice, tlačena a postrkována lidmi. Viděla v šeru jasně ostrý, bílý nos kněze Subumbry, kdykoli vyklonil se ze zpovědnice, aby tomu neb oné dal k políbení kříž své štoly. Pod rameno, jímž se o dřevo zpovědnice opíral, kladl si polštářek, ne pro marnost, ale že měl chorý kloub. Mea věděla, co je na polštářku vyšito. Pouhé datum 21. IV., otočené věncem immortell. Ale nevěděla, co datum to znamená, ani kdo je vyšil.

Pak soužila ji chvíli zbytečná otázka, proč kněz Subumbra má tak svislé koutky a proč se mu potí dlaně.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Jestliže mi trochu něco u ní porušovalo nejsympatičtější dojem prvního seznámení, byla to prodlením večera zpozorovaná okolnost, že je drobátko nedbalá. Neušly mi nejen malé nepečlivosti v toilettě její, kteráž ostatně neprozrazovala ani zvláště vybroušeného vkusu, ani mnoho marnivosti, ale postřehl jsem i otřepený límeček a prodřenou kravatu u Gustava a scházející knoflík u vesty. No, konečně jsou po cestě, omlouval jsem ji, a hned jsem se ptal, kde se ubytovali. Prý kolegyně z německého divadla jim přenechala svůj byt; bývala v Mariboru a je Giselina důvěrná přítelkyně; teď je kdesi v tyrolských Alpách se svým mužem. Hovor se pak přirozeně stočil na pražské příbuzné Gustavovy, na nebožku starou paní, na Maxínka a jeho oba strýce, ale zpozoroval jsem hned, že u Gustava je dosti ochablý interes pro jejich osoby i záležitosti.

Sděloval jsem, že všichni jsou na letním bytě, že Maxínkův strýc Tóna se stal ředitelem továrny, ve které až dosud byl chemikem, že se mu skvěle daří a že je letos s rodinou v Misdroy, synáčka že má už na reálce a že se hoch výborně učí, ale Gustav rozhlížel se při mém sdělování po zahrádce, od sklepnice doutník si objednal a když přišla, pozorně viržinko si vybral a po jejím odchodu poznamenal, neshledávám-li, že je podobna té šansoniéře od Páslera, co zpívala: „Překvapil je, ha, ten zrádce, na zahrádce, na zahrádce,“ že také má taková veliká oční víčka . . . A že se musí s ženou někam podívat na pražské zpěváky, abych mu poradil kam a šel s nimi.

Bylo zjevno, že zúmyslně odbočuje, a proto jsem ani už nevyslovil otázku, nepojede-li se podívat za professorovými, že jsou blízko, v Dobříši, pouze ještě o Maxínkovi jsem se zmínil, jaký je enthusiast pro zoologii a že již roste ve specialistu.

„No, já jim všem přeji všeho dobrého,“ pronesl Gustav, odfukuje daleko od sebe kouř zapáleného viržínka, „ale jim samým, myslím, taky bude milejší, když se s nimi už sbližovat nebudu. Na herce se kouká skrz prsty, to dobře vím a cítím, zvlášť teď u svých víděňských příbuzných, u pánů

bratranců a sestřenic . . . Já jsem totiž teď ve Vídni u Josefovského divadla i se ženou . . .“

„Ode kdy?“ ptal jsem se podiven.

„Už na třetí rok,“ prohodil nedbale, „ale na tom nezáleží. Stěžovat si nemohu, od nikoho nic nepotřebuji, o nic se neprosím, ale to stranění přece jen cítím. Předně je to veliké panstvo, každý má hnedle svou ekypáž, ten je advokát, onen velkoobchodník, ta má fabrikanta, ona poštovního sekretáře — prosím tě, a my jen „vom Josefstädter Theater“, „arme Schauspieler“ — ty jen hezky držet od těla, aby si nepřišli vypůjčit, aby nic nechtěli, „chudí příbuzní od divadla“, „Theatersippschaft,“ u nichž je vždy nebezpečí, že by si mohli přijít vypůjčit, nebo aspoň žádat o protekci, aby se dostali k ‚Burgu‘.

Gustav pronášel to s nejvyšším klidem a s lehkou ironií, ale cítil jsem přece, že uvnitř je zahořklý. Rozuměl jsem tomu dobře, neboť jsem měl také podobné zbohatlé příbuzné.

„Ale co, škoda řeči,“ dodával již hned zase s veselým úsměvem. „Od nikoho nic nechcem’, sami se probojujem’. Spořádaný život vedu, pilen jsem, ku předu se deru a pronikám, to ti může Gíza dosvědčit, nicht wahr?“ obrátil se na ženu a potleskal jí na ruku.

Usmála se a rozzářeně pohledla na muže.

„Ach, Gustav je jako dober in jako priden,“ pravila. „In ljubiva se“ (máme se rádi), dodávala, a v úsměvu probleskly krásné její zuby, oči až zvlhly oddaností.

Nebylo pro mne důkazu výmluvnějšího, že ho má ráda, že jsou šťastni, a přál jsem jí toho z celého srdce. A nebylo již pro mne pochyby, že paní Gíza rozumí úplně českému hovoru, a to mne nějak zvlášť těšilo. S radostným úsměvem jsem pohleděl na ni i na Gustava.

„Tak tys pověsil cukrovarství na hřebík,“ obracel rovněž v dobré míře a patrně z úmyslu řeč na mne, „nuž, vypravuj, vypravuj, jak se to všecko sběhlo. Jsi rád, viď? Splnění dávného přání?“

Neodolal jsem. Pustil přímo vodu na můj mlýn, a já jal jsem se vypravovati o svých dalších štacích po prvním roku cukrovarnické praxe, zvláště o druhé, kde úmornou službou jsem byl přiveden až na kraj hrobu, ale která pomohla mi od vojny; jak jsem pak hned po ní, jat přímo odporem, chtěl dáti továrně vale nadobro a také pět měsíců v Praze žurnalisoval, ale jak jsem se potom přec opět vrátil k cukrovarnictví, zvlášť když nové místo znamenalo postup morální a hmotné zlepšení. A líčil jsem dál, jak jsem se znenáhla vžíval do továrního povolání, až tu nastala vlivem okolností možnost, ano vybídka, opustit je a ocitnout se v samém středu pražského života literárního.

Dlouho a dlouho jsem mluvil, tomášský mok povzbuzoval a činil sdílnějším a sdílnějším, rozzářené oči paní Gízy na mně spočívaly, a četl jsem z nich, jak s interesem naslouchá a že rozumí, i Gustavova očividná přátelská účast mi rozvírala srdce víc a víc, a tak jsem odhodlaně záměry do budoucna rozvinoval, Gustava k sobě zval hned na druhý den, že mu ukážu uchystanou sbírku básní a přečtu scény ze své první hry, pak na divadlo řeč jsem zavedl, na ohromnou změnu, kterou znamená pro české divadelnictví existence Národního divadla, nevídané a významné zjevy divadelních vlaků, a zas octl jsem se v sedle svého koníčka, že Gustav musí hledět stůj co stůj se k Národnímu divadlu dostat.

„Ach, na to teď lze pomýšlet méně než kdykoli dřív,“ pravil, a prudčeji zadýmav máchl rukou.

„Proč?“ pravil jsem, nechápaje hned.

„Existence vyžaduje, abychom byli v engagementu oba, já i žena, a Gíza u české scény nemůže být,“ netrpělivě vysvětloval, „a já zde, ona někde jinde? — na to není ani pomyšlení . . .“

A vypustiv prudce celý mrak kouře dodával:

„A ostatně ve Vídni každý ví, že jsem Čech. Je nás tam víc. S českou společností se stýkám, na národní účely přispívám, dítě budu posílat do české školy — co chceš ještě?! Jen kdyby jednal tak každý.“

Z tónu jeho jsem pozoroval, že je radno té otázky dnes raději zanechat, i z pohledu paní Gízy jsem vyčetl tu prosbu.

„Když jsou dva, už není té svobody,“ pravila slovinsky a usmála se jako na usmířenou na mne i na Gustava.

„Nežeňte se,“ dodávala zveseleně, „viď, že se nemá ženit pan redaktor?“ obracela se se čtveračivým úsměvem na svého muže.

Jejím tónem v dobrou míru vrácen Gustav rozjasnil tvář, ale vážně pravil:

„On se ožení. V každém, kdo rosť sám, bez matky, bez sester i bratří, je zvýšena touha po ženě v životě. Žádný nezůstal starým mládencem. — To pravím jí, Gíze,“ upozorňoval mne, „ty mou theorii znáš. A já ti pravím, brachu, ožeň se čím dřív, tím líp. Nemarni zbytečně čas ni síly! Ostatně, jen se podívej: Gíza

jen žertuje, hleď, jak se usmívá — ale já ze zkušenosti mluvím."

Napil se, pohledl na ženu a pokynuv hlavou směrem ke mně pravil přitlumeným hlasem:

„Ten mě zná; ví, co jsem prováděl, jakou jsem měl nepokojnou, bujnou krev. Moh' by na mne povídat — ale neprozrazuj nic," dodával náhle žertovně, obrátiv se na mne, „to by bylo doma kázáníčko, nno! Neboť Gíza, jak je herečka, je ti strašná šosačka!"

Nálada byla zas už rozjasněna a thema mně milé.

Přiznával jsem upřímně, že, kdybych byl zůstal u cukrovarnictví, myšlenka na ženitbu ani by mi nepřipadla, vědomí upoutanosti že vše tam utlačuje, krom touhy osvobození, vyproštění.

Ovšem, kdo se dočká samostatného řídícího místa, u toho že arciť jinak. Poznamenal jsem, že hodlám jednou vypsat smutky manželství takového ponižovaného subalterního úředníka, jakým jsem byl, že teď teprv, když jsem unikl vší té kruté podřízenosti, cítím všechnu tíhu jejich stínů.

„Ale nyní jsi volný, nyní jsi na prahu nové dráhy, dráhy umělecké, tvůrčí," emfaticky vpadl Gustav, a úsměv zářil v plné jeho tváři, již trochu zruměněné.

„Ach teď je to také zcela něco jiného," pravil jsem rovněž s úsměvem, „teď naprosto nepomýšlím zůstat starým mládencem, abych na onom světě písek do otýpek vázat musil."

„Tož na zdraví té, kterou miluješ," rozjařeně pravil Gustav a pozdvihl sklenici.

„Pardon," děl jsem, „není to ještě žádná určitá bytost. Mám nejlepší vůli, ale ještě nevkročila mi do cesty usouzená mi družka."

Hovor již neodbočil od tohoto thematu, které mne poutalo a mi lahodilo.

Byl jsem pln tužeb po ženě i nadějí štěstí, pln představ žádoucí bytosti, jež stane se mou opěvanou, zbožňovanou ženou.

Mladí manželé Linhartovi měli své malé vnitřní potěšení ze mne a proto rovněž houževnatě setrvávali při přetřásaném thematě. Hovořili jsme, jaká musí být, nač hlavně kladu váhu, kterak domácnost si zařídíme, jak zintensivní a pozdvihne se má práce, má odvaha....

O, v jakých luzných barvách jevil se mi život tehda, a jak vše bylo ve mně mládo a důvěřivo a tak na pohled snadno, snadňounce dosažitelno! —

Bylo již hodně po půlnoci, když jsem kráčel s Gustavem a paní Gízou po Karlově mostě k domovu. Hvězdnaté nebe srpnové vystupňovávalo ještě výše naši již beztoho povznešenou náladu, Gustav horoval o kráse nočních pohledů na Prahu, na Vltavu, na Hradčany, a stále nutil paní Gízu se zastavovati a obraceti a mně neustával domlouvati, abych šel s nimi ještě do kavárny. Paní Gíza byla mi v mém odpírání a rozmlouvání vytrvalou a na konec vítěznou spojenkou, a takž rozešli jsme se se slibem, že mne oba manželé pozejtří před večerem navštíví, jelikož zítřek hodlají věnovati Svatojanským proudům.

XI.

Byl jsem v očekávání, dostojí-li slovu, přijdou-li, neboť jsem si připomínal celou řadu nesplněných slibů Gustavových.

Viržinkami pro něj jsem se zásobil, dvě láhve dessertního vína jsem koupil, abych i paní Gízu mohl uctíti, rukopisy jsem si uspořádal a připravil, které Gustavovi jsem chtěl ukázati.

Vzpomínal jsem na ně oba, uvažoval o změnách, kterých jsem na Gustavovi postřehl.

Rozhodně byl opatrnější na peníze než druhdy; počítal. U Tomáše večeři neplatil, byli prý u uzenáře, nabídkám a lákáním kočebrů a jiných obchodníků odolával, kdežto jindy z daleka je přivolával.

Pokud se bezděky dotkli svého života ve Vídni, prozrazovali skromnost a obezřelost. Patrně šetří, nebo nejsou příjmy veliké.

O zmíněném výletě do Svatojanských proudů nebyl jsem druhého dne také tak zcela přesvědčen, a obmýšleli-li jej vskutku, nepodařil se jim zrovna. Odpoledne pršelo a dosti vydatně. Ale snad vůbec měli něco jiného za lubem, co mi nechtěli svěřiti a co maskovali předstíraným výletem... Ostatně, dostojí-li slibu a přijdou-li, poznám to.

Na paní Gízu mnoho jsem myslil. Rozhodně se mi líbila; byla milá, veselá, a řekl jsem si, s takovou ženou že bych se úplně spokojil. Jen dbalejší na sebe by musila být a mít víc vkusu pro svůj úbor.

Ale taková přirozená je a upřímná...

Herečkou asi není vynikající, ale ženy a dívky z lidu hraje dojista s vervou...

(Pokračování.)

LITERATURA.

Básně Jaroslava Kvapila. 1886—1906. Vydání definitivní. V Praze 1907, nákladem Grosmana a Svobody. Stran 304 za 3 K 80 h.

Za dvacet roků básnické své činnosti vydal Jaroslav Kvapil devět knih lyrické poesie — dnes vydává desátou, definitivní, účelně ze zmíněných devíti upravenou a seskupenou, rozmnoženou o zcela nový cyklus básní, nadepsaný „Závoje", a o závěrečné „Finale", jímž celý tento svůj dosavadní odkaz lyrický posvěcuje památce své mrtvé choti. Je i jinak znát, že předčasný skon veliké umělkyně měl na toto definitivní vydání jakýsi vliv přímý a bezprostřední — byť se jevil třeba jen uspíšením edice: všecka zevnější úprava, hlavně obálková, odpovídá krásnému vydání „Literární pozůstalosti Hany Kvapilové" (nákladem F. Šimáčkovým), vytvořujíc ze knihy jímavý a skvělý pendant. Tam uchováno kus, ba možno říci, že v jistém směru celá půle života, a zde rovněž. Tam všelicos urovnáno, upraveno, celkově ustylisováno — a zde též. Neboť definitivní toto vydání „Básní", srovnáváme-li je s původními sbírkami, jak za sebou následovaly a jak se nám presentovaly seřaděním a v několika málo případech i vlastním zněním básní, liší se — někde nepatrně, jinde dosti pronikavě — od založení původního. Z některých sbírek jsou mnohé básně vůbec vypuštěny (v Padajících hvězdách, v Básníkově denníku, v Růžovém keři a j.), jinde projevila se definitivní úprava v tom, že některá čísla z původní sbírky jedné ocitla se nyní ve zcela jiném cyklu, kam podle mínění autorova a hlavně podle jeho konečného plánu vhodněji zapadla svým rázem a svou myšlenkovou odstíněností. Ne bez jistého — a mluvím-li o sobě, musím přiznati, že nikoli bez překvapujícího vzrušení — shledáváme se s některými čísly původních „Padajících hvězd" v dnešním „Básníkově denníku", řadu básní z „Růžového keře" najdeme zase v „Padajících hvězdách", a mnohé staré dobré známé z „Andante" dnes na nás volají ze „Trosek chrámu". Nejmenší změny doznal asi „Růžový keř", jedna z nejčistších a nejkrásnějších knih Kvapilovy lyriky, ač tu vůbec vynechána úvodní stať Vrchlického, která tak pěkným a pronikavým způsobem analysovala literární profil básníkův, tenkrát už (první léta devadesátá) velmi jadrně vyhraněný. Tím vším, hlavně však posledním cyklem, už jednou zmíněnými „Závoji" a epilogickým „Finale" dána dnešním „Básním" zcela nová, mocně odstiňující báse, jednotně probíhající linie od prvních vzrušených a nadšených vznětů mládí a lásky k hluboce cítěným vlnám bolesti, ve kterých dnešní ucelený básníkův odkaz myšlenkově skoro kulminuje.

Nadšení z krásy, živelné opojení a hymnický vzruch života vyznačuje první Kvapilovy sbírky, nejvíce ovšem „Padající hvězdy" a „Růžový keř". Tichý, neznámý a melancholický smutek už i zde jemně obechvívá čtenáře svojí diskretně vyznívající hudbou, ztrácí se v plně a sytě prociťovaných obrazech, v kouzelných, graciósně vrhaných polostínech. Ale tato nota dochází pravého vyznění hlavně v „Tiché lásce", ve knize „Liber aureus" a v „Oddanosti". Uchvacující noblessa citů, jímavá diskretnost barev a odstínů, hymnické vzrušení, ale jakoby sordinou dušené a utlumované, paprskuje z těch okouzlujících veršů. Už Vrchlický poukázal ve zmíněné předmluvě k „Růžovému keři" na zvláštní bratrské vztahy básníkovy k některým Francouzům, z nichž velmi výstižně bylo vzpomenuto zejména Verlaina a Moréase. Opravdu: týž snivý, růžově fosforeskující a jakoby měkkou mlhou obestírající tón. Svrchovaná hudebnost, krása verše přes všecku obraznou bohatost prostě a průhledně vyznívajícího, přikrašlovaného a přece přirozeného. Věru, že myšlenkově tu není nadměrné nějaké šíře a pestrosti, která překvapuje na příklad u Vrchlického, ale to, k čemu se přiklonila jemná básníkova duše, vysloveno vždy nově a s překvapujícím bohatstvím uchvátivé náladovosti.

I „Závoje" jsou jí karakterisovány, ač znamenají ve Kvapilově rozvoji novou notu. Lehký stín melancholie nad nimi vládne. Výlet do minulosti, hrst vzpomínek, skoro bych řekl, že i tichý tón resignovaného klidu je zde vyzpíván. A zase touha vrátit se zpátky, zachytiti ještě jednou onu „vadnoucí růží nádheru", opít se hudbou krásy a lásky. Bolest z „našich nesplněných okamžení", po nichž tolik vždy toužilo srdce, a jimž u jednotlivce nebývá ani „začátku ni konce", která však vždycky zůstávají ve svých výsledcích za tužbami a prvními rozlety mládí. A pak ono bolestí rozluky překypující „Finale", oplakávající tak náhlou, nečekanou smrt drahé bytosti. „A když tebe, tělo přeskvělé, — proměnit jsem musil ohněm v troud, — kterak sám v své duši zetmělé — nevyhořet, navždy nezmlknout?..." praví se v básni. Působí svrchovaně těžce tento epilog knihy — jako osudný, nemilosrdný hřeb zatloukaný v nádhernou rakev. Ale nám neodnímá poslední víru v nové rozezvučení básníkovy lyry.

F. Sekanina.

DIVADLO.

ČINOHRA. — Vodopád Giessbach. Báseň o jednom dějství. Napsal Karel Horký. Režisér Jaroslav Kvapil. Poprvé na Národním divadle 16. ledna.

Asi před čtvrt stoletím proběhla všemi evropskými belletristickými listy novelka, v níž vystupuje polský, ruský nebo uherský magnát, jednou také anglický baronet (podle lokalisace!), který bambitkou přinutí chirurga odníti mu zdravou nohu, poněvadž si ho nechce vzíti vášnivě milovaná nevěsta, která pozbyla nohy úrazem při jízdě.

Na tuto historku vzpomněl jsem si živě při představení Vodopádu páně Horkého. Claudius Šlechta, totiž rek této básně o jednom dějství, usekne nebo ustřelí nebo dá si nějak úmyslně — kterak, není z básně zřejmo — rozdrtiti dva prsty levé ruky, aby si jej vzala zbožňovaná Elška. Nikoli proto, že

jí scházejí také dva prsty a že nechce potom než bezprstého, obdobně jako jednonohá magnátova nevěsta, ale proto, že je Šlechta orlem a geniem a poněvadž jí je úzko po jeho orlím boku, a nechce překážeti jeho orlímu vzletu. Geniálnost Šlechtova ovšem závisí velmi na prvních dvou prstech levé ruky, neboť jest „orlem" na housle. Fenomenálním houslistou, soudě podle řečí, jež se ještě po osmi letech o jeho triumfech vypravují, umělec duší tělem — podle jeho vlastní žhavé, zoufalé touhy po houslové transkripci zvuků, jež jej v alpské přírodě obkličují a provokují. Autor tedy žádá na nás, abychom přisvědčili, že jest možný přeslavný virtuos na housle, takový „král houslistů", jemuž v Italii dámy po koncertu kočár vypřáhly a samy ho dotáhly na radnici, kdež byl pozván, který by *a*) n e o p o v r h o v a l, nýbrž miloval ženskou, odmítající jej proto, že jest přeslavným králem houslistů, geniem a orlem, *b*) že jest možná taková dívka, která by si nevzala slavného koncertistu, ač j e j m i l u j e z celé duše jenom proto, že jest slavným umělcem, *c*) že by si dal tento slavný umělec uříznout dva prsty, aby nemohl být orlem, ježto bez perutí si jej zbožňovaná Elška vezme.

Z básně, která nám ukládá tato ukrutenstva věřiti, čerpáme spíše důvody pro opak. Především šílí Šlechta ze svého neštěstí, poněvadž nemůže hráti, tak touží po svém umění, a toto rozpoložení jest také naprosto věrojatné. Za druhé jest Elška zrovna a právě ženou — tak ji totiž autor koncipuje — schopnou největšího duševního a citového vzletu, to jest ženou — pro umělce přímo stvořenou, veskrze poetickou a uvědomělou, hrdou, krátce ideální ženou, která by si především vybrala umělce.

Nevzala si ostatně ani bezprstého, poněvadž bylo pozdě, neboť když se vrátí Šlechta bez prstů, jest Elška už chotí nemilovaného konsula Bervice, aniž zvěděla o hrdinském kousku, jaký tu a tam provádějí dnes už jenom v jižních zemích říše branci, aby se vyhnuli vojenské povinnosti. Nedoví se o tom po celých osm let, až zde v lese pod Giessbachem, a to jenom ještě čirou náhodou. Její muž, konsul Bervic, žárlivý, ale splendidní, pokud se týče poskytování příležitosti k nevěře, přijede z Interlaken náhle do zátiší pod vodopádem a překvapí ženu se Šlechtou v milkování. Ví, oč běží, neboť ve vyrovnávací scéně se Šlechtou, beze svědků, produkuje dopis (ani p. Horký neobejde se bez dopisu!), v němž se přiznává Šlechta, že nepřišel o prsty náhodným úrazem, nýbrž že se o ně připravil zúmyslně. Rozumí se, že dopis s takovým přiznáním nepsal Šlechta Bervicovi, nýbrž svému bratru. Kterak Bervic k němu přišel? Aby se to mohlo stát, musil být bratr Šlechtův námořním důstojníkem, musil být zraněn v přístavním městě cizí moci, donesen do nemocnice a písemnosti jeho deponovány na rakouském konsulátě, jehož chefem šťastnou, ale velmi vzácnou náhodou musil být pan Bervic. Jaká to kombinační oklika! Pan Bervic si nechal dopis pro příhodu, neboť už tenkrát před 8 lety prý pozoroval, že mezi Šlechtou a paní konsulovou není všechno v pořádku. Z dopisu vychází na jevo, že Šlechta, orel-genius, jest vlastně sprostým podvodníkem, neboť dal si vyplatiti statisícové pojistné za své prsty, ač nepřišel o ně úrazem, nýbrž sebezkomolením, které úrazovny virtuosům nehonorují. Okolnosti této použije konsul Bervic a pohrůžkou udání vynutí na Šlechtovi slib, že se odstěhuje navždy z blízkosti Elščiny. Šlechta, který v zájmu autorově přehlédne, že konsul, který krade deposita, byl by tak dobře zavřen jako virtuos, jenž podvádí pojišťovny, dá si říci, a po odjezdu nevyzpytatelného Bervice, poskytujícího hříšnému párku opětně příležitost k rozloučení, sdělí všechno Elšce, která se z toho všeho pošetí a skočí do vodopádu Giessbachu, kam patřil vlastně — Šlechta!

Šlo o to ukázat, že báseň Karla Horkého „Vodopád Giessbach" trpí vnitřní nepravdivostí a že její figury jsou stejně paradoxní jako děj sám. Zdá se však, že neoromantikům nejde ani v dramatu o tyto lapálie. Šlechta, aby upokojil dívku svého srdce, nemusil spáchati naprostou psychologickou nemožnost rozdrcení prstů, nýbrž mohl pověsit jednoduše své guarnerky na hřebík, ale básník potřeboval jeho zkomolené ruky na jevišti k bezpříkladné milostné scéně, v níž Elška (od svého muže sama druhá!) celuje enukleované pahýly. Pojišťovny nevyplácejí statisícové pojistné bez iniciativy pojištěných a bez nejzevrubnějšího všemožně vědeckého a znaleckého protokolu o úrazu, ale autor potřebuje případu naopak, pojistné musí přijíti samo, aby Šlechta nebyl tak přespřílišný darebák atd. atd. Při přešroubovaných situacích praskají všechny šrouby, ale úspěch jest neomylný. A ten se dostavil v nejhojnější míře. Již dávno, vlastně při dramatických premierách sotva as kdy bylo divadlo tak rozníceno, tak žádostivo autora, který se na jeviště příliš nehnal, ale přece se ukázal v okamžiku, zrovna když jménem jeho obecenstvu poděkoval představitel Šlechty, pan V o j a n, jenž se slečnou G r é g r o v o u (Elška) zjednal si o „Vodopád Giessbach" zásluhy neocenitelné. V obou svých hlavních milostných duetech, před návštěvou Bervicovou i po ní, přivedli k platnosti rafinovanost milování moderního erotismu, slazeného spíš sacharinem než medem. Tyto applikatury lásky hrají se až za kobylkou, aby se užilo rčení z orlího ovzduší Šlechtova. Budiž nepopřeno, že autor využitkoval situace, založené na nemožných, aneb velmi vynucených kombinacích, i mezi abnormálnými sotva myslitelných, jako skutečný básník. Třeba nebyla scénická stavba jeho hry dramatickou, je dramatickým dialog, a nálada kusu tak zhuštěna, že plní i vzduch na jevišti, k čemuž ostatně dopomáhá i přeštědrá výprava, z ní pak nejnádhernější sám „představitel titulní role", prospekt s Giessbachem. Z ostatních vedlejších rolí zvláštního uznání zaslouží pí. Č e r v e n á za svou studii malé dcerušky Bervicovy. Výpomocné „vypravěcí" figury lesníka a starého šindeláře hráli pp. S t e i n s b e r g a Ř a d a.

KMČ.

ČINOHRA. — M ě s t s k é d i v a d l o n a K r á l. V i n o h r a d e c h. „Z l a t é r o u n o", drama o třech dějstvích od S t a n i s ł a w a P r z y b y-

szewského. (Premiera 18. ledna v překladu Mir. Kropáčka za režie autorovy a V. Táborského.)

Vnější okolnosti přispěly k tomu, že první jinoslovanská novinka na scéně Vinohradského divadla došla zvlášť slavnostního a hlučného přijetí. Její autor, který jako hlava německé hypermoderny v polovici let devadesátých byl fetišem družiny českých spisovatelů seskupených kolem „Moderní Revue", stavil se na cestě z Mnichova do Varšavy v Praze a scenoval si tu sám svoje „Zlaté rouno" — drama cizoložství a lásky, drama nezaviněných vin, drama trestu, který se dostavuje se vší osudnou nevyhnutelností a hrůzou. Přítomnost autorova tedy a přímá účast jeho na režii hry zvyšovala silný úspěch premiery, plné bouřlivých ovací, palem, nekonečného vyvolávání autora i všech účinkujících umělců.

Avšak i když odmyslíme si všechny vnější podněty úspěchu, shledáváme silné drama, psané básníkem a mistrem hutného slova, suggestivní nálady. Drama cizoložství, nad nímž táhnou chmurné mraky osudového zatížení. V jeho první scéně mluví se o tom, kterak otec Rembowského prohnal si kulkou hlavu, a tušíme hned, že v tom hrál roli román cizoložné lásky ženiny. Ve scéně poslední pak hrdina kusu sám, mladý Rembowski, činí totéž z obdobné příčiny. Nemesis je neúprosna: Rembowski sám zcizoložil se ženou přítelovou, a Polák, jak vykládá neúnavný raisonneur kusu Ruszczyc, se střílí v takových případech, kdy Francouz flirtruje lehkomyslně dál.

Tak nevěra mstí se nevěrou; muži a ženy, které v dramatě Przybyszewského slepě jdou za láskou jako za „zlatým rounem", vybájeným, nedosažitelným rájem, sráženi jsou krutým, vysměvačným osudem k zemi ve chvíli, kdy již již zdají se docházeti cíle. Směle stavěné drama Przybyszewského má scény plné napiaté nálady a varu, jímž procházejí nitra postav, jak vyrostly v duši básníkově a vtělily se uměním velikého dramatického talentu v děj plný vnitřní tragiky.

Největším ziskem večera byla režie a souhra dramatu, nastudovaného osobním vedením autorovým. To byla pravá umělecká režie, docilující ve všem potřebné nálady a barvy pro chmurné ovzduší dramatu, v němž ráz na ráz sledují drtivé a nevyhnutelné děje. Přímým vlivem autorovým také jednotlivé výkony herecké nabyly stejně krásné reliefnosti vnějšku, jako psychologického prohloubení a bohatého propracování — jmenovitě se strany paní Táborské (v roli Ireny Rembowské) a pp. Hlavatého (Ruszczyc), Jiřikovského (Rembowski) a Bolešky (Łącki). Ale skoro se zdá, že jmenovati jedny, znamenalo by křivditi druhým, nejmenovaným. Ve „Zlatém rouně" bylo aspoň několik scén, kdy všecky výkony splývaly v jednotný plastický celek, dýchající životem, v němž bylo možno si odmysliti všecky kulisy a divadelní strojenost postav. Tedy něco, co na Vinohradech dosud scházelo, a proto i pro jeho mladý soubor znamená sobotní premiera dosud největší zisk. *V. Kol.*

Před docela kratičkým časem seznamovali jsme své čtenáře s obsahem a ovzduším nejnovějšího dramatického výtvoru d'Annunziova, tragedie „La Nave" (Loď), jejíž premiera se připravovala za okolností skoro nebývale mimořádných v římském divadle Teatro Argentina na konec prosince; přípravy se protáhly, a drama dáváno konečně 11. ledna za dychtivé, napiaté účasti vznešeného obecenstva, za přítomnosti královy a celého italského uměleckého světa. Nutno konstatovati, že i tentokráte doznal veliký maëstro porážky. Jednání prvé i druhé bylo přijato jakž takž, ale ve třetím ozvala se prudká znamení odporu, která jen proto nepropukla plně, že byl přítomen král. Nestranná kritika uznává překrásná poetická místa kusu, ale upírá mu životnost: je to drama knižní, nikoli divadelní. Reprisa kusu odehrála se již při domě poloprázdném, ačkoliv reklama byla pro tragedii taková, jaké ani sám d'Annunzio nepamatuje z dob dřívějších. Na premieru šlo obecenstvo jistě ve stavu jakéhosi uměle vyvolaného blouznění — vždyť drama bylo věnováno — Bohu, pánu moře, všecky velké listy přinášely dlouho před premierou i obrazy rekvisit, zkoušek bylo 131 a o všech se psalo zvlášť, a konečně musili herci na ceduli zaměniti i svoje pravá jména za jiná, poeticky znějící, aby prý bylo dosaženo naprosté illuse a jednolitého vnějšího souzvuku. Šlo se tu zkrátka daleko za hranice vkusu, a jen tím možno vysvětliti d'Annunziovu porážku za porážkou, poněvadž jeho nezřízené triky reklamní napnou vždy očekávání obecenstva do té míry, že musí nastati vždycky větší či menší zklamání. — Podle nejnovějších zpráv zahraničních listů vzbudily četné politické narážky tragedie, jakož i řeči pronesené na premierovém banketě jisté vzrušení politických kruhů. „Lodí" počínají se nyní zabývati už i politické denníky rakouské — nová reklama.

—n—

≡ Drama S. Juškěvičovo „Korol" (Král), o jehož náhlém odstavení se scény Aleksandrinského divadla (carské činohry) v Petrohradě jsme tady svého času referovali, bude se přece hráti. Postarala se o to paní Saviná, jež v kuse hraje význačnou úlohu, a drama bude mít svoji premieru ve prospěch „Těatralného obščestva" v Michajlovském divadle.

≡ Malé divadlo v Petrohradě hráti bude v únoru nové drama Lva Lvoviče Tolstého, tentokrát dvouaktovku. Má název „Marek". Tolstoj syn v posledních letech píše velmi mnoho pro divadlo. Oznámený kus je již sedmý ve čtyřech letech.

TÝDEN.

≡ Poprsí slavného přírodozpytce českého Jana Ev. Purkyně odhaleno bylo minulý týden ve Vratislavi v Prusku v tamním ústavě fysiologickém, jejž tento český učenec založil a jemuž věnoval plných 26 let své proslulé badatelské činnosti (1824—1850).

Odhalení poprsí vykonáno slavnostním způsobem po přednášce fysiologa prof. Hürtle. Poprsí je zdařilou prací německého sochaře pražského A. Riebera.

*

G. Bizet o jiných. Několik neznámých dosud dopisů skladatele „Carmen" G. Bizeta otiskuje nyní „Revue de Paris". Dopisy psány jsou matce skladatelově r. 1858 z Říma a pro veřejnost hudební svrchovaně zajímavy jsou, protože mladý umělec projevuje v nich velmi upřímně a bezprostředně svoje názory a vlastní snahy do budoucnosti. Za největší hudebníky pokládal Bizet tenkrát Mozarta a Rossiniho a dával jim rozhodně přednost před Beethovenem i před Meyerbeerem. Z Francouzů současných měl nadšený obdiv pro Gounoda. — O svém vkuse vyjadřuje se přímo: „Ačkoli dokonale ctím Beethovena i Meyerbeera, cítím přece, že povaha mě k tomu pudí, abych více miloval lehké a čisté umění, než dramatickou vášeň. Podobně je to i v malířství. Raffael mi připadá jako Mozart; Meyerbeer však cítí jako Michelangelo." Na jiném místě píše Bizet: „Jsou dva druhy geniů, genius rozený a rozumový... Vidím-li „Poslední soud", či slyším-li „Eroicu" anebo čtvrtý akt „Hugenottů", jsem dojat, překonán; nemám ani očí, ani uší, ani rozumu k čistému obdivu. Ale vidím-li „Školu athénskou" anebo „Madonnu z Foligna" (slavné dílo Raffaelovo), naslouchám-li „Figarově svatbě" anebo druhému aktu „Viléma Tella", tu jsem zcela šťasten, pociťuji rozkoš, dokonalost samu, zapomínám na všecko..." — Giovanni Verdi neuchvacoval Bizeta nikdy. V jednom ze svých dopisů takto jej charakterisuje: „Geniální muž, ale nastoupil naprosto špatnou dráhu. Má okamžiky vášně podivuhodného vzletu, ale schází mu nejdůležitější vlastnost, která z velkých lidí dělá mistry: to je stil!"

*

Minulý týden zemřel v Petrohradě proslulý bibliograf a bibliofil Petr Aleksandrovič Jefremov. Shromáždil si knihovnu v některých oddílech úplnější, než mají veřejné, bohatě dotované instituce. Tak na př. sebral úplnou kolekci dramatické literatury ruské XVIII. stol. Byl také nejpovolanějším vydavatelem souborných vydání mnohých klassiků domácích: Fonvizina, Žukovského, Puškina, Lermontova, Glěba-Uspenského a j.

*

Čtyřicet let plodné a svým vlivem pronikavé činnosti literární slaví počátkem letošního roku polský spisovatel, dramatik a kritik Aleksander Świętochowski. Napřesrok dovrší šedesátý rok věku, většinu činnosti své literární věnoval Varšavě; zde také vznikla řada jeho znamenitých dramat „Niewinni", „Ojciec Mak[illegible]y", „Aspazja", „Aureli Wiszar" a mn. j. Ve Varšavě založil také Świętochowski a skoro 20 let redigoval vlastní měsíčník „Prawda", jenž měl nesporně obrodný a výchovný vliv na polskou literaturu i všechen kulturní život. Sem uložil spisovatel větší část svojí práce, jak belletristické, tak kritické a filosofické.

*

Vlastním nákladem. Nakladatelé dnešní — celkem souzeno — autorům neplatí tuze skvěle. Já na příklad jsem šťastným majitelem i takové smlouvy, kterou se mi slibuje při druhém vydání vědecké práce, kterou illustroval jeden z prvních našich malířů, — 4 zl. 50 kr. za tiskový arch. Ale v staré době bylo ještě hůře. Impressoři neplatili nic. Obyčejem bylo, že si autor tisk zaplatí sám a pak dedikací nebo jinačí žebrotou že si útraty nahradí. Knězi Janu Štelzarovi z Želetavy, faráři ve vsi Krutech, z literní historie vůbec chvalně známému, pražský impressor Jan Jičínský r. 1588 slíbil vytisknouti knihu „Pokuty božské" na dluh, ale musil se mu vším statkem svým i osobou upsati. Osobou totiž tak, když by neplatil, že tiskař může dvojctihodného pána dáti zavříti. Smlouva zajímava tato: Kněz Jan Štelzar k imprimování knížky, jíž titul o Pokutách božských Janovi Jičínskému imprimovati dal, za kteroužto práci jemu Janovi 42 kop českých dáti připověděl, chtěje pak takový ten exemplář již přihotovený od něho Jana vyzvednouti, však nemaje na tento čas předepsané summy 42 kop před rukama, skrze vyslané z rady, p. mistra Kristiána z Koldína a Cypriána Stříbrského, to jest při Janovi Jičínském obdržel, že od actum toho zápisu do šesti neděli sčekání užiti a cokoli exemplářů ještě za sebou má, ty knězi Janovi od sebe vydati chce, a kněz Jan takových 42 kop Jičínskému buď sám nebo skrze koho jiného na svůj náklad odeslati a odvésti jest povinen, pakli by toho neučinil, bude míti moc Jan Jičínský k němu právem jakýmkoli přikročiti, jestliže by pak bůh kněze Jana od smrti uchovati neráčil, zavazuje statek svůj neb držitele jeho, aby Janu 42 kop z téhož statku vydáno bylo před jinými kněze Jana věřiteli. (Z knihy arch. praž. 1227.) Mimochodem řečeno, jest dotčená kniha Štelzarova literním historikům a museím, pokud vím, neznáma.

ZASLÁNO.

V PRAZE, dne 24. ledna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

ZA JANEM ČERVENKOU.

I.

„Připravuji se na cestu."
Zvon 1903, strana 470.

Připravoval se na cestu,
zdlouha a těžce odcházel,
paprsky ještě letní den
na žhavé čelo mu rozházel,
rybář, on věděl, na vlnách
že už je ztracen jeho člun,
ještě chtěl rukou chvějící
ozvěnu volat ze svých strun.

S pošklebkem zkřivil se mu ret,
cítil, že krev svou dostříkal,
srdce když nechtělo dobolet,
za to, že všecko je vyříkal,
nevděčné srdce nemocné,
v strašlivé tvůrčí chvíli té,
tolikrát lidu je obnažil
přívaly krve ubité!

Zšílelo v bolestech fysických,
divokých, ostřejších nad jehly,
všecky ty přívaly hymnické
krvavě do něho ulehly,
nemohlo, nemohlo umříti,
musil je v sobě ubiti,
aby moh' krvavou pohádku
horkého života dožiti . . .

24. I. 1908.

Karel Červinka.

II.

Řídneme — lesík prosvětluje,
peň za pněm zvrácený je klát,
výš přerůstá jen smutná thuje,
a z dálek začlo mrazně vát.

Motýli křídla černých flórů
tázavě kladou na pňů šeď,
a silné srdce ze svých vzdorů
se v úzkosti ptá: A kdo teď?

Řídneme — průlom po průlomu,
už větev k větvi nesahá
z té dáli rozestouplých stromů
a do prázdna se napřahá.

A dosáhne-li ruka k ruce,
tak zběžně jenom zavadí,
a oko, co rve nitrem prudce,
lhostejným hledem nezradí.

Motýli křídla černých florů
tázavě kladou v odpověď,
a silné srdce ze svých vzdorů
v úzkosti čeká: A kdo teď?

25. I. 1908.

Fr. S. Procházka.

MARIE CALMA:

SOCHAŘKA.

Když ucítila poprvé pod svými prsty vláčnou měkkost hlíny, z které bylo nutno vytvořit úkol, — řekla si Hana: nevytrvám — nebudu mít síly. A všechno smělé a odvážné v ní náhle ochladlo a odumřelo.

Ale píle konala divy; nebála se již po čase tak hrozně svých nepoddajných prstů — dovedla si již přizpůsobit hmotu — celý den jí bylo, že cítí mazlavý dotek lnoucí massy v konečkách svých nervosních prstů.

Smáli se jí s počátku, že se tak bojí, jakoby byla hlína něco posvátného nebo tak cenného, s čím nutno opatrně zacházet. Nechápali, že jí připadá posvátným každý dotek, že jí při každém pozvednutí ruky něco šeptá: „Zkazíš započaté!" — a nechává ji stále udýchanou a neodpočatou po hodinách oddechu.

Jak jiní tvoří — lehce — hravě, s popěvkem na rtech! Tomu se obdivovala, ale nemohla napodobit. Šla úmornou cestou hledání, vracení se — zkoumání, zatím co jiní letěli v před.

Krása již vystavil první práci — i pohodlná Lída se zmohla na obstojnou studii ženského aktu — a ona dosud nic, jako učarovaná.

A přece se jí zdálo, že jednou musí vytvořit dílo, před kterým se zatají dech — dílo, které bude mít vedle krásy formy i duši — myšlenku — — že je vytvoří v jedné z těch bezesných nocí, v horečném napětí posledních sil, že na ně dýchne vším, co v ní po leta vřelo, toužilo, mučilo se a lkalo a teď uvolněno dá život hmotě.

Život hmoty — myšlenkou! Nebude tesat z kamene — lidské maso — lidskou krev musí mít ta postava — duši jí vdechne myšlenkou.

A drobné studie putovaly stále do kouta atelieru. Jednou je tam kdosi našel — vybavil na světlo — podivil se jim a vysmál se jejím skromným námitkám.

A pak putovaly všechny zaprášené drobnůstky do bytů jejich známých. Odnášeli si je hromadně. Nebránila jim — nepřilnula k těm věcem, ač nad nejednou ztrávila hodiny vysilující práce a čekání.

I na slovo pohodlná Lída prohodila jednou:

„Máš talent — měla bys jednou na světlo."

„Nezmohu nic —" namítala Hana a zas šlo po starém. Dřela — vymýšlela, ale uspokojení nebylo.

V atelieru — u práce trávila všechen čas.

„Nežiješ ani," říkaly jí veselé kollegyně. „Chceš-li mít myšlenku — musíš poznat život. Umělec musí všechno vidět — všechno slyšet. Teprve, až se mu oči rozváží viděním, může tvořit."

„Zplesniviš v tom dření," přizívla líně Lída.

„Ach, raději nebýt. K práci nejsem — k životu nejsem . . ." Dostavovaly se u ní chvíle úplné depresse.

„Já ubohá sirotečka
nemám ani galánečka,"

rozchechtal se Krása, poeta — sochař — malíř a Bůh ví co ještě.

Hana se pohněvala. Jako když do vosího hnízda píchne.

„Kráso, dej se obejmout —" zvolala Lída — „ty's na to káp. Láska jí schází —"

Pak zpívali sborem, a její osamělý čistý pokojík naplnil se náhle dýmem cigarett a na oslavu Krásova nápadu připíjeno pivem nalévaným do starých, malovaných koflíků, které si přivezla z domova na památku, když se rozhodla studovat — skrovné dědictví po matce si vyzdvihla a s bratry se rozkmotřila.

A aniž svolila, umluvili, že musí na ples, masku načrtli, peníze jí vylákali a v koutech rozvěšené výšivky a starožitné cetky sháněli pro ozdobu.

Hana věděla, že na ples nepůjde. Jak by tam obstála? Doma ji vychovali za Popelku — byla dobrá jen pro obsluhu, na zábavy pro ni nezbývalo. Ještě dokud žila matka — ta se s ní alespoň pomazlila a ústrky bratrů jí nahradila laskavým slovem — ale po její smrti bylo hůř. Celá domácnost spočívala na bedrách nevyspělé Hany. Jedinou zábavou jí bylo, když se mohla někdy přikrčit na gallerii divadla a zmítat se v dojmech předváděných výjevů. Cestování znala jen z knih. Její nejdelší cesta byla do Mnichova na studie.

Tam se jí teprve zdálo, že žije, když krokem myšky sunula se opatrně kol veleděl slavných mistrů, neb upoutána živými skupinami ulic, bloudila jimi na zdař Bůh, zastavovala se u výkladních skříní a letmým pohledem se vzrušovala na všem, co lákalo její mladou, odříkáním dosud nepotlačenou chtivost.

Jen ti lidé kolem nebyli jí zhola ničím. Tak ráda by se byla ohřála alespoň v přátelském styku. Jakoby hluchých se

tázala, k hluchým mluvila. Neměli pro ni času, viděla, cítila, jak je nudí.

A za nimi se jí nechtělo. Nechtěla vymetat pokoutní krčmy v zapadlých, neosvětlených uličkách, začazené kavárničky, načichlé výpary lihovin a kouře, nečisté ateliery kollegů, všechny ty útulky tuláků umění, nechtělo se jí naslouchat rozhovorům, kde každý mluvil o umění s jistotou vyvolence, nadulými slovy líčil své malé úspěchy a pošklebně stíral zlatý prach obdivu s děl starých mistrů. Až ku hvězdám se chtěli vyšplhat, šíleni odvážnou domýšlivostí, jati silou, které neměli, drzí bezuzdně místo nadšení a schátralí na dobré vůli i na citu.

„Stýkám se s lidmi, ale marně hledám člověka," řekla si nejednou Hana, a bylo jí mezi nimi teskno a odporno.

Jen někdy, když přišel Mach, bylo veseleji. Byl z nejmladších a nezpohodlněl dosud, nesešel a nezhrubl. Také on doufal všechno od svého talentu — ale jak nadšeně se chápal své věci. A nikdy se nevychloubal. Celé hodiny mlčel, zamýšlel se a mizel pak na dny a týdny.

Hana věděla, že pracuje, a když se opět objevil ve dveřích jejího atelieru, tázala se ho po zdaru jediným pohledem. A vždy uhodla, jak se mu vedlo. Rozuměla mu.

Mach byl veselým společníkem, dobrým kamarádem. Jemu nejprve se svěřila Hana se svou úzkostí a malomocností.

Mávl rukou.

„Nač se bát — jednou i vy se dostanete na řadu. Musíte vytrvat, nevzdávat se. Všichni bojujeme, mýlíme se, hledáme a proklínáme, a přece věříme, že bude lépe, že dojdeme k cíli."

Pak, po čase, se Haně zdálo, že i Mach klesá, ochabuje. Celé dni proseděl u ní, v atelieru, a díval se, jak pracuje.

Nejednou se pohádali — vyčítala mu nečinnost.

„Nač kazit plátno — člověk jako já udělá nejlépe, když raději úplně zahálí. Alespoň si nevyčítám, že ničím věci."

„Kupovali vaše obrazy!"

„Viděla jste mé kupce, slyšela jste je?" Odplivl si.

„Umění, které chodí žebrotou."

A pak se rozvzteklil: „Na trh by mne vehnali — do jarmareční boudy."

Bůh ví, jak z toho rozhovoru, při kterém Mach div neproklínal a Hana jen konejšila a domlouvala, přesunuli se k sobě blíž podivnou shodou svých dojmů.

Hana zanechala práce — roztesknila se....

„Ráda bych vám řekla: vytrvejte, ale nevím, vede-li to kam. Ještě jsem sama nikam nedospěla."

„A nedospějete! Vdejte se — co s uměním."

Až se otřásla, jak studeně to řekl, a neodpověděla.

„Proč neodpovídáte? Řekl bych vám: mám vás rád, ale k čemu by to vedlo? Nemám pro vás nic, ani láska by nevystačila. Při hladovém žaludku špatně se miluje." Zasmál se své poznámce.

Hanu to píchlo.

„Machu, jak jste se změnil — i vy, ve vás jsem chtěla věřit, byl jste jiný než druzí — lepší."

„Lepší o to, že mladší." A zase se vrátil tvrdošijně ke své myšlence.

„Vdejte se, Hano, dokud jste mladá a hezká." Hlas se mu najednou zlomil...

Viděla, že pláče, a tušila, jak mu je v duši. Všechna bída bezútěšného života sevřela ji v té chvíli, jako nikdy před tím.

Pohladila Macha po čele — na vlasech, a on její ruku zadržel ve své a dlouho tiskl.

A pak už si neměli co říci.

* * *

Na maškarním plesu, kam Hanu vtáhli ve výstředním kostymu bajadéry, shluklo se kolem ní vosím zarojením několik „baronů" bohémy. Všimli si jí „ošacení" kollegové i mecenáši hezkých malířek — servali se o ni v té noci bláznivého karnevalu.

A Hana byla první chvíli jako zpita. Pestrý šum, hudba, smích, nezvyklost podívané — zmátly ji docela. Nejprve se rozesmála drobným, plachým smíchem, pak zahořela a rozjásala se celou stupnicí mládí.

Až do rána prosmála a protančila. Šampaňské teklo na její oslavu — korunovali ji rozpustile za královnu umění, věnčili ji a papírovými kordy sváděli půtky o její přízeň. A jí se tu noc zalíbily všechny ty bláznivé nápady a výstřelky zpitých mozků. Její střízlivost byla ta tam. Nikdy neviděly mnichovské ulice tak veselou skupinu maškar jako tu, v jejímž středu putovala Hana, hezká v svém náhlém rozplamenění, s rozpuštěnými vlasy, v rudém vlajícím obleku bajadéry.

— — — — — — — — — — — — —

Po probuzení těžce vzpomínala na probdělou noc. Byla to opravdu ona? Jak jen mohla tak řádit? A kdo byl při ní? Nepamatovala si ani jeden z těch obličejů, které

se včera míhaly kolem ní v pestré rychlosti. Ramena ji bolela — nohy měla jak polámány . . .

Byl tam Mach? Najednou si vzpomněla, že ho neviděla po celou noc. Proč nepřišel? Ta tam byla její včerejší divoká radost.

A sotva se přistrojila, zadrnčel zvonek a do předsíně se vsunul otylý pán, bohatě ošacený a vyšperkovaný.

„Slečna již vzhůru?" — zadrmolil neobratně a Haně se zdálo, že se souká celou věčnost ze svého obalu, v temné předsíni.

Co jen asi chce?

Vysvětlil jí to. Divil se, že ho nepoznala. Byl kolem ní přec celou noc.

Řekl to důvěrně a přimhouřil oči.

Hana se nepamatovala a ptala se jen, co chce — proč přišel.

Aby modelovala jeho poprsí. . . .

Nemohla nic namítnouti, než svou nedovednost, nevyspělost.

Vysmál se jí. Její drobné ručky dovedou jistě divy — jen ať to zkusí — a nezdaří-li se věc, co na tom — alespoň si popovídají . . .

A pak se rozpovídal — jak jí — Haně — to včera slušelo — jak dováděla.

Zastyděla se — vzpomenuvši na svůj bláznivý kostym — a rozpomínala se na své chování minulé noci. A stala se při tom vážně, až nepříjemně přísnou.

Pak ještě smluvila honorář — zcela po obchodnicku. Otylý pán jí nabídl jednou tolik. Ani neodmítla. Choval se k ní zdvořile, ukláněl se za řeči — — očí již nemhouřil. Pozvala ho na zítřek a když odešel, myslila zas na minulou noc.

(Pokračování.)

VÁCLAV KROFTA:

MŮJ OTEC.

Na obzoru konci, v kruhu skalních tesů,
při potoka březích rodná ves má leží,
na náves tam voní pryskyřice z lesů,
v zelené jichž stíny bílé stezky běží.

Pod doškovou střechou otec můj tam žije,
tíha dlouhých roků k zemi šíj mu sklání,
do tváře mu vrásky žití říjen ryje,
měkne mozol tvrdý na kornaté dlani.

S hrudou zápasil můj otec život celý,
ale hrdost při tom vždy mu kryla čelo,
drsná hrdost selská, jež se vzepřít velí,
kdyby jenom o píď ustoupit se mělo.

Vzpomínám, můj otče, jak ti v dlaně přelil
každý března úsměv plno síly vzplálé,
jak všem žití bouřím lehce vždy jsi čelil —
jako habr sivý na hranaté skále!

Každá znoje krůpěj, každý sklon tvé plece
v radosti květ vzrost' ti pod srpnovým nebem,
zem když žárem žehla vytopené pece,
zralý žita klas když rozvoněl se chlebem.

Kolikrát, můj otče, závidět ti mohu
těžký plod tvé práce, selské krve pýchu
— já, jenž musím klanět cizímu se bohu,
plevelí jenž vídám zarostlou svou líchu.

Ty vždy volný chodil's po zděděné hrudě,
kde sic dlaně tvoje tuhá práce hnětla,
za to však plod její v slunci zrál ti rudě,
pod vysokým nebem při nadbytku světla.

Rozkoší ti vždycky příchod jara šuměl
v ratolestí hudbě, v lučin vonném dechu,
nad paláce kouzlo ocenit jsi uměl
do úponků révy skrytou naši střechu.

Tobě vlála do snů vůně mát a chvojí,
čarovným ti rytmem zněly hymny lesů . . .
já, syn doby jiné, vzešlý z krve tvojí,
všecku žití hořkost v duši časem nesu.

Nevíš, že můj krok se často ztápí v bolech,
že tak zřídka skráň mou štěstí zlatí pocel . . .
Kolikrát jas jeho na můj obzor doleh',
tolikrát dlaň spiata v nezřených pout ocel!

ZE VZPOMÍNEK ANTALA STAŠKA.

(Pokračování.)

IV.

Na podzim r. 1862 nastěhoval jsem se do bytu paní Novotné, švagrové MUDra Karla Amerlinga, jenž bydlil v témž domě. Tím způsobem jsem přišel do styku s druhým výtečným českým paedagogem oněch dob. Byl tenkráte ředitelem tak zv. „Budče", totiž ústavu ku vzdělání učitelů na Novém Městě v Panské ulici, kde vyučoval i Tesař.

Amerling byl jedním z nejzajímavějších lidí, jež jsem ve svém životě poznal. Německý básník Heine napsal, že ze své veliké bolesti skládá malé písně. O Amerlingovi se může říci, že svůj veliký, nad úroveň doby vysoko vynikající talent a své hluboké vědomosti vydával, utrácel a takřka promrhával v samých haléřích. Nejvíce mně imponovaly jeho náhledy, o kterých se v mé přítomnosti častěji rozhovořil, jak sorganisovat celý národ k prohloubené, všestranné činnosti, jmenovitě i k činnosti hospodářské. V pozdějších dobách, kdykoliv se v oboru osvětovém, školském nebo ekonomickém něco nového u nás podniklo, často jsem naň vzpomínal a v duchu si říkával: „To byla již myšlenka Amerlingova."

Slýchával jsem o něm úsudek, který opakoval i Tesař, že byl mužem nepraktickým. Je-li na tom něco pravdy, záležela jeho nepraktičnost v tom, že, jako každý geniální člověk, viděl a díval se před sebe do příliš daleké dálky, do vzdálené budoucnosti, nedbaje často toho, čeho vyžadoval okamžik nebo dnešek. Tím se stávalo, že byl zastiňován a dílem i zesměšňován lidmi, kteří mu nesahali ani po kotníky.

Česká národní společnost byla nejen malá, ale i hrozně malicherná, nacpaná a ucpaná maloměšťáckými a šosáckými názory. Přišel-li člověk, jenž viděl dále, stal se terčem buď pošklebků, buď závisti nebo nenávisti. To zakusila většina našich vynikajících lidí. Jenže někteří měli odvahu, udeřit šosáctví tomu plnou silou do tváře, měli energii zvítězit. Tak Neruda.

Kdo odvahy té neměli, utonuli, nebo se jinak ztratili. Amerling energie té neměl.

Připomínám si jedné události z jeho života.

Spolek českých lékařů odeslal mu v první polovici let šedesátých diplom čestného členství. Patrně ho to těšilo. Ale přece se naň díval s nádechem smutku a povzdechl si, řka, že je v proudu našeho národního života jako skála pod vodou. Vystihl tím velmi případně svůj tehdejší poměr k české veřejnosti.

Byly hlavně dvě příčiny, proč ztratil po r. 1848 všechnu odvahu k životnímu a národnímu boji. Jedna záležela v nezdaru, který ho stihl při zařizování vychovávacího ústavu. Jsa ve všem systematický, měl velkolepou myšlenku: zbudovat dům a zařídit v něm všestrannou výchovu nejen mládeže, ale i učitelů, průmyslníků, vychovatelek, hospodyň, ba i matek a manželek. Universální výchovnu tu nazval „Budčí".

Učinil počátky, ale neujaly se; podnik se ztroskotal. Z nouze prodal r. 1848 dům hr. Thunovi a ztratil všechen majetek. To ho skličovalo. Celý ostatní jeho život pohyboval, ba potácel se jako na troskách hlubokého toho pomyslu, velkolepého toho ideálu, jehož uskutečnění mělo být syntesí všeobsáhlé výchovy celého českého národa.

Cherchez la femme — druhou příčinou ztracené životní energie byla jeho žena Františka, jež si říkala také Svatava. De mortuis nil nisi bene — ale mnoho dobrého o ní nemohu ze své zkušenosti povědět. Obmotala si muže sítí ženské úlisnosti, z níž se po celý život již nevymotal.

R. 1848 si hrála na Češku Slovanku a zasedala i ve výboru sdružení slovanských žen; ale když přišla Bachovina, stala se ředitelkou německého dívčího ústavu, jenž čpěl z daleka klerikalismem a zpátečnictvím všeho druhu. Jsouc nepřítelkyní každého moderního směru, svatouškovala s líbezným úsměvem na všechny strany.

Když na Žofíně byl vystaven známý Lessingův obraz Husa, nesměly její žákyně jít se naň podívat. Když nebožtík Vojta Náprstek, vrátiv se z Ameriky pln nových, svěžích myšlenek, pořádal na Žofíně veřejné přednášky o americkém způsobu domácího hospodaření a o ženské otázce, postavila se mezi tajné jeho odpůrce. Dověděla-li se o něčem, co jen poněkud mělo nátěr novoty, byla z prvních, kdo se tomu opírali. Každý šosácký a klerikální nápad ji naproti tomu lákal do svých řad.

Navazování styků s vysokými hodnosty kněžskými a s velikými pány světskými bylo jí životním ideálem a stálým snažením. Její zevnější chování a slaďounké řeči byly pomazány posvátným olejem stálého blahosklonného poučování těch, již stáli

pod ní, a upejpavé skroušenosti vůči vyšším. Její češství bylo jako dubnové počasí. Nejraději mluvila po německu.

Taková byla, pokud jsem se s ní stýkal, totiž v první polovici let šedesátých. Slýchávám, že se později k svému prospěchu změnila a že se zdarem působila v české veřejnosti. Nevím. Ale že by jí byl český národ přirostl k srdci, těžko uvěřit.

Amerling byl v celém svém snažení především paedagog. Ale tím nebyl vyčerpán poklad bohatého ducha.

Ve světovém názoru jeho bylo nejen mnoho filosofie, ale i mnoho poesie. Měl hluboce vkořeněnou v sobě touhu, sestrojit si celý svět do velkolepé jakési syntese, do velikého jakéhosi systému. Rozmanitost všech přírodních a životních, zvláště psychických jevů vřaďoval nejen pod všeobecně platné zákony, ale vtěsnával je se zvláštní zálibou do číslic. Vůbec mu byly číslice vrcholem, takřka symbolem zákonitosti všeho světového dění a nejvyšším principem, z něhož odvozoval vše ostatní.

Tak napočítal všech lidských pudů dvanácte. Číslice ta byla mu číslicí posvátnou, a protože hledal syntetickou spojitost všech věcí, slučoval to hned s dvanácti syny patriarchy Jakuba, s dvanácti pokoleními národa židovského a s dvanácti úhly přední plochy každého kříže.

Každému duševnímu pudu, jejž rozpoznával dle tvaru lebky a obličeje, dal jméno podle jednoho patriarchova syna. Zapamatoval jsem si, že člověk převážně pudu panovačného byl typus Juda, pudu uměleckého Neftalim, pudu hospodářského a střádavého Josef, pudu ohnivého, lehce vznětlivého, pohyblivého Benjamin.

O mně říkával, že mám básnickou žílu, že jsem typus Neftalim. Nebylo mu to nesnadno vystihnout. Napsal jsem před tím r. 1862 za jedinou noc ze Zeleného čtvrtka na Veliký pátek objemnější báseň, kterou jsem nazval „Živý hrob“. Později jsem ji přepracoval a vydal v I. svazku svých básní v Roudnici n. L. Verše ty v původním znění půjčil jsem Spiessovi, jenž je po přečtení přinesl teprve na podzim do nového mého bytu a nezastihnuv mne, nechal je domácím. Dostaly se jakousi náhodou do ruky Amerlingovi, jenž ohmatav dříve důkladně moji lebku i obličej, vřadil mne do jedné ze svých číslic.

Všenárodního vychovatele, jenž každému hned určuje ve společnosti náležitou mu úlohu, nezapřel ani vůči mně. Vlastnoručně mně napsal a dal námět k slovesné práci. Rukopis jsem ztratil, ale věc pamatuji dosud. Měl jsem vylíčit vnitřek Blaníku. Koná se porada, má-li vojsko z hory vyrazit a osvobodit vlast. Usneseno, že má býti vyslán posel, aby dříve prozkoumal, co se venku děje, jaký je stav národa.

Posel „vševzvěd“ opouští Blaník a jde na výzvědy. V různých podobách a postavách přizpůsobuje se vždy těm, jež má prozkoumat. Obchází všechny krajiny, všechny vrstvy národa; vniká jako dělník mezi dělníky, jako rolník mezi rolníky, jako intelligent mezi intelligenty, jako měšťák mezi měšťáky, a pozoruje, co se v Čechách děje. Vrací se se smutnou do Blaníku zprávou, že „ještě není na čase“.

Litoval jsem často a lituji dosud, že jsem látku tu buď eposem nebo románem nezpracoval. I v ní se zračí syntetický Amerlingův duch. Do jejího rámce dalo by se vtěsnat vše. Kdyby byla umělecky zpracována, mohl by z ní být velkolepý obraz našeho národního bytu a všech přírodních krás naší země.

Mládí si nerado dává něco vnucovat. Nechtělo se mně do věci, která celá od počátku až do konce nebyla má, kterou jsem sám nevymyslil. Teprve v zralejších letech, když již bylo pozdě, jsem seznal, co by se z námětu toho dalo vytvořit! Nevymyká se žádnému názoru, žádné škole, žádné umělecké letoře; každý by do práce té mohl vložit celou svou duši, celé své „já“; proniknout ji na svůj lad. Nenašel by se nikdo z mladých, silných duchů, kdo by ji nyní zpracoval? . . . Volám na poušti, ale volám přece.

Pravil jsem, že v Amerlingově světovém názoru bylo mnoho uměleckého, poetického. Ale i práci na poli tom chtěl organisovat a tvořit pomocí syntese různých sil, jež spojovány měly být k vyššímu celku. Připomínám si jedné zvláštní jeho myšlenky. Krymská válka, vedená uprostřed let padesátých mezi Ruskem a mezi západní Evropou, ho bolestně dojímala; dojem ten nebyl smazán ještě ani v letech šedesátých, když jsem ho poznal. Viděl ve válce té velikou srážku nejen světa slovanského a protislovanského, ale i srážku dvou světových názorů, dvou světových kultur.

Paní Novotná, jeho švakrová, mně vypravovala, že po pádu Sevastopolu hořce plakal a několik dní ani nejedl ani nespal. Pod hlubokým dojmem vynořila se v něm myšlenka, zpracovat boj ten ve velikém eposu, na němž by spolupůsobilo sto českých básníků. Je charakteristické pro naše tehdejší jazykové poměry, že on sám učinil počátek eposu toho — jazykem německým! Jeho znalost českého jazyka nesahala k výši jeho překypujících citů.

Mnohý čtenář pokrčí na tím rameny a řekne: fantast bizarních nápadů. Já pra-

vím: člověk s nepřekonatelným pudem organisátorským, syntetik velikého slohu bez zevnějších prostředků, ba i bez zevnějšího prostředí. Naše tehdejší česká společnost nebyla zajisté tím prostředím, v němž mohl Amerling působit a vyniknout. Byla to neustrojená, ba skoro neústrojná, tekutá, nedifferencovaná hmota, do níž lidé jeho rázu nemohli nikam zasadit svých pevných pák, aby ji pozdvihli. Malí lidé malých názorů s malými nádobkami a s všedními starostmi prospívali nám tehdy více, než ideální Amerlingové.

Býval jsem v jeho domácnosti, vyprovázíval jsem ho v létě na výletech do milých mu lesů kolem Krče a sedával jsem s ním za letních večerů na nádvorní pavlači jeho bytu v druhém poschodí průchodního domu „U anglické královny“ v tehdejší Široké (nyní Jungmannově) třídě. Rád hovořil, rád vykládal a hledal svých sto básníků. Hledal po tmě a nenašel nikoho, ani mne . . .

V druhém ročníku „Czechische Revue“ rozbírá Dr. Otokar Kádner Amerlingovu veškeru životní činnost, hlavně po stránce vědecké, a praví o něm ve 4. sešitě z ledna 1908, že byl povždy („immer“) mužem nábožným, ve smyslu církve katolické pravověrným a že věřil v božství Kristovo. Charakteristika ta pro dobu, kdy já jsem se s ním stýkal, správna není, čehož mám tento doklad:

Na velkonoční neděli r. 1863 obědval jsem s ním v jeho domácnosti. U stolu seděly mimo paní „Svatavu“ a její sestru paní Novotnou také asi dvě dívky z ústavu. Před každého z nás hostů byl položen bílý cukrový velkonoční beránek s červenou stuhou kolem krku. Amerling se po jídle rozhovořil o Ježíši. Podíval se kolem sebe, a vida ženské i děvčata, činil ke mně své výklady jazykem latinským, aby mu nerozuměly. Mluvil o zakladateli křesťanství jako o velikém m u ž i, jenž co do vznešenosti své mravouky vysoko stojí nad Mojžíšem a Mohamedem. Za řeči přešel na širší pole svých názorů, dotkl se jmenovitě otázky zásvětí a pravil do slova: „Co s námi bude po smrti, nevíme“ (n e s c i m u s). Končil řka, že na smrtelné posteli je každý na tom stejně, jako slavný Rabelais, francouzský satirik 16. věku, jenž umíraje pravil: „Je m'en vais chercher un grand P e u t-ê t r e“ (jdu hledat velké „S n a d“).

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Když se vyzpovídala, tázal se jí zpovědník, zda dosud pěstuje styk s odpadlíkem Štykou a jakého druhu je ten styk.

Odvětila mu pokorným, ale pevným hlasem, že s knězem Radimem nemá styku takového, za nějž by se před svým svědomím styděti musila.

„Na tom není dosti, nevyhledávati hříchu,“ horlil kněz, „ale dlužno katolíkovi hřích potírati.“

A rozhovořil se o pokušení ďábla, jenž béře lákavé natvářky a dovolává se falešného soucitu, aby zadávil důvěřivou ovci, která vzdálí se s dohledu pastýřova.

Když to kněz Subumbra v rozličných variacích pozopakoval, udílel rozhřešení. Ale v polovici zarazil.

„Řekla paní, že pokouší ji zlý duch špatným úmyslem?

„Tak jest.“

„Jest úmysl ten namířen proti církvi svaté nebo proti lidem?“

„Proti člověku.“

„Jest to něco podobného, jako paní již jednou vyznala?“

„Něco takového.“

„Že odstraněna-li bude jedna osoba bohu nemilá, že obětujete jmění své ke cti a chvále boží?“

„Zcela tak.“

„Řekni mi, paní, miluješ Boha více než lidi?“

„Miluji.“

„Absolvo te in nomine . . .“

Mea vyšla z chrámu. Hlava jí hořela, v temenu ji tížilo, jakoby kovová poklička poklopená hlavu tlačila — svírala.

Dostihl jí Variot. Mluvil k ní banality a blýskal prstenem s krásným diamantem. Vzpomněla, že ukazoval jí jej před týdnem ve výkladu zlatnickém. Tenkráte byl mu drahým, stál tři sta korun, nyní jej má. Variot poroučeje se, oznamoval, že v příštích dnech opustí Zakopané.

Pak spatřila doktora Kalába. Vyhnula se mu. Bylo jí za těžko mluviti, za těžko naslouchati hovoru.

Doktor kráčel smuten. Marie psala mu jen ob den a ne mnoho. Omlouvala se praxí lékařskou. Kaláb věděl však, že sama stůně. Zakazovala, aby se k ní vracel.

„Pane, prosím pána!“ — Kaláb se obrátil.

„Jsem Gazellenaugová. Moiše padá do noh velkomožnému panu doktorovi, Moiše Lichtblau.“

„Aha, sochař? Což, rozhodl se?“

„Rozhodl se?“ opakovala Gazellenaugová po lékaři. „Proč by se nerozhodl, když pán poroučí a náklad na se vezme? Však mám na to smlouvu.“

A vytahovala z umolousané tašky složený arch hustě popsaný.

„Dvě stě, řekl pán, dvě stě zlatých že dá?“

„Nikoli, dvě stě korun.“

„Tři sta tedy, abychom se nepřepsali o tak mnoho. Tři sta pán dá? Jenom slovíčko, a je to.“

„Dvě stě, řekl jsem.“

„To je málo na tak krásnou věc.“

„Paní Gazellenaugová myslí, že snad z toho něco mám?“

Židovka usmála se chytrácky a zamžourala očima.

„Ne hned, ale bude z toho později obchod. Proč by to pán zadarmo dělal?“

Doktor Kaláb se zasmál.

„Jako že jsem hloupá baba,“ dodala Gazellenaugová.

„Dejte mi pokoj, paní!“

„Tak tedy dvě stě,“ svolovala Gazellenaugová táhlým, politování jevícím hlasem.

„A i ty jen, když Moiše dosáhne k tomu svolení otcovského.“

Byli právě před obchodem Lichtblauovým a lékař vešel.

„Kde je pán?“

„Odešel na procházku, aby zakopal kus chleba, odpovídal Moiše, jenž byl v krámě, ale na nic nesměl sáhnouti. Kupce obsluhoval křesťanský pro šábesy vždy najímaný pomocník. Lékař pochopil, že Lichtblau vyšel vykonat obřad.

„Propustí otec Moiše z moci své? Svolí, by šel k sochařství?“ tázal se Kaláb zpříma.

Moiše mlčel.

„Vyhledám ho sám,“ rozhodl se Kaláb.

„Otec nesouhlasí,“ odpověděl konečně Moiše a těžce vzdychl.

Kaláb obrátil se překvapen na Gazellenaugovou.

„A úpis? Aha, ten má býti vějičkou, nátlakem na starého? Není-li pravda?“

Mrzutá nálada počáteční ho přešla. Smál se nemotorné léčce.

„Nu,“ řekl vesele, „slova svého neodvolám, ale nic nepodpíši do té doby, dokud pan Lichtblau otec nepřijde ke mně a sám nepožádá. Bydlím ve ville Vandě.“

Lékař vyšel na ulici a zamířil k obydlí Radimovu. Neviděl ho od koncertu Jurkova, zaujat vlastními starostmi. Bude nutno Radima znova vyšetřiti, snad předepsati něco.

Kaláb byl poslední dny stále v horách, aby únavou tělesní zahnal děsivé domněnky o událostech doma v Tule.

Posedí si zase s Radimem, cizím hořem zaujat, zapomene vlastního.

Nedomyslil ještě, když spatřil toho, k němuž právě chtěl jíti, jinakého než si ho představoval. Radim jakoby vyrostl, omládl a ozdravěl. Šel pružným krokem, se vztyčenou hlavou, usměvavý a pošvihoval hůlkou. Vnitřní jakási radost prosvětlovala jeho tvář, více než radost, tichá ekstase, znovuzrození. Již lékař ho pozdravoval, v tom Radim zahnul do poboční ulice za nějakou dámou.

Byla to Mea. Kaláb ustrnul.

„Což ti dva snad . . .?“

Nedomyslil úžasem. Oním úžasem soucitu, jenž přepadává nás, patříme-li na tragedii sympatických lidí. Zamrazilo ho pomyšlení, že jí, zrovna jí řekl nedávno, s brutálním neomylnictvím, že Radim stůně k smrti. Co si o něm Mea pomyslí? Ale bože můj! což to mohl tušiti?

Doktor Kaláb dal se cestou podél bystře tekoucího potoka a zašel na kávu do hostince, jehož veranda vznášela se nad samým tokem vody.

Radim Štyka dostihl několika dlouhými kroky Mey. Ulekla se a uhnula, aby mohl projíti, ale pak se zarděla a s úsměvem mu podala ruku. Radost vyšlehla jí červeným svitem z očí. Ale byl to jen okamžik. Pak zatřásla hlavou, sevřela ústa a poškubávala krajky na prsou.

„Byla jsem u zpovědi,“ řekla tiše.

„Tak?“ odvětil jen, a úsměv zmizel i s jeho tváře.

„Zapověděli mi obcovati s pánem.“

Přikývl jen hlavou, očekávaje dalších slov. Ale Mea mlčela. Šli podle sebe.

„A panna Mea? Jak se má?“ řekl Radim, jakoby slova utrhoval. Díval se při tom někam na hory. Neodpovídala.

„Neviděl jsem paní několik dní už,“ řekl omlouvavě.

„Nevěřím jim!“ vybuchla najednou. Radim pohlédl na ni přímo a dychtivě, a ona opětovala jeho pohled. Měkká něha vlila se mu do prsou. Znova znělo mu

ticho lunojasné noci pod Gewontem, vynořil se mu zjev tančící děvy, tančící jen jemu, aby mu prokázala přátelství, vzala ho v sladké jho. Tehdy sklonil šíji, byl vděčen za její důvěru a v následujících dnech snil už o máji, o růžích, o zlatém svitu slunce, o věcech bláhových a bláhých.

Nemoc jakoby prchala, zdraví se vracelo mohutným přívalem.

„Dala jsem na mše," zamlouvala Mea hbitě, „aby — aby se stalo něco —"

„Něco dobrého," pomáhal.

„Ne, něco nedobrého."

„Panna Mea nemůže býti zlá."

„Proč pak ne?"

Řekla to přízvukem bez mála uraženým.

Pohlédl na ni a usmál se. Tak cizí, nenáležitá byla mu myšlenka, že by Mea, k němu tak dobrá, mohla chtíti něco zlého. Oči její upřeny byly na cestu, ústa pevně sevřena, ale krok její byl nestejný.

„Ráda bych se na něco otázala."

„Mne?"

Přikývla hlavou.

„Odpovím rád a hned."

„Čím možno získati Boha?"

„Boha?"

„Boha. Chvalozpěvy? Posty? Sliby? Odříkáním v životě? To vše jsem učinila a ještě učiním. Jen říci mi, dáti mi směr!"

Hlas její zněl více vzpurně než úpěnlivě. Radim odvrátil od ní zraky, aby mohl odpověděti:

„Domnívati se, že bůh chce býti získán, je podkládati mu vlastnosti, kterých jako nejdokonalejší bytost míti nemůže."

„Totiž?"

„Ješitnost, ctižádost, chyby lidské."

„A co jest tedy účelem — účelem —"

„Existence boží, míní paní? Vzbuditi v lidech vděčnost a ctnost dobrovolnou. Lásku."

„Milosć," opětovala Mea a zase se oba odmlčeli.

„Prosím pána," řekla po chvíli, „je dovoleno páchati zlo, aby se zamezilo větší?"

Umlkla, jako by jí došel hlas, a sevřela obě pěsti.

„Co nazývá se zameziti větší zlo?"

„Větší zlo je na příklad nechati talent bohem k velkým věcem povolaný zahynouti. Není to velké zlo?"

„Zajisté, že jest."

Oddechla si a pokračovala horlivěji: „Jest tedy oprávněno menším zlem přemáhati větší?"

„Stokráte přeprašam, paní, zlo činiti není vůbec oprávněno. Ani malé, ani veliké!"

„Pán mi nerozumí!"

„Co dělat? Ale myslím, že nemáme pravé míry, rozsuzovati mezi zlem a zlem. Jsme lidé nevědomí a křehcí."

Namáhal se, aby zachytil Mein pohled, ale nedařilo se.

„Radime!" — Konečně vzhlédla. „Pán mi neodpovídá přímo."

„A panna Mea se mi skrývá."

„Nesmím dopověděti."

„Protože nedůvěra zapovídá."

„Možná. Radím se jen."

„Není porady, kde není jasnoty."

„Řekla jsem dosti."

„Že účel posvěcuje prostředky — toho ode mne nikdo neuslyší, ani panna Mea ne."

Mea zaťala zuby a zasvítila očima zlobně.

„Možno někoho milovati jako svého otce, bratra i chotě zároveň? Odpoví mi pán?"

Podivná úzkost jala Radima. Hlas Mein byl změněn, zcizen.

„Nemožno!" vyjekl zmaten.

„Možno za někoho vsaditi vše — i duši?" Vyrazila poslední slova, jako když pramen prolamuje skalisté vězení.

„Hřích!" zvolal Radim.

„Nemluvím s knězem."

„Panno Meo — co jest to? Nerozumím, divím se."

„Někdo jiný snad porozumí a nepodiví se," vysykla jako z plamene.

Oči obou běhaly za sebou a nemohly se nalézti.

Radim cítil, že nekonečně daleko rozešly se duše jejich. Bál se hrozně o ni. Bylo mu, jako by bloudil na nedohledném sněžišti, a Mea odmetána byla vichřicí dál a dále od něho, až ke propastem, kde číhá smrt. A ona neviděla země, ale vzhlížela k nějakému fantomu neurčitému a na obloze v krvavé záři prosvitajícímu. Chtěl zachytiti, zachrániti ji, ale nohy jeho vkořeněny byly do země. Volal by, leč nenalezal v hrdle hlasu. Jemná, ostrá mlha sněhová houstla — už mu unikala — a on by tak rád alespoň zemřel s ní... Hory na něho naléhaly, závratě ho objaly, kráčel těžko, nohy dřevěněly mu v holeních. Mea něco promluvila, ale hlas její zněl jako ze studny, nerozuměl.

„S bohem, pane Radime!" řekla, když se neozýval, a podávala mu ruku. Vzpamatoval se, couvaje před její vztaženou rukou.

„Podávám pánu ruku," řekla smutně.

„Paní není šťastna," vyrazil ze sebe chraptivě vkládaje ruku svou chladnou do její teplé dlaně.

Zadívala se do výše, a pláč potrhoval jejími ústy a chvěl se na hrotu brady. Zaťala zuby a zavrtěla hlavou.

„A proč? Proč?“ naléhal Radim.

„Že je člověk tak sám.“

Poznal, že se mu Mea nesvěří.

„Uvidíme se?“ řekl selhávajícím hlasem.

Pohlédla na něho, něha zasvítila jí v očích.

„Uvidíme se, Radime. Ať bude, jak chce.“

Nalezla zase přirozený, čistý svůj hlas.

„A nikdo mne nepřesvědčí, že plamen milosti je mrtvý plamen. Nikdo na světě!“ dodala.

Radim díval se za ní, jak odcházela kroky, v nichž nebylo mladistvé lehkosti, tak byly pevny, jako neodvolatelné dopady osudu. A přece každý krok od něho jako by vytrhovala i s kořenem ze země. —

Počasí se změnilo. Nebe zatáhlo se mlhami, houstnoucími napřed v bílé, potom v tmavší mraky. Den, dva dni rozráželo slunce svými zlatými oštěpy voje mátoh, osvobozovalo z rána vrcholy, v poledne i doliny z popelavého příkrovu, vypíjelo rozhozenou rosu po luzích i rozteklé kalužiny v kamenitých výmolech cest. Ochladilo se, a lesy zpustly. Zelené, rzí onemocnělé listy počaly padati. Ve výšinách zdvíhal se vítr, honil mraky, pročesával divoce porost nechráněných svahů, ale ochaboval, dostal-li se do úzkých šíjí mezi hory. Ulice zakopaňské zesmutněly, vše dobře uzavřeno a opatřeno vyčkávalo, až nejistá pohoda se obrátí. Málo bylo odvážlivců, kteří vybírali se do hor.

Proroci pilně prorokovali a svatosvatě pečetili, že za tři dni se vyčasí, že bude zase krásně, teplo a milo.

Radim Štyka ležel, lékař docházel k němu denně. I pan Vitold ho dvakráte navštívil, a paní Aranka ob den posílala mu polévku a smažené kuře. Mimo to poslala mu kakadu, papouška v žluté kleci. Aby mu nebylo smutno. Kaláb sedával po celé hodiny u nemocného. Počáteční sympatie prohloubila se v bratrské přátelství, tím vřelejší, čím více se poznávali. Lékař vážil si Radima, k čemuž přispíval též rozdíl věku. Byl Radim o deset roků starší. Hovořival s ním o svých plánech lékařských i o své lásce k Marfě. Radim miloval v Stanislavovi mládí, které, jako kdysi u něho, bylo plno illusí a optimistických plánů. Hovořívali celá půldne, Radim překypoval, a mladší druh jeho byl střízlivým živlem v přátelském svazku. Oba byli snílkové, lékař však neztrácel kontakt s realitou, byl praktičtější. (Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

A jak asi pokročil Gustav? Vyšvihl-li se do prvních řad hereckých?

Bylo ožehavo včera se vyptávat před jeho ženou, on sám pak zachovával mlčení až na tu neurčitou zmínku, že je pilen, ku předu se dere a proniká . . .

Cítil jsem teprve druhého dne, že to bylo příliš povšechné, že nedotkl se zvlášť žádné role, nezmínil se o nějakém zvláštním větším úspěchu, a to je u herce dosti podezřelé . . . Nějak vůbec málo o divadle mluvil, jakoby oheň v něm pohasl . . . Nějak sesousedštěl, zúrovněl, z herce umělce v něm málo se jevilo. Umínil jsem si zjednat si více světla o tom . . .

Dostavili se druhého dne dochvilně o šesté hodině. Měl jsem radost a vedl jsem je s jistou pýchou redakční místností do svého mládeneckého bytu, v němž jsem měl většinou nábytek a obrazy, které si Gustav připomněl z dob, kdy jsem bydlil v starém domě, ve kterém zemřela jeho teta, stará paní Vlačihová, babička Maxínkova.

Byl tam u mne sotva dvakrát, ale poznal hned můj psací stůl, zvláště však dva obrazy nad postelí, vyšité na bílém atlase ženilkami mou nebožkou matkou: Krista a Bohorodičku. Byly takřka jedinou památkou, jež jsem po ní měl.

„Ty se stěhovaly se mnou i po fabrikách,“ pravil jsem, když Gustav zastaviv se u nich, upozorňoval na ně paní Gízu a pravil, že se na ně dobře pamatuje. Pak jsem vybídl oba manžely na novou svou pohovku a vytasil se s dessertním svým vínem, viržinkami a sladkými zákuskami a horlivě a radostně jsem pobízel. Při tom mi však neušlo, že paní Giza má na sobě tentýž úbor, jejž měla u Tomáše — ještě nějak neuspořádanější a zmuchlanější, a zvláště klobouk neupravenější než přede-

včírem, a rovněž Gustav že má oděv uválenější a nedbalejší. Potvrdili mi sice, že včera na výletě zmokli, ale přece jen jsem si pomyslil, že paní Gíza je v těch věcech hodně ležérní, a to jediné na mne nečinilo dojem příznivý. Mohla aspoň sobě šaty trochu vyžehlit a klobouk si dát do façony. Přec je v domě, kde bydlí, nějaká domovnice.

Líbívala se mi vždy u herců jistá úpravnost, nechť i spojená s malou nápadností, a manželé Bittnerovi na příklad mi v té věci byli přímo ideálem. Snad jsem paní Gíze i Gustavovi v té chvíli křivdil, ale nějak mi z té okolnosti padal stín na nějakou jejich hereckou významnost.

Ale dojem ten byl záhy zatlačen, když jsem se dostal k svým záležitostem. Nerozpakoval jsem se přímo zaútočit na Gustava, nevyčkávaje jeho vybídnutí, svými verši i svým pokusem dramatickým, jsa ve svém nadšení pln víry v jeho přátelskou účast, ba v jeho živou zvědavost.

Poslouchal a sledoval mne vlídně a na konec mne požádal, abych mu ty věci půjčil, že si je prohlídne a svůj úsudek mi sdělí, začež jsem mu byl vskutku vděčen.

Podotkl jsem, že ho upozorním, až se někde usadíme, zvlášť na některé scény svého divadelního pokusu, od nichž očekávám jistý účin, a na některá čísla své sbírky veršů, jež mluví o mém vnitřním životě, o mých názorech, ale Gustav hned projevil politování, že dnes nebudou moci se mnou stráviti večer, leda že bych neměl nic proti tomu sedėti s nimi ve společnosti dvou vídeňských jejich kolegů, kteří cestou do Drážďan a Berlína se v Praze zastavili.

„Mohl byste,“ přimlouvala se paní Gíza, „půjdeme někam, kde je koncert nebo třeba ‚tingl tangl‘, já chodím ráda,“ dodávala s úsměvem.

„To víte, odepřít jsme jim nemohli. Vědí, že Gustav je v Praze obeznámen a chtějí něco vidět. Chytili se nás a nepustí se. U Prašné brány se o půl osmé sejdeme. Pojďte s námi!“

Ač pobízela velmi roztomile, měl jsem pocit zklamání.

Těšil jsem se na večer s nimi strávený, líčil jsem si, že je vyvábím k Flekům, že posedíme nějakou hodinu sami, pak že Gustava seznámím s tím oním umělcem od Národního divadla i snad z předměstské scény, který právě bude přítomen, a s nimiž jsem už téměř se všemi byl osobně znám, i s některými mladými literárními soudruhy, kteří tam toho času docházeli, — že strávíme příjemný, animovaný večer, o kterém se přetřesou poměry naše divadelní a literární, a tu z čista jasna takové nadělení tím jejich vybídnutím, abych s nimi trávil večer ve společnosti mně neznámých vídeňských herců, kovaných Němců!

Nezatajil jsem svůj původní zámysl ani jak jsem se těšil na jeho uskutečnění, pokusil jsem se přemluviti je, aby nechali svých kolegů, aby jim po posluhovi poslali omluvu, jakoukoliv, třeba že paní Gíza dostala náhle migrénu, dokonce jsem se nabídl, že sám to obstarám, že uvedu za záminku třeba zprávu o nenadálém onemocnění paní professorové nebo pana ředitele Vlačihy a nutnost bezodkladné návštěvy jich, ale Gustav rozhodně odmítal mé návrhy a nabídky.

„Jsou to lidé, na kterých mi záleží,“ uváděl netrpělivým až tónem, „ujednal jsem to s nimi a nemohu je nechat na holičkách. Mohou mi být jednou dobři,“ dodával, „mají mnoho známostí. Pojď s námi ty, pro jeden večer nebude zle, když se nesejdeš se svými kamarády. Ti se obejdou bez tebe, nejsou v cizině a nepotřebují průvodčího.“

Nějak mne ten jeho netrpělivě odpíravý tón zarazil, a pak příčilo se mi sedět ve společnosti, kde se bude po celý večer jen výhradně mluvit německy, kde u těch dvou kolegů Gustavových nelze vůbec předpokládat zájem o naše poměry divadelní a literární, a kde by snad padnouti mohlo, jak jsem v té chvíli téměř s jistotou předpokládal, třeba i slovo příkré, snižující, výsměšné.

Vídeňáci dva! —

A mrzel jsem se na Gustava, že tak o ně stojí, že jsou mu bližší, že k nim víc poután se cítí, z osobních ovšem zřetelů, a, nemohu za to, rozlila se ve mně hořkost proti němu, a oddálil se mi tou chvílí tím víc, čím víc jsem se chtěl přiblížit k jeho mysli, k jeho duši tento večer.

Odmítl jsem rozhodně jeho vybídku, a nezviklalo mne ani nenadálé sdělení paní Gízy, to že se tedy sotva již sejdeme, že se rozhodli zítra odjeti, nejdřív do Štyrského Hradce k sestře, poněvadž prý dostali zprávu, že jejich Gustinka trochu se nachladila a dostala takovou slabou anginu, a odtamtud, bude-li možno, k nim domů, do Korutan, k jejím rodičům.

Projevil jsem své politování nad tím jejich náhlým rozhodnutím, ale neustoupil jsem již, ba Gustavovi jsem dokonce řekl, že kdybych mu měl prohlédnutím mých rukopisů způsobovat nějakých nepříjemností, pranic mu ve zlé nevyložím, řekne-li

mi to zpříma, aby se nijakž tedy nenutil a nechal je zde.

„Buď bez starosti,“ pravil klidně a s jistou úmyslnou převahou, „přečtu si je a rád a upřímně ti sdělím svůj úsudek — tím buď jist. — Budu zcela přímý,“ dodával s úsměvem, „třeba by tě to bolelo.“

Prosil jsem se ho za to — rovněž s úsměvem.

„Získal jsem si dost kritičnosti,“ podotýkal, „čtu hodně věcí francouzských, vybírám z nich, překládám je a upravuji — to víš, člověk si musí, kde může, nějaký groš přivydělat.“

Třeba že to bylo vesele poznamenáno, trhlo to mnou, neboť hned jsem z toho usoudil, že herecká jeho gáže není asi příliš valná, když musí přivydělávat, a že tudíž herecký jeho význam jistě nebude závažný. A toho mi bylo nějak líto. Jisté zklamání mne ovanulo z těchto jeho slov.

On jak by to vycítoval.

Jakýsi úsměšný výraz přeletěl jeho obličejem.

Povstal, zamnul si ruce, složil je pak za zády a rozchodil se po pokoji.

„Kamaráde,“ začal, nepohlížeje však na mne, „až budeš osm let při řemesle, ve kterém teď vidíš ideál, jako při svém řemesle jsem já, zestřízlivíš strašně... Nemysli si, že to říkám snad ze zklamání nějakého pro nedostatečné snad úspěchy — já mám úspěchy a rostu a dopracuji se, — ale u divadla je také třeba štěstí, a to štěstí se jmenuje — p r o t e k c e. A o tu bojujem', a proto nejdu dneska s tebou, nýbrž s tamtěmi, a ty nejdeš zase s námi, nýbrž mezi své.“

Hlas mu zachraptil, zastavil se přede mnou, poklepal mi kamarádsky na rameno a jaksi bodře chytrácky se na mne se strany podíval.

„Myslíš snad, že nejdu s vámi, nebo spíše, že jdu do své společnosti z nějakých, řekněme, zájmů osobních?“ vyjel jsem, netaje svého dotčení. „Pojďme spolu, jen my tři sami, jak tu jsme, kamkoliv, a bude mi to nejmilejší,“ navrhoval jsem, abych dokázal, že nejdu nikam ze sobeckého interesu.

„Kaltes Blut,“ pravil Gustav konejšivě, „jsi ještě mladý zajíc, hned vzplaneš. — Nemyslím nic zlého, než — že taky zestřízlivíš. U vás je to trochu jinak, ale nejisté vlny jsou to přec jen taky — a člověk na ně vjíždí, že vidí nebe plno hvězd... Jsi u toho svého nějaký měsíc; za osm, za deset let budeš mluvit taky jinak.“

Dotkl se mne. Zdálo se mi to nemožné. Vzkypěl jsem bezděky.

„Neznáš mne,“ děl jsem pevně a důrazně.

Gustav se zasmál. Mně se zdál ten smích být studený, ranivý. Zadráždilo mne, říci mu příkré slovo. Neopanoval jsem se.

„Jsem z jiné látky,“ vyhrkl jsem a očekával jsem prudkou odpověď, sek.

Ale stalo se něco neočekávaného. Přistoupil ke mně, takže se mne hrudníkem dotýkal, položil obě své ruce na moje ramena a přiblížil svou tvář až k samé tváři mé. Její výraz oduševněl a zároveň změkl. Dojatý jeho pohled vpíjel se v můj.

„Vyčkej času,“ pronášel přitlumeně — „vyčkej jen osmi, vyčkej jen pěti let...“

Viděl jsem zřejmě: jeho oči vlhly.

„Budeme-li živi, povíme si o tom. A ještě dřív, než k tomu dojde — vzpomeneš si na mne. Máš jmění?“

Překvapil mne celý ten obrat, a ta otázka zvlášť.

„Nemám,“ pravil jsem.

„Nevíš, co znamená mít jmění u umělce. Jak jmění dovede opřít umění. Nebo mít záda krytá aspoň jinak. Každou chvíli moci vypřáhnout, moci pohrozit... V tom je veliká síla... A nemůžeš chápat dosud, jakou podporou je úspěchu... Já již nabyl té zkušenosti, a až nabudeš i ty... No, nechme toho. Záviset existencí jen a jen na produkci neb reprodukci, je zlé. U divadla to jistě vede k různým formám otročení aneb aspoň nesamostatnosti... Úplný úspěch mají jen volní. — Pa! — Povíme si o tom víc, až budeš starší. Buď zdráv a nehorši se na mne. Piš mi!“

Než jsem se nadál, políbil mne dvakrát, stiskl mi ruku a nějak chvatně, jakoby u vědomí pohnutí a jakéhosi zahanbení, že řek' víc, než chtěl a měl, mě opouštěl.

„Jdem za protekcí,“ maskoval úsměvně, když jsem tiskl ruku jeho ženě, přeje jí všeho zdaru.

A když mi u schodiště, kam jsem je vyprovázel, stisk' ruku naposled, pravil mi — jako by vše chtěl zastřít — tónem co nejsrdečnějším:

„Ty tvé věci si přečtu co nevidět a co nejdřív ti dám zprávu.“

„Tu sbírku básní chci tisknout již příští měsíc,“ prohodil jsem usmířlivým tónem a s úsměvem.

„Buď kliden. Do týdne máš odpověď. A upřímnou!“

S tím jsme se ten večer rozešli.

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

LITERATURA.

»Ze slovanských hor.« Vydal český odbor slovinského alpského družstva. Péčí dra. V. Dvorského, dra. B. Franty a dra. Vl. Růžičky. V Praze 1907, nákladem vlastním. Cena 4 K.

Více než příležitostnou publikaci, ba více než sborník poutavých turistických statí podává krásně vypravený literární almanach, vydaný jaksi k jubileu desátého výročí alpského sdružení. Je to památník, jehož všichni spolupracovníci krásným slovem, každý svým způsobem dali výraz svému nadšení nad ušlechtilostí horolezeckého sportu, nad úchvatnou poesií alpské přírody. Již v „Úvodním slově" B. Franta výmluvně přesvědčuje o hlubším významu a širších úkolech českého alpismu, než jak naň pohlížejí nezasvěcenci. Stať prof. dra. K. Chodounského, nadepsaná „Horský sport a zdraví", není jen suchou, poučnou statí. Povzbuzuje a burcuje slovy tak výmluvnými a lákavými, důvody tak přesvědčivými, že nemůže býti vřeleji psána stať propagační a znalecká zároveň. Jiří Čermák, známý výborným líčením horského výletu již z loňské krásné publikace turistické „Hory", podává zde svrchovaně zajímavou episodu z bohatých zkušeností, popisuje jeden z nejtěžších výstupů ve slovinských Alpách. A tak každý ze spolupracovníků podal příspěvek radostný a cenný na ozdobu knihy, k níž několik barevných reprodukcí akvarelů slečny Chodounské a O. Bubeníčka připojuje také kus výtvarnické umělecké kořisti z přírodních krás alpských velehor. *V. Kol.*

O „Slovenské knižnici", mladém sympatickém podniku bratrských Slováků, který vydává Fr. Votruba v Budapešti (VIII, Rákóci-tér 3), psali jsme už jednou u příležitosti románu Kalinčákova „Reštaurácia". Vytkli jsme láci a pěkný program knihovny, která si obrala za hlavní úkol povzbuzovati pokleslou mysl Slováků a líčením tamního života navazovati styky československé. Druhý i třetí svazek podniku, ač ne tak zajímavý jako po svém způsobu vzorná téměř práce Kalinčákova, přináší rovněž sympatické knížky: „Tři rozprávky" od Jana Čajáka a „Smutné nôty" Jozefa Gregora Tajovského. Zaujmou zejména tyto poslední, řada třinácti drobných kapitolek polo novellisticky, polo causeristicky načrtaných, ve kterých se dovídáme velmi mnoho zajímavého jednak o pověstných maďarských volbách (v prvních sedmi), jednak o společenském životě slovenském vůbec (v ostatních). Prostičká, lehýnce nadýchaná mluva Tajovského má takové přesvědčující a jímavé akcenty, že mimoděk přesvědčuje. Čtou se velmi lehce ty vroucí a pro nás originální věty slovenského spisovatele „rozprávek", „povestí" a „besednic", uznaného dramatika a novellisty, a už z té příčiny jich našemu čtenářstvu vřele doporučujeme. Předplatné na celý ročník (4 knížky) stojí poštou 2 K 40 h. *—n—*

DIVADLO.

Z pohádky do pohádky, baletní báchorka o 4 dějstvích, napsal L. Novák, hudbu složil O. Nedbal (poprvé 25. ledna v Národním divadle).

Tato poslední novinka Národního divadla jest zcela dobrý kus pro děti, a sice v dobrém slova smyslu. Již námět jest zajisté nejlepší ze všech, jež dosud L. Novák pro pantomimu napsal, neboť jest rozhodně soustředěnější než na př. „Olim", jehož pestrost unavovala i nejnaivnějšího diváka. Zde několik pohádek jest zachyceno ve čtyři obrazy s úvodním a závěrečným obrazem (Zlatovláska, Krejčík v začarovaném zámku, Šípková Růženka, Petrovští a zvířátka). Jen bych vytkl dvě věci: předně neobyčejně malou českost kusu, neboť pohádky jsou zachyceny tak všeobecně, že právě zvláštní český ráz našich pohádek tu skoro docela mizí. Mimo to důslednost pantomimy stává se tu doktrinou, a tím nepříjemnou i tehdy, když již se s tímto genrem smíříme. Není to umíněnost autorova, že ten ubohý krejčík z pohádky jest němý? Jak by scéna oživla, kdyby pronesl několik slov stejně jako čert, který na něho doráží. Ukazuje se tu nejlépe, jak se pohádka nehodí pro pantomimu. Když jest zakletý lid v Šípkové Růžence osvobozen, máte dojem, že jest i dále zaklet, neboť jest němý. V posledním obraze pak zvířata vydávají své přirozené zvuky, tedy i ta „němá tvář" jest zde méně němá než homo sapiens. To jest přece zbytečná doktrina. Hudba O. Nedbala klesla velmi hluboko i pod úroveň „Hloupého Honzy". Dnes, kdy máme v Ostrčilově hudbě k „Sirotku" přímo vzor, jak může svědomitý umělec vytvořiti hudbu k české pohádce, působí hudba Nedbalova tím neumělečtěji, takže se zde o ní ani nebudu šířiti. Při kusu pro děti není to ovšem tak velká chyba díla, ano snad budou malí posluchačové Nedbalovi vděčni za užití několika triviálních písniček, zrovna jako jim bude lhostejno, že skladatel svůj královský pochod opsal skoro doslova z „Meistersingrů" a že jinde čerpá odtud neb odtud. Pravím: pro kus pro děti jest to neškodná hudba. Za to výprava činí tu přímo divy a nalezne u dětí nadšené ctitele. Co provádějí čerti v zakletém zámku, to uvede horlivého čtenáře povídek o čertech přímo u vytržení. Také zvířátka čtvrtého obrazu jsou dobře podána. Obraz s Petřína na hrad jest pochoutkou i pro diváka vyšších požadavků. Jen celku bude vaditi přílišná délka některých baletů, jež bude nutno zkrátiti, aby kus byl i večer přístupný dětem a aby se při dlouhém baletu nenudily. Kdo chce svým dětem učiniti radost, nechť je pošle na tento nový kus. Umělecky zajímal nás toho večera p. Nedbal jako dirigent. Má své zvláštnosti, jež ho neodnaučila — ani cizina, zvláště zálibu v hrubém zvuku dechových nástrojů. Naše Filharmonie trpí stále touto vadou, kterou jí Nedbal vštípil, avšak i v Národním divadle žesťové nástroje pod ním přímo ječely, takže sotva bylo lze poznati orchestr, jenž pod p. Kovařovicem jest zvukově tak krásně vyrovnán. Úspěch nebyl valný, skladatel uvítán byl nesmělým po-

tleskem, který po aktech stoupal. Nebylo tu však nikde radostné nálady premierové, cosi cizího viselo ve vzduchu. *Zdeněk Nejedlý.*

ČINOHRA. — Městské divadlo Vinohradské: „Ruka nevěry". Veselohra o 3 dějstvích. Napsal Pierre Veber. Přeložil J. Rowalski. Vystavil J. Kamper. Premiéra 25. ledna. — Jsou veseloherní látky staré, starší a nejstarší. Sujet veselohry Veberovy je z okruhu francouzských látek nezmarných. Párek mladých manželů Lavarèdových miluje se horoucně, jak se jen mohou milovati dva mladí manželé několik měsíců po svatbě. On jí namluvil, že ona je první a jedinou jeho láskou, ona věří, že on je výjimkou, nebetyčnou výjimkou mezi všemi pařížskými elegány, kteří svoje bezstarostné mládí tráví mezi kokottami a flirtem se ženami svých přátel. Ale ovšem i pan Lavarède má svoje hříchy minulosti, a jeho bývalá maitressa ohrožuje mladé manželské štěstí, domáhajíc se svých práv. Pan Lavarède je slaboch a z obavy před vyzrazením udržuje poměr již znechucený dále, jen z přinucení a z nezbytí. Jeho přítel pan Bridier dá mu recept, jak podváděti snáze rozkošnou choť, a podvádí ji tedy, ačkoli mu při tom srdce krvácí. Recept je vyzkoušený, ale někdy přece selže. Selhal i ubožáku Bridierovi ve vlastní domácnosti, neboť jeho žena Teréze je stejně podezřívavá a slídivá, jako je stará, klepavá a uštěpačná. A poněvadž životním povoláním paní Bridierové jest dělati různice v domácnostech svých známých, vystopuje také tajné spády mladého Lavarèda a prozradí je Colettě.

V nastalých scénách žárlivosti a jednání o rozvod mladých manželů triumfuje paní Teréza. Zde je také nejvíce veseloherní lehkosti, vervy a vtipu v chudičkém, řídkém ději Veberovy komedie. Na konec se mladí manželé ovšem smíří, neboť jejich láska je přirozenější a pevnější, než nepřirozený poměr Lavarèdův k bývalé milence, a intrika paní Bridierové vychází na prázdno.

V celé komedii není nových postav a nových veseloherních prostředků. Autor nečiní si žádných skrupulí ani v tom, že k prozrazení tajné korrespondence klamajícího manžela musí si posloužiti otiskem adressy na ssacím papíře, který dává čísti v zrcadle, ani se neostýchá vyplňovati mezery mezi řídkými scénami manželských výlevů lásky a pochyb hádkami mezi hašteřivým komorníkem a těžce zkoušeným tajemníkem, který slouží hromosvodem všech domácích bouřek. Naprostý nedostatek vlastní invence nahrazuje pouze hravou elegancí a jemným vkusem svého zpracování. To je také jediné, co pojišťuje úspěch jeho veselohře.

Výprava a souhra novinky byly distinguovanější a o značný stupeň jemnější, než tomu tak bylo v dosavadním francouzském repertoiru Vinohradského divadla. Colettu a Terézu — dvě ženy a manželky tak rozdílných povah, tónů, pohybů, vnějšku, zkrátka všeho, co tvoří podstatu role, hrály dámy Beníšková a Kratinová. Ona roztomile, půvabně, roztouženě v sentimentálních scénách manželských líbánek, tato s drastickou, živou, bohatou a účinnou charakteristikou, která svoje úspěchy v obecenstvu raději chce vyhrávati uměleckou umírněností, než přeháněním. Oba těžce zkoušené manžely hráli pp. Charvát a Táborský s očividným humorem a s lehkostí, kteréžto vlastnosti nebyly by na škodu také představitelům rolí episodních v této vkusné, ale tuctové veselohře. *V. Kol*

— Divadlo Marie Zieglerové v Praze VIII. „Dvě." Hra o 4 dějstvích. Napsal Jaroslav Maria. Režisér Fr. Lier. Premiéra 24. ledna. — Bývalá operetní hvězda smíchovských divadel získala v nejvzdálenějším z pražských předměstí divadlo, s nímž bude možno — soudě aspoň dle dosavadních slibů — občas počítati pro původní českou produkci dramatickou a pro vkusnější, literárnější program činoherní. Divadlo „u Deutschů" v nynější pěkné úpravnosti, s prostorným hledištěm, s pohodlnými ložemi a širokým balkonem stojí za daleký výlet tomu, kdo naň má dosti času, anebo automobil. K zahájení činoherních představení získalo divadlo paní Zieglerové původní novinku Jaroslava Marie, kteréžto jméno bývá vyslovováno v první řadě, kdykoli se mluví u nás o řídkých pokusech o moderní české drama. Tedy premiéru již jménem autora „Johanny Radimské" a „Irrlacherů" rozhodně zajímavou.

Autor, který v dosavadních svých pracích tíhl k dramatu psychologickému, nové svoje drama skládal patrně s výslovným zřetelem na obecenstvo lidového divadla. Snaha po dramatické účinnosti zavedla jej v některých scénách příliš daleko, až ke strojenostem, banálnostem a hlavně k obsahové přeplněnosti. Dr. Rozkošný (p. Kneisl) jako student měl milenku, kterou opustil k vůli ženě hezčí, bohatší a inteligentnější. Po osmnáctiletém bezdětném manželství s paní Miladou (pí. Božena Stará) dovi se, že jeho bývalá Karla (pí. M. Procházková) má syna Stanislava (p. Sedláček), gymnasistu před maturitou. Zatouží po synovi tím spíš, když nemá naděje na potomka ve vlastním manželství, a paní Milada, která ve víře a přepjaté bigotnosti hledá útěchu neplodného manželství, na radu svého zpovědníka pátera Dominika (p. Pražský) přijme Karlu i se synem do společné domácnosti.

Na Stanislava paní Milada i její zpovědník působí tajně, aby vstoupil do semináře — Dr. Rozkošný opře se tomu co nejrozhodněji, a přesycen bigotními marottami své ženy, vyžene zpovědníka z domu, a jeho vlivu propadlá choť se také odloučí od společné domácnosti. Nepřestala milovati a ctíti muže, ale myslí, že její místo jest u boha a v pokorné oddanosti víře. Teprve, když žije sama, objeví se pokrytecká povaha pátera Dominika, který z rodinného rozvratu chce těžiti pro sebe. Tím zhnusena, paní Milada ztrácí poslední oporu, ztrácí i víru, a nemohouc ničím nahraditi prázdnotu svého života, volí dobrovolnou smrt v řece. Na nosítkách přinesou ji utopenou, a ačkoli není tu již co vysvětlovati, předčítá páter Dominik její dopis, v němž vykládá

se znova s theatrální důkladností celá tragedie jejího života a smrti. Paní Karla se synem odcházejí z domu, a zdrcený manžel podává nad mrtvolou ženinou ruku páteru, který zničil a rozvrátil jeho domácnost. Chtěl tím autor vysloviti, že páter Dominik získal novou oběť.

Asi sotva, neboť nejúčinnější momenty hry mají akcenty silně protiklerikální, dramaticky účinně a pravdivě znějící tam, kde otec vášnivě se brání odcizení jediného syna, vlastní krve, kterou mu lákají do semináře. Avšak tento nepřirozený konec není jedinou násilností a přehnaností dramatu. Celý druhý jeho akt, líčící domácnost paní Karly, která se živí stravováním studentů, vypadá jako vsazený sem z jiného díla. Sotva by se našel v novější dramatické produkci české kus, který by vedle výborné, živě viděné a cítěné dramatické látky (třeba ne nové) obsahoval tolik nedramatických, mrtvých podrobností, kde by vedle několika silně dramatických scén bylo tolik balastu, naivního a rozlaďujícího, rušivého a zastiňujícího to, co je ve hře opravdu dobré a zdravé.

Nejlepší a nejpravdivější postava hry je paní Milada, která také ve scénickém zpodobení pí. Staré získala interpretku hodně nadprůměrnou. Ale i ostatní účinkující většinou hráli tak, že s nimi možno dobře počítati pro slibované literární pátky, jimiž dramaturg libeňského divadla chce zlákati občas zájem pražského světa pro vzdálené končiny, do níž je bezmála odvážno se pustiti bez spolehlivého průvodce. *V. Kol.*

≡ Chorvatské Národní divadlo v posledních letech zřetelně ukazuje rozkvět domácí produkce skladatelské školy Zajcovy. Jeho žák Andr. Mitrović měl minulý týden premiéru fantastické opery (aktovky) „Priča jedne noći" (Vypravování jedné noci), která docílila pěkného úspěchu.

TÝDEN.

* Všechen literární a divadelní svět vzpomene v úterý 4. února stého výročí narození slavného buditele českého Josefa Kajetána Tyla, nehynoucích zásluh jeho o českou literaturu a zejména o české divadelnictví a oslaví jeho světlou památku. O nejvýznamnějších oslavách podá Zvon samozřejmě zprávu; dnes již podotýkáme, že jednou z nejvýznačnějších bude ona, kterou uspořádá spisovatelstvo a herectvo české ve spojení s ochotnictvem divadelním a při níž nepochybně spolupůsobiti bude i žijící dosud soudružka kdysi Tylova, pí. Marie Ryšavá. Uctívání památky Tylovy díti se bude většinou ve prospěch zbudování útulku pro staré a chorobné herce české „Tylova domu".

*

Dne 22. skonal po delším utrpení věhlasný učenec český, dvorní rada Karel V. Zenger, bývalý professor fysiky na české vysoké škole technické. Jméno jeho bylo známo daleko za hranicemi naší vlasti a navždy zůstane zaznamenáno v dějinách fysiky a astronomie, úspěchy jeho v oboru optiky o různá zdokonalení astronomických strojů pozorovacích a zvláštním sestrojením tangentiálních vážek. Jeho theorie o soustavě sluneční nelze ve všem vědecky opříti tak jako jeho odpor proti učení o radioaktivitě. Zvěčnělý učenec byl upřímným, v pravdě otcovským přítelem studentstva, jemuž odkázal všechno své jmění. Z literárních prací jeho nejpozoruhodnější zůstává jeho Fysika, již vydával spolu s bývalým svým assistentem inž. Bedřichem Čecháčem nákladem F. Šimáčkovým, ale která bohužel zůstala nedokončena.

Prof. Zenger narodil se 17. prosince 1830 v Chomutově a byl z prvních členů České akademie, jmenován byv panovníkem řádným členem II. třídy v dubnu r. 1890. Nehynoucí čest jeho velikým zásluhám vědeckým a šlechetným činům humanním!

*

* V pátek 24. t. m. o 7. hod. ranní vydechl duši svou básník Jan Červenka, existenčním svým povoláním městský tajemník Král. Vinohrad, nedovršiv ještě 47. roku svého věku. Lyrik žhavých výrazů i barev, neobyčejné lahody a sytosti formální („Amoroso", „Ztišené vlny", „Písně Závišovy", „Babí léto"), autor novell interessantních námětů a strhujícího spádu dějového („Novelly", „Dětské kartony") a dvou dramatických prací, veselohry „Opuštěný" a dramatu „Hodiny", jež obě dávány byly na Národním divadle, a znamenitý, nejpietnější svědomitostí vynikající překladatel ze španělštiny (Novelly Becquerovy, Calderonův „Sudí Zalamejský"). Jako ve svých původních pracích byl nanejvýš výrazným a svrchovaně zajímavým zjevem, tak byl Červenka i v životě ostře vyhraněnou individualitou. Dojde a dojíti musí na spravedlivé odhadnutí ceny jeho literární produkce, ale není možno si mysliti, aby nedošlo i na vylíčení jeho neobyčejně rázovité osobnosti, plné ohně, sršící tu osobitým humorem, kaustickým vtipem, tu nejvyšším rozhořčením nad nuceným potlačováním literární produkce úřednickou existencí. Jan Červenka musí být nejen oceněn jako umělec, ale i vylíčen jako člověk, neboť tak svérázných postav, jako byl on, je málo mezi námi. Je nemožno nevzpomenouti jeho humorem oplývajících rybářských episod, při jichž vyličování bylo jej však třeba viděť, jeho gesta, jeho mimiku — vše jeden plápol spojený k dojmu svrchovanému. Bylo v něm leccos exaltovaného i zas prudce, až ranivě odsuzujícího, ale to byly známky jeho vypiatého temperamentu, snad jeho chorobou do nejvyšší sensitivnosti vystupňovaného, jenž však podmaňoval ať svým šíravým humorem, ať svými útočnými výpady. V základě byl člověk ryzího srdce, plného pochopení a soucitu, jako básník vášnivý ctitel nejvybroušenější formy, který toužené sytosti a libozvuku jednoho verše — třeba překladu — neváhal věnovati dva, tři dni úsilné práce. Pro literární tvorbu a práci

vůbec měl vždy požadavky nejvyšší a nejpřísnější, a v jeho produkci sotva se nalezne jediného laciného, nedbalého, dobře nepromyšleného verše. Svou brzkou smrt předvídal dlouho. Již r. 1903 dal Zvonu ukázku ze své k tisku chystané sbírky: „Připravuji se na cestu.“ V ní nalézáme i tyto proň charakteristické verše, věnované dru. Em. Zítkovi:

Ba věru, já těžký život žil,
však smál jsem se všem jeho spádům.
V zlých časech vždy se utekl
k svým starým kamarádům.

Čas letí, však z neblahých těch dob
dost radosti zbylo ve mně.
Po těžkých dnech, nu, zaplať Bůh,
snad lehčí mi bude země!

Příliš vryl se výrazný zjev Červenkův do mysli literárních jeho kamarádů, aby nedošlo na vzpomínky naň, na charakteristiku jeho osobnosti, ale hlavně na ocenění jeho literární práce.

Budiž mu lehká země po fysickém i duševním utrpení opravdu těžkém, a čest jeho paměti!

*

Lvu N. Tolstému bude letos v srpnu 80 let. Účastníci sjezdu lidových universit, který se konal v minulých dnech v Petrohradě, uspořádali na počest „největšího učitele ruského národa“ oslavný večer, jehož se zúčastnila řada osobních blízkých přátel Tolstého. Ze slavnostních řečí nejvíce zajímavosti měla do sebe řeč Ilje Rěpina, slavného malíře, jehož víže s velikým spisovatelem přátelství více než třicetileté. Z podnětu prof. Maksima Maksimoviče Kovalevského utvořila se hned na večírku zvláštní tříčlenná komise, která obrátí se k inteligenci všech národů světových, aby 80. narozeniny největšího ze žijících spisovatelů staly se jednotnou oslavou světovou.

*

* V jednom z londýnských ústavů pro choromyslné zemřel tyto dny vysoce nadaný anglický básník Francis Thompson, který, zejména mezi mladší generací básnickou, požíval jména nejvýš zvučného. Byl to básník-bohém, kdysi medik, jenž nedovedl při studiích překonati živelného odporu proti pitvě lidských těl a jehožto životopis — ne nepodobný pestrému životopisu Verlainovu nebo Villonovu — čte se jako pravý dobrodružný román z nejspodnějších hlubin velkoměstské společnosti. Jeho básně a časové články byly svrchovaně originální, jemné a distinguované, při tom plny vášně a hloubky.

*

* Skoro současně zemřela ve Viareggio u Livorna v nejvyšší bídě a nouzi kdysi slavená a v knížecím přepychu živší 68letá (denní listy nesprávně uváděly věk 78 let) anglická romancierka Ouida, vlastním jménem Louisa de la Ramée, autorka veliké řady románů s nádechem sensačnosti, které byly své doby v celé Evropě přímo hltány, zejména pro líbivou fantastičnost děje a jímavé líčení povah; zvláště Sládkův Lumír přinášel rád překlady z ní. O sobě vyšly „Miva“, „Markýza podvodnice“ a „Milostná povídka“. —*n*—

*

V posledních dnech mnoho se píše i mluví o dvojím cenném nálezu kulturně-uměleckém: v archivu města Perugie v Italii nalezli čtrnácte vlastnoručně psaných a dosud neznámých skladeb Paganiniových, a v New-Yorku nalezena prý konečně dlouho nezvěstná bible, kdysi majetek Johna Miltona. Bible byla ihned vydražena a prodána jistému knihkupci za 50.000 K, který však brzy potom zažaloval kupce o vrácení peněz, poněvadž prý Miltonův podpis na exempláři je falešný. Případ se vyšetřuje. — Zmíněné rukopisy Paganiniovy byly také nabídnuty veřejnou dražbou k prodeji, a pět z nich zamluvil si už jistý anglický bankéř za 12.000 liber sterlingu, ostatní koupiti míní milionář Pierpont Morgan za 40.000 liber. Dle zprávy „Timesů“ poslal italský ministr kultu městské radě v Perugii dopis, v němž zakazuje prodej vzácných listů do ciziny, poněvadž prý je zakoupí země. —*n*—

*

Kejklíři v Kolíně. R. 1638 dne druhého února popřáli konšelé kolínští sobě a svým měšťanům kejklířská divadla, jež provodil Němec Georg Nefft na mazhauze v radnici. Moudří konšelé se bavili a při tom ještě vydělali, neboť kejklíř dal jim za dovolení 1 zlatý. Kterak představení dopadlo, nevíme, jen to víme, že bylo při tom divné zvíře kartadilí (krokodil?), ale v kalendáři radním zapsána kritika v těchto neuctivých slovech: „Jeden ušatec nadělal jich velmi mnoho.“

---

* Česká Akademie vypisuje za obvyklých podmínek výroční ceny IV. třídy ve všech jejích sekcích: literární, výtvarné i hudební. První ceny po 2000 K, druhé po 800 K, třetí po 500. Lhůta podací do 31. května t. r. Zároveň vypisuje z fondu Matěje ryt. Havelky, jeho choti Růženy a vnuka Karla ryt. Pippicha-Havelky 2 ceny na knihu epiky a na knihu lyriky. Lhůta podací táž. Mimo to vypisuje cenu Kaňkovu v odboru literárním, žádosti do 1. května t. r. Z fondu Julia Zeyera vypisuje se 3000 K pro mladé belletristy k umožnění prvotního vydání jich spisů (poesie, drama, krásná prósa). Žádosti do 1. března 1908. Konečně vypisují se za obvyklých podmínek ceny z fondu L. Schmidta a Klemény Kalašové, jakož i podpory a stipendia ve všech 3 odborech čtvrté třídy Č. Akademie.

V PRAZE, dne 31. ledna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

ZE VZPOMÍNEK ANTALA STAŠKA.

(Pokračování.)

Názory ty s citátem, jenž mně z jeho úst utkvěl nesmazatelně v paměti, svědčí o tom, že Amerling tehdy nebyl pravověrným katolíkem. Stal-li se jím později a schvaloval-li pak snad dokonce i dogma o neomylnosti papežově, přičítám to jednak přímému vlivu paní „Svatavy", jednak kněžskému a šlechtickému prostředí, do něhož ho jeho žena dovedla napotom vtáhnout, jednak jeho pokračující stařeckosti.

Zvláštní byl jeho poměr k Tesařovi. Oba mužové v době, kdy jsem se s nimi stýkal, rádi se neměli, ač působili na témž ústavu. Tesař, jenž co do hloubky názorů nemohl se měřit s Amerlingem, nikdy se netajil mnohou k němu nechutí. Jakmile se o něm rozhovořil, roztál jeho jindy ledový jazyk. Vytýkal mu přemnohé vady a mezi nimi zvláště národní vlažnost, kterou připisoval na vrub jeho ženy. V tom se nemýlil, neboť vliv „paní Svatavy" na manžela blahodárný nebyl. Amerling jako ředitel ústavu byl Tesařovým představeným; jejich neshody v úřadě byly asi hlavní příčinou vzájemné nevraživosti obou tehdy nejčelnějších vychovatelů naší mládeže. I to, že ženy byly ředitelkami dívčích ústavů, které jako konkurenční soukromé podniky svým celým duchem se od sebe různily, nepřispívalo ke shodě. Ale sluší přiznat, že Tesař byl jinak muž spravedlivý, jenž si vážil i svého odpůrce. Pamatuji, že přišed jedenkráte z jakési schůze, na níž Amerling řečnil, řekl o něm:

„Ten člověk má v sobě něco apoštolského!"

Je zajímavo, že oba zastihl v době Herbstovsko-Jiskrovské persekuce stejný osud: byli se svých úřadů sesazeni.

V.

Přišel rok 1863 a s ním polské povstání, jež rozvířilo českou veřejnost.

Nastalo roztřídění duchů na stranu polonofilskou a carofilskou. Užívám schválně slova „carofilskou", neboť nikdo z českých polonofilů nebyl nepříznivcem nebo snad dokonce nepřítelem a nenávistníkem ruského národa. My všichni, kteří jsme přáli zdaru povstání, měli jsme na mysli heslo Poláků, kteří bojujíce s Rusy napsali na svůj prapor: „Za naszą a waszą wolność!"

Porážka carských vojsk bývala vždy ranními červánky rozbřeskující se svobody na „svaté Rusi".

Na čele strany polské stáli Emanuel Tonner, Dr. Podlipský, Ferdinand Schulz, Josef Barák a Antonín Kotík, tehdejší spoluredaktor „Národních Listů". K jejím přívržencům náležel i žurnalista Karel Tůma, celá rodina Fričova a valná část mladé intelligence. I já, maje vlastní zkušenosti o carské knutě z Kongresovky, kam jsem se spolužáky občas jako gymnasista zajížděl, hořel jsem pro polskou věc.

Ač tehdy po uši zamilován, odhodlal jsem se bez dlouhého váhání, že pojedu mezi povstalce.

Pocvičiv se trochu v šermu, byl jsem uchystán, že odjedu uprostřed měsíce dubna. Před svými domácími lidmi jsem držel své předsevzetí v tajnosti; ba ani slečně Lauře jsem se nesvěřil. Měl jsem již své věci připraveny. Pomáhal mně v tom přítel Matoušek, medik, jenž ve své o mne starostlivé péči pamatoval na všechno. Dal mně do tlumoku různé náplasti pro rány, cupaninu, mastičky a jiné

k vojančině potřebné věci, ba, nezapomněl ani na niti s jehlou.

Druhého dne večer měl jsem z bytu „čmychnout“ a ujíždět přes Krakov k povstalcům. Po obědě den před tím napsal jsem na rozloučenou různé listy. Schovav je zatím nezapečetěné do kufru, odešel jsem na několik hodin do města; ale zapomněl jsem u kufru klíček.

Když jsem se vrátil, pozoroval jsem na své domácí paní rozčilení. Pomyslil jsem si, že má snad tušení a že se odněkud dověděla. Když se setmělo, přišel posel, že mám jít k Amerlingovým, kteří bydlili v témž poschodí. Měli tam zvláštní malý pokojík vedle jídelny, jenž měl být pracovnou, ale ve skutečnosti sloužil „paní Svatavě“ za kazatelnu. Tam vylévala obyčejně posvátný olej své výmluvnosti na ty, kdo jí přišli pod ránu: ať to byly žačky, jež chtěla pokárat, ať to byli učitelé, jimž chtěla dát blahosklonné pokyny, plné sladkohořkých pilulek, nebo jiný ubožák, jejž chtěla přivést na cestu „mravopočestnosti“.

„O jeeé . . . je zle . . . všechno vyzrazeno,“ hučelo mně v mozku, když mne vedli do osudného kumbálku.

Byl tam Amerling i ona. Spustila na mne dlouhou řeč, přimlouvajíc, abych neodjížděl.

Neposlouchal jsem jí. Jen jsem se hrozně mračil, nevěda, co jí mám odpovědět.

Amerling, jenž v podobných případech musíval ženě assistovat jako svědek jejích rozjímání a zároveň jako vyšší potvrzovací instance jejích rozsudků, po celou dobu mlčel.

Když skončila, vyzdvihl prsty a pravil:

„Jeden prst jsou Rusové, druhý prst jsou Poláci . . . ať říznete nožem do toho nebo do onoho, každý krvácí, každý bolí . . . oba jsou naše společná slovanská krev . . . A potom vám povídám tolik: kdyby vás zabili, bylo by vás škoda.“

Když jsem odcházel, zahlédl jsem v jídelně slečnu Lauru, jejich schovanku. Zdálo se mně, že je uplakaná.

Po celou noc jsem nezamhouřil oka. Byl jsem dosud nerozhodnut. Klel jsem, nadával jsem si sket a bab, ale v nitru jsem kolísal.

Druhého dne z rána přišel přítel Matoušek a přítel A. Kotík. Oba, ač dříve pomáhali, nyní mne sami zrazovali a domlouvali, abych neodjížděl. A zase jsem slyšel:

„Kdyby tě zabili, bylo by tě škoda.“

Matouškovi, jenž býval přímočárný, tvrdý, ve svých zásadách neúprosný a dusíval v sobě každý zevnější projev jemnějšího citu jako slabost, orosily se při tom oči. I Kotík se na mne svýma dobrýma, černýma očima díval tak nějak zhluboka.

Neodolal jsem a řekl: „Nepojedu.“ Zůstal jsem v Praze. Ale pokud polské povstání trvalo, mrzelo mne to, a zlobil jsem se na sebe, že jsem se dal chytit na vějičku slov:

„Kdyby tě zabili, bylo by tě škoda.“

VI.

Pražským jednatelem tajné polské vlády za doby povstání byl přítel Szteinike, jenž se později dostal do rukou rakouské spravedlnosti a byl postaven před soud.

Po přelíčení vypravovala se v české veřejnosti zvláštní událost. Jako svědek byl volán i vyšehradský kanovník P. Štulc. Předseda prý se ho ptal, zná-li obžalovaného. Štulc prý si milého Poláka prohlížel a pak bez rozpaků odpověděl, že nezná, čímž se ovšem další jeho výslech stal bezpředmětným.

Později prý se známí ptali pana kanovníka, jak to mohl říci, že přece Szteinike často u něho býval, s ním obcoval a o svém tajném poslání s ním hovoříval.

Tu P. Štulc prý doslova odpověděl:

„Bůh mně v tom okamžiku, když jsem měl svědčit, dal dar zapomenutí.“

Je-li to pravda, nevím. Já o tom pochybuju. Ale je charakteristické, jaké bylo veřejné mínění o P. Štulcovi, který se svého stanoviska katolického byl přívržencem a zastáncem polské věci.

Palacký a Rieger prohlásili se proti povstání a proti českým pro ně sympatiím ve zvláštním, hodně vášnivém a hněvivém článku, jenž v létě 1863 v „Národních Listech“ na úvodním místě otiskli a plnými jmény podepsali. Zmiňuju se o stati té proto, že měla své důsledky.

Jak známo, učinil tehdy Napoleon III. na prospěch Poláků jakési diplomatické kroky, jenže nebyly ani rozhodny ani vydatny.

Rieger a Palacký, zastávajíce se rozhorleně carské vlády, nazvali proto v onom článku francouzského císaře „dilletantem na Sekvaně“.

O této přezdívce, učiněné nejčelnějšímu panovníku evropskému, dověděl se francouzský vyslanec vídeňský a i sám Napoleon III.

Když si Rieger později, nějaký čas po válce pruskorakouské, zajel do Paříže, aby tam fedroval českou věc, ucítil účinky ne-

prozřetelného toho kroku. Čišel prý na něho se všech stran mrazivý chlad. Byl sice od císaře ve zvláštním slyšení přijat; císař přijal také od něho o české otázce zvláštní memorandum, jež, byvši později prozrazeno, způsobilo mezi Němci tolik zbytečného povyku; ale nezapomněl oněch slov a pokrčil prý jen rameny, řka:

„Co jsem učinil pro Maďary, to pro Čechy učinit nemohu.“

Tak jsem slyšel vypravovat od nebožtíka poslance Maška, jenž byl Riegrův blízký příbuzný.

Mimochodem podotýkám, že Rieger evropskou situaci po válce pruskorakouské velmi dobře vystihl. Byl jsem přítomen, když jednou na konci února r. 1867 v Kolíně u Formánků, kde na své cestě z Prahy do Malče nocoval, mezi rozhovorem pravil:

„Bude brzy vojna mezi Francií a Pruskem.“

Polské povstání stálo na vrcholku svého ohně a svého úspěchu v měsíci srpnu 1863. Zastupoval jsem tenkráte v „Národních Listech“ přítele A. Kotíka, jenž pro churavost odjel na venek, a vedl jsem rubriku o povstání tom.

Do redakce se hrnuly polské dopisy se všech stran, zvláště z Krakova a ze Lvova, jež dodávaly hodně přibarvené zprávy o bojích a potyčkách polských čet. Vše nasvědčovalo tomu, že tiskové oddělení tajné polské vlády bylo výborně organisováno. Dle dopisů těch jsem sestrojoval i já své články. Na místě JUDra. Julia Grégra, jenž byl tehdy žalářován v novoměstské trestnici, byl ředitelem novin MUDr. Eduard Grégr. Ač byl mužem v každém ohledu svobodomyslným, nemohl přece do jisté míry zapřít carofilství, jež převážné většině naší tehdejší intelligence vězelo v krvi a bylo po celé devatenácté století českým, naprostou bezmyšlenkovou neznalostí poměrů zaviněným dědičným hříchem, který se na nás ve slovanské otázce dosud krutě mstí.

(Dokončení.)

JOS. V. SLÁDEK:

PODVEČER.

Po jezeře větřík dýše,
vlna šplouchá tiše, tiše,
zvolna podvečerní stíny
ulehají do hlubiny.

Po hladině loďka pluje,
ale plavec nevesluje,
slouchá jen, jak vlna šplýchá,
jak s ní zvučí cos tak z ticha.

Či to ševelí tak třtina,
neb to píseň rusalčina? —
Ne, to dnes tak srdce zpívá,
na mžik jak s tím klidem splývá.

NA BOURANICI.

Sníh napad'; mrzne do kosti
a za ranního soumraku
na bouranici rozryté
se choulí tlupa chudáků.

A přešlapují, dýchají
si za nehty a na ruku
a hledí, zrovna o život
jak jiní buší v opuku.

Ti zabaleni vlňáky
a ti jen v lehkém kabátu
a všichni jak ten vrabců houf
na zimomřivém agátu.

Z nich nezávidí nikomu —
však je to zrovna ku pláči
tak chtít a chtít, a mozolit
se nesmět těmi krumpáči!

Pan polír přišel, rukou máv' —
a jdou: — už zas je po práci!
Dlaň nemohli si zkrvavit,
a tak jim srdce krvácí.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Nebyl jsem spokojen. Stále Gustavovy výroky mne dráždily k protestům. A paní Gisele passivnost jsem vyčítal a dokonce si namlouval, že by měl mít jinou ženu. K vůli ní že nemůže právě výš. Neměl si brát nevýznamnou neb aspoň málo významnou herečku, nýbrž takovou, s kterou nebo dokonce pro kterou by se dostával rychleji vpřed.

Zatrpklost, zklamání, pokleslost odvahy jsem v něm cítil, a proti tomu všemu revoltovaly mé naděje a mé zaměry. Spěchal jsem mezi své přátele, hlasů mládí, důvěry, odvážných projektů se mi zachtělo. Ve mně samém protestně bouřily. Cítil jsem potřebu se s nimi svěřovat.

A skutečně toho večera jsem zdržel sebe i své kamarády nezvykle dlouho.

Prapory smělých nadějí, snů a odhodlání jsme nad sebou rozvinovali a radovali jsme se, jak vesele se vzdouvaly a třepetaly pod hvězdnatou oblohou. Všechna skepse a nedůvěra prchala z dosahu jejich odvážného vlání . . .

XII.

Neuplynul týden, a Gustav dostál slovu.

Ani jsem tak brzy jeho odpovědi neočekával.

Byla hodně upřímná, až se mi tehda zdálo, že je v ní trochu záměru, všemožně jen vytýkat a co nejméňě chválit, ba dokonce kmitlo mi v nitru podezření, že v tom celém jeho posudku mých prvotin je trochu závisti a úmyslnosti mne zviklat, tak mi tehda připadal přísným, ano, až příkrým a nespravedlivým.

Ale to byl jen dojem nevyplněného očekávání, zklamání prvních nadějí. Dnes vidím, jak bystře nazíral, správně soudil a dokonce výtky své v obalu podával a mísil s uznáním.

Mluvil o rhetoričnosti a patheticnosti leckde v mých verších se ozývajících, a takové směsi mladistvého ideálního nacionalismu a optimismu s nevyhlazenými zbytky dětské víry, o nedokonané revoluci smýšlení, o pouhých jen nábězích k modernímu pojímání; ale tyto výtky hned sladil uznáním jisté přesvědčivé upřímnosti a srdečnosti i skutečného poetického vznosu některých čísel neb aspoň slok.

Divadelnímu pokusu neupíral dramatičnosti sujetu, ale také vytýkal pathetičnost řeči a primitivnost stavby mnohých scén.

Dlouho jsem překonával své rozčarování z očekávaného jeho posudku, ano, jistou hořkost a protesty proti němu, ale na konec přec užil jsem některých jeho rad a návrhů, v marginaliích mi daných, uznávaje jejich zdůvodněnost a prospěšnost.

Dnes neváhám přiznati, že, kdybych byl poslechl všech, lépe bych byl učinil.

Jak bystře postřehoval, poznal jsem z některých gloss na stránkách svých veršů.

„Špiglberku! Znám tě!“ připsáno u maskovaných projevů smyslné touhy po ženě; jinde: „Nač ty kompromisy — měj víc odvahy! — Ale Tys ovšem dnes redaktor . . . odpusť!“

Měřím podnes dojem těch i jiných poznámek tím, jak tkví mi v paměti, a protože byly správny, ani mi nenapadá se s nimi tajit.

„Nezachutná Ti asi tato projevená má kritika,“ psal ve svém listě na konec, „ale já myslím, že Ti nebude na škodu, spíše naopak. Pohněváš se snad, nebo se utěšíš, že věci nerozumím; ale buď jak buď, neodpovídej mi hned, neboť bys mi snad křivdil. Já jsem přesvědčen, že mám pravdu a že jsem Ti prokázal přátelskou službu. Opakuji znova: hledím na vše strašně střízlivě a dodávám: i Ty, kamaráde, zestřízlivíš!

Pamatuješ, že jsem Ti to již v Praze řekl?

Směj se nebo nesměj: dnes Ti říkám ještě víc: nespal za sebou mosty z vlnobití pouze literární existence. Pravím ti to jako dobrý a pravý přítel! . . .“

Toto místo mne v první chvíli zvlášť zadráždilo, neboť z něho nejvíce vycítil jsem Gustavovu nedůvěru v dostatek mých literárních potencí, ale zároveň vypialo se mladistvě vzdorovité odhodlání, však že mu ukážu a dokážu . . .

A když jsem četl dál, vzpomněl jsem živě jeho otázky již v Praze pronešené, zdali mám jmění, neboť mi dával v dalších řádcích radu, abych, až se budu ohlížet po ženě, nepokládal věno za věc nerozhodující, nýbrž za vysoce závažnou.

Jaký materialista se z něho stal! No, Gustav neměl být hercem, umělcem vůbec ne! — Kterak zešosáctěl, jiskry důvěry a nadšení v něm není! . . . Když jsem si tak

vzpomněl dob, kdy poprvé přijel do Prahy jako herec, kterak vyváděl a přímo rozhazoval... Ovšem teď i střízlivá paní Gíza má vliv... A zas mi prošlo myslí, jak mi povýšeně říkal: počkej osm, počkej jen pět let!

Usmál jsem se.

Ne, nezná mne. Jsem vskutku z jiného kovu...

Poděkoval jsem se mu za dopis teprve, když jsem mu posílal výtisk své první knížky. Zdvořile jsem sic připomenul, že leckde řídil jsem se jeho radou, ale jinde že jsem nemohl sleviti se svého „nacionalismu a optimismu" ani „se zbytků své dětské víry", třeba že mu to znělo a zníti bude „patheticky".

Gustav mi vůbec neodpověděl, a to bylo příčinou, že jsem mu dalších svých knížek úmyslně neposlal. I byl-li dotčen mým dopisem, mohl aspoň slovem stvrditi příjem mé první sbírky a třeba i reagovat na můj list, ale že vůbec neodpověděl, zamrzelo mne, i nevtíral jsem se již.

Neviděl jsem ho pak, aniž o něm co zvěděl, až do jubilejní výstavy.

Nepídil jsem se snad zúmyslně z nějaké uražené ješitnosti po referátech z josefovského divadla ve vídeňských listech, nebylo prostě na to času, ani však — upřímně řečeno — zájmu.

Nové mé povolání, práce s ním spojená, snahy literární, touhy po založení vlastního krbu, události rodinné, ženitba, první léta manželství, boje o úspěch a udržení posice, to vše nepřipouštělo zvláštních vzpomínek na Gustava, zvlášť když se on také neozýval, naopak za mé zaslané mu oznámení sňatku jen navštívenku s pouhopouhým *p. f.* poslal.

Aspoň dvě tři srdečná slova přání mohl napsati, mohl vzpomenout, jak jsem já upřímně mu gratuloval k sňatku jeho, ale on jen visitkou s „*p. f.*".

Nebyl jsem nikdy milovník zvláštních ceremonií, to mne však tehda hodně zamrzelo.

Nicméně dojem také nebyl trvalý, ani nemohl být v záplavě dojmů bližších a silnějších.

Mizel rychle, zahlazován i mým vlastním omlouváním. Je v denním boji, milý Gustav, jako já, má své záležitosti z povolání plynoucí, své starosti domácí, snad těžké, že ani raději ozývati se nechce, do samoty se krčí, vylákán z ní být se bojí...

Prodlením dob čím dál tím víc jsem pochopoval a na sobě samém zkoušel...

I s ostatními příbuznými Gustavovými málo jsem se scházel.

Maxínek maturoval s vyznamenáním, na filosofické fakultě přírodní vědy studoval, pro vědu hořel, odborné články i referáty psal, jeho jméno kmitalo se mi ze zpráv o přednáškách ve vědeckých spolcích, potkávali jsme se sic, upřímně si pravice tiskli, srdečně pohovořili, ale přece jen v různém povolání našem bylo málo styčných bodů.

Na promoci jsem mu byl, pozval li strýce Gustava, jsem se ho ptal, a zarazilo mne trochu, když mi odvětil, že ne.

Nač prý? Strýc Gustav přímo okatě se prý rodině odcizuje. Nikomu nepíše, nikdo nic bližšího o něm neví.

Znělo to tak chladně, ba nesmířlivě, že jsem již ode všech dalších otázek upustil, ale vzpomínku jsem nepotlačil, jak tento mladý muž zde, s měkkým, pěstěným knírkem a do špičky krátce zastřiženým plným vousem, s energickým pohledem bystrých očí pod zlatým skřipcem kdysi horovával právě pro toho strýce Gustava jako šestiletý chlapec i později ještě, dokud ten přímo obdivovaný a zbožňovaný jeho strýček přijíždíval k staré paní, Maxínkově babičce.

I na ni prošla myslí vzpomínka i na to, jakou by byla dnes měla radost o slavný den svého vnuka, jak by jí dobré oči zářily a jak by jistě přese svůj věk uchystávala slavnostní hostinu, při níž by byla rozvinovala své vzpomínky, jak Maxínka vychovala od předčasné smrti jeho maminky, své dcery, jak ta by byla dnes šťastna, kdyby se byla té chvíle dočkala, i jak by si byla poplakala nad jejím osudem.

Však vzpomněla za starou paní na Maxínkovu maminku její sestra, paní professorová, vlastně teď již paní školní radová.

Zářila sic hrdostí a šustila hedvábím v promoční síni hodně již sešedlá a vůbec sestárlá ta dáma, která stala se právě na doktora povýšenému mladému muži druhou matkou od čtrnáctého jeho roku, ale při vší té radostné dnešní hrdosti neodolávala přec jen vzpomínkám na svou mladě zemřelou sestru, na svou matku, i na Maxínkova otce vzpomněla, na jeho nešťastný konec v cukrovaru, jehož by se byl jistě uchránil, kdyby byl býval vůbec rozvážnější, na syna pamětlivější.

„Max už dnes ví všecko o něm, a už dávno," šeptala mně, „a víte-li pak, že říká, že právě ten osud jeho tatínka jej hnal do tak zrovna náruživého studia, do toho, aby co nejdřív vynik'?"

Pohledl jsem na ni udiven, a ona patrně vidouc, že hned nechápu, kterak ty věci souvisí, dodávala:

„Ano, ano, věřte mi. To víte, že hocha mám strašně ráda, vždyť sama dětí nemám, a hoch se mi s tím svěřil už hned po maminčině smrti. To přec pamatujete, jak už za jejího živobytí se hnal do studia a do sbírek? — A když pak umřela, tak to v takové měkké chvíli jednou z něho vyšlo. Ale pouze mně to řek', muži ne. ‚Tetičko,' povídá, — to víte jak dělal už tenkrát starého — tedy si ho představte — tedy: ‚tetičko,' — začal náramně vážně — ‚já vím, že na jménu mého tatínka uvázl stín, — já to cítím, — na jeho paměti i na jeho jménu v rodině, a ve mně je taková touha, tak silné vědomí povinnosti ten stín se jména Skřivan vyhladit, aby se zas na to jméno v rodině bylo hrdo, aby se mělo rádo — a o to já se vynasnažím, všechny síly na to napnu."

Paní školní radová napodobila bezděky jeho způsob mluvy i zabarvila po něm hlas, a já z těch jejích výroků zrovna tehdejšího Maxínka slyšel, a jasná najednou mi připlynula z dálky vzpomínka na poslední štědrý večer staré paní, na odpolední procházku s Maxínkem a na to jeho chvátavé tehda přiznání, že chce proniknout tak, aby se o jeho jméně vědělo, a že mi jednou řekne, proč to chce...

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

TRÉVAL-VIOŁA.

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Kaláb vynasnažoval se strojenou bezstarostností zaplašiti od přítele všecky teskné předtuchy. U jiných nemocných věděl, že by to činil přirozeně, že by se mu to bez veliké námahy dařilo. U Radima nebyl si úspěchu své snahy jist. Radim díval se někdy tak pronikavě, že lékaři vázla slova v krku. Příliš Radima miloval, aby zachovával žádoucí míru ve svém upokojování a nepřestřeloval.

Někdy si lékař zapolemisoval proti dogmatu o posmrtném životě. Tvrdil, že jednoho života je dost, pro radost i pro trest. Radim zpravidla mlčel, a jen papoušek doprovázel monolog lékařův neladným křikem. Byl to nevzdělaný papoušek a uměl jen křičeti a klofati.

Jednou ozval se Radim lékaři přece.

„Kdy jsem ti řekl, Stanislave, že lpím na životě, abys mne tak těšil?"

Lékař se zarděl a odmlčel.

„Nechtěl jsem se tě dotknouti," omlouval se Radimovi.

„Nejsem nedůtklivec, Stanislave, ale nikdo nesmí říci, že jsem se stal nevěren vymoženostem svého pravého poznání. Bez pevné víry nemohu žít. Odpadl jsem ovšem, ale jen od lidí, od jejich úmyslných lží neb omylů, nikoli však od Boha. Čistou ideu, jak jsem ji pochopil, zase vrátím tomu, z něhož vyšla. A uslyšíš-li o mně, tož nic, co by jí nevydávalo svědectví."

Dopověděl to kazatelsky a ruce složil na prsa.

„Kdyby byli všichni kněži téhož smýšlení, Radime —"

„Vím, kam biješ," přerušil ho Radim, „ale pravím ti, nejsou zde frivolnější než jinde."

„Právě myslím, že více než jinde. Znám ruské popy, znám české kněžstvo."

„Všude je koukol mezi pšenicí," kýval hlavou Radim. „Ale vidím, Stanislave, že se divíš. Ačkoli mne zavrhli, přece se jich zastávám, co myslíš?"

„Esprit du corps!"

„Nikoli, Stanislave, žádné kastovnictví, jen spravedlnost. Povaha polského kněze je ohnivější, snad hrdější než u kněží jiných národů. Z hrdosti neskrýváme se se svými křehkostmi, nedbáme toho, abychom předstírali lhostejnost tam, kde se skutečně cítíme muži. Úcta a rytířskost k dámám je nám Polákům vrozena. Nepřísluší vyvozovati z toho hanlivé důsledky. Týmž právem bys se mohl domnívati, že to, co se mně přihodilo, může přihoditi se jen polskému knězi. Nevěř tomu, vysoká hierarchie je všude stejná."

„Myslíš tedy," namítal Kaláb nepřesvědčen, „že je to zjev, jak my lékaři říkáme, symptomatický?"

„Nejinak je tomu. Připouštím, že vinu některých výstřelků in amore má temperament a snad ještě více kastovní duch v polském kleru, který odpuzuje kněze od splynutí s lidem, od společného řešení bolestné otázky, jak zmírniti nesnesitelné výstřelky bídy lidské. Jsou i jiné příčiny, na příklad mylný názor, že náboženství stojí a padá odpuzováním neb vnímáním nových ideí, že se nevyvíjí organicky, nepřizpůsobuje, slovem, že náboženstvím jest hierar-

chie, a ne lidský cit. Neprosvitlo dosud, že spravedlnost a rovnost všech lidí a boj za tyto idey jsou základem náboženství i jeho ethiky, a pokrok že je na programu náboženském zrovna tak jako u svobodných myslitelů. Jsou kněží mezi lidem jako ta lžíce v polévce, vězí v ní celá, ale nikdy chuti její nepozná. Z takové duševní osamělosti vzchází pak ono býlí, jež jsi pozoroval, ona nonchalance k ženskému pohlaví."

„Snad také celibát," namítl lékař.

„Ach, ten nejméně. Ale kazí charakter. Buď ho nezachovávám a jsem pokrytec, anebo jsem pyšný, že jej zachovávám. Pýcha kněžská! On je lepší než ostatní, proto, že je ženy prost. Ejhle kněz! Jest nad přírodou."

„Řekni: proti přírodě, Radime."

„Snad máš pravdu. Ale chtěl jsem jen říci, že, co jinde bují ve skrytu, u nás je více na jevě. A máš vysvětlení naší frivolnosti."

Než se rozešli, navrhl Kaláb Radimovi konsiliárního lékaře.

„Věřím jen tobě, Stanislave," odmítal Radim.

„Díky, ale přece —"

„Nikoli, panědějko, zahrajme si raději v šachy. Jsem ti dlužen revanš." —

V dobu tu seděl pan Vitold ve své pracovně. Ale nepracoval, jen vyhlížel oknem. Kreslič byl venku za nějakým řízením stavebním.

Ač venku povívalo ostře, až haluze stromové se prohýbaly, měl pan Vitold okno otevřené. Kouřil cigaretty, a chuchvalce dýmu urývaly se a vyletovaly oknem ven.

Dole v sadě štěbetaly děti, pronikavý hlas Kristin vynikal mezi nimi. Mademoiselle četla opodál pod stromem a přes knihu nahlížela na silnici, jde-li nějaký muž.

„Mariánku!" zavolala Krista.

„Co?" odvětil chlapecký hlas.

„Poslouchej, naše francouzská slečna pase po doktorovi."

„Jejé! Ona prý pase."

„Ty jsi ještě hloupý. Pase, to se říká místo číhá. Číhá na doktora."

„Na kterého doktora?"

„Přece na toho z villy Vandy. Víš, co mi vytáhl korunu z krku. Až v žaludku se mi hrabal — hm!"

„To bych nechtěl."

Na dvéře pracovny někdo zaklepal. Pan Vitold se obrátil od okna. Vešla paní Aranka ustrojená na vycházku. Pan Vitold překvapením ani nepovstal, jen odložil doutník. Paní Aranka se rozkuckala.

„Co jest?" tázal se.

Zasmála se na něho prosebně.

„Přicházím ti nevhod, Toly?"

„Proč to?"

„Myslím si tak. Tedy nevytrhuji, Toly?"

„Nikoli. Posaď se. Jdeš na požehnání do kostela?"

„Ano, s Meou."

Pan Vitold přisunul ženě židli. Připadala mu rozrušenou, oči její utkvívaly na něm plaše a zase těkaly s líčenou lhostejností po výkresech a modelech stavebních, rozvěšených a rozložených kolem.

„Co se stalo?" řekl pan Vitold ztišeným, důtklivým hlasem. Nemohl okolkování nikdy snésti. Tentokráte bylo v něm více než netrpělivost, bylo jakési chladné trnutí.

„Nevím, Vitolde, jak ti to mám říci. Jistě se na mne rozhněváš."

„Nerozhněvám," odvětil Vitold a zaťal zuby.

„Ale já za to nemohu, Toly!"

„Mluv," křikl pan Vitold, drtě mezi zuby jakousi kletbu.

„Ne tak hlasitě, Toly!" — Přitlačila se k němu, usedla mu na kolena a chytila ho kol krku.

„Věříš, Toly, že tě mám ráda?"

„Věřím a —"

„A že z celého srdce? A ty mne také? Žádní manželé se tak nemilují jako my."

„Ano," řekl pan Vitold.

„Vitolde, něco se mi ztratilo."

„Zase byla ženuška nepořádná?"

Prohodil to lehce, ale proč se mu při tom sevřelo srdce? Proč kmitla mu hlavou vzpomínka, jak před dvěma lety mladý hudebník a domácí přítel rodiny prohrál jednoho večera značnou sumu, které ani neměl u sebe, a jak druhý den zrovna týž obnos se paní Arance nevysvětlitelným způsobem ztratil? Nikoho se služebnictva nebylo možno podezřívati, na Ivana nedopustil on, na služky zase paní Aranka. Byl u nich toho dne jen starý pytlák Mřihlad s nějakou zvěřinou, ale za toho zaručila se Mea, a když jí nevěřili, zaplatila raději sama pohřešovaný obnos, než aby odevzdala Mřihlada soudu.

„Měla jsem to ležeti na lůžku, ještě dopoledne, nyní je to pryč."

„Kolik?" tázal se pan Vitold, tiskna zuby k sobě. Což se takové věci opakují? kmitla mu hlavou myšlenka.

„Tři sta."

„Zlatých?"

„Ne, korun. Přichystala jsem je do obchodů, na měsíční splátky."

„A kdo? Kdo?“ sípěl pan Vitold. Klopil oči a odvracel se od ženy. Styděl se.

„Nevím, Toly. Děvčata služebná jsou poctivá.“

„Kdo tedy?“

„Byl u nás ráno podomní obchodník — žid —“

„Ale řekla jsi, že ne ráno, ale před polednem byly ještě na posteli.“

„Máš pravdu, Toly. Jsem celá popletena. Žid to ovšem nemohl vzíti.

„Kdo tedy?“

„Nevím.“

Obrátil se k ní. Odklonila hlavu a neuvolňujíc ruku kol jeho šíje, pohlížela na něho nepokojně.

„Snad abychom to ohlásili policii,“ řekl pan Vitold.

„Ne, Toly! Vzbudilo by to pozornost, kdybychom stropili křik pro takovou lapálii.“

„Lapálii?“

„A pokazilo by ti to obchodní úvěr.“

„Hleďme!“

„Ztrácely se nám často cenné věci, a nikdy jsi nechtěl —“

„Ale tentokráte chci, a nenechám to tak.“ — Cedil to zaťatými zuby.

„Dělej, jak rozumíš, Toly — ale —“

„Ale?“

„Nemám ani krejcaru, Toly.“

Mechanicky sáhl pan Vitold do kapsy a podával ženě peníz.

„Co s tím?“ řekla neberouc jej.

„Máš pravdu.“

Vstali, a pan Vitold šel k ohnivzdorné pokladně. Otevřel a rychle zase zavřel. Ohlédl se po paní Arance, nespatřila-li lahví vína, jež měl v pokladně uzavřeny. Paní Aranka vyhlížela oknem.

Pak teprve vyňal pan Vitold z pokladny několik bankovek a podával je ženě.

Ale nepřijala jich. Obrátila se a zavěsila se mu na krk.

„Ty můj dobrý!“

Usedla mu zase na klín a tiskla hlavu jeho.

Ze dvora ozvaly se hlasy dětské.

„Sedni si, Marianku!“

„Co chceš, Kristino?“

„Hrajme si! Já jsem maminka a ty pan Variot. Ty mi políbíš ruku, a já ti řeknu: „Ty jsi mi milejší než deset mladých hlupáků.“

„Vskutku, vše se stále opakuje,“ vybuchl pan Vitold a snažil se setřásti ženu, povstati. Ale paní Aranka držela ho tím pevněji. Oba supěli v zápase.

„Snad bys nedal něco na dětský žvást? Toly!“

„Děti mluvívají pravdu,“ syčel pan Vitold.

„Okamžitě mademoiselle propustím! Nedohlíží na dítě nic, ale pranic,“ zlobila se paní Aranka. „Pak dítě divočí a hraje komedii.“

„Tak jako ty,“ odtušil pan Vitold s úšklebem a dodal: „Pusť mne!“

„Ty mi nevěříš, Vitolde? Opravdu nevěříš? Vždyť je to dítě. Ty musíš mi věřiti, musíš! Ach, což se dnes vše proti mně spiklo?“

Pan Vitold vyvíjel se již bezohledně, paní Aranka zaúpěla.

„Pusť mne, ženo!“

„Nepustím. Ty musíš věřiti mně, své ženě, která tě miluje. Ty to přece víš, ty to cítíš. Nikoho jiného jsem nikdy nemilovala, přisahám!“

„Nepřisahej!“

„To mohu, to mohu! Ano, měla jsem ráda i jiné — ale jinak než tebe. Líbili se mi, to bylo vše. Ale má pravá, má jediná láska jsi ty a žádný jiný muž na světě.“

„Ženo!“

Pan Vitold vysykl jako přetopený parostroj. Zápasil, mručel a chvěl se jako v zimnici. Paní Aranka upínala se na něho stále těsněji, neohlížejíc se na svůj úbor, účes a klobouk. Přitiskla líc svou na tvář mužovu a vší silou vzpírala se jeho pokusům o oproštění.

„Co chceš ještě ode mne?“ supěl pan Vitold, rudý vztekem.

„Tebe, nic jiného než tebe. Ty jsi můj, chceš-li neb nechceš. A kdybych byla sebe horší — ty jsi mi propadl a já tě nevydám! Žádné jiné nevydám! A já budu pro tebe vždy nejžádoucnější ženou na světě!“

Dívala se svýma očima těsně do jeho očí a výraz tváře její byl soustředěný, velitelský.

„Fi!“ zatřásl se pan Vitold. Visela mu na krku jako řetěz. Rozehnal se pěstí a udeřil ji do hlavy. Zakvílela jen, ale nepustila.

„Vždyť jsem tvoje, ty mne potěšíš,“ blabolila omámena jeho ranou. „Toly, ty jsi mé útočiště, bez tebe jsem ztracena — nemohu žíti.“

„Jdi ode mne, sice — sice —“ hrozil pan Vitold a trhal jejími pažemi, div je z kloubů nevyvrátil.

„Vitolde — vydám ti všecky ostatní muže — obětuji je tobě — a sebe s nimi — ale tvou lásku neobětuji — tebe chci, chci!“

„Poběhlice," chroptěl pan Vitold. Dovlekl ji ke dveřím, aby ji vyhodil na chodbu. Chytila ho za ruku, kterou otevíral dveře, otočila se a tělem zahradila mu přístup ke klice.

Škubnutím nazad vyprostil pan Vitold krk. Chytila ho i za druhou ruku. Srazil ji k zemi, na kolena a zdvíhal nohu, aby kopl.

„Miluji, miluji tě," skučela paní Aranka zavírajíc oči před ranou.

Ale nedopadla. Pan Vitold zbledl a ustoupil. Na rtech paní Aranky objevila se krev.

Chytil ji pod paží a táhl ji k pohovce. Položil jí hlavu na hranu pohovky a běžel k umyvadlu. Paní Aranka zavřela oči a shroutila se ve mdlobách.

Vlhkým ručníkem omýval pan Vitold tvář své ženy, hladil jí vlasy a v zápětí skřípal zuby a vzlykal.

Vyzdvihl ji na pohovku a přisedl k ní.

To mu vždy dělala, kdykoli vzbouřila se jeho mužnost proti hanebnému jařmu, které žena na něho vkládala. Viděl jasně a přece nemohl si pomoci proti ženským trikům, předstírané slabosti, raffinovanému svůdnictví. A když nebylo jinak, neváhala sáhnouti k této příšerné zbrani. Krev! Měla ji pohotově snad kdykoli chtěla. On krve nesnesl, věděla, že vše v něm ochabne, zděsí se. Tak lámala po léta jeho mužnost, jeho samostatnost, jeho pokusy vymaniti se, provésti svou proti ní. Ach, ona dovedla maličkosti zveličiti na stěžejní otázky a vážné otázky odbývati hravě. Hrozila samovraždou, když odepřel jí pouhou návštěvu divadla, a on div sám se nezhubil nad jejími nevěrami, jež byly jí pouhou kratochvílí!

Vždy přivolil na konec k tomu, co s počátku nechtěl, a ještě jí prosil, aby přijala to, co jí dříve rozhodně odepřel.

A kdyby to činila z vášně, trpěla při tom též! Ale nikoli, byly to rozmary, choutky, na které, sotva je ukojila, rychle zapomínala.

Vždy lekal se potom lichotné, kočičí její houževnatosti, poznával, že on je slabší jí. Ale zapomínal na to rychle. Proč jen tak rychle ochaboval? Byla mu snad již lhostejna? Ale proč ho pak bolelo, když se zpronevěřila? Mea má pravdu, tisíckráte pravdu. Aranka je jeho zlým démonem, činí s ním co chce, vede ho místo do výše stále blíže k úpadku, do slatin, v nichž ztrácí se a dusí, v nichž člověk stává se obojživelníkem, houbou pro ženské ždímající ruce.

Pan Vitold nevěděl, zda je mu líto zhroucené hříšnice, či zda ji nenávidí. Měl příčiny k tomu; tak bezohledně, tak samolibě obětovala všecky jeho vyšší snahy, celý jeho duševní svět, svým nízkým, hloupým nicotným žádostem, tak směle plýtvala jeho penězi, jeho dary duševními, jichž nedovedla ani oceniti. Co jí bylo po jeho duši? Té si věru nikdy nežádala. A první, kdo mu to vyčte, až bude zle, že byl slabým, že neměl jí poslouchati, bude zase ona sama.

Nikoli, nelitoval jí, ale litoval sám sebe, želel ztracených let. Okrádán vlastní ženou o vše! Za sebou měl zející propast a před sebou v mlhu se točící obrysy bývalých jasných vrcholů. Jak více, nepoměrně více důvodů by měl on, cediti krev ze zoufalství nad promarněným téměř životem. Až hrůza ho ovanula některé chvíle, že z něho vymizelo, več dosud pevně věřili, on i Mea . . . rez, pustina, vetchost napadaly na tu hustou, těžkou vrstvu, a on s námahou bude to vyhrabávati, snad již to ani nenalezne. Ach, pryč s tím!

Zalétal do minulosti. Viděl sám sebe, měkký, slibný model, vyšlý ze všemohoucí ruky, svobodný, krásný. Pak cítil, jak strašný stavitel vyzdvihuje nad ním klenbu, rozpřahuje mu ruce, lomí šíji a vkládá na něho břemeno. Tedy ne za volnou, uměleckou sochu, ale jen za karyatidu byl stvořen? Ne, pak není život hoden, aby byl žit.

A ta žena zde praví, že ho miluje. Ano, objímá ho, žije u něho a z něho, ale jen podle něho. O jeho nitru nic neví, nechce věděti.

Mea, ano, to je něco jiného. Krev z jeho krve. Ta jediná z žen ho pochopila. Miluje jeho duši. Proč je jeho sestrou krevní? Ta stvořena jest mu za manželku, jeho pravou polovici duše. Svatá harmonie, klidný jas a činorodá, radostná vůle byly by plody této lásky. Myšlenky se mu mátly. Kdyby nyní voliti měl mezi láskou sestry a láskou k ženě plnou rozkoše a trýzně zároveň, ani okamžik by neváhal. Nikdy nechtěl býti poroben, ani láskou ne.

Paní Aranka přicházela k sobě. Vyplivla několikráte rudě, rozkašlala se a usedla.

Strhaný zrak její utkvěl bázlivě na Vitoldovi, bledé rty se usmály. Na čele jejím nabíhalo místo, kam pan Vitold udeřil.

Sklopil oči, bylo mu hrozně stydno. Nerozlišil ani, zda styděl se za svou brutalitu, či za to, že nedokonal akt osvobození se od takového tvora.

Sebral peníze rozházené po zemi, dal je ženě a ostatek zamkl do pokladny.

„Zde jsou peníze," řekl drsně.

„Nech si je!" odvětila vzdorně.

Pokrčil rameny a vycházeje z pracovny, řekl: „Jdu se projít. Až se zotavíš, zamkni pokoj."

„Kam jdeš?" zaúpěla.

„Ne k němu, neboj se! Alespoň prozatím ne."

Na schodech potkal Meu.

„Kde je Aranka?" ptala se.

Ukázal mlčky nahoru. Mea šla kolem něho. Zadržel ji za ruku.

„Co je ti, Vitolde?"

„Ach, kdybych se té mohl zbaviti!"

A zase ukázal nahoru. Pohledem, jako když otevře výheň, odpověděla mu Mea. Odkvapil.

Mea dívala se za ním a hlava se jí zatočila. Zadržela se opěradla. Porozuměla bratrovi dokonale. Mocná třesavka zalomcovala jejím tělem, rozdrkotala zuby.

(Pokračování.)

MARIE CALMA:

SOCHAŘKA.

(Pokračování.)

Jen aby Mach nepřišel zítra tou dobou, až zde bude ten — ano — Haml se jmenuje . . . Nechtěla tomu — proč, vlastně ani nevěděla. A najednou ji těšilo, že si vydělá tolik peněz. Beztoho jí úspory docházely — jako s nebe spadl ten tlouštík. První práce na objednávku — svede-li to?

Hned chystala vše k zítřejší návštěvě a zkoušela načrtnout Hamlovy rysy. Ale nešlo to — připadlo jí, že masitý obličej otylého pána nemá vůbec žádných rysů, že je to slitina tuku a masa — a hnusila se jí ta práce už napřed . . .

Jak vypadá vlastně ten netvor?

A nevěděla ani, proč Hamla nazvala tak ošklivým jménem a proč jí bylo nepříjemno pomysliti na zítřejší jeho návštěvu.

Krása se přihnal do dveří jako vítr a za ním pihovatý Melich.

„Přijď večer k Vierfassovým — Haml platí — bude veselo."

Nechtěla nejdřív, ale pak přece řekla, že půjde.

Sotva odběhl Krása s Melichem — přišla malá modelka a hned začala o Hamlovi. Ji také pozval.

„Celý svět pozval k Vierfassovým — bude to slavné —" řekla svlékajíc své vybledlé šaty.

„Nebudu dnes pracovat —" odbyla ji Hana mrzutě.

„Půjdete taky?"

„Nevím ani — jděte napřed."

Chtěla se zbýt dotěrných otázek malé modelky.

A k tomu ještě přišel Mach. Modelka sebrala své hadříky a utekla do kuchyňky. Hana za ní přirazila dveře. Věděla, že bude naslouchat, ale po chvíli na to zapomněla.

S Machem se pohádali. Mluvil s ní o Hamlovi, jaké štěstí, že našla mecenáše, a cenil na ni výsměšně své zuby. Ode všech snesla, když začali o Hamlovi — jen od něho ne; div neplakala.

Zakázala mu, aby šel k Vierfassovým, a když řekl, že nepůjde, skoro by ho byla zas prosila, aby šel. Ale styděla se a pak se pohádali.

Mach zveličoval její včerejší rozpustilost — ukazoval jí skizzy, jak si ji načrt při tanci — se sklenkou šampaňského, rozesmánou na plnou tvář, nebo koketně prohnutou.

Vyhnala ho skorem a plakala pak jako dítě. Ještě nikdy nepocítila takové slasti.

Ale k Vierfassovým šla po chvíli přec — jako naschvál Machovi.

Seděli již všichni kol kulatého kavárenského stolu přímo u okna. Haml dosud nepřišel. Lída si okukovala mlsně nafouklé koblihy a polykala je zatím očima. Krása přehodil jednu nohu přes druhou a rozhlížel se vítězoslavně kolem. Všichni spíše leželi než seděli.

Hana se tiskla do kouta a byla plašší než jindy. Rděla se chvílemi, aniž věděla proč. Bylo jí nesnesitelno, že si jich u vedlejších stolů všímali, a Lída a ostatní jakoby vyzývaly — schválně se hlasitě smály a hovořily a pouštěly na plno rakety svých třaskavých vtipů.

„Nemrač se, Hano." — „On přijde zas, až vymění se stráže —" zanotoval kdosi. Naráželi na Macha.

„Ona povelela, aby nechodil," ozval se plačtivý hlas malé modelky.

„Byla při tom maličká?"

„Ona naslouchala?"

Hana hořela. Což aby ta všetečná byla opravdu vyslechla jejich rozhovor a teď se jí vysmívala! Zbraňovala jí pohledy. Ale upokojila se — modelka opravdu zaslechla jen první slova.

Lída na štěstí se pustila do koblih. Krása kritisoval celé okolí, jako obyčejně, hlasitým, nesnesitelným způsobem.

„Hleďte, je políčeno!"

Všichni se obrátili, kam ukázal.

Na protějším chodníku procházela se dáma, rozhlížela se nápadně. Její vypasené boky natřásaly se při chůzi úmyslnou pružností — obličej byl pokryt vrstvou laciné šminky.

„Chytá na těžko," zachechtala se Lída a nespustila již očí s protějšího chodníku.

Salva smíchu zatleskla o strop začazené kavárny.

„Co je?" — zeptala se Hana jako ze sna.

„Neviděla jsi? Bylo políčeno na těžko, a zatím se chytla mřenka."

Našminkovaná krasavice zahýbala právě do postranní ulice a za ní uháněl pobledlý studentík. Hana zahlédla ještě její natřesené boky a vlající péro na klobouku.

„Lído, ty jsi zhrubla."

Vyřkla ta slova proti své vůli. Lekla se hned, že Lídu dopálí, že se pohněvaná ozve hodně hlasitě. Ale Lída skoro dobromyslně se k ní nahnula.

„Nemysli, zhrubneš taky — ideálů se nenajíš, jemnost ti je čerta platna. Všude tě přišlápnou — odstrčí. Na život se musí zhurta, holečku — postavit se pevně, přidupnout si — to imponuje.

A Haně se zdálo v tu chvíli, že má Lída pravdu. Skoro měkce se na ni podívala a neodporovala.

Co má z toho ona — Hana — že svým jemným čichem vyhýbá se zkaženému vzduchu, že v ústraní svého atelieru čeká na zázračné, nemožné vysněné ráno příštího dne? Co z toho všeho ... Machovi by bylo jistě milejší, kdyby zanechala všeho rozumování a beze všeho se mu pověsila na krk.

A najednou jí bylo líto té myšlenky i toho, že byť jen v duchu, přec přisvědčila Lídinu výroku a že zde sedí, jakoby čekala na Hamla — na jeho mecenášství. Pochopila hned prve, že Krásu pro ni poslal.

„Hrubnu, propadám se — bude ze mne bludička umění," šeptala, a její čelo se orosilo potem.

„Jen grog sem, všichni budeme pít," křičel Krása a jeho hlas zněl nahořkle, přerývaně, jakoby znásilněn náhlou radostí, která nebývala domovem v jeho vyschlých útrobách.

Hlas Krásův, Lídino mlsné pomlaskávání, modelčin tikavý smích, šum rozpoutaných hlasů — to vše dusilo Hanu...

Vstala, odstrčila sklenici s horkým grogem, až vyšplíchl a rozlil se po ploše mramorového stolku. Nechtěli, aby odešla. Krása jí zastoupil cestu i Melich — a Melich se dotěrně otřel o její rameno.

Odstrčila je oba a pospíšila ke dveřím. Smích zazněl sborem — věděla, že se smějou jí, že bude terčem jejich vtipů po celý večer. Ale ať, jen když je venku, na čistém vzduchu.

Hamla potkala a vyhnula se mu z daleka. Neviděl ji na štěstí. Hnala se do atelieru — jako štvaná běžela.

Neměla valných vzpomínek na své dětství a přec dnes vzpomněla, — na ně — i na matku. Nemohla se ubránit měkké, plačtivé náladě.

Sotva vyběhla do atelieru, hned začla v pokojíku šukat, rovnat, přestrkovat. Postel stěhovala k oknu, skříň s malovanými koflíky ke kamnům, rozdělala v nich oheň, vysokou lenošku přitáhla těsně k nim. Byla jen malá ta kamínka oproti kachlovému krbu doma, v rohovém pokoji, kde matka večer po práci zasedala, ale dojem vzpomínky zahřál Hanu — tváře jí rozpálil...

Ještě přistavila na okno květináč, opotřebovaný ubrus vyměnila čistým a malované koflíky na něm rozestavila. Cukřenku sehnala, lahvičku na rum, s malovanou žabkou a muchomůrkou, kterou jí jednou — dávno — matka darovala, a když si tak vykouzlila představu domova, tklivou a milou, chystala na čaj.

Okno se opotilo, voda na čaj na kamnech zabublala.

V tom někdo zaklepal... Trhla sebou. To tak, aby jí přišly zkazit milou chvíli očisty, pro kterou si odběhla z jich středu.

Neotevřela — snad odejdou.

Klepání se opakovalo, a pak kdosi zavolal její jméno.

To byl Mach. — Cože by tak pozdě — a jak věděl, že se vrátila — stopoval ji? Jindy by se byla rozpakovala, ale dnes ho uvítala skorem radostně, a těšilo ji, že tak záhy zapomněl na odpolední hněv.

„Čekáte hosty?" — zeptal se ve dveřích.

„Nikoho jsem nečekala."

„Nač ty koflíky?"

„Na domov jsem vzpomněla."

„Jste dětinská" — zasmál se suše. „Ale čaje mi nalejete?"

„Chcete-li“ . . .

„Nezní to vybízivě. Mrzí vás, že jsem přišel?“

„Těšilo mne to nejdřív — viděl jste, že jsem ráda otevřela. Ale proč se mi vždycky smějete?“

„Z lásky, Hano.“

„Nemluvte tak se mnou, nevysmívejte se mi. Nemáte mne o nic radši než každou jinou přede mnou i po mně.“

„Hano!“ . . .

„Ach, nechte mne, jste všichni stejní — vy, Krása i Melich — odstín větší nebo menší hrubosti v základě nic nemění. Mám bolavou duši, a vy ji chcete léčit smíchem... o lásce mluvíte — jako byste chtěl říci — ještě kousek cukru, Hano . . . Kdybyste byl jiný člověk, Machu . . .“

„Neznáte mne, nevěříte — ani život neznáte.“

„Vím, zpíváte mi všichni tu písničku, jakoby bylo životem to vaše ubíjení času a sil. Cit, kde je cit? Mluvit vám o něm je zbytečno — smetiště máte místo citu, sklad starého opotřebovaného haraburdí.“

Mach ji stiskl v ramenech.

„Nemluvte o životě — je to hloupé.“

„Máte pravdu — pijte svůj čaj a smějte se všemu, i mé bolesti. Otupím jednou mezi vámi, nebo zahynu —“

Oba pomlčeli. Machovi se nechtělo z vyhřátého pokoje. Díval se na Hanu přimhouřenýma očima. Bála se toho pohledu — již jednou jej tak přistihla, a tenkrát by byla Macha nejraději udeřila. I teď jí tak bylo.

„Jděte, je pozdě!“

„Proč mne vyháníte?“

Podívala se na něho. Vstal a popošel ke dveřím. Rozuměl jí — věděl, že nepovolí.

„Je to hloupé, že nechcete, abych zůstal alespoň chvíli,“ dodal.

Posvítila mu do chodby, otevřela dvéře.

„Jděte, Machu.“

Stiskl jí ruku, až vykřikla... A přece se usmála. Bylo jí ho najednou líto.

Proč jen ho vyháněla — jakoby nebylo všechno jedno . . . A Mach byl alespoň jiný než druzí. Mihla se jí před zrakem pihovitá tvář Melichova, Krásova přišpičatělá lebka — a pak, když se přikrčila do postele, pomyslila, že Mach je nejhezčí. A s tím pomyšlením usnula.

* * *

Haml chodil do Hanina atelieru denně. Přinášel jí vždy nějakou drobnůstku, květinu, ozdobu -— i časopisy, které ráda čítala, jí donášel. Neděkovala mu za ty pozornosti, a pak si zvykla i na něho, na jeho dobráckou tvář, masitou a bezvýraznou.

Neobtěžoval ji — nepřekážel. Modelování jeho poprsí již dávno zanechala, práce ji netěšila, poslední dobu se jí nic nedařilo.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Josef Horčička a Jiří V. Klíma: „Lidová čítanka Svazu Osvětového“. S 32 illustracemi. 1907, nákladem J. Otty v Praze. Za 2 K.

Pod záštitou „Osvětového Svazu“ vydána byla tato čítanka, která chce býti dle úmyslu pořadatelů jakýmsi mostem mezi školou a životem. Zajímava jest už historie jejího vzniku. Pořadatelé byli pověřeni úkolem, aby pro pokračovací školu (IV. měšťanskou) vydali čítanku, navazující na souhrn toho, čemu škola naučila a mohla vůbec naučiti, a podávající aspoň malý výběr toho, co by pomáhalo k dalšímu vzdělávání v praktickém životě. Úkol sám sebou vděčný a nabádavý; pořadatelé čítanku sestavili, ale v approbačních řízeních byla všelijak zkrácena a podle jiných hledisek upravena, takže pojednou měli čítanky dvě: onu původní a „upravenou“. Upravenou nechali pro školy, pro něž původně určena, původní ještě doplnili několika články a ukázkami z nové literární tvorby domácí a cizí, a — dali na trh knihkupecký jako lidovou čítanku, hodící se pro mládež i pro dospělé.

V knize takto vzniklé je nesporně mnoho dobrého materiálu; jmenovitě partie čistě vzdělávací (články přírodovědné, zdravotnické, národohospodářské, sociálně-politické a krasovědné — se zvláštním oddílem, věnovaným speciálně dívkám, dívčí výchově) obsahují některé tak výborně zpracované kapitolky o elementárních poznatcích vědeckých, že kdyby na příklad návštěva IV. třídy měšťanské stala se zákonitě povinnou, mohli bychom si přáti, aby tam čítanka byla zavedena, ale už beze všeho inspektorského approbačního řízení. Není ovšem všecko stejně výborné, také úvod do světových literatur a výběr ukázek z nich představoval by si leckdo asi poněkud jinak, ale to jsou vady, jimiž trpí každá anthologie a zvlášť každé dílo, které při vší toužené

všestrannosti a zhuštěnosti musí se hledět omezit vzhledem na svoji cenu také ve svých rozměrech.

V. Kol.

Olga Fastrová: Fata morgana. Román. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Bez vročení. Za 3 K.

Fatou morganou jest Olze Fastrové láska. Podle jejího názoru všecky ženy jdou za tím zářivým, jasným přeludem, a čím mladší, nezkušenější srdce, tím větším plápolem zahoří. Ale upřímná, věrná, nadšená láska je podle jejího románu pouze pro dívky a ženy ze staré školy, pro domácí popelky. Pro všecky výjimečné a mimořádně nadané ženy, jako pro studentky, operní zpěvačky atd., vůbec pro ženy emancipované, zůstává ta pravá láska nedosažitelnou, pro celý život jest jim pouhou fatou morganou... Při nejlepší vůli neumím jinak chápati smysl románu Olgy Fastrové, a rozumí se, že se neodvažuji protestovati, ponechávaje protest povolanějším, těm emancipantkám samotným. Ale román paní Fastrové mne nepřesvědčil. Máme i v Čechách už dosti doktorek, professorek, herecek atd., a jsou z nich docela šťastné paničky.

Na celé té historii z maloměstského života je nejzajímavější a — řekněme zpříma — nejcennější jenom ta lehká a všech nároků prostá odvaha, s jakou se autorka pustila do psaní svého románu. Má k tomu dosti živé představivosti, sečtelosti a routiny slohové. K tomuto románu víc nebylo třeba. Jeho děj rozvíjí se lehce a hravě jako vkusná, lehká a nenamáhavá ruční práce. Nechce líčiti prosté, průměrné dívčí husičky; Sefa, Helena, Maryna jsou dokonalé moderní dívky: první z nich hrála dokonce virtuosně před anglickým Veličenstvem a je zbožňovanou, kyticemi a brillanty zahrnovanou operní divou v Německu; druhá je výjimečná umělkyně, která zná cizí jazyky, hudbu, a vydržuje svým uměním celou rodinu velmi slušně, ba v přepychu, ale štěstí dosáhne teprve, když se docela šosácky vdá; třetí je studentka vynikajícího nadání, ale za svojí „fatou morganou" lásky se honí tak povážlivě, že o ni chvílemi mají spanilé čtenářky jistě až strach.

Ale ty moderní hrdinky vznešených emancipačních snů prožívají zrovna tak romantická a sentimentální dobrodružství, jako jejich starší předchůdkyně v románech nezapomenutelné staré Marlittky, třeba že čtou Nietzscheho, Schopenhauera a Baudelaira a do divadla chodí pouze na Ibsena. Autorka chvílemi, zdá se, sama nad tím upadá do rozpaků, ale dovede si z nich velmi lehce pomoci. Napíše třeba: „Výtečně účinkovaly ty staromodní, v sentimentálních starých románech opotřebované prostředky — —" (str. 227), a pokračuje podle těch starých, tak osvědčených vzorů dál...

Velice by se zmýlil, kdo by chtěl v Olze Fastrové a v jejím románě hledati něco nového, příspěvek k duši „nové ženy". Ale mladým dívkám, třeba těm studentkám, které ve vyšší dívčí škole nebo na Minervě čtou Hamsuna a Baudelaira, bude se i román O. Fastrové líbiti, a snad víc, než nejmodernější autoři. Budou mu spíš rozumět, neboť je bližší jejich srdcím, která přes všechen falešný nános nezralé emancipace planou zrovna tak po romantice lásky, jako jejich kamarádky z obecné školy, která na místě řeckých praeparací a filosofické propaedeutiky myje doma nádobí a spravuje punčochy.

V. Kol.

Zdraví Lidu, populární měsíčník o věcech lékařských, počal vycházeti nákladem a redakcí drů Bulíře, Vr. Kučery, Panýrka a Šimsy. Hned v prvém čísle upozorňuje mimo jiné Chodounský na nepatrnou hodnotu t. zv. sílících praeparátů, kterýchž německá industrie ve spoustách dobrým Čecháčkům doporučuje a je za drahý peníz prodává. Šimsa ukazuje na bezcennost t. zv. elektrovitalisérů, za nějž prostodušší Čecháčkové rovněž množství peněz zbytečně vyhazují. Jakkoliv nemyslíme, že Zdraví Lidu hloupost lidskou v Čechách radikálně ponapraví, kvitujeme přece národohospodářsky nejvýš užitečnou snahu jeho a přejeme mu hojného úspěchu.

* V prvních pěti sešitech posledního (XXXVII) ročníku „Libuše" ukončen byl právě dvojdílný román Daniela Lesueura (mužský pseudonym ženské autorky) pod titulem „Maska lásky", který ztrojnásobil předloni počet předplatitelů velikého francouzského listu, kde počal vycházeti pod čarou. Rádi naň upozorňujeme ve „Zvonu" —: mnoho mluvilo se i psalo o široce založené, ušlechtilou tendencí se nesoucí románové práci lidové, která by nejenom svojí podmanivou zajímavostí, ale i svým celkovým rázem a zevní podobou mohla alespoň částečně prozatím paralysovati zhoubný vliv literatury t. zv. krvavé. Nuže, bylo-li toto volání upřímné, musí právě dokončená práce Lesueurova svrchovaně zaujmouti všecky horlivé čtenáře, kdož na nedostatek napínavé, ušlechtilé lidové četby žalovali. Podkladem práce byl vysoce interessantní americký proces o milionové dědictví, jehož hrdina, elegantní dobrodruh a aristokraticky vyškolený společník, použil nápadné podoby s přítelem svým a spolupodnikatelem hrabětem de Valcor, aby se po jeho tragické smrti v hlubokých pralesích amerických zmocnil nejen jeho dědictví, ale i jeho společenských vlivů, jeho rodiny i všech jeho vztahů z minula, kterých dovedl rafinovaným způsobem využitkovati. Přepestře malebná líčení dobrodružství, příhod i záludů, obratně zosnovaných a s překvapující přirozeností navazovaných k ději základnímu, který se odehrává tu v bohatě ozářených síních pařížské duševní i peněžní aristokracie, tu v hlubokých pralesích jižní Ameriky, tu v zámcích nebo na pobřeží kamenitého Bretoňska — míhá se jako v kaleidoskopu zajímavou touto prací, která je napínavou směsí pravdy, fantasie a suggestivně nadhazovaných dohadů. Autorka poznala tajemství suggesce a napínavosti scen, z nichž mnohé až fascinují svým rafinovaně neurčitým a nejasným pozadím, plným dohadů a záludně vrhaných polostínů, které hned svádějí s cesty, aby na ni hned zase znovu uváděly čtenáře ještě nejistějšího a zvědavostí ještě podrážděnějšího. Umění napínavosti a jejího

udržování jest hlavní předností vysoce dnes už populární autorky, jejíž román na druhé straně působí ušlechtile vřelou citovostí a jemně založenými názory společenskými i mravními. Ostatně dostalo se mu ve Francii uznání od největších básníků. Práce bude po této dvojí stránce vysoce zajímati nejenom naše lidové čtenáře, ale i intelligenci vůbec a spisovatele zvlášť — proto na ni zde upozorňujeme.

—*n*—

DIVADLO.

ČINOHRA.*) — Za štěstím. Hra o třech dějstvích. Napsal Stanislav Przybyszewski. Přeložil Adolf Černý. Režisér Jaroslav Kvapil. (Poprvé na Národním Divadle dne 31. ledna.)

V poslední scéně třetího dějství hry Przybyszewského zůstanou na jevišti Olga a Mlicki, ženich a nevěsta. Na uzamčené dvéře nádherného budoaru bohaté slečny Olgy tlukou nosiči, přinášející mrtvolu utopené Heleny, bývalé milenky Mlického, kterou po tříletém volném manželství k vůli Olze opustil. Že mrtvolu přinesou, to sdělí oběma milencům jich známý, Zdarski; on to byl, který jim ji dal poslat, aby se pomstil ze žárlivosti a za zhrzenou lásku. Situace obou snoubenců jest taková, že směle může býti nazvána svrchovaně nepříjemnou — při nejmenším. Různá jsou mrzutá překvapení, která před svatbou mnohé ženichy stíhávají, na př. živoucí a plačící doklady lásky s jinou, milenky dokonce někdy i ve sboru reklamující své prioritní právo na ženicha, tonoucího v novém štěstí, věřitelé, směnky, někdy i falešné, ba i důkazy, že je ženich podle katolického ritu dosud ženat atd. atd. Ale dát donésti do domu nevěstina milenku ženichovu, která se právě utopila, to je rozhodně originální a také vydatnější. Jsou-li oba, nevěsta i ženich, jen dost málo sensitivní, vypadá nálada podle toho. Už samo sdělení šlechetného mstitele, že se utopila, není bez působnosti. Slečna Olga lituje výslovně, že jej nemůže dát vyhoditi; nejde to opravdu, neboť na divadelní ceduli jsou jen čtyři osoby, sluhy není. Oba snoubenci vyhazují Zdarského jenom slovy. Mlicki s vytřeštěnýma očima, jež má jeho představitel, pan Hašler, jeden z našich nejdovednějších malířů tváře a vynikající umělec mimický, tak výborně v moci, jektá: „Ty lžeš.“ Je vytřeštěn hrůzou, a nechce věřiti sluchu. Ale „Satanskind“ Zdarski je s to, stupňovati hrůzu svých obětí. „Jsem pomstěn jenom na polo, milostivá slečno,“ dí mezi dveřmi, na nějakou námitku, že dosáhl svého, „přinesou vám Olgu sem co neviděť, udal jsem na úřadě vaši adresu.“ A na úžasné ohromení obou odtuší: „Vždyť musí býti přece pochována!“ To je vrchol jeho pomsty. Po jeho odchodu krátký výjev vzteku, prudkých vzájemných výčitek, a pak nastane „das rote Lachen“, červený smích, ona několikátá vysoká oktáva na klávesnici lidských citů, když všechny přirozené tóny úzkosti již nestačí, a duševní rozpoložení nemůže si pomoci, jinak, než mimořádnými interjekcemi. Smích tento dlužno lišiti od příčetného smíchu, který přepadá zoufalce v jistých duševních momentech objektivace, když se postaví jaksi mimo své nitro jako pozorovatel a jest jat sám vůči sobě lítostnou škodolibostí. Smích, jaký polskoněmecký satanik svým hercům bohužel přes příliš často předpisuje na výstředních vrcholech pathosu, hraničí se šílenstvím, jest vlastně už jeho záchvatem a maska jeho jest křečovitá. Tento okamžik nesehráli Mlicki a Olga k plnému dojmu, zvláště slečna Noskova, která dává Olgu tak málo přesvědčivě, přinesla falešný tón. Do těchto výbuchů zatlukou nosiči s mrtvolou Heleninou. Hrůzou šílený Mlicki tulí se za záda své nevěsty a konečně rozběhne se za řevu „Nepustím! Nepustím!“ ke dveřím a chápaje se kliky klesá na prahu. Konec dramatu.

K vůli této scéně napsáno drama „Za štěstím“, k vůli takovému přepjetí úzkosti. To je specialita Przybyszewského, to je jeho poesie, tou zdvižen také evropský prach jeho slávy, který se nyní už sesedá, ne-li sesedl. Z takových skřipců skládá se jeho cyklus „Der Totentanz der Liebe“, v němž „Dla szczęścia“ má mnohem případnější název „Das grosse Glück“. Neboť tu už v titulu leží, co podmiňuje úplnou špatnost neurasthenika Mlického: Olga, pro kterou opouští svou Helenu, je nejen démonická krasavice rafinované smyslnosti — to jest má takovou býti a sl. Noskova byla této koncepce pradaleko — nýbrž i bohata, u nás to vidíme jenom z nádhery jejího obydlí a toilet.

Historie velmi banální, kdyby nebylo nejpřednější a hlavní postavy dramatu, Zdarského. Spiritus movens celé hry. On jest vlastním jejím hrdinou, a jestliže z reliefu vynikl nejvíce Mlicki páně Hašlerův, není to dobře. Snad se mýlím, vždyť při zkoušce byl přítomen sám autor, nejpovolanější režisér. Ale mně zdá se, že samospasitelná diskretnost, jakási střední úměrná, s jakou p. Hurt, umělec jistotně velmi inteligentní, hrává své postavy, v tomto případě byla málem. V prstech Zdarského jest Helena (slečna Rydlova) vlastně tvárným voskem, on je suggestorem její sebevraždy, to mu Mlicki řekne přímo do očí, ale obecenstvo musí to vidět, hned v prvním aktu tušit a první polovinou druhého musí o tom být přesvědčeno. Zdarski je „syn satanův“, a tím nebyl ani ve třetím jednání. Byl toliko velmi značným padouchem, který kořistí pro svou mstu z náhody, kdežto musí být jisto, že on to byl, který Helenu dohnal k sebevraždě svým líčením opuštěnosti a bídy, evokativním přednesem svých nočních halucinací (vylhaných!) a přímou předpovědí, že Helena zahyne.

Drama „Za štěstím“ má šťastný dramatický zdvih, třetí dějství jest nejsilnější, jinak jest technika scény v něm dosti primitivní, zvláště motivace odchodů. Je bezútěšno, poněvadž v něm slovo má výhradně egoismus, ano ani Helenino prudce a s výbojem proti Zdarskému akcentované přání, aby byl

*) O představeních na oslavu stého výročí narození Tylova přineseme zprávu příště. Pozn. red.

Mlicki šťasten i s Olgou, jest všední sentimentálností opuštěných milenek, neboť všechna resignace v okamžiku rozchodu vzplála v divoký projev žárlivosti. Že byla Olga právě v tom mimořádně dobře hrána, budiž uznáno. Příčina, pro kterou nechávají oba snoubenci dojít na sebe tušenou katastrofu, není jasna; okamžitým odjezdem do Paříže mohli se jí vyhnouti, takhle čekali na ni tři neděle. Nic neručí za to ostatně, že bude jen pouhou episodou v jejich líbánkách se „sbíraným mlékem". Co do plastiky nejchoulostivějších, až fysiologických okolností nečiní si autor žádné újmy.

Výprava a režie byla na obvyklé výši. Ačkoliv slušno oceniti intimitu scény, zvláště pak také onu naprostou výluku veškeré patrné korespondence mezi jevištěm a hledištěm, která jest režii zásadou, tož asi přece bude sotva udržitelným nynější polohlas mluvy na dramatickém jevišti Nár. divadla. „Za štěstím" hráli pánové i dámy z největší části jen pro sebe. Dosud však, bohužel, stále ještě schází moderní scéně — čtvrtá stěna, a dokud jeviště bude otevřeno do hlediště, bude chtít ono nejen hledět, ale i slyšet. Leda že by se nosila s kukátky i sluchátka do divadla ... *KMČ.*

— Městské divadlo na Král. Vinohradech: „Majorův sluha". Žert ve 3 jednáních. Napsal Tristan Bernard. Přeložil K. M. Mečíř. Premiéra 29. ledna. — Obratnému spisovateli frašek stačí jediný dobrý nápad, aby z něho pořídil zábavnou motanici pro celý večer. Autor poslední činoherní novinky Vinohradského divadla, Tristan Bernard, má všecky vlastnosti dobrého spisovatele frašek a má i lehkost a vkus tónu, který dovede s jistou ležerností pikantní situaci zastaviti přesně tam, kde by se mohla státi lascivní, a drastickou komiku udržeti v mezích, za nimiž by už přecházela v obhroublost. A není-li zrovna po ruce vhodný nápad nový, vykoná tutéž službu stará myšlenka v novém zpracování.

Děj „Majorova sluhy" založen jest na rozpacích bohatého mladého elegána, který, povolán na záložnické cvičení, k vůli svůdné paní majorové dá se v plukovní kanceláři přiděliti jako důstojnický sluha jejímu muži. Komické situace a nehorázné nesnáze, které z toho povstanou, zvlášť když celá rodina urozeného sluhy je nucena na několik hodin hráti s ním společně tuto komedii, vyčerpávají dokonale obsah kusu. Při všech skrupulích, jaké si připouštíme při pohledu na takovou lacinou frašku čistě arenního rázu a švihu, zasmějeme se šílenému honu neodolatelně komických nápadů, jimiž prohání autor svého bonvivanta - sluhu Colfata (pan Jiřikovský) krutě a rafinovaně po scéně, až jej na konec vžene do spásného náručí rozkošné majorovy neteře. Kdo chce, může si z nemorálního kusu odvoditi dokonce i slušně morální tendenci o tom, jak se nevyplácejí zálety za mladými ženami starých bručivých majorů.

Nechceme se škarohlídsky pošklebovati nad zbožím takového druhu, jako je tato Bernardova fraška, na divadelní ceduli stydlivě nazvaná „žertem". Ale zajisté nám i umělecká správa Vinohradského divadla dá za pravdu v odůvodněném doufání, že pod úrovеň tohoto zboží se už sotva může odvážiti ústav, který si sám do vínku vložil čestný, ale i závazný úkol „druhého Národního". Činoherní družina Vinohradského divadla roste. Ve čtvrteční frašce poznali jsme zase několik nových zjevů, kterých jsme dosud vůbec neviděli, anebo jen letmo. Mimo pp. Charváta, Jiřikovského, Urbana a Hlavatého zdáli se velmi výhodně na sebe upozorniti p. Branald v převrácené roli sluhy, který na chvíli musí zastupovati vlastního pána, a slč. Richtrova ve vkusně založené úložce Nançy. *V. Kol.*

≡ Národní divadlo bulharské v Sofii zařadilo ve svůj pořad činoherní na letošek tři dramatické práce české. Vrchlického „Noc na Karlštejně", vypravená minulý týden (v překladě A. Šiškova, režií Šmahovou), se velmi líbila. Následovati budou ještě Hilbertova „Vina" a Štolbova „Mořská panna". — Z domácích novinek bylo vypraveno minulý měsíc nové pětiaktové drama Ivana Vazova „Nizdol v propast" a mělo úspěch dokonalý.

* Z Paříže dochází právě zajímavá zpráva: Richard Wagner, bayreuthský mistr tónů, stal prý se postavou nového velkého dramatu. Původcem této zprávy jest nový ředitel pařížské Velké Opery, Messager, který se toho dověděl v rozmluvě se Sarou Bernhardtovou, s níž konferoval o svém nejnovějším záměru, uvésti Wagnerův „Soumrak bohů" na scénu. „I já budu míti letos na svém divadle Wagnera," pochlubila se prý tajemně Sarah — „ne ovšem dílo bayreutského mistra, ale takové, v němž se všecko kolem něho seskupí ... veliké drama o Wagnerovi!" Drama, které je komponováno ve stylu velikých komedií, jest pětiaktové a má osm obrazů. První z aktů hraje v Paříži a líčí první chmurné začátky velkého mistra, hladem trpícího a všude zneuznávaného. Další obrazy zavádějí diváka do Německa, do Mnichova a do Bayreuthu, kde zejména poměr mistrův k Ludvíku II. poskytuje velmi mnoho zajímavé látky. Poslední akt dramatu hraje v Benátkách a líčí Wagnerovu smrt. Do proudu hlavního děje vpleteno jest i episodní eroticko-lyrické pásmo vedlejší, které jest — jak Sarah ujišťuje — samostatným a naprostým výmyslem autorovým. Kdo je vlastně autorem kusu, diva nepověděla — ani na přímou otázku Messagerovu — dodala jen, že kus má býti v jednotlivých svých partiích doprovázen hudbou komponovanou dle wagneriánských motivů. Messager čtenáři napovídá, co sám vycítil: že autorkou tu bude asi sama „božská diva", Sarah Bernhardtová, neboť prozradila alespoň to, že skladatel dramatu není jí dalek a že ona sama jevila ode dávna příliš mnoho osobního zájmu nejenom k hudbě, ale i k životním osudům slavného mistra. *—n—*

TÝDEN.

* Letos po prvé 3. března v úmrtní den Dra. Františka Ladislava Riegra budou rozděleny úroky z odkazu jeho 150.000 K. Tyto úroky jsou tedy 6000 K. Od úmrtí odkazatelova vzrostly úroky pro letošek výjimečně na 11.700 K. Dle ustanovení zakladatelova jest účelem nadání, aby se z příjmů jeho „s vyloučením všelikého stranictví osobního i politického" a jakéhokoli jiného udíleły podpory a odměny, jimiž by se podle bližších udání řečené závěti „v každé době, dle počasných potřeb národa a dle poměrů doby, nejvíce posloužilo všestrannému zvelebení národa, jeho osvěty, cti a blaha." Podpory neb odměny z nadání Riegerova mají se především udíleti na dobu jednoho roku a dle potřeby na více let „českým badatelům vědeckým, spisovatelům pracujícím na větších dílech původních, básníkům neb umělcům českým zvláště nadaným, za tím účelem, aby jim poskytnutím potřebné výživy dána byla možnost, déle trvajícími studiemi nebo cestami dospěti k vytvoření děl původních, sloužících ku prospěchu a slávě národa českého".

Pokud jde o podpory a odměny pracovníků vědeckých, dlužno zvláště na zřeteli míti mladší muže, kteří se chtějí „věnovati málo výnosné práci vědecké" a po případě „se vzdělávati za professory na vyšší učiliště česká". Na kolik pak jde o podpory a odměny pro díla slovesná a umělecká, má nárok na ně povždy býti obmezen na osobnosti kromobyčejně nadané a výkony vskutku vynikající.

Kdyby se ukázala potřeba zvláště naléhavá, mohou se z nadání Riegrova též věnovati „prostředky ke kulturnímu i hospodářskému povznesení příslušníků našeho národa" vůbec, a zvláště „ve krajinách národně smíšených, jakož i všude tam, kde vzdělanost obecná pro nepříznivé poměry méně pokročila, aneb pro utiskování národnosti vzniknouti nemůže, ku vydávání spisů a časopisů jim prospěšných, ovšem českých, knih, ku zakládání škol a knihoven českých, k udílení stipendií pro mládež a prostředkům podobným". Kdyby dále nebylo jiných zvláště k účelu takovému věnovaných fondů, může Svatobor „se schválením České Akademie udíleti podpory a stipendia za účelem národohospodářského zvelebení národa českého, zvláště ku zvelebení průmyslu a rolnictví českého a podniků českých toho druhu".

Ustanovení o tom, kterému z účelů uvedených na dobu jednoho i více roků a jakou částí příjmy z nadání Riegerova se mají věnovati, řídiž se dle dočasné naléhavosti a poměrné důležitosti.

Z tohoto úryvku stanov již samozřejmo, že předčasné zprávy některých listů vyvracejí se číslicemi i ustanoveními uvedenými.

*

☰ Georges Brandes v nekrologu o nedávno zemřelém dánském spisovateli Holgeru Drachmanovi napsal tuto krásnou charakteristiku básníka: „Plného vzrůstu, plnokrevná a plná tónů byla jeho bytost. Za půl století nikdo nevytěžil z dánské řeči tolik zpěvnosti jako on. Ode dnů Oehlenschlägerových (1779—1850) neměl dánský verš tak čistého a sytého zvuku, jako jeho verš. Holger Drachman byl mistr a virtuos v ovládání slova. Jeho malé nedostatky mizejí před velikými vlastnostmi — jeho malebné umění bylo zhusta obdivuhodné, jeho styl v nějakých těch čtyřiceti svazcích jeho knih se tak rozvil a zdokonalil, že nikdy ani na chvíli nebyl porušen žádnou manýrou. Byl básnický rhetor a veliký lyrik; to jest — umělec zpěvu a básník písní vysoké ušlechtilosti, reagující na náladu nejjemnějšího hnutí. Byl jako ty osoby v jednom z jeho melodramat: harfa, flétna, viola a loutna; vlna veselá či vážná jej zaplavila, a rozezpíval se čistě, čarokrásně . . ." — V pozůstalosti Drachmanově nalezlo se dle došlých zpráv překvapující množství rukopisů téměř úplně hotových k tisku. Svědčí to o tom, že až do poslední chvíle života mnoho literárně pracoval, ačkoli v posledních letech zřídka kdy vystupoval veřejně.

*

Knihy a láska k nim. Mistr Jan Plevka Hradecký, měštěnín města Žatce, v kšaftě svém ze dne 24. února 1602 píše takto: „Co pak se kněh mých dotýče, z těch předně panu M. Mathiášovi z Grillova Opera Hudalrici Zvinglii tribus tomis in folio comprehensa odkazuji. Dále aby s raddou dotčeného pana M. Mathiáše a pánův inspectorův z týchž kněh mých latinských, kteréž by k škole užitečně obráceny býti mohly, třidceti kusův buď malých nebo velkých vybráno a do bibliotheky školní odvedeno bez překážky Anny manželky mé bylo, žádám. K tomu také i tohoto za skutečné vyřízení prosím: pokudž by Pán Buoh manželce mé milé po mé smrti manžela dáti ráčil, kterýžby kněhám po mně pozůstalým rozuměl a jich sobě vážiti uměl, tehdy aby všecky (kromě těch svrchu odevzdaných) za Annou, manželkou mou milou, zůstaly. Pakli by budoucímu náměstku mému platné, an by jich sobě málo a nebo nic nevážil, nebyly a molům k rozvrtání i jináče k roztrhání přijíti měly, aby všecky mimo napřed psané do bibliotheky školní k užívání jich jak mládencům tak praeceptorům odevzdány, které by pak místo daremně zaneprazdňovaly, chudým žáčkům rozdány byly. Ale českých kněh všech paní Anně, manželce mé milé, zanechávám." Tu lásku měšťana k tehdejší literatuře měli by u nás dnes uvažovati zvláště ti z intelligence, kteří ve své bibliothece nemají jiných knížek než spořitelní.

(Žatecká kniha kšaftů VI, f. 42.)

NK.

V PRAZE, dne 7. února 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

ZE VZPOMÍNEK ANTALA STAŠKA.

(Dokončení.)

Stávalo se často, že se mým, dle došlé korrespondence napsaným zprávám o vítězných polských zbraních nebo o páchaných ukrutnostech ruských vojáků pohrdlivě smával, nebo že je nemilosrdně seškrtával. Snad měl pravdu, ale mne to pokaždé hrozně rozčilovalo. V pravou chvíli, kdy napjetí mezi mnou a jím dostoupilo proto vrcholu, přišel mně na pomoc Květ, professor českého jazyka na vysoké škole varšavské, jenž přijel v tu dobu do Prahy na prázdniny.

Ač ve službách ruské vlády, přál Polákům. Vypravoval, že se povstalcům dobře vede a že se jim bezpochyby podaří, vytlačit ruské vojsko z Varšavy. Zprávy očitého svědka učinily na Eduarda Grégra hluboký dojem. Od té doby měl jsem volné ruce i péro a mohl jsem psát, co se mně líbilo. Jenže to netrvalo dlouho. Za málo dní, na konci srpna, byl Julius Grégr propuštěn ze žaláře, přítel Kořík se vrátil z venkova a já se rozloučil s „Národními Listy". I polské povstání klonilo se potom pomalu k pádu.

Nám polonofilům nezbývalo jiného, než pomáhat uprchlíkům, propašovávat je někdy za hranice, nebo je skrývat po různých bytech, pokud se jim nepoštěstilo dostat nějaký falešný pas a prchnout dále do západní Evropy, nejvíce do Francie.

V ukrývání tom bylo mnoho naivní nezkušenosti. Myslili jsme, kdo ví jak chytře rafičíme, že nám policie nemůže na kůži, a zatím jsme nevěděli, že o každém Poláku je dobře zpravena a že přimhuřuje oči. Byla ráda, že vláda, jež byla v rozpacích, co počít s povstalci, kteří se ve velkém množství nahrnuli do rakouských a jmenovitě do českých zemí, zbavena je naší pomocí nemilé té přítěže; ba sama tajně podporovala jejich útěk, byli-li nešikovností některých orgánů jednotlivě chyceni nebo někam v massách (na př. do Králova Hradce) internováni.

Nikdy nezapomenu dojmu, jakým na mne uprchlíci ti působili. Většina jich byla mladistvé vojenské letory a snášela svůj i své vlasti těžký osud lehce, skoro lehkomyslně a vesele. Chovali se, jakoby byli dosud v táboře nebo na pochodu. Přičítal jsem to jejich mladé krvi. Ale pozdější zkušenost naučila mne dívat se jinak na zajímavý psychický ten jev, pro který mají Němci velmi případný výraz, nazývajíce duševní stav ten „galgenhumor".

Po velikých pohromách, po nešťastných katastrofách zmocňuje se mnohých povah nálada zrovna cynická, odmítající každé rozcitlivění jako duševní slabost. A nebývají to povahy nízké nebo sprosté.

Tak vypravoval mně očitý svědek o jenerálu Benedekovi toto:

Utíkal po porážce u Králové Hradce s jinými důstojníky a stavil se s nimi kdesi za Pardubicemi pozdě večer v hospodě, aby se občerstvil. Mluvil prý tam v těch několika okamžicích tak, jakoby se nebylo nic přihodilo, pil a jedl s obyčejnou chutí a byl prý z celého průvodu nejhovornější a nejveselejší.

Ze všech těch Poláků, jež jsme v Praze tak dětinsky tajuplně před policií ukrývali, utkvěli mně v paměti zvláště dva, kteří se vymykali obecné náladě svých rodáků.

Jednoho z nich přechovával jsem po několik dní ve svém bytě. Byl to starší elegantní muž s orlím nosem, snědé pleti, černých jako havran vlasů: dokonalý typus polského šlechtice vyšších kruhů. V obličeji tkvěl výraz neobyčejné energie a dělnosti, zastřený mlhou tajemného smutku. Neřekl mně ani kdo je, ani jak se jmenuje. Po celou dobu svého u mne pobytu skoro ničeho nepožil a málo mluvil. Promluvil-li

však, mělo každé slovo, každá pronesená myšlenka obsažnou váhu, která mne svou hloubkou a bystrostí uváděla v obdiv. Když odjel, byv převeden přítelem Matouškem za hranice do Bavorského Brodu, šeptali si jeho krajané, že to byl člen tajné jejich vlády, jenž ve válečných bouřích přišel nejen o všecko jmění, ale ztratil celou rodinu. Synové prý padli v boji a žena mu umřela hořem.

Druhý uprchlík, jenž mne nad všechny jiné zajímal, byl prostý Mazur, muž z lidu. Povstalci se rekrutovali hlavně ze šlechtických synů, ze studentů, z intelligence, z bohatšího měšťanstva a z emigrace. „Chłopů" bylo málo, neboť prostý lid pokládal povstání za věc šlechty.

Onen Mazur byl mezi nimi bílou vranou. Odlišoval se od nich nejen svým jazykem, říkaje místo „czapka" *c*apka, místo „ojczyzna" oj*c*yzna, ale i svým chováním. Jako dobrý jezdec sloužil za koňáka. Několik sečných ran, které si odnesl z poslední potyčky, neměl zahojeno a hrozně trpěl. Opatřili jsme mu místo v jednom z pražských pivovarů, kde ležel v šalandě. Ale uprostřed nejkrutějších bolestí nevypustil ze sebe ani jediného ztlumeného vzdechu. Jenom z hluboce zapadlých očí a z jich těkavého, tázavého pohledu mluvil všechen tělesný i duševní bol.

Když jsem v pozdějších letech čítával Turgeněvovy „Myslivcovy zápisky" a mezi nimi i o tom, jak ruský člověk umírá, pokaždé jsem si vzpomněl onoho Mazura, obměniv si nápis oné stati na slova: „Jak slovanský člověk umí trpět!"

Bolestná episoda polská z r. 1863 připomíná mně ještě jednoho českého člověka, jenž toho zasluhuje, aby naň bylo vzpomenuto. Je to Křišťan.

Studoval teologii v pražském semináři. Vystoupiv pak, odjel na podzim r. 1862 na studie do Krakova. Když vypuklo povstání, měl zvláštní nápad: radil povstalcům, aby si opatřili podobné vozy, jako měl Žižka. Ač nebyl nikdy vojákem, vžil se do té myšlenky tak, že vypracoval zvláštní plán, jak by se s vozy takovými při polních taženích mělo zacházet a manevrovat. Patrně mu byl vzorem vojenský řád husitský. Polské vojenské velení chtělo prý učinit pokus a nabízelo mu, že mužstvo i vozy dle jeho návrhu sestrojené opatří, aby se ujal náčelnictví jednoho takového vozového táboru. Slibováno prý zároveň, že mu bude přidán vojenských věcí zkušený adjutant.

Než došlo k provedení, povstání zhasínalo. Křišťan se vrátil z Krakova a napsal hřímavou brožurku o polskočeské otázce. Byla zabavena, a spisovateli, jejž posadili v novoměstské radnici hned do vyšetřovací vazby, hozena na krk oprátka několika nejtučnějších paragrafů trestního zakona.

Jednou jsme ho tam šli s přítelem Matouškem navštívit. Odkázali nás k vyšetřujícímu soudci, radovi Předáku.

„Přiveďte Křišťana!" rozkazoval pan rada sluhovi.

Státu nebezpečný zločinec drobňounké postavy, zapadlých lící stanul dle rozkazu blíže dveří. Byl dle tehdejších řádů oděn již ve vyšetřovací vazbě hrubými trestnickými hadry. V rukou žmolil trestnickou čepici, rty měl zkřiveny k rozpačitému úsměvu, hubené tváře se pokryly ruměncem studu.

„Jak se tady máš, Křišťánku?" ptali jsme se.

„O tom s ním nesmíte mluvit," rozkazoval soudce, jenž stál vedle nás, dávaje pozor, abychom s ním nevyměnili nějaké znamení nebo mu něco nepodstrčili.

„Jak dalece pokročilo tvé vyšetřování?" chtěli jsme se dovědět.

„O tom s ním nesmíte mluvit," opakoval rada.

Ať jsme se ptali na to neb na ono, slyšeli jsme stále totéž: „O tom s ním nesmíte mluvit."

Asi po desíti minutách marného pokusu, zapříst s ubožákem řádný rozhovor a něco podstatného s ním projednat, spustil najednou soudce:

„No, Křišťane, tak již j d i, odkud j s i přišel!"

Tykal akademikovi, člověku jemných způsobů, jenž se chvěl jako citlivka pod každým hrubším dotekem. Snad pana radu tehdejší kázeňský řád k tomu opravňoval. A přece o něm říkali, že je z nejmírnějších a nejhodnějších. I v německé literatuře prý se pokoušel pod pseudonymem Spindler.

Jací byli ti ostatní!

Pojala mne hrozná nenávist, hrozná zlost, tím hroznější, že byla bezmocná. Na uklidněnou mysli musil jsem si po celou zpáteční cestu opakovat rčení z prvních kapitol Livia:

„Ira sine viribus vana est."

Rozumí se na tehdejší rakouské poměry samo sebou, že Křišťana jako státního zločince odsoudili. Žalářován byl ve svatováclavské trestnici.

Matoušek vynikal již jako student ve svém medicinském oboru a zastával někdy lékařskou službu v trestnici té, když ordináře něco zašlo. To bylo štěstím ubohého trestance. Nebylo nesnadno prohlásit ho za churavého a poskytnout mu všemožné úlevy. Sedával v pokoji, jenž tam lékaři

byl k obývání vykázán, a čítával. Několikrát jsem ho tam navštívil.

Byl to zvláštní člověk, ten přítel Křišťan. Pocházel z jižních Čech a měl v sobě všechnu letoru i povahu, jakou mívají ideálnější lidé z krajin, kde se zrodilo hnutí husitské.

Hloubal o otázkách náboženských a měl touhu vzdělávat a mravně povznést lid. To ho vedlo po odbytých gymnasijních studiích do semináře, jako ondy Havlíčka. Ale pod tlakem klerikálně jezuitské výchovy nastalo brzy zklamání. Odešel a vrhl se do proudu životního, národního i politického boje se vším idealismem jihočeského člověka a se vší nezkušeností svého mládí. Byl jako dítě. Každá maličkost ho těšila a povznášela, ale každá maličkost ho také skličovala. Snad jsem v životě nepoznal nikdy člověka, na něhož by se bylo případněji hodilo Göthovo rčení: „Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt."

Nejvíce se při něm tento rys povahy zračil v trestnici. Sotva se objevil u Matouška v pokoji, již shodil s duše všechnu tíhu: usmíval se, byl pln naděje, kul do budoucnosti dalekosáhlé plány a těšil se jako dětina každé zákusce nebo pamlsku, který jsme mu přinášeli. Kdo by ho byl poslouchal, nevida jeho trestnických hadrů a jeho vpadlých, hubených, pihami pokrytých tváří, byl by myslil, že je nejšťastnějším člověkem pod sluncem.

Žalářování jeho netrvalo dlouho. Za několik měsíců, tuším na jaře 1864, ho pustili. Byl chud, bez prostředků, potýkal se s nouzí, ale tento úmorný zápas nebyl s to, aby v něm udusil oheň a zlomil vzmach jeho pomyslů. Ujednali jsme: on, Matoušek a já, že půjdeme studovat na ruské university a že tam budeme propagovat ideu slovanskou tak, jak jsme jí rozuměli my. Dopsali jsme Lavrovskému, tehdejšímu professoru university charkovské, napotomnímu rektoru vysoké školy varšavské, s kterým jsem se poněkud seznámil v Krakově u Jablonského. Náležel k sloupům slavjanofilského hnutí a znal dosti dobře české poměry.

Myšlenka naše, kterou jsme ovšem co do hlavních zásad neprozradili, zdála se mu originální. Odepsal mně, že by nás v naší snaze podporoval a že s námi bude jednat, až na prázdniny přijede do Prahy. Chtěl nás osobně poznat. O prázdninách r. 1864 také skutečně se po mně v mém bytě ptal; ale v té době jsem byl na venkově a věc ta usnula pak na dobro.

Uvádím okolnost tu ne snad pro její zajímavost, ale jako společný, skoro patologický symptom tehdejších snah naší mládeže.

V Čechách nás všechno dusilo. Kdo v sobě cítili sílu, něčím vyniknout, obraceli toužebné zraky na Rus. Nebylo to chlebařství, byla to snaha, vyšinout se v jiném prostředí, když naše české bylo tak úzké, tak sevřené, tak se všech stran hnětené, v němž nebylo nikde možno nasadit silnější páky. Stalo se to skoro pudem mnohých českých lidí nejen z intelligence, ale i z vrstev jiných.

Křišťan se nám později ve víru života nadobro ztratil; ba, nevím ani, žije-li dosud. Vzpomínávali jsme ho napotom často při zvláštních příležitostech. Vyučoval totiž v rodině jednoho ze známých, tehdy zbohatlých pekařů, jenž byl pravzorem pražského českého šosáka. Když se dověděl, že jeho domácí učitel napsal nešťastnou brožurku, pravil o něm:

„Blázen, v kapse nemá groše a chce mluvit o politice!"

Slova ta jsme opakovávali, když jsme jako studenti, nemajíce ve svém majetku ani vindry, sedávali v bytě některého soudruha a přetřásávali veřejné otázky.

„Blázni, v kapse nemáte ani groše, a chcete mluvit o politice!" volával obyčejně v takových chvílích Matoušek, a všichni jsme se dávali do hlučného smíchu, vzpomínajíce Křišťana.

ADOLF HEYDUK:

VZPOMÍNKA Z CEST.

I.

Za moře jsem se zamyslil,
za moře do svěží nivy,
kde jsem žil krátkou jen chvíli
pohroužen v přírody divy.

Viděl jsem duše spřízněné,
bouří jež doždáli klidu;
viděl jsem radost z úspěchů
vlastních i dobrého lidu.

Viděl jsem moře zpěněné,
vln divých zjitřené války,
tu v ucho zněla tajemně
písnička prostá z té dálky.

Dlouho jsem tonul v zvucích těch,
dlouze v nich zapadal, dlouze,
a křídla rostla veliká
ňader mých zjitřené touze.

Podivný pocit nezdolný
znova v ty kraje mne lákal...
Ti, kdo tam pěli — umřeli;
sklonil jsem hlavu a plakal.

II.

TRITONKA.

V Benátkách bylo to, leč dávno už,
po Lidu bloudil jsem co mladý muž
a koupil lasturu vnitř perleťovou,
tritonkou ve školách ji, myslím, zovou.

Nes' domů jsem ji, byl jí potěšen,
leč bouřlivější byl-li venku den
a průvan síní táh', vždy zněla temně,
mně hlasy být se zdály dálné země.

Leč někdy v noci zbloudilý v ní vzduch
zněl v nočním tichu hlasitěj mi v sluch,
hned útulně, jak milá slova lásky,
hned jako vyčítavé duše zkazky.

Mne při tom často divný pocit jal,
hned jako radost a hned jako žal,
hned jako roztoužené, sladké lkání,
hned jako trpké, hněvné vyčítání.

To trápilo mne; často druhý den
jsem bloudil poli jako opojen,
já nedbal hovoru jsem, nedbal lidu
a neměl v noci jsem ni ve dne klidu.

Co kdy jsem myslil, co jsem vykonal,
vše triton zpíval mi anebo lkal,
krev ve mně pobouřil a mysl zháral
a málo těšil mne, spíš více káral.

Nač hleděl jsem, vše mořilo mne kol,
až ulitu jsem do městských dal škol,
tam návštěvníky ze snů nevyruší,
leč co mně pěla, svědomím mám v duši.

Tam spí, čím duch můj jat byl časů těch,
když po Lidu jsem bloudil v platanech;
tam skryto je, čím duše moje hoří,
ač jinému to vše jak škeble v moři.

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Dozrál čas. Mrtvé plameny se oživily, prorážejí kůrou s praskotem. Pouta padala s rukou i nohou a v hlavě zašuměly myšlenky jako podrážděné včely. Má rychle zašlápnouti hada, neb čekati ještě? Ale nač? Čeho se odvažuje? Všeho — ale pro bratra. To její „vše“ nemá ve skutečnosti pražádné ceny. Čím je ona? Sestrou jen, ničím. Pro koho by mohla býti něčím? Snad pro jednoho jediného, ale ten nebude živ — a vše mine.

Paní Aranka sestupujíc, zastala Meu ještě na schodech. Stála jako přimrazena, nemluvila.

Obě ženy ubíraly se na odpolední pobožnost k otcům řádu Ježíšova.

Pan Vitold spěchal ulicí Sienkiewiczovou. Ostrý vítr dul proti němu od jihu a neochlazoval jeho krve. Rozepial si vestu, chytaly ho závratě, bál se mrtvice. Kráčel sem a tam. Ulevilo se mu. Pak vkročil do hostince a vypil dvě sklenice vína. A zase vyšel a kráčel někam. Kdosi ho pozdravil. Vzhlédl. Stál před domem pod Gevontem, obydlím Štykovým. Z domu vycházel právě lékař Kaláb.

„Jak se vede Radimovi?“ tázal se.

„Je mu poněkud lépe než včera,“ řekl Kaláb nevesele.

„Mám co mluviti s pánem“, děl pan Vitold a vzal jej za ruku. „Doktore, rád bych

měl čirou pravdu. Je s Radimem vskutku zle? Umře?"

Kaláb pohlédl udiven na pana Vitolda. Viděl, že je nezvykle zardělý a vzrušen. Jindy by jemnocit panu Vitoldovi ani nedovolil tázati se z příma a bez obalu. Až to zabolelo. Viděl, že pan Vitold žádá a očekává hrubé, sensační dojmy, snad aby přehlušil v sobě něco nemilého, trapného.

Ale Kaláb byl už opatrný. Viděl sice, že předpověď jeho u Radima naplňovala se do slova, ale čím více k Radimovi se přichyloval, tím neochotněji poslouchal v sobě hlas lékaře. Počal kojiti se nadějemi, jež v zápětí nazýval nemožnými. Také mu nešla z hlavy lekce, kterou mu udělila Mea. Vyslovil se tedy neurčitě, ale tak, že pan Vitold poznal, že s Radimem dobře není.

„Smím vejíti?" tázal se.

„Jest volno a Radim bude potěšen."

„S bohem!"

„Do vidění, pane!"

Pan Vitold si u Radima sedl, ale nevydržel. Rozchodil se po pokoji. Mluvili o všeličem. Radim rozpovídal se o svých záměrech do budoucna, rozvíjel svůj program sociálních oprav. „Jsem sláb, ale nikoli nemocen," řekl v podivné sebedůvěře.

Pak rozhovořil se pan Vitold o sobě a byl velmi výmluvný. Měl tentokráte neodolatelný záchvat sebeobžalob. Ulevovalo mu, mluviti potupně o sobě, dávati si před někým morální výprask, vypověděti i to nejtajnější a poníižiti se hodně hluboko pod svou hodnotu. Žaloval na sebe, na ženu, na osud, na vše. Chvílemi se zarážel, že si příliš zadává, ale pak tím vášnivěji sestoupil ještě níže, šlapal nohama svou důstojnost. Při tom tanulo mu na mysli:

To vše za nějaký čas nebude — Radim zemře. „A vše zemře s ním," dodával a bylo mu lehce, že on, Vitold, zůstane.

„Došel jsem k poznání, Radime, že můj celý život je jako z kloubů vyvrtnutý, znetvořený. Jsem břidil a chtěl jsem býti umělcem. Vím dobře, že tím nepravím nic nového ani tobě, ani komu jinému. Všichni to víte."

„Pravíš vskutku něco nového," přerušil ho Radim nikterak udiven. Znal takové záchvaty z kněžského svého působení.

„Nic nevadí," pokračoval Vitold, „ty také nemáš životních rozhledů, věznili tě v kutně, a pro tebe je snad nové, co povídám. Pro všechny ostatní lidi je to faktum dávno známé. Jsem všední výdělkář, podprostřední talent (zaskřípěl zuby, že mu zrovna tento variotský výraz připletl se na jazyk). Slabý člověk, který se kdysi vzpínal nad své síly."

„Oho, Vitolde, jsi uznaný, vynikající architekt."

„Vynikající slaboch, řekni," odsekl pan Vitold a rozhodil ruce. „Spílej mi, potup mne, plivni na mne snad se to ještě ve mně vzbudí, to, čemu jsem dosud věřil a co bylo ideálem mého života! Již se ani neurážím, když pomyslím, eh! — nač to vše? Jak možno něco vzbuditi, co snad v člověku nikdy ani nebylo?"

Poslední větu pronášel přízvukem zoufanlivě tázavým. Radim neodpovídal. Pan Vitold rozkročil se před ním a pokračoval:

„Co je život? Šero. A co je smrt? Tma. Praví se, že diffrakcí z dvojího světla zroditi se může tma. Proč by z dvojí tmy nemohlo zroditi se světlo? Odpověz! Máš naději?"

Nemluvil již k Radimovi, ale k někomu neznámému, ač oči jeho tkvěly ve tváři přítelově.

„Dej mi špetku naděje, tak malou jako tangentiální úhel!"

„Co se ti to zdá, Vitolde? Máš chvíli malomyslnosti. Znám to též, míváme ji všichni."

„Jsem nedouk," sténal pan Vitold, „vše u mne je domýšlivost, pósa. Kdyby bylo nadání, proklestilo by si cestu ve mně i proti mé vůli, většími překážkami, než na kterých jsem uvázl. Ale já to se svými velkolepými plány nikdy do opravdy nemyslil. Ani jednou jsem se do konkretního, vážného projektu nepustil, ani jednou nesúčastnil jsem se konkurrence v řešení velkých problemů. S posláním svým stále jsem si jen hrál, chlubil. Jiní v ně věřili, já však v hloubi nevěřil. Sám byl jsem prvním svým odpadlíkem. A přece neměl jsem zmužilosti pohlédnouti pravdě v tvář, vyvoditi logické důsledky, jednati. Spokojoval jsem se polosvětlem, polojistotou a polonadějí. Skládal jsem ruce v klín a říkal tomu, že očekávám, až přijde má hodina. Silný charakter diktuje si hodinu sám, není otrokem, ale pánem času."

„Vitolde, vzpamatuj se," napomínal Radim.

Pan Vitold dýchal z těžka a chytal se za spánky. Šel k oknu a otevřel je. Prudký závan větru prošel pokojem. Radim přikryl se pokryvkou až po krk.

„A nejen čas," pokračoval pan Vitold, vraceje se od okna, „vše, nač jsem pohlédnul, bylo mým pánem, já všemu sloužil, i ženě, která mne zrazovala s ničemy. Sloužil jsem svými silnými bedry, sloužil svým vzezřením pána, sloužil jako bídná karyatida bez mozku a srdce. Ale nyní

jsem je poznal, a co bylo, už nebude! Snad ještě není pozdě. Radime, já se oprostím! Ale napřed pryč s vypůjčeným peřím! Nah se objevím, vyvolám do všech úhlů světa, že nejsem tím velduchem, za něhož mne považují. Ať jsem malý, ale ať jsem to já a ne nadmutá modla! Půjdu a rozhlásím to!"

Bral klobouk, ale Radim ho zakřikl.

„To nesmíš, Vitolde!

„Proč bych nesměl?" řekl posupně, ale stanul přece.

„Řekl jsi, Vitolde, že zapletl jsi se do vlastního klamu, že nemohl jsi se oprostiti."

„Ano, a to pro ženu, která mne zradila mnoho a mnohokrát."

Radim se zamračil a stiskl dlaně pevně do sebe.

„Snad přeháníš, Vitolde. Býval jsi vždy řevnivý."

„To ano," zachechtal se pan Vitold. „Víš přece, že láska bez žárlivosti, jako Polák bez knírů."

„Nuže, není příčiny, bráti to tragicky."

„Ba jest, bratříčku, jest."

Stanul před Radimem a v očích jeho obrážela se zoufalá bolest.

„Pak jsi se měl oprostiti," mumlal Radim. „Právě proto oprostiti."

„Rád bych věděl jak, Radime."

„Rázným činem, hned na poprvé, kdy jsi to zpozoroval."

„Co bys dělal ty, Radime?"

„Byl bych od ní odešel."

„A nechal všeho?"

„Nechal všeho, abych nalezl sebe."

Pan Vitold svěsil ramena a shrbil šíji.

Po výbuchu nastala reakce, ochabnutí a s ním prvá touha po bývalém klidu, neb spíše po lenosti, passivním životě.

Hledal židli a usedl. Pak řekl unyle:

„Viděti, že jsi nebyl ženat, příteli."

„A ostatně," pronesl Radim, „klameš se, myslíš-li, že nikdo v tebe nevěří."

„Jmenuj mi někoho, Radime, prosím tě!"

„Znám dvě duše, u nichž víra nekolísá."

„Dvě dokonce?" zasmál se pan Vitold.

„Jedna je tvá sestra."

„Ach," odvětil pan Vitold a zasmušil se.

Radim zesílil hlas. — „U ní je víra v tebe podmínkou života."

„A ta druhá?" tázal se pan Vitold. „Snad ta, co se zbisurmanila?"

„Ta druhá duše je zde," odvětil Radim, klada ruku na srdce, „protože —" zarazil se a dokončil nejistě, „protože vždy jsem v tebe věřil a jsem — nepolepšitelný idealista."

Pan Vitold sklonil hlavu. Vycítil, že doslov Radimův měl vlastně zníti: protože, kde Mea věří, nemožno mi nevěřiti.

Měl nemilý pocit, že zabředl v důvěrnosti k Radimovi příliš daleko. Nyní Radim žádá si Mey, odvažuje se rovnati se jemu, šlechtici, on, rozený chlop, dotírá se do rodiny Burzińských!

„Kdyby mi byl umřel v náručí!" zněl mu zase hlas sestřin, jakoby si toho nejen přála, ale již jistě to věděla. Mea byla duše záhadná, snad měla chvíle jasnovidu, předvídala věci budoucí.

Pohlédl do vyhublé tváře Radimovy, v níž nic už nežilo, než hluboké, planoucí oči. A jak zhnědl, zdivočel tu v Tatrách! Ulevilo se Vitoldovi, zaradoval se zlým, škodolibým citem. Radim již nikomu nic nevyzradí, ničeho nedosáhne, ničeho, po čemž se duch jeho vzpínal a čeho mu Vitold nepřál, ani ženy, ani slávy, ba ani vědomí velké snahy. Také takový malomocný jako on. Vědomí to zahřálo.

Pak zatočily se myšlenky Vitoldovy na Variota, a hněv v něm zavařil. Vyzve bídáka na souboj, nažene mu smrtelného strachu. A ji, tu vilnou ženštinu, vyžene za ním, potupeným, spráskaným jako pes. Ano, tak učiní, tak se oprostí! Vida, každé neštěstí má i dobrou stránku.

Přisunul židli k loži Radimovu a tiskl mu mlčky ruku. Byla horká a suchá. Rozmlouvali ještě chvíli o změněném počasí venku, a pan Vitold vyslovil obavu, že dostaví se pustošivý halný vítr a rozežene lázeňské hosty.

„S bohem," loučil se, „zítra tě zase navštívím. Kdybys něčeho potřeboval, vzkaž! Máš tu někoho na posluhu?"

„Má domácí dochází sem sama."

„To nestačí, pošleme ti jeptišku."

„Ne, jeptišku nikoli, raději jinou ženu, musí-li tak býti. A ještě něco, ještě o něco chci prositi, Vitolde."

„Čeho si přeješ?"

„Neříkej nic své sestře."

„O čem?"

„O tom, co jsme mluvili. Ty ani nevíš, jak vysoko tě ona staví. A je povaha prudká, neděsivá."

„Buď ubezpečen, spi dobře, kochaný!"

„Dobrou noc!"

Vycházeje vzpomněl si pan Vitold, co řekl Mei na schodech villy a prudce zalitoval. Úzkost ho jala, aby divoké

děvče něco nevyvedlo. On má právo trestati, ona ne. A přece věděl a ze zbabělosti jen ji poštval . . .

Náhle se mu ulevilo. V šeru večerním spatřil svou ženu. Čekala na něho před domem, přišla sem za ním. Zrychlil kroky.

Ale vždyť se chtěl oprostiti! Chtěl jíti mimo, ale paní Aranka zadržela ho za rukáv a řekla pokorně:

„Vitolde!"

„Co jest?" utrhl se. „Jdi pryč!"

Vyrval se jí a téměř se od ní rozběhl.

„Vitolde, buď velkomyslný! Ty přece nejsi obyčejný, tuctový muž. Dokaž to a odpusť!"

Vyrážela to náruživě, klusajíc za ním drobnými kroky.

„Vida," pomyslil si pan Vitold, „třetí člověk, který ve mne věří. Radim má pravdu. Zač se člověk sám cení, za to ho mají."

„Variot zítra odjede," řekla paní Aranka zarovnávajíc již svůj krok s jeho zvolněným.

„Šťastnou cestu!" vysykl pan Vitold a zvolnil ještě více krok. Tedy souboj odpadne, kmitlo mu hlavou. „Dobrá, nebude alespoň skandálu."

„Budu zase sama," řekla paní Aranka smutně.

Pan Vitold zlostně pochopil. Milovala nade vše mužskou společnost, a býti beze ctitele, smrti se jí podobalo. Je tak naivní, že to ani nedovede utajiti před ním.

„Jdi si za ním, za dědkem!" osopil se na ni. Ale věděl, že to neudělá, že nemůže od něho. Vědomí, že žena hmotně na něm závisí, ho zahřálo. Kdyby on ji opustil, zhynula by bídně, zapadla v hanbu a neřest. Také taková otrokyně, karyatida své ješitnosti a své duševní prázdnoty. Vůči této ženě připadal si jako tvůrce, zachovávatel její. Byla v tom útěcha, náhrada za jiné, co mu unikalo. Ani zachování lidské duše není malým činem. Nikoli, neboť člověk cítí, že přináší obět, když setrvává při ní, takové poskvrněné, on čistý. Ona musí k němu vzhlížeti Zvolání její: buď velký! nebylo pouhým trikem haremským. Není vskutku tuctovým mužem. Vypjal se.

Dobrý skutek je i krásný skutek, a kdyby pouze na tom přestal, nežil by marně.

„Přišla ještě krev?" tázal se změklým hlasem.

Přitiskla se k němu vděčně.

„Ještě v kostele se ukázala, ale nyní je mi již lépe. Mnohem lépe, když se už nehněváš. Ty můj veliký, ty můj čistý a krásný!"

Řekla zrovna to, co si sám myslil. Zadíval se jí do tváře, byla ubledlá, pokorná, rty se jí v koutcích chvěly. Teplý soucit ho ovanul. Pocítil, že láska této ženy — láska, v niž pevně věřil, přese všecky trpkosti a zpronevěry — je po ztroskotání jeho snů jediné, co mu zbývá na světě, jediné, z čeho nečiší chlad nesplněných úkolů, oklamaných nadějí.

Ale k čemu pessimismus? On dovede ještě květinu své lásky přenésti do výše svých snah, zadeklamoval si.

A jako další článek řetězu vybavilo se mu, že by lásku tu přece nevyměnil za lásku bratrskou sebe ušlechtilejších vznětů.

Mea! Zase se lekl, když na ni vzpomněl a v obavě přitiskl loket své ženy k sobě. Ještě dnes promluví se sestrou rozumné slovo. Vysvětlí jí vše. Což ona ví o manželských sporech! A vůbec proč se mu plete do jeho věcí? Její láska byla nezřízena, ve všem je třeba míry. Odvolá, co jí řekl, vždyť to tak zle nemínil. V prvním návalu se člověk ukvapí a taková výstřední dívka by byla s to něco vyvésti. Radim má pravdu, sestra na něm lpí celou duší a zbabělá věru není.

Doma tázal se služek po sestře. Odvětily, že ještě nevrátila se domů, že bude asi ve své ville. Teprve po večeři hlásila služebná, že slečna právě vešla do svého pokoje a odepřela jíti k večeři.

Když Kristina dala dobrou noc, chystal se pan Vitold k sestře, ale žena ho zadržela.

„Bojím se, Toly!"

„Jakže?"

„Ona mi nepřeje. Rozvedla by nás, sotva jsme se smířili. Nechoď k ní!"

„Hlouposti, Rančo!"

„Ona ví, že jsem ti ublížila."

„Po tom jí nic není."

„Bojím se jí! Zůstaň u mne!"

„Musím k ní!"

„Jdi tedy až zítra. Ale dnes ne, dnes buď jen můj, nedílně můj!"

Zavěsila se na jeho šíji a vložila hlavu na jeho rameno. Tak ho vždy chlácholila.

(Pokračování.)

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

TRÁVY VONÍ . . .

V jednom jarním jitru zajala mě cele
vůně jarních trav a vůně jitrocele.
V omládlém a právě probuzeném kraji
první květy v světlých barvách rozkvétají;
jaro duši mojí spřízněné a milé
nastlalo je v cestu moji rozpustile.

Říčka hučí v křoví. Bílé mlhy v dáli
prudké jarní větry včera roztrhaly.
Pyšně vážné hory, na temenech lysé,
v čistém jarním vzduchu jasně zrcadlí se.
A nad vším tím ve své nevystihlé kráse
jako modrý oblouk nebe prostírá se.

Nevím, proč dnes právě dotkla se mne vřele
vůně jarních trav a vůně jitrocele.
Je mi, jak bych právě procitl byl ze sna,
jak by kdosi byl sňal se mne pouta těsná —
je mi, jak by v ústa bílé ruce čísi
nalily mi šťávy, která všecko kříší . . .

A je mi tak divně, jak bych dlouhou dobu
kráčel kolem bílých, zasmušilých hrobů —
až teď náhodou jsem ocitl se v kraji,
kterému se smrt a bolest vyhýbají,
kde jen sladký život bije v cévy vřele,
chvěje vzduchem vůně trav a jitrocele . . .

Vlídný paprsk slunce tiše hladí oči,
podél říčky jdu, jež lukami se točí.
Poslouchám a slyším. Každičký šust v křoví,
každý něžný trilek písně skřivánkový:
A za každým krokem v blažené mé hrudi
tisíc otázek se nevystihlých budí:

— Proč tím náhlým štěstím zavlhly mi zraky?
Píseň zvěstování slyším zpívat ptáky.
Proč mi ve sluch zní ta divná melodie?
— Neumřela matka! Spala jen. A žije!
— Píseň probuzení, života a zdraví.
Čistým vzduchem sladce voní jarní trávy . . .

* * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Živě mi vstoupil na mysl celý ten výjev, celý ten rozhovor, Maxínkovo pohnutí při něm, i jak jsem ho pobízel, aby to řekl hned, i jak mi odvětil, že mi to řekne, až budu musit věřit opravdovosti jeho záměrů, až tu bude d ů k a z — —!

Dnes se toho tehdáž jen ohlášeného tajemství dovídám bezděky z úst jeho matčiny sestry, které jeho srdce dříve se otevřelo... A dnes skutečně je podán důkaz.

S dojetím i s jakousi radostnou hrdostí jsem pohlédl na mladého doktora, a přesvědčení o jeho vzácném povahovém jádru, o energii jeho vůle a vytrvalosti i pronikavosti jeho práce prošlo vším mým cítěním.

Vyčítal jsem tyto přednosti s jeho tváře slabě nyní zruměněné, jak stál v hovoru s rektorem a se svým strýcem školním radou, jehož uniformu zdobil nedávno udělený rytířský řád císaře Františka Josefa.

A bezděky mi zatanula myšlenka, kdyby té chvíle byl účasten Gustav, co by řekl, jak by se tvářil, jaké poznámky prohodil? — A zahořklo mi nějak, že tu není, že o tom všem neví, že je jako odříznut od rodiny, jakkoliv jsem si hned sám namítal, že sám je víc vinen toho odcizení, než ti všichni zde...

V tom zaujala mou pozornost mladá dáma, nádherné kypré postavy, nanejvýš elegantní toiletty, která rychle chvátala k mladému doktorovi nic nedbajíc, že je v rozmluvě s Jeho Magnificencí a strýcem radou, jak jej oslovila, spíš koketně než líbezně se usmívajíc, ruku mu podávala, upřímně jí potřásla patrně mu gratulujíc, pak viděl jsem, jak mladý doktor ji představuje rektorovi i strýci, jak tito reservovaně se uklánějí, a hned po té nový doktor se rozhlédl směrem, kde jsem stál já s jeho tetičkou, paní radovou, a již omlouvaje se očividně rektorovi a strýci mladou dámu vedl k nám. Měla vysoký pérový klobouk, světlé rukavice až do polou ramen, šustila hedvábím a rozprašovala nejmodernější parfum.

Mladá dáma se paní radové hned hluboce uklonila, a mladý doktor ve fraku z brusu novém, bezvadné náprsence a bílé kravatě trochu chvátavě, aby přenesl se přes rozpaky, tetičce představoval:

„To je slečna Nelly Nercová, my jsme vlastně příbuzní — ano, její paní matka byla sestřenicí mého nebožtíka tatínka, vlastní sestřenicí — slečna žije teď v Praze, dočtla se o mé promoci, jméno ji zarazilo — její paní matka byla rozená Skřivanová a vypravovala jí o mém otci — vyptala se a přišla schválně mi gratulovat. To je, slečno, má tetička, sestra mé maminky, a to je můj starší přítel, redaktor Š.“

Slečna chtěla políbit ruku paní radové, ale ta tomu nepřipustila a dosti chladně slečně se uklonila, pátravým pohledem na ní utkvěla a polohlasně jen pronesla:

„Těší mne velice, byla jste velmi pozorna. Jste tu s paní matkou?“

„Ne, milostivá paní, maminka mi stůně, tuze ráda by byla šla, do poslední chvíle doufala, že se bude moci zúčastnit a tady cousinovi gratulovat, ale nějakou influenci dostala, nebo co to je, tak jsem se vydala sama bez ní; vlastně mně maman přísně nakázala, abych šla a také jejím jménem gratulovala.“

Usmívala se distinguovaně a líbezně, do hlasu srdečnost vkládala a veliké olivové oči její, dlouhých černých řas, zajiskřovaly se účastlivými a radostnými pohledy:

„Poručte mne, prosím, paní matce,“ pronesla suše jen paní radová, uklonila se slečně a ihned obrátila se ke mně s otázkou, nevím-li, s kým teď mluví pan rektor a její muž.

Neznal jsem toho pána, ale odpověděl za mne pan doktor Max, že to professor doktor Machač.

Slečna Nercová hluboce se uklonila paní radové, „ruku líbám, milostivá paní,“ zašveholila a na nového doktora pohlédla tak vybízivě, že jí nabídl rámě a odváděl na její místo.

Paní radová se zřejmou nevolí za nimi hleděla.

„Nercová, Nercová . . .“ pronášela, jako by vzpomínala. „Žili v Budějovicích . . . otec byl nadporučíkem, ale musil od vojska . . . však je na ní vidět oficírskou krev! . . . Pak někde ve Vídni u nějaké pojišťovny se uchytil. Ale celá léta jsme o nich neslyšeli, ba, ani ve snách na ně nevzpomněli. — Co tady najednou —? A na Maxovu promoci . . . A sama se hlásí! — To není jen tak. Ale já dám pozor.“

Věřil jsem paní školní radové na slovo, ale zároveň nemohl jsem popříti přirozený půvab i vyškolenou svůdnost slečny Nelly Nercové.

Má záludné oči a zápalnou krev, o tom není pochyby . . .

XIII.

Koketní bílé pyramidy svítily nad svěží zelení trávníků, pestré praporečky vlály kolem ozářených střech a stříšek paláců, pavillonů a glorietů výstavního města v Královské Oboře, i nad nimi a nad jeho vkusnou, radostnou branou, kterou jsem tam vcházíval každého dne téměř, volán povinností i zálibou.

Přicházel jsem pravidlem v navečerních hodinách, v dobré míře, odhodlán k práci, sílen úspěchem, důvěrou v další zdar, šťasten v rodině.

Byl jsem toho roku Jubilejní výstavy zaměstnán od rána do večera, odpočinku nebylo, ani naděje na pozdější oddech někde v zátiší venkovském, ale ve mně bylo plno síly, odvahy a chuti k dílu. I vnitřní radosti z domácího štěstí i z nesporného útěšlivého obrazu našich národních pokrokův v umění, průmyslu, z expansivnosti našeho uvědomění a z očividné na výstavě energie podnikavých jednotlivců.

A do té doby a té nálady mi vpadl koncem července přítel Gustav Linhart.

Psal mi, že přijede toho a toho dne odpoledne, že překonal krutou, těžkou nemoc, z níž vyvázl jen následkem silné své tělesné konstituce, že je ještě rekonvalescentem, ale že touží po Praze, po výstavě, o níž tolik četl a slyšel, že jej musím jí provést; ptal se, kde že mne najde a budu-li moci mu věnovat po dva dni nějakou tu hodinu času. Rodinu že poslal do Korutan, že přijede tedy sám a nesnází mi snad nezpůsobí. Právě proto, že viděl takořka již smrt před prahem a důvěra jeho v budoucnost že otřesena, chce vidět ještě Prahu, výstavu, prahne prý po ní, dětinsky se na ni těší.

Takové podivné pohnutí prošlo mou duší, když jsem pročetl to psaní, takový zvláštní soucit mne jal, stupňovaný tím okamžitým vědomím, že Gustav píše jen mně a jistě ne také Maxínkovi nebo řediteli Vlačihovi. Ani mne nenapadlo k nim zajít, se jich optat, byl jsem o tom skalopevně přesvědčen. Mně jen píše, ke mně se hlásí, i po té ledabylé gratulaci k mému sňatku jsem mu dnes bližší než oni. Těšila mne ta jeho důvěra ve mne, vzpomínky

naň se rozvíjely, ale též úvahy se dostavily a proplétaly, jak to tak přišlo, že jen mně se přihlašuje, příjezd svůj oznamuje, mé společnosti se dožaduje, kdežto příbuzným docela se odcizil. Celý příval vysvětlení mne arcit zahrnul, ale vzpomínek neodplavil, naopak přicházely, přimykaly se a já jaksi zálibně jsem se jimi obíral a rozehříval.

Vše, co se mne v bývalých stycích s ním bylo kdy nepříjemně dotklo, jako by vymizelo, jako by se vůbec bylo neudálo, jen příjemné a zajímavé okamžiky v paměti se probouzely, jeho celý život se mi plasticky formoval, jeho postava vyhraňovala.

Cítil jsem nové mocné přiblížení se k němu, teplá sympatie mne provála, soucit s ním se probouzel.

A čím víc jsem vzpomínal na vše, co jsem o něm věděl, na jeho neradostné, samotářské dětství, na jeho jinošskou hypochondrii, na jeho cítěný, ale ukrývaný talent, na náhlé vzdorné vyproštění se z pout protivícího se povolání, na první vysoko se pnoucí naděje, na prudké hýřivé výbuchy objevených životních sil, pak na jejich ponenáhlé ztlumování, na pozvolné obraty k vážnějším názorům životním, na průkazy odhodlané vůle a skutečnými výsledky provázené úsilí, na sympatickou, domáckou paní Gizelu, intresantní tváře, ležerního chování, na projevy životních názorů o poslední setkané s Gustavem před sedmi roky, a teď na jeho dopis, oznamující mi přestálou těžkou jeho nemoc: tím víc se mi spojoval jeho život, výrazněl, krystalisoval se v označitelný útvar.

A jakási melancholie mne ovála, když vracel jsem se k jeho listu a znova a znova jej četl. Takovou jakousi zklamanost životní jsem z něho vyciťoval, zhořklost, s pozadím nálad již na uzavírání účtů. Mluvila mi o ní naznačená touha buzení vzpomínek a přímo projevená zmínka, že důvěra jeho v budoucnost je otřesena.

Ta dojala mne nejvíce.

Má zklamání a smutky v duši. Jsou výsledkem jen jeho přestálé nemoci, nebo mají starší a hlubší kořeny?

Pominou nebo zůstanou?

Zvědavost má byla stejně napiata jako má opravdová účast.

Napsal jsem mu list co nejsrdečnější, že se těším na jeho návštěvu, že musí být mým hostem, seznat mou ženu, mou dceru, právě narozeného syna, že každý den budeme spolu chodit po výstavě, pohovoříme si, rozevřeme svá srdce, jako před sedmi lety, a jako dřív před jedenácti.

„Pamatuješ na ty večery?" psal jsem. „U Páslera", v „Petrovické", u „Tomáše"? . . . Jak jsi býval vesel, pln radosti života, pln naděje v budoucnost? . . . Jsem jist, že se Ti v Praze vrátí Tvá dobrá nálada, že tu okřeješ a se zveselíš. Již sama výstava k tomu přispěje. Přijď jen, přijď! Jistě mnohé, co uvidíš, Tě potěší, povzbudí, posílí, i důvěry dodá, zotavení urychlí. A mnoho a mnoho si budeme navzájem vypravovat . . . Vzpomínám dost často Tvých slov o „zestřízlivění" a připouštím již jejich částečnou oprávněnost. Ale důvěry v budoucnost nesmíme pozbývat, drahý Gustave, neboť ani na okamžik nesmíme ztráceti vědomí, že co lidský tvor, to zápasník. Zazdá se Ti snad směšným, že já Tobě, umělci, ta slova básníkova připomínám, mladší staršímu, zkušenějšímu, — ale právě vzpomínka na jiné Tvé odhodlané výroky a pevná víra v ně, přímo tlačí mi ten citát do péra.

Přijeď tedy, přijeď! A oznam den a hodinu příjezdu.

Budeš mně i ženě mojí vítán."

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

MARIE CALMA:

SOCHAŘKA.

(Pokračování.)

Haml přicházel pokaždé v určitou hodinu, vypil koflík čaje, poseděl v lenošce, pohovořil, vyslechl trpělivě Haniny stesky a zase odcházel. Jen někdy ji vyzval na procházku a pak ji zavlékl do kavárny. Jinak zřídka s ním vycházela, nechtělo se jí, beztoho již všechny kollegyně věděly, že má mecenáše.

Mach nepřicházel — mrzelo ji to, přilnula k němu za ta léta. Ptávala se, co dělá, ale žádný o něm nevěděl, jako když do vody zapadne. Haml jí jednou řekl, že Macha potkal a že se mu zdá, že schází, a Hana tenkrát proplakala několik nocí. Bylo jí Macha strašně líto.

Proč ho vlastně pokaždé vyháněla? Mohli se mít rádi — alespoň chvíli. Jistě k vůli Hamlovi nepřichází. A přece sám

říkal, aby se vdala. Za Hamla se má vdát? Nikdy na to nemyslila, ač věděla, že by stačilo jen chtít.

Nestačila ještě uvažovat — život ji tlačil před sebou v urputném chvatu — šla a přece se jí zdálo, že stojí, a litovala slzavě uprchlých neplodných dní.

Někdy pracovala celé týdny dnem i nocí a prodávala své práce. Haml je vždy zpeněžil, komu, nevěděla, nikdy k ní své známé nezavedl. Pak vystavila „Vzpomínky" — hlavy milenců, lehce k sobě nakloněné, a kritika o ní řekla první slova opatrné, váhavé pochvaly, jaká se udílí začátečníkům, o kterých se neví, zda prorazí svým nadáním.

Byla tenkrát několik hodin spokojena a chutě se pustila do nové práce. Pak ustala zas, jsouc podrážděna, skorem nemocna životem, okolím, steskem i únavou práce, a chodívala s Hamlem a se všemi, kteří se chtěli přidružit, po výletech, divadlech a kavárnách až do noci a do bílého rána.

A bylo jí lhostejno, co si o ní myslí pohodlná Lída, malá modelka, Krása i Melich a všichni ti ostatní.

S Hamlem bylo vše při starém — přizpůsobil se jí — otrocky — vyčkával. Věděl, že jednou podlehne, dříve či později, lákavým výhodám klidného života, a vyčkával pod maskou dobráka lačně a s mrazivou chladností té chvíle zoufalého, úplného odhodlání — kdy ji všechno sevře a vžene do jeho náručí.

Věděl, že se viklá, nachyluje i láme, povoluje a ustupuje, že bojuje a přec podléhá, až podlehne.

A Hana zatím nemyslila na práci a do budoucna na Hamla a jeho úmysly — na svůj život — a jen si dychtivě přála, aby se vrátil Mach.

Celé léto ho neshlédla — až k podzimu jednou. Bylo nevlídno. Vítr se honil po cestách parků, obloha zšedla, stromy prořídly v korunách a mlha houstla jako mrak.

Spěchala tenkrát... a najednou stál Mach před ní, jako když ze země vyroste. Až se ho lekla. Ale poznala ho hned, ač sešel a zestaral.

Řekl jí, jakoby se byli teprve včera rozešli:

„Zajdu k vám na chvíli."

A ona jen přikývla, a pak se spolu vrátili mlčky a rozpačitě. Jako když závějemi sněhu jdou, tak těžce jim bylo a mrazivo. Žádný se nechtěl ptát, žádný odpovídat. Na schodech ho předešla, letěla skorem.

V pokojíku měla útulno a teplo...

Mach se kolem měkce podíval... Byla mu vděčna za ten pohled, mnoho jím řekl.

A přece se musila tázat, kde byl po celou tu dobu, co dělal, a bylo jí trapno, že s ním nemůže hovořit tak kamarádsky jako dřív a třeba se s ním pohádat.

Neřekli si mnoho, jen co bylo nejnutnější, a na otázku, proč nepřišel tak dlouho, neodpověděl Mach vůbec.

Mlčky usrkoval svůj čaj a jen se zeptal, odkud má všechny ty drobnosti, kterých u ní jindy nevídal.

Nechtěla říci, že od Hamla, a zalhala si. Pověděla mu o svých příjmech. Poškublo mu to koutky úst — čekala, že se jí vysměje jako jindy.

Leč Mach neřekl nic a jen se na ni díval.

„Jste hezčí, Hano..." A víčka mu zamrkala. Pak, jakoby chtěl zamluvit ta slova, zeptal se spěšně na Krásu, Melicha a ostatní.

Povídala o nich váhavě — mrzelo ji, že se neptá na její život, že nevyzvídá.

Mach se ještě rozhlédl po pokojíku, otevřel dvéře do atelieru a jen s prahu, aniž by vešel, prohlédl si vše. Pak podal Haně ruku.

„Je útulno u vás."

„Proč tedy odcházíte tak záhy?"

„Říkala jste vždycky, abych šel — a bylo tak dobře. Bojím se, abyste mne zas nevyhnala."

Jeho hlas byl měkký, skorem něžný, a dojímal Hanu hluboce.

Jen dva kroky stála od Macha, a stačilo vztáhnout ruku a zadržet ho.

„Nevyženu vás už nikdy," řekla prostě, „bylo tu bez vás smutno."

V Machovi se zatajil dech — viděla, jak chce něco říci a nemůže. Ještě nikdy se jí tak nelíbil. Zrudl všechen.

„Hano!"

Jako když tonoucí volá, to znělo.

Podala mu ruku, tváře, ústa, celou svou bytost žhavou a nedotknutou, všechnu svou nespotřebovanou lásku, rozechvění rozkoše, čistou, bezpodmínečnou oddanost...

* * *

Lída věděla všechno nejdřív; vpadla k Haně právě, když se Mach stěhoval. Kusy pláten svinutých i napiatých — započaté práce — stojany, palety — celou dílnu malířskou nakupil u okna Hanina atelieru. Postoupila mu nejhezčí místo.

Lída se postarala, aby všichni zvěděli tu novinu. Ještě týdny po té napodobila Hamlovu vyděšenou tvář.

„Rozzuřil se, ubohý býček," říkala smíchy se ohýbajíc. „Měli jste ho vidět, jak vyváděl."

A u Hany opakovala celý výstup, který jí připadal hrozně zajímavým. Teprve, když ji Hana okřikla, zadrhla ve své žvástavosti.

Ale zlost na ni dostala, takovou škodolibou zlost podrážděné vzteklice.

„Obrátila jsem tě na naši víru," zubila se, „kde je tvá jemnost, tvé zásady?"

„Mlč!"

„Je to hloupé, žes Hamla tak odbyla, snad by se byli s Machem nepokousali."

Hana vykřikla, a pak přišel Mach a zbavil jí Lídy.

V atelieru osaměli. Lída se hněvala a přemluvila ostatní, aby je míjeli. Bůh ví, co jim napovídala. Ale bylo tak jen příjemno. Nechtěli, aby se někdo chodil zvědavě dívat na jejich štěstí.

Byli šťastni. Pracovali oba, a když odpočívali, neměli dost slov — dost polibků pro svou lásku.

Hana se starala o domácnost se vzornou pečlivostí. Mach ničeho nepostrádal. Dělili spolu duši i srdce.

„Jen aby naše štěstí potrvalo."

„Proč myslíš, Machu, že bychom mohli být méně šťastni?" Zúmyslně zavírala oči před budoucností. Nechtěla prohlédnout.

Mach dokončil dva obrazy a když je odnášel, zpíval si vesele. Hana ho pochválila a vyšla s ním až na schody.

Zatím, co byl z domu, rovnala všechno, chystala a zdobila se, jak mohla nejlépe, jen aby se mu zalíbila.

Stala se až dětsky ješitnou. Jakoby oblékala své první šaty dospělé dívky, tak posvátně jí bylo a nově vždy, když si pomyslila, že se zdobí pro něho.

Maloval její vlasy, ruce — a ustával, aby mohl zlíbat drobné prsty, jemné dlaně a topas nehtů, který ho dráždil a okouzloval. Měla zázračně krásné ruce.

„Nemiluj mne tolik, Machu," říkala, „příliš mne rozhejkáváš — nepřežila bych, kdybych měla později postrádat jen jediné z těch tvých milých lichotek."

Říkala mu stále Machu — uvykla tak. Jindy ji práce vysilovala, ale teď bylo jinak. Jako když všechno krásné a svěží v ní slaví vzkříšení, vypiala svou sílu až do krajnosti a nepocítila únavy z práce a zklamání z vykonaného jako jindy.

I Mach pracoval usilovně a pohledem jí říkal, že pro ni pracuje. Splynuli spolu v jediný, nerozdílný celek — bylo krásné tak žít — tolik milovat...

Nevychylovali se do výstředností — jejich láska byla tichá, nenosili ji na odiv světu.

Mach dlouho nešel. Čekala ho právě tak dychtivě jako tenkrát, kdy ještě nevěděla, že ho miluje, a přec naň myslívala celou duší.

Konečně! Poznala jeho krok zbystřeným sluchem, vytušila jeho blízkost a šla mu vstříc. V chodbě bylo temno — uvítala jej polibky, rozmarnými výčitkami.

Teprve když neodpovídal a neopětoval jejího lichocení, zalekla se a pobledla.

Mach klopýtl přes práh do pokoje, sedl na nejbližší židli a zahrabal hlavu do dlaní tak, aby mu do tváře neviděla.

„Co je — co se stalo?" vyrazila.

Ještě neodpovídal.

„Nemuč mne, Machu — řekni..."

Místo odpovědi sáhl do kapsy a položil na stůl něco málo peněz.

Teď pochopila, a bylo jí lehce v duši, že se nestalo nic jiného, a usmála se, že béře tak tragicky dnešní nehodu.

Mach jí vrátil její úsměv vyčítavým pohledem.

„Co je ti?"

A on, maje hlavu v dlaních, šeptal hlasem udušeným bolestí, hlasem poníženého zvuku, plným odporu a zla, co ho souží již tak dlouho.

„Jako žebrák si připadám — beru jen a nic ti nedávám. — Jsi větší mne, jsi dokonalá, a já tě strhuji k své prostřednosti — k bídě... Ubiješ svůj pěkný talent pro mne, pro výdělek, a já nemám, co bych ti dal v náhradu za to všechno."

A jako dítě se rozplakal... Marně jej konejšila.

„Tebou jsem ožila, tys mne teprv k životu probudil, Machu — drahý Machu, co jsem, jsem tebou, tobě děkuji za všechno — tvé lásce. Bez tebe bych byla zahynula, již mi ubývalo půdy pod nohama, než jsi přišel, abys mne osvobodil... Nemuč se, Machu, jsem šťastna s tebou..."

„Nejsem k ničemu." A náhle vykřikl: „Hano, což nechápeš, jak hrozné je to, že nemám nic, čím bych si tě zasloužil, že nemohu stále brát od tebe, aniž bych dal..."

A Hana najednou pochopila z těch slov i z pohledu polo nenávistného, který mu z očí unikal, pravou příčinu jeho rozrušenosti, že Mach vlastně žárlí na její rostoucí umění, že nesnese žít v podruží jejího talentu, že chce být sám obdivován,

hýčkán, ne pro své mužství, ale pro to, co v ctižádosti člověka tkví nejhlouběji, že hrdost muže umlčí všechnu lásku, tou vášní k umění, k vyniknutí, jež spotřebuje všech plamenů citu.

Mach opravdu neměl velkého talentu... Ani když se očima milujícíma dívala, nemohla nevidět jeho nedostatků. A nikdy se neodvážila raditi mu, aby zvolil jiné povolání, věděla, že by to znamenalo právě tolik — jako rozejíti se s ním navždy.

Mach se rozlítil. Jeho tvář zrudla, zduřela, pěstě rukou se zatínaly křečovitě. — A pak jí vyčetl, že ona je tím vinna, že nemůže ku předu, že spotřebuje všeho, co je v něm nejlepšího, v té lásce k ní...

Jako pod tíhou balvanu shroutila se Hana pod jeho slovy a něco cizího, chladného vsunulo se mezi ně a odchýlilo tu neprostupnou blízkost jejich duší.

„Ty půjdeš, Machu?“ řekla jen a čekala, co odpoví.

„Hano!“

Zlíbal ji — odprosil... Něco strašného prý z něho mluvilo — on nemluvil... A Hana odpustila a zase věřila, proto že nemohla žít a nevěřit.

A po té, za nedlouho, nastaly krušné dni bídy. Hana se nepřiznala Machovi, že její úspory došly, a starala se v tichu o nové prameny, které by zajistily aspoň skrovnou výživu.

Mach nepracoval a neopouštěl atelier. Byla-li Hana v práci, obstaral sám domácnost, a tak si nenápadně proměnili své úkoly. Hana teď častěji odcházela. Někdy se jí zdařilo prodati některému obchodníku drobnou, pěknou studii za nepatrný peníz, a vystačili pak na několik dní. Jindy, a teď, k posledu — bývalo tak zhusta — již se neodvážila ani odmlouvat. Vzala, co nabídli. A pak ji odbývali; byli zásobeni jejími pracemi. Nevěděla, kam jít.

Vzpomněla na Hamla — ale dlouho se bránila. Co by řekl, co by si pomyslil. — A zas se jí mihla před zraky dobrácká tvář a jako naschvál nechtěla viděti toho přimhouřeného pohledu, chtivě po ní pasoucího, nicméně odhodlala se přec, že ho vyhledá.

A šla, když bylo nejhůř. Zoufalá bezradnost ji tenkrát sevřela. Mach o ničem nevěděl. — — Nestrádal a byl ke všemu lhostejný, netečný.

Šla tedy a byla ráda, že zastala Hamla doma. Nikdy před tím u něho nebývala — řekl jí sám, kde bydlí a jak. Nelhal... všechno uvnitř jeho bytu prozrazovalo bohatství a do jisté míry i vkus, takový vypůjčený dlouhým stykem s umělci a za léta vypěstěný.

Vyšel jí vstříc s úsměvem, který prozrazoval, že se nehněvá. Osmělila se a pověděla mu víc, než bylo nutno.

„Vzdejte se Macha, je vám jen na obtíž,“ to bylo vše, co jí radil. A když pak ho prosila všecka uzardělá, aby jí vypomohl, až trapno bylo poslouchat proud jeho slov.

Vylovila z nich dojem neskonalého ponížení a vydrápala se, vzpamatovavši se, k výši své hrdosti. Již nic od něho nechtěla. Mohla-li za takovou cenu? Že se odvážil...

Aby prý Macha zanechala... A nabídl jí celý svůj byt, bohatství...

(Pokračování.)

LITERATURA.

F. V. Krejčí: **Zrození básníka.** Úvod do české literatury. Nákladem dělnického (sociálně demokratického) nakladatelství v Praze. Cena 1 K.

Svým osobitým zabarvením zcela originální knížka F. V. Krejčího byla napsána původně jako vstupní studie k serii literárních monografií, kterou chystalo se vydávati Grosmanovo nakladatelství. Když s plánu sešlo, vychází samostatně, a může býti vítána jako ukázka literárního essaye, totiž studie rozebírající a hodnotící vývoj literární se širšího stanoviska kulturního vývoje, jako složku všeho národního a sociálního vzrůstu. Není tedy to, co nazval F. V. Krejčí „úvodem do české literatury“, nějakým úvodem do literární historie, nýbrž obrazem duševního života národního vůbec, neboť dějiny národní literatury jsou autorovi zároveň dějinami národní duše.

Pro svoji studii psanou výrazným a jasným slohem má F. V. Krejčí erudici, získanou mnohaletou činností literárního a divadelního kritika dělnického denníku. Jeho literární úkol, těžký, ale neobyčejně vděčný, naučil jej býti vykladačem a prostředníkem mezi básníky a širokou obcí čtenářskou, naučil jej definovati přesně a jasně abstraktní pojmy a určovati vztahy uměleckého díla k celé náplni národního života. Výmluvně a přesvědčivě vykládá v prvních dvou odstavcích své knížky, kterak literatura česká více než která jiná přiléhá k osudům národního celku. „Je to literatura malého národa, strašnou pohromou polozničeného právě v dobách, kdy nahro-

madil na své půdě podmínky k bohatému rozvoji kultury." Život český od jakživa byl vždycky úzce spiat se slovem: od počátku patnáctého století jest slovo Písma, slovo Kristovo, od počátku devatenáctého století pak slovo novodobé knihy nejdůležitějším a rozhodujícím činitelem osudu Čech — celý osud národa i jeho literatury je v něm obsažen.

Takové jest asi základní pojetí knihy Krejčího, s tohoto stanoviska stopuje — arci letmo jenom — literární kulturu starých Čech, nedostatek jejich básníků, nedostatek velkých individualit. Mnohem živější a určitější je vztah jeho ovšem ke kulturnímu vývoji, nastalému v červáncích století XIX., rozzářených zázrakem českého obrození, z něhož rostla a sílila stále patrněji a slibněji česká národní myšlenka. Pokud a jak případně, tu vřeleji, onde chladněji charakterisuje pak autor se svého stanoviska jednotlivé typické zjevy literární od Dobrovského, Palackého, Šafaříka, přes Jana Kollára, F. L. Čelakovského, K. H. Máchu až k Havlíčkovi, Němcové, Erbenovi a Nerudovi i dále, mohly by se pronášeti snad leckde námitky, však jenom podružného rázu. Jana Nerudu s nejhlubším přesvědčením pokládá F. V. Krejčí za vrchol, k němuž dospěla dosud česká poesie. Neruda zahajuje mu pokolení moderních. „V něm uvědomuje si duše česká svůj přítomný stav, novodobý český člověk básní v něm své nejvzácnější, ale i své nejvšednější chvíle, poesie vykvétá z celého rozsahu jeho života, ze subjektivních jeho nálad, z národního jeho cítění i z jeho čistě moderního životního názoru." Neruda nedočkal se sám vlastního svého pokolení. Veliké básnické individuality, jež přišly po něm a po něm rozkvetly, naznačuje autor už jenom přibližně — „jsou dosud na živu a nedokonali ještě své práce". Jeho úkol nenese se k tomu, aby podával přehled české literatury v celém jejím vývoji a rozkvětu. Šlo mu jenom o to, ukázati, jak z literatury bez básníků stala se literatura, v níž básníkům připadá úloha výjimečně důležitá, kde básník je jedním z vůdčích činitelů národního obrození, kde poesie, jak pěkně praví v závěrečné své kapitole, „nevznáší se jen jako modravý sen nad reálnou půdou národního života, ale kde je jednou ze sil, které tento život budují a tvoří — kde poesie není tedy produktem a posledním luxem života, nýbrž naopak jednou z jeho příčin, jeho zdrojů a vzněcovadel". *V. Kol.*

* Literárně umělecký kroužek v Mladé Boleslavi vydal ve prospěch postavení náhrobku spisovateli Václavu Matyáši Lipovskému v Mladé Boleslavi knížečku pod názvem „Skromní a zapomenutí". Tento název mě chytil, citem mi zatřásl, ale logiky ve mně nezvrátil. Dojista je mnohde rozlito moře ideálního smýšlení, úžasně milá a lísavá prostřednost, že jí nemůžeš minouti, abys jí nepohladil. Láska mimo nivelisující zákon! Ovšem náhrobku zaslouží. Beztoho několikastovkový pomník nebude trčeti do nebes. Milý člověk, prostřední literát . . . Všecko plyne z logiky: neuctívati pouze jenerálů, když i pěšáci krvácejí. Shovívavost nad hroby.

Tak se narodil almanach z lásky a z piety. Sešlo se několik pěkných přiléhavých piec, jež Methoděj Jahn šťastně zahájil, Emil Tréval životopisem skromného a zapomenutého obohatil, Frant. K. Hejda zdařile humorem vyhrál. Jsou tu však též cenné upomínky Legrovy a Staškovy, dokumenty Violy o Hartovském, Terezy Svatové o faráři Chaloupkovi, L. Vaška o Vladimíru Čechovi a Lírové o Luise Zikové. Proto knížečka nezapadne.

A právě prostřednímu člověku (velikánů už je dnes v Čechách poskrovnu), jenž cizí cit komentuje, chytá to ledví a srdce, lichotivě se to k němu lísá: snad se někdy najdou také něčí dobré ruce, které ti seberou na pomník, snad i almanach ve prospěch postavení náhrobku tobě sestaví. Ale nivelisující zákony o zapomenutí nebudou tím zvráceny. *ín.*

DIVADLO.

* Dramatická umělkyně pí. Otilie Sklenářová-Malá, bývalá tragédka Národního divadla, za své nehynoucí zásluhy o první českou scénu naši a věrnou obětivou oddanost k ní a sl. Emma Destinnová za svou úspěšnou propagaci českého umění v cizině byly jmenovány prvními čestnými členy Národního divadla. Skutek ten jistě veškerou uměnímilovnou veřejností uvítán byl s uznáním a radostí.

— Městské divadlo Vinohradské v den stého výročí narozenin Tylových vypravilo jeho „Paličovu dceru" *), bytové drama, jedno z těch, které je poměrně nejpůsobivěji a nejsolidněji stavěno dle tehdejších dobrých vzorů německých, a uchovalo si podnes nejvíc divadelní účinnosti. Péče Vinohradského divadla zřejmě nesla se především k tomu, aby vytvořila stilově věrné ovzduší lidové hry, v níž pohybují se postavy děje. V tom směru scenerie vesnického hřbitova a pražského bytu bohaté plátenice Šestákové z padesátých let byly pořízeny velmi vkusně a s uměleckým porozuměním pro barvu a vůni doby. Také většinou velmi dobře se hrálo. Lidové drama Tylovo dává vůbec vděčnou příležitost hercům, ukázati, jak dovedou svojí inteligencí a vlastním charakterisačním uměním přemoci snadně se podávající šablonu, pro niž máme i u nás, kde je tradice tak málo, tolik vzorů, že by na ně stačila zběžná a zběhlá routina. Tím spíš uznání zaslouží, že většina představitelů snažila se zjevně raději o samostatné tvoření, než o lehké routinérství.

Úspěch v tomto případě je tím zasloužilejší. Pí. Zelenková jako plátenice Šestáková, pí. Táborská jako Rozárka, pp. Auerswald (Valenta), Zakopal (Jehlička), Balcar (Toužimský) a j. hráli s opravdovou pietou a se zaujetím pro účinnou prostotu drobného životního dramatu, který široké davy

---

*) O novém provedení „Strakonického dudáka" na Národ. divadle podáme zprávu příště, poněvadž referent náš nemohl býti oslavnému představení přítomen, a reprisy podnes nebylo. Pozn. red.

posluchačstva vždycky dovede zaujmouti svojí lidskou pravdivostí a teplým soucitem. Jenom kuriósní figurka indiána byla režií vypravena tak exoticky pestře, že v náladovém interiéru třetího aktu vypadala jako křiklavá skvrna. *V. Kol.*

☰ Chorvatské Národní divadlo v Záhřebě provozovalo minulý týden aktovku F. X. Svobody „Poupě" v překladě slečny Vávrovy s názvem „Pupoljak".

☰ 6. února carské „Malé divadlo" v Moskvě oslavovalo 25tiletí svého předního člena a režiséra Aleksandra Ivanoviče Južina. Pod tímto divadelním jménem kryje se známý dramatický spisovatel kníže A. J. Sumbatov, z jehož prací několik patří k nejznámějším a nejčastěji hraným na všech divadlech ruských („Listí šumí . . .", „Okovy", „Zrada" atd.). Jubilejní oslavy zúčastnil se i celý sbor „Uměleckého divadla" moskevského, a hlavním řečníkem byl jeho ředitel V. J. Němirovič-Dančenko, který slavil knížete Sumbatova — Južina jako obnovitele „Malého divadla" moskevského v proslulé herecké trojici Jermolová — Južin — Lenskij.

* Pucciniho opera „Madame Butterfly", která v posledních dvou letech přešla vítězně celou řadou evropských jevišť, měla zajímavé osudy, které budou jistě u příležitosti premiery zajímati naše čtenáře. Děj opery vzat je z jisté americké aktovky D. Belascovy, která byla zdramatisována na podkladě povídky amerického novellisty J. L. Longa, povídky, jež nejenom svým japonským ovzduším, ale poněkud i dějem není příliš vzdálena Pierra Lotiho „Paní Chrysanthemy", známé i z českého překladu. Pod výše uvedeným titulem byla dávána v Paříži před patnácti lety opera Andrého Messagera. Librettisté „Madame Butterfly", Illica a Giacosa, přikomponovali k základnímu jádru Belascovy aktovky ještě jeden akt předchozí, který plněji odůvodňuje tragické zakončení děje a vyhovuje také intencím skladatelovým, operovati poněkud i s motivy veselejšími. Premiera této opery byla 17. února 1904 v milánské Opera della Scalla, ale naprosto zklamala. Puccini, který po velkých úspěších obou svých oper předchozích, „La Bohème" a „Tosca", byl připraven na něco přímo velkolepého, zažil těžkého zklamání. Dva dny na to stalo se něco, čeho v historii italské moderní opery ještě nebylo: ředitelství divadla uveřejnilo v denních listech zprávu, že skladatel i oba librettisté naprosto potlačili v dohodě s nakladatelem právě vyšlé vydání partitury a že vrátili honorář přijatý na účet provozovacích práv! Totéž stalo se současně i vůči ředitelstvu opery římské, kde měla býti premiera příštího dne sehrána (v divadle Constanzi). Komponista dal se znova do práce a za čtyři měsíce pozměnil dílo tak dokonale, že mělo v Brescii v květnu téhož roku nemalý úspěch. V tomto přepracování dávala se potom opera na četných jevištích evropských, jako v Londýně (v létě 1905), kde vystoupila Emmy Destinnová a Caruso v hlavních rolích, v Paříži (o Silvestru 1906) a v Berlíně dne 27. září 1907. Prvně v Rakousku dávalo „Madame Butterfly" německé divadlo pražské dne 28. září loňského roku. *—n—*

TÝDEN.

* V neděli 9. t. m. oslavena byla památka stého výročí narození Jos. Kaj. Tyla „Besedou" na Žofíně. Nejvýznamnějšími částmi programu byly řeč redaktora Anýže a vzpomínky soudružky Tylovy, pí. Marie Ryšavé. Poslanec Anýž populárně promluvil o velikých buditelských zásluhách Tylových, o jeho sebeobětivosti, k níž vedl jej „hlad z ráje", jak Tyl nazval své nadšení pro divadlo, o Tylově neúmorné píli, že pravidlem den co den šestnáct hodin neúnavně pracoval, o významu jeho díla literárního a zejména divadelního a nezapomněl ani jeho činnosti politické. Přednesem význačné Tylovy básně ukončil řečník svou temperamentní přednášku, v kteréž ostře nakreslil i celý ráz doby Tylovy, jak malými prostředky se musilo pracovati na buzení a sílení národního vědomí, a že velikou je křivdou, nazývají-li se leckde nyní prostředky ty posměšně ‚fanglíčkářstvím'. — Dramatická umělkyně, pí. Marie Ryšavá, zřejmě dojata, uvítána byla při svém vstupu na podium bouřlivým potleskem obecensiva všechen sál vyplňujícího. Přednesla nejprve báseň Tylovu a potom přečtla několik jímavých vzpomínek na Tyla, zejména na rodinný jeho život, na stálý skoro nedostatek v jeho smutné domácnosti, na poslední chvíle jeho, na návštěvu oslepělého professora Smetany u Tyla a na Tylův smutný pohřeb. Za rakví kráčelo šest sirotků; když rakev postavili nad otevřený hrob, spadl s ní vavřínový věnec, naň pak rakev spustili, a s plnou pravdou říci se tedy může, že Tyl na vavříně odpočívá. Dojímavá a důstojná byla tato lidová oslava Tylova, již pořádaly společně organisace českého herectva, spisovatelstva a ochotnictva. =

*

Zítřejšího dne, 15. února, oslaví své šedesáté narozeniny český spisovatel Karel Klostermann, rodák z Haagu v Horních Rakousích, professor německé státní reálky plzeňské v. v., sympatický a rázovitý zjev naší románové literatury. Jako zralý muž, čtyřicátník, vystoupil Klostermann na literární kolbiště na samém sklonku let osmdesátých minulého století, a to v době, kdy už měl za sebou bohatě vyžité dojmy pestrého svého mládí. Vídeňská fakulta medicinská, na níž setrval nějakou dobu po přání otce lékaře, krásných několik let vychovatelských v rodině panského správce Kučery v Žamberku, hrst silných dojmů z redakční nedlouhé praxe ve vídeňském „Wandereru" a potom nemalá řada plně prožitých let středoškolského učitele — to vše byl pestrý a sytý podklad, na němž mohl Klostermann plným právem založiti svoje výstižné pozorování životní. Ale nejsilnějšími vlivy působily naň přece jen mocné dojmy z doby gymnasijních studií píseckých, z jeho přečetných výletů do Šumavy za léta i zimy, z čet-

ných cest jeho a výprav do hlubokých těch hvozdů, mlčelivých plání a slatin, které ho vždy lákávaly nezdolatelnou silou. A tak, ač zužitkoval úplně i své dojmy mimošumavské některými pěknými pracemi — vlivy jeho pobytu vídeňského má román „Za štěstím" a bezprostředním výsledkem jeho pobytu v Paříži je poslední z knižně vydaných prací: „Ve světlech a stínech Babelu" — přece jen zůstal Klostermann nejvěrnější svému oblíbenému lidu šumavskému, jeho rázovité a svůdně krásné přírodě, tajům a kouzelné čarovnosti jejích poetických nálad. Klostermann jako spisovatel jest a zůstane především líčitelem Šumavy, jejím zbožňovatelem a výrazným malířem. Už jeho debutní „Črty veselé i smutné" z r. 1890 v Politik uveřejněné o tom svědčí, už jeho první kniha po německu vydaná (Böhmerwaldskizzen) tíhne k Šumavě bez výhrady a přímo. Román „Ze světa lesních samot" a o rok pozdější (1892) pro „Osvětu" napsaná práce „V ráji šumavském" klade korunu vzníceným jeho zájmům o hvozdy pohraničného pralesa a vůbec všemu jeho snažení uměleckému. Romány „V srdci šumavských hvozdů" a „Skláři" (původně „Majitelé hutí") spadají do téže kategorie, zatím co méně zdařená novella „Domek v Polední ulici" podbarvena jest více humoristicky. Mimo tyto romány napsal Klostermann ještě velmi mnoho prací drobnějších, dále román „Hostinný dům", Črty z Podlesí", novelly „Pan vrchní", „Děti", veliký román „Na Blatech" (Máj) a j. v. Klostermann je zejména vzácný malíř ovzduší (pokud se týká zejména jeho šumavských zákoutí) a dobrý znatel šumavského prostého lidu. Poetické kouzlo lesních prostředí a výrazná, realisticky pojatá kresba málo složitých niter lidových, niter drvoštěpů, myslivců a vůbec chudiny tamní, toť hlavní dvě složky, z nichž upředena jest osnova Klostermannova sympatického umění. V jeho dílech není ani stopy po pessimismu nebo zoufalé melancholii zhořklých niter — všude naopak usmívá se na nás — byť z líčení sudeb nejtrpčích — klidná důvěra v krásnou a smírnou budoucnost. I poměrů národnostních si všímá autor, a tu jeví se býti smířlivým sprostředkovatelem obojího národního kmene v Čechách, jakýmsi apoštolem smíru a klidné dohody. Přejeme mu ještě dlouhých let klidné práce a hojné umělecké úrody. *—n—*

*

V Zábřeze na Moravě zemřel 8. t. m. ředitel tamního českého gymnasia a spisovatel Dr. František Kahlik, muž záslužně činný na poli národním, vychovatelském, ušlechtile vzdělavacím a vědeckém. Byv jedním z nejúčinnějších paedagogů a vzácným přítelem mládeže, pečoval o ni krásnými populárními publikacemi a přednáškami, přístupně psanými rozbory a exkursemi. Sám belletristicky založen, podporoval kde mohl ušlechtilé snahy literární a vydával před lety výborně redigovanou knižnici „Kytice z luhův slovanských i cizích"; byl činný i vědecky, vydav vedle četných odborných článků ve Květech, Osvětě, Zlaté Praze a v Paedagogiu „Kritický rozbor pramenů a spisů o dějinách českých" (1884) a „Australii ve světle výzkumů" (1888). Budiž mu vděčná paměť! *—n—*

*

═ Židovský literární klub založen byl dle zprávy „Birževých Vědomostí" nedávno v Petrohradě. Jeho členy jsou všichni židovští autoři píšící rusky, polsky i žargonem. Klub bude míti pravidelné literární večery, v nichž budou čteny doklady a studie o židovských plodech literárních, divadelních atd.

*

Aby nás Pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil:

* Skřivan na hřádě. Dostali jsme tento dopis:

Milá redakce!

Začínáme čísti Večerní dialog (Arne Novák, Novina čís. I. str. 12.) — „Konečně se rtů jednoho z těchto diskretních statistů sletělo slovo, tak jako za ranního úsvitu spouští se světve první probuzený skřivan, aby roztrhl mlčení noci a přivedl jitro... Bylo to jméno; jméno:. Neruda..."

Nad tím již Neruda, ten shovívavý Neruda, kroutí hlavou. Či dějí se i v přírodě teď takové divné věci?

Váš

† Vítězslav Hálek.

*

Humor tiskové chyby. V jednom listě čteme v době Tylových oslav: Komůrka Tylova v divadelním oddělení Národopisné výstavy léta 1845 (!) je dosud v dobré paměti účastníků. Byla naplněna předsudky, jichž nebožtík J. K. Tyl za živa užíval a mezi jiným visel v ní i starý hřebíčkový kabát — historický kabát Tylův, který, pokud byl v užívání, konal svému majiteli znamenité služby.

*

V Chebu česky uměli. R. 1541 píše rada Nového města Pražského do Chebu obvyklou jadrnou češtinou, aby tamější konšelé přinutili svého spoluměšťana Krištofa Kulhavého (tak vida, i českého měšťana měli mezi sebou!), by vrátil do Prahy učedníka, který utekl pražskému mistru kožešníku Kulhánkovi. Prý se za učedníka zaručil v Praze, ať tedy ho postaví nebo zaplatí sedm kop grošů českých. Kterak se rozhodl chebský měšťan Kulhavý, nevím, ale to vím, že českého spisu nevrátili, nýbrž si věc ještě sami opsali v knihu. Tenkrát ještě žádný polovzdělaný vzteklík německý neopovážil se tvrditi, že český jazyk je v Čechách neobvyklý.

Z měst. arch. v Chebu.

V PRAZE, dne 14. února 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

JAR. VRCHLICKÝ:

NOVÉ BÁSNĚ.

DVANÁCTÁ.

Dvanáctá bije. Její zvuk
mne z dum a snů již nevyruší,
toť v bludiště mých tuch a muk
jest bzukot muší

Těch znělo již nad hlavou mou,
co tak jsem kráčel žití hluší,
a jejich drsný povel tmou
v sluch darmo buší.

I této neodvane hles,
co hluboko mé srdce kruší,
znám dobře tento mrtvých ples,
memento duší!

Dí každá: »Bylo, není již,
a za mnou nové, jiné, tužší
se hrnou, větší jejich tíž« . . . .
Mlčet jen sluší.

DĚDŮV SILVESTR.

Tak vidíš, hochu, vánoce zas byly.
Již nový rok se hlásí ryčným klusem.
Mne skoro plní lítostí a hnusem,
ne, oko mé že kalné a vlas bílý.

Ne, statná šíj má že se k zemi chýlí,
co tvá se tají v kučer háji rusém;
však v tobě že zřím pouze v zlomku kusém,
co my jsme staří toužili a snili.

Že touto drahou půjdeš zas, můj hochu,
ó připomeň si po řadě let děda,
až poznáš trudů tíž a štěstí málo.

Dnes ještě smavý, hravý neposeda,
kéž potom za nejmenší blaha trochu
si aspoň řekneš: Žití za to stálo!

CAUSERIE.

Být duchaplným na povel,
poetům často ukládá se,
ve vlastním dlužno rýti mase
a při tom nestřít s duše pel.

Jen jako motýl zlehoučka
se dotkne květu, tknout se lásky,
vše prostě říc' a bez otázky
to stkát jak nitku pavoučka.

Hrubými prsty všednosti
tkaň citů ryzí nepošpinit,
v čas váti chlad a v čas tě stínit,
vše s gracií a smělostí.

A citu démant průhledný
do všední zasaditi fráze,
za škrabošku vzít její saze,
svůj sarkasmu škleb nezvedný.

A v tom, co píšu, mysleti
na tebe jen, tě zříti všady,
a s bolem nevědět si rady
a provzdychat své století.

Jen v paradoxu může tak
mé jméno státi v tvojí knize,
stesk troubadura v šaška říze
vždy — jak svět chce to, — naopak.

ROMANCE.

Dusné, tmavé letní noci,
co se, noci, ve vás děje?
Kdos kdes volá po pomoci,
vzduchem se cos líně chvěje
jako výkřik bez naděje,
peruť sovy, měkká, těžká . . .
Ach, kde moje láska mešká!

Po hrázi jsem u rybníka
kráčel a tam utopence
vytáhli . . . kol voda stříká . . .
a já smrt zřel, toho žence,
kterak, leknínové věnce
splítal nad tím bílým tělem,
v rákosí pak smál se ztmělém.

A já prchal podél hráze,
jakoby mne ďábel honil,
a já chvěl se v rovnováze,
jak by zrovna za mnou zvonil
kopyty a již mne clonil
perutí . . . ta byla těžká . . .
Kde jen moje láska mešká?!

SLOKY.

My jsme se milovali — vy popřete to snad,
já budoval jsem v tichu snů pestrých pyšný hrad.
Rosť z granitové skály vždy k nebi výš a výš,
měl v základech mou víru, mých idealů říš.

Pták v slunci mojich tužeb snů duhami tam hrál,
jak by v něm ubytován byl svatý, věčný Gral.
A u toho já Grala byl bědný Amfortas . . .
Leč běda! — upomínka proč se mi vrací zas?

RESIGNACE.

Žel, těžko je mi psáti
v ty němé blány dál,
vždyť vše, co moh' jsem dáti,
jsem již dal.

Jdu neslyšen a tichý
svou cestou napořád,
vím, za cizí jsem hříchy
hlavu klaď.

A nežádám již více,
leč pouze klid a klid,
a k slunci zřítelnice
obrátit.

Jen »pokoj! pokoj!« volám
a věru nechci víc.
Jen kráse neodolám —
víc mi nic.

A spadne-li kdy za mnou
uznání vroucí list,
tu hru oželím klamnou,
tím jsem jist.

ST. KOVANDA:

VIDINY.

Padal jarní deštík. Stromy v aleji radostně přijímaly vláhu, a kdykoliv zavanul větřík, protahovaly větve, aby každá skulina byla zrosena kapkou dešťovou.

I lidem bylo příjemno, procházeti se ve vlhkém chladu; jen zimomřiví a souchotináři se uzavírali v pokojích.

Soudní sekretář Dr. Hlavinka vyšel z domu již o páté hodině a nevracel se, ačkoliv s věže odbilo šest, a smutný hlas zvonu vyzváněl klekání. Nedbal, že se z aleje vytratili studenti i slečinky a že jeho představený rada Zazvonil sotva mu podal ruku, spěchaje domů k večeři.

Mylné by bylo domnění, že je nešťasten nebo něčím rozechvěn. Jeho život byl klid, sám klid. V rodině bylo vše v pořádku, žena věrná, syn studoval s vyznamenáním, a dceruška devítiletá byla pravým andělem. Ani v úřadě neměl obtíží. Chodil dnes déle než obyčejně, protože to vše, lesklý chodník, svěže zelené listí a jeho vůně i večerní chlad, bylo tak příjemno.

I místo bylo vhodné k procházce, zejména nyní, když tu přestala promenáda. Dlouhá ulice se širokým chodníkem, ale málo obydlená. Dva dlouhé obchodní domy zasahovaly sem svými zadními stavbami, v nichž byla jenom skladiště zboží, byly tu obecné a měšťanské školy, konec ulice pak tvořila zeď farské zahrady. Jen asi dvanácti okny prokmitalo světlo, avšak ani před nimi nebyl člověk vyrušen z klidu.

Doktor uvažoval o všeličems; stavěl plány na nadání svého syna, rozpočítával, kolik ušetří v budoucích letech na věno pro Eminku, s vděkem vzpomínal stálé dobroty své choti; tak nevinné bývají myšlenky, když se procházíme sami za jarního deštíku. Kdykoliv však došel k tomu místu, kde byla vrata do dvora obchodníka Hurta, proud klidných myšlenek se náhle zastavil a musil mysliti na něco docela jiného, na svoji poslední komissi. Byla už odbyta před čtrnácti dny, i akta o ní byla již založena ve skříni, ale plný dojem její vyvstal teprve dnes.

Za těmi vraty, těsně za nimi zemřel člověk. Byl to starý člověk a buď se potuloval světem nebo se vracel domů z nemocnice, kdož to ví? Není známo jeho jméno, nikdo se po něm nehlásil. Přišel u večer k Hurtovi, prosil o nocleh, a Hurt je dobrák, dal mu ještě zdarma skleničku kořalky a poslal jej spát do komory, kdež bylo na zemi lože pro takové lidi. Možná, že ani není Hurt tak milosrdným člověkem, snad se bál odkázati neznámého muže od svých dveří, aby se mu nepomstil. Avšak ať už bylo tomu tak či onak, vzal jej do té komory a nechal jej přespati. Muž ten byl kuřákem, nacpával si v krámě, když mu Hurt podával kořalku, do krátké dýmky. To ovšem zamrzelo Hurta, a proto mu přikázal, aby mu v komoře nekouřil, že je strach, by nezapálil. Stařík řekl: „Ja!" (to vše bylo zjištěno protokolárně) a šel na lože teprve, když mu tabák dohořel. — Ale ráno jej našli ztuhlého za těmi vraty. Byl sice mrazík, ale to jej nemohlo udolati, musil zemříti z jiného důvodu. Příčina smrti Hurta nezajímala, pro něj za něj mohl si umříti jak chtěl, a také komise uznala, že zemřel smrtí přirozenou; ale co jej hnětlo, byla staříkova dýmčička. Visela mu od bledých rtů, vedle něho byly dvě hromádky popela a na blízku ležely pohozeny čtyři ohořelé sirky. Hurt otvíraval jen jednu polovici širokých těch vrat, když povoz vjížděl, na šíři druhé polovice měl složeno zboží v bečkách, petrolej, líh a kolomaz. Bylo jisto, že si šel stařík proto lehnout ven, aby mohl kouřit. Nechtěl, aby jej ráno kárali pro to kouření, až by vešli do komory, proto vyšel ven, a že mu bylo zima, ulehl si do podjezdu, kde bylo místo přece jen chráněno. A tu „dosnil svůj životní sen", jak podotkl vždycky poetický písař Osívka.

Dýmčička Hurta mrzela, odhozené sirky ještě víc. „Bylo to štěstí!" pravil komissi. „Do jaké pohromy mne mohl přivésti, světoběžník! Odhodil sirku. A což kdyby byla padla na pípu, podívejte se, pánové, jak je mokrá od petroleje! Fí! — a je oheň, že ho neuhasí ani deset parních stříkaček!"

Na celou příhodu vzpomněl si Hlavinka vždycky rázem, když došel k těm vratům. Kout byl tmavý, neboť daleko byla svítilna; obrazotvornost měla volnou cestu. Představovala se mu na oči podoba pocestného, tvář zarostlá černými vousy, pihovitá, veliké tmavé obočí. Byl to zlý člověk? tázal se v duchu sekretář. A nebyl-li ani zlý, proč ho nelákalo ani to bohatství, aby je zničil?

Byly to úvahy zcela právnicky odborné, ale sekretář se jich zděsil ihned, když mu vstoupily prvně na mysl. Zrychlil krok a šel dál ode vrat. Sotva však se před ním zase začernal ten kout, vstoupila mu tíseň do hlavy a nemohl se zbýti všelijakých představ, velmi bizarních. — Snad tušil —

tak přemýšlel — že musí zemříti, chtěl si tedy asi ještě dosyta zakouřiti. Proč však to tedy neudělal? Byl by umřel stejně, ale byl by si zahřál lože! — Hlavinka znova přetrhl své úvahy, tentokráte smíchem. Vrátil se zase, když prošel ulicí vzhůru a dolů, a hle! pod vraty mu zasvítily plamínky. Dva drobné ohnivé jazýčky vylezly zpod vrat, za nimi nový pár a nový, nový. Uhasínaly, jak zasvítily na volném vzduchu, ale druhé, třetí byly mocnější, širší a více plápolaly. A při tom slyšel, jak mu našeptával jakýsi hlas: „Je to rychlé a má to obrovský účinek. Podhodíš sirku, podhodíš druhou, nikoho tu není; sirka hned nezhasne, hoří chvíli i na mokré půdě, nad ní je pípa omočená petrolejem. Petrolej chytne, od něho pípa a pak všechno, oheň, oheň!"

Byl tak zachvácen těmi slovy vnitřního hlasu, že mu šla hlava kolem. Krok se mu zastavoval poblíž domu, nemohl skoro dále. Červeno stálo mu v očích, tváře planuly. „Kde máš sirky?" mluvil k němu ten vnitřní hlas, a sekretář náhle spustil levici k tělu a hledal na pravo i na levo v kapsách.

Dotyk vlastního těla jej vzpamatoval. Nesebral ještě úplně mysli, ale tolik pochopoval v ten okamžik, že je to vše bláhové. „K čertu!" praví si skoro nahlas, „takhle uvažuje soudce? A v mých letech, otec dvou dětí?" Táhlo jej to sice zpět, ale jakoby se vytrhoval z trní, dodal si síly a běžel odtud. Šel nesprávným směrem k domovu, zacházel si, nedbal však toho. Pryč odtud!

Když přicházel k domovním dveřím, dal se do srdečného smíchu. Služka jakási stála tu s vojákem a vyjeveně se zadívala na pána, který se směje sám sobě.

Měl stopu toho smíchu ještě ve tváři, když došel do jídelny.

„Co pak máš tak veselého, Jiříku?" ptá se žena.

Podíval se na ni velice zaleknut, ale pak odvětil rychle: „Ale setkal jsem se s adjunktem Hornofem — to víš, mladá krev!"

Žena však (milující ženu těžko oklamati) nespustila s něho očí po celou večeři, a když bylo po večeři, položila mu ruku na čelo a tváře a pravila: „Jdi si lehnout, Jiříku! Máš horečku. Je to taky rozum, chodit v dešti po ulici!"

*

Procitnuv druhého jitra z tvrdého spánku, uzřel sekretář u svého lože starostlivou choť. Stála nad ním celou čtvrthodinu, pozorujíc, jak dýchá, a očekávajíc, s jakýma očima procitne. Probral se však ze spánku vesele, proto pocelovavši jej na čelo, odešla mu připravit snídani.

Mysl jeho byla čilá a zaměstnávala se každodenními starostmi: aby odešly děti v pořádku a v dobrém humoru do školy, aby se vyptal, nač se může těšiti k obědu, aby si vzal akta do kanceláře. Byla to t. zv. věčná akta, jež neobsahovala naléhavého předmětu, a jež brávají soudní úředníci jen proto s sebou domů, aby si učinila veřejnost patřičný názor o jejich pracovitosti.

O půl deváté vyšel z domu, a rty jeho, slabě pohvizdujíce, šuměly jako suché stvoly na větru. Cesta jej vedla mimo Hurtův dům, avšak jakoby vše to včerejší voda spláchla, nepocítil ani vzpomínky. Snad to způsobil zdravý spánek, možná, že tak účinkovalo jasné sluníčko. Bylo na modrém nebi, vystouplé již nad spodní stranu náměstí, a dlouhé klíny stínové se modraly před domy i před kašnou.

Ve dveřích obchodu stál sám Hurt. Usměvavá jeho tvář se lichotila sekretáři již z daleka, vybízejíc jej, aby se pozastavil na slovíčko. A to byl chvalitebný zvyk toho města, že žádný úředník přese vše akta, jež nesl pod paždím, neměl nikdy tak naspěch, aby nepromluvil se známým, jenž si toho žádal.

„Do kanceláře, pane doktore?" počal Hurt dle starého obyčeje, a doktor, nechávaje zbytečnou otázku bez odpovědi, jal se mluviti o počasí a o dětech. O čem se mají také lidé baviti?

Ale jak tak spolu hovořili, zpozoroval doktor v Hurtově zraku pronikavý pohled, a bodlo jej u srdce. Počal býti neklidén a hovor vázl. Již se na nic neptal, stěží dával odpovědi. Byl skoro pomaten, a Hurt, spatřiv to, myslil, že spěchá do kanceláře; proto se mu poroučel a vešel do krámu.

Avšak sekretář jinak uvažoval. Byv tak náhle zbaven rozmluvy, neměl se k odchodu, a když konečně vykročil, padla na něj zase ta tíž jako včera. Dnes byla zpola neuvědomělá, takřka nejasná, avšak svírala mu prsa až k zalknutí. Byl by se vrátil ihned domů, položit hlavu ženě do klína a v mocné důvěře v její lásku se ztratit oněm příšerám. Cit ani nemluvil proti myšlenkám, jež vstupovaly zase v úplném chaosu v jeho duši, — ale rozum brojil proti nim vší silou. Rozum mu připomínal, že je bílý den, že ho čeká stání, — cit skolébával jej v pološero a kreslil mu nejvábnějšími barvami toulku v osamění po Školní ulici. Každý vrh stínu mu připadal jako temný kout, a kde se co zablýsklo, zářilo mu dohasínajícím plamínkem.

Byl tím jako očarován. Proto téměř znovuzrozen vešel do soudní budovy, kde uviděl kancelisty v služební bluze a kde potkával kolegy, bloudící ze světnice do světnice, aby zabili čas před úřední hodinou. Tam umlklo doktorovo pokušení.

Na lavici před svou kanceláří spatřil již dva venkovany, každého na jiném konci, upozornil je suchým tonem, že musejí chvíli posečkati, vkročil pak do své úřadovny, přijal od písaře poštu, a denní práce započala.

II.

Veliké kulaté hodiny tikají nade dveřmi, sluha podřimuje v předsíni, písař sedí skloněn nad papíry, sekretář čte úřední věstník a pokuřuje; to vše patří k charakteristice odpoledne v soudní kanceláři. Úkol největší mají hodiny; ručičky jejich pomalu, avšak vytrvale pospíchají po ciferníku, dosvědčujíce příjemnou pravdu, že nic netrvá věčně. Každému se již v duchu kreslí slasti hodin neúředních, sluhovi taroková partie v zájezdní hospůdce, písaři procházka parkem, kde na něho čekávají dvě modrá očka, sekretář, jsa nejvíc ze všech pánem svého času, netěší se tolik jako ostatní na volnou chvíli, avšak zavírá přece kancelář vždy pět i deset minut před pátou.

Předsíní sousedí kancelář Hlavinkova s kanceláří šéfovou. Co chvíle zašustí radovy trepky a přijde k sekretáři na domluvu. Nebývají to jen záležitosti úřední; přichází si někdy postěžovat na svůj chorobný žaludek, jindy povídá, co mu píše syn, akademický malíř, z Italie, občas horlí proti zlozvykům místní společnosti. A pokaždé, kdykoliv chce otevříti ústa k takovému soukromému hovoru, pošle písaře na čerstvý vzduch a dá mu cigarettu, aby se mu nestýskalo. Má-li něco úředního, nesahá pro tento dar do kapsičky u vesty a počíná mluviti tonem nejsušším.

Bylo to onoho dne o půlčtvrté, když vkročil zase k sekretáři. Písař vzhlédl dychtivě od stolu, vida však, že rada nese celý fascikl, sklonil se k papírům a psal dále. Byla to návštěva úřední a ta se ho netýkala.

„Pane kolego," pravil rada, pokládaje akta na stůl, „došlo to od státního zastupitelství. Má se vyslechnout do týdne ještě bedlivěji, než se stalo, onen vyhořelý i jiní svědci. Die Anklage gegen den Brandstifter Huráb bedarf noch ausführlicherer Detaile — píše státní."

Doktor udiveně pohlížel na radu. Proč se vracejí právě dnes akta, týkající se Hurába? Jsou tam přece k tomuto porotnímu období od něho tři případy! Proč ne ona loupež nebo těžké ublížení na těle?"

I pravil, pevně se drže stolu, svému představenému: „Račte to, pane rado, přiděliti jinému kolegovi! Jsem vysílen."

Nevěděl dobře, co řekl, a ten důvod, zřejmě nepravdivý, vyslovil, jen jak se mu namanul.

„Žertujete, pane doktore? Jsem jist, že to nedovede nikdo tak dobře jako vy. Račte to tedy jen nechati tak. Poroučím se pěkně."

A již byl šéf ze dveří, trepky zašustěly a druhé dvéře zapadly.

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

MARIE CALMA:

SOCHAŘKA.

(Pokračování.)

Ocitla se na ulici jako zmámena, jako zbita. Musela se zastavit, aby se vzpamatovala...

Po několika krocích, za rohem, potkala Lídu. Byla vyfintěná a kypěla blahobytem.

Lída se k ní přihnala a po několika slovech, uhodnuvši bezpochyby Haniny strasti, nabídla jí svou tobolku. Hana se v duchu podivila. Kde že vzala ta hrubá Lída tolik jemnosti; vnutila jí peníze způsobem, který nebolel.

„Oplatíš mi je, budeš jednou sedět v penězích, viděla jsem u Hickla tvé práce, prodává je draho, drží se zuby nehty. To je dobré znamení."

Hana se ostýchala zeptat se Lídy, jak se jí vede, a tak jen poděkovala a brzy se rozešly. Lídiny peníze ji pálily. A přece bylo nutno vzíti k vůli Machovi.

Čekal na ni před domem. Hned rozjasnila tvář, jakmile ho z daleka zahlédla. A zase lhala...

Šli spolu nakoupit večeři a stavili se v kavárně. Mach se rozjařil a vyprávěl jí o svých záměrech do budoucna. Jeden obraz nemožnosti za druhým před ní odhaloval. Neodvážila se odmlouvat mu —

beztoho kolem něho poslední dobu chodila jak kol spícího.

Bála se ho podráždit, zlobil se hned a pak vždycky vyčítal a býval hrubý... Raději na všechno přikývla.

Bála se ho tolik... již několik dní před ním něco tajila a nevěděla, má-li se svěřit. Stále odkládala. Celé noci nespala. Myslila úmorně do budoucna a sotva se rozbřesklo, vstala a pracovala.

Zhuběněla za ten čas, ovál tváří i svěžest pleti pomizely, a pod očima se rozestřely promodralé kruhy únavy. Bývalo jí častěji nevolno, studený pot jí vyvstával na čele při práci i za bezesných nocí.

A Machovi si nesměla postěžovat. Byla by jen vychrstla vznětlivou látku do jeho rozdmýchané nespokojenosti, a pak — bylo jí ho líto. Viděla, že trpí, a nechtěla mu přitěžovat. Přemáhala se, jak mohla a hovořila, jsouc blízka mrákot.

— — — — A Mach všechno viděl... viděl Haninu bojovnou odvahu, utajovanou bolest, uvadlost zjevu. I tu bázeň před sebou samým s ní sdílel. Byl k ní něžný, jak jen mohl, miloval ji ještě — ale tak nějak šíleně, horečně a neústupně, jak miluje na smrt souzený poslední chvíle svého života. Rval se s malomocností, která jej ovládala, ale cítil, že podléhá.

Jen o jejím tajemství, o cudném tajemství ženy a dívky nevěděl dosud, jen toho netušil.

Bránil jí, aby pracovala. Namítla, že ji práce osvěžuje, a umlčela ho. Leč nepřesvědčila.

Hana vydělávala, a Mach nepracoval od doby svého posledního nezdaru. Nepřipomenula mu práci, nechtěla, aby myslil, že je jí za těžko pracovat pro oba. Mlčela... Jen tvář se přiostřovala a kruhy kolem očí se prohlubovaly.

„Jsem ti na obtíž — utýrám tě, Hano...“ Ještě ho musila těšit, chlácholit... A neodvážila se říci, aby se znova pokusil, že to snad půjde tentokráte...

A při všem tom měla Hana sílu nepracovat řemeslně. Všechny drobné studie, sádrové hlavičky a ozdůbky nesly stopy myšlenky, ryzí uměleckosti, vrozené, nepřijaté cvikem, ale vypěstěné pílí a hledáním.

Tu noc, kdy přišli z kavárny, oba rozjařeni, rozesnění, jak už dávno nebývali, zahořela Hana touhou pošeptat Machovi své tajemství.

Ale pak se jinak rozmyslila... ta chvíle rozjaření se jí nezdála příhodnou. Vyčká ještě. Snad zítra mu poví, večer, po práci, až si spolu sednou ke kamnům, a Mach ji vezme do náruče — jako dítě.

Již teď se těšila...

Bude se Mach těšit s ní?

Jako příšera přihnala se na ni vzpomínka na Machova slova, tenkrát, když ho ještě vyháněla ze svého pokojíku, v kterém se mu tolik líbilo.

„Řekl bych vám, mám vás rád, ale k čemu by to vedlo? Nemám pro vás nic, ani láska by nevystačila...“

Předpovídal dobře? Klamal se, musil se klamati. Mají své štěstí v rukách. A pak zas myslila, jak hrozně je Machovi, že se nemůže zbýti pocitu, jakoby byl u ní jen dochvilně trpěn, jakoby ho mohla vyhnat, až ji omrzí. Nemá zde pravý domov. Je stále jako na útěku — svým roztěkaným pohledem, svou rozervanou duší. A ještě víc ho milovala, litujíc ho tak, jestě úžeji se k němu připínala.

Co by z ní bylo teď, kdyby odešel. Zítra mu poví... Neochabne, napne všechny síly, aby vytáhla těžkou káru svých starostí až na vrchol uklidnění — v bezpečí urovnaného života. Jen aby jí síly neopustily.

Snažila se usnout brzy po práci, leč mozek nezahálel, duchový svět myšlenek pohlcoval nenasytně drahé chvíle odpočinku. Nemohla nemyslet na Macha a... zítra mu všechno poví. Musí býti jinak mezi nimi.

Mach před ní stále něco skrývá, nemá k ní důvěry. To musí přestat. A těch nevlídných myšlenek se musí vzdát... celé hodiny tak prosedí zamračen — utýrán...

— — — — — — — — — — — —

Ráno se probudila o něco později než jindy. Mach již vstal. Nahlédla do atelieru. Nebyl tam.

Snad připravuje snídaní. Ale v kuchyňce bylo šero a studeno a jen v koutech se povalovaly zaschlé štětce Machovy, polámané palety, zohýbaná plátna, jak to sem vše nakupil jednou v návalu zlosti i lítosti. Nesměla to uklidit. Nakupené věci představovaly mohylu jeho snů a tužeb.

„Machu!“ Věděla, že volá zbytečně, a přec opakovala to volání. Pak se dostrojila a seběhla dolů, k domovnici.

Viděla prý Macha před chvílí odcházet. Hana se chtěla ještě zeptat, byl-li vesel či smuten, ale styděla se té cizí ženy, jejíž zvědavý pohled odstrašoval.

Kam jen šel? Takovou bláznivou úzkost o něho pocítila. Napadlo ji, aby šla za ním. Ale kam? Jistě se vrátí za chvíli. Snad ji chtěl překvapit, chystá něco. Snažila se uklidniti těmi domněnkami. Začala pracovati, ale neměla stání. Každou chvíli vyběhla na schody a naslouchala, uslyší-li jeho kroky...

Co vlastně na tom, že odešel? Vrátí se opět. Ale bylo to nápadno, vždyť za celou dobu nešel ani krok a teď nevyčkal ani, až se probudí.

Teprve náhlá mdloba jí připomněla, že dosud nejedla. Vypila koflík čaje. Po prvé bez něho snídala.

Co jen zas má? Byl tak vesel včera... měl zas naději. Snad shání nějaké místo. Ošklivá úzkost přestala ji na chvíli tlačit.

K polednímu opět sešla se schodů a postavila se před dům. Vyhnala ji odtamtud domovnice zvědavými dotazy.

Ale nahoře už neobědvala; úzkost ji żrovna dusila. Přecházela sem a tam. Zavadila o podstavec — rozbila započatou práci tím pohybem, ale ani si toho nevšimla.

Až do večera čekala, bála se vyjít na ulici, aby nepromeškala jeho příchodu.

Pak vyšla přec; cítila, že musí nabýti jistoty. Dá po něm pátrat — má na něho právo...

Ale před úřadem se zastavila... Jak jim má pověděti — Jak by vyslovili Machovo jméno v její přítomnosti... A ty otázky... Snad dokonce nějaké mravoučné kázání by musela vyslechnout. Raději se vrátila.

A zase opakovala svou pout po schodech — do ateliéru, a zase volala po Machovi v pokojíku i v kuchyňce.

Musila mít někoho, komu by vypověděla svou úzkost. Půjde k Lídě, ta pomůže, vyzví snad...

Ještě dobře, že si pamatovala, kde bydlí.

Zazvonila prudce u jejího bytu, služka se na ni div neosopila.

„Je doma Lída?“ Ani jí nenapadlo diviti se, že Lída má služku.

„Slečna má společnost.“

„Musím s ní mluvit.“

Služka nedůvěřovala příliš Haninu vyděšenému obličeji.

„Počkejte, zeptám se.“

Lída sama přiběhla:

„Pro Boha, co se ti stalo, jsi všecka vyděšena.“

Z chodby vedla rychle Hanu do pokoje, který měl nátěr laciné nádhery.

Hana se vyzpovídala ze své úzkosti a odlehčilo se jí poněkud.

„Poraď, Lído, nevím, co počít.“

„Mach se vrátí, možná, že je už doma a shání se po tobě. Počkej, půjdu s tebou. Ale až ho dopadnu, vyčiním mu notně.“

„Máš hosty.“

„Počkají zde, vždyť se vrátím.“

Lída vzala povoz, a Hana nesměla nic namítati. Skrčila se opatrně do kouta ve svých vybledlých šatečkách od předloni. Lída šustila hedvábím a měla řeči jako vody. Změnila se při dobrých časech.

„Proč máš vlastně o Macha takovou starost? Jindy zmizel třeba na celé měsíce,“ hovořila, snažíc se býti rozvážnou.

„Je to snad hloupé, ale nemohu za to... bojím se tolik!“

„Pohádali jste se bezpochyby a Mach vzdoruje.“

„Nehádali jsme se, byl včera tak vesel.“

„Tím líp, nemáš tedy příčiny bát se o něho...“

Což mohla Hana Lídě povídat všechno o sobě a o Machovi? Byla by pochopila? Její úzkost se podobala úzkosti člověka, který se bojí tmy a hledá živoucí bytost, která by mu pomohla zahnat ty přeludy. Býváme-li v pokoji s psíkem, je nám veseleji, než když po tmě — sami — stíny odháníme.

A Lída měla v té tmě úzkosti nahradit Haně živoucí bytost, a třeba jen psíka.

Domovnice Macha neviděla, v ateliéru nebyl. Hana zavzlykala... Bylo již pozdě na noc.

Řekla Lídě, že chtěla po Machovi pátrat a jak se vrátila z bázně před dotazy úředníků. Lída si vzpomněla, že má na policii známého.

„Zůstaň doma, půjdu se poptat,“ řekla, a Hana ji doprovázela pohledem umírajícího. A v duchu si říkala: musím nabýti jistoty a třeba i nejhorší.

Každému zahrčení kol naslouchala.

Lída nechodila pěšky. Asi za dvě hodiny se vrátila, bylo již asi k půlnoci.

Hana se zavěsila očima na jejích ústech. Lída místo všeho odložila klobouk a kožešinu.

„Zůstanu dnes s tebou.“

Haně neušlo, že je rozechvěna. Zavěsila se na její ramena celou tíhou těla.

„Lído, pro všecko na světě, pověz mi, co je s Machem. Ty něco víš, netaj mi to...“

„Nevím nic, ale vše jsem zařídila. Budou pátrat po Machovi, když tomu chceš. Zítra ti poví.“

„Zítra!“

(Dokončení.)

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Došlo ještě jednou udání dne a hodiny jeho příjezdu.

Očekával jsem jej se zvědavou dychtivostí na nádraží.

Hlásil se ke mně vzrušeně, radostně, ale já jsem byl v prvním okamžiku zaražen. Nepředstavoval jsem si, že přestálá nemoc zanechá na něm takových stop. Neudržel jsem se říci, když jsme se políbili:

„To tě sebralo, kamaráde!"

„Prosím tě," pravil se zvláštním úsměvem, „zánět plic a pak ještě pohrudnice... Zle jsem v tom byl. Odfrknout jsem mohl. A prosím tě, dvě děti, dvě dcery! A co se mne má ubohá žena naošetřovala. A při tom zkoušky a představení. A co to stálo! Ji a mne zvlášť. O co honorářů jsem přišel. Počítej, šest neděl! Teď je sice dovolená všeobecná, ale ještě po ní nebudu moci tak táhnout jako dřív. Strašně se musím šetřit, řekli lékaři."

„No, tady se potěšíš a okřeješ," pravil jsem, „u mne budeš mít všechno pohodlí."

Vybuchl přímo, nedal dopustit. Co prý mne to napadá? Rušit mne a „odpusť", dodal, „rušit i sebe... Syna máš — gratuluji ještě jednou — kojeňátko — no, vždyť to znám, co to je. Já kašlu ještě celé noci, do hôtelu půjdu — nic, nic, nic neříkej, nic mne nepřemlouvej, vy byste byli ženováni, já bych byl ženován... A ostatně běží o dva, tři dni. Já, kamaráde, musím na venek, do lesního vzduchu, pryskyřici dýchat, nejmíň čtyři neděle.... Doktoři zrazovali Prahu, ale když mne to sem táhlo — tak usilovně táhlo... Kdo ví, zdali ji ještě uvidíš, říkal jsem si. Prosím tě, taková nemoc, na pokraji hrobu — — to se rodí divné myšlenky! A já mám Prahu rád... A ty zprávy o výstavě... Nic platno, hnulo to mnou, hnalo mne to, a já si svatosvatě umínil, že se sem podívám — víš, i taková myšlenka mně přišla, že, uvidím-li ještě Prahu a přijedu-li na výstavu, uzdravím se, zůstanu živ a všecko bude zas dobře..."

Byl nějak rozměklý, zdětinštělý a dojímal mne nesmírně.

Spadl se, pleť měl žlutavou, šaty mu byly veliké, za řeči pokašlával, ale doufání na něm bylo vidět a radost, že je v Praze, že šťastně dojel a — nelichotím si tím — že jsem naň čekal, že se se mnou setkal. Měkčí, vroucnější se mi zdál než kdykoli jindy, jen to mne mrzelo, že nechce být mým hostem. Ale že hned se mnou domů pojede, aby poznal mou ženu a mé děti, mne jaksi usmiřovalo s jeho odmítnutím nabídky, aby se u mne ubytoval. A že bude přicházet na oběd, a večer že spolu na výstavě budeme sedat, na fontánu se dívat, hudbě naslouchat...

Pociťoval jsem velikou a jakousi pyšnou radost, když jsem jej uvedl do své domácnosti, představil mu ženu, ukázal mu děti, a když jsme společně usedli k připravené svačině.

Příjemno bylo ze vzpomínek, z vypravování osudů, jen když zmínka na jeho nemoc bezděky se ohlásila, ohníčky radosti se přikrčily, ale útěšlivost se ozývala.

Projevoval lichotky mé ženě, mým dětem, chválil mou domácnost, lahodné teplo ve mně šířil.

Navzájem na jeho choť jsme se vyptávali, na jeho děti, Gustinku a Gízu, na jeho tchána a tchyni, o výstavě jsme mu vypravovali, jak den co den tam jezdíme k šesté hodině, a již jsem se těšil, jak se bude obdivovat, jak radovati. Jistě že dojem převýší jeho očekávání.

Pozoroval jsem bez jakéhokoliv nalhávání si, že se mu u nás líbí, že cítí naši účast a přátelství, ale přes to, ač i žena ještě co nejsrdečněji domlouvala, aby u nás zůstal, že nás v nejmenším inkomodovati nebude, setrval na svém rozhodnutí, jíti do hotelu, omlouvaje se svým kašláním a následkem toho někdy přecházením v noci po pokoji — krátce že prý není nikterakž příjemným noclehářem. A myšlenka, že někoho vyrušuje, zabránila by mu teprve v spánku, jehož prý beztoho má málo.

Nenutili jsme tedy déle a spokojili se slibem, že s námi bude obědvávat.

Po svačině jízdou do výstavy zmínil jsem se mu zúmyslně o promoci Maxínkově a svěřil mu novinku, že mladý pan doktor se nějak povážlivě zadíval do olivových očí své sestřenky slečny Nelly Nercovy.

Gustav neznal jí vůbec a jen ledabyle se na ni ptal. Za to jej zajímala zpráva, kterou jsem já sám teprve nedávno zvěděl, že se mladý doktor nepochybně dostane do Terstu na zoologickou stanici.

„To bych mu přál," pravil, „takové místo pokládám za lepší než učit někde

na reálce neb gymnasiu. A pak — žít u moře! Bože, co bych za to dal, kdybych mohl žíti na jihu u moře. Zvlášť teď po té nemoci. To by se mi jinak dýchalo a rychleji bych se zotavil.“

„A což byste si nemohl zajet někam k moři?“ ptala se má žena.

„Milostivá paní, poměry nejsou dle toho,“ odvětil Gustav a maskoval neradostnou tu pravdu veselým úsměvem. „Já jsem rád, že mohu za ženou k tchánovi. Tam se v horském, lesním vzduchu, doufejme, taky spravím, a bude to zadarmo, nebo aspoň za pakatel.“

A prodlením další rozmluvy poznal jsem z nadhozených poznámek, že musí žíti hodně uskrovněle, že kapitálek, co měl, je skoro celý tentam, že se dal loni svésti k experimentům na burse, které vypadly prý velmi smutně.

„A to, věřte mi, zavinilo taky tak trochu mou nemoc. Nešetřil jsem se jako dříve, z dešperace jsem vybočovával kolikrát z pravidelných poměrů, jimž jsem již uvykl. A samo rozčilení přispívalo . . . Jen bursy se chraň, kamaráde,“ dodával varovně, „já jsem se jen jednou odvážil, a do smrti mne to bude mrzet.“

Výstava se mu velice líbila, ale já jsem očekával ještě větší obdiv a nadšení. Napomínal přes tu chvíli k volnější chůzi, zastavoval se, aby si oddechl, a teprv později o samotě jsem si vysvětlil, že je teď po těžké nemoci člověk, který se příliš obírá sám sebou, aby se tak snadně dal strhnouti okolím, jako člověk zdravý.

Nevcházeli jsme do budov a pavillonů — „to si necháme na dopoledne,“ jsem mu pravil, „zítra mám pokdy a provedu tě“ — procházeli jsme jen výstavištěm, prohlíželi rozmanitá osvětlení, celkový dojem vnímali, obecenstvo pozorovali.

Neucházelo mi, že není nevšímav ženské krásy, naopak že se ohlíží po půvabných prodavačkách v kioskách i ochutnavárnách. Po sedmé hodině sám vybídl, abychom si někam usedli, ale výslovně do nějaké ochutnavárny navrhoval, abychom prý dobře viděli na fontánu, až začne tryskat své osvětlené proudy. A potom prý se těší na české uzené zboží a nechce píti pivo, nýbrž jen nějaké lehké víno. Byl jsem mu po vůli a volil ochutnavárnu, kde jsme já a má žena mohli dostati zároveň pivo.

Nastával hvězdnatý červencový večer, teplo bylo, kolem ochutnaváren proudily davy návštěvníků, hudba koncertovala, veliké žárovky bíle zaplanuly, stromy pod nimi ztemnily, listy jejich jakoby zčernaly a pozbyly plastičnosti. Gustav oživil, chválil, vína usrkoval a doutník si zapálil.

„Už jen večer kouřím, jeden mám dovolen, ale dnes — nevím, nevím — nepřekročím-li zákaz,“ usmíval se v dobré náladě. Pozoroval šum výstavní a liboval si. Najednou mihla se mi v proudu procházejících postava mladého doktora Maxa, vlastně žena první jej shlédla a naň upozornila. Vykračoval si v elegantním světlém úboru, štíhlý a vysoký, v slaměném klobouku nejmodernějšího tvaru, po boku slečny Nelly Nercové, jež vyzývala přímo pozornost svým imposantním půvabným zjevem, hrdě vznosným, v nádherné, ba, až nápadné bílé toilettě. Provázela je starší dáma hodně prošedlých již vlasů, ale také ještě svižné chůze a tváře i na vzdálenost zjevně líčené.

Upozornil jsem rychle na ně Gustava a projevil ochotu je zastaviti a požádati, aby přisedli k nám ke stolu, ale Gustav přímo násilně zabránil mému povstání.

„Seď, seď, prosím tě — já nechci. Jim by to sotva bylo příjemno a mně tím méně. Ovšem — pardon,“ obrátil se na mou ženu, „snad milostivá paní by ráda s nimi promluvila —?“

„Ach, kdež,“ pravila, „vždyť já pana doktora znám jen od vidění, nikdy jsem s ním nemluvila, ani s jeho nevěstou. Už jsou zasnoubeni?“ obracela se na mne.

„Na to přísahat ještě nemohu,“ pravil jsem, „ale že vážná známost tu je a že jej svůdná Nellynka a chytrá její maman mají ve svých osidlech, to je jisto a přec i zjevno, jen se za nimi podívejte. Vždyť již je do něho zavěšena. Ta tu kořist již nepustí.“

„Co pak asi paní školní radová tomu říká?“ prohodila má žena.

„Vymkl se jí z poručnictví — to je jisto“ — děl jsem, „už u nich nezůstává.“

„A vždyť on musí mít hezké jmění?“ prohodila moje žena. „Sám povídals, že měl po otci.“

„A babička také naň ještě pamatovala,“ pronesl Gustav.

„Ovšem že,“ pravil jsem. „Nejméně na dvacet tisíc má.“

„Proto se ho Nercovic také tak drží,“ poznamenala moje žena.

„A z assistentství na universitě a z kursů také mu plyne . . .“

V tom šli kolem dva známí herci z Národního divadla, a já rychle Gustava upozornil.

Hleděl za nimi, a hovor na divadlo přešel.

„Být tady, byla by mne bursa sotva chytla,“ poznamenal z ničeho nic sám Gustav, „a nepochybně ani k nemoci by ne-

bylo došlo... Inu, mělo to všecko být. Osud!" dodával, vypil na ráz skleničku vína a zabubnoval prsty na stůl.

„Teď už není ani pomyšlení k české scéně," odvětil na mou otázku s úplným klidem, jemuž jsem se až podivil.

„Předně docela jiný repertoir, ale hlavně jsme ve Vídni i pro nejhorší případ již trochu pojištěni, a to je nejdůležitější. Na přibývání sil už počítat nemohu, po tom, jak mne to strhlo, spíš s úbytkem dlužno počítat," dodával, ale ne nějak truchlivě, nebo dokonce zlomeně, nýbrž naopak klidně a rozvážně. „Nějakých patnáct, dvacet let snad přece člověk ještě vydrží v aktivitě, nepřijde-li nic nenadálého, děti dorostou, a pak konečně s Pánembohem! V starší holce je divadelní krev, ta se neztratí."

„Ta už dnes, milostpaní," obrátil se k mé ženě, „vystupuje v dětských úložkách — a jaký má temperament!" zálibně dodával.

„Česky umějí?" ptal jsem se.

„Perfektně," jistil, „na to dbám, buď bezpečen," dodal s důrazem.

„A kolik let je mladší?" ptala se má žena.

„Na šestý, milostpaní. Ta je celá podobná mé manželce, jakoby jí z oka vypadla. A hudební sluch má, na podiv. Každou písničku zazpívá. Českou, slovinskou i německou, co slyší od nás i od jiných dětí. Jako skřivánek je; tu dám učit zpěvu."

Dojímalo mne jeho nadšení, tak mnoho důvěry se mi v něm zdálo.

„A tvářičku jakou má výraznou a pěknou — počkejte, počkejte — vždyť já vám mohu ukázat jejich fotografie."

Sáhl do náprsní kapsy a vyňal červenou koženou taštičku rozkládací a otevřev ji podával nám ji.

Byly v ní fotografie jeho ženy a jeho dětí: devítileté Gustavy, rusovlásky, rysů otcových, tváře trochu koketní a pohledu až potutelného, a malé Gízy, skutečně dosti již zurčitělé a interesantní tvářičky, velikých vábivých očí, černých, kudrnatých, hustých vlasů. Paní Gíza dle fotografie se trochu spadla, ale z výrazu interesantní tváře vábily posud markantní jižní rysy a svůdný pohled. Jen kolem úzkých rtů znatelna byla vráska zvážnělých dnů.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Rančo, jen na minutu! Dovol jen, abych Mei řekl, že Variot odjede."

„Ona to ví. Variot se jí poroučel."

„Skutečně?"

„Přede mnou."

„A co budeš ty dělati zítra?" tázal se pan Vitold, vzdávaje se úmyslu jíti k sestře.

„Máme s Meou umluvený výlet na Červené vrchy. Vyjdeme časně z rána. Říkala mi Mea včera, když jsme šly z požehnání, že objevila nový vzestup, nebezpečný, ale prý nevšedně krásných rozhledů"

„A ty?"

„Slíbila jsem jí, abych ji udobřila."

„Rančo, ty tam nesmíš, nedovolím to!"

„Ale já se těšila," litovala paní Aranka.

„Nesmíš, pravím."

„Tedy nepůjdu, když nedovolíš."

Stiskl její hlavu, a ona se přivinula všecka.

„Tak ty mne máš rád, opravdu?" škytala paní Aranka. „Ty bysi nechtěl, aby se mi něco stalo? A já myslila" — ztišila hlas do důvěrného šepotu — „že je to mezi vámi oběma umluveno — že někde na srázném místě — vím, že nezasluhovala bych nic lepšího."

Pan Vitold se zděsil a zacpal ženě dlaní ústa.

„Rančo!"

Políbila jeho ruku. — „A víš, Toly — já bych byla šla — kdybys se nebyl na mne udobřil — já bych se jí vydala."

„Jak mne miluje!" pomyslil si pan Vitold a zdvihl tvář ženy za bradu k sobě. Oči její zatěkaly a naplnily se slzami. Vitold netušil, že vzrušením nad vlastní, hrozící smrtí a ne z lásky a oddanosti k němu.

„Zoško!" volal na služebnou. „Slečně Mei řekni, z rána, že paní na mou žádost výlet na Červený vrch odložila."

„Tak, velmožný pane!"

Paní Aranka zaryla hlavu svou pod paždí mužovo.

„Ty můj jediný!"

Tiskla silně obě jeho ruce a líbala je. Přitiskl ji k sobě. Natáhla přes jeho rameno krk. Pohlédla na sebe v zrcadle na stěně. Oči její se třpytily. Zkrásněly slzami. Zaradovala se.

V.

Kohouti si ještě odzpěvovali, když Mea seděla již na stráni pod Gubálówkou na kmenu smrkovém, větrem vyvráceném a v slunci a dešti setlívajícím.

Nezamhouřila ode včíra oka. Odřeknutí Arančino ji nepřekvapilo, ba na okamžik vydechla, jako zbavena hrozné tíže. Jen opovržení její se prohloubilo. Jaká zbabělá, ničemná žena! Styděla se, že je její příbuznou, z pouhé představy na švakrovou vál odporný puch.

Mea pohlížela do doliny. Viděla kol sebe vše jasně, ale smysl všeho nezachycoval se v obraz, unikal.

Silhouetta villy Doubravky se šeřila v hloubi, bílá cesta k nádraží hladce se prosmykovala mezi domy, cesty k horám roztřásněny se prodíraly a ústily do mlh.

Duše přeplněná potácela se rovněž v mlhách. Chvílemi zalétala do ranního dětství a tu, jakoby rosná svěžest ji ovanula. A zase znova podstupovala boje o osvobození bratrovo. Kolikrát slibovala jí Aranka, přísahala, že se polepší! Vitold o mnohém nevěděl, co znala Mea, co nesměla mu ani říci, nechtěla-li ho zničiti. Modlitby neúnavné jako horské siklavy šuměly, dobrovolná kajicnost vysušovala tělo. A pak velký, svatý slib čistoty.

A stále víc a víc doléhalo na ni rouhavé pokušení. Pochybovala o spravedlnosti Boží. Bůh slibu jejího nepřijal — anebo snad nemínil jej odměniti. Bylo mu toho málo? Což mohla ona, červ, prach? Znelíbila se mu, nevěděla sama proč. Vše se nyní vzepřelo. Nebude již prositi, plamen z ní propukne, spálí, stráví. Ať se při tom též sama rozpadne v popel! Co má ze života? Nikomu na ní nezáleží. A přece něco mohla by míti, něco svého. Je jí nyní osmadvacet let, a dosud nemilovala muže. Není láska též darem božím a náboženstvím, jak řekl nedávno Kaláb? Slib čistoty! Ale kdo jej přijal?

Tvář Radimova i bratrova vypluly z mlh. Ale Radimova byla jí blíže. Zachvěla se a v sladké bolesti duše její obcovala s duší Radimovou.

A pojednou, jakoby kal odněkud vystříkl, přímo na tvář Radimovu. Byla to licoměrná soustrast Arančina, posílání potravin nemocnému, zakupování, přitahování muže, nečestné, mrzké.

A za prvým, nemilým pocitem ohlásil se druhý. Zase ten dávný, že zrazuje bratra. Zase vedle milující duše druhá, žárlivá, sobecká. Co jí je po Radimu? Zná ho sotva dva týdny, mluvila s ním dvakráte. Proč Vitold jí to nezakázal? Nebyl žárliv? Ona by šílela, kdyby Vitold jinou dívku si oblíbil. Nikoli Radim, bratr je jí vším. A zmatená fantasie v přeludech sázela hlavu Radimovu na lepou postavu Vitoldovu a milovala oba.

Ale vždyť Radim zemře! Dal jí osud něco a zase béře.

Vše jest lež a nespravedlivost. A zase slibovala znova a více než kdy jindy, že vykoná pouť pěšky, na míle daleko, bez oddechu — bude-li vyslyšena. A obnovovala vše, co dříve již věnovala, zabíhala za meze možnosti, za meze ženskosti.

Vše se v ubohé hlavě pletlo a kolotalo. Myšlenky hrnuly se jako chorobné záchvaty, na okamžiky se jim vyrvala, ale setřásti je docela nedovedla. V odlivu i přílivu znělo to neustálým vlnobitím: Musím bratra osvoboditi, čeká na můj čin, jest to úkol mého života!

Chvílemi ztrácela vědomí času i místa. Nevěděla, jak se sem dostala.

Z domu vyšla s holýma rukama. Ale v rukou těch cítila podivnou sílu, jakoby chystaly se rváti, udeřiti, rdousiti do smrti. Cos pevného, železného ji prolínalo, ohromný vzdor proti světu i nebi. V šeru tloukla se duše její, a podmračno v krajině nepřispívalo k vyjasnění její nálady.

Sedíc schoulena, promočena mlhou, jen a jen otevírala oči. Mlha vystupovala, čas míjel, slunce již svítilo. Horko ji prolínalo.

Z villy Doubravky vyjela furka a v ní seděl — Variot. Vůz zamířil k nádraží.

Mea sledovala jej lačnými, nenávistnými pohledy krok za krokem. Variot vystoupil a vešel do nádražní budovy.

Ale za nedlouho objevil se zase a kráčel liduprázdnou ulicí do vsi. Vlak pískl, vyjížděl ze stanice.

Variot tedy zůstal, neodjel, jak jí včera ohlásil. Podivné škytnutí vyrvalo se z hrudi Meiny. Oči se jí roztěkaly, ruce zalomily do sebe. Zasmála se chraplavě.

Nyní teprve uvědomila si, že to vše čekala, že nevěřila v jeho odjezd, že věděla, že se ti dva darebáci, on a ona, ještě sejdou.

Tenor zapadl do Staczesówky na snídaní. Mea nehnula se se svého stanoviště. Větrem a sluncem osýchal na ní šat. Byla bezcitna, jako z kamene.

Na nebi vlály cáry mraků, slunce dralo se a rvalo se s nimi, točivý vítr řinčel okenicemi, běsnil tyransky ve stromech, srážeje nedozralé ovoce a ohýbaje koruny k otrockým poklonám až k zemi. Chvílemi ztišilo se do mrtva, zadýchalo parno, ale z tišiny svítilo to úkladně, jako oči šelmy chystající se ke skoku, k zařvání, zakousnutí a lokání krve. Krutost a pomstychtivost plížila se kolem.

Mlhy vypuzené s vrcholů chýlily se do dolin, ale tam bránily se houževnatě, téměř k polední. Pojednou však se roztrhly, vystoupily do výše, propadly se do země, kraj se podivně rozjasnil.

Variot vyšel z hostince a bral se cestou k horám. Zabočil kol pošty k návsi, odtud v levo k obydlí Štykovu a dále do doliny bialego. Mea sledovala ho vypoulenýma očima.

A hle! Z villy Doubravky vyšla Aranka. Vyšňořena a jistě též nalíčena, usměvava.

Jaký div, vždyť jde za kochankem! Jindy pobývala v županu až do oběda, nevycházejíc ani na ulici.

Paní Aranka zamířila do ulice Koščelské, aby zmátla zvěda. Ohlížela se, zda jí někdo nesleduje. Lidí bylo na ulici po mále. Za přízemním domem dále v ulici zahnula v levo, zmizela na chvíli a zase vynořila se na stezce, vedoucí oklikou do doliny bialego.

Mea vyskočila a pustila se za ní. Znala lépe cestu, nadejde jí.

Kvapila kol kostela farního. Vzpomněla si, že před čtyřmi dny byla nahoře u Jezuitů, že dosáhla plnomocných odpustků. Jaká ošklivá hra to byla!

Farní kostel byl tich. Pokřižovala se bezděky, cos táhlo ji ke kříži před kostelem. Ne, nyní jen ne modlit se! Zrychlila krok. Zmatek a vzdor šířily v ní své temnoty a vystupovaly jako oblý kámen od žaludku do krku, tlačily a svíraly.

On sám to nechce! Skřípěla zuby, spěchajíc po stezníku. Na reglích, pásmové cestě, stanula. Obrátila se po Arance. Tato zahnula právě do dvora obydlí Radimova a zmizela v domě. Vešla k Radimovi.

Šílený vztek zalil myšlenky Meiny. Vykřikla ze vší síly sprostou, ošklivou nadávku. Váhala, zda nemá se rozběhnout, nabrat nestoudnici na podávky a hodit její mrtvolu na hnojiště, kam patří. Jaká rozkoš by to byla zničit ji před ním, před Radimem! Jistě, že stojí nyní před ním, usmívá se na něho tak — zlodějsky.

Setřela s očí slzy vzteku a v tom viděla, jak paní Aranka zase vychází z domu. Její štěstí, že se nezdržela! Ale i ty minuty, co u něho byla, pálily Meu jako čerstvá spálenina. Dala se do běhu, drala se mlázím, jež šlehalo ji do lýtek. Les ji pohltil.

Dostihla doliny. Všecky svaly křepce jí hrály, chvílemi bolelo jí tělo přeměrou napjetí. Jen prudkým pohybem, skokem, výpadem se jí ulevovalo, ztrnutí cháblo, vláčnost a nebolestivost se vracely. Dásně jí dřevnatěly, v prstech ztrácela cit, že sahala na ostnaté větve bez bolesti. Šinula se ke předu, necítíc pohybu, jakoby kolečka pod ní jela nebo plynula po vodě.

Bylo parno a chvílemi bezvětrno. Cvrčkové zatínali se svými hlasy do těžké, přiléhavé tkaniny dusna. Doupňák bublal v dáli.

I v nitru Meině nastalo utišení. Včerejší výjev s bratrem na schodech, odstoupil do pozadí, do dávnosti. Tolik natlačilo se myšlenek a dojmů do minulých hodin. Jako by několik měsíců minulo, ba několik let, a celý život chýlil se ke konci, soumračný, sestárlý a zralý k smrti.

Minulou noc nespala. Zírala do šera, s rozžhaveným mozkem a napiatými čidly. Nemohla soustavně mysliti, neměla žádných určitých záměrů. Byla plenem vzpomínek, hry nápadů, dojmů náhodných a stále, stále jen trapných.

Poslouchala skučení větru a představovala si, že sedí ve vrcholu stromu a houpá se v závratné výši. Pak zašumělo to v oknech jako v klášterním kostele, když klečívala s jeptiškami a pěla s nimi latinská responsoria, nesrozumitelná, ale tím suggestivnější svým rytmem, klesáním a padáním hlasu.

Adoro te devote
latens Deitas,
quae sub his figuris
vere latitas . . .

Bledá tvář sestry Svidberty, novicky, která z nešťastné lásky vstoupila do kláštera, vyplynula jí z ukolébavky modliteb. A mocná touha vrátila se přívalem, vstoupiti do kláštera, kde je věčný klid, jako v pádolu lesním, za nejlítější bouře. Proč vrátila se do světa? Do muk, do zoufalství?

Pak slyšela v noci kroky pozdních chodců. Počítala dupoty, až zalehly. Hádala na písně z úryvků divokých melodií, jež rozpité hlasy návštěvníků blízké kořalny Gazellenaugové do šeré noci rozkřikovaly. Chvílemi svítil měsíc a zase setmělo se a pleskot deštivých přeháněk připomínal zase šumot hvozdů v dálné Litvě, domovině prvních dětských let,

Bledá, dávno zapadlá tvář matčina vynořovala se jí, připlývala jí z těch opuštěných dálek. Brodila se k matce sněhovými závějemi, závěj měnila se v rubáš, splývající kol bílého těla, kol bílé rakve. Tmaví nosiči, rozžehnuté svíce. Cos nutilo Meu pohlédnouti v tvář mrtvoly. Víko scházelo truhle, a bylo viděti bílé růže, vpletené do ženských vlasů. Ale věděla Mea, koho by uzřela, že by to byla ona sama. Byla rozdvojena, šla za rakví a ležela v ní zároveň. Probouzela se z hallucinací a oddechla si, že posud žije, že srdce buší, že neztuhlo dosud v kámen. Byla v tom úleva, ale zahořkla ihned urputným hněvem, když seznala, že to byl jen sen o klidu, a ve skutečnosti že nevykročila ze světa, kde bratr strádá a ona nemůže mu pomoci. Vše vůkol ní trpí, i Radim, a ten snad nejvíce. V hrdle jí cos zaloktalo. Odtrhla se násilně a zabloudila ke vzpomínce na tetu Honoratu. Viděla před sebou její nemocí skroucené, kloubnaté ruce, jež neúnavně sebou pohybovaly, jakoby něco hnětly, krájely, přebíraly. Pravý lidský mravenec.

Srdce bolelo, Mea tiskla ruku k prsům, svírala je, aby srdce utišila. Ale nedalo se oklamati, neboť nemohla mu poskytnouti ani jiskřičky naděje, ani okamžiku úlevy. A z toho všeho živil se její hněv, její vzdor a pomstychtivost proti všem, živým i mrtvým, a temným ropotem zvučela v ní poslední výzva ke všemu a všem a zejména k němu, jehož přímo vzývati se již bála, aby někdo zasáhl místo ní, aby učinil to, co ji očekává . . .

Teď byla v lese, kde znala téměř kde kterou snítku. Brala se tiše a hbitě ku předu. Vánek hvozdu chladil její horké oči, promýval je balsamickým dechem. Zočila z daleka Variota, seděl na balvanu při vchodu do doliny. Výraz tváře jeho byl frivolní, vlasy měl čerstvě nabarvené. Poklepával do kamenů elegantní čupagou se zvonivými kroužky.

Mea obešla ho nepozorována a vystoupila strání k turni, pod níž otvírala se proluka a rozhled k Zakopanému. Vršek turně byl jako v páře, a pára vlála i kol Mey, ale řídce, průhledně. Dosti, aby ji skryla z dola a nebránila výhledu do doliny.

Ve výšinách cos zasténalo. Meou to škublo, vzhlédla a bleskem přikrčila se k zemi, chytila se kleče oběma rukama. A v čas, aby nebyla smetena dolů. Ze země vystoupil kouř, sbalil se v příšeru, rohatou, s ohnivýma očima a tesáky v rozšklebené tlamě. Ďábel. Mea zavřela oči a pokřižovala se. Zaburácelo to, zavylo to jako tisíc vlků, udeřilo do Mey. Kol kolem praskot, boření se, propadávání a na konec ohlušujující, protáhlé pády, zemětřesení, svištění jako metel na nahé tělo.

Halný vítr, démon Tater.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Karel Scheinpflug: Moře. 1907. Nákladem autorovým ve Slaném. Za 1 K 50 h.

„Moře“ jest patrně starší próza autora, který na sebe upozornil v posledních letech mnohou prací v časopisech, zvlášť velkým románovým dílem v loňských „Květech“. Hrdina „Moře“, měkký a sensitivní malíř Lamač, zapletl se s všední dívkou a z poctivosti si ji vzal. Je závažím pro jeho umění, a když mu posléze zemře při porodu mrtvého děcka, je umělec rázem svoboden, ale bezmála zlomen nervosou, znechucením a výčitkami svědomí. Nenadálý styk se ženou, která jej na chvíli zaujme a oslní, vyburcuje jej z letargie, a Lamač ujíždí do ciziny, k moři, hledaje vysvobození z českého ovzduší všednosti a prostřednosti a zároveň inspiraci k nové umělecké práci. Největší část knížky vyplňuje popis této cesty přes Berlín do Hamburku a na Helgoland, popis plný tápání a při tom dychtivého shánění dojmů, opojení, uměleckého vytržení.

Sní o horečné práci umělecké, o velikých plátnech, která namaluje, a zase se obrací dovnitř, hledaje soulad mezi umělcem a člověkem. Vrací se do Čech neukojen a rozerván, a filosofuje o tom, co je úspěch — složka náhod a zevnějších okolností. Shledává, že pravá velikost umělcova může vyrůsti jen z harmonie obou bytostí, které v něm žijí: umělce a člověka. Žena, kterou poznal po smrti své choti, láká jej do svých tenat. Má na vybranou mezi svým uměním a její láskou. Ale nechce po druhé riskovati svoje — štěstí. „A štěstím umělcovým jest jediné — velikost jeho Umění!“ Těmito slovy, trochu záhadnými a exaltovanými, jako většina knížky, končí tato podivná historie, napovídající, že Lamač půjde sám, vlastní cestou, za uměním... Knížka bez odporu zajímavá a prozrazující intelligentní, seriosně pracující talent, je plná chtění tápavého a neujasněného. Pouhá studie k románu, která při úsilí po psychologickém prohloubení zapomíná na reální možnosti. Přes to přese všecko však ukazuje zřejmě, že v autorovi jejím roste talent, od něhož lze mnoho čekati. *V. Kol.*

Antonín Pikhart: „Starošpanělský zpěvník“. Anthologie lyrických básní španělských ze sto-

letí XV.—XVII.) (Sborníku světové poesie, vydávaného Českou akademií císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, svazek 94). V Praze 1908 nákladem J. Ottovým, stran 238 za 3 K.

Už Vrchlický ve svých obou záslužných sbírkách „Z niv poesie umělé a národní, I. II." a ještě více v roztomilé knize lidových parafrází „Cid v zrcadle španělských romancí" poukázal na cenné poklady španělské poesie národní a znárodnělé, které se uchovaly a doposud uchovávají v tak zvaných „Zpěvnících" (Cancioneros), jejichžto první vzory hledati dlužno v obdobných zjevech lidové poesie gallské a provençalské. První počátky „Zpěvníků" kastilských spadají do konce XIV. století, a jejich obsah, převážně lyrický, určen byl v prvních těch dobách zejména velmožům a mocným tohoto světa. Teprve prodlením století dalších mezi pestrou směsí jmen básníků lyrických objevovati se začaly i kusy epiky, a užívání „Cancioneros" rozšířilo se i mezi lid. Z nejstarších „Zpěvníků" uvádí se Cancionero Juana Alfonsa z Baeny, věnovaný Janu II. Kastilskému (1405—1454), potom Zpěvník de Lope de Stúñiga s básnickými pracemi poetů první půlky patnáctého věku, a obrovský Cancionero de Resende, v němž uložena španělsky psaná poesie básníků portugalských.

To byl asi podklad, ze kterého vyrostly prodlením dvou dalších století nesmírné spousty zpěvníků podružných, z veliké části málo kriticky sestavovaných, na něž upozorňoval už své doby i německý Herder. Zajímavy jsou mezi nimi zvláště ony, ve kterých žárlivě střeženy jsou básnické formy domácí a potlačovány formální vlivy cizí (zejména vlašské), té doby velmi nápadně se rozmáhající (znělky, oktávy, terciny, rondelly a j. v.). Ty posloužily z veliké části za podklad pilnému překladateli přítomného výboru, tak že se zde čtenář setká s pěknými, namnoze vysoce zajímavými ukázkami španělské staroslavné formy domácí, která přímo navazuje na starou poesii troubadourskou. Překladatel nedržel se typické assonance starých zpěvů kastilských z důvodů jistě na snadě jsoucích a přirozených: assonance nemá v češtině dost opory, poněvadž buďto zvukově zavádí anebo na sebe vůbec neupozorňuje. Nahradil ji buď plným rýmem anebo překládal nerýmovaně. Přes to — i v případě druhém — zachována v převodu písní ona melodická zvučnost veršů a křepká, elegantní jejich stavba, která hraničí mnohdy s dovádivou koketerií. Kniha cenná, zejména pro literární historiky a milovníky poetických kuriosit, ale vysoce zajímavá i pro ty, kdož mají rádi průhlednou, vřelou poesii skoro prostonárodního zabarvení. Stručné údaje biografické u jednotlivých autorů jsou dobrou orientační pomůckou těm, kdož srovnávati chtějí typické znaky jednotlivých období.

F. Sekanina.

DIVADLO.

ČINOHRA. — Hořký osud. Drama o čtyřech dějstvích. Rusky napsal Alexej F. Pisemskij. Přeložil V. Červinka. Režisér Jaroslav Kvapil. Poprvé na Národním divadle dne 11. února.

V dramatu Pisemského — dramata tří tříd, mužické, činovnické, šlechtické z r. 1859 — zabíjí mužík Ananij Jakovlev nemluvně „takměř na samém jevišti", jak dí překladatelova předmluva. Podle předpisu autorova děje se utrácení dítěte za „zástěnou" na jevišti upravenou jako opona před álkovnou, výstupkem mužické světnice, v níž jest lože a kolébka. Za zástěnou sveden krátký boj mezi Ananijem a jeho ženou Jelizavetou, matkou dítěte. Kritický okamžik v přístěnku líčen knihou takto:

„Hlas Jelizavety: Dej sem chlapečka, dej sem, neb ti oči vyškrábu! — Hlas Ananije Jakovleva: Ach ty bestie, ještě se opováží ruku na mě zvednout! Na, tu máš si svého zmetka hanebného. (Rozlehne se strašlivý úder a pronikavý výkřik dítěte.) — Hlas Jelizavety: Báťušky, ubil mi chlapečka!"

Ani není třeba dodávat, že je scéna příšerná. Zbytečno uváděti další konstatování „hlasem Jelizavety": „Báťušky, už ani nedýchá, celá hlavička je rozbitá." Při čtení mráz přebíhá žebra. Při představení samém hrůza divákova blíží se stupňům sotva překonatelným; režie a souhra dala si všechnu práci, aby divák měl dojem, že jest přítomen zločinu, od něhož dělí jej toliko režná zástěna a potom vědomí, že se za zástěnou nerozbíjí skutečná dětská hlavička, nýbrž něco, hutností dětské hlavičce přibližně podobného, při čemž by i chrastily kostečky dětské lebky. Neboť výprava Národního divadla splní, co slíbí, a jest i co do akustiky fenomenální. Líčí tak věrojatně rokot ptačí v Horkého „Vodopádu Giessbach" jako rozbíjení dětské lebky v „Hořkém Osudu", toliko že tuto má úkol snazší, neboť obecenstvo, které tlukot slavičí zná z vlastní zkušenosti, zabíjeti dítě tentokráte slyšelo poprvé, ač-li nebylo už na Tolstého „Vlády tmy". Ale obecenstvo věřilo tak pevně zákulisní suggesci, že v přestávce mezi 3. a 4. aktem chodily dámy z obecenstva po šatně ve stavu, který vzbuzoval oprávněné obavy pp. příslušných manželů. Účin byl dokonalý, dosud nikdy nebylo vídáno v kuloárech divadla tolik bledých tváří, co tentokráte; přepjetí úzkosti z poslední scény „Za štěstím" ani z daleka nelze tu přirovnávati ke konci třetího dějství „Hořkého osudu".

Drama silného účinku, ale kdož by se přiznal, že nepříjemně silného? Ani ten, kdo odchází z divadla s rozčísnutým čivstvem, třeba by srdce o síle dramatu Pisemského nic nevědělo. Zajisté nikdo z nás nebude chtít náležeti k příšerným reakcionářům, kteří již před padesáti lety otrávili autoru „Hořkého osudu" život až k trudnomyslnosti — protestem proti brutalitám jeho scén dramatických a romancierských! Kde kdo styděl by se přiznati, že byl málokdy tak v divadle nešťasten, jako když mu předváděli hořký osud nevolníka Ananáše Jakovleva... Neboť „Hořký osud" jest dílem genia; vyšlo z hlavy jedné z nejkolosálnějších a také nejúnosnějších karyatid ruského písemnictví, a jest

jenom konsekvencí románového naturalismu autorova a proto také — — ukázkou, **jaká propast zeje mezi naturalismem v románu a naturalismem v dramatu**, t. j. **na scéně**.

V našem případě bude nejnápadnější známkou těchto rozdílů v naturalismu, že vražda dítěte ani v románu, ani snad v dramatu čteném není nejsilnějším momentem knihy; jakmile se však odehraje na jevišti, t. j. prostředky smyslovými, přehluší tato jediná scéna v každém případě skutečnou sílu dramatu, která vězí jinde, a to v její poetické ceně. A tu podpírá žulová, či lépe dubová postava Ananijova. Proto, že mu žena, trvajícímu za obchodem v Pitěru, porodila barynovo dítě, proto ještě není hořký jeho osud konfliktem nevěrou podvedeného manžela, ani mstitele své cti. S tím vyrovná se Jakovlev průběhem čtvrt hodiny, když po návratu z hlavního města shledá nadělení. Pravda, i ta rána je hluboká a krvácí hrkotem, ale Jakovlev ji přece po divoké ovšem scéně ucpe. „Aspoň pro cizí oči dělati, jakoby se nic nestalo: to znamená, dítě je teď moje, a ty aspoň pro mne jsi žena počestná. Ale jestliže kromě všeho nadání se mezi tebou a pánem bude něco opakovat, pak líp by ti bylo, aby ses byla nenarodila na ten boží svět!" Ale nezachová se ani podle této přípovědi. Když se doví od samého baryna, že dítě je plodem lásky nejen barynovy, ale i Jelizavetiny, bije sice ženu a týrá ji nelidsky, ale je ochoten smířit se a odpustit. Teprve, když obecní výbor přichází násilím provést úmysl Lizavetin, odloučit ji od Jakovleva a odvést i s „chlapečkem-krasavečkem" do statkářova stavení, teprve když sahají mu na jeho patriarchální právo k ženě a k jejímu dítěti — „žena jest má i dítě jest mé", rozumuje Ananij — probudí se v něm zločinec, i dojde ke krveprolití. Bezdětný jinak Jakovlev hájí svůj majetek, na nějž domnívá se míti právo, nechce vydati pachole, a teprve v zápasu o ně se ženou zabije je. Je v tom víc psychologie, než z tohoto momentu hned vypadne.

Sympatický není tento Jakovlev, třeba že je pochopitelný. Heroem podle západnických názorů není; nestal se přestupníkem těch zákonů, kteréž se na scénách západu sice také trestají, ale obecenstvem odpouštějí. Nezabil ani svou ženu ani jejího svůdce, nýbrž plod jich lásky, protože nemohl zabrániti úkladu, jaký nastrojen jeho úmyslu, odvézt s sebou do Petrohradu i ji i hošíčka, a poněvadž se tak okázale postavila k jeho nepřátelům. Zkrátka hněv jeho nad tím, že se mu překáží a proti atavistickým zákonům hřeší, jest větší než jeho zoufalství nad nevěrou ženinou.

Jakovleva hraje pan Vávra s plným zužitím svých sil, důslednou karakteristikou až do samého posledku ve čtvrtém aktu, kdy Jakovlev dostaviv se sám před vyšetřující komisi, potom před odjezdem k trestnímu soudu loučí se s „národem" vesnice a odprošuje všechny i šílenou Lizavetu. Lizaveta paní Dostálové nejlepší byla ve scéně zjevné vzpoury proti Jakovlevovi, ač i jinak nezůstala životnosti své role nic dlužna ani na moment. Životnost jest pak nejskvělejší a také snad jedinou skvělou stránkou „Hořkého osudu". Všichni spoluúčinkující přinesli jí nejlepší svou daň; naprosto výtečné byly obě stařeny, slabošská matka Lizavetina pí. Danzerové i bába Spiridoněvna pí. Hübnerové, jíž dělá i tato role všechnu čest pro odlišující markantnost v karakteristice, pro kteroužto vlastnost dlužno tuto dámu za jednu ze skutečně originálních uměleckých sil Nár. divadla považovati. O úspěch večera zasloužili se, díky vzorné souhře, kteráž skutečně jest první podmínkou divadelního umění, rovným dílem také p. Deyl (statkář Čechlov), p. Sedláček (Zolotilov), p. Hurt (strýček Ninon), jimž připadaly větší šarže; velmi pozoruhodným byl p. Steinsberg ve své důležité roli selského starosty. Mezi mužíky vystoupil také p. Mošna. — Scenář a výprava, vůbec režie byla kabinetní stránkou večera. *) *KMČ.*

— **Městské divadlo Vinohradské: „Starý domov"**. Veselohra o 3 dějstvích. Dánsky napsal **Gustav Esmann**. Přeložil **Hugo Kosterka**. Premiéra 11. února.

Esmannova veselohra po hlučném rázu francouzských frašek otřelé šablony, na něž zvykají svoje obecenstvo všecka naše divadla, Vinohradské nevyjímajíc, neosvědčila snad na ráz tolik působivosti, kolik jí zaslouží její křehký půvab a jemný humor. Zmýlil by se, kdo by v dánské veselohře hledal veselý děj a řízný vtip. Je to jen intimní rodinná historie, jejíž veselí spočívá v ironicky shovívavém líčení starého Rabesholmu s jeho zatuchlým a přece tak milým ovzduším, a jehož celý vtip rozluštil autor rozjasněnou, radostnou náladou, která se rozlije nad jeho obyvateli, když se byl smírně urovnal spor v jeho lůně. Ve starém rodinném statku poblíž Kodaně vládne jako hlava celého rodu stará panna Ulrika Rabová, která za nic nechce se vzdáti rodinných tradic hospodářských, třeba že statek už dávno nic nevynáší, a prodej statku pomohl by k blahobytu rodině, která za trvajícího stavu musí na starosvětské hospodářství jenom dosazovati. Zdá se však, že mladí členové rodu přece zvítězí, zvláště když synovec Erik po dokončení studií přivede do jejich středu svoji mladou nevěstu Astu a pro založení vlastní existence naléhá na prodej. Nad krásným starobylým zákoutím stahují se těžké chmury.

Prudká letní bouře se rozpoutala nad Rabesholmem, a za přívalu deště v dusné atmosféře rodinného salonu to bouří také. Autorita staré tety Ulriky se kácí, mladí domáhají se energicky svého práva na život. Nehodlají se nadále podrobovati vrtochům staré panny, která tady celá desetiletí vládla. Dostali velmi výhodnou nabídku na prodej statku, a Ulrika především Astu považuje za vetřelkyni, která jí ukradla srdce Erikovo a chce nyní také všecky staré pořádky na Rabesholmu zvrátiti. Avšak právě ta temperamentní moderní Asta v pravé chvíli projeví nej-

---

*) O pohostinských hrách Mme Desprèsové a souboru pařížského divadla de l'Oeuvre nepodáváme zprávy, poněvadž našemu referentu nebyly vydány vstupenky na poukázky.
Pozn. red.

bližší účast s city staré dámy, a s jemným pochopením jí nabídne východiště ze zoufalé situace. Dá jí k disposici svoje věno, o němž ani Erik neví, koupí spolu Rabesholm, jehož hospodářství beztoho nelze udržeti, a Asta postoupí staré dámě i nadále její rodinný dům, nechá jí dosavadní suverénitu nad domem i parkem, a jenom vzdálené pozemky po částech budou společně parcelovati. Zatím se venku vybouřilo, nad rodinným statkem rozesmálo se zase letní slunko, a také v rodinném saloně uhostí se radostná nálada s vyhlídkou na lepší, bezstarostnou budoucnost.

Režie i všichni hrající patrně dobře si byli vědomi, že křehký a jemný půvab veselohry vyžaduje svého zvláštního jemného tempa a pastelově jemného nanášení, spíš než živého charakterisování jednotlivých rolí. Není úhonou, že se to nepodařilo všem představitelům stejně, a patrně teprv několikerým opakováním docílí se všude žádoucího zjemnění. Hlavní role Ulriky Rabové připadla paní Zelenkové, jejího bratra a neteře p. Hlavatému a slč. Klostermannové, výbojného mladého párku Erika s Astou p. Zakopalovi a slč. Veverkové. Z řady menších rolí šťastnou živostí vynikly výkony pp. Urbana (Olesen), Šimáčka (Fric) a Zelenky (agent). *V. Kol.*

TÝDEN.

≡ Jak uctiti trvale jubileum L. N. Tolstého? Oznámili jsme nedávno, že k nadcházejícím 80. narozeninám Tolstého (v srpnu t. r.) dějí se na Rusi obsáhlé přípravy. Ve zvoleném komitétu přetřásá se nyní otázka, jakým činem mělo by se oslavit pro všecky časy jméno Tolstého a jeho význam mezi ruským lidem. „Birževyja Vědomosti" prozrazují z jednání komitétu, že vzaty v úvahu dva projekty. První z nich obírá se myšlenkou odkoupiti hraběnce S. A. Tolsté všecka práva autorská (která jí její manžel předal už před lety) jednou pro vždy, což by usnadnilo stálému komitétu vydávati pak spisy Tolstého za ceny přístupné nejchudším vrstvám. V tom směru prý známý americký milliardář Carnegie slíbil přispěti komitétu značnou sumou, dojde-li ke splnění projektu. Autoři projektu druhého navrhují, aby se sebral potřebný obnos na zakoupení Jasné Poljany od rodiny Tolstého. Rozumí se, že veliký Lev Nikolajevič by tam v klidu dožil svůj plodný život, a po jeho smrti se celý statek stane národním majetkem. Bude tu pořízeno museum jména Tolstého, útulek pro nedužívé a staré literáty, vzorná škola selská a tak pod. Tento druhý návrh se zamlouvá — dle hořejšího pramene — víc, neboť se uznává, že třeba pomýšleti skutečně na to, aby Jasná Poljana zůstala zachována trvale národu ruskému. Na podrobném vypracování projektu a jeho propočítání se pracuje.

*

Aby nás Pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil·

Perly v omáčce. V hrůzně krásné oné chvíle, kdy první smělé moderní myšlenky bily do pevných zdí středověkého názoru — šlehly po prvé plameny satiry vzduchem. (Arne Novák: Zrození satiry.) — Tam přísná vážnost, nasazující si k zvýšení dojmu masku humoru, zde neukrotitelná verva, marně skrývající se za vážnou škraboškou. (Ibidem.) Žena roste u anglického kreslíře Aubrey Reardeleye v podstatné prostotě stilisace z motivů polonáboženského praerafaelismu a z nálady pololondýnského, polopařížského světáctví (ibid.). Sociálnějším pojetím života prohlubuje se romantický pojem šosáka ve smyslu hospodářském a společenském (ibid.). Mezi unaveným a zahořklým architektem, podivně nelogické a výstředně plavé krásy (A. Novák: Dialog o Nerudovi, Novina 1) — dívky, jež měla vlasy z obrazu Filippina Lippiho a nohy z rytířské romance — malované Burne Jonesem (ibidem). Spatřuji teď, řekl líbaje svýma rozhovořenýma očima obrubu sukně dívčiny. (Ibid.) Láska má chvějící se, bázlivé ruce a protože poslouchá více podvědomého vnitřního strachu než tlukotu srdce a tepu krve, sáhne často do prázdna, do tmy, do noci. (Ibid.) Odhodlaně a nikoli bez utrpení přelomil architekt pečeť mlčení na svých rtech. (Ibid.) Architekt uklonil se skoro neviditelně a řekl: Svobodný duch se vždy varuje, aby ve svých miláčcích neviděl již hrdiny. (Ibid.) Architekt hleděl do divoké tmy Starého města. (Ibid.)

(Pokračování.)

*

Protekce a jistota. Jest obecně známo, že nejeden z defraudantů dostal se k úřednímu místu svému, jehož zneužil, protekcí, přímluvami. Doporučovalo by se při obsazování choulostivých míst, když není žadatel jináč známý než přímluvou dobrého člověka, užívati toho způsobu, jaký oblíben byl na panstvích královských v Čechách při všech jakýchkoli úřednících, kteří měli s penězi co činiti. Na příklad r. 1609 zjednal se do pivovaru na panství brandýské za sládka Václav Stehlík čili Češpivo, ale než ho vpustili do pivovaru, musili za něho tři měšťané slíbiti, „že se bude věrně chovati, aby v důchodu císařském žádného zmenšení nebylo" — a poněvadž sliby jsou věc dosti laciná — musili se nad to oni tři měšťané knihami zapsati, že ručí za něho svými statky, tedy celým jměním. Kdyby dnes takový dobrý muž, jenž protežuje, měl ručiti vším jměním za „upřímnost" některého mladého pána, poškrábal by se za uchem a nechal by toho.

Z arch. pražs. měst. č. 2232.

V PRAZE, dne 21. února 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

† SVATOPLUK ČECH.

Bolest přemáhá, srdcem otřásá, zrak kalí.

Není možno psáti klidně, v první chvíli srdce usedá, v hlavě vzpomínky hoří. Prolomeno, zmateno je vědomí určitého odhadu útokem pocitu ztráty, nenadálým překvapením, vnitřním rozrušením.

K šedesátým narozeninám Čechovým „Zvon" přinesl studii Dra. Alberta Pražáka, tam oceněn význam jeho jako básníka a literáta vůbec.

Ale dnes útočí nejvíc otázka, jaký to byl člověk!

Stejně veliký jako umělec!

Byl spoluredaktor Světozora, Národních Listů, spoluzakladatelem Lumíra, duší Květů. Význam jeho literární dnes vykládati nebudeme. Odkazujeme v té věci na zmíněný článek Pražákův ve Zvonu, na stať Vobornikovu ve Světozoru. Ale o tom, jaký byl člověk, bychom rádi v prvním dojmu nenadálé ztráty jeho několik jen slov pověděli.

Jaký redaktor, jaký literární rádce!

Nelze si mysliti ušlechtilejšího člověka.

Skromný do krajnosti ve veřejném vystupování, ale nepoddajný ve svém nitru, nepodkopný, hrdý, dbalý svých občanských práv, své svobody a síly přesvědčení a jejich nevyhnutelných důsledků.

Žádná sleva s nich, žádný kompromis v jeho životě, naopak pevný odpor proti nim.

A jaká noblessa duševní!

Psával kritiky do Lumíra, Národních Listů i Květů. Nezamlčoval, bylo-li třeba výtek, činil to však s největší delikátností, s úsměvem takřka dobráckým, nejvýše s lehkou ironií, ale nikdy nikoho nesnížil, neztrpčil, neranil, naopak povzbuzoval a na každou světlou stránku upozornil. Hněv a odpor planuly z jeho zpěvů proti útiskům, proti bezpráví, ale proti chybám a pokleskům literárních soudruhů i začátečníků neměl nenávisti, naopak shovívavý úsměv, neranivý žert. Jaká povýšenost duševní a delikatessa citová!

Bude příkazem piety vydati souborně jeho referáty literární a jeho kritiky, jako došlo na vydání kritik Nerudových, a bude zřejmo z nich, co lásky, jemného porozumění a přátelského povzbuzení měl pro každé dílo, na něž obracel pozornost.

Bude vidno z jeho referátů a kritických feuilletonů, nač kladl váhu, co miloval, z čeho se radoval, sám veliký tvůrce, veliký umělec, veliký autokritik!

Pamatuji sám z literárních svých začátků, jak měnil, zkracoval i zas doplňoval jako redaktor na vlastních mých pracích — aniž by se obával výtek kazení „individuální exprese", vím, jak korrigoval na vlastních rukopisech do posledních revisí se svědomitostí obdivuhodnou.

A obdiv vzbuzovalo, jak vzorně dbalý byl v redaktorské činnosti své, jak někdy o maličkosti, o jediné větě ba o jediném slově psal dopis i dva, ale vždy přístupen každému vysvětlení, každému opodstatnění. A jak upřímně se radoval z každé podařené práce, jak přímo plýtval uznáním a chválou. Mám o tom tolikeré zajímavé doklady, a s pohnutím na to vzpomínám jako jistě mnoho mých kollegů, a dopisy ty budou jistě jednou dokumenty jeho prozíravosti, obezřelosti a dbalosti v činnosti redaktorské, kterých tím důrazněji a vděčněji vzpomenouti dlužno, čím větším sám byl tvůrčím duchem a čím více, měřeno odlišnými ano opačnými zjevy, vysvítá z nich důležitá charakteristika zvěčnělého jako člověka a staršího literárního druha. V nejedné příčině byl tu nás mladších přímo učitelem, i cítíme štěstí, že jsme žili v jeho době a těšili se z jeho přízně a přátelství.

Nehynoucí buď paměť jeho obrovskému dílu a osobnímu šlechtictví...*)

M. A. Š.

---

*) Vzpomínky na Sv. Čecha budou následovat. Pozn. redakce.

MARIE CALMA:

SOCHAŘKA.

(Dokončení.)

Haně se zdálo, že zítřka nedočká. Na lože se nechystaly. Hana se schoulila do staré lenošky a vzlykala. Lída jí nerušila.

„Někdo zvoní, Lído, někdo otevírá dům," vytrhovala se Hana, „snad nesou zprávy!"

„Řekla jsem, že se zítra optám, musíš vyčkat."

„Až zítra." A Hanin povzdech byl těžký a bolestný.

Ráno, co nejčasněji, vyšly z domu.

Lídin známý přijde prý teprve o deváté. Kam jít?

Snídaly v nejbližší kavárně. Haně bylo nápadno, že Lída stále hovoří a že odmítla časopisy, které sklepnice před ně položila.

Objednala si dnešní noviny.

„Nezabráníš mi, Lído." Její hlas zněl mrazivě klidně, ale prsty, kterými obracela listy papíru, chvěly se a promodrávaly.

Hledala zimničně v těch zprávách černé kroniky — jen řádky přelétala, zavadí-lí o jméno Mach... A pak teprve jala se čísti...

Včera se zastřelil v parku nymphenburském mladý muž... Popis se shodoval. A prsty Haniných rukou přestaly se chvět a všecka její bytost ustydla ve výrazu nekonečné hrůzy.

Vyšla z kavárny a Lída za ní.

„Kam jdeš?" Hana neslyšela. Vklouzla do vrat pathologického ústavu; vyznala se tam. Chodila sem často modellovat ztuhlé tváře mrtvých. Byli nejklidnějšími modely. Teď, když šla po schodech nahoru, vzpomněla, jak jednou, jsouc zabrána v pilnou práci, osaměla s mrtvými ve velkém sálu a jak se pak bála vyjít, aby se některý nedotkl svými ztuhlými údy jejího těla.

Pozpátky tenkrát vyšla a ještě v noci se děsila...

A teď je mezi nimi Mach. Připadla sama sobě cizí, myslila na sebe jako na třetí osobu a uprostřed svého vyděšení všimla si najednou Lídiných hedvábných šatů. Křiklavá jejich barva ji bolela.

Lída nesmí s ní. Když vyzvěděla, kam dali Macha, nechala Lídu na chodbě a vešla za sluhou do sálu.

— — — — — — — — — — — — —

Jeho tvář byla zhyzděna násilím smrti. Hana se dívala, dívala a vzpomněla najednou, že mu chtěla svěřit své tajemství. Nahnula se nad ním.

„Co bude s naším dítětem, Machu?" šeptala a opakovala to stále... až jí v hlavě zavířilo...

Jeho obnažených rukou se dotkla...

„Co bude s naším dítětem, Machu?" a hladila ho po vlasech, slepených krví, a pramínek za pramínkem soukala je mezi svými prsty, které tolikrát líbával...

Kde nabrala síly odejít zpříma z té síně bolu a neklopýtnout přes překážku tak surově nastavenou osudem — a neklesnout...

Myslila na jeho odkaz — ještě bylo proč žít...

* * *

Hrozný, týravý smutek přichýlil se do Haniny duše. Nejděsnější byly chvíle odpočinku. A musela teď častěji odpočívat — tělo se dožadovalo svých práv.

Myslila neustále na Macha — všude ho viděla. Chtěla se přestěhovat, ale nemohla se odloučit od míst, kde vlastně začala žít, kde se duševně zrodila citem k muži, v kterém se žena vyvinuje — nově, trvale utváří. Přerodila se zde v ženu, strádající i milující, šťastnou láskou i obětí, pochopila plný úkol svůj jako ženy.

A ještě teď měla sílu a odvahu dostat tomu úkolu — korunovat ho mateřstvím. Byly to chvíle zoufalé radosti, v kterých se těšila na své dítě. Měla mu nahraditi otce, jenž odešel, aniž zvěděl o jeho započaté jsoucnosti. Byl by šel i tenkrát, kdyby mu byla pověděla?... Ta myšlenka ji nejvíce svírala i výčitka, že neměla odkládat s přiznáním.

Čas se zvolna sunul — noci byly nekonečné. Nemohla spát, jako příšery obcházely ji hlodavé myšlenky. Bála se jich i tmy kolem — vzpomínek na Macha a přeludů měsíce, když se opřel svými paprsky do skleněné střechy pokojíku.

Zalézala do kuchyňky a plakávala, třásla se prudkým vzlykotem a horečkou vychudlého těla. Ještě že měla svou dravou chuť k práci a vědomí, že je nutno pracovat a zaopatřit vše potřebné, aby dítě nestrádalo, až přijde.

S přehnanou pečlivostí chystala se je přivítat. Jako druhdy na Macha, tak se teď

těšívala na ně. Bylo pokračováním jeho, pokračováním jejich společné lásky.

Lída jí neopustila. Přilnula k ní přes všechno, co ji jindy odpuzovalo a byla jí vděčna, že jí neopustila tenkrát, v těch těžkých dnech, a že i teď radí a pomáhá. Potřebovala rady matky v těch chvílích, kdy trpěla též svou nezkušeností.

A dítě přišlo. Hana se smála uprostřed krutých bolestí a naslouchala pak zbystřeným sluchem jeho slabému kvílení.

Proč jen stále naříká? Schází mu něco? Každé dítě prý vrní — smála se Lída.

Bylo to děvčátko. Hanu zaujaly všechny ty tisíceré drobnosti, z kterých skládala život novorozeňátka. Dotýkala se s přehnanou bázní slabých ruček, filigránských prstíků, když spalo, chodila po špičkách kolem a každou chvíli se přiběhla na ně podívat.

„Měl bys vidět naši holčičku, Machu," šeptala nad kolébkou a sama se divila tomu náhlému opadnutí smutku — nové důvěře do života — v zápas pro dítě a nepřetržitému radostnému napětí při všem, co se slučovalo s tím novým životem.

— — — — — — — — — — — — —

A zase, sotva se vydrápala s nadlidskou silou na břeh, přišla studená vlna a srazila ji v hlubinu. Její žulová povaha ohnula se třtinou po tom nárazu.

V celém jejím chování toho dne byl šílený zmatek. Holčička naříkala, přivolaný lékař si nevěděl rady, Lídu ne a ne sehnat, a při tom bolest smutku, která až do mozku zatínala své ostré spáry.

Když lékař odešel, sedla k dítěti a ztrnule, vyjeveně na ně pohlížela. Dýchalo těžce, škubalo sebou, promodrávalo . . . a pak ticho . . .

Dokud znamenala život v malém tělíčku, seděla Hana tiše . . . teď však . . . Hrozný byl ten výkřik, pláč podobný zavytí raněného zvířete, šílené pobíhání s dítětem v náručí již mrtvým, vychladlým.

Tiskla je k sobě, líbala, na ručky dýchala . . . A krví plakala, ne slzami, okradena o všecko surovou, zbabělou rukou osudu . . .

Lída zastala Hanu v práci.

„Je lépe už maličké?"

Nedostala odpovědi.

„Hano!" Teď teprve si všimla její tváře. Ještě nikdy se tak nezděsila.

Na stole leželo nahé zubožené tílko Haniny dcerušky — a ona zachycovala jeho podobu. Dítě dítěti je prý podobno. Jen matky tvrdí opak. Její holčička měla Machovy oči, jeho vzdorovitá, pěkná ústa a tmavé vlásky . . .

A byla to zoufalá rozkoš zabodávat prsty v hlínu a tvořit si v náhradu za mrtvé dítě — nové, které je možno podržet. Když klesla vysílením na zem pokoje, když se přesvědčila, že svou dcerušku už nevzbudí, vtiskla tváře do dlaní a přemýšlela na to, co přijde.

Vezmou jí dítě, pochovají, zemí zaházejí . . .

Chtěla je mít, jeho podobu alespoň . . .

A pak už nic neuvažovala. Neviděla jasně, její prsty po paměti se pohybovaly. Byla by dovedla potmě modelovat ta ústka, ručky, nožky bělounké, dotýkalať se jich denně a nemohla se dost vynadivit jich útlosti a kráse . . .

— — — — — — — — — — — — —

A zase se ocitla v sále mrtvých. Musela zodpovídat otázky, které ohněm pálily — náhlá smrt dítěte byla nápadna.

Musela ještě snést bolest domněnky, že své dítě zprovodila ze světa. Zkřivila jen rty, neměla odpovědi. Po pitvě se vše vysvětlilo; byla to vrozená chyba vnitřního ústrojí, smrt musela nastat dříve či později. Neposlouchala těch výkladů.

Co jí bylo po všem? Bylo prázdno kolem, pusto, a nemohla již sáhnout do života jako tenkrát, když se rozloučila s Machem a čekala na příchod dítěte. Tupá ztuhlá bolest ji objala, nebylo proč žít.

Marně ji Lída vybízela do společnosti. Nepoznávala nikoho, neposlouchala, neuměla mluvit, usmát se.

A doma modelovala své dítě. Líbala tu hmotu, poopravovala, stále scházelo cosi, a celé hodiny proseděla nečinně při pohledu na to tílko studené, nehybné, které mělo kdysi Machovy oči, ústa . . .

* *
*

Hana se pohybovala mátožně uprostřed svého okolí. Náhle jí přibylo známých, takových, kteří se zajímají o všechny sensační příběhy a s labužnickým požitkem vyprávějí krvavé příhody, které se jich netkly zevně ani uvnitř. Existují takové hyény citu, jež se chodí napást na mrtvoliště cizích pocitů.

Lída ve své žvanivé upřímnosti všechno vynesla. A Haně teď nescházelo cizích zastanců, přátel od minulého dne, hejno bezúčelně tlachajících lidí, kteří, krkavcům podobni, shánějí všude svá krvavá sousta.

Zaplavili ji svým soucitem. Ani si oddechnout nemohla. A finanční výtěžek byl zaručen. Její hlavičky objevovaly se za

výkladními skříněmi nejpřednějších uměleckých obchodů, noví známí vyrámovali kde jakou studii v atelieru a chodili napást svou zvědavost na malém tělíčku jejího děcka a na její bolesti.

Leč odcházeli zklamáni. Hana nenosila světu na odiv své krvavé, nezavřené rány. Jako výsměch jí připadalo brutální přátelství vetřelců.

Teď, když nemá pro koho shánět, pro koho se starat, obklopuje ji hojnost. Jako výsměch jí to připadlo. Tenkrát i u Hamla prosila, jen aby Mach nestrádal, a nebýt Lídy, byli by hladověli. A dnes — dnes jí platí život bolestné. Zaplatila sama draze životu.

Pro koho všecko to — teď — pozdě? Odešli ti, jichž štěstím mohla být šťastna. Znala rozkoš být šťastnou štěstím jiných, obětovat se, odříkat a milovat při tom dvojnásob.

Teď nemá komu dát svou práci, sílu, myšlenky... Na sebe nemyslila, svůj život necenila. Měla víc, než bylo nutno, mohla plýtvat, a v tom spočíval právě výsměch. Nebylo pro koho plýtvat, pro sebe potřebovala jen nejnutnějšího.

A přece našla cestu, jak by i teď, po smrti, dala Machovi a děcku jejich duševní podíl.

A zase pracovala pro ně, na náhrobku pracovala. Byl to umořující zápas hmoty s myšlenkou — přepínala své síly. Sotva se rozbřesklo, potácela se k započatému dílu a do šera vytrvala. Nejedla, nespala. Znásilňovala svou vůli horečkou přání...

Dílo rostlo pod jejími prsty, mohutnělo, a dni a měsíce míjely. Minulo léto i podzim, než se zaskvělo na podstavci, bílé, produševnělé, zázračné. Teď poznala Hana, že dovede tvořit, a uspokojovalo ji vědomí, že dala své nejlepší jim — děcku a Machovi. Věděla, že podobnou práci již nezmůže — že lze jen jedenkrát tvořit tak, veškerou bytostí, mozkem, krví, nervy, citem, srdcem, jako není možno dvakrát milovat a želet, jako ona želela a milovala.

Všichni, kdo se přišli podívat, zkameněli úžasem.

„Musíš vystavovat — cena tě nemine.“

„Je to nejlepší práce, jakou jsem kdy viděl.“

„Proslavíte se...“

Sláva!

Tenkrát před lety jen pouhý zvuk slova treskl vždy tak mnohoslibně o její sluch. Teď jím už nevyplní prázdnotu po ztraceném.

Vystavila proti své vůli. A úspěch přišel. Její jméno bylo již dost populární smrtí Machovou — jejím tragickým osamocením. Teď jen vzrostlo. Úspěch byl úplný. Všichni přišli, s nimiž se stýkala za dob svých studií, přišli stisknout jí ruku a blahopřát...

A Hana se hanbila za svůj úspěch, za blahopřání, která ji bolela jako výsměch.

Hamla shlédla jednou v předsíni výstavy; hned k ní přišel. Ani stopy hněvu nebylo v jeho masitém obličeji. Nutil se do lítostivého tónu.

„Všechno jsem předvídal.“

Odešla od něho, než dokončil. Zase nástraha? Jak se jí protivil!

Když vešla do sálu, přiběhl k ní Krása. Představil jí několik známých — tiskla lhostejně jejich ruce.

Vysypali na ni manu své pochvaly. Byla by nejraději osaměla se svou prací — tak se jí zastesklo po podobě Machově — po děcku...

Uprostřed rozhovoru těkala k nim svými pohledy. Jak klidně leželi vedle sebe oba — dítě a Mach — nazí — krásní — a nad nimi — fantom — žena — s rukama zoufale zalomenýma, s vlasem rozpoutaným — připoutána na řetěz obra — Osudu — rozšklebeného náruživou chtivostí zla — démonicky vypiatého...

Pocítila sílu jeho kamenných, nezlomných svalů. Skupina kolem ní houstla. Krása ji upozorňoval na staříčkého kritika, jehož úsudek byl směrodajný. Ani se neohlédla. Co je jí po všem? Roztesknilo ji, že se dala přemluvit a vystavila svůj bol na odiv tolika očím.

Kritik ji přece oslovil — musela ho provázet — vysvětlovat.

„Máte zázračnou sílu — v tak krátké době — bez pomoci jiných...“

„Pomáhali mně.“

Obrátil se po ní.

Ukázala na rozšklebenou tvář obra...

„Bolest a osud mi pomáhaly.“

A celý minulý život přelétl kolem ní v tu chvíli. Stanula vlastně u vyplnění svých tehdejších přání.

Vždyť vytvořila dílo, o jakém tenkrát, na počátku, snila — dílo, které mělo vedle krásy formy i duši — myšlenku, vytvořila je v horečném napětí posledních sil, dýchla na ně vším, co v ní po léta vřelo, toužilo, mučilo se a lkalo a teď uvolněno dalo život hmotě.

ST. KOVANDA:

VIDINY.

(Pokračování.)

Doktor ohlédl se úzkostlivě po písaři a pravicí rozvazoval strakatou šňůrku, jíž byla akta svázána. Ruce se mu trochu otřásaly, když rozkládal listiny: výslechy svědků, obžalovaného, rapport četnický atd. Některá jména a jiná slova zasvitovala mu do zraku a způsobovala úplný zmatek v jeho duši.

Ale povinnost jej vybízela k činu. Procházel se po pokoji a diktoval písaři obsílky:

„Janu Aujeskému, rolníku č. 38 v Holevsi, — dovnitř napište, že má přijíti se ženou, výměnkářkou i dcerkou, den stání čtvrtek, — Vavřinci Drobnému, starostovi tamtéž, vše ostatní jako prve. Ale, člověče, přece bez ženy! Jak vás to mohlo napadnout? Vezměte jiný blanket!"

Písař velmi upřímně, ale hloupě se díval na sekretáře.

„Josefu Hurábovi, — dovnitř poznamenejte: v záležitosti svého obžalovaného bratra . . ." a tak to šlo dále. Ještě poručil písaři, aby oznámil těm, kteří dostali již obsílku na čtvrtek, že mají přijíti až v pondělí, — potom usedl a dal se do práce. Prohlížel všechny ty spisy znova, některé statě pročítal celé a zvláště ty, kde bylo červenou tužkou něco poznamenáno.

Nevěděl ani, že se dostane pod nůž vlastnímu svému stylu. Tím vynikal, že dovedl případ vylíčiti živými barvami, skoro jako spisovatel, — i nyní podléhal suggestivní moci vlastních svých slov. Zřetelně jej viděl, onoho Hurába, jak se plížil po jedenácté hodině v noci podél plotů, jak u obecní hospody ležel tiše ve škarpě, dokud neodešli odtud poslední hosté, jak se odtud potom pomalu vzchopil, udělal daleké kolo do polí a teprve odtud se rozběhl k zahradám své oběti. Z předešlé noci měl již odlomeny dole dvě tyče v plotě, aby mohl tiše vlézti do zahrady (to vše mohlo býti přesně zjištěno, protože ležel ještě sníh). Měl s sebou láhev s kořalkou, z té tu asi pil, protože byla nalezena prázdna v polích, jak ji asi ztratil na útěku. — Potom přecházel od kůlny ke stodole a rozmýšlel se. V kůlně byla za vozy a sekacím strojem sláma na stlaní, v stodole obilí a seno; bylo jedno, hodí-li sirku tam či onam, oheň vzplane stejně z obou míst. Rozmýšlel se však, aby plameny nebyly tak hned zpozorovány. Proto postál ještě u zadních vrat a skulinou u závěsu se díval po dvoře, kam čelí okno hospodářovo a kde spí služka; všechno to znal, protože byl tu před lety čeledínem a zase ještě před několika dny tu okrajoval řepu. Potom se rozhodl pro stodolu, která stála v jedné řadě s obytným stavením. Bude větší nebezpečí pro domácí lidi, počnou hned zachraňovati nábytek a děti a nepomyslí na paliče, aby jej stíhali. Dul větřík, a několik sirek mu zhaslo, ačkoliv si koupil, patrně v městě, sirky t. zv. svíčkové, jež mohou hořeti i na větru. Byl tím nezdarem rozzloben a odhazoval sirky daleko po sněhu, kde byly i po požáru nalezeny. Když již vykonal své a viděl, že se seno vznímá, zahodil celou krabičku a utíkal ze zahrady. Ale v spěchu nemohl nalézti, kde si v plotě udělal díru, proto vyrazil mocným nárazem nové dvě tyčky, proklouzl otvorem a utíkal pryč do polí. Nezastavil se, až nahoře u bořiny, tam obstupoval u vysokého stromu a našel si místo, že byl skryt a mohl viděti vše. Odtud odešel pak časně ráno do sousední dědiny, kde v posledních dnech bydlil a pracoval, a protože si z večera nechal dvířka vzadu otevřena, mohl vejíti tiše do kůlny k svému loži, aniž by ho domácí zpozorovali.

Hlavinka nedočetl tohoto svého vylíčení zločinu. Při slovích: „aby mohl viděti vše," se zastavil a v očích se mu začernalo. Tady vězelo ono tajemství! Viděti, kterak proskakují mezi trámy v postranních stěnách stodoly i ze střechy plamínky, lísají se k svému okolí, větší se, množí se, najednou je slyšeti ránu a chuchval ohně vyrazí ven, dýmá a soptí, syčí a praská, — jiskry poletují vzduchem jako hvězdičky, zase kouř všechno zadusí a znovu plameny, plameny! A to již je tu viděti černé postavy lidské, vyrazily vrata, vrata se řítí, křik mužů se rozléhá, pláč ženský prorývá se vzduchem jako znění parní píšťaly. Křik se roztrušuje vesnicí, do dáli i do šíře, úvozem za zahradami běží skupiny lidí, buší všude na vrata, trubka zaznívá; ale stodola již plane a zase sousední budovy podléhají oné lichotné hře plamínků, proskakujících vikýři i okny, střechou i nad podzídkou. Do pole vyhánějí koně a krávy, drůbež vzlétá nad sloupy vrat, holubi krouží smutně nad okrajem střechy a padají pak do plamenů. A lidí se hemží ko-

lem požářiště, bílé bluzy hasičské svítí v tom množství, trubky znějí v zmatenou směsici lidských hlasů.

Doktor Hlavinka musil povstati. Jakási těžká ruka tiskla shora jeho hlavu a otevírala jeho oči k té hrozné vidině. Potácel se, když ustoupil od stolu, a písař se zadíval velmi ostře na bledost jeho tváří.

„Co zevlujete?“ vykřikl, když se vzpamatoval. „Jděte a vyřiďte panu radovi, že jsem už musil odejíti.“

„Prosím, pan rada už odešel a sluha též; jest ostatně již půl šesté.“

„Půl šesté?“ diví se sekretář a táže se i svých hodinek. „Nuže, pak musíme již oba domů. A proč jste se neozval?“

Písař neodpověděl. Stále ještě tkvěl zraky v tváři doktorově. Tu se dělo něco obzvláštního! Pozoroval úkradkem doktora, jak seděl nad akty, do prázdna zřel, ale očima tak divnýma, jakých neviděl u něho ještě nikdy. A tělo měl shrbeno, ruce se mu chvěly. Či by byla na něho tak účinkovala zpráva ze státního zastupitelství?

*

Emince se tatínek nelíbil. Žárlila na myšlenky, jimiž se obíral. Jindy, když došel z úřadu, bral ji k sobě a musila mu vypravovati o slečně učitelce, o všech kamarádkách, o tom, co dělaly ve škole, — krátce se mohla vypovídati ze svého plného srdéčka. Ale tentokráte mu políbila ruku a tatíček nic. Zabolelo ji to a rychle si vzpomínala, zdali jej něčím nepohněvala. A když nic nemohla nalézti, usedla si do koutka a neodvážila se ani promluviti.

Pak přišla maminka a začala jako vždy, hodně z vesela: kde prý se toulal její tuláček nebo nenamlouval-li si nějakou slečinku? Ale ani choť mnoho nepořídila. Doktor se usmál, pak za chvíli přelétl ještě nový úsměv jeho rty, — ale v očích jeho byly chmury, jež zkalily i manželčinu veselost.

Nevyčítala mu to, jen se odplížila do druhého pokoje, starostlivě se ohlížejíc po svém manželu.

Doktor seděl u okna jen do šesté hodiny; sotva se ohřál v útulné domácnosti. Jakmile zazněly údery hodin a zvon se rozezvučel, vzal klobouk a vyšel z domu na ono místo, na něž stále myslil a k němuž jej poutala neznámá síla. Šel teprve po klekání, aby tu chodil sám, sám v myšlenkách.

Eminka tak se po něm lítostivě ohlížela, když odcházel, avšak neviděl jí. Plačky se rozběhla, když se zavřely dvéře, za maminkou a vrhla se jí k nohám.

„Co pláčeš, Eminko?“ táže se matka.

Ale Eminka nemůže promluviti pro slzy. Matka ji konejší, hladí, líbá. „Řekni, co tě zarmoutilo!“

„Tatínek mne už nemá rád, tatínek mne už nemá rád!“

„Ale jdi, blázínku! To bych já musila také říci. Viděla's, že mne ani nepřivítal. — Ale tak velké děvče už musí být rozumno, musí věděti, že je tatínek úředníkem a že se v úřadě leccos přihodí, co jej zarmucuje, zesmutní. A pak musíme my, milé dítě, ustoupiti a nechati ho, až se nám zase rozveselí sám!“

Matka konejšila dcerušku, ale sama se zmítala na pochybách. Léta už s ním prožila, ale v takové náladě jej zastala poprvé.

„Odešel?“ táže se ještě Eminky.

„Ano, než jsem k tobě přiběhla!“

„Nu tak, projde se, a až se vrátí, bude jiný, uvidíš.“

„Nedoufám, maminko!“ řekla dcerka a měla pravdu. Vrátil se daleko později než včera a byl tak zasmušilý jako před procházkou.

Chodil déle než hodinu na místě svého tajemství, poblíž Hurtových vrat, a myšlenky, proti nimž se dovedl ještě včera ve chvílích chladného rozumu opříti, vystupovaly dnes se zdvojeným úsilím. Podléhal jim a v tom nalézal úlevu. Kdykoliv se namáhal je zahnati, cítil tíhu na své hlavě a bolestnou závadu v srdci. Nechal-li se jimi unášeti, byl dokonce ve stavu jakési slasti a pokojné radosti; krev proudila mu rychle v žilách, pociťoval teplo lahodné jako v lázni. Hlas, jenž jej odváděl od všedních úvah k plamenným vidinám, nepřicházel již jako včera zvenčí, nevnímal jej sluchem; byl již v jeho mozku a ovládal rty i oči. Sám si vše polohlasně říkal, co by tu měl činiti a co by se potom stalo. A plaménky, jež včera proskakovaly zpod vrat, byly dnes již v jeho mozku, vyšlehovaly před jeho oči všude, kamkoliv pohlédl, natahujíce se a zase zhasínajíce, jiskříce a zase se dusíce v kouři.

Odcházel odtud nerad, stále se ohlížeje k místu své tajné záliby.

Vkročil na náměstí a náhodou pohleděl k soudní budově. A jak namířil zrak k oknům své kanceláře — co to vidí? Zář tam byla, krvavá záře! Plameny šlehaly tam do oken, jakoby chtěly proraziti sklo a vybuchnouti na čerstvý vzduch.

Přidal do kroku a za chvíli již bušil na sluhu, jenž tam bydlil. „Rychle světlo a se mnou do mé kanceláře!“

Spěchali po schodech a sluhovi se třásly ruce, když otevíral.

Ale uvnitř bylo tma. Nic se tu nepohnulo od jeho odchodu. Překvapen zíral, jak se klamal. Byla to vidina?

Sluha pátravě zřel v tvář sekretářovu, ale Hlavinkovi se již podařilo nalézti, čím by zakryl své rozpaky. „Sbalte mi ta akta na stole! Vezmu si je domů. A vyhledejte mi všechny spisy v archivu, jež se zabývají žhářstvím."

„Nevyznám se tu, pane sekretáři. Jsem zaměstnán u pana adjunkta Hornofa."

„Tak mi aspoň pomozte! Najdu si je sám."

A za chvíli již si odnášel domů několik svazků papírů, bílých, zašedlých i začernalých, sotva to udržel pod paždím. —

Eminka dobře usuzovala. Tatínek nebyl zase jiný. Byl bled a co chvíle zaplál mu zrak. Stěží promluvil slovo, a jen něco málo povečeřev, odešel do své pracovny, aby usedl k těm aktům.

Teprve pozdě po půlnoci ulehl a spánek jeho byl přece prchavý, jako na vodách.

III.

Za dva dny potom již viděla paní Hlavinková jasně, že se objevila u jejího manžela trudnomyslnost, prostěji řečeno: tiché šílenství. Vše tomu nasvědcovalo a nemohla se mýliti.

Již byl i plachý a bál se vlastních dětí. Když se dala Eminka před ním do pláče a prosila ho, aby jí všechno odpustil a měl ji zase rád, chytil se otec za hlavu a prchal z domu. Ven chodil u večer denně a vracel se pokaždé malátný a ubledlý. Ale nebylo s ním řeči, aby jej mohli udržeti doma. Ona jeho přítulnost, při níž všem v rodině bývalo tak blaze, zmizela. Co nebyl v kanceláři, proseděl doma v pracovně. Odtud bývalo slyšeti jeho hlas, vždy velmi živý, jakoby se o něco přel. Paní Hlavinková našla též na jeho psacím stolku mnoho knih nejrůznějšího obsahu, v nichž asi chvatně přemítal listy, neboť vedle jeho hlasu slyšívala šustot papíru. Nahlédla do té, jež byla právě otevřena, a nalezla, že jsou tam mnohá slova podtrhována, nejčastěji slova: oheň, plameny a požár. Zmatena tím, zavřela onu knihu, a manžel to asi zpozoroval, když přišel domů; knihy byly zase zařaděny do knihovny a stůl byl prázdný. Zavřel i papíry, které tu ležely, aby jich žena neprohlížela.

Nekouřil už několik dní, ač byl náruživým kuřákem; i to prozrazovalo, že jest churav. Avšak tělesná to nemoc nebyla, neboť pracovával v kanceláři déle než dříve, doma vysedával u stolu dlouho do noci a přece vstával ráno jako po dvanáctihodinném spánku; jen oči vyhasínaly den ode dne a rty mu bledly. (Pokračování.)

TRÉVAL-VIOLA.

MRTVÉ PLAMENY.

(Pokračování.)

Mea otevřela oči a ustrnula. Obraz krásy, zdraví a síly změněn byl v chaos, rozvaliny. Do očí píchal ostrý, bílý svit štěpin a zarýval se jako jedovatý výsměch. Kmeny přelámané, ohromné kotouče vyvrácených kořenů, trčících jako rozvinutí hadové. Pole padlých, plné zejících hrobů, rozmetaných hnízd, oloupaných stožárů, pahýlů, třísek, spleť haluzí lomících se na vše strany jako přeražená ramena.

Dopraskávání, dohřmívání a ticho.

Dolina byla vyplněna, šum potoku udušen, voda vzdýmala se pod závalem.

Podkosené pně trčely žalostně jako osamělé klasy žitniště po krupobití.

Ohromný skřek projel hluší, vyšel z hrdla Meina. Vstala a jako šílená rozpřáhla ramena.

„Rány božské!"

Její krásný, zbožňovaný les! Vykřikla znova. Znala v něm místa, k nimž nebezpečno bylo sestoupiti. A proto byla jí drahá, že náležela jen jí samé, v tom pocitu byla divoká krása, rozkoš z panenskosti. Nikdo před ní ani s ní zároveň nesedal na těch skrytých, nedostupných balvanech, na pních houpajících se trouchní jako pohovka. Jen jednou, dvakrát zastihla tu rodinu kozice, matku a kolouchy. Jak udiveně upřela se na ni veliká, hnědá světla matky! Vykřikla jako člověk a hupky mizela, kolouši za ní.

A ta hra barev, ta proměna každé chvíle! Tmavá světla a světlé stíny honily se tu i v bezvětří jako šotkové, když zatajila dech, slýchala tu šepotání samoty,

ozvy skřetů pracujících pod zemí, bzučení divoženek s průhlednými křídly v kořání.

Les, její les! V něm bloudívala, sedávala, snila. Dívala se na utopence na Gevontu, přetvořovala si pitvorné komíny v čarodějné hrady, v paláce víl a dálné zelené chlumy v kosmaté hlavy spících obrů lidožroutů, spících několik set let, jako my hodinu.

Zde kolébala se příští velikostí své rodiny, až bratr ji oslaví. Hryzla se tu nedočkavostí, kdy že nastane osvobození ze zakletí, kdy udeří hodina slávy.

Ach, les, její miláček! Znala mlází, jež zesílilo v stromy, znala nečetné lesní ptactvo, hlas žežulice, ťukání žluvy, skřek dudka, jarotok crčících ručejí. Nebylo pro ni taje ve všech vnadách černého lesa. A nyní leží tu, krváceje z bezčetných, otevřených ran, rozbit, zavražděn. Dodýchává tu ohromná tajemná bytost, plná kouzla a ticha a hovořící k ní přes to hlasy tisíců dní, bytost přátelská, bratrská, rozumějící všemu nevyslovenému v srdci, všemu tušenému, všemu nepochopitelnému.

V soucitných slzách jeho rosy oddechl si vždy její žal, v kolébce jeho šumějících větví dřímala v znoji léta, ve zpěvu jeho vývařisk, v měkkém náručí jeho mechových pohovek byla mateřská něha, sváteční klid a vždy úkoj, vždy zotavení, vždy nová naděje a síla. Nikdy jí nezarmoutil, nikdy nezklamal ani neublížil, vždy vítal ji stejně vlídně, a jí bylo, kdykoli vkročila do jeho zelené klenby, jako by vracela se z ciziny domů, z namáhavé pouti do připraveného nocležiště. Její krásný les!

Není možno tomu uvěřiti! Tam leží rozmarný modřín Jacek, malý vetřelec a břehule mezi stromy, i Adam sukovitý, zkroucený bor v půli přelomen trčí. Koruna jeho kdo ví kam odnesena je větrem. U samé země jako svíčka hladce podlomena dochvívala na zemi Doubravka, zamilovaná bříza její. Tuhý smrk Levák, ovětvený pouze po větrné straně, sřítil se na níže rostoucího Baču, jenž vydržel a v náruč svou přijal zraněného druha. I nad ostatní hrdě se pnoucí Převodník zmizel, zmizeli Vitold, Měšek, Bolek, osyka Líza i pět bratrů, jeřáb trojkmenný o pěti vrcholech. V zimě bývali bratři obaleni jinovatkou a sněhem jako sloupky z bílého mramoru, nesoucí křivolakou, inkrustovanou klenbu. Jedině Car, veliký, staletý kmen smrkový, zůstal ušetřen, ač stál na místě největšího náporu větrného. A nejen že zůstal, ale vše pod sebou ochránil svým štítem, pravý, mocný car.

Zoufalství s pomstychtivostí splétaly se v tuhý uzel v nitru. Mea padla na kolena, vyvrátila oči na vrch hlavy a blábolila:

„Dej, aby nyní přišla — a chci ti věčně sloužit — v čistotě! Vydej ji v ruce mé — a odpustím-li já, odpusť všecky hříchy lidem!“ Zakončila modlitbu rykem, šíleným, podobným ostrému chechtu. Napětí rozpačovalo jí hruď, hledalo průchod hrdlem. Zvyšovala a prodlužovala výkřik, nemohouc jej přervati, zaraziti lomcující křeč dechu a hlasivek. Až byla překřiknuta. Jiným hlasem z podsvětí, z doliny pokryté jako čerstvě zasypaný rov zeleným chvojím. Hlas měnil se ve zpěv, bujný, bezkárný, tenorové tremolo:

„Naša wiara bimbardowa,
hop, hop, dana, dana,
zawše čerstwa, zawše zdrawa,
hop, hop, dana, dana! . . .“

Poprvé se Mei lidský zpěv zalíbil. Utišoval ji i bouřil zároveň a hodil se k situaci. Byl to výskot šílenství, skřek pominulého děsu. Lapala lačně tento frivolní škleb poloochrnutého mozku. Zmlkla a průbojem pocítila první uvolnění. Jako by záklopku v přetlaku páry někdo otevřel.

Nyní vůči veliké katastrofě přírody věděla, že se stane, co ona chce, nač myslila poslední léta bez ustání. Chvělo se to v ní jako doznívající struna. Chytila se za rozbolestněné boky. Vstávala těžce.

Sešílel Variot, sešílela snad i ona, sešílel les a vše vůkol pozbylo rozumu. V pocitu tom byla lehkost, nezodpovědnost.

Seběhla a znovu vyšplhala se nahoru, aby vyhlédla po ní, která měla přijíti. Její obět!

Zda přijde i nyní ještě? Snad, neboť neví, že nárazy halného větru se opakují. Ale nepoleká se? Je zbabělá, a možno —

Nedomyslila, spatřila Aranku. Nebojí se tedy, nasazuje život. A ani toho muže nemiluje. Sešílel svět, sešílelo vše!

„Henri! Henri!“ volala Aranka.

„Dám ti Henri,“ volala Mea, sledujíc zrakem skoky Arančiny přes kmeny, balvany a výmoly. Drala se ku předu, bez váhání, divoce.

„Jen pojď!“ syčela.

Nad hlavami zahřmělo, horká vlna udeřila Meu z boku. Rozuměla hlasu tomu. Volal na ni: „Vzal jsem ti vše a zatratil tě!“

„Nechť!“ odvětila vzpurně.

Plameny vyrazily ze země a blížily se k ní. Anebo ji kdos přesilný k nim přistrkoval. Ale i z jejího těla vyrazily plameny a bojovaly za ni. Ale slabě, jako mrtvé plameny. Kroutila se v žáru jako červ.

A když hořela nejvíce, spatřila podle sebe Radima hořeti. Maledictus apostata! Přestala se brániti. Vždyť ona patří tam, kde on bude.

Přelud zhasl, a Mea pohlédla do doliny. Veliký hněv přírody lomcoval i jejími údy v křeči a rozpaloval její ničivost.

Seběhla dolů. Již se Arance neskrývala. Ruce rozklikatila jako spáry.

Uškrtí, zničí, zabije! Budou mysliti, že halný vítr ubil, chladný hrom.

Druhý průboj v duši, druhé uvolnění.

Paní Aranka spatřila Meu. Neulekla se, necouvla, ba, ani se nepodivila. Klobouk urval jí vítr, prosté vlasy její vlály kol hlavy v tvrdých pásmech, zuby jí blýskaly.

„Cikánko!“ zakřikla na ni Mea.

„Kde je Henri?“ volala Aranka. „Viděla jsi ho?“

Místo odpovědi zaskřípěla Mea zuby a zvedla se země silný oklestek. Supěla, pěna a bubliny vytryskly jí v koutcích úst.

Paní Aranka vynořila se podle pahýlu stromového volajíc: „Henri!“

Oběma rukama rozehnala se Mea oklestkem po její hlavě. Hluchý, křaplavý úder, a paní Aranka jako by se do země propadla.

A v zápětí zaburácelo a jakoby hora se řítila a vrážela ubohé lidské nohy do země, hluboko, strašlivě, až praskaly kosti a rozestupovalo se celé tělo — Mea padala, mizela — zničena.

Temné dunivé údery — a druhý vzteklý útok halného větru minul. Hrobové ticho rozhostilo se v dolině bialego.

— — — — — — — — — — — — —

Prvý útok halného větru takovou silou dolehl na domek pod Gevontem, že při zavřených dveřích a oknech prometl celou jizbu Radimovu studeným vlhkým dechem a srazil komín, jenž s rachotem po střeše do dvora se řítil.

Radim probudil se z lethargie, v níž od rána již ležel. Zvolna projasňovalo se mu v mysli.

Za prvního kuropění obklíčily ho mrákoty a závratě. Myslil, že umírá. Kol šesté se probral, a odpovídal ještě paní, která přinesla mu snídaní, a zavolal si i na papouška, který byl v kleci své podivně nepokojný.

Pak upadl znova v snění. Jako mlhami vykmitla se mu tvář paní Aranky, slyšel zvuk jejího hlasu, ale nechápal, co mu říkala.

Nyní cítil, že nepřišla dosud jeho hodina. Ba cos jako síla vracelo se mu do údů. Nejen čidla, i zájem jeho se probudil. Slyšel dobře, jak domácí jeho vyběhla na dvůr a naříkala nad komínem. Slyšel i hlas jejích dětí. Ze vsi donikal sem zmatený šum, jako vzdálený hlahol zvonů. I tam bylo asi zle. Lidé dupotali kol domu. Pak přišel druhý útok. Jilm na dvoře, kol něhož tančila Mea, zlomil se s praskotem připomínajícím smrtelný chrapot, plot zaduněl, sřítil se pod padajícím stromem. Radima prudké zadutí až vymrštilo z lože. Usedl, nohy spustil. V uších bzikalo mu to tence, vysoce. Koulející oči utišily se za chvíli a viděly. Viděly hubené nohy, kol kotníků oteklé, těžké. Ale ruce dobře sloužily. Vstal a oholil se. Pak se oblékal. Měl pocit vracejícího se zdraví. Snad bůh dá . . .?

Venku zahlaholil známý hlas ženský. „Zabita! Načisto mrtva,“ volal hlas ten k někomu. Radim poznal hlas paní Aranky.

„Kdo?“ vykřikl hrozným hlasem. Ale nikdo mu neodpovídal. Než Radim věděl již kdo. Zaťal zuby, přemohl slabost klesavých nohou, vzal klobouk a vyšel ze dveří. Sestupoval po schodech.

Opíraje se o hůl kráčel napřed nejistě, pak pevněji. Vítr se zase rozběsnil, Radim padal. Ale nikdo si ho nevšímal, v nárazech halného větru padalo vše. Radim po několika krocích vždy odpočíval, na konec lezl čtvernožky. Usedal, kam mohl, na lavice, na kameny, na zemi, kde bylo lze. Lapal dech. Chvílemi vyvracely se mu všecky vnitřnosti. Z nových staveb lítaly na něho třísky, písek ho oslepoval, kameny praly ho do nohou. Klobouk mu ulétl. Jednou, dvakrát mu jej někdo podal, ale na konec zůstal Radim přece nepokryt.

U pošty předešel ho vyděšený, bledý muž — Variot. I on byl bez klobouku. Hlava jeho byla prostoupena bílými prořídlými pruhy. Všecek byl jako vylínalý. Kvapil k nádraží a ohlížel se bázlivě při prudších závanech větru.

Patrně odjede, pomyslil si Radim, dá dolině na vždy s bohem. Strašně ho překvapila asi — nu, půjde do světa. Jdi, duše ohnivá!

Ale kam míří sám? Neuvědomoval si to jasně, povoluje jen neodolatelnému pudu. Bylo mu též do odjezdu a to nalehavě, rychle a ještě dále z této doliny, o hodně dále než Variotovi. Dolino, dolino zakopaňská! Srdce z tebe bolí!

(Pokračování)

* * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Má žena chválila, obdivovala se, i já jsem shledával roztomilost dcerušek, i pozoroval jsem, že Gustava naše uznání očividně těší.

Revanšoval se hned lichotkami našim dětem a náhle měkce pronesl:

„To je tak nejlidštější a nejskromnější přání člověka, moci dát dětem lepší budoucnost než má člověk sám. Pevnější zajištění, méně starostí a svízelů, víc radostí. Teprve co mám své děti, vidím, oč jsem přišel ve svém dětství, když jsem rosť tak sám, a ty jistě to cítíš taky?" dodával ke mně obrácen. „A když o jejich budoucnosti uvažuji, rok od roka víc lituji, že jsem se dal na tu nejistou dráhu svého povolání, že jsem nezůstal u pharmacie. S tím se ti dnes otevřeně přiznávám. Dnes je mi šestatřicet let; i kdybych se byl do lékárny nepřiženil, do šesti do osmi let ode dneška bych byl mohl na koncessi spoléhat, jistě s ní počítat."

Dojalo mne jeho nepokryté přiznání, jež by ve mně snad před pěti léty bylo vyvolalo ještě prudký protest. Dnes jsem se mu nedivil, ale vycítil jsem i z něho, že není se svými úspěchy uměleckými spokojen, že je ve svých nadějích sklamán. Zadráždilo mne, dodat mu odvahy, neboť ve mně proudila bojovná síla, důvěryplná odvaha.

„Ochabl jsi nemocí, seslábl," řekl jsem mu, „zbázlivěl, to je vše. Až se zas řádně zotavíš, odvaha se vzpřímí, nových úspěchů dobudeš a hned budeš mluvit jinak."

„Ach ne," pronesl s polo nasmutnělým, s polo ironickým úsměvem, „jistě víc než dřív jsem sestřízlivěl po své nemoci... To bylo úvah dlouhých a trapných. Vždyť já počítal s koncem. A viděl tady ženu s malou gáží a se dvěma nedorostlými dětmi ...."

„Povídal vám, milostpaní," obracel se k mé ženě, „váš muž někdy o tom, že jsem se mohl oženit s apatakýřovou dcerkou —? Bohatá byla a Kristýnka se jmenovala, jako moje nebožka maminka .... Kdybych byl chtěl jít od divadla a vrátit se k pharmacii, byla ruka v rukávě — — Nepovídal? — Už to takové bylo, milostpaní, a hezké děvče, a co hlavní rádo mě mělo! V Mariboru to bylo, tady kamarádu jsem o tom tehda psal. — A víš, příteli, jak často jsem ve své nemoci na ni vzpomínal? — Že kdybych byl dnes jejím mužem, jak jsem mohl klidně odejíti při své nemoci na onen svět, s vědomím, že mám svou rodinu zabezpečenu? — A dobře zabezpečenu?! — Ano, teď člověk k takovým úvahám dospívá, ačkoliv své ženě nečiním nijakých výčitek. — Naopak! — Jak ta se mne, milostpaní, naošetřovala, dnem i nocí, ani představit si nemůžete! Nedivte se... Také jí arci přicházela myšlenka, jak by jí bylo, kdybych duši vypustil... A proto konala, co jen bylo v jejích silách. A při tom všem učení, zkoušky, představení... Však ji to také hodně strhlo. Ale doufám, že se teď doma u rodičů zotaví ...."

„No, ať jsme teď zdrávi," pravil.

Dolil si, přiťukl si s námi, vypil a poručil si novou čtvrtku.

Znal jsem již ze zkušenosti, jak lidé, kteří přetrpěli těžkou nemoc, o ní rádi povídají, vzpomínkami se k ní zálibně vracejí v radosti ze svého vyváznutí, jakoby byli něco dokázali, i nedivil jsem se pranic těmto řečem a radostně jsem si s Gustavem přiťukl, ale jeho vzpomínky na apatykářovu dcerušku, na prozrazenou lítost, že tenkrát pochybil nevrátiv se k pharmacii, ty mne v prvním okamžiku zarazily a nedotkly se mne mile.

Vzpomněl jsem na jeho tehdejší list, plný nadějí a odhodlání, prosycený úmyslně ironickým tónem, vzpomněl jsem pak i jeho první návštěvy s paní Gizou v Praze, večera u Tomáše, slov v mém bytě pronesených o sestřízlivění, i konečně jeho pozdějšího dopisu z Vídně, a v duchu jsem si zase řekl, že neměl nikdy a nemá pravé umělecké krve. Dnes je to zřejmo beze všech stop pochyb, přímo okázale to dokazuje.

„Hledá snad u mne souhlas, provokuje jeho projev?" napadlo mne z nenadání.

„Ach, jak se mýlí," ozvalo se ve mně, neboť naděje a záměry mé tehda nejvýše a nejpyšněji vlály, a dech oposice proti jeho doznáním zaproudil mým nitrem.

„Oč jsem přišel v dětství," začal jsem vážně, ale nijakž dotečně, naopak srdečně, „že tak záhy jsem osiřel, že rosť jsem bez matky, bez otce — samotářsky, bez bratrů a bez sester — ač v laskavé péči blízkých příbuzných — poznal jsem také teprve u svých dětí, v tom ti úplně rozumím a

s tebou cítím, ale že jsem opustil své původní povolání, tu otročinu, a že jsem se věnoval literatuře, toho jsem dosud v nejmenším nelitoval," dodával jsem pevně a rozhodně. „Ani v nejmenším neochablo mé zanícení, naopak cítím, že mi odvaha a síly rostou..."

Neucházelo mi, že pohled Gustavův se přivírá, tak jako trochu výsměšně, u vědomí větší zkušenosti a vnitřní převahy... ale právě to jen mou odhodlanost podnítilo! „A řeknu ti," pravil jsem povýšeným hlasem, „a žena má je svědkyní, že mohl jsem zpět do úřednické kariéry, a do státní zajištěné služby..."

„Ale kolegové ho zrazovali, a já sama," přisvědčila žena, „já miluji Prahu, já jsem zde šťastna a nikdy bych se nechtěla vrátit na venkov."

„Ach, vždyť já neupírám," konejšivě pronášel Gustav, „že u vás jsou poměry zcela jiné — u každého jinak, každý zná své, — a konečně vždyť já sám neříkám, že bych byl se svým postavením nějak nespokojen — a kdybych i na krásně byl, na každou změnu je už teď pozdě — jen tak jsem přiznal, co mně přicházelo na mysl, když jsem ležel mezi životem a smrtí, vlastně víc už na onom světě než na tomto. Dnes už vytrvám kde jsem, rozumí se samo sebou, a také jsem to hned na začátku povídal. Ale toho nikterak nezatajuji, jak jsem v takových těžkých chvílích znova a znova uvažoval o tom, jak zcela jinak by se mi žilo a jinak život rozvinoval, i snad co se povolání týče, kdybych byl žil u rodičů, kdyby můj nebožtík otec, jenž vydělával tisíce a tisíce ročně, jinak byl hospodařil a předčasně život si neubil..."

Dávný, dávný okamžik, nevzpomenutý léta, ke mně připlynul ze zašedlé dálky.

Stará paní, Gustavova tetička, se skřipcem na nose, v maličkém bílém čepečku s modrou mašlí na pořídlém temeni vytanula z temnot na chodbě starého domu v zapadlé ulici, v němž jsem za studií bydlil, její účastlivý, té chvíle tenkrát nasmutnělý pohled jsem vzpomínkově viděl, její pozvednutý hlas slyšel... Bylo to tehdy několik dní po zprávě o náhlém úmrtí Maxínkova otce a odchodu Gustavově k divadlu. Jasně zazněla mi ve vzpomínce její slova o zodpovědnosti rodičů, která jde ještě i za hrob, i její výčitky otci Maxínkovu i Gustavovu a jak celý osud Gustavův se mohl jinak „zformovat". Tak mi to slovo tehda se zarylo v paměť, že se teď po přiznání Gustavově bezděky z ní vynořilo a mne až zarazilo.

A hned za tou vzpomínkou vytanula jiná, na Gustavův dopis, jejž tehda Maxínkovi po smrti jeho otce poslal, jak již tenkrát pociťoval vinu svého otce vlastního a čeho všeho jí pozbyl. A dnes ještě ostřeji to cítí v srdci při každém přeplynutí stínů životních, při každé myšlence na budoucnost. Vskutku, jak všechno mohlo být jinak! Jistě zas v tom okamžiku teď znova život vlastní k šťastnějšímu životu bratranců a sestřenic přirovnává...

A s Gustava bezděky svezly se myšlenky na Maxínka, a sám jsem teď rozpřádal paralelu. Jaké u něho měla následky zpráva o smrti jeho otce i pozdější dovědění se příčin jejích i následků, jak se vypjala v něm síla vůle, energie a soustředěnost práce. A přirozeno, i jeho chlapeckého studu, vlastně pýchy jsem vzpomněl, i toho, jak mi Gustav o něm kdys povídal, že tato hrdost je rodinnou vlastností, a bezděky jsem přirovnával dnešní nedbání zevnějšku u Gustava a proti němu přímo okázalou eleganci u mladého doktora Maxa. I jak ochabla jejich vzájemná náklonnost až do úplného odcizení, jak je rozvedly životní dráhy a osudy.

A jak jsem tak bezděky uvažoval, náhodou zase zjevil se nám doktor Max na promenádě se slečnou Nelly a mimovolně šlehla mi hlavou otázka, učiní-li jej ona šťastným, nebude-li mu scestím a jak by bylo, kdyby se byl jeho otec uchoval na živu.

Neměl jsem pochybnosti, že i teta Máry i strýc školní rada povedou tajný boj proti Maxínkovu svazku se slečnou Nercovou, jakoby byl asi snad i vedl jeho otec, kdyby byl živ, ale přece by byl býval Max jiným člověkem, kdyby byl jeho zvěčnělý tatínek byl provedl svůj původní záměr, odstěhoval se do Čech, zakoupil veliké hospodářství, stal se snad podílníkem cukrovaru nějakého... jako vůbec ze mne by bylo bývalo něco zcela jiného, kdybych byl rostl u rodičů...

Kam mne to zavedly tyhle myšlenky!? Taková kombinační manie vyvinuje se u belletristů vůbec a přímo je posedá. Ostatně je pravda, že v poslední době sám mnoho o svém osudu vlastním jsem uvažoval, právě pohlížeje na své děti, a obrazil si, jak asi by bylo bývalo, kdyby byli moji rodiče zůstali na živu, ale nijakž nebyl jsem nespokojen, naopak říkal jsem si, že kdo ví, bylo-li by mi tak, jak mi je. Cítil jsem mládí, zdraví, sílu a odvahu do budoucna. Je dosyta těchhle reflexí, řekl jsem si rozhodně, a zvlášť na výstavišti, kde nikdy takové myšlenky mne nepřepadaly, a hned mi přišlo na paměť, to že vlastně Gustav začal, změklý přestálou nemocí, vzpomínkou na děti, opakujícími se jistě často my-

šlenkami dáti jim pevnější bási životní než pod nohama cítí sám.

Napadlo mne před chvilkou začít o Maxovi, jenž ještě dosud nezmizel s dohledu, ale v tomto okamžiku jsem cítil, že bychom zapadli opět jen do staré písničky, i začal jsem vypravovat, jak jsem tu měl nedávno návštěvou tchyni a jak jsem ji dostal na skluzavku, a jak mi vyčítala pak, když se dostala dolů, co zkusila strachu.

Žena se sice trochu kabonila, že jsem se s tou příhodou vytasil, ale Gustav se upřímně smál a hned ženě vypravoval, jaká bodrá a statná mlynářka je matka jeho ženy. Ta že by mi ještě rázněji vyčinila.

V tom upoutal náš sluch živý šum a zpěv zdola, od svahu, a náš zrak světelné tryskající proudy Křižíkovy fontány, co chvíli se měnící.

„Jak planoucí zdroje Klosterneuburského vína," poznamenával s úsměvem Gustav, a hned zas „jak ozářené budínské nebo burgundské", a pak zas „jak champagnské a tokajské"."

„Čarovnou suggesci a přímo chuť to vyvolává," dodával, „na bohatýry z ruských bylin, kteří pili „zelené" víno, člověk v duchu vzpomíná, a jakou jiskru to má, jaký oheň," a Gustav labužně si pomlaskl.

„Kamaráde, plamen révy má kouzlaplnou sílu, a člověk nejkleslejší-li je, tak ho narovná, odvahy a naděje k životu mu dodá! Prost, milostpaní, prost příteli, víno ujde — a nepůjdeme tak hned. Teď je tu krásně! Tak příjemno a volno mi je, jakobych ani nebýval nemocen."

Žena se zasmála. „My musíme domů, co náš princ by říkal?" a s úsměvem pohlédla na mne.

„Ovšem," potvrzoval jsem rovněž s úsměvem. „Vždyť's to také prodělával. Jsi starší táta než já. A jen si tady pobuď, dokud ti bude chutnat, a když mermomocí nechceš k nám, přijdu zítra dopoledne pro tebe k Štěpánu. V deset hodin nejpozději. Ale ať jsi už vzhůru," dodával jsem s úsměvem. „Máme mnoho co prohlížet a co ochutnávat!"

Žena na nás zahrozila, ale hned pak znova zvala k obědu a byla nejlepší nálady . . .

(Pokračování.)

LITERATURA.

Ant. Nečásek: Vločky. Povídky a humoresky. 1908. Laciné knihovny národní sv. 223. Nákladem J. Otty v Praze. Cena 1·60 K.

Ant. Nečásek po několika letech po svých „Pampeliškách" přichází zase s novou sbírkou drobných povídek, z nichž většina psána jest pro feuilleton nebo přílohu denního listu. Již titulem „Vločky" dobře charakterisuje jejich formu a ráz: drobné, jiskřivé vločky sněhové, ale ne se jich dotýkati příliš zkoumavě a všetečně, z leckteré by zbyla jen kapka vody. Ale sbírku zahajuje větší úvodní prosa „Oči, které se smějí", která prozrazuje vyšší a solidnější ambici literární. Drobný románek ztroskotané, nevyžité lásky básníka bohéma, jehož autor výrazně a vtipně charakterisuje. V jeho líčení vůbec je nejsilnější stránkou štiplavá a ironická kresba toho ovzduší, které je mu blízké a které dobře zná. Kousavost Nečáskova je trochu ležerní, jakoby mimochodná, ale sluší mu celkem líp, než sentimentálnost.

Skoro všecky malé povídky Nečáskovy líčí takové drobné lidské a společenské katastrofy, v nichž mimochodem může autor udati vtipný detail, originální nebo aspoň zajímavou figurku, dobře odpozorovanou ze života městského nebo venkovského. S žoviálním a ne zrovna vybíravým humorem vypravuje takovou historku o nepodařených námluvách „Vdovy po třech mučednících", nebo o sporech paličatého výměnkáře se zeťem v „Pomstě", jemuž na potrestanou se schválně ožení, aby jen nová žena na statku nadělala hodně různic. Celkem jsou všecky ty povídky vypravovány čiperně a lehce, takže dojista upoutají čtenářův zájem. *V. Kol.*

»*Od kolébky Riegrovy.*« Almanach ve prospěch zřízení Riegrovy mohyly na Kozákově. V Praze 1908, nákladem Družstva pro zřízení Riegrovy mohyly na Kozákově, s obrazem Riegrova rodiště, stran 97 vel. 8°, cena neudána. —

Vzletnou, poněkud pompésní a základní myšlenky Riegrovy závěti vhodně využivší básní zahajuje Bohdan Kaminský sympatickou a krásně vypravenou publikaci, kterou „z příspěvků spisovatelů v Podkozákovsku rodilých nebo působivších" sestavili pp. dr. A. Kalfus, prof. dr. Šimák a Lothar Suchý. Dnes už dávno není doba nadšených ročenek a pestrých almanachů, jimiž se u nás ještě před půlstoletím začínaly nové éry a kterými byla do literatury prvně uváděna nová umělecká hesla. Dnes, vyjde-li sem tam nějaký takový almanach, mívá už pozadí méně ideální a vždycky nějak finančně podmíněné, a tak i tento zde má výtěžkem svým posloužiti krásné myšlence projevu národního vděku muži, o jehož rázovité duši a obrovské národní práci jsme dnes všichni jednosvorně přesvědčeni bez rozdílu politických stran. Účel zde ovšem nemá ubírati významu vnitřnímu obsahu, pestrému a různorodému co do sujetů i ceny, tím méně, že pořadatelé byli zde odkázáni pouze na nepatrný

počet veřejně známých autorů, jejichž kolébka stála v kraji Riegrově. A tak zde nalezneme vedle básní, drobných obrázků, vzpomínek a pouhých různě zabarvených črt i články zabarvení politického, pěknou programovou studii (Mattušovu) o Riegrovi, Hnátkovu stať z hygieny, a zase básně, novellky a vzpomínky. Jedna z nejroztomilejších týká se Svatopluka Čecha, jak trávil léto v Rovensku... vzpomínka tak krásná a tak bolná zároveň v těchto přesmutných dnech. Už pro ni doporučujeme vřele tuto mnohotvárnou a zajímavou knížku, která dle původních disposic pořadatelů měla býti jakousi čítankou podkozákovského kraje Riegrova a do níž měli přispěti literáti různých oborů lidovými, krajově typickými studiemi, výtvarníci kresbou nebo fotografií svého díla, hudebníci, politikové, odborníci z lidovědy, historikové i pěvci... všichni dle určitého napřed stanoveného programu. Almanach se tedy bohužel nestal čítankou a zůstal jen pestrým almanachem, ale i tak je pietním dokumentem lásky a přichylnosti k velikému nebožtíkovi.

F. Sekanina.

DIVADLO.

ČINOHRA. — Otec a syn. Veselohra o třech dějstvích. Dánsky napsal Gustav Esmann. Přeložil Karel Šípek. Režisér Jakub Seifert. Na Národním divadle poprvé dne 21. února.

Po obou utopených, jedné ve Vodopádu Giessbachu, druhé ve hře Za štěstím a po vraždě neviňátka v Hořkém osudu přijalo naše obecenstvo dánskou veselohru s nadšením. Ostatně i v „Tisíc a jedné noci“ po hrůzostrašných přicházejí rozmarná vypravování, a kdo plakal po tři premiéry předchozí — a těch bylo nemálo — smál se o premiéře dánské do libosti. Gustav Esmann v této své hře sleduje problém rodičů a dětí, ovšem docela jinak než jak to činívá pan Shaw. Syn a otec Esmannovi mají se nevýslovně rádi, a to oba zachrání. Pavel Holm, syn velkokupce Holma, jest v prvním dějství kvítkem z čertovy zahrádky, pro ni shovívavostí otcovou systematicky pěstěným. Když se ukáže, že hoch zabředl do lehkomyslného flirtu s lehkým děvčiskem poněkud hloub, než mu zdrávo, a nehodlá od svého poměru nijak upustiti, ačkoliv mu otec ve scéně velmi veselé ukáže podstatu jeho ideálu ve střízlivém a hluboce zahanbujícím světle, pošle velkokupec Holm synka někam na kraj Číny. Co se stane, když se Pavel Holm po šesti letech vrátí, nyní také jako velkokupec a jako manžel velmi amerikánské Dánky, která se ve Spoj. Státech narodila a dánsky jenom láme, tomu věnován akt II. a III. Papínek, který za těch šest let ovdověl, pozbyv hypochondrické choti, sebe i své okolí týrající, a provdal dceru za vrchního zahaleče z ministerstva, Bremera, nasadil si takto do domu vyssavače nejen Bremerem, podporovaným prázdnou a zhýralou dcerou Holmovou, Agatou, ale i domácím přítelem a spoluúčastníkem Bremerova štěstí v každém ohledu, Neergardem, subalterním zahalečem z ministerstva. Toto „družstvo“, kteréž za peníze Holmovy žije výstředně světácky a dokonce vydržuje závodní stáj, přivedlo solidní velkoobchod Holmův na pokraj propasti. Závratným utrácením zhatilo bilanci Holmova závodu tak, že se udržuje jenom aktivním výnosem cenných papírů. Starý Holm není bez viny, jeho trpnost zaviněna milostným poměrem se sekretářkou, vdovou po kapitánu Lundovi, kterou přijal do závodu téhož dne, kterého poslal Pavla na hranice čínské, hnedle na radu pí. Lundové. Pavel odvděčí se otci, a tak jako v prvním dějství vyzrál starý na mladého, vyzraje v posledním mladý na starého. Udělá mu pořádek v rodině, v obchodě, a málem by to byl spravil mezi ním a pí. Lundovou právě tak, jak to spravil tatínek mezi Pavlem a slečinkou Kamilou, kdyby se do věci nebyl vložil dobrotivý osud v osobě dánskoamerické snachy Holmovy, stejně rozkošné jako rozšafné Ethely. Ta svým energickým a chytrým zakročením způsobí — sňatek mezi starým Holmem a jeho milenkou ve vší počestnosti, po níž tento milostný poměr potají volá.

Nejhlučnější a nejzasloužilejší úspěch celého večera náležel sličné a v brillantním stylu založené Ethele Holmové, jejíž představitelka pí. Červená ukázala své zářivé, ryze veseloherní umění ve facetách zhola netušených. Svým rozmarem obecenstvo strhovala i oslňovala lehkostí, s jakou překonávala ne malé obtíže role, vyžadující virtuosku gracie, jakouž umělkyně jest od hlavy k patě. Humor a neodolatelná líbeznost Ethelina nebyly dokonce žádnou improvisací, což vylučuje i nutná přirozenost v podání drmolené češtiny, která v překladu výtečně imitovala anglikisovanou dánštinu originálu. Velmi znamenitě zachoval se i pan Hašler jako mladý Holm; způsob, jakým na sebe v poslední době umělec tento několikrát upozornil, jest velmi potěšitelným a slibným. Ostatní role byly v rukou osvědčených; starého Holma hrál p. Seifert, zetě jeho p. Matějovský, Neergarda p. Mušek, Agatu sl. Rydlova. Velmi přiléhavě oblékl starého účetního Lövgaarda na sebe p. Steinsberg, malou scénu Kamilinu v byró firmy čiperně zahrála slč. Sedláčkova. V prvním aktu vynikla pečlivou studií churavě-dráždivé paní Holmové výtečná představitelka podobných typů, pí. Danzerová. Slečna Nosková nedosáhla na úlohu Lundové, zejména nepodařilo se jí učiniti milostnici chefa závodu sympatickou, což je nutností, neboť okouzlila, či vlastně má okouzliti snachu Holmovu.

Práce Esmannova náleží k úspěšným hrám účinnějšího druhého a nejúčinnějšího třetího aktu; dojem kalí poněkud příliš okázalá symmetrie stavby, vznikající souměrností obou osudů mladého i starého Holma. Jich kontrast je ovšem osnovou zábavnosti kusu.

KMČ.

OPERA. — G. Puccini: Madame Butterfly. Městské divadlo Vinohradské přineslo k nám ukázku nejmodnější dnes sensace cizích jevišť, Pucciniho sentimentální „tragedii Japonky“. Puccini není umělecká osobnost, která by nám mohla imponovati určitou uměleckou myšlenkou. Jest velký vyrabitel úspěchů za každou cenu, při čemž obětování umě-

lecké opravdivosti jest mu zcela lehkým výkupným za úspěch. Honí se za sensací, proto tentokráte v „duchu doby“ se chytil Japonska. Krásná, usměvavá Japonka, jež se zcela vážně vdá za amerického důstojníka, kterou však důstojník opustí a ožení se znova podle amerických zákonů — toť příležitost k jisté glorifikaci žlutého plemene a tudíž první splátka na jistý úspěch. Banálnost, s níž tento motiv jest proveden, jistotu úspěchu ovšem stupňuje. Japonka dráždí citlivost obecenstva neustálým vystrkováním svého dítěte, což ovšem působí neodolatelně na všechny maminky v hledišti. Dnešní doba zneužívá vůbec naivnosti dítěte, jež by měla býti přece pro svou čistotu přímo posvátná, k nejnechutnějším scénickým obrazům. Je-li operní skladatel v koncích se svým uměním, vyvede na scénu nějaké děcko, které se směje, zatím co okolní lidé pláčí — to jest neklamný effekt.

Dnes už se divadlo bez takového i „herecky“ zkušeného děcka pomalu ani neobejde. Tedy taková sentimentální historie jest „Madame Butterfly“. Smíříme-li se však s tímto základním tónem, nalezneme v Pucciniho díle leccos účinného. Zvláště závěry prvního i druhého aktu prosyceny jsou Pucciniho sladkobolnou melodičností, jíž slavil již v „Bohemě“ své první úspěchy. Ovšem kde z této nálady autor vybočí, tam vidíme jeho slabost. V první části prvního aktu má dokonce působiti humoristicky, avšak tu je Pucciniho hudba suchá, chudičká, bez trochy životného humoru. Klepe jen suše jako střevíčky japonských dívek na jevišti. Také moderní nátěr Pucciniho opery jest jenom zdánlivý: z mladofrancouzské hudby, jež však v opeře vleče za sebou stále kletbu Massenetovské rozměklosti, naučil se Puccini několika zvláštnostem v instrumentaci a v rozkladu akkordů, jež však opakuje tak důsledně, že ze zdánlivé modernosti stává se tu unavující šablona. Vinohradská opera připravila toto dílo velmi pečlivě, zvláště orchestr byl vypracován do nejmenších odstínů, ač mu tu připadá nemalá úloha. Také na scéně činili se zpěváci, seč jich síly stačí, ač ovšem zvláště hlavní partie titulní psána jest vlastně jako virtuosní kus pro prvořadnou zpěvačku. Scenerie byla nejnáladovější na konci 2. aktu, kde silhouetty postav na světlém pozadí v temnu noci byly krásně sladěny k celé scéně. Byl to vedle „Cosi fan tutte“ rozhodně z nejlepších večerů v opeře Vinohradského divadla.

Zdeněk Nejedlý.

Německý císař Vilém zkusil se už snad ve všech oborech umění a v ressortech k umění přiléhajících. Nebyl však dosud r e ž i s é r e m, čemuž bude zadost učiněno pokusem, o němž nejnověji píše londýnská „Daily Mail“ (20. února): „V berlínské opeře konají se právě velice pilně zkoušky k velkolepému balletu, jehož myšlenkový obsah poutá se k Byronově tragedii „S a r d a n a p a l“, v níž jest hlavním hrdinou známý slavný král Ninive a Assyrie. Zkoušky dějí se za osobní přítomnosti a p ř í m é h o v e d e n í n ě m e c k é h o c í s a ř e, který si za spolupracovníky přizval nejslavnější assyrology, a přikládaje provedení pantomimy zcela mimořádný účel výchovný, má v úmyslu podati historickou stránku díla ve všech, i těch nejmalichernějších detailech co nejpřesněji ve stylu doby.“ O věci píše se pojednou všude velice živě. — Z Berlína telegrafovali „Zeitu“ na přímý dotaz redakce, že věc je pravdivá, a že běží o n o v é s c e n o v á n í známého Taglioniho balletu „Sardanapal“. Císaři po boku stojí hlavně professor dr. Delitzsch, jehož hlavní úlohou je získati naprosto přesné kroje a dobově věrné zařízení paláce v Ninive. I ballet sám bude zařízen a komponován podle nejnovějších choreografických studií staroassyrských. —*n*—

V pařížských listech mluví se velmi nadšeně o některých známých ukázkách nejnovějšího Rostandova dramatu „F a u s t“, které básník právě dokončuje a jemuž za podklad posloužila dramatická báseň Goethova. Práce je zadána Comédie-Française ještě pro tuto saisonu. — Zajímavo jest, že v divadle Sary Bernhardtové konají se rovněž přípravy k jinému zpracování tohoto kusu od básníka G. Bataille, v němž bude slavná tragédka hráti úlohu Mefista. (Podle nejnovějšího telegramu z Paříže, zastavila náhle Sarah Bernhardtová zkoušky na „Fausta“ Bataillova, přes to, že je kontraktem zavázána vyplatiti autorovi odstupné 30.000 franků, a přes to, že už dekorace v ceně 50.000 franků byly dohotoveny. Případ uvádí se právě v souvislost se zprávou o novém kuse Rostand, jemuž prý Sarah podala naléhavou nabídku, aby svoje drama zadal jí. —*n*—

Argentinské divadlo v Římě má jistě velmi resolutní a rázné obecenstvo: tyto dny dávána tam byla Marco Pragova komedie „Ideální žena“, kus t ř í a k t o v ý, jenž byl omylem na divadelní ceduli uveden jako čtyřaktový. Po třetím jednání nechtělo se obecenstvo hnouti se svých míst a nehnulo se s nich ani po dvojnásobném ujištění kteréhosi herce, že na ceduli je náhodný omyl. Obecenstvo stálo na svém, že šlo na akty č t y ř i, které si poctivě zaplatilo, ztropilo výtržnost nesmírnou a odešlo v klidu z divadla teprve tehdy, až mu bylo nádavkem a na uspokojenou zarecitováno n ě k o l i k v ý z n a č n ý c h b á s n í C a r d u c c i h o. —*n*—

≡ K r a k o v s k é M ě s t s k é d i v a d l o minulou sobotu vypravilo nové čtyřaktové drama L u c y a n a R y d e l a „J e ń c y“ (Zajatci), napsané již před delší dobou. Hru silně politické a nacionální tendence chválí kritika polská jako scénický obraz slovanského utrpení v boji s brutální německou převahou. Novinka Rydelova přijata byla s enthusiasmem a přítomnému autorovi uspořádány dle zprávy krakovského „C z a s u“ ovace, jakých Městské divadlo krakovské ještě nezažilo.

≡ Nedávno vydána byla obvyklá výroční statistika německých divadelních scén. Skladatelům hudebním vévodí tentokrát ovšem L e h a r se svojí „Veselou vdovičkou“, jež hrána byla 2932krát. Hned po něm přicházejí na řadu R i c h a r d W a g n e r se 1710 představeními a „král valčíků“ J. S t r a u s s s 1313. Následují po řadě L o r t z i n g — 725, V e r d i

— 721, Bizet — 530, Mozart — 514, Rich. Strauss — 291, Mascagni — 281, Leoncavallo — 252, Gounod — 244. Beethoven — 187, Humperdinck — 158, Meyerbeer — 144. — Z dramatických spisovatelů vykazují jednotlivci takovýto počet večerů: Anzengruber — 398, H. Bernstein — 139, Blumenthal — 878, Dreyer — 222, O. Ernst — 132, L. Fulda — 262, Göthe — 588, M. Halbe — 182, O. E. Hartleben — 230, G. Hauptmann — 512, Herzog — 145, Hirschfeld — 62, H. Ibsen — 932, Kadelburg — 262, Skowronnek — 1683, L'Arronge — 450, Lessing — 335, Meyer-Förster — 309, Moser — 537, Ohorn — 398, Philippi — 239, Sardou — 239, F. Schiller — 1375, A. Schnitzler — 171, Schönthan — 1084, Shakespeare — 1130, Sudermann — 1169, Wedekind — 162, Wilde — 551, Wildenbruch — 153. Ostatní všichni autoři nedosáhli na všech scénách německých dohromady za rok ani 150 repris. Příznačný je úpadek ruského repertoiru: Gorkij dosáhl všeho všudy 87 repris, Andrejev — 72, Juškěvič — 39, Čirikov — 34.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava Al. Kalvody (Topičův Salon). Umění krajináře Kalvody přináší velikost přírody a půvab krajiny najednou. Je obdivuhodno proto, že každému, komu dáno viděti, zjevno jest, že malíř chtěl těmto úkolům, a že cíle svého dosáhl jak chtěl. Jemu, jako málo komu jinému, dán je klíč k problému o prostoru pod nebem, čili podrobení tří rozměrů tam, kde jsou nejrozsáhlejší a nejsložitější, to jest v krajině, dvěma rozměrům, to jest malířské desce. Materialie malířské má v moci hodné závidění; je virtuos, ale takový, který bravurní techniku našel vlastní cestou spekulativní a empirickou, při proslеdování záhad malebného, a poněvadž je ve svém umění veskrze původní, zasluhuje jména „mistr“ docela v jiném, než ve známém, zvetšelém a obnošeném smyslu. Malířský smysl, s nímž se skuteční malíři rodí, okamžitá a neklamná jistota v odhadování tónu a valéru jsou u Kalvody vyvinuty dokonale, i jsou tajemstvím jeho stejně oslnivého, jako hluboce založeného úspěchu. Trefnost, podstata každého účinného uměleckého projevu je jeho podmanivou vlastností. Tím nemá býti řečeno, že jest Kalvoda naturalistou — ničeho není tak dalek. Má sice obrazy, dokumentární to podobizny krajiny, ale Kalvodovi je hlavní věcí motivovaná lyričnost krajiny.

Kalvoda jest ovšem impressionistou, ale žádná z impressionistických grotesk modernistického smyslu nemůže se dát vidět vedle impressí českého umělce, kterýž jest přes to z moderních. K nejmodernějším náleží, k těm, kteří káží návrat ke vkusu a nechtějí nadál spolu hráti primitivistickou komedii. Nelze ovšem upříti, že na jeho výstavě byly viděny reminiscence i toho smyslu, ale nejšťastnější jeho obrazy jsou přes veškeru prapůvodnost autorovu prosty onoho nechutného subjektivismu, který bez pósy nepozdvihne štětce. A přece jest osobitost Kalvodova umění jeho positivním znakem. Sám ovšem není bez posy a vedle svého obrazu staví svou osobnost. Naprosto zbytečně, neboť výmluvnějších, svou vlastní řečí výmluvnějších obrazů krajin sotva se najde, on nejklidněji by mohl dáti dílu svému za sebe mluviti, a nemusil by k němu pronést ani slůvka . . .

Nejtypičtější ukázkou malby Kalvodovy bylo na výstavě č. 7. Při západu (Slovácko) a č. 29. Nad zasněženým údolím. Představovaly zároveň oba póly jeho mohutnosti malířské oběma směry, zimním a letním motivem. Jenom mistrným vyvážením tónu a valéru dosáhl na obraze Při západu přesvědčující žhavosti oblakového valounu na jižním nebi, šikem osvětleného od slunce po levé straně (mimo obraz) zapadajícího a zasahujícího celé povlovné úbočí, jež od jihu spadá do úzkého údolí s vychablým světlem pod nejostřejším již úhlem dopadu. Šíře, s jakou malováno, jest bezpříkladná, ale v krajině této jest všechen detail, jaký si kdo jen představiti může. Detail tento je ovšem jenom dílem evokace a při bezprostředním přihlédnutím k plátnu mizí v niveč, ale tím větší jest úžas nad prostředky, jimiž tuto docíleno illuse. Kalvoda nekreslí tvarů liniemi, nýbrž nejširším štětcem, plynulou barvou, umírněnou pastou, která snese i rytbu suchým hrotem až do podmalování, až na pletivo plátna, jak tomu na Zasněženém údolí. Tu stačí srovnati světelné projednání bezprostředního a nejbližšího popředí s hlubokým, snad na hodinu vzdáleným reflexem sněžných polí, svítících už vlastním světlem, aby se ocenila brillantní schopnost, která tu naplňuje všechen prostor vzduchem a jeho zimním prostředím, že se zdá každá drobnost viděna co nejostřeji, každý strůmek porostu zvlášť. Ve skutečnosti všechno je šalbou, není věru třeba lupy, aby se poznalo, že jest to účinek rafinované techniky, která virtuosně hrá lokálními svity reliefu pasty . . . Detailu na obraze není, ale jest mu sám sebou přidán, a aby se dostavil, k tomu jest zapotřebí takového odstupu, že někdy bylo na něj málo místa ve výstavě.

Tyto dva obrazy jsou nádherné, ale umělecky nejkrásnější byly oba pro Moderní galerii vyhlédnuté, a sice „Zimní slunko svítí, ale nehřeje“ a „Přituhlo k večeru“, poněvadž se na nich setkal nejjednodušší prostředek malebna s nejúplnějším účinem. Na nich methoda Kalvodova, pracující tak ráda kontrasty plného světla a stínu v popředí — mez obou táhne se zpravidla napříč obrazu, slaví opravdový triumf.

Tolik co do zevní stránky Kalvodova malebna; že jest rozený básník barvou, to je vnitřní nezpodobitelnou cenou jeho krajin, která činí vzpomínku na ně drahou . . . Bez fráze řečeno! *KMČ.*

TÝDEN.

Nezměrná, srdcervná bolest padla do duší českého lidu: umřel nám Svatopluk Čech! Jako blesk rozletěla se neblahá zvěst československými zeměmi, zalehla do posledních horských koutků a vyvolavši v prvním okamžiku svrchované vzrušení a hrobový záchvat úžasu, usadila se v srdcích a napojila je hořkými slzami. Svatopluk Čech nám umřel, ten krásný a velebný kmet, jehož srdce ani jedinkráte nezabušilo, aby z něho netryskla potěcha českému člověkovi, jehož dlaň ani jedinkráte nesevřela vzácného péra, aby se z pod něho nezrodila perlička krásy, nadšení a posily české duši. Od dob úmrtí Nerudova nezažili jsme na poli českého písemnictví ztráty víc ohromující a neblažší. Neboť se Svatoplukem Čechem ztratili jsme ve krutou onu nedělní sedmou hodinu navečer nejenom přeskvělou ozdobu národního svého Parnassu, ale i typický, skvělý zjev ideálního českého člověka, který všecko svoje konání lidské měl založeno na vzácné a křišťálně čisté theorii svého díla, který všecko to nadšení svých písní uměl dokonale vtěliti ve svůj čin každodenní, jehož každý záchvěv života i každičký řádek vznešených básní a úchvatných prós tonul v naprosté, vzácné a harmonicky vyznívající rovnováze. Zemřel nám básník, jakého celá století zůstávají národu dlužna, a vydají-li jej, provázívají svůj dar velebným gestem udíleného požehnání. Zemřel nám básník jasně vztyčených a vznešených národních ideálů, muž síly a nadšení, suggestivní, několika šťastnými momenty své poesie i svého života docílené účinnosti i moci nad národem, prorok i utěšitel zároveň, vznícený povzbuzovatel i plamenný mravokárce, z jehožto čistých a neposkvrněných úst bylo přijímáno každé slovo téměř posvátně a se svrchovanou úctou. Dnes v něměm bolu stojíme nad jeho mrtvolou — vzrušeni a překonáni vzpomínkami. Celý národ se zachvěl od kořene a ozval se jeho smrtí. Celý národ schází se k jeho rakvi a sejde se k jeho pozítřejšímu hrobu. A bílá, slavná ta hlava Čechova klidně spí v bílé závěji milovaných květin, sněženek a růží bílých, a jeho nesmrtelný duch neslyšně vznáší se nad těmi bolestí zmlklými davy: „Buď, národe můj, svorný a jednotný, buď uvážliv ke svému bratru a buď nezdolný a pevný k úlisnému nepříteli! Pak budeš šťasten, jak jsem tě vždycky viděti chtěl a jak tě vidím i dnes ve svém poživotním snu nejkrásnějším."

F. Skn.

*

V noci ze soboty na neděli dne 23. t. m. zemřel na Král. Vinohradech proslulý učenec český, universitní prof. PDr. a JUDr. Jan K. Palacký, syn nesmrtelného historiografa král. českého, Františka Palackého a švakr zvěčnělého dra F. L. Riegra. Narozen 10. října 1830 v Praze, oddal se záhy vážným vědeckým studiím, zejména v oboru biologického i všeobecného zeměpisu, jehož se stal r. 1885 mimořádným, a šest roků po té řádným professorem na pražské universitě. Jan Palacký byl vedle toho výborný znatel nauk národohospodářských, politických a právních, znamenitý dějepisec, biolog i botanik — jedním slovem polyhistor vysoce pozoruhodných, v mnohých oborech až úžasných vědomostí, které bohužel postrádaly nutného usoustavění a methodické ukázněnosti. Jeho spisy, které vydával nejenom po česku, ale i po německu a po francouzsku (byl členem četných světových vědeckých společností), jsou toho dokladem svrchovaně pozoruhodným, svědčí o jeho přebystrém nadání, téměř encyklopaedických vědomostech a stkvělém, vzácném nadání vědeckém, ale přece jen nezaujmou pro svůj nedostatek správné methody místa mezi klassicky dokonalými representanty vědecké literatury. Spisy tyto jsou trojího rázu: zeměpisného, hospodářského a politického, a zejména první pro svoji výbojnou a bohatě doloženou obsažnost materiálu zajišťují autoru přední místo mezi průkopníky zeměpisné vědy v Čechách. Jako činný a hlasující politik náležel dr. Palacký straně konservativní a feudální, jako člověk vyslovoval se o ní ve svých bystrých, sarkastických poznámkách a mnohdy až cynických nápadech nejednou odmítavě. Byl to vůbec muž malé důslednosti povahové, ale veskrze přímý a útočný, nejednal-li officiálně, podivínsky originální a nesmírně mnoho vědoucí. V prvních letech sedmdesátých byl i poslancem na sněmu i na říšské radě. Budiž mu čestná paměť! —*n*—

*

V masopustě od neděle do středy. Tři pražští měšťané, Jarolím, zlatník, Jan Kouřimský, mlynář, a Jan Kraus, jehož řemeslo se neuvádí, vešli r. 1591 v neděli masopustní ráno do Nové lázně — lázně tehda zastupovaly jako dnešní restaurace — vsedli do škopků, aby se myli, Mariána, slouha lázeňská i šenkéřka, dala milým třem měšťanům přes škopek prkno, vstavila na ně konvici s vínem a měšťané se dali při mytí do pití. Nepili špatné. Žejdlík stál 11 bílých denárů — ještě 3 denáry, a byly by to dva veliké stříbrné groše. Při tom pití vyseděli v jizbě lázeňské od neděle do středy. Dle slov Mariáníných „společně pili, sami sobě, co vypili, zapisovali, a když tu Mariány nebylo, tehdy sami také točili, v noci, ve dne pili, mývajíce se v lázni, a nechtěli než z pinty píti, jako hovada vínem rozlévali, dva sudy vypili." Obyčejný sud pražský držel 8 věder, vědro 32 pinet po 4 žejdlících: vypili tedy tři muži za tři dni 2048 žejdlíků vína za 107 kop míšeňských. Nevyčítal bych, bylť konec masopustu, a pak pije každý „mazavka" na svoje nezdraví, tedy je na konec trestán skoro víc, než zasluhuje, ale to je hanba, že ty tři statečné muže Mariána musila pohnati k soudu, aby zaplatili. To se mi na zlatníku, mlynáři a panu Krausovi nic nelíbí. Kniha vinařská v archivu praž.

V PRAZE, dne 28. února 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

TRÉVAL-VIOLA:

MRTVÉ PLAMENY.

(Dokončení.)

Vzpomněl si na papouška, jehož zanechal doma, v kleci. Zda ho ještě uvidí? Kdo se ho ujme? Ale na jaké hlouposti to myslí? Kdyby jen v něm bylo tolik života jako v tom zvířeti! Ke zvěři jsou lidé útrpnější než k sobě a svým.

Jest mu umříti, ale nechtěl o samotě. Mocně dula do klesajících jeho plachet touha, jíti naposled mezi lidi, pro něž chtěl pracovati, jíti blíže k ní, která též náležela k trpícím. A pak ať je všemu konec! A když ne k živé, alespoň k její mrtvole se chtěl dostati.

Zápasil ne již s nemocí, ale se smrtí, o malé prodlení jen. A vítězil stále méně a slaběji. Sotva že odrážel útoky.

Kdysi v přemíře utrpení duševního volával: Amplius, Domine! Více trýzně, Pane! Nyní modlil se o úlevu, aby došel, jen aby došel. V tom viděl poslední snahu svého života, své vykoupení. Toužil po Mei neb po tom, co z ní zbylo, poslední silou své oklamané duše.

Vzpomínal, jak nedávno mu řekla něco o mrtvých plamenech. Tehdy nepochopoval, nyní mělo to strašlivý smysl.

Po nekonečném namáhání a, jak se mu zdálo, po nezměrných hodinách dospěl k ville Doubravce.

Dům svítil mu bělostí rakve, do níž kladou mrtvoly mládenců a panen. Na zahradě stáli tlumem horalé, muži i ženy, a stále jich přibývalo. Tváře jejich pobledly, ženy štkaly, muži smekali a křižovali se.

Mluvili o panně Mei tlumenými a chvějivými hlasy, jako mluvíme o právě zemřelých.

Podchytili Radima, když přivlékl se k nim, a vedli ho ke schodišti domu.

Strašlivý, kosti pronikající výkřik vyřítil se proti nim z domu. Mužové lekem pustili Radima. Shroutil se na zemi.

Ze zoufalého skřeku jakoby vyznělo jeho jméno. Někdo seběhl po schodech a pozdvihl ho.

„Pojď, ona tě volá."

Byl to Stanislav Kaláb. Před hodinou přikvapila paní Aranka zedrána domů a strhla poplach. Sehnali kde koho a vyslali pro Meu do doliny Bialego. I Kaláb šel s výpravou. S nebezpečím života hledali, až ji našli. Svázali houžvemi větve a zrobili nosítka. A tak přinesli Meu.

Ve ville čekal již dr. Chramec, a oba lékaři ujali se Mey.

Ale nedávali naděje. Celá spodní část jejího těla byla rozdrcena v beztvárnou hmotu, z níž vyčnívaly prstí obalené cáry svalů, šatů, úlomky kostí a štěpiny jehličné. Nebyla při vědomí.

V pohledu na toto zničení omdléval pan Vitold, bledl i dr. Kaláb a otužilý dr. Chramec zastenal hněvivě: „Bože, jak to vše může ještě žíti!"

Potom teprve procitla Mea a otevřela oči. Zašermovala zdravýma rukama a vykřikla nelidským jekem.

Pan Vitold vyběhl, nemoha snésti hrůzy toho zvuku.

„Radime!" volala Mea. A pak běžel dr. Kaláb pro Radima.

„Pojď," řekl mu, nesa ho do schodů, „ona dokonává."

Divil se, jak je Radim lehký.

Všecky dveře v domě byly dokořán. V jedněch slyšel Radim hlas paní Aranky.

„Ona se rozpřáhla na mne — tak tak, že jsem uhnula — rána zasáhla dřevo, a pak padl na ni vršek stromu.“

„To se jí musí říci,“ odvětil pan Vitold. „Ať sestra nezemře v domnění, že spáchala vraždu.“

Pan Vitold tlačil se podle lékaře a chtěl proklouznouti úzkou chodbou. Ale nový strašlivý výkřik zapudil ho nazpět. Zbledl, zacpal si uši a třásl se na celém těle.

Právě zalomila Mea rukama a chystala se k novému výkřiku, když spatřila ve dveřích Radima. Vztáhla obě ruce po něm a nepřijala ho, ale zaťala se všecka do něho, přimkla se k němu, zachytila se ho v nesmírných mukách a hrůze.

Pak přivřela oči a vzlykala jako malé dítě.

„Bolí, Radime, bolí nožičky!“

Dr. Chramec dal přede chvílí injekci morfiovou. To bylo vše, co věda mohla pro Meu učiniti.

Ústa Meina stenala, v tváři její střídal se úžas, bázeň a hrůza.

„Chtěla by paní kněze?“ tázal se dr. Chramec, který byl velmi zbožný.

Otevřela oči a hnula sebou, jakoby chtěla vstáti a utéci. Pak zkřivila se její tvář, zadrkotaly čelisti. Oči její vrátily se k Radimovi, ruce její svíraly hlavu jeho pevněji. Klečel u jejího lože.

„To není k odpuštění,“ zašeptala.

Podivný klid a jas rozprostřel se kol Radima. Prsa jeho se šířila, dech vlál jako na křídlech.

„Nechte nás, prosím, pánové,“ řekl k lékařům.

Rozuměli, že mají odejíti. Pohlédli na sebe, Chramec váhal, ale Kaláb vzal ho pod paždí a odvedl.

„Car mne zranil,“ žalovala Mea.

„Car?“ opáčil Radim.

„Strom. Ale snad to není zlé, Radime, snad nezemru. Necítím bolest, je mi lépe. Nevypadám na smrt, že ne, Radime?“

Než mohl Radim odpověděti, strašlivý záchvat zkroutil Meu. Zavyla jako poražené zvíře a zakousla se do rukávu Radimova. Lékaři vběhli. Ale Mea se rychle utišila.

„Morfium účinkuje,“ řekl Chramec. A lékaři zase tiše vyšli.

Mea vydechla a nachýlila se k uchu Radimovu.

„Radime, vraždila jsem. Zpovídej mne ty!“

Nedivil se už ničemu, nedíval se lidsky a myslil už jinak. Duše její se mu otvírala.

„Vím vše,“ odvětil. „Pro něho, pro bratra.“

Hleděl do očí Meiných a bylo mu jako slepci, jenž jediným hmatem celý odstavec vypouklého písma přečte. Vše se mu rozjasnilo do nejskrytějších pohnutek.

„Budu jinak živa, lépe, kajícněji, jen co se uzdravím,“ šepotala Mea. „Je mi jinak, Radime, zcela jinak. Klam přešel, pravda zůstala.“

„Pravda vždy a vše přežije,“ odvětil jako sám sobě. „A co jsme nemohli, jiní vykonají.“

Cítil, jak všecek plápolá, hoří vysokým plamenem, ač nebylo tu již těla, z něhož by se plamen živil.

„Řekni, Radime, že mnou neopovrhuješ. Jsem tak nevzdělaná a nejsem ani hezká, jako ty bílé Varšavanky. Ty se za mne nesmíš stydět, až budu s tebou — ty ne — vždyť také nepřijdeš do nebe.“

Odchýlil hlavu od ní, pokud ona tomu dovolovala. Pochopoval, že on je její záštitou před zoufalstvím, které bylo u ní ve věčné samotě. Že ona bojí se hrozně toho, co bude po smrti. Tím hrozněji, čím pevněji věřila.

„A kdybys jí nezabila?“ namítl.

Stiskla jeho hlavu divoce.

„Ale já chci a nelituji. Já už nechci jinam než tam, kde budeš ty.“

„A kdyby nebylo ničeho více?“

„Ničeho? Ani tam?“

Pohlédla vzhůru do stropu a v zápětí jako zlomena přitiskla hlavu jeho na svá ňadra a drkotajíc zuby vyrážela:

„Chodž tu! Nemysli si, že smíš ode mne — už tě, kochánku, nepustím.“

Hlas Vitoldův, provázený šustotem ženských šatů, ozval se ode dveří. Radim se rychle obrátil, vyskočil a zavřel vstupující paní Arance dveře před nosem.

„Vitolde!“ zvolal výstražně. Pan Vitold stanul a pohlédl udiveně na Radima.

„Ona by Meu zabila,“ sípal tento a díval se jaksi strašně. Pan Vitold sice nic nechápal, ale cítil, že musí mlčeti.

„Je ti volněji, bratře?“ pozdravila ho Mea. Pohled její mihotal a pálil. Vitold přikývl.

„Bratře, vše, co mne hnětlo, už přestalo. Jen jedno zůstalo z minulého — milost, láska.“

Pan Vitold držel ji za obě ruce a plakal. Neodvažoval se mluviti. Byl zmaten a zlekán. Náhle vytrhla mu Mea ruce, tělem jejím prochvěla pod pokryvkou vlna, tvář se stočila, oči zapadly. Po chvíli křeče povolily.

„Radime,“ šeptala neotevírajíc očí a lomíc rukama, „pojď, pojď spat!“

Radim vložil ruku svou do její.

„Nyní, když není naděje —“ počal pan Vitold zmateným, nepřirozeně pisklavým hlasem, „snad by útěcha náboženství —“ nedokončil, jen zabručel, skláněje se nad sestrou. Měla oči zavřeny. Požehnal jí čelo, bradu a prsa, políbil na ústa a vyšel.

Mea nepouštěla ruku klečícího Radima, táhla ji k sobě, až hlavy jejich se sblížily. Pootevřela ústa a přijala jeho políbení oddaně a tiše. Pak vyjela, vypoulila oči, ale hned se upokojila.

Zrakům Radimovým plynula již v mlze. Oči koulely se mu v hlavě podivně, nemohl je ovládnouti. I jemu se chtělo spat, usnouti tvrdě.

Bylo mu zase tak, jako za noci, kdy s Meou tančil a div nezemřel v jejím klíně. Ale nyní cítil, že čeho tehdy si přál, dnes nastane.

„Judica nos Deus et discerne causam nostram . . .! (Suď nás Bůh a rozliš při naši . . .) mumlal lámaje se v kolenou a klesaje hlavou.

Amen!

Padal jako unavené dítě, jež dlouho bloudilo než nalezlo zase opuštěný pelíšek svého domova. Velký vítr zavál, schvátil ho s sebou, lehkého již, bez přítěže, a za ním zněly zvony, vyzvánějící ke službě klidu, ke vstupu do chrámu kýženého, věčného pokoje.

Lékaři a pan Vitold vešli. Doktor Chramec ujal se svislé ruky Meiny. Svezla se s hlavy Radimovy.

„Agonie,“ řekl lékař a frknul nosem. „Znal jsem ji, bylo to děvče zvláštní, abnormální, ale tělesně zdravé jako rozpuk.“

Velké, vlažné krůpěje vystupovaly na širokém čele Meině. Z hrdla vycházel slabý chrapot, jako když si v zamyšlení pobrucívala. V tváři barvy narůžovělé zmizely pihy, zmizela osmahlost. Byla krásná jako mistrovské dílo sochařovo. Oči zapadaly zvolna, ale nebyl kol nich výraz bolesti, spíše smrtelné únavy. Z pootevřených, oprýskaných rtů vycházel dech, jehož šelest zesiloval se v chrčení jako za tvrdého, prudkého spánku. Bílé peří, jež zachytilo se v jemném chmýří nad vrchním rtem, poletovalo dechem sem tam.

Služka otevřela dveře.

„Kněz!“

„Bratře!“ řekla Mea tichounce, jen jakoby hlouběji vydechla. Ale oči se neotevřely, zůstaly zamčeny.

Všichni obrátili se ke dveřím. Pan Vitold otázal se očima dra Chramce, zda možno Meu vyzpovídati. Lékař zavrtěl hlavou záporně.

„Žije dosud, ale již neprocitne.“

„Alespoň poslední pomazání,“ šeptal pan Vitold. „Ubohá sestro!“

„Vyjděme!“ řekl Kaláb hodně hlasitě, aby ho Radim slyšel. Ale tento se nehnul.

„Radime!“

Kaláb vzal přítele za rameno. Vyjekl, když tělo řítilo se na zemi. Tak tak, že je zachytil. Vzal Radima do náručí a zavzlykal.

„Wieczne odpocznienie racz mu dać Panie!“

Všichni se pokřižovali. Pak vynesli mrtvolu Radimovu —

Čtvrt hodiny po té rozhlaholila se celá villa Doubravka hlasným nářkem. Michaela Medea z Burzinskych skonala neprobravši se již ku vědomí, tiše, bez zápasu posledního, v pevném vědomí, že svou švakrovou zabila, aby oprostila bratra k velikému jeho poslání životnímu. —

Doktor Kaláb vyšel z villy Doubravky jako opilý. V hlavě jeho byl zmatek, ale převládal dojem, že důležitá perioda jeho životních dojmů právě se dovršila, že poznal člověka v jeho ubohosti i jeho obětavosti. Ztratil prvního přítele smrtí, a slzy zalévaly bolestí rozechvělé jeho srdce.

Vítr se zatím ztišil, slunce sklánělo se k západu. Po nebi honily se jako orlové chumáče vloček mrakových.

Kaláb šel po paměti, oči maje upřeny vzhůru na let oblak, ale neviděl nic, vnímal jen mechanicky a sklopil zase oči, když závrať roztočila jeho hlavu. Závrať nejen z letu mraků, ze spoust vůkol po vrcholech, ale i z toho, co vše toho dne prožil, čeho byl svědkem. Nerozuměl mnohému, ale dohadoval se snadno složek prožité tragedie.

Vystoupil již zamyšlen někam a teprve ohlédl se za sebe. Na dolině zakopanské rozšířil se jas a ostrý křišťálový svit. Každý dům rýsoval se od zelené spodiny sadů, farní věž i věže jezuitského kostela zarývaly se do modravých dálí, okna velké školní budovy prudce leskla se, ze dveří vyhrnul se roj černých postav s rozkřídlenými rouchy, jako když kavky z věže vylétají. Vše bylo blízké, určité a do nejdrobnějších kontur rylo se do průhledného ovzduší. Na Staré Polaně prosvitovala rozsáhlá nová stavba, zdi její z čerstvě ohoblovaných, jasně žlutých břeven plamenům se spíše podobaly než dřevu. A najednou plameny vyskákaly ze všeho v dolině, ze staveb, domů, lidí i zeleně stromů a bělosti cest. Vše jakoby mělo shořeti, rozmělněno býti v popel.

Lehký zápach kadidla nad katafalkem zavanul Kalábovi z doliny, i rychleji vystupoval na hory. Viděl, když se ohlédl, hluboko pod sebou villu Doubravku. Jako příkrov, jako pyramidu, egyptské pohřebiště dvou mrtvol, dvou lidí, kteří se milovali a nenalezli. Plameny lásky jejich hořely neplodně, mrtvé plameny. Mea, Radim! Jaké to záhadné zjevy! Tíživě klade se na hlavu otázka o obsahu a smyslu jejich existence. Ale jen chaos domyslů věžil se jako hora. Kaláb rozhlédl se vůkol, a totéž nezbádatelno zadýchlo na něho z hor. Radim a Mea! I oni byli takovými posupnými a přec divoce přitažlivými Tatrami, povahy ve své vůli i ve svých vášních nadživotní. A přece všednost, nízká, mrtvolná všednost je utloukla. Všednost, v níž dovedl žíti pan Vitold, obojživelník, torso bývalých vypjatých snah, třtina hledající formulku života a lámající se o malichernosti, negace a tkvící zálibně v pohodlném bahně i důstojná žena jeho nevzpomínající, nepředvídající a nelitující nikoho a ničeho. Jepice!

A nad celou lázenskou společností z těchto dvou representantů šířila se atmosféra narkotické zasněnosti, vůně mrtvolných balsamů, passivních roznětů, světélkování, atmosféra, v níž byl nedostatek kyslíku. Kalábovi připadly na mysl stromy, jež už na počátku leta mají zvadlé, kazem snětivící listy, neb usýchají koncem větví. Zeleň jejich pestří se předčasnými barvami jeseně, a těžký výpach jejich zaráží dech. A vzpomínal na jablka, která než dozrají už hnijí. Neb na neznámé pronárody na šírých stepích jihoruských, jejichž nářečí ševelí jako podzemní vody nesrozumitelně, jejichž tváře jsou podivné a radost i bol jejich tak cizí srdci, tak cizí!

Kaláb zatřásl hlavou, smekl klobouk a probral si vlasy. Otřásl se ještě jednou. Chtěl přece mysliti na něco jiného. Tanulo mu na mysli, že než povolali ho do villy, byl v dobré míře, ba potěšen. Sáhl si na prsa, papír zašelestil. List od Marfy.

A již věděl, co to bylo. Rázem zmizeli stínové hrobek a jasný svit májový rozlil se v nitru. Marfa psala, že je zase zcela zdráva, a co více, že ho očekává, aby spěchal k ní, že věří jeho dobrým zprávám, že věří v jeho zdraví.

Její list perlil krásnou, radostnou náladou konvalescenta, a v srdci Kalábově ozvali se v odvet skřivani, zaproudila jará míza a všecky hlasy plnokrevného zdraví. Smělá odvaha do budoucna zocelovala jeho snahy, měnila scenerii vůkol v jediný, poslušný ohlas jeho výboje.

Dutí větru, proti němuž postupoval, naráželo na varhanové píšťaly v hloubi. Vzezvučely do mohutného Cantate, do pochodu, v jehož tempu energicky brala se mladá, pružná duše ku předu.

Slunce se klonilo, mlhy padaly, mraky stoupaly. Ale čím byly proti jeho slunci v ňadrech všecky ty mraky, mlhy i hrůzy běsným větrem kolkolem způsobené! Jeho cesta vedla výše a krok jeho pevněl, a hle! mlhy před ním zbaběle řídly, vítr se tišil, prchal skuče do roklí, vrhal se střemhlav do propastí, podle lísal se k nohám. Tesy na cestě uhladily své hrany jemu, pánovi a výbojci, chaos přeražených kmenů rozevřel mu točitou sice, ale vzhůru vedoucí cestu.

Vše ustupovalo, poddávalo se, protože poznávalo, že kráčí tu důvěřivá síla, mládí, s nevyčerpatelným zdrojem štěstí.

Vše vůkol je moje, zaproudilo to vědomím Kalábovým, protože jsem živ, zdráv. Není překážky, abych dosáhl všeho, užil všeho.

Modříny v řídké mlze jasně a slibně se modraly.

Kaláb odcházel výš a výše od obrazů smrti a rozvratu. Ohromná regenerační moc v něm zapuzovala a zakřikovala dorývající ozvuky zármutku a bolesti, zarovnávala čile ssutiny v příští zkypřenou, úrodnou prsť, kouzlila již vidiny nového klíčení, vzrostu a květu.

Vanula kol něho síla, která popírala smrt zdvojenými projevy života a plodnosti, věčným znovuzrozováním i ze smrti samé.

Kráčel výše, a hle, i to co již pohltily mraky, znova mu vydaly. Slunce. Jakoby dohonil je ve výstupu. Bleskotavá zrcadla skákala z vlnek siklavy, zapadala po kamenech do šeré změti větví a pahýlů, jež vystupující pára překouzlila klamem v nově rašící výhony. Jasný zelený život znova vzkříšený vyskakoval z tmavých, mlhou pokrytých rovů. Potok pěl zase svou jasnou píseň, větve zbylých stromů natřásaly se nedočkavě po návratu zaplašených ptáků.

Ano, po odchodu episodistky Smrti hrálo se na jevišti dále, bez několika figur, dále snahy i pósy, dále illuse i trýzeň a stálá myšlenka na odstup.

Kaláb vystupoval, a mlhy stále couvaly. Nezalekl by se vniknouti do nich, vzdorovati skrytým pod nimi srázům, přeludům a svodům na zcestí. Pronikl by, kam by chtěl.

Ale již stanul. Nebylo před ním už vrcholu, jejž by měl ještě slézati. Stál nejvýše v šíři i dáli. Kol něho ulehaly Tatry jako stádo poklekajících karyatid, nesoucích

na plecích báň nebes. Pohlédl dolů. Pod ním plula oblaka, východ kalily závoje nových dešťů.

Ne již mlha, ale dým vystupoval z rozlehlé doliny, jako z velkého spáleniště. A popel mrtvých, zvířený až k nebi, zase zvolna se usazoval, vlhnul klidem večera, vssával a vkládal se v plodnou mrvu generací příštích.

Co dole byl odliv, výduť, zde nahoře kypělo. Šuměla vlna přílivu. Hvězdy objevily se na nebi a vyskakovaly četněji a četněji. Na blízku zaštěkal pes ze salaše, zaklinkal zvonek berana.

Kaláb se rozpažil jakoby proplouti chtěl jediným, mocným rozmachem vlnami, neb jakoby rozperuťoval se k letu vzhůru, do nekonečna.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

M. LEVÁ:

BABIČKA ZE SUŠÍRNY.

Chudá jak pláňka tam u cesty,
drží ji už jen ty kosti,
ptej se, a se šťastným úsměvem
řekne, že všeho má dosti.

Jenom těch očí dvé, pohaslých
od tichých pláčů a bdění,
komusi beze slov vypráví
o smutku nenasycení.

Z DOMU.

Pojď bez žele, jsouť rovy
přec výhled v život nový —
jen odvážit se vyplout staré ze zátoky.
Nechť jak chce tonoucí té naší lodi boky
rve bouř zle rozpoutaná,
my dočkáme se rána;

vždyť duch náš přes peřeje
změn, převratů dál spěje,
kde našim slabým zrakům bezpečný se halí
byt pokojnější, věř!... Pojď, jeden koutek malý
přec zbude, bez obavy
v němž skryjem těžké hlavy

i údy k smrti zmdlené
a v tuše nevyřčené,
že je, co přetrvá vše zemské trmácení,
se v zašlost ohlédnem a všemu, tvář co mění,
co bolem tady zveme,
již jen se usmějeme — —

* * * * * * * * * * * * * * *

ZIKMUND WINTER:

ZAČÁTKY GERMANISACE NAŠICH MĚST.

Studie archivní o XVI. století.

Uvádějí se v historiích všelijaké cesty, jimiž přistěhovalí Němci opanovali neb aspoň snažili se zase opanovati naše česká města, když bylo odešlo husitské století, na jehož prahu Němci byli z českých měst a ze země naší pryč hnáni.

První cesta byla ražena smírem náboženským. Husité Němce vyhnali, čeští protestanté nic proti ním nenamítali, když se vraceli.

Kalich je smířil.

Ještě r. 1534 Pražané chtějí, aby příchozí Němec nebyl lutherský ani Zwinglián, ale potom toho nechali, poněvadž se stali sami lutherskými a srovnali se.

Je věru z každého smíru u nás strach.

Uvádí se, že Němci u nás rostli novou dynastií, která zasedla na stolec Přemyslovců. Tu však jest opraviti mínění, jakoby nastoupením Ferdinanda I. hned Němci se

začali k nám tlačiti měrou valnou. Toho není.

Znamenitý nával německý je znáti teprv po r. 1547, když král udusil revoluční pokus českých stavů, a potom po druhé, když Rudolf učinil Prahu trvale sídlem království Českého a vlastně také říše císařské.

Po udušení onoho revolučního hnutí r. 1548 prozradil jeden z dvorských truhlářů německých „neskromnost" tehdejších Němců proti obyvatelstvu domácímu tím, že volal na samého městského rychtáře: „Zvyjebení zrádci Čechové, jináčť vás budem učiti, nežli jste prve učeni!"

Tedy po zkažené revoluci osmělili se Němci a horlivěji stěhovali se do našich měst. Do měšťanství pražského vstupovali tak hojně, že na konec zapsáno bylo v knihách úhrnem (od r. 1526—1620) proti 5348 měšťanům českým 3076 německých, proti 61 procentům 35 procent.

S těmi procenty vstoupila Praha do třicetileté vojny.

Konečně uvádí se vláda, úřad vládní nad městy, čili řekněme jasněji, podkomoří (z těch podkomoří zvláště pověstný Pröckl z Proksdorfu), kteří v českých městech venkovských s patrnou schválností dosazovali Němce do městských rad, do českých většin, až je změnili v menšiny, čímž českost města udušena.

Netečnost a dobráckost českého národa arci také pomohla úmyslům vládním a zmohutnění cizích přistěhovalců.

Když jsem před lety po prvé četl v archivě rakovnickém dopis primasa Žlutického zaslaný r. 1591 do Berouna, v němž posílá přísahu českou pro Němce, do obce vstupující, a když jsem v dopise četl varování a strach, kdyby Němci nebyli nuceni česky se učiti, „že bychom se zněmčili sami tudyž podle nich a naposledy by se nám stalo tak jako Teplickým, jakož i těchto dnů chtělo toho něco býti, ale jest jejich převrácené radě v cestu se vkročilo a cechovní jich pořádkové na ten čas vyzdviženi", když jsem tohle četl, ihned jsem pochopil, že ještě jedna, a to asi nejspolehlivější cesta zněmčiti město byla ta, že cizí mistři vnikali nejprve v česká řemesla a těmi řemesly nakonec „převrácenou radou" proměnili ráz města českého v německé, jako se stalo v českých Teplicích, krátce as před tím, než svoje strachy Žlutický psal do Berouna.

A myslím, že cizí průmyslníci u nás v městech převraceli národnostní poměry nejbezpečněji, nejspolehlivěji.

Přicházeli do měst našich obyčejně nebohati, ano chatrni. Dobře hospodářsky situovaný řemeslník zůstává doma. Ne nadarmo vzniklo v XVI. věku přísloví, že Praha je špitál německé říše. Zajisté nebyl jediný chuďas příchozí onen krejčí z Norimberka, jenž na Starém městě r. 1606 polapen byv na práci zakázané, vymlouval se, že přišel do měst Pražských, „neměvši ani malého peníze na stravu".

Jan Pirolt, Němec, mistr zlatnický, sotva že r. 1543 přibyl do Prahy, ihned psáno po něm z Olomouce, aby platil dluhy. Týž mistr vypůjčil se na list zachovací perlový čepec, Bůh ví, proč.

Do Litoměřic přibyl r. 1611 hodinář, který se před tím toulal po Praze. Slul Ambrož Neumeister, byl z Norimberka. Předloživ listy své, oznámil, že by živnost zde provozovati chtěl, aby mu na čas dopřáli sprubovati a pokoštovati, prý potom by se se vším přistěhoval. Zatím neměl nic než ranec. Konšelé českých Litoměřic potulného řemeslníka německého přijali, popustili mu domeček a najali ho, aby řídil hodiny.

To tak jsou některé typické příklady za jiné mnohé na poučnou, kterací to Němci k nám také docházeli.

Některý řemeslník německý, přišed, dosti brzy koupil si dům — ale ihned čteš v knihách smluvních, že je dlužen.

Hospodářskou posici zjednávaly cizím průmyslníkům v našich městech — ženy. Některá vdova jakoby jen na to čekala, až si o ni řekne Němec. Snad v každém řemesle našel jsem vdovu, kteráž dala se ráda svésti tovaryšem, jenž u ní spravoval dílnu a práci. Potom si ji ovšem musil vzíti za choť. A rád vzal.

Přístupu do měšťanství a tudíž k živnosti a do cechovní organisace dlouho bývala překážka Němci ta, že na něm chtívali, aby se prve naučil česky. Ale nikdy a nikde v Čechách neměli v tom praksi stejnou a časem přimhuřovali oko, ba i zapomínali zvyk a řád.

Už tím míval příchozí řemeslník cizí vyhráno, když ho pustili v měšťanství a v cech po slibu pouhém, že se „do roka" naučí česky.

Nejeden opatrný Němec, zvláště v Praze, než se o právo živnostenské přihlásil, vyprosil sobě přímluvu vyšších pánů, a ta u konšelů vždy vydala.

V době Rudolfově už se poměry tak zvrátily, že konšelé staroměstští měli sami ve svých službách písaře německého.

A když na příklad r. 1605 zámečníci přivedli si nového cechmistra Pavla Krofta, ostrožníka, na rathouz, aby přísahal, už se na radním domě netrudili tím, že Kroft česky neumí, nýbrž purkmistr nařídil, „po-

něvadž Němec jest, půjdete s ním do hořejší kanceláře a tam přísahu jazykem německým vykoná".

Za takových okolností ký div, když někteří mistři staroměstští chtějí míti v Praze svůj německý kostel s důvodem, „poněvadž nás nemalý počet se nachází a jazyk český nám málo, na díle nic, neznámý, také mnohejm leta a starost na hrdle, že není možno víc se jemu vynaučiti."

Dnes ovšem v době „rovnoprávnosti" obou národů rozumělo by se samo sebou, aby nikdo nebyl nucen do cizího jazyka, aby Němec měl svůj kostel, svou školu, ale v XVI. věku, kdy čeština byla řečí státní a jedinou platnou, bylo to od horlivějších Čechů pokládáno za úraz zemského práva.

Vlažným Čechům to bylo arci jednostejno, a těch už tenkrát bývalo dost. Odtud byl onen německý pokrok.

Němečtí mistři přestali se tedy počešťovati, a stálým přibýváním nových příchozích zrodilo se v nich národní sebevědomí. V pražských organisacích řemeslných tvořily se národní strany.

V cechu zámečnickém již r. 1560 koná se jakýsi smír mezi mistry a čeládkou, a to „mezi českými s jedné a německými s druhé strany".

Nastalo utrakvisování organisací.

U pražských barvířů pláten již r. 1562 stanoveno, aby příjem a vydání byly zapisovány česky a německy.

I u malířů r. 1598 položeno za řád, aby všecko jednání napřed v jazyce českém se dálo a teprv, byla-li by potřeba, v jazyce německém.

V cechu krejčovském na Starém městě r. 1610 jednání české „opáčeno obšírně německým jazykem" pro čtyři mistry z 28. Ti čtyři česky neuměli.

Časem se dostávali němečtí mistři do správy cechovní podle Čechů, a časem Čechy vytlačili ze správy docela. Jak rostla jejich síla, to nejlépe viděti na představenstvu organisací staroměstských. R. 1571 bylo 39 organisací čili cechů. Toho roku již v 10 organisacích jsou podle českých cechmistrů i němečtí. Soustružníci mají oba cechmistry Němce.

R. 1590 jsou podle českých cechmistrů Němci již v 15 organisacích, a v osmi jsou Němci sami správci. Ryze českou správu má 20 cechů.

R. 1602 čeští cechmistři jsou již jen v 13 societách, s Němci jsou pospolu v 16, a Němci samotni drží již dvanáct cechů!

Rok před bitvou bělohorskou české cechmistry má už jen 8 cechů!

Roku 1571 bylo ryze českých cechů 28, r. 1619 jen 8!

To je pokles přímo děsný.

Nebude se, tuším, moci všecka germanisace svádět na dobu pobělohorskou. Mnohoslibné začátky, ba základy měla dávno před Bílou Horou.

V městech venkovských za poměrů daleko menších nežli v Praze měl process germanisační stejné začátky, stejný průběh a někde již dokonalé výsledky.

Když řemesla měla v sobě počet německých mistrů, dosadil podkomoří některé do rady, rada přičiněním Němců najala německého písaře, kazatele německého, nastal úřední utrakvismus, Němců v radě přibylo, vlažní Češi pomáhali, a než se kdo nadál, bylo město německým prohlášeno, a staří čeští sousedé, vidoucí zrádný kousek, zůstávali v žalostné malomocnosti až do vymření.

Arci některé město skoro jako zázrakem stanuvši při utrakvismu, nepokročilo v germanisaci dále, a nedalo se přeformovat na německé, až teprve v novějších dobách se stalo rozhodnutí na tu neb onu stranu.

Při české hranici severní města nemohla se dobře uzavírati německým proudům, jež asi v žádný čas neustávaly na dlouze. V některých městech a vsích již v XV. století usazovali se němečtí příchozí, všelijací zvláště po hrubém spustošení těch krajin německými křižáky v době krále Jiřího. Ale přes to při straně krušnohorské čára německá drží se jen Ohře až ke Kadani a odtud zpět k horám běží. Nelze dokázati, že by zněmčení v XVI. století bylo došlo až k řece Bělé, neboť město Bílina, sousedící s Mostem, zůstávalo českým ještě v století následujícím; také Rudolice u Mostu mají ze XVI. století českou gruntovní knihu.

V Kadani ještě r. 1557 měli českého písaře, tedy k utrakvismu došel process, ale těmi způsoby, jak vyloženo, do konce století Čechové umlčeni.

Chomutov míval asi vždycky víc Němců nežli Čechů, ale státní řeči české se Chomutovští nevyhýbali. Dopisy z českých měst a od českých pánů přijímali české a česky odpovídali. R. 1602 přišel tovaryš s českým listem od Žateckých s prosbou, aby mu to v chomutovské radnici přeložili, a přeložili to hned bez nesnází.

České město Most ztraceno vdavkami žen mosteckých s příchozími Míšňany. Aspoň vdovy a dívky učinily processu ničivému pevný základ.

České Teplice zněmčeny, jakož dotčeno s vrchu z dopisu rakovnického, nějakým rychlým lstivým kouskem, jejž provedli němečtí řemeslníci kdys před r. 1591. Zrádný kousek není v pramenech archivních blíže naznačen, avšak lze ho uhodnouti.

V Ousti Labském byla ještě r. 1608 většina řemesel česká, ale zlopověstný podkomoří Prökl z Proksdorfu sázel rok od roku vždy víc Němců do rady městské a zakončil process odnárodňovací vítězstvím německým. Tu tedy průmysl a vláda zrušily českost města.

Litoměřice byly v XVI. století uvědomělé české město. To nesoudím jen z toho, že r. 1516 psali německému knížeti do Míšně po česku, ohlašujíce se, že tak činí pro nedostatek jazyka německého. Soudím tak spíš ze zápiskův a usnesení litoměřické rady, z kterýchž boj, tuhý boj přímo hledí.

Zapsaliť si Litoměřičtí r. 1514, že žádných Němců a cizozemců nebudou do svého města přijímati, neboť jsou to lidé „ze svých zemí vyšlí", kteří by nemohli býti k dobrému na časy budoucí, ba je strach, že by byli ku zkáze.

Také valné shromáždění obce brzy potom usneslo se nepřijímati Němců, aby různice nevznikaly, neb „mnoho činívali vád, nesnází, mordů, jakož se toho léta dálo."

Ostatně z toho snesení také viděti, že Němci do českých měst se tisknoucí nebyli skromného, klidného vystupování. Jejich neomalenost patrně budila a živila české vědomí Litoměřičanů.

Nechuť k Němcům v Litoměřicích potrvala po celé XVI. století, ale po ráně bělohorské zmírnila se poněkud, poněvadž novými poměry politickými vynuceny koncesse Němcům. Usnášejíť se Litoměřičtí r. 1635, aby ten z poctivých lidí národa německého z řemeslníků a obchodníků, který k měšťanství přijat býti chce, aby do dne a do roka naučil se česky, pakli by toho svémyslně zanedbal, že mu zdvihnou měšťanství. A toto nařízení v obci Litoměřické prý má trvati bez přetrží, vždy.

Znají-li páni dnešní radnice litoměřické toto usnesení svých tamějších českých předků usmívají se mefistofelsky.

(Dokončení.)

SVAT. KARMEN:

STESK.

Hořelo slunce, voněl květ,
jásali v zeleni ptáci — —
Vzpomínka zase z dávných let
v myšlenky moje se vrací.

Vrací se dneska, v zimní den.
Z oblak se sype sníh dolů.
Šero se dívá do oken,
stesk se mnou usedá k stolu.

Jediný přítel z přátel všech,
který se odehnat nedá,
v tesklivých vždycky večerech
se mnou tak u stolu sedá.

Jsme sami, sami. Zimy chlad
chudým se pokojem točí.
Zoufalou touhu vyplakat
chtěly by smutné mé oči.

Odlétli ptáci, nehoří
slunce, jak hořelo kdysi . . .
Stesk se mnou tiše hovoří,
vzpomínku v paměti křísí.

A zase vidím rodnou ves,
chalupy bílé a statky,
mých mladých dvacet roků dnes
jak by se vrátilo zpátky.

Těch nejmilejších dvacet let
vzpomínkou ke mně se hlásí,
přede mnou, hle, můj malý svět
rozkoše, lásky a krásy!

I svoje štěstí zase zřím,
kvetoucí zahradou kráčí,
zrakem se dívám tesklivým
a je mi pojednou k pláči.

To není štěstí, to je žal,
přelud, ach, přelud jen pouhý!
— Co jsem kdys tolik miloval,
stesk je teď marné mé touhy — —

NÁLADA.

Večerních zvonů hlahol dávno ztich',
je smutno v kraji,
obzory drahé do mlh šedivých
se propadají.

Uléhá štěstí pod střechami chat
na lůžka měkká,
jen bolest nechce ještě jíti spat
a bdí a čeká.

Tesklivé oči hledí ke dveřím
a slzy roní.
Že radost vrátí se, ač nevěřím,
přec toužím po ní.

Ač dost jí bylo, chtěl bych ještě rád
jí míti více,
s ní naposledy odejíti spat
a nevzbudit se.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Zůstali jsme s Gustavem pak už v nejlepší náladě až do desáté hodiny na výstavišti a vidouce zřejmě, že se mu ještě chce posedět, sami jsme jej k tomu vybídli a zabránili všemu jeho omlouvání. Viděli jsme, že jsme mu hráli do noty, a žena se ještě jízdou koňskou drahou vesele usmívala.

Druhého dne podle slibu svého zašel jsem pro Gustava do hôtelu u arcivévody Štěpána a jeli jsme společně na výstavu. Oběd jsem dal doma připravit až na druhou hodinu.

Za prohlídek pavillonů, strojovny, průmyslového paláce, obrazárny i retrospektivní výstavy padla leckterá bezděčná poznámka, z níž mi zaplanulo světlo na nynější poměry Gustavovy, na jeho postavení u divadla i záležitosti rodinné a zcela osobní.

Opět zavadil o svou ztrátu na burse a že teď vůbec odkázán je na svůj a ženin příjem u divadla, které dohromady zajišťují sice slušnou existenci, ale nedosahují toho, čeho by si přál, co kdys ve svých nadějích viděl.

„Kdyby se mohl člověk hnout," prohodil, „kdyby byl sám, lecčehos by se mohl odvážit. Co by mu na tom záleželo přetrhnout svazek v Josefovském, až by přišla vhodná chvíle, a zkoušet štěstí jinde, třeba v Německu, krátce odvážit se k experimentům . . . Snad by se vydařily — snad nade všecko očekávání, vždyť má přece člověk dlouholetou zkušenost a něco ví a něco umí, i jako herec i jako režisér — snad by si zdvojnásobil své příjmy a snad ještě víc — ale prosím tě: žena je ve svazku a už na ni berou ohled — i na má léta u ústavu, a . . ."

„Ale vždyť je to zcela rozumné, že neděláš experimentů, zvlášť teď po nemoci," upokojoval jsem jej, ale účinek mimo nadání byl opačný.

„Ty myslíš patrně, že ve mně je právě tolik," pronášel s posměchem ve hlase, v pohledu i úsměvu, „že ve mně je právě jen tolik, abych se cítil docela spokojen, v čem jsem? — Já dovedu srovnávat síly, brachu, vidím, co dělá protekce, ať pro člověka samého, ať pro ženu, vidím, co dělá osobní zvláštní štěstí, hrozby, smělá odvaha — — všecko se to vyplácí víc než strach, a ten je, bohužel, už do mne naočkován, a to je má největší chyba. — Mít reservní fond, kamaráde, a být volný — koukal bys, čeho bych se ještě odvážil a kam se dostal. Ale riskovat moci!"

Měl jsem na jazyku, že by se snad sklamal, ale potlačil jsem tu poznámku, jist, že by vyvolala hořkost, odpor.

„Vždyť u mne je to zcela obdobné," řekl jsem tedy raději na potěchu, ač sám podobných zálusků na experimenty jsem necítil, jsa vůbec povahy konservativnější.

„A pak ještě něco," pokračoval Gustav, „kdyby člověk neměl páteř a za to méně buněk hrdosti v krvi. Můj bratranec Viktor, továrník — nanejmíň na milion ho páčím — v ministerstvech je jako doma, jaký ten má vliv v ‚burgu'! S ředitelem je jedna ruka . . . Jen kdybych měl k tomu povahu, hezky k němu jít, podkouřit mu, pěkně ho poprosit, nějakou produkci jemu a milostivé udělat — hned bych měl cestičku vyšlapanou — ale víš, kamaráde," dodával a pozdvihl ramena do výše a zamnul si ruce, „k tomu panstvu jít a pukrlata dělat — za nic na světě! Takový jsem, a já vím, že

na svou škodu — Viktor není zlý člověk, naopak ochotný a pomohl by mi třeba rád.“

„No — já bych to zkusil,“ pravil jsem s úsměvem, jen jako na zkoušku, ale Gustav jen zase pozdvihl ramena a pravil s úsměvem:

„Mne nepředěláš, brachu. — Pojď, už mám toho prohlížení dost — udýchaný už jsem — zatracené měchy, ještě pořád nedělají dobrotu — pojď, sedněme si někam na čtvrtičku vína, třeba tam co včera, ta donna v tom kroji byla velmi příjemná a přítulná. Zvlášť když vy jste odešli,“ dodával se čtveráckým úsměvem. „A já jsem jí slíbil, že se na ni dneska zase podívám.“

„Špíglberku, Špíglberku,“ zahrozil jsem naň, ale on opět se jen usmál a zas jen prohodil, ale zcela jiným tónem:

„No, nepředěláš mě, co živ takový budu!“

Byl jsem mu po vůli a vyseděli jsme u půvabné Kamilky až do půldruhé, kdy byl nejvyšší čas na odjezd k obědu, aby se má žena nepohněvala.

Víno Gustavovi rozvázalo ještě jazyk.

„Víš, kdybych byl jiný člověk,“ svěřoval mi, „mohl bych uhodit na tchána. Ten starý mlynář má hezkých pár tisícovek. S Gízou se sice už jakž takž smířil, ale ani zlatku věna ještě nedal, věříš-li? A já bych měl na to plné právo, jako druhý jeho zeť, kterému pěkně hned po svatbě musil vysázet hotových deset tisícovek na dřevo. Ale to je jeho povinnost, začít o tom sám. Já nejen že se mu slovem o věnu dosud nezmínil, ale i Gíze jsem zakázal i jen špetnout. A byly nám kolikrát boty moc ouzké. Ani teď o mé nemoci jsme nepsali a neřekli. Takový jsem!“ dodával a uhodil na stůl.

„Však se ti to neztratí, ani tvým dětem,“ pravil jsem, „a nemusíš tedy tak tuze litovat, že jsi si nevzal tu apatykářovou,“ dodal jsem s úsměvem.

Pohlédl na mne trochu rozpačitě, ale hned za chvíli dodával:

„No, dá-li nám jednou zrovna taky deset tisíc — nechci právě tvrdit. Ale peníze starý Reinack má, o to nic.“

Bylo mi strašně střízlivo při těch řečech. Neočekával jsem sice od Gustava žádného zvláštního vzrušení, nadtož nadšení, bral jsem od včerejška do počtu následky jeho nemoci, ale přec mi jen nějak sestupoval při těch úvahách a sděleních na člověka, jenž sice ještě miuví o možných úspěších, ale maskuje vlastně nevyniknutí souhrnem okolností zcela vnějších a doznává, aniž by toho pozoroval, že jiná, zcela neumělecká životní dráha by byla bývala pro něj výhodnější.

Jakýsi smutek mne ovál z těch jeho řečí. Byl jsem sice již léta přesvědčen, že se Gustav zklamal ve svém očekávání vlastním, co do míry svých uměleckých potencí, pociťoval jsem intensivněji než kdykoliv dříve, že jsme se klamali i my všichni, kteří jsme před lety v mladistvém nadšení vítali jeho vstup na dráhu uměleckou a v pevné víře očekávali jeho vyniknutí, vidouce v něm příští chloubu rodiny, vtělené vyvrácení všech pochybností, ale dnes tak nápadně v mých zracích nějak seslábl, zešvedněl, zešosáčtěl, a i manželské štěstí jeho nějak se přede mnou přímo rozpadalo o hmotné poměry, že mi zjevně zhořkl všecek jeho osud.

A skrývanou jakousi zlost jsem cítil nad zbylou ještě jeho pýchou, nad takovým projevovaným ještě furiantstvím jeho. Kdyby byl bouřil, kdyby byl klnul, prudkými protesty plál, neb naopak lítostí roztával, byl by mi býval mnohem sympatičtější a — zajímavější.

„Chlebaří už jen ve všem,“ řekl jsem si v první chvíli, ale hned jsem zas soucit s ním pocítil, těžké nemoci jeho jsem vzpomněl, ta že mnoho jej oslabila, sil i nadějí ubrala, slabošsky cítit navykla, a tak lidsky líto náhle mi ho bylo.

A abych ho potěšil, o jeho dětech jsem začal, o Gustince, o jejích vystupováních v dětských rolích a že jistě zdědila temperament po něm, i o Gízince a jejím hudebním sluchu a vnímání a schvaloval jsem mu úplně, že ji chce dát učit zpěvu.

Bylo na něm očividno, že uhodil jsem na šťastnou strunu. Zazářil a změkl.

„Však jsou ty děti má jediná naděje,“ pravil. „A k vůli nim nechci také uhodit nějak ostřeji na tchána. Má je rád ten starý zatvrzelec, třeba se skrčoval a potlačoval to dáti na jevo. Ale ony, žáby, to s ním umějí. Mají za ušima.“

Dopil, dal si novou čtvrtku a rozpovídal se, jak na dědečka a babičku vyzrávají a jak jsou jejich chloubou a radostí.

„To víš, v takovém horském hnízdě, takové děti z Vídně . . .“ dodával a hlasitě se zasmál. „Ty takhle —“ a učinil výmluvné gesto, „dědečka a babičku přikryjou a opentlí. — No, není to tak zlé — já s Gízou už život nějak protlučeme, a dětem bude líp. A už pro ně taky je líp, být s tchánem za dobré a nezačínat. A že dětem jednou bude líp, je to hlavní, kamaráde, jak jsem ti už řekl včera.

Nevymlouval, nekorigoval jsem nijak svého mínění o Gustavovi, ale byl jsem spokojen, že jsem nezaútočil, nepolemisoval, naopak schvaloval jsem si sám, že jsem

řeč svedl na toto thema o dětech a že jsme se vrátili v dobré vyjasněné náladě domů k nám na oběd.

— — — — — — — — — —

Druhého dne na večer Gustav odjel.

Žena i já zdržovali jsme jej mermomocí, ale on nepovolil. Že výstavu viděl, že se mu splnilo jeho očekávání, že nové naděje v budoucnost tím v něm vyklíčily, ale že jej zachvátil ukrutný stesk po dětech i po ženě a že by mu nedělalo dobře takto po výstavě ochutnávat a popíjet, mnoho chodit a málo spát, naopak že touží teď po klidu, po lesním vzduchu, po idylle v horském mlýně a samotě.

To že mu udělá dobře na nervy a na plíce, mléko a horská pramenitá voda, to že se bohdá zotaví a vrátí se s plnými silami k svému povolání.

Proponované mnou setkané se sestřenicí paní školní radovou i se synovcem Maxem se rozhodně vzpíral a naopak přímo žádal, abychom ani já ani má žena se ni slůvkem nezmínili, že tu byl.

Mým dětem dárků nakoupil a rozloučil se srdečně a dojat, slíbiv, že za rok, nejdéle za dva se zas do Prahy podívá, nejspíše s dcerami a se ženou, a že ovšem v čas dá vědět a mne navštíví. To že bude zas v plné vládě svých sil a ukáže sám dětem Prahu, aby ji viděli a seznali. To že budou již dosti chápavy a vnímavy i vznětlivy.

Listů mnoho abych od něho nežádal, na to že není času, ale o sobě vědět prý dá a fotografie svých dětí nám pošle.

S upřímnou přátelskostí děkoval ještě na nádraží, kamž jsme jej vyprovodili, za ochotu, již jsme mu projevili, a výslovně si vyžádal, abych mu dopsal o eventuelním jmenování Maxínkově do Terstu i pravděpodobném jeho sňatku se slečnou Nercovou.

Dlouho jsme se ženou o něm mluvili, když jsme se po jeho odjezdu vraceli z nádraží domů. Neřekl jsem mu to ovšem, ale omeškal jsem se hodně ve svých pracích jeho návštěvou i nastávaly mně dni pilné doháňky.

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ST. KOVANDA:

VIDINY.

(Pokračování.)

Ráno se ještě ocitala paní Hlavinková v omylu, že nic to není a že je její manžel normální. Vypil sice vždy proti obyčeji dva šálky kávy, jiř chtěl míti nad to silnou, ale potom se rozhovořival se ženou oněmi všedními rozmluvami, jež jí bývaly tak milé a po nichž se jí už stýskalo za těch výjimečných poměrů. Tu se přesvědčovala, že jest v srdci manželově stále ona něha k celé rodině, po níž všichni touží. I děti stávaly u dveří nebo v koutku a poslouchaly otce, jak je hovorný a milý; Eminka slzívala štěstím.

Ale jak odešel doktor na soud, padl celý krásný sen. V poledne i odpoledne vracíval se otec s chmurami v líci, nemluvný a zamyšlený, a němá jeho ústa rozsívala do srdcí tesknou náladu. Paní doktorová nebyla daleko od pravdy, když se domnívala, že je příčina manželovy duševní proměny v kanceláři, a když proto došla sama na poradu k radovi. Počíti hovor o tom s chotěm se bála.

Rada se ovšem podivil, když to všechno uslyšel o svém kolegovi, ale hned podotkl, že může podati poděšené choti ještě několik podrobností z úřadu. Rozhodně měl za to, že působilo naň vrácení akt ze státního zastupitelství. Proto se prý asi zdráhal, vzíti vyšetřování znova do rukou. V jakémsi však rozporu s tím jest horlivost, s níž se potom uchopil práce. Duševně úplně zdravý člověk, právník k tomu, nebývá tak horliv, ani když mu nadřízený úřad položí nůž na krk. A tu se prý vlastně nic nestalo: pouhé vyzvání k dodatečnému výslechu. Mohl konečně, jak by učinil druhý, třetí, výslech provésti, ale nijak se nenamáhati, aby nalezl nové podrobnosti; kdyby byl duševně úplně zdráv, byl by tak jistě učinil, neboť jest jurista tělem i duší a každý jurista si musí zachovati, pokud možno, zdání své neomylnosti. Ale doktor Hlavinka posadil se k té věci jako k nějaké královské při o rozvod. „Představte si, milostivá paní," pravil rada, „že váš pan choť vnikl již skoro v noci, jak mi vypravoval sluha, do našeho soudu, aby si odnesl domů ona osudná akta a s nimi asi sedmero podobných žalob z minulých let! A od té doby nepracuje o ničem jiném než o tom. Odkazuje ty, kteří jsou k němu obesláni, k ji-

nému kolegovi a sám sedí a píše. Spousty akt jsou před ním rozloženy, nová spousta čerstvého papíru se hromadí. Jsou na nich i výkresy, plány místa činu a pak slova, samotná, ojedinělá slova!"

Paní doktorová se na to ptala podrobně a potom vypravovala o knihách, jež našla na manželově stolku.

„Je to jistě vážné, milostivá paní," řekl rada, „a musíme se přičiniti, aby se zachránilo, co lze. Jak byste radila?"

Paní doktorová pokrčila jen smutně rameny.

„Dáme mu ihned dovolenou a odjedete s ním do lázní, někam daleko, nebo do lesní samoty. Zapomene na úřední trampoty a ozdraví, uvidíte."

Rada dal jí ještě několik pokynů, a paní, velice jsouc potěšena, vracela se domů. Učinila s radou úmluvu, že řekne svému choti stran dovolené hned zítra ráno, kdy bývá přístupen, a že jej pošle pak k šéfovi.

Proto snášela paní sekretářová již trpělivě toho večera špatný rozmar svého chotě a také děti konejšila, když si již zoufaly a nemohly obstáti žalem. Hned pak po návštěvě u rady pozvala telegraficky svobodnou sestru, aby přijela k jejím dětem, že musí odejeti s mužem. Také do lázní, k nimž jí radil manželův šéf, telegrafovala, mají-li pro ně volný byt, a dostala ještě u večer odpověď, jež by byla málem padla do rukou jejímu manželu. S dětmi se již rozloučila u večer, vše jim vyložila a přes hojné slzy Eminčiny i studentíkovy rozhodla, že to jinak nelze a že se musejí podrobiti — pro dobro svého milovaného tatíčka. Byla to rozšafná paní, jež dovedla, třebas jí pukalo vlastní srdce úzkostí, zachovati zdánlivý klid a ukonejšiti ostatní.

Ráno seděl s ní manžel ještě u stolu, když už odešly děti do školy. Tak se jim tesklivě obracely oči po milovaném otci. Rozprávěl, vyprávěl, ale pojednou se vzchopil, že už půjde do úřadu.

„Ale nespěchej, Jiříku!" chlácholí jej žena.

„Musím. Dnes je důležitý den. Taková malá bitva, rozumíš?"

„A nevybojovali by ji bez tebe?" žertuje choť.

„Nikdy! Je to nádherný případ, žhářství, víš? A u nás se bude konati výslech už po druhé. Já jsem sám poprvé chybil, bylo to vyšetřováno ledabyle; je to sice smutné, ale pravdivé. Zapomněl jsem na důležitou věc. Soudce musí býti jako herec; prožiti ty stavy, vmysliti se úplně v situaci, hlavně v situaci obžalovaného. Jen tak dovede jíti logicky v obžalobě — a to jsem nyní dokázal já!" Mluvil to tak, jakoby musilo každé slovo býti z kamene.

Ale paní bylo smutno z těch slov, tak smutno, že se mu vrhla v náručí s úpěnlivým nářkem.

„Proč pláčeš? Proto, že se ze mne teprve v těchto dnech stal pravý soudce? Ó, plač nade všemi těmi mými dvaceti špatně proslouženými lety a nad ostatními mými kolegy, kteří soudí a budou souditi až do pense bez hlavy, bez srdce a bez duše!"

A již se vzchopil, a jakoby šel za vidinou, pospíchal do své pracovny. Paní Hlavinková jen rukama zalomila, když uslyšela, že dvéře u druhého východu zapadly a že manžel její otočil klíčem. Byla jako bez rozumu, neboť se jí nezdařilo, odvésti muže od ničivé práce k odpočinku.

Také rada byl překvapen, když z okna spatřil, že sekretář kráčí chvatně jako vždycky a s akty k soudní budově. Domyslil se ihned, že neměla asi doktorova choť odvahy vyjíti s pravdou, a přece bylo nutno učiniti rychle něco pro zdraví svědomitého úředníka.

Vyšel mu vstříc a uvedl jej do své úřadovny, kdež mohli býti úplně sami.

„Přichystal jste se, pane kolego, jak vidím, důkladně k dnešnímu výslechu," začal řeč.

„Ano, pane rado, a doufám, že nalezneme dnes podrobnosti, o jakých jsme neměli ani já ani krajský soud tušení. Jsem na stopě celého duševního pochodu žhářova, budeme moci vyčísti každý rozpak jeho, každou úvahu a dojdeme i motivu. Motiv je hlavní věcí, myslím. Řekne se: oheň jako oheň, ale žhář nezapaluje vždy z téže pohnutky. O dětech se říká často, když zapálily: udělaly si ohníček — a ta radost, viděti onen čarovný zjev z kamen pojednou ve velkých oslňujících rozměrech, dovede zlákati člověka. Neboť zločinec má sto jiných cest, aby se pomstil. Proč si vybírá právě tuto? Proč nevraždí, neloupí? Proč zapaluje majetek, o němž ví, že je dobře pojištěn? Je to jen dílo msty — či zatlačila žádost odvety a pomsty jiná touha — touha viděti? Ó, viděti!"

Slova sekretářova neušla účinku u rady. Mohl se všemi vývody svého kolegy souhlasiti, ale způsob, jak mluvil, zarážel v prsou dech. Zněla z jeho hlasu horečná dychtivost s něčím se svěřiti, co se už dávno tlumilo v tajích mozku a co musilo jednou vyvříti klokotem. (Dokončení.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

LITERATURA.

Dr. Alfréd Rudolf: Červánky svobody. Obrazy z doby bulharského povstání. Knihovny bulharské sv. IV. Nákladem vlastním, 1907. Za 1 K 50 hal.

Nedávno zesnulému básníku bulharskému, býv. ministru vyučování, Konstantinu Veličkovi, věnována jest tato kniha, nový svazeček obětavé edice propagátora mladé bulharské kultury a jejího písemnictví. Knížka sama v řadě volných kapitol vyličuje historii několika měsíců významného pro Bulhary r. 1876, historii bojů malého národa za svobodu, proti nesnesitelnému jhu tureckého despotismu. Autor jeví se tu býti živým a nadšeným vypravěčem, vřele zaujatým pro hrdinství bulharských jonáků, pro jejich krásný národní ideál a pro těžkou strázeň bojů na život a na smrt, z nichž v potocích krve rodila se mladá svoboda slovanského kmene. Kdo se zajímá o nejnovější dějiny bulharské, přečte si jistě syté a plastické líčení Rudolfovo se zájmem. *V. Kol.*

* Literární novinky. Nákladem Vilímkovým počaly vycházeti Spisy F. Xav. Svobody, jednoho z nejvýraznějších a nejplodnějších našich belletristů. Počátek učiněn románem Srdce její zkvétalo vždy dvěma květy. Cena seš. 30 hal. — Nákladem České graf. akc. společnosti „Unie" vycházejí Sebrané spisy M. A. Šimáčka. Vyšel již román „Chci žít!", divadelní hra „Poslední scéna" a román „Světla minulosti" díl I. a II. Co nejdříve vyjde svazek IV., v němž bude otištěna nová sbírka básní „Hrobu a životu" a vedle „Poslední scény" i II. vydání dramatické prvotiny autorovy „Pomluva". — „Libuše" zahájila nový svůj ročník románem Heleny Malířové: „Právo na štěstí." — „Matice lidu" populárním politickým spisem Adolfa Srba: Šedesát let politického zápasu za práva národa českého (1848—1908).

DIVADLO.

ČINOHRA. — Samota. Hra o třech jednáních. Napsal Alois Jirásek. Režisér Jaroslav Kvapil. Na Národním Divadle poprvé dne 1. března.

Na žádnou z Jiráskových dramatických prací nepřipomíná nejnovější jeho hra tak jako na jeho studentský román „Filosofská historie", přes těch padesát let, uběhlých od této vzrušené idyly až po současnost „Samoty". Pensionovaný profesor ze „Samoty", Vojtěch Čepelka, mohl snad svým nejzelenějším mládím, chlapeckými lety ještě zastihnouti hrdiny „Filosofské historie", ale duchem jest stále ještě jich vrstevníkem: idealistou, optimistou i romantikem. A po svá stará výslužnická léta hrdinou studentské lásky, jejíž tak nevýstižně sladce poetickou apotheosou jest „Filosofská historie". A kontrast takové veliké cudné vášně, vyplňující celý dlouhý život od oktávy až po šediny jenom — vzpomínkami a odříkáním a věrností nevybledlému sličnému obrazu, z jinošských let v mysli žijícímu, vášně, jaké byly schopny jenom generace vymírající a dekadentního flirtu, který v našich dobách nahrazuje hloubky základů životního štěstí — zdá se problémem „Samoty". Dvě studentské lásky, oslyšenou, v mládí nikdy nevyslovenou lásku Čepelkovu k Heleně Toralově, která zvadla také sama, poněvadž kdysi před čtyřiceti lety její student, Čepelkův kolega, odešel do semináře — a lásku synovce Helenina, JUC. Petra Víta, k překrásné choti Čepelkova synovce, MUDra Václava Vejra, Adě, dvě doby, dva názory světové, kulturní, mravní a národní, dva druhy karakterů téže vrstvy inteligence, postavil proti sobě básník „Samoty", to je vlastním ovzduším nejpoetičtější a nejsubtilnější z dosavadních her Jiráskových. Utkání těchto dvou tak cizích sfér citových a vítězství cudné, ušlechtilé, ideální, romantické, dochované oběma představiteli jejími, Čepelkou a Helenou, nad záchvatově prudkou, přes všechno předstírání vyšších vznětů brutálně materialistickou láskou, representovanou Vítem a Adou, toť problém řešení. Starý strýc professor a zbožňovaná jeho Helena, se kterou se setkal zas od těch let studentských poprvé v domovině na prázdninách, jež nyní tráviti bude až do své smrti na statku své ovdovělé sestry, matky dra. Vejra, spojenými silami zabrání tomu, že v okamžiku svrchovaného nebezpečí nesetká se dr. Vejr se svým studentským přítelem JUC. Vítem v situaci, nepřipouštějící pochyby o milostném poměru mezi Vítem a Adou.

Ada tráví letní svůj pobyt na Vejrově samotě, rodném statku svého chotě, zatím co tento pachtí se za svou rozsáhlou lékařskou praxí v Praze. Nudí se bezmezně a když se setká tu na venkově s Petrem Vítem, žijícím v nedalekém městečku, sběhlým právníkem a skladatelem pohořelých nadějí a hořkých z toho zklamání, druhem svého muže, dobře z Prahy známým, který uprchl na venek od propasti — zrady, jíž by se byl svodem Adiným na příteli málem dopustil, vzplane pro Víta náruživě a on pro ni. Stačí k tomu účastenství na výletě, pořádaném z městečka, účastenství, k němuž zavdal podnět strýc Čepelka, neudržitelný, jakmile slyšel, že se výletu súčastní také stará jeho láska, stačí k tomu plamenná reminiscence na vášnivý večer v Praze s výmluvnou hudební improvisací Vítovou, přiznání Ady, že nešťastně volila, několik jejích žhavých pohledů, několik neodolatelných pós za blesku a bouře v lese před myslivnou, výmluvný slib, že láska Adina ničeho se nebojí, a Vít je Adin. Ve třetím jednání dojde k svahu. Vít přijde z městečka za Adou z města na samotu, na její dopis, který jej zvrátil v jeho hodlání, jít na radnici a říci o místo městského tajemníka, přislíbené mu s rukou lékárníkovic slečinky. To byl jeho poslední pokus odtrhnouti se ještě jednou od propasti, ale přišel. V zápětí za ním přichází jeho teta, a Ada ukryje před ní a před strýcem Víta ve světničce, která jest svatyní jejího venkovského pobytu. Po celý poslední akt jde Adě o to, kterak zatajiti přítomnost Vítovu před strýcem

a tetou, potom před selkou Vejrovou, vrátivší se s pole, a konečně všem třem, Adě, Čepelkovi i Heleně, před samým dnem. Vejrem, který neoznámen přijede, a mermomocí chce způsobit překvapení úkrytem v sedničce, kdež by se byl setkal s Vítem. Autor dovedl udržeti tuto scénu prostou všeho veselohernílio živlu, srdečnou touhou Čepelky i Heleny, aby zamezili pádu mladých lidí, aby stařenu a jejího syna zachránili před odhalením, jež by musilo pro ně končiti zoufalým smutkem. Výjev jest složitý, gradativní a vysoce napínavý. Když konečně nalezen vhodný moment útěku Vítovu — přes to, že se chce ze všeho dnu Vejrovi vyznat — když prchne, přes to že mezi Čepelkou a Helenou děje se zápas o to, má-li se lží pomoci, zachráněn jest Vejr a jeho klid a radost jeho staré matky.

Na jak dlouho? S Vítem Ada už Vejra neučiní nešťastným, to vysvítá z jeho přípovědi; s někým jiným snad jistě. To plyne přímo z lehkomyslných řečí a falše Adiny, autorem akcentované, z jejího chování po krisi, z něhož vyplývá, že její záchvat k Vítovi byl pouhou koketerií, a že konečné její hnutí bylo bázeň před chotěm. Ale autor „Samoty" víc nechtěl, než postaviti obě generace takovým způsobem vedle sebe, a v tom smyslu prchavost, okamžitost, ale také živelní prudkost návalu mezi Adou a Vítem ocitá se v nejúčinnějším kontrastu k scéně na mýtině, kdež se pensista Čepelka vyznává Heleně, když už „přehořelo, přebolelo". Jest nevýslovná něha v čistotě této lásky, utkané jenom z reminiscencí a končící tím, čím měla začít: vyznáním, k němuž se tenkrát neodhodlal uhodnuv, že by překážel. Mýtina lesní před myslivnou, dějiště druhého jednání, je také místem, kdež o výletu odehrály se nejprudší výbuchy Adiny s Vítem a také fraškovité milostné, jichž hrdinou jest Jaro Labuťka, praktikant z lékárny s dekadentní básní, kterou deklamuje „jako nenasytný Pan" dvěma „vílám" po sobě, Toničce, dceři, a Karle, neteři řeznice Mráčkové, a zkazí si to důkladně s oběma, zvláště se studentkou gymnasia, Karlou, jíž „měl nahraditi Wilda, Maupassanta, Muncha a Goya", jak drasticky zní v nesmyslnosti své klasický dopis, plný pravopisných chyb, kterým Karla minila Labuťku oblažiti. Tento čtyřlístek, obě děvčátka, Labuťka a řeznice Mráčková, jsou veselým, satirickým živlem hry, a k působivosti jich scén z 1. a 2. jednání stačí uvésti, že Mráčkovou hraje pí. Hübnerová, hypererudiční Karlu pí. Červená, Labuťku p. Deyl a Toničku sl. Suchánkova, kteráž věru nic nezkazila. Nutno uvésti však ještě neodolatelné duo, p. Mošnu jako Šrámka, nadporučíka u ostrostřelců, a p. Steinsberga jako němčinou zadrhujícího zámeckého revidenta Schlumse, párek nejdokonalejších šosáků, kteří ze svého pijáckého zákoutí na výletu komentují současný i minulý svět aforismy, odměňovanými bouřlivým smíchem obecenstva.

Z hlavních rolí skvěle k platnosti přivedena záletná Ada slečnou Rydlovou: zosobnila „novou ženu", o níž fantasují nedochůdčata Karla a Labuťka a tak jak si ji představují horovní neoromantikové, úchvatnou výbojnou, rafinovaně svůdnou, koketní až k závrati. Krom toho byla také krásná a výtečně ustrojena. Milenec Adin, p. Želenský, vybral ze své garderoby nejonačejšího milovníka větroplacha a hrál dobře studenta zkaženého domnělým talentem skladatelským, který přes veškeru melancholii z dvojakého svého osudu a přes oheň, jakým k Adě hárá, vrátí se konečně na cestu k přístavu vezdejšího zaopatření na radnici rodného města a do náručí lékárníkovic slečinky. Paní Danzerová (Helena Toralová) a p. Sedláček (Čepelka) přednesli reminiscenční dialog v druhém aktu, nejpoetičtější místo celé hry, k překrásnému účinu. „Samota" měla bouřlivý úspěch, autor po druhém aktu vyvolán třikráte, účinkující umělci bezpočtukráte. Velká část uznání platila také národní a kulturní tendenci hry, kteráž elektrisovala svou satirou proti dekadenci a českému nihilismu. Po dlouhé době zas jednou hra ze živého národního života, dramatický a tedy nejúčinnější protest proti směřování s kopce v umění a všeobecném vývoji českém. Už k vůli úchvatné pasáži toho smyslu v jadrném dialogu mezi Čepelkou a Vítem na konci druhého jednání bylo by hře přáti výchovnou cestu kolem českého světa. Nastoupí ji ovšem s veškerou jistotou osudu Jiráskových her. Za to již mu náleží obzvláštní dík všech českých nacionalistů.

O výpravě a scenerii hry dlužno doznati, že byla mistrovským kusem úpravy jeviště, prkna jeho přestávají už svět jenom znamenati. Večer animovaný na scéně i v hledišti, jeden z nezapomenutelných.

KMČ.

— Městské divadlo Vinohradské: 2×2=5. Hra o 4 jednáních. Napsal Gustav Wied. Přeložil Jan Popelka. Premiéra 28. února za režie J. Kampra.

Na plakátech a v bulletinech Vinohradského divadla nová hra Wiedova označována jako „satyrská". Ale jde tu patrně o přepsání anebo o tiskovou chybu, a správně má zníti: satirická. Wiedova hra není opravdu nic jiného než satira, velmi zdravá, vtipná a osvěžující. Dánský autor uveden k nám byl loni aktovkou „Súčtování", sehranou v „Uranii". Hned první scény poslední jeho novinky ostrým a určitým osvětlením svých figurek připomněly onen zajímavý obrázek z kodaňského chudobince i těm, kdož poněkud pozapomněli na loňské seznámení s ním. A rádi známost obnovujeme takovým příjemným způsobem, zvláště když v historii hrdiny nové satiry, spisovatele a učitele Pavla Abela, shledáváme se s kusem vlastní životní zkušenosti Wiedovy. Básník byl svého času pronásledován a vězněn pro „nemorální" knihu, která pobouřila puritánskou mravnost protestantské dánské společnosti, a zbaven svého místa. Stejně vede se i jeho hrdinovi. Žena, úzkostlivě vychovaná v rodinném ovzduší konservativního ministerského úředníka, jej opustí, a Pavel Abel nastěhuje se s ironickým posměškem a s lehkomyslnou resignací do svého mládeneckého bytu, a opuštěn všemi svými

přáteli, vysmívá se společně s věrným sobě karikaturistou Konikem jejich společenské přetvářce, šosácké morálce a pokryteckému sobectví.

S věčně lehkým popěvkem a sarkastickým pošklebkem na rtech odsedí si svůj trest, a s povzneseností filosofa pozoruje, jak se k němu všichni zase milostivě obracejí, jakmile se rozkřikne, že mu kyne skvěle placené místo v konservativním žurnále. Nikoho a nic na světě nebéře vážně, neboť dobře vidí, jak zkřiven a zkarikován je život sám, že v něm neplatí ani odvěká mathematická formulka $2 \times 2 = 4$, nýbrž $2 \times 2 = 5$. Jedno jediné béře vážně — svůj vlastní charakter, a proto pokládá za nemožné, aby přijímal místo v listě, jehož zásady jsou mu zcela protichůdné. Ale přítel Koník jej přesvědčí, že třeba být důsledným v ironickém pojímání životních nedůsledností; chce-li svým zdravým a lehkomyslným smíchem smáti se všem lidským slabostem, že třeba se vysmát i sám sobě, aby dokázal, že skutečně $2 \times 2 = 5$. Jinak neobstojí ve světě. A tak, když vidí, kterak i jeho tchán, zkostnatělý byrokrat, se přebarví na liberála s nastalou změnou ministerstva, že jeho švakr, zloděj a hýřil, se stává vážným člověkem, jakmile se ožení s bohatou starou vdovou, a jak i vlastní jeho žena ož la vyhlídkou na bezstarostnou budoucnost, učiní poslední veliký vtip na vlastní existenci: nemorální, bezbožný spisovatel se stává chefredaktorem konservativního listu. Co chcete? V životě to jinak nechodí. A i bohém časem sešosatí.

Dějová kostra satirické komedie Wiedovy je plna bujného vtipu a nevázané veselosti, jíž není nic svato. Provedení ve Vinohradském divadle vyvolalo mnoho z této veselosti, jak svědčily nesporně bouřlivé salvy smíchu. Přes to však schází mu mnoho do dokonalosti a naladění na pravý základní tón, jakého by vyžadovala tato komedie zcela moderního a originálního stylu. Proto některé scény dopadly trochu roztříštěně a vlekle. Sám hrdina komedie Pavel Abel v reprodukci páně Jiřikovského byl chvílemi hodně mdlý. Dvojitý charakter ve svých rolích dobře postřehli pp. Tesař (švakr Abelův Bedřich) a Zelenka (rada Homann) i slečna Veverkova (Abelova žena). Episodní figurku hraběnky Klüverové velmi jemně odstínila pí. Beníšková, a i všichni ostatní v jednotlivostech projevili dosti smyslu pro řezavý humor dánského autora, ale sensací, jakou byla novinka Wiedova jinde, na Vinohradech sotva bude. *V. Kol.*

Známý dramatik vlašský Alfredo Testoni z Bologne napsal drama „Gioacetino Rossini“, k jehož římské premiéře upíná se veliký zájem pro obsahovou stránku, jež má za podklad životní román Richarda Wagnera. Čtvrtý akt dramatu hraje v Paříži v březnu 1860, a Testoni staví tu Wagnera, tenkrát ještě zneuznávaného, jako představitele slavné budoucnosti proti Rossinimu, znamenajícímu slavnou minulost. Titulní roli dramatu hráti bude největší herec italský Ernesto Zacconi.

Ředitel pařížského „Odéonu“ Antoine vypravil zdramatisovaný román Pierra Lotiho „Ramuntcho“, barvitý a živý obraz ze života baskických sedláků. Přes všechnu raffinovanost režie a popularitu romanopiscovu však nemělo drama velkého úspěchu.

TÝDEN.

Posvátná půda vyšehradského Zalova přijala minulou neděli ve svůj klín dva velikány — velikého básníka a velikého člověka. Jedině ta okolnost dovedla sloučiti k rakvi Svatopluka Čecha celý národ v nejrozmanitějším jeho rozvrstvení kulturním i politickém, nepřehledný záhon rudých karafiátů vedle rudobílých, kněze vedle Sokola, vysokého officiálního hodnostáře vedle řemeslníka, důstojníka vedle dělníka, prostého vojáka vedle studenta. Nebylo dosud chvíle a příležitosti v českém životě nové doby, aby se stal tento zázrak. Svatopluk Čech aspoň na chvíli nad svým rovem viděl sloučeno a pohromadě, čeho ždál za živa.

Jak ohromná síla, síla ukázněného živlu spočívala v nepřehledném davu, jenž mlčky prolamoval kordony strážníků a stavěl se na chlumech hradebních, aby ještě posledním pohledem stihl rakev toho, jejž miloval! Který smrtelník dovedl by zdolati a zmohl tuto sílu, když by něco chtěla! Jako fata morgana rozvinul se tento obraz, pomíjivý a chvilkový, na vrcholku skály, na níž stával kamenný stolec Přemysla Oráče.

Trochu ironicky zapadl akord pozounů do zpěvu „Hlaholu“ a nářku kostelních zvonů . . .

A slunce v slávě zapadalo, když za zvuků národní hymny, jejíž smysl byl životním kredem básníka, zapadala ozářená rakev dolů do tmy mezi růže, fialky a konvalinky, jichž byl plný hrob. Mužové i ženy zpívali vzlykajíce, a slzy kanuly jim po lících. Nálada z dob prvokřesťanů, když kladli v zem své apoštoly, vanula z tohoto výjevu, jenž se stal nezapomenutelným.

Umět spojit a slít v jedno život svůj se svým dílem, jak to dovedl Svatopluk Čech, je nejkrásnějším vítězstvím a největším štěstím člověka. Národ takových lidí by nepotřeboval bojovati a zápasiti, neboť by neměl nepřátel — ale jen přemožené.

—pch.—

*

Riegrův odkaz Svatoboru. „Zvon“ první oznámil již letos ve svém čísle 20. na str. 320, že 3. t. m. v úmrtní den Riegrův budou po prvé uděleny úroky z jeho nadání Svatoboru, a uvedl hlavní podmínky ustanovení odkazatelova. Rozhodnutí „rady nadání Riegrova“ oznámeno bylo tiskem tento úterek. Bylo uděleno: I. Čestná cena v podobě trvalé roční renty 1000 K Svatopluku Čechovi za vykonané velké dílo básnické. Žel, smrt rozhodla jinak! II. Odměny za vynikající výkony: Mik. Alšovi, malíři, 1000 K,

Jakubu Arbesovi, spisovateli, 800 K, Benešì Knüpfrovi, malíři, 800 K. III. Na dílo umělecké: Antonínu Slavíčkovi, malíři, 800 K, Františku Bílkovi, sochaři, na šestinný model národního pomníku na Bílou Horu 700 K, dru Jaromíru Boreckému, spisovateli, na překlad perského eposu Šahnameh 400 K (celkem 5500 K). Pracovníkům vědeckým na větší práce vědecké, na cesty a na přípravy k vydání děl nákladných 5200 K. Celkem 11.700 K.

*

Veliký dar. Pan František Stupecký, zemský stavební rada, zaslal tyto dni do Moderní galerie dopis, z něhož vyjímáme tyto řádky:

„Můj bratr, dvorní rada dr. Jos. Stupecký, náhle odemřel svým šlechetným úmyslům, zemřel dříve, nežli mohl je uvésti ve skutek. Chtěje uctíti památku téhož svého milého bratra a zabezpečiti jeho jméno v Moderní galerii, o jejíž rozkvět do poslední chvíle svého života se staral a pracoval, odhodlal jsem se zcela dle úmyslu zvěčnělého s ochotnou a dobrou vůlí českému odboru galerie darem dáti obrazy, které zvěčnělý se znalostí a láskou za svého živobytí s nemalým nákladem byl shromažďoval. Chci je darovati arci s podmínkou, že umělecká díla ta zachována budou pospolu v jednotné kollekci, která by nesla jméno „dra. Josefa Stupeckého".

Ten dar, učiněný vlastně českému národu, oceňujeme za velmi znamenitý, poněvadž z osobní zkušenosti víme, kterak uměl zvěčnělý dvorní rada vybírat. Podotýkáme jen, že v té kollekci je veliký obraz Mánesův (Poesie), Brožíkova Polyxena z Lobkovic, stavům vzbouřeným vzdorující, Jenneweinova Kalvarie, Kadlíkova Madonna, pro svou něžnou krásu již reprodukovaná v Unii a obecenstvu známá, téhož mistra sv. Václav, Schwaigrovi Utopenci, veliký Ženíškův karton k oponě Národn. divadla (shořelé), Kvidona Manesa Starý mládenec, Maroldova Čtenářka, Knüpfrova jedna z nejlepších marin, vybrané kusy od malíře Tomce, Navrátila, Havránka, Jedličky, Zvěřiny, Alše a j. Bohužel dva výborné obrazy budou na čas v darované kollekci scházeti, poněvadž si to tak dva umělci vyžádali. Dar má velikou uměleckou cenu, obrazů je víc než dvacet, jsou v nich zastoupeny skutečně jen repraesentativní díla mistrů. Dar je vzácný a činí čest tomu, jenž ho měl v úmyslu, i tomu, jenž ho s neobyčejnou pietou realisoval. W.

*

Aby nás Pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil.

Perly v omáčce. Je to milenec Chimaery, s lymfou v krvi... a je rakovinovým zraněním, polaská-li Chimaera — (ó Aesculape!). Je na nich zachycena všecka jeho volní energie — — — Císař jede na bílém oři o mohutné hřívě — — — poněkud znepokojen a vyplašen nezvyklým postelem cesty. (Arnošt Procházka: Henry de Groux.) — Jako velký Georges Minne, jemuž odměnou se dostalo personality v bezpersonelním. (Týž: Nikolaj Konstantinovič Roerich). — — která nalezá nejztajenější spojení mezi lidským nitrem a mimojsoucnem, totiž oním supponovaným vesmírem, který obydluje bytostmi lidských podob. — Povstal tak celý diabolický svět, — — přes komplikace těla člověčího a zvířecího až po potvory, berouci své formy z říše miasmat (!) nahému oku neviditelné. — O něco bezprostředního, okamžikového, co silně v dané minutě zaujme, o vůni krajů, řekl bych téměř, o to, slovem, co činí z lhostejného a neosobního koutu země Amielův stav duše. (Šťastná parafrase německého: Des Lebens Unverstand mit Wehmut zu geniessen ist Tugend und Begriff.) — Ježíši — — ukazuje do grandiosna jdoucí daemon — — město. — Pro poznání, po jakou míru jde jeho simplifikační úsilí, pro ocenění, jakých intensivních účinků jím dosahuje, jakých impressí celku a reálnosti vise, mohou dobře posloužiti jeho přístavní obrazy. — Je v umělci tom krajinář, obsedlý vzduchem a světlem. (Týž: James Ensor.) — Jenž kreuje svůj svět si sám. — To bylo tehdy, za prvního rozbřesku milostných ždání, kdy v rozechvění veškeré bytosti ještě neinitiovaná jejich neladá těla... Venku teprve, za branami rajskými, poznal — královsky mluveno — Adam Evu. — (Týž: Franciszek Flaum.)

*

Kdy Němci uměli výborně česky? Odpověď: Když od Čechů něčeho chtěli. R. 1598 Chomutovským vyhořelo 205 domů, žebrali tedy po zvyku tehdejším ve všech českých městech, líčili dobrou a srdečnou češtinou, kterak jest jim zle. Tehda rozlilo se jim při požáru také sedm zvonův; ihned dopsali jim němečtí přátelé z Jachymova, že zvonař jejich, Hans Wild, ochotně jim sleje zvon, toť se ví, že za peníze. Jachymovští onoho Wilda odporučovali velmi důtklivě. Chomutovští však odpověděli — Jachymovským arci po německu — že nepřijímají nabídky Wildovy, neboť pražský mistr zvonař Brikci že jim slíbil zvon udělati — darmo. Možná, že ten štědrý dar českého mistra zvoní jim dosavad.

V PRAZE, dne 6. března 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

ADOLF HEYDUK:

ZA SVATOPLUKEM ČECHEM.

Vždy rodných vrcholů jsi orlem býval
a vylétal, že sotva zrak Tě zřel,
a sotva tušili jsme, kde ses skrýval
a zkad a kam jsi křídla rozprostřel!

Vždy orlem byl's na hlavách Elborusů
i na Kubáně ňadrech pravěkých
tam v přerozsáhlé vlasti bratrů Rusů
i dánských moří plání dalekých!

Svět oblétals, leč vždy ses vracel zpátky,
by věstils nám, co uviděl Tvůj zrak,
a z vřavy bojů veď's nás do pohádky
a plašil's křídly duší našich mrak!

Pod lipou slýchali jsme Tvoje zvěsti
a děje vlasti časů minulých,
Tys na měsíc až dovedl nás vznésti
i v ňadra nepřátel, kde vztek se líh.

Svět celý oblétal jsi s duše plamy
a všude u velebě výš se nes,
dnes zříme za Tebou však se slzami,
když unikls nám na vždy do nebes!

Všech oči blaze dřív Tě sledovaly,
až oslnila je Tvé hlavy zář,
a v slzí proud se proměnily žaly,
když anděl smrti políbil Tě v tvář!

Nuž odpočiň, Smrt prchla před Tvou slávou;
víř, že byl marný její síly spěch,
že věčně zářit bude nad Tvou hlavou
vděk národa a všeho lidu Čech!

ZIKMUND WINTER:

ZAČÁTKY GERMANISACE NAŠICH MĚST.

(Dokončení.)

Žatec býval ryze českým městem, poněvadž byl víc rázu agrárnického než průmyslného. R. 1605 posílá Šimon Žlutický z Rakovníka svého synka do školy žatecké, aby tam napravil, co v německém Slavkově zanedbal. Němečtí řemeslníci sic táhli se do Žatce stejně jako jinam, ale byli nuceni učiti se česky.

R. 1581 přišli na radní dům mistři všech řemesel podle zvyku přísahat, a to vydána přísaha českým i německým mistrům jen jediná, česká. A tak dělo se rok co rok. Ba i po bitvě bělohorské. Ještě roku 1645 jest v knize žatecké zapsáno pod českou přísahou, že ji vykonali Němci po česku.

Lze na rok určiti, kdy v Žatci začal se utrakvismus, Čechům tolik nebezpečný. Žatečtí konšelé totiž popudem některého chytrého spolukonšela německého najali r. 1551 „mladšího písaře", a to již Němce. Ten složil přísahu po německu, kdežto přední a hlavní písař přísahal ještě česky, jakož se v českém městě slušelo.

Pomalu pokračovalo němectví, pomalu, ale chytře a jistě. R. 1662 přísahá přední písař ještě po česku, ale sluje Pasmon a je rodem Němec.

Tomu rozuměti tak, že tehda ještě žádali konšelé, aby přední písař uměl česky, ale již nestáli na tom, aby byl Čech.

R. 1660 poprvé vydána řemeslným cechmistrům přísaha v obojím jazyce, takže od té doby němečtí mistři přísahali po německu.

Mezi zřízence obecní přicházejí noví a noví Němci. Ale Čechové se ještě neztrácejí. Dostávají se do úřadu taky. R. 1667 přijat do služby obecní mezi německé kollegy Václav Vtipný z Mladé Boleslavě, zajisté člověk český. V rychtářství městském střídají se dlouho Němci s Čechy: r. 1667 jest rychtářem Nožička, 1668 Jiří Zub, 1683 Malina.

Z řemeslníků přísahají ročně po česku nejdéle sladovníci žatečtí. Ze zřízenců obecních po česku si vedou a přísahy skládají po česku — ženy ladýřky, to jest ženy, jež nakládaly do žoků chmel na prodej.

R. 1683 přestává hovořiti kniha, z níž jsem vypsal pochod německý. Dále pátrati jsem neměl již ani chuti.

Kniha činí neomylný dojem, že český živel byl neopatrností a dobrotou Čechů velmi zvolna, ale chytře zatlačován, až se Žatec konečně stal městem, v němž leckdy Čech není životem bezpečen.

Rakovnické město bylo na nejlepší cestě poněmčiti se. Process odnárodňovací začal se v Rakovníce stejně jako jinde. Ke konci století Rakovničtí přijímali průměrně 70% Čechů v měšťanství a 30% Němců. Do r. 1591 osvojili si v několika řemeslech Němci takovou moc, že schystali v městě převrat rychlý, nenadálý, asi toho způsobu jako řemesla v Teplicích.

Ale tu byl Šimon Žlutický, dřív písař pak primator, bedlivě na stráži. Byl to muž národně uvědomělý. Aby Němci do obce nebyli v řemesla přijímání, o to se nepokusil, ale když chtěli násilným kouskem opanovati obec, překazil to, cechy řemeslné na ráz dal zrušiti a schůze jim zapověděl.

Potom rázně užil starodávné zbraně proti cizincům, že jim totiž se vší přísností ukládáno, aby vstupujíce v obec, přísahali po česku, když kdo neuměl, raději čekali, až se naučil.

Tu českou přísahu Rakovničtí drželi i po změnách bělohorských, víme, že k ní nutili Němce ještě r. 1631.

Ale těch přibývalo. Do r. 1648 (od bitvy bělohor.) mezi 88 měšťany nově přijatými již je 31 německých živnostníků (tedy 34%), do konce století XVII. jest v 116 nově přijatých sousedů 67 německých, tedy skoro 60%!

Tu šlo věru o existenci českého města. A myslím, že udrželo se zase jen agrární svou povahou, řemeslníků úhrnem přece bylo jen málo, a víc bylo měšťanů-sedláků, kteří měli posilek ze selského českého vůkolí.

Město Stříbro propadlo germanisaci vlivem svého okolí německého.

Město bývalo za celé XVI. století věrně české. Ale Němci Bavoři, kteří před tím změmčili Tachov a Planou, táhnouce dále, začali se stěhovati do Stříbra. Spočítal jsem, že obec přijala od r. 1545 do r. 1591 271 obyvatelů nových, z nichž 55 osob bylo rodu německého.

Ale větším počtem usazovali se bavorští Němci do vsí okolních, a odtud udušeno jest češství v městě Stříbře, arci teprv dobou novější. Tedy udušeno ani ne průmyslníky jako jinde, nýbrž vesničany.

Žlutice, kde r. 1564 bylo ještě všecko české, změmčeny živnostníky, a to velmi výbojnými.

Koželuhové na příklad začali si psáti beze všech ohledů knihu cechovní již r. 1599 po německu. A ovšem jiní tak podle nich.

Horšův Týn držel se dlouho v rukou českých. Od r. 1604 spočítal jsem až do bitvy bělohorské jenom tři jména konšelů německých mezi 47.

Po bitvě bylo hůř, ale také ne hned, až teprv od r. 1637, kdy Čechové dali se do valného stěhování.

Uprázdněná místa zajali Němci lehounce a bez boje. R. 1680 již jsou v městě utrakvistickém u většině.

Naproti tomu Domažličtí, kteří byli víc na ráně než Týnští, udrželi se podnes. Jednak tím, že německé živnostníky tuze nelákal malý konsum v agrárním městě, a jednak, a to snad hlavně, že Domažličtí byli uvědomělí Češi. Vždyť r. 1607 usnesli se stejně jako kdysi sto let před tím Litoměřičtí, že nebudou Němců ani jiných cizozemců přijímati, „poněvadž skrze ně mnoho zaneprázdnění těžkých pocházejí".

Dále k jihu bylo hůř.

Tu byl přírost německých řemeslníků v XVI. století značný. Páni Rožmberkové a Jindřichohradečtí mívali jich k svým dvorům, k svým stavbám a k umělecké drobné práci zapotřebí.

Touto příčinou zcizil se nám Český Krumlov. Řád stavebních řemeslníků — kameníků, zedníků, tesařů — Vilém z Rožmberka vydal r. 1564 po německu. A poněvadž je mezi cechmistry těmi, kdož o řád prosili, cechmistr Hruška, tedy postihujeme z toho, že ta řemeslná korporace byla utrakvistní, snad s většinou německou.

Stvrzuje-li však císař po padesáti letech oněm řemeslům řád po česku, lze zase souditi, že čeští mistři se zmohli do té doby, a že v cechovním sdružení stavebníků na Krumlově časem zase Češi dostali se navrch.

Též do cechu tkalcovského, jenž dostal r. 1568 německy psaný řád pro celé krumlovské panství, do té doby nahrnula se většina německá; ti Němci potom r. 1573 posílají svůj německý řád tkadlcům do Svinů Trhových, kteří byli Češi a seděli v městě českém.

Proto bych nic nedal na německé historiky, soudící, že Krumlov byl již v XVI. věku německý, z toho, že vrchnost ten onen řád německý potvrzovala. Kdo ví, jak a odkud se řády německé na Krumlov dostávaly. Lze domysliti se, že vrchnost svým řemeslníkům vyžádala řád z nejbližšího města za hranicí, a ten byl ovšem německý.

Proto také není nic divného, že kloboučníci krumlovští, ba i mlynáři při vodách panství krumlovského a třeboňského obdrželi od Viléma z Rožmberka německé řády; o mlynářích, že byli Čechové, nebude nikdo rozumný pochybovat, a o kloboučnících krumlovských, řemesle vzácnějším, víme, že r. 1616 německy nic nerozuměli. Když jim řečeného roku psali krejčí z Mühldorfa, šli s psaním na rathouz, a radní písař Adam Klášterský jim to psaní musil přeložiti na česko, aby vyrozuměli.

Tedy na Krumlově v jednotlivých řemeslech němečtí mistři byli, některý cech byl koncem XVI. věku již dvojnárodní, tím dospěl process změmčovací v městě tom až k utrakvismu, ale dále nic.

Teprve mladším dobám se podařilo Čechy krumlovské stlačiti do menšiny a utiskovati je.

Do Budějovic tlačili se němečtí živnostníci ze sousední země dřív a úsilněji nežli bylo v Krumlově. V konec století XVI. shledáváme utrakvismus v městě Budějovickém již silně pokročilý, v radě zasedají Němci s Čechy ve směsi, ale u většině ještě Němci nejsou a musí umět česky.

Aspoň onen Mikuláš Šonc z Eisenpüchlu, radní, jejž Budějovičtí r. 1615 s Petrem Kodrabou vyslali do Prahy, aby tu žalovali a vedli při proti Nathanaeli Vodňanskému, že nadal Budějovským zrádců země české, ten Šonc jistě uměl česky, neboť jináče nebyl by u českého soudu v Praze nic platen býval.

Ještě na dlouhá léta potom nestačili přistěhovalí Němci budějovští na potlačení domácího českého obyvatelstva.

Podobné poměry byly v Prachaticích.

I sem táhli se zahraniční Němci, zvláště pasovští; vstupovali v cechy a chytali se rozmanitých živností. R. 1585 mezi 225 hospodáři prachatickými čili majiteli domů spočítal jsem dle jména 48 Němců.

Toť ovšem již čtvrtina, ale město si vede úplně po česku a německý jazyk neplatí. Patrně se Němci do češtiny nutili.

Ba ještě ke konci třicetileté vojny byli Němci prachatičtí bez váhy. Je to viděti z význačné příhody. R. 1641 totiž smluvili se němečtí řemeslníci k valné opposici proti městské radě, že prý jim ukládá veliké daně. Spis protestní přinesli psaný po německu. Rada městská spisu německého nepřijala, u ní patrně ještě neplatilo Obnovené Zřízení Ferdinandovo, jež němčinu podporuje.

Řemeslníci tedy dali spis na česko přeložiti měšťanu Skřivanovi. A s tím přišli

znova. Městská rada přečetši český spis, dala všecky německé mistry i se Skřivanem do šatlavy.

Jak známo, zápasem národnostním teprve koncem XVIII. věku rozhodlo se nadpráví německé v Prachaticích, a od té doby jsou Čechové ve vlastním městě k zemi tlačeni.

Že Jindřichův Hradec se nezněmčil, to pravý div.

Sem býval příval cizích živnostníků vždy nemalý. Konšelé již r. 1612 učinili Němcům tu neobyčejnou koncessi, že směli na radnici jednati svým jazykem bez překládání v češtinu. Do cechů zdejších dostali se Němci do všech. Zvláště do cechu „bohatého“, který se skládal z kovodělných řemesel, skoro všude Němci provozovaných. I kováři (řemeslo jinde ryze české) v Hradci r. 1610 prohlašují v soudě, že česky nerozumějí.

Ale bez zápasu nebylo.

R. 1612 obeslali němečtí cechmistři cechu soukenníků českého mistra Lorence z nějakého nepořádku. Ten se v soudě bránil, že se proti němu pozdvihli jako vrány a že těm Němcům nerozumí. Konšelé vyslechše věc, zavřeli Lorence, poněvadž těm Němcům přece snad trochu ublížil.

Je věru div, že Hradec nezněmčil se už tehda.

Nelze zapírati, že Slavata, vrchnost hradecká, postup Němců na léta zarazil. On asi Hradec přichránil.

Na krkonošské straně Čech záhy ztracen byl Trutnov, ačkoli listy z trutnovské kanceláře ještě v letech 1604—1620 do světa posílané byly české.

I do Abršpachu Trutnovští psali česky!

Div, že se Náchod nezněmčil.

Tamější měšťané přerádi posílávali své děti na řemeslo za hranici, nebyli tedy německým sousedům nepříznivi. Ale právě to, že musili hoši na řemeslo za hranici, je důkazem, že Náchodští neměli dosti řemesla doma, tudíž že neměli německých mistrů v městě, a proto uchránili svoji národnost. Byli to víc čeští sedláci než měšťané.

Lze skončiti obraz nepřívětivý.

Čtoucí již dobře pochopil, že za takových poměrů konečně r. 1615 musil ozvati se český sněm k obraně jazyka českého. Sněm památný naříká, že prý na oko se spatřuje, kterak vždy víc cizozemců přibývá a se tu osazují a živnosti vedou; sněm projevuje strach věru prorockými slovy: prý kdyby se tomu časně v cestu nevkročilo, mohlo by naposledy s velikou záhubou i utištěním národa našeho býti.

Ale sněm přišel pozdě.

Již nedovedl nic zaraziti. Bitva bělohorská pak proces leckde dorazila.

Je však památno, že tomu sněmu se posmívali sami Čechové, pomáhajíce cizím proti národu svému nadále.

Takoví Čechové ještě nevymřeli.

ST. KOVANDA:

VIDINY.

(Dokončení.)

Rada v tu chvíli jasně viděl, jak by vypadal dnešní výslech: byla by to fantasie, hodná filosofa, ale nebezpečná pro soudce.

„Pozoroval jsem z vašich příprav, pane kolego, a pozoruji z dnešního hovoru s vámi, že jste se k tomuto výslechu přichystal, jak náleží na pravého soudce, ba i více. Tím spíše mne bolí, že s toho výslechu sejde.“

„Jakže?“ vykřikl skoro doktor a chopil se židle, aby nezavrávoral.

„Ano, došel dnes list od krajského,“ lhal rada, „aby byla akta vrácena tam okamžitě i bez výslechu. Okamžitě, není tedy možno už provésti výslech.“

„Neslýcháno! Ale co počíti s lidmi, kteří se tu již tísní na síni?“

„Odkáží se. Což se to stane v soudnictví po prvé?“

„Potom však mám snad právo, míti svůj soukromý zájem o ten případ a přesvědčiti krajský soud, že byla vskutku ta záležitost hodna nového výslechu? — Krátce, žádám vás, pane rado, abyste mne nechal vyslechnouti lidi i proti rozkazu krajského soudu.“

Rada se octl v slepé uličce. Avšak na štěstí si vzpomněl, že není nic jiného účelem jeho jednání se sekretářem, než přiměti jej k odjezdu do lázní.

„Pane kolego, proti zvyku představených vás na něco upozorním. — Připravoval jste se na dnešní výslech tak horlivě, že jsem se vám až obdivoval. A pověst vaše je taková, že i u krajského soudu mohou věděti, s jakou ochotou jste se postavil k jejich prvnímu rozkazu. Co tedy soudíte o tom, jestliže nyní nenadálým tímto novým nařízením pohrdli vaší prací a vzali vám možnost, ukázati na svoji píli?“

Sekretář neodpovídal.

„Ano, řeknu vám to upřímně. Nejsme jen úředníky, jsme také muži! A pravý muž nestrpí takové — nazvu to plným jménem — pohany. Jsem-li vaším dobrým přítelem, mohu vám dáti jedinou radu: opusťte ještě dnes dopoledne úřad, ohlaste se nemocným!“

Zdálo se, jakoby sekretář nebyl dobře rozuměl. Zřel na svého představeného a teprve si asi spořádával v mysli, co mu bylo řečeno.

„Vy souhlasíte, není-liž pravda? Hleďte, je to tak snadné a u krajského se dovtípí, co se stalo. Poznají, že vám ukřivdili, a nic nemůže býti výhodnějším pro úředníka, než zjedná-li si taktním způsobem mravní převahu nad svými představenými!“

„Co se však stane s lidmi?“ znova se ozývala starostlivost sekretářova.

„Je to už na mé péči. — Souhlasíte tedy?“

A doktor souhlasil. Nepoznal léčky, neboť znal šéfa jako prostého muže, dalekého vší falše a nepravdy; nenadál se od něho úskoku.

Vratkými kroky, jako člověk, jejž odtrhli od životního vesla, vyšel ze soudu a za dvě hodiny odjížděl již do lázní. Ani mu nebylo nápadno, proč souhlasí jeho choť tak ochotně s odjezdem; ustupovala vždy ráda jeho blahu. A také souhlasila s tím, že třeba zachrániti uraženou hrdost poctivého úředníka.

I vyšli na nádraží dříve, než se vrátily děti ze školy.

IV.

Jest největším zlem pro lidi, kteří vešli na scestí od zdravého a klidného rozumu, že nemají vůkol sebe nic jiného než lež. Všechno ono chlácholení, jež se zdá býti dobrým lékem na chorou duši, je založeno na nepravdě. Lékař vědomě lže, všichni lžou.

I žena sekretářova se vydala ve všechno nebezpečí této hry, a každý rozhovor její s chotěm v lázních byl jenom opatrným obcházením jeho chorých představ. Dr. Hlavinka byl se všech stran ujišťován, že nutno mu tak se tvářiti, jakoby byl nemocen, že musí přijímati nevinné léky, říditi se dietou, aby nikdo ze „spolunemocných“ nezpozoroval, že jest mezi nimi pouhý simulant, který — kdo ví, z jakých důvodů — vyhýbá se službě.

Za to si vymínil nemocný některé výhody, jichž nemívá duševně chorý. Směl si voliti sám společnost, vyhradil si, že jako dospělý a zdravý (!) člověk nepotřebuje vždy průvodu, četl také denně noviny, odborné i denní. Žena mu s počátku odstřihovala na lékařovu radu z denních listů zprávy ze soudní síně, a když si na to manžel stěžoval, vymýšlela všelijaké omluvy; ale snad že ji potom opouštěla vynalézavost, snad že byla obava, aby manžel nenabyl nebezpečného podezření, ustala od toho a dávala mu noviny celé.

Byly to tedy lázně, jež se doporučovaly pro uklidnění nervů. Předností jejich bylo, že tu byl život tichý — nebylo koncertů, nebylo heren, chodilo se se slepicemi spat. Vůbec bylo zařízení lázeňské tak prostinké, jako rozsáhlejší selský dvorec. Uprostřed širokých a dalekých lesů bylo asi půl tuctu budov, v lesích cestičky a sedadla, v jedné budově koupele — to bylo vše. Zcela již mezi stromy byla prostá kaple s harmoniem, tam se sloužila jednou za týden mše sv. Dojížděl tam kněz-deficient z města, jež bylo vzdáleno odtud na hodinu cesty. Ale hluk sem z města nedoléhal, — posel, jenž denně dvakráte donášel dopisy a noviny, mlékař se psím vozíkem, řeznický a pekařský tovaryš, — ti to byli jen, kteří se objevovali na bílé silnici. Měšťanům bylo tu příliš ticho a smutno a měli svá výletní místa jinde.

Na takové samotě podařilo se snadno isolovati člověka a zatáhnouti kolem něho síť falešných výkladů, neboť nebylo nikde příležitosti, přesvědčiti se o pravdě. I dr. Hlavinka žil tu fiktivnímu světu, představy o soudu se žhářem a konfliktu s krajským soudem pomalu odplývaly, a ze zasmušilého sekretáře stával se zase milý manžel, který hovoříval s chotí tesklivě o dětech, přál si je míti u sebe a těšil se na konec nepohodlných prázdnin.

Ale síť se pojednou protrhla.

Jednoho jitra usedl si doktor, jsa zase samoten na procházce v lesích, na lavičku, a než uplynulo čtvrt hodiny, měl proti sobě společníka, staršího pána, jejž denně vídával vycházeti z protějšího domu.

Pozdravili se a počali rozhovor. A jako když pramének sklouzává po svahu s kamene na kámen a stále hlučněji zaznívá,

tak se rozhorlíval hlas starcův, až konečně vzplál společník ve tváři a počal se osopovati na doktora.

Sekretář mluvil zcela nevinně, proto se díval v překvapení na starce, omlouval se, avšak ať řekl cokoliv a čím byl ústupnější, tím víc vody naléval do ohně. Stromy samy klonily své větve, jakoby se lekaly prudkých slov starcových. A tu se dal přece doktor strhnouti a pravil: „Pane, ač jste mi neznám, odpusťte, ale mluvíte jako duševně chorý!“

Děsně jízlivý smích ozval se na to lesem a stařec se popadal za břichó, vyrážeje ze sebe dusivý chechtot.

Doktor se rychle sbíral s lavice, neboť viděl již jasně, s kým mluví, a ulekl se svého společníka. Sotva však vykročil, uchopil jej stařec za rameno, posadil znova mocnou silou na lavici a počal: „Slyšel jste tu povídku, jak slepý vyčítal nevidomému?“

„Co tím myslíte?“ bránil se doktor.

„Jsme přece oba dospělí lidé,“ zamávl stařec rukou, jakoby o tom ani mluviti nechtěl. „Jenom děti by oklamali. Vy i já přece víme, že jsme blázny, jeden větší, druhý menší, a že nás sem dovlekli do lesů, abychom se uzdravili. — Ó ty čarovné lesy!“ stařec se rozmávl k nim rukama. „Povědí tu pravdu tak jasně, že se nemůžeme mýliti. Chcete-li, ukážu vám to místečko, kde jsem poznal, jak je s mým rozumem. Je tam tak tiše, — malá kaluž, snad byste řekl: jezírko, bezvětří a mrtvo. Vstoupíte-li tam, počnete se zabývati jen duší. A tam to poznáte, jako se to stalo i mně.“

„Ale proč také já?“

„Milý přítelíčku, proč by vás sem vozili? Ohlédněte se po jiných, všech ostatních — jest to místo pro blázny,“ řekl posléze přidušeným hlasem. „Či trpíte ledvinovou nemocí nebo cukrovkou? — Nuže, co vám tedy je? Jest snad vaše krásná paní nemocna?“

Doktor již neodporoval a s vyjevenými zraky odstupoval od lavičky. Když odcházel, ohlédl se ještě několikráte po svém soudruhovi, neboť muž ten se dosud popadal za břicho a smál se, smál. Nepochyboval už, že ten druhý je blázen.

Vrátil se spěšně ke své choti, padl jí náhle k nohoum a dal se do pláče. Cítil, že je to nemužné, avšak musil. Po rozhovoru se starcem jej opustily síly a cítil se dítětem, které potřebuje pohlazení a veliké, veliké lásky.

*

Ačkoliv se toho obával a děsil, začal přece hned druhého dne z rána promýšleti události posledních dnů. Byla to zvědavost, jež jej pudila ke kořenům zla. Ale hádanka nebyla nikterak jednoduchá a doktor uvízl hned v prvních otázkách. Mysl jeho se zase zatemnila, jakmile si vzpomněl na svoje večery v temné uličce. A dávné již vyhaslé vidiny vzplály mu novým, ještě světlejším leskem. Držel se pevně židle, na níž seděl, ale mysl jeho se bezděky zatoulávala zase tam a na oči mu vstupovaly plaménky, ty zlé a přece tak krásné ohníčky. Pojala ho tesknota po nich a celé jeho srdce padalo jako zemdlený pták do hnědých brázd, tam k nim do přítmí, tam k nim k černým vratům. A myslil zase na žháře a jeho rozkoš zření, myslil zase na vše to, čeho již byl šťastně zapomínal.

Nemožno tu vypisovati všechny objevy dychtivých očí, jež pak těšívaly duši doktorovu; postačí říci, že sedával od té chvíle denně u topiče, jenž zahříval vodu do lázní, že se vrátil jednou očouzen a kouřem nasáklý z procházky, kde pálil s dětmi hromadu chrastí, že podléhal marné illusi za večerů, když obloha vzplála červánky. Jeho oči se zase změnily a děsily lékaře i choť; byly to oči člověka po celé měsíce nevyspalého a štvaného žhavými ostny ke bdělosti. Nehleděly na deset kroků před se, byly vždy zdviženy, jakoby pátraly přes hlavy lidí v daleku, v daleku. Plachost byla horší než v prvním tehdy návalu šílenství; bál se hovořiti o všedních věcech, maje stále nitro plno tajných rozkoší. Vlna spláchla vše: příhodu se starcem, důvod pobytu v lázních, starost o děti — sekretář žil ve svérázném stylu: mrtvý mezi živými, snivý mezi bdícími. Lehký byl jeho krok, přitlumená řeč, pohyby se nesly vzduchem jako let motýlí. Myšlenky, jež propukávaly ze rtů, měly lehkost slov básníkových, vidouce i nezářící, slyšíce i neznějící.

Lékař i ubohá choť zalomili rukama.

V.

Ráz na ráz docházely zprávy smutnější a smutnější. Celé město jich bylo plno, mluvilo se o tom v hostincích, domácnostech i holičských officinách. Učinili z něho zuřivce, jenž v záchvatech bil svoji dobrou choť, vyskytli se i jednotlivci, kteří mohli dosvědčiti, že se mluvilo v lázních o modřinách krví podlitých. Když jej pak internovali v blázinci, fantasie se zase rozproudila a vytvořila též pověst o vylomených mřížích v okně. A smrt jeho, jež jej vysvobodila po dvou letech, byla obetkána

několika versemi, hodnými krvavých románů.

A sekretář dožil svůj život tak tiše. Dočkal se v poslední chvíli vrcholu své touhy, uviděl, ať tak díme, nebesa otevřena. Oči jeho se zalily v prudké horečce mořem rudého světla, to kouzlo zázračného zření jej navštívilo; necítil ani u vrcholné rozkošnosti svého přízraku těch bolestí, za nichž se tělo loučívá s duší.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

XIV.

Opět víc slibů než skutků od Gustava, a víc tužeb a nadějí než vyplnění v životě vůbec.

Gustav poslal sic z Korutan brzy po svém odjezdě poděkování s obrázkem, z Vídně, později dostali jsme skutečně od něho novou fotografii jeho dvou dcerušek, ale přiložena jen visitka s pouhým pozdravem a poručením od paní Gizely a se sdělením, že on pořád není ještě prost následků nemoci, ale potom už nic, celá léta, ačkoliv jsem za fotografie poděkoval a chválil, jak dcerušky jsou rozkošné, že z nich mohou rodiče mít radost, jak výrazné tvářičky mají a šelmovské, ale zároveň moudré oči, z nichž září duše i duch, a ačkoliv jsem vybízel, aby mi Gustav opět brzy psal a dal vědět o svém zdraví.

Čekali jsme, čekali, ale marně, odezva nepřicházela.

A já jsem neopětoval svou žádost, poněvadž i na mne začaly doléhati svízele.

Přepracování v době výstavní mstilo se příštím rokem dlouhotrvající nespavostí do té míry, že začal jsem se vážně obírati záměry na změnu svého povolání.

Chtěl jsem z Prahy, žít na venkově, přesvědčen, že má činnost literární nadobro je podvrácena, neboť nebyl jsem naprosto schopen tvořivé práce.

Zamýšlel jsem alespoň jako knihkupec někde v krajském městě literaturu propagovati, když mne bolestně hnětla domněnka, že nebudu nadále schopen sloužiti jí ani jako pouhopouhý redaktor.

Trvaly dlouho tyto útrapy, přistupovaly i jiné, první neurvalé útoky na mou práci — ale na konec zvítězilo ještě mládí, překonal jsem obavy, nová síla se vypiala, nové záměry klíčily, přátelství druhů mne opásalo, a odhodlání vytrvat, do nové práce se dát vyklíčilo, rostlo a uzrálo.

Ale přece zůstaly následky: do iniciativy k obnovení nikoliv mnou přerušených styků se mi nechtělo aniž do navazování nových přátelství. Za to tím více jsem přilnul k přátelům dosavadním. To byly příčiny, proč jsem Gustava sám již neburcoval z jeho odmlčení, ani když se prodlužovalo rok od roku.

Nepsal jsem mu ani, když jsem se dověděl, že mladý doktor Max skutečně dostal místo u státní výzkumné zoologické stanice v Terstu, ani když odtamtud za krátko došlo mne oznámení jeho sňatku se slečnou Nelly Nercovou, ani když jsem později slyšel, jakou mladá paní dělá dámu a že ráda vídá ve své společnosti zvlášť důstojníky, a že manželství Maxovo vůbec není šťastno.

Ta zpráva o tom těžce se jednou prolomila z nitra paní školní radové o náhodném setkání. Černý vlas paní professorové již valem prokvétal stříbrem a její tvář špičatěla a se dloužila.

Jen pronikavý pohled tmavých věrných očí zůstal, ale když o Maxovi se zmínila, i ten pozbyl živosti a sesmutněl.

„Není šťasten," prozrazovala, „věřte mně, a já jej tolik zrážela, tolik prosila . . . Vždyť se pamatujete, že se mi ta ženská nelíbila, když jsem ji hned poprvé viděla, tehda v Karolinu o Maxínkově doktorátě . . . Já — to víte — jen na ženskou kouknu, a už vidím, co v ní je. A neřekla jsem vám hned tehda, že nepřišla jen tak ze zdvořilosti, že hned od prvního kroku to byl manévr? . . . Ó, já cítila hned tenkrát tu její lehkomyslnou oficírskou krev . . . Víte-li pak, že mu i dluhy dělá, a on, aby na všecko stačil, jen dře a dře, pojednání za pojednáním vydává — mému muži všecky ty studie a monografie a jak se tomu všemu říká posilá — a ona jen po výletech, po projížďkách, po zábavách, v drahých toilettách a kloboucích z Paříže . . ."

„Píše často pan doktor?" ptal jsem se.

„Ale kdež! — Jen co musí. Tak k svátku, k vánocům nanejvýš. V laboratoriích u mikroskopu a u psacího stolu do noci

vysedává, z práce do práce, nic neužije a ji nechá bláznit a bouřit. A slovem si vám nepostěžuje, neprozradí se, naopak chválí, zakrývá."

Trpkost jí škubala koutky rtů a oči se jí slabě, ale zřetelně zamžily.

„Snad jste nemyslil, když jste se ptal, že, co tu vám povídám, víme od něho?" udiveně náhle vpadla. „I chraň vás pánbůh, to byste ho špatně znal. Maxínek a si stěžovat! Vzpomeňte přec na jeho hrdost a na jeho stud od malička! — Snáší a tají! — Od cizích to víme, Vlačihovým o tom psali, švakrová Berta má tam sestřenici provdanou za obchodníka s vínem a jižním ovocem. Celý Terst prý zná paní doktorovou a prstem na ni ukazuje. A ubohý Max bude ještě směšný se svou dobrotou a utajováním."

„Mají děti?"

„Dcerušku jednu, na šestý rok jí už jde. Celý tatík vám to je. Ale co pak takové oficírce vadí dítě se parádit, koketovat a utrácet?" dodávala paní školní radová přímo roztrpčeně. „A ve své čisté paní matce má bezpochyby ve všem ještě oporu a důvěrnici."

„Co pak ona žije s nimi?"

„To jste nevěděl? — Auf ‚regimentsunkosten'. Ach bože, mít já Maxa tady, mít na něj vliv, jako jsem mívala, jak živo by se to bylo nestalo, tak daleko to nedošlo! Že to místo v Terstu dostal, nebylo jeho štěstím, ba ne!" vzdychla paní školní radová a prudce zatřásla šedivějící svou hlavou.

„Ale hlavní příčina spočívá v jeho ženitbě — aspoň dle mého úsudku," namítl jsem.

„Inu ovšem, ale ta ženitba právě, ta posedlost po té jeho Nelle Nercové, ta rozhodla právě pro Terst."

„Domníval jsem se, že se obíral myšlenkou ucházeti se o místo v Terstu ještě před svým doktorátem?" dovolil jsem si poznamenati.

„Ach, to byla jen jedna z eventualit, o nichž se všeobecně mluvilo. Můj ho měl k tomu, aby se habilitoval na universitě, byla právě příhodná doba a existenční otázka tu nerozhodovala, to víte sám. Po otci měl, nebožka matka moje ještě naň pamatovala, vyučovat mohl při tom na nějakém středním ústavě, a u nás živobytí ho moc nestálo, to si můžete myslit!... A já byla tak šťastna, když byl u nás, vždyť jsem ho měla jako vlastního."

Hlas se jí zachvěl, z hlubokých černých očí vytryskly slzy. Ale hned je utřela a dodávala:

„Ale nač vám to vlastně povídám, vždyť víte sám přec nejlíp, jak se měl u nás, a pamatujete ho ještě u nebožky mé matky jako malého chlapce... A když si člověk vzpomene, jaký dobrý hoch to byl... a jak jsem si vždycky malovala jeho štěstí — už proto, že nebožka jeho matka nebyla šťastna a že byl takový sirotek... A jaký pilný byl, přímo zapálený do práce — a tak jsem zrovna s jistotou počítala, že ho najde náhrada a odměna — a že mu sama jednou najdu děvče hodné, z pořádné rodiny a přece také s pomocí, — bytost, která by si dovedla vážit jeho dobroty — a — a —"

Paní školní radová se zajikla, zavzlykla, slzy zalily celé oči a hrčkem sjížděly po tváři, hlava se naklonila a roztřásla, až péro na klobouku se rozkývalo.

Bylo mně jí velmi líto, její láska k Maxovi k srdci mi sáhla a je stiskla, její slova vzpomínky na něj vyvolala, obrazy jeho v mysli mi vyvstaly, vzpomínky na rozmanité jeho příběhy myslí přeběhly.... na starou paní, na trakař na dvoře, na domovníkovic Jozífka, na neštěstí s vestou, na procházky s ním, když jsem byl na technice a rok jej učil, na setkané s ním, když jsem přijížděl z cukrovarů, a v tom víru představ a vzpomínek, který se hlavou přeháněl, těžko se shledávalo nějaké to slovo útěchy pro bolest staré paní, která v záchvatu nezadržitelného pláče tak nějak udolána, zklamána a shroucena stála přede mnou.

„Lidé zveličují věci," prohodil jsem běžnou frází... „Kdyby to bylo všecko pravda, bylo by mi ho ovšem nesmírně líto," dodával jsem, „ale já si myslím, že kdyby byl opravdu tak nešťasten v manželství, sotva by tak intensivně mohl pracovati, jak jste ráčila naznačit. Já bych alespoň nemohl. Mne by to hnalo do zapomínání."

„Odpusťte," namítla paní školní radová, násilně potlačujíc své propuklé pohnutí, „já zas naopak mám strach, že slyšíme jen desátý díl, že je to všecko daleko ještě horší. A že Max překonává zármutek prací, to je zcela v jeho povaze, to já ho znám."

„Ovšem, že ho znáte líp, než já," potěšoval jsem paní radovou, „ale že po lidských žlabech kalná voda teče, je také pravda."

„Kdo by nebyl radši než já, kdyby skutečnost byla méně černá než mé obavy," pronesla s povzdechem paní radová a znova si osušovala oči."

„To věřím na slovo," přisvědčil jsem, dodávaje: „A což kdybyste si tam o prázdninách zajeli s panem školním radou?"

„Ach, to bychom je tam jistě nenalezli. Ti konají cesty, v létě do Alp a do Krasu, na takové horské partie je prý ona jako

posedlá. Proto on nejezdí do Čech. Vždyť si můžete myslit, co jsme se ho za ta léta nazvali k nám. Zejména na Národopisnou výstavu a loni na inženýrskou, ale to byla vždycky jeho výmluva, že musí do Alp, že ženě to lékaři nakazují. — Lékaři! — Ta si to umí zaonačit! — Nějaký mladý ‚regimentsarzt' v tom bude! Ach, nechme toho raději. Je to smutná kapitola, která nebude mít šťastný konec. — Vám se daří dobře? Po nemoci už ani památka?"

„Vy jste věděla, že jsem stonal, milostpaní?"

„Slyšela jsem, a jak těžce prý. A litovala jsem vás moc. Ale teď, jak vidím, jste zas jako rybička?"

„No děkuji, je mi líp, ale žena mi postonává."

„Ach, však on ji venkov uzdraví. Kam pojedete?"

„Zas do Písku, líbilo se nám tam velice."

Ještě na děti se ptala, ženě abych pozdravení vyřídil a již se loučila, omlouvajíc se, že mne tak dlouho zdržela.

Byly tehda těžké zápasy ve mně, těžké starosti o budoucnost, ale ovšem jí jsem nic z toho neprozradil, prozraditi nemohl, naopak s úsměvem jsem jí jen děl, že nemá proč se omlouvat, že mne jen těšila setkaná s ní po dlouhé době a že jsme si tak pohovořili, a s panem doktorem Maxem že jistě nebude tak zle, jak si ona maluje.

„Aby Pánbůh dal," pronesla horoucně a patrně se jí nějak po tom povzdechu ulevilo, neboť na rozchodu mi ještě zvěstovala, že nejstarší dceruška jejího bratra, ředitele Vlačihy, Maxínkova strýce Tóny, bude mít o prázdninách svatbu.

„A koho si béře?" ptal jsem se živě.

„Nějakého obvodního lékaře z venku."

„A co syn páně ředitelův?"

„Ten letos dělá druhou státní zkoušku ze strojního inženýrství," sdělovala paní radová. „Student výborný, tak horlivý, jako byl Maxínek."

Zatanuly mi na mysli tři postavičky dětské v smutečních úborcích v záři velikonočního slunce před katafalkem staré paní Vlačihové, a bylo mi náhle úzko z myšlenky, jak doba letí a jak všichni stárneme, ani si toho řádně neuvědomujíce. Není na to ve shonu povinností ani času.

Ozvalo se ve mně cos, zeptati se i na Gustava, má-li o něm paní radová zprávy, ale než jsem se mohl rozhodnouti, podala mi ruku, srdečně stiskla, a sotva jsem pronesl ještě poručení panu radovi, již chvátala drobnou svojí chůzí na druhou stranu ulice.

Jda svou cestou, nezbavil jsem se ještě hodnou chvíli dojmů z toho všeho, co mi paní školní radová svěřila, ještě jiné vzpomínky na Maxínka se z mé mysli vynořovaly, zejména jak tenkrát před lety ta zpráva přišla o úrazu jeho otce, o jeho smrti, i ty bližší podrobnosti o ní, když se Maxínkův strýc Tóna vrátil z Rusi, ale záhy zas vlastní mé těžké starosti převážily tyto reminiscence a obklíčily mne docela. (Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ★☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

I.

Na jaře po smrti rábského fořta Brodeckého přijel do poběžovické myslivny lesmistr Král, vešel do úřadovny, usedl za stůl a na chvíli zadíval se do účetních knih, které před ním lesní Antonín Brodecký rozložil. Bylo přece zřejmo, že lesmistr přijíždí svého lesního revidovat.

„Jen kouřejí!" kynul Brodeckému.

Lesní přiskočil, škrtl sirkou a podržel její ohníček pod vyhaslou viržinku lesmistrovu.

Uctivě si usedl vedle něho a kouře z krátké lovecké dýmky, napiatě ho pozoroval.

Modré oči lesmistrovy letmo dotýkaly se číslic v účetní knize. Zdvíhaly se chvílemi a pohledy jich vylétaly oknem ven. Zavadily o rašící stromy.

Venku byl zářící jarní den. Ranní zmrazky rychle roztávaly. Z úlů vyletovaly včely a vířivě bzučely. Jezevčík na dvoře u boudy radostně štěkal. Vzduch byl opojný jako mladé víno. Prudké žluté světlo přitékalo do úřadovny. V kamnech praskalo a vonělo dříví, vonící teplo proudilo vzduchem.

Lesmistr lenivě se díval za mizejícími obláčky modrého dýmu a odmlčel se. I Brodecký se tomuto přílivu zlenivění na okamžik poddal.

Konečně lesmistr z jarního omámení procitl.

„Co nevidět nám začnou kultury! A sluky už táhnou! Práce bude plné ruce!"

Tiše se usmál a oklepal popel s viržinky do kalamáře mezi péra potřísněná inkoustem.

„Tak oni budou dědit, slyšel jsem, po nebožtíkovi starém pánovi! Dej mu Pánbůh věčnou slávu, to byl hodný člověk, všecka čest! Jen do sedlačiny se neměl pouštět, to jim uvázal na krk moc pěknou starost!"

„Kdyby ráčili dovolit, neuvázal!"

Brodecký rázem oživl jako vždy, když někdo zavadil o jeho nejoblíbenější myšlenku.

„To si to jen tak ráčejí představovat, ale věc je v základě dobrá."

„K smíchu, Anton, k smíchu! No, já jim tu illusi neberu! Ale oni na mne vzpomenou, až jich ta sedlačina začne kousat. Ostatně oni jsou jako všichni mí fořti! Ušetří si u nás pár grošů, od huby si je utrhnou a pak by kupovali statky! Všichni jste stejní. Vysocký je zrovna takový, bělecký jak by smet', novovesský zrovna tak, inu zkrátka všichni — na jedno kopyto!"

Lesmistr se rozohnil. Rychle vstal, dlouhými kroky přešel několikráte úřadovnou, až pod jeho urostlou postavou vyschlá prkna na podlaze zapraskala a jezírka slunečního odlesku na podlaze rozšlápl. Zastavil se u okna, zadíval se ven a umlkl.

Brodecký vstal opatrně po něm a postavil se uctivě u kamen. Zadýmal za jeho zády zprudka do dýmky, aby mu ohníček nevyhasl.

Brodeckému kmitlo hlavou, že zase měl doma lesmistr s milostivou nějakou nepříjemnost, že proto si k němu vyjel, aby se utišil a ji podráždil. Dojista byla za tím scéna odůvodněné žárlivosti, že jí odpoledne ujel do revíru, aby ji ještě více rozžárlil. Býval po těchto scénách lesmistr vždy milostivý, skoro otcovsky přivětivý. Padal se své výše jako dozrálá a přesládlá hruška dolů mezi poddané. A Brodeckého oslovoval pak „Antonem". Tedy důvěrně. A jen tím byla tato důvěrnost odůvodněna, že Brodecký pod ním vyrostl od praktikantských let na adjunkta, postupně pak na účetního, pak na kontrolora a na konec — nepoměrně mlád — postoupil na samostatného lesního správce.

„Koukejme se, oni už mají housata!" pravil lesmistr.

Viděl houfec jich na pažitu před fořtovnou nesměle prozelenávajícím.

Také Brodecký si jich povšiml a srdce mu rozjařením zatlouklo.

„Ale taková hloupost se mně stala, Anton, unter uns gesagt! Po obědě šel jsem si lehnout do svého pokoje, a ta žába okatá, hajného Fidrmuce dcera, šestnáctileté vyžle, přišla za mnou, že mně nacpe fajfku. A v tom na nás, unter uns gesagt, vrazí moje. Hehehe, to si nedovedou představit! Ta žába dostala nepočítaných a já dostal dvě. Hned jsem se urazil. Vstal jsem a prohlásil jsem ohromně: Madam, když myslíte takhle, tak vám udělám takovou ostudu, ještě větší nežli vy děláte mně! Ostatně, jedu okamžitě pryč!"

Lesmistr se spokojeně rozchechtal. Teď, v tom okamžiku teprve se mu ulevilo. Poplácal rukou hustě chlupy porostlou s prsty nápadně kulatými Brodeckému po zádech.

„No, jsme ještě čtveráci, že ano, Anton! Tohle jaro je jako na starý strom. A jací my jsme bohatýři! Já bych jim dnes lítal jako sluka!" Poskočil, luskl prsty a radostně se usmál. „Já vždy říkám: Leben und leben lassen! Ale — já už zas pojedu. Přisednou si ke mně a po cestě si ještě pohovoříme! Jsou tak hodný a řeknou Josefovi, aby zapřáhal."

Za chvíli seděli oba v kožiších a nánožnicích v kočáře. Josef na kozlíku zamlaskal a koně vznášivě vyběhli ze dvora.

„Tak prosím jich, jak to dopadá s tím jejich dědictvím?" zeptal se lesmistr nedočkavě. „Já slyšel takové poplašené zprávy, že jsem ani nechtěl věřiti! Povídalo se, že po starém pánovi zůstal veliký statek a oni že budou dědit."

Brodecký se usmál.

„Aspoň teď mohou sám nejlíp posoudit, jak povstávají lidské řeči. Takhle na oko to vypadá k světu, statek byl psán v knihách na nebožtíka, dluhů knihovních není, ale jsou mimoknihovní. Je několik věřitelů cizích a nejhlavnějším věřitelem jsem já. Hotové peníze, kterých bylo potřebí, dal jsem já, a ty nejsou moje, ale ženiny. Sám ráčejí uznat, že z naší služby nic se nedá ušetřit . . ."

Lesmistrovi nikdo nikdy nepřiznal o svém majetku pravdy. Lesmistr však věděl, že všichni lesní správcové za těch dob mají našetřeno. Služby sice byly malé, ale hospodářství bylo výnosné. Lesnímu na jaře kulturnice lesní žito daly do pasek, pro dobytek zadarmo trávy musily nanositi, všichni pracovali lesnímu za-

darmo. Lid ze tří vesnic k lesům se tlačících živ byl hlavně z lesa a lesní byl jeho pán.

„Provedli velikou hloupost," pravil lesmistr, „teď ještě budou mít s ostatními soudy! Já vím, jak to teď u soudu chodí, to není jako kdysi bývalo, kdy našince soudil našinec. To není jako před pětadvaceti lety! Teď se zkrátka řekne: zůstal po něm statek, soud jim ho hezky vysoko odhadne a oni ho budou platit podruhé. Budou ostatním vypláceti podíly a na konec, když se to vezme kolem dokola, bude toho užívat stará paní, tak to dopadne. A až to stará paní hodně zplundruje a umře — no, věčně tady nebude, to se dá na prstech vypočítat — pak teprve budou nahraný! Co potom s chalupou! Sám tam sedlačit nepůjdou, k tomu nejsou zrozený, na šafáře chalupa nestačí, dáti ji do pachtu bylo by jako ji dáti zlodějovi, aby kde co pěkného z ní vykradl a nakonec vyplundrovanou jim ji hodil na krk!"

Lesmistr hovořil vřelým tónem. A přesvědčivě. Pro Brodeckého měl vždy tento otcovský způsob hovoru. Byl Brodecký jeho vychovanec, a že byl jeho nejmladším lesním ze všech, jejich styk služební neztratil na srdečnosti a byl stále nezměněn. Jen důvěrnosti tomu styku přibylo.

Do Poběžovic jezdíval si lesmistr pro vlastní útěchu a uklidnění.

Brodecký se touto řečí uděsil. Nebylo mu v tom okamžiku tajno, že lesmistr sáhl bez ostychu na kořen jeho bolestného myšlení, proti němuž se sám v sobě marně utěšoval. Přece však v něm byla touha silnější, než síla překážek. A ta touha hnala jej, aby vykonal starý příkaz celé své po otci poděděné bytosti: aby jeho krev měla svou zemi. Svou zemi, své brázdy, svou chatrč. Třebas nebohatí, ale svobodní. Aby si v potu tváře z vlastní země černého chleba dobývali. Protože nebyl ze selského, toužil, aby jeho krev ohřála se na selském.

„Ráčejí dovolit," odpověděl ostýchavě lesmistrovi, „snad to přece tak zlé nebude! Arciť, kdybych byl sám, kdybych neměl povinnosti k matce a sourozencům, bylo by to takové, jak ráčili správně nahlédnout. Ale tohle bude vyřizováno mezi námi. Bratr, mrzák, taky chce býti živ. Matka bez pense také musí býti z něčeho živa. Budou koukat i ostatní; když dva musí dostati, proč by oni neměli dostati. Je něco vyššího, co mně poroučí!"

„No, Anton, sie waren immer ein kurioser Mensch! Což nevidějí, co se teď děje? Jo, takhle před pětadvaceti lety kdyby to bylo, pak bych mlčel. Ale teď je to všechno převráceno! A vzhůru nohama! Kouknou se na sedláka! Bylo možno před pětadvaceti lety, aby ten chrapoun — unter uns gesagt — opovážil se přijíti k nim do kanceláře s fajfkou? A dnes už, bohužel, těchhle věcí se dožíváme! Soudy nám vzali, bohužel už nám je vzali! A nakapali peluňku do našeho života. Unter uns gesagt, pětadvacet na ty zadní věci bylo mně větším nápravným prostředkem, nežli pětka pokuty. Pětku si konečně sedlák vypůjčí, ale pětadvacet kvitoval. Na lavici byla naše moc. Anton, uvidějí, že když tuhle moc jsme pustili si z ruky, že přijdou ještě horší věci, nežli jsou dosud. My těm chlapům budeme jednou říkat „pane" a budeme jim říkat „má úcta" jako professorům. Tak daleko to dojde! Nastanou velikánské převraty. Z nás, kteří dosud vládnem, budou nicky. My si to sami pustíme z rukou. Jako báby růženec. Náš karabáč se nám vrátí jako vlaštovka! A ne nám do rukou, ale na naše záda!"

Brodecký mlčky lesmistra poslouchal. Nesměl mu odhaliti své nitro, byl by se rázem stal v jeho očích buřičem, novotářem, pokrokářem. On už se se sedláky stýkal, neodlišoval se od nich, ba už i s dýmkou k němu přicházeli. A s otevřeným srdcem. Zaplašil konečně jejich nedůvěřivost, aspoň u mladých, kteří už se, jako on, nepamatovali na dobu před pětadvaceti lety. Ovšem pamětníci těch časů se s ním nesmířili. U nich byl pán pánem. Rozplývali se před ním v pokorné úctě, hřbety před ním s poťouchlým úšklebkem ohýbali, a když jim ruky podal, dotkli se jí jako žhavého železa, ale jinak byli nesmiřitelní zrovna jako lesmistr.

V tu chvíli ocitli se na silnici mezi dvěma světlými pasekami. Proud podjarního slunce je, do kožichů zabalené, objal. Písek zavoněl. Zprudka po březnových oblevách. Mouchy už létajíce tančily modrým vzduchem. Starý zajíc vysílený jarními dobrodružstvími a odhodlaný právě přes cestu do jiných pasek odejíti, moudře se jim vyhnul. Lesní koroptve zdivoka začiřikaly.

„No, skoro jsem zapomněl, že musejí zpátky pěšky, vědí, Anton. Ale ulevilo se mně v tom jarním vzduchu!"

Poručil kočímu, aby zastavil.

Brodecký seskočil s kočáru. Byli u hájovny a děti vyběhly, aby milostpánům

políbily ruce. Brodecký jim odevzdal svůj kožich a nánožník, uklonil se lesmistrovi a Josef zase na kozlíku zamlaskal. Zápach koňského potu šlehl Brodeckého do obličeje.

Vracel se zvolna domů.

Nějak vystřízlivěle. Do nynějška pokládal se za pána na zděděném statku. Jemu náležel. A už tam šlechetnost jeho hýřila. Bratr Eduard hospodařil tam s matkou. Poroučela matka a poslouchal Eduard, už i Kátla začínala poroučeti a pak poslouchali všichni. Z piety k zemřelému otci nechal Antonín všechno tak, jakoby on žil. Že by mohlo nastati něco, o čem se zmínil před chvílí lesmistr, ani ve snu mu nepřipadlo na mysl.

Ale hned se zase utěšoval. Jaké soudy! Hlouposti! On vždy vidí vše jinak nežli jiný člověk. Třebas by s ním dobře smýšlel, ale lidí nezná. Myslí si, že si nebožtík vychoval děti jako dravce. Aby se prali o něco, co jest jeho, jeho, Antonínovo. Aby tak bratr Jan přišel, ale hlouposti . . . Nebo Eda! Chudák, bude šťasten, když to bude tak upraveno, že se otcovou smrtí na rodném statku nic nezmění. A teď teprve začíná druhý oddíl života rodiny Brodeckých. Teď budou sedlačiti, a ne jako sedláci, jako vzdělaní lidé.

II.

Ovdovělá sestra Karla se sice po otcově pohřbu zase vrátila k bratrovi Antonínovi do Poběžovic, ale pobyla u něho už jen měsíc. Sama se dovtípila, že musí k matce. Aby hájila Antonínovy zájmy.

Odtamtud podivné zprávy docházely. Děvečka tam vládla. Úplně prý i matku opanovala. Skromná Kátla, duch kuchyně a ochránkyně zmrzačilého bratra Eduarda, stala se vladařem zlým. Ani psi nesměli už do čeledníku, nebožtíkovi zamilovaní psi. Aby podlahy nezamazali. Věci byly tak na ostří nože vyhnány, že šišlavý Klimentek, jenž vozil Eduarda v jeho kočárku, dal výpověď ze služby. Popral se s Kátlou v kravíně. A po Klimentovi dal výpověď kočí Kupka. Také čtrnáctidenní.

Karla tedy musila odjeti domů, poněvadž Antonín tam jeti nechtěl. Stala se Antonínovým věrným spojencem.

Aby si zjednal úplnou jistotu, jak jest s otcovou pozůstalostí, dopsal Antonín Brodecký písaři u soudu Kritzmannovi, jenž za zpropitné ochotně za těch časů prozrazoval všecka úřední tajemství.

Žádal ho, aby se podíval, byl-li už úmrtní zápis soudu zaslán, a schválního posla s tím dopisem ke Kritzmannovi poslal. Kritzmann odpověděl, že úmrtní zápis došel k soudu již dvakráte, ale vždy že se ztratil a kdyby nebylo pana švakra Sladkého, že už by dávno ta věc byla vyřízena. Ale ten ustavičně k okresnímu soudci leze a stížnostmi vyhrožuje, že když pozůstalost nebude projednávána, že vše udá vrchnímu soudu.

„Kdyby se snad líbili," psal starý Kritzmann doslovně, „nějak s panem švakrem Sladkým dohodnouti a nějakým přiměřeným obnosem ho odškodniti, tak bychom to i tady nějak zařídili a přepsalo by se to, až někdy bude listovní na komisi, i v pozemkových knihách." Na konec děkoval Kritzmann za zpropitné a ochotně se nabízel k dalším službám.

Teprve tento dopis otevřel Brodeckému oči a poněkud jej vyléčil ze slepé důvěřivosti. Na švakra sice nikdy mnoho nespoléhal, ale nešlo mu na mysl, že by také sestra Johanna s jeho chováním mohla souhlasiti. A bez jejího souhlasu nebylo si lze počínání švakrovo mysliti.

Brodecký se s touto zprávou nikomu ve své rodině nesvěřil. Styděl se za to. Jedinou útěchou mu bylo, že ostatní sourozenci k sestře Johance se dojista nepřipojí. Jan z vrozené lehkomyslnosti a lhostejnosti, Alexandr z lenivosti a Eduard z neznalosti zákona. Aspoň to té chvíle tak předpokládal.

Dopsal ihned Karle, čeho se dověděl a že se odhodlal, aby tedy pozůstalost otcova byla soudně projednána. Přihlásí však ku pozůstalosti celou svou pohledávku proti nebožtíkovi a tak vše bude stejné. Zkrátiti se nedá.

Sotva dopis odeslal, přijel do Poběžovic švakr, pekař Sladký. Pod záminkou, že jede kupovat polena a že se při tom na fůře sveze. Byl nastrojen tentokráte do svátečního; dlouhý černý šosatec se na něm klátil. Obřadně smekl s hlavy tuhý černý kulatý klobouk, políbil Antonínovu ženu, vyměnil dvojí políbení s Antonínovou tchyní, dětem švakrovým přinesl po velikém kornoutu bonbonů.

Antonínovi nic jinak neříkal, jenom „pane švagříčku", čímž celou řeč svou vyšperkoval.

Dovedli ho do fořtovny. Seděl rozvážně u stolu, srkal jantarově teplý a po jamajském rumu zapáchlý čaj, suchary chroustal zdravými zuby a vlídně se usmíval jako žehnající papež. Kočičí lačné oči

kroužily tiše jako večer na vysokou borovici do hnízda vracející se vrána.

Doutník, jejž mu Antonín nabídl, choval se v jeho tlustých prstech nemotorně jako oráč na parketách. Ústa a tváře mu sešpuloval a dýmal a dýmal. Kotoučky o mrožovitý, přes horní pysk přepadlý knír se tříštily do lichoběžníků.

Když se mezi nimi ocitl, mluvil jenom o všedních, z kolejí nevyšinutých věcech. Že zase všemu připlatilo. Mouce, kvasnicím, palivu. Mluvil, do čeho si pekaři ustavičně stěžovali a dosud stěžují. Trvanlivost ceny za jednu housku byla východiskem pro tyto jeho národohospodářské stesky.

Obcházel opatrně liščí důl, aby do něho nespadla liška. I Trefa pohladil, jenž se ze dvora do pokoje vloudil a chtivě mu očichával ruce po houskách vonící. Tref byl krátkosrstý hladovec, jenž spolykal všecko a ze všeho cítil dotěrnou vůni jídla. Panu švagříčkovi černé kalhoty v příchylnosti zaslintal.

„A taková věc se mně stala, švagříčku, ani by neřekli," pravil Sladký, obraceje se k Antonínovi. Dnes mu onikal. Vůbec se v tom neustálil. Všem švagrům tykal, ale Antonín byl mu člověk z jiného těsta. Nedostupný byl jako starý Brodecký. Pán byl. Člověk, kdykoliv se mu zachtělo, nesměl se opovážiti býti k němu důvěrný. Důvěrnosti mohl si dopřáti jedině, když on jí dopřál.

„— Ani by neřekli! Znají Kritzmana, co píše u soudu, jak pak by neznali Kritzmana! Dvacítku je mi dlužen, ale on je dlužen všady. Přijde jim tuhle ke mně a povídá — on je to chlap mazaná — teda povídá: „Pane Sladký! Dnes to po pantátovi přišlo, budou dědit. Chalupu nechal bez dluhů, čistou jako sklo, a kdepak chalupu, živnost zanechal! Dvorec! Zeman by tam mohl vládnout, takovou živnost. Hlavní věc je teď, abyste byli všichni jedno tělo a jedna myšlenka. Odhadne se to, přijde tam pan stavitel Mrkoš s panem pozemkovým Dlabačem. Dáte pětku na zpropití a nějak se to zaonačí. Já mu jen povídal, aby z toho nepovstaly nějaké třenice, nám že se nejedná, aby nás musil soud porovnávat, my že se narovnáme sami mezi sebou!"

Antonín jej pozorně vyslechl a upřeně se mu, když mluvil, díval do umžikaných očí. Tím jej mátl. Pot mu vyvstal na čele, horko mu vstupovalo do hlavy.

„Všecko by to bylo, švakře, hezké," pravil konečně, „kdyby po nebožtíkovi něco zůstalo, ale jak sám víte a dobře se pamatujete, nebožtík přece sám prohlásil, že ničeho neušetřil, ničeho nezahospodařil a živnost že kupoval za mé peníze, které já jsem mu půjčil. To teda bude moc malé dědictví, kde nic není, ani smrt nebere."

Sladký se otřásl zlostí, ale hned se vzpamatoval a úšklebek po rtech mu zlehka seběhl.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Josef Dýma: Povídky a bizarrerie. 1908. Nakladatel A. Píša v Brně. Cena 2 koruny. 136 stran.

První kniha moravského autora žurnalisty je zajímavým dokladem, kterak pod zevní formou silně realistické, až naturalistické kresby a pod hledaně bizarními náměty tají se převaha zcela způsobného a velmi známého romantismu. Je to viděti na kterékoli ze čtrnácti v knize obsažených povídek. Autoru jejich často pramálo záleží na obsahu, a chce jen vyvolávati náladu hodně silnou nebo zvláštní úmyslným sesilováním a kupením podrobností. Tak na příklad: Otec mrzák trýzní ženu i dítě. Hoch začne jej vášnivě nenáviděti a konečně se mu jednou postaví, když chystá se zase matku trýzniti. A otec nad synem trpaslíkem vypukne v nezkrotitelný, šílený smích (Standa). Anebo: Otec alkoholik okrade a uvede do zkázy vlastní rodinu. Přichází k lůžku umírající dcery, která vyslovuje poslední přání, aby jí ani na pohřeb nechodil. Zdrcen, klesá na jejím hrobě, když všichni účastníci průvodu odešli, a potom pádí ze hřbitova, daleko do tmy, „aby jej navždy pohltila posvátná hrůza nočních temnot". (V koutě činžáku.) Většina povídek je silně eroticky zabarvena, ale i ta erotika je nevýbojná, mučivá, jenom se romanticky zahloubává do vzpomínek a dává se jimi trýzniti. (Z konceptů rozervance a j.)

Autor nalézá mnohou zajímavou látku v upomínkách z mládí a v ovzduší velkoměsta, ale kazí ji zpravidla svojí formou, zapomínaje, že silných dojmů dociluje se především ekonomií výrazu. Ta mu dosud naprosto schází, zrovna tak jako uvědomění, že dojmu bizarního nedociluje se slohovými násilnostmi. Píše na příklad: „opak alkoholu příliš široce rozvíral jeho duši" (str. 28.), nebo: „slova a tóny se ozvěnově protahovaly v jeho hlavě" (str. 37.); tvoří si nové a nemožné výrazy: „duše

jeho se chvěla při soutyku s básníkovou duší" (str. 71), „nalazoval svůj sametový hlásek" (str. 72); mluví o „pikantně zaslněné smyslnosti" a „nepoddajné graciése" (str. 99.) atd. Až se toho všeho zbaví, budou jeho povídky méně bizarrní, ale také méně banální. Takové motivy, jako Rozhovor o lásce a Žofi, ukazují, že by to dovedl.

V. Kol.

J. J. Bor: Eduard Vojan. Kritická studie. Nákl. Hejdy a Tučka.

F. A. Šubert vydal monografie tří našich velkých herců: Jindř. Mošny, Kolára ml. a Šimanovského. Nyní přihlašuje se do kritické literatury divadelní Borova studie o Eduardu Vojanovi. Již v lonském ročníku „Divadla" ve článku „Vojanův a Kainzův Mefisto" uveřejnil p. J. J. Bor kritiku a srovnání výkonů obou proslavených herců, které dopadlo ve prospěch našeho domácího umělce a bylo úplným odsouzením Kainzovým. A to jest charakteristickou chybou vůbec celé knihy, že autor dovede odsoudit Keana, Irwinga, Kainze, Zacconiho jedinou větou, aby na základě toho stavěl pomníky mistru Vojanovi. Je nám známo, jak výborný tento umělec si ohromně váží na př. Mošny, ale p. Bor nazývá tohoto našeho hereckého velikána ironicky představitelem „starců z lidu". Bagatelisuje vedle Kolára Šmahu, Seiferta, všechny ty, kteří upravovali cesty. Vážíme si zajisté dokonale vybroušeného režisérského umění p. Kvapilova a Schmoranzova, ale p. Bor, jmenuje pouze je zakladateli moderní režie v Čechách, chová se nespravedlivě k zvěčnělému Ant. Puldovi, Koláru ml. a Šmahovi. Toť, v čem pochybeno v díle celém. Pan Bor neměl příležitosti znát uvedené umělce ve vrcholné době jejich působení. ale to mu nevadí odsuzovat aneb aspoň podceňovat. P. Bor pojednává o začátcích Vojanových, o době jeho angažování u Švandy, o jeho uměleckém vzestupu v části prvé, o jeho uměleckém jádru a způsobu reprodukčním v části druhé. Z celku je vidět, že mladistvý autor je horoucím ctitelem Vojanovým a že s láskou až fanatickou věnoval se svému úkolu. Konstatuje velmi správně uměleckou vnější i vnitřní Vojanovu potenci charakterisovat, hráti role mladistvé (Francek, Petr v „Oblacích", Beneš) a proti tomu zas obdivuhodně postavy pokročilého věku na př. Žižku, Gera, nebo markýze z Neste ze „Záhady". Jistě že studoval kritiky německé, jako Hagemanna, Kerra, Bahra, Hardena a j., ale schází klid a zralost uvážení, a nedovede se uchránit bombastických výrazů, plynoucích z mladistvého temperamentu („a v té době přišel Vojan, aby vyhnal prodavače z chrámu"). Jsme zajisté všichni ctiteli obdivuhodně vybroušeného a stále vzestupujícího umění Vojanova; veliký jeho význam plným právem zasluhoval, aby byl dokonale vytčen a doceněn monografií, ale umění jeho, právě že je tak samo vysoké, jistě není třeba, aby musilo být spojováno se zneuznáváním nebo podceňováním předchůdců. Předností knihy jest uhlazený styl, který však prozrazuje moderní prameny, v nichž se vyškolil. Kniha je vyzdobena dvanácti krásnými reprodukcemi fotografií význačných rolí Eduarda Vojana. Vnější úpravu s neobyčejným vkusem obstaral akademický malíř p. J. Benda.

=

DIVADLO.

ČINOHRA. Skvrna. Veselohra o třech dějstvích. Napsal Karel Jonáš. Režisér Gustav Schmoranz. Na Národním Divadle dne 9. března.

Štěstí a věru vždy zasloužený úspěch, který Jonáše provázívá o jednom dějství, plodného dramatika jaksi opustil o třech dějstvích! Zdá se, že právě největší přednost jeho dramatické tvorby, lehkost děje a mosaiková technika dialogu, osvědčily se na Skvrně méně prospěšnými průvodkyněmi k veselohernímu, celovečernímu triumfu. Děj veselohry, která by snad zasluhovala spíš názvu „obrazu ze života", jest nebohatý, a kdyby jeho ruch měl býti znázorněn diagramem, obdrželi bychom linii od přímky ne tuze odlomenou. „Skvrna" jest dramatisovanou historkou sličné vdovy biletářky (z prvního balkonu Národního Divadla) pí. Vackové, jíž podaří se za muž přijíti. Vezme si ji mladý Křínka, synek vdovy, majitelky domu, až dosud zvětřilý a zlenošený, jenž však potom blahodárným vlivem manželčiným veden, zařídí si uhlířský obchod, a společníka k tomu najde ona. Toť vše; ostatních emocí není příliš a nejsou přespřílišné. Jedna z nich: maminka nápadníkova nechce sňatku a dojde si na pí. Vackovou do divadla, a sice až do spojovací chodby na prvním balkoně, věrně na jevišti reprodukované i s Liebscherovými lunetami a vchody ke kuloáru. Tady dojde mezi oběma ke scéně, ve kteréž paní Křínkové přidělena co nejhloupější a paní Vackové co nejchytřejší úloha. Celá stavba tohoto výjevu jest nedramatická, i jeho zakončení nevkusné. Lomoz, který strojí rozčilená panička, jevící nemožné názory o divadle a chovající se v něm rovněž nemožně, přiláká pana dozorce, panička vypadá jako blízka mdlobám, dozorce odkvapí pro divadelního lékaře, a než ten přijde, odkvapí pí. Křínková z bázně před — studenou lázní. V druhém dějství sejdou se opětně obě dámy: pí. Křínková navštíví pí. Vackovou v „jejích přijímacích salonech" na kládách u smíchovského přístavu, a tu se opět vedou dialogické variace na thema z prvního dějství; pí. Křínková je zase bezmezně omezenou, fraškovitě rozezlenou matronou, pí. Vacková zase schytralou vdovičkou, tropící si ze své nastávající tchyně nehorázné žerty. Třetí akt zastihne spokojenou domácnost Frédy Křínka po dvou letech. Je ženat se svou biletářkou a jest právě druhé výročí jich sňatku, několik tklivých scén šosáckého blahobytného ráje, a na konec sladké tajemství a šťastný otec, nad jehož blahým vytržením opona spadne po třetí. Imbroglio „Skvrny" jest prajednoduché. Paní Vacková prohlásí hned v prvním dějství a opakuje to i v druhém, že si mladého Křínku nevezme, leda když ji pí. Křínková tuze poprosí. V třetím se dovídáme, že k tomu skutečně došlo. A to lstí. Křínka totiž prohlásil, že si

vezme děvče, které kdysi svedl, jestliže nedostane za ženu pí. Vackovou, a pí. Křínková nejen svolí, ale poprosí ještě svou nastávající snachu, aby si synáčka vzala. To je celá krise a její řešení. K svému titulu přišla „Skvrna" takto: ve druhém dějství vystupuje totiž nachmelený postřihač Šířka, který ještě dnes v Praze provozuje postřihačské řemeslo ručně. Tento opilý postřihač propadl pivu a kořalce proto, že měl jako panic, jako mládenec skvrnu, dobrodružství s přístupnou dívkou. Po dvouletém manželství doví se jeho žena o této skvrně, a nesváry z toho zkazí přičinlivého řemeslníka. Jeho moudrost, kterou opakuje v přednášce před párkem milujících, zní, že skvrna se vždycky ženě odpouští, muži však nikdy. Není to ovšem pravda, a všechna životní zkušenost dokazuje opak, ale ve třetím jednání vzpomene si Křínka na výklad opilcův a zamane si, že nyní po dvou letech dojde i jeho manželství zkázy pro jeho skvrnu se sl. Miskrovou, kterou svedl. Jeho obava jest naprosto nesmyslná, poněvadž o této skvrně ví pí. Vacková již z prvního aktu a krom žertovných výčitek nedělá žádných jiných svému muži ani jako ženichu. Když se v domácnosti jeho objeví bývalá milenka, nyní rozšafná žena dobře zavedeného nožíře, návštěvou u jeho choti, odehraje se před zavřenými dveřmi salonu výjev hrůzného strachu, co „skvrna" chtěla. Peníze? Ani ty ne. Protekci v továrně na knoflíky, v níž společník Křinkův má vliv! Běží o dodávku řezacích přístrojů do této knoflíkárny ... Jinak kus vyniká množstvím episod organicky naprosto s osudem hlavních osob nesouvislých. Mnoho drobných postaviček přejde přes jeviště v prvním jednání, operní obecenstvo, pestrý sled figurek zapletajících se slečnou biletářkou fraškovité rozhovory. Fraškovitý dialog, co možno silně vtipný, jest největší předností také druhého jednání, v němž vystupují, kromě řečeného postřihače, plavci, děti, a v třetím, kde hloupá služka a neobyčejnou švádou obdařená herečka z arény, která si přišla vypůjčit skvostný župan, hradí útraty zábavy. Představitelka této výřečné osůbky, pí. Červená, sklidila bouřlivý potlesk při otevřené scéně. Dokonalý úspěch měl ovšem i pan Mošna jako opilý postřihač, nescházel mu než kuplet o „skvrně" a skvrnách. Jelimánka Křínka hrál pan Želenský, Vackovou pí. Laudová, Křínkovou pí. Pštrossová, z episodistů vynikl pan Steinsberg v roli plavce, který se džberem v ruce přišel zalévat klády, aby od lásky nechytly, pí. Havelská v roli služky, p. Kavka, pí. Hájková, p. Váňa a řada jiných. Správa divadla zachovala se ke hře splendidně, výprava byla nákladná už oběma novými skvostnými prospekty do 1. a 2. jednání. Jinak dlužno opakovat: očekávání, jež vyvolalo jméno autorovo, bylo tentokráte citelně zklamáno!

KMČ.

≡ Cizí umění v Paříži. Ruská hudba zjednává si v Paříži pomalu oblibu a stává se sice modou, ale — platiti ji musí dosud ruští mecenáši sami. Tak minulého roku na řadu historických koncertů ruských v Paříži sebralo moskevské kupectvo mezi sebou — 70 tisíc rublů, jež padly na deficit koncertů, přes to, že byly přijaty s enthusiasmem. Ale zasvěcenci vědí, že získání francouzské žurnalistiky stojí mnoho peněz. Také pro letošní květen projektuje se výprava ruské hudby do Paříže, tentokrát opery. „Komická opera" učiní pro ni bohdá již náladu vypravením „Sněguročky" (Rimského Korsakova) v dubnu, aby pak v květnu ve „Velké opeře" mohla být uspořádána řada šesti představení „Borisa Godunova (Musorgského) řízením Ďagileva. Na tuto výpravu pak společnost petrohradských průmyslníků upsala 100.000 rublů, vláda sama 30.000. Kromě toho ředitelství carských divadel slíbilo zapůjčit a vypravit do Paříže svým nákladem všecky potřebné dekorace, kostymy, zkrátka celý složitý scenář hry. Z toho viděti, že do Paříže není cesta vítězná, umění samotnému tak lehká. Je známá historie, proč ensembl moskevského Uměleckého divadla při svém evropském tournée předloni musil se Paříži vyhnouti. Nebylo peněz na získání pařížské žurnalistiky. Konečně i historie nám mnohem bližší — úsilí o vypravení „Prodané nevěsty" v Paříži ztroskotalo o totéž úskalí. Horlivých přímluvčí, ideálně pro věc zaujatých, najde pravé umění vždycky. Ale ruské umění má vedle toho ještě i svoje bohaté kupéčestvo, které dovede v pravou chvíli pomoci desetitisícemi.

≡ V družině Uměleckého divadla moskevského nastala roztržka pro rozpory mezi podílníky (podnikateli) divadla a jeho uměleckou správou. Následkem roztržky jest, že spoluředitel divadla Němirovič Dančenko po ukončení letošní sezóny vystoupí ze svazku družiny spolu s několika mužskými členy (Artěm, Kačalov, Leonidov, Lužskij a j.) a založí si samostatný divadelní podnik v Petrohradě, kdež mu tamní kruhy literární i finanční nabízejí mnohé úsluhy.

TÝDEN.

* O samém závěru čísla se dovídáme, že všechen náš národ stihla opět bolestná ztráta úmrtím zakladatele a presidenta České Akademie, zakladatele České koleje studentské, Národohospodářského ústavu při České Akademii, přetvořené Akademie výtvarného umění, vrchního stavebního rady, čestného doktora technických věd, Josefa Hlávky, vzácného mecenáše české vědy a českého umění, muže nejideálnějších záměrů, velikých činů, rytíře ducha i srdce. Jako architekt patří sám k nejvýznamnějším umělcům českým.

Podáme o všem jeho působení, uměleckém i mecenášském, bližší zprávy v čísle příštím, jelikož toto číslo nutno v čas uzavříti; připomínáme pouze, že „Zvon" vytkl Hlávkův veliký význam i nedocenitelné zásluhy jeho již u příležitosti 70. narozenin jeho (* 15. února 1831 v Přešticích) hned v prvním svém ročníku str. 251 a 264. Nehynoucí

budiž paměť tomuto skutečně ojedinělému u nás vzoru ušlechtilého a vědeckými i uměleckými cíly řízeného mecenášství.

*

* Rovněž na závěru listu dochází zpráva o náhlém úmrtí italského spisovatele Edmonda de Amicis, proslulého i u nás svou knihou „Srdce". I jiné jeho belletristické práce (na př. „Moře" se skvostnými illustracemi) jsou do češtiny přeloženy. Zemřel v 63. roce věku svého. Bližší zprávy rovněž v příštím čísle.

*

* Známý v Praze odborný spisovatel učebnic obchodních a národohospodářských děl, docent čes. techniky a bývalý vlastník a ředitel obchodnické školy Karel Petr Kheil zemřel 11. března t. r. po delší churavosti v 65. roce věku svého. Čestná buď paměť vynikající jeho činnosti!

*

V Lisaboně chystá se mezinárodní výstava literatury, umění a míru, při níž mají býti zastoupeni všichni kulturní národové. Ve spoustě čestných členů zařizovacího komitetu zastoupeno také Rakousko vídeňskou a pražskou „Concordií", několika německými žurnály s „Prager Zeitungem", a jako český representant čte se A. Backorsky-Rowalski (sic!). Nelze pochybovati o dobré vůli generálního sekretariátu výstavy, ale o národnostech Rakouska a zejména o representaci českého umění má trochu masopustní pojem.

*

* Omyl, jaký se nemá přihodit znalci. Činoherní referent „Dne", docent Dr. Tille, píše 10. t. m. ve svém referátě, že „Es lebe das Leben" je typickým pro Schnitzlera, nevěda, že jmenovaný kus je od H. Sudermanna.

*

Komitét k uctění 80tých narozenin Tolstého koncem května bude definitivně hotov s programem mezinárodní oslavy. Mezi projektované podniky zahrnut také veliký památník literární, pro nějž slíbily příspěvky slavní současníci všech národů. (Jsme žádostivi, jakou měrou budou vyzvány k účasti literární obce slovanských národů, zvláště Čechů a Poláků.) Americký politik Bryan, předurčený příští president Spojených Států severoamerických, napíše sem dojmy ze své návštěvy v Jasné Poljaně, ze světových literátů a kritiků slíbili články Georg Brandes, Melchior de Vogüé, Knut Hamsun, Octave Mirbeau, angloruský spisovatel George Kennan bude psáti o politických a mravních vlivech Tolstého na ruskou společnost, japonský publicista Toki-Toma o kulturním vlivu Tolstého na ruský východ a na asijské národy; z ruských spisovatelův a přátel Tolstého zajištěny příspěvky od malíře Rěpina, herečky Savině, Ig. Potapenka, L. Andrejeva, M. Gorkého, E. Čirikova, Juškěviče, od ředitele Uměleckého divadla moskevského K. Stanislavského a j.

*

V Bělehradě zemřel 4. března vynikající spisovatel srbský a akademik Simo Matavulj. Byl jedním z nejlepších novelistů srbské literatury, rodem ze Šibenika v Dalmacii. Činnost literární začal jako učitel r. 1883 látkami ze života černohorského a z dalmatského přímoří (2 sbírky povídek „Iz Crne Gore i Primorja"), později ze života bělehradského. Byl literárně velmi plodný a ve vší činnosti jeho jevil se stálý vzestup. Simo Matavulj byl i dokonalým znalcem literatur západoevropských, a přeložil do srbštiny několik důležitých prací románových z moderního písemnictví francouzského a vlašského.

*

Nesolidní řemeslník. Jsou někteří řemeslníci neupřímní v našich dnech, ale vydařil se vždy některý i v starých dobách. Dareba skoro vtipný byl kdys v půlce XVI. století pražský konvář Šimon, zeť Bartoše, známého výborného spisovatele Kroniky. Tomu dali obchodníci se suknem veliký cínový svícen z kostela sv. Havla, kdež měli cechovní oltář, aby ho spravil. Milý konvář sebral svícen, rozlil ho a nadělal z něho žejdlíčků, z nichž se pije pivo. Měl patrně za to, že cínové žejdlíčky jsou věc jemu užitečnější nežli kostelní svícen. Soukenníci žalovali, a konvář musil platit půl osmnácté kopy náhradou. Ale soukenníci měli ze svícnu na žejdlíčky rozdělaného ostudu. Kde kdo se jim smál. Ten svícen zvláště mnohým „rúhačuom" v posměch přišel. To zvláště těžce nesl jeden z těch obchodníků, Martin Dačický z Vlkanova. I dal dělat a postavil do kostela sv. Havla svícen nový, pěknější a větší. Soukenníci však, podrážděni pražskými posměšky, ani na nový svícen nechtěli světel dávati a štítili se ho. S bolestí ho tedy odevzdal Martin Dačický do kaple Betlémské „ke cti boží a pro památku také svatých věrných Čechů, božích mučedníků v naději boží". Tedy, čeho se štítili u sv. Havla, to bylo svatému mistru Husi a Jeronýmovi dobro.

Arch. pražs. č. 2142.

V PRAZE, dne 13. března 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Pro boha jich prosím, jenom se na mne pro to nezlobějí, to vědí, já jenom povídám, co jsem slyšel od Kritzmanna, já tomu nerozumím. Já bych taky ani jednoho nespravedlivého krejcaru nevzal, chraň Pánbůh, abych z někoho chtěl těžit, ač taky bych potřeboval. Beztoho nevím, jestli dům udržím, dusím se, mám dluhů až po krk, starost za starostí na člověka doléhá.“

Už se zase řeč jinam odnášela, choulostivé napjetí mizelo.

Odpoledne odjel Sladký s naloženou fůrou a s vlídným usmíváním. Rozloučil se s Brodeckými jak mohl nejvlídněji. Zase z pokladnice svých oknířených úst množství polibků rozdal a ruce všem vřele stiskl. Seděl zabalen do červenobíle pruhované peřiny s vlňákem okolo krku obtočeným, nahoře na vonících polenech, a smůlu teplem takto usilovně vyráběným pod sebou rozpouštěl.

Antonín vrátil se ze dvora, kam švakra vyprovodili, do kanceláře. Posadil se u kamen, v nichž dříví vesele praskalo a z nichž oheň svítil. Mimoděk se nad švakrovou návštěvou zamyslil. Vzpomněl na lesmistrova slova a nemohl se této dotěrné vzpomínky zbaviti.

Už se stmívalo. Jeho žena k němu vešla. „Toníčku, tobě zas něco vrtá mozkem,“ pravila, kladouc mu ruku na čelo, „pan švakr ti zas škvora do hlavy nasadil.“

Chytil ji v pasu a zlehka ji k sobě přitáhl. Veliké černé oči její ohníčkem zablýskly. Přivinula se k němu v lehounkém kartounovém šatu, všecka se k němu přivinula.

„Hošo starý,“ rozežvatlala se, „já ti pořád říkala, že tě okradou, ale kdepak ty, hošo starý, ty myslíš, že jsou všichni jako jsi ty. Já se jen koukala švakříčkovi do očí, jak mu hladově svítily, ten by bral, kdyby směl, ten by ti to všecko pobral, co máš! Hladovec je to, strašlivý hladovec na peníze! No, co dělat, už jsme v tom a něco už musíme obětovat. Já mám jenom strach, aby ti to ta soudní komise moc vysoko neodhadla.“

Šero houstlo, přibývalo tmy. Odlesk ohně z kamen krvavěji na podlahu se rozstřikoval. Brodecký sešoupl si ženu celou na kolena a teplou do klína si ji usadil. Plná prsa, z nichž dosud kojila, pravící objal.

„Nesmíme se toho bát, Anninko! Oni se přece neopováží, kdyby sto chutí měli. A já už jsem se rozhodl, že to za každou cenu v našem rodě zachovám, i kdybych to měl ještě jednou zaplatit! Aby někdy naše děti řekly, že jim táta přece jen kus vlastní země nechal. Konečně se nesmíme toho tolik lekat! Když bude nejhůř, podstrčím něco Kritzmannovi a odhadcům, a všecko se nějak zaonačí. Odhadnou to nízko a nám to zůstane za dluh, co máme u nebožtíka tatínka.“

„A co uděláš s maminkou?“

„Tu tam ovšem nechám,“ odpověděl rychle, „to víš, to se nedá jinak dělat, nechám ji tam s Edou. Ten mně nejvíc leží v hlavě. Víš, kdybych měl odejít a on tady měl zůstat a mě přežít, těžko bych umíral, kdyby o něho nebylo postaráno. Kdyby on měl připadnouti obci na obtíž. Mrzák, takový mrzák!“

„To bych sama nechtěla. Ale tobě už musí býti tvá krev bližší! Máš děti a ženu. Koukej, že co máme, těžko jsme uhospodařili, a že nebožtíček, dej mu Pánbůh věčnou slávu, taky na to měl pomýšlet a nepo-

myšlel. No, vy jste ho rvali. Tolik dětí, fořtovnou hýbaly, v každém koutu dítě. A to se špatně hospodaří."

„Ještě nevíme, jak to bude u nás. Stromy rodí každý rok a přece vyroste les."

K sobě ji zúplna přivinul. Šero zhoustlo na tmu. Masité, kypré její rty bloudily letmo po jeho ústech, sešpulila je a vousy si odfoukla jako smetanu, aby se jí do dychtivých polibků nepletly. Z kuchyně zavrnělo menší, nejmladší dítě. A hlas báby se ozval. Konejšila. Jakoby tušila, že oni dva nesmějí nyní býti vyrušeni.

„Tonouši, však ty to všecko dobře uděláš," žvatlala odevzdaně, „ty jistě nikoho neokradeš. Jen jim dej, aby se nasytili, třeba ze svého, zase jinak se ti to vrátí. Jenom taky na sebe pamatuj!"

Umlkli. Dříví v kamnech praskalo a do kamen nikdo nepřikládal. Psi venku štěkali. Pumpa skřípala. Děvečka ve statku naproti, jež právě s dojačkou do teplého a vlhkého kravína vešla, roztouženě si zpívala. Mladý čeledín koně v konírně hřebelcoval a na dřevěném dlážku bílý vyčesaný prach do řádek vyklepával.

Vstala mu s kolenou a mazlivě se protáhla. Pohladila ho ještě jednou po tvářích a zavlhlýma zářícíma očima celou jeho postavu objala. Tiše odešla.

Nechtělo se mu rozsvěcovati již lampu, aby si zbytek hřejivých okamžiků nerozplašil.

„Švagříček je chytrák," pravil si v duchu, „ale jiní jsou ještě chytřejší."

Už navazoval myšlenky na otcovské dědictví a na švakra Sladkého.

„Ještě dost, že se přiznal! S Kritzmannem teda je ve spolku a ten mu poradil. A dobře poradil. Aby promluvil se znalci, kteří budou otcovu živnost odhadovati. Ovšem se dá s nimi mluvit! Ale běží také o to, kdo dá víc! Kdo se dá koupit jedním, prodává se ochotně všem. Bude jenom potřebí Kritzmanna se znalci přeplatit. Soudce sice nic dělati nemůže a také neudělá, ale také toho nutno získat, aby aspoň s námi sympatisoval."

„Snad bych byl přece líp učinil, kdybych byl živnost sám koupil a dal ji na sebe napsati," připadlo mu na mysl. „Nebožtík ovšem by se byl tomu vzpíral, ale na konec byl by povolil, když by byl viděl, že jinak peněz nedám."

Mávl rukou, aby dotěrnou myšlenku zahnal. Doznával si, že pochybil, že opravdu na sebe a rodinu nepamatoval. Zahřívalo ho jedině, že otci poslední léta života vyjasnil. Že mu uskutečnil sen jeho života a že to učinil tak jemně, že ani otec nepostřehl, jak byl synovskou láskou oklamán.

Za několik dnů po švakrově návštěvě psala Brodeckému z Rábu sestra Karla. Tentokrát byly už její zprávy utěšlivé. Osiřelá domácnost byla uklidněna.

„Kátlu jsem si vzala stranou," psala doslovně „a pověděla jsem jí, co se do ní vešlo. Řekla jsem jí, jestli se ještě jednou opováží míchati se do našich rodinných věcí, že půjde na hodinu, že jsi to ty, drahý bratře, sám povídal. Taky jsem jí řekla, aby si nemyslila, že snad má u nás nějakou privilej, to že my jí nebéřeme, že u nás tak dlouho věrně a poctivě slouží a že našim drahým nebožtíčkům k smrti dosloužila, že však zase nesmí mysliti, že už není služka, ale že je paní. Ani jsem jí nesmlčela, že má techtle mechtle s Edou, aby si jen dala pozor na sebe. Pak jsem vzala na paškál kočího, a měl jsi, drahý bratře, viděti, jak jsem ti milého Kupku roztancovala. Já mu dala co pro to! Na konec se rozplakal jako malé dítě, šel k mamince, odprosil ji a že z výpovědi jako nebude nic, že teda zůstane. Kliment, chamradina stará, když se to takhle všecko zatočilo, táhl sám bez pobízení do prosa. Taky Eda zkrotl. Začal si on taky na mně, jak to bude s dědictvím, je-li už to u soudu, že on všecko ví, co a jak, že má právní léta a že by měl dostati vlastně on nejvíc ze všech, protože nikam nemůže a že nebude míti z čeho být živ. Když jsem ho rozebrala, tak se přiznal, že tohle všecko mu napovídal švakříček Sladký. Byl u maminky, nežli jsem přišla, ale u ní mnoho nepořídil. Chudák maminka jen má strach, abys jí všecko nevzal, abys ji tady nechal až do smrti, že ti to bude věrně všecko opatrovat."

III.

Na Veliký pátek o velikonocích objevil se náhle v Poběžovické fořtovně nejstarší bratr Brodeckého Jan, jenž byl dosud fořtvartem na kmenovém panství. Odchodem tamního vrchního pobledla hvězda Janovy protekce. Zena Janova, bývalá „Fräulein Amalie" u všemohoucího vrchního, už nejezdila na zámek k vrchňové a bývalé velitelce se stížnostmi a s prosbami, nástupce vrchního, lesmistr, jenž otci Brodeckého tak čestně pomohl do výslužby a k němuž také Amalie jednou se stížnostmi se odvážila, strašlivě ji odbyl. Ale Jan za nové vlády našel štěstí. Nový lesmistr si ho oblíbil pro jeho odvážlivost a ráznou povahu. Ačkoliv neměl Jan odbor-

ného vzdělání, přece lesmistr uznával, že si titulu fořtvartovského zaslouží, fořtvartem tedy Jan zůstal a jeho postavení bylo zlepšeno.

Učinili jej samostatným správcem malého revíru na hranicích panství. Koroptvího revíru. Měl pod správou v panských polích rozházené ostrůvky borků; aby je uhlídal, musil běhati z lesíka do lesíka jako divoch. Služba vyžadovala hlavně dobrých nohou.

Jan se osvědčil. Záhy se roznesly zprávy o jeho divokosti, lidé báli se do borků pro dříví. Jan borky uhlídal.

Kromě borků dohlížel na polní revíry a to ovšem byl ve svém živlu. Jan byl rozený myslivec, krev starých bažantníků v něm horce šplounala.

S bratrem Antonínem se od otcova pohřbu neviděl. Bujnou povahu Janovu lesmistr už zkrotil. Jan se lesmistra bál a za živý svět nebyl by opustil revír, jenž mu tím zároveň přirostl k srdci.

Jeho žena ztrácela oporu za oporou proti Janovi. Vrchní odešel, otec Brodecký umřel, sama pak neměla nikoho. Pocítila náhle své osamocení. Věděla, že je Jan pro ni nadobro již ztracen, že ho nedovede připoutati. A těžko se ho vzdávala. Čím více se jí jeho obraz jeho náruživostmi křivil, tím více tajně k němu lnula. Když neměla komu by si postěžovala, poddala se resignovaně změněným poměrům. Změnila se. Přestala ho pozorovati, pátrati po jeho dobrodružstvích, neběhala už za ním, přála mu svobody. Hledala za něho náhrady v jeho dvou nemanželských dětech, které kdysi přijala. Zamilovala si je staropanenskou láskou. Vychovávala je sice podle svého citu a rozumu, šťastná, že jsou to dcerky, ale s láskou a něžností.

Účin změněného chování ženina na Janu bylo záhy viděti. Jan začal svou ženu litovati. Litoval ji, že se mu zprotivila a že už k ní žádné lásky necítí. Litoval ji, že ho přes to chová v srdci jako boha. Aspoň jeho soucitu si dobyla a tím uklidnění v manželském životě. Alespoň doma se chránil a snažil, aby doma bylo čisto. Aby se ona o ničem nedověděla. Zněžněl a změkl vůči ní. Úmyslně a starostlivě teplem své bytosti brutálně náruživé a jednotného citu neschopné, ji ohříval. Klamal ji, aby nevěděla. Se slušností a sladkými úsměvy ji obelhával. Při tom však počínal uznávati zákonitost a nedotknutelnost obapolného poměru. Ona byla paní fořtvartová, a všecko ostatní bylo jen tak.

O velikonocích tedy rozběhl se Jan do Poběžovic a to mělo svou příčinu. Švakr Sladký přijel kupovat polena také k Janovi. Schválně přijel. Jenom na půl ucha ho Jan vyslechl, ale tolik srozuměl, že švakr se chystá Antonína přitlačiti ke zdi a že chce také Jana za spojence získati. Vyprávěl mu, že je vše už přichystáno, že Kritzmannovi, jenž se věci ujal, sám zaplatil, že na nic nekouká jenom na spravedlnost. Zmínil se, že když znalci živnost pořádně odhadnou, že všichni dobře pochodí, ale že musí býti všichni svorni proti Antonínovi. Ten by všecko po tátovi pobral, jakoby neměl dost, že jej otec usadil ze všech nejtepleji. Jan se mu jen šklíbil a rozveselené zuby mu ukazoval.

„To budem píti, až to vyhrajem!“ jen mu odpovídal a zprudka, s rozvířenou veselostí, plácal mu na pomoučená ramena. Hromádky mouky v tomto jiskřivém rozveselení z něho na podlahu vyklepal k nohám stolice, na které Sladký seděl.

Teprve když Sladký v kožiše a s vlňákem okolo krku na vrcholu polen na fůře v červenobíle pruhované peřině odjel, zbyl v Janově rozveselené hlavě rmut. S tím běžel do Poběžovic, aby jej z hlavy vytřásl.

Pozdě večer tam doběhl. V lese se opozdil. Lesem chodil s napiatou pozorností. Poli běžel a lesem šel tak, že ho nejen viděl, ale že jím žil. Pohledy jeho očí hladily kůru starých borovic. Stopy zvěře na promáčeném příkopu k němu nějakou zvláštní důležitostí promlouvaly. Vzrušovalo jej pírko, jež na zemi nalezl a poznal, které sluce včera, a on věděl, že to bylo včera, z křídel vypadlo. Nezkušený březňák, jenž mu mátožně do cesty vpadl, omámil ho, stejně jako jemně nadzdvižený kartounek patnáctileté holčice, jež se jeho náhlého zjevení s udýcháním třesavě bojácným a resignovaným polekala.

S vyjevenýma a rozdychtěnýma očima přišel do bratrovy fořtovny. Ač lesem šel zvolna, sotva dechu popadal. Krev mu bila do spánků jako kladivo.

(Pokračování.)

V. J. DUŠEK:

VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ MODERNÍHO ČLOVĚKA.

Mozek můj jest můj hrad a nehájím-li ho, jest duše má v nebezpečí státi se otrokyní.

R. G. Ingersoll.

Tento předmět patří k těžko řešitelným*); neboť člověk podléhá tolikerým vlivům a to nejen tělovým, nýbrž i psychickým, jež jsou nezpočitatelny, nepostižitelny a v témže případě a na totéž individuum různě působící dle doby, okolí, vyspělosti duševní a tělesné a ještě jiných nekontrolovatelných okolností.

I to, že od prvního poznávání okolí až do dospělosti rozumu mají vliv přerozličné osoby na vývoj individua, schopné i neschopné, dobré i nedobré, moudré i pošetilé, má veliký význam. Jako středověký člověk žil po přednosti v sobě a obracel se do sebe, tak moderní člověk žije co možná v okolí a stará se o vše mimo sebe, takže pro sebe má málo času, ba nechybím, řeknu-li, že nemá ani chuti a nálady k tomu.

Rodiče nežijí pouze pro rodinu, je volá sta úkolů veřejných na úkor rodiny, děti nenacházejí doma ukojení potřeb a ženou se rovněž předčasně do veřejnosti, odtud pak vyplývá, že i s vyvoleným povoláním veliká většina jest nespokojena a hledá rovněž jinde nové obory činnosti a přenáší svůj neurovnaný stav duševní na své okolí.

Tím nejen drobení a tříštění, stěžování a nářek, nýbrž i přesycení, nespokojenost a rozrušenost se dostavují, které podlamují nebo hubí individuum a zchorobňují společnost.

I hledány jsou prostředky k nápravě nikoli v rodině, nýbrž ve škole. A škola nemá jednak onoho vlivu na mládež, jenž by k tomuto úkolu byl nezbytný, z podobných příčin společenskomoderních, jednak podléhá tolikerým zdravým i zcela nezdravým vlivům mimotním, že pomáhá zhoršovati tento stav, nemajíc moci jej zlepšiti.

Také to zejména, že škola jest eminentní politikum, o něž svádějí se boje v celé Evropě (vlády, církve, strany) a jež tomu dává do rukou velikou moc, kdo má výchovu v rukou, zabraňuje potřebnému pokroku, dobové účelnosti a vhodným opravám této instituce.

*) Článek tento má za účel seznámiti široké kruhy se složitostí moderního vzdělání vůbec a na tom základě ukázati nejen potřebu reformy školské vůbec, nýbrž i ohromnou nesnázi nalézti šťastné rozřešení této potřeby.

A dokud nespojí se rodina a škola v zdravý a silný orgán výchovy moderního člověka, dokud navzájem nebudou si pomáhati v odstranění škodných vlivů z výchovy dětí, dotud nebudou možny ani zdravé opravy ani uspokojivé výsledky.

Moderního člověka život jest velmi složitý, jak nejlépe vidíme z ustavičného volání i nejlepších hlav po jeho zjednodušení. A tento život při své složitosti jest individuálně velmi jednostranný, neboť není možno obsáhnouti všecky rozsochy jeho ať v směru vědeckém, uměleckém nebo praktickém.

Není to možno proto, že úžasným rozmachem přírodních věd a z toho vyplývajících vynálezů umožněno i čistě teoretickému bádání odvážiti se úloh, o nichž se ještě před sto léty nikomu ani nesnilo.

Na jedné straně vyvíjí se úžasná činnost mozková, která určuje si cíle veliké a daleké a strhuje na cestu za nimi všecko, co moderně žije; jsme samý problem, samá hypotesa, samá kontroversa — velcí duchové jdou sice za cílem positivním, ale všecko jejich trabantstvo, nejsouc slabým zrakem rozumovým s to postřehnouti je, vrhá se na negaci všeho, co mu do cesty přijde, protože jen genius staví tam, kde talent a prostřednost boří. Na druhé straně dusí se stránka citová přes všechen altruismus moderní, přes všecky pokusy umělecké výchovy, přes hojná musea, umělecké sbírky a výstavy, přes všecky přednášky a články v časopisech. Člověk se mnoho dívá a málo myslí, mnoho se baví a málo cítí — konec konců: nejlepší ze všeho jest přece jen kopaná. A proč? To je nejvlastnější obraz, živý obraz skutečného života našeho. Tu se vede divoký, často surový zápas, při němž možno beztrestně soudruhovi nohu přeraziti, zlomiti ruku nebo jej i zabiti, zápas o něco velkého — o s l á v u, která září jako meteor a je vlastně bublinou. Tu vidíme rub našeho života, života naší t. zv. inteligence, vyšlé ze škol všech tří stupňů a shrnuvší se u této mety . . .

Není nejmenší pochyby, že život kategoricky vyžaduje, aby příprava člověka založena byla na r o z u m o v é p r á c i; není pochyby, že vyspělostí rozumu uschopňuje se člověk nejen k správnému pojímání života individuálního, nýbrž i soci-

álního; není pochyby, že rozvoj rozumový podává zbraně v zápase životním s předsudky a pověrami pronikajícími a svádějícími člověka na scestí neosvětlená rozumem; není pochyby, že není možna ani mravnost, není-li opřena také rozumovými základy. I jest tudíž první podmínkou výchovy člověka, aby se dála na základě rozumovém, aby uschopněn byl pro pochopení oné vzdělanosti, na níž stojí nynější lidstvo, díky práci tisíciletí minulých.

Vědění vždy bylo a bude první stránkou školské výchovy, a zanedbávati jeho ve prospěch jiných hledisek bylo by neodpustitelnou chybou.

Člověk je bytost rozumová, avšak nikoli pouze rozumová. Jako vývoj celé bytosti děje se postupně a v rozličných fasích vývojových nestejně, tak rovněž vyvíjí se i tato stránka rozumová. U dítěte se probouzí, u jinocha se větví, u muže se hloubí. Proto také vzdělání na prvním stupni bude vésti a posilovati počátky vědění, bude vzdělávati smysly, tyto nástroje rozumové činnosti, ale pomine všecko tříštění, všecko abstraktní nazírání a hloubání, bude na málo ukazovati mnoho, nikoli na mnohu málo, nebude seznamovati se světem, nýbrž s okolím jednotlivce a vůbec omezí se na skutečný základ rozvoje rozumových sil a na pouhé elementy vzdělání.

Ve druhém stupni postoupí se k větvení rozumové činnosti výchovy, kteréž znenáhla obsáhne všecky předměty všeobecného vzdělání, t. j. všecky stránky moderního života, pokud spojeny v jedno dávají základ určitého názoru na svět a poskytují možnost rozumného pochopení dnešního života. Z pouhého nazírání přechází se k hloubavému usuzování, k analysi a syntesi, z pouhé víry k důvodům, z pouhého fakta k příčině.

Ve třetím stupni přestane býti všeobecnost vzdělání rozumu účelem a nastane vzdělávání zvláštní. Hlavní zřetel obrací se k výcviku rozumu v abstrakci a s ní spojené kritice. Tu jest pouze vědecká práce předmětem rozumového vzdělání a z ní resultující praktické užívání nabytých vědomostí. Proto musí býti toto vzdělávání vždy dvojsměrné a nemá nikdy opouštěti při vší specialisaci potřebu dalšího všeobecného vzdělání. Přílišná specialisace zbavuje člověka smyslu pro život kolem něho proudící a on stává se pouhým vědcem, přestávaje býti užitečným členem společnosti.

Modernímu člověku nestačí pouhé vzdělání vědné, kdyby bylo sebe důkladnější a obsáhlejší. Ptámeť se obyčejně: „Jaký je to člověk?“ a nikoli: „Mnoho-li umí ten člověk?“ A proto spíše se ptáme po ušlechtilosti nežli po subtilnosti vědění. Povaha člověka jest důležitější nežli vědění. Ale povahu nelze vyráběti jako sochu — čím větší mistr, tím dokonalejší výrobek. Co v člověku není, to z něho nelze udělati. Lze pouze rozumně rozvíjeti ony schopnosti a vlastnosti, které uloženy jsou v nevědomém dítěti. Tu nejvíce záleží na smyslu pro pravdu a volnost, na odvaze a rozvaze, na zdravém mozku a zdravé paži. Právem dí Ebers:

„Um das beste zu leisten, wozu man geschickt ist, braucht man nichts zu sein als frei, wahr und gesund (X, 37).*)

Nejen smysl pro povinnost ušlechťuje člověka, nýbrž na prvém místě smysl pro radost ze života.

> Tot ščastliv, v kom ni raz
> veselja duch ně gaś

praví Lermontov a právem, neboť nejpříjemnější chvíle života jsou ty, v nichž se upřímně a z čisté radosti smějeme.

Ale smích jest tu jako vzácné víno: čím více se ho užívá, tím spíše jest nestřídmý k posměchu jiných. Proto uhlazenost musí býti zrcadlem veselosti. Dobře praví Emerson:

„Vštipte hochovi obratnost a dokonalé způsoby, a dali jste mu zmocniti se paláců a přístupu ke štěstí, ať se obrátí kamkoli.“

A po téhle stránce mnoho se hřeší: vždyť veliké části vychovatelů schází to, čeho se od nich požaduje, a nikomu ani ve snu nenapadá, aby v tom učiněna byla náprava.

Také konversace nahrazuje se hádáním, planým hovorem a mnohomluvstvím. A přece není druhého prostředku, který by tak dokonale vzdělával schopnosti člověka jako rozumná a duchaplná rozmluva. A té není. Nahrazuje se vším, ačkoli jí nelze nahraditi ničím.

„Na venkově z nedostatku dobré konversace náš rozum a obrazivost obrůstají mechem jako starý zahradní plot,“ dí anglický filosof. A k ušlechtění patří v mládí hra, v jinošství zápas. Hra u dítěte jest důležitější nežli učení, a kdo toho nechápe, měl by býti vzdálen dětí. Čím je muži práce, tím je hochovi hra: jen

*) Abychom vykonali to nejlepší, k čemu jsme způsobilí, netřeba než abychom byli volni, pravdivi a zdrávi.

musíme mu vštípiti vážnost hry jako mu vštěpujeme vážnost práce. Tato jest základem života, a proto jest obrátiti všeliký zřetel k tomu, aby pro vážnost práce množen byl smysl dorůstajících pokolení. „Práci čest" jest heslo dělnictva — a nebylo dosud ušlechtilejšího hesla vysloveno v moderní době. Ale práce musí míti zdravý účel, má-li býti vážnou. Nic nehubí mravnost člověka jako neúčelnost práce nebo zbytečnost. Proto nikdy nemá ukládati se práce, o níž nelze říci, že je nutna, a největší zhoubce mládeže jest, kdo u ní v nevážnost uvádí práci.

Běda otci a matce, kteří z nepravého útlocitu zatracují všelikou práci hmotnou i duševní u dětí svých, lépe by bylo zavěsiti jim žernov osličí na hrdlo a ponořiti je do hlubokosti moře, nežli ponechávati jim děti; neboť kdo zabíjí tělo, je veliký hříšník, ale kdo ducha zabíjí, je stonásob větší.

Žel, že svět trestá pouze prvého.

Vrcholem pak zušlechtění povahy člověkovy jsou umění a náboženství.

Uměním rozumím tu ušlechtění oněch nevědomých vlastností duše, které uschopňují člověka rozvinouti všecky smysly pro vnímání všeho dobra, krásna a pravdy, jež jsou obsaženy ve veškerenstvu, v přírodě; a nejen tyto domněle zevnější stránky, nýbrž i čistě vnitřní, jež dřímajíce na dně duše, jsou vychováním probuzeny k projevu života.

Toto umění chápati velebnost hvězdnaté oblohy, lahodnost bzukotu oule, zázrak prostinké pampelišky, jest právě tak veliké, jako pochopovati dobrou vůli nitra a milosrdný skutek žebrákův.

Kdo potřebuje ke svému umění pouze vycvičení oka, ucha, ruky — aby rozuměl umění, nikdy nevyrovná se tomu, kdo postrádá sice této vycvičenosti, ale vše pochopuje a obsahuje srdcem. Proto cit, t. j. smysl pro všecko přirozené probouzeti a šlechtiti v novém pokolení, jest veliký úkol vší výchovy.

Posledním pak sloupem všeho jest náboženství. Rozum bez náboženství jest loď bez kormidla. Ať kamkoli se utíkáš — neunikneš; ať čímkoli se podpíráš, klesneš. Ničím nelze zaměniti, co jest podstatou a smyslem života. „Teprve touto pravdivostí — praví Nietzsche — odkryje se nesnáz, vnitřní bída moderního člověka, a na místo oné úzkostlivě se skrývající honorace a maškarády mohou pak jako praví pomocníci nastoupiti umění a náboženství, aby společně zasadily kulturu, která odpovídá opravdovým potřebám a která ne jako nynější všeobecné vzdělání jenom učí o těchto potřebách se přelhávati a tím se státi živoucí lží."

(Pokračování.)

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Koncem tohoto roku prožíval jsem těžké, rozrušující a bolestné chvíle svého života.

Na udržení listu, jehož jsem byl redaktorem, na záchranu Světozora po větší než půldruhastatisícové ztrátě, kterou jeho vydáváním utrpěli prodlením let jeho krajně obětiví vlastníci, mizely naděje čím dál více, a posledního dne roku zánik listu zpečetěn...

Srdcem sklíčen, nervově přímo ubit, s mozkem jako po strašném úderu vydal jsem se v polovici ledna na radu, ba naléhání lékařů na jih.

Ale bylo mi zakázáno jeti jedním rázem, naopak měl jsem se rozptylovati zastávkami.

Stavil jsem se v Brně, kde mne očekával loni zesnulý Merhaut, plný přátelské účasti a pochopení pro těžkou ztrátu, tak jako zas ve Vídni Machar, jenž Světozoru napsal nezapomenutelný nekrolog.

Po Vídni delší zastávkou byl Štyrský Hradec; tam vzpomínal jsem mládí svého děda, rodáka z nedalekého Dobelbadu, ale také prvních divadelních začátků Gustavových.

Byla taková krásná chvíle ke vzpomínkám na minulost v tom tichém dni nedělním s melancholií zimního slunce, v jehož svitu zdály se aspoň mně také zářit vzpomínky na uvadlý a sněhem pohřbený všechen zelený rozkvět, na spoutanou teď ledem, v létě však plameny světla odrážející Muru, na zapadlé děje kol starého malebného Schlossbergu.

A byla také síla jen ke vzpomínkám, k ničemu jinému, ne k seznávání, pozorování, osnování záměrů do budoucna.

Neprohlížel jsem město ani jeho památnosti, zanášel jsem se pouze svým nitrem a co v něm se dálo, srovnával jsem životní sudby dědovy a své a cítil žhavě příbuznost krve i zákonnost osudovou.

Teprve v Mariboru, jehož villová čtvrt mne okouzlila, začal jsem být přístupnější opět dojmům přírody, a zejména v Celji na zelené Savině se zříceninami hradu celjského má vnímavost se opět probouzela, myšlenky od vlastního nitra již na delší chvíle nabývaly síly se odpoutávat.

V Terstu pak, kde poprvé uzřel jsem zázrak moře, které již tam začalo na mne působiti svým božsky léčivým vlivem, poprvé po dlouhé době dostavil se ke mně celonoční zdravý spánek jako milosrdenství nebes.

Druhého dne zlákal mne tam zpěv a hudba do malého, ale uvnitř velebného ruského chrámu, kdež konaly se náhodou pohřební obřady. Setrval jsem tam v probuzené zvláštní účasti, ba pohnutí až do konce a nechal otřásati své nitro mohutnými vlnami panichidových chorálů.

Potom jsem šel vyhledat doktora Maxa, jak jsem si byl již umínil hned před nastoupením cesty.

Chtěl jsem seznat pravdu o něm na vlastní oči, toužil jsem jej uvidět, s ním si pohovořit, nenaléhat na odhalení jeho nitra, ale zpytavě v ně nahlédnout.

V ústavě mi řekli, že již přes týden tam nebyl, že je churav, a udali mi jeho byt.

Zůstával na Rivě dei pescatori v bytě o čtyřech pokojích, z nichž ze dvou byla vyhlídka na moře. Byl jsem uveden nejprve paní a uvítán s vybranou zdvořilostí. Ach, jaká Amazonka se stala ze slečny Nelly Nercovy, kterou jsem poprvé viděl v Karolinu o Maxově promoci. Robustní dáma, v nádherném, krajkovém županě, s vyvěšeným účesem, nádhernými rameny a poprsím, s půvabnými úsměvy a vyzkoušenými pohledy, ale s barvenými rty a líčenou tváří.

Nezapřela, že mne hned poznala, naopak zdvořile to hned projevila a jen vyčítala, proč prý jsem nepsal, návštěvu svou neohlásil, že by se byli připravili. Neuchystanost omlouvala, nepořádek, kterého jsem však nepostřehl. Na mne se ptala, na mou ženu, na mé děti, svou maminku přivolala, starší již sice, ale konservovanou dámu statné ještě postavy, na níž každé gesto prozrazovalo společenskou vybroušenost, ba až raffinovanost. Mluvila velmi vybraně, ale pohled jejích očí byl pronikavě zpytavý, nedůvěřivý, nedobrý.

Když jsem se ptal na Maxa, zlítostněly tváře obou, půvabná paní Nelly dokonce slzu otřela.

Přemožen je prý prací, a ne a ne se šetřit. Co se prý obě mu nadomlouvaly, ba zapřísáhaly jej. Ale on prý je fanatik práce a ctižádostivý až prý hrůza. Na universitu do Vídně má naději se dostat. A ta ctižádost prý ho poháněla, odpočinku si nedopřával, ani když už choroba se ohlašovala. Teď prý leží a lékaři prý se vyslovují vyhýbavě.

On prý svou chorobu těžce nese, překážku na cestě k svým záměrům v ní vidí a podrážděn je, příčiny hledá tam, kde není o nich ani zdání, jen svou vinu se vzpírá a vzpírá doznat: zaviněnou přepracovanost následkem ctižádosti a touhy po povýšení.

Ach, jakou ony prý musejí míti s ním trpělivost, přemáhat se a ke všemu mlčet. Ale ony že rády všechno konají, rozmarům a podrážděnosti jeho vyhovují, jen aby jej uklidnily.

Sepjatýma krásnýma rukama mne prosila paní Nelly o domluvu, aby se šetřil, aby nechvátal tolik na povýšení, a že kdo ví, zda by mu ve Vídni jiné ponebí neudělalo hůř. Ať nechvátá odtud, ať neusiluje na přeložení, a obě dámy současně se daly do velebení mořského vzduchu, nalaďujíce svou řeč největší účastí o zdraví Maxovo a obavami o ně.

Slíbil jsem a prosil, aby mne k němu uvedly, ale ony — abych měl ještě chvíli strpení, že právě se převlékal, a paní Nelly šla do vedlejšího pokoje a přivedla mi ukázat svou dceru — Lottynku — po babičce prý se tak jmenuje — a staré paní se při té zmínce v úsměvu blyskly zuby umělého jejího chrupu.

Poměrně slaboučké na svá léta děvčátko, ostýchavé a zjevně nervosní, donutily po dlouhých důtklivých domluvách a všelijakých slibech matka i babička, aby mne uvítalo, podalo mi ruku, promluvilo napřed česky, pak německy, pak italsky.

„Musí se učit všem třem řečem, tak jsme se s Maxem na tom ustanovili,“ vysvětlovala paní Nelly. „A Lottynka je na podiv chápavá.“

Česky, zpozoroval jsem, že umí nejméně, ale chválil jsem dítě, dodával mu odvahy, pohladil je po hebkých vláskách, barvou zcela upomínajících na barvu vlasů Maxových, když byl v chlapeckých letech.

Živě se mi zas kmitl jeho obraz v bázlivě zapiatém zimníčku.

Když už očividně nebylo možno prodlužovati nucenou produkci malé Lottynky, poněvadž přese všechny domluvy měla stále více pláč na krajíčku, odvedla ji matka s vlídnou shovívavostí a omluvami do vedlejšího pokoje a po nedlouhé chvíli se vrátivši vyzvala mne, abychom tedy šli k Maxovi, že mu již oznámila mou návštěvu.

Vešli jsme do menšího pokoje s oknem na dvůr, jenž patrně byl Maxovou ložnicí i pracovnou zároveň.

Maxa jsem se přímo zhrozil, jak špatně vypadal. Nepěstěným vousem zarostlá tvář byla vpadlá, žlutavé pleti, zapadlé oko horečně plálo, ruka, jak mi ji podával, byla horká a na kost vyhublá. Vlas měl hodně prořídlý a prokvetlý více nežli já.

Vítal mne srdečně, největší zájem o mé poměry, o mou budoucnost projevoval, na rodinu se dotazoval, vůbec tolik neočekávané srdečnosti v něm bylo, že v nitru jsem se ptal, odkud to, po tolika letech odcizení? . . . A hned jsem shledával odpověď, že v nemoci své víc než kdy dříve vzpomínkami se obírá, představy všeho svého života si křísí a zbarvuje, a že i obraz můj a styky mé s ním v paměti jeho mu zatanuly. A styky ty byly vždycky přátelské, prohřáté citem, třeba že pak v dobách dospělosti ochably a utuchly docela.

Že správně si vykládám vzbuzenou jeho srdečnost, toho důkazem mi bylo, že začal sám vzpomínkami na ten rok, kdy jsem ho učil mathematice, a na léta dřívější, kdy hrával s Josífkem domovníkovic „bodanou" kapesním nožem na dřevěných schodech k půdě vedoucích.

Ach, znal jsem tak dobře z posledních let, jak člověk v nejtěžších chvílích právě ke vzpomínkám z dětství jaksi náruživě se vrací a světla nad jich obrazy rozsvěcuje, aby ojasnil si to dítě takořka na prahu života stojící, kterým byl, ty sny, naděje a záměry jeho dětské mysli . . .

Zavedl jsem hovor na Maxovy vědecké práce, co jsem o nich slyšel, jaký zvuk má jeho jméno ve vědeckém světě.

Zatrpklý úsměv zvlnil jeho rty, vyhublou rukou odmítavě pohnul, ale neprohlesl ani slova.

Paní Nelly, která byla hovoru, jistě zúmyslně, přítomna, začala utěšovat a povzbuzovat.

„Ach, vždyť to je jen přechodní choroba, následky přepracování. A jak já jsem ho vždycky prosívala, aby nepřepínal své síly. Sám to musíš přiznat, viď, Maxi, no, potvrď to panu redaktoru."

Naklonila se k němu, pohladila mu tvář, podušky urovnávala.

Neušlo mně, že byly novými povlaky opatřeny, rovněž i peřina, a z praskotu v krbu jsem poznával, že bylo teprv před chvílí zatopeno. Na podlaze uviděl jsem smetáček a hadr, které zde byly zapomenuty. Jistě ve spěchu.

„No musí se pracovat, musí," pronesl konečně s úsměvem, který se mi zdál trochu úšklebným, „co dělat. A badatelská práce byla odjakživa mou touhou, mou největší radostí, to tady přítel ví," dodával již bez úšklebku, naopak vážně, ba jaksi důrazně.

„V práci je vůbec nejspolehlivější a snad jediné štěstí," pronesl, když jsem byl na jeho přímou výzvu přisvědčil.

„Ach, můj muž je přímo fanatikem práce," pronesla se záhadným poněkud zbarvením a prudším tempem paní Nelly, a nevím proč, neubránil jsem se dojmu výsměšku z tónu té její náhlé vzpomínky.

A sotva ji vyhrkla, hned se zvedla a jakoby se byla vteřinou přeměnila, pravila co nejroztomileji:

„Ale jsem nedovtipná! ani panu redaktoru skleničku vína nenabídnu. Máme jen stolní, domácí, ale přec snad přijde k chuti, a pak si musíme připít na brzké uzdravení Maxovo."

Nic nebyly platny všecky mé námitky, paní Nelly ve svém skvostném županě s dlouhou vlečkou odšustila do druhého pokoje.

Nebylo mi volno v tom okamžiku, poněvadž jsem byl na vahách, co říci o samotě s nemocným Maxem a zas obávaje se nějakého jeho bolestného neb jen prudšího projevu, ale přítel jen se nepatrně usmál a v tom úsměvu jsem spatřoval něco svrchovaně povýšeného nade všecko: nad poznámku paní Nelly, nad její odchod, nad mé rozpaky.

A po tom úsměvu přejel si rukou od temene k čelu, knír si uhladil, do brady si hrábl a jakoby milá vzpomínka jej napadla, pravil s milým skoro úsměvem:

„Víte-li pak, kdo ke mně z nenadání asi před čtrnácti dni vpadl? To už jsem ležel, a ani potuchy jsem neměl, jako dnes o vaší návštěvě . . . .?"

Pohlédl na mne upřímnýma dobráckýma svýma očima, jež mi v tom okamžení tak nevýslovně dojemně připomněly bývalého Maxínka — pohlédl tázavě a skoro s radostným napětím, uhodnu-li.

Vzpomínky mne zas zalily, nebyl jsem naprosto schopen dohodovat se, i vyrazil jsem, snaže se pomoci si z tísně: „Kdo, prosím vás? Znám jej?"

„No, jakž by ne... povídal mi o vás, prozradil se, že byl s vámi na jubilejní výstavě — však jsem mu vyčinil, že nedal ani slovem vědět..."

„Pan Linhart? Gustav? Váš strýc?"

„Ano — strýc Gusta! Z čista jasna mě přepadl, jako vy dnes. A těšilo mě to, jako mě těší vaše návštěva, ačkoliv, kdybych nebyl přesvědčen, co vás vede sem k nám do Terstu —?"

Zamlčel se a pohlédl na mne zpytavě.

„Kdybych neměl příčinu potvrzenu četbou českých listů — —" dodával při tom stále zpytavě.

„Tak co?" pronesl jsem.

„Vznikla by zcela přirozeně, jak jistě pochopíte — ve mně domněnka, že už mám na kahánku, že jste to zaslechli, vy v Praze, on ve Vídni, ačkoliv o něm mám zajištěno, že si sem zaskočil z Mariboru, kde býval členem a kam byl pozván z Vídně na pohostinské hry. Četl jsem o nich referáty. Velmi lichotivé. Ale upřímně mne těšilo, že si vzpomněl a že přijel."

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

I.

Větší okresní město v jihovýchodních Čechách koupilo zachovaný panský dům u samého lesa, s parkem i sadem a zařídilo jej na letní byty. Dům sám, jednopatrový, empirový zámeček s velikými okny, pravidelně do čtverhranu vystavěný, s umělým portálem a bílými stěnami, stál na jižní straně vysokého chlumu.

Lékárník, předseda spolku turistů zdejšího města, pán s tváří bledou a suchou, se šedivým plným vousem, zabývající se myšlenkou oživiti zdejší krajinu pražskými hosty i turisty, snažil se ze všech sil význam tohoto panského domu pozvednouti. Vydal knížečku o něm, sebral pověsti o skalách a roklích zdejšího lesa, označil pěšiny i cesty a pořádal sem vycházky. Lesy byly rozsáhlé, krásné, s malebnými skalami a vyhlídkami, přístupné až na jedinou část, kde hnízdili tetřevi. Mimo to rozkládaly se tyto lesy směrem ke zříceninám prastarého hradu, stojícího strmě nad řekou, a všechen proud turistů ubíral se přirozeně těmito místy.

Panský dům nazván Pensionátem Hanáčkovým na poctu lékárníkovu, který se tak jmenoval.

Najal jej zdejší rodák, mladý, snaživý hostinský Linha, jehož žena výborně vařila, všecka se okouzlujíc tímto uměním.

V neděli přicházeli sem výletníci z města na celý den anebo na odpoledne, tak že tu bývalo živo a veselo. Kolem stolů v zaskleněné verandě, v jídelně i venku pod stromy zasedly četné rodiny. Děti a mládež rozlítaly se po blízkých porostlinách za jahodami a houbami. Smích a povyk jejich rozhlaholil se okolním vzduchem. Houpačka byla stále obstoupena, závěsy její skřípaly, sukynky houpajících se holčiček poletovaly. Stály tu i kočáry i automobily i kola. Přišli i studenti, důstojníci i koketní paničky. V zelených lesích pestřily se slunečníky, kloboučky a světlé šaty. Někdy se i tančilo. Klavír ani neumlkal. Všechny dívky, hrající školy, valčíky a symfonie, se vystřídaly u něho. Někteří vraceli se do města až v noci.

Pensionát byl první dvě leta úplně obsazen od června až do října. Červen třetího roku byl však studený a deštivý, tak že přijeli sem pouze dva hosté, dámy: vdova Zamrazilová z Prahy a paní Pechová z Budějovic. První byla starší, šedesátnice, zámožná a nevzdělaná, druhá mladá, živá a bystrá krasavice. V neděli, kdy sem přicházeli z města výletníci, obě dámy se rozveselily, ale ve všední dny bývalo jim zde smutno.

Paní Zamrazilová byla z těch starých žen, které v mládí sloužily a chytrým způsobem provdaly se za své pány. Bývalá služka probarvovala se neustále z jejích pohybů, vět i skutků, a marně snažila se skrýti tento původ vytrvalým opakováním, že byla za života mužova váženou dámou, že se stýkali s předními rodinami, že cestovali a že mnoho viděli. Na konec se vždy objevilo, že výborně a mnoho jedli a že ubohý muž zemřel mrtvicí. Nikdy nemluvila o svém mládí, nýbrž jen o životě s laskavým mužem a o událostech po jeho smrti. Deset let byla již vdovou a po všechnu tu dobu, nemajíc dětí, snažila se užívati po svém

způsobu. Pro nikoho nic neučinila, s nájemníky se přela o opravy, s berní správou zápasila o daně, s řemeslníky o slevu, ale sama popřávala si nejlepší stravy a vína, koncertů, divadel a lázní. Čtyři letní měsíce strávila pravidelně na venku, nejraději v lázních, kde se něco dělo, kde se sběhly různé románky a kde bylo dosti látky k lačnému pozorování a pomlouvání. Zvláště nevěrné paničky ji zajímaly. O příhodách, jež se sběhly v minulém roce, vypravovala pak všecka zanícena na novém letním sídle. Byly to záletné historky s velice choulostivými zápletkami, kteréž paní Zamrazilová šťavnatě a plně povídala, nestarajíc se nikdy, kdo sedí u stolu. Velmi často až příliš pozdě posílali rodiče dítky k houpačce nebo na procházku. Kdykoli se rozpovídala, vždy bylo nebezpečí, že pronese větu, při níž se i muži ocitali v rozpacích. Smávala se pak, až bledé, malé oči její se rozslzely, ale nikdy nechápala, že bylo některým u stolu trapno. Naopak, byla přesvědčena, že všecky okouzlila.

Tvář její byla vyhublá, zamračená, oči bezbarvé s převislými víčky, ústa na stranu sešinutá. Nad nízkým čelem ježily se jí suché, řídké, vždy nedbale učesané prošedlé vlasy. Mluvila těžce, což svědčilo o ochrnutí některého svalu. K pravé straně stáhnutá ústa její (nikoliv však zuby) to rovněž dotvrzovala.

Od stavení, kde na venkově bydlila, nikdy se sama ani na sto kroků nevzdálila. Bála se jako malé dítě, zvláště večer. Pensionát, stojící nad parkem u samého lesa, jakoby byl kůlem, na němž byla přivázána Pouze za dne osmělila se jej obejíti. Přichytávala se proto kde koho ze známých, aby se mohla projíti. Nestihla-li nikoho, usedla v modré pelerině před stavení a zamračena pozorovala, co se kde děje. Dopoledne nejraději zaběhla do kuchyně, kde jí za to nenáviděly, a pomáhala při vaření. Při obědě čekala napiatě, co paní Pechová řekne, až okusí jídlo, které ona připravila. Pochválila-li je, tu se rozradovala, ale po celý den se pak mračila, neřekla-li nic, anebo pochválila-li něco jiného. Nikdy však nevyzradila, co upravovala. To teprv podle rozveselení nebo rozmrzení paní Pechová sama poznávala.

Po obědě sebrala vdova všechny zbytky pro bílého psíka Šupíka, uvázaného ve vlhké budce. Stále se prosebně díval. Byla všecka zaujata jeho smutným okem. Pozorovala ho netrpělivě, litovala ho a odnášela mu denně plný talíř kostí a masa. Ale stávalo se obyčejně, že k tomu pouze přičichl, a že nic nesnědl. Tu bývala paní Zamrazilová uražena a všecka rozčilena. Nahlížela po chvilkách, co Supík dělá, žere-li již, a spatřivši ho čumícího do dálky, zrudla a rozčertila se. Ucházela se mazlením a sháněním potravy o lásku Šupíkovu a všecka se proto dusila zklamáním, když nežral. Paní Pechová vidouc ji nakaboněnu, vyhlédla oknem na Šupíka.

„Co pak dělá Šupík? Nežere?“

„Trucuje zas!“ plna hořkosti řekla Zamrazilová.

„I netrucuje, ale od vás nechce. Kdybych mu já donesla tuhle ty kůstky z kuřátka, jen by to zachrupalo, už by v něm byly!“ s úsměvem a zvláštním, ranivým hlasem mluvila paní Pechová.

„Ale ať zítra nečeká, že mu zas něco donesu! Nikdy! Kdyby třeba hlady pocházel! Neřád!“ všecka zrudlá zlobila se stará vdova, tlačíc se zády na lenoch židle a stahujíc na prostředek na pravo stočená ústa. V takové chvíli tvář její plna byla hněvu a nesmířlivosti.

Mezi těmito jedinými hosty Pensionátu v deštivém červnu žilo zuřivé, kousavé nepřátelství. To, že byly na sebe odkázány, že byly nuceny spolu mluviti, zvyšovalo a rozjitřovalo základní jejich neshodnost. Paní Zamrazilová bojíc se vyjíti sto kroků od Pensionátu číhala neustále na paní Pechovou. Přichytla se jí a držela se ze všech sil, snášejíc jakékoli zlé poznámky. Tím ovšem nenávist mladé krasavice, jež si chtěla něco čísti nebo sníti v zelených lesích, jen vzrůstala. Každé chvíle bylo slyšeti jejich hádání, ale déšť, který se denně opakoval a obě do chladné jídelny zaháněl, nutil je k usmíření. Vyseděly zde několik hodin denně při novinách a kartách, bodajíce se jen v přestávkách.

Paní Pechová, šestadvacítiletá žena professorova, narozená ve zdejším městě, přijela sem z Budějovic po sedmiletém manželství. Muž její, historik, studoval tou dobou v knihovně římské, a maje úmysl poznati severní Italii, vyžádal si dovolenou tak, aby se před prázdninami nemusil již do gymnasia vracet. Vybízel sice svou ženu, aby jela s ním, ale ona, plna vzpomínek na radostné dětství a pestře prožité mládí v lesnaté krajině svého domova, použila dovolené mužovy a prázdnin k pobytu v Pensionátě. Ve městě měla příbuzné, ale po těch nikdy nezatoužila. Oni sami se zde některou neděli objevovali, hlásíce se k ní a obdivujíce se jejím toiletám a šperkům. Denně přicházely od muže z Říma pohlednice s něžnými pozdravy. Na adresse nazýval ji Danielkou. To byly jediné radostné události. O jede-

náctě hodině, kdy přicházel posel po pěšině na pokraji lesa, spěchávala mu nedočkavě naproti.

Byla z těch příjemných paní, jež jsou vždy čisté a dokonale upravené. Měla množství letních bluziček a pasů, jež stále střídala. Černé vlasy její jakoby nikdy nebyly rozházeny, nikdy rozpleteny, růžová tvář nikdy znečištěna, bílé prsty nikdy zamazány. Štíhlé její tělo, útlé a vysoké, tenké laní nohy a dlouhé ruce, vše jakoby bylo pružno, svěží, nikdy unaveno. Malé, nápadně červené rty její vždy se usmívaly, kdykoli s někým obřadně mluvila. Tvář její byla dlouhá, nos tenký, dokonale pravidelný, zuby malé a modravě bílé, vždy čisté jako mléčné sklo; oči pak veliké, hnědé, vždy zářící. Kamkoli vstoupila, kde se ukázala, všude jakoby zavoněla čistota a jakoby se osvěžil vzduch.

Milovala vášnivě děti, ač sama žádných neměla. V neděli ráda prodlévala u houpačky, nebo se honívala s malými děvčátky po parku mezi stromy. Sukně její šustila a plápolala, jak prudce proletovala mezi kmeny. Líbilo se jí, že na ni děti volaly: „Paní Danielo!" Chytala je, pozvedala a líbala na otevřené pusinky. Všecka pak růžová a rozveselena vracela se s nimi do Pensionátu. Malé tyto krajanky její těžko se s ní loučívaly a již druhý den posílaly jí horoucí psaníčka.

Daniela měla vzdělání našich lepších žen. Vystudovala dívčí školu pražskou, četla francouzsky a hrála výborně klavír. Více však než ve školách naučila se v manželství svém z hojného čtení a z hovorů s mužem. Úsudky její obsahovaly vždy něco ryzí zkušenosti, vlastní pravdy, a vždy uhadovaly dosti správně lidské nitro. Znala tolik, že mohla s kýmkoli o čemkoli hovořiti. Jen takové zákony, jako: kdy se píše ‚mně' a kdy ‚mne', nemohla si zapamatovati. Kdykoli psala psaní, vždy bylo slyšeti z jejího pokoje: „Poslyš, muži, píše se v této větě mne anebo mně?" A sdělovala mu svou větu. Muž jí pověděl, co chtěla, a vždy doložil celé sklonění zájmena já. Ona však neposlouchala. Věděla, že by si toho nikdy nezapamatovala. Ovšem zde teď muže neměla.

Studený a deštivý červen ochladil její radosti z probuzení dojmů dětských. Byla by ráda bloudila lesy i poli, všude, kde jako dítě běhávala, ale sotva vyšla někam, musila se všecka urousaná vrátiti. Také nedělní návštěvy byly v tomto měsíci slabé. Někteří hosté však, většinou známí lékárníkovi, přicházeli za každého počasí. Nejčastěji přijížděla kočárem židovská rodina jedna. Koně s kočárem dali pod kůlnu; kočí usedl k nim a dal se do vyřezávání rámečků a podstavečků z lupenky. Pán, hezký, černovousý muž, nosil střídavě své jedno dvouleté a jedno roční dítě nad mokrými travníky s bosýma nožičkama, nutě je cupati do studeného pažitu, a paní, sličná bruneta s vysokými ňadry a žhavýma očima, procházela se koketně kolem Pensionátu, prozpěvujíc si píseň „Sivá holubičko, kdes byla . . ."

Přišel-li někdo, s kým chodila Daniela do školy, všecka oživena rozpovídala se s ním o veselých i vážných příbězích. Mnoho rozkošných postav rozhemžilo se z minulých dob před jejich očima. Výlety, bály, první lásky a schůzky v lipové aleji, jak je má život mladých lidí na malém městě, oživeny byly opět do všech podrobností. Hnědé oči Danieliny zářily.

V úterý a v pátek odpoledne přijížděl pravidelně kočár s panem Šrámkem, zámožným mužem, majitelem ovocných sadů, čtyřicátníkem, kterýž přivážel paní Pechové první třešně a jahody. Někdy přijel se svou paní, veselou, bodrou blondynou. Paní Zamrazilová ráda by byla prohlédla, co pojilo Šrámka s Danielou, ta však, ale jen proto, že vdova zvědavost svou skrýti nedovedla, nikdy o tom nemluvila. Naopak úmyslně pronášela nepravdy, aby se zdálo, že cosi důvěrnějšího, zajímavého mezi nimi bývalo. Jen tolik vysvitlo, že Šrámek byl její první láska. Zamilovala se do něho v třináctém roce, když chodívala podle jeho dlouhého sadu do školy. Líbily se jí jeho černý vous a růžové tváře. Když jí bylo šestnáct let, stalo se, že se Šrámek zamiloval do ní. Více však nemohla Zamrazilová vyzvěděti. Teď se jí to zdálo nejzajímavější, ale ani stopy po dalších událostech již nebylo.

V Pensionátě mluvilo se denně o Falbově proroctví, že červenec bude suchý a krásný. Spory mezi oběma hosty se prohlubovaly. Také se Šupíkem se Zamrazilová denně hněvala.

II.

Na sobotu, posledního června, ohlášen příjezd vrchního revidenta státních drah z Prahy Jana Vacka s rodinou. Nikdo nevěděl, mnoho-li osob přijede. Zamluvili si veliký rohový pokoj s verandou. Podle poslední zprávy měli přijeti poledním vlakem. Den byl teplý, dusný, s častými přeháňkami, pěšiny rozmoklé, trávy mokré. Z lesů vystupovaly páry.

V Pensionátě bylo zřetelné napětí. Příjezd nových hostí po nudě červnové znamenal pro všecky radostnou změnu. Zájem o vrchního revidenta Vacka, jeho paní a děti byl větší než bylo přirozeno. Obě denně se urážející paní těšily se na osvobození. Služebnictvo, mimo neděli stále zahálející, toho dne oživlo a usmívalo se. Linha, silný, napoleonsky zavalitý muž, docházející denně o šesté hodině se služkou Emčou do města nakupovat, všechen byl rozveselen. Bylo mu jako člověku jdoucímu přes poušť do úrodných krajin, když zahlédl první zeleň. Ustavičná zamračenost zmizela a čilé myšlenky jeho stále rozpočítávaly příjmy příštího měsíce, až bude krásně a všecky pokoje pronajaty. Obcházel před poledny Pensionát, prohlédl růžová poupata a květy před průčelím, nahlédl do kůlny, zaškubal provazy na houpačce a vrátil se do kuchyně, aby všechnu čeleď napomínal. Otec jeho, stařec krásné, vlídné tváře, vzal ještě hrábě a zkypřoval písečné pěšiny, zahrabávaje vyšlapané dolíčky.

V kuchyni, kde se točilo tolik ženských, že si až překážely, bylo stejně radostno a živo. Paní Linhová, hezká, kyprá třicítiletá žena selské, zdravé tváře, s očima modrýma, nevelkým nosem a plnými rty, oslovovala služebné jinak než jindy. Volala: „Aninko! Emičko! Toninko!“ A na patnáctiletou neteř, jež se zde učila vařit a jež se tetičky velice bála, volala: „Márinečko!“ Tato Márinka, dcerka Linhovy sestry, časně vyvinutá, plná, se šelmovskýma modrýma očkama, líbezným úsměvem a zkaženým jedním zoubkem předním, jehož dírčička rušila pěknou bělost všech ostatních, byla roztomilé, dětinské chechtadlo. Příjemný její hlásek prodíral se každému člověku přímo k srdci, a úslužnost, ochota její i obratnost, jakou projevovala při vaření, přímo okouzlovala mužské, kteří vždy, jakoby si řekli, uznali, že bude Márinka výtečnou ženou.

Tři služebné dívky, Anna, roznášející hostům jídla, Emča, pokojská i služka, a Tonča, mladičká sklepnice, oživovaly a rozveselovaly za deštivého června Pensionát. Anna, štíhlá, příjemná brunetka, stále měla jakési trampoty s láskou a blízkými vdavkami, stále byla plna bolu, ale jen jsi jí něco řekl, už se rozesmála. Mluvila zdrželivě a cudně. Zcela jiná byla Emča, silné, zdravé děvče s uhelně černými vlasy, s tváří nehezkou, ale příjemnou, dobrosrdečná, rázná a husarsky veselá. Vypravovala sta a sta neznámých anekdot a povídaček, někdy i choulostivých. Ona však taková místa zasypávala bujným smíchem svým tak bohatě, že se nikdo u nich nepozastavil. Tonča byla nejmladší, tenká, nevyvinutá ještě, zjevená, stále každému vypravující o dopisech, které jí psal holič z Kutné Hory, horoucně do ní zamilovaný. Měla jich stále plné kapsy a kde komu je přečítala, rozplývajíc se blažeností a smějíc se hlasitě. V jednom popisoval široce pocity své při posledním shledání, když přijel za ní do Pensionátu. Napsal větu: „Když jsem Tě zase po dlouhé době spatřil z dálky, myslil jsem, že se radostí zblázním, tak že jsem si musil dát dusítko na srdce.“ Toto dusítko každého, kdo dopis přečetl, rozesmálo.

Tyto tři dívky spávaly v dřevěném pokojíčku na půdě. Tropívaly zde mnoho hluku. Škádlily se vzájemně a všemu, jak bývá u mladých lidí, bezpříčinně se smály. Až dolů bývalo slyšeti oblíbené Emčino zvolání „krutí brko!“

O jedné hodině stál dědeček před Pensionátem, pátraje stromovím, přijíždí-li kočár. Vyjasnilo se. Ostré, měnivé slunce rozlilo jasný svůj třpyt po vlhkém listí. Bílé vousy starcovy svítily jako stříbrné.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Emil Tréval: Antiky. Vydal svým přátelům. 1907. V komisi Grosmana a Svobody v Praze, za 1·30 K.

Zdá se, že úmyslně Emil Tréval na titulní knihu svých několika fantastických novel, jež všeobecně nazval „Antikami“, připojil slova: „Svým přátelům vydal — —“. Knížka není a nemůže být určena pro širokou veřejnost, pro široké čtenářské kruhy. Obsahuje čtyři povídky — mohlo by se říci také fantasie, improvisace, traktáty, studie, či jak chcete — projednávající látky zcela starobylé. Největší a nejzajímavější z těchto antik je „Jona“ — biblický případ Jonáše, proroka z Ninive, jemuž bůh propůjčil zvláštní poslání. Emil Tréval rozvinuje biblickou historii Jonášovu patrně na základě hojné četby pramenů, doplňuje ji zcela svou sce-

nerií, komparserií i mluvou, a všecko jest archaisticky přizpůsobeno projednávané látce.

Pojmu „antika“ užívá Emil Tréval v původním a nejširším slova smyslu, označuje jím každou látku starou, starodávnou. Tak v „Serenadě pravěků“ zachází až do doby nejvzdálenější, kdy první lidé znali jenom primitivní instinkty pudové a potřeby tělesné, a líčí zde takořka rodinnou idyllu odkudsi z doby kamenné, kdy muž pazourkovým oštěpem zabíjí laň, pije vřelou krev její, a potom kamenným nožem stahuje a čtvrtí svou kořist. Peče ji na rožni, a zatím zpívá milostné kadence s lidskou družkou svojí, hnízdící na stromě — v oné době primitivních začátků přírody (snad pro nás začátků!), kdy už neuvědomělým obsahem všeho ruchu, zpěvu, veškeré vůně a všech doteků byly láska, objetí, rodina... Knížku zahajuje poetická pohádka o „Illusi“, jež bohem z trestu za všetečnost na svět poslána, oslazuje a zjasňuje lidem pohled do budoucnosti příliš chmurně pohřížený. Uzavírá ji pak antický obrázek římský (Vale, Lalagé!), obrázek přecházející už přímo z prosy do formy poetické — řešící v poměru antických milenců marný zápas křesťanského asketismu s jeho heslem: „Memento mori!“ se všemocným zákonem lásky, s krásou a radostí života, jakou v sobě spojovala krásna Lalagé.

Antické motivy Trévalovy vedle zajímavosti látkové vynikají opravdu slohovou bohatostí a čistotou, z níž ozývá se takřka na každé stránce bedlivá a vynalézavá péče i smysl pro hudebnost výrazu. Některé odstavce, pokud samy se neformují přímo ve sloky, čtou se téměř rythmicky. *V. Kol.*

Sobrané Diela Svetozara Hurbana Vajanského. Svázok III.: „Tatry a more“. Basne. V Turčianskiom Sv. Martine 1907, nákladom Knihtlačiarského účastinárskeho spolku. Stran 196, cena 1 K 70 h.

V sebraných spisech Vajanského, jejichž vydávání jsme v letošním „Zvonu“ oznámili, vyšel svazek třetí, obsahující první básnickou sbírku Vajanského, „Tatry a more“ z roku 1880, již zejména náš Neruda přivítal kdysi nejvýš nadšeně a která po zpěvech Sládkovičových, Bottových a Chalúpkových znamenala na Slovensku osvěžení jak látkové a ideové, tak zejména veršovnické a formální vůbec. Nesmíme na sbírku, jak se nám nyní tato ve druhém vydání presentuje, přikládati hlediska dnešní: tak mnohé zdá se nám zaváněti dávno přežilou romantikou let padesátých a šedesátých minulého století, tak mnohé neseno je pathosem a povyšuje se na neobvyklý dnes už kothurn řečnické pósy. Je ve sbírce této obsažena lyrika i epika; je tu veliká výpravná báseň Maják, která překvapiti musila effektní a krásně vypiatou skladbou děje, ohnivostí a žhavým zabarvením myšlenkovým; živé a sytě procítěné passáže lyrické zachraňují i pro dnešek nezměrnou romantiku základní osnovy a poněkud značnou rozvleklost skladby. Ušlechtilou tendencí nese se báseň Herodes, která bije proti násilnému maďarisování dětí, proti jejich odvlékání do maďarských puszt, aby oživily kraje morem úplavičným vylidněné. Nebude zde těžko dokázati, že Heydukův „Dědův odkaz“ tu byl as bezprostředním vzorem básníkovi, který i jinak upomíná ve svých „Zvucích“ na snivou, něžně zvučící lyru našeho pootavského slavíka. Jsou tu obsaženy i známé Vajanského Jaderské listy, posílané r. 1878 do feuilletonu Národních Novin a zaujavší tenkráte celou literární veřejnost slovenskou svými pěknými krajinnými postřehy, šťavnatým humorem nápadů a reflexí a vší tou svojí šťastně založenou genrovitostí drobných idyllek. Ze všech veršů těchto, ať už náležejí zmíněnému cyklu „Zvuků“ nebo epilogických „Dozvuků“, ať cyklu „Jaderských listů“ nebo oddílu „Snů a bájí“, vyzařuje čistá a nadšená individualita básníka, který nevyniká sice obzvláštní originalitou, ale který přece jen, nadán ušlechtilou intelligencí, dovedl se přikloniti ke vzorům dobrým, myšlenkově zdravým, pokrokovým, formálně nejvýš vyspělým. Jeho verš je lehký, plný zpěvnosti a vkusu; umí přímo zapadnouti do srdce a naplniti je. Je dobře znova přečísti si jeho první poesii, která znamenala tenkráte literární jaro slovenské, a představiti si všecko to nadšení, tu bujarou a svěží radost, kterou tenkráte přinesla. Prof. dr. Jaroslav Vlček píše o ní ve své „Literatuře na Slovensku“: „Již látkou básní svých Vajanský musí vžíti se až do těch chatek lidu podtatranského: vykládáť o Turcích, bouří proti nim, a to lidu se líbí; oslavuje baťušku cara, a tím ho přivádí v jásavé nadšení; uvádí slovenské hory, kraje, nivy, a tím při jednotlivcích dotýká se jejich partikulárného vlastenectví; pěje o Matouši z Trenčína, a již samým jménem jeho v srdci čtoucího Slováka křísí národní sebevědomí (str. 209).“ *Fr. S.*

DIVADLO.

— Městské divadlo na Král. Vinohradech. Arthur Schnitzler: „Život volá“. Drama o 3 dějstvích. Přeložil Karel Kamínek. Premiéra 8. března.

Schnitzlerovo drama z vojenského života padesátých let vzniklo sotva pod dojmem úspěchů Bayerleinových, Bilseových a jejich napodobovatelů na německých divadlech a v německém románě. Nemá jejich chtěné sensačnosti, jejich skandalosní příchuti, ani jejich naivně sentimentálního zbožňujícího tónu, jakým se vyznamenává stejně drama „Čepobití“, jako román „Z malé garnisony“ a všechna ta díla, která po něm následovala. Ale něco z těchto vlastností má poslední drama Schnitzlerovo přece, jako je měly již první jeho dramatické scény i buršikosní novelky z vojenského života, z nichž „Lieutenant Gustl“ stál na příklad svého autora vlastní porteépée. Arthur Schnitzler jest ovšem jako dramatik i novellista mnohem vkusnější, jemnější psycholog, a především básník, ale při dramatě

„Život volá“ šlo mu hlavně o účiny divadelních effektů v tom vojáckém prostředí, do něhož položil svůj děj, a tu se ovšem jakási romantičnost, theatrální strojenost objevila přece, zrovna tak jako nutně erotická lyrika dramatických postav na scéně musí působiti zdáním sentimentální pózy.

Silně romantický děj „Volání života“ není ani ve svých třech dějstvích spiat tak organicky a v sebe vklouben, abychom nemohli jej rozpojit ve tři zcela samostatné tragedie — nebo jen tragické episody. V prvním dějství stařec nad hrobem, bezmála osmdesátník, vysloužilý důstojník kyrysnický, sobecký a marastický, upoutal ke svému loži jedinou dceru, šestadvacetiletou, chtivou života: chtějíc se vymknouti z pout nesnesitelných, dává mu Marie mnohonásobnou dávku uspávacího prostředku, a prchá, prchá — za hlasem života... V dějství druhém nynější plukovník modrých kyrysníků je před pochodem na bojiště se svým plukem. Jako čestné vyznamenání vyžádal si místo nejnebezpečnější, na němž zahyne celý pluk do posledního muže. Má k tomu dvojí důvod: jednak smyje starou jakousi hanbu pluku, jednak padnou s ním všichni důstojníci pluku, a plukovník má odůvodněné podezření, že většina z nich, ne-li všichni, byli milenci jeho ženy. Zastihne ji ještě v noci před pochodem pluku u poručíka Maxe, s nímž klamala muže nejdéle a nejčastěji. Zastřelí ženu, a poručík Max ví, co dělati. Vzít vraždu na sebe a zastřeliti se také. Vždyť je to už lhostejno: pluk je na pochodu na smrt. Smrt tedy kývá zcela z blízka, ale volání života je silnější, ač pouze na jednu, jedinou noc, kterou stráví Max s Marií... Třetí akt má tvořiti jakýsi básnický a filosofický závěr k oběma tragickým případům. Ale k dramatickému účinu zvedá se v něm scéna, představující děj vlastně zcela nový, novou tragickou episodu: Mariina sestřenice Kateřina, která za hlasem erotického rozeplání a smyslné krve utekla z domova, vrací se k nešťastné matce. Vrací se zbloudilá, s hektickým ruměncem v tváři, vrací se do rodného domu zemřít, a přec ještě horuje o velkém životě, jaký vede, o nádherném životě, který ji volá, a šla by za ním zcela jistě, kdyby dovedla přemoci smrtelný zápas, jemuž podléhá...

Taková je lidská tragedie Schnitzlerova, která při vší theatrální své strojenosti má mnoho dramatické síly, zobrazujíc lidi horké, husté krve a nespoutaných, brutálních pudů. Při svém provedení na Vinohradech mělo drama Schnitzlerovo úspěch málo pronikavý, což zaviněno neobyčejně tentokrát slabou hrou v jednotlivostech i v celku. Snad přepracování a pocházející z toho únava, snad rychlé a nedostichápavé studování hry — nechceme rozhodovati. O režii lze tentokrát mluviti pochvalně, pokud se týká dobového interiéru z prvního dějství a pečlivě slohového kostymování. *V. Kol.*

Účinná reklama pro dekadenci. Venkovská společnost dávala nedávno v Hoře Kutné „nejlepší původní moderní práci doby poslední“, jak stálo v záhlaví plakátu — L. Mattušovy „Viny“. Beneficiant pak doprovodil představení vlídným doporučením: „Podávám vzornou tuto literární modernu, zvanou „dekadencí“, umění milovnému obecenstvu k vlastnímu posouzení a ocenění! Zvláštním svým slohem způsobily „Viny“ pravou sensaci — a tím úspěch straně modernistů do té doby nevídaný.“ — Jak působila na kutnohorské diváctvo tato ‚moderna zvaná dekadencí‘, bohužel není známo.

Paní Réjanová vypravila nedávno ve svém divadle pařížském Gogolova „Revizora“ v přesném scénování 30tých let. Při té příležitosti měla konferenci o Gogolovi, při níž sdělila zajímavou podrobnost o tom, s jakými potížemi se v letech padesátých „Revizor“ poprvé dostával na scénu pařížskou. R. 1854 zadán francouzský překlad censuře, která podala ministru vnitra tento raport: V komedii tropí se neustále posměch z lidí stojících ve státní službě. Ačkoliv autor komedie jest cizinec, a mravy i pořádky, které líčí, týkají se cizího státu, jsou tam přece jen místa, která se i francouzského obecenstva mohou dotknouti škodlivě. Tak na příklad vystupuje v kuse poštmistr, který otvírá dopisy. Obecenstvo snadno by to mohlo pokládat za narážku na to, co se děje také u nás tu a tam. Proto máme za to, že provozování komedie nemůže býti připuštěno.

Za plný rok a osm měsíců po tomto rozkladě následoval druhý přípis censurního úřadu: „Jelikož autor překladu Gogolovy komedie „Revizor“ vzal na vědomost všecky učiněné výtky a změnil závadné místo, týkající se poštmistra, který sice otevírá došlá psaní, ale pouze jedinkrát a z osobní úslužnosti, nenamítáme nadále nic proti tomu, aby svolení k provozování bylo vydáno.“ — Za tři léta po té, r. 1858, hrán „Revizor“ poprvé v Paříži v Théâtre de la Porte St. Martin.

Maria Ivanovna Gorlenko-Doliná, ruská umělkyně také v Čechách dobře známá, oslavila v Petrohradě 20 let svojí umělecké činnosti celým cyklem písňových večerů, v jejichž reprodukci je dle úsudku kritiky domácí i zahraniční nejlepší mistryní. M. Gorlenko-Doliná přes 10 let byla členem carské opery petrohradské. Svými tournées po Rusi, v Sibiři i za hranicemi (v Paříži, v Čechách a na Moravě) získala si mnoho zásluh o šíření ruské písně národní i umělé. Z českých skladatelů nalézají se zpravidla na programech jejích koncertů Dvořák, Smetana, Fibich.

TÝDEN.

* Se zesnulým proslulým mecenášem, duchem velikého stilu, Josefem Hlávkou, jehož úmrtí jsme v poslední chvíli zaznamenali v minulém čísle, odešla z naší umělecké obce postava stejně veliká jako výrazná, originální. Už jako muž práce

zdravě založeného praktického nazírání musí nám imponovati: jako chudý hoch odešel z rodných svých Přeštic do škol a sotva že po pilných a krásnými vysvědčeními znamenaných studiích prvně se vrtnul do praktického života, ihned byla na význačných místech poznána jeho kromobyčejná zdatnost architektonická a stavitelská, první získaná vzácnou vlohou originality a vynalézavosti, druhá pilnou přípravou praktickou, která ho nutila zastávati na čas i službu prostého zednického učně při některých vídeňských stavbách. A tak se mohlo státi, že bohaté úspěchy životní nedaly na sebe příliš dlouho čekati u tohoto muže zdravého konání, jehož vrozený instinkt umělecký byl zdůrazněn praktickými zkušenostmi a četnými studijními cestami po celé Evropě. Stavba za stavbou byly svěřovány Hlávkovi: ve Vídni veliký kostel lazaristů, Velká Opera, palác J. V. arciknížete Ludvíka, velmistrovský palác Německého řádu, farní kostel sv. Ottmara a četné paláce i domy privátní; v Černovicích velikolepé stavby biskupské residence řecko-orientální s příslušnými budovami synodálními a seminárními; v Praze porodnice a četné budovy menšího rázu —: to byly by asi ony nejpopulárnější a největší podniky, jimiž bychom mohli doložiti uměleckou činnost Josefa Hlávky jako vynikajícího ducha tvůrčího a stavebního podnikatele velikého slohu. Jako člověk byl neskonale šetrný, do krajnosti obětivý a šlechetný, holdující zásadě, že jednotlivci podpory není tak mnoho potřebí jako celku a myšlence, národu, aby na poli velkých činů mohl zdárně konkurovati s cizinou. Proto také už v mužném věku svém určil, že velkého svého jmění, které zejména od let sedmdesátých minulého věku vyrůstati začalo do prvních milionů, užije k nadacím a darům velkého stylu a poslání v pravdě velkolepého. Tak se stal zakladatelem a prvním presidentem České Akademie cís. Frant. Josefa pro vědy, slovesnost a umění, založiv už před tím dvoje veliké nadání studentské (pro universitu a techniku); tak se stal také zakladatelem Hlávkových kollejí vysokoškolských, v nichž nachází dnes oteckého opatření na 200 pilných akademiků českých; tak poskytl také potřebného fondu k nedávno založenému „Národohospodářskému ústavu", a v závěti své, vším tiskem citované, štědrá ruka českého tohoto mecenáše odevzdala svému národu velkolepý několikamilionový dar nový, určený prospěchu vědy české, českého umění a studentských zájmů vysokoškolských. Byl to v pravdě náš český Carnegie, tento šlechetný nebožtík, jak se o něm napsalo v nekrologu; neboť všecko, co byl píli svou, rozhledem i vzácným nadáním vyzískal, vrátil národu, jehož byl oddaným synem a nadšeným spoluzápasníkem. Jeho činem největším a v pravdě monumentálním jest založení České Akademie, a teprve budoucnost v plném ukáže světle všecek její blahodárný význam pro české umění a pro českou vědu. Z podniků, které patronisoval osobně, nejcennější jest „Soupis památek historických" a rozpracovaný „Soupis českého umění miniaturního".

V neděli odpoledne byla tělesná schránka zesnulého za nesmírné účasti obecenstva a smutečních hostí převezena z Pantheonu Musea král. Českého na nádraží, odkudž převezena do pošumavského mecenášova rodiště, kde ji v pondělí slavně pohřbili. Přečetní hosté doprovodili velikého zvěčnělého i na této poslední cestě k rodné hroudě, a živou připomínkou všech jeho vzácných činů vzdali hold jeho nesmrtelné, s tolika krásnými institucemi na věky spojené památce. —*n*—

*

V neděli 22. t. m. uplyne sto roků od úmrtí předního českého buditele, knihkupce a zakladatele „České Expedice", **Václava Matěje Kraméria** (* v Klatovech 9. února 1759, † v Praze 22. března 1808), jednoho z nejzasloužilejších šiřitelů národního vědomí v širokých vrstvách lidových, horlivého překladatele a upravovatele starších i novějších spisů, vydavatele „Pražských poštovských Novin" (později „C. k. vlastenecké Noviny" přezvaných) a prvních lidových kalendářů. Možno říci, že nadšený a horlivý Kramérius byl pravou rukou patriarchy Dobrovského, neboť v praktický život uváděl mezi lid, co geniální duch učencův byl vědecky stanovil. Znaje dokonale zájmy, vkus i niterné sklony tehdejších lidových vrstev, po dlouhém duševním spánku naprosto zanedbaných, překládal i upravoval, ba sám podle cizích vzorů skládal případné a tehdy hojně líbivé povídky, hlavně kroniky a rytířské, romantikou přesycené románky, a založiv si vlastní t. zv. „českou expedici" (viz o ní a o Kramériovi v Jiráskově F. L. Věku) v Praze, sám je nakládal, starší díla znovu vydávaje a přetiskuje („Příhody pána Vratislava z Mitrovic, 1807; Stipaciův překlad „Krátkého obsažení o válce židovské," 1806; „Silviovu Kroniku" a m. j.). On to byl, který první obrátil pozornost na zapomenuté prastaré pověsti národní vybídnuv některé svoje vrstevníky (Jan Rulík, Prokop Šedivý), aby je zpracovali formou lidu přístupnou a zajímavou. Nebyl to muž originálních nápadů spisovatelských, genius a tvůrce — ale jeho drobná práce buditelská přinesla velmi mnoho zlatého ovoce. Správným a milým jazykem psal a přetiskoval díla svojí expedice, která se stala prvním pražským střediskem vší české tehdejší intelligence, svoje noviny, svoje kalendáře a kroniky, četné svoje spisy zábavně-poučné a cestopisy. Z upravených jeho drobných děl, jichž napsal celkem 84, zaznamenáváme alespoň tato nejdůležitější: Rozličné povídačky, Arabské pohádky, Mravové šlechetných dítek, Rybrcol, Čarodějnice Megera, Mladší Robinson, Zrcadlo šlechetnosti a j. v. Mimo to uvil kytici z přeložených veršů německých pod názvem „Noví čeští zpěvové pro krásné pohlaví ženské". Ze sborníků, ve které (mimo noviny svoje a kalendáře) ukládal tyto plody lidové četby, byl nejdůležitější „Přítel lidu" 1806—1807 a nejrozšířenější „Večerní shromáždění Dobrovické obce" 1801. —*n*—

*

V italské Bordigheře dne 11. t. m. zemřelý spisovatel a básník **Edmondo de Amicis** náleží k nejvýznamnějším zjevům vlašského moderního

umění slovesného, k oněm šťastným, kteří při skutečně velikém významu svého umění byli oblaženi i opravdovou láskou a popularitou svého národa. Rodák z Oneglie (* 1846), bývalý důstojník, který se r. 1866 účastnil bitvy u Custozzy, zanechal brzy válečné dráhy, snad přímo na pokyn „shůry", neboť jeho upřímné, sociálně zabarvené názory ostře tu a tam narazily. Rok na to vidíme jej říditi florencský časopis „Italia militare", a právě v tomto listě byla velmi záhy založena jeho sláva jakožto spisovatele drobných vojenských novell, jež počal uveřejňovati pod titulem „La vita militare, bozetti" (mnohé z nich známe ze dvou sešitů Šimáčkových „Levných svazků novell" v překladu Hanusově). Od roku 1872, ode kdy datuje se úplné odpoutání spisovatelovo od militarismu, zříme jej velmi často na cestách; viděl Španěly, Londýn, Paříž, Cařihrad, Marokko a mnohé kraje severní Afriky, jež poutavě a živě popsal svým úchvatně poetickým způsobem, v němž se čistá krása básnických postřehů půvabně slučuje s přečetnými poznámkami praktickými, s duchaplnými názory, zasahujícími na pole sociální, historicko-geografické a kulturní vůbec. D'Amicis je úchvatný vypravovatel ve svých vojenských novellách, které za prvních ér italského sjednocení čtenářstvo přímo opojovaly. Je mistrem slovní malby a zaníceným propagatorem ideí mravně-očistných ve smyslu sociálním, zastancem člověka malého a trpícího, odpůrcem militarismu, pokud nesleduje cílů obranných a hájících zájmy občanské. Vrcholu svojí tvorby dosáhl básník v cestopisné knize „Oceánem" (Sull' Oceano) (vyšla v českém překladě nákladem fy. F. Šimáček s nádhernými illustracemi), ve které líčí úchvatným způsobem bídu vystěhovalecké kollonie a v níž sociální jeho idee dosáhly svého nejpravdivějšího výrazu, v „Románu učitele", kde vroucí jeho soucit přechází speciálně v ovzduší venkovského školství národního, a ve knize „Srdce", stu drobných obrázků ze života vlašského hošíka, školáka a zaníceného mladého vlastence, psaných s nesmírným uměním psychologickým a pozorovacím. Poslední tato knížka přeložena byla několikráte do všech evropských literatur, a byvši umělcovým výkřikem žalu nad ztrátou jediného jedenadvacítiletého syna, zapadla do duší stejně žhavě, jak hluboce byla procítěna. I my ji máme ve dvojím překladě už od let, knihu vzácně vychovatelskou a jemnou, nejkrásnější odkaz zvěčnělého básníka, o němž psaly nekrology, že „v jeho osobě zmizelo moderní Italii to, co ztratilo italské umění středověké v Polizianovi". *S.*

*

Amerigo Scarlatti otiskl v jisté italské revui článek o zajímavých a charakteristických nápisech na knihovnách. Jakýsi Puccini z Luccy byl veliký bibliofil. Získal značné jmění obchodem s dobytkem, a zanechav ho, pořídil si znamenitou knihovnu, na níž umístil název: „Olim mulis, nunc musis" (Dříve s muly, nyní s musami). Známý bibliofil 16. století Giovanni Francesco Brunin měl vybranou knihovnu, na níž napsal si jako vůdčí heslo: „Quale, non quantum" (Jakost, nikoli mnohost). Slavný americký básník Longfellow pořídil si nápis: Non clamor, sed amor (Nikoli povyk, ale láska). Vittorio Alfieri, básník italský, na svojí bibliotéce měl vlašský verš, znamenající v překladě: „Pouze knihou lze přemoci čas." Znamenitý Julius Caesar della Scala (Scabiger) napsal si na dvéře své knihovny významnou připomínku přátelům, patrně těm, kteří si rádi dluží knihy: „Ite ad vendendes!" (Jděte k prodavačům, čili dobře česky: „Kupte si!").

*

Aby nás Pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil.

* Perly v omáčce. Osoba s fantomálním přídechem, nadměrně zcitlivělá, krajně přístupná všem dojmům obraznosti, pro níž není nereálností než všední skutečnost sama. — O podobné usiluje též Marcus Behmer, Beardsleyovu vlivu silně podlehlý... Našel, uzráv, nevyčerpatelné bohatství v sobě oné transcendentní reality (!), nehmotné a neuchopitelné hrubým rukám a zchladlým, ztupělým myslím, ale ve svém metafysickém významu a ve svém vztahu k věčnu a nekonečnu, v tom, co projadřuje z nejtajuplnějších hloubek lidského ducha a jeho nejosudnějších, poněvadž psychicky nejvitálnějších tužeb po seznání a proniknutí v mimojsoucno, neméně a více reálné, než kterákoli týdně či měsíčně se opakující všednost, než kterýkoli fysicky nutný výkon. (Školní vzor křišťálové průhlednosti a českého slovosledu.) — Pak znova vychrlí jícny bezkonečných temen vířivou změť — — (Arnošt Procházka: Odillon Redon.) Těžce oddychujíce stoupají do sklonu svahu. (Svahem vzhůru by znělo triviálně. Týž: Constantin Meunier.) —

*

Veliký Meysl. Žid z doby Rudolfa císaře, Marek Meysl, platí pražským židům za mecenáše a velikého člověka. A ten veliký muž, boháč a takřka kníže mezi tehdejšími židy, byl r. 1581 na Hradě Pražském ostře vyslýchán, proč půjčil císařovně 2000 tolarů na stříbrný příbor a — na pětadvacet percent. Tušíme, že změkl a slevil. Alespoň na patnác procent.

Z finanč. archivu.

V PRAZE, dne 20. března 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Jedou už?" ptala se ho paní Zamrazilová, vyběhnuvši z jídelny.

„Nic není vidět ani slyšet," řekl a stáhnuv rty zavrtěl hlavou.

„Zůstali asi v městě na obědě... Počkejte, teď něco hrčí... Hrčí! Na mou duši! Už jistě jedou!"

„Ne, nic neslyším," pravil dědeček rozmrzele, „to je se silnice."

Ze stavení vyšla paní Pechová. Hnědé oči její se veselily. Rozhlédla se po vyjasněném nebi.

„Paní professorová, pojďte tamhle k lesu se mnou!" požádala ji vdova.

„K lesu? S vámi? A proč?" podivila se Daniela.

„Uvidíme až na silnici, jedou-li už!"

„Ale — beztak nepřijedou! Netěšte se!"

„Prosím vás, malujte čerta na zeď!"

„Uvidíte!" zvolala Daniela a seběhla se dvou schodů k nim. Dědeček pohleděv na ni, přívětivě se usmál. Zeptala se ho, bude li zítra pěkně. Oči jeho šibalsky zamžikaly. Zavrtěl jen hlavou. „Pojďme tedy, paní Zamrazilová, k lesu!" obrátila se k mrzuté vdově a k dědečkovi dodala: „Spatříme-li je, zapískáme!"

Kráčely širokou stezkou podle malého parku pod stráň, odkud byla daleká vyhlídka do úrodné nížiny až k samému městu. U omšelého skalního balvanu postavena byla lavička. Zde usedly.

„Nebudou-li jen pro sebe, ti Vackovi!" prohodila Zamrazilová, dívajíc se po cestě až k silnici. „Taková rodina s dětmi bývá někdy jako klubko do sebe zapletená. Nikoho zvlášť neuvidíte, vždycky je najdete pohromadě!"

„Ach, sluníčko hřeje... Co jste řekla? Že budou stále pohromadě? To — myslím, je zcela správné. Pokud mne se týče, já se těším na děti!"

„Jsou-li malé. Možná, že už povyrostly!" zasmála se Zamrazilová.

„Což je nikdo zde nezná?"

„Nikdo. Četla jsem jeho psaní. Starý pán. Napsal děti! No, děti jsou malé a děti jsou velké!" mluvila vdova povstávajíc a pátrajíc po cestě vedoucí stromovím a malou vesničkou k silnici. „Nic nehrčí!" řekla naslouchajíc. „Tamhle na silnici něco jede! Kočár! — Ale ten už minul naši cestu. Jak jsem řekla, zůstali asi v městě na oběd."

„A kdo je ještě ohlášen na červenec?"

„Což vím?" odvětila vdova.

„Myslila jsem, že všechno víte! Čtete každé jejich psaníčko! Jen mi povězte, co víte, já za to nemohu, že zas Šupík nežral vaše kosti!"

„Darebák jeden!" zvolala, všecka se zakabonivši. Oči její sesmutněly. „Co bych věděla?" řekla po chvíli. „Mají to všecko zadáno. Od čtvrtého do desátého přijede každý den někdo!"

„Jaký asi je člověk ten pan Vacek?"

Vdova pokrčila rameny:

„Nikdo ho nezná. Patrně nějaký mrzout, moc si neslibuji. Nedá-li se hned první den s námi do řeči — je konec! Takového chlapíka je nejlepší nechat na pokoji!" Dívala se do dálky. „Nevidíte nic?"

„Nic. Teď už nepřijedou. Snad později!" řekla Daniela a vytáhnuvši z kapsy noviny, dala se do čtení.

Zamrazilová umlkla dívajíc se vytrvale na silnici. Po chvíli hledala cosi v kapsách. Ustala a rozhlížela se po okolí. Mezi stromovím proletovali malí, šediví ptáčci. Na pěšině mezi šípkovými keři stály dvě vesnické děti. Nad lesy za nížinou objevily se šedivé mraky. Zamrazilová znova prohledávala kapsy.

„Co hledáte?“ otázala se Pechová.

„Brejle. Ráda bych si také něco přečetla.“

„Ležely na židli u našeho stolu. Přineste si je!“

„Nešla byste se mnou?“ po chvíli otázala se vdova.

„Pro ty brejle? Proč? Což je sama neunesete?“ zasmála se Daniela.

„Prosím vás, pojďte... aspoň do poloviny cesty, tamhle k té druhé lavičce!“

„Čeho se bojíte? Je bílý den a do pensionátu je deset minut. Nebuďte směšná!“

„Ne, sama za živý svět nepůjdu!“ řekla vdova rozhodně, zčervenavši. „Ne, nevěřím nikomu! Pěšina jde podle lesa — podle houštiny — a což kdyby tak najednou někdo vyskočil —“

Daniela se hlasitě rozesmála.

„A uhodil mne do hlavy!“ dodala Zamrazilová všecka ustrašena.

„Jak chcete! Já s vámi nepůjdu. Ostatně radím vám, abyste si pořídila na Šupíka řetízek a procházela se s ním. Takový pes lepší než člověk.“

Zamrazilová neodpověděla. Opřela se zády o balvan a všecka zakabonena hleděla kamsi k městu. Seschlé prsty její bubnovaly tvrdými nehty po lavičce. Chvílemi pohleděla na Danielu, kteráž si četla pokračování románu, ale neosmělila se promluviti na ni. Stávala se netrpělivou; bylo jí brzy nudno. Připadala si zde jako v zajetí.

„Proč si nejdete pro ty brejle?“ otázala se pojednou Pechová pichlavým hlasem.

„Už jsem řekla. Doveďte mne kousek! Ale potom bych se už nevrátila!“ odsekla.

„Ne? — Ó, pak vás ráda dovedu!“ zasmála se Daniela a složivši noviny ubírala se pěšinou k pensionátu. Vdova ji následovala. U lávky Daniela stanula. „Odtud půjdete už sama, je vidět stavení!“ řekla a odcházela opět k balvanu.

Zamrazilová pokývla jen hlavou a rozezlena spěchala domů. U malé houštinky však náhle stanula, obrátila se a poděšena vracela se k Daniele. Tvář její byla zkřivena a jako malého dítěte ustrašena. Hmatala rukama ve vzduchu a nohy jí podklesávaly.

„Paní professorová! Paní professorová!“ volala ztěžka. „Počkejte, slitujte se!“

Daniela stanula:

„Co se vám stalo?“

„Něco tam zachrastilo... lekla jsem se. Srdce se mi třese!“

„Vrabec tam byl!“ zasmála se mladá paní. Hnědé oči její se rozjiskřily veselostí.

„Pěkný vrabec! Cikán tam seděl! Viděla jsem ho. Cenil na mne zuby!“

„Cože? Cikán? K smíchu! Proč by tam seděl? Dávno by byl šel k nám a žebral!“

„Ó, ne, ten na mne číhal, aby mne zabil!“ ustrašeně blabolila vdova. „Prosím vás, vezměte mne s sebou! Ach, to jsem se lekla toho chlapa! Jako kočka seděl přikrčený a zuby se mu zrovna na mne třásly!“

„Prosím vás... kam jste se dívala?“ rozesmála se Daniela. „To musíme zjistit! Pojďte, podíváme se tam na tu cikánskou šelmu! Zuby jí prohlédneme! Pojďte!“ A uchopivši ulekanou paní za ruku, vlekla ji za sebou k houštině nedaleko Pensionátu.

„Kde sedí ten cikán?“ tázala se, prohledávajíc zelené keře.

Zamrazilová pátrala na místech, kde se polekala.

„Tady seděl! Už tu není!“ řekla ukazujíc na husté ostružiny, potažené pavučinami.

„Nikdo tu neseděl. Což lze v těch ostružinách sedět? Lekla jste se pouze a strach má veliké oči. Pojďte, dovedu vás do pensionátu.“

Ubíraly se beze slova podle nevelkého parku se starými javory a jedlemi. Před nimi seběhl uzounkou pěšinkou k vozové cestě poštovní posel. Danielu napadlo, že přinesl telegram nebo expressní psaní od vrchního revidenta Vacka. A skutečně, sotva že došly k pensionátu, setkaly se s Linhou, jenž jim ukazoval otevřený telegram.

„Letos smůla na smůlu,“ pravil, „nepřijedou! Stalo se něco — nejspíš nemoc. Mám prý byt pronajmout, ne-li, že mi něco nahradí! Co dělat?“

„Teď bude již hostí dost!“ těšila ho paní Pechová.

„No — možná!“

Zamrazilová popošla k Šupíkovi, kňučícímu u boudy, ale spatřivši ta ř s nesežranými kostmi, odvrátila se zlostně a nahlédla do jídelny. Překvapena, nahlédla ještě jednou. Kdosi tam seděl. Jakýsi pán, jakoby kněz, jedl v rohu jídelny polévku. Vratila se k Linhovi a Daniele. Oči její zvědavě mžouraly.

„Kdo tam sedí v jídelně, pane Linho?“ otázala se.

„Starý pán jakýsi. Neznám ho. Přišel tudy podle lesa. Má veliký vak, nesl mu ho průvodce. Obědvá. Muže poslal ihned domů. Nevím, co bude. Neříká nic.“

„Má-li zavazadla, zůstane třeba zde!“ prohodila paní Pechová živě, založivši ruce na zad.

„Nevím. Divný pavouk asi! Oči má jako jehly!“ odvětil Linha, otíraje si černý vous. Dva veliké prsteny zasvitly na jeho ruce.

„Podíváme se naň!“ řekla Daniela vesele a rozběhla se do jídelny. Zamrazilová pospíchala za ní. Vstoupily a jaly se prohlížeti pohlednice, rozházené na pianě. Usedly pak naproti neznámému starci a pozorovaly jej. Brzy však, aniž si mohly všechny příčiny ujasniti, podlehly obě zvláštní tísni, neobyčejnému dojmu, takovému, jaký míváme ze strašných snů, a všecka jejich dřívější odvaha vymizela. Ztrnuly a oněměly. Tíha a nevolnost ulehly na jejich hrudi. Neměly odvahy hnouti se, promluviti nebo na sebe pohlédnouti. Nezemský a záhadný byl ten stařec, někdo zemřelý, kdo se vrátil z neznámých, věčných končin. Tento zvláštní, strašný dojem vznikl v duši obou v síle nepřekonatelné. Zbledly, oči jejich se vytřeštily do prázdna a mrazivé, nervosní chvění přebíhalo po jejich těle.

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

RŮŽENA JESENSKÁ:

BÁSNĚ.

VISE.

Moře poslalo mi vzdechy tajemné,
hrůzu zápasu a strašných křečí,
Srdce rozhořené mělo ode mne
a sen Duše, která před ním klečí.

Bouře trvala, a pláč se dálkou chvěl
zděšením a v nic už nedoufáním,
příboj vln na okna moje dorážel
s temných osudů mých smutným vláním.

Byla černá noc, a dvě tři hvězdy v ní
na mých oknech temně krvácely,
tiše přiletěli ptáci podivní,
jejich peruti se v oknech tměly.

A za nimi bledá, jak by zasněná
zjevila se Smrt. — — A stála, stála
u mých oken. — Moře ztichla ozvěna.
A já v Prázdno oči upírala.

V HLUBOKÉ NOCI . . .

V hluboké noci slyšela jsem zvony,
nerozhoupané zvony temně znít,
nehybných srdcí v píseň slité stony
chvěti se v modrý prostor, v sen a klid.

Vstala jsem k oknu. Zvony neutichly.
Blouzní tu srdce aneb je to klam,
a noc je němá? A já posledních-li
úderů zlatých křídel vzpomínám?

Ó, propast! Tma. Ni zákmit světlý!
Zrcadlo černé. A já vidím v něm,
jak Stíny mříže cypřišové spletly
přes moje srdce s tichým requiem.

A vím již, proč jsem do hlubiny zřela
záhadné, a proč s věží ponurých
ta píseň zvonů nepohnutých zněla,
a vím, proč divné stíny rostly z nich.

?

»Bolesti velké kanou v kalich duše mé!«
»»Chceš vyprostit se z jejich pouta? —
Zemřeme!««

»A vzletí duše bez nich ve tvém objetí
volná a šťastná v nesmrtelnost?« »»Nevzletí!««

»Nastane tedy mír a klid, v němž bude snít,
u tebe snít?« »»Nebude snů; jen mír
a klid!««.

»A duše v nekonečném jasu étheru?«
»»Rozplyne s vůní drahých, dávných večerů!««

»A kdo si ke věčnosti cestu proklestí,
když duše milující ne?« »»Tvé bolesti!««

KLID.

Vysoký, tichý, nedostupný prostor nade
mnou,
jak osudy oblaky plují cestou tajemnou,
a světy tajemnější v závrati té planou.
Chci v jistotu jít zítřka s duší odhodlanou.

Nesmírnost harmonie nadpozemské, svatý klid
kéž přijde do hlubin mých dlouhých nocí zazářit,
by stíny odešly, jež táhly se mým žitím,
ať v srdci jsoucnost jen chvil velkých,
šťastných cítím.

Ať sílu k sestupu mám s výšin slunce čarovných,
ať oči vidí zázrak Snův a slzy není v nich,
ať hoře z pomíjejícnosti je mi cizím;
— jak oblak v žhavých sférách rozplyne, — ať zmizím.

* * * * * * * * * * * * * * *

FERDINAND STREJČEK:

NĚKTERÉ NEPRAVDY O SVATOPLUKU ČECHOVI.

Vzpomínám si nyní často, jak býval Svatopluk Čech nedůtklivý vzhledem k omylům, smyšlenkám a lichým zprávám, jež se občas přimísily do příležitostných a vzpomínkových statí o jeho rodinných poměrech, o jeho životě, literární činnosti a t. p.

Měl v úmyslu sám jednou všecka taková nedopatření shrnouti v opravný jakýs článek, jímž by zabezpečil pro budoucnost správné vypisování svých osudů. Nedošlo však, trvám, k tomu.

Když zvěděl, že také já pracuji o jeho biografii, nabídl se mi sám, že moje prameny i celou životopisnou část pročte a opraví. To se také stalo a i potom, kdykoli se objevila někde o něm nějaká zpráva nebo zmínka, psával mi, co je na ní pravdy. Přál si také, abych jej na takové články upozorňoval, když by jemu samému byly ušly.

Chovám tak drahocennou památkou na velikého básníka nejen 20 hustě popsaných stránek s poznámkami k jeho životopisu, ale i značnou řadu dopisů s jeho posudky a opravami.

Vydám authentický životopis Svatopluka Čecha brzy jinde, zde bych jen rád poukázal na některé nepravdy a nesprávnosti, proti nimž básník sám protestoval.

Hned, když jsem se poprvé s ním setkal, upozorňoval mne básník na jeden omyl, který prý se jeho životopisy vleče až do omrzení a jejž prý asi na svědomí má spisovatel jeho životopisu v Ottově Slovníku naučném. Stojí tam totiž, že Svatopluk Čech p o d n i k l t é ž c e s t u d o A n g l i e.

„Ale já jsem v Anglii jaktěživ nebyl a ani jsem po ní nezatoužil! Jak jen se to tedy mohlo napsat?!“ Že básníku šlo o to, aby se tato smyšlenka vyhladila, svědčí to, že také prof. Jana Voborníka (viz Osvětu z r. 1906) podobně instruoval.

Dnes také lze již prozraditi, že ještě s jedním místem v Ottově Slovníku ne-

souhlasil. Jest tam totiž uvedeno, že Broučkovy výlety psány jsou „částečně po způsobu Verneových vědecko-fantastických románů, částečně podle zastaralých dnes vzorů Swifta a Cyrana de Bergerac". Proti tomu se Svatopluk Čech písemně ohradil: „Pokud se týče Broučkových cest, nejsou napodobením Verneových románů již proto, poněvadž použití vědeckých výzkumů k účelům belletrie, kteréž jest Verneovi věcí hlavní, má v nich — zejména v cestě do měsíce — místo zcela podřízené. Bergeracovu knihu jsem vůbec neznal; vzpomínky na Swifta snad působily poněkud, ale soudím, že myšlenka i způsob provedení mého výletu na měsíc jsou přece zcela jiné, než jaké má slavná cesta do Liliputu a Brobdignacu."

Jako snad každý veliký muž, měl i Svatopluk Čech pochybné štěstí, že se stával předmětem anekdotického vypravování, jež se pak podávalo za historickou pravdu. Obyčejně se náš básník takovým povídačkám srdečně smával.

Zavítal jsem v srpnu 1906 do Ostředka, kde jsou velice a to právem na to hrdi, že zdi jejich osady nejprve hostily slavného potom básníka. Pokoj, kde se Svatopluk Čech narodil, není obydlen, a na stěně mezi barvotiskovými obrazy Jana Husa a Jana Žižky visí veliká podobizna mistrova.

Dobromyslný pan hostinský „na kovárně" ochotně a bez vyzvání vypravoval mi, jak „pan Čech" Ostředek miluje, že tu přečasto bývá a zejména prý pamětníka otcova pobytu, starého Škvora, návštěvami a podporami vyznamenává. Také mi ukazoval na stráni nad hospodou pěknou lípu, která prý zavdala podnět k básni: „Ve stínu lípy."

Vyslovil jsem sice tenkrát pochybnost, že by tato lípa byla bývala básníkem míněna, poněvadž jsem věděl, že úvod k básni týká se Vraného, ale pan hostinský přesvědčivostí svého vypravování pochybnosti mé značně zviklal.

Odcházel jsem z Ostředka potěšen, že znám pravou lípu Čechovu, poněvadž ve Vraném podobně jako prof. Voborník (podle Osvěty z r. 1906) našel jsem rok před tím před hospodou „u radnice" toliko rozložitý kaštan, o němž však nikdo z pamětníků nemohl mi potvrditi, že by byl kdy býval útulkem nedělních hostí.

Ale jak upřímně zasmál se básník, když jsem mu o svých ostředeckých výzkumech referoval.

V Ostředku byl prý naposled jako hošík čtyřletý a naprosto na nic se nepamatuje. Sám nevěděl, proč se tam nikdy nevypravil. Ke všem ostatním místům, kde otec byl zaměstnán, poutaly prý ho vzpomínky a proto je časem vyhledával, ale po Ostředku prý nezatoužil a také tam nikoho neznal. O existenci starého Škvora neměl vůbec tušení, a lípa, jež mu tanula kdysi na mysli, rozkládá prý se na prostranství před zámkem liteňským mezi školou a farou, kde prý otec jeho několikrát poseděl ve společnosti některých liteňských přátel.

Vyhledal jsem později ještě, ačkoli jsem již Liteň znal, tuto památnou lípu a s potěšením jsem zpozoroval, že i hostinec vedle školy, který zásoboval kdysi společnost ve stínu lípy pivem a zákusky, dosud zachoval si svůj starosvětský ráz i svůj sympatický věnec. Lípa nyní jen skromně vyhlédá z celých řad mladých kaštanů, jimiž je koldokola osázena.

K některým mylným kombinacím ve svých životopisech zavdal vlastně podnět básník sám, smísiv v některých svých črtách skutečnost se smyšlenkou nebo připsav některé osobě také vlastnosti a skutky lidí jiných.

Nejčastěji popletl tak Svatopluk Čech životopisce svoje „Panem Brůžkem".

Pan Brůžek, který v „Druhém květu" vystupuje pod jménem Laschek a v pravdě jmenoval se Peschek, zapsal se do paměti básníkovy jako navštěvovatel a takřka hlavní osoba čtenářských dýchánků u litoměřické bytné Čechovy, paní Melivové, a jako uvědomělý Čech uprostřed nevlídného moře cizoty. Již v „Opravách k Sebraným spisům" upozornil Svatopluk Čech, že k panu Brůžkovi „některé rysy dílem přimyšleny, dílem přibrány s osoby ponocného, vylíčeného v dílu VII., str. 140 a v dílu VIII., str. 10."

„Pan Brůžek" nevedl také Svatopluka k hrobu Máchovu, nýbrž byl to, jak mi básník vypravoval, jeden starší student, litoměřický přítel Čechův. Když jsem si pak pro životopis vybral z „Druhého květu" takového studenta, který se mi zdál skutku toho nejschopnějším, napsal mi básník při revisi do poznámky: „K Máchovu hrobu nedovedl mne český studentík se mnou u Stiebrů bydlící, nýbrž jiný student, uvědomělý Čech, o němž mluvím v „Druhém květu" na str. 108, v třetím odstavci. Tento student se mnou nebydlil; jmenoval se Líbal."

Jiný ještě častý omyl, dostavší se asi z různých narážek básníkových v některých povídkách do jeho životopisu, jest tvrzení o jeho výtečném prospěchu při zkouškách právnických. Jak mne bás-

ník ujistil, nebyl prý nikdy ke zkouškám zvlášť důkladně připraven a chodíval k nim vzhledem k otcově přísnosti s dosti malou dušičkou. Vždyť v dobách, kdy se na ně připravoval, byl již literárně činným a tak mu mnoho času ke studiu nezbývalo. Při první státní zkoušce obstál s vyznamenáním z církevního práva, také ještě při druhé si jednoduché vyznamenání zachoval, ale při třetí již jen prostě prošel. A výsledek jediného rigorosa, jemuž se Svatopluk Čech podrobil, byl prý tak málo skvělý, že mu vlastně odňal všecku chuť k dalšímu studování. A byla tehdy celkem čtyři rigorosa!

Vůbec nechtěl si Svatopluk Čech zachovati pověst nadaného právníka ani vzhledem k episodě, přejaté mnou ze vzpomínky dra. Serváce Hellera který napsal o svém důvěrném příteli do Světozora z r. 1893, že obdržel od šéfa, dra. Vašatého, zlaté péro za krásné koncepty právnické.

Svatopluk Čech k tomu připsal: „Dr. Vašatý mi daroval při jisté příležitosti zlaté péro, ale nikoli za zdařilé koncepty — v právnictví jsem nikdy nevynikal — nýbrž (jak se mi zdá) v uznání mých úspěchů literárních. Vždy mne pokládal více za básníka, nežli za právníka.“

Přeje si, aby se do jeho životopisu nevloudila žádná nepravda, dával si Svatopluk Čech také moje soukromé prameny předkládati a vyvracel pak i některé zdánlivě vedlejší údaje třeba celými obšírnými listy.

(Pokračování.)

V. J. DUŠEK:

VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ MODERNÍHO ČLOVĚKA.

(Pokračování.)

Právě naše doba neobyčejně prahne po čistém ponětí náboženském, a minulé století vykonalo více nežli tisíciletí před ním pro očištění ponětí náboženských. Nedejme se klamati různými odpory.

Již Bacon dí:

„Trochu filosofie činí lidi ateisty; mnoho filosofie usmiřuje je s náboženstvím.“

I geniové vědy s tím souhlasí. Nedejme se mýliti hlasem inteligentního davu, o němž dí Emerson:

„Není víry ve svět rozumnosti ani ve svět mravnosti; věří se jen v lučbu, jídlo a víno, bohatství, strojnictví, parostroj, galvanickou batterii, kola turbin, šicí stroje a veřejné mínění, ale nikoli v božské prazdroje.“

A zvláště nám nelze obejíti se bez náboženství, jak vidíme ze všeho sklonu své duše.

Právem tvrdí Chamberlain:

„Žádné duše neprahnou více po náboženství nežli Slovanů, Keltů a Teutonů; jejich dějiny to dokazují; nedostatkem pravého náboženství stůně naše celá germánská kultura, jím ještě zahyne, nedostane-li se jí zavčas pomoci.“

Z toho jest viděti, jak důležité místo pro ušlechtění povahy nových pokolení má náboženství a jak třeba v každé výchově vykázati mu pravé místo.

Ty jsou úhelné kameny, na nichž představuji si vybudovanou výchovu nového pokolení: vědění a ušlechtění. Rozum nutno vzdělávati zároveň s citem, jeden druhému jest doplňkem, jeden druhému podporou, kde jeden nestačí, tam druhý pomáhá. Dokonalost z obou vyplývá a nejen prostě z obou, nýbrž pouze z harmonie obou.

Již řecký název kalokagathia dobře vyjadřuje tento harmonický poměr. Je to tudíž umělecký celek — neníť umění bez vědění a vědění bez umění.

Je-li výchova uměním, musí i její předmět býti uměním. Vzdělávati rozum neznamená přeplňovati duši člověka vším, co se kde popadne, přecpávati jej potřebným i nepotřebným, důležitým i zbytečným. Rozum není skladištěm, nýbrž zahradou: proto neukládáme do něho třeba dobrá semena v pytlíčkách a krabičkách, aby tam pěkně odpočívala pro strýčka příhodu, nýbrž zaséváme je do pečlivě připravované půdy, aby jednou vzrostla a sama ze sebe vydala krásné květy a užitečné plody. Větší cenu má zlatá nit v ruce vyšívačky, nežli zlatý poklad v bednách lakomcových.

V umění vládnouti rozumem jest ono veliké tajemství, jež stvořilo nebe Homerovo a stát Romulův. Toto umění podalo klíče Aristarchovi, jimiž Koperník otevřel

udivenému rozumu kosmos. Tímto uměním vládl Plato minulosti a Kant přítomnosti, jím volá Edison své vynálezy z neznáma a Curie rozsvěcuje světlo, jež ničím nelze spoutati.

Jen živá věda může býti předmětem výchovy. Veliké vědění, jež neoživuje rozumu člověka a neuschopňuje ho k dalšímu růstu a plodu, jest ubíráním plodné půdy pro umění užívati rozumu plodně. Při vzdělání rozumu musí se přihlížeti ke každé maličkosti, i tu nejmenší podrobnost, kterou vykládáme, musíme dokonale vykládati. Tu nelze říci: tohle jen přejdeme, ono vynecháme.

„Rozum jest stroj; čím dokonalejší jest každá jednotlivost v něm, čím účelněji zasahují do sebe všecky částky, tím bude schopnější výkonu." Hlavní bod netvoří předmětné či materiální vědění — die hälfte unseres wissens, oder noch mehr, ist ein provisorium: was gestern als wahr galt, ist heute falsch, und an diesem verhältnis wird auch die zukunft schwerlich etwas ändern, da die erweiterung des wissensmaterials mit der erweiterung des wissens schritt hält. (Chamberlain.)*) A proto jest tím více třeba neskrývati, že současné vědění není vrcholem, nýbrž pouze přechodem mezi věděním minulým a budoucím.

Z toho viděti, jak pečlivý musí býti učiněn výběr z vědního materiálu, jak ucelený musí býti jeho obsah a při stále rostoucím postupu věd jak omezený musí býti rozsah.

Tedy nikoli v každé disciplině z každého něco, aby nic nebylo vynecháno, nýbrž naopak vynechati všecko, čeho není nezbytně potřebí k uměleckému celku, jímž mistrovská ruka zkušeného pedagoga uvádí vědu do učiva.

Nebáti se smělého řezu, neboť suprema lex discipuli salus. Nehleděti jen k tomu, co bylo, nýbrž daleko směleji k tomu, co bude. Tu neběží o nádherný chrám kultury, nýbrž pouze o základy pro pochopení krásy a nezbytnosti její.

Duše žákova není tabula rasa, na níž by směl beztrestně kdokoli čmárati a cokoli vtiskovati, nýbrž duše jeho je úrodná prst, která potřebuje umělé přípravy, aby vynesla krásné plody.

Rozum a cit jsou jako manželé: mužrozum vede boj s nepřítelem tmou, těží ryzí kov vědění z hlubin nepoznána, je přísný v prostředcích a neúprosný na cestě k cíli, nedbá obětí při hledání pravdy, jeho soud je tvrdý a nemilosrdný; cit žena uznává právo rozumu na bezohledné hájení svého postavení, ale zdržuje, lichotí, prosí, béře na pomoc umění, poesii, otáčí předmět pravdy a ukazuje vedle ostrých hran i lesklé plochy a hřejné teplo ukryté v tvrdém povrchu.

V správném svazku jest cit prost veškeré sentimentálnosti a nepřekáží rozumu.

Rozum jest diamant a cit jeho broušení.

Ušlechťovati cit je však daleko těžším uměním nežli vzdělávati rozum — proto bývá více zanedbáván.

Největším neštěstím člověka jest otupení citu. Zanedbaný rozum zbavuje člověka chleba, zanedbaný cit zbavuje člověka lidství. Hloupost a surovost jsou ovce a vlk v lidské povaze. Sv. František nezachránil křesťanství rozumem, nýbrž svým citem, jímž obsáhl celou přírodu, a surovost lidí spoutával soucitem. Sostradanija jesť glavnějšij i možet byť jedinstvennyj zakon bytija vsego čelověčestva. (Dostojevski VI, 246.) Cit je sociální kvas, který stále nové a nové ctnosti plodí v životě národů.

Pěstění rozumu vede vždy k analysi. Základem rozumu je správné pochopení, základem správného pochopení analyse. Rozložiti látku na její prvky neznamená ničiti ji, nýbrž umožniti poznání každého prvku o sobě a určiti správnost částí podmiňujících správnost celku. Vědné schopnosti podmíněny jsou uměním analytickým, bez něhož není vědy ani vědění, nejvýše znalost něčeho se bez toho obejde. Jakmile se rozum ptá po důvodu — přistupuje k analysi. Ptám-li se, „co jest voda?", ptám se po její analysi, která jediná dává mi odpověď. Proto jest nezbytno postupem výchovy učiti správnému analysování všeho vědného materiálu, bez něhož stává se výuka dogmatickou, a dogmatismus je hrobem všeho vědění. Moderní člověk se neptá, co soudí o věci Plato, Kant, Pasteur, nýbrž ptá se po důvodech, jimiž opřen jest jejich a náš soud; ne autorita, nýbrž kritika a důkaz.

Proto postupně s věkem musí postupovati se i s důkazem a důvodem, vyvíjeti se soudnost a oceňovati schopnost zdůvodnění, nikoli znalost a schopnost pamatování.

Silná paměť jest pevnou ohradou rozumu, nikoli však rozumovostí.

Jako naučný slovník není vědeckou knihou, tak ani bohatý materiál pamětní není věděním v rozumu založeným. Pa-

---

*) Polovina našeho vědění, neb ještě více, jest provisoriem: co platilo ještě včera za pravdivé, jest dnes nepravé, a na tomto poměru změní sotva cos i budoucnost, jelikož rozšiřování látky vědění jde stejným krokem s věděním samým.

mět je vzácný dar přírody, jemuž se obdivujeme, právě tak jako chtivost vědění a její dcera píle. Ty tři, vedené zdárně vypěstěným rozumem, jsou schopny divů, samy o sobě však činí člověka pouze divným Proto vidíme, proč ve výchově jest tak důležita analysa pro budoucí vědnou práci. Ale ani zde nesmíme přeceňovati moc analyse, které se nesmí vždy a všude užívati, protože práce člověka nezáleží pouze v odůvodňování; zejména nesmíme spouštěti se zřetele její sílu pouze negativní.

Lícem činnosti rozumové je syntese a poněvadž vede k positivní práci, jest ještě důležitější předešlé. Kde analyse jaksi rozrušuje, tam syntese obrozuje. Bez složeného není rozloženého, ale složené jest bez rozloženého. Právem pro své účely politické tvrdí Mazzini:

„Analyse nemůže nikdy obroditi národy. Analyse mocna jest k rozkladu, bezmocna však k tvorbě.“

Schopnost rozumově tvořiti jest podmínkou zdravého vývoje duševního. Proto také přírodou samou projevuje se v duši lidské velmi záhy, a již u dítěte spatřujeme touhu tvořiti. Proč u dítěte jest tvořivost vedle ničivosti položena, nevíme, ale jisto jest, že druhá věkem zaniká, kdežto první věkem roste. V tomto procesu zase působí dva příbuzní, kteří se sice zdánlivě nemilují, ale přece jsou velmi důležiti pro život člověka. Je to názor a fantasie.

První jest odměřený, chtivý, pánovitý, všetečně všechno ohledává, obrací a převrací, chce znáti rub a líc, ba nespokojuje se jen s povrchem, nýbrž argusovýma očima proniká do samého nitra.

Druhá je bytost eterická, vzdušná, jež tvoří zdánlivě bez plánu a bez omezení, nezná času ani prostoru, jest motýlkem na květině a sluncem v kosmu, jest všemohoucí a vševědoucí, budujíc svět převrací světy, ba osvětluje i ony tmy, do nichž nepronika ani oko boží. Kde názor rozsvěcuje přirozené světlo rozumu, jímž ohledává svět duše, tam zhasíná fantasie toto světlo a vykouzluje nový svět duše.

(Pokračování.)

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Postěžoval jsem si, že mi Gustav od zaslání fotografií svých dcerušek po odjezdu z Jubilejní výstavy ani nejmenší zprávičky o sobě nepodal a dodal jsem, že z nich budou už hnedle nevěsty

„Gustina má před svatbou,“ živě pronesl Max. „To vy nevíte?“

„Jakž bych věděl?!“

„Ve Vídni jste se u něho ani nezastavil?“

„Ne,“ pravil jsem. „Byl jsem ještě v takovém rozpoložení mysli — A pak, když sám zanedbává . . .“

„No víte... to bývají tak někdy okolnosti života... Omlouvám tím také sebe... Také jsem vám nedával zprávy... a konečně strýce Gustava vezměte! — Jaká léta jsem ho já sám neviděl! Víc let než vás! A byl o Jubilejní výstavě v Praze! Vše člověk v zralém věku pochopí, vše si vysvětlí. A beze zloby. Naopak shovívavě. Nesmiřitelné je jen mládí anebo veliká pýcha, a mstivá je jen sobeckost.“

Proslovoval to s takovou vnitřní přesvědčivostí, že jsem poznával z jakých hlubin zkušeností jdou tyto výroky. Ale zároveň postřehl jsem neklamně, že je pronáší úmyslně přede mnou, a to netoliko na svou omluvu, že mně nedával o sobě zpráv. Nebylo pro mne ani na okamžik pochyby, že se tu nenápadně dotýká i poměrů svých manželských, o nichž že vím aneb že je aspoň prohlédnout mohu, tuší.

„Úplně souhlasím. Mě také život tomu naučil. — Že jste mi nepsal, nijakž vám nezazlívám a nikdy jsem nezazlíval.“

„Gustavovi jste byl mimo to věkem bližší,“ prohodil, aniž jsem hned chápal, proč to poznamenává (teprve později mi kmitlo hlavou, že jsem si Maxovi na něho postěžoval), a hned s patrným úmyslem obraceje hovor, dodával:

„A výtečnou vám partii Gustina — jako jeho dcera — udělá. Továrník s ohromným hospodářstvím si ji vezme. Ale je vám to krasavice! Přijela sem se strýcem Gustavem, a podobiznu jejího nastávajícího jsem viděl. — Já mám z toho radost hlavně k vůli Gustavovi. Je ustaralý a nevypadá dvakrát dobře.“

„A kde má továrnu jeho nastávající zeť?“ optal jsem se.

„V Dolních Rakousích, od Vídně to není daleko."

„Němec?"

„Ne, původem Slovinec, z Korutan pochází jako Gustavova žena — pardon, respective paní tetinka — ale to se rozumí, slovinského národovce asi dělat nebude, na horké půdě, to si můžete na prstech vypočítat."

Za posledních slov všustila zas do pokoje paní Nelly a za ní starší služebná, jež nesla na podnosu láhev vína s pohárky. Paní Nelly sama přinášela na talířku suchary.

„To mluvíte o Gustinině ženichu, že?" vpadla hned přívětivě a s úsměvem prohodila, nalévajíc číšky červeným stolním vínem."

„Je lehoučké, tyrolské, ale pitné. Prosím, pane redaktore. Musíte mému muži připit na brzké uzdravení! A ty se taky napiješ," obracela se k Maxovi, „neuškodí ti, je lehounké!"

Přiťukli jsme si všichni tři, ale Max očividně s přemáháním.

„Ta udělá dobrou partii," navazovala paní Nelly na dřívější svou poznámku, „a hezký člověk je to podle podobizny."

„Však i nevěsta je hezká," pravil jsem, „aspoň pokud mohu soudit z fotografie, kterou mi Gustav po jubilejní výstavě poslal a z potvrzení páně doktorova. Měla prý dramatický talent," dodával jsem, „již o Jubilejní výstavě mi Gustav vyprávěl, že vystupuje v dětských úlohách?"

„Vždyť už byla v angažmánu — to nevíte?" živě pravila paní Nelly a upřela na mne veliké své oči olivové barvy, dlouhých řas a vyklenutého tmavého obočí. „Vždyť právě se scény ji poznal. No, herečka je vám rozená. Na řeči, na pohledech, na každém pohybu to poznáte. Chic má, eleganci, mluvit umí, upoutat dovede. Proto taky ta partie, vždyť se vdává bez haléře — její papínek má leda dluhy."

Max se zakroutil na lůžku, máchl rukou a prohodil:

„No, tak zlé to není."

„No ovšem," pronesla za jemného smíchu paní Nelly, „veliké ty dluhy být nemohou, není nač většího půjčovat. Ale že Gustině Gorub — tak se totiž její nastávající jmenuje," obracela se paní Nelly ke mně, „sám celou výbavu kupuje — a jakou nádhernou — s tím se chlubil její papínek u nás sám, a ona to nepopřela."

Zajímaly mne ty novinky, ale tón paní Nelly nebyl mi příjemný.

„Co pak měla ona, když si ji Max bral?" ptal jsem se v duchu. „Že to necítí, že ještě takhle mluví." Gustavovi jsem dceřino štěstí přál, ale jeho samého při těch znevažujících řečech paní Nelly mi bylo líto. Ničeho tedy nemá, leda dluhy, ustaralý je, dobře nevypadá, a — budoucnost nejistá, nezabezpečená.... Jak jsem s ním cítil v tom okamžiku a litoval, že jsem se u něho ve Vídni nezastavil. Dnes bych to byl již udělal. Přes bóru, která v noci řádila, byl jsem poprvé zas po pevném a zdravém spánku a cítil jsem se okřálým.

„A co druhá dcera Gustavova, Gizinka?" optal jsem se, i ze zvědavosti, i abych dal řeči jiný směr, neboť jsem byl při poznámkách paní Nelly zpozoroval na Maxovi známky nepokoje.

„Ta bude zpěvačkou, je v operní škole — to se rozumí protekcí tatínkovou zadarmo — on a snad i ona dávají navzájem lekce absolventkám a absolventům. Krásný hlas prý má a talent vyslovený...." Ale vy nic nepijete, pane redaktore," vzpomněla najednou, „prosím, pijte," pobízela dolévajíc mi skleničku. „Proč jste jen nepsal, že přijedete," vyčítala s nejroztomilejším úsměvem, „byla bych vás mohla pozvat k obědu a vůbec jste mohl býti naším hostem," dodávala.

Děkoval jsem ujišťuje, že jsem neměl v úmyslu se zdržet, že hned zítra ráno jedu do Benátek, od jejichž kouzla a klidu právě v tomto období očekávám i upokojení a zotavení svého srdce a své mysli.

Napil jsem se ještě z dolité skleničky a brzy potom jsem se poroučel, pozoruje, že paní Nelly mne s Maxem nenechává zúmyslně o samotě, a že, kdyby i nechala, jeho ústa by stesky neb žaloby nějaké nepřešly. Hrdost v něm byla od malička, hrdost rodinná, zděděná po matce. Jako byla hrdost v Gustavovi.

Pronesli jsme ještě několik slov o Maxově tetě a panu školním radovi, podotkl jsem zúmyslně, že paní školní radová o poslední vzájemné setkané prohodila, jak těžce nese, že Max ani na Národopisnou ani na Inženýrskou výstavu nepřijel, ale tu hned paní Nelly skoro prudce se ozvala:

„Jen kdyby si to paní školní radová uvážila! Maxovi po deseti, ba jedenáctiměsíční lopotě — neboť on si nedá říci, kdežpak — je třeba horské atmosféry a klidu a ne výstavního nepokoje a pražského vzduchu.... Vždyť jsme se, bože, pokaždé radili s lékaři — tedy to může sám potvrdit. Nemluvím pravdu, Maxi?"

„Máš, máš úplnou," ozval se Max a nepokojně jaksi se na loži skrčil.

Zrychlil jsem svůj odchod. Stiskl Maxovi hubenou a horkou ruku s účastí největší, neboť prošla mi hlavou myšlenka,

kteréž ne a ne se zbýti, že mu tisknu ruku naposled, na rozchodnou; že ho již neuvidím.

„Až se vrátíte a setkáte se v Praze s tetou a se strýcem, že je srdečně zdravím a že vzpomínám na ně častěji, než oni si myslí," byla poslední slova Maxova, jež za mnou volal, když mne paní Nelly vyprovázela z jeho pokoje.

„Letos si zajedeme do Prahy," obracela se po něm ve dveřích, „potěšíš se s nimi."

Nevím proč, srdce se mi za těch slov sevřelo. Zvláštní tón paní Nelly nebyl na tom bez viny.

— — — — — — — — — —

„Prosím vás, co mu říkáte? Jak vám připadá?" byly první její otázky, když jsme vyšli z jeho pokoje.

„Lhal bych, milostpaní, kdybych řekl, že mne potěšil. Nevypadá dobře. Ba hůř, než jsem si myslil. Kdyby to bylo jen přepracování, odcházel bych od vás s lehčí myslí. Ale připadá mi, že je vážně churav."

„Ne — lékaři tvrdí, že je to jen z nervového přepjetí...." jistila.

„Lékaři někdy zatajují," pronesl jsem.

„Mně by jistě nezatajili," řekla tak přesvědčivě a resolutně, že neodvážil jsem se již námitky, přesvědčen ostatně o její naprosté zbytečnosti.

Chce uvalit vinu v každém případě jen na muže, sama být čista.

Přišla ještě stará paní se rozloučit a také ještě vytasila se s projevy lítosti, proč jsem nepsal, neoznámil příjezd, že by mne byli jak se patří uhostili, i malá Lottynka se ještě ukázala, způsobně ručku mi podala a dětsky se uklonila, ale pak jsem již chvátal a chvátal, a když jsem se octl na ulici, byl jsem rád, že jsem z toho domu.

Na Maxe jsem však bez lítosti vzpomenouti nedovedl. Sešlost jeho mne znepokojovala, resignovanost a hrdost jeho dojímaly. Horoucí přání naplňovalo mi srdce, aby se pozdravil a zotavil, ale naděje neopíraly této mé tužby, naopak obavy proti ní útočily, že ho již neuvidím.

Myslil jsem naň to odpoledne za nevlídného času celé hodiny, procházeje se po nábřeží v mrholivém dešti, zbaven naděje na výlet do Miramare, zbaven dalšího rozhledu na moře.

Ale druhého dne se vyjasnilo a já radostně odjížděl do Benátek.

Moře se podobalo vrstvě zelené skalice a do výše se mně zdálo se zvedati. Těžko bylo se zpřáteliti s myšlenkou, to že Adrie! Byl jsem tím obrazem a dojmem sklamán, ale hned první pohled na Benátky z dálky mne uvedl v nadšení. A také se vyčasovalo.

(Pokračování.)

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Už i Antonín se dověděl, že se Jan značně polepšil. Seznámil se o otcově pohřbu s lesmistrem z Janova panství a lesmistr sám Antonínovi o Janovi dopsal. I lesmistrovi z Janova panství se Antonín zalíbil. Řekl mu rovnou, že by ho rád viděl na jejich panství a že by mu i tam budoucnost se slibně utvářila. Ale Antonín odmítl. Jen za Jana se přimluvil a upřímně lesmistrovi Jana vylíčil. Proto mu pak lesmistr dopsal, že jest s Janem spokojen a že vezme aspoň Jana do zvláštní ochrany, neboť chce býti věren tradicím panství.

Psala Antonínovi též Amalie. Tklivý německý dopis napsala, s kudrlinkami na růžovém, vybledlém papíře, vybledlém jako růže jejího manželského života. Pochválila Jana, že se polepšil, a opovážila se písemně doufati, že Jan stárna nabývá rozumu. Jí to tak alespoň připadalo.

Byl tedy Jan v bratrově domácnosti tentokráte velice vlídně uvítán. Tentokráte alespoň bez výčitek.

„Jdu k vám na svátky," rozhovořil se a bílé zuby mu z rozesmátých rtů zasvítily. „Amalie mě posílá, abych se povyrazil, však víš, bratře, jak to u nás chodí.... No, už to je mezi námi lepší! Snášíme se jako dva holoubci, radost je na nás se podívat."

„Dobře máš," odpovídal Antonín, „nač byste si otravovali život ustavičně různicemi. Ty jsi se předělal a teď vidíš, že i ona je jinačí. Na tebe, Jeníku, byla Amálka odjakživa moc slabá. Nedovedla tebou vládnout a ty potřebuješ vlády!"

Jana tím jen rozesmál! Když po večeři zapálili si bratří doutníky a pivo zapěnilo před nimi na stole, zapomenul Jan zcela, proč k bratrovi došel. Švakr Sladký,

jeho návštěva a starosti s otcovským dědictvím, všecko mu rázem odletělo z hlavy jako bezcenná chamraď. Rozpovídal se o svém lese, o svých koroptvích, o staré bažantnici. Lesmistra chválil. Že je na všecky jako meč, a on že si pod ním libuje. Kdyby jen všichni byli jako on!

Chvíli poseděli s ostatními u stolu a pak Antonín zavedl Jana do kanceláře.

„Ty máš, hochu, něco na srdci,“ pravil Antonín, když byli s bratrem sami.

„Nic nemám, co bych měl?“ odmítal Jan tuto otázku rozpačitě. Nevěděl v prvém okamžiku, nedověděl-li se bratr zase o nějaké jeho „hlouposti“, neboť na švakra nevzpomněl. Veselost vytratila se mu z myšlenek. Zbledl, skoro zesinal, a srdce mu zprudka zatlouklo v pocitu, jakoby je strach do studené ruky zmáčkl.

Antonín se usmál. Blesklo mu hlavou, že Jan čistého svědomí nemá. Ale už ho nemínil dále na skřipec nedočkavosti napínati.

„Nemyslím na nic zlého,“ pravil, „jen si myslím, že u tebe byl Sladký a že ti něco povídal.“

Jan se okamžitě rozveselil. Krev se mu sehnala do tváří.

„I byl, to víš, starý chramostejl! Chce dědit po tatínkovi a nejraději by dědil všecko sám. Zase chce zbohatnout, ale na mne si nepřišel. Já jsem se mu jen vysmál. Vždyť je to všecko jenom pro smích, já bych rád věděl, kdo mu to napískal!“

„Nezmiňoval se taky o Kritzmanovi a odhadcích?“ vyptával se Antonín.

„To víš, že zmiňoval, vždyť je to s tím chlapem zrovna k popukání! Po Kritzmanech běhá, po soudech, po odhadcích a rozumí ti soudům jako advokát.“

„Toť se ví, o mně říkal, že já chci všecko pobrat, že vás chci všechny okrást!“

Jan se opravdově zamyslil. Nechtěl říci bratrovi nepravdu.

„To ti namoutě ani neřeknu, no, zdá se mně, že taky byla taková řeč. Však ho znáš, jak dovede hovořit, když běží o peníze!“

„Tak tě snad taky na konec získal proti mně,“ pravil Antonín a zlehka se usmál.

„Toníku, mě znáš,“ odpovídal Jan živě, „já jsem ještě nikdy nikoho neokradl a tebe taky neokradu!

„No, tady neběží o krádež, ale o dědictví. Abys mně rozuměl! Kolik mně dluhoval nebožtík otec peněz, to ovšem víte vy všichni a o ty peníze mě nebudete chtíti připravit, ani švakr Sladký snad mně jich neupře. Tady běží hlavně o to, kdo se z nás ujme statku, aby ostatní dědice, když něco zbude, vyplatil, neboť ten, kdo se statku ujme, si ho vlastně kupuje. A kupuje si ho za odhadní cenu, kterou určí znalci, tedy rozhodně pan stavitel Mrkoš a pozemkový znalec pan Dlabač. Odhadnou-li statek příliš vysoko, bude trhová cena vysoká a dědické podíly budou vyšší, nežli by byly, kdyby byl statek odhadnut nízko!“

Jan zvážněl. Rozuměl Antonínovu výkladu.

„A jak by to bylo možno, aby ti znalci odhadli živnost výše, než zač ji koupil nebožtík otec?“

„To je přece přirozené! Ty víš, co jsem dal peněz do přestavby a co jsem dal peněz do zahrady, vlastně ty nevíš, ale já vím velmi dobře. Já to za své peníze vylepšil a zdražil, totiž teď by se za to stržilo více, nežli když to otec kupoval!“

Jana něco dráždilo k smíchu. Dusil jej v sobě a na konec přece ve smích propukl.

„Toníčku, ty jsi pěkný špekulant, co jsi udělal, to je náramná špekulace. Hehehe! Ty umíš peníze ušetřit, ale ukládáš je do bankocetlí. Na moc pěkné úroky je ukládáš, hehehe! To já zase, ať jsem, jaký jsem, když peníze někam uložím, tak mně udělají radost! Já se za své peníze aspoň dobře poměju a starostí potom nemám!“

Antonína výbuch bratrovy veselosti zamrzel. Tím více, že v jeho upřímném smíchu byla pravda. A to mu ji ještě sám svým výkladem odhalil. Přece však z Janovy výbušné veselosti svítil radostný a hřejivý paprsek.

Jan nebyl sobec! Lehkomyslník byl, strašný lehkomyslník, ale jeho lehkomyslnost byla bytostná, živelná, a nebyl sobec. Na Jana bratr mohl spolehnouti.

„Věc není tak jednoduchá, jako tvůj smích, milý Jendo,“ pravil po chvíli, „to jsme teprve hovořili o tom, že kdo se ujme živnosti po otci, že bude míti velikou starost, když mu ostatní budou strkati nůž na hrdlo. A teď je další věc, kdo z nás převezme po otci živnost!“

Jan se zase vzpamatoval.

„Kdo by ji převzal,“ vyhrkl podrážděně, „to jsou přece hlouposti, o tomhle mluvit. Převzít ji můžeš jedině ty sám. Ty máš hocha, a budeš míti ještě kluků nepočítaných a tak to aspoň zůstane v rodě. Holky to nevezmou! To přece zase nesmíme dopustit, aby když už jsi do toho tolik zbytečných peněz nastrkal a

když už to Brodeckých mají, aby se to dostalo zase do cizích rukou."

„Já jsem tedy na to odhodlán a jenom proto, že si to musíme zachovat, když jsme si to vybojovali, se živnosti ujmu. A pak by nám jenom zbývalo promyslit, co s Eduardem a co s matkou!"

„Také se musíme o ně postarat, to se samo sebou rozumí! No, Eda, když bude nejhůř, bude ti tam dělat šafáře. Vyrostl v tom a srostl s tím. Co na tom, že nemůže běhat! Za něho běhá Klimentek. Dotáhne ho v kočárku, kam bude potřebí, a Eda na všecko svědomitě dohlédne! Já bych se na tvém místě o Edu nebál. A pak prosím tě, Toníčku, jak dlouho bude takový mrzák živ? Kdyby byli všichni výměnkáři jako Eda, bylo by dobře."

„Jen si to tak nepředstavuj! Šafář chce taky jíst! A dejme tomu, že bych já umřel a on mě přežil! To by pak se měl z něho státi oušlapek? Aby domovské obci připadl na krk? Ne, pro bratra musí se udělat něco jistého, aby jednou pro vždy měl zajištěno, že smí, třebas mrzák, žít. A kdybychom to neudělali, byla by to skvrna celého rodu."

Jan také zvážněl. Už ho bratrův hovor netěšil. Zaběhl si k němu, aby se rozesmál, pobavil, a on ho častuje takovými věcmi, jakoby jiných na světě nebylo.

Na štěstí vešla Anna mezi ně a hned se hovor jinam obrátil. Jan si oddechl. Vesele se napil, po novém doutníku sáhl, zapálil a už se mu v dýmu nové myšlenky promodrávaly.

Vždyť se to přece všecko, všecko samo sebou řine. Jako potok to teče. A proč by se měl člověk starati, jestli to dále poteče a kam to odtéká! O životě se nesmí přemýšlet, ale žít se musí. Lokat se musí plnými doušky! Však by Eda taky hlady neumřel, a kdyby — mřeli hlady už jiní a přec zůstali na živu.

Jan vyšel na dvůr. Postavil se uprostřed zamlklého dvora a díval se chvíli na ohvězděné jarní nebe. Nesměle mrzlo. Už síla mrazu na jinovatku nestačila. Jezevčík vylezl opatrně z boudy a napjatě Jana pozoroval. Neštěkal na něho, poznal ho. V kravíně v okénku kmitalo světlo.

(Pokračování.)

DIVADLO.

ČINOHRA. — **Má jest pomsta!** Hra o třech dějstvích. Napsal Jaroslav Maria Mayer. Poprvé na Národním divadle dne 20. března. Režisér p. Jaroslav Kvapil.

Hra Jaroslava Marie Mayera jest dramatické a snad také vůbec umělecké monstrum. Dramatické najisto. Poněvadž to, co mělo býti na hře nejdramatičtější, zápletka, jest se stanoviska dramatické komposice naprosto zavržitelno. Hrdinka hry, dcera ruského státního rady, Nataša, vylosována jest v klubu „anarchistických" spiklenců k tomu, aby zavraždila ruského ministra vnitra „Maximova" za to, že dal dle domnění spiklenců do lidu, před carovým palácem shromážděného, agenty provokatéry podníceného k útoku kamením a revolvery, stříleti a způsobil tak sta mrtvých a raněných každého věku a obou pohlaví. Maximov, od anarchistů k smrti odsouzený, dlí v cizině, a Nataša musí se za ním vypraviti do Aix les Bains. Tam zavraždí revolucionistka na místě ministra někoho docela jiného, a sice Francouze Karla Charbona, bohatého soukromníka. Ničím jiným nesouvisí oběť omylu Natašina s průběhem hry a s ostatními osobami v ní „zaměstnanými", než právě svou klamavou podobou s Maximovem a tím, že byla zavražděna na místě Maximova. To jest jediný styčný bod této postavy s dramatem; Charbon, na divadelní ceduli uvedený jakožto „cizí pán", jest hry pouhou *tangentou*. Pro tendenci kusu, kteráž je zároveň hry titulem i mravním zákonem, jest ovšem „cizí pán", p. Charbon, nepostrádatelnou figurou — málem bychom řekli rekvisitou, ale je to postava snad nejvýše jenom romaneskně přípustná, nikoli však dramaticky. Ne že by nesměla episodní figura položit na jevišti život, — ve válečných scénách divadelních padají dokonce celé hekatomby statistů, — ale v tom záleží právě omyl našeho autora, že postavu, která měla býti jednou z hlavních, podle rozhodujícího vlivu na celý další postup děje, projednává *episodně*. Při tom pociťuje svou konstruktivní chybu, neboť snaží se opřísti postavu „cizího pána" (lépe bývalo by řečeno „neznámého pána") jejím vlastním dramatem a zdůvodniti jeho násilnou smrt tragickou vinou. Než dojde k utracení domnělého Maximova, rozpřede se totiž mezi vrahyní a obětí dlouhá rozmluva, jakýsi výslech mezi katem v sukních a falešným odsouzencem. Mstitelce postřílených davů, která nemá nejmenší pochybnosti o tom, že jedná se skutečným ministrem, běží o to zvěděti, zdali strůjce fusilády před carským palácem pociťuje lítost ze svého činu a zdánlivě šetříc domnělého inkognita jeho, zví z jeho vypravování, že kdysi jako továrník měl ohrozivý výstup s dělnictvem. Vypravování „cizího pána" z úmyslů autorových jest tak úryvkovité a neurčité, že Nataša *snad* může na odiv stavěnou krutost a bezcitnost k proletářům,

internacionálním to bratrům ruských utlačenců, cizího pána vykládati si jako nenucený projev „vládní bestie", domnělého ministra Maximova. Pro obecenstvo však jest tato podrobnost motivací jeho osudu; autor chce říci: zasloužil svůj osud tak dobře jako Maximov. Na druhé straně běží mu o seslabení činu Natašina, obět její nebyla by dlouho žila, „cizí pán" léčil se v lázních aixských z choroby, která při pitvě ukázala se rakovinou a kornatěním cev. Tento muž, na smrt nemocný, se sarkomem v žaludku, má v sobě ještě tolik vitality, že po vytažení opony v druhém aktu, jemu takřka výhradně věnovaném, přistihneme jej v nedvojsmyslném flirtu s panskou. Aby skutečně bylo zabráněno všemu nedorozumění, prchne mu hotelová vila s výmluvným zvoláním: „To, co se dnes stalo po poledni, nesmí se už opakovat!" A má se to opakovati v několika minutách s Natašou, se kterou večer před tím smluvil ve vykřičeném kabaretu, jako s domnělou kokotou, dostaveníčko v tomto obskurním hotelu. Může Nataša něčeho podobného nadíti se od ruského ministra vnitra? Snad; fanatismus zaslepuje. Není to však jediná nepravděpodobnost druhého jednání a celé hry. I když přijmeme za možné, při známém rozšíření frančtiny (ve skutečnosti nemohlo by se mezi oběma jinak mluviti) ve vyšších kruzích, že Nataša nepozná, že takto francouzsky, jako pan Charbon, ruský člověk nemluví, souhlasíme-li i s tím, že jí není nápadno, že anarchistickým tajným soudem k smrti odsouzený státník, ministr, nemůže cestovati takto nestřežen (v třetím aktu se dovídáme z úst skutečného Maximova, že jediná jeho ochrana na cestách jest pouhá změna jména!), naprosto nevěrojatný jest způsob utracení nešťastníka. Specifický, na centrum působící zápach chloroformem napojené vaty nelze utajiti ani v sebe hermetičtější dámské kabelce a musel by hned při vstoupení Nataši do kabinetu upozorniti pana Charbona. Konečně je naprosto vyloučeno, že by se podařilo ženě chloroformovati muže b d í c í h o. A paní Dostálová — budiž to řečeno nikoli k necti jejího uměleckého taktu — hrála nemožnou scénu nemožně, uškrcení chloroformovaného „cizího pána" krajkovou šálou totiž jenom naznačila. Každá snaha naturalistická byla by bývala vysyčena, hůře než se to stalo po 2. aktu i takto. Avšak i když všechno, co pokládáme za pravděnepodobné, prokáže se jako věrojatné, přece jen omyl, prohřešek tedy, ležící mimo sféru vůle, nemůže být vinou tragickou, a qui pro quo, sotva ve frašce prominutelné, v tragédii, a tou hra Mayerova chce být, jest nesnesitelné. Vyložená scéna, celý druhý to akt — zdála se mi nejhlavnější vadou hry, příčíc se podstatě dramatu, jež ani nejmodernější směry nepřipravily o vlastnost největší podoby architektuře mezi všemi obory umění slovem.

Závěrečný akt, vyplněný porotním líčením s Natašou v Grenoblu — vystoupí v něm nejen ministr Maximov, se zvláštním dovolením carovým, ale i otec Natašin, státní rada, takže není o dramatické momenty zle — skončí katastrofou Natašinou. Porota uzná ji sice nevinnou co do vraždy, ale spoluvinnou na krádeži peněz zavražděného, jež odcizil společník a milenec Natašin, student Alexandr, pro revoluční fond, a z přelíčení vyjde krom toho osočena z prostituce. Poddala prý se zavražděnému dříve, než jej skolila, tak tomu chce soudní lékařské parere, jemuž nebyla však podrobena — o n a, poněvadž se ubránila (!) prohlídce. Slovo je venku, a čtenář, který v divadle nebyl, z tohoto naznačení pozná, jak degutantní motiv tu promovován za poesii na jevišti! A jak zevrubně a kolikrát tu probírán, neboť jest peripetie nejdůležitější pomůckou. Ovšem že autor zastavil před nejkrajnějším důsledkem naturalismu a lékařské parere nepodává doslovně. A nejhanebnější na věci jest, že milenec a spoluvinník Natašin, student Alexandr, který Natašu zevrubně zná, a kdyby všichni věřili, on jediný podle celé souvislosti a kresby povah věřiti nemůže a nesmí, přece na základě té absurdnosti Natašu nectně odmítá. Proto se Nataša, i od otce prokletá, zastřelí. Lékaři i soudcové, kteří by se dopustili na základě „známek" lékaři zjištěných takového omylu, jako jest úsudek o ženské cti Natašině, museli by býti prostě — idioti v logice i v psychologii, Alexander pak padouchem — z hlouposti!

Provedení hry Mayerovy, prvního to a kéž na Národním divadle i posledního českého případu dramatisování kriminální sensace, bylo nadmíru pečlivé. Zvláště souhra 1. aktu, schůze anarchistů, v níž Nataša vylosována, byla na obvyklé výši režie, třetí jednání — soudní síň v Grenoblu a zasedání poroty, bylo rovněž dokonale podáno. Studenta Alexandra hrál p. V. Želenský, cizího pána p. Sedláček, Maximova, čili „cizího svědka" p. Vojan, předsedu soud. tribunálu p. Řada, prokuratora p. Seifert, obhájce p. Vávra, otce Natašina p. Flor. Steinsberg, svědkyně panské z hotelu sl. Nosková a sl. Rydlová, a vedle těch byla ještě řada drobnějších úloh, o něž se dělili vedle p. Mošny téměř všichni mladí umělci činohry naší. *K. M. Č.*

— M ě s t s k é d i v a d l o V i n o h r a d s k é uspořádalo 14. března s l a v n o s t n í v e č e r Č e c h ů v. Myšlenka velmi vděčná a včasná ukázala se být i praktickou svým provedením v rámci jeviště. Svatopluk Čech, nejlepší epik české minulosti, nepsal sic nikdy pro divadlo, a jeho jediné dramatické dílo — „R o h á č n a S i o n ě", k němuž dvakrát, pokaždé od začátku a zcela samostatně učinil mohutný rozběh — zůstalo bohužel nedokončeno. Avšak i tato dramatická báseň je přec jen spíš básnické epos romantické a reflektivní, než drama, pokud možno souditi z částí, které vyšly ve „Květech". Ale i z čistě epických a lyricko-epických skladeb Čechových bylo by lze vybrati bohaté ukázky a vypraviti je scénicky tak, že by vyplnily program několika divadelních večerů.

Čechův večer tak, jak jej uspořádalo Vinohradské divadlo, byl spíš jakousi a k a d e m i í deklamatorní, hudební a zpěvnou: zahájen byl Smetanovým „B l a n í k e m" a holdem ředitele Fr. A. Šu-

berta proneseným k posmrtnému ocenění významu nejnárodnějšího českého básníka — „budoucího“ národního svatého. Několik předních členů činohry recitovalo pak několik básní z „Jitřních“ a z „Nových písní“, a síly operní připojily zhudebnělé ukázky z »Písní otroka« a z „Lešetínského kováře“. Nejvlastnějším uctěním divadelním bylo tedy pouze scénické zobrazení dějiště jednoho z nejpopulárnějších a nejmilejších děl Čechových, líbezného idyllického eposu „Ve stínu lípy“. Pod známou lipou tu přednesly tři ze znárodnělých téměř postav idylly svoje monology.

Slavnostní večer Čechův, uspořádaný velkou činohrou — Vinohradské divadlo má skutečně velkou činohru —, představovali bychom si v podstatě trochu jinak. Především ovšem zdá se nám téměř nepochopitelným, že nestal se pokus vypraviti nějakou scénu ze zmíněné velké dramatické básně Čechovy. Pokus byl by jistě vděčný a velmi zajímavý. Ale ten úkol čeká snad na Národní divadlo, aby vypravilo se vší dlužnou pietou „Roháče na Sioně“, třeba že zůstal pouhým torsem, avšak torsem mohutným a významným. Je dnes snad už všeobecně známo, jak velice si Svatopluk Čech na tomto díle dlouhých let zakládal. A byl to básník až úzkostlivě svědomitý a přísně kritický k sobě samému! Avšak i tak, jak uspořádán a volen byl program Čechova večera, měl svůj smysl; vždyť i celý večer deklamatorní, složený z ukázek tak bohatého básnického genia, může poskytnouti uměleckou žeň tak vzácnou, jakou nedá premiérový večer několika tuctových novinek, ať domácích, ať cizích.

V. Kol.

Auberova „Němá z Portici“ uvedena po dlouhé době na scénu Národního divadla. Na tuto operu musíme hleděti jako na historický fakt, chceme-li rozuměti jejímu mimořádnému významu. Od doby velké revoluce francouzské hromadí se ve francouzském lidu třaskaviny, které jsou sice v době císařství a v době Bourbonnské restaurace zdánlivě zničeny, které však naopak právě v této době hromadí se k novému výbuchu při červencové revoluci 1830. Francouzská opera prodělává celý vývoj francouzských dějin, od antik Gluckových za starého režimu přes Lesueurovy revoluční opery k Spontiniho heroismu doby císařské a Boildieuově troubadourství doby restaurační. Nové hnutí revoluční vyvrcholuje v opeře „Němou z Portici“. Povstání neapolského lidu r. 1647 proti tyranu, místokráli španělskému, jest tu tak živě postaveno na scénu, že Francouzové právem viděli v rybářích neapolských sebe a v tyranu Karla X., jehož trůn červencová revoluce zvrátila. Auber dovedl se tu pohroužiti v ducha lidu a podati revoluční vášně lidu s tak elementární silou, jak nenalezneme v žádné jiné opeře. V této strhující síle výrazu jest cena opery. Živel aristokratický (Alfons a Elvira) jest líčen matně, ač se zajímavými podrobnostmi, za to však v lidových scénách vře lidová vášeň, která nezná žádných nepřirozených operních efektů. Jak mohutně zní tu Masaniellova barcarolla, kterou klame vojáky a při tom rozpaluje lid tak, jak právě jenom zpěv lidu dovede! Avšak i něžnější momenty lidové podány jsou tu s nezvyklou do té doby pravdivostí: „ukolébavka“, jíž zpívá Masaniello spící sestře, náleží k největším skvostům pravé lidovosti na scéně. V „Němé“ lid není jen pozadím neb předmětem žertů, jako bylo dosud, nýbrž silná vášeň lidu žene celé dílo od začátku do konce, jakoby jedním dechem. Třetí akt, zvláště vynechá-li se první scéna, jak se i u nás stalo, jest nejsilnější akt celého díla, protože úplně lidový. Solisté jsou zde jen první ze sboru, lid je tu všechno, ostatní proti tomu nic. Mohutný spád díla ovšem nedovoloval Auberovi rozšiřovat „čísla“ do nemožných operních forem (ty nalezneme jen v 1. aktu), nýbrž spojuje jednotlivé součástky aktů jako v jeden celek. To působilo potom velmi mnoho na ty, kdo dovedli s porozuměním slyšeti toto dílo. „Němá“ má velký význam pro splynutí čísel ve scény a scén v akty, jak toho žádáme u moderní zpěvohry. Také hudební propracování zvláště němé hry Fenelly přineslo mnoho nového: motivická práce vede tu často až k užití příznačného motivu atd. „Němá z Portici“ jest dosud umělecky nejsilnější, nejzdravější francouzské dílo operní, které také na celý vývoj opery mělo veliký vliv, dobrý i špatný. Na Wagnera působilo právě svou pokrokovou stránkou, Meyerbeer však neporozuměl právě hlavní jeho podmínce: přirozenosti. Auber psal své dílo v době nejmocnějšího rozmachu k revoluci (premiera byla r. 1828), Meyerbeer dělal revoluci — po revoluci. Jeho „Robert“ přišel r. 1831, kdy Francie po červencové revoluci měla velkou revoluční — kocovinu. Mezi oběma díly uplynula jen tři léta, ale takového významu, že historie musí v nich viděti větší mezeru než snad jinde po desítiletí. Jest tedy velkou křivdou pro Aubera, srovnáváme-li „Němou“ s velkou operou Meyerbeerovou. Meyerbeer ve svém eklekticismu vzal ovšem mnoho z formy „Němé“, ale právě jen z formy, kdežto oživující duch mu unikl. Provedení tohoto díla žádá především oheň v podání celku, aby na scéně i v orkestru opravdu vše vřelo revolučním ohněm. Bohužel se tentokráte „Němé“ takového provedení nedostalo. Mimo p. Klimenta nebyl nikdo zcela na svém místě, ani zpěváci, ani kapelník, ani režisér. Scénování posledního aktu bylo úplným rebusem, ač partitura předpisuje jasně celou scenerii, velmi náladovou k tomu, co se děje na scéně. Na dobré provedení „Němé“ musíme se tedy těšit ještě dále. Dočkáme se ho pod p. Kovařovicem, který má přece takovou zálibu ve francouzské opeře, tedy snad také v této nejmohutnější a nejlepší francouzské opeře?

Zdeněk Nejedlý.

≡ Polský malíř Stanislaw Janowski, manžel známé dramatické autorky Gabryely Zapolské, seskupil si divadelní družinu, která pod jménem „Teatr Gabryely Zapolskiej“ vykoná cestu po větších městech haličských s malým výběrem polských dramatických novinek poslední doby. Na repertoiru budou ovšem především práce

Zapolské, komedie „Moralność pani Dulskiej“ a „Ich czworo“, které měly pronikavý úspěch na všech polských scénách a staví svoji autorku na nejpřednější místo mezi dramatiky současnými.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Souborná výstava obrazů Rudolfa Béma v Topičově Salonu. Mezi 31 čísly Bémova souboru jest jenom 6 pastelů, ale na první pohled zdá se, že velká část jeho prací jest provedena tímto materiálem a přemnohé touto technikou; mnohé oleje Bémovy jakoby ji úmyslně imitovaly. Ba i největší z pláten vystavených, velmi známý a reprodukcí zpopularisovaný Bémův Návrat (č. 7.) má vzhled křídový. Nemá to být řečeno na podcenění této stylisované a málem přestylisované idyly, neboť kolorit je na Návratu nejpříjemnějším dojmem. Co do obsahu jest výrazem, ano apotheosou šťastného stáří. Zdravého, pracovitého, spokojeného. Stařec a stařena, rolníci, kteří jsou sami dělníky svých dlaňovitých políček, vracejí se domů večerem, on s kosou přes rameno, ona napříč zaď se snopem dlouhé traviny jakési, vysoké nad člověka, provázeni kozou a kůzletem. Vše v pečlivé rythmické lineární komposici; duchem i typem zobrazené rasy jaksi cizí. Disposice světelné dodávají veselé náladě obrazu náležitého tónu. Staříci jdou od západu slunce do nastávajícího večera, ovzduší zdá se prosvíceno ne prudkým, ale jasným světlem; velice plastická mračná kupa měděného přísvitu na velmi, snad až příliš nízkém nebi, zdá se nasvědčovati nedávnému lijavci. Světlo jest tak zvláštně kvalifikováno, že bílá koza v levém popředí vypadá jako pouhý přízrak, nakreslený jenom světlými konturami a skutečnosti téměř transparentně viděné. S mnohými jinými jest obraz Bémův svědectvím moci, v jaké umělec má svítivost a žár barvy, a jest notou největší výše, jaké ve sledování světla umělec dostoupil. Jako Bém sotva kdo dovede namalovati tak šero a tmu i lidi a věci v ní. Na svědectví toho znova setkáváme se s jeho Letním večerem, už jindy vystaveným, v jehož šeru zevrubně namalované akty koupajících se žen prozradí se teprve upřenému zraku jako v přírodě. V podání určitých světelných prostředí a figurálního života v něm jest Bém neomylný. To vidno na obou umělecky nejskvostnějších obrazech výstavy Kostymní studii (6) a V zrcadle (8). Pomíjíme-li magistrální zrovna mohutnost kresebnou, kterou se ruka Bémova honosí všude, ale vejvíce na těchto dvou tónem i studovanou postavou příbuzných obrazech, jest dojem lokálních odstínů barevných, zejména žlutozeleného atlasu ve specialisovaném osvětlení interierovém velkolepým svědectvím vzácného temperamentu mladého umělce a výtečného žáka Hynaisova.

Noblessa pojetí i podání nikdy neopouští Béma a jeví se na všech jeho podobiznách, beze vší pochybnosti výše stojících nad jeho krajiny, jíž samým arangementem a účelným vyhledáním světelné komplikace. Parádními v tom ohledu portrétními kusy jsou: Podobizna velice elegantní dámy ve večerním osvětlení salonním s velikou lampou rudého abatjouru v pozadí, a podobizna dámy ve vycházkové toaletě, rovněž v osvětlení komnatovém. (9 a 5.) Bém je portrétistou svérázné ruky a bystrého průhledu do duše, a životností a distinkcí některé z jeho podobizen zrovna dýší. Konvenience jsou všechny prosty; lehký sklon k ní jest patrný toliko na dandyovské podobizně mladého feudála (17), jenž tradičním úsměvem portrétovaných věru neskrblí. Aksamitově hluboký kolorit této podobizny svědčí, že malována jest pro šlechtickou galerii předků a již a priori nechce být živě vyrušující skvrnou světlých barev v pochmurném pořadí grandseignenrů — ze zašlých věků.

Krajiny Bémovy vynikají noblessou toniny a dekorativností nálady; některé viděli jsme již dříve, ale zejména jeho veduty s reflektivními vodami působí vždycky neodolatelně. Ostatek jsou kabinetní kresebné kusy, z nichž vynikají bravurou dva portréty tužkou: Můj otec (24) a vlastní podobizna umělcova (31), dále pozoruhodný pastel Rudé vlasy (29), ženská hlava neuvěřitelných očí a vzrušení citového a j. v.

Bém náleží k elitě malířské družiny české; v procítění i podání malebna prozrazoval odevždy vysokou inteligenci, spojenou se vzácnou schopností technickou, která jest nejbezpečnější pevností proti svodům modernistického úpadku kresby i malby. Krom toho všeho jest umělcem svým a malířem původním, a to je nejpěknější při něm.

KMČ.

TÝDEN.

* V noci z pátku na sobotu zemřel ve svém bytě znamenitý český paedagog a středoškolský organisátor, dvorní rada Josef Webr rytíř Pravomil, rodák z Hraběšína u Čáslavi (* 1831), bývalý ředitel reálky kutnohorské a pražské (v Ječné ulici), později zemský inspektor školní a čelný úředník v ministerstvu kultu a vyučování. Činnost věhlasného nebožtíka nebyla širším kruhům zrovna nejznámější, zasvěcenci z kruhů školských vzpomínati však budou šlechetného a neúnavného tohoto pracovníka s láskou, která přináleží muži vysokého vzdělání, veliké píle a spravedlivého nazírání, jehož význam leží hlavně v duchaplné reorganisaci středního školství na moderních podkladech a v duchu Komenského založené, v neúnavném zápasu o rozšíření středního školství českého a v blahodárné činnosti učitelské vůbec. Když 60letý kmet se vrátil z Vídně do Prahy jako pensionovaný úředník ministerstva, zahrnut uznáními nejvyšších kruhů přes to, že ve všem a všady vystupoval jako rozhodný zastance práv českých, nesložil rukou v klín, nýbrž ve výboru Minervy, Ústřední Matice školské a jiných se školstvím souvisejících korporací pra-

coval až do let posledních, vždy pilný, čilý, neúnavný a svrchovaně pronikavý. Zásluhy Webrovy o české školství, které jeho úsilím bylo rozmnoženo o 3 reálky, 7 reálných gymnasií a několik buď nově založených nebo reorganisovaných gymnasií, jsou nezapomenutelny. Nehynoucí bude jeho paměť.

—*n*—

*

Pěvecký zájezd do Paříže. Od pěti let trvá na Moravě „Pěvecké sdružení učitelů moravských" počtem 50 vynikajících zpěváků, vesměs žáků prof. Ferd. Vacha. S neobyčejnou obětavostí sjíždějí se z celé Moravy každých 14 dní ke dvoudenním zkouškám do Přerova, podnikají tournée po cizině, aby českým zpěvem přispěli k národní representaci naší, ač podniky ty provázeny byly dosud velikými schodky. Morava uznala však význam takového vynikajícího sboru i význam vystoupení jeho v cizině a vysílá je nyní sama na tournée do Francie. Všichni poslanci bez rozdílu stran, městské rady čelných měst i vynikající osobnosti sestoupili se v representační komitét, aby zajištěn byl garanční fond pro případ schodku. Aby podniku dodáno bylo rázu všeobecně národního, požádána městská rada pražská za protektorát, čímž dostalo se myšlence v Paříži přijetí neobyčejně příznivého. Následkem osobního vyjednávání v Paříži podařilo se zajistiti tam pět koncertů, k nimž sály ochotně nabídnuty zdarma. Také spisovatelé francouzští a žurnalistika ujali se myšlenky velmi vřele, tak že z prostého tournée vyvíjí se veliký zájezd do Francie.

*

Letošní udělení cen z Turkova nadání, o němž rozhoduje sbor obecních starších král. hlav. města Prahy, neobešlo se zase bez nemilého intermezza. Vrženo jím zvlášť ostré světlo na zcela prapodivný poměr, jaký panuje mezi porotou, jež — na pozvání radnice! — podává svůj odborně-poradný úsudek o literární hodnotě děl, a týmiž radničními pány, kteří na úsudek, o nějž sami žádali, při hlasování pak pranic nedají, a rozdílejí ceny po případě podle svého vlastního, zcela odchylného mínění. Jest ještě v dobré paměti literární veřejnosti, kterak r. 1904 proti jednomyslnému úsudku dožádané poroty na pražské radnici vyznamenali cenou bezvýznamné a neumělecké dramatické dílo, a jak tehdy členové poroty korporativně se ohradili veřejně proti tomu, aby jejich hlas a jejich odborné mínění tak bezohledně bylo desauováno a zneuznáváno. Rovněž je v paměti lonské udílení cen Turkových, o němž Zvon psal v minulém ročníku str. 400. A ejhle — letos stalo se něco podobného, a jest ku podivu, že v naší veřejnosti nehnulo se nikde dosud ani prstem.

Z Turkovy nadace rozděleno býti mělo letos 7 cen po 850 K, z nichž 3 připadly výtvarníkům (Hugo Böttinger, Josef Král, Josef Paukert), 1 spisovateli odbornému (Břet. Šetelík) a 3 vyhrazeny byly belletristům. Porota opětovně dožádaná z radnice pražské jednomyslně navrhla k vyznamenání tři autory: Jiřího Karáska ze Lvovic, Stan. K. Neumanna a Arnošta Procházku. Při hlasování v schůzi sboru obecních starších však se pojednou ukázalo, že — pouze dva z navržených porotou došli schválení sboru (pp. Karásek a Procházka), ohledně třetího (p. Neumann) pp. členové sboru takořka spontánně usnesli se korrigovati úsudek dožádané poroty a napsali značnou většinou na hlasovací lístek jméno jiné, úctyhodné jméno literární osobnosti, jejíž zadané dílo však z různých formálních prý závad cenu dostati nemůže. Uděleno proto pouze šest cen, o sedmé „sporné" bude prý nová schůze a dokonce i nová schůze poroty. Nemůžeme ani věřiti, že slavná porota má tolik nevyčerpatelné ochoty a blahovůle, aby se znova sestupovala, radila, doporučovala a vydávala po případě svoje nové usnesení poznovu možnosti, že bude opětovně zkorrigováno ve sboru, jehož „znalci" se ve svém literárním vkuse pranic nedají zmásti votem ledajaké literární poroty . . .

To je věc zarmucující, která by se neměla v naší veřejnosti setkávati s takovým resignovaným mlčením. Ostatně i jiné momenty z historie letošního rozhodování o cenách z nadace Turkovy by zasloužily bližší pozornosti. Sbor opravil votum poroty a neuznal hodným ceny p. St. K. Neumanna, ačkoli tento básník svým talentem a literárním významem (aspoň relativně) vysokoční nad kompilátora v kritice výtvarné p. Arnošta Procházku, jemuž bylo nesčetněkráte dokumentárně dokázáno, že nezná ani průměrně česky. (Viz „Perly v omáčce" v letošním „Zvonu".) Pan Arnošt Procházka a jeho „Cesta krásy" však došli doporučení poroty před autory takového významu, jako jsou na příklad F. V. Krejčí, Jiří Sumín, F. X. Svoboda, Karel Tůma (kteří se letos ucházeli o cenu svými knihami). a v tomto směru ani vyšší instance — sbor obecních starších — nic nenamítla, a tak autor „Prostibola duše", jeden z nejžalostnějších a zároveň nejkomičtějších zjevů české dekadence z let 90tých, na stará kolena snad se přece dostane do rodinných knihoven všech našich otců města.

*

Cesta z Vídně do Prahy r. 1609 na „kotčím voze", tedy jízdou tehdáž poměrně nejrychlejší, trvala skoro pět dní a žádala čtyři noclehy. Vypravujeť v soudě malostranském hodinář Šneperger, že 24. septembru z Vídně na kotčím odjeli a 28. septembru byli v Praze.

Arch. praž. 1067.

V PRAZE, dne 27. března 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

FR. S. PROCHÁZKA:

Z PÍSNIČEK KOVÁŘOVA SYNA.

HYMNA STROMŮM.

Památce Svatopluka Čecha.

Vy, vzrostlé na skalách a na horách,
kde větví sukovatou v mraky čníte,
vy, nachýlené nad chaloupek práh,
kde pohádky své sladce ševelíte,
vy, květem osypané z úběle,
jež v jarním slunci na zahradách sníte,
ó, stromy, kypte,
své květy na hlavy nám sypte
a zelení svou plaňte vesele!

Je země vámi živa, její krev
jdouc z mrtvých hlubin, do života zpívá
až z vašich mízou nakynulých cev
a v zázrak pupenů se chtivě slívá.
Žal každý v stínu vašem oněmí,
a v duši lidskou těcha s mírem splývá.
Ó, stromy, voňte,
a s pyšných vrcholů svých zvoňte
nám do údolí smutků písněmi!

Jste úsměv, kterým zkvítá země tvář,
jste radost přírody, tvar její síly,
jste v umrlosti pouště jas a zář,
k nimž poutník žíznivý a zmdlený pílí.
Nechť klid snů vašich, oddech pokoje
i jeho srdce na okamžik sdílí.
Ó, stromy, vějte
své dechy v naše, dobývejte
svých slavných vítězství tak bez boje!

V řad podél cest a kolem božích muk
a s polních mezí do dáli a šíře
se rozbíhej a rozlíhej váš shluk
kol svými včelami a ptáky hýře.
A husto vás buď jako jezera
nám na kolébky, rakve, na milíře.
Ó, stromy, čněte
a s vášní vichorů se zvěte,
když přepadnou vás dravě za šera.

Vy, zaryté a vrostlé v onu zem,
jíž krev jak vám i nám se v žilách pění,
té hroudy nepustíte kořenem,
tkví po bouři kmen pevněj beze chvění.
A když přec věkem padnout musíte,
to ještě od ní odervání není:
ó, stromy, v hloubi
mroucími křečovitě klouby
píď svojí domoviny držíte.

A nejšíř jako královny svůj šum
vy, lípy naše, nechte s vůní váti
dál do čarovné sloky básníkům,
ať mysle povzněcuje, ňadra chvátí.
A nejvýš nad ostatní vztýčené
svých srdéček vy vlajky nechte vláti.
Ó, lípy kypte,
své květy na hlavy nám sypte
i o hrdosti sny své vznešené!

JSOU PODEZRELÍ ORLOVÉ...

Jsou podezřelí orlové,
milenci slunné výsoty,
když touží dolů, do prachu,
do ulic, rynků, za ploty,
když sobě steskne na horách
jich srdce zvolna ustydlé,
po lidských očí údivu
a v zlaté kleci po bidle.

Jsou k pláči vzduchu králové,
již se složenou perutí
zornicí pyšně blyštíce
na hřádě sedí bez hnutí;
sen oblak již je dosněný,
ni touha již nic neříká,
než aby zítra k obědu
zas měli svého králíka.

A davy stanou okolo,
professor třídě vysvětlí,
kolik stop měří peruti
a kam by tryskem doletly —,
však otevři klec dokořán,
strop strhni, slunci vzhořeti
dej na korunce králům ... Hoj! ...
— Ti jakživi už nevzletí.

AD LIBITUM.

Když doba otěhotní ideami,
to jednou za lidský je věk,
kometa slavná vzejde nad horami,
a narodí se pánbíček.

Vše ruchem kolkolem se počne rojit
a jinou má hned podobu,
chtíc idea se vtělit, musí projít
skrz pánbičkovu útrobu.

Jsou řadou postaveny oltáříky,
a dýmy vzhůru stoupají,
tlum vyznavačů s ohnutými dříky
se lokty strká potají.

Neb švanda bude, jíž se říká jemně
boj názorů a řešení,
a v dálkách z oné požehnané země
zní přitlumené střílení ...

* * * * * * * * * * * * * * *

FERDINAND STREJČEK:

NĚKTERÉ NEPRAVDY O SVATOPLUKU ČECHOVI.

(Dokončení.)

Takovým způsobem reagoval zejména na jediné místo ve vzpomínkách svého bývalého spolužáka p. em. ředitele Jana V. Tůmy a na několik z dat, poskytnutých mi obřístevským panem řídícím Urbanem.

„Vzpomínky přítele Tůmy jsou ovšem pro mne příliš a nezaslouženě lichotivé. Vzhledem k tomu neměl bych nic podotýkati k jeho výtce, že jsem prý ‚miloval pohodlí nade vše‘; ale myslím, že právě ta jediná chyba, na kterou poukazuje (jiných, o kterých se nezmiňuje, bylo arci dosti a podstatnějších), jest alespoň trochu zveličena. Jest ovšem vysvětlitelno, nechce-li se mladému zdravému hochu — zvláště v zimě v ledově chladné ložnici — před 5. hodinou ranní valně z postele; vím také, že někteří spolukonviktisté déle vzhůru zůstávali a časněji vstávali nežli já, ale že bych byl vynikal zvláštní spavostí mezi ostatními, troufám si popříti. Pamatuji se, že jsem — zejména ve vyšších třídách gymnasia — často v létě před určenou hodinou vstával a leckdy také večer přes čas studoval neb čítal. Snad utkvěly příteli Tůmovi v paměti některé *vyjímečné* případy mého zaspání nebo i některá lenošivější *perioda* z mých tehdejších let (měníval jsem leckdy

v mládí své zvyky) neb si mne vůbec mýlí s někým jiným — celkem mohu směle říci, že zvláštní spavost nenáležela ani tehdáž ani později k mé charakteristice. Vždyť jsem na příklad po celý život nikdy nepěstoval odpolední siestu, která je mnohým nezbytnou potřebou.

Ve hlavní době své literární činnosti pracoval jsem nejvíce v pozdních hodinách večerních, dosti dlouho do noci — ač ovšem pravda jest, že jsem se nemohl nikdy počítati k těm, kteří zkracují svůj spánek pod obvyklou průměrnou míru.

Myslím, že vůbec láska k tělesnému pohodlí nebyla nikdy mou slabou stránkou. Pohovka a lenoška zůstaly pro mne po celý život nábytkem zcela zbytečným; sedění vůbec jsem nikdy nemiloval, býval jsem na nohou ustavičně od rána do večera, přecházeje i při práci nejraději po světnici. Na sybaritství nemohl nikdo ani z daleka pomysliti, kdo jen trochu nahlédl do způsobu mého života; ještě loni jeden žurnalistický referent, vyžádav si vstup do místnosti, která mi slouží za pracovnu i ložnici zároveň, pozastavil se nad jejím primitivním zařízením a napsal pak do svého interviewu*), že bydlím dosud jako ‚študent‘!

Snad věříte, že nepíšu toto všechno z malicherné, směšné ješitnosti; usoudil jsem jen, že nemohu pro Vás, který tak svědomitě sbíráte data pro svou studii, nechati bez opravy črtu, která by neodpovídala skutečné mé fysiognomii. Přítel Tůma nehodlal se mne také onou poznámkou, málo závažnou, nijak dotknouti; vždyť mne posuzuje neobyčejně lichotivě a zamlčel mé mnohé skutečné a závažnější vady — na příklad, popírám-li, že bych byl obzvlášť miloval t ě l e s n é pohodlí, ochotně bych se přiznal, že jsem často podléhal pohodlnosti d u š e v n í, odkládaje rád začaté práce ze dne na den, upouštěje od provedení obtížnějších záměrů, oddávaje se mnohdy na delší dobu lenošivě jalovým hříčkám a neplodnému snění atd. atd.

Jen tolik tedy poznamenávám k upomínkám p. Tůmovým, jichž nad míru přátelský ráz mne opravdu dojal, ale svojí přílišnou, nezaslouženou chválou až zahanbil. S díky vracím jeho rukopis i dopis a prosím jen, abyste se mu o mé námitce nezmiňoval — vykládal by si ji třeba tak, jako bych onu jeho poznámku byl pocítil nemile a pro ni na něho se mrzel. A mně šlo právě jen o správnost.“

A druhá ‚oprava‘ básníkova, týkající se obřístevského života, zní: „Ve zprávě oné (t. pana říd. učitele Urbana z Obříství) jsou některé nesprávnosti, pročež jsem k ní připsal poznámky tužkou. Podotýkám podrobněji ještě: Možná, že p. mlynář obřístevský p. Jan Polívka r. 1895 inseroval, že má na prodej domek, ale o jeho inserátech nic jsem nezvěděl. Dal jsem sám do novin tehdáž inserát, b e z u d á n í s v é h o j m é n a, že hledám v pěkné krajině domek, i žádal jsem, aby nabídky s udáním ceny zasílány byly do administrace p o d š i f r o u, kterou jsem připojil. Mezi nabídkami, které do administrace Nár. Listů došly, byla pak i nabídka p. Polívky, a v ní udával hned také cenu 3200 K (1600 zl.). Stanovil tedy tu cenu již původně v nabídce na inserát, o němž nevěděl, od koho pochází; i není pravda, že ji určil teprve, když seznal, že kupujícím jsem já. Přes to je možné, ba pravděpodobné, že ho vystavění domku stálo více, snad i 5000 K (2500 zl.), jak pan Urban píše; chci jen dle pravdy konstatovati, že si p. Polívka onu nižší cenu 1600 určil hned původně sám v nabídce inserentu, jemu ještě n e z n á m é m u, že ji tedy nestanovil jen z ohledu na mne.

Zajel jsem si potom 23. srpna 1895 do Obříství, a poněvadž domek i cena byly po mém přání, slíbil jsem již i na polo koupi, a když pak také sestra Zděnka domek si prohlédla a souhlasila, koupili jsme si jej společně smlouvou dne 21. září 1895 s p. Polívkou uzavřenou za onu cenu 1600 zl. Ale složili jsme hned jen část její; ostatek pak doplatili jsme ve lhůtách, které nám prodávající ochotně povolil.

Vůbec je pravda, že byl p. Polívka v Obříství mým nejlepším přítelem, a přátelství to trvá dosud. Pomáhal mi radou a prokazoval mi mnohé služby. Jednou dal pro mne zhotoviti krásný dvojitý úl a v noci dopravil jej i se včelami tajně do mé zahrádky, kdež jsem pak překvapen ráno spatřil ten hezký dar; od něho pocházel také začátek mého holubníku; vypomáhal mi povozy atd., zkrátka osvědčoval mi při každé vhodné příležitosti svou ochotu. Opravuji-li tedy udání pana Urbana stran oné domnělé slevy s kupní ceny domku, nečiním tak nikterak na ujmu přátelské ochoty p. Polívky; nechci jen v informaci Vaší ponechati udání nesprávné.

Začátkem listopadu 1895 přestěhoval jsem se pak do Obříství se sestrou Zděnkou. Původně chtěla vůbec u mne zůstati a proto se také účastnila koupi domku; ale paní Tonglová, vdova po notáři, v kteréžto rodině byla od svých dívčích let vychovatelkou — uvykla si na ni a nechtěla ji propustiti, ač již svěřenky sestřiny byly

*) V Národních Listech z 22. dne února 1906 (č. 52.)

odrostlé a vychovatelky nepotřebovaly. K naléhání pí. Tonglové tedy sestra svůj odchod od ní ještě na čas odložila a zůstala se mnou v Obříství jen asi dva týdny, zařídivši tu mé hospodářství, které pak vedla naše sestřenice Raková. Paní Tonglová zdržovala sestru i dále u sebe a teprve po její smrti přistěhovala se Zděnka r. 1900 ke mně nadobro a vede posud moji domácnost.

V líčení mého obřístevského života p. Urban leccos v můj prospěch zveličuje, anekdoticky přiostřuje. Je to pochopitelno, poněvadž má své zprávy jen z vypravování lidí jiných (sám ke mně nedocházel), a při takovém referování od osoby k osobě — jak známo — vždy ledaco se přidává neb alespoň skutečnost pikantněji se přibarvuje:

Na příklad:

Mé prostředky nebyly takové, abych mohl mnoho dobrodiní prokazovati. Vždyť jsme se sestrou nemohli složiti najednou ani kupní cenu domku, ač nevelikou, nýbrž musili jsme značnou její část spláceti dodatečně ve lhůtách. Ani na mysl mi tedy nepřišlo, abych neznámému člověku, o podporu prosícímu, dal hned 50 zlatých! Pravda je, že jsem jednomu prosebníku z Prahy, který mne oklamal nesprávnými údaji, daroval 5 zlatých (již tato částka byla na mé poměry značná) a že je dobrodruh ten dle doslechu ještě týž den v blízké vesnici prohýřil. Těchto 5 zl. pověst zdesateronásobila — vidíte tu nejlépe jak Fama roste.

Jiný příklad:

Pravda je, že miluji zvířata a kde možno je chráním. Ale že bych byl na příklad odbírání medu včelám prohlašoval za loupež, je zveličené. Chtěl jsem jen, aby jim nebylo odebráno příliš mnoho medu, aby jim byla ponechána v úlu dostatečná zásoba na zimu, jak to doporučovala jedna včelařská kniha, kterou jsem četl. Ostatně jsem — pravda — umění včelařskému pramálo rozuměl.

Z počátku jsem v Obříství často chodíval na kratší a delší procházky po okolí. Později jsem se některé dni obmezoval na práce v zahrádce. Ale ač jsem poněkud samotář, neprchal jsem před pohledy lidskými, jak p. Urban naznačuje; jenom jsem činil taková opatření, aby zahrádka má, ležící ve vsi přímo u silnice a jen nízkou ohradou plůtkovou opatřená, byla alespoň z části kryta před četnými mimojdoucími. Ale to činí po většině i nesamotáři; vždyť jiné dvory a zahrady v Obříství — jako obyčejně v našich dědinách — jsou také kryty namnoze dosti vysokými zdmi.

Pravda jest však, že jsem do společností téměř nikdy nedocházel a návštěvy konal jen velice zřídka.

Pavilonek (vlastně část jedné chalupy z výstavní vesnice), který jsem po výstavě národopisné koupil a k domku přistavěti dal, stál mne s dovozem z Prahy atd. více než p. Urban udává.*)

V Obříství se mi velmi líbilo; ale v posledních letech stěhovával jsem se na zimu do Prahy. A poněvadž jsem zatoužil vůbec po větší blízkosti Prahy, po zahradě trochu větší a bytu poněkud prostrannějším, přestěhovali jsme r. 1903 nadobro do Troje, kdež sestra Zděnka koupila „Havránku". Jen ona jest také vlastnicí knihovní; já jsem jí toliko přispěl částí kupní ceny.

Domek v Obříství jsme prodali panu Fr. Šestákovi, ale nikoli za 5000 K — jak p. Urban udává — nýbrž jen za 4600 K." (Svatopluk Čech odůvodňuje v dalších řádcích toto zvýšení ceny.)

Uvedl jsem již výše, že i na otištěné stati, obsahující zprávy o něm, posílal mi básník vysvětlivky a opravy a to ještě v době, kdy vážně churavěl.

Když zemřel dr. Emanuel Engel, uveřejnil dr. Nejedlý v „Národních Listech" z 28. dne října 1907 (č 298) vzpomínku na působení Englovo v „Ruchu", v níž několikrát zmínil se též o Svatopluku Čechovi. Na to mi básník psal.

„Za příležitosti úmrtí dra Engla uveřejnil dr. Nejedlý v „Národních Listech" malou vzpomínku, v níž mluví též o mně, ale poněkud nesprávně. Není totiž pravda, jak on uvádí, že jsem bydlil v domě či vlastně v místnostech, které jsme si kdysi pro svůj literární spolek „Ruch" najali; tam bydlili — nevím již, zdali zadarmo či za malý příspěvek na nájemné — jiní členové, myslím, že Miřiovský**), Löwy (spolkovým jmenem „Rosa") a snad ještě někdo jiný. Já bytu toho nikdy nepoužíval, nýbrž tam jen docházel do schůzí nebo návštěvami ku jmenovaným quasinájemníkům našeho „Ruchu".

Také se nepamatuji, že bych kdy byl časopis „Ruch" redigoval; přispívatelem jeho jsem ovšem byl.

Seznamuji Vás s těmito omyly dra Nejedlého, aby Vás snad nesvedly k nesprávným údajům v chystané monografii."

---

*) Pan Urban udává 200 K.

**) Em. Miřiovský tam nebydlil, nýbrž J. V. Sládek.

Požádal jsem pak básníka, abych směl uveřejniti ve „Zvonu“ autentické vzpomínky dra Engla na „Ruch“, které jsem získal právě k vůli Svatopluku Čechovi, načež mi básník odpověděl:

„Proti uveřejnění vzpomínek † dra Engla na „Ruch“ nemám žádných námitek; věc ta bude zajímava asi nejen pro všechny členy našeho dávného sdružení, nýbrž zajisté i pro kruhy širší.“ (Viz letošní „Zvon“ str. 148.)

A ještě poslední drahocenný dopis, který od básníka mám — z 18. února 1908 — obsahuje vlastně pro mne výstrahu, abych nevěřil všemu, co se o našem pěvci napíše. List týká se hezounkého jinak a jistě láskyplného článku „Svatopluk Čech v Rovensku“ v památníku „Od kolébky Riegrovy“, k němuž vztahují se slova básníkova:

„Vzpomínka tam uveřejněná obsahuje ovšem také místy pouhé anekdoty, které patrně místní podání buď zjinačením skutečných fakt si utvořilo nebo prostě vymyslilo.“

To všecko a ještě ledaco jiného psával mi básník jen proto, abych při excerpování z pramenů byl náležitě opatrný, ale jinak pisatele a původce bezděčných omylů — jak také z ukázek patrno — sám vřele omlouval.

Pokud já si pamatuji, rozčilil jej poněkud jen jediný příležitostný článek omylem, netýkajícím se ani tak básníka, jako spíš jeho sourozenců.

V jedněch novinách bylo totiž v jubilejním feuilletonu z neznalosti rodinných poměrů básníkových uvedeno, že jediná sestra Zdeňka a bratr Václav zbyli Svatoplukovi z 15 sourozenců.

Když jsem pak o velikonocích r. 1906 básníka navštívil, měl připraveny na stole ony noviny a prohodil hned po uvítání:

„Tak se podívejte, co o nás napsali. Jsme prý již jen tři a nás přece je ještě tolik!“ a pak mi svým nezapomenutelně milým způsobem vypravoval o svých žijících sourozencích.

Bohužel z tehdejších šesti sourozenců od té doby opět jeden navždy odešel — nejstarší a nejvyšší — k němuž všichni ostatní vzhlíželi s dětinnou láskou a na nějž oprávněné nároky činí si celý národ, veškeré Slovanstvo i širý vzdělaný svět.

KAREL B. MÁDL:

ČECHŮV HROB.*)

Hrob, poslední a trvalý odpočinek Svatopluka Čecha míním. Veliký básník, pěvec národa českého, spí nyní svůj tichý neznámý sen na Vyšehradě. Nikoli na místě vyzvednutém, význačném a zvláště slavnostním, nýbrž toliko pod navršeným a dnes ještě věnci obtíženým rovem mezi ostatními. Ne ve Slavínu. Příslovečná skromnost básníkova, tklivá jeho plachost za živa dostala byt hrobní jako v ústraní hřbitova. Kdyby sám byl před svým náhlým a sotva předvídaným skonem rozhodoval o místě svého posledního spánku, možná dost, že i toto nynější bylo by se mu zdálo přes míru okázalé. Má mnoho sousedů. On, vždy se skrývající pozorovatel běhu a strastí českého světa z blízka, a mnohými tušený jako pozorovatel z dáli, byl by si přál i pro svůj druhý život místo osamělé a vzdálené, místo z vln moře trčící výspy pro jediného osadníka, samotáře tělem, který duší svojí celý obzor obejímá. Je-li kde takové?

Hrob Svatopluka Čecha, ta dnešní jáma v zemi vyšehradské, na rychlo vykopaná na místě, které právě bylo na řadě a volné když se vzepřely mysli a hlasy proti pusté a těsné chodbě pod okázalou nádherou Slavína, hrob ten málo kdo pokládá za trvalý a definitivní. Láska a úcta k velikému básníku, k muži, zbožňovanému ve všech vrstvách a sektách národa, jinak si představuje jeho hrob. Temně asi tuší, že by to měl býti takový, který by jejich city symbolisoval, který by vším, místem, polohou, úpravou vystihl poměr národa, lidu k pěvci jeho radostí, žalů, tužeb a cílů, a který by vyjadřoval a sděloval tento poměr národního světa, v němž a pro nějž básník žil, oněm generacím a časům, jež po něm přijdou. Bude to Slavín změněný a obnovený? — Slavín, konečně přece svému účelu důstojně odpovídající? —

Svatopluk Čech, sám tichý a skromný, uhýbající se stále místům nápadným, nosil v srdci svém kult heroů větší a svítivější nežli jaký kdo dnes u nás zná. Pohlížel k nim s láskou a úctou a přinášel jim oběti vděčnosti. Velcí duchové a pracovníci —

*) Otiskujíce tento zajímavý projev prof. K. B. Mádla, popřejeme ovšem samozřejmě místa i stejně závažným projevům jiným. Pozn. red.

i pracovníci „v poli" — stáli před jeho vnitřním zrakem jako mužové o svůj národ pečující, jeho síly v sobě soustřeďující, shrnující je k novým velkým činům za prospěch svobody a kultury. Ironisoval malost, malichernost, hamižnost a nestatečnost, a musel tak činiti, maje mysl a srdce u velkých a silných. Byli jeho rodnými předky, a Svatopluk Čech byl venkoncem prosycen citem rodinným a domovinným. Kult předků byl by mu stačil za náboženství jako stačí Žaponcům. Pro svoje reky intelektu a síly byl by svůj kult rád zanesl do srdce všech lidí a budil je k jejich uctívání. Chtěl jejich paměť míti také vyhraněnu na významném místě, jako je nebo má býti Slavín vyšehradský.

Ano na místě ještě význačnějším, zcela jak se na reky a na zbožněnce sluší: vyzvednutém vysoko nad okolí, ne pouze ve zvláštním oddělení všeho souboru.

— Náš Slavín měl by státi na Řípu, řekl jednou. Slov těch nenapsal, ale myšlenku svoji přece nepodržel pro sebe. Pověděl ji za hovoru, a mně zdá se býti výslednicí dvou složek: Čechova kultu heroů a jeho prolnutí tisíciletým životem národa a lidu až k jeho prahu a počátku, poesií zkazek obestřených.

V obvodu tohoto náhlého chlumu, tohoto ohromného zvonu nevývratně na půdě rodné spočívajícím pohyboval se Svatopluk Čech od mládí tělem i duší, sám nesa jména symbolická.

Kterak by to znělo: kde stanul Čech, odpočívá Čech? Sám, jak býval rád, a jako by měl pod svým měkkým milým zrakem zem a lid, jež s duší svojí byl sloučil. Samotář v životě, samotář po smrti, ale vždy toliko tělem, ne duchem a srdcem.

Na vrcholu Řípu bělá se do dálky kaple prastará. Nikdo neví, kdy byla založena, víme jen, kdy byla, už zase sešlá a nanejvýše chatrná, obnovena. Na samém počátku dvanáctého věku. Má podobu nejstarších českých kostelů a v ní jediný typ stavebně umělecký domácího pěstění. Okrouhlou kapli posvětili na jméno kapadockého rytíře drakobijce, potírače a vítězného přemahače zloduchého škůdce a nepřítele. Ne vedle kaple svatojirské, nýbrž přímo v ní si představuju hrob Svatopluka Čecha. Ne venku jako jediný a náhodný rov, nýbrž uvnitř v kapli, v mausoleum jediného básníka přeměněné. Právě prostřed její okrouhlé kobky hrob i náhrobek zároveň, kamennou rakev, sarkofag, jež by byla schránkou jeho pozůstatků a pomníkem jeho svaté památky v jediném uměleckém výtvoru. Prostém, neboť prostota je důstojná i monumentální, a tak vážném a vroucím, jako byl básník sám. Kobka není veliká, ale má místa právě dost ve svých zdech a pod svou báňovou klenbou pro Čechův sarkofag, ale také pro nic víc.

Kaple sv. Jiří jako hrobka a náhrobek a pomník Svatopluka Čecha zírající do velkých dálek místa a časů prostřed české země a českého světa! Zda je to možno? Jsou tu dvě překážky. Starobylá svatyně má svého majitele, patrona. Jemu patří a ne nám. Je dosud kostelem a zákon déle jednoho sta let nedopouští pohřbívati přímo v kostelích. Bylo by třeba dvojího či vlastně jen jednoho, aby majitel dovolil změniti kostel na hrobní kapli, aby připustil z ní učiniti mausoleum Svatopluka Čecha. A toto mausoleum stalo by se samo sebou pomníkem velkého básníka, jakého nelze žádnému druhému postaviti, pomníkem, v němž by duch jeho spojoval vzdušným mostem počátky českého národa s jeho přítomností, báj se skutečností, poesii s životem.

Kdo má odvahu a lásku toto vykonati?

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

LADISLAV QUIS:

BALLADA O PÁNU A OTROKU.

Zlý soused zmohl jej v boji
a spálil jeho dům,
v týl vtiskl mu nohu svoji,
prach jísti dal jeho rtům.

»Já nahoře, tys dole,
to na doby všech dob;
má nyní všecka tvá role,
nuž vykopej si hrob.«

Muž padl, otrok vstává
a shrben jeho hřbet,
on do práce již se dává
v zem klopě stupělý hled.

»Dost! jáma ta tobě stačí,
v ní bysi na prach shnil.
Slyš! milost moje teď ráčí,
bys rakev sobě sbil.«

Rob rakev sbil ze dřeva domu,
jež ohně ožehl dech,
ji do hrobu, pán jak chtěl tomu,
též spustil a do ní si leh'.

A pán zas: »Ať konec dílu
dřív, než se rozední:
již seber um svůj a sílu —
a sám se zabední.«
— — — — — — — —
— — — — — — — —

F. X. SVOBODA:

HANA KVAPILOVÁ V POMĚRU K AUTORŮM.

(K prvnímu výročí jejího úmrtí.)

Jiný jest pohled do hlubiny než do mělčiny. Vnímání uměleckého díla podobá se pohledu do hlubiny. Čím hlubina větší, tím vábivější a tím našemu duchu, stále po dohlednutí ke dnu toužícímu, tajemnější. Mělčina snadno je zraku dostupna, neváblí a k pohledu novému se nevracíme. Ale pohled do hlubiny nás láká a my znova a znova, déle a déle pátráme a snažíme se uviděti nové a nové předměty, ve tmách se ztrácející. Světlo, jímž dolů hledíme, podobá se vnějším formám uměleckého díla, kteréž zachycují pro naše smysly ze všeho složitého cítění a myšlení tvůrcova výslední část. Za ní jest hlubina. Mýlí se, kdo myslí, že lze smysly naše ošiditi. Za větami spisovatelovými, za barvami a formami výtvarníkovými, za tóny hudebníkovými, za hrou hercovou cítíme a vidíme, neb aspoň tušíme, co předcházelo, co budovalo tento výsledek, rozeznáváme vrozenou tvořivost, životní zkušenost, opravdovost, práci, zanícení, a rozeznáváme i to, kde nic z těchto základů není. Cítíme hlubinu nebo mělčinu.

Za pohyby, za slovy, za úsměvy, za pohledy, za všemi podrobnostmi hry Hany Kvapilové cítili jste, že jsou pevně stvořené výsledky kypivé tvořivosti, rozsáhlého životního poznání, veliké práce, upřímného cítění a hledání. Lákalo a okouzlovalo vás pravé umění.

Kyprá, stále kvetoucí tvořivost, hlavní pramen jejího umění, byla ovšem vrozena. A již z té příčiny, že byla jí tvořivost dána, pociťovala Hana Kvapilova rozkoš z tvoření, z níž pramenila láska její k práci, úsilí a svědomitosti.

Bylo přirozeno, že v prvé řadě dramatičtí spisovatelé postihli tyto vlastnosti nové herečky a zůstalo zřetelně vyznačeno, že české drama od jejího počátku až do její smrti těsně se s ní sloučilo, jí rostlo, jí kvetlo, jí žilo.

Veselohra nalezla v její mladé duši líbeznost, rozkošnou drobnomalbu psychologickou a úsměvnou jasnost; realistické drama uvítalo lačně vniternou pravdivost, vystižnou věrnost a velikou zkušenost životní; básnická díla stihla v srdci jejím poesii, stříbrnou citovost a jemnou lásku ke kráse; a všecky tyto schopnosti v úhrnné síle stvořily kulturní dámu, jejíž dechem, taktem, citem i delikátností životnělo společenské drama.

Kdyby byla Hana Kvapilová nedávala svým dramatickým výtvorům než bohatství těchto vrozených pramenů, bylo by to stačilo k originalitě a vyniknutí, ale ona přidávala k nim ještě svědomitou, rozsáhlou práci a tím umění její pozvedlo se k pravé výši a k pravé celistvosti.

O této práci, o této svědomitosti při budování a hledání, jež přidávala ke svému bohatství vnitřnímu, chci napsati několik slov, ale opět jen z celého širokého pole o jediné brázdě, o jejím poměru k autorovi a opět jen, jak objevil se tento poměr mému zraku z vlastní zkušenosti.

První snahou Hany Kvapilové bylo důkladné poznání dramatického díla bez ohledu na jednotlivou figuru, a tu, byla-li s autorem v přátelském styku, ráda přečetla mu nahlas celé jeho dílo, aby pak mohla s ním o celku i jednotlivostech promluviti. Úsilí její, vyložiti si smysl a účel všech osob, jakož i vnitřní zákon hry, bývalo tak silné, že zabralo všecko její myšlení. Živá umělecká rozkoš svítila jí z očí i tváře, když sama vysvětlovala dílo i osoby, když cítila, že autor se vším souhlasil a když byla jista, že zákon díla sama pronikla.

Zmocnivši se všeho složení dramatu, přistupovala ke své roli, o jejímž účelu a smyslu měla již zcela jasný obraz. Dříve však, než jí dala v představě fysiognomii a oděv, starala se o rozřešení linie této fi-

gury, jak je vedena dramatem, o celé její zapředení do děje, jak působí v činy druhých, kde rozněcuje děj, kde podléhá, kde vystupuje k výši, zkrátka obnažila si její děj v ději celém. Vystihnuvši tuto linii, jala se stopovati vnitřní psychologickou čáru této figury. Bývalo zajímavo pozorovati Hanu Kvapilovou, jak pátrala v dialogu po větách, jež prozrazovaly vnitřní obraty, a jak bystře dovedla je stihnouti. Vystopovala slova, v nichž bývalo stajeno nejzákladnější hnutí pocitů neb vášní a označovala si je všecka vzrušena, plna radosti hledajícího, jenž nalézá. Dokud neměla figuru v obou těchto směrech vyznačenou a pevně odhadnutou, nemohla klidně pracovati na podrobnostech, zdálo se jí, že by stavěla marně. Cítila příliš důležitost celistvosti, aby byla přešla tyto první obrysové práce. Kdykoli se jí stalo, že, rýsujíc si psychologický běh událostí v nitru figury, shledala přerušení, nedostatečné spojení, autorem nevyznačené přechody, dovedla nejen nalézti a vycítiti taková místa, ale dovedla vystavěti v těchto místech i můstky, jež spojily dvojí duševní stavy. Co nebylo řečeno, dopověděla sama gestem, hrou, detailem, často tak výrazným, že jsme viděli nitro s tímto nevysloveným děním jakoby obnažené.

Teprv nyní, obsáhnuvši hranice, zevnější i vnitřní obrysy figury a majíc bezpečí této celistvosti ke klidné studii další, jala se črtati v představách obraz bytosti, již měla hráti. Činila to zvláštním způsobem. Měla ji před sebou jakoby živou. Viděla ji stále určitěji, stále barevněji, věděla jaké má oči, jaké vlasy, jaké pohyby, pochopila, jaké má zvyky, jak cítí, jak mluví, jaký účes miluje, jak se usmívá, znala její život, její starosti, její vztahy. Stvořila si tuto figuru před sebou tak životnou, že nebyl to již obraz, ale tvořící mocí oživlá bytost. A jak zajímavě na sebe vzájemně hleděly! Někdy se nenáviděly, někdy se milovaly, někdy si nedůvěřovaly. „Věříte, že chodí se mnou,“ říkávala Hana Kvapilová, „že za mnou vleze i na návštěvu do cizího salonu a než se naděju, že stojí vedle mne? A jak se dívá! Dokud je mi cizí, dotud jsme obě nervosní, ale čím více se jí blížím a ji chápu, tím je pohled její vlídnější. Poznám vždy na jejích očích ten okamžik, kdy si porozumíme. Někdy bývá to dlouhý zápas, vzájemné odmítání a překonávání, někdy však sama láska, přátelství a důvěrné sbližování. Úplně splyneme obyčejně až při premieře, v okamžení, když vstoupím na jeviště z kulisy. Zde přejdu v její obraz a proměním se v ni.“

Největší práci a nejšetrnější pátrání věnovala Hana Kvapilová autorovu dialogu. Každou větu přečetla si hlasitě, u každé se zastavila, každou promýšlela, o smyslu každé uvažovala. Věděla, že věta různě vyslovená proměňuje svůj obsah. Hledala proto nejprve účel a smysl věty, aby z nich nalezla i přízvuk, jak ji vysloviti. Zkoumala, proč tu a tu větu osoba, již měla hráti, řekla, co chtěla přizpůsobiti, co odhaliti, co zakrýti, neboť z odhadnutí tohoto smyslu vyplynul i všechen výraz slovní. Byla šťastna, mohla-li tuto práci aspoň jedenkráte vykonati ve přítomnosti autorově, jenž při příležitosti té naučil se chápati, jak se každé slovo, takto váženo, stává důležitým a jak při ledabylém mluvení smysl vět, výstupů a vnitřní psychy je ohrožován.

Tato bedlivá studie dialogu byla zajímava ještě tím, že Hana Kvapilová promýšlela i mezery mezi větami. Často se stalo, že stanula u pouhé tečky a že vypátrala, co se v té chvíli v nitru figury událo, aby mohla následovati ona nová věta. Tím způsobem dialog kypěl a kvetl, všechen jakoby děním niterným oživen. Než ani zde nekončila její podrobná studie, nýbrž se stejným zájmem obracela se ke slovům druhé osoby, a tu teprv rozjasňovala se jí vlastní figura do plnosti a celistvosti. „Nejen, co já mluvím, ukazuje tuto bytost,“ pravila, „ale snad ještě zřetelněji ukazuje se její podstata v okamžitém zrcadlení slov druhé osoby v jejím nitru. Každá věta, kterou druhá osoba řekne, vyvolá neb nevyvolá v ní zřejmou reakci, takový neb takový dojem — a i ten musí být vystižen i ten musí být divákem spatřen, aby hra stala se životem, mocí, jež tvoří illusi skutečnosti.“ Zkrátka Hana Kvapilová stejnou práci věnovala malbě nitra i mimo dialog, hře, kdy má herec ukázati vnitřní život své figury ne již slovem autorovým, ale vlastními nervy a vlastním hnutím. Až příliš často herec domluviv přestává zrcadliti ať své hnutí ať hnutí druhých osob, čímž trpí nejen jeho výkon, ale i plynulost a životnost celku. Vyjde-li herec z charakteru hrané figury, vyjde i divák z illuse.

Hana Kvapilová nesnažila se hráti sebe, kteroukoli oslnivou vlastnost svého nitra, jak bývá i u slavných hereček, ale snažila se naplniti autorův sen. Neulehčovala si, nedobývala lehce, volila nejtěžší cestu. Poměr její k autorovu dílu byl vážný, pieta sama. Jen v tomto opravdovém ohni mohla se přerozovati v široké odlehlosti povahové, jen tím mohla —

ona, ctnost sama, hráti nemravnou dívku ve „Cti", jen tak mohla, srdce altruistní, hráti bezcitnou, sobeckou Boženu a tvrdou Bětušku v mých prvých hrách.

Tento vážný poměr její k autorům dodával jejímu umění pečeti opravdovosti, její touze strmosti, její práci vytrvalosti. Pole svých vrozených darů zušlechtila a prohloubila. Od jednoduchých povah pozvolna přešla k záhadám, k nejtěžším problémům ženské duše. Ne pouze talentem mohlo se tak státi, ale i onou svědomitostí, onou prací, onou stálou snahou a hledáním.

Hana Kvapilová dostoupila strmé výše pravého umění.

V. J. DUŠEK:

VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ MODERNÍHO ČLOVĚKA.

(Pokračování.)

I jakkoli by se na první pohled zdálo, že první je vůdcem tam, kde druhá je svůdcem, při bližším prohlížení poznáváme, že je to omyl, že fantasie jest onen vzácný poklad duše, který vysoko ji povznáší nad všednost života, nad hroudu zemskou, nad tvrdou analysi a suchý názor.

Ale nejen to; fantasie jest velikým darem přírody, jímž liší se velmi podstatně arijské plémě od ostatních a jenž umožnil, že toto plémě vysoko se duchovně povzneslo nad ostatní a vytvořilo kulturu, nad niž není větší.

Homer, Goethe, Tolstoj a j. nejsou jen básníky, jak se obyčejně říká. „Die phantasie ist die magd der religion, sie ist die grosse vermittlerin; geboren, wie Shakespeare sagt, aus der ehe des körpers und des herzens, bewegt sie sich auf der grenze des Goethe'schen „Doppelreiches" und setzt somit die eine hälfte mit der andern in verbindung: ihre gestalten bedeuten mehr, als das blosse auge daran erblickt, ihre worte künden mehr, als das blosse ohr vernimmt (Chamberlain).*)

Nejpodstatnější a nejdůležitější stránkou ducha lidského není „rozuměti", nýbrž t v o ř i t i. Genius lidstva pudí všecky své poddané jen za jedním cílem: tvořiti pro budoucnost. Názory jsou kvádry, z nichž buduje genius paláce podle plánů fantasie pro blaho budoucích. Iliada jest evangelium řecké, nikoli veršovaná kronika hrdinská. Síla tvořivá udržuje lidstvo a buduje kulturu národa. Velký výtvor je známkou nesmrtelnosti. Jenom ten život je plodný, v němž nepohasla tvořivá síla. Všecka výchova mladého pokolení má se nésti za velikým cílem: m n o ž i t i t v ů r č í s í l u. Lepší jedna myšlenka vlastní nežli tucet vypůjčených. V žádném oboru lidského vědění nevynikne, kdo z nitra svého netvoří; nic neprospěje mladému člověku, dovede-li pouze opakovati, co již pověděli jiní. Učíme se, nikoli abychom věděli, nýbrž abychom na podkladě dosavadní kultury pokračovali.

S a m o s t a t n o s t m y š l e n í m á v ě t š í c e n u n e ž l i o b s á h l é v ě d ě n í. V tvořivosti je umění, v umění síla, v síle svoboda. Dante trvá — jeho učení současníci zmizeli. Tvůrčí genius hellenský vykonal pro kulturu tolik, kolik žádný jiný národ nedokázal. Celá výchova mládeže řecké nesla se za tím cílem. Právem lze říci: „co jediné zasluhuje slouti kulturou, jest dcera takové tvůrčí svobody, řekněme krátce umění, s kterýmžto filosofie — pravá, tvůrčí filosofie a věda — tak úzce jest příbuzna, že obě za dvě stránky téže podstaty uznány býti musí; každý veliký básník byl filosof, každý geniální filosof jest básník", proto „nic nebylo by pro pokolení lidské nebezpečnějšího, nežli věda bez poesie, civilisace bez kultury" (Chamberlain).

Každý obor vědný má se povznésti na stupeň umění, aby dovedl uchvátiti fantasii a zaujmouti mladou duši cele aby v ní budil touhu a snahu tvořit v jeho smyslu. Zvláště moderní člověk potřebuje tvořivosti v životním zápase, pouhá recepce je tupá zbraň. A poněvadž dnešní výchova málo dbá této nejpodstatnější stránky ducha lidského, jest přirozeno, že prospívá dost neužitečně.

*) Fantasie jest služkou náboženství, jest velikou sprostředkovatelkou; zrozena, jak praví Shakespeare, z manželství těla a srdce, pohybuje se na hranici Goethovy „Dvojříše" a spojuje tudíž jednu polovici s druhou: její výtvory představují více, nežli pouhé oko na nich spatřuje, její slova oznamují více, nežli pouhé ucho vnímá.

S touto výtkou úzce souvisí pojímání vzdělávacího úkolu jako potřeby pro přítomnost (recepce), nikoli budoucnost (tvořivost). Již jsem se zmínil o tom, že přítomnost jest vlastně přechodem od minulosti k budoucnosti, a tudíž není nesnadno pochopiti, že i cíl výchovy položen musí býti do budoucnosti, nikoli do přítomnosti. Pro přítomnost postačila by pouhá recepce, aby se člověk octl na „výši doby"; pro budoucnost však to nestačí, protože to není dostatečnou přípravou pro to, co dosud nestává, nýbrž co teprve nastane. Vidíme na přírodě kol a kol, že stále nové a nové tvoří, třeba že našim smyslům zdálo se, že je stále táž; nedivme se tomu klamu, vždyť náš věk jest pouze vteřinou věčnosti.

Již proto, že tvořivost je matkou velikých ctností a velikých činů, musí míti vynikající místo ve výchově. Z ní prýští skromnost, protože stále ukazuje na mez, až kam můžeme. Ona je matkou přičinlivosti, neboť nutká hledati nové cesty k cíli a přemáhati ustavičné překážky. Právem dí Ruskin, „že život bez přičinlivosti jest hříchem, a přičinlivost bez umění brutálností; a že slova „dobrý" a „špatný" užívaná o lidech mohla by se skoro nahraditi slovy „tvůrce" a „ničitel". Také pořádek a láska z jejího pramene kastalského se napájejí; jako vlastnosti tvůrčí síly ozářené uměním jsou okrasou života, tak bez něho klesají na tyrany otravující život. I láska ku pravdě zvrhá se v pouhou dychtivost po poznání, není-li prodchnuta citem umění. A nesmíme tu mysliti na nějaký estetism, na nějaké umění povznášející se hrdě za svými hesly, l'art pour l'art nebo jinou pošetilostí; nikoli. I oráč a pastýř, řemeslník a obchodník, školák a učitel povznášejí život svůj nad hrubý materialism právě uměním žíti a konati to, co jim život ukládá. Pochopení vlastního umění žíti uschopňuje nás vážiti si i druhých a z této vzájemné vážnosti jako citu sociálního vyplývá vlastní spokojenost, altruism a přátelství k ostatním. „V úctě — praví svým posluchačům Ruskin — leží hlavní radost a síla života; v úctě pro všechno, co je čisté a jasné ve vašem vlastním mládí; co jest pravdivé a osvědčené ve stáří jiných; v úctě pro všechno, co jest vděkuplné mezi živoucími — velké mezi mrtvými — a podivuhodné v silách, které nezemrou."

K obrození ducha tvořivou silou přímo pak přistupuje potřeba přátelství a altruismu moderního člověka. Již to, že s velikým úsilím mnoho ušlechtilých duchů snaží se, aby moderního člověka vyvedlo na cestu lepšího a duchovnějšího života, přímo ukazuje, že daleko se od ní vzdálil, a odvažuji se kacířského výroku, že se dále vzdálil nežli „temný středověk". Převaha vědění nad cítěním nutně vede k materialistickému pojímání základu života, k nejvyššímu uplatnění individua naproti celku, a dává vznikati dvěma nedobrým směrům cíle životního — utilitarismu a estetismu.

Prvý nutí individuum, aby posuzovalo projev činnosti své podle užitku, t. j. osobního prospěchu, a dle toho buď jednalo neb od jednání upouštělo. Že to není ve značné části případů zásada mravná, vyplývá již z toho, že jednání člověka jako jedince společnosti nemůže říditi se pouze individuálným prospěchem, nýbrž musí podřizovati se i prospěchu celku. A právě pro to, že to jednotlivec cítí, hledí svému jednání dáti vždy formu uhlazenou, bezvadnou, a tím zakrýti vnitřní obsah. Ale to není nové. Již dvůr Ludvíka XVI. byl znám svým estetismem, a přece nebylo pokrytců horších nad něho a jeho nejbližší od těch dob. Také za naší doby bují toto pohlížení na život.

Dnes, kdy otřesena hluboká víra v boha, kdy skutky milosrdenství konají se pro čest, kdy zisk je veliké většině lidstva cílem, kdy zvrhlost citů i pudů líčí se v literatuře jako heroismus mládí, kdy mluví se sociálně a jedná individualisticky, kdy hesluje se altruisticky a provádí vše egoisticky, kdy užívá se anonymity pouze k útoku a nikoli k lásce a dobrodění, jest nutno více než kdy jindy vštěpovati v mladé mysli pojem přátelství a altruismu v nejčistších projevech. Přátelství jest zvláštní dar boží, který z dvou lidí činí nerozlomný celek, který potencuje všecky jejich dobré vlastnosti a radikuje všecky nedobré. Přátelství jest veliká zásoba mravnosti a ušlechtilosti, ono dodává duchu volnosti, neboť cítí, že nikdy není sám a že i v nejtrudnější chvíli nalezne pavezu v svém duchu. Přátelství hochů je nejkrásnější květ školy, neboť je-li čisté, je slepé pro hříchy okolí a dokořán otevřeno jeho ctnostem. Vzájemná blahovůle učí duši blahovůli k ostatní společnosti, zejména k chudým a nešťastným, nízkým a povrženým. V tomto směru rodina i škola nejvíce měly by se přičiňovati, neboť na tomto základě vybudovaná povaha je nejenom ušlechtilá a mírná, nýbrž i nepoddajná a nezlomná.

Co však v dnešní výchově zdá se mi býti obzvláště škodlivo a nápravy potřebno,

jest přílišný historism. Je pravda, bez historie není možno vzdělání moderního člověka, ba je třeba hodně historie, pokud nás seznamuje s kulturou minulosti jako základem dneška, avšak vždy a všude utíkati se do historie i na úkor přítomnosti i na škodu tvořivosti, jest chyba. V historii se nic neopakuje, nemůžeme tudíž z historie nic bráti; jest to studnice, z níž pracující na *svém díle* čerpá občerstvení a další sílu k práci, ale tuto jeho vlastní práci hotovou ze studnice vyvážiti nemožno. Proto není správno za každou cenu hledati analogie v minulosti, ale je možno z dějin poznávati postup vývoje evropské vzdělanosti a oceňovati veliký význam jednotlivých kultur, na nichž je vybudována.

Právnický smysl Římanův, umělecký smysl Hellenův a náboženský smysl Indů jsou nepřebranou studnicí pro moderní výchovu právě tak, jako mravní zásady křesťanství ve své ryzosti jsou prostředkem k ušlechtění povahy. Učiti se v mládí rozuměti politickým zápasům možno jen z historie, kde vedle příčin a okolností leží ihned výsledky a následky. Historie nejjasněji ukazuje ducha davu, jeho ctnosti a vášně, jeho pudy a chtění a odhaluje vliv silného jednotlivce, jeho vůle a snahy, jeho rozumu a citu. Buditi sociální smysl — naproti socialistickým choutkám — možno jen z historie jako živoucího obrazu života vládnoucích a ovládaných, pánů a poddaných, apatických i bouřných davů, ukovávajících a okovy lámajících, onoho prometheického zápasu s nadprávím a vítězství vítězné myšlenky lidského ducha. Tu čerpáme sílu pro svůj zápas s mocnostmi nad nás se stavícími a ssajeme z mateřského prsu historie důvěru v sebe, opakujíce si slova básníkova:

Co sto věkův bludných hodlalo, zvrtne doba!

(Pokračování.)

✫ ★ ✫ ★ ✫ ★ ✫ ★ ★✫ ★ ✫ ★ ✫ ★ ✫ ★ ✫ ★

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Také okno u pokojíku, v němž bydlil v hospodářské budově adjunkt lesního úřadu s praktikantem, bylo osvětleno. Dnes, že byla u chéfa návštěva, mimořádně večeřeli oba mladí lidé ve svém bytě. Jan se nerozhodně zadíval po dvoře. Něco jej táhlo k nim. Aby ušel vážným rozpravám rodinným. Znal je oba velmi dobře. Šestadvacetiletého adjunkta Píšu a dvacetiletého praktikanta Krba.

Z kravína vyšla služka s dojačkou a s krajáčem teplého, právě nadojeného mléka. Šibalský úsměv hnul se Janovi neposedně v obličeji. Přitočil se k děvčeti po svém způsobu. Slabě vykřikla a jak se chtěla ohnati, vystříklo mléko z krajáče na Janův myslivecký stejnokroj.

„Teď to mají,“ pravilo děvče lítostivě. Jan se hbitě utíral jako kočka. I do obličeje mu mléko zaletělo.

Teď kdyby tak vyšla paní švakrová, pomyslil si, a viděla mě tady v mléce...

Jásavé veselí zahrálo mu hlavou po té příhodě. Vrátil se k bratrovi do kanceláře. Usedl nevinně jako beránek ke stolu a ostýchavě se napil. Anna mezitím odešla.

„Povídala, že nás tu teď nechá u džbánku,“ vysvětloval Antonín, „ale pro pivo si musíme chodit sami.“

„I to já doběhnu,“ ochotně prohlašoval Jan.

Hovor jejich stočil se na služební věci. Jan běhal se džbánkem pro pivo do sklepa. Na konec umlkli a pili tiše. To už oba, doutníky odloživše, jako v lese kouřili z dýmek. Před půlnocí vstali.

„Co se ti to udělalo na čele?“ ptal se Antonín udiveně. Jan se začervenal a sáhl si rukou na čelo.

„I to nic není,“ pravil rozpačitě.

Nic to nebylo. Jen se mu na špatně utřeném čele z mléka utvořil mléčný škraloup.

IV.

Jan učinil jako vždy, když někam přišel návštěvou. Na Bílou sobotu ráno vstal, snídaní mu musili časně uvařiti, a že musí domů. Marně jej zdržovali.

Výmluvou za výmluvou je omračoval. Že utekl jen tak, že se u nikoho nedovolil, lesmistr že neví o ničem, že si myslí, že před svátky k němu nepřijde ho kontrolovat, ale že čert nikdy nespí, že by lesmistrovi zrovna dnes mohlo napadnouti, aby si k němu zajel.

„Ostatně ty bys, bratře, nejlíp udělal, kdybys o svátcích zajel k mamince a po-

hovořil s ní, jak to všecko zamýšlíš udělat," radil na konec Antonínovi.

Propustili jej tedy a Jan se spokojeným úsměvem odešel.

Vrazil za fořtovnou do hustého mlází lesního, větve rozhrnul a v houštině zmizel. Se vším, se vší svou lehkovážností a lehkomyslností, se svobodným smíchem, s hlavou plnou šelestících sukní a horkou k nepopsání. V rozhrnutých větvích v houštině zmizel. Barka, jež na půdě ve chvíli, kdy odcházel, prádlo věšela, zahlédla ho z poklopu na střeše a vzpomínajíc, jak to včera večer s vyšplíchnutým mlékem na dvoře začalo, zadívala se za ním s marnou láskou, primitivní, jako hudební nástroje divochů. S marnou láskou a s ovlhlýma očima.

Na prostřední svátek o velikonocích se Antonín skutečně vypravil do Rábu na návštěvu k matce. Vyjel časně ráno a v devět hodin stanul jeho kočár na nádvoří ve statku. Eduard seděl na zápraží ve svém kočárku, na ramenech obložen strakatým plédem, a pozoroval holuby. Antonín seskočil s kočáru a pospíchal k bratrovi. Schýlil se k němu a políbil ho dvakráte na ústa. Nežli mohli několik slov promluviti, vyběhla Kátla z čeledníku s rukávy nad lokty vykasanými a rozehnavši se Antonínovi po ruce, dychtivě mu ji políbila. Za ní vyběhl Kupka z konírny a ze stodoly přibelhal se Klimentek, Eduardův věrný služebník, jenž mrzáka v kočárku vozíval. Též druhá děvečka — mladšinka, jak se říkalo, přiběhla. S dívčím ostychem, neboť se před milostpánem styděla. Uslintané rty Klimentovy i Kupkovy a horké rty děvčat svezly se Antonínovi po ruce.

„A kde je maminka a Karla?" ptal se.

Povšiml si, že nevyběhly z domu, aby ho přivítaly.

„To víš, bratře, kde jsou," odpovídal Eduard, „do kostela šly na hrubou. A nám se tady ulevilo, kocouři odešli, myši měly pré!"

„A co že ty tady na dvorečku? Proč nesedíš doma? Ještě se, hochu, nastydneš. Jarnímu počasí není co věřit!"

„Tak teda zavolej Kátlu, aby mě odnesla do čeledníku. Dala se tam před chvílí do metení a všechen prach s podlahy zdvihla, tak jsem povídal, aby mě dala na vzduch, ale když chceš, tak mě tam zase hned zanese!"

„Nač bych volal Kátlu, odnesu tě sám!"

Vyňal z úst krátkou loveckou dýmku, aby ho nespálil, schýlil se k němu a Eduard chytil se ho okolo krku oběma rukama.

Vyzdvihl Eduarda z kočárku a odnášel jej do čeledníku, kde jej usadil na lavici pod oknem. Posadil se vedle něho.

„Tak co je u vás nového?" rozhovořil se.

„Všecko je při starém, bratře! To, víš, jak to u sedláka chodí. Teď už začínáme jarní práce, když se nám země otevřela. K jařinám už máme pohorkováno a bude-li takhle dál, tak dáme po svátcích žito do země. Před svátky jsme se nadřeli s bramborami. Vynášeli jsme je do komory, hospodář aby na všecko myslil. Kupka vozil hnůj, aby nezahálel a koně nám nezbujněli. Valášek pořád dělá dobrotu, to ti je kůň penězi k nezaplacení. Tady se nám sousedé vyšklibují, že děláme komposty, jak jsi nám nařídil! Že prý chceme najednou zbohatnout, a že jsou to hlouposti! Že tady nikdo nikdy hromady kompostu nezakládal, a že přece žito vyrostlo! Zbytečnou nepřízeň si děláme!"

„I jen je nech, ať hovoří, uvidíme, kdo se bude smáti naposled?" pravil Antonín. „Uvidíš, hochu, že za nějaký rok budou dělati totéž, co děláme my, já je znám. A co „na hraběnce" jste ještě nebyli?"

Říkali tak louce, největší a nejlepší u živnosti. Loučná jí protékala a výlevy jarních vod a žírným nánosem ji zúrodňovala. Byla chloubou živnosti.

„Už jsem říkal Kupkovi, že's psal, abychom ji zvláčeli a krtiny rozhrabali, ale kde pak on! Do čeho ti ho, bratře, nestrčím, k tomu ho nedostanu. A pak já tady ani neporoučím, co pak jsem tu já!"

„A kdo tady teda poroučí?"

„Karla poroučí a podle Karly všecko tu tancuje. Má maminku takhle kolem malíčku ovinutou!"

Antonín se spokojeně usmál. Postřehl sice Eduardovy rozmrzelosti, ale byl uklidněn. Proto sem Karlu poslal, aby poroučela.

„Víš, hochu, na Karlu já nedám dopustit," odbyl Eduarda, „já Karlu znám a dobře vím, že s námi se všemi dobře obmýšlí i se mnou i s tebou!"

Eduardovi zamžikaly oči. Rázem obrátil. „Já taky proti ní nic nemám, bůh uchovej, to bych se musil té chvíle do země propadnout, kdybych se měl opovážit říci o ní jen jediné špatné slůvko, moc hodná ženská to je, já jenom chtěl říc, že myslí, že se dá všecko přelomit přes koleno! A to dnes nejde. Dnes už

čeládce nesmíš poroučet, kdepak abys poroučel, to by ti tady zůstali takhle jenom přes zimu, a když se na jaře otevře práce a když jsi ty valachy celou zimu živil a pečínky ze zabíjaček jim předkládal, pak by ti utekli. S čeládkou musí dnes člověk pomaloučku! Jenom ne poroučet!"

„No, Kátla ještě neutekla," pravil Antonín ježatě a jeho šíp zarazil se, kam byl namířen.

Eduard do ohniva zrudl. V rozpacích se rozkuckal a po dlouhém kuckání doprostřed světnice odplivl.

(Pokračování.)

Pokračování Svobodovy novelly „Změňte místo" a Šimáčkova „Maxínkova strýce herce" bylo pro nával neodkladné látky časové nutno vypustiti z tohoto čísla.

LITERATURA.

Václav Štech: Prožluklé historky. — *Týž:* Předměstské humoresky. Obojí vydalo Nakladatelské družstvo Máje. Bez vročení. 116 a 128 stran, po 1 K.

Maloměstské a předměstské humoresky Štechovy mají asi stejné vlastnosti a stejnou cenu, jako jeho veselohry a frašky, čerpané z téhož ovzduší. Oba literární genry docházejí obliby u čtenářstva i diváctva, které se rádo směje živě odpozorovaným a drasticky líčeným výjevům ze života maloměstských nebo předměstských šosáků, pletichářů nebo hlupáků, spolkařů a dryáčníků. Humor Štechův, sousedský a žoviální, jest nejpůsobivější tam, kde jeho přihroublost je zostřena účinnou satirou na různé výstřelky hospodských, radničních a živnostenských politiků, na přemrštěné zbožňování sportsmanů, na protekční dostihy při obsazování míst i různé podobné vředy a vřídky českého národního, společenského a veřejného života.

V „Prožluklých historkách" nejšťastnější a také formálně nejlíp broušená je humoreska „Silný člověk", životopis cyklisty závodníka, který sportovní slávou svou dobýval českému jménu zvuku v cizině, jehož prsa ověšena byla řády a vyznamenáními, a jako za tenoristou fantil se za ním všechen dámský svět od čtrnácti do čtyřiceti, odpouštěje mu ochotně jeho obhroublost, omezenost, společenskou nevychovanost i negramotnost. Hlučně a nakažlivě rozesmálý je humor Štechův v takových sférách, ve kterých se svojí znalostí bezpečně pohybuje, a patrně proto se do nich znova a znova vrací. V úvodním čísle „Předměstských humoresek" („Kupte si dům!") vypráví se širokými podrobnostmi historii o tom, jak piany sužovaný ředitel předměstské školy s radostnými pocity kupoval dům, a jak se ho pak s radostnějšími pocity zase zbavoval. Jinde líčí se stejnou důkladností potíže a intriky, s jakými obsazovalo se na předměstské dívčí škole ředitelské místo („Kvasnice"), nebo jak se prostředky kalými i nekalými pracuje před obecními volbami ve straně radniční i oposiční („Obecní knihovna"). Kdo zná dvě, tři Štechovy veselohry, tomu jeho sujety i slohové prostředky budou připadati známými. Kdo nezná, snad se zasměje a pobaví. *V. Kol.*

* Professor mladoboleslavské reálky Ferdinand Strejček, od něhož „Zvon" uveřejnil letos Vzpomínky na † Em. Engla a otiskuje právě článek Některé nepravdy o Svatopluku Čechovi, začal právě vydávati nákladem F. Topiče po dlouholeté průpravě široce založené biografické dílo o zvěčnělém básníkovi pod titulem O Svatopluku Čechovi, hojnými illustracemi a snímky rukopisů opatřené a rozdělené na 4 části: Rodina, Život, Práce a Povaha. (Cena sešitu 40 h.) Je zcela ojedinělým úkazem u nás, že hned po smrti básníkově zároveň s novým úplným vydáním jeho Sebraných spisů (dvouarchový sešit za 32 hal.) může se přikročiti k otiskování jeho životopisu ideálně věrného a jím doplňovati jeho dílo. Je to spis tím cennější, že dvě první části jeho („Rodina" a „Život") básník sám ještě za života svého pročetl, poopravil a doplnil. Spis Strejčkův pobízí přímo naše literární historiky k následování, aby již za života předních našich pracovníků sbírali authentický materiál k jejich životopisům. Pokusy podobné se již děly: na př. knihou Boreckého o Vrchlickém (prvotně ve „Zvonu" uveřejněné), studii Zd. Nejedlého o Al. Jiráskovi (v Čas. Čes. Musea) k jich jubilejím, ale jest třeba neustávati v práci, doplňovati ji stále, rozhojňovati novými prameny; potom nebude možný již úkaz, že sedmnáct let po smrti básníkově nemáme ještě zcela úplný a do té šíře založený životopis jeho (myslíme na Nerudu), jakým býti slibuje kniha Strejčkova o Svat. Čechovi, ač touto poznámkou nikterakž nechceme podceňovati a nepodceňujeme záslužné studie právě o Nerudovi z per zvěčn. Boh. Čermáka, Lad. Quisa a Dra. Alberta Pražáka tato poslední studie vyšla v Laichtrových Dějinách literatury české XIX. století), knihy L. Čecha o Karol. Světlé, Jakubcovy o Kollárovi a mnohé jiné záslužné práce v obor ten spadající.

DIVADLO.

— Městské divadlo Vinohradské: „Ranní ropucha". Aktovka Viktora Dyka. — „V zakletém zámku". Čtyřaktová veselohra Karla Legra. Premiéry 23. března za režie Jar. Kampra.

Obě poslední původní novinky Vinohradského divadla hrají v téže asi době a v témž graciósním

rouše smavého rokoka, a obě jsou pouhé hříčky spíš, než vážná umělecká díla. Tím spíš bila až nápadně do očí zcela rozdílná jejich façona. Dykova aktovka je koncisní, jemně ciselovaná drobotina, zdramatisovaný vtip, bonmot, kde každá věta téměř nahrazuje celý výjev, každý výjev celé dějství. Legrova rokoková veselohra naproti tomu je pohádkový motiv zcela prostý, nesložitý a rozvedený v řadu výjevů s čistě pohádkovým koloritem, rozdělených ve čtyři akty, v nichž by bylo vlastního děje velmi málo, kdyby ho autor nerozvíjel téměř melodramaticky a neoplétal svými satirickými nápady a sentencemi, které se v různých kadencích stále vracejí a končí zpola operetně, zpola pohádkově jako nějaký náběh k operetní a satiricky navinulé pohádce o Šípkové Růžence.

V druhé polovici osmnáctého století hraje Dykův pofrancouzštělý proverb stejně, jako Legrova česká pohádka z polabského rokokového zámečku. V bouřlivé, nevlídné noci v předvečer jmenin zhýralého krále Ludvíka XV. v zámku pana de Breteuil odehrává se Dykův děj. Domácí pán s panem de Chauvelinem sedí při víně, a onen s trpkostí nese, že jeho host nejeví žádné chuti připíjeti s ním loyálně na počest panovníkovu. Z nastalého sporu vyruší oba nenadálý příchod krále samého, jejž nepohoda zahnala na noční toulce pod pohostinný krov de Breteuilův. Obraz krásné choti domácího pána zláká krále k okamžité návštěvě její mladičké dcery, i dává se rychle vésti do její ložnice, a mnoho nescházelo — a loyálnímu panu de Breteuil by se bylo dostalo cti státi se otcem královské maitressy. Na štěstí nevyhovuje jeho dcera dosti královskému vkusu, a tak nezbývá vznešenému hosti, než spokojiti se douškem vína pod krovem oddaného dvořana, a jediná čest, kterou mu prokazuje, je, že v milosti jej opouští, aby šel jinam za svými zálety. Teď nabízí ironický pan de Chauvelin svému hostiteli sám loyální přípitek na zdraví královo — je věru potřebí spláchnouti hořkost, která zaplavila jeho loyální smýšlení. Neškodí vzpomenouti výroku starého francouzského filosofa, který se stal jaksi okřídleným slovem: když člověk z rána spolkne svoji ropuchu, spraví si chuť na celý den — nic horšího jej už nemůže potkat.

Po břitké ironii Dykovy aktovky idyllická pohádka Legrova působila jenom prškou humoru, který v sobě mají její první dva akty. Na zámku starého zdětinštělého hraběte (p. Boleška) mladý, svěží živel zastupují jeho vnučka komtessa Hermina (slečna Štěpničkova) a důvěrnice její Kristina (slč. Šiblova), které tu jako v pravé pohádce bojují s draky a s čarodějnicemi — se starou hofmistryní (pí. Zelenková) a její stárnoucí dcerou (slč. Klostermannova), se stuchlinou a plísní, která dusí všecko mladé a radostné veselí. Rozumí se, že i tady jako princové z pohádky objeví se dva mladí junáci, kteří rozeženou chmury a vymetou pavučiny, opřádající starý zámeček. Jsou z toho na konec dvě svatby, a i starý hrabě omládne a zveselí se pod dojmem mladého štěstí, které kol něho rozkvétá. Bylo šťastným nápadem režie, že pro dva parkové interiéry z okolí starého zámečku v polabské krajině konce 18. století vybrány byly dvě partie z proslulého parku veltruského, ale provedení šťastné myšlenky se povedlo pouze v závěrečném aktě. Parková zeleň třetího dějství vypadala příliš dřevěně a ztrnule.

V. Kol.

= Chorvatská opereta v posledních letech má řadu šťastných pěstovatelů. Vedle seniora hudebních skladatelů chorvatských Iva pl. Zajce, od něhož Národní divadlo Záhřebské jenom v posledních dvou sezonách vypravilo 3 operety, obliby docilují Felix Albini a Gjuro Prejac. Opereta Albiniho „Baron Franjo Trenko", jež v Záhřebě měla pronikavý úspěch, dávána byla v těchto dnech také v Lipsku, kdež pronikla svojí rázovitou hudbou a barvitostí národních krojů chorvatských tak vítězně, že byla hned po premiéře získána pro celou řadu scén německých.

= V Berlíně utvořil se po dlouhých pečlivých přípravách svaz německých dramatických spisovatelů k hájení společných zájmů materiálních i mravních. Předsedou svazu zvolen Max Dreyer.

TÝDEN.

* Česká veřejnost konala včera radostnou oslavu tiché, klidné a hluboké práce: prof. dr. Josef Kalousek dovršil totiž 2. t. m. svou sedmdesátku. Všichni jeho přátelé a žáci, všechen náš vědecký i politický svět se v tento významný den rozpomněl na jasný zjev všestranného učence, vzorného profesora, svědomitého učitele, milého člověka a energického, neodolatelného obhájce spravedlivých požadavků českého národa. Jeho mírná a klidná povaha, prostá vší sobeckosti a výbojnosti, spojená s neodolatelným pudem, prohlédnouti vše, čím se zabývá, až ke dnu, vedla jej od stolku redaktorského a žurnalistického k studiu českých dějin, v nichž mu dnes po Tomkovi náleží primát nejpřednějšího badatele, jehož práce jsou s veškerou vědeckou rozvážností osnované, na nejlepších pramenech založené a neúprosnou, přímo železnou logikou jakoby železnými spárami spjaté. Kam jej požadavek doby postavil, tam vyplnil cele své místo. Historikové obdivují jeho historickou vyškolenost, právníci jeho právnický bystrozrak, filologové jeho jazykové vědomosti a schopnosti, krátce v každém jeho díle se jeví neobyčejná všestrannost, která z něho učinila obávaného protivníka, vyškoleného drahou žurnalistickou, ač i v polemice zachovává vždy mírný, klidný a neurážlivý tón, důstojný pravého učence, v níž se odráží ideální soulad jeho velkého ducha. Mnoho na něm česká veřejnost požadovala. Když se jednalo v letech 70tých o českém státním právu, napsal příručku pro historiky, politiky i každého vzdělance o českém státním právu,

dosud nepřekonanou; když Památky archeol. a místopisné potřebovaly redaktora, zaskočil a vedl obezřele a svědomitě redakci; když povstaly zmatky pravopisné, napsal své pojednání o interpunkci; když bylo nutno dáti novověkému bádání v historii umění pevný základ, napsal své kritické pojednání o historii umění v Čechách, a takovým směrem bychom mohli vypočítávati přečetné jeho práce. Životním jeho dílem jsou však Dějiny stavu selského v Čechách od dob husitských až do r. 1848. Již v letech 80tých započal na něm pracovati, konaje rozsáhlá studia agrární v dějinách všech slovanských kmenů, jak ukazují hojné jeho články v Čas. Č. Mus. a jinde. K dějinám stavu selského vztahují se dále hlavně jeho Řády selské, jichž 3 svazky vyšly v Českém Archivu, jím redigovaném. Čtvrtý jest pak již uchystán. Delší předběžnou zprávu o výsledcích svého bádání podal v šesti přednáškách v září r. 1906 a jak se dovídáme, vydá ji také tiskem. Bude to velkolepá práce, vybudovaná na pevném základě původních pramenů. Přejeme prof. dr. Kalouskovi, my vděční žáci dobrého učitele, a s námi celý český národ srdečně a upřímně, aby mohl ještě dlouho pracovati na svém životním díle, ve stálém zdraví a s neutuchající svěžestí a čilostí duševní ke cti a slávě vědy, jak to činil po celý dosavadní život svůj. *Dr. Jos. Volf.*

*

Dne 31. března zemřel v Praze vynikající inženýr a odborný spisovatel Kristian Petrlík, professor pražských vysokých škol technických, rodák z Chlumu u Hlinska (* 1842), jeden ze zakladatelů „Spolku posluchačů inženýrství“. Na pražské technice působil od r. 1879 jako mimořádný, od r. 1884 jako řádný professor stavitelství vodního, tunelů a encyklopaedie stavitelství inženýrského, kde projevil vedle příslovné přímo odborné znalosti, energie a praktičnosti i přehorlivou činnost odborně-spisovatelskou a paedagogickou. V milé paměti zůstane prof. Petrlík pražskému obyvatelstvu jakožto spolutvůrce nového mostu císaře Františka, při jehož pracích se platně účastnil jako technický dozorce delegovaný městskou radou. Studentstvu, jehož hmotné zájmy mu stejně tkvěly na srdci jako zájmy mravní a vědecké, byl příznivcem nejvýš oddaným a zejména technické Nadání Skuherského bude ho povždy a vděčně pamětlivo. Budiž mu zachována vděčná paměť!

—*n*—

*

* Spolek Svatobor konal 28. března valné shromáždění za předsednictví svého starosty prof. Aloisa Jiráska, jenž zahájiv schůzi věnoval vřelé vzpomínky prof. dru. Bohušovi Riegrovi, dvor. radovi dru. Jos. Stupeckému, Svatopluku Čechovi, presidentu Hlávkovi, revisorům K. P. Kheilovi a Ad. Nocarovi, prof. dru. Palackému, Mir. Krajníkovi, Josefě Náprstkové i vůbec všem zesnulým činným a přispívajícím členům Svatobora. Jako radostný zjev uplynulého správního roku konstatoval předseda hojný přírůstek členů skutečných. Letoškem počínajíc budou se svatoborské schůze konati dříve než se dosud dálo, možno-li bude, nejdéle do konce března. Cena ze základu Ferdinanda Náprstka udělena byla letos hře „Poslední scéna“ od M. A. Šimáčka, cena ze základu V. Beneše Třebízského Zikm. Wintrovi za I. díl histor. románu „Mistr Kampanus“. Komise pro vydávání Pramenů dějin českých z fondu Palackého, zřízená při Histor. spolku, vydala letos péčí dra. J. V. Šimáka svazek VI., obsahující kroniku pražskou Bartoše písaře, t. zv. Paměti o bouři pražské r. 1521, Kroniku Jiřího Píseckého z let 1518—1526 a rozl. přílohy. Pro svazek VII., jenž obsahovati má Akta z r. 1547, Knihy památné Sixta z Ottersdorfu a Kroniku opršťorfskou, Dr. Teige vykonal již všecky práce, takže první dva spisy v nejbližší době dá do tisku. Třetí, jejíž rukopisy z části jsou již v práci, vydá p. prof. Josef Vávra. Z odkazu cís. rady p. B. Bondyho dostalo se Svatoboru 2000 K. Darem 5000 K založen byl fond nejmenovaných manželů, jehož účelem je, podporovati potřebné spisovatele. Všem dárcům vzdány díky a pamět šlechetných odkazatelů uctěna. Za uplynulý správní rok Svatobor poskytl podpor potřebným spisovatelům a jich rodinám 16.380 K, cestovných a studijních podpor 800 K (na letošek vypsáno na cestovné a studijní podpory 2400 K). Výsledek rozhodnutí komise, spravující fond Riegrův, byl ve Zvonu nedávno otištěn. Do ředitelství zvoleni opět odstupující pp.: řed. B. Frída, prof. dr. K. Chodounský, jenž zvolen ve výborové schůzi po valné hromadě se konavší zároveň místopředsedou, a prof. K. Kruis; nově zvoleni dv. rada Alb. Bráf, Josef Holeček, Ignát Herrmann, prof. dr. Niederle, za revisory pp. J. Otto, Jar. Šimáček, J. D. Konrád. Tajemníkem p. G. N. Mayerhofer.

*

Nemalou událostí letošního knižního trhu francouzského bylo vydání dosavadních dvou svazků „Zolovy Korrespondence“, která se ukázala znamenitým doplňkem a výborným kommentářem romancierových spisů. Právě v době, kdy o popel básníkův rozpoutala se nedůstojná štvanice ve dvou protivných táborech francouzských politiků, vyšel svazek druhý, plný cenných vzpomínek a dokumentů. Z obsahu vyjímáme: Když vyšla „Zpověď Claudova“, a když ji kritika přijala s nejvyšším uznáním, napsal Zola na adressu tehdejšího vydavatele „Cloche“ (Zvon): „Ještě do nedávna jsem dostával z prava i z leva přečetné štulce; dnes mne už aspoň ke spisovatelům počítají, které možno čísti s nadšením. To je však moda... Moda pro mne nezáleží v tom, napíše-li kdo dílo podle vkusu čtenářů, ale spíše v tom, když se čtenář dá přesvědčiti na konec spisovatelem, který jde neochvějně svou cestou a řídí se vnitřními svými zálibami.“ — Dne 1. února 1866 opustil Zola svoje místo v nakladatelství Hachettově; rok potom objevil se jeho první realistický román „Tajnosti Marseillu“. Zola z r. 1867 dává už tušiti všecky význačné prvky příštího budovatele „Rougon-Macquartů“. V jednom

dopise z té doby píše: „V Marseillu vydám brzy veliký román „Les Mystères de Marseille", který projednává rozsáhlé kriminální processy posledních let. Nevím sice ještě, co všecko učiním z obrovského množství materiálu, který jsem za tím účelem nashromáždil; podobná práce bude velmi špatně zaplacena, ale doufám, že za to se o mne bude zajímati celý francouzský jih. Je dobře, máme-li protivníky. Miluju obtíže, nemožnosti. Mám rád především život a myslím, že činnost, ať je už jakéhokoli druhu, má vždycky přednost před nečinností." A dodává: „V tomto okamžiku potřebuji pouze dvou věcí: známosti a peněz." Obojí se mělo brzy dostaviti. „Nanou" dosáhla jeho sláva vrcholu. O „Penězích", nejkomplikovanějším ze všech svých románů, o „Zemi" a „Zkáze" píše J. van Santenkolffovi: „Především je nutno, aby se pověděla pravda o strašlivé katastrofě (francouzsko-německé válce), která mohla přinésti Francii smrt. A musím se přiznati, že jsem to v prvním okamžiku pokládal za velmi obtížné. Ale dospěl jsem k přesvědčení, že říci všecko jest nutno, a že toho třeba bude zejména nyní v boji, který nám má přinésti pomoc. Jsem spokojen; nechci ničeho zakrývati, nýbrž odhaliti pouze naši „neobratnost". To se mi zdá býti nejvznešenějším a nejmoudřejším. Budu šťasten, uznají-li ve Francii a v Německu moji dráždivou snahu vypověděti pravdu. Doufám, že moje kniha bude pravdiva a správna a že prospěje Francii svojí bezprostředností." — V jednom z dopisů je řeč o vyznamenáních, která byla pro Zolu připravena. V té věci píše příteli Gustavu Flaubertovi: „Vy víte, že Váš přítel Bardoux pět měsíců už vytrubuje ve všech časopisech do světa, že mi chtějí podati jakési vyznamenání (míněna tím volba do Akademie); v posledním okamžiku zaměnili však na listině moje jméno jménem Ferdinanda Fabra, tak že se může zdáti, že jsem propadlým kandidátem, já, který jsem si nikdy ničeho s této strany nepřál... Uvidíte-li Bardouxa, řekněte mu, že jsem za svého literárního života zažil už velmi mnoho špatností, že však toto stálé nabízení pocty a konečné její škrtnutí bylo tou největší špatností, která se mne v životě dotkla." —*n*—

*

Aby nás Pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil.

Perly v omáčce. „Fráze, které dosloužily jinde již i v novinách a jež u nás jen nově natřeli (!) a přešili" (!!). (Šalda: Proti V. Mrštíkovi.) „Pan Mrštík je mrtev, k nevzkříšení mrtev!" (Tedy ne pouze „přizabit"? Tamtéž.) „Jako porušené zrcadlo, kde slepé (!) ruce odlouply stříbrný povlak — —" (Ot. Březina: Meditace o kráse a umění.) „Mluví-li s emfasí, zbarvuje se jeho tvář v satinovanou růžovost, jež činí illusi nemožně něžné barvy." (Jiří Karásek: Apollonius z Tyany.) „Jsi čista, Tarsie, už myšlenkou, že chceš být čista. Není jiným ctnost, než si jí přát a při tom hřešiti." (Tamtéž). „A proto jen tvůj vyhledávám dům, že vůně je tu hříchu rozkošná, po jiných zbylá těm, kdo nežijí..." (Tamtéž.) „Zůstaň, zůstaň, Damide, a miluj mne, ať něco mohu žít." (Tamtéž.) „Jsou odpozorovány ulici, aréně, divadlu, toiletnímu pokoji, ale mají vždy a ve všem i v nejmenším pohybu exotickou něhu a plavý nádech básně. — — Ze samé inspirace tvorby Zuloagovy dává se dramatická koncentrace, jež vyznačuje komposici jeho děl." (Mil. Marten: Ignacio Zuloaga.) „Byla doba parných nocí, kdy září měsíc zvlášť intensivně a voda zve ku smyslným koupelím, v nichž může žena tak prostě a z plna vyzpívati svou nahotu." (Týž: Půlnoční dítě.) „Byly chvíle, kdy dala neprchavější sensace závratný pocit mocného, nesmírného gesta života, stoupajícího a klesajícího, bijícího v tisíci energiích, obsahujícího tisíc rozloh, uvádějícího v pohyb všecko a klenoucího oblouk smíru a ticha nade vším." (Tamtéž.) „V imaginárních divadlech heroismů a šílenství, vášní, vznešeností a nízkostí, smíchaných v jeden kypící var, v němž nerozeznávala, než omamivý rytmus sil v činnosti, tajil se nový osten nostalgie Betininy." (Tamtéž.)

*

* Březnové číslo Lumíra ve „Feuilletonu skoro časovém", v němž je leccos případného*), uvádí, že Heine pravil: „pouze lumpové jsou skromni". Ten výrok učinil Goethe, pane feuilletonisto, a to v básni nadepsané „Rechenschaft", napsané asi 10. února 1810:

„Nur die Lumpe sind bescheiden,
Brave freuen sich der That."

*

V Norimberce francouzská práce. Naši přátelé Němci chlubívají se, co všecko mají ze sebe, ze svého ducha a kterak učili jiné národy, zvláště nás, méně cenné. Že by při své nedostatečnosti brali z jiných, o tom nic. Ať poslechnou tedy k svému poučení z mnohých dokladů o cizí práci pod firmou německou jen tento: Když arcikníže Ferdinand r. 1565 sháněl umělé tovaryše sochařské pro pomník Maxmiliánův, odpověděla mu vláda tirolská, že v Inšpruku schopných pomocníků není, ale aby si dopsal do Norimberka, tam že pracují schopní tovaryšové — francouzští. Tak vida! Rázovitě německý Norimberk, nejpřednější město německého umění — a v uměleckých dílnách Francouzi!

*) Citujeme z něho: „Dřívější generace žila v blahém domnění, že kniha je už dílo; měla-li kniha mnoho svazků, bylo dílo už zcela epochální. Nynější má snahu opačnou, dílem je co možno nejvíc skalpů. Hrdina naší doby hrdě hledí na své dílo. Nestvořil nic, nedal nikomu nic. Ale kolika lidem znechutil tvoření! Kolika děl je vrahem.

V PRAZE, dne 3. dubna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

STANISLAV ZIMA:

STAŘÍ.

Já tebe vždycky nenáviděl, Stáří . . .
Kde jsem tě zlovil, sveřepé ty klíště?
Snad, když jsem šel tím dlouhým, tmavým
lesem,
života lesem, stinným, kamenitým? . . .

Ach ano! . . . ano! . . . Na vše vzpomínám si! . . .
To bylo časně z rána . . . plno vůně . . .
Na luční stezce zlaté petrklíče,
na kraji lesa prvosenky kvetly . . .
Bylo to z jara jednou . . . Já se rozběh'
s matčina klína do těch vábných lesů,
o nichž tak rády večer vypravujou
babičky na vsi při planoucí louči,
do oněch lesů, do nichž zajel hrdě
spanilý kněžic na bělounkém koni,
hlupáček ze vsi s mošničkou a holí,
by v nich si našli posléz kousek štěstí,
princeznu sličnou s poklady a zámky . . . .
A bili se, a s draky zápasili,
sloužili obrům zlým a čarodějkám . . . .
Mnohý se vrátil vesel, zdráv a šťasten,
leč mnoho hochů ztratilo se cestou,
v divokém lese . . . . Kdo to ví už, bože! . . . .

To bylo časně z rána . . . . plno vůně! . . .
Stezička v lesy měkla svěžím mechem,
sto ptáků pělo v haluzích a v křoví . . .
Jdeš . . . . tam hvízd' někdo! . . . a tam v sta-
rých jedlích
do chládku sedli chudáčkové! . . . v olších
na cymbál cinká roztoužený šuhaj! . . .
Sluníčko, jako cikánčino klouče,
hned po pasece v trávě válelo se,
hned v koruny si sedlo starých buků,
hned rozběhlo se jako veveřice
se snětí stromů na úbočí skály,
rosou a květem do nízkého mlází,
v němž vonné, svěží jahody se rděly,
jak hrstka rozházených drahokamů . . . .
Snad skřítek večer, potmě, pospíchaje
zde klopýt' o pařez a převrh' misku
i s drahokamy v pažit? . . .

Smavé slunce
pádilo křepce v háj bělostných břízek . . . .
I běžím za ním! . . Půjdu stále za ním! . .
Tam za ruku je chytnu v zátočině!
Už nepustím ho! . . . Poputujem spolu
po srázech skal, nad temnem divých roklí,
vždy veselí a zářní bez poskvrny! . . .

A běžím za ním! . . .

. . . Najednou je Kdosi
uchopí za zlacenou, dlouhou kštici! . . .
To byla jeho rozhněvaná matka, . . .
cikánka s černým vlasem, černým rancem
špinavých mraků! . . . Stála za skalami
už dlouhou chvíli . . . Náhle ruku vztáhla,
velikou ruku, v roztrhaný ranec
svázala klouče! . . . zlatá jeho kadeř
se leskla děrou rance . . . . Hrozný rachot,
jakoby obří palicí hrud skalin
rozbiti chtěli! . . . To se rozchechtala
posupně žena . . .

Na mou stezku spadly
krůpěje z rance rozběsněné matky:
snad plakalo tam hořce usedavě
to zlatovlasé dítě cikánčino! . . .
A ona pádí s děravým svým rancem
do dálky za les . . . .

Všecko zatmělo se…
A po prvé jsem cítil, že mne v srdci
cos zabolelo! . . . Usedl jsem v trávu

a zaplakal si . . . Leč v tom někdo tahá
mne za rukáv . . .
Co? . . Ohlédnu se v slzách!
A, zlatovlasý šotek! Jak se směje! . . .
Utekl matce z uzlu kdesi v horách
a brouzdaje se v perlách dlouhou travou
a mechem, pískem, vodou lesních stružek
přiběhl ke mně . . . . Už se lapit nedá! . .

A od těch dob jsme chodívali spolu! . . .

Ó, mnohdy na potulkách zase matka
jej přepadla a v horách uvěznila,
zavřevši za ním těžká, černá vrata:
leč druh můj sekerou a toporem svým,
jež svítily jak oheň do daleka,
za krátko roztloukl ohavné ty vrátně
a přiběh' dolů . . . .

Les byl stinný, hustý,
bažinou cesta končívala někdy
a časem balvan zahradil ji tvrdý: . . .

My šli jsme dále . . .
Já chtěl najít sobě
princeznu krásnou, velkých, teplých očí,
tak hlubokých jak studánky jsou lesní . . .
Má bába znala jednu . . .

V kapradinách,
v rokytí, v skalách, u jezerní tůně:
tam byla všude . . . A ta dívka luzná
jí dala hrstku pohádek, by jimi
uspala večer rozespalé vnoučky,
by vyzlatila jimi na chvilečku
i srdce starších, unavených prací,
když podzim strhal květ a svěží listí
a sněhy lehly na zelený pažit
a vichřice když cloumávala dveřmi
za tmavých nocí . . . .

Snad ji najdu jednou!
Můj druh chce hledat se mnou: najdeme ji!
Hrad vystavím si, velký, hrdý, vzdušný,
do oblak s věží! . . . V jednom jeho křídle
sluníčko bude bydlet . . .

Vůkol hradu
zeleň a květy! . . úsměv! . . vůně! . . záře! . .

A jednou slunce podělo se kamsi . . .
Jdu lesem umdlen . . . spatřím malou chatku . .
Z perníku byla . . . Usednu si na práh . . .
Je hezky tady! . . Ulomím si kousek,
a, zachutnal mi! . . . Byl jsem hladov cestou! . .
A šero houstlo kolem na mýtině . . .
Ulomím druhý! . . . Vyjde obr s copem,
stiskne mi hrdlo: Hoho, moloděčku,
kdo jíst chce perník, nesmí lelky chytat!
Tys okusil . . . teď pojď . . . a budeš sloužit! . .
A zavlekl mne v těsnou, dusnou kobku,
kde hlouček sežloutlých a počerněných
se hochů šplhal kamsi po žebříku . . .
A obr smál se mi: E, uvykneš si!
Zde posedíš si! . . . Čtyřicet let ujde*)
ti jako voda v tomhle dusnu, plísni! . .
Radš plesej! He! Máš perník! Viď, je sladký?
Už nechutná ti? . . . Cože? . . . Jen tu zůstaň,
už neutečeš! . . . A, až sešedivíš,
až se ti zachce umřít . . . pak tě pustím! . . .
Seď! . . . Tich buď! . . . Skromný! . . . Po-
slušen svých pánů! . . .
A kdybys bloudil, ... tam v té tlusté knize
nalezneš radu! . . . Je tam všecka moudrost!
Moc nepřemýšlej! . . . Vše je v oné knize!
A kdybys přece . . ! . . Počkej, pro bezpečí
ti vyndám ten tvůj nepokojný mozek!
Nač takovou hloupost? . . Zde jí není třeba! . .
A za náhradu, . . . ale neplač, hochu,
hle, cop ti dávám . . . . já se sám jím pyšním!
Jez perník, . . . v knize čti, . . . a cop si připni
a není třeba na bohu chtít více! . . .

A tak jsem v kleci copatého obra,
jenž kořenými nápady mne mučí,
a každý sen můj nemotornou pěstí
rozbíjí, jako nehorázný Zachar
rozbíjel Oblomovu drahé šálky . .

A ze své klece patřím lítostivě,
jak druh můj z mládí, zlaté slunce, nosí
náruče květů v les, v zorané brázdy,
a u mé klece zastaví se chvilku,
a ledva usměje se . . Snad se bojí
copu? . . . či obra? . . . Nebo dvouhlavého
černého ptáka nad mou těsnou klecí?
A optat se ho? . . . Zvyk' jsem pavučinám
a plísni vskutku! . . . Ale jednou v týdnu
mne pustí tyran, abych rozběhl se
k potoku v olších, na pahorek za vsi,
kde kvetou třešně a kde voní sladce
mateřídouška, větev bílých hlohů . . .

*) Spisovatel jest úředníkem.

A na chvilku ... tak hodně časně z rána
a pozdě v noci, po skončené práci —
vycepoval mne! — dovolí mne čísti
a snít nad knihou zlaté poesie!

Ach tady! .. Ano! ... teď už vím to dobře!
jsem zlovil tebe, neblahé ty klíště! ...
Ó, jak tě nenávidím z celé duše!

* * * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

XV.

V prvních dnech července lonského roku přijeli jsme k večeru do Luhačovic, kam mne i druhou mou choť na léčení i zotavení doporučily rady lékařů.

Drahá první má žena podlehla v červnu 1903 několikaleté, nevyléčitelné chorobě po velikém a dlouhém utrpení.

Podal jsem o tom žalostném osudu zprávu i příteli Gustavu Linhartovi, jenž mi tehdáž odpověděl velmi srdečnou kondolencí, z níž jsem zvěděl, že i paní Gíza těžce churaví a že lékaři prohlašují stav její za velice povážlivý.

K té zprávě připojil, co jsem ostatně již věděl, že jeho starší dcera Gustina se provdala velice dobře za továrníka a statkáře Goruba a mladší že je angažována v Manheimu za velice výhodných podmínek, že má vzácný pěvecký talent i neobyčejné prostředky hlasové a vůbec fysické, tak že starost o budoucnost dětí mu odpadla. Ovšem, že se mu prý po nich stýská, a kdyby se stalo, což prý bůh nedejž, aby jej žena opustila, že by tu stál jako kůl v plotě. A ke všemu, dodával, sám zdráv se necítí. Nemoc zanechala následky, padesátka a víc je tady, nelze už počítati s těmi silami, jaké byly dříve, nelze počítati se vzrůstem příjmů, nýbrž s jich úbytkem a smiřovati se s myšlenkou na odchod.

„Jen čestný aby byl, jen o to mne teď bázeň jímá," psal do slova, „jinak jsem připraven. Ale jsou chvíle, kdy je mi úzko, že nebude čestný ... totiž není to vyloučeno. Proti eventuální invaliditě nejsem dosti zabezpečen ... Je třeba vydělávat a vydělávat až do posledního dechu. Zvolil jsem takové povolání, a nebylo také dosti opatrnosti, chyby se staly. Přiznávám se k nim nepokrytě. No, ale jen když děti jsou opatřeny — a obě dobře. Snad dá Bůh, že se udržím ještě nějaký ten čas, co mi zbývá, a nepadnu jim za obtíž ... Ale častěji než jindy vzpomínám, jak jsem chybil, jak nesmírně jsem chybil, nezůstav u svého původního povolání! Jak jinak by mi dnes bylo! ..."

V zármutku a starostech vlastních nesmírně mne dojímal dopis Gustavův. Ani já necítil jsem se v té době těžkého hoře úplně zdráv, myšlenky na předčasný konec denně se dostavovaly a starost o budoucnost mých dětí mne přepadávala.

Avšak když jsem jel do Luhačovic, dcera má byla již vdána za láskyplného, ušlechtilého muže, ve mně nové, před tím nedoufané štěstí vykvétalo, a můj syn byl na počátcích dráhy, která mne sice právě pro Gustavovy konce i pro jiné zkušenosti nadšením nijakým nenaplňovala, ale konečně také neodnímala mi všechnu naději na pozdější jeho zdar a úspěch. Když jinak nešlo, a když dokonce dobré zdání lékařského odborníka rozhodlo proti mému počátečnímu odporu, byl jsem odhodlán státi se synovým podpůrcem místo odpůrcem v jeho záměrech a nadějích.

Teprve druhého dne po příjezdu do Luhačovic, když jsme po osvěžujícím spánku vyšli ráno ze světlého, přívětivého a novotou ještě dýchajícího Augustiánského domu, obklíčila nás útulná krása kraje, který předešlého večera jen letem jsme zahlédli z krytého kočáru, unaveni dlouhou jízdou z Brna a nemile uvítáni drobným deštěm. Ozdravivě zadýchalo na nás z blízkých tmavých hvozdů, zavonělo a zalesklo se z luk a trávníků kolem Olšavy, mile zapestřily se nám v oči a zalahodily v duši radostné originální stavby Jurkovičovy. Zajásalo v srdcích našich volností a krásou, když slunce vysvitlo, a jen zlověstné mraky hnané západním větrem zkalovaly obavami naši radostnou náladu.

Šli jsme z Augustiánského domu podél lesa, jenž oddychoval silnou vůní pryskyřičnou, k líbezné ville Jestřábí, zalesklo se nám v pohledech, když jsme zahlédli v levo malebnou budovu vodoléčebného ústavu a kráčeli luční cestou k centru lázeňského života, k náměstí, obklopenému řadami starších i nových budov restauračních, vill

a lázeňských ústavů. Hltali jsme všechno neznámé, co zraku lahodilo, obraz všeho přijímali jsme lačně v duše, jako bychom měli druhého dne odjeti, a zatím kynulo nám v rajském tom zákoutí čtvero neděl svobody a zotavení.

Jen pohodu abychom měli, jen slunečno, jež by na kraji jak úsměv spočívalo...

Když jsme šli kolem Janova domu, zavadil můj pohled o pána v černém listrovém oděvu a černém slaměném klobouce široké střechy, sedícího na židli u samé cesty a nakloněného nad novinami. Trhl jsem sebou a zastavil jsem se pohlížeje pátravě v jeho tvář.

„Co je?“ zeptala se má žena, „co se díváš?“

„Zmínil jsem se ti jednou o svém příteli, herci z Josefovského divadla ve Vídni, Gustavovi Linhartovi, o strýci doktora Maxa Skřivana, kterého jsem ti loni představoval u ‚Honzíčků‘ v Písku?“

„Ano,“ vzpomínala, „toho churavého, jak jsi říkal, že má tuberkulosu a že se vrátil do Čech umřít.“

„Však víš, že letos v dubnu zhasl,“ pravil jsem, „vždyť jsme byli spolu na pohřbu?“

„Ano, pamatuji se, a na tu jeho paní, jak vyváděla, a co tys mi o ní vypravoval.“

„Nuže, ten pán, co tamhle sedí a čte noviny, zdá se mi být jeho strýcem, Gustavem Linhartem, ač by byl strašně sestárl, je-li to skutečně on, nemýlím-li se...“

„Pojď tedy blíž, pojď k němu, pozdrav jej — nevídáno, když to bude mýlka.“

V nedočkavosti své hned jsem přistoupil na ženin návrh.

Odhodlaně jsem vykročil a přímo na sedícího pána jsem promluvil: „Gustave, nemýlím se? Ty zde?“

Vyrušen ze čtení, pohlédl na mne a již se zdvihl a mne objímal a líbal.

„To je náhoda, to je setkaná — ani ve snu bych si byl nepomyslil. No, to mám radost...“

Představil jsem mu svou choť, a on hned přátelsky ruku jí podával, gratuloval, omlouval se, že neposlal loni blahopřání, ale že byl v takovém duševním stavu... manželka na smrtelném loži...

„Paní Gíza?! — Ty jsi vdovec?!“ vyrazil jsem překvapen.

„Bohužel, kamaráde, bohužel... v srpnu rok tomu bude.... Po zánětu plic a pohrudnice úbytě se dostavily — tak podobně jako u Maxa to bylo — zrovna čtyři měsíce po něm zemřela, na den...“ sděloval.

„A žes nedal vědět, nenapsal ani slova?!“ vyčítal jsem, kdežto má choť hned projevovala kondolenci.

Když Gustav děkoval a sňal klobouk s hlavy, zpozoroval jsem, že je od čela k temeni úplně lysý.

„Ach, kdybys věděl, v jakém troublu jsem byl, sám churav, dcery z domu — jako blázen krátce. Vždyť do dneška nejsem vzpamatovaný a nejsem zdráv, proto mne lékaři sem poslali.“

„Věřím, zkusil jsem sám, ale přece jen parte si mohl poslat...“ dodával jsem tiskna mu ruku a hledě mu účastlivě do tváře.

Byl velice ustaralý a přepadlý. Vypadal jako šedesátník, ačkoliv — počítal jsem — nemohlo mu být více než dvaapadesát let.

„Jsi zde už dlouho?“ ptal jsem se.

„Čtrnáct dní. To bylo pěkně, ale teď začíná počasí zlobit, a myslím, že se nás natrápí. A vy, kdy jste přijeli?“

Pověděli jsme a projevili rovněž své obavy.

„Pojďte se trochu projít, pojďte k Aloisce, provedu vás; je odtamtud pěkný rozhled, a pohovoříme si cestou,“ vybízel nás.

Řekli jsme, že musíme nejdříve k lékaři, aby nám určil, kterou vodu píti, denně-li se koupat, zda po případě inhalovat, a dali jsme si dostaveníčko v poledne u oběda.

„Ach nač pak doktora,“ vymlouval nám, „vždyť oba dobře vypadáte, není nemoci na vás vidět...“ dodával s úsměvem, „na lékaře dost času, až vám něco bude!“ zažertoval.

Vysvětlil jsem mu, proč mne sem lékař poslal a proč i ženě radil sem jeti, ale on s úsměvem naslouchaje pravil:

„No, nechci vás zrazovat, ale se mnou je jistě hůř než s vámi a neřídím se valně lékaři. Ti by toho člověku naukládali, vlastně lépe řečeno nazakazovali, že by de facto člověk všeho si musil odepřít, i poslední číšky vína. Tak jsem sic zde, ale žiji si podle svého — neboť čím dál tím víc vidím, že všecko je na světě osud!“

„Je přece jen záhodno se poradit, je třeba opatrnosti,“ namítla má žena.

„Šťastným! — snad! — milostivá, — pochopuji, — a jimž na životě vůbec záleží...“

„A což vám nezáleží?“

Usmál se vpadlými rty, očima zatěkal, ramena povytáhl, ruce rozhodil.

„Jak se to vezme, milostivá. Nechci říci ne, ale nemohu také říci ano. Držím se písma, které praví: jsme jako ptáci v povětří a ryby ve vodách, neznajíce dne ani hodiny.“

„Ale přece jsou člověku věci škodlivé a věci prospěšné?“

„Zas jak se to vezme, milostpaní. Mohu si já tak zcela neklamně zodpovědět otázku, je-li mým prospěchem být živ déle nebo bylo-li by vlastně líp, žít kratčeji? —“

„Kterak to? Každý přece hledí si prodloužit život!“

„Šťastní, ano! Mající jasný účel, bezpečné prostředky k němu dospěti, neb aspoň co nejvíce k němu se přiblížiti, neb aspoň mající krytou budoucnost.“

„Což vy nemáte?“

„Alespoň velmi chatrně,“ odvětil Gustav a usmál se. „Váš choť to dobře ví. Ať vám poví mé osudy. A všecko bylo osud, všecko vázáno jedno na druhém . . . jedno druhým podmíněno, z něho vyplývajíc . . . tady přítel vám to poví, zná mne dobře, životopis můj by mohl napsat . . . a co hlavního, vidí mi do duše . . . viď, kamaráde?“

Pohled jeho opět zatěkal, rty zahrál zvláštní úsměv, ne smutný, ne veselý, ale s notnou dávkou ironie a s trochou záhadnosti. Znám mnoho herců, kteří podobný úsměv mají úplně ve své moci a mohou jím posloužit na požádání.

„Zastihla tě ovšem rána, zármutek ti zbyl a ozývá se ještě, znám to z vlastní zkušenosti. Útoky lítosti přepadají . . . Ale není přece pozdě na nové naděje, na nový život. Pohleď na mne!“ utěšoval jsem.

„Ach což!“ — máchl rukou. „Tys předně mladší, zdravější a přirozeně máš víc odvahy, naděje, protože více síly . . . a zvlášť teď, když jsi našel . . .“ tu uklonil se mé ženě . . . „takovou milou, statečnou a dobrou průvodkyni života . . . On měl vždy štěstí,“ dodával obrácen přímo k mé ženě . . . „i jeho první choť, dej jí bůh věčnou slávu, byla milá, oddaná bytost.“

„A což paní Gíza nebyla?“ pravil jsem upřev naň pevně pohled.

„Och, byla, dobračka byla . . . však vzpomínám co chvíli, a krutě je mi jí líto. Och, kdyby mi byla zůstala, oporu bych měl, jinak bych hleděl na svět, i jinak žil. Pamatuješ na Turgeněvova ‚Hamleta Ščigrovského újezdu‘?“

„Ovšem, že jsem jej četl a tak trochu naň vzpomínám, ale hodně vybledlá je za ta léta ta postava v mé mysli. Detaily již nevím.“

„Já teď vzpomínám často na jeden jeho výrok,“ pravil Gustav, a opět mu zakroužil rty onen zvláštní úsměv. „‚Mnohé hrušky‘ — praví tam hrdina — ‚musejí ležeti nějaký čas pod zemí, aby dostaly, jak se říká, pravou chuť; patrně náležela moje nebožka k podobným plodům přírody.‘ — Přečti si tu věc, kamaráde, dostaneš ji zde v knihovně. Aspoň myslím!“

— — — — — — — — — —

Temnilo se víc a více a za chvíli začalo krápat.

„To je slibné,“ pravil jsem zahořkle. „Půjdeme k doktorovi, je ještě nejrozumnější přečkat v čekárně ten déšť. Tedy v poledne na shledanou?! Ty Lovcovy zápisky si snad vypůjčím. Na zdar. Bude z toho liják.“

Podával jsem Gustavovi spěšně ruku.

„Co ty budeš dělat?“

„Co osud bude chtít!“ odpověděl a usmál se zas tak polo záhadně, polo ironicky. A stisknuv podávanou ruku mé ženy, dodal:

„Nepochybně se někam stulím. In vino veritas.“

(Pokračování.)

V. J. DUŠEK:

VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ MODERNÍHO ČLOVĚKA.

(Pokračování.)

Ale o historii nelze říci klamavý výrok, který říkává se o bibli, že tam každý nalezne vše, co tam hledá, nýbrž třeba důtklivě varovati, aby tam nebylo hledáno, co tam býti nemůže. Snaha vykládati všecko jako d ě j i n u, chtíti přesunouti toto hledisko i na svět a přírodu, na rozum lidský atd., svádí mladého člověka na scestí, vnuká mu názor neslučitelný s rozumným pojímáním života a olupuje jej o snahu tvořivosti a bádání právě tak, jako olupuje náboženský historism moslima o snahu zbudovati kulturu. Také jest na překážku výchově, když v každém předmětě snažíme se zachovati jeho historický vývoj a bojíme se tuto přítěž hoditi přes palubu pro lehčí plavbu k cíli.

Kromě toho nelze zapomínati, že moderní doba puzena neobyčejným vypětím přírodních věd provádí takové dělení práce,

že i školství se stále víc a více rozčleňuje a zodborňuje, takže na př. živnostenské školství je dnes rozděleno na řadu zvláštních, od sebe velmi odlišných ústavů. A jsme i tu teprve v začátcích. Čím více bude moci a chtíti věnovati veřejnost (stát, země atd.) na tento vývoj škol a čím určitěji a účelněji budou vyhraničeny jejich úkoly, tím více budou zúžovati se obsahem učiva školy všeobecné a tím zvláštněji bude upraviti přípravny učitelské. I nelze jinak, nežli při žádoucných reformách školství bráti v úvahu také tyto změny, protože žádná reforma neděje se pro přítomnost — toť by se muselo takřka denně reformovati — nýbrž pro budoucnost, a čím dále dovede zasáhnouti, tím je dokonalejší a lepší. Proto zejména je třeba ujasniti si toto hledisko a co do obsahu a rozsahu učiva přesně uvažovati o tom, co odpovídá škole budoucí po její všeobecné části dolní i střední a co se vylučuje pro pokračování z té neb oné odnože na škole odborné. Při tom jen mimochodem připomínám, že i tato škola odborná má tři stupně: nižší, střední a vysoký, a nutno míti k nim současně zření při pomýšlení na reformu školy toho kterého typu všeobecného a ve vzájemné shodě opravovati.

Je-li skutečně každá škola přípravou pro život, a život v naší době rychle se mění, jest patrno, že i škola musí se měniti, má-li účelu svému vyhovovati. Jeť tu pevný vzájemný vztah. Pokrokem škol a šířením vědomostí mění se podmínky života moderního člověka a změny nastalé v životě nutí zase k vzájemným změnám školy. Mohlo by se tudíž říci dle běžného způsobu mluvení, že škola je živý organismus, podléhající ustavičným změnám, nikoli historická strnulina, schopná pouze oprav na bořících se místech. A jako život nedá se šablonovati, tak ani škola, a běda těm, kdož do škol uvádějí šablonovitost — lépe by udělali, kdyby pro nezpůsobilost vzdali se svého postavení.

Pro výchovu moderního člověka vedle rodiny nejdůležitější institucí jest škola. Proto jest jí věnovati veškeru pozornost se strany veřejnosti tím spíše, že pronikavé hlavy politické, jak jsem již pověděl, budou se snažiti ji ovládnouti jménem ideí, které zastupují, ať jsou pro moderního člověka prospěšny či škodny. Ani to nemůže zůstati bez vlivu na školu, že úžasně rychle pokračuje v moderní době práce teoretická i praktická, čímž přirozeně nutno hleděti k tomu, aby i škola stejně se rozvíjela. Odtud důrazné volání po reformě školy střední,*) kde dle domnění širokých i odborných kruhů dává se základ vyššího vzdělání modernímu člověku. A tu přirozeně mezi reformátory nalézají se odborníci vedle diletantů, znalci vedle amateurů, návrh kupí se na návrh, každý nalezne svou stranu, která se nestará ani tak o jeho provedení, jako spíše snaží se podlomiti i to, co je ve škole nynější dobrého, až nalezne se většina veliká, ohromná, která jedním hlasem křičí, že na vší bídě nynější školy vinen jest ten a ten předmět. A dle toho pouští se reforma školy s mysli a bojuje se jenom proti tomu škodnému předmětu. Po mém soudu však to takhle nejde. Jest přikročiti k reformě škol vůbec (nejen středního stupně), a to po všeobecné části, která je vnitřního rázu, a pak teprve stanoviti osnovu učebnou a dle ní potřebné typy; neboť podaří-li se rozuzliti všeobecnou část, nebude druhá činiti takových obtíží.

Všeobecné zásady, jimiž měla by býti řízena reforma školy, jsou však takové povahy, že nutně musí zahrnovati všecky tři stupně: *nižší, střední a vysoké školy.* Je to zcela pochopitelno a přirozeno. Universita vychovává učitelstvo středních škol, střední škola učitelstvo nižšího typu; ale ani jeden ani druhý stupeň nevyhovuje svému úkolu. Nejsprávnější bylo by začíti s reformou university, a to v tom směru, aby vychovávala učitelstvo vůbec pro střední i nižší školy. K tomu cíli musela by se zejména filosofická fakulta rozděliti v část teoretickou pro pěstování věd a praktickou pro vzdělání učitelstva; speciální vědecké zkoušky stanovily by vyšší stupeň učitelské činnosti, všeobecné zkoušky praktické části nižší stupeň. Leč to mně není úkolem v této stati. Jako vysoká škola, tak ani obecná s měšťanskou nevyhovuje době. Ani tu není přesně vymezeno moderní době odpovídající učivo, ani zde není stanoveno, pokud jsou školy ty přípravou k dalším studiím a pokud mají býti teoretickým podkladem praktického života. Vše upraveno dle jedné šablony ať pro chudé horáky nebo bohaté doláky, ať pro místa zemědělská nebo průmyslová, ať pro dívčí nebo chlapčí školy.

*) Pro reformu jen středního školství bylo vydáno na 300 spisů jen v německém jazyce; kde jsou ostatní?! Kromě toho vydávají se časopisy a články v různých jiných časopisech o témž předmětu. U nás skutečný znalec celé otázky jest prof. dr. Frant. Drtina, jenž ji projednává v universitních i lidových přednáškách, článcích v odborných časopisech i zvláštních spisech (na př. Nástin dějin vyššího školství a theorií paedagogických ve Francii od doby revoluce a j.), kde jest i obsáhlá literatura.

Pokud jsou rozdíly dané pohlavím nebo počtem tříd, nepadá na váhu při celkovém posuzování školy. Také škola měšťanská mezi obecnou a střední má postavení na dlouho neudržitelné: její snaha jest státi se školou střední, udržovatelé snaží se ji podržeti jako druhý stupeň obecné. Proto stále jedná se i o její reformě.

Jest nepochybno, že nynější stupeň naší kultury evropské vyžaduje vzdělání humanitního i přírodovědného. Ani to nelze upříti, že modernímu člověku žádná vzdělanost nemůže podati v sobě uzavřený celek jako klassická, a odtud její veliký význam výchovný. Pravím: vzdělanost klassická, nikoli mluvnice nebo cos podobného jazyků klassických. Že v této vzdělanosti dospěl vrcholu svého vývoje v době staré duch arijského plemene, že v ní vypracovány do podrobnosti politické základy státu (Řím) na základě nejpevnějším, t. posvátném svazku rodinném, že umění (Řecko) dospělo vzorné vyspělosti, sotva kdo bude popírati. I názor na svět a humanitní ideály, třeba ne ve smyslu všeobecném, vyspěly v takové míře, že veliká část jich přešla do křesťanství, kde byla zevšeobecněna. A když, ne bez součinnosti této vzdělanosti, evropské lidstvo začalo se probouzeti z pout středověku, volá se po snášelivosti a svobodě ducha, jako byly v době klassické. Nastaly nové podmínky života, s nimi intensita duchovní práce, která uschopnila člověka k smělému badání přírodovědnému, otevřela jeho duševnímu zraku nové světy, spoutala kosmos přístroji a výpočty, odkryla tajemné zákony a zjevy, jež dávné doby zvou zázrakem a kouzlem, a objevila plno přirozených divů.

Volnost ducha a svoboda občanská vykonaly tu úžasné dílo, vědy přírodní nabyly tak suverenní moci v moderním životě, že mnozí tím oslněni šli tak daleko — a nejsou to lidé prostřední — že prohlašovali všecku práci lidského ducha minulých dob za nicotnou a modernímu vzdělanci nepotřebnou, ba škodnou. Odtud nastal rozpor mezi těmi, kteří ukazovali na přirozený vývoj dnešní kultury a její nynější stav správně pojímali pouze za část evropské kultury vůbec, a správně nazývali ji pouze přechodem k další činnosti lidského ducha, nikoli jejím vrcholem a koncem. Vzplanuvší boj veden vášnivě, jednotlivé oddíly bojovníků poznávají se po zvučných heslech, jedni vše zatracují, co „páchne stařinou“, druzí vše velebí, co minulost posvětila, boj přenáší se z pracoven odborníků na ulici, chápe se ho „veřejné mínění“, tato nikomu nezodpovědná hydra, živená kvasnicemi denního tisku a proto se tak nabubřující, a útraty toho platí právě odchovávané pokolení uvedené ve zmatek o potřebě vzdělání vůbec. Když se „veřejné mínění“ nasytí, splaskne, zmrzí se otázkou a celá věc vrací se zase do pravidelnějších kolejí, nastává klidný odborný rozbor a pozná se, že jako vždy, i tu jest střední cesta nejlepší.

(Pokračování.)

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

„To ti mám, bratře, kašel,“ požaloval si skličeně, „najednou ti mě to chytí, zalomcuje to mnou jako štěnětem a kašlu jako starý pes. Dokud se to ve mně neutrhne, kašlu, kašlu, a když se to utrhne, jako bys na Kunětické hoře kus kamene urazil! Tenhle můj kašel už se mně nelíbí. Tuhle jsem potkal „arzta“ Hromádku a povídal jsem, co je se mnou. Zatáhl mě do chalupy, proklepal a pak povídal, že toho mám na plících jako těžký, hustý škraloup, a to že musí ven.“

„Tak Hromádko je ještě živ?“ pravil Antonín rozveseleně; poznával určitě, že se Karla neklamala, když psala o Eduardovi a o Kátle. Něco za tím bylo. Proto se Eda rozkašlal kašlem, na jehož zahojení by nestačil ani „arzt“ Hromádko.

„Co pak ten, to je starý kořen. A pořád je stejný. Trochu na kyselo, trochu na modro a báňá dosud jako fabrika. Ten ti, bratře, prokouří majland. A tuhle jsem se ti srazil s hajným Bartákem, dosud je na našem v lese a povídá ti mně, že už bažanty z komory pouštěli. Ale ten jejich pán, to ti je pořád stejný zbrkloun. Má teď šimla a jako čert jezdí po lese. Beztoho že to Honda jednou odskáče, znáš Hondu, jaké je to semeno, a nedá si říc, posledně když tady byl, i za Kátlou lezl, ale ta mu řekla, proč a zač!“

Antonín se rozesmál.

„A proč by nepouštěli, když letos máme jaro jako v Italii," pravil, utkvěv myšlenkami jenom na bažantech a ne na Janovu dobrodružství s Kátlou. „U nás, když je takhle, tak jsou bažanti patnáctého března venku. Ale to je pravda! My té drůbeži nedáme zchoulostivět."

V tom Kátla vešla do čeledníku, v němž dosud oba sami o těch věcech rozpráveli. Zbohatla Kátla. Ale jenom tělem. Maso se na ní dychtivě třáslo, všude bylo na ní jen maso. Jak šla, boky se jí vyřinuly za kartoun její jupičky. Šla jen, a zaznívalo z ní neslyšně, že by mohla současně lámati železo a těžkým rytířům kovati podkovy.

„Tak co, Káčo, co dělají husy?" oslovil ji Antonín.

Stanula s dojačkou u kamen a usmála se. „A co by dělaly, milostpane, už jsme je nasadily. A to by koukali, milostpane, na naše hospodářství, pod prasnicí máme devět čuňátek a už jsme je odstavili. A krávy nám línají, chlupy s nich padají, až je ouzko, já jen pořád, aby nám něco nechcíplo. Povídala jsem včera naší milostpaničce, že by se tomu mělo něco dát, bez toho že nám to všecko pochcípá. A kouknou se, milostpane, Janeček už je nebožtík.

Chátral jim takhle už od podzimu. Povídala jsem si: Janku starý, s tebou už to kalý nebude, když pořád takhle kroňháš, on jim byl na prsa pryč! No, už je tam!"

Antonín udiveně se na Kátlu zadíval. Dotěrně mluvila, nějak příliš osměleně a příliš důvěrně. Jakoby ji něco vyneslo až k němu nahoru. K němu, pánovi.

»Kdybys radši šla do chléva a tady nešplechtala," okamžitě ji odbyl, „však počkej, až se ti podívám na krávy, pak teprv budeš moci mluvit!"

Zlostným pohledem ho sežehla. A nemohla, nesměla mu odporovati. On poroučel. Malomocně jí utkvěly oči na Eduardovi, ale ten ihned oči sklopil. On poroučel i Eduardovi. Uraženě odešla, a prosebný pohled Eduardův její odchod provázel. Teskně se za ní i oknem zadíval. Mihla se okolo okna zachmuřená a přísná. Vzdorovitá!

„Ta si dovoluje," řekl Antonín, „už se opováží do řeči se nám plést!"

„Hloupá holka to je," omlouval ji Eduard, „ale zlá není. Dobré srdce má."

„Však já ji zkrotím! Beztoho už si mně Karla stěžovala, že se moc opovažuje."

Eduard zarděl se do krvava. Byl pokořen. Bratrova síla jej pokořila. Bratr přece jenom poroučel. Švakříček Sladký jen se se šplechty oháněl. Odboj chystal, na podpatky natlapoval a větším se dělal, nežli byl malinký. Antonín byl nepřemožitelný.

„Však já tomu všemu brzy krk zakroutím, já jim povím," pokračoval Antonín rozhorleně, „já už dobře vím, odkud vítr vane, to víš, já se dovídám o všem. Nic mně není tajno! Beztoho tady taky švakříček Sladký byl a Žanka sem dochází."

Zadíval se Eduardovi pátravě do očí. Tentokráte Eduard očí nesklopil.

„Bodejť by nechodili," odpovídal pevně, „to víš, kujou železo, dokud je teplé! Švakříček si sem dokonce přivedl nějakého znalce, jenž to tu bude všecko odhadovat, aby maminka věděla, na čem je!"

„A že by mně Karla byla o tom nepsala?" — —

„Nemohla! To tu ještě nebyla, a maminka se jí o tom nezmínila, a to víš, jaké to je s maminkou! Maminka je kam vítr, tam plášť. A Žanku měla maminka odjakživa nejradši! Žanka to s ní umí! Přijde, rozpláče se, rozpláče maminku — a to jsou spolu obě zavřeny v pokojíčku, jenom aby nikdo neslyšel, co si povídají — a když odtud Zanka odchází, má koše napakovány!"

„A to se děje také teď, co tu je Karla?"

„Ba, taky! Když ty maminku neznáš! Karla u ní nic nezmůže, dokud tu není Žanka, tak ji maminka ještě poslechne, ale když přijde Žanka, je konec s Karlou. Maminka se zavírá se Žankou i před Karlou."

Antonín se odmlčel.

„Víš, bratříčku," pokračoval Eduard šeptem, „nikdo to s tebou tak dobře nesmýšlí, jako já. Já vím, že ty to tady všecko převezmeš, a vím taky, že mě neopustíš. Proto bych tě jen prosil, abys na mne nezapomněl a něco pro mne udělal. Já vám nikomu v téhle kuchyní nebudu překážet, v kuchyni jsem vyrost, a tak mě nech, bratříčku, v kuchyni taky umřít!"

Antonín se na bratra udiveně zadíval. Rázem z něho všecka zlost zmizela. Chytil Eduarda za ruku a zprudka mu ji stiskl.

„K ničemu jsi mě, hochu, nemusil pobízet," pravil, „tebe mám nejvíc v hlavě, tebe a maminku. No, pro tebe zamýšlím udělat tady výměnek, vykážu ti pro všechny případy jednu světnici a měsíčně budeš dostávat třicet zlatých. To ti na živnosti pojistím. A maminka, dokud bude

živa, bude tady paní. Mamince vyhradím tady užívání až do její smrti. Toť se ví, pánem tu budu já, a dokud bude maminka živa, budeš ty musit pomáhat a dohlédat. Ty už tomu rozumíš, a když tě to těší, je mně to milejší, nežli abys vůbec ničeho nedělal!"

Eduardovi ovlhly oči.

„Jen když vím, že to aspoň takhle se mnou dopadne! No, já jsem ti vždy důvěřoval. Taky s maminkou to dobře děláš, ale je to přece jenom na pováženou, aby maminka měla tu vládnout. Ty si to přece, jak já tomu ve své hlouposti rozumím, musíš koupit, své peníze do toho dáš, velikou starost si na krk uvážeš, a nic z toho nebudeš mít. Maminka by teda z toho měla do smrti jenom sama užitek, a ty bys jen peníze dával."

Antonín se usmál.

„No, na špekulaci to nedělám, to ti dá rozum! Kdybych byl špekuloval, byl bych, když tatínek svého času za mé peníze kupoval, koupil sám a dnes by švakříček Sladký neběhal a odhadce by sem nevodil. Ale já si to představuji všecko jinak. Nakoupená země je kmenovým vlastnictvím rodiny, celou rodinu musí uživiti a uživí, když s ní budeme rozumně zacházeti. Musí uživiti i tebe, ač ani choditi nemůžeš, rodina v ní musí míti svou oporu a své kořeny. Víš, a maminky já se nebojím! Já ji tu sice nechám vládnout, ale jenom na oko, ve hlavních věcech budu si sám poroučeti. Jenom aby mně tu Karla zůstala a nevdávala se, a ty abys byl hodně dlouho živ, abys mně tu hospodařil, jak si to já představuji!"

Eduard poslouchal ho už jen roztržitě. Byl úplně spokojen s jeho rozhodnutím. Tedy přece bude někdy svůj pán. Odstěhuje se do své světnice a bude míti své peníze.

Najednou se mu jeho budoucnost vesele rozjasnila.

„Že ta maminka nejde," pravil, „ale to se zas někde zapovídala!"

Hovor se obracel. A když se matka s Karlou nevracely, vyšel Antonín na dvůr. Psi vyštěkli, Lord s Bojem. Nebožtíkovi honící psi. Rozběhli se k Antonínovi, očichali ho a hned mu ruce olizovali.

„Hoši, hoši," okřikoval je a odhazoval je od sebe, „no, hoši, vás tu nenechám, sem dám nějakého Voříška a Amidora, a vy půjdete sloužit k dědicovi. Na tohle by vás tu bylo škoda!"

Jakoby mu porozuměli.

Rozběhli se a radostně štěkali!

V.

Matka přišla s Karlou teprve před obědem.

„Toníčku, Toníčku," vykřikla radostně, když ho spatřila a v objetí shroutila se mu, věchýtek starý, na široká mužná prsa.

„A mně pořád něco říkalo, abych už šla," vyprávěla v radostném pohnutí, „ale slečinka nás pořád zdržovala a jemnostpán taky. To koukáš, Toníčku, kde jsme byly! No, musím ti to teda vypovědět! U jemnostpána jsme byly na faře! A jak ti nás přivítal. Že je všecko zapomenuto a že dobře děláme, že na našeho drahého nebožtíčka tak věrně pamatujeme! Toníčku, jemnostpán ti nám to všecko tak hezky vysvětlil, že třeba tatínek umřel bez Pánaboha, že je v očistci, že byl z gruntu dobrý a poctivý člověk, a třebas by byl člověk nádoba křehká, že když ho Pánbůh tak na rychlo odvolá, že mu ani nedá času, aby se ze svých hříchů kajícně vyzpovídal, že je přece jenom milost boží veliká a že už mu předurčena byla milost boží. Toníčku, modlitbami a duchovními dary tatíčkovi z očistce pomůžeme, jemnostpán to sám povídal, na dobrý oumysl pořád musíme pamatovati, abychom trápení, které tam chudáček starý teď musí snášeti, mu ulehčili a zkrátili. A slečinka ti byla taky jako milius. Plný talíř cukroví nám přinesla a flašku vína ti načala, bílého, jako má jemnostpán na oltáři. Jemnostpán povídal, že všichni jsme křehké nádoby a milost boží že je nevyzpytatelná. A Karlu ti jemnostpán oplacoval, aby viděla, že se na ni nezlobí, však víš, co spolu měli k vůli Girgalovi, a všecko uznával, že Karla za nic nemohla, že když Pánbůh takovou ránu na člověka sešle, že ten člověk ani za to nemůže a že v hříších odejde, ale před soudnou stolicí že přece milost nalezne, že duše dobré, byť hřešící, odcházejí do očistce, aby se ze svých hříchů očistily. Jemnostpán ti nás rozebral, až se slečinka chvílemi mračila, jak pěkně s námi jednal."

„To je ti dědek, Toníčku," vpadla Karla do jejího nadšení, „mně ti pořád ruku mačkal a potil se, jakoby na Kunětické hoře kámen lámal. A slečinka na mne koukala jako výr. Ta ho hlídá, aby se neukvapil! No, jen když se to mamince líbilo. Maminka ti šla z fary jako znovuzrozená. Ještě jsem s ní musila k tatínkovi na hřbitov. Klekla na hrob a hlasitě se modlila, chuděrka stará, jen aby táta náš v očistci dlouho nepobýval!"

(Pokračování.)

* *

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

III.

Stařec ten byl vysoký, hubený, tváře zvláštní, očí velkých a temných, fanaticky zářících. Pleť jeho byla ztemnělá a žlutavá, vlas krátký a bělostný, vous oholený. Podobal se kardinálům, očima trestajícím. Značně vystupující, dlouhý a tenký nos zdivočoval výraz očí i tváře jeho.

Oděn byl černě, jako do společnosti. Pohyby jeho rukou byly výmluvné, dlouhé prsty krásné. To vše ještě nepůsobilo však oním zvláštním dojmem nezemskosti, nýbrž to, že byl jako duch tichý, že talíř nezazvonil, lžíce neuhodila, rty nezasrkly, židle nezavrzla. Toto zvláštní ticho, obestírající jej, jakoby mělo v sobě hlubokost a tmu studní.

Poobědvav, zahleděl se oknem na protější vysoké stromy parku. Po chvíli zapsal si cosi do úzkého zápisníku a povstav, odešel na chodbu. Kabát jeho byl dlouhý, kalhoty nakrčené, nohavice úzké. Bylo zjevno, že se rozhodl promluviti s Linhou.

Daniela, vzdychnuvši, povstala rychle a stisknuvši si rozevřenýma rukama hlavu, pospíchala z jídelny na čerstvý vzduch. Zamrazilová byla stejně rychle venku. Oči jejich nemohly snésti ostré sluneční světlo. Chytily se kvapně za ruce.

„Ten člověk tu zůstane!“ chvějíc se řekla paní Pechová.

„Kdo to asi je?“ zašeptala Zamrazilová, pohlížejíc zvědavě do hnědých očí mladé krasavice.

„Těžko vědět!“ odvětila tato, ohlížejíc se nepokojně. „Bojím se jen, že tu chce zůstat. Šel do kuchyně k panu Linhovi. Jako ten neznámý černý pán z pohádek, s nímž krásné děvče tančilo, mi připadá!“

„Brrr, čert! Nestrašte mne, paní professorová!“

„Jsem sama postrašena. Neprožila jsem nikdy příšernější chvíle!“

„Zůstane-li zde, odstěhujeme se!“ zašeptala vdova, uchopivši ji za obě ruce. „Ustydla bych tu strachem! Srdce by se mi zastavilo, nohy zdřevěněly. Ještě teď sotva popadám dech, jak jsem se ustrašila. Bože můj! Viděla jste ty oči? Mně se za chvíli zdálo, že rostou a černají, že jsou stále ohnivější a hroznější, až jsem pak viděla jen je... jako kola! A což ty ruce, ty dlouhé prsty a nehty! Jako drápy! Bože můj! A vy myslíte, že tu zůstane?“

„Jistě, líbí se mu zde. Byl se vším spokojen.“ A tiše, jakoby jen pro sebe dodala: „Divný, divný člověk!“

„Odstěhujeme se, viďte! To není člověk, to není obyčejný tvor, to je duch! Já na duchy věřím! Vždycky jsem věřila! Odstěhujeme se!“

„To je těžké, milá paní! Ostatně — snad si zvykneme. A mně se často přihodilo, že ten, koho jsem se nejvíc bála, byl mi pak nejmilejší. Prvním dojmům nikdy nevěřte, nikdy!“ mluvila Daniela ve zjevném nepokoji. „Na světě všecko klame a v ničem není bezpečnosti. Mám tušení, že nám bude na konec milý, že ta hrůza spadne jako pouhé bláznovství naše. Možná, že všechno vzniklo z té vaší cikánské halucinace.“ Po těch slovech popošla, aby viděla do kuchyně. Rychle se pak vrátila. „Je v kuchyni!“ zašeptala chvatně, znova ve tváři vznícena. „Všichni stojí kolem jako zdřevěnělí. Chce tu zůstat! Jen aby mu nedali ten hořejší pokojík vedle vás —“

„Ježíšmarjá, toho nedopustím!“ zvolala Zamrazilová. Ústa se jí stáhla až k pravému uchu. „Ať ho dají dolů! Je tu hezký, rohový pokojík!“

„Vzpomeňte si však, jak jste se po celý červen bála, že jsme jen ženské v celém patře! Dobře jste soudila, že by se mohl snadno zloděj dostat nahoru po verandě! Možná, že by bylo přece lépe, aby tam byl i muž! Nechme toho, ať se to vyvine jakkoli, čím dále od prvního ustrašení, tím zřejměji cítím, že je to člověk zajímavý! Uvidíte, že se s ním usmíříme, uvidíte!“

Zamrazilová rozšířila sevřené, bezbarvé oči, pozvednuvši trochu svislá víčka.

„Kdo to asi je?“ zašeptala se zájmem. „Myslím, že továrník nebo směnárník. Tak jsem si představovala při čtení románů boháče, kteří si vydržovali baletky.“

„Ach, ne, naprosto ne... Ten není světák!“ vypjavši se, prohodila Daniela. „Ten je myslitel, nebo nešťastník s těžkým, nezapomenutým románem v srdci.“

„Jak to?“ trhnuvši rameny vykřikla vdova. „S románem v srdci? Myslíte, že měl nešťastnou lásku?“ Uchopila prudce Danielu za lokty a zahleděla se jí do očí. „To bych byla neřekla, ne, opravdu ne! Smutně nevypadá, ale oči na uhranutí má! Na ty baletky bych spíše uvěřila. Bože můj! (Ohlédla se.) Podivín nějaký! Bože můj! Taky jsem jednou čtla o takových mužích, kteří milují staré báby!“

„Co že?“ udivila se paní Pechová. Shledavši pak, že pohled Zamrazilové je zcela vážný, zasmála se.

„Ano, stará žena prý je pro ně pochoutka jako malina!“ se zanícením mluvila vdova dále. „A já tomu věřím. Proč by to nemohlo být? Jsou nejpodivnější lidé na světě, proč by nemohli být ještě podivnější? Což není stařena člověk? Jako každý jiný! A jsou lidé, kteří vám dokážou, že je zvěřina k jídlu teprv, když zavání!“

„Brrr, co mluvíte? A jak jste se rozohnila! Co to?“

„Bože můj! Kdo to asi je! Věřte mi, čím víc o tom myslím, vidím, že je to takový nějaký podivín, který má rád baletky nebo stařeny!“ Pojednou, ohlédnuvši se zase, schoulila vdova ramena a rozesmála se. „Vidíte, jak je dobře trochu myšlení rozhoupat,“ řekla dále, „ulehčí se. Už nemám takový strach. Uvěřila jsem vám, že to byl jen první dojem a že nám bude nový host milý! Bože můj! Podivín nějaký to je! Aby mu tak dali ten pokojík vedle mne!“

„A uvidíte, že dají!“ řekla Daniela pevně. „Prosívala jste, kdyby se někdo hlásil, aby ho dali tam. Slíbili vám snad třicetkráte, každý den, že ten, kdo první se přihlásí, bude ubytován vedle vás!“

„Bože můj! Jakáž pomoc! Myslím, že bych si zvykla. Už se tak nebojím, jako prve. Byl hrozný!“

„Byl!“ připojila Daniela a popošla, aby viděla do kuchyně. Prudce hodila rukou, naznačivši, že se něco stalo. „Už jde!“ zvolala tiše. „Dovíme se teď, co ujednali! Uvidíte, že v Pensionátě zůstane. Emča vyšla za ním, vede ho do pokoje. Možná, že vědí už, kdo je a jak se jmenuje! Pojďte, paní Zamrazilová, dovíme se všeho!“

Šly tiše a opatrně k zadnímu vchodu Pensionátu. Šupík kňučel a třásl se, jakoby mu bylo zima. Lesy v pravo se rozjasnily a silněji zazelenaly. Na lavici před zadním vchodem seděl hajný u sklenice piva. Naříkal si na bolení zubů. Modré oči jeho byly ospalé a unavené.

Obě paní vstoupily do kuchyně. Dojem, který pocítily ze starce v jídelně, opět na ně padl, když spatřily ztrnule stojící zde ženské, i Linhu, i dědečka. Všichni po starcově odchodu beze slova hleděli do dveří. Nemohli ani promluviti, ani se pohnouti. Paní Linhová držela muže svého za ruku.

„Zůstane?“ otázala se šeptem Daniela přiblíživši se k dědečkovi.

Pokývl hlavou a otevřel ústa, jakoby chtěl něco dodati, ale neřekl nic.

„Celé prázdniny zde bude!“ odpověděl Linha, jehož drobné, zdravé zuby všecky se ukázaly. Černé vlasy měl zježeny.

„Kam ho ubytujete?“

„Do třináctky. Vedle milostpaní!“ řekl, ukázav na ustrašenou vdovu.

Ta stáhla pouze ústa na prostředek a po všech tvářích se rozhlédla. Zbledla a zakašlala.

„Jak se jmenuje?“ ptala se Daniela dále.

„Ještě nevím,“ sděloval Linha kuse, „neřekl nic a já jsem se neptal. Mluvil stručně. Neměl jsem odvahy říci mu, že není místa. Nebyl jsem na to připraven, moh' jsem ho odbýti, on však se otázal tak důrazně, že jsem byl jako chlapec. Příjemný není, musíte, dámy, odpustit!“

„Proč? Je zajímavý!“ snažila se ho potěšiti. „Zvláštní jakýsi stařec, a chování jeho je přece pěkné. Stále předpovídám, když jsem trochu z toho prvního omráčení okřála, že nám bude později všem milý. Tak bývá, věřte mi!“

„Dej, Bože!“ povzdychla paní Linhová, jejíž ustrašená tvář teprv nyní se rozjasnila.

„Ten člověk mnoho viděl a mnoho zažil!“ pronesl dědeček usedaje na lavici. „Na vysokých místech byl a s velkými pány jídal. Napadlo mne —“ (jal se šeptati) — „že je to nějaký vyslanec nebo diplomat! Saframente, ten má pohled jako jenerál!“

Chechtavá Márinka pojednou zvolala příjemným svým hláskem:

„Mne vzal za bradu!“ A skrčivši ramínka i hlavu živě se zasmála. Očka její se zablýštěla. „Řek' mi ‚cvrčku‘!“

Všichni se zasmáli.

„Vzal, vzal ji za bradu!“ dosvědčoval Linha ohlížeje se po neteři.

„Vida,“ řekla Daniela veselejším hlasem, „duch to jistě není. Rozhodně člověk.“ Naklonila se k paní Zamrazilové a pošeptala jí do ucha: „Nevím, jak je to s těmi stařenami. Uvidíte, že vás nikdy za bradu nevezme!“

„Dobře udělá, urazila bych mu ruku!“ odvětila vdova příkře. A zamračivši se a pohlédnuvši na dědečka prohodila: „Do starého haraburdí ještě nepatřím!“

Linha si pomnul oběma rukama celou tvář.

„No!“ oddechl si. „Vidím, že mu brzy zvykneme. A nahoře bude aspoň pán!“

Zvláštní ochromení, jež neznámý stařec svým vstoupením do kuchyně způsobil, znenáhla mizelo. Hovornost stále větší a odvážnější rozptylovala podivnou tíseň. Daniela a Zamrazilová však neodcházely. Čekaly ještě, jaké zprávy přinese Emča.

Ta po chvíli přiběhla všecka vyjevena. Stanula uprostřed kuchyně a rozhlédla se po všech.

„Krutí brko, to je dědek!“ zvolala.

Všichni, jakoby je cosi zalehtalo, prudce se rozesmáli.

„Emčo, co jste viděla?“ otázala se Daniela zvědavě smějíc se dosud.

„Nic, milostpaní!“

„Nevzal vás za bradu?“

„Ne, ale řekl mi: Líbí se mi tady, černá krupičko!“ se smíchem sdělovala Emča, upravujíc si černé, husté vlasy své.

„Černá krupičko?“ podivila se Daniela. „A smál se?“

„Ne, ani trochu. Přistoupil k oknu a zadíval se do parku. Dlouho se ani nepohnul. Když jsem vše upravila a odcházela, svlékal kabát. Myje se! Krutí brko, řek' mi ‚černá krupičko‘! Třásla jsem se úzkostí a musila jsem se zasmát. Ale liboval si, má tam vyvětráno a plný pokoj slunce!“

Daniela se Zamrazilovou vyšly z kuchyně. Slunce svítilo, ale na západě stála bouře. Dunivé hřmění chvílemi zapadalo až mezi zdejší lesy. Zem byla oschlá, zeleň svěží, kvítí vysoké a bohatě kvetoucí. Hajný s bolavými zuby dosud seděl na lavici. Víčka oční měl zanícená, prsty potlučené. Zahleděl se na pružné tělo paní Pechové, na její laní krok a usmál se.

„Musím se trochu projít, paní Zamrazilová,“ řekla Daniela, „odpusťte! Než přijde bouřka, dojdu až k silnici a zpět!“

„Půjdu s vámi! Zde za nic na světě sama nezůstanu!“ všecka polekaná zvolala vdova.

„Nestačíte mi v chůzi, a k vůli vám nebudu se motati kolem Pensionátu. Odpusťte, musím se řádně projít. Jen na procházce vrací se člověku střízlivý soud. Jděte do kuchyně! S bohem!“ A poskočivši zmizela v parku. Jen kroky její bylo slyšeti.

Zamrazilová vrátila se do kuchyně. Seděla zde chvíli, ale když si jí příliš nevšímali, rozhovořila se s hajným, který pil již třetí sklenici piva na bolení zubů. Vypravoval jí, že po dvě noci nespal. Později, když hajný odešel, odvázala Šupíka a pokusila se vésti ho na řetízku. Pes však, ocitnuv se mimo boudu, jal se tak skákati a běhati, že mu nemohla stačiti. Táhl ji tak silně, že se jí řetízek do ruky zařezával. Zlobila se, křičela a nadávala. Šupík strhl ji za sebou po travnatém svahu. Musila ho pustiti. Teprv nyní rozlítal se jako zběsilý. Kmital se mezi keři, v lese i v parku jako letící bílý pták. Země jakoby se ani nedotýkal.

Bouře stočila se k jihu. Od západu se opět vyjasnilo. Dusno pominulo, vzduch poněkud prochladl. Slabý větřík chvílemi zachvěl osením a listím.

Daniela potěšena tím zatoulala se daleko do polí po květnatých mezích, aniž toužila vrátiti se. Myslila na neznámého starce, ale již jinak viděla jeho zvláštní zjev než o prvém setkání v Pensionátě. Nebála se ho, naopak těšila se na hovory s ním. Zvláštní zvědavost, složitá a silná, zabírala znenáhla její smysly. Byla by ráda věděla, kdo je ten podivný člověk, jaký byl jeho život a jaké mládí. Snažila se pochopiti, v čem vznikal pramen jeho ochromující podivnosti, představovala si jeho oholenou tvář, zářící oči i klid všeho jeho konání, ale z této vzdálenosti nejen že nemohla proniknouti otázky ty, nýbrž zdálo se jí, že stařec ten tak podivný ani není, že bylo vše pouhý sen. Byla přesvědčena, že dnes večer, až jej opět spatří, nebude již zachvácena dojmem, podobným dojmům ze strašných snů, nýbrž že bude zaujata zajímavou duší toho člověka.

Vracela se až o sedmé hodině. Tu však shledávala, že každým krokem, jak se Pensionátu přibližovala, měnil se i její poslední názor na neznámého starce. Něco neobyčejné té tíhy, jakou odpoledne pocítila, opět jí lehlo na duši. Šla stále pomaleji, jakoby se jí domů nechtělo. V parku usedla. Po chvíli přitiskla si ruce na tvář.

„Co se děje? Co se se mnou děje?“ řekla hlasitě všecka opět vzrušena. „Proč učinil ten člověk na mne tak zvláštní a tak silný dojem? Má to snad hlubší smysl nějaký? Je to někdo, s kým je spiat můj osud? Či někdo, jenž je mi blízek duší? Zdálo by se tak a uvěřila bych tomu, kdyby býval neochromil i Zamrazilovou i všecky ostatní. Vězí to tedy vše pouze v něm. Je neobyčejný, udiví každého člověka při prvém setkání. Ano, jen v něm,

v jeho bytosti. Je asi jiný než sta a sta lidí kolem nás a proto tak zvláštně působí!"

Pohlédla na průčelí Pensionátu korunou vysokého javoru. Bělostná stěna byla již ve stínu. Slunce osvětlovalo jen střechu přes západní chlumy. Všecka okna byla otevřena. V jednom z nich bylo viděti neznámého starce. Stál zpříma, kouřil a temnýma očima svýma díval se v dálku.

Daniela znovu pocítila silnou touhu po poznání tohoto člověka. „Možná však, že se zklamu, jako se mi již často stalo!" pomyslila si. „Mám o všem přílišné illuse!"

Odebrala se k houpačce. Usedla na její prkénko a mírně se houpala. Útlé nohy její lehounce dotýkaly se země. Zatěšila se na zítřek, na neděli, že bude krásně a že přijde z města mnoho lidí.

Po chvíli přišla sem Zamrazilová. Usedla na lavičku, opřenou o dvě břízky. Vypravovala, že jí bylo nudno a že se nový obyvatel Pensionátu dole neobjevil. Daniela se na ni usmála, což zřídka činívala.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Hanuš Jelínek: „Melancholikové". Studie z dějin sensibility v literatuře francouzské. V Praze 1908 nákladem J. Ottovým. Stran 157 za 2 K 40 h.

Obdobím „melancholiků" ve francouzském písemnictví myšleno jest v přítomné studii páně H. Jelínkově období počínající sklonkem století XVII. a uzavírané pozvolna sklonkem věku následujícího, tož období sensitivních básníků, kteří přivedli k plnému uplatnění literární ozev sytě vyznívajících akkordů citových, jakožto účinnou protiváhu rozumové a filosofující vlně století Pascalova, La Rochefoucaultova a La Bruyèrova. Je to éra velmi bohatá, mnohotvárná a tudíž vděčná pro literárního historika; Francie, Německo i Anglie daly jí už celou řadu šťastných historiků (ať vzpomeneme jenom namátkou prací obou Goncourtů o ženách XVIII věku, díla paní Mac Donaldové o Rousseauovi a von Waldbergova o sensitivním románě francouzském) — ale v češtině jsme dosud o ní systematické studie neměli. Autor „Melancholiků" počíná hned oněmi prvními, jistě neuvědomělými závany sensitivní poesie vzrušených žen století XVII (portugalská jeptiška Marianna Aleoforado, Mme de La Fayette, Mme Ferrand), líčí přechod ke století XVIII dokumentovaný výtvory některých mužů (Des Challes, později Marivaux, abbée Prévost, Voltaire) a staví konečně do samého středu této sensitivní periody velkého Rousseaua jakožto tvůrce a oživovatele, velkého básníka ženských srdcí a vzrušující, velebné přírody, v jehož lesku se napájela i obrážela celá plejada hvězd i hvězdiček ostatních. V jeho družině setkáváme se se zjemnělým poutníkem Bernardinem de Saint-Pierre, s elegickým Chénierem, s barvitým a pyšně vzletným Chateaubriandem, s kosmopolitně rozumářskou Mme de Staël. Všecka officiální francouzská literatura zdá se rázem a bez výhrady státi ve znamení citového rozněžnění, pokroku a přírodnického nadšení rousseauovského, které bylo z Německa posíleno v letech sedmdesátých (XVIII. věk) „Wertherem". Pozvolna přecházejí tyto dějiny sensibility „v historii jejich excessů a zrůdností" znamenanou pessimistickými a trpně rozvracenými hrdiny Obermannů a Adolfů (román B. Constantův z r. 1816), jejichž přímé vlivy přetrvavše silné údery rodícího se a vítězného romantismu přešly daleko až k historickému románu Stendhalovu a k psychologickým freskám Bourgetovým.

Studie páně H. Jelínkova je velmi bohatá jmény, daty i dokladovými passážemi. Je to těžká kniha, místy jen letmo a bravurně napovídající, která předpokládá hodně znalostí z francouzské literatury XVII. a XVIII. věku. Nicméně je tu hojně hybných a svěžích odstavců biografických, v nichž je dosti místa věnováno zejména citovým stránkám povah, malým dobrodružstvím srdcí a něžným, vzájemným vztahům niter, tak že se tu čtou některé passáže jako romaneskní, pestře barvité skizzy. Vystupují tu povahy svrchovaně vznětlivé, jímavě milující a na výsost oddané, povahy krásné i v pobloudění a vymáhající odpuštění i tam, kde by dnešní doba ráda viděla hřích. Je to ostatně kniha čistě francouzského střihu, elegantní a švižně črtaná, suggestivního, živě napovídajícího „lansonovského" stylu, při tom sytá a zhuštěná. Zasluhuje studia i doporučení.

F. Sekanina.

Nákladem dra Fr. Ledermanna v Berlíně vydán byl německý překlad Herrmannova Otce Kondelíka a ženicha Vejvary, z péra Luisy Tlučhořovy, jenž vycházel dříve v Ledermannově časopisu „Aus fremden Zungen". — Dr. Bronislav Wellek ve Vídni vyžádal si od Ignáta Herrmanna autorisaci ku překladu jeho románu U snědeného krámu, jenž má být uveřejněn v Ottově „Slavische Romanbibliothek".

DIVADLO.

— Městské divadlo Vinohradské: „Láska bdí". (L'amour veille.) Veselohra o 4 dějstvích od Rob. de Flerse a G. A. Caillaveta. Přeložil H. Jelínek. Poprvé 4. dubna.

Nová, vlastně nejnovější komedie francouzských autorů a nejúspěšnější novinka pařížského repertoiru z letošní saisony svádí přímo a láká k reminiscencím na všecky svoje předchůdkyně v témž genru. Má rodokmen úctyhodně starý, bohatý a početný, ba proslavený. Její ovzduší, postavy, sloh, stavba scén, celá struktura vnější i vnitřní má téměř všecko podobné s klassickými mravoličnými komediemi Dumasovými, a má svoje obdoby v nepřehledné spoustě produkce těch francouzských dramatiků, kteří ve stopách Dumasových šli dále. Jenom morálka pánů de Flerse a Caillaveta svojí otevřeností a výbojnou ironičností pokračuje statečně s duchem doby, ovládajíc pole s duchaplnou a nespoutatelnou smělostí, s vtipem vždycky parátním, jemuž není nic svato, s bezbožným výsměchem, který se bezpečně dostavuje vždycky, kdy veseloherní situace hrozí se převrátiti v tragiku, všude tam, kde jejím nositelům hrozí nebezpečí, že zabřednou v sentimentálnost anebo pathos.

Světácký svět ve „Bdící lásce", tak charakteristický a známý z komedií francouzských tohoto druhu, řídí se zcela zvláštními zákony společenskými, jejichž morálku už naši dva autoři ani nevykládají. Pokládají za překonané stanovisko, aby tak činili, anebo aby ji dokonce výkladem svým ještě podrobněji osvětlovali a hájili. Snaží se spíš na známém a všeobecně uznaném podkladě jíti dále, konstruují jakousi filosofii této morálky, glossují ji bystře a vtipně s humorem, který se nezastavuje na podrobnostech a nikdy nevysychá. V tom světě, v němž úctyhodné aristokratické dámy, jako stará markýza de Juvigny, s povýšenou graciósností a lehkou ironií zakládají si na tom, že jedna prababička jejich rodu byla maitressou Ludvíka XV., a ve svém věku (po mládí stráveném v galantních dobrodružstvích) nečtou už nic, než životy svatých a povídky Voltairovy, mají právo poučovati mládež na základě bohatých zkušeností vlastních. V tomto světě mladí, elegantní a bohatí muži, kteří ničím nejsou, protože toho nepotřebují, aby něčím byli, jsou právem nejvýš váženi a ceněni; v tom světě právě ti z nich, kteří strávili svoje mládí v řadě dobrodružství a poměrů se ženami, jsou nejžádoucnějšími manžely. Po bouřlivém mládí ovšem těžko přivykají morálce a spořádanosti v manželství. Necítí ani potřeby, aby se z toho omlouvali, a jejich svět jim to odpouští mnohem lehčeji, než jejich ženám.

V přítomné komedii je takový párek: synovec markýzin Ondřej de Juvigny po nesčetných galantních aventurách ožení se s nezkušenou, mladou a nevinnou dívkou, která ho oddaně a bezmezně miluje, s Jacquelinou Carteretovou. Jejich okolí se domnívá, že Ondřejovo dobré vychování, anebo aspoň mravní a náboženské zásady ochrání manželské štěstí mladého párku. Ale ukáže se, že pravdu má Jacquelinin strýc, když tvrdí, že jestliže něco, tedy pouze láska uchrání mladé jejich štěstí, láska, která bdí ostražitě a dává ženě odpouštěti všecky mužovy slabosti. Ondřej de Juvigny se k tomu sám přiznává, když po čtyřměsíčních libánkách podlehl poslední ze svých bývalých milenek, která mu vběhne do cesty. Nemiluje jí zdaleka tak, jako vlastní ženu, ale opojen láskou a zhýčkán něhou svojí Jacqueliny, je slabý a bezmocný, jakmile ji nemá kolem sebe. Ženu chrání její láska, její přirozená ženská vypočítavost a ženský stud, muž v takovém případě podléhá prvnímu útoku pokušení. Jacquelina se chce pomstít, chce splatiti mužovu zradu nevěrou vlastní. Zvolí si k tomu jelimánka ctitele, který se ukáže být zcela neškodným. Ale kdyby ani toho nebylo, její láska k mužovi uchrání ji před nerozvážným krokem, vrací se k němu, předstírá pomstu pouze líčením svého dobrodružství a byla by opravdově nešťastna, kdyby se jí na konec nepodařilo dokázat, že se nezpronevěřila svému muži, a slaví šťastné smíření.

Nová komedie pánů de Flerse a Caillaveta vyniká vysoko nad všecky francouzské komedie, které jsme v posledních letech v Praze viděli, svým graciósním vtipem, duchaplností a jemným humorem. Byla také hrána většinou velmi dobře, a především dámské role hlavní (pí. Beníšková a Šiblová) byly hrány s potřebným vkusem a s pravou jemností, kterýchžto vlastností postrádala na př. představení Wiedovy komedie „Dvakrát dvě jest pět" anebo Wildeova „Vějíře lady Windermerové". Patrně je to zásluhou režie páně Šubertovy. *V. Kol.*

== Gerhardt Hauptmann dle došlých zpráv berlínských pracuje již zase na novém dramatě s pohádkovým sujetem, hrajícím v Krkonoších, jako „Potopený zvon" a „Pippa tančí". Nová pohádka Hauptmannova — Krakonoš — tentokrát symbolicky naznačuje odpor poetův proti novodobé kultuře, která čím dál dotěrněji vniká již i do jeho zamilovaných horských zákoutí. Krakonoš jako zosobněný pán a ochránce horských hvozdů a vší prostoty krkonošské přírody tropí si tu žerty z velkoměstských turistů a vyhání všetečné lidi, kteří chodí svojí kulturou rušit odvěký klid a řád. Celek končí čarodějnickým rejem, který všecku módu a všechen pokrok lidský vyhání z hor do údolí. Novou pohádku Hauptmannovu, velmi prý poetickou, zajistilo si berlínské Lessingovo divadlo k prvnímu provození v příštím podzimu. Drama klade ovšem značné nároky na scénickou výpravu feerickou a provedení, ale právě pro tyto vlastnosti slibují si od něho podobný pronikavý úspěch, jaký měl svého času „Potopený zvon" téhož autora.

== Světové proslulé hudební nakladatelství firmy Riccordiovy v Miláně slaví letos jubileum stoletého svého trvání. Při té příležitosti uveřejňují hudební listy řadu zajímavých vzpomínek z dějin světového závodu, jež jsou zároveň podstatným kusem historie hudebního umění. Základ

k ohromnému významu a potomnímu bohatství domu Riccordiova položila díla Belliniho, vrcholu svého dosáhl dům nákladem oper Verdiových. Ve svých začátcích, v době, kdy ještě ani jediné své opery nevydal tiskem, nabídl Verdi Riccordiovi, že mu dá do nákladu všecko, co má skomponováno, za obnos jednou pro vždy zaplacených 12.000 dvacetilir. Riccordi však mu namítl: „Takové smlouvy neuzavru. Jsou-li vaše opery dobré, pak mají cenu mnohem větší, a můj podíl na zisku byl by kořistí lví. Jsou-li však špatné, pak nemají ceny ani 12 dvacetilir.“ A nakladatel se skladatelem upravili vzájemný poměr svůj tak, že za každou operu dostal Verdi od Riccordiho prázdný blanket, na němž si sám vyplnil sumu, na jakou odhadoval své dílo. V archivu domu Riccordiova uloženy jsou všecky tyto původní blankety Verdiovy, a mezi bohatou korrespondencí snad se všemi vynikajícími mistry světovými také velká řada dopisů Verdiových, charakteristických pro osobnost slavného mistra. Kdysi, bezprostředně po vypískání jedné ze svých oper, psal Verdi Riccordimu psaní velmi melancholické: „My ubozí cikáni a hudlaři, či jak nám říkáte, jsme nuceni prodávati svoji práci, svoje myšlenky, svoje vytržení za peníze... A obecenstvo si za 3 liry kupuje právo vypískati nás, anebo nám tleskati. Osudem našim jest odříkání, toť vše!“ V pozdějších letech úspěchy Wagnerovy a jeho oper vrhly ovšem velmi silný stín na všecku hudbu italskou, jejíž kurs v Evropě silně upadal. Také několik Wagnerových dopisů chová rodinný archiv domu Riccordiova, dopisů, plných vášnivého vzteku proti svým odpůrcům a malicherným zlehčovatelům, jichž zvláště v Italii koncem let 70tých bylo mnoho. Když slavený nyní mistr Puccini přišel poprvé k Riccordimu, aby mu nabídl svou první operu, uvítal jej tento dosti neochotně otázkou: „Nechcete se stát wagnerovskou opicí v miniatuře?“ Skladatel se nijak neurazil — přehrál mu úryvek ze své skladby, a nakladatel po krátkém napiatém poslouchání řekl, již zcela jiným tónem: „Koupím tuto operu, a objednám u vás hned druhou. Ale prozatím nic víc!“ — Nakladatelská firma Riccordiova vydala za sto let svého trvání více než 112.000 děl, tedy průměrně asi 1100 partitur ročně.

═ „Píseň písní“ jako drama. Anglická dramatická společnost v Londýně provedla na svém domácím jevišti smělý a originální pokus, vypraviti scénicky Šalamounovu „Píseň písní“ v dramatickém zpracování svého člena Nugenta Moncka. Provedení působilo dle zpráv anglických listů velmi silným a podmanivým básnickým dojmem. Na jevišti zdobeném zlatem a purpurem pohybovaly se osoby dramatické básně, jejíž text básnický byl téměř všude co nejpietněji zachován. Vystupoval tu Šalamoun, 6 jeho souložnic, Sulamit či Šulamitin a posel, jehož úlohu zastával mladý hoch černošský. Šalamouna hrál herec vysoké, důstojné postavy s dlouhým vousem, zvlněným dle assyrského způsobu. Šulamitin hrála mladá anglická herečka miss Isabel Rolandova, dáma oslňující krásy, překrásných, čistých rysů v obličeji, nevelké postavy. Hlas pastevce, jenž miloval Sulamit dříve než byla unesena do komnat královských, zazníval pouze z pozadí scény. V dramatickém zpracování Monckově jest Sulamit otrokyní, a toto pojetí tvoří zápletku, jež přivozuje katastrofu. Vzorné představení anglické dopadlo velmi distinguovaně a vkusně.

═ V městské nemocnici v Cremoně zemřel v těchto dnech ve věku 80 let Enrico Capelli, jeden z nejtalentovanějších herců italských, proslulý stejně svými výstřednostmi a podivínstvím, jako svým uměním. Jeho herecká extempore pronášená s jeviště, budívala sensaci po celé Italii. Jednou extemporoval tak skvěle a vytrvale, že divadelní představení protáhlo se o celé 3 hodiny. Byl duchaplným a vtipným improvisátorem, bohužel někdy příliš podivínským a nesnesitelným. Enrico Capelli míval i svoje bouřlivé záchvaty hýřivosti, v nichž dociloval také rekordu nepřekonatelného.

TÝDEN.

Na 7. t. m. připadlo sté výročí narozenin vynikajícího českého myslitele, básníka, spisovatele a žurnalisty, augustiniána Františka Matouše Klácela (podle rodiště Č. Třebové i Třebovským zvaného), který po pestrém, bolestmi a trpkými zklamáními znamenaném životě umřel v dobrovolném vyhnanství v Americe, kde byl před smrtí založil i novou náboženskou sektu. Klácel zahloubal se už v mládí do těžkých studií filosofických (byl nadšeným vyznavačem „slovanské“ filosofie Hegelovy) a vyznával je jakožto professor brněnského lycea tak nadšeně, že byl brzy nucen místa se vzdáti. Jeho zanícení k hlubokým ideám filosofickým projevilo se i vřelým přilnutím k myšlenkovému rázu Kruhu Jungmannova a ke hloubavým jazykozpytným studiím Dobrovského (r. 1843 vydal také „Počátky vědecké mluvnictví českého“). Stejně nadšeně projevovala se i jeho snaha belletristická: podle cizích vzorů složil r. 1848 „Ferinu Lišáka z Kuliferdy“ a tři léta před tím méně podařené „Jahůdky ze slovanských lesů“. Rovněž i jeho „Zrnka“ (1856) a „Lyrické básně“ (1836), jimiž na tomto poli debutoval a o nichž napsal výstižně Vincenc Zahradník, že „myslivou hlavu a těžkou, žalnou mysl projevují, v čemž právě povaha české duše záleží“, poukazují poněkud na vzory cizí. Spisování filosofické bylo však jeho nejmilejším úsilím: tak psal svoji proslulou „Dobrovědu“, která mu tolik životních trpkostí způsobila, svoje „Listy k přítelkyni“ a „Mostek“, celou řadu hlubokých článků do „Musejníka“ a do úředních „Moravských Novin“, které redigoval v letech 1848—1850, překládal „Bajky Bidpajovy“ a j. v. Náležel k mužům svrchovaně čisté, vzácně šlechetné a nezištné povahy, kráčeje

vždycky zpříma a samostatně, byť si každým krokem vlastní prospěch do prachu zašlapával. Krásnou a výstižnou studii o Klácelovi, která přinesla do jeho biografie i do celkového významu mnoho nových světel, napsal prof. Jan Kabelík do Časopisu Matice Moravské (1907). —*n*—

*

* Časopis pokrokového studentstva č. 6, roč. XI. přinesl následující zprávu: President Josef Hlávka zemřel. Celé své obrovské, několikamilionové jmění odkázal k humanním a vědeckým účelům. Marně však hledáme mezi podělenými Ústř. Maticí školskou, instituci pro náš národ nejdůležitější, obranné Jednoty a konečně i Husův Fond, který právě je ve značné tísni peněžní."

Těchto několik řádků věnoval list studentský zesnulému nejštědřejšímu dobrodinci studentstva, čtyři řádky zastrčené na poslední místo poslední stránky a v těch se mu ještě činí výčitky, jakoby se byl na českých zájmech vůbec a na českém studentstvu zvlášť byl prohřešil.

Takovou pohrobní vzpomínku věnoval list studentský mužl, jehož mnohaleté, soukromé výpomoci na sta studentů děkuje svou existenci, jenž stotisícovými náklady postavil a téměř sám vydržoval studentskou kolej a který ve své závěti českému studentstvu odkázal celou třetinu důchodů z milionů zanechaných peněz, věnovaných cele s úmyslem nejšlechetnějším na prospěch české věci.

Tak demonstrativně zastrčenou a s jakýms pohrdlivým tónem psanou zprávou odbyta orgánem „pokrokového" studentstva vzpomínka na Josefa Hlávku, který se po celá leta staral o studenty i po ukončení studií, zjednávaje jim osobní intervencí v různých továrnách, institucích a úřadech přiměřené postavení.

*

≡ V Suresnes u Paříže bude 12. dubna slavnostně odhalen pomník Zolův, pořízený z rozlitých zvonů jednoho ze zavřených pařížských kostelů. Charpentier, autor „Louisy", složil slavnostní skladbu hudební k odhalovací slavnosti.

*

Aby nás Pánbůh při zdravém rozumu zachovati ráčil.

Perly v omáčce. „Posluchačka hudby: živá, nervní symbolisace našeho kultu, milovnosti rozkoše a bolesti, smíšených v mocně cítěnou essenci života, sensibility v nejintensivnějším projevu . . ." (Mil. Marten: Půlnoční dítě.) „Vy tolik věříte v krásu, řekl jí kdysi. Až fatálně věříte v krásu . . . Snad proto, že neznáte dosti jejího protikladu, který je proto tak osudný, že by jí bez něho nebylo: života. Nepomyslila jste na to nikdy, vy, která tolik přemýšlíte, že je nepřátelství mezi těmito dvěma entitami, kterých nelze ani mysliti odděleně . . . pokud to vůbec jsou entity a ne pouze vztahy, rytmy, v nichž cítíme a myslíme?" (Tamtéž.) „Avšak ostatním je žíti a mohou nanejvýše spojiti krásu se životem hedonistickou formulí, která jim odcizuje entitu obou." (Tamtéž.) „Měla pořád ještě čistý profil dívek Boticelliových, vyzařující transcendentní něhu; jen nejvýš zjemnělý byl, raffinovaný v rysy nervosní ryjby, které vás znepokojí, aniž si uvědomíte jak a proč. Její drobná tvář byla přetížena výrazem, znásilněna duší příliš na sebe odkázanou." (Tamtéž.) „Ale její gesta byla drobná, inkoherentní — připomínala slabě pohyby ptáčete — a ruce podobné dvěma velkým bílým pavoukům, když je složila v klín, zachvívaly se nenaznačitelně na kytici, bez níž nevycházela. Jakás únava svírala již nyní její tělo, křehké, anaemické, obrysů téměř bezpohlavních: tělo eféba a hada." (Tamtéž.) „V tisíci formách, gesty modlitby, vášně, bolesti, hrůzy, v křečích ekstase i v temných zmámeních rozkoše mluvila jí řeč nahého těla — a její instinkty odpovídaly jistotou, kterou dává ženě vědomí krásné fyse a v níž je něco až vegetativního." (Tamtéž.) „Ony záchvaty byly úskočné, pomíjivé a po sobě zanechávaly hořkost a tíseň. V temné síle, která se jimi projevovala, vycitovala element, v základě nepřátelský vůli k jasu a harmonii, přiostřující spor mezi vrozenou vášnivostí, chaotičností její bytosti a chladnou, s vědomou stylisací hraničící noblessou a vyrovnaností sklonů, jež v ní vychovával nepřetržitý styk s uměním. (Tamtéž.)

*

Opilstvo žádné čáry. R. 1543 přišel k soudu konšelů v Kouřimi starý Marek, konvář ze Zásmuk, s těžkou žalobou. Vinil Marketu, chalupnici z Chrášťan, z čár a z trávení. Prý poslal dceru do Kouřimi města pro pivo. Děvče přineslo si na to pivo tykev. V hospodě zastihlo chalupnici, kteráž se bavila a popíjela tu; spatřivši děvče, prý hned mu píti dávala, a když panna nechtěla, rozundavala jí bradu, takže bezděky píti musila, od toho otekla a zbláznila se. Chalupnice nemohla zapírat, že píti dávala děvčeti, ale přela, že mu chtěla učarovati, aby oteklo. Bylo obžalované zle. Tenkrát i u nás už leckde takové všelijaké čarodějnice trestali „hrobem". Až rychtář městský, povolán byv za svědka, všecko gruntovně vyložil; prý dívka také sama si kázala pivo dáti, pila, až se opila a „velmi opilá byvši sobě počínala, jakž obyčej lidí opilých." Konšelé uvěřili svému rychtáři, který byl jako každý rychtář výborný znalec všelijakých opic pivných a vinných. Osvobodili čarodějnici, a tatík konvář šel domů asi mrzutě.

Kouřim. kniha č. 93.

*

Oprava. Ve zprávě o valné schůzi Svatobora na stránce 447. předešlého čísla má státi, že loni udělilo ředitelství cestovných a studijních podpor 2800 K a že zvoleni byli do ředitelství opět vedle jmenovaných ředitel K. V. Rais a vl. r. Ant. Truhlář.

V PRAZE, dne 10. dubna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

JOS. V. SLÁDEK:

SVÉMU ČÍŽKOVI.

V těsné kleci uzamknutý,
bez vůle a bez prostoru, —
jak ten osud tvůj je krutý,
drobný pěvče volných borů!

Němé stěny kolem tebe,
podivné ty lidské tváře,
střechami jen kousek nebe
prosvitá ti do žaláře.

Kde je svěží luhů vánek,
porosená zeleň kraje,
čerstvá koupel u studánek? —
Ach, tvá volnost už ti báje!

Kde je družka hnízda tvého,
nad nímž snivá sosna šumí?
Zde ti cizí svět, — a z něho
kdo že tobě porozumí?

A přec, jak jen slunce kmitne
přitmělého do pokoje,
v malém srdci tvém to svitne,
rozzvučí se píseň tvoje.

Jak ti zvoní, plesá, jásá
tvoje duše osamělá!
jak by všecka hvozdů krása
zas ti byla blízko celá.

Nedbáš, zda tě někdo slyší,
žalářové nedbáš mříže,
zpěvem do nebeských výší
letíš, prost vší zemské tíže.

Neželíš, co bylo včera,
neteskníš, co bude zítra;
od svítání do večera
žiješ dneškem svého nitra. — —

Sevřen žitím, v tísni boje,
v bolestech a pochyb sporu,
kéž by silné srdce tvoje
člověk měl, ty pěvče boru!

Kéž by čekal bez hořkosti,
volný duch až vzlétne v nebe
jako ty, až pout ho sprostí
osud, jako já teď tebe.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

V. J. DUŠEK:

VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ MODERNÍHO ČLOVĚKA.

(Pokračování.)

Že moderní doba potřebuje znalosti klasické vzdělanosti, je nesporno. Vidíme to na tak vysloveně moderním umělci jako je Rodin, že není tato vzdělanost mrtva. V ní dostoupil duch našeho plemene takové výše a takové hloubky, že vliv jeho ani tisíciletí neudusila. Tvořivá síla individuality řecké, její nespoutaný rozum a cit, spojily se s úžasnou hloubkou sociálního smyslu římského; prvá zanechala nám nedostižné plody umělecké a vědecké, druhá nevyrovnatelné instituce právní. Co od božského Homera až po nemilosrdného Aristofana vyneseno bylo perel z hlubin ducha řec-

kého, co od prvých počátků umění v Knossu až po Praxitela a Apella velkých myšlenek vtěleno ve hmotu, to nedá se přejíti dnešnímu vzdělání bez opravdového poznání, jako nelze neseznámiti se s jejich kosmofysikou a vůbec snahami přírodovědnými, s jejich názory náboženskými a filosofickými, s jejich tak pohnutými, kantonálními a přece velkolepými dějinami, a vůbec s jejich tvůrčí silou, která podnes na nás se přenáší, jakmile se k ní přiblížíme. Jen všední nedouk může pokládati tento velkolepý projev lidského ducha za něco mrtvého, pro vzdělání moderního člověka zbytečného. Mluvíme-li o posvátnosti rodinných svazků, o nedotknutelnosti osoby, o nedotknutelnosti vlastnictví, o moci práva, o občanské svobodě, o zodpovědnosti státní moci atd., ocitáme se na půdě římské, kde zbudován stát právě na těchto zásadách. Politické ctnosti římského občana jsou nám a zůstanou i budoucnosti velikým odkazem. Žádné vojsko nevyrovnalo se ozbrojenému občanstvu římskému*) pro čas nebezpečí, ani Sparťan neuměl jíti na smrt jako Regulus; Římané nejsou dobyvatelé nového jako Alexandr nebo Napoleon, nýbrž zmocňují se sousedství pouze potud, pokud ohrožovalo jejich pevně budovaný stát — domov. V žádné říši nebylo formulováno právo s takovou přesností a nevžilo se s takovou pevností jako v Římě; jen proto o staletí přežilo zánik státu a národa římského. Proto jest pro moderního člověka tak důležito poznati tuto klassickou kulturu obou národů přímo z pramenů, třeba že poznání jazyka jejich jest obtížno a v praktickém životě nemá dnes již místa. Vylučovati jej pouze pro tuto obtíž, není dostatečným důvodem.

Moderní člověk však zdůrazniti musí ve svém vzdělání znalost ž i v ý c h k u l t u r n í c h j a z y k ů a j e j i c h l i t e r a t u r, zejména pak dokonalé ovládnutí mateřštiny. Z tohoto posledního požadavku musí se vyjíti, neboť jest základem vší vzdělanosti. Kdo dokonale ovládá svůj jazyk, ten jest schopen dokonale porozuměti všemu, co se mu v něm podává, ať to sahá do jakéhokoli vědného a uměleckého oboru. To jest obecný hlas v moderní výchově a nelze ani dosti zdůrazniti tento požadavek.**)

Studium filologické otvírá širokou bránu vzdělání, a poněvadž všecka duševní činnost dá se zcela srozumitelně sdělovati pouze slovem, jest nutným základem vší výchovy. Vedle dokonalé znalosti mateřštiny a její literatury jest třeba moderní vzdělání rozšířiti alespoň o dva jazyky cizí pro tu kterou zem nejdůležitější. Tu jest pak přihlížeti nejen k teoretické znalosti, nýbrž i k praktické sběhlosti hovoru. I zde však střední škola přihlížeti musí k literárnímu jazyku, protože má chovanci poskytnouti možnost seznati literaturu toho jazyka, nikoli pouhou konversaci. S filologií úzce souvisí literatura, v níž má moderní výchova seznámiti učně s fenomenálními zjevy duševní činnosti těch národů, kteří měli činnou účast na vybudování evropské kultury. S nimi pak sloučiti má ony důležité proudy myšlenkové, jež v nich našly své zobrazitele, a nemá opomenouti spojitosti mezi nimi a hospodářsko-politickým životem národa.

Tímto pochodem schází se na široké cestě s h i s t o r i í, jež je jedním z nejdůležitějších vzdělavatelných předmětů. Ovšem nesmí se splasknouti na pouhou biografologii mocných a velkých světa ani na pugnologii, hledající velikost národů v prolité jimi krvi, ani na kroniku, třeba na přesné pragmatice založenou. Historie má moderního člověka uvésti do víru života jednotlivých dob a národů, má objasniti jejich pojímání světa a úkolu životního, veliké zápasy ideové ve veřejném životě, jejich vývoj hospodářskopolitický a obranu jeho proti vnějším i vnitřním nepřátelům, jejich soukromoprávní i veřejnoprávní snahy a jich stělesnění ve státě, jejich umělecké a vědné cíle a ukázati, pokud za dané možnosti se jim přiblížili. Že i tu naleznou místo hrozné ony tragedie, jimž říkáme válka, rozumí se samo sebou, nebudou však ničím jiným nežli faktickým zakončením ideových snah a nebude v nich spatřováno více, nežli skutečně jsou. Modernímu člověku běží o právní poměry státní a občanské a jejich směry způsobené hospo-

---

*) Nic nemluví pro občanské armády v moderní době jako právě dějiny římské, které vyvracejí všecku sofistiku vojenských úřadů, že voják jest něčím jiným, vyšším nežli občan. Je to úžasná pošetilost, která se mstí v dobách nejpovážlivějších. Jen občan hájící jako voják vlast a rodinu jest nepřemožitelný.

**) Nikdy by nebujelo v naší literatuře takové nesmyslné užívání cizích slov, kdyby naši spisovatelé dokonale znali svůj jazyk, neboť by se přesvědčili, že domácí slovo právě tak vystižně vyjadřuje ten který pojem jako cizí; nikdy by studující neměli tak velikých obtíží se studiemi, kdyby dokonale vyučeni byli v mateřštině a ovládali nejen obsah slov a větný sklad, nýbrž uměli i dokonale čísti. Čísti! Kdo neumí čísti? Ohromné procento učitelů a žáků čte sice správně slova, ale č í s t i n e s l o v a n ý b r ž o b s a h, toho nedovede. Jako ze samých nerozeznatelných skvrnek složen je obraz úchvatně působící, tak ze samých písmenek složena jest (v knize) úchvatná myšlenka; pozorující obraz nepozoruje skvrnek, čtoucí nemá pozorovati písmenek

dářskopolitickým vzrůstem nebo úpadkem, o vznik institucí, které měly rozhodný vliv na budování vzdělanosti a podnes v změněných formách se udržují, o zápas mezi starou kulturou a novými národy, o budování států na nových základech a vznik nových právních poměrů na starých tradicích, o srážku náboženských názorů „barbarských" s troskami klassických a dětstvím křesťanství. Směs národů, ideí a názorů způsobuje všeobecný úpadek právní, politický i duchový, zachvacuje lidstvo evropské na několik století mrákotou, z níž konečně se probouzí nejprve silou umění, pak rozumu a konečně i politicky; gotika, Dante — renesance, Hus až Luther, politické boje v Anglii, Vesal, Harwey, osvícenství, veliká revoluce, to jsou etapy, jež vedou nás k porozumění naší doby a k tušení cílů příštích . . .

A z filosofie potřebí jest nejen seznámiti se s psychologií a logikou, nýbrž i sociologií, která má veliký význam, zejména pro život politický i čistě lidský. Člověk nežije jedinně, nýbrž společensky: *ἄνθρωπός ἐστι ζῶον πολιτικόν.* Poznání organisace lidské, jejích funkcí a cílů, vytváření osobnosti jako tvůrčího představitele lidské činnosti jest důležitým úkolem výchovy moderního člověka. Kdyby člověk nepatřil k této organisaci, platila by proň zásada boje všech proti všem a nebyl by schopen skutečného života lidského, nýbrž vedl by pouze život tělesný. Teprve ve společnosti vytváří se mravní povaha, vzniká potřeba výměny myšlenek a citů, z níž povstává literatura a filosofie, náboženské vědomí, veřejný řád, kteréž dohromady rozvíjejí typ osobnosti (Giddings). Vrchol vývoje osobnosti označujeme humanitou — ideál, za nímž s takovým úsilím spěje nynější lidstvo. Proto má člověk důkladně seznámiti se se zákony určujícími vývoj společnosti, aby jí mohl věnovati všecky své síly věda, že mu nahradí s bohatým úrokem všecku jeho námahu. Na tomto základě bude mu pak snadno pochopiti zvláštní útvar společenský svého národa a své říše, poznati význam jeho užšího života a platných zákonů, které blíže určují hranici a mez činnosti jednotlivce a vliv společnosti. Zákonovědění samo je suchopárné a mnohdy těžko pochopitelné mladé mysli, v tomto sousedství však stává se zajímavějším a rozumově pochopitelnějším.

Takto bychom měli načrtnuty potřeby vzdělání moderního člověka po stránce humanitní a vidíme, že řada osmi oborů je nemalým úkolem, který sám o sobě vyžaduje silného ducha a zdravého těla. A nyní jest druhá část, která v poslední době nabývá značné převahy v životě a která má ohromný význam pro zbudování moderní vzdělanosti evropské vůbec. Jsou to přírodní vědy.

Již sám pojem přenáší nás do nejnovější doby, neboť ačkoli můžeme jich nalézti počátek již v době klassické a po zdušení té kultury zase v středověku (Roger, Bacon), přece vlastní jich rozvoj padá do věku nového. A dnes je rozsah jich ohromný, dnes desítitisíce odborníků jimi na celém světě se zabývají, práce se dělí a drobí, takže shledáváme se tu se subtilnostmi, které naprosto unikají i opravdu vzdělanému muži. Z bouřného veletoku vyvésti potok, který by s ním a v něm plynul školou, je veliké umění, jehož řešení nemělo by se nechávati slabým rukám. Kolik z toho ohromného skladiště duševní potravy může býti vybráno na hostinu mládeže? To jest otázka, jejíž zodpovědění vyžaduje mnoho tvrdého přemýšlení, veliké duchaplnosti a živé lásky k mládeži. Dovolím-li si vyjíti se čtenářem do této divuplné zahrady, není to chtivost a ješitnost, které nás tam povedou, ani nechci si dodávati tvářnosti, jako bych tu byl více nežli divákem a obdivovatelem. Není mi toho potřebí, jsem se svým spokojen.

K porozumění života moderního člověka patří na předním místě poznání hmotné přírody řízené věčnými zákony ve svém vývoji a ustavičných proměnách, které se stále dějí — *πάντα ῥεῖ* — třeba že našemu zraku tak slabému a krátce žijícímu nebyly změny takové patrny. Seznámení se s vesmírem povznáší člověka mravně a činí ho zároveň schopna nejen chápati velkolepost sil přírodních a zákony, kterými se řídí, nýbrž i velikost ducha lidského, který tento vznešený svět v sobě zavírá a částečně i proniká. Světový řád vždy k sobě vábil nejlepší duchy a každé rozumné vzdělání budí touhu seznámiti se s vymoženostmi astronomie alespoň do té míry, aby staly se pochopitelny ony velkolepé pohyby těles nebeských, jež dějí se před zrakem naším se zázračným klidem a v rozměrech, jež se vymykají představivosti ducha našeho. Nekonečnost vesmíru je právě tak úchvatna jako lidská myšlenka — jsouť obě sestry: možno o nich pochybovati, potírati je, ale spoutati je možno není. Astrofysika poskytuje modernímu člověku tak velkolepý vědní obor, pevně založený Laplacem a Kantem a vybudovaný až na naše časy řadou znamenitých učenců (od Humboldta až po Zengra), že jest nutno

vykázati mu náležité místo v moderní škole, která nebude moci obejíti se ani bez vlastní observatoře. Jen jak veliký význam praktický má v moderní době vědecká meteorologie!

Zajímá-li nás vesmír, tím spíše nutká nás země k prozkoumání všeho, co s ní souvisí. Zeměpis nijak nepostačuje modernímu člověku, toužíť po hlubším poznání, jež uspokojiti může pouze zeměvěda.

(Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

M. LEVÁ:

RUSKÉMU VĚZNI.

Když's v létě u nás hostem díval
a o Rusku svém drahém sníval
(můj klavír Dumkou z Rebikova

vždy vzpomínky Tvé ze sna rušil) —
skráň v dlaních junáckou, zda's tušil,
že potajmu Ti pouta ková?

Pak přišla zvěst: jsi vězněm tedy
a den Tvůj jednotvárný, šedý
se za dnem plíží v trapné muce,

co vyřkne soud. Kde vina Tvá je?
Cit Lidskosti že v prsou maje,
Jsi k činu pozdvih' ruce?

Snad Sibiř, snad že žalář pouze
los bude Tvůj — však světlé touze
a mladým pažím Tvým jak bude

v těch hluchých, dusných čtyrech stěnách?
Zda po všem kvasu, boji, změnách,
dost síly hlavu vzpřímit zbude?...

Klid v oku, čelo pevné, jasné —
tak zřím Tě... V dáli západ hasne,
vzduch voní mízou, oranicí —

i v oblacích se cosi mění —
zem v útrobách po dlouhém snění
se hýbe vzrušena a chvící —

v šat hvězdný v šeru nad stráněmi
již rozžíhá se prostor němý...
Ach, je ten večer dnes tak jiný,

jak lidské hrudi by se dmuly,
jak vzduch by, z dáli přivanulý,
chvěl zdviháním se duší z hlíny...

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Přiběhla Tonča a oznamovala, že je večeře připravena. Odešly do jídelny. Za chvíli přišel i stařec. Zdál se přímější, větší a mladší. Uklonil se dámám a zasedl v rohu u okna. Na všem počínání jeho bylo patrno, že je uspokojen. Jedl s chutí. Četl pak jakési cizí noviny, nevšímaje si dam. Linhovi, jenž přišel rozsvítit velikou lampu, řekl povzbuzujícím hlasem:

„Teď bude již krásně, zapamatujte si to!“

Linha si přihladil černý, krátký plný vous.

„Bylo by věru třeba!“ prohodil. „Zoufal jsem už!“

„Jak jsem řekl, zítra bude již teplý, krásný den, a takové počasí až na několik bouřek potrvá po celý měsíc!“

„Jenom ráčíte-li dobře prorokovat!“ namítl Linha plaše.

„Ubezpečuji vás!“ dodal stařec a prohlížel si neveliký svůj zápisníček. Hladil koženou vazbu a něžně obracel listy.

O desáté hodině odešel do svého pokoje. Poroučel se zcela obřadně, bez nejmenšího zájmu. Kroky jeho, poněkud těžké, a droboučké vrzání bot zapadaly sem s dřevěného schodiště. Teprv když zanikly, rozhovořila se Daniela. Zamrazilová však byla všecka zaražena.

„Co jste si zas vymyslila?“ zeptala se jí Pechová nepřívětivě.

„Napadlo mne, že je to mezinárodní lupič!“ zašeptala s uděšenýma očima zahořevši v celé svraštělé tváři.

„Nesmysl! Co by zde dělal?“ odporovala Daniela s posměchem.

„Loupil! Což si nevezou měšťáci peníze na letní byty?“

„Bláhová!“

„Uvidíte! Ale potom bude pozdě! Je to mezinárodní lupič! Dlouho jsem nemohla uhodnout, čím je a proč se ho tak bojím, ale teď mne to napadlo!“

„Vás má nejblíže!“ zasmála se Daniela. „Neměla jste psát do knihy hostí, že jste majitelka domu!“

„Přestěhuji se k vám! Vedle vás je prázdný pokojík.“

„Děkuji! Ostatně — ten je zadán!“

Do jídelny vešly Tonča, Aninka i Emča. Oči jejich byly vyjeveny. Emča přistoupila až k Daniele.

„Jmenuje se Valerián Zloch! Krutí brko, to je jméno!“ zavolala s prudkým smíchem. Obě děvčata se současně s ní rozchechtala.

„Říkal vám ještě něco?“ otázala se Daniela pokojské.

„Ne, ani slova. Bojím se ho jako čerta. Chce-li něco, vlezu tichounce do pokoje, a jak poručí, už vyletím jako vítr. Koukám mu po rukou, nemá-li nůž a nechce-li mne zakuchnout!“

„Dobře činíte, Emčo, je to mezinárodní lupič nějaký!“ zašeptala Zamrazilová.

„Kdyby mne chtěl probodnout, řeknu mu: Vašnosti, račte tam vedle, paní Zamrazilová je bohatá paní!“

Daniela s děvčaty se rozesmály. Vdova se zamračila.

„Jen se opovažte!“ zvolala vyděšeně.

„Krutí brko, to by bylo pískání!“ smála se Emča mžourajíc hezkýma modrýma očima svýma na paní Pechovou.

Když odcházely spat, bála se pouze paní Zamrazilová. Daniela cítila jen zvláštní, ale těžké vědomí, že se zde ubytoval neobyčejný člověk. Umlkala v poslední chvíli a nežertovala již. Usmála se pouze, když Zamrazilová tichounce vstoupila do svého pokoje a rychle se na dva západy uzamkla. Ještě bylo slyšeti, jak přistavovala židle za dveře.

Noc byla jasná a tichá, vzduch prochladlý. Daniela rozhodla se spáti při otevřeném okně. Vzpomněla si na muže a ač bylo pozdě, jala se psáti mu list o neznámém starci. Byla tím tak zaujata a tolik látky hrnulo se jí do péra, že popsala dvanáct stran.

Naslouchala. Všude bylo ticho. Nahlédla na malé zlaté hodinky své. Byla jedna.

Ulehla. Spánek její byl však neklidný.

IV.

Valerián Zloch sestoupil již o šesté hodině z prvého patra oděn v lehký temný šat, se slaměným kloboukem a pevnou holí. Linha odcházel právě do města něco ještě nakoupit. Za ním po chvíli rozběhla se Emča s nůší na zádech. Zloch vytáhl z kapsy skleničku a napumpovav si čerstvé vody, napil se. Šupík, stojící před boudou, pojednou se rozvrčel. Márinka, jež v kuchyni rozdělávala oheň, sdělila Zlochovi, že o sedmé hodině bude snídaní. Pokývl hlavou a vyšel si na hodinu do lesa. Kroky jeho byly dlouhé a tiché, oči uspokojením rozzářené. Pozoroval jasné nebe, stopoval světlo sluneční, vnikající mezi stromy, květy i trávy, a naslouchal ptactvu i tichu. Chvílemi stanul a ssál vše kolem sebe. Různé odvěké, neproniknutelné otázky vstupovaly do jeho duše, a tím se zdály důležitější, čím byl starší. Hlubina lesní vábila jej k sobě. Zašel dosti daleko mezi strmé skály a staré stromy, ale přes to vrátil se do Pensionátu přesně o sedmé hodině. Posnídal a opět si vyšel do přírody. Toulal se parkem, sadem i pěšinami podle lesa.

Daniela přišla ke snídaní o půl osmé. Přes to, že se nevyspala dobře, byla svěží, šťastna, protože silnou zvědavostí zaujata. Aninka pověděla jí, co dělal stařec, kdy vstal a kdy snídal. Sdělovala též, že celou noc nespaly k vůli němu. Vymyslily si prý o něm nejpodivnější pohádky, jimiž se vzájemně postrašily. Daniela pak Anince vyzradila, jak se paní Zamrazilová uzamkla a zahradila židlemi. Rozesmály se tomu.

Pojednou Daniela povstala a rozhlédnuvši se kolem poskočila. První krásný, teplý den tulil se k ní s vášnivou láskou. Vyběhla do parku a oči její pátraly s těkavou bystrostí po všech pěšinách i cestách okolních, neuvidí-li Zlocha. Nitro její plno bylo odvahy a přání promluviti s novým hostem. Byla odhodlána, spatří-li ho, jíti k němu. Umořena suchopárným, dlouhým stykem s paní Zamrazilovou, těšila se na hovory s jiným člověkem jako na čerstvý vzduch. Nepochopitelný onen dojem, jenž ji včera ochromil, nevymizel zcela, a ač se dosud bála, přece odhodlání její bylo úplné.

Prošla parkem i sadem ve světlé blužičce, se slunečníkem v ruce. Na široké pěšině, podle lesa vedoucí, kde včera vdova viděla záhadného cikána, stál Zloch. Poznala jej ihned přes to, že měl slaměný klobouk, pravý panama, a jiné šaty než včera.

Srdce jí zabušilo a nohy jí zeslábly. Vystoupila na pěšinu a ubírala se podle lesa. Musila Zlocha buď potkati nebo dohoniti. Všecka její bytost rozehrávala se neobyčejným vzrušením. Strach i rozpaky rostly, ale odvahy neubývalo. Naopak, byla by nedovedla vrátiti se. Šla přitahována skrytými, tajemnými silami.

Zloch, spatřiv ji, zarazil se, jakoby se byl ulekl. Rozmýšlel se, zda jíti sem nebo tam. Odstoupil jen s pěšiny na kraj lesa, aby nestál v cestě. Oči jeho, třpytící se fanatismem neznámých vášní, přivřely se úmyslně.

Daniela, rozčilena, s tváří planoucí, s nervy rozechvěnými ocitla se u něho.

Pozdravil.

„Uhodl jste, je krásně!" řekla z hluboké tísně, poděkovavši. „Prožily jsme tu strašný čas, samý déšť a samou zimu!"

Stařec se usmál.

„Byly jste tu samy?" otázal se významně.

„Ano, považte, jak jsem trpěla nemožností procházek! Paní Zamrazilová brzy unaví, přesvědčíte se o tom!"

„Ach, vyhnu se všem stykům," řekl pohodiv rukou, „chci míti úplný klid. Proto jsem si vyhledal tuto odlehlou končinu, kde mne nikdo nezná." Napřímil se a otevřel veliké, zářivé oči své. Pohled jejich zavadil o pohled paní Daniely. „Budu více prodlévati někde daleko v lese, než v Pensionátu," prohodil dále, „a těším se na to!"

„Zde vás nikdo nebude obtěžovati," řekla paní Pechová uraženě.

„Ach, vím! — Odpusťte, nepředstavil jsem se dosud. Valerián Zloch!"

Daniela se poklonila a představila. Zloch chvíli přemýšlel, zná-li její jméno.

„Nemáte rád lidi?" otázala se přívětivě osmělivši se pozdvihnouti hlavu.

„Ó, mám, mám, ale lépe pro ně i pro mne, zůstaneme-li každý při svém."

„Neobtěžuji snad?"

„Ne, milostpaní, ne. Nechtěl jsem býti neslušný. Rozumíme si přece. Řekl jsem, po čem toužím. Nejsem omrzelec ani nemocný člověk. Dovolíte-li, můžeme se projíti touto pěšinou."

„Prosím."

Ubírali se podle lesa. Slunce polévalo pěšinu, po jejíchž stranách hromadilo se pestré kvítí. Ostrůvky vysokých kručinek, dosud málo kvetoucích, vyvyšovaly se mezi travami a nízkými stržemi. Široké skupiny ostružin, prorostlé vysokými bylinami, tvořily místy nepřekročitelnou hradbu podle pěšiny.

„Zde si můžete odpočinouti, jste-li unaven. Lesy jsou daleké," promluvila Daniela po chvíli, rozevřevši bílý slunečník.

„Ach, nejsem unaven!"

„Milujete-li tedy samotu, můžete ji zde míti."

„Ne, milostpaní, mýlíte se, nestojím o ni... ale je nutno, nutno!"

„Jak to? Lékař poručil?" otázala se s účastenstvím.

„Ne, lékař ne... jsem zdráv... třeba stařec. Osmašedesát, milostpaní!"

„Tolik? Ne, není možná, šedesát nanejvýš!" mluvila lichotně, poznávajíc, že ji Zloch se zalíbením pozoruje. „Proč tedy chcete blouditi po lesích sám?"

„Proč?" otázal se pojednou silným, vážným hlasem. „Na toto proč se raději nikdy neptejte! Nikdy, milostpaní!"

„Byl jste patrně v životě nešťasten!" prohodila všetečně. Uvědomila si pak, že vyzvídá na něm s neslušnou dotěrností, a umínila si, že tak již neučiní.

„Ani to nemohu říci!" řekl, zamračiv se. Rozhlédnuv se pak po haluzích silných smrků povzdechl stařecky: „Byl a nebyl, jako každý člověk. Ale, jak jsem řekl, neptejte se na toto proč. Nechte mne jen, a bude dobře!"

„Obtěžovati vás nikdo nebude —"

„Ach, vím, milostpaní, pochopte mne!" snažil se opraviti smysl své předešlé věty. „Proč by mne kdo obtěžoval? Nebojím se... ale pochopte, bojím se sebe!"

„Nerozumím —"

„Své nevytrvalosti... A proto tak mluvím!" prohodil a zasmál se. „Chyba je ve mně, dobře vím. Probouzím prý lidskou zvědavost víc než je zdrávo!"

Daniela se zarděla. Soudila, že myslil na ni při této poznámce.

„Ano, probouzíte zvědavost," pravila rozhodně ovládnuvši se, „neobyčejnou zvědavost."

„Znám to, znám velmi dobře," prohodil živěji, „a tu je počátek zla. Čím více se vzdaluji, tím více tato zvědavost roste a kolem mne napřádají se povídačky. Opakovalo se to od mého dětství tolikráte, že nebylo možná nepochopit to. Proklatá zvědavost!"

„Přiznávám se, ano, zajímal jste nás všechny neobyčejně!"

Pokývl prudce hlavou:

„Vidíte, že se dobře znám! Ale zklamete se, milostpaní, nic zajímavého na mně neshledáte. Jen zdání, pouhé zdání. Osudná vlastnost, základ mého neštěstí."

„Není to jen zvědavost, co v lidech probouzíte," sdělovala mu ochotně s dů-

razným pohybem bílých, útlých rukou, „je to i strach, těžký jakýsi dojem —"

„Ach, vím, stokráte jsem to slyšel a zažil! Vidíte, proto chci sedati tiše sám a toulati se po lesích rovněž sám."

„Jen proto?"

„Snad... avšak ne, příčiny jsou mnohem hlubší!" řekl proměněným hlasem vydechnuv dlouze. „Takové dni, když přijedu do neznámé krajiny, mezi zcela cizí lidi — jsou mými svátky, mými vánocemi. Není vztahu, není viny, není hoře, čisto na všech stranách, volno — ach, volno... právě jako teď. Nedovedete si představiti, jak je mi taková první procházka milá! Vše je novo, vše příliš dobro, bez závisti, bez hněvu —"

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Začaly padat veliké kapky stále hustěji, a my rychle pospíchali jsme k lékaři. Gustav za námi kýval rukou; i v tom pohybu zdála se mi být dávka ironie.

Čekali jsme u lékaře dlouho, a přišli k obědu s předepsanou životosprávou teprve k jedné hodině.

Ke Gustavovi byla přisedla jiná společnost a on sám byl již po obědě a pokuřoval cigaretty.

Nebylo příležitosti k důvěrnějšímu hovoru.

Mne cigarettový dým dráždil, poněvadž jsem si odvykl úplně za dne kouřiti.

„Tak co doktor, co vám říkal?" s tou svou lehkou ironií ptal se Gustav.

Pověděli jsme, jakou a kolik vody nám nařídil pít, kolik lázní uhličnatých a kdy, jakou stravu, co píti, a Gustav při každém novém sdělení jen kývl svou lysou hlavou, k níž nedovedl a nedovedl jsem si přimysliti již rusé kučery jeho devatenácti let, ač prošly právě té chvíle mou myslí živě vzpomínky na první setkání s ním v domě staré paní Vlačihové.

„No tak, no tak," pronášel s přízvukem ironie, stále lysinou svou kývaje, ale s dobráckým úsměvem kolem rtů, při němž neušly mi jeho umělé zuby, „jen všecky ty příkazy řádně zachovávejte, jste nedávno svoji, prodlužujte si pěkně věk k radostem života..."

Bubnoval při tom na stůl prsty, oklepával popel cigaretty a usrknuv červeného vína, jež stálo před ním, dodával:

„Ale já budu dělat Mefista a přece vás někdy vlákám do ‚Slovenské búdy' a svedu porušit zákaz, vlastně přestoupit ‚míru'. Bývá tam veselo, milostpaní, a víno — vínečko —!" Dopověděl úsměvem pohledu i úst a zalusknutím prstů.

„Ach proč ne," pravil jsem, „vždyť nejsme žádní hypochondři."

„Zpívá se tam, a co roztomilých Slovaček tam uvidíte!" lákal již.

„Půjdeme tam některý večer, proč ne," pravila má žena, „vždyť není třeba se zdržet, a do Augustiniánky není daleko."

„Rozumná řeč, milostpaní; já vás půjdu dolů vyprovodit, ale třeba se zase pak vrátím."

„Nenapravitelný — Ale což, nemám ti za zlé," pronesl jsem. „Sám vím, jak jsem hledal zapomenutí," dodával jsem přitlumeným hlasem, aby mne jen Gustav slyšel.

„A ta vyhlídka s ‚búdy'!" pronášel nadšeně. „Zvlášť o hvězdnatém večeru. Ten pohled odtamtud ve stranu k Obětové — ach, milostpaní, unesena budete, a ty rovněž, kamaráde, a budete chodit do ‚búdy' přese všechny zákazy doktorů!" máchl bagatelisujícím pohybem rukou.

„Ostatně," dodával s ironickým svým úsměvem, „dostanete tam i kyselé mléko a kyšku."

„Ach proč ne — jedna čtvrtka vína neuškodí ani mně, ani mému muži," pravila má žena. „A tu máme také povolenu. Jen třeba regulárně to zachovávat."

„Ty jsi stále věren cigarettám?" vpadl jsem, abych hovor zavedl víc na Gustava než na nás.

„Cigarettám a viržinkám," pravil Gustav. „Nemám sice srdíčko zcela v pořádku, jak zjistili mužové vědy, počátky arteriosklerosy konstatovali, proto mne sem poslali, ale —" dodával s úsměvem rozhodiv rukama — „co, jsem sám, děti mám zaopatřeny — žiji si podle svého — tak abych se netrápil a abych se rozptyloval a zapomínal. Zkrátím-li si tím nebo ne-

zkrátím svůj život — na tom mi nejméně záleží. Ta otázka je pro mne naprosto bez důležitosti. A za neštěstí bych pokládal, kdybych vůbec na ni myslil. Bože, kdyby měl člověk vůbec myslit na to, co měl a co neměl v životě dělat! — Ztrpčil by si jeho zbytek tak, že by si ho otrávil . . .“

Zamlčel se, zabubnoval prsty na stůl, dopil na ráz poslední nalitou skleničku a pravil pozdvihnuv se:

„No, milostivá paní a příteli drahý — prominete, že vás opustím. Na malý spáneček odpoledne jsem si navyk' — ač je to také prohřešení proti příkazu doktorů. Ale jak jsem vysvětlil . . . Rukulíbám . . . těšilo mne, kamaráde, a kdybyste mne chtěli ještě dneska večer vidět, najdete mne v ‚búdě‘. Z procházky delší mnoho nebude,“ dodával a pohlédl oknem ven do přírody.

Nepršelo sice, ale těžké mraky se valily a věštily nový déšť.

Byli jsme sklíčeni tím nevlídným přivítáním přírody a podali dosti chladně Gustavovi ruce.

On se však přátelsky usmíval.

„Jsem rád, že jste tady,“ pravil. „Nastane-li nečas, aspoň si hovorem chvíli ukrátíme. Nemám zde žádného bližšího známého. Pár lidí z Vídně, jež tak povrchně znám — to nic není. Skutečně mne těšilo, že jste přijeli. Tedy na shledanou, kamaráde! Caluję rączki,“ pronesl k mé ženě v její mateřštině.

„Do widzenia,“ děkovala mu.

Zpáteční cestou z restaurantu doplňoval jsem jí historii Gustavovu ještě neznámými jí detaily a umiňoval si, že, až naskytne se vhodná příležitost důvěrného hovoru, i na něm vyzvím podrobnosti jeho života posledních let.

— — — — — — — — — — — — —

Stalo se tak teprve třetího dne, neboť do Slovácké búdy jsme večer nešli, odhodláni říditi se nařízením lékařovým a bojíce se pokušení. Gustava jsme nezahlédli, a počítali jsme asi správně, že ve dnech nevlídného počasí je někde „uchýlen“ u sklenky moravského neb slováckého vína.

Třetího dne, kdy sluníčko začalo trochu probleskovati, náměstí a kolonáda oživly a naděje na obrat v počasí pozvédaly důvěřivé mysli, když místo tmavých deštníků světlé barvy slunečníků se jaksi okázale a vybízivě zapestřily na promenádách, a členové lázeňské kapely opět se trousili do koncertního pavilonku, zahlédli jsme opět Gustava u pramene Amantky, velmi živě se bavícího se ztepilou podavačkou pohárků.

Když mne naň žena upozornila, pomyslil jsem si, že ještě stále hoví starý pošetilec svým zálibám, ostatně bylo tu pošetilců stejného s ním věku i vyššího ještě více.

Šli jsme hned k němu a já mu zaklepal na rameno.

„Amantku piješ, amantku?“ pravil jsem s úsměvem.

„Ne, vincentku — to jen tak, na ukrácenou chvíle,“ odvětil usmívaje se rovněž a klaně se mé ženě.

„A co že jste nebyli ještě v ‚búdě‘?“ zpola udiveně, zpola vyčítavě se ptal. „Kam chodíváte večer?“

„Sedáme pod Augustiniánkou u Kociánů,“ přiznával jsem.

„Abychom neměli daleko domů a šli brzy spat,“ dodávala má žena nikoliv bez úmyslu.

„Ale dnes přijdete, vyjasnilo i oteplilo se trochu, bude se moci sedět na verandě. Že přijdete, milostivá paní?“ obracel se na mou ženu domlouvavě.

Pohlédla na mne tázavě.

„No, až jak bude. Nechvalme dne před večerem. Barometr nestoupl,“ namítal jsem.

„Tady vůbec nefunguje,“ pronesl Gustav. „Co jsem zde, je ratije pořád na jednom místě. — A jak se vám jinak tu líbí, jak uhličité lázně?“ dodával opět již s úsměvem.

Libovali jsme si a jen na počasí si stěžovali; to aby se obrátilo.

„Dnes bychom se mohli odvážit kratší procházky,“ navrhoval jsem, a Gustav, ač jsem zřejmě viděl, že by byl raději zůstal, neměl odvahy rozmluviti, odepříti, naopak jaksi horlivě řekl:

„Pojďme směrem k Obětové. Začne-li zas pršet, vrátíme se. Pili jste již vodu?“ dodával.

Přisvědčili jsme.

„Tedy pojďme. Povedu vás. Já jsem si už také zalahodil.“

Porozuměli jsme si pohledy a jistě oba ve vzpomínkách na allotria z dob studentských, o nichž jsme ovšem mluviti nemohli, dali jsme se na cestu.

Má žena vyprávěla Gustavovi, co jsme vše již viděli a jak se jí tu líbí, že setkala se v lázních s krajankami, ale že to byly vesměs krakovské židovky. Projevila údiv, že zde není více lázeňských hostů z Haliče, ale že bohužel Poláci dávají přednost německým lázním, jako na příklad Reichenhallu, před českými. Rádi prý se ukazují v lázních světovějšího jména.

„A je to chyba,“ dodávala, „Luhačovice by se měly v Haliči i Bukovině více

propagovat. Židé líp počítají.“ (Bylo tu polských židů dost, zejména pod cestou k Aloisce.)

Rozpředl se o tom hovor procházkou lesními úpravnými cestami, trochu rozměklými posledními dešti.

Byli jsme již předešlého dne na chvíli u Obětové — z Augustiniánky není tam daleko — ale v sychravém počasí neužili jsme mnoho z krás strže Gáborky pod ní, naopak pospíchali jsme odtamtud, jelikož potok byl zkalený dešti a nám v stínu roklinového údolí chladno. Podotkli jsme to Gustavovi, ale on jakoby to přeslechl.

Začal, že ohlásili mu návštěvu dcera se zetěm, že za tři, čtyři dni tu mohou být, že nás s nimi seznámí.

Proti nám od březového můstku kráčel hbitě malý starý pán ve furažce, s bílými vlasy a přistřiženým knírem, s tatranskou czupagou v ruce, kterého Gustav z daleka pozdravoval:

„Má úcta, pane vrchní rado!“

Malý, ale čiperný stařec krátkých nohou salutoval, upřel pohled na mne, na mou ženu, a já rychle za Gustavem zašeptal:

„Prosím tě, jen žádné představování. Nechci žádných planých rozprávek večerních!“

Gustav obrátil se na mne s uspokojivým posunkem, pak vyšel vstříc malému pánu v lodenovém límci a já se ženou kráčeli jsme dál, zatím co on, Gustav, vyměnil s panem vrchním radou pár slov; porozuměvše jeho obratnému manévru, přešli jsme krátce v před v úmyslném živém hovoru.

Když nás Gustav opět dohonil, udýchaně pronášel:

„Tomu člověku závidím. Pět měsíců v roce je venku. Ze Zakopaného přijel sem a odtud odjede do jižních Tyrol. Vrchní finanční rada na odpočinku je, starý mládenec, krásnou pensi má, na Vinohradech vlastní dům, volný jako pták, a umí užívati života.“

„Přej mu toho. Nahrbil se dost v kancelářích,“ namítl jsem.

„Ten? — Jakživ se mnoho nenadřel! Protekci měl, znám ho,“ vysvětloval Gustav. „Vysokého úředníka syn, v jednačtyřiciti letech už byl radou. A dělal jen vždycky tolik, aby ho nevyhnali. Ani ponětí nemá o takové tuhé práci, jakou jsme zažili my, já i ty.“

„Uměl si to líp zařídit,“ pravil jsem bez závisti, naopak s úsměvem.

„Jinak vyrůstal. U rodičů. Já dosud se držím své theorie, kamaráde.“

„Ach, theorie,“ děl jsem a máchl rukou. „Pro konejšení si je člověk vymýšlí. Pro chlácholení svědomí. Pro omlouvání chyb.“

„Věř, je na tom rozhodně víc, než myslíš.“

„‚Samotářské dítě, bez matky vyrůstající, zvýšená touha po ženě‘ ...“ naznačoval jsem nikoliv bez dávky ironie známé mi názory Gustavovy.

„Není tak snad tomu u každého, ale u mne rozhodně, a nikdo mi to přesvědčení nevyvrátí,“ pravil Gustav důrazně a dodal:

„Je-li u tebe jinak, jsi jen výjimkou, která nepopírá, spíš potvrzuje.“

„Nenamítám, naopak uznávám jistý vliv, jisté následky . . .“ řekl jsem.

„Ironisuješ, cítím to dobře,“ prohodil. „Nepřirovnáváš, a tomu se divím. Kdežto já stále přirovnávám, a proto se stále utvrzuji ve své theorii, a proto mám vztek na toho vrchního radu na příklad. Jaký má bez zásluhy božský život. Je o rok mladší než já, nemá nejmenších starostí, příjmů jistě na čtyři tisíce, kdežto já? — Do posledního dechu budu musit pracovat, sloužit, poslouchat, krčit se — stačí-li síly totiž, kdežto nestačí-li, padnu za obtíž . . . A to bude osud nejhorší.“

„Ach, nemaluj si to tak černě,“ těšil jsem a poklepal mu na rameno.

„A jakž nemám?“ vyrazil a rozhodil ruce. „Co mi zbývá? — Na intensivní hraní už nestačí síly, zvláště hlas. Dech totiž. Už jsem v starém železe. Už mne udělali archivářem i bibliotekářem. Ale přijít jiné ředitelství — snad se octnu na ulici. Taková je má budoucnost, kamaráde... Kdežto takový vrchní rada? — Och, mé theorie nejsou bez podstaty! — Osud — osud od malička. Stačí ostatně pohled na osud bratranců a sestřenic. Celé složení krve je jiné, celé disposice zdravotní.“

„Od kdy i do mediciny nahlížíš?“ ptal jsem se nikoliv bez úsměšku.

„Ach, mysli si, co chceš,“ odsekl dosti prudce, „ale já mám pravdu,“ dodával a rozhodil rukama.

Byli jsme již v temnu strže Gáborky; byl tam sklepní chlad a nohy po blátě klouzaly; i stoupali jsme bezděky, aniž bychom se slovem byli smluvili, zpět směrem k Augustinianskému domu.

(Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Karla se rozesmála. Prsy se jí smíchem rozvlnily a celá kyprá vdoví postava. „Vdá se," připadlo Antonínovi v tu chvíli na mysl, „nebude mně to tady hlídati!"

Náhlá tesknota prsa mu sevřela. Nálada matčina a Karlina vpadla odjinud v jeho myšlenky. Bleskla mu hlavou vzpomínka, jak se farář Vrzáň k nebožtíkovi zachoval, jak si otec trpce do jeho chování stěžoval, a že to bylo hlavně právě pro Girgala, Karlina muže. Pro Girgala, že zemřel náhle, a že nezbylo času, aby faráře včas povolali, povstala nenávist k otci. Proto se na otce tolik zatvrdil. Proto mu tolik ukřivdil.

A už tam dnes obě byly — u jemnostpána. Jakoby se život směl otáčeti, jak se mu uzdá, jakoby člověk směl zapomínati. Tak mu Karla přece jenom neměla ubližovati, jemu, jeho synu. Což maminka stará, věchýtek nad hrobem, ta snadno všemu podlehne. Ale Karla neměla. Pro otce a pro Girgala, svého muže, neměla.

Po obědě odešel Antonín do kuchyně k Eduardovi. Postavily mu na stůl vedle Eduardovy lavice černou kávu. Ze dvora k nim do kuchyně svítil jarní sluneční den. Kátla stála s vykasanými rukávy u dřezu a v teplé vodě šplouchala talíři. Kousky knedlíků a zelí plavaly v té umývané sváteční spoustě.

Kátla se radostně usmívala a vděčně s němou zvířecí uctivostí jako pohlazený pes, dobrý přinášeč, pohlížela na Antonína. Třicet zlatých měsíčně a světnice bylo jí kapitál, ohromný kapitál. A ona už o tom věděla. Eduard se jí za tepla pochlubil a sám byl šťasten. To bylo něco jiného, něco světle určitého a tvrdě pevného, než jak švakříček Sladký klábosil. Kdyby šestnáct znalců přišlo, třicítku měsíčně z toho nevykřesají, byť i jim rozum třemi pětkami zalepil švakříček Sladký! A proto Kátla poníženě vděčnými pohledy Antonína objímala. To je pán! Antonín chvíli u bratra poseděl a když odešel z kuchyně podívat se po hospodářství, pokračovala Kátla ve svých myšlenkách.

— S Edou bude žít, jak bude, chuděrka, poroučet. Všecko mu udělá. Do smrti mu poctivě doslouží. Však na světě nic dobrého neužil. A když mu to taky dělá radost, všecko mu dá. Vždyť i v něm je strašlivá jiskřička. Všecko člověku rozloží, a kdyby nechtěl, musí mu člověk věřit. Jakoby to bylo všecko, když se dva vezmou.

Kátla se s talíři v teplé vodě mazlila. Vodu cákala na podlahu v sobotu čistotně umytou. Dosud ji kolena tlačila, jak ji vydrhla. Otisky suků měla zaryty do kolen.

Už se na Antonína nezlobila. Kdo by se mohl hněvati na světlý zjev, přinášející štěstí! On byl pán, a v jeho moci bylo všecko. A už to v sobě nemohla déle tajiti.

„Poslouchal," pravila, když osamotněli. „Kdyby nebylo milostpána, kdo ví, jak by to s námi dopadlo. Ale milostpán je jako nebožtík milostpán. A ještě moudřejší, než milostpán nebožtík, ví, jaké to je mezi námi a že už se to nedá lidskou rukou předělat."

„Kdyby to bylo takové, tak by to špatné nebylo," odpověděl jí Eduard, „ale kdož ví, jak se to ještě všecko na konec zatočí. Člověk nemůže dnes říkat ani tak ani onak. Švakříček Sladký taky jen tak zlehka nepovolí, bude chtít, aby také něco vyrazil. A když vyrazí pro sebe, vyrazí také pro nás. Kdyby jenom dva tisíce na nás vypadly, už by nám bylo líp, něco bychom si koupili pro sebe a hospodařili bychom na svém. Ostatně teď ještě nikdo nemůže nic povídat. Toť se ví, Antonín je z nás na tom nejlíp, ten je má, ten se s nimi i švagříčkovi vyrovná!"

Kátla potřásla nerozhodně hlavou a umáčenou rukou si vlasy do čela spadlé narovnávala.

— Takový on je, kmitlo jí hlavou, ničemu nevěří, nic se mu nelíbí a také by jen stále šťoural. Už se mu zase nelíbí, aby dostával každý měsíc tolik peněz jako nějaký úředník. Chtěl by býti sedlák! Ten by toho nasedlačil. Ona by jen dřiny při něm užila.

„No, dělal teda, jak myslí," pravila rozhodně, „ale já mu s koňmi jezdit nebudu, a dřít se mu taky na poli nebudu. To bych nemusila být u něho, to bych mohla být u sedláka. Jen bral, co se mu dává, a ještě si milostpána nepohněval! A se Sladkým si moc nezačínal. Ten se mu najednou na kramfleku obrátí, až uvidí, že to nikam nevede, a jeho by pak nechal v bryndě! Jenom dělal, jak já mu radím, já mu jistě radím dobře!"

„Já už teda radši budu mlčet," odpovídal pohněvaně, „mně nejde o nic, jenom, abychom měli kus vlastního chleba a ty nemusila's dělat děvečku, když už je to mezi

námi takové, že nesmíme míti ani pomyšlení, abychom někdy byli svoji. To víš, že mně po těch tam docela nic není, ani po matce, ani po bratrech, ani po sestrách, že mám jenom tebe a tvou budoucnost v hlavě. Ale když myslíš, že to takhle bude líp, tak se to udělá, jak ty myslíš!"

V tom už se Antonín vracel ze dvora a vcházel zase k nim do kuchyně. Neklid jakýsi jím zmítal, že si ani s matkou a sestrou o svých věcech a zámyslech nepohovoří. Matka si po obědě ulehla s Karlou v pokoji a spaly. Mezi obědem se mu nenaskytla chvíle, aby o těch věcech s nimi pohovořil.

— Dopadne to tak, pomyslil si, že jim ani neřeknu, co vlastně chci! Mají obě plnou hlavu fary, na nic jiného nemají myšlení. Jakoby se jich to ani netýkalo, a přece jde v prvé řadě o ně!

„Škoda nebožtíka tatínka," pravil nahlas Eduardovi, dav se uchvátiti náhlým steskem po zemřelém, „všade ho vidím, kam se hnu. Teď jsme si s Kupkou v maštali o něm popovídali. No, taky na tvé králíky jsem se podíval a na tvé holuby! Já, abych pravdu řek', o takovou drůbež moc v hospodářství nestojím, ale když ti to dělá radost, tak si to měj."

Antonín zadíval se netrpělivě ke dveřím z pokoje.

„Koukáš, koukáš, viď, bratře, taky se tomu sám divím, že si dnes maminka tak dlouho hoví! Ale to se zas uběhla po cestě, napolykala se ostrého jarního vzduchu a teď odpočívá. Karla už asi nespí, ale nesmí se od ní hnouti, aby jí nevzbudila."

„Jen ať se vyspí," odpovídal Antonín, „a Karla ať od ní radši nechodí, aby ji nebudila!"

V duši však cítil Antonín velikou hořkost a zklamání. Jinak si všecko představoval. Co by otec říkal, kdyby byl živ! Všecko s ním umřelo, všecko!

„A co dělá Alexandr?" ptal se, aby tyto myšlenky v sobě rozplašil, „u mne se ani neukáže!"

„Nesmí! Zanka si ho hlídá jako oko v hlavě. Už pomalu ani sem ho nepouští, co je tady Karla, aby něco před Karlou nevyšplechtl, a Karla ti to zas nenapsala."

Antonín si opovržlivě odplivl.

„Ne, vy jste všichni samá politika," pravil rozhořčeně, „a stydět byste se už měli, to jsme bratr se sestrou?! Vždyť já to ani věřit nemohu, že by byla Žanka taková necitelná a zlá, a že byste všichni tak pomateně na tom mamonu viseli! Vy všichni děláte, jako byste z něčeho vyrostli, a zatím jen smůla z vás smrdí! Vy jste mně milostpáni! Já vůbec nevím, co to ve vás je, komu jste to odkoukali! Vy myslíte, když krátké ruce rozpřáhnete, že objímáte svět. Sakulentská rota jste, sakulentská rota. Do vysoka se kasáte a kdyby vám upadl do děravé podlahy krejcar, hledáte ho dvě hodiny a podrobně, se svíčkou!"

Odmlčel se na chvíli.

„No, ty konečně takový ani nejseš," pokračoval vlídně, „ale o nich když slyším, všecko se ve mně ježí a špičatí. Když teda boj, tak budeme bojovati. Já bych jenom teď rád věděl, kam se poděl tatínkův zápisník, ve kterém měl zapsáno všecko, co mně dluhuje a do kterého jste se vy všichni musili tenkrát v listopadu, když jsem tady byl, podepsat!"

Eduard se na okamžik zamyslil.

„I ten už dala maminka Žance," pravil s úšklebkem, „já bych to nevěděl, ale když sem Žanka po tatínkově smrti docházela a rance si odtud nosila, tak jsme jí jednou tuhle s Kátlou jeden ranec, aby nevěděla, prohlédli a notes tam byl taky. Ty bys, hochu, koukal, co ta ženská všecko odtud odtahala, a maminka jí cpala jako slepá. Já jsem se jen jednou opovážil a povídal jsem mamince, aby mně dala na památku aspoň ty hodinky po tatínkovi, že jsem také jeho syn, ale to jsi měl viděti, jak se do mne maminka pustila. Co prý si o sobě myslím a nač já hodinky! — No, hádat se s vámi nebudu, pomyslil jsem si, když teda chcete všecko nacpat Žance, tak jen jí toho nacpěte. A už jsem o hodinkách ani necekl. Povídám, hochu, kdybych ti to měl všecko vykládat, ty bys chytal se za hlavu. Tuhle Kátla, ta je taky při tobě a při mně, ta už je tu taková léta a ta ví, co a jak, ta to všecko přehlídla. Jiná by nás po lidech roznesla!"

Antonín zbledl. Toho se přece jenom nenadál. Že Žanka všecko popadne a odnese, sice věděl, ale úskočného chytráctví se nenadál.

„Jen ať odnáší," pravil na pohled lhostejně, „Pánbůh jí toho naděl. Ale tu knížku zase vrátí, se svého neslevím nikomu ani krejcaru. Když myslí švakříček, že takhle mě chytí, to se strašně zmýlí.

Vždyť jste přece vy všichni byli u toho a slyšeli jste, co tatínek povídal! A já mám také každý krejcar zapsaný!"

Eduard dobře postihl, že zasáhl bratra na nejchoulostivějším místě. Ale dle svého přesvědčení musil mu to říci, když se od nynějška stal jeho spojencem, aby mu oči otevřel.

„Když teď už vím, na čem jsem," pravil, „tak si dám na všecko lepší pozor a

když bude potřebí, tak hned k tobě někoho pošlu a ty přijedeš si to urovnat. Byl bych to udělal už dávno, ale nevěděl jsem, bylo-li by ti to vhod, když už tady máš Karlu.“

„To víš, donášení nechci, ale za včasné upozornění budu ti vždy vděčen.“

Psi venku vyštěkli, vrátka zavrzla. Eduard nachýlil se zvědavě do okna.

„Teď to máš nejlepší,“ pravil rozhořčeně, „jde sem ta frajle z fary na návštěvu k mamince, a to se už k mamince nedostaneš. To je dnes zatáhla k sobě na faru, aby se s nimi udobřila, a odpoledne už je tu jako s keserem. Beztoho ji sám jemnostpán posílá, aby měl doma od ní aspoň na chvíli pokoj.“

Antonín vstal.

„Kačko, jdi ven a zaveď ji rovnou k mamince,“ poroučel, „o mně se ani nezmiňuj, že jsem tady. To by tak bylo, abych já musil s nimi u svačiny sedět.“

„Tak si ani s maminkou nepohovoříš,“ pravil Eduard, „teď se tam u nich usadí a nebude to mít konce. Živým mrtvým nedají pokoje!“

Stalo se, jak prorokoval Eduard. Antonín s matkou už nemohl důvěrně pohovořiti. U svačiny seděla s nimi farská slečna, a po svačině Antonín už odjížděl.

Jenom Karla ho šla na kus cesty vyprovodit, matka musila zůstati u hosta. Šli spolu volně za kočárem.

„Kdybych byl věděl, že to takhle dopadne, byl bych sem ani nejezdil,“ pravil Antonín rozmrzele, „no, co už platno!“

„I vždyť je to jedno, Toníčku! Co jsi chtěl, to já už mamince všecko řekla a vysvětlila, maminky se bát nemusíš, maminka vždy bude s tebou, maminka má z toho rozum. A že se trochu s tou frajlí vyrazí, jí nesmíš zazlívat. To víš, každý starý člověk tíhne ke kostelu a konec konců bude líp, když se bude držet maminka fary, já už to s jemnostpánem dovedu, a když bude potřebí, on sám u maminky zatlačí, a jeho maminka jistě poslechne! Proto mě to zamrzelo, že jsi u svačiny s tou frajlí ani nezažertoval, to bys ji měl v kapse a jemnostpána s ní. To je nejhorší, ty se nedovedeš přetvařovat, ty řekneš každému rovnou do očí své mínění!“

Antonín se usmál.

„Víš, Karličko,“ pravil rozveseleně, „ty bys pořád jenom spojence hledala, kdežto já o spojence nestojím. Já dám všem, co komu náleží, a své si nechám!“

S tím se rozešli. Políbili se, Antonín vsedl do kočáru, a kočár se na konci lesa na kraji polí po polní ujeté cestě rozhrčel. Právě v místech, kam ho až nebožtík vždy doprovázel. Antonín kožich oblékl a houní se přikryl. Vytáhl z náprsní kapsy loveckou krátkou dýmku, ohořelý tabák smáčkl, zapálil a kotoučky dýmu od úst se mu utrhovaly.

„Zbytečně jsem k nim vážil cestu,“ pravil si v duchu, „mají jiné starosti nežli já. Jakoby se samo sebou rozumělo, že musí zůstati všecko při starém pořádku. Maminka se ani nezmíní, jak to zamýšlím udělat! A Karla už je skoro taky taková. Abych frajli z fary komplimenty sekal! Snad za to, jak se farští k nebožtíkovi tatínkovi zachovali!“

Skřivan se nad ním v docházejícím slunci odpoledním nad teple vonícími brázdami rozjásal.

„Vida, a na psy jsem zapomněl, zase jsem je tam nechal,“ pokračoval v myšlenkách, „škoda by jich bylo, aby se zkazili. Pošlu pro ně Říhu, tam jim je nenechám. .... To by tak bylo, abych já si teď nemohl poručiti. A poroučet už budu, aby tomu bezhlavému hospodářství bylo konec. Všecky je zkrotím i se švakříčkem, toho já proženu, až si bude čelo utírat! Po dobrém by s nimi člověk nic nesvedl! Na ně se musí dupnout! Já je naučím!“

Radostně mu oči zazářily. Sebevědomím. Ale když dojel do městečka a kočár po hrbolaté dlažbě zakodrkal, vše v něm vychladlo.

„U hřbitova zastav,“ poroučel kočímu, „podívám se k starému pánovi!“

Kočí dojel a zastavil. Antonín vychoulil se z kožichu, dýmku dokouřenou vyklepal a na sedadlo v kočáře položil, aby vychladla. Šel pískem navátým podzimními větry do kopce na hřbitov. Slunce už zmizelo s oblohy, přítmí se chystalo ve vzduchu. Otevřel dřevěná dvířka a vešel k mrtvým. Hřbitov byl prázden. Jen pomníky chladně trčely do vychladlého vzduchu podjarního. Ztrnule trčely. Strach to nebyl, co mu chůzi zvolňovalo. Divný pocit jenom. Dotek vzdálené úzkosti. Klekl na nasypaný hrob a zarytě díval se na drolení sesouvající země, na rov už se snižující. Země přijímá odešlé, život končí rozkladem, hnilobou. A špaček u budky na vysokém topolu něco žvanivého zapískal. A pak do budky skočil.

VI.

V červenci, kdy vybarvovali mladí bažanti a lesní praktikant Krb denně vstával o čtvrté hodině ranní a běhal na rybník pozorovat mladé kachny, létají-li už a jak, z nenadání se zase objevil v poběžovické forťovně lesmistr Král. Přijel na bělouši, bělajícím a klátícím se jako dětská

houpačka, jakých na vojně užívají staří majoři v manevrech, po nichž odcházejí na služební odpočinek. Bělouš byl starý kůň, ale distinguovaný. Lesmistr jej dostal darem od baronky. Bělouš nikdy paní z dámského sedla neshodil. A tomu koni, z let, kdy jenom baronku a baronessy nosil, zbyla v pohybu sedla methoda vyzývavého a ustavičného dráždění, pro kterou byl právě vznešenými dámami pro časné ranní vyjížďky vyhledáván. Ač stár, vybíjel elektriku svého zvláštního pohybu i do jezdce tak solidně starého, jako byl nový jeho majetník. Lesmistr Král jezdil na něm se zapálenou viržinkou důstojně jako starý a zkušený arabský šejk, o nichž za těch časů napínavě psal Hellwald.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Jaroslav Vrchlický: „Barevné střepy". Vydání definitivní. (Souborného vydání básnických spisů Vrchlického svazek 60.) V Praze 1908, nákladem J. Ottovým, stran 256 za 2 K 60 h.

Roku 1887 vydal Jaroslav Vrchlický jakožto pokračování svých prosaických „Povídek ironických a sentimentálních" (1886) druhou sbírku prós, nazvanou „Barevné střepy", a pět roků po té její doplněk pod titulem „Nových barevných střepů". To jest až podnes (nepočítáme-li právě vycházejícího románu „Loutky" a potom dvou ojedinělých novellek z knihy „Rok na jihu", 1878) jediná prósou psaná belletrie básníkova, která dosti podivně a osaměle se vyjímá v celé té mnohotvárné a pyšné ornamentice jeho básnické stavby. Dnes, po dvaceti letech, vydává básník svoje „Barevné střepy" ve vydání definitivním a upravil je tak, že spojil obě první jmenované sbírky v jedinou vynechav ze druhé 2 čísla („Triumf Aspasie" a „Kuchař Matioli"); novému celku, který mimo to je rozmnožen celým novým oddílem „Aforismů", dvěma arabeskami („Satyr" a „Dle přírody"), jakož i časově zbarveným „Kusem autobiografie", předeslal jako prolog vysvětlující piecu „Poesie a prósa", která vyšla kdysi v „Povídkách ironických a sentimentálních". Do těchto, až dojde k jejich definitivnímu vydání, zařadí básník patrně zbylé a vynechané prósy zmíněné svrchu, které v rámec tento svým myšlenkovým zabarvením dobře zapadnou.

Už před lety, u příležitosti edicí původních, bylo kritikou poukázáno na podivuhodnou sytost a zhuštěnost těch pieç, které „se vymykaly každému básnickému zpracování chtějíce býti prósou." Je znakem a důkazem kromobyčejné účinnosti jejich, že nepozbyly svého poetického půvabu ani po dvacíti letech. Populárními se nestaly — toť pravda: neboť myšlenkový jejich okruh pohybuje se téměř veskrze v oblasti bolesti a smutku vyvolávaného tvrdými našimi tradicemi uměleckými, společenskými a politickými, ostří jejich téměř výhradně jest namířeno proti indolenci a bezútěšnému egoismu našich úzkých poměrů. Ta jemně zahrocovaná satira, kterou už tak výmluvně oplývá rozkošná parallela úvodní, obliby nikdy nepřidá, poněvadž je přílišným bolem napojena a poněvadž přílišně bodá i tam, kde chce působiti jen a jen náladově. Ale co je v těchto drobnůstkách ztajeno kouzla prostoty a bezprostřednosti! Co je v nich srdečnosti a půvabu vypravovatelského! Nedivíme se, že mohly přímo spojiti Němce i Dány, jimž byly přeloženy brzy po vydání (do němčiny Grünem, do dánštiny J. Marerem), a že se o nich mohl rozepsati tolik nadšeně jak Brandes, tak i von Löwenthal. Nic neorganického neruší jejich břitce vypointovaného jádra, jejich proudivé náladovosti. Platí to zejména o prvních desíti básních v próse, jimž u kolébky jistě stála víla Turgeněvova, a potom o několika bolestných fantasiích oddílu druhého, z nichž nejvýše stojí „Hadí muž", „Manželství a přátelství", „Živé obrazy" a „Satyr". I ty zcela nové nápady „Aforismů" dobře zapadají do rámce knihy diskretně smutkem napojené, tiše, ač sebevědomě a imponující. Známý „Kus autobiografie", jímž se vypořádává básník s politickým odpůrcem (u příležitosti sněmovního proslovu pro všeobecné hlasovací právo), je téhož rázu: je vůbec kniha tato z nejvýrazněji založených projevů Vrchlického ducha, které od něho máme z poslední doby: je v ní prostota a klid bolesti, síla přesvědčivosti a sebevědomí.

F. Sekanina.

Literatura česká devatenáctého století. Dílu třetího část druhá. Od *Boženy Němcové* k *Janu Nerudovi*. Se 44 vyobrazeními. Stran XII + 706, 1907, nákladem J. Laichtera na Král. Vinohradech. Cena 9·50 K.

Veliké literárně-historické dílo za poslední leta pokročilo zase o jeden svazek, jemuž vévodí jako nejdůležitější tři osobnosti let padesátých až sedmdesátých minulého století — v těch hranicích se asi druhá část třetího dílu pohybuje — Božena Němcová, Vítězslav Hálek a Jan Neruda. Pomalé tempo vycházení jest jenom přirozeno a pochopitelno, neboť čím blíže k současnosti, přibývá nových a nových pramenů a látka sama roste do šíře. Je třeba od základů a pomalu budovati obraz českého písemnictví, jež od let padesátých roste a utváří se stále složitěji, přes všecky tísnivé i veřejné poměry sociální a politické reakce tehdejší doby. Svazek začínající obšírnou kapitolou o Boženě Němcové (z péra Arne Nováka) vychází právě z lí-

čení těchto let, ukazuje Němcovou jako nejpřednější ženu své doby, typickou představitelku přechodní generace mezi zástupci vlastenecké romantiky a moderního světoobčanského realismu. Následuje stručnější kapitola o životě a literárním díle Františka Pravdy, jenž jakoby zapomenut na světě, nedávno teprve se s ním rozloučil (1904). Po té šíře črtaná informační stať Leandra Čecha kreslí „Literární směry let padesátých“ — dobu, z níž vyrostl Mikovcův „Lumír“, a celou pestrou družinu kolem něho vzrostlou, rozruch, jaký vnesl do literatury ohnivý a vznětlivý, lehce výbušný Jos. Václ. Frič, a postupem dalším Pospíšilův „Obzor“, Hálkův „Máj“, Nerudovy „Obrazy života“, a posléze vznik slavného a významného kruhu Májového.

Těsně a logicky k hlavě této přimyká se hlava další, věnovaná Vítězslavu Hálkovi (z téhož péra). Hlava, rozdělená v deset kapitol, shrnuje v kapitole závěrečné se svědomitou objektivností literárně kritický soud o Hálkovi — dotýkajíc se i známých sporů nejnovějšího data — soud, který může být pokládán za definitivní: Hálek není největší ani nejčeštější básník český, není ani největší básník kruhu Májového. Ale jeho talent především lyrický zůstává nedotknutelný ve svém závažném významu básníka, který vždycky zůstal věren svému heslu „ku předu, do výše, k světlu“ — pěvce poctivého přesvědčení a láskyplného srdce, věštce lásky k bližnímu a ke všemu lidstvu.

Hlava pátá až osmá zpracovávají první a druhé období „Činnosti Jana Nerudy“ (Albert Pražák) — tvoříce tak nejdůkladnější a nejšíře zpracované partie přítomného svazku. Životní osudy Nerudovy vypráověny jsou tu svěže a poutavě od nejútlejšího dětství až do smrti Hálkovy, doprovázeny líčením literárních začátků jeho, činnosti redaktorské, básnické, literárně-kritické a divadelní i feuilletonistické. Některé části této podrobné a vyčerpávající monografie známy jsou čtenářům „Zvonu“ z delší studie v listě našem otištěné. Obraz této doby dokreslují monografie Karla Sabiny (od Jana Máchala) a Gustava Pflegra Moravského (od Jana Jakubce). Celek uzavírá pak hlava devátá z péra Jana Kabelíka, líčící poměrně stručně, ale sytě a výstižně souběžný rozvoj literární na Moravě a ve Slezsku od roku 1848 až do konce r. 1870, v němž lví podíl připadá buditelské a sběratelské činnosti Fr. Sušilově.

I v tomto díle spolupracovníci „Literatury české“ zachovali celkem tutéž methodu, která se tak dobře osvědčila již ve třech svazcích předcházejících — monografické zpracování látky. Tady vlastně přichází methoda tato k plné své platnosti. Velikou předností vážného vědeckého díla, pilně a soustavně dokládaného pramennými údaji, jest jeho živý a přístupný sloh, plynulý vypravovací tón. *V. Kol.*

Quido Maria Vyskočil: Zvonice. Novella. Illustrace A. Kašpara. (Šnajdrovy Knihovny Lidové výchovy svazek I.) Nákladem F. S. Šnajdra v Kladně. Cena 1 K.

Učinil jsem pokus. Po přečtení Vyskočilových „Modrých hor“ vzal jsem Vít. Hálka, přečetl jsem povídku „Pod dutým stromem“, a poněvadž p. Vyskočilovy knihy kvapně vycházejí, nežli jsem dočetl Hálka, čekala mě na stole nerozřezaná „Zvonice“, a kontinuita lektyry šťastně byla zachována. Nechci ovšem tvrditi, že po „Zvonici“ budu nutně čísti Hálkovu „Marišku“, že p. Vyskočil vydá zatím svou patnáctou nebo kolikátou knihu a s tou že bude jako se Zvonicí a s Veníkem a s Kristou — na konec unaví i zábavná jízda na kolotoči — ale i bez tohoto duševního obohacování a bez této setrvačnosti sesílil jsem v sobě otřesenou víru. Víru, že nic není tak starého, aby se k tomu člověk otrávený formami, totiž slovesnými formami dneška, člověk znechucený hledáním Nového nevrátil.

Retrospektivní poesie! Pan Vyskočil už byl kdesi proklamován pro „svěží mladost, mladé rozesnění a roztoužení“ a podobné lichoty referentské za miláčka mladých kruhů. A to je přirozeno. Retrospektivní poesie má vždy úspěch, poněvadž navazuje na věci už dávno v člověku zažité a sezdřímlé, vráží jemnými dotyky do skupiny starých nálad a citů, je variací polozapomenutých snění. Je to líbivá věc. Nikoho nezaráží a přece překvapuje. Překvapuje odvahou obnovení starých obrazů.

Pan Vyskočil i ve Zvonici sehrál obratnýma rukama půvabný starý koncert, při němž staří čtenáři, kteří ještě zažili dobu, kdy byl V. Hálek politickým listem povýšen na největšího básníka českého, sedí v zašeřených koutech s opřenou a zamyšlenou hlavou, je tedy zevně i tentokráte úspěch p. Vyskočilův zajištěn. *—ln.*

DIVADLO.

— ČINOHRA. Slečna Iza Grégrova rozloučila se s Národním Divadlem a se svým uměním snad navždy, má-li se totiž věřiti neobyčejně teskným několika slovům, jež s jeviště k hledišti pronesla v odpověď na mimořádné projevy účastenství obecenstva s osudem umělkyně, která chatrností svého zdraví nucena tak záhy uchýliti se se své dráhy tak vznosné, tak strmě do výše se pnoucí. Věřme raději, že dráha ta byla jenom dočasně přerušena a že nám bude dopřáno dožíti se ještě zenitu umění ve své původnosti nevyrovnatelné Izy Grégrovy. Nemíti této naděje, k jejímuž splnění při povaze slečniny choroby jest zapotřebí především její vlastní energické naděje ano vůle, museli bychom pokládati večer posledního jejího vystoupení za smutnější všech předešlých loučení, z nichž jedno již bylo jenom předzvěstí slavného návratu ve stálém zdraví. Ale i tak byla Máňa slečny Grégrovy — která si k poslednímu svému vystoupení zvolila „Cop“ pí. V. Kunětické — tím smutnější, že nebylo ani umělkyni ani obecenstvu u srdce tak, jak to žádá milieu i nálada hry. K tomu doprostřed naivních čtveráctví v meziaktí nevýslovně truchlivé dvě věty rozloučení umělkyně na — neshledanou! Kdyby mělo zůstati při tom, byla by vzpomínka na slečnu Grégrovu a její poslední večer v Národním Divadle věru srdce-

rvoucí. Zatím co umělkyně se zřejmým přemáháním předváděla kaprioly žáběte z pensionátu pí. Olivové, vytanuly ctitelům jejího umění jiné nezapomenutelné postavy její tvorby, která mezi všemi současnými tragickými talenty dámskými naší scény nejspíše zasluhuje označení umění císelérského, myslí-li se při tom slově na distinguovaný a harmonický detail postavy vždy jednotnou bonalitou veliké. Zejména byla to nejskvělejší z rolí sl. Grégrovy, na níž vzpomínku vybavila její Máňa, — a to Hedvika z „Divoké kachny", nejkrajnější pól Mánina opaku v každém směru. Hlas umělkyně, tento jedinečný orgán dívčí něžnosti, prostý všeho ostří, hebký a vláčný od šepotu až k výkřiku a tak usedavý v pláči, že ho divák slyšel ještě po divadle po celý zbytek večera, zachvíval i z Máninýoh úst i v nejrozpustilejších momentech reminiscencí na Hedviku. A ještě na jednu z nejposlednějších postav slečny Grégrovy, na Kassandru z „Oresteie", na její apostrofu nelítostného Appolona, tento výkřik uvědomělého fata, tragika nejvyššího stupně. Hlas a tvář. I fysiognomie této postavou drobné tragédky byla schopna téhož množství mimických odstínů jako hlas melodických modulací a možno říci, že souhra těchto nejvýraznějších dvou prostředků hereckého umění byla u slečny Grégrovy u vzácném stupni vývoje, vždy schopného ještě vyšších stupňů dokonalosti, jak je slečna Grégrova dokumentovala netoliko výraznými etapami svého vývoje. Z nich obzvláště markantními vrcholy jsou vedle Hedviky Giza z „Harlekýna", Judita z „Návratu", „Salome" z Wildeovy hry a konečně pí. konsulová z „Vodopádu", nezapomínajíc jednu z nejstylovějších a nejvděčnějších postav slečny Grégrovy: kněžnu z „Lucerny". Nelze si dobře představiti, že by vývoj umělecké distinkce byl po sotva dokonaném rozpuku tohoto mladého umění u konce. Ztráta byla by nenahraditelnou. Ovšem jen pro ty, kdo byli svědky oslnivé umělecké kariery slečniny u Národního divadla; jinak platí jako o všech umělcích scény, také o ní: kdo nepoznal, oželí! To jest právě největší půvab, ale také často teskně projednávaná stránka originálně tvořícího umění hereckého; kdo neslyšel a neviděl vynikajícího herce, nepředstaví si jeho umění na základě cizích reminiscencí ani sebe suggestivnějších. Kdyby nějakou živelní nehodou zkácena byla jedna z mus na balustrádě Nár. divadla, dá se na její místo postaviti do nejzevrubnějšího detailu táž socha, zachován-li model, ale skutečného umělce herce nenahradí žádný jiný, kdyby byl ve svém genru sebe dokonalejší. Nesměl mít ovšem modelu! Každá generace má proto své herce, slečna Grégrova patří své generaci, snad jí bude za čas přece jenom zase vrácena. *KMČ.*

Kovařovicův koncert, pořádaný v Národním divadle v neděli 5. dubna, byl vrcholný bod celé letošní hudební saisony. Kovařovicovo umění zde zářilo opět v celém svém pravém jasu. Slyšeli jsme od Kovařovice již výkony, které se zdály býti vrcholem dostupnosti, avšak tentokráte překonal Kovařovic snad vše, co jsme od něho dosud slyšeli. Program koncertu byl vysoce zajímavý: Fibich, Novák a Förster, tito tři repraesentanti naší moderní hudby, podáni tu v typických svých dílech. Fibichova symfonie jest dílo mládí, ale právě v ní ozývají se tóny, které jsou pro Fibicha tak význačny. Novák zastoupen byl svými nejnovějšími díly „O věčné touze" a „Toman a lesní panna", sdružené pod lepší společný titul „Touha a vášeň". Novák zde zcela samostatně jen rázem svého programu dochází k bohatému výrazu, jenž karakterisuje celou dnešní moderní hudbu. Jest to logický důsledek vývoje a ne snad hračka Rich. Strausse, na jehož jméno se celý tento vývoj svádí. Novák u nás první došel k takovéto hudbě, a to ne napodobením cizích směrů, nýbrž nutným vlastním vývojem. Försterova skladba „Stabat mater" jest z nejčistších skladeb, jež byly kdy u nás napsány. Förster prokomponoval slavnou sekvenci zcela se stanoviska lidského citu, jenž dovede spolucítiti i při náboženských tajemstvích vykoupení. O provedení nechci ani ztráceti slov. Naznačil jsem již předem, že bylo nevyrovnatelné. Nemohu zakončiti jinak než žádostí, aby koncert byl opakován a aby po něm následovaly — další. *Z. N.*

≡ Chorvatské Národní divadlo v Záhřebě hrálo minulou sobotu nové tříaktové drama „Okovi života" od Kolariće-Kišura. Drama jest francouzského moderního střihu, se známou látkou rozvrácených manželství, s řadou effektních, až drsných scén. Mělo zevní úspěch velmi silný.

≡ Uvolnění poměrů censurních a administračního tlaku na Rusi jde také k duhu maloruské literatuře a maloruskému divadlu, které se rozvíjejí se vší expansivností, jaké je schopno jen mladé umění svěží a eruptivní síly. Repertoir lidových kusů maloruských začíná nedostačovati jejich divadlům, i sahají po bohaté zásobárně — literatury velkoruské. A tak dochází k zajímavému úkazu, že maloruská divadla začínají si překládati pro svoji potřebu Gogolova „Revizora", klassické arcidílo vlastního svého velikého krajana, který jako rodilý Malorus stal se zakladatelem realistického románu velkoruského. Minulý týden pak známá družina Suslovova v Petrohradě s překvapujícím úspěchem hrála maloruský překlad Tolstého „Vláda tmy", nazvané u nich „Volja temrjavy".

≡ O úpadku ruského umění hereckého napsal divadelní kritik Nového Vremene Jur. Běljajev zajímavý článek v tomto listě. Srovnávaje mladou generaci hereckou s talenty staršími, vytýká těmto mladým jednak úpadek všeobecného vzdělání, jednak naprostou neznalost skutečného života. Vzpomíná starých znamenitých herců ruských, jak ze studia lidového života čerpali pro svoje umění, na př. Sadovodského, jenž chodil do krčem a čajoven lidových mezi izvozčiky, Martynova, který pozoroval a vybíral si svoje typy stejně v Galerné gavani (přístavní čtvrti petro-

hradské), jako v buffetu Aleksandrinského divadla, nebo slavného Grigorjeva, jenž chodíval mezi kupce v Apraksinově rynku. Pro herecké talenty dle přesvědčení Běljajeva ruský život lidový poskytuje tolik uměleckého materiálu, že třeba jen všímati si ho. Ale mladá, moderní herecká generace dneška přestává vůbec znáti svoje okolí nejbližší, nestará se o současný život ruský a jeho projevy. Přemílá nestravitelně filosofii, psychologii a estetiku, cituje Nietzscheovy a Wildeovy aforismy, ale nemajíc nic jejich talentu příbuzného, zůstává na povrchu a nedovede tvořiti nic ani z nich, ani ze sebe. Stejně pessimisticky, jako na nové pokolení herecké, dívá se Jur. Běljajev také na nové umění dramatické. V tom má nesporně pravdu, že nová literatura ruská nemá žádného Fonvizina, Gribojedova, Gogola, Pisemského. Po Ostrovském a Čechovu nedostavil se silný a mohutný talent dramatický. Gorkij, Čirikov, Andrejev učinili silné náběhy, ale nic víc. Čechov sám pak působí spíš náladou, než silou dramatické stavby.

═ George Alexander, ředitel divadla St. James v Londýně, vyprávěl nedávno charakteristickou anekdotu o Oskaru Wildeovi: „Oskare," řekl mu ředitel jednoho dne, „jsem přesvědčen, že byste dovedl napsati výbornou veselohru." — „Jak vysoko ceníte toto své přesvědčení?" zeptal se Wilde. „Na sto liber šterlinků," odpověděl Alexander. — „All right," řekl Oskar, „přijdu si pro ně zítra." Pro sto liber si skutečně přišel, ale potom po několik týdnů, kdykoli ředitele „s přesvědčením" potkal, díval se na druhou stranu ulice. Konečně ho Alexander zase jednou chytil: „Co je se slíbeným kusem?" — „Trváte ještě stále na svém přesvědčení?« zeptal se básník. „Zajisté." — „Ocenil byste je ještě na sto liber?" „Budiž," odvětil ředitel. Za nějaký další týden přinesl mu Wilde svůj „Vějíř lady Windermerové". Hned po přečtení nabídl mu George Alexander za komedii úhrnem 1000 liber. Ale Wilde tentokrát odmítl: „Budu brát raději tantiémy." A dopadl prý při tom mnohem líp.

TÝDEN.

K perlám v omáčce. Přítel našeho listu, zasílaje nové sebrané perly, píše nám, že uveřejňování těch hříšných nesmyslů působí silou polepšovací, neboť starší z modernistů nyní píší už lépe, než psávali, tedy se polepšili, arci jen pokud starší člověk se může polepšiti. Lišt končí parodií martenovského stilu: Bohužel že jsou u nás dle německého příkladu spisovatelé, kteří se nutí do modernismu „nervními symbolisacemi entit nikoli bezpohlavních," kteří líčí „milovnost rozkoše hedonistickou formulí mladých (i starších) entit v nervesní ryjbě a v křečích perversní extase". Měli byste se těch spisovatelů jednou také optat, zdali vždycky rozumějí tomu, co napsali, či zdali si dělají ze „snobů" i ze slušnějších čtenářů jen švandu. Nejhorší při tom klábosení „nejintensivnější sensibility" jest, že ti páni mladí (i méně mladí) nemilosrdně hyzdí naši českou řeč svým ‚Desperantem' cizojazyčným a lehkomyslným. Zasluhovali by důkladnou ryjbu na záda svých entit.

*

═ Dánsko má svůj první básnický dům. V Odense na ostrově Fyen, rodišti proslulého básníka báchorek H. Ch. Andersena, byl vládou zakoupen jeho rodný domek, a v den 103. narozenin Andersenových (2. dubna) odevzdán veřejnosti jako museum básníkovo. Usnesení stalo se před třemi lety při 100. výročí smrti Andersenovy, a celý projekt uspořádán ze skrovných prostředků chudého městečka. Domek Andersenův koupen za 7 tisíc dánských korun.

*

Radostná událost. Jakubu zámečníkovi v Kouřími narodilo se r. 1624 děťátko. Ale zámečník radost neměl. Tvrdil, že dítě není jeho. Jiné msty sobě však nevymyslil, než tu, že dítě to nedal křtíti, což tomu červíkovi bylo asi jedno, ale pánům na rathouze to nebylo jedno. Viděli v tom úmysl, aby dítě zůstalo pohanem, a to bylo v zbožné době přečinem, a to tím větším, že dítě po 4 nedělích zemřelo. Porodní bába kouřimská Tratilka přinesla mrtvolku na hřbitov k pochování, ale nepochovala dítě vně při zdi hřbitovní jako opovržené, nýbrž položila je do země mezi děti křtěné. Člověk by skoro myslil, že ta bába „pupkořezná" předběhla citem a rozumem svou dobu. Však za to dostala se na rathouz a s ní zámečník. Mistru Jakubovi nalezeno trestání šatlavní za to, že dítě nedal křtít, a Tratilce odloženo trestání do sv. Martina, pro šestinedělky, kterým sloužiti musila. Po sv. Martině se bába porodní dostavila na rathouz, a písař s chutí — až pitomou — připsal do knihy, „že se jí dobře vynahradilo."

Kouř. manuál. 221.

(Zasláno.)

Nejsem autorem a dosud ani přispěvatelem jinak mnou s požitkem „chutnané" rubriky „Perly v omáčce" v tomto listě*), vypadá tedy p. Šaldova „omáčková" kopie jako impotentní msta v „Novině" tím dětinštěji.

V Praze, dne 14. dubna 1908.

Fr. S. Procházka.

*) Dosvědčujeme. Redakce.

V PRAZE, dne 17. dubna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Lesmistr seskočil s koně mladicky švižně, hodil opratě do rukou praktikantovi Krbovi, jenž přiběhl, aby mu posloužil, a řinče ostruhami, vešel do úřadovny. Ve dveřích setkal se s Brodeckým.

„Už jich zas jdu zlobit," pravil vesele a se smíchem, „jen kouřejí a neschovávají to přede mnou, já taky kouřím!"

Svlékl rukavice a hodil je na psací stůl. „Nehoří!" povzdychl, dýmaje do uhaslé viržinky. Brodecký ihned posloužil ohněm.

„Merci, saprlot, ale je to horko dnes! Já jsem spocen jako myš a jel jsem pomalu jako lodička po rybníce!"

Usmál se a nejen ústa i modré oči se mu zasmály.

„Dnes jsem přijel tak," pravil a vlídně se zakoukal na svého foŕta, „hlouposti mám v hlavě a opravdu ani nevím, komu bych se vyzpovídal. Na kapucína, myslím, že mám ještě dost času a tak jedu k nim, Anton!"

Usmál se a viržinka mu uhasla. Brodecký znova ohněm posloužil. Kotouče hustého, modrého a pronikavě vonícího kouře zašplouchaly do našedlých obláčků, jež se Brodeckému utrhovaly od úst.

„Anton, ich bin in der Klemme, jsem v pasti!" zašeptal a náhle úzkostně zvážněl.

„No, nelekají se, nic jsem neukrad, s ničím neuteču, Bůh uchovej, aby takhle ještě tohle, ale dostal jsem se do něčeho, že bych si radši prst dal daxlovi ukousnout. A já byl vždy takový, však mě už znají! Man sagt, čím člověk starší, tím více se to ztrácí, a kouknou se, u mne to je čím dál horší. Merkwürdig! Nur wenn diese Unangenemlichkeiten dabei nicht wären, a to když jim něco provedu, tak na to zrovna jako z udělání padne moje. Und sie kennen meine Klotild. Sáhnou si semhle, no, jen si sáhnou, no, tak dají sem ruku, nebojejí se!"

Musil ostýchavou ruku svého foŕta násilně na své plešaté hlavě podržeti.

„To je boule, co? Jak mně na to sahají, jakoby mě na vidličky napichovali! Dnes ráno po mně hodila cihličkou a trochu mě trefila. Verfluchte Leidenschaft, was die schon für Unheil angerichtet hat! Und sie ist ihnen eifersüchtig wie ein Othelo, jen kdyby byla taky tak černá! Schwarz ist meine Lieblingsfarbe! Černé já mám rád!"

Brodecký potřásal rozumně hlavou a rozpačitě čekal. Byl jako vyzděná a mrtvým uchystaná hrobka. Byl si vědom důležitosti, že se jeho chéf odhodlal do této hrobky uložiti své diskretnosti. Nikdy se neopovážil nějak mu na ty věci odpověděti, vždy jen mlčky jej vyslechl.

„No, já jich dlouho nebudu napínat na skřipec, já jim to teda rovnou řeknu! Ta žába okatá, hajného Fidrmuce dcera, zas je v tom. Aby z toho něco nebylo, sám jsem jí dal výpověď. Se starým jsem už měl vyjednáno, že holka půjde k tetě do Vídně, když už se hloupost stala, beztoho že to nebude zadarmo, dal jsem jí tedy výpověď sám. Ale do Klotild jako když nůž vrazí. Že jsem já dal holce výpověď. A hned na mne, že když ona je spokojena se služebným děvčetem, že já mu dávám výpověď. Inu, ich sag' ihnen, ein Skandal! Já ustavičně tvrdil, že holka musí pryč, a čím víc jsem to tvrdil, tím větší oheň byl na střeše. A teda na konec přiletěla cihlička a holka zůstane, protože jsem jí dal výpověď já! Ukrutánská mota-

nice to je. Meinetwegen, ať by si teda zůstala, ale jde o lidi, aby se to nerozkřiklo. Dlouho-li se to nepozná, taková hloupost, a člověk aby se pro ni ani vyspati nemohl."

Zadíval se Brodeckému úpěnlivě do obličeje. Brodecký vytrvale mlčel.

„Tak co tomu, Anton, říkají? No, já vím, co si asi myslejí, oni si myslejí, že jsem neměl chalupu zapalovat, že by nehořela, ale když už chalupa hoří, musí člověk vynášet. Na tom, co se stalo, už se nedá nic změnit. Anton, oni pořád jakoby si to nedovedli pořádně představit! Tak si to teda pořádně rozvážejí: představějí si fořtmistra a představějí si tu žábu okatou, a teď si představějí, že jí fořtmistr dá výpověď, aby odjela k tetě do Vídně, a teď si představějí, že fořtmistrová výpověď odvolá a nutí fořtmistra, aby ta žába nejela k tetě do Vídně! Tak si to všecko dohromady představějí a teď mně řeknou, co by oni dělali, ale opravdovsky mně to řeknou, jako bych já nebyl fořtmistr a oni nebyli Anton!"

Brodecký se jemně usmál. Vycítil, že nyní musí odpověděti. Aby ho neurazil. Vyňal dýmku z úst, vousy si přetřel.

„Kdyby ráčili dovolit," pravil, „já bych okamžitě tu výpověď odvolal, aby se vidělo, že mně na tom nezáleží!"

„Anton, to by teda oni udělali," lesmistr vyhrkl poplašeně, ale s radostným poplašením, neboť jemu už se rozjasnilo, „a to by udělali náramně dobře, sakulentský nápad, to by to udělali zrovna jako já to udělám. Totiž já jich jenom zkoušel, protože jsem věděl, že se to jinak nedá udělat!"

Znova zadýmal do uhaslé viržinky a Brodecký mu sirkou uctivě posvítil.

„Ale teď s ní zatočím," rozpovídal se, „teď budu stát jako houžev na tom, že holka musí zůstat. Nehledě na to, že zase Klotild po mně hodí cihličkou — to jim je, Anton, mezi námi, paní svrchovaně jemná, sečtělá a vzdělaná, ale abychom tak řekli, prudké a nerozmyslné letory, neuvažující, že cihlička je předmět závažný, určený jenom k piglování a ne k vyrovnávání manželských různic, ale Klotild má v tomhle své slabosti, no, meinetwegen, ať si dělá, říká a hází Klotild, jak ráčí, ale holka nesmí z domu. Když už se ta hloupost stala, holka zůstane."

Vesele přešel úřadovnou, jakoby sám tento nápad objevil. Všecka jeho před tím sklíčená bytost oživla.

„Jaký je to člověk," pomyslil si Antonín, a zářící oči mu na něm utkvěly, „jaký zvláštní člověk! V úřadě, když sedí, není lepšího úředníka nad něho, disposice dává, že si lepšího ředitele panství vrchnost nemůže přáti, všichni se před ním třesou, když poroučí, a v těch věcech tak si zadává! A to si ještě myslí, že o tom nikdo neví, jenom já, a zatím už si báby o něm povídají. Měl by se přece varovat."

„A co se tak zamyslili," pravil lesmistr náhle se zastaviv, „to už zase mají v hlavě to zpropadené dědictví? Kdyby měli rozum a už to z hlavy pustili. To si udělali pokladnici bezednou, jen peníze do ní budou házet, ale zpátky z ní nedostanou ani krejcaru. Prosím jich, Anton, jak vlastně ta věc stojí? Já vím, oni mně tenkrát říkali, abych jim to trochu obešel, no, to jsem teda udělal, ale od té doby jakoby se nechumelilo."

„Ráčejí dovolit," odpovídal Brodecký s úsměvem, „od té doby jakoby se opravdu nechumelilo. Co se stalo a jak se stalo, tomu ani sám nerozumím."

„To by také po mém soudu nebylo nic dobrého, jednou to musí prasknout. Teď budou zakládat nové gruntovní knihy, a když se nedostanou do nových gruntovních knih, bude to, jakoby ničeho neměli. Já už byl upozorněn, abychom tady na panství ničeho nepronedbali. Vrchnost na to povolila veliký paušál a přišel rozkaz, že se v tomhle nemá ničím šetřit. Prý se gruntovním knihám přidává větší význam, než jsme ho dosud přikládali. Však vědí, že už jsem si dal udělati seznamy všech sporných pozemků, cest a podobných věcí, aby to na nás najednou nepřikvačilo. Dokud je čas, musí se žhavé železo kouti! Pak bude pozdě! Mně se to vůbec už všecko přestává na světě líbit. Půjde-li to takhle dále, já nevím, co z nás bude!"

„Což o to, do knih já se dostanu," odpovídal Brodecký, „ale tím nebude mně pomoženo. Mezi námi musí ta věc jednou pro vždy býti upravena, a dokud nebude, nebude mezi námi pokoj. Kdyby ráčili znát, jak to teď mezi námi je, dali by mi za pravdu."

Lesmistr znova si uhaslou viržinku rozžehoval a jak se rozkročil, ostruhy mu na botách zařinčely.

„Tomu se opravdu divím," prohlásil určitě, „já přece jejich rodinu znám důkladně, ale že byste se chtěli navzájem okrádat, nejde mi na rozum! A hlavní hloupost udělali oni! Když se starý pán do těch věcí pouštěl, měli mu to rozmluvit. Ouředník je ouředník! A když si ouředník přiváže na nohy takový balast, jako oni tu živnost, tak potom musí mlčet. Kouknou se, já taky všecko nerozházím, ale co mně zbude, uložím si jinak. Nač

bych to strkal do něčeho, co každý vidí, je mně toho potřeba, aby si někdo troufal ukázati na mne prstem, že jsem si něco ušetřil? A když nemám nic viditelného, ať se někdo opováží a řekne mně, že něco mám. A kdybych načisto umřel: Klotild půjde k vrchnosti a klidně řekne, že jsem vrchnost ani o čtyrák neošidil, že kdybych byl šidil, že by tu něco po mně zůstalo, ale že nic nezůstalo, jen má dobrá památka. Takový má být ouředník! A my vůbec máme býti ostatnímu lidu za příklad, proto jsme ouředníci!"

Lesmistr byl vlastní řečí uchvácen.

„Ráčejí dovolit," odpovídal Brodecký, „kdybych byl do toho sám nevlezl, zas by mě to čekalo v jiné podobě. Nebožtík byl zrovna takový poctivec, jako ráčejí být oni: ani krejcaru neušetřil, žil jako úředník, všecko se doma protrávilo. Jemu arci nemohu nic vyčítat; kde je dětí, jako bylo nás, nedá se nic ušetřit. A kdyby byl statek nekoupil, bylo by to stejné. A ještě horší, než je to takhle. Matku s bratrem byl bych musil vzíti k sobě, postarat bych se o ně musil, tomu bych se nevyhnul. A u nás by to taky nedělalo dobrotu, dvě panímámy pohromadě, to bych si pěkné peklo doma nasadil! Tak mám aspoň tohle peklo z domu!"

Lesmistr se přisvědčivě usmál.

„Což o to, to já znám, a oni to, Anton, taky znají," pravil, „však se pamatujou, jak to u nás chodilo, dokud byla nebožka stará paní živa, a to teda byla jen jedna panímáma. Hnout jsem se pro ni nemohl a jak jsem se hnul, hned mně zahrály s Klotildou duetto. Však já jim vyváděl!"

Luskl zálibně prsty.

„A teď se tady mají dobře, já už letím," pravil a rychle vyšel na dvůr, na kterém praktikant Krb jeho koně prováděl.

„A co je s nimi?" oslovil praktikanta, když mu do třmenů pomáhal. „Dělají dobrotu? A kachny už lítají?"

„Poníženě prosím, lítají," odpověděl Krb s obnaženou hlavou, pohrávaje si levou rukou s kloboukem, „už bychom se do nich mohli dát!"

„A učejí se taky trochu?" ptal se lesmistr už se sedla, „pane fořt, musejí mně na něho dohlédnout, aby mně neudělal při zkoušce ostudu. Beztoho má ze mne o zkouškách komise nehoráznou švandu, že z panství zkušebního komisaře skoro žádný kandidát neprošel. Ale to je tou zatrolenou češtinou, že tady pořád po česku kvákáme a ti mladí se u nás ani německy nenaučí."

Usmál se, podal Brodeckému ruku a na praktikantův pozdrav hlavou pohodil. Kůň vyletěl s ním několika skoky ze dvora a jak po polní cestě k lesu cválal, kotouče prachu se za ním zdvihaly. Lesmistr chtěl se pochlubiti jezdeckou dovedností, neboť věděl určitě, že se fořt s praktikantem za ním dívají a jemu se obdivují. Teprve když do lesa vletěl, strhl uzdou koňův let, klobouk s upocené hlavy sňal, z kapsy nové viržinko vytáhl, zapálil a volně jel a důstojně, zase jako starý šeik arabský. Poklidno v něm bylo, že se Brodeckému vyzpovídal a že mu Brodecký dobře poradil.

„Hehehe," chechtal se, „hehehe! hehehe!" Sojku smíchem poplašil, jež právě do vrcholu borovice dolétla ke krátkému odpočinku.

„To bude špás, ne, to bude špás," vykládal si polohlasně, „a já budu jako čert. Nepovolím. Fanda zůstane, madame, Fanda musí zůstat! Protože já ji nepustím!"

A jak jel, v duchu mu cihličky okolo hlavy lítaly a nesmírné uspokojení kolébalo mu myšlenky.

Praktikant Krb posadil si klobouk na hlavu teprve, když lesmistr zmizel v lese. A pak se zadíval tázavě na Brodeckého. Čekal, že mu řekne, zdali nějak nepochybil proti pravidlům slušného chování. Byl s těmi pravidly ustavičně na štíru. Doma u nich ve statku si podobnými nesmysly života nezdrátovali. A také na studiích, které Krb dokončil čtvrtou reálkou, společenské galantnosti ho neučili. Teprve u Brodeckého začali jej chef s adjunktem cepovati jako mladého honicího psa v nejprvnější době jeho výcviku. Když obědvali a večeřeli, musil u stolu posluhovati jako panoš. Těžké byly začátky této služby. Nešlo o hlavu, ale o talíře a omáčky, o elegantní pohyb.

„Neříkal nic," pravil Brodecký, „a s němčinou vám řekl pravdu! Vy pořád na němčinu ohrnujete nos a když s vámi promluvím německy, odpovídáte po česku. A to takhle nejde! V Čechách musí každý ouředník znáti oba jazyky, česky i německy, kdo za to, že jsme se v takové zemi narodili, ve které si koukáme Čech s Němcem do talířů, ale ouředník, má-li býti ouředníkem, musí mluviti obě řeči náležitě. Já neříkám, že je němčina víc než naše řeč, každá řeč je stejně cenna jako druhá, ale my musíme obě řeči mluviti dokonale."

(Pokračování.)

VÁCLAV KROFTA:

NÁLADA JARNÍ.

Zas z křovin znějí trylky ptačí
tak jako zvonků tóny stříbrné.
List, z pupenců jenž dnes se tlačí,
již zítra zeleň v slunci rozhrne.

Pně poraněné mízu roní,
již jako slzy slunce osuší,
přítulně mladé trávy voní
v tom křišťálovém jara ovzduší.

Co vznětu šumí z luk a křovin,
co radostí se všude uhostí . . .
Jak dívčích ramen měkký ovin
tvou pohne znovu spící mladostí

blesk sluneční, jenž v zrak tě hladí,
vzduch rozteplený, v tvář jenž vane ti,
pták, hrdélko jenž k trylkům ladí,
předtucha vůní skrytých v poupěti.

Jak radost s tvou se snoubí duší,
když jarní vzduch ten můžeš vdechnouti!
Cos nového zas cit ti vzruší
a prudčeji krev proudí tepnou ti,

když do hor modrých vyjdeš klínu,
kde zpívá drozd a pramen klokotá;
za sebou necháš města špínu,
dým kaváren, lež sterou života . . .

V. J. DUŠEK:

VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ MODERNÍHO ČLOVĚKA.

(Pokračování.)

A je to velice rozsáhlý obor, jenž teprve v moderní době dospěl k všestrannému studiu. Geologie odpovídá na otázky utváření se kůry zemské, jest důležita pro rolníka i průmyslníka, prvému napomáhá využitkovati účelně půdy, druhému ukazuje v ohromném množství látky, jichž zpracování jest jeho úkolem. Geologie učí nás chápati nejen stáří země, nýbrž i velkolepé převraty, které se na ní udály dříve, nežli se vyvinul člověk, „její pán", a které se dějí před našima očima (erupční změny a j.). Mluva její, znalci pěkně přístupná, vypravuje mu o dobách, kdy na místech nynějších ledů rostly tropické rostliny, v jichž zeleni žila ohromná zvířata, jimž vzduch, voda a země byly společným bydlištěm, ukazuje nám prapraotce nynějšího živočišstva a snad i předchůdce dnešního člověka. Ona jest základem studia přírodopisného, jehož je kamennou kronikou pro doby dávno zaniklé, pokladnicí neorganického a živitelkou organického tvorstva.

Geologie naučila moderního člověka účelně hledati důležité nerosty a uvádí ho na cesty, kde nové prameny činnosti a výživy se mu otvírají. Geologie však působí i na mravní pojmy člověkovy, neboť velmi přesvědčivě a názorně poučuje jej o základních pojmech vzniku světa a vyvádí jej z říše pomyslů a bájí, která stavěla jej do centra a namlouvala mu, jakoby svět jemu k vůli byl vznikl, čímž k neoprávněnému vypětí byla nesena jeho pýcha. Tu vidí jasně, že není ničím jiným nežli pouze článkem ve velikém řetěze kosmických fakt a že velikost jeho nezáleží v tom, že jest, nýbrž pouze v tom, že něco dovede. Jako příroda je nekonečně velkolepá ve své tvorbě, tak i velikosti člověka hledati jest pouze v jeho síle tvořivé, v jeho duchu, v němž sám sebe člověk povznáší nad vše ostatní. Jen analysou zjevů přírodních dochází duch lidský k synthese světového řádu.

A právě tak důležity jsou ony tři říše neživé a živé přírody, v nichž i člověk má své místo jako tvor a k nimž je připoután sterými svazky. Velikolepé zjevy nerostné přírody povznášejí i děsí pouhého pozorovatele, kdežto badateli otvírá se svět zákonů přísných a důsledných, jimiž řídí se tento „mrtvý svět" a z nichž vzácné jsou úchylky. Jen soustava krystalisační kolik odkrývá nevyzpytatelné síly z dílny přírody; k ní druží se určitá tvrdost a hutnost nerostů, s těmi spojuje se slučenství atd. Na všem tom založeno jest zužitkování jich pro práci lidskou po stránce technické i umělecké, a tím nejen důmyslu lidskému zjednávají se nové obory činnosti, nýbrž i davům opatřují se nové zdroje ži-

vobytí. Neběží o to, mnoho-li jednotlivostí pamatujeme ze studia nerostopisu, ale běží o pochopení ho jako celku a poznání těch ukrytých v něm vzácností, jež tříbí a ušlechťují náš názor na přírodu a jež uschopňují nás chápati její tvůrčí zákony a třeba nám nevždy vyzpytatelnou účelnost. Jen vzpomeňme, jak před miliony let ukládala příroda ohromné lány velikolepých lesů pod veliké vrstvy jako pokryvku, nedala jim setlíti, ale zkameněla je, a dnes jsou podmínkou nejen ohromného rozvoje lidské činnosti (průmyslu), nýbrž přímo živobytí našeho. A to děje se dnes a bude se díti stále. Neživá příroda jest v ustavičné činnosti, ustavičné proměně, jenom že „život" její jest pomalý, ať obrazně dím, náš rok a v nerostenstvu stotisíc roků jest jedno; již tohle poznání úplně vyváží námahu studia jí věnovaného.

A zrovna tak je to s říšemi ústrojnými rostlinstva a živočišstva. Ani těch netoužíme poznati, abychom dovedli jmenovati jednotlivé druhy a je popisovati, neboť při vší velikoleposti zevnějších stránek rostlinstva a živočišstva od tropů až po ledovce lidský duch dává se uchvátiti vnitřními vlastnostmi spíše nežli zevnějškem. Za dnešních dob, kdy vedle bohatých sbírek, musei a botanických i zoologických sbírek máme k studiu po ruce fotografii barevnou, mikroskop, stereoskop a skioptikon, můžeme s vynaložením kratšího času a menší duševní námahy dodělati se velkých výsledků. A skutečně dnes můžeme se pouštěti nejen do vykládání stránek biologických a fysiologických, nýbrž seznamovati se i s psychologií živočišstva. Dnes všímáme si daleko více životních podmínek rostlinstva i zvířectva a jejich vývoje, nežli mohlo býti dříve, srovnávací methody otvírají zvědavému duchu nové obzory a dovolují mu daleko hlouběji vnikati do organismu. Také prospěchový zájem člověka k ostatním organismům neurčuje se podle dohadů a mínění, nýbrž na základě přesného poznání stanoví věda, čeho a jak lze využitkovati, při čemž docela spekulativní cestou mění se uměle život organismů, aby mnohonásobně sloužily životu lidskému. Tedy jest patrno, že nejen vědecký a estetický zájem máme o přírodu, nýbrž i čistě praktický a užitkový. A říká-li se, že příroda jest kniha, z níž člověk všemu se může naučiti, není to tak přehnáno, jak by se mohlo zdáti, neboť i čistě metafysické hloubání má v ní své kořeny a abych jen jednoho z pojmů těch se dotekl, nic nenutí ducha arijského mysliti na Boha a blížiti se mu více, nežli velkolepé tvorstvo přírody. Proto není správno, tvrdí-li se, že studium přírody vede k hrubému materialismu, spíše naopak idealism (ne v básnickém smyslu) je podmíněn tímto studiem; jen bych při tom podotkl, že povrchní studium skutečně vede k materialismu, hluboké studium pak k idealismu.

A bez čistého idealismu není život lidský myslitelný.

Studiu člověka pak jest věnovati obzvláštní pozornost. Nejen dokonalé seznámení s tělovědou, s povahou a funkcemi jednotlivých orgánů a částí po stránce anatomické, nýbrž i s fysiologií jich, jest velmi potřebno. Při tom naskýtá se hojná příležitost ukázati na houževnatost nebo choulostivost orgánů, jež nutí člověka k rozvaze při každém jednání, pokud mohlo by ohroziti jeho bytí; neboť pouhé popisy nejen že jsou při dnešních dokonalých pomůckách studijních často zbytečny, nýbrž bývají vždy suchopárny a nedovedou na delší dobu upoutati pozornost. Za to vykládati to, co nemůže postřehnouti zrak ani hmat, budí zvědavost, a ta je matkou zájmu a chtivosti poznání.

S tímto studiem dobře dala by se spojiti hygiena, která v moderním životě má veliký význam, třeba že mnozí její apoštolé ne vždy volí pravé prostředky, aby pro ni budili zájem. Poznati životní podmínky v objektivním rozsahu a upraviti dle toho subjektivní životosprávu jest pro mladé pokolení tím důležitější, protože mladé chyby a hříchy bývají příčinou škod a neduhů v stáří. Dnešní podmínky životní jsou tak složity, že jest moderní výchově nadmíru potřebí s nimi se seznámiti po stránce prospěšné i škodlivé; a zvláště po této stránce. Není to jen Bakchus a Venuše, kteří, mrtvi v náboženství, zuří posud v požívačnosti lidí a denně hubí množství svých ctitelů v žalostném stavu tělesném i duševním, nýbrž jsou to steří nepřátelé zdraví člověkova, kterým se může brániti jen poznáním jich a seznáním zbraní, jež mu slouží k obraně v boji s nimi. Tu má se však mladé pokolení seznámiti s dědičností chorob často lehkomyslně nabývaných a jindy z nevědomosti přivozených. Již u rostlin seznáváme, jakým bohatstvím barev, vůně a chutí (med) provázeno jest oplozování k lákání hmyzu; u zvířat a člověka rovněž provázejí je libé požitky, které však jsou vedlejší věcí; jakmile je člověk učiní hlavním předmětem svého chtění, stávají se mu zhoubci a mučiteli. A tak viděti, že příroda mocně tomu se vzpírá, co jest v odporu s podmínkou zachování jejích tvorů, a že jest důležito seznámiti se s tím dříve, nežli nastoupí doba, v níž zoufání je často zcela pochopitelno.

S přírodopisem úzce souvisí zeměpis, jehož část přírodní jest, jak název ukazuje,

haluzí přírodních věd, kdežto t. zv. občanský zeměpis patří do současného dějepisu. Moderní vzdělání požaduje seznámení se s zemí jako planetou a s jejím poměrem k soustavě sluneční právě tak, jako pilné všímání si atmosferických proměn a vlivů, které je zpusobují. Meteorologie nejen zaznamenává změny, nýbrž snaží se i napřed určiti jejich příchod a sílu a tím prospěti člověku. Také seismologie zabývající se vulkanickými projevy země nejen učí na veliké vzdálenosti zachycovati otřesy kůry zemské, nýbrž sleduje úkazy, jež předcházejí erupci, a tím dovede včas odvraceti možná neštěstí. Studium klimatických podmínek dává vznik celým městům, umělému pěstování průmyslových a hospodářských rostlin, neb ukazuje předem nemožnost vynutiti si na přírodě podmínky živobytní.

Přírodní zeměpis poučuje moderního člověka o všech zjevech na povrchu kůry zemské, jež vytvořila příroda. Oceány a jich části, v nichž žije velkolepá zvířena a roztodivná flora, zasluhují pilného studia i jako nejlepší spojovadla částí pevniny, právě tak jako řeky nejlepšími jsou spojovadly moří a velkolepy svými vodopády. Horstva i nížiny, stepi i písčiny mají svůj veliký význam a nestudujeme jich pouze proto, že jsou, nýbrž a hlavně pro jich význam pro celou přírodu a tudíž i člověka.

Vědecké výzkumné cesty za účely zeměpisnými stonásobně nahradí často námahu s nimi spojenou; jen všimněme si Konga, čím je dnes evropskému pokroku a čím byl ještě před 50 lety. A jisto, že bedlivé zeměpisné studium naučí budoucí lidstvo využitkovati celých zemí kol rovníku, o nichž dnes jen tak něco víme, a rovněž v Asii a j. otevře nové a bohaté prameny lidskému důmyslu, z nichž vyvážen bude hmotný i mravní zisk pro pracující lidstvo. V ethnografii seznamuje se mladé pokolení s rozličnými národy obývajícími povrch zemský, a učí se poznávati nejen tělesné, nýbrž i duševní jejich vlastnosti. A tímto studiem zjednává si porozumění pro pradávné doby plemene, z něhož samo pochází, a nabývá vysvětlení pro ony plody lidského ducha, pro něž starší doby neměly jiného výkladu kromě zasažení nadpřirozených mocí. Ale nabývá i podkladu pro vývoj jejich kultury, pro jejich veliké pokroky nebo posavadní nevyspělost, pro budoucí postup jejich činnosti nebo neodvratný jich zánik. I vidíme, že studium zeměpisu má velký praktický význam pro moderního člověka.

Občanský zeměpis, který nás seznamuje s činností kulturního člověka na povrchu zemském po stránce politické, hospodářské a duchovědné, jest zajisté nesporný pro potřebu vzdělání. Jak veliký význam pro blahobyt národa má znalost v jiných dílech světa nebo sousedních zemích, jak důležity jsou laciné prameny dovozu a dobrá odbytiště vývozu, jak vůbec znalost obchodního zeměpisu úzce souvisí s rozkvětem průmyslu a zemědělství, není třeba ani široce doličovati. Znalost využitkovati všech prostředků spojovacích, od telefonu až po nákladní loď a karavanu, uschopňuje člověka k vítěznému zápasu se soutěžníky. Co je mi platna umělost, když pro předměty své práce neumím nalézti kupce, co je mi platna veliká úrodnost půdy, když neumím nalézti tržiště pro své výrobky? Dnes možno seznati země a města nejen z knih a obrazů, nýbrž přímo cestováním, které (k tomu dobře připraveného člověka) naučí nejlépe oceniti rozkvět vlasti, může-li jej porovnávati s pokrokem ciziny, které nás naučí přinášeti domů nové a dobré myšlenky, a které nás vyvede z onoho hloupého maďarského hlediska — sdílíme-li je — extra Hungariam non est vita, et si est vita, non est ita . . .

Mohl-li jsem jen letmo zmíniti se o předešlých naukách, tím stručněji jest se dotknouti fysiky a chemie, a to nikoli pro to, že by to byly podřízené obory lidského vědění, nýbrž že nabyly v naší době takových rozměrů, že je obsáhnouti, dopřáno jen málo odborníkům.

Chemie zasahuje dnes do všech oborů technické práce, její vymoženosti jsou tak překvapující, že budí údiv a úžas. Jaký ohromný pokrok od Lavoisiera po Curiea! Čistě theoretické výzkumy od nezničitelnosti hmoty až po výzkumy čistě technologické nutí moderního člověka, aby se jimi obíral, poněvadž na každém kroku s nimi se setkává. Ohromný rozkvět průmyslu a s ním spojeného obchodu jest založen na chemii a fysice. Jak důležité změny přivedla elektrolysa do uměleckého průmyslu, co dala chemie metallurgii v hutnictví, ocelářství (Krupp), při výrobě slitin (Uchatius), niklu, hliníku, kujné mosazi atd. Na čistě vědecké chemii jest založen velkoprůmysl chemický, na př. výroba cellulosy, sody, výbušných látek, hořlavin, skla a j. Velkolepých výsledků dodělala se analysa dehtu a výroba anilinová; moderní barvířství dodělalo se tak skvělých výsledků, že nejkrásněji barvené látky může si koupiti i chudobný člověk.

A v agronomii (Liebig) změnilo se racionální využitkování půdy měrou nebývalou. I farmakologie pracuje dnes jinou cestou, nežli před sto lety. Na chemických procesech spočívá i fotografie, která má ohromný význam pro vědy i praksí — od astronomie až po kinematograf. Výroba papíru a knihtiskařství v neposlední řadě děkují této vědě za svůj rozkvět.

(Dokončení.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

„A tento čistý poměr neviny chtěl byste udržeti!“ řekla Daniela živě, pochopivši slova Zlochova.

„Ano, co nejdéle, co nejdéle! A proto si umiňuji — kdykoli změním místo — že nebudu s nikým zbytečně mluvit. Dokud není vztahu, není nebezpečí ani rozporu ani shody . . . obé kvasí, obé může podtrhávat člověku nohy.“

„Jste snad příliš opatrný —“

„Teď ano. Nebýval jsem,“ pravil rozvážlivě. „Ale umínil jsem si po zkušenostech!“ Stanul a rozhlížel se. Ukázal holí na nížinu a město, kteréž se s těchto míst pojednou objevily. „Překrásný rozhled!“ řekl.

„Líbí se vám můj domov?“ otázala se Daniela radostně.

Zloch rozevřel zářící oči a upřel je na její tvář. Zvolal živě:

„Vy jste odtud?“

„Ano. Narodila jsem se zde a prožila celé mládí mezi zdejšími měšťáky!“

„A teď jste v Budějovicích?“

„Ano, sedm let.“

„A v Praze?“ s výrazem zcela zvláštním se otázal.

„Čtyři roky jsem tam prožila na vyšší dívčí škole!“ odvětila poněkud zmatena jeho otázkami. Bála se pohlédnouti naň.

Stařec se zamyslil. Počítal. Špička hole jeho rýsovala cosi do droboučkého písku na pěšině.

„Ne, v té době jsem v Praze nebyl. Je čisto mezi námi. Bál jsem se, neboť nikdy nevíte, setkáte-li se s někým, nevězí-li ve vztahu vašem trn z minulosti, třeba jste se neznali. Bohužel — teď již vztah náš se proměňuje. Osud přišel. Vina tu běhá kolem!“ Zasmál se. Silné, nezkažené, ale sežloutlé zuby jeho se ukázaly.

„Tedy nemluviti s nikým, nestýkati se s nikým, býti poustevníkem — je nejkrásnější stav!“

„Ano . . . kdyby bylo možná!“ zvolal stařec vykročiv dále směrem k balvanu s lavičkou. Tvář jeho nabývala živosti, oči ohně, hlas důrazu. „Jak jsem řekl, nejkrásnější dni jsou ty, když vkročíme mezi lidi zcela cizí, neznámé, když není vztahu ani z minulosti. Jenom že, milostpaní, v malé vlasti naší to bývá zřídka. Ale bývá přece! A tu je člověku volno, tu je smířen, chtivý nových dojmů, živý, volný! Bohužel krátce, velmi krátce! Den, dva dni, ne déle. A právě proto, že tak krátce trvá toto blaženství, je vzácné, je snem, je ideálem.“

„Dobře tedy, že netrvá stále!“ prohodila s líbezností zatočivši slunečníkem, jehož krajky se rozšířily.

„To je tak, milostpaní, ta příjemná doba musí být krátká, neboť ji nelze prodloužiti! Nelze! Odejdu-li do samoty, přestala rovněž . . . rozumíte mi? Blaženství vězí právě v tomto prvním styku s lidmi s nevinným vztahem, jako právě mezi námi!“

„Proč tedy chcete utíkat do lesů a vyhýbat se lidem?“ živě se otázala pocítivši rozkoš, že se jí podařilo přistihnouti ho při nedůslednosti nebo vytáčkách.

„Ach, to je něco jiného!“ řekl s povýšeností rozumovou. „Tu jsou jiné příčiny ještě!“ Ukázal holí na ovocný sad, rozložený za parkem. Trávy jeho žlutaly se kvítím. „Je přístupen tento sad?“ otázal se.

„Ano, náleží Pensionátu. Nemá však mnoho pěšin, jak vidíte. Pouze jedinou středem a jedinou kolem. Procházívám se tam ráda!“

„Tam dole vidím lavičky!“ pravil Zloch živě ukazuje ke skupině starých hruší.

„Ano, tam sedávám. Za horkých dní bude příjemno v chládku mezi travami!“

„Nejkrásnější pohled je tímto směrem, k těm modrým horám!“ pravil obraceje se v levo. „Podívejte se, milostpaní! Ach, modré hory, dívávám se rád, když večer sedám u chaloupky, jak mezi vás se snáší chlad!“ citoval verše jakési neznámé básně.

Pojednou pohodil rukou a zasmál se: „Dítětem, dítětem bych chtěl být!“ povzdechl si. „Není už toho prvního udivení z každého příběhu a z každé věci!“ Obrátil se k Daniele a přívětivě se usmál. „A vidíte, milostpaní, přes to, že bychom mohli přísahati oba, že není vztahu ani v minulosti mezi předky našimi, přece se bojím vyptávati se na minulost vaši. Nikdy to nechodívá daleko a už se něco najde! Najde, milostpaní! Nemůžete si pomysliti, jaké nesčíslné křížení příbuzenstev se objeví, stopuje-li se to trochu. Daleko větší však je křížení událostí! Kdož ví, co nás pojí, kdož ví! Staly se mi případy, že jsem ustrnul!“

„Hledejme tedy, zajímalo by mne to!“ zvolala radostně, všecka myšlenkou jeho zaujata.

Zloch odmítavě pohodil hlavou:

„Ne, nechme toho... Máte málo zkušeností, milostpaní!“

„O to se nechci příti, ale uvažte, jak by to bylo milé, kdybychom nalezli, že jsme nějak příbuzní, třeba vzdálení, nebo že nějaké zajímavé příběhy, snad i dobrodružství spojovaly naše předky nebo příbuzné!“

„Jste jako všecky ženy!“ prohodil s úsměvem.

„Jako všecky? V jakém smyslu?“ spěšně se otázala.

„Dráždíte osud!“

„A není to dobře?“

„Těžko říci... Snad je tak nutno!“ řekl a stanuv, narovnal se. „Možná, že přece jen máme některého prapradědečka společného!“

Poznámka jeho ji rozesmála.

„Prapradědečka?“ zvolala vesele. „A bylo by to možná?“

„Nejen možná — ale ani jinak nemůže být! Uvažte jen, že jste měla, nebo máte dvě babičky a dva dědečky. Každý z těchto měl též dvě babičky a dva dědečky, čili vy jste měla — jak vidíte zřejmě — šestnáct praprababiček a prapradědečků. Stejně já, stejně pan Linha, ta holčička s děravým zoubkem, zkrátka každý člověk. Bratry a sestry mají ovšem společné, ale to nevydá takové číslo, aby vám nevysvitlo, že i my měli jsme některého předka společného. Kdyby tak nebylo a kdyby předkové našeho obyvatelstva byli různí lidé, bylo by jich — jděte jen tři, čtyři sta let dozadu — tak mnoho, že by země na ně nestačila!“

Paní Pechová se rozesmála:

„Ne, to nikdy nepochopím, nikdy! Ale líbí se mi to a věřím tomu!“

Zloch byl zřejmě rozehřát svým hovorem. Vykročil opět a zaměřil přímo k lavičce u omšelého balvanu.

„Pochopila byste snadno, jen kdybyste chtěla!“ pravil. „Věc je prostá! — Ach, vidíte, takhle se toulám v lesích sám a sám! Není to k smíchu? Ale je mi dobře, velmi dobře!“

„A což, až poznáte paní Zamrazilovou!“

„Ó, děkuji, děkuji!“ zvolal silně, vztáhnuv obě ruce před sebe, jakoby se chtěl brániti.

„Což si nepřisednete k našemu stolu?“ otázala se udiveně.

„K vašemu stolu? Ne! Nikdy! Odpusťte, zůstanu sám!“ mluvil horlivě. „A což, milostpaní, nesedla byste si teď na chvíli? Pojďte, je tu krásně!“

„Nebudu-li překážeti —“

„Naprosto ne. Nedopověděli jsme!“ pravil horlivě.

„Ano, budeme hledat společného dědečka! Velice by mne zajímalo, kdybychom byli příbuzní!“

„Ne, s tím nechvátejte. Spící minulost je vždycky dravec, nechte ji být. Buďte ráda, že spí!“

„Dravec?“ zasmála se. „Pak ji budu tak dlouho dráždit, až na mne vyletí! Ó, pane Zlochu, má minulost je hubená, ubohá, chudá, jako drožkářský koník! Ta by nevyletěla, kdybych ji bodala!“

„Klamete se! Vaše maličké skutky mohou být zločiny, a možná, že byly. A minulost vaše nejsou jen vaše skutky, nýbrž všecky vztahy s okolím a s předky!“ poučoval ji vlídně.

Došli k balvanu. Usedli. Kolem bylo ticho a příjemný stín. Vysoké smrky rozkládaly nad nimi husté haluze. Zloch nahlédl do svého zápisníku a zamyslil se na chvíli. Daniela, dosud veselá, ucítila pojednou zvláštní tíseň a nepříjemný strach. Bylo jí nejasno, jak se dostala až sem a jak se odhodlala sama starce osloviti. Všecko, co mluvil a co ji poutalo, jakoby byla jen nástraha, aby zapomněla. Pohlédla naň šikmo a spatřivši dlouhé jeho prsty, jež hladily hebkou kůži zápisníku, pomyslila si, že je v něm přece jen cosi ďábelského. Úzkost její rostla.

Náhle vyskočila.

„Co? Co, milostpaní?“ zvolal Zloch. „Co se vám stalo? Odejíti chcete? Tak náhle?“

„Ano!“

„A proč?“ otázal se. Povstav pak, upřel na ni své temné, rozzářené oči. „Ne-

odcházejte, chci vám vypravovati o sobě. Sedněte si, prosím!“ Tuto větu pronesl důrazně, jakoby byl přesvědčen, že je nutno tak promluviti.

Daniela usedla. Strach její se rozplynul.

V.

„Chce se mi povídati,“ započal ihned, opřev se zády o balvan, „jako bývá už vlastností starců. Chci utíkati do lesů, abych byl o samotě, ale, jak vidíte, sám vás nutím, abyste poslouchala. Je to vášeň, milostpaní, jako každá jiná vášeň. Přes to však stále prosím a ještě teď, nechte mne pak! Dnes, no, budiž, ale zítra již se vzdalte! Rozhodl jsem se před chvílí, že vám musím aspoň něco říci, abyste pochopila, kdo jsem, a — vyhnula se mi!“

„Ale, pane Zlochu!“ řekla vyčítavě, ačkoli se zalekla v hlubinách neurčitého smyslu jeho slov.

Pohodil rukou a řekl spěšně:

„Ach, jaké obřadnosti! Jaké neupřímnosti! Jsme lidé a podobáme se přece jen v mnohém jako vejce vejci. Do jisté hloubky můžeme znát každého člověka. Teprve v těch odlehlejších oblastech se rozcházíme, a tu nastávají bloudění, zmatky a osudné rozpory. Jak jsem řekl, rozhodl jsem se povědětí vám něco, ukázati vám trochu tu oblast, kam již nevidíte. Tak se nejlépe vyhnete krajinám, v nichž nedovedete choditi.“ Na chvíli umlkl zahleděv se mezi těžké haluze smrkové. „Milostpaní, člověk by se mohl dříve znáti, než se obyčejně stává, mnohem dříve,“ pokračoval, „kdyby vážil bedlivěji své skutky a své srážky nebo souladу s okolím. Teď, na konci života, vidím s úžasem, že všecky mé vlastnosti, všecka moje povaha byly již v mládí takové, ovšem zde staré, tam mladé, ale v jádru stejné. Bohužel, neviděl jsem tak jasně jako teď. Mládí je rozšuměno, samý hukot, samá pěna, tak že se všecko ztrácí v této zdivočelosti. A pak, kdož může vědět, co je tu hlavním, co je tu základním tónem? To dalo by se rozeznati později, kdybychom porovnávali, co znělo tehda a co zní teď. Ale člověk je beran, tupý, do každého pařezu hlavou mlátí! Kdež by rozeznal, co stále vidí, co stále před ním žije. Právě toho nepozoruje, právě toho hlavního, toho osudného, toho démona svého! Kdybych byl tehda viděl, co dnes vidím, kdybych se byl tehda znal, jako teď se znám, život můj býval by byl jiný, souladnější, šťastnější. Bohužel, člověk dochází k poznání svého osudného založení teprv při odchodu ze života, a tu pokyvuje hlavou: „Tedy to je to!“ — A dívá se s hořkostí na jasnou tu maličkost. Právě jako bývá s nemocným, nad nímž si učení páni hlavy lámou. Trpí, hyne a umírá. Pak ho rozpitvají a naleznou tu maličkost. Všecko je hned jasno, ale ovšem pozdě.“

Daniela se napiala a z hluboka vzdychla. Veliké oči její se přivřely.

Zloch umlkl a pohleděl na její krásnou tvář.

„Rozumíte, milostpaní?“ otázal se.

Pokývla hlavou.

„Člověk je tak málo svoboden jako na provaze uvázaný býk!“ pokračoval s rostoucí vášnivostí. „Tento provaz taky máme na svých hlavách a taky jdeme, kam nás táhne. A víte, co je ten provaz? Každý člověk jej má! Je to osudná jeho vlastnost, ta maličkost, kterou rozeznává, když odchází do dalekých posmrtných končin. Ach, milostpaní, je to tak jednoduché a proto tak strašné! A ta osudná vlastnost, co je to? Pouhá, pouhá výslednice, milostpaní, pouhá výslednice v činnost sdružených sil, zákonů, které tvoří lidskou bytost. Kdyby ty síly byly na kvintlíčky odměřeny, kdyby byla hmota, z které vznikají, na kvintlíčky stejná, byla by taky ta výslednice ne-li stejná, aspoň blízka sobě, ale u lidí není stejně odváženo! Zde je některé síly o kvintlíček víc, a celý stroj pracuje jinak. A tak je každý člověk jiný! Každý má svou osudnou výslednici. To je ta písnička, podle které tančí. A kolik lidí, tolik písniček. Snad je můžete i roztříditi do příbuzných přihrádek, ale přes to je jich bez počtu! Ach, milostpaní, tak viditelný je ten provaz a tak pozdě ho nalezneme na své hlavě! Na cizí hlavě snadněji ho spatříte, ale řekněte tomu člověku, že je vlečen, ovládán tou nebo tou osudnou svou vlastností — vykřikne na vás a tak dlouho se v něm všecko bude vařit, až si vaši pravdu vyvrátí. Ach, ano, vnitřní zákon člověka je osudný ten provaz! Není k přetržení, není k odvázání! Jdete, kam táhne, poněvadž ho nevidíte a o něm nevíte. Řeknete, že se vám tak chtělo jít, nebo že vás touha vedla! Touha! Nebo vůle! Vůle tomu říkáte. Provaz táhne, vy jdete a řeknete vůle!“

Umlkl a podíval se na tvář Danielinu. Byla bledá, oči měla zavřené, rty rozechvěné.

„Pochopujete? Posloucháte?“ otázal se dívaje se jí na rty.

Opět jen pokývla hlavou.

„I já mám svůj osudný zákon,“ po chvíli pokračoval hlasem tišším, napětí

vyvolávajícím, „o němž vám něco povím. Kam zapadnu, kde se uchytím, tam se pozvolna vyvine rozpor, a často těžké drama. Všude! Takový zákon je ve mně. V čem to vězí, nedovedl bych vyložiti. Ale je tomu tak. Skutečnost přesvědčila mne o tom, i kdybych chtěl pochybovati. Okolí, v němž jsem se ocitl, brzy bylo zachváceno napětím a dusnem. Kolem mne i ve mně hromadily se bouře. Prožil jsem strašné věci a způsobil jsem mnoho zla."

„A nemýlíte se?" otázala se Daniela všecka zaujata jeho sdělením. „Nebéřete na sebe cizí viny?"

„Ach, ne, naprosto ne! Seznámil jsem se s lidmi, mezi nimiž bylo vždy klidno, a brzy se tvořily rozpory. Drama rostlo a houstlo. A vždycky, vždycky! Život můj byl stále v sázce, div, že jsem zde!"

„A od které doby to pozorujete?"

„Tomu je sotva dvacet let. Upozornil mne na to přítel, sám bych byl ani tehda ještě neviděl, co se stále opakovalo! Ale jak mi to řekl, jakoby blesk ozářil mé nitro. Pochopil jsem. A teď vracel jsem se k minulým příběhům, ke všemu strašnému, co jsem prožil. Užasl jsem! Ano, bylo tak, bylo vše pravda, co přítel řekl. Všude, kde jsem žil, vznikala těžká dramata, jako bych je zaséval, jako bych je svými prsty uplétal."

„První dojem z vás byl takový," zašeptala Daniela neotevřevši očí.

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Jak jsme se zahýbali na vyšší zásek, zaslechli jsme proti sobě hlaholivý ženský smích a hned potom zahlédli jsme dámu v nanejvýš elegantním přiléhavém kostymu olivové barvy se setníkem od pěchoty karmasinových výložek.

Gustav i já stanuli jsme rázem.

Nebylo pochyby. Vdova po Maxovi, Nelly. — Nelly, rozená Nercová!...

Byla ještě statnější, než když jsem ji viděl v Terstu, v její domácnosti, na kterou živě jsem vzpomněl. Opírala se graciosně při sestupu o elegantní štíhlý slunečník, a široký klobouk nadkřepený po jedné straně střechy s nádherným černým pštrosím pérem zvyšoval imposantnost jejího zjevu.

Smekli jsme a uklonili se, ona rázem povyrazila nám vstříc a napřahala proti nám pravici v světlé rukavici až k lokti.

„To je náhoda — to je milé překvapení," zahlaholila příjemným svým hlasem česky, „pan strýček a pan — pan redaktor ... ani ve snu bych se nebyla nadála, že se tady setkáme ... Pan hejtman Weiss," představovala německy svého průvodce a jemu navzájem nás. „Žiji teď s Lotty a maman ve Vídni — obě jsou v kolonádě — to víte, stará dáma má už ráda pohodlí a pak se bojí každého mraku — dvoudenní výlet jsme si sem udělali — pan hejtman byl dlouholetý známý nebožtíka Maxe — bůh mu dej věčnou slávu —" dodávala a dojatě stlumila hlas a přivřela své olivové oči hedvábných dlouhých řas. „Mohl tu ještě, chuďas, být, kdyby se zrovna svévolně tak nepřepínal —" Při těch slovech rozevřela svůj réticule, vyňala battistový šáteček, vdechla jeho parfum a otřela si oči.

„Do sedmé hodnostní třídy postoupil," poznamenal Gustav.

„No, uznání se mu dostalo ... to nemohu popírat — rytířský kříž řádu císaře Františka Josefa ... ale prosím vás, jaký to byl život? Pořád a pořád v laboratořích, u knih a psacího stolku ... Vždyť on se, chuďas, ruinoval sám."

Gustav podezřele zakašlal, paní Nelly si opět otírala oči battistovým šátečkem, pan hejtman sáhl na rukověť své šavle, srazil paty a pravil:

„Wir dürfen die Herrschaften nicht aufhalten, Gnädige! Uibrigens es fängt schon an zu tropfen,"*) prohodil a hned zahaloval se do svého lehkého límcového pláště.

Paní Nelly napřáhla proti nám svou pravici, gratulovala ještě jednou mně opakujíc, jak je potěšena, že seznala mou ženu, jíž stiskla přátelsky ruku, pak potřásla pravicí Gustavovou a vyslovila politování, že již zítra opět odjedou, že kdyby byla jen tušila, že jsme tu, byla by naši společnost vyhledala, ale když se to nestalo, že třeba dnes bychom mohli večer strávit

*) Nesmíme panstvo zdržovat, milostivá! Ostatně začíná již krápat.

společně, že budou v lázeňské restauraci...

Tázavým pohledem přeměřila naše tváře dodávajíc ještě, jakou maminka a Lottinka by měly radost.

Gustav opět odkašlal a pravil, že lituje velice, ale že slíbil dostavit se do „Slovenské búdy"; oni spíš, totiž paní Nelly s matinkou, dceruškou a panem hejtmanem že by se tam mohli podívat. Já a má žena odvolávali jsme se na zachovávání diety a dodržování časného spánku.

Všichni jsme cítili, že v tom všem je pouze akt společenské zdvořilosti, a proto přes projevy politování rozešli jsme se snadně, chladně a dokonce rádi.

Ale dojem v nás, aspoň ve mně a v Gustavovi, toto setkání zanechalo.

Na Maxa vzpomínky se vyrojily, o něm a jeho osudu cestou k Augustiniánce jsme hovořili.

Jaké měl záměry a jak tato žena z čista jasna zasáhla v života jeho běh.

Gustav sám začal a ovšem zas dotýkal se svých theorií, které byly zcela v odporu k výroku Turgeněvovu, že silný si dělá osud sám, kdežto slabý se na osud vymlouvá.

„Vyssávala jej jako pavoučice," pravil mezi jiným, „a on si toho byl vědom, ale jen dřel a dřel — a to netoliko aby měl dosti prostředků na vzrůstající stále náklad domácnosti, ale také aby zapomínal; opíjel se takořka prací."

„Já znám takové muže," pravila žena, „život si ubíjejí za rodinu, jen aby byla hojnost doma, nádhera, protože žena si jí žádá, kdežto oni sami si ničeho nepřejí."

Věděl jsem, koho má na mysli ze svého příbuzenstva, ale když ona jen všeobecně naznačila, neoznačil jsem také blíže.

„U nebožtíka Maxa nechybím, milostpaní," obrátil se na ni Gustav, „řeknu-li, že mu lahodilo toto otročení ženě, toto snášení jejích rozmarů i dokonce její nevěry. Jsou takoví muži! Znám je z divadelního světa. A nejsou úkazem ani tak řídkým vedle žen hereček a zpěvaček. A v Nelle — je kus komediantky — ta v životě umí výborně hrát," dodával, „ten hejtman, s nímž šla, je jistě také její kořistí a snad mu ten úkol také lahodí."

„Mně nesouhlasí v tom, co pravíš," prohodil jsem obrácen ke Gustavovi, „přesvědčení o ctižádosti Maxově, o ctižádosti vědecké, proniknouti, míti úspěchy, pozdvihnouti své jméno. Pamatuješ přece, co mi naznačil o tom sám brzy po smrti otcově, co prozradil své tetě, paní školní radové — povídal jsem ti přec o tom? — Tenkrát u Tomáše, myslím? —" připomínal jsem mu. „A o jubilejní výstavě také!"

„Zmínil jsi se, ano — ale to všecko není v odporu s tím zrovna náruživým otročením ženě, vystupňovaným pathologicky až k sebeničení," namítal Gustav. „Věř, znám takové případy i mezi divadelními umělci. Mají talent, ctižádost, fanatičnost, chceš-li, ale propadnou tomu osudu, a jaksi náruživě. Slábnou a hynou ženami. Ale znám i ženy, které slábnou a hynou muži, jak milostpaní tady naznačila," dodával obrátiv se k mé ženě.

Vystupovali jsme již z lesa k Augustiniánce, jejíž malebná stavba uprostřed mladého parku příjemně nám zalahodila do očí. Ale těžké mraky, z nichž čišel chlad a hrozil déšť, zřejměji teď ještě vystoupily nad námi, když jsme vyšli z lesa.

„Uchýlíme se do ‚búdy'," pravil Gustav s úsměvem. „Tam je dobré útočiště před deštěm. A liják bude. Nedáte se, milostpaní, jednou svést?" obrátil se na mou ženu.

„Až bude pěkně," odpověděla. „To by šaty vypadaly, a klobouk, — jít pak snad v dešti domů."

Rozvážlivost a milovnost čistoty, které jsem si vážil, z ní mluvily.

„Až podruhé, až přijde tvůj pan zeť!" pravil jsem podávaje Gustavovi ruku.

„Ano, až přijede paní dcera, ráda bych ji seznala," dodávala má žena.

„Pojď ke Kociánům s námi," vybízel jsem Gustava v poslední chvíli.

Zaváhal okamžik, na oblohu dokonce pohlédl, ale pak rychle pronesl:

„Snad ani já nepůjdu do búdy. Někam na ‚náměstí' se uchýlím, také bych nerad v blátě a dešti capal domů."

Tiskl nám podávané pravice a náhle — jakoby mu šlehla hlavou myšlenka — pronesl:

„Vzpomeň, jak také Maxínkův otec propadl ženě! He? — Nelze v tom vidět kus rodinné sudby? — Přemýšlej o tom. — A nemýlím-li se, také Maxínkův otec byl sirotek, bez bratří, bez sester..."

Významně se na mne zadíval a zvláštní úsměv jeho vyslovoval otázku.

„Fatalisto!" pronesl jsem s úsměvem, ačkoliv otázka Gustavova nezanechala mne bez dojmu.

Jak kombinuje, — nač připadá!

„Vládne osud víc než si myslíš," pravil s trochu ironickým svým úsměvem, „a je dědičnost a je zákonnost — a není v té víře jen konejšení svědomí," dodával

s takovým přízvukem, jakoby se byl dohadoval mých myšlenek.

Pak ještě jednou při smeknutí a úkloně zasvítila jeho lysá lebka, a než jsme pronesli poslední pozdrav, Gustav s nápadnou rychlostí se vzdaloval sestupuje k silnici. Uchýlil-li se do búdy nebo někam na náměstí, nedověděli jsme se.

XVI.

Viděli jsme se s ním teprve zas až třetího dne v kolonádě, srkajícího vincentku s mlékem z porcelánového lázeňského pohárku.

Nevlídné počasí se nelepšilo, naopak zhoršovalo.

„Takhle nevím, přijede-li Gustina se zetěm —," pravil po prvních konvenčních větách, „na výlet to sychravo a déšť nad hlavou neláká."

„Přece byste měl radost," podotkla má žena.

Povědomý podivný úsměv zakroužil kolem jeho rtů.

„Našinec je v takovém stadiu, milostivá," zahovořil, „že již na žádnou radost nečeká, ale také žádnými obavami se neznepokojuje."

„Jak to?" zeptala se.

„Tak, milostivá paní — přenechává prostě všechno osudu. Arteriosklerosa — Damoklův meč — visí mu stále nad hlavou — a v tom vědomí už není pravých radostí, ani pravých zármutků — poněvadž nepočítáme se zítřkem. Vím dnes, že se dočkám dcery a zetě, kdyby na krásně zítra přijeli?"

Povýšil ramena po svém zvyku, rozhodil ruce a usmál se tím poloironickým svým úsměvem.

„Ale jděte, nemluvte tak," zhrozila se žena.

„Už to nezměníte, milostivá paní," pravil stále s úsměvem, „nezbudu se už takových myšlenek. Ale nemyslete, že mne trápí. Zdomácněly už v mé hlavě, nepobuřují mne ani nevyrušují, bývám při nich nanejvýš klidný. Zkornatělá, zpuchřelá nějaká tepnička praskne v mozku z nenadání a — člověk ani neví a — už je na onom světě. A je to ta nejkrásnější smrt," dodal a usmál se skoro labužnicky.

„Ale nesmějte se tak!" odpírala má žena skoro úzkostlivě.

„Myslíte, že mne to naplňuje hypochondrií? — Ani za mák. Ničeho si proto neodpírám, ani neodepru. Zmenšila se prostě chtivost žít. To je vše."

„Nemohu to ani poslouchat," pronesla má žena, „a nevěřím tomu. Jak by se nechtělo žít? — To účinkuje na vás tak pochmurně také to počasí!"

„Vám, milostpaní, rozumím, že je vám to proti mysli. — Bože, v jiných situacích i já bych snad byl jiných názorů. Nebýt nucen na příklad hrát, co se mi ukládá — Hrát kdy chci a co chci! Kdybych byl na příklad vyrostl ve velikého umělce světového jména a mohl jen vystupovat pohostinsku. V Alpách někde kdybych měl villu u jezera a ve Vídni, nebo třeba jen u Vídně dům ... Být svobodný, s budoucností zabezpečenou — muž zvučného jména — ach, to připouštím, bych snad mluvil jinak a i skutečně jinak smýšlel. — Ale tak — v mé situaci — —? — Není-liž to vše jedno, jsem-li o rok déle na světě, nebo o rok méně? Nebo řekněme o pět, o deset? — Kdežto u vás je ohromný rozdíl v pojímání života . . ."

„Ach, pane Linharte," pravila, „já zkusila také mnoho. Víc, než si myslíte a představit můžete. Tak, že také na životě mi nezáleželo a že smrt jsem si přála. Ale teď si nepřeji, naopak — teď chci žít a modlím se za to."

I začala mu svěřovati své opravdu těžké životní osudy.

„Mnoho jste zkusila," pronesl Gustav, když dovypravovala, „ale přece zachovala jste si zdraví — a to je hlavní věc — kdežto já," — dodával a povytáhl zas ramena — „už jsem postřelený zajíc a s životem už ani mnoho nepočítám, Bůh mi svědkem."

„Ale jděte," přerušila jej má žena.

„Skoro s tou myšlenkou na smrt koketuješ," pravil jsem já, „jak ve svých osmnácti neb devatenácti letech. Pamatuješ se?"

„Opět se vrátila — ta myšlenka — ten pes — a tentokrát neodbytně, na trvalo," pravil a usmál se ironicky, „tentokrát má podstatu a oprávnění a co je hlavní: nabyla zcela neděsivých, naopak zamlouvajících se tvarů. Čeho se děsím dnes, je dlouhého věku, malomocného, bezútěšného stáří, které se musí opírat o pomoc jiných. Jen to ne, Kriste Pane, a byť to byli nejbližší . . ." dodával s nemaskovaným a dojímavým dojetím, i viděli jsme oba, jak schválně dopil, aby svlažil hrdlo, jak se mu ruka rozechvěním třese.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Em. Chalupný: Havlíček. Obraz psychologický a sociologický. 1908. Nákladem lidového družstva tiskařského a vydavatelského v Praze. 600 stran. Za 10 K.

Důkladné a podrobné dílo o Havlíčkovi, na němž vydavatel jeho pracoval plných deset let (1897—1907), je práce píle mravenčí a nakypělá vroucím zaujetím i uvědomělou láskou pro osobu Havlíčkovu i ohromný význam jeho činnosti. Úvodní kapitola celého objemného díla — Dějiny Havlíčkovy popularity — podává zároveň v širokých rysech obraz dosavadní Havlíčkovské literatury. Teprve předloni oslavili jsme padesáté výročí Havlíčkovy smrti, a přece zdá se to býti tak dávno, co odešel od nás nejpopulárnější z českých politiků a publicistů, a památka jeho stále se teprve upevňuje, tříbí se a šíří. K podrobnému poznání Havlíčka přispěly teprve vzpomínky, studie a kritická vydání jeho spisů v posledním dvacetiletí. Správně podotýká Em. Chalupný, že literatura Havlíčkovská podává jeho díla, jeho pozůstalost i hojné zprávy o něm samém „poměrně tak úplně a pečlivě, jak se toho nedostalo žádnému jinému velikánu českého národa.“

Přítomné dílo Chalupného založeno jest na všech dosavadních pramenech o Havlíčkovi, starších i novějších, od Zeleného a Karla Tůmy až k Masarykovi, Quisovi, Jakubci a Tobolkovi, na bedlivém studiu rukopisné pozůstalosti, korrespondence, i na osobním pátrání u nemnohých již pamětníkův a vrstevníků Havlíčkových; především ovšem na soustavném, methodickém studiu jeho činnosti publicistické i literární, života soukromého i veřejného. V bohatství pramenů, jak přístupny jsou ke studiu Havlíčka, kryje se však i spousta názorů často protichůdných, množství sporů i rozporů nejen v jednotlivostech, nýbrž i v nazírání na právě nejdůležitější fáze Havlíčkovy veřejné činnosti, na nejhlavnější stránky jeho povahy, názorů politických, literárních, náboženských, sociálních. Zdá se, že právě tyto spory, nepřesnosti a hotové rozpory nejvíce lákaly Em. Chalupného, aby se podjal svého široce založeného díla. Neopomíjí ani jediné sporné stránky, nevyhýbá se žádnému detailu pochybnému či — dle názoru svého — naprosto nesprávnému. Tak povstal mu celkový obraz osoby i celé doby. Veden cílem vnésti jasno ve spory a pokusit se o jich rozřešení, dodává sám, že „každý pokrok v bádání a každý nový názor vyvolá možná spory nové. Ale jen ze sporů vyjde vítězně pravda, kterou hledáme.“

Taková jest asi devisa, kterou si vytkl mladý vědecký pracovník pro svoji úctyhodnou práci. V našem listě není pravého místa k podrobnému jejímu ocenění. Studijní methoda dra. Chalupného zkoumá nejprve povahu Havlíčkovu z vlivů prostředí přírodního i společenského, potom z jeho celé pozůstalosti, tištěné i rukopisné. S tohoto zorného úhlu probírá Havlíčkovo stanovisko náboženské i národní, líčí Havlíčka jako filosofa a theoretika, jako spisovatele (básníka, kritika, žurnalistu), posléz jako vychovatele, politika a hospodáře. Takový jest — ovšem v největší stručnosti shrnut — obsah prvních deseti kapitol, z nichž kapitoly věnované Havlíčkovi spisovateli a politikovi jsou arci nejrozsáhlejší. Do kapitoly XI. pojal autor Hypothesy — dvě nejmlhavější otázky jeho života: příčiny Brixenské deportace a příčiny smrti Havlíčkovy, a na základě povahy i vší činnosti životní odvažuje se dokonce i všeobecné hypothesy o tom, jaký by byl býval pravděpodobný další vývoj Havlíčkův — ovšem nikoli s toho malicherného a nevkusného hlediska, jež bylo před lety tak oblíbeno u nás, ke které politické straně by se byl přidal, kdyby se byl dožil sporů staro-mladočeských.

Ve XII., závěrečné, kapitole shrnuje autor celé svoje studium a podává objemné resumé, snaže se oceniti Havlíčkovu českost, jeho význam národní a všelidský. Dospívá tu k úsudku, že „celá životní dráha Havlíčkova jest příkladem českého charakteru. Ovšem scházejí některé české vady; mnohé překonal a tak českou povahu zdokonalil, jsa přes to a zůstávaje Čechem skrz na skrz... Havlíčkův charakter ani život nelze sprostiti rozporů. Právě to, co svědčí o jeho politickém pochybení v jistých směrech, zaručuje mu navždy slávu jako člověku.“ — Těžká kniha Em. Chalupného při vší své analytické methodě a čistě vědeckém rázu svém psána je živým a poutavým slohem, zajímavě a sytě, což je tím větší výhodou při knize obsahu tak svrchovaně vážného a nabádavého. Není bez interessu pro české poměry nakladatelské, že musila vyjíti na subskripci soukromým nákladem, zatím co vznikly u nás celé knihovny na vydávání románů Mayových a Cooperových a na všelijaké dobrodružné i detektivní novelly.

V. Kol.

DIVADLO.

Umberto Giordano: Fedora. Městské divadlo Vinohradské vypravilo operní novinku, kterou bychom byli velmi rádi neslyšeli. Nešťastný italský verismus, jenž sluje tak patrně proto, že v něm vládne jen lež a zase lež, zaplavuje dnes, když už jest zcela z mody, naše jeviště. Na takovou veristickou operu jest jednoduchý recept: vezmi populární drama starého střihu, kde jest hodně krve, žalářů, tajné policie, dynamitu, pláče a scén v ložnicích, udělej z toho libretto tak, že se vypustí vše, co má smysl, a podrží se jen krev, žaláře, tajná policie, dynamit, pláč a scény v ložnicích, pak se k tomu udělá hudební omáčka z tahavých nesnesitelných „melodií“, vesměs plačtivých, okrášlených jen kupletovou hrozinkou na nevyhnutelném plesu. Přijde-li „rozčilující“ scéna, pak hudba musí umlknouti, jak každý ví z cirku, kdy kapela naznačuje „to pravé“ tím, že přestane hráti. Jen violoncello smí do toho bručet jeden ton, aby hudba měla nějakou „souvislost“. V největším pianissimu ozve se v orkestru rána, která má velký

úspěch, až obecenstvo na sedadlech poskočí. Potom zase ticho a tma, pak zase ty tahavé „melodie" atd. Dělej to asi tak dlouho, co by vydalo na celovečerní operu, a máš z toho veristickou operu prima kvality. Kdo se chce tomu naučit, má v Giordanově „Fedoře" znamenitý exemplář takového výrobku. Ze Sardoua vykuchány „nejsilnější" scény, jež jsou obloženy nejbezvýznamnější hudbou, při níž bys mohl aspoň spát, kdyby tě nerušily ony rány v orkestru, které patrně jsou tu právě jen proto, aby obecenstvo neusnulo. Více o této opeře již neumím pověděti. „Královna Fiammetta" a „Fedora" v jednom roce — což naše divadla nemají s námi, ubohými referenty, už pražádného soucitu? Pro referenta by bylo aspoň útěchou, kdyby věděl, že trpěl za jiné a že tím ušetřil milionům lidstva požitek z „Fedory". Avšak bohužel myslím, že moje oběť jest marna. Jediná spása před takovými díly dnes už jest jenom v tenoristech, že totiž — utekou a při tom na cestu vezmou si do kapsy aspoň jednu takovou operu. „Fiammettu" už máme šťastně za hranicemi — kdo nám unese „Fedoru"? S vytrvalou odhodlaností dočkáme se snad i tohoto dne radosti a plesu.

Zdeněk Nejedlý.

V římském Teatro Argentino učiněn byl při poslední premiéře původního dramatu „Mučedník práce" (od Traversiho) zajímavý pokus hlasovací. V hledišti totiž umístěn byl na význačném místě všeobecně přístupném jakýsi hlasovací přístroj, urna, do níž všichni návštěvníci premiéry oprávněni byli vložiti svůj úsudek o dramatě na zvláštním kuponě, který byl přiložen ke vstupence. Novoty tohoto „psefografu" z 1500 návštěvníků divadla onoho večera použila pouze třetina: odevzdáno bylo 499 úsudků. Z těch byly 303 novince velmi příznivy, 144 odmítavy, 52 zůstaly nerozhodny, směšny aneb hloupy.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

— Výstava kreseb a obrazů K. Myslbeka. (Topičův Salon.) Je tendence v obrazech tohoto malíře lidí. Šťastné lidi nemaluje a skoro také vůbec ne veselé obrazy. „Vystěhovalci", „Slepý", „Umrlčí komora", „Černý pierrot". To jsou katalogisované motivy jeho vystaveného umění, všecky, nehledíme-li k několika krajinným motivům, kteréž svému autoru ani přibližně tak těsně k srdci nepřirostly jako jeho „Černý pierrot". Výstava obsahuje sice 47 čísel, ale „Černý pierrot" vyskytuje se v katalogu jednou jako definitivní obraz, asi čtyřikrát jako velká olejová studie a krom toho asi desetkráte ještě jako studie kreslená. Hnedle tak má se to se Slepým a Vystěhovalci.

K „Umrlčí komoře" malíř nejméně studoval; vykazuje za to nejlepší kvality všech jeho vystavených velkých olejových maleb. Poněvadž je na ní viděti nejhlubší stopu spáru — snad to slovo je dovoleno o talentu nepopíratelně velmi silném; — upoutá hned při vstupu do salonu. Nikoli svým larmoyantním sujetem — temný interieur rakve ve svitu svěc a před ní truchlící, v nadživotní velikosti zády k pozorovateli obrácení — nýbrž pro trefnost, s jakou tu udeřeno na barevnou toninu, ano i celou harmonii nálady. Jak namalovány jsou plameny svěc v tom hustém oparu! Tak vnukavě, že div nevyvolá pozorovateli i čichový dojem karakteristické směsi zápachu dřeva rakve, květin a hořícího vosku. Na okamžik vytane vzpomínka na Muncha, ale jen vteřinu. Co tento malíř pokusil se učiniti z mrtvolných a pohřebních sujetů, jaká strašná řada obrazů a co všechno nemalebného a od výtvarnictví daleko odlehlého pokusil se Munch tou serií nasuggerovati svým obdivovatelům! Nic tragického, ale krutě tíživého a neoznačitelně úzkosti vzbuzujícího . . . Karel Myslbek svou Umrlčí komorou setká se s účiny ryze tragickými, poněvadž trvá při malebnu nezlomně. Jeho obrazy jsou dobré, poněvadž jeví naprostý nedostatek literárnosti; jedna z podmínek, na níž se v moderně tolik a hnedle výhradně hřeší. Ale Myslbek jest přes to vše ryze moderní, a nade všecko platí, že jest svůj, že jest původní, přes to že již často, zvláště před jeho portréty, bylo vysloveno zvučné jméno Španěla Zuloagy. Paleta Karla Myslbeka, ačkoli jest také tónově hlubokých poloh jako Zuloagovy monotónové nálady, přece jeví větší rozmanitost, či abychom se vyhnuli třídění — malíř Myslbek zabývá se docela jinými problémy barevnými než Zuloaga. Stačí povšimnouti si nadměrného obrazu jeho, na němž principál venkovského cirku sedě před stanem ve stínu obírá se kusem aksamitového kostymu se stříbrnou bordurou.

Uvidí se, že v štětci Myslbekově utajeny jsou kvality velkého koloristy. A to jest asi při malíři nejhlavnější věcí. Ano, taková jest tendence malíře Myslbeka — malovati dobré obrazy, a snad při ní vytrvá, neboť málokterá souborná výstava vynesla tolik svědectví píle a vážnosti snah, jako tato. Jsou to studie k „Černému pierrotovi", kteréž naplňují obdivem. Hledání fysiognomie k tomuto smutnému šaškovi, její komponování z různých visáží a konečné definování hlavy a celé postavy vede na stopu práce mladého umělce, který s problémem dovede zápasiti tolikrát, kolikrát třeba ke konečnému vítězství. Celý ten boj neustále alternující a prohlubující doložen velmi názorně v těchto studiích, a z nich nejvíce vypravují kresby tvrdou, v papíru téměř medajlérsky ryjící tužkou. Nepochopitelnou zdá se povrchnímu pozorovateli náruživá záliba v studiích k „Slepému". Je v tom cosi jako obsesse, podmanění umělce motivem, se kterým stůj co stůj nutno se vyrovnati a spor jednou pro vždy vyříditi.

Zdá se býti na jisto postaveno, že Karel Myslbek, jehož první kvas vykazoval dosti rmutu, octne se brzo v popředí, kam patří svým velikým koloristním talentem, horoucí vážností, s jakou ujal se svého umění. Nechť je mu přáno, aby se své strany přispěl s největším zdarem ke slávě jména „Myslbek".

KMČ.

TÝDEN.

Registrujeme. Čtenáře naše může zajímati zápas, který zahájil prof. dr. Masaryk s drem Arnem Novákem, neboť co si oba pánové navzájem vyčítají, pro oba jest karakteristické. Dr. Arne Novák ve své pověstné knize Čechische Literatur na výsost vychválil svého učitele Masaryka, ale s největší šetrností přidal poznámku, že má při znamenitém kritickém bystrozraku „úzkoprsý moralismus". Toto jediné slovo rozhněvalo zakladatele morálního obrození českého tak, že v Šaldově časopisu (v Novině 10. dubna) „svým kritickým bystrozrakem" vyčetl Novákovi následující jasné skutečnosti: že v kritikách hřeší proti slušnosti, že nezná spisovatelů, o kterých píše, že nemá pevného úsudku, že provádí chytráckou politiku a že se až komicky hodí do soudobé mravní kaše. Na to vztekle vylítl Novák a zvalchoval starého pána s takovou kuráží, že by mohla imponovati, kdyby nebyla provázena nemocným slavomamem a stále se vtírající otázkou, kdy psal Arne Novák poctivě a upřímně o Masarykovi, zdali v Čechische Literatur, kde se mu uctivě klaní, nebo nyní v Přehledu, kde mu dává relief takový, že by s ním neměl člověk nejméně rok vycházeti na ulici. Novák praví o Masarykovi, že má povrchní a nízké hledisko v sporech literárních, že svých odpůrců nekritisuje, ale uráží, že píše slohem banálním, jalovým a novinářským, že jedná jako pedantická gouvernantka, že nepochopil Spinozovu zásadu o determinaci, kterouž jako professor filosofie chápati měl, že opisuje úsudky cizí, k tomu přidal, že všickni realisté od Masaryka až po professora Vodáka a dra. Laichtra časem dobře myslí, ale vždy špatně píší; vysmál se Masarykově „politické zásadovosti", jakou jevil v parlamentě i při horlivé honbě za mandátem, vytkl, že pro politiku Masaryk „obětoval" vědu a školu. Proti politické bezzásadovosti Masarykově postavil Arne Novák sebe, který prý nikdy neprovádí chytráckou politiku literární, který vždy vystupuje s útočnou jasností, bezohledností a příkrostí, a který své útoky píše vždy tak, aby „to spolu byla dobrá literatura a dobré slovesné umění". Tón, jakým Masarykovi píše, je svrchovaně posměšný, volá na něho ironicky a impertinentně: „vznešený proroku!" Konečně „bolestně" lituje Novák zrady svého přítele redaktora Šaldy, který vytiskl útok Masarykův. Nezná Novák dobře psychologii; jak pak to neměl Šalda vytisknouti, když ho Masaryk oslovil: „Vážený pane Šaldo," a když mu napsal: „*vy* jste řekl v úvodním slově k Novině totéž, co říkám také já." Po takovém uznání se žula Šaldova zlomí jako třtina.

V Právě Lidu (č. 112) ujal se dra Arna Nováka redaktor Krejčí, ne tak ze šlechetnosti sociálně demokratické, ale proto, že Masaryk Krejčího urazil. Krejčí jest pro svobodu slova a chválí na Novákovi „poctivé kritické úsudky". Krejčí nepoznal, že Novákova Čechische Literatur je kniha osobních antipatií, místem i výraz ženského antagonismu a místem produkt literární mstivé odplaty. Masaryk měl větší bystrozrak kritický, když štiplavě radil Novákovi (na konci svého útoku), aby „provozoval literární politiku šikovněji, prý je dost šikovný, ale neuškodí mu šikovnost trochu šikovnější."

*

Perly v omáčce. Pan Šalda zlobil se 10. dubna v Novině, že jsme dva jeho zmotané výroky zařadili do „Perel" v omáčce. Vymyslil si pomstu; dal se do hledání „perel" ve Zvonu, který prý měl „náhodou" při ruce. Myšlenka té pomsty není špatná, jenom že není k provedení lehká. Pan Šalda hledal usilovně, zlosti měl v sobě dost a hloupý také není, a hle, nenašel než šest frází, které však nejsou nesmyslné, nýbrž dočista jasné a dobré. Ubezpečujeme pána, najde-li u nás Zvoníků nějaké stylové nesmysly, že vždycky se budou míti naše nesmysly k těm jeho nesmyslům co do velikosti a váhy jako malé hrášky k ohromným botám bodrých Podskaláků.*)

*

Nový zákon o právu autorském byl minulý týden předložen zvláštní komisi ruské dumy. Ruský autorský zákon jest jedním z nejzastaralejších a nejvíce nedostačujících v celé Evropě. Nový projekt zákona obsahuje 71 statí, z nichž 21 jest úplně nových. Zvlášť právo překladů z cizích literatur, které na Rusi dosud bylo zcela neobmezené, takže až na př. Francouzi v poslední době několikrát vytýkali nesvědomitým ruským překladatelům „literární pirátství", bude aspoň částečně obraničeno prostřednictvím literárních konvencí s jednotlivými státy. Autorské právo podle nové zákonné osnovy bude míti platnost 50 let — jako dříve. K tomuto rozhodnutí vedla státní komisi, která se otázkou obírala, ta okolnost, že kromě Mexika, kde autorské právo trvá na věky, ve všech státech kulturních je pouze dočasné. Nejkratší lhůta trvání autorského práva zavedena jest ve Švédsku a v Rumunsku — pouze na 10 let. Nejdelší ve Španělsku a v Kolumbii — 80 let. V ostatních státech pohybuje se tato lhůta mezi 30—50 lety.

*

O slavných komponistech ve společnosti vypravoval nedávno několik charakteristických historek francouzský skladatel Massenet, autor „Werthera", „Manon" a j. oper. O Lisztovi vyprávěl, jakou hrůzu míval před společnostmi, do kterých býval zván, jenom proto, že na něm vždycky chtěli, aby jim po večeři hrál na klavír. „Dají člověku kotletu," řekl prý jednou, „ale potom začnou: teď nám za to musíš zahrát!" Také Chopin nenáviděl prý hraní ve společnosti. Jisté hostitelce, která jej po večeři vyzvala, aby něco přednesl, řekl

*) Jestliže vytrhl Šalda ze Zvonu tak dobrou větu, jako: »Hladila dítě po vlasech a pramínek za pramínkem soukala je mezi svými prsty«, a jestliže to nazývá „příšerností slohovou a rozumovou«, musí vzniknouti podezření, že všecky trhavé kritiky Artuše Drtila (to jest výborný pseudonym Šaldův) jsou založeny právě tak na základě falešném a hysterickém.

prý: „Musí to být, milostivá paní? Jedl jsem jenom docela málo!“ — Vdova po slavném maďarském malíři Michaelu Munkáczovi, přítomná ve společnosti, kde Massenet tyto historky vypravoval, připojila k nim jednu z vlastní zkušenosti. Byla před lety v Londýně společně se slavným ruským virtuosem Rubinštejnem, a na naléhání jisté bohaté lady slíbila, že uvede jej do jejího salonu v den, kdy bylo tam pozváno několik princů a diplomatů. Paní Munkáczová si však vymínila, že nebude slavný virtuos obtěžován prosbou, aby společnosti hrál na klavír, jinak, pochybovala, že se jí podaří dostati jej do společnosti. Hostitelka se zapřisáhla, že klavír na ten večer bude odstraněn. Rubinštejn přišel a celý večer uběhl znamenitě. Klavír byl zastřen v koutě salonu a pro jistotu zcela zakryt koberci. Po černé kávě přistoupil skladatel sám k paní Munkáczové, a ptal se: „Což pak tu vůbec nemají klavír?“ — „Ne, milý příteli, anebo . . . myslím, že ho vůbec neužívají; stojí tamhle v koutě, a je docela zakryt...“ V pěti minutách seděl Rubinštejn u klavíru bez pozvání, a hrál nadšené společnosti několik hodin!

*

* Zajímavou stať o různých cenách obrazů a výdělku slavných i méně slavných malířů všech zemí i věků přináší v jednom ze svých posledních čísel vídeňská „Zeit“. Kulturní historie dokazuje, že není povždy správný názor, jakoby praví mistři umění teprve po smrti docházeli plného ocenění a s ním souvisejících příjmů hmotných: byli velmi mnozí z nesmrtelných, kteří už za života se dodělali velkého jmění a že už tenkrát dostoupily ceny jejich obrazů takové výše, že ani příští doby jí nepřekročily. Statistika, založená na zkoumání kulturních historiků v oboru výtvarného umění, vykazuje tu hlavně dvojí zásadně platné pravidlo: předně, že officiální a vkusu doby se přizpůsobivší umělci nalezli vždycky vřelejšího přijetí od platícího obecenstva, než novotáři a průkopníci, a za druhé, že ti z portretistů všech zemí a všech věků, jejichž podobizny byly od souvěké rodové i peněžní aristokracie placeny statisíci, zapadli velmi brzy. Ovšem, že i zde, jako v každém pravidle, dají se uvésti výjimky, ale ty pouze pravidlo toto potvrzují. Dnes by prý nikdo nezaplatil dvěstětisíc zlatých za obraz Filipa Hackerta, který své doby byl tak slavný, že ruská vláda dala před jeho očima do povětří vyhoditi válečný koráb, aby oblíbený mistr mohl se zdarem vymalovati námořní bitvu, ale jsou dnes přes to mnohá jména, jejichž význam dobou jen vzrostl, a která už za života byla vyvažována zlatem. Michel Angelo za svoje práce v Sixtinské kapli obdržel 240.000 korun, zatím co v téže asi době prodal Correggio svého „Krista na Hoře Olivetské“ za 110 korun. Raffael zanechal po smrti (zemřel 37letý) čistého jmění 770.000 K, vinici, dům a rozsáhlé stavební místo v Římě. Také Michel Angelo zanechal několik domů, stavebních míst a značný kapitál; i Dürer měl při své smrti uspořených 150.000 korun — sumičku na tehdejší dobu jistě nemalou. Rubens, který nejenom že sám velmi rychle pracoval, ale jenž dovedl velmi obratně využitkovati četných prací svých žáků provedených pod svým dohledem, zemřel jako veliký boháč. Velké dekorativní náplně, které provedl pro Louvre, byly placeny 5000 korunami, sumou na dnešní dobu zajisté ne zrovna největší, ale na XVI. a XVII. století jistě záviděníhodnou. Za nádherný obraz „Snětí s kříže“ v Antverpách obdržel 4320 K, za „Akteon“ 14.000 K, zatím co Rembrandtova „Noční stráž“ byla zaplacena 7500 korunami a van Goyenovy krajiny pouze 400—500 korunami. Portréty van Dyckovy stály za jeho života 1000—2500 K, za to však Velasquez, král všech portrétistů, musil se spokojovati nejvyšší summou 700 K za obraz. V pozdějších dobách měl dostávati sice 7000 K ročního důchodu, ale zemřev, nezanechal ani haléře, poněvadž mu pense byla vyplácena velmi nepravidelně. Poussin maloval svoje bitevní scény za 100 franků — za jediný svůj obraz pouze, za „Mor“, byl odměněn Richelieuem výjimečnou cenou 7400 franků. Obratný portretista Hyacinthe Rigaud byl za to placen daleko příznivěji: jeho roční příjem páčil se okrouhle na 30.000 franků. Jak někdy ceny obrazů stoupaly šířící se slávou tvůrcovou, podává zajímavý doklad anglický malíř podobizen Lawrence, který už tenkráte zaváděl za svoje díla ceny pevné: r. 1802 dával si platiti za hlavu 30, za poprsí 60 a za celou postavu v životní velikosti 120 guineí; r. 1810 stouply jeho ceny na 100, 200 a 400 guineí, a deset roků po té dostoupil svého nejvyššího požadavku cenami 200, 400 a 700 guineí. Tato cena (okrouhlých asi 18.400 K) je i pro dnešní dobu a pro největší mistry směrodajná; jen velmi málo dnešních světových umělců je placeno za svoje výtvory o něco málo více.

*

Student směru positivního a reálního. R. 1606 přišla deputace řemesla provaznického všech tří měst Pražských na rathouz k purkmistrovi staroměstskému a všecka rozezlena i uražena žalovala, že „ňákej študent na Malé Straně sobě provaznici vdovu pojal za manželku, a že řemesla užívá, řemeslo provozuje.“ Ten praktický student, jenž se dal s vdovou na provaznictví, způsobil vzácným svým činem purkmistrovi takové rozpaky, že poslal hněvivé provazníky na Hrad pražský k vyšším pánům. Ti to snad urovnali po dobrém. Jak by ne? Student měl vdovu, vdova měla veřtat (provaznický), taky co bylo dělat?

Arch. měst praž. 1289.

V PRAZE, dne 1. května 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

„Zalekl jsem se své podstaty!“ pokračoval smutně, jakoby jej tísnily vzpomínky. „A napadaly mne myšlenky... zahubiti se... pro štěstí bližních. Uvážil jsem důkladně po tomto odhadnutí sama sebe, že vykonám cosi velkého, překonám-li lásku k životu. A již již jsem vítězil nad sebou, již jsem byl rozhodnut zničiti rázem se svým životem tuto strašnou, osudnou vlastnost svou... pro blaho lidí! Lidí, té hromady pošetilců! Myšlenka obětování pletla mi hlavu jako nejprudší opium, zdálo se mi, že není vyhnutí, že se povznáším mezi hrdiny a že chvíle úplného vítězství nadešla. Tehda bylo cosi velebného, ba opojného v této myšlence obětování.“

„A jak se stalo, že jste ji neprovedl?“ otázala se Daniela povzdychnuvši si z vnitřní tísně.

„Jak? Sám si to dnes již správně nevysvětlím!“ odvětil krče rameny. „Vše uzrávalo v duši mimo mne. Vydal jsem se na cestu — na poslední cestu s nabitým revolverem do lesa. Doma jsem zanechal dopis a vše uspořádal. Odhodlání bylo úplné, tísně nebylo žádné. Šel jsem statečně a téměř bez myšlenek, tupě. Jen velikost obětování zabírala mou duši. Věděl jsem o místě, kde se zastřelím. Nevím, proč jsem si určil toto místo v úvalu lesním, ale zdálo se mi, že nikde jinde by se to nemohlo stát, ba, nic jiného jsem neviděl před sebou, než toto travnaté místečko mezi habrovými keři, kde jsem jednou odpočinul po dlouhé procházce. A tu, kráčeje cestou podle potoka, zaslechl jsem své kroky. Do té chvíle jsem nevěděl o ničem kolem sebe. Ty vlastní kroky mne však zmátly. Zastudila mne nahodilá myšlenka: „A tyto kroky již nikdy se neozvou tímto lesem!“ Pak, jakoby polekán, pohleděl jsem na čistou vodu potoka. Několik rybiček kmitlo se v nevelké tůni. A nová myšlenka prometla se ztrnulým odhodláním mé duše: „A ty rybičky budou tu dnes večer ve studené vodě žíti dále svůj zdravý život!“ A sotva jsem se odvrátil, všimly si mé oči vysokých smrků, a zašumění jejich probudilo novou myšlenku v mé duši: „A za hodinu budou šuměti zas... ale já budu již mrtev!“ V tom snad byla příčina, že se znenáhla tupé odhodlání mé měnilo a prozařovalo životem. Tak to šlo dále, vždy silněji a určitěji. Pravda, pouhá sentimentálnost, ale ona v pravém slova smyslu rozmetala mé obětování, a já jsem na určené místečko ani nedošel. Nebyla to zbabělost, naprosto ne, té jsem nepocítil, ale rozložila se mi nitrem láska k životu. Vyjasnilo se ve mně právě jako se dnes vyjasnilo. Obětování pro lidi objevilo se mi pošetilostí a směšností. Velikost jeho rozsypala se v rum.“

Daniela otevřela oči a obrátila se k němu. Povšiml si toho a umlkl. Prsty její, rozechvěné vnitřním pohnutím, dotkly se měkce černých, urovnaných vlasů. Otáčejíc pak nepokojně snubním prstenem na levé ruce, otázala se:

„A nikdy již nenapadlo vás zastřeliti se?“

„Ne, již ne, ale ujišťuju vás, že jsem tehda neušel smrti po prvé,“ odpověděl máchnuv holí před sebou do vzduchu ve velikém oblouku. „Divné věci se ukázaly, když jsem pochopil svůj osudný význam. Dokud jsem o něm nevěděl a dokud jsem nerozeznával, že strašné příběhy, které stále za mého života kolem mne se kupily, byly zaviněny mnou, dotud bylo dobře s mým svědomím. Ale jak jsem poznal, že bije hrom z těch mraků, které jsou ve

mně, tu jsem se zalekl. Oh, bylo to hrozné zkoumání minulosti. Musil jsem se k ní vrátit a přehrabávat se v událostech. Milostpaní, těžká obvinění na mne padala. Tu teprv, když jsem si vzal příběh dávno přešlý a rozebíral jej, poznával jsem, jak vznikal a jak jsem byl vždy přímou příčinou jeho. Tím ovšem změnil jsem se rázem. Ze smělého muže stal se zaražený chudák, s břemenem jako skála velikým. Oči mé, dříve odvahou zářící, planuly jen uděšením. Tu máte dosti vysvětlení, proč jste měla ze mne těžký dojem. Mnoho velkých událostí, zdrcení a udivení je nahromaděno v mém nitru. Život člověka vyzařuje z celé jeho bytosti, když sestárnul. Vyzařuje i ze mne."

„Ano . . . dojista," zašeptala Daniela. „Zdá se mi však, že jste si mnohé minulé příběhy vysvětlil tímto způsobem jen proto, že vám přítel váš namluvil něco!"

Stařec prudce trhl hlavou a rozčilen zvolal:

„Nic mi nenamluvil! Odhadl mne správně!"

„Nepochybuji, ale snad jste nebyl příčinou všech těch strašných událostí, o nichž mluvíte. Možná, že jen některých. Vždyť i ti druzí lidé svými skutky zasahovali do děje!"

„Ano, ale jejich skutky byly již následkem mých skutků! Oh, uvěřte mi, že jsem prozkoumal všecko do nejmenších podrobností! Vždyť šlo o mne. Dlouho, dlouho jsem se přehrabával v minulosti. Chtěl jsem vám však říci něco jiného," prohodil pojednou jiným hlasem, „to, že bych se byl zastřelil již dříve, asi pět let před tím, kdybych byl tehda pochopoval své osudné působení. Stalo se tehda, že se otrávila mladistvá, krásná dívka, jediná dcera dobrých rodičů . . . Taky takové drama kolem mne, strašné, plné podrobností — plné skla, které se zařezávalo do srdce i nohou i rukou . . . Ale netušil jsem, že já, že já — já že jsem byl . . . ne, ne, ještě teď bojím se vysloviti to. Čarokrásná, něžná dívka byla otrávena . . . Oh, kdybych byl tehda dovedl prohlédnouti smysl všeho, byl bych se okamžitě zabil! Byl jsem však slepý, trpěl jsem soucitem, plakal s rodiči . . . Oh, strašné to bylo, strašné . . . Jasné to dítě . . . bělostná ta květinka . . ."

Umlkl. Zářící oči jeho, hledící do nížiny, plné ovocných alejí, zvlhly slzami.

„Miloval jste ji?" otázala se Daniela šeptem.

Pokrčil rameny.

„Nevím . . . Kdož ví . . . Snad ne, aspoň ne silně. Jinou dívku jsem měl rád! — Ale to sem nepatří! — Ubožáček se otrávila! O tehda bych byl nežil ani minutu po její smrti . . . Takový jsem. Krásná žena je více než jiný člověk."

„Proč?" podivila se.

„Jako vzácná květina . . . Víc než ostatní lidé . . . zvěst o čarovném světě . . . povzbuzovatel snů . . . víc, víc, milostpaní! A ta dívka byla jako paprsek hvězdný, čistá, bílá, andělská. Veliký byl tehda bol ve všech srdcích kolem ní, veliký žal pro ni! A uvažte, že já — vrah, věru vrah její — stál jsem vedle ní, když spala v bělostných šatech, zasypaná konvalinkami a narcisy i růžemi, že jsem plakal, chvěl se žalem jako druzí a ani tušení neměl o své vině . . . Oh, tehda, tehda bych se byl okamžitě probodl, kdybych byl vedle té rakve pochopil, co jsem rozeznal po letech."

„Vy přespříliš se obviňujete. Bez úmyslu není přece viny!" namítla Daniela přívětivým, těšícím hlasem.

„Milostpaní — nejsem dítě, myslím o běhu života hloub . . . Ach, lehko se mluví! Nastaly proto pro mne zlé, zlé doby. Prohlédával jsem a nacházel svůj strašný význam . . . Všude, všude! Kde jsem se usadil, kde jsem se zapletl, všude se vyvíjely dusno a bouřka, všude drama, všude rozrušující události! Představte si, kdyby byli lidé dovedli viděti, kdo jsem, jak by se mne byli báli, jak by mne byli odháněli a ubíjeli! Jistě jako ubíjejí vlka, byli by utloukli i mne! Oh, milostpaní, všichni jsme slepí, nevidíme, co tygrů a beránků je mezi námi, nevidíme jasně to sežírání, to vraždění!"

„Jak divný je život!" povzdychla si Daniela. „Muž často vysvětluje mi historii, a to jsou taky takové podivné věci! Nechápu jasně ty zákony, ale myslívám o nich dlouho! To, co vy mi povídáte, připadá mi jako kletba, která na nás lpí."

„To máte z pohádek!"

„Ano, ale i v nich je pravda. Věřte mi, toto vaše osudné určení mohla by býti kletba, lpící na vaší duši!"

Stařec se usmál.

„A snad," mluvila Daniela dále, „může býti tato kletba smyta!" Myšlenkou touto všecka oživla.

„Smyta?" zašeptal Zloch pokyvuje hlavou. „Smyta?" opakoval hlasitěji. „Přepodivně to slovo zní, jako z dávné doby, jako z hrobu. Znám ty pohádky o nevinných dívkách!"

„Vidíte, věřím tomu. Taková kletba může být vykoupena!"

„Ano . . . Vždyť to, že mi přítel tak náhle osvětlil nitro, je jakési vykoupení.

Trpěl jsem — smrti jsem byl blízek. A snad právě ta cesta s nabitým revolverem do lesa byla takovým vykoupením, neboť od té doby —", povznesl hlas, „dovedl jsem čeliti svému osudnému zákonu.

„A ještě mne cos vábí, pane Zlochu, jak bylo ve vašem dětství?" otázala se se zřejmým zájmem. „Nalezl jste již v této době toto své osudné určení!"

„Ach, ovšem. Již tehda!" zvolal živě. „Již jako dítě působil jsem takovým způsobem na okolí. Neustálé sváry a zápasy hromadily se kolem mne! Otec dvakráte utekl od nás ... Ano! Pamatuji se, že jsem jako pětiletý hoch byl u tety několik měsíců. Vznikly i tam divoké sváry, kde bývalo ticho, poněvadž strýc byl slabý, mírný člověk. Pak ve škole — ach, dlouhé by to byly kapitoly. Zdá se mi, že bych mohl po celý rok vypravovati o těchto událostech. Často jsem zatoužil napsati tuto řadu osudných příběhů od samého dětství, ale nebylo talentu."

„Dráždíte zvědavost, pane Zlochu!" pravila Daniela, pohlížejíc na rukověť slunečníku. „Ten dojem měla jsem z vás včera a dnes ještě vzrostl. Nevím, na co dříve se ptáti! Vše bych chtěla věděti, vše, co jste jen z daleka naznačil. Prozrazuji vám, že stále zachytávám na rtech sta otázek, abych se nezdála všetečnou a neslušnou. Dotkl jste se událostí, které člověka přímo vábí. A vy neřeknete nic určitého, jakobyste se obával mluviti o sobě."

„Máte pravdu, obávám se."

„Proč?"

„Poněvadž mi to příliš zobrazí můj život ... příliš! Všecky ty stíny, bolesti, marná soužení! A k čemu to všechno, řekněte mi?"

„Ano, ale pochopte, že by mne zajímalo nyní, když jste mi vysvětlil sebe, naslouchati vašemu vypravování. Teď teprve by mne lákalo vše, co jste prožil od nejútlejšího mládí. Kdo byli vaši rodiče? Kdo byla ta otrávená dívka? Kolik těch dramat bylo za celý váš život? A která? Prosím vás, slibte mi aspoň, že mi budete o některých vypravovati, až bude pršet! Ano? Bývá zde nudno!"

Stařec se usmíval.

„Špatně jste mi porozuměla, milostpaní!" řekl vlídně. „Proto jsem neodhalil před vámi svůj vnitřní zákon, abyste si přála se mnou se stýkati! Naopak! Varoval jsem vás ... varoval! To jediné si vezměte z dnešní rozmluvy! Vyhněte se mi! Čiňte, co by učinil každý, kdo by věděl, jaká osudná vlastnost mne provází. Pokud bude možná, vyhnu se sám, ale přes to vám radím: nechte mne toulati se po lesích."

Daniela svěsila hlavu. Temný strach prošel jí srdcem.

Zloch pokračoval:

„Od té doby, kdy mi přítel podržel zrcadlo a kdy jsem se ocitl tváří v tvář smrti, mnoho se změnilo. Život můj rozlomil se na dvě oblasti. První část vyplněna je těžkými sváry, druhá opatrností. Znal jsem se a střežil své kroky. Jedno však jsem bezpečně prozkoumal: že měl přítel pravdu! Kam jsem zapadl a kde jsem déle žil, tam opět vznikaly dusno, bouře a blesk. Nitro mé nedalo se změniti. Jakobych byl látka, která se slučuje vždy se stejnými prvky. Ale věděl jsem o tom a včas jsem se vzdaloval. Tak jako jsem byl v prvních dobách života vášnivý, prudký člověk, sám se slepě zaplétající, tak jsem byl potom zdrženlivý. Ovšem, tak lehce to nešlo a bez zápasu to též vždycky nebylo. I v těchto posledních letech blížily se bouře a hromadily se mraky kolem mne. Šlo taky o život, hra byla opět strašná! A tu mne zachránila — a snad i ty, s nimiž jsem žil — divná vzpomínka. Řeknu vám ji. Když mi bylo asi třicet let, hrál jsem v začazené, tajné místnosti v Janově —"

„Kde?" udivena zvolala paní Pechová.

„V Janově, v Italii —"

„Tam jste žil?"

„Já? Ach, celý svět jsem prolítal, štván svými dramaty! Nové prostředí, neznámé lidi jsem hledal. Jako šílený jsem byl a čekal útěchu v setkání s lidmi beze vztahu. Proto je mi tak volno v novém, neznámém kraji! Proto je mi tak volno a blaženo i zde!"

„Jakému dramatu jste nyní utekl?" šeptala se zatajeným dechem.

„Neptejte se ... I teď jsem utekl ... i teď mne štvalo nebezpečí. Dovolte však, tehda v Janově hráli jsme v karty. Šlo o veliké peníze. Byli jsme rozčileni. Prohrával jsem — ďábelské to bylo! Tu se ke mně přiblížil veliký, silný chlap, námořník, s očima zvláštníma, studenýma, a nahnuv se, pošeptal mi do ucha: Změňte místo! — Slova ta působila na mne strašně i mocně. Třásl jsem se. Ale pochopil jsem. Zmíniv se o průvanu a bolesti v hlavě, přesedl jsem. Štěstí se obrátilo. A tak nyní vím, co činit, je-li zle!"

Daniela se zachvěla. Mráz přeběhl jí po těle.

VI.

Valerián Zloch povstal. Oči jeho pátraly do dáli. Upozornil paní Pechovou, že přichází hlouček výletníků. Taky Linha s Emčou vraceli se z města. Na pěšině od pensionátu objevily se paní Zamrazilová s Márinkou.

„Tamhle jsou," zašeptala vdova ustrašeně. „Za million bych si s ním nesedla na jednu lavičku."

„Nepůjdete k nim?" otázala se Márinka.

„Chraň Bůh! Vraťme se!" řekla a rychle se vracela. Márinka chechtajíc se šla za ní.

Daniela pozorovala, jak se zarazily. Povstala.

„Dnes bude zde mnoho lidí," řekla.

„Tím lépe. Zmizím do lesa!" odvětil.

„Hned?"

„Ano."

„Do pensionátu se teď nepodíváte? Nejíte dopoledne?"

„Ne. Poroučím se, milostpaní!" pravil pokloniv se. „Samota volá. Jsem trochu rozechvěn. Mluvil jsem o minulostech a to mne vždy pobouří. S bohem!"

„Ale na vypravování se těším!" poklonivši se, řekla Daniela přívětivě, jakoby mu chtěla naznačiti, že se bavila.

„Zeny — ženy!" pohrozil jí. „Všecko dáte ve hru pro zvědavost! Což vám nestačí mé sdělení?"

Zarazila se. Chtěla pak ještě něco říci, ale Zloch vešel již do lesa. Vystupoval po kamenité, skalnaté stezce, naplétající se malebně mezi balvany.

Pocítila opět temnou úzkost, podobnou dojmu ze strašného snu. Dokud se Zlochem seděla a mluvila, nebylo této těžké hrůzy, naopak bavila se, ale v té chvíli, jak odcházel, vše, co řekl, seskupilo se ve strmou architekturu zakletých zámků a každá událost, o níž se zmínil, mžikem nabyla osudného smyslu. Stísněna ubírala se k pensionátu. Ani krásný den, teplý a vonný, plný nedělní nálady a ptačího zpěvu, nemohl rozptýliti tyto těžké dojmy.

V jídelně seděli dva mladíci, kteří přijeli na kolech. Prohlíželi si nápisy, plakáty a pohlednice. Anna připravovala stoly. Spatřivši paní Pechovou, šla k ní. Přišla i vdova, zardělá blahem. Šupík, u něhož se zastavila, projevil radost a neklidně se vrtěl. Tento projev ji rozradoval.

»Prosím vás, co říkal?" otázala se tiše, přisednuvši k Daniele. „Viděla jsem vás u balvanu . . . ale srdce se mi zastavilo! Nemohla jsem dál! Tak, co povídal, paní professorová?"

„Přeje si, aby ho nikdo neobtěžoval," řekla, pozorujíc růžové, lesklé své nehty, pečlivě vyčištěné a sestřižené.

(Pokračování.)

STANISLAV ZIMA:

PRVNÍ JARNÍ DEN.

Jdu lesem .... V zelené krajkoví
se břízy oblékly chvatem,
a nahoře, v korunách borovic,
sluníčko mrhá zas zlatem ...

Tam jelen přeběhne po cestě,
pod hradem Chrudimka hlučí,
a chvilkami, jako se smíchem,
kdos volá tě z mladého bučí.

Na větvi zapíská na mne drozd –
aj, stará má známost už z loni,
vzduch, jakoby fialky v košíčku nes,
lahodně do kola voní ....

A slavík v hustém porostu
se ozval tak nenadále,
jak bába, když z rána písničku
otevře v kancionále ...

Vše nedělní .... Všecko veselo,
ba skoro bych zavýskal s ptáky!
Což nesmí kožený úředník
být jednou dítětem taky?

A jako malý studentík
těm slečnám pod jedlemi,
těm hezoučkým, smavým, růžovým,
bych poklonu vysek' až k zemi ...

A mluvil s nimi o jaru,
a štíhlé, té s románem krásce,
o poesii a o květu
a veliké v srdci svém lásce ....

LA FÊTE CHAMPÊTRE.

A konec rad a šuškání:
když ples, ať řádný ples,
ať píseň jásá od země
vysoko do nebes...

Nic šetřit!... No, ať pravdu dím,
moc toho servali,
až na jih daleko přes moře
k Vlaštovkám poslali...

A pro Slavíky bůh ví kam....
A kde kdo slíbil rád:
Sluníčko zlatem prý zatopí
třešňový za vsí sad,

na koncert večer zahraje
prý sextet Slavíků,
z doubravy přijdou Rusalky
a Vodník z rybníku...

Sníh vykřik: Strašte Sluníčkem!
Než dojde v údolí,
v svém bílém mu kožíšku uteku
přes hory, přes doly...

Čáp... kdesi — cosi... a pohoda,
že dosud nejista:
leč Jaro s hrstičkou bledulí,
to přijde dojista!...

VNUCI.

Na chodbu naší vlaštovičky
přilétly z dálky, ze světa:
teď rozkvetou už tulipány
a lípa naše stoletá!...

Teď rozkvetou už brzo růže
pod oknem naším na keři,
a dědoušek náš na výsluní
na lávce usne u dveří...

My vnuci, bosi, rozpustilí
přelezem ploty zahrádek,
na zimu tuhou zapomenem
i kouzlo jeho pohádek...

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Krbovi byly výklady o důležitosti němčiny jako štěněti karabáč. Kdyby nebylo němčiny, byl by se svým povoláním úplně spokojen. Ale ta cizí řeč mu je znešvařovala. Běhal po českých lesích, s českými drvoštěpy jen se stýkal, ale když sedl doma ke knihám, vše bylo německé.

„Já se teda, pane lesní, přičiním," pravil kvapně, aby choulostivou rozmluvu ukončil. Nebylo vhodno chefu odporovati anebo dokonce s ním debatovati, dokud člověk s roznášením talířů a omáček zápasí.

VII.

Zatím co soud s projednáváním pozůstalosti po starém pánu ustavičně váhal, urovnaly se poměry v Brodeckého statku samy sebou. Silou setrvačnosti. Stará paní hospodařila. Neptala se nikoho, jak to je upraveno, byla matka a po zemřelém nejvyšší viditelná hlava a jí se nikdo neopovážil odporovati. Venku na polích poroučel Eduard s Kátlou. Od července, kdy začaly žně, domů se skorem nevracel. Byl na poli od časného rána do noci. Všechno sám opatřil. Všade dohlídl. Nejlepšímu šafáři, ač choditi za pracovním lidem nemohl, se vyrovnal. Popojížděl ve svém kočárku za lidmi, pobízel úsměvem a vtipem.

Na začátku srpna podařilo se mu od nějakých lidí potulných výhodně a lacino ukoupiti černého pony s postrojem a vozíkem. Tím ocitl se na vrcholcích svého lidského štěstí. Bugar, jeho koník, důvtipem

vyrovnal se Klimentovi. Když Eduard přivezl vůz a spřežení poprve do statku — koupil je na silnici u lesa, kde potulní lidé u ohně tábořili — trochu se matka mračila.

„Ještě se s tím, hochu, někde zabiješ“, domlouvala Eduardovi, „kůň je pro zdravého člověka a ne pro tebe.“

Tenkráte se ho Karla ujala.

„Jen se toho, maminko, tak nebojejí,“ vymlouvala matce obavy, „vždyť to není kůň, je to jako ovce.“

Bugar ostatně sám paní domu usmířil. Nevázali ho do stáje, když přijel a postroj s něho shodili, chodil volně a rozvážně po dvoře, mezi psy se klickoval, se slepicemi a s kachnami zažertoval, ale nikdy nikomu neublížil. Za kus cukru byl by obětoval život. Pro cukr neostýchal se dojíti si až do čeledníku.

Podvečer i Kátla jej zapřáhala, když bylo potřebí dojeti na pole pro nasečenou zelenou píci dobytku. Sedla do vozíku, opratě vzala do rukou a jela.

Žitné a pšeničné žně byly skončeny, do strnisek seli vodnici a směsku. Eduard vystěhoval se na noc z čeledníku do dřevěné boudy, kterou dal odnésti na zahradu. Vyhřáta byla přes den palčivým sluncem letním jako vytopený pokoj, voněla čerstvým dřívím sosnovým a vysychajíc v noci za ochlazení praskala. Aby se mu nic nestalo, spaly obě služky, Kátla i mladšinka, na slamníku u boudy. Ale často v noci mimoděk je teplý letní déšť zahnal do boudy i se slamníkem, s pápěrkovými duchničkami a polštáři. A s jabloně, pod kterou bouda stála, často se v noci přezrálé jablko usmyklo a dunivě vrazilo do šindelové střechy na boudě.

Vůbec toho léta Eduard v čeledníku mnoho nepobyl. Byl ožehavým sluncem červencovým opálen do bronzova jako cikán. Jaké to bylo léto, světlé, zářivé a žhavé! V lidském životě jenom jedno, jediné takové léto do nejohnivějších a nejjiskřivějších paprsků se rozplameňuje.

I mladšinka pochopila tenkráte, že je nutno ubohému mrzáku dáti všecko, aby mu nebylo líto. Tenkrát letní dlouhý déšť jemně šplíchal na šindelovou střechu boudy, Boj s Lordem zasmušile štěkali a byla teplá ovláhlá letní noc. Kátlu ten déšť i s duchničkou a s peřinou zahnal do čeledníku, jen mladšinka mladého pána neopustila.

Na polích hospodařil Eduard úplně samostatně. Stará paní vládla jen doma. Po slepicích běhala, vejce sháněla, vůbec jen maličkostí si všímala. Jen peníze za obilí stržené přijímala, o více se nestarala. Byla šťastná, že může poroučeti a vládnouti. Že nemusí šetřiti. Že může plnýma rukama rozdávati, jak se jí zlíbí.

Denně odcházely časně z rána do městyse s Karlou na mši, stavovaly se u farské slečny a na hřbitově a přicházely domů nedlouho před obědem. Tím Kátla povýšila. Stala se vládkyní v kuchyni, sama vařila a mladšince poroučela. I Kliment a Kupka musili jí poslouchati. Klimenta pokořiti a v poslušnost uvésti bylo velmi snadno. Dával si poslušnost platiti plnými talíři, za vrchovatý talíř knedlíků a několik sběraček omáčky byl schopen říkati Kátle „paničko“, jako staré paní říkával. V Kupkovi však byl ustavičně duch starého odboje. Bylo něco mezi ním a Kátlou, nějaká důvěrnost stará a zhrzená ještě z dob dřívějších, kdy Kátla ve fořtovně službu nastoupila. Kupka, stárnoucí a v sobotu vždy pečlivě oholený mládenec, nosil v ňadrech srdce ohlodané marnou touhou.

Poběžovický pán vládl tomu statku a tomu životu jen z povzdálí. Vládl, ale neporoučel. Nesměl se mísiti do matčina hospodaření. A mlčky se tomuto stavu věcí podrobil. Vžila se už i Karla do pomyšlení že to bude Antonínovo, teprve „až maminka umře“. V prvé době pobytu ve statku ustavičně toužila po Antonínově domácnosti, dlouho domovu nemohla uvyknouti. V těch dobách živě si s bratrem Poběžovickým dopisovala, o všech podrobnostech a maličkostech, které jejich všední život rolnický zpestřovaly, mu psala. To vše bylo v době, dokud stesk jí nitro svíral, dokud nebyly obnoveny styky s farou, dokud slečinka farská a milostpán k nim nedocházeli. Styky s farou zanesly Karlu do jiného světa. Dělo se to sice za oběť náboženské pokory, zábavy s milostpánem a s farskou slečinkou musila si Karla vykupovati horlivou zbožností, ale aspoň se stýkala se vzdělaným člověkem, s nímž mohla promluviti jinak, než s domácími lidmi ve statku. Jemnostpán i knihy jí půjčoval. Tenkrát ještě kupovali na farách ne-li všecky české knihy, aspoň jich většinu, nevědělo se o knihách, že mohou býti bezbožné a nevěrecké. Ani jemnostpán o tom nevěděl, ač byl ve věcech svého úřadu neúprosný. A z knih se otvíraly Karle nové výhledy. I humoristický list jemnostpán odbíral, sám jim jej hlasitě předčítal a srdečně se smál šprýmům a nevázanostem tehdejšího humoru.

Ve zděděném statku úplně všichni zapomněli, že věc s dědictvím dosud není vyrovnána. Ani Sladký už se nehýbal. Poznal, dokud vše bude při starém, že nic není pro něho ztraceno. Odškodňoval se za ušlé úroky z dědického podílu jinak. Johanna docházela nyní do statku častěji než za

otcova života, s prázdnými koši přicházela a plné odnášela. Stalo se několikráte, že jí ruce nestačily všecko odnésti. Přijel tedy Sladký s fůrou, ukoupil několik pytlů obilí, slíbil, že peníze pošle co nejdříve a obilí na fůře odvezl. Eduard se o tom sice dověděl, ale do Poběžovic o tom, jak bratrovi za jeho poslední návštěvy slíbil, nepsal.

„Zbytečně bych ho rozčiloval," odbyl Kátlu, když dorážela, aby to „pánovi" oznámil, „tomu nikdo nezabrání, ani on by nezabránil a marně by si s tím ještě hlavu lámal. A pak si švakříčka taky nesmíme rozhněvat, dokud není všechno v pořádku a urovnáno, jak Poběžovický slíbil. Musíme býti i se švakříčkem za dobře. Povídal Poběžovický, že budu dostávat třicítku měsíčně a světnici že mně za výměnek vykáže, a dosud jsem nedostal ani krejcaru!"

Touto řečí však do opravdy Kátlu pohněval. Kátla byla docela na Antonínově straně a snad mu byla věrněji oddána nežli Karla.

„On by si pořád něco vymýšlel", odpovídala Eduardovi zlostně, „on má pořád nějaké chutě! A to nemyslí, že dokud je tak, jako bylo za nebožtíka pána, že je nejlíp! Nepováží, že kdyby musila mu milostpanička platit tolik peněz za měsíc, že by tu s ní neobstál. Že by jí ani prstem na nic sáhnout nesměl! A já že bych taky letěla, toť se ví, já bych nečekala, až mě budou za všecko, co jsem pro něho udělala, vyhánět, já bych sama utekla!"

Tváře se jí rozžehly krví a rozčilením, prsy se jí pod kartounovou jupičkou zřetelně vzedmuly. Eduard utkvěl na ní ožebavým pohledem.

„I neblázni, holka," pravil mírně, „vždyť já mám ze všeho dobrý rozum. Já taky mám z toho náhled, že dokud je to takové, že to je s námi dobré. Já jsem si ti chtěl jen postěžovat, komu pak si mám postěžovat, když ne tobě. To víš, mně se nelíbí, když přijde Žanka nebo švakříček a když by chtěli všecko odtahat! Kdo se tu nadře víc, než my dva! Maminka se s Karlou o nic nestará, jen vejce přepočítávají, abychom jí nějaké nevzali, a kdyby nebylo mně, tak by to tu moc pěkně vypadalo!"

Ale do Poběžovic Eduard bratrovi přece nepsal a také Karla nepsala, jak švakříček Sladký odnáší. Johanka dovedla si získati i Karly. Náhodou se stalo, že zastihla jednou Karlu doma samotnu, zatáhla ji do pokojíčku a tam se dohovořily.

„Ty, má drahá sestříčko, nevíš, jak mně je," rozeškytala se Karle přerývaným pláčem, „a Antonín taky neví, jak mně je, kdybyste věděli, tak byste tak na mně nehnali. Sladký není žádný outrata ani rozhaza, ale co začne, všecko se mu zkazí. Říká, kdybych já měl do kšeftu peníze, tak by to bylo všechno jinačí. Považ si, sestříčko, už ti mně kolikrát povídal: já jsem byl slepý, že jsem si tě bral. Já moh' dostat ženskou s penězi a nemusil jsem se takhle nuzovat. A to mladý člověk myslí, že je krása všecko! Krása pomine, dlouholi z tebe taky nebude bába bezzubá, a peníze zůstanou! — A tohle ti mně už kolikrát řekl! Pořád spoléhal na nebožtíka tatínka, že přecí něco pro nás ušetřil, že něco po něm podědíme a že to dáme do kšeftu, tím že si pomůžeme. A ono bůh ví, jak to ještě s tím dědictvím dopadne. A kdyby to mělo špatně dopadnout, já se zrovna toho mého člověka bojím, já snad s ním pak ani neobstojím! Já se ti, sestříčko, pořád jen modlím, aby to zůstalo tak, jak je to teď. Dokud ten můj člověk bude mít aspoň jiskřičku naděje, že si tím trochu pomůže, tak je s námi dobře!"

Karla se zarazila. Politovala v duchu sestru. „Ale koukej, Žanynko," pravila po chvíli, když se vzpamatovala, „vždyť přece musíš sama z toho míti rozum! Nebožtík tatínek, dej mu Pánbůh věčnou slávu, přece nic nezachoval, to ty víš zrovna tak dobře jako já a to by taky svakříček moh vědět. Vždyť to nebožtík tatínek tenkrát sám řekl a ani to nemusel povídat, vždyť jsme to všichni dávno věděli!"

Johanně okamžitě vyschly uslzené modré oči. „Sestříčko, já to nevěřím," pravila slavnostně, „já to nevěřím, a kdybyste mě nožem krájeli, tak to nevěřím! To ať mně nikdo nepovídá, že tatínek nic neušetřil! To mě zrovna vždy bodne u srdce, když tohle někdo řekne. Náš tatínek nebyl žádný pijan, nebyl rozhaza, koukal na krejcar jako čert na hříšnou duši, ten byl příliš opatrný, aby něco rozházel a utratil. To je pravda, když si někam vyšel, tak se dal vidět, to zas nekoukal, ale zbytečně nerozhazoval. Já to vím, já to znám, ty arci nevíš, kdepak ty, tys byla v té Praze, o nic jsi se nestarala, ale já u nich byla pečená vařená a viděla jsem, jak to chodí. Peníze tu byly, to bych na minutu chtěla odpřisáhnout a někdo je má, ale člověk se nesmí ani opovážit, aby něco řekl, mlčet musí! To by mu krk zakroutili."

Johanna zvážněla. Už neplakala. Karla se jí napjatě do modrých očí zadívala. Byla sice až do kořene bytosti proniknuta vědomím, že Johanna se klame, ale Johanna svůj klam odívala do takové věrohodnosti, že Karlu přesvědčovala. Na konec se však přece jenom Karla rozpustile rozesmála.

„Já se ti divím, Žanynko, že se pro tohle trápíš, že se pro takovou hloupost trápíš! Já bych si něco takového ani do hlavy nevzala! A ty jsi nikdy taková nebyla, sestřičko, nikdo z nás nebyl takový, jako se teď mermomocí děláš, to tě jenom švakříček tak předělal! Já bych mu pověděla, kdyby se mně takhle opovážil! Já bych mu řekla, kdyby se mně opovážil jenom ceknout, že moh' dostat ženskou s penězi. Víš, co bych já mu udělala? Já bych mu do jeho housek a žemlí kopla, a řekla bych mu, že jdu, ať si sám žemle prodává, a šla bych. A nevrátila bych se, kdyby mě na kolenou prosil! Já bych mu ty jeho žemle o hlavu otloukla!"

Karla vyskočila a zprudka zamávala rukama. Až se jí Johanna ulekla.

„A co by si pak on počal?" vyhrkla poděšeně.

„To by byla jeho věc," odpovídala Karla, „však on by si to zpropadeně rozmyslil, aby s tebou takhle hovořil, kdyby nevěděl, že seš buchta. Ten by jináč koukal! To snad za to, že jsi si uvázala na celý život starého chramostejla takového okolo krku! Že ti mladý život otrávil! Já bych mu pověděla!"

„Ne, takhle se to nedá předělat," odporovala Johanna nerozhodně, „když už jsem mu jednou před oltářem věrnost slíbila, tak mu věrnost až do smrti zachovám a kdyby byl tisíckrát horší než je. Já vím co musí Amálka u Jana zakoušet, jak takové manželství vypadá, a to zase Sladkému všecka čest. Shánlivý je, na krejcar je jako čert, ale ve špatnostech jsem ho nikdy nepřistihla. Kdyby měl býti jako náš bratr Jan, já bych se teprve trápila!"

Karla se plaše usmála. „Víš, Žanynko," pravila, „Jan je divný, já se ho neujímám, ale Jan se ještě nikomu ani slůvkem nezmínil, že by chtěl po tatínkovi také něco zdědit! Povídám ti, že ani slůvkem o tohle nezavadil. A také by potřeboval! S těmi několika stovkami fořtvartovskými těžko živobytí protlouká, snad hůř, nežli vy, ale Jan ani nemukne!"

„Protože je větroplach," odpovídala Johanna rozhorleně, „protože je lehký člověk! Tomu tak dát peníze do rukou, ten by tatínkovým penězům udělal pěknou čest! Rozházel by je a co, kdyby je sám rozházel, a já vím, jak on to umí. Vdaná, svobodná, mladá, stará, všecko mu je jedno. To by se tatínek musil hanbou v hrobě obrátit, kdybyste tomu člověku dali do rukou peníze."

(Pokračování.)

V. J. DUŠEK:

VÝCHOVA A VZDĚLÁNÍ MODERNÍHO ČLOVĚKA.

(Dokončení.)

A jako chemie stejně obrovský pokrok učinila fysika. Seznámiti se s jejími základy a s jejím vývojem jest nejen velice zajímavo, nýbrž uschopňuje nás porozuměti úchvatným zjevům a dějům přírody a pochopiti sílu a moc ducha lidského, který zmocniv se tímto studiem věčných zákonů přírodních, dovede jich užívati k svým potřebám a činiti vynálezy, jež pro nevědomého člověka jsou zázrakem. Pokud se pohybuje činnost lidského ducha pouze v spekulativních oborech, jest výsledek její ukryt před nepovolanými zraky, t. j. obmezuje se na uzoučký kruh myslitelů; jakmile jejích vymožeností zmocní se praktický fysik a zužitkuje jich pro život, stávají se známy všem a rychle mění jejich živobytí, přinášejí nové popudy k rozmanité práci, otvírají nové prameny obživy, uschopňují obchod a průmysl k největším úkolům, sbližují světy a lidi, roznášejí myšlenky a vůbec tvoří kolem člověka takové ovzduší, že se až sám leká jeho rozmachu sil. Nic naší době nevtiskuje tak speciálního rázu naproti všem věkům lidstva před námi, jako vymoženosti studia chemického a fysikálního, proto také má se jim při výchově nového pokolení věnovati obzvláštní péče. Poněvadž pak obor těchto čistě moderních věd nabyl ohromných rozměrů, jest přirozeně z nich učiniti nad míru pečlivý výběr, jenž by měl býti svěřován pouze výtečným odborníkům vědeckým, kteří ovládajíce látku do nejnovějších výzkumů, jsou jedině schopni rozhodnouti mezi historií a praksí, mezi nutným a vedlejším, mezi platným a zastaralým.

Kam dospěla mechanika od Lagrangea až k naší době, jak veliké služby prokázala strojnictví a toto průmyslu a obchodu, jak důležita je teorie Chladného v akustice pro zlepšení hudebních nástrojů a konstrukcí nových a nepřímo pro rozkvět orcherstrální hudby, až po vymoženosti

fysiologické akustiky a konstrukci fonografu (Edison)! Optika, vyvedena byvši ze starých bludů emanační teorie, dala možnost Kirchhoffovi odvážiti se pomocí spektrální analyse stanoviti částky složení některých hvězd, kdežto zdokonalením čoček a sestrojením optických přístrojů prokázala ohromné služby astronomii (dalekohled) i přírodním vědám (mikroskop). A čím je dokonalý fotografický apparát pro přírodní vědy i pro průmysl, praktický a společenský život, pro umění a školu atd., bylo by dlouze líčiti.

Jak by užasli Galvani a Volta, kdyby se tak náhle octli v dílnách Edisonových. Dnešní život od kapesní lampičky až po železnici ovládá elektřina. Jako minulé století označuje „pára", tak nynější „elektřina". K jak velkolepým změnám v nejdůležitějších oborech životních vedlo využitkování elektromagnetu (Ampère-Faraday), jak užitím elektřiny za hybnou sílu a naopak hybné síly k vyvození elektřiny a té pomocí transformátorů zase v hybnou sílu k hnaní strojů, poučí každá průmyslová výstava. Dnes ohromná vodní síla turbinami přenáší se na obrovská dynama (Niagara) a vyrobená elektřina slouží pak průmyslu, obchodu, umění, veřejnosti atd. Elektrické dráhy v dolech i na povrchu, elektrické stroje v továrnách i dílnách, jeřáby v přístavech ... velkolepé osvětlování reflektorů vojenských na suchu i na moři, obloukových lamp až po malinké žárovky v cistoskopu chirurgově a kapesní lampičku, značí jen část toho zužitkování. Čím je pro chemika a průmysl elektrolysa (Davy), jakých žárů lze se dodělati v elektrických pecích, co znamená pro veřejný i soukromý život telegraf a telefon, pochopí každý. Ba dovedeme hovořiti s plovoucí lodí v širém oceáně Marconiho telegrafem, a Sczepanik vynalezl telektroskop na přenášení zrcadlového obrazu, jako nedávno vynalezena byla telefotografie. Čím jsou chirurgii Roentgenovy paprsky a elektrisování v nervových chorobách atd., vědí nejlépe ti, kdož toho potřebovali. Dnes lze topiti a vařiti bez kamen elektřinou a na stroji šíti bez nohou. A všecko nasvědčuje, že jsme pouze v počátcích velkých vynálezů v oboru chemie a fysiky.

I může-li mladé pokolení vyspěti, aniž by se dobře seznámilo se všemi těmito naukami? Má-li pokračovati na tom velikém díle vzdělanosti tam, kde předchůdcové jeho přestali, vytrženi byvše z práce věčným zákonem přírody, musí je znáti a dokonale, musí v něm růsti, aby pokroky ducha minulosti přešly v jeho krev a přirozeným chodem dále spěly jako vyspívající síly tělesné v zdravém člověku.

A korunou všech těchto nauk jsou vědy matematické. Nikde není takové přesnosti, takové stručnosti a takové dokonalosti jako v tomto oboru vědním. Bez matematiky neobejde se žádná přírodní věda, ba ani ostatní. Vytříbení soudu logického nenapomáhá jiná věda tak jako tato. Ve výchově rozumu moderního člověka má nesmírný význam a rovněž pro praktický život. Bez matematiky nebylo by oněch velikolepých vymožeností technických v strojnictví, stavitelství a v dopravnictví. Tato věda pomohla lidské práci k divům světa již i těžko spočítatelným: brooklinský most, assuanská hráze, podmořský a alpské tunely, projektovaný lodní kanál na příč Alp, velkolepé horské dráhy, Eifflova věž atd. atd. jsou jen malou toho částí. Čím jest přesnost výpočtu inženýrovi, tím jest i obchodníkovi v jeho kalkulacích. Právem se říká „ten je dobrý počtář" místo „ten je dobrý obchodník". Ne nadarmo již od prvních dob osvětných obraceli státníci, učitelé i rodičové pozornost k tomu, aby děti vzdělávány byly v tomto vědním oboru, a proto již starý věk v něm značně vyspěl. A každá veliká osvětná etapa je charakterisována právě matematickými objevy. Mně neběží ani zdaleka o to, abych tu sebe stručněji vymezil matematické obory, to by ani neprospělo čtenáři, tu stačí jen ukázati, jak důležité místo má tato věda v životě moderního člověka, a jak je důležito určiti je i při výchově.

A tak vidíme, že přírodní vědy zaujímají rovněž ohromný obor vědní, jenž sám o sobě vyžaduje veliké práce, má-li si moderní člověk v něm osvojiti jen nejdůležitější, všeobecné a základní vědomosti, bez nichž není dobře myslitelno jeho vzdělání.

Ale nesmíme zapomenouti, že člověk není živ jen samým věděním, nýbrž že má i jiné potřeby, zvláště v době, kdy dospívá u věku. Dokonalá zručnost písařská musí se pro moderní potřebu doplňovati těsnopisem a to nejen pro účely politické, nýbrž i hospodářské. Čas je drahý a musí se jím šetřiti!

Nejen pro tříbení vkusu, ale také pro účely čistě praktické má ve výchově moderního člověka důležité místo kreslení a modelování. Třeba že dnes nacházíme se v jistém uměleckém chaosu, přerodu, přece a snad právě proto jest tento obor veliké důležitosti, a jest známo, jak naše doba volá po umělecké výchově, třeba že dosavadní pokusy v tom zklamaly. Víme, že na př. v Berlíně i velcí umělci ve svých dílnách

popřávají dětem místa a řídí z ochoty a lásky jejich umělecké pokusy výtvarné. Nesmíme se na to dívati jako na pouhou zbytečnost, protože to dosud nebylo „a taky jsme to vydrželi". Máme-li dosíci pokroku, tedy pryč s předsudky a starými názory: quieta movere! Vznikly by umělecko-průmyslové školy, kdyby jich nebylo třeba? Nechceme-li umění ve všem? Ovšem nemyslím, že by touto cestou mělo vychovávati se diletantství, právě tak jako školskou cestou neměl by se vychovávati akademismus; ale nevědomý nemá ani touhy ani lásky. Lhostejnost jest vrahem pokroku.

A právě v době věnované duševní práci nesmí se zapomínati na tělo. Co platno, kdyby mladík získal sebe větších vědomostí, ale na těle zakrněl nebo dokonce propadl těžké chorobě a pak se životem jenom vlekl? O zdraví tudíž míti péči nutno modernímu člověku tím spíše, čím větší požadavky vědní i pracovní má nynější život, čím rušnější život kolem otřásá jeho nervy a chvat vše zachvacující způsobuje stálé rozčilování. Ale jak zaříditi i intensivní práci výchovnou i nalézti dostatek času pro tělocvik, hry a ruční práce? V moudrém omezení duševní práce získá se čas pro cvičení tělová, a při silném těle bude zase naopak možna daleko intensivnější práce duševní. Čas pro účelně upravený tělocvik spojený s pochody a vycházkami i hrami v přírodě musí se nalézti a nalezne se, bude-li dobrá vůle. Zrovna tak bude možno nalézti i čas pro práci ruční, skutečnou práci, ať v zahradě nebo dílně, bude-li dobrá vůle. A tak bude možno souměrně cvičiti tělo a ducha, čímž bude možno dosíci oné kalokagathie, na níž si tolik Řekové zakládali, ovšem v moderním smyslu, nebo jak Římané si přáli: zdravý duch ve zdravém těle. Ba ještě jedno: byla-li by zavedena do výchovy i ruční práce, snad by se dosáhlo toho, že by jí dorost tolik nepohrdal, že by se lidé dospělí tolik za ni nestyděli a že by ji také lépe dovedli ceniti. Již jest nejvyšší čas, aby i v tomto směru stala se náprava, protože je nesmírně chud, kdo pro svou potřebu nic si nedovede udělati.

Moderní člověk jest vychováván v rodině a škole. Ale která rodina a která škola jest se svůj tak důležitý pro budoucnost národa úkol? A to nejen u nás, ale také v ostatních státech evropských. Proto volá se tolik po opravě školy, ale rozhodné hlasy mluví i o reformě rodiny. Jest nutna reforma všeho školství od obecného až po vysoké, a má-li se dospěti skutečné nápravy, musí býti tato oprava jednotná a souhlasná, musí býti v organickém spojení, protože se týče jednoho — ať pro stručnost dím — individua; to není možno vychovávati na jiných zásadách do 12 let, na jiných do 20 a na jiných do 24 roků. Sice se dojde právě tam, kde jsme dnes. Jeden stupeň naříká na druhý, ve skutečnosti jsou chatrné všecky. A zrovna tak je tomu s rodinou. Proto se křičí tolik na školu, aby vychovávala, protože čím dále, tím povážlivěji jeví se výsledky nevýchovy domácí a doufá se, že, co domov zkazí, může škola napraviti. Díky Bohu jest ještě stále většina dobře opatřovaných dětí v rodině, ale nesluší zatajovati, že počet jich klesá. Tu nezbývá, než aby *rodiče a učitelé se spojili*, *aby se sdružili*, *scházeli*, *smlouvali* o prostředky a způsob výchovy a tím snažili se napraviti, co se napraviti dá, a co jest již dnes vyhovující, s duchem času upravovati.

Ale myšlenku, že by moderní výchově ve středním stupni postačiti mohla *jediná škola* ať jakkolivěk upravená, jest pustiti s mysli a naopak starati se, aby vědní a cvičný materiál urovnán byl v takové skupiny, které by pro jisté směry vysokého studia a po případě praktického směru co nejlépe mládež připravovaly a nad to ani duševních ani tělesných sil nevyčerpávaly. Jako nastalo dělení škol dle moderních potřeb života (hospodářské: rolnické, lesnické atd., obchodní: akademie, kupecké a p., průmyslové: řemeslnické atd.), jako bylo třeba vedle universit utvořiti polytechniky (a též reálky vedle gymnasií), tak bude i při moderní reformě škol třeba hleděti k rozlišování již v obecných (města a venkov a p.) a měšťanských školách; střední pak škola musí vytvořiti *nové typy úplně rovnoprávných škol pro vysoké studium* kteréhokoli směru. K tomu však je potřebí dlouhého, pronikavého speciálního studia a nezáleží tu ani na mínění tisíců ani jednotlivců,*) nýbrž pouze na šťastném návrhu, jenž by nejlépe vyhovoval věci i povaze lidí. Vzpomeňme jen na šťastné řešení školské výchovy Komenským a nezapomínejme, že vedle něho sta jiných dobrých lidí lámalo si týmiž otázkami hlavu, ale . . . Že by přišlo ke skutečné reformě letos, nebo v tomto desetiletí, pochybuji; možná že to dopadne jako s reformami náboženskými: staletí se o ně

---

*) na př. hlasováním.

jedná, vydávají se nové a nové dekrety, ale staré se nemění a tím novým nic se nespraví. U nás budou prozatím opravovat učebné osnovy v levo a pravo, tu se ubéře, tam se přidá, zruší se nějaké písemné práce a jiné se nechají, změní se klasifikace a vydají nové katalogy, upraví se lépe statistika a laciněji hygiena, snad se dají napsati nějak jinak učebnice, ale na „grund" se nesáhne. A ono to ani dobře nejde. Musila by předem reformovati se universita, ale ta se bude vzpírati bojíc se o své svobody, které bez toho jsou stále na výpověď, a také těžké a zodpovědné práce s reformou spojené. A tak, jak jsem řekl, něco se stane na školách obecných a měšťanských bez ohledu na střední a něco na středních bez ohledu na předešlé. Ale jsem pevně přesvědčen, že konečně rozhodne tu síla vzdělanosti a pokrok politický, že zejména u nás nadejde decentralisace středního školství, načež jednotliví národové budou míti plnou moc své školství upraviti podle zdravých zásad pokrokových a dle potřeby svých poměrů. S tím přijde do škol nový duch, nová chuť k práci, nová láska k vědění a škole, nová vážnost k vlastní instituci. Jdeme-li osvětou k svobodě, nezapomínejme, že jedinou neklamnou cestou ke skutečné osvětě vede svoboda. V svobodné národní škole všech stupňů najdou se učitelé, žáci a rodiče v nerozlučně přátelském spolku, nebude mezi nimi ani nedůvěry ani řevnivosti, všichni půjdou za jediným vznešeným cílem: vybudovati budoucnost národa co nejšťastněji!

* * * * * * * * * * * * * * *

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

V tom okamžiku lítost s ním prošla mým nitrem, i žena soustrast zacítila, neboť hledíc naň účastlivě, nepozorovaně ruku mi stiskla.

„Ale, kamaráde," pronesl jsem povzbudivě, „ty máš záchvaty malomyslnosti," i snažil jsem se dodati hlasu svému žertujícího tónu.

„Ach, brachu, tobě se to mluví," vyrazil a chytil mne vší silou za paže. „Ty nevíš ani z poloviny, jak mi doopravdy je. Vždyť já vlastně hraji. Má ironie i má resignace je polohra. V hlubinách duše mívám chvíle, kdy myslívám na otvor revolveru a cítím jej chladně přitisknut k bušícím tepnám spánku, neb ke kornatící aortě. A snad — k tomu jednou dojde," dodal, ale s tak veselým úsměvem, že jsme vskutku nevěděli, je-li to žert neb pravda.

„Sám tomu nevěříš," pronesl jsem lehkým a zveseleným tónem a poklepal mu na rameno.

Usmál se a zvedl ramena, naznačuje i vším výrazem tváře: „Kdož to ví?"

„Jsi přec v dobré situaci, máš slušnou gáži, jsi režisér, vyučuješ — příjmy z toho všeho jsou zajisté slušné . .?"

„No — nemohu si naříkat. — Dosud! — Ale přijde nějaké takové malé ochrnutíčko — nebo oslabení sluchu, nebo zraku — a co pak? — To jsou ty moje černé myšlenky, brachu," dodal a rozhodil rukama. „Jmění nemám. Starý Rejnak odkázal všechno dcerám. Co dal mé nebožce ženě přímo, o to jsme přišli, i vychování dětí stálo."

„Ale máš přece pensi!"

„Ta by stačila tak zrovna na chudobinec, a ještě ne hned —! Ale co budeme o tom mluvit," dodával opět se usmívaje, „pojďme trochu na náměstí, pršet snad nebude a člověk naučí se na konec i při prohrách života se usmívat, zvlášť je-li hercem."

Zavěsil se do mne, usmál se přátelsky a dodával:

„Já jsem jist, že budu hrát a snad se i usmívat ještě umíraje. Ze všeho nanejvíc se mi protivilo v životě všechno naříkalství a fňukalství. Takoví lidé jsou slaboši, chtějí mít hned lenošku nebo dokonce postel a těšitele neb opatrovnici pro každou nemilou příhodu životní.

„A což ty si nenaříkáš?" pravil jsem s úsměvem.

„Ne, jen illustruji svoje perspektivy — a to jen výjimečně vám — tobě, starému kamarádu, aby ses ničím nepřekvapil, ničím nemýlil, a milostivé paní, která také mnoho přetrpěla. A ostatně už dost

— už ani slova o tom. A večer půjdu do „búdy“ — Půjdete s sebou?“

„Dnes promiňte, pane Linharte,“ pravila má žena, „dnes mi není dobře — ale až přijede paní dcera s panem zetěm, jistě půjdeme.“

„Jen bude-li zeť svolný, on bývá někdy trochu divný,“ pronesl Gustav.

„Přemluvíme jej,“ odvětila má žena s úsměvem.

„Možná, že vy to dokážete, milostpaní. — Víte, co je ve vás?“

Žena má naň tázavě pohlédla.

„V čem my dva se nejvíc lišíme?“ dodal novou otázku, na první neodpovídaje.

„No?“ prohlesla žena.

„Přes vše to skutečně smutné, co jste přetrpěla,“ odpovídal, „jsou ve vás živy dosud vzpomínky — ba víc než vzpomínky — účinky šťastného, krásného mládí, ve středu četné rodiny, v hřejících paprscích obětivé lásky rodičů, v krásném domově s hrami sourozenců, se vším pohodlím, beze všech ústrků a ponižování, naopak v sebevědomí — a to, věřte mi, milostivá, dodává síly přetrpět mnoho, bez podlomení, naopak stále s radostnou nadějí, že se vše překoná, že bude lépe, že slunce zas zaplane — kdežto u mne byl — přímý opak. — A ten rozdíl ve vaší právě bytosti proti své cítím tak jasně, jako jsem sotva kdysi co určitěji cítil. Kořeny byly jiné, jinak v hloubku života vnikly a sílily — vaše hlouběji a mocněji — proto i koruny jsou jiné, kmen váš pevnější — různé ovoce životní síly a názorů na nás uzrálo — vaše sladší, mé trpčí — tak je to, milostivá paní, zcela přirozenou cestou to vše šlo. Vy ještě slunce do rozložitější a zelenající se stále koruny chytáte, kdežto já už jsem opadalé koštiště topolové, větrem šlehané a v něm se klátící . . . v samotě vyrostlé.“

„Ale nebuďte takový pessimista,“ pravila má žena skoro prudce, ale nikoliv bez úsměvu. „Z takových myšlenek musíte zhořknout, když si to tak obrazíte, ale to je fixní idea. Kdybych měla činit já taková přirovnání.... Ale nechme toho,“ dodala a máchla deštníkem. „Ne, že bych nedovedla přirovnání činit, nýbrž že v ně nevěřím.“

„Gustavovi o theorii není nikdy zle,“ prohodil jsem schválně lehce, a abych řeč obrátil, tázal jsem se:

„Tak paní Nelly s maman a dceruškou vskutku odjely?“

„I s panem hejtmanem, ano,“ odpověděl Gustav. „Hned druhého dne po naší setkané. Viděl jsem je jeti lipovou alejí k nádraží.“

„Bude-li pak z pana hejtmana a jí párek?“ ptala se má žena s úsměvem.

„Ta nepustí pro hejtmana pensi, milostpaní,“ odvětil Gustav, rovněž se usmívaje. „Beztoho je to jen nějaký reservní —“

„Důstojník?“ vskočila mu udiveně žena do řeči.

„Ne, — seladon,“ odvětil s potměšilým pohledem Gustav. „Promiňte, že jsem tak prostořeký,“ dodával.

Za tu chvíli, co jsme se procházeli náměstím i za ním kolem zadní fronty lázeňské restaurace, obloha zase se zakabonila a těžké mraky visely nám nad hlavou. Proti nám od Jestřabí šel malý finanční rada v lodenovém límci a furažce a shlédnuv Gustava salutoval a aniž dbaje naší přítomnosti, pravil: „V sobotu večer odjedu do Bozenu. Zde to nebude letos lepší, naopak horší. Uvidíte, jaké lijáky nastanou.“

„Nestrašte nás, pane vrchní rado,“ odhodlala se ozvat má žena, třeba že jsme se starým pánem nebyli navzájem seznámeni.

Pan vrchní rada smekl, uklonil i představil se, mně po vzájemném představení podal ruku a pak teprve mé ženě odpověděl:

„Nemohu se svého proroctví odvolat ani joty, milostivá paní,“ pravil, „znám zdejší kraj a jsem dobrý pozorovatel přírody. V červnu jsme tu měli krásné dny a v srpnu přijdou zas — ale teď tu nastane saj — pardon, šlamastika.“ Usmál se sám tomu namanulému výpomocnému slovu, uklonil se, smekl zas furažku a vybízel: „rozhodněte se také pro jih, z Augustiniánky vás pustí bez týdenní výpovědi, udělejte si malý výletek do Alp — zde to nebude stát za starého čerta, uvidíte. A vám to také radím, pane režisére,“ dodával obraceje se na Gustava.

„Jenom dvě stovky do kapsy,“ prohodil tento se svým ironickým úsměvem. „Já nejsem tak situovaný, abych mohl měnit lázeňské pobyty,“ dodával skoro prudce. „Já jsem se neuměl tak narodit jako vy, pane vrchní rado!“

Překvapil mne jeho ostrý tón, nepříjemně do mne zajel. Po prvé v životě jsem slyšel Gustava jím promluvit a zacítil jsem v něm žluč a závist i nepřátelství k starému pánovi.

Abych zabránil další možné kontroversi, začal jsem sám vysvětlovat, že my jsme zde v léčení, že je nemůžeme přerušit a že snad nepohoda nebude trvalá.

„Stále slunce nemůže svítit, pane vrchní rado,“ dodávala má žena s úsměvem.

„A mně přijde dcera se zetěm,“ dodával nápadně zmírněným tónem Gustav, a jakoby chtěl přímo smazati dojem prudkého svého výbuchu, dokonce bodře se usmál na starého pána.

„Co by řekli, zeť a dcera, kdybych jim ujel?“ dodával.

„No, vždyť já panstvo nenutím,“ pravil se zdvořilou obřadností starý pán, smekl furažku a poroučel se. I Gustavovi podal okázale ruku jako na důkaz, že se nezlobí.

„Ale vzpomenete na mou předzvěst,“ dodával, „a já si vám dovolím poslat pohlednici, až zde bude nejhůř, na důkaz, jak je v Griesu krásně.“

Rozloučili jsme se, přejíce mu šťastné cesty.

„Proč jsi se naň tak osopil?“ řekl jsem Gustavovi, když jsme kráčeli směrem k Augustiniánce — on ovšem k ‚búdě‘.

„Poněvadž je tak trochu ‚protz‘; poněvadž to jeho vybídnutí mne k cestě do Alp bylo schválné. On ví dobře, v jaké jsem situaci, a že i na Luhačovice dcery mi doplácejí.“

Překvapen tím přiznáním umlkl jsem, ale jím teprve chápal jsem prudkou odpověď Gustavovu vrchnímu radovi, a vlna srdečné účasti s dávným přítelem provinula se mým nitrem. Čím dál tím víc bylo mi ho líto, když jsem vzpomínal na celý jeho život, na zklamané jeho naděje, na bázeň před stářím, před obávanou předčasnou neduživostí. Rozuměl jsem mu čím dál tím více.

U Jestřabí jsme se rozešli. Gustav odbočil nahoru k búdě, my jsme šli podél vodoléčebného ústavu k Augustiniánce, schválně si zacházejíce.

XVII.

Druhého dne starý pan finanční rada maje přes lodenový límec ještě pléd a na šedivé hlavě místo furažky alpský klobouk se štětičkou skutečně odjížděl, a třetího dne, v pátek, přes nevlídné počasí přijeli Gustavovi dcera a zeť.

Gustav jim jel k večeru naproti a na jeho opětovné naléhání jsme mu museli rukoudáním slíbiti, že přijdeme do restaurantu Polenkova, kde budou večeřet a kde nás navzájem představí.

„Kde budou bydlet paní dcera a pan zeť?“ ptala se má žena Gustava, když dal žlutý kočárek zastaviti pod lipovou alejí, kde jsme se s ním potkali.

„V Janově domě dostali náhodou pokoj na dva dni. Objednal jsem jim jej.“

„To se zdrží jen tak na krátko?“

„Na dýl to ani dobře nejde. A mně by to nebylo ani dvakrát příjemno,“ svěřoval kamarádsky. „Víte, abych vám to rovnou řekl: zeť a já jsme dvě rozdílné sféry. On má majetek, já nemám, on je opatrný obchodník, já nepatrný herec, já jen chudý tchán, ‚oče‘, kterému se připlácí na lázně, kdežto on — statkář a továrník.“

„A paní dcera přece?“

„Ta se, milostpaní, ve všem přizpůsobila muži a ostatně byla samostatná a trochu odcizená již dřív,“ dodával s tím svým zvláštním polonatrpklým, poloironickým úsměvem.

Když jsme se navečer dostavili dochvilně k Polenkům, Gustav s dcerou a zetěm tam ještě nebyl.

Neviděli jsme to rádi; za prvé chtěli jsme jít brzy domů, za druhé uvažovali jsme, kam usednout, aby to hostům bylo vhod.

„Paní Gorubová dělá patrně večerní toaletu,“ poznamenala má žena.

„Jsem na ni žádostiv,“ pronesl jsem. „Představuji si, že na ní zbylo mnoho z bývalé herečky.“

„Vídeňské panstvo to bude,“ dodávala žena v nerozmarné náladě.

Byli jsme již po večeři, když přišli. První paní Gustina, vysoká statná blondýna, v nanejvýš elegantní robě, s pérovým boa a vějířem, za ní její muž, který mně frappantně připomněl známého mi vinařského agenta z Prahy, s hustým, téměř srsťovitým černým vlasem a mohutným, ale co nejbedlivěji pěstěným černým knírem. Byl o něco nižší než paní Gustina, ale ramenatý, vypiatých prsou, sebevědomé, pružné chůze a nejpečlivějšího ústroje. Pohyby krevnatých rukou dovedl sváděti pozornost k velikému brillantovému prstenu na své levici. Za oběma mladými manžely šel teprve Gustav, trochu jaksi nahrblejší a s nakloněnější lysinou a polohořkým, poloironickým úsměvem.

Povstal jsem, když vstoupili, abych upozornil, kde sedíme, a Gustav hned nás viděl a zabočil k našemu stolu.

„Má dcera Gustina, můj zeť Gorub, statkář a velkoobchodník. Pochytil hodně z češtiny, tak že se obejdeme bez němčiny,“ dodával a představil navzájem nás.

V úkloně páně Gorubově bylo něco rázného, vojenského, tak jako zas ve vítání paní Gustiny hodně hereckého.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Hanuš Kuffner: Husitské vojny v obrazech. Král. Vinohrady. Nákladem vlastním. 1908.

Obrazy ty jsou mapky a mapy, na nichž autor znázorňuje válečné příběhy slavné doby husitské od jejího počátku až do lipanské bitvy. Pod každou mapou jest text, kterýž ji vysvětluje, připomínaje stručně a případně příslušné události. Kromě toho přidány jsou obrazce na poučenou o vozové taktice vojsk 15. věku, jakož i výňatky z tehdejších řádů vojskových a vozových, českých i německých. Na konec připojen seznam znamenitějších klášterů postižených válkami husitskými a přidána mapa zemí koruny české za válek husitských. Kdo čte líčení Palackého, V. V. Tomka nebo jiných historiků doby husitské, má výbornou podporu v této zajímavé monografii svrchu uvedené, sepsané zkušeným odborníkem vojenským, jenž znalecky také znázorňuje proslulé výkony strategické a taktické našich slavných vojevůdců husitských. Kniha zasluhuje hojného rozšíření.

DIVADLO.

ČINOHRA. Všichni tři. Komedie o jednom dějství. Napsal M. Kurt. Režisér Jakub Seifert. Na Nár. divadle poprvé dne 26. dubna.

„Všichni tři“ jsou tito pánové: Jeroným Benýšek, obstarožný bohatý majetník mladistvé pí. Loly Benýškové, doktor Kment, nynější její milovník a inženýr (proč ne dr. ing.?) Tužín, předminulý milovník dnešní pí. Benýškové, dokud ještě bývala slečnou. Sešli se všichni tři u láhve vína, ze které pí. Benýškové velmi nadšeně připíjejí. A jakou shodou okolností: pan dr. Kment, právní přítel páně Benýškův, byl právě při velmi intimním dostaveníčku s jeho rozkošnou chotí, když zaslechl hlas pana Tužína, inženýra, který vrátil se náhle z tříleté své exulantské nepřítomnosti z ciziny. Přímo z Mnichova a přímo do chambre separée v kterési předměstské restauraci, kde dr. Kment s chotí svého klienta po bohaté večeři (jídelní lístek přichází en passant v textu) strojí se právě k dessertu. V nejkrásnějším k němu hodlání jsou mimozákonní milenci vyrušeni příchodem Tužínovým. Záletnou paničku ukryje dr. Kment na balkonu, zataženém záslonou, a přítel jeho Tužín vkročí. Poptal se po svém věrném kamarádu a dověděl se, že je tady. A sám?! Všechno nasvědčuje, že nikoli, a když se nediskretní inženýr ohlíží, bezmezně nediskretní milenec pí. Benýškové zachová se jako klacek a vytáhne na elektrické světlo balkonového pokoje paní Benýškovou a představí ji inženýru jejím dívčím jménem jako slečnu. Dvě nemožnosti těsně za sebou, první z nich je veskrze průhledná, až urážlivě nemotorná. Pražští světáci a světačky prožívají nejkritičtější kapitolky svých románů při nezamčených dveřích? A vytahují své milenky, náležejí-li tyto k „nejvybranější společnosti“ z úkrytu, oponami zastřeného, na pranýř a pastvu očí svých přátel? A tyto milenky, paničky bohatých baťtipánů, sedají potom ve třech k vínu s kamarády svých přátel? V naší komedii se to ovšem a bohužel musí stát, aby inž. Tužín mohl vypravovat historii, která jej vyhnala z Prahy. Bylo to jeho zlomené srdce, které zlomila právě přítomná pí. Benýšková ještě jako slečna a milenka Tužínova. Milovala jej velmi, tak silně a bezohledně a tajně jako nyní floutka Kmenta, a co nejdůležitějšího, právě v tomto chambru; ale když se vyskytl bohatý, přistárlý a hloupý šosák nápadník Benýšek, dostal její ruku a Tužín vale. Bohužel pojal věc tak tragicky, že ujel z Prahy. Dr. Kment nemá tušení, o kom Tužín vypravuje, za to chápe velmi dobře pí. Benýšková, až konečně předstírajíc nevolnost odchází na svěží vzduch; ale podle vzkazu po sklepníkovi zaslaném odjíždí do města. Zatím co oba její milenci, bývalý a nynější, vyměňují své zkušenosti o paní Benýškové, aj! nový rámus na schodech a přichází pan Benýšek! Že mu dr. Kment chodí na domácí štěstí, dávno tušil; kde jej má hledat, dověděl se v kanceláři; výborný to advokát, který nechává doma sdělení, kde jej hledat, když je na freji! Pan Benýšek hledanou choť nedopadne, situace se vysvětlí způsobem, pro něj velmi uklidňujícím, i zůstane s oběma milenci své paní pohromadě u vína. Všichni tři! To je velmi k smíchu. Zvláště pak k smíchu jest, jak pan Benýšek hledá svou choť i hnedle pod stolem a málem by poslech a šel by se podívat do krbu, a vrchol komiky nastane, když pan Benýšek vypravuje, kterak by jej bylo hrozně ranilo, kdyby jej jeho Lolinka klamala zrovna tu, v této místnosti, kde jej obdařila poprvé svou přízní. Ona sama vyhledala tento něžný, poetický útulek... Také jemu, jako oběma druhým. Jenom aby se to Lolinka nedověděla, že ji chudáka špehoval! To je teprve k smíchu! Na štěstí trvá hra jenom slabou půlhodinku, jinak je možno, že by přišli i ti ostatní, pro něž Lolinka vyhledala tento útulek, a naposled kdo ví, stačil-li by pro všechny ty šťastlivce malý něžný zahradní salonek s balkonem....

Jak vidět, jest „komedie“ páně Kurtova situačně nemožna. Jinak byla to však hříčka velmi zábavná. Má dokonce dramatické momenty. Chybou její stavby jest krátkodobá přítomnost pí. Benýškové na jevišti. Jest v episodě pouhou episodkou, a celý zbytek po jejím odstoupení jest už jen pouhou dohrou. Že ji „salonek“ neviděl naposled, lze najisto tušiti.

Hráno bylo výtečně; uznání náleží především pí. Červené. Že byla přespříliš mladistvá, a na zkušenosti, jaké jí pí. Benýšková ukládá, trochu naivní tónem i koketerií, budiž jí prominuto. Pánové Seifert jako Benýšek a Želenský jako Tužín počínali si se známou virtuositou, pan Schlaghamer vylíčil normálního pražského požívačného floutka v jeho bezcitovosti, mozkové inferioritě a prázdné afektovanosti znamenitě. *KMČ.*

ČINOHRA. Městské divadlo Vinohradské: „Šaškové“. Veršovaná veselohra o 4 dějstvích. Napsal Miguel Zamacoïs. Přeložil roz-

měrem originálu Fr. S. Procházka. Po prvé 30. dubna za režie Jar. Kampra.

Romantická veselohra španělsko-francouzského básníka, plná stylisovaného historismu a novoromantického pathosu, měla loni v zimě veliký úspěch v pařížském divadle Sáry Bernhardtové. Jistě nejen pro svůj naivně romantický obsah, nýbrž i pro skvělou básnickou formu, plnou vtipných point i brillantních milostných tirád, a především pro hlavní roli komedie — zamilovaného šlechtice René v masce šaška Žakasa — jíž připadá bezmála třetina veršů této mnohomluvné hry, a stala se proto parádní rolí Sáry Bernhardtové.

Je velmi na snadě paralela mezi Rostandovým Cyranem a tímto Žakasem z komedie Zamacoïsovy. Oběma připadá vděčný, ale choulostivý úkol krasořečníků na scéně, kterou ovládají téměř ustavičně kaskádami veršů, plných duchaplnosti, elegance, vervy a citu lehce vzněcujícího. Dva mladí kavalíři Robert a René zahlédli kdes na lovu mladičkou krasavici Solanž, dceru zchudlého barona z Mautprè. V přestrojení kupeckých pomocníků dostanou se do chátrajícího zámku zchudlého šlechtice, který ve své hrdosti straní se světa, zavírá v rozpadávajícím se sídle svém dceru, jíž není dopřáno poznati lesku a radovánek šlechtických kruhů, a stěží konejší vzpouru zámecké čeládky, pro niž dávno již není žoldu. Robert a René chtějí vznésti na soud krásné Solanž svoji při, zda krása tělesná, či krása ducha spíš dovede upoutati a získati lásku ženy.

Věrný sluha a důvěrník Solanž, zasvěcený do jejich sporu, získá jim příležitost, aby mohli pobýti nějaký čas na zámku, pečlivě střeženém před nepovolanými zvědavci. Baron z Mautprè beztoho musí nějak rozptýliti trudnomyslnou rozkvétající krasavici, když jí ve své chudobě nemůže dopřáti radovánek a skvělé společnosti na sousedních šlechtických dvorech. Chce jí opatřiti šaška, který by ji bavil a vyrážel svým vtipem. K turnaji na dobytí přízně dospívající krásky dostavují se vedle tří skutečných šašků také oba šlechtici, v maskách Žakasa a Narcise. Robert-Narcis chce si dobýti její přízně krásou a elegancí, René-Žakas pouze duchem svým; proto přidělá si falešný hrb. Ve skvělém turnaji přikloní se přízeň i srdce krásné Solanž ve prospěch krásy duševní — a vítězný šlechtic odhazuje falešný hrb a získává ruku Solanž.

Tento turnaj výmluvnosti, citu a lásky zasazen je do rámce stilisované romantiky francouzské ze XVI. století, oživeného celou galerií rozkošně charakterisovaných figurek. Hradní čeládka, věčně čekající na objevení zlatého pokladu rodiny Douve-Mautprè, z něhož jí má býti zaplaceno po léta dlužované služné, rváčský velitel její Vulkano, hloupá, nemotorná a zamilovaná služka Nikola, tři smutní šaškové, marně zápolící o duchaplnost i vtip, a především sám starý baron z Mautprè, věčně snící a deklamující o bývalém bohatství svého rodu, že na konec sám uvěří báchorce o objeveném pokladu, když jej René-Žakas přináší jako věno pro svoji Solanž, to všecko snese se pouze v lehkém a šumivém tempu elegantních veršů, které novoromantické pohádce dodávají potřebného lesku a třpytu Transponujte celou věc do prósy, a dopadla by mdle i naivně, ne-li nemožně. Oč větší umělec a poeta je náš Vrchlický v „Soudu lásky“!

Těžiště a ovšem i úspěch celé komedie leží na bedrech představitele Žakasa. Na Vinohradech svěřena tato role po francouzském vzoru Bernhardtové také dámě, paní Beníškové, jež překonala její obtíže deklamační i mimické uměním vroucího slova i ušlechtile vláčných pohybů, jak by to dovedl sotva kdo druhý na této scéně. Přes to jejímu krásnému uměleckému výkonu scházelo ohnivé prolnutí role, jež by vyvolalo dojem žhavého milence, jemuž musí podlehnouti rozpukávající srdce mladé krasavice. Ve vkusné a umělecky stilisované výpravě scénické i kostymové také řada ostatních rolí dopadla šťastně v reprodukci herecké, a český verš překladu F. S. Procházkova, plný vtipných point, s pěknou a živou plynulostí, zněl se scény hlavně pp. Dobrovolnému (baron z Mautprè) a Zakopalovi (Vulkano) i slč. Baldové (Solanž) a Svobodové (Nikola). Ale i řada menších rolí zapadala do celkového rámce v pěkně vypracované a na Vinohradech nadprůměrné plastičnosti. *V. Kol.*

≡ V Malém divadle petrohradském živý úspěch mělo nové drama A. A. Pleščejeva „S naletu“, čtyřaktové dílo, které jest mosaikou drobných a pestrých obrázků ze života dvořanského 80tých let. Drama líčí pozdní oseň ruské šlechty, která hluboko na ruském venkově, zcela vzdálená moderních myšlenkových proudů a sociálních převratů společnosti, dožívá svůj věk stále ještě ve zpuchřelých tradicích nevolnického práva. Je to ovšem generace již vymírající, a drama Pleščejevovo úmyslně předvedením života této šlechty slaví jakousi tryznu nad těmito vrstvami ruské společnosti, kdysi vlivnými a všemocnými, dnes bezvýznamnými. Tryznu ovšem radostnou.

* Naše předlitavské kruhy divadelní bude zajisté zajímati faktum, že zatím co naše veliká divadla těšiti se mohou pouze subvencím zemským nebo kommunálním, mají větší divadla maďarská vedle zemské i stálou subvenci *státní*. A zdá se, že subvence této požívaly doposud ne pouze scény prvořadé; uherské ministerstvo vyučování shledalo aspoň tyto dny za potřebno vydati vysoce interessantní výnos, dle něhož „na příště počítati mohou na podporu státní pouze ti ředitelé divadel, kteří při výběru svých repertoirních kusů hleděti budou nejenom na effekty kassovní, ale na literární a uměleckou hodnotu prací“. Ministerstvo v tomto bodě samo podává jakousi direktivu ředitelům, doporučujíc díla klassická a literárně opravdu typická a cenná, morální anebo moralisující hodnoty. „Pozvolným vychováváním vkusu posluchačů podaří se snad dosáhnouti časem toho, že zájem širšího obecenstva přikloní se i k vážné

produkci básnické a že tím opravdová umělecká práce a snaha dojde i v tomto směru kýžené odměny." —*n*—

TÝDEN.

* V pondělí 4. t. m. skonal na Král. Vinohradech po nedlouhé nemoci vynikající politik český JUDr. Jos. Herold, poslanec říšský a zemský, přísedící zemského výboru, intendant Národního divadla (od února 1896), starosta banky Slavie, předseda Národní rady, muž neúnavné práce, temperamentní řečník, výborný právník, jehož úmrtím z řad parlamentárníků českých ubývá postava rázovitá, zosobněná síla odhodlanosti a houževnatosti, jež by byla energií svou jistě mnoho ještě platných služeb národu svému prokázala a jejíž ztráty tudíž tím více želeti jest. Odešel právě v době velice kritické, kdy jeho rozhledu, závažnosti a rázovitosti a speciální znalosti práv českého jazyka bylo rozhodně třeba. Vůdčí ideou jeho činnosti bylo zmenšovati rozdíly politických směrů taktických a jednotiti síly k nejvyšímu účinu proti národním odpůrcům. Jeho velikým schopnostem a vytrvalé pracovitosti i největší odpůrci jeho vzdávají zaslouženou poctu. Dr. Herold narodil se 22. října 1850 ve Vršovicích, nedovršil tedy ještě zplna 58. roku svého života. Včerejšího dne pochován byl na hřbitov vyšehradský z Pantheonu musea království Českého za veliké účasti zejména kruhů parlamentárních. Zásluhám jeho budiž zachována paměť vděčná a trvalá.

*

* Koncertní produkce Pěveckého sdružení moravských učitelů, jež jsme signalisovali již na stránce 432. letošního ročníku Zvonu jako uměleckou událost nad jiné pozoruhodnou a významnou, provázeny byly v Paříži řadou triumfů převyšujících všechno očekávání. Všude, kde Pěvecké sdružení s professorem Vachem v čele vystoupilo se svými překvapujícími uměleckými výkony, vzbudilo okázalé a bouřlivé projevy největšího uznání, ba přímo nadšení. Nejkompetentnější pařížští i mimopařížští znalci vzdávali nejuznalejší veřejnou i soukromou chválu uchvacujícím originálním výkonům Sdružení. Všude vítáni byli účinkující, jimž horlivým a obětivým vykladatelem a tlumočníkem byl prof. Hantich z Prahy, nejsrdečnějšími projevy přátelství a vyznamenáváni dary a vzpomínkami. Tak stal se zájezd Pěveckého sdružení moravských učitelů novou pevnou sponou styků českofrancouzských.

*

Na úterý dne 5. t. m. připadlo jubileum stého výročí narozenin věhlasného českého právníka, odborného spisovatele i belletristy dra. Matěje ryt. Havelky, rodáka ze Zitětína, který zejména v bouřlivém roce osmačtyřicátém náležel jako říšský poslanec a později jako člen zemského výboru království českého k horlivým a nezištně pracujícím bojovníkům za naše národní práva. Belletristické působení svoje zahájil už v prvních letech třicátých, kdy byl spolupracovníkem „Čechoslava" a jiných v té době vycházejících listů, a nevzdal se ho ani později ve věku mužném, kdy vedle samostatné sbírky Básní vydal (r. 1855) řadu básní v „Perlách Českých", které Matice Česká vydala na oslavu pražské návštěvy panovníkovy. Dr. Matěj ryt. Havelka, který i jako vysoký úředník při státním soudním dvoru povždy náležel k nadšeným zastancům českých práv, zvěčnil se společně se svou chotí i vnukem šlechetným odkazem na vynikající literární díla dramatická i básnická, kterýž je ve správě Č. Akademie. —*n*—

*

V Kodani zemřel tyto dny vysoce oblíbený a široko daleko za hranicemi známý dánský spisovatel a romancier H. F. Ewald, jenž ani českému čtenářstvu nebyl neznám (máme od něho přeloženy roztomilé novelly: Syn Cordtův, Stará komnata a j. drobnější práce po časopisech). Narodil se r. 1821. Veliká řada románů, novell a povídek, které napsal za dobu více než půlstoleté činnosti spisovatelské, dodělala se značné popularity. —*n*—

*

Drahota řezníků. R. 1605 sešly se rady tří měst Pražských, povolaly před sebe představenstva organisovaných řezníků, koželuhů, ševců a mydlářů a zle jim domluvivše pro neslušné drahoty přísně je napomenuly, aby se polepšili. Řezníci jali se vysvětlovat (jakoby dnes), že od handlířů laciný dobytek míti nemohou; koželuzi vykládali, že od řezníků draho kůže berou, ševci pravili, že vina drahé obuvi jest v tom, že od koželuhů v mírných penězích koži nedostávají, mydláři sčítali drahotu svíček a mejdla na řezníky, že od nich draho loje mají. Páni radní a purkmistrové jakožto opatrní mužové vyslechli počestné mistry, propustili je a uvažovali. Uvažovali celý týden. Potom si je zase všecky zavolali znova, všem dali ostrou výstrahu, ale představenstvo řeznické na rathouze podrželi a ihned poslali do šatlavy, aby si tam drahotu poněkud odsedělo za všecky ostatní svoje soudruhy. Uznáni tedy r. 1605 řezníci za hlavní původce drahoty v Praze. A to také byli: místo aby si organisovali obchod s dobytkem a chodili nakupovat sami, přenechali to židům, a když si žid za práci počítal groš, mistr řezník přirazil pak čtyři. Doporučovalo by se nynějším radním pražským, aby po příkladě svých moudrých předků zvláště teď před výstavou uvažovali, jak přiskřípnouti zdražování potravin, které se již dnes směle začíná.

V PRAZE, dne 8. května 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

JAR. VRCHLICKÝ:

ODA PRCHAJÍCÍ LÁSKY.

I.

HLAS MILENCŮV.

Sečkej, postůj! — Do dálky co tě žene?
Choutky věru zbavit se tebe nemám.
Rty mé prahnou, polibků manou hoří . . . .
Neprchej Lásko!

Hltat chtěl bych amforu nachýlenou
tvojich boků, patřiti v očích opál,
cítit srdce bouřící tlukot dále
s ohněm tvých víček.

Ale darmo! — Vracíš mi znechucena
tvář i ňadra. Tušíš snad, čas že přijde
trapné, truchlé rozluky? Odříkání,
zápasů marných?

Zkrátit chceš mi zmítání sporných citů,
zmírnit bolest? Náhle tak odhodlána
že mi prcháš, půvabná záda ještě
s nádechem růží

Točíc ke mně? Posečkej! Postůj chvíli!
Aspoň slovo útěchy dechni, sladká!
Nebo lépe k požitkům novým vrať se
bohyně, ženo!

Darmo! — Prchá. Vychýlit dlužno ke dnu
číši Zhrdy s pelyňkem Odříkání.
Vše tu klame, přísahy, sliby, touhy . . .
zhltí vše Doba.

II.

HLAS LÁSKY
VÍC A VÍCE ZANIKAJÍCÍ.

Nelkej! Nehřeš! — Uteče málo vody,
žehnat budeš náhlému rozhodnutí.
Neznáš lásky, můžeš-li podezřívat
útěk můj chvatný.

Sám rci, jestli mohu ti dáti více,
než jsem dala? v náručí tvém jsem vzplála
jako zlatá divizna v skalním lomu
hořící ohněm!

Dobyl's škebli, vyloupil's perlu vzácnou.
Co chceš více? — Trvá-li něco věčně?
Já již byla. — Nediv se, že již prchám —
Co mi již zbývá?

Nejdu první. Tak bylo Achillovi,
přísný rozkaz zpupného násilníka
když mu urval rozkošnou Briseovnu
od nahé hrudi,

Bude tobě. Sappho tak Faorovi
říci více nemohla v strašné chvíli.
Co zde trvá? Pohár jsme vychýlili:
Hrdinně umřem!

JULIUM SIDUS.

Šli po širokých schodech Kapitolu,
dnů málo jen po Idech Martových,
kraj celý tonul v strnutí a bolu
i Kasce usnul v koutkách retů smích.

Jak mračno Brutus byl, šli plaše jiní
jak stíny furií jež honí sbor,
jich tajné viny příšerný mrak stíní:
msta krvavá a nezkojený vzdor.

Pod nimi v hloubce věčná Roma spala
s amfiteatry, chrámy, lázněmi,
v šer halila se jakoby se bála
se laury nechlubíc ni růžemi.

V tom nad nimi, kde mračen propast zela,
zaplála velká hvězda v zenitu,
tak novou září kouzelně se stkvěla
v tak výstražném a přísném zákmitu;

Že zraky všech se obracely na ni,
tak mocným světlem jiná nehárá,
a duší všech táh v předtuše a zdání
stín jakýs temný — stín to Caesara.

Mark Anton naklonil se k Lepidovi,
šept plaše: »Viděls ji?« — Ten mlčky kýv'.
Brut silný neměl odvahy to slovy
jen naznačiti, ač ji viděl dřív.

V tom velekněz je potkal šedovlasý
a hlavou potřás a pak tiše děl:
«Ó, páni, novou hvězdu také krásy
jsem — ač znám všecky — posud neviděl!

Ó věřte, Caesar v tomto okamžiku
do sboru Nesmrtelných jistě vzat,
jen Brute, podívej se na svou dýku,
zda přestala krev čerstvá na ní plát?«

Neřekli slova, pouze v svoje pláště
se zahalili — fičel z mračen chlad . . .
a hvězda plála divně tak a zvláště
v těch srdce, jimiž Veliký ten pad'.

RŮŽENA ČECHOVÁ:

SNÍH.

ZA SVATOPLUKEM.

Mohli nás obě zváti Popelkami. Byly jsme z dcer v rodině posledními. Marie byla o něco jen starší, o něco zádumčivější, více temnovlasá a vzrostlejší. Chodily jsme do jedné školy, vábily nás tytéž hry, do stejných pohádek byly jsme zamilovány, stejně si nás oblékali a stejně nás milovali. Měly jsme obě dvě zlaté, veliké oči dětství i smích, u jedné poněkud jen jiný než u druhé.

Však jen Mariiným právem bylo na oslovení Popelčino se přihlásiti! Pouze ona v té residenci pohádkové hrdinky byla domovem. Proč jen ona? Což nerozdmychovaly jsme jeden ohníček snů a touhy, zápalů a údivů? Což nezardívaly jsme se stejně rozpačitě za hračku před dospělou, smějící se společností? Neuznávala jsem jako oni mezi námi rozdílů. Proč rozsadili nás každou na zvláštní půdu? V zrcadle neměla jsem dosud zkritisovány nepodobnosti svých obličejů a posunků. Zdálo se mi, že kveteme jako jedna kytka v poli.

Byla jsem žárliva na to, že z divukrásného oříšku vezmeme úbor královský a střevíčky zlaté jedna bez druhé . . .

Výbavu vzala si Marie před léty, již dávno! A s ní dali ji do nejsličnější rakve a les jeden hude jí bez oddechu písně svatební.

Bez Mařenky půlí duše jsem byla. Čekala jsem nyní od druhých, že si ve mně Popelku zvolí — — ale ze hrobu od mrtvého nesmí se ani kytička vzíti!

Kdyby jedné dali větší krajíc, krásnější šat, vřelejší políbení, byla by ta zkrácená trpělivě to nesla. Kdyby jednu byli vozili ve zlatém voze a vavříny jí podávali, byla by ta nevyznamenaná z pocty sestřiny se radovala. Ale o Popelčino jméno v srdcích svorných planul tichý boj. Proč podaně ruce do hry a žití měly se zde rozdvojit? Což pyšněji jsem představovala královnu mazlíčkového jména? Horoucněji vyšlehl z ňader mých zájem pro pannu se jmény všemi?

Marie zmizela, a já neustávala porovnávati naše rozdílná místa. Malířem jsem byla každého, svým pak nejvíce. Namalovala jsem zevnějšek a duši a promyslila k obrazu podpis. Před nikým bych nebyla knihu podobizen svých přečtla. Tam jsem se vzdorovitě pověděla jednou se zlatými střevíčky — a jednou v ubohém šátečku bezbarevném. Nikdo na mně nenalezl vlásku podoby Mařenčiny!

Jen já si ji ryla pevně do svých vlastností . . . Byl-li den pobouřeného mého zpěvu a zrojeného smíchu — — — byl následující den jistě nakloněný dumě a

tesknění. Chvilkově byla jsem nejnadanější Popelkou, hodnou milosrdenství lidského.

„Princezny," starší sestry, vídaly moji maličkost. Byla bych bez reptání vlečky jejich nosila a podala jim plesový vějíř uctivě. Byla bych na jejich rozkaz zabavila řetězem odepření své nejskotačivější hry a nejmalebnější chuti.

Jsem Popelkou dnes, když o sobě píši tato svědectví? — — Přisvědčuji. Nevystupuji na veřejnost v slunných šatech, kterých neupředly pro mne Sudičky v první den mého života. Nesálají na mne třpyty diamantů, nikdy mnou nepoznané. Zpověď svou podávám bez hrdosti, z povinnosti k srdci, nejpřísnějšímu kritikovi. Les luhu, luh lesu nezašumí zvěsti své o zimě a vesně otevřeněji, než mne péro vyzpytuje. Dluhy nestrpím na své vylíčené bytosti. Celý svět má právo v „zrcadle pravdy" spatřovati hrdinku smutné povídky. Jsme si pro tu chvíli cizí se ženou, kterou popisovati budu svým jménem.

Žití jsou velmi živé proudy. Jen vyvolenci dovedou si je lhostejně obejít. Jiný je vyzván s nimi bojovati s výhrou neb s prohrou. Někdo nalezl šťastnou zbraň, někdo bez zbraně zápasí jako ubožec tonoucí. Na mne naléhal život ztuha. Byla ještě doba pohádková a již vodila mne na bojiště. Násilně vylákala mne z úkrytu maminčiny lásky. Jako divoké vlny naléhaly na mne dotazy. Neuměla jsem vstříc síle zvolati hlasem vůdcovským. Poddávala jsem se, zabředla, vymanila se, poplakala si — takové známé zápasy dětské duše!

Trýznily mne děje, které jinak život odehrával než si je dítě přálo hráti. Bolela mne moje nečinnost při spořádání toho nepřehledného jeviště, kde z lásky a vůle zcela jiné než mé zahajovaly se obsáhlé hry. Bála jsem se o lidské figurky, by nezvrhly se do propastí, když nemá je v kralomoci hravá moje ruka. Žila jsem jako pták bázlivý, jenž štván větrem, na žádné haluzi klidně nespočine. Nechci to pojmenovati soucitem, co snad má jméno slabosti. Bída světa mne rvala, když jsem nasycena mohla pohodlně odpočívati. Na každé bolesti lidské shledávala jsem bezdůvodně kousek své viny. Byla jsem zakleta do té muky.

Pokořilo mne v letech studentských, když v lednu uzřela jsem na ulici bosé dítě. Matku, jdoucí se mnou, chytila jsem poplašeně za šaty a jí řekla plná bázně a rozpaků: „Může to být?" Čekala jsem v té chvíli trest svůj nejstrašlivější. V rozčilení šeptající odvetu maminčinu jsem přeslechla, však ze zeleného zraku předčítala jsem její všechny o tom nespokojené úsudky mne chlácholící. Podala mi penízek pro „mrazivku s chrpovými rty" — Více jsem však učinila než pokyn dovolil. Jí až do ucha pošeptala jsem naléhavé pozvání a slib nových botek. Smělost moje vyvřela z neplatnosti mé při hojení ran rozvětvené chudoby.

Ohlížela jsem se za děckem a užasla jsem, když u nejbližšího nároží chopil raménko poutnice strážce pořádku. Zalilo mne horko a zase mráz, viděla jsem zde uskutečněný trest svůj za to, že Prahou chodí zpustlé děti. Dítě si k nám pro boty vůbec nepřišlo. Nebylo konce povídek, které jsem si o holčičce z ulice povídala dnem — a i v spánku nastavovala se jejich nit bouřlivým, neuspokojeným snem.

Jindy mne ruměnec studu a hrůzy vehnal do tváří tento výstup. Professor ve škole vracel s reptáním úlohu milované chudé Florencii, protože vepsala ji do sešitu hrubého, neschváleného. Třásla se ve mně duše, jak věc dopadne. Byla bych vykřikla, jak tloukla lítost a hanba na moje srdce. Dočkala jsem se tohoto pokračování: Florencie bez zdráhání do očí řekla professorovi: „Rodiče míní, že jest zbytečnost kupovati na úlohy takové drahocenné sešity, jelikož právě tak vyhovují sešity vlastnoručně šité a o mnoho lacinější. Doma se nevydá marně krejcaru, neboť rodiče dosud samojediní shánějí pracně výživu pro sedm dětí!" — — Professor zastřihl odvážné kázáníčko otázkou: „Proč tedy studujete, když na to není?" Ona: „Chtějí míti ze mne něco jiného, než jsou sami. Raději prý by mne zardousili, než abych byla toutéž robotnicí hladovou — —" Nic na to neřekl professor. Posunkem velel, aby se vášnivá řečnice posadila. — Toho dne večer byla jsem nejnespokojenější. Prohlédla jsem pátravě blankyt modrého bratrova oka, vždy zářící jako v slunci krásné jezero. Mohlo mne to uhýčkati — však ne, den nebyl na to, abych všemu tak dobrovolně věřila.

O Florencii také jsem si myslila ještě včera, že jest lehkomyslné, šťastné dítě. Možná, že oči modré nutí se do třpytů pouze ve společnosti naší. Vždyť starost o živobytí jsou nejtěžší kameny. Sbírala jsem o tom zprávy se rtů tatíčkových. Tehdy jsem byla ještě mladší, ještě tak velmi malá, když hořekování jeho vhloubilo se do srdce a psalo tam těžké hieroglify. Byla to základní moje náuka o lidské perné úloze. Nepovídala se mi zpříma, neplatila mně — ale já vztáhla po ní číhající svůj interes. Maminka jasnější již měla názor do světa. Často se i roztomile pousmála

rozpakům, v nichž utonuli jsme nezaviněně. Vždy měla nějaký nápad, jak projíti očistcem a nebe své nezmařiti.

Svatopluk nikdy si nestýskal. A přece od smrti otcovy byl živitelem naším na hlavní čáře. Matčina pensička vystačila právě tak na nájemné, to druhé byly dary Svatoplukovy. Jakoby milý bratr králem byl zlatých pokladů, tak jaře přehlížel si naše nezaopatřene hlavičky a rozpočítával několikanásobné vydaje. Dozajista hlídal ráj náš před jakýmkoli úrazem neb i podezřením z ohledu na matku, milovanou jím tak, že se to stalo příslovím v celém příbuzenstvu a i jinde.

Musela jsem se toho osudného dne po straně otázati maminky na Svatoplukův klid, na ty blankyty zlaté, nikdy zatemnělé.

„Může to být ze Svatíkova platu, maminko, že se mi takové drahé sešity koupí?"

Uzřela jsem úžas a lítost na tváři rodiččiny. Uzřela jsem ještě více: slzu, vypučelou zároveň s odpovědí: „Dobře, dítě, že se ptáš. Svatíček mnoho vypíše, ale my všecky dohromady stojíme jej také velmi mnoho. Mysli na to a nic zbytečného nežádej. Co nutně potřebuješ, na to ti milerád dá —"

Uspokojilo mne to nepříliš.

Kdyby Svatopluk — takové zlaté srdce — měl i zlaté kapitály, okamžitě byla bych jej poprosila o příspěvek na Florenčiny sešity s jistotou, že dobře pochodím. Do hluboké noci myslila jsem na dva udřené rodiče, kteří o sedm dětí pečují, v hrůze a výčitce, která tepala mne v skráních a zajíkala můj dech, jakobych na dně mořském ležela. Tisíc odpovědí děla jsem si za professora, který nenalezl z nich jediné. Zase jedna veliká, hrozící, dusící mne chyba zde na světě!! Jako obr byla bych chtěla hájit Florencii bez peněz, která snad v hořkém pláči z hladu kameny hlodala, smích majíc nepravdivý v očích.

O velkonoční nucené zpovědi zkoušela jsem sprostiti se těžké své muky. Napsala jsem si hojně hříchů a podtrhla jsem tento: „Najím a vyspím se do syta, nic mi neschází, nikdo mi nenabije, klobouky chci a zpívám si napořád, kdežto jiní chodí bosi po Praze, nic nemají, sotva se chleba najedí, ani se neučí, jen žebrají. Vím, že bych jim mohla pomoci, ale nechci jim pomoci!"

Nevím již jaké rozhřešení přiřklo se od ctihodného kněze hříšnici, jen pamatuji, že nesňalo pouta mé sebeobviny.

Florencii na zoufalý její výkřik obstoupili strážní andělé. Bohaté družky převzaly do své péče kupovati pro jedno dítě ze sedmi nejen drahé sešity, nýbrž i šaty a obědy. Taková slavná událost přednášela se doma jako nejohnivější báseň. Svatoplukovi smála se tvář z té zprávy, jakoby domova týkal se krásný skutek školních dětí. Přál si ode mne pokračování o Florencii a dostával jich. Prvorozenec byl střežen maminkou, aby nic nelibě se ho nedotklo, by spolek jeho s nádherným perem ušetřen byl každého vzrušení. Smívaly jsme s milým bratrem hovořiti jen v odstavcích jeho oddechu, a tu ještě hlídala bojácná maminka, aby žvatlání naše nepřekročilo mezí. Nevěděla jsem tehdy mnoho o honorářích za básně a netušila jsem, jsou-li to dukáty nebo jenom pouhé drobné. Svatopluk nedal nám přehlédnouti výši svého příjmu.

Za to sdílel s námi jména svých budoucích básní a prozrazoval, jak mu blahodárně vzrůstají pod perem, a někdy přečetl nám kus zpěvu, který neobyčejně rád napsal.

(Až tehdy teprve, když chléb zaopatřila mi moje práce, prozradil mi, že jeho nakladatel je kavalír, který jej přeplácí —)

Propsal-li noc, tak že ve vedlejší komnatě neutuchl od rána do rána šelest pantoflíčků, a za to byl politován a mazlivě vyplísněn od maminky, obhajoval se: „Takový výlet neunaví!" Mnul si ruce a vyhlížel svěže: znamení, že skutečně s myšlenkami putovali výborně.

Vznešený bratr v pozdější době nic nechtěl věděti o našich dluzích. Na domov u maminky vzpomínal pohnutě, řka, že za ty krásné chvíle doma, to všecko, co dal, bylo málo. — — —

Do mé zpovědi patří i tento list. Nikdy mne neoblažil první květ tolik jako první sněhová hvězda. Nevinula jsem do kytek prvosenky a sněženky s takovým výslovným štěstím, s jakým nadestírala jsem dlaně poslíčkům bílé zimy.

Na jaře mi olupovalo něco nevysloveného moje slunné nálady. Bývala jsem ke všemu nesmělejší a méně vzňatá. Dnes si to vysvětluji tím, že nový, pružný sluneční paprsek byl příliš silným útokem na dětské, jemné ústrojí. I matka spozorovala moji nenaladěnost a únavu při hlučném zpěvu ptačím. Spatřovala v ní obvyklou mou jarní nemoc a přislibovala si, že od května budu zase již vyléčena.

Za to tím květem bílé zimy — nijak odkvetlá — do sytosti jsem se poradovala. Blouznila jsem o věčně sněhových krajích, a o sněhové nádheře, která již nebyla skutečností, nýbrž velmi smělou báječnou pohádkou. — —

Od Svatopluka přijímala jsem od útlého mládí až do své samostatnosti bezčetné dary. Všichni členové naší rodiny znali jeho bezmeznou štědrost. Již jsem byla učitelkou, když překvapil mne darem, jenž unesl mě k zářící radosti.

Vybídla jsem jedenkráte drahého Svatopluka, by pro děti školní sepsal veršovanou pohádku. Vyplnil miláček toto moje přání. Z požehnaného péra vyplynul: „Čarovný pavouk". Mínil mi jej věnovati, ale opět od toho upustil. Však v brzku jinou práci mi připsal totiž čarovný svůj „Sníh". Nikdy nezevšednělé nadšení; vždy tatáž láska prochvívá mne, když drahocenný děj povídkový po tolikáté pročítám znovu a znovu.

Daroval mi knihu s tímto oslovením:

Sestře Růženě.

Ty hory, jež se modrají v pozadí
mé myšlenky, dívaly se i do Tvojich dětských let; snad Ti pro
ně bude milá tato kniha.

S. Č.

Svatoplukovy návrhy k výletům přilétávaly ke mně jako zlatí zámořští ptáci nesoucí k srdci jaro.

Vybídl mne v zimě k jížďě do Vraného — po druhé na Skalku, do maminčina rodiště. Mimořádný čas na vyjížďku utěšeně omluvil: „Do léta je dlouho a ty máš zimu beztoho doposud ráda."

Projížděli jsme kraje drahé, kraje malované barvou všech ročních počasí, bavili nás ptáci pějící i zamyšlení, čekající vykoupení. Každý ten nezapomenutelný výlet je kus vzácného bohatství v mé duši.

Snad roztomilá návštěva zimní Vraného neb Skalky v hlavě zlaté vytvořila osnovu pro čarokrásný Sníh.

List jeho sdělující mi, že za „Čarovného pavouka" rozhodl se věnovati mi jinou práci, datuje se z Obříství. Zní:

Milá Růženko!

Řekl jsem Ti, tuším, za Tvého pobytu v Obříství, že Ti hodlám věnovati nějakou svoji knihu; myslil jsem tím objemnější spis pro mládež, který jsem hodlal do Vánoc u p. Topiče vydati. Avšak úmysl můj byl zmařen: nedokončil jsem spis ten — měla to býti řada asi 8 veršovaných povídek, spojených mezi sebou asi tím způsobem, jako jednotlivá vypravování v mé básni „Ve stínu lípy". Místo toho provedl jsem jedinou z oněch povídek „Pohádku o čarovném pavouku" a svolil jsem jen k naléhání p. Topiče, aby k Vánocům byla vydána — vím, že je to věc slabá a že kritikou bude odsouzena, ač všimne-li si vůbec kritika dílka tak nepatrného. Nemohl a nechtěl jsem Ti tedy věnovati věc tak malichernou a podle mého vlastního náhledu nepodařenou — nevěnoval jsem ji nikomu — a Tobě o tom píšu jen proto, abys snad nemyslela, dostane-li se Ti ta kniha do rukou, u které právě jen Olívovy obrázky budou míti cenu, že upustil jsem od svého úmyslu, věnovat Ti svou knihu nejbližší.

To se také stane — a sice doufám dosti brzo — ale bude to kniha přec alespoň nějaké ceny, kdežto takovou bezcennou drobnost, jako je ona obrázková knížka pro mládež, ostýchal jsem se spojiti s věnováním Tobě.

Tedy již dosti o tom: příští můj literární plod svůj nevěnuji nikomu jinému než Tobě.

Jak se ti stále vede, milá Růženko!

Těším se již na Vánoce, kdy Tě zase u sebe v Obříství uvítám.

Zatím Tě upřímně líbá
Tvůj Tě milující bratr

Svatopluk.

V Obříství 8./12. 1897.

— — — — — — — — — — — — —

Poprvé dnes v osiřelosti prohlížím darovaný skvost. Znám z paměti všecky jeho zlaté zvonivé zpěvy. S celou duší vstupuji do děje kouzelného — však zaradovati se jako druhdy nemohu. Jakoby o smrti zpíval každý verš, i ten, který plesem se chvěje, jakoby ronily se slzy, kde tvořilo a žilo drahé péro v nejzářnější náladě. Nepoznávám se s hrdinkami a hrdiny pohádkovými — Běla, Jaroslava, Jan, Jiří — nevěřím, že nekráčejí odbočujíce se svých zlatých, vytknutých drah a zarmoucení ke hrobu svého vzácného Tvůrce . . .

Vyrovnala jsem se s přísnými předsudky svého mládí, sprostivši sebe zodpovědnosti za široké lidské utrpení, rozdělila jsem spravedlivě v nové kapitole životní jaru i zimě vroucí své záliby — však s tím hořem zoufalým, jenž střelil do srdce sesterského bezohledně, zápasiti budu bez porady.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Pokračování.)

Pan Gorub mluvil hlubokým hlasem, jistým, hlučným, nezajíkavým tónem, paní Gustina jako salonní dáma, která ví, že budí pozornost a odvažuje na vlas své pohyby, pohledy i úsměvy, znajíc jejich účin. Pan Gorub objednal nejdražší jídla a vybrané víno, udíleje číšníkovi rozkazy energickým tónem, který vzbuzoval pozornost i respekt.

Gustav dal si čtvrtku obvyklého svého vína a večeři zcela skromnou.

„Nevíme, nebudeme-li panstvu překážeti," pronášela paní Gustina po vzájemných projevech potěšení ze seznámení a zahrnujíc konce dlouhých řídkých rukavic do zápěstí za knoflíčky, „ale oče tolik naléhal a tolik krásného o panstvu vypravoval . . ."

„Ach jistě nebudeme překážeti," řekl pan Gorub se zdvořilým úsměvem důstojným, ale zpřátelujícím se tónem, zamnul si ruce, brillant výhodně zasvítil, a otálející číšník zrovna poskočil, když pan Gorub mu kategoricky připomenul: „tak hitro, hitro!"

Potom se pan Gorub pozorně rozhlížel společností a náhle se vymrštil a prohlesnuv „pardon" chvátal ke dvěma pánům a jakés dámě, sedícím u protější stěny pod zrcadlem a s velikými úklonami se s nimi vítal.

„Muž zde bude mít mnoho známých," pronesla paní Gustina, „již ve Vídni jsme se dověděli o některých a cestou slyšeli ještě o jiných. Pamatuje všude na obchod," dodávala obracejíc se k nám se strojeným chladným úsměvem, a v tom pohybu zasvítily se jí ku podivu třpytně brillantové buttony v boltcích. Všiml jsem si potom, že i ona měla na ruce brillant s úzkým kroužkem a mnoho prstenů až k prostředním kloubům.

Gustav již pojídal svou prostou večeři a připíjel obyčejného stolního vína, když číšník manželům Gorubovým přinášel objednanou láhev a pokrmy.

„Upozorněte pána, že už je večeře tu," nařizovala paní Gustina číšníkovi a kynula očima, kde sedí. Číšník porozuměv, se uklonil a chvátal pro pana Goruba, jenž přišel za okamžik zářící a plný dychtivosti jídla i nápoje.

„Jsou zde Schwartzingrovic," ohlašoval rozjařen, „musíme si tam, Gustino, pak k nim přisednout, slíbil jsem jim to, — panstvo odpustí," dodával obraceje se na nás, „jsme v dávném obchodním spojení."

„Prosím, prosím," pravil jsem, „jen se neračte omezovat."

Gustava jakoby zde nebylo.

„A přijde sem Burkowski, k tomu si také budeme muset přisednout," ohlašoval své ženě, „aspoň na chvíli, to víš."

Paní Gustina jen pokývla, nedávajíc se vyrušovat od večeře. Jedla jak na jevišti, ruce s vysoka a graciosně.

Má žena mne jemným dotknutím upozornila a já jsem porozuměl.

Manželé Gorubovi měli zdravou chuť, s jídlem pospíchali a mnoho nemluvili. Jen tchánu řekl Gorub, proč že si nevyhledal raději byt v Augustiniánce jako my. To že by bývalo rozumné.

Gustav se jen přitrpkle usmál a pravil, že míst nebylo na výběr, když přijel.

„No, šlo o blízkost lázeňské restaurace a náměstí vůbec," pravil zeť s úsměškem, pohlédl na svou ženu i na nás a dodal slovinsky: „naš oče rad naravnost od pipe". Přivřel poťouchle oči a pohladil si svůj hustý knír.

Po večeři oba manželé si dali ještě sýr, pak nabídl pan Gorub mně i svému tchánu doutník.

Zdráhal jsem se, ale on naléhal, až jsem si vzal. Gustav pravil, že je zvyklý cigaretám, ale zeť jeho jej přinutil do doutníku, dodávaje, že cigarety nejsou mu zdrávy, že by vůbec jich kouření měl zanechat. Pronášel to tónem napomínavým, rozhodným, jako nadřízený k podřízenému, vůbec pozoroval jsem, že dává tchánovi na jevo jakousi ležérnost, směs nedbalosti a povýšenosti.

Tvářil jsem se, jakobych toho nepozoroval, když Gustav na mne a na mou ženu několikrát zpytavě pohlédl. Ale když i ona se tvářila, jakoby ničeho neznamenala, spokojil se svým poloironickým úsměvem a jen dvakráte si pohladil bradu konečky prstů a prohlesl na polo s humorem „ja ja — ja ja".

Když si byl pan Gorub zapálil, pokynul paní Gustině, povstal, uklonil se nám a opakoval, že si musí chvíli přisednout k panu Schwartzingrovi a pak že musí také ještě promluvit s panem Bur-

kowskim — „víte," pravil, „měli by nám to za zlé, když člověk je zde... Ale než panstvo odejde, ještě přijdem," dodával klaněje se, „do widzenia — a konečně náš oče je dobrý kumpán," dodával a zas tak poťouchle na Gustava pohlédl a rty mu škubl zvláštní jeho úsměšek.

Uklonil se ještě jednou, paní Gustina rovněž, ukázali číšníkovi ke kterému stolu má jim přenést víno, a šli.

„Musíte je omluvit, milostivá," pronášel Gustav dobrácky, „obchodní styky, to víš," obracel se na mne, „a konečně budeme se bavit i bez nich," dodával.

Vypil rychle, dal si naliti novou čtvrtku, chvíli mluvil o jiném thematě, ale bezděky se zas vrátil jakoby přitahován k dceři a zeti. O něm děl, že má ve všem svůj nezměnitelný soud, že nepřipouští omylu ani vůbec jiného mínění, že pronáší své úsudky s apodiktickou neomylností. Nikdy: ‚mně se to líbí nebo nelíbí, já to mám za takové a takové', nýbrž vždy papežsky: takové to jest!

„Vyvinulo se to zcela přirozeně," vykládal, „v dvaadvaceti letech se stal šéfem továrny, pánem statku, byl nucen rozhodovat, naučil se záhy diktovat, poroučet — i starším. Odvykl skromnosti, leda k těm si ji zachoval, z nichž mu kynul obchodní prospěch. K těm je dosud nanejvýš pozorný, ohledný. Je to zcela přirozené, nemůže to ani jinak být!"

„Nemá bratrů nebo sester?" zeptal jsem se.

„Ne, je zcela sám. To také přispělo k vyvinutí té povahy."

„A což, smím-li si dovolit se zeptat: s paní dcerou jak vychází?"

„Ach, tu chová jako v bavlnce, nesmírně ji má rád. Ale ona jeho také; co řekne, je svaté. Šťastné manželství."

„Mají dítky?" ptala se má žena.

„Dvouletého synáčka. Ale výbornou opatrovnici mají k němu. Bezpečně si mohou vyjet. Je v rodině už třicet let, zná zetě ještě jako mladého hocha. Slovinka je. Tu mají oba rádi, na ni nedají dopustit. Má nebožka ji znala, byly z jedné dědiny. To vlastně přispělo také trochu k seznámení." Gustav se rozpovídával, růžověl a kouřil cigaretu za cigaretou, hladě si chvílemi svou lesknoucí se lysinu i přejížděje oholenou svou bradu. Byl v dobré náladě ač také chtěl nám dávat zapomínat, že zeť i dcera si od nás i od něho odsedli k cizím. Domníval jsem se toho ze stále rostoucí jeho živosti, čím déle prodlévali manželé Gorubovi u cizích stolů. Utvořila se již celá společnost: Schwartzingrovi, Gorubovic, Burkowskich, na něž nás Gustav upozornil, a ještě jeden pán se dvěma dámami, o nichž nám nedovedl Gustav dát určitějších zpráv. Jedna z těch dam kouřila papirosu za papirosou a nápadně živě se bavila s Gustinou.

„Není to herečka?" zeptala se má žena.

Gustav pozdvihl ramena, rozhodil ruce a pravil:

„Já ji neznám, milostivá paní — z Vídně není. Ale optám se."

„My už budeme muset se sbírat", pravila má žena. „koukejte, už hnedle půl desáté, náš čas!" dodávala a pokynula na hodiny.

I Gustav na ně pohleděl, zabubnoval prsty o stůl, a pronesl netrpělivě:

„Že nejdou, že nejdou" — řekl jsem jim, že odcházíte o půl desáté. Dovolíte, milostpaní, upozorním je."

Nepřipustili jsme, naopak bránili. Ať se baví. My se ztratíme, pan Linhart jim vyřídí naše poručení. Jsou tu na výletě, nacházejí známé, nač je vyrušovat.

Naléhali jsme tolik, že přítel podlehl.

„Ale já na ně musím počkat," pravil omlouvavě.

„No to se rozumí," dodávali jsme s úsměvem a zabránili i jakémukoliv Gustavovu výprovodu z místnosti. Vyšli jsme tak, aby nás Gorubovic ani nepozorovali, a byli jsme oba rádi, že se nám to povedlo.

Ještě v bytě v Augustiniánském domě mluvili jsme o Gustavovi, o jeho poměru k dceři a zeti, o panu Gorubovi vůbec, a byli jsme rádi svému nepozorovanému odchodu. Má žena nedala si vymluvit, že paní Gustina Goruba chytla, že má divadelní krev a svody a že také otce má v hrsti. Že Gorub jen na oko hraje energického, že provádí však vlastně vše, co paní Gustina chce. Ale že umí vše tak zařídit, aby ani ‚oče' ani muž nic nepozorovali. Herečkou i v životě že je každým coulem.

Pokusil jsem se ji hájit, ale stanovisko ženino mně ji skutečně objevovalo v novém světle a nemohl jsem mu upírat veškeru oprávněnost. No, uvidíme ještě zítra a snad pozítří.

(Dokončení.)

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Zamrazilová pohodila hlavou i oběma rukama:

„To přání mu splním ráda!"

„Prosím vás, milostpaní, spala jste?" otázala se jí Anna, vzpomenuvši si na zprávu, kterou jí ráno řekla paní Pechová.

„Ani oka jsem nezamhouřila!" odvětila ustrašeně.

„Ale nestalo se vám nic?" prohodila Daniela bez úsměvu.

„Nic, pravda, ale hrůza mne dusila po celou noc. Nemůžete si pomyslit, co starostí mi nadělala ta má fantasie!" mluvila vdova horlivě vyhlédnuvši oknem na Šupíka. Usedajíc pak pokračovala veselejším hlasem: „Víte, co mne napadlo? Že se protáhne klíčovou dírkou takový čarodějník! Ležela jsem a dívala se na klíč ve dveřích, až vypadne! Pánbůh ví, že se hýbal... na mou duši! Krev mi stydla v těle. A zas mne napadlo něco jiného: že jsou ve zdi tajné dveře. Prosím vás, Pensionát byl zámkem a žil tu podivín, ten hrabě... No, nemohlo by to být? A co bych si byla počala, kdyby byl vešel? Ježíšmarjá, byla bych pískala jako blázen... vždyť jsem byla v košili... A hned jsem se oblékla. Ležela jsem pak oblečená!"

Aninka dusila se smíchem.

Vdova dívala se po ní a sama se smějíc mluvila dále:

„Ta moje fantasie mi nadělala trampot! Nejhorší to bylo o půlnoci. Zdálo se mi, že někdo zaklepal." Obrátila se k Daniele. „Neklepala jste mi na dveře?"

„Ne — ubezpečuji vás!" odvětila paní Pechová vážně.

„Někdo zaklepal!" přitlumivši hlas mluvila vdova. „Podívala jsem se na hodinky. Dvanáct. Krev mi vystydla, vlasy se zježily —"

„To mohlo být pěkné podívání," rozesmála se Anna.

„Vám se řekne! Ale představte si, že jsem to zaklepání slyšela jasně. Bylo tak ticho, že padnutí peříčka na podlahu bych byla zaslechla. Víte, co jsem udělala? Lehla jsem si na postel a ruce takhle, jako drápy před sebe! (Naznačila to.) „Byla bych se bránila jako jestřáb! Ale nic se už neozvalo. Bože, ta moje fantasie! Hrozná noc to byla, hrozná! Jen jednu takovou noc ještě jsem zažila ve svém životě. Právě takovou! Oh, to taky bylo něco! Asi měsíc po mužově smrti — chudák — toť se ví, že jsem byla žalem umořená. Taky takhle v létě, jenom že trochu meluzína naříkala. Ležím vám a poslouchám. Všude ticho. Jedenáct hodin. Vzpomínala jsem na muže, jak mne uspával, když jsem mívala nervosu, jak mi říkával: Spi, dobráčku, spi! Slzy jsem měla v očích. A tu vám — v tom bolu — zaslechnu zakňourání. Napadlo mne, že nějaký kocour přiběhl za mé dveře. A už to zakňouralo znova, ale jinak než dříve, jako malé dítě. A hned zas a zas! Usedla jsem a naslouchala. Všecko se ve mně chvělo strachem!"

„Což jste neměla služku?" otázala se Daniela.

„Ne! K čemu? Domovnice mi ráno uklidila, v poledne pomohla a večer taky. K čemu služku? Zlobit se s ní? Krátit si věk? Oh ne, tak hloupá jsem nikdy nebyla. Ale počkejte," živě přešla k předešlému vypravování svému. „Poslouchám a rozeznávám pláč dítěte, novorozeněte. Bože — mráz mi lítal po těle a vlasy se mi ježily. Považte, že před měsícem umřelo jednomu z nájemníků dítě. První myšlenka byla na to zemřelé nemluvně. Co tu chce, myslila jsem si. Co chce za mými dveřmi? Proč se vrátilo po smrti do mého domu? — Všecka zdřevěnělá, ztuhlá, s vyjevenýma očima seděla jsem na posteli. Pláč však nepřestával. Byl přitlumený, slabý, tak že ho sotva v ostatních poschodích slyšeli. Když neustával, přemýšlela jsem, co učinit. Věděla jsem, že to ubohé robátko přišlo o něco prosit, že dušička jeho nemá pokoje. Trápilo mne jen, že jsem byla v prvním poschodí sama. Nezbývalo, než otevřít dveře... a podívat se! Bože, studený pot mi při té myšlence vyvstal na čele. Rozhodla jsem se, bude-li to něco strašného, že poletím se schodů k domovnici. A vstala jsem a blížila se ke dveřím. Věřte mi, jako na popravu jsem šla!"

Anna pohlížela na ni očima uděšenýma.

„Já bych byla zamkla a nikoho nepustila!" zašeptala.

„Ne! To by bylo nepomohlo!" vysvětlovala jí Zamrazilová. „Duchové se nedají takto odbýt. Nechtěla jsem si je rozhněvat. Přišlo by neštěstí! Ne! Otevřít

jsem musila, a taky jsem se k tomu odhodlala, ale ovšem bledá jako plátno. Vzala jsem za klíč, otočila, a se zatajeným dechem jsem otevřela. Dívám se — a dole vidím uzel z velikeho starého vlňáku a v tom uzlu to plakalo. Strach polevil, ale přece jsem byla jako šílená. Rozběhla jsem se se schodů do přízemí k domovnici. Prosím vás, stará vdova, bába, poloslepá, polohluchá. Spala a když jsem ji vzbudila, nemohla pochopit, co chci. Pořád jsem jí křičela do ucha: Dítě! — Ale ona vrtěla hlavou a nemohla poznat, co se děje. Vzala jsem ji za ruku a vedla k mému bytu. Uzel dosud ležel na prahu. Tohle vezměte a odneste do pokoje, poručila jsem jí. Babka to pozdvihla a nesla do pokoje. Hekala, bylo to těžké. Obě jsme už tušily, co tam je a obě jsme se třásly. Domovnice rozvázala uzel a tam bylo dítě, chlapeček, ubožáček. Plakal a nožkama i ručičkama hrabal. Bože, lítost mne pojala! A u něho papír, takový jako mají kupci na kornouty a tam tužkou napsáno: „Pán Bůh tě opatruj, synáčku!“ A nic víc!“

Aninka vydychla:

„To bylo pohozené dítě!“

„Bodeť, že bylo! Hned jsme to pochopily.“

„A co jste učinila?“ všecka zaujata otázala se Daniela, jejíž velké oči zaplanuly očekáváním.

„Co bych učinila? Dítě se na nás dívalo zavlhlýma, modrýma očima a chvílemi plakalo! Co bych učinila? Nevěděla jsem v první chvíli. Radila jsem se s domovnicí, co podniknout. Ohlašovati to — v noci — bylo těžké. Ponechat je u sebe — nechtěla jsem. Oškliví se mi takové novorozeně, zvláště nemanželské.“ Svraštila čelo a ústa zatáhla až k uchu.

„A nenapadlo vás nechati si je?“ udivena otázala se paní Pechová.

„Za vlastní?“ zasmála se vdova otírajíc si tvář vyhublou rukou. „Ne! Takové dítě ne! Bůh ví, čí bylo, jaké tulačky a jakého kořalky! Ne! Nikdy! Vy byste si ho taky nenechala.“

„Já? Ó ano, nechala! Pokládala bych to za více než dobrý skutek, za povinnost ujmouti se takového dítěte,“ vášnivě, s pohledem planoucím zvolala Daniela.

Zamrazilová se rozesmála.

„Prosím vás, paní professorová, vás by takové choutky přešly, kdybyste byla to dítě — fuj! Chudáček, pravda, ale ty hadry a ten zápach! Ne! Taky byste se dívala, jak honem dostati je z domu!“

„A kdo je tam pohodil?“ ptala se Anna se zájmem.

„Hodná maminka nějaká!“ šklebíc se odvětila vdova. „Počítala, že si dítě nechám. Prosím vás, s tímhle podskokem na mne!“

„A vypátrali ji?“ vyzvídala Daniela nedočkavě.

„Ne. Dítě přišlo do nalezince!“

„A co se s ním dělo dále? Je živo?“

Vdova pokrčila rameny.

„Nevím. Byla jsem ráda, že bylo pryč! Něco jsem pak o něm zaslechla, ale mne to nezajímalo!“

„Šupíka byste byla jistě nevyhodila!“ pronesla Daniela příkře, zarděvši se.

Vdova zezlila pohled a umlkla.

„Aspoň jste je měla navštěvovati,“ kárala ji paní Pechová, „bdíti nad ním a starati se trochu o jeho budoucnost. Spojil-li se osud jeho s osudem vaším tímto zvláštním způsobem, neměla jste je tak bezohledně odhoditi. Jste sama a mohla jste míti jakýsi účel na světě. Zde se ucházíte o přízeň Šupíkovu až směšným způsobem a tam jste mohla získati lásky a vděčnosti člověka!“

Zamrazilová beze slova odešla z jídelny před stavení. Aninka se tiše rozesmála. Daniela povstala a dívala se oknem na cestu parkem vedoucí.

První hosté přicházeli. Byla to četná rodina ředitele gymnasia s několika cizími slečnami a pány. Mládež tato rozběhla se k dřevěné, veliké besídce, kam se usadila k dlouhému stolu. Ředitel, pán šedivý, veselý, vysoký, s očima chytrýma a pohyby čilými, volal na Aninku, aby přišla k nim. Poněkud silná, ale hezká paní jeho, oblečená v modré proměňavé hedvábné šaty, dokončovala starší slečně vypravování o posledním rozladění v dámském zpěváckém spolku. Líčila události s očima svítícíma vážným rozhořčením. Besídka, kam celá tato společnost vstoupila, rozhlučela se. Dvě slečny s hezkým mladíkem běželi k houpačce, tři menší dívky rozlítaly se mezi břízkami, honíce se. Dcera ředitelova, slečna zdravé tváře a nesešněrovaného těla, rozezpívala se silným altem. Přijela z operní školy, všecka opojena sny o divadle. Všichni hlučeli, jakoby se byli zbláznili. Anna, jež si byla přivázala bílou zástěrku, běžela k nim. Dva mladíci, studenti, vyběhli před besídku a zaujavše postavení jali se holemi šermovati zcela podle pravideľ, jak se jim učilu poručíka Rysa. Dvě dívky v bílých bluzičkách a krátkých sukénkach přiskočilv

se zájmem je pozorovaly. Mladíci se rozohňovali. Jeden, zašilhav po dívce, dostal ránu. Zarděl se.

Brzy přicházeli další hosté. Starší dáma, černě oděná, vysoká, elegantní, s pěti dcerami v bílých závojích. S nimi přišlo několik důstojníků v občanských šatech. Pouze jediný, hezký nadporučík s černým knírem, byl v uniformě. Tato upiatá společnost jakoby se s nikým neznala. Slečny byly štíhlé, bledé, dospělé. Nejstarší, vadnoucí již, zdála se nejzajímavější. Usedli pod stromy ke kulatému stolu.

Přijela rodina bohatého žida, toho, jenž nutíval své malinké dvě děti, roční a dvouleté, aby kneipovaly v mokré trávě. Kočí zavedl koně pod kůlnu, usedl a vyřezával stojánek na podobiznu. Krásná paní, povšimnuvši si důstojníků, pozvedla hlavu a procházela se chvíli kolem Pensionátu. Zlatý pás její se třpytil. Vysoká ňadra v bílé bluze se zachvívala. Nadporučík upravuje si knír pozoroval ji se zalíbením. Prohodil též cosi směšného o ní, ale jen proto, aby slečny v bílých závojích nepochopily pravé myšlenky jeho o krásné židovce.

Krátce před obědem přišli starostovi, pán s paní a mladou dámou, příbuznou z Prahy, jež měla s sebou dvě děti, as sedmiletého hocha a desítileté děvčátko. Starosta došel ihned k Linhovi, aby vyjednal s ním byt pro tuto mladou paní s dětmi, kteráž se rozhodla stráviti zde prázdniny. Aninka, zaslechnuvši to, pošeptala letmo paní Daniele tuto novinku. Vracejíc se pošeptala totéž paní Zamrazilové, stojící v otevřených dveřích skleněné verandy. Vdova se zvědavě obrátila a jala se pozorovati mladou paní, jež přišla s dětmi prohlédnout si jídelnu. Byla pěkně urostlá, přímá, trochu dřevěná, s vlasy plavými, očima světlýma a obočím téměř bílým. Tvář její, ač příjemná, plna byla nepravidelností. Nos příliš široký, nízký, ústa velká, se širokými zuby; ale vše to nabývalo zcela pěkných tvarů, jakmile se usmála. Úsměv dodal rtům jejím takové líbeznosti, že se zdála krásnou. Obě děti byly tenké jako nitky, bledé, světlé, nepokojné. Dívka usedla k pianu a ihned přehrávala z paměti píseň z Prokšovy školy. Hoch tlačil se k ní a o cosi žebronil. Světlé, vodově modré oči jeho pátraly při tom k paní Pechové, jež mu nabízela třešně. Matka jeho zpozorovavši to pokynula mu, aby dárek přijal. Hoch popošel k Daniele, vztáhl ruku po třešních a chtěl se poděkovati. Ona však jej k sobě přitáhla a pošeptala mu, že se s ním bude honívat po parku. Hošíkovy oči zazářily.

Paní se jmenovala Slámová. Muž její měl továrnu na cukrovinky v Praze. Seznámila se s Danielou hned, jak synek její odběhl s třešněmi k pianu. Vše, co mluvila, vztahovalo se k dětem. Přijela prý k vůli nim, přejíc si, aby zčervenaly, aby se zotavily a z různých přestálých neduhů vyléčily. Zvláště o hocha měla veliké starosti. Ale přes všecku zdánlivou důvěrnost hovoru bylo Daniele zjevno, že se s ní nesblíží. Názory jejich jakoby byly z různých světů. V ničem nesouhlasily, ať se zmínily o čemkoli. Ale ani děti se jí nezalíbily. Byly nevychované a nepřítulné, bez ohně.

Valerián Zloch vrátil se přesně o dvanácté hodině. Zasedl k malému stolu pod stromy. Byl unaven, ale přes to spokojen. Daniela, spatřivši jej oknem jídelny, vzrušila se poněkud. Zamrazilová, jež seděla s ní a dosud se kabonila, povšimla si tohoto jejího znepokojení, ale nezmínila se o tom. Po obědě odešly obě do svých pokojů. Zloch zašel opět do lesů, aby se vyhnul hluku a lidem.

Odpoledne sešlo se na sta lidí. Děti se houpaly, proháněly, smály a mlátily do piana. Mladí muži se slečnami procházeli se parkem a lesem. Služebnictvo lítalo i s Linhou a dědečkem, jakoby se předháněli. Paní Pechová, jež sešla o třetí hodině, prošla obecenstvem, hledajíc známé. Přiběhly k ní dvě slečny se živým smíchem a hovorem, štěbetavé, pihovaté, černooké a silné sestry. Starší z nich, spolužačka Danielina, Milada Šálková, vedla ji k rodičům, sedícím v besídce. Usedly k nim a rozveselily se. Vzpomínky na školu, plesy, první lásky rozhemžily se. Paní Šálková, silná, červená dáma v černých šatech, vypravovala humorně o příhodách ze svého mládí.

Výletníci rozcházeli se různými cestami do města až k večeru. Nejpozději odešli důstojníci s pěti slečnami v bílých závojích a s elegantní jejich matkou. Ještě o desáté hodině tančili. Za úplné tmy vraceli se do města.

(Pokračování.)

★ ★

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

V tom k nim vešla matka, jež se mezi tím vrátila z pole a niť tohoto hovoru jim přetrhla. Přece však se Karla tímto hovorem s Johannou sblížila.

„Žanka není taková, jak si Antonín představuje," vyprávěla si Karla v duchu večer, když s matkou do poslele ulehly a nemohla usnouti, „ani za sebe nemůže, že je taková a že se zdá, jakoby všecko chtěla sama chytit. Švakříček jen ji tak předělal. Žanka má dobré srdce a mnoho štěstí na světě nenašla! Kdyby si byla vzala někoho jiného, než Sladkého, byla by jinačí."

Karla ve večerním polosnění Žanku omlouvala. „A co bych já měla říkat," rozpřádala si dále niti nejtajnějších myšlenek, „jako bych já byla na tom líp, nežli ona! Všichni jsou stejní! Každý jenom myslí na sebe! Johanna má jen Johannu v hlavě a Toníček je zamilován jen do Toníčka. Jan se koří Janovi, Amálka Amálce, Eda Edovi."

Něco tajně Karle v duši v tu chvíli zašeptalo, že Karla myslí jenom na Karlu, ale Karla tento šept v sobě okamžitě potlačila.

Horká letní noc byla. Karla nemohla usnouti. Odhodila svrchnici s rozpáleného těla, košili si nad bílá kolena vykasala, překotila se naznak a s rukama za hlavou skříženýma rozechvěně v marném čekání dívala se do polozašeřeného stropu. Lačně se nořila v mrtvé ticho. A nikdo nepřicházel. Jen seno horním otevřeným oknem z poklopu sem omamně se střechy vonělo.

A noční cvrček dlouhou, nekonečnou píseň do ticha nočního cvrčel. Psi chvílemi vyštěkli, Lord, jenž byl pro noční toulku dán na řetěz, řetězem zařinčel. Kůň ze stáje zařehtal. Kupka spal v konírně, u níž byly dvéře dokořán otevřeny. A Eduard spal v dřevěné boudě na zahradě pod jabloní s Kátlou a mladšinkou. Jenom Karla nespala a cvrček neustával cvrčeti dlouhou noční píseň.

VIII.

V říjnu dostali v Poběžovicích od Karly dlouhý dopis. Brodecký přečetl jej rozčileně a hned odběhl do kuchyně. Náhodou jenom s Annou se tam setkal.

„Víš co je nového, Aninko?" vyhrkl poplašeně.

Černé oči její tázavě na něm ulpěly.

„Karla se nám vdává!"

„I jdi, Toníčku, to jen tak povídáš," odbývala ho s úsměvem, „vždyť já vím, co mně tady vyprávěla, že by si radši nohu dala useknout, než aby zase do něčeho takového vlezla!"

„A přece se vdává, tadyhle si to přečti."

Vzala mu dopis z rukou a sedla k oknu, do něhož večerní slunce říjnové vylévalo pomerančovou barvu. A dohasínalo zvolna.

„Koukejme, koukejme," povídala mezi čtením, „no, dobře dělá, já jsem, Toníčku, ustavičně myslila, ta že nám takhle nezůstane!"

„Tak teda řídícího učitele si bude brát," pravila Anna zamyšleně za dalšího čtení, „udělá dobrou partii. A koukejme, píše, že mladého a hezkého, a černého jako cikán. To věřím, taková mladá vdova!"

„Maminko, pojďte sem honem, maminko," zavolala do pokoje, „to vám s Toníčkem řekneme novinu, to budete koukat!"

Paní fořtvartka přiběhla z pokoje. Malá a drobná její postava zašelestila nažehleným kartounem.

„Co se zase stalo, ty mě vždy polekáš, ducha ve mně není!" pravila uděšeně.

„Jen se, maminko, nelekají," chlácholil ji zeť, „nic zlého se nestalo, zlé to bude teprve, až se vezmou a nebudou moci od sebe. Karla se vdává. Ředitele si bere, ne sice ředitele Lichtenštejnského panství, jen ředitele jednotřídky, ale je prý to, jak píše, hezký a pořádný člověk."

„Aby oni zase z toho neměli špás," odpověděla paní fořtvartka se shovívavým smíchem, „ale to je veliká novina. Ráda se podívám, co tomu řekne paní fořtka, ona vždy myslila náramně vysoko, nebude-li jí to zase málo, jako oni když si brali naši Annu!"

To byla pichlavá poznámka. A byla důkazem, že je paní fořtvartka nesmířitelná. Bylo staré nepřátelství mezi oběma rodinami, rodinou zeťovou a rodinou Aninou. Nebožtík starý pán sloužil kdysi dávno s Aniným otcem ve stejné hodnosti fořtvartovské u lesmistrovského úřadu; starý pán Brodecký však povýšil a Anin otec předčasně zemřel jako fořtvart, povýšení se nedočkav. Mezi muži bylo sice přátelství, ale paničky se nesnášely. A když si

Brodecký oblíbil Annu, dceru nenáviděné fořtvartky, a když s ní přes matčin odpor k oltáři šel, rozevřela se mezi paní fořtkou, Antonínovou matkou, a paní fořtvartkou, Antonínovou tchyní, hluboká propast nenávisti.

Antonín místo odpovědi láskyplně se zadíval na Annu. Mimoděk ji pohladil po hustých vlasech.

„Tak teda pojedeme na svatbu," pravila Anna.

„I nepojedem, počkej, až si to přečteš do konce," odpověděl Brodecký, „odbudou to zkrátka, pan farář oddá je ráno o ranní, za svědky budou jen kostelníci, a po svatbě přijedou rovnou k nám!"

„To udělají dobře," libovala si stará paní, „u nás bude svatební hostina, a ty jim to musíš, Aninko, moc pěkně vystrojit!"

„Já bych jenom ráda věděla," pravila Anna zamyšleně, „kdo je dal tak zčerstva dohromady!"

„A tomu jsem zase já přišel hned na kloub," odpovídal Brodecký, „jiný to nebyl, jenom slečinka z fary. Karla se jí tam asi moc jejímu milostpánovi ukazovala, a když to nešlo jinak, tak se rozhodla, že jí opatří ženicha, aby měla od Karly pokoj. A nejhůře bude na tom naše maminka. Teď, když by Karly nejvíc potřebovala a když jsem to všecko tak zařídil, že mohly s Karlou spokojeně pohromadě žíti, Karla mně to všecko zhatí. Tohle mně a mamince dělati nemusila. Však ona dobře věděla, že bych jí to všecko rozmluvil, kdyby se mně byla jen slůvkem zmínila. A to si s maminkou všecko za mými zády uvařily!"

Anna zadívala se mu tázavě do obličeje. Vycítila okamžitě, že sestřiným sňatkem ve skutečnosti není pranic nadšen.

„Ale jdi, Toníčku," pravila konejšivě, „ty si to zase hned tak divně představuješ. Vy jste všichni stejní, vy Brodečtí, vám se nikdo nezachová, ve všem něco najdete! Já se zas na to dívám jinýma očima. Karla je mladá ženská, plná života a na maminku se vázat nemůže, jaké vázání na starého člověka. Kouká, aby se rozumně zaopatřila, aby tady někdy nestála jako kůl v plotě, až maminka zavře oči!"

„A to mně říkáš ty, Aninko?" vyhrkl zlostně, „to mně říkáš ty? Tak já kdybych oči zavřel, ty bys taky si to takhle zařídila. Taky bys řekla: Já jsem ještě mladá, plná života! Ty to teda omlouváš?!"

„Oni to dovedou moc pěkně všecko obrátit," pravila stará paní, „oni mají hned brouka v hlavě."

Usmála se a tiše se vytratila jako šedivá myška z pokoje. Jen jí teplé bačkory po sukovité podlaze v tomto odchodu zlehka zašelestily.

Anna se na něho upřeně zadívala velikýma černýma očima. Mimoděk oči sklopil.

„Já mluvila jen o tvé sestře," pravila hrdě, „o sobě nepotřebuji mluvit."

„Pak ji nemáš omlouvat! Sotva pochovala Girgala, už shání."

„Je to tvá sestra, a máš ji ze všech nejradši!"

„Ale v ochranu ji nemáš brát, když je taková! Já mám dosud Girgala plné oči, vidím ho, jak v truhle ležel, a dávno-li to je, a ona už takhle začíná a ty ji omlouváš!"

„Je to tvá sestra!"

„Já přece nejsem takový!"

A po té větě se v něm všecko ujasnilo. Chytil ji do náruče, ač jeho náruč v tom okamžiku hrdě odmítala, táhl ji zdráhavou na prsa a její zdráhavostí tím více se rozjitřoval.

„Aninko, já za ni nemohu, přece za sestru nemohu. Mně jen Girgal nejde s očí. Teď ho pořád vidím! A myslím si, že to tak všecko nemá a nesmí být. Mně živému je strašno pomyslet, že bys ty — vidíš, Aninko, já si to ani představit nesmím. Že by po mně směl přijíti jiný. Kdyby tohle přesvědčení mělo ve mně dozráti, už bych se tě nikdy nedotkl. Odpor bych měl proti tobě, na to ani z povzdáleči nesmím pomyslet!"

„Ale na Karlu se proto nezatvrzuj," chlácholila ho jemně jej tisknouc, „je to přece jen tvá sestra. A až k nám po svatbě přijedou, ne abys jí něco vyčítal a pro Girgala ji špičkoval. Karla už má z toho všeho rozum, ví, jaký krok dělá, a ty se jí do ničeho nepleť, Toníčku! Ještě dobře, že se s tebou dřív neradila, aspoň ti nebude moci nic vyčítat, kdyby se zklamala."

„Co naplat," odpovídal, „velikou starost mně udělala. Co já teď s maminkou?"

„I ta se ti neztratí, však se ti po tatínkově smrti taky neztratila. Maminka ti bude hospodařit dál, jak bude chtít, dokud je Edáček na živu, bude jí pomáhat, a Kačka, co je u nich, mamince poslouží jako Karla."

(Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

LITERATURA.

Josef Rosenzweig-Moir: „Zahrady života". Verše. (Knihovny mladých autorů, pořádané J. Veselým, svazek 3) V Praze 1908 (III., 240), stran 38 za 60 hal. — *Vladimír Drobný:* „V otrávených vodách". Básně. V Brně 1908, stran 64 za 1 K.

Tak zvaná mladá a nejmladší literatura posledního desítiletí, nad níž jakýsi vrchní protektorát udržovalo několik efemerních a dnes už většinou zašlých časopisů, vyznačovala se bezkrevností a hluchou manií obkreslovací. Jen jako bílá vrána sem tam se objevil talent poněkud nadprostřední, který nechtěl spatřovati alfu i omegu svého vystoupení v prázdné, sebevědomě naduté předmluvě, plné pósy a přehodnocení následovavších veršů, neprožitých a konfusních, a který přinášel aspoň něco osobitého, procítěného, ideově nového. Pánové Rosenzweig-Moir a Drobný patří rozhodně k této poctivější kategorii mladých umělců, na nichž je sice ještě dosti zřetelný kvas a sem tam i (neuvědomělá snad) koketerie s prolhaným „modernismem", ale kteří už svými prvními pokusy přinášejí záruku slibné budoucnosti. Těžko rozhodovati dnes o příštích sklonech sotva pukající jejich poesie: pan Rosenzweig-Moir zůstal ve svých „Zahradách mládí" asi tam, kde přestal před rokem ve svých verších „Když zpívá mládí...": jemný, trochu zahořklý pessimista bez pathosu a citové nadsázky, sympathický básník krajinné nálady, kterou dovede velmi pěkně zladiti s proměnným stavem své duše. Za to přítomná sbírka vykazuje už nemalou jednotnost a zcelení, kterého postrádal básníkův debut před rokem, při němž jsme konstatovali úsilné hledání bez harmonického zladění celku. Proti tomu vykazují „Otrávené vody" páně Drobného skutečnou rozeklanost v otázce výrazu i myšlenkového podkladu. Partie přední, rozhodně začátečnické, spokojují se s jakousi popisnou, referentskou poesií, nicméně formálně pěkně podávanou, která více usiluje o zachycení viděného, než cítěného. Popisuje krajinku, ve které je básníkovi „souzeno žíti", hlučnou promenádu na kterémsi výletním místě moravském (U Bílovic), apostrofuje ženy a koketní dívky, jimž schází srdce a vřelý cit niter, a vystavuje nad ně jednu z milovaných duší, která se umí oddati cele a bez výhrady. Je dosti naivního a málo přesvědčujícího blouznění v těchto verších, které oplývají hrdostí a sebevědomím prvního mládí, ale které se zamlouvají bystrou útočností tam, kde znaky popisné ustupují myšlence nebo citovému projevu. Těchto prvků je daleko více v části druhé, hodně revoltní a hrdě nesené, kde mladý básník polemisuje se společenskou prostředností, kde vzpíná ruce i srdce k přírodě, větrům i bleskům, kde symbolicky se obrací k politickému našemu životu a s ostře sarkastickým úsměvem paroduje svůj život člověka vyhoštěného, nemilovaného, který nepoznal rodinných, teplých slastí. I zde je koketerie znatelná, ale bystře nás přes ni přenáší hrdý dech odboje a mladistvě zvířené chuti k životu. — To pan Rosenzweig-Moir je už méně útočný a méně prudký. Ve svých poněkud po dykovsku vedle sebe ostře kladených verších, které skoro stereotypně uzavírají vždycky jednu myšlenku v každém dvojverši, rád se zasnívá o svojí budoucnosti, zabíhá k bibli, aby z jejích motivů upřádal analogie dneška, pouští se v rozhovory s krajinou, s jarním ohvězděným večerem, s přízraky tichých nocí. Je více poetou citu než myšlenky, ciselérem březinovských nálad i obrazů. I on, jako pan Drobný, je velmi značně formově vyspělý a stejně jako páně Drobného i jeho poesie opravňuje k pěkným nadějím. *F. Sekanina.*

Léon Bourgeois: Solidarita. S dovolením autorovým přeložil Ant. Uhlíř. Sbírky „Otázky a názory" sv. XXIII. 1908. Vydává Jan Laichter. Za 72 h.

Drobný, ale obsažný traktát o pojmu tak často užívaném a po případě zneužívaném v životě politickém i společenském, navazuje na celý vývoj politických a sociálních idejí posledního čtvrtstoletí. Autor, známý státník a býv. ministr francouzský, dovozuje vtipně, že není žádného rozporu mezi zákonem solidarity mezi lidmi a zákonem o svobodném rozvoji jedince, — nanejvýš rozpor zdánlivý je tu. Solidaritou jest mu spolupráce jedinců ve společné činnosti. Jenom součinností vzájemně odlišných činitelů dociluje se výsledků, součinnost všech sil tvoří harmonii, a taková harmonie posiluje i prohlubuje činnost společnosti lidské, šíří kázeň, uskutečňuje solidární činnost, synthetický zákon všeobecného biologického vývoje.

Autor sám se táže, není-li slovo solidarita pouhým novým slovem pro starý a známý pojem, nějakou jazykovou hříčkou. S počátku jakoby se bylo pokládalo za prostou obměnu třetího slova republikánského hesla: bratrství. Polemisuje proti pojímání tak úzkému a povrchnímu, dokazuje, že solidarita slučuje mravní povinnost lásky k bližnímu, jak ji stanovilo křesťanství, s požadavkem republikánského bratrství, stávajíc se zákonem o dluhu jednotlivce vůči všem lidem. Takto jeví se mu učení o solidaritě v dějinách myšlení jako pokračování filosofie XVIII. století a jako dovršení politické a sociální theorie, jejíž první výraz třemi abstraktními hesly o svobodě, rovnosti a bratrství dala světu francouzská revoluce. *V. Kol.*

DIVADLO.

— Válka bohů. Drama o třech dějstvích. Napsal Emil Tréval. Poprvé na Národním divadle dne 7. května. Režisér pan Steinsberg.

Jsme po velikém silném úspěchu, v obecenstvu bezesporném, v kritice velebeném od vrcholného uznání až do naprostého odsouzení ušťknutého jedem osobní jízlivosti. Poměr autora nejnovějšího dramatu českého k našemu listu nebrání nám, abychom posoudili dílo jeho naprosto nestranným způsobem a uvážili především jeho vady, jež jsou odstranitelny snad několika pouhými škrty.

Konstruktivní nehoda přihodila se třetímu aktu v jeho připojení k dějství předchozímu. Mezi jednáním prvním a druhým uplynou dva měsíce, mezi druhým a třetím dvě vteřiny a snad ani tolik, nýbrž jen takový zlomek vteřiny, jakého je zapotřebí k otevření dveří z budoaru pí. Esther Geršomové, choti krakovského rabbiho, do její ložnice a vstoupení do ní Lejbu Randovi. Ten přichází pí. Geršomovou zabít, jak byl přísahal na desatero z rozkazu varšavského jevrejského tajného spolku revolucionářů. Přišel pomstít strašné provinění, nejhroznější, jaké lze si představiti, zradu, jakou vymyslit může jenom mimořádná fantasie. Paní Geršomová, choť zázračného rabbiho, jemuž říkají „kníže", prodává totiž cestujícímu agentu ruské policie z Varšavy, Mandelblühovi, za tím účelem přes haličské hranice dojíždějícímu, ruské revolucionáře jevrejčíky, z Rusi uprchlé do Krakova a ukrývané v rozsáhlém, opravdu knížecím domě boháče rabína Geršoma. V tomto asylu ruskožidovských emigrantů nachází se past, hotové propadliště nejhledanějších spiklenců, odkudž mizejí beze stopy, t. zv. modrý pokoj. Stačí, aby pí. Geršomová poslala některého, na seznamu Mandelblühově zaneseného provinilce pod záminkou, že je tam očekáván varšavským známým, poselství přinášejícím, a už se víc nevrátí. Pochopové Mandelblühovi zmocní se ho v modrém pokoji a odnesou jej odtud spoutaného zvláštním východem ústícím přímo z modrého pokoje do uličky, kde stojí vůz, a za hodinu je kořist za hranicemi. Jest sice poněkud na pováženou, že nikomu z uprchlíků nenapadlo, zabývati se přenápadnou okolností, že soudruzi mizejí z jich řad beze stopy, aniž by dům knížecího rabbiho Geršoma byli i jen na okamžik opustili, aby ze zahraničí nedošly organisace zprávy, že ten či onen uprchlík u Geršomů zmizelý byl dodán ruským soudům. Případy nejsou ojedinělé, neboť paní rabínová nashromáždila takovým obchodováním nesmírný poklad klenotů; Mandelblüh platí jí výhradně drahokamy a perlami. Za Rifku Randovu, kterou mu poslala do modrého pokoje, dostala bezpříkladný safírový náhrdelník v ceně 6000 rublů, nelhal-li Mandelblüh. Ovšem Rifka byla vrahyní vysokého činovníka. Jestiť zajisté na snadě, že pověst zázračného osmdesátiletého rabína Geršoma, jednoho z oněch světců kabbalistů a talmudistů, jací mívají nad židovstvem východní Evropy větší moc než pařížský velrabín nad židovským západem, mnoho zastíní, a tak se snad stane, že lidokupectví jeho mladistvé a nad pomyšlení krásné choti (pí. Dostálové podařilo se tuto stránku Esthery velmi přesvědčivě znázorniti!) odhaleno Kahalu varšavskému, výboru to tajného židovskorevolučního spolku, teprve z obchodních zápisků Mandelblühových, usvědčeného a zavražděného ve Varšavě. Zprávu o osudu Mandelblühově přinese domů moudrý „kníže rabbi" sám. Nemá ani nejmenšího tušení, jak strašně osudné obchodní styky mělo s ním potěšení jeho stáří „červánek jeho západu", Esther, a v hlubokém zármutku nad takovým padouchem v lidu israelském vypravuje událost své choti. Scéna hrůzy Estheřiny nad touto zvěstí, výstup s Michal, její komornou a pomocnicí v obchodech s Mandelblühem, bezedný strach obou před jistým nyní prozrazením, to jsou výjevy otřásající dramatiky, zápas staré prašeredné Michal (pí. Hübnerová namalovala si do tváře báječnou masku židovské čarodějnice!) s paní, aby bez odkladu odjely, neústupnost Estheřina, která přes všechen kostilomný děs chce se zúčastniti šlechtického karnevalu, kamž byla pozvána vlivem samého knížete Sapiehy (!!), jest mistrovským kusem specifické psychologie. Odchodem staré komorné Michal a Esthery Geršomové dveřmi protilehlými do ložnice, kdež „hodlá se dostrojiti", uprázdněno jeviště obratně pro velký výstup rabína Geršoma s Lejbem Randem, mstitelem. Scéna skončí smrtonosnou mrtvicí osmdesátiletého Geršoma, když všechno zvěděl. A nyní, právě před spuštěním opony, zaměří Rand přímo do ložnice překrásné zrádkyně.

A tu v třetím aktě vyskytuje se rušivější poklesek. Paní Geršomovou hlediště dopadne spící v sedě se skřínkou drahokamů na klíně. Aby usnula, napojil ji autor ještě v druhém jednání hojně vínem. Spát musí — aby neslyšela lamento starého Geršoma hned za dveřmi hořekujícího. To jsou všechno nedovolené, nedramatické pomůcky, při tom naprosto zbytečné, pouhým výpustkem napravitelné. Konečně není naprosto nutno, aby ložnice přímo sousedila.

Ale přes to vše jest první veliké drama Trévalovo a právě ve svém třetím aktu dílem zrovna dramaticky nad jiné silným, ano mohutným, v třetím aktu nejmohutnějším pro jeho vlastní samostatné thema. Esthér okamžitě pozná nebezpečí, jaké jí hrozí, a po mistrně p s a n é scéně, která měla býti zahrána mnohem strmějším spádem než se stalo, odzbrojí Randa, když byl na ni po dvakráte revolverem zaměřil, a zvítězí nad ním i svou dialektikou i vnadami úplně: pomocí lásky, jakou je přísežný mstitel Rand ke své oběti zaujat. Na moment. Neboť Rand přece pomstí Rifku, svou dceru, v pevnostním vězení varšavském zardousenou. A moment, pro který se tak stane, jest ryze a rovněž specificky psychologický. Esther, když byla smyslným kouzlem svým Randa úplně omámila, stane se drzou a v opilé vítězoslávě vyzná fanatikovi, že skutečně dceru jeho jako mnohé jiné souvěrce ruské policii prodala. Zpupnost tuto zaplatí životem, když hodí Randovi k nohám safírový šperk, známý mu ze zápisek Mandeblühových jako cena za Rifku. Rand probodne objímající jej Esther a žehná své pomstě: „Starý Bůh ještě žije!"

Titul obdržela hra od třetího jednání, průběhem jehož proneseno přirovnání sporu mezi židy a křesťany na Rusi k boji boha proti bohu.

Až na třetí akt, který vyžaduje jiného rytmu, jiného tempa, hráno bylo se zanícením, jímž hárala především Esther pí. Dostalové. Pan Želenský vypravil svého Geršoma velmi karakteristicky, rovněž pí. Hübnerová stvořila docela nový typ v bestii Michal. Panu Vojanovi připadla úloha Randova, byl opravdovým zosobněním katastrofy a záhuby. Paní Červená vystoupila ve hře episodní úložkou služky Suzy a přičinila se poctivě o její působivost. Z Mandel-

blüha, příšerného policejního agenta obchodujícího s dušemi souvěrců jako se zbožím, učinil pan Hurt genre obchodního cestujícího. Karikatura tím působivější, že pozadí má tak děsné. *KMČ.*

TÝDEN.

* V úterý 12. t. m. bylo tomu třicet let, co poprvé na král. zemském českém divadle vystoupil Alois Sedláček a co tudíž dovršuje tři desetiletí působení svého na první naší scéně. Je málo umělců tak sympatických, tak srdečně do pamět obecenstva, tak trvale do letopisů českého dramatického umění zapsaných, jako on. Kdo naň vzpomíná, kdo rekapituluje význačné jeho výkony herecké nevšední mnohostrannosti, vzpomíná s radostí tolika zakušených uměleckých požitků, že na vyjmenování jich nestačil by sloupec tohoto listu. A jako jest umělcem vynikajícím, tak jest Sedláček člověkem, jejž každý musí míti rád. Herec svědomitý, mnohotvárný, nadaný vzácnou schopností charakterisační od figur genrovitých do postav velikých koncepcí, kolega vzorný, režisér nanejvýš svědomitý, muž srdce předobrého, jemuž Štěstěna dala do vínku dar jímati i uchvacovati srdce diváků bodrostí, ušlechtilostí, soucítěním a schopností rozjasňovací. Urostlý postavou, výrazný tváří, jímající pohledem i úsměvem, dobyl na divadle řadu vzácných vítězství. A v plné síle slaví své jubileum, jež uctíti bude dána jistě ještě příležitost na scéně, které prokázal tolik platných služeb a na níž kreoval — zejména ve hrách českých autorů — tolik nezapomenutelných výrazných postav. Dlouho, dlouho buď nám ještě zachován; vždyť když jej potkáte a naň pohlédnete, div neřeknete: „mladík, ještě mladík!“ Však hraje také ještě výborně milovnické úlohy. Zdar a dlouhá léta, mistře Sedláčku! ═

*

═ Čestné platy básníků. V německém říšském sněmu podal nedávno poslanec Peiffer návrh, aby z říšských prostředků byla odhlasována každoročně určitá suma, z níž by se v potřebných případech vyplácely čestné stálé platy zasloužilým umělcům, básníkům a žurnalistům. Návrh přibližuje se ustanovením norského storthingu, kde zákon o čestných státních platech pro národní básníky dávno je v platnosti. Také některá svobodná města německá chtějí následovati dobrého příkladu, daného před několika roky městem Hamburkem, jež vykázalo slavnému rodákovi, lyrickému basníku Falkovi, roční rentu 3000 marek.

Henrik Ibsen v mladších letech dostával ročně 350 tolarů, které mu odhlasoval norský storthing asi v prvních letech šedesátých, na cestu do ciziny. Tenkrát to byl pro básníka, odkázaného pouze na výnos pera, jediný stálý plat. Ještě r. 1866 za pobytu v Římě byly materielní poměry Ibsenovy tak stísněné, že na př. Björnsonovi a jiným blízce známým přátelům posílal dopisy zpravidla nefrankované, aby ušetřil citelné vydání za poštovní známky. Asi v těch letech prosil Ibsen svého nakladatele, aby pro něho zakoupil los třídní loterie kodaňské. A zdá se, že v následujících letech skutečně vyhrál v loterii, neboť po úzkostném šetření pojednou r. 1871 dal si prostřednictvím chefa Gyndendalského knihkupectví v Kodani koupiti na své jméno za 2000 tolarův obligací, a v téže asi době, kdy jeho divadelní kusy mu rozhodně nemohly mnoho vynášeti, psal z Drážďan: „Žiji pohodlný a bezstarostný život.“ Přes to r. 1881 podal Ibsen jménem Björnsonovým a svým norskému storthingu žádost, aby jim čestný plat státní byl zvýšen. Podání, učiněné k rukám jednoho ze státních revisorů, nebylo psáno bez humoru, končíc pádným připomenutím: „Dovoluji si ještě jenom co nejoddaněji upozorniti, že švédský sněm odhlasoval Nordenskjöldovi a Palanderovi po 4000 korunách ročně, když objevili svůj severovýchodní průplav. Prosím, aby byla vzata v úvahu možnost, že Björnson i já, my oba, mohli bychom při svých básnických cestách různé severovýchodní a severozápadní průplavy objeviti, které snad v budoucnosti přijdou i norskému národu zrovna tak vhod, jako cesta, kterou objevili Nordenskjöld s Palanderem.“ A norský storthing skutečně uznal důvodnost žádosti takto podepřené, a zvýšil oběma žadatelům čestný plat.

*

Ruský církevní historik A. S. Prugavin, který si získal znamenité pověsti jakožto znatel sektovního života na Rusi, napsal do „Posorednaka“ vysoce zajímavý článek pod názvem „Zamýšlené uvěznění Tolstého v susdaljském klášteře“. Za pramen svého pojednání udává spisovatel denník hraběnky A. A. Tolsté, tety spisovatelovy, která byla té doby (za Alexandra III.) dvorní dámou carevninou. V tomto denníku stojí: „Dověděla jsem se, že ministr vnitra Dmitrij Andrejevič Tolstoj pojal roku 1886 na základě prudkých útoků tisku namířených proti Lvu Tolstému, úmysl, uzavříti spisovatele do kláštera susdaljského, a zároveň doručiti mu carský zákaz dalšího spisování. Jela jsem ihned k ministrovi a zastihla jej v nejvyšším rozrušení. Ukázal mi mlčky na celou hromadu dopisů a výstřižků z novin, které obdržel ve věci týkající se náboženských traktátů spisovatelových a řekl, že mu rozhodně není možno stav tento nadále caru zamlčeti. Poznala jsem ihned že úmysl ministrův je neodvratný a že potom také můj synovec bude zcela jistě odsouzen. Umyslila jsem si učiniti vše možné, abych jej zachránila. Psala jsem císaři a prosila ho, aby mi poskytl slyšení. Jak velká byla moje radost, když car ještě téhož dne místo odpovědi ke mně osobně přijel. Byl unaven a krátce se otázal, oč běží. Odpověděla jsem: „Příští dny bude Vašemu Veličenstvu doručen návrh o uvěznění nejgeniálnějšího ruského muže.“ Císařův obličej nabyl přísného a ponurého vzezřen a panovník se stručně otázal: „Tolstého?“ — „Uhodl jste, Veličenstvo.“ — „Spikl se proti mému životu?“

— Poněkud jsem se podivila této otázce, ale ihned mne pojala radost z pomyšlení, že jen tento důvod by byl asi dosti silný, aby car mohl podepsati ministrův „doklad". Vypověděla jsem mu tudíž všecko věrně do písmene, co jsem zvěděla u ministra a co mi o Lvově vině bylo známo, při čemž tvář carova stále nabývala přívětivějšího výrazu. Na konec mne vyslechl téměř s veselým pousmáním a odešel.

Po několika dnech jsem uslyšela, že ministr skutečně o věci s carem hovořil, načež car prohlásil: „Prosím vás, nechte hraběte Tolstého na pokoji. Nemám ani nejmenšího úmyslu dělati z něho nějakého mučedníka a pobuřovati proti sobě mínění probudilejších Rusů. Je-li skutečně vínen, tím hůře pro něj samého." Později jsem se potkala také s ministrem který byl „velmi šťasten", že jeho návrh byl carem odmítnut." —*n*—

*

═ Bernard Shaw o cenách. Vlastníci newyorského týdenníku „Colliers Weekly" otiskli před několika měsíci Shawovu povídku a zaslali autorovi vedle vydatného honoráře ještě zvláštní chek na 200 liber šterlinků jako obvyklou cenu připadající na nejlepší práci, vyšlou v posledním čtvrtročníku časopisu. Avšak Bernard Shaw nebyl s tím srozuměn a poslal chek nazpět spolu s dopisem plným strojeného rozhořčení a charakteristických pro sebe paradox a slovních hříček. Obšírný úvod dopisu končilo resumé: „Čeho chcete docíliti touto nevýslovnou urážkou? Tvrdíte, že tento chek na peníz přesahující 1000 dollarů je cenou za nejlepší práci ve Vašem čtvrtročníku otištěnou; ale smím se tázati, co jste vůbec čekali od mojí povídky? Nebyla-li moje povídka vůbec nejlepší, neměla redakce ani práva ji otiskovati, byla-li však vskutku nejlepší, kdo Vám dal právo, urážeti a snižovati ostatní spolupracovníky listu tím, že je prohlašujete za méněcenné? A kdo Vám vůbec dal právo předpokládati, že si dávám práci dvojnásobně platit? Pouze v této domněnce jest již zahrnuta urážka, jakoby mně moje práce nevynášely již při jednoduchém honoráři dost! Či snad myslíte, že jsem z těch lidí, kteří rádi shrabují prémie a ucházejí se o všecky ceny?

A jak jste konečně vynalezli, že právě já mám dostati cenu? Jste Vy soudci budoucnosti? Jste Vy rozhodčími dějin? Máte vůbec onu pochybnou oprávněnost, která z lidí dělá tak zvané „kritiky z povolání"?" A když byl vychrlil ještě celou řadu takových i podobných otázek a invektiv, skončil B. Shaw svoje psaní větou: „Ale raději už skončím, abych se nedal na konec snad strhnouti k výrazům tak ostrým, jak je cítím."

Nakladatelé „Colliers Weekly" odpověděli humoristicky, že zaslání čestné ceny stalo se jenom omylem, a žádali za prominutí. „Odpovědný redaktor feuilletonu, který měl o udělení ceny rozhodnouti, byl právě na dovolené a zastával jej sportovní redaktor, jenž jest vášnivým footballistou, vegetariánem, socialistou, misanthropem a zapřísáhlým nepřítelem žen, zkrátka věrným žákem a stoupencem Bernarda Shawa, i jest jen pochopitelno, že se dopustil takové pošetilosti a ztřeštěnosti a rozhodl, aby cena přisouzena byla jeho učiteli."

Jak viděti, přišla kosa na kámen.

*

Jazyk obcovací v Krumlově. Jesuité kolleje krumlovské roku 1653 přesně si spočítali obyvatelstvo Českého Krumlova podle jazyka obcovacího. Čechů pouhých, kteří německy uměli buď málo buď pranic, bylo 27, a to měšťanů 15 (11 mužů, 4 ženy), podruhyně 3, čeládky 9 osob, z nichž 6 žen; česky i německy mluvilo 137 osob, ze kterých většině jazyk český nebyl mateřský; z osob těch bylo měšťanů 67 (41 mužů, 26 žen), nájemníků či podruhů 13 (5 mužův, 8 žen), dětí 26, z nichž 5 bylo stáří do 12 let, ostatní starší, a čeledi 31 hlav (15 mužů, 16 žen); Němců, kteří trochu naučili se česky, bylo 66, a to 54 měšťanů (30 mužů, 24 žen), 8 dětí starších než 12 let a 4 čeledínové (2 mužští, 2 ženské); kovaných Němců bylo 1684, a z nich 476 měšťanů (205 mužů, 271 žen), 225 podruhů (78 mužů, 147 žen), čeledi 369 osob (145 mužů, 224 žen) a 614 dětí, ze kterých bylo 224 starších než 12 let a 390 mladších. Všech měšťanů bylo v Krumlově 612 (287 m., 325 ž.), nájemníků 241 (83 m., 158 ž.), dětí 648 (253 starších než 12letých a 395 mladších) a čeledi 413 (165 m., 248 ž.). Ten počet týkal se města. Úředníků (s ženami, dětmi a čeledí), bydlících na zámku a v domích, patřících k němu, bylo 96, mezi nimiž byli Čechové 2, obojím jazykem mluvilo 26, ale z těch většina byli Němci, a Němců pouhopouhých bylo 68. Žilo tedy řečeného léta v Krumlově na zámku i ve městě úhrnem 2010 obyvatel, z nichž bylo 29 ryzích Čechů, 163 lidí, kteří mluvili obojím jazykem, ale spíše německy, 66 Němců, kteří poněkud přiučili se češtině, a 1752 Němců tvrdých. Seznam končí poznámkou, že byl pořízen a dokonán 10. dne června 1653, tedy za jediný den, a poněvadž, kdo jej sestavovali, měli zření k jazyku obcovacímu (spíše nežli k národnosti), je snad nejstarším vzorem smutně proslulých výkazů moderních o sčítání obyvatelstva v předlitavské polovičce císařství Rakouskouherského. (Státní a dvorský archiv ve Vídni: Oesterr. Acten. Geistl. Archiv. 413.) *H. Koll.*

V PRAZE, dne 15. května 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

M. A. ŠIMÁČEK:

MAXÍNKŮV STRÝC HEREC.

(Dokončení.)

XVIII.

Druhého dne o deváté hodině obloha byla zamračena, i vzpomněli jsme živě pana vrchního finančního rady, ale mrak ležel mimo to i na náladě Gustavově, jeho dcery Gustiny a zetě.

Na panu Gorubovi byl nejpatrnější. Shledali jsme je všechny tři v lázeňské restauraci u snídaně na verandě, a pan továrník, ani když jsme přisedali, nijakž si neuložil reservy, naopak hledal v nás pomocníky proti ‚oči‘.

Nezmírněným tónem, jakým mluvil, když jsme přišli, pokračoval, k nám obrácen, po intermezzu přivítání, odvážně a útočně:

„Naš oče niznal nikdar računati. Jmel bi paziti na se, mora hoditi zgodaj spat zgodaj vstajati, ne piti mnogo vina.“

Domyslil jsem se hned, že přítel Gustav překročil včera míru a vůbec rozpočet na pobyt v lázních, což pan Gorub ráno shledal, ale peskovací jeho tón vůči tchánu a staršímu člověku vůbec mne jitřil, a ještě víc to, že dcera tomu nebránila, naopak byla zřejmě na straně mužově, mlčíc, neujímajíc se otce.

Gustav seděl s hlavou odkrytou a sklopenou, hanbě se zřejmě, trpce se usmíval, dávaje na sebe dopadati všecky obžaloby. Nemohl se vzepřít, potřeboval zetě, potřeboval dcery.

To vysvětlení hned mi kmitlo myslí, a proto hleděl jsem spor zmírnit bez prudší obrany, k níž první vteřinu jsem byl odhodlán, neboť mi bylo Gustava líto.

Věděl jsem, co hořkého prožil ve svém dětství a jinošství, i pak později v mužství, jak pohlížel do budoucnosti dost smutně, i co mi napověděl o svém zeti včera, jak jej charakterisoval s rozvahou vysvětluje prvky jeho povahy.

„No, vždyť nebude tak zle,“ pravil jsem s úsměvem. „Zdrželi jste se trochu včera?“

„My ne,“ pravila paní Gustina — „musíme prosit ještě panstvo za odpuštění —“ dodávala omluvným tónem.

„My rovněž, my rovněž,“ dodávala hned má žena, „ale nechtěli jsme rušit, vytratili jsme se.“

„My jsme šli brzy spat,“ pravila paní Gustina, „ale oče ne a ne, ačkoliv jsme mu domlouvali.“

„No, měl radost ze setkání,“ pravil jsem. „Oslavoval je.“

„Ještě do ‚búdy‘ šel,“ přidal pan Gorub polínko.

„Když už my jsme šli spat,“ dodávala paní Gustina.

„Ima rozum?“ dodával pan Gorub.

V tom shlédl pana Burkowského s paní přisedající k sousednímu stolu, rázem se vyšvihl a již k nim spěchal, hluboce se ukláněje. Za chvíli přišel pro svou choť, nám se spěšně omluvil, tchánu ani muk, a již odváděl svou ženu, která usmívajíc se také špetla slovo omluvy, k sousednímu stolu.

Zůstali jsme s Gustavem sami. Měl hlavu v dlani, a bylo vidět, že je mu lítostno.

„No, kamaráde,“ pravil jsem účastlivě, hladě mu ruku, „neber to těžce; přeháňky bývají v každé rodině.“

„Pan zeť má už takový vrozený prudší tón. Sám jste to včera naznačil,“ poznamenala má žena, také útěšlivě.

„Cizí jsou jim vždy přednější a vzácnější než vlastní,“ prohlesl zvolna po hodné chvíli Gustav, „a to je, co nejtíž cítím,“ dodával máchnuv rukou. „A zvláštní je, že nejen u Gustiny, ale i u Gizely.“

„Toho se jen snad domýšlíte, pane Linharte,“ pravila má žena srdečným tónem.

„I ne, i ne," namítal Gustav s ironickým svým úsměvem. „‚Oče' je malý pán, bude spíš potřebovat než dávat, a už potřebuje, už je — podporován. V tom je to...

Už jsem zas ‚v záplatách', jak za studentských let," dodával obraceje se ke mně — „pamatuješ se, jak jsem ti o tom říkal?... Na Karlově náměstí tenkrát?... A teď nedávno — už nevím kde — jsem četl, jak Neruda píše, že i jemu říkali ‚záplatáři'... Ale což Neruda, ten se probil k výši, k velikému významu,... kdežto já — čím jsem, čím budu?"...

Zakryl tvář oběma dlaněma, a mně se zdálo, že oči se mu zalily slzami i že jsem ucítil zasténání.

Chopil jsem jej za obě ruce a pravil jsem co nejsrdečněji:

„Ale příteli, nač tak těžce vše brát? Vždyť ti není tak zle."

Odstrčil obě moje ruce a sám je uchopil a prudce stiskl

„Což ty víš," vyrážel, „což ty víš? — Už mi Gorub řekl, že Luhačovice mne jen svádějí — že tu nepočítám — že se tu neznám! Už mi vyčetl svou podporu... I Gízinu. — Že na ně hřeším..."

Vyrážel to bolestně, lítost v něm propukala.

„A že si dopřávám vína v búdě!" dodával náhle. — „Milostivá paní odpustí," obracel se na mou ženu, „že před starým kamarádem nezatajím, co jsem jim odpověděl na jejich narážky, že nešetřím, že překročuji rozpočet, že nevystačuji — To mně, prosím, vyčtli... Řekl jsem jim rovnou, že pro mne i pro ně bude líp, když mne jednou šlak raní pořádně, než jen tak na polovičato. Že budou mít míň starostí a vydání. A tak tomu je, milostpaní. — A já jsem pronesl pravdu. Svatou pravdu! Vůči Gustině, Gorubovi i konečně i vůči Gizele. Pokouším schválně osud, hazarduji, a myslím, že nehřeším ani na sobě, ani na nich. A nejméně už na své budoucnosti, nebo dokonce na svém umění.... Myslíte, milostpaní, že někdo z nich mě za umělce má?"

Gustav na plno se zasmál, ale byl to hořký smích, potom zkřivil ret a snažil se šelmovsky se na nás dívat, ale bylo nám úzko při tom nuceném zveseleném pohledu.

„Co ti ostatně na jejich úsudku záleží, i kdybys měl pravdu?" pronášel jsem lhostejně.

„Ale což není-li to úsudek jen jejich? — Vidíš-li, že klesáš i u kolegů? Cítíš-li sám, že nejsi tak jistý, tak pevný, jak jsi býval, že tě opouští paměť?... Och, herectví je truchlivá věc, kamaráde, nepřivedla-li tě k jmění. A v třiapadesáti letech?... Nebylo by opravdu líp tak — tak najednou —?... Rázem? —"

„Ach, ach, ach, jděte — malujete to horší, než to je," pronášela konejšivě a s úsměvem moje žena. „Dojista, věřte mně!"

„Zbytečně jsi se trochu pobouřil," pomáhal jsem jí a pohladil jsem Gustavovu ruku.

„Zdržel jsi se včera déle v búdě," dodával jsem. „Jak jsi spal?"

„Nevalně. Ráno byla bouřka, jak víš. Probudila mě."

„V tom je také příčina," děl jsem, „jsi nedospalý a nakvašený."

Pan Gorub s chotí v tom přišli a oznamovali, že smluvili s Burkowskými výlet do Trenčína povozem, — hned, teď ještě, — dopoledne.

„Oče nás omluví a panstvo také," pravila paní Gustina roztomile.

„Jen abyste nezmokli," pronesla má žena.

„Najali jsme landauer," ohlašovala paní Gustina s úsměvem. „Nemějte nám za zlé, Burkowští nás přemluvili," dodávala.

„Obchodní styky, ohled na ně, vliv, to se samo sebou rozumí," pronesl jsem nikoliv bez přídechu lehké ironie.

„Myslím, že tam bude lepší počasí než zde," pravil pan Gorub, jakoby byl přeslechl mou poznámku nebo ji schválně ignoroval.

„Vrátíte se ještě sem?" optala se má žena.

„Ale kdež," odpovídal pan Gorub. „Nemohu se na tak dlouho vzdálit. — To nejde u mne jako u ‚oče'," dodával ironickým tónem. „Ten, vím, bude tady ještě dlouho banketovat!" Šlehl po něm pohledem, který nebyl přátelský.

„Mohli byste tu zůstati pár dní společně," podotkla má žena.

„Co pak je to možno při hospodářství a továrně?" skoro prudce namítl pan Gorub.

„Tak vaše paní by tu mohla zůstat s panem otcem," poznamenala nepouštějíc se své myšlenky. „Těšil se tolik na ni," dodávala.

„Chodit s ním večer do ‚búdy'?" podotkl pan Gorub nikoliv bez úsměšku. „Oče udělá nejlíp," dodával, „když se také sebere a vrátí do Vídně." Řekl to jako příkaz s pevným pohledem na Gustava. „Je to jaké léčení, jak on tu žije?" útočně dodával obrácen k nám.

„Tak může žíti také ve Vídni," poznamenala v souhlase s chotěm paní Gustina.

„No — ať dělá jak myslí," poznamenal úmyslně mírnějším tónem pan Gorub již vzhledem k nám, jak jsme ihned pochopili.

„My jedeme do Trenčína, jak jsme s Burkowskými smluvili, a panstvo nás laskavě omluví," dodával tónem úplně vlídným sjímaje cestovní čapku a klaně se.

Rozloučili jsme se zdvořile, ač ne bez jisté stopy chladnosti.

Gustav stál po celý výjev s hlavou trochu sklopenou a se rty do poloironického úsměvu sevřenými.

„Pa, oče," pronesla paní Gustina, když se s námi byla rozloučila a podávala otci ruku.

„S bohem, dítě," pronesl srdečně Gustav a políbil dceru. „Šťastnou cestu," dodával podávaje pravici zeťovi, „máte pravdu, vrátím se do Vídně..." vyrazil nějak prudčeji.

„A bude to rozumné," nabodřelým tónem pronášel pan Gorub a potřásl tchánu rukou. „Co tady?" dodával a dokonce se usmál. „Ve Vídni máte víc ‚kumpánů', a za pár dní se tam uvidíme. Nač tady platit byt?"

Chtělo to zníti srdečně, ale nebylo možno v tom neznamenati dávku ironie.

Když se byli manželé Gorubovi ještě jednou s námi co nejzdvořileji rozloučili a odcházeli, usedli jsme si zase ke stolu.

Gustav sňal s hlavy šedivou čepičku a přejížděl svou pleš. Potom vytáhl z pouzdra doutník, zapálil si jej, ač jindy dopoledne nekouříval, jak jsem pozoroval, a vypustiv první kotoučky dýmu, zaškrábal se na temeni a se zcela jiným než kdykoliv jsem u něho pozoroval, trochu ironickým sice, ale vážně podbarveným tónem pronášel foukaje do vypouštěných kotoučků dýmu:

„Čím dál do let, tím více poznáváme charakter úlohy v té hře života, kterou nám osud přiřknul .... Poznáváme, jsme-li hrdinové, komikové, neb pouzí episodisté..."

„Mluví z vás docela herec," poznamenala má žena vesele, chtějíc odvrátiti vážný tón.

„Ano, milostpaní," potvrzoval Gustav. „Vyvinula se u mne jako u herce taková theorie. Chceme hrát všichni veliké úlohy nastupujíce život. Ale čím dál, tím více se přesvědčujeme, že všechno následující bylo výsledkem — předcházejícího. S rostoucí prožitou minulostí jsou složky zbývajících výslednic našeho nám ještě vyměřeného osudu čím dál tím určitěji a silněji svázány, a naše vlastní vůle — — možnost nějakých změn — tím omezenější."

„Ty jsi strašný theoretik," poznamenal jsem nikoliv bez úsměšku, ale tím jsem se Gustava dotkl.

„Nejsem," pravil důrazně, „zkusíš to na sobě sám. Čím dál do let, tím více ubývá svobody a přibývá osudovosti. A tím jsme nakloněnější vidět všechen svůj život ve zbarvení osudovosti — jako nevyhnutelnou výslednici daných poměrů, v nichž jsme žili, to jest narodili se, byli vychováváni, zvolili si povolání za právě vládnoucích a ne jiných okolností, oženili se, a tak dále a tak dále. — Vždyť to musíš jako spisovatel cítit víc než kdo jiný. Čím více ke sklonku, poznává každý z nás, byl-li vítězem nebo poraženým. A poznává i celý kus, v němž hrál. Bylo-li to drama nebo veselohra nebo rodinný obraz. Ať na to hledíte, milostpaní, jak chcete," obracel se v řeči k mé ženě, „jsme vždy neseni. Každá žena, každá kolegyně, každý kolega, každý principál byli vždy kusem našeho osudu... Nebyly ‚Nana', Cenci, Kristina, Gustina — částmi mého osudu?" — obracel se na mne otázkou. „A necítíš sám nahodilosti vlastní své sudby? — Jak ti vstoupila, anebo řekněme, jak jsi vstoupil ty v cestu tady milostivé paní? — A jaký vliv to na tebe mělo? Úmrtí choti tvé i mé? — Ach, kamaráde, dej si sloužit, jsme herci všichni, jak jsem pravil, a v jakém kuse a jakou úlohu jsme hráli, a jak jsme ji provedli, poznáváme teprve na sklonku svých let..."

„No, doufám," vpadl jsem do horlivého výkladu Gustavova vesele, „že ještě nejsi ‚na sklonku svých let'?"

„Kdo ví, příteli, kdo ví!" ozval se důrazně a vážně. „Jsem arteriosklerostik a jist ne dnem ani hodinou."

„Ale jděte," těšila má žena, „vypadáte znamenitě. A po dokonané kůře..."

„Odjedu ještě dnes odpoledne milostivá paní."

„Jakže?"

„Po tom rozhovoru se zetěm a dcerou —? Vždyť to chápete! — Není možno..."

„Ale nevažte to tak!"

„Řekl jsem, vrátím se do Vídně, a nic mne od toho neodvrátí. Ještě dnes. Jsme děti osudu."

„Aspoň čtrnáct dní zde s námi ještě pobuďte!" naléhala má žena.

„Nezůstanu, milostpaní. Nebude hezky, pan vrchní finanční rada měl pravdu," dodával s úsměvem, ale tušili jsme, že to není pravá příčina. „A po tom dnešním rozkladu ani den!" potvrzoval sám. „Celuję rączky," ukláněl se, „jdu se rozlúčit s búdou," pravil, smekl, políbil ženě ruku, mně potřásl pravicí a již zmizel.

Ohlédl jsem se za ním, až zašel, a od těch dob jsem ho neviděl.

Ale hořkost jeho života jsem cítil, i to, oč jsem šťastnější.

Snad se s ním letos v studánkovém chladu a stínu Gáborky zase shledáme.

Byl bych tomu upřímně rád.

* *

ALFONS BRESKA:

AQUARIUM.

Co tají tajemství ten globus skleněný,
v němž voda zajatá své barvy stále mění,
hned paví modří plá, hned v soumrak zelený
své sšeří hlubiny; jak vidma tvůrčích snění
ve věčném přerodu se stále cosi tvoří,
a z přítmí záhadných se časem tvary vznoří
do jasu vědomí a mizejí zas v šer
mlhavých vzpomínek, jak zásvit Efemer...
Království mlčení, kde ve vod polosvitu
se kolébají za sklem útlé vodní květy,
jak nedosněné sny, jak pohádkové vzněty,
vnořené v zamodralé stříbro mlžných citů;
průsvitné chaluhy a jemné vodní řasy
míjejí kolem skla, se tratí v zášeří,
jak v duše hlubinách se vlní dlouhé vlasy
ve vodách vzpomínek, jež steskem rozčeří...

Zář zlatá, nachová teď šlehá z šerých hlubin,
cos pluje ke sklu blíž, tak svítící, jak rubín
a vody vzněcuje a celý globus jasní,
že zříti koraly a řasy rozkvetlé:
co dříve nejasné, teď tone ve světle
purpurné Myšlenky, jež chce se státi
básní...

✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶

JOS. HODEK:

Z KORRESPONDENCE SVATOPLUKA ČECHA PROF. JOS. WÜNSCHOVI.

Přátelství Jos. Wünsche se Svat. Čechem počalo již za dob studentských a trvalo až do smrti Jos. Wünsche, který zemřel v Plzni 20. listopadu 1907. Oba sešli se jako chovanci v arcibiskupském konviktě pražském, kamž Čech přišel r. 1858 z Litoměřic a Wünsch z gymnasia plzeňského, a studovali na piaristickém novoměstském gymnasiu. Wünsch byl o 4 roky starší, narodiv se r. 1842 v Rokycanech. Sv. Čech líčí Wünsche v „Druhém květu“ (str. 171—2) jako studenta bystrého rozumu a vtipu, který „náležel mezi přední humoristy konviktu“. Byl také redaktorem psaného časopisu studentského „Zory“, kamž Čech přispíval. Humor Wünsche neopustil ani v pozdějších letech, jak dotvrzují ti, kteří s ním se stýkali; psal také do „Palečka“ za redakce Nevšímalovy pod pseudonymem Beppo da Vinci. Že byl Wünsch opravdový literární labužník, dosvědčuje Dr. Servác Heller ve článku o S. Čechovi v Šimáčkově Světozoru 1896 r. XXX. str. 201. O dalších osudech Wünschových a literární činnosti jeho poučuje nás článek MUDra. Duch. Panýrka „Jos. Wünsch“ v Lumíru 1906 roč. XXXIV., kde vylíčen život Wünsche jeho vlastními slovy a vymezeno jeho místo mezi spisovateli let 80tých.

Pro informaci podávám několik dat, která doplňují, co Zvon o Wünschovi napsal v roč. VI. str. 47, uveřejňuje jeho odkaz ze dne 29. srpna 1905, a zprávu o jeho smrti z letošního ročníku str. 159.

Jos. Wünsch byl professorem na různých ústavech, r. 1872 jmenován definitivně na učitelském ústavě v Jičíně, odkudž 1886 přešel na státní průmyslovou školu v Plzni, kdež setrval až do výslužby. O prázdninách vyjížděl si na cesty. Tak poznal střední, severní a jižní Evropu, severní Afriku. R. 1881 podnikl vědeckou cestu do Armenie, dostal se do některých neznámých krajin armenských a kurdistanských. R. 1883 vnikl do Malé Asie a objevil neznámý dosud klínový nápis u Ašrût Dargy na hranicích perských, odkudž došel k pramenům vých. Tigridu a Eufratu. R. 1890 byl po druhé na Černé Hoře.

Z cest svých napsal velkou řadu cestopisných causerií, jež uveřejňoval v předních listech belletristických a feuilletonech Národních Listů. Část jich vydal souborně pod názvy „Pompeje a Pompejané“, „Po souši a po moři“, „Z blízka a z dáli“, „Mimochodem“. Vynikají švižným slohem a humorem, neunavujíce popisy krajin.

Vědecké výsledky svých cest ukládal Wünsch v pojednáních Vídeňské zeměpisné společnosti, Petermannových „Mitteilungen“ a Vídeňské Akademie.

Jmění nastřádal neobyčejnou šetrností a podniky stavebními.

Dne 30. listopadu 1907 uloženo tělo zesnulého dobrodince českého studentstva do hrobky na hřbitově rodného města Rokycan. Obec Rokycanská, respektive nadace prof. Jos. Wünsche, stala se universální dědičkou. Městskému museu v Rokycanech dostalo se literární pozůstalosti Wünschovy, která obsahuje bohatou korrespondenci (přes 300 dopisů), rukopisy prací již otištěných, některé netištěné básně a veselohru. Z korrespondence té podávám dopisy Čechovy.

Drahý příteli!

Vrátiv se z Plzně, kde jsem několik dní pomeškal, našel jsem Tvé milé psaní a spěchám s odpovědí, ačkoli se obávám, že dojde již pozdě a že jsi se bez mé — ostatně nezávažné — rady rozhodl.

Bratr chtěl se pustiti do vydávání původních cestopisů, ale později se v úmyslu tom zviklal a letos zejména nehodlá takové nebo podobné podniknuti zahájiti. Ač bych byl tedy velice rád právě Tvé znamenité (nemluvím jen dle svého, nýbrž dle obecného úsudku) cestopisy jeho nákladem vydané viděl, musím se toho přece zříci, poněvadž ani žádati nemohu, abys vydání jich pro tento rok odložil a mimo to konečné rozhodnutí mého bratra vzhledem k celému tomu cestopisnému podniknutí nejisté jest.

Co se týče Tvých dotazů, pravím, že jsem sice právníkem, ale že jsem si při vydání svých prací dosud zcela neprávnicky počínal. Své povídky, vesměs již před tím v časopisech otištěné, přenechal jsem prostě za honorář 12 zl. za 16stránkový arch ve formátu Salonní bibliotheky.

Jest to nejmenší, čeho požadovati můžeš. Arbes za svá romanetta a já za básně obdrželi jsme 20 zl. za arch.

Radno by bylo, abys sobě vyjednal též výšku nákladu, ač tu kontrola téměř nemožná, počet exemplářů, které zadarmo obdržíš (as 10—20), a abys podotkl, že za druhé vydání zvláštního ujednání třeba bude neb že za ně požaduješ stejného honoráře a ostatních podmínek.

Také stran úpravy, ač není-li to nějaká bibliotéka, můžeš klásti podmínky.

Těším se velice, že nám do svátků rukopis pošleš. Milo by nám také bylo, kdybys věděl o nějakých vyobrazeních k svému cestopisu.

Jak se máš?

Jsem se srdečným pozdravem

Tvůj věrný přítel

Svatopluk Čech.

Ve Vinohradech dne 29. února 1880.

Náš milý věrný!

Slyšíme rádi, že jsi při své nedávné jízdě do Prahy v místnosti, řečené „u Špinků“ byl, abys nám s náležitou poctivostí holdování své učinil — avšak dáváme ti na vědomí, že jsme v určený den pondělní do svrchudotčené místnosti přišedše, ji prázdnou a pustou nalezli, ana se právě pro nového majitele čistila a bílila. Nevědouce nad to, kde hospodou jsi, musili jsme se zříci potěšení z přátelského s tebou se shledání.

Za tvůj traktát „Po souši a po moři“ ti díky činíme a neopomeneme mistru svému popravčímu jej k zasloužénému trápení a utracení odevzdati, po případě justifikací tuto na něm sami vlastnoručně vykonati.

S přáním všeho dobrého zůstáváme Ti v další milosti nakloněni.

Dáno v Královských Vinohradech v den sv. Serapiona l. P. 1880.

Svatopluk Čech.

Otiskujeme tento list pro jeho zajímavou archaistickou formu, doušku jeho vynechávajíce, ježto nemá pro širší čtenářstvo zvláštní zajímavosti. Red.

*

Milý příteli!

Když jsem nahledl v obsah zaslaného mně ozdobného kuvertu, zmocnila se mne hluboká nevole, kterou nejlépe zahrnu v apostrofu: Bídníku! Ano, bídníku, kterýž zde po Praze jako neviňátko, se škraboškou zkamenělého vědatora na potměšilé tváři, obcházíš, rozličné suchopárné záležitosti předstíráš a zatím potají milostné pletky spřádáš a svým staromládeneckým přátelům, zrady netušícím, v duchu až na vlch hlavy se směješ! Přes to přese všechno odpouštím Ti velkomyslně a přeji Ti z gruntu srdce všeho štěstí v novém stavu, do kterého jsi se tak pokryteckým způsobem vloudil.

Vymiňuji si toliko, abys mi slíbil, že zachováš pro „Květy“ vypsání své svatební cesty, která bude míti dozajista za cíl Spitzbergy nebo některou jinou zajímavou, Tebou dosud neprošťáranou končinu naší zeměkoule.

Přijmi tedy srdečné blahopřání a vřelý pozdrav, kterýž Ti posílá z hlubin duše

Tvůj

Svatopluk Čech.

(Bez data, ale stejný formát papíru a linkování připouští soudit, že neuplynula od předešlého dopisu veliká mezera časová.)

Dne 31. ledna 1881.

Milý příteli!

Budeš snad nepříjemně překvapen, že Ti posílám pouze 50 zl., avšak máme právě mnoho vydání a myslíme, že Jsi ještě „zazobaný". Ostatně víš, že u nás máš ještě větší úvěr a že ho můžeš vyčerpati, až bude třeba, až na př. padneš do rukou nějakým lidožroutům a bude se jednati o vykoupení Tvé křehké pečeně.. Ale nechám špatných vtipů a řeknu prostě, že Ti pošleme další porci peněz, až nám o ně dopíšeš.

Tvá cesta se asi protáhne a budeš potřebovat později.

Na článek, o němž píšeš, se upřímně těším. Až mi ho pošleš, můžeš třeba připsati, jestli a kdy bys ještě dalšího obnosu potřeboval, a já Ti pak dle možnosti část tu odešlu prostřednictvím p. Náprstka.

Za článek nám zaslaný Ti srdečně děkuji, uveřejním jej co nejdříve. Článek „V údolí Trebiňčice" *) otiskl jsem napřed, poněvadž jsem se obával, že Ti dokončení druhého článku někde „cestovní dojmy" přetrhnou.

Je vidět, že jsi na cestách zdráv a vesel. Neboť jest skutečně obdivuhodno, že na cestách psáti můžeš. Já jsem nestloukl na svých potulkách ani poctivého řádku. Zejména divím se, že v Egyptě chuti ke psaní máš — představuji si to tam jako v peci ohnivé.

U nás neděje se nic zvláštního; v literárním ohledu leda to, že jsme se semkli opět těsněji se Sládkem. Vrchlický napsal do „Květů" několik básní a já do „Lumíra" povídku. Také Sládek prý mi něco napíše.

Měj se hodně dobře. Přeju Ti to od srdce! A přines opět domů hojný materiál, ostatně nepotřebuješ, aby Tě kdo k tomu pobádal.

Těším se na opětné shledání se s Tebou a posílám Ti k dalným pyramidám pozdrav nejsrdečnější.

Tvůj věrný přítel

Svatopluk Čech.

*

Milý Wünschi (nebo jak zní Tvůj vokativ)!

Za Tvou zásilku vzdávám Ti díky srdečné. Líbí se mi velmi a připojené k ní obrázky také. Dám je hned vyrýti a uveřejním článek Tvůj co nejdříve — v dubnovém nebo nejdéle květnovém sešitě.

Fotografie — poslední i starší — Ti bez úrazu zachovám.

Těším se na shledání s Tebou, o kterém píšeš.

Co se týče prožluklého státního stipendium*), četl jsem také kdesi, že mi uděleno bylo — ale uvědomění úřední jsem dosud neobdržel a nevím vůbec nic určitého. Přijímám tedy dotyčné gratulace s jakýmsi pochybným pocitem — a proto nazval jsem nahoře stipendium ono prožluklým, ač jinak s udělením jeho docela spokojen bych byl. Ale pravíš-li, abych se Ti nezapletl někam do Tvého revíru, jest to žádost věru mrzká — neboť kam bych pro pána boha šel, kdes Ty ještě nebyl nebo kam alespoň jeti nehodláš?! Díky ještě jednou za příspěvek! Těším se na Tvůj příchod!

Buď zdráv!

Tvůj

Svatopluk Čech.

Douška. Kdy pak si Ji (ale ne, abys nyní zas naopak vyrozumíval Jirečka) dovedeš přece k oltáři?

*

21. září 1883.

Milý příteli!

Rmoutí mne, že jsme se „u Špinků" nesešli. Byl bych Tě srdečně rád spatřil po tak dlouhé době.

Dle Tvého vzkazu dostavil jsem se do řečené kavárny a to v $1\frac{1}{2}$ hodinu odpoledne. Zůstal jsem tam až do $2\frac{3}{4}$ hodiny, načež jsem musel odejíti za některou nutnou záležitostí.

Spatřil jsem v řečené kavárně množství známých právníků, na př. Dra. Šolce, Dra. Mourala, Dra. Bendu a j., ba také skladatele A. Dvořáka — kteří, zejména Dr. Šolc, Ti v případě potřeby tehdejší mou přítomnost v kavárně mohou dosvědčiti — ale marně jsem se ohlížel po skromném objednateli prastarého nápisu na skalách armenských. Či Tě slunce jižní tak vysušilo a vypražilo, že jsem Tě nepoznal?

Ubíraje se z kavárny domů, zastavil jsem se u „Štěpána"; ale ani tam portýr ničeho o Tobě nevěděl. Nechtěl tedy osud tomu, abychom se setkali. Doufám však, že brzy opět do Prahy přijedeš, a že nám

*) Květy 1881, roč. III.

*) Počátkem února r. 1881 obdržel Čech státní stipendium, určené pro spisovatele za r. 1881, v obnosu 400 zl., přiložené spisy vráceny nerozřezány (Flajšhans, Svatopluk Čech, str. 96).

pak bude Štěstěna příznivější. Zatím vítám Tě alespoň písemně, vítám Tě srdečně do vlasti.

Fotografii Ti shledám a zašlu co nevidět. Tvůj článek o Erzerumu*) bude v tomto sešitě ukončen a že bys mne velmi potěšil, kdybys nám hodně brzy nějaký příspěvek zaslal, nemusím ani dokládati.

S vřelým pozdravem

Tvůj oddaný přítel

Svatopluk Čech.

(Pokračování.)

*) Květy 1883 roč. V.

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Opravdu, ještě štěstí, že ten hoch je na živu; kdyby ho nebylo, byl bych s celým hospodářstvím v úzkých. Je ho chudáka škoda! Ten kdyby mohl chodit, ten by to jinam dokázal než bratři. A ta holka se mně zamlouvá, ta jejich Kačena. Když ji vdavky neposednou, tak může v mém statku zůstati až do smrti. Kdyby Eda umřel, provdal bych Kačenu za nějakého pořádného člověka, aby mně tam dělal šafáře, a tak by to vše bylo nejlíp opatřeno, než my se odtud hneme!"

Anna se zticha usmívala a zářícíma očima pohyb jeho horkých úst pozorovala.

„Toníčku, já už tě znám," šeptala, „ty jsi pořád samé plány, pořád si to nějak představuješ a předěláváš. Jen když tě to těší! Kdož ví, jak se to ještě všecko zatočí. Dokud budeme my živi a zdrávi, tak nám zle nebude. A dokud bude moje maminka živa! To víš, bez maminky bych si netroufala tolik uhospodařit, tomu já ani nerozumím! Zlaté ruce maminčiny!"

— Když Brodecký vyšel toho dne odpoledne s puškou na rameni a s otcovým psem Lordem do revíru, bylo v jeho duši slunečno jako na obloze toho dne říjnového. Lord s Bojem byli už přestěhováni do Poběžovic a sloužili jako někdy v Rábské fořtovně. Podzim byl toho roku ustavičně vyjasněný jako odcházející léto. A sliv se urodilo, že nejstarší pamětníci větší úrody nepamatovali. V barácích pod Poběžovickou fořtovnou voněla z hrnců čerstvá povidla. I jinak byl rok velice úrodný, ač sedláci ze staré opatrnosti zle si do neúrody jako obyčejně stěžovali.

Brodecký vkročil za fořtovnou do lesa. Na dubech a na břízách a všade barevno podzimu bylo už přichystáno. Na bílé pěšině nastlávalo se spadalé listí. Z paseky voněla nesežatá tráva, jež na podzim za ranních mlh znovu po parném létu jako po zimě na jaře ožila. Lord na zapísknutí před pánem pobíhal. Hloupé bažanty ve vysoké ostřici stuhlým postojem vystavoval. Lord se úplně přeměnil, divoký Boj však těžce nádvorní volnosti a nezaměstnanosti odvykal. Proto byl odevzdán do výcviku praktikantu Krbovi, učiteli, jenž byl sám dosud žák starých zlatých pravidel mysliveckých.

Sluky už táhly. Sběrky žaludů a kaštanů po lesích začaly, už se k zimním honům zaječím znenáhla chystalo. Hajní Cavrnoch a Musil odjeli se svými plaveckými družinami ze „Sutých břehů" s naloženými vory po Orlici. Pod Haranty u hajného Doležala prvého jezevce vykopali, a Doležal, jenž jediný z hajných jezevčí maso jedl, pochutnával si na šťavnaté pečínce.

Brodecký šel volně rozjasnělým lesem, a jak šel, teskná myšlenka chytla mu srdce. Ano, život utíká divokým letem. Od jara do podzimu a do zimy. Utíká a přece je nevýslovně krásný. Jenom rozuměti mu člověk musí. A snažiti se musí celou bytostí, aby ho pochopil.

— Karle neporozuměl, ukřivdil jí. Nutil ji v duchu, aby se vzdávala života. Stejným právem mohl jí zapovídati, aby si už Girgala nebrala. Život živým! A to ještě Annu urazil, když se o Karle rozhovořili. Annu, která jest jeho život.

V tom okamžiku bylo mu dychtivé tajemství Karlina života zářivě jasno. Hledá, hledá.

Brodeckému se v tom okamžiku mrtvý Girgal shovívavě v usmířených myšlenkách usmíval.

— „Je mladá!" dojista řekl by shovívavě, kdyby žil, mrtvý Girgal. To byl jeho výklad jiskřivého a živého života, když už sám byl podťatá vrba nad břehem a žil jen proto, poněvadž mají tuhý život umírající vrby.

Dojista ani Girgal by jí nebránil!

— ‚Nic se mnou neužila‘, shovívavě by ji omlouval, a Brodecký si Girgalova slova oživoval i s Girgalovými gesty a s jeho tichým úsměvem, — ‚je dosud mladá‘!

Jen matka Brodeckému nešla z mysli. Ovšem Anna jej utěšila, že Eduard s Kátlou Karlu matce nahradí, ale Brodecký se přece obával budoucnosti. Dosud se hlásila o otcovské dědictví jenom Johanna a teď mu přibyla i Karla. Bratří se nebál, ale sester. Dcery vždy roznášejí selské grunty. Karlinina ženicha dosud neznal, ale dojista nebude jiný, než jsou všichni. Aby mu Karla přišla s prázdnýma rukama do domácnosti, a to by přišla, poněvadž sňatkem vdovskou pensi ztratí, jistě by tomu ženichovi vhod nebylo. Třebas by to byl učitel, vzdělaný člověk. Třebas by se nechoval jako švakříček Sladký.

A to byla nová a tíživá starost. Ani té by se nelekal, kdyby Ráb nebyl od Poběžovic tak vzdálen, kdyby sloužil na otcově místě a mohl, kdykoliv by kázala potřeba, do svého statku odskočiti.

— Statek žádá celého člověka, pravil si, člověk smí dělati pouze jedno! Buď musí sedlačiti, nebo musí býti lesníkem, ale obojím býti nemůže. A to byl kořen jeho bolesti. Aby se vzdal zaměstnání, nemohl a nesměl se odhodlati. Dokud sloužil, dotud mohl po svém úřednickém způsobu sedlačiti. Dotud mohl úspory do statku ukládati, aby matka mohla vládnouti.

Zprudka vykročil, aby tísnícímu myšlení unikl.

— Věčně se na cizím plahočiti nebudu, pravil si rozhodně, někdy přece budu choditi po svém. A v tom „někdy přece“ byl účel celého jeho života. Miloval vášnivě cizí les a jak by neměl milovati vlastní kus těžko dobývané půdy! Jak mu bylo radostno v tom okamžiku, když ho starost zachytla a přidusila, naplniti si hlavu vědomím, že někdy přece bude za své oběti odměněn. Že někdy přece otročina s něho spadne, že odtud volný a svobodný odejde a bude choditi svobodně po své zemi.

A byl pevně odhodlán, že jeho syn musí někdy sedlačiti na jeho statku. Ovšem bude také studovati, ale po studiích nepožene ho nikam do úřadu, nikam do služby. Bude sedlákem. Než doroste, bude všecko tak upraveno, že statek jeho syna uživí.

V myšlenkách došel až na „Suty břeha“ k hájovně. Sešel po mezi mezi poli hajného a foŕtvarta do lesa a jak do lesa vkročil, slyšel z dola šumot Orlice, která k vesnici Štěnkovu do luk od lesa tady prudce zahýbala. Usadil se, když z lesa na písčitý břeh sestoupil, na kládách ku plavbě přichystaným, a díval se do lesa na pravém břehu říčném. Pasáci a pasačky u krav a u hejn hus po lukách a po polích za lukami roztroušených táhle si prozpěvovali, a les jim ozvěnou odpovídal. Šumot vody splýval do táhlého zpěvu.

Dlouho poseděl, až slunce k západu se nachýlilo a z luk se kouřily bílé páry. Z dálky z polí za řekou na selských honitbách koroptve s hlasitým čiřikáním na noční hřád se svolávaly. Konečně večerní klekání ze Štěnkova a ze Štěpánovska se ozvalo. Netrpělivě vytáhl z kapsy hodinky a podíval se, kolik je hodin. Umínil si, že vyčká, kdy přijde noční hlídač, starý Zahálka, jenž tu, když se plavilo, zásoby dříví hlídal a dole u řeky v písku pod boudou, jako je mají voraři na vorech, noclehoval. A že Zahálka dlouho nešel, velice si pána pohněval. Přišel až za úplného šera po šesté hodině teprve. Ani si nevšiml, že pán sedí nahoře na břehu na kládách.

„To je mně pěkný pořádek,“ rozkřikl se Brodecký, ale když spatřil třesoucí postavu Zahálkovu a chvějivý poplach jeho bezzubých úst, zvuk řeči se mu mimoděk zmírnil.

„Už tu na vás čekám skoro hodinu,“ pravil, „a kdyby vás někdo vyčíhal, že sem takhle pozdě chodíte, mohl by si toho tady nabrat, co by chtěl.“

Zahálka mlčel. Jen mu strach koutky úst potrhoval. Než se stařec vzpamatoval, Brodecký odcházel.

Podvečerní vítr se utišil, nad lesy z namodralé oblohy měkce vysvítil úplňkový měsíc.

Nešel vozovou cestou. Vešel po pěšině do mýtiny a odtud kráčel do pustého borového podrostu. Šel domů oklikou schválně. Štěnkováci a Bělečtí až do těch poloh lesních, pytlačíce, zapadali, a právě v těch letech pytlačina se zase nebezpečně rozmáhala. Odvolal písknutím psa v předu revírujícího a rychle, ale pozorně šel vonící nocí.

IX.

Karlin sňatek s řídícím učitelem Kunešem měl býti konán na týden před Kateřinou, a nežli k němu došlo, sešla se ještě jednou rodina o dušičkách v Rábském statku. Pozůstalost po starém pánu dosud nebyla soudně projednána. Okresní sudí poznal, že by projednávání bylo nesmírně namáhavé a rozčilující, a proto sám usiloval, aby nemilá věc usnula. Totiž když soudu na popud nedočkavého Sladkého, dědice neztišitelného, zaslán byl úmrtní zápis, ztratil se vždy důsledně na rozkaz přednosty soudního.

„Až to ulehne, pak se do toho dáme," vysvětloval okresní sudí kancelistovi Schnablovi, „horkou kaši nechej vychladnout a dvě vejce do toho vraz podle kuchařky, vědí, fotrlínku!"

Kancelista Schnabel úředně se usmíval. „Dvě vejce do toho vraz," bylo chéfovo oblíbené úsloví. A titul „fotrlínku" vylétal z přednostových úst do uší kancelářského personálu jen když byla přednostova duše ouřední sladěna v harmonií všech stolic soudních.

Omrzela už i pekaře Sladkého ustavičná sháňka po dědictví. Písař Kritzmann mu sháňku znechutil. Udělal si ze Sladkého, jeho kapsy a krámu eldorádo. Docházel občasně ke Sladkému, poradil a rozjitřil jej radami. Za to vypůjčoval si pětku za pětkou a potom i s menšími obnosy než pětka se spokojoval. U Kritzmannů měli všecko pečivo od Sladkých zadarmo. Kdyby nebyla ve Sladkém příliš veliká a houževnatá touha po dědictví a po majetku, byl by se dávno zřekl těchto hříšných výdajů a také skutečně na konec ochladl. Teprve když několikráte Kritzmanna důrazně upomenul, aby vrátil vypůjčené peníze, přátelství se rozešlo. A tak usnulo projednávání pozůstalosti po starém pánu nadobro.

Brodecký se o dušičkách těžko do Rábu vypravoval. Začali právě probírati mlází a po ukončení selských prací dříví sváželi. A právě na dušičky chtěl vypraviti Cavrnocha s poslední plavbou a pro návštěvu musil Cavrnochův odjezd odložiti. Nerad, byť jen na jediný den to bylo, odevzdával otěže revírní vlády adjunktu Dolečkovi, jenž od prvého dne v měsíci míval po výplatě služného pijácký kvartál. Nařídil sice praktikantovi, aby nikam adjunkta nepouštěl, ale přes to na Dolečka nemohl spolehnouti. Děti tentokráte nejely. Starostlivá Anna za živý svět je nechtěla vzíti s sebou, aby se nenastudily.

Za časného sychravého jitra vyjeli. Bryčka se rozhrčela po silnici před prvým sněžením naposled vyštěrkované. Anna, jež z fořtovny skoro nevycházela od času, kdy chladné větry od lesa do jejich samoty zahvizdly, udiveně dívala se do sesmutnělého lesa a vdechovala zatuchlou vůni vlhkého spadalého listí. Hustá mlha rychle spadávala s probouzejícím dnem. Zima Annou zatřásla a Anna schoulostivěle zachumlala se do kožichu. Oči jí utkvěly láskyplně na mužovi, jenž si spocen v kožichu, do kterého se musil na cestu na její doléhavou žádost odebrati, z lovecké dýmky vesele pokuřoval a spokojeně anglický poklus koní pozoroval.

— Chudáček, v téhle slotě musí on po lese běhati, přemýšlela Anna a zrůžověla na větru, jenž jí bičoval do bledých tváří, osvětlených velikýma černýma očima. Teprve když z lesů vyjeli, se srázného kopce chvojnovského sjížděli, starosti z domova je opouštěly. Anna, když s kopce sjížděli a zabrzděná zadní kola pronikavě skřípěla, zatřásla se náhlou úzkostí, pot jí na bílém čele pod havraními vlasy zaperlil, a tu v úzkosti ucítila po prvé nové mateřství. Teprve když pod kopcem po do daleka se rozvíjející rovině polabské se rozjížděli a bílý kostelík Ředický se hřbitovní zdí, za kterou černé železné kříže na kamenných náhrobních podstavcích přečnívalý, v podzimním slunci vysvítil, Anna se uklidnila, a bušení srdce krví rozkloktaného v tichý, oddaný tep se rozvlňovalo.

„Toníčku," zašeptala mazlivě, „koukej, Toníčku, tady mají ještě strniště nezoráno."

Ale to jen tak řekla, aby vůbec něco řekla, aby si ostrůvků prchavého ruměnce na její tvářích nevšiml a už dnes o jejím novém mateřství se nedověděl.

„A ty se mračíš, jakoby tě to ani dost málo netěšilo, že se jedeš podívat do svého statku," pravila s úsměvem, „tak už se nemrač a něco povídej!"

„Abych se opravdu přiznal, tak mě to příliš netěší," odpovídal rozmrzele, „nemáme se opravdu, nač těšiti, skoro se toho bojím, abychom se nedostali do zbytečných řečí. To víš, já to Žance a švakříčkovi nesmlčím a Karle také řeknu otevřeně co si myslím."

„A co bys jí říkal? Umoudři se a neříkej nikomu ani slůvko! Tím to nepředěláš! A vůbec ty bys nejlíp udělal, kdybys promluvil s nimi se všemi rozumně, řekl jim rovnou, co vlastně od tebe chtějí a už to všechno nějak uspořádal. Dokud to neuspořádáš, bude to pořád stejné, pořád bude mezi vámi taková rozmrzelost."

Brodecký se zamyslil.

„Tobě se řekně: uspořádat! Ale kdybych to chtěl uspořádat, jak by oni chtěli, musil bych jim po druhé zaplatit celou živnost. A to neudělám! To se s nimi spíš do soudu dám!"

Anna se vlídně usmála.

„I nedáš, Toníčku, vždyť já tě dobře znám! Ty jenom teď tak bouříš a na ně se kasáš, a až půjde do tuhého, povolíš. Já ti, Toníčku, proto nezazlívám! Když už nám je to tak souzeno, že musíme jeden s druhým a jeden vedle druhého žít, tak je nejmoudřejší, povolit. Čím dřív povolíš, tím víc vyzískáš. Jen s krku když je dostaneš,

abys moh' volně vydechnout, jen když je budeš mít všecky s krku a odbyty!"

Tváře se jí ohníčky rozhořely. Chtěla ho usilovně přesvědčiti.

„Teď se mně také Karla o dědice postarala," pravil vyčítavě, „všecko se to ve mně ježí, když si na to vzpomenu. Pekaře už v rodině máme, a Karla nám ještě učitele opatřuje. Horko mě polívá, když si na to vzpomenu! Nejraději bych se vrátil a nejel nikam!"

„Když teda chceš, tak, se vrátíme!" řekla Anna. Znala jej důkladně. Věděla, kdyby řekla, že se rozhodně nevrátí, že by usiloval se vrátiti a že by se vrátil.

Neodpovídal. A neporoučel kočímu, aby obrátil.

„Dobře jede" pravil za chvíli, dívaje se po koních, „jenom aby mně koně neuhnal. Ani bych neřekl, že celý týden dříví z lesa sváželi. Jak je zapřáhneš do kočáru běží jako posedlí!" U Časů zahlédli na silnici drobný fasuněk s černým koníkem. Eduard se svým Bugarem vyjel jim naproti až k Časům.

„Ne, že se nebojíte," vykřikla Anna uděšeně, když ho spatřila „vyjedete si sám jako starý čeledín a nepomyslíte, že by se vám něco mohlo stát! Co byste si počal, kdyby se vám ten kůň cikánský splašil, bez toho z něho nic jiného nekouká, jen komediant."

„To by koukali, paní švakrová, co já všecko dovedu," odpovídal Eduard vesele, „tomu koni já už rozumím, toho já už se neleknu!"

Rozradostnil se, že je upoutal svým výkonem. Švihl Bugara a zprudka se rozejel. Na kus cesty je předhonil a prudce se otočiv na jednom místě, div do příkopu zadkem vozíku nesletěl. Volně k nim dojížděl.

„Vy nedáte pokoje, dokud si nezlámete vaz," pravila uděšeně a mávala baculatýma rukama do chladného vzduchu listopadového, z něhož se mlha tratila a do něhož sluneční záře s oblohy přitékala.

„Nic se mně nestane," pravil s chlubnou horlivostí, „kdybych toho koně neměl, paní švakrová, tak nevím, jak by to na poli chodilo. Dnes aby byl člověk jako vítr za čeládkou, a na tohle už Kliment nestačil. Teď si zajedu, kam chci a kde je mně potřebí, aspoň se nemusím s Klimentem zlobit."

(Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Zloch přišel o osmé hodině a zavřel se ihned ve svém pokoji. Emča donesla mu večeři a vrátivši se, usmívala se. Daniela se Zamrazilovou odešly spat až po odchodu staré paní s pěti dcerami, když v Pensionátě vše se ztišilo. Jasný, příjemný letní večer rozestíral se krajem, teplý i vonný, plný zvuků i ticha. Obloha i hvězdy zbledly svitem vycházejícího měsíce. Od silnice znělo rachocení kočárů a s polních pěšin zazpívání výletníků i smích pěti sester s bílými závoji, jež šly se svými ctiteli tak daleko od sebe, že je nemohla stará matka přehlédnouti. Šla poslední, ale dcery bavíce se, nestaraly se o její zvláštní rozčilení. Nevěděly o něm.

Daniela usedla k otevřenému oknu. Čarovná noc zvábila všechny její smysly. Vzpomněla na dětství, když zde, u tohoto zámečku, tehda obydleného starou hraběnkou, podivínkou, zastavovala se s duší přeplněnou sny, když hádala, co se asi dělo a děje v těchto pokojích a když toužívala aspoň jednou v životě nahlédnouti sem. Zahleděla se do stromů i do dálky, k rodnému městu, kam bylo z oken prvního patra viděti a kde třpytila se světla. Silné, hluboké pocity ozvaly se v ní. Ale v té chvíli stalo se něco neočekávaného. Přímo z oblasti těchto pocitů vzrostla jí postava Valeriana Zlocha. Nevěděla ani, jak se to stalo, že uletělo mládí i vše ostatní, a že bezprostředně rozestřela se kolem ní moc tohoto člověka. Teď, když všecko utichlo, když i služebnictvo odešlo spat, ukázalo se, že šíří se jeho záhadná vláda celým okolím, že vše, co vypravoval, vrší se a tvoří rozčilující obraz jeho. V této první chvíli, kdy představa tohoto starce vyvstala tak náhle, neměla Daniela ani otázek. Pouze kdosi nový před ní stál, jehož moc rozestírala se daleko kolem.

Všechny dojmy hlučné zábavy odpolední zmizely a ranní setkání se starcem i všechny jeho hovory seřadily se v jejích vzpomínkách. Napadlo jí napsati o tom

muži, jako včera učinila, ale nebylo odvahy vykonati to. Množství nejasné látky jakoby vzbuzovalo spíše ustrnutí než touhu probírati se v ní. Čím méně pak myslila, tím jasněji jakoby viděla před sebou starcovu bytost.

Náhle ztrnula . . . krev jakoby stydla v jejích žilách.

V dlouhé chodbě, jdoucí celým zámečkem, zakončené na severní straně skleněnými dveřmi, na terasu nad verandou vedoucími, zavzněly kroky. Zřejmě jeho kroky. Pochopila, že jde na tuto terasu, jež se rozkládala na jedné straně pod jejím rohovým pokojem. Zhasla svíčku a rychle popošla k zavřenému oknu. Plocha terasy polita byla měsíčným svitem.

Zavrzly dveře. Vysoká postava starcova se objevila.

„Nemůže spat," pomyslila si Daniela.

Zloch popošel až k okraji terasy a zahleděl se do měsícem zkouzelněné krajiny. Dlouho se ani nepohnul.

Dívala se naň s chvějícím se dechem. „Světem štvaný člověk," vybírala si z jeho ranních poznámek, „který utíká před svým osudem a hledá nevinné vztahy. Dlouholi jsou nevinnými? Krátce . . . a nová bouře a nové štvaní! A co ta dramata, která prožil? Jaká byla? A kde všude byl? Zdá se, že rád vypravuje!" Touha po naslouchání těmto dramatům, jež vznikala z jeho osudného působení, prošla jejím srdcem. „Půjdu na terasu," rozhodla se mžikem, „je báječná noc a spáti nelze. Je tak zvláštně, že bude vypravovati. Vyzvu ho, neodolá. Měsíčná noc, tichá a teplá . . . vylákala ho, je dojat. Aspoň ten příběh o dívce, jež se otrávila! Jak se sběhlo všecko to neštěstí? Ach, ano, o tom mi musí vypravovati! Pak by mne zajímalo, přijde-li mezi neznámé lidi, jak začne to houstnutí bouře? Jak jen to začne? Co dělá, co mluví, jak jedná, že se vyvinuje vnitřní rozlad a rozčilení? Co je to? Ach, zajímalo by mne pozorovati, jak se ten člověk zaplétá proti vlastní vůli!"

Podobné otázky hemžily se jí duší, a silná zvědavost, šířící se z nich, zabírala všecku její touhu. Vzala rychle anglický plášť, visící u dveří, přehodila jej přes ramena a chtěla vyjíti.

Zvláštní tíseň však, vzniknuvší u jejího srdce, zadržela ji. Dech se jí zatajil, tepny se rozbušily.

„Ne!" zašeptala. „Bůh ví, do jakého dramatu se ženu! Ne . . . pohrozil mi! Nesmím zapřádati styky, ne, za nic na světě ne!" Tvář její všecka planula. Odhodila plášť. „Co mne stále vábí k němu? Oh ne, nesmím! Budu žíti s ostatními . . . on ať si chodí do lesů! Ujdu neštěstí. Ano! Již ta moc, která mne k němu vábí a podněcuje mou zvědavost, je ďábel . . . a dává mi výstrahu! A první dojem z toho člověka — nebylo to vnuknutí, abych se mu vyhnula? Ano! Ubráním se a přemohu zvědavost." Usedla na pohovku a zakryla si tvář. Znova však vyskočila a plna netrpělivosti přešla pokojem. Stanula u okna na terasu a pohlédla tam. Zloch dosud stál bez pohnutí u zábradlí. „Štvaný člověk!" zašeptala prudce. „Štvaný světem svým osudem! Kam ještě ho zažene? Dá mu tady odpočinouti? Bude zde první jeho zastávka? Možná . . . Ach, přála bych mu oddechu, přála bych mu vysvobození! On však se usmál poznámce mé o očištění, nevěří tomu . . . ale možná, je přece možná, že jest takové vyrovnání. Věřím! Pevně věřím!"

Širé ticho zavládlo vším. Hvězdy při obzorech se leskly. Měsíc stál již vysoko, bílý téměř, pokojný a konejšivý.

Daniela nemohla však snésti jeho tichého lesku. Napadla ji myšlenka, že cosi strašného odehraje se v tomto Pensionátě.

Temná hrůza hromadila se jí v nitru. „Co se stane?" zašeptala, ale duše její neměla moci představiti si cokoli z budoucnosti. Vše jevilo se jí jako neproniknutelná mlha.

VII.

Paní Slámová nepřisedla ke stolu, kde byly druhé dvě paní. Vyhlédla si poblíž piana nevelký, poněkud ve stínu zastrčený stolek, pro který hned první den ztropila Anně scénu. Pozorná dívka prostřela jí v poledne k lepšímu stolu, nemohouc pochopiti, že by chtěla tato poněkud upjatá dáma seděti v koutečku za pianem. To však působilo na světlovlasou paní jako omamující páry. Omdlévala a třeštila. Hlas její, jindy lahodný, zněl řezavě a zlobně. Znova a znova opakovala, že bude seděti tam, kde se líbí jí, a ne, kde se líbí sklepnici. Dopověděla a totéž opakovala. Výstup působil nepříjemně. Pohněvaná paní přecházela jako defilující důstojník, a obě její děti nafouklé jako ona, přecházely podle ní sem tam. Anna se stále omlouvala.

Děti paní Slámové nikoho nepozdravily a s nikým se nedaly do řeči. Patrně z rozkazu matčina, jež je chránila tímto způsobem před zkázou, jakou možno vzíti z lidí. Oslovil-li je někdo, zřídka odpověděly. Obyčejně se odvrátily a odešly. Tím se stalo, že si jich nikdo nevšímal.

Valerián Zloch se téměř neobjevoval. Posnídal dříve, než ostatní hosté a oka-

ihned zacházel do lesů. V poledne seděl venku u nejzadnějšího stolku, kam nebylo z jídelny ani z verandy viděti. Paní Pechová netrpělivě stopovala, co dělá. Znepokojovalo ji, že se s ním nesetkala. Šla úmyslně parkem, nedaleko místa, kde sedal, ale marně. Četl noviny a sotva že pozdravil. Strach, jejž včera pocítila, opět se proměnil v nepřemožitelnou zvědavost. Myšlenka, jež se jí zdála směšnou, když ji Zloch vyslovil, že jsou možná příbuzní, zahnízdila se jí v hlavě a nabývala pravděpodobnosti, možnosti i víry její. Znova a znova počítala rostoucí číslo prapradědečků jeho i svých, ale za živý svět nemohla si tuto řadu představiti, ani ji vypočítati. Všecko se jí ztrácelo v mlhách. Věřila však, že něco vnitřního je pojí, z té příčiny, poněvadž Zloch zabíral všecku její oblast fantastickou a nepronikutelnou, a že se tvářil, jakoby o něčem věděl. Aspoň se jí zdálo, že stále na tuto myšlenku narážel. Rozšiřující se tato domněnka rozdmychovala život silné zvědavosti její ještě plněji. Odpoledne bloudila po lesích, ale nikde starce podivína nespatřila. Potkavši malého hocha s uzlíčkem hub a podarovavši jej, vzpomněla si na dítě, pohozené na prahu vdovy Zamrazilové. Počítala, že je hoch nyní as devítiletý a uvažovala, jak by se dopátrala o něm nějakých zpráv. Rozhodla se psáti o tom muži a umínila si, až pojede do Prahy, že jej v nalezinci navštíví. Zamyslila se nad tím, a otázka, čí asi dítě to bylo, jaké ženy, jaké nešťastnice, zvedla se před její duší. „Taky nějaké drama, o jakých mluvil Zloch a před nimiž prchal!“ napadlo ji, a okamžitě, jakoby náhlé světlo přeletovalo v její duši a přesvědčovalo ji o nejpodivnějších možnostech, pomyslila si, že i toto pohozené dítě je v souvislosti se záhadným starcem. I tato myšlenka zdála se jí pravděpodobnou. Všecka tím vzrušena vrátila se k večeru domů.

Následující dni byly teplé a krásné. V lesích zavoněly houby a jahody. Bzučení much a včel naplňovalo park. U pensionátu objevovaly se vesnické děti s hříbky a hrnečky červených jahod. Přicházeli turisté a zámožnější měšťané. V úterý odpoledne přijel Šrámek v nových, hnědých šatech, s malým slaměným kloboučkem, křičícím strakatou, širokou pentlí. Červené, oholené tváře a veselé černé oči sdělovaly, že je spokojen. Přihlazoval si zřejmě nabarvený černý knír a netrpělivě hledal paní Pechovou. Přinesl jí kytici růží a košíček velikých zahradních jahod. Tajně po Emči poslal do jejího pokoje několik knih, malou petrolejovou lampičku, vývrtku, zátku se dvěma sýkorkami a mahagonovou skříňku s drobounkými zásuvkami. Emča pověděla mu, co věděla o Valeriánu Zlochovi a co je zde nového. Paní Pechovou nalezl v parku. Vrátila se s ním do pensionátu. Odejel až po večeři. Zloch, jenž toho večera prodlel v jídelně až do desáté hodiny, pozoroval jej se zvýšeným zájmem, ba možno říci, že nápadně a s posměšným pohledem. Zvláštnost tato ji vzrušila. Když Šrámek odejel, oddechla si a jdouc podle Anny, pošeptala jí: „Kdyby sem raději nejezdil!“

V těchto pěkných dnech ukázal se u pensionátu starý, vychytralý vesničan s mysliveckým, umaštěným kloboukem. Oči měl zanícené, nos červený. Podobal se vypelichanému chrtu. Slídil kolem, koho by mohl za poplatek prováděti lesem až ke starému hradu. Domlouval se o sklenici piva, dokazuje v nepřetržitém povídání Linhovi, že sem vodí hosty. Dostal-li pivo, usedl s ním na lavici u kuchyně naproti zelené kleci se dvěma hrdličkami a upřev červená, stále zaslzená očka na cukrující ptáky, usmíval se spokojeně. Jmenoval se Straka a byl přesvědčen, že pochází z rodiny hraběte Straky.

Ve středu přijel nový host do pensionátu. Odborný učitel Komárek z Prahy. Ve čtvrtek paní Valášková s dvacítiletou dcerou, jež přivezl starostlivý muž až sem.

Komárek byl málo přes třicet let starý, příjemný, tichý, svobodný muž vysoké postavy, silný, velké hlavy a hezké, milé tváře. Modré oči jeho hleděly na svět důvěřivě a čistě. Měl světlý knír, a hustý, krátce střižený vlas, kulatou tvář, velké, bledé rty a tupý nos. Býval vždy dokonale čist a upraven, nosil barevné kravaty a pěkně střižený šat z anglických látek. Tato péče o vnějšek neměla příčiny ani v ješitnosti ani v touze líbiti se, nýbrž v pouhé, zcela prosté lásce k úhlednosti a čistotě. Řeč jeho byla tichá, přívětivá, bez výbuchů a útočnosti. Vyučoval mathematice a fysice na měšťanských a obchodních školách, a v poslední době zabýval se ze všech sil uměleckou výchovou mládeže, psal články o této otázce a několikráte i přednášel v učitelských spolcích. Toto heslo, jež zaujalo mnoho myslí, zachvátilo i jej. Nebyl otázkou umělecké výchovy opojen pro nedostatek psychologické znalosti, ale z přirozené své vášně po vkusu a úhlednosti. Věřil, že pracuje pro věc důležitou a obrodnou. Hořel tichým nadšením. Toto planutí pro ušlechtilé snahy bylo příznačnou jeho vlastností. Mohl by býti nazván člověkem bez závisti, a právě nedostatek této vlastnosti dopřával největší pohody jeho tichému nadšení. Pochvalíš-li někoho před ješitcem a závistníkem, první, co učiní je, že kousne

nebo hodí blátem, ale učiníš-li tak před člověkem, jakým byl Komárek, zahlédneš v očích jeho svit nadšení. Velice snadno uvěřil všem učitelům, kteří neutráceli čas v hospodě, ale oddávali se všelikým snům vychovávacím, že objevují cosi neobyčejného a že je nutno ujmouti se jejich myšlenek. Miloval takové pracovníky a stýkal se s nimi. Pro myšlenky všech hořel tichým, oddaným plamenem. Věděl o pošetilcích, kteří se zabývali bláhovými sny, ale jako oni i on jim věřil a usiloval marně jako oni o naplnění těchto ideálů. Z těch všech příčin byl šťastný člověk. Užil nejsladšího nápoje, vroucího nadšení.

V této krajině byl poprvé. Doporučil mu ji rodák zdejší, učitel Patočka, zvláštní muž s novými methodami, vášnivě zabraný do dětské duše, milující své žáčky obecné školy nade vše na světě. Dostal se do Prahy pro tuto snahu svoji, ale tam narazil brzy na pohodlnost kolegů, prohlášen za bláhovce a přepiatce, tak že žil hořký osud neuznání.

Komárek, vstoupiv poprvé do jídelny k večeři, přikročil hned k damám i Zlochovi a představil se. Oběma paním se velice zalíbil, tak že jej pozvaly, aby přisedal k jejich stolu. Navrátiv se od Zlocha a přistavuje si židli k paní Pechové, byl zbledlý a zaražený.

„Pan Zloch i na vás působil tísnivě, viďte?“ otázala se Daniela, dávajíc mu znamení pohledem, aby mluvil tiše.

„Ano; kdo je to?“ zašeptal nachýliv se k damám.

„Zvláštní člověk; ne zlý, naprosto ne! Zajímavý! Chtěla bych mu stále naslouchati!“

„Vypravuje pěkně?“

„Ano ... ale hlavně pestrý, úžasný život má za sebou!“ živě zaplanuvši v tváři prohodila Daniela.

„Nevěřte tomu, vždyť by ho byla žádná ženská nechtěla, ďábla. Je to nějaký Babinský!“ zašeptala Zamrazilová mračíc se. „Bála bych se ho!“

„Nejde o ženské!“ zasmála se paní Pechová pohleděvši významně na Komárka. Oba se usmáli. „Vy všechno zajímavé hledáte jen v milostných dobrodružstvích, ale tomu tak není! On je daleko zajímavější.“

Zamrazilová pohodila hlavou svraštivši tvář:

„E co, já nic jiného neuznávám! Mám to ráda! A ten ďábel není ani trochu zajímavý!“

„Ach je, nejzajímavější člověk, jakého jsem kdy poznala!“ pronesla paní Pechová opravdově upřevši pohled na starce, jenž četl bez pohnutí noviny. Tvář jeho zdála se bledá, jako z vosku. Oči jeho jakoby byly upřeny stále na totéž místo. Daniela pokračovala: „Jen to mi vysvětlete, proč působí tísnivě? Jak si to mám zodpověděti? Vždyť i vy jste byl zaražen a paní Zamrazilová se úzkostí třásla. Co je to?“

Komárek pokrčil rameny.

„Každý krčíte rameny,“ mluvila Daniela dále, „nikdo nenacházíte slov! Já však soudím, že je to neobyčejný člověk. Již proto, že působí na lidi takovým zvláštním dojmem, je výjimečný.“ Pojednou tvář její zazářila hlubokým uděšením. „Ach, zdá se mi, že vše, co by vypravoval, uchvátilo by člověka. Žil asi příběhy, při nichž by nám mráz přejížděl po zádech. Aspoň to bych chtěla vědět, kdo byli jeho rodiče a jaké byly jeho osudy v dětství. Pane učiteli, nevyšel byste z úžasu a vás zvláště by to musilo zajímati. Již jako dítě byl zvláštní, neobyčejný! Ne, takhle ho nenecháme bloudit po lesích. Musí nám aspoň něco říci. Aspoň o té otrávené dívce!“

„O jaké otrávené dívce?“ všechen udiven otázal se Komárek.

„Nevím o tom téměř nic, ale je to asi příběh prazvláštní!“

„Přece však vám něco vypravoval!“ odvětil Komárek. „K vůli němu se otrávila? Něco přece napověděl?“

„Ale — bodeť!“ vpadla Zamrazilová stáhnouc ústa na prostředek a založivši si ruce. „Seděli spolu na lavičce u balvanu. Půl dne jí vypravoval!“

„Bohužel, nepověděl mi téměř nic! Naopak, učinil mne pouze zvědavou!“ vysvětlovala Daniela, pokládajíc obě bílé ruce před sebe na stůl a prohlížejíc si třpytící se prstýnky. „Pane Komárku, vy se s ním musíte sblížit, vy si s ním musíte vyjít do lesa a vylákati na něm něco. Aspoň jeho dětský život, jste učitel, nebude to nápadné!“

„Ano, zajímalo by mne to!“ s účastenstvím odvětil učitel ohlédnuv se na Zlocha. „Poslechnu vás, milostpaní, a vylákám všecko. Staří páni, poslouchá-li někdo, rádi povídají. Zítra se k němu připojím!“ Po těchto slovech se opět na starce podíval. Daniela povšimla si ustrašeného výrazu jeho očí.

(Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

LITERATURA.

Frant. Rosůlek v monografii „Pardubicko, Holicko, Přeloučsko" vydal v III. díle historii školství celého okresu. Jest to historie školství okresu sic jen úzkého, ale práce jest významná, neboť v tom, co tu vylíčeno o školství od nejstarší doby až po dnešní, jeví se obraz všeho školství v Čechách. Dovídáme se v práci Rosůlkově o školství pardubském za panství Pernštýnů, kteří se o ně dobře starali, pak za panství císařského, kdy školství to bylo zanedbáváno, sledujeme hrozný úpadek školních poměrů v okrese v století XVII. a XVIII., trvající až do vydání zákonů z r. 1868. V starší historické části Rosůlek má prameny domácí, musejní, archivní a nové; při tom arci pilně užívá i pramenů jiných publikovaných. Ačkoli dopisy rektora Bacháčka, které jsou pravou studnicí zpráv, tiskne tu a tam doslovně a mnohé zprávy řadí k sobě lehce i beze spojení, přece, kdo přečte, má jasný reliefní obraz rozvoje škol pardubských a jiných okolních. Některá nedopatření jsou v jménech latinských. Melichar Mathebe*um* a Teticzeno nejsou nominativy. V líčení doby úpadkové a nejsmutnější vyskytne se čtenáři leckde v hromadě statistických a jiných dat nejedna věc zajímavá, figurka veselá, samorostlá; takž onen učitel ve Svinčanech, jenž z nedostatku učebných prostředků mluvil v přírodopise jen o vlku, neboť mohl žákům ukázati svůj kožich s vlčinou; kluci radostně vřískali, jakmile se kožich do dveří strkal: „Vlk! vlk!" Nebo onen učitel, který volával ve škole: „Pepíku, podej mi Afriku!" — to byla fajfka. „Podej Australii!" to byla také fajfka. Vedle zpráv hrozných, na př. že učitel koledující byl vyštván psy, vyskytne se idylla, když paní učitelová pere prádlo v školní síni — ve svém bytě — a žákyně jí pomáhají práti; nebo jiná méně pěkná idylla (a ani ne tak stará — z r. 1871), když v školní světnici vesnické upustila slepice u stropu sedící na inspektora něco, čím oslepl Tobiáš.

Líčení moderního školství píše autor s chutí a se zvláštní láskou k svému stavu. Kniha je plna obrázků, představujících budovy a osoby. Mne nejvíc zajímala tvář Josefa Liboslava Zieglera, hrdiny roztomilého románu Jiráskova „U nás". Tvář Jiráskova „Havlovického" jest velmi hezká, oči veliké, srdečně dobré, nos trochu široký. Nedivím se, že paní důchodňová na velebníčka brala tak usilovně.

Monografie Rosůlkova i připojené stati Roubalova a Stejskalova o specielních školách zasluhují široké pozornosti a doporučení. *Z. W.*

Josef Kořenský: „Na severu Nového Zélandu". Vydání pro mládež. Se 70 obrázky textovými a 2 přílohami. (Nových cest po světě svazek 6.) V Praze 1908 nákladem J. Ottovým, cena neudána. —

Nespadají zrovna v rámec našeho listu referáty o knihách výlučně cestopisných s vysloveným pozadím vědeckým —: že se však, byť jen stručně, zmiňujeme o této publikaci, pozoruhodné svojí novotou a zajímavostí obsahu, má důvod právě v této zajímavosti, která upoutá nejenom naši mládež, pro niž je v prvé řadě kniha psána, ale i čtenářské vrstvy nejširší. Jeden z nověji objevených ostrovů Nového světa (objeven Tasmanem r. 1642) dochází tu živého, všestranného popsání. Cestovatel, který celou severní část Zélandu proputoval od jihu k severu, vykreslil nám tuto podivuhodně krásnou, romantickou zemi živých sopek a geyzírů, solfatarů a nádherných přírodních zázraků formou tak suggestivní a přímo novellisticky zbarvenou, že čtenáři knihy nikdy z mysli nevymizejí ty barvité a obsažné stránky o původním černém obyvatelstvu (Maorech), sídlícím podnes v počtu asi 40.000 duší v širém okolí jezera taupojského, o novějších bílých přistěhovalcích, kteří pozvolna okupovali zemi zařídivše se v ní národohospodářsky a politicky, o historii staré i novější obou těchto obyvatelských kmenů, mezi nimiž v polovině minulého století došlo i ke krutým šarvátkám, hlavně však o zmíněných krásách a podivuhodných zvláštnostech přírodních, z nichž známé terasy rotomahanské, jejichž část se v červnu 1886 propadla do země, nejsou ani nejúchvatnější. Bystré oko cestovatelovo všímá si bedlivě všeho: přírody, společenských poměrů, národohospodářských zvláštností, historie i poměrů živelních, a jeho péro umí vylíčiti všecko to v pestré, barvité scenerii, která naplňuje a jímá. Malou ukázku z vylíčení geyzírů u peřejů řeky Vaikato: „V jednom (jícnu) perlí se vřelá voda jako šampaňské, druhý vyvrhuje vodomet podobný kadeřavému trsu kapraďovitému, třetí naráží o výbuchu do podzemních průchodů jako parní buchar, čtvrtý chrlí z jícnu blátivé pumy, pátý dýše sirné páry jako báječný drak, šestý hvízdá a píská jako parní píšťala, sedmý vytvořuje kolem sebe terassy bílé jako sníh, nebo nachové jako ranní rosa, osmý povléká všecko okolní rostlinstvo rudým náletem a proměňuje rozvětvené křoví, plavuně a mechy v červené korale, devátý vrací každý kámen do hrdla hozený a metá ho napiatými parami do veliké výše jako střelu... Blízká jezírka a tůně zelenají se tam jako bronzová měděnka, jiné vodojemy třpytí se barvou oranžovou, šedou, fialovou, modrou a lemují své okraje čistou sirou." Knihu vřele doporučujeme.

S.

DIVADLO.

— Městské divadlo na Král. Vinohradech: „Bobří kožich". Zlodějská komedie o 4 jednáních od Gerhardta Hauptmanna. Přeložil Pavel Nebeský. Poprvé 12. května 1908.

Hauptmannovo drama, nějakých patnáct let staré, není pro české divadlo novinkou. Přes to nelze než vítati jeho uvedení na městskou scénu Vinohradskou, neboť jde o dílo svrchovaně vtipné, divadelně účinné a typické pro první periodu dramatické tvorby tohoto autora, pořád ještě nejmohutnějšího a nejlepšího z moderních dramatiků německých. Drastická komedie Hauptmannova jest ostatně vůbec typická

pro výbojná a nejúspěšnější léta začátků tak zvané německé moderny z prvních let devadesátých minulého století. Její zdravý a svěží realismus, plný sytých naturalistických detailů, a její otevřený sklon k satiře, zabíhající až do persifláže a karikatury, působil obrodně a očistně na přežilé formy romantické a esthetické šablony — nejenom v literatuře.

Komedie, líčící historku z malého městečka na Sprévě blíže Berlína, v níž hlavní slovo má prohnaná pradlena Wolffová, která svou znalostí života i lidí vítězí i nad mělkou falší společenské morálky i nad nadutou omezeností byrokratického německého junkera, je plná neodolatelného humoru a životní pravdivosti, která nedává kusu sestárnouti, třebaže některé jeho satirické narážky a veseloherní šarže prodlením let ztratily již leccos ze svojí akutnosti a tím i působivosti. Třebaže ve svých postavách kreslí typické figurky německé, nakažené vlivem blízkého velkoměsta, třebaže s úmyslným nanášením barev líčí určité prostředí německého omezeného byrokratismu, jest její obsah příliš všelidský, aby si neuhájil právo na platnost všeobecnou, a nezachoval si trvale svoji znamenitou a vděčnou divadelní působivost.

Komedie byla hrána na Vinohradech celkem velmi dobře, dosvědčujíc především svojí švižnou souhrou, že ředitel Šubert je pořád ještě nejlepší režisér tohoto ústavu. Jednotlivým dobrým a některým i výborným výkonům (zvlášť paní Zelenková jako Wolffová a pan Boleška jako okresní přednosta von Wehrhahn zaslouží býti jmenováni) arci posloužily patrně znamenité německé vzory, známé jak s německých velkých scén, tak i z hojné literatury a karikatury německé. I několik drobnějších šarží (úřední sluha páně Hurtův a písař páně Fischerův) svědčily o dobrém porozumění pro svěží tendenci komedie a pro její požadavky. Až bude souhra „Bobřího kožichu" ještě více zjemněna a propracována, stane se Hauptmannova komedie na Městské scéně vinohradské dojista tak oblíbeným repertoirním kusem, jako se jím stala všude jinde.

V. Kol.

OPERA. Marschnerův „Hans Heiling" uveden po dlouhé době opět na scénu Národního divadla. „Heiling" jest z nejvýznačnějších děl dramatické hudby v první polovici 19. století (1833). Marschner vyšel z Weberovy romantiky, avšak postoupil ne sice nad Weberovu „Euryanthu", avšak nad populárního „Střelce kouzelníka" lepším dramatickým propracováním. Romantismus mění se u něho v démonismus, ač ani v tomto ovzduší neztrácí lidovost, pro starou romantickou operu (až po Wagnerova „Holanďana") tak příznačnou. Podkladem „Heilinga" jest lidová pověst z okolí Karlových Varů (pověst o „Střelci kouzelníku" jest z Krkonoš), jež Marschnera nadchla právě svou démoničností k nejlepšímu jeho dílu. Ovšem samo líčení podzemní říše dnes už jest pro nás příliš jednoduché, avšak styk démonického Heilinga s naivním lidovým ovzduším podán tak silně, že podnes se neubráníme mocného dojmu. Uvádím jen taneční scénu: lid plesá bezstarostně v tanci, do toho pak padne stín vstupem Heilingovým. V tomto rozporu viděla romantická opera právem nejúčinnější dramatický akcent a dovedla ho náležitě zužitkovati. Tím však odchýlila se zároveň od šablony staré opery víc a více, neboť snaha po náležité náladě a po silném dojmu znemožňovala rozkouskovati operu na řadu čísel. Proto právě romantická opera má největší zásluhu o tak zv. prokomponovanost zpěvohry. Hudební drama Wagnerovo vyrůstá tak z romantické opery i ve svých posledních důsledcích, jež ovšem vyčnívají vysoko nad starou romantickou operu. Marschner jest v tom důležitý střední člen mezi Wagnerem a Weberem. Marschner dovede i prosu a zpěv pomocí středního melodramatu sloučiti v celek tak, jak před ním se nikdy nedálo. Zdravé jádro lidové pověsti v sujetu a zdravé hudební zpracování právě zaručují Heilingovi ještě dlouhý život.

Dílo bylo vypraveno na oslavu 25leté činnosti Boh. Benoniho na Národním divadle. Benoni vytvořil zde jednu ze svých nejlepších postav. Jeho Heiling jest podán s takovou uměleckou umírněností a prozíravostí, že působí zcela pravdivě a tím ovšem právě nejmocnějším dojmem. Slavnostní toto představení vynikalo nad obyčejná představení toho druhu jistou noblessou po celý tento krásný večer, o němž dostalo se jubilantovi hojně důkazů opravdového uznání. Zájem obecenstva o dílo samo byl silný, niterný, takový byl i úspěch díla. Provedení pod p. Kovařovicem bylo vzorné, pokud se týká orchestru, ač i p. Štork (Konrád) a sl. Ungrová (Anežka) se zdatně činili. Jen role královny by měla býti jinak obsazena, aby zvláště skvostná místa při závěru opery přišla k platnosti. Konečně i režie „neoživovala" a tudíž nekazila dojem scénický, takže celý večer náležel k nejšťastnějším našim operním večerům.

Z. N.

== Záhřebské Národní divadlo mělo minulý týden premiéru velkého původního dramatu „Ciceronovo progonstvo" (Vyhnanství Ciceronovo) od dr. Ante Tresiće-Pavičiće. Je to široce založená 5aktová práce, v níž autor uvádí diváctvo s rigorosní historickou věrností do života Říma v letech 62.—58. před Kristem, v době triumvirátu Pompejova, Caesarova a Krassova. Kritika vyslovuje se svorně o mohutnosti dramatické i vysoké literárně-historické ceně díla, litujíc, že nevzbudilo takovou pozornost, jaké zasluhuje. Ale Záhřeb jest nyní současnými politickými zmatky tak zmítán a rozrušen, že se pochopitelně zájem obecenstva od divadla odvrací k veřejným událostem. Proto již nyní se vyslovuje přesvědčení, že bude nutno drama vypraviti znova snad na podzim, až bude doba klidnější, a divadelní sezona upoutá větší pozornost. Hrdinou dramatu Tresić-Pavičićova není Cicero, nýbrž populus Romanus, a historie Ciceronova jest jenom ústředím, kolem něhož se kupí barvité a mnohotvárné obrazy z tehdejšího veřejného a politického života římského. Celé drama vyznačuje jemná ironie, a o novince mimo chorvatský také vlašský a fran-

couzský tisk, jehož repraesentanti k vůli bouřlivým akcím chorvatským právě v Záhřebě dlí, věnoval premiéře živou a zaslouženou pozornost.

Hrabě Lev Lvovič Tolstoj upravil pro divadlo známou povídku Ant. P. Čechova „Černyj monach“ (Černý mnich). Drama má tři akty s proměnou, a censura propustila je pro divadlo s názvem „Prizrak“ (Přízrak).

O divadelních poměrech na Islandě přinesla nedávno „Zeit“ zajímavý článek, z něhož vyjímáme: Island má jen jedno divadlo, a to teprve od zimní saisony r. 1897 ve hlavním městě ostrova, Reikjaviku, kde bylo zmíněného roku založeno. Hraje se na něm pouze od října do dubna, a to bývá hráno obyčejně jen jedenkrát, zřídka kdy dvakrát či třikrát za týden. Poněvadž divadelního obecenstva jest jen málo — Reikjavik má sotva 9000 obyvatelů — musí býti repertoir velmi často měněn. Zajímavo jest, že repertoir tento skládá se nejvíce z kusů Ibsenových a Björnsonových, z některých klassických dramat dánských, k nimž se přidruží sem tam i občasná premiera některého z nečetných islandských dramatiků. Divadlo toto — „leikfélag“ — jest podporováno reikjavickou městskou radou a althingem (zemským sněmem) roční summou 500 korun. Celkový budžet divadla páčil se minulého roku asi na 12.000 K. Veškera výprava pochází téměř veskrze z Kodaně, kde bývá skupována v tamních menších divadlech. Činoherní síly jsou placeny všecky rovným dílem: 10 korunami za večer, z čehož přirozeně vyplývá, že vedle svého umění, které provozují pouze jako vedlejší zaměstnání, museji se ještě ohlížeti po jiné práci. Jedinou výjimkou je tu nejoblíbenější herec celého ostrova, Kristjan Thorgrimsson, který po uplynulé saisoně v „leikfélagu“ konává s několika málo herci malá tournées po menších osadách vůkolních, vydělávaje si takto těžce zasloužený mnohdy chléb. —*n*—

TÝDEN.

V pondělí 25. května dovrší šedesátku zasloužilý professor pražské university a ředitel románského semináře, PhDr. Jan Urban Jarník, rodák z Potštýna n. Orlicí, jehož učitelské počátky datují se sice ze středoškolského a universitního ovzduší vídeňského, ale jenž od r. 1882 spojen je s naší českou universitou. Vedle četných prací vědeckých, spadajících v obor jazykozpytu románského, vděčíme Jarníkovi záslužný překlad Němcové „Babičky“ a Pravdova „Vojáka-nováčka“ do rumunštiny a potom vřelé, nezištně ideální snahy o dobro našeho chudého vysokoškolského studenta. Sám kdysi chudičký, v cizácké Vídni opuštěný český jinoch, nezapomněl, jak trpký a bolestný je mnohdy úděl příštího intelligenta, a tak všecky své vlivy, styky a nadšené úsilí pozdější věnoval chudé studující mládeži. Mnoho činorodého a vroucího nadšení uštědřil také prof. Jarník modernímu a krásně se rozmáhajícímu ruchu okrašlovacích spolků českých, jejichž „Svazu“ je zasloužilým starostou.

—*n*—

*

V Paříži zemřel tyto dny člen Francouzské Akademie a známý spisovatel Ludovic Halévy, který více než po třicet roků opatřoval francouzská i cizí divadla operetními texty i dramaty, nakladatele romány a časopisy podařenými, hojně čtenými causeriemi. Jeho jméno bude povždy nerozlučně sepiato s předními světovými komponisty, zejména s Bizetem, Offenbachem, J. Straussem a Lecocqem. Od něho pocházejí populární libretta k „Netopýru“, „Krásné Heleně“, k „Orfeu v podsvětí“, „Carmen“ (podle Mériméeovy novelly) a k celé řadě jiných oper i operett; jeho nerozlučným spolupracovníkem byl Henri Meilhac. Z dramat nejznámější jest „Froufrou“ a „Tricoche a Cacholet“, z románů „Abbé Constantin“, „Princezna“, „Vesnický farář“ a „Drama čarovných očí“ (oba poslední přeloženy byly i do češtiny). Halévy, který pocházel z umělecky vysoce nadané rodiny (otec Leon byl znamenitým spisovatelem, strýc Fromental Halévy populárním komponistou), narodil se r. 1834. Velkého jmění získal si hned v počátcích zejména mravoličným dramatem „Froufrou“, které bylo r. 1869 v pařížském Gymnase-Théâtre dáváno 250krát, a které později Sarah Bernhardtová sehrála asi 200kráte v divadle Porte Saint-Martin; román „Abbé Constantin“ vyšel ve více než 150 vydáních. —*n*—

*

Spečetěné myši. Paní Dorota Radnická z Vysokého učinila dědicem svého domu a jmění Petra Nerhofa (tuším kupce). S tím nebyl spokojen Daniel Netter z Glauchova, taxator kanceláře dvorské, podal protest, a poněvadž měl Nerhofa v podezření, že by mohl svršky z domu zašantročit, žádal, aby až do vyřízení pře Nerhof všecko dal pod právní dohled a zvlášť „aby světnici, v kteréž věci od peřin, necek, kolovrátků, vana a nemalý počet německých myší bylo, spečetil,“ „jakož aby spečetil též jiné komory všecky, v kterých též německé myši při inventování se našly.“ Jestliže Nerhof podle žádosti důkladného juristy a finančníka ty myši zapečetil, lze sobě pomysliti, jak je to mrzelo.

Arch. praž. měst. č. 324.

V PRAZE, dne 22. května 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(ZIKMUNDU WINTROVI.)

Tatínku, honem!"

Rozmočen potem a s bušícím srdcem prudce posadil se Vondrejc na lůžku. Zvolání to svrhlo s prsou jeho ranní spánek, těžký jako skalní balvan.

Do temného pokojíka, jehož jediné okno bylo ještě úplně zastřeno, škvírou byly otevřeny dvéře z kuchyně a štěrbinou koukalo sem veselé již denní světlo a smutná tvář Annina.

Líně byla položena na veřej temnou silhuetou, obkreslenou na skráni a líci jasnou čarou, a do této z čela i líce vybíhaly dvě veliké hnědé skvrny, jež jí v obličej nesmytelně vlepilo pokročilé její mateřství.

Kromě toho postřehl ještě Vondrejc v jejích očích onen rozněžnělý a rozmazlený výraz, který mu byl stejně nesnesitelný, jako protivné Annino „tatínkování" . . . . Od té chvíle, co bylo jisto, že je v „tom", jinak jej neoslovila, a proklatá stálá připomínka nelegitimního štěstí, v němž oba žili, otravovala mu život, bylo-li v něm ještě cosi k otrávení.

Seděl na lůžku, tepny ve spáncích mu klepaly a palcem levice drbal o strniště na bradě, křísil tak ruku, každého rána sice ne zmrtvělou, ale bláznivě bolestným pocitem brnící v palci a dvou prstech sousedních až po loket; bývalo mu z toho k nevypovědění úzko.

Láskyplné vzezření brzy vytratilo se Anně z očí a ze rtů jako vždycky, když nebylo opětováno. Ruka pustila kliku a dvéře zpívavým vrzotem otevřely se tak, že ukázaly celou její postavu, kypící zdravím, jež si pospíšilo projeviti, jak se statečně chystá k velikému úkolu, Anně nastávajícímu.

To tam bylo sice ruměné vzezření Annino, ovšem zbledla, jiskrné oči její rozhořely, třebaže zapadly do zhrubělých, stigmatem mateřské naděje zohavených tváří. Ale šlachy šíje i hrdla zbytněly, až vystoupily z oblosti, náramky košile zařezávaly se do ramenou, napiaty tíží zdrzelé hrudi.

Anna stane se matkou, ať to komu vhod či nevhod.

Sklopila oči a nehtem počala rýpati nátěr na hraně veřeje. Na její pravici, mužsky svalovité jako ruce všech těžce pracovavších děvčat, chvěl se třesením slitek tuku podél páže. Také toto zmohutnění dostavilo se teprve nyní.

„Tak vstávej honem, máme tady myš v kamnech a bojíme se!" řekla nevrle zklamaným hlasem, mrzela se patrně, že se ani nezeptal, proč jej budí.

Mlčel i teď.

Oko Annino pohlédlo na Vondrejce zpytavě přimhouřeně, mohutná páž její zas tiše přimáčkla dvéře a v pokojíku zase ztemnělo.

Vondrejc neodpověděl ani slovem.

Už dávno nebylo mu tak krušno, jako tohoto rána.

Noc měl strašně nespavou, až k ránu usnul, a to snem několinásobným, jako kdyby ta hodina měla nahraditi sedm probděných, a tu se vždycky stávalo, že mu ruka zmrtvěla a na tření odpovídala pronikavou bolestí.

Jakmile ustal v hnětení, bolest brnivá zase se rozlila podél kostí, a že dnes zvlášť neodbytně couvati nechtěla, vzala jej ke všemu úzkost, tato poslední dobou každodenní, ba několikráte denní návštěva.

Úzkost a vztek, tyto dvě nálady, stále se střídaly u něho poslední dobou takřka

výhradně, obě z jeho malomoci a beznadějnosti, den za dnem míjel v bezútěšné šerotě stále tmavější, už nebylo ani jediného světlejšího okamžiku ....

Ale dnes, Kriste, dnes přece!

Tu usedl Vondrejc znova křepce na lůžku a hřbetem přejel mu mráz nikoli z uděšení, ale z unesení náhlou, nevýslovně šťastnou rozpomínkou. Jak mohl jenom tohle zaspat!

Opravdu, je vidět, že jeho noci jsou těžce chorobny svými lethargickými jitry! Vždyť to bylo tentokráte ohromné štěstí, nevylíčitelné rozblahostnění, které mu nedalo po celou noc usnouti, a on se probudí po hodině těžkého spaní jako každého dne v hoři tupého zoufalství!

A dnešní den ... přece co dnes čeká, znamená konec ponížení, začátek povznesení, nové dráhy, uplné oddání péru, vysvobození z korrektorské práce v tiskárně, postavení jeho jména, kam náleží.

Dnes, Bože můj, dnes!

V kuchyni vřískla Iza, Annina sestra, papouščím svým orgánem, znějícím, jakoby měla v hrdle kovový plátek z harmoniky; Annin hluboký, hudební alt jí konejšil, — ale Iza vřískla ještě pronikavěji.

Kdykoli slyšel Vondrejc tyto dva hlasy při zavřených dveřích, vždycky ho napadlo, že by každý musel poznat nevidě jich samých, že jsou židovky.

„No tak pojď, nebo se mi tady zblázní!“ ozvala se Anna znova mezi dveřmi, ale už beze vší honosivé něhy.

„Ježíšmarrija—“ škvíříkala Iza nepříjemně škrtivým, jako ulehtaným tónem, jakoby se měla báti dvou chlapů a ne myši.

Antonín obul boty na boso, přehodil si svrchník a šel ženským na pomoc.

Iza stála na židli za šicím strojem v košili a suknici, jejíž podolek ovinula těsně kolem nohou a podkasala tak vysoko, jak mohla.

Taková byla její hrůza.

Mačkala záhyby šatu mezi koleny a Vondrejc shlédnuv její obšírná, porcelánově bílá a také tak lesklá lýtka, přecházející velmi útlým kotníčkem v chodidla tak neobyčejně malounká, byl jat trapným pocitem na kraťoučký okamžik. Nikoli proto, že se Iza před ním nezastyděla, tomu zvykl od té doby, co všichni tři pohromadě bydleli. Neměla před ním žádných tajemství od té chvíle, co ji takovou náhodou, jako smrt nenadálou, spatřil v póse v atelieru profesora Feldena, tehda viděl její nohy poprvé a včera o nich četl. Bylo to ve vůdčím estétickém měsíčníku „Tyršův Duch“, ve zdrcujícím úsudku o Feldenově první cenou vyznamenaném návrhu pro strop zasedací síně nové sněmovní budovy. K nejčelnější postavě malby stála Feldenovi Iza.

Byly to právě její nohy, jež nemilosrdný kritik mistru Feldenovi o hlavu otloukl, jedna poznámka „Tyršova Ducha“ vehnala Vondrejcovi oheň do tváře tak, jako kdyby byl „Novou Dobu“ sám maloval.

Štěstí prý je pro „Novou Dobu“, tak asi psalo to jedovaté péro, že určena jest k životu nadoblačnému. Kdyby měla choditi po vezdejší a — vzhledem k svému určení — tvrdé zákonodárné půdě, nemohla by se s takovými chodidly pohybovati v před jinak, leč kachní, kolébavou chůzí, chůzí židovek, k tomu ukazuje prý ostatně i nepopíratelný semitský typ hlavy „Nové Doby“ páně Feldenovy.

To Antonína žahlo. Iza skutečně tak chodila, a že byla Semitka, to na ní bylo znát víc než na Anně.

„Také Pixifax a Maximax, oba pomocníci našich planetářů z pražské „kirmess“, vznášející se ve skleněných válcích vodou naplněných nahoru a dolů nemívají větších chodidel a útlejších kůtků než páně Feldenova „Nová Doba“, častoval jízlivý aristarch konkursního vítěze v „Tyršově Duchu“ dále.

Vondrejc dávno nečetl něco přiléhlejšího. Groteskní přirovnání sice přehánělo, ale přehánělo pravdu. Iziny nohy běloskvoucí baňatostí lýtek a poněkud předčasnou končitostí chodidel připomínaly opravdu třeba jen vzdáleně, ale přece jen trefně „kartuzianky“, skleněné pitvůrky jarmarečních planetářů, řídících jejich pohyb stisknutím měchuřiny, takže se hroužily do magické tiskárny horoskopů.

Cítil ten výsměch osobně a tak notně, že mu hnedle přišlo nevolno nechutí, když viděl před sebou živoucí příčinu kresebného pobloužení mistra Feldena.

Ještě něco vězelo za tímto citelným jeho rozladěním. Vondrejce také to k vnitřní jeho ostudě hnětlo, že musel na tuto formální šerednost teprve býti upozorněn; až dosud se mu Iziny „nožky“ dokonce i líbily, na Feldenově obrazu vyčítal jim kritik, že bývaly v mládí křivičnaty.

Rozumí se, že tato rozpomínka na včerejší kavárenskou četbu a vyhrocení trapných dojmů z ní trvaly jen okamžik, ale zvýšily jeho mrzutost, řinoucí z vědomí nízkosti, v jejímž zajetí žil a z níž vybřednutí nebylo. Teď taková nicotná záminka, on Antonín Vondrejc jede rytéřovat za svoje „dámy“ proti myši v kamnech.

„Ale, Toníčku, špatně jsi se vyspal, děťátko, mračíš se jako čtyři!“ prohodila Anna už zase z nesnesitelné lásky plným hlasem.

Iza měla z toho všeho vyražení, kteréž jí šlo na nervy; chychotala se vydrážděným smíchem mlsné úzkosti, její křečovité pohyby jakoby jevily sto chutí, odhaliti i nejzazší slabiny končetin „Tyršovým Duchem“ zkřesaných.

„Styď se!“ prohodila Anna slyšitelným hrdelním šeptem.

Ale Ize nenapadlo styděti se! Tisknouc suknici do klína, rozchechtala se tak, že alabastrová její tvář zbrunátněla bez mála tak, jako její rozcuchaná, temně rezavá, hojná kštice. Ruměnec její měl podivný cihlový nádech, jako kdyby v něm ožily všechny pihy, jimiž byly její tváře v letě posety.

Annina rozjařená tvář podívala se na něj přes rameno, jako o pochvalu, a Vondrejc z toho jediného pohledu odhadl celou situaci. Byla to zase jedna z těch přepjatých komedií, jimiž obě sestry zkoušely i zpříjemňovaly jeho náladu. Byla v tom horoucí dychtivost Annina, stále věděti, jak s ním stojí, která ji zase měla k tomu, aby se přesvědčila, jak pevné je ještě to pouto mezi nimi, každým dnem víc se napínající. Zkrátka, celá ta švanda s myší přišla děvčatům vhod, aby zabránily obyčejnému jeho v posledních dobách útěku z rána, aby jej přiměly k řeči, aby zas neprchl beze slova, bez pohledu.

„Tak tedy, co tu máte?“ rozkřikl se Vondrejc docela surově. „Tak co jste mne volaly?“

Na takový tón nastalo v kuchyni náhle ticho.

Iza přestala se chechtat, seskočila se židle a hned bylo po strachu, šicí stroj rozdusal se týmž nejprudším chodem, jakým nyní vždy supěl od nejčasnějšího rána.

(Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

NAVEČERNÍ SNĚNÍ.

Obláčky drobné, měnivé
nad dalekými lesy,
kde ukončíte cesty své?
V neznámém moři kdesi?
Sním tady, sním a pohlížím,
jak nebem jdete tiše.
Slunce vás líbá jasem svým.
zem po vás touhou dýše.

Váš průvod pestrý, zašedlý
se nad horami točí.
Kam jste to, kam ach zavedly
mé oči?
Proč přízrak váš mě ve sny zve,
jimž naplnění není?
Jste též jen sladce mámivé,
však nedostižné snění.

KAŠTANY KVETOU!

M. B

Kaštany kvetou! Hrozny růžové
se pyšně rozprostřely mezi jejich listy.
Obloha modrá. Slunce květnové.
A vzduch je vonný tak a jako křišťál čistý

Kaštany kvetou! V stráni nejvíce.
Nádherněj' jistě nežli loni kvetly.
Do jejich korun ptáků tisíce
s radostně hlučným pokřikem se slétly.

Jaký to zázrak! Jaký božský div!
Před měsícem tu ještě sněhy tály.
A občas větve zasmušilých jiv
se chladným větrem divně zakývaly.

Ach, tehdy ještě teskný zimy hlas
se nařikavě třásl korunami.
A stín a smutek byly kolem nás,
když chladem jiter chodili jsme sami.

Však dnes už šťastni známým krajem jdem,
z rána i večer, když se připozdívá,
po trávě, v květech, slavným pochodem,
a tisíc hrdel vstříc nám sladce zpívá.

Do našich duší šťastná jistota
pojednou vešla, že už nejsme sami.
Je země znova plna života —
Kaštany kvetou! Jaro je tu s námi . . .

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

„Ubezpečuji vás," řekla ihned, „že tento prvý tísnivý dojem zmizí okamžitě, jak spolu promluvíte. Naopak, podivíte se, jak je dobrý a opatrný člověk!"

„Možná," připojil učitel a opět se zahleděl na Zlocha čtoucího noviny. „Co jen to je?" šeptal sám k sobě. „V čem to vězí?" Pozoroval hlavu, obličej, oči i ruce jeho. Zaklepal prsty na stole a zavrtěl hlavou. „Nic nevidím, zcela nic!" dodal a podívav se na Danielu, pokrčil rameny.

V té chvíli odložil Zloch noviny a ukloniv se něme na všechny strany, odešel.

Všichni se na sebe podívali. Paní Slámová, napřímená jako prkno, vzala děti za ruce a vzdálila se s nimi z jídelny. Daniela popošla k oknu a zahleděvši se ven, pocítila z hluboka vanoucí zvědavost slyšeti podivuhodné události Zlochova života. Divné, rozčilující znepokojení pro jeho utíkání rozstřikovalo se jí nitrem. Tenké ruce její se napjaly a prsty sevřely se v pěsti. Zachvěla se rozevřevši ústa se sevřenými zoubky. V té chvíli vědomí její jakoby zmizelo. Přimhouřivši veliké hnědé oči pocítila široké rozvlnění vnitřní.

Zamrazilová naznačovala Komárkovi, že je paní Daniela potřeštěná.

Pojednou Daniela vrátila se ke stolu a vytáhnuvši z kapsy svazeček pohlednic od muže z Říma, jala se je ukazovati. Byly to dokonale čisté fotografie nejstarších i nových staveb římských na sepiovém papíře firmy E. Risi. Uložila je opět a s poznámkou, že bude psáti muži dopis, odešla do svého pokoje. Zamrazilová ji rychle následovala.

Komárek ubytován byl v přízemí. Osamotněv vyšel ze stavení a rozhlédl se po nebi. Jasná měsíčná noc rozložena byla veškerou krajinou. Šupík zakňučel. Jedna z hrdliček procitla a rozcukrovala se.

Pod okny kuchyně seděli na lavičce Linha, dědeček a četník, jenž tu na obchůzce se zastavil. V otevřeném okně zcela těsně nad jejich hlavami nakupeny byly hlavy děvčat. Vypravovaly si veselé historky. Komárek přisedl a zapovídal se s nimi. Emča, zubící se každé hlouposti, líčila ohnivě první svůj tanec s dragonem Kunešem. Vše to popisování nebylo nic, než že se vzali za ruce, že oba sklopili oči a beze slova že se půl hodiny točili, ale přes tuto chudobu dějovou rozesmála všecky až k slzám. „Krutí brko, ten v těch botách se točil!" volala živě strhujíc svým zdravým smíchem i ospalého dědečka.

O jedenácté hodině šli spat. Četník se ztrácel na pěšině podle lesa vedoucí, ohlédnuv se několikráte. Z okénka ve střeše pensionátu bělal se šátek.

Komárek vydechl v příjemném večerním chládku a odešel do svého pokojíka.

VIII.

Paní Valášková s dcerou Karlou, jež přijely z Tábora den po učiteli Komárkovi, oživily Pensionát jako divoce létající masařky oživují pokoj. Byly to takové dvě masařky, ne jasně veselé, ale zvědavé a nepokojné. Všude byly, všude měly oči a ač ničemu nerozuměly, přece o všem mluvily, ale pouze kratičkými větami, citoslovci a povzdechy nebo smíchem. Právě tato neposednost i zvědavé divení a přisvědčování skrývaly jen vnitřní prázdnotu. Leč těžko bylo viděti do nich, těžko odhadnouti jejich myšlenky. Pouze jedno bylo zjevno: že byly šťastny, že nepodléhaly hoři lidí, tajemství světa, bolu z vášní a utrpení ze zápasů. Pro ně nebylo těchto nepříjemných a těžkých procesů. Míhaly se jen a bzučely jako ty masařky. Uhnuly se pouze, když po nich někdo švihl šátkem, ale obtěžovaly dále.

Jedno bylo při prvním pohledu nápadno: úplná podoba. Kdokoli je spatřil, byl až zaražen. Nebyly však jen ve tváři podobny, ale též stejně výstředně oděny a česány. Dvacítiletá dcera jakoby toužila býti starší, a čtyřicítiletá matka jakoby chtěla býti mladší. Obě měly účesy, jaké přinášely před 10 lety výstřední časopisy. Nakypřené a po stranách hluboko přes uši spuštěné. Bůh ví, co se tak samy sobě zalíbily. Snad stakráte se obě daly fotografovat v nejrůznějších postojích a polohách. Tyto podobizny rozloženy byly na všech skříních i stolech ve strašlivém jejich saloně, zavěšeny v rámcích a zastrkány za žaponské slaměné nástěnné rohožinky na všech stěnách.

Obě byly hezké, pleti bílé, jasně červených krásných rtů, očí černých a vlasů

hebkých, značně temných. Bělost jejich pleti vynutila na ctitelích dceřiných pro ni i pro matku mnoho porovnání s anděly a liliemi. Drobné bílé zoubky v červených rtech u obou neustále se ukazovaly, jakoby úmyslně, jakoby je byli lidé přesvědčili, že je to pěkné. U obou jevila se vášnivá snaha po něčem lepším, ale tak nějak nepřirozeně, že zůstávalo vše jen při zdání a při slovech. Stále něco chtěly, po něčem toužily, něco hledaly, stále se ohlížely, něco větřily, o něčem blouznily. Několikráte za měsíc musily stůj co stůj jeti do Prahy do divadla, na koncerty a zábavy taneční. Stále čenichaly v novinách, co zvláštního bude v Praze, a musily to vidět. Řekly to tak určitě, že pan Valášek nemohl odporovati. Co dělat, bylo přece nutno, aby viděly tak důležité věci. Jely tedy opět a opět. A věděly o všech sporech tenoristů a o všech polemikách literárních. Nestarostné oči jejich prolétaly každý den všecky zprávy v novinách a ze všeho si něco nabraly pro své hovory s lidmi.

To, co se zdálo u Karly přirozené, ba i pěkné a příjemně živé, nejevilo se u čtyřicítileté matky příznivě. Počínání její bylo právě tak směšné, jakoby se starší paní oblékla do dívčích šatiček.

Valášek, muž její, zámožný průmyslník, velice se trápil touto nestárnoucí povahou své ženy. Vše, co se mu na ní líbívalo, když ji prvně osmnáctiletou poznal, čím byl okouzlen, pro co se do ní zamiloval, to jej dnes lekalo a mučilo. Chodíval ve svých závodech zamračen, s hlavou svěšenou. Krok jeho byl těžký, pohled příkrý. Vysoké, silné tělo jeho neneslo se zpříma. Bílý vous zvyšoval stáří, sevřené rty utrpení. Ruce s velikými prsteny stále měl na zádech složeny. Mluvil málo a nevrle.

V myšlenkách obíral se po všechna poslední leta dcerou Karlou, jediným dítětem svým. Pozoroval, že má všecky vlastnosti a zvyky matčiny, jež se mu zdály strašnými. Byl přesvědčen, že by musila být Karla jako on, aby byl spokojen. Ona však podobala se matce ve všem. Kdyby byl býval mlád a někým cizím, zcela určitě by se byl do Karly zamiloval. Teď však, když myslil, že všecky obrázky musejí viset rovně a souměrně, aby nebyl porušen klid rodiny, děsil se živosti, lehkomyslnosti a tužeb dceřiných. Myšlenky ty zvětrávaly jeho spokojenost; mořil se jimi.

Zavezl ženu i dceru do Pensionátu sám, aby se přesvědčil, budou-li dobře zaopatřeny. Zdálo se mu, kdyby se o všecko nepostaral, že by snad ani kde spát neměly. Oči jeho temné a přilnavé, dlouho vše prozkoumávající, pozorovaly již z daleka, jak je Pensionát položen a má-li pokoje na sluneční straně. Když dojeli a vystoupili, poohlédl se po sadu, po parku i blízkém lese. Úplně spokojen vstoupil se ženou a dcerou do velikého pokoje vedle Valeriána Zlocha, vyhlédl oknem a ukázav na park, řekl jim, aby tam chodívaly.

Valášková i Karla, neposlouchajíce ho, rychle se upravily, umyly, načechraly. Obě se poohledly na sebe do zrcadla a sestoupily do přízemí. Valášek, uspokojen se zdejším bytem, ubíral se za nimi. Chtěl je napomenouti, aby šly tiše a aby nepískaly, ale ony zahlednuvše z okna jídelny houpačku, vyletěly jako dvě děti verandou k ní, vystoupily na prkénko proti sobě a s divokostí malých dětí se rozhoupaly.

„Tak tohle jsem vám sem přivezl,“ řekl Daniele a Komárkovi, kteří stáli v jídelně u piana, ukazuje na ženu a dceru, „s tím si můžete moudrost lámat.“ A potřásaje starostlivě hlavou, přistoupil k nim, aby se představil. „Ach, milostpaní,“ řekl potom s ustaraným pohledem, „mám těžké starosti ... vidíte to! Prosím vás, ujměte se jich, aby žily trochu urovnaně a moudře. Žena moje je dobrá, ale umíněná. Och, to je tvrdá hlava, když chcete na ní něco změnit. Řekne ne, a zlomit vaz byste jí musila, aby povolila. Natrápím se, milostpaní, věřte mi, ale všecko zbytečně!“

„Slečna je roztomilá!“ prohodila Daniela pohlížejíc oknem na houpající se ženy.

„Ano,“ odvětil spěšně, sebrav šedivý vous do bledých prstů, „je roztomilá ... ano, ale uvažte, jak bude vychována. Vidíte to přece! Čtyřicítiletá její matka — a houpá se jako blázen!“ Slova tato pronesl s patrným již žalem a ustaraností.

Komárek se naň usmál:

„Ale — vždyť na tom není nic zlého. Ať se milostpaní raduje. Je to jen dobré znamení. Buďte rád, že je veselá. Jiní muži se trápí, že mají nervosní a smutné ženy.“

Valášek, pohlížeje naň upřeně, zavrtěl hlavou.

„Ano, mají,“ řekl tiše, „uznávám to. Ale, dovolte, jak má být dcera pořádná a uklidit si všechno náležitě, když toho matka nikdy neučiní? Já — pane — každou svou věc položím na určité místo, každou, sebe menší, ale žena? Och, zde leží klobouk, zde přes židli bluza, zde

na stole límeček, zde na prádelníku rukavice, jehlice do klobouku, hřebínky, zde na podlaze šátek, tam v koutě střevíčky a jinde skřipec — och, to je špatná škola pro dceru. Jak toho mám žádat od ní? Jak? Ta přece dělá to, co matka."

Daniela se usmála, jakoby ho chtěla potěšiti.

Valášek povšiml si, jak je upravena, jak dokonale učesána a oblečena, a potřásl hlavou. Myšlenka, že by byl šťasten, kdyby žena jeho byla tak vzorná, vyplnila všecku jeho touhu.

Komárek naklonil se k paní Daniele a pošeptal jí:

„Děvče, které vyroste z naší doby, z umělecké výchovy mládeže, se již neobleče tak nevkusně jako tato slečinka Tenhle typ vymře!"

„Myslíte?" otázala se způsobem, jakoby nedůvěřovala jeho názoru.

„Ó jistě, jistě, milostpaní, jistě! A ta paní, — oh, chápu toho pána, uráží to jeho cit!"

Valášek díval se oknem na rozhoupanou ženu a vrtěl hlavou se zatrpklým úsměvem. Lehká kartounová modrá sukně její plápolala kolem jejích nohou. „Blázen! Děsný blázen!" pomyslil si, a hrdlo stahovalo se mu hořkostí.

Do jídelny vstoupila paní Slámová, napřímená a zamračená. Obě plavé její děti s bledými tvářičkami šly tiše za ní. Usedla ke svému stolku za pianem. V té chvíli však se rozhlédla kolem a světlé oči její se zaleskly.

„Aninko!" zavolala pronikavě.

V okénku, upraveném ve zdi mezi jídelnou a kuchyní začernaly se vlasy děvčete.

„Kde je má Zlatá Praha?" volala paní Slámová.

„Na pianě!" odvětila Anna.

„Proč jste mi ji zavřela? Četla jsem si v ní a úmyslně jsem ji tu nechala!" všecka se chvějíc, zlobila se.

„Nevěděla jsem!" omlouvala se Anna.

„Bodeť, nevěděla!" připojila rozmrzená paní přenášejíc svázaný ročník Zlaté Prahy na svůj stůl.

Valášek všechen udiven ji pozoroval.

Obě děti usedly tiše k zamračené matce a hrály si s kartami, jež tu ležely.

Zatím paní Valášková i Karla seskočily s houpačky a letěly do jídelny. Karla spatřivši zde děti, dříve než se s ostatními představila, přiskočila k nim a uchopivši tenkého hošíka pod pažemi vyzvedla jej, a opět posadila. Hoch i Slámová na ni příkře pohlédli. Zasmála se jen.

Pak se všichni seznámili. Valášek poobědval a připravoval se na cestu. Stále se díval na hodinky, a stále měl obavy, že zmešká vlak, ačkoli ho všichni, i Linha, přesvědčovali, že může ještě půl hodiny zcela klidně zůstati. Těžko se k tomu odhodlával, ale poněvadž se poněkud rozveselil zůstal zde tak dlouho. Potěšila jej zejména ta okolnost, že jeho paní i dcera velmi rychle se seznámily a že všichni byli k nim vlídnější a přítulnější než k němu. Karla přisedla k pianu a zahrála rázně pochod z Fausta, zamilovanou partii Valáškovu. Daniela přistoupila k ní a pošeptala jí do ucha: „Bude nám zde veselo!" Karla se nahnula do zadu a pošeptala paní Daniele: „Je ten pan učitel Komárek svobodný?" Daniela s úsměvem odvětila: „Je!" A obě se radostně zasmály.

Valášek odejel kočárem o druhé hodině. Den byl horký. Všichni hosté vyšli před portál Pensionátu a mávali šátečky táborskému průmyslníku, pokud nezmizel za stromovím.

Rozešli se pak do svých pokojů.

O čtvrté hodině sešli se u kávy. Paní Valášková přinesla velikou papírovou skřínku, plnou svých a dceřiných podobizen, jež ihned vybírala a všem ukazovala. Prohlíželi je a chválili. Za chvíli mluvilo se o divadle a tenoristech.

Po svačině vybídla Daniela Komárka, paní Valáškovou a Karlu, aby šli společně daleko do lesů. Zamrazilová nikdy se do té míry nevzdálila od stavení. Zůstala proto doma.

„Milostpaní, stále myslím na to, co jste mi včera pověděla o panu Zlochovi," řekl Komárek paní Dainele, ustupuje do trávy, aby ona mohla jíti po pěšině. „Uvidíme-li ho někde v lese, připojíme se k němu."

„Ano!" zajásala Daniela, a obrátivši se k paní Valáškové, jež se usmívala, prohodila: „Chceme vyhledati v lese pana Zlocha, starého, zvláštního pána, který bydlí v Pensionátě, ale stále všem utíká a často i při obědě se skrývá."

„Pomůžeme vám!" odvětila tato. „A co potom? Budeme si z něho dělat blázny?"

„Ano!" živě přidala Karla jdoucí lesem.

„Přejdou vám takové chutě, až ho spatříte!" odvětila Daniela. (Pokračování.)

SVAT. KARMEN:

OČISTA.

AD. HEYDUKOVI.

Ať srdce štěstím rozkvétá,
ať rty mé písní zvoní,
přec přijde časem chvíle ta,
kdy stesk se vloudí do ní
tak nečekaně, pojednou,
jak mračen příval prudký,
a kam se oči rozhlédnou,
zří bolesti a smutky.

A v srdci ticho je a chlad
a štěstí v dálce mizí.
Co ještě včera měl jsem rád,
je dnes mi zcela cizí,
mé vroucí lásky oheň zhas',
noc lehla v duši tmavá
a známých radostí a krás
můj cit už nepoznává.

A zatím, co se kolem svět
vzdal rozkoši a plesu,
do samot svých se vracím zpět
a smutky do nich nesu,
tam nerušeně s nimi skryt
a nespokojen žitím
jim slzy svoje dávám pít
a touhami je sytím...

Však to je pouze na chvíli
jak mračen příval prudký
a nečekaně rozptýlí
se opět všecky smutky
a v duši vzplane lásky jas
a blaho slétne do ní —
mé srdce kvete štěstím zas
a rty mé písní zvoní.

Žár nový vtéká do krve
a novou mládnu silou.
Pak plně cítím teprve
tu rozkoš sladkou, milou,
když radosti mě zkonejší
a nad život se sklenou,
oč je ten život krásnější
pro bolest vytrpěnou.

JARO.

Slunce se usmálo do kraje,
jakoby chtělo jen blažit,
v zářivém jeho se úsměvu
na stráni zelená pažit.

Vyběhly z chalup a ze statků
do polí zástupy dětí,
veselá písnička z drobných úst
od země k slunci až letí...

Okna jsem v pokoji zotvíral,
světla se ke mně snes' příval,
co měl jsem stínů zlých na duši,
všecky je světlem tím smýval.

Roztály ledy, jež srdce mé
těžkými svíraly pouty,
na sta mi napadlo radostí
v myšlenek nejhlubší kouty.

Jak byl bych pojednou omládl
o celých dvacet zas roků,
zmizely starosti života,
nadšení vzplanulo v oku.

Smíru a nejčistší lásky jas
do mojí samoty slét' mi,
že byl bych vyběhl do polí
jaro to uvítat s dětmi.

JOS. HODEK:

Z KORRESPONDENCE SVATOPLUKA ČECHA PROF. JOS. WÜNSCHOVI.

(Pokračování.)

3./5 1886.

Milý příteli!

Děkuju Ti především uctivě za svatební oznámení*) a připojené vyobrazení Jičínského okolí, kteroužto kresbu pečlivě uschovám, aby kdys posloužila některému příštímu Bačkovskému k illustrované monografii o Tobě a vydala pozdním potomkům svědectví o mnohostrannosti Tvého talentu.

Můžeš si pomysliti, že mne ty půvabné obrazy naplnily vřelou touhou spatřiti skutečnost jimi tak svůdně znázorněnou; také ty dvoje pasiansové karty, Doverské prášky atd. vykonaly náležitě svou povinnost. Ale ještě nevím, jak se utváří letos mé poměry, a proto odkládám definitivní odpověď v této záležitosti na dobu pozdější.

Prozatím Ti děkuju vřele za přízeň, jevící se v laskavém tomto pozvání.

Nakladatelství mého bratra jde špatně; víš přece, že vydal spisy vybrané a různého směru, a odbyt je přece tak málo slibný, že se bezpochyby — neobrátí-li se poměry knihového trhu k lepšímu — naprosto vzdá nakladatelské činnosti. Naskytne-li se Ti tedy nějaký nakladatel, odevzdej mu své črty bez váhání. Zde bys, možno, čekal delší dobu, a na konec snad ještě marně. Jsou to zlé, bídné časy!

Se srdečným pozdravem

Tvůj starý přítel

Svatopluk Čech.

*

2./8. 1886.

Milý příteli!

Tentokráte měli jsme na sebe neštěstí; v době, kdy Tvé psaní došlo, odejel jsem na 2 dny na venek a následkem toho jsem se arci do kavárny dostaviti nemohl.

Nebyl bych se mohl ostatně dostavit „se zavazadly", poněvadž jsem teď ještě těžkými řetězy ku Praze připoután. Doufám však, že se mi během srpna uvolní a pak neopomenu použiti přátelské Tvé pohostinnosti a poznati Tvou panickou domácnost s Jičínským okolím. Pak bych Ti buď napřed psal anebo vpadl z čista jasna do Tvých dveří.

Zatím Ti přeje v druhé polovici prázdnin hojného zdaru a veselí

Tvůj starý přítel

Svatopluk Čech.

*

Milý příteli!

Srdečné díky za článek, jejž pročetl jsem s interesem a s radostí uveřejním v červnovém sešitě; květnový jest již vyplněn.

Letěl bych na křídlech touhy k Tobě a Salzmanovi,*) ale za šosy drží mne množství literárních skvostů, kterými jsem před časem již drahným rozličné nakladatele štědře podělil, nepomysliv hrubě na to, že musí býti také jednou napsány. Páni nakladatelé mají však už do syta krásných slibů i nekonečných lhůt a začínají se tvářiti povážlivě. Poshov tedy, milý příteli, poshov ještě, až literaturu a sebe opět několika knihami obohatím; pak, s vavřínem kolem hlavy a s hojným zlatem v kapsách poletím, abych se přesvědčil, je-li plzeňské u pramene přece lepší nežli u nás v Praze (ani Slámu navzdor jeho pravým plzeňským sklepnicím nevyjímaje) a máš-li Ty ještě trochu více vlasů na hlavě nežli Tvůj bezmála již do hola opelichaný přítel. Píšu to proto, abys mne snad neuvítal nějakém nemístným výkřikem jako: „Ale člověče, jsi to opravdu ty?!" nebo podobným.

V květnu nebo v červnu „bezpochyby" (ty husí nožičky neznamenají pranic) zavítám do Plzně a okřeju několikadenním pobytem ve Tvém útulném rodinném kruhu.

Tvůj starý

Svatopluk Čech.

17./4. 1888.

*

*) K sňatku však nedošlo, zůstalť Wünsch starým mládencem.

*) Roku 1886 přešel Wünsch jako professor na státní průmyslovou školu do Plzně.

Milý příteli!

Byl jsem dílem na venkově, dílem tak sevřen do kleští všelijakých závazků vůči rozličným nakladatelům, jejichž toužebné vzdechy po rukopisu obletovaly i v noci mou utýranou hlavu, že jsem na nic jiného pomysliti nemohl a s ostatní korrespondencí do konce i Tebe, starého kamaráda, hříšně zanedbal. Ale vím, že mi ve své neskonalé dobrotě vlídně odpustíš.

Přijedeš-li sem, potěší mne Tvůj dávno neviděný zjev upřímně a budu-li míti s krku ony mučitele lehkomyslných spisovatelů, rád octnu se ve vleku Tvém a zamířím s Tebou ku prazdroji božského nektaru, který asi Tvou střízlivou jičínskou fysiognomii dávno již pozměnil v čarovný sad plamenných růží, v jehož středu Tvůj nos trůní jako altán vykládaný rubíny, amethysty a safíry. Vidíš, že moje nádherná fantasie dosud není úplně na psu.

Tvůj článek dokončím v zářijovém sešitu a doufám, že mne brzy opět nějakým plodem Svým příjemně překvapíš.

Pozdravuje Tě vřele

Tvůj starý

Svatopluk Čech.

4./8. 1888.

*

Drahý příteli!

Ze spousty papírové, kterou nešťastná šedesátka přivála do mého pokoje a z níž mi jde hlava kolem, vylovil jsem právě Tvůj lístek. A mám z něho radost. Předně mne velmi těší, že's opět laskavě vzpomněl starého druha, a za druhé svítí z Tvých řádků veselost — patrně máš se znamenitě a nemusím Ti za Tvé laskavé přání navzájem přáti nic jiného, než aby se Ti vedlo stejně dobře i nadále tolik let, kolik si jen člověk může přáti. Ty mi jich přeješ dokonce ještě nových šedesát — takového nadělení bych Ti přece nepřál.

Že píšeš o mém „zlatém péru“ (!), odpouštím Ti vzhledem k obvyklé jubilejní stylistice, ale jinak Ti upřímně a srdečně (nemysli, že je to také jen oficielní sloh jubilantský) děkuji za tu přátelskou vzpomínku. Zároveň doufám, že mě po tak dlouhém mlčení nyní častěji potěšovati budeš vlídnými lístky — napiš nějaký takový hodně brzy, ale nepiš v něm o velrybách, nýbrž o Sobě, co tam v Plzni stále robíš, jak vypadáš, jak užíváš Svého stáří atd. atd.

A bude-li Ti vhod, odpovím pak i já obšírněji v klidnější době, která mi bohdá nastane po tom slavnostním šumu.

Tvůj

Svatopluk Čech.

V Praze 3./3. 1906.

*

Milý příteli!

Stěhoval jsem se právě z Prahy do Troje a tím přerušena trochu má korrespondence; nepokládej tedy za nedostatek úcty a lásky, že Ti odpovídám teprve po několika dnech.

Jsem především rád, že Ti nemohu o svém zdraví nic valně potěšitelného sděliti; obava Tvá, abys mi snad nemusil závidět, byla tedy zcela bezpodstatná. Stěžuješ si na srdce; ale tento orgán nemá již pro nás jubilující kmety daleko toho významu jako žaludek, který je vůbec mnohem, mnohem důležitější. Vždyť se Ti snad míhá dosud z tertianské nebo quartánské dáli v paměti překrásná bajka o žaludku a údech. Nuže, a toto nejdůležitější ústrojí tělesné nemám zase já v pořádku. Již déle než půl roku jest má zažívací soustava asi v takovém harmonickém ladu a skladu jako státní ústrojí rakouské, a dle toho porovnání můžeš při vší loyalitě snadno usoudit, že nejsem tvorem závidění hodným.

Již se zabývám zcela vážně myšlenkou, následovat příkladu minist. předsedy bar. Gautsche a podívat se na několik neděl do Karlových Varů. Za takových okolností nemám ovšem valné nálady k zahradničení. V Obříství jsem se jím dosti zabýval — ovšem na zahrádce asi tak veliké jako byly naše salátové záhony blahé paměti v zadním seminářském dvorku (u pumpy, víš?), nebylo to žádnou prací, která by stála za pochlubení — i zde v Troji první dva roky jsem si leckdy vlastnoručně s rýčem a motykou pohrál; ale letos přenechal jsem všechny takové výkony najaté síle, na kterou jen dohlížím — ovšem dosti nedbale, ale uznáš sám, že by dva inspektoři na jednoho pracovníka přece byli hříšným přepychem. A proto lituji, že nemohu nabídnutí Tvého stran inspektorství na „Havránce“ — tak se nazývá moje či vlastně sestřina či ještě vlastněji naše společná „usedlost“ v Troji — použiti. Jen Ti děkuji za vzácnou ochotu. Ani Pekruna si nekoupím. Pro mé primitivní zahradnictví stačí vlastenecká „Do-

mácí zahrada“ od M. Fulína úplně. Vlastně jsem se ani do ní nepodíval. A mám vůbec pokud se týče mé „okrašlovací činnosti v pražském okolí“ tak špatné svědomí, že se věru bojím pozvati k sobě návštěvou znalce tak vynikajícího, jakým se býti naparuješ. Jinak bych ovšem rád očitě seznal, jak s Tebou čas naložil za tu hezkou řádku let, co jsme se neviděli.

Ani nevím, zdali Ti hlavu ozdobil stříbrem či nějakou šviháckou parukou.

Kdybych nebyl kdysi neprozřetelně opěvoval „Pravdu“, prohlásil bych Tvůj rukopisný nález z r. 1863*) za důstojný pendant k Zelenohorskému a jiným rukopisům; tak musím bohužel připustiti, že se mi skutečně cosi zdá o „hrbícím se Hanžburku“ a podobných krásách, jimiž jsem kdysi odběratelstvo naší konviktské „Zory“ častoval. Nejsi-li příliš trudnými zkušenostmi poučen, jak špatně se vypůjčené věci vracejí, mohl bys mi tu ctihodnou rukopisnou relikvii k nahlédnutí zapůjčit.

Ovšem, máš-li tam sám nějaký literární příspěvek, nedáš jej asi za celý svět v šanc na pouhý slib, že Ti vše řádně a s povinnými díky bude vráceno.

Napsal jsem Ti tuto vše, co mi právě přišlo na mysl, a k závěrku prosím Tě, abys mne brzy opět nějakou ukázkou Svých věčně mladých stilistických schopností potěšil.

Jako všichni starci, mám sběratelskou manii, sbírámť dopisy a založím hned ve své sbírce zvláštní fascikl s nápisem „Josef Wünsch“ v pevné naději, že bude utěšeně vzrůstati a časem rozmnoží vítaným darem rukopisné sbírky Musea království Českého. Myslím, že vyhlídka na takové zvěčnění Tvé korrespondence bude Ti mocnou ostruhou.

Zatím buď zdráv a měj se dobře.

Tvůj starý

Svatopluk Čech.

V Troji 24./4. 1906.

(Pokračování.)

*) Psaný časopis „Zora“, jejž vydávali studenti ubytovaní v arcibiskupském konviktě pražském. Jeho redaktorem byl 1863 Wünsch.

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Antonín se vlídně na bratra usmál. „Teď počkej, já si k tobě přisednu a povíš mně cestou, co je u vás nového!“ pravil, seskočil s kočáru a usadil se vedle něho do vozíku na předním sedadle. „Ale jeď rozumně, jsem otec rodiny a nerad bych srazil vaz.“

Jeli před kočárem.

„Tak co tomu říkáš, že se nám bude Karla vdávat?“ byla první otázka Antonínova.

„Dobře udělá,“ odpovídal Eduard spěšně, „Kuneš se ti, bratříčku, bude líbit. A pak by to doma s Karlou dlouho nedělalo dobrotu. Maminka je moc divná a čím dál divnější. To taky hlavně Karlu k tomu dohnalo. Maminka má ráda každého jen chvilku, ale kdo se u ní usadí, hned ji omrzí. Na sebe nekoukám. Já už maminku znám a já si z ničeho nic nedělám. Kdybych já si měl brát k srdci, co všecko musím zakousnout, zbláznit bych se musil. Ale já už všecko prokoukl, jak to u maminky chodí, já už za nebožtíka tatínka tomu všemu viděl na kloub!“

„Ale že se tak najednou poplašila,“ pravil Antonín, „to jste si to tady mezi sebou upekli, že člověk ani neměl tušení! Aspoň tys mohl několik řádků napsat, však jsi se sám tenkrát nabízel!“

„Těžké psaní,“ povzdychl Eduard, „jak bych ti to měl napsat, když jsem sám nevěděl, na čem jsem, víš, jaké to je, když začne chodit mužský za ženskou. Chodil, chodil, a maminka ještě kávou ho uctívala, ale ani ve snu jí nepřipadlo, jakými oumysly se vlastně zanáší. Já myslím, že ani Karla nevěděla, co z toho bude. Když mamince říkal, že si Karlu vezme za ženu, maminka jej s Karlou nechala u hrnků s kávou, a v té ouzkosti, která jí v tom okamžiku popadla, běžela za mnou na pole. Víš-li pak, hochu, co máme doma nového? křičela na mne vyděšeně. To víš, kde pak by mě hned něco napadlo! Pomyslil jsem si, zdali se snad straka neotelila — zrovna jsme ji čekali — a tak ji to dobromyslně povídám, jako tuhle tobě. I kdepak, hochu, Karla se nám zbláznila! Povídám ti, nadobro se zbláznila! Je jí to

potřebí, staré vdově, jako bych já tuhle, a jsem taky vdova a muže mám teprve nedávno zahrabaného, si řekla, že se budu taky vdávat!... V duchu jsem se ti, bratře, musil tomu zasmát, ale neříkal jsem nic. U nás člověk nejlíp dělá, když mlčí. Kdybych mamince odpověděl, že to Karle neschvaluju, byla by se obrátila na kramfleku a běžela jim to domů povědět. A kdybych byl řek', že Karla dělá dobře, byl bych si ji na smrt pohněval. Tak jsem radši mlčel a taky tobě radím, abys neříkal mamince ani tak ani onak. Jenom jí na všecko přisvědčuj, beztoho že tě bude chtít zkoumat!"

Eduard se rozpovídal a zapomněl pobízeti Bugara. Koník ustal ve cvalu, šel zcela volně.

„Jen se, hochu, nestarej," pravil Antonín, „však já se mamince nepodřeknu. Starý člověk je starý člověk! Jinačí už to s maminkou nebude, kdož ví, jací my budeme, až budeme staří. Ale jinak se teda maminka pro to nemrzoutí?"

Eduard se potutelně ušklíbl.

„Víš, bratře, já ti to řeknu upřímně," pravil šeptem, „Karla maminku už dávno omrzela. Ty nemáš ponětí, jak je maminka strašně nestálá. Maminka takhle dělá, jakoby ji to bůh ví jak mrzelo, ale v duchu je ráda, že zase bude sama poroučet. Karla se jí přece jenom do všeho pletla. Maminka řekla, že se má něco udělati takhle, a Karla zase hned, že se to musí udělati jinak. Je sice pravda, že si do očí špatného slova neřekly, takhle na pohled to vypadalo, že spolu žijí jako andělé, ale ke mně běhaly obě. Ke mně chodila maminka stěžovat si na Karlu, a Karla stěžovat si na maminku. Já jsem vždy oběma vyhověl, se ženskými to jinak nejde, ženským člověk musí na všecko svědčiti, aby s nimi vyšel."

Projeli městysem. U hřbitova Brodecký s Annou sestoupil s kočáru a šli na otcův hrob.

„Co ti Edáček všecko vypravoval?" ptala se Anna nedočkavě.

„Ale napovídal toho mandel a vlastně mně neřekl nic," pravil. „Mají tam zkrátka dobře ženské hospodářství, a Eda je už taky půl ženské. Klepy, a nic jiného než klepy. Tatínek už jim železnou rukou nevládne, a tak si dělá každý, co chce."

„A o Karle se ani nezmínil?"

„I taky se zmínil, ale v celku mně neřekl nic nového. Já se ho přece nebudu ptát, kde vzala Karla nábytek, odkud vzala výbavu, to by to nehezky vypadalo, když já jsem jí na to peníze nedal."

„Co pak o to, Karla má všeho dostatek. Na sebe ustavičně pamatovala a když už byla vdána, nic jiného nedělala, jen šila pro sebe. Vždyť i u nás jen šila, a to víš, pro mne že nešila, to bych já jí ani nedovolila."

„Ale přece musí mít v rukou nějaké peníze, když se chce vdávat!" pravil Antonín mrzutě.

„I nějaké peníze ona má. Vždyť žili s nebožtíkem jako dva ptáci On byl škudla, a ona také není rozhaza. Tam se, Toníčku, šetřilo, že ani nemáš ponětí. To já bych mohla nejlíp vypravovat, já vím, co mně Karla sama povídala, když byla u nás."

Na hřbitově oba umlkli. Bylo dávno po ranní mši, hřbitov byl už zase prázdný. Došli volně k otcovu hrobu. Antonín smekl klobouk a zamyšleně stál vedle klečící Anny. Hrob ověnčen byl věnci, které sem děti zaslaly. Olejová lampička kmitala v povadlé trávě. Chvíli se modlili.

Jemně Annu pozdvihl.

„Půjdeme," zašeptal, jakoby se bál, aby spícího nevzbudil. Anně se zaleskly v očích slzy.

„Neplač," konejšil ji, když sestupovali po písčité stráni od hřbitova. „Proč pláčeš? Proč pláčeš?"

Několikráte otázku opakoval. Vycítil okamžitě, že nepláče pro otce, že se jí něco stalo, že se jí něco dotklo až u srdce.

„Proč teda pláčeš, Aninko?

Přitiskla se k němu, jakoby se ho chěla zadržeti.

„Toníčku, to mně to jen tak připadlo," omlouvala se škytajíc v odchodu usedavého pláče, „to mně tak připadlo, že to tentokrát nepřežiju a že mě sem vedle tatínka . . . ."

Křečovitě se rozeškytala. Porozuměl úplně.

„Dětino dětinská," pravil s usmíváním, „proč jsi se mně teda hned s tím nesvěřila, a to si necháš takové brouky vlézt do hlavy! Už víš, jaké to je, že to všecko nic není, že to je všecko tak jednoduché, jako když starý strom rozkvete, a teď se budeš lekat. Ne, to svět neviděl! To jsi se ani při Karlovi tolik nebála! Ostatně teď, když vím, tak budeme se oba o tvůj strach děliti."

Z černých očí smích se jí slzami prodral.

„Nezlobíš se teda?" ptala se úlisně.

„Dětino dětinská, proč bych se zlobil? A teď už neplač, beztoho nás tamhle lidé z chalup pozorují a ještě nás roznesou, že pláčeš jako malé dítě."

Když docházeli ke kočáru a k Eduardovu vozíku, Anna už neplakala.

„Nezlob se, já si zase sednu k Edovi," zašeptal jí do ucha, „rád bych s ním ještě pohovořil."

Bez odpovědi stiskla mu zprudka ruku, a už se rozjížděli. Eduard švihl Bugara svým ohromným bičem, a Bugar, vztyčiv se hrdě, tryskem pádil ulicemi po hrbolaté dlažbě. Pérové sedadlo divoce se pod nimi zmítalo, ale Eduard koni nepovolil. Šlo o to, aby se svým povozem ve městě pochlubil.

„Ty ho potrháš," domlouval mu Antonín.

„Jen se neboj," odpovídal neopatrně, div si jazyk nepřekousl, „ten tvé koně strčí do kapsy."

„Inu, běží moc dobře," odpovídal Antonín shovívavě, aby mu radost jeho života nekazil.

Teprve za městem sňato bylo se starých beder Bugarových břímě divoké rychlosti. Kusy bílé pěny mu na břiše vystoupily.

„Tys mu dal co proto," pravil Antonín vyčítavě, „ale běží opravdu jako čert. Duši by z člověka na tomhle fasuňku vytřásl. Ale teď už ho nežeň!"

„Ten by ještě vydržel, to bys, hochu, koukal, to je ti kůň, žes takového neviděl."

A od chvály koně už se Eduard neodtrhl, dokud do statku nevjeli. Antonín se jen shovívavě usmíval.

X.

Teprve když na dvoře v Rábském statku slézali, chytila Brodeckého duši strašlivá hořkost. Zaskřípěla mu hlavou myšlenka, že teď, až vejde mezi ně, zase bude ohřívána nechutná věc peněžní, že budou na něho u oběda svítiti hladově vlčí oči švakříčka Sladkého, že ho bude v obličeji šimrati vodově tázavý pohled Alexandrův a že i Karla se ženichem už se ho bude pohledy vyptávati.

Nežli ho přiběhli přivítat, rozhlédl se po dvoře.

„Koukej, Aninko," pravil, „teď už to všecko jinak tady vypadá. Eda se činí, je z něho pořádný hospodář."

„A ještě líp by to vypadalo," pravil Eduard s kozlíku, „kdybych si mohl poručiti, jak je potřebí. A to poroučeti nesmím! Všecko jen oklikami musím, když něco chci. Pro maminku nemohu!"

„Jinačí to, hochu, nebude," pravil Antonín šeptem, neboť se dvéře na záhrobni otevřely, a všichni vyhrnuli se ven. Přišli opravdu všichni.

Prvý přihnal se k Antonínovi švakr Sladký. Ještě dříve, nežli se matka z chumáče dětí k němu dostala.

„To nás je, to koukají, přišli jsme všichni do jednoho," povídavě se rozhovořil a uslintanými rty Antonínovy ožehlé tváře celoval. „Však si to náš drahý nebožtíček zasloužil, abychom na něho nezapomněli!"

Vylovil z hlubin černého šosatce, na něm se klátícího, veliký červený šátek, utřel si nos a slzy, načež přepadl celováním Annu.

„Dobře, že jste, synáčku, přijeli," hovořila matka radostně, „to se ti mně, synáčku, ulevilo, žes přijel, aspoň mám zas komu si postěžovat. Hlava se ti mně starostmi točí! Až ti to všecko vypovím, to se podivíš. Všichni na mne pořád lezou, všichni, ani bys nevěřil. A ještě mě pomlouvají, ještě jsem jim škrbla stará! No, mladá už nebudu!"

Chytila se Antonína tak, že už ostatní nemohl pozdraviti. Prošel s ní kolem Alexandra a Karly, u které stál její ženich. Jen se navzájem uklonili. Okamžitě se mu Kuneš zalíbil. Byl opravdu hezký člověk, takový, jenž plete obyčejně ženským rozpálené hlavy. Ve tvářích narůžovělý, s vlasy a vousy jako havran černými.

Teprve v pokoji se s Kunešem seznamovali.

„Trochu bych se měl na Karlu zlobiti," zažertoval Antonín, „že tak pospíchá z domova a nechá mně tu zas jen maminku hospodařit, ale když jinak nedá, musím mlčet!"

„Největší vinník jsem já, pane lesní," pravil Kuneš, „kdyby mě nebyli udělali tak najednou řídícím mé jednotřídky, mohl jsem ještě čekat. Ale tam v té naší vesnici člověk se bez ženitby neobejde. Máme tam sice taky hospodu, ale tam člověk dostane sklenici piva jen o pouti a o posvícení. Hlady bych tam umřel, kdyby mě pan farář, jenž se nade mnou pro tu chvíli slitoval, nestravoval. A protože za to nechce vzíti ani krejcaru, musím se sám starat, abych ho nevyjídal zadarmo. Jinak to tam ujde! Ženatý, myslím, že se tam dost dobře poměje!"

„Jen když budete samostatný, vždyť na jednotřídce umřít nemusíte," pravil Antonín.

„A taky bych neumřel, kdybych tam zůstal do smrti! Za nějaký rok obec postaví novou školu, a z jednotřídky bude rázem dvojtřídka! Nová škola má sice u nás dost nepřátel, ale náš pan farář nové škole přeje. Pracujeme spolu!"

„Všade to nebývá,“ podotkl Antonín, „někdy mívají ti pánové své zvláštní rozumy. Hlavně, kteří staré časy zažili a do nových nemohou se vžíti!“

„U nás je moc chudá fara a pan farář je dosud mladý člověk,“ odpovídal Kuneš, „však on také pro své smýšlení není příliš u pánů spolubratrů oblíben. Nedovede se odcizovati lidem.“

(Pokračování.)

LITERATURA.

Básně Josefa Merhauta. Uspořádal Miloslav Hýsek. S obálkovou kresbou Aloisa Kalvody. V Praze 1908, nákladem J. Ottovým. Stran 107 za 1 K 40 h.

V krásné a pietní úpravě nakladatelově, se stručným, ale obsažně napovídajícím úvodem pořadatele Miloslava Hýska, Merhautova přítele, presentují se nám, sotva rok po básníkově smrti, sebrané jeho poesie jako živý a upřímný, ač diskretně tlumený a ztajovaný ozev jeho pilného, uzavřeného života. Myšlenkově hluboké, citově přímo uchvacující a formálně místy svrchovaně vyspělé objevují se nám tyto verše sympatického umělce, na něhož jsme si zvykli pohlížeti pouze jako na novellistu a romanopisce, úplně opomenuvše jeho významu poetického. Básník sám skrýval ovšem diskretně svoje verše, opatřuje je namnoze těžce průhlednými pseudonymy (Karel Plíhal, Ludmila Sázavská, Jan Malota, Jaroslav Maruška a j.), ale sem tam objevovaly se přece jen přímo doznány, ač obyčejně jen v časopisech a publikacích nejširšímu čtenářstvu ne zrovna dostupných (ročenky „Chudým dětem“, „Moravská Orlice“ a j.). Dnes, kdy se s básněmi těmito shledáváme v pečlivém a systematicky spořádaném souboru, vyniká plně jejich pevný karakter a ráz: myšlenkové tíhnutí k demokratismu, vřelý soucit s malým, nebohým nebo utlačeným, jímavá oddanost kráse a pravdě života — tedy to, co u Merhauta došlo už plného ocenění při posudcích jeho prós: „Hada“, „Černých polí“, „Andělské sonaty“ a „Vranova“.

Pořadatel rozdělil verše Merhautovy, pokud je pracně shledal a uznal za hodny uveřejnění, ve čtyři základní oddíly: „Z prvních básní“, „Básně od let devadesátých“, „Z písní o lásce“ a „Proslovy“. Tyto poslední, vydané pouze u výběru nejužším, mají spíše jen mluviti pro Merhauta-organisátora, který jako brněnský žurnalista dobře dovedl oceniti organisační a národně výchovný smysl příležitostné poesie pro horkou půdu zápasícího moravského města. I z nich mluví ostatně výrazný Merhautův smysl pro plastičnost a sytý zvuk slova, jeho vlastenecké zaujetí a vrozený cit demokratický. Milým diskretním kouzlem oddychuje erotická nota básníkova, která se rozezvučela v „Písních o lásce“. Je to kus denníku, zdá se, jen pro vlastní rozkochání básníkovo psaného, denníku, v němž toužící a tklivá melancholie dochází projádření formou podivuhodně prostou, produševnělé primérní a zbavenou každé verbální přítěže. Je, věru, velký rozdíl mezi zmíněnými už slavnostně napojenými proslovy a touto vroucně rozcitlivělou erotikou, která zase dosti podstatně se liší od nejlepšího oddílu knihy, básní od let devadesátých, kde nalezneme několik opravdových podivuhodných kousků zralého umění slovesného. Neskonale prochvívající bolestí působí zejména dvě z básní sem zařaděných: In Memoriam a Jarní; jsou to bolestné povzdechy otce, jemuž smrt zkosila jedinou naděj života. Pláč i smír s osudem vystupují zde v jímavě rozechvívající výslednici, která v tiché melancholii, ale mužně odevzdané, směřuje touhou za těmi, již odešli. Několik vroucích čísel náladových a reflexivně popisných (Pole, Nocturno, Ranní hvězdy, Sebevražda v Kamenném mlýně a j.) jsou jen malými ukázkami, co vroucího, hlubokého citu pro krajinu i lidské srdce zmizelo nám v podlomeném duchu Merhautově. Ideově celkem nejslabší je cyklus básní prvních, jimiž se lyra básníkova dle všeho počala nejistě ozývati. Vane z nich lehký opar sentimentality, mnohde jim i náladu kazí nepřirozený kompromis podložený formě na úkor myšlenky. I z nich (viz na př. úvodní Popěvek zpívaný „všem, kdož mají o mne strach“) však vane pevný a mužně uvědomělý duch člověka, který za svými ideály kráčí s rozhodnou neochvějností.

F. Sekanina.

Soňa Kovalevská: **Nihilistka.** Z ruštiny přeložila Ema Zemanová. „Světové knihovny“ (redakcí Jar. Kvapila) sv. 653—54. Nákladem Ottovým, za 40 hal.

„Světová knihovna“ přinesla už před lety, v prvních svých svazečcích proslulé „Upomínky z dětství“ této geniální ruské ženy-vědkyně, neobyčejně barvité a i literárně zajímavé popsání jejího mládí a rozvíjení se bohaté individuality. Její čistě literární práce ovšem byly a zůstávají pouze jakousi příkrasou života, zpestřující její ryze vědeckou činnost, ale i v nich prozrazuje se všestranný a mnohotvárný talent neobyčejné duše. Belletristické práce paní Kovalevské vyplynuly z jejích styků s vynikajícími spisovateli ruskými i cizími za hranicemi, jmenovitě se slavnou švédskou romanciérkou Edgren Lefflerovou. Chtěla svojí hřivnou přispěti i tady — k osvětlení psychologie té ruské mládeže, mezi níž vyrostla, s níž se stýkala a jíž rozuměla svým geniálním duchem spíš, než kdo jiný.

Její „Nihilistka“ (v originále „Věra Barancova“) je snad nejucelenější literární práce Kovalevské. Podává živý a pochopení plný obraz

mladé dívčí duše, jíž při špatné a zvrácené výchově ve zchudlé hraběcí rodině dostane se výjimečné příležitosti ke vzdělání, k rozšíření obzoru a přilnutí k osvětovým západnickým ideálům, které v letech šedesátých — krátce po zrušení nevolnictví na Rusi — byly pokládány za podvratné a státu nebezpečné. Seznámení Věry Barancovy s jejím učitelem a potomním přítelem Vasiljcevem, politicky podezřelým vypovězencem, dává autorce příležitost k psychologicky jemnému a procítěnému vylíčení typického procesu, jaký prožívala ruská mládež v dobách jejího vlastního mládí. Osamostatněná, vzdělaná Věra Barancova, bez rodiny a bez blízkých přátel duševních, přichází do Petrohradu, plná divné touhy uplatniti se, prospěti celku, společnosti, „věci". Pod tou „věcí" představuje si ideály osvobozenské, snad revoluční, či jaké, zkrátka takové, které jí samotné dosud nejsou jasny, ale jež tuší, v jejichž sílu a konečné vítězství pevně věří.

Žije v Petrohradě, studuje, pracuje usilovně na svém vzdělání a zdokonalení, hledajíc přátele, spojence. Konečně je nachází v účastnicích jakéhosi spiknutí; po dlouhé měsíce chodila jakoby se zavřenýma očima kolem nich, a najednou jich poznává celou řadu při jednom z těch nekonečných procesů, které celé hekatomby nejlepších lidí šmahem pohlcovaly a posílaly do vězení, na Sibiř. Je rychle odhodlána, zasnoubí se s oním z odsouzenců, který nejkrutěji byl postižen, ačkoli ho před tím ani neznala, jen proto, aby mohla jíti s ním do vyhnanství a tam pracovati pro společnou „věc". I na Sibiři lidé žijí, a Věra Barancova odchází tam s nadšením a s úsměvem, litujíc všech, kdož zůstávají.

Škoda jen, že překlad zajímavé povídky není dost pečlivý a správný. *V. Kol.*

DIVADLO.

Z Paříže oznamují, že známý milliardář, baron Jindřich z Rothschildů, založil právě velikou nadaci pro zbudování a vydržování ústavu pro starší zasloužilé dramatické autory, kteří dobrodiní tohoto budou potřebni. Bude to tedy jakéhosi druhu Akademie pro dramatické invalidy, jejíž budovy, vším pohodlím i potřebami opatřené, nalézati se budou v Suresnes, kde již je k tomu účelu zakoupen potřebný pozemek s nádherným rozsáhlým parkem. Ústav bude vydržován nákladem Rothschildovým, a členy jeho bude nejvýše vždy dvacet dramatických spisovatelů, kteří přináležejí hlavnímu odbornému sdružení francouzskému, „Společnosti dramatických autorů". *—n—*

☰ Ruská opera v těchto dnech dobývá si úspěchu a zvučného jména ve dvou velikých centrech evropských, v Paříži a v Berlíně. V Paříži vystavili dvě opery ruské za silné finanční podpory z Ruska („Borise Godunova" a „Sněguročku"), v Berlíně vystupuje družina, skládající se většinou z členů dvorní opery petrohradské, vedená knížetem Ceretellim. Družina hraje tu celý cyklus oper, v němž jsou dvě opery Glinkovy, („Život za cara" a „Ruslan i Ludmila"), čtyři opery Čajkovského, totiž „Oněgin", „Piková dáma", „Mazepa" a „Čerevički" (Střevíčky), „Rusalka" Dargomyžského a „Dubrovskij" Nápravníkův. Tato poslední opera, dílo vlastně českého operního skladatele (ale poruštěného), zařaděna v cyklus z ohledů na svého autora, prvního kapelníka Mariinského divadla, carské opery petrohradské. Družina knížete Ceretelliho sestavena je zcela prvořádně; mimo solisty petrohradské má mezi sebou i několik umělců z Velké opery moskevské, chór je z divadla Mariinského, balet i se svým kapelníkem p. Kruševským z Moskvy. Z Berlína pojede družina ruská na pohostinské hry do Frankfurtu n. M. a do Hamburku, možná i do Kodaně. Vyjednávali také s vídeňskou dvorní operou, ale zdá se, že bezúspěšně.

VYTVARNÉ UMĚNÍ.

XXVI. výstava spolku „Manes".

I.

Dvacátá šestá výstava spolku výtvarných umělců „Manes" má své dva póly, Švabinského a — Kubína. Jeden z nich přitahuje a druhý odpuzuje, onen absolutně, tento radikálně. Kubínův Kvetoucí strom, Podobizna, Dělníci, tyto tři příklady nejkrajnější imprese v Praze, jsou věru školními příklady bezhlavosti, bezkritičnosti, která ustrnula na pouhých kopiích nejzazších důsledků onoho malířského směru, jenž ze snah po největší objektivnosti postoupil až k nejvýstřednější subjektivitě a tu vývoj přeťal bez pokračování. Podobizna od Kubína Otokara je nejenom školním, ale také odstrašujícím příkladem omylu, který se domnívá, že věrná odlika světové sensace výstavní jest uměleckým činem. Jisté obrazy by nebyly vznikly, kdyby nebylo jejich vzorů, jsou tudíž bezcenny; jsou umělci naprosto podmínění jinými umělci, a ti nemají práva existence. Podobizna od O. Kubína je takovým obrazem, jeho autor ani oběma svými ostatními pracemi nezískal oprávnění pro své umění, jež není jeho uměním. Vzdor veškeré propagační literatuře cizí i naší není ani Van Goghovo ani Ganginovo umění uměním, třeba oběma těmto malířům jejich barevný a formální problém byl nejupřímnějším a nejpoctivějším problémem životním a třeba jeden z nich zaplatil jej životem. Kdo maluje štětcem a paletou jiného tak, že forma i obsah jeho práce je plagiátem, tomu nejde o jeho dílo ani upřímně ani poctivě. Pan Kubín není impregnován předmětem své práce, nýbrž francouzským mistrem, a to je nejfalešnější impresse, jakou si jen pomysliti možno! Pozoruhodným je jenom svými Dělníky, a to nikoli jejich nějakými přednostmi, neboť i toto dílo Kubínovo jest hrubým a stejně nepůvodním barbarismem, jako všechny poklesky

zbloudilého impressionismu. Ale obraz ten svými hnědavě žlutými a brunátnými, jahodově marmeládovými tóny, svým nebem živě připomíná starobylé venkovské, na skle s nehledanou a tedy přirozenou surovostí malované obrazy svatých, naskrze transparentní, svítící od bílého papíru, jímž podkládány. Je tato vlastnost nějakou předností Dělníků, kteří provedeni jsou i jinak — pokud tu vůbec o kresbě možno mluviti — s primitivismem malujících dětí? Pateronásobná výška muže, kopajícího s kamarády na témže plánu, sahajícími mu sotva po kolena, je snad úmyslnou „naivností" z kategorie až k ošklivosti rozlaďujících primitivností.

Že Kubínovy práce v pavilonu pod Kinskou zavěšeny, lze vysvětliti otrockou jich reminiscencí na výstřelky nejmladšího impressionismu francouzského. Naprostou záhadou jest, kterak se na XXVI. výstavu „Manesa" dostaly Okno a Ponny Kratochvíla Zd. Připustíme-li jisté umělecké kvality nadměrnému obrazu, představujícímu poněkud (fotografickým aparátem?) přes příliš protáhlého koníka, zapřaženého do kočárku, k čemuž asistují dvě hřmotná děvčátka beze všeho vztahu a účastenství k představenému momentu; sami sebe a jeden druhého tážeme se, z jakých asi důvodů zřeteli obecenstva vystaveno tristní „Okno" pana Kratochvíla? Je vůbec nezbádatelno, proč malováno toto Okno, proč tohle ohromné plátno pokryto škárou olejových barev, jež ve svém souhrnu nepovídají správně ani to, co chtěl autor říci: totiž jest okno, vedoucí z interiéru ven, a to co před ním stojí, je stolek. Mramorová (anebo jaká?) deska jeho má naprosto nepochopitelnou perspektivu, šmouhová technika, jakouž celé Okno traktováno, slaví ve světlém výřezu okna vrcholné orgie nesrozumitelnosti. Jsou dolejší skla okna pokryta vzorkovaným závěsem, anebo temná šeď, jíž vyplněny, má změtí svou představovati výhled do zahrady anebo na kolosální smetiště či rumoviště neodhadných detailů a forem okem neumístitelných? Suď sám Apelles: krásy, vznětu není na té truchlivé plachtě ani čtverečného milimetru. Jak tohle mohl malovat týž štětec, jemuž na Ponnym nelze přece upříti talentu, vervy a značného smyslu pro barvy i světla?! Přes to patří k tomu nesnesitelný nevkus, dáti na veřejnost obraz, na němž zaschly potůčky oleje anebo terpentýnu, stékající jako tkanice po modré suknici a visící z ní rozedranými třásněmi. Snad právě tato nonchalance má býti odivnou předností malby mladého mistra?...

Na výstavě jest ještě mnohý silný kus impresionistický. Jedním z nich jest Nejedlého Otokara Citronový sad na Sicilii, obraz, jemuž nechceme adjekt „silný" přikládati snad z úmyslné ironie. Naopak Citronový sad, třeba nebyl silný bezesporným dojmem, je přece silný jako problem. To jest, tradiční zemi, kde citrony kvetou, anebo vlastně zrajou — jde právě o sklizeň citronů — mnohý zná, ale nejsme v Italii, nýbrž na Sicilii. Pro sicilský sad schází nám všechna zkušenost, a odáme-li se věrojatnosti palety O. Nejedlého, přisvědčíme mu, že citronové sady sicilské vypadají tak, jako kdyby nebyly vůbec ani z tohoto světa. Subtropický kraj bývá exotičtější než tropy samy; mimořádnost této Sicilie a jejích barevných i světelných zjevů budí spravedlivý úžas.

Málo platno, musíme se vzdát očitému svědku na milost a uvěřit. Nepochybně, že jest někde na Sicilii taková rovina, všecka poseta světle zelenými kupami citronníků, svítící jenom nelomenými barvami duhy, i v této své pestrotě studená přes žár slunce, dosvědčený fialovými stíny stromů. Meriméeovo horoucí peklo to není, ale jest zajisté možno, že koloristní prvky v nejbližším popředí vyložené v dalekém zhuštění průhledovém mají takový oparný vzhled stepi bez kouře hořící a že právě na tomto severním obzoru jest nebe tak hluboce blankytně intensivnější, než nejsilnější stín popředí. Ale že by oko za takových světelných okolností muselo teprve po delší době najíti postavy lidí zaměstnaných sklizní a že by plody i bližších stromů tak ztupěly, o tom může pochybovat i ten, kdo se setkal na jihu s krajinnými zjevy, o nichž sám sobě řekl, že by jim neuvěřil, kdyby mu je někdo tak namaloval. Avšak můžeme kontrolovati tohoto impressistu. Máť na výstavě ještě jiné obrazy. Jeden z nich malovaný přímo ze zkušenosti většiny návštěvníků. Nazývá se Slavnost. Oko chová se k této Slavnosti jako těžko vnímavá deska Niepçova; je mu zapotřebí delší exposice, než se vyzná v třepetavé pestřině barev, prosté všech kontur. Pozná nejdříve, že jisté dvojbarvé pruhy v ní představují prapory, a poněvadž téměř všechny jsou červeno-bílé, jde nepochybně o slavnost v Čechách. Naprosto nepochybný tramwayový vagon poučí nás, že jsme v Praze, velikost prostranství, že jsme na Václavském, neboť pochmurně neurčité srázy po levici jsou jistě domy. Pro tento druh subjektivně, ale především myopicky malovaných mlhovin upřímně lhostejna jest objektivní skutečnost, ale šosácký pozorovatel nevyhne se otázce, z kterého konce dívá se tu do Václavského náměstí, shora či zdola? Otázku rozluští si šosák teprve delší spekulací; její nutný závěrek jest, že tento pohled malován asi s některého musejního okna, neboť v popředí jest cosi, co nemůže býti ničím jiným, než shora viděnou terasou musejní rampy. Přes to vše terén naprosto nepochybně stoupá do výše, na místě aby v průzoru klesal. Ale pozorovatel nemá práva v tomto rozkladu hledati a sestrojovati si synthesi, neboť obraz nejmenuje se „Václavské náměstí v den příjezdu císařova", nýbrž „Slavnost" — ale zasluhuje toho názvu, právě že mu schází především život — který zdál by se nevylučitelnou podmínkou obrazu, na němž přítomny jsou ohromné davy lidí, složené tu vesměs z jednakých, sotva schematických skvrn. Proč se zdržujeme tak obšírně u této malby bez kresby, bez perspektivy, u tohoto souhrnu kvapných, chaotických notát, záznamů barev a světel, nevzbuzujících v nás žádných, ale pražádných evokací anebo reminiscencí, také námi zažité skutečnosti?! Především jsou tyto obrazy Ot. Nejedlého malovány nepopěrným, ano velmi značným, třebaže z těžka od-

hadným talentem (nejnepochybnějším na Kluzišti při tání, na němž zachycena jistě, — řekněme že výborně — aspoň nálada), dále umístění jeho pláten nasvědčuje významnému souhlasu poroty, za třetí styl, technika a vůbec vše, co dělá v souhrnu svém tendenci malby p. Nejedlého, jest asi nejmodernějším produktem vývoje směru, jejž zastupuje. Je to umění, vzhledem ke korporaci, která je patronisuje, uměním standartním ... Na štěstí tábor této vlajky hostí ještě typičtějšího, ale neskonale původnějšího, vyrovnanějšího jejího krajináře-představitele Antonína Slavíčka. Tomu ovšem bude nutno vzdáti všechnu čest, jaké zasluhuje, především jeho olejovým skizzám (33—37). *KMČ.*

TÝDEN.

* Úmrtím básníka François Coppée (zemřel v Paříži dne 23. května ve věku 66 let) zmizel francouzské literatuře význačný — ve svém oboru genru a drobné básnické povídky — člen Parnassu, který s Lecontem de Lisle a Sully Prudhommem tvořil pro širší kruhy poetických interessentů jeho nejpopulárnější trojici. Byl-li však de Lisle mohutný poeta-archeolog a historik, Sully Prudhomme pak poeta-vědec a filosof, byl Coppée zcela prostý arranžér jímavých a kombinacemi scén i citů zajímavých drobnůstek, zejména genrových, jejichž pečlivě vypulerovaná forma uchvátila hned v polovině let šedesátých, kdy básník debutoval. Jsou to mimo divadlo „Poutník" (Le Passant) zejména básnické sbírky „Relikvář" (Le reliquaire) a „Intimnosti" (Intimités), jimiž na sebe upozornil, a byla to zejména právě zmíněná už forma, propracovaná do nejjemnějších subtilností, forma myšlence velmi přiléhavá a suggestivně napovídající, která jej rázem uvedla k platnosti. Myšlenkově oddal se Coppée „službě drobného lidu", jejž vyhledával v krámech, předměstích, na ulici i daleko mimo velkoměsto. Ač se mu uměl velmi jímavě a mnohdy pravdivě podívati do nitra, nezbavuje se jeho poesie lehkého přídechu sentimentality, která poněkud křiví tu chtěnou reálnost díla, pro které byl Coppée, zejména v mladších letech, zhusta zván básníkem realistou. V pravdě nenašla v něm realistická poesie svého pravého vyvolence, tak jak jej nalezla na příklad v Maupassantovi („Na břehu vody"), někde v Richepinovi („Píseň žebráků") a snad docela i ve Verlainovi (některá čísla v „Jindy a Nyní", jako „Hospoda", „Pierrot" a j.). Do češtiny byl Coppée zhusta překládán; poesii převáděli L. Tesař-Charpentier, Arietto-Šebek, Váňa, Černý a hlavně ovšem Vrchlický; z prósy přeložili nám mnoho Benešovský-Veselý (román „Vinník"), Projsa (řadu povídek), Řeháková („Henriettu"), Rössel („Hlídače") a j. v. Jméno Coppéovo sloučeno bylo v letech devadesátých významně i s afférou Dreyfusovou, ve které stál básník příkře proti Zolovi věře ve vinu zmíněného důstojníka. Smýšlením byl upřímně věřící katolík zacházeje v posledních letech svého života až do bigotnosti. I poslední jeho díla mají toho zřetelné stopy. *S.*

*

* Dramatický spisovatel německý, Adolf L'Arronge, autor i u nás svého času hojně dávaných veseloher „Dcery pana Zajíčka", „Doktor Kalous", „Můj Vojtíšek" („Mein Leopold") a „Registrátora na cestách" (napsaného společně s Moserem), zemřel v sanatoriu v Kostnici. Před nedávnem všechen literární svět německý oslavoval 70. jeho narozeniny. Vynikl také jako obezřelý divadelní ředitel a vtipný kritik.

*

═ Známá francouzská revue „Mercure de France" uveřejnila v posledních dvou svazcích ukázky z korrespondence velikého ruského romanopisce F. M. Dostojevského. Autor „Zločinu a trestu" měl silnou nechuť proti Francouzům, a listy z konce let šedesátých min. století, které právě „Mercure de France" publikuje, jsou netajeným výrazem této nechuti. Pessimistické názory své Dostojevskij však podstatně změnil po r. 1870 již prodlením a po nešťastném výsledku války německo francouzské, po níž vítězní Prušáci projevili tolik barbarství a nekulturního šovinismu. Zvlášť zajímavý je list Dostojevského, v němž prudce napadá německé učence, že mohli bez protestu připustiti a ještě dokonce pochvalovati bombardování Paříže.

*

Berounská keramika. Že v Berouně před třemi, čtyřmi sty lety kvetlo hrnčířství, toť vůbec známo. Byl by však na omylu, kdo by myslil, že hrnčíři berounští robili a vozili na pražský trh jen sprostné hrnce a jiné nádoby k denní potřebě a k rozbití. R. 1616 shledáváme u bohatého kupce pražského na parádní polici a v honosné jarmaře mezi porcelány nebo šály hliněnými, modré a bílé barvy, mezi džbány frankfurtskými a drahými skly i, jakž inventář sděluje, „pěkné hrnce a džbány berounské, malované."

Arch. pražs. č. 1175. 49.

Omyl tiskový. V referátě o monografii Rosůlikově v minulém čísle státi má na konci: „Mne nejvíc zajímala tvář Josefa Liboslava Zieglera, vystupujícího v románě F. L. Vék a připomínajícího mně nejedním rysem hrdinu roztomilého románu Jiráskova „U nás". I tvář Jiráskova „Havlovického" byla velmi hezká ..." atd. atd.

V PRAZE, dne 29. května 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

JAR. VRCHLICKÝ:

LÁZEN.

V stínu starých buků u Alfea zdroje,
lučina kde páchne stopou tučných stad,
dívek útlobokých setkaly se roje,
v červencovém žáru šly se vykoupat.

Vědí velmi dobře: pravém o polednu
pod stráň, kterou protkal šípek, dřín i hloh,
u čisťounké vody, jíž lze zřít až ke dnu,
se jim neobjeví satyr-kozonoh.

Vědí velmi dobře: z čackých hochů žádný,
kteří stáda pasou na nivě, kde brod,
žádný nezjeví se, osmahlý a ladný,
u stad žvýkajících, spánek že jim vhod.

A již svlékají se, vnady zad i ramen
ukazují slunci, ňader tuhý rys;
otlučené hermy obemšelý kámen
chytá v náruč roucha, pestré lemy říz.

Svalnaté již nohy v žlutý písek řeky
stápějí, až v snětě stříká výš pěn sníh;
jaké různé, plné a zas štíhlé vděky
plají bronzem v slunci! Rukou tlesk a smích

Zvoní v čistém vzduchu, který jako křišťal
obejímá buků vrcholky a mech,
v němž se honí vánky, echa bludných píšťal,
které nad hlavou jim hrají v lupenech.

Řadou proti sobě šest a šest jich plave
v nahých opojivé údů nádheře,
stará bříza stele lupínky své hravé
v dlouhé rusé jich i tmavé kadeře.

Na kamenu čnícím z vod jak oltář malý,
o nějž rozráží se vlnek čilý shon,
Myrto celá nahá stojíc kšticí halí
bujnou ňader vlnu, pružných boků sklon.

Chloris bledolící, jak med s plavým vlasem
na záda si lehla v lehkou pohru vln,
celá ponoří se, pak se mihne pasem,
lotosem prs její bleskne čarupln!

Za ruce se chytnou Dafne s Ipsityllou,
celé proudy vody družkám metají
mezi oči, v klíny, veškerou noh silou
v kola, reje vábné pak se splétají.

Jola snivých tahů, velkých, stinných očí
chce je dohoniti, až se udýchá,
Itis útloboká mezi ně tu skočí....
Náhle ševel v houští — vše v ráz utichá.

Což snad přece zbloudil v odlehlý kout stinný
lovec divých ptáků, drzý vetřelec?
Ticho kol, že slyšíš tiché kyvy třtiny....
Či moh' faun je chlípný vyčíhati přec?

Zmlkly uděšeny, k sobě blíž se tisknou,
luzná těla mizí ve kaskadách kštic,
vyskočí pak náhle, divě k nebi výsknou,
zříce v houští žhavé chvosty veveřic.

Zatím Hélios však uhnul se svou spřeží,
od zenitu nebes tíhne v západ již,
konec hrám i lázni, stáda z všech stran běží,
pastýřů již syrinx zvučí blíž a blíž.

Vyskočí z vln rychle, oděny jsou rázem,
růžolící, svěží, v diamantů stech
kapky duhooké splývají s nich na zem
a se třesou v jejich vlhkých ve vlasech.

Pozdě přepadl je, zcuchaná kde tráva,
hochů tlum, jenž stihnout chtěl je rozvášněn,
a faun starý v sluji sen svůj dochrupává...
zašly, kde roh skály, zanikly jak sen.

LÉOCORION.

Z her Athénští se domů vraceli:
druž junů nejdřív, doubců listovím
na skráních ověnčena, jásavý
dav za nimi. To bylo poznámek
a vážných pro budoucnost pokynů
a žertů víc, dost ovšem nejapných.
Ti velebili sílu vítězův
a zručnost jich a křepkost v zápasu,
ať v disku házení, ať na pěstě,
až kdosi řekl: »Naši vítězi
vlast proslavili, věčná sláva k nim
se uklání dnes z říše věčných hvězd,
jich jména budou zníti napořád
v sluch mládeže, jak ctižádosti hrot
a stále živý osten.« Jiný zas:
»Tak sobě chválím mládí bujaré,
když sobě k zdaru, vlasti k oslavě
všem prospívá již v prvním rozpuku.
Však staříků dost líných, otylých
a zbytečných všem hostit musí obec,
co neplatí již zákon pradávný,
dle něhož chořec stejně jako kmet
má býti ubit, přítěž obci jen,
jež potřebuje silných paží sbor,
ne ochablých již, líných, ztučnělých!« —
A třetí dodal: »Jak syn Orfeův
zde, vetchý Léos,« při tom ukázal
na kmeta, jenž o berlu podepřen
se v řadě před ním právě zastavil,
div oddechuje v chůzi klopotné,
jak bál by se, by cestu neztratil,
tak úzkostně se držel zástupu.
»Nu otec jeho,« mluvčí pokračoval,
»byl velký pěvec, bohy pěl, jich taj,
i krásu nebe hvězdného i moře,
že zvěř i kámen v zvuku jeho strun
se začli hýbat v plesu radostném.
To uměl otec — co však umí syn?
Zda osvědčil se jednou v zápasech?
Mně neznámo a neznámo jest všem.
Zda proslul v radě bystrým úsudkem?
Zda stavěl domy, roubil, štěpoval,
zda ornou půdou pluh dědičný táh,
za skotem běhal v slunce úžehu?
Nic z toho, poklidně jen v domě žil,
jejž otec ponechal mu, sestár tak.
Má ovšem dcery tři, leč k čemu jsou?
Co pro vlast, obec těm lze učinit,
den celý ve vodě se zhlížejí
a vlasy češou jen a splétají,
by před nocí je zase rozpletly.
A nevdává je ani, stařeček
pro sebe pěstí je, v nich zhlíží se,
jak v mládí jich by svoje vlastní čet,
v jich kráse zašlý půvab osvěžoval
i vlastní sílu, zdá se, žije kmet.
To praví obce příživníci jsou,
jimž zákon žíti měl by zakázat.«

Ta slova Léos slyšel kmetitý
a trpce vbodla se mu do duše,
jak na prašné by cestě silnicí
se štírem setkal se, jenž nešlápnut
se chodci v patu obnaženou vbod.
I obrátil se k mluvčímu a děl
a lítost zněla v hlase staříka:
»Nu každý živ jest jak můž', příteli,
jen bohů milostí a osudu...
Však jestli nic že posud pro obec
a pro svou vlast jsem neučinil, kmet,
mně nevyčítej — nepřišel můj čas,
až posud nepřišel, ač šedesát
jar přelétlo přes vrasčitou mi skráň.
Vše vyčkat — milost bohů nejvyšší,
já vyčkávám — jen ty hleď, jako já!«

Šum pochvalný se ozval v starce řeč
a posměváček ztichl nevčasný
se ztrativ mezi jiných řadami
a jinam přešel hovor.

Minul čas.

Zlá, velká tíseň padla na obec
Jak v nitru země všecky plameny
by vody pitné zašly najednou,
schnul mimo nadání klas na poli,
plod na stromě se scvrknul v rozvoji
a vichrem střesený žlout na mezích,
ve stájích chcípal brav a dobytek,
i slunce samo, věčný světla zdroj,
se potácelo v cloně šerých mlh,
jak oslepený Kyklop raněný.
Na ňadrech žen všech mřeli kojenci
a mužům chabl vzpjatých paží sval,
a všecko chřadlo, z dlaní padal disk,
a silák největší ho nepozved.
Tak velká byla bída povšechná
a myslí stísněnost, že poselstvo
vysláno bylo do Delf slavnostní
s hojnými dary v skvělém průvodu,

by s prosbou úpěnlivou o pomoc
neb radu Nesmrtelných ptalo se.

A ústy jeho pravil Věštky hlas:

»Ve městě vašem muž když najde se,
jenž za vlast schopen velké oběti,
ať vystoupí. Tři dcery musí mít,
jež jako oko v hlavě miluje,
v nichž zhlíží stáří svoje bez hany,
v nichž cítí mladosti své vzruch a květ.
Ať z dobré vůle dá je v oběť Věčným!
Ať vydá je a brvy nesvraští
a k smíru oltáři je dovede,
a veleknězi sám je odevzdá,
pod sekeru jich hlavy vloží sám.
Jich krása, milostnost i sladký vděk
odzbrojí Věčné durdící se v tmách,
a vrátí zemi vodu, polím klas,
a stromu plod, žen prsům mléka dar
a sílu křepkou pažím občanů.
Zda máte takového v středu svém?«

A ticho bylo děsu, úžasu.
V tom vzadu ruch. Tam vynořil se kmet,
to starý Léos byl.
»Vy máte jej
a tady stojí!«
— »Jakže, ty bys chtěl
své dcery, pýchu domu, vydati
pod velekněze nůž?«
— Jen v blaho všech,
já dočkal se, vím, dnes můj přišel den.
Tak vidíte, já nežil nadarmo!

JOS. HODEK:

Z KORRESPONDENCE SVATOPLUKA ČECHA PROF. JOS. WÜNSCHOVI.

(Pokračování.)

Milý příteli!

Čím dále, s tím menší dušičkou předstupuji před Tebe. Neměl jsem ani tušení, že takové výše poznání Jsi dostihl v požehnaném stáří svém. Sokrates poznal na konec, že neví nic; Ty však zahanbuješ všechnu jeho filosofii blaženým vědomím, že znáš a umíš všechno.

Předešle Jsi mne oslnil Svým, dokonce i za hranicemi proslulým uměním zahradnickým, a nyní zase udivuješ mne svými epochálními vynálezy v oboru medicinském. Kdyby kdo mohl pochybovati o Tvé skromnosti, zde je důkaz lepší: stavíš své světlo pod kbelík, nedebutuješ ani v našich lékařských listech — ostatně možná dost, že by jich redaktoři z cechovní úzkoprsosti všechnu Tvoji učenost hodili do koše. Vždyť víme, jak se páni lékaři snaží umlčeti každého, kdo náhodou neměl času nebo peněz na formalitu medicinských rigoros.

Jak vidíš, nejsem zvláštním přítelem lékařů a děkuji bohu, že jsem s nimi měl ve svém životě pramálo officielních styků: jen jednou v útlém dětství, kdy jsem vůbec nemohl sám rozhodovati o svých stycích, a po druhé v mužném věku — a tehdáž bolela mě hlava tak, že jsem patrně jen v zatmění smyslů dal k sobě přivolati učně Aeskulapova — či jak se to říká. A než přišel, bylo již po bolesti hlavy a vyrazily se neštovice, sice pravé, ale tak nevinného druhu, že mi k nim sám Dr Thomayer mrzutě gratuloval. A bylo věru k čemu gratulovati. Celá nemoc záležela v tom, že jsem asi týden nebo 10 dní seděl beze všech bolestí pěkně ve svém pokoji a že (k vůli nákaze) nesměl ke mně nikdo ani páchnouti! Jen si považ — kromě báby ošetřovatelky živá duše nesměla překročiti můj práh!! Známí venku mne litovali, dokonce i noviny přinesly o mně soustrastnou lokálku, a já zatím cítil se tak neskonale blažen ve svém bezpečném, zamořeném pokoji, za svým nepřekročitelným prahem, že jsem si přál, aby moje nemoc netrvala jen týden, ale měsíc nebo dva!

Vzhledem na mé city k pánům doktorům, nepodivíš se, že jsem se nesháněl po žádném, když loni na zimu začaly mě trápiti rozličné poruchy a nepravidelnosti zažívacího ústrojí. Přičítám je nyní tomu, že jsem si zvolil zimní byt v Praze-Holešovicích v novém, právě teprve dostavěném domě, jehož stěny se musily důkladným topením a větráním teprve sušiti. Ale teh-

dáž hádal jsem na vše jiné a fušoval jsem na sobě hůř než kterýkoli doktor. Předpisoval jsem si jednou půst, podruhé pečeni s plzeňským; jednou dlouhé procházky, podruhé domácí vězení; dnes Šaratici, zítra Krupovku; Condurango a Boží vodu, břišní pás a všechno možné — i proti tasemnici jsem jeden čas užíval!!! — ale svízele zůstávaly a horšily se, až pak jsem s resignací všechno své samoléčení obmezil na dietu a křesťanskou trpělivost. Když pak na jaře i tato došla, vzbudil ve mně minist. předseda Gautsch svou výpravou do Karlových Varů nenadálou myšlenku: Si hic, si ille, cur non atd.? Věren svému vlasteneckému heslu „Morgen, morgen, nur nicht heute" odkládal jsem jen odjezd ze dne na den, na lepší počasí atd., až pak nadešlo stěhování na „Havránku" do Troje. I tu mi však K. Vary ještě pevně vězely v hlavě, jak víš z mého dřívějšího dopisu. Avšak pojednou příznaky mé choroby začaly mizeti a nyní mám již 14 dní pokoj. K tomu ještě přišla Tvoje léčivá taška, ta znamenitá, zcela obyčejná taška se střechy, zahřátá a přiložená na břicho. I pravím si: K čemu bych obohacoval nepřátelské Karlovy Vary, nemám-li toho nyní nezbytnou potřebu a spraví-li to v nejhorším případě Tvůj božský recept?!

Vrátili se mé útrapy, ukradnu prostě s nejbližšího staveniště tašku a drahé lázně přenechám boháčům, jakým Jsi na př. Ty, a lidem, kteří se pachtí po společnosti korunovaných hlav (prý bude v Tvých Marianských lázních také anglický král), vznešeného světa damského a polského židovstva.

Ze všeho vidíš, že není nic z našeho dostaveníčka v lázních. Ale soudím, že častěji pociťuješ touhu z blízka naslouchati tepu srdce vlasti a že ne-li hned, alespoň po svém návratu z lázní podíváš se do Prahy, odkud — jak se snad pamatuješ — je do Troje pouhá příjemná procházka přes Královskou Oboru či jak Ty ji asi dosud jmenuješ, přes Stromovku.

Doufám tedy, že přec ještě letos Tebe a Zoru*) v Troji uvítám.

Zatím přeju Ti v Mar. Lázních mnoho vybrané zábavy; že tam nejedeš pro kyselinu uhličitou, soudím totiž najisto již z růžového rozmaru, jemuž se přizpůsobiti v potu tváři marně se namáhám, tak že asi nad mými žertovně se tvářícími odpověďmi soustrastně krčíš rameny.

Přátelsky Tě pozdravuje Tvůj za tašku vděčný Sv. Čech.

V Troji dne 3/6 1906.

*) Viz poznámku dřívější (str. 554).

Milý příteli!

Zdraví mé se alespoň do té míry polepšilo, že jsem v těchto dnech mohl konati nějaké malé cesty či vlastně jen výlety. Dal jsem si prázdniny v ten způsob, že jsem se — v příkrém odporu se vším obvyklým řádem a mravem — přestěhoval asi na dva týdny z venkova (Havránky) do Prahy, do našeho tamějšího zimního bytu, odkud jsem podnikal malé vycházky a vyjížďky, zanechav na ten čas Pánu Bohu všechnu korrespondenci do Troje docházející, kterou teprve po svém návratu beru konečně do ruky a zvolna vyřizuji. Tím si laskavě vysvětlíš, proč teprve dnes odpovídám.

Zdraví mé je tedy lepší, ale ještě ne zcela dobré; žaludek mám sice již opět v pořádku, ale častější, ač nevelké bolesti v životě — zejména ráno — upomínají mne dosud, že nemám vyhráno úplně. Nu třeba doufati, že i to snad pomine.

O Tvém zdraví soudím z Tvého dopisu, že navzdor Glaubersalzu je dosti slušné a že v Marianských lázních meškáš asi hlavně jen proto, abys oslňoval méně šťastné přátele a známé velkopanskými lázeňskými dopisy. Jestliže špekuluješ však i na moji závist, mýlíš se; život v lázních láká mne asi tak jako navštěvování literárních salonů, čímž jsem Ti bohdá napověděl dosti. Ani mysteriosní zahrady Tvé plzeňské Ti nezávidím. Jsem sice přesvědčen, že Jsi v ní s šosáckou svědomitostí provedl všecky své pracně nabiflované německé theorie hortikulturní a že bys ruce spínal nad mými zanedbanými stromy, plevelem mých záhonů, neúpravností mých stezek atd. atd.; ale mně je zajisté na mé romanticky a dobře po česku zdivočilé Havránce mnohem příjemněji a domáčtěji než Tobě ve stínu Tvých vzorně pěstovaných tří hrušní, jedné jabloně a nevím kolika ryvízových stromečků, kde nemáš pokoje samými starostmi o dřepčíky a housenky. Těch já si vůbec nevšímám, a marně zejmena se snažíš, roznítiti ve mně nenávist k plžům, kterážto krotká, skromná zvířátka mám téměř stejně rád jako přítulné pavouky svých pokojů.

Ptáš se: Čeho jsi přítelem a čeho nepřítelem v zahradě? Odpověď: Přítelem všeho, co roste a prospívá samo od sebe, a nepřítelem všeho, co vyžaduje okopávání, zalévání a vůbec jakékoli námahy tělesné. Dle toho můžeš si již dobře vyobraziti, jak vypadá asi moje zahrada a jak vypadám já v ní.

Jen abych doplnil povinný druhý aršík, odpovídám ještě na některé z četných dotazů Tvého písemného výslechu.

1. Stavení mé Havránky jest jednopatrové. Dole předsíň, tři pokoje a 1 kuchyně; nahoře předsíň, dva pokoje a 1 kuchyně. Dole bydlí truhlář s ženou, která nám posluhuje, a v jednom pokoji studující; sami používáme tedy dole jen jednoho pokoje (za knihovnu), první patro pak obýváme sami.

2. Výměra villy a zahrady celkem 5906 m².

3. Na pozemku mám vlastní studnu; hadici mám také, ba vymyslil jsem k ní docela i zvláštní podstavec na kolečkách k lehčímu přesunování s místa na místo, ale nepoužívám jí, poněvadž přes to vše lépe se nám zamlouvá systém zalévání zahradními konvemi, jichž mám čtvero.

4. Ovocných stromů mám asi 300 (sic!) a to nejvíce stromů třešňových, slívových a ořechových, pak jabloně, hrušně, švestky, mišpule; dále mnoho keřů lískových oříšků, špalíry broskví a meruněk, révy, angrešty, ryvízy, maliny atd. Kromě toho i všelijaké lesní rostlinstvo, akáty, bezy, 1 magnolii a zejmena starou převysokou lípu. — Myslím, že to již stačí a že Ti nemusím vypočítávat rozmanité vzácné květiny tolika rozličných jmen, že jich dobrou polovici neznám ani sám.

5. Úrodu mám letos výbornou; zvláště švestek a slív je spousta.

6. Odpověď na diskretní dotazy po hodině mého vstávání a ulehání mi laskavě odpustíš; na odpolední siestu jsem se dosud nezmohl. Jinak mohu Tě potěšiti ujištěním, že mám spaní výborné, nejsa na loži zmítán přecpaným žaludkem a mukami zlého svědomí jako jistí lidé.

Tak, tu máš odpovědi na některé články svého dotazníku, odpovědi řádné a správné — leda snad že jsem neměl psáti „na m é Havránce,“ m á m 300 stromů“ atd., poněvadž vlastně celá Havránka i s těmi stromy je vlastnictvím mé sestry, jak o tom svědčí pozemkové knihy karlínské.

Snad jsem Ti o tom již psal. — —

Je-li Ti cesta z Plzně na Havránku příliš daleká, není bohužel ani mně cesta z Havránky do Plzně bližší, a tak nevím, spatříme-li kdy ještě navzájem své schátralé schránky tělesné.

Ostatně můžeme o té záhadě a možném jejím rozřešení přemítati, až Ty se nabažíš Marianských Lázní a já se zbavím shoradotčených dozvuků svého střevního nebo žaludečního nebo jakého jiného katarrhu.

Zatím Tě srdečně pozdravuje

Tvůj oddaný

Sv. Čech.

V Troji 24/7 1906.

Mášli v M. L. dlouhou chvíli, piš mi zase, třeba i na 3 nebo 4 arších.

Kolonáda! —
Groš se střádá,
lidská marnost sobě žádá
pochlubit se: „Kolonáda!“
Bliktry lázeňskými ráda
oslňuje kamaráda.
Ba i verše při tom skládá,
za něž na pěvcova záda
nechať padá baštonáda!
Kolonáda!
Jinak dobra tobě žádá
druh, jenž věčným deštěm strádá.

Napsáno na pohlednici, poslané Wünschovi do Marianských Lázní 31/7 1906.

(Dokončení.)

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Komárek se k ní přiklonil.

„Vy jste zvědavá, milostpaní,“ řekl tiše, „a já to chápu. Zvědavost je vzácnější vlastnost, než se nám zdá. Je to touha, je to síla, která nás nutí jíti ku předu. Věřím, že je ten stařec zajímavý a že mnoho prožil. Sám jsem již zvědav jako vy. To — jak jste dobře uhodla — jaké bylo jeho dětství, by mne zajímalo v první řadě.“

„Nalezneme-li ho, musí vypravovati!“ zvolala Daniela rozběhnuvši se asi na dvacet kroků. Stanula tam, napřímila se a ruce založila za hlavu. „Ach!“ zašeptla, „kdo asi byla ta otrávená dívka?“

Komárek zatím pověděl paní Valáškové, co věděl o Zlochovi. Divila se neustále, ale oči její i pozornost těkaly kolem po přírodě. „Kdy zas přijede Naval do Prahy?“

otázala se Karly za Komárkova vypravování. Umlkl, ale nijak se neurazil. Karla odvětila, že na zimu, a otázala se spěšně:

„Kdy přichází posel s novinami?“

„O jedenácté,“ ochotně sdělil učitel.

Došli k paní Daniele Pechové. Rozhlížela se a uvažovala, kterým směrem mají vstoupiti do lesa. Komárek radil, aby šli hlavní cestou. Uposlechli. Byla to široká stezka, vedoucí vysokým smrkovým lesem do hlubokého úvalu mezi dvěma vysokými chlumy. Soudili, že by stařec do těchto vrchů nelezl a že určitě zašel do lesů touto pohodlnou pěšinou. Mluvili již jen o něm. Daniela byla zřejmě rozechvěna a netrpěliva, ztrácejíc zájem pro vše kolem sebe. Tenké ruce její se napínaly, oči přimhuřovaly. Šla chvílemi rychleji než ostatní a stanouc pak očekávala je s podivným, jakoby neúčastněným pohledem.

Komárek pozoroval ji laskavýma očima svýma, všechen zaujat její zvědavostí. Najednou byla tato zvědavost čímsi opomenutým v jeho nitru, čímsi nepěstovaným, ačkoli svrchovaně důležitým. Různé myšlenky jej o tom napadly, které by byl rád Daniele sdělil, leč ona byla unášena vlastní touhou a nevšímala si ho.

Valášková i Karla stále se na něco ptaly a nevyslechnuvše ani odpovědi, tázaly se opět a opět na nové věci. Zatím však si i spolu něco sdělovaly pohledy, smíchem i krátkými poznámkami. Danielu mrzelo, že příliš hlasitě se smějí. Obávala se, že je Zloch uslyší a že se včas někde skryje. Napomenula je k tichosti.

Prošli úvalem, jenž se za chlumy rozšířil v údolí s potokem, s vysokým lesem a se skalnatými zářezy do postranních hřebenů. Každý takový zářez a skalní útes měly vhodné pojmenování z tradice lidové, jež pečlivý lékárník dal napsat na balvany. Údolí šířilo se neustále a mezi temnými smrky hustěji rozkládaly se světlé buky. Na pravo ocitli se u cesty, zahrazené jednoduchým kmenem. Na starém buku přibita byla plechová deska s málo již znatelným nápisem, že do lesa „V jedlinách“ není přístup dovolen. V těch končinách hnízdili tetřevi. Komárek všechen byl nadšen pečlivým označením cest i vzdáleností, divokými, svalenými balvany, strmými útesy a svěžími mechy. Chtělo se mu zajíti do všech postranních částí skalních, ale paní Pechová stále uvažovala, kde asi je Zloch, a obávala se zbytečného odbočování. Tu četli nápis: „Ďáblovy zuby“. Úzká, po upravených kamenech vedoucí stezka, zapadala do divoké soutěsky lišejníky sezelenalých skal, z nichž sem tam trčelo několik ošlehaných, částečně i suchých smrčků a břízek. Všichni, jakoby se byli dohodli, vyslovili domněnku, že naleznou starce podivína v těchto místech. Sama Daniela prohodila, že pocítila jakési vnuknutí, aby zde hledali. Vystoupili tedy po úzké stezce do soutěsky. Příjemný chládek ovanul je v těch místech. Skály nad nimi byly vysoké a kolmé. Při stezce v koutech skalních rostly veliké kapradě, ostružiny a lesní kopřivy. Za soutěskou zjevila se jim z nenadání divoká rokle, vyplněná křivými stromy, s několika skalními útesy nad ní nakloněnými, tak že se podobala veliké tlamě s ostrými špičáky. Odtud asi vzniklo pojmenování „Ďáblovy zuby“. Kolem této rokle byla travnatá, pohodlná místa k sezení. Též dvě lavičky byly zde pořízeny.

Podivné, tajemné kouzlo rozestřeno bylo v této končině. Daniela všecka zbledlá rozhlížela se kolem. Divila se, že zde dosud ani v mládí nebyla. Paní Valášková s Karlou rozběhly se k lavičkám a usedly.

„Nikdo zde není!“ zašeptal Komárek, jakoby se bál nahlas promluviti.

Daniela neřekla nic k této jeho poznámce. Pozorovala propast, jež připomínala dávný jakýsi důl na zlato, a podivila se až nápadné podobě k ohromné, ozubené tlamě nepřehledného netvora. Stojící zde stromy zdály se jako vousy, zježené kolem této lačně otevřené tlamy.

„Vzpomínám si, že jsem o těchto místech četla,“ promluvila ohlížejíc se jako ze strachu. „V pensionátě je malá knížečka, Aninka ji prodává, kterou sepsal pan lékárník. Teprv nyní, když vidím ty světlé, špičaté skalní zuby na okraji propasti, poznávám, že jsem několik pověstí o té černé jámě již v dětství slyšela. Nikdy však jsem zde nebyla!“

„Velice by mne to zajímalo!“ podotkl učitel.

„Nerada čtu tyto lidové pověsti a opravdu, přečetla jsem jen dvě z té knížky. Byla bych se bála vstoupiti sama do lesů. O každém koutě tam něco je.“

„A co se povídá o této propasti?

„Snadno byste to sám uhodl. Ďáblovy zuby. Lid viděl vždycky otevřenou pekelnou tlamu. A správně! Jen se podívejte, jaká podivuhodná, nápadná podoba.“

„Ano . . . A co je zvláštní, že člověka mimoděk obchází hrůza. Sám bych sem ani nešel.“

„Věřím vám a kdybyste si přečetl ty pověsti, ještě větší dojem byste pocítil.“

„Nuže, jak je to tedy?“ otázal se se zájmem zahleděv se do propasti, z jejíž hlubiny, ale jaksi ze stěn, čouhaly staré

sosny a smrky. Pomyslil si, že je asi dole říčka a jeskyně jako u Sloupu na Moravě.

„Znáte přece ty povídky, jak se o muzice mezi tančícími objevil kulhavý černý pán!“ vypravovala Daniela. „Nu, takové příběhy se děly taky zde po vesnicích. Zjevil se černý pán a tančil. Jedno selské děvče jako šílené s ním lítalo, nu, a sem prý s ním zašel a do této propasti sletěli. Lid to vypravuje jako skutečnou událost. Hajný prý je viděl.“

„Proč ne? Věříte, milostpaní, že by to mohlo být pravda? Proč by nemohli ku př. nešťastní milenci do té propasti skočiti? Proč by nemohl být milenec oděn černě? A proč by nebylo možná, aby přicházel z města do vesnice za hezkým děvčetem?“

„Možná, že se tak stalo a fantasie lidová že příběh proměnila v tuto pekelnou pověst!“ řekla paní Daniela. V té chvíli však zbledla a zřetelné zachvění prošlo celým jejím štíhlým tělem.

„Bojíte se?“ otázal se Komárek pozorně, nachyluje se k ní. Modré oči jeho plny byly starostlivé péče.

„Ach ne, ale uvažte, jaká jsem. Napadlo mne, že tímto milencem černě oděným, tímto ďáblem byl kdysi ten stařec náš . . . a Bůh ví proč, uvěřila jsem tomu. Minulost jeho je naplněna takovými příběhy.“

„Ach, milostpaní,“ řekl učitel vlídně, „tak daleko nemůžeme. Vždyť ten černý pán podle pověsti s nevěstou do propasti sletěl — a náš starý pán žije!“

„I to by bylo možná! Ostatně, kdož ví! Napadlo mne to pouze!“ řekla. Než v tom okamžení rozevřela udiveně své veliké, zářící oči a zašeptala: „Když jsem Zlocha poprvé v pensionátě spatřila, tehda večer, byl též černě oděn a jak si určitě vzpomínám, řekla jsem paní Zamrazilové, že mi připomíná ty černé pány, kteří se zjevují u muziky mezi vesnickými děvčaty! Proč mne to tehda napadlo? Oh — opakuji vám, ten stařec je v nějakém spojení s touto událostí!“

Umlkla. Rty se jí zachvívaly.

„Neděste se, milostpaní!“ napomenul ji Komárek dobrým hlasem, jakoby konejšil malé dítě.

„Ne, nebojím se v tom smyslu, jak vy soudíte. Tak bojí se paní Zamrazilová. Ta, kdyby zde byla, uvěřila by, že Zloch je do opravdy ďábel, který se zjevil mezi námi, že některou z nás vyláká na tato místa a dolů s ní sletí. A nešla by do lesa ani na krok. Ale já se jinak dívám. Úzkost má je něco zcela jiného. Vím, kdo je Zloch, pověděl mi o sobě mnoho . . . a to je to. Vše nabývá smyslu. Teď cítím, že sem nepřijel nadarmo, že též nebloudí bez příčiny po lesích . . . Oh, je v tom něco! Prosím vás, pane Komárku, půjdeme do okolních vesnic a budeme pátrati, kdy asi se stal ten příběh s černým pánem!“

„Ano, milostpaní, zajímá mne to!“ ochotně přisvědčil, zřejmě vášnivými jejími větami pomaten.

„Sem asi chodívá. Na některé té lávce asi sedává! šeptala si pro sebe.

„Teď se mi zdá ta otevřená tlama příšernou!“ řekl Komárek.

„Viďte, je to divné! Kdož ví, kolik lidí do ní skočilo!“

„Možná! Do Macochy prý taky několik takových zoufalců sletělo!“

Oh, ano!“ zašeptala. Zamyslivši se pak, představovala si dávný čas, když byl ještě stařec Zloch mlád, a viděla živě, jak sem přišel s bíle oděnou dívkou, jak se vedli za ruce a jak se vrhli do propasti. Jakoby ještě nyní její šat se zabělal a zaplápolal a jakoby ještě nyní znělo podivné šumění z hlubiny. On však jakoby se byl zachytil na stromě a jakoby byl vystřízlivěl ze strašného pomatení, a pocítiv touhu po novém životě, jakoby se byl opět vyškrabal na světlo. Zdálo se jí, že ho zahlédla, jak vyběhl a zmizel kdesi v lese. „A opravdu zde není?“ otázala se rozhlížejíc se kolem po travnatém lese.

„Není. Pojďme, sedneme si trochu k paní Valáškové.“

„Ne, je mi zde úzko. A mimo to — chtěla bych vypátrati, kde chodí!“ Ukázala na lavičky. „Hleďte, jako dvě sestry, ne matka s dcerou!“ řekla a zasmála se z hluboké tísně. „Až jindy sem půjdeme. Chtěla bych ho viděti v této propasti, poznala bych na něm, prožil-li zde jedno ze svých dramat! Zítra se skryjeme někde opodál a vyčíháme ho, přijde-li sem!“

„Nesednete si?“ zavolala na ně paní Valášková.

„Nemáme času!“ odvětila Daniela.

Karla vyskočila a vyhledavši kámen, hodila jej do hlubiny. Nejprve nastalo ticho — pak uhodil o skálu, zarachotil a znova udeřil. Po chvíli ještě jednou cosi udeřilo a zachrastilo.

„Strašná hloubka!“ zašeptala Daniela.

Paní Valášková se blížila. Slunce svítící sem mezerami vysokých korun buků, sosen a smrků, několikráte přeběhlo po její modré sukni a bílé bluze. Karla ohlížela se po nějakém předmětu, jejž by ještě hodila do propasti, nenaleznuvši však ho, rozběhla se k paní Pechové.

„Zde by se skákalo z nešťastné lásky!" zasmála se rozhazujíc rukama až nad hlavu.

„Mlčíš!" okřikla ji matka, zamračivši se. Dodala pak tiše k Daniele: „Takové řeči nemohu slyšet!"

„Proč ne, maminko? Kdybys nechtěla dovolit a já někoho strašně milovala . . . proč ne?" volala rozveselená Karla, letíc na samém okraji hlubiny, nedaleko skalních zubů s rozplápolanou bílou sukní. Daniela vzpomněla si na selskou, bíle oděnou dívku, jež podle pověsti zde s černým pánem zmizela, a neřeknuvši již ani slova, odcházela rychle ke skalné soutěsce a proběhnuvši stezičkou a po kamenech ocitla se o značnou chvíli dříve než ostatní na hlavní pěšině.

„Tam je báječně!" nadšeně zvolala Karla dohonivši ji. „Na té lavičce budu čítati romány, je tam ticho a příjemno. Půjdete někdy se mnou, milostpaní?"

„Ano, ale jsou zde krásnější místa!" odvětila paní.

Komárek rozhovořil se s paní Valáškovou o hudbě. Tichá, úslužná jeho řeč neobyčejně se jí zalíbila. „Ach, škoda, že je jen učitelem na měšťanských školách! Ovšem — v Praze! To by bylo výhodné!" myslila si. A potěšena všelikými bláhovými sny, usmívala se.

Daniela šla rychle, aby se vyhnula hovoru.

(Pokračování.)

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Anna neopovážila se ohlednout, ba ani s místa hnout.

Stála ještě obrácena k Ize, od Vondrejce. I ze zadu bylo znáti, jak postava její okolnostmi již je změněna, a Vondrejc po prudkém vzteku přepaden byl zase mdlou lítostí z této připomínky.

Že pláče, poznal na lehkém zachvění jejího týle, věděl, že její oči jsou nyní plny slz, těch velikých, které perlily tak dlouho, než shrkly.

Vondrejc vzdychl a byl opět ve své míře . . .; byl totiž odzbrojen.

V tom tichu zachrastilo jemné harašení, zřejmě od plotny, všichni obrátili oči tím směrem, ani Antonín neodolal. Ještě trošičku to špitlo, okenička plotny slaboučko cinkla, jako kdyby do ní drátkem bodl a od zavřených dvířek odsypal se ždibeček popela.

„Neotvírej, neotvírej!" křikla Anna plačky, když Antonín pokročil.

Teď byl Antonín sám žádostiv, dostati se myši na kobylku a vztáhl ruku po hrušce okeničky.

„Neotvírej, Ježíši!" vyjekla teď Anna už docela neafektovaně, přiskočila k němu a zašeptala mu do ucha, pýříc se.

„Ty blázínku! Na to není ještě ani pomyšlení, na zhlídnutí!", prohodila Iza s okázalým nedostatkem okolků, ale s bystrým tušením.

„Ale já nechci, Tonouši, já se bojím opravdu," mazlila se Anna a už popadla jeho ruku. Tonouš věděl, že spíš proto, aby se ho mohla zase dotknout, než ze skutečné bázně.

„Tuze!" dodala zvukem zlomené něžnosti a sevřela mu zápěstí silněji, takže Vondrejc znatelněji pocítil horkost její dlaně; pálila vůbec víc od té doby, co se s Annou změna přihodila.

Nikdy neodolal takovému jejímu hmotnému přilnutí, byť bylo i jen špičkou prstu.

„Já nechci!" zašeptala ještě horoucně ztemnělým hlasem, jaký se z ní ozýval jenom v okamžicích, kdy nebylo pochyby, že náruživostí pozbyla smyslů, a oči její při tom vášní div se nerozešly.

A už ležela mu na prsou, celou tíží těla visíc, a Tonouš zapomněl na všechnu svou dřívější pachuť nabaženosti. Ale opláceti polibky Anniny, intensitou až násilné, ostýchal se, — před Izou. „Nová Doba," mlčky posmívala se, obloučky rezavých obočí zdvíhala až na čelo a koutky úst stahovala až na bradu.

Díval se na ni, na ryšavou, a dobře věděl, co se v ní děje. Anna ssála na jeho tvářích mumlajíc nesrozumitelné něžnosti. Najednou ztichla až zatajila dech — skutečně! — drápek myší zachrastil zřetelně ostře o kov v plotně.

Anna pustila jej z náručí, pronikavě křikla a dvěma skoky octla se u okna.

Myška škrábla ještě jednou a tu zaujala naléhavěji i Vondrejce.

Poklekl u plotny, ale Anna vřískla tak vzrývavě, že by byl jiný ustrnul, ale Vondrejc znal tyto falešné výkřiky. Vzhlédl k ní, držela zámyčku okna, jakoby chtěla otevřít a vyskočit ven. Tomu se musel usmát.

Iza bez vyrušení prohodila suše, nevrle: „Tak proč's ho sem volala?"

„Nu tak se podívej, blázínku, že na nic ani nesáhnu!" konejšil ji Vondrejc, aby neřekla, že úplně zlhostejněl, „jenom se podívám zdola popelníkem!"

Sehnul se a čekal chvíli, a když všechno ztichlo, zaharašilo to v plotně lehýnkým šramotem poznovu, sesypal se drobounký poprašek popela a ze štěrbiny mříže nad popelníkem švihla drápkatá nožka. Není pochyby, toť myš, mívají tak holé tlapky. Tohle může být, podle velikosti, snad i krysa. Ale jak by ta byla přišla do plotny?

Vondrejc číhal a jak se drápky ukázaly ještě jednou, neodolal a sáhl po mřížce. Frrt! — šustlo to v plotně prudce, až se Vondrejc sám ulekl.

Na dobro zmaten povstal:

„No, je-li to myš, tak je notná!"

„Šmarjá!" udělala teď i srdnatá Iza.

„Prosím tě, Tonouši!" zavrněla Anna jako bázlivé děcko, když viděla, že chytl pohrabáč. Iza vstala.

Představil si tanec obou ženských, jaký by nastal, kdyby provedl, co si umínil. Najednou žíhavě zamrzela jej celá ta domácká, s ním nastrojená komedie, v níž ženské hrály tak nejapně, odhodil pohrabáč do kouta a naměřil rozhodně do svého pokoje.

Před samým pokojem prohodil suše:

„Nechte myš myší, a nechte ji tam pojít, nebudete-li dvířka otvírat, nesní ani jednu ani druhou.

Pohodil rukou a vrátil se do pokojíku.

Bylo tu v tmě až sychravo, ale Vondrejc, zahanben banálností překonaného výjevu, rád byl, že je sám.

Vykoukl okenní záslonou. Jitro slibovalo nádherný podzimní den.

Uvnitř bloku vinohradských domů, do něhož se čtvrtého patra nahlížel, v tom velikém, jako nějaké náměstí rozlehlém, kolosálnímu čtverci činžáků společnému dvoru, jenom při samé zemi na příslušné příhrady rozděleném, bylo ještě modrosivo, ale na protějších oknech nejvyššího patra ukázala se už jiskřička zfialovělého pozlátka. Takového pozlátka měňavého, jakým na perníkových doutníkách Vondrejcova dětství líčen „hořící" konec dětské té illuse kuřácké.

Vzdušný prostor mezi domy naplněn byl řiďoučkou, růžovou mlhou, která se ještě ani nebyla zvlnila, ačkoli dřív než Vondrejc domyslil, protější římsy nalnuly odleskem zlata ze stařého ornátu, brokátovým nádechem, něžným jako úsměv do do červena vyspalého nemluvněte před probuzením,

Na mysl Antonínovu hrnula se spousta přirovnání, dílo to hybké jeho obrazivosti, což jej blažívalo vždycky přenesmírně; měl to za přesvědčující svědectví talentu. Že jeho veršům právě proto vyčítávali snivou mělkost, nic ho nemátlo, byl unesen svou metaforickou plodivostí.

Stál u okna, nyní všecek nadšen náladou, škrabaje se po hubených vyvstalých žebrech, až mu suchá kůže pod nehty svištěla. — a duše jeho utonula v obrazivých hříčkách, rozbíhajících se nekriticky do nemožností.

Dno bloku s množstvím zahrádek připomínalo mu nitro empirové šatule, plné drobných symetrických příhrad, kterou vídal kdesi jako gymnasista; zádě domů vypadaly mu se svými četnými okny jako včelí voštiny . . . .

„Tonouši, ty půjdeš někam pryč?" zašeptala náhle vedle něho Anna; vešla bosky, takže ji ani nezaslechl. Ale nepřehlédl, že si nabílila pudrem temněhnědé skvrny na čele a na lících, a s bílým nátěrem na snědé pleti vypadala nyní nemožně.

„Mám, miláčku, dnes cestu . . ."

„A ty máš těch cest poslední dobu, celý den jsi pryč a večer jdeš do redakcí;"

„Do redakce, se říká, Aninko!" opravil ji Vondrejc již po několikatisícáté, ale beze vší naděje, že příště řekne slovo správně.

Bylo to vlastně jedno, ať řekla tak či onak, do redakce už vlastně dávno nechodil. Ze zase spadl nazpět do „korekce," odkudž jej před necelým rokem mocné slovo šéfovo vyšvihlo k důstojenství řádného členství redakce „Svantovíta", věděla i Anna velmi dobře. Od něho se to nedověděla, a také nebylo o tom nikdy řeči mezi nimi. Vondrejc se nikdy o tom nezmínil právě proto, že tušila pravdu. Byl by jí musel říci, proč se tak stalo: že mu bylo po dvakráte uloženo, aby během určené lhůty buď svůj poměr s ní — s Annou — buď přerušil, anebo řádným sňatkem změnil, především však aby se od ní odstěhoval . . . a že nedokázal ani to ani ono.

Oba se odmlčeli, oba na to myslili.

Chmuření jejího nitra viděl ji Vondrejc na tváři, na třaslavém, sotva patrňoučkém přivření víčka na oku, jej úplně přezírajícím. Tři malinké vrásečky udělaly se jí

u očního koutku, jako kdyby tam v neurčitu nemohla najednou něco dost ostře vidět, a z těch vrásec̆ek jako kdyby se byl po celé tváři rozvlekl rudý stín, ruměnec tak hluboký, že byl patrný i pod hnědými skvrnami jejího mateřství, i pod rýžovou moučkou, která je měla zakrýti.

K tomu ukázal se na spánku jejím jemný, sotva znatelný nákres drobných tepen, pod koží nabíhajících, tady rodil se její srdečný pláč.

Vondrejc vzpomněl, kolikrát na ni v posledních měsících zanevřel, kolikrát se nevůlí k ní v nitru svém dusil, kolikrát ji v nejtajnějším skrytu duše... ano... proklel!

Ach, jistě že správně tušila, co se v něm děje, co už v něm dávno dohrálo bez možnosti opakování . . .

Ale když ji takto viděl, změkl.

Pojala jej bezmezná soustrast, cítil, že nutně třeba říci jí něco potěšlivého. Jenom honem co; ven to musí dřív, než se jí zas první slza rozleje na řase oka. Říci, že ji miluje, to při nejlepší vůli nemůže, a také se toho střežil od té doby, co na takové ujišťování mu odvětila dlouhým, vážným odkynutím hlavy a on potom neměl, co by jí pověděl do beznadějných, prudce na něj upřených zraků.

Tož přitiskl skráň ke skráni — jak nepříjemně horká byla její! — přiložil líc k líci — její už zatím slzou zvlhla —, i otáčeje rty ke rtům, svými hledal její; takto kdysi ulovil první políbení Annino, — tenkráte neměla rty tak okoralé! Složité toto laskání, kdysi mezi nimi velmi obvyklé, končívalo vždycky jenom nejlehčím dotknutím, pouhým jen naznačením polibku.

„Dnes ti přinesu na ten tvůj nešťastnej zimní plášť, Aninko!" zašeptal Vondrejc, bylo to všechno, co mu v tom okamžiku napadlo s pocitem podlé banálnosti.

„Ty's dostal?" rozzářila se Annina tvář až radostným uleknutím, a jako vždycky, kdykoli šlo o peníze, nejvíce zazářilo, co bylo v tváři její semitského. I to Vondrejce uštklo, ač nemohl přehlednout, že vedle „útoku zisku" i jiná vyšší radost má účast na tom projevu.

Vzrušila se tak náhle, zamžikala tak rychle, že slza zrovna v řasách jí tkvějící rozstřikla se na drobounké perličky, Vondrejcovi, ježto měl její tvář těsně před očima, dobře zřetelné. Jeho evokační roztěkavost připomněla mu ptačí peruť, která na pokraji basénu také tak stříkne.

„Ještě ne," řekl, „ale dnes přinesu jistě!"

„Hodně?"

Vondrejc málem by byl řekl obnos...

Ale pohled jeho padl na výstrahu, která jej nabádala k opatrnostem, „na znamení, jež bylo symbolem jeho neodpoutanosti, nevolnictví této ženštině, na strašnou jizvu přes tepny Annina zápěstí, jizvu tenkou jako ostří břitvy, jímž způsobena, a stále temně rudou, takže pořád ještě zdála se jako rána čerstvá; vzhled ten pocházel od prudkého zahojení před půl rokem.

Byl to tenkrát strašný den, který skončil touto ranou! Tou Anna dokázala, že rozloučení znamená pro ni smrt, a přeťala jí první a poslední opravdový pokus Vondrejcův o rozchod, podniknutý pod nátlakem situace, která se už ovšem změnila.

(Pokračování.)

✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶ ✡ ✶

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

„Jen abyste s bytem neměli obtíží," pravil Antonín, „já si dovedu živě představiti, jak taková jednotřídka vypadá. U nás máme zrovna takovou, ale taky už hodláme stavěti! Na císařském panství beztoho i školy dělali podle jednoho kopyta!"

„Pro začátek se musíme uskromniti. Je to starý dřevěný barák, do polovice je velká světnice pro školu a druhou polovici, rozdělenou na kuchyni a na pokoj, má učitel za byt. Naši vesničtí lidé mně to dali aspoň čistě vybíliti, podlahy a stěny vyspravili, a tak to zas vypadá trochu k světu. Pro začátek musí býti člověk spokojen s tím, co má. To jsme na polabské rovině, v horách je hůře a dlouho ještě bude hůře nežli u nás."

Brodeckému se Karlin ženich, čím déle s ním hovořil, tím více zamlouval. Choval se skromně, nikoli však poníženě. Mladé nadšení z něho dosud sálalo, když o svých věcech mluvil.

„Zrovna jako z řídícího učitele Borovce," pomyslil si Brodecký, když s ním Kuneše porovnal. Také Borovec nedávno byl do Poběžovické jednotřídky přeložen,

učil a bydlil ve stejném baráku dřevěném jako Kuneš a Brodeckému se hned při prvém setkání zalíbil. Z mladých učitelů vála nová doba, už byli panskému úředníku, hrdému povýšenci nad ostatním lidem, rovni. Borovec po maturitě gymnasijní počal kantořiti, a to byl za těch dob případ velmi vzácný. To již nebyli učitelé, kteří s houslíčkami stavení obcházeli, a jimž panský úředník byl stále, jako za patrimoniálních dob, polobůh.

„Hůře už nikdy býti nemůže, než jak bylo," pravil Antonín Kunešovi, „i ve školství začíná veliký obrat. Všade se všecko začíná probouzet, to já vidím nejlíp na našem lesmistrovi, to je můj barometr pro tyhle věci. Čím více nadává na nynější časy, tím více se to mezi námi polepšuje. Toť se ví, našinec nikdy nesmí zapomenout, že je služebník a že, čí chleba jíš, toho píseň zpívej, ale už i mezi námi jest nějak čilo. U nás to půjde ovšem zdlouhavěji, nežli u sedláků, ale i u nás nastane obrat."

„Znáte snad, pane lesní, zdejšího lesmistra?" zeptal se Kuneš živě.

„Jen povrchně!"

„Ten přece není ani jako panský úředník! Setkal jsem se s ním několikráte ve společnosti — zcela klidně přicházel mezi nás, kdepak pan vrchní aby si někdy byl sedl ke stolu, u něhož sedí kantoři — a hovořil s námi jako hovoří vzdělaný člověk se vzdělaným člověkem. Zprvu jsme se ho báli, že bude všade proti nám, když nic jinak, aspoň proto, že je Němec, ale on se stal všade vřelým zastancem školy. Spíše s pány faráři se v patronátních věcech popere než s námi, a to víte, že má jako prvý úředník a plnomocník vrchnosti vliv nesmírný i na nás. Není ani ponížený, ani nadutý a stejný je ke každému."

„To máte pravdu," ozval se Jan rozhodně, „náš lesmistr neposuzuje člověka podle toho, jak se mu hluboko ukloní. Já když se s ním v lese potkám a fajfku, jak se sluší z úst vytáhnu, řekne hned: Forťvarte, jen kuřte, já taky kouřím! a sedne si vedle mně na příkop, jakoby se nechumelilo. Provedu mu psinu nějakou, třeba něco velikýho, ale on ne, aby se do člověka pustil, řekne jenom suše: Forťvarte, vy jste kujon! Já, co chci, řeknu mu rovnou do očí."

Jan se rozesmál a zuby mu zasvítily v horkých rtech. Amalie, jež si vedle Anny usedla, hněvivě na něho pohledla. Ale ničeho neřekla. Lesmistr, jejž Jan s Kunešem tolik vychvalovali, byl Amalii nepřítel největší. Byla přesvědčena, že Jana jen v lehkomyslnostech podporuje.

Sladký vytratil se s Alexandrem do kuchyně k Eduardovi. I Jan za chvíli za nimi z pokoje vyklouzl.

„Je to hloupé," durdil se Sladký v kuchyni, „že tu je ten cizí člověk, ten učitel, já jsem si myslel, že když jsme se dnes tady tak pěkně sešli, že si to dáme už konečně jednou všecko do pořádku, aby byl mezi námi pokoj, a zatím sem vleze ten člověk a všecko nám pokazí. Přece před ním nebudu ohřívat své rodinné věci, beztoho, kdo ví, jak si to ještě s Karlou rozmyslí, až se doví, že toho s ní mnoho nepopadne. Na peníze kouká taky jako čert."

„Víte co, švagříčku," odpověděl Jan vesele, „každý není na peníze jako vy, to jen u vás nemají peníze žádné ceny. Tuhle jsem mluvil s tím Kritzmannem, co píše u vás u soudu, a zrovna se rozplýval o vás chválou. Že jste prý takový dobrák, že byste poslední kalhoty svlékl a rozdal. Že prý většího dobráka na světě nepoznal, než jako jste vy, a to je moc řečeno od člověka, jenž zná všecky lidi na okresu jako své boty!"

Sladký podíval se rozpačitě na Jana, a Eduard s Alexandrem potouchle se usmívali. Janova tvář byla však vážna.

„I mlč ty," pravil Sladký vlídně, neboť mínil, že Jan myslil to vážně, „dobrák jsem já od kosti, to já dávno vím, to mně ani Kritzmann nemusí povídat. Ty ho neznáš, ale já ho znám. Ten by na člověka pořád lezl a pořád z něho tahal peníze."

„Víte co, švagříčku, ten pořádek bude po nebožtíkovi tatínkovi náramně krátký. Vy ujmete po tatínkovi živnost, zaplatíte Antonínovi jeho pohledávku, nám všem vyplatíte každému pět tisícovek podílem a mamince to dáte do smrti užívat. Až maminka umře, tak to bude všecko vaše."

Sladký zkoprněl zděšením. Stále ještě nepozoroval, že Jan žertuje.

„Co pak tě to, hochu, napadá," odpovídal horlivě, „já nevím jak to přijde, že vy pořád všichni myslíte, jakobych já měl bůh ví co peněz. Já mám dům už skoro na bubnu, a vy pořád všichni vykládáte, že mám peníze."

Janovo žertování překonávalo už i Eduarda a Alexandra. Potutelně se oba usmívali. Sladkému pot vlasy a čelo pomáčel.

„Co pak, hochu, proti takovým podílům já bych konečně nebyl," pravil Sladký rozechvěně, „a když myslíte, že by to maminka měla do smrti užívat, taky bych proti tomu nebyl. No, a dluh se musí Antonínovi zaplatit, to dá rozum, ale já to přece ujmout nemohu. Já mám dost svých

starostí, kdepak abych si ještě takovouhle starost vázal na krk!"

„Mh, tak to teda ujme Antonín," pravil Jan lhostejně, „a udělá dobře! Já pro svou osobu po otci nežádám ani krejcaru podílu!"

„Já taky ne!" prohlásil Eduard rozhodně a nepozorovaně štípl Alexandra, jenž vedle něho seděl, do ruky.

„Tak já teda taky nebudu nic chtít" pravil Alexandr, jenž se také dovtípil, že má Jan ze švakříčka jenom švandu.

„No, a co se týče Karly," pravil Jan schválně se mrače, aby mu nevázaný smích z tváří neutekl, „tak mohu říc, že Karla také nic nežádá. Kuneš nechce od ní ani krejcaru! Je rád, že s ním do té Siberie půjde vůbec nějaká ženská. A že by Antonín nevzal ani krejcaru od toho, kdo to ujme, to mám tak jisté, jako že se Janek jmenuju, vždyť Antonín povídal, že by ani celý dluh nechtěl, co nebožtíkovi tatínkovi půjčil."

Sladký vypoulil v úžasu na Jana oči.

„Lehkomyslníci jsou všichni," blesklo mu v zamyšlení hlavou, „žádný Brodecký nikdy nic neušetřil, všecko jen rozházeli, ale že by takhle zahazovali peníze, přece mně nejde na rozum."

Dlouho neodpovídal. Alexandr, jenž nadarmo dusil smích, rychle odešel z čeledníku, a z chodby ozval se za ním, jak dvéře zavřel, kuckavý smích.

„No, když to žádný nebude chtíti ujmout, ujmu to sám," pravil Eduard a s potutelným úsměvem zadíval se na upoceného švakříčka.

„I to se teda ještě umluvíme," pravil Jan rychle, „Antonín proti tomu taky nebude, abys ty to ujal, jde jen o to, abys pořádně se oženil a dostal do toho kloudnou ženskou, která by ti za tím běhala, když ty sám nemůžeš. Ale dnes o tom ani nezačínejme, když je tady ten ženich, zbytečně bychom Toníčka pohněvali, že si ani před cizím nedáme pokoje!"

Sladký zatvrzele mlčel, ale v nitru se mu všecko bouřilo.

„To tak, mrzákovi by to dali" honilo se mu divoce myšlenkami, „a to se ještě ten lehkovážník opováží říc, aby se do toho ten chudák oženil. Všickni jsou stejní! Žádný nemá ani za špetku rozumu! Hazard boty jsou všichni! Vždyť by mě musil Pánbůh potrestat, kdybych ke všemu mlčel. Já to ujmu a basta. Promluvím s Poběžovickým, rozumně s ním promluvím, že nechci nikoho okrást, a že by u mne ani o krejcar nepřišel."

„My se tady umlouváme o dědictví," pravil Jan, když Sladký dlouho neodpovídal, „a kdyby nás Antonín slyšel, na oči bychom už mu nesměli. Jenom, švakříčku, aspoň dnes o tom s Antonínem nezačínejte. Je zrovna den Dušiček, a znáte Toníčka, jak by se ho dnes doteklo, kdybyste o dědictví začali!"

„Hochu, já z toho mám lepší rozum nežli ty," pravil Sladký rozvážně, „ale mezi sebou si můžem o tom pohovořit! My, co jsme tu, spolu všichni dobře smýšlíme. Jednou to musíme dát všecko do pořádku."

„Toť se rozumí, do pořádku se to musí dát," odpovídal Jan chvatně, „Eduard to teda převezme, o tom už jsme teda dojednáni, a vy, švakříčku, taky mu ty peníze, co by na Žanku přišly, odpustíte, když mu všichni své podíly odpustíme!"

Sladký zprudka vyskočil. Ale zase se včas rozpomněl.

„Lehkovážníci! Lehkovážníci!" chtěl vykřiknouti. Zbytečně by je poplašil. Vyběhl z čeledníku a dveře za sebou zprudka přirazil.

„Hehehehe," rozchechtal se Jan, „už letí! Já se těším, co bude dělati u oběda!"

Když obědvali, seděl Sladký zamlkle jako kuře na dešti. Násilně mlčel. A Jan ustavičně významnými pohledy na něm utkvíval.

Stará paní usedala mezi ně jenom na chvilky. Měla hlavu zaplavenu starostí, aby se oběd skvěle vydařil, pečeně aby se nepřipálily. Na hovor neměla času.

„Maminka je pořád stejná" pravil Antonín s úsměvem, když jim do kuchyně odběhla podívat se, zdali jí Kátla neprovedla něco s nákypem, „v prvé chvíli, když jsme se, Karlo, o tvém úmyslu dověděli, litoval jsem maminky a starost jsem měl, jak to s ní bude, až bude bez tebe, ale teď vidím, že si maminka nic k srdci nepřipouští! Šťastná povaha!"

„Má dobře," pravil Jan, „kdyby si všecko měla brát do hlavy jako tuhle má žena, zbláznit by se musila. Já nemohu zapomenout na chvíli, když jsme se po tatínkově smrti sjeli. Celou noc jsem skoro oka nezamhouřil a časně ráno vykouknu na dvůr, a maminka právě lezla z kurníku se sebranými vejci."

„Mlč, hochu, ty máš také šťastnou povahu," pravil Antonín, „ty si taky moc k srdci nepřipouštíš."

„A to já jsem jinačí," vpadl jim Sladký rychle do hovoru, „já mám pořád plnou hlavu starostí, div se mně hlava nerozskočí."

Teprve k večeru podařilo se staré paní promluviti s Antonínem beze svědků. Vyzvala jej, aby se šel podívat po hospodářství, a když všecko ve statku prohlédli, vyšli do pole.

„Ani bychom si nepohovořili," pravila, „jak to, synáčku, zamýšlíš všecko zařídit, a teď už se musí s tím něco přeci stát! Ten učitel, co za Karlou chodí, taky kouká, aby věděl, na čem je. Takhle na oko dělá, jakoby nestál o peníze, ale zatím je to liška podšitá!"

„Zmiňoval se snad o něčem?" ptal se Antonín. Matčina řeč ho velice zamrzela.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Vilém Mrštík: A. F. Pisemskij. „Světové knihovny" (redakcí Jar. Kvapila) sv. 639—40. Za 40 hal. Nákladem J. Otty v Praze.

Vilém Mrštík obíral se Pisemským již po léta co nejdůkladněji, a možno říci nejintimněji: uvedl jej do české literatury řadou dobrých překladů, a myslím, že největší chválou, jakou jim možno vzdáti, jest skutečnost, že poslední z nich — mohutný román „Tisíc duší" — je z nich nejlepší, v němž se nejúžeji přizpůsobil duchu a rythmu temperamentního autorova slohu. Pro toho, kdo zná podrobněji literární dílo Pisemského a historii jeho průkopnických bojů, bude už předem jasno, proč právě je si Vilém Mrštík obral za předmět obšírné analysy. Svoji studii literárně-kritickou začal psáti z jara r. 1904, v neblahých začátcích prudké krise, jakou znamenala pro všecky národy slovanské válka rusko-japonská. V jejím průběhu opravil se tak mnohý názor na všechen sklad ruského života společenského, a je v živé paměti, jak i u nás korrigovalo se bolestně sic, ale zdravě a očistně nesprávné, v základech pochybené nazírání na ruskou říši, na poměr jejích lidových vrstev k intelligenci, na samoděržaví, atd. Podobný proces kritický prodělávalo Rusko samo, a tím intensivněji a bouřněji, čím osudněji bylo jím — nepřipravené — zasaženo.

Jako v každé kulturní složce národní, i v literární kritice nastával návrat do minulosti, revidovány staré soudy, napravovány staré křivdy. A. F. Pisemskij téměř čtvrt století musil po své smrti čekati na spravedlivější ocenění, než jakého se mu dostalo od vrstevníků. Dočkala se ho jeho památka, a zaslouží ho plně celé jeho literární dílo. To byla také pohnutka, proč Vilém Mrštík, který překládáním hlavních románových prací Pisemského přiblížil se jejich autoru a jeho životním osudům tak blizce, napsal svoji studii (původně v „Květech" otisknutou), a tato pohnutka jest i vedoucím motivem celého dílka.

Mrštík líčí podrobně život Pisemského, a nejen historii života, nýbrž i životních bojův a sporů literárních, což bylo u prvního ruského naturalisty jedno a totéž. Cituje úsudky současníků, a hájí při tom svého autora se zaujatostí a s vervou, které neschází přesvědčivosti, poněvadž většinou může citáty z vlastních spisů Pisemského doložiti nepochopení a úzkoprsost, ba dokonce někdy hotovou zvrácenost toho, co mu vytýkáno se strany jeho protivníků literárních.

Kritika Mrštíkova, i tón jeho obhajby jsou silně subjektivní, a není podivu, že u nás v Čechách bude mu právě tato okolnost leckde vytýkána, po našem názoru arci neprávem. *V. Kol.*

Josef Holý: „Mračna". Verše. V Brně 1908 nákladem A. Píšovým. Stran 64, cena neudána.

Když roku 1897 vydal autor svůj debutní „Památník a skokády", vyskytlo se brzy několik zcela souhlasných časopiseckých poznámek o robustním, barbarsky bezohledném talentu, který tu rázem vpadl do literatury. Od té doby vyšly „Padavky", oba díly „Vašíčka Nejlů", „Elegie", „Satyry", „Adamovské lesy" ... a možno říci, že dobře volené epitheton siláckého barbarismu zůstalo příznačným všem těmto sbírkám poesie rázovité a málo se ohlížející jak po lesklém hávu formálním, tak po galantnějším nějak projadřování perných mnohdy myšlenek. V „Mračnech" není to už jen zloba a vztek, posměch a ostře řezavá grimassa, která pronásleduje a šlehá měšťáckou prostřednost, bezohlednost a bezcitný poměr „velkého k malým": zde je už také silně rozehrána jímavá struna vroucí bolesti nad těmito obětmi propadávající zkáze a bezradostnosti života. Jakoby těch několik lapidárně kladených dvojverší z úvodní básně bylo řadou mott, jež jsou knize základnou: „Hluboko v temném údolí se zmarem život zápolí" ... „Sobectví, násilí se smrtí vyssají síly a rozdrtí" ... „Poddán buď rozkazu vrchností svých, osud tvůj v rukou pánových" ... A tak se s těžkou, útočnou a rvavou přímo bolestí zastavuje básník nad takovým sedraným tělem dělnického souchotináře, otvírá ledví staré matičky, která „ke kumpanii" posílá prosbu za svého syna, kreslí zakřiknuté nitro takové mladé dělnice z cihelny. Nic není mu dosti vzdáleno a dosti trudno, aby si toho nepovšiml: zasypaný horník i smutný vystěhovalec, jenž dobrovolně opouští vlast zněmčenou, propůjčí mu nitro k lapidárnímu a sytě výraznému prokreslení. Zaujme jej ztrápený tulák, hanbou šílený mstitel, hamižně zaprodaná dívčina. Vábí ho však také i romanticky odvážný hrdina, jak je viděti z parafráse známé severanské drobnůstky o Jensi a Uwovi — snad více pro onu tvrdou tragedii loupežícího moře, než pro onen hrdinský motiv sám. A všecko prosněno těžce, dusivě a beznadějně, leč

s vroucí a citupinou zaujatostí, formou bezohledně mnohdy drsnou, málo starostlivou o libozvučnost passáže, uhlazenost rýmu nebo lesklejší pablesk sloky. Jinde znějí básně Holého jako parafráse národní písně anebo jako lidově založené drobné balady — tak jsou jednoduché, prosté, na pohled beznáročné. Ale všude je jich užito platně a účelně.

F. Sekanina.

DIVADLO.

— ČINOHRA. Velebníček. (The little Minister.) Veselohra o pěti obrazech. Anglicky napsal J. M. Barrie. Přeložil Karel Mušek. Režisér Karel Mušek. Na Národním Divadle poprvé dne 28. května.

Letošní letní perla páně Muškova, z anglického repertoaru na český převedená, byla přijata obecenstvem Nár. Divadla s nepopíratelným vděkem za dva nebo tři z pěti obrazů veselohry, proložených nudou, o niž největší zásluha náleží právě obrazu třetímu. Také jenom zmíněná svěží a dramatická místa „veselohry“ mohla učiniti záživným sentiment modrého a již zelenavého, ba dokonce plesnivého romantismu, jaký „dýše“ z „Velebníčka“ nebo lépe z „faráříčka“ Barrieova. Stačí uvésti, že hra je „převlékací drama“ nejtopornějšího druhu. Sličná Barbara, dcera lorda Rintoula, má klíč od tajné chodby, vedoucí z rytířského sálu přímo do lesa a tam nad jakousi propastí ústící, a že používá v přestrojení za cikánku této chodby ke svým záletům za 21letým Gavinem Dishartem, farářem kongregace „Starých světel“ v městečku Thrumsu. Zjištění této okolnosti zbavuje nás obtížného úkolu vypravování nad míru zauzleného, spletitého, ale přece jasného i napínavého děje hry. Sluší jenom dodati, že půvab její zmnožen ovzduším 30. let minulého století, a že pro nás je přijatelnější i tím, že odehrává se i prostorně daleko od střední Evropy, ve Skotsku. Zpestřena silou episodních rolí a komparsů, — střídají se v ní noční i denní výjevy ze zápasů stávkujících tkalců s policejními vojáky, ve kterémž šlechetná cikánka, rozumí se, straní Thrumským proti vlastnímu otci, politickému správci hrabství anebo obvodu a proti ženichu svému kapitánu Hallivellovi, veliteli vojenské moci v okresu. Jsou tu jiné výjevy z lidu v náboženské obci jeho, několik stylisovaných obrazů, poskytujících příležitost k neselhávajícím scénickým efektům: les s nočním výhledem na Thrums, fara s modlitebnou, v níž se koná večerní pobožnost, rytířský sál na zámku, interiér staré tkalcovny atd.

Neodolatelná — přijímáme-li archaismy tohoto druhu zápletek — jest scena prvního aktu, v níž cikánka-lady přinutí faráře Disharta, že zatroubením na roh dá nevědomky umluvené znamení ohroženým tkalcům; také schůzka faráře s domnělou cikánkou u vdovy po tkalci Nanny jest plna živých motivů, večerní výjev v zámku, některé rozmluvy seniorů obce stojí za poslechnutí. Konec konců, faráříček, který se až do konce čtvrtého obrazu domníval, že miluje cikánku, dostane za ženu lady, poněvadž ji prohlásil před svědky za svou choť, což jest podle starého skotského zákona tolik, jako skutečný závazný sňatek. Pan farář učinil tak, aby cikánku zachránil před stíhající policií. Z toho upletou mu lord Rintoul a kapitán Hallivell osidlo, ale uváznou v něm sami. Když sňatek takto uzavřený opatřen úředním dokumentem před shromážděnou kongregací, vyjde na jevo, že cikánka Babbie byla lady Barbara. Je nyní legitimní manželkou farářovou, lord i kapitán docílili opak svého úmyslu. Už z této okolnosti vidět, na jakých pavučinových sítkách sestrojena stavba této veselohry, i jako novela nemožná. Ale má dvě stkvělé role, a v nich zastkvěli se u nás pí. Červená v úloze cikánky-lady i konečně pan Deyl, který jenom už v nejvzácnějších chvílích upadá v starý deklamační tón. Ale jako 21letý velebníček, jehož hošovství zápolí s pokryteckou maskou předčasného důstojenství a mravní dokonalosti, byl výtečný, to platí zvlášť při schůzce v chatě Nannině. Rozumí se, že pí. Červená slavila obvyklé triumfy svého neomylného v těchto rolích úspěchu. Avšak i ostatní umělci přičinili se o herecky vděčný kus Barrieův.

Paní Ryšavou viděli jsme zase jednou v delší pěkné episodce, v roztomile kreslené pranaivní vdově po tkalci. O zdar kusu, který literárně daleko zůstává za „Chlapíkem Crichtonem“ zasloužili se v nejvyšší míře p. Sedláček jako zalkoholisovaný pietista s ostatními členy sboru starších, jež představovali pp. Wiesner, Hašler, Váňa, Steinsberg. Slečna Rydlova postavila do hry úhlednou figurku francouzské komorné; křepkého tělem a kleslého duchem kapitána Hallivella hrál znamenitě pan Matějovský.

KMČ.

— Městské divadlo na Král. Vinohradech: „Pařížanka“. Komedie o třech dějstvích. Napsal Henri Becque. Přeložil Hanuš Jelínek. Poprvé 29. května za režie Jar. Kampra.

Umělecké vedení činohry vinohradské, zdá se, chce do svého repertoiru cizího, který pěstuje už trochu příliš systematicky na úkor domácí produkce dramatické, vřaditi ze starších děl ona typická, takřka průkopnická, která přese svůj věk si uchovávají svoji literární cenu i dramatickou svěžest. Jako byl posledně Hauptmannův „Bobří kožich“ typickou ukázkou a nejlepší kořistí německé moderny let devadesátých, tak novinka nejnovější jest ve vývoji dramatiky francouzské pokládána za hotový chef d'oeuvre psychologického dramatu, které razilo cestu a vytvořilo svoji školu. Z toho důvodu uvedl je také „Kruh českých spisovatelů“ již v listopadu 1905 poprvé na českou scénu ve svém druhém cyklu činoherním, jímž známá literární skupina pokusila se s výsledkem tak smíšeným dokumentovati svoje reformní snahy v českém divadelnictví.

Neuplynulo ani tak mnoho vody, a tato literární skupina, která svoje reformní snahy činoherní ukázala jen asi čtyřmi cykly s úspěchem nikterak stoupajícím, dostala se ke slovu a ke skutečné, systematické možnosti práce na veliké scéně, vzhle-

dem k českým poměrům relativně velmi dobře opatřené, a to bylo celkem nejlepším i nejsprávnějším rozřešením sporu. Vešla sem za nejlepších auspicií, s krásnými hesly a s mnohoslibným programem, na jehož prvním místě bylo pěstování české produkce dramatické. Ale již v několika měsících dočkali jsme se toho, že jeden z vůdců této skupiny otevřeně přiznal, že to s tou českou produkcí nepůjde tak, jak si představoval. Prohlásil aspoň upřímně, že české divadlo ještě po léta bude odkázáno převahou na cizí repertoir. A tak jsme se dočkali minulý týden obnovené premiéry „Pařížanky", abychom se vrátili k věci.

„Pařížanka" není tím, čemu říkáme drama v pravém slova smyslu. Je to psychologický a třeba přírodopisný obrázek Pařížanky, jak ji po tomto skvělém vzoru známe z nesčetných variantů téhož rodu, téže specie. V tom jest ovšem její přednost, její dokumentární a přímo literárně-historická cena. Tak je tomu také s oběma jejími partnery, s dobrákem mužem, který nosí parohy s oddaností až tklivou, a s milencem k zbláznění zamilovaným, v jehož žárlivosti je trochu bezděčné, přirozené komiky. Ale to je také jediná komika v celé komedii, jejíž ironie jest při vší své jemnosti a specificky pařížské lehkosti smutná, pessimistická a skličující.

Tento mladý, elegantní a bohatý milenec Klotildin, pan Lafont, není v jádře svém pranic komický, a proto nemůžeme naprosto souhlasit s tím, jak jej pojal a hrál p. Jiřikovský. Je spíš sentimentální, vřelý, živý, zkrátka zamilovaný, a trochu komiky, hodně zatrpklé, je nejvýš v situacích, které vyplývají z jeho věčného špehování ženy cizího muže, jehož zájmy a manželského krbu vratkou čest snaží se chrániti. Věčně sužovaný milenec v naprosté slepotě své zamilovanosti a v onom čistě lidském sobectví muže, který se nemůže smířiti s myšlenkou, že vdaná žena mohla by podváděti svého manžela také ještě s někým jiným, než s ním.

Technika hry, která staví na scénu pouze tuto titulní svoji hrdinku, parádní roli prvního řádu pro velikou herečku-umělkyni, obklíčenou dvěma milenci různého typu a manželem, který je v životě pátým kolem u vozu, ale ve hře důležitou spojkou a tmelem kusu, jest úmyslně zcela prostá, a v této prostotě virtuosní; ale — potřebovala by také virtuosního provedení hereckého, aby zvítězila i osinila. Do toho bylo na Vinohradech daleko, třebaže v roli Pařížanky byla exponována dnes nejlepší síla jejich činohry, paní Beníšková. *V. Kol.*

E. N. Čirikov se svým nejnovějším dramatickým dílem „Koldun" (Kouzelník) nastoupí tourné po provincii. Navštíví po řadě Charkov, Jekatěrinoslav, Rostov, Saratov a jiná města povolžská, až po Nižní Novgorod. Hlavní role dramatu hráti budou jeho choť paní Jolšiná-Čirikova a Uralov.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

XXVI. výstava spolku „Manes".

II.

Slavíčkovy skizzy představují hotové verismo v impressi, přes to, že nejedna z nich je nerozluštitelným problémem co do předmětu svého zobrazení. Ví se určitě na př., že se obírá pražským motivem, který pozorovatel zcela určitě viděl, ale je zapotřebí úsilovnější rozpomínky, aby se vynořila na obrazivou paměť místa těchto pohledů: most přes Štvanici, most Eliščin, Bělského třída, Uhelný trh, Staroměstské náměstí s Mikulášským trhem atd. To je z toho, že Slavíčkovým skizzám schází „prospekt" v běžném smyslu slova. Jeho pozadí ani jeho popředí nemají totiž obrysný karakter silhouetty, k jakému by se pozorovatel ihned hlásil, tohoto naivního potěšení také u Slavíčkových obrázků dlužno se vzdáti. Ale jak vysoko nad banální kresebnou strefnost s motivem pne se tu pathos barvy se světlem snoubené! Každá z těchto skizz skládá se jenom z nápovědí, nejstručnějších podotknutí, narážek letmým štětcem, ale každá z nich jest přesvědčujícím průlomem do světa, prostým sice perspektivy lineární, ovšem až na nejpovrchnější disposice, za to však vylíčeným tak přesvědčivě perspektivou valéru a vzduchu, jak jenom možno oněm vervným náčrtům, které způsobilo jenom skutečné umění a kteréž přebijí každý atelierový anebo t. zv. „hotový" obraz.

I Slavíčkův. Co přísná impressionistická pravdivost skizz jeho nedopouští, to jest hudebné rozvinutí barevného souzvuku, to hýří na velikých obrazech tohoto svérázného krajináře, který svůj pravý ráz našel teprve přestupem k nynějšímu výtvarnému vyznání svému. Není nic výmluvnějšího o barevné komposici Slavíčkově nad jeho rozkošnickou Alej, z níž dýše i vůně a z ní snad i rokot ptačí a kterouž dav procházečů tak opravdově kráčí, že se zdá, jakoby v několika okamžicích zmizeti musil v pozadí a Alej osamětí se svými skvrnami světel, žíhaných od slunce klenbou stromoví, a klamem zdvihujících niveau cesty jako ve skutečnosti. Pravda, Alej je obrazem magistrálním, a k téže dekorativně salonní výši blíží se i „Domy v assanaci" anebo „Předměstský trh", a ji zajisté zvlášť „Kosatce" předstihují, ale oproti přísné, spravedlivé, nic nelepšící a nelhoucí, svou pravdou úchvatné próse skizz vypadají jako lyrika, oplývající trópy a figurami, k nimž nestačí pouhá bezprostřednost a její nenucený, sám sebou unášející pathos, a k nimž nutno jest ještě něco přemítáním chladnoucí spekulace. Ovšem na Kosatcích není stopy rafinovanosti, tu je vidět, že štětec veden silou, popadající i samého umělce, očarovaného barevným problémem takřka průsvitné sklennosti květenství cudné Iridy.

Slavíčkova serie umístěna významně v samostatném kabinetu za zvláštní portiérou, která slouží jeho umění za distinkci stejně jako letošnímu souboru Maxa Svabinského.

Jako vždy také tentokráte vystupuje Svabinský s veškerým absolutismem svého umění, proti němuž není námitek, ba ani jich stínu. Suverénní vládce všech prostředků a technik malířských, nikdy neselhávajících, nikdy nemíjejících se cíle, se stupendní jistotou dosahujících problému, vytyčuje si Švabinský nejsložitější úkoly malebna, na nichž vrší a věží obtíže, přemáhané bravurní lehkostí. Letos dospěl se svou krasavicí, provázenou modrou rajkou jako Héra pávem, k výkonu tak oslnivé virtuosity štětce i palety, že „to dál nejde", aby se užilo vulgárního rčení kontrastem k nejjemnějšímu umění první třídy. Ženský akt, položený ve zkráceném pohledu od chodidel k hlavě, položený mezi drahocenné látky, všelijakými těžkými brokátovými, žhavě barevnými ornamenty krumplované, do alkovny, která nemá jiného osvětlení, než reflektovaného směrem od malíře a pozorovatele, takže tu není ani jediného přímého nelomeného paprsku, ani jedné nemíšené lokální barvy, aniž by při tom byl zakalen inkarnát neobyčejně svěží pinokvěté tváře, a plnokrevné, teprve v pasvitech odrazu zhnědlé pleti. K tomu košatá kytice lipového květu, opravdu z á z r a č n ě malovaná v delftské váse, dále titulárním nadbytkem modrá rajka u nohou oděných — lest not least — fialovými domácími střevíčky, nepřipomínajíc ani různých nejpodružnějších maličkostí a hnedle malicherností rozložených kolem vásy — jaká to náplň kresebných a malebných obtíží, jaký silácký výkon ve své všemohoucnosti autora i jeho ctitele opájející! A jak je malována všechna ta mrtvá i živá příroda!

Na celém obraze není milimetru, není jediné tečky, která by připomínala zápas s hmotou materiálu, nikde není stopy po nějaké vyčerpanosti chvatem, této typické známky horečnatého impressionismu v jeho bleskorychlém náletu barevném. Naopak, všude olympický klid, prostý všech kaňkovitých křečí a pastósní vyvalenosti. Prostě mistr, který toho nemá zapotřebí, protože maluje nikoli podle a po jiných, nýbrž ze sebe.

Bylo tu mluveno minule o obou pólech výstavy, o Švabinském a Kubinovi. Škoda, že není možno, aby vedle Modré rajky Švabinského aspoň na moment zavěšena byla afektovaná surovost Kubínova, nazvaná Podobiznou, anebo jeho brunátní Dělníci z ustydlého syrupu, kteří motykami a lopatami udeřili na sloj vařeného másla. To by byla séance pro bohy, a ke zvýšení dojmu mohla by se k tomuto požitku předčítati nějaká Meyer-Graefeova stať z časopisu redigovaného — Maxem Švabinským!

Leč o kontrasty, ovšem docela jinak působivé kontrasty k svému virtuosnímu koncertu barev, postaral se Max Švabinský sám a nejpůsobivěji hned P o d o b i z n o u b a r o n e s s y S. N. od Modré rajky hned na levo visící. *KMČ.*

TÝDEN.

V provincii lakonské v Recku nalezena byla v posledních týdnech soška Venuše Milosské zhotovená z terrakoty. Bohyně drží v pravé ruce zrcadlo, ve kterém se shlíží, levou rukou přidržuje si řasnaté roucho. Nález tento je vysoce zajímavý a snad se brzy dokáže, že i nesmírně cenný: neboť znalci tvrdí, že tak vypadal originál Venuše v pařížském Louvru, jemuž, jak známo, scházejí obě ruce. *—n—*

*

V. V. S t a s o v u, loni zesnulému znamenitému publicistovi a uměleckému kritikovi ruskému, byl postaven pomník minulou neděli nad mohylou jeho na Tichvinském hřbitově v Aleksandroněvském klášteře v Petrohradě. Pomník, znázorňující zesnulého spisovatele v životní velikosti v bronzu v oblíbeném volném ruském kostymu, jest dílem sochaře I. J. G i n c b u r k a.

*

Ve S v. M o r i c i, známém překrásném lázeňském místě v Horním Engadinu ve Švýcarech, bude letos 28. září, v 9. úmrtní den slavného italského malíře G i o v a n n i S e g a n t i n i h o, zasvěceno umělci m u s e u m j e h o j m é n a v p o d o b ě m a u s o l e a, v jehož sloupoví umístěn bude jeho pomník, dílo jeho krajana B i s t o l f i h o. V museu Segantiniho budou zavěšeny tři z největších jeho obrazů: „Smrt", „Život" a „Dvě matky", mimo to řada znamenitých kreseb a drobnějších studií umělcových, fotografické reprodukce všech obrazů, pokud jsou známy, a biblioteka, v níž má nalézti místo všecko, co bylo ve světových literaturách o Segantinim a jeho díle publikováno. Museum samo zbudováno bude podle motivů, převzatých z jedné architektonické kresby zesnulého umělce, a jde ještě o to, aby pro ně získána byla známá výtečná bronzová busta Segantiniho, dílo slavného ruského sochaře T r u b e c k é h o.

*

D o b r ý d ů v o d. Poctiví konšelé města Slaného po některém rozmýšlení přijali r. 1616 do svého města a do obecního krámu nového apatykáře. Slul Lithopeus nebo Pitopeus (nepíšou ho stejně). Ale přijali ho zatím jen „na zkoušku" a s připomenutím, „a b y s e n e o ž í r a l, p o n ě v a d ž n a s e b e l i d s k é n e d u h y a n e m o c i v z í t i c h c e". Uslyšev apatykář tento srdečný argument ad hominem, ujal krám a léčil lidi. Roku 1622 jest o něm v městské knize nový zápis, ne že se ožírá, ale že už po čtyři leta neplatí činži. A to je ovšem chyba taky.

Arch. slansk. Acta curiae.

V PRAZE, dne 5. června 1908.

Majitel: D r u ž s t v o. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Š i m á č e k. — Nakladatel F. Š i m á č e k.

Tiskem „Unie" v Praze.

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

To víš, on sám, synáčku, neřekne, ale Karla dělá poznámky, že snad se dovtípíš a nějak to dáš do pořádku, aby už kyselost mezi vámi přestala!"

„A co je mezi námi kyselost?" pravil pohněvaně. „Já bych rád věděl, jak si to oni vlastně představují, jak by se to mělo uspořádat!"

„Synáčku, upiš jim každému na tom tři tisícovky, aby se neřeklo, že po tatínkovi nic nezůstalo, a oni budou mlčet. Jen když budou vědět, že mají aspoň něco, a pak to bude tvé."

„A myslíte, maminko, že pak budou spokojeni?"

„Ale budou, synáčku, já je znám, i Sladký ti dá pokoj."

„Ale pak to moc draho zaplatím!"

„Nezaplatíš, synáčku, živnost nikdy člověk dost nezaplatí. Koukej se, vždyť nás to všecky živí! Jak bychom byli živi, kdyby země nebylo! Ale rozumět jí člověk musí, rozumět jí musí . . . ."

XI.

Když se domů do Poběžovic vraceli, kmitlo Brodeckému hlavou, že zase zanedbal příležitosti, aby konečně bylo vše uspořádáno. Odvážel si domů starou nejistotu. Kdyby byl aspoň s matčiným návrhem souhlasil, klid si mohl za patnáct tisíc zlatých koupiti. Správně tušil, že matka jest mluvčí ostatních dětí, že by jí samotné na mysl nepřipadlo, aby syna pobízela k vyrovnání peněžních věcí. Číslice, kterou vyslovila, byla přiměřena tehdejší skutečné ceně statku. Nebožtík koupil statek za dvanáct tisíc, ale po přestavbě, úpravě zahrady a zlepšení polí statek měl dojista patnáct tisíc zlatých ceny.

Anně se o hovoru s matkou vůbec nezmínil. „To bych dostal," pomyslel si, „kdybych jí vysvětlil, že to vlastně kupuji podruhé a že za to dohromady mám zaplatiti dvacet sedm tisíc! Zbláznila by se, kdyby se o tom dověděla!"

Anna tedy netušila, že přece jen o urovnání těch nemilých věcí s matkou hovořil.

„Bál jsi se, a dobře to dopadlo," pravila, když od Časů k Ředicím přijížděli, „už si netroufají o tom hovor začínat!"

„Už jim sám nerozumím," odpověděl, „jak si to myslí. Jsem nejradši, když o tom nemluvíš. Zbytečně se rozčiluji, když na to vzpomenu."

Anna se na něho pátravě zadívala. Uhodla, že něco tají.

„Tak teda přeci si někdo omočil," pravila, „mě neošidíš! Ale neměl bys mě šidit! Koho šidíš, jenom sebe, nikdo s tebou tak dobře nesmýšlí, jako tvá žena."

„Maminka si začala," odpovídal zlostně, „ale ne ze svého rozumu, Karla ji asi popíchla. Abych už prý to nějak uspořádal, aby věděli, na čem jsou. Dočkati už se nemohou, aby nám peníze z kapsy vytáhli!"

„A to jsi nevěděl, do čeho lezeš, když jsi na to peníze půjčoval? Naše maminka mně hned povídala: Anton je moc hodný člověk, pro rodiče by svlékl poslední kalhoty, ale na sebe a na svou rodinu nepamatuje. Co pak ty kradeš? Tys peníze, co

máme, nakradl? Ani krejcaru ti nepřidali, jen běhali, abys pomáhal. A ty jim budeš do smrti pomáhat! A nikoho neposlechneš, ani ženy neposlechneš! No, dělej si, co chceš a co sám za dobré uznáš, já ti v ničem brániti nebudu. Jenom naší mamince se o ničem nezmiňuj, já bych s ní neobstála, to víš, taky počítá, a ví, jak jsme to vydřely. Až ti umru, tak poznáš, odkud ti peníze do kapsy letěly. A ty jim je házíš do otevřených úst, naše těžce vydřené peníze!"

Rozpálila se zlostí.

„Na soud se s nimi nepoženu," odpověděl suše.

„To tak ještě, abys do soudu se s nimi dal. Kopni do nich, a do všeho, hlavu si postav a řekni, aby ti dali, cos do toho půjčil, víc že nechceš, a když už po selské chalupě stůněš, kup sám, kde se ti zlíbí a kde to jen trochu bude vypadati, ale mezi ně už nelez. Ty pořád zapomínáš, že už nejsi jejich, že jsi můj a mých a tvých dětí, že na ně už nemusíš pranic šporovat!"

Anna se rozeštkala křečovitým pláčem.

„Ty za nic nemůžeš," ze štkání se jí prorývalo, „ale oni by měli se už pamatovati, že máš děti a ženu. Poslední kabát by s tebe svlékli, a ty jim ještě košili přidáváš. Svědomí nemají, ani kouska citu nemají . . ."

Mlčky poslouchal a v duchu jí přisvědčoval. Nesvědomitě s ním zacházejí, kdyby jen tužku do ruky vzali a trochu si to rozpočítali, nemohli by se opovážiti žádati ho, aby platil živnost dvakráte.

„Neplač, Aninko," konejšil ji, „zbytečně se rozčiluješ. Každý kouká jenom pro sebe, také nejsme lepší než oni. Hlupáci jsou všichni dohromady! I kdybychom živnost ještě jednou zaplatili, třikráte tolik vyděláme. Hlupáci, nevědí, jakou cenu má země. Poklady jsou v ní zakopány, čím víc korců, tím větší bohatství!

Rozjasnila se z uslzení.

„Jaké bohatství, Toníčku, dětina jsi," řekla zpola usmířeně, „všecko si to červeně maluješ. Chalupa je to, nic víc než chalupa. Kdybys ty se snížil, za pluhem chodil a koně bičem sám poháněl, ale ty se tak neponížíš. Za tím chodit musí člověk, štítiti se toho nesmí, sám ruce musí přiložiti. Kdepak my, páni, abych já krávy dojila a ty na podzim oral. Ty jen vidíš plný stůl a nemyslíš, kolik potu stojí, než pecny chleba do vytopené pece dáš. Tobě se líbí jen konec práce."

Usmál se shovívavě.

„Nerozumíš mně, podle svého si to představuješ. Budeme-li živi a zdrávi, všecko překonáme. Ostatně, jak to říká maminka, nebylo by to nejhorší. Maminka jen myslí, abych každému dal na živnost upsati tři tisícovky, ale já myslím, že bych peníze upisoval jenom pro holky, pro Žandu a Karlu. Jan na nic nečeká, kam by peníze dával, když dětí nemá, a Lexovi je lhostejno, dostane-li něco nebo nedostane-li nic."

„Jen si mysli! Peníze bráti dovedou všichni! Ale když je to takové, radši to co nejdříve srovnej, abys měl pokoj! A naší mamince se ani slovem nezmiňuj, zhrozila by se, jak hospodaříme. Vždyť to je strašné, co s námi dělají. Dělit se s námi chtějí o naše vymozolené peníze. My si od úst utrhujeme a s nimi se musíme o to děliti. Vždyť to jakživ nikdo neslyšel."

Ve všem jí v duchu přisvědčoval, ale nahlas jí to říci nesměl. Život nikdy není spravedliv, pomyslil si, základ života jest nespravedlnost a sobectví. Ona by chtěla hlavou zeď prorážeti, a zdi se člověk musí vyhnouti.

„Už to nepředěláme," pravil, „a když jsme se pustili do proudu, radši povolíme, Víš, Aninko, já nevím, co ty tomu říkáš, ale já myslím, abych to tak udělal, jak to maminka povídala."

„Musíš to udělati, aby byl pokoj," odpověděla rozhodně, „já už s nimi nechci nic míti. Hodíš jim to, aby se nasytili, když nemají svědomí. Ať jen se najedí!"

Vzal ji něžně za ruku.

„Udělám to, udělám, ale už se nerozčiluj, už jsem úplně rozhodnut! Čím více bych otálel, tím hůře by nám bylo. Už jsem to měl dávno udělati, hned jak tatínek umřel. Bylo by to bývalo lacinější. Ale já si ustavičně myslil, že všichni uznají, jak to je, a oni neuznávají. Maminka za nic nemůže. Maminka je už jako dítě. Maminka se nedomyslí, jak by to vypadalo, kdybych já nebyl. Maminka vidí jenom od rána do večera, na včerejšek dávno zapomněla a na zítřek vůbec nemyslí! Ne, maminka za nic nemůže, maminka je jako dítě. Ale v Karle jsem se zklamal, o Karle jsem měl lepší mínění, než zasluhuje."

„Kdož ví, zdali jí nekřivdíš! Ty se maminky nezeptáš, kdo ji popíchl, a maminka sama neřekne. Já bych nejspíš hádala na švakra Sladkého a na Zanku. Povídala mně Karla, že je Zanka pořád u maminky, že pořád ještě domů odnáší, a že na ni maminka nedá dopustiti. Smála se, že teď bude Žance líp, když jí ona doma nebude překážeti, ona že přeci mamince někdy domluvila."

Antonín se usmál. Připadlo mu na mysl, že jest všecko jenom žárlivost. Jeden druhému sousta nepřeje.

„Inu zkrátka dobře, Aninko," pravil, „není dobře mezi ně choditi. Když člověk sedí doma, má aspoň pokoj, neví o ničem a pokládá je za lepší, než jsou. Když všecko kolem do kola uvážím, Jan a Eduard jsou mně nejmilejší. Kdyby nebylo Edy, nevím, jak by to s maminčiným hospodařením dopadalo! Stará se o všecko, a pořádek má ve statku jako starý hospodář."

Teprve když vyjeli na chvojnovský kopec a do Poběžovických lesů vjížděli, spadly mu tyto starosti s duše. Zhluboka si oddechl. I koně okřáli, když vstoupili do lesa a ucítili prudkou vůni, a s novou svěžestí cválali po vyštěrkované silnici.

Projížděli starým habrovým, bukovým a dubovým lesem.

„Pasek přibývá," prohodil Antonín, „i les má život, netrvá věčně. Ale na tyhle stromy náš lesmistr nesáhne, ty nás ještě všecky přečkají."

Studený mrazivý vítr šlehal jim do tváří. Anna se zimomřivě do kožichu zabalila. Minuli prvou hájovnu v lesích.

„Teď jsem si vzpomněl na Kuneše," pravil, „nebude-li to nějaké přátelstvo s naším starým Kunešem, jenž býval v této hájovně. Ani jsem se ho nezeptal. Nebožtík tatínek se na hajného Kuneše moc navzpomínal. Na Kuneše a na „pantatínka" Dittricha."

„Možno dost, že to je nějaké přátelstvo," podotkla Anna, „Kunešovi vždy se pokládali za lepší a měli veliké přátelstvo. No, kdyby byl Karlin ženich po starém Kunešovi, Karla by s ním velkého ráje na světě neužila. Však víš, co naše maminka vypravuje, co všecko Kuneška od něho zakoušela. Chodívala si k ní stěžovat."

„Což o to, čtverák byl veliký, ale jen za sukněmi se plašil. Piják nebyl, hospody nevytloukal. A jinak byl poctivec, pro sebe nevzal z lesa ani polínko, to jen ženským byl veliký dobrodinec a když se některé ujal, na hromadu polen nekoukal."

„Víš takový mužský se mně hnusí," pravila s odporem, „ten už se mně hnusí, když se na člověka podívá. Já vím, jak koukával, když k nám přišel do kvartýru, a jakou si s ním naše Kačka uřízla ostudu, když ji o posvícení při muzice častoval."

Tiše se usmíval. Kuneš u něho poslední léta hajnovská do smrti dosluhoval. A když i tu ještě v návalech šlechetnosti z dřevních hromad, jež na konec života hlídal, hromady polen rozdával, sesazen byl na hlídače hromad pařezů. Za těch dob ještě hromady pařezů byly úplně bezcenny. Kuneš truchle pařezy obcházel, marně je hlídal, neboť nikdo nepřicházel, aby kradl pařezy, a mladé ženičky, jež kolem hromad s loktušemi a srpy do vzrostlých pasek na trávu chodily, šklebivě na tohoto tigra bezzubého a neškodného pokřikovaly.

„Dobrýtro, kmotříčku, jen aby vám to tady někdo neukrad!"

Tak a jinak všelijak. Rychle se šeřilo a stmívalo. Umlkli, a myšlenky se jim u starého Kuneše zastavily.

Dýmku znova nacpanou si zapálil, a kotouče dýmu vítr od úst zprudka mu utrhoval.

„Jen, aby mně Doleček něco neprovedl," pravil starostlivě, „člověk ani paty vytáhnouti nemůže. Věř mně, Aninko, že mně jest doma nejlehčeji. A to jsem se sám na cestu hnal a zbytečně se rozčiloval."

„Ty jsi věčný odklada," odpovídala mazlivě, „a všichni jste stejní. Pořád jen byste odkládali a uvažovali. Vy, když někam vyjedete, nemyslíte, že jste z domu vyrazili, ale trápí vás myšlenka, že vás doma vykradou a že vám všecko vyhoří. — No, já jsem zrovna taková!

„Tak mě teda přeci ještě neznáš!" pravil povzneseně. „Já jsem docela jinačí, než jak myslíš. Já jsem se rozhodl, že otcovu myšlenku, abychom kus vlastní země konečně měli, prosadím, a to prosadím."

„Toníčku, měli jsme poslechnouti maminku, dobře nám radila. Povídala: dceruško, když už ten tvůj do sedlačiny se dere, kupte si to sami a se starým se nepouštějte do holportu. Nezlob se, Toníčku, je to tatínek, ale maminka ho znala skrz na skrz. Povídala: on není zlý člověk, ale fanfárum je. Jako paseka, do které vítr fouká! On hranáče potkat, hned si ho zakulatí. Počestný je, ale protože rozumí penězům jako dítě, myslí, že smí syna okrást. Což teď jen chalupu kupuje, ale on by i zámek třeba koupil. Maminka říká, nezlob se, Toníčku, že vy jste odjakživa žili na veliké noze!"

Tma už byla v lese úplná. Hlavou se k němu tiskla. Teploučko jí bylo v kožešinách a lísavě příjemno. Záhyb silnice jinak je proti větru stočil, mimo ně ledový vítr hvízdal.

„Po činu těžká rada," odpověděl mrzutě, „kdybych byl tyhle věci předvídal, byl bych to tenkráte tatínkovi všecko rozmluvil a byl bych si koupil něco sám!"

„A vidíš, Toníčku, tohle ti maminka taky tenkrát radila," pravila dychtivě, „jen si vzpomeň, jak říkala, že když už něco chceš kupovat, abys koupil od Vody v Petrovicích. Rábská maminka mohla teď seděti

s Edou v Petrovicích, byli by ti tam spokojeně hospodařili, do Petrovic máme pár kroků a tys mohl, kdy se ti zachtělo, na všecko sám správně dohlédnout. Aspoň by jejich pýchy nebylo, pak by se švakříček Sladký neopovážil chtít se s tebou dělit o tvé peníze."

„V Petrovicích jsem to měl koupit," odpovídal, „ale to mě tenkrát jen zvrátilo, že si to Voda náramně cenil."

„I mlč, taky na peníze jsi koukal, a dobře's měl. U sedláka dostáváš sedm až osm procent a ze statku nebereš ani krejcaru. Do statku jen peníze ukládáš a jiný je z toho živ."

„Což platno, Aninko," pravil, „teď už se to nedá předělat, když už jsem v tom tak daleko!"

„I dalo by se, jen kdybys chtěl! Vždyť ještě nic není mezi vámi vyjednáno! Potřebuješ říc, že to nechceš, a to ty taky, Toníčku, uděláš, viď? A když už něco chceš kupovat, kup si to Vodovo, jen abychom byli daleko od nich."

„Maminka by se mně z Rábu nehnula," pravil nejistě, „a co tam s tím? O všecky peníze bych přišel . . ."

„Radši peníze ožel, jen když bude pokoj. Já se ti toho tak strašně bojím, že nemáš ani ponětí. Já bych tam za živý svět nešla, to radši budu tady suché kurky kousat! Já vidím, že to je naše zkáza!"

„I vždyť tam nikdy nepůjdeme," pravil konejšivě, „já budu sloužit až do smrti a kdybych umřel, budete něco míti, co vám nikdo nevezme a oč vás nikdo neošidí."

„Tak proč to teda kupuješ," ptala se udiveně, „když tam nemíníš jíti?"

„Víš, Aninko, už o tom nemluvme, zbytečně se rozčiluješ, a já ještě sám nevím, jak to udělám."

Přiblížili se domovu. Vítr se utišil, oteplilo se a rozesněžilo.

Bylo tma, když na dvoře s kočáru slézali. Anna odhodila kožichy a rychle pospíchala do fořtovny. Ve dveřích objaly se s matkou.

„Nikdo tu nebyl, nic se tu nestalo?" ptal se Brodecký nedočkavě.

„Jsou bez starostí," odpovídala stará paní, „jen se jim pes někam zatoulal!"

„A proč ho pouštěli? Vždyť jsem přeci Krbovi nakázal . . ." pravil zlostně.

Stará paní neodpověděla, jen pokrčila rameny. „Hostinu, maminko, Karle strojit nebudeme," vypravovala Anna, „odbudou to docela tiše, nikam nepojedou".

„A to je pěkné," pravil Brodecký udiveně, „já jedu s tebou odtamtud, a mně se nikdo ani slůvkem nezmínil."

„Tobě, že se, Toníčku ani nezmínili?" zeptala se Anna překvapeně. „Vždyť se to docela veřejně povídalo!"

„Já o ničem nevím!"

„Nic si z toho nedělají," řekla stará paní konejšivě, vidouc, že je nemile touto zprávou dotčen, „aspoň ušetřejí".

Šel nerozhodně za nimi, ale v síni se náhle obrátil a vrátil se na dvůr.

„Kdepak Toníček, aby nejdřív běžel k dětem," pravila Anna vyčítavě; „on se musí nejdřív podívat, neutekl-li mu pes."

„Každý máme svou starost," řekla stará paní, „proto mu nezazlívej!"

Brodecký pospíchal do hospodářské budovy na dvoře do pokojíku, v němž bydlil adjunkt s praktikantem.

„Kdyby mně tu byli nechali Píšu," hovořil k sobě cestou, „mohl jsem si aspoň klidně vyjeti, ale s tímhle člověkem nevím, jak to dopadne. A to jak se mně tu jeden ohřeje, už mně sem strkají druhého, to by taky nemělo býti".

Hlučně vešel do mládeneckého bytu.

„Kde je Doleček?" ptal se Krba přísně. „Vy mně ho pěkně hlídáte!" Krb v obličeji všecek rozpaky zarudlý odkládal dýmku s dlouhým troubelem a mávl malomocně rukama, jakoby chtěl mračna hustého dýmu před chefem rozehnati.

„Pan adjunkt, prosím, pane lesní, šel hledat psa do lesa," odpovídal ustrašeně.

„To se zas podařilo," pravil Brodecký výsměšně, „já se rád podívám, kdy ho přivede."

— Neprohádal. Doleček se vrátil s nalezeným psem až druhého dne v poledne. Boj, po lese revírující, našel ho „pod Meráčkem" na pasece, kvartálem zmoženého, a dav se mu na řemen od lovecké brašny laskavě uvázati, dovedl ho do fořtovny.

(Pokračování.)

M. LEVÁ:

U KLAVÍRU.

Nechť odešel's, nechť duch Tvůj jemně
z pout navždy vymanil se země,
byt nepoklidný opustil,

by jinde volný, beztělesný
se v mysteria hroužil, ve sny —
mně zdá se, jakbys dál tu žil.

Zda slyšíš v hudby vroucí řeči,
jak za hrob až má duše vděčí
se za chvíle těch vzrušení,

v nichž hrála jsem Ti, čistých hnutí,
jež lidmi šťastnými být nutí,
být' nejtíž k zemi sraženi...?

O, jistě! Neb jak rozezvučím
strun les, v němž konejšit se učím
stesk duše, touhu sálavou

a hlasitou i v šepotání,
vždy jak když perutí Tvých vlání
mi zaševelí nad hlavou.

A v také chvíli nad vše slova,
tak hebce, jakby sametová
je ruka se strun sbírala

a měkce kladla do závoje —
zní tóny sladké, jakby Tvoje
to krásná duše zpívala...

✲ ✶ ✲ ✶ ✲ ✶ ✲ ✶ ✲ ✶ ✲ ✶ ✲ ✶ ✲ ✶ ✲ ✶ ✲ ✶

JOS. HODEK:

Z KORRESPONDENCE SVATOPLUKA ČECHA PROF. JOS. WÜNSCHOVI.

(Dokončení.)

Milý příteli!

Mám ve své garderobě pokrývku hlavy toho druhu, o kterém Jsi snad také slýchal za šťastnějších let chlapeckých; stáhnu si ji přes uši a jsem ten tam, zmizel jsem na nějakou dobu. Kam? na tom nezáleží. Jsem třeba na cestách, někde v Italii nebo na Rujaně, konám národopisné studie po Čechách nebo po případě uchýlil jsem se jen z Troje do svého pražského bytu či naopak. Zkrátka v té době jakobych neexistoval: nikdo nemá práva požadovat na mně obvyklých společenských styků nebo i jen odpovědi na svůj třeba sebe ctěnější a milejší dopis. Takový hokuspokus provedl jsem také nedávno a teprv dnes odkládám zase onu kouzelnou čepici — Tys ovšem první, k němuž při svém návratu z Neznáma obracím své zření a na jehož přemilý dopis spěchám odpovědět.

Z delší nezaviněné přestávky v naší korrespondenci mám tu výhodu, že Ti většina četných otázek, jimiž je vyplněna Tvoje epištola, ba bezpochyby všechny tyto dotazy dávno vypadly z paměti; bylo by tedy zbytečné, abych na ně odpovídal — tím spíše, poněvadž se týkají ponejvíce „mého" libosadu a o tom nehodlám s Tebou nadále korrespondovati. Zdá se mi totiž, jakobys netoliko choval různé pochybnosti o jeho rozsahu a stromovém i květinovém bohatství, ale jakoby v pozadí těch skeptických myšlenek míhalo se i cosi jako nedůvěra v samu jsoucnost jakékoli mé zahrady vůbec. A takové Tomáše nepřesvědčí žádné mluvení a dopisování: ti musí nejen vlastníma očima spatřiti, ale ohmatati a spočítati všechny ty jabloně, hruše, třešňové, švestkové, slívové, mišpulové, meruňkové, broskvové a bůh ví jaké jiné ovocné stromy a zákrslíky, všechny maliny, ryvízy, angrešty, révy, okrasné keře atd. atd. Nuže přijeď a vlož ruky své do ran — ne, toho přirovnání nechtěl jsem užiti při svých vesměs zdravých a krásných stromech! — zkrátka přijeď, a cítíš-li v sobě po Marianské léčbě (k jejímuž dobrému výsledku Ti mimochodem gratuluji) překypující chuť k tělesné činnosti, budeš na Havránce srdečně vítán zvláště nyní na podzim: můžeš tu od rána do večera své pokročilé zahradnické theorie v praksi prováděti rytím, kopáním, řezáním, přivazováním, ovazováním, rozhazováním mrvy atd. Buď ubezpečen, že bych nikterak neobmezoval Tvoji horlivost. A znáš-li

nějaký nový systém klácení a vylupování ořechů, také jej zde můžeš bez překážky vyzkoušeti.

Ptáš se, jsem-li v korrespondenci s býv. spolukonviktisty? Leminger psal mi dvakrát, třikrát, Tůma se také ohlásil, ale jinak nenapadá mi nikdo. S Hellerem vyměňujeme si již jen novoroční lístky, a Krásl nepsal mi ani pohlednici z Vraného, kde si mohl na mne přece vzpomenouti, když se jakožto milostpán procházel v týchž zámeckých, vrchnostenských pokojích, do nichž jsem za let chlapeckých nahlédal s posvátnou hrůzou — ba, osud s lidmi hrá!

Doufám, že alespoň Ty udržíš naše obnovené písemné styky — à propos: Nezachoval jsi snad mezi drahými reliquiemi Svého mládí bezpečný recept na nezapomenutelné špekové knedlíky?

Tvůj

Svatopluk Čech.

V Troji 31./8. 1906.

*

Milý příteli!

Tvůj dopis velmi mne potěšil a pobavil, ale jedné věci nemohu porozuměti: proč totiž volební opravou tak vztekle šermuješ kolem hlavy mně — mně, kterýž jsem v celé té záležitosti právě tak nevinným beránkem jako Ty.

Buď také ubezpečen, že nebylo potřebí Tvého učeného dokazování, že nerovné nikdy a nikdy nemůže býti rovným; věděl jsem to i bez Tvé učenosti již dávno.

Avšak zdá se mi, že Tě prohlížím: Svým bystrým čichem vyšetřil Jsi asi, že pod mou zevnější nepolitičností skrývá se rozhodný partisán všeobecného volebního práva, a snad se Ti dokonce i doneslo, že v předvečer průvodu pro toto právo také jsem demonstroval, ještě k tomu s červenobílým karafiátem v knoflíkové dírce, na Václavském náměstí, kde celý ten ohromný průvod kolem mne defiloval — nu, a Ty, zpátečníku, jsi zabedněným přívržencem plurálního vol. práva (a jakž bys nebyl, když můžeš u Rübezahla v Marianských Lázních na jedno posezení v půvabné společnosti utratiti za šampaňské 28 K!!!) — Inde haec lacrymae! Ano, proto si schlazuješ žáhu na mně, ubohém proletáři, o němž dobře víš, že nemůže slaviti šampaňské orgie v Marianských Lázních a že tedy již sama nízká závist ho pobádá, aby bojoval proti vám feudálním paladýnům plurálního hlasovacího práva a podobných středověkých výsad.

A ještě mám jedno podezření. Věru, velice velmi podezřelá jest záliba, jakou z čista jasna jevíš k politickému žamputářství (odpusť mi tento nedosti parlamentářský „výraz")! Vždyť celý Tvůj hezky dlouhý dopis není vlastně nic jiného, nežli koncept jakési divoké kandidátní řeči. Snad nechceš také loviti v kalných vodách? Bezpochyby jsi již navázal s agrární stranou — kamž jinam bys patřil se svými plzeňskými latifundiemi a svým velkozávodem cibulářským! A bezpochyby chceš v té straně representovat klerikálně zbarvené křídlo — což mi napovídá Tvá tajuplná zmínka o rozmluvě s Kráslem. Prý mi sdělíš její obsah až někdy později. Ó není snad ani třeba. Mohu si pomyslit, že Jste nemluvili jen o seminářských knedlících! Avšak přeju Ti mandátu, třeba klerikálního s biskupským požehnáním. Sedět v říšské radě dovedeš jako každý jiný — brát diety také — a v duchu pronášet znamenité řeči není rovněž zvláštním uměním. Jen že, myslíš-li snad vytáhnout na mně nějaké politické a státnické myšlénky, velmi se klameš. Ani jediné takové perly neutrousím — a vůbec končím zde naprosto a bez milosrdenství všechnu politickou diskussi — — — „Na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal" — či vlastně ne „v srdci", nýbrž poněkud níže ve svých útrobách, a vlastně ne „žal", nýbrž prosaické a mrzuté bolení mám dosud navzdor Tvému cihlovému nebo taškovému receptu, kterého jsem ostatně ani neupotřebil. Chceš-li radit se stejným výsledkem dále — raď s Pánem Bohem! Já však již s moudrou resignací odevzdávám se rozmanitým vrtochům svého zla — někdy po čtrnácte dní myslím, že mi vlastně nic neschází, a začínám osnovat divoké plány, jak bych ještě na stará kolena užil světa co nejdůkladněji — pojednou, tu máš! bolesti v životě, obtíže trávení, neschopnost k jakékoli práci, naprostá omrzelost života — a po týdnu zase nový přelud zdraví, nové světoborné záměry — a tak to jde s rozmanitými proměnami cum gratia in infinitum. Nuž ale což, milý hochu! Myslím si, že po šedesátce již člověk musí se trochu uskrovňovat ve svých tužbách po štěstí pozemském, a vzpomínám si na klassické vypočítávání všech pochybných radostí stáří, které má již Hus v jednom svém kázání.

Snad vysvětluje se také vlivem šedesátky na mozkovou jakost, že našinec někdy odkládá všelijaký hloupý dopis ze dne na den, nemůže se k němu živou mocí dostati a konečně seslátá něco podobného jako já zde! Avšak jsem přesvědčen, že

i Ty sám pociťuješ rozličné vlivy šedesátky na Svou vzácnou hlavu a že mi odpustíš.

S touto nadějí a gratulací k budoucí dráze politické pozdravuje Tě Tvůj

Svatopluk Čech.

V Praze dne 8./2. 1907.

Přílohu I. Tvého dopisu Ti šetrně vracím, abys se mohl svým šampaňským pochlubit ještě i jinde.

*

Milý příteli!

Za Tvůj přelaskavý dopis a znamenitý recept posílám Ti na rubu tohoto lístku trochu poesie — nelekej se však: není to opus moje!

S vřelým pozdravem Tvůj

S. Čech

V Praze 19./4. 1907.

(Psáno na pohlednici s verši Hálkovými.)

Dodatek redakční.

Dne 17. prosince 1907 psal Svatopluk Čech K. V. Raisovi mezi jiným: „S Wünschem obnovili jsme po mnohých letech korrespondenci teprve v době mého posledního „jubilea". Psal mi dopisy plné humóru — při nichž nemohla vzniknouti myšlenka, že smrt číhá tak na blízku. Téměř současně se mnou onemocněl a také nemocí střevní; jenže pochod jeho choroby byl horší a vedl konečně k operaci, která však jen utrpení jeho o krátký čas prodloužila. Posledních několik dopisů dal mi již napsati cizí rukou — jeden, který diktoval své ošetřovatelce, došel mne takořka bezprostředně před jeho smrtí. K tomu dopisu, jakoby již tušil smrt u svého lože, dal pro mne přiložiti psaný studentský časopis, který jsme spolu před dávnými lety v konviktě „vydávali" a který po celý svůj život pečlivě uchovával."

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ALFONS BRESKA:

STARÁ ZRCADLA.

Co vše as viděla ta stará zrcadla,
osleplá stářím, odzlacených rámů,
co zřela krásných žen, jichž krása uvadla,
co šíjí svítících se šperky z drahokamů,
co ňader vášnivých, co oslnivých boků
se v hloubi koupalo, jak v tiché řeky toku
za letních soumraků; a panny v luny jasu
před nimi poprvé svá obnažily těla,
jež tuchou rozkoší se jako housle chvěla,
a s hrůzou halily se v lesklý hedváb vlasů
při pouhé myšlence, že něčí zrak tu slídí
a opět smutny, že jich nikdo neuvidí . . .

Kde dmoucí ňadra žen? Kde svůdné tvary těl,
jež nocí svítila? Ó smutek zrcadel,
jež marně hledají teď jejich bílý lesk
ve hloubi vzpomínek. Ze všeho zbývá stesk,
lesk dávno zkalený se v sinné hloubi mate,
jak v mlze večera, vše zapomněním hasne.
Jak časem sešeří, co bylo dříve zlaté,
do modra zkaleno, co bylo kdysi jasné!
Vše v duši zaniká. Již neví zahrada
o růži purpurné, jež loni uvadla,
o nahých tělech žen nevědí zrcadla
a šerem komnaty se lesknou v svitu bledém,
jak řeky hladina, jež pokryta je ledem . . .

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Anna nosívala vždy na levé ruce široký stříbrný náramek, který jí tenkráte Antonín s básní věnoval, aby jím zakrývala tuto památku na — nedokonanou sebevraždu. V poslední době už náramek nedopínala, tak zbytněla. Pohled na jizvu, na níž se nikdy nemohl podívat bez mrazení, přiměl Vondrejce, že zamlčel obnos, na jaký měl dnes naději, ba naprostou jistotu . . . Odtušil pouze:

„Na ten tvůj vikler vystačím, myslím!"

„A což, Toníčku, zdali pak ti někdy zbude přece jednou taky na — na to nejdůležitější, tatínku!“

Neklamal se tedy, přibližně řekla asi, co očekával, a kdyby byl prozradil sumu, jakou přinese, jistě by byla zajásala, to že bude dost na to nejdůležitější, na — vdavky!

Rozmluva o tom předmětu byla již častěji nalomena, ale nikdy nedohovořena, ani tak ani onak. Konec nahradilo vždy vzájemné němé čtení myšlenek. Byly docela úměrny okolnostem, jakým platily, a že souvisely s nejdůležitější otázkou, ano se životem i smrtí, vždycky byly novými a vždy neodbytnými přes hroznou všednost a nízkost — jakou se zabývaly.

Když tedy skončila slova, pokračoval Vondrejc v mysli, — a Anna věděla, co si myslí — takto:

— Já dobře vím, že peníze nemají tu přikládaného významu, že kdyby šlo jenom o ně, stačilo by jen slovo, a Anna by vzala jednu ze svých spořitelních knížek a sama by přinesla na to ‚nejdůležitější‘... Jenom kdybych řekl...

Anna zase rozvažovala — a Antonín tušil téměř do slova, co —:

„Kdyby řekl jenom slovo, peníze přinesu já, ale říci by musil sám; začít o tom já sama, kdo ví, přišel-li by mi večer domů, a zdali bych jej už kdy vůbec spatřila.“

Tak jeden druhého navzájem odhadovali, ale určitě nevěděli, anebo určitě si navzájem doznati nechtěli. Ale už na tváři Vondrejcově v takové chvíli — na jeho navraštěném čele — stálo: „Nechci! Nejraději nikdy, a bude-li to muset být, tedy co možno nejpozději, já věc ani posunkem neurychlím! A v rysech Anniných, plných ruměncem podškrtnuté výčitky, četl: „Bojím se!“ a zachytl-li v tom okamžiku jen tak ze spoda a z boku její pohled, vzpomněl si na svou náprsenku, jak tenkrát změkla horkou krví Anninou. To byl nejstrašnější dojem celého jeho života... Jinak počínal si cit jeho v této výměně nedoznaných názorů dosti otrle, ačkoli vždycky se zachvěl před tím, co leželo na dně bídy dle jeho zdání nejohavnějšího: ty úspory Andy sklepnice.

Oba se odmlčeli na hodnou chvíli.

Anna už dávno stála zase u dveří, Antonín našel útočiště v umyvadle před planoucími zraky, o nichž věděl, že stíhají každý jeho pohyb, líčil rovnováhu mysle, myl se naschvál hodně lomozně.

Ticho přerušila Anna, ale musila hlas jaksi povytáhnout:

„Snídat nebudeš doma, Toníčku?“

Vondrejc obrátil se k ní; byla zase bledá, a přes vše, co bylo v její tváři jindy intelligentního, přestřela se opět idiotická tíha jejího rostoucího mateřství.

Bylo zase dobře, na čtyřiadvacet hodin bylo zase vyhráno.

Hle, každé ráno je to na ní patrnější pomyslil si Vondrejc.

„No víš, taky bych si něco v kavárně přečetl, dnes v sobotu!“

„Tak tedy nebudeš zase celičkej den doma, Toníčku?“ stále sípavějším hlasem optala se Anna, podle svého zvyku škrábajíc nehtem nějakou smítku na veřeji; ráda při tom přetáhla dolní ret přes čelist dovnitř úst dokořán otevřených, jak to dělávají někdy docela malá děvčátka stydlivá. Buď to byla úmyslná hříčka, anebo nevědomý poukaz na to, jak mladistvá je ještě tato překrvená židovka, na jejíž horoucí smyslnost nalétl jako mol a nyní se polospálen svíjí. Hlas jeho zachvěl se vzpomínkou na moře ohně, jímž s ní proplul.

„Vždyť musím jít až na Malou Stranu, na místodržitelství, Aninko, drahoušku!“

Podívala se na něj ještě jednou, docela krafoučce, zraky již hnedle nadobro odvrácenými, ježto byla na odchodu, jakýmsi jenom bodnutím očí, jež mu vpíchly do duše:

„Vše marné, mně neujdeš, Toníčku!“

Potom zase sklonila hlavu a zdlouhavě se otáčela ve dveřích než zavřela, jako kdyby ještě něco měla dodati.

Sotva však byla venku, začal se Vondrejc oblékati zuřivě s chvatem dobrovolného hasiče na požární signál, byl hotov v minutě, až se zadýchal. Děvčata v kuchyni seděla u práce, ani nedutala, Vondrejcovi nastával nejtěžší okamžik každého rána před odchodem. Spěchal zkrátit jej co možno.

„S Bohem, děvčátka!“ řekl jasně, vesele, a už bral za kliku, než přepočítal se.

„Tóóo-no!“ srdceryvně zavzlykala Anna, a ruce její už se nesly, táhly za ním.

„No, zapomněl jsem hubičky samým chvatem, to je malér...“ pokusil se Vondrejc žertem konejšiti, ale nepochodil.

Anna jich nepřijala, ale povznášejíc k němu obličej pokřivený pláčem a oči slzami zatopené jako dna studánek, vzala dlaně jeho do křečovitých prstů. Nastávalo loučení, tak zvané těžké, jak Vondrejc sám u sebe říkával.

„No, to bude zase s tebou pěknej den!“ zasykla Iza od šicího stroje vztekle; tyto výbuchy Anniny protivily se jí k smrti.

Anna tisknouc ve svých prstech dlaně Vondrejcovy tak vášnivě, až jimi třásla,

obrátila je najednou proti svým tvářím a přižehla je k očím.

Plakala tak do rukou Vondrejcových. Když se to Vondrejcovi stalo po prvé, nevěděl úžasem, co činí. Jaktěživ neslyšel, nezažil, nečetl, ani na obraze neviděl nic podobného. Bylo to tenkráte ve chvíli bezprostřední po prvním jejich, nejplápolavějším vzplanutí, když Anna odplakala své panenství, jehož si byl jist, právě tak do jeho dlaní jako nyní srdcelomně dětskou lítost. Tenkráte to bylo nejživější překvapení pro Vondrejce, ještě větší než drtivá zjevení lásky, o jejíž takové živelnosti neměl ani potuchy. Hoře jejího studu, ukrývané do jeho vlastních rukou, mělo tolik symbolistní síly výrazu, že navštívilo až jeho srdce rozkoší nad všechny jiné slasti lásky.

Později vyložil si vše překypující vlohou Anninou, milovati.

Byla geniální, to jest naivně nevědomou interpretkou lásky, a když ji poznal s této stránky, přestal se smát dekadentskému tvrzení o „lásce-umění“. Zašel mu vůbec smích, neboť, co živ byl, nenaskytl se mu do opravdy vážnější problém, neřekl by nad tuto ženu, prostou všeho vzdělání a vzletu pro věci mimo erotiku ležící — ale nad její vášeň. Co poznal hned po prvním okusení, to bylo vědomí tragiky, jež s sebou nese. Náhle tenkrát pochopil, že neobyčejný, zcela mimořádný půvab její, semitským řezem ještě spíše zostřený, jest v souvislosti s takým, všech výhrad prostým rozpoložením k milování, dal za pravdu básníkům, kteří jako Lotti líčí typ orientální ženy, naprosto vyčerpané určením k lásce, bylo mu jasno, že na Východě jedině mohla vzniknouti formule mysteria: Láska je silnější než smrt!

Ale také hned od tohoto prvopočátku byl přesvědčen, že poměr, do něhož všel po studentsku lehce, jej překoná, a to jen proto, že je silnější než on, slaboch, který nedokáže, aby se v životě jeho stal pouhou episodou.

To všechno přeběhlo mu znova hlavou za tu chvilku, co se mu ta nedobraná studna Anniných slz na hrdle rozlévala. Vědom směšnosti svého postavení, jež bylo ovšem nesnesitelné, jakmile byl ještě někdo třetí při tom, pozoroval Izu, nestoudný, zhýralý, rudý pendant k snědé sestře Anně.

Ize přišlo zrovna přetrhnout nit mezi zuby, rty její zůstaly vychlípeny nezpodobitelným výsměškem, jemuž pomáhaly oči, jedno vyvalené, druhé přimhouřené, stíhající skupinu u dveří mimikou, jedovatější než všechna možná slova.

Vytrhnouti ruce s Anniny tváře nemohl, v tom záležela právě ošidnost tohoto propadnutí, konejšil ji, jak šlo, plakala stále víc. Konečně ji napadla neomylná rada:

„Pomysli jen na chlapečka, co z něho takhle bude!“

Sotva že dořekl, úleva se dostavila. Přetékající zraky Anniny se k němu pozdvihly a hlasem, od vzlykotu zardouseným, prozradila, co ji trápí:

„A když ani neřekneš, když jdeš, jako jinda — — na shledanou!“

I v tom byla při veškeré zralosti ženy, všemi vlákny svého těla milující, zpola ještě dítětem, že vzlykala celým trupem, bradu až vzhůru nadnášejíc.

„Ale na shledanou, na shledanou, tisíckrát na shledanou, na mou čest, že se vrátím!“

Teprve po chvíli dala se ukonejšiti, nezbývalo mu, než sednout si s ní jako s dítětem a vlídnou domluvou jako děcku vpraviti ji zas do rovnováhy. Podařilo se mu to, když jako v tom okamžiku byl přesvědčen, že se Anna nepřetvařuje. Když poslední vzlyknutí její vyvinulo se už jen pouhým vzdechem, obdržela své obvyklé hubičky a Vondrejc mohl jíti.

Jeho vzdech trval takřka po celých schodech až dolů a tu teprve vydechl jak náleží z hloubi.

Vyvázl na celý den . . .

Tady, na temeni Vinohradů, bylo krásné, rozkošně slibné jitro. Že slibovalo krásný den, to nelhalo; ale že tvářilo se jako jarní, v tom byla faleš. Nedlážděná půda jednostranných ulic, za předměstskými humny, jimiž se ubíral, ovlhla mlhou do černa, takže vypadala jako jarem napita, a na ní tetelil se pablesk oslněných oken, byl teple žlutý, právě jako zář slunce, jitrem nadechnutá na jižní fronty domů; nebyla bílá, jak se na podzim sluší . . .

Ach ne! Nejde to, jak by si přál, zahodit hned tu nahoře celé břímě otrávených myšlenek, dnešní těžké loučení s Annou mu nechce jít z hlavy, dnes ho to unavilo, a musí říci, unudilo víc než kdy jindy.

Osud! Kletý osud!

Nedávno viděl Vondrejc v některém illustrovaném časopise německém obrázek, a ten mu nejde z hlavy. Postava schváceceného muže se svěšenými rameny jako po velkém namáhání. Na rukou má okovy a od okovů vedou tenké řetízky ke dvěma ohromným pěstem s obou stran nebožáka na zemi ležícím. Od pěstí táhnou se po zemi do oblouků dvě kolosální paže jako valy ze země nahozené. V dálce souvisí s rameny, mezi těmi pak tkví bradou do země zabořená obří kulatá holá hlava, z ní zejí vypouklé doutnající oči, upjaté neodvratně na ukutého štvance. Pod tím název:

„Osud". Nemohlo býti trefnějšího zpodobení abstrakta „OSUDU" nad tento obrázek německého umělce. (Saši Schneidera, rozeného Rusa.) Vondrejc si v mysli allegorii přestylisoval ke své vlastní potřebě. Řetízky od jeho rukou vězely v pěstech drobných, paže byly oblé, hladké, ramena kyprá, z hlavy nad nimi také zejí oči, zor s něho nespouštějící, ale přetékající slzami, ústa pootevřená, ret přes zuby přetažený, čímž obličej nabývá rázu antické masky tragické.

Osud ještě neodvratnější, než ten na obraze rusko-německého malíře. U něho obět Osudu schvácena marným bojem, ale Vondrejc se boje ostýchá, aby svůj osud nezničil — osud, který se na něj nedívá očima škodolibýma, boje žádostivýma, ale úpěnlivě, aby bojováno nebylo! Osud ještě nedotknutelnější než ten démonický, nepřemožitelný, ten pravý osud, který nechtě, chtíti musí . . . a směšný, zahanbující . . .

Hejhola, který znal zevrubně Vondrejcovu situaci, z vlastního jeho vypravování, cynicky jednou podotkl, že taková celý den plačící žena nahradí léčivý pobyt na Kvarneru, neboť vzduch jest stále vlhký a naplněn malounkými slanými kapénkami, jako na mořském nábřeží.

S těmi myšlenkami vyšel ze své obvyklé kavárničky a dal se Jungmannovou ulicí ku Praze. A hned byl trud jeho ten tam. Jeho zamilovaná podívaná, které nikdy neomeškal, kdykoli se octl v těchto místech, ukázal se tu dnes v kráse neobvyklé. Hradčanská katedrála, průlinou ulice viditelná, vypadá odtud jako koruna nad město neviditelnýma rukama nadnášená, jako čelenka královnina, jejíž průčelné hroty tvořeny jsou třemi věžemi chrámovými, perspektivně vpřed shrnutými. Docela tak. Vondřejc sám před sebou si na tom objevu velmi zakládal. Možná, že on sám jediný si ho povšiml, a že vidina vůbec byla dílem jeho metaforické mámivosti. Ale dojem byl jeho a dnes v křišťálném vzduchu a na vlásek ostře kreslícím slunku ukázal se překvapivě až k jásání.

Souležitostí představ vytanula před ním celá ta jeho radost, která jej dnes čeká, jíž v klínu svém pro něj chová Malá Strana.

Radost, vítězství, zadostučinění, uznání, povznesení, nepochybná pečeť . . . ach! rozkoš, v mysli jako jistá již od včerejška tajená, ve spánku okoušená, v domácím očistci všednosti potlačovaná, aby nepropukla hlasitě, zkrátka:

V o n d r e j c j d e s i d n e s n a M a l o u S t r a n u, n a m í s t o d r ž i t e l s t v í p r o s t á t n í s t i p e n d i u m, k t e r é m u b y l o p ř i ř k n u t o z a j e h o „P o s k v r n ě n á p o č e t í, knihu veršovaných blasfemií".

Co pro tu sbírku zkusil!

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ★★ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Ocitli se v báječném bukovém háji, se stromy ohromnými a přímě rostlými. Koruny jejich nebyly široké. I větve tíhly k výši. Na travnaté, měkké, podrosty zelené půdě rozlévaly se ostrůvky a kroužky sluneční. Sem tam kmitl se pták a zatikání jeho zaznělo tichem. Poblíž potoka rostly vysoké netykavky a temné skupiny kopřiv. Po hlavní stezce blížili se z dálky dva mladíci s tlumoky na zádech. Jeden nesl fotografický aparátek a živě cosi vykládal. Hlas jeho zněl lesním tichem stále silněji. Daniela snažila se vyhnouti se jim.

Dříve, než se s nimi setkali, ocitli se u stezky, vedoucí v levo do zeleného úvalu. Na zasazeném balvanu napsáno bylo: „Ke křišťálovému prameni!" Karla, sotvaže přečetla nápis, pocítila žízeň.

„Pojďme tam!" zaprosila živě. „Pojďme ke křišťálovému prameni napit se!" Při tom oči její obracely se po mladých turistech.

„Dobrá, zajdeme tam! A odpočineme si u té studánky!" připojila se Daniela s ochotou. I jí zachtělo se píti.

„Ach, tu je krásně!" povzdychla si paní Valášková, rozhlížejíc se černýma, lesknoucíma se očima po celém háji. „Teď už jede muž ve vlaku! Náhle se rozesmála. „Nikdo na světě se tak zbytečně nenastará jako on!"

„No! Tatínek je směšný!" podotkla Karla ohlížejíc se za mladíky.

Komárek, jenž se připojil k Daniele, upozornil ji, že má pavučinu ve vlasech a opatrně shodil pavoučka, jenž jí běžel po

proužkované světlé bluze. Usmála se tomu. Pavučiny nechala.

„Zde je těžko někoho hledat!" řekl pohleděv jí do očí. Povšimla si toho a podivila se, jak může míti tento silný muž tak dětinné oči.

„Sama se divím, jak jsem mohla mysliti, že někde pana Zlocha potkáme!" řekla v patrném zamyšlení.

Pěšina zavinovala se mezi zeleněmi do nepatrného, chladného údolí, jímž tekl úzký potůček se studenou, jasnou vodou, asi ten, jenž počínal ve studánce, k níž se ubírali. Údolí vinulo se neobyčejně daleko, téměř půl hodiny. Paní Valášková byla již mrzuta a obávala se, že zbloudili. Karla pobíhala napřed, jakoby se nemohla již vody dočkati. Daniela se rozmrzela myšlenkou, že Zlocha neviděli. Vzpomínala na propast i ďábelské zuby, nemohouc se od temné nálady osvoboditi.

Pojednou se údolí ztratilo. Na konci jeho vytékal ze skály po dřevěném žlábku silný pramen. Voda, padající do stružky, neustále zurčela a šuměla. Tři obrovské buky stínily tato tichá, vzdálená místa.

V té chvíli, když chtěla Daniela přeskočiti potůček, aby se pohodlněji dostala k dřevěnému žlábku, zamrazilo ji v celém těle a dech se jí zatajil. Na zeleném mechu u samého kmene starého buku seděl Valerián Zloch. Poznala teprv v poslední chvíli, že zde sedí člověk. Takové ticho bylo sloučeno s jeho bytostí.

Široký panamský klobouk měl zavěšen na výhonku zcela nízko u země.

„Ach, vy jste zde, pane Zlochu?" zvolala z vnitřní tísně.

Pokývl hlavou. Oči jeho, do té chvíle upřené v prázdno, zaleskly se posledním odletem myšlenek, jimiž se obíral. Úzký zápisníček, jenž se začernal vedle něho na mechu, sevřel spěšně ve svých dlouhých prstech a zastrčil do kapsy.

IX.

„Jak se vám líbí v našich lesích?" otázala se Daniela Zlocha, jenž byl povstal.

„Zaslíbená země moje!" řekl hlasem, svědčícím o dobré náladě. Vida pak, že Karla snažila se upraviti si z novin kornoutek na vodu, vytáhl z kapsy sploštělou svou skleničku a nabídl ji všem. „Voda u pramene lepší než víno!" řekl. Oči jeho, zářící uspokojením, pohleděly na Karlu, jež ihned naplnila skleničku čerstvou vodou. „Jen okuste, slečno. Zastavuji se zde po delší procházce na celou hodinu. Při tom šplounání chladné vody pěkně se myslí... volně... Och, zvláště o mladosti!" Obrátiv se pak k Daniele prohodil: „Teď bude vám již veseleji, milostpaní, když máte společnost a když se počasí zlepšilo!"

„Ano. Za celý měsíc jsem po prvé takhle daleko!" odvětila a pozorujíc tvář Zlochovu pochopila, že se rozveselil jejich příchodem. „Kdyby byl nechtěl s námi se potkati, mohl pohodlně odejíti. Viděl nás jistě z daleka!" pomyslila si. „On však je všechen blažen, že jsme zde! Utíká lidem, ale žízní po nich." Přistoupivši pak ku prameni, napila se čerstvé vody.

Komárek otázal se Zlocha, prochodil-li již všechny zdejší kouty.

„Oh, ano, ano, je v tom toulání po zdejších místech úplná podoba s mým životem!" odvětil stařec ochotně vytáhnuv z kapsy nevelkou knížku pověstí, sebraných Hanáčkem. Dotkl se měkce dlouhými prsty jejích listů. „Tyto lesy, to je můj život. O každém koutku dovíte se v knížce něco zajímavého. Radím vám, abyste si přečetl tyto pověsti dříve, než navštívíte všechna ta místa. Uvidíte, že vás bude vše daleko více zajímati. A ten les — plný událostí ve všech svých koutech, to je můj život. Procházím ta místa lesní a oddávám se dojmům z těch dávných příběhů; usednu pak a toulám se opět, ale svým životem, a ten je též plný událostí!" Zastrčiv pak knížku do kapsy potřásl hlavou.

Daniela vybídla všechny, aby chvíli poseděli. I stařec Zloch přijal návrh ochotně. Usedli.

„A vy jste nikdy nebyl v této krajině?" otázala se paní Pechová zvědavě, jsouc dosud přesvědčena o souvislosti pověsti Čertových zubů se Zlochovým životem.

Pohleděl na ni udiveně. Srdce se jí sevřelo. Nemohouc snésti jeho pohled, svěsila hlavu.

„Ne, jsem tu po prvé!" řekl.

„Ani v mládí jste tu nebyl?" dodavši si odvahy znova se otázala. Silná zvědavost pozvedla její oči.

„Nikdy!" odvětil se zřejmou rozpačitostí, zmaten patrně způsobem i vnitřním napětím v jejích slovech. „Všecko je mi zde nové... Ostatně, již jednou jsem vám to řekl. Ne, ne, milostpaní, nebyl jsem tu nikdy!"

Odpověď jeho Danielu nepřesvědčila. Naopak, zdálo se jí, že byl zmaten a překvapen její otázkou.

„Sesedli jsme se jako ku přednášce!" prohodil Komárek s úmyslem vylákati nějaký příběh na podivném starci. „Kdyby zde byla má třída, už by volala po vypravování. Nu, což, pane Zlochu, o čem jste tu myslil, než jsme přišli? Řekl jste, že

vzpomínáváte na všeliké své osudy. Nepověděl byste nám něco? Podívejte se na nás, jak jsme se hezky kolem vás seskupili!" Po těch slovech svěsil hlavu ze silné tísně, jež jej rychle zaujala. „Povězte nám něco!" dodal tiše.

Stařec potřásl hlavou.

„Povím!" řekl rozhodně a přetřev si rukou šedivé vlasy, posadil si klobouk na hlavu.

Karla se zatřepala radostí, jakoby jí o nic jiného na světě nešlo mimo toto vypravování. Stejně paní Valáškova projevila své nadšení. Daniela dotkla se tiše levou rukou skráně nepozvednuvši očí. Ňadra její však znatelně se pobouřila, tváře zahořely. Nejasná úzkost hromadila se jí k srdci a obava, že neměli starce hledati a k vypravování vybízeti, zasvítila jí hlavou. Těžké napětí rozložilo se jí duší.

„Povím!" opakoval Zloch. „Něco, na co jsem si zde vzpomněl, příběh, proč jsem se neoženil!"

„Ano! Prosíme!" zavolala Karla zatleskavši rukama. „Viď, maminko, to bude hezké!"

„Právě jsem na ten příběh vzpomínal, než jste přišli," jal se vypravovati živým hlasem, jakoby byl na tuto chvíli čekal. „Příjemné toto zákoutí vyvolalo jej z mé paměti. Bylo roku 1862 na jaře, když jsem vyjel do D. u Prahy za obchodem. Měl jsem kočár, bujné koně a světáka kočího, jenž mne naváděl k dobrodružnému životu. K lecčemus mne svedl, co bych ani teď ještě na sebe nepověděl. Tehda musil jsem jednati s ředitelem panství, tlustým, veselým pánem, jenž byl znám svými nekonečnými pitkami a železným zdravím. Šlo o prodání pozemku na továrnu, již jsme chtěli se svým přítelem v D. vystavěti. Při vyměřování parcely té byl též mladý myslivecký příruční, hezký člověk, smělého pohledu a pružných pohybů. Zalíbil se mi tak, že jsem se s ním za chvíli spřátelil. Šli jsme spolu hodinu cesty podle lesa a živě i srdečně se bavili. To již tenkrát bylo ve mně, ta lačnost po člověku, k němuž jsem neměl žádného vztahu. Seznámení mé bylo jako příval. Za chvíli byli jsme ty a ty, samý plán, samé sdělování. Pověděl mi celý svůj život a já vypravoval jsem mu několik svých dobrodružství. Byli jsme do opravdy nadšeni. Svěřil jsem se mu se zvláštním steskem po ženě a stále jsem opakoval, že musím v D. některou dívku poblázniti. Hořel jsem po dobrodružství. Upozorňoval mne na některé tamější krasavice. Řekl jsem mu, že jsem pozván k řediteli Špatenkovi na oběd a že jsem ráno zahlédl jeho dceru. Matys, tak se jmenoval mladý příruční, zbledl a všechen se slovy mými znepokojil. Pochopil jsem, že Toninku ředitelovic miluje. Otázal jsem se ho na to a on přisvědčil. Tvář jeho zazářila, černé oči zaplanuly. Rozblouznil se o ní, o jejích vlastnostech, ctnosti a karakteru. Jako žulová skála připadala mu její láska. Věřil celým srdcem, úplně, neobávaje se ničeho. To, že zbledl a že se znepokojil při mé zmínce o slečně Tonince, vysvětloval mi jako vlastnost svou — tehda ještě se nemluvilo o nervose — kdykoli prý někdo vyřkl její jméno. Později jsem pochopil, že se tato nervosa přenášela z ní, bylať Toninka Špatenková zvláštní bytost. O tom však později. Matys zkrátka žil na malém městě horoucí lásku, podobnou buď bráně do ráje nebo slepé uličky. Taková láska mohla končiti jen sňatkem nebo smrtí. Odhadl jsem ihned z jeho planoucích očí hloubku a vášnivost její. Pouhá zmínka o dcerce ředitelově unášela mladého myslivce jako povodeň, rozhovořil se o svých snech, o její kráse i o trvalosti její lásky. Dávno jsem tak zamilovaného muže neviděl, ba snad již v celém svém životě jsem takovou pochodeň nespatřil!"

Karla vypískla. Paní Valášková zvolala: „Jé!" a rozesmála se. Stařec pokračoval:

„A tato dívka od ranního setkání mne zajímala. Umiňoval jsem si však, že se na mladém přátelství neprohřeším a že s Toninkou nezapředu známosti. On, ovšem, jak mi neustále opakoval, nikoho se nebál. Věřil jí. Co však bylo zvláštní: Nejen on, ale i já znova a znova jsem o ní mluvil. Tato venkovská slečna zajímala mne od první chvíle, ale mnohem více zajímala mne teprv po rozmluvě s Matysem. Nadšení jeho obestřelo její obraz jakousi svatozáří, a pak to, co mi o ní povídal, přibližovalo ji mému srdci. Matys miloval, pravda, ale nebyl znalcem žen. Podrobnosti, které o ní pověděl, přesvědčily mne, kdo je tato Toninka, jaké má vášně, jaké touhy, jaké chyby a přednosti. Zkrátka, byla to bytost, po jaké jsem toužil. Přes to však znova jsem si přísahal, že Matysa nezradím a nic s Toninkou nezačnu!"

Karla se k němu obrátila. Černé oči její se zablýskly.

„A jak jste odpřísahal, že nic nezačnete," řekla nedočkavě, „už ta touha vaše zase o kousek povyrostla!"

„Ano, dobře, slečinko..." řekl upřev pohled na ni, „podívejme se na znalce." Chvíli se na ni usmíval.

Daniela se nepatrně pohnula. „Jako s námi," pomyslila si. „Čím více nám utíká, tím více po nás touží!" A zalekla se té pravdy.

„A tak, čím určitěji jsem si opakoval, že se neprohřeším, že se přemohu, tím silněji rostla touha," pokračoval Zloch dotýkaje se oběma rukama hebkých mechů. „Cítil jsem, že se těším na slečnu Toninku, že si stále představuji ranní pohled její, že vkládám do něho zvláštní význam, že zkrátka jsem zaujat. Tak to rostlo ve mně vedle sebe: zájem — odříkání. Oh, člověk pozdě porozumí vlastnímu srdci — pozdě! No, což — málo změníme na řádu světa!" Přejel si rukou tvář a po chvíli mluvil dále: „Matys mne doprovodil až k řediteloru domu, jenž stál u zámecké zahrady v rohu náměstí. Byl jednopatrový, bílý, s velikými čistými okny a krásnou, právě kvetoucí ovocnou zahrádkou. Ředitel Špatenka stál u březové besídky, pozoruje kvetoucí jabloň. Bylo jasno, krásně a teplo. Slečna Toninka vyhlédla otevřeným oknem a spatřivši mne s Matysem před stavením zasmála se a pokynula nám rukou. Oba jsme se vzrušili a spěšně poděkovali. V tom okamžiku jsem se rozloučil s novým přítelem. Tiskl mi ruku a pohleděl do mých očí s úplnou důvěrou. „Pozdravuj ji!" zašeptal s úsměvem, „řekni jí, že jsi viděl na mých očích, jak ji mám nesmírně rád!" Bůh ví, chvátal jsem tak, že jsem si slov jeho téměř nepovšiml. Chtěl jsem veběhnouti vchodem do stavení, ale Matys se obrátil a zadržel mne. „Ještě něco ti musím sděliti," šeptal mi táhna mne od stavení. „Pan ředitel nepřeje příliš naší lásce z pochopitelných příčin. Toninka je prý o dva roky starší než já a mimo to nemám prý naděje, státi se v dohledné době revírníkem. To však jsou výmluvy. Uchází se o ni totiž sám pan nadlesní, bezdětný vdovec, padesátník s parukou a vystřeleným levým okem. Obluda, ďas, postrach chudiny, lstivá šelma na pytláky. Možná, že ho spatříš. A tomu ovšem pan ředitel přeje. Oba tito staří lišáci snaží se Toninku přelstít, přesvědčit ji, získat ji. Ona však — jak je ovšem samozřejmo — vytrvává věrně při mne! S bohem! Odpoledne, než odjedeš, uvidím tě ještě na náměstí!" Tiskl mi ruku znova a znova. Ale ani teď neměl jsem zvláštního účastenství s jeho láskou a touhou. Ten jednooký nadlesní jakoby mne více zajímal. Z několika Matysových vět plných nenávisti vyvstal mi tento neznámý nadlesní jako živý před očima. Pomyslil jsem si, že Toninku vyhraje!"

„Ten ošklivec?" prudce se otázala Karla.

(Pokračování.)

LITERATURA.

E. Sokol: „**Slunce.**" Román. V Brně nákladem A. Pišovým, stran 365 za 4 K 60 h.

Není vlastně románem (tak, jak na něj pohlížíme dnes jako na určitě vyhraněný, dlouhým úsilím celých staletí vypěstovaný druh literární) tato vzrušená, pestře nabíhající drobnomalba dívčí duše, lycejní učitelky Heleny Karmové, se kterou se v prvém díle setkáváme o prázdninách v rodných jejích moravských lesích a kterou nám autor v oddíle druhém dokresluje mezi dětskými hlavinkami pensionátu. Není jím přes to, že dychtivá duše hrdinčina je stále románově napojena horoucí touhou po muži („Zmučený Kriste, dej mi lásku a štěstí, nebo mi vyrvi srdce a vody mi dej v žíly za horkou krev!"), ať už je to všemi dívkami ústavu milovaný mladý učitel Bartoš anebo uklidňující a rozšafnou svojí dobrotou zajímavý ředitel pensionátu; není jím také přes to, že (v prvém oddíle knihy) činěny sem tam a více méně jadrné narážky na erotické spády Helenina otce, krevnatého lesníka Karmy, kterého jednoho pozdního večera přinesou z lesa těžce zraněného. Na román, tak jak nám jej typicky předvádí třebas jen ruská literatura druhé poloviny devatenáctého století, nalézáme ve „Slunci" příliš málo dějem projeveného života, který je tu nahrazen zvroucnělým dychtěním po něm (první díl) a jakýmisi filosoficko-psychologickými rozbory vlastní i cizích duší (druhý díl). Spíše se zdá, že autor, který tu až nebezpečně podlehl Mrštíkově „Pohádce máje" a jí rovněž vyvolanému „Vranovu" od Merhauta, chtěl se v této práci vzrušeně opojit osobní svojí láskou k mladé, rozkvetlé přírodě lesů, kterou přeplňuje duši své Hely, a že si umínil zase jednou plně a bez výhrad se ponořiti ve mnohotvárná pukající nitra svých malých dívčinek, tak jak už před lety skoro analogicky učinil ve svých idyllických „Dětech" (viz referát podepsaného ve Zvonu IV, 503). Tím „sluncem", kterým polo symbolicky, polo reálně nadepsal svoji knihu, je právě vyznačena ona živelná, stále neukojitelná touha po splynutí s něčím velikým, nekonečným a závratným, ať už je to bujná, rozkvetlá příroda, s níž se dělí Helča o lásku k matce, k otci a k celému životu, či ať je to ono dychtivé hledání vášně, která dochází u ženy ukojení ve splynutí s milovaným mužem. Vlastní jádro práce spatřujeme ve druhém oddíle knihy, kde je rozeseto alespoň plno milých a půvabných scén z dívčího pensionátu, těch drobných pohledů do mladých dívčích duší. Celý oddíl první trpí dýchavičnou rozplizlostí uzounké a nemohoucí ženské duše, která by chtěla rázem všecko (v přírodě) obejmout, zhltit a v sobě strávit, která je rozdychtěna,

jaksi uměle rozdychtěna napojiti se krásou, tak, jak to čítávala u Mrštíka, ale nestačí na to ani citově ani myšlenkově. Taková změštělá putička, která přes všecku prudkost touhy nemůže už v sobě nějak shledati přirozených prvků venkovsky a přiměrně cítěných nálad. Také slohově ji tak p. E. Sokol vybavil: samé vzrušené, drobné, trhané a nedopověděné věty a větičky, vzdechy a unylé pohledy. Zdá se, že zde zaběhl autor v nebezpečnou a nepřirozenou manýrovanost, která zradila časem i Merhauta a která, bůh nedej, aby byla pokládána za jakýsi typický příznak „moravské literatury".

F. Sekanina.

DIVADLO.

Proslavený italský mim Ermete Novelli vystoupí, jak oznamují italské listy, jako představitel Danteho v novém dramatě, které napsala americká Miss Durand-Naxová. Činohra má čtyři jednání: I. Mladý Dante „Nového Života" u hostiny v domě Portinari; II. Smrt Beatricina; III. Dante v exilu ve Veroně; IV. Danteova smrt v Ravenně. Novelli prohlásil k jednomu ze zpravodajů, že se k úloze bude výborně hoditi i proto, že má nápadně veliký „danteovský" nos. —*n*—

Maxim Gorkij napsal nové drama, které vyšlo právě v časopise „Sanja". Autor mu dal titul „Poslednije" (Poslední), postaviv je dějem i ovzduším do ruské selské rodiny. Hrdinou je tu jistý policejní úředník, který na svojí vlastní rodině počíná shledávati kruté účinky i ovoce svých úředních hříchů, jakož i výsledky celého toho převráceného regimu, nemravného a podplatného, který v Rusku doposud vládne.*) —*n*—

VYTVARNÉ UMĚNI.

XXVI. výstava spolku „Manes".

III.

Byla-li nazvána letošní „modrá rajka" M. Švabinského virtuosním koncertem barev, tedy sluší rozuměti rčení o kontrastu Podobizny baronessy S. N. k modré rajce právě ve smyslu hudebním. Je-li „modrá rajka" symfonií, je podobizna bar. S. N. hudbou komorní. Plavorůžová roba rokokového střihu a vzorku, stěna v tónu mezi temněrůžovou a purpurovou, zelená pohovka, snítka bílého květu na stolku, tento jednoduchý souzvuk barevný liší se od syté polyfonie „modré rajky" zpívajícím jasem, vylučujícím všechnu přespřílišnou hlučivost a složitou nádheru. „Podobizna baronessy" je diskretní a jemnosti samé výrazem je distinguovaná hlava zobrazené dámy. Jednou snad budou omračující dokumenty koloristního mistrovství Švabinského à la „modrá rajka" pokrývány americkými bankovkami nejvyšší valuty, ale kolorista, který maloval Podobiznu baronessy, není o nic menší.

Třetí ze Švabinského olejů této sezóny, Podobizna pí. R. T., jest oproti modré rajce tak protilehlým výkonem koloristiky Švabinského, že o srovnávání už nemůže býti řeči. Hnedle těžko věřiti, že všechny ty tři obrazy vyšly z téže ruky. Portrét pí. Tyršové, daleký veškeré obvyklé nádhery maleb mistrových, jest ukázkou všestrannosti jeho po stránce dosud neznámé. Těžko vyhledávati v katalogu paměti, bezpříkladnou pílí Švabinského tak zatížené, příklad takové přísně střízlivé hospodárnosti barevné. Snad takovému úmyslu děkovati sluší životnost portrétu, neboť z málokteré podobizny vyzírá tolik duše jako z úsměvu zachyceného ve výmluvně malované hlavě pí. R. T.

Na výstavě jenom ještě snad Šemjakinova Podobizna ryt. dra. A. R., ovšem docela v jiném technickém stylu provedená, mohla by býti postavena v jisté vzdálenosti k tomuto portrétu Švabinského. Oba shodují se ovšem v tom, že portretují osobnost; to usnadňuje přístup pozorovatelův do práce umělcovy. Pastosní Šemjakinův nános jednotónových nekreslících skvrn v shluku jich jest tak frapantní karakteristikou J. Excellence, tak živým vervným obrazem rázovité tváře učencovy, že nelze upříti celku pečeť geniality, o niž marně se snaží imitatoři tohoto způsobu malby, jejíž kouzla Michal Feodorovič má v malíčku. Nutno všimnouti si jenom úžasně malovaných rukou učencových. A za příklad drobných, ale působivých triků vzpomenuté techniky Šemjakinovy poslouží hrana papíru, s něhož proslavený jurista čte. Kremžskou bělí vytažena do tenka ostra, ven z obrazu více než na milimetr, svítí svým vlastním plastickým světlem. Naproti Šemjakinovu obrazu visí jiná velmi dobrá Podobizna, při níž v katalogu zaznamenán Nechleba Vratislav, jméno dosud bez akustiky. Najisto ji získá, a uvádí-li se už na tomto místě, děje se tak na vynikající doklad, že k tomu, aby portrét přesvědčoval všemi kvalitami, není třeba, aby zobrazený byl osobností, vysoko aneb vůbec nějak do veřejnosti čnějící.

Portréty M. Švabinským vystavené, abychom se vrátili k východišti, jsou ovšem vesměs slovutnostmi, znamenáť podobizna, vyhotovená jeho štětcem a ještě spíše jeho pérem anebo jehlou, vlastně pomník při živém těle originálu. Především dva portrétní listy z letošní grafiky Švabinského popadnou a uchvátí. Jsou to perokresby Podobizna malíře M. Alše a Podobizna dra. Aug. Zátky. Nikde na žádném jiném portrétu nesblížil se tak člověk s člověkem, umělec s umělcem, jako při této práci, a všichni, kdo Alše blíže znají, a zvlášť v této jeho akci pohybem a výrazem tváře, zatleskali by Švabinskému na pochvalu. Stejně znamenité jest pojetí českobudějovického národního vůdce; z této kresby opravdu vyzírá jeden z kvádrů, z nichž přál si básník míti složen národ. Povahový balvan, který jest základem českobudějovické stavby národní. Síla vůle a vytrvalost cholerika takřka vytesaná pérem. Takových portrétů přáli bychom si od Švabinského

*) Pro pondělní svátek nebylo již možno vřaditi referáty o Molnárově „Ďáblu" a Fuldově „Jankovi" do čísla. Přineseme je příště. Pozn. red.

třebas galerii. Zdá se však, že originály toho druhu jsou tak vzácny, jako portrétisté třídy Švabinského.

Z ostatní serie jeho kreseb portrétních máme na výstavě ještě dva velejemné lepty, týkající se básníka A. S., spisovatele F. X. Š., dále votivní kresbu, představující velikého pražského amatéra bar. A. L. a z neposledních podobiznu sochaře Š., podobiznu známého strabistického státníka rakousko-německého, také velmi hluboce vepsaného v paměť veřejnou, býv. předsedy cislajtanského kabinetu dr. E. von K. Jak patrno, není síň Švabinského ani počtem nepatrna (č. 82—100), ale ani takto ještě není vyčerpána. Nutno omeziti se na výčet zbytku v němž jsou některé atelierové intimity, dopouštějící nahlédnutí do bohatého duchovního života umělcova; jsou to zvlášť obě skizzy, projednávající po uhdovském způsobu Piétu před mrtvým Kristem...

Ohlížíme-li se v letošní výstavě dále po koloristním zjevu přibližné distinkce, padne zrak náš nejdříve na Akt od Ant. Hudečka, opravdu obdivuhodnou práci šťastného dekorativního cítění. Hnědavě-žluté hedvábí a na něm zelenavě bílá pleť útlého polodětského aktu. Harmonie překrásná; veškeré některé nedokresby pomáhají sice jemnosti rysů ve tváři, nikoli však plastice něžného těla.

Silným dojmem barevným opatří nás ještě Böttinger Hugo. Dojem vyvěrá ovšem ne tak z feudálního portrétu jako spíše z varietetní vzpomínky na indickou tanečnici Ruth St. Denis, která učarovala snad všem výtvarníkům. Nezapomenutelná ztepilost ztrnulé gracie, lepé i v pohybech ostrými úhly lomených, tajemný výraz neinteresovanosti v tváři, to vše dochováno obrazem, že se ani nechce věřit, že je to komposice z upomínky a fotografie. Dekorativní skizza téhož umělce — dvě nahé dívky v zeleném háji — jest jenom novým jeho rozmnožením reputace, věc sama náleží k positivně nejlepším číslům výstavy.

Šimona Fr. Boulevard St. Denis za deště ceníme velmi vysoko, je to snad jedno z nejlepších nocturn vnitroměstských, v nichž Šimon je takovým mistrem v leptu. Je obdivuhodno, jaké tu detaily a jakými prostředky na obraze vystiženy, zvláště daleký průhled do perspektivy, tmy v hloubce přímočaré třídy, popředí, na němž plastice pomáhají jen kalužiny, odrážející světlo z krámů, bezedná tma nebes se stopou rudých paprsků, vystřelených do výše noční výhní veleměsta, tak sotva znatelných, že by zůstaly neviditelny, nebýti strmícího masivu vítězné brány, obkročující boulevard. Slunná pláž Šimonova, která připomíná Špillarův kolorit, netrhne tak, jako jeho benátský Palazzo di Désdemona, jinak mnohem střízlivější než romantika jména, která budovu obestírá. Že pak jiný barevný lept Šimonův, nazvaný „Před cirkem“, jest co do problému — příkré umělé světlo, do noci na dav svítící — unikem, o jehož účin marně by se snažil olejem snad i sám Šimon, vidno na první pohled.

Špillar patří ke koloristům a to jich třídě nejlepší, třeba že ovšem není tak všestranným jako jich cechmistr v Manesu. Mohla by se dokonce tomuto malíři vytýkat snad i jistá jednotvárnost, kdyby každá variace plavosivé nálady Špillarových obrazů, které nabyl v Paříži, nebyla novým překvapením. Je skutečně s podivem, že tento Pařížan neuvázl nadobro se svým ryze pařížským uměním v Lumière na Sekvaně. Špillar je zřejmě zamilován do svých Pařížanů, je nadšen ovzduším, jež líčí na svém Café-concert anebo Palais de Glace. Přednost náleží ovšem koncertu už pro skvostnou karakteristiku typů, jejíž bohatou různost uvidí, kdo srovná na př. profil střízlivé pianistky s tváří kokoty ze staré gardy. Pravdivý pohyb v držení houslí a smyčce — málo kdo umí namalovat houslistu při hře...! — odpozorován bystře životu. Osvětlení nočního života pařížského v obou interierech vynáší Špillarovi ještě docela mimořádné uznání.

KMČ.

TÝDEN.

≡ Čtvrtý sjezd českých přírodozpytcův a lékařů konal se v Praze ve dnech 6.—10. června letošního roku — za účasti kolem 1200 členů z Čech, Moravy i Slezska a Slovenska, za vysoce pozoruhodné přítomnosti delegátův a hostí celé řady ostatních větví slovanských, zástupců slovanských universit, učených korporací a vědeckých institutů. Letošní sjezd českých přírodozpytcův a lékařů nejen touto mohutnou účastí, nýbrž také intensitou a vysokou úrovní vědecké práce, vykonané v XVII sekcích — bylo celkem přes 700 ohlášených a také vesměs téměř přednesených themat, přednášek a referátů, často s podrobnými debattami — přiřadil se okázalým způsobem k největším a nejradostnějším projevům české duchovní kultury posledních let. Čtvrtý sjezd byl počtem svých členů i množstvím práce vykonané největší ze všech dosavadních, zachovávaje příznivou linii stálého a pravidelného vzestupu. Předsedou organisačního komitétu jeho byl prof. dr. E. Maixner, generálním sekretářem prof. dr. A. Heveroch, od něhož i Zvon prodlením svého vycházení podal nejeden článek.

Ouverturu i závěr stkvělého průběhu sjezdu dle zvyklosti sjezdů předcházejících tvořily dvě všeobecné schůze slavnostní, z nichž zahajovací konána v Národním divadle, závěrečná v Pantheonu Musea král. Českého. V Národním divadle vedle zástupců oficiálního světa českého a rakouského slovanská vzájemnost vědecká se přihlásila ke slovu v plném a krásném souzvuku. Jazyky polským, ruským, srbským, chorvatským, slovinským i maloruským pověděno tu mnohé závažné slovo a zazněla mnohá zvučná a plodná myšlenka, dosvědčující, že mezi slovanskou intelligencí lékařskou a přírodovědeckou duch kulturního společenství a souručenství sílí, roste a mohutní, stávaje se nejen přesvědčením, nýbrž i nezbytností a programem dalšího a uvědomělého společného postupu. Významného vyvrcholení dostalo se základnímu tónu, ozývajícímu se ze všech slovanských projevů zahajovací schůze, slavnostní před-

nášskou prof. dra. F. Mareše na thema „Věda a kultura". Znamenitý český fysiolog uhodil na vřelé a svojí novostí i důrazem překvapující akcenty, zdůrazňuje samobytnost české a slovanské kultury, stojící v příkrém odporu proti kultuře síly a moci, jak ji vytvořil a hlásá duch německý. Německá kultura není pro slovanského ducha; její účely neodpovídají slovanské mravní povaze, která spěje k nejvyšší kultuře spravedlnosti.

Závěrečná schůze slavnostní, konaná v Pantheonu, dobře shrnula veliký význam národně-politický a agitační v nejušlechtilejším smyslu slova, jaký měla tato čistě vědecká manifestace sjezdová. Dala mu také jasný a důrazný výraz svým appelem za přední kulturní požadavky českého národa, za druhou českou universitu, za potřebné doplnění university stávající, za vysokou školu zemědělskou a zvěrolékařskou. Vlastní závěr sjezdu tvořila slavnostní přednáška odborná prof. dra. Fil. Počty „O vzniku pevnin".

*

Ve dnech svátků svatodušních konán v Plzni sjezd ochotnictva československého, při kteréžto příležitosti položen tu také základní kámen pro pomník Jos. Kajetána Tyla (8. t. m.) a uspořádána ve výstavním sále plzeňského umělecko-průmyslového musea divadelní výstavka, jejíž větší část věnována Tylově době i působení. — Návrh pomníku Tylova, který bude státi v Husově třídě, jest dílem akademického sochaře Vojty Šípa, rodáka plzeňského. Projektovaný model, umístěný mezi exposicemi zmíněné divadelní výstavky, klade hlavní váhu na význam buditelské činnosti Tylovy. Bysta Tylova spočívá na architektonickém podstavci zdobeném maskami „veselohry" a „dramatu". Nad bystou vznáší se dívčí postava, znázorňující myšlenky Tylovy, a národ, jejž probouzel neúnavný buditel svojí knihou, je personifikován mladou ženou v národním kroji. Na stranách podstavce umístěny emblemy znázorňující jednotlivá díla Tylova (Strakonický dudák, Dekret kutnohorský, Jiříkovo vidění).

Výstavka divadelní shrnula mimo to množství zajímavých památek na osobu Tylovu, části jeho garderoby, zařízení bytového, četné rukopisy jeho děl (také rukopis národní hymny „Kde domov můj") a bohatou korrespondenci, která jest majetkem musea plzeňského. Kromě toho jest ve výstavě i velmi dobré poprsí Tylovo od sochaře Krouského-Tichého, známé již Pražanům z dřívějška, a druhý návrh na pomník Tylův od Seelinga, jenž ustoupil návrhu Šípovu.

Městské divadlo plzeňské ve slavnostních dnech divadelních provedlo tři slavnostní představení: Šamberkova „Jos. Kajetána Tyla", Tylovu „Lesní pannu" a Smetanovu „Prodanou nevěstu". Slavnostním řečníkem při kladení základního kamene byl řed. obch. školy A. Kostinec.

*

V těchto dnech vystoupil pohostinsku v pařížské Opeře slavný ruský pěvec Chaliapine. Při této příležitosti uveřejnil v „Matinu" drobnou causerii o svém pohnutém životě, v níž zmiňuje se také vysoce zajímavým způsobem o Maximu Gorkém. O něm tam píše: „Moje vzpomínky na Maxima datují se od r. 1897. Zpíval jsem na výročním trhu v Nižním Novgorodě. Gorkij mne vyhledal. Dosud jsme se neznali. Otázal se mne: ‚Slyšel jsem vyprávět, že prý náležíte také k „Bratru Isakovi"?' To znamená v Rusku náležeti k potulné bandě vagabundů. Odpověděl jsem: ‚Ano.' A když jsme se počali rozpomínati, shledali jsme, že jsme už kdysi spolu pracovali v Saratově na barkách, kde jsme byli lodními nosiči, ba že jsme se docela i v Kazani viděli, kde já byl pomocníkem sedlářským, on pekařským. Tam jsme jedné neděle improvisovali na zamrzlém jezírku i potyčku s Tatary, abychom se zahřáli. Na to jsme se bratrsky objali. Kdykoliv od té doby o tom spolu mluvíme — posledně to bylo na Capri — podívá se vždy na mne Gorkij a řekne: ‚To je přece žertovné, to je báječné, že ano?' . . . Ale já si vzpomínám ještě na jeden vysoce úchvatný okamžik. Před šesti léty spal u mne Gorkij v hotelu v Nižním Novgorodě. K ránu se probudím a vidím Gorkého státi u okna v noční košili, jak drží záslonu poodhrnutu a jak se dívá na město, které ještě bylo ponořeno v hluboký spánek. Slunce se třpytilo na kupolích kostelních věží, na pobřeží a na střechách. Řekl jsem mu: ‚Ty jsi už vzhůru?' A on: ‚Pojď sem, prosím tě, na okamžik!' A když jsem přistoupil, viděl jsem, jak jsou jeho oči plničky slz. S počátku jsem mu nerozuměl. Ale on promluvil: ‚Podívej se, jak je to krásné! Široko daleko ani človíčka! Lidstvo, které stvořilo bohy i zákony i to všecko, co vidíme, spí na zemi tváří v tvář nebi, a slunko si hraje na tomto mistrovském díle lidstva jako nic netušící děcko.' Gorkij je velmi měkký. Ale v tom okamžiku jsem poznal také, jaký je zároveň vznešený, velký, dokonalý, čestný. Když si teď na to vzpomínám, stydím se v duchu, že nejsem já stejně tak čistý a dobrý jako tato čistá květina mé země . . ." —*n*—

*

Chtěla bez muže býti. Architekt Andres Marie Austalis, Vlach v Praze zdomácnělý a zčeštělý, r. 1586 učinil kšaft. V tom kšaftě odkázal dům nad branou Strahovskou své choti Barboře, ale jen když se nevdá po jeho smrti. „Pakli by bez muže býti nechtěla a stav svůj proměnila, tehda aby jí z toho domu toliko 5 kop míšenských vydáno bylo." Patrně byla Barbora ještě mladá, a architekt byl stařec nepřející. Barbora se však nepohněvala, přišla do městské rady malostranské s prosbou, aby zvláště ten článek o vdovkách stvrdili. Ta paní bez muže býti chtěla

Arch. praž. 107.

V PRAZE, dne 12. června 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

STANISLAV ZIMA:

PAN PROFESSOR MATHEMATIKY.

O, ještě zhusta ve vzpomínek pouti
se setkávám s ním ... Shrben studiemi
a s holou, mastně lesknoucí se lebkou,
s žilnatým čelem, věčně ustaraným,
s zažloutlou tváří ... Uvadlé té tváře
se nedoteklo jistě teplé slunce,
jež rozhodí nám v létě do pšenice
za humny tolik rudých vlčích máků
a omaluje hezky do růžova
v zahrádce panu farářovi broskve
a sestřičce mé na zelených pastvách
hezoučké, smavé, boubelaté líčko ...

A jednotvárným, uspávavým hlasem
nám vykládal, maluje spoustu číslic
na černé tabuli, tu krásnou vědu,
jež bavila i v kmetství Archiméda,
Araby učené a řeholníky
i jakéhosi krále, ba i paní
a biskupy ...

Leč roztržitá, selská
má hlava nedovedla pochopiti
pohříchu kouzla odmocnin a čtverců! ...

Ach, jaká trýzeň! ...

Vesnický já divoch,
jsem vyrost na mezích a na příkopech
zpestřených blatouchem a sedmikrásou,
já viděl opravdovské bouřky s blesky
z vetchoučké boudy v našem hrachovišti.
Noc byla tmavá ... Vítr cloumal boudou,
za lesy hřmělo ... Náhle — kdosi, velký,
— v pohádkách ruských takoví jsou obři! —
ťal širočinou od shora až k zemi
a rozsek rázem pancíř černých mraků
v dva hrozné kusy ... Zdálo se, že padá
povodeň ohně s nebe dolů na zem ...
Hrom zařval! ... Bouda v poli otřásla se,
hoch postrašený pokřižoval čelo
a strach hned zmizel ...

Kolik vlahých nocí
jsem probděl v kupách sena! Roztomilý
způsobný selský jinoch u George-Sanda
tou dobou spal už, před spaním se umyv,
a jak se sluší, zbožně pomodliv se,
v peřinách načechraných, které páchly
příjemně levandulí ...

A já v lukách,
když ves už spala ... Měsíc nad topoli
— se zdálo — dřímal, jak náš starý dědek
když po večeři u kamen si sedne
a dokuřuje ... Každou chvíli myslíš:
teď spadne! ... spadne! ... I tam dole ve vsi
z Velkého Vozu vozataj si podřím
nad panským dvorem ...

Pes zavrčel v boudě,
netopýr přelét, za ním lesní sova,
ponocný půlnoc odtroubil ...

Je ticho,
a dál už nevím ...

Když jsem opět oči
si protřel v seně: neklímal už měsíc
zavěšen nad topoli ... Nade dvorem
se nejiskřila Velikého Vozu
stříbrná kola ... Na orlických horách
se budilo už, trochu zapýřeno,

dětinské slunce... Za chvilku se vzchopí
a přiběhne k nám bystře do údolí...

Já, nedovtipný, prostý divoch ze vsi,
zahodil chutě knihu logarithmův,
když přiletěla z dálky zase vesna...
Já věděl, kudy šla; hned za vsí, v louce,
pod starým dubem vytrousí hrst bílých
bledulí dětem, zítra na zahrádku
přehodí přes plot trošku petrklíčů
a pampelišek...

Algebra však byla
jen pouští pro mne... Všude žhavý písek
dusivý písek drobných kosinusův...

Mé nezkušené duši líbily se
obzory modré, za branou kde najdeš
vždy velké slunce, kde tě nepoděsí
plešatá hlava pana profesora,
jenž nedoved by nikdy pousmát se
tak na tvé srdce, jak se pousměje
i nejmenší svou zrůžovělou snítkou
v aleji jabloň!... Jdeš a je ti volno
a zapomeneš na ledové klenby
budovy školní pod tím modrým nebem!
Pod strom si sedneš, a ten snivý Hálek
zde stokrát hezčí nežli ve tvé jizbě
u kamen v zimě, v zakouřeném vzduchu..
Ach, sedával jsem jako na kopřivách,
když zazvonil náš akurátní školník
a na kathedře rozložil si vážně
professor notes a svou tabatěrku.
Prožluklý notes!... Podle abecedy
tam napsal jména naše a veň kreslil
s nakyslým smíchem, ramenama krče,
ozdobné dvojky!...

V pohádkách mé báby
začasto objevil se znenadání
takový člověk... Sedí, nesměje se,
nevlídně šilhá, do vousů si bručí
a číhá na veselé děti ze vsi.
Jdou!... Už je vidí! Vstane, rozběhne se
a chytí je a za vlasy je vleče
úvozem domů. Doma, v tmavém lese,
má chlívek sbitý z netesaných trámů.
Petlici zvedne, bouchne hřmotně dveřmi
za ztracenými dětmi... Krmívá je
pečlivě denně, aby záhy ztloustly,
a když dost ztloustly, vytáhne je z chlívka
a — plač neb neplač! — upeče je v peci
a hltavě sní celé do kostičky!...

Já bál se jednou, že mne taky najde
pan professor v svém notese... A chytí
mne za hrdlo, a stiskne, silně stiskne,
bych nemoh' bránit se a vykřiknouti
v zakřidované, žilovité hrsti!
Ó, kdyby jenom mne tou tvrdou pěstí
zardousil, ubil! Kdyby nezvěděla
nic o tom zlatá matička má doma!
Dost v životě se beztak naplakala,
a denně za mne k nebi ruce spíná
a každý krejcar za vejce a máslo
v koflíček z modré majoliky skládá
pro svého hocha v městě na studiích
a sama nenamaže sobě černou
skývečku chleba máslem!...

Hoch stál mnoho!
a někdy v polích pán bůh nepožehnal,
a v sýpce bylo prázdno o vánocích
jak jindy v dubnu...

Matička má tiše
snášela trýzeň života i vdovství,
a jenom zřídka v koutku utřela si
navlhlé řasy... kdyby uviděl ji
pan professor svým okem bez soucitu,
jak půvabně si sváže bílé vlasy
v červený šátek!... Jak se mladě smějou
z těch zvadlých, pěkně rozkrojených retů
dvě řady dosud zdravých zubů! Jak je
hezoučká v stáří svém s tím roztomilým
důlečkem v bradě!... Snad by notes hrozný
do ohně hodil, aby nemučil nás!...

A nejhůř bylo v létě!... Okny vála
do třídy vůně resedy a fial
z sousedních zahrad... Nebe rozjasněno
a na něm celé odpůldne jak diblík
dovádí slunce... Na jasanu starém
na školním dvoře zapísk' uličnicky
nezbedný špaček... Ztich'!... A zase hvízdá
My zasmáli se... Cože?... Od tabule
pan professor se ohléd', přísné čelo
zvarhanil hněvem... »Kdo to hvízdá?«
pta se.
A, ptáček venku! — Starý pán se řítil
řadami lavic k otevřeným oknům
a zavřel je... A s obnoveným klidem
maloval zas své vzorce po tabuli,
by zbytečné vždy shora smazal houbou
a nové napsal: zrovna jak jej Život
jak prazbytečný vzorec jednou smaže...

Já ale, sveden neposedným ptákem,
s lavice školské zaletěl jsem v duchu
daleko v pole, až tam na návrší,
zkad za doubravou uzříš lesknouti se
červenou báňku na vesnické věži...
A běžím chvatně po těch známých stezkách,
lukami, poli... proběhnu teď lesem
a jsem už doma!... doma!... Tady stával
dub rozložitý, pod nímž sesedli se
v podzimních mlhách pastuškové... Z jara
rozkvetly pod ním první sedmikrásy...
dub starý byl a dole u kořenů
trouchnivěl trochu, ale v ratolestech
dost pořád bylo zeleně a ptáků...
Dub starý byl, a náš pan správce myslil,
že netřeba ho ptákům ani dětem,
a když zlomili hřídel u žentouru,
stařičký strom s veškerou poesií
a s pohádkami, písničkami kosů
se odstěhoval k mistru kolářovi...

Teď skok!... nač hledat můstek přes příkopy?
A tamhle v sadě stoh, a za ním střecha
chaloupky naší... Pohleď, bystře pohleď:
matička čeká na prahu!...

A nyní
kosinus alfa násobím-li součtem
sinusu beta...

Procitl jsem honem
z libého snění, ze sladkého snění...

Pan professor za chvilku dopočítal
kolik as kroků udělal by člověk,
než doběhl by k teploučkému slunci...

A já tam došel.

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Že byla zkonfiskována na denunciaci klerikálního feuilletonisty, který z ní nic víc nečetl než titul, takže se domníval, že „blasfemie" mají ironický nějaký vztah k Neposkvrněnému početí, z toho si ovšem nic nedělal a vlastně mrzelo jej víc, že nakladatel vymohl si odvoláním zrušení konfiskace a nečekal až na sněmovní zasedání, kde mohla být sbírka immunisována s větším effektem. Známý literární advokát, k jehož praxi náležely odpory proti konfiskacím, dokázal totiž zevrubně, že jedinou blasfemií knihy — možno-li tak říci — jest jedině její titul, ačkoli prý i obsah není zrovna nejkrotší, nikoli však ve smyslu důvodů konfiskace, z čehož vysvítá — pravil advokát při odvolání — že nejenom P. Doupal, ale ani censor knihy nečtli. Znamenalť básníku „početí" toliko jen koncepci myšlenkovou, „Poskvrněná početí", v plurálu, tedy něco jako „poskvrněné nápady", a že ani s těmi to není tak zlé, dovodil obhájce citováním několika čísel sbírky. Konfiskace byla zrušena, citáty v „soudních síních" denních časopisů upozornily na mladého básníka, jejž veřejnost dosud sotva znala jakožto autora pantomimy „Král Ječmínek a Královna Pšenička". Ale sněmovní interpelace, to by bylo bývalo něco jiného!

Tu se do věci vložila moderna a naložila s veršovanými blasfemiemi Antonína Vondrejce tak důkladně, že se mohlo říci — jak ujišťoval Hejhola — že Vondrejcova střeva a vůbec všechny útroby rozvěšeny na plotě od německého divadla až k Františkovu nádraží. Tak důkladně nebyl rozřezán ani onen svatý mučedník Páně — na jehož jméno Hejhola nemohl vzpomenouti — jenž však, jak dobře ví, uvázán byl mezi dvě prkna a tak pilou přeříznut na polovic. Ale z toho prý si Vondrejc nic nemá dělat, dodal Hejhola, on že se pro svou osobu diví, jak mohl takový slaboch jako Vondrejc spáchat tak silné verše. Ta kritika těšila Vondrejce ze všech posudků nejvíce.

Leč v této fási dožil se Vondrejc nenadálého triumfu. „Poskvrněná početí" byla znenadání přeložena do němčiny, a překladatelem nebyl nikdo jiný než dr. Freund, a úžas v modernistických kavárnách stoupl ještě výše, když o „Befleckte Empfängnisse" vyšla kritika ve velmi exklusivním berlínském týdenníku, který přinášíval o české literatuře výročních padesát řádek, na něž vždy seškrtány byly mnohem delší elóže českému dekadentismu, psané v Praze pérem moderny.

Pochvala berlínského referenta, pravda, platila spíše překladu než originálu, byla vyslovena vůbec dru Freundovi s politováním nad svízelnou prací, s jakou asi spojeno takové zevropštění českého (tschechischen) básníka, a tomuto gratulováno ke „kulturnímu dobrodiní" a jeho blasfemiím k „náležitému básnickému rouchu, jakého se jim zásluhou dra Freunda teprve dostalo".

Moderna sice umlkla, neboť považovala takovéto vyznamenání autora jí odmítaného v německém časopise, od ní obsluhovaném, za kompromitování svých styků s Berlínem, a krom toho nehodil se jí dobře do krámu despekt vyslovený tu českému básnickému jazyku . . . Ale v „Abrissu der tschechischen Literatur", objednaném pro nějaké kompendium říšskoněmecké u moderny, škrtnut dodatečně i ten drtivý odsudek o Vondrejcovi. Ať se v Berlíně vtípí.

Pasáž berlínského referenta o překladu „Poskvrněných početí" objevila se v denních listech i rozpředla se o ní polemika, v níž běželo také o to, může-li býti vůbec překlad lepší než originál. Věc měla pokračování i vyvinul se z ní škandál. Mladý, svou koterií velmi slavený immitátor Halbeův prohlásil v revue své kliky, že souhlasí úplně s berlínským referentem, on že pro svou osobu to pociťuje jako veliké neštěstí, že píše česky a že jinak neumí než česky. Literární a ještě více politický svět byl z toho pohoršen, mladému básníku bylo z několika stran prudce odpovězeno a z básní jeho dokázáno mu, že neumí ani česky. V nejlítější šrůtce byl však mladý básník volen do Akademie a škandál utichl jako když utne . . .

Avšak Vondrejc Antonín, do té chvíle sotva známý debutant, autor tenkých knížeček, jmenovaný v literárních rubrikách hnedle jenom při hromadných popravách, náhle nabyl jména, nikoli za své básně, ale za to, že byly přeloženy, že bylo o nich v německém časopise referováno, že byla k vůli tomu svedena patálie, jaké kalamáře koterií už dávno nezažily.

Vondrejcovo jméno uváděno v ní stále, i když už dávno o něj neběželo, byl jak se říká „en vogue", a zrovna když se vlna s ním zase nížila, přišlo stipendium státní zrovna pro „Poskvrněná početí", jako kolosální zadostučinění oproti klerikálním útokům, kteréž nabyly po odvolané konfiskaci zdvojené prudkosti.

Bylo mu tak patheticky jako dosud nikdy, a všechno zdvíhalo zmocněnou jeho náladu. Kontrast své — „domácnosti" pociťoval nyní jako lítosti hodný rub své veřejné literární situace, k jejímuž vrcholu, jak se zdá, učinil dnes mocný krok. Krásný podzimní den rozjařoval jej v témž jaksi melancholickém smyslu, taková intensivní rozkoš se spodinou tesknoty jej pojala: ano takové je to, on sám potácí se — dejme tomu v bahně, ale jeho duch orlem lítá v čistých výšinách . . .

Nu snad není pozdě, že orla poznali v těch nadzemských sférách, že si jej nyní ukazují!

Síla nekontrolovaných dojmů valila se na něj a nekritické závěry z nich oslňovaly jej lehoučkou pružností asociační, byl neustále unesen a kochal se od svého dnešního prvního kroku na dlažbu nejvybranějšími, dle jeho přesvědčení poetickými představami.

Šel jako náměsíčný s očima upjatýma na zjev Hradčan, jako na Monsalvač i křižoval ulicí, aby mu neunikl.

Není možno užiti plastičtějšího určení obrazu, jaký zámek s toho místa poskytuje, než slova „luzný"; nádherný, kouzelný, čarovný atd., samá netrefa, ale říci: „Jaký to luzný pohled!" zní přece jen hluše. Jaká škoda, že i toto překrásné slovo častým užíváním tak se otřelo, že lesk jeho úplně oslepl. A přece v přívlastku „luzný" tkví i přídech p ř e l u d u, blízký vzdušnosti a lehkosti, s jakou obraz hradu zavěšen jest na stěně nebeské nad Prahou, zrovna pod klenbou. Něco i n f i n i t e s i m á l n í h o jest v tom úkazu; nekonečněkráte musil býti zjemňován zjev Hradčan než vylahodněn tak, až zbývá z něho takřka jen ponětí, lept jenom docela nepatrného zorného úhlu, kreslený sotva hutnějším odstínem než plavě modré nebe nad ním tak nehmotně, . . ano . . nehmotně, toť hlavní věc; to, co Vondrejc vidí, to je d u š e Hradčan, skutečná abstrakce nesmírné rozlehlosti a hmotnoty královského hradu pražského.

Tak jest. „Duše Hradčan!" píše Vondrejc do poznámek chvějnou tužkou a spěšně k tomu několik slov, podle nichž najde celý ten shon myšlenek, jak jej přepadl, až bude potřeba; nápad zdál se mu skvostný.

Psal kvapně, aby si mohl sednout na vůz tramwayový valem přijíždějící a zrovna před ním stavící. Sedě ve vagonu docela oddal se svým do záře vyjasněným pocitům. Necítil se štěstím. Za celý svůj život nepoznal větší rozkoše. Vůbec se nenadál, že mu bude přáno, aby se kdy dožil tak slavného jitra. Zapomněl na všecky útrapy, před půl hodinou ještě tak živé, hluboká vděčnost jakási naplnila jej, nevěděl honem ani ke komu, a málem by byl domyslil, že k sobě samému. Ale jistě patří vděčnost

ta neznámé mocnosti, jejíž dohledu přikázán byl jeho život a která se k němu chovala téměř vždycky jako démon a jenom výjimkou jako dobrý genius.

„Osud“ Saši Schneidera?

Není pravda, že je fatum, nezměnitelný kismet, a že člověk nemá v rukou své štěstí!

Ovšem ne každý. Ale jemu, Vondrejcovi se konečně podařilo lapiti štěstí za obrubu roucha, dnes pocítí ji v rukou, tu obrubu — rubrum své žádosti za státní stipendium s podotknutím ministerstva kultu a vyučování, že se mu „vidělo vyhověti“ . . .

Již několik dní pronášelo se leccos jako neurčitá pověst, ba bylo Vondrejcovi dokonce gratulováno se strany, od níž se toho nejméně nadál, ovšem jenom napolo a dvojako. Nedalo se však zjistiti nic určitějšího, leč že už rozhodnutí z Vídně je v Praze.

Trápen nápovědí, která byla ovšem mnohoslibná, umínil si včera, že si zjedná jistotu. Předstíraje nečitelný rukopis, zašel si v noci z korekturny do redakce k Hejholovi, který všechno ví, anebo nejdéle za hodinu se doví, chce-li totiž.

Záminka se našla, slovo dalo slovo, Hejhola sedl k telefonu, dal se spojiti s někým, s nímž počal hovořiti po německu velmi důvěrně. Podávaje s naléhavým posunkem druhé sluchátko Vondrejcovi, zval jej, aby poslouchal spolu.

„Aber Hajhola, wie kannst du so etwas verlangen, du weisst doch der Diensteid, morgen kommts im Abendblatte heraus!“ [1]) hovořilo kovové dýnko sluchátka.

„Tak ty tedy nepovíš opravdu nic, moudrý rabi, synu Mojmonův, rabbenů Móše ben Majmûn?“ spustil Hejhola českoarabsky.

„Aber hör' doch auf, tu Heuochse!“ [2])

„Tak když nepovíš, abych tě marně nevolal, povím já ti pěknou anekdotu pro milostpaní Münzelesovou, — že dávám ruku líbat. Tak poslouchej, posloucháš?“

„Aber nichts unanständiges,[3]) může poslouchat náhodou slečna z centrály.“

„No když to může slyšet milostpaní! Haló?“

„Haló!“

„Tak tedy: Moric Metzeles, chef firmy ‚M. Metzeles & Comp.‘ se ženil, a na svatbu byl pozván, jak se samo sebou rozumí, tichý jeho společník Max Dvořák. Seděl na svatbě jako zařezán i hořel dychtivostí, aby se také uplatnil, ale nedostal ze sebe slova, inu tichý společník! Konečně už bylo k půlnoci, šťastná náhoda přispěla společenskému daru Dvořákovu. Nevěsta převrhla pohárek s vínem. To bylo něco pro Maxe. „Křtiny! Křtiny! Křtiny!“ vzkřikne, co mu síly stačí! Nevěsta se, to se rozumí, pýřila . . .“

„Tu Tepp tu!“ [4]) přerušil Hejholu „syn Majmonův“.

„No počkej, ještě není konec! . . . Když to slyšel Moric Metzeles, povídá: ‚Aber Dvorschak, tu willst toch zágn: Obšísky!‘“ [5])

„Chachacha!“ smál se Maimonides z telefonu.

„Pardon! Pardon!“ hájil se Dvořák červenější než sama novopečená paní Metzelesová . . . A víš, co se stalo, než se rok s rokem sešel. Dvořák měl přece jenom pravdu. Hospodin, sein Name sei gelobt, nepožehnal sice lůnu paní Metzelesové, ale křtiny byly; pokřtěn byl z vlastního rozhodnutí — sám pan Moric Metzeles!“

„Chichichich!“ smál se moudrý rabi, „nu sieste was fürn Esel tu piste, Hajhola, tas tu mich mit só'nr Hornviecherei aufhällst, da doch Wien jede Sekunde kommen kann. Also schnell wie zoll hajszn tas Buch?“ [6])

„Poskvrněná početí.“

„Ja ja, so was ist hier, Stipendium ganz sicher bekommen. Aber dass tu es nicht in's Blatt gibst, haló? Was ist?“ [7])

„Bitte, Wien ruuuuft!“ [8]) ozval se do rozmluvy soprán centrály a spojení touž vteřinou hned také přerušeno. Vondrejcovi naprosto neznámý „Maimonides“ umlkl jako kdyby se voda nad ním zavřela, šumot nesený telefonickým vedením oněměl, tak jako kdyby se okno proti hlučení živé ulice zavřelo.

(Pokračování.)

[1]) „Ale Hejholo, jak můžeš něco podobného žádat, pomysli na úřední přísahu, zítra to bude ve večerníku.“

[2]) „Ale přestaň, ty v . . e!“

[3]) „Ale nic neslušného.“

[4]) „Ty hlupáku!“

[5]) ‚Ale Dvořáku, ty chceš přece říci: Obřízky.‘

[6]) „Nu vidíš, jakýs to osel, že mne zdržuješ s takovými rohatými pitomostmi, Víden se může hlásit každou chvíli. Tedy rychle, jak se jmenuje ta knížka?“

[7]) Ano, ano, něco podobného je tady, dostalo to docela jistě stipendium. Ale ať to nedáš do listu, haló! Co je?

[8]) Prosím, Víden volá!

KATYNKA EMINGEROVÁ:

ČESKÝ SKLADATEL — PŘÍZNIVEC MOZARTŮV.

O první návštěvě Mozartově v Praze (r. 1786) platí všeobecné mínění, že byla výsledkem pozvání se strany ctitelů pražských, v jejichž čele stála krásná, duchaplná zpěvačka Josefa Dušková. Zdá se však, že Mozart měl již mnohem dříve, za svých jinošských let v úmyslu, koncertovati v městě Libušině. Hlavním činitelem byl jemu, dle jeho vlastních poznámek, opětně Čech. Byl to hudební skladatel Josef Mysliveček, pražský rodák. Osudy tohoto umělce jsou celkem zahaleny tajemnou rouškou. Nebylo dosud dosti pátráno po detailech ze života muže, který hrál v druhé polovici osmnáctého století vynikající úlohu v hudebním světě. Veškeré dosavadní záznamy o umělecké činnosti Myslivečkově, a to záznamy ponejvíce velice stručné, končí stereotypními slovy „a jeho partitury tlí v archivech vlašských divadel". Kdy se konečně vyskytne někdo, kdo se podrobí této hudebně-historicky rozhodně zajímavé práci, a prozkoumá ony archivy? Šlo by tu v každém případě o poznatek hudební staré literatury dramatické, pocházející z péra českého skladatele. Poslouženo by tím bylo alespoň účelům srovnávacím.

Wolfgang Mozart znal Myslivečka osobně již z r. 1770. Dlel tehdáž se svým otcem v Bologni, by předložil své skladby tamějšímu hudebnímu sdružení „Accademia dei Filharmonici" zvaného (založeného r. 1666). Chtěl se podrobiti přísné klausurní zkoušce k dosažení členství oné akademie. Wolfgang složil zkoušku ovšem s největším úspěchem a udělen jemu, tehdáž jedenadvacetiletému mladíku, čestný titul rytíře akademie bolognské. Mezi vynikajícími hudebníky, jakými byli: theoretik a skladatel páter Giambattista Martini a světoznámý zpěvák knížecího jmění Carlo Broschi (nazván Farrinelli), nalézal se v Bologni i náš krajan v Italii, znám a oslaven pod jmenem Venatorini. Skládal jakousi oratoř pro blízkou Padovu. Mysliveček se přiblížil s patrným zájmem k salcburským hudebníkům, ježto se Leopold Mozart (otec mladého laureata) zmiňuje v dopise o této známosti způsobem, který prozrazuje potěšení nad touto akvisicí v rozšíření kruhu vzácných přátel. „Je to poctivec (Ehrenmann)," zní onen passus o Myslivečkovi, „a my jsme spolu uzavřeli dokonalé přátelství."

Své druhé setkání s Myslivečkem zaznamenává Wolfgang Mozart v dopise ze dne 7. listopadu 1774 z Milána datovaném. „Pan Mysliveček dlí dosud zde." Patrno, předcházelo této poznámce časté osobní obcování s českým umělcem.

Na podzim roku 1777 spatřujeme mladého Mozarta v průvodu jeho vzorné, jím vřele milované matky v Bavorsku. Cíl jejich cesty byl Mnichov, dvůr bavorského kurfiršta Maxmiliana III., v jehož mecenášství skládal Wolfgang dalekosáhlé naděje. Šlo mu o to, dosíci místa dvorního skladatele, by mohl nevyrušen útrapami koncertních cest se oddati svému milenému komponování, zejména skladbě zpěvoher. Veškeré pokusy Mozartovy, obdržeti ono místo, byly marny. Měl v Mnichově četne přátele, sděluje o tom svému otci,*) žel, „že většina z nich nevymůže ničeho nebo málo". Dvorní hodnostáři, jakými byli hrabata Selau a Salern, biskup chiemseeský, kníže Zeil, bývalý to kanovník salcburský, Mozartovi nakloněný — všickni slibovali, že se za něho přimluví u kurfiršta, ale sliby bývají přečasto, jak přísloví dí, chyby. Mozartovi především šlo o příležitost, moci osobně se představiti vladaři. Prostý muž tu prosadil více, nežli veškeří Mozartovi urození protektoři. Byl to opětně český hudebník. Mozart jej jmenuje „Woschitka". Dlabač jej uvádí ve svém lexiku jakožto Františka Locnera Wočžitku. Nám jest onen krajan nejbližší svým poctivým nezkomoleným českým jménem Vošitka, a těšíme se, že byl za svého života jako výborný cellista členem kurfiřtské kapely v Mnichově a dokonce i zván v intimní kroužek „Domácí hudby" bavorského zeměpána. Vošitka ujal se Mozarta a docílil alespoň tolik, že mohl mluviti s vladařem. Dne 30. září 1777 uvedl Vošitka svého mladého přítele do kurfiřtského zámku, umístil jej v jakémsi malém pokojíku, kterým kurfiršt měl projíti před odjezdem na hon ku mši v zámecké kapli. Mozart oslovil panovníka, že se jemu „nejponíženěji klade k nohám," a že si dovoluje nabízeti své služby. Kníže jej krátce odbyl, že jest k tomu příliš mlád. Načež Mozart odvětil, že byl již třikráte v Italii, že napsal tři zpěvohry („Mitridate", „Lucio Silla" a „La finta giardiniera"), že jest členem bolognské akademie, kde složil za jednu hodinu zkoušku, při které mnozí mistři pracovali po čtyři až pět hodin atd. Bavorská „Jasnost" měla pro všecky tyto

*) L. Nohl, „Mozart, Briefe" str. 43.

projevy fenomenálního nadání jen jedinou odpověď: „Není žádného místa“ — pro nesmrtelného Mozarta!

Druhý záměr Mozartův, by se mohl trvale usídliti v Mnichově, rovněž selhal. Myšlenka k onomu projektu vyšla z měšťanských kruhů. V Mnichově žil tehdáž zámožný měštěnín, jménem Albert, majitel hostince „U černého koně“ v Kauffingerstrasse. Pro jeho kromobyčejné vzdělání přezdíváno Albertovi „učený hostinský.“ Byl to typ pravého nadšence pro umění. Albert, jak se zdá, podporoval Mozarta vydatně. Měl v úmyslu vybídnouti deset stejně smýšlejících přátel, z nichž by každý věnoval měsíčně jeden dukát*) ve prospěch mladého skladatele. Mozart byl s touto vyhlídkou na zajištění své mnichovské existence velmi spokojen. V současném dopise zaslaném svému otci dodává ještě několik slov, která jsou, co do skromnosti, přímo srdcervoucí. „O jídlo bych se nemusil starati, budu vždy pozván, a kdybych nebyl pozván, tak to poslouží Albertovi k potěšení mne míti u stolu. Já jím málo, piji pouze vodu...“

Dobrosrdečný Albert však nesehnal po celém Mnichově těch málo osob, kteří by byli podporovali — genia ceny Mozartovy!

V oněch dnech zklamání neměl Wolfgang ani tušení, že jest jemu na blízku přítel, který se o něho stará upřímně a bezzištně jako otec.

Leopold Mozart píše svému synu koncem září 1777 (dopis došel do Mnichova asi 1. října **), že obdržel psaní od Josefa Myslivečka z Mnichova, ve kterém jemu „Ji Venatorini“ tlumočí projev vzácné kollegiality. Mysliveček měl pro příští sezónu objednány dvě zpěvohry pro divadlo v Neapoli. Mínil pak přenechati část oné důležité a výnosné objednávky Wolfgangu Mozartovi.

Bylo tehdáž zvykem, že ředitelé neb kapelníci vlašských divadel uzavírali smlouvy (scrittury) se skladateli stran dodání, respektive složení nových zpěvoher pro svoje podniky. Potřebovalť jich podobný podnikatel obyčejně šest pro jedno období. Pro skladatele byla nejhledanější ona zpěvohra, která se měla provésti v době masopustní. A právě tuto výhodnou skladbu nabídl Mysliveček velkomyslně mladému Mozartovi. Radil zároveň, by své dílo neapolskému impressariovi Gaetanu Santorovi nepřenechal za menší cenu nežli za sto dukátů.

Otec Mozartův dokládá pak ve svém listu, že Mysliveček patrně neví o přítomnosti Wolfgangově v bavorském residenčním městě, a ptá se syna, proč svého dávného přítele dosud nenavštívil? Český skladatel byl tehdáž zasažen děsivou chorobou, jež byla asi příčinou jeho předčasného úmrtí. Wolfgang vypráví, že Mysliveček udal jakožto začátek choroby nešťastný pád s povozu. Raněný se pak ocitl v rukou nevědomých a nesvědomitých lékařů, kteří svým neobratným léčením jeho neštěstí ještě dovršili. Nemoc uznána v Mnichově za kostižer (Beinkrebs). Leopold Mozart, přísný mravokárce, naznačuje ve svém zmíněném listě jiné příčiny jakožto důvod Myslivečkovy nemoci, příčiny, které se ovšem vymykají rámci naší rozpravy.

Všecko, co Wolfgang zaslechl o nemoci a utrpení svého přítele, dojalo jeho jemnocitnou, měkkou povahu tou měrou, že slzel pokaždé při vzpomínce na Myslivečka. Byl však neméně dojat důkazy přátelství, které Mysliveček každým slovem jemu prokazoval. Kam Wolfgang přišel, všude zaslechl, co všecko chvalitebného jeho český příznivec o něm mluvil. A Mysliveček byl tehdáž v Mnichově patrně velice ctěn a uznáván. „Celý Mnichov mluví o jeho oratoři „Abraham a Isák“, kterou zde provedl.“ *) Mysliveček byl pokaždé velmi udiven, když se mluvilo o nějakém vynikajícím pianistovi, zejmena Hynek z Becké byl tenkráte oslavován. „Jen ať si nikdo ničeho o sobě nedomýšlí; žádný nehraje tak jako Mozart; v Italii, kde jsou největší mistři, nemluví se o nikom jiném nežli o Mozartovi, když jej někdo jmenuje, umlknou hned ostatní.“

Wolfgang sobě tedy předsevzal přese všechen smutný dojem, kterého se obával, navštíviti svého chorého přítele. Mysliveček dlel v nemocnici „Herzogsspital“.

(Dokončení.)

*) 10 korun r. m.

**) Dle originálu, který se nalézá v museu Mozartově, „Mezinárodní nadace Mozarteum“ v Solnohradě. Laskavým doručením tamějšího archiváře p. cís. rady J. E. Engla.

*) Dle jiných zpráv byla to zpěvohra „Enzio“, která byla na mnichovském dvorním divadle provedena. Mysliveček byl prý ve službách vévodských.

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Ano, slečinko, znám už lidi. Chodí to tak na světě. Nejčastěji rozhoduje moc. A mimo to, ač Matys učinil na mne milý dojem, přece jen byl snílek, bláhovec, jenž stále sám sebe klamal. Už to bezpečí, v jakém se viděl, svědčilo, že neznal žen. Kdo takhle věří, nebojuje, a bez boje nic do klína nespadne. Žena a hrdina se přitahují. Útok, horoucí útok vášně strhuje ženu snadno! Matys byl hezký, pravda, milý, srdečný člověk, ale neznalý světa, důvěřivý jako dítě. Jak už jsem řekl, přísahal jsem, že se nedotknu jeho lásky — nic snadnějšího tehda mi nebylo než uchvácení takové venkovské Toninky ředitelovic — ale zaslechnuv, že si ji vyhlédl jednooký nadlesní, zkušený vášnivec, a že by Matys stejně prohrál, už v chodbě, než jsem vzal za kliku, zrušil jsem přísahu —"

Paní Valášková se rozesmála vysokým hlasem:

„Tihle páni! Slyšeli jste?"

Zloch se na ni ohlédl, ale nezměniv ani výrazu tváře, jež byla vznícena, ani pohledu, jenž se zdál čísti v dálkách minulosti, pokračoval živým hlasem:

„Věděl jsem, co činiti. Tehda jsem byl takový jiskřivý, prudký, bezohledný! Matys a jednooký nadlesní, jemuž sám pan hrabě oko vystřelil — nutili mne k činu."

Komárek, jenž napiatě naslouchal, myslil si: „Vychování tvé bylo špatné. Zasluhoval jsi důkladné krocení! Taky jsem měl takové kluky v ruce a včas jsem je zachránil!"

„Vstoupil jsem," po malé pomlčce řekl Zloch, „do bílého pokoje... a proti mně stála Toninka, vysoká, ušlechtilá, na první pohled krásná dívka. Oko jako granát, rty jako třešně, tvář jako červánek, vlasy jako eben. A rovná jako jedle. Šaty bílé, s bledým, modrým kvítkováním, tehda ovšem s krinolinou, krček nahý až k ňadrům, alabastr. Upřel jsem na ni pohled — tehda jsem to dovedl — spalující, záchvacující. Cítila to ihned, zarděla se a sklopila zrak. Přivítala mne a bavila. Zasedli jsme ke stolu a vypravovali si. Hlas její byl zvláštní, příjemný, kovově zazvučený. Zkrátka, vše se mi na ní líbilo. Šťastnou náhodou mluvili jsme o věcech, jež nás oba zajímaly, a o lidech, jež jsme oba znali. Pak přišel pan Špatenka, silný pán, s malinkýma černýma očkama, jež propichovaly, ale s tváří tlusťoučkou a stále se usmívající. Tiskl mi ruku, zeptal se, jak se nám při vyměřování vedlo, a upozorňoval mne na zdejší pivo z panského pivovaru. Naklonil se až k mému uchu a pošeptal mi: „Pivo jako křen — má pan starý — vlasy jako len — jeho Máry." A zasmál se, jako když vůz zahrčí. Toninka se rozpačitě podívala, co tomu říkám, ale já jsem se na ni usmál a jejímu otci jsem pokývl takovým způsobem, jakobych byl ani neposlouchal. Za nedlouho přišla paní ředitelová — vysoká, trochu hubená, ale dosud hezká paní — obraz, jak bude vypadat Toninka po letech. Vyzvala nás k obědu. V jídelně, světlé, se zeleným, zcela bledým révovým vzorkem, seděli jsme půl druhé hodiny při dobrém obědě. Špatenka mluvil a jedl stejně mnoho. Zářil. Vypravování jeho o příhodách mezi úředníky a lesníky panství nebylo nezajímavé, naopak jadrné a řízné. Ušima jsem naslouchal a očima jsem zapaloval Toninčino srdce." Pojednou Zloch umlkl a pohleděv na Danielu poznamenal: „Ale tomu je už dávno, milostpaní." Potřásl pak hlavou, usmál se a pokračoval: „Po obědě jsme šli všichni do zahrady. A tu podařilo se mi zajíti s Toninkou na druhou stranu pod husté jabloně k nevysoké zídce, přes niž viděli jsme na obrovská, krásná luka. Zde začal jsem slovy, co již oči připravily. Velebil jsem nejprv vše krásné, čím se honosila. Pýřila se, ale přijímala obdiv můj lačně. Pak jsem líčil sebe, ne jako dokonalého idealistu, jak by byl učinil Matys, ale pravdivě, jaký jsem byl: odvážlivce, dobrodruha, nespokojence. — Oh, tam u té zídky už bylo na ní vidět, jak ztratila klid. Vzal jsem ji tajně za ruku, stiskl ji a pohleděl jí do očí. Vše bylo řečeno, vše jasno. Oheň zapálen. Ale i mé srdce hořelo — líbila se mi ta Toninka, jako nikdo na světě. Byl jsem rozhodnut, že si ji vezmu co nejdříve, jak jen se uskuteční plány mé s továrnou.

Odjížděl jsem z D. o čtvrté hodině. Toninka, když jsem vsedl do kočáru, stála u vchodu, všecka bledá, a jako znepokojená. Soudil jsem, že vznikly v ní pochybnosti o mně, že po splanutí jejím přišlo uvažování. Ale to mi nepřekáželo, naopak, to jen touhy její jitřilo. Jisto bylo, že učinil jsem dojem nezničitelný. — Na druhém

konci náměstí čekal na mne Matys. Setkání to mne netěšilo, ale musil jsem zastaviti. Navrhl mi, že vsedne do kočáru a asi hodinu cesty se mnou pojede; večerním dostavníkem, jedoucím od Prahy, že se pak z Ř. vrátí domů. Bylo těžko vyhnouti se tomu. Přisedl tedy a vyjeli jsme z D. — Pamatuji se, že jsem byl v rozpacích před ním, a že mi důvěřivost jeho překážela. Ptal se mne, vyřídil-li jsem jeho vzkaz, a žádal mne, abych mu dopodrobna pověděl vše, co jsme dělali, co ona řekla a zda si vzpomínala. Nezbylo než lháti, což jsem též učinil se srdcem zcela lehkým. Bůh ví, byl jsem patrně svými dojmy tak uchvácen, že mi cizí toužení bylo lhostejno. V Ř. Matys vystoupil. Rozloučili jsme se dosti srdečně. On, zdálo se, nepozoroval ani mé rozmrzelosti. Děkoval neustále, mně však bylo trapno, poněvadž nebylo, zač mi děkovati.

V Praze jsem nemohl steskem vydržeti. Dojížděl jsem do D. častěji než bylo třeba. Zkrátka, známost začala. Toninka mne milovala; divně však a neobyčejně. Všem zdála se pojednou výstřední, jakoby se byla v nitru svém proměnila. Řekl bych to slovy: šla za mnou. Mohl jsem poručiti cokoli, všeho byla slepě poslušna. Ale jak jsem cítil, tato její láska byla plna strachu. Chvěla se přede mnou, ale vše táhlo ji ke mně. Kam jsem určil, tam přijela nebo přišla.“ Umlkl na chvíli, poněvadž se paní Daniela pohnula, jakoby z vnitřní tísně. Pozoroval ji, jak se zahleděla do mechu a pokračoval: „Moc má nad ní byla úplná.“ (Povzdechl si.) „Ale co se dělo v D.! Matys a nadlesní! Oh, ti se pobouřili! A oba! Zdivočili jako dravci! Jednooký nadlesní s parukou proměnil se v ďábla. Shodli se a patrně ve jménu jakési povinnosti, čert ví jaké, chtěli mi zlomiti vaz! Jednooký nadlesní podobal se opelichanému krocanu. Dorážel na mne, kdykoli mne spatřil, jakoby smyslů pozbyl. Patrně si myslil — a s ním i Matys, že jsou rytíři, kteří mají vysvobodit princeznu z moci dračí. Čím častěji jsem do D. dojížděl — teď však již pouze za Toninkou, poněvadž s plánů továrních sešlo — tím více podrážděnost těchto dvou ženichů vzrůstala. Zdivočelost vášnivého nadlesního konečně přinutila i Špatenku, že mi poradil, abych k nim tak často nejezdil. Neodmítal mne však, chraň Bůh, naopak, přál mi, a dokonce smlouvali jsme již svatbu na příští masopust. Brzy však jsem vypozoroval, že se Matys s nadlesním dohodli vylákati mne na souboj na pistole. Matys byl výborný střelec. Věřili, dostanou-li mne k tomu, že padnu. Matys jako posedlý hledal příležitosti k hádce. Nadlesní jej pouze štval. Bylo opravdu pro mne nebezpečno jeti do D. a setkati se s nimi. Ale co bylo zvláštní: já jsem tam musil jeti. Toto nebezpečí mne táhlo. Bylo ve mně něco takového, jako je v lidech, kteří lezou na strmé Alpy. Bůh ví, ale jejich úmysl, a pak to, že jsem tušil, oč jim jde, že jsem stále na to myslil, souboj tento takřka přibližovalo a tvořilo. Odjížděl jsem někdy s přesvědčením, že není vyhnutí. A nebylo!“ Ustal na chvíli.

Posluchači se pohnuli. Mráz přeběhl všem po těle.

„Nemohl jsem před ním utíkat,“ mluvil Zloch dále, rozohňuje se. „Podařilo se mu konečně před Toninkou mne urazit. Zbledl jsem, zachvěl se a hodil mu rukavici. Stalo se to všecko v minutě.“

Karla vzdychla napětím.

„Souboj konal se v lese, v takovém úvalu, jako je tento. Bylo v listopadu za mlhavého, studeného dopoledne. Přijel jsem se svými svědky od Prahy, vyhnuv se D. Věděl jsem, že je Toninka na smrt rozčilena, a nechtěl jsem se s ní setkati. Byla by mne pošetile zrážela, a já umínil si jíti statečně. Bůh ví, nebyl jsem příliš rozechvěn a strachu jsem též nepocítil. S Matysem přišli nadlesní a neznámý mi revírník s vousem až po pás. Teprv když nám určili místa, rozbušilo se mi srdce a myšlenky mé se smíchaly. Matys měl první ránu . . . stál jsem s vypiatou hrudí a dechem zatajeným. Rána padla, oči mé zalily se mžitkami, ale v těle jsem nic necítil. Chybil. A pak, já — špatný střelec, jsem ho zabil . . . Zabil na jeden ráz — přímo do srdce mu vjela kule.“

„Zastřelil jste ho?“ zašeptala Daniela pohleděvši na starce, jehož tvář nápadně zdivočela.

„Ano, devatenáctého listopadu roku 1862 o desáté hodině dopolední,“ odvětil Zloch zvláštním, jednotvárným, ale důrazným hlasem, jakoby překonával ještě nyní bolestné pohnutí.

„A jak vám bylo potom?“

„Oh, milostpaní, tu přišly změny, jakých jsem nečekal! Veliké změny, ve mně i v Tonince! Jel jsem spěšně k ní, ale cítil jsem, že se stalo něco osudného, že mne v první chvíli uvítá s radostným výkřikem, ale pak, až jí řeknu, že je Matys mrtev, že radost její zmizí. I mně bylo těžko a zoufalo. Trpěl jsem a třásl se žalem. Byla to hrozná cesta — jakoby věčná a jakoby poslední. A stalo se, jak jsem hádal, vykřikla šílenou radostí, spatřivši mne, ale když uslyšela co se stalo, zbledla a uvadla hlubokým jakýmsi děsem. A bylo po všem.

Milovali jsme se, — ale nebylo možná, abychom se vzali. Nebylo možná! Nevím, pochopujete-li to, ale nebylo možná! Smrt — smrt stála před námi a střežila nás, podáme-li si ruku. Nebylo možná! Smrt šla s námi a byla by poklekla vedle nás k oltáři! Nebylo možná! Již ne! Pro hrůzu nemohla již se mnou mluviti. Taková byla! A rozloučili jsme se na věky!"

„Nikdy jste jí již neviděl?" otázala se Daniela.

„Ne. Vím jen, že se pak provdala za jednookého nadlesního a že měla dceru. To je vše."

„A jak jste to snášel?"

„Oh, těžce, velice těžce. Vyštvalo mne to daleko — daleko! A ta láska dlouho, dlouho žila ve mně. Železná lana poutala mne k paní nadlesňové. Neoženil jsem se proto; jako Toninka žádná žena nepřirostla mi k srdci. A mnoho nocí jsem proseděl na posteli a stále viděl Matyse, jak jsme stáli v tom úvalu lesním — opravdu, jak zde to vidíte. I studánka tam byla." Obrátil se k Daniele: „Tenkrát, když jsem cítil, že se souboj blíží, měl mi někdo pošeptati do ucha jako v Janově: Změňte místo! — Snad bych byl pochopil, snad bych byl všecky ty události jiným směrem obrátil."

Daniela všecka v nitru rozechvěna povstala a popošla k prameni. Zahleděla se do padající vody. Vzrostla v ní silná vůle, vyhýbati se starci. Uvědomila si, že by se ocitla v úplné rozrušenosti, a zalekla se toho. Nemohla ani pochopiti, proč usilovala o vypátrání některé příhody z minulosti jeho, proč lačnila po tomto jedu.

V té chvíli Valerián Zloch povstal, jakoby byl odpor její vycítil.

„Odpusťte," řekl, „projdu se ještě tímto směrem!" Smekl klobouk a ukázal holí přes návrší.

A aniž čekal, co řeknou, odcházel. Vysoká, stále ještě přímá postava jeho ztrácela se v zelených podrostech.

Daniela vybídla společnost k návratu.

Komárek po celou cestu uvažoval o příběhu, jejž stařec vypravoval. Vida pak, že se Daniela brání hovoru o tom, snažil se rozveseliti ji anekdotami ze školy. Přišli domů až k večeru. Paní Zamrazilová netrpělivě čekala v modré pelerině své na lávce u houpačky. Shlédnuvši je přicházeti, vyšla jim naproti. Paní Pechová však nemluvila mnoho; měla dojem, že svou zvědavostí dopustila se osudné chyby, a jako cítíme po toulkách lesních pavučiny na tváři, tak cítila na duši své nachytaná vlákna začínajícího nového dramatu starcova. Stále se jí zdálo, že se vyvinuje již cosi osudného, třeba ještě teď nepatrného a nevidného, cosi strašného, poněvadž ještě neurčitého a nevypátratelného.

Když odešla po večeři o desáté hodině do svého pokoje, vzpomněla si na Karlu, jak letěla na okraji propasti s plápolající bílou sukní. „To je divoké děvče!" řekla si hlasitě, a ještě nyní pocítila zamrazení v celém těle.

(Pokračování.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

XII.

Někdy v únoru přišel do fořtovny sedlák Voda ze Štěpánovska, jenž kdysi Brodeckému statek nabízel ke koupi. Prodával statek vždy, když doléhali na něho věřitelé. Ale kupce nebylo. Za jediného kupce pokládán byl široko daleko jen poběžovický fořt.

Voda se přišoural nejistě jako ustrašený honicí pes. Dlouho přešlapoval v tajícím sněhu na dvoře, psy, kteří nejprve se zuřivým štěkotem na něho se vrhli, ale pak, očichavše ho, se upokojili, zdvořile holí drbal po naježených hřbetech a takto důvěrně se s nimi přátelil. Neopovážil se vejíti bez okolků dovnitř. Čekal trpělivě, až někdo vyjde a zeptá se, co chce. A nikdo nepřicházel.

Teprve před polednem vyšla na dvůr s velikým krajáčem služka Barča.

„Pěkně vás vítám, strejčku," oslovila ho, „co pak nám pěknýho nesete?"

„Dejž to Pánbu, holka, i nic nenesu, jen se jdu na něco pozeptat," pravil nesměle a vyholeným obličejem přelétl mu plachý úsměv jako motýl prázdnou pasekou, „rád bych něco s jemnostpánem, a nevím, bude-li mu to zrovna vhod, že zrovna přicházím."

Barča položila rozvážně krajáč na zemi do tajícího sněhu, aby jí při hovoru

nepřekážel, a poněvadž před rokem sloužívala ve Štěpánovsku, zvědavost se jí proudem sehnala do hlavy. Rázem si vzpomněla, že by se měla sedláka na tolik věcí vyptati, že se do otázek okamžitě nedaly směstnati.

„A co dělá panímáma Kotková?“ ptala se . . . „A co by dělala,“ odpovídal a rozvážně si odkašlal. „To víš, holka, co dělá, já jí nehlídám. Ale s Josefem Ryglovým to jde s kopce, mele z posledního. Tuhle u nás byla stará Ryglová a povídala, jen aby to do jara doklepal, že by ho zase sluníčko zdvihlo. A prasata u nás chcípají.“

„Ale jděte, strejčku!“ libovala si Barča nad tolika zprávami. „A Filomena Horáková se ještě nevdává?“

„I zase z toho má nic! Chystala se před ostatky, ale ňák se jí to zmehlo. S dvěma dětmi, a každý s jiným, to se, holka, náramně těžko vdává.“

„Co pak Filomenka! Tý to patří! Pro pejchu nevěděla, kde se má usadit, a teď je usazená,“ pravila Barča velice spokojeně, neboť jí kdysi Filoménka přebrala milého. „já jí to přeju od srdce! A co pak Frantík Podzimků, co se letos vrátil z vojny, ještě se po žádné neohlíží?“

„Ten dělá, milá holka, řemeslo, jak přišel z vojny, rovnou si sedl na verpánek! Taky asi počítá, aby ňákou stovku vyženil, aby se v chalupě zachoval!“

„Já bych ho nechtěla, ševce usmolenýho!“ pravila Barča s pohrdlivým úsklebkem, aby se nezdálo, že se trápí pro svou chudobu. „No, a už musím běžet do chlíva!“ dodala náhle.

„I neutíkej, holka,“ pravil Voda dychtivě. Bylo mu nesmírně milo, že se s ním rozhovořila, neboť, když s ní hovořil, zapomínal na stísněnost.

Barča shýbla se pro krajáč na zemi a odcházela do chléva. Voda dále přetlapoval na dvoře v tajícím sněhu. Konečně, když nikdo dlouho nevycházel, se osmělil a vešel do fořtovny. Jak dveře otevřel, zvonek nad nimi zaklinkal, a to připomenulo mu znovu jeho selskou nicotu. Zvonec na dveřích byl jenom ve fořtovně — nebo, jak se říkalo, ve kvartýru — a na faře, a do těchto domů když sprostný člověk selský za těch dob vešel, vždy mu bývalo nevolno. Jak zvonek zaklinkal, pes v kuchyni vyštěkl.

Vodovi šlehlo horko vyholeným obličejem, krev se mu do hlavy nahnala. Kdyby nebylo nade dveřmi zvonce, který by zase jeho odchod prozradil, jistě by se byl vrátil. A už nemohl.

Nejlíp bych udělal, pomyslil si v tom okamžiku, duši maje zalitu strašlivou hořkostí, kdybych všecko nechal ležet, jak to leží, a rovnou z toho utekl. A bylo to všecko jenom proto, poněvadž se Voda nemohl odhodlati parcelovati zadluženou živnost, jak radil advokát Dr. Kořínek, čímž by byl dojista několik stovek zachránil.

Stará paní vykoukla dveřmi u kuchyně, a jezevčík s novým štěkotem kolem nohou jí proběhl.

„Gehst her,“ odvolávala štěkajícího psa, a když konečně uposlechl, přistoupila k Vodovi.

„Pěkně vás vítám, co pak nám nesete?“ oslovila ho vlídně, on však v takových rozpacích tonul, že ji pozdraviti zapomněl. Stál před ní s obnaženou hlavou pokorně skloněnou a mžikavě se na ni díval.

„Rád bych něco s jemnostpánem,“ odpověděl po chvíli.

„A to vy, človíčku, zas za prodejem přicházíte,“ pravila rychle, „no, já bych proti tomu nebyla. Ale pojďte dál, pán doma není, popovídáme si aspoň spolu o prodeji. Jen pojďte, Vodo, docela nic se neoslejchejte!“

Všunula jej do lesní kanceláře. Chtěla si s ním popovídati sama, aby ani Anna nevěděla.

„Jen si sedněte,“ pobízela jej s radostným rozechvěním, že se jí podařilo nepozorovaně s ním promluviti, a sama jej zdráhavého na židli strčila.

„Tak teda za prodejem přicházíte,“ rozhovořila se, „toť se ví, prodávat vy to hned nemusíte, s prodejem ani s kupem to teda nepospíchá, ale kdybyste udělal rozumnou cenu, sama bych proti tomu nebyla. To víte, já u mladého mnoho nezmohu, ale kdybych viděla, že by to mohlo být, pořádně bych mu věc rozložila. Právě teď bych proti tomu nebyla, protože vidím, že po živnosti už dávno stůně, a tohle by měl aspoň po ruce.“

„Já bych rád aspoň,“ pravil Voda uklidněně, „abych něco z toho zachoval, když už to všecko je pryč. Kdyby to jemnostpán vzal za dluhy, co na tom váznou, a několik stovek mně vyplatil, bylo by to jeho.“

Pátravě se mu zadívala do plachých očí.

„Všecko by to bylo dobré, hospodáři, toť se ví, hlavní věc je, mnoho-li na tom už vázne. Já se do toho mladému plést nebudu, on má svůj zvláštní rozum, ale promluvím s ním a pak vám vzkážu.“

Ztišila řeč a k uchu se mu sklonila.

„A víte, človíčku,“ pokračovala šeptem, „vy sám k mladému nechoďte! Ještě by se na vás utrhl, však ho znáte, on má teď jiné roupy v hlavě. Sama vám to pro-

jednám, já to s ním jinak dovedu, než vy. A teď proklouzněte, aby vás mladá nespatřila. Jiný vás tady neviděl?"

„Jen Barka," odpověděl šeptem.

„Eh, co pak to nemehlo, z toho si nic nedělejte, ta zapomněla, že s vámi mluvila, dřív, než došla do chlíva. Jen opatrně teď odtud vyklouzněte, aby vás nikdo neviděl. Do dvou neděl vám vzkážu, buď že to mladý koupí nebo že to nekoupí."

„Kdyby líbili ...." pravil, jak mohl nejpříjemněji, „moc nerad bych, aby to přišlo na buben. Když už jsem v tom neštěstí, ať toho aspoň jemnostpán užije."

Rozehnal se jí po ruce a uctivě ji políbil.

Spěšně se vyšoural k domovním dveřím. Sama nad ním zvonec zadržela, aby si nikdo jeho odchodu nevšiml.

Oběma se tímto hovorem uvolnilo, i staré paní, i starému dlužníkovi. Oba v sobě oživili naději. Kdyby lesní Brodecký koupil Vodův statek, byl zachráněn Voda a byla uspokojena i stará paní. Voda se domýšlel v nejsmělejších snech, že by ve statku mohl zůstati jako šafář, a stará paní mínila, že tak by převzetí Rábské živnosti bylo zeti znemožněno.

O ostatcích přijel z Rábu Eduard, tentokráte s Bugarem, a velice si liboval, že koník vykonal zdatně dalekou cestu. Brodecký odvedl jej do čeledníku, dobře věda, že v čeledníku bývalo Eduardovi nejvolněji a že by v pokoji pro stísněnost svobodně nemohl hovořiti. Hned mu čaje navařili, aby se po cestě rozehřál. Antonín doutníky mu podstrčil.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Josef Holeček: Naši. Kniha třetí až šestá: Výprava. — Boubín. — Adamova svatba. — Země. V Praze 1904—1908. Vlastním nákladem spisovatelovým (na Smíchově, Karlova ul. č. 15). Cena všech čtyř svazků 19·80 K.

(I.) Pomalu roste a chýlí se k dokončení veliké, životní dílo Holečkovo, jeden z nejobšírnějších a nejpozoruhodnějších románových cyklů novodobé české literatury. Hned tenkrát, když vyšel r. 1898 — právě asi před deseti lety — první díl „Našich", vzbudila zasloužený zájem odvážná základní myšlenka autorova, sepsati kroniku vlastního dětství a s ní zároveň kroniku rodného kraje. Holeček začal partiemi, které měly čistě vzpomínkový ráz, a tento ráz dodával jim dojmu líčení jaksi úryvkovitého; brzy se však ukázalo, že líčení rozlévá se do šířky a zároveň zabírá do hloubky. Dnes, kdy máme celých šest velikých knih před sebou, shledáváme dílo neobyčejně vážné, organicky vyrostlé a ucelené, při tom svérázné, osobité svojí formou i svým založením.

„Lid naší krajiny, jihozápadního koutu Čech, prvý se přidal k učení Husovu, prvý za ně strádal, prvý se přihlásil pod prapor Žižkův, prvý pod ním dobýval slavných vítězství, prvý pod ním vykrvácel. Chci pověděti, jaký je tento lid za dnů našich." Těmito úvodními slovy Holeček před deseti lety jenom naznačil program a směr svého životního díla. Ale hluboká opravdovost, s jakou se do něho zabral, rozšířila snad mimovolně tento program, prohloubila základy celého díla. Veliká mravní opravdovost a ryzost, která z něho dýše, upomínajíc bezděčně na románová díla ruských realistů, učinila z rozsáhlé práce víc, než dílo čistě vzpomínkové: jest i programové, thematické, a čím dál se s autorem zabíráte do toho líčení osudů jednotlivých selských rodů, vsí a celých krajů, tím častěji a neodbytněji narážíte na tuto podloženou programovost díla.

Zrovna tak jest i s čistě formální stránkou „Našich". Mezi líčení vzpomínkového rázu, plné epické barvitosti, realistických a folkloristických detailů, plné životní a lidové moudrosti a poesie zároveň, čím dál silněji a výrazněji, ba i konkrétněji zasahuje živel meditativní, reflexivní a filosofický. Holeček je vším svým dílem osobnost v českém písemnictví samobytná. Nemá předchůdců ani napodobitelů, a největší jeho dílo literární, které vyrostlo z jeho rukou, je práce dočista originální, s níž nelze srovnávati nic, co máme dosud v české literatuře románopisné. Není to také román v pravém slova smyslu, třeba že si vypomáháme pojmem „románový cyklus", neboť je v „Našich" mnoho prvků nerománových, ba neliterárních.

Pro několik celkem povrchních a více méně náhodných společných znaků stal se u nás tu a tam pokus, činiti jakousi paralellu mezi čtyřsvazkovým dílem Jiráskovým „U nás" a mezi Holečkovými „Našimi". Ale paralella, kdyby se jí někdo skutečně podjal, ukázala by nezvratně, že mezi oběma vzácnými díly je daleko víc znaků odchylných, než příbuzných, že nelze je vlastně porovnávati, poněvadž jde o dvě díla zásadně rozdílná, jako jsou rozdílné individuality obou spisovatelů. Jeť Jirásek, který napsal kroniku svého severovýchodního rodného kraje, v podstatě svojí umělec-historik, a umělec má převahu, kdežto Holeček svým líčením historie kraje jihozápadního jest především filosof-umělec.

V předešlých ročnících „Zvonu" bylo svým časem referováno o prvních dvou dílech „Našich".

Je čestnou povinností naší literární rubriky, aby aspoň několik odstavců v jejím omezeném rámci bylo věnováno postupu líčení vážného díla a základnímu pásmu jeho hlubokých myšlenek, které vypravováním životních osudů celého kraje otevírají zajímavé výhledy jak do minulosti, tak do budoucnosti. Nejsou to výhledy vždycky radostné, ba naopak víc je v nich trpkosti a bezútěšnosti, než by se zdálo v živém a poutavém toku líčení, prohřívaném poesií a vůní rodné půdy, a mimoděk chtělo by se nám často protestovati proti autorovým úvahám, které vyvozuje ze života svých lidí a svojí přírody, o poměru selského lidu ke knížeti, o jeho filosofii pobělohorské šlechty, o poměru venkova k městu, či jak on tomu říká, o změně plodinné soustavy hospodářské v hospodářskou soustavu peněžnou, atd. Ale často nelze mu nepřiznati ostrý a bystrý postřeh, a především hlubokou vážnost i opravdovost, kterou provanuto je celé rozsáhlé dílo, takže některé kapitoly jeho a jednotlivé partie zasloužily by úvah daleko širších, vymykajících se daleko z mezí prostého knižního referátu. *V. Kol.*

DIVADLO.

— ČINOHRA. Janek. Veselohra o pěti dějstvích. Napsal Ludvík Fulda. Přeložil Bohdan Kaminský. Režisér Jakub Seifert. Na Národním divadle poprvé dne 10. června.

„Der Dummkopf" nazývá se v originálu Fuldova pětiaktová veselohra „Janek". Jejím problémem jest dokázati, že Justus Haeberlin, který se zdá všem osobám kusu, drasticky podmalovaným německým „Spiessbürgrům", nevyléčitelným hlupákem, přece jím není, nýbrž nejvýš ušlechtilým, zlatým idealistou, jemuž ve společném vezdejším životě s vychytralými hlupáky škodí jenom dětsky důvěřivá naivnost a směrem dovnitř zadumaná snivost. Jenom dva lidé ze seznamu spoluúčinkujících osob dovedou oceniti křišťálovou duši a démantové srdce bankovního úředníka Haeberlina, který téměř po celou hru nosí s sebou klícku s ptáčkem „honzíčkem" a tlustou théku — „denník", krom malého vaku a několika knih všecek svůj majetek. Stěhuje se z jednoho aktu do druhého; poprvé ze svého mládeneckého bytu jako nenadálý dědic 900.0000 M do pensionátu své tetičky pí. Schirmerové, po druhé, když jej tetička vyžene, ježto celé své dědictví notářsky rozdal svým bratrancům, do volné přírody, a konečně do sanatoria dra Thileniusa, a odtud přímo do náručí — americké milionářky Doris Wiegandové, v jejímž srdci dlí již od druhého aktu, kdy jej v pensionátu paní Schirmerové poznala. Američanka vytušila nádheru duše a srdce hlupáčkova hned, když se podjala marného úkolu vyléčiti jej z jeho hyperidealistní důvěřivosti; dr. Thilenius z jeho denníku, který mu byl s pacientem dodán jakožto materiál k posouzení choré prý mysli Justýnkovy. Podařilo se však dokázati také před auditoriem v hledišti, že „Dummkopf" Justus není skutečným hlupákem, skutečným bláznem, nýbrž spíše opravdovým světcem? Justus zamítne v prvním aktu dědictví, jež odkazuje strýc v celé rodině nejhloupějšímu, a ten má býti zjištěn hlasováním. Hlasování dopadne bezvýsledně, neboť všichni chytráci hlasovali pro sebe jako největšího hlupáka, a strýc, předvídaje to, uchystal dovětek, který se nyní otevře a stanoví universálním dědicem Haeberlina jakožto výslovně nejhloupějšího ze všech pozůstalých bratranců, nevyjímajíc tetičky i její dcerušky Lízinky. Kdyby nebyl Justýnek hlupákem, poznal by z důvodů strýcových, v dovětku výslovně uvedených, že zůstavitel hlupákem jej pokládá ironicky, jak to Justýnkovi v druhém jednání, když už je pozdě, vyloží americká milionářka. Ale Justus je uražen, dědictví odmítne; to je jednáno velkolepě, karakterně, nevyrovnatelně. Rozdělí dědictví mezi své bratrance, z nichž jeden, knihkupecký příručí a básník, potřebuje peněz, aby se mohl věnovati poesii, druhý, vynálezce vzducholodi, aby mohl svůj vynález uskutečniti, třetí, advokát, aby mohl zachrániti banku, jejímž úředníkem jest Justus. Justus je podělí, aniž by tušil, že básník je beztalentovaný žvastal, inženýr zalkoholisovaný tupec a finančník chladným, vypočítavým sobcem. Šlechetnost Justýnkova vzrůstá, ale i jeho hlupství šine se pomalu k svému vrcholu. Zbohatlý básník vyvine jemu, nyní zchudlému, z ruky Lízinku, s níž se básník miliskoval již v soudní síni prvního aktu, a Justus, který sám sobě blahořečil, že mu Lízinka přináší vstříc „poklad svého nedotčeného panenství", blahořečí si nyní, že Lízinka na štěstí ještě před svatbou přišla k pravému poznání, koho vlastně od maličkosti zbožňovala. Marné jsou výklady americké milionářky, této zosobněné prozřetelnosti, nad Justýnkem. Když byl posloužil oběma ostatním svým bratrancům při jich nezdařených námluvách u milionářky za „slona", zmizí Justus. Ve čtvrtém aktu, který nás uvádí do domácnosti bohatého penězi, chudého však rýmy básníře Vilibalda Becka, nikdo o Justovi neví. Američanka, která peripetii osudu Justýnkova prožila na výletu do Švýcar, vrátí se do čtvrtého aktu, aby se před odjezdem do vlasti rozloučila s „Jankem". Básník neví o něm, neví o něm ani inženýr, který se na jevišti objeví v obvazech, neboť ztroskotal se svou vzducholodí, a neví o něm ani ředitel banky, aspoň od té doby neví o něm, co jej z banky vyhnal jakožto neschopného úředníka. Ve společné konferenci usnesou se však, že je nutno zjistiti jej, aby mohl býti zavřen do soukromého ústavu, ježto bratrancům začíná dělat ostudu. Sám jim vběhne do pasti, přišel s denníkem a „honzíčkem" v kleci, požádat bratrance básníka o přístřeší, jehož se mu ovšem nedostane. Ale nabídnou mu tajemnické místo u doktora v soukromém blázinci, a doktor, povolaný telefonicky, hned si jej odveze. V pátém aktě doví se z úst Američanky, kde je a za jakým účelem. Američanka doví se zas od dra Thileniusa, že jsou v denníku hlupáčkově milostné básně na „Doris", což je její křestní jméno, a konec konců se už tedy uhodne. Miss Wiegandova má svého Justýnka na celý život, většina hlediště měla ho dost za méně než pět aktů, a seděl-li v něm

psychopatholog, vyzněla jeho diagnosa o Jankovi v nejpříznivějším případě jistě aspoň na slabomyslnost.

Snad jenom v tlumočení páně Schlaghammerově? Janek tohoto velmi nadaného adepta zemské naší činohry byl bezmezným dobrákem, který svou dobrotu dává s jakousi samozřejmou švarností, v níž však není toho, čemu se říká „charme". Vřelost, vycházející z nezmarného idealismu Fuldova Janka, schází tomuto zjevu v podání p. Schlaghammrově. Jeho Janek byl ochotným vlídníkem, který nemůže nikomu nic odepřít, ale neokouzloval, poněvadž jednání jeho nevychází ze zlatého srdce, kteréž si aspoň napolo uvědomuje svou situaci, ale přece rozdělí se nejen na půl, ale dá všecko, co má. Ale v tom je vinen zase spíš p. Fulda než p. Schlaghammer; neboť co dí básník svým symbolem? Aby člověk mohl konati takové zázraky nezištné šlechetnosti a sebezapomnění, musí býti stůj co stůj do jisté míry zabedněným! A proto by byl Fulda dobře udělal, kdyby byl svou raimundiádu přeložil o sto let na zad, kam patří; přese všechny vzducholodi, automobily a tennisy; jako líčení současných mravů, jest nesnesitelna. Že musí býti hrána jako burleska, je jasno. V jiném stylu, než v jakém úlohy své podali paní Hübnerová v roli Schirmerové, paní Červená (Lízinka její dcera), pan Hašler jako výtečný pseudobásník (zvláště na počátku 4. aktu!), p. Wiesner, který v úloze elegantního sobce bankéře podal výkon velmi pozoruhodný, byla by hra naprosto nezáživna. O jemnosti básníka „Talismanu", která byla ovšem půjčkou u velkého kapitalisty Andersena, v „Jankovi" není stopy. Američanky pí Benoniové a sl. Suchánkovy neodpovídaly představám o americké plemennosti; ve scéně, kde na jevišti osamotí, počínaly si jako dvě preciosní jemnostenky z malého města nejstřednější Evropy. Pan Kafka velmi pěkně karakterisoval soudního radu, a také soudní sluha Vilke p. Váni zasluhuje zaznamenání. P. Matějovský byl poněkud přespříliš hřmotným a neurvalým inženýrem. *KMČ.*

— Městské divadlo na Král. Vinohradech: Ďábel. Hra o 3 jednáních. Napsal maďarsky a německy František Molnár. Přeložil a vystavil Václav Štech. Poprvé 8. června.

Molnárova hra vzbudila hodně šumu a do jisté míry sensace všude, kde byla dosud hrána. Od svojí nedávné premiery v Pešti, kde byla po tuhých sporech odměněna velkou cenou Akademie, pronikla rychle na četné německé scény, kterážto čest potkává málo prací maďarské literární a dramatické produkce. Bylo tedy příčin dost, proč si Vinohradské divadlo pospíšilo s uvedením „Ďábla" do svého repertoiru. Šlo-li mu pouze o hlučný divadelní (a také pravděpodobně kasovní) úspěch, dosáhlo ho najisto, neboť hra jest bez odporu effektní, a má vlastnosti, které lákají a budou vždycky lákati obecenstvo. Ale kdo čekal od napovídané novosti a originálnosti maďarsko-německého dramatu něco nového a originálního také ve smyslu uměleckém, bude silně zklamán.

Hra je vlastně hodně všední cizoložná komedie, a není nic nového ani v jejím ději ani na osobách děje. Malíř a bývalá milenka, nyní žena obstarožného milionáře, jsou dvě hlavní osoby toho vlastního, všedního děje komedie. Milionář sám, pak ještě malířova snoubenka, která marně se snaží svého ženicha čistou láskou zachrániti před cizoložstvím, a modelka „hedvábná Mici", která patří jaksi jen k atelierovému zařízení, k nábytku, jsou pouze vedlejší rekvisity děje, potřebné a prospěšné, ale nikterak nezbytné. Ale ovšem nyní přijde to nové, originální, sensační: ďábel, opravdový ďábel, který zde vystupuje v úloze jakéhosi démona, zlého ducha komedie, ač jinak v masce zcela obyčejného smrtelníka, uhlazeného ničemy, drzého a nestoudného mluvky, jenž pod záminkou seznámení s malířem kdesi v cizině, na cestách před lety, objeví se z čista jasna v jeho atelieru. Teuto „ďábel" má na svědomí všecko zlo, které se v kuse spřede a spáše. Malíř Alfred (pan Pražský) už dávno zapomněl na svoji mladistvou lásku, a jeho poměr ke krásné paní Jolantě (pí. Beníšková) je zcela korrektní a přátelský; je dokonce na nejlepší cestě oženiti se s její mladou, také krásnou a bohatou neteří Elsou (sl. Šíblová), a bez velkých skrupulí dává na srozuměnou hedvábné Mici (sl. Baldová), aby si hledala jiného ctitele, jiný atelier. Ale ďábel, vtělené „zlo", svými intrikami, úskoky, lží, impertinencí, nestoudnostmi rozněcuje smysly všech, budí uspané náruživosti, jitří zacelené rány, rozsévá žárlivost, podlamuje křehkou ctnost, a když ve třetím aktě zklamaná Elsa prchá z atelieru a paní Jolanta vrhá se Alfrédovi v náručí, přistoupí triumfující „ďábel" k rampě, a s vítěznou grimassou i s nestoudným gestem pronese svoje: „Voilà!"

Tento „ďábel", jak viděti, jest ústředím a hybnou pákou celého kusu. Je vlastně neúnavným raisonérem hry, který přívaly svých slov, přednášek a tirád, obhroublých vtipů a impertinencí vyplňuje ze tří čtvrtin všecky tři akty. Je to role, kladoucí značné nároky na svého představitele, a pan Zakopal hrál ji s pozoruhodným uměním karakterisačním, v podobě prohnaného světáka a cynika, který se neštítí žádných prostředků. I jinak byl celý kus hrán a scénován velmi dobře. Tak dopadlo seznámení s autorem i s jeho kusem docela zajímavě — činoherní scéna čilá a snaživá má svoje právo, přinésti každý nový genre a zkusiti na něm svoje síly. Ale kus sám je dokonale protivný a neumělecký svým duchem. Je to divadelní macha, raffinovaný smysl pro effektnost, pro strojené a krajní využití situací, ale ne umění. Je-li ten duch neostýchavého cynismu, který vane z tohoto díla, karakteristický pro současné dramatické umění maďarské, pak pro nás může býti dokonce i svrchovaně poučná tato jeho ukázka. Jedním slovem: nepříjemný kus, zrovna tak jako jeho autor, který je podle všeho pomaďařený Slovák. *V. Kol.*

— Anglický dramatik Bernard Shaw stává se pomalu proslulejší svými vtipy, paradoxními výroky a anekdotami, které se o něm šíří, než vlastní produkcí dramatickou. Nedávno ptal se jednoho ze

svých přátel, zdali viděl jeho drama „Major Barbara." Na přisvědčující odpověď zeptal se znova: „Také poslední dějství?" Když mu přítel i na tuto otázku přisvědčil, podotkl, kroutě hlavou: „To je víc, než jsem sám dokázal. Já toho dosud nikdy nevydržel." — Když Shawovi nedávno jistý divadelní ředitel z Nového Yorku zaslal kabelovou depeši, oznamující pronikavý úspěch jeho dramatu „Arms and the Man", odpověděl na ni: „Zůstaňte klidný. Moje kusy při znamenitém obsazení mají vždycky úspěch." — Jakýsi ochotnický spolek žádal nedávno Shawa o dovolení, aby směl hráti jeho komedii „Yon Never Can Tell". Autor odepsal: „Milí pánové, ochotníci nemohou hráti moje kusy. Herci z povolání to také nedovedou, leda jsem-li při tom, abych jim pomohl. Chcete-li však mermomocí, hrejte si moji komedii — ale bůh buď posluchačům milostiv!"

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

XXVI. výstava spolku „Manes".

IV.

Mezi olejovými obrazy výstavy bude takto naše prohlídka bezmála již skončena. Nelze ji uzavříti beze zmínky především o Zeleném trhu v Praze od Viktora Strettiho. Zmínka tato nemá býti paběrkem, a nedošlo na Strettiho také proto až k závěrku, poněvadž jeho Zelený trh náleží k plátnům „Manesa" co nejméně křičícím o pozornost kolem jdoucích. Ale právě proto stává se symptomatickým zjevem uprostřed divokých proudů modernistických, jež v pavilonu pod Kinskou tvoří vír. Zelený trh Strettiův je totiž klidným, klidně malovaným a poctivým obrazem, kterýž — Muso, zahal tvář! — skutečně a již na první pohled nepopiratelně srovnává se se svým názvem a představuje beze všech skrývaček doopravdy — Zelený trh v Praze! Ani technika jeho nic nevypravuje o nějakých křečích tvoření anebo závratném kvapu, který mnohé impresi dodává vzhledu malby oběma rukama najednou. Zkrátka letošní olej Strettiův vypadá docela střízlivě u poměru k jiným šaržím, anebo lépe dešaržím krajinářským na výstavě. Verva je to kouzlo, které opájí nejkrajnější modernismus, verva co možná viditelná, „holder Wahnsinn", touha vypadati co možná nejméně jednoduše a prostě, než jak vypadá Strettiův Zelený trh. Barevný lept, tedy dokument umění, jež nám učinilo Strettiho tak vzácně milým, má umělec na výstavě tentokrát jenom jediný; je čerpán z Vídně a nazývá se Nokturno. Jeho pražská nokturna, diurna i vigilie popadají jinak u srdce.

Jiránek Miloš svou rozměrnou „Čtenářkou" ukázal, že je mnohem snazším uměním o obrazech psát, než je malovat. Jeho čtenářka čte v nevyzpytatelné póse, snad se při čtení prudce kolem své osy roztočila a usedla potom na tak zvaný bobek, možno-li tak říci, neboť z akce jejích nohou nic neprozrazuje hromada těžké nevláčné látky, která logicky, ne však malebně, nutně jest sukní této spanilé čtenářky. Obraz od hořejšího rámu do polovice dobrý. „Jaká to krásná záslona!" řekla tu dáma z obecenstva, a měla pravdu. Ta záslona, zavěšená před oknem nad čtenářkou a cedící velmi věrojatně jasné denní světlo na její hlavu, náleží k hořejší výborné polovině obrazu, a patří k ní také výtečná hlava čtenářčina, což buď spravedlivě uznáno. Za to nás nepodmaní ani jediný coul z blízkého souseda Čtenářky, Mraků Dvořáka Bohumila, banální to obrázek, přikrytý ze všech stran, stěn i protějšků. Jak se může něco podobného ukázat vedle a naproti obrazům ušlechtilého Ullmanna J., který solidní svou notou barevnou líčí siré ráno na Svitání, výmluvné svým nekonečným mírem, symbolisovaným i na vodorovném obzoru, přetínajícím obraz přesně v polovině výše, a na druhém svém obraze, Po dešti, vodou nasáklý terén a dalekodaleký průzor, plný vlhkého, ale průhledného šera. Zdá se, jakoby obrysy rolí v pozadí byly stylisovány ornamentálně cítícím geometrem; ale jsou takové náhody ve skutečnosti. Wachsmann B. svým Zátiším reprodukuje — effigies in effigie — jednoho ze známých komoňů Preisslerových u černé vody. Obraz jadrně malovaný, ale ostatek k zátiší srovnaných předmětů i spolu s látkami, stěny přikrývajícími nemá dosti nenuceně dekorativního uspořádání.

V síni, kde Mikuláš Aleš vévodí svým Kosovým polem, jedním z nejkrásnějších listů kolorované pérokresby, jež kdy stvořil, svým Dragounem a Rychtářem, vynikajícími vším nevyrovnatelným a nezpodobitelným i nenapodobeným uměním, které Alšovi ještě pořád zajišťuje primát v tom, čemu říkáme národní svéráz, jest nám dohlédnouti ještě k dvěma dokumentům grafiky, jež stačí uvésti jménem autorovým, aby vysvitly karakteristické znaky, jimiž poutají. A že neodolatelně, možno hned podotknouti o leptech Kašpara Adolfa, jeho Cirkus může posloužiti za protějšek k proslavenému Loutkovému divadlu téhož autora, kdežto Karlův Most připomíná do jisté míry dílnu Preissigovu. V. H. Brunnerovy až k manýře rutinované obrazy olejem, Interieur a Okno, zasluhují přes to vše velmi čestné zmínky už pro silný svit barvy, jemuž napomáhá účelně a rafinovaně lesku přispívající vedení štětce, a pro vzácně vyjádřenou mohutnost rozptýleného světla ve světnici (okno). Pro impresionářské tendence výstavy jsou obě čísla Brunnerova přímo brilantními ukázkami rozšafnosti technické, vědomé svého efektu.

Zbývá ještě zpraviti čtenářstvo naše o plastikách výstavy. Přechodem k nim poslouží nám zajímavá okolnost, že jeden z nejmladších, ale také nejúspěšnějších našich sochařů vystupuje na XXVI. výstavě Manesu i jako — malíř. Katalog aspoň vykazuje při č. 80 V parku Borghese v Římě a č. 81 Italský motiv jméno Jan Štursa. Je-li tento malíř totožný se sochařem Štursou Janem (stále o tom ve prospěch sochařův pochybujeme), od něhož jsou nejokázalejší sochy výstavy, převede nás z říše barev do království sádry hravě. Upřímně

doznáno, pospíšíme si velice rychle kolem pobloužením sochařových na plátně k sensačnímu jeho Koupání vlasů, kolosální soše v sádře.

KMČ.

TÝDEN.

V noci na 10. t. m. zemřel na svém letním sídle potštýnském dvorní rada PhDr. Jan Kvíčala, professor klassické filologie na české universitě n. o., řádný člen České Akademie a bývalý poslanec zemský i říšský. Professor Kvíčala, jemuž nikdo neupře vynikajících zásluh odborných a potom hlavně významu, kterého si jako poslanec zajistil v otázkách školských, zasáhl velmi energicky do sporu o Rukopisy, postaviv se se vší rozhodností proti dosavadnímu svému příteli a spolupracovníkovi, prof. dr. Gebauerovi, který pravost Rukopisů popřel. A ještě jednou ozvalo se jméno učencovo pronikavěji na foru naší veřejnosti: když mocným vlivem svým snažil se zameziti vepsání jména Husova na architrav nového Musea král. Českého, o jehož zbudování se byl pilně zasloužil. Spor odtud vzniklý zasadil těžkou ránu jeho posici politické, jakož i posici jeho stranníků. Jako vlivný referent školský vypracoval celou řadu české stanovisko posilujících návrhů na poli vyučování, z nichž mnohé byly provedeny, jiné se však vyššího schválení nedočkaly (tak na př. nynějšímu moravskému zákonu Perkovu obdobný „lex Kvíčala", dle něhož měly býti do škol ve smíšeném území přijímány děti dle toho, která z obou řečí je jim na základě rodinné výchovy běžná). Byl z prvních professorů české university, o jejíž osamostatnění se horlivě přičinil; založil „Bibliotéku klassiků řeckých a římských", „Listy filologické a paedagogické" a „České museum filologické", napsav zároveň nemalou řadu vědeckých odborných studií a úvah, z nichž jmenujeme zejména: „Badání v oboru skladby jazyků indoevropských", „O původu a vývoji mluvy", „Nové kritické a exegetické příspěvky k Vergilově Aeneidě", „Příspěvek k textové kritice" a j. v. Jeho zásluhám o rozvoj českého školství bude zachována čestná paměť.

—n—

Zajímavý výrok učinil nedávno Rodin, kterého Bernard Shaw nazval trošičku hyperbolicky „největším umělcem světa v každém oboru", o realismu a idealismu v umění. Byv interwievován kterýmsi pařížským korrespondentem amerického listu, co soudí o dnešních uměleckých směrech a názorech, rozhovořil se dosti pessimisticky a ne zrovna uznale o četných výstřelcích francouzského modernismu literárního a výtvarného. Když došlo na hořejší thema, rozohnil se a řekl: „My stále žvatláme o idealismu a realismu. Jest však jen dvojí na světě, umění a neumění. Umění nemůže býti nikdy naprosto pravdivé, a na druhé straně není zase umění bez pravdy. Řekové byli realisty, poněvadž uměli život dokonale pozorovati, a z téhož důvodu byli také idealisty. Slovo „idealismus" jakožto protiváha „realismu" dostalo se k nám s církevním mysticismem, a s ním omráčilo nás veliké množství jiných výrazů a frází, které jsou jen k tomu dobré, aby naši mládež dokonale pomátly. Praví moderní umělci postavili se k tomuto absurdnímu zmatku celou váhou svého díla, rozumného a pravdivého; je ostatně také třeba, abychom mu čelili a vzdálili od něho co nejradikálněji svoji myslící mohoucnost, abychom byli s to, svoje představy zcela a nerušeně prováděti. Zmatky tyto jsou neposlední z příčin, že jsme dnes vůči Řekům tolik inferiorní. Řekové myslili přímo a zdravě, my naproti tomu myslíme přepiatě a chorobně."

—n—

*

≡ V Jaroslavi na Rusi zemřel koncem května znamenitý ruský belletrista Vasilij Michajlovič Michějev. V letech 90. obrátil na sebe V. M. Michějev pozornost kritiky řadou povídek ze života na Sibiři, kde se narodil a prožil své mládí. Z velkých jeho románů nejpozoruhodnější jsou „Zolotyja rozsypy" (přeloženo do češtiny V. Rosickým) a „V semje i vně semji" (V rodině i mimo rodinu). V posledních letech žil výhradně v Jaroslavi, nepěstuje vůbec styků s cizím světem ani s literárními kruhy. Jeho sibiřské drama „Tajga" patří k často hraným repertoirním kusům.

*

≡ Literáti a žurnalisté ruští, spolupracovníci listů petrohradských i provinciálních, sešli se minulý týden ve společné schůzi, na níž se radili, jak se zachovati vůči určitému přání Lva Nik. Tolstého, aby upustili ode všech oslav jeho osoby při zářijovém výročí jeho osmdesátky. Usnesli se podrobiti se přání tak kategorickému a zanechati všech okázalostí. Přes to však uznali, že nelze naprostým mlčením přejíti den tak významný pro Rusko i celý vzdělaný svět, a svolávají na den 22. června st. stylu (5. července) všeruský sjezd představitelů tisku, aby zásadně rozřešil, jaké definitivní stanovisko zaujmou k osmdesátce Tolstého, poněvadž po jejich soudu záležitost ta není přece jen záležitostí soukromou.

*

Stříleti do mračen pokládali Lounští za urážku pána boha. Majíť psáno v knize pamětní r. 1582: „Bernard truhlář byl u vězení za příčinou tou, že jest v outerý po prosebné neděli, když se blejskalo a některé hřímání bylo, se tomu rouhal, což proti pánu bohu bylo, střílel z ručnice, oznamujíc, kdo lépěji vystřelí v takovou bouřku, tak že jednomu pacholku kabát prostřelil."

V PRAZE, dne 19. června 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

No tak gratuluju, teď už to víte," obrátil se Hejhola k Vondrejcovi, sladkostí potěšení zrovna zalitému, „nu přece něco, to se můžete hned ženit! . . . Divnej šmok! Po dobrém nepoví nic, za židovskou anekdotu, prozradí třebas státní tajemství. A při tom jich na něho stačí pět; tuhle tu, o těch křtinách, jsem mu povídal aspoň patnáctkrát, nu řekněme desetkrát, a nic nepozoruje!"

Vondrejcovi, jak tu seděl v tramwaji, zazněl mikrofonický, kovově lehtavý smích tajemného zpravodaje Hejholova tak klamavě do ucha, že vychechtl nahlas a tím vzbudil pozornost. Krasavice proti němu sedící, která jej byla s nenápadným zájmem po celou dobu pozorovala — to pro Vondrejce nebylo novinkou! — změnila výraz tváře, zčervenala a upřela oči na ulici.

Vondrejce nutkalo, aby té nemladé již a přes míru boubelaté slečince řekl, jí že se nesmál; opravdu se měl co držet, aby tu hloupost nevyvedl. Bylo mu tak široko radostně, tak blahosklonno shovívavě vůči každému, jako je snad velkým pánům, cestují-li na zapřenou a sedí-li uprostřed společnosti, nemající ani zdání, kdo to spolu jede . . .

Takovou náladu zanesl si až do tiskárny, do korektorny „Svantovíta," k jehož odpolednímu vydání bylo zasednouti. Dnes chopil se práce s takovým výsměchem její nicotnosti, jako nikdy od onoho dne, kteréhož svržen byl s výšin redakčních zase nazpět do nížin, z nichž se původně byl vznesl.

Opovržení jeho k tomuto úkolu, básníka tak nehodnému bylo vždycky hořké, ale dnes mu přicházel lov sazečských „ryb" zrovna vhod. Kontrast mezi básníkem, jehož loutnu potahuje zlatými strunami, tak říkajíc sám ministr kultu a vyučování, a mezi korektorem opravujícím tiskové chyby v denních zprávách o sebevraždách „jinochů", jež spáchány byly na odlehlých místech, mu dnes až lahodil.

Když přišel do síně faktor a pozdravil jej jako každodenně svým jízlivým úmyslným: „Dobré jitro, pane redaktore!" (redaktora mu nikdy nedaroval, co zas zapadl do tiskárny), povedlo se Vondrejcovi tak jadrně stručné „chacha" místo dobrého jitra, že se pan faktor až zarazil.

Ach, kdyby věděl pan faktor, kdyby měl jenom tušení, jak je Vondrejcovi lhostejno, co o něm páčí pan faktor, jakou nepatrnou postavičkou jest pan faktor až na samém okraji Vondrejcova obzoru, dneškem tak nenadále rozšířeného . . .!!

Ostatně může se přibližně dovědět!

„Pane Hynku!" zahovořil Vondrejc náhle k nejstaršímu z korektorů „Svantovíta," „nemohl byste laskavě za mne převzít dnes dopoledne poslední telegramy, dostal jsem státní cenu za své básně a musím si ještě dopoledne pro peníze k hlavní pokladně na Malou Stranu?!"

Vondrejc neopanoval rozechvěný svůj hlas a na spěchu, aby co nejdříve vyřek', příliš znatelna byla úmyslnost, zabrániti, aby nebyl přerušen. To bylo totiž s Hynkem velice snadno možno. Bylť stařík tento jeho úhlavním nepřítelem a to od svého jubilea pětadvaceti let korektorských u „Svantovíta" strávených. Tenkráte mu totiž Von-

drejc jediný z celé tiskárny opomenul blahopřáti.

Ruka neusmířeného jubilanta jezdící lupou po řádkách drobného insertního písma — nejdůležitější to korektury, poněvadž se insert s tiskovou chybou neplatí — zastavila se a zachvěla se. V celé „polepšovně" nastalo ticho jako na měsíci, i sám faktor přestal hvízdat svůj věčný pochod z Aidy.

Trvalo hezkou dobu, než se Hynek vzmohl k odpovědi. Pozdvihl tučnou tvář s mohutnými zlatými brejlemi velmi silného kování (o těch vědělo se, že byly zděděny a že Hynek, aby je mohl nosit, dal si vsadit do nich obyčejná skla) k Vondrejcovi, pravil velmi klidně:

Prosím vás, kolego, tohle kdybyste si mohl odvyknout, tohle v jednom kuse mluvení člověku do čtení. Chybu potom odnesu ale zas jenom já, nikdo jiný!" a ruka s lupou nastoupila zase cestu po řádkách.

Jako projev mimořádného zadostiučinění zahvízdl faktor vojenský signál z večerky, a dost.

Odpověď Hynkova byla totiž taková, že musela býti potichu vymlsána všemi, kdož ji slyšeli.

Pro nezasvěcence byla odpověď Hynkova jenom projevem nevrlosti, pro znalce ranila třikráte, ne jednou.

Především nebylo pravda, že Vondrejc mluví Hynkovi stále do práce, už snad půl roku chodili kolem sebe jako němí, za druhé nebylo zase větší domýšlivosti, jako když Hynek mluvil o svých chybách, neboť byl zrovna příslovečnou celebritou korektorskou a nikdo ani nepamatoval, že by byl kdy Hynek pustil i jen nejmenší rybičku, ale za to Vondrejc byl učiněným břídilem svého nynějšího povolání, zvláště od té doby, co jej zase z redakce do korektorny vrátili.

Nejzdlouhavější mozek celé místnosti, Jirsa, pochopil všechen jed klidné, státní chloubu Vondrejcovu přehlížející odpovědi Hynkovy teprve za minutu i dal se do smíchu.

S údivem rozhlédl se po ostatních, kterak mohli něco tak výtečného a odborně pikantního propustiti bez povšimnutí.

Porozumění tomuto naivnímu pokynu Jirsovu bylo tak všeobecné, že se všichni zasmáli jedním jediným bezděčným výbuchem jako výstřel!

Ačkoli se zasmáli zdlouhavému chápání Jirsovu, pojal Jirsa smích jako lichotku, a odvděčil se ještě krátkým solovým:

„Ech-che!"

Patrně, že asi toto polibování Jirsovo zalichotilo i Hynkovi; nemohl si odepříti ještě vůči Vondrejcovi dodatek:

„Hm, jo, milej pane, tady nejsme v žádné redakci!"

Osmero očí upřelo se na Vondrejce, a všechny byly plny důrazného přisvědčení Hynkovi a bezvýhradného, neúprosného despektu, jaký je vůči redakcím ve všech korektornách domovem.

„Ano, souhlasím," opáčil Vondrejc, „tady nejsme v redakci, tady jsme v polepšovně, pane kolego, a vy tu račte z nás být nejstarší!"

Všechny nosy, jako pod tíží Vondrejcovy opovážlivosti zabořily se zase do kartáčů a nikdo neměl zas, co by řekl, a nikdo se nesmál.

Jenom Hynek vzal svou stříbrnou tabatěrku a klepal jí zhurta o stůl; udělal-li tohle, jistě se tuze zlobil.

Jména „polepšovny" dostalo se korektorně, když kdysi hledán nejlepší český výraz pro místnost korektorskou, od té doby všichni říkali žertem „polepšovna", nebylo lže tedy Vondrejcovi zazlíti.

Ale sedělo to.

Zlověstné ticho, jež nastalo, dalo tušiti, že nikdo není ochoten pro tento případ rozuměti žertu, mezi nimi všemi každodenním užíváním tak zevšednělému, a že všichni ze solidarity proti Vondrejcovi raději jsou uraženi.

Zvláště pak Hynek!

Bylo mu přece řečeno, že je vlastně nejstarším kárancem v káznici.

To ho však ani tak nehnětlo, jako že se Vondrejc opovážil titulovati jej — „p a n e k o l e g o!" —, jej, Hynka, v r c h n í h o k o r e k t o r a, jak zněl officiální jeho název, jímž vyznamenala jej vrchnost „Svantovíta" u příležitosti 25tiletého jubilea služebního.

Hynek bouchl tabatěrkou rázněji než poprvé, a kdyby to byl udělal ještě jednou, vypukla bouře s takovou jistotou, jako když v červenci pleskne první krápěj do prachu na silnici.

Pro takové symptomy měl čich velmi vyvinutý pan faktor.

„Pánové, pánové," rozhovořil se náhle, „hleďme si každý svého, máme dnes sobotu! Už přišla dolů první fángle korbur!" *)

Už nikdo ani nemukl, ba ani mimo rukopis a oklepek nikam jinam nepohlédl,

---

Fángle korbur = půlarch se zprávami úřední korespondenční kanceláře. Každá z těchto depeší označena jest značkou: Cor.-Bur. (Correspondenz-Bureau.)

každý měl sám s sebou co dělat, sazeči už si podávali dvéře.

Také Vondrejc musil si pospíšiti, chtěl-li být do jedenácti hotov, a to bude jenom tenkráte, dopadne-li nahoře taky všechno normálně, nepřijde-li totiž z redakce na poslední chvíli žádná vlastní mimořádná depeše!

Byl jak náleží spokojen, že se mu podařilo Hynka tak odpálit s tou polepšovnou. Bylo mu, jako kdyby mu přidal někdo k jeho státnímu stipendiu o sto zlatých více. Beztoho jenom touto hmotnou oporou dodal si kuráže k ostré odpovědi.

Bože! — V nejhorším případě!

V nejhorším případě půjde z této duchamorny, a nepůjde s holýma rukama do boje o novou existenci!

Ostatně, jakou novou existenci? Což bylo by vůbec třeba nějakou n o v o u hledati?

Bylo by to snad tak špatné, přijmout státních čtyři sta zlatých jako závdavek lepšího osudu a spolehnout do budoucnosti vůbec jenom už na výtěžek svého péra!?

On, lyrický básník!!

Vondrejc pocítil nad nápadem tímto úpal ve tváři a vůbec s úžasem připomenul si, že se ani dosud nezabýval pomyšlením, jak naloží s penězi, jež mu tak do klína spadly.

Vyhýbal se té myšlence do té chvíle vlastně zúmyslně; ach! ze známých důvodů! Však už mu včera radost zhořkla hned Hejholovým blahopřáním, nyní že se může od minuty ženit!

Tváře pálily Vondrejce ještě žhavěji a tužka sledovala jenom mechanicky řádky korektury. Nevěděl ani, co čte, živou mocí nedovedl se soustřediti. To byla jedna z těch chvilek, které jej stály již tolik pokut za přehlédnuté chyby . . .

Osud, polyp, ze svého doupěte na Vinohradech vyslal za ním jedno ze svých chapadel, prosoukalo se všemi ulicemi, domakalo se ho, jako vždycky, docela spolehlivě, vyšplhalo se mu po hřbetě a přissálo se mu týlem do záhlaví, v místa již zvyklá, jako obolená a otevřená.

Dnes dostane čtyři sta zlatých . . .!

Což pak . . . aby se . . . přece jenom konečně jednou k Anně nevrátil!

Dnes večer aby už nepřišel!

Zítra v téhle chvíli bouchala by pod ním již kolesa do kolejí, tíhnoucích k Hamburku. Neboť z Evropy by musel zmizet, sic Anna by jej našla jistě, i kdyby se ukryl třeba někde jako červ pod kamenem!

(Pokračování.)

L. KŘIKAVA:

Z BÁSNÍ.

BOŽ. KADEŘÁBKOVÉ.

MRTVÝ.

Večer plul v jizbu . . . Sensitivní proud
s ním oknem vcházel, vlek' se kolem stěny
a vln svých sílu súžil v temný kout,
v němž já jsem seděl před obrazem ženy.

Čivy mé rozchvěl dotyk z neznáma,
obrazu oči v děs se rozšířily . . .
Stál mrtvý host tu opět za náma.
Nabyl jsem řeči: »Zas jsi tu, můj milý?«

I pravil on: »Je, zdá se, po bídě! . . .
Ty miluješ . . . toť ti jde život k duhu!«
Dím, slyše hlas, však druha nevidě:
»Oh, příteli, jdu stále v bludném kruhu,
oh, příteli, jdu stále v bludném kruhu . . .«

Zřím . . . oči hasnou . . . cítím vlny jen
známé té síly zde u svého kouta — — —
a zase vidím, vše že marný sen,
sen luzně těžký, co mne k zemi poutá,
rodiště, život, země, slunce, vzduch,
zchvívání bytostí, životní děje,
pláč, bolest, zoufání, smích, práce vzruch,
láska i vznikání pro smrt a smrt jen že je.

To všechno, co jsem žil — to žil jsem nadarmo.
Vše kolem bez lesku a bez významu visí
i pro co kladl jsem šíj žalu pod jarmo
i zrak těch portrétů žen milujících kdysi.

Neb význam jediný, života plný hlas
ten za žitím jen je. Zde zříš jen slabou duhu,
kdes prší životem, kdes zraje věčna klas,
my za duhou jen jdem a v bludném stále kruhu,
my jdeme za duhou a v bludném stále kruhu . . .

ZATRPKLÝ LOHENGRIN.

Vlak k Benešovu jel... Byl večer... Tesknil roh...
nes' ve vzduchu se letním nářek jeho.
Tou chvílí cítil jsem, co procítit jsem moh':
Sonatu bytosti... hněv osamoceného...
Kde jsem to dosud žil?... Tak zem mi daleká...
Jí dávno nepatřím svůj bajný původ znaje
a čekám chvíle jen, by zkazka odvěká
se zmocnila mne prolomením taje.
A zatím v oblacích šíj hledám labutí,
a zatím s obláčky kams v ztracený kraj pluji,
a mrakům, vlnám kol v bouřlivém pohnutí
pozemských příhod svých bolesti vypravuji....

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Dr. KAREL CHYTIL:

O DOMĚ »U VEJVODŮ.«

Potichu, bez vírných emocí připravila se událost nemalého dosahu na poli záchrany uměleckých a historických památek — zachování domu „u Vejvodů". Věc příznivě vyřízená přijímá se ve veřejnosti jako něco, co se rozumí samo sebou. Jen jakési přestřelky v místech dosti odlehlých ohlašovaly příští splanutí obvyklého boje, ale utichly bez ohlasu. Tu nestály již proti sobě dva nesmiřitelné principy, jen drobný rencontre se odbyl, provázený skepsí, jistými antipatiemi a troškou temperamentních invektiv. Ale věc sama byla tak samozřejma, a díky netušené odvaze rozhodnuta byla rychlým zakročením.

Před lety jsme měli podobnou otázku: zachování domu Melantrichova v někdejší Sirkové ulici, a vzpomeneme-li si na tehdejší průběh a konec celé akce, shledáme, že v dnešním případě mohlo býti zdárného výsledku dosaženo jen odhodlaným jednáním. Tehda šlo též o renaissanční dům patricijský, stavbu vzácných kvalit a kulturního významu, místo posvěcené působením dvou vynikajících osobností — Jiřího Melantricha a Daniele Adama z Veleslavína. Pro zachování zajímala se veřejnost a přimlouvaly se kruhy starožitnické, psala se promemoria a debatovalo se na sněmu zemském. Ale — deliberante Roma periit Saguntum. Zimničná stavební spekulace zmocnila se objektu, jenž odklizen dříve, než se mohly nalézti prostředky vedoucí k jeho zachování. Výpočty spekulace sic přinesly jen zklamání, ale konec konců v Melantrichově ulici na místě starobylé, památné budovy stojí dům, který snad ani nejhorlivější stoupenec modernisování nepřičte k zvláštním ozdobám nové Prahy.

A představte si, že to s domem „u Vejvodů" mohlo dopadnouti také tak. Komise, výroky znalců, pamětní spisy, to vše je nezbytné, ale samo o sobě k záchraně ohrožené památky nestačí, ba, k tomu nestačí ani naděje na subvence, neboť dříve, než se dospěje obvyklou cestou k povolení prostředků, může již nastati katastrofa. A demolovaným stavebním památkám subvence se neudílejí. Ale slib má přece svou hodnotu, a zaručená subvence jest tolik jako berná mince — alespoň v tomto případě. Nynější poměry vynucují přímo používání nových prostředků, jež vedou rychle k cíli. A úspěch byl zajištěn, když celou akci vzala pod svůj štít „Umělecká Beseda", která získá v památném domě „Vejvodovském" stánek přiměřený významu a tradicím této korporace.

Beseda hned ve svých prvních dobách pojala do svého programu hájení uměleckých památek a první kroky její na tomto poli jsou navždy sloučeny se zářivým jménem — Josefa Manesa. Vedeni touto hvězdou přistupují kruhy Umělecké Besedy ku praktickému rozřešení otázky, jak zachovati významnou stavební památku našeho města.

Dům „u Vejvodů" jest po domě Melantrichovském snad již jediný, úplně zachovalý, větší patricijský dům renaissanční na Starém městě. Malebná skupina starších budov o trojbokých a renaissančních štítech sloučena v nepokojných dobách Matyášových novou úpravou v jednotný celek, zvaný tehdáž domem Golyášovským. Letopočet 1618, vyřezaný na hlavních vratech, rok 1617, jenž nalezen na trámci krovu, značí dobu této úpravy. Dům v bězích válečných zkonfiskovaný a zpustlý zakupuje r. 1635 Mikuláš František Turek z Rosenthalu, jenž později proslul jako primátor pražský. Po skončení války třiceti-

leté, v níž Turek osvědčil se jako organisátor milice městské, povýšen byl r. 1649 Ferdinandem III. do stavu vladyckého a obdařen predikátem „ze Šturmfeldu". Erbem, jenž mu byl při tom udělen, vyzdobil si portál svého nově upraveného domu. Mikuláš Turek zemřel r. 1672, a dům tehda „u Turků" zvaný zůstal nějaký čas v majetku jeho rodu. R. 1717 koupil jej Jan Václav Vejvoda, jenž v letech 1745—1757 byl rovněž primátorem pražským. Po něm slove dům „u Vejvodů". Oběma primátorům, Turkovi i Vejvodovi, věnuje K. J. Erben ve své cenné knížce „Primatoren von Prag" po obšírném životopise.

Vlastní úprava a výzdoba domu „Vejvodovského" dovršena Turkem; co pak následovalo, byly jen nešvarné přeměny, jichž stopy snadno odstraniti; a také již se odstraňují. Nějakého tak zvaného „zpětného restaurování" není zde třeba. Prostranná přízemní síň nákladnického domu se svým ozdobným klenutím, spočívajícím na kamenném sloupu, znova vynikne, a znova se oživí prostory v patře, jichž staré původní stropy se opět objevily po snesení rákosových stropů. Jeden menší strop, kabinetní truhlářská práce, vykládaná a profilovaná, pochází zajisté z doby úpravy r. 1618, druhý velký strop s malovaným táflováním a trámovím ukazuje k době Turkově, k němuž možno vztahovati monogram na jedné desce, z písmen M a T složený. Výzdoba se skládá z odznaků a zbraní válečných, hudebních nástrojů, znamení nebeských, odznaků panovničích a jiných; emblematika Rudolfinské doby slučuje se s trofejemi války třicetileté. Celá ozdoba se nese podobným duchem a slohem jako strop menší zasedací síně na radnici, jehož malířská úprava pochází také z doby Turkovy. Umění malířského byl statečný primátor příznivcem; tak pro oltář sv. Josefa, jejž zřídil r. 1664 v kostele týnském, dal vymalovati obraz Karlem Škrétou, a v mysli dovedeme si představiti, že slavný malíř pražský, jenž již jako starší cechu malířského musil s hlavou obce udržovati dobré styky, nezřídka zavítal do hostinných prostor primátorova obydlí.

Máme zde vše v šťastném souladu, umění i historii. Ovšem není to ani velechrám, ani palác neb zámek, jest to měšťanský dům se svým uměním zámožné rodiny doby předbělohorské, dům, který hostil ve svých zdech dva rody primátorské. Památka pražského měšťanstva! a nynější generaci měšťanstva přísluší povinnost o ni se starati. Umělecká Beseda, zasahující svým širokým kruhem umělců a příznivců umění do všech vrstev, učinila svou povinnost; slovo má nyní jiný soubor měšťanstva, sbor obecních starších, a snad, než řádky tyto dostanou se do veřejnosti, slovo to již bude proneseno.

Není pochybnosti, že zachovávací snahy musí čím dál, tím naléhavěji brát v ochranu památky profánního stavitelství. A také konečně jest zapotřebí, abychom si vůbec uspořádali svůj poměr k celé své minulosti a jejím zůstatkům.

Naše minulost nesmí býti pouze k tomu, aby poskytovala látky k oratorským výkonům a aby chována byla jen v knihách a museích, na deskách a mohylách jako něco vzdáleného a odumřelého, nýbrž ona by měla se vším tím, co z ní zbylo, pronikati naši bytost a plně zasahovati do našeho života. My nesmíme pozbýti vědomí, že jsme stále jedni a tíž, třeba že vlny historie námi zmítaly a jinorodé elementy v nás vmetly. Generace generaci nechť podává ruce a s nimi své trudy i úspěchy i své nevyplněné touhy.

A jako hloubavý umělec dneška naplnil svými visemi prostoru chrámu, v němž podáván poprvé kalich, tak nechť rozproudí se zase družný společenský život v nedalekém starém patricijském domě!

V našem měšťanském životě zprostředkovala tento kontakt s minulostí jen naše starobylá radnice. Zde v primátorské síni soustředěny jsou podobizny primátorů od počátku XVII. století, a v řadě jich nacházíme i Turka, i Vejvodu. Vážné jich tváře shlížejí se stěn na členy komisí, jež v sále občas zasedají. I nynější starosta, jehož portrét nachází se na výstavišti, sem osobně vchází. Nepřipadá vám někdy, že staří primátoři stále sledují věci městské? Dignitatis memores, ad optima intenti. V zášeří sálu mihly se stíny, jeden z obrazů se oživuje, vztahuje se ruka, a primátor XVII. věku podává družně a s povděkem pravici primátorovi XX. věku.

ANTONÍN BEBR:

NOC.

Stříbrný závoj souhvězdí v tmu vlál,
a země byla krásou opojena.
Nad klidem vod nehnutě měsíc stál.
Vše bylo čar a kouzlo beze jména.

Do hloubky ticha ze sna tikl pták,
zašuměl strom a vlna stříkla k břehu.
Mír nekonečný stoupal do oblak.
Noc modrá měla nevýslovnou něhu.

A náhle výkřik dívčí zbrázdil vzduch.
To chycené tak zvíře zajećí!
Svou kořist někde chytil dobrodruh.

A je to smutek ze všech největší:
Být stvořen k hymně a přec k ní být hluch,
být zvířetem i Bohem v kůži člověčí.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

A co jsi se tak najednou vybral na cestu?" ptal se vedle něho na lavici pod oknem usedaje.

„Maminka mě poslala, pořád na ni Žanka leze a chce vědět, jak jsi se teda rozmyslil," vyprávěl, „toť se ví, Žanka sama se neopováží, aby si k tobě zajela, a proto jsem k tobě musel já."

Antonín rozhlédl se po čeledníku. Nikdo kromě nich tam v tu chvíli nebyl. Anna s matkou vytratily se do pokoje, když Brodecký k bratrovi se posadil, aby nepřekážely, kdyby o rodinných věcech chtěli promluviti.

„Tak už opravdu mně pokoje nedají," pravil Antonín rozhorleně, „ale se mnou ať nežertují, aby mě trpělivost nepřešla. Já myslím, že když jsem řekl, že to uspořádám, že by se s tím mohly spokojit. A zvláštní je, že jenom holky ustavičně se po dědictví shánějí."

„To máš pravdu, bratře," odpovídal Eduard, „Karla je zrovna taková jako Žanka. Taky už s košíky chodí do Rábu a popichují maminku jedna na druhou. Teď, co je Karla zase pryč z domova, stoupla strašně u maminky na ceně. Aspoň má zas maminka komu co rozdávat. Cpe jim oběma, jen když je z čeho!"

„I proto bych se nezlobil, proto nezchudnu. Dokud si budou pretenci po košících odnášeti, ani nemuknu, ale s těmi tisícovkami už by měly přestat. Zance se nedivím, ta se už naučila počítati podle švakra, ale Karla dobře ví, jak to všecko je. A tak ona taky Karlička už se hlásí, no, já to předvídal! A což kdybych já si teď zrovna hlavu postavil a hodil jim to všecko na krk! To by pak všichni koukali, a když budou takhle dělati, tak jim to udělám."

Eduard nevědomky sesinal, a hořící doutník zatřásl se mu v prstech rozechvěním roztetelených.

„To bys nám, bratře, snad přeci neudělal," pravil zkrotle, „abys pro ty škorpiony na nás všecky se zatvrdil. Když už jsi to všecko jako otec převzal, tak to nějak udělej, aby byl pokoj. Maminka mě sem posílá, protože se jí to také už přestává líbit. Už i maminka z toho začíná mít rozum. Tuhle mně povídala: synáčku, všichni mají namířeno na Antonína, protože je to pytel dobroty, jako byl nebožtík tatínek, ale já nedám dopustit, aby byl Antonín okraden. Toníčkovi ublížit nedám! A to ti, bratře, maminka teď pořád opakuje a proto mě sem posílá. Maminka jen myslí, abys už měl tu starost s krku, maminka není proti tobě, proto se na nás nezatvrzuj!"

„Tak proč mně teda pokoje nedávají?" odpovídal, „proč se pořád o mně starají a mě pobízejí. Snad jsem jim to měl teď v zimě urovnávat, když jsem v lese měl paseky a kdy jsem nevěděl, kde mně hlava starostmi stojí. Ještě nejsem s pasekami hotov, a jak paseky vyklidím, dám se hned zase do kultur. Však víš od nebožtíka tatínka, že jsem vždy vyprávěl, že si náš lesmistr na školky potrpí, vždyť si tady se školkami hrajeme, jakoby to zámecké zahrady byly. Až budu moci odskočiti aspoň

na dva dny, tak to všecko zařídím, ale honit se do ničeho nedám.“

Mluvil již uklidněně, nával zlosti se ztišoval. Eduard to hned postřehl.

„No, my taky, bratře, nezahálíme, tenhle týden jsme dělali na špejchaře, obilí jsme přehazovali, a dlouho-li bude trvat, a půjdeme zase do polí.“

„Jen aby se ti to zas tak vyvedlo jako loni,“ pravil Antonín, „takhle podle zimy by to nebylo špatné. Utíká ten čas, ani nepozoruješ. Ale ty jsi se do toho všeho moc dobře zapracoval, teď ti to řeknu do očí, že kdyby tebe nebylo, že bych si nevěděl rady.“

Eduard se poněkud zarděl a spokojeně se usmál.

„Jen když jsi se mnou spokojen,“ pravil, „to víš, já jenom na poli a u lidu mohu dohlédnout, kdyby Kátly doma nebylo, nebyla by má práce nic platna. Ale Kátla je poklad. Od maminky nic dobrého neužije, a přece slouží mamince, že by jí dcera líp neposloužila. Co Karla odešla, má Kátla celou domácnost v rukou, maminka si ničeho kloudného nevšimne. Kdepak aby maminka čeládce vyvařovala a o dobytek se starala! Maminka sotva někdy slepici nebo husu na vejce nasadí, no, drůbeže si maminka všimne, na drůbeži si dávala odjakživa záležet, ale o nic jiného se nestará.“

„Pořád ti, hochu, povídám,“ odpovídal Antonín, „že maminka už je starý člověk a starý člověk má své rozumy. Takhle to nesmíš posuzovat. Když je Kátla hodná, sám koukej, aby jí maminka zbytečně neubližovala, aby vám ta holka nakonec neutekla. Domluv mamince, když je potřebí, vysvětli jí to, ale to musíš rozumně, abys neurazil zase maminku. Však ty to dovedeš, tebe nemusím poučovat. A co dělá Alexandr?“

„I ten vyjevený! Ani se neukáže! Žanka ho nejspíš nikam nepustí, snad se bojí, aby něco od maminky neodnesl! To ti je, bratře, přeci jenom tělo bez ducha, sám tomu hochovi nerozumím. Ale potutela je, čtveráctvu hned porozumí, já vím, jak to bylo o dušičkách, když jste byli u nás a Jan si začal švakříčka Sladkého dobírat.“

Eduard celou příhodu Antonínovi vyprávěl, a když i Anna s matkou do kuchyně se vrátily, všecky je tou příhodou rozesmál.

„A teď se, hochu, nezlob, já musím do lesa,“ pravil Antonín nakonec, „to víš, to je jako u sedláka. Večer si ještě pohovoříme a nějakou sklenici spolu vypijem.“

Nejméně potěšila se Eduardovou návštěvou stará paní. Byla světa zkušená a věděla dobře, že Eduard zaplete Antonína zase do jejich začarovaného kruhu. Vyptala se potají, mnoho-li dluhů jest na Vodově živnosti ve Štěpánovsku, jaké jsou u živnosti pozemky, s kolika kusy dobytka bylo by tam nutno hospodařiti. Vyptala se sedláků, když si v sobotu do kvartýru pro peníze za svážení dříví z pasek přicházeli. Všichni jí Vodovu živnost vychvalovali.

Obratně Antonína přemlouvala. Ovšem s ním bylo jako s nedůvěřivým dítětem (aspoň tak ona o něm smýšlela), a proto opatrně obracela jeho myšlenky do Štěpánovska.

„Škoda, že se tak zapletli,“ říkala z povzdáleči, také aby Anna nevěděla, „kdyby to koupili ve Štěpánovsku, mohli z toho míti taky oni sami radost a mohli toho užiti. V Rábu toho nikdy neužijí, do Štěpánovska mohli by si odskočiti každý den, dost času by jim na to zbývalo a to je pak jiné hospodaření, když si může hospodář na všecko dohlídnout. A taky by to tady bylo moc pěkně po ruce i s naším hospodářstvím. Krav by mohli mít o kolik kusů víc, tady beztoho už mají chlív plný a trávy je ještě hundrt. Takhle se to všecko jenom zbytečně pošeredí, nic to neplatí, ale dobytek je pořád v ceně. Tam i kdyby si dva chlívy přistavěli, nikdo by ceknouti něměl, arci ve fořtovně nesmějí. A na polích by se také dobře hospodařilo. Když jim taky v lese pracovní lid pro jejich hospodářství zadarmo všecko udělá, udělal by jim i v Štěpánovsku. To už by jim hajný sám všecko obstaral. Inu, peníze by se jim hrnuly, a až by měli dost peněz, pak by mohli pomýšlet, aby si to Rábské břemeno na krk uvázali, beztoho ten, kdo to převezme, bude zase rád, když se toho šikovně zbaví. Nebožtík to měl jinak vyštudýrováno, ten věděl, co je, míti živnost pár kroků od fořtovny, a kdyby ho byli do pense nestrčili, byl by se ze všeho vykřesal. Ale Ráb byl jenom pro nebožtíka, pro ně to nic není a proto do toho neměli lézt!“

Tak se několikráte se zetěm rozhovořila, a on jí v duchu přisvědčoval. O výhodách, o nichž mluvila, sám rozvažoval, když poprvé s Vodou o koupi živnosti vyjednával. Také věděl, že tchyně, jež byla duší jeho domácnosti, nemluvila na plano, když se o značném výtěžku zmiňovala. Za dobytek vždy mnoho peněz stržili, a trávy v lese bylo dostatek. A lidé ze Štěpánovska v lese pracující ochotně a zadarmo by mu živnost obdělávali. Neopovážil se, aby jí něco namítal. Jen o matce a o Eduardovi říkal, o ty že se musí postarati, a že kdyby nebylo Rábu, že by nevěděl, kam a co s nimi.

„Jakoby nemohli do Štěpánovska, jakoby se jim v Štěpánovsku ztratili,“ vyvracela mu tuto myšlenku, a on jí i v tom musil přisvědčovati.

„Tam by jim bylo oběma líp než v Rábu,“ vykládala horlivě, „Edáček by dělal šafáře, co by hrdlo ráčilo, a paní fořtka (paní fořtvartka nikdy Antonínově matce jinak neřekla, než paní fořtka) by dělala paní. To by se jí jinak líbilo, než v Rábu, až by jí sedláci zadarmo z lesa fůry sena navozili, až by měla kůlny, stodoly a všecko pod střechu napěchováno. Pak by mohla míti slepic, co by srdce ráčilo, pak by se na nějaký pytel zadiny nemusilo tak moc koukat jako v Rábu! Tam by mohli i oni míti krocanů, perliček a pávů, co by chtěli, pak by ani slůvka ode mne neslyšeli, že nás ta havěť zbytečně vyjídá.“

Antonín neodpověděl ani tak ani onak. V duchu staré paní ve všem přisvědčoval. Kdyby byl Eduard náhodou nepřijel a starých závazků mu příchodem nepřipomenul, snad by se bylo staré paní znenáhla podařilo, aby se vzdal myšlenky na rábskou živnost a snad by byl Vodovu živnost v Štěpánovsku koupil.

Když večer s Eduardem hovořili, mizela staré paní veškerá naděje, že se jí podaří, aby zetě odvrátila od myšlenky, kterou pokládala pro něho a pro jeho rodinu za neblahou.

„Má učarováno,“ pomyslila si, „a už mu není rady ani pomoci. A je to takový člověk, že docela dobře ví, že sebe a rodinu okrádá svou dobrotou, že kdyby to té staré rozložil, že by jí to bylo jedno, sedí-li v Štěpánovsku nebo v Rábu, protože jí jde jen o to, aby mohla vládnout a poroučet, ale říci si nedá. Člověku je ho líto pro jeho strašnou dobrotu, že by se pro slepou důvěřivost i oběsiti dal. No, snad mu to zas jinak Pánbůh nahradí, když je takový dobrák, jako dítě!

Poseděli s Eduardem v čeledníku dlouho do noci, ale stará paní se jim do jich hovoru o dědictví a o rábském statku ani slůvkem nepřipletla.

„Je to jeho osud,“ usuzovala v roztesknění, „jiný se po bohatství honí, a jemu se samo nabízí, on o něm ví, jen rukou by mohl po něm sáhnouti, ale nesáhne. Až já oči zavru, všecko se to rozptýlí, co jsem já uschráněla!...“

XIII.

Paní fořtvartka nevzkazovala Vodovi do Štěpánovska, že zeť sotva koupí jeho živnost. Ustavičně ještě spoléhala, že se zeť na konec přece jinak rozmyslí. Voda napiatě očekával zprávy z Poběžovické fořtovny. Tím napiatěji, čím nedůtklivěji všecko se mu hroutilo. Zbyla v něm jediná naděje, že ho zachrání poběžovický fořt, a v stísněných poměrech byla mu tato naděje posilňující radostí.

Leč jarními pracemi v lese odvrácen byl veškeren zájem Brodeckého od těchto věcí. Lesmistr zase často k němu přijížděl. A zase s jarními starostmi, které povážlivě ohrožovaly jeho rodinný klid. Přijížděl posupně na starém bělouši, zamračeně vcházel do lesní úřadovny, pozorně se rozhlédl, zdali někdo na chodbě nestojí, aby u dveří neposlouchal, a teprve když byl jist, že odnikud nehrozí vyzrazení, sáhal do kapsy u kabátu.

„Still schweigen, ani muk,“ pobízel svého fořta tajemně, „tady to mají a přečtou si to.“

Vytahoval z kapsy dopis v obálce, adressovaný neumělými písmenami, „jednospánoj fořtmistroj“ a očima vpíjel se tázavě do fořtova obličeje, aby mu neuniklo ani smítko dojmu, jejž řádky s kopečka splývající u něho vyvolají. Netrpělivě čekával, až Brodecký přečte dopis do konce.

„Tak co tomu říkají, Anton,“ rozkřikoval se pak, ale hned se odmlčel, když se rozpomněl, že by někdo mohl poslouchati za dveřmi, a pokračoval s utišenou postrašeností, „je to impertinence! Byli by se oni, Anton, něčeho takového nadáli, vždyť mně sám k tomu pořád měli, aby holka jela k tetě do Vídně.“

„Ráčili jí něco poslat?“ ptal se Brodecký.

„Pětku jsem jí poslal! Co dělat! Aby tak se, žába okatá, opovážila a dopsala si Klotild,“ žaloval lesmistr žalostně, „to by byla moc pěkná historie. To jí radši pošlu pětku! A to vědí, však si to dovedou představiti, že na tom, co se stalo, mám asi tolik oučastenství, jako vrabec, když na větvici sedne, a teď musím mlčet.“

„Ale více než pětku neráčejí posílat,“ radil Brodecký. „A se starým Fidrmucem neráčili promluvit?“

„Jo, s tím, to by neřekli, co to je za člověka,“ hořce si stěžoval, „všecko bylo s ním vyjednáno na krejcar a teď, když zavadím, že by holka měla jako víc šetřit a peníze takořka oknem nevyhazovat, mlčí, jako pařez. On že o ničem neví, a holka že mu nesmí na oči, když je taková, on že ji vydědil. Bedenken sie, on ji vydědil! Beztoho po něm nic víc, než burnus a staré kalhoty, nezůstane! Prosím jich, Anton, co tomu všemu říkají?“

Lesmistr otřásl se jako umoklý dlouhosrstý ohař.

„Kdyby ráčili dovolit," odpovídal Brodecký tiše a stále s pokornou uctivostí, ač chéfova důvěra dávala mu právo, aby choval se rovněž důvěrně, „já bych třeba sám s tím člověkem promluvil!"

„S Fidrmucem!" rozkřikl se lesmistr, „to by to, Anton, moc pěkně vyprali! Vždyť ten člověk nesmí míti ani zdání, že někdo o celé věci také ještě ví kromě mne, jeho a té žáby! To je tajemství, to je přece všecko strašlivé tajemství. Jenom tohle ne!"

Brodecký pokrčil ramenoma.

— To je strašné tajemství, pomyslil si v duchu, když už si to ženské o kulturách povídají, jaká pomoc, já ho z toho nebudu vyváděti!

Nejinak bylo s ostatními návštěvami lesmistrovými, k nimž docházelo pokaždé, když lesmistr obdržel psaní z Vídně.

„Ráčili by snad přece líp udělat," radil Brodecký konečně, když návštěv lesmistrových a vídeňských dopisů povážlivě přibývalo, „kdyby ráčili celou věc nějak urovnati, ani k zdraví jim to neslouží."

„Ba neslouží, neslouží, Anton," požaloval si lesmistr, „vždyť mne je už polovic, už se jim tratím jako mlha, jen se kouknou."

Opaskem u kalhot zoufale zatřepal.

„Takové výměnkáře ani oni nemají," povzdychl, „a mají to taky moc pěkně seřízeno! Jo, kdybych já měl za choť manželku rozumnou a k těmto věcem, s kterými konečně ona neměla co dělati, shovívavou, ale oni znají meine Klotild! Ona je osoba života nezkušená a letory sanguinické!"

— Jindy si lesmistr na návštěvě u Brodeckého, když byl nový dopis vídeňský přečten a obvyklé stesky proneseny, zamudroval.

„Vědí, Anton," pravil usměvavě, „já když sluníčko na jaře vysvítí a do zad člověka hřeje, vždy si myslím, že kdyby na světě nebyla neřest, že by člověk nebyl člověkem! Neřest je koruna stvoření. Všimnou si, Anton, v bibli, že Adam, dokud byl tvorem dokonalým, dotud že nebyl člověkem, že člověkem stal se teprve, když hřešil."

(Pokračování.)

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

X.

Druhého dne z rána o šesté hodině sešli se Komárek se Zlochem u studny. Oba přišli vypít sklenku čerstvé vody. Linha s Emčou odcházeli právě do města.

„Krutí brko, dnes je krásně!" volala Emča, poskakujíc s nůší na zádech.

„Tuto hodinu před snídaní mám nejraději!" řekl Zloch, zastrkuje skleničku do kapsy. „Člověk je spánkem posílen a venku je příjemno. Chodívám podle lesa na tu i tu stranu," (ukázal holí sem i tam) „anebo se procházívám zde v parku. Je malý, ale pěkný, z rána čarovný. Zvláště pohled z dolejšího rohu proti pensionátu je vzácný!"

„Dovolíte-li, projdeme se jím," navrhl Komárek přívětivě.

Zlochovi uctivé chování jeho zalahodilo. Usmál se laskavě a poklonil.

„Milerád!" řekl ihned. „Mám beztoho touhu zahladit těžký dojem, který jsem včerejším vypravováním svým způsobil."

„Proč?" podivil se učitel. „Naopak, zaujal jste nás!"

„Spíše poděsil než zaujal. Cítil jsem to, bohužel však teprv tehda, když jsem skončil."

„Ubezpečuji vás, že jsme byli uchváceni —"

„Ach, ne, paní Pechová podlehla těžké té náladě, dobře jsem všecko na její tváři pozoroval. Mrzelo mne to!"

Vyšli po stezce do lesa a zabočili pak v levo do parku. Jasný, lahodný den, přeplněný životem a sluncem, vzal je ve svá kouzla. Lehoučká, bílá mlha jakoby naplňovala nížiny. Široko rozložené staré stromy vydechovaly ještě noční chládek ze svých korun, a nesmírné množství včel, zaletujících sem z nedaleké myslivny, příjemně bzučelo kolem tří mohutných, opožděně kvetoucích lip.

Stařec pátral v korunách stromů, a tvář jeho všecka se rozjasnila.

„Ach, nevíte, jak bych si přál žíti v klidu!" povzdechl z hloubi. „Odpočinouti si . . . odpočinouti si mezi shovívavými lidmi. Teď v stáří, právě teď — rád bych nalezl vyrovnání se vším, s lidmi a s vlastním srdcem!"

Komárka povzdech jeho a smysl těchto vět dojaly.

„Zde si odpočinete," řekl přívětivě, obraceje se k němu, „toulky po lesích jistě vás nejvíce potěší!"

Pokrčil rameny.

„Zdá se mi, že ne," řekl dosti určitě. „S počátku jsem v nich hledal vše, ale brzy jsem poznal, že se podobají ohromné knize mých dějů. Všecka minulost má, na niž bych nejraději zapomněl, vyvstává kolem mne. Tak i včera u té studánky vzpomínal jsem na svůj souboj. Vidíte — to mne brzy poučilo, že jen nový život mne uspokojí! A třeba to znělo směšně — nový život u starce osmašedesátiletého — přece je tomu tak! Nesmím vzpomínat, to je jediná správná cesta pro mne. A v lesích jsem vzpomínal — oh, tam u té rokle, u Čertových zubů . . . znáte to místo?"

„Ano, včera jsme tam byli!"

„Tam je člověku až úzko —"

„Sedáváte tam?" otázal se Komárek spěšně, vzpomenuv si na podezření Danielino.

„Dvakráte jsem tam byl a pokaždé jsem odcházel jako šílený král Lear."

„A proč?"

„Ozvěny, příteli, ozvěny!" prohodil stařec silným hlasem. „Na některých místech je slyšeti ozvěnu, a tam je takové místo. Sedněte si tam sám na hodinu a poslouchejte! Ozvou se ty ozvěny vašeho mládí a celého života, uslyšíte je a budou vám vřískati do uší — až prchnete! Taky jsem si poslechl — och, tam nechoďte!"

„Vaše toulání po lesích je tedy skončeno!" pravil učitel, pozoruje oholené starcovy tváře, jež se zachvívaly.

„Je . . . je . . . aspoň na čas!" odvětil stařec, stanuv pod vysokým jasanem. „Chtěl jsem, ale není možná, ozvěny mne odevšad vyhánějí. Rozhodl jsem se včera večer, že půjdu aspoň dvakrát týdně do města a do okolních vesnic. Promluvím s tím i s tím a potěším se. Je třeba myšlenky rozptýlit, rozpustit je do větru, jako pouští moře obláčky."

„Zde je taky veselo, proč se nám chcete vyhýbat?" namítl Komárek, a podívav se na hodinky, přemýšlel o čemsi.

„Oh, ne, nevyhýbám se, ale soudím, že stařec jako já příliš radosti nepřináší. A na světě, milý pane, pravou cenu má jen radost! Jako včera! No, proč jsem raději nemlčel?"

„Ale, pane Zlochu, opakuji vám, že se mýlíte! Příběh váš nás uchvátil!"

Stařec popošel, svěsiv hlavu.

„Říkala něco paní Pechová, když jste šli domů?" otázal se po chvíli, pohlížeje potají na Komárkovu modrou kravatu.

„Byla zamyšlena, dojalo jí to!"

„Vidíte . . . a to mne právě mrzí. Jí, právě jí — chtěl bych jen radost přinášeti!" s nápadnou vášnivostí zahoroval stařec. „A zatím provedu tohle . . . souboj! A ještě při tom hořím jako chlapec a líčím svou marnou lásku. Stydím se teď za to, že jsem byl včera sám sebou okouzlen — fuj, zlobím se na sebe!"

„Vždyť jsme sami o to prosili, a vám to zaplanutí slušelo!"

„No, vidíte, že jsem planul. Dobře o tom vím! Jako chlapec jsem hořel. A — paní Pechová — nic o tom nemluvila?"

„Ne, pranic. Přemýšlela patrně o těch příhodách!"

Zloch chvíli mlčel. Náhle švihl holí.

„Dobře, že vás zde má!" řekl krátce.

„Mne? Proč?" podivil se učitel překvapen důrazností jeho hlasu.

„Potěší se!" jakoby váhavě pronesl a po chvíli dodal: „Vy jste si velice blízci!"

„My? Jak to?" zakoktal Komárek všechen zmaten pohlédnuv krátce na okna Pensionátu.

„Ó, ano, velice, velice. Vy budete dobrými přáteli. Jak jsem vás spolu shlédl, oba čistě, vkusně upravené, pochopil jsem, že máte mnoho společného. A dobře tak, ať se potěší, dobrá ta paní . . . Nu, líbí se vám, ne?"

„Líbí, ano!" přisvědčil učitel dívaje se opět na průčelí, osvětlené úplně ranním sluncem. „Zvláště její srdečnost, kterou si člověk nevykládá než právě jako upřímný projev." Umlkl, poněvadž v té chvíli pozornost starcova neobyčejně vzrostla.

„Ano," prohodil tento váhavě, jakoby nemohl oddáliti myšlenku, jež ho zaujala, a jakoby nevěděl ani, co chce říci, „je tomu tak. Srdečnost — čisté ženy. Ano. Zalíbila se mi od prvé chvíle; jakoby člověka něco povzbuzovalo k životu, viďte, takový je její vliv." Stanul a zahleděl se do modrých očí učitelových. „Kéž by byla dlouho tak šťastna jako nyní, dlouho tak svěží, tak nezhořklá jako dnes!"

„Myslím, že se nikdy nezmění!"

Stařec zavrtěl hlavou. Rty jeho se záhýbaly, jakoby v ústech něco převracel.

„Bohužel, jí nečeká klid, jak by se vám zdálo!“ řekl tiše svraštiv tvář. „Ona však je jako dítě, nevidí a nechápe, co se tvoří před ní.“

Komárek se polekal.

„Co se tvoří?“ zašeptal se zatajeným dechem.

„Co? Což vy nedovedete rozeznati, jaký bude její život? Vy nevidíte, co čeká milou tu dámu?“ se živým vzplanutím mluvil Zloch. „Podivno, jak prosté pravdy jsou neviděny mladýma očima! A je to jako křišťál jasné. Tolikrát se její případ odehrál, tolikrát jste o něm četli, ona i vy, a přece ho nevidíte, když je před vámi. Mladá žena, milující svého muže, mladá, hezká žena, nomohoucí hřešiti... a stydnoucí muž, zavrtávající se do neživotných bludišť, zasychající v knihovnách. A co dále? Co bude? — Dnes má ta paní vzpomínky na mládí, vrátila se po letech do svého domova... dobrá, ale co potom? Aspoň děti, aspoň ty... ale těch nemá! Co tedy bude? Vidíte, milý pane, že se ukazuje mráček. Oh, ano, přijdou chvíle, a ty přijdou určitě, kdy pozná, že muže ztratila. Bude sama, zcela sama, jako na pustém ostrově. O, tím se nesmíme mýliti, že ji bude dále něžně nazývati, dále se o ni starati! Srdce jeho bude mrtvo k ní!“ Pohleděl na Komárka, jenž se zarděl a cosi chtěl namítati. Nevyčkal však, řekne-li něco, a pokračoval stejně živě: „Těžko jí bude, poněvadž je věrná žena a miluje svého muže. Kdyby byla lehkomyslná, žila by si vesele nový život přes všecky rány bujně, jako vínem opilá! A ona — tak hezká paní — dovedla by lehko za sebou strhnout trochu dobrodružství! Ona však nemá těchto křídel... zahryzne se do svého žalu a nepustí! A pak se na ni podívejte, jak bude ubohá a jak jí nebude pomocí ani rady!“

„Nevěřím — nevěřím“ — všecek rozčilen řekl učitel.

„Nic byste nezměnil ani tak ani tak! Ale já se nemýlím! Na očích jejích čtu již všecko jasně. A právě jí, právě jí bych přál šťastný život!“

„Nedíváte se na svět příliš černě?“

„Já? Oh, milý pane, zkušenost bohužel je taková, že vedle vás sedí a jak chcete na něco se dívati, už vám nastrčí černé brejle.“

Komárek měl obě tváře nápadně zardělé. Byl rozčilen starcovým proroctvím; vše se v něm bouřilo námitkami. Vzpomněl si na pohlednice Pechovy, jež denně své ženě posílal, na jeho něžná slova a vroucí pozdravy. Nic nepodporovalo Zlochovy závěry. „Vidí černě,“ myslil si, „vidí samá dramata, a neví, že nejsou lidé stejní!“

Prošli třikráte parkem, pozastavujíce se. Mluvili nyní o Karle Valáškové, jejíž živost a prostořekost — ač ji zavrhovali — oběma se líbila. O sedmé hodině vrátili se do Pensionátu.

Daniela stála sluncem zalita na terase a dívala se po okolí. Nová, zlatožlutá blůzička její leskla se jako letní červánek. Spatřivši pány, seběhla po schodech a vyšla jim vstříc před stavení. Včerejší nálada nezanechala žádné stopy na její růžové, jasné tváři. Krásné jitro zapuzovalo všecku tíhu života, všecky stíny, a co se jí zdálo večer osudné a vážné, dnes jakoby nemělo ani podstaty. Přiběhla živě k oběma pánům a zahrnula je otázkami, jak se měli a kde chodili. Oba zřejmě potěšeni jejím veselím žertovali a smáli se.

„Hned zas bych šla na takovou procházku jako včera!“ volala plna jitřní radosti a zdraví. „Večer jsem se sice bála, ale teď je mi příjemno! Ach — tu vaši Toninku, pane Zlochu, jsem stále viděla. Nevím proč, ale myslila jsem si, že se mi v povaze podobala. Byla ovšem krásná! Dovedu si ji úplně jasně představit — a v té krinolince, ach, kde to všecko je!... Ten její jednooký muž! jaký byl asi její život? Myslím, že se trápila, že byla velice nešťastna! A proč jste jí nehledal? Proč jste jí aspoň nenavštívil? Nebyl jste hodný.“

Stařec pokrčil rameny.

„Nebylo možná!“ řekl. „Dnes také lituji, ale tehda nebylo možná jeti do D.“

„Dnes se mi všecko líbí,“ jásala Daniela, „vše, i vaše povídka, chtěla bych ještě něco slyšeti!“

Zloch se na ni laskavě usmál a zavrtěl hlavou.

„Však vy povíte!“ řekla vesele.

Aninka oznamovala ze skleněné verandy, že je káva na stole. Daniela vybídla pány, aby šli posnídat. V jídelně, kam se byla usadila paní Slámová s dětmi, ozýval se křik, nevrlé hubování světlé paní. Daniela s pány usedli proto ve verandě, aby nebyli svědky obvyklého výstupu. Aninka, jež přicházela k nim s talířem nakrájené bábovky, všecka byla zaražena a červená.

„Co se stalo?“ otázala se jí Daniela tichounce.

„Ale — někdo prý řekl o jejích dětech, že nedovedou ani pozdravit!“ odvětila Anna.

„Mluvil pravdu — nedovedou!“ řekl Komárek.

Zloch pokyvoval hlavou. Kolem rtů jeho jakoby se byla zachytila z neznámé příčiny nepřekonatelná trpkost. Otázal se Emči, jež prošla verandou, proč nejdou Valáškovy dolů. Děvče se zasmálo a uteklo. V té chvíli však objevila se ve dveřích paní Zamrazilová v modré své pelerině a spatřivši Zlocha s nimi, volala:

„No no no, to je nějaké přátelství!"

Daniela se na ni usmála a přitáhla ji k sobě.

„Kde je paní Valášková?" otázala se jí zcela tiše.

„Nahoře, česají se. Nejdřív češe matka dceru hodinu a potom dcera matku taky hodinu. Jak jsem to vypozorovala, přijdou za dvě hodiny k snídaní. Jděte mi s nimi, jsou jako bzikavky!" Naklonila se pak k samému uchu paní Pechové a pošeptala jí: „Na toho svatého učitele, zdá se, chtějí těmi načesanými hlavami působit."

Daniela se na ni opět usmála. Bývalé nepřátelství pominulo, jak přišli hosté, zábava a jasné počasí.

„Teď máte časy!" řekla jí.

„Teď ano," odvětila vdova šeptem a se zřejmou lačností. I bezbarvé oči její v té chvíli jakoby nabyly lesku a bývalé blankytné modrosti. „Teď se nenudím. Sedím tuhle, sedím tamhle a pozoruji vás všechny. Paní professorová, je na to podívaná!"

„A co vidíte?"

„Co? Tu zavařeninu! Jak se to zavařuje!" zvolala hlasitě.

„A co se zavařuje?" ptala se paní Pechová s očima rozzářenýma.

„Teď vám to nemohu povídat!" odvětila vdova všecka se smíchem otřásajíc.

Zloch po snídaní pojednou povstal, omluvil se a vzav hůl i klobouk ubíral se ke vchodu.

„Kam jdete?" otázala se ho Daniela překvapena.

„Tam — do té vesnice u lesů, za kterou slunce zapadá!" odvětil a neobrátiv se již odcházel z Pensionátu.

Paní Pechová chtěla jíti za ním domnívajíc se, že ho snad urazili, ale Zamrazilová ji zadržela.

„Nechte ho, radím vám, ať jen jde. Nic dobrého by s ním nebylo."

„Bojím se, že zaslechl vaše slova a že si je nesprávně vysvětlil!" namítala Daniela starostlivě.

Zamrazilová pohodila vrásčitou rukou a zasmála se.

„I nic neslyšel! A kdyby! No, co? Zavařenina! Co si může myslit? Nic! Nanejvýš, že jsme mluvily o malinách!"

„Ne, není uražen," upokojoval Komárek paní Danielu, „mluvil jsem s ním ráno a vím, proč odchází."

„Říkal vám něco?" rychle se otázala.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Josef Holeček: Naši. Kniha třetí až šestá. (Výprava. — Boubín. — Adamova svatba. — Rok smrti.)

(II.) Dílo Holečkovo je víc než souvislý řetěz líčení, spředeného ze vzpomínek dětských let, z vypravování starých pamětníků, z tradice lidové, z lidového zvykosloví a mudrosloví. Proto nebyl by věrně vystižen, ba ani v hlavních rysech zachycen ráz celého díla, kdybychom chtěli se pokusiti kronikářsky postupně podati zhuštěný pouze obsah jednotlivých knih. Holečkovo vypravování má několik hlavních proudů, které se rozcházejí a zase slévají tak, jako se stékají a proplétají životní osudy celého kraje, jednotlivých vesnic a rodů selských v nich, v jejich poměru k sobě navzájem, k panství, ke knížecímu rodu, k úředníkům knížecím. Při tom má spisovatel zároveň hlubší a pro sebe očividně mnohem vyšší důvod a cíl, podávati víc, než pouhé vypravování o tom, jak utvářel se a vyvíjel od let nevolnických život jeho rodného kraje.

V závěrečné kapitole páté knihy, v níž bývalá Anička Klokočníkova, nyní mladá hospodyně Anna Králencová, vzpomíná svojí slavné svatby, konané podle staročeského způsobu, uvádí tam krásná slova, která jí moudrá matka dala na cestu do manželství: „Milé dítě, život není povídačka, není, aby se vypravoval, ale žil. Nikdy svého života nepořádej podle povídaček, ale nejprve podle zákona božího a potom podle pravidel, ve stavu našem od starodávna ustálených." Podobá se, jakoby autor naučení této energické a pracovité, na venek tvrdé a přísné, ale uvnitř měkké a dobré ženy, které celá vesnice přezdívala „komendant", byl si učinil zásadou pro celé svoje dílo. Líčení života, jak on je podává s hlubokou mravní opravdovostí a slohem veskrze svérázným, barvitým a zvučně ryzím i čistým (má některé svoje gramatické i syntaktické zvláštnosti a libůstky, kterými se důsledně odlišuje od Gebauera), není mu samo o sobě cílem, nýbrž podnětem k úvahám o tom, jak se vyvíjela vlivem prostředí a sociálních přeměn mravní povaha jeho hrdin, jací byli oni dříve, a jací jsou nyní, jak

je zastal veliký převrat roku 48., a jak na ně působil.

Holeček kreslí lid určitého kraje jihočeského, povah jistě podstatně rozdílných od obyvatelů jiných českých krajů. Lid jihočeský, nábožensky a mravně hluboce založený, pilný a pracovitý, ale pomalý, nedůvěřivý a nepřístupný, trpělivý, ale i hrdý, zachoval si poměrně nejdéle svůj svéráz, ať už vykládáme to vlivem historické tradice, či moderněji isolací, nedostatkem komunikací a jiných prostředků rychlejší civilisace a přizpůsobování, snadného mísení se živly novými. Sám na to leckde velmi případně naráží, a řadu zajímavých typů líčí plasticky, částečně asi z vlastních vzpomínek, částečně z podání starších pamětníků. Ale při svých filosofických exkursích rád generalisuje, mluvě o celém národě českém. K nejzajímavějším partiím díla patří ony kapitoly, v nichž Holeček vykládá ústy knížete Egona — mocného aristokrata a pána jižních Čech — filosofii pobělohorské šlechty, odchované a zkultivované školou učených a chytrých Jesuitů. Tak vážných a podnětlivých vět o poměru české šlechty státoprávní*) k českému lidu bylo málo u nás napsáno.

Čím dál dospívá Holeček k dovršení svého široce rozteklého líčení, jež při vší šířce udržuje organickou spojitost té půdy, v níž je vkořeněno, abychom užili jeho oblíbeného a často se vracejícího pojmenování, tím častější jsou odbočky a reflexe čistě filosofické. Je mu to patrnou nutností, diktovanou hloubavým, vážně přemítavým duchem, a nevadí, že tento duch projevuje se namnoze touž jednostranností náboženských, mravních, hospodářských a nacionálních názorů, která ozývá se také z některých jeho hrdin. Jeť autor příliš z téhož masa a z téže krve, jako jeho postavy z jihočeského lidu. Nelze prozatím ještě definitivně pronášeti soud o celém díle, jehož sedmý, poslední (?) oddíl začal letos teprve vycházeti v časopise**), ale bude vděčnou povinností vrátiti se k němu, až bude řečeno poslední slovo.

Ale snad možno za filosofické vyvrcholení díla považovati již nyní vřele, ve svém závěru takřka ve formě modlitby psanou kapitolu „Resignace“ ze šesté knihy „Našich“, v níž autor přechází v polemiku s Jesuitou páterem Sterzingrem, vychovatelem knížecím, o základních vlastnostech české národní duše. Tragičnost osudu českého vidí Holeček v české passivnosti, která připravuje půdu resignaci: Čechové neumějí vydržeti, upadají často v resignaci na poloviční cestě, nedovedou trhati ovoce vynaložené energie počátečné.

Každý český boj má po jeho názoru tři doby: 1. dobu přípravnou, v níž se mysl těžko odhodlává, a jedva se málo pozdvihla, upadá, naplňuje se po-

*) Kníže Egon, když po zrušení nevolnictví zakládány mezi sedláky první hospodářské spolky z podnětu jeho ředitele a když knížete volili protektorem, nikdy neopomíjel před jízdou na schůze takových spolků dáti zaplétati koním do hřívy červenobílé stužky.

**) Vojna, sedmá kniha »Našich«, vychází právě v „Osvětě“ na r. 1908.

chybami a temnými barvami si maluje výsledek boje; 2. v druhé době boje Čechové vyvinují bojovnost neobyčejnou; rádi přinášejí v obět životy své i statky; projevují chrabrost hodnou vítězného národa. Avšak — 3. třetí doba českého boje jest resignace. Ona se dostavuje u Čechů po boji šťastném právě tak, jako po nešťastném, není tedy vždycky následkem pokleslé mysli. Tuto osudnou vlastnost českou, totiž „neumění vykořistiti úspěch, byť sebe těžšími obětmi vykoupený“, vykládá Holeček českou mírumilovností, měkkostí, soběstačností, tedy vesměs vlastnostmi lidsky šlechetnými.

Ale autor není z těch, kdož by tedy radili národu svému, aby se hleděl vytrhnouti z mrákot věčné a ve chvíli nejnevhodnější se vracející resignace, kdož by jej chtěli učiti a vychovávati k vlastnostem sice méně lidsky šlechetným, za to však tvrdším a prospěšnějším. Naopak si pochvaluje: „Nikdy Čechové nebudou národem dravým. Nikdy nebudou ani lvem, jehož si dali do znaku, ani holubicí, k níž se rádi přirovnávali v zašlých dobách sentimentálních (H. říká: sentimentalných), nýbrž síla i mírnost vždycky se budou v jejich srdci střídati.“ A je dokonce přesvědčen, že je tak dobře, neboť: „Jako pro neumění vítězství vykořistiti Čechové nikdy úplně nad nepřítelem nezvítězili, tak zase resignace, z níž toto neumění vyplývá, chránila je od úplného potření a konečného zničení.“ V závěru svém pak, připomínajícím Tolstého, autor vzývá příští království Hospodinovo, v němž národ český, „rytíř dobra“, učiněn bude přece jen vítězem! Velebná slova krásné víry, jimž třeba se pokloniti, třeba že víry samotné — nesdílíme. *V. Kol.*

* Spolek bibliofilů,*) kterýž nedávno byl založen a v jehož čele stojí prof. Frant. Táborský jako starosta a insp. Leopold Weigner jako místostarosta, oznamuje, že vydá ještě před koncem roku všechny Bezručovy básně s názvem Slezské písně, umělecky vypravené od Vojt. Preissiga. Vyjdou v počtu obmezeném, pouze pro subskribenty. Do obchodu knihkupeckého vůbec nepřijdou. Kniha bude vypravena krásně a v celku i v podrobnostech jednotně, jsouc společnou prací výtvarného umělce a básníka. Tištěna bude na ručním hollandském papíře a sice zvláštními typy, strana za stranou bude vyzdobena. Mimo to bude v ní řada obrazových příloh, provedených v původním dřevorytu a leptu. Kožená vazba dle návrhu Preissigova. Vydání toto setkalo se již s neobyčejným zájmem. Je proto nutno přihlásiti se hned. Přihlášky budou číslovány. Těm, kdož se přihlásí později, kdy už počet obmezený autorem bude překročen, vrátí se zaslané peníze. Přihlášky provázené subskripční cenou 20 K přijímá p. JUDr. Jan Náhlovský, Král. Vinohrady čp. 1074.

*) Zakládající členové platí jednou pro vždy 500 K, přispívající pro letošní rok se zápisným 10 K. Pro členy chystá se na tento rok uměl. publikace jako bezplatná premie, která vyjde k Vánocům.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

XXVI. výstava spolku „Manes".

V.

Nejnápadnější z plastik této výstavy, „Koupání vlasů", je Štursova. Od puberty téhož umělce je to vývoj — po stránce tělesné — úžasný, a kdyby při „Koupání vlasů" byl se autor zachoval dle své záliby ve vyhledávání suggestivních názvů, mohl na místo neosobního „Koupání vlasů" nazvati obrovsky rozměrnou sádru tuto jménem „Adipositas", anebo ještě příznačněji — „Kallipygisté". Nedojde-li superlativ tento milosti před filology, případným zůstává přec, stejně jako plastický jeho důvod bezpříkladným. Kam se poděl básník-sochař, který ve strukturách jemnozrných kamenin hledal teplý tón a samet pleti své klassické sochy dívčí, umístěné po spravedlivé zásluze v Moderní galerii? Neuvidíme ho za touto dobře dužněnou děvou, tak dalekou trpké útlosti, kteráž na Štursových aktech, nazvaných „Před koupelí", nabyla náležité cudnosti; při „Koupání vlasů" veta po ní. Nejodvážnější a nejnesličnější posun volil tentokráte umělec pro svůj akt, složiv jej do dřepu na nohy a nachýliv jeho dřík do polohy tak vodorovné, že postava dosáhla kšticí do umyvadla postaveného v téže úrovni, v níž se nacházejí kolena. Ovšem že právě v tom je úmysl, neboť modernism chápe své epigonství; krásu vyčerpalo umění před ním, nezbývá mu tedy než šereda. Štursovo „Koupání" představuje však nejenom nehezkou ženu v nehezké póze, ale i ženu dle všeho nezdravou. Štursa je zamilován do zbytnělých očních víček, kteréž v tomto měsícovitě ztučnělém obličeji s kamenným úsměvem činí dojem očního katarrhu; zápěstí, jež Štursa, bůh ví z jakých důvodů, modeluje pravidelně v šíři předloktí, stíženo otokem, všecka kůže jakousi divnou osutinou. Víme ovšem, že jsou to technické pomůcky, jimiž hodlá se docíliti onoho jistého sfumata, příznivého dojmu živé pleti a živého masa. Ale výsledek tohoto raffinementu jest opačný. Jsme nuceni mysliti především na hmotu, z níž umělec pracoval, a všude, kde takto technicky výtvarník upozorňuje na materiál, jehož neovládl, dostavuje se rozčarování. Vedlejší myšlenky matou nás a brání nám v sledování účinu umělcem zamýšleného. Vlasy vypadají jakoby měly v koupeli zbaveny býti čočky, která se do nich dostala z prstů umělcových, modelujících kulatými nálepkami; zkrátka — rozptýlenost, způsobená manýrovaností sochařovou, v jaké uvázl hloub, než může býti jeho skvostnému nadání zdrávo. Nevede se nám lépe ani před ostatními plastikami letošní výroby Štursovy; drobná soška „Extase" zasluhuje spíše názvu „Kontorse", toliko bronzový bibelot „Primavera" smiřuje nás do jisté míry s nezapomenutelnými vzpomínkami na bouřlivě úspěšné prvotiny Stursovy. Uznati sluší ovšem, že Štursův „Portrét paní K. N." drží se života a canonu přírody, prostého marot, jak k tomu zajisté při portrétu umělec nucen byl.

Pamětihodno, že i obě Podobizny od Františka Bílka provedeny jsou v téže nálepkové technice modelační, aniž by vůbec zarážely nějakou nápadností. Naopak výtečná ekonomičnost těchto prostředků a prostředečků obzvláště na Podobizně č. 106 způsobila, že nelze ničeho postrádati z dojmů jimi vystižených; každým krokem ústupu pozorovatelova stává se tato maska staré tváře věrněji lidskou, života přibývá do jejích sarkasticky přimknutých, povýšenou intelligencí naplněných očí, jich vrásky jeví totéž napětí jako koutky úst a lehce navraštěné obočí, napětí nevšední myšlenky v intelligentním čele. Tvář tato složena jest z těchže tenkých nálepků, námazů a čečůvek jinde směšných, ale tady modelují tvář i duši, poněvadž je Bílek velký umělec, anebo lépe veliký talent, neboť jeho č. 106 jest beze sporu — aspoň pro mne — nejlepší plastikou letošního Manesa. Druhá Podobizna č. 107 už je do jisté míry přehnána ryze Bílkovým stylem v karakteru; vinu má také nevzhledná úprava povědomé geniální nonchalance.

Kafkova „Podobizna Mme. M." je dílem veliké noblessy a umírněnosti v pravdě elegantní. Je to korrektní, uhlazený, ale duchaplný čin salonní plastiky, podávající osobnost beze všeho pathosu, nemístného při tomto druhu plastiky. Jsme vděčni pařížskému mistru, že nepředstírá, jakoby ho Podobizna dámy stála hned převrácení celého nitra na ruby, a jakoby umělec byl nucen věnovati na ni polovinu duše. Pozoruhodnou v umírněnosti jest pathetická studie Jaroslava Křepčíka „Agonie". Na první pohled zdá se sice, že by se hlava mohla nazývati také týmž právem Ave Maria, anebo Stabat Mater, ale několik okamžiků přesvědčí, že věc promyšlena hlouběji, a že oči této ubíděné krásné tváře obracejí se opravdu v sloup a z jejích úst odchází jeden z posledních vzdechů. Kofránkovy Děti jakoby byly studovány v Indii za hladomoru.

Portréty Mařatkovy nezhostí se snad nikdy jisté nechtěné karikaturnosti; vězí to ve dvou příčinách. Jedna z nich, že umělec dosahuje frapantní podoby tím, že ji přehání v nejnápadnějších jejích znacích; druhá, že podobizny provádí v nadživotním měřítku i mimo účel monumentální. Nejšťastnější ze tří je Podobizna sl. A. V., jíž nelze upříti duševního momentu. Oba dekorativní návrhy Mařatkovy „Hudba" a „Drama", ve velkých modelech vystavené, dosvědčují poslání Mařatkovo k monumentálním dílům. Zvláště torsa: tělesná schvácenost Dramatu, mužem představeného pod návalem duševní strázně, a gracie Hudby (podle modelu šněrovačkou trochu modifikovaného) vylíčeny v pravdě mistrovsky; hlavy poutají již méně. Drama je nepopíratelný mikrokefalus, přetvořený ve výrazu rtů a nosu.

Úprkův „Okopavač" je tak poctivý jako sám originál, Slovák v košili a gatích na řepě s kratcí v rukou. Řízně modelovaný, věrojatný atlét z lidu, se svaly nohou, prozrazenými přilnavým plátnem.

Přástky, velká plaketa Stanislava Suchardy, nejsou nejhlavnější prací letošní početné

exposice jeho. Výjev nepříliš dramatický trpí poněkud jednotvárností mužských postav i přadlen; těžiště uměleckého pokroku Suchardova nevězí ani v jeho drobných plaketách a medailích, z nichž každý kousek je opravdovým klenotem, nevýstižné dovednosti pro každého napodobitele. Jsou to zase dětské Podobizny (124—6), jimiž oslňuje také tentokráte a na nichž zjevno jest srdečné procítění. Také ještě jiný druh intimní — aby se tak řeklo — tvorby Suchardovy zastoupen na výstavě Návrhem pomníku, jak zjevno, hřbitovního. Jak z nápisu vidno, má střežiti hrob tragicky skončivší feministky pí. Humpalové-Zemanové, a umělec personifikuje v postavě, tvořící pomník, tento truchlivý moment. Žena umírající tváře, vyvrácené do týla, ze stoje počíná padati na znak. Že je věc mistrně studována, toť očividno; dokonale tragickému účinu brání arrangement. Říza, v níž zahalena smrtí se kácející žena, má totiž pokračování ještě pod pravděpodobnou délkou postavy, vyrůstá jako nadsázkou ze země, což činí dojem nepřirozené ztuhlosti tak, jako kdyby právě zkamenělé roucho bránilo postavě padnouti. Ovidovská metamorfosa; žena se mění ve sloup z důli nahoru. Husův pomník od Suchardy jest koncipován rovněž tak, i je to tím nápadnější, ježto jest na výstavě také přítomen. Přítomnost tato nemůže míti jiné povahy než demonstrativní vzhledem k dnešnímu stavu pomníkové otázky. Je narážkou dosti bolestnou na situaci, v jaké problém Husova pomníku, nabyv už neodbytné akutnosti, zastihl generaci současných našich plastiků. Zůstala dlužna splnění tohoto svého úkolu. Ať z jakýchkoli příčin, nesplnila ho ve lhůtě téměř čtvrtstoleté, neboť Husovým pomníkem nebude výtvar, jehož attrapu jsme před nedávnem na Staroměstském náměstí viděli. A upřímně dlužno přiznati, že by jím nebyl ani Suchardův Hus, přes to, že jak dnes věci stojí, jest výtvarně nesrovnatelně umělečtějším než návrh Spolkem definitivně — bohužel — přijatý. Také stránka, na níž by se dalo hovořiti o národnosti umění!

KMČ.

TÝDEN.

V Rožďalovicích na Jičínsku zemřel 21. t. m. ve věku 58 roků zasloužilý autor populární osmisvazkové „České kroniky" a široce založené čtyřdílné „Obecné kroniky", malínský rodák prof. Josef Lacina, který se na svých belletristických pracích zhusta podepisovával také podle svého rodiště Kolda Malínský. Zvěčnělý vyučoval po dlouhá léta na slánském gymnasiu, odkud byl r. 1895 jmenován na vyšší reálku pražskou, stav se zároveň konservátorem c. k. ústřední komise pro okres lounský, rakovnický, podbořanský a slánský. První počátky Lacinovy spadají do belletrie; již r. 1872 přinesl „Světozor" některé z jeho historických črt třebízskovského zabarvení a brzy po té jich vyšlo několik svazečků pod názvy „Kronika I.", „Kronika II.", „Ze starých pamětí", „Slánské obrázky", „Světlo a stín" a j. v. Jímavé vroucnosti analogických sbírek Třebízského nedostihly, ovšem že tím méně mohutné síly obrazů Jiráskových. Ale nikdo jim neupře zámluvného půvabu vypravovatelského, který zejména plného uplatnění došel u obou stěžejních děl zesnulého, „České kroniky" a „Obecné kroniky", v nichž se v pojetí dob více přidržuje Tomka než Palackého, a při nichž mu populární „Kronika" Zapova byla výbornou oporou. Historické práce Lacinovy jsou poctivé a solidní, namnoze velmi pracně sbírané; platí to zejména o výborné „Obecné kronice", která nám poutavě líčí historii vzdělaných národů od dob nejstarších až po dnešek. Historické knihy Lacinovy jsou dnes zejména pro venkovské knihovny pomůckou nad jiné vítanou. Budiž jeho památky vděčně vzpomínáno! *—n—*

V noci na neděli 21. t. m. zemřel v Petrohradě nejpřednější ruský skladatel Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov, bývalý námořní důstojník, od r. 1871 professor a později ředitel petrohradské konservatoře, ve věku 64 roků. Slavený dnes komponista světového jména vyrostl z prostičkých počátků téměř jako samouk, a pouze nezdolná píle a svrchované nadšení pro hudbu, zejména píseň lidovou, postavila jej v čelo svérázných, hluboce duchem svého národa prochvělých skladatelů. Prvních základů hudebních nabyl Rimskij-Korsakov v námořní akademii od Canilla a Balakireva, a již jako námořní poručík překvapil hudební kruhy svojí první skladbou, symfonií do Es-mol, kterou napsal za své tříleté námořní cesty kol světa. Jeho další úspěchy šly velice rychle za sebou, tak že se brzy vzdal dráhy vojenské a věnoval se professuře na petrohradské konservatoři a komposici. Skladatelská tvorba Korsakovova opírá se pevně o základ národní, jmenovitě o ruskou píseň lidovou, již dlouhá léta sbíral a studoval, naplniv jí 5 obsáhlých svazků. Byla to právě tato lidová literatura, která jej zavedla do říše snů, báchorek a bájí a k význačnému pro Rimského-Korsakova „kultu slunce". Jako skladatel jest Korsakov převážně — možno-li tak říci — umělec malíř, který potlačuje jasnost hudební kresby nádherným, žhavým a sytě založeným koloritem instrumentálním, tak že jeho hudba je více vypravovatelská, epická, než subjektivně lyrická. Tím staví se také rázovitě proti svému velkému vrstevníku Čajkovskému. Rimskij-Korsakov složil velice mnoho písní, dvojzpěvů, kvartetů, sextetů, symfonií i velikých orchestrálních skladeb. Jeho skladby „Šeherezada", „Sadka", „Antar", „Zkazka", „Velkonoce" a j. zajišťují mu trvalou paměť jako symfonikovi a velkému komponistovi melodramatickému, tak jako jeho „Pskovšťanka", „Carská nevěsta", „Servilia", „Zkazka o caru Saltanu", „Nesmrtelný Kostěj", „Májová noc", „Sněgoročka", „Mlada", „Mozart a Salieri" a j. mluví velmi zřetelně pro jeho mimořádný, hluboce rozechvívající talent operní, zejména v oboru fantastické pohádky, romantické báje a zkazky, méně na poli moderního psychologického hudebního dramatu. I jako temperamentní dirigent vynikl Korsakov, a v této funkci viděla jej

před nějakým časem i naše Praha. Přes to však leží síla jeho významu ve skladatelství, v mistrném provádění povahokreseb a v neskonale syté, pružné a melodické harmonisaci. —n—

*

Literatura ruská v posledním týdnu želí ztráty dvou svých členů. V Petrohradě zemřel populární humorista Viktor V. Bilibin, redaktor humoristického týdenníku „Oskolki“, jejž řídil sám od smrti Lejkinovy, autor mnohých dramat a veseloher („Revolver“, „Mlčení“, přelož. do češtiny, „Dobročinný čert“ a j.). V Mogilevě pak zemřel ranou z revolveru při nahodilém sporu v klubu duchaplný feuilletonista a literát Vladimír L. Kign, známý pod pseudonymem V. Dědlov. Z jeho knih nejznámější jsou sbírka povídek „My“, román „Sášenka“ a řada cestopisů.

*

Vlad. Čertkov, známý nakladatel spisů Lva Tolstého v Anglii, otiskl v „Řěči“ petrohradské obšírnou stať, týkající se nastávajícího jubilea Tolstého. V této stati uveřejňuje úryvek z dopisu Tolstého, který mu poslal: „Chystané oslavy jsou pro mne neobyčejně obtížné a trapné z mnohých příčin. Jedna z prvních je ta, že jsem se nikdy na takové oslavy nedíval sympaticky. Vzpomínám na to, jak dávno už, asi před 30 lety, v době, kdy oslavovali Puškina a odhalovali mu pomník, přijel ke mně milý Turgeněv a naléhal, abych s ním jel na tu slavnost. Přes to, jak mi tenkrát byl Turgeněv blízký a drahý a jak jsem si vysoce cenil a cením genia Puškinova — odmítl jsem. Věděl jsem, že jsem Turgeněva rozhořčil, ale nemohl jsem jinak, neboť už tenkrát jsem oslavy takového druhu pokládal za cosi nepřirozeného a — neřeknu lživého — ale neodpovídajícího mým duševním snahám. Teď, když se to má týkati mne osobně, cítím to ještě daleko silněji. V mých letech, kdy stojím už jednou nohou v hrobě, přeji si jen jediného — abych byl v lásce se všemi lidmi, pokud je to možno, a abych se s nimi rozloučil s nejlepšími pocity. Ale přípravy k jakémukoli jubilování mohou vyzývati jenom city zcela opačné, než jest vzájemná láska a vážnost.“

*

Přede dvěma lety způsobily nemálo rozruchu v Paříži a v celé Francii kroky Sary Bernhardtové, jimiž se pro sebe za součinnosti celé řady sobě nakloněných ministrů dožadovala učitelské stolice na pařížském konservatoriu. Byl to zejména ministr vyučování Briand, který veškeren svůj vliv nasadil, aby touze božské Sary bylo vyhověno, neboť byla to poslední a jediná cesta, jíž mohla slavená umělkyně dosáhnouti tak dlouho odmítané a za to tím žádoucnější stužky čestné legie (viz Zvon VI. str. 744). Stužky však přece jen tenkráte Sarah Bernhardtová nedosáhla, učitelské stolice však ano. A dnes oznamují francouzské listy s různými, ne zrovna lichotivými poznámkami telegram z Brusellu, kde diva právě dlí, jímž se Sarah úřadu vzdává, poněvadž necítí v sobě dnes už patřičných učitelských schopností. —n—

*

U sestry jednoho z prvních Ibsenových nadšenců a přátel z mládí, Schulruta, objeven byl v těchto dnech doposud naprosto neznámý rukopis norského mistra; je to rukopis romantické novelly s titulem „Zajatec na Apelshusu“, a dle soudu znalců jest nejdokonalejší po umělecké stránce ze všech dosud uveřejněných a v pozůstalosti básníkově nalezených věcí. Vydavatelé této pozůstalosti, dr. Julius Elias a Kot v Berlíně, vydají novellu tuto s ostatními čísly v jednom svazku, který bude už na podzim publikován. —n—

*

Cena potravin před 150 lety. Dne 30. září 1755 k večeru sjela se v Sudějově komise, jež do 4. října konala šetření ve příčině sporu, který vznikl o les Lišťanský mezi majitelem statku Jindického Janem z Kavanagku a majitelem panství Pečeckého Ignácem svob. pánem Kochem. Předsedou té komise byl hejtman kraje čáslavského Václav Dobřenský z Dobřenic, komisary krajský adjunkt Jan Rašín z Riesenburku a Tadeáš Šonovec z Ungerswerthu. Měli zapisovatele, zeměměřiče z Prahy a dva advokáty a jednoho direktora hospodářského. Baron z Kavanagku dostavil se osobně. — Zajímavo, co těch 10 lidí za čtyři dni snědlo a vypilo a co to tenkrát stálo. Snědli hovězího a skopového masa 55 liber po 4 kr., půl telete za 2 zl. 30 kr., srnčího $15^1/_2$ libry za 1 zl. 2 kr., 3 zajíce po 18 kr., 2 bažanty po 30 kr., 2 sluky po 15 kr., 8 koroptví po 8 kr., 102 kvíčaly po $1^1/_2$ kr., krocana za 27 kr., husu za 21 kr., 2 kachny po 10 kr., 4 kapouny po 12 kr., 21 kuřat po 4 kr. Snědli 23 libry másla po 8 kr., 1 libru kávy za 36 kr., 2 libry cukru po 30 kr., $^1/_2$ libry rýže za 5 kr., 3 citrony po 7 kr., 11 žejdlíků soli po 3 kr. Chleba snědeno 20 bochníků po 6 kr., housek, rohlíků a preclíků, sucharů a piškotů víc než za zlatý. Mlsná komise musila míti mimo koření i sardele, kaperlata a mandle, mléko a smetanu. Piva pečeckého vypili sud, $3^1/_4$ vědra. Pinta piva byla tehdáž za 6 kr. Vína vypili za 20 zl.; žejdlík byl po 10 krejcarech. Jen ze Zásmuk Františkáni dodali 19 žejdlíků po 7 kr. Obroku spotřebovaly potahy víc než za 18 zl. Diet tři členové komise stavu panského vzali 225 zl. Zeměměřič počítal si cestovného za míli 2 zl., z Prahy a zpět za 14 mil 28 zl., diet za 6 dní 21 zl. (3 kopy míš. denně), za mapu sporného lesa, nakreslenou na místě samém, dostal 14 zl. Baron Koch za tu komisi dal svému advokátu 99 zl. Ze všeho patrno, že komise mohla býti hodně veselá.

(Z Pečecké patrimoniální registratury.) *Nk.*

V PRAZE, dne 26. června 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

KATYNKA EMINGEROVÁ:

ČESKÝ SKLADATEL — PŘÍZNIVEC MOZARTŮV.

(Dokončení.)

Samozřejmě jsem, přemítajíc o této episodě ze života dvou umělců nám Čechům tak blízkých, pojala úmysl shledávati bližší detaily této pamětihodné schůzky. Kdy přibyl Mysliveček do „Herzogsspitalu"? Jak dlouho se tam zdržel, kam odtud odjel? Při známém ozdobném slohu z doby rokoka mohlo se tu seznati mnoho dat ze života našeho krajana. Moje dotazy do Mnichova neměly však kýženého výsledku.

Pátráno z ochoty v záznamech bývalého „Herzogsspitalu"*), pátráno však marně. Ni bavorská státní knihovna, ni mnichovský městský archiv nechovají sebe menší písemné záznamy o nemocnici, založené patrně v dávném středověku. V bouřlivých dnech napoleonských válek zničeno prý v Mnichově mnoho starých knih a dokumentů. Z „Herzogsspitalu" zůstal pouze název jedné z mnichovských ulic, snad v místech, kde ona budova stávala — v které jsou nyní umístěny některé z universitních klinik.

Mozartova návštěva u Myslivečka konala se ve dnech 8.—9. října 1777. Oba umělci setkali se v zahradě zmíněné nemocnice. Wolfgang líčí Myslivečka, až na obličej, chorobou znetvořený, tak jak býval dříve „pln ohně, ducha a života". Jeho mladý přítel láteří zle na lékaře jej ošetřující. Jeden z nich, chirurg Caco, jej léčil způsobem přímo brutálním — upálil mu nos.

Mozart se omlouval, že se jeho návštěva poněkud opozdila, stalo se tak, poněvadž, má v Mnichově mnoho přátel. Mysliveček jej ujistil svým upřímným přátelstvím.

„Jsem jist, že zde máte mnoho přátel, však tak dobrého, jakým jsem já, nemáte žádného." Vyprávěl, že impressario Satturo v Neapoli byl z různých příčin donucen zadati letošní „scritturu" jakémusi maestrovi Valentinimu. Pro příští sezonu dostal on, Mysliveček, tuto smlouvu k disposici. „Ježto jsem pro Neapol psal již šestkráte, jest mně to lhostejno převzíti nepříznivou (zpěvohru) a chci vám přenechati lepší, tudíž onu pro dobu masopustní. Vidíte, že mám v Neapoli takový úvěr (umělecký), že když řeknu: vezměte tohoto, tak jej ihned vezmou." V průběhu rozmluvy obou umělců souhlasil Mozart s naším krajanem, že v Italii jsou hudební umělci vysoce uznáni. Přiznal sám, že v žádné zemi nebyl tak oceněn jako právě v Italii, a že každý hudebník má „úvěr", když píše zpěvohry pro vlašská divadla, zejména pro neapolské jeviště. Mysliveček pak nabídl Mozartovi, že mu napíše koncept k dopisu pro Satturu.

Následujícího dne jemu vskutku zaslal slíbenou listinu a připojil ještě další nabídku. „Chcete-li jeti do Prahy, zašlu Vám dopis (doporučující) na hraběte Pachtu." Je to první authentický záznam o Praze, který seznáváme v průběhu Mozartova žití! Doporučení českého umělce na českého šlechtice. Hrabě Jan Pachta slynul jakožto štědrý mecenáš hudebního umění. Jeho palác v Celetné ulici (nynější číslo 33) býval útulkem umělců.*) Protož pokládal

*) S díkem uvádím tu jména pí. Klaudie ze Sichererů, choti universitního professora v Mnichově, a sl. Rozy Amanové, dcery král. dvorního lékaře tamtéž.

*) Roku 1813 dal hrabě Pachta přenésti v nosítkách ve svůj pohostinský dům chorého Karla M. z Webrů, skladatele „Čarostřelce" a tehdejšího kapelníka stavovského divadla.

Mysliveček doporučení do přízně hraběte Pachty za nejnutnější výzbroj k Mozartově cestě do Prahy.

Wolfgang Mozart byl perspektivou, moci dodati zpěvohru pro Neapol, zúplna zaujat, ba přímo nadšen.

„Mám nevýslovnou touhu psáti zase jednou nějakou zpěvohru."

Mimo to byly jeho hmotné poměry pro okamžik tak trudné, že jej možnost, obdržeti sto dukátů, nemálo vábila. Další objednávky se jemu zdály býti rovněž pojištěny.

„Když napíši něco pro Neapol, pak budu všude hledán." Pokládal za velice výhodný cvik, napsati ještě tu a tam komickou operu.

„Mnoho se za to ovšem nedostane, ale přece něco, a dělá to více cti a úvěru, nežli když se uspořádá s t o k o n c e r t ů v N ě m e c k u, a jsem tím rozveselen, ježto mohu komponovati, což jest mojí jedinou radostí."

Wolfgang však nechtěl bez rady otcovy ničeho podniknouti a prosí „nejrozumnějšího dvorního kapelníka" (solnohradského) o jeho mínění.

Leopold Mozart nesouhlasil s názorem svého syna a s nabídnutím Myslivečkovým. Jemu tanul neustále na mysli onen úřední titul panského skladatele, ona „zajištěná existence" — za málo peněz mnoho práce a ústrků.

Též Wolfgangova sestra Anna, jeho věrná rádkyně, blouznila o podobném „zaopatření".

Ryze umělecké cíle byly oněm starostlivým duším vzdáleny.

Dlužno přičísti jejich obavy na účet soudobých poměrů.

Wolfgang tedy dle všeho odmítl smlouvu pro neapolské divadlo, odmítl kollegiálně, vlídně podanou ruku a pomoc svého českého příznivce.

Přání rodiny Mozartovy se však rovněž nesplnilo; mladý skladatel neobdržel v Mnichově kýženého postavení. Byl znova odkázán protloukati se v Augšpurku a Mannheimu jím nenáviděnými „německými koncerty". Požehnaná doba komposic zpěvoher, Wolfgangem tak vytoužená, nastala až později.

Svého českého přítele Mozart nezapomněl. V srpnu 1778 ho došla do Paříže zpráva o nepořádku, který zachvátil solnohradský orkestr. K dovršení této nepříjemnosti zemřel tehdejší arcibiskupský kapelník Lolli. Mozart se vyjadřuje vůči svému příteli abbéovi Bullingerovi velmi ostře o celé záležitosti. Patrně byl jím vybídnut podati své dobré zdání na objasněnou a nápravu této neladné situace. Mozart slibuje, že se všemožně přičiní, by pomohl. Narážkou na Myslivečkův neblahý pobyt v mnichovské nemocnici praví, že sjezdí všecky špitály a chorobince, by objevil důstojného kandidáta pro uprázdněné místo dirigenta arcibiskupské kapely v Solnohradě. A pokračuje svým rázným, muzikantským slohem:

„Proč jste byli tak neopatrní a dali jste si uniknouti Myslivečka? To by bylo bývalo sousto, takového se snadno nedostane. To by byl býval muž, který by byl celou dvorní hudbu svojí přítomností uvedl ve strach."

Měl tedy Wolfgang Amadeus Mozart svůj odůvodněný názor o Josefu Myslivečkovi jakožto o geniálním, energickém umělci hudebním.

EMIL HORSKÝ:

SENOSEČ.

Jaká vůně, jaké proudy, slunce letní,
žhavé slunce na chvilku!
Neodlétej, neodlétni,
malý, modrý motýlku!

Teplé slunce v luka tiše teče, teče,
slyším cvrčků věčný zvuk,
prudká vůně senoseče
do vodních par táhne z luk.

— Sukénky si vykasala, vykasala,
nad kotníky vysoko,
a mé srdce rozdrásala
marnou touhou hluboko.

Vidím krásu, dýchám vůni, v slunci ležím,
v žhavém slunci na chvilku.
Za tebou v snech marných běžím,
malý, modrý motýlku!...

BEZ KVETE MODŘE.

Modrého bezu plné kytky
přinesly jste mně, milé dítky,
za květnové neděle zářící,
modrého bezu kytici.

Staroch, jak bývá moudrý vždycky
i v titěrnostech didaktický,
Růženku, jež je zmatena,
posadil na svá kolena.

V očích měl odlesky zhaslé lásky,
Emince něžně hladil vlásky,
— nelze to odbýt bez něho
nad kytkou bezu modrého!

Modrého bezu! Modrého!
Nelze to odbýt bez něho!
Vlaštovky jeho přilétly!
Modře už bezy rozkvetly!

STOPY.

Otisky všeho, slzy je kropí,
otisky všeho, stopy, stopy,
něco, co věčně víří a víří,
něco, co nic tu neusmíří...

Nepřítel strašný a vždy jen v zádech!
Stopy, v nichž hraje krve nádech,
memento, které volá zpátky,
čas jen je smývá bez památky.

Tesknění mého smutný proud hebký,
břečtan soch, mlhy sestárlé lebky,
stopy, jež vyryla bolest a starost!
— Zraněný strom, jenž už po ráně zarosť.

DÁLKA TRUCHLIVOSTI.

Líp je, už se nesetkávat,
srdce zkouškou nezatěžkat!
Život kázal »s bohem« dávat,
kázal, pravou chvíli zmeškat.

Hořkost zmeškání a ztuchlý
závan z hrobů cit můj zalek'.
— V dálce dálka němě truchlí
marnou truchlivostí dálek...

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Tenkrát rozvinul před fořtem celou soustavu filosofickou, jaké se dožívají statní padesátníci po nesmírných zkušenostech a opětovném zkoušení vlastních citů, pudů a odvah, a když na starém bělouši v ustavičném houpání v sedle odjížděl, nelitoval pětek, jež do Vídně posílal, a byl v tom okamžitém vzplanutí a odhodlání ochoten novou i jinou poplatnost na krk si uvázati.

Ke konci března paní fořtvartka náhle ulehla. Poněvadž si do píchání stěžovala a suchý kašel jí roztřásal vetchým tělem až do kostí a ještě jakoby kostmi potřásal, navařili heřmánku, a Podzimková ze Drah přišla, babička dokola daleko široko vyhlášená. Ruce měla jako sametové a po cukroví o křtinách — jen sladkostmi křtinovými se živila — měkké a pružné jako žíněnky. Do zad když jimi sáhla a jemnými stisky bolest rozmazávala, vyvolávala u žen, této rozkoše dopřáti si mohoucích, nové síly do všední lopoty. Ovšem hlavně jen ženám posluhovala. Vysocí hodnostáři od pana děkana střemhlav dolů, aby jim zženštilost nemohla býti vytýkána, k týmže úkolům jako choré ženy diskretně si ji také zjednávali, a od nich odcházela zadními vrátky, obyčejně zahradou. S baňkou přicházívala a se zásobou pijavek, jež za těch časů odnímaly nemocným horkou černou a zkaženou krev. Pijavky sázela

že se jí nikdo nevyrovnal, ani „arzt“ Malý, jenž po ní k umírajícím — kdo by volal „arzta“, dokud babička Podzimková mohla pomoci — přicházel, a vždy si ji pochvaloval a jen dodatečně křenové placky na místa dosud křenovými plackami neožehlá přiložiti poroučel.

Paní bába poručila, aby starou paní na noc křenovými plackami obložili, a slíbila, že jí bolesti rozmaže, až je trochu křenové placky rozeženou. S mladou paní mnoho nepohovořila, jen jak by měly nemocné posloužiti. Věděla velmi dobře, jak to u pána ve kvartýru chodí, že duší hospodářství a domácnosti je stará paní, mladá že se jen okolo dětí ohání, a proto dovedla odhadnouti, co by ve kvartýru ztratili, kdyby jim stará paní umřela. Také věděla velmi dobře, jak mladá paní na matce lpí, že bez matky by ani nedovedla žíti. A už zase byla v těch věcech ženských, pomyslila si paní bába a srdečně mladou paní v duchu politovala, že smrt, když se blíží člověku, vybírá si okamžik nejnevhodnější. Paní bába uvažovala, že pro mladou by bylo dobře, kdyby stará paní jen v posteli ležela a dlouho, dlouho umírala, neboť byla paní bába přesvědčena, že by i potom pouhým kynem ruky dovedla všecko ovládati a říditi.

Stará paní ležela v předním pokojíčku na rychlo vytopeném se svrchnicí až pod hubenou bradu staženou, ale modré živé oči dosud jí jasně svítily ze žloutnoucího obličeje. Dívala se jimi na všecko s jistotou. Ač ji v prsou pálilo, jakoby někdo pod kotlem roztápěl, mysl dosud nemocí zastřena nebyla. I vrstvy prachu nahoře na kamnech si povšimla a umiňovala, že Barce vyčiní, až jim bude moci z postele utéci. Nejraději byla by utekla i s postelí z předního pokojíčku, do kterého jindy chodila jenom noc přespat, do čeledníku. Stýskalo se jí po syčení vody v železňácích na plotně, v nichž dobytku brambory vyvařovaly. Ani na psy se nemohla rozkřiknouti, že všade vlezou, všecko očichají a sežerou: do předního pokojíčku psi se neopovážili. Z kuchyně doléhalo k ní skřípání kopistu v díži, to právě dnes, když musí ležeti, dala se Barka do božího daru.

Ta ten boží chlebíček zvrzne, šeptala si stará paní, jí tak něco dáti udělat! Beztoho se točí kolem díže jako kostelník okolo jemnostpána o velké, jen aby si to nemehlo kopistem oči nevyšťouchalo, šikovná je na to dost! Kdyby toho radši nechala, když tomu nerozumí! Já vím, že paní bábě ani kafe neuvařily!

Aspoň v tom se stará paní mýlila. Paní bába seděla už v kuchyni, skláněla hlavu nad hrncem vonné kávy a v ruce třímala kus zlatově žluté bábovky s hnědou kůrčičkou. Libovala si paní bába a za jídla znalecky pozorovala Barku.

Už je taky otrkána, přemýšlela o Barce, už se jinak okolo díže otáčí, než když sem přišla. A už také pěkné pozdravení dá a když je potřebí, ruku políbí, což stará, ta pocvičí každou tak, že by odtud mohla do královskýho hradu do služby. Však už se těch chomoutů (Pánbůh mě netrestej) tady vystřídalo, ale na každé je znát, že tady byla. Tamhle panímáma Krbová holku z kvartýru vynachváliti si nemůže, jak se dovede otáčet.“

Paní bába náhle sesmutněla.

„Škoda bude tý starý hlavy, až taky bude hnít,“ pravila si v duchu, když už se jí dno u hrnce objevovalo, „ta jim tu bude scházet, to teprv poznají. Ale milostpánovi to musím říct, aby mně pak vinu nedávali, že ničemu nerozumím.“

Vyšourala se z čeledníku do chodby a když se jí nikdo nepovšiml, zaklepala zlehka na dvéře lesní kanceláře.

Brodecký seděl u stolu a psal. Když paní bába vešla do kanceláře, povstal a popošel k ní.

„Milostpane, neráčejí se lekat, ale se starou paní se mně to docela nic nelíbí,“ pravila paní bába potichu, „aby si nedělali výčitky, pošlou pro doktora a uvidějí, co řekne. Milostpaničku musejí připravit na všecko.“

Brodecký zsinal v obličeji. Upřeně se zadíval paní bábě do očí.

„Vy byste ze mne duši vystrašila,“ pravil po chvíli, „ale když myslíte, pošlu pro Borohrádeckého.“

Schválně tohoto lékaře volil, poněvadž to byl paní báby veliký oblíbenec, a proto také domácí jeho lidé tomuto lékaři velice důvěřovali.

„Ale dají hned zapřáhnout, mně se to docela nic nelíbí,“ pravila paní bába důtklivě, „to vědí, milostpane, starý člověk je pára nad hrncem. Na jemnostpána farského je sice ještě dost času, ale pro doktora pošlou hned. Toť se ví, doktor nedoktor, tady když si nátura nepomůže, tak to ani doktor nespraví, ale jde tady o lidi, aby se do lidských hub zbytečně nedostali. Škoda té staré hlavy, věčná škoda!“

Paní bába otřela si slzy, které jí modré oči zaplavily. Brodecký vyšel kvapně na dvůr.

Krásný, jarní den! Dešťové kaluže zprudka se leskly na zářivém jarním slunci.

Psi moudře leželi na písku před boudami a slunce se jim o ublácenou srsť opíralo. Holubi v jarním roztoužení po šindelových střechách neúnavně se proháněli a vrkot jejich příjemně hrčel do tichého a jarem zprudka vonícího vzduchu. Slepice se zarudlými hřebínky a toužebným krákoráním okolo psích bud obcházely. Kohout chvílemi křídly zatřepetal, zakokrhal a opovržlivě po psech u boudy zašilhal.

Brodecký se uprostřed dvora zastavil a rozhlédl dokola. Malomocná ouzkost stiskla mu horké srdce v ňadrech. — Pořád vše běželo stejným krokem, stejný den za stejným dnem utíkal a poklidno bylo. Ani otcova smrt tohoto klidu nevyrušila, poněvadž všedního života jich přímo se nedotkla. Ale tato očekávaná rána namířena byla na kořen jejich rodinné spokojenosti...

Vzpamatoval se.

— Dám se bábou naplašit, pravil si, jakoby bába něčemu rozuměla. Pošlu pro doktora a uvidím. Annu tím zbytečně děsiti nebudu.

Opatřil, aby kočí odjel ihned do Borohrádku a přísně mu nařídil, aby pospíšil. Podíval se na hodinky, když se prach za odjíždějícím kočárem zdvihl, a vypočítával na ciferníku, kdy může Borohrádecký doktor přijeti, když ho kočí doma šťastně zastihne.

Vrátil se do fořtovny a vešel do předního pokojíčku podívat se na nemocnou.

„Co pak nám to, maminko, vyvádějí," pravil vesele, aby nemocnou nepolekal, „paní bábu si sem objednávají, jakoby už to šlo u nás zase do tuha. Už jsem myslil, že jsme se s Aninkou přeci jenom přepočítali!"

Židli si k její posteli přitáhl a k ní se posadil.

„I jdou oni," zašeptala, „v nich taky není žíla dobrá. Jak uvidějí bábu, hned myslejí, že zase něco nadrobili."

„Jen se nenamáhají," pravil, „když se odhodlaly stonat, tak stůňou, jak se sluší a patří. Já jim docela nic nezazlívám, že si trochu odpočinou. Beztoho jsou jako ras do všeho, všecko by nejradši sama odřely. A to už nejde, když je tu věk!"

Vzal ji za ruku a jemně ji stiskl. Podívala se na něho láskyplně.

„Anton, oni jsou hodný člověk," zasípěla mdlým hlasem, „já tu už dlouho nebudu, já to na sobě cítím, mě neošidějí! Ale tu holku jim tu zanechám, a veliký starosti na nich přijdou. Neubližujou jí, Anton, a kdyby se někdy zapomněli, pohřbějí to v sobě, jen aby se ta má holka o tom nedověděla a oni byli čistej před ní jako zrcadlo, o to jich jenom prosím, poněvadž je jim slepě oddaná, a tím by ji zabili. Já toho moc na tom světě zakousla, ale o čem člověk neví, to mu srdce netrápí."

„Ale jdou, maminko," usmál se, „co oni mají v hlavě, sám tomu nerozumím. Vlezou si do postele a takové hlouposti se jím hlavou prohánějí. Koukají radši, aby zas byly v kuchyni!"

„Už nebudu, Anton," odporovala slábnoucím hlasem, „já jim jen chtěla říc, když jim tu holku tady nechám, a oni jsou přeci jenom mužský, aby dbali aspoň vždy o to, aby neřest do domu jim nevlezla, aby měli doma čisto. A neubližujou mé holce, Anton, já bych strašit jich v noci chodila a boží požehnání by při nich nebylo."

„Zbytečné starosti si, maminko, dělají," konejšil ji, „teď se pěkně obrátějí na pravou stranu a trochu si zdřimnou. Duši by z člověka vystrašily, já jsem se toho tak polekal, že jsem pro Borohrádeckého poslal."

Usmála se tiše. Už nepromluvila. Schýlil se k ní a jemně ji políbil na čelo rozbrázděné vráskami. Zdálo se mu, že usíná, a proto odešel.

Bylo mu potřebí, aby si rozházené myšlenky v hlavě urovnal. Kvapně vyšel na dvůr, zadem do lesa vyrazil a pak volně kráčel vzrostlou pasekou k sušárně. Paní bába, jak poznával, zbytečně ho nepostrašila, už aby se opravdu na nejhorší připravoval. Tušil zlý obrat v domácnosti a v celém životě. A nejprve s hořkostí na Karlu si vzpomněl. Teď, kdyby Anina matka zemřela, mohla se Karla státi jeho záchranou. Anna bude nadobro zničena...

Netrpělivě se podíval na hodinky, ale sotva půlhodiny minulo od odjezdu kočáru. Došel k sušárně, před kterou válely se hromady prázdných šišek smrkových a borových. Z komínu nad šindelovou střechou valil se tiše do modrého vzduchu kouř. Slepice z fořtovny popelily se za sušárnou. Nakoukl do místnosti, odkud pec byla vytápěna

Bába Janečková v režné špinavé košili bez jupky seděla u pece proti ohništi a přikládala vyschlé šáchy do pece. Mimoděk se zasmál. Vzpomněl si na lesmistra, jak do sušárny potají zabrousil a spatřiv bábu u ohniště, zklamaně od další inspekce sušírny upustil. „Oni tam mají pěknou čarodějnici, Anton," dlouho pak opakoval při konferencích, „div jsem z báby couravý psotník nedostal!"

Bába Janečková ho nezpozorovala. Pootevřel sušárnu, v níž se na lískách šišky sušily, a proud suchého, smolou zapáchlého tepla ho ovanul. A zase paprsek

naděje šlehl mu duší. Připadlo mu, že to všecko jest jen přeháňka, ošklivý, ale mizivý sen. A že se to zase všecko v dobré obrátí...

XIV.

Borohrádecký doktor přijel až pozdě večer. Kdyby nešlo o pacienta tak vzácného, byl by se sotva vydal na cestu, neboť přijížděl právě ze vzdálené vsi, když poběžovický kočár na něho čekal. Namáhavě se vydrápal z nánožníku a z kožichu, chopil se černé hole s kostěnou koulí a o hůl se podpíraje vešel do chodby. Tam se s Brodeckým, jenž z kanceláře vyšel, pozdravili.

„Tak maminka stůně," pravil doktor, „jen se toho moc, pane fořt, nelekají. Ta má konštituci, že by nás ještě všecky mohla přečkati. Ostatně, doktor chce být taky živ, beztoho tu mám dokola samé fořty, zdravé jako Rusy, na těch jsem toho jakživ moc nechytil, leda v kartách, když jsem je obehrál."

„Ale moje je tím celá vyděšená," odpovídal Brodecký, „to vědí, matka je matka. Kdyby, nedej Pánbůh, ten smutný pád měl nastat, moje by to nepřečkala, to nevědí, jaké to u nás je! A to je zrovna zase v požehnaném stavu, však si to dovedou představit."

Doktor se zastavil, rozkročil a hladce vyholeným obličejem (sám se každý den holil) rozběhl se mu pospíchavý smích, jenž zarudlými tvářemi, baňatým nosem zlehka mu potřásaje až do tlusťoučkého podbradku zaklopýtal. Čelo se mu čtveráctvím svraštělo.

„Fořtovny, fořtovny, zpropadené fořtovny," pravil povýšeným hlasem, „vy jako byste myslely, že jste tady proto, aby lidstvo nevymřelo. Jen se tak s paničkou nelekají! Jednou umřeme všichni, to vědí, kdyby lidé neumírali, nebyli by na světě doktoři, a panička se na konec taky umoudří. Trochu si popláče, vždyť je to matka, a až uvidí, že se to přeměnit nedá, upokojí se a život poletí ve stejných kolejích. Ale na smrt ještě myslit nemusíme."

(Pokračování.)

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Ano. Chce teď choditi do města a do vesnic k lidem. Líbí se mi jeho plán. Uvažte jen, že on potřebuje lidi, že ho samota lesní zklamala. Ozvěny prý slyší na takových lesních místech, ozvěny ze svého života. Poznal jsem na něm, ačkoli se snažil ukazovati na venek chladnou mysl, že je vystrašen — až do dna duše vystrašen. Umínil si choditi sám a zhrozil se... v lesním tichu řvaly vzpomínky. A ulekán byl, to jsem pozoroval. Byl též u Ďáblových zubů, u té propasti, a utekl prý jako král Lear. Odchází proto do vesniček, aby se potěšil. Rozumím mu úplně, a je dobře, že jde mezi lidi."

„A co vám ještě povídal?" ptala se Daniela zřejmě zneklidněna.

„No — různé věci jsme probrali!" odvětil. V tom však si vzpomněl, že mluvili nejvíce o ní, a všechen se zarděl.

Zpozorovala to a ihned se otázala:

„A o mně jste nemluvili?"

„Ne!" zalhal stručně, ale pohled jeho ztratil pevnosti své; ztěkavěl.

„Vidíte, dobře jsem včera na něm poznala, že se mu v lese stýskalo a že se rozveselil setkáním s námi."

„Ano, dnes mi to dosvědčil," odpověděl rozpačitě, jsa přesvědčen, že i na něm Daniela v této chvíli poznala, jak nemotorně zalhal.

XI.

Paní Pechová toužila po procházce lesem, ale poněvadž Zamrazilová odvážila se pouze na kraj, a s Komárkem nemohla sama jíti, čekala až do desáté hodiny, kdy slítly dámy Valáškovy s prvého patra, obě v bílých pikových šatech a bílých čepicích. Hned se vše rozšumělo a rozhlučelo i rozesmálo, jakoby sám větrný vír sletěl do pensionátu, tak že nebylo možná pochopiti, že se tyto živé bytosti česaly a oblékaly celé tři hodiny. Posnídaly, zahrály na klavír, pohoupaly se, rozházely figurky na šachovnici, prohlédly novou, zlatě se lesknoucí bluzičku paní Pechové, vyvzdychaly obdiv její kráse a obracejíce se ne-

ustále, jakoby pozorovaly sem tam poletující mouchy, nadšeně přijaly návrh paní Pechové, aby se prošli všichni lesem.

Zamrazilová v modré své pelerině usedla u houpačky a pozorovala je přimhouřenýma očkama, když odcházeli stezkou podlę lesa. Odhadovala neustále, jak daleko šel Komárek od jednotlivých dam, ke které se přiklonil a se kterou déle hovořil.

„Půjdeme dnes jinudy než včera," prohodila Daniela, „povedu vás pěšinami mezi rozvalenými skalami, kudy mne po prvé vedl nebožtík otec, když mi bylo pět let. Po dnes se na to pamatuji. Dostaneme se tak na druhou stranu pensionátu, kde potkáme posla. Přinese mi lístek od muže!"

„A nám přijdou noviny!" zvolala Karla.

„Pan manžel vám píše každý den?" usmívajíc se ptala se Valášková.

„Ano, pravidelně. Musím stále věděti, jak se mu daří!"

„A co že jel tak daleko bez vás? Bože, tihle učení muži!" prohodila Valášková jen tak, smějíc se hlasitě.

„Chtěl, abych jela s ním, ale nestála jsem o to. Je zabrán do práce a darmo bych mu překážela."

Komárek vzpomněl si na úsudek Zlochův a na proroctví jeho. A právě tak určitě, jak se ráno stavěl proti němu, cítil nyní, že je tomu tak, a že smutná budoucnost mladé krásné paní je jeho zraku patrna. V té chvíli si povšiml, že jej Daniela pozorovala a rozdýchal se tísní. „Čeká ji hoře," pomyslil si, „těžké hoře. Teď už je mi to zcela jasno. Zloch je někdy strašný člověk, ale věřím mu. Čeká ji těžký život! A dobře, že je jako rozveselené dítě, které pobíhá po kvetoucí louce a nestará se o trest, jenž je čeká." Pohleděl na ni zneklidněnýma očima a usmál se, jakoby již nyní chtěl jí nahraditi budoucí utrpení.

„Mrzí vás něco, pane učiteli?" otázala se ho s úsměvem.

„Ne, pranic!" odvětil. „Vzpomněl jsem si na něco . . . ale už je zas dobře!" A pomyslil si: „Jak bystře vše pozoruje a jak milý je její úsměv. Snad není ani možná, aby muž její ochladl, aby nebyl stále a provždy okouzlen její vrozenou roztomilostí."

Daniela se naň ještě jednou usmála a pospíšivši k paní Valáškové, jež nevěděla kudy jíti, vedla ji i Karlu na pravo do stráně úzkou stezičkou, u níž bylo napsáno: „Do rozvalin". Šly rychle, jakoby chtěli Komárkovi utéci, anebo jakoby jej chtěli uvésti do rychlejšího pohybu. Zmizely mu v houštinkách, v nichž se stezka zavinovala. Slyšel jen živý hovor dam a smích Karlin. „A což . . . je-li proroctví Zlochovo správno?" napadlo jej. „A začíná-li její hoře? Vše se tomu podobá. Jak snadno by se jí rozlila srdcem hořkost, kdyby byla upozorněna . . . Ach, až dech se mi tají. Ubohá, nic netuší a je tomu tak. Proč jel sám? Proč? Otázka finanční nerozhodovala, vždyť ona utrácí i zde, ale chtěl míti více času pro své studie. Tedy to je to. Vášeň vědecká vypuzuje ze srdce lásku. A to je totéž, co pravil Zloch. Mně zdá se dnes nemožností, kdybych měl takovou rozkošnou ženu, abych se od ní odloučil, anebo abych raději celé dni pracoval, než se s ní obíral. On však to učinil. Přijal to, připustil, aby jela sem, mohl jeti sám . . . mohl . . . já bych nemohl. Zloch bystře vidí, je tomu tak. A to dle všeho — přirozeně — poroste, Pech má dnes zvučné jméno vědecké, to jej povleče za sebou . . . věda bude mu vášní. O jistě stane se tak. Ona, jak vidět na ní, horoucně ho miluje, a dnes ještě z lásky té dopřává mu času pro vědecká badání, poněvadž nechápe, jaký nepřítel vyrůstá jí v této suché vědě. Přijde však den, kdy zpozoruje, že jí utíká, aby mohl seděti nad knihou. Zarazí ji to a poleká, ale bude pozdě, neboť od té chvíle, jak bude jí ochladnutí jeho zjevno a jak oči její to postřehnou i srdce její jak zabolí, začne svár. Ona dá na jevo svou bolest, a to ho podráždí. Každé bránění jeho vášni způsobí jen její vzrůst a boj. Ano, tak bude! Výborně Zloch vidí . . . výborně!" Pojednou pomyslil si, že se příliš pozdržel a zrychlil krok. Myšlenky, jež se mu nyní tvořily v hlavě, velice ho znepokojovaly, tak že se jich bál, ale nemohl jim uniknouti. Vzrůstaly v rozčileném mozku a musil smysl jejich vyčísti. Napadalo ho: „Pak bude ubohá, pak bude těžký rozpor v její duši, poněvadž je opravdová! A proč má jen opravdový charakter trpět? Kdyby byla lehkomyslná, přenesla by se přes všecko zcela lehounce. Proč tedy není lehkomyslná? Proč? — A snad i láska — jiná láska by ji vysvobodila z této soutěsky, kam veběhla! Ano, i to Zloch naznačil! Ale kdyby se tak stalo, už by nebyla paní Daniela tou krásnou bytostí, jakou je, neboť jen ta pravdivá vnitřní čistota její obestírá ji kouzlem . . . Vždyť jinak není nic zvláštního v její povaze!"

Povšiml si, že se mu rozbušilo srdce.

„A zda by bylo možná nějak neštěstí jejímu předejíti?" pomyslil si náhle. Myšlenka ta působila naň tak mocně, že stanul. „Všemu se může klásti odpor, a mnohé zlo dá se odvrátiti, vidíme-li je v dálce!

A zde je vše zjevno, zcela zjevno! Co tedy lze činiti? Je to tak neodvratno jako smrt? Ne, jistě ne!" Otázky tyto způsobovaly mu chvatné dýchání a neklid. Vykročil do stráně rychle. „Co tedy?" říkal si hlasitě. Připraviti ji na tento osud a smířiti ji s ním? Mluviti s ní o tom a dokázati jí, že přijdou takové doby — že přijdou všem lidem — že je to tak jako stáří a nemoc, něco nutného, neodvratného, co musí každý nésti trpělivě? Ano, to by bylo nejrozumnější! Znám pouze ji a mohu působiti jen na ni. On, zdá se, půjde nerušeně do suchopárů vědy, půjde, nic ho nezadrží. Lze tedy jen u ní vykonati milosrdný skutek!" Uvědomil si, že se chce míchati do osudu cizího člověka, a zarazil se. Naslouchal. Smích a hlasy zapadaly až k němu. „Jsou nedaleko!" řekl.

Ozvalo se zavolání.

„Již jdu!" odvětil. „Co tedy? Co tedy?" tísnilo se mu v duši. „Co učiním? Promluvím s ní?"

Spěchal po pěšině, hluboko mezi vřesem vyšlapané. Množství bělostných břízek kupilo se v těchto místech. Za chvíli ocitl se u skalních rozvalin. Valášková s Pechovou seděly na balvanu. Karla stála nad nimi na skalnatém hrotu a mávajíc bílým šátečkem volala na Komárka.

„Pojďte k nám!" pozvala ho Daniela přívětivým hlasem.

Neměl odvahy pohleděti na ni. Zdálo se mu, že vidí na něm, o čem přemýšlel. Bylo mu, jakoby se byl prohřešil, jakoby byl příliš všetečně zaběhl do končin, kam není dovoleno.

„Jsem do opravdy tím kopečkem unaven," odvětil a usedl k damám.

Paní Valášková, všecka samolibostí rozzářena, dokončovala zprávy o panu Forejtovi, svém ctiteli, jejž vylíčila směšně a přehnaně. Byl to mladý berní úředník s velkýma nehybnýma očima, dlouhými vlasy a hezkými zuby, jenž prý se do ní šíleně zamiloval. Celou noc prý vydrží stát pod jejími okny. Maluje prý a píše básně. Bez květiny se neobjeví. V létě nosí prý neustále několik růží, jimiž poděluje dámy, které potká. Zakončila poznámkou, že neví, co to, ale do ní prý se stále zamilovávají jen mladíci.

Komárek ohlédl se po Karle, aby se přesvědčil, slyší-li řeči matčiny. Zdálo se mu to nemožností, aby mluvila matka před mladou dcerou tímto způsobem. Shledal, že slyší všechno a že je k tomu zcela lhostejna, jakoby byla zvykla slýchati takové řeči. Zavrtěl hlavou a prsty jeho zaryly se do mechu. Zcela zřetelný odpor hromadil se v jeho duši a byl by již něco poznamenal, kdyby byla paní Pechová nepronesla poznámku:

„Ó, já zde mám také ctitele!"

Paní Valáškové zaleskly se černé oči zvědavostí. Taky Karla oživla, seskočila a mžikem přisedla. Obě se přitulily k Daniele uchopivše ji za ruce.

Komárkovi se stáhlo hrdlo tísní. Byla to však zcela jiná tíseň, než jakou pocítil před chvílí, když mluvila paní Valášková o svém ctiteli.

„Povídejte tedy!" pobídla tato Danielu vrtíc se vedle ní.

„Uvidíte ho dnes!" odvětila paní Pechová milým svým způsobem, usmívajíc se. „Ale není mladíček, je už čtyřicátník a barví si knír i vlasy na černo. Pan Šrámek! Bože můj, pan Šrámek! Má první láska! Pochopíte, že jsem se musila ve třináctém roce do něho zamilovati, když měl černý vous a stával každé ráno mezi růžemi ve své zahradě! Chodila jsem tamtudy do školy! Ach, ten byl krásný, právě jako ty růže červený! Ale netušil, co se dělo v mém srdci! Snad ani nevěděl, že jsem chodila podle zahrady a že jsem úmyslně nosila spuštěné copy svých pěkných černých vlasů. Byla jsem jako nitka tenounká, ošklivě vytáhlá. Umínila jsem si, že nikdo na světě nesmí se dověděti o mé lásce, a nosila jsem tak do školy a ze školy domů toto rozechvívavé tajemství. Ale bůh ví, jak se stalo, tajemství to bylo pojednou vyzrazeno. Nebožka maminka byla neobyčejně bystrá. Dovedla čísti v mých očích jako v knize. Vše, co jsem si myslila a co jsem cítila, bylo jí patrno. Každý den vzala si mne k sobě a četla v mé tváři. Novinka ta nijak jí nemrzela ani neznepokojila, věděla dobře i ze svého života, kdy tyto první sny začínají, a věděla též dobře, že si je musí každá dívka odbýti, aby rostla správně, ale otec, och, otec, když mu to snad jen žertem sdělila, velice se ulekl. Byl člověk, který ve všem na světě viděl nebezpečí a měl asi strašné pocity, že jsem ptáček, jenž musí lítati v zahradě, kde za každým stromem číhá střelec, toužící ptáčka toho sestřeliti. Pravý opak mé matky, ta viděla svět dobrý a v ničem nehledala nebezpečí. Proč, nevím. Byla hezká, dlouho půvabná a mysli veselé. Otec můj však byl malý, až nápadně malý, s velikým vousem, úplně podobný těm skřítkům z kameniny, sem tam do trávy v zahradách postaveným, ale přísný, až zlý, jakoby stále podezříval každého na světě, že se mu posmívá. Nepředloženost a ukvapenost byly jeho slabosti. Jinak byl však řádný, starostlivý muž a miloval mne neobmezeně. Střežil

mne jako jestřáb své mládě. Pochopíte z toho, jak se vyděsil zprávou matčinou a jak se divil, že to řekla vesele, jakoby o nic vážného nešlo. Leč byl směšný při tom, nevěděl, jak to se mnou zaříditi, abych nic necítila, abych neměla srdce . . . a věru dítěti se podobal v těch svých starostech. Vodil mne sám do školy, ovšem jinou cestou, a bavil mne příkladnými povídkami, které si sám vymýšlel. Poznala jsem to a neposlouchala jsem. Kdež pak! Myšlenky mé lítaly do Šrámkovy zahrady mezi růže, kde stál černovousý hrdina můj. Ubohý tatínek, ještě dnes je mi ho líto, ač je už prachem, co tehda vytrpěl! Jak mne měl kárati, když mne příliš miloval, a když slova láska nechtěl ani přede mnou vysloviti. Na štěstí všecka ta moje první láska neměla velikých kořenů. Uvadla, jak růže odkvetly! Zapomněla jsem nějak příliš lehce. A mimo to, tehda poprvé k nám přijel můj muž, mladý filosof s černým knírkem a nadšenou hlavou. Byl náš příbuzný z otcovy strany. Matka jeho prý určila, že si mne musí vzíti, až dorostu. To však jsou vedlejší věci. Jisto bylo, že trápení mé pro Šrámka nebylo ani hluboké ani dlouhé. Bratranec filosof, jenž mne okouzloval učeností a znalostí literatury, brzy mně pomátl hlavu úplně. Ale stalo se něco jiného. Když jsem se vrátila po prvém roce svých studií na dívčí škole v Praze na prázdniny, dohonil mne jednou v neděli dopoledne pan Šrámek v lipové aleji za městem a koktaje vyznal mi lásku. Přiznám se, že jsem byla dojata jeho prostomyslností a že mi ho bylo líto. Vysvětlila jsem mu ovšem co nejšetrněji, že jsem zasnoubena, že miluji svého bratrance . . . a před třemi lety . . . ano, před třemi lety, že jsem milovala jej! Ubožák, byl překvapen a zmaten mou odmítavou odpovědí i mou zprávou. A věříte, že právě toto sdělení ulehčilo jeho bolu? Řekl mi tehda, že mne bude milovati do smrti, že má takovou povahu. Nu, zdá se, že něco pravdy na tom je. Nezapomněl nikdy, a když otec zde prodal dům, zahradu i pozemky a přestěhovali jsme se do Prahy, přijížďíval k nám. Přijel též na pohřby mých rodičů i na mou svatbu. A teď jezdí sem — dvakráte týdně. Uvidíte ho dnes. Přináší mi ovoce ze své zahrady a všeliké dárky. Nikdy však o lásce již nemluví, má bodrou ženu, a myslím, že žijí spokojeně!“

„To je divný ctitel!“ podivila se Karla. „A svou ženu má rád?“

„Ano! Přátelství, jež ke mně chová — je cosi dávného, vůně loňských růží!“

Komárek ihned vžil se do tohoto poměru a snad by byl ani nedovedl říci, co se mu na něm zalíbilo. Usmíval se všecek dojat. Obrátiv se ke Karle, řekl:

„O ano, slečno, to je správné! Láska se může proměnit v tyto formy!“

Daniela povstala.

„Odpočinuli jsme si, půjdeme tedy dále!“ řekla jakoby osvěžena svým vypravováním. Stáhla si bluzičku u hnědého koženého pasu.

(Pokračování.)

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

V Americe by mu snad kynula budoucnost, mají tam našinci také žurnály, a on přece jenom není pouhým lyrickým básníkem.

Ale před očima kmitla se mu břitká karmínová jízva, obloučkem vedoucí přes kulaté zápěstí Annino a nedomyslil.

„Pane Vondrejci, dovoluji si blahopřáti vám k úspěchu, těším se srdečně!“ zaševeliI nad ním nesmělý hlas, neboť hovořiti zvučně bylo nyní při závěrce odpoledníku zakázáno.

Byl to Niklas, kaligraf „Svantovíta“, litografoval adresy abonentů. Dívčí dušinka a také spisovatel, nahoře v redakci měl pořád dvě, tři nedělní povídky ležet v rukopise. Jedna stála už dole v sazbě v tiskárně, už čtrnácte neděl, a metteur dělal jakoby o ní nevěděl!

Niklasovi svítily oči upřímnou oddaností, když Vondrejcovi velmi uctivě podával ruku a ze stisku jejího mluvilo:

„Tady si vlastně rozumíme jenom my dva!“

A Vondrejcovo potřesení pravicí odpovídalo:

„Bohudíky!“

Vondrejc trudu hned zapomněl. Okázalé blahopřání Niklasovo zase mu pomohlo do slavnostní řízy i neubránil se

vděčnému úsměvu za kaligrafem „Svantovíta“, hrdě odcházejícím k svému stolku a natřásajícím hojnou kšticí, která živě připomínala ananasovou „nať“.

Konečně mu odnesli pod rukou také poslední telegram, a Vondrejc mohl jít.

Ach — šel!

Byl by letěl, a byl skutečně zdýchán několika těmi kroky na nábřeží.

Bylo jedenáct hodin a měl vlastně času dost. Na Malé Straně úřadují do dvou hodin. Všechno, co se toho týká, věděl. Nebyl po prvé v departementu stipendií. Kolikráte tam byl jenom za poptávkou! A byl by včera nebo předevčírem došel ještě jednou, kdyby už před tím nebyl zjistil, že by to bylo rozhodně už mnohokráte.

Nejednali s ním snad nevážně, to nikoli, ale přece jenom v poučení, které mu dali, aby se dostavil s nějakou legitimací, dokladem o své identitě, laskavě, až bude uvědoměn o příznivém výsledku své žádosti, bylo tolik — ovšem nikoli kategorického, ale přece jenom rozhodného, že uznal, co uznati musil.

No, dnes bude jistě jinak uvítán!

Doma nenechal ležet žádný doklad o své identitě, vzal všechny, co jich měl: křestní list, domovský list, maturitní vysvědčení, o tom svém jediném, ale — nešťastném rigorosu nechal doma.

Jak prohledával kapsy, postál tak na chvíli před zábradlím na nábřeží, a pod sluncem planoucí obraz protější strany za řekou vstoupil do něho, síla ostrého světla mu oči až přivřela.

Nebyla to řeřavá zář červencových předpolední, kdy se zdá, že tekuté slunce s nebe prší, ale příkré, bílé osvětlení, jaké se dostavuje za pozdního, po celé neděle suchého podzimku, jenž všechny páry ze vzduchu vystřebal.

Na nebi ležely v neodhadné, ale jistě nad všechny jindy vídané poměry nesrovnatelně ohromné výšce dva nebo tři oblačné valouny, tak vysoko, jakoby už ani nenáležely k atmosféře naší planety.

A v té výši stály tak rozsochatě, jako by byly neznámými, tam kdesi v kosmu vlajícími vichry rozházeny, a v tu dobu bylo úplné bezvětří.

Byly jako z červeného zlata, jež roztopeno náhle vlito do studené vody, rozteklo se prudce až do teninkého vlášení, z něhož vidět každou nitku na zelenomodrém nebi!

Podivuhodné kouzlo!

Vzduch úplně čirý, všeho oparného prostředí prostý, tak že světlo jím procházející zdálo se bílé, ale všechny hmotné zjevy, jež je odrážely, měly na své slunné straně červenavě zlatitý nádech jako valounovité oblaky tam v nejvyšších sférách.

Průhlednost obrazu byla tak nevyzpytatelně hluboká, že viděl nazlatovělý ten nádech na trámových hlavách lešení chrámu svatovítského, jako na hrotech křídových věží svatojirských, na obloucích balustrády, prorůstající okapem střechy tereziánského paláce, stejně jako na zelené báni mikulášské, na architektuře kamenného mostu . . .

Nejvidněji vracela tento přísvit jasně žlutá ohliněná místa klad na předmostných kozách, opadnutím vody vyčouhlá.

Řeky bylo pod normál, byla proměněna zrovna v rybník, jezem hrazený, podivně kovově nejasného nedoleštěného zrcadla, v němž nařádkována jenom okna nábřežních budov, v pravém ohni slunečním jiskřící.

Hladina sama obrážela jenom nástin mostných pilířů kolmými šmouhami, pro obrys oblouků mostu ztupěla již.

Za to nad Malou Stranou a nad Hradčany bylo jasna a průzračna tolik, že oko nořilo se bez námahy do nejvzdálenějších drobnůstek obrazu.

Bylo to osvětlení, jaké předstírávají staří rytci městských pohledů, aby mohli zanést na svých pracných plotnách každou zevrubnost, jiným smrtelníkům jindy neznatelnou.

Dnes opravdu jakoby ta spousta nádhery všecka byla zvroucněla. I nejnepatrnější stín hrany na kružbách portálových věží dómských zostřením uzřejměn.

Ano i úzká okénka jirských věží jedno vedle druhého útle, ale břitce vbodeno. Končitý stín jedné z věží na druhou vržený bylo možno stopovati až i tam, kde kraj střechy protýká.

A když oko, do pohledu zrovna vbité, s toho bodu odskočilo, úsilím přece jenom namoženo, odskočil s ním bílý obrys celých Hradčan.

Vondrejc oči zavřel a na červené tmě před ním stála bílá silhouetta zámecká, jako z papíru vystřižená, a to nůžkami velice zevrubnými, které nevynechaly ani hrůtků opěrných pilířů dómských, povýše vladislavské střechy hradu čnějících . . .

„Ano, ano, jakési české Pompeji a Herkulanum, něco podobného, jenže vy je nevykopáváte, ale rozkopáváte!“

Vytržen ze sna obrátil se Vondrejc po mluvčím, zvuk jeho hlasu byl by jej z Nirvany probudil, však to byla dnes první chvíle, v kteréž zapomněl na své státní stipendium.

Byl to dr. Freund, překladatel „Poskvrněných početí“.

Vždycky začínal paradoxem, někdy vtipným, někdy nedotaženým, velmi často scházelo mu na ocel — zakalení.

Vondrejcovi byl dr. Freund milejší než bůh, neboť bůh Vondrejce toliko stvořil, dr. Freund jej udělal, byl mu tedy vděčen za prokázanou čest jak náleží.

Především pozdravil dra Freunda s bezednou i bezmeznou uctivostí, klobouk jeho šel tak daleko od těla a tak do hloubky, pokud stačila pravice.

Dr. Freund poděkoval především tak, že dal klobouk na hlavu, aby mohl smeknout. Nosilť klobouk vůbec v ruce, poněvadž pro nervosu nesnesl pokryvky na hlavě.

Potom by byl Vondrejc tuze rád pronesl něco mimořádného na duchaplné Pompeji dra Freunda, ale nedostal se k tomu. Neboť ještě dříve, než mu něco napadlo, byl Freund už zas ten tam.

Několika sáhovými kroky rozehnal se přes jízdní dráhu na protější chodník, aniž mohl Vondrejc ihned poznati příčinu tohoto úprku. (Pokračování.)

LITERATURA.

František Flos: „Na cestách životem“. Sbírky humoresek, povídek a veselých črt, illustrované akademickým malířem Milošem Slovákem, svazky I., II. a III. V Praze-Smíchově 1908, nákladem Jana Kotíka. Celé dílo obsahující 713 stran za 9 K. V sešitech po 30 hal. —

Ve Flosovi dospívá nám genrový spisovatel nepopíratelné svéráznosti a svěžího, jemně vynalezavého temperamentu. Jeho doménou jest rázovitý venkov polabský se svými drobnými dědinkami a městečky, se vším tím svým význačně založeným životem lučního, polního, vodního a lesního hospodaření, z něhož vybírá bystré oko autorovo pestrou změť figur a výrazných postaviček. Co na nich v prvé řadě hned bije do oka, jest jejich životnost a tvárlivá jistota, s jakou byly vrženy na scénu. Zdá se, že všecky, dříve než ožily ve spisovatelově fantasii, žily svůj opravdový a skutečný život dlouho před jeho očima, a že teprve svojí odlišností a jistého druhu svérázným půvabem jej vydráždily k portrétům. Flos črtá několika rázovitými, hrubě vedenými čarami málo se ohlížeje na to, zda ten či onen detail zůstane na tu chvíli nedokreslen, nedopracován: obyčejně vynikne a doplní se později celým průběhem líčeného děje, který je volen tak, aby v jakési methodicky založené linii podal co nejvíce typicky významných elementů. Tím docíleno jest zajímavé hybnosti dějové, vzruchu a živého spádu. Takoví prostí podělkující dobrodruhové, výpomocní domkáři, které živí podle okolností a saisony tu les a voda, tu cizí hospodářský statek či drobný průmysl kraje, takoví bezstarostní vandráci, kteří se pravidelně jako hodiny objevují ve „svých“ obcích, aby z nich na daný pokyn kalendáře jako pára zase zmizeli, takoví filosofičtí staří pensisté, které lákají útulná polabská zákoutíčka tu k ojedinělým výletům, tu k delším prázdninovým pobytům —: to jsou tak asi nejobyčejnější figury Flosovy galerie, která přes to velmi pestře nabíhá ostře viděnými nuancemi. Většina postaviček těchto vybavena jest nehledaným humorem a sotva znatelnou satirou autorovou. Je zřejmo, že humor tento je vlastně odleskem jeho dobrácké, bonhomní shovívavosti a lásky, která přehlíží ráda drobné chybičky vidouc i v lidech méně příjemných a méně dokonalých platné členy lidské společnosti. A tak se presentují tyto humoristické črty autorovy ne jako chtěný a za každou cenu hledaný artikl kratochvilně zábavný, ale jako životné výrony dobromyslného nazírání na lidskou společnost, která zaslouží bratrsky laskavého soucítění. Obrázky, kterými doprovází illustrátor knihu, nejsou zrovna nejdokonalejšího rázu; i přes to však se jim místy podaří výraznější detail nebo životnější zpodoba té či oné autorovy postavy. *Fr. Sekanina.*

DIVADLO.

— Městské divadlo na Král. Vinohradech: „Pořádek v domě“. Hra o 4 dějstvích. Anglicky napsal A. Pinero. Přeložil Karel Mušek. Po prvé 23. června.

Arthur Pinero platí ve své vlasti za nejsolidnějšího a nejpopulárnějšího z domácích dramatiků. Je všeobecně uznáván a ctěn doma, a proto jeho jméno tu a tam projde také evropským kontinentem. Kdybychom však chtěli opláceti jeho poslednímu dílu, které na Vinohradech vypravili, podobnou zdvořilostí, s jakou se vyjadřuje starý puritán Ridgeley v jeho kuse o kontinentálním vkusu, mohli bychom tak učiniti svrchovanou měrou. Arthur Pinero býval před tím, než se stal dramatickým spisovatem, hercem. Jeho „Pořádek v domě“ má několik typických znaků takových hereckých kusů, které mají zcela dobrou, až trochu příliš důkladnou exposici, dobře viděné a vděčné figury, několik dobře stavěných scén, a vůbec řadu dobrých vlastností, ale také mnoho už odjinud známého, slyšeného, převařovaného, mnoho šablonovitého a dočista konvenčního. Jaký by to byl také herec, který má talent a vůli psát, aby z dvaceti průměrných kusů nedovedl pořídití jedenadvacátý, stejně průměrný a průměrně účinný

Takové je také solidní rodinné drama „Pořádek v domě", jehož děj, založený na povahovém konfliktu jednajících osob, se táhne k neroztrhání důkladnými čtyřmi akty. Jesson Filmer, člen parlamentu (p. Jiřikovský), měl vzácnou ženu, soubor všech ctností. Když mu zemřela, oženil se ve chvilkovém návalu lidské křehkosti s roztomilou a mladou vychovatelkou svého syna. Paní Nina (pí. Beníšková) se naprosto nehodí do stuchlého ovzduší anglického puritánství a směšné morálnosti, v níž je pevně zakotvena památka vzorné nebožky, a panuje tu stále duch její rodiny, jejíž všichni členové na ni pohlížejí s patra, a vštěpují pomalu slabošskému manželu lítost nad rodovou i povahovou messaliancí, které se dopustil. Pro mladou, veselou a po životě žíznící povahu Nininu nastává z toho hotová duševní trýzeň, a scény, v nichž líčí se tato nuda, soustavné pokořování zdravého rozumu a lidské důstojnosti, jsou také nejúčinnější momenty hry.

Paní Nina konečně dostává do rukou zbraň proti přectnostné rodině: nejošumělejším trikem divadelním, kterému se říká náhoda, nabývá dokumentů, z nichž dovídá se o tajemství nebožčině. Na její ctnosti manželské lpí skvrna — byla po léta milenkou domácího přítele rodiny, majora Maurevarda (p. Pražský) a její jediný syn Derek (slečna Baldova) je dítětem tohoto hříšného — zvlášť v očích puritánské rodiny — poměru. Lidsky přirozená, poctivě a čistě cítěná a divadelně effektní je scéna, v níž paní Nina jásá nad svým vítězstvím, láme pouta svého pokoření a slibuje pomstu všem, kdož ji dosud trýznili svojí ctností. Ale je tu starší bratr Filmerův Hilaryus (p. Hlavatý), který brání překotné katastrofě, a uhodí na pravou strunu citovou, když naznačí Nině, jak asi nebožka musila v této rodině, v tomto ovzduší trpět po léta daleko víc, než trpí nyní ona, když musila před ní úzkostlivě stříci tajemství svého života. Lidský a zdravý cit přirozené pomstychtivosti vystřídá cit pokory a podrobení. Láskou a smířlivostí chce si dobýti svého muže, a vymoci si v domě místa, které jí náleží.

Odtud již celá hra tone v protivné sentimentálnosti a ve falešném páthosu, jaký jen dovede vyvinouti solidní rodinný anglický dramatik. Rodina Ridgeleyů je zdvořile vykomplimentována z domu, Jesson Filmer vrací se do náručí svojí Niny, a v domě konečně zavládne mír a pořádek. Francouz by se najisto byl postaral ještě aspoň o to, aby nám k závěru naznačil nějakého druhého přítele rodiny, který by se teď zase ujal paní Niny, neboť Filmer, tento strašlivý muž, prkenný panák z dolní sněmovny, není k ničemu jinému, než aby byl komickou figurou v kuse i v životě. Solidní a rodinný anglický autor se arci takové frivolnosti nedopouští.

Průměrná hra byla průměrně dobře hrána, ale nad průměr nebylo nic. *V. Kol.*

TÝDEN.

Všecka slovanská intelligence, v první řadě ovšem svět universitní a vědecký, chystá se oslaviti 6. t. m. 70. narozeniny proslulého, té doby nejznamenitějšího slavisty prof. dra. Ignatije Vikentjeviče Vatroslava Jagiče, rodáka z charvatského Varaždinu, věhlasného nástupce Miklosichova na stolici srovnávací mluvnice a slavistiky vídeňské university (od r. 1886). Jagiče možno nazvati opravdu zakladatelem slovanské filologie, neboť jako Dobrovský dal naší češtině moderní základ vědecký, na němž velcí následovatelé mohli stavěti dále, učinil on totéž na poli jazyků slovanských. Ve Vídni založil proslulý a z daleka vyhledávaný seminář pro slovanskou filologii a napsal neskonalý počet spisů, statí, studií a článků, vydav při tom kriticky celé řady vysoce zajímavých památek staroslovanských. Nejdůležitější spisy Jagičovy jsou: „Mluvnice jazyka charvatského", „Dějiny literatury národa charvatského a srbského", „Kapitola z dějin jazyků jihoslovanských", Korespondence Dobrovského s Kopitarem, Rybayem a j., proslulé vydání „Marianského evangelia", množství prací časopiseckých a j. v. Jagič je také přespolním členem naší České Akademie a členem veliké řady světových učených společností. *—n—*

Ve světě vědeckém, zejména theologickém působí nemalý rozruch zpráva (dle berlinského pramene), že vrchnímu rabínovi v Palestině, Gastonovi, podařilo se nalézti nový samaritánský text knihy Josua, který se značně odchyluje od textu dosavadního. *—n—*

*

Mastný klofec židovi. R. 1708 v masném krámě v Horažďovicích prodávala dcerka Mottlova maso a k ní přišel žid, synek Jakubův, žádaje kus sádla vepřového a ptal se dívčiny, umí-li německy. Vedl svou dále a radil dcerušce: „Kdo chce německy umět, musí každé německé h.... sníst." V tom, kde se vzal, tu se vzal, přišel mistr a dal židovi nekřesťanský pohubek. Žiďáček chytil se za hlavu a pryč odběhl. Tatík žid Jakub pohnal k soudu řezníka Mottla, vině ho, že dal jeho dítěti „mastný klofec". Soud uznal, že mladý žid dal k tomu mastnému klofci příčinu. Tedy si ho musil nechat. Dnes nám vnucují němčinu jinými prostředky, než radil žiďáček horažďovický, ale s naší strany měl by se vždy vyskytati nějaký Mottl, jenž by v Chebě, v Liberci, v Praze, ve Vídni a jinde měl dobrý odbyt na mastné klofce. *Št. Vydra.*

V PRAZE, dne 3. července 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Zjev pádícího dlouhána s cylindrem v ruce, s mohutnými vlasy nad smolu černějšími, v týli vodorovně zastřiženými, takže vypadaly jako střapcovitý žíněný chochol na přílbě dvorního harcíře, — byl prostě výtržný.

Však se také ihned obrátilo a dokonce i zastavilo několik chodců a pozorovalo, co bude.

Bylo něco supího v tomto střelhbitém přímočarém pohybu, který vypadal jako útok.

A byl jím také.

A ku podivu, oběť také útočníka zvětřila, obraz byl dokonale komický.

Byla to bába, která na velikém proutěném dnu nesla rozložené nádherné kytice z velikých aster. Kráčela dotud klidně, jakmile zočila Freunda, chvatem uskočila ke zdi a skrčila se, jako kdyby od něho očekávala smrtící ránu.

Vondrejc musel doznati, že jeho překladatel v této chvíli také podle toho vypadal.

Došlo i k malému skandálku.

Vážný, ale švihácky nastrojený pensista s bílými kamašemi a bílými licousy, uznal za dobré vmísiti se do věci ustrnutým varovným výkladem. A také chodci, kteří zjevem Freundovým byli v chůzi zaraženi, pokročili blíž, snad s úmyslem babě květinářce po případě přispěti proti milovníku laciných aster.

Konečně objevila se v hrsti Freundově tobolka a situace vyjasnila se pro něj co nejpříznivěji.

Když se s květinářkou rozešel, měla dýnko prázdné a Freund její kytice všechny, jednu vedle druhé, zatknuté za levou paží k pasu přiloženou.

A tak se opět Freund připojil k Vondrejcovi. Šli spolu, předmět živé pozornosti zvědavců ještě od zadu.

Dr. Freund mohl vypadati jako svatá Alžběta, kdyby jeho astry byly růžemi a kdyby jeho gotická hubenost a snědá protáhlost nebyla v tak výlučném protikladu ke květinám, jimiž jeho černá silhouetta byla protkána.

Říkalo se o něm, že jest černě oblečen až po obočí, čímž velmi trefně vystižena jeho smolnými vousy až po oči zarostlá tvář. Čněl z ní jenom příkře ostrý a rovný, papírově bílý nos. Každý páčil Freundův nos podobný půli rovnoměrného trojúhelníka za falešný. Z daleka dodával Freundovi ovšem vzezření komického.

Dojem ten však z blízka pominul, když z podobočí problýskly energické a zlé oči Freundovy. Vypadaly jako dva sousedé dravci v hlubokých jeskyních, převislých hojnými travinami, z nichž dvě tři stébla sahala až dolů, tak hojné a těžké obočí měl dr. Freund!

Ale zlé byly ty oči jenom na pohled.

Povrchní pozorovatel nevypátral na Freundovi mnoho intelligence. Celkem vyhlížel jako vychrtlý troglodyt anachoret, jejž nouze zahnala do města, kdež byl oděn v obnošený salonní oděv.

Nikdo by v něm nebyl tušil trojnásobného doktora. O čtvrtý, theologický doktorát byl v procesu, neboť fakulta nechtěla jej bez nižšího svěcení pustiti do čtvrtého ročníku. On však byl neznaboh, a z theologie mu nezáleželo na ničem, jenom na jejím doktorátu.

Freund totiž sbíral doktoráty jako amatér. Sbíral také staré šachovnice, a tato druhá sběratelská vášeň připravila jej o velmi

slušné zděděné jmění, o ženu, která od něho odešla.

Z jeho věd ani jedna mu neposkytla chleba, pro praktické povolání vůbec nebyl.

Lékařstvo protivilo se mu do duše, jako učitel už extériérem byl nemožný, o soud anebo advokáta ani mu nenapadlo zavaditi.

Jako orientalista a překladatel ze slovanských jazyků do němčiny nabyl záhy zvučného jména; životním, anebo lépe občanským svým povoláním byl skladníkem jistého nadražíčka u Prahy, ke kterémuž místu dopomohl mu vysoký úředník ministerstva železnic, náruživý ctitel Freundova šachovního umění problemistického, neboť Freund co do evropského primátu v šachovém problému měl snad jen dva nebo tři soky.

„Prag ist doch eine Barbarenstadt," šeptal Freund, jda po boku Vondrejcově, „beim Blumenkauf wär' ich beinahe gelyncht worden!" *)

„Ale vás mám rád," prohodil nahlas k Vondrejcovi, „vás mám rád, vy m a c a r á t e!"

„Proteus anguineus!" zvolal Freund povýšeným hlasem a tónem deklamačním spustil:

„Ty Pustojno duše mé!
V tvých lakunách nejhlubších,
v nichž temno dlí prahutné:
zde ve vodách nehnutých,
co svit svitem netknutých
ni nejbledším paprskem,
i tu žije macarát!
Ta baziliše protiva!
Des Basilisken Widerspiel!"

Vondrejc byl zmaten, slyše svoje verše, přednášené nahořklým basem pijáka a křehkými sykavkami Němce, a byl by snad vydržel poslouchat ještě déle a dr. Freund by byl pokračoval, ale Vondrejc sám musel jej přerušiti.

Těsně v týlu oastrovaného deklamatora stál totiž mlýnský s pytlem mouky, doktor zůstal zrovna mezi ním a vozem. Nechápal hned, když jej Vondrejc popadl za rukáv, teprve na řízné dělníkovo „hybaj! hybaj!" uhnul, ale tak pozdě, že o něj zavadil.

Mezi lopatkami recitatorovými utkvěla moučná stopa a to Vondrejce pobouřilo. Oprášil postiženého a pokáral pachatele:

„A také byste moh' dáti trochu pozor!"

*) „Praha je přece jenom městem barbarů, při nákupu květin málem byl bych lynčován."

„A co že?" vyhekl mlynářský pod břemenem a mrštně se ho zbaviv na vůz, rozkatil se na oba Olympčany: „Co pak je tady na deklamovánky ňáký místo? Dyž se chcete učit vinš tatínkovi k svátku, tak si dite tamhle do parku anebo na Žofín!"

Dělník láteřil tak vysloveně domažlickým nářečím, že se Vondrejc, tíhna s Freundem, ohlédl.

„Vidíte ho čerta šveskovýho!" cenil za nimi zuby mlynářský.

Vondrejc byl si jist. Čerty ze švestek sušených k Mikuláši spichují na Domažlicku a ke vzhledu Freundově nemohlo býti řečeno nic trefnějšího nad toto srovnání...

Srážka s mlynářským chasníkem nedotkla se Freunda ani dost málo.

„Macarát — cesarát — levirát — bakarát —" bručel si souputník Vondrejc rýmy refrénu z jeho básně „Proteus anguineus", a Vondrejcovi se šlo jako po mezi sedmého ráje.

Dr. Freund byl bystrý chodec přes to, že trpěl lehkou nervovou záduchou. Jevila se jenom tím, že když se odmlčel, malinký otvůrek otvíral se mu mezi rty poblíž levého koutku, aby tudy propouštěl kratičký výdech z přeplněných plic, kratičký, ale slyšitelný. Rozčilil-li se trochu, štěrbina bývala větší a ukázala v ústech šikem postavený zub.

Zatím tedy, co miniaturní ventilek Freundův pracoval, byla by se naskytla skvostná příležitost, udati něco duchaplného, něco, co by ťalo, nebo uštklo, anebo aspoň štíplo, či přilehlo. Což aby vyrazil přímo se stipendiem? Duch v tom sice není, ale interes.

Než však našel Vondrejc vhodné slovo, rozvázal už zase doktor:

„Ano, tato báseň mi učinila hned při prvním čtení. Myšlenka, vyjádřiti pudy dolního vědomí slepými mloky, žijícími na dně jeskyně,

in den allertiefsten Schlüchten,
wo selbst das Dunkel wuchtig wird,
und auf Tümpeln drauend brütet*)

je jednoduše geniální! I pointa, jak básník potom je po objevení podzemní jeskyně nahé s lidskou téměř pletí prodává turistům na památku — ekeles Gezücht —!**) Hned, když jsem originál četl na poprvé, šel mi německý překlad sám od sebe. Já mohu si říkat hned německý, když čtu český verš, anebo to se rozumí francouzský, anebo anglický. Můj talent jest, buď to bohu žalováno, jen reproduktivní." (Pokračování.)

*) Dr. Freund cituje tu část svého překladu Vondrejcovy básně dříve již česky pověděný.

**) „Plazy hnusné".

KAREL JASAN:

JINÝ SVĚT.

Potkal jsem se v ulic ruchu, kráčeje kams nutným chvatem,
s radou starým plešatým a omrzelým byrokratem,
povšim' si mne, zastavil mě, náhle chtěl mně něco říci,
gratulovat — neměl proč, snad kondolovat k praeterici,
— v tváři sežloutlý, vlas bílý, už se dědouš k hrobu chýlí,
zastavil mě, zastavil mě, oba jsme se zastavili.

Podíval se na mne tiše, »kolego,« mně pravil vlídně,
»jak se daří, co děláte, mně se, brachu, daří bídně,
nejhůř záda, už to se mnou nestojí za staré boty,
neřek' byste, co to chodí na člověka za mrákoty,
za katarhy, kašle, rýmy, neřest všecko, bída, svízel,
němý pokyn, aby člověk už vám ze statusu zmizel.«

»Co je s vámi? Což vy mladý! Zdráv jste, vesel, však vy víte,
hlouposti ty, stalo se, to všecko vy si napravíte,
jednou necháte těch »básní«, škrábanic těch v různé listy,
schůzek s lidmi vlasatými, neb dokonce s žurnalisty,
s lidmi bez Boha a víry, s lehkomyslnými nitry,
vyniknete jako pilný pracovník a právník chytrý.«

»Jako soudce instancím se vyhověti ve všem snaže,
dokážete všecko, věřte, všecko se vám zase smaže,
nějaký rok budete se patřičně a správně chovat,
tiše sloužit, dobře soudit, a jak má se, rozhodovat,
co jste zmeškal, oželte, vy probíjete se tou řadou
dlouho-li a stanete se, milý brachu, také — radou!«

Domluvil a já jsem dojat v jeho modré oči hleděl,
a já neměl síly, abych vůbec něco odpověděl,
— Odcházel. Já mlčky se mu v odchodu tom začal klanět,
vědom si, že líp je, v žití ničeho už nedohánět,
nechat všecko letět, jak to letět ráčí, život dává,
— však nám někdy obroste hrob stejný drn a stejná tráva!...

ZÁŘÍJOVÝ HON.

Snad se přece vrátíme
někdy v podzimi!
Nebe bude barvami
hýřit modrými.

Když jsou žita svezena,
kdy už zralé jsou
koroptve, jež v bramborách
vzletí nad brázdou.

Večery, večery!
Pozdní návraty!
Žlutý srpek měsíce
nad les rozžatý!

Budem sedět do noci
lampa zaprskne,
tisícero vzpomínek
z hlav se vymrskne.

Vyjdeš v noc a na nebi
hvězdy jiskřící . . .
— Někdo měsíc líbat chce
skloněn k měsíci . . .

VOLNOST.

I viděl jsem stromů zeleň, jak hleděla v modrý vzduch,
a chtěla teď splatiti zeleň mé volnosti starý dluh,
a viděl jsem klasy žluté a stébla jsem s klasy zřel zrát,
já chorobný vězeň města, jenž městu by utekl rád!

Tu chytlo mně něco má ňadra a v dálku to rozneslo cit,
já letěl jsem volně, ach, volně a křídla jsem slyšel tmou znít,
jen perutí ševel tou nocí, kdy hvězdná mě schvátila moc,
jen perutí ševel, jen ševel, v noc nesmírnou, v nesmírnou noc!...

Z POSLEDNÍCH DOPISŮ SVATOPLUKA ČECHA.

Když prof. Jos. Wünsch*) onemocněl, poslední dopisy Svatopluk Čech posílal do Plzně p. G. B., rovněž příteli zvěčnělého Wünsche, dožaduje se od něho zpráv o průběhu nemoci Wünschovy. Pan G. B. se sám s neobyčejným jemnocitem k té službě nabídl a s velikou ochotou odpovídal na tyto dopisy Čechovy, kteréž s jeho laskavým svolením rádi otiskujeme, vynechávajíce jen některá místa čistě privátního rázu. Panu G. B. vzdává redakce za propůjčení zajímavých těch listů nejvroucnější díky.

* * *

Velectěný pane!

Děkuji Vám srdečně za laskavý dopis.

Prosím, abyste příteli Wünschovi při vhodné příležitosti vyřídil můj pozdrav a že mu ze srdce přeji, aby se úplně zotavil.

Má vlastní nemoc bohužel dosud neustoupila; vlastně začínám se teprve soustavně léčiti a v tu chvíli nic určitého o ní psáti nemohu.

Na přítele Wünsche nebudu se ovšem nyní přímo obraceti; ale zavděčíte se mi velmi, podáte-li mi, až za vhodné uznáte, o jeho zdraví opětnou zprávu.

Uctivě Vám oddaný

Svatopluk Čech.

V Troji 4./10. 1907.

Velectěný pane!

Děkuji Vám srdečně za laskavou zprávu o příteli Wünschovi.

Potěšila mne, neboť z „oněch dvou mladých a hezkých jeptišek“ — o nichž mne tak svědomitě uvědomuje — čerpám pevnou naději, že jest již na dobré cestě k brzkému úplnému uzdravení.

Prosím, sdělte mu laskavě, že mám z toho radost, že mu přeji rychlých pokroků na té cestě ke zdraví a jen mu radím, aby se v tom posvátném ovzduší, které jeho lože obklopuje, příliš neoddával rozjímáním o věcech nebeských.

Za slíbenou laskavě další zprávu již napřed mé díky!

Uctivě Vám oddaný

Svatopluk Čech.

V Troji 4./11. 1907.

*

Vysoce ctěný pane!

Po náhlé truchlivé zprávě o smrti přítele Wünsche poslal jsem Vám dnes telegram a dovolil si zároveň zaslati na Vaši adressu věnec s prosbou, abyste jej laskavě položil na rakev zesnulého.

Sotva že jsem telegram onen vypravil, došel Váš ct. list, potvrzující v doušce bolestnou zvěst, které jsem se ráno dočetl v „Politice“.

Opakuji tedy jen prosbu v telegramu vyslovenou; zajisté odpustíte, že jsem se s žádostí o tu službu obrátil k Vám, kterýž Jste v poslední době laskavě prostřed-

---

*) Viz Z korrespondence Svatopluka Čecha prof. Jos. Wünschovi čč. 34 — incl. 37 letošního ročníku.

koval moji korrespondenci s ubohým přítelem.

— — — — — — — — — —

V upřímné úctě
Vám oddaný
Svatopluk Čech.

V Praze dne 21./11. 1907.

Moje adressa nyní: Praha, VII. Šimáčkova ulice 908.

Ve zprávě „Politiky" o smrti prof. Wűnsche je také zmínka o dopisu, který jsem mu v těchto dnech zaslal a který mu již nemohl býti přečten; byl bych Vám povděčen, kdybyste se laskavě postaral, aby tento dopis snad nebyl někde otištěn. Neobsahuje sice ničeho pro mne závadného; ale nerad bych, aby byl uveřejněn list čistě soukromý, psaný příteli na spěch, stylisovaný právě jen způsobem a tonem důvěrného dopisu přátelského.

*

Velectěný pane!

Děkuji Vám vřele za laskavost, s jakou Jste vyplnil mé prosby v příčině věnce a projevu soustrasti příbuzným našeho společného zesnulého přítele.

— — — — — — — — — —

Pokud se týče mého posledního listu, zaslaného příteli Wünschovi, žádal jsem v něm také o vysvětlení, které nenadálá smrt přítelova nemožným učinila. Zaslal mi totiž se svým nedávným — posledním — vzkazem rukopisný studentský časopis „Zoru", který jsme za let gymnasialních v konviktě vydávali a v němž byl také obsažen jeden můj delší příspěvek, mladistvý pokus ještě velmi nemotorný a k nynějšímu uveřejnění ani jako příspěvek k poznání mého literárního rozvoje se nehodící. Dotkli jsme se oba ve své korrespondenci této relikvie dávné šťastné minulosti, kterou přítel Wünsch u sebe na památku uschoval — z nenadání mi tedy nedávno několik těch psaných veršíků naší „Zory", jejímž jsem býval „redaktorem" (pod pseunymem J. Jasanský), zaslal buď jen k nahlédnutí nebo darem — ve svém dopise, psaném cizí rukou, bezpochyby pí. Babičkové, se o tom nezmínil.

Nečiní-li Vám to nijakých obtíží, snad byste se mohl příležitostně příbuzných zesnulého pozeptati, mám-li jim ten psaný studentský časopis zaslati neb mohu-li jej sobě ponechati — pro ně nemá as těch několik sežloutlých psaných aršíků se studentskými bezcennými pokusy literárními žádné zvláštní ceny a mně by byly přece milou a zajímavou památkou. Učiním zcela dle jejich vůle a Vám děkuji už napřed i za tuto laskavost — jakož i za slib stran zaslání Rokycanského časopisu.

V upřímné úctě
Vám oddaný
Svatopluk Čech.

V Praze 24./11. 1907.
VII. Šimáčkova ulice č. 908.

*

Velectěný pane!

Pozůstalé rukopisy přítele Wünsche by mne ovšem zajímaly a s radostí bych vzal na sebe uspořádání belletristické jejich části, kdyby mi to nynější mé poměry dovolovaly; avšak probírám se teprve a to velmi pozvolna z dlouhé, vleklé nemoci a stav mého zdraví je dosud takový, že mohu jen zřídka a co nejméně pracemi literárními neb i jinými, třeba lehčími se zabývati. Lékař odporučuje mi ještě na delší dobu klid co možná největší.

Nedávno uveřejnil jsem „Zasláno" toho smyslu v několika denních listech.

Za takového stavu věcí a poněvadž asi ještě několik měsíců uplyne, nežli se zbavím úplně těchto následků své nemoci, netroufám si převzíti úkol, který bych stěží mohl řádně — a tak jak bych si přál — provésti; na každý způsob nastal by tím ve vydání oné literární pozůstalosti odklad, možná že dosti dlouhý.

Soudím, že bude vůbec nejlépe — neví-li snad p. dr. Šikl o někom, k němuž by měl sám úplnou důvěru, že věc tu s náležitým porozuměním, řádně a přesně provede — zaslati ony rukopisy (jak dle dopisu Vašeho p. Dr. skutečně zamýšlí) městské radě Rokycanské jakožto zástupkyni pozůstalosti, aby sama po svém náhledu a rozhodnutí vhodná opatření v příčině vydání rukopisů učinila.

Kdybych odporučil k uspořádání a vydání přítelova literárního odkazu třetí osobu, převzal bych tím naproti pozůstalosti odpovědnost — alespoň částečnou — a to by mi bylo těžko, i kdybych sám k osobě té (pokud se týče její schopnosti a svědomitosti) choval plnou důvěru.

Přeji Vám šťastného nového roku!

Uctivě Vám oddaný
Svatopluk Čech.

V Praze 29./12. 1907.

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Ubírali se nyní divokými skalinami, stezkou vbíhající hned pod stěny balvanů, hned v soutěsky, hned na kameny samy. Karla se rozletěla ku předu, zamýšlejíc vyběhnouti někde na příkrou skálu a ulekati je. Bylo jí příjemno vyvolati úžas tímto způsobem. Matka její, která ji dobře znala, pospíchala za ní.

Komárek, jdoucí za paní Danielou, pomyslil si, že je v blízkosti její oslněn zvláštním kouzlem, že jej cosi osvěžuje i zaujímá. „Pochopuji pana Šrámka!“ zašeptal sám k sobě: „Je to jakési zvláštní přátelství, jež by se mělo označiti novým slovem. Snad přátelství z lásky. Cítím, že i já jsem jí takovým přítelem, že myslím jen na její štěstí ... Ano, podivné je to! Chtěl bych se s ní do smrti stýkati pro její milé vlastnosti.“

„O čem přemýšlíte?“ otázala se ho z nenadání.

„Ona vždy tuší, co si myslím!“ napadlo jej. A nahlas odvětil: „O vás, milostpaní!“

„O mně? A proč o mně?“

„O vaší povaze, o vašem štěstí a o vašem muži!“

„Cože pravíte? A co si myslíte? To by mne velice zajímalo!“ zvolala a obrátivši se k němu usmála se naň přívětivě.

„Předně — to je divné, že jste nezješitněla, že nevíte jaksi o své moci, o svém kouzlu!“

„Já? O své moci a kouzlu? Nikdy mne nic podobného nenapadlo!“ zasmála se.

„Ano, vždyť to sám uznávám!“ řekl s náhlou tísní, jež mu způsobila uzardění. „Nevíte ani, že jste plna líbeznosti a snad je tak dobře. Kdybyste byla proto zješitněla, celý váš život byl by jiný ... a možná ...“ umlkl, poněvadž se mu hrnuly na rty myšlenky, které nechtěl vysloviti.

„Co — možná?“ otázala se chvatně.

„No, rozhodně byste potom ráda naslouchala lichocení mužů!“ sestavil na rychlo novou větu: „Ješitnost by vám nedala žíti tak uzavřeně, sama byste toužila po společnosti!“

„Ovšem, to je totéž, jako byste řekl: Nekradete! Kdybyste kradla, zavřeli by vás!“ zasmála se srdečně.

„Ó — to má jiný smysl!“ řekl odvážněji.

„Jaký?“

„Jaký? Ten, že tato ješitnost — vlastnost ošklivá — v mnohém případě může být štěstím, může člověka osvoboditi od těžkého břemene!“ promluvil s důrazem, ačkoli cítil, že by neměl tyto myšlenky pronášeti.

„Nerozumím —“ odvětila.

„Mohou býti přece rozličné případy. Třeba žena, která má muže zabraného do politiky. On myslí na své poslancování, chodí stále na schůze, zapomíná na ni a ona osamotní. Je-li ješitná, sama se z této nudy, z tohoto žalu odvede ... sama jaksi ...“ Náhle si uvědomil, co řekl, a dech se mu zatajil. „Bože, co mluvím!“ omlouval se. „Je to čirý nesmysl. Chtěl jsem říci něco jiného, něco zcela jiného!“

„Ostatně — co se lekáte? Máte pravdu. Jistě by bylo v takovém případě ješitné ženě snadněji nalézti si nové zájmy! Proč jste se toho tak zděsil?“

„Ne, nezděsil jsem se ... odpusťte!“ mluvil kvapně, jakoby se sám na sebe zlobil. „Napadlo mne pouze, že přes všecko kouzlo, přes všecku líbeznost, jakou vyzařujete — nemáte v sobě ješitného hladu. To je divné a krásné! To člověka dvojnásobně okouzluje. A pak vše, co jste mi již o svém muži řekla, o svém štěstí ... to mi nalezlo do hlavy. Stále mne napadá: Proč to štěstí má zhynouti? Proč není věčné? Proč není později tak jako nyní? Přijde přece doba, kdy láska ochladne, vymizí —“

„Ach, Bože, čím si to lámete hlavu?“ zasmála se. „Všecko na světě přejde!“

„Ano, ale vám bych přál, aby štěstí vaše trvalo věčně!“ zahorlil s vášnivostí, jako by mu bylo příjemno, že nebezpečný rozhovor šťastně se obrací.

„Ale já nic takového nechci!“ se smíchem odmítala jeho dětinné přání. „Nevěřím, že by mohlo něco věčně trvati!“

„Nežertujte, milostpaní, ať nelitujete!“ prohodil všechen pomaten jejím smíchem a jejími námitkami. „Což vás nemůže nic podobného potkati? Což se nemůže váš muž tak zabrati do své vědy, že na vás zapomene? Ó, nevím, jak by vám bylo,“ mluvil stále rychleji, vida, že se mu směje, „kdyby pojednou tato věda stala se vaším odpůrcem. Smějete se — ale to je předčasný smích a povrchní smích! Opakuji vám, vše je možné. I vás, i vás může potkati podobný osud, a možná, že potká!

Věda je lásce nebezpečna, ona usuší srdce mužovo na troud, a vy se mýlíte, soudíte-li, že vám to bude lhostejno! Nebude, milostpaní! Nebude!"

„A co to, že vás napadají takové myšlenky? Proč?" otázala se, upírajíc naň hnědé své oči.

Stanul naproti ní a zarděl se.

„Nevím proč, ale stále o tom myslím!" řekl.

„Jste patrně člověk, který si vymýšlí všeliké možnosti a trápí se tím!" zasmála se. „To je totéž, jako byste si vymyslil o slečně Karle, podívejte se, kam vlezla — že si zlomí nohu a již nyní jste té nohy litoval. Budoucnost vězí v přítomnosti. Přítomnost — toť život, toť vše. To je ten papírek, z něhož vybalujeme dárky, to je to uhlí, jímž topíme, aby bylo zítra teplo. A na mně, jen na mně záleží, aby můj muž v příštích letech neuschl mezi knihami!"

Komárek cítil, že nemá ani důvodů ani výmluvnosti, aby ji přesvědčil. Neřekl již nic. Ukázal pouze na Karlu, jež stála na vysoké, ostré, téměř nepřístupné skále, prozpěvujíc si a točíc šátkem nad hlavou, aby upozornil na její lehkomyslnost. Paní Pechová se polekala a volala na Karlu, aby ihned sestoupila. Současně ozvalo se na druhé straně i volání paní Valáškové. Slečna poskakovala a hlasitě se smála. Z rozsedliny skalní vyrůstala břízka a chvějící se její větvičky dosahovaly až k bílé sukynce Karlině.

„Strašné děvče!" řekla Daniela všecka rozechvěna.

„Milostpaní, mám skočit?" volala Karla vysokým hlasem rozepiavši ruce do šířky. Hlava její nachylovala se s výše.

Daniela šla dále nevšímajíc si jí, jako to učinil Komárek.

„To je správné," řekl tiše, „chce, abychom se divili. Nevšimneme-li si jí, sleze sama. Jinak by tatrmanila ještě dlouho!"

Za chvíli, chechtajíc se, dohonila je mezi skalami. Tváře jí planuly. Uchopila za ruku matku, jež se na ni mračila, a snažila se drobnými lichotkami a smíchem ji usmířiti. Podařilo se jí to brzy.

Cesta rozvalinami skalními byla by Komárka jindy upoutala svou divokostí a malebností, ale teď jakoby neměl pro nic smyslu. Úmyslně předbíhal nebo se opožďoval, aby byl sám a mohl mysliti. Znepokojení a rozmrzení zabíraly jeho celé nitro. Bylo mu, jakoby byl z něčeho nedobrého usvědčen a zahanben. A nejen to, zdálo se mu, že se mu paní Pechová ukázala zcela jinou, než jak ji viděl z počátku. Tato zdání a tyto nálady však neměly příliš života; rozplynuly se, a myšlenka, že se dopustil nešetrnosti, že jednal zákeřně a lupičsky, zapiala se mu do duše. Teď, když byl jasnou důvěrou Danielinou umlčen, jakoby nabyl odvahy přiznati si pravdu. „Co mne táhne, abych ji znepokojil?" šeptal si s upřímností. „A já ji chtěl — chtěl jsem ji znepokojiti, chtěl jsem jí ukázati na nebezpečí, aby o něm myslila. Jako neodbytný, dotěrný záletník jsem byl, neustanuv, dokud jsem jí neřekl, co jsem chtěl, dokud jsem jí nepověděl, že její muž zabere se do vědy . . . Ovšem pro ni, aby jí bylo pomoženo, ano, ale při tom jsem měl touhy, temné touhy! Co mne tedy táhne? Co mne nutí, abych ukázal jejím očím nebezpečí?"

Ještě několik minut před jedenáctou hodinou vyšli z rozvalin a širokou cestou mezi nízkými modříny přiblížili se okraji lesa, kudy chodíval poštovní posel. Přišel brzy. Daniela dostala lístek od muže a dopis od příbuzné se strany mužovy z Prahy. Karla přijala Národní Listy a několik pohlednic od přítelkyň a studentů. Matka brala jí je nedočkavě z rukou. Nejdříve rozbalily Národní listy a rozevřevši je, proletovaly svýma zvědavýma očima všechny odstavce. Komárek obdržel lístek od přítele, jenž jej prosil za článek o umělecké výchově mládeže do svého listu.

Poseděli chvíli na travnatém místečku pod starými borovicemi. O dvanácté hodině byli již v pensionátě.

Komárek po obědě usedl v parku. Zahleděl se do koruny širokého javoru a do modrého nebe, jež skulinami mezi listím pronikalo k jeho zraku svou hlubokou modrostí. Myslil o Daniele. Stále se mu pěnilo v hlavě, co dopoledne vypravovala o svém domově a první lásce. Malý, vousatý její otec, podobný skřítkům z kameniny, číhajícím za keři v zahradách, opět a opět zjevoval se mu před zrakem. Přiznání její, že milovala horoucně pana Šrámka, jakoby ji stáhlo z oblasti nedostupné, kde se mu nejprv objevila, a jako by se ukázala člověkem. Vše, co jej okouzlilo hned první den, líbilo se mu dnes zcela jinak, než tehda. „Radostná, srdečná žena," říkal si zvolna a hlasitě, dívaje se vzhůru, „která osvěžuje své okolí! Ach, takovou ženu bych měl rád, takovou jako je ona, tak vkusnou, čistou, oddanou! Zda bylo by možná, aby se Daniela zamilovala do někoho? Co by se stalo . . . kdyby se zamilovala do mne? Je to možná? — Ne — není — A přece . . . Proč ne? Zda by se k tomu přiznala, zda by se trápila? A zda by byla vysvobozena z hoře, jež ji čeká?" Zasmál se. „Jako dítě jsem — jako

dítě! Ovšem, zaujala mne od první chvíle... vše mne okouzlilo. A jako se mi zdálo první den krásné, že je nedostupna, tak je dnes krásné, že se zdá dostupna!" Opět se zasmál. „Oh, jaké dítě jsem! — A snad jí přece lichotí, že ji ten Šrámek dosud miluje! Rozhodně! A možná, že by jí lichotilo, kdybych se i já do ní zamiloval! Snad by mlčela, snad by to nikdy nezjevila, ale ona by o tom věděla a užívala by jen ve snech mé blouznění! — A trápila by se skutečně, kdyby její muž se zahloubával víc a více do své historie? Kdož ví! Nikdo netuší, co by se stalo! Možná, že by zcela snadně se změnila a nový život žila! Těžko hádat! Ženy jsou nevyzpytné... překvapují naše úsudky!"

Čím déle se obíral těmito hádankami, tím byly četnější a milejší. Zabíral se do nich znova a znova. Odešel z parku do lesa, aby ho nikdo nevyrušil. Slyšel hrčení kočáru Šrámkova. Nepřál si viděti tohoto vytrvalého milovníka.

O šesté hodině vrátil se do pensionátu. Šrámek před chvíli již odejel.

Překvapil ho živý rozhovor, jenž zněl od houpačky. Popošel tam; stanul nedaleko mezi břízkami.

Valerián Zloch hádal se o cosi s Danielou. Oba byli vzrušeni a rozčileni. Seděli na březových lavičkách naproti sobě.

„To je zastaralý názor!" volal Zloch důrazným hlasem. „Z poddanství žen ještě! Bohužel, muži však takoví jsou!"

„Ne, můj muž ne!" bránila se paní Pechová, všecka rozrušena, s očima hořícíma a s prsty se chvějícími. „A není pravda, co mluvíte! Není! Nejsou všichni muži takoví — nejsou! Jsou taky čistí, jsou! Nejsou všichni zkažení!

„Ó, ano... ó, ano...!" mluvil Zloch s úsměvem na rtech. „Muž je sobec, především sobec, a pak lhář — vůči své ženě lhář!"

Daniela všecka červená odmítavě vztáhla ruce naproti němu. Povstala pak, jakoby nemohla již snésti tuto rozčilující hádku, a shlednuvši Komárka mezi břízkami, rozběhla se k němu.

„Kde jste chodil?" zavolala naň všecka se dusíc podrážděním.

Komárek popošel jí naproti a nitro jeho plno bylo příjemných pocitů. Závěrek rozhovoru mezi Zlochem a Danielou, jejž byl zaslechl, způsobil mu neuvědomělé hluboké zaradování. Tušil, oč jde.

Zloch zůstal na lavičce. Prsty jeho položené na opěradle, zjevně se třásly. Dlouho se nemohl uklidniti.

Daniela odešla do svého pokoje a toho dne neobjevila se již dole. Emča nesla jí večeři nahoru.

XII.

„O čem jste mluvili s panem Zlochem?" otázal se jí druhý den Komárek, když se setkali po snídani v parku.

Byla dosud rozčilena. Ústa i tváře její prozrazovaly nepokoj.

„Všechnu víru by člověku vzal!" odvětila. Oči její nabývaly s rychlostí vášnivého lesku. „Na světě, jak on ho vidí, nebylo by nic krásného, nic příjemného."

„O čem jste tedy mluvili?" znova se zřejmou nedočkavostí se otázal.

„O emancipaci. Bavilo mne to z počátku. Mnoho viděl, mnoho myslil a mnoho zažil. Brzy však mne jeho názory rozčilovaly a popouzely, jakoby mne bodal jehlami. Bylo mi jako tomu podrážděnému býku při španělských zápasech." Zářící oči její pátraly po sadu.

„A co vás tak popouzelo?"

„Kdybych opakovala jeho slova, ani vy ani já bychom nepochopili, v čem vězela ta dráždivá jejich moc!" odpovídala Daniela vzrušeně. „On tvrdil věci, jež mi třísnily všecky sny. Ovšem, proto jsem se nemusila rozčilovat, poněvadž každý člověk na světě může míti jiný názor, ale mně se zdálo, že mne chtěl poranit, že úmyslně číhal, kde by mne bodl a rozjitřil. On mluví, jakoby vše viděl s neomylné výše. Za jeho mládí byli prý muži páni, ženy otroci. Muž směl vše, žena nic. Muži žili, ženy nanejvýš přelstívaly. Ale uvažte, tehda prý bylo lidstvo silné, tuhý řád, neboť uvězněná žena je prý odstraněné neštěstí. Žena je prý věštkyně rozvratu, revoluce, úpadku." Mluvila stále vášnivěji. „Uvažte, co vše tvrdil! Emancipace je prý červánek revoluce. Jak vstupuje žena ve veřejnou činnost, nadchází rozpadávání silného ústrojí. Jemu to připadá jako rakovina! Emancipace je mu opakováním předrevolučních dob. Dnešní ženy už prý jsou jiné, než jaké on znával. Rozdíl prý je veliký. Dnešní žena, jež se vzdělala, prohledla muže, jejich požitkářství, jejich volnost. Chce míti vše, co oni. Myslí, že umravní muže tím, bude-li sama míti totéž. Ostatně, je prý to přirozené a pochopitelné, opakoval neustále. Ach, a oči jeho — jak byly rozblýskané a pronikavé! Hádá se příkře, je úsečný a drtivý! Nuže, dnešní žena prý žije již jinak, dnešní děvče prý vyrůstá již volněji, jako muž. Mravnost je prý ta tam! Oh, dnešní děvčata jsou prý jako kluci... strašné věci mluvil. Kouše! Uráží!"

(Pokračování.)

* *

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Anna k nim přišla z čeledníku. S očima od pláče zarudlýma mlčky podávala doktorovi ruku.

„Ale, milostpaničko, milostpaničko, co pak jim to napadá," pravil doktor a mlsně jí stiskl malou baculatou ruku, „jenom, pro Boha jich prosím, nepláčou. Buď dají něco na mě, že já umím pomoci, a pak plakat nemusejí, nebo mně nevěřejí a myslejí si, že ničemu nerozumím, a pak pláčou, ale já se obrátím a pojedu zpátky domů. Jakoby si starý člověk nesměl trochu zastonat! Teď jdou hezky se mnou, tu bábu mně sem zavolají, aby mně pomohla, a uvidíme, jak to vypadá. A oni, pane fořt, nás nechají, to my si odbudeme tadyhle s milostpaničkou sami, zbytečně bychom panímámu poděsili, kdybychom na ni vrazili jako kati!"

Poklepal Anně rukou po kulatých zádech.

„Jako keř, jako keř, jako kvetoucí růže," zašeptal v rozčarování, „já se pak čápům nedivím, že se tu každý rok ve fořtovně stavují. No, hlavní věc je, když je zdraví v pořádku, a to je, jak vidím."

Brodecký vrátil se do kanceláře. Rázem s něho tíživá starost spadla. Borohrádecký doktor naděje mu dodal. Netrpělivě čekal, až se vrátí od nemocné. Umiňoval si, že paní bábu, ač-li ji někde chvatná práce nečeká, dnešní noci z domu nepustí. Aspoň Annu poněkud ukonejší a nemocnou v noci, bude-li potřebí, obslouží. Doktor se dlouho nevracel. Půl hodiny už u nemocné pobyl.

Ale to nic neznamená, uvažoval Brodecký, je to brynda starý, a jak se mezi ženskými ocitne, kecal by do rána!

Skoro litoval, že s nimi k nemocné nešel.

Konečně se doktor vrátil a zastavil se v kanceláři. Jak do světla z lampy vešel, utkvěl na něm Brodecký zpytavým pohledem. Ničeho z jeho obličeje nevyčetl.

„Není to tak zlé," pravil doktor útěšlivě, „toť se ví, zápalek tu je a u starého člověka je vždy obava, ale že bychom musili ztrácet hlavu, nemyslím. Dobře, že dala bába hned křenovou placku, to pomohlo znatelně. Toť se ví, zítra se sem zase podívám, pošlou pro mě kočár takhle k polednímu, ale to je jenom k vůli paničce, abych ji upokojil. Pro dnešek se lekat nemusíme, uvidíme, jak se to vyvine. Zítra přivezu sám nějakou medicinu, teď na noc nikoho nebudeme honit, křenová placka postačí."

„Myslejí tedy, že je na kněze ještě dost času?" ptal se Brodecký, jenž se rozpomněl na otcovy nesnáze, jež měl kdysi s farským pánem.

Doktor se dvojsmyslně usmál a poklepal Brodeckému na ramena.

„Když nepomůže doktor, farář nepomůže," pravil důvěrně, „já sice proti němu nejsem, ale je na něho ještě dost času, zbytečně by starou paní poděsili."

„Nerad bych měl nepříjemnosti," řekl Brodecký nejistě, „to vědí, až dosud jsem s naším jemnostpánem dobře vycházel."

„Vždyť já taky, milý brachu," odpovídal doktor vesele, „my si moc dobře rozumíme: já si myslím své, on si myslí své, a karty hrajem jako čerti. On je bulkář vyhlášený, to už si přinesl ze semináře královéhradeckého. No, mají se tu dobře, já už taky bych se rád dostal do postele, a s panímámou se už nelekají. A jejich paničce, až s ní budou před spaním pohromadě, rozumně všecko vyložejí a hlavně jí řeknou, že smrt je koruna života. Že je krásnější nežli život."

Brodecký vyprovodil doktora na dvůr, a kočár s doktorem rychle odhrčel.

Vrátil se do fořtovny a povolal Annu. Přišla s očima od pláče opuchlýma a s novým pláčem zavěsila se mu okolo krku.

„Toníčku, já tomu doktorovi nevěřím," vyprávěla s hlasitým štkáním, „má drahá matička, má drahá matička!"

Pohladil ji jemně po hustých, rozcuchaných vlasech a posadil ji vedle sebe na pohovku. Neodpovídal. Sklonil si její hlavu na prsa a dále po vlasech ji hladil.

„Celou noc dnes ani oka nezamhouřím," štkala usedavě, „má drahá matička, má drahá matička."

„Podzimková tady zůstane, už jsem s ní promluvil," pravil chlácholivě, „aby taky někdo byl u dětí, to víš, na Barku se spolehnout nemůžeš. Ta se položí jako kláda do postele, děti by ti zalehla."

Že jí děti připomenul, vzkřísil ji k životu. Umlkla. Jen tiché slzy po tvářích se jí řinuly, duši už jí zaplavovala starost o děti.

„Už jsi večeřel?" zeptala se náhle. I na něho se rozpomenula.

„A co pak moje večeře, pošli mně sem pět homolek s krajícem chleba a na modráček nezapomeň!“ pravil rozveseleně.

„Je tam holoubě, Barka ti je přinese,“ řekla starostlivě a rychle povstávala.

„A viď, Toníčku, že maminka neumře!“ pravila na odchodu a znova se k němu přivinula.

„Jednou musíme všichni,“ řekl vážně, „tvůj tatínek taky umřel a dnes už pro něho nepláčeš. Jen abychom děti v počestnosti vychovali a něco jim zachovali! My jenom na děti teď musíme mysliti.“

„Nehněvej se na mne, Toníčku,“ řekla mazlivě, „ale mně to bylo tak strašně líto, když jsem si pomyslila, že by maminka měla umříti. Však ona neumře, viď Toníčku, ten doktor tomu taky rozumí a sám povídal, tohle všecko že nic není. A paní bába tady zůstane, jenom aby řeči z toho nepovstaly, že už mě zas musí hlídat. Nezlob se, Toníčku, já bych krev pro tebe vycedila, ale lidé jsou zlí, všecko obrátí a přemelou!“

„Docela nic si z toho, Aninko, nedělej,“ odpovídal a k sobě ji vinul, „život je život. To bylo, jest a bude. Lidé místo aby se milovali a se snažili ve všem si vyhověti, budou se ustavičně nenáviděti a život si ztrpčovati.“

— Zdálo se opravdu, že obavy o starou paní jsou zbytečny a předčasny. K večeru horečka pominula, nemocná procitla a sama požádala o jídlo. Paní bába po jejím přání odskočila do kuchyně.

„Už je, milostpaničko, vyhráno,“ oznamovala Anně v kuchyni, „už zas kouká jako jezevec. Uvidějí, do rána bude chlapík. Já říkám, není nad křenové placky, ty všecku horkost odnímají.“

„Myslíte? Tak si přece děláte naději?“ ptala se Anna radostně a už dveře otevírala, aby došla k matce.

„Nikam nepůjdou,“ zastoupila jí cestu paní bába, „oni by mně to zas vyfikly! Já už to sama zaonačila, řekla jsem staré paničce, že už šli všichni spát, že je pozdě. Já u ní teď sama pobudu, trochu s ní porozprávím, pak ji ke spaní uložím a sama si lehnu k ní na kanapátko. Nemocný člověk musí míti pokoj, jenom žádné rozčilování! A to kdybych jich tam pustila, daly by se oni do pláče, stará paní by se rozplakala, a to by pak byla moc pěkná noc.“

Paní bába Anně její úmysl rozmluvila. A také Annu uklidnila potud, že beze strachu odešla s dětmi spat, vymínivši si jedině, kdyby v noci bylo potřebí, aby ji paní bába vzbudila.

Brodecký povečeřel v kanceláři, z modráčku nalil si piva a sedě u psacího stolu zasmušile se díval na hodiny. Poslouchal, jestli se Anna k němu zase nevrací, a když nepřicházela ani ona ani paní bába, znenáhla se rovněž uklidňoval. Po nesmírném duševním napjetí ucítil těžkou únavu. Stín výčitky přeletěl jeho zamyšlením. Pravil si v duchu, že při otcově smrti takové lítosti nepocítil jako dnes, když Anina matka onemocněla, vyčítal si, že k matce své ženy více přilnul než k otci. Ovšem zase si to omlouval, že za tolik roků společného života ku tchyni přilnul. (Pokračování.)

LITERATURA.

Karel Šípek: „Čtvrtá kniha povídek a humoresek.“ V Praze 1908, nákladem J. Ottovým. (Ottovy laciné knihovny národní svazek 225.) Stran 272 za 1 K 20 h.

Karel Šípek, jeden z nejmilejších spolupracovníků „Švandy dudáka“, je především roztomilý causeur. Jeho náměty, ne zrovna hluboce založené a do šíře vybíhající schválnou volbou episod, ale vždycky výrazné a přesně vymezované, podány jsou jasně a striktně po stránce vypravovatelské, tak že už touto předností, která podporuje u Šípka i jadrnou karakteristiku postav, získává si autor nemalé sympatie čtenářů. Nic světoborného, nic překvapujícího nepodává nám autor ani v přítomných osmi novelkách, z nichž některé — a snad ty nejlepší — mají ráz vzpomínkový, a jejichž sujety zabíhají až do autorova mládí. Tu je to vojensky zbarvená reminiscence na válečný rok šestašedesátý, tu roztomilým humorem okořeněná črta „o jednom ševci“ s lehkým jakoby mlžným oparem let studentských; jinde je to prostá studie společenského mravu, malého rodinného dramatu, drobný, obratně podaný nápad humoristický. Skoro nikde nezáleží tolik ani na myšlence a sujetu samém, jako na jeho zpracování, které mu umí teprve dodati patřičného zájmu a výrazných reliefů. Ani nejmenší stín tendence nezatěžuje nikdy Šípkových povídek, jeho péro se nikdy nenese za cíli řešitelskými, ohledavými. Autor je výborným psychologem, ale jeho duševědné umění mu nikdy není cílem, jako spíše hotově se nabízejícím prostředkem k nutnému oživení látky. I tam, kde sleduje cíle zábavně-humoristické, nespouští se zřetele psychologického pozadí, a jeho zdánlivě kombinované pointy jsou založeny na přesném pozorování života (viz na příklad onen překvapující konečný moment z humoresky o ševci Damaškovi,

když se stal c. k. úředníkem). Celkem jsou to milé, lehké a působivé, živě zpracované výseky života, tu veselé, tu vážné, které se dobře připojují k dosavadním třem příbuzným svazkům Šípkovým: ke knihám „Žertem i doopravdy", „Rub a líc" a „Za větrem". *Fr. Sekanina.*

Henry George: Sociální problémy. Přeložil dr. Jaroslav Franěk. „Otázek a názorů" sv. XXII. Nákladem J. Laichtera na Král. Vinohradech, 1908. 320 stran za 3 K.

„Sociální problémy" jsou jednou z těch poučných, praktických a podnětlivých knih anglické literatury sociálně-politické a hospodářské, jimiž je tak bohato právě písemnictví angloamerické, a jejichž překlady možno jen vítati na českém knižním trhu. Není to kniha nová, a její autor, právem proslulý americký národohospodář samouk, sociální myslitel, bývalý typograf a později redaktor, vzbudil jí už v letech osmdesátých mnoho pozornosti ve své vlasti i v Německu, kde se překlad díla dočkal několikerého vydání. Kniha, psaná jasným a i laikovi přístupným slohem, podává soustavnou a podrobnou kritiku dnešních řádů hospodářských, zdůrazňujíc vzrůstající důležitost sociálních otázek. Že poslední léta uplynulého století přinesla řadu naléhavých otázek sociálních, je nezbytným následkem hmotného a duševního pokroku, jímž se právě vyznačuje poslední století. Každý krok ku předu vyvolává potřebu vyšší a vyšší inteligence.

To jest asi zorný úhel, s nímž přistupuje autor k rozvádění svých „Sociálních problémů". Americká republika je dnes průkopnicí moderní civilisace. V jejím rámci tedy autor vyšetřuje stále stoupající vzrůst sociálního tlaku, dovozuje hodně názorně, až drasticky, nespravedlnost nynějších poměrů sociálních a snaží se volně konstruovati hlavní zásady svých reformních návrhův a záměrů. Zjišťuje, odkud vyvírají prameny bídy nejširších vrstev (v kapitolách „Nadvýroba", „Nezaměstnanost", „Účinky strojů", „Veřejné dluhy a nepřímé daně", „Úkoly vlády" atd.), a shledává, že výtěžky lidské práce jsou nespravedlivě rozdělovány. Nejsou novy ani neznámy vývody Georgeovy, ale poutavý a poučný je způsob, jakým vykládá a volně rozpřádá svoje názory, pozoruhodný je postup a systém, jakým snaží se dospěti k praktickému řešení. Základní myšlenka, jíž řešiti chce americký národohospodář složitý problém sociální otázky, spočívá dle jeho přesvědčení v tom, aby nenáhlým postupem odstraňováno bylo soukromé vlastnictví pozemkové. Je to sociální utopie, či píseň budoucnosti? Není naším úkolem o tom rozhodovati, ale duchaplné úvahy autorovy stojí za pozornost a za přečtení. *V. Kol.*

Studentský Almanach 1908. Ve prospěch „Svazu Slov. Studentstva" vyjde tyto dny „Studentský Almanach 1908" s literárními pracemi studentskými a statěmi o stud. otázkách. Knihu upravil akademický malíř p. Frant. Kysela, který kreslil iniciály, titulní list, barevnou obálku a v zlatě tištěnou předsádku. S Almanachem rozesílají se jeho prémie se vztahem k roku 1848: Barevný obraz „legionáře studentského" (od Jana Konůpka), klavírní úprava „Smetanova pochodu studentských legií a národních gard", otisky z proklamací a přehled událostí v studentském životě od března do června v revolučním roce. Na přílohy užito křídového imitovaného ručního papíru nehlazeného starého vzoru a pravého žaponského papíru „Tissue". Cena Almanachu i s prémiemi 3 K. Objednávky v expedici „Stud. Almanachu", Praha II., 974.

== Garšin o kritice. Na letošní rok připadá 20. výročí smrti Vsevoloda Garšina. V petrohradském „Slově" při té příležitosti Ščeglov uveřejnil feuilleton, líčící několik schůzek literárního kroužku, který se v letech osmdesátých scházíval u starého Pleščejeva a jehož členy bývali i Vsevolod M. Garšin, Ant. P. Čechov, Merežkovskij a j. Z jedné takové schůzky vypráví zajímavou episodu. Ščeglov s Čechovem dostali se do hovoru o literární kritice a jejím významu. Garšin se přiblížil k nim, poslouchal je delší dobu a pak pronesl svůj názor:

„Myslím, že kritiky vůbec netřeba. Poněvadž... poněvadž, uznává-li kritika dobré dobrým a špatné špatným, pak značí vlastně velmi málo... Jestliže však činí opačně, prohlašuje-li dobré za špatné a špatné vychvaluje jako dobré, potom, rozumí se, přináší jenom škodu, a velikou škodu... Proto, po mém názoru, kritiky není třeba!"

A zádumčivý, plachý, ulekaný, jaký byl v posledních letech svého života následkem své duševní choroby, odešel do vedlejší komnaty. A Čechov, který Garšina měl nesmírně rád jako literáta a jako lékař jej i sám léčil, dodal: „V podstatě má úplnou pravdu!"

TÝDEN.

Spolek českých spisovatelů belletristů Máj konal tyto dny svoji výroční valnou schůzi (dvacátou od založení), na níž doznal dosavadní výbor jistých změn. Předsedou zvolen byl opětně mistr Jaroslav Vrchlický, rovněž i ostatní členové presidia byli znovu povoláni ve svoje funkce (místopředseda Herites, jednatel Sekanina, pokladník Hovorka); do výboru nově vstoupil Fr. S. Procházka a mezi náhradníky Alfons Breska a Q. M. Vyskočil. Ve výroční zprávě dočítáme se o živé agendě spolku, zejména o čilém udržování styků Máje s českou veřejností a o účelné representaci. Přes to, že rok byl velmi nepříznivý a že téměř tři čtvrtiny agendy zabraly známé aféry dra Řezníčka a M. Fučíka, vynikl letošek i finančně slušným čistým přebytkem. Potěšitelně nás překvapuje zpráva sdělením, že brzy bude moci přistoupiti Máj k založení nové podpůrné instituce: Fondu vdovčího a sirotčího po českých spisovatelích, až základní jmění, které

potěšitelně vzrůstá, dostoupí stanovami vytknuté výše. Výbor už od letoška se připravuje k vydání jubilejní Májové publikace k r. 1913 a letošním podzimkem vydá věrný otisk památného Almanachu Máje z r. 1858, dnes úplně rozebraného. Spolku i letos byly věnovány četné (i značné) odkazy i dary, což svědčí zajisté o vzácném zájmu šlechetných mecenášů, jakož i o pochopení, jaké chovají k zájmům českého spisovatelstva.

Na svém venkovském sídle slavětínském u Loun zemřel 4. července kdysi proslulý český krajinář, „malíř-turista" Jan Novopacký, rodák z Nechanic (* 14. list. 1821), bývalý učitel kreslení arcivévodkyně Gisely a korunního prince Rudolfa, v požehnaném věku 87 roků. Na úctyhodnou činnost Novopackého, s níž moderní umění krajinářské súčtovalo už dávno v letech sedmdesátých, pohlížela naše doba už jako na idyllickou vzpomínku, kdy prvním příkazem krajinářovým bylo obkreslovati typické, romantické a nějak význačné pohledy skal, zřícenin, lesních zákoutí s villami a pobořenými domky, s jezery nebo osamělými zámečky a kostelíky. To vše vyhledával pilně Novopacký a zobrazoval svojí určitou, jadrnými konturami a význačnými stíny i světly karakterisovanou manýrou, tu sentimentálně nasládlou, tu zase romanticky a zkrášleně znamenanou, jak toho dokladem jest na příklad jeho nejznámější cyklus „Pohledů Alp" vydaných před několika roky firmou B. Kočího. Až do pozdního svého věku kreslil Novopacký pilně svoje zamilované pohledy, nestaraje se hrubě o vítězící a prudký pokrok, který si triumfálně razil cestu i uznání v letech osmdesátých a devadesátých, a bodře těžil ze svých vzpomínek a reminiscencí, jichž spousty si nasbíral v mládí z cest po Italii, zemích alpských, Uhrách, Sicilii, Dalmacii a Istrii. Novopacký, který byl v letech 1880—1895 kustodem-adjunktem císařské obrazárny ve Vídni, byl poctivý malíř staré školy, na jehož štětci se nezachvělo nikdy ani stínu impressionistních nálad, ale jenž přes to, že ani plnokrevným naturalistou ho nemůžeme nazvati, vždycky se vzornou poctivostí vynalézal i řešil kontury svých kolorovaných výrazných vedut. Mnoho vystavoval v Čechách, zejména na jarních výstavách Krasoumné Jednoty v Pražském Rudolfině, dosti i publikoval v časopisech, zejména ve „Zlaté Praze". Populárními jsou i některé jeho kresby cestopisné, zejména ony, které uchystal pro „Říši Rakousko-Uherskou" od korunního prince Rudolfa a pro cestopisné dílo arcikněžete Maxmiliana na lodi „Novara". V posledních letech svého pilného života pracoval na obnovení starobylých fresek gotického kostelíka ve Slavětíně (ze XVI. stol.). Budiž mu zachována vděčná paměť!

—*n*—

*

Dne 1 t. m. zemřel v Christianii proslulý norský spisovatel, romanopisec a novellista, Jonas L. Idemil Lie (*1833) ve věku 75 roků. Lie, syn drsného přímoří a odchovanec jeho mystických, tajemných zkazek, příšerných, ponurých příhod a srdcervoucích, každoročně se odehrávajících neštěstí, zavedl do norské literatury přímořský román oplývající všemi těmito hrůzami a příšerně majestátními zjevy. Život lodníků a rybářů z norských pobřeží byl mu hlavním zdrojem jeho fantasticky zladěných výplodů, které ideově stály na zdravém životním názoru mužné mysli, ušlechtilé a nadšené pro plnění životních povinností, byť bylo vyvažováno i předčasnou smrtí. Malý norský rybák vyrůstal ve svém zápase s krutým živlem pod Lieovým pérem v malého obra báje, velikána a hrdinu, na něhož nutno pohlížeti s láskou a uctivostí. Lie byl básník přirozené síly uvědomělých mužů a žen; miloval a hledal u každého životní energii, vzruch a lásku k práci, nenáviděje konvenčnost a poddajný sentimentalism. Do svých realistických románů vnášel opravdové národní hrdiny, jakési typy národního života, takže jeho práce belletristické mají po jedné stránce i význam kulturních obrazů. Jeho rázovitá kresba figur, poetická síla přírodních nálad, něžná a pronikavá psychologie niter, vroucí soucit a jímavý, vznosný optimismus získaly mu mnoho nadšených přátel doma i za hranicemi, tak že i v češtině máme už nejeden z jeho románů přeložen („Nioba naší doby", „Doživotně odsouzen", „Jasnovidce" a j. v.). Psal i dramata.

—*n*—

*

== Ve dnech, kdy nové snahy a tendence slovanské začínají navazovati s úspěchem na staré slavjanofilství, dochází z Petrohradu zpráva, že tam 4. července zemřel hrabě Nikolaj Pavlovič Ignatěv, slavný ruský státník a diplomat, nejvýraznější kdysi a také nejvíc obávaný představitel starého „bojovného" panslavismu. V letech padesátých a šedesátých známy byly jeho přátelské styky s Palackým, Riegrem a Braunerem; několik desetiletí byl předsedou Slovanského spolku petrohradského. Zemřel ve vysokém věku 77 let.

*

Ves bez rychtáře. Obyvatelé vesnice Bezna náleželi několika pánům, ne jednomu. Z té bezpochyby příčiny nemohla si osobiti žádná z těch vrchností dosazovati vesňanům konšely a rychtáře. Praví o r. 1543 v komorním soudě Vojtěch, člověk z Bezna: „Toho jsem svědom, že sme se všickni vosadní na tom svolili, kdyby jaká potřeba byla, abychom dohromady se sezvonili a vždycky tak bývalo, a že jednoho pána ta ves není, než jest několika, a rychtáře také v té vsi žádného není, než dohromady se vždycky sezváníme." Kn. komorn. soud. 6. G.

V PRAZE, dne 10. července 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KARGEL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Po desáté hodině v noci vyšel na dvůr, obešel fořtovnu a povšimnuv si, že z okna u pokojíčku kmitá světlo noční lampičky, že tedy paní bába okenici na noc zapomněla zavříti, opatrně přistoupil k oknu a podíval se dovnitř. Nemocná seděla na lůžku v zádech podepřena polštáři a vyjasnělýma očima dívala se na kamna. Paní bába seděla u ní a něco vyprávěla.

— Je po strachu, pomyslil si, takhle na smrt nemocná nevypadá, už to povoluje. Ale ráno jsem se jí sám polekal! Inu na starého člověka horkost jako na hraničku suchého dříví oheň! Nějaký den si poleží, ale bude zase běhat jako čamrda! Andulu tam paní bába asi nepustila a dobře udělala!

Připadlo mu, že se ještě podívá do pokoje, v němž spala Anna s dětmi. Záclony byly staženy, světlo v pokoji zhašeno.

Úplně upokojen vrátil se po dvoře do kanceláře, rozevřel účetní knihu a klidně pracoval. Několikráte mezi prací s modráčkem do sklepa pro pivo si došel, aby radost oslavil.

Pozdě v noci ještě jednou vyšel na dvůr a oknem do pokojíčku se podíval. Stará paní ležela a spala. Paní bába seděla u kamen a do otevřených dvířek, z nichž ohniště rudým odleskem svítilo, přikládala polínka. Odlesk z otevřených dvířek padal nemocné do obličeje a všechen jej ozářil, takže si jej mohl dobře prohlédnouti. Nemocná spala klidně, stažené a ve spaní poněkud našpulené rty čeřil jí tichý pravidelný oddech. Brodecký odešel od okna uklidněn.

Prošel kuchyní a potmě narazil o díži přikrytou zástěrou, ve které u kamen kynulo chlebové těsto. V pokoji tiše ulehl, aby Annu s dětmi nevzbudil, a převrátiv se na levý bok ke zdi, za chvilku tvrdě usnul. Po půlnoci jej probudil pláč dítěte. Rychle vstal a opatřiv dítě v duchu si liboval, že Anna spí tak tvrdě, že ji ani dítě neprobudilo. Položil dítě do postýlky a zase do postele ulehl. Už nemohl usnouti. Vzpomněl si, jak se daří nemocné, a ačkoliv se chlácholil, že je vyhráno, starost mu nešla z hlavy a spánek jeho víčka míjel. Kukačku poslouchal, kterak čtvrthodiny třikráte odkukala. Ustrojil se, vklouzl do střevíců, vyšel kuchyní a chodbou na dvůr, obešel fořtovnu a opatrně postavil se k oknu u pokojíčka. Totéž viděl při mihavém světle lampičky jako předešle. Nemocná spala pokojně, jen rty měla více našpuleny, vlny oddechu byly stejny. Teprve pak zavadil očima o paní bábu, ležící na podlaze u postele na peřině a hned se na lesmistra rozpomněl.

— Ten by okno rozbil, prolétlo mu hlavou jako uličníkův kámen. A hlasitě se rozesmál.

Obešel fořtovnu, psy na dvoře pohladil a vrátil se do fořtovny. Znovu ulehl a tentokráte ihned tvrdě usnul.

Časně ráno sotva se rozednilo, vrazila do kuchyně paní bába. Probudila rozespalou Barku, poslala ji do pokojíku a pak probudila Brodeckého. I Anna vyskočila z postele.

„Pánbůh jich potěš, milostpaničko," pravila vyděšeně, „honem pospíšejí . . ."

Anna se zamotala, ale zase síly sebrala a všichni bosí a jen tak oblečení, jak z postelí vstali, běželi do pokojíčku. Barka v roztrhané spodničce a bez jupky skláněla se nad umírající a třela jí šátkem v octě namočeným spánky. Smrtelný chra-

pot vyvěral z modrajících rtů. Když Anna vešla a děti v košilkách a Brodecký, rozevřela umírající oči, rty se jí začaly pohybovati, ale už nepromluvila.

Paní bába stoupla si k Anně a kývla na Barku. Dovtípila se, z prádelníku vyndala hromniční svíčku, rozžehla ji a postavila do svícnu na stole. Ještě několik vteřin. V tom jakoby se hlava z kloubů vyvrtla, poklesla na stranu a chrapot utichl.

„Matičko, matičko," zaúpěla Anna a sklesla k posteli. Chytila chladnoucí ruku zemřelé a vášnivě ji tiskla na horké rty. Paní bába s bosýma nohama klekla na zemi, pokřižovala se latinským křížem a vážně, jako předříkávač o procesích, modlila se otčenáš. Přiběhl i adjunkt a praktikant, i kočí přiběhl. Všichni klečeli a s paní bábou se modlili.

Když se paní bába domodlila, vstala, přistoupila k mrtvole, namočila šátek do octa a vlhký přiložila jej na víčka, jež před tím zatlačila. A jiný šátek vzala a mrtvole bradu podvázala.

„Pro Krista Pána," vzkřikla najednou, „ona nám omdlívá. Honem ocet!"

Anna se kácela k zemi a než dopadla, praktikant Krb ji zachytil.

„Honem ocet," poroučela paní bába a vzala Annu Krbovi z rukou. „Pomozte, lidičky, odneseme ji do postele. Jen opatrně."

Vyzdvihli Annu a odnášeli ji do pokoje. Za ní běžely v košilkách plačící děti.

„Nic to nebude," konejšila paní bába Brodeckého, jenž jako stěna bledý skláněl se nad omdlelou. „Kdepak taková rána, ta by silného člověka sklátila."

Z protějšího statku panímáma Říhová přiběhla. A jiné ženské přiběhly.

„Vezmou si, milostpane, na starost děti," poroučela paní bába, „a mužští všichni pryč, my si to tady samy obstaráme!"

„Pane lesní, pamatujte se," těšil adjunkt Doleček Brodeckého, „uklidněte se, pane lesní."

Odvedl Brodeckého na lavici u kamen a tam ho posadil. Pak chytil děti a položil je do Barčiny postele.

„Když vy děláte chůvu, já budu dělat kuchařku," pravil praktikant Krb s násilným úsměvem a hraničku v kamnech, připravenou pro zátop, zapálil. Paní bába vrazila do kuchyně se vřelým šátkem a do konve jej namáčela.

„Už se, milostpane, nelekají," těšila Brodeckého, „zaplať Pánbůh, nic se nestalo, už jsme ji k sobě přivedly. A já jakobych to tušila. Povídala jsem si včera večer, holka neodcházej, u Cavrnochů to počká, ale tady se mně to nelíbilo. A dobře, že jsem neodešla. Mohlo to být horší!"

Praktikant Krb železňáček s vodou na plotnu přistavil. A když voda klokotem se zavařovala, kávový mlýnek s police přinesl, z plechové krabice zrnka kávy do mlýnku nasypal a kávu semlel. Pak teprve na mléko si vzpomněl a do sklepa odešel z krajáčů sebrat smetanu.

„Špatný praktikant a dobrá děvečka," pravil adjunkt Doleček Brodeckému, aby ho rozveselil. A podařilo se mu. Krb s kávovým mlýnkem otáčel se tak neohrabaně, že i truchlivého rozesmál. Děti spaly klidně v Barčině posteli, do které je Doleček uložil.

Prvý nával bolesti a žalu minul. Brodecký povstal a přistoupil k adjunktovi. Ruku mu stiskl.

„Nikdy vám toho nezapomenu," pravil a pak i praktikantovi ruku stiskl, „vidím, že nás máte oba rádi, jakobychom si cizí nebyli. Hodní hoši jste, děkuji vám, přátelé!"

„Pane lesní, nemáte zač děkovat," pravil Doleček, „jen se uklidněte a hleďte, aby i milostpaní se uklidnila, co se stalo, nedalo se odvrátit, jen když smrt měla stará paní lehkou a dlouho se netrápila."

V tom praktikantovi smetana z hrníčku překypěla a na rozžhavené plotně zasyčela. Dusivý zápach rozkoulel se kuchyní, až do pokoje vnikl, v němž Anna ležela. A zápach ten životu ji vrátil.

Otevřela velké černé oči a pohlédla na paní bábu Podzimkovou, jež se nad ní s novým obkladem skláněla.

„Mléko jim tam vyběhlo," pravila starostlivě, „prosím jich, jdou tam na ně dohlédnout, co tam s tou plotnou vyvádějí."

Paní bába pootevřela dveře do kuchyně, a když spatřila praktikanta utírajícího Barčinou sukní plotnu potřísněnou překypělou smetanou, neubránila se smíchu. Hned se vrátila do pokoje.

„Milostpaní, to by koukaly," vyprávěla vesele, „pan Krb vaří kafe a Bára mu pomáhá. Půjčila mu sukni, aby mohl plotnu po smetaně utírat."

Nyní i Anně úsměv tvářemi přeběhl. Rychle shodila s hlavy mokrý obvaz a vstávala.

„Jen jdou, milostpaničko," pobízela ji paní bába radostně, „a pořádně mu vycinkají, aby se nám do našich věcí nepletl!"

(Pokračování.)

* *

BOLESLAV L. ČERNY:

ŽIVOT DENNÍ . . .

Je život denní součet utrpení,
jež rukou milostivou podal svět!
Je hrstkou zklamání — jež rysy mění
po dlouhou řadu nekonečných let!
Je zrnkem slastí — odvanutých snění!...

A duše! Zvyká poličkům i klení
a zvolna zapomíná přemýšlet . . .
A barbar chef — ve kterém citu není —
je život denní!

A člověk v beznadějném zápolení
své »já« si překroutil a dávno splet,
jsou hádankou mu pojmy: dál či zpět —
a hádankou mu cíle pochopení,
jak hádankou — bez možných rozluštění —
je život denní . . . !

SNĚNÍ . . .

Již zmlkla struna... Hlava v dlaň se níží —
a v dáli zmírá melodie . . .
Klid bolestný se v duši moji plíží,
pták samoty v skráň křídly bije
a přísné tušení v mou jizbu shlíží . . .

A smutek neslyšným se krokem blíží,
znavené čelo ruka kryje — — —
Spaď na zem nástroj — ticho duši tíží —
a zmlkla struna . . .

A slzou těžká víčka bolest klíží —
mír snění náhle v hruď se lije . . .
Umlká žití melodie,
a duše v zapomenutí se hříží . . . .
Na zemi nástroj — hlava v dlaň se níží —
umlkla struna . . . .

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Ale to všecko není rozčilující!" podivil se Komárek. „Nechápu, milostpaní, proč jste nezůstala klidnou? Nic to není!"

„Nuže, co jsem řekla? Vidíte! Ano, máte pravdu! Není, vyprávím-li to já! Ale měl jste slyšeti pana Zlocha, ani vy nebyl byste býval lhostejný, i vy byste se byl rozčilil. On schvaloval celý ten postup, on schvaloval, že se žena dere k volnosti, k osvobození —"

„Ovšem, i já to schvaluji —"

„Ano, ale rozumějte mi přece!" vzkřikla podrážděně. „Nejde o to! Nechytejte se vět! On se posmíval věrnosti, jemu se zdá taková žena, milující věrně, hloupou! Ta je mu starým, překonaným typem! To je prý žena otrocká!" Oči Danieliny stále silněji zářily a tvář se rozohňovala. „Vydráždil mne jako pardala, pohnul nejhlubšími vášněmi mými. Všecka rozčilena namítla jsem mu, že je podmínkou této ženské věrnosti stejně věrný muž, to že je výsledkem emancipace, tento svazek že je místo tehdejšího, kdy muž směl činiti cokoli a žena nic. V tom je pokrok, v tom je úspěch ženské volnosti! volala jsem naň ohnivě — neboť v to věřím, musím věřit, to je mé poznání, mé přesvědčení, můj život!" A uchopivši Komárka za ruce hleděla mu do očí. „Viďte, viďte, že správně vidím! Je tomu tak, viďte, že se nemýlím!"

Komárek mlčky přisvědčil.

„Ale on se na mou námitku rozesmál," pokračovala Daniela, „a tvrdil, že muž není nikdy věrný! A řekl to tak určitě a strašně, že mne bodl, že mne rozjitřil v nejhlubším koutě srdce! Muž prý, ať je jakýkoli, každý je Don Juan, nesmí mne prý mýliti, že některý žije sám, že se s ženami nestýká, nebo že nemá ani času k podobnému životu. O to prý nejde, ale o pravdu v srdci. Don Juanem je prý každý, ale jen uskutečnění tohoto vnitřního zákona je prý různé. Všichni prý touží po ženách, po krásných ženách, ale dosáhnouti jich dovedou prý jen někteří. Přes to však bývá zdánlivě věrný muž daleko více ve svých snech nevěrným, než ten, jenž jich dosahuje! A to mne rozčililo až k pláči! Ne, nevěřím tomu, není to tak! Znám svého muže dokonale! A vy přece mohl byste mi sám říci, že se Zloch mýlí! Kdo jiný, než vy sami můžete odpovědít, co se děje ve vašem srdci!"

Hleděla naň upřeně, jakoby s hlubokou touhou po útěše. Zjevná úzkost chvěla se v záři jejích hnědých očí. O utišení nejvnitřnějšího základu jejího života šlo v této chvíli.

Komárek byl zmaten. Usmál se, ale výraz jeho úsměvu byl podivně ostrý.

„Vy máte pravdu, milostpaní," řekl, ale hlas, jakým to vyslovil, nezněl přesvědčivě.

Daniela se ohledla k pensionátu, jako by někoho čekala.

„Již tolikráte jsem si umínila, že nebudu s ním mluviti," prohodila po chvíli, „ale opět mne to zláká!"

„Soudím, milostpaní, že především musíte věřiti jen sobě," řekl učitel s úmyslem utišiti ji, „v tom je smysl celého našeho života. Každý vidíme jinak a každý vidíme svou duší."

„Ano," odvětila, jako by byla nalezla v jeho poznámce trochu posilňující útěchy.

On však v té chvíli byl rozechvěn jejím celým vypravováním daleko více, než bylo zjevno na jeho tváři a očích. Nejprv bylo mu nepříjemno, ale nyní jako by byl spadl jemný, osvěžující déšt na jeho nitro, pocítil rozrůstání jakýchsi neurčitých jarních tužeb svými hlubinami. Znepokojení, plné netrpělivosti a tušení, rozlévalo se všemi jeho nervy.

Vycházejíce z parku uviděli u lesa průvodce Straku se třemi damami, nevkusně oblečenými. Vedl je ke zříceninám starého hradu a snažil se vylákati je do pensionátu na snídaní, aby tím způsobem sám něco získal. Dámy dlouho otálely, ale konečně přece uznaly, že bude dobře posíliti se na dlouhou cestu. Straka oživl a nedočkavě pospíchal pěšinkou před damami, stále jim něco povídaje, do pensionátu.

Cestou od města přicházeli Linha s Emčou.

„Víte, milostpaní, že dnes přijedou noví hosté z Prahy?" volal Linha na paní Pechovou smekaje slaměný klobouk.

„Nevím! Kdo?"

„Jakýsi advokát Bláha s rodinou. Neznáte ho?"

„Ne!" odvětila. „Snad pan učitel ho zná!" dodala, ukázavši na Komárka. Ale ani on nevěděl nic o novém hosti.

Emča hodila pytlíkem, jejž nesla v rukách, na trávu, zvolavši:

„Krutí brko, už mi ruce zdřevěněly!" Modré oči její, teplé veselostí, pohledly na Komárka.

„A zítra přijede pan správce Jarolímek z Pardubic!" spokojeně sděloval Linha. „Bláhovi budou mít dva pokoje a Jarolímkovi taky. Jen aby zůstalo tak pěkně jako nyní!"

Danielu zpráva o nových hostech nezajímala. Rozechvění její pro rozhovor se Zlochem jako by se nedalo ničím utišiti. Vrátila se s Linhou do pensionátu. Komárek vyšel si poli k nedaleké vesnici, chtěje si čísti nové vydání obecné fysiky pro školy měšťanské od svého přítele Havlíčka. Emča s nůší a pytlíkem v rukách šla rychle za paní Pechovou, aby jí pověděla, jaké drobnosti má pan učitel Komárek na svém stole, jak má všecko čisté a urovnané.

Daniela odešla do svého pokoje, vyhnuvši se Zamrazilové i Valáškové, jež stály s paní Slámovou a jejími dětmi u houpačky. Hodlala napsati muži list. Zdálo se jí, že se již napsáním tohoto dopisu může uklidniti. Ocitnuvši se v prvém patře, vystoupila na terasu a rozhledla se krajem, neuvidí-li Zlocha. Nebyl nikde. Vůně zrajícího žita zavála k ní. Vydechla jako by se jí bylo ulehčilo a svěsivši hlavu zašla do pokoje.

Advokát Bláha s paní a třemi dospělými dětmi přijeli na dvou kočárech o jedné hodině, ale k obědu přišli až o půl druhé. Zloch odešel do kraje dříve, než vstoupili do jídelny. Nejevil pražádného zájmu, jako by byl rozmrzen a do vlastních starostí zcela pohroužen. Daniela s Komárkem a Zamrazilovou seděli u svého stolu, smlouvajíce s Karlou vycházku do lesa. Paní Valášková prohlížela si poslední číslo Zlaté Prahy.

V té chvíli Bláhovi usedali k sousednímu stolu nevšímajíce si nikoho. Advokát Bláha byl snědý, zavalitý muž silných kostí, zamračený, s krátkým černým plnovousem. Tvář jeho, ač široká, hrubá, přece byla zušlechtěna životem i přemýšlením. Mladší dcera, as šestnáctiletá a syn, as dvacítiletý, byli mu podobni, nápadně podobni. Co však se zdálo na otci hrubým a nepěkným, oběma dětem slušelo. Zvláště dcerušce hrubé tvary nosu, čela úst i brady, dodávaly zvláštního kouzla, jako by neobyčejné rasovní krásy. Silné bílé zuby její v růžových dásních a sytě červených rtech leskly se zcela jiným leskem než jsme zvykli vídati. Paní Pechová povšimla si této zvláštní dívky, jež se zdála neprobuzenou ještě, hravou a veselou. Viděla ihned, že má tytéž velké, řasnaté, temně modré oči jako bratr i otec, tutéž urputnost v jejich pohledu, a že má i tutéž červeň na tvářích. Povšimla si všech těchto podrobností tím spíše, poněvadž paní Bláhová a starší dcera nápadně se od nich lišily. Tyto byly tiché, zamlklé, kdežto Bláha se synem a mladší dcerou byli plni živosti, pohrávání, otázek a odpovědí. Stále se k sobě nachylovali a o něčem důležitém, anebo

jen pro ně důležitém, hovořili. Paní Bláhová se starší dcerou však jakoby o tom ani nevěděly. Seděly zpříma, hledíce kamsi v prázdno s nevyčerpatelnou trpělivostí. Byly si podobné, ale ne již tak nápadně jako otec s druhými dětmi. Paní byla hubená, vyšší než muž její, jemná, drobné kostry, prošedlých kaštanových vlasů a tváře ušlechtilé, dlouhé, s jemnou zažloutlou pletí. Snažila se zaujímati co možná malé místo u stolu. Hnědé oči její chvílemi doprovodily pohyby svých mladších dětí a zvláštní, krátký, přitrpklý úsměv zjevoval se po chvilkách na jejích hezkých, nesvěžích rtech. Starší dcera, velká, slabá, s tváří neobyčejně krásnou, bělostnou, s očima černýma a vlasy ebenově temnými, jako by zatížena smutkem celého světa, hleděla mimo vše kamsi v jiný kraj. Rozesmála-li se mladší sestra její, pohledla na ni a tvář její nabyla výrazu jasnějšího, přece však jen tolik, jakoby se chtěla usmáti. Ruce měla na klíně složené a pod ubrusem, visícím se stolu, zastrčené.

Rodina tato nejevila pražádného zájmu pro zdejší hosty. Pouze syn, z jehož kapes čouhaly svazečky Světové knihovny, zapátral chvílemi po Karle, jež o tom věděla a vystupujíc na špičky, jakoby ze silné touhy se napínala. Mladá ňadra její plně se v tenké bluzičce zobrazovala.

Daniela s Karlou vyšly z verandy.

„To jsou zajímaví lidé!“ prohodila paní Pechová.

„Ano, ten mladík zvláště!“

„Ó, ne tak, jako obě dcery. Ta starší je divná. Víte, co mně napadlo, když jsem ji spatřila?“

„Co, milostpaní?“

„Že je podobna té Tonince Špatenkové, kterou pan Zloch miloval.“

„Té?“ zvolala Karla se smíchem. „A proč právě té?“

„Představovala jsem si ji tak. A proto mne tato slečna zajímala. Je krásná!“

„Zamyšlená . . . něco jí je!“

„Možná. Ta mladší ovšem je živější a zdravější, ale nemá tolik vnitřního života!“ mluvila Daniela se zájmem, jenž zatlačoval nepříjemné její dojmy ze včerejšího večera. „Rodina je divná, originální! Jen aby se nás nestranily. Zdá se, že budou žíti pro sebe, v kruhu, tvářemi dovnitř!“

Karla zatočila nad hlavou březovým proutkem, jejž ulomila se stromu.

„Mně se líbí ten kluk!“ zvolala.

„Je snad příliš mladý ještě!“ namítla Daniela.

„To nevadí! Takový se hezky blázní!“ volala se smíchem. „S takovým bych chtěla skočit do té propasti!“

„Co mluvíte, slečno?“ napomenula ji Daniela, pocítivše mráz na těle.

„Což by to nebylo rozkošné, aby mne tak šíleně miloval, že by k vůli mně skočil do propasti?“

„Ano, ale proč vy byste skákala s ním?“

„Abych vzbudila udivení! Což by to nestálo za to? Oh, chtěla bych!“

„Mluvíte jako dítě!“ řekla Daniela prudce dýchajíc. „Nemám ráda takové řeči!“

„Oh ne, cítím, že by to bylo něco opojného s takovým hořícím šílencem letět do pekla! Jak se s ním seznámím, povedu ho k Ďáblovým zubům!“

„Nerozčilujte mne!“ horšila se Daniela, ohlížejíc se k pensionátu, z něhož vyběhl právě Komárek.

„Pan učitel je jako váš stín, milostpaní!“ poznamenala Karla vyskakujíc.

„Možná, že váš!“ odvětila Daniela s úsměvem plným jemné samolibosti.

Komárek rychle je dohonil. Navrhoval, aby po kávě společně vyšli si do lesa. Na tváři jeho jindy lhostejné, bylo znáti znepokojení. I oči jakoby zářily dnes více než jindy. Mluvil poměrně mnoho a stále totéž, o lesním chladu, o tichu a vůni, ale v těchto jeho větách, jakoby žila a dýchala rozlačněná, dlouho se odříkající touha. Daniela vycifovala toto jeho vnitřní rozčarování i jeho nepokoj, ale nechápala smyslu jejich.

„Jak se vám líbily ty slečny Bláhovy?“ otázala se ho zcela tichým hlasem.

„Velice, velice!“ odvětil. „Zvláště ta starší je krásná, ušlechtile krásná!“

„Paní Zamrazilová s nimi ještě nemluví?“

„Dosud čeká, osloví-li ji pan Bláha!“ zasmál se Komárek, prohlížeje si modrou oblohu. „Ale nedočká se! Je to rodina soběstačná! A pak něco na ní leží těžkého, nějaký stín, něco, co ji odlučuje od lidí. Zdá se mi, že jsem uhodl, co je to.“

„Co?“ zvědavě zašeptala Daniela.

„Oh, těžko se to sděluje. Je to strašný případ, nemýlím-li se!“ odpovídal Komárek zjevně pohnut. „Všimla jste si té starší, té štíhlé dívky, že měla ruce pod ubrusem na klíně?“

„Ano, tak nějak seděla! řekla udivena pohlížejíc do modrých očí Komárkových, jež zářily jakýmsi dětinným, soucitným ohněm.

„Když obědvali, pozoroval jsem, že jí matka rozkrájela maso, a ona že jedla pouze pravou rukou. Levou ponechala pod ubrusem.“ Sděloval tiše, aby Karla nezaslechla jeho slova.

„Patrně poraněna, ne?“

„Ó, horší případ. Zahlédl jsem, že má na této ruce černou rukavici.“

„Poraněna tedy, nebo otok —“

„Ne, jistě ne. Ruka její je jakási zrůda, neforemné jakési těleso místo prstů!“

Daniela vydechla překvapením:

„Ach, ubohá!“

„Rozčililo mne to, milostpaní. Proto ten smutek na její duši, a na matce, a proto se nevšímají lidí. Jest jim těžko a trapno.“

Daniela dotkla se skrání.

„I mne to rozčililo!“ řekla. „A nemýlil jste se?“

„Ne, jistě ne.“

„Pak je to opravdu strašný případ!“ všecka vzrušena a dojata dodala paní Pechová, ohlédnuvši se po Karle, jež odběhla mezi drobné keře, kde se pásly dvě kozy s kůzletem. „Ach, ubohá slečna!« řekla opět. „Mně byl smutek její hned nápadný. A vy jste tu ruku viděl? Je to tak strašné?“

„Dojista ohyzdné, milostpaní, proto má tu černou, velikou rukavici!“

„Oh — až se srdce svírá!“ zvolala, položivši si ruce na tvář.

V té chvíli, když měla oči zakryté, pohleděl Komárek po celé štíhlé postavě její a vzpomínka na Maroldovy Pařížanky prošla jeho duší. Vše bylo graciesní, půvabné, rozkošné na paní Daniele. Chtěl jí říci, že by bylo záhodno seznámiti se s Bláhovými a tak se k nim chovati, aby se tíseň odstranila, ale mlčel, očarován jejím zjevem.

Karla se opět vrátila.

Obešli park, vypravujíce si o zítřejší neděli. Karla se těšila na důstojníky a studenty. Velice prý ji baví mluviti s neznámými pány a namluviti jim něco nemožného. Daniela neposlouchala jejích poznámek; byla vzrušena nejen zprávou o zrůdě ruky krásné slečny Bláhovy, ale též vzpomínkou na Zlocha. Znova a znova vracely se jí úvahy o mužích a ženách. Jako by měla v prsou zabodnutý šíp a jako by se marně snažila jej odstraniti. Tisíce námitek proti včerejším názorům starcovým vzrůstalo v její rozpracované duši. Námitky tyto však myslila podrážděně, vášnivě, což svědčilo o nepřekonání Zlocha. Zabodnutý šíp nebylo možno vytrhnouti. „Ale to vše znamená žíti zcela jinak!“ myslila si. „To znamená proměniti své vztahy, své zájmy úplně! Je-li vše lež, pak hraji roli ošizeného hlupáka! Musím proto nabýti jistoty. Ale jak bylo možno, abych byla nic neviděla? Ne, snad přece není vše tak, jak pravil.“ Silná touha prohlédnouti tmu kolem sebe, o níž ještě před dvěma dny věřila, že je světlem, naplnila jí hruď. Znova a znova myslila si, že se nebojí pravdy, ale v klamu že žíti nemůže. „Musím věřiti,“ soudila znova a znova, odpovídajíc mezi tím roztržitě na různé poznámky Komárkovy, jenž byl všechen rozladěn špatnou zábavou touto, „ano věřiti musím! Víra jest má jistota, bezpečí. Vše ztrácí smysl, nemám-li té víry. S těmito pochybnostmi nemohla bych žíti ani den. Je nutno, abych se přesvědčila, kdo máme pravdu, zda já, či Zloch. A má-li pravdu on, pak se musí změniti můj život. Úplně. Nesmím býti pokořena. Vše své chování zařídím si jinak.“ Šla stále rychleji a tváře její víc a více planuly. Tíseň v její hrudi rostla. Otázka, jež se jí tak neočekávaně vedrala do duše, tížila ji až k zoufání. Chvílemi ztrácela rozhled a lásku k životu. Zdálo se jí, že se zalkne a že jí břímě nového poznání umačká. A opět nové a nové námitky proti Zlochově názoru rojily se jí v duši a opět rozptýlily poněkud strašlivou tu tmu kolem ní, opět se jí zdálo, že její názor byl pravdivý a opět se na chvíli potěšila. A ačkoli bylo jisto, že by hovorem s Komárkem o této otázce pražádného světla nenabyla, přece se jí zdálo, že ano, že by se jí právě tímto rozmlouváním celá situace ujasnila, jen kdyby zde nebyla Karla. Pojednou tato Karla jakoby byla balvanem, ležícím v cestě, kterého kdyby nebylo, došla by ihned rozřešení. Tak blízko bylo vše, pouhá upřímnost a poctivost by stačila, aby zvěděla od tohoto muže pravdu. A právě tímto zdáním objevilo se jí v duši veliké udivení ze života, z jeho podivnosti, záhadnosti a složitosti. Nemohla pochopiti, proč si nemohou lidé rozuměti, proč je tak těžko dohodnouti se s vlastním mužem o pravdě. Uvažovala o tom, co by odpověděl, kdyby se ho zeptala s důvěrou a upřímností na nejskrytější jeho touhy; a tu nevěděla, naprosto nevěděla, zda by selhal, anebo zda by odhalil pravdu. „Žiji s ním a neznám ho!“ pomyslila si s bolestným podivením „Možná, že žije zcela mi cizí život, neznámé mi touhy, o nichž nikdy neuslyším, jichž smyslu nikdy nedomyslím! Zloch tak tvrdí! A já, já zjevím všecko, každou myšlenku, každý žal, každou radost!“ A opět se jí zdálo, že názory starcovy nejsou správny, že vidí svět v temných barvách, že mu strašné příběhy vlastní zkalily všechen pohled a všechnu víru, a že je nejlépe vysmáti se tomu. Ale opět shledala, že nelze šíp z hrudi odstraniti. Lítost, že nezná snad vnitřní život vlastního muže, rozlévala se jí srdcem.

(Pokračování.)

ZIKMUND WINTER:

ŠEVCI A KREJČÍ V XVI. VĚKU.

Z historických studií.

Redaktoři a čtenářstvo, tuším, rádi berou do ruky staré zprávy o řemeslnících uměleckého rázu, tento článek je chce přinutiti, aby také jednou přečetli si něco, ani ne zábavného, o ševcích a krejčích, tedy o řemeslech všedních potřeb a nutností se dotýkajících, a právě proto velmi důležitých; můžeť krejčí a švec říci, že ten onen bohatec, který za obraz jakživ nedal ani haléře, bez šatu a bez bot nikdy nebyl; malířů pro něho není, bez ševce a krejčího však býti nemůže.

Tím slovem, myslím, že vzbudil jsem spravedlivou náladu k oběma řemeslům a doufám, ze čtoucí tento článek nepřevrhne nevrle.

Neběží tu o to, co a jak obojí řemeslo vyrábělo, o tom vydali jsme se Zíbrtem již před léty knihu, tu jde o statistické a sociální poměry starých těch řemesel.

Nejprve o ševcích.

Ševci byli od starodávna specialisováni v ševce „novětníky“ či „nováky“ i „novodělníky“ a v ševce vetešníky.

Po jméně znáti, že nováci byli ševci, kteří strojili obuv novou z koží nových, při tom nejeden šil tlumoky a kožené pytle a (na př. v České Lípě ještě r. 1560) koželužil. Ševci vetešní (v Hoře reflέři, jinde i prtáci) přešívali obuv starou, spravovali ji a novou koží doplňovali

Ten rozdíl mezi ševci byl už v XIV. věku; u věku pak následujícím přísné oddělení obojích ševců v Praze nalezlo svůj výraz ve dvou oddělených, samostatných organisacích. Ale hádek mezi oběma bývalo již v XV. století všude dost a v XVI. víc. Sáhali si navzájem do řemesla. Zvláště vetešníci nedovedli vždy odolati novotné práci. Pokud vím, nejrázněji proti vetešníkům postavili se ševci nováci v Turnově r. 1533. Vyžádali si totiž od vrchnosti, aby vetešníci vůbec nebyli do obce přijímáni, neboť kam vniknou, všude jsou mezi čeledí svády i vraždy. Vrchnost povolila, ale tuším, že na dlouho nebylo možno uzavírati se vetešným ševcům, neboť kdo neměl dosti peněz, aby ho přijali do cechu nováků, stal se vetešníkem a chtěl býti také živ.

Od r. 1550 zápasy mezi oběma řemesly staly se v Čechách ustavičnými. R. 1551 musí kouřimští konšelé nařizovati, aby každé řemeslo ševcovské zůstávalo při svém, v týž čas byly v Nymburce zlá hádka a odpory, kteréž dostaly se r. 1561 do pražské appellace, poněvadž rozhodnutí konšelů každá strana vykládala k svému lepšímu.

V Praze vetešníci drželi se králova rozhodnutí z r. 1548, aby „každý dělal, kdo co umí“, a proto vetešníci dělali veliké boty s taškami, střevíce lokajské a jiné kusy. Z toho žaloby bez konce.

Nejhůře bylo, když r. 1562 si nováci vymohli od císaře nový majestát, v němž si zjednali právo proti vetešníkům. Ti způsobili takové odpory, že arcikníže Ferdinand, zástupce králův, nucen zříditi r. 1564 smírčí komisi z hejtmanů tří měst Pražských, a ta rozhodla, že není rozdílu v řemesle jich obou, „poněvadž dobře možné není, aby naskrze jedni i druzí neměli se nových i starých věcí dotýkati,“ i protož nařízeno, „aby po dnešní den již více rozdíl nebyl, než aby za jedno řemeslo, totiž za ševce držáni byli a to, čemuž se jest každý vyučil, aby dělal, aby se v ničemž nedělili, a žádných vetešníků, aby více nebylo.“

Vetešníci tedy v Praze sloučili se s nováky v jedno řemeslo.

Na venkově brali sobě z toho smíru příklad. Takž sloučili se nováci s vetešníky r. 1566 v Litoměřicích, ukazujíce na pražské, roku následujícího učinili tak ševci v Hradci Králové, a v týž čas 1566 ševci českobrodští vyžádali si opis pražského smíru ševcovského se zřejmým úmyslem, aby obojí brodské řemeslo splynulo v cech jediný.

Ale v Praze zatím již zase pustili se do sebe stran prodeje obuvi, při níž přece zůstával rozdíl mezi starou a novou. Proto hejtman Muchek r. 1568 nucen znova před sebe volati obojí a porovnávati. Určil, aby sedali v trhu, ničím se nedělíce, obuv stará, aby visela v zadu a po straně, aby si kupců ani kupic*) posměšnými slovy neodvolávali, vše pod pokutou.

Ještě r. 1571 staroměstští ševci žalují, že jich vetešníci v trhu nechtí poslouchati. Konečně r. 1618 resolucí komisařů místodržitelských obnoveni jsou vetešníci, ale nařízeno, aby se nadále zvali flekýři, a aby byl jich na Starém městě počet uzavřený (10 mistrů měšťanů). A když dlením

*) Kupice jest dobré slovo. Naše slovníky ho neznají.

doby vzali mistři nováci správu staré obuvi k sobě, zašli konečně i flekýři, a dnes každý mistr švec musí spolu „prtačiti“ čili „fleky“ k staré obuvi přišívati a ji podrážeti.

Ševci byli řemeslo vždy nad míru hojné. Do staroměstského měšťanstva přibylo od r. 1526 – 1620 132 mistrů. To je počet znamenitý a ukazuje proti století předešlému (kde za 100 let přibylo 81 ševců na Starém městě) nemalý vzrost.

Na Novém městě zapsáno od roku 1526—1620 99 nových mistrů; na Malé Straně od r. 1580—1620 50 mistrů nově přijatých. Čteme-li v nahodilém zápise, že r. 1600 jen na Starém městě bylo do 70 ševců, a roku 1608 že je v témž Starém městě ševcovských podruhů 29, to již musíme býti přesvědčeni, že ševci byli v Praze řemeslo z nejčetnějších. Zdá se, že jich bylo poměrně o málo méně nežli dnes. Dnes prý je ševců v Praze 821 (Ottův slov. Čechy, řemes. 166); tehda jich bylo po vší Praze asi 200; přirovnáme-li počet tehdejších obyvatelů (nejvýš 70—80.000) a nynějších k počtu tehdejších a nynějších ševců, vyjde poměr, jakož svrchu praveno.

Kolik bylo vetešných ševců v Pražských městech XVI. věku, toho se nedohádáš ani dle počtu těch vetešníků, kteří vstoupili do měšťanstva, neboť vetešníci, jsouce valnou většinou lidé chudší, spokojovali se politickým postavením „obyvatelů“ bez měšťanského práva. Proto nám mnoho nepraví zpráva, že měšťanství staroměstské získalo (od r. 1526—1620) 17 vetešníků a měšťanství novoměstské rovně tak 17.

Bylo jich zajisté daleko víc. Ale to ta zpráva přece praví, že v XVI. století vetešníků ubylo proti době předešlé, kdež za týž stoletý čas (1420—1526) do jediného Starého města dalo se zapsati v měšťanství 117 ševců vetešných.

Při velikém návalu cizinců skoro do všech našich řemesel, zůstávali ševci řemeslem českým.

Ševci pražští byli německými mistry na Starém a Novém městě promícháni jen málo. Ve 231 mistrech do měšťanstva přijatých jen 18 německých bylo a 9 polských a 1 Vlach.

Na Malé Straně bylo jináče: tam z 50 mistrů 33 byli němečtí.

Němci se však při svém malém počtě ani na Starém městě neztratili: r. 1599 dostali se dva do cechovní správy podle dvou Čechů a stejně tak ještě r. 1602. Ale potom již byli až do bělohorské doby všichni 4 cechmistři Češi.

Než se vojna třicetiletá skončila, byl národnostní poměr ševců staroměstských velmi změněný; řemeslo se silně zněmčilo. R. 1639 počítá se na Starém městě 29 mistrů, z nichž 10 jsou Němci; a 66 tovaryšů, z nichž 31 náleželo k německému národu.

Poněvadž většina ševců pražských měli domy a domky, zastupuje řemeslo to dosti silnou hospodářskou potenci mezi měšťany.

Chváliti jest, že najdeš málo kterého ševce, jehož pozůstalostní inventář byl by bez knihy.

Všech pražských ševců nejzajímavější zdá se mi býti Jan Postul, jenž umřel roku 1614. Měl dům proti Zlatému kříži na Starém městě a byl bohat, soudě dle hojnosti drahých svršků. Ševcovského zboží hotového zanechal po sobě drahně, pokud jsem dovedl v rozházeném inventáři spočítati, nechal nad 200 pantaflí, asi 300 párů bot, a skoro tisíc párů střevíců a nad to ještě něco jiného díla. A knih ten švec měl daleko nad sto, byly to knihy náboženské (katechismy, žaltáře, postilly, biblí, jedna šestidílná, jiné i latinské, ba dokonce graecolatinum Testamentum), knihy práva městského a zemského, spisy medické, mezi nimiž byla i latinská anatomie, slovníky, klassikové (Paedia Cyri), spisy historické, mezi nimi Kalendář Historický, Kronika o papežích, Historie o plavení se do Ameriky, spisy satirické a časové (i Židovský bič a Filosofský život).

Ten švec byl patrně znamenitý čtenář; byl asi také hudcem, neboť zanechal tabulatury k loutně. Přesvědčením náboženským náležel k Bratřím. Aspoň r. 1593 zavřeli ho na Starém městě, protože „dal křtít dítě své sektě Boleslavské“.

Při dvoře pražském vyskytují se dvorští ševci od doby Ferdinanda arciknížete až do konce bitvy bělohorské. Jsou vždy jmen německých.

Pražští ševci cech měli již v XIV. věku (1391), ten byl potvrzován, obnovován v XV. věku kolikráte v obou větších městech Pražských. V městě Menším měli již r. 1481 také cech vetešnický podle novinnického. V druhých dvou městech ho měli arci dřív. R. 1605 čteme i o cechu ševců na Vyšehradě.

(Pokračování.)

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Dr. Freund mluvil rychle, šikmý zub probleskoval mu mezi rty jako cukříček a úžasně vyvinutý ohryzek, obrostlý dlouhými vousy, jako palmetta vzhůru se pnoucími, v hrdle mu dolů nahoru přebíhal.

Co překladatel „Poskvrněných početí" povídal, Vondrejc už dávno od něho slyšel. Poprvé, hned když jej navštívil a žádanou autorisaci mu hnedle kleče přinesl a potom ještě tolikráte, kolikráte se s ním od té doby sešel.

I konec Freundova horování byl týž:

„Enormní talent, abnormní cit, hotový dekadent (tyto tři dvojice nikdy nescházely v úsudku Freundově!), také jsme měli v Německu dost štěstí, ale žádný červený halíř!"

„Mistře!" zvolal Vondrejc jako vždycky, kdykoli se Freund vytasil s ‚červeným halířem'; nebylo to poprvé.

„Ne, ne, ani jeden červený halíř," pravil Freund důrazně, jako kdyby byl Vondrejc tvrdil opak.

„Mistře!" opakoval Vondrejc ještě horoucněji.

„Žádné slovo přes to více!" takřka kategoricky zakazoval si dr. Freund, „já vím dobře, že jste tenkráte myslel, že jsem dostal bůhví co za jaký honorář!"

Nebylo to ovšem pravda, ale Vondrejc už se neopovážil ani muknout; tu věc že Freundovi nevyvrátí, to věděl.

„Ale přes to zůstaneme přece jenom dobrými přáteli", dodal doktor blýskna na něj dalekozrakýma očima z blízka šilhavě se rozcházejícíma.

A popadnuv jednu z kytic pod svým paždím, vrazil ji Vondrejcovi do ruky boxerským pohybem tak prudce, že nezachytiti, by snad byl dostal ránu do prsou.

To byla známá slabost Freundova, toto houfné zásobení se kyticemi a rozdávání jich známým. V zimě rozdával prý do konce i umělé.

Vykonav svůj podar, zabočil dr. Freund zostra kolem rohu k mostu. To bylo proti jeho zvyku, obyčejně když odevzdal svou kytičku jako pozdrav na rozloučenou, obracíval se dr. Freund beze slova zpět a upaloval pryč.

Nechal tedy Vondrejc Freunda předejíti, ale na mosteckém chodníku sešli se znova, ne bez jistého údivu se strany doktorovy.

Také Vondrejc se domníval, že se už slušně rozešli.

Chvilku kráčeli zase spolu mlčky, ale Freund nebyl vůbec trappistou a našel nit zas hned.

„Musím se přiznat, že já jako filolog neměl jsem žádný lesk o tom, co je macarát německy, původně jsem se domníval, že je to Blindschleiche, ale ta nežije ve vodě. Teprve ve slovníku jsem našel, jak se jmenuje macarát po německu, co to je Proteus anguineus. Z gymnasia jsem se nepamatoval, studoval jsem soukromě. Ale Proteus mi učinil, dal jsem se do studia fauny jeskynní . . . při tom jsem poznal, jak je příroda vlastně skoupá. Plaz žijící v dutině zemi . . zemi . . zeme . . é! — zemi, kde žádné světlo jest, jest od nejjednodušší postavy, nemá ani očí, poněvadž jich nepotřebuje ve tmě, nemá ani barvy, má kůži nejfádnějšího tvora na světě, člověka a její pleť dostane teprve na slunci. Skoupá příroda obmyslila jej jenom nejobyčejnější potřebou . . ."

„A což jeho existence sama není luxusem? Nadbytkem v končinách, kde žije. Jaký jest jeho účel? Příroda úsporná by neživila takovou zbytečnost!" omočil si Vondrejc.

„Ó, neví se ještě ani jednou, kterak se živí, kterak se množí, a kdyby nebyl pro nic jiného na světě, posloužil poesii k jedné nejkrásnější metafře, jaké v lyrice znám . . . des Bazilisken Widerspiel!" *)

A ruka Freundova zajela směrem k jeho květinářskému skladišti pod levým pažím, a Vondrejc byl by mimo poklony dostal také květiny, kdyby už nebyl kytku měl. Dárce zpozoroval ještě včas, že už jednu daroval.

Zamračil se; trošku ho to zamrzelo.

Vondrejc porozuměl, že to bylo hnutí pouze mechanické, opětný pokus Freundův o květinový rozchod. Rozpaky Vondrejcovy byly tím větší, čím hrůzyplnější pohled Freundův. Ale netrvalo ani dvě vteřiny, strašné oči podivínovy přívětivě zakmitaly z černa obočí a vousů a dr. Freund prohodil s úsměvem šťastné vzpomínky:

„Anebo druhá antithese v téže samé básni: ‚des Chameleons Gegenstück!' **) V tom je zákmit genialitéty, jakou nachá-

*) „Baziliše protivu".
** „Chameleona protiklad".

zím mezi českými básníky už jenom u Mnichovského. Umění básnění jest kaťexochén umění duši malující, nejprvněji především lyrika vůbec, a já nejdu chybně, když pravím, že to bude jednou jeden veliký geniální lyrikr, který naplní práci, na jakou vědy badatel nestačí, i odkryje světu rozpuštění . . . rozvázání . . . Herrgott, wie sagt man doch ‚Lösung'?"[1])

„Řešení —"

„—řešení problému des Bewustseins!"[2])

„A to najde Mnichovský?" optal se Vondrejc s řevnivostí až slyšitelnou.

„To bych nechtěl řeknouti. Všeobecně chce se mi zdáti, že doba, kdy se to stane, jest ještě tuze plusquamfuturum. Jenom to jsem chtěl poznamenati, že jisté naběhnutí jsou již před rukou, jako ku příkladu v jedné druhé vaší básni: ‚Hyacint'. Hyacint, zapomenutý pod květinovým hrncem, který z jara měl mu sloužiti za ochranu proti nočním mrazům a později za teplejšího počasí jej udusí, to se mi zdá velmi jemně pozorované. Zvláště dirka na dnu květinového hrnce, kterou slunce do vnitř se zlatou nití svítí; až na konec špička poupátka květiny otvor ucpe a květina před nedostatkem vzduchu zajde, to jest jako zahynutí krásné myšlenky, která se nemůže vysloviti, velmi předobrazně řeknuto. Mohlo by se myslet, že básník v metempsychose jednou dávno sám zhynul jako hyacint, zapomenutý pod nízkou vrchlicí . . ."

„Vrhlíkem," dovolil si opraviti Vondrejc něžným hlasem z nitra, blahem se zajíkajícího.

„V r c h l í k e m!" opakoval Freund, nemile dotčen, neboť nemálo zakládal si na své čisté češtině, bylť k vůli ní jednoho ze svých doktorátů dobyl na české universitě.

Polekán vzhlédl Vondrejc na svého překladatele — z profilu byla však jeho duševní hnutí neodhadna. Přes to však uznal Vondrejc za vhodno, prchnouti co nejrychleji od ‚vrchlíku'.

Navázal tedy honem jiný uzlík:

„Nikoli od nedostatku vzduchu, ale od nedostatku honoráře umírá český lyrik!"

„Wieder diese leidige Honorarfrage!"[3]) zabručela huňatá maska s mrtvým nosem.

Vondrejce jako když bodne. Freundovo podotknutí přervalo mu pásmo. Zmínkou o smutných poměrech české lyriky chtěl přejíti Vondrejc ku sdělení veleslavné pověsti o svém štěstí a rozpaky jeho ze vzrůstající mrzutosti Freundovy byly ještě větší. A tak z ničehož najednou posedla Vondrejce hovora, i spustil aby zamluvil tíseň okamžiku:

„Já, drahý mistře, ačkoli jsem sám básníkem, připisoval bych úkol objasnění záhad duševních, tedy psychofysické mozkové mechaniky spíše jinému odboru lidské spekulace, než slovesnému umění a jeho metafoře. A sice reálné vědě, slovem strojnictví, mechanice samotné!"

Vondrejc se odmlčel, ale Freund na to nic.

Se svými kytičkami v zalokti kráčel ostrým krokem v před. Až posud nevynechal ani jedné sochy mostecké, aniž by byl smekl. I vypadalo to tím drastičtěji, že podivín nesl klobouk stále v hrsti, a chtěl-li smeknout, musel dát dříve na hlavu. A tento muž pohrozil theologické fakultě, že přestoupí k protestantismu, budou-li jej nutit, aby čtvrtý ročník theologických studií ztrávil v semináři.

„A sice mechanice proto nejjistěji, že jí postupem času stále víc a více budou připadati konstrukce strojů, nahrazujících výkony lidského intelektu."

„Pffs!" udělal Freund.

„A to se již také děje!" ujistil Vondrejc.

„Strojní činnost intelektuální?"

„Zajisté, pane doktore!" odvážil se Vondrejc poprvé k přímému oslovení svého průvodce, „rozmetávání sazby písma na příklad jest přece činností lidského ducha . . navrácení každého písmene do přihrádky, kam patří . . . Sazeč musí napřed přečíst každé slovo, rozložit je na písmeny a potom písmenku po písmence odhodit, ale musí ji především poznat. Až dosud to nemohl nikdo jiný dělat, než člověk a k tomu odborník, nyní provádí tento složitý postup myšlenkový také stroj odborník, stroj sazečský, zvaný Linotyp!"

„Lajnotajp!"

„Anglicky ovšem Lajnotajp. Velká, mohutná železná ruka, konstruovaná jako ruka lidská s loktem a ohybem, jenom ovšem ruka kostlivcova, popadne řádku sazby, vlastně řádku sestávající z formiček k ulití skutečné tiskové řádky, hned jak toto ulití odbyto, a zanese ji vysokým pohybem k návratu do písmenných přihrádek. V korýtku jest pak řádka hnána ku předu věčným šroubem. Jednu písmenu za druhou, mosazné to plíšky s vyrytou negativní formičkou písmene — odebírá závit šroubu za závitem a posouvá ji v před . . . A ejhle, na určitém místě písmenu ztratí, ta spadne drážkou zrovna do přihrádky, do které náleží, a ze které ji úder sazečův na příslušnou klávesu zase vypustí do řádky,

[1]) Pro pána Boha, jak se řekne Lösung?
[2]) Problém vědní.
[3]) Zas ta trapná, honorářová otázka.

kdy je jí zase třeba ... Ale právě, že stroj pozná, kam patří a tam ji také pustí, to je ta mechanická náhrada intelektu. Ale jak se to děje!! Velmi důmyslným způsobem, geniálním nápadem vynálezcovým, obdivuhodnějším než každá báseň, každé umělecké dílo ... Každý z těchto písmenkových plíšků opatřen totiž ostrým klikatým výřezem, který se musí hoditi do vstupu k jeho přihrádce jako tajný klíč do zámku železné pokladny, a jenom tam dovolí mu hnací šroub vklouznout!!" (Pokračování).

LITERATURA.

Jaroslav Vrchlický: „Korálové ostrovy". Básně z r. 1906. (Souborného vydání básnických spisů Jaroslava Vrchlického svazek 61.) V Praze 1908, nákladem J. Ottovým. Stran 120 za 1 K 80 h.

„Korálové ostrovy" jsou jedním z nejpravdivějších, nejvýraznějších zrcadel moderní básníkovy duše. Stále vzrušená a citově rozechvělá, tu plna radosti a náhlého štěstí, smířlivých nálad a tichého, filosofujícího klidu, tu zase rozervaná a oddechující bolem, tlačená k umdlené resignaci a sevřená ustrašenými předtuchami: tak jeví se tu nestálá a svrchovaně proměnná. Vrchlický jakoby se tu byl schválně snažil ad absurdum uvésti požadované scelení lyrické knihy jednotným rámcem, jednotným naladěním a organickým myšlenkovým podkladem: rozbil a rozhodil jednotlivá čísla bravurním gestem svrchovaného samovládce, který chtěl zase jedenkrát podati knihou proměnný obraz svých dnů, tak jak jdou za sebou v područí nálad a osudů. Jediným pojitkem je zde právě toto čistě subjektivní pozadí, a potom hluboká citová náplň, která prýštíc v básníkově srdci rozlévá se vřelými prameny na všecky strany, aby aspoň rosou svých rozprášených proudů zasáhla celé lidstvo. Vnitřní popudy veskrze vycházejí z hloubi osudů osobních, ale jen málokteré zůstanou při tomto kořenu, a rozprostraňují se na venek. Tu jsou to malí, ubozí jednotlivci, k nimž zájem a vřelý cit lidskosti se vylévá z básníkova nitra („Tkalci"), tu zase širé plany vřelých nálad probuzených k lidským skupinám a celkům zvedají se z jeho ňader („Viaticum"). Stokrát a tisíckrát vzpomínaná universálnost Vrchlického i zde se ke slovu hlásí, jen že vzbuzená i očištěná vlastním utrpením, vyvolaná vlastními radostmi. A potom je tu ještě jiná frapantní okolnost: zjemnělý a prohloubený názor na ženu. Kdo srovná si erotické bacchanale Vrchlického z let sedmdesátých a osmdesátých s dnešní jeho vroucně procitovělou lyrikou, pokud se připíná k postavě ženy, která z poesie našeho mistra nikdy nevymizí, pozná ten zásadní rozdíl: „Dnes cítím: v ženě je více, než pouhý těla tvar" praví v jedné drobné básni na str. 89. „Dnes duše víc mi z nich poví, než jindy souzvuk těl, dnes nesveď bych hýřit slovy, kde citem jsem se chvěl!", rozvádí myšlenku dál, a v jímavé „Odpovědi" na str. 20. vyznává: „Již na lásku se jinak dívám dnes. Tvá přítulnost mi mnoho vysvětlila..." A o něco dále: „Kdys divoce jsem trhal jahodu rtů mladičkých. Dnes k zralým rtům se skláním — nach; svěžest necítím, ni lahodu, leč duše chví se tichým požehnáním." Ve sbírce je celá řada vysoce roztomilých, něžně poetických písní, vynikajících obzvláště krásnou formou. I nejoddanější ctitelé mistrovy poesie přiznávali před jakousi dobou, že Vrchlického básním počala ubližovati jistá únava, zřejmá skleslost myšlenková i formální, která se ideově zračila i ve stále vracející se resignaci. „Korálové ostrovy" jsou novým, radostným návratem k nejkrásnějším básníkovým formálním vítězstvím, kdy verš zněl jásavě a plnozvučně, kdy rozvíjel se jako třpytná, bleskotná vzpruha ze švédské oceli. Nová radost života se objevila, a s ní ruku v ruce vrátil se i onen sebevědomý zápas s prostředím, který je zárukou i podmínkou vítězství. „Sžehnutý bleskem štěp" nedoufal prý už v jaro, ale příznivý zavál tu van, a ze sna se probudil kmen..." praví básník na jednom místě. „Tisíce pupenců nalitých do zlata na něm tu raší, udiven zázrakem tím sčítá je bojácně duch." Tato bojácnost, snad jakýsi odlesk zlekané nedůvěry, zasvitne ještě občas i nyní, ale i ona je už řidší a není tak bolestně resignovaná. „Korálové ostrovy" jsou nejkrásnější a slibnou zárukou, že v brzku vymizí docela. *Fr. Sekanina.*

Josef Holeček: Naši. Kniha třetí až šestá. (Výprava. — Boubín. — Adamova svatba. — Země či Rok smrti.)

(III. Závěr.)*) V prvnějších knihách svých Holeček s epickým klidem, se širokou a malebnou podrobností popisoval život svých lidí, jak dřív býval, upomínaje často na „Babičku" Boženy Němcové. Některé episody „Našich", ba celé kapitoly zasloužily by, aby byly zařazeny do školských čítanek a učiněny hodně přístupnými širokým vrstvám čtenářským. V jeho výkladech na příklad o patriarchálním poměru hospodářů k čeledi, o poměru rodičů k dětem, o námluvách a svatbách, o práci v hospodářství, o nazírání selského lidu na pány, na panské úředníky, zemědělské a lesní zřízence, v tom všem je tolik bystrého postřehu a tolik životně odpozorovaného i, řekl bych, moudrého a včasného, že by to zasloužilo mnohem širší publicity, než jaké mohou dosáhnouti objemné svazky díla vydaného soukromým nákladem, tedy tím samým již pouze pro dosti úzký kruh interessentů.

V čistě epickém toku vypravování nabývají místy scény tak smělého a živého ruchu, kypí tak mocně svým obsahem, že přecházejí téměř v dramatickou formu. Tak ve třetí knize kapitola, líčící návštěvu Královce Adama u Bakulů v Likařově Lhotě

*) Viz č. 38. a 39. „Zvonu".

(III. 167, 168), i leckde ještě jinde, kde proud vypravování přechází pojednou v hotové scény dramatických výstupů, jež před okem čtenářovým rýsují se v plné a zrovna výtvarnicky vypracované reliefnosti. S velikou a vroucí láskou líčí Holeček přírodu, a příchylnost selského lidu k ní, jeho lpění na rodné půdě. Proto tak výrazně a zaujatě, barvami drsnými a výstražnými kreslí pád Kbelnice, vsi vykoupené knížetem a se zemí srovnané, jejíž obyvatelé pozdě litují hořce, že se tak lehkomyslně pro kulatý peníz zbavili vlastní hroudy.

Ve čtvrté a páté knize „Našich" čím dál zřetelněji vystupuje Holeček jako „laudator temporis acti". V oněch kapitolách z „Adamovy svatby", v nichž líčí historii příchodu žida Lepoldky Mundrmílka do Jezber a rozkladný vliv jeho působení ve vsi i v celém kraji, má zase jednu z těch reflexivních odboček, v nichž si tolik libuje. Líčí, jak před rokem 48. se pomalu připravovala ohromná, převratná změna v hospodářských poměrech českého jihu, neboť k němu přihlíží autor vždycky především, třeba že mluví zcela všeobecně. To byla změna plodinné soustavy hospodářské v hospodářskou soustavu peněžnou. Za soustavy plodinné blahobyt byl spatřován hlavně v hojnosti darů božích, sedláci zakládali si na tom, že doma všeho mají. Pro domácí selskou potřebu se všecko také doma opatřovalo. Takový Lepoldka znamenal vpád spekulativního elementu v kraj dosud neporušený, znamenal počátek hospodářské soustavy peněžné.

Typ Lepoldky, nepatrného drobného žida, jehož matka přišla do kraje s rancem na zádech, a který svými obchody poctivými i nepoctivými pomalu zdemoralisoval a do hospodářské zkázy uvedl celý kraj, kreslí Holeček tvrdě a znamenitě, Je to jistě figura vyloupnutá ze skutečnosti, a její rozkladné působení doprovází autor vlastními úvahami, jimž nelze nepřiznati přesvědčující váhy. Rok 48. znamená pro něho přelom a vítězství soustavy obchodní, peněžné. Od té doby ves krok za krokem pozbývá hospodářského a sociálního významu. S počátku se zdá, že hospodářský význam přechází na venkovská města a že z nich se stanou středy, přivlékající k sobě hospodářský, kulturní a sociální život určitých krajin. Avšak proces se nezastavil u venkovských měst, a dravý proud smetl a smítá je tak, jako prve vsi. Tvoří se velké středy, velká města rostou na úkor venkova vesnického a maloměstského. „Rovnováha hospodářská i sociální je hrubě porušena. Štěstí, kde vzrůst velkého města znamená aspoň kulturní povzlet národa," praví autor.

Tak se proplétá v „Našich" stále živel belletristický, epicky popisný, s živlem čistě reflexivním, úvahovým. Tím nabývá dílo zcela zvláštního, osobitého rázu. Mohutně a vychovně působí tam, kde spisovatel vystupuje jako přísný a spravedlivý karatel, rozvíjeje svůj výstražný, kárný obraz s hloubkou mravního výrazu, která upomíná na klassiky ruského realistického románu. Jako jeden z mnohých dokladů připomínám jenom scénu z Lepoldkova šenku v kapitole „Propast" (páté knihy), kde řada existencí nesvědomitým lichvářem stržených propijí s posledními troskami jmění i svou lidskou důstojnost. Tu je složitá scéna, plná vzruchu, bujných, velikých výjevů a zase jemných, nepatrných podrobností, slitá v celek technicky dokonalý, v jehož pozadí chmurně vyvstává výstražný obraz zkázy, jíž propadá celý kraj, že se vrývá v paměť nezapomenutelně, a dojem z ní bolí a pálí jako pocit fysického utrpení. To je literární umění, které zaslouží svrchovaného respektu. *V. Kol.*

TÝDEN.

Zasloužilý český paedagogický spisovatel, zakladatel a první redaktor „Paedagogických Rozhledů", mladoboleslavský učitel Jan Mrazík, oslavil dne 15. t. m. svoje šedesáté narozeniny. Téměř ve všech oborech paedagogického písemnictví činný už od prvních let osmdesátých, dbalý nejmodernějších pokroků svrchovaně důležité této vědy, výborný překladatel z angličtiny a frančtiny, staral se vždy nejenom o účelnou, zdravou reformu na poli národního našeho školství, ale i o obrození stavovských otázek učitelských. Vedle veliké řady článků, statí a studií v Lindnerově „Paedagogiu", „Paedagogických Rozhledech" a „České Škole", kterou rovněž úspěšně redigoval, přeložil Mrazík mnoho vychovatelských a psychologických článků Tainových a Darwinových, Deweyův spis „Škola a společnost", stati Emersonovy o „Životosprávě", „Společnosti a samotě" a j. v. *—n—*

*

Známý německý literární kritik a essayista, autor výborných spisů o Ibsenovi, Zolovi a Nietzscheovi, Leo Berg, zemřel 13. t. m. v Charlottenburku u Berlína, raněn mrtvicí ve věku 46 roků. Význam Bergův úzce souvisí s moderním hnutím literárního Německa, jehož byl v letech osmdesátých jedním z prvních průkopníků. Spisy jeho, k nimž vedle uvedených už prací náležejí výborná pojednání o naturalismu a uměleckém individualismu, vynikají výraznou dialektikou, bystrostí a samostatným úsudkem, jímž v první řadě vynikal jeho originální talent. Berg byl nadšeným průkopníkem ibsenismu a nietzscheismu v Německu. Mnoho chvály sklidil jeho spis „Nadčlověk v moderní literatuře" a „Kulturní problemy přítomnosti". Berg zemřel vážen a od moderních všeobecně uznáván, ale chud. *—n—*

*

Lovy v Chuchli. Pražany, kteří houfně vycházejí do Chuchle na vzduch a mezi stromy, může zajímati svědectví starého Jana Matěje, sedláka z Chuchla Velkého, jenž r. 1586 pravil, že za jeho mladosti se užívalo k lovům těch stran a lesů nad Malým Chuchelcem, „tu sme tenata tahávali po tom hřebeně až k Černy Skále".

Kn. komorn. soud. 18. G.

*

OPRAVA: V dokončení článku Katynky Emingrové v čísle 40. str. 625. řádek 11. shora stůjž: Pátráno s ochotou po záznamech ... atd.

V PRAZE, dne 17. července 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

JOS. V. SLÁDEK:

Ó SUDICE —

Ó Sudice, jež v kobách tajemných
svou osnujete tkaň, —
v ten svitu mžik, co ze tmy do tmy jdem,
jak utkáte, se staň!

Ó živote, jenž slep rozdáváš květ
a na hruď nahou nasazuješ zbraň,
kde koho zraníš, jak mu souzeno,
květ útěchy mu také polož v dlaň.

Ó ty, jenž k sudbě, žití bezmocen,
jim platit musíš krvavou tu daň,
než bezdech klesneš, — stokrát poražen,
vždy odhodlán vstříc nové ráně vstaň!

✶ ✶ ✶

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Stanula a rozhlédla se krajem. Oči její hledaly Zlocha. Množství námitek, jež si za dnešní noc i den shromáždila, toužila pověděti mu do tváře. Cítila, že by mluvila vášnivě a že by mnohé jeho názory vyvrátila. Nikde však nezahlédla vysokou jeho postavu, nikde se nezabělal jeho široký, slaměný klobouk.

Obrátila se ke Komárkovi, aby mu něco řekla, ale v té chvíli objevila se rodina Bláhova na pěšině u lesa. Vyšli si rozhlédnouti se po okolí. Starší dcera měla bílý pláštík, jenž jí přikrýval i ruce. Šla s matkou. Bláha se synem a mladší dcerkou živě pozorovaly podrobnosti podle pěšiny. Karla se po nich dívala.

„Jste dnes všecka jiná, milostpaní!" řekl Komárek, vida Danielu stále zamyšlenou a Bůh ví čím zaujatou. „Myslíte ještě na ty včerejší řeči?"

„Ne jenom na to, ale na mnohé jiné věci," odvětila ihned, jakoby byla čekala na jeho poznámku, „jsem dnes, jak jste dobře řekl, zamyšlena a — otrávena. Rozhodla jsem se právě, že do lesa s vámi nepůjdu. Odpustíte mi, viďte?"

Komárek se zasmušil.

„Zůstanu tedy také doma!" řekl okamžitě napínaje ruce podle těla.

„Nezůstanete," zvolala Karla, „půjdete s námi!"

„Ano, prosím vás!" pravila Daniela přívětivě. „Jděte s nimi!"

Karla se pokusila na oko přemlouvati ji, aby i ona s nimi šla, ale všecka byla potěšena, že nepůjde.

„A víte, co?" volala živě na Komárka. „Poprosíme pana Zlocha, aby s námi šel!" Zatleskala rukama a poskočila. „Ano! Maminka stále se po něm shání, aby opět něco vypravoval. Je to zajímavý pán — a ty bedny vzpomínek mu musíme prohlédnout! Poprosím ho sama! Ó, však i takový starý pán bude rád, když se naň usměji — a půjde! Znám to dobře! Zavedeme ho k Čertovým zubům! Ach, tam

bude báječně. Nad tou propastí se bude pěkně povídat! Možná, že si ty příhody vymýšlí, já pánům nikdy nevěřím, ale ať, jen když se pobavím!"

Zvláštní, neočekávaný a podivně silný pocit zmocnil se Daniely. Nesnesitelná jakási žárlivost to byla. Myšlenka, že by jim Zloch vypravoval některé drama svého života, aniž ona by jej slyšela, rozlila všemi jejími nervy nepokoj. Pohledla na Karlu a pohrdlivě se usmála.

„Nepůjde s vámi!" řekla rozhodně. „Vyhýbá se lidem!"

„Uvidíme, milostpaní!" odvětila Karla sebevědomě. Oči její pátraly za Bláhovými. „To je kluk hezká, ten student!" řekla živě.

Daniela okamžitě se rozhodla, půjde-li s nimi Zloch, že i ona půjde. Jinak že však zůstane doma. Měla dojem, že ztratila rozhled a že je přílišnými dojmy opojena. Toužila po samotě, po uvažování o všem, co zažila tyto dni, aby nalezla uklidnění.

Vrátili se do pensionátu. Paní Valášková pila kávu. Přisedli k ní. Pod okny jídelny, vodila paní Zamrazilová Šupíka na řetízku. Paní Slámová odešla s dětmi k houpačce, uražena něčím. Karla přitulila se k matce a řekla jí, že poprosí Zlocha, aby šel s nimi do lesa. Paní Valášková okamžitě souhlasila a všecka se rozradovala. Černé oči její leskly se chtivostí. Pili kávu očekávajíce Zlocha. Soudili, že není daleko, poněvadž bylo vedro a že i on přijde na kávu. Ale nedočkali se ho. Nepřišel. Hovořili pak o rodině advokátově. Valášková věděla již, že se starší slečna jmenuje Marie, mladší Marta, syn Borek, věděla též o strašné zrůdě její ruky a vypravovala o tom, s upřímným soucitem. Tvář její byla jako ustrašena.

O čtvrté hodině odešli do lesa, jak byli smluvili.

Daniela zůstala v pensionátě. Prodlela chvíli ve svém pokoji. Tu teprv, jsouc sama, poznala, jak z hluboka je otřesena a rozčilena. To, že Zloch nepřišel a že ho nemohli přemluviti ke společné procházce, působilo jí zvláštní ulehčení. Umyla se, oblékla lehčí kartounové šaty a vyběhla do polí, vyhnuvši se Zamrazilové, sedící v modré pelerině u houpačky. Zakmitala se parkem a podle sadu brzy ocitla se v polích na široké travnaté mezi, táhnoucí se daleko k polní cestě s jabloněmi. Na této polní cestě ráda se procházívala, zde nikdo jí nevyrušoval, a již v dětství chodívala touto jabloňovou alejí do lesa na maliny a jahody. Dnes jakoby tato osamělá cesta vábila ji k sobě, tak spěchala a tak toužila po ní. Těžké vedro nijak jí nepřekáželo, ba ani slunečníku neměla. Pouze široký slaměný klobouk se střechou dolů ohnutou stínil jí tvář. V lehoučkých šatech blankytné barvy podobala se všemu ve přírodě, jakoby náležela mezi kvítí, obilí a stromy. Ocitnuvši se na cestě, stanula a rozhlížela se po kraji.

Horký vzduch chvěl se nad obilím. Slabé mlhy jakoby zakrývaly lesní stráně, jež zdaly se býti nízké a nešťavnaté. Silnicí jely dva automobily. „Co mne mrzí? Co mne tíží?" pronesla hlasitě vdechnuvši vůni obilnou. Pokývala pak soucitně hlavou, jakoby nad sebou samou, a ubírala se rychlým krokem pod nízkými korunami starých jabloní. „Proč jsem se znepokojila?" neustále ji napadalo. „Nezačíná se snad vyvíjeti drama kolem tohoto strašného starce? Nejsem snad i já stržena do jeho prvních výstupů?" šeptala se zjevným ustrašením. A s napětím všech sil snažila se pochopiti situaci, jež se v pensionátě vytvořila. Tu teprv jakoby nacházela upokojení. Nic zvláštního neviděla. „Vše, co se stalo, je obsaženo v mém srdci," odpověděla si se zřejmým důkazem, aby sama sebe poučila a ubezpečila, „a je to pouhé rozčilení, jakási fysická útrapa! Nic jiného. Vše přejde, rozplyne se... ale je třeba, abych se Zlochovi vyhýbala. Je člověk otrávený, štvaný, zklamaný i hrozný... ať žije mimo mne!" A přemýšlení její, aniž to pozorovala, proměnilo se v představování událostí, o nichž se stařec zmínil. Viděla krčmu v Janově, muže hrající v karty o velké peníze, černého, silného námořníka, jenž se naklonil k uchu prohrávajícího, tehda ještě mladého Zlocha, a jenž mu zašeptal: „Změňte místo!" hned zase se jí zdálo, že zahlédla les, úval, mlhavé dopoledne a tam tiše proti pistoli Matysově stojícího Zlocha, pak zase neznámou, otrávenou dívku, jakoby viděla ležeti uprostřed květin, Toninku Špatenkovou v krinolině, s obnaženými rameny a šíjí, jakoby zahlédla u zídky v zahradě zardívati se prvním opojením z vášnivého Zlocha, a z těchto představ rychle se vyvíjelo nové rozechvění v její hrudi. Znova ucítila v hlubinách svých nepokoj a strach. V té chvíli zmocnila se jí touha rozběhnouti se a proletěti horkým vzduchem rodného kraje. Prchala alejí jako modrý květ větrem nesený. Myšlenka, kdyby bylo možná doletěti až do Říma a zde uchvátiti muže v náručí, zasvítila jako žhavým písmem napsaná v její duši. Zdálo se jí, když spěchala, že se rozechvění její rozplývalo a že jí bylo volněji.

Znavena, vrátila se do pensionátu o sedmé hodině. Komárek s Karlou a Valáškovou dosud nepřišli.

Zloch, ani se nehýbaje seděl u stolu. Četl cosi ve svém zápisníku, jehož koženou vazbu hladil dlouhými prsty svými.

V té chvíli vešli Bláhovi. Daniela svěsila hlavu a hleděla do země, aby nezahlédla levou ruku Mariinu. Srdce se jí rozbušilo nepostižnou obavou. Když pak pozvedla hlavu, shledala, že stařec Zloch stál vedle ní všechen bledý a rozechvěný. Ulekla se, že přišel opět s ní debatovati. Mráz přeběhl jí po těle.

„Milostpaní, chci vám něco říci!" zašeptal. „Pojďte se mnou!" A vyšel mezi břízky u houpačky, neohlížeje se, jsa jist, že za ním kráčí.

Daniela šla se zatajeným dechem. Zdál se ještě vyšší než byl. Oči mu hořely zcela novým ohněm.

„Odpusťte, že jsem vás sem vyzval," řekl, dívaje se jí do ustrašených očí, „ale musím vám něco neočekávaného říci. Jak vidíte, jsem všechen rozechvěn, jako beze smyslů. Milostpaní, mrtví vstávají z hrobů! Víte, kdo je zde? Víte, kdo se tu objevil?«

„Kdo?" otázala se tiše představujíc si Marii Bláhovou.

„Toninka," odvětil šeptem, chvěje se, jakoby se nemohl na nohou udržeti. „Toninka... ona, ta jediná — ta — o níž jsem vám vypravoval."

„I mne to napadlo! Ano, řekla jsem hned, taková že byla Toninka Špatenková!"

„Když vstoupila do dveří, ustrnul jsem. Ona — ona stála přede mnou!" mluvil stařec v opojení a vyděšení. „Dech se v mých prsou zastavil a ruce se mi třásly. Nikdo jiný — ona vstoupila. Zdálo se mi, abych vykřikl, ale hrdlo bylo staženo křečí. A všecko, co mezi námi žilo, celá ta naše nesplněná láska zahýbala se v mé duši. Milostpaní — v jediném tom okamžení prožil jsem vše znova. Oči mé vssály se do její tváře... ale ona se jen zarazila a zbledla. Neletěla do mého náručí, jak jsem očekával, šla tiše ke stolu nevšímajíc si mne. A tak jsem pochopil, že někdo jiný přišel..." (pokýval dlouze hlavou).... „její vnučka!"

Daniele zatmělo se před očima.

„Z čeho tak soudíte?" otázala se kvapně dusíc se tísní.

„Z čeho?" odvětil pokrčiv rameny. „Těžko říci. Vše, každý nerv můj mi to řekl. Ano nelze o tom pochybovati. Ta paní je určitě dcera Toninčina."

„Bože můj... bylo by to možná?"

„Ozvěny, milostpaní... ozvěny!" dodal a vzav Danielu šetrně za ruku upozornil ji na Karlu, jež letěla se stráně mezi nízkými stromky a podrosty přímo k nim. „Cosi šíleného je v té holce!" řekl.

Daniela zakryla si oči.

„Co bude?" zašeptala.

Stařec pokrčil rameny.

XIII.

Vrátili se do verandy. Zatím přišli i všichni ostatní. Komárek byl unavený, ale spatřiv paní Pechovou, oživl poněkud. Zamrazilová pošeptala paní Valáškové, aby si toho všimla. Valerián Zloch usedl si do svého koutku v jídelně, kde seděla ještě za pianem paní Slámová se svými bledými dětmi. Bláhovi i všichni ostatní večeřeli ve verandě, spojené s jídelnou širokým, otevřeným vchodem. Paní Valášková stále se vracela k dnešní vydařené procházce lesem. Daniela však nikoho neposlouchala pro vnitřní vzrušení. Čekala jen na vhodný okamžik, aby odešla. Chvílemi podívala se na smutnou, krásnou tvář Mariinu, a temné, nepostižné tušení, že se Zloch nemýlí, jakoby vznikalo v její duši. „Jak je to divné," myslila si, „je-li skutečnou vnučkou té Toninky z D., proč netuší, že zde sedí člověk tak blízký jejímu osudu, tak sloučený s její babičkou? Jak je to divné, že se dívá na tohoto starce, že vidí v něm cizího člověka jako všichni ostatní! Není možná, že snad i já na někoho hledím jako na neznámého, vzdáleného, cizího, a že i mezi námi je blízké, osudové spojení?"

V té chvíli povšimla si, že se Bláha ptal Anny, kdo je ten stařec v jídelně, a že o něm mluvili. I oni, spatřivše jej poprvé, cítili silnou úzkost, jakou byla i ona pocítila. Zvláště Marie, nápadně bledá, do šedivých šatů oblečená, s očima smutnýma a rukama na klíně pod ubrusem složenýma, zachvívala se tísní. Marta s Borkem přinesli si šachovnici a hráli dámu. Chvílemi dívali se otevřeným vchodem do jídelny, šeptajíce si cosi. Karla stále obcházela stoly, tichounce si prozpěvujíc a na oko o čemsi přemýšlejíc. Černé oči její chvílemi obracely se po Borkovi. Volala na matku, smála se a stále nějak na sebe upozorňovala. Konečně zaškaredivši tvář přistoupila k Zamrazilové.

„Musíme se s těmi Bláhovými seznámit!" pošeptala jí.

„Zítra, slečno! Dnes je necháme!"

„Dobře, ale zítra jistě!"

A opět procházela mezi stoly pozvedajíc se na špičky a ohlížejíc se. Stanula

pak u okna a zahleděla se ven. Potřásla hlavou a založivši ruce v boky, prohnula se.

Komárek přiklonil se k Daniele:

„Co jest vám, milostpaní?"

„Příliš mnoho dojmů — nic víc!" odvětila nepohnuvši se. Oči její, upřené v prazdno, hořely vnitřním zmatkem.

„Myslíte dosud na ty včerejší Zlochovy řeči?" podivil se.

„I na ty, ale zároveň na jiné věci! Mluvila jsem s ním před chvílí!"

(Pokračování.)

GUSTAV R. OPOČENSKÝ:

Z MÉHO KRAJE.

CESTOU VZPOMÍNEK.

(In memoriam A. N.)

Nízká, horská chata v zprahlé poušti šedé.
Rozjetá sem cesta od vesnice vede.
Kolem alej stromů. Za stodolou v stráni
zahrádečku malou vetchý plůtek chrání.
Za chalupou hrušeň kývá na mě shora...
Přes příkop jsem skočil do malého dvora.
S okem zvědavým a vzbouřenými city
na záprsni stojím. Stařík ještě hbitý
němou otázkou mě vítá v dveřích domu:
— Komu návštěva má platí? Komu? Komu?

Domácí jsou v poli. Stařík hlídá asi;
neshrbené tělo, prošedlé má vlasy.
Marně vzpomínám si. Ne, není mi známý — —
Přes to obracím se k němu otázkami.
»Je to tady statek Neratových přece?«

»Byl. Ale už není!« klidně stařec vece.
»Před třemi as roky rodina ta celá
všecko rozprodala, na Rus odejela.
Matka se syny tam pěkně hospodaří,
všem se (jak sem píšou) dosti slušně daří..."

»Ale — přece dcera byla tu krom synů?«
»Před odjezdem ještě šla spat v rodnou hlínu.
Dlouho churavěla. Jakés tajné žaly
její slabé zdraví zcela podkopaly....«

Nechci věřit sluchu. Hlava se mi točí,
divný jakýs pocit přivírá mi oči.
A jak pozdvihnu je, vidím kolem sebe
zcela jiné stromy, zcela jiné nebe,
zcela jinou střechu staré na stodole,
zcela jiné květy na zahrádce dole;
mezi travou, květy ona chodí lehce
půvabná a švižná, světlou hlavu zdvíhá,
modrým pohledem mě přes plot něžně stíhá,
žertem drží dvířka, otevřít mi nechce — —

Zmatenou vzpomínkou duše má se chvěla,
takže zapomněl jsem na staříka zcela.
Nevýslovná něha zaplavila duši.

Stařec otázkami sen můj náhle ruší.
»A kdo vy jste, pane? Nejste tady doma?
Nejste — —?« Odvracím se, krčím ramenoma:

»Nežádejte znáti cesty poutníkovy!
Šel jsem hledat mládí, nacházím jen rovy.
Chvíle nečekaná vedla mne tu kolem....

— Pozdravím se s kopci, pozdravím se s polem,
jsou to všechno staří, milí moji známí,
dávnými jsem vázán s nimi vzpomínkami.
Slyšeli mé jméno jistě tisíckráte
z úst mých sourostenců i z úst mojí matky.
Na něm nezáleží. Tiše půjdu zpátky,
až mi jeden kvítek ze zahrádky dáte..., «

Stařec utrhl mi růžičky dvě bílé
s keře pod oknem, kde nejkrásnější chvíle
před lety jsem ztrávil s tou, která už hnije —
a tím končila by celá historie,
kdyby myšlenek nebylo divných o samotě,
o vině spáchané cizím na životě,
kdyby slz nebylo v pustém nočním tichu,
kdy se člověk kaje z dávných, dávných hříchů..

A když teď tak chvíle přijde vzpomínání,
musím myslit dlouho na sebe a na ni;
vidívám ji v květech, v trávě chodit lehce;
půvabnou a něžnou hlavu v smíchu sklání,
žertem drží dvířka, otevřít mi nechce.
Zpívá písničku o věrném milování — —

ZIKMUND WINTER:

ŠEVCI A KREJČÍ V XVI. VĚKU.

(Pokračování.)

Kolik kde ševců v městech venkovských, toho není možná se dopátrati. Víme jen určitě, že v Prachaticích jich bylo r. 1587 sedm a v Jindřichově Hradci že měli r. 1607 šestnáct míst trhových, tedy snad jich na onu chvíli 16 bylo.

Z těch dvou dokladů viděti, kterak velmi se lišil počet mistrů v městech dvou, tuším, že skoro stejně velikých a stejně lidnatých.

Cechy ševcovské po venkově náležejí k nejstarším. Již ve XIV. století organisováni byli ševci v Boleslavi Mladé, v Písku, v Mostě, v Mýtě, v Hradci Král., v Litoměřicích, v Hoře.

Všecky ty cechy obnovují se v století XV. a nové k nim přibývají. Z řečeného století jsou cechy v Budějovicích, v Klatovech, v Kolíně, v Žatci, Plzni, v Kouřimi, v Krumlově, na Táboře, v Slaném, v Strakonicích, v Třeboni, ba i v rožmberských Chvalšinách.

Lze usuzovati, že ve větších městech všude cech ševců v XV. stol. byl.

Vetešníci měli cech v Hoře také již v řečeném století (1480), bylo ho tu popotřebí pro dělníky hornické.

V XVI. století vznikly cechy ševcovské již v přemnohých městech i maličkých.

A teď ke krejčím!

Ani v XVI. věku nečiněn rozdíl mezi krejčířem, jenž šil mužům, a krejčířem, jenž šil ženským. Krejčíř šil šaty oběma pohlavím, a čeho šíti nechtěl, zvláště prádlo, šila švadlinka.

Krejčířů bylo mnoho již v době lucemburské. Vždyť již r. 1318 mají cech v Staré Praze, r. 1348 v Hoře, r. 1351 v Budějovicích a r. 1363 již také v Litomyšli — tedy v hlavním městě, v městě venkovském největším i v malém.

To souviselo s parádností Čechů.

V husitském století, když poněkud uklizena byla reakce proti přepychu, zase krejčí rostou. Bylo-li v Praze Staré přijato nových měšťanů krejčířů v husitské době od r. 1419 do r. 1526 86: o přepychovosti XVI. století, nad očekávanou míru zvýšené, svědčí, kdyžtě od r. 1526—1620 zapsáno nových krejčířů měšťanských na Starém městě 281!

A do Nového města vstoupilo jich za týž čas 146. Nad to zapsáno v kusých pramenech malostranských jen za 35 let ještě 90 krejčí. Toť úhrnem 517 mistrů krejčovských v Praze (bez Hradčan), mistrů, kteří byli měšťany. Mimo ně, kdo ví, kolik bylo mistrů podruhů, bez měšťanství. Těch nelze spočísti, poněvadž není zápisů. Jediný zápis je ze Starého města z jediného roku 1608, a tu se mně počítajícímu pojednou vyhrnulo 88 krejčí. Pak, kdo poví, kolik bylo krejčí v panských domech a u dvora.

To tedy všecko dohromady přesvědčuje, že krejčovské řemeslo bylo nejhustější.

Ale ryzí českost jeho, jako byla v XV. století, v XVI. ta tam.

Řemeslo bylo silně míchané jinými národy. V oněch svrchupsaných 517 měšťanech bylo 251 Němců, 7 Poláků, 6 Vlachů, 1 Srb lužický, 1 Nizozeman. Také Francouzové vyskytují se mezi krejčími, r. 1611 zapsán na Starém městě, mezi obyvateli v ochranu přijatými, krejčí z Paříže Alexander Lebaron, mezi cechmistry malostranskými r. 1587 byl Adam Leofart, Francouz a zeť zlatníka Millera, krejčí Hendrych de Boninque byl asi také francouzského původu.

Při Němcích jest to vysoce význačno, že do polovice XVI. věku na Nové město nepřibyl mezi měšťany žádný, na Starém městě jen 5. Tedy všecko to množství německé připočísti jest době Rudolfově.

Dvorští krejčí vyskytují se v Praze v XVI. věku teprve od r. 1540 stále, ale neznáme jich všech. Onoho roku to byl krejčí králův Pavel, snad Čech. R. 1549 vyskytuje se „životní" krejčí arciknížete Ferdinanda, Hanuš Kachl či Kechl, který se soudí s kýmsi o pohlavek; za Rudolfa přibyli k dvorským krejčířům Vlaši, dva bratří z Brambilis od Mediolana, Julius Caesar a Baptista, kteří se stali měšťany na Malé Straně.

Na Hradčanech se usadil dvorský krejčí Mates Lembo, jenž půjčoval peníze (1587).

Z Němců psán bývá v knihách jakožto věřitel Hanuš Fesl, dvorský krejčí na Hradčanech. R. 1599 jest mezi životními drabanty císařský krejčí Pempele, který neuměl psáti. R. 1607 zase jeden dvorský krejčí mezi věřiteli na Starém městě, slul Jakub Bas, a týž rok vyskytuje se najednou pět dvorských krejčí jakožto rukojmův, za kohos ručících.

Jména těch pěti nezajímají nás tolik, jako to, že ti krejčí slují „starší krejčí dvorští“, z čehož bezpečně plyne, že dvorští krejčí byli na onen čas organisováni, a že jich bylo o kolik více než pět.

R. 1610 dovídáme se o dvorském krejčíři „životním“, Antonínu Kupfrovi, že vydal na veselku své dcery 500 tolarů, což svědčí, že si životní ten císařský krejčí hospodářsky stál jako kterýkoli z nejpřednějších patriciů.

Není pochyby, poněvadž jistou dobu tonulo všecko v módách španělských, že byli mezi dvorskými krejčíři také mistři španělští, ale z knih městských nepopadl jsem žádného. Místo nich nalezl jsem u dvora 1618 Stefana Wagnera, jehož úřední titul byl „J. Milosti císařské uherský krejčí.“

Jaké bylo dělení práce krejčovské u dvora, to soudíme z toho, že r. 1592 vyskytuje se i „deckenschneider J. Milosti císařské“, Hendrych Miller, a r. 1611 dokonce i „kuchyňský“ krejčí J. Milosti cís., Bartoloměj Wagner.

Pražské cechy krejčovské jsou, jakož řečeno, již z doby lucemburské; jen malostranský pochází z r. 1481.

V XVI. věku byly řády krejčířů pražských několikrát nově tvrzeny (r. 1544, 1580, 1598).

Cech novoměstský byl český; cechmistr jeden z r. 1533 slul Jan Žižka, a čeští cechmistři zůstávají do konce ve většině.

Staroměstský cech byl utrakvistní, ale Němci v něm zápasili o nadpráví; r. 1571 ze čtyř cechmistrů jeden je německý, roku 1 99 všickni čtyři mají německá jména, r. 1602 tři ze čtyř jsou Němci, ale za 16 mistrů německých, kteří vystupují v soudě pražském, 12 umějící česky; r. 1619 po sněmovní reakci proti Němcům ze čtyř cechmistrů již jen jeden jest Němec.

Tu taky zápas zřejmý.

Na Malé Straně byl cech téměř všecek německý. R. 1517 všickni 4 cechmistři jsou Němci, r. 1587 přijali Francouze jednoho mezi sebe do správy, což svědčí, že jiní cizinci se také již dotlačili v popředí.

Krejčíři pražští s valnou částí byli hospodářsky silni; přes tu chvíli najdeš v gruntovních knihách některého při koupi domu. Do polovice XVI. století bohatnou zatím jen čeští mistři.

Uvádím jen Bohuslava, krejčího od modrého lva, jenž r. 1533 po sobě zanechal 20 prstenů zlatých a drahně jiného statku; urození páni mu byli na sta kop dlužni.

V druhé polovici XVI. věku bohatnou němečti mistři. Čeští však nehynou; první zásobený krám krejčovský je popsán r. 1570 a ten náleží Čechovi, Janu Stříbrnému v Široké ulici. Měl v něm hotového díla 300 kusů, což byl sklad na onu dobu veliký.

Měšťanským krejčím XVI. věku překáželi k hospodářskému vzrostu oni pokoutní krejčí, kteří byli chováni v panských domech. Kde jaký pán míval v době Rudolfově svého krejčího. I „dvorský služebník“ Oktavianus Strada měl svého krejčího Vorla (r. 1578). Ti krejčí měli šíti jen svým pánům, ale šili kde komu.

Podobně si vedli i dvorští krejčí, kteří měli vlastně šíti jen pro dvůr, proto Malostranští dávali jim měšťanství často jen s tou podmínkou, že se umluví s cechem, pokud by chtěli v nepřítomnosti dvora řemeslo zde dělati.

Také židé poškozovali krejčovské důchody tím, že ve svém městě chovali tovaryše, kteří jim opravovali a šili šaty pro tarmark. Ba v XVI. věku setkáváš se v knihách s nejedním židem, který se zřejmě zove krejčím, a živí se tím řemeslem, arci jen v ohradě města židovského, ale hotové šaty snadno se přenesly do křesťanského.

Krejčí židovských bylo naposled tolik, že r. 1610 učinili pokus dostati se do staroměstského cechu. Pokus byl marný, ale je význačný.

Slibovali, jak už u židů to bylo osvědčeným prostředkem, že budou platit, dobře platit, tím také získali některé křesťanské mistry, ale většina na konec zamítla od sebe a svého cechu ten „pohanský národ.“

Kterak na venkově krejčí rostli, to znáti z přehojných zpráv o jejich organisacích. Nelze jich všech uvésti. V městech královských a jiných znamenitějších cechy krejčovské v XVI. věku byly již ve všech. Arci není potřebí pokládati, že těch mistrů na cech bylo mnoho; v Prachaticích byl cech, a mistrů jsem r. 1585 nespočítal víc než čtyři.

Již z XV. věku cechy krejčířské byly v Třebenicích, v Písku, Strakonicích, na Krumlově, v Kouřimi, v Hradci Král., v Hořicích, v Plzni a v Náchodě. V Hradci Jindřichově založen cech r. 1538; tu později nacházíme i dvorské krejčí, sloužící vrchnosti hradecké. Teprve v druhé polovici XVI. věku vznikly cechy v Domažlicích (1563) v Prachaticích (1565) i v Chocni (1570) a v jiných menších městech. (Dokončení.)

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Vondrejc všecek rozhořel, takhle dlouho ještě nikdo neposlouchal výklad o jeho zamilovaném thematu.

Oddychl si a pokračoval:

„Je-li tedy lidský mozek organicky mechanickou pracovnou, nijak jinak, anebo jenom velmi podobně musí se v něm díti ukládání a vybavování představ . . Každá z příbuzných představ má společný znak, kterým hnána jest po drahách mozkových — ovšem nekonečně složitějších, — aniž může uváznouti někde jinde, než tam, kam se hodí podle společného hmotného znaku, jaký jí byl vtisknut hned při registrování dojmu!"

Vondrejc řečňoval, řečňoval, a než se nadál, zahýbali oba ke hlavnímu vchodu místodržitelského paláce.

Leč právě tu, na samém nároží budovy, zastavil jej dr. Freund dost prudkým uchopením za rukáv. Ztěžka zakrýval, že v něm kyselost jen vaří, a co řekl, bylo jejím překypěním:

„Hörn's mal, werd' nen was zágn!*) Celá filosofie je zbytečná věda a nejzbytečnější je, když ji provozují laikové. Když o filosofii slyším, leze mi už něco přes játru! Co jest filosofie? Jenom zneužití kausalitéty a dialektiky, stálé vyšetřování: proč? proč? Kosmos existiruje, poněvadž musí, poněvadž nemůže být nejsoucí, poněvadž jeho negace je nemyslitelná, a to by mně stačilo. Philosophieren, to znamená upotřebiti schopností, daných člověku k účelům biologickým, pro spekulace transcendentní. Systém rodí systém a žádný z nich nepřišel a nepřijde na poslední příčinu a na věc na sobě. Člověk ještě nikdy neviděl a také neuvidí svou vlastní zadní hlavu, a ten nejchytřejší mezi námi sotva špicu vlastního nosu, a to ještě jenom když má jeden dostatečně dlouhý. Člověk jest kreatura, které jest dáno hledati příčinnost a rozkládati fenomeny na časové míry!"

Freund mluvil stále nakvašeněji a náhle ustal v překotné řeči jako když utne. Potom asi na vteřinu pohlížel Vondrejcovi do tváře očima nanejvýš rozlícenýma i vyrazilo z něho jako výstřel:

„Uibrigens wie zí wollen, junger Freund! . . ." **)

*) Poslouchejte, něco vám povím.

**) Ostatně jak je vám libo, mladý příteli.

Vondrejc pocítil ještě jenom nebolestné škrábnutí něčím tupým na ruce, něco měkkého spadlo mu na botu, a dr. Freund byl ten tam.

Upaloval div ne skokem někam nahoru směrem k Nerudově ulici, žíněné vlasy střapcem se mu klátily a při každém hození hlavou jistě že mu ventilek mezi rty udělal prudké: „Pffft!"

Autor „Poskvrněných početí" byl zmaten, omráčen takovým doslovem svého překladatele.

Především bylo jasno, že Freund buď neposlouchal, anebo nerozuměl ani slovu z toho, co mu Vondrejc vykládal o „Linotypu" a třídění představ v mozkových přehradách. A potom názory doktorovy, jimiž výklad jeho zakřikl, nesmiřitelně se příčily právě Freundově náruživé zálibě ve filosofování a věru i tomu, co sám uvedl před chvílí o řešení problému vědomí!

V tomto počínání vězí jistě něco více než pouhý podivín . . . Ten nevysvětlitelný hněv a rozkacený křik, v tom je jistě něco osobního . . .

Hle, sám od sebe jej vyprovází až bůh ví kam, aby mu tady bez důvodu — Vondrejc se aspoň nepamatoval, že by jej byl urazil — udělal hrubství.

Zamyšlen sehnul se Vondrejc pro druhou kytičku aster. Ležela u jeho nohou, Freund pokusil se vpíchnouti mu ji na rozloučenou do hrsti.

Tak tedy mu přeci ničeho neřekl o svém velkém štěstí, které jej potkalo s „Poskvrnými".

Škoda!

I vykročil tedy Vondrejc svému velikému štěstí vstříc!

Zbývá k němu již jen několik kroků..

Tady vězí někde vysoko a daleko v této spoustě zdiva a neodhadného množství ubikací, v něm nadělaných, v labyrintu, sestávajícím ze tří prastarých domů a nazvaném v tomto souhrnu c. k. místodržitelstvím.

Departement stipendií a nadací umístěn byl v něm někde vysoko a daleko. Vysoko u nebe, jak se sluší správnímu odboru posledních pořízení na loži smrtelném, a daleko, tak jako státní péče o české vědy a umění od jejich skutečných potřeb.

Nejenom po prvé, ale ještě i na druhém a třetím výletu za „velkým štěstím" stalo se Vondrejcovi, že zbloudil v ne-

smírné té spouště architektury dávných století, v níž orientace ztížena tím, že všechny tři budovy ve všech poschodích v různých úrovních spojeny chodbami vzniklými probouráním společných zdí.

Tak se Vondrejcovi snadno přihodilo na poprvé, když byl poslán od portýra do třetího patra, v němž prý umístěn hledaný departement, že se octl v c. k. místodržitelském dřevníku, ježto z patra domu prvního přišel do přízemí domu druhého a odtud ještě po jakýchsi schůdkách takřka do přízemí domu třetího.

A tak jda za Fortunou, dívkou ošemetnou, kráčel stále vzhůru, ale ve skutečnosti dostal se do sklepa.

Podruhé pochopil již rozdíl poloh, ale jeho cestování točilo se tentokráte zase stále v začarovaném kruhu, pořád vracel se v místa, odkud vyšel a která už viděl, a na konec vždycky octnul se před tabulí, ze všech ostatních největších rozměrů a písmen nad nejvznešenějšími a nejúpravnějšími dveřmi.

„P r a e s i d i u m !“

Konečně obrátil se v tomto bludišti bez minotaura na jednoho z četných, pod úřední čepicí anebo bez ní tu pobíhajících lidí. Stálo to ovšem ještě mnoho poptávání u všech téměř dveří v každém patře a u každého nároží, než se konečně dostal na pravou stopu a zároveň v končinu z celého toho nesoustavného systému nejspletitější a také nejtemnější.

Chodby byly tu nízké jako šije a lidé vyhýbali se v nich jeden druhému bokem.

Byla to nejstarší část budov, dům kdysi Kryštofa Discacata. Tu vyskytovalo se nejvíce oněch smutně slavnostních spojovacích dveří, širších a vyšších než těsný ambit, zrovna před nimi končící, i povýšených třemi schody nad jeho cihlovou dlažbu. Oněch dveří, jichž skla mhourají dávnoletou zašlostí i zpronevěřují i ten krapet světla, jejž převzaly z kolikáté ruky kolem rohu. Prapůvod té prahoušle několikráte cezených paprsků — modrý výsek nebe, zcela malý kousíček, skoro křiklavě smějící se do dvorku, zčernalé to šachty, lidomorně podobné . . .

Z těchto míst měl už Vondrejc nepochybné znamení, od něho by už trefil třeba se zavázanýma očima.

Byl to plynový plamen, jakési věčné světlo hořící v těsné chodbičce, probourané spojovací zdí z druhého do třetího domu. Bylo tu příšerno, a poněvadž hořák plamene byl zanesen, blikalo světlo rychle a prudce. A tak výstředně, že se střídaly ve zběsilém kvapu mžiky úplné tmy i příkrého světla.

Takhle bíjelo někdy Vondrejcovi v bezesných nocech srdce, moment úzkosti v tom rozhodně byl.

„Pojďpojďpojď pojď!“ anebo „semsemsemsem!“ volala kmitavá stěna na Vondrejce už zdaleka, ještě dříve než došel plamene za rohem skákajícího, a ten, když se s ním setkal, zdálo se, že měl z toho až posunčivou radost.

A zrovna tu stalo se dnes Vondrejcovi, že mu náhle vytanul slavný a přesvětlý, sluncem malovaný obraz Hradčan, jak je byl dnes s nábřeží shlédl — ano, věru že mu tady ve tmě před očima zaplály Hradčany jako fotografie na skleněném diapositivu . . .!

Z prsou mu stříkla do celého těla divoká radost a Vondrejc se rozehnal k posledním schodům, vedoucím už přímo k departementu stipendií a nadací.

Pro znalce bylo hned na první pohled patrno, že toto oddělení c. k. místodržitelství sídlí na bývalé půdě. Bylo tu najednou jasno, prostorno i vzdušno.

K vlastním úřadovnám šlo se rozsáhlou předsíní, zastavenou po koutech sádrovými odlitky plastik, na nichž bylo lze studovati dějiny posledních desítiletí tohoto umění v Čechách. Zastoupeno tu sochaření všemi svými druhy od nejjemněji nastíněných medaillonů, mělkých i hlubokých reliefů až k plným sochám; od aktů báječně studovaných a nevídaně propracovaných zevrubností, od pouhých žánrů pro terakoty až po návrhy na monumenty, fontány, plastické výzdoby veřejných budov, vůbec produkce všeho druhu umění v hlíně.

Byly to přílohy k žádostem vesměs záporně dopadlým, a podatelům ani nenapadlo, aby uposlechli vyzvání slavného úřadu a do toho a toho dne si svá umělecká díla v čísle tom vyzvednouti neopomenuli. Byly to také vesměs všechno větší kousky, až i do centnýře sádry. A nepochybně že při většině rozhodovaly asi náklady s přenesením spojené, že pp. autoři nechali nevděčnému státu svá díla na památku.

Vondrejc znal některé z těchto trofejí vždy vítězného mládí uměleckého velmi dobře. Předsíň byla totiž nejenom salonem odmítnutých, ale také čekárnou, a básník „Poskvrněných početí“ vyseděl již jednou v očekávání pana rady asi půl hodiny v tom museu pohořelých nadějí. Od té doby nikdy neprošel, aby nebyl věnoval aspoň pohled některým z jeho bizzarností. První patřil voskovému Perseovi velmi čisté práce, stojícímu na okně (návrh na fon-

tánu, z přeťatého hrdla Gorgónina vytékati měla proudem voda [1]). Vliv slunečních paprsků způsobil, že voskový héros ve velmi směšném oblouku naklonil se nad svou obětí a byl by snad docela na ni padl, kdyby mu v tom nebránil meč, ze štěpinky starého pravítka mistrně vyřezaný.

(Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

XV.

Když už stará paní v truhle v parádním pokoji třetí den ležela, ráno v den pohřbu přišel Štěpánovský Voda. Ostýchavě vklouzl do chodby, protlačil se zástupem ženských, přicházejících se se starou paní rozloučit, přistoupil k mrtvole v otevřené rakvi a zoufale se na mrtvou zadíval.

„Chytá se ho fantas," šeptaly si ženské v plachetkách, „vlezlo mu to do hlavy. Kdepak, tolik starosti, div by byl, kdyby se nezbláznil."

Voda stál mezi ženskými rakev obstoupnuvšími jako socha. S pootevřenými ústy ztrnule se díval na mrtvolu. Divné myšlenky tlačily se mu do hlavy.

Že by byla zapomněla, pravil si v duchu, že by byla zapomněla, opakoval si. Ani že by mně po někom nevzkázala?

Horko mu polévalo tváře a v mozku se mu vlny horka usazovaly. Mžitky se mu dělaly a náhle v očích se zatmělo. Zapotácel se, ale nežli se k zemi skácel, přiskočil hajný Zahálka, jenž ho už chvíli pozoroval, chopil ho do náruče a vynášel jej na dvůr. Právě když kněží s ministranty z kočáru slézali.

„Udělalo se mu špatně", vykládala bába Janečková farskému jemnostpánovi, „nejspíš se na lačný život kořalky napil, beztoho už nemají co dáti do úst."

Hajný odevzdal omdlelého Vodu bábě Janečkové ze sušárny, která když pohřeb odešel, hlídala fořtovnu. Poněvadž jí na křísení mnoho času nezbývalo, polila jej konví vody a odběhla na půdu fořtovny podívat se z otevřeného poklopu za odcházejícím pohřbem. Jaký to byl slavný pohřeb! Lidu bylo, že by jablko nepropadlo. Celá Voříškova kapela hrála, a jak hrála! Div to srdce neutrhlo, když na rozloučenou s domovem zahrála, když se hajní, truhlu nesoucí, dotkli truhlou třikráte domovního prahu.

„A milostpanička, chudáček," hovořila bába k sobě, „všecky síly sebrala, jen aby matičku k hrobu doprovodila."

Veliké slzy vylétly bábě z očí a po osmahlých tvářích se skutálely. Teprve když zástup v lese zmizel a Voříškova hudba, do chumáčů zvuků vzdalováním roztrhaná, nesouvisle zaletovala do stařeniny hluchoty, utřela bába uplakané oči, sešla po schodech na dvůr a rukou se do čela uhodila. Na omdlelého Vodu zapomněla. Pospíšila k pumpě, kam jej uložili a kde jí ho na ošetření odevzdali.

Což, kdyby byl nebožtík, prolétlo jí hlavou, do smrti bych si to vyčítala!

Voda seděl na lavičce u pumpy, když k němu seběhla.

„Kmotříčku, kmotříčku, to jsem se vám polekala, ani ducha ve mně není," pravila radostně, že neumřel a že už zas na lavičce sedí, „to jen byla taková slabost, viďte, kmotříčku, já to taky mívám! Najednou to na mne přijde, nohy pode mnou klesají, a plácnu sebou jako pytel. Ale zas to přejde! Já už mám patnáct roků v kříži takový strašný loupání, po pravý lopatce se mně to táhne a jakoby mně to hlavní kost užíralo!" Voda se usmál.

„I to se vám mně, kmotra, udělalo nanic, no, už to přešlo," pravil, „najednou takové mrákoty na mně vyvstaly, hlava se mně zatočila, a už jsem ležel. A nevíte vy, kmotra, jestli už má jemnostpán něco koupenýho?"

Musil hlavní otázku, kde mu šlo o odpověď, Janečkové zakřičeti do ucha, aby porozuměla.

„I nemá, kmotříčku, nemá," odpovídala mile překvapena, že se s ní sedlák rozhovořil a „kmotra" jí oslovil, ač mu nebyla rovna, „kdepak by co kupoval! Ani mu nenapadne! Vždyť to má tady ve kvartýru lepší než největší sedlák! To bych já taky musila něco o tom vědět, vždyť já jsem tady, kmotříčku, jako domácí."

Voda se usmál stařenině chlubivosti. Jako domácí, pomyslil si uštěpačně, pěkně

jako domácí, sedíš v sušárně, opíkáš, bábo, šáchy a čerta víš, co má milostpán za lubem!

Vstal a ústa nachýlil Janečkové k uším.

„Tak se tu mějte dobře, kmotra,“ pravil hlasitě.

„A vy se taky mějte dobře, kmotříčku, Pánbůh vás provázej,“ odpovídala zdvořile.

Ale když zašel, pohrdlivě se ušklíbla: „To se pak taky o něm řekne, že to je sedlák, ale moc pěkný sedlák,“ pravila si — na samotě v sušárně uvykla hlasité samomluvě — „a já bych s ním neměnila. Co je to za sedláka, když by byl za nějaký čas rád, kdyby aspoň šáchy mohl sušit.“

Pohřeb odešel na chvojnovský hřbitov. Anna snesla ránu matčiny smrti statečněji, nežli Brodecký očekával. Jenom prvé dny po pohřbu, kdy ještě neuvykla matčině odchodu, chodila s očima od pláče zarudlýma. Matka v hospodářství všade chyběla. Všade bylo potřebí s prací a s dohledem matku vystřídati. Teď teprve Anna poznávala, koho v matce ztratila.

Brodecký pozoroval také, že se Anna chápe práce s radostí, že se snaží, aby klidný chod v domácnosti nikterak nebyl vyrušen.

Pro její bolest nejlepší medicina, pomyslil si, práce jí neuškodí! I děti musí přivyknouti, že se jedině s nimi nemůže matka obírati. Karla se sice o pohřbu nabízela, že by na nějaký den — ani na týden už neříkala — Anince vypomohla a také Kátla z Rábského statku prosila, že by s radostí pomohla, ale Brodecký jim poděkoval.

„Ty už nám nenáležíš,“ pravil Karle, „už jsi zase mužova a když už jsi se zase pro ten stav rozhodla, ponech nás našemu osudu. Beztoho by tě ani švakr nedovolil.“

„Dovolil by mě,“ řekla, „má z toho taky rozum, že když se něco takového stane v rodině, že se nesmíme odcizovat, že si pomáhat musíme, ale jedním dílem máš, Toníčku, pravdu. Na dlouho bych u vás pobýti nemohla a tak bych Aninku jen zbytečně na něco zvykla, nač už si teď nesmí zvykati. Když to Pánbůh na ni dopustil, ať to přijme, jaké to jest.“

V tom byl malý osten proti Anně, jejž Brodecký hned vycítil a jímž byl v nitru uražen, ač toho nedal na jevo.

Oni si všichni představují Annu, pomyslil si, jakoby k ničemu nebyla a Karla toho má nejmíň zapotřebí. Když po švakrově smrti nevěděla kudy kam, pak jí byla Anna dobrá! Na to už zapomněla!

Za to Rábská Kátla nabídkou Brodeckého potěšila. Netušil, že Kátlu přiměl Eduard, aby se nabídla.

„Jseš hodná holka,“ pravil Kátle, „ale máš toho dost doma na starosti. Až někdy se dá dělat, přijedeš a pomůžeš. Já ti to nikdy nezapomenu. A zvláště teď na jaře, to bys jim to pěkně vyvedla, kdybys jim teď utekla. Já bych to už ani k vůli mamince nemohl udělat, to víš, ta by pak na mladou paní psí hlavu posadila, že jsem tě vzal a ona že se musí doma dříti.“

Mnoho o pohřbu s nimi pohovořiti nemohl, ač přijeli všichni. Sjeli se do Poběžovické fořtovny teprve v den pohřbu a ze hřbitova se rozjížděli.

Nejokázaleji oplakával nebožku Sladký! Aby hořkým nářkem svým vyvrátil podezření, že k rodině švakrově náležitě nepřilnul. I to utkvělo Brodeckému na mysli. Brodecký neznající přetvářky, důvěřivý a poctivý, o švakrové upřímnosti nepochyboval, v duchu mu všecko odpustil a s ním se usmířil.

Za svou povahu lakomou nemůže, usoudil o Sladkém, ale z gruntu je to dobrý člověk!

Brodecký neubránil se, když o Sladkém přemýšlel, v duši dotěrné výčitce, že mnohé zavinil svou neodhodlaností. Kdyby se byl včas postaral, aby věci byly mezi nimi upraveny, nebylo by hořkosti a nevraživosti. A když se rozpomenul na náhlou smrt Aniny matky, strach mu zatřásl ňadry. Ovšem, byla stará, ale člověk ani mladý není jist hodinou smrti. Tu by šlo hlavně o jeho děti, kdyby ho náhlá smrt překvapila, z těch by se stali žebráci. Okradli by je, všichni by je okradli, jak by se mohly malé děti brániti! A Anna by se také neubránila! Jakživa nikde nebyla, životu nerozumí, nezná světa a jeho úskoků!

Brodecký se této dotěrné myšlenky nemohl zbaviti. Ustavičně se mu do hlavy vracela a naléhavě jej nutkala, aby konečně všecko uspořádal.

Nejkrutší dni pro Annu minuly a znenáhla čas ránu zaceloval. Anna okřívala i na těle. V hospodářství bylo tolik práce, že se po celý den nezastavila.

„Vidíš, Toníčku, teď mě to tisíckrát víc všecko těší,“ svěřila se mu jednou večer, když k spánku ulehali, „tisíckrát víc, než když jsem si jenom s dětmi hrála. A zdravější se cítím, jako jsem se nikdy necítila. Já bych jim jenom ráda všem dokázala, že to zastanu sama bez maminky, dokud budu moci! To bych jim ráda na truc ukázala, aby viděli!“

Snažil se, aby jí vymluvil myšlenku, že snad z jeho strany přátelé na ni nevraží. Právě teď, kdy její matka umřela,

zatoužil, aby se Anna s jeho matkou úplně usmířila.

„Ty si to vždy tak divně představuješ," pravil, „a ono to není takové. Uvidíš, až teď tvá doba přijde, že se moje maminka sama přihlásí."

„Já zase na to ani nemyslím," odpovídala, „ale to víš, Toníčku, to by mě moc těšilo, ani představit si to nemůžeš."

Řekl to jenom nazdařbůh, sám nemyslil, že by matka přijela a proto byl nesmírně překvapen, když za měsíc po pohřbu zarachotil na dvoře kočár a z něho slézala rábská maminka.

(Pokračování).

LITERATURA.

Sebrané spisy Františka Heritesa počaly vycházeti nákladem J. Ottovým v Praze. Sympatický autor, jeden z nemnohých, kteří navázavše už počátkem let sedmdesátých na Sládkova „Lumíra", zůstali jeho rázu i tradici věrni po celou rozsáhlou tvorbu životní, najde jistě vřelých sympatií v nejširších vrstvách čtenářských; vedle Sebraných spisů M. A. Šimáčkových a F. X. Svobodových, které letos rovněž počaly vycházeti, representují spisy Heritesovy třetí svérázný proud naší novější literatury: ideový i formální přechod romantismu k genrovému realismu let osmdesátých, pokud autor svoje sujety volil ponejvíce z ovzduší našeho malého města. Z těchto barvitých, namnoze až pittoresknich sfér maloměšťáckých Herites vyšel a zůstal jim věren ve svých nejtypičtějších výtvorech až podnes. Bodrý humor, rázovitě volená satira, soucit a přátelská něha obetkávající výrazně na scénu stavěné figurky —: to jsou asi nejtypičtější značky Heritesova plodného péra. Herites uměl jíti povždy svou vlastní, třebaže nepříliš širokou cestou, kterou si vynašel a na níž zanechal nemalou řadu milých pomníků. První širší popularitu mu zjednala sbírka symbolicky založených obrázků „**Z mého herbáře**", vlastní tón nalezl však ve svých „**Maloměstských humoreskách**" a drobných genrových obrázcích, od nichž se nejednou přesmykl i na pole šíře založené novelly a románu. V kratších svých pracích však projevil nejjadrněji svoji literární povahu, tíhnoucí k drobnokresbě karakterů i prostředí, k romanticko-sentimentálnímu životnímu názoru, přímé mužnosti a vlídnému, troškou zasněné elegie znamenanému humoru. Sebrané spisy počaly těmito „Maloměstskými povídkami" také vycházeti. *—n—*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

— „**Za očistu uměleckých škol českých.**" Pod tímto záhlavím od výboru „Manesa" vydané prohlášení, jež vzalo původ z pověstného činu poslanců profesorů Masaryka a Drtiny v poslanecké sněmovně pro resoluci, navrhující ryze německou akademii umění v Praze, bylo také „Zvonu" zasláno. Domníváme se, že zasílatelé nezazlí nám, že upouštíme od žádaného otisku doslovného znění, jestiť čtenářstvu našemu známo z denních listů, takže můžeme se spokojiti několika jenom poznámkami k němu. První z nich nechť platí vřelému našemu zadostučinění z tohoto energického kroku „Manesova" ve věci, nad niž pro české výtvarné umění není životnější. Cíl ryze české vysoké školy umělecké jest hodným snažení celého národa a především těch jeho vrstev a činitelů, kteří jsou k tomu v první řadě povinni. Povinnost ta nenáleží **jenom** „**Manesu**" **samotnému**. Jeho projev měl býti prvním a bezodkladným, **všemu českému umělectvu společným činem**, na Wolfovu interpelaci hned následujícím. Než i kdyby byl „Manes" sám se svým projevem ihned vystoupil, byl by si ušetřil bolestného stesku i výtky, „že z celé aféry zbyla jen dlouhá a nechutná novinová kampaň". Rázný protest se strany českého umělectva i proti jednostranné tendenci Wolfovy resoluce, která se domáhá jenom německé akademie, podaný hned na samém počátku, mohl učiniti veškeré novinové kampani — o níž dnes s despektem mluví — vůbec přítrž. Dnes projev „Manesův" vzbuzuje podezření že teprve novinovou kampaní trvající déle měsíce byl vlastně teprve vyvolán, a vypadá tak, jakoby kampaň jenom prodlužoval, aniž by jí chuti dodával. Od začátku až do konce jest jedinou — nechceme říci že neoprávněnou — rekriminací, ale na viny vlastní „Manes" zapomíná. Po třikráte byl již na Akademii umění učiněn německonacionální útok, dosud však nebyl to nikdy „Manes", který postavil se na její obranu — **první**. Vždycky jeho epilogu předcházela novinová kampaň, jejíž délka závisela od doby, jaké bylo potřebí k tomu, aby „Manes" konečně promluvil. Svéúčinnost, bezděká horoucnost a okamžitá pohotovost mladšího umělectva českého jest, co postrádáme i v této kampani, kterou mělo umělectvo vésti hned od prvních zpráv a informací novin českých. Jinak má projev „Manesův", vedle významu, že aspoň k němu došlo, i tu nepopíratelnou zásluhu, že ukazuje na poměry v českém umění, tak jak jsou, tedy celou jejich **bídu**, ze které se snadno může vyvinouti **úpadek**, nebude-li rozeštvanosti vrstev uměleckých učiněna přítrž co možno brzy. *KMČ.*

TÝDEN.

☰ **Přípravný sjezd slovanský**, konaný v Praze ve dnech 13.—18. července, jest událostí tak dalekosáhlého a radostného významu, že

jest naší povinností dotknouti se jeho průběhu i na tomto místě, třeba že obíral se z největší části podněty rázu hospodářského a sociálně-politického. Ale fakt sám, že myšlenka slovanských porad vyrostla z potřeby kulturního sblížení všeho Slovanstva, a že jejich výsledek pro toto sblížení učinil mnoho kladného a do budoucnosti slibného, přibližuje jejich význam i nejdražším zájmům kruhů literárních. Pražského sjezdu přípravného zúčastnili se vynikající zástupci všech národů slovanských, vyjímaje větev maloruskou, a kromě toho Srby lužické, Poláky poznaňské a uherské Slováky, kterým silný nacionální útisk domácí účast tuto znemožnil.

Hlavním obsahem slovanských porad bylo vybudování pevných základů k nové, praktické slovanské vzájemnosti ve všech oborech života hospodářského i kulturního. O podrobném průběhu jejich informováni jsou čtenářové „Zvonu" jistě z obšírných referátů denních listů politických. Nás tu především zajímají podněty, týkající se organisace slovanské vzájemnosti na poli literatury, divadla, umění a vědy. České kruhy literární zajisté s povděkem uvítaly debatu o organisaci slovanského trhu knižního, o níž hlavním referentem byl slovinský delegát Gabrščék. Tento, jakož i všecky ostatní podněty (tak delegátů českých posl. Kaliny a posl. Masaryka o pěstování vzájemnosti mezi jednotlivými divadly slovanskými a jejich repertoirem, o založení revue slovanské v Petrohradě a obdobné návrhy charvátského delegáta Stj. Radiće) i o stálé součinnosti vědeckých pracovníků slovanských (návrhy prof. dra. Hlavy, prof. Bechtěreva z Petrohradu a prof. Geršiće z Bělehradu) odkázány stálému výkonnému výboru, složenému z delegátů všech větví slovanských, který má o výsledcích svých prací referovati příštímu sjezdu slovanskému, jenž sejde se z jara 1909 v Petrohradě.

Z českých literátů zasedal v české delegaci sjezdové jediný Josef Kuffner, jejž vyslal tam „Spolek českých žurnalistů", jako zástupce žurnalistiky. Z českých učenců byli tu professoři dři. Jar. Čelakovský, Jar. Hlava, T. G. Masaryk a Jiří Polívka, však první tři vlastně především jako zástupci politických stran. Takovým způsobem čeští literáti a čeští umělci byli vlastně vyloučeni z jednání sjezdového, ačkoli bylo by bývalo nesporně asi v intencích zařizujícího výboru sjezdového, aby ke kulturní manifestaci všeho Slovanstva postaráno bylo o oficielní zastoupení všech vynikajících činitelů kulturních. Ale pokud víme, nebyla k tomu pozvána ani Česká Akademie, ani na př. Svatobor, ani Máj, ani Manes, ani Jednota umělců výtvarných atd. Nechceme činiti rekriminaci, ale těžko se jim ubrániti, vzpomeneme-li, že na příklad chorvátská delegace na pražském sjezdu měla mezi sebou dva z předních spisovatelů chorvátských, L. Babiće-Gjalského a A. Tresiće-Pavičiće.

*

V úterý 21. t. m. dožil se šedesátky svého života největší český sochař, profesor Umělecké akademie, Josef Václav Myslbek, v plném rozletu tvůrčích sil, při plném zdraví a záviděníhodné duševní svěžesti. Právě vystavený monument, jízdecká socha sv. Václava, určená pro Václavské náměstí, tvoří snad vrchol jeho slavného životního, na úspěchy bohatého díla, ale i jinak vše, co vyšlo od let sedmdesátých z pod jeho dláta, znamenalo povždy vítězství jeho mohutného ducha. Studijní začátky a první umělecké probíjení Myslbekovo, který je rodák pražský, byly svízelné, ale už rok 1873, kdy veřejnost poznala jeho návrh k pomníku srbského knížete Milana a o něco později model k Žižkovu pomníku táborskému, znamenal pro našeho umělce plné vítězství. Konkurenční návrhy sousoší pro nový most Palackého v Praze (1888) zjednaly mu uznání všeobecné a od té doby počala nám ho záviděti cizina. Myslbekův talent vyniká grandiosním, v pravdě monumentálním pojetím realistickým, přirozenou silou a ušlechtilým podáním formálním; velkolepá, výrazuplná linie mužných těl, která se vyznačuje přímo klassickou čistotou a působivostí, jest zejména při jeho monumentálních sousoších obdivuhodná, stejně jako jeho neobyčejný smysl pro malebnou živost tvarů rouch a draperií, které jsou vždycky vypracovány k vysokému dojmu ušlechtilé dekorativnosti. Při podobiznách, jimiž se Myslbek stejně proslavil, vyniká jeho charakteristické vyzdvižení význačných detailů tváře i povahy portretovaných osob. Vše, co vyšlo z Myslbekovy dílny, vyniká grandiositou a klassicky dokonalou působivostí. Umělec byl žákem Seidanovým a Levého, ale nejvíce naň působil mohutný malířský talent Josefa Manesa, jehož byl přímým dědicem. Slavných výtvorů Myslbekových, obrovských i menších, je počet veliký; mezi nejslavnější výtvory právem se pokládá vedle zmíněných už pomník kardinála Schwarzenberga, pomník Sladkovského, památný Krucifix z hrobky Ringhofferovy, sousoší na rudolfinské ballustrádě, portréty Palackého, Smetany, Kolára, Hlávky, hrabat Lva Thuna a Clama-Martinice, četné medaillony, karyatidy, dekorativní sochy a j. v. —n—

*

Nač byl petrolej. V jedné z lékařských knih zemského musea (z konce XV. století) čte se, že petrolum jest olej, jenž se potí ze země v zemi Tussli na hoře Sibia a zove se pro svou moc i balsámem; pomáhá všemu i hluchotě, když do ucha se vstrčí; smrad jeho moly honí z almar. I na gicht má velikou ctnost.

V PRAZE, dne 24. července 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

JAR. VRCHLICKÝ:

NOVÉ PÍSNĚ.

PÍSEŇ.

Červený vlčí mák na mezi
se vlní a chechtá a směje,
radost zas v srdci mém vítězí....
Bože můj, co se to děje?

Byl máj to, či láska, kouzelník?
Trud hasne v zapomnění,
a v srdci zraje okamžik
na perlu utišení.

Ó života radost bez mezí!
již křídly to tepe a pěje....
Červený vlčí mák na mezi
se vlní a chechtá a směje!

JINÁ PÍSEŇ.

Ta láska, která žehla
tak divě srdce mi,
že z hlubin jeho šlehla
mých písní růžemi.

Dnes chvěje se a leká,
když smím ti zříti v líc,
a úzkostlivě čeká
na mír tvých zřitelnic!

I ve tvém srdci drahém
vše ukončeno jest,
a v oku mírem vlahém
plá odlesk věčných hvězd.

My můžem přijít k sobě
bez obav, nástrah, v snech
si říci: »Mně jak tobě!«
po bouřných letech všech.

Nám jako plavcům jestí,
již v tříšť zří člunů svých:
jeť pohřbeno vše štěstí,
i ohlas nářků jich.

My zříme k sobě němě,
ba sladký je náš bol,
cos vane z hlubin temně,
a svatvečer jest kol.

JARNÍ.

Co jenom řeknem jaru letošnímu,
až s hrstí konvalinek přijde k nám?
Z nás každý bude sám a sám, tak sám.
Dík! přečkali jsme opět těžkou zimu!

Tím rty se zachvějí, však v jaké muce!
ty konvalinky vezmem' s úsměvem
a rozejdem' se.... vše nám bude snem....
Jen mlčky, plaše políbím tvé ruce.

PÍSEŇ.

Oči planou, rtové žhnou,
jen to vyslov najednou:
»Mám tě, mám tě ráda!«
Vždyť sám zdeptán tolikrát
stále ptám se: »Mám tě rád?«
Nač ta věčná ducha s hmotou váda?

Jen to věř, má jediná!
brzy prchne vteřina,
večer se k nám vkrádá,
oči planou, rtové žhnou,
jen to vyplň najednou,
proč má duše musí tě mít ráda!

DIVOKÉ HUSY.

Divoké husy letěly za řeku,
zmizely někde v daleku, v daleku.

Tu i tam pero pustily z křídel svých,
stříbrem to kmitlo po kalných peřejích.

Za nimi spěl jsem, abych je vylovil,
abych jim lásku, touhu svou vyslovil.

Šedivé pero budiž mým mluvčím teď,
pošeptám v brk tvůj lásky své opověď.

V slova je promění pero to stříbrné,
příval jichž milou zatopí, zahrne.

Tak že mi dovolí, z dálky mne milovat . . .
Divoké husy, kterak vám děkovat!

MODLITBA.

Střelený pták
jest láska moje,
tonoucí vrak
v peřejí roje,
hasnoucí lucerna,
noc když tu příšerná —
ó, půjč jí světlo svoje!

Ptáčeti štít
dej, ať se chytí!
Vraku přej klid,
nežli se zřítí!
Svítilnu výše vztyč,
ať nejsem lehký míč
v to divé vlnobití!

POVZDECH.

Myšlenka mi uletěla,
a byl vzkaz to věrné lásky,
dotknula se tvého čela,
zčeřila tam hebké vlásky.

Ty se pozachvěly lehce,
ale jestli vnikla dále,
to si přiznat srdce nechce,
a já čekám, čekám stále . . .

STAROSVĚTSKÁ.

U Příbramě v starém hvozdě
živ byl starý poustevník;
já již přišel na svět pozdě,
abych v jeho chatu vnik'.

Bába vyprávěla ráda,
že byl velmi svatý kmet,
ona byla příliš mladá,
příliš se jí líbil svět.

Poustevny kol na procházku
chodívala s děvčaty.
Krásný máj byl, přines lásku
s hrdličkami, poupaty.

Kolem okna poustevníku
dívky v zrak se mihly, sen!
ukázaly nach mu rtíků,
stařík byl vždy potěšen.

Housličky své sundal s římsy,
dívkám na ně potmě hrál,
plných ňader, boků všim' si,
do dlouhých se vousů smál.

Dobře bylo, pokud hrával,
nemohlo se pranic stát,
hůře víc, když utichával,
ještě hůř, když šel již spat.

Mladé dívky sladkých líček,
perly rokokových let,
mnohý malý poustevníček
moh by více vyprávět!

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Vondrejc viděl v tom mnoho ironie, ale jakési intimní, laskavě teskné ironie, která si tu dobrala mladého sochaře, aniž o tom věděl. Dnes jistě že už ani nevzpomene na svou fontánu s Perseem Celliniovi kradenou. Neboť dnes provozuje výtvarnictví zcela odlehlého druhu — jakožto majitel renomovaného závodu na lisované droždí po otcích zděděného.

Vondrejc znal osudy nejednoho z těch, kteří tuto začali a také hned skončili. Nejsmutněji z nich pochodil autor nápadné plastiky nemalého dojmu, ale hned sníženého poznáním, že jde o motiv častým použitím již zbanalisovaný. Byl to návrh na pomník Husův, který hned při prvním konkursu způsobil mnoho nemilého hluku. Myšlenkou jeho bylo prolomení dlažby Staroměstského rynku tak ohromnou silou, že vyvrátila s sebou až i drůzu skalních tesů z hlubin. Mezi jich hroty strměla pak do výše ohromně myšlená, nádherně modelovaná mužsky svalnatá páž, jejíž ruka třímala obrovský kalich k nebesům.

Návrh vymítnut ze soutěže porotou hned jakožto nepůvodní svou koncepcí, ale mladý autor se bránil proti výtce plagiátu veřejně, a když mu konečně ukázali starý plakát jisté metalurgické výstavy v Německu, na němž ze země trčící rámě drží kladivo, šel domů a zastřelil se, „na krvavé svědectví, že jeho koncepce jest původní a že neměl tušení, že jeho myšlenky již před ním bylo použito". Tak stálo v emfatickém dopisu, jejž zanechal. Výsledku své ucházky o státní cenu, kterouž chtěl býti rehabilitován, se nedočkal.

Nade vše pak Vondrejce tu těšila soška představující alegorii Píseň, ne však svým zvláštním pojetím, anebo provedením, nýbrž nehodou, která sádrové dílo potkala a způsobem nápravy. Útlé kůstky nohou Písně byly kdysi se podlomily a samaritán kýs přeražené tím pomohl, že ji za hrdélko pověsil na sádrový strůmek, pod nímž původně v nahé kráse stála. Kdyby to byl neznámý dobrodinec provedl ze žertovného úmyslu, nemohl býti trefnějším; Poesie byla docela názorně oběšena. Vondrejc byl přesvědčen, že tu šlo o vědomou satiru. Bylo totiž nápadno, že se kolem výjevu shlukly čelem hned tři různé návrhy na býka pro portál městských jatek. To nebylo samo sebou, to aranžoval nějaký lyrik.

Dnes, dnes ovšem neměl mnoho smyslu pro starou sádru.

Zaklepal na dveře úřadovny, a když vzal za kliku — pocítil, že mu stydne srdce, a když otevřel, stanul jako omráčen.

Přede dveřmi zaslechl totiž dunivý hlas dra Freunda, a když vstoupil, viděl, že jej sluch neklamal.

Dr. Freund tu byl...

Bleskovým domyslem, jaký v okamžicích nebezpečí a vůbec v situacích ohrožených vystřídává zleněný úsudek, pochopil básník „Poskvrněných početí", na čem jest.

Pochopil kolosální a pekelně jízlivý klam, jehož se stal obětí: n i k o l i „P o s k v r n ě n á p o č e t í", ale „B e f l e c k t e E m p f ä n g n i s s e" o b d r ž e l y s t á t n í c e n u, n i k o l i k n i h a b á s n í V o n d r e j c o v ý c h, a l e j e j í p ř e k l a d o d F r e u n d a!

V okamžiku kratším vteřiny přehlédl Vondrejc situaci: na pultu Freundův cylindr, přes jehož obrubu vykukovaly astry, dr. Freund sám v solovém výstupu trojnásobného doktora před byrokraty IX. a VIII. třídy, sehraném s groteskní nonchalancí a gracií (anebo s rafinovaností dělaného podivínství, jak Vondrejc v nejtajnějším záhybu svého nitra někdy podezříval).

S malíkem jedné a pak i druhé ruky sebíral Freund své černé dlouhé žíně na spáncích a přepravoval je za uši.

Mluvil nahlas, hřmotně, německy, od všech psacích stolů v celé úřadovně jej poslouchali s obdivem, ale Vondrejc, ač slyšel zcela zřetelně každé slovo, nerozuměl ani jedinému. Nechápal, bylo mu jako omámenému.

Freund jistě věděl, že je tu nyní také Vondrejc, neboť jakmile vstoupil, ohlédl se; ale v pohledu jeho nebylo ani zdáníčka, že by Vondrejce poznával, ačkoli musil čísti v jeho tváři úžas ohromení.

Byl tak v ní vepsán, že Vondrejc cítil, že mu líce zkameněly pitomým úsměvem bezpříkladných rozpaků, v nichž je mnoho hanby a také lítosti, i ačkoli se pokoušel jinak se tvářiti, nemohl.

Ještě jednou se ohlédl Freund z vysoka, pansky, ale Vondrejce zase nepoznával, tak jako nepoznává své známé herec, důstojník, soudce, kněz při výkonu úředním.

I musil Freund říci něco velmi vtipného, poněvadž se pánové u svých stolků vesele zasmáli, i řekl jistě asi něco ještě vtipnějšího, poněvadž se zasmáli podruhé — tím veseleji.

Po té sebral své dokumenty, na pultě rozložené, vstrčil všechno do náprsní kapsy, zatkl pozorně všechny své kytičky zas do záloktí a odcházel bez pozdravu.

Týž úředník, který byl jednal s Freundem, starší, velmi přívětivý pán, obrátil se nyní k Vondrejcovi s jedním z oněch posunků úřední mimiky, kteréž jako písně beze slov vypravují více než sebe delší řeč.

S obrvím do výše vztaženým na výraz lítosti složil před ním ruku v ruku, takže to nebylo ani sepětím ani sprásknutím, dlaň na dlaň křížem.

Posunek ten řekl:

„Lituji velice, velice velmi (ruce přitiskly se k prsům), ale nemohu vám pomoci!"

Jistě by to byl řekl slovy, ale v tom mezi dveřmi vrátil se Freund a vbodl jednu ze svých kytic panu úředníkovi s takovým určitým pohybem do sepjatých rukou, že ten chtě nechtě přijal, a Freund zmizel.

Mimické intermezzo bylo tím zkaženo a úředník, odhodiv kytičku na stůl, nyní velmi suše, tak jakoby jej nikdy před tím nebyl viděl, zahájil řízení s Vondrejcem.

„Tak prosím, čím mohu sloužit?"

Vondrejcovy rty byly stále ještě kamenné, povídal stísněn vnitřní jakousi křečí, sám jasně nevěděl co povídá. A úředník vida nezpanované jeho pohnutí, přerušil jej ze šetrnosti šeptem hnedle něžným.

„Ale, vašnosti, jakmile jste neráčil obdržeti vyrozumění, pak přicházíte ovšem marně."

Vondrejc povídal dále — zuby nemohl dosud dostati od sebe jak náleží.

Úředník poslouchal se sklopenýma očima mrzutého zpovědníka, ale za řeči Vondrejcovy přestal vraštiti čelo, a pohlédnuv naň zplna, z ničeho nic najednou spráskl rukama doopravdy.

„A to by přestávalo ovšem všecko!"

S čilostí velmi zaujatého člověka odběhl malý mužík k svému stolku, na němž bylo plno aktových hromádek, černožlutým motouzem vázaných, z jedné rozvázané vzal listinu, pohlédl do ní, prohodil:

„Už je to takové! A to je ovšem smůla, která se přihodí snad jednou za sto let!"

A znovu se pustil do hledání.

„Pan Vondrejc, není-liž pravda?" optal se.

„Tak tady máme vaše věci," a na pult před Vondrejce položil jeho hromádku aktů.

„Tady máme vyřízení: ‚žádost se vrací, poněvadž ministerstvo osvěty a vyučování vidělo jinak naložiti', dobrá. Teď se podíváme do „Begutachtunku".

„Hmhmhm hm hm — hm" četl úředník pro sebe.

Ostatní akty, provázející žádost Vondrejcovu, zůstaly ležet na pultu.

Vondrejc měl dosti času podiviti se, co jich bylo. Mechanicky uvázl zrak jeho na jednom z nich, přeloženém na půl.

Byl popsán velmi čitelným písmem, takže Vodrejc snadno četl přes to, že řádky byly k němu hlavou dolů:

„... da der Petent polizeilich nicht ganz anstandlos ist. Dem bezüglichen Rapporte gemäss lebt er mit einer früheren Kellnerin im gemeinsamen Haushalte..." *)

„Ahah ah," ulevoval si úředník srovnávaje dvě listiny střídavě, čta v jedné i druhé. V četbě zarazilo jej cosi závažného, pohlédl zpytavě a téměř vyčítavě přes obrubu papíru na Vondrejce a náhle všecek zchladnuv shrnul roztažené písemnosti dohromady, prohodil:

„Ano, už je to tak. Všeobecně a zvláště také se stanoviska náboženskomravního a ještě pro jiné okolnosti nebyl váš spis „Poskvrněná početí" uznán za způsobilý, kdežto na druhé straně stipendium uděleno bylo překladu p. dra Freunda téhož spisu. Jak víte, neudávají se příčiny pro taková rozhodnutí, k tomu nejsme povinni, ba ani oprávněni, poněvadž by se toho mohlo veřejně zneužíti. Povídám to také jenom k vyvarování domněnek, všechno záleží na referentu, a ten je jiný pro české žádosti a také jiný pro žádosti německé ... Ostatně upřímně řečeno, já pro svou osobu divím se tomu dost a dost," dodal úředník tišeji jenom pro Vondrejce.

A šeptem doložil ještě jaksi neúředně:

„Lituji vás, není to sice žádná tragedie, ale k vzteku je to!"

Když se Vondrejc ani potom z místa nehýbal, řekl jeho těšitel s třemi hvězdičkami na rameně:

„Já jsem četl vaše básně, a mohu říci, že si ty peníze zasloužily." (Pokračování.)

---

*) ... poněvadž petent policejně není úplně bez úhony. Podle příslušného policejního raportu žije s bývalou sklepnicí ve společné domácnosti...

ZIKMUND WINTER:

ŠEVCI A KREJČÍ V XVI. VĚKU.

(Dokončení.)

Starodávní kytléři, kteří šili lehké, řasnaté kytle (v báňských městech „perkytle“), ti pracují v XVI. století stejně jako již v době lucemburské. V Kutné Hoře perkytléři měli dokonce organisaci, ale s tandléři společnou (r. 1555).

V Slaném vyskytuje se r. 1613 také specialista župikář, který šil župice a punčochy, a nebyl zajisté jediný, neboť konšelé slanští mu ukládají, aby se vykázal „majestátem společnosti župikářské.“

Švadlinské řemeslo bylo za všecky časy svobodné, tedy neorganisované. Švadlinky zovou se v XVI. století „řemeslem“ a uznávají bez zvláštního sdružení svého městský úřad za svou vrchnost. Tím se stalo, že na příklad r. 1609 přišla na radní dům v Rakovníce Žofie Slavíková a vysvědčila, že Regina Brožová ze Slaného u ní se „řemeslu“ švadlinskému učila a vyučila. Na to úřad vydal o vyučení švadlinky Reginy vysvědčení písemné.

Měly tedy švadlí v XVI. věku totéž v městech postavení jako jiní řemeslníci, kterých bylo v městě málo k organisaci.

Švadlinky svým sociálním postavením byly jako dnes dvojí. Jedny, chudší, šily lidem po domech; takové švadlí jedné r. 1579 platilo se týdně k stravě po 3 groších míšenských, což pramálo.

Jiné šily objednavatelkám ve své domácnosti, při tom učily děvčata šíti, měly krámce a některá i dům. Z těch, co měly dům, za důkaz přivádíme Kateřinu švadlí „od mostu“; ta koupila si r. 1544 dům asi nevalný (za 43 kopy české) a později koupila dům vnuku svému řezníku Janovi (za 70 kop míš.); r. 1555 umřela, odkázavši služebnici své věrné Dorotě a přátelům svršků a šatů:

Organisace ševcův a krejčí v XVI. století zřízeny byly na starých základech z předešlých věků. Stejně v obou pronikaly z cechovních řádů úmysly, první ten, aby mistři, tvořící cech, byli „bratrstvem“, tovaryšstvem, v němž by jeden nad druhého hospodářsky nerostl, neb aby aspoň každý měl práci a výdělek pojištěný, kdo by hospodářsky klesal, aby měl pomoc, půjčku z cechovní pokladnice, do níž o kvartále každý mistr skládal příspěvek.

Takž pro rovnost nesměl žádný krejčí ani švec v Čechách (na Moravě) míti víc tovaryšů nežli dva; v Praze po r. 1562 dovoleno mistrům míti po třech tovaryších a při nich tři učedníky. Také v Sušici a v těch městech, kde si opsalo řemeslo řád z Prahy, vidíme ke konci století, že mistr smí držeti po šesti osobách „čeledi“.

U ševců řád musil se starati také o to, aby se nepředkupovali mistři v kožích. Byly nařízeny společné koupě, nebo (jako v Rychnově n. Kn.) byla nařízena „posloupnost“ v koupích, takže kupoval mistr, když na něho řada došla.

U krejčí nebylo takového nařízení, poněvadž obyčejně šili z látek přinesených objednavatelem. Tu řády jen pečovaly o poctivost mistrovskou, hrozíce pokutami, kdyby z přinesené látky ustranil si kus. Obyčejná hrozba byla, že by musil zaplatiti za ukradeného půl lokte půl kopy grošů a že by na rok mu zastavili řemeslo.

Také proniká z řádů starodávný úmysl, aby konsumentům práce ševců a krejčí odváděna byla poctivá, bezvadná.

U ševců prohlašováno za faleš, dána-li stará podešev místo nové — ale pokuta na tu faleš — aspoň v Turnově (r. 1533) nebyla tuze veliká; falešný švec měl dáti libru vosku. A v Praze na Novém městě byli dle řádu z r. 1562 ještě milosrdnější k falešníkovi, který z koží spálených a zkažených obuv dělal; ten prý nechať poprv a podruhé jest napomenut, a po třetí ať dle uznání pana purkmistra do jistého času řemesla se nedotýká.

U krejčí zase měli zvyk nutiti mladé mistry, aby do tří let za ně ručil někdo penězi, kdyby z neumění šat zkazili, aby rukojmě nahradil.

Kvalitu zboží ševcovského a krejčovského k trhům ohledávali cechmistři, víme však z mnohých žalob, že milí cechmistrové zamhuřovali obě oči laskavě, arci jen při kom je zamhouřiti chtěli.

Nelze neříci, že v XVI. století byly řády cechovní a jejich úmysly skoro již jen na papíře nebo na pergameně, ale skutek utek. Všecko se omluvilo, vymluvilo a obešlo; cechovnictví v XVI. věku zřejmě upadalo.

Po starodávném zvyku byl přístup do cechu ševcovského a krejčovského stížen mistrovskou zkouškou.

Krejčím řády ukládají zhotoviti 24 kusů všelijakých šatů civilních i kněžských, hazuk, sukni panenskou, nohavice, šperloch (plachtu na vůz), stan vojenský. V strnulém konservatismu ukládají to všecky všudy řády stejně v století XVI. jako v stoletích minu-

lých. Nemůže býti však pochybnosti, že kandidát krejčoviny nedělal všech 24 kusů, dělány jen některé, a bývalo v XVI. věku leckde — a snad všude — možno zaplatiti na místo kusu mistrovského. Synové mistrů beztoho v žádném řemesle zkoušek takových neskládali a který tovaryš pojal vdovu po mistrovi, tomu právem musili odpustiti polovici zkoušky.

Takž tedy záviselo na cechmistrech, koho chtěli zkouškou utisknouti a koho ne.

A bylo těch libovůlí nespravedlivých čím dál víc.

Ševcům ukládalo se pcříditi za mistrovský kus obyčejně jen trojí nebo čtverou obuv — škorni, střevíc, boty a kožený „punčoch". Ačkoli ty kusy opakují se v cechovních řádech za kolik století stejně, dá přec rozum, že forma výrobku zkušebného měnila se dle mody.

Vstup do cechu byl stěžován poplatkem, jenž v XVI. století nad starodávnou míru vzrostl, třebaže nebyl ve všech městech stejný. Shledáš-li v počátcích století, že švec tu a tam platí přístupného jen 4 groše bílé, v Turnově již r. 1533 chtějí ševci od nového mistra půl kopy grošů míšeňských; r. 1588 v Chocni chce řád na novém ševci 32 grošů vstupného a v týž čas řád v Českém Dubě žádá již dvě kopy grošů, kteréž vstupné vzrostlo brzo po bitvě bělohorské na příklad i v malém Opočně na pět kop grošů českých! Za ten peníz bylo tehdáž vědro vína a r. 1580 koupil kdosi za touž summu vola.

K penězům musil nový mistr přidati ještě také dvě libry vosku na svíce do kostela a k pohřbu členstva.

Kandidát krejčovského misterství byl dle řádů cechovních povinen platiti o něco víc než švec. Již r. 1544 stanoví řád pražský po půl kopě české přístupného. V Chocni r. 1576 chtěli na krejčím již 2 kopy míšeňské, tedy dvénásob, v letech osmdesátých v Praze a všude po venkově stanoví řády 4 tolary či kopy vstupného a k tomu, jako od starodávna, 2 libry vosku.

Vím však z cechovních zápisů, že cechy, osobíce si monopol živnostenský, ukládaly novému mistrovi daleko víc vstupného, nežli v řádech psáno, poněvadž ze sobectví snažily se uzavírati se a nových lidí snadno nepřipouštěti.

Aby vstup do cechu stížili, ševci a krejčí chtívali, aby kandidát misterství rok i déle v městě tovaryšil, by ho lépe seznali, někde — jako v Náchodě r. 1613 — ukládali mu tříletý vandr, a všude stavěli do cesty rozmanitté hloupé formality. Na příklad tu, že kandidát musil o připuštění do cechu třikrát prosit, vždy po čtvrtletní přestávce.

Příjemná podmínka někde (na př. v Chocni) ukládána krejčímu, aby si koupil dům. Všude také chtěli, aby se novotný mistr, krejčí i švec, oženil.

Podmínkou přijetí u ševců a krejčí (jako u jiných řemesel) byla víra pod obojí; po r. 1547, kdy po nezdařené revoluci Ferdinand si pevněji poddal cechy, vstavováno do řádů, že nesmí mistr náležeti k sektě — to míněni Čeští bratří.

Do pražského řádu ševcovského kázala vláda r. 1562 vepsati, aby žádný z mistrů, tovaryšů neb učedníků v sekty a jiná postranní náboženství se nevydávali, ale v nedělní dny, v slavnosti vejroční, v svátky Panny Marie a svatých a světic do kostelů na slovo Páně a k užívání svátostí velebných chodili, aby mezi sebou cizoložství, smilstva, her nemívali.

Kterak se chovati, o tom měli ševci a krejčí mnoho rozkazů ve svých organisacích. V cechu náchodském r. 1613 krejčí varováni, aby nechodili do schůzí opilí. Od starodávna a ve všech statutech i v XVI. století jsou zákazy krejčím, aby nechodili v šatech „rozličné barvy", tedy strakatě, parádně.

A jsou krejčíři parádníci dodnes.

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Už mně to nedalo, milé děti," rozhovořila se, když ji manželé přivítali, „starostmi nevím, kde mně hlava stojí a nejvíc mám starosti o tebe, Aninko, děvečko má zlatá. Eda mě sám posílal, když viděl, že nemám nikde stání. Povídal: Maminko, nechají všeho, já nechám zapřáhnout a jedou se tam na ně podívat. Ani bych, Aninko, neřekla, jaký to citlivý člověk! Povídal: Jen jedou, maminko, tady se o nás nebojejí, já to všecko s Kátlou obstarám, ale tam je jich víc potřebí."

Anna překvapeně poslouchala příval řeči. A než se stará paní vypovídala, skočila k ní, zprudka ji objala a sklonivši jí hlavu na rameno, rozplakala se.

„Maminko, maminko," pravila se štkaním, „ani nevědí, jakou radost mně udělaly. Jakou velikou radost!"

„Neplač, dcerunko, neplač," konejšila ji stará paní, ale sama pohnutím plakala, „teď už máš jen mě a já už taky nikoho nemám jenom tebe, má dcerunko! Karla s Žandou už o mně nestojí, a hoši, to víš, jaké to je s hochy. Každý běží po svém a o starou matku se nestará. Nikoho už nemám, dcerunko, jenom tebe! Všichni mě opustili."

Antonín se tiše usmíval. Znal matku a její nestálost, takto však se dosud k Anně nikdy nechovala. To byl úplný a dokonaný obrat. Ovšem on mu porozuměl. Nebožka — stará sokyně — ustoupila a teď se chtěla stará paní zmocniti snašiny lásky. A přece byl Antonín matce i za tento obrat vděčen. Dávno a marně vroucně toužil, aby jeho láska k ženě přestala býti překážkou jeho lásce k matce, aby obě lásky slily se v roznícený, hřejivý soulad vzájemného porozumění.

Anna však nepozorovala, že se paní fořtvartka svou smrtí vyrovnala s paní fořtkou, že tak si odpustily.

„A já jich, má nejdražší maminko, neopustím, a kdyby jich všichni opustili, já jich neopustím," pravila rozechvěně, „a do nejdelší smrti budu jich milující a vděčná dcera."

Když se rábská paní setkala se svými vnuky, pohnutý výjev se opakoval. Brala dítě za dítětem do rukou, celovala je a nejmenší nepustila z rukou.

„Ó, vy moji sirotečkové drazí," vyprávěla dětem, „babička vám umřela, ale máte druhou bábu a ta vás má ještě radši a nedá vám ublížit, vy moji sirotečkové."

Tak se nikdy k dětem nechovala. Ani na pamlsky tentokráte nezapomněla a jimi si lásku dětí ihned získala.

Antonín byl spokojen.

„Víš Toníčku, Kupku s koňmi pošleme hned zase domů," poroučela si, „já tu mezi vámi nějaký den pobudu, a až se mně zasteskne po domově, pak mě třeba tvoje koně domů odvezou. My jsme teď s tou sedlačinou v nejhorším a já bych Edovi na oči nesměla, kdyby se mu koně hned domů nevrátili."

„Mají dobře, maminko," pochvaloval si Antonín, „aspoň si u nás pobudou. A nám se taky ulehčí, obzvlášť Anně, však jsme o nich ustavičně mluvili, že by teď, když je Karla zas provdána a když doma nikoho nemají, mohly se k nám na nějaký čas podívat."

Byl matčiným odhodláním nesmírně překvapen.

Však ono se jí zasteskne, pomyslil si, to jen ji tak na chvíli něco chytilo a ona se tomu poddala. Až si vzpomene, že v Rábu poroučí teď Eduard, zalekne se a budeme musiti hned zapřahati. Ale když myslí, aby Kupka odjel, ať teda odjede a ať odjede dřív, než se maminka jinak rozmyslí.

Nařídil Kupkovi, aby odjel a tím ho zklamal, neboť nebylo obvyklého vyčastování u Poběžovického pána, na které Kupka vždy nadšeně a s pochvalou vzpomínal.

Týden, po který rábská paní u poběžovických dětí pobyla, vyrovnal mezi snachou a tchyní všecky staré neshody. Poběžovických neopouštělo překvapení. Ač jim bylo vyslechnouti znovu a znovu spletitý případ rábský, zprávy o podivném chování Žančině a Karlině, o nenasytnosti Sladkého, jemuž vše, co z rábského statku odnášeli a odváželi, bylo málo, zprávy o podezřelém chování Edově ke Kátle — „tohle, Toníčku, není však jen tak," prohlásila o tomto předmětu stará paní, „na mužskýho sice nevypadá, ale je to přece mužský, jak sukni uhlídá, hoří jako mák u žita" — ač jim bylo to všecko vyslechnouti, přece jen nade vším vznášela se hřejivá láska staré matičky. Annu ty věci odnášely do nového světa. Nejtěžší břímě bylo s ní sňato. Jak bude, až se zase matkou stane, až nebude moci běhati po hospodářství jako dosud. A to se jí rábská maminka — aby Antonín tušení neměl — svěřila, že jenom proto přijela, aby to Annu nepřekvapilo, že vlastně neví, kdy má přijeti, že proto přijela, aby počkala a že když přijela tak brzo — „dcerunko," šeptala snaše tak tiše, aby ani zdi neslyšely a do těch ženských věcí se jim nepletly, „já už, kdepak já stará osoba, tohle už mám dávno za sebou a už se mně ty počty ze staré hlavy vytratily, kdepak já, stará osoba, abych věděla, chodím už jako pomatená."

Umluvily spolu, žena odkvetlá s ženou kvetoucí — jakoby starý strom s mladým hovořil — že přijede a všecko uchystá, čeho je potřebí rodičce a novému dítěti. Jen si dcerušku vymiňovala.

„Dcera je poklad, kluci jsou lotři," rozežvatlala se se stařeckou zkušeností, „jen radosti s dcerou užiješ, kluci srdce užírají. Pod srdcem ho nosíš, nové srdce a v něm svého kus mu dáš, ale kluk ti do světa uteče. A srdce ti přivede, že mu

nerozumíš a kdybys tisíckrát chtěla, neporozumíš! Jen můj Toníček tebe mně přivedl."

Ke konci týdnu přece však starosti na rábskou maminku těžce doléhaly.

„Já nevím, já nevím," svěřovala se Anně, „pořád mám strach a v hlavě to nosím, aby to tam nevyhořelo. Tuhle jsem Kátle povídala: Ty s tou loučí něco podpálíš, chodíš s ní, jakoby se nechumelilo a uvidíš, uděláš jednou veliký neštěstí. Nedá si říc', palici má tvrdou, že bys ji lopatou rozbila. Běhá, běhá, a dělá, jakoby dělala, ale já ti mám, Aninko, všady oči, já jí to hned řeknu, koukej, Kačeno, abys doletěla, když křídlama plácáš. To jí řeknu, aby viděla, že nejsem slepá. Ona myslí, že když běhá, že mě ofofruje. A já ti koukám, Aninko, na všecko jako starý vejr."

Stará paní vycházela, když končil týden, na poběžovický kopec a k lesům se dlouze dívala.

„Jakoby se nemohl Kupka dovtípít," zlobila se, „jakoby nevěděl, že tu věčně nesmím zůstat.

Než odjela, vzrušující zpráva do kvartýru zaletěla.

Ve Štěpánovsku Voda se oběsil. Báby kulturnice toho donesly. Vyprávěly:

„Pořád do kolečka chodil jako beran, pořád čekal, že mu nebožka vzkáže. A kerá nebožka, nikomu neřek'. Ale to už v hlavě takovou fantas měl. Než se na půdě oběsil, seděl na dvoře, psa Voříška měl mezi nohama a tak se s ním loučil, jako s člověkem. A dobře, že se oběsil, co by dělal, kdyby byl živ! . . .

XVI.

Kupka z Rábu pro paní nepřijel, a když nebylo lze odjezd odkládati, a stará paní nedovedla roztrpčení zakrýti, ustavičně si do nedbalce stěžujíc, ujal se věci Brodecký.

„To víte, maminko, já vás nevyháním," pravil, když se naskytla příležitost, „ale až vás to u nás omrzí, řekněte si a já dám zapřáhnout. Jak povídám, nevyháním vás, ale mám z toho rozum!"

„I vždyť já, Toníčku, od vás nepospíchám," odpověděla skoro pohněvaně, „kterak bych já mohla od svých dětí pospíchati. Ale to víš, tady jde o pořádek! Necháš dům prázdný a nevíš, jak to s domem dopadne! Eda by se sám měl dovtípit a Kupkovi poručit, když otálí. To víš, Toníčku, je to všecko tvoje, já ti to jako oko v hlavě opatruji, a kdybych já ti to neopatrovala, všechno by ti rozkradli a roznesli."

„Jen si, maminko, řekněte, a hned budem zapřahat, já vám rozumím," pravil, „domov je domov, a třeba byste taky u nás byla doma, přece se vám zasteskne."

„Víš, Toníčku, nějak to udělej, já bych Anince nerada bolest udělala, vidíš, Toníčku, já jsem tady u vás okřála a jako znovuzrozená jsem. Ale od tamtoho se už taky nemohu odtrhnout. Jak bych mohla já, stará osoba, tatínka opustit, když už tam chudáček pod tím drnem leží a nikoho nemá, kdo by ho opatroval, jen mě. A to mně srdce rozkrajuje, jako pitomá jsem a pořád si říkám: Svatý Duchu, sešli na mě jazyk moudrosti, abych to nejlíp udělala!"

„Já teda dám hned zapřáhnout!"

„Ne, Toníčku," odpovídala rozčileně, „to mně pro Boha nedělej, nepospíchej, Toníčku, já od vás taky nepospíchám. Jenom starost mám, aby se ti tam něco nestalo. A až bude potřebí, jen posla pošli, já okamžitě přijedu." (Pokračování.)

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Bože můj, proč se mu nevyhnete?" pokáral ji s nevrlostí. „Jste věru jako dítě. Víte dobře, že se jen rozčílíte, sama si určíte, že nebudete s ním mluvit, a než přejde den, už jste u něho! Strašné!" Zavrtěl hlavou zamračiv se. „Co vám zas namluvil?" tázal se téměř hrubě.

„Nemýlíte se — namluvil," pronesla tiše a povstanuvši dodala: „Jdu k němu. Dobrou noc!"

A odešla do jídelny ke Zlochovi. Komárek zaklepal prsty na stole a hněvivě stáhl rty.

„Děkuji vám, že jste si na mne vzpomněla!" řekl Zloch potěšen jejím příchodem. „Právě jsem přemýšlel, jak to za-

řídit, abych dnes s vámi mluvil. Jsem — rozčilen — velice rozčilen ... hlava mne bolí. Nejmilejší by mi bylo, kdybychom si sedli na terasu, je teplá noc, nebo ven k některému stolu. A ještě jednou vám děkuji, že jste přišla, patrně dobře víte, jak je mi ... jak je mi. Není stařec jako stařec! Komu se vše splnilo, neví, jak může býti tomu, kdo má v nitru nenasycenou touhu. Tak prosím, račte! Sedneme si do besídky!" Povstal a zastrčiv zápisník do kapsy napřímil se. „Prosím!" vybídl Danielu a ubíral se za ní posadiv si klobouk na hlavu.

Vyšli z verandy a zasedli v besídce. Bylo již šero. První hvězdy leskly se na obloze. Teplý vzduch chvílemi zavanul do sadu. Ve travách a keřích podle pěšiny u lesa třpytilo se mnoho svatojanských mušek.

Stařec odložil klobouk.

„Jmenuje se prý Marie," řekl a oběma rukama dotkl se své krátce ostříhané hlavy.

„Ano. Marie Bláhová!"

„Matka její není Tonince příliš podobna. Nepatrně. Ona však úplně."

„A — nemýlíte se? Nejsou to zcela jiní lidé?"

„Ne — ne!" pravil určitě. „Není možná! Až se s nimi seznámíte, přesvědčíte se snadno o tom. Jsou to oni. Přísahal bych okamžitě. Ano, a nic divného to není. Jak pravím, některé místo má ozvěny. Zdejší zátiší je místo takových ozvěn."

„A jsou-li to oni — prozradíte jim svou známost s Toninkou Špatenkovou?"

„Nevím ... snad ne. A vás prosím, milostpaní, abyste nikomu o tom ani slova neřekla!"

„Slibuji vám," řekla určitě.

„A ještě něco mne napadlo před chvílí, poraďte mi! Co říkáte tomu, abych tiše — změnil místo?" Poslední tato dvě slova zašeptal.

Cítila, že na ni hledí. Ač bylo úplné šero, rozeznávala silnou záři jeho roznícených očí. Nevěděla co poraditi. Otázka jeho ji překvapila.

„Co mám říci?" odvětila tiše plna neočekávaného zklamaní, že by podivný stařec odejel. Tak, jakoby ji někdo odváděl z divadla po prvém jednání, bylo v jejím nitru. Byla by ráda zvolala: „Ne, nesmíte odejet!" ale neměla odvahy pro závažnost jeho otázky. Pochopila, že jde o osudné změny, a nedovedla proto odpovědít.

„Snad vás přece napadne šťastná rada!" pravil mírným hlasem. „Znova a znova zachvacuje mne nepokoj. Zdá se mi, že je čas tiše utéci odtud, hned zítra ... daleko, daleko."

„Není možná!" vydechla Daniela vášnivě, nedovedši se překonati.

„Proč? Proč není možná?" zvolal živě upíraje na ni hořící své oči. „Pochopila jste tedy, že bych odjížděl těžko?"

Byla zmatena. Pohledla naň udiveně, pozvednuvši ramena.

„Zdá se mi ... že nemůžete odejet ... je mi vás líto ... líto ... rozumíte mi?" řekla po chvíli.

„Budu hrdinou, odhodlám-li se odejeti!" pravil napřimuje svěšenou hlavu. „A snad byl bych k politování. Milostpaní, nikdy, nikdy nezavzněla mi ozvěna tak kouzelně a tak omračně jako tato. Je to krásné a rozechvívající, jsem rozčilen i opojen jako jsem dosud v životě nebyl. Uvědomte si, že rozloučení mé s Toninkou Špatenkovou bylo zvláštní, že jsem tuto otevřenou ránu nosil v srdci, že jsem ji miloval jedinou po všechna leta, že ve všech mých příhodách vytrvávala její památka jako drahokam, že se tato nesplněná láska rozrostla mým nitrem plna stesku a že se stala takořka součástkou mého života. Ovšem usínala již pozvolna, jako usíná síla v tomto věku. Než uvažte ... že jsem ji teď — tady — v tomto zátiší spatřil, že jsem se s ní shledal, neboť nevidím její vnučku, vidím ji samu, takovou, jak zůstala v mé paměti, jakou si ji stále představuji. Oh, milostpaní, dech se ve mně zatajil a všechna moje minulá touha ožila a zabolela i potěšila! A teď se mi zdá, že přišla nejosudnější chvíle mého života. Co činit? Zůstati zde? Co se stane? Co se seskupí kolem nás? Bojím se hádat. A odejet? — Odejet?" zašeptal a pokýval hlavou. „Teď odejet, aby ani stopy nezůstalo? Změnit místo?"

Daniela všecka dojata hleděla v šero.

„Odejedu-li ... neprozradíte mne, milostpaní?" otázal se.

„Ne — přisahám! Nikdy!" řekla horlivě.

„Mám tedy zmizeti v čas?" zašeptal se zřejmou úzkostí, podobaje se dítěti pokorně čekajícímu vysvětlení. Staré srdce se mu rozbušilo.

Neměla odvahy pronésti ani jediné slovo.

„Pochopuji, že mlčíte!" řekl po chvílí. „Prve jste zvolala: Není možná! — Ano, vycítila jste to. Tak je mi, že si opakuji v nitru tato slova. Věru, zdá se mi, že není možná! Kde naberu sil vzdáliti se? Jak se odhodlám odejíti z těchto končin, kde jsem ji spatřil? Ale vedle toho cosi hlubokého zachvívá mým srdcem. Vidím

krčmu v Janově a vysoký námořník shýbá se ke mně . . . rozumíte mi?“

Daniela se ohlédla k osvětlené verandě, v níž viděla sedící společnost. Po chvíli, jakoby váhala, nachýlila se k Zlochovi:

„Chci něco říci, něco, čemu se dnes nebudete smát a co mne opět napadlo!“

„Co?“ chtivě se otázal.

„Že věřím ve vaše vykoupení.“

Svěsil hlavu. Prsty jeho nervosně zahrály.

„Čím více o tom myslím, tím pevněji věřím,“ opakovala s náruživostí, jakoby ji strhoval proud do této nálady, „ano, všecko na světě se vyrovnává. Vykoupení přijde . . . A je nedaleko. Bouřlivý váš život bude míti smírný konec, uvidíte. Napadlo mne, že ona, Marie, vás vykoupí!“

Myšlenka její Zlocha překvapila a pomátla. Svit její zapadl hluboko do její duše. Pohleděl na Danielu, aniž co řekl.

„Uvažte jen, že je na její tváři patrné andělství,“ řekla nesměle zajiknuvši se. „Že je tichá!“ dodala směleji.

Zloch pokývl hlavou.

„Že je na její tváři všechen smutek světa,“ pokračovala s vášnivostí, „že je ve všem zjevu zvláštní bytost! Napadlo mne, že ona vás vykoupí a čím dále, tím více tomu věřím!“ Náhle ztichla. „Bože můj, co činím?“ pomyslila si.

„Ale za jakou cenu?“ otázal se těžkým, hlubokým hlasem.

Pokrčila rameny povzdychnouc si. Otázka jeho ji překvapila. Mlčela. Zalekla se vlastního nadšení.

„Mám tedy zůstat?“ otázal se zcela tiše, čímž dodal otázce své nejvyšší důležitosti.

Zaváhala s odpovědí. Opět se jí zdálo, že každé slovo, jež pronese, bude počátkem osudných změn. Srdce se jí sevřelo strachem. Napadla ji otázka, má-li mu říci o zrůdě Mariiny ruky, ale ihned rozhodla, že o tom nebude nikdy sama mluvit. Zároveň, aniž věděla proč, vzpomněla si na neznámou otrávenou dívku, o níž se Zloch zmínil při prvním setkání a na niž vroucně vzpomínal. Vzpomínka tato proměnila poněkud její těkání v slepé uličce. Poznávala, že bude nejlépe, odejede-li Zloch, že je nutno rozhodnouti to náhle a pevně.

Povstala, přešla besídkou a napínajíc ruce přistoupila ke Zlochovi.

„Změňte místo!“ zašeptala u jeho ucha všecka rozčilena.

„Ano!“ tiše odvětil a povstal.

Daniela neměla síly dodati ještě něco. Chvěla se na celém těle. Neobsáhlá lítost rozlévala se jí nitrem.

Stařec vyšel z besídky.

„Račte, milostpaní — vrátíme se do společnosti!“ řekl a oči jeho obrátily se k výši. Hvězdy se leskly jasně.

„Jděte sám!“ požádala ho stísněným hlasem. „Musím se vzpamatovat, utišit se trochu!“

Pokývl hlavou a odcházel k verandě zdlouhavým krokem. Pohlížel k zemi, jakoby přemýšlel.

Daniela hleděla za ním, dokud nevešel do jídelny. Zahlédla ho ještě ve verandě, kde se všichni pohnuli, pozorujíce jej. Pak rychle rozběhla se do parku jakoby vyděšena nejvnitřnějšími vášněmi. Prošla prudce po hlavní stezce hustými keři, aniž měla sílu ovládnouti množství svých rozpoutaných pocitů. Zdálo se jí, že vykonala cosi příliš důležitého, o čem musí rychle nabýti světla, zda dobře učinila. „Jednala jsem z opatrnosti!“ pomyslila si konečně po delší chvíli, když se poněkud utišila. „Odejede — snad zítra! Budiž! Všecko, co zvířil se utiší a urovná, vzniknou o něm klepy, vzpomínky a hosté zapomenou. I moje rozčilení se ztiší: — Vida, jak prakticky jsem jednala!“ Stiskla si hlavu oběma rukama a hlasitě se zasmála. „Nic se mi nestane! A on — ať prchá! Ať si je opět štván!“ A sotva že si představila světem bloudícího starce, silná lítost rozlila se jí nitrem. „Teď, když spatřil v té dívce — svůj minulý život, svůj sen, svou jedinou lásku, teď, když se mu zdálo, že uviděl Toninku Spatenkovou, musí odejít; musí odejít s celým svým znova probuzeným žalem! A jak pokorně přijal mou radu!“ Stanula pod javorem u lavičky, kde ráda sedávala. Tlukot jejího srdce jakoby přehlušoval všechen šum i klid přírody. „Proč jsem mu řekla, aby odejel? Proč jsem se zalekla vlastní myšlenky, že jej Marie vykoupí?“ pomyslila si s úsilím proniknouti smysl svého jednání. „Ano, on mne rozčilil svým strašným názorem o mužích a otřásl mou vírou, a touha po klidu, opatrnost mne přinutily, že jsem mu poradila, aby odejel!“ Usedla prudce na lavičku a zatřásla hlavou, jakoby se chtěla osvoboditi od nesnesitelných myšlenek. Nepřemožitelná lítost zaplavovala její nitro. Viděla stále odcházejícího Zlocha, jak šel do verandy. Zdálo se jí, že bol jeho byl bezmezný. „Krutá jsem, krutá, strašně sobecká!“ pronesla hlasitě. „Vyháním ho! A možná, že by byl zachráněn, vykoupen, kdyby zůstal! Ne, on nesmí, on nesmí odejít! Zadržím ho, přemluvím ho!“ rozhodla se s vášnivostí, jež rozháněla zmatek v její duši. Povstala, jakoby se odhodlala ihned s ním promluviti, ale v té

chvíli se zarazila. „Ne, přemlouvat ho nesmím ani k tomu, ani k tomu!“ zašeptala s úzkostí. „Což kdyby se staly příběhy... nějaké hrozné drama, a já jsem musila uznati, že jsem Zlocha zde zdržela. Neměla jsem mu radit ani to, aby odejel. Chybila jsem, provinila jsem se. Nebudu jej proto zdržovat, ale radu svou odvolám! Ať činí pak, co chce, co chce!“ Tímto rozhodnutím jakoby nabývala síly a rozhledu. Cítila, že nalezla správnou cestu. „Ať dělá, co za dobré uzná!“ říkala si hlasitě, ale v duši své cítila zřejmou touhu, aby zde zůstal. Hluboká zvědavost, žijící na samém dně její duše, ovládala znenáhla její bytost. Netušila, že tato zvědavost vzrostla by na vášnivou sílu, kdyby Zloch skutečně odjížděl, a že by ho potom určitě zadržela.

Ubírala se rychlým krokem k pensionátu.

„Ubožák,“ myslila si, „má utíkat znova a znova ... právě tak, jak o sobě mluvil. A nemusím-li doznati sama sobě, že ten člověk stal se mým přítelem? Se vším se mi svěřuje a o radu mne prosí! Ne, není možná, aby odešel! Není možná!“ Kroky její stále se zrychlovaly. „A což,“ napadlo jí pojednou, „mýlí-li se s tou Marií? Oči jeho vidí snad ve všem stíny minulých příběhů. Namlouvá si to, a možná, že jsou to lidé zcela jiní!“

(Pokračování).

LITERATURA.

Joe Hloucha: Vzpomínky na Japonsko. 1908, nákladem F. Šimáčka v Praze. Cena 3 K.

Po dvou románových improvisacích, které dal pan Hloucha české literatuře, improvisacích spředených původně jenom ze silné záliby pro Japonsko a jeho kulturu uměleckou, z dojmů četby a amatérského studia („Sakura ve vichřici“ a „Zátopa“) přišel [illegible] s knihou osobních vzpomínek a dojmů. Čtenářská záliba a silné zaujetí pro národ tak odlišný svojí kulturou a celým skladem svého života přivedly jej do Japonska. Jest jenom přirozeno, že osobní poznatky a dojmy snažil se zpracovati i literárně, doplňuje tak mimoděk z přímé zkušenosti reálným popisem, co v obou knížkách dřívějších jenom mlhavě a z improvisační intuice básnil. Tím je dán také poměr této knihy, živé a zajímavé, k oběma předcházejícím, umělkovaným a mdlým.

K dojmu velmi příznivému přispívá jistě v neposlední míře i ta okolnost, že osobní vzpomínky podává tu autor bez velikých pretensí literárních, podává je bezprostředně a se silným zabarvením právě osobního zažitku. V tom případě lze nejen odpustiti jednostrannosti líčení, nýbrž naopak stává se tato jednostrannost předností knihy, která je úplně jeho, neumělkovaná a proto cenná. Autor nečiní nároků, aby popsal vše, co viděl, aby podal přehledný a vyčerpávající obraz země a národa, který v posledních letech zainteressoval celý civilisovaný svět. Přiznává bez rozpaků, že si zamiloval Japonsko především pro jeho krajinné krásy, pro jeho starou uměleckou kulturu, tak zvláštní a osobitou, že se pro ni nenajde obdoby v ostatním světě. Miluje Japonsko staré, nefalšované, nezkažené nánosem evropské civilisace, která se jemu zdá porušovati jeho poetický nátěr, jenž tolik zaujal oči i cit českého cestovatele. Miluje Japonsko květů, papírových stěn, hebkých rohoží a pestrých lampionů. Dala by se citovati z knihy řada dokladův o tom, a mnohý český čtenář by chtěl asi v tomto vzhledě polemisovati s autorem, žádaje po něm hlubší, konkretnější nahlédnutí v povahu národa tak silného a imponujícího ve svém zdravém národním rozvoji, vyvinujícího tak obdivuhodnou energii a dohánějícího usilovně a soustavně civilisaci evropskou.

Ale třeba přijímati autora tak, jak se podává, a třeba mu zároveň přiznati, že svoje silné osobní dojmy dovede vyjadřovati výrazně i poutavě. Převážná většina stránek v této vkusně vydané knize je věnována japonské ženě, a ty jsou také nejlepší z celé knihy. Jsou provanuty poesií i graciésností prostředí, z něhož jsou vybrány, takže až těžko určovati, co zde padá na vrub tohoto exotického prostředí a vděčných námětů z něho vybíraných, a co je přímou zásluhou autorova literárního umění. K bezpodmínečné chvále knihy však dlužno uznati novost i svěžest jejího cítění a živé kouzlo vzpomínkových dojmů, které ji činí milou a teplou.

V. Kol.

Osení. Knihy mladých čtenářů. Rediguje Ad. Wenig. Vydává F. Topič v Praze. Svazek I.—IV.

České klassiky jako četbu pro školy pokusilo se vydávati před časem „Dědictví Komenského“, ale zůstalo na pokusu, jenž nebyl v jednotlivostech nejšťastnější. Tento program přejímá „Osení“, a zdá se, že účelněji se uplatní. Zahájeno výborem z poesie Svat. Čecha. Byli bychom si přáli výběr s jiného hlediska, aby podal jasný relief národního barda, jímž Čech po výtce jest. Z čítanek známé věci jsou zde zbytečny. Ani výběr prósy téhož autora, obsažený ve svazku 4., nelze nazvati vzorným. Jakoby

pořadatel schválně se vyhýbal věcem národních otázek se týkajícím, jichž přece u Čecha je plno, a v nich celá jeho duše. Velmi dobrý je svazek 2., K. Pospíšila „Rok v německé škole", kdežto Ewaldovo „Tiché jezero", jež uvádí do sbírky i překlady, bude plně srozumitelno jen čtenářstvu dospělému. Sbírka je schopna, aby do školní lektury zanesla i výbory dalších vynikajících autorů původních, ale s náležitým pochopením vybrané, dá-li překladům úplně výhost a stanoví si nekolísavou normu určitého věku čtenářstva.

Studentský almanach 1908. Vydal „Svaz českoslov. studentstva" v Praze.

Jaký má účel tato periodická roční publikace? Ukázat studentstvo píšící, vyjádřit jeho tužby a snahy, dobývat pro ně zájmu v obecenstvu, či jenom hmotný na úhradu rozpočtu? Ceníme pouze účel na druhém místě jmenovaný, v něm by byl raison d'être Almanachu. Ale k tomuto programu bohužel mluví v publikaci velmi málo, vyjma pěkný a sympatický článek Hochův „Listy z Tom", jenž věří v postup českého nacionalismu a je vítaným hlasatelem obratu v nejmladší generaci (hledali bychom však jeho etapy docela jinde, než kde je mermo chce viděti podle módy autor) — a článek prof. dra. A. Krausa „Babel a studentstvo", jenž nabádá zříditi organisaci, která by měla úkolem napomahati, aby malí národové uplatňovali svůj jazyk a svéráz kulturní. Ostatní příspěvky, leckde hodnoty i velmi problematické (Pohádka o Lonovi, Píseň samoty, Tři básně, Ohně na horách, Pohádka a j.), dostaly se sem jen neujasněností programu a jsou pro publikaci bez významu.

═ Ruské listy avisují nové drama Leonida Andrejeva, jehož děj čerpán prý ze studentského života v Petrohradě. Překvapující je, že Andrejev staví se tendencí svého nového kusu proti studentstvu, proti jeho stálým a neplodným, málo ideovým bojům a šarvátkám. V dramatě líčí se živě rušný život na universitách, styky studentské s polosvětem, poměry bytové i ovzduší mravní. Bližší podrobnosti a název dramatu posud scházejí.

TÝDEN.

Zasloužilý český dramatický umělec a spisovatel, bývalý člen pražského Národního divadla a nynější ředitel Národního divadla bulharského v Sofii, Josef Šmaha, oslaví dne 2. srpna svoje šedesáté narozeniny. Rodák karlínský, zažil dosti pestrou dráhu českého herce u různých divadel, než r. 1883 pevně zakotvil v našem Národním, kde vytvořil velikou řadu vzácně rázovitých, hlavně karakterních postav a kde se také výborně uplatnil jako režiseur. Šmaha, který se s Národním divadlem rozloučil 10. prosince 1905 v roli Oinomaa (Námluvy Pelopovy, viz dotyčné číslo „Zvonu") a odešel brzy na to platných služeb prokázati jako ředitel a artistický vůdce novému Národnímu divadlu bulharskému, vynikl také jako spisovatel několika divadelních her (Premiera na vsi, Dcera, Zlato, Tiché jubileum, Pátá hodina paní Berouškové) a drobnějších črt rázu genrovitého a novellistického. Šmaha vychoval celou řadu výborných žáků, kteří stejně jako divadelní obecenstvo naše s přáním všeho dobra i zdaru vzpomínají dnes rázovitého našeho umělce. —n—

*

Ruský pěvec, sběratel národních písní a organisátor národního zpěvu slovanského, Dimitr Alexandrovič Slavjanský, zemřel dne 27. t. m. v Ruščuku u věku 76 let. Svým pěveckým ensemblem, sestaveným s počátku z pěvců českých, později pak ruských, a přednesem národních epů ruských dobyl světa národní písni slovanské. Sen jeho, založiti „Slovanské divadlo" v Kyjevě, kde by národní zpěv a hudba i deklamace nalezly systematického pěstění, se sice dosud neuskutečnil, ale myšlenka ta neutone.

*

═ 16. července zemřel v Petrohradě docent literatury na tamní universitě Petr I. Veinberg, populární ruský básník, krasořečník a překladatel. Nejvýznamnější byla jeho literární činnost překladatelská. Jeho překlady z Huga, Shakespeara, Goetha, Byrona, Musseta, Lessinga atd. jsou z nejlepších, které má ruská literatura. Tuto činnost doplňovaly jeho literární studie a přečetné přednášky literární, které konal po všech větších městech ruských. Zemřel 78letý jako dlouholetý předseda spolku ruských literátů.

*

Předkům nynějších fiakristů a jiných povozníků, kteří sluli landkočí a závozníci, zapovídal pražský řád z r. 1724 rozličné věci, moudré i nemoudré. Zapovídalo se jim pod pokutou, aby se neožírali, aby nečarovali, chtějíce koně míti slíčné, a koním jiného chtějíce škoditi, neboť „toho sám duch pekelný původem jest," a konečně aby nebyl vůz „překládán," (t. j. aby neměl nákladu nad míru); i protož určeno úředně, kolik smí do něho naloženo býti. Tento poslední kus by se měl obnoviti, jmenovitě u těch kočí, kteří vozí náklad na vrch vinohradský, a jakmile by se shledalo, že jest vůz „přeložen," (což je ostatně pěkné slovo do slovníka českého), ihned by měl úřad zavříti kočího a k němu přivříti i samého majitele povozu.

Arch. pražs. č 1758.

V PRAZE, dne 31. července 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Přichvátavši k pensionátu zaslechla ženské hlasy.

U samých dveří verandy stály Zamrazilová s Bláhovou. Zvědavá vdova použila vhodné chvíle a seznámila se s ní. Vyšly a rozhlížely se tmou. Bláhová pronesla několik slov o příjemném chládku nočním a o třpytících se hvězdách. Zamrazilová byla však roztržita. Zapadalo sem trvalé, naříkavé kňučení Šupíkovo, a ona nevěděla, jak by k němu odběhla. Sama neměla odvahy učiniti dvacet kroků tmou.

Daniela ocitla se u nich. Než se nadála, Zamrazilová ji s Bláhovou seznámila.

„Je krásná noc!“ pronesla tato pohlížejíc na východní stranu, kde se ukázala záplava nevyšlého dosud měsíce.

„Báječná!“ odvětila Daniela horlivě. „Nešla byste se mnou kolem pensionátu?“

„Mileráda!“

Zamrazilová se schoulila do peleriny.

„Jděte si! Já zde počkám!“ řekla a vtáhla se do dveří.

Daniela všecka vzrušena šla s Bláhovou podle parku. Připravovala se vyzvěděti na ní, je-li dcerou Toninčinou, ale dusila se tísní. Dlouho se nemohla odhodlati. Konečně se otázala:

„Prosím vás, máte ještě matku?“

„Ne, zemřela mi již dávno!“

„Jak byla rozená?“

„Špatenková... Znala jste ji snad?“

„Ach ne!“ řekla Daniela. „Myslila jsem, že jste příbuzná mého muže, ale mýlila jsem se!“

„Ona byla z D., dcerou ředitele panství, sotva jste ji znala. Je už patnáct let pod zemí. Krásná byla. Starší má dcera Marie úplně je jí podobna. Právě taková byla. Ubohá dobrá žena! Štěstí vůbec nezažila. Mnoho, mnoho se pro něco trápila, co jsem ani nevypátrala. Tatínek byl divný — prchlý, a nerozuměl jí asi. Ach, Bože, jak je vše na tom světě divné! Můj otec, paní professorová, to je román!“

Daniela naslouchala napiatě. Bláhová vypravovala o svém otci, jak byl dán do pense a jak v Praze zemřel před třiceti lety.

Obešly pensionát a vrátily se do verandy.

Daniela šla do jídelny ke Zlochovi. Přisedla tiše s tváří bledou a rukama ledovýma.

„Trápím se proto, co jsem vám poradila!“ řekla. „Odvolávám to. Učiňte sám co chcete! Prosím vás, nečiňte mne z ničeho zodpovědnou. Uvažte vše... prosím vás! A nemýlil jste se!“ zašeptala zajiknuvši se.

Stařec, jenž se ani nepohnul, nazvedl nepatrně hlavu.

Daniela přejela si oči růžovými prsty svými. Sotva slyšitelným hlasem pak dodala:

„Ptala jsem se... Jsou to oni!“

Zloch pokývl hlavou, aniž co řekl. Tvář jeho zbledla a rty se sevřely. Lesk očí jakoby se zdvojnásobil.

Daniela odešla do svého pokoje.

XIV.

Když odcházeli ráno o šesté hodině Linha s Emčou do města, uviděli v parku paní Pechovou, toulající se po stezkách.

„Už tak časně venku?“ podivil se Linha s radostnou srdečností.

„Ano, vyšla jsem si do parku!“ odvětila. Obrátivši se pak k Emči otázala se jí, spí-li ještě pan Zloch? Myslila, že odejel.

„Teď sestoupil k pumpě s tou protivnou skleničkou. Boty mu vrzaly jako nikdy!“ odvětila Emča nadhodivši nůši na zádech. Nevelká krabice, již poslala Zamrazilová na poštu, vylítla do výše a opět zapadla do nůše.

Daniela potěšena touto zprávou poroučela se jim. Nešla však k pensionátu, aby se se Zlochem nesetkala. Viděla jej právě kráčeti s holí v ruce podle lesa. Šel zamyšlen, s hlavou svěšenou. Soudila z toho, že se rozhodl zůstati, a nepokoj její rychle se zmírnil. Byla by se rozezpívala radostí, jak se ulehčilo jejím strastem. Nemohla spáti lítostí, jež ji pro štvaného starce naplňovala. V probděné této noci nahromadilo se jí takové množství výčitek, že jí bylo nyní, jakoby ušla neštěstí. Obrátila se hbitě a rozběhnuvši se ovocným sadem, ocitla se brzy na druhé straně pensionátu. Vstoupila do verandy. Anna s Tončou upravovaly stoly. Márinka mlela v kuchyni kávu.

Daniela chtěla projíti jídelnou a vrátiti se ještě do svého pokoje. Zdálo se jí, že by nyní usnula. Anna ji však zadržela a přiklonivši se k ní otázala se:

„Milostpaní, všimla jste si té ruky?“

„Ach, ano ... je to strašné ... nemluvne nikdy o tom!“ odvětila plaše.

Anna dala na jevo rozevřenýma očima a pokývnutím hlavy, že krásné dívky upřímně lituje. Daniela však spěchala již od ní na chodbu. Zde však se setkala s Komárkem, jenž právě vystoupil ze svého pokoje. Tvář jeho mžikem se rozjasnila, oči zasvitly.

„Probůh, milostpaní, co tak časně?“ oslovil ji všechen rozradován.

„Již hodinu jsem venku!“ odvětila.

Rozradování její bylo mu nápadno. Pohleděl zkoumavě do její tváře.

„Chtěl jsem vám včera poradit,“ řekl s přátelskou přívětivostí, raduje se v srdci, že může tak mluviti, „abyste si časně z rána vyběhla do přírody. To je znamenitý lék na zbytečné trampoty. Ranní, chladný vzduch, probouzející se den a hlavně svěžest — ničí všecky žaly. Viďte, že je v tom cosi osvobuzujícího, může-li člověk v tomto ranním vzduchu proběhnouti se stromovím. Srdci se uvolní, trudy se rozejdou jako páry!“

„Ano ... jsem jako znova narozena!“ zašeptala, vystoupivši na špičky a vypiavši hruď.

„Už se tedy netrápíte?“ ptal se něžně, pozoruje její růžovou tvář.

„Neměla jsem ani času na to!“ zasmála se. A vyhlednuvši otevřenými dveřmi ke kuchyni na zelenou klec s hrdličkami, zvolala: „Chtěla jsem jíti nahoru, ale půjdu raději s vámi!“

„Prosím, milostpaní ... jsem blažen!“ odvětil s patrným rozechvěním.

Kráčeli do parku, jenž byl pln rosného chladu a třpytu. Komárek v lehkých, nových modrých šatech zdál se mladší a bystřejší. Tvář měl dnešního dne oholenou, knír pěkně upravený. Ač té noci málo spal, nebyl přece unaven. Duše jeho naplněna byla plány a odhodláním. Uvažoval stále o Daniele a jejím osudu. Po celou noc procital a množství dojmů a myšlenek rozrůstalo se v úvahy a předsevzetí. Stálými představami nabývala Daniela jasných barev, líbeznosti, andělství, přibližovala se jeho snům a očarovávala jej. Vše se mu líbilo, co činila i co mluvila. Vlastní jeho sny zachytávaly se na její obraz stále pevněji. Čím pak kouzelnější a luznější byla v jeho mysli, čím více andělství a čistoty se v bytost její vetkalo, tím silněji a tklivěji ukazovala se její tragika. Pojednou byla mu nesnesitelna myšlenka, že tato jasná, dokonalá paní bude trpět. Věřil v toto její hoře, jakoby nebylo jiné možnosti; tak silně vetlačila se Zlochova slova do jeho duše. Teď ani již nevěděl, že to on vyslovil, teď byl přesvědčen, že utrpení musí přijíti a nepochybuje o tom, vysnil si Danielu jako bílou mučednici. Mnoho, mnoho o ní přemýšlel, stále ji viděl a stále její tragiku prohluboval. I to zdálo se mu správně odhadnuto, že líbeznost její spočívala ve věrnosti a oddanosti muži. Znova a znova potvrzoval si tuto myšlenku. Věřil, že by nikdy chotě svého nezradila, nikdy se nedala strhnouti ke hříchu. A teprv toto přesvědčení dodalo mu síly přiznati se sobě, že je Danielou okouzlen. Nemožnost získati její touhy uvolnila jeho sny. Tisíckráte si té noci opakoval, že ji horoucně miluje. A dívaje se oknem na hvězdné nebe myslil si, že by se kouzlo Danielino rozplynulo jako ranní mlhy, kdyby se po něm ohledla.

Teď, kráčeje s ní parkem a jsa všechen blažen z její blízkosti, rozeznával rozpor mezi tím, co si v noci vysnil, a tím, co cítil v tomto okamžení. Jako mu bylo ve snění sladko odříkání, tak bylo mu nyní sladko míti ji podle sebe, hovořiti s ní, slyšeti její dech, její krok, viděti její úsměvy. Tato blízkost bytosti, kterouž si opředl sny a tragikou a do níž se všechen zamiloval, způsobila neočekávaný zmatek v jeho nitru, zmatek, jaký nemohl ještě včera vzniknouti. Čím déle šli a mluvili, tím zřetelněji se tento zmatek slučoval v silnou touhu. Ty tam byly sny a odříkání, duše jeho zažíznila, sobectví zavolalo.

„Myslil jsem, že rozechvění vaše mělo hlubší kořeny," pravil z nenadání, vraceje se již po třetí z různých hovorů k této látce, od níž jako od nějakého znamení musil vyjíti, aby došel tam, kam toužil, „ale mýlil jsem se. Jste veselá a po trýzni není ani stopy. Co se to, prosím vás, s vámi stalo?"

„Přišly jiné dojmy . . . velice silné" — odvětila mile, rozevřevši oči jako na pošetile se ptající dítě.

„To tvrdím — ano — a rozechvění se v nich utopilo!" zasmál se poněkud zlým tónem, jak nikdy nemluvil. Touhy a vášně jeho, jež právě vznikaly, způsobovaly tyto zákmity zubů a nehtů v mírných jeho rozmluvách. Pohodil rukou a potřásl pohrdlivě hlavou.

„Ó, neutopilo!" zvolala útočně vypiavši hlavu.

„Co tedy se s ním stalo?"

„Co? Ztravuji ho . . . překonávám ho! Sehnala jsem ve svém srdci a ve svých zkušenostech tolik důvodů, tolik zbraní, tolik síly, že jsem nalezla trochu možnosti k životu. Ten boj však není vybojován. Teď se mohu výrokům Zlochovým opříti, teď dovedu mnohé, co řekl, vyvrátiti!"

„Nezviklala jste se tedy?"

„Já? — Věříte, že by to bylo možná?"

„Kdož ví!" prohodil, ač byl přesvědčen, že Daniela nikdy od muže se neodvrátí, ale řekl tuto pochybnost bez moci nad sebou, z přesycené touhy své.

„Ó, ano, bylo by to možná!" řekla pojednou s vážností, jež Komárka až zarazila.

„Jak — jak? Ne, ne —," mluvil překvapen bez schopnosti pronésti souvislou větu.

„Je zvláštní, že Zlochovy názory mne tak rozčilily. Kdybyste byl totéž řekl vy, nebyla bych byla tolik trpěla, ale on jakoby vážil smysl svých vět z hluboké studny — pardon — nechci tím nijak vaše názory urážeti! On však mluvil neobyčejně. To již bylo jakési zviklání." (Pokračování.)

AUG. EUG. MUŽÍK:

„HLUBOKOU STOPOU".

POESIE.

Bahna z jara plný byl příkop
— bahna tak slizkého, hnusného,
bez květu, zeleně,
— hrob otevřený, když Jaro z něho
se vzneslo.

I přiletěl bílý motýl
a usedl k bahnu a ssál,
a přiletěla jich řada
a ssáli všichni,
a nestali se bahnem,
ale bahno stalo se motýli.
I vznesli se a zavířili v slunci.

Hle, bahno bílé, v slunci létající,
hle, poesie!

STARCI.

I stávají se zase zvolna dětmi.
A jako oči zavřené by měli,
čekají, až se na jarní noc setmí,
neb domů by se k matce vrátit chtěli.

Padesát roků zpátky! . . . Rvi se, clono,
a odhal zase mi ten obraz mládí,
a vrať mi jenom jedno srdce, ono,
jemuž bychom si posteskli tak rádi.

Že na hrob nám jen těžký dají kámen
a vryjí na něj tituly a řády,
a pohřbí pod ním bohatýrský plamen,
jenž prodán za groš a za úsměv zrady.

Že svojich cílů sami jsme se zřekli,
než rána padla, šíj se sama schýlí —
že smutně pluh jsme rolí cizích vlekli,
a povinností život omluvili.

Ty malé hroby osmiletých dětí,
a přes jich květy jarní vítr letí,
a hruď jen hněv a pozdní závist chvátí,
že dávno tak už v nich se mohlo spáti.

SOUDCE A SOUZENÝ.

Půl věku zhyne,
a všechno mine,
co hřích, co trest,
a obě jména
už nepročtena —
to vaše zvěst.

Co bylo, shnije,
a hroby zryje
vám jeden rýč.
Věčnosti brány
jímž zotvírány,
toť týž je klíč.

Prach váš řek na dně
či hozen chladně
ve větru shon ...
Snad s kosmem smísen,
snad ve květ vzkřísen
— kdo ty, kdo on? ...

Ó, lásko, trude!
A jedno bude
pak slunce plát.
A čí ty kosti,
pak s útrpností
se bude ptát.

JSOU DUŠE ...

Jsou stromy královské, jež vzrostou teprve,
když všecko hotovo je pro ně.
Pak až k slunci hrdě zvednou svoji korunu.

Je bídná kleč, jež po horách se plazí,
neb bez ní bylo by tu příliš smutno.
Zakrslé kmeny neduživce plodí.

Jsou stromy také,
jež trhají jen skály,
a proto lidé tam je sázejí.

A kořeny svými když zmrvily půdu
— té bolesti jemných tkání! ... —
pak jinými je, dražšími nahradí.

Ž A L M.

Ne mrtví budou chválit Hospodina,
ni všichni ti, kdož v místa sestupují,
kde v mlčení jen teče voda líná
a na dno jí se stíny ponořují.

My živí budem dobrořečit boha,
ať hymny jemu bez ustání zvučí
tou řečí, která krásná je mnohá,
jak vody z jara, které bouřně hučí.

Tou řečí, kterou mluví všechno kolem,
hmyz, zvěř a skály k němu vždy se hlásí,
a člověk krátkým plesem svým a bolem
a tuchou — marnosti vší zemské krásy.

JAROSLAV ADÁMEK:

M. P. POGODIN A P. J. ŠAFAŘÍK.

Sjezd zástupců slovanských národností, konaný v nedávných dnech v Praze, který vyzněl tak radostnými a povznášejícími projevy pro myšlenku vzájemnosti slovanské, jakoby čarným dotekem probouzí v mysli její staletou historii v jejích vzestupech a v jejích sklonech. Osvěžuje paměť na mnohočetnou družinu příslušníků jednotlivých kmenů slovanských, kteří v horlivém a obětavém zápalu byli neúnavnými průkopníky a nositeli úrodné idey shody všeslovanské. Čelné místo mezi nimi zaujímá ruský učenec Michajl Petrovič Pogodin (1800—1875), který, stýkaje se s představiteli skoro všech národů slovanských, zejména nám úzce se přiblížil. Pogodinovy vztahy k Čechám vrcholí v jeho důvěrném, vzájemnými sympatiemi prolnutém přátelství s Pavlem Josefem Šafaříkem (1795—1861), které v těchto dnech obnovené snahy o plnější soužití jednotlivých větví slovanských jako jasný moment v jeho vývoji zasluhuje několik slov vzpomínky.

Cennou památkou ideálních styků, které po tolik let poutaly Pogodina k našemu Šafaříkovi, jest jejich vzájemná korrespondence. Listy Šafaříkovy zachovaly se v počtu velmi četném. Mluví z nich především Šafařík učenec, který svěřuje se ruskému příteli se svými vědeckými záměry a dožaduje se jeho účinné pomoci. Někdy sváží se zájem Šafaříkův k našemu literárnímu a veřejnému životu. Jen místy v hořkých slovech zmiňuje se Šafařík o sobě a o své rodině, o jejich hmotné tísni a kruté nepřízni poměrů, která na ně tak těžce doléhala. Dopisy Šafaříkovy Pogodinovi začínají hned při vzniku jejich styků v třicátých letech minulého století, kde jimi šumí orlí vzlet jejich pisatele k vysokým cílům vědeckým, a končí jen několik let před smrtí velikého Pavla, tehdy už provanuty tesknou ozvěnou povlovného pádu jeho zdolaného ducha v závratnou tůni trudnomyslných záchvatů. Listy, které dostával od Pogodina, Šafařík ke konci života zničil. Památné dopisy Šafaříkovy poskytují nejlepší průhled do vývoje styků obou těchto slovanských učenců.

Už za universitních studií, kdy přiklonil se k slavistice, vědeckým zájmem byl Pogodin přivában k Čechám. Tenkráte seznámil se s některými díly naší tehdejší literatury vědecké, tehdy překládal do svého rodného jazyka Dobrovského rozpravu „Cyrill a Methoděj“ a jeho mistrné „Institutiones linguae slavicae dialecti veteris“. Při těchto nepřímých stycích s Čechami zajisté poznal Pogodin také jméno Šafaříkovo a aspoň částečně jeho literární dílo.

Při vzbuzené zálibě pro slovanský svět záhy vznikala v Pogodinovi touha, aby také osobně jednou poznal jeho poměry. Uskutečnila se teprve r. 1835, kdy Pogodin, tehdy už professor historie na universitě v Moskvě, byl vyslán ministerstvem osvěty na studijní cestu za hranice. První zemí slovanskou, do které se Pogodin obrátil, byly Čechy, do jejichž hlavního města přijel v srpnu zmíněného roku.

Jako většina slovanských učenců, kteří tenkráte zavítali do Prahy, tak i Pogodin nejdříve obrátil se do musea, aby se seznámil s jeho knihovníkem V. Hankou, který, získav si při čilosti své povahy četné styky se slovanským světem, dlouho před jeho tváří byl pokládán za význačného slavistu. Dověděv se v rozmluvě s Hankou, že Šafařík žije v Praze a nikoliv již, jak za to měl, v Novém Sadě, ještě téhož dne dal se Pogodin k němu uvésti.

První tyto chvíle, které pobyl ve společnosti Šafaříkově, zůstavily v Pogodinově mysli trvalý, nesmazatelný dojem. Kouzlem olympické osobnosti Šafaříkovy byl Pogodin podmaněn k naprostému obdivu, který častokráte vyznal, nejnadšeněji ve svém cestovním denníku, kam zapsal si o těchto okamžicích jejich prvního setkání tato slova: „Řeč jeho plynula klidným, velebným tokem. Poslouchal jsem velikého muže, boje se oddechnouti, ostýchaje se promluviti slovíčka, pohlížel jsem k němu s pobožností. Zdálo se mi, že slyším hlas z onoho světa, že stojí přede mnou muž z dob apoštolských.“ A ještě v pozdním věku (r. 1854) mluví ruský slavista o svém přátelství s naším Pavlem jako o přední ozdobě svého života.

Také Šafařík přilnul k Pogodinovi a opětoval jeho přátelství, jak patrno z jeho dopisu ruskému příteli z 26. září 1835: „Nezapomenu nikdy oněch dnů, kdy jsem Vás poznal a pocítil k Vám úctu i lásku.“

Družný styk, který v srpnových dnech r. 1835 byl mezi Pogodinem a Šafaříkem uzavřen, uzrál později v bohaté ovoce k prospěchu slavistiky.

Čím větší byl obdiv Pogodinův nad vznešeností Šafaříkovy povahy a rozsáhlostí jeho učenosti, tím trapněji pociťoval jeho krušné poměry hmotné. Šafařík žil tehdy v Praze úplně bez úřadu. Jediným jeho důchodem bylo 480 zl., které mu poskytoval ročně kruh šlechticů a spisovatelů. Později přičiněním Palackého byl zvětšen o 60 zl., které dostával Šafařík za účast při redakci Musejníka. Pogodin, docházeje za prvního pobytu v Praze skoro den co den do rodiny Šafaříkovy, důkladně se přesvědčil o jejím vezdejším nedostatku. Toto trudné poznání vyslovil v cestovním denníku těmito vzrušenými slovy, která později podle svých sil snažil se převáděti ve skutky: „Při tak skrovných prostředcích pracuje tento muž do úpadu od rána až do večera o svých velkých dílech. Není už v slovanských zemích, není už na svaté Rusi takových boháčů, kteří by mohli věnovati ze svého majetku třeba jen malou částku na podporu učených prací Šafaříkových ne pro jeho prospěch, nýbrž pro prospěch všech národů slovanských pro věčné věky.“

Při těchto smutných poměrech Šafaříkových už za návštěvy v Praze umínil si Pogodin, že vymaní z nich svého přítele, a sliboval mu výhodné místo v Rusku, kde by bez starostí o všední život klidně mohl se oddati svým literárním pracím. Šafařík tenkráte se nepříčil Pogodinovu úmyslu. Přál si jen, aby Pogodin při tom se neukvapoval a čekal zejména na jeho pokyny.

Vrátiv se po delším pobytu z prvního zájezdu do Čech domů, snažil se Pogodin, aby co nejrychleji získal Šafaříka do Ruska. Tehdy právě po dlouholetém úsilí byly zřízeny stolice pro slavistiku při universitách v Moskvě, Petrohradě, Charkově a Kazani. Tu působením Pogodinovým v únoru r. 1836 byla úředně nabídnuta Šafaříkovi slavistická professura v Moskvě. Tou dobou však už byly změněny Šafaříkovy úmysly s Ruskem. Na čestné pozvání dal Šafařík zamítavou odpověď, o jejíchž důvodech šíře se rozepsal v listu Pogodinovi z 21. února 1836. Šafařík omlouvá se především dnou, pro kterou se obává drsného ruského podnebí. Myslí, že by zklamal naděje, které se k němu připínají. Jest už ve věku příliš pokročilém, aby se učil ruskému jazyku, který zná jen v theorii. Hlavní příčinu svého záporného rozhodnutí shrnuje Šafařík v tato slova: „A naposledy, což jest nejdůležitější, jsem k Praze, k Čechám a k Rakousku poután tolikerými svazky vděčnosti a lásky, že jich dobrovolně nikdy neopustím. Vím, že na mě čeká v Čechách jen chudoba a nouze. Toho se však nelekám. Mám příliš mnoho stoické mysli, odhodlanosti, vytrvalosti a resignace, než abych pro pozemské cíle zapomněl na duchovní t. j. literární zájmy svých krajanů.“

Dopis Šafaříkův, ušlechtilý projev jeho vzácného ducha, který před mnohoslibnými nabídkami ciziny dává tu přednost strastiplnému životu v otčině, Pogodina, kterému zvrátil jeho šlechetný úmysl, velmi nepříjemně překvapil a zároveň pohnul, jak píše ve svých zápiscích, až k slzám. Nicméně v pozdějších letech ještě jednou Pogodin se pokusil, aby přiměl Šafaříka k odchodu do Ruska. Potázal se však opět s výsledkem záporným.

Když se nepodařilo Pogodinovi, aby výnosným místem v Rusku zbavil Šafaříka vysilujících bojů o život, prokazoval mu aspoň jinak svou podporu a přízeň. Věnoval ji jeho vrcholnému dílu „Slovanským Starožitnostem“.

V době, kdy Pogodin po prvé meškal v Praze, pracoval Šafařík se vším úsilím o posledních částech svých „Starožitností“. Pogodin seznámil se s touto prací a u vědomí jejího významu stal se její záštitou. V obšírné zprávě, kterou poslal ruskému ministru osvěty, referoval Pogodin o Šafaříkových „Starožitnostech“ jako o epochálním zjevu, který vyvolá obdiv všeho slovanského světa. Vrátiv se domů, upozorňoval v ruských časopisech na činnost Šafaříkovu a jeho chystaný spis.

Zájem Pogodinův o dílo Šafaříkovo nezůstal jen při těchto projevech, nýbrž osvědčil se i jinými směry.

Pogodin zasloužil se o Šafaříkovy „Starožitnosti“ předně tím, že mu opatřoval sám nebo mezi svými přáteli různé literární pomůcky, jichž Šafařík k svému spisu potřeboval. Poznav živý zájem, který Pogodin za svého pobytu v Praze projevil o jeho dílo, s důvěrou dovolával se Šafařík jeho pomoci. Listy Šafaříkovy Pogodinovi jsou plny žádostí o výpisy z ruských rukopisů. Provázejí je mnohdy dlouhé seznamy knih, které pro jich drahotu Šafařík sám nemohl si opatřiti a kterých se dožadoval u svých ruských přátel. Při živé účasti se Šafaříkovými „Starožitnostmi“ Pogodin rád vyhovoval opětovným přáním svého pražského přítele a opatřoval mu žádané spisy, mezi nimiž bylo nejedno vzácné dílo značné ceny.

Nejen literárně, nýbrž i peněžitou pomocí platně přispěl Pogodin Šafaříkovi při jeho „Starožitnostech“. Už za návštěvy v Praze, poznav Šafaříkovu tíseň, odevzdal mu Pogodin 500 zl. v. m., za které měl potom Šafařík odeslati do Moskvy příslušný počet výtisků svého díla. I později častokráte otevřel Pogodin svou štědrou ruku. Bylo to tenkráte, když Šafařík, vydávaje vlastním nákladem své „Starožitnosti“, podporován jen skrovnou pomocí Matice České, ve svých listech mnohdy se dotýkal svízelných starostí, které si tím připravil. Šafaříkovy bolesti ochotně mírnil Pogodin svou obětavou podporou, pořádal sbírky mezi svými známými a dvakráte poslal svému pražskému příteli po pěti stech rublech na jeho arcidílo.

Počátkem srpna r. 1836 hlavně zásluhou Pogodinovy pomoci, jak sám Šafařík doznal, byl posléze vydán první sešit jeho „Starožitností“. Obdržev jej v prvních dnech měsíce září, pojal Pogodin hned myšlenku jejich překladu do ruštiny, jejž svěřil O. M. Bodjanskému, pozdějšímu professoru slavistiky na universitě v Moskvě. Překlad Bodjanského, který vydával Pogodin vlastním nákladem, nebyl tehdy dokončen. Velké výlohy, malý odbyt a nepříznivá kritika, kterou vzbudila práce Šafaříkova u některých dějepisců ruských, přiměly Pogodina k tomu, že překlad přerušil. Až r. 1848 vyšly celé „Starožitnosti“ v obnoveném překladu Bodjanského.

Za všechnu velikomyslnou podporu, kterou Pogodin tak neúnavně přinášel „Slovanským Starožitnostem“, vzdal mu Šafařík dík prostými, ale vřele cítěnými slovy, která napsal do jejich předmluvy. Poděkovav především Palackému, oslovuje

potom Safařík svého ruského příznivce: „Budiž i Tobě díka, rozmilý Michale Petroviči Pogodine, jenž, viděv v čas pobytu svého u nás v srpnu 1835 dílo ještě necelé, ocenil's je duší opravdového Slovana, a od té doby neustal's zakládati mne všelikou pomocí k obohacení a snadnějšímu vydání jeho." A dále pokračuje, míně s Pogodinem spolu Palackého: „Mně se při spisování knihy této nejednou zdálo, jako bych ji jediné pro Vás spisoval, jako byste jediné Vy, čtouce ji, souhlasně se mnou i cítiti i smýšleti mohli: pročež by mi bylo velice milé, kdyby přede vším Vaše oko na ní, již hotové, s potěchou a zalíbením spočívalo."

Styky Šafaříkovy s Pogodinem ani v pozdější době, ačkoliv obsažností nevyrovnávají se jejich poměru z let třicátých, nepozbyly opravdové srdečnosti. Pogodin byl i tehdy ochotným podpůrcem Šafaříkových učených prací, tenkráte nejednou přispěl mu peněžitou pomocí. Kdykoliv přibyl do Prahy, cestuje do západní Evropy nebo do některých českých lázní, spěchal Pogodin k Šafaříkovi, aby prožil několik chvil po jeho boku. Čilá korespondence byla stálým pojítkem mezi nimi.

Skoro třicet let trvalo družné přátelství mezi Šafaříkem a Pogodinem. Jenom smrt velikého tvůrce „Slovanských Starožitností", který o čtrnáct let předešel svého ruského příznivce na věčnost, dovedla rozlomiti jejich stužené svazky. Zaručují-li Pogodinovi, který v oddané obětovnosti pomohl nésti Šafaříkovi těžký kříž jeho života, vděčnou pamět u nás i u ostatních Slovanů, rýsuje se na jejich pozadí Šafařík jako nevšední duch, který, nedbaje osobních prospěchů, těžil z Pogodinovy dobromyslnosti jen pro zájmy své oblíbené vědy. Oba tvůrci této hřejivé kapitoly v dějinách slovanské vzájemnosti dávno už práchnivějí, odděleni smrtí na sta mil. Jasná stopa jejich ideálních vztahů svítí dál za jejich hroby.

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Tak se její odjezd o několik dnů prodloužil, ale přece odjela. A zas bylo smutno v poběžovické fořtovně. Tentokráte po rábské paní.

„Dlouho-li máme do svátků," těšil Antonín Annu, když v manželské důvěrnosti o svých věcech rozprávěli, „a zas tu budeš míti návštěvou Jana. Velkonoční svátky jsou jeho, já už ho znám. Na jaře ho to chytne a musí vyraziti ze všedního života. Já už ho vidím, přiběhne zas jako s keserem."

„Aspoň si s ním trochu popovídáš," pravila, „ten nikoho nezarmoutí! A vidíš, Toníčku, přes to, že se o něm tolik povídá, Jan má dobré srdce a je dobrý člověk. Jenom ty ohníčky kdyby v něm nehořely, aby taky Amálka byla s ním šťastna! Ale on za sebe nemůže! V tomhle jste všichni stejní! Já vím, kdybych tebe tak dobře nehlídala, že bys taky okusil ovoce ze zapovězeného stromu."

Antonín se upřímně rozesmál.

„Jen když mě pustíš aspoň do sušárny za Janečkovou," odpovídal vesele, „a když se nebojíš, aby mně bába neučarovala."

„I jdi ty," pravila na oko zlostně a zálibně pleskla jej přes široká záda.

To je muž, proletělo jí jako jiskra rozpálenou hlavou, ještě štěstí, že neví, jaký je! A že ženským hlavy plete! Na Velký pátek nešel Antonín ráno do lesa. Do lesů nad Štěnkovem poslal praktikanta Krba a na Borohrádeckou stranu adjunkta Dolečka. Sám doma očekával Janův příchod. Za dopoledne byl několikráte u sušárny dívat se, zdali Jan po lesní cestě „od Meráčku" nevyrazí. A jako schválně nepřicházel. Bába Janečková si Antonínova chození povšimla.

Co pak mu asi vrtá hlavou, pravila si, od ohniště v sušárně jej pozorujíc, chodí jako beran. Jakoby zas něco kupoval. Beztoho se Štěpánovský Voda jen pro něho oběsil, že mu živnost neodkoupil. No, všecko náš milostpán taky nemůže koupit. A Voda udělal Vodovce místo, teď se Vodovka vdá, tolik peněz dostane a chalupa jí zůstane. A bude mít mladýho, povídala paňmáma Cavrnoška, člověka krev a mlíko!

Janečková byla jen zdánlivě odloučena od světa. Do sušárny chodily ženské ze všech okolních vesnic, a Janečková dověděla se o všech novinách a tajnostech. A když osamotněla, hlasitě o nich uvažovala.

Dopoledne Jan nepřišel. Antonín rozmrzelý marným očekáváním odešel odpoledne do lesa. Ale šel tudy, kudy mohl Jan přijíti. Marné očekávání jej rozjitřilo. Sám nevěděl, proč tolik po Janovi zatoužil. Když přišel na širokou cestu „pod Meráčkem“, klusal proti němu na koni lesmistr. Lesmistra znal Brodecký tak důkladně, že mu z tváře poznával, jak jest naladěn a jak přijíždí: zdali jako vladař zlý nebo jako nicotný člověk po útěše toužící. Přijížděl a byl výtečně naladěn.

„Anton, tak se podívají,“ pravil slézaje opatrně a za pomoci Brodeckého s koně, „dnes jsem si to všecko rozložil, co jsme a nač tu jsme, a díval jsem se jim do lesa, a tak mě to chytilo, že jim vypovědět nemohu.“

Viržinku smáčkl na konci, aby líp hořela. Pak do ní zadýmal a modře dýmem zakroužkoval.

„Není to všecko k smíchu, jak se jeden vynášíme nade druhého? Jak si jeden myslí, že je víc než druhý, jak si fořtmistr myslí, že je víc než fořt, fořt jak si myslí, že je víc než fořtvart, a fořtvart jak si myslí, že je víc než hajný. Já vím, že i hajný si myslí, že je něco víc než nádenník a všichni jsme stejní. Věřejí mně, Anton, ani by to ve mně nehledali, ale někdy mně je tak, že bych udělal revoluci. Kouknou se, řekněme si to mezi čtyrma očima: je nějaký rozdíl mezi mnou a vrchností? Jsem já snad hloupější, než je vrchnost? A přeci nás vrchnost nepovažuje za nič. Nebo se to snad patří, aby mně vrchnost za našich dnů tykala jako lokajovi? Když to je doma, tak to snesu, ale venku před cizími lidmi přeci jen mně to nejde na rozum.“

„Nic se proti tomu nedá dělat,“ odpovídal Brodecký, „služba je služba. Samostatnému, neodvislému člověku by se to nestalo! To je dnes, ráčejí dovolit, sedlák větší pán, nežli my! Třebas by v tom dosud nedovedl chodit, ale on se to brzy naučí.“

Lesmistr se zamračil, jakobínský záchvat mu minul.

„Dají mně, Anton, pokoj se sedlákem. Sedlák je sedlák, a pán už z něho nikdy nebude. Už je to hezkých pár let, co jim robotu zrušili, ale sedlák zůstal sedlákem. To radši zůstanu fořtmistrem, ať mně baron dále tyká, ale sedlákem se nestanu. A z nich už touhu po sedlačení taky asi nevystrnadím! A dali už si to s dědictvím do pořádku?“

„Dal a nedal! Už jsem psal okresnímu soudci, aby s tou věcí neotálel, ale teď na konec, když už všichni sami máme mezi sebou všecko vyjednáno, sudí otálí.«

„A jak to mají vyjednáno?“ ptal se lesmistr nedočkavě.

„Jestli se ráčejí o to zajímat, já to teda všecko po nebožtíkovi ujmu, každému ze sourozenců vyplatím nějaký podíl, a dokud bude matka živa, dám jí to všecko užívat, protože já sloužím a do toho si teď sednout nemohu.“

Lesmistr se hlasitě rozesmál.

„Anton, mám jich rád, vážím si jich, vím, co to je láska synovská, ale oni jsou, odpustějí, blázen,“ pravil s bodrou upřímností, „na tohle, co oni hodlají udělat, nestačil by ani dokonalý člověk. Já nevím, kam jich ta láska k sedlačině zavádí! Proč na sebe takovou starost uvalujou! Ale já už jim to nebudu rozmlouvat, oni si říc nedají, jenom líto mně jich je, že se tak dají svou dobrotou zavádět.“

Brodecký zasmušile se na lesmistra zadíval a neodpovídal. Nezlobil se na něho, nezazlíval mu. Ani proto, že ho nelaskavě bláznem nazval.

Jak bych mu to vysvětloval, kmitlo mu hlavou, když nechápe, co to je, přichytiti se kořínky celé bytosti ke kusu vlastní země, spojiti svůj osud se zemí, učiniti si a svým pevnou domovinu, nezměnitelnou a ustavičně stejnou! Toho on nechápe a nikdy nepochopí! On jen cizí zemi, cizí stromy za plat ošetřuje a nikdy k cizímu nemůže přilnouti.

„Ráčejí dovolit,“ pravil po dlouhé chvíli, „já vím, že zištně nejednám a že i škoda mně z toho vzejde, ale já jinak jednati nemohu. Na konec to přece jenom všecko bude mně a mým dětem a mých dětí dětem náležet.“

„Anton, to myslejí hodně do daleka,“ ušklíbl se lesmistr, „to já zas mám zásadu, že všade je zem páně. A nikde se k ničemu nevážu. No, mají se tu dobře, a nezlobějí se, když jsem jim náladu pokazil.“

Podal mu ruku, přátelsky jeho ruku stiskl a pozorně za jeho pomoci lezl do třmenů. Koně po krku poplácal a klusem odjížděl.

„On by mně to nejradši všecko zošklivěl,“ pravil si Brodecký pohrdlivě, „jakoby člověk musil říditi se jen počty a ne srdcem.“

Na Jana v tomto přemýšlivém rozechvění úplně zapomněl, ale tu Jan po pasece s prudkým hvízdáním pasáckým přicházel. Měl ještě rty našpuleny a vesnická písnička z nich mu unikala, když se zahlédli. Bratrsky se přivítali.

„Já měl dnes celý den tušení, že přijdeš,“ vyprávěl Antonín, „ač jsi nepsal.“

„A já se ti zas dnes ráno rozběhl do lesa,“ odpovídal Jan, „a najednou ti mně

něco uvnitř říkalo: Honzo, seber se a mašíruj do Poběžovic! Tak jsem se ti na kramfleku obrátil, šel jsem domů, přestrojil jsem se, a už jsem tady. To víš, já se s ničím dlouho nerozmýšlím, když mě to napadne, tak to hned udělám!"

Antonín se shovívavě usmál. Ovšem nikdy o bratrově zbrklosti, prýštící z jeho náladové, roztěkané bytosti, nepochyboval.

„A Amálka tě beze všeho pustila?" ptal se Jana.

„Toníčku, my jsme teď s Amálkou živi jako dva andělé, už si rozumíme. Já vím, že je bručna mrzutá nenapravitelná, a ona ví, že, když se něco stane, že to nedělám ze špatnosti, že to je všechno taková krev divoká a bláznivá, ale srdce že o tom neví, jen kalhoty! Amálka už ví, že má jako pořádná žena mužovy chyby zatajovat, a pak taky, což je hlavní věc, nemá ke komu běhat se stížnostmi, vrchňovic nemá a nynějšímu pánovi s hloupostmi nesmí na oči!"

„Jen když se dobře snášíte!" pravil Antonín, „a v Rábu jsi nebyl?"

„I taky jsem se tam tuhle rozběhl, zrovna když byla maminka u vás návštěvou. Ale Edovi to, jak se mně zdá, moc nebylo vhod. Když jsem vypozoroval, že hlídá Kačku jako drak, nedalo mně to a kde jsem mohl, tak jsem se k ní přitočil, jen abych ho pořádně pozlobil. Inu, máme každý svou starůstku i radůstku! Vidíš, Toníčku, to zas já pro tohle nikomu nezazlívám! Kdyby byl Eda nedělal dobrotu, jako já jsem nedělal, byl by si musil za trest vzíti mou Amalii, jemnostpán vrchní byl by mu to nařídil a ani čert by mu byl nepomohl."

„I jdi," odbýval ho Antonín, „ty všade něco vidíš. Kátla je moc hodná holka, štěstí pro maminku, že ve statku uvázla. Kdyby jí maminka tolik nepotřebovala, hned bych si ji vzal, nám by byla teď moc dobrá. Mám strach o Annu, aby ji to nestrhlo, bez nebožky to nyní všecko leží jenom na ní. Nebožka byla zlatá žena."

(Pokračování.)

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

A konečně, že Vondrejc stál jako přimražen, spustil úředník zase nahlas:

„Tak prosím, vašnosti, vyřízení bude vám i s doklady dodáno úředně, má úcta, poroučím se!"

Jak se Vondrejc ve své vrtohlavosti dostal ze dveří, nevěděl, ale neprobudil se hned z ní, ani když překročil práh.

V předsíni na něho čekal dr. Freund.

První jeho slovo, jakmile Vondrejce zočil, bylo:

„Pfiit!"

Ale jinak neprozradil své zvědavé rozčilení.

S nejnevinnější tváří, pokud v ní možno nevinnost stopovati, jako kdyby se nebyl před půlhodinou s ním div ne hrubiansky rozešel a jako kdyby se nebyli vůbec rozešli, mávl cylindrem nad celým tím sádrovým kabinetem předsíně i prohodil svým aforistickým způsobem:

„Jakýsi druh hřbitova, u každého pomníku věčné spaní spí pochovaná naděje."

„Polizeilich nicht ganz anstandslos," memorovala duše v básníkovi.

Že nedostal odpovědi, Freundovi nevadilo ani dost málo, a že se Vondrejc ani nezastavil, šel po jeho boku tak dlouho, pokud se dalo, a když přišli na úzké schody, z bývalé půdy vedoucí, našel nový podnět k aforismu:

„Jeden člověk snadno roztrhá podrážky na schodech, ale podrážky lidstva roztrhají snadno schody."

V tom měl Freund pravdu, schody, ač dubové a z mohutných druhdy desek, byly vybroušeny tak, že z původní jejich formy necouvly jedině kovově tvrdé, do černa vyleštěné suky.

„Za tři sta let," ciseloval Freund svůj aforismus, jako obvykle nedokonale ulitý.

Vondrejc mlčel stále.

„A tuto zeď vyleštilo lidstvo za tři sta let svým rukávem," horoval Freund dále, když se octli u chodby, v níž skákal plynový plamen, podobný hrotu trojklané halapartny.

Freund se mýlil. Lesk, jímž stěna chodby svítila, nemohl být historický, jak se pathos německého doktora domýšlel, i pocházel od olejového nátěru, jímž chodba při adaptaci domu k úředním účelům jednou pro vždy byla natřena. Ale Vondrejcovi to bylo všechno lhostejno.

Tu však Freund zmlkl úplně.

Jindy mluvíval proto, aby Vondrejce k slovu nepustil, ale teď, aby jej k slovu přiměl, a že Vondrejc mlčel, přestal povídati Freund.

Vondrejc úplně utonul ve svém trpném ohromení.

Nepozoroval ani, že Freund nezahnul do chodby s blikavým světlem, nýbrž šel za ním poslušně, kudy on. Freund dal se totiž šnekem schodů níže, a než se básník nadál, vyváděl jej jeho překladatel z místodržitelských budov docela opačným a od hlavního portálu, jímž byl Vondrejc přišel, daleko, docela do jiné ulice odlehlým vchodem.

To Vondrejce vzpamatovalo napolo ze zasazené rány, a zájem jeho o věci vnější ohlásil se hořkou myšlenkou:

„To on doktor chodíval ovšem touto bližší cestou!"

„Jetzt sagen sie mir aber aufrichtig, lieber Freund,"*) spustil na Vondrejce doktor po německu, když vyšli na Malostranské náměstí, „jaké pak jste vy měl jednání nahoře, pffft!?"

Vondrejc pokusil se o úsměv; že vypadl na křivo, sám pocítil na rtech, jež pořád ještě nemohl řádně od zubů odlepiti.

„Tak je tedy pravda, co si myslím? Vy jste se ucházel také o cenu?"

Vondrejc jenom kývl.

„Knihou, kterou jsem překládal?"

Vondrejc nebyl s to, než přikývnouti.

„A propadl jste?"

Vondrejc svědčil stále mlčením.

„A podívejte se, já jsem se domníval, že mne jdete jenom vyprovázet," pokračoval Freund.

„Totéž domýšlel jsem se já o vás!" chtěl říci Vondrejc, ale nedostal ze sebe víc než suché odkašlání.

„Poslyšte ... nezazlete mi ... dovedu si představiti, že ve vašich poměrech to není rána lehká ... dovolte abych vám projevil tímto způsobem své účastenství..."

A dr. Freund podával Vondrejcovi ruku.

Když ji Vondrejc přijal, chtěl uškubnout. Pocítil totiž, že mu Freund tiskne do ruky papírek, o jehož jakosti nemohlo býti pochyby.

Dlaň doktorova tiskla jeho dlaň, a mezi oběma bankovku.

Freund nezměnil výrazu ani tváře ani hlasu a pokračoval s týmž chladem, z něhož slyšel Vondrejc opovržení.

*) „Nyní ale řekněte mi upřímně, vážený příteli —"

„Ode mne můžete to přijmouti, já jsem totiž cenu dostal!"

Papírek octl se v hrsti Vondrejcově, ale týmž okamžikem vlétl do Freundova cylindru.

„Gratuluju!"

Toto jediné slovo připravil Vondrejc ze zadrhnutého hrdla.

Vykročil velkým krokem a táhl napříč náměstí, aniž by si byl Freunda už i jen pohledem povšiml.

„Des Teufels auch!"*) bylo poslední slovo Freundovo, které ještě za sebou zaslechl.

„Hle," přemýšlel Vondrejc, „že dostal cenu za svůj překlad mé knihy, to doznati odvahy neměl ... A tu desetikorunu držel mezi prsty již od shora, jak na mne čekal ... Ostatně není nejhorší, mohl přece utéci ... čekat nemusel, i bylo přece také dobře!"

Ohlédl se přes rameno, zdali by Freunda přece ještě zrakem nedosáhl.

Trojnásobný doktor byl už bůhví kde.

Ale přece jej dlouhána zahlédl klátiti se pádným chodem přerostlých lidí s kopce, s nepokrytou hlavou a házejícími se žíněmi přesně zastřihnuté hřívy.

Vondrejc však táhl náměstím dále jako spráskán.

S mikulášské věže ozvala se dvanáctá, a vzduchem otřásla dělová rána.

Vojín, střehoucí před hlavní stráží velitelství, rozeřval se nekonečně táhlým řevem do zbraně.

Stráž nastoupila a prováděla své tradiční evoluce.

Trubka v ruce trubačově vřeštěla, až se třepetala.

„Jistě že mu až v zubech zadrnčelo," pomyslil si Vondrejc, který pocítil týž dojem v dásních.

V krátkých přestávkách mezi signálem zněly polohlasé stručné povely důstojníkovy a na poslední z nich cvakly pažby všech pušek ke stojanu odkládaných.

Potom zase nastaly jednotvárné kroky osamotnělé hlídky, asi tak pravidelné jako kyvadlo věžních hodin nad ním.

Nastalo odpolední slavného dne Vondrejcova a on vytrhnuv se z tupého divadla na stráž, dal se zrovna na útěk.

Pojala jej bolest do svých železných loktů a počala jej lámati, věděl, že nezůstane v něm nyní ani kůstky nezlomené.

* * *

Pozdě po půlnoci vracel se Vondrejc domů ze své malostranské výpravy.

*) „I čerta!"

Z ničehož nic poznal najednou, že jde sněhem. Bylo ho tak s podešev a byl křehce lípavý.

Dole v Praze ho nebylo nikde, až tady nahoře na Vinohradech se přidal cestou k Vondrejcovi, který teprve teď uvědomil si prudký obrat povětrnosti.

To jest pamatoval si, že byl dnes, anebo včera ráno bezpříkladně krásný den.

Velmi neurčitě vzpomněl si, že když tudy ráno šel, ukázal se mu hradčanský dóm v čarovné jakési unášející podobě.

Nepronikl myslí k tomu, v jaké. Ale poněvadž byl na místě, odkudž každodenně, z pouhé hříčky, zámek pozoroval známou průlinou mezi dvěma štíty, zastavil se Vondrejc pro ten pohled nyní, v noci.

Pro nic, jen tak zbůhdarma.

Nešlo to snadno, musel se přidržet kandelábru.

Rozumí se, že nedohlédl, ačkoli nemohlo býti ani jasnějšího úplňku. Ale zrak jeho padl na stopy, jež chůzí zanechal ve sněhu, poněvadž každá prošlápla až na dlažbu, byly všechny černě znatelny.

Podle jich křivolakosti poznal, jak se chůzí potácí a jak strašně je zpit.

Až do té chvíle o tom zevrubně nevěděl. Přes míru nikdy nepil než na žalost, a to jen tak dlouho a jen tolik, dokud neotupil subjektivní své utrpení. Jakmile se přestal trápit a jakmile nastala v něm docela objektivní lítost sama nad sebou a lépe s ním samým, na vlas tak jako od jednoho člověka ke druhému, bylo účelu dosaženo, a Vondrejc měl dost.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Helena Malířová: Právo na štěstí. Román. „Libuše“ roč. XXXVIII., čís. 1. a 2. 1908, nákladem F. Šimáčka v Praze. 295 stran.

Ve dvou knihách povídek paní Helena Malířová (dříve Nosková) projevila svůj talent řadou tak jemných a živě cítěných námětů, svěžestí a originální vyspělostí svého stylu, že jsme se předem mohli těšiti na její první ohlášený román, na práci širší koncepce, většího rozletu. Dalo se zřejmě souditi na příklad již z její novely „Prosté srdce“, v knize, jíž debutovala autorka asi před čtyřmi léty („Lidské srdce“), že tu jde o náběh příliš vážný a hluboký, než abychom od spisovatelky tak rychle zrajícího talentu nemohli čekati víc, než drobné povídky, křehké úlomky a črty, které objevujíce se tu a tam po časopisech (potom v druhé knize „Křehké květiny“) budily dojem, jakoby vznikaly jenom jako samé náběhy, blýskající buď citem, buď stylistickým espritem anebo náladovým echem.

Románu jsme se tedy dočkali, a autorka dokázala jím, že naděje skládané v její talent byly víc než oprávněny. Je to sic román, proti němuž moralistní esthéti mohou zvednouti účinný protest, vytýkajíce slabé, kolísavé mravní zásady a časté rozpory jeho hrdin; román, s nímž nebudou si asi věděti rady puntičkáři, kteří se budou pozastavovati nad neúměrností některých episod s hlavním dějovým pásmem. Ale je to román, vlastně řada románků, sdružených jednotou dějovou a vzájemnými vztahy osob, jehož milou a nikoli tuctovou předností jest živá a teplá vypravěcí verva, jemná a místy až úžasně citlivá kresba psychologická.

Byla by skutečně potíž s vypravováním děje románu, jemuž autorka dala vědomě tendeční název: „Právo na štěstí.“ Všichni její hrdinové a hrdinky cítí intensivně svoje právo na štěstí, každý jinak, a dle toho si je také každý jinak formuluje. Všecky pak si zformuje život sám, největší filosof a improvisátor, po jehož plném vyžití tolik dychtí hlavní hrdina románu Marcel, básník, bohém a tulák, ztřeštěnec, který jediný nechtěl se mu vzdát, ani když jej nejvíce zkrušil a sklamal. Je známo již z prvých povídek paní Heleny Malířové, že její specialitou takořka jsou nové typy české společnosti, mladí muži, mladé dívky. A jmenovitě dívky tak zvané moderní, vzdělané, samostatné anebo aspoň toužící po samostatnosti, po vlastním určení. Teprve široká a volná forma románu dala paní Malířové možnost rozvinouti celou galerii těchto postav a dáti jim příslušnou folii i protějšky několika typů starších, třeba ne zrovna běžných.

Povstal tak román nové generace společenské, a zpola téměř román české bohémy společenské a umělecké. Jeho ovzduší znamená novou a dosud skoro netknutou látku pro literární tvoření. Již tím je román paní Malířové zjevem pozoruhodným a radostným. Osudy jejích hrdin končí neradostně, většinou tragicky. Ale v té tragice není plačtivé sentimentality, není v ní nanášeného pathosu ani bombastu. Autorka pracuje prostředky jemné a životně procítěné psychologie, která slibuje mnoho i pro další její rozvoj.

Sloh paní Malířové vyniká až překvapující jasností a pružností slova. Skoro bych se přeřekl a napsal: pružností úhozu. Ale některé její věty působí opravdu dojmem virtuosně hrané passáže, která nezní nikde měkce ani banálně. To je prozatím nejlepší přednost jejího románu, z něhož se živě a eruptivně hlásí tolik nových a svěžích myšlének z ovzduší, v němž dýcháme, z něhož vyrůstají nové generace. Hlásil-li se z prvních jejích povídek stále trochu dojem sečtelosti na úkor vlastního prožití

a procítění, projevuje se tady již zřejmě, že zde tvoří autorka cele a poctivě z vlastního duševního fondu, hlubokého a bohatého. *V. Kol.*

TÝDEN.

Zítra 8. t. m. dožije se Abrahamovin známý český překladatel z ruštiny a angličiny, V. A. Jung, rodák z Habrové u Rychnova, nynější professor obchodní akademie v Plzni. Jungova vloha tíhla hned v jeho prvních literárních počátcích (od r. 1877) k překladatelství, v němž si dobyl zvučného jména i všeobecného uznání, zejména pro naprostou výrazovou i myšlenkovou přesnost, správné vystižení ducha originálu a elegantní plynulost českého verše. Těmito přednostmi vynikají v nemalé míře zejména četné jeho básnické překlady už ze sklonku let sedmdesátých (z Byrona, Tennysona a Lermontova), vynikly však hlavně jeho pozdější ukázky velkých eposů, k nimž náleží především mistrný převod Puškinova „Oněgina" (Sborník světové poesie č. 14) a Byronova „Dona Juana" (první zpěvy vyšly v tomtéž Sborníku). V. A. Jung napsal také řadu veršů původních, nezřídka řízným ostnem satiry vyznačených, a množství článků osvětlujících kulturní i společenské poměry americké, jež autor poznal za dob svého dlouholetého pobytu v Nebrasce a Jowě. —*n*—

*

Konrad Prószyński, pod přijatým jménem Kazimierz Promyk široké popularnosti se těšící polský spisovatel, zemřel ve Varšavě v druhé polovici minulého měsíce. Rodák z Litvy, vychodil K. Promyk školu trpělivosti a tuhé disciplíny národní na Sibiři, praví o něm významně jeho polský životopisec, a založená jím ve Varšavě „Gazeta Świąteczna" byla vzorem lidového časopisu, který učil lid čísti, vzdělávati a vychovávati národně. Časopis nabyl ohromné rozšířenosti, a tím i jeho zakladatel a po celá léta hlavní i téměř jediný spisovatel neobyčejné obliby a popularity. Mimo tuto práci literární a buditelskou vydal Kazimierz Promyk značný počet lidových povídek dobré literární formy, v nichž často popularisoval vědecké poznatky z oboru historie, práva, zeměpisu, astronomie atd. Jeho knížka „Elementarz" pro počáteční čtení vyšla v půl milionu výtisků.

*

Začátkem srpna počaly v moskevském „Uměleckém divadle" zkoušky ensemblové a vůbec přípravy pro podzimní sezónu. Herecká škola, loni zařízená oběma řediteli Stanislavským a Němirovičem Dančenkem, osvědčila se tak znamenitě, že letos již velký kádr jejích chovanců utvořil samostatnou družinu, jíž dáno jméno „sotrudniků (spolupracovníků) Uměleckého divadla", a bude tato družina v celé serii samostatných představení vystupovati prodlením zimní saisony jako filiální oddělení divadla.

*

V Badenweileru (v Badensku) odhalen byl v těchto dnech pomník Ant. P. Čechovu, zemřelému tam právě před čtyřmi léty. Bronzovou bustu, jemnou práci ruského sochaře Gincburka, převzala v opatrování badenská vláda — ke slavnosti odhalení přijela družina moskevských a petrohradských literátů, mezi nimi P. Boborykin, prof. literatury Veselovskij, choť zesnulého paní Čechovová-Knipperová a ředitel Uměleckého divadla K. S. Stanislavskij.

*

Velmi zajímavou a dosud neznámou podrobnost o Voltairovi publikovali učenci shromáždění na výročním banketě historické společnosti románského Švýcarska, který byl právě konán v Divonne-Les-Bains. Tam předložil totiž prof. Fréderic Rossel překvapující dokumenty, které teprve nyní v archivu kteréhosi zámku objevil a které zcela podivuhodné světlo vrhají na obchodní talent Voltairův. Jsou to účty, dopisy a směnky znějící na ohromné summy peněz, které Voltaire půjčoval Karlu Eugenovi vévodovi Württemberskému. Voltaire mu půjčil jednou 620.000 franků, které mu měly býti spláceny v ročních lhůtách. Za jakých krutých podmínek byly peníze ubohému vévodovi zapůjčeny, vysvítá z toho, že Voltaire obdržel po 25 letech místo zmíněné summy summu více než čtyřnásobnou. Z různých dopisů je vidno, jak dlužník lopotně peníze splácel a jak obtížně si k jednotlivým splátkám dopomáhal. Voltairovi dědicové mořili vévodu po smrti filosofově dále, tak že konečně princ Friedrich Eugen, jeho bratr, musil prodati řadu drobnějších svých statků, aby se zbytku pohledávek zbavil rázem. —*n*—

*

Procítěné verše. Vyčítá se básníkům dost často, že píší verše a necítí při tom nic, aspoň ne to, co líčí. K básníkům toho druhu nenáležel městský písař v Lysé nad Labem. Ten, stejně jako písaři jiných měst, dostával při obnově cechmistrů ročně od řemeslných organisací dárek za to, že jména nových cechmistrů či správců organisací do knihy zapsal. R. 1671 byli řezníci v Lysé tak kavalírští, že mu nedali nic. Nezapsal tedy jejich jmen, ale vložil svoje city do tohoto výlevu:

„Písaři nebylo nic dáno,
ani maso posláno,
nebylo psáno, jest také zapomínáno."

Z Otrubových Pamětí města Lysé.

— Ovšem, neznal městský písař užitečného spisu, vyšlého teprve v tomto století, vznešeně odmítajícího pojídání masa, i u nás lacino vydaného, spisu „Potravou zkažená krev". Jinak by byl opěval řetkvičku.

V PRAZE, dne 7. srpna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

STANISLAV ZIMA:

ZE SOUDNÍ SÍNĚ.

SOUDCE:

Tak!... Poběhlice!... Pověz, kde máš pašport?
kde rodinu?.. A muže?.. Kufr s prádlem?..
Jak říkají ti?... Čím se živíš?... Pověz!...
A hezky rychle! Nelži!... Soud se táže!...
Písaři, pište každé slovo její,
a žandarme, vy dobrý pozor dáte,
by neutekla!... Svázána je pevně? —

VESNA:

Hm, domov!... Nevím, co to chcete, pane?
Nevkusný činžák tamhle na nároží?
Nějaký zámek? Nebo chatrč na vsi?
Či modrou klenbu velikého nebe?
Ne, srubů nemám, ani střechy z došků...
Jen modré nebe.. Ach! jsem všude doma..
Hle, ona stezka do zelených lesů:
tou k vám jsem přišla!... Zdaleka!.. Jsem chuda
dle vašich zvyků!... Chuda, bez tlumoků,
bez prádla, slunečníků!.. Hruď svou bílou
nesvírám v korset!... Horšíte se, pane,
že bosa jsem?... Leč viděli jste někdy
takové nožky?... Nejsou sekřiveny
a plny kuřích ok!... Jsou zvykly chodit
sametem mechu, pažitem a rosou,
ne prachem vašich dusných kanceláří
a po kobercích salonů... Ne, vskutku!
Jsem chuda tedy... Opravdu nic nemám...
Jen v klíně... raději se podívejte
na louky pod okny! Tam včera večer
jsem vysypala klín svůj!... Petrklíče
a sedmikrásy s blatouchem se pestří,
kde viděli jste ještě před nedávnem
ze zamrzlých a uzamčených oken
sněhový rubáš... Dneska večer doma, —
vy! pane soudce! hleďte do mých očí,
ne kradmo z lejster na mé bosé nožky! —
dnes večer natrháte se svou dcerou
v zahrádce hrstku fialek...
Vy, bledý
písaři, snílku!.. Za týden, ba dříve,
rozkvete jabloň na špinavém dvorku,
kam zastrčili levný byt, a housle
se vaše zachví veselejší notou!...
Cos z květů, vůní, z teploučkého slunce
v ty vaše skřipky zbloudí, jako ptákům
do hrdla v snětích vazu....
Nevěříte,
že zítra váš pan žandarm zamračený,
až půjde cestou, kolem bílé střemchy
a vonných hlohů, zapomene zcela
na zlostné »sakryš!«, — na mne poběhlici
a na pytláky... Možná vzpomene si
i na své dětství...
Ano, sehnete se,
abyste utrh do své torby ždibec
žabince z brázdy pro kanárky žluté,
uvyklé, jak vy, kasárenské kleci!....
Mhm — divíte se?.. Vy jste velcí páni
a přec ta poběhlice více svede,
než vaše moudrost!... Trochu květů, štěstí
všem, kteří žijí! Zvířatům i lidem!
Přináším radost!.. Mládí!... Úsměv na rty
a úsměv duši!... Já to volám z lesa
kukačkou, slavíkem a flétnou drozdů!
Já zavolala z jihu do osení
vám křepelky a vlaštovičky pod krov!..
Jsem bez domova... A pan soudce pravil
upřímně: běhna!... Ach, vám nedivím se...
Leč všichni choří stářím nebo žalem
čekají na mne!...
Já jsem, která vzbouzí
v jich prsou lásku s touhou...
Pane soudce,

je to už dávno!.. Vy jste četli s dámou
v besídce verše... Byla hezka, mláda,
jak poupě jarní... Jasmín kvet' a voněl,
a večer byl tak hravý, rozpustilý
jak úsměv můj... A je to skoro k smíchu
teď, po těch letech!... Ale já to byla,
co v zhaslou výheň solidního srdce
vhodila požár lásky... Je to k smíchu
teď, po těch letech!... Srdce zas je zhaslé.
Jen vaše oči, neposedné oči
dnes nemohou se jaksi odtrhnouti
od kotníčku mé nožky!... Pane soudce,
jsem běhna!.. Vy jste stařec!.. Uvažte přec,
co počínáte!... Vaše důstojenství
a vaše pověst!... Ne, to není, není
nic z toho mládí!... Hanebnost a bláto,
ne sladká vášeň po snech, po polibcích!...
Jsem běhna, řek' jste... Ale básník žehná
mým krokům nadšen!... Ach, mám tolik ráda
ty chudé snílky!... Nežárlete na ně,
že milujou mne!... Nedovedou jinak!
Sestárlé srdce a váš obarvený
knír neváбí mne!.. Čím mne připoutáte,
vy starý pane?.. Máte pouta?.. Zákon?..
a tmavý žalář?... Nezlobte se na mne,
že směju se vám.. Vašim poutům, stráži
a vašim očím chtivým!.. Proč jste dneska
to okno v pole otevřel si?... Hleďte,
tím oknem uteku vám, starý pane!
Milujte lejstra a své paragrafy,
a duste se tu v kancelářské plísni...
To učiní vás velkým!... Chtěl jste více
v svém divném, suchém žití?.. Lituju vás. —
Jdu! Rcete dcerušce své, do neděle
že zkvetou její tulipány... Přejte
jí radost z květů, veršů, písní ptáků
a mládí srdce!... Nezmrzačte dceru
jak zmrzačil jste sebe dravou touhou
po slávě, blahobytu!... Neříkejte
jí nikdy, že jest prospěch a že není
pohádek, kouzla!...

S bohem, starý pane!
Vy snít budete v noci v kabinetu
o malých drobných nožkách poběhlice,
o úsměvu mém, o mé plné šíji,
a ráno, poprvé v svém smutném žití
ten tlustý zákonník, s nímž utratil jste
své sny, své mládí — ve zlosti a vzteku
do kouta zahodíte!...

A váš písař
vyběhne ráno v neděli, ven z města
po mezích v lesy vonné.. S houskou v kapse
a se zlatými nadějemi v srdci
usedne v mech a blažen zapomene
na pana radu, na prokleté archy,
jež opsat musí!...

Žulový pan žandarm
svou přílbu smekne pod zeleným bukem
a usměje se, že zas třepetá se
v blankytném vzduchu skřivánek a zpívá!
To já jsem! Vizte! To jsem já!.. To všecko!
Jdu!.. Ano!.. Třeba napsat do těch spisů,
jak jmenuju se... Vesna!.. Dante s Goethem
mne jmenovali sladčej... Andersenův —
než, k čemu, vzácní pánové, ta jména
neznámá v srdci vašem, a v té síni?...
Napište: Vesna!... Stačí!....

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

„Nechápu — proč?"

„Ó, ano, bylo! Otřásl mou vírou doopravdy! Na štěstí jsem ji opět upevnila! Bohužel — sama! Čekala jsem od vás trochu světla, ale vy jste zůstal se svými myšlenkami v opatrné mlze, jakobyste neměl odvahy ani k boji, ani k přiznání!"

„Ale, milostpaní, co pak mne tak tepete?" řekl tiše, překvapen ohněm, s jakým promluvila.

„Netepu vás, mluvím upřímně!" odvětila mírněji usmívajíc se. „Vy jste mi přece mohl jediný pro tu chvíli říci, kdo máme pravdu, zda já, či on, ale stalo se, co se vždycky stává: neměl jste odvahy ani k jediné té pravdě se připojiti. Vyhnul jste se, a snad se tak dobře stalo. Musila jsem si sama vyhledati ve své říši vojsko, abych se zachránila! A teď — ubezpečuji vás — cítím se neobyčejně silnou!"

„A což, kdybyste byla nenalezla ve svém nitru této obrany?" namítl s nedobrými úmysly.

„Pak to znamenalo změnu všeho života mého — úplnou! Pokořena — ó, pokořena bych nemohla žít ani jediný den, a to přece by bylo pokoření, ne?"

„Kdybyste byla klamána, ovšem!"

„A toho bych nesnesla!"

„A co byste učinila?" ptal se s dychtivostí, jíž nedovedl ovládnouti.

„Co?" řekla prudce, stanuvši na chvíli. „Ani bych neodešla, ani bych se nedala rozvést!" mluvila s rozhodností, jakou by byl Komárek v ní nehledal. „Tak povrchně bych byla nitro své neřešila! Takovým způsobem bych nic nezměnila, nic nenapravila. Muži by dále byli v srdci svém falešnými Dony Juany, jak tvrdí Zloch. Ale můj názor a můj život by se byl změnil. A teď vám řeknu jak: oplácela bych stejným způsobem, neboť jen tak odvrátila bych své pokoření. Bylo by jasno, svět by byl obnažen, nemluvilo by se o tom, co není, mluvilo by se pravdivě. Rozumíte mi? Zdá se mi, že mluvím nejasně, cítím to, ale myslím to správně! Jde o to přece, aby muži neměli dvojí tvář, aby nelhali, aby bylo zjevno, kdo jsou, a aby žena nebyla do takové míry ubohá!"

Komárek, jenž nechápal jasně, co myslila, přisvědčil. Když naň pohledla, zarděl se. Cítil dosud její prudké věty, z nichž poznával, že rozechvění nebylo nijak překonáno, nýbrž že se ozvalo ihned, jak se jím pohnulo. Bál se však promluviti něco, aby se neprozradil, že pro silné vnitřní vzrušení neposlouchal s pozorností.

„Tím bych ovšem naplnila jen, co Zloch pravil!" dodala po chvíli.

Komárek pohleděl na hodinky.

„Nedovedu si vás představit," řekl tiše, „takovou, jak jste se vyjádřila — hřešící, vás, hřešící!"

Usmála se:

„Neznáte ženského srdce! Potom — potom — bylo by to něco zcela jiného — nového!"

„A mohla byste ještě někoho milovati?" otázal se nesměle.

„Jiného Dona Juana?" zasmála se. „Nevím! Je to dnes zavřený, neznámý svět! Taková — jak jsem teď — ne, naprosto ne, ale taková, jaká bych byla potom — snad! Kdož chápe, jak daleko může býti člověk vnějším tlakem přeměněn!"

„Myslím, že mnoho ne."

„Možná, ale to by nerozhodovalo. Oplácela bych i kdybych nemilovala!"

„A dnes opět věříte?"

„Ano . . . věřím. Chci si to se Zlochem vybojovat, až přijde vhodná chvíle! Zvítězím!" řekla pevně, s očima zářícíma.

Komárek, zmaten jejími vývody, nedovedl nic namítnouti. Snění jeho o bílé mučednici bylo vlastní probuzenou touhou rozvráceno. Myšlenka, že jest dosažení přízně Danieliny bližší než se zdálo, napadala ho teď znova a znova. I přesvědčení, že půvabnost její pramení z věrnosti a oddanosti muži, zmizela pod vlnami vlastní lačnosti. Dvojí nitro jeho, jedno živené snem, a druhé, živené skutečností, poprvé se svářilo. Výčitka, kterouž před chvílí Daniela pronesla, že jí v rozechvění jejím nedovedl, anebo nechtěl odpověděti poctivě a pravdivě, teprv nyní vyvstala v jeho nitru a zamrzela jej. „Co jsem měl říci?" myslil si. „Řekl jsem vše, co jsem dovedl v takové chvíli postihnouti. Vidím svýma očima a nesouhlasím se Zlochem; aspoň ne ve všem. S ní mnohem více, ano, jí bych byl mohl vášnivě přisvědčiti!" A tu musil si přiznati, že tak neučinil, že váhal, že odpovídal nepevně. Pocítil též příčinu své neurčitosti, vnitřní touhu, vlastní okouzlení touto čarovnou paní. Bylo to opět ono dvojí nitro, ideální snění a lačná skutečnost, jež způsobily tuto jeho neurčitost, nelíbící se paní Pechové! Omlouval se však tím, že viděl v jejím otřeseném, věrném srdci vykoupení z blížícího se hoře. „Ano," opakoval si v duchu, „jen tak přenese se přes příští zármutek!" Ale tu opět postihl rozpor mezi tímto přesvědčením a mezi svým sněním o její tragičnosti, pro kterou opředl ji andělstvím a luzností. Připadal si jako v začarovaném kruhu. „Jak nepevna je moje morálka!" pomyslil si s polekáním, ale hned ho napadlo ptáti se: „Ale proč je nepevna? Kdo mne přesvědčí, že odříkání je správnější než využití? Kdo? Kdo mne přesvědčí, že není zmatku ve všem? Nejsem i já malým obrázkem současnosti? Ano, ve mně jako v malinkém zákoutíčku honí se ozvěny celého světa!" Ale žádnou myšlenkou nedovedl odstraniti z duše rozmrzení, jež se v ní šířilo pro Danielinu výčitku. Čím dále, tím zjevněji cítil základní chybu svého nitra: neurčitost, chybu, pro kterou by ho nikdy nemohla milovati.

„Proč jste zamlklý?" otázala se Daniela, když prošli mlčky hlavní stezkou a ocitli se nedaleko pensionátu.

„Nejen vy, milostpaní, i já mám vnitřní zápasy," řekl nevesele. Stanuv pak, otázal se: „Vrátíme se ještě?"

„Ne," odvětila, ohlížejíc se neklidně po okolních stezkách, „půjdeme k snídaní!"

V té chvíli vyšla před pensionát paní Bláhová v lehoučkém, černém pláštíku se širokou krajkou. Prohlížela si karafiáty, měsíčky a růže před průčelím a rozhlížela

se po okolí. Daniela, spatřivši ji, vybídla Komárka, aby šel s ní, že jej paní Bláhové představí. Komárek podvolil se neochotně, ale po několika vlídných slovech této ustarané paní se smířil. Zatím vyšel i Borek se svazečkem Světové knihovny v ruce, bez klobouku, s vlasy hustými a zježenými, čelem vzdorným a pohledem zpurným. Matka ho zavolala a představila. Borek ihned zvážněl a ihned zaujal obrannou, příkrou frontu naproti novým známým, jakoby od každého na světě čekal nepřátelství nebo vyzývavou hloupost. Chtěl pak odejíti, ale Komárek se ho přichytil. Šli spolu kolem pensionátu. Za chvíli již bylo slyšeti vášnivý, hrubý hlas Borkův.

„To se už o něco hádají!“ řekla paní Bláhová usmívajíc se. „Borek hned debatuje!“

Daniela naslouchala.

„Není rozumět, ale je to velmi živé!“ prohodila po chvíli. Povšimnuvši si pak paní Bláhové podivila se, jak smutně se celá tato rodina obléká. Všichni měli včera šedé a černé barvy. „Režii má asi sám Bláha!“ pomyslila si. „Všecko je důkladné a nevkusné, těžké!“

Bláhová vybídla Danielu na krátkou procházku. Šly hlavní stezkou parku.

„Prosím vás, paní professorová, kdo je ten starý pán?“ otázala se.

„Kdo? — Podivín. Zajímavý člověk. Celkem o něm velice málo vím! Jmenuje se Valerián Zloch, ale odkud je a co je, nevím!“

My jsme o něm dlouho mluvili včera večer.“

„Až přijde z procházky, seznámím vás!“ s živostí řekla Daniela. Oči její zatěkaly k lesu, odkud musil Zloch za chvíli přijíti.

„Ne — děkuju —“, odmítla paní Bláhová.

„Proč?“ podivila se Daniela.

„My obyčejně s nikým nemluvíme. Žijeme si pro sebe. Zejména já a Marie, i muž. Borek a Marta se spíše seznamují a baví. Nezazlete nám proto, budeme-li stále vzdáleni vašich zábav.“

Daniely zmocnil se nepokoj, jakoby se nemohla Zlocha dočkati a jakoby na jeho příchodu mnoho záleželo.

„Zde vás nikdo nebude obtěžovat,“ řekla ohlížejíc se k pensionátu po Borkovi a Komárkovi, kteří dosud živě debatovali. „Pan Zloch chodí sám po lesích a po krajině. Je velice tichý!“

„Ano, to jsme pozorovali, ale Marie měla z něho těžký dojem. Věříte, že byla až nemocná včera?“

„Musíte ho poznat... je ihned jiný! Ostatně — seznámení se nevyhnete!“

V tom z hustých keřů, za stezkou směrem k lesu nakupených, vystoupil sám Zloch. Ubíral se přímo k nim. Daniela oživla, zahořela ve tváři i v očích, popošla starci naproti a všecka opojena vedla jej k paní Bláhové. Bezpečí, že již neodjede, naplnilo její nitro.

Zloch, stisknuv podanou mu ruku paní Bláhové, zachvěl se po celém těle. Oči její se přivřely.

Daniela si toho povšimla a v té chvíli hluboký, temný strach otřásl její duší. Zbledla a hlava se jí zatočila. „Co dělám? Co dělám?“ pomyslila si.

XV.

U snídaní se všichni seznámili. Zloch však ihned se vzdálil. Dojmy ho vysilovaly. Rozhodl se jíti do města. Bál se množství nedělních výletníků, kteří se již z rána ukazovali. Odcházeje stezkou podle parku, setkal se s Danielou, jež si sem vyšla.

„Neodjedu, milostpaní,“ řekl povýšeným hlasem, jakým mluví lidé něčím slavným vzrušení, „zalekl jsem se toho. Byl by to první předčasný útěk a jistě nešťastný. Ne — je nutno zůstati důsledným. Jedinkrát odbočit — znamená prosícímu štěstí se vyhnout. Zůstanu tedy a věřím trochu ve vaše proroctví o vykoupení.“

„Byl jste velice pohnut —“

„Byl... pravda... nad míru!“ dodal a poroučel se. Rty jeho nervosně se zachvěly. Stáhnuv si klobouk do čela, aby mu slunce nesvítilo do očí, odcházel podle živého plotu pod větvemi šířících se sem stromů.

„A já věřím ještě v něco jiného!“ zavolala za ním.

„V co věříte? otázal se stanuv.

„Že i názor váš se změní! Že uvěříte v lidi, v muže, ve věrnost!“ pronesla vášnivě.

Potřásl hlavou a pohodil odmítavě rukou.

„Zkušenost se nemůže změnit!“ dodal s úsměvem zralosti.

„Může — musí! Uvěříte! S bohem!“ zvolala z hluboka a ubírala se rychlým krokem k pensionátu. Poslední věty, které ke Zlochovi pronesla, dosud ji příjemně hřály. Všecka šťastna veběhla do prvého patra. U dveří Valáškových stanula. Rozeznala, že se teprv myjí. Karla šplouchala vodou a matka její čistila cosi kartáčem. Veběhla pak do svého pokoje a dvě ho-

diny zde prodlela. Psala muži vroucí, poblázněný list, plný touhy a odprošování. Tváře jí hořely, oči planuly, a větu, že je na světě krásně, třikráte v dopise opakovala.

Když sešla do jídelny, nalezla tam Karlu s matkou u snídaní. Vyskočily a letěly k ní. Měly obě černé sukně a zlatohnědé bluzičky s červenými pásy. Prohlédly si její tyrkysový šperk pod krkem a obě zavzdychaly, smějíce se při tom, jak prý je Borek krásný kluk. Vedly ji k oknu a ukázaly jí ho. Seděl v parku na lavičce přečítaje si cosi. Marta prozpěvujíc si chodila po stezkách rychlým krokem. Bláha s paní a Marií stáli na druhé straně u ovocného sadu, rozhlížejíce se po krajině. Zamrazilová se Slámovou seděly u houpačky. Bledé děti se houpaly. U stolů venku a a v besídce sedělo již několik hostí z města. Komárek hovořil u lesa s neznámým starším pánem.

Karla posnídavši, vytratila se beze slova a již se zakmitala bílá její čepička v parku. Za chvíli seděla na lávce u Borka, jenž ji byl pozdravil. Valášková vyšla za ní. Daniela viděla, že i ona usedla po druhé straně Borkově. Obracel se živě mezi nimi, hovoře s oběma. Bavili se dle všeho velmi dobře. Po chvíli povstali a přecházeli hlavní stezkou. Obě, zdálo se, byly okouzleny mladým zježencem, jenž je omračoval zásobami z četby své. Silný hlas jeho zapadal až sem. Daniela snažila se rozeznati, o čem si povídají, ale nebylo možná.

Přiblížila se k ní Aninka v modrých kartounových šatech a bílé zástěrce. Na tváři její bylo zjevno, že je rozmrzena.

„Dostala jsem zas od paní Slámové," svěřovala se, „jsem prý ke všem, hlavně prý k vám, velice sdílná a úslužná, kdežto jí prý si sotva všímám. Toť se ví, že ona prý je staromodní, ne moderní jako vy. Všichni hosté zdejší — až na paní Zamrazilovou — prý se domluvili a nevšímají si jí, což prý je neslušné. Taky prý bude živa bez vás."

Daniela se zasmála.

Do jídelny vstoupilo několik mladých lidí. Hlučeli a vrhli se na mísu s pečivem. Aninka odběhla pro pivo. Paní Pechová vyšla k lesu a vyhnuvši se Komárkovi ubírala se naproti poštovnímu poslovi.

O jedné hodině přijela rodina Jarolímkova z Pardubic. Nikdo nebyl již takovou měrou zvědav na nové obyvatele jako dříve. Ostatně i ta okolnost, že byla neděle a že přicházelo a přijíždělo mnoho rodin, způsobila, že si příjezdu nových hostí nikdo nevšiml. Jen Zamrazilová, sedící na malé své židli mezi růžemi před průčelím pensionátu, stopovala každé jejich hnutí. Nejvíce ji zajímalo, je-li pán starý, ošklivý, a paní mladinká. Taková rodina by ji byla těšila. Toužila po příhodách a dobrodružstvích, jež jí byly tím, čím jsou vášnivým čtenářům knihy. Správce Jarolímek byl však mladší než jeho žena, slabý, malý, dosti chudě oděný pán se zkaženými, velikými zuby a nepořádně rostoucími bledými vousy. Snadno se zaplétal do řeči, ale brzy nemohl s místa a tu umlknuv jen rukama přehazoval, jakoby chtěl jimi dopovědít svou zašmodrchanou větu. Spravoval rozsáhlý závod, továrnu na poživatiny, obstarávaje vedle dohledu na dělníky i korrespondenci. Paní byla o něco starší, plná, hezká, silně nalíčená a navoněná, s očima šikmýma a podivuhodně modrýma. Nosila jen zelené šaty, jež jí nikdy neslušely. Před tím, s kým mluvila, neustále se s nohy na nohu houpala, tak že se zdálo, jakoby tančila. Z řeči, pohledů i pohybů bylo znáti bývalou záletnici, kterou po dnes muž očima hlídal. Zájem těchto lidí soustřeďoval se na třech dětech, jež stále napomínali a opravovali i poučovali. Nejstarší syn byl technikem, šestnáctiletá dcera studovala v Minervě, a nejmladší, hoch asi desítiletý, příliš po dětsku oblečený, připravoval se do realky. Jmenovali se Jarka, Eva, Jenda.

Do této krajiny přijeli poprvé. Seznamování dělo se u nich beze všech rozpaků. Zahovořili si s každým, kdo byl poblíž, jakoby se s ním byli dávno znali. Paní se zahoupala jakoby tančila, a Jarolímek sešmodrchal několik vět.

Brzy po obědě sešlo se v pensionátě takové množství lidí, že nebylo již místa.

Jarolímkovi odešli do lesa na houby. Ostatní zmizeli na různé strany. Jen Valášková s Karlou prodlévali mezi hosty.

Rozladěný klavír v pensionátě neumlkal. Elegantní stará paní s pěti dcerami a důstojníky opět přišla. Též bohatý žid s malými dětmi a paní jeho, zpívající si jako v zasnění „Sivá holubičko, kdes byla," se tu objevili. Po lesích zněl zpěv i smích a na všech stezkách procházeli se lidé. Důstojníci zdejší posádky, studenti a úředníci byli zvětřeni Karlou a její matkou. Bláznivé účesy, bělostná pleť a zlatohnědé bluzičky jejich působily jako cizinecká krása. Ony o tom dobře věděly a neustále se proto provlékaly mezi stoly. Někteří soudili, že jsou sestry. Valášková několikráte pošeptala Karle: „V neděli je to zde nejlepší."

Komárek zašel nejdále podle lesa, daleko za neschůdné houštiny, kam nikdo již nechodíval, aby byl sám. Nitro jeho plno bylo zvláštního stesku, podobného

lítosti. Stále měl dojem, že mu Daniela ublížila, ale sotvaže se snažil nalézti, jak mu ublížila, musil doznati, že nijak. Stále vzpomínal, kde asi je, kam šla a s kým mluví v této chvíli, stále po ní toužil, ale přes to z jakési svůdné umíněnosti ubíral se dál a dále. Chvílemi vzpomněl si na několik slov vdovy Zamrazilové, jež mu pošeptala, než odešel. Seděla na lavičce u pensionátu, pod ořechem, kam nebylo pro svislé větve viděti. Zahlédnouc jej kráčejícího mimo, oslovila ho. Stanul a promluvil s ní. Nepatrná tato rozmluva jejich vpálila se jako ohněm napsaná do jeho hrudi.

„Teď tu máte dívek a paniček, co srdce ráčí!“ zašeptala důvěrně, jakoby mu vše na světě ze srdce přála.

„Nevím, že bych koho měl!“ prohodil nedbale, pokládaje slova její za hloupé žertování.

„Ale mlčte!“ řekla živě. „Nemáte! To vím! Ale můžete mít! Pamatujte si, co vám řekla stará Zamrazilová, bába: Chtít! Jen chtít. To je to, chtít musíte! A dobře jsem uhodla, na koho si myslíte! Tak jen směle! Ohnivě! Saframente, ohnivý mužský strhne ženskou za sebou jako vítr sukni s plotu! A já vím, koho chcete! A nebude to těžké, uvidíte! Jen chtít! Každá panička, i ta nejvěrnější má ráda nějaké to tajné pohrávání!“

Zasmál se tomu a odešel. V první chvíli bylo mu vše odporné, ale čím šel dále, tím zřetelněji zněla tato slova v jeho duši. Nemohl zapomenout na podivné šeptání báby pod ořechem, znova a znova o tom myslil. Bylo však zvláštní, že pravý smysl těchto vět zůstával mu zcela skryt, a že působení jich na jeho sny a touhy vznikalo jinak, ssálo svou sílu z rozněcování představ. Komárek nechtěl o tom mysliti, cítil odpor ke všem těm šeptaným větám, ale tím nezabránil, aby z těchto vět nevnikalo do jeho duše omamné představování Daniely. Stále ji viděl, jak ji uchvacuje. Z těchto trvale se opakujících představ vznikal onen podivný stesk po ní, zvláštní, jemu zcela nový, mučivý až, podobný májovému stesku mladých lidí. „Každý muž je v podstatě své Don Juan,“ pomyslil si, „Zloch řekl pravdu, teď teprv chápu jeho slova.“ Procházel se v houštinách, po zapadlých cestách, a právě tato odlehlost a samota jakoby mu dovolovaly představovati si Danielu jinak než jindy. Chvílemi vzepřel se rozkošným obrazům, jež samy v něm vznikaly, ale nemohl je zapuditi. Rozkvetly v něm znovu, vábivěji, kouzelněji a jasněji. Opět se jim oddal.

„Vždyť si neustále odporuju,“ odhodlal se konečně přiznati se sobě, „něco jiného chci ve snu, jinam směřují mé záměry, než kam mne táhnou touhy. Stále se mi zdá, že je život jiný, než jak si ho představuju. A on je, on je jiný, zcela jiný, poučují mne o tom zkušení lidé. Promyslím-li jen slova, která promluvil Zloch, anebo Zamrazilová! Všecko mi dokazuje opak mých názorů. Chyba vězí v tom, že hledám velikost, že se snažím viděti ji, že si povyšuju lidi kolem sebe na hrdiny. Ano, teď jsem se nejlépe poznal a charakterisoval, je tomu tak! Všechny ženy a dívky, s nimiž jsem se poznal, pozvedl jsem ve svých očích na trůn hrdinnosti a přiřknuv jim takovou moc a takové kouzlo neodvážil jsem se strhnouti je k sobě. Sám jsem si je učinil nedostupnými. V tom je věru mnoho tragiky i komičnosti! Byl jsem vždy jen snílkem, vždycky jen zpěvákem zastaveníček pod vysokými okny.“ Podivná, jemu zcela nová lítost zabolela jej v nitru. Vzpomněl na všechny ty ženy, jež miloval a jež si tak vysoko postavil, že na ně nemohl dosáhnouti, a srdce se mu sevřelo steskem po nich. Rozeznával teď, že promeškal cosi krásného, rozkošného, nenávratného. „A poučil jsem se?“ řekl si hlasitě. „Naprosto ne! Jsem stále takový pošetilec. Povýšil jsem si na hrdinku paní Pechovou a klečím hluboko pod jejím trůnem! A dokonce si namlouvám, že je to krásné, a jen proto krásné, že je ona tak vysoko a já tak nízko! A v jaké směšné nesrovnalosti věřím! Ubezpečuju se, že její kouzlo vzniká jen z oddanosti a věrnosti muži, že chci, aby takovou zůstala, ale věřím též, že z tohoto poměru jejího vznikne jí hoře, krušný život, nesnesitelná trýzeň, což by se však nestalo, kdyby byla lehkomyslnější a kdyby dovedla potom někoho jiného milovati! Určím si takový hrdinný cíl, ale nemám odvahy provésti jej! Bylo by to přece cosi smělého a pěkného strhnouti ji v opojení, aby netrpěla! Ale já nedovedu být veliký, já musím jen stavěti si modly! Anebo to, že nemám odvahy potvrditi výroky Zlochovy o mužích, že ji udržuju ve věrnosti muži, ačkoli je v té roli ubohá . . . Zloch říká, že každá taková žena je ubohá . . . Zkrátka, že bych ji snadno mohl míti tam, kde ji míti chci . . . ano, dobře jsem řekl, kde ji míti chci . . . a já váhám, a vždycky přičiním se, aby zůstala takovou, jakou je, neboť — ach, ovšem, toť je má tragika — nebyla by již hrdinkou, a já musím každou ženu, do níž se zamiluji, pozvednouti si do nedosažitelné výše.“ (Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Nebyl pijanem, ale v poslední době často se mu stávalo, že se dopíjel takové objektivity, také soustrasti se svým osudem, který se potom nesrovnatelně snáze nesl.

V takových chvílích napadávala mu jedna z nejstrastnějších nocí, jaké kdy zažil.

Byl ještě studentíkem, když jednoho z oněch nezapomenutelných letně nádherných sobotních odpolední ulovil pro svou sbírku brouků velikánského potápníka. Udolal jej podle školského návodu v lahvičce s lihem, a když brouk byl mrtev, nabodl jej a umístil na čestném místě ve skřínce.

V noci na to ze spaní vyburcoval jej ohromný, ano ohromný lomoz. Ohromným byl ovšem jenom nočním tichem, ztropilť jej právě jenom zdánlivě mrtvý potápník, který ze svého zmámení na špendlíku ožil.

Trvalo hodnou dobu, než se tenkrát Vondrejc domyslil, odkud pochází lomoz, podobný skřípání pilníku kdesi v železe, ale když uhodl, že je to zvuk vyluzovaný spárky předních nožek broukových, drápajících do papíru, jímž skřínka vylepena, byla hrůza jeho ještě větší.

Za nic by nebyl vstal, aby učinil trápení živočichovu konec, bál se strašně, a prolévaje ručeje potu pod peřinou, přál si až zoufale horoucím přáním, aby se brouku nepodařil osvobozovací pokus.

Ale podařil se po hodinném úsilí přece.

A nyní nastala potápníkova cesta po koutech ve skřínce. Co se navyváděl!

Vondrejc slyšel každé klepnutí hlavičky velikého, pro takové obry mezi brouky určeného špendlíku, když se převážil, každé rýpnutí jeho špičky o papír, a v některých chvílích, ve kterých se domníval, že brouk se musí již již dobýti ze skřínky, málem by byl volal o pomoc.

Nezamhouřil oka celou noc, brouk se špendlíkem vzrostl v jeho dřímobdělé fantasii na rozměry tura, probodeného kopím, řádícího v jakési ohradě, z níž se každé chvíle může vyřítiti. Teprve k ránu usnul, ani nevěděl jak, a když při denním světle procitl, příšerné zvuky drábků broukových o papír ztratily svou strašidelnost. Ale když potápníka utratil opatkem boty, oplakal jeho osud lítostivě.

Však také stojí v „Poskvrněných početích", o nichž jízlivý kritik zbůhdarma nenapsal, že jsou knihou lyriky ze tří říší tvorstva.

V těžkých ranách života, kteréž ohromují, vždycky vzpomínal na svého potápníka z nižšího gymnasia a sebe v něm viděl. A když se napil, viděl i brouka.

Také dnes mu tu v noci listopadové napadl, když pozoroval své černé tlápoty ve sněhu, osvětleném tupou bělostí k ránu vyšlého měsíce.

Ale tentokráte se zasmál, hodně nahlas, až zdi činžáků vrátily ozvěnu.

Neobyčejně živě obrazivou reminiscencí kmitl se mu potápník jeho mládí, kterak vhozen do lihu, přijal tekutinu jako svůj rodný živel a plaval v něm jako ve vodě.

Také tak vede se Vondrejcovi v alkoholu — chachacha! — ten mu neublíží, jestliže nezhyne na hrudník, kopím proťknutý.

„Chachacha!"

Smích byl Vondrejcovi teprve nejnepochybnějším svědectvím, jak má vlastně dnes dost!

Rozumu nikdy nepropil, to ne! Vždycky mu zbylo dosti — dosti — eh! — a n o i n t r o s p e k c e!

Jako příkladně dnes! Dnes! Přece už ani nepamatuje, že by byl kdy býval důkladněji namočen! Klopýtá a vidí brouky! A přece vzdor tomu . . . anebo přes to . . . zbývá mu dosti bystroty . . . aby docela objektivně . . . ano kriticky posoudil svou situaci . . .

Vidí velmi zřetelně do sebe . . . Kdyby nebyl zvířetem . . . nýbrž básníkem, dnešní nehoda nemohla jej připravit o důstojnost lidskou . . . Naopak už dávno, dávno neměl tolik důvodů k hrdosti, ano k hrdosti, pýše, Vondrejci!

Vždyť přece to, co se mu přihodilo, a n o! je přece spíše důvodem k hrdosti, pýše . . . zrovna tahle . . . tato — i r o n i e osudu v tom ležící, že ne on, ale . . .

Avšak on nemá sebevědomí, které by jej povznášelo, on nemá hrdosti, ano, on je pýchy neschopen, pro něj to není hamižná nehoda, pro něj je to neštěstí, ano, neštěstí . . . a ne hrdost a pýcha, neboť konec konců . . . nenese domů peníze na mantilu, pláštěnku . . . nebo co to má být . . .

„Polizeilich nicht ganz anstandlos!"

Tady to má před sebou — ano, tady nahoře ve třetím patře.

Kdyby byl Vondrejc dělal co dělal, živou mocí nebyl s to viděti než jedno osvětlené okno, tady nahoře ve třetím patře.

Takhle, díval-li se rovnou před sebe, dobře bylo, ale zdvihnout hlavu vzhůru, svět se mu rozešel ve dva světy.

A holubník s jeho holubičkou ve dva holubníky.

Tam sedí nahoře u světla a čeká, jako každého dne, na jeho návrat z tiskárny. Do dvou hodin to jí bylo ještě dobře, to se mohl ještě z tiskárny vrátit, ale teď, kolik je?

Teď jí to lomcuje, teď ji drtí strach, že už je po všem, že se už nevrátí. Ach, dnes je najisto přesvědčena, neboť nepřišel k obědu, a po celý den se doma nezastavil.

„Och, och," zaúpěl Vondrejc a zahrozil oběma pěstěma do výše k osvětlenému oknu.

Měl kletbu na jazyku, ale nedořekl ji. Mžikem myšlenky obě jeho pěstě popadly každá jednu kapsu. Ani v jedné ani v druhé nenahmátly domovní klíč.

Zuřivě rozpínal kabát a ruce se mu tak chvěly, že chvíli trvalo, než konečně naleznuv klíč zavěrák, hleděl jej narovnati.

Poměrně rychle podařilo se mu otevříti vrata, a nyní nastala cesta do třetího, nejvyššího patra.

Po schodech lezl jako po žebříku. Jak dlouho trvala tato cesta nevěděl, ale lezl o závod.

Honem, honem pobízelo jej to k cíli. Viděl cíl ten zřejmě před sebou.

Byla to červená, břitká šmouha napříč tmy, jízlivě do ní vetknutá, a přece v ní neumístitelná, skákala semo tamo, podle pohybu halucinovaných očí jeho.

Byla to krvavá jízva nad Anniným levým zápěstím, a skočila mu hned venku do zraku, a ona to byla, co jej tak poplašila, co nedopustila, aby vyslovil svou kletbu, kterou by byl málem vykřikl, co jej hnalo, aby byl co nejrychleji nahoře.

Plazil se tiše, raději nasazoval kolena než chodidla, aby jej nebylo slyšeti, a trvalo to dlouho, dlouho, nějak nepochopitelně, nespočítatelně dlouho.

Což on vůbec chápal, počítal?

Lezl tak dlouho, až nemohl.

Najednou totiž dolezl konce.

Celým domem rozlehlo se dušené, ale přece dunivé bouchnutí, a Vondrejc spíš slyšel zvuk než zvěděl, že vznikl od rány, od nárazu vlastního jeho temene na překážku, která naprosto nevysvětlitelně náhle položena napříč jeho lezení po schodech.

Vondrejc ustal, a jeho ochrnulý rozum nebyl s to uchopiti se jiné myšlenky, než že tu nic takového nemůže být a kterak to, že přece jenom jest. Za nic na světě nebyl by zdvihl pravou anebo levou ruku, aby se přesvědčil o podstatě toho, co mu brání dostati se domů.

Od rány, kterou utržil, ztratil vůbec všechnu orientaci, nevěděl ani v jaké poloze se nachází, je-li hlavou nahoru nebo dolů; ke všemu jeho neodhadná situace náhle se změnila pocitem zatáčení se dokola do kruhu, jehož středem buď byla jeho hlava, nebo snad jeho nohy.

(Pokračování.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Taky mně to připadalo, že to teď paní švakrovou prožene," pravil Jan, „u vás je to ještě horší než v Rábu. Tolik dobytka a všeho. A ještě aby se v kuchyni otáčela a pro tolik lidu vyvařovala. Karla se neměla vdávati, udělala moc neprozřetelný kousek! Já vím, že teď, když si to všecko rozváží, lituje."

„A proč by litovala? Což jsi snad něco zaslechl?"

„I zaslechl a nezaslechl," odpovídal Jan mrzutě, „to víš, v lese od bab ledaco se přeslechne. Švakr Kuneš je hodný člověk, moc pořádný člověk, o hospodu nezavadí, doma celé dni sedí a jenom na harmonium hraje, ale je mrzout. Ke Karle se nehodí. Já se Karle nedivím! Mně kdyby někdo celý den kostelní písně na tom bručáku hrál, tak bych se s ním dal rozvést na hodinu. Když jsi se oženil a mladou ženskou jsi dostal, máš sedět u ženy a ne u měchu."

Antonín se zastavil.

„Já ti nerozumím, co tím chceš říci?“ pravil postrašeně.

Jan mávl mrzutě rukou, jakoby dotěrnou mouchu odháněl.

„Toníčku, nežádej toho ode mne,“ odpovídal prosebně, „klepy dělat nebudu, beztoho to jsou jen klepy, ale kdyby to byla pravda, tak by mě to taky mrzelo. Inu zkrátka, povídá se, že Karla je celé dni na faře a švakr že doma hraje na harmonium!“

„U nich na faře?“

„Ano u nich! Ale ať to na mne nepovíš, já jen povídám, co slyším.“

Antonín se na chvíli zamyslil a na jednom místě postál. Na konec se zasmál a dále kráčel.

„To je hloupost,“ pravil přesvědčivě, „tomu už rozumím. Mají tam faráře, jak mně švakr vyprávěl, mladého a vzdělaného člověka, jenž je se švakrem už od dřívějška moc za dobře, a když tam Karla nikoho nemá, ke komu by si vyšla, tak chodí na faru! V tomhle docela nic nebude, jen lidská zlost. Kdyby chodila po sedlácích, nikdo by nepípl, ale to víš, Karla je na sedláky moc pyšná, a proto tyhle řeči. Ne, v tomhle docela nic není.“

„Ale když se něco takového povídá,“ namítal Jan, dávaje se bratrem přesvědčiti, „tak se tomu má vyhnouti. Já vím, co lidské huby dovedou! Co jen toho o mně roznášely, a bylo vždy všecko pravda zrovna jen asi polovice! Ale já měl rozum, a Karla ho nemá. Já, když se o mně počalo trousit, že někam docházím, hned jsem přestal a chodil jsem jinam.“

„A co je s naším dědičným pořádkem,“ zaváděl Antonín řeč jinam, „po pořádnosti se nikdo neshání?“

Jan se rozesmál. Hlavou mu kmitla ustaraná postava švakříčka Sladkého dědictvím už omrzelého. Ještě nedávno, když byl u něho v lese pro hromady, Jan strašlivě ho s dědictvím poškádlil.

„To umlklo nadobro,“ pravil Jan vesele, „švakříčkovi Sladkému když se o dědictví zmíním, zacpe si uši a utíká. Nechce o ničem ani slyšeti. Čert mu nedal spát, zase se s Kritzmannem udobřil a dokonce mu směnku podepsal — což, Kritzmann je virtuos, komu se švakříček Sladký podepíše na směnku, ten už něčemu pořádnému rozumí! No, a teď musí platit! To jsem se dověděl jen tak pod rukou, Žance se on o tomhle doma nezmíní. Běžel k sudímu na ouřad do zámku jako šílenec a udělali prý to tak, že bude sudí Kritzmannovi měsíčně na ten dluh zlatku strhovat, víc mu strhovat nemůže.“

Antonín se shovívavě usmíval. Svakra nelitoval. „Dobře se mu stalo,“ pravil, „kdyby se byl takhle spálil už dávno, bylo by všecko vyřízeno. S takovým člověkem se zaplete! A Karla se také nezmiňuje?“

„Víš, Toníčku, Karla je moc pyšná,“ pravil Jan, „ne snad, že by nechtěla brát peníze, ale aby se neřeklo, že se dohlašuje, proto radši mlčí. A švakr, jak mně ho lidé vypodobňují, také není na peníze hltavec. To zas Karla dobře volila!“

„Já už to s dědičnou pořádností odkládati nebudu,“ řekl Antonín, „když jsem viděl Anninu matku, jak rychle a nenadále odešla, tak se mně to v hlavě všecko rozleželo. O mně by nešlo, ale o mou rodinu, kdyby mě něco nenadálého překvapilo, byli by z mých dětí žebráci.“

„Ale jdi, Toníčku, co by tě mohlo překvapit,“ pravil Jan se smíchem, „zdráv jsi jako buk, tak na smrt ještě nemysli. A co se pořádnosti týče, dělej si, jak sám rozumíš, já na nic nečekám! Ale kdybych ti mohl radit, tak bych ti radil, abys nikomu toho moc nenastrkal.“

„A co jsi říkal mamince, že se k nám tak najednou odpustila?“ ptal se Antonín.

„To si tě předchází! Žanka se Sladkým ji ustavičně s pořádností straší, a to víš, maminka by přece jenom nejradši zůstala na chalupě paní až do smrti. Pak také říká, že Eda už nemá nikoho jenom ji a že mu musí k smrti posloužit. Ale Eda ji přečká, uvidíš! My pořád myslíme, že je Eda živ jen proto, aby co nejdřív umřel, ale Eda má dobré jádro.“

„A co si maminka udělala se Žankou a s Karlou?“ znovu se ptal Antonín.

„Zanka by omrzela svatého, pořád chodí, naříká a žebrá, já se mamince nedivím. A Karla to s maminkou nikdy neuměla. Maminka je pyšná, Karla je pyšná a s tou povahou se ty dvě nikdy nesejdou.“

Docházeli ku Poběžovické fořtovně. Jan se zastavil a se zalíbením zadíval se na krajinku, která se mu, když z lesa vykročili, před očima náhle otevřela.

„Toníčku, kdybych já měl tohle, co máš ty,“ pravil zaníceně, „nikdy do nejdelší smrti bych si tu Rábskou chalupu na krk nevázal. Vždyť to máš tady jako v ráji. Ale ty jsi také takový nespokojenec, ty si říkáš, že to je v tobě láska ku vlastní zemi, ale je to jen hlad po něčem novém, po ustavičných změnách.“

XVII.

Než se okresní sudí rozhoupal a stání k dědičné pořádnosti po starém pánu rábském nařídil, létaly mladé kachny na rybníce, červenec už byl. Praktikant Krb už zase mladé kachny na rybníce hlídal. A v poběžovické fořtovně život běžel, jakoby nebožka stará paní nikdy nežila. Anna všecko zastala a teprve když klasné žně byly skončeny, porodila tak rychle a lehce, že nebylo paní báby Podzimkové potřebí. Paní bába přiběhla do kvartýru udýchaná a spocená, kapky potu jí s dvojitého podbradku po mastné kůži do pootevřené jupky (dusila se, jak běžela, a tři knoflíčky u jupky kartounové rozepiala) na tukem přelité prsy kapaly.

Brodecký vypravil do Rábu schválního posla, ale poněvadž i tam byly žně (tam už pšenice ukládali do stodol), žádal matky, aby nejezdila a klidna byla, že je vše v pořádku, že se zase kluk narodil, hezký, po mámě černooký, s pichlavýma očima, že ho pokřtí jako o žních, aby si počkala maminka na holčičku, že to nebude dlouho trvati a tentokráte že najisto bude holčička.

Křtiny tedy nebyly slavnostní. Do kočáru sedl Brodecký s paní bábou Podzimkovou a s novorozencem, jeli do Týniště, a velebníček P. Šourek dítě okřtil. Kmotra kostelník zastoupil. A vůbec byly to křtiny, jakoby chalupa hořela. Kmotr kostelník v modrých kalhotách spodních, neboť také žito na poli právě sklízel, ve kvapu jen se do černého šosáku ustrojil a na druhé kalhoty zapomněl. Velebníček v nažehlené rochetce tiše se usmíval milým úsměvem a ospale odříkával modlitby, do nichž mu ze stodoly za krchovem údery cepů vesele vpadaly. U Špačků kvapně mandele mlátili, aby byla sláma na povřísla.

Rábská paní nepřijela ani po křtinách. Anna ji dychtivě očekávala. Zabolelo Annu, že je po prvé v těch věcech opuštěná, že nikoho nemá, ale upokojila se, když viděla, ač tohoto porodu tolik se obávala a děsila, že všecko bylo šťastně odbyto. Vstala tentokráte mnohem dříve než jindy a zdravím kypěla.

Když se Brodecký k dědičné pořádnosti chystal, Anna už chodila.

„Víš, Toníčku,“ pravila, „já přece jenom pojedu s tebou, já tě tam samotného nepustím. Ty jsi takový strašný dobrák, že nám ještě něco vyvedeš! Pamatuj, že máš děti a ženu, ty že jsou ti bližší, než všichni ostatní dohromady! Neukvapuj se! Beztoho na tebe čekají a rádi budou, když jim trn z nohy vytrhneš.“

„Aninko, já už jsem to všecko dobře promyslil,“ odpovídal, „já jsem si rozvážil, co mohu a co musím udělati. Neokradu nikoho, ani jich, ani sebe. Budou-li ke mně upřímného, přátelského smejšlení, upřímně s nimi pojednám. Nebudou-li, uvidíme! Já se jich nebojím, ale také nechci, aby se řeklo, že jsem se k nim zachoval tvrdě.“

„K nim ty se tvrdě nezachováš,“ pravila, „to spíš sebe a děti okradeš. A kdybys k nim sebe líp se zachoval, řeknou vždy, že jsi je okradl, třebas ne do očí, ale po straně si to mezi sebou řeknou. Toníčku, ať uděláš jak myslíš nejlíp, na konec se řekne, že jsi jenom na sebe pamatoval.“

Hlasitě se rozesmál.

„I ty moudro moje,“ pravil v náhlém rozjásání a zprudka ji objal, div jí prsy mateřským mlékem překypělé nepopraskaly, „z tebe se udělal zrovna takový špekulant, jako je švakříček Sladký, ale ty mě se švakříčkem nepřešpekulíruješ. A když myslíš, že bych tě ošidil, pojeď s sebou.“

„Jdi ty, nerozumo,“ odpověděla mazlivě a do zad jej pleskla, „kam bych já se teď na cestu vydávala, když se teprve dohromady dávám, ale já tě jen prosím, aby zase se svou dobrotou ses neukvapil.“

Jel k dědičné pořádnosti sám. Aby nocovati jinde nemusil, vyjížděli o třetí hodině ranní. A jak lesem jeli, dlouho lesem jeli, nežli na chvojnovský kopec přijeli, po dlouhé době prožil ranní probouzení lesa. Na Chvojně byla okna baráčků u silnice dosud kartounovými záclonami zastřena, slepice s kohoutem po dvorcích už pobíhali. Psi urousaní po noční hlídce nezdvořácky za hrčícím kočárem vyštěkávali. I v Ředicích dosud lidé spali, když Ředicemi projížděli.

Brodecký zúplna zapomenul, proč se na cestu vydal. Na dědičnou pořádnost nevzpomněl. Rozhlížel se po pokosených polích, chlad ranního větru hladil mu tváře. Už ze strnišť foukalo.

Do Časů když přijeli, v komůrce ve starodávném statku do silnice s vypouklými stěnami se tlačícím u otevřeného okénka děvče si v košilce rusé vlasy zaplétalo. Modré oči s dívčí plachostí setkaly se s očima Brodeckého. Ale když vidělo, že vousáč v kočáře sedí — kdo by se styděl ženatého — a beztoho je vousáč už dávno ženatý, pomyslilo si, — zasmálo se drážďivě, div se jí lesklé perličky ze šťavnatých rtů nevysypaly, a když ani Brodecký, dokud kočár dále neodjel, oči od ní nemohl odtrhnouti, uzounký a ohnivě krvavý jazýček s uličnickým smíchem na něho vyplázla, jinak se nemohouc této mžikovité

dotěrnosti vousáčově brániti. I Brodecký se zasmál a spokojeně do lovecké dýmky, z níž se modř kouře vychvívala, zadýmal.

V Rábu se úmyslně nestavoval. Nechtěl s matkou hovořiti před soudním jednáním, aby ho v jeho rozhodnutí, o němž se konečně domníval, že jest nezvratné, neviklala. Jenom na hřbitově se stavěl. To už letní den plným světlem se rozjásal, když na hřbitov k otcovu hrobu docházel. Křik probuzených ptáků ozýval se s vysokých topolů za hřbitovní zdí. Tráva na hrobech třpytila se nočním orosením. Postál nad hrobem v mlčícím sesmutnění.

Co by on asi tomu řekl, kdyby věděl, kam jedu? pomyslil. Ten by je všecky zkrotil! Anebo nezkrotil! Míval o věci svůj náhled! Taky pochybil! Kdyby se byl do koupě nehnal, vše mohlo jinak vypadati!

(Pokračování.)

LITERATURA.

H. G. Wells: „První lidé na měsíci". Z angličtiny přeložila F. B. (Anglické knihovny řady II. svazek 25.) V Praze 1908, nákladem J. Ottovým. Stran 299 za 2 K 60 h. —

Anglický H. G. Wells vyrostl prodlením několika let, co jeho fantastické romány opanovaly téměř všecky čelnější literatury, v nebezpečného konkurenta francouzskému Jul. Verneovi. Ale je v obou typických fantastech přece jen markantní rozdíl: zatím co dobrodružné vise Jul. Verneovy opírají se o myšlenku praktického upotřebení fysikálních fakt, pouští se Wells velmi rád ve vyřešování a praktické využitkování fysikálních hypothes, čímž dodává svým pracím rázu podivuhodné fantasmagoričnosti, nemožnosti a neuvěřitelnosti, zejména v počátečním jejich založení. Vlastní vyřešení románů bývá vždycky svrchovaně přesvědčivé a všeobecně uspokojivé, což je také hlavním elementem jejich napínavosti a jejich obliby. Do češtiny jich už máme přeloženo několik: „Stroj času," „Neviditelného," „Zápas s obry," „Válku světů" a „Ostrov doktora Moreaua".

Přítomný román o „Prvních lidech na měsíci" jest pro ráz autorovy práce dosti typický. Jako kdysi Jules Verne poslal svoje hrdiny do měsíce ve vystřelené dělové kouli, posílá je tam Wells způsobem sice složitějším, hypothetičtějším, ale na konec přece jen — uvěřitelněji. Učený hrdina románu, podivín Cavor, vynalezl hmotu, u níž nepůsobí zemská gravitace, tak jako zcela analogicky jsou některé hmoty imunní proti elektřině, magnetismu, teplu a j. Sebe těžší předmět podložen touto hmotou — cavoritem — pozbývá účinku tíže; i vzduch nad cavoritovou deskou ztrácí svoji váhu, ale nemoha proto odolávati účinkům tlaku vrstev sousedních, rychle jim ustupuje s místa, což se děje napořád s vrstvami novými a novými. Tím povstává nad Cavoritem střídavý vzduchoprázdný prostor, do něhož se tlačí s neodolatelnou prudkostí deska sama a s ní vše, co je k ní připoutáno...

Na této hypothese sestrojil tedy Cavor celý nesmírně duchaplný přístroj, kterým se vypravil do měsíce, aby prozkoumal jeho složení, útvar, ovzduší, přírodní poměry. Rozumí se, že zde teprve popouští autor svojí fantasii uzdu způsobem nezadržitelným. Líčení uvádí v údiv, ale vše je opřeno o přírodní zákony, jichž je autor (bývalý professor edinburské vědecké akademie) dokonalým znalcem. Způsob jeho podání je živý, vysoce zajímavý, okořeněný tu i tam působivým humorem. Překlad šifrované překladatelky nepatří k nejlepším. *Fr. Sekanina.*

DIVADLO.

— Městské divadlo na Král. Vinohradech: „Modrá myška". Fraška o 3 dějstvích. Napsali A. Engel a J. Horst. Přeložil J. E. Šlechta. Vystavil V. Štech. Premiéra 9. srpna.

Na plakátech jména známé divadelní dvojice vídeňské, které se říká v programech letních arén „osvědčená", v seznamu osob „dáma od Maxima", v bulletinech zpola slibné, zpola omluvné narážky na bujnou frašku, letní sezónu a požadavky obecenstva — to všecko stačilo už předem k dostatečné orientaci, co můžeme čekati. Oba vídeňští autoři dobře rozumějí divadelnímu obchodu, a vyrábějí francouzské nevázané divadelní zboží doma, aby tantiémy za ně nechodily do Paříže. Ale když už francouzské zboží, milejší by nám byl direktní import, než nepravá známka vídeňského původu.

Fraška má tři akty, a první je z nich nejpodařenější, což jest ovšem lacinou zásluhou. Mladý sekretář dráhy Robin má krásnou choť Clarissu a záletného chefa Lebodieua, jenž protěžuje pouze ty ze svých úředníků, jejichž paničky neodpírají mu svých roztomilostí. Robin zajišťuje si tuto protekci tím, že svou choť si schovává pro sebe a pro „službu" u ředitele si najme velkosvětskou kokottu, dámu od Maxima, jíž přezdívají „modrá myška". Povstane z toho celý růženec nejzbrklejších zápletek, komických situací a kluzkých scén, z nichž pařížský odeur mohou čichati jenom ti, jimž jsou vrcholem chicu a elegance „pařížské" subretty vídeňských chantantů a nevyčerpatelným pramenem zábavy obhroublosti Wurstelprateru. S některými pařížskými vaudevillisty a fraškáři mají vídeňští jejich kopisté společné pouze to, že zcela nehospodárně vyčerpali celou zásobu vtipů již v prvním dějství, tak že jim do druhého zbyly nemožnosti, do třetího ubohé opakování.

Nedělní obecenstvo Vinohradského divadla bylo ovšem vděčno, a fraška měla úspěch, s jakým pravděpodobně počítala. Všichni účinkující jen ještě přeháněli triviality a banálnosti vídeňského výrobku, přímo úmyslně, ačkoli to některým nešlo zrovna od plic. I cochonnerie vyžaduje svůj stil, a může s trochou jemnosti a vkusu státi se stravitelnější, než křiklavým gestem a triviálností, která z každého dvojsmyslného vtipu dělá hned — zcela nedvojsmyslnou hrubost. Nejbezpečněji a nejpřirozeněji pohybovali se v tomto ovzduší paní Zelenková s p. Charvátem. Slečny Durasová a Štěpničková vypadaly rozhodně roztomileji, než jejich výkony. *V. Kol.*

== Bělehradské Národní divadlo ztratilo smrtí jednu z nejpřednějších svých umělkyň: mladou, teprve 28letou tragédku Sofiju Djordjevićovu. Byla slaveným miláčkem obecenstva, známá pod přijatým, favorisovaným jménem Coca, a předpovídali jí skvělou kariéru.

TÝDEN.

== Nejvýznačnější a v ostatní Evropě nejznámější repraesentant literatury novořecké Dimitrios Vikelas zemřel minulý týden v Athenách. Byl původně kupec, rodilý na ostrově Syře r. 1835, žil dlouhá léta v Londýně (tam vydal svou první sbírku básní „Stichi") a v Paříži, a teprve posledních deset žil v Athenách, věnuje se úplně domácí literatuře. K jejímu povznesení přeložil vzorně hlavní dramata Shakespearova (Otella, Krále Leara, Kupce benátského, Romea a Julii, Hamleta, Macbetha), a jest vlastně tvůrcem povídky novořecké, nejvíce čteným doma a nejznámějším v Evropě. Několik jeho povídek ze sbírky „Diijimata" přeložil O. S. Vetti do češtiny („Tři novořecké povídky" ve Světové knihovně).

*

== V Římě zemřel 9. t. m. profesor literatur moderních na tamní universitě, básník a literární kritik Giuseppe Chiarini ve věku 75 let. Vedle několika sbírek básní původních („Poesie", „Lacrymae", „In memoriam" a j.) vydal řadu literárních studií a essayí („Ombre e Figure, saggi critici") několik monografií, kritických vydání vlašských klasiků a j. Překládal také ze Shakespeara, Shelleye, Swinburna, Heine. Jako básník i kritik byl krajním, stoupencem směru Carducciova.

*

Na podzim vyjde v Christianii obsáhlá biografie nedávno zemřelého spisovatele Jonase Lie, o jehož úmrtí jsme ve Zvonu psali (č. 41.). Vydá ji spisovatelův syn Erik Lie, který na ní už delší řadu let pracoval za stálé otcovy součinnosti, a jak ti, kdož v dílo nahlédli, tvrdí: bude prý vzácným a vysoce bohatým dokumentem pro seznání básnické i lidské stránky zasloužilého autora. Zajímavo a jistě i dojímavo na věci je, že spis byl určen k jubileu Lieových 75. narozenin, tedy k 6. listopadu t. r., čehož se však romancier nedočkal. Rodina chystá se současně vydati i obsáhlý svazek básníkovy korrespondence přes to, že některé důležitější dopisy budou vydány v Biografii a že některé norské listy úmyslu tohoto neschvalují. Současně dovídáme se, že stařičký spisovatel nezanechal mimo několik drobných skizz a méně důležitých spisků, rozměrnějších dosud neuveřejněných prací. *—n—*

*

Letošní pařížská divadelní výstava obsahuje předmět, k němuž se vracejí zraky návštěvníků s neodolatelným zájmem a se svrchovanou úctou. Je to židle Molièrova, které bylo užíváno slavným dramatikem a hercem na scéně ještě v posledních dnech jeho života. Přes to, že byl Molière už na smrt churav a trpěl hlavně bolestným rheumatismem, vystupoval v úloze Argana v „Domnělém nemocném" (Le malade imaginaire) ještě dne 10., 12., 14. a 17. února 1673. Dne 17. února, v den svojí smrti, držel se už sotva na nohou, a každé slovo téměř mu působilo nesmírnou obtíž. Na poznámky lékařovy a svých přátel, kteří ho ode hry zdržovali, odpovídal trpce: „Jen mne ještě nechejte dnes hráti — snad je to už naposled, a potom kdybych nevystoupil, nemohlo by se vůbec hráti a já bych oloupil o denní chléb tolik a tolik herců." O 4. hodině odpolední počalo se hráti s Molièrem v roli Argana, a o desáté hodině večer byl básník mrtev . . . Aby vypadalo představení „Domnělého nemocného" co možná přirozeně, dal Molière už před tím zhotoviti pohodlnou židli, která je nyní od účastníků pařížské divadelní výstavy prohlížena s úctyhodnými zájmy. Židle je nápadně široká a hluboká, aby divákům suggerovala co možno nejpravděpodobnější dojem, že v ní domnělý nemocný mohl celé dlouhé měsíce žíti, spáti, jísti i zaměstnávati se prací. *—n—*

*

Magistrát v Horažďovicích hájí české řeči. Hájil ji, a to v době úpadku. „Dne 14. m. máje L. P. 1658 Jan Hlaváček a Václav Eliáš vstoupivše v místo radní s Šimonem Lerchem, podavši spisu německého před magistrát, takový jest mu (Lerchovi) zase navrácen, aby jej sobě dal na česko přepsati a znovu podruhý podati." — Z toho viděti, že němčina ani po změnách bělohorských nebyla tak tuze rovnoprávnou s našim rodným jazykem.

Z archivu horažď. *St. Vydra.*

V PRAZE, dne 14. srpna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

RŮŽENA JESENSKÁ:

BYL KONEC DNE . . .

Byl konec dne, a soumrak padal
v zahradu naši s tichým snem,
a starý Lulli pro nás skládal
svatební píseň pod bezem.

Na keřích kvetly bílé růže
a bílé růže na ňadrech,
ty's řekl: »Kdo mi bránit může?
Na srdci svém mě umřít nech!«

Já usmála se: »Příliš časně
bys opustil ten krásný svět!«
A motýl tančil v naše básně
neslyšitelný menuett.

Kytary zněly pozdním stínem . . .
Tys vzal mě teple za ruku.
Náš Watteau plakal pod jasmínem
odhodiv bílou paruku.

Houpačka v modru mihala se,
a bílá Dafné, Venuše
koupaly mramor v luny jase,
hvězd napršelo do duše.

Ty's láskou stonal. Po pěšinách
se zachvívaly gavotty.
Jsme na Cytheru? V našich vinách
byl zázrak svaté prostoty.

Vodopád smál se, tiše vzlykal,
hedvábně zašuměl můj šat,
kdes nový, skrytý zákon vznikal,
ty's šeptal: »Mám tě strašně rád!«

Prchala světla korunami,
smolnice tmavě hořely.
Odešli všichni. Sami, sami
jsme vešli v obzor ztemnělý.

Ó, kde jsou ony dávné časy,
kde čarovných snů zahrady?
Jak změnily se srdce hlasy,
jak duší velké záhady!

Dnes stojíme na břehu moří
s-myšlenek těžkou závratí,
loď ztrozkotaná ke dnu noří
Sny Růží, jež se nevrátí.

Tajemným blahem, chmurnou mukou
jsme spiati v nerozlučný stín,
bouřemi žhavá srdce tlukou,
osudu zříme do hlubin.

A na chvíli když zapomenem'
všech propastí a tvrdých skal,
zvěst šlehne v nitru rozhořeném:
»Mře vždy, kdo strašně miloval!«

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování.)

Najednou do tmy odkudsi padlo světlo, padlo zdola, a Vondrejc to poznal, že zdola. A zvěděl zas, kde má hlavu a kde nohy.

Šeptání zaslechl.

„Všvouš!“ udělal pod ním hlas Annin.

Vondrejc věděl, že je to Anna, a věděl, že praví obavným vytřeštěným šeptem káravě:

„Tonouši! Tonouši!“

Ale slovu samému nerozuměl.

Než okamžitě rozbřesklo se mu, kde se nachází.

Lezmo po všech čtyřech dostal se o jedny schody výše a narazil hlavou na dveře k půdě, schody napříč, náhle, bez předstupku, těsně na stupni schodů přepažující.

Velmi bystře poznal, že Anna jej nevidí, že svítí dolů do schodiště; usnesl se, že ji musí upozornit, kde je, nemá-li tu zůstat, neboť to věděl, učiní-li sám od sebe pokus vrátit se, že se bez milosti sřítí dolů.

Nepochybně, že vydal od sebe zvuk, který se neminul účinkem.

Anna promluvila ještě jednou, uděšeně ale stále šeptem. Jistě že to bylo:

„Kriste Ježíši!“

Pak nastal dlouhý, pracný zápas s ním. Ne že by se byl bránil, ale prosit ho musila, na každém stupni schodů, aby se ho pustil, ne že by nechtěl, ale že neměl odvahy, a že žádný z pohybů, k nimž přinucen, nevracel mu porušený pocit rovnováhy.

Ale všechno se dálo v poctivosti, šeptem a potichoučku. Když jej Anna postavila dole na nohy, a jemně vstrčila do dveří, pocítil náhle tisíc chutí kopnout do lampy, kterou Anna postavila v kuchyni na zem.

Ale užasl, když viděl, že ji Anna zdvihla docela jinde, než kde se toho Vondrejc nadál.

„Toníčku! Toníčku!“ říkala Anna bez přestání, jako na dítě, jemně a mazlivě. On věděl, co říká, ale věděl také, že ji neslyší, anebo že ji slyší jen tak, jako by on byl pod vodou a Anna na něj mluvila s břehu.

Zaťal zuby v nesmírném a naprosto bezdůvodném hněvu a napial ruce, že se musí z její náruče prudce vytrhnouti, aby poznala, jak jí opovrhuje, jak by jí od sebe chtěl navždy odmítnouti.

Ale zůstalo při pouhém chtění, a paže mu zdřevěněly.

Způsobila to zvláštní příčina.

Na zemi zachřestil totiž zrnitým zvukem — r ů ž e n e c!

Týmž okamžikem ustal Vondrejcovi v uších všechen hukot a bylo v ů b e c náramně ticho; neměl ani tušení, že by v ů b e c mohlo býti takové ticho.

Hle, sedí — ani se nenadál — na židli u stolu — a klečí před ním Anna i zouvá mu botky, šněrovací.

A hle — zase ozval se ronivě růženec, to jej Anna shrábla s podlahy a ukryla v kapse. Tajně, jak se domnívala.

Dobře znal ten zvuk...

Patnáct a snad více let ho neslyšel, ačkoli ta šňůra z klokočí a drátků v prstech matčiných... prozvonila mu celým dětstvím a mládím.

Což matka, a n o, matka!

Ale tato žena tu před ním, kterak přichází ta v ů b e c k růženci?

Ž i d o v k a!?

A ochrnutý Vondrejcův úsudek, alkoholem zbubřelý, náhlým skokem vykonal obrovský kus práce.

Anna se modlila na růženci, aby se vrátil!

Už se netázal sám sebe ani jí, jak přichází k růženci, ona, židovka!

S hrůzou však uvědomil si v mlhách, ve zpitosti si uvědomil...

„Hoho!“ si řekl, „takhle se na mne vyzrálo, takhle se spřádá osud můj, takhle se váže síť, uzel za uzlem, a n o, už je té sítě nasíťkováno více než jsem i jen tušil!“

Má-li růženec, a modlí-li se na růženci, jistě že má Anna také katechismus, nu to už jinak není, že se připravuje potají k s v a t é s v á t o s t i k ř t u!

Podívejme se jenom, jak je ona už daleko, a on ještě dnes ráno, a n o po celý den zabýval se myšlenkou, kterak vyváznouti, takhle se kráčí přes něho vstříc budoucím věcem, při nichž on by přece musil být, kdyby svolil!

Zalomcovala... zalomcovala jím hanba, bylo mu, jako kdyby mu ji, napolo už ušitou, zkoušeli, jak mu bude slušet...

Snad už někam nechodí, k některému velebníčkovi.

Všecek zahořel, a zrovna cítil, jak mu na spáncích tepny vyvstávají.

Před očima se mu zatemnilo . . .

A mezi tím zatemněním stalo se, že Anna vykřikla, a z klečma, zapotácevši se, dřepla hutně na podlahu.

Křečovitě držela patu a špičku jeho nohy, a že ji držela dost křečovitě, neudeřila opilcova noha, kam měřila.

Tíží těla ženina zaduněla pružná podlaha pokojíku, a Vondrejcovo umyvadlo cvaklo o železný stojan.

Z otevřených dveří do kuchyně zapraskalo lůžko a ozvalo se sprosté Izino zaklení na takový život.

Dvoje oči hleděly do sebe vytřeštěně.

Vondrejc nevydržel hrůzy, zející z Anniných zraků, a odvrátil se od nich, praštil lokty do stolu a zaryl do nich tvář.

Chvíli bylo ticho. Dlouhou chvíli.

Potom zavřely se dveře do kuchyně.

Horká ruka dotkla se tak něžně jeho hlavy, že pocítil spíše skrze vlasy horko z ní sálající než hmotný dotek, a skákajíc třasem pohladila jej až do týla. Tady zastavila na kratičký okamžik a zrovna žehla, tak byla horká.

Potom se i víc osmělila, pohladila bez chvění od temene k týli, od temene k čelu.

„Toníčku, pojď spat, Toníčku, už jsou tři hodiny!“ zašeptla mu Anna do vlasů.

Kyprá hmota rozkladitých ňader přilehla mu na hřbet, ruce Anniny svezly se kolem jeho hlavy a objaly ji, napřed zvolna a pak ztuha.

Ještě tužeji, tak z těsna, že mu na lopatce počalo bouchati její prudké srdce. Bilo jej skrz košili, dupalo na něm, jakoby se mstilo.

Hlava Annina, ležící na jeho temeni lícem, obrátila se, a rty její políbily jej do vlasů tak, že až na kůži znamenal jejich okoralost.

Tu se Vondrejc zachvěl, tak mocně, až se odtrhlo i břímě na něm ležící.

„Pro boha, Tonouši, to ne! Všecko, jen to ne! Prosím tě pro všechno na světě, nebo začnu já řvát, že zbouřím celej dům!“

A divokým hmatem zatkla mu levou dlaň jako klín pod čelo, a jakmile nabyla místa i její pravice, počala pracovati úsilno, páčíc jeho hlavou, aby ji vzpřímila. Byl to skutečný zápas vedený s obou stran s nelíčenou námahou, Anna při něm stěnala, smykajíc hruď po Vondrejcových zádech.

Konečně klekla jedním kolenem za ním, na židli, a vynaloživši veškeré síly svých svalnatých paží, zvyklých každodennímu šestihodinnému roznášení břemene po pěti kilech v každé pěsti, vypáčila Vondrejcovu tvář z jeho loktů.

Neklamala se — plakal!

V tom okamžiku ozvala se z ní židovka:

„Viď! Neneseš nic? Nedostal's!“

Byla to slova nedocela opanovaná, syčela zmijí tajného opovržení. Než Vondrejc si ani nevšíml! Přikryl oči dlaněma a plakal, až mu slzy mezi prsty prýštěly.

„Ale z toho si nic nedělej, tatínku,“ rozšvitořila se náhle židovka a zase zhoroucněla, „prosím tě, jenom tohle ne! Já přijdu o rozum na tohle se dívat! Tonouši, tatínku!“ a klekla vedle něho na zem.

„Jejej, co já si počnu,“ spustila zase hnedle plačky po dětsku, když Vondrejc začal těžce vzlykati, celým tělem otřásaje, až do kašle.

Vyskočila se země a oběhla úzkostně kolem stolu. Nic nenasvědčovalo, že by se byla přetvářela. A zase spustila a zas docela jiným tónem:

„No tak poslouchej, něco ti povím, Tóno! Tak víš, ta myš, dnes ráno ta myš v plotně, to nebyla myš. Tak když jsi odešel, ten rumor v plotně začal znova, a pořád to z plotny sype popelu, jako když solí, ždibeček za ždibečkem, a každou chvilku cink! cink! na okeničku. V celém domě bylo ticho jako v hrobě, všechny partaje už dávno odklepaly; každý hnutí bylo slyšet na vlas. Seděly jsme jako pěny, Iza, ta děvka, nebojí se jináč ani čerta, ale na stroj ani nesáhla. Já se zrovna dusila, jak jsem se bála vydechnouti. Byla to hrůza. A zase cink! cink! — jako na tu okeničku Už to nevydržím, povídám. A sakra! poudá Iza, co pak jsme blázni!? Dyť mně to přece nesežere! Dyby to měla bejt myš jako kočka, přece si musíme něco uvařit! Natočila džber od popelu plnej vody, postavila pod okeničku, pohrabáč do ruky . . . Já utekla sem do pokojíčku, a dívám se skulinou dveří, co bude. Iza odtočila napřed záklopečku u okeničky pomaloučku, a najednou vyskočí a vyjekne, a já prásk dveřma! To prej není myš, to je pták! křičí Iza z kuchyně, nic se neboj! to je špaček! To se rozumí, že jsem jí nevěřila, až se mi zadušovala, teprve jsem otevřela! Měla ho na dlani, byl to špaček. Je to špaček, chudáček seděl, křidýlka roztažený a zobáček otevřenej. Dyť chcípá, poudám; chudáčku, poudá Iza, a dejchá na něj a špaček, jak otevře hubu Iza, zrovna zobákem mezi zuby. To on chce pít, poudá Iza, ta má dycky nápad, pil, no jo, ale žičkou jsme mu musely vodu lejt do zobáčku . . .“

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Hrobu si povšiml s uspokojením, že jest pěkně upraven. A pak si na Anninu matku vzpomněl, že se u ní na chvojnovském hřbitově nestavil.

— Zbytečně bych ji v hrobě rozčiloval, řekl si, kdyby věděla, kam jedu a co zamýšlím! Ta rábským nikdy nepřála a s tím, co udělám, nikdy by se nesmířila. Ale člověk, chce-li nabýti klidu, musí povoliti. Sklonil se k hrobu, pokřižoval se a volně odcházel. Teď teprve všiml si vykopaného hrobu u cesty a kusů staré ztrouchnivělé rakve, jež hrobař vedle hrobu do trávy odložil. Čerstvá hlína z hrobu znatelně páchla svěžestí ranního vzduchu.

Úzkost sáhla mu studenýma rukama na horké srdce. Jenom ne umřít, řekl si, jen žít, jen žít! Rychle odešel ze hřbitova, vrátka za sebou přirazil a teprve, když se mu nohy do žlutého písku pod hřbitovem na kopci navátého zabořily, a živým pohybem tělo mu zvlnily, z hluboka si oddechl.

Dojel do města o půl osmé hodině ráno a zajel s kočárem na náměstí do zájezdního hostince „U bílého koníčka“. Posnídal a vyšel na náměstí. Zadíval se na štíty starodávných domů, na bránu s úzkým podjezdem a volně šel po hrbolaté dlažbě na všecky strany dychtivě se rozhlížeje k Zelené bráně. Na hlavní stráži pod kaštany lenivě přecházel kyrysar s lesklou helmicí. Vzpomínka na studenská léta vynořila se mu ze zamyšlení. A vše to bylo tady nezměněně stejné a krásné, jako tenkrát, když se po prvé tady tomu obdivoval.

Nakoukl skleněnými dveřmi do pekařského krámu. Žanka dnes neprodávala. Švakříček Sladký zamračeně seděl za pultem v zamoučeném kabátě a s čepicí na hlavě. Brodecký jej chvíli se zalíbením pozoroval. Služky rozespalé s mošničkami přicházely, zvonek nad skleněnými dveřmi chraplavě klinkal, a švakříček mračil se jako zaprášený strop ovitý pavoučím, nad ním bystře od starodávna sklenutý. Neroztával ani, když se nahé, z vysoko vykasaných rukávů svobodně kmitající ruce venkovských děvčat ve spoustě rohlíků prohrabávaly. Mračil se přísně nad vysoko vzedmutými jupičkami, u nichž když knoflíček scházel, zrovna scházel ten, že by se nikdo nemračil, jen on se mračil a narudlý nos chladně modrým šátkem si utíral.

„Co je s vámi, pro boha vás prosím, už se na vás koukám hodinu a vy jakobyste šváby polykal,“ pravil Brodecký vesele, do krámu vešed. I nad ním nad skleněnými dveřmi zvonek zaklinkal jako nad mladinkými děvečkami.

„Pěkně jich vítám,“ pravil Sladký a chlupatou ruku s krátkými jako oteklými prsty s okousanými nehty mu podával, „to jsou hodnej, že k nám přišli!“

„A co že vy dnes v krámě?“ ptal se Brodecký.

„Jo, já v krámě, jinam nepatřím,“ odpovídal zlostně, „já jsem nula. Žany si nahoře váže drdol a švonepajku si obliká, aby milostpánům nedělala ostudu. Uvidějí, ta se nastrojí, jakoby měla komorní panství dědit! A já tuhle abych seděl a prodával. A je to s námi čím dál horší. Tohle, co tady okolo vidějí, pytel za pytlem nepočítaný, na tohle všecko jsme nedali dosud ani krejcaru. A dlouho-li to potrvá a budeme na bubnu. Já se dřu, Žany se dře, — no teď se nedře, teď si kokrhel na hlavu obliká, — ale mrzáci jsme, mrzáci! Takhle by to na pohled vypadalo, jakoby se u nás dveře netrhly, ale to nic není. Vezmou tadyhle rohlík do ruky, ten prodávám za dva krejcary, a tři krejcary mě samotného stojí. A uvidějí, když se toho dožijou, ještě za padesát let po nás bude zrovna takový rohlík pořád státi jen dva krejcary, a pekaři budou na rohlíku zrovna tolik prodělávati. Jo, kdyby se to nemusilo dělati z mouky, ale tohle my nepředěláme!“

„Švakříčku, vy jste stejskadlo a stejskadlem věčně zůstanete,“ pravil Brodecký, „vás nepředělá nikdo! A proč byste nešel s námi k dědičné pořádnosti? Vždyť vám nikdo nebrání?“

„Nebrání, oni řeknou nebrání,“ zabručel mrzutě a rozezleně, „on mně sice nikdo nebrání, ale taky mně nikdo nepozve.“

„Já vás teda zvu, švakříčku —“

„A jak by oni k tomu přišli, aby mě zvali,“ pravil Sladký, „soud mě měl obeslat a neposlal mně ničeho. Ale v tom bude míti prsty zase Kritzmann, nikdo jiný než Kritzmann! Darebák! Nemá dost na tom, že mě okradl o hotové peníze, ještě takhle mě pronásleduje.“

Brodecký porozuměl. Tentokráte urazil švakříčka Sladkého soud, že ho, poněvadž není dědic, neobeslal k dědičné pořádnosti.

„A vy jste přece, švakříčku, pořád Kritzmanna vychvaloval," pravil s úsměvem, „dopustit jste na něho nedal . . ."

„Já že jsem ho vychvaloval? Já, že já?" rozhorloval se, „toť se ví, člověk do člověka nevleze a dokud ho nepozná, nemůže nic povídat, ale Kritzmanna jsem já nikdy nechválil. Mně se ten člověk od jakživa nelíbil. Kdybych jim řek, jak mě ten člověk pošťuchoval proti nim, tak by do něho ani nekopli."

On je přece jenom nenapravitelný, pomyslil si Brodecký, a náhle mu bylo švakříčka Sladkého nesmírně líto. Dlouze se na něho zadíval. A tak, jak byl zamoučený, s umolousanou čepicí, se špinavou košilí, u krku rozepiatou, s moukou ve vlasech, všecek zapáchlý těstem a kvasnicemi, sedící s rozježenými vousisky mezi pytli za pultem jako šváb, tak se mu jeho obraz do duše zarýval, a nevýslovně ho litoval. A divil se v duchu, že ustavičně zvonek nade dveřmi u krámu cinkal, rozespalé děvečky že přicházely s mošničkami, že hromady rohlíků ubývalo, půlky voního chleba a celé pecny že lidé odnášeli. Pomyslil si Brodecký, že by odtud housku jísti nemohl.

„A že si to tu trochu nevysmejčíte," pravil káravě, „já bych v tomhle prachu nebyl ani chvilku."

„Co pak oni, oni jsou pán," odpovídal Sladký, „a našinec je našinec. Jaká čistota u pekaře! Takhle to tady vypadalo od jakživa a jinak to tu vypadat nebude. Máme to tu ještě po starodávnu. A kdybych to chtěl měnit, hned by lidé řekli: Tenhle Sladký je fiškus! Je samá čistota, i okna má pořád u krámu umyta, ale peče malé rohlíky! Jenom ne ty novoty, to bych si brzo kupce odehnal."

„Já bych tu umřel, kdybych za pultem pořád musil sedět," pravil Brodecký. „A což Lexa, jak ten se chystá na dědičnou pořádnost?"

„Tak se podívají," odpovídal Sladký zase rozhorleně, „toho od soudu obešlou. Já nevím, co si pan soudní o tom člověku myslí! Toho si tam pozve, takového! Ten se mu posadí jako placka a myšlenkami bude, bůh ví kde! Já vím, že kdyby se ho pan soudní zeptal, kolik je pánůbohů, že by mu nedovedl odpověděti. Vždyť dostal obsílku i Eda, jen si pomyslejí, ale Karlín řídící nedostal, schválně jsem se tam byl ptát. A taky u Honzíka jsem byl, a Honzík povídal, že on obsílku nedostal, že ji dostala jeho Amalie a ještě si z toho dělal kašpary. Já bych mu nevěřil, ale ukazoval mně to černé na bílém. Říkal, že to popletli u soudu, že se domnívají, když se jeho žena jmenuje Amalie Brodecká, že je nebožtíkova dcera."

Brodecký se upřímně rozesmál.

„I že mu věříte," pravil, „dělá si z vás kašpary, a vy mu všecko věříte. A že si nelenujete a běháte po všech, jakoby na tom záleželo, koho soud obeslal. Z vaší strany obeslal soud Johanku, protože ta je dědička, a obeslal Jana, protože on je dědic. Ale když vy jste tak za Janem přiběhl, udělal si z vás kašpara."

Sladký na okamžik sesmutněl. A pak se mu tváře rozjasnily veselostí.

„I je to kus . . ." liboval si, „a oni jsou hodný, že mě z toho vyvedli. Já jim jsem takový dobrák starostlivý, kolik nocí jsem pro to nespal, já vím, že oni by mě neošidili, jich jsem si vždy vážil a nikdy vážit si nepřestanu, ale Kritzmanna jsem se bál, aby se mně ten kujon za všecko, co jsem pro něho udělal, nevymstil. Ale Honzíkovi to neodpustím, já mu něco provedu, až bude oči vyvalovat. Nelekají se, nic špatného mu neudělám, však se něco uhledá."

„A teď víte co, švakříčku," pravil Brodecký, „teď se honem ustrojte a půjdeme k dědičné pořádnosti spolu. Půjdete se Žankou jako její zástupce, všecko si hezky vyslechnete, abyste viděl, že vám nechci ublížiti. Zbytečně byste nás podezříval, že jsme něco udělali za vašimi zády."

Sladký radostně vyskočil.

„Kouknou se, jaký jsou oni hodný člověk," říkal v radostném rozechvění, „já jsem se v nich nemýlil. Kouknou se, pane švakře, moje je jejich sestra, ujmou se nás, neodstrčejí nás, kouknou se, já jim to do nejdelší smrti nezapomenu! Jen aspoň dvě tisícovky kdyby byly, pánbůh jim za ně naděl, kouknou se, já jich neutahuju, jenom dvě tisícovky, co jim to udělá, a my si pomůžeme. A pak jim tu ostudu neudělám, aby se řeklo, že se jejich švakr ocitl na bubnu. Kouknou se, já jich neutahuju!"

Brodecký se na něho překvapeně zadíval.

„Tak neotálejte a jděte se ustrojit," pobídl ho, „vám dvě tisícovky zaručuji. A vůbec už se o to nestarejte, když nechcete, ani se nestrojte a nikam nechoďte; a přeci se ustrojte a pojďte. Vy, jaký jste, zbytečně byste se tu rozčiloval, aspoň si to všecko vyslechnete."

Poklepal mu na rameno a hromádky mouky z něho do dusného vzduchu vyklepal. Švakříček stál nerozhodně mezi pytli mouky, ztrácel se mezi moučnými

pytli, mizel a splýval s nimi v šedivo, v moučný prach a pavoučí.

„Já teda přeci půjdu,“ odpověděl nerozhodně.

„Musíte jít,“ poroučel Brodecký, „já teď do vás vidím jako do otevřených hodin, všem vašim kolečkům rozumím. A už se jděte strojit, já se zatím projdu městem a v devět hodin se setkáme na zámku.“

Rozradostněn a spokojen vyšel Brodecký z krámu. Podíval se na hodiny, do devíti hodina času zbývala. Kdyby byl šel po náměstí, najisto by byl potkal okresního sudího. A mohl s ním pohovořiti o své věci, mohl jej pozvati na hon — okresní sudí byl vášnivý střelec, nebezpečný honcům, bezpečný zvěři, široko daleko jezdil střílet honce a šanovat zvěř — mohl jej, byl-li toho rána špatně, prašpatně naladěn, okamžitě učiniti vlídným, milým člověkem. A jemu se zachtělo choditi do devíti hodin starým městem, se starými pohledy se pomazliti, obnoviti v duši, co se ještě po dlouhých letech a v pokročilé mužnosti vůbec dá obnoviti.

A jak šel, jasně cítil, že se teprve blíží tomu, po čem dlouho marně toužil. Teprve teď měla mu země náležeti. Po zákonu a obrněně proti všem. Ovšem za novou oběť si ji vykupoval. Ale to vše bylo mizivě malé proti velikosti nadcházejícího nabývání. I švakříček Sladký, plachý šváb, starostlivý a hltavý, povolil, slevil švakříček, slevil on, jenž jediný nesl proti němu pochodeň odboje. Za dvě tisícovky prodává čočovici! Za dvě tisícovky! Lacino!

(Pokračování.)

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Tímto způsobem viděl se v životě po prvé. Poznání to neobyčejně jej rozčililo. Vášnivé, mimo jeho vůli probuzené touhy zaváděly ho na jiné místo, než odkud se až dosud díval na svět. Vznikala v něm snaha vysmáti se vlastní pošetilosti.

Na pocity a myšlenky, jež na této procházce prošly jeho nitrem, nikdy nezapomněl, tak zvláštní byly a tak nápadně lišily se od vlastní oblasti jeho. Ovládly jej představami roznícené touhy, jež dosud žily jako umrtvené pod jeho illusemi, sny a přijatými názory. Tvář jeho, mnoholetým překonáváním sama sebe do určitého výrazu vypracovaná, pojednou všecka se změnila, všecka ožila, všecka zkrásněla, jako každá ztrnulost, po níž rozleje se svit života a vášnivé horoucnosti. Pojednou byl tichý, povoláním svým zaujatý učitel, novým mužem, jaký se líbí ženám. Svítily z jeho očí i z tváře vnitřní odhodlání, vášeň a touha. Všecka opatrnost, ohledy, upiatost byly pod přívalem jejich neviditelny. Myšlenka, kdyby zde Daniela byla, že by ji strhl k sobě, rozhosťovala se v jeho mysli, a stesk, že zde není, vzrůstal neustále. Z této nálady zrodila se pojednou neobyčejná lítost, jaké do té chvíle nikdy nepoznal, lítost, že nežil, že nechal uletěti jalově a marně mladá svoje léta. Píseň „Zahučely vody, zahučely lesy“ prošla v té chvíli jeho hlavou, a aniž chtěl, zazpíval si ji hlasitě v zelených, odlehlých houštinách. Zdála se mu krásná a hluboká jako nikdy. Cítil až na dně duše, že na veškeré jeho práci i životě leží studená, tísnivá střízlivost i marnost, přelud prosycený zklamáním.

A znova zabarvovaly se představy rozkošnou Danielou, znova rozkvétaly jeho vášně a znova zadýchaly jeho tvář svým pelem.

Toulání samotou ztratilo nyní všechen smysl a půvab. Pojednou nebyla houština příjemnou, a vrátiti se ještě jednou po travnaté pěšině vedle lesní cesty, kde se mu před chvílí líbilo, zdálo se nemožností. Vše jakoby vychladlo a vystřízlivělo vedle jeho stesku.

Chvátal odtud přímo k pensionátu přemýšleje, kde by Danielu nalezl.

Tu však se setkal s Borkem a Martou, kteří stáli pod stromy za pahrbkem a rozhlíželi se po kraji. Vyhnouti se nebylo již možná. Advokáta Bláhu s paní a Marií zahledl nedaleko odtud. Seděli na travnatém, květnatém svahu. Doufal, že projde mimo ně s pouhým pozdravením, ale mýlil se. Borek se rozběhl k němu.

„Pane učiteli!“ volal. „Přeme se s Martou o uměleckou výchovu. Ona souhlasí s vámi a tvrdí, že jsem barbar!“

Komárek stanul a zasmál se. Nezajímalo ho nyní, čím se jindy opojoval.

„Kam jdete?“ ptal se ho Borek podávaje mu ruku.

„Jen tak . . . byl jsem daleko,“ odvětil a povšiml si, že Marta, blížící se k nim, se zalíbením naň pohlíží.

„Zůstaňte zde s námi!“ pozval jej Borek.

Marta, stanuvši u něho, usmála se. Byla růžová, pobíháním rozehřátá a veselá. Oči její utkvívaly na jeho tváři. Přitiskla k Borkovi hlavu jako kočka, a teplé oči její plny byly záhadných otázek.

„Podivná dívka,“ pomyslil si Komárek, pozoruje zpurný, ale teď veselostí oteplený pohled, i silné ruce její, jež náhle bratra prudce objaly.

Rozesmála se, jako činíme tehda, prohledl-li někdo naše skryté myšlenky.

Komárek chtěl se zeptati, o co se přeli, ale nestál o tuto rozmluvu a rozpovídal se s nimi raději o zdejší krajině. Vypravujíce si takto, ubírali se pozvolna k Bláhovým. Paní vyšla jim vstříc a usmívajíc se, ptala se Komárka, proč chodí sám? Těšilo ji, že jej Borek přivedl. Snad nikdo ze zdejších hostí neučinil na ni tak přívětivý a milý dojem. Komárek odpověděl vesele, že se léčil v samotě. Poznámkou tou probudil Martinu zvědavost, jež od první chvíle podezřívala jej z lásky k paní Pechové. Jala se vyzvídati na něm, on však odpovídal žertovně a nejasně, tak že se naň rozhněvala. Všecka rozdurděna vzdálila se po travnaté mezi, očekávajíc, že za ní poběží, ale on zapovídal se s advokátem, jenž mluvil rozvážně a neobyčejně střízlivě. Borek chvíli u nich postál, ale nebavilo ho, o čem hovořili, i odešel za Martou.

Marie popošla od nich a usedla opět do trávy. Paní Bláhová ohledla se po ní a zbledla poněkud. Zamrzelo ji, že se vzdálila, avšak jen z obavy, aby Komárek nebyl uražen. „Bože, ta holka je divná,“ pomyslila si s hořkostí, „sama se lidem vyhýbá!“ Shledávajíc pak, že si toho nevšímal a že se s Bláhou zapovídal o posledních událostech politických, upokojila se. Odloudala se k ní a usedajíc, prohodila s nadšením, že je Komárek velice milý.

Marie se naň zahleděla. „Ano, je milý,“ pomyslila si okamžitě. Zastrčila levou ruku pod bílý, lehoučký pláštíček, a usmála se na matku. Vše, co Komárek činil, jak šel, jak hnul rukou, hlavou, tělem, jak se naklonil, jak se usmál, jak se podíval, vše se jí neobyčejně líbilo. Příjemný pocit roztékal se její celou bytostí z jeho veškerého zjevu. Byla okouzlena a podivila se, že si ho dopoledne nevšimla a že ani v té chvíli, když se seznámili, neučinil na ni zvláštního dojmu. Teď bylo na něm vše krásné. I červená, proužkovaná hedvábná košile bez vesty, s pouhým černým pásem neobyčejně mu pod lehoučkým hnědým kabátem slušela. Vyžehlené spodky, nepomačkané, jako napiaté, zvyšovaly jeho živost a pružnost. Černé oči její pozorovaly jej vytrvale, se zálibou, jež se sama zkušené matce vyzrazovala. I to Marie vycítila, že je Marta stejně zaujata a že vzdorovitostí svou vyjevila, co se v ní dělo. Když se pak Komárek s otcem přibližovali k nim, Marie všecka v bledé tváři zahořela.

„Sedněte si k nám!“ pozvala je paní ukazujíc na hebkou trávu.

Usedli.

V té chvíli Marta vypískla a hlasitě se rozesmála. Všichni se po ní ohledli. Zdálo se jim, že ji Borek nějak polekal. Utíkala mezi vysoké stromy. Marie stopovala ji a svěsivši hlavu sesmutněla.

Komárek nebyl potěšen tímto zapadnutím mezi lidi, již ho nezajímali. Roztržitost a netrpělivost rozrůstaly se jeho větami i pohyby. Krátce však. Od té chvíle, jak usedl a jak si povšiml smutné tváře sličné Marie, zapomínal na své touhy. Odpovídaje krátce na dlouhé úvahy Bláhovy (jenž, jak se zdálo, zasvěcen byl do zákulisí všech politických stran, a všechno, co se ve veřejnosti dělo, dovedl okamžitě vysvětlili nějakou skrytou příčinou), ohlížel se po Marii, jejíž bledost jakoby zářila teplem a vnitřním vzrušením. Bláha, jenž byl okouzlen tím, že se vyličoval důležitým a vše znajícím, ani si nepovšiml své dcery. Jen paní, splétající tři dlouhé metlice, cítila vnitřní pohnutí svého dítěte, a sevřevši rty zahleděla se do trávy.

Komárek nevěděl ani, čemu svědčí. Znovu a znovu se ohlížel na profil slečny Bláhovy, jenž jakoby mu byl znám a jakoby mu připomínal kohosi drahého a nešťastného. Byl by rád něco jí řekl, ale ona jakoby neměla touhy vmísiti se do rozhovoru.

Asi za půl hodiny vraceli se do pensionátu na kávu. Komárek se tím úplně rozveselil. Šel s Marií. Zatoužil nějak ji rozveseliti a vypravoval proto o směšnostech svých známých. Docilоval však jen toho, že tvář její zrůžověla a všecka planula. Chtěl se jí zeptati, hraje-li klavír, hodlaje jí doporučiti Chopina, ale včas se vzpamatoval, uvědomiv si, že levá ruka její není normální. Teprv teď povšiml si, že schovávala obě ruce pod pláštík, aby to nebylo nápadno, a aby sama pouze na levou ruku neukazovala, a že následkem toho mluvila

bez gest, což ji činilo chladnou a neživou. I to jej napadlo, aby se zeptal, proč je tak smutna, ale i tu se včas vzpamatoval.

„Nejste vy přílišná samotářka?“ otázal se přívětivým hlasem.

„Samotářka? Proč?“

„Zdáte se takovou. Chodíte do společnosti?“

„Nechodím. Bývám doma. Ano, uhodl jste, jsem samotářka,“ řekla náhle s opravdovostí, jakoby se byla rozhodla mluviti upřímně. „Nikde se mi nelíbí, nikde nejsem spokojena. Jediné, co mne těší, je divadlo, ale s lidmi se nestýkám. Oh, nemám nikoho ráda, a musím-li někam jíti, mívám druhý den kocovinu.“

„Nečiníte dobře!“ řekl hlasem, jakým mluvil k žákům. „Vy, právě vy byste měla choditi mezi lidi!“

„Já? Proč?“ otázala se šeptem všecka zblednuvši.

„Hleděla byste veseleji na svět!“ odvětil, rozvažuje každé slovo, aby nenarazil na její ukrývanou zrůdu.

„Mýlíte se. Vždyť jsem to častokráte zkusila, a druhý den jsem trpěla! Ne, nestojím o lidi!“ pronesla rozhodně zachvěvši se ošklivostí. „Naopak, chtěla bych žíti někde daleko, na neznámém, neobydleném ostrově. Tu touhu mívám . . . tu touhu . . . Zdává se mi, tam že bych byla úplně šťastna!“

„K čemu ostrov?“ zvolal domluvně, s ohněm a láskou k životu, upadaje do své vlastní touhy. „Proč? Je třeba míti vůli k pochopení světa, veškerého světa,“ (stanul a naznačil oběma rukama, že myslí slovy svými vše kolem sebe, i přírodu samu) „to, co vy chcete, je odříkání, slabost, konec! Věřím, že je třeba touhy a vůle, abychom zvítězili nad sebou, nad různými slabostmi. V touze, vůli a nadšení všechno se utopí, roztaví a ztratí! Nic na světě nemůže nám brániti v dosažení radosti života!“

Marie zbystřila pozornost. Černé oči její upřely se na rozplanulou jeho tvář.

„Nade vším musíme zvítězit, chceme-li!“ horlil dále, snaže se překonati v ní těžký smutek její a prchání před životem pro zrůdu ruky. „I kdo není hezký, ba, zcela ošklivý člověk ve vnitřním ohni stane se milým! Nevadí tedy ani nedostatek tělesný! Ale ani duševní! Zcela hloupá slečinka, je-li živá, veselá a roztoužená, zdá se milou a strhující! To třeba míti na zřeteli! Ostrov! Pustý ostrov! Vy! Tak krásná!“

Mariiny rty prudce se stáhly a oči zavřely.

„A což — nestojím-li o radost a o všecko, o čem jste mluvil?“ prohodila s náhlou bojovností.

„Stojíte o vše, ano, jsem o tom přesvědčen!“ zvolal srdečně, nachýliv se k její tváři. „Vaše oči o tom svědčí! Ano, slečno! Nebojte se života! Je třeba jen odvahy! A vy jste krásná, neobyčejně krásná! Nevzdalujte se lidí, zahořkla byste!“

Hleděla v dálku, pootevírajíc červené, pěkné rty. Mezi bílými zoubky chvěl se jemný smích. Vnitřní touhy její, léta již utlačované, rozlévaly se po zrůžovělé tváři. „Ach, jak je milý!“ napadlo jí. „A co si myslí? Co chce? Proč mi radí, abych byla veselá?“ Množství takových otázek kmitalo se jí v duši.

Komárek, všechen v moci své vnitřní vášně, podobal se vonnému květu, jenž vydychuje svým životem. Teplo a síla touhy jeho šířily se kolem bez jakékoli jeho snahy a samy vlévaly se do jeho vášnivých slov. Znova a znova opakoval Marii, že je krásná a že nesmí pro nic na světě utíkati životu. Všechen rozohněn usiloval rozptýliti smutek její tváře a zaujat touto snahou, jako dráždivou hádankou, stále zjevněji naznačoval jí, aby se nermoutila pro jakýkoli nedostatek.

Když se vrátili do pensionátu, Marie všecka rozkvetlá a vzrušená odběhla do pokoje a usednuvši na pohovku přitiskla si ruce na tvář. Nebylo jí možná obsáhnouti vše, co se stalo. Věta za větou, jak je Komárek mluvil, zněly jí duší. Naslouchala jim v opojení. „Proč tak mluvil? Proč?“ ptala se hlasitě. Vše ji nutilo, aby si odpověděla, že vzplanul k ní láskou, ale bála se této odpovědi, tak byla odvykla víře v možnost takovou. Rozčilena a ve tváři růžová nahlédla na sebe do zrcadla. „Ach, proč jen mluvil o životě, proč mne vábil? Proč?“ šeptala, dívajíc se na své rty a zoubky i na rozjiskřené oči. Líbila se sama sobě a dotknuvši se rukama skrání vydychla zhluboka. V té chvíli uviděla v zrcadle levou svou ruku v černé rukavičce a zalekla se. „Ví to?“ pomyslila si. „Ano, ví,“ odpověděla si ihned, „a neošklivím se mu!“ I jala se znova vzpomínati na vše, co řekl, aby poznala bezpečně, ví-li o jejím neštěstí, a plna rozechvění odpovídala si, že ví. Vyrušena tím přecházela po pokoji nevědouc si rady, co činiti. Složité jakési starosti rodily se v její duši, ale současně i neobsáhlé blaho ji zaplavovalo. Rozepiala si kožený pás i límeček a znova usedla na pohovku. Zdálo se jí, že se ocitla před velikým rozhodnutím, jež se k ní těsně přiblížilo. Oči jí svítily nadšením i ulekáním. „Ano, miluje mne, mi-

luje mne!" zašeptala konečně v prudkém vytržení a vyskočivši napřímila se jako proutek. Mladá, plná její ňadra napínala šedivou bluzičku. Přiskočila k oknu, vyhlédla jím, ale rychle prchala, spatřivši tři důstojníky, kteří ihned salutovali, jak ji v okně zahlédli. Usedla opět na pohovku a zavřevši oči představovala si Komárka v hnědých lehoučkých šatech a červené hedvábné košili. Milý jeho hlas jakoby se ozýval pokojem . . . Naslouchala a přisvědčovala všemu.

XVI.

Komárek veběhl do jídelny a odtud do verandy. Všude bylo plno lidí, hlučno a nepříjemno. Nenaleznuv Daniely, ptal se Aninky, byla-li již na svačině. Sdělila mu, že právě odešla kamsi do polí. Rozmrzel se a pil rychle kávu, aby mohl za ní co nejdříve odejíti. Nemohl se však vzdáliti tak rychle, jak si přál. Zastavila se u něho paní Slámová a usmívajíc se naň vyptávala se ho, kam půjde. Bál se, aby nešla s ním, a nalhával jí nejpodivnější nemožnosti. Bledé, modré oči její stále se naň dívaly, a zaujata nepozorovala ani, že je mu nepříjemna. Sotva však se mu podařilo uniknouti, setkal se před pensionátem s paní Jarolímkovou, jež, nesouc v každé ruce velikého kozáka, houpala se před ním s nohy na nohu. Modré oči její pozvednuty byly k němu v nápadném vytržení. Musil jí slíbiti, že ji provede po lesích.

„Ale jistě!" volala naň s verandy, kam odkvapila za svým mužem.

V té chvíli stanuly před Komárkem Karla a její matka. Obě byly červené a rozveselené. Zasypaly jej poznámkami o dnešních hostech. Dívaly se naň přívětivě a chytaly jej při každé větě. Nemohly pochopiti, kam zase chvátá. Obě si vzájemně řekly, když odkvapil, že je dnes neobyčejně milý. Zamrazilová, sedící v parku se starší dámou z města, jež sem chodívala každé neděle, zahlédnuvši ho, volala za ním, že paní Pechová chodí někde na levo v polích. Neřekl na to ani slova, ale okamžitě rozběhl se na levo po mezi k jabloňové aleji, kde rozeznával bílý slunečník a sem tam přecházející dámu. Byl přesvědčen, že je to Daniela, a představy, jež roznítily v něm celý svět vášní a tužeb, opět se vracely k němu. Kráčeje po květnaté mezi, plné jetelíčků, sedmikrás, jestřábníků a jitrocele, pozoroval upřeně krok dámy. Byl bystrý, neklidný, jak chodíváme při vnitřním rozechvění, snažíme-li se je překonati. A tu teprv rozeznal, že u širokého štěpu, opřen o kmen, leží Zloch. Poznal jej podle bílého klobouku. Daniela, patrně jím rozčilena, přecházela mimo, aby se uklidnila. „Co ti dva stále se hledají a dráždí?" pomyslil si, a srdce mu zabušilo. „Je ten Zloch přece jen divný člověk! Působí na ni zvláštní mocí, vábí a rozčiluje . . . ne, otravuje ji. To je správné slovo! Proč však za ním stále chodí? Proč se mu nevyhýbá? Najednou, sotvaže se trochu uklidní a nitro si vyrovná, znova za ním jde a znova se rozčilí . . . vlastně otráví! A — jak se zdá, mají nějaké tajnosti! — Co jí zase povídá? Proč se s ní pře o věci, které ji dráždí?" Cítil, že je tím popuzen. A hned si pomyslil: „Musím ji ochrániti, trpí tím člověkem!" Zrychlil krok. Hbitá, laní chůze Danielina, jíž pozoroval, přerušila jeho myšlenky. Líbila se mu a uvolnila opět jeho touhy. „Je krásná!" šeptal, a myšlenka, že není možná, aby se kdy s ní rozešel, zaryla se do jeho srdce.

Slunce hřálo. Den byl parný, nevětrný, s bouří na obzoru. Nad lesy stála bledá, ale mocně nakupená mračna. Z pensionátu zapadalo sem živé hlučení. Rozeznával smích Karlin, jež se patrně divoce houpala. Představil si ji s plápolající sukní a dole dva důstojníky, kteří na ni nadšeně hleděli. Zvláštní, hluboká únava přemohla na chvíli jeho síly.

Než došel k aleji, Daniela stanula před Zlochem. Bylo znáti na ní, že pátrá, kdo přichází.

Komárek zrychlil krok.

„Netušil jsem, že se zde s vámi setkám, milostpaní!" volal zdaleka. „Utíkám hluku. Po lesích je plno lidí!"

Daniela vyšla mu vstříc. Tvář její byla roznícena, rty se chvěly. Chtěla se usmáti, ale nemohla.

„Dobře, že jdete!" zašeptala tisknouc mu ruku.

Usmál se a pohleděl jí do očí.

„Špatně se bráníte!" řekl zaujat více její krásou než jejím rozčilením. „Stále jste se připravovala, jak starce porazíte, a, hle, nové zklamání je zde! Což jste mu neřekla všechny své důvody?"

„Ach, ano, ale on je strašný! Bije člověka přímo do hlavy, a kamením! Prohodí něco neočekávaného a podtrhne nohy všem mým papírovým vojáčkům!"

„A co vám řekl?" ptal se Komárek upíraje na ni horoucí pohled.

Povšimla si jeho roznícení, a příjemný dojem proběhl jejími rozechvěnými nervy. Myšlenka, že by bylo krásné, kdyby s ním

mohla nyní sama mluviti, zasvítila v její duši.

„Co mi řekl? odvětila až po chvíli. „Litoval mne! Pojďme a mlčme o tom!" dodala tiše.

„Stýskalo se mi po vás, milostpaní!" řekl ihned, všechen blažen, že přestala mluviti o svém podráždění.

„Po mně? A proč?"

„Nevím. Toužil jsem po vás!" zašeptal ještě, než přistoupili ke Zlochovi.

Daniela zavrtěla hlavou, jakoby nemohla pochopiti, co mluví, ale pocítila opět příjemný dojem ve všech nervech.

„Milostpaní, promiňte starci, že vás poučuje!" pravil Zloch vlídně, všechen rozesmutněn. „Netušil jsem, že vás něco zamrzí v mých slovech! No, usmiřte se!" domlouval jí. „Myslil jsem, že toužíte po pravdě jako každý člověk. Ale vy se jí bojíte! Pravda není zdrcující, uznáme-li ji ochotně za vládce! Opakuju vám, soudí nás shovívavě a vládne spravedlivě! Proč se jí bát? Nelitoval bych vás, kdybyste vše jasně viděla a kdybyste přijímala nutnost — s otevřenýma očima! Mne rozčiluje však, že nechcete nic připustiti, že je vám klam milejší. Představte si, jak snadno mohla byste se státi směšnou s takovými slovy, jako jste mi prve řekla, že — není-li žádný třicítiletý ženící se muž panicem, váš Karel že jím jistě byl. To mne dráždí! Bylo mi proto líto paní Hrdličkové, té jemné dámy, o níž jsem vám vypravoval, když řekla dívce, scházející se v tajném bytě s jejím mužem: „Víte, co mne právě těší, slečno? Že je mi můj muž tak věren, tak úplně věren!" Není-li to pokořující? Nebyla-li ubohá před tou slečnou, když takovým naivním způsobem mluvila?"

Daniela přitiskla si ruce ke skráním.

„Jsem již unavena našimi spory," řekla nervosně, „nechme toho! Vypravujte nám raději něco! Chtěla bych věděti o vašich rodičích —"

„O mých rodičích? připojil a zasmál se stařecky. Černé oči jeho zahleděly se vzhůru.

„O vašem mládí ... nebo o té otrávené dívce," prosila Daniela s náhlou živostí, jakoby chtěla způsobem tím vytrhnouti se ze strašných dojmů. „Poslouchám vás ráda!"

„Bojím se ozvěn! Povím-li něco — přijde ozvěna!" pravil se smíchem, jehož příčinu nebylo možno pochopiti. „Však víte, milostpaní ... kdo se mi zde zjevil!" Oči jeho zahořely a tvář jakoby zpopelavěla. „Ale chcete-li — povím vám něco, třeba ten příběh s otrávenou dívkou ... Bože můj, dávno, dávno je tomu! Povím tedy, jak se to všecko sběhlo. Sedněme si však do stínu, třeba zde. Je vedro ... bouře přijde!"

Usedli do trávy, jak si Zloch přál. Daniela povšimla si roztoužených očí Komárkových. „Proč je dnes tak milý?" pomyslila si. Usmála se naň a naznačila povznesením hlavy a napětím rukou, že bude silna a klidna, aby se o ni nestrachoval.

Zloch zakašlal a bílé prsty jeho probíraly se v zelených travách, jakoby něco hledaly.

„Všecko mám dosud živé a neztišené před očima," započal rozvážlivě zasmušiv poněkud tvář. „Neměl bych se dotýkati příběhů těch všetečnýma očima, ale vám k vůli, milostpaní, rád to učiním. Vy máte pochopení pro vše, a pak — chci vás přesvědčiti, že vás mám rád. Žádala jste mne již několikráte o tento příběh. Otrávená, andělská Lidka zajímala vás neustále, od té chvíle, kdy jsem se o ní zmínil. Již to, že jste vzpomínala na ni, dovoluje mi pověděti tu událost. A tak sdělím vám příhodu, kterou jsem dosud nikomu nevypravoval. Lidka Danovská! Ach, ano, bylo mi jednačtyřicet let, když se to sběhlo! Tehda vrátil jsem se do Prahy po dvouměsíční cestě po Německu. Hojil jsem se po těžkém rozrušení touto cestou. Prožil jsem nepříjemné, zuřivé sváry — taky něco, co jsem sám v okolí svém vyvolal — a musil jsem rychle odejeti, abych nezešílel. Tato cesta mne opravdu posílila, a navrátil jsem se do Prahy zdráv i vesel. Najal jsem si krásný byt na Malé Straně v tiché ulici, kde jsem nikoho neznal, a pln předsevzetí chtěl jsem začíti nový život. Tehda srdce mé naplněno bylo stálým, nehynoucím steskem po Tonince. Nepokoj a neštěstí své sváděl jsem na tuto svou marnou lásku, a umiňoval jsem si, že bude nutno zapomenouti, abych se zachránil. S těmito plány ocitl jsem se v Praze. Uspořádal jsem své jmění, tehda ještě značné, rozpočetl jsem, co mohu vydávati, a rozhodl jsem se učiti se anglicky, abych konečně příštího roku mohl splniti svou největší touhu: cestu do Indie! Netažte se mne, milostpaní — ne, nebyl jsem tam, nesplnil jsem tuto touhu — ale to je vedlejší. Jde o jinou pěšinku. Napadlo mne, že bych se měl oženit. A jak u lidí bývá, viděl jsem pojednou v tomto plánu jediný smysl všeho, zachránění a příští štěstí své. Čtyřicátníci mívají takové pošetilé plány! Myšlenky mé úplně se tím napojily a rozžhavily! Ženit! Změnu! Za každou cenu změnu! A zaujat těmito plány potkával jsem na točitých, dřevěných schodech

v domě, kde jsem bydlil, mladou dívku — Lidku Danovskou. Šestnáct let — více jí nebylo! A já, čtyřicátník, vyhledl jsem si toto mladistvé kvítko, poněvadž byla běloučká, hbitá, čistá, s očima velikýma a horoucíma. Neuvažoval jsem, nepočítal let svých — to mne ani nenapadlo! Nosil jsem tehda plnovous — pěkný, černý, krátce stříhaný. Několik šedivých vousů jsem chtěl vytrhnouti, ale shledal jsem, že je jich více, než jsem tušil, a dal jsem se oholiti. A tak to započalo. Lidku jsem potkával, pozdravoval, očima rozněcoval a vábil. Navykl jsem myšlence, že pouze ona může býti mou ženou. Oči mé nebyly obyčejné, pohled můj nebyl bez omamující síly, a tak brzy bylo mi zjevno, že mladistvé to děvčátko pochopilo. Byla dcerou domácího, jediným dítětem, a seznámení nebylo těžké. Nezačal jsem s ní, nýbrž s rodiči. Kdykoli se dalo, promluvil jsem s nimi, až mne konečně pozvali. Byli lidé zvláštní, milí, dobrosrdeční a neobyčejně jemní."

(Pokračování.)

TÝDEN.

═ Po dlouhém a bolestném utrpení zemřel 17. t. m. na Král. Vinohradech spisovatel Vácslav Vlček, nejstarší ze současných romanopisců českých, zakladatel a redaktor nejstaršího českého měsíčníku „Osvěty". Zpráva nemohla překvapiti ty, kdož věděli, jaký úporný boj vedl zesnulý spisovatel, vzácný vzor práce, píle a ideálního snažení, se zákeřnou a strastiplnou svojí chorobou, zkornatěním cév. A přece se jímavě dotýká zpráva o jeho konci všech, kdož znali mnohostrannou jeho práci veřejnou, publicistickou a čistě literární, a dovedou správně ceniti její výsledky. S Vácslavem Vlčkem odchází z českého literárního světa silný a rázovitý typ naší nejstarší spisovatelské generace. Vyrostlý ze selského rodu jihočeského, vychovaný v ovzduší tuhé vlastenecké práce, nadšeného národního uvědomování, úsilovného dohánění Evropy ve všech oborech kulturní tvorby, takový přišel Vácslav Vlček po dokončení filologických studií v Praze do veřejného života. Několik málo let působil jako supplent na pražském akademickém a českobudějovickém gymnasiu, a bývalí jeho žáci podnes naň vzpomínají jako na vzor znamenitého, národně uvědomělého a nadšeného učitele, který svým klassicky ryzím přednesem a svým nadprůměrným vzděláním fascinoval svoje posluchače a působil na ně silným národním duchem. Již tenkrát působil literárně i publicisticky, a brzy jej tato činnost úplně zaujala, svedla s kariéry professorské a obrátila plně k povolání spisovatelskému.

Jako 28letý muž vrátil se do Prahy, vstoupil do redakce „Národních Listů" a „Hlasu"; před tím již začal pěstovati všecky obory tvorby literární, epickou poesii, povídku vesnickou i historickou, drama i román. Na tomto posledním poli první veliký úspěch literární znamenal jeho dvoudílný román historický „Po půlnoci". Brzy na to tehdejší „Květy", „Světozor", „Matice Lidu" i jiné časopisy začaly přinášeti jeho obrazy historické, nesené silnou ideou vlasteneckou, slohově vynikající ušlechtilým tónem a čistým jazykem.

Veliký, významný a na svou dobu odvážný literární podnik znamenalo založení měsíčníku „Osvěty", jehož prvního ročníku první svazek vydal Vlček začátkem r. 1871, a jemuž odtud hlavní svoje síly věnoval po celých téměř 38 let, doslovně do posledního svého dechu. Nestranná literární historie, která v těchto osmatřiceti ročnících trvale bude míti důležitý pramen informační, nejlíp dosvědčí, co znamenali „Osvěta" a její zakladatel i pečlivý redaktor pro rozkvět české literatury i pro povznesení české úrovně osvětové. Vácslav Vlček dovedl kolem svého měsíčníku seskupiti nejen nejvýznamnější jména literární, ale i vědecká, politická, odborná. Při svém všestranném vzdělání, při bohatosti, horlivosti a houževnatosti svého zájmu pro všecky obory duševní činnosti v Čechách dovedl si vždycky vyhledávati svoje spolupracovníky, vyvolávaje podněty, stopuje veřejný život a udržuje svoji revui dovedně i důsledně na výši požadavků.

I vlastní jeho činnost spisovatelská hlavně zde kotvila, a „Osvěta" přinesla největší část jeho velikých románů vlasteneckých, společenských i romantických idyll („Zlato v ohni", „Samohrady", „Setník Halaburd", „Černé jezero" a j.), v posledních letech pak téměř výhradně několik velikých celků memoirových, vzpomínkových, vlastně autobiografických („V rodném hnízdě", „V budečské škole", „Druhové z mládí", „Sněhy a ledy" a j.). V posmrtné vzpomínce, která nechce býti než letmým připomněním souhrnného významu spisovatelské činnosti Vlčkovy, není místa k podrobnějšímu oceňování jednotlivých jeho prací literárních. Že byly velmi čteny, činíce svého autora jedním z nejpopulárnějších českých romanopisců, o tom svědčí výmluvně veliké rozšíření mnohých z nich, a trojí až čtveré vydání, kterého se dočkaly. Není nezajímavo, že literárně nejcennější jsou právě tyto poslední Vlčkovy práce vzpomínkové, plné krásné pohody stáří, duševně vyrovnaného a klidného tónu, psané plynnou a ryzí češtinou, jejímuž zušlechtění a povznesení zesnulý spisovatel věnoval celý svůj dlouhý, horlivou činností vyplněný život.

Svojí povahou, literárními náklonnostmi a celým směrem svého ducha i neobyčejného vzdělání Vácslav Vlček byl konservativec uvědomělého smý-

šlení a ušlechtilého cítění, v případě potřeby i zaujatý bojovník pro svoje ideje a tuhý obrance svých zásad. Ale i literární protivníci jeho, pokud byli spravedliví, nemohli mu upříti důslednosti a ideovosti, která zůstává hlavním rysem jeho literárního talentu i všeho jeho veřejného působení.

*

Včerejšího dne oslavil šedesáté narozeniny Jos. M. Hovorka, rodák ze Statenic, ředitel pokračovací gremiální školy knihkupecké a Všeobecné insertní kanceláře, který vedle svého významu belletristického získal si nemalých zásluh také o povznesení české literatury knihkupecké a o zvýšení úrovně českého odborného sem spadajícího školství. Již v prvních svých literárních začátcích, kdy byl administrátorem „Světozora" a redaktorem ve službách dra. Skrejšovského, propagoval J. M. Hovorka velmi pilně myšlenku praktických styků českofrancouzských, vydávaje s prof. Leclairem časopis „Le Pragois", nepouštěje se zřetele zvyšování úrovně české knihkupecké literatury a snášeje v četných článcích, studiích a redakčních příspěvcích obsáhlý materiál k velikému knihopisnému slovníku, k jehož úplnému vydání bohužel nedošlo. Nejživějšího ohlasu ve veřejnosti doznala však přece jen jeho pilná účast v belletrii, jejíž výsledky znamenány jsou knihami novell „Různé listy", „Poutí života", „Novou sbírkou prací belletristických", dále novellami „Rytíři zlata", „V obraně vlasti", „S ptačí perspektivy", románem „Mezi pány a služebníky" a j. v. Je to řada prací, v nichž jeví se autorův bystrý talent postřehovací, zvláště pro charakteristiku ovzduší společenského, jmenovitě knihkupeckého. Autor pokusil se i o některé drobnější práce literárně-historické, redigovav také před časem „Přítele domoviny" a nyní belletristickou přílohu „Nových Pařížských Mod". Též v literárním životě spolkovém získal si hojných zásluh obětivým působením. —n—

*

Dnešního dne oslavuje 50. narozeniny professor klassické filologie a srovnávací mythologie a psychologie na pražské universitě, dr. František Krejčí, kdysi professor gymnasia novobydžovského a vinohradského, rodák z Hostinného. Vyšed z Herbartismu, soustředil veškeru pilnou činnost ve psychologii, kdež povždy hájil stanovisko čisté empirie na podkladě theorie vývojové. Velikým množstvím článků z jeho péra obohaceny byly přední české odborné revue, zvučného jména mu získaly však teprve obsáhlejší práce samostatné (O scenerii řeckého divadla, Element psychologický, Psychologie pro školy, Logika pro školy, Zákon associační a j. v.), vynikající živým snažením po vyvrcholení věcné správnosti dokazovaných theorií a nikoli pouze správnosti formální. Prof. Krejčí získal si nemalých zásluh i jako spoluredaktor psychologické revue „Česká mysl". —n—

*

V jistém sanatoriu nedaleko Berlína zemřel vysoce nadaný německý krajinář, Walter Leistikov, dle všeho za příznaků prudké poruchy mysli. Byl z nejproslulejších a nejuznávanějších mistrů německé moderny; jeho obrazy, ať už to byly světoznámé trhy či norské partie z hor anebo středoněmecké parky, působily nesmírně dekorativními dojmy, tak že působily rázem nádherných perských koberců. Všecky jeho práce vynikají velikou noblesou vkusu ve volbě motivů a jemného citu v koloritu; skoro všude dominují něžná, jako v sen zahalená jezírka a útulné, dumavé partie lesů i zelených houští. V začátcích poddal se naturalistickému směru Liebermannovu, ale zatím co tento umělec přešel k impressionismu, vytvořil Leistikov svůj rázovitý, vlastní styl, který ve svých koncích nebyl příliš vzdálen dekorativnímu umění starých mistrů perských, jak nám je zjevují vzácné výtvory tapet a koberců. Proto také byl nesmírně vyhledáván a vážen v aristokratických kruzích Německa a Francie, které naň shlížely s obdivem. Zajímavo je, že Leistikov napsal také kdysi román, který byl mnoho čten a i chválen, a že byl značně ceněn i jako výborný znatel uměleckých theorií. S jeho pracemi setkáme se v největších galeriích německých i francouzských. —n—

*

Láska všecko přemůže. V prácheňském dvoře sloužila r. 1691 děvečka Anna Vraná. Měla milého Bártu Prokše, ovčáka. Dostali se oba do šatlavy, a páni na radnici horažďovské měli vyšetřovati, zda Annino dítě přišlo na svět mrtvé, nebo bylo usmrceno. Bárta byl ukován ke špalku v jednom vězení, Anče ukována v jiné vězenské díře. Po dlouhém vyšetřování appelací poslala „30. dne m. Januaris 1692 ponaučení, kterak městský soud se má ptáti o spáchaném smilstvu a odtud podezřelém zahubení neřádně nabytého plodu". A v stejný čas Barta prosil biřice, že mu ve velké světnici zima, aby ho ukoval do malé, kde byla ukována u špalku Anči. Biřič, na zlé nepomysliv, učinil tak. Právě když bylo vyšetřování v největším proudu, „vynašlo se, že dotčená Anna Vraná neopatrností a přehlednutím posla právního u vězení šatlavním od Bárty Prokše, smilníka svého, zase znovu obtěžkána jest." Po roce vynesen teprve rozsudek: Bárta obdržel šest neděl šatlavy a Annu za ženu; jeho milá také 6 neděl a Bártu přídavkem. „A to podle práva!"

Z archiv. horažď. *Št. Vydra.*

V PRAZE, dne 21. srpna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KARFL ČERVINKA:

SMUTNA NEDĚLE.

Šedivé domy v nebeční
v neděli a v den sváteční,
modří vzduch jásá nad námi
prudkými zase vlnami.

Neděle smutná, smutný den!
Odešli! Dům je opuštěn,
stará jen služka hlídá dům,
ku bledým hledí oblakům.

Svlečený, v bílé košili
nahoře sedím zpozdilý,
dívám se, dívám za mráčky,
za plynoucími obláčky.

Petřína vidím obrysy,
pranic se ve mně nekřísí,
odešlých zvuků šum a chvat
klidně už mohu poslouchat.

Poslouchat, poslouchat ve snění
odchodu kroky a mizení,
vzdálené výkřiky veselé,
zmizelé, nadobro zmizelé,

vzdálené výkřiky veselé,
šedivé domy v nebe ční,
strašlivě smutná neděle,
neděle a den sváteční . . .

KONEC BYTOSTI.

Uvědomil jsem si právě ve chvíli, když všichni spali,
ve chladnou noc po dešti když hvězdy do tmy zamžikaly,
když mě chytla znenadání, utkvívajíc v horké skráni,
podivná a potutelná, nevysvětlitelná lítost,
co jsem já a čím je moje marně rozechvěná bytost.

Prohlížel jsem kůži svoji, schránu života a kostí,
ve hrudníku zaslechl jsem srdce bíti v umdlenosti,
nervy vzlykly, jimi šlehly starých bolestí zas jehly,
uvědomil jsem si náhle v okamžik, jenž v noc byl zavát,

že to tělo, že ten život, že to vše za krátkou dobu,
že to všecko budu hrobu,
až to umře, odevzdávat.

ZPĚV DÍVČÍ CHŮZE.

Pohybu rytmus jsem chyt,
dívčí jsem nožky zřel jít,
rytmus zněl z toho dívčího kroku,
zádíček, ramínek, šíje i boků.

Tempa jsem zaslechl cvak,
znělo to: tak, tak, tak,
— strašlivá chůze, strašlivě křehká,
— pohár! Bych nerozbil, beru jej zlehka . . .

MÁ VYHLÍDKA.

Vidíš ten cípek tam v dálce, kousíček žitného pole,
vidíš tu zeleň, jež svahy líbá tam dole, tam dole,
vidíš ten lesíček nad tím vystouplý z mraků a kouře,
vidíš ten topol a prorvu, kde odchází za stráně bouře?

To je má vyhlídka celá! Žíti bych nemohl bez ní,
to je mé skuliny obraz, který vzít nemohli vězni,
to jsou mé barvy, má dálka, rozhledu mého prouhy,
vzdálený hřbitov, kam nosí život mé mrtvé touhy . . .

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

K. M. ČAPEK:

ANTONÍNA VONDREJCE STÁTNÍ STIPENDIUM.

(Pokračování a dokončení.)

Anna vyprávěla překotem, div se nezajíkla, a když došla až sem, Vondrejc už přestal tak těžce vzlykat, dlaněma vrtal v očích, jakoby je chtěl rozmačkat, a nehty drápaly mu do čela.

To si Anna vykládala jako úspěch svého konejšivého vypravování, a to bylo také jeho účelem.

Zmlkla a odskočila do kuchyně. Za chvilku se vrátila a přinesla drátěnou klícku.

Klícka klapla, když ji postavila na stůl.

Jako na povel přestal Vondrejc vrtati dlaněma v očích a nehty drásati čelo.

„No tak se podívej na ptáčinka, Toníčku!“ začala zas Anna jako s dítětem, „podívej se na chudáka špačíčka, jak mhourá očičkama! Nooo . . . vidíš, podívej se, jak tě vítá!“

A z toho jejího „nooo“ bylo slyšeti vzdech úlevy, odvalující v nitru velikou tíhu, neboť Antonín spustil dlaně s očí a zahleděl se na klec před sebou.

„Nooo!“

Vida, přeci ho přivedla na jiné myšlenky!

Na první okamžik viděl Vondrejc dvě klece, teprve v druhém shrkly dohromady v jednu, a v ní na dně objevila se hnědavě šedá, churavě rozčepýřená přehoušle peří, rychle za sebou se vzdouvající a zase smršťující. Najednou zatřpytilo se v ní černé očko, ale sotva prohlédlo, přetáhlo se modravou mázderkou a zavřelo se namáhavě víčkem. A chuchvalec peří zase se vzdouval a smršťoval, a končitý zobáček z něho trčící malounko k tomu pokyvoval.

Opilý Vondrejc vytřeštěně zíral do klece.

Rozuměl co, chápal? Mezi obočím několikráte mu škublo, ale nesebrala se tu hloubavá vráska, snad nebyl schopen asociace dvou myšlenek.

„Je to samička, zpívat nebude, domovník povídal,“ šeptem pokračovala Anna, „a hádej, kady se k nám dostala do plotny?! Komínem, řekl domovník, to prej špačkové dělávají, on je ptáčník, tu klec máme od něho, i pan domácí se přišel podívat; když má uhodit špatné počasí, tak špačkové, kteří se opozdili, hledají komíny prej, a to je prej jistý štěstí do domu — říkávají u nich doma — takovej pták, kterej není ani koupenej ani darovanej, ani chycenej, ani vylíhlej, kterej nepřilít ani dveřma, ani okny, toho si važte, mladá paní, povídal domovník . . . Jistý štěstí, Toníčku!“

Annina horká hlava přilnula k Vondrejcově skráni.

„Pro Boha tě prosím, Ando!“ zachraptěl Vondrejc, a kotníky sepjatých rukou mu zapraštěly. Byla to první slova, která promluvil.

„Nemluv, Toníčku, tatíčku, nemluv, nic nechci slyšet, já vím, že's to neudělal z rozumu a že zejtra nebudeš nic vědět . . .“

A že vypadal jakoby ještě chtěl mluvit, vetkla mu Anna v ústa prudké políbení, jeden z těch polibků, jimiž se drtí, a po nichž rty opuchají.

A bylo po vzteku.

Ne proto, že by jej bylo urdousilo atletické políbení Annino, ale proto, že byl překonán, zmalomocněn. Neporozuměla zoufalství odporu, vloženému v jeho vý-

křik, pojala jej jako zahorování lítosti nad tím, co proveď, anebo co by byl provedl, kdyby nebyla jeho ránu zachytila. Vůči tomuto faktu ochabl, neuzdvihl vlny protestu v sobě až k novému projevu. K tomu přispělo ostatně i násilí Annina polibku.

Ano, násilí. Docela mechanicky byl přinucen k resignaci.

V myšlenkovém zákalu dnešního večera okusil znova několikrát již poznaný úžas nad tím, že v poslední době Anna stala se fysicky zdatnější než on. Zkrátka že jest tělesně silnější, že kdyby se pokusil vyvinouti se z jejího objetí, že se mu to nepodaří!

To byl úžas děsivý pro Vondrejce a zanesl jeho dneškem utlučenou mysl do nejobávanějšího zákoutí jeho představ. Vondrejc chátral i silou životní, a cítil přesvědčivě, že blíží se úpadek i jeho života vezdejšího.

Zamával jenom rukama jako rdoušené holoubě křídly, a dal se od Anny zdvihnouti se židle a takřka odnést na lůžko v jejích loktech. Teprve tu rozešly se jejich rty ze vryvného polibku a Vondrejc padl na podušky.

Nohy za ním do postele podala Anna a s báječnou rychlostí zhasla lampu

Za chvíli, a to už Vondrejc zmořením usínal, Annina ruka kladla mu na čelo a oči studený náčinek, velmi zlehoučka. Studený jak led. Tím snáze poznal, že horká krůpěj, která mu při tom padla na prsa, nemohla být voda.

Také vzdech Annin, který krůpěj provázel, nebyl dechnut chřípím, nýbrž šel z nelíčené hloubi.

Vondrejc usnul dřív, než se opilý jeho rozum dopátral, co ta slza vlastně a zevrubně znamená.

* *
*

Z rána pak ležělo „jistý štěstí“ v kleci drápky vzhůru.

S nevýslovnou tesklivostí pozoroval Antonín kupku rozčepýřeného peří, z něhož trčely nožky žalostně opálené, takže drápky končily příškvarkami.

Dlouho se nedíval na mrtvé ptáče, neboť jakmile se podařilo mozku, včerejším večerem zpustlému, srovnati události a myšlenky, hrklo v něm, jakoby se mu dostalo ranou do žeber popudu, a Vondrejc vrhl se na své šatstvo a překotem se oblékal. Neustal, až měl vestu na sobě, vytáhl hodinky a na dvě vteřiny držel je v dlani, než se podíval, kolik je. Byla to malá komedie, kterou sám před sebou zahrál, neboť všechny okolnosti, ruch v domě a pokrok světla nasvědčovaly jitru již velmi pokročilému.

Skutečně bylo již deset hodin a něco přes.

Kušte, teď rychle do práce!

Vondrejc jenom namočil ručník a přetřel si oči, šílenou rychlostí dostrojil se a již letěl — do korrektorny „Svantovíta“. Jda kuchyní jenom mávl rukou.

Tramway byla ještě kdesi u hřbitova, tedy dvě stanice za ním. Neměl tolik času, aby na ni počkal. A taky ho nechytila. Nezastavil se až v průjezdě „Svantovíta“.

Byl by letěl dál, ale prudkost jeho zarazil portýr, vypadnuv na něj tak náhle ze své lóže, že bylo vidět, jak po něm pásl. Patrně mu to bylo uloženo.

Musil jej vrátit, tak rozehnán byl Antonín Vondrejc!

„Je tady něco pro ně, pane redaktor!“ řekl portýr s drzým pohledem, a výsměšek, znějící z těch slov, prozradil, že portýr ví, že podává Vondrejcovi něco nemilého.

Byla to obálka s firemním nápisem: Družstevní tiskárna „Svantovíta“.

Dříve než ji otevřel, věděl Vondrejc positivně, co je uvnitř, a proto ji otevřel ihned. Vypadlo z ní osmdesát korun, jeho mzda za čtrnácte dní napřed; ano, byla to výpověď.

Čta, dával Vondrejc pozor, aby nedal znáti, jak jej obsah drtí, portýr stál ve výklenku své alkovny a pozoroval.

„Velectěný pane!“ počínal přípis družstevní tiskárny „Svantovíta“, zaměstnatelky Vondrejcovy. „Tímto ráčíte od našeho závodu obdržeti čtrnáctidenní výpověď se sproštěním dalšího závazku návštěvy a práce v tiskárně a korrektorně „Svantovíta“, časopisu národní strany mírně pokrokové, jak přiložená mzda svědčí. Závod není zavázán, udávati své důvody náhlého propuštění Vašeho Blahorodí, ale ráčíte zajisté uznati, že míra veškeré shovívavosti jest vyčerpána.“

Tady byl dopis přerušen nálepkem, ustřiženým z korrektury telegramu pro včerejší odpolední vydání „Svantovíta“, kterou četl Vondrejc. Depeše oznamovala z Paříže, že v posledním boji u Dar-el-Salamu padlo 340 rebellů. Slovo „padlo“ bylo podškrtnuto modrou čarou, jdoucí vzteky skrz papír. Když je Vondrejc zočil, neopanoval se, zčervenal a zbledl.

Groteskníjší a hanebnější chyby anály tiskových chyb dosud nezaznamenaly.

Dopis pokračoval:

„Předsledující výňatek jest z Vašeho čtení na odpoledne, ve slově „padlo“ po-

nechána chyba takového rázu, že uvádí list v neslýchaný posměch, který jeho vážnost snižuje. Nelze něco podobného trpěti, a proto se Vašemu Blahorodí dává na zakročení pana hlavního a chefredaktora výpověď. Vaše chování v korrektorně a ta okolnost, že jste se bez omluvy nedostavil ke čtení na ráno, nemohla ovšem ničeho změniti v rozhodnutí závodu. V úctě náležité Alfons Kadavý, faktor, Hynek Jos., vrchní korrektor (podškrtnuto!) „Svantovíta".

Průjezd i s portýrem ztratil se Vondrejcovi na okamžik v mlze, ale Vondrejc přece zachoval si tolik sebekázně, že řekl dost nahlas:

„No zaplať bůh!"

A oddechl si.

Portýr nedal se těmito projevy ani dost málo mýliti a mžikaje černýma očkama vesele na Vondrejce, prohodil jako docela bez úmyslu:

„A že dnes tak na pilno pospíchali do práce, dnes přece v neděli, tomu se divím!"

A tu najednou a teprve nyní slyšel Vondrejc hluboký klid, do něhož ponořena byla celá ohromná „Svantovítova" svatyně, ryčným ruchem jindy až do základů se chvějící. Pohlédl do kulaté, svátečně vyholené, ruměné tváře portýrovy, o níž Hejhola říkává, že vypadá jako velká porce jahodové zmrzliny, spatřil na sváteční jeho čepici nádherný, komplikovaný monogram „Svantovítův", a rozbřesklo se mu, že je opravdu dnes neděle.

Úžas Vondrejcův nad tím byl skoro větší než jeho ohromení z výpovědi, neboť tu očekával takřka s určitostí, nebo se jí aspoň obával, kdežto o neděli neměl ani nejmenšího tušení. Pospíchal skutečně do práce a nelíčeně uříceným chvatem hodlal demonstrovati pro slitování.

Měl co dělat, aby překvapení zatajil.

„Hhm-nno!" řekl a podával portýrovi propitné jako za dodání dopisu.

Portýr měl ruce vzadu na páteři, ani ho nenapadlo, aby se pohnul a nabízenou minci přijal. Dobře věděl, že je to koruna, Vondrejc ji vyhledal před ním v peněžence dosti okázale, ale portýr nebral.

„Jakže?" ptal se Vondrejc pohledem.

Tázaný odpověděl také jenom mimikou.

Jeho veselá očka jakoby trošičku zvážněla, přivřela se a velkolepý portýr „Svantovítův" maličko odkýval hlavou, že ne. Potom nabral do tváří vážnosti za čtyři dvorní rady a vyfoukl zdlouha a zhluboka všecku. Teprve nyní objevila se jeho pravice v přední periferii jeho zjevu, ale nikoli aby přijala korunu, nýbrž aby sňala s přídy nákladného, modrého, od knoflíku zářícího kabátu nepatrnou smítečku, které tam snad ani nebylo.

To bylo důležitější než koruna v hrsti Vondrejcově.

Výmluvnějším způsobem nemohla Vondrejcovi jeho vlastní situace ani býti vyložena. Pokud se týče „Svantovíta", náležel do kategorie lidí, od nichž portýr nebéře. To je rozsudek celého závodu, na něm vykonaný. Ovšem že musila aféra sardalamská vyvolati „hotové zemětřesení na Rujaně" (Hejhola), „Svantovít, svatý vítěz, sestrčil své čtyři hlavy dohromady" (Hejhola) a Vondrejc letěl. Což, na záminku se jenom čekalo...

To bude zítra poprask v pondělních nepřátelských táborů! Jestliže vůbec se některý odváží darelsalamský malér Svantovítův otisknouti. Je přespříliš šeredný.

Ostatně půjde s tímto škandálem takřka ruku v ruce jeho vlastní osobní škandál, a po redakcích budou vyprávěti, kterak si byl Vondrejc pro stipendium na Malé Straně a jak jej potom na hodinu vyhodili!

Ba, je to vlastně štěstí pro něj, že už nemusí do „polepšovny"! Jak by se mohl podívat do očí faktorovi, vrchnímu korrektorovi (toho zadostučinění mu Kadavý dopřál, že jej nechal spolupodepsat výpověď!), tomu oslu Jirsovi, ba ani smutného pohledu chuďasa Nyklasa, kaligrafa, by nesnesl.

To by bylo nějakých špiček a vtipů!

Že mu to dali k portýrovi, bylo konečně šetrně jednáno, ale dálo se tak v podobných případech náhlého soudu v závodě vždycky. Ještě bylo dobře, že přišel v neděli pro svůj rozsudek, zítra by si ho byl jistě někdo vyčíhal, aby se popásl!

A ku podivu, z celého toho souhrnu událostí, které se na něj tak náhle snesly jako dav černých ptáků na tuže větev, nic ho tak nezabývalo jako případnost vlastně nejméně důležitá, že se zmátl, že přišel v neděli, jako v den pracovní.

Ano, to se dalo vysvětlit, ale mravné naučení zůstalo v něm tkvěti jako hrot hluboce ulomený.

Prapůvodem, podvědomou příčinou tohoto omylu byla jeho životní zbabělost. Ta jej unáhlila, když ráno vstal, když si rozložil včerejší svou katastrofu, když vzpomněl, že v tiskárně včera nebyl a že nanovo zaspal ranní čtení, neměl ani času, aby vzpomněl na to, že je neděle. A potom pádil tak rychle, aby nezmeškal, že jej měl portýr co zachytit.

„Ufff!" oddechl si Antonín od srdce...

Zas mu nastal okamžik, v němž musil hledati rozptýlení, aby se zachránil před sebou samým. Vzpomněl na sníh v dnešní noci, po němž nebylo stopy a o němž vědělo asi jenom velmi málo lidí, vzpomněl na svůj sen, který mu teprve až nyní na zpáteční cestě domů napadl. Sen o špačku, ne, sen o kosu, černém kosu se žlutým zobákem, bizarrní alkoholický sen: ptáka provazník prohazoval z ruky do ruky užívaje ho jak cívky při výrobě popruhů, a zrovna tak kos v kleci skáče.

Trošku moc shrnulo se toho na něj, pravda; na to stipendium už byl jaksi obolen, otrnul na tu bolest, ale dnes ty rány pokračují, hm . . .

A Vondrejc se zastavil, vytáhl sešitek a zapsal do něho tato slova:

„Jak je nízko v bahně, po bradu, nad jeho temenem voda hluboké kaluže, nad vodou silný led, na ledu závěť sněhová vysoká, nad sněhem mlha ohromná, a teprve nad mlhou báň nebe klenutá, myriadami světel protknutá, jako když nebe vymete, ale jej tam dole už nic nehněte."

Po té se Vondrejc rozehnal na pospěch k domovu.

Anna s Izou seděly v kuchyni mlčky a obě byly uplakány, i ten zrzoun Iza. Ani na něj nepohlédly.

Když vkročil do svého pokojíku, poznal, čím se roztesknily.

V kleci pečlivě vycíděné ležel mrtvý špaček s kropenatými, přihlazenými pírky, nožky nataženy a zobák vzpřímený, jako opravdový nebožtík, ležel na pestře vyšívaném čtverci plátna, jaký se klade pod sklenici. Dvířka klícky byla vytažena a nahoře na ní ležela pomačkaná kytička aster. Našly ji patrně v jeho kapse.

I Vondrejcovi se zakalily oči nad tím ptačím katafalkem. Postál chvíli. Ale v tom se v něm hnula „nálada", jaké lyrikové mají zapotřebí ke své práci, nitro jeho sladce zjihlo, rychle popadl papír a napsal nahoru:

„J i s t é š t ě s t í."

(II. řada „Poskvrněných početí.")

✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Okouzlili mne chováním i vědomostmi," pravil dále Zloch, „lidé, milující umění, čistotu, dobré chování a úsměv. Člověku se zdálo, že neznali bolu; pro okolí měli jen radost. Pán byl pěkně urostlý, růžový, s knírem plavým a očima jako nebe modrýma. Nosil stále čamaru z jemné černé látky, měkký černý klobouk a světlé spodky. Tenoučký zlatý řetízek se spojkou leskl se drobounce po bílé vestě kolem krku. Boty mu vždy jemně vrzaly. Dosáhl tehda sotva čtyřicíti let. Paní, o pět roků mladší, podobala se vám, milostpaní, jenom že byla modrooká a světloučká, vlasů lnových a pohybů tichých. Dceruška jejich — toť byl narcísek, běloučký narcísek. Dvě veliké, jasné, nevinné oči to byly. Kdykoli proběhla mimo, zdálo se, že ptáček proletěl. Byl jsem okouzlen, ale ne zamilován. Toninka zabrala oblast mé lásky pro vždy, ale Lidka osvěžovala mne jako vánek ve vedru. Soudil jsem, že bude výbornou ženou jako její matka, a i jmění bylo pro mé toulání. Zkrátka, plán můj zdál se výborný. Měl jsem dojem, že jsem vše promyslil. Jen to, že jsem byl k ní příliš stár, mne nenapadlo. Byl jsem přesvědčen, že jí dosáhnu snadno, ani chvíli jsem nezapochyboval! To bylo jaksi samozřejmo. Snad to byla domýšlivost, ale taky mnoho zkušenosti! My muži jsme někdy takoví carové! Odpusťte mi tehdejší nadutost! A tak po uvážení všech výhod docházel jsem k Danovským a zahájil mámení mladé, nezkušené ovečky. Prudkost byla tehda má přední vlastnost. Hleděl jsem se zalíbiti rodičům i dceři, a dařilo se mi neobyčejně. Měl jsem dojem, že jsou všichni okouzleni mými zkušenostmi, mým životem, mou smělostí. Této ovečkové rodině líbila se má vlčí dravost. A rodiče brzy vycítili, kam směřuji. Trochu se tím vzrušili, ale znenáhla mi přáli. Tedy ani jim věk můj nebránil. Ale pomatení mladého narcísku nešlo tak lehko, jak jsem doufal. Pan Danovský krčil rameny a usmívaje se říkal: „Vše záleží na Lidce, ji musíte získat! Mé svolení máte!" — Někdy se mi zdálo, že se v mladém srdci jejím něco děje, že se probouzí, že přece jen zvítězím, ale mýlil jsem se. Ona mne měla ráda, ano, měla, snad velice ráda, ale jinak, než jsem si

přál. Zkrátka, byla neprobuzená mužským polibkem. Mimo to vypátral jsem, že se schází na cestě do školy s mladinkým studentíkem, hochem ještě, bleďoučkým a něžným. Viděl jsem je z kavárny, a hned mi bylo jasno, že hošík ten hoří láskou jako svíčička. Hnědé oči jeho zářily vnitřním roztoužením, ale chování jeho bylo nesmělé, stydlivé jako u všech zamilovaných jinochů, jimž následkem toho uletí nejvzácnější ovoce, jaké může život poskytnout!" (Usmál se a pohleděl na Komárka.) „Lidka však neplanula," pokračoval Zloch, „neboť dítě to nedovedlo ji probuditi. Pochopil jsem nyní, co mám činit, a tak začalo to neštěstí. Odhodlal jsem se roznítiti v tomto děcku lačnost po muži — tak — rozumíte mi snad. Probouzel jsem v ní vášně nejodvážnějším způsobem. Někdy hořela téměř, tvářičky její až pálily, a touha po mně jakoby v ní rostla. Jásal jsem. Bylo patrno na jejích skutcích, že jsem ji připoutával. Netušil jsem však, že ne svou bytostí, že jsem jí nebyl milý a drahý, ale že jsem ji vábil jakousi jinou mocí, řekl bych démoničností. Chvěla se v mé přítomnosti, snad se mne i bála, ale utéci neměla síly. Nepochyboval jsem již o blízkém úspěchu svém. Očekával jsem proto klidně, až nadejde příhodná chvíle, že zpita přivine se ke mně. Ale tehda, aniž jsem tušil, dělo se něco jiného. Lidka měla ženatého bratrance, hezkého, mladého professora přírodních věd, kam neustále chodila."

Daniela zbystřila pozornost.

„To je totéž jako u nás. K nám chodí též mladinká sestřenice mužova!" zvolala s účastí, jakoby jí byla tato podobnost potěšila.

„Bratranec její neměl dětí. Žena jeho byla roztomilá —" pokračoval Zloch.

„Jako u vás!" všechen rozzářen zašeptal Komárek Daniele, pozoruje ji horoucíma očima.

„Tedy — k věci, prosím!" řekl Zloch, jakoby se byl rozmrzel jejich poznámkami. „K tomuto bratranci stále chodila. Myslil jsem, že se své švakrové svěřuje. Zdálo se tak. Odcházela tam obyčejně po mé návštěvě. Doprovázíval ji někdy bleďoučký ten studentík, jenž ji miloval až k smrti, a někdy i já. Vždy spěchala a vždy byla neklidna. Ptal-li jsem se, co ji táhne k těmto příbuzným, vždy odpovídala, že švakrovou svou horoucně miluje —"

„Jako Běta!" zvolala Daniela s veselostí. „Div že mne neulíbá!"

Zloch nevšiml si její poznámky.

„Tak uplynulo čtvrt roku. Lidka zřejmě dospívala a proměňovala se. Cítil jsem, že úsilí mé, probuditi v ní vášně, mělo zdárné výsledky. Věřil jsem, že doba jejího zamilování je blízka. Těšil jsem se. Myšlence, že se přižením k Danovským, úplně jsem již navykl. Ačkoli jsem Lidku nemiloval, přece mne nyní okouzlovala a opojovala svým vlastním roznícením. Byla krásná, a vědomí, že toto vzplanutí bylo mou prací, nasycovalo mne pýchou i radostí. Ano ... probudil jsem v ní smyslné touhy, to bylo zjevno ... A právě těmito touhami nabyla neobyčejného kouzla. Působila na muže daleko více než dříve. Ale tu pozoroval jsem, že prožívá cosi strašného. Bývala rozechvěna, zmatena a postrašena. Mluvila o smrti a pronášela věty, jež mne děsily. Tvář její někdy zářila, oči se třpytily blažeností, ale jindy byla bledá, s pohledem plachým a rty bledými. Co je jí? ptával jsem se sama sebe. A stopuje její řeči i skutky, vypozoroval jsem, že se vášnivě zamilovala do svého bratrance."

Daniela ztajila dech a tvář její všecka zbledla. Přivřela víčka a jemné chřípí její se rozevřelo.

„Ano, do vlastního bratrance, k němuž denně lítala a jehož ženu horoucně milovala," pokračoval Zloch, nepovšimnuv si silného vzrušení paní Pechové. „Vše se mi nyní vysvětlilo. Já jsem ji rozvášnil, a bratranec této mladé vášně užíval. Oh, velice mne to rozčililo. Ona patrně svým mládím, svým teplem, svou touhou mladého muže toho opojila. Byl jsem přesvědčen, že jsem uhodl správně. Oh, žárlil jsem jako dravec, ale byl jsem bezmocen. Vnitřní její rozvrat jakoby se šířil každým dnem. Bývala někdy jako šílená. I rodiče již pozorovali její rozechvění, ale vysvětlovali si je zcela jinak, patrně nešťastnou, mladou láskou. Soudili, že tuší jejich přání, aby si mne vzala, a že miluje onoho mladíčka. Nevěděl jsem, co činiti, nebylo-li by dobře, upozorniti je na vše, co jsem vypozoroval, ale k tomu neměl jsem odvahy. Vznikaly totiž i ve mně pochybnosti, a tu bál jsem se následků takového obvinění."

Daniela zakryla si tvář oběma rukama.

Komárek zašeptal blízko její tváře:

„Milostpaní ... nač myslíte? Jste dnes krásná ..."

Ruce její přitiskly se na tvář ještě pevněji.

Zloch si oddechl a pokračoval:

„Jednou — bylo v sobotu odpoledne — seděl jsem u Danovských a smlouvali jsme výlet na druhý den. Lidka nebyla doma. Pan Danovský pozoroval, že jsem zasmušen a těšil mne moudrými větami svými. Smutek můj však byl živý a hluboký, tak že nebylo možná zapuditi ho

Myslil jsem na Lidku, kterou jsem před hodinou doprovázel, a zmatené její řeči mne děsily. Hádal jsem, že se stalo něco strašného . . . že je buď švakrová spolu překvapila — anebo, že se stalo něco ještě horšího . . . a rozrušen tím, šel jsem k Danovským. Každé chvíle chtěl jsem vyzraditi, co se s Lidkou dělo, ale vždycky jsem se zarazil nevylíčitelnou úzkostí. Rozčilení mé přešlo i na ně, a brzy jsme netrpělivě očekávali návrat Lidčin. Přišla asi za hodinu. Zašla do svého pokoje a vrátila se brzy k nám, převléknuvši se do bílých šatiček. Matka se jí všecka udivena ptala, proč se převlékla? Ona pokrčila ramínky a mlčíc upřela na mne dlouhý pohled. Zdálo se mi, že v té chvíli byla dospělou ženou. Pohled její pronikl až do útrob mých a nebylo v něm ani lásky ani přívětivosti. Naopak, divný, ledový byl ten pohled. Matka ji něžně pak zavolala, že jí připne sešinutý cop, ale ona to učinila sama a přiskočivši pojednou k otci, vášnivě jej objala a políbila. Totéž učinila matce. Tváře jí zrůžověly a oči zaplanuly. Hleděli jsme na ni udiveni. Pak odběhla do sousedního pokoje, zavřevši dveře za sebou. Danovský povstal, jakoby chtěl jíti za ní, ale opět usedl. Paní se poněkud znepokojila, ale ani ona se za Lidkou nepodívala. Řekla jen, že se jí asi něco ve škole stalo, a že je proto rozechvěna. V tom však vběhla Lidka k nám a vykřiknuvši: „Odpusťte mi!" proběhla salonem do zadního pokoje, kde padla na zem. Zděšeni letěli jsme za ní. Nalezli jsme ji ve strašné křeči, dokonávající již. Zoufalý odběhl jsem pro lékaře, ale než přišel, Lidka nežila. Otrávila se prudkým jedem. Nikdo nezvěděl, jak si ho opatřila!"

Daniela se zachvěla.

„Lidka — bílá ovečka!" zabědoval Zloch stařeckým steskem. „Narcísek, oběť mých šílených plánů! Tehda jsem nechápal, že zahynula z mých skutků, až později. Bylo mi zoufalo, a plakal jsem s rodiči jejími jako dítě. Ubohá Lidka! Nelze vylíčit, jak byla krásná v bílých šatičkách svých, zasypaná květy!"

„A vysvětlilo se, co se jí stalo?" otázal se Komárek.

„Nikdo o tom nemluvil, ani já. Rodiče asi zvěděli něco . . . Neptal jsem se . . . Ale není těžko domysliti se!"

„Vypravujete hrozné věci," řekla Daniela, sotva vydychujíc, rozčililo mne to . . . Ušetřte mne podruhé, prosím vás, srdce se mi svírá bolestí!"

„Stále vás varuju, abyste ode mne těch vzpomínek nelákala!" odvětil nevrle, dívaje se zkalenýma očima v těžké mraky. Tvář jeho byla zamračená a unavená. Zlý výraz nakupil se kolem jeho rtů.

„Váš život je opravdu samý těžký hřích!" řekla z neklidu a ulekání.

„Ano, je takový! Řekl jsem vám přece . . . že by měli lidé přede mnou utíkat!"

„Ach — pane Zlochu, vaše vzpomínka je strašná!" zvolala s divokým vzrušením.

„Ó ano," připojil Zloch, „viďte, jak proběhla tím pokojem, jak zvolala: „Odpusťte mi!" a jak padla v poslední světnici na zem!"

„To ne — ale něco jiného! Hrozné! Hrozné!" šeptala pro sebe rozhlížejíc se netrpělivě krajem. „Podívám se do pensionátu," řekla, napřímivši se, „půjdete též?"

„Ne . . . já ne!" řekl Zloch suše a nelaskavě. „Projdu se v polích!"

„Dovolíte-li, milostpaní, doprovodím vás!" nabídl se Komárek, jehož modré oči i všecka tvář zářily touhou. Příběh Zlochův nijak nezměnil jeho roztoužení.

Daniela se uklonila.

Vyšli po travnaté mezi podle zralého žita, vykrášleného chrpami. Komárek mluvil jinak než jindy, živěji a vroucněji, ale ona ho neposlouchala. Vzpomínala — ne na Lidku Danovskou, jež se před čtvrt stoletím otrávila — ale na Bětušku, světloučkou sestřeničku svého muže, krásnou jako narcísek, blouznící moderními hesly o volnosti žen, která k nim chodila téměř každého dne. Všechna se chvějíc představovala si tuto mladistvou, odvážnou dívku, a vše, co mluvila, co činila v jejich domácnosti, nabývalo mžikem nového, hrozného smyslu.

Před pensionátem poroučela se Komárkovi a jako pomatena, neděkujíc známým z města, kteří ji pozdravovali, vyběhla po schodech do svého pokoje. Položila se na pohovku a zavřevši oči, oddala se svému strašlivému rozčilení. Bělloučká Běta Macháčková, ohebná jako líska, vášnivá a smělá, na niž si téměř ani nevzpomínala, pojednou vynořila se jako hlavní osoba. V myšlenkách paní Pechové rychle se kupily podrobnosti a příhody, souvislé s návštěvami mladistvé Běty, a mnohé, co se jí zdávalo nejasným, nabylo určitého smyslu.

Bytost Danielina, otřesená až do základu, prožívala toho večera mučivou nervovou horečku. Návštěvy Bety Macháčkové oživovaly jedna po druhé v její paměti. Probírala se v nich všecka uděšena. Tři dopisy, které toho večera muži napsala, opět roztrhala.

XVII.

Bouře, připravující se za lesy na západní straně, vypudila výletníky dříve než jiné neděle. O osmé hodině bylo v pensionátě ticho. Anninka zotvírala všecka okna u jídelny, aby vyvětrala. Deštěm bohatá bouře zabrala všechen kraj brzy po osmé hodině. Mnoho blesků a hřmění naplňovalo širé prostory, ale vichřice nevznikla. Lahodná vůně vznesla se z obilí i trav. Horká, nyní ochlazená země vydala mnoho páchnoucích par, a zanikající bouře dlouho do noci pyšnila se svými nádhernými blesky a hlubokým hřměním.

Mezi zdejšími hostmi patrný byl vnitřní nesoulad, jehož příčin nebylo možná se dopátrati. Ještě nikdy nešířila se zábavou jejich roztržitost jako dnes. Mimo Danielu, jež se ani na krátko neukázala, všichni zde seděli, ale přes to, že bylo dosti hovoru i smíchu, leželo cosi v cestě tomuto proudu. Bylo jisto, že dva tři lidé této společnosti zaujati byli daleko více vnitřním, ukrytým zájmem svým, než zábavou. Tyto zájmy byly balvany všecko utlačující. Za to někteří hosté téměř zbujněli vydařenou odpolední veselostí. Zamrazilová, jež měla na lavici pod ořechem, kde byla odpoledne ukryta, úplný rozhled po všech hostech, rozcházejících se do parku i do lesů, a jež si napojila zvědavou duši několika milostnými příběhy, mluvila živě s hlučným smíchem. Stejně rozveseleny byly paní Valášková s dcerou, převlečené do světlých šatů. Bavily se s Borkem a Martou o všedních věcech, ale ku podivu, tyto obyčejnosti zcela byly zasypány jejich radostným smíchem, tak že se zdály líbeznými a vzácnými. Taky Jarolímkovi, jimž se ve zdejších lesích zalíbilo, a kteří se nadchli zvláštním, kručinkami zarostlým svahem mezi břízkami, kde dvě hodiny seděli, plni touhy vyjeviti svou radost přecházeli od stolu ke stolu se svým nadšeným povídáním. Malý správce pohazoval rukama pomáhaje si při ujasňování zešmodrchaných svých vět, a napudrovaná jeho paní houpala se s nohy na nohu mnohem rychleji než jindy.

Valerián Zloch seděl ve svém koutě, vyhýbaje se pohledům, aby nebyl přinucen s někým hovořiti. Hlava jeho zdála se větší, tvář strašnější, oči rozzářenější. Dlouhé, neklidné prsty jeho hrály si se zápisníkem. Chvílemi zapátral po Marii. Zdálo se mu, že vidí tytéž temné, granátově hořící oči, jaké měla Toninka. „Bože můj, Bože můj!“ šeptal si, aby ulehčil nesnesitelnému napětí vzpomínkového světa svého. „Jak září dnes! Tvář její není smutna, ale osvětlena touhou — tak jako tehda v zahradě, když jsme stáli u nízké zídky s Toninkou a dívali se na široké lučiny! Milovala mne . . . srdce mi bušilo. Tatáž tvář, totéž vzplanutí! Bože můj, všecko se vrací, všecko znova vyplňuje můj život!“ Sklonil hlavu, aby ukryl své poblouzení. Tehdejší láska jeho jakoby se prostoupila s touto skutečností a jakoby se všecka obrodila. Více než čtyřicet let jakoby bylo jedinou chvílí. Zdálo se mu, že mládne, srdce jeho že buší vesele, krev mladě proudí, zdálo se mu, že by tančil, že by krajem běžel, že by zavýskal. Nebylo stáří, nebylo myšlenek na smrt, byla jen touha, obrozená touha, vše, jak bylo tenkrát na jaře r. 1862. Pozvedl opět hlavu a znova se zahleděl na Marii. „Bože můj, Bože můj!“ šeptal u vytržení. „Co vše musilo se stát, abych se s ní zde setkal, aby ztracený můj sen vrátil se v pozdní můj život! Je vše, jako bylo tehda, tatáž tvář, tatáž touha svítící z granátových očí! Ach, ano, Marie miluje . . . miluje, jako milovala Toninka. Tehda v zahradě planula její tvář . . . jako tato tvář!“ (Zakryl si levou rukou oči.) „Ach, srdce, staré srdce, jak se vzpamatuješ z této závrati?“ Teskné, tklivé, hluboké pocity šířily se jeho nitrem. Zdálo se mu, že neunese touhy, jež se v něm probouzela, dávné, mladé té touhy, jež se vrátila a staré srdce jeho zabrala. Nevěděl, co učiniti, jak si ulehčiti, jak se uklidniti. Veselé, živé, vášnivé, vše dobývající mládí jeho valilo se jako útokem ženoucí jízda do krajin jeho stáří. Jásot, síla a bujarost naplňovala znavené nitro. Znova a znova kladl si rozechvěné prsty své na oči i čelo. Zmámen, opojen a proudem unášen zachvíval se. Sladká, nenasycující vášeň jako vichřice rozlítala se veškerým jeho světem. Zapomínal na vše. Ona jediná byla před ním, ona jediná povznesla se nade vším a stále zajisté krásnější živa byla pro něj. Zcela tytéž pocity, jaké vznikly v něm tehda v zahradě, když mluvil s Toninkou, ovládly i teď všechno jeho srdce. „Vrátila se, ona se vrátila, aby mi nahradila všecko utrpení!“ zašeptal, a stařecká bláhovost, podobná bláhovosti jinošské, obestřela jej svými kouzly.

(Pokračování.)

☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

XVIII.

Brodecký setkal se teprve na zámku se všemi. Karla přišla s manželem, řídícím Kunešem. Za Johankou cupital v černém šosatci vznešeně švakříček Sladký. Jan stál u Eduarda, kterého Klimentek posadil na lavici v soudní čekárně. Kromě Antonína jediný Jan pranic nebyl stísněn. Vyprávěl Eduardovi, jenž jej na půl ucha poslouchal, jak švakříčka Sladkého potrápil, když se k němu švakříček, všecek vyjeven, přiběhl dotazovat, zdali dostal obsílku ku dědičné pořádnosti a proč on obeslán k soudu nebyl. Schválně obsílku na jméno Amálčino přepsal a švakříčka prý tak pobláznil, že u nich ani minutu nepobyl. Jan se v tu chvíli pouze proto rozmrzel, že Eduarda vyprávěním nerozesmál.

Stará paní stála mezi nimi bledá jako mrtvola. Antonín nejprve k ní přistoupil.

„Ale, maminko,“ konejšil ji, „pustějí to všecko z hlavy a neděsejí se toho tolik! Spolehnou se na mě, já jim nedám ublížit.“

Chytila ho za ruku a křečovitě ji stiskla.

„Já se ti, hochu, celá třesu, ducha ve mně není, jako byste, Toníčku, nemohli to odbýti beze mne. Radši si to všecko mezi sebe rozdělte, já od vás ničeho nechci, jenom pokoj mně dejte!“

„Nelekají se toho, maminko,“ konejšil ji Antonín znovu, a bylo mu jí v ten okamžik nesmírně líto, „vždyť se jim tu nic nestane a nemůže státi. Sednou si ke mně a budou poslouchat, jak se to diktuje a spisuje!“

„A já bych, Toníčku, Pánbůh mě netrestej, radši umřela, taková strašná ouzkost na mě jde! Já vím, že se mně tady nic nemůže stát, protože jsem nic neukradla, nikoho jsem o nic neošidila a nechci ošidit, ale té úzkosti se zbavit nemůžu. Vždyť mě sem taháte, jako bych se něčeho dopustila.“

Mluvila šeptem, a škyty potlačeného pláče její šepot prorývaly. Její oči zaplaveny byly bolestí, jako když postřelený srnec, než dokrvácí, světla zhasíná.

Alexander, z jehož postavy pronikala jen pěšinka ve vlasech pečlivě vyčesaná, nespouštěl očí se švakříčka Sladkého. Čekal. Trpělivě.

— Ten Toníčka prožene, ten mu dá, myslil si Alexander, a shroucená, ustrašená a skromná postavička švakříčkova velice jej překvapovala. Tak nevypadá člověk, jenž chystá odboj. Sladký stál jako podřezaná borovice, než vítr zavane. Na Antonína s upřenou vděčností se díval. Nadobro se ztrácel v dlouhatánském šosatci, z něhož bylo chvílemi viděti jen jeho nos. Schlíplý a pokořený. I šosatec se na něm potřásal, jakoby zemětřesení bylo a zámkem škubalo. Johanna dívala a rozhlížela se hrdě. Ani pohledem o muže nezavadila. Aby se nezneuctila. Byla jeho malomocností uražena. Doma se ustavičně kasal, rukama házel, jakoby chtěl ve vzduchu lítat, kam se mu zachce, a teď tu stojí jako oukropeček. Bojí se . . . Bojí se . . . Když je takový, měl už od začátku mlčeti. Neměl ji zahanbovati, že na jeho odvaze hrady stavěla.

Anebo jsou s Antonínem smluveni, připadlo jí na mysl, on je liška podšitá, když jde do tuhého, smlouvá se třeba s čertem, nadtož s Antonínem. Jenom aby se nepřešpekuloval! Antonín tak snadno holuba z hrsti nepustí!

Obesláni byli na devátou hodinu, ale kromě nich tísnil se na chodbě zástup jiných lidí. Seděli na lavicích podél zdi v široké chodbě zámecké ve skupinách téže soudní věci se týkajících a živě své případy v hlasitých a namnoze rozčilených rozhovorech přetřásali. Ač bylo vývěsními tabulemi zakázáno na chodbách kouřiti, z několika krátkých dýmek vznášel se do těžkého prachu a plísní zapáchlého vzduchu modrý obláček.

„Jdou, maminko,“ řekl Antonín, „sedneme si tamhle na lavici, bolely by jich nohy, kouknou se, jaká hromada lidu tady je, kdo ví, kdy na nás dojde řada.“

Teď teprve si toho množství povšimla a velice se jí ulevilo. Hlavu tam jistě neberou, když jich tam tolik chodí, byla v ten okamžik její nevyjádřená myšlenka. Ale zase nová starost na ni usedla.

„Toníčku, my zrovna dnes pečeme,“ šeptala bolestně, „a já nevím, kde mně hlava starostmi stojí, aby mně to Kátla nepokazila. Takhle dělá, jakoby všemu rozuměla, ale v ničem na ni spolehnout nemůžu. A to tak zrovna s tím božím darem přišlo, zrovna když máme soud.

Povídala jsem: Kátlo, koukej, abychom na boží hod nemusili brambory okopávat, radši dvakrát bochníky spočítej, já bych nerada v den soudu zadělávala a do pece chystala, a ono to dopadlo. Povídala: milostpaničko, nic se nestrachujou, chleba máme ještě hundrt! A dnes pečeme!"

Antonín se vlídně usmál. Zadíval se na matčino čelo, rozbrázděné vráskami, a právě příliv slunce zaprášeným oknem do těch rýh, vrásek a brázdiček se nalil.

„Maminko!" pravil potichu a odmlčel se. Oči z osvětlených starostí mateřských nespouštěl.

„I pustějí takovouhle starost z hlavy," řekl za chvíli, „když jim to Kačka poplete, řeknou jí, že je motovidlo, a zadělají na jiný. Ale se švakříčkem Sladkým jsme se domluvili, sám dal mně na srozuměnou, mnoho-li mám každému vyplácet! Povídal, že vezme dvě tisícovky."

„Tak se přeci, Toníčku, umoudřil," pravila matka radostně, „já jsem tomu sama ráda! Dvě tisícovky můžeš směle každému vyplatit, za tolik to vždy stojí. Jen si vyminit musíš, že dostane peníze hotově, abys měl s ním nadobro pokoj, jinak by ti to všecko moc dlouho trvalo. S ním bys nikdy se nedopočítal! A co uděláš s ostatními?"

„Všichni dostanou stejně . . ."

„A to bys to moc pěkně udělal," řekla rozhorleně, „Edovi a Alexovi nedávej nic a Honzíkovi taky nic! Eda je mrzák, ničeho nepotřebuje, Alex je na peníze moc hloupý, a Honzík by to zbytečně utratil! Jenom Alexovi nedávej ani krejcaru, ještě by mu to někdo ukradl, jaký on je, můj milý Bože, jemu, a takové peníze! A Honzík, ten by to rozfofroval, to by zas Amálka naříkala. Víš, Toníčku, když dáš něco Honzíkovi, tak mu to do rukou nedávej, ale dej to Amálce, aby to alespoň přišlo na ty jeho ubohé sirotečky! Aby se za peníze našeho drahého tatínka nebožtíčka nějaká — ani to vyslovit nemůžu, Toníčku, — dobře nepoměla!"

Antonín mlčel a neustále se na matku usmíval.

„A víš, Toníčku," pokračovala se stařeckou žvatlavostí, „Edovi taky nedávej nic. Edovi to jen tak udělej, aby to měl na dosmrti pojištěno, že dokud bude statek statkem a bude ve vašem koleně, že dotud bude míti Eda pojištěno živobytí. Ale do rukou taky nesmí nic dostat, mně už se to s Edou taky nic nechce líbit, tyhle jeho spolky s Kátlou za moc nestojí. To víš, Toníčku, já moc vidím a moc mlčím, ale Eda, kdyby moh', tak by se ženil jako čert. A ta opice hloupá by si ho hned vzala. Ta by nekoukala, že sedí tam, kam ho posadíš, dvě tisícovky by se jí líbily. Teď jsou ti, Toníčku, holky, to není jako za mých mladých let, aby si, když je holka k čemu, vybrala hocha, jenž by se jí líbil, jako já našeho drahého nebožtíčka tatínka, teď jsou všecko jenom peníze."

(Pokračování.)

LITERATURA.

Karel Horký: „Pátek." Prósy, feuilletony a zápisky. V Praze 1908, nákladem Edvarda Leschingra. Stran 180 za 2 K. —

V temperamentní črtě „Fíkovým listům" uložil p. Karel Horký bezděky svoje malé literární kredo: „Chci vidět, jak vidím, chci cítit, jak cítím. Píšu-li o prostitutce, napíšu: prostitutka. Píšu-li o chrpě, napíšu: chrpa. Reklamuji prostě právo svých očí, svého citu, své vůle. Štípe-li vůle, nechám ji vyštípat, kouše-li, nechať kouše... Chci-li objatí člověka, obejmu, chci-li plivnout, plivnu. Jsem člověk a jako člověk reklamuji pro sebe právo lidskosti. Toho dne, kdy dal bych se strčiti za plentu, přestanu býti člověkem a stanu se žurnalistou ze řemesla. Ale toho dne také obrátím kalamář vzhůru dnem, vyleju mízu na smetiště a budu psát — inkoustem." V těchto řádcích spatřujeme veškery přednosti, ale i vady jeho péra. Z prvních je to hlavně jeho temperamentní, živelná verva, s jakou se vrhá na veškery společenské nectnosti; je to jeho odvaha, s jakou nemilosrdně šlehá vše, co se příčí jeho vypěstěnému názoru; je to jeho citlivost, která umí pohledem vnikati i tam, kam průměrný chodec ani okem nezavadí; a je to konečně i jeho styl, prudký, vervní a útočný, který se sice nepachtí za nuancemi, ale který výstižně, s barbarskou přímo sytostí rychle vždy vymezuje jádro věci. Není ovšem bez vad tento animální a positivní talent p. Horkého. Jako každý prudký temperament i jej zcela přirozeně zavádí někdy nezřízená překotnost nálady, postřehu, úsudku, formy. V jádře snivý básník a gorkijovský tulák, rád podlehne sentimentalitě, ve které se pokochá, třebas by chtěl při tom současně sentimentalitu potírati. Ve „Starém a novém domě" hubuje na kteréhosi mladého básníka, že „překvapuje svět sentimentálním, srdceryvným návrhem, aby genius

(Sv. Čech) byl pohřben v místech, kam svítí slunce a kde jsou ptáci a zeleň" ... a zatím v „Posledních věcech" by mohl onomu zelenému mladíčkovi bez uzardění podati ruku: „Nic není mi trapnějšího nad pomyšlení, že měl bych spáti na vinohradských nebo olšanských hřbitovech, kde mrtví nemají ani tolik, aby z dálky viděli Prahu, Hradčany a panorama Malé strany". Shledáváme se mnohdy i s jistou nehorázností, groteskní komikou názoru u p. Horkého („Dva"), s troškem zaujatého přitěžování anebo zase nadlehčování ve čtenářových očích (na př. srovnej hned vedle sebe stojící črty „Aristokracie" a „Číslo 82"). Ale to jsou prohřešky vlastně čistě „lidské", spadající na vrub přirozené subjektivnosti každého člověka a plně se tratící před vzácnými přednostmi feuilletonních páně autorových prós, v nichž není pokrytectví, nudné lhostejnosti a blaseované hypochondrie, ale z nichž vane pohyblivý, přímo hltavý duch mladické nenasytnosti, duch dravý a rvavý, nebezpečně přímý a téměř vždycky zdravě vědomý a pokrokový. „Usednu-li (abych psal), čistý papír vane na mne jakýmsi kouzlem zodpovědnosti," napsal p. Horký v úvodním článečku „Bez názvu", který je půl spisovatelovým kredem, půl břitkou apologií feuilletonu. A tuto zodpovědnost cítíme skutečně vanouti z každé řádky „Pátku". Možno říci, že v knize té projevil se autor tak výrazně a s takovou jadrnou originálností, jak se mu doposud nepodařilo v žádném jiném belletristickém genru.

Fr. Sekanina.

DIVADLO.

ČINOHRA. Triplepatte. Napsali Tristan Bernard a André Godfernaux. Přeložil Dr. Jiří Guth. (Poprvé na městském divadle Král. Vinohradů dne 22. srpna 1908.)

„Triplepattem" dostala se na český repertoir opět jedna z oněch lehkých veseloher francouzského střihu, které v poslední době tak nápadně ujaly se na některých scénách, zatlačujíce všechnu seriosní tvorbu domácí i cizí. Jsme jimi seznamováni s ovzduším našemu životu hodně vzdáleným, se společností co možná nejpovrchnější, s figurami opakovanými, se situacemi vypočtenými na effekt nejlacinější, i nezbývá než znova konstatovati zbytečnost tak hojného pěstování podobných prací. Vždy sice francouzská veselohra, ale málokdy co nového.

Přezdívky „Triplepatte" dostalo se vicomtu Robertovi de Houdan po vlastním jeho závodním koni toho jména, který vyznačoval se zvláštní vlastností: pokud nebyl dostatečně bičem pobídnut, nepřeskočil překážky. A Roberta nutno též do všeho pobízet. Ze žádné sebe nepatrnější situace bez cizí pomoci neumí se dostat, a v tom právě autoři „Triplepatta" našli francouzského konvenčního humoru na pět dějství. Vicomte de Houdan vězí ve spárech lichváře Boucherota, který však nechce již nadále nejen půjčovati, ale ani už čekati. I nezbývá Robertovi nic jiného, než se oženit a to co možná bohatě. A poněvadž sám by se Triplepatte neoženil, obstarává bič vedle zmíněného již Boucherota baronka Pepinova, obstaravatelka sňatků ze záliby, kteráž vyhlédla pro Houdana Yvonu. A když má dojíti k civilnímu sňatku rovněž nesmělé — jako on sám — dcerušky milionáře Herbeliera, Robert uveden přímo násilím na mairii v koupacím plášti a trepkách, váhá říci „ano" a prchá. Po tomto skandále odjíždí do Benátek, kam měl jeti se svou nevěstou. Vrátiv se shledává se však s ní, umíní si odprositi ji, a vykonávaje tento záměr shledává, jak půvabnou, tělesně i duševně, bytostí Yvona jest. Je prost všeho nátlaku, naopak dovídaje se, že baronka Pepinová pro Yvonu nového ženicha vyhledala, jehož jí, vlastně jejím rodičům, vnucuje, odhodlává se k vyznání svých citů, a Yvona, poznávajíc rovněž dobré jádro Robertovo, svoluje.

Z pouhého náčrtku toho děje patrno, že tu nic nového, naopak že vše je dobře známý prostředek a tric; toliko náběh charakterisace Houdanovy jest méně otřelý a při větším prohloubení byl by i zajímavý. Bývají v životě takoví nerozhodové bojácní. Účinu prvních dvou jednání bylo na závadu vleklé tempo; teprve od třetího aktu děj se hbitěji rozproudťuje.

Režie páně Hlavatého vyhovovala. P. Zakopal v roli titulní podal pozoruhodný výkon, jemného humoru i charakteristiky. Působivou figuru založila pí. Benišková v roli baronky Pepinovy. V ostatních rolích podali pečlivé výkony sl. Šíblova, pí. Zelenková a p. Dobrovolný. V textu rušivě působily některé jazykové nesprávnosti.

Q.

TÝDEN.

* Všechen kulturní svět vzpomíná dnes velebného zjevu a ohromného životního díla Lva Nikolajeviče Tolstého, který dovršuje na sídle svém v Jasné Poljaně 80letí svého života. Tolstého, byť nesouhlasil s ním každý ve všech jeho projevech, naopak byl v mnohém jeho přesvědčeným odpůrcem, ctí přece všecek vzdělaný svět jako jednoho z nejvýznamnějších duchů minulého i našeho věku, jako obrovskou postavu, z níž září světlo do všech konců světa. Je něco vznešeného, velikého, apoštolského v jeho díle, nechť máme jej na zřeteli jako umělce nebo jako filosofa. Jako umělec nám stojí výše a má náš plný obdiv, proti filosofu nejsme bez námitek, ale hluboce se koříme jeho gigantické síle, jeho nesmírnému vlivu, který vykonávalo a vykonávati bude dlouho ještě jeho dílo literární i apoštolské. „Zvon" od prvního dne svého vycházení po osm let sleduje bedlivě každou zprávu o vznešeném starci jasnopoljanském, jehož životopis nejúplnější a nejsprávnější dosud sepsal Pavel Birjukov za pomoci samého slavného autora. (Viz o něm informační zprávu ve Zvonu 1907, str. 286—287); vyšel i v českém překladě Prusíkově nákladem Vilímkovým. Psáti dnes studii o slavném básníku a filosofu, nemělo by

valného účelu — napsáno u nás o něm statí na sta a zpráv na tisíce a máme z jeho díla přeloženo skoro všechno. U každého jen průměrného vzdělance musí se předpokládat znalost aspoň hlavních děl Tolstého a nejvýznačnějších dat životopisných. Proto by bylo nejen zbytečností, nýbrž přímo hanbou znova je uváděti, avšak povinností je poklonit se velikému geniu v den jeho osmdesátých narozenin, ve svrchované úctě a vděčnosti vzpomenouti jeho obrovského díla a všeho požehnání, jež z něho vyplynulo. Chloubou a pýchou člověčenstva vždy bude, a sláva jeho překoná celé věky jako Sofoklova, Aischylova, Shakespearova, Goethova i Ibsenova. Tak jako jejich strmě a vysoko ční velebná postava tohoto velikána Slovana.

*

Dne 22. srpna t. r. skonal ve svém bytu na Smíchově Dr. J. B. Eiselt, druhdy professor na universitách pražských, s počátku na společné, později na české. Eiselt, syn lékařův, narozen v Poličce r. 1831, habilitoval se r. 1860 z oboru vnitřních nemocí a sice prací, která vzbudila nemalou pozornost a podnes v monografiích o nemocech jaterních všeobecně se cituje. Eiselt totiž shledal, že při jistých zhoubných novotvarech, zvaných melanotickými, v moči se vyskytuje zvláštní barevná látka nazvaná melanin. Eiselt inauguroval tedy svou působnost universitní způsobem velice čestným. Ale nejen to. Eiselt počal hned od počátku přednášeti jazykem českým. To byla událost na fakultě lékařské do té doby téměř neznámá, ač přemnozí členové fakulty byli Češi rodem i smýšlením. České přednášky Eiseltovy byly základním kamenem pro celou nynější českou medicinu. Leč nebyl to výkon jednoduchý. Scházela především terminologie, tu bylo třeba vytvořiti. Tvorba nebyla vždy šťastná, nebylo vždy spolehlivých filologů po ruce. Nicméně Eiselt se svými českými výklady pevně se zakotvil a teprve po letech našel následovníky. Avšak nejen na universitě byl Eiselt průkopníkem české mediciny. Hleděl ve všech jiných v medicině obvyklých způsobech práce českou snahu uplatniti. Založil prvý lékařský časopis v jazyku českém, podnes vycházející a v 47. ročníku se nalézající, založil lékařský spolek pro pěstování lékařské vědy v jazyku českém, snažil se leta o uskutečnění příruční knihy lékařské a po dlouhých nesnázích i k tomuto úkolu r. 1879 přikročil. Jeho myšlenkou byly občasné sjezdy lékařské po způsobu sjezdů i u jiných národů pořádaných, a i zde r. 1880 dospěl cíle. Takovým způsobem kladl Eiselt základní kámen téměř pro všecky české instituce v oboru lékařství, a všude jim započaté dílo rozvíjelo se dále, nezakrnělo. Znamená tedy smrt Eiseltova historickou událost v oboru českého lékařství. Smrtí tou ukončen první oddíl dějin české mediciny, znamenající oddíl prvých počátků, mnohdy velmi krušných.

*

Úterní odpolední listy přinesly zarmucující zprávu, že na Ferdinandské třídě před kavárnou Union zemřel téhož dne ráno náhle malíř Vojtěch Bartoněk, přijev s chotí svou z letního bytu v Liboci. Jako Ignát Herrmann je slovesným zobrazovatelem pražských figurek a pražských zákoutí, tak byl Bartoněk jich výborným malířem, a životní dílo jeho zvěčňuje rovněž kus „přírodopisu" Prahy štětcem, jako Herrmannovo pérem. Měl bystrý postřeh pro charakteristiku a měl nezřídka i humor v podání, což jej také s Herrmannem umělecky spříbuzňuje. Jeho rekruti, jeho scény z pražských trhů a charakteristických nádvoří jsou tak populární jako podobné malby a kresby zvěčnělého Marolda a zabezpečují Bartoňkovi zaslouženou vděčnou paměť. Byl Pražák rodem, znal Prahu jako málo kdo, a bylo mu souzeno vydechnouti ušlechtilou duši na pražské dlažbě. Narozen 1859, nedočkal se ani padesátky. Náhlá smrt jeho vzbudila všeobecnou bolestnou účast. Čest jeho plné, rázovité a umělecky poctivé práci! =

*

Londýnská divadelní censura provedla zase jednou silný kousek, o kterém nyní píší listy celé Evropy: prohlásila Sofoklova „Oidipa" za kus závadný. Před rokem zadal jistý divadelní ředitel W. L. Courtenayovi překlad a úpravu tohoto klassického dramatu, jež mínil předvésti na svojí scéně. W. L. Courtenay tušil patrně už sám nějakou čertovinu, a proto „upravil" drama tak, že postavu Jokastinu zbavil už předem všech narážek, které mohly pohoršiti bdělé ucho státního censora, postaviv ji ostatně až tak do pozadí, že starému Sofoklovi jistě nebylo v podsvětí volno. Jak se dále upravovatel na klassické tragedii prohřešil ještě v jiných směrech, není prozatím známo, ale jisto je, že ani tyto dobře míněné změny nepomohly a že anglický censor naprosto zakázal kus hráti. W. L. Courtenay uchýlil se nyní o pomoc k veřejnosti, a můžeme býti právem zvědaví na to, jak se věc dále rozvine, neboť veškeren tisk stojí nyní proti ubohému strážci anglických dobrých mravů. —*n*—

*

Konšel a prase. Horažďovický purkmistr, pan Karel Bouda, „přednášel na ouřadě 1. dne m. octobris 1706 panu konšelu Žlutickému, že jest žaloba na něho od pana hejtmana, že by měl ňáký prase nésti bez kabátu, který by mělo od židů stlučeno býti. Že to není slušná věc, jsouce radní osoba, aby bez kabátu prase nésti měl. Dostal domluvu, aby budoucně svého respektu jináče užíval."

Z archiv. horažď. *Št. Vydra.*

V PRAZE, dne 28. srpna 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KAREL MAŠEK:

MADDALENA.

POVÍDKA Z FLORENCIE.

I.

První dojem Florencie byl rozhodně nepříznivý. Přijel jsem večer, po desáté hodině, ve tmě, chladnu a dešti. Směsice hlasů v řeči, kterou jsem jen nedostatečně ovládal, mne rozčilovala — a přímo zoufale dojímalo mne úpěnlivě znějící volání po posluzích: „Facchino — facchííííííno!" Před nádražím stála velká řada drožek se zakrslými koníky, s obrovskými deštníky na ochranu vozků, kteří práskajíce biči o překot nabízeli své služby, stále o několik kroků sem tam pojíždějíce. Svěřil jsem se se svými vaky jednomu z těchto zuřivců, který jásavým pokřikem: „Si — si — Italííí!" mne ubezpečoval, že mne zaveze do pense „hvězdy Italské", kterou jsem mu označil. Zavezl mne ovšem zcela jinam.

A ráno po svém probuzení shledal jsem nebe šedé, Arno špinavý, slunnou Florencii chladnou a zamračenou — a velmi, velmi mokrou. Déšť neustával.

Skytalo se arci dosti požitků, při kterých déšť nepřekážel. Ale po Benátkách, Veroně a Bologni, i konečně po obrovských pokladech sbírek florencských toužil jsem seznati také smavé modré nebe italské, popřáti v živé přírodě klidu duši plné zmatených dojmů z přílišného přesycení požitky v mrtvých sbírkách. Ale déšť nutil mne k novému a novému studiu v museích — a když byla uzavřena, buď k osamělému zevlování v kavárnách a nádherných cukrárnách — buď k nedobrovolné zbožnosti v kostelích. Skrývaje se před deštěm, prostudoval jsem s mimořádnou důkladností interiéry dómu a battisteria — v tomto dokonce byl jsem svědkem jakéhosi hromadného křtu, konaného nad starobylou křtitelnicí; ale darmo jsem při tom doufal v osvěžující dobrodružství — darmo jsem čekal, že jako cizinec v pohádce budu pozván za kmotra z nouze. —

II.

Konečně.

Smilovalo se nedělní odpůldne a den stal se vskutku svátečním. Konečně slunce, teplo, modré nebe.

Ruch na ulicích se ztrojnásobil. Objevil se elegantní svět, restauranty a kavárny se pohostinně rozšířily po chodnících, prodavači s košatinami květin a oranží zpestřili všední dav — a všemožné reklamní výkřiky se smísily v chaotický halas.

Přešel jsem ponte vecchio, jehož krámky, navěšené tu jako nádoby se zobem na klec, uzavřely se na neděli dřevěnými okenicemi, a v zahradě za pochmurným palácem Pitti, v giardine Boboli nalezl jsem konečně onu Italii, o které zpívá Mignon. Vavříny a olivy klenuly se v loubí nade dlouhými stezkami, tmavou zelení prokmitával bělostný mramor soch, na ostrově veliké vodní nádržky kvetly a zrály oranže a citrony, vábíce k sobě sytou vůní — a s výšin otevíraly se průhledy do údolí Arna, na svahy florencské, na graciósní věže a kopule florencských staveb. —

Konečně usedl jsem na stinné straně velikého amfiteatru za palácem a zabral jsem se zcela v pozorování této — nyní bezúčelné — arény, jejíž stupně a stezky dnes byly rušeny pestrými skvrnami procházečů, mezi nimiž neposlední místo zaujímala sváteční maškara strážce veřejného pořádku — když náhle byl jsem vzrušen hlučným, ale libozvukým smíchem.

III.

Po stupních amfiteatru, nedaleko ode mne, vystupovala tři děvčata, prostovlasá, v lehkých šatech, s nějakými vlajícími šátky neb fábory přes ramena. Hned po zběžném prohlédnutí povýšil jsem je v duchu na první místo mezi kráskami, které jsem až dosud na své italské cestě byl viděl.

Dvě byly brunetky, zcela dle představy o Italkách, třetí plavovlasá. Ve stálém smíchu a škádlení vystupovaly vzhůru a patrně bavily se na mé útraty — ale směsici jejich hlasů, přerývaných smíchem a výkřiky, jsem nerozuměl; jen pozoroval jsem směr jejich pohledů a vyzývavou jistotu chování domácích proti cizinci. Minuly zcela blízko ode mne — a zašly pak někde nade mnou za vavřínovým houštím, kde v krátkých pausách dozníval jejich hlahol.

Přemýšlel jsem ještě o tom, jak málo žen vskutku hezkých jsem až dosud na své italské cestě viděl, když za mnou opět zašustilo ženské roucho; ohlédl jsem se — a spatřil, že se mi blíží plavovlasá z oněch tří, už bez hlasitého rozjaření, ale dosud s důvěrným úsměvem. Usedla si as o píď dále než na dosah ruky ode mne a se svým stálým, koketním úsměvem, s jistotou obyvatelky a jakoby spolumajitelky toho krásného města a jeho pokladů začala bez rozpaků honéry hostitelky.

„Pán je malíř?“

Dal jsem odpověď zápornou.

„To je škoda. Byl by snad mohl potřebovati mých služeb. Jsem model.“

Vyslovil jsem své politování, že nejsem malířem — bych využitkoval pro své umění její krásy. Odmítla mou poklonu.

„Nejsem malířům dosti krásná — aspoň ne těm, kteří nyní sem přicházejí. Hledají jen osmahlou italskou raçu a“ — dala se do smíchu — „malují jen hříšné a vášnivé ženy. Dokud se malovaly světice, bývalo pro mne lépe.“

Podotkl jsem, že je na ní málo svatého, načež mi řekla, abych si svatost nepletl s pokrytectvím. V dalším hovoru, nešetře poklonami své nové známé a snižováním brunetek — liboval jsem si, jak při této příjemné příležitosti rozumím vlaštině — ba, skoro jsem žasl, jak náhle sám ji ovládám zcela zběžně. Řeč tak snadně šla jako ve snu. Zajisté zásluhou dobré společnice. Konečně zeptal jsem se zlatovlasého modelu, jak mu říkají.

„Maddalena.“

IV.

„Poslyšte, Maddaleno,“ pravil jsem ponuknut náhlou vzpomínkou, „stále se mi zdá, že vás odněkud znám. Ale marně vzpomínám, kde jsme se již setkali.“

„Jste již dlouho ve Florencii?“

„Několik dnů.“

„Nu tak jsme se někde potkali...“

„Chodíváte také do galerií?“

„Ano — strávím mnoho času v Uffizích“, a rozesmála se při tom hlasitě. „Tam jste mě patrně viděl.“

Smála se dále, ač jsem nechápal, co je jí tak k smíchu; patrně mne již někdy odněkud pozorovala.

„Škoda, že nejste malířem,“ litovala.

Ubezpečoval jsem ji, že básníci také nejsou k zahození a nabídl jsem se, oslaviti její krásu nejvzletnějšími verši.

„Jakoby se stalo!“ odbyla mne. „Znala jsem mnoho básníků a všichni mne opěvovali — ale byly-li verše jejich dobré, založili si jimi jen s v o j i nesmrtelnost. O mně si podle toho nikdo nemůže učiniti představy. Ale na obraze utkví m o j e krása a v každých očích, hledících na ten výtvor, znova ožije — žije, nesmrtelná!“

„Jaká to marnivost! Maddaleno! Dejte se na pokání!“

Rozesmála se tiše, ale prudce a velmi škodolibě.

„Kající Maddalena — ovšem, to se k sobě hodí. Děkuji za napomenutí. Už se stalo. Ale časem pokání omrzí, a Maddalena se zase vrátí do starého života — vždyť ví, že mnoho jí bude odpuštěno, když mnoho milovala. I touží, vydobýti si nová odpuštění.“

„A stala jste se už někdy nesmrtelnou podle přání svého?“

Zamhouřila oči a se sebevědomým úsměvem, přehlížejíc na mne přes rameno, odvětila se sevřenými rty:

„Myslím, že ano — a dokonce několikrát.“

V.

„Kdo vás maloval?“

„Hádejte. — Ale vaši známí to nebyli.“

„Ve které galerii možno spatřiti váš obraz?“

„Jste příliš nevšímavý, abyste si to pamatoval...“

Chtěl jsem protestovat, ale ona rychle pokračovala:

„Nechme toho. Budeme-li se znáti déle, více vám povím. Dneska však chce se mi žíti pro život a ne pro umění. Konečně zase cítím slunce, dýchám svěží vzduch —

a podívejte se tam, na jemně složený labyrint střech florencských v jarním slunci! Kdo zná život pod ním, ten sladký, toulavý, zpěvavý — neodolá! Půjdeme spolu?"

Záleží to jenom na vás, Maddaleno."

„Tedy půjdeme. Pravil jste... jak vám říkají?"

„Jménem, které máte nejradši!"

„Tedy Angiolo. — Pravil jste, Angiolo, že jsem vám povědoma. Také vy mi připomínáte přítele. Mysleme si, že jsme se po krátké odloučenosti sešli, všecko si pověděli, všecko si odpustili..."

„Ale já jsem nehřešil!"

„Tím hůře pro vás!... a že spolu půjdeme tak jako kdysi."

„Ach, ano, jako kdysi!" souhlasil jsem, ihned zakládaje starou známost. „Pamatujete se, jak jsme spolu bloudívali pod olivami ve Fiesole?"

Ale Maddalena se na tato slova zachmuřila, pronikavě na mne pohlédla a řekla:

„Tuším, máme-li býti dobři, že bude třeba, abyste méně mluvil a více poslouchal."

„Ach, Maddaleno, jste jako všecky ženy!" zvolal jsem a šel za ní.

(Pokračování.)

BOH. BAUŠE:

KOUZLO LESA.

> ... listnatými těkal lesy:
> viděl srn jak z houští kráčí,
> jak se králík v doupě skrývá,
> slyšel dutý tlukot Beny,
> bažanty a veveřici
> chřestit v děrách bukvicových,
> viděl jak si hnízdo staví
> holub v stromích jehličnatých...
> Z písně o Hiavatě.

Všichni proroci, asketi, mudrci prchali vždy do samot lesních nebo pouští, aby v tiché kontemplaci našli klid v nitru svém, vzdáleni šumu a ruchu všedního života, hemžení lidstva, byli nebi blíž. A podnes zůstává les útočištěm všech duší vnímavých pro krásy přírody a byl tisícerým způsobem veleben básníky, zobrazován malíři, líčen umělci.

Pro badatele zůstává les dosud knihou tisícestránkovou, pramenem nevyčerpatelných záhad i jevištěm zjevů poznaných. Les dojímá i svým mlčením i svými hlasy, jež od tajemného volání kukačky, od šumění vrcholků a dutého tlukotu datla stupňovati se mohou až po burácení hrozné bouře.

V čem záleží ono kouzlo lesa? V pološeru lesním vznikaly všechny ty báječné výtvory obrazotvornosti: víly, skřítkové, lesní žínky, bludičky, plivníci, kteří obývají tu staré, ctihodné stromy, tu doupata zvířat, tu lesní studánky i příšerné mokřády. Prchli již všichni tito bůžkové a dobří i zlí duchové z lesů a hájů?

Věrozvěstové i vědečtí badatelé snažili se je vypuditi, ale v samotě lesní dosud jímá nás zvláštní nevyslovitelná tíseň, neznámý strach a mystický pocit neurčitý, jako zbytek dávných představ, snad dob pohanských. Vždyť jinak v našich lesích je dost bezpečno, není tu ani dravých šelem, ani lupičů. — Ono zašelestění v suchém listí? Toť had se plíží bez úmyslu na nás útočiti, nebo lesní myška vklouzla do díry. Či leká vás skřek dravého ptáka? Ten platí družce nebo žárlivému soku. Chechtavý hlas s o j č i n, vyzývavý hlas drobného b u d n í č k a snadno si vysvětlíme. A přece zůstává v měnivém světle, v zeleném podrostu a hlubokých stínech kmenů plno záhadných a zajímavých zjevů životních, které žádné umění v našich sadech a parcích nenahradí.

Jsou ovšem též střízlivé lesy, péčí lesníkovou kouzla zbavené. Jako vojáci stojí tu kmeny v pravidelných řadách, větví zbavené, přímé, bez podrostu a volné mnohotvárnosti.

Příliš vtírá se tu účel pěstitele lesa, vytěžiti co nejvíce dříví stavebního, které padnouti má pod sekerou dřevorubců.

Ku vnoření se do kouzla lesa je třeba pustiti mimo všechny zištné ohledy. Hledáme nenucený život lesa tam, kde tepe životní změna po celý rok ve vzájemném boji i soužití harmonickém, pátráme, jak se přizpůsobilo rostlinstvo i živočišstvo ku vzájemnému spolužití samočinně v líbezné změně roční doby.

A tužiti se musí každý zárodek, každá útlá rostlinka, má-li se udržeti v životní síle. Okřídlené semínko jedle vypadlo z uzralé šišky, majíc za mateřský úděl jistou zásobu výživných látek na cestu životem. Křidélko nedoneslo daleko semene, jako křídla našich letadel umělých; našlo však dobrou půdu v drti lesní, a zde prvním kořínkem se zakotvilo. Když jarní slunko počalo hřáti, odhodilo zimní plášť a rozvinulo přeslen prvních zelených děložních lístků.

Strůmek mohutněl, zatlačuje větévkami svými bylinný podrost, vějíře kapradin, polštářky mechů, žlutuchu úzkolistou a statnější polokeříky borůvek a brusnic. Mladá břízka, která vedle se usadila, a jedličce klíčící v první době stínu poskytovala, musí nyní též zápasiti o místo s mohutnějším strůmkem. Kdo s koho, ten s toho. — V pestré směsici lesních keřů, polokeřů a tisícerých květů jaterníku, šťavele, konvalinek, sasanek, prvosenek, podběle, mařinky vonné, které na pokraji lesů půdu kryjí, nastává zápas o oživující paprsky sluneční. Bez slunečního tepla není života v zelených částech rostlin; vláhu si dovedou již bylinky jakž takž šetrně udržeti. Všimněme si jen, jak š ť a v e l rozprostřel své trojčetné opačně srdčité lístky do vodorovné polohy, aby co nejvíce světla zachytil. Večer složí a sklopí lístky ke spánku. Příliš by vypařoval vody píchami vespod listů umístěnými, tím by však zachladil nitro své, a teplem třeba šetřiti. Kropíme též rozpálené chodníky, chceme-li opatřiti si ochlazení.

Jedlička naše, nebyla-li podťata za vánoční stromek, statně rameny a lokty svými zatlačuje sebe bujnější slabší rostlinstvo bylinné. Kde neutínají spodních větví, sklánějí se větve smrků a jedlí až k samé půdě, takže zde zavládne věčný stín, v němž sotva mech ještě půdu krýti dovede; všechen ostatní podrost zmizel, nemaje oživujících paprsků slunečních.

Kmeny nemají nyní soupeřů, leda že v bouři a hromu stenají a se prohýbají, že spousty sněhové na větve jejich doléhají, že bleskem a lavinou zastiženi vyvracejí a kácejí se nalomeny. Bouří poražené kmeny vídáme pak jako raněné bojovníky o sebe opřeny neb na zem povaleny.

Slunko opět může vnikati do mezer takto v hustém lese vzniklých a nový život pučí ze zřícenin.

A zříceninou jest povalený kmen se svou spletí kořenů, mechem a bejlím zarostlých, ověšený lišejníkem bradatým jako smutečnými fábory; z trouchnivějícího kmene záhy však pučí opět mladé smrčky, dobývajíce si nové půdy.

Ve věčném stínu tmavých lesů setkáme se nicméně se zvláštními rostlinami, které se emancipovaly od světla slunečního. Z bohaté drti lesní ve stínu zvedá se bledý h n i l á k ž l u t a v ý, barvou jedlý chřest připomínající, s nícím hroznem bílých tlamatých květů; jinde v našich mechovitých lesích hornatějších krajin objevuje se podivná k o r a l i c e, s oddenkem jako korálky článkovaným, jinde opět h n í z ď á k, jehož oddenek s hustými spletitými kořeny na jakés podzemní hnízdo ptačí upomíná.

Jak jen mohou tyto rostliny bez zeleně listové růsti? Jeť zeleň listová v rostline tím, čím krev v těle našem.

O životě těchto hnilobných rostlin (saprofyt) poučuje nás drobnohled. Korové buňky kořenovitých ústrojů těchto rostlin jsou totiž proniknuty vlákenky houbovitými, která však neničí obsah buněk a jádro buněčné jako jisté houby a plísně chorobotvorné, nýbrž spojují se s rostlinou trouchnivou ke zvláštnímu soužití či s y m b i o s e, kterou botanikové nazvali M y k o r r h i z a.

S y m b i o s i s poznaná nejprve S c h w e n d e n e r e m na l i š e j n í c í c h a pokusy B o n n i e r o v ý m i potvrzená, rozšířila zvláštní půvab a světlo na tento obor botaniky, dříve na pohled tak suchopárný.

Lišejníky, tvořící lupenovité, řidčeji keříčkovité povlaky na vlhké zemi, zdech, kamenech, pařezech, pokládány byly za bytosti jednotné, zelené řetízky buněk v nich „gonidie" za součástku jejich rostlinnou.

Podrobnější bádání ukázalo však, že tyto šňůrky zelené jsou samostatné řasy, které byvše vhodně isolovány, žily dále. Houba, která řasy tyto hostí, sama o sobě by žíti nemohla; scházíť jí zeleň, bez které by kyselinu uhličitou zpracovati nemohla. Uměním z uhličité kyseliny dobýti uhlík vládnou jen zelené části rostlin, nikdo jiný po nich to nedovede. Potřebují k tomu jenom světla; toť plotýnka, na které v zelených hrnečkách svých potravu potřebnou si připravují.

Lišejníky jsou takovéto dvojité bytosti. Pohleďme na rosolovitý lišejník, r o s o l r o s t l i n n o u (N o s t o c), o kterém lidé bájí, že pochází od čištění hvězd. Za sucha sotva si povšimneme nepatrné mázdřičky, která však za vlhké deštivé pohody rosolovitě naběhne v třesavou zelenou hmotu zvláštního vzezření. Pod drobnohledem viděti pak jest v rosolovité beztvárné hmotě tenké, mnohonásobně rozvětvené a sploš-

těné nitky, vlákna houbová a mezi nimi leží nepravidelně perlovité šňůrky růžencovité řasy.

Řasa zajisté má též svůj prospěch ze soužití s houbou. Neměla by dost vlhké půdy, kde by ploditi mohla výtrusnice, které naplňují se výtrusy jen v houbovitém pletivu. Dvojí bytosti jeví se tu sloučeny v bytost jedinou. Houba potřebuje jako zvíře potravy již přizpůsobené; vyjmou-li se z ní řasy, houba záhy zajde.

Chceme-li nějaký obraz tohoto soužití, představme si, že by vůl na zelené louce se pasoucí mohl spolknouti louku tak, aby tráva rostla v žaludku jeho; pak nemusil by teprv trávu spásati. Nuže, podobně má houba, která chová v sobě živé řasy, stále látku výživnou, assimilací řas nově se tvořící v sobě.

Poznáno ještě více případů symbiosy. Marně snažíme se mnohdy lesní stromečky pěstovati v sadech a zahradách, třeba bychom jim opatřili všemožnou umělou péči.

Kořeny stromů mají zvláštní vzrůst; větve rostou na špici, ale kořeny pod špičkou; špička pokryta jest čepičkou, kterou kořen proráží tvrdou půdu i kamení; hned nad špičkou vyvíjí kořen vlásečnice tak jemné, že jen na krátko slouží životu. Záhy zaschnou tyto v mrtvý nepotřebný zbytek; vzadu odumírají, vpředu tvoří se stále nové. U lesních stromů scházejí namnoze mrcásky kořenné, kterými zemské rostliny jedině přijímají vláhu. Mrcásky nahrazeny jsou cizí pomocí. A sice dostává se stromům pomoci této zhoubovatěním kořínků. Kořeny, namnoze koralovitě se rozvětvující, věží jednotlivými větévkami po celé délce i se špičkou v pochvě zplstěných vláken bunečných, tu hustší, tu řidší, ale bez mezer. Jednotlivá vlákna z plsti se odvětvují stranou, a již tím dokazují svou povahu hub. Tato vlákna houbová nahrazují mrcásky, ssají vláhu z půdy, a jsouce úzce s kořeny spojeny, přivádějí těmto vláhu i výživné soli dokonaleji, nežli by vlastní kořínky činiti mohly. Jelikož hubný plášť již na mladých klíčících rostlinkách se vyskytuje a bez mezer dále roste, doprovází kořen do všech větviček a zahaluje tak veškeré kořenstvo i lesního obra. Pomoc tato jest vydatnější nežli mnohých kořenů, které rostlinu svou zásobují jen z vlásečnic na mladých konečcích se vyvíjejících. Představme si, že kořenná spleť jako tisíciprstá ruka do půdy se zarývá: a ruce tyto, na konečcích nitkovité, mají na robě rukavici tesně přiléhající, která roste stále s sebou.

Toť podstata mykorrhizy, jejíž podhoubí v okolní drti lesní se rozlízá, hledajíc dusíkaté látky výživné. Tedy příklad symbiosy, která jistě oběma sdruženým tvarům značně prospívá. Toť právě podmínka zdaru lesních stromků, které našim uměle zasazeným stromkům v sadech a záhonech poskytnouti nemůžeme.

Totéž vadí však i pokusům, hříbky pěstovati uměle. Houby nejsou pravými cizopasníky, neboť jest jim obyčejně jedno, nalezají-li výživné látky svěží neb shnilé, jde jim o to, mohou-li jen uhlík v potřebné formě z nich čerpati.

Půda obsahující látky v rozkladu je podmínkou tvoření se podhoubí, a podobně chovají se výše uvedené hnilobné druhy i jevnosnubných. Podhoubí tam, kde druží se s rostlinami květnatými, zelenými, opatřuje vodu a výživné látky, za které při této dělbě práce dostává od sdružených rostlin organické sloučeniny, které jen v zelených částech vytvořiti se mohou.

Zvláštním zjevem, odjakživa poutavým, jest jmélí, které přissavými kořínky z hostitele uhlík i dusík sice přijímá, ale látky tyto svými zelenými listy zpracovává.

Pro svůj vzdušný vzrůst, své zvláštní, od hostitele (t. j. dubů a jiných listnatých stromů, borovic, jedlí, zřídka smrků) odchylné vzezření, místy i vzácné se vyskytování, dostalo se jmélí onoho úctyplného používání v obřadech bohoslužebných u keltických Druidů, jak o nich již Plinius píše; podobnou úlohu hrálo jmélí u všech národů germánských i slovanských. I u Štítného děje se zmínka, že Čechové jmélím čarovali. —

Druidové nazývali jmélí ve své řeči „All-heal“ (tolik co All-heil — Všedobr) také „Pren-awyr“, t. j. rostlinou vzdušnou, považujíce ji za symbol věčné lásky, ana ve vzduchu původ svůj má jakožto dar božstva.

Vedle různých léčivých vlastností vážili si ho jako prostředku pro zamezení neplodnosti, tedy důležitou rostlinu pro hojné zachování plemene.

Na člověka účinkovaly vždy tajemně neobyčejné zjevy přírodní, které nedovedl si vysvětliti. Z tohoto obdivu a kouzla živoucí přírody vznikla ponenáhlu věda přírodní, jež stále více prohlubuje poznání příčinné souvislosti zjevů.

Jest snad věda na úkor uměleckému pojímání přírody? Zajisté že nikoli: „Krásu v přírodě viděti zrakem umělce a chápati ji přírodovědecky jest dvojí požitek.“

Ke kouzlům lesa náleží zajisté ono tajemné světélkování, které nejznáměji šíří jako světelné bludičky svatojanští

broučkové v teplých nocech červnových. Tajemně působí též v tmavých nocech i světélkování nahnilých kmenů, zetlelých listů, hub, svítivého mechu. Poslednější zjevy jsou méně známy, neb jak vábný jest pustý les za světla denního, tak příšerně účinkuje času nočního. Ono světélkování jest podkladem rozšířených bájí lidových o skrytých pokladech, z nichž jednu tak účinně zbásnil Erben ve svém „Pokladu“ :

„— a tam, klenba kde se tratí
ve tmavém pahorku klíně,
jakýs plamen znamenati.
I hoří to jasnoběle
jako v noci svit měsíčka;
i zaplává rudoskvěle
jak by západ to sluníčka.“

Jest skutečně cos takového v přírodě? Zajisté; malý mešíček, botanicky Schistostega osmundacea zvaný, rozšířen jest na některých místech v horách žulových a břidličnatých, ale vždy jen ve slujích a jeskyních. *)

Pokrývá obyčejně žlutavou jílovitou zem a zvětralé plochy kamenů, tvořící půdu sluji. Hledíme-li do úžlabiny skalní, mechem tímto pokryté, objeví se na stěnách neurčitý zákmit, a na dně úžlabiny bleskotají nesčíslné zlatozelené svítící body, „takže mníme viděti roztroušené tu malé smaragdy“ (Kerner). Sáhneme-li zvědavě na dno sluje, abychom svítící útvary uchopili, a prohlížíme je na dlani při denním světle, nevěříme svým očím; nemámeť na ruce ničeho nežli studenou bezlesklou zem a spukřelé vlhké kamínky žlutošedé barvy. Vede se nám tedy docela jako neblahé ženě v „Pokladu“ :

„Místo stříbra jen — kamení
v šátku pak a ve svém klínu
ó, přehroznéť to mámení!
místo zlata — samou hlínu!“

Teprv při zevrubnějším ohledání spatří pozorovatel, že země a kamínky částečně opleteny jsou malými, mdle zelenými tečkami a jemnými nitkami, z nichž tu a tam drobounké mešíčky jako slabý nádech se zvedají; jsou bleděmodravě zeleného zbarvení a tvaru obloukovitě zahnutých peříček.

Ještě budiž podotknuto, že co zde svítí, není mech, nýbrž ona jemná vlákénka, která z výtrusů jakožto „protonema“ (pozdější vlašení kořenové) se vyvinují. Kerner vykládá též, jak možno světélkování si vysvětliti; do temna dopadající paprsky světelné lámou se v jemných buničkách vláken as podobně, jako když na koule skleněné v temné komoře dopadají z venčí paprsky světla. Některé krajiny, kde pilně dbají zachování přírodních památek, nařídily již šetření tohoto čarovného zjevu přírodního. Vždyť žádný umělý výtvor, a kdyby to byly statisíce žárovek, nenahradí obrazy z volné přírody. —

Světelnými zjevy v přírodě mnoho se zabýval prof. Molisch byv upoután jimi nejprve v tropickém pralese Javy, kde bují život rostlinný ovšem mnohem intensivněji. Ale pozorovatel nalezne i v našich lesích, že nesvítí sice celé kloboukaté houby, ale na příklad podhoubí bedly václavky (Agaricus melleus), dříve pod zvláštním jmenem Rhizomorpha popisované. Pozorujíce nahnilé pařezy borovic, smrků, dubů (v Srbíně viděl jsem je na staré vyhnilé hrušni), zvlášť kde kůra snadno od dřeva se dá odtrhnouti, spatříme na světlém dřevě černá, mnohonásobně propletená vlákna podhoubí václavky. Sebéřeme-li takovéto kusy dřeva, porostlé hojným podhoubím, budeme v noci překvapeni zvláštním ze dřeva tohoto zářícím světlem. Nesvítí to hnijící dřevo, jak dříve se myslilo, nýbrž houba, kterou podařilo se vypěstovati zvlášť. Houba takto čistě vypěstovaná a přenesená na chléb, dřevo neb zavařeninu švestkovou způsobí, že podklady tyto též světélkují. Molischovi podařilo se z kusu dřeva v okolí pražském sebraného vypěstovati podhoubí, jež přeneseno na chléb po měsíce, ano po celý rok světélkovalo (Myzelium X).

Ještě víc překvapuje světélkování tlících listů. Nalézají-li se opadalé listy dubů a buků v jistém stupni hniloby, a barva z počátku hnědá přechází do žlutavé a běložlutavé, pak světélkují. Chceme-li zjev ten pozorovati, dá se listí do sklenice vlhce umístěné a pozorujeme je v noci, když oko naše jest odpočato. Tu spatříme, jak z jistých míst listů vychází mdlé bílé světlo jako z výše uvedeného podhoubí X. Také zde není látka listů, jež svítí, nýbrž houba na listech žijící. —

Ať ponoříme se do jednotlivostí, ať vnímáme celkově krajinářsky les jakožto roucho naší země, zůstane svatyní a nevyčerpatelným pramenem dojmů a záhad, jež drážditi budou jednak vědychtivost, ale též obrazotvornost člověka. Vždy zůstane prales obrazem obrozující se přírody, kosodřevina obrazem vzdorovitě proti bouřím a vánicím bojujících zápasníků, les smrkový a jedlový pravzorem gotických chrámů, les bukový líbezným chladem k odpo-

*) Velenovský ve svém díle „Mechy české“ uvádí zajímavý tento mech z Divoké Šárky, od Horoměřic, z Krkonoš a jiných nalezišť.

činku vábící besídkou, les olivový neb kaštanový sídlem pohanských božstev. A lid oduševnil si hlasy lesa, tvary stromů; badatel pak poznává jen stále více harmonie a vzájemného sdružování, jež jen člověk druhdy rušivě maří neprozíraveostí a hamižností svou. Nechť zachová se nám na dlouho — kouzlo lesa.

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Umlkla náhle. Písař Kritzmann vážně přišel do chodby, Antonínovi uctivě se poklonil a provolal jejich věc.

„Už to začne," pravila stará paní rozechvěně, a zase jí nesmírná úzkost celým tělem zatřásla. Dech se v ní zatajil, olovo úzkosti nohy jí zatěžkalo.

„Toníčku, udělej všecko, jak sám nejlíp myslíš," řekla odevzdaně, „však ty mně neukřivdíš."

Ač jednací síň okresního soudce nábytkem a úpravou spíše soustrast budila než údiv, přece jim bylo všem nevolno, když do ní vešli. I písař Kritzmann, pyšně před tím po chodbě se procházející, zvláčněl a skromnince ke stolu k rozloženým lejstrům přisedal.

„Um Gottes willen, pěkně jich vítám, kdepak se tu berou," pozdravil sudí Antonína. Nepovstal, jen sedě mu ruku podal. Ostatních si vůbec nevšiml.

„Ich weiss schon," pokračoval německy a už s Antonínem česky nepromluvil.

„Koukněte se, já mám tolik práce," vykládal německy, „že nevím, kde mně hlava stojí. Kdybych si s nějakou věcí hrál, nebyl bych hotov do smrti. Ti tam (mávl rukou do prava, kde byly kanceláře adjunktů okresního soudu, a adjunkty, s nimiž se dobře nesnášel, mínil), ti tam jen z dýmek pokuřují a když jim něco přidělím, ještě mě pomlouvají. Zkrátka si řekněte, jak to chcete a tak se to udělá, beztoho se k vám pořád na hon chystám, ale nemohu!"

Antonín okresnímu soudci odpověděl rovněž německy. Řekl, že chce statek ujmouti za dluh, který měl u otce a sourozencům že vyplatí po dvou tisících zlatých. Matce že vyhrazuje doživotní užívání statku a bratru Eduardovi doživotní byt a obživu při hospodářově stolu.

Teď teprve okresní soudce se stolice vyskočil.

„Mají rozum," pravil, „nebo nemají? Sebe by okradli, a těmhle by to strkali! Já jsem starého znal a vím, že jakživ nic neměl, až teprv když mu peníze půjčili, statek si koupil. A oni se teď budou o své peníze děliti s ostatními?"

Švakříček Sladký zbledl, a lepkavý pot mu vystoupil na čele. V duchu se loučil se vším. Oči jeho ulpěly tázavě na Antonínovi. Ale Antonín stál klidně a tiše se usmíval.

„Já jsem si to, pane sudí, dobře rozvážil, na tom už se nic nedá měnit!" pravil rozhodně a Sladký si hlasitě oddechl.

„Nutit jich nebudu," odpověděl sudí suše, „taky na to nemám času, práce mám tolik, že nevím, kde mně hlava stojí. Kritzmann, slyšeli, jak se to má udělat?"

„Ráčejí poroučet, slyšel!" pravil Kritzmann uctivě.

„Tak sepíšou inventář a ostatek jim nadiktuji," poroučel sudí a obrátiv se k Antonínovi, dodal:

„A oni jdou sem, pane fořt! Popovídáme si, co je u nich nového!"

Přišoupl mu židli k oknu a když se sesedli, nabídl mu doutník.

„Jen si zapálejí," nutil ho a když v ostychu otálel, sám doutník mu zažehl. V tom okamžiku zabloudily Antonínovy oči na matku a s jejíma očima se setkaly. Seděla vedle Alexandra na kraji žlutě natřené lavice se rty našpulenými a bradou nějak špičatější než jako obvykle. Obličej sesivěl. Antonín si toho dobře povšiml.

„Neráčejí se zlobit," pošeptal sudímu, „kouknou se na mou matku, jak si to strašně připouští. Myslí, chudák, kdo ví, co se jí nestane. Ještě nikdy nebyla u soudu."

Okresní sudí se na starou paní podíval.

„Ale, paní fořtko, snad by se mne nebály," pravil chlácholivě, „to by bylo moc pěkné, aby se mne měly bát, vždyť tu děláme všecko jenom pro jejich užitek! Tady pan fořt je poctivec, že jsem takových tady mnoho neviděl, ten jim nedá ublížit. My to tady jenom napíšem, že oni budou míti chalupu nadosmrti k užívání, že tam

nadosmrti budou paní, a pak půjdou s Pánembohem domů."

Stará paní se ostýchavě usmála. Opravdu, dosud u soudu nebyla a za nečest si pokládala, že musí k soudu.

„Tak už se mne nebojejí?" dodal sudí vlídně a zažertoval. „Kdo by se bál vdovce starého!"

„Už se jich nebojím," řekla stará paní uspokojeně, „já jsem si, bláhová, myslila, že tady každýho zavřou, kdo k nim přijde. A oni jsou moc hodný pán, Pánbůh jim to odplať!"

Jan omrzele tyto řeči poslouchal. Byl tak naladěn, že kdyby mu švakříček Sladký za celé dědictví hotově vyplatil desítku a on tu nemusil seděti a poslouchati, kterak brkové péro Kritzmannovo do inventáře skřípá, že by mu všecko prodal a vyletěl odtud jako zahrazený holub z nového holubníku. Alexander, když slyšel Kritzmannovo péro skřípati, poddal se jednotvárnosti úředního výkonu, a spokojeně seděl vedle matky. Sladký po prohlášení Antonínově roztál úplně. Seděl klidně, radostně se usmíval a oči mu zářily.

Vrána vráně oči nevyklube, pán od pána nikdy nebude, přemítal; ještě štěstí, že jsem se nedal obalamutit Kritzmannem! Což je všecko platno, Poběžovický je pán, jenom jeho si sudí povšiml. Beztoho měli všecko dávno mezi sebou smluveno a to sudí jen tak řekl, aby nás navnadil, jakou milost nám Poběžovický dělá. A Kritzmann sedí jako ťopka na vejcích. Mlčí, neopováží se ceknouti. Kde by se opovážil, ten by mu dal, beztoho když koukal, jako když očima bodne.

Dobře mu, chlapovi, liboval si, zaměstnávaje se v dalších myšlenkách Kritzmannem, poněvadž o dědictví, když bylo vše jisto, nedalo se nijak už přemýšleti, — dobře mu, chlapovi, jen ať ho prohání! To mu tady hřebínek spadl! Mlčí, ani nedutá! Jen škrábe a kouká, aby kaňku neudělal! Jaká to služba! Venku se nafukuje a dělá, jakoby všemu rozuměl, a tady mlčí, poklony seká a kdyby do protokolu kaňku udělal, ze služby by ho jistě vyhnali. Je to tady přísný, nejsou s tím špásy!

Teď, kdy Kritzmanna nepotřeboval, bylo Sladkému nesmírně příjemno, že mohl pozorovati pokořeného a maličkého Kritzmánka, jemuž hřebínek pýchy a moudrosti tady sundali.

Okresní sudí bavil se s Poběžovickým a když Kritzmann, sepsav inventář, hlasitě jej přečetl, zeptal se, zdali má ještě něco býti připsáno nebo měněno, načež rychle diktoval „Odevzdání pozůstalosti."

Po sepsání a přečtení protokolu ptal se, zdali všichni s rozdělením tímto souhlasí, a když nikdo ničeho nenamítal, protokol byl všemi podepsán. Alexandra poslal sudí pro kolek.

„Šestatřicetikrejcarový, mám koupit šestatřicetikrejcarový," opakoval si Alexander ustavičně, aby nic nepopletl a okresního sudího si nepohněval. Šťastně žádaný kolek přinesl.

„Also, ich gratuliere," pravil sudí Poběžovickému, „jen když už mají po starosti!"

Ostatní vyšli váhavě na chodbu a čekali, až Antonín bude sudím propuštěn.

„Pan švakr to udělal docela dobře," pravil řídící Kuneš, „udělal to zrovna tak, jak jsem si to já s Karlou představoval. Živnost mu náleží, už mu jí nikdo nevezme, o maminku a o Eduarda se postaral a také ostatním neublížil."

„Mají ouplnou pravdu," horlivě prohlašoval Sladký, „Poběžovický je moc hodný člověk, pravý poctivec, neošidil nikoho!"

„Jenom sebe okradl," podotkl Jan jedovatě, „ale proto my mu nesmíme zazlívat."

Karla, jež je dosud mlčky poslouchala, zahořela v obličeji krví do hlavy sehnanou.

„Kdybys radši mlčel a nedělal nám ostudu," s nezvyklou ostrostí vpadla Janovi do řeči, „Antonín ani sebe neokradl! Dva tisíce z takového gruntu nic není, za to má krásný grunt, jenž mu a jeho rodině zůstane, a my máme každý jen dvě tisícovky, za které si nekoupíme ani kloudnou chalupu."

„Koukejme se, Karolin, jak najednou obrací," řekla Johanna uštěpačně, „pořád jste hnali tuhle na Sladkého, že by všecko chtěl pohltit, a zatím Sladký je lepší, nežli Antonínův nejlepší přítel. My jsme spokojeni, viď, muži, co nám Antonín dává, a kdybychom nebyli takoví chudáci, ani bychom toho daru nevzali, vždyť bychom se museli stydět, abychom brali něco, co nám nenáleží. Nám je to almužna!"

„A co ty se do toho pleteš," pravil Jan Johanně, „vždyť Karla ničeho nepřijme, to jen tak povídá, aby se neřeklo, že se děje Antonínovi křivda."

Antonín právě mezi ně vešel ze soudcovy kanceláře. Hádka hned umlkla. Jenom v obličejích dědiců stopy její zůstaly.

„Tak jste spokojeni?" ptal se.

„Jsme úplně spokojeni," pravili všichni najednou.

„A děkujeme ti, bratře, z upřímného srdce," dodala Johanna. Antonín za to ruku jí zprudka stiskl a švakříčka Sladkého na rameni poplácal.

Ve svém statku se Antonín nestavil.

„Přijedu až s Annou, vědí maminko, až se to dá dělat," konejšil matku, která neodbytně ho prosila, aby jel s ní, „dnes pospíchám. Anna už taky netrpělivě čeká, jak to mezi námi dopadlo, a teď, když je doma sama jen s tou naší drobotinou, tím hůře jí to připadá. Já vím, že nemá dnes nikde stání a že už teď vyhlíží, brzo-li se na kopci v kočáře objevím."

„A já ti, synáčku, taky už nikde nemám stání," rozežvatlala se ještě, nemohouc se s ním rozloučiti, „jak si vzpomenu, že mám doma Kátlu u božího daru samotnou, v zádech mně to zamrazí!"

Doprovodil ji k Eduardovu fasuňku.

„A co ty, tys taky spokojen," zeptal se Antonín Eduarda.

„Děkuji ti, bratře, to víš, já moc řečí nenadělám, ale jako otec jsi se o nás s maminkou postaral, vidějí maminko!"

„Tak jeďte s Pánembohem a nikde maminku nevyklop!" pravil, když už Bugar řemením hrkl a fasuněk po dlažbě zahrčel.

XIX.

Neprohádal, Anna jej nedočkavě vyhlížela a když se po návratu setkali, vzrušena klesla mu na prsa.

„Už je to teda naše, ale nelekej se," konejšil ji, „břímě jsem si na krk uvázal, ale přece nelituji."

„Toníčku, pro Boha tě prosím, ani mně neříkej, beztoho ti umru ouzkostí. Já radši o tom nechci nic vědět. Aspoň dnes mně o tom nic neříkej. To vím, že jsi na sebe velikou starost uvalil, já jsem vinna, já ti to měla rozmluvit, ty bys dal si říc', viď Toníčku, protože mě máš rád, ale já ti radost nechtěla kazit! Když tě to tolik těší, tak mám sama radost, že je to doopravdy naše. Však, jsme už do toho dost peněz nastrkali a tak aspoň víme, že nám to teď nikdo nevezme."

„Ty si to neumíš všecko tak představiti, jako já si to představuji a jak to já cítím," pravil, když vešli do fořtovny a v kanceláři na pohovku usedli. „Ty si pořád myslíš, že tohle, v čem jsme, je naše!"

„Tak mně to připadá," odpovídala všímajíc si více jeho náruživého, nedočkavého laskání, než jeho myšlenkového roztoužení, „vždyť jsme přece doma!"

„Nejsme ve svém," namítal, „kdybych oči zavřel, musila bys odtud a kdybys nešla, vystrčili by tě, protože nám to nenáleží. Jiný fořt by přišel, můj nástupce, třeba adjunkt Doleček, a to už by jinak přišel, než jako nyní k obědu chodí. Pyšně by přišel, jako fořt, jemuž to po mně náleží, protože se po mně fořtem stal! Jinak by s tebou mluvil, než jak nyní hovoří!"

„Však ty neumřeš, ty mě přečkáš, slyšíš, Toníčku, ty mě přečkáš, a ještě jiná fořtka se tu usadí, kdo ví, jaká macocha zlá, necitelná, děti mé a tvé okrade, já vím, že to tak dopadne, já vím, já mám tu myšlenku v sobě!"

Hrozný pláč ji zachvátil. Cloumal jí jako vichřice mladou břízou.

„Aninko," konejšil ji, „že si to tak připouštíš! Teď teprve začínáme žíti pro sebe, teprve máme něco, kde jsme se zachytili, a ty takové řeči máš! Jen když já se nebojím, aspoň vidíš, že jsem vše dobře rozvážil."

„A budeš musit něco vypláceti?" ptala se úzkostně.

„Slevili, moc slevili, i švakříček Sladký slevil, jen dvě tisícovky každý dostane," vyprávěl, „a mamince jsem dal užívání až do smrti, aby se neřeklo! O maminku mám nejmenší starost. Maminka, jen když to má na sebe napsáno, to ji těší!"

Radostně jí všecko vysvětloval, jakoby se mu neobyčejná věc podařila. Tak radostně, že si nebyl vědom v tom okamžiku pravé podstaty dědičného narovnání. A na ni zase vědomí této podstaty těžce doléhalo. Jí bylo strašlivě jasno, že statek dvakráte zaplatil a ještě dal zaplacený statek matce v doživotní užívání. Co jej tak zaslepilo? Kdyby nebožka maminka toho se dožila, toho, že paní fořtka bude dělati paní za peníze, které jí nenáviděná paní fořtvartka našetřila, zbláznila by se. A nikdo jiný jejich peněz nenašetřil, jenom nebožka maminka. Jen ona něco uhospodařila, jí, Anně, už se nic nedaří. A kdyby teď, nedej Pánhůh, on oči zavřel, neměla by se kam s jeho dětmi hnouti. Rábské maminky by se musila doprošovati, aby ji do jejich vlastního statku, kterého rábská maminka až do své smrti bude užívati, přijala. A kdyby jí rábská maminka nepřijala, musila by s dětmi žebrotou.

„Tak co nic neříkáš," pravil netrpělivě, když neodpovídala, „děláš, jakoby se ti to nelíbilo, jakobys tomu nechtěla porozuměti."

„Když, Toníčku, myslíš, žes to dobře udělal, tak jsem spokojena. A taky už by mně nebylo nic platno, abych ti to rozmlouvala, když už je to uděláno! Já se jen starostí bojím, kdyby byla nebožka maminka živa, ničeho bych se nelekla, maminka uměla uhospodařit, já nejsem k ničemu."

(Pokračování.)

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Marie, sedící s rodiči, kteří se bavili s paní Slámovou, obírala se čtením ve Zlaté Praze. Toto čtení však bylo utíkání rozmluvám. Nečetla. Dívala se pouze do knihy a převracela listy. V pohledu starcově, jejž cítila, zachvívala se hlubokou úzkostí. Byla jím rozechvěna, ustrašena, ale neměla síly vyhnouti se mu. Nepokoj jakýsi přinutil ji každé chvíle, že se na Zlocha podívala, ale vždy jako požahaná rychle odvrátila oči. Ale přes to, že byla v záchvatné moci starcově, nemyslila naň, nýbrž na Komárka, jenž byl odpoledne pobouřil všecko její cítění. Znepokojena neočekávanými nadějemi, zaplavena opojnými sny, plna neurčitého odhodlání a touhy, planula všecka zardělá, s očima do granátova rozžhatýma. Nitro její příliš se podobalo velikému rybníku, jehož hráze neočekávaně se protrhla, a tiché, hluboké, leta stojící vody valily se přes vše. Nemohla se vzepříti, nemohla se ovládnouti. Strašný smutek její úplně byl odplaven. Slova Komárkova, jež ji přesvědčovala, že ví o její zrůdě a že nenachází v tom nic nepřekročitelného, zněla jí neustále duší. Život, jenž se jí zavíral a jenž se jí proto zdál ztraceným rájem, pojednou se ukázal, přiblížil a k sobě ji zval. Tato náhlá možnost, kteréž uvěřila tím spíše, čím větší nemožností se zdála, rozjasnila všechen její duševní svět. Rodiče její viděli tuto zvláštní roznícenost její a těšili se tím. Cítili, že i jim je volněji, rozplynul-li se těžký smutek. Nechápali však podstatu tohoto opojení Mariina. Soudili, že působily tak na ni lesní vzduch a milá společnost zdejší. Zvláště matka pozorovala ji se zálibou.

Jiné, prudčí, lačnější a vášnivější bylo vzrušení Komárkovo. Nevydržel seděti u stolu. Nepřítomnost Danielina znepokojovala ho a tísnila. Hádal marně, co asi se stalo. Vybíhal pod její okna a přecházeje rychle kolem pensionátu, přesvědčoval se smělými slovy, že nemá již síly zatajiti svou lásku. Modré oči jeho plny byly tepla a touhy. Zamrazilová pozorovala každý krok jeho, ale nikomu nic neřekla. Blažena tím, jakoby četla nejnapínavější román, s dechem zatajeným přecházela k otevřenému oknu, pátrajíc, kde Komárek chodí.

Marie Bláhová, majíc ruce pod pláštíkem, dvakráte již povstala a přešla k druhým stolům. Promluvila s Karlou i s Jarolímkovými dětmi, jež se bavily hádankami. Jarka dával dvě otázky z mathematiky. Marie postála u nich, aby se vyhnula pohledům Zlochovým i pátrání matčíně, a po chvíli odvážila se až k oknu. Naslouchala Komárek kráčel po písčité pěšině. „Bože můj, čeká, že vyjdu za ním," pomyslila si všecka rozechvěna, „ale jak to učiním? Jak se k tomu odhodlám?" Silné horko vznikalo v její hrudi. Ohlédla se po Martě a shledavši, že jí nepozoruje, odhodlala se vyjíti do verandy a odtud před pensionát. Zdálo se jí, že ji přece pozorovali a všecka byla tímto klamem rozžhavena. Ocitnuvši se ve tmě a chládku, oddechla si. Ale v té chvíli ji napadlo, že je Komárek nedaleko, a sladké vzrušení rozkvetlo v ní v neobsáhlé mohutnosti. Blaho, jehož do té chvíle neznala, dobrotivě a štědře naplnilo její hruď. Ohledla se k verandě, nevyšel-li někdo za ní, a shledavši, že jí nikdo nestopuje, vydychla opojením. „Ach, Bože, co si pomyslí?" zašeptala, a oči její zvedly se k hvězdám na západním, zcela již jasném nebi. Rozhodla se jíti opačným směrem po cestě, jakoby ji byl vylákal klid po bouři, ale duše její pro veliké pohnutí neměla moci nad tělem. Chtěla se pojednou vrátiti, ale ani toho nebyla schopna. Nervy její jakoby žíly všeobecné, silné opojení a jakoby nemohly zaujmouti se nepatrnostmi.

Zaslechla blížící se kroky jeho po mokrém písku. Silné chvění letělo jí povrchem celého těla. Byl vedle ní.

Dech se jí zastavil, plná, pěkně tvořená ňadra její se pozvedla.

„Není-li zde krásněji, než uvnitř?" promluvil tichým hlasem, s myšlenkou, ukrýti pravou příčinu svého toulání kolem pensionátu.

„Ano," řekla téměř šeptem, „všude klid . . . jen tam ještě se blýská."

„Nemohl jsem v jídelně vydržeti . . . musil jsem utéci!" pravil pohlížeje na hvězdy. „Bůh ví, co se se mnou děje!"

„Ach, je čarovno!" zašeptala, rozhrnuvši pláštík. Levá ruka její s černou rukavicí i v noci byla patrna. Pochopila to a opět ji ukryla.

„Slečno, nechce se vám letět? Daleko — daleko?"

„Ano! Teď ano. Nechtěla bych již na pustý ostrov!“ řekla zřetelně napřímivši se pohnutím.

„Máte pravdu! Člověk dochází pozdě k moudrosti!“ obrátiv se k ní promluvil s náhlou živostí. „Věřte mi, podobal jsem se vám taky! Všecko tajemství hledal jsem v odříkání a v překonávání vášní! Ale dnes mluvím jinak! Zatoužil jsem žít! A cítím to v hlubinách, nemluvím jen tak! Život šíleně prchá, šíleně se vysmívá! Oh, nebudu již utráceti své touhy v práci a snění! Chce se mi býti člověkem! Věřte mi, vše bude jiné potom, přirozenější a zdravější. I stromu porozumím více i zvířeti. Ach, člověk je často hlupák, a pozdě chápe! Slečno, teď teprv jakobych chápal, že je svět i život krásný!“

„Ano ... máte pravdu ve všem!“ zašeptala vesele a důvěrně.

„Hleďte, jak my dva tu stojíme pod hvězdným nebem, jako věčnými zákony poučené děti!“

„Chtěla bych býti vždy tak šťastna!“

„Jste šťastna?“

„Ano, teď ano!“ vydechla vroucně.

Komárkovi bylo příjemno slyšeti její hluboké oživení a roztoužení. Rozezvučely se tím struny jeho ještě mocněji. Slova její sesilovala jeho slova, láska její sesilovala jeho lásku. „Ach!“ zvolal a tělo jeho napialo se touhou. Daniela, spěchající laním krokem, zabarvila se v jeho představě. Ohledl se na osvětlená okna jejího pokoje a netrpělivost dotkla se jeho nitra. Náhle se pohnul.

Marie se ulekla.

Valerián Zloch tichým svým krokem přiblížil se až k nim.

„Ani jsem nepozoroval, že jste přišel!“ řekl Komárek, aby zmírnil zvláštní, téměř příšerné napětí.

„Rád bych s vámi mluvil,“ odvětil stařec ohlednuv se na otevřené dveře verandy, „napadlo mne něco. Noční výlet! Ale ne teď, nýbrž později, až bude zase úplněk. Vycházku noční při měsíci do lesů. A víte kam? K Čertovým zubům!“

Marie naň udiveně pohledla.

„Nikdo by nešel!“ namítl Komárek.

„Já ano, mně by se to líbilo!“

„Půjdou, uvidíte!“ ubezpečoval jej Zloch. „Paní Pechová půjde jistě! Bude to zvláštní, kouzelné! Uvidíte teprv, jaké krásy, jaké tajemné krásy jsou na světě, uvidíte, že i obyčejný strom má v noci jinou duši! Slečna taky půjde, viďte, nebude to ani namáhavé, ani nebezpečné! Povedu vás, vezmu po případě lucernu, ale rozsvítíme ji pouze tehda, bude-li třeba, jinak ne!“

„Šla byste, slečno?“ otázal se Komárek ustrašené dívky, jež všecka se rozladila Zlochovým příchodem.

„Ano,“ přisvědčila, a černé oči její snažily se rozeznati výraz jeho tváře.

„Nuže, slyšíte!“ zvolal Zloch radostně. „Šla by! A paní Pechová taky půjde!“

„Dobrá,“ prohodil Komárek veselejším hlasem, „půjdeme tedy!“

„Po té bouři je krásně,“ hovořil Zloch, vstupuje do dřevěné besídky, „zde je sucho a chládeček!“ Usedl. „Pojďte sem na chvíli, slečno! V jídelně je hluk a dusno! Oh, lidé se radují bůh ví proč! Bůh ví proč! Pane učiteli, pojďte sem!“

Komárek vybídl Marii, aby vstoupila do besídky. Učinila to ihned. Vešel za ní. Usedli.

Zloch pohleděl hůlkovými mřížemi na okna pensionátu.

„Paní Pechová nepřišla dnes dolů,“ řekl, „hněvá se na mne! Rozčilil jsem ji svou povídkou!“

„Proč se s ní stále přete?“ pokáral ho Komárek.

„Sama začíná — sama začíná! A její víra dráždí! Řeknete, že je velká pro svou víru! Ale není! Ne! Dnes ne! Kdysi ano! Ale dnes je ubohá! Nevidí, nechápe, věří! Silně věří! A při tom je krásná, krásná ve všem! A jako křeček! Pře se a nic nezná! Naivní je, nezkušená! Dráždí! Neví, chce-li se vyrovnati muži, že musí uchvátit stejná práva a stejnou moc! Ale ona neví, jaká práva si přiřkl! Krásná paní, ale brání se pravdě jako kvočna. Rozčiluje člověka! A sama vždycky začne! Přinese si papírové šavličky a chce mne rozsekat! Roztrhám jí je a potom brečí! Taková je! A stále opakuje totéž, že musí žena věrností muže překonat, je-li prý v nitru svém Don Juan! Vidíte, to tvrdí! A přesvědčujte ji, když na všecko řekne: Ale můj muž ne, ten ne, ten není jako ostatní. A to mne zlobí, ta slepá víra!“

Oči starcovy zatěkaly tmou po Marii, jež hleděla mřížemi v dálku. Cítil, že neposlouchala a nakloniv se k ní, mluvil živěji:

„Nevěřila byste, slečno, jak se svět a život lidský proměňuje v našich očích každým rokem! Zítra už víte, že jste se včera mýlila. Ale povězte to někomu, kdo vidí dnes jako vy včera! Zuří! Hned zuří! Nevěří vám a řekne, že jste slepa! S paní Pechovou, ačkoli se jinak máme rádi, pereme se vášnivě o to dnes a včera!“

„A čeho byste dosáhl, kdyby paní Pechová uvěřila vašemu tvrzení?“ otázal se Komárek, jenž byl mezitím povstal a popošel ke vchodu besídky.

„Čeho?“ pronesl živě, jakoby se chtěl zasmáti. „Ničeho! Já ničeho! To bylo by její otázkou. Já bych jí pouze dnes ukázal, co uvidí až zítra, tak že by nemusila býti zítra tam, kde bude, nepochopí-li! Ten smysl má naše pře! Byla by ženou, která prohlédla! Dnešni ženou! To, jak se utvoří žena dále, a co bude — je nová otázka! Ale utvářit zítřejší ženu může jen dnešní žena a ne včerejší, a ona, paní Pechová, je včerejší žena. Je! Včerejší žena!“ (Sesílil hlas, jakoby cítil, že v duších poslouchajících vzniká odpor.) „A myslete si vy o tom, co chcete, já tvrdím, že se stará morálka přežila, že je rozmetena, a víte proč? Poněvadž dnešní žena vidí... vidí sobce muže, požitkáře, který se přetvařoval, vidí, že ženě tou morálkou ukládal strašné daně. A tato dnešní žena buď se na muže pověsí, půjde s ním, uvězní ho a zprotiví se mu, ponévadž ho tím zhubí, anebo si uchvátí stejná práva... Tato bude ve většině, protože muž pout nesnese! A proto zítřejší žena — nemravná žena jako muž. Namítejte si, co chcete, tvrdím vám: Zítřejší žena — nemravná žena!“

Marie, ustrašena větami jeho, pozorovala, že se Komárek tiše vzdálil. Ohledla se za ním, ale neměla odvahy vyjíti též.

Zloch pokračoval:

„A teprv potom, milá slečno, potom — ne dnes — potom vznikati bude nová morálka, zcela nová... Ale dnes ne, dnes ji marně hledají a násilně budují. Není její doba — až zítra! Ano, zítra nastane její klíčení.“ (Umlkl, shledav, že Komárek odešel a Marie že roztržitě se ohlíží.) „Nezajímá vás to... pravda. Odpusťte!“

Pochopiv, že je s Marií sám, vzrušil se neobyčejně, a vše, co právě myslil, mžikem se převrátilo Staré srdce jeho bušilo živěji.

„Ach, jak jsem rád, že se vás mohu o samotě na něco zeptati!“ řekl tichým hlasem.

„Mne?“ podivila se Marie, zachvěvši se.

„Ano, slečno!“ pravil přívětivě, aby zmírnil její úzkost. „Prosím vás! Řekněte mi, znala jste svou babičku? Matku vaší paní matky?“

„Znala, ano... pamatuji se na ni!“ odvětila překvapena. „Proč se ptáte?“

„Co o ní víte? Jaká byla?“

„Neobyčejně hodná, starostlivá...“

„Co však o ní víte zvláštního? Vypravovala někdy něco ze svého mládí?“

„Ano, často... Babička byla zvláštní žena!“

„Vidíte, to mne zajímá!“

„Vy jste ji znal?“ otázala se Marie nedočkavě.

„Já? Co mám říci?“ řekl vyhýbavě. „Neptejte se zatím, ale vypravujte mi o ní, prosím vás! Zda byla šťastna? Jaké bylo její manželství? Netrpěla?“

Marie zaváhala s odpovědí. „Kdo je ten stařec?“ pomyslila si. Nachyloval se k ní a oči jeho svítily tmou.

„Co dědeček? Znala jste ho?“ otázal se po chvíli, jakoby chtěl s jiné strany vyzvídati.

„Ne, jenom jsem slýchala o něm,“ odvětila tiše.

„Měl jedno oko vystřeleno, a byl zlý!“ poznamenal Zloch. „Paruku nosil!“

„Vy jste ho znal?“

„Snad. Nebyl dobrý člověk! Nebyl, slečno! Babička vaše jistě trpěla!“

„Nevím,“ zašeptla ustrašeně, „ale věřím tomu! Slýchala jsem leccos, čemu jsem nerozuměla. Bylo něco podivného, čeho jsem se nikdy dopátrati nemohla. Maminka asi všechno ví.“

„Prosím vás, povídejte, co víte! Nebojte se mne! Můžete všecko říci!“

„Bože můj... nikdo mi nic neřekl, samé pohádky to byly! Babička nebyla asi šťastna, vzala si dědečka starce z přinucení, ne z lásky!“

„Milovala snad někoho jiného?“ ptal se chvějícím se hlasem.

„Zdá se, že ano, ale nikdo nevěděl koho. Něco strašného leželo na celém jejím životě. Myslívali, že šílí. Toužívala po někom a říkávala, že po někom strašném. Věděli jsme, že byl nějaký souboj k vůli ní, byla v mládí krásná. Jako anděl prý byla! Ale všecko bylo zahaleno mlčením. Dědeček nikdy nic neřekl, naopak, při každé podobné vzpomínce babiččině prý se rozčiloval a zuřil. Býval prý hrozný! Babička snad mamince něco řekla, ale my jsme již nic určitého neslyšeli. Dvakráte prý utekla babička z domova z touhy, ze šílené touhy...“

Zloch všecek se chvěl při jejích zprávách. Dlouhé prsty jeho klepaly do dřevěného sloupku. Povstal prudce, vydechl a opět usedl.

„Ach, slečno?“ zašeptal.

„Vy jistě něco víte o mé babičce!“ zvolala Marie z nenadání. Vy mi povíte — vy mi to povíte, co jsem nikdy neslyšela!“

„Uhodla jste, vím mnoho o ní!“ řekl tiše dotknuv se rukou jejího ramene.

„A kdo jste?“

„Kdo jsem?“

„Jak jste ji znal?“

„Milá slečno, já jsem ten, který k vůli ní zastřelil v souboji mysliveckého mládence!“ odvětil jednotvárným hlasem, ja-

koby byl na tu chvíli ovládl veliké své pobouření.

„Vy jste ten —? —“ zašeptala vyděšeně.

„Ten, kterého milovala, po kterém toužila!“ mluvil pojednou vášnivě a prudce. „Ten, slečno! Ale slibte mi, že o tom nikdo nezví! Nesmí zvědět! Prosím vás! Ona byla jediná... jediná... pochopte mne, můj celý život... pochopte! Smrt toho člověka nás rozdělila — a Toninka — vaše babička, Toninka ředitelovic, vzala si starého nadlesního, jednookého zuřivce, a trpěla! Ach, slečno, celý můj život vyplněn je nesplněnou tou láskou, steskem po ní, po té jediné... A pochopte, když jste sem z nenadání přijeli a spatřil jsem vás, vás — srdce mi přestalo... ji jsem viděl, ji, Toninku, ji, svou drahou, svou jedinou! Její oči máte, její tvář, její žal, její ztepilost! Slečno Marie, oživl jsem, omládl, roztoužil se — a zdá se mi, že mluvím s ní —“

Marie povstala všecka rozrušena a zmatena. Zdálo se jí, že se zalkne. Rozhrnula pláštík.

Zloch uchopil ji za obě ruce.

„Miluju vás — miluju vás!“ šeptal šíleně, táhna ji k sobě. „Život se vrátil, štěstí přišlo, miluju Vás!“

Strašná úzkost svírala jí srdce. Trhla levou rukou, již on držel.

Pocítil, že nemá prstů. Neživá hmota vyplňovala černou rukavici. Pustil ji. Strašlivý zmatek šířil se mu hrudí. Divný, těžký dojem padl mu do všech nervů.

„Zapřísahám vás, mlčte o tom!“ mluvil horečně. „Mlčte! Prosím vás! A nebojte se mne! Miluju vás!“

Ona pak všecka vystrašena, jako šílená, vyletěla z besídky. Pláštíček její zabělal se ve tmě. Zloch se tiše napřímil, vysoké tělo jeho jakoby ještě vzrostlo, a neklidné prsty dotkly se horkého čela. „Jakou má ruku to dítě?“ pomyslil si, ale pro neobsáhlý zmatek nemohl nic pochopiti. Nebylo mu ani jasno, co se stalo. Byl by se nejraději odploužil do lesů a zmizel v nich navždy.

Zahlédl Marii za verandou. Poznal z toho ihned, že nechtěla vstoupiti mezi hosty v tomto rozechvění, aby neprozradila, co se stalo.

Upokojil se poněkud, ale trapné vzrušení ještě vzrostlo.

Teprv po čtvrt hodině vstoupil do jídelny. Karla Valášková přednášela veselou báseň, a všecka společnost naslouchala. Nevšimli si ani, že přišel. Usedl a ztišil se na venek. V prsou však bušilo mu srdce s divokou zmateností. Neočekávané odhodlání rozrůstalo se v něm. Oči jeho hořely stále silněji.

Marie, všecka bledá, hleděla mlčky před sebe na obrázky Zlaté Prahy. Matka se chvílemi na ni ohledla.

Komárek dosud se nevrátil.

Borek, nadšen Karlou, stále u ní prodléval. Urputný pohled jeho, roznícený vášní, velice se jí líbil. „Ty kluku, musíš hořet jako pochodeň!“ umiňovala si neustále, a zdivočelá blaženost rozlévala se jí nepokojným tělem. Všichni si šeptali, že je krásná.

XVIII.

Komárek bloudil parkem. V osvětlených oknech Danielina pokoje kmital se stín. Přiblížil se několikráte až ke stavení, aby ho spatřila, ale nikdy se neobjevila v té chvíli. Sotvaže však odešel do parku, zdálo se mu, že se dívá ven. „Proč nepřišla dnes dolů?“ myslil si nemaje tušení o jejím rozechvění.

Umínil si, že se k pensionátu vrátí, až všichni odejdou do svých pokojů. Zašel též k besídce, aby se přesvědčil, jsou-li tam ještě Zloch s Marií, ale oni již dávno byli v jídelně. Neuvažoval o nich a opět se vrátil do parku, s jehož vysokých stromů padaly krůpěje. Zvláštní, lahodně dojímavé bylo toto cvakání na písčitých pěšinách, jež vyrušovalo jej ze snění. Prošel pod širokými javory a rozhlížel se s lučnatého místa před lesem po vyjasněném nebi, plném hvězd. I mračna na východní obloze zmizela již úplně. Vydechl touhou a pomyslil si, že nelze žíti bez lásky Danieliny. Zašel až k lesu a vzpomínal. Některá slova její zněla mu v duši a nabývala nového smyslu. Přemýšlel o nich, a zdálo se mu, že nepostihl v čas jejich účelu. „Má stará, osudná chyba!“ pomyslil si. A opět došel ke chvílím, kdy mu dala otázku o věrnosti mužů, a kdy mu všecka rozechvěna vysvětlovala, že by se život její změnil. „Nepostihl jsem významu té otázky. Nevyužitkoval jsem včas příležitosti a prohrál. Tehda, tehda se rozhodovalo o nás. Byla mi blízka a mohla býti mou. Neměl jsem však odvahy říci jí, co bych řekl dnes, býti sobcem a strhnouti ji k sobě. Tisíce myšlenek a ohledů zrážělo mne... Dnes bych šel přes vše... Ale vzpomínám si, že i tenkráte zmocnila se mne jednou večer tak vášnivá touha, že jsem byl odhodlán promluviti o své lásce a neohlížeti se na nic, že však jsem si tuto smělost vymluvil.

Pochopil jsem tehda, že jsem vlečen vášní, jako dnes! Ano, cítím to! Ale dnes si nic již nevymlouvám, dnes chápu, že žiji jen jednou a nic že se podruhé nevrátí! Vše náleží odvážným! Vše je zápas!"

Myšlenkami těmi vzrušen vrátil se pod okna Danielina. Přecházel chvíli. Jídelna byla téměř prázdna. Většinou odešli již hosté do pokojů. Z obavy, aby ho nikdo nezahlédl, zabloudil opět do parku. Vnitřní roztoužení jeho slévalo se v jednotný zvuk, v tesklivou, silnou píseň. Jasná noc po bouři zvyšovala její krásu. Myšlenka, že má jediné přání, aby s ním nyní Daniela šla, rozzářila se v jeho duši. Představoval si tuto procházku, slyšel společné kroky, neklidné otázky i odpovědi a cítil nepřemožitelné blaho.

(Pokračování.)

DIVADLO.

— ČINOHRA. Motýl („The Philanderer"). Veselohra o čtyřech dějstvích. Anglicky napsal G. B. Shaw. Přeložil Karel Mušek. Režisér Karel Mušek. (Na Národním divadle po prvé dne 27. srpna.)

Mr. Shaw jest úžasný, a to jest také účelem jeho umění, lépe řečeno jeho stilu, neboť i v nedramatických věcech patrna jest jeho tendence, býti ne-li vždy ohromujícím, tedy aspoň frappantním. Nejspolehlivější cesta k těmto účelům vždycky byla co možno hlučný, anebo aspoň hnětlivý paradox. Paradox jest zázračný prostředek, jím možno zbudovati i nový sociální systém, novou estétiku, nový humor a nové anglické drama. Třeba jenom odhodlání nebát se po případě poličku, v přeneseném i doslovném smyslu, starým theoremům, starému společenstevnímu řádu a poličku všemi pěti prsty do tváře, jaký udělí v „Motýlu" slečna Julie Gravenová nevěrnému milenci panu Leonardu Charterisovi hned v prvním jednání a jakými ohrožuje jej až do poslední scény. Přesně vzato jest „The Philanderer" snůškou brachiálních i verbálních injurií, všech stupňů od hrubství až po sotisu. Anglická společnost, podle naší naivní tradice, nemůže jinak než označiti každý děj a každé slovo, které se v této veselohře pronese, jako „shocking". Ale Shaw právě boří náš předsudek o moderní společnosti anglické, ukazuje nám ji v prostřední měšťácké vrstvě londýnské v osvětlení neuvěřitelném. Pokládá se všeobecně za nemožné, aby dcera plukovníka v Londýně na odpočinku žijícího vnikla do salonu své přítelkyně vdovy Grace Tranfieldové, aby tam vyrvala svého miláčka z její náruče, spoličkovala jej, aby se servala se svou soupeřkou přede dveřmi její ložnice, a potom před ním klekla, aby jej pohnula k návratu k hodům lásky u své vlastní, podle všeho, co se na scéně dosti neomaleně povídá, nijak — vegetarianské tabule. Není to jediná rvačka, která svedena mezi Leonardem a Julií; objeví-li se oba na scéně, již jsou v sobě, a běda, dostane-li se Leonard Charteris plukovníkově dceři do rukou; cloumá jím až se zmítá, aby na něm vynutila nějaký důkaz něžnosti. Jakýsi druh nymfomanie, masochismem kořeněné. Rozumí se, že „4. čtvrtka" tyto vtipy „nového humoru" kvitovala velice hlučně; to asi dělá londýnská galerie, od časů Shakespearových nezměněná, také. Z ostatních vtipů Shawových jenom nejobhroublejší uváznou ve velkooké apperцepční síti našeho obecenstva, jemnější obraty dialogu ušly někdy i aktérům, zvláště v prvním jednání, a nebyly obecenstvem honorovány téměř nikdy, neboť pro společenskou satiru anglickou schází u nás všechno porozumění; odlehlost těch mravů a zvyků i názorů od nás je tak značná, že vylučuje i správné pochopení hry Shawovy, a to nejen „Motýla". Tak se stalo, že přemnohé narážky, na něž anglické hlediště odpoví hromovým smíchem, u nás vyšly na prázdno. Shawova jízlivá ironie přišla ovšem leckde ke cti. Milenci, kteří si říkají největší impertinence v nejněžnějším objetí, přerývaném nekonečnými polibky, jako vdovička Grace Tranfieldova s Leonardem Charterisem, to je parfum v ovzduší našeho hlediště neznámý. Divoký boj mezi dvěma krasavicemi, z nichž aspoň jedna, totiž Grace, projevuje jakous takous povahu, o čirého floutka Leonarda, nevynikajícího ničím, leč nestydatou švádou, s jakou vystupuje oproti všem ženským tvorům svého prostředí a s jakou nade všemi vítězí, dráždí také u nás, kde kult bezduché mužnosti a bezkolečné ženské něžnosti k ní nabývá půdy. Leonardovo vychloubání lacinými úspěchy u dam provázeno bylo stříbrozvukým smíchem hlediště. V Anglii rozumí se tomuto shonu dívek za hejskem, jehož duchaplností je drzost, sešlehaným od Shawa, jako satiře na flirt. Jinak nelze upříti, že ta historie dobyvatele srdcí, který hledí se zbaviti Julie, aby se mohl oženiti s Grací, a jemuž se podaří první nikoli však druhé, jest jedním z nejmělčejších plánů, jaké se kdy naskytly k čtyřpatrové dramatické budově. V tom ohledu jest G. B. Shaw tak svědomitě povrchní, jako s jedinou výjimkou v celé své divadelní tvorbě. Hra mohla býti nazvána také „Klub ibsenistů"; celá divadelní cedule skládá se totiž z členů tohoto klubu, vyjma plukovníka Daniela Gravena. Ten se členem také stane na důvody divadelního kritika Cuthbertsona, otce paní Grace Tranfieldové. Motivy přistoupení k ibsenistům jsou velmi přesvědčující: chce-li pan plukovník jísti sám, obědvá doma, chce-li jísti v rodinném kroužku, jde do klubu, v němž setká se s oběma svými zdařilými dceruškami, Julií i Sylvií, členy „smíšeného klubu ibsenistů". Do něho mají přístup i dámy, prokáže-li se o nich, že jsou ženy moderní, že jich „ženství není ryzí", jakož o mužských členech klubu

musí býti známo, že nejsou „ryzími muži". To jsou antithese, ironisující bezhlavost moderních hesel, a jest zajímavo, že zmužštělá Julie za svůj rujný hon za klackem Leonardem, před nímž kleká, má býti z klubu vyloučena, poněvadž projevuje tak — „ryzí ženství". Takových symbolisujících protikladů jest ve hře více, ale zanikají jako šampaňské v koňaku, smíšenině, čepované nejhojněji v baru mistra Shawa. Vedle osob, upletených z jemnější komiky, jako ibsenistický kritik Cuthbertson, pokrytecký hlasatel zásad velikého Nora, trpící však nesmírně jich praktikováním v životě, nepřítel klubu, jehož jest akvisitérem, jsou tu figury drastické. Z nich svým ryze shawovským, nikdy krutosti nepostrádajícím střihem nejnápadnější jest plukovník Daniel Graven, odsouzený k smrti nejdéle do dvou let, neboť trpí těžkou jaterní chorobou, u něho poprvé objevenou drem Paramorem a zvanou odtud vědecky „Paramorovou nemocí". Tato diagnosa je, rozumí se, naprosto falešná, vědecká polemika dokáže dru Paramorovi, že jeho nemoci vůbec není. Plukovníku Gravenovi nic není, a scéna mezi ním a drem Paramorem, rovněž ibsenistou, náleží k nejhrubším a tudíž nejpůsobivějším, paradoxy a šlehy na protivivisekční hnutí a j. hustě protknutým. Budiž podotknuto, že Paramore stane se na konec Juliiným manželem. Neméně groteskním zjevem původní shawovské machy jest také Sylvie, představující oblíbený autorův typ, dítě k rodičům bez piety, tentokráte ve zjevu umírněném, neboť Sylvie jest velmi cynickou dcerou, ale tváří v tvář otce neuráží tak bolestně, aby nestačilo na její omluvu otcovské polochlubné, polokáravé: „Je to vulgární žába, co?"

Hra byla přijata se smíšenými dojmy našeho milého obecenstva, které mělo slzy v očích; pocházely buď od srdečného smíchu anebo od srdečného zívání, oba momenty střídaly se. Nevalná scénická technika Shawova ztěžuje souhru, za to vynikali představitelé individuálními výkony tím plastičtěji. Nejlepší byli plukovník pana Želenského masky výtečné a doktor pana Matějovského masky poněkud upřílišněné. Pro kritika Cuthbertsona našel pan Kafka zjev i tón přiléhlý ke karikatuře. Pan Schlaghammer v úloze Leonardově velmi se líbil; vidím jej podruhé ve velké úloze a mohu říci, že obava z šablony, ke které svăděl ve Fuldově veselohře, nebyla odůvodněna. Plastická věta u p. Schlaghammra trpí ještě stále přespříliš konversačním tónem, některé momenty měl velmi slabé, některé přeháněl, ale tvrditi, že umělec tento nemá kvalifikaci pro Národní divadlo, jest nespravedlivé. Není dosud v nejlepší formě, ale nabude jí. Paní Červená byla brillantní jako pravidelně, moderní mužatku exteriérem, chůzí a hlasem skvostně imitovala. Kterak dámy Laudová a Benoniová své role koncipují a ztělesňují, je s dostatek známo. *KMČ.*

* Živý zájem širé veřejnosti budí poslední dobou zprávy o chystaném londýnském představení přepracovaného Goethova „Fausta", který bude hrán dne 5. září v His Majestys Theatru za vedení slavného Behrbooma Tree, jenž sám se ujme úlohy Mefista Zpracování omezuje se pouze na 1. díl, který rozvržen v předehru v nebi a čtyři akty. Všecky scény ve studovně jakož i známé velké výstupy Mefistovy a výstup v čarodějnické kuchyni jsou sloučeny spolu v první akt, a diváci mají potěšení shledati se s Faustem a Markétkou už na samém počátku druhého dějství! Slavnou báseň zpracovali básníci Comyns Carr a Phillipp. Časopis „Post", z něhož zprávu čerpáme, mluví o novém pokusu (pro Anglii od úmrtí Irvingova prvním!) s velkým uznáním; přirozenou nedůvěru u něho vzbuzuje pouze jedna okolnost: že upravovatelé uznali za nutno „vyzdobiti" zmíněnou předehru v nebi verši — Shelleyovými! — Také podání scénické bude se originálně lišiti od pojetí dosavadních: Behrboom Tree dá vystupovati v předehře této Mefistovi v postavě padlého anděla, jak jej ztělesnil Milton, a teprve od první scény s Faustem mu dodá podoby pro dnešní pojetí usuelní. *—n—*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

— Mikuláš Aleš (Topičův Salon). Často mluvívá se o „zvučném jméně" a nejčastěji vyznívá toto otřelé rčení hluše; ba ve štědrém pokladu referentské mluvy české neznamenává ani tak příliš mnoho, napíše-li se o někom, že jméno jeho zjednalo si „dobrého zvuku". Jestliže však u někoho, tož u Alše obnošený ten obrat ožije a stává se platným, neboť jméno Mikuláš Aleš jest samo zvukem. Jméno to jest vlastně onoma poietikon pro pojem českého malíře, tak jako žádné jiné ze seznamu žijících výtvarných umělců českých. O Alšovi nesměl by žádný německý kritik napsat, že jeho dílo by tak dobře mohlo býti zavěšeno v řadě německých, francouzských anebo anglických malířů, aniž by tu svou odlišností diváka upozornilo, jako se to již řeklo šmahem a ovšem nezaslouženě o souboru nejlepší české produkce. Ba u nás v Čechách, v Praze samé, v sídle nejnovějšího českého umění, Alšův obraz vždycky tak odrůzní se od svého výstavního sousedství, tak dokonale nápadně vynikne z nivellujícího niveau českého modernismu, na němž tak málo českého, že nenajdeme v žádném jiném umění národním takové inkoherence jednotlivcovy oproti ostatnímu celku. Aleš je sám a samojediný v českém umění malířském, není ani přestupu, převodu od jeho svérázu k ostatním skupinám v českém malířství, jeho isolace je co nejsplendidnější. Některé spíše formální, technické prvky jeho kresby, ukazují na dědictví mánesovské, k němu druží se také illustrátorskou povahou svých improvisací, ale měl-li předchůdce, Aleš následovníků a napodobitelů nemá. Dnes, kdy „moderní umění" prohlašuje se za „silu života", ono „moderní umění, jehož modernost se chce vyprostiti ze starých stilů a konvencí, jež postupem doby ztratily svůj životní základ a chce tvořiti umění a kulturu ze současných útvarů žiti,

z našich názorů o lidech a věcech, z našeho pocitu existence a při tom stále se zřetelem k budoucnosti" („Volné směry" F. V. Krejčí: „Moderní umění jako síla života") — Mikuláš Aleš není „moderní". Neboť česká moderna ani jediným rysem, ani jediným tvarem netvoří umění a kulturu ze současných útvarů českého žití, z českých názorů o lidech a věcech, a z českého pocitu existence! Toho všeho není při naší moderně, ale za to při Alšovi, jediném ze všech. Proto není moderní ve smyslu této modernosti, která činí vše, aby zanikla co možná rychle a úplně v cizích konvencích a nových stilech, snad aby se oprávnilo se stanoviska českého slovo George Moorea: „Proto náleží národní umění, bylo-li kdy jaké, patrně minulosti" (Volné směry: G. M. „Vzpomínky na impressionisty").

Tato „síla českého života," tato modernost jest aristokratickou, Aleš jest demokratem; moderna jest exklusivní, Aleš popularisujícím a populárním; moderna komplikovanou, až záhadnou, Aleš jasným a srozumitelným; moderna hledanou a nepřirozenou, Aleš bezprostředním a naivním; moderna kosmopolitickou, Aleš národním od kosti, aby, nejnadšeněji ode všech mezi všemi zbožňován, v homérický posměch uvedl slovo: „... neboť od časů Havlíčkových už je v Čechách vypozorováno, že špatní spisovatelé a slabí umělci bývají nejčeštější a nejvlastenečtější". („Čas" ze dne 19. června a po něm „Volné Směry".)

To všechno je Aleš a toho všeho novým dokumentem jest nejnovější jeho výstava v Topičově Saloně, obsahující 96 čísel kreseb a kolorovaných kreseb i akvarelů. A z toho, co na výstavě vidíme, mnoho jiných antithes dalo by se pověděti o Alšovi, tomto náruživém kreslíři a kultivatéru linie oproti moderně, výhradně už jen barevným kontrapunktem skvrny malující, o Alšovi, illustrátoru písně vignettou oproti monumentální moderně, malíři bohatým pérem a chudým štětcem oproti moderně, z jejíchž obrazů bude barva brzy stékati až snad přes rám indigovými rampouchy. Ale co je nejnepopíratelnějšího a znovu se o uznání hlásí zase nejnovější výstavou: Aleš jest jediným velikým humoristou českým (neubírající vavřínů Schwaigrovi) v této výhradnosti. A v tom leží největší kontrast jeho proti „síle života", representované českou modernou pessimistickou jako všechna ostatní moderna světa.

A v tom je také vrchol půvabu jeho nejnovější kollekce v Topičově Salonu, poskytující to, co nejradostnějšího má dnešní české umění. *KMČ.*

TÝDEN.

* Těchto dnů zemřel v pražském ústavu pro choromyslné básník Vladimír Houdek, autor interessantních knih „Květy a bliny" a „V pavučinách nervů". Býval nadporučíkem, ale později přešel k poště. Zanechal pouze dvě sbírky, ale ty zajišťují mu svou smělou originalitou navždy pozornost v dějinách české literatury. Zajímavo je, že již před časem prohlášen byl Vl. Houdek v některých publikacích za mrtvého.

*

Dne 16. srpna byla odhalena v Žamberku na rodném domku proslaveného českého lékaře a básníka, dvorního rady dr. Edvarda Alberta, professora vídeňské university, pamětní deska.

—n—

*

Z turinského listu „Momento" se dovídáme zajímavou zprávu z Neapole, že v tamějším sirotčinci „Principe di Napoli" nalézá se posledně vytvořené dílo slavného malíře Giovanni Segantiniho. V srpnu 1899 obrátil se představený úřad jisté dětské opatrovny na nejvýznamnější italské malíře s prosbou, aby ústavu zaslali vlastnoručními kresbami vyzdobené vějíře, které by potom byly rozprodány ve prospěch dobročinných účelů. Četní mistři vyhověli této prosbě, a také Segantini přes to, že byl už téměř na smrtelném loži, namaloval několik málo dnů před smrtí úchvatnou allegorii, kterou nazval „Osudem zamilovaných". Mistr zpodobnil na zaslaném vějíři dvě krásné mladé postavy, mužskou a ženskou, jak kráčejí pospolu ve vznešené extasi, jakoby byly zapomněly všeho pozemského a jakoby kráčely vstříc svému neodvratnému osudu. Přes tvrdou, hrbolatou cestu, kterou kráčejí, rozlévá zapadající slunko poslední svoje melancholické záblesky. Když došlo z neapolské opatrovny za krásný dar vřelé poděkování, nebylo už Segantiniho mezi živými... —n—

*

Ze staré kuchyně. Když byly Jejich milosti arciknížecí (Matiáš) r. 1583 na zámku Jindřichohradeckém, uctil je pán krmičkami, mezi nimiž byla „kravská vemena" (a čtyři husy) za 20 grošů. Salát polévali tehdáž olejem dřevěným. Nevím, jestli by dnes urozeným pánům smělo k banketu předloženo býti vemeno a dřevěný olej. R. 1619 odvedeno jednoho dne do kuchyně k snědění 682 — skřivanů. Že ty ubohé koloraturní sopranisty panstvo dovedlo v zubech drtit a polykat.

*

Oprava. V minulém čísle Zvonu má být v K. M. Čapka Antonína Vondrejce státní stipendium na str. 723 sloupec II. řádka 6. shora Kriste místo Kušte a na str. 725 sloupec II. řádka 4. shora rzoun místo zrzoun.

V PRAZE, dne 4. září 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze.

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

Objal ji levou rukou v pasu, k sobě přitáhl a pravou rukou rovnal jí na čele rozházené vlasy.

„Já už opravdu nevím, Aninko, co je s tebou," pravil tiše, „jsi jako keř, zdravím kypíš, a v hlavě máš takové podivné myšlenky! Co dokázala nebožka, také dokážeš."

„A což kdyby nás oba rábská maminka přečkala," namítla konečně, „pak by musily naše děti — —"

Nedopověděla. Nový vzlykavý pláč ji zachvátil.

„Ale jdi, dětino," odpovídal konejšivě a s úsměvem, „toť se ví, vše je možno na světě, i to, že nás maminka oba přečká, ale hlavní věc tu zůstane: náš statek! Ten uživí náš celý rod, právě proto tu oběť podnikám. Od nynějška máme svůj domov a kdybych nakrásně dnes umřel nebo mě v lese pytláci zastřelili, máš kam bys mohla jíti. Ostatně je tu ještě naše vrchnost, a třebas by nebyly pense, jsou to kavalíři!"

Ano, takový on je, pomyslila si, mlčky se mu z těsného objetí do zářících očí dívajíc, všecko omluví tak, aby to bylo podle jeho chuti. Ani říci nesmím, co si myslím. On jen řekne, že tu statek zůstane a že nás všecky uživí, a nepomyslí, že statku bude užívati nadosmrti rábská maminka. Nepomyslí, kdyby ho pytláci zastřelili, že bych musila jíti do Rábu do vlastního dělat mamince děvečku a že bych za své peníze ani poručiti si nesměla! Anebo na vrchnost aby spoléhal!

„Na vrchnost, Toníčku, moc nespoléhej," pravila na tuto myšlenku navazujíc, „uvidíš, jak se to teď všecko proti tobě obrátí, až se dovědí, že máš statek. Kdybys umřel, řekl by pán: našetřil si dost ve službě, vždyť má statek a naší pomoci nepotřebuje."

„Ty mluvíš jako náš fořtmistr," odbýval ji, „na toho taky satan sedal, když zaslechl, že podědím statek . . ."

„Ty, Toníčku, podědíš," odpověděla se smíchem, „já nevím, jak ty si to pořád představuješ, to já ve školách nebyla jako ty a tohle všecko jsem hned pochopila."

Umlkla, aby ho nepodráždila. Pomyslila si, když už se do své myšlenky vžil a pro všecko ostatní ohluchl a oslepl, že by mu zbytečně činila bolest a zklamání. Však až ze svého opojení vystřízliví, pozná sám, co podědil! Umiňovala si, že se ho už po ničem nezeptá.

„A kdy se tam do svého podíváme," pravila úmyslně, aby ho potěšila, „však už pojedeme do svého."

„Jak se dá dělat, co nejdříve," řekl zřejmě její otázkou potěšen, „to víš, teď se tam bude hospodařit, jak já budu poroučet. Eduarda do všeho zasvětím, a divy spolu budeme vyvádět. Já sedlákům ukážu, jak se má hospodařit, co já a co má země umíme!"

„I mlč, ty hospodáři," pravila se smíchem, jenž jí uplakané oči nadobro usušil, „já už vidím, jak ty budeš hospodařit. Jak budeš mít volnou chvilku, budeš ležet v knihách a študýrovat, jak se má hospodařit, vrazíš do toho kupu peněz a nic z toho všeho nebudeš mít. To já zase myslím, Toníčku, když už to máme, abychom hospodařili, jako se tam od starodávna hospodařilo. Tak hospodařit umí i Eduard a aspoň ti ze sousedů rábských nikdo nebude závidět. Eduardovi, býti tebou, dala bych ve statku vůbec větší moc, než mamince. Maminka, když chce,

ať si toho s Pánembohem užívá, ale vládu bych dala Eduardovi."

„To taky udělám," odpovídal, „až jak se Eda osvědčí. V ničem se neukvapím, jako dosavád jsem se v ničem neukvapil, taky s hospodařením se neukvapím a vládu si z rukou nedám."

Po tomto rozhovoru, kdy se Anna dověděla, že ujetí statku už je hotovou věcí, na které se nic nedá měniti, bylo mezi nimi úplně jasno a pokojno. Anna se s hotovou nezměnitelnou věcí usmířila.

„Neměla jsem hřešiti a smrt na někoho z nás přivolávati," připadalo jí na mysl, když uklidněně o všem uvažovala, „snad ten můj člověk přece jenom jednal správně, když to tak všecko udělal. Maminka rábská, chroustíček starý, dlouho-li ta mezi námi pobude, a když nic jinak, aspoň jí konec života osvětlil. Beztoho mu Pánbůh požehná, že si tak rodičů váží, takových synů dnes aby pohledal. A že se s ostatními nerozešel, taky dobře udělal. Člověk se nemá nikdy nikoho odříkati, zvlášť vlastního. A také jim se člověk nemůže diviti že po něčem ruku natáhli, každý kouká, aby po rodičích něco zbylo. Nebožtík tatínek rábský, chudáček starý, šetření moc nerozuměl. Ať mně nikdo nepovídá, že když je mnoho dětí, že se nic nedá ušetřiti. Děti jsou požehnání boží. Ale vychovat je člověk musí, a rábský tatínek neuměl. Jenom na Toníčka si houkl, však Toníček mně kolikráte vyprávěl, jak se tatínka už od malička bával, a že co řekl tatínek, to že bylo svaté, no, a Toníčka káral, a Toníček si toho ze všech nejmíň zasloužil. Nejlepší ze všech a trpěl nejvíc! A nejvíc se mu vydařil a na krev ho měl rád."

Plástve těchto úvah nakladly se a voněly do všednosti mnoha, mnoha dnů. A dokonávaly v ní úplné usmíření s tím, co se neodvratitelně stalo. Antonín vítězně z těchto úvah vycházel.

Ke konci měsíce, tři dny před měsíční konferencí, pozdě večer, kdy už poběžovická fořtovna byla zamčena a jenom Brodecký bděl nad otevřenými knihami, do nichž měsíční účty zapisoval, zatloukl někdo zprudka na okno, jako by fořtovna chytala.

Brodecký vyběhl poděšeně na dvůr, dorážející psy odehnal a hostovo lýtko pozorně z rozvzteklené tlamy Lordovy odstranil.

„Kdo to?" ptal se přísně.

Ale už se mu švakříček Sladký okolo krku pověsil a s ucouranými vousisky třesavě na rty jej líbal.

„Zabijou ty potvory, nohu mě ukously," prosil úpěnlivě, „já k nim na návštěvu, a ty potvory po mně skočily jako po vandrovním. Prosím jich, pane švakře, podívají se, jestli mně nějaká noha neschází. Ta mrcha huňatá se do mne zakousla jako do precliku, div mně nohu i s pérkem neukousla!"

„A co tak pozdě, švakříčku," ptal se Brodecký odháněje rozezlené psy, „a pěšky že jste se pustil?"

„Ducha ve mně není, pane švakr, už jsem myslil, že je po mně. Jako na vandrovního po mně skočili, a ne a ne se jim ubránit."

„Jen malé tušení kdybych byl měl, jen malé tušení, že jste na cestě," omlouval se Brodecký, „ale to tak z čista jasna. Snad uznáte, že teď jsme vás už čekati nemohli. A že pěšky jste se pustil?"

„Kouknou se, pane švakr, v tom je to právě, že jsem se tak opozdil," vyprávěl Sladký uklidněně, „takhle když člověk ve voze sedí a jede, ani mu nepřipadá, jaký je to kus cesty. Povídal jsem odpoledne Johanně, že mně to nedá, že se na nich musím podívat, jak se jim daří, převlékl jsem se a už jsem mašíroval."

„Ale venku vás přece, pane švakře, nenechám," vpadl mu Brodecký do řeči, „nejdřív pojďte dál a pak si o všem pohovoříme. Já vím, že jste dosud ani nesvačil, ani nevečeřel, když jste hned po poledni vyšel."

„Kdepak večeřet, já byl rád, že mě nohy nesly," doznával dobromyslně, „hlad mám jako vlk."

Vešli do lesní kanceláře.

„Naši všichni spí," Brodecký už předem dále se omlouval, „ale homolky s chlebem a máslem vám sám předložím, abych je neburcoval."

„Pánbůh jim za ně naděl, pane švakře," děkoval Sladký a sliny se mu v ústech sbíhaly, „to mně teď přijde víc k chuti, než kdyby mně smažené kuře předložili."

„Dám jenom, co mám," pravil Brodecký odcházeje do sklepa. Vrátil se s talířem do vrchovata naloženým, s bochníkem chleba a se džbánem piva.

„Už se mně ulevuje," liboval si Sladký a s chutí prvou homolku vejpůlky rozkousl. Pak sklenici piva na ráz vypil, až se mu v očích zajiskřilo.

„Prosím jich se na mne, pane švakr, nekoukají," pravil ostýchavě, když do polovic talíř vyprázdnil a třetí krajíc chleba, tlustě máslem pomazaný, načínal, „snad jich neurazím, když jich ještě o jeden talíř homolek poprosím."

Brodecký se upřímně rozesmál.

„Jenom jezte, pane švakře, jak dojíte, okamžitě přinesu druhý talíř," pravil vesele. „To vás ta cesta pořádně sebrala!

Mně jen z hlavy nejde, že tak najednou jste se odhodlal!"

„Kouknou se, to mě jim to tak najednou chytilo," rozhovořil se Sladký, když se nasytil, „a už jsem letěl. Do Časů jsem letěl jedním dechem, ale v Časech jsem padl do trávy na příkopě a už jsem dál nemohl. Hodinu jsem tam na příkopě odpočíval. Po hodině jsem vstal, ale šlo se mně ještě hůř. Pravou nohu jsem si oskřípal. Jede forman a povídá, že jede do chvojnovských lesů pro dříví, a tu já, že jdu k nim na návštěvu, že mám jejich sestru za ženu. To jsem hned viděl, jakou tady mají velikou vážnost. Povídal forman, že jich moc dobře zná, že taky od nich dříví kupuje a že by mě do Chvojna svezl, kdyby mně bylo libo. Poděkoval jsem se, vlezl jsem do vozu a jeli jsme. V Ředicích mě noha tak pálila, že jsem si musil zouti boty a obvázal jsem si nohu mokrým hadrem. A tu se jim forman dá do vypravování, jak se ho chytal do nohy brant, že si taky takhle nohu oskřípal, noha že mu naběhla jako konev a už mu černala. Dovezli ho do Dašic k doktorovi, a doktor nic jinak, jen že mu nohu uřízne. A tu se jim forman poznamenal svatým křížem a povídal, že si to s tím řezáním přece jenom ještě rozmyslí, otočil fasuněk a jel k paní bábě do Sezemic. Paní bába, když slyšela, že už byl před tím u dašického doktora, nic s tím nechtěla mít a dlouho ji musil prosit, než ji uprosil. Pak mu teprve odebrala vodu a dala mu na nohu masť, černou jako kolomaz. Čtrnáct dní si nohu tou mastí musil mazat, nežli mu sešel otok. Patnáctý den naskákaly mu na noze pupence veliké jako pěsť, ale to už se to obracelo k lepšímu. Za tři neděle běhal forman jako srnec."

Sladký vypravoval namáhavě a ustavičně ztrácel přadeno děje. Brodecký se shovívavě usmíval.

„To vám asi, pane švakře, bylo podivně u srdce," pravil, „to si umím moc dobře představit! A co jste dělal, když vás forman na Chvojně z vozu složil?"

V tom se Sladkému, jenž se vlastním vyprávěním unavil, v hlavě rozjasnilo, že tolik odbočil od účelu své návštěvy.

„Z Chvojna jsem šel pěšky," odpovídal a chtěje si dodati odvahy, znova se až na dno napil, až se mu v očích rozjiskřilo.

„A kouknou se, pane švakře, to by ani neřekli, proč já sem jdu," pravil za chvíli. Ale Brodecký byl návštěvou a rozvláčným vyprávěním tak rozveselen, že ubrousek zdvořilých ohledů odkládal.

„Pro peníze jdou, upomínat mě jdou!" pravil vesele. „Vy jste myslil, pane švakře, že já ve dne běhám po lesích a že jen v noci jsem doma a tak jste přišel v noci, jo, abyste mě doma chytil, abych se vám nemohl dát zapřít!"

Sladký se zarděl do krvava dusivým studem. Jakoby jej někdo v neděli po hrubé mši na náměstí do košile vysvlékl, jej, měšťana, a tak jej odkryl. Rázem se mu všecky homolky, jež právě hltavě snědl, proměnily v žaludku v těžké, hranaté a špičaté kamení, v stísněnosti několikráte zaškytl, a krátké, tlusté a chlupaté prsty na obou rukou se mu zježily.

„Pro boha jich prosím, pane švakr, nedivějí se mně," pravil pokorně, „to vědí, kdybych tak nepotřeboval, že bych se na takovou cestu za tohohle parného počasí nevydal. Ale nemáme, nemáme! Povídala Johanna: seber se a jdi, bratr ti pomůže, to je šlechetný člověk. Řekni mu otevřeně, jak to s námi vypadá, bratr nám hned pomůže. Tak jsem šel jako Kristus Pán a kdo ví, jak to s mou nohou ještě dopadne."

Brodecký nadarmo dusil smích. Zachvátila ho vlna smíchu, a úplně se jí poddal.

„Jste vy dětiny," pravil, „zkrátka potřebujete, beztoho se vám ustavičně nedostává a nevíte, jak se vymáčknout. No, nebojte se, dostanete všecko, ještě dnes s těmi penězi se vyspíte. Pod hlavu si je dáte, pane švakře, aby vám je nikdo neukradl. Já vám tady na kanapi ustelu a vyspíte se už se svými penězi."

„Pro boha živého jich prosím, jenom se na mne, pane švakr, nezlobějí," švakříček zprudka se omlouval, „to já taky vím, že se u nich o peníze nemusím báti, ale potřebuji. Kouknou se, já jsem v takovém postavení, že si musím i od Alexa jeho pretenci vypůjčit."

Brodecký rázem zvážněl.

„Pane švakře," pravil přísně, „Alexandra nechte na pokoji! Ostatně nic bych proti tomu neměl, aby vám svůj podíl půjčil, když bude chtít, ale pak se musí jeho podíl na vašem domě provtělit!"

Na to už Sladký neodpověděl. Hned jinam řeč otočil a poněvadž statečně popíjel, stával se velice hovorným. Pozdě v noci ustlal mu Brodecký v kanceláři na pohovce.

„Kouknou se, pane švakře," šeptal mu Sladký do ucha, když se rozcházeli, „Alexandrovi bych já to dal na dům náramně rád provtělit, ale já na svůj dům nedám dopustit! Dům, i kdyby mně bylo nejhůř, musí zůstati čistý jako sklo!" (Pokračování.)

RŮŽENA JESENSKÁ:

Z BÁSNÍ.

MÁM DRAHOU KNIHU...

Mám drahou knihu, která v hrobě byla,
slzami nasáklá je, desky zpuchřelé
stříbrnou plísní voní, tma se skryla
v záhyby listů, jichž se dotkly nesměle
podivné oči tvorů ze hlubin
a Smrti stín.

V té knize čítám, okna kathedrály
když svítí průsvitně, jak ve klenbách
by z hrobek svých k modlitbám mrtví vstali
a tiše zalkal stínů chmurný sbor,
jak Poeův havran v drahé knize mé:
»Nevermore!«

K té metě později neb dříve dojdeme,
až v naše Sny tma spáry svoje zatne,
a všecko bude minulé a nenávratné.

Čtu sloky ponuré a v úzkosti se ptám,
kam ještě jdeme, kam, —
kterému Slunci vstříc
a které Noci, nežli zkamení
nad námi osudné, všech ukončenych vzniků
znamení:
záhadné a prosté: »Nikdy víc!«

V HLUBOKÉ TICHO VELIKÉHO OSAMĚNÍ.

Vím, že jdeš cestou lásky závratné se srdcem
mým
v život, jenž podivně snad změní
vše toužené zachvěním osudným
v hluboké ticho velikého osamění,
že to, co cítíme ve štěstí zázračném
i v přítomnosti snad je pouhým snem
a zítra bude žhavou bolestí,
vím, že je těžko srdce rozhořené
v klid nesmírnosti Výšin donésti,
bouřemi světa nezhašené:
však věřím, že mé lásky zář a chvění
v hluboké ticho vejde tvého osamění!
Já vím, až budeš naše drahé knihy číst,
mnou zbožně dotýkané,
že mnohý list
vstříc duší mojí tobě vzplane,
že ve stmívání svítivých
nalezneš odstín barvy komnat mých
a důvěrnosti klid,
že moře zjeví ti, kam sen můj nedospěl,
a němá noc, proč muselo tak být.
A vím, že kdysi smuten Beethovena uslyšíš,
jak onen div mým srdcem šel,
a potkáš se v něm se mnou zase!
Já budu srdci tvému blíž
než celý svět. A v nedostižné, divné kráse
spatříš své chvíle minulé,
na věky usnulé,
a sejmeš smutek s jejich křídel
a pošleš duši do obzoru dávných sídel
našeho štěstí: obestře tě jeho zazáření
v hlubokém tichu velikého osamění!

UMŘELA LUNA.

Nezvučí harfy v stromech zavěšené,
umlkly mladé hlasy v křovinách,
spadaly hrozny země zaslíbené
neslyšně jako ve pradávných snách.

Ulehl vítr uštvaný a slabý,
oněměl řeky rozjásaný chvat,
vybledly barvy, marně slunce vábí
je rozhořeti, do krvava vzplát.

Odlétly písně, usedly tam kdesi
na jiných pólech země truchlící,
a zapomněly touhou šumět lesy,
ze zahrad prchli sny a slavíci,

Umřela luna. Zvadly orchideje,
nejvyšší tóny klesly do hlubin,
tmy věčnost záhadná pod okny zeje,
a horou k nebi roste její stín.

Odešla z komnat divně krásná chvíle,
zhasíná v mlhách hvězda krvavá,
oblaky táhnou bez hluku a cíle,
a srdce zvonů bíti přestává.

Nesmírným tichem vzdech se jenom vrací
a ptá se, ptá, jak věčnost zatmělá,
a neodpoví nikdo. Vykrvácí
snad Slunce též, když Luna umřela.

JOSEF HODEK:

Z KORRESPONDENCE PROF. JOS. WÜNSCHE SVATOPLUKU ČECHOVI.

V číslech 34. až 37. letošního ročníku „Zvonu" uveřejněna byla korrespondence Svat. Čecha prof. Josefu Wünschovi, kamž předem čtenáře odkazuji. Sbíraje látku k publikaci o životě a liter. činnosti Wünschově, požádal jsem sl. Zdeňku Čechovou, sestru zesnulého básníka, o půjčení dopisů Wünschových Čechovi. Za laskavost, kterou umožněna publikace těchto listů, vzdávám slečně upřímné díky. Listy tuto uveřejněné pocházejí z let 1906 a 1907, kdy oba přátelé po několikaletém mlčení navázali znova písemné styky, které trvaly až do smrti Wünschovy 20. listopadu 1907. Počíná Wünsch blahopřáním k šedesátce Čechově v únoru 1906. Dopisy tyto navzájem se doplňují s dopisy Čechovými, čímž zajisté mnohé se vyjasní, což dříve méně jasným bylo.

Na konec pak připomínám, že obec Rokycanská vydá vlastním nákladem publikaci o svém rodáku a šlechetném mecenáši českého studentstva, prof. Jos. Wünschovi. Dle rozvrhu bude publikace obsahovati v prvním díle vylíčení života a literární činnosti, v druhém pak sebrané cestopisné causerie, básně a co zachováno v liter. pozůstalosti, která uložena jest v městském museu v Rokycanech.

*

Na pohlednici Ústř. Mat. Škol., která představuje 3 hochy přestrojené za 3 krále, k nimž se kloní nebeská postava, se slovy z dopisu Jos. Jungmanna Antonínu Markovi: „Dej Bůh šťastný počátek nového roku, radostný běh a dopřej Vám ve zdraví opět nového se dočkati:

Plzeň 23/2 06.

Co Ti přeju ve rok nový,
jeden ze tří jistě poví.

Jos. Wünsch.

Psáno k 60. narozeninám Čechovým (21. února 1846 Čech nar.). Zvon VIII 1908 str. 553.

Čech odpovídá dopisem 3/3 1906.

*

17/4 06.

Milý příteli!

Děkuji Ti srdečně, žes s nebeských výší laskavě sklonil se ke starému červíčku pozemskému a žes si hned několik „vlídných" lístků u mne objednal. Zde jeden. Mám se sice dosti dobře, ale ta závidéníhodná veselost moje je často po čertech míchaná. Jeden den mám zlost, že bych větší polovinu člověčenstva snědl (Tebe nechal bych ovšem v menší polovině) a druhý den zlobím se opět, že jsem jí nesnědl. Stáří, stáří! A pak teď kde jaká nemoc a choroba na mne leze, — jen na mne všecko, a na milého bližního nic! Nemysli si, že Ti ty nemoci své vyjmenuji všecky dle abecedy: vímť dobře, že bys ze samého vzdoru ke mně hned si jich také několik objednal. Povím jen tolik, že mi lékař nedávno řekl, plíce že jsou ještě dosti dobré, ale srdce že nestojí za nic. A něco takového si mládenec na stará kolena musí nechat líbit!

Když jsem na špatném fotograf. snímku viděl Tě jako obr-plantážníka, měl jsem z Tebe velikou radost a veliký rešpekt. Ale hned jsem se vzpamatoval, že před nikým nemáme míti veliký rešpekt: a proto nabízím Ti dobré služby své, abys přijal mne jako vrchního inspektora svých zahrad, a abychom si rozuměli: jako inspektora dobře placeného! Qualifikace má je znamenitá! Řeřichu za oknem vypěstěnou dávno již jsem snědl a salátek tamtéž vyrostlý bude první na svátky. Moje zahrádka u cizího domu ve Škretově ulici v Plzni najatá dodává mi nádherné květy (hlavně jiřiny) a ovoce již ze stromků mnou zasazených před třemi roky (Jablko Evino, Lord Suffield, Hawthonden a Cox orange). A co zimního času, hlavně o vánocích již, nádherné květy nejrozmanitějších cibulí! Vidíš tedy, že honěn jsem ve všech oborech zahradnictví, hlavně ovšem v jídle, a tedy nejvýše způsobilý! NB.! Zabýváš se také formováním stromů, věncoví, pyramidy, palmetty? Vyznáš se v tom dobře? Nemyslím, že by toho člověk v Troji mnoho pochytil. Naše knihy české dokazují jen, že samy tomu nerozumějí. A proto otázku: Znáš a máš Pekruna? Nemáš-li, objednej: Arthur Pekrun: Anzucht und wirklich rationeller Schnitt 152 str., 150 obrazů asi 1 M. Rozumí-li tomu kdo, je to Pekrun. Za 3 léta prodalo se 30.000 exempl. Budeš se asi vymlouvat, že neumíš německy. Láry fáry! Vezmi si svůj životopis. Tam se dočteš, žes studoval v Litoměřicích a na Nov. m. gymn. německém!

A nyní raduj se, neboť nabylo se zázračným způsobem, co bylo ztraceno. Nemysli, že to nějaká Hankiáda, podvržený rukopis! Pravý rukopis z r. 1863! Bylo to tehdy v sextě a patrně o prázdninách napsal jsi lyr. ep. báseň „Nepřítel". Počíná:

> Rovinou, k níž Hanžburek se hrbí,
> slýcháváš nad šedivými krby
> u kouřící sprosté večeře
> povídky o staré Čečeře.

Celkem přes 900 veršů. Invence dělá sextánu ovšem všecku čest, ale jednotlivá místa prozrazují již ostré drápy budoucího lva, který, jak známo vůbec, je králem pouště. Našlo se to po smrti mé matky na naší půdě mezi jinými střelami a kanony husitskými. Je to pět čísel III. roč. našeho časopisu Zory (více již nevyšlo, tedy torso). Předplácí se na $^1/_4$ l. 12 kr., na měsíc $4^1/_2$ kr. To byla láce, a obsah samé zlato!! — —

Ale teď bych rád věděl, jak se Ti vede se zdravím. Býval's vždy zdráv velice a silen. Proto bojím se toho nejhoršího, — žes tak zůstal. Záviděl bych Ti to, kdybych vůbec záviděl, ale tak jen vše dobré ze srdce Ti přeje

Tvůj oddaný

prof. J. Wünsch.

Čech odpovídá dopisem 24/4 1906; Zvon VIII 1908 str. 553.

*

Podezřelý příteli!

Prohlédl jsem Tě. Ukazuješ mi museum jako straku na vrbě. Tím chceš mou marnivost polehtat tak, aby moje senectus loquax rozplácala se do nekonečna. Ale já Ti na Tvůj ošemetný lep nesednu. Jsem příliš důkladně vzdělán: dobře vím, co vše v museu se přechovává: všecka veteŠina, rozmanité vycpaniny a hlavně věci antidiluviální a praehistorické: pane, tam mne nedostanete, nerozplácám se.

Že Tvoje pata Achillova nalézá se ve Tvém žaludku, od srdce Tě lituji. Vím, co je žaludek, neboť jsem byl c. k. professorem, a tu mi tam mnohou věc vrazili, jíž jsem stráviti nemohl. Ale v každé nehodě hledám hned výhodu, jíž poskytuje. A jelikož při tak mnohých nehodách najdu ohromné množství výhod, jsem tím šťasten tak, že mi není ani rovno. Myslím, že je to znamenitá filosofie. Co je štěstí? Je to naše vymyšlenost. A když už musím si vymýšlet: vymyslím si veliké štěstí a jsem chlapík! Ale po 20 let mi můj žaludek vyváděl také velmi pěkné věci....

..... Teď žaludek tepleji si oblékám, jsem opatrný a když i při tom za rok jednou nebo dvakrát se to opět ozve: honem tašku! a jsem se žaludkem zdráv, až ráno často hlady pláči na posteli, nemoha se dočkati snídaně. To dělá ta taška! Tím nechci Ti snad ordinovat, abys užíval horké tašky. Ale příčinu nemoc má. Je to často pravá hloupost, ale najít ji — a je vyhráno. Ostatně myslím, že se Tvůj lékař také zajisté přičiní, aby ji našel, a Glaubersalz v Karl. V. také již mnohého pozdravil. Já musím, ač nerad, co nejdříve do Mar. Lázní. Mne tam Glaubersalz netáhne, nýbrž lázně kyseliny uhličité.

Zoru z rukou nedám. Ale budu-li v M. L. dostatečně zdráv a ráčíš-li milostivě uděliti mi slyšení, vyskočil bych si se Zorou na jeden den do Karl. V. ráno tam a předvečer zpět. Těšil bych se na to: snad se uvidíme naposled. Ale musili bychom se o tom ještě domluviti. Já zde v Plzni zůstanu jistě ještě asi 14 dní. Ostatně i pak list přes Plzeň došel by mne v Mar. L..... Že si Pekruna pořiditi nemíníš, je Tvoje škoda....

....Mně jde a musí jíti hlavně jen o tvou větu „jakým se býti naparuješ". To je učiněná a rouhavá přímo nevážnost ku ctihodným vědomostem mým zahradnickým. Já že se naparuji? Kdy jsem byl neskromným? Je snad hřích, že v zahradnictví tak fulminantně vynikám? Já ucházel se o úřad, o kterém jsem předpokládal, že bude výnosný a že ze starého přátelství mi ho dopřeješ a služné měsíčně správně budeš poukazovat k výplatě....

.... Tak tedy jsi dostal, co jsi zasloužil a co se do Tebe vešlo!

NB. Strany těch výhod, jichž jednotlivé nemoci poskytují, vidím, že Ty máš tu velikou výhodu, že léky žaludek přímo přijímá a nemusí tedy spokojiti se jako ostatní údy choré tím, až co jim žaludek propustí, tedy až s tím, co sám pro sebe nespotřebuje, že lék hojivý skutečně do žaludku přijde. Ale hlavní věcí je tu ovšem vždy poznání příčiny a tu sám a sám bedlivě musíš se pozorovat. Tedy zkoumej sama sebe, gnothi sauton, řecky už bych to bez chyby nenapsal.

V zahradě zítra poslední sazeničky dosázíme a bude tak asi vše v náležitém pořádku.

Ovoce stojí letos náramně krásně, neboť odkvetlo nádherně. Ale ten hmyz! Kdo Ti to sbírá? A na zemi zase tolik plžů žravých a po těch přijdou dřepčíci.

Vše jen žere a nikdo nesází. Proti plžům sypu nehašeným vápnem po zahradě.

Těším se, že od Tebe brzy opět něco potěšitelného uslyším, a hlavně, že co nejdříve se sejdeme, Tvůj oddaný

Jos. Wünsch.

Plzeň 26/5 06.

Stříbrem bohatě dosud ověnčena je učená hlava moje. Vlasů mám více než peněz!

Čech odpovídá dopisem 3/6 1906; Zvon VIII 1908 str. 563.

*

Milý příteli!

Nebezpečí, že stihne Tě list můj z L. M., hrozilo Ti již před měsícem. Ale špatné počasí Tě tenkráte vysvobodilo. Za krátko nastudil jsem se tu tak důkladně, že jsem se svou rýmou musil ujeti do Plzně. Za tři neděle opět jsem se sem vrátil a dnes dalo se opět do deště na celé kolo.

Bydlím teď v Centralbadu, kde beru lázně uhličité a kde po případě i jídlo obdržím, takže do nečasu ani vyjíti nemusím. Člověk musí míti ohledy nejen k manželce, které nemá, nýbrž i k nosu svému, který musí míti ustavičně na očích. Proč takto je mi činiti, je dlouhá historie, kterou nechci obtěžovati tělesnou schránku Tvou.

Nevím, znáš-li M. L. nebo ne. Neznáš-li, musil bych Ti napsat o nich nějaký moc učený článek. Ale skoro myslím, žes tu již byl, neboť tu prodávají také mořské ryby, tak jakýsi druh mladých velryb, a tu tedy, myslím, moře nebude odtud daleko. Jak's tu však byl, sám znáš vše zevrubně, a mohl Ty bys mně dáti poučení.

Především tedy piji Glaubersalz. Piji statečně. Svraštím čelo, sevru ústa a — žbluňk! — už je tam doušek. Že bych polkl při tom i sklenici, nebojím se, neboť ji mám — jako ostatní spolutrpitelé — přivázanou na obligátním řemeni.

Když jsem toto dopsal, přinesl mi listonoš zprávu, že náš p. domácí zemřel.*) Musil jsem opět do Plzně na pohřeb, kam ze své villy v Pötzleinsdorfu u Vídně, kde v létě bydlíval, byl převezen. V zimě bydlil v Plzni v I. patře, já nad ním ve II. p. Byl to člověk šlechetný. Byl to snad jediný člověk v Plzni, který dával, stědře dával, aniž by byl dal svou slávu roztrubovati jako jiní, o kterých musí se napsati aspoň článek, dají-li někam korunu. Ti ostatní jenom berou. Mezi jiným pro staré („pro ty nešťastníky", jak pravil, „kterých ani v nemocnici už trpěti nechtějí") založil velikolepý chorobinec odkazem 2 pravovárečních domů v ceně asi 1 millionu korun. A jak prostince a jednoduše žil při tom! Pravil: „Budu 4 léta spořit a vystavím to." Spořil a vystavěl. Leč zemřel, než se vysvětilo. Nemohu říci, že bych M. L. už byl trochu užil. Prší více než je hezky. Pořád myslím, že se už vyblázní, ale ono nechce.

Mezi jiným musím pít i Rudolfku — ale u pramene! Po obědě a po večeři. Je tam asi $1/2$ hodiny, ale cesta nádherná. Je-li však špatně, nejdu nikam. Čechů je tu poměrně dosti málo. Když se dva potkají, tu jsou plni radosti a obdivu, že se v M. L., tedy přece v Čechách, 2 Češi našli! Pro Krista Pána, kde pak máme být, nenajdeme-li se v Čechách?!

Ostatně soudě dle kurlisty, největší návštěva přichází dosud z Ruska, samý Icik a Icička, jakoby v Rusku ani křesťanů nebylo.

Teď jsem Ti toho o své vzácné osobě napovídal již tolik, že Ti už asi uši brní. Ušetřím Tě již. Rád bych se také něco více o Tobě dozvěděl. Tedy žaludek již naprosto dobr? A celkem zdraví stálé? Srdce, plíce pracují dobře? Kdy vstáváš, kdy uléháš? Držíš odpolední siestu? Spíš dobře, tak jako v mládí v semináři? Co dělají nervy, neozývají se někdy? Zůstaneš celé léto na svém sídle Havránce? Stavení zdá se býti pěkné, je-li také pohodlné? Jak veliká je zahrada (čtvereční sáhy nebo metry)? Jaké ovocné stromy, jaké okrasné, jaké květiny? Máš zavedenou vodu, máš hadici a jaký návrtek na ní? Čeho jsi přítelem a čeho nepřítelem v zahradě? Jakou máš letos úrodu a v čem? Trpíš také plži velikými a malými a černými dřepčíky? Toho i já mám hojnost. 3 hrušně nádherně vykvetly a mají ovoce tolik, že s hrůzou pomýšlím na veliký vítr; už jsem přivazoval. 1 jabloň také měla mnoho ovoce, ale skoro vše spadalo. Proč? Motá mi to hlavu. Ryvízu mám habaděj. Z 1 stromečku plnou mísu, a stromečky jsou ještě mladé!

Rád bych Tě viděl uprostřed Havránky ale bohužel taková výzkumná cesta je pro mne již příliš daleka a snad i nemožna. Musil by se tu Mahomed vystřídat se skalou. Vždyť já mohu pohostit nádherně.

*) Fordermayer, býv. kupec plzeňský, který učinil veliké odkazy pro dobročinné ústavy a založil chorobinec v Plzni. Zemřel 1906.

Univ. prof. Dr. Hassertovi*) v Kolíně n. R. psávám: Kommen Sie nur; Sie werden königlich untergebracht werden, denn ich habe 3 Decken! — A on přichází, protože je skromný. Nic mu nechutná tak dobře, jako plzeňský chléb, a já mu ho přeji s dostatek. Své hosty vůbec vedu ke střídmosti, a dělal bych si z toho věru svědomí, kdyby si mnohým jídlem měli zkazit žaludek. Co by Tě mohlo více lákat než tak krásné vyhlídky? A poněvadž, jak Tě znám, obávám se, že bys se mohl ukvapit a pěšky se rozběhnout do Plzně, poznamenávám, že do Plzně vede dosti slušná dráha a ta že by Tě beze všech okolků zavezla až na budoucí rozšířené nádraží, kde očekávali by Tě již kočárové moji a silní furgonové pro Tvá zavazadla, kteří by Tě pak zavezli do mého 20letého sídla ve Smetanových sadech č. 10 pod novým divadlem.

Kdybys snad chtěl cestovat na zapřenou, snad pod pseudon. nějakého knížete von nebo zu Brummelshausen, rozumí se, že i toto tajemství bych zachoval, jsemť mužský a ne ženská. Pak bych — nevím ještě, ve kterém salonu — předložil Ti před vysoce váženými osobami jako svědky k nahlédnutí Zoru z r. 1863, jejímž byl jsi tehdy redaktorem za všecko zodpovědným. Já byl nakladatelem a Tuma,*) zdá se mi, byl tiskařem, t. j. písařem.

Ten čas, jenž leží mezi těmito listy a letoškem, to je lidský život. Je tak krátký a očekával jsem, že bude míti — více obsahu. Ale tak je to!

Až budeš míti prázdnou chvilku, nezapomeň na svého přítele, na kterého prší v M. L.

Se srdečnými pozdravy
Tvůj oddaný

Jos. Wünsch.

M. L. 13/7 06
Centralbad.

Čech odpovídá 24/7 06; Zvon VIII 1908 str. 564.

*

Kolonáda! —
Mnohým prý pozvedla záda,
Mnohým zase, jak by ne! —
vyleštila portmoné.
A to dělala tak ráda
Kolonáda! —

K těmto posledním já patřím.

J. Wünsch.

(Psáno na pohlednici poslané Sv. Čechovi dne 30/7 06 z M. L.)

Čech odpovídá 31/7 06; Zvon VIII 1908 str. 565.

*) Kurt Hassert, geograf. něm., nar. 1868, cestoval 1891 a 1892 na Černou Horu za účely geograf. a topograf. Sem spadají hlavně jeho spisy.

*) J. V. Tůma, em. ředitel gymnasia a spisovatel v Brně.

(Dokončení.)

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL MAŠEK:

MADDALENA.

(Pokračování.)

VI.

Florencie, již jsem nyní spatřil, jda v průvodu Maddaleny, velmi se lišila od oné, jak závojem deště se mi jevila od prvého večera. Sluncem, pohybem a zvukem rozkvetla k omamnému životu. Bylo mi, jakoby má společnice byla zdrojem toho rozkošného obratu — a zejména jakoby oranžový přísvit sklánějícího se slunce vycházel vlastně z její svěží bytosti.

V ulicích bylo plněji a rušněji než odpůldne — domy jakoby vychrlily všecko své obyvatelstvo. Vesele a bezstarostně loudali se Florenčané ulicemi v širokých řadách, hovoříce a smějíce se. Prodavači květin, ovoce, mlsků, roznašeči reklam prodírali se zástupy ohlušujícím řevem na sebe upozorňujíce. Prostovlasé Italky mávaly vějíři a lákaly očima; ani snad jmény se neznajíce byly si přítelkyněmi, volaly na sebe, škádlily se a výskaly.

Maddaleně musil jsem nakoupiti květin, velikých pivoněk, které hlučně, zdánlivě s velkou vádou, smluvila se starým prodavačem, nabízejícím pestrobarevné množství velikých květin na dvou širokých košatinách. Jeden světlý květ zatkla si do vlasů, pak ostatními házela po svých krajankách a do vln Arna.

Po té zachtělo se jí oranží — jejímu jednání s ovocnářkou opět jsem nerozuměl, ale zdálo se mi, že vyměňují obě strašlivé klětby na sebe i celý rod, než smluvily tři kusy za dva soldi. Po té rozešly se ve-

lice vlídně a stařena provázela nás poklonami a žehnáním.

Ale oranže nebyly dobry a Maddalena nutila je do tlamy prvnímu oslu, kterého zastihla zapřaženého u dvoukolové káry, naložené prázdnými opletenými lahvicemi. Osel — roztomilý tvor, jako všichni jeho bratři tam na jihu, vzhlednější než zakrslí koníkové — odporoval, ale když jsme odcházeli, zastesklo se mu po naší společnosti a hlasitě se rozhýkal, způsobem, který by v každém méně hlomozném městě vyvolal sběh lidu. Jeho velitel — vznosný snědý hoch — hněvivě vyběhl z vinárny, a Maddalena nějakým posměškem přihodila ještě přítěž na váhu jeho trpělivosti. Hoch, jehož oči, spatřivše ji, hned se rozesmály, chtěl si zjednati dostiučinění objetím a krádeží polibku — ale Maddalena v rozhodném okamžiku se vymkla uchylujíc se ke mně, a hoch ustal v útoku přenechávaje pohostinně přednost hostu, cizinci, representantu činitele, z něhož plyne zemi hlavní příjem.

VII.

To bylo v ulici Porta Rossa, nedaleko kovového odlitku antického kance, o němž Andersen vypravuje. Odtud zanášel nás stále silnější proud rozkošných zahálčivých procházeců, soustřeďující se na náměstí Emanuelovo, kde zněla hudba. Tam obklíčilo nás opět pravé prostředí italského života, jevící se v zástupech, jež v blažené lehkomyslnosti toulaly se sem tam, živy toliko zahálkou, úsměvy a zpěvem, nedávající tušiti, že kdesi — snad jen o krok dále — je strast, bída, práce.

Vojenská hudba — bersaglieři v širácích s kohoutími chocholy — rozestavená uprostřed náměstí hrála oblíbenou znárodnělou píseň, kterou pohyblivé hloučky dosti diskretně provázely úryvky textu:

La testa gira, gira, intorno, intorno,
intorno a te
e il core canta, come il primo giorno:
ti sposa a me!... *)

tak znělo to, jak mne Maddalena naučila. Sama zpívala hlasitě a ruchem, hudbou, zpěvem i množstvím kolem jakoby spita, počínala si vždy jásavěji, mnohem výstředněji než její krajanky. Chvílemi bylo mi až úzko z toho — — ale upokojil jsem se, pozoruje, že nikdo se nad chováním jejím nepozastavuje.

S radostí uvítal jsem pak její přání, abychom usedli k malému občerstvení. Zaujali jsme místo na živém nároží před velikou cukrárnou, kde uprázdnil se právě malý stolek pro dva. Maddalena poručila přinésti chladivé nápoje a pamlsky dle svého vkusu, a trochu ztichla. Také já jsem se směl oddati klidu a bezmyšlenkovitě zadíval jsem se v míjející nás hemžení, v rostoucím šeru vždy zmatenější, tajemnější a přece vždy harmoničtější.

VIII.

„Ještě jste si nevzpomněl, odkud mne znáte?" přerušila mne Maddalena, když ji mlčení omrzelo.

„Jistě jenom ze svých snů, jichž jste stělesněním."

„Slyšte... zdejší limonáda je mnohem ohnivější, než vaše poklony. Ale budiž. Jsem i tak spokojena. Styky neznámých jsou mnohem příjemnější."

„Je vaše svědomí — vysvědčení minulosti — tak hrozné, že je vám milejší, když vás neznám?"

„Jsem velmi hrda na své svědomí — svědomí pravé Magdaleny," pravila s ohnivým přízvukem. „Ono vrátilo mne dneska zase do života... věřte, činiti pokání stane se časem příliš sladkým, sladším než hříchy. A ježto věkověčná morálka všecko příjemné vyhlašuje za hřích, všecko odporné a ohyzdné za zásluhu — nutno odepříti si někdy požitek pokání."

„Vaše filosofie nachází velmi jednoduchou theorii pro pohodlnou lidskou morálku."

„Více náboženskou než lidskou. Až místo asketických proroků počnou Magdaleny hlásati nová učení — věřte, že budou přísnější — a bližší životu."

„Nyní vás nepoznávám — tak jste zvážněla. A vlastně se mám cítiti uraženým vaší poznámkou — že přerušila jste požitek pokání, abyste získala zásluh z čehosi nepříjemného. Jest tím má společnost? Domníval jsem se podle vašich slov, že vám připomínám dobrého přítele..."

„Zajisté. Ale — i ten může být výčitkou, když jsme se na něm prohřešili."

„O tom mi musíte vypravovat..."

„Zbude-li k tomu pokdy. Nyní chci zase žít..."

Ale má zvědavost i ješitnost byly pobouřeny; chopil jsem její bílou, štíhlou ruku a ptal jsem se: „Milovala jste toho, koho vám připomínám?"

Smála se na mne přimhouřenýma očima a pravila: „Byl právě tak nemotorný, jako vy. Tak nesmělý před ruchem

*) Hlava má víří, víří jen kolem tebe a srdce zpívá, jako v prvé jitro: tys moje zaslíbená!

života, tak bezútočný v lásce — a při jejím vyznávání zrovna takhle koktal. — Pojďte!"

A rázem se obrátila do šera davu.

IX.

Byl jsem značně ochlazen. To věru nebyly lichotky, co Maddalena pronesla. Domníval jsem se, že se chovám jako domácí, že vlaština hladce mi plyne — a nyní toto vysvědčení. Stál jsem chvíli zaražen, a společnice moje málem byla by mi v davu zmizela. Rychle prodíral jsem se za ní, kde cestu mi ukazoval její vlas vzácné zlatoplavé barvy, zářící skoro magicky pod elektrickými svítilnami. Nemnoho žen může se chlubiti takovým vlasem.

„Odkud vás znám, vy nejkrásnější, nejzbožňovanější," volal jsem v lítosti, „kde jsme se sešli, kde jste se mi zapsala v srdce tak mocně —!"

„Tak mocně, že ani nevzpomínáte, kde to bylo!"

„Ach, patrně jsem vás viděl jenom na obraze, jenž nyní zmizel před skutečností."

„Nuže — pomohu vám. V galerii Borghese."

„Nebyl jsem v Římě."

„V uffiziích — jak jsem řekla již dříve."

„Jmenujete galerie starých mistrů — není možno, aby tam byla vaše podoba."

„Haha! Jsem starší, než se domníváte. — Tedy v Drážďanech, Florencii labské . . ."

„Nebyl jsem tam od dětství."

„Dojmy dětské jsou nejsilnější."

„Maddaleno, nedražděte mne. Vy se mi smějete — jistě mne dobře znáte a posmíváte se mé nejistotě."

„Ach — už mne to mrzí, příti se s vámi. Moji krajané jsou přece jen zábavnější než cizinci. Půjdu k nim — snad mne nepoznají!"

A zmizela mi v davu. (Pokračování.)

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

A opět si pomyslil, že moudrost života má jediný smysl: neodříkat se. Dnes nevznikaly námitky, ohledy a váhání, dnes všecko mělo prostý a určitý ráz. Síla touhy jeho rozmetávala všecku slabost, všecky obavy a všecky minulé názory jeho. Stále určitěji a určitěji, aniž o tom uvažoval, tvořilo se rozhodnutí, že počká až do noci a že pak promluví do okna Danielina. Byl o ní přesvědčen, že nebude spáti a že přijde k oknu, aby si s ním šeptala o nekonečném blahu horoucí lásky.

V jednotlivých pokojích brzy světla pohasla. O jedenácté hodině nikdo již nebděl. Jen okna Danielina pokoje stále ještě byla osvětlena. V jídelně dávno Anna shasila velikou lampu a i v kuchyni po dnešní veliké námaze všichni již ukončili práci a odešli spat.

Komárek dosud přecházel parkem. Dvakráte zahlédl Danielu v okně, jak se zahleděla v dálku, jak neklidně zazmítala hlavou na svých rukách a jak opět zmizela v pokoji. „Nemůže spat," zašeptal potěšen, jakoby neměla klidu pro něj. „Ona ví, ona tuší všecko. Zápasí, je rozrušena, chápe své postavení a — snad mne miluje." Vzpomněl na nejrůznější její poznámky, pohledy a úsměvy, jež všechny v jeho představách nabývaly pojednou příjemného smyslu tohoto. „Ale nemůže se odhodlati," soudil ve zvýšeném rozechvění, „nemůže pochopiti, nemůže se vybaviti ze starých názorů!" Pátrání a nepokoj jeho stále byly těkavější. Myšlenky, že by bylo plnou blažeností jíti s ní touto nocí, znova se ozvaly.

Daniela objevila se v okně.

„Jak jí sděliti, že jsem zde, aby se nelekla, přiblížím-li se k pensionátu?" napadlo jej. Otázka jevila se dosti obtížnou. Rozhodl se, že půjde směrem, k verandě, jakoby se vracel domů, a teprv potom, pozná-li ho, že se přiblíží stavení. Bez váhání tak učinil. Kroky jeho ozvaly se na pěšině, vystupující po travnatém svahu z parku. Stanul úmyslně, aby měla příležitost poznati ho. Na druhé straně zámečku zakňučel Šupík. „To jsem já, Šupíčku, Komárek!" poučil psa ochotně, jenž chrastil chvíli řetízkem. Po této své poznámce věděl, že se Daniela nepoleká.

Popošel pod její okna a stanul, jakoby nevěděl, že hledí oknem, a jakoby sám býval stanul pouze v opojení z čarovné noci. Všecka bytost jeho však cítila její blízkost.

„Bože můj, proč nespíte?“ zašeptala Daniela z okna.

Obrátil se tváří k ní.

„Nemohu spat!“ odvětil tiše zachvívaje se štěstím, jehož příval nemohl ani obsáhnouti ani pocítiti.

„Stalo se vám něco?“ ptala se s neočekávanou laskavostí, jakoby pro svou bolest pocítila soustrast s ním.

„Mně? A proč vy nespíte?“

Proč já nespím? Ach, milý pane učiteli... dnes probdím celou noc!“

„I já ji probdím... Nechce se mi ani domů. Báječně je ... tajemně ... Milostivá paní, nechtěla byste se projíti parkem?“ zašeptal s tísní a neočekávanou zmateností.

„Teď?“ otázala se udiveně, nemohouc pochopiti smyslu jeho nabídnutí pro veliké své rozrušení. „Ne, nechce se mi! Nemohu! Otravovala bych vás ... a mám tolik otázek nezodpověděných! Ne, dnes nemohu! A viděl by vás někdo!“

„Pojďte! Prosím vás!“ zaprosil vášnivě. „Toužím s vámi mluviti!“

„Proč?“ pronesla tiše, přitisknuvši si na okamžik ruce na oči.

„Musím vám říci něco, musím! Pojďte! V parku padají krůpěje se stromů, je to báječné. A my neumíme žíti, my jsme ubožáci! Zdá se mi, že mne někdo tloukl palicí do hlavy a že mne úplně zhloupil, jinak bych byl nemohl prožíti svoje mládí takovým marným způsobem! Milostpaní, pln výčitek jsem, pln lítosti!“

„Nerozumím vám —“

„Bože můj — pojďte na procházku! Bude to krásné ... jen na chvíli. Všude je ticho ... naše slova budou výmluvnější! Pojďte!“

„Ne, není možná!“

„Nuže — povím vám tedy —“

„Co mi povíte?“

„Že po vás toužím! Dlouhá muka mne přinutila ... muka, ale sladká muka ... Slyšíte mne? Rozumíte mi? Vy neposloucháte!“

„Bože můj, jaký jste sobec!“ zvolala nepřívětivě a přitiskla si ruce na tvář.

Zalekl se. Zvláštní, strašné ochladnutí na chvíli se mu vlilo do nitra. Nevěděl, co by řekl. Zakoktal.

„Vy muži jste kamenní k cizímu srdci!“ řekla dále.

„Ne já, vy, vy, milostivá paní,“ vzchopil se pojednou k živé odpovědi, „vy nechcete slyšet o mé touze, vy mne odmítáte! Ale znova vás prosím, pojďte dolů, pojďte, čekám vás, toužím po vás, nebuďte stále tak upiata, tak studená!“

„Bože můj — to jste vy?“ zašeptala udivena i postrašena, zapátravši okolní tmou.

„Ano, odhodlal jsem se ... Nemohu již lháti, miluju vás —“ šeptal horoucně vystoupiv na špičky.

Zachvěla se a zdvihnuvši ruce dotkla se svých skrání. Silná bolest škubla jí srdcem.

„Prosím vás, odejděte!“ zašeptala polekaně. „S bohem!“

A zmizela od okna v osvětleném pokoji. V té chvíli zhasla lampu a všechna se chvějíc klesla na pohovku.

Komárek dlouho stál nepohnutě, zalit divným zklamáním a studem. Co se stalo, bylo mu svou náhlostí a neočekávaností neodvalitelným balvanem. Překvapen až ke ztrnutí cítil jen hořkost, pálící v celém nitru.

„Milostivá paní!“ zašeptal prosebně zcela tichým hlasem, neočekávaje odpovědi.

Nic se nepohnulo.

Odešel do parku. Zde stanul pod širokým stromem a díval se na okna pensionátu. V jednom, zdálo se mu, zahlédl Karlu Valáškovu v nočním bílém kabátku, jak se protáhla a opět zmizela.

Vrátil se až o půlnoci do svého přízemního pokojíku. Tepny bušily mu tak prudce, že v nepokojném spánku po celou noc prožíval těžký, nepříjemný sen o pochodu strašných vojáků, kteří jej bubnováním stále vytrhovali z odpočinku. Hejtman, jenž je vedl, jakoby byl Valerian Zloch a jakoby se stále ohlížel a stále vracel. Až k ránu usnul klidněji.

XIX.

Valerian Zloch doplouživ se večer do svého pokoje, usedl na odestlanou postel, aniž se svlékl. Opřel se lokty o kolena a tvář vložil do dlaní. „Jakou ruku má krásné to dítě?“ myslil si znova a znova, maje stále v prstech podivný pocit cizí neživé hmoty v černé rukavici. „Ubohá, proto ten smutek na všech, zvláště na matce a na ní! Ach, co učinit? Bylo by možná ... odvážiti se?“

Náhle povstal a přecházeje po pokoji jal se v duchu počítati své jmění. Měl ještě v Praze dům a na hotovosti asi třicet tisíc, uložených ve spořitelně. Napadlo ho změniti poslední vůli a všechno odkázati Marii. Zatřásl hlavou a bolestně se zasmál.

Usedl opět na postel, a nepříjemné dojmy, jež prožil v besídce, obnovovaly se v jeho nitru. Širé opojení vzpomínkami zabralo znova jeho duši. „A což,“ zašeptal,

napřímiv se v zádech, „abych si ji vzal!“ Pocítil v prsou horko, tak že musil povstati a přecházeti. „Po celý svůj život ji miluju — ji — to je ona! Což tedy, kdybych o ni požádal!“ Stanul uprostřed tmavého pokojíku, narovnal se a násilně soustředil rozhemžené myšlení na tuto otázku. „Ano — musím! Požádám! Mládí se vrátilo, usmíření přišlo! Vida, vykoupení mladou dívkou, o němž jsme stále s paní Pechovou mluvili! Marie mne vykoupí!“ Oči jeho rozevíraly se, aby pojaly, co duch nemohl obsáhnouti. Nemám již na světě ničeho mimo tuto touhu po ní. Zázrak se stal, Toninka se vrátila do mého života, sen můj se naplnil! Požádám o ni! Nebude odporu, dobře vím! Toninka mne milovala, Marie mi porozumí! Dnes večer jsem ji ulekal a překvapil, prchla přede mnou, ale z toho nevyplývá, že by mne nenáviděla. Až pochopí smysl svého sňatku se mnou, to, že mne vykoupí, bude šťastna! Ach, miluju to dítě!“ (Náhle promluvil hlasitě.) „Ano, miluju to dítě!“ Umlkl. Zdálo se mu, že stěny i předměty i tma opakují jeho slova. Zachvěl se a hlava se mu zatočila. Usedl opět na postel a myšlenky jeho dále a dále rozváděly vášnivý sen. „Je nešťastna a s ní i celá rodina. Nemá jmění a neprovdala by se! Snad i to mnoho rozhodne! Budu ji míti rád, jak by nikdo nedovedl, budu se těšiti z každého slova jejího, z každého úsměvu a pohledu! Všecko mé jmění připadne po mé smrti jí . . . Ach, miluju to dítě!“

Těmito plány všechen se pobouřil. Na spánek nebylo pomyšlení. Vyšel dvakráte na chodbu a naslouchal. Všude bylo ticho. O dvanácté hodině zaslechl Komárkovy kroky na přízemní chodbě, ale nepozastavil se proto. Vrátil se opět do svého pokojíku a otevřev okno, díval se do jasné, prochladlé, příjemné noci. Zvláštní, hluboké usmíření a štěstí jakoby se snášely do jeho věčně štvaného srdce. O jedné hodině se svlekl a ulehl. Sny jeho nesly se opět k poslednímu odhodlání. Rozvažoval a počítal. Nový život sestavoval se z představ stále určitěji a krásněji, stále opojněji a odvážněji. Neobvyklý proces tu kvetl: všechen mnoholetý život Zlochův budoval tuto smělou věž, tento sňatek s krásnou Marií. Nebyl to mladistvý, pomíjející sen, byl to děj, vznikající z neodstranitelných událostí minulých, víra v klidný závěr života.

Z té příčiny nezměnilo se pranic v odhodlání starcově, když povstal ráno a když vyšel na čerstvý vzduch. Sny jeho se nerozplynuly, jak bývá u mládí, ale ještě určitěji dotvořily. Procházeje se před snídaním v parku, uvažoval s podrobností, jaké je schopno jen stáří, o svém budoucím sňatku. Obavu, že by ho Marie zamítla, vyvrátil si záhy již včera přečetnými důvody.

Hned po snídaní vyšel za Bláhovými, kteří zamýšleli projíti se podle lesa. Zamrzelo jej sice, že Marie, uchopivši matku za ruku, vzdálila se postranní stezkou, jakoby se mu chtěla vyhnouti, ale brzy vysvětlil si to dívčím studem a poplašením ze včerejšího výstupu v besídce. Borek s Martou, čtouce v malém svazečku Světové knihovny Mussetovy novelky, zastavovali se a živě rokovali.

Zloch přiblížil se v té chvíli k doktorovi Bláhovi, svinujícímu deštník.

„Pane doktore,“ oslovil ho hlasem, jenž naznačil ihned důležitost této chvíle, „dovolte, abych s vámi směl promluviti.“

Advokát se poklonil. Zloch zapátral po Marii. Šla lesem napřímena, s rukama pod pláštíkem ukrytýma. Matka ohlížela se k pensionátu.

„Přál bych si, abyste mi porozuměl,“ řekl advokátovi, jehož oči, urputně pohlížející, všímaly si každého hnutí starcova, „abyste si nemyslil, že jsem pošetilý člověk.“ (Ukázal na Martu a Borka.) „Zdravé, krásné děti! — Usmyslil jsem si poraditi se s vámi —“.

Bláha se uklonil. Tvář jeho oživla a zpřívětivěla.

„Dnes jsem o tom myslil po celou noc,“ pokračoval Zloch stále určitějším hlasem, nabývaje přesvědčení, že se Marie o včerejší jejich rozmluvě ani slovem doma nezmínila a že o jeho vyznání nikdo neví. „Jde o mé jmění, jsem stár!“ (Ukázal na kvetoucí trsy svízele sířičitého.) „Překrásný květ! Nuže, chtěl jsem říci o svém jmění. Co s ním? Jsem stár, nemám přátel ani příbuzných —“

„Dobročinné odkazy?“ vpadl Bláha nedočkavě, vzpomenuv si na dopis pensijního spolku úřednického, jenž ho žádal, aby pamatoval při posledních vůlích mecenášů i na jejich fond.

„Ne, ne,“ prudce odvětil Zloch, „naprosto ne! Nenávidím takových odkazů. Jde mi o jinou otázku. Jmění mé není velké, ale po zaplacení útrat obsáhne po mé smrti aspoň sto tisíc korun, a tím bych rád někomu prospěl, člověku, jenž by si toho zasloužil!“

„Nu, dobrá, nic snadnějšího!“ řekl Bláha živě, stanuv naproti němu.

Zloch zapátral do lesa po Marii.

„Co byste mi tedy radil?“ otázal se chvatně a zároveň roztržitě, obrátiv se k advokátovi.

„Nu, otázka není příliš těžká," odvětil tento zdlouhavě, pozoruje neklidné, bílé prsty starcovy na držátku silné hole. „Sám snad někoho znáte, koho máte rád a kdo by potřeboval takového daru."

„Možná, ale mně jde o někoho, kdo by se o mne v stáří mém staral!" vysvětloval Zloch s náhlou roztržitostí a se zřejmým pohnutím. „Uvažte, že může přijíti dlouhá nemoc."

„Hospodyni snad —" poznamenal Bláha nedočkavě, snaže se vypátrati starcovo přání.

Zloch pohodil rukou.

„Těžká věc!" řekl. „Hledejte obětavou, poctivou služebnici! Ach, znám to!"

Bláha se zamyslil, prohlížeje si držátko u deštníku. Rty jeho se usmály. Bylo patrno, že chtěl říci něco, co však přece jen zamlčel.

Zloch se rozhlédl nížinou k městu. Tvář jeho se krátce zachmuřila, oči zezlily.

„Nevím, co by bylo nejmoudřejší!" řekl ostře, jakoby byl uražen, že Bláha dosud nepromluvil tak, jak si přál. „Člověk uvažuje a možná, že o nejprostší rozhodnutí ani nezavadí." (Zahleděl se k lesu.) „Kopni kde kopni, všude břidla!" prohodil slabým hlasem a povzdychl.

Bláha se k němu obrátil s náhlou živostí.

„Ožeňte se tedy!" zvolal jakoby žertem, ale vida, že se Zloch nebránil, pokračoval určitějším hlasem. „To bylo by nejlepší. Žena — sluha nejoddanější." A pomyslil si: „Chce se oženit, vím již, jak mluvit!"

„Myslíte?"

„Ó, ano! V ženě naleznete opatrovnici a oddanou družku! Ta jediná zpříjemní vám stáří!"

„Staré ženy nebývají dobré!" řekl Zloch v patrném rozechvění. Temné oči jeho neklidně se obracely k lesu.

„Souhlasím. Vezměte si mladou!" navrhl Bláha s úsměvem, jenž starce poplašil.

„Děvče si mne nevezme!" prohodil tento tiše.

„Proč?"

„Starce?"

„Ano. Proč ne? Odkážete-li jí své jmění —"

Zloch mlčel. Cosi nepříjemného vázlo v jeho myšlenkách. Pohodil rukou.

„Jsou dobré bytosti, kterým jde o obět, ne o rozkoše!" mluvil Bláha dále, vida, že je stařec zmaten. „Pravím vám upřímně: Ožeňte se! Hledejte dívku." — Nedořekl. Tvář jeho všecka se změnila. Až po chvíli dodal: „Nebojte se toho!"

„Myslíte, že by bylo možná —" zašeptal Zloch pln napětí.

„Ó, jistě!" zvolal Bláha se smíchem. „Divím se, že pozbýváte odvahy! Slibuji vám, že naleznete oddanou, hodnou dívku, která vám zpříjemní stáří. Mladost je osvěžení, stará žena, drahá mrzutost v domě. Pravdu máte, mladost člověka těší, stáří zlobí. Taky bych tak jednal!" Tvář jeho zrůžověla, oči zazářily. Mluvil stále horlivěji. „Hledejte jen, přesvědčíte se, že naleznete! Schvaluju vám to úplně, ano, potřebujete někoho, kdo by vás těšil a ošetřil. A věřte mi, i milovat vás bude taková dobrá duše! Jsou takové, znám je, jsou!" Napadlo ho, že Zloch asi ví, koho si vezme, a dodal proto: „Jak se rozhodnete, prosím, jsem k službám. Vyřídím všecko, jak si budete přát."

„Snad, ale lehké to není —" namítl Zloch.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Jos. R. Vilímek st.: Ze zašlých dob. Vzpomínky. V Praze 1908, nákladem Vilímkovým. 107 stran za 1·50 K.

Zakladatel a dlouholetý vydavatel starých „Humorů", nejstaršího českého týdenníku, který svým humorem a politickou satirou kdysi míval znamenitou váhu a vykonával často i přímý vliv na vývoj politických událostí, napsal hrstku vzpomínek na svoje začátky novinářské, vzpomínek z doby tuhé reakce, na události veselé i smutné, na svoje styky se známými politiky, umělci, literáty. Myšlenka sama o sobě vděčná dala vznik zajímavé knížce, která se ráda přečte, třebaže neobsahuje nic zvláštního nebo zvlášť nového. Úctyhodný autor nemusil se ani v úvodě ke svým vzpomínkám omlouvati, že nepíše „souvislé historie" a zachycuje „většinou pouze jednotlivosti z vlastní zkušenosti", líčí je po domácku, prostě, ale pravdivě a věrně. Je beze sporu povolán k tomu, aby pověděl trochu svých vzpomínek z éry Bachovy a Schmerlingovy, jejíž pamětníky a přímé účastníky už počítáme jenom na prstech. Čte se už beztoho jako pohádka vypravování o těch nesčetných drobných šikanách, o pokutování a věznění českých redaktorů, o volebním a politickém ruchu a nejvíc o — živé účasti, s jakou tehdejší česká veřejnost se účastnila politiky, majíc zájem i na mladém časopiseckém hnutí a literárním životě.

Starý pán vykládá o tom všem jenom úryvkovitě, vybíraje si se zjevnou zálibou jednotlivé episody z vlastních zkušeností, z konfliktů se soudy, s policií, s politickými úřady; často skoro litujeme, že se s důkladností zastavuje u bezvýznamných okolností, zatím co přes události důležitější přechází jenom zběžně, dotýkaje se jich pouze mimochodem. Ale kdež jsme my mladší čtenáři kompetentní usuzovati, co bylo tenkrát hlavní, a co podřadné! V dobách, kdy zeptati se některého našince, chce-li se státi redaktorem, bylo tolik jako ptáti se ho, je-li odhodlán se dát zavřít! A tak musíme vzíti za vděk i těmi drobnými zrnky, která jen maličko illustrují dobu, v níž vznikal a utvářel se český politický život.

Druhý, menší oddíl skrovné knížky podává hrstku literárních, uměleckých a společenských „pomněnek", jak je autor nazývá. Je to vlastně snůška osobních vzpomínek na známější spisovatele, umělce, učence české, skoro jen anekdot, ale i v nich ovšem najde se často charakteristická drobnost, milá a zajímavá pro osobnost a povahu dotyčného jména. Z těchto malých vzpomínek na Erbena, Purkyně, Vinařického, Kolára (Josefa Jiřího), Mánesa, Nerudu atd. je nejlíp viděti, že by autor mohl snad pověděti mnohem víc, kdyby se rozpovídal... Snad se toho ještě dočkáme. *V. Kol.*

Fr. Sokol-Tůma: Na prahu života. Původní povídka pro lid. Nákladem Fr. Tůmy v Moravské Ostravě, 1908. Cena 1 K, strany 144.

Z kraje jazykově ohroženého a při tom průmyslově i národně nanejvýš důležitého — ze známé pánve ostravsko-karvínské čerpá zasloužilý moravský novinář thema své lidové povídky: thema, jaké u nás, bohužel, nikdy časovosti a ostré, bolestné akutnosti nepozbývá. V povídce „Na prahu života" líčí se historie rodiny řemeslnické, upadající hmotně a zároveň i duševně: otec rodiny, zlákán a na čas zatemněn svody německých průmyslníků a jejich náhončích, dává děti na vychování do německé školy, kde duševně neprospívají, zakrňují. Teprve trpká životní zkušenost a nahodilá tragická událost otvírá oči svedenému a napravuje spáchanou chybu. Povídka je tendenční a nepracuje uměleckými prostředky, ale, možno-li kde vůbec mluviti o tendenci ušlechtilé, je to tady. Přesvědčivé pádnosti dodává celému ději samotný jeho podklad, který je vážen ze skutečných událostí, o nichž před několika lety místní časopisy a všecka česká žurnalistika přinesly nevyvrácené doklady (vražda spáchaná na spolužákovi z nacionální nenávisti).

Ve své povídce, určené výslovně širokým vrstvám lidovým, pracuje Sokol-Tůma prostředky obratného novináře, ale je při tom natolik svědomitý, že ve svém textu přesně vymezuje, co je převzato z kroniky denních událostí, z historie smutného kraje, aby bylo zřejmo, jak mnoho bolestné pravdy obsahuje jeho líčení, které by jinak snadno leckdo mohl nazvati — přemrštěným. Pro tento cenný a přesvědčivý ráz zasluhuje jeho knížka doporučení.

V. Kol.

Herczeg Ferencz: „Láska Zuzany Simonové". Román. Přeložil z maďarštiny Gustav Narcis Mayerhoffer. (Knihovny Zlaté Prahy svazek 44.) V Praze 1908, nákladem J. Ottovým. Stran 206 za 1 K 60 h.

Maďarský autor Herczeg Ferencz není u nás neznám, hlavně ovšem zase pilným úsilím Mayerhofferovým. Romány Sirius, Szabolczovo manželství, Ďurkovičovy dcery, Ďurkovičovi synové a jiné přesvědčily nás o jeho zajímavém vypravovatelském talentu, o jeho smělé vynalézavosti a skvělých přednostech kombinačních. V „Lásce Zuzany Simonové" nás děj zrovna neuchvátí nějakou prazvláštní vynalézavostí, ale jakýsi svrchovaný půvab celého ovzduší a potom vzácná kresba povah, v tomto případě ještě k tomu mimořádně milých a vysoce sympathických, zaujme prvním rázem. Běží o zcela prostičký románek roztomilé dívky bodrého venkovského statkáře Simona, bývalého plukovníka, který svoji sotva rozkvetající dcerušku vychoval ve vzor mravní čistoty, přirozenosti a milého duševního i tělesného půvabu. Je tu také mladý soused Orlay, poslanec a rovněž statkář, dobromyslný, trochu nesmělý vdovec, a mezi ním a krásným poupětem Simonovým rozvine se takový druh duševního přátelství, že nelze jinak, než vyléčiti je sňatkem. A tu potom nic nemůže státi dosti pevně v cestě: ani poněkud nápadnější rozdíl věku, ani stejně nápadný rozdíl ve financích dobře zazobaného papínka a poněkud finančně otřeseného zetě in spe, ba docela ani taková krutá episoda přechodné lásky a brutálního zklamání mladého srdce, jaká se udála mezi důvěřivou, naivní krasavicí z puszty a raffinovaným mladým pařížským malířem Jeanem Réfalvym. Široké, syté obrazy puszty a venkova střídají se s roztomilými idyllkami domáckými, do nichž tu a tam zapadnou humorupiné episodky. Milá, výchovná knížka už tím, že s takovou suggestivní silou vyličuje nám několik krásných povah, do nichž se musí čtenář pudově zamilovat. Překlad je plynný a rázovitý; dá se mu vytýkati pouze důsledné a nečeské užívání výrokového instrumentálu tam, kde prostí lidé v obyčejné mluvě zcela správně užívají výrokového nominativu. *Fr. Sekanina.*

TÝDEN.

O domácím životě Lva Nik. Tolstého vypravují „Birževyja Vědomosti" v poslední literární příloze: „Přes časté churavění v poslední době, pochopitelné při vysokém věku slavného starce, nerad uchyluje se Lev Nikolajevič od přesného svého rozdělení denního zaměstnání. Pracovní den začíná u něho o 8. hod. ranní. Tou dobou jest již oblečen a podávají mu snídani — obyčejnou prosnou kaši, zvanou žertovně „Herkules". Potom prochází se Lev Nikolajevič maličko, pouze kolem domu nebo na zahradě, neboť musí častěji odpočívati. Nevydrží již dělati pěší procházky na několik verst, jak býval zvyklý.

O 10. hod. ranní spisovatel prohlíží v rodinném kruhu došlou korrespondenci, která je stále velmi rozsáhlá. Dostává dopisy z celého světa, a nedopustí, aby je sám aspoň zběžně neprohlédl. Zvlášť mnoho dopisů přichází z Ameriky a od ruských mužiků, většinou sektářů, kteří udržují se Lvem Nikolajevičem intimní styky. Také množství časopisů dochází do Jasné Poljany, a největší část z nich tvoří čestné exempláře. Velmi mnohé ruské i zahraniční redakce posílají pravidelně Lvu Nikolajeviči také všecky brožury a knihy svých edicí. Na zvlášť vážné dopisy odpovídá Tolstoj sám ještě téhož dne. Jiné zodpovědí pouze členové jeho rodiny v tom smyslu, jak jej sám stručně určí. Tyto dopisy Lev Tolstoj pouze podpisuje. Tato korrespondence, o jejíž rozsáhlosti si málo kdo dovede učiniti pojem, týká se hlavně ruských kněží, selských popův a učitelů, jimž každé slovo velikého spisovatele je posvátné. Ona korrespondence je také solí v očích „nejsvětějšímu synodu" ruskému, který dobře o tom jest informován, jakého ohromného vlivu požívá Lev Nikolajevič prostřednictvím svojí rozvětvené korrespondence v širokých massách lidových vrstev.

O 12. hod. polední uchyluje se Tolstoj do své pracovny a do 3 hodin není pro nikoho doma. Nikdo jej nesmí vyrušovat, a také se o to nikdo nepokouší. V té době píše své dopisy, anebo pracuje literárně, z pravidla na několika věcech současně.

O 3. hodině má vždy připraveného osedlaného koně, neboť jezdění na koni stalo se mu již náruživostí, jedinou, od níž nemůže upustiti. Jeho kroj jezdecký — krátký kabátec, selská košile, čapka a vysoké, tukem namazané boty — známý je z četných obrazů. Na koni jezdí Tolstoj nejraději po silnici směrem k Tule, nebo na stanici Kozlovku (na dráze moskevsko-kurské). Cestou rád a nenuceně se dává do rozprávky s pocestnými, zvlášť s okolními mužiky, kteří jej ovšem předobře znají, a sami se naň obracejí s drobnými starostmi i domácími záležitostmi. K 5. hodině se vrací z této projížďky a po obědě (vegetariánském) usedá ihned zase k práci ve svém kabinetě. K deváté hodině pije celá rodina čaj, k němuž Lev Nikolajevič vstává od své práce, a zdrží se při něm déle, jsou-li v domě hosté, což jest arci velmi často. Výjimkou jest právě, nejsou-li v Jasné Poljaně hosté, a v tom případě uchyluje se Lev Nikolajevič i po čaji zase do své pracovny a obírá se čtením nebo psaním až do jedenácti kromě hodinky od 7. do 8., kterou věnuje pravidelně vyučování selských dětí ve vsi. Teprve ke dvanácté loučí se s rodinou a odebírá se na lože.

Změny v tomto pořádku, jsou-li již nutné na naléhání lékařů, jak bylo v poslední době několikráte při náhlých návalech mdloby, snáší Lev Nikolajevič velmi mrzutě, a jeho rekonvalescence odtud bývá tím rychlejší a má ku podivu příznivý průběh, poněvadž přispívá k ní výborná nálada velikého starce, která se dostavuje, jakmile mu lékaři dovolují opět návrat k starému pořádku.

*

== Koncem letošního září slaví moskevský „Chudožestvennyj těatr" desetileté jubileum svého trvání. Jubileu bude věnována slavnostní schůze v budově divadelní pro zvané osobnosti, spojená s panychidou na mohyle Čechovově a s velkým slavnostním banketem pro členy a přátele divadla, pro představitele literatury, vědy a umění. K výročí tomu bude vydána také slavnostní publikace o založení a rozvoji divadla, o jeho činnosti a perspektivách do budoucnosti. Do publikace poslali svoje příspěvky přední ruští dramatikové a divadelní kritikové.

*

Slavná benátská kampanilla, jejíž katastrofální zřícení zajímalo před několika lety celý svět (viz Zvon II, 604; Zvon III, str. 448), bude se snad už co nejdříve znova vznášeti v plné své nádheře a majestátnosti. Stavitel její, Diego Angeli, vypráví o staroslavné památce v časopise „Stampa" několik zajímavých dat, z nichž některé svým čtenářům reprodukujeme. Věž zvedá se dnes už do výšky 45 m. a podle dosavadních rozpočtů bude v jádře hotova v listopadu příštího roku, načež z jara se počne ozdobovati mramorovými loggiemi, které jí byly nejkrásnější ozdobou. Při staré věži byl podklad zbudován jednak z nezpracovaného téměř kamene istrijského, jednak z kusů a mohutných úlomků ambonských kvádrů, na kterých možno doposud rozeznati sledy po byzantinském dlátě. Zdivo bylo ovšem rovněž kamenné a pocházelo z různých století; mnohé kvádry nesly znaky římských císařů, od Nerona až do Theodosia. Pro nový základ věže vybrán byl kámen neobyčejně tvrdý, z něhož byly v jisté továrně v Revigo objednány zvláštní cihly, jejichžto tvrdost byla dříve, než počato se stavbou, na nejvyšší tlak co nejpřesněji vyzkoušena. — Zatím co kampanilla vyrůstá do výše, podnikány jsou opravy v některých sálech nedalekého paláce dožů; restaurována je zejména slavná logetta Sansovinova, již kampanilla při svém pádu více méně poškodila jednotlivé součástky, zejména sochy, reliefy a bronzové mřížoví, ačkoliv poškození toto jest poměrně málo značné. Sloupy a mramorové podstavce jsou úplně zachovány a potřebují býti doplněny pouze některými anticko-římskými podrobnostmi. Socha Panny Marie z pozlacené terrakotty v kapli, která byla navštěvována ročně tisíci a tisíci obdivovateli, byla roztříštěna na drobné kousky; dnes ji spatřujeme už zase s nesmírnou pílí a trpělivostí od umělců sestavenu: jen malý Jan vedle ní schází, neboť jeho hlava se při pádu přímo rozprášila. Úsilí restaurateurů obrátilo se i ke znovuzřízení zvonů, které mají býti vypracovány podle zvonů starých až do nejmenších podrobností. —*n*—

*

Populární americký romanopisec Upton Sinclair, od něhož vyšlo v poslední době několik sensačních románů, neúprosně odhalujících korrupci severoamerického obchodního světa (život v chicagských jatkách, život new-yorských millionářů a j.),

vydal novou knihu z tohoto ovzduší: „The Moneychangers“ (Penězoměnci), kterou pokládá anglická kritika za vrcholné dílo trilogie, čerpané z ovzduší amerických peněžníků a bankéřů. „Hromadění nespočetných millionů na více méně počestný způsob jest jedním z početných hříchů těchto lidí,“ praví autor, „jejich hlavním hříchem však jest způsob, jakým se snaží vtahovati do svého bahna počestné ženy, ať už to činí vnadidlem svých millionů, ať už mocí svého společenského postavení, zřídka kdy ovšem svými osobními přednostmi.“ Zdá se, že i nejnovější kniha Sinclairova nalezla v anglickém, zejména americkém světě nemírně mnoho lačných čtenářů, neboť jest poutavě a zajímavě psána, a — což je asi její hlavní předností — líčí svoje hrdiny tak, že jen pro trochu zasvěcenější čtenáře nejsou jejich osoby nižádnou hádankou. Pro tuto stránku nabývají knihy Sinclairovy nemalé dávky sensačnosti. —*n*—

*

Cikáni v Domažlicích. Kterýs den r. 1627 cikáni přišli do Domažlic a chtěli tu nocovat. Opatrní konšelé dovolili. Ale po odchodě cikánů snesli se a s nimi i všecka obec souhlasila, poněvadž cikáni nenáležitě se chovali, lidem z váčku peníze čarodějně vyvozovali, zahrady plundrovali, že tedy na budoucí časy věčně nemají do města Domažlic přijímáni býti. Z knihy domažl. z r. 1581.

Zasláno.

„Besedy Času“ ze dne 6. září přinesly k mému referátu o Alšovi toto: „My jsme 19. června napsali v Besedách Času slova: „Od časů Havlíčkových už je v Čechách vypozorováno, že špatní spisovatelé a slabí umělci bývají nejčeštější a nejvlastenečtější.“ Matěj Čapek slova naše zamíchal do referátu o Alešovi, aby vzbudil zdání, že bychom byli schopni užít slov svých také proti Alšovi, umělci, jehož umění i českost jsou nad všecku pochybnost právě v našem listě vždy uznávány. Okolnosti, za kterých Havlíček podobný výrok učinil, a okolnosti, za kterých my se Havlíčka dovolávali, jsou v literárních kruzích nepochybně tak dobře známy, že zneužití tohoto názoru mohlo se dopustit jen „mrzské individuum“, které je živo z překrucování jasných pojmů. Ani vážný odkaz ctihodné tety Čapkovy nedovede zadržet toto „mrzské individuum“ od nečestného psaní. Ale když už — není v redakci Zvonu člověka, který by chápal takovou neslušnost?“

Čtenáři „Zvonu“ z mého referátu o Alšově výstavě v Topičově Salonu seznají zajisté, že jsem nezamíchal citátu z Časových besed do svého článku proto, abych vzbudil zdání, že by byly Besedy tyto schopny „užít“ slov svých také proti Alšovi. Větou, ode mne citovanou, vyslovil Časův besedník axiom, který není ničím jiným než horrendním nesmyslem, na kvadrát povýšeným, když jej „Volné Směry“, orgán sp. výtv. umělců „Manes“, přijaly za svůj. Myslím, že je to vůbec největší nesmysl ve XX. věku v jazyce našem až dosud pronesený. Dílo Alšovo jest přímo nejpádnějším důkazem naprosté bezmyšlenkovitosti uvedeného výroku „Besed Času“, neboť Aleš jest i nejčeštějším i nejvlastenečtějším i absolutně nejsilnějším malířem českým. Napsal-li jsem tedy ve svém referátě:

„Tato ‚síla českého života‘, tato modernost jest aristokratickou, Aleš jest demokratem . . . Aleš jest národní od kosti, aby nejnadšeněji ode všech mezi všemi zbožňován v homérický posměch uvedl slovo: „. . . neboť od časů Havlíčkových už je v Čechách vypozorováno, že špatní spisovatelé a slabí umělci bývají nejčeštější a nejvlastenečtější“ („Čas“ ze dne 19. června a po něm „Volné Směry“)“, učinil jsem tak proto, abych nejsilnějším argumentem, který i časovou náhodou k ruce se naskytl, vyvrátil kolosální nonsens, jakým by rčení „B. Č.“ vždy zůstalo, i kdyby nebylo tak nelítostně drtivého dokladu proti němu, jakým jest i nejčeštější i nejsilnější umělecké dílo Alšovo. Neboť výrok ten mimochodem jest téže hybridní hodnoty i vůči českému umění slovesnému. Věřím milerád, že by „B. Č.“ nebyly schopny užít slov svých také proti Alšovi, ba jsem dokonce přesvědčen, kdyby jim byl Aleš jediný při tom výroku napadl, že by ho nebyly najisto uveřejnily. Ale nestalo se, „B. Č.“ nevyňaly ani Alše z všeobecného tvrzení své nedomyšlené ubohosti, a ohrazují se velmi opozděně proti tomu, čeho by byly schopny či neschopny. Já žádné zdání nevzbuzoval, žádnou pravdu nepřekrucoval, já naopak zdání a nepravdu konstatoval a vyvrátil, zkroucené pojmy napravil a vlastenecké i silné umění české čestně obhájil. Rozkacený tón Besed a neslýchané jich urážky proti mně, jakých se dosud žádný český belletristický časopis proti žádnému českému literátu nedopustil, jsou mi svědectvím, že se mi to podařilo s náležitou, hluboko jdoucí trefností. Dovolávání se okolností, za jakých Havlíček svůj výrok učinil, je naprosto plané, neboť „Besedy Času“ svým obratem „Od časů Havlíčkových už je v Čechách vypozorováno“ výrok uplatňují pro naše časy.

Co do flagrantních urážek mé osoby „Besedami Času“ spáchaných podotýkám, že jsem požádal svého právního přítele p. posl. advokáta dra. Schauera, aby učinil příslušné právní kroky na obranu mé cti.

Na Kr. Vinohradech, dne 7. září 1908.

K. M. Čapek,
výtvarnický referent „Zvonu“.

V PRAZE, dne 11. září 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Pokračování.)

Není, pravda, ale přece možné! Ostatně, snad víte již, koho byste si přál, snad jste si již některou oblíbil."

„Ano!" odvětil Zloch pevně. Tvář jeho lehce se zarděla, prsty neklidně zahrály, dech se zrychlil.

„Nuže — neváhejte tedy —" pobídl jej advokát vesele, usmívaje se naň.

Zloch stanul. Bylo znáti na něm, že se snaží ovládnouti vnitřní pohnutí.

„Ano, odhodlám se!" řekl proměněným hlasem. „Důvěřuju vám, a cítím, že mi porozumíte. Zamiloval jsem se —"

Advokát pokývl hlavou tak hluboko, že Zloch nezahlédl krátký úsměv na jeho velkých rtech.

„Nuže!" zvolal a živě se zasmál.

„Jenom co dále řeknete!" pravil Zloch potřásaje hlavou a ohlížeje se. Smekl pak klobouk, dotkl se svých krátkých vlasů a zakašlal. Tvář jeho planula, oči se leskly. „Co dále řeknete, pane Bláho?" pravil opět. „Zamiloval jsem se a oženil bych se. Dobře to myslím! Upřímně a poctivě! Líbí se mi vaše dcera!"

Napřímil se zatajiv dech.

Bláha poněkud zbledl, ale nijak nebyl zmaten. Jen oči jeho krátce zasvítily. Bylo zjevno, že se rychle rozhodoval.

„Kterou?" otázal se tiše, pohleděv do lesa, kde zmizely Marie se ženou jeho.

„Marii, tu starší!" odvětil Zloch klidněji. „Líbí se mi, rád ji mám. Žádám vás za její ruku!"

„Vyznání vaše i žádost mne překvapují," promluvil Bláha, „a pochopte, že nemám honem určité odpovědi. Neočekával jsem takového závěrku naší rozmluvy. Marii! Marii že milujete? Vy? Je to možná? Jsem zmaten nadobro, pochopte to, pane Zlochu! A co mám říci na to? Co? Vždyť ji neznáte! Vždyť nevíte ani —"

„Vím, vím všecko," tichounce řekl stařec a soustrastně pokýval hlavou. „To právě dodává mi odvahy, to, že snad by se jinak ani nevdala."

„Jsme pro ni velice nešťastni!" poznamenal Bláha zahleděv se na Martu a Borka, kteří se čemusi hlasitě smáli. „Velice nešťastni," opakoval, „a ona sama těžce se trápí." Chvíli mlčel, přemýšleje. Pokrčiv pak rameny, řekl hlasitěji: „Nevím, nevím, pane Zlochu, co říci. Nevolíte špatně, říkám vám upřímně. Marie je andělská bytost! Dokonalá, hodná, soucitná, smutná! Pro svět — pro veselý svět není zrozena! Nevím, co říci! Ale dobře jste volil. Nezná světských radostí pro své neštěstí. Pravda, ta jediná snad nehleděla by na věk, aby mohla milovati do smrti. Pochopil jste dobře, kdo by se pro vás hodil! Jsem překvapen a nemohu v této chvíli o ničem rozhodovati. Ona nikdy na sňatek nemyslila . . . právě pro to své neštěstí. Zvykli jsme všichni myšlence, že zůstane svobodna, a snažíme se pouze aspoň něco jí usponřiti, aby mohla býti živa. A najednou tato vaše žádost. Jsem opravdu zmaten a potěšen, opakuju vám, jsem potěšen. Marie je anděl, a jsem rád, že to někdo vidí."

Zloch se usmíval.

„Co mi tedy slíbíte?" otázal se odvážněji napřimuje se.

„Co slíbím? Bez ní a bez ženy nemohu přece nic slibovati, ale pokud jde o mne, řeknu vám, že ano, že souhlasím."

Zloch uchopil obě jeho ruce a silně i vděčně je stiskl. Zašeptal cosi a poklonil se.

„Promluvte s ní," požádal advokáta, „promluvte i s milostpaní, a opakujte vše, co jsem řekl, celou naši rozmluvu. A uvažte všecko! Mám rád vaši dceru, zaujala mne jako zázrakem. Toužím po ní a byl bych šťasten s ní! Osmělil jsem se poprositi — víte proč! Chci míti anděla v posledních dnech svých . . . chci býti šťasten — klidný . . . aspoň teď . . . Byl jsem nebohý, věřte mi, štvaný člověk! Vše, co mám, přinesu jí darem, a dlouho ji nebudu soužiti . . ."

Umlkl. Oči jeho, zářící a stále široce otevřené, zalily se slzami. Osušil je malým anglickým šátečkem a rozpačitě se zasmál.

„Vy jste se za tu kratičkou dobu, co zde jsme, nesmírně změnil!" řekl Bláha, nemoha pochopiti jeho změklost.

„Ano, cítím to!" připojil Zloch chvatně. „Teď ovšem pochopujete, proč." Podal advokátovi ruku. „S bohem! Nemohu dále jíti, dokud nebude jasno! Prosím vás, rozvažte všecko!"

Bláha, sám neobyčejně neočekávanou žádostí starcovou rozrušen, nepřemlouval ho. Naopak byl rád, že odcházel. Ujistil jej, že se pokusí, bude-li třeba, o získání Mariina srdce, a rozloučiv se s ním, ubíral se za svou ženou, jež se mu ukázala sama ve vysokém lese na pěšině nedaleko odtud. Teprv teď, když Zloch odešel a když tiché kroky jeho dozněly v polích, pocítil Bláha zvláštní, nevysvětlitelnou úzkost, jejíž podstaty se nedopátral. Přes to však možnost výhodného sňatku Mariina silně ho rozechvívala a těšila, jakoby se byla poprvé ukázala možnost rozřešení nejtěžší a nejbolestnější otázky jeho života. Bylo mu jako zbloudilému v lese, jenž zahlédl pole a vesnici lesním průsekem. Tento radostný, silný dojem nevadl ani v palčivosti, jakou vyzařovala vzpomínka na starce Zlocha.

XX.

Marie po strašné, probděné noci, plné hrozných představ a opět plné touhy, všecka poděšena i omámena, všecka unavena marným přemýšlením, stížena hrozným tajemstvím, jež jí Zloch vyzradil a jež střežila jako černý hřích, ubírala se po lesní pěšině bez vůle a života. Před chvílí, když odbočila s matkou do lesa, aby unikla pozornosti sestřině, a když zahlédla Zlocha, jak se připojil k otci, pocítila nepřekonatelnou úzkost, a pocity, jež se rozložily jejím nitrem, rozežíraly ji trapnou, nesnesitelnou tísní a ošklivostí. Matka cítila tento nepokoj, ale nechápala jeho příčiny. Soudila, že je dcera nemocna, že nespala pro horečku, a upozorňovala ji proto starostlivě, aby se vrátila domů. Marie odpírala rozrušeně. Později poprosila matku, aby ji nechala o samotě. Paní Bláhová vyhověla jí ochotně a počkala na muže, jenž se byl právě rozloučil se Zlochem.

Marie potřebovala nutně samoty, aby mohla vydychnouti. Zmatek duše její byl úplný, tíseň v nitru bezmezná. Nebyl to však jen příběh se Zlochem, jenž ji soužil, daleko více zachvacovala ji jiná událost, ta, že Komárek včera z besídky odešel, jakoby byl býval uražen. Tato nepatrnost s počátku nebyla jí ani zjevna, ale během noci a dnešního jitra vzrostla a stávala se nepříjemnou, ba mučivou. Vzpomínala na všecka slova, která promluvil, než se objevil strašný stařec, a sama sobě doznávala, že je láska Komárkova skutečností. „Miluje mne!" pomyslila si již několikráte, poprvé tohoto dne za celý svůj tichý, nesmělý život. Čím pak pevněji uvěřila tomuto zázraku, tím trapnější a nevysvětlitelnější bylo jí zmizení učitelovo. Byla takovou měrou vzrušena a tolik otázek shromáždilo se jí v nitru, že ani tato chvíle odloučení od rodičů nestačovala jí k pokojnému rozhlédnutí. Zatoužila zhluboka po úplném útěku do vzdálených úvalů lesních, kde by nikoho nebylo a kde by celý den dnešní prochodila. Než nebylo možná vzdáliti se a proto aspoň tato chvíle způsobila jí ulehčení. „Hněvá se pan Komárek?" šeptala si hlasitě mezi vysokými smrky, pod nimiž kmitaly se mouchy. „Žárlil snad na pana Zlocha? Ne, to není možná! Proč tedy odešel? Rozmrzela ho snad má nerozhodnost, že jsem se nedovedla sama ze společnosti starcovy vytrhnouti? To asi, to asi je to — ano! Čekal na mne za pensionátem, že přijdu!" Myšlenky její se poněkud rozjasnily. Ohlédla se po matce, jež šla s otcem v živém rozhovoru a potěšila se proto. Přesvědčení, že ji Komárek miluje, rozlilo se znova celou její bytostí. Ale slast tato brzy byla tak silna a rozechvění její tak veliké, že nemohla nijak obsáhnouti toto množství blaženosti, a touha utéci někam daleko znova ji zachvátila. A vysoké toto rozechvění nabývalo ještě větší šířky, že hluboko pod ním zvedaly se z duše Mariiny strašné vzpomínky na starce Zlocha. To, co mluvil, nemělo by této moci a tajemnosti černých stínů, kdyby byla současně nežila neočekávané, vše zaplavující štěstí své. Ale toto štěstí nebylo přirozeno. Rozpínalo se do této závratné šílenosti jen z té příčiny, že dávno Marie uvěřila v nemožnost svého provdání pro znetvořenou svou ruku. Všichni ji od maličkosti přesvědčovali, ovšem šetrně, že zůstane svobodnou, a ona sama,

když dorostla, pochopila, že se nikdo nemůže do ní zamilovati. Čím pak určitěji tomu věřila, tím větší byly nyní její radost a opojení. Vše podobalo se pohádce, častým a tajným snům jejím, a proto šířilo se vábivé kouzlo z těchto všech posledních příběhů. Znova ji zahrnul příval štěstí a znova vrátila se k nepříjemným úvahám, proč asi Komárek včera z besídky odešel. Brzy však dojmy její rozjasnily se novou vlnou štěstí, novým opakováním, že je milována.

Uvědomila si, že tíseň její pomíjí; pochopila, že vzdálení Zlochovo způsobilo toto příjemné ulehčení. A teprv teď, když zmizel ve stromoví směrem k silnici, vzpomněla na jeho včerejší vyznání. Snažila se pochopiti vše, co řekl i co učinil, ale pro živou představu podrobností, zvláště strašnou tu chvíli, kdy ji uchopil za znetvořenou ruku, nemohla nalézti smyslu. Uvědomivši si tyto představy pocítila zvláštní žal, nejasný až k zoufání. Chtěla jej obsáhnouti, ale čím pevněji myslila, tím zřejměji ocitala se mimo všechen tajemný dojem, a místo postihnutí těchto duševních vln nacházela zcela prostý fysický tlak na mozku i prsou. Vše proměnilo se v pouhou ošklivost, jakou cítíme před ropuchou.

Ubírala se pomaleji, svěsivši ruce podle těla. Vzpomínky na Komárka opět se k ní blížily, aby ji vynesly do výše nad strašné stíny. V černých očích leskl se opět radostný plamen.

V tom zaslechla matčino zavolání, aby vyšla z lesa a připojila se k nim. Viděla, že se zatáčejí za Martou a Borkem, kteří šli podle sadu hlubokým úvozem. Odvětila, že přijde za nimi a vyšla ihned z lesa. Nenalezla žádného vyjasnění vnitřního zmatku, ale přes to cítila utišení, jaké dostavuje se samo po přílišném vyčerpání sil.

Připojila se k rodičům, kteří ji překvapili zvláštním, zcela zřetelným vzrušením. Viděla na nich, že něco zatajují, že se čímsi se zájmem obírají a že hned ten, hned onen něco naznačuje druhému, co mělo zůstati skryto pro ni. Ačkoli všecko toto počínání viděla, nejevila zvědavosti.

Došli přes nevysoké, travnaté návrší, na němž kupily se nesčetné trnkové keře a množství květin, do pěkného bukového háje. Zde usedli. Marta a Borek odběhli údolím k potůčku, podle něhož zelenaly se ostrůvky přesliček.

Paní Bláhová se drobounce rozesmála, pohrávajíc si s mechem.

„Ten Zloch je blázen, hotový blázen!“ mluvila při tom. A znova se smějíc pokračovala: „Uvěřit tomu nemohu! Je to, jako když si děti něco představují.“ (Pohlédla na Marii.) „Počkej, podivíš se! — Opravdu, ten člověk je spíše dítě než starý muž.“ Na chvíli umlkla a dívajíc se na dceru dodala: „Chce si tě vzít!“ Vyslovivši tuto větu, zbledla, a rty se jí zachvěly. Znova se však zasmála.

Marie ani brvou nepohnula.

Bláha si toho povšiml a zahýbal velkými rty svými.

„Zalíbila jsi se mu,“ řekl, vyhnuv se větě „zamiloval se“. A i on se hlasitě zasmál pohleděv na ženu, jež bořila prsty své do zeleného mechu. „Povídal . . . že by si tě vzal.“

Ani teď Marie nepromluvila. Oči její hleděly vzhůru do světlého listí bukového, prosvíceného sluncem.

„Je k politování!“ prohodila paní. „Hledá srdce, které by mu rozjasnilo smrt. Dobře to myslí, ale kdo mu porozumí? Je bohat a chce své jmění někomu dát, tomu, koho miluje. Hledá ošetření . . . Tak se to zlíhlo v jeho hlavě. Já mu rozumím, ale mladé děvče — to je těžko!“

„Což o to — myslí to krásně . . . Hledá oběť . . . Ano, pěkně to řekl!“ připojil Bláha.

Paní obrátila se k Marii.

„A co ty tomu říkáš?“ otázala se selhávajícím hlasem.

Marie pokrčila rameny.

„Že je Zloch blázen, viď?“ zasmála se matka rozpačitě, červenajíc se a blednouc opět.

Marie nepromluvila a nepohnula se. Jen tvář její ustydla jako bílý mramor.

„Ono však to beze smyslu není!“ ujal se Bláha slova vážnějším hlasem. „Přinésti oběť, toť je taky rozkoš! Nenutil bych tě k ničemu, ale pomyslil jsem si, že je tvá budoucnost nejista — uvaž to, dítě zlaté — zcela nejista. Jmění nemáme — a proti smrti nemáme moci. Jak by s tebou bylo, kdybychom zemřeli? Na provdání — takové provdání, které by chtělo tvé srdce — těžko mysliti. Jak jsem řekl, bez smyslu to není. Škoda, žes neslyšela, jak mluvil. Je okouzlen tvou dobrotou, říká, že jsi anděl. Všecko by ti dal, láskou a starostlivostí by tě zahrnul.“ Umlkl a zapátral po výrazu její tváře. Vida, že je bez hnutí a jako ztrnulá, dodal: „Dětino, k ničemu tě nenutím!“ A usmívaje se pohladil ji po tváři.

„Snad se neztratíš!“ pravila paní Bláhová povzdychnuvši si.

Marie v té chvíli uchopila její ruce a políbila je.

„Maminko, neztratím se, neboj se o mne!“ zvolala s vášnivostí. A obrátivši se k otci pokračovala: „Budu šťastna a

provdám se! Ano, provdám se, ale za toho, koho miluju a kdo i mne miluje! Kdybych byla nenalezla této lásky, vzala bych si pana Zlocha! Pochopuju všecko, dovedla bych se obětovati!"

Vášnivá slova její oba rodiče překvapila jako blesk. Matka okamžitě vzpomněla si na Komárka; neptala se však na nic. Otec chtěl zavrtěti nedůvěřivě hlavou, ale neučinil tak, vzpomenuv si, že by dceři způsobil bolest. Usmál se pouze a řekl:

„Kéž se to splní!"

Marie vyskočila a rozběhnuvši se v kruhu volala silným hlasem:

„Splní! Splní! Splní!"

V té chvíli zalekla se paní Bláhová její horoucí víry.

Bláha čekal vhodnou chvíli, aby promluvil se ženou o této neočekávané záležitosti. Ani on neměl odvahy ptáti se Marie, jakoby tušil větrný hrad, jejž by byl donucen rozfoukati. Leč i poměr jejich k tomuto dítěti byl pln šetrnosti, jakoby sami sebe očisťovali z provinění. Ztráceli před ním odvahy. Mluvili proto po tomto vyznání o zcela odlehlých věcech, plni rozechvění.

Daleko větší vzrušení zachvátilo Marii po tomto vyznání. Ona, milující tajemství, zalekla se sama sebe. Bylo jí, jakoby byla vešla na lávku přes rozvodněnou řeku. Chtělo se jí jásati, plakati i prositi, ale současně dusil ji temný strach z vlastního doznání. Procházejíc se proto, vzdalovala se sedících rodičů, aby neviděli jejího nepokoje.

„Tušíš, o kom mluvila?" otázal se Bláha své ženy.

„Ano, o panu Komárkovi!"

„O tom učiteli?" podivil se advokát, a oči jeho široce se rozevřely. „O tom? A pozorovala jsi něco?"

„Ne, naprosto nic!" s obavami pravila paní stopujíc Marii, jež se stále vzdalovala. „Nelíbí se mi to. Marie se asi mýlí."

„Možná, že s ní včera zažertoval a že tomu uvěřila."

„Bože můj, což by byla tak dětinská?"

„Anebo se mu zalíbila; je krásná, všichni to uznávají, ale on možná neví ještě o jejím neštěstí," zcela tiše pravil advokát.

„Bojím se toho!" řekla paní s významným pohledem. „Má-li Marie tuto silnou víru, není to obyčejná víra! Taková neláme se bez neštěstí. A ona se jistě zklame!" Po těch slovech povstala. Zmocnila se jí starost o dceru. „Musíme jíti za ní!" řekla starostlivě, „je jako nepříčetná."

Bláha povstal se zřejmou mrzutostí. Ubírali se pozvolna směrem, kam byla Marie zašla.

Nebyla příliš daleko. Procházela se rychlým krokem na široké pěšině a spatřivši blížící se rodiče, rozmrzela se. Ve chvíli, když byla na tuto pěšinu vstoupila, napětí její pominulo a rozvířené myšlenky se urovnaly jedním směrem. Jako když na jaře ledy se rozlámou a odplují, tak všechen zmatek její se rozlámal a odplul jedním směrem. Zvyklá samotě a snům, tkala rychle a snadně své štěstí, jemuž věřila. Všechno se rozjasnilo, všechno se urovnalo, vše se jevilo snadným a krásným. Vyřknuvši, že miluje a že je milována, vstoupila do jiného světa. Nic nerušilo její víru. Vše, co k ní Komárek mluvil, ozvalo se znova a znova v její duši, a vše dotvrzovalo jí, že se nemýlí. Silné osvěžení vcházelo do celého nitra jejího. Byla unášena svým snem. Čím pak jí bylo volněji, tím rychleji přemýšlela o svém štěstí a tím i krok její byl rychlejší. Konečně rozeběhla se z nutnosti vnitřní po travnaté pěšině, s očima planoucíma a tváří rozzářenou. Pláštíček její vlál za ní. Levá ruka s černou rukavicí tiskla se k tělu. Otázka, jež ji před chvílí trápila, proč Komárek včera odešel z besídky, byla v duši její rozřešena. Odešel, aby ji vylákal v samotu a aby jí dopověděl, že ji miluje.

XXI.

Vdova Zamrazilová, sedící v pelerině u houpačky s paní Slámovou, všecka byla oživena. Oči se jí leskly, ústa pohybovala. Slídila a mluvila.

„Teď je tu veselo," libovala si. Nahnula se, aby viděla do parku, kam právě zašel Komárek. „Čeká na paní Pechovou!" řekla tajíc dech. „Včera si něco udělali. Ona ani proto dolů nepřišla."

„Myslíte, že ji má pan Komárek rád?" otázala se paní Slámová.

Zamrazilová se rozesmála, pohodivši oběma ruka pod pelerinou a znova je založivši.

„A jak!" zvolala. „To je už láska! A jaká!" Smála se a ohlížela. „Sedím tu už od šesti, aby mne nikdo neviděl! Pozoruju to. Dnes je obrácený pořádek. Nejdříve sešli Jarolímkovi na snídani a už byli v lese. Slídí po houbách jako chrti. Lakomí jsou. Potom jste přišla vy a pak Bláhovi. Ty taky hned tu dceru odvedli, jen aby nikdo nepoznal, že má tu divnou ruku. A teprv potom ten dědek se ukázal. Oči měl jako jehly. Na toho je podívaná. Točil se a hledal. Pak vyšel někam do lesa s Bláhou." Nahnula se a pátrala. „Áá — tamhle slečinka Valášková, lítá jako posedlá." Zavolala: „Slečinko! Pojďte k nám!"

(Dokončení.)

JOSEF HODEK:

Z KORRESPONDENCE PROF. JOS. WÜNSCHE SVATOPLUKU ČECHOVI.

(Dokončení.)

Posměváčku nenapravitelný!

Když já z nejvyššího nařízení lékařova svou tělesnou rachotinu nemilosrdně musím vytrhnouti z pohodlí domácího, když zde do sebe musím házet tu Křižovku, tu Rudolfku a jiné podobné likéry, když válet se musím v kyselých vanách, že div sám nerozkysnu jak okurka, když vylézat musím na všecky vrcholky velehor tepelských (vše přes 20.000 m.), to všecko a ještě jiné horší věci Tobě není ničím, Ty člověka nepolituješ, Ty všecko toto mučení prohlašuješ šmahem za flanc, pouhý flanc, jen abych oslňoval! — Bůh Tě naprav, abys už tak hrozně nehřešil! Dostals! Už jako bych Tě slyšel: proč se tolik dru, proč si nekoupím auto? To, milý příteli, už jsem učinil, neboť svůj auto musí teď míti každý jen trochu slušný člověk. Je to výtečný stroj, neboť člověk, který auto kupuje, na několik těch tisícovek koukat nemusí. I chauffera, to se rozumí, mám znamenitého, ale vedení nerad mu svěřuji, to ponechávám si obyčejně pro sebe, neboť vyžaduje velice bystrého*) zraku a odvahy, a tak fičím tu po M. L. a po okolí, až je z toho hrůza. Na všecky vrcholky se strojem ovšem nemohu a tu musím do toho nejhoršího natáhnouti své jedenáctky. Lezu tak sám a sám, jen tvůj pichlavý dopis mě doprovází, jako onehdy, když jsem se na takový tepelský Gaurisankar opět vyšvihl a Tvůj list četl shromážděnému tu ptactvu nebeskému. Tu jsem si pomyslil: Pěkný, věru moc pěkný flek povrchu naší zeměkoule má ten člověk tam v té Troji! To byl obdiv, to nebyla závist. Ale když jsem četl o těch 300 stromů, tu šedivé podezření rázem zašelestilo vznešenými myšlénkami mými a já povzdechl si z hluboka: „Ale jestli ten Troján práší právě tak krásně jako já?!" Vyndám tužku a počítám: 300 stromů, dám-li každému směšně málo půdy 16 m.□, je 4800 m.□ minimálně jen pro ty stromy. Ale kde pak je místo ještě pro množství keřů, špalírů, pro lesní stromy, pro lípu a pro vzácné květiny, kde místo pro cesty a pro budovu? To moje zahrada má 15.300 m.□, přidáme-li ty dvě nuly, které bez toho nic neplatí, ale za to mohu o ní říci: klein, aber nicht mein!

Ale jednu velice důležitou stránku opomenul jsi mi přece objasniti, jak náleží, totiž: jaký asi je poměr mezi Tvou zahradou a mezi pány uličníky trojskými. Neboť že i tam v Troji nějakou tu naději vlasti musíte míti a že jí tam máte asi dost, to je přec jisto. A tu bych rád viděl tu hradbu, kterou bych nebyl dovedl přelézti, dokud jsem byl ještě uličníkem! Či je ta nynější mládež u Vás už tak až hrůza zvrhlá, že Ti v noci tajně košíky hrušek a jablek nosí do zahrady? Že mi své misteriosní zahrady nechceš a nechceš záviděti, je sice velmi hezké od Tebe, ale proti uštěpačnému a nejvýš pohoršlivému způsobu, jak se osměluješ mluviti o mých věru hlubokých vědomostech vyššího zahradnictví, nemohu se věru ani dosti ostře ohraditi.

Ano laskavé rčení Tvé „nabifloval" křičí právě po řízném státním návladním. Skoro se mi zdá, jako bys byl i Ty již načichl jakýmsi nemírným furiantstvím z té Vaší ovocnářské university tam . . .

Dopisuješ si s některým ze svých spolužáků konviktických mimo Hellera? Zda-li pak Ti Krásl*) také blahopřál, a zda-li pak i Tys mu přál ku proboštství? Ten už může vyjít. Z našich dětských let konvikt. pamatuji se na toto: Krásl jednou udělal něco Dandovi trochu domýšlivému. Danda se rozzlobil a nadával: „Neřád, neřád, doma pase husy!" Heller pak tenkráte stranou připomenul: „Ale Krásl, až bude velkým pánem, mohl by se Dandovi po čertech vymstít!" Byli jsme tenkráte děti a také nemyslím, že by se Krásl chtěl mstít. Ale zvláštní je, jak Heller již tenkráte jaksi divinatoricky vystihl situaci, která skutečně nastala.

S politováním slyším, že žaludek Tvůj dosud není v pořádku úplném. Bylo by snad záhodno, abys snad k radě lékařské přece do nějakých lázní se podíval. Jen nic nezanedbat! Glaubersalzu už asi také neujdeš. Ale neboj se, ono to nebolí! Mně alespoň nikterak neuškodil, ale nadřel jsem se dost. Ale za to mne dnes p. dr. Mladě-

---

*) Wünsch byl silně krátkozraký.

*) Dr. Fr. Krásl, kapitolní probošt a světící biskup pražský, † 1907.

jovský velice pochválil, že se to pěkně vytvářilo. A dr. Mladějovský nemluví na plano.

Dnové moji Marianští již jsou sečteni. Ve středu odtud odrazím a stanu se v Plzni opět velikým zahradníkem. Ale slyším, že tam byla veliká bouře s krupobitím, takže obávám se toho nejhoršího. I jako veliký zahradník nepřestanu býti

Tvůj oddaný

Jos. Wünsch.

V M. L. 6/8 06.

Objednáváš již cibule k urychlení na zimu? Auch zur Winterszeit, wenn es schneit.

Čech odpovídá 31/8 06, Zvon VIII, 1908 str. 582.

*

V Plzni 9/10 06.

Milý příteli!

Tím mocným, plným akkordem, kterým poslední list Tvůj vyzněl do širého vesmíru, tím počnu i já toto své líbezné psaníčko. Špekovým knedlíkem, tou pohádkou našeho mládí, tak jak na cínovém talířku s prokvétající uzeninou sedával ve zlatém máslíčku! V másle, neboť tenkráte, bohudíky, margarinu a podobných lučebných vymožeností ještě nebylo. Kdyby jich bylo bývalo, zajisté i těch Skřivan*) by nám byl dopřál.

Tak tedy Skřivan, starý, mladý, obě Skřivanky, malé skřivanče, Pepka, jež vrchní měchačkou vládla v kuchyni, tam vedle v koutě jakýsi provisor a u něho nějaká německá Thusnelda někde z Doupova, kteréž jsme ve slušné vzdálenosti asi 100 kroků se † Součkem řezali kůru: proto chodili jsme se Sukem do kuchyně ohřívat klíh, když v septimě jsem stavěl v I. patře Betlem — Lasst uns geh'n nach Betlehem, dort wo Ochs und Esel steh'n, zpívával provinciál Filip — a také jsme tam, pamatuješ-li se, hráli, a Janku**) jako raubíř Špinolino odpověděl panu králi: „Čerstvější moji špiclové jsou!“ a rektor Terš a Srdínko hned utekli. Tak mi to špacíruje před mýma orlíma očima. Vše to bylo, to vše vyvolal „špekknédl“.

Doch war er ein brawer Kédl,
gerne ass er Spekknödl,“ zpívalo se.

To však nebyl já. Já v nižším gymnasiu špekové nerad, až když ve vyšším jsem zmoudřel, našel i já v nich zalíbení.

*) Život v arcib. konviktě líčí Sv. Čech v „Druhém Květu“. Skřivan, traktér v Konviktě.

**) Nyní farář u sv. Jindřicha v Praze.

Ale špekový knedlík vůbec nikdy mne příliš neokouzlil. Proto také, ač v umění kuchařském mnoho jsem svedl, ve špekových knedlících jsem a zůstal jsem povážlivě sláb. Ano, ani nyní ještě není na mém jídelním lístku. Proto Tvému přání vyhověti nemohu. Mé vědomosti jsou tak obsáhlé a tak krásné, vím skoro všecko, ale jak se dělá špekový — toho dosud neznám. Ale upokojím Tě nadějí, že se přičiním, abych vědomosti své i v tomto ohledu doplnil. Ode dneška věnuji se sestavování šp. kn. a sám budu vše zkoušet. Můj žaludek bude polem i králíčkem pokusným. Obětuji se Ti naprosto.

Co se vše nesní a nevypije člověk pro přítele! Do listu vložen doklad. Předkládám vzácné benevolenci Tvé. Nehorši se, neodmítej! Rád jsem se přičinil a s chutí. Rýbrcoul*) je nádherný závod vysoko nad lesy položený. Majetníkem dle jména je Žižka, patrně potomek našeho „velenadaného“ vojevůdce. Ale de facto v kapse má tohoto potomka jakýsi Angličan. Ale závod „dosud“ prosperuje, je tu slušná společnost, a anglický Eduard je tu jako doma. Na koho měl jsem tu mysliti, ne-li na Tebe. A myslil jsem: Chudák, nechutná mu, churaví žaludkem!

A když sám nemůže jísti, což abych se obětoval a jedl za něj? Jsem dobrák, obětoval jsem se za přítele. Menýčko nebylo veliké, bože chraň, to se mu věru vyčítat nemůže. Ale bylo dobré. A když jsem tak za Tebe pojedl, nezbývalo, než abych za Tebe i popil. Stalo se. Byla lahvička jedna, byla druhá. A obě, onu i tuto (nevím již jaké marky), obě na zdraví Tvé jsem vyprázdňoval a vyprázdnil.

Žaludek Tvůj po této mé oběti zaplesal jako zajisté Foinix. Ovšem následoval pak i 5. akt katastrofální, jehož stručný obsah Ti tuto písemně a to authenticky předkládám. Neodmítej s mudrlanctvím právnickým, nýbrž honoruj laskavě obratem pošty a poukázkou poštovní. Neodstrašuj mne hned ponejprv, vždyť i budoucně častěji za Tebe mohu se obětovat. Jsem přesvědčen pevně, že dostalo se Ti příliš pečlivého vychování, než abys připustil, abych já sám musil si zaplatit, co s obětavostí šlechetnou vypil jsem na zdraví Tvé! — —

... Poctils zahrad. výstavu přece vzácnou návštěvou svou nebo ne? Jsem pessimistou. U nás na západě ovocnictví valně pokulhává. Proto vzali si okresn. zahradníka před rokem. Ten zapíchl snad několik stromečků do země a několik ušlechtil.

*) Rübezahl, nádherný hotel nad Mar. L.

A pojednou vše je ve stavu nejnádhernějším! Měls číst ty tirády v novinách! My jsme a zůstaneme švindléři. Tebe laskavě vyjímá

Tvůj oddaný přítel

Jos. Wünsch.

Čech neodpověděl.

⁂

Milý příteli!

Tak Ty tak! — Platit nechceš? No tak dobře: přestanu pít na Tvé zdraví, a máš to. Ovšem když v Berlíně míra úroková stoupila na 7%: tu pak nesnadno se platí, ale raději ukládá se na 7%. Tedy patrně asi v Berlíně bude Tvá anglická banka. Vybarvil jsi se jako povedený finančník, co bych v Tobě — odpusť — nikdy nebyl hledal. Tedy budiž. Ty do mne kamenem, já do Tebe chlebem. Kdo jsme šlechetnější? Choroba Tvá žaludeční znepokojuje můj soucit. Nebyl bych slovutným lékařem (jiným pomáhám, ale sobě nedovedu), kdybych z těch sporých slov Tvých na první „pohled" nepoznal, že choroba Tvá je původu nervového, že pochodí patrně asi z jednostranné výživy Tvé schránky tělesné. Neb i Tvá schránka tělesná není nic jiného — odpusť mi to drsné slovo — než sloučenina bílkoviny, tuku, uhlohydrátů, solí atd. a sice sloučenina někdy velmi trpká a peprná.

Musíš užívat! A jelikož jsi nepřítelem všelikých cihlových a taškových prášků, napíši Ti něco jiného a sice:

RCPE

Dietetická kuchyně dr. Disqué, přelož. dr. Mrázek*) 1·00 exempl.

Zevně!!

Užívat ráno, v poledne i večer a pak kdykoli.

Dr. J. Wünsch.

Velectěný pan Sv. Čech,
spisovatel
na Havránce.

Zde to máš. Ale nemyslím, abys se snad celou knihou projedl od počátku až do konce, jak to tam stojí psáno. Myslím, že my, kteří máme již také staré sporáky, že v nich vaříme již přes 60 let, máme míti trpělivost s tímto svým domácím zařízením, máme si ho ovšem trochu více hleděti, aby se nekouřilo, aby se nic nepřevařilo neb aby nic nezůstávalo nedovařené. Žaludek má každý člověk svůj. Ten člověk sám musí studovat. Lékař slyší jen těch několik více méně důležitých slov, co mu pacient řekne nebo co říci zapomene. Co s tím lékař má dělat? Pacient však sám je proti tomu ve veliké výhodě. Máť žaludek svůj ustavičně před sebou, vlastně v sobě. Za každým jídlem může kontrolovat, co tomu žaludek říká. Proto myslím, že by Ti kniha Disquéova velice mohla posloužit, jako mně ve mnohém posloužila. A i když neposlouží, zajisté Tě nepoškodí. Honorář nemusíš mi platit ani předem. Když Ti Disqué pomůže, a on Ti pomůže, dáš mi polovici toho, co bys v Kar. Varech utratil za Glaubersalz. Vyděláš tedy druhou polovici a honem s ní do Berlína. —

Svou kandidátní řeč umím již z paměti od počátku až do konce. Je moc krásná, jak sám dříve již jsi vytušil. Teď učím se jí ještě od konce k počátku. Nebude-li působit tak, odříkám ji jinak. To byli by všichni čerti v tom, aby nepůsobila a abych poslancem nebyl volen jednohlasně. Lagírovat budu jako každý jiný. Ale ještě více než každý jiný z vděčnosti a uznalosti chci se starati o své velectěné pány voliče. Z Vídně každému něco přinesu na pamáiku: jednomu zlaté hodinky a druhému aspoň pěknou kudlu dle — vlivnosti. Každému synovi opatřím nějaké dobré úřednické místo, nejlépe u ministeria, a každé dceři opatřím aspoň jednoho úředníka. Zařídím si to tak ve Vídni, budu pilně pucovat kliky u ministerstev, koupil jsem si již šmirglový papír na to.

K vůli lepšímu a snazšímu dorozumění s velectěnými pány voliči zařídím si zvláštní kancelář, kde každý své přání zevrubně dá zapsati. Rozumí se, že budu pracovati šlechetně a nezištně. Presenty a odměny za to brát nebudu. Bude se platit jenom zápisné . . .

. . . Přeji Ti tedy:

1. abys si medic. předepsanou co nejdříve opatřil,

2. abys se své choroby co nejdříve zhostil,

3. honorář co nejslušnější co nejdříve abys mi vyplatil a

*) Vyšla u B. Kočího v Praze.

4. až budeš mi psáti, abys psal mi milý, usměvavý list, tak usměvavý jako první den jarní vlažný a jasný.

Tě Bůh!

Tvůj

Jos. Wünsch.

Bez data, na jaře 1907.

Čech odpověděl lístkem 19/4 07, Zvon VIII. 1908, str. 583.

*

(Následující dva dopisy, jsou psány cizí rukou, nejspíše ošetřovatelky nemocnice v Plzni, kde Wünsch podrobil se operaci.)

*

Drahý příteli!

Po těžké operaci střevní ležím v plzeňské nemocnici, ale pozdravení nechce se přiblížit. V záležitost Tvou zasvětil jsem svého dávného přítele ředitele paedagogia plzeňského a člena okresní školní rady pana Julia Paulusa a snažně jsem ho žádal, kdyby i u pana inspektora i u jiných pánů se přimluvil.

Ovšem, poměry jsou všude těžké, ale doufejme to nejlepší.

Zdravím Tě srdečně a jsem
Tvůj oddaný

Jos. Wünsch (podpis vlastní).

V Plzni, dne 11. září 1907.

*

Milý příteli!

Odesílám Ti Tvého úhlavního nepřítele. Abych povzbudil Tvou trpělivost, krátce popíšu Ti své utrpení. Zacpalo se mi tenké střevo. V tom čase byl jsem v Mar. Láz. Asi dvacátý den počal jsem zvraceti obsah svých střev. To byl konec mého života. Jen rychlá pomoc, operace. Mám slabé srdce. O nějaké narkóse nebylo ani řeči. Trvalo to malé půl hodiny, neplakal jsem, ale křičel strašlivě. Udělali mi nový otvor v břiše na levo, kudy teď exkrementuji. Tak tu ležím, teď jsem sláb, někdy bývá lépe, někdy hůře. Co se místa týče, nemám ještě určitějších zpráv. Ale jak je budu míti, povím. Na ten čas Ti přeje mnoho zdraví

Tvůj přítel

Josef Wünsch.

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

KAREL MAŠEK:

MADDALENA.

(Pokračování.)

X.

Poslední její slova byla nárazem, probudivším podezření. „Snad mne nepoznají“ — uváděl jsem ve spojitost s jejími výroky o hříších a pokání. S kým jsem to strávil podvečer?

Ach! S příjemným děvčetem. Jaký by konečně mohla míti účel, jaký tajný záměr, k němuž vybrala by si chudého, nevzhledného umělce... Prostředky zlých jsou ovšem nevyzpytatelny — — ale Maddalena jistě nebyla zlou! Model, veselé děvče, hledající zábavu — a když jsem se stal nudným, snad obtížným, když v pestré promenádě spatřila vábnější kavalíry, opustila mne...

Stýskalo se mi po ní. Byl jsem v neznámém městě, mimořádně rušném, nyní dvojnásob cizincem. Nechal jsem se ještě chvíli unášeti po náměstí zástupy při hudbě promenujícími a pátral jsem po veselé, luzné Maddaleně. Slídivé moje pohledy opětoval mnohý zrak, zval mne mnohý úsměv — ale všechen žár, všechna koketerie uhasínaly při vzpomínce na gracii Maddaleninu. Rozteskněn uchýlil jsem se pak raději do tichých ulic, kde místo velkoměstského šumu a lesku oddal jsem se starým památkám; teprve nyní po slunných okamžicích působilo na mne kyklopské zdivo pochmurných paláců osobitým dojmem a ač smuten a stísněn, byl jsem v úzkých těch ulicích spíše doma, v kontrastu s pocity, které ještě před chvílí se mne zmocňovaly mezi davy.

Bylo tu pro mne také mnoho nového; po mrtvých, deštivých dnech přinesla jasná, teplá noc do uliček zcela jiný život, a já, nevzpomínaje bezpečnosti, nechal jsem se sváděti zvědavostí vždy dál, až jsem se shledal v ulicích, kde dopoledne, vskutku bloudě, marně jsem byl hledal dům Michelangelův. Vzpomínkou na jakési příhody dopolední, nevzbuzující důvěru v pohostinnost zdejšího obyvatelstva, večer jistě volnějšího a smělejšího, byl zrychlen můj krok a dle známek, jež se paměti přihlásily,

proplétl jsem se šťastně až na volné, velké prostranství před klášterem S. Croce, velebným pantheonem nejdražšího, co smrtelného a pomíjejícího zbylo Florenčanům z jich slavných předků.

Odtud už bylo jen několik kroků na lungarno alle grazie, kde přes šumivý Arno otevřel se mi opět volný, širší pohled k San Miniato, na návrší levého břehu, bělavé ve svitu měsíčné noci. —

XI.

Šel jsem stínem co noha nohu mine. Nábřeží bylo pusté, vzdáleno středisk, od nichž pramení ruch a život

Byl jsem už úplně klidný a skoro jsem v sladké lethargii nočního klidu zapomněl na odpolední dobrodružství, když jsem zaslechl sladký ženský hlas a rozeznal tichý popěvek:

„. . . . e il core canta, come il primo giorno,
ti sposa a me!“

Stála opřena o nábřežní pilíř, skráň podepírajíc pravicí; upřeně dívala se do vln Arna, a její vlas ve svitu luny byl kouzelnější, než kdy dříve.

A v tu chvíli jsem si vzpomněl, odkud znám tu tvář: byla to tvář Magdaleny, kterou viděl jsem v galerii Uffizi na obraze Cristofana Alloriho. Obraz byl mi nápadný tím, že postava Magdaleny na vlas je totožna se známou Magdalenou Correggiovou; ale kdežto tento sevřel ji do ztemnělého údolí, ponechal Allori za ní volnou pahorkovitou krajinu s širým výhledem. Ještě včera srovnával jsem reprodukce obou obrazů, z nichž originál Correggiův jest v galerii Borghese v Římě, ale znám je z nesčetných reprodukcí pořízených dle kopie v galerii drážďanské.

Odtud ten zmatek v mé mysli. A Maddalena, jež od malířů, jimž stála modelem, jistě byla poučena o této své nápadné podobě ke krásné kajícnici, dobře asi znala, co mne mate, a proto se mi smála.

Nyní nepozorovala mého příchodu, zabrána v myšlenky, mimoděk zaujímajíc pósu svého slavného vzoru. Přiblížil jsem se zvolna k ní a zavzdychl: „Oh, Maddalena!“

Obrátila se prudce, vytřeštila na mne oči a s jasným výkřikem „Angiolo!“ ovinula své krásné ruce kol mého hrdla — a v témž okamžiku zaplálo na mých rtech políbení, vroucí, dlouhé a žhavé, prochvívající celým tělem, jež spolu uchváceno bylo vášnivým dotekem jejího těsného přivinutí.

XII.

„Znám tě již, znám!“ zašeptal jsem, svíraje jí pevnou paží, když hlavu svou od mojí odchýlila. Ale ona přikryla mi ústa rukama a pravila:

„Mlč! Neznáš, ale poznáš! Jen mlč a věř. Každým slovem budíš mne ke skutečnosti a maříš tím naše štěstí. Nevzpomínej mi, že nejsi Angiolo! Ale přijmi, čeho se jemu nedostalo — mlč!“

A uzavřela mi ústa novým políbením.

Byl jsem zmámen a nechal jsem ji, by mnou vládla, nemluvě a vyčkávaje. Dívala se na mne dlouze a upřeně, svírajíc mi skráně dlaněmi — oh! opět cítím stisk těch měkkých dlaní! — a šeptala: „Ano, tys Angiolo — tys se vrátil, jako já jsem se vrátit musila.“

Pak skryla tvář na mých prsou — domníval jsem se, že pláče; ale slzy byly této zlatovlasé divošce věcí neznámou. Odpočívala, nabývala klidu; pak se vzchopila, přejela čelo dlaní, shrnula rozpoutané vlasy, vyvinula se mi, jala mne za ruku a řekla: „Pojďme. Chce se mi vypravovat.“

Ale ihned zadržela krok, ohlédla se k řece — pak vyňala květ, dosud ve vlasech jí tkvící, přitiskla na rty, až silným sevřením jej rozervala — — a trosky jeho rozsypala nad vlnami Arna, kamž se světlé jeho lupínky snesly jako roj bílých motýlů.

Po té prudce vykročila a dala se do temných ulic, že jsem sotva stačil ji sledovat. —

XIII.

Netušil jsem, kam mne vede, ale šel jsem slepě za ní. — Bylo asi již dosti pozdě; ulice byly liduprázdny, jen sem tam se plížila postava. Okna byla temná, málo kde kmitalo světlo, a zřídka jen minuli jsme trattorie, kde při nevalném osvětlení malých lampiček hašteřilo se nebo hrálo několik domorodců. Ale nás nevšímal si nikdo — šel jsem za Maddalenou do neznáma bez bázně — ba, s touhou.

Konečně stanula před malým domkem, k němuž snad obrátily její pozornost zvuky guitarry. Byla tu vinárna, ale prázdná, pouze její majitel, již stařec, sedě na lávce před domkem, užíval příjemného vzduchu letní noci a brnkal tiše o struny. K chudé révě, živořící u vchodu, přistaven byl stolek a k němu jsme usedli, v pološeru, ve kterém zápasily přísvity luny a světlo před obrazem madonny na rohu domku. Proti nám byly černé domy, sví-

rající ústí úzkých ulic; v jedné z jich skupin trčela do nebe silhouetta věže kostelní či palácové.

Stařec na rozkaz Maddalennin odbelhal pro víno, ona zatím chopila se jeho guitarry a počala hráti, silně na zad, jako v lenosti, se přehýbajíc; jistě tím způsobem zjednávala si nebo aspoň líčila klid.

K tomu začala pak popěvovati píseň — patrně jen úryvek jakýsi — ze které jsem rozuměl jen několika slovům, nejčastěji v poesii užívaným: láska — bolest — srdce — smrt.

Když pak stařec přišoural se, nesa objednané chianti v opletené lahvi, přejala je rychle od něho, odevzdala mu guitarru, a velkým pohybem bílé ruky, stejně ladným jako velitelským, pokynula mu, aby nás nechal o samotě.

Stařec zašel, a Maddalena přisunula mi sklenku se slovy: „Pij na spásu své Maddaleny... já na spásu svého Angiola!"

„Na lásku — neboť v té je spása!" snažil jsem se ji opraviti všední básnickou frásí. Ale ona, nevšímajíc si mých slov, upřela na mne své oči, nyní chladné, bez duševního výrazu a pravila skoro přísně: „Slyš, věř a mlč!"

XIV.

„Angiolo byl chudák, protože se příliš pozdě zrodil, v hříších počat. Oh, měl být splozen za Cosima a vychován za Lorenza Nádherného — a zlatý věk Florencie byl by měl více o hvězdu, která velikostí i samostatností svého umění vítězně by planula vedle největších své doby. Ale matka, nosíc jej pod srdcem, kála se z hříchu svého naslouchajíc vzteklým káráním šíleného Girolama a zrodila jej v onu noc, kdy tento zaslepený ničitel veliké krásy, zkáza Florencie a celé vlasti naší, zhynul v plamenech — příliš mírným trestem za zkázu, kterou na rozkvětu lidstva v tomto nádherném středisku svým sebevědomým, sobeckým šílenstvím způsobil.

A tak rostl v době, která svou krásu vyhýřila a která zavedena byla asketickým bludařem dříve, než mohla nalézti síly a cesty k novému rozkvětu. Byla vysílena požitky a vysílena pokáním. Dostavilo se záhy poznání, kde je pravda života, kde je prospěch lidstva — ale pokusy, navázati nový pokrok tam, kde svéhlavý mnich jej přerušil svým vzdorem — ano, vzdorem, jenž vyniknutí hledal v opaku toho, co činili ostatní — pokusy ty byly násilné, umělé stavby se řítily, smích zněl nuceně, jásot nešel ze srdce, ale byl jen překřikováním toho, co v duši lkalo postrašeno... i malíři, vtělujíce v barvách zázrak ženského těla, místo Venuší zobrazovali Magdaleny ....

Angiolova matka považovala umění za hřích a chránila dítě před ním jako před morovou nákazou, čím více pozorovala, že budí se v něm láska a schopnost k tomu jedinému, co měl po otci — po tom neznámém, jenž přešel jednou slavnostmi Lorenzovými, slíbav při tom chudou, krásnou Florenčanku.

Tak rostl Angiolo, strašen a znásilňován matkou, a po její smrti smýkán bídou, tak dospěl jinošských let, kdy mne poprvé spatřil." (Dokončení.)

✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲ ✲

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Pokračování.)

XX.

Brodecký, ač ho Anna sama pobízela, aby se jeli podívat do svého, ustavičně odjezd do Rábu odkládal. V červenci a v srpnu, kdy bylo v lese nejklidněji, k návštěvě Rábské se neodhodlal.

„Zbytečně bychom překáželi; mají žně, až po žních se sedláci navštěvují a koláče pekou," říkal Anně, která hořela nedočkavostí, aby se ve statku objevila jako paní, „na posvícení si tam zajedeme. Dojista se tam o posvícení všichni sjedou."

„A víš, Toníčku, to se mně zase nelíbí," namítala, „když jedu do svého, tak jsem tam ráda sama. Ničeho proti nim nemám, bůh uchovej, ale když jsou tam všichni, už se jinak hovoří, a my jsme si odcizeni. Já bych ráda s tebou po našich polích se prošla, a když s námi jenom maminka půjde, ta nám nebude překážeti. Ty mně povíš, co kde zamýšlíš, víš, Toníčku, jako když jsme se vzali a pod Meráčkem na naše pole jsme chodili se dívat, a tys mně vyprávěl, co všecko uděláš . . ."

„Dětino!" odbýval ji, ale v ňadrech se mu všecko rozbouřenou krví rozkloktávalo. Jasně se mu v hlavě obraz té, jí připomínané, doby rozžehoval. Bylo po svatbě

a tenkrát byl větším divochem, než dnes, ano, jakým byl divochem tenkrát! Tenkráte nechodila, nesměla choditi, aby se vznášela, nosil ji a z rukou ji nepouštěl. Jako když ze Sahary, ohromné pouště, do oásy, někde v té ohromné poušti žhavý vítr zavane. To byly života květy nejrozhořelejší! Barvami i teplem!

Otálel s návštěvou v srpnu i v září, a už koroptví hony začaly. Po letní prázdni nastala v lese práce. V září už byly návrhy na kácení lesů lesmistrovskému úřadu předkládány. A také Anna nepospíchala. V kuchyni bylo plné ruce práce. Nakládány ryzce a rajská jablka, zavářeny broskve a na kotlu vyvařována povidla. I Anně bylo v tu chvíli těžko z domova odejíti, poněvadž na služky spolehnouti nemohla. Ovšem u povidel vypomáhal jako vždy praktikant Krb. Byly to jeho letní prázdniny. Se zapálenou dýmkou seděl u kotlu a míchal rozumně povidly. Sám pod kotlem přikládal. A v tu chvíli mu, selskému synku, připadávalo na mysl, jakoby si ho fořt od sedlačiny jen vypůjčil a jakoby ho měl fořt, až mu povidla uvaří, zase do sedlačiny vrátiti. Vařil fořtovi povidla po starodávnu, podle nějakého starobylého návodu, jejž si z domova odnesl.

Všecko se neslyšně k podzimu chystalo. Listí jakoby potajmu z umdlených stromů se odtrhovalo, a jenom trávník o jeho návratu věděl.

„Podíváme se tam až na posvícení," rozhodoval se fořt, „beztoho se tam, Aninko, zase všichni sjedou a bude nám veselo."

„Taky jsem si, Toníčku, na to myslila," schvalovala jeho úmysl, „škoda, že máme všecko tak z ruky, jak by bylo pěkné, kdybychom se tam mohli, kdykoli se nám zachce, podívat. Já bych si taky všecko jinak zařídila. Ale snad se někdy všecko upraví. Když se nedá Ráb odnést do Poběžovic, hneme se my z Poběžovic, až se dá dělat, a půjdeme do Rábu, viď, Toníčku!"

„I to jsou nápady," divil se, „já nevím, co si o mně myslíš! Já jsem s tímhle vším srost' a dokud budu moci, dokud mě z toho nevyženou nebo mrtvého odtud neodnesou, dotud se odtud nehnu. Tam to v Rábu mám jen tak — pro radost!"

Nejeli do Rábu ani o posvícení. Když bylo vše schystáno, že pojedou, ohlásila vrchnost příchod na panství a návštěva Rábu musila býti schválním poslem odvolána.

„Když je to tak, zajedeme si tam až o dušičkách," konejšil Brodecký Annu, která byla ustavičným odkládáním cesty velice rozmrzena.

„Já ti to nechtěla, Toníčku, kaziti," pravila, „ale já jsem si všecko takhle představovala. Ty pak řekneš, že se dá hospodařiti na takovou dálku a to by špatně vypadalo, kdybychom chtěli takhle hospodařiti! Ani na návštěvu se tam nevypravíme."

„I ty už máš zase něco v hlavě, a ono se zatím docela nic nestalo!" odporoval. „Kdyby šlo do tuhého, tak bych se tam vypravil, a do tuhého nejde. Lesmistr je uznalý člověk, kdyby bylo třeba, sám by mě poslal!"

„Ještě nevíš," pravila, „ještě tě neposílal. A jak dostal zprávu, že vrchnost přijede, přihnal se jako s keserem a to bylo hned: ‚Anton, teď se nesmíme z lesa hnout, čert nikdy nespí, panstvo budou teď míti na revíru pečené vařené!' Hotové peníze za statek musíš vypláceti a ničeho neužiješ!"

Přitáhl ji k sobě a zprudka ji objal.

„Hlavní věcí je, že lesmistr nebručel, když jsem mu všecko vypověděl, jak to máme uspořádáno," rozhovořil se, „ovšem si nedal vzíti, aby mně bláznem nepokřtil, a na konec mně to přece jenom pochválil. ‚Peníze člověk rozhází, ani neví jak,' povídal udobřeně, ‚a když budou rozumně hospodařit, co do statku dají, všecko jim zůstane!'"

„Tak se přece usmířil," pravila Anna uspokojeně, „a toho jsem se ani tolik nebála, to jsem očekávala."

„I mlč, teď řekneš, že jsi se nebála," pravil se smíchem, „když víš, že se lesmistr nezlobí, a zatím toho jsi se bála nejvíce!"

Ke konci října přihnal se do Poběžovické fořtovny jako vítr Jan.

„Snad už neběžíš pro peníze?" ptal se Antonín.

„Ba, už běžím," odpovídal vesele, „ale když dáš dobré slovo, ještě počkám!"

Rozhlédl se nerozhodně kolem sebe.

„Jen si nech, Toníčku, své peníze," pravil po chvíli, „a všecko dědictví, a zaplať Pánbůh za tvou dobrou vůli! Mně nemusíš vypláceti ani krejcaru, ne snad, že bych ti peníze vysokomyslně daroval, ale protože mně to nenáleží. Já si jen pořád myslil, co by řekl nebožtík, kdyby tak náhle vstal a seděl s námi, když jsme se dělili."

„A já jsem si jen pořád myslil," pravil Antonín s tichým usmíváním, „abys ty si taky trochu neomočil, když se mne okresní sudí při dědičné pořádnosti ujímal! Já si tě moc dobře povšiml, že sedíš jako na trní. Ale už to, bratře, pusťme z mysli a dívejme se na to ne svýma, ale jejich

očima! O maminku a o Edu byl bych se musil postarati za všech okolností, a o ty jsem se snad postaral!"

„Spravedlivě jsi učinil!" odpovídal Jan vážně.

„A Sladkým jsem také musil pomoci, je to sestra a oni potřebují!" dodal Antonín váhavě.

„Ti potřebují," rozhorloval se Jan, „kdyby každý tak potřeboval jako oni, bylo by moc málo chudáků na světě! Ale všecka čest, dal's také, všecka čest, Sladkému: bál jsem se, že nám udělá škandál, a Sladký se zachoval jako kavalír. Vidíš, Toníčku, já už se na Sladkého pro jeho chování nehněvám! Konec konců nedáváš cizímu, dáváš sestře, a když otec nedal, protože nemohl, dáváš za něho!"

Teprve pozdě večer, když už spolu sami dva s Antonínem v jeho kanceláři u plných džbánků seděli a modrý kouř z loveckých dýmek nad nimi se vznášel, obestřely Janovu hlavu mlhy důvěrnosti a v citovém překypění počal se bratru zpovídati. Řekl, proč přichází. Rozvláčně rozhovořil se o svém poměru k Amalii.

„Na venek se zdá, jako bychom žili nyní v nejlepší shodě," vyprávěl, „a my opravdu žijeme klidně a tiše jako andělé. Ale já už dále nemohu! Já její shovívavosti nepotřebuji! Nepotřebuji, aby mě ona omlouvala a dělala mě lepším, nežli jsem! Pořád teď v hlavě nosím, kterak bych jí řekl, že nejlíp uděláme, když se rozejdeme a budeme žíti každý zvlášť."

„Je to tvá žena," pravil Antonín mírně, „a třebas bych uznával a také se tím netajil, že vy dva jste se k sobě nikdy nehodili a dosud nehodíte, a že doma nenalézáš pravého štěstí u své ženy, přece jen je to tvá žena, kterou jsi si vzal za ženu ze svobodné vůle. Ostatně, Jeníčku, važ si jí, jiná by ti tolik nepromíjela jako Amalie. Vžij se také trochu do jejího postavení. Pomysli, že i ona se v tobě zklamala, v tobě a ve své lásce k tobě. Amalie je hodná žena, a když někdy chybila, chybila jen, že si tě tak slepě oblíbila. Ona měla tenkrát, když vás vrchňovic dohromady sváděli, říci „ne!", protože tobě bylo lhostejno, řekneš-li „ano!" nebo „ne!" Ona tě měla odmítnouti."

„Vrchňovic mně zkazili život, já vím, že Amalie za nic nemůže, ale jakým právem vrchňovic mně můj život kazili," trpce si Jan stěžoval, „a proč máme my dva, kteří jsme si oba břemenem, kteří už jsme se dávno rozešli a snad jsme se vůbec ani nikdy nesešli — proč máme býti k sobě až do smrti spoutáni!"

„Člověk musí míti rozum, Jeníčku, železný pořádek musí býti a člověk se musí železnému pořádku třeba sám obětovati!" hovořil Antonín mírně. „Rodina je základ veškerého pořádku, rodina nás drží pohromadě. Podrob se tomu, v čem jsi, však je ti líp než tvé ženě. Ty do lesa si každý den vyběhneš a tam to s tebe všecko spadne! A ještě štěstí, žes přišel ke mně, bratříčku, a žes upřímně se mně svěřil. Zažeň to všecko z hlavy, a z toho, v čem sedíš, už se nehýbej. V tvých letech už se musí člověk umoudřiti. Sebe bys zničil, o chleba se připravil a do nejistoty bys vletěl! A kdo ví, jak by ti pak bylo! Vzpomeň si na Žanku, taky nemá ve všem na růžích ustláno a mlčí! A ještě shánět pomáhá! Jen se podrob, Jeníčku, nebraň se železu!"

Mluvil s vášnivou útěšlivostí.

„No, děkuji ti, bratře, to se zas to ve mně tak strašlivě rozžhavilo, za límec mě to popadlo a třepalo to mnou, jakoby mně to chtělo rozum z hlavy vytřásti," zpovídal se, „ty neznáš, tobě se to nikdy nestane, kde pak ty!"

„I taky se mně stává," pravil Antonín s vlídným shovívavým úsměvem, jako zpovědník, „ale já jsem z tvrdšího křemene nežli ty. A pak je to tobě celým životem, kdežto mně jen slabostí. I já mám oči a smysl pro všecko. Ale já vždy takhle uvažuji: co je, není od včerejška a není jenom pro zítřek. Všecko se na světě účelně vyvinuje. Co máme, nepovstalo a není bez příčiny. Všecko je posvěceno rozumem a zkušeností předků. Poctivý člověk poctivě jedná, když aspoň nebrání, aby se všecko dále vyvíjelo. Ale převraceti se to nedá! Přes koleno lámati! Motýl nebude najednou vrabcem, železný pořádek musí všecko ovládat!"

Rozhovořil se, jakoby se mu měl odměnou za to, že i on se vyzpovídal, se vším, co mu hlavou třáslo, svěřiti. A zlámal jeho odpor.

Když Jan druhého dne časně z rána ještě za šera odcházel, bylo v jeho duši klidno.

„Přes všecku lehkomyslnost a nepovážlivost je to z gruntu dobrý a nešťastný člověk," pomyslil si Antonín dívaje se za odcházejícím, „snad by byl jinačí, kdyby si mohl člověk život podle sebe přejinačiti."

Ale když zaslechl, že si Jan, jenž se už v lese ztrácel, vesele hvízdá, tiše se usmál.

„Jeho bolest je hluboká, ale hojí se bez jízev a rychle," řekl si uspokojeně,

„a tací jsme všichni, my nejsme muži činů, jsme muži nálad.“

Teprve na dušičky vypravili se do Rábu. Čekali je, poněvadž jim svůj příjezd napřed ohlásili, z ostatních však mimo nadání nikdo nepřišel.

„O posvícení tady všichni byli, kde pak teď v té zimě, asi se jim nechtělo,“ omlouvala stará paní tuto neúčasť, „a já se proto, mé zlaté děti, na ně nezlobím. Jen když vy jste přijeli, aspoň si vám postěžuji, beztoho nevím, kde mně hlava stojí. A proč jste ty ubohé sirotečky s sebou nevzali, moje kuřátka zlatá! No, báli jste se, viďte, aby se jim něco po cestě nestalo!“

Proud starostlivosti jí stařeckým žvatláním šuměl. Z kuchyně táhla vůně citronů z nějakých pikantních omáček, rozehřátá Kátla běhala tam okolo rozžhavené plotny. Peklo se a smažilo, neboť hospodář přijel. A zase byl venku smutný listopadový den! Deštivý! Z prosivělé oblohy jen chvílemi nesměle vyskakovaly prouhy sluneční, které divoký kutálející let oblaků hladově polykal. A studený vítr pomáhal smutkům podzimu. Se slív na zahradě utrhával žlutý list za listem jako dny s útržkového kalendáře. Kachny na louži na návsi (z přední světnice bylo viděti náves) šplýchaly se ve špinavé, prostydlé vodě. Hejno husí rozumně kráčelo plahnoucím blátem. Studený, studený vítr! A zase chumáče listí blátem se honily. Za to ve světnici, v níž z velikých kamen kachlových teplo se linulo, bylo útulno.

„Všichni jsou spokojeni, náramně spokojeni, Toníčku,“ libovala si stará paní, „nejvíc Sladký, ten si tě vynachválit nemůže! Tuhle tady byl Karlin řídící a taky tě moc chválil. Už jim tam školu budou stavět, pod štok, Toníčku, jako fořtovnu, kdo to jakživ slyšel, Toníčku! Je to samý podruh, a ob číslo zloděj, i v lese kradou, já vím, jak se nebožtíka milostpána vrchního nazlobili, a teď si na takovou stavbu troufají a Pánaboha se nebojí! Jo, Toníčku, milostpán už je nebožtík. Někde daleko umřel, rekviem tu za něho bylo, povídal náš milostpán farský, že to byl hodný člověk, lidumil! A ten helvitský pastor taky už umřel, co za naším drahým nebožtíčkem pořád lezl. Byl to, Pánbůh mu hříchy odpusť, krom toho bludařství hodný, nábožný člověk. Děti si jako máma vypiplal, nejmenší od peřinky, a už zas tam mají jiného, to víš, kazatele, velikého kazatele, to je u nich to nejhorší, povídal náš farský milostpán. A náš farský milostpán je pořád jako koulička, ale slečinka mu postonává. Povídala paní bába — já jí tam vodu nosila — aby to nebylo od jater, tohle že se jí nelíbí. Moc lidí teď umírá od jater. Taky novej pán, co našeho drahého nebožtíčka ze služby vypíchl, s játrama začíná! — Už se udováděl. Už nelítá jako čert. Povídal tuhle hajný Barták, že je jako oukropeček. A mě ještě poznal. Potkal mě tuhle a přihnal se ke mně jako vítr. No, všecku chválu nám vzdával, hlavně našemu drahému nebožtíčkovi, na toho že nedá dopustit a že tý hlavy škoda věčná, že už taky hnije.“

Stará paní neumdlívala. Ale jak to vše bylo milé a krásné, o čem vyprávěla. I Anna, ač osob neznala a vše jen z vypravování věděla, bez únavy a s rozkoší žvatlavou řeč stařenčinu vyposlechla.

Jak ta maminka sestárla, pomyslila si, a jak zdětinštěla! Chrousteček starý! A nežárlila Anna na svého Antonína, že staré matičce ruku s rozesýchající kůží, prostydlou ruku stařeckou ustavičně tiskl.

Oběd se sice opozdil, maminka ustavičně v pokoji povídala, a Kátla sama vařila, ale skvěle se vydařil. I Eduard dal se k němu mimořádně z čeledníka svou Kátlou do pokoje odnésti a vážně o všem promlouval jako starý zkušený hospodář. A jak zvážněl! Ženiti by se mohl, jak zvážněl!

Pozdě odpoledne teprve po svačině vyšel Antonín se svou Annou do polí ohlédnout hospodářství. Stará paní do kožíšku zachumlaná, do kožíšku tchořovinou podšitého, Eduard ve svém kočárku taženém Klimentkem byli s nimi.

Nyní měl hlavní slovo Eduard. Mluvil odborně, řeč jeho byla pozlacena hospodářskými zkušenostmi. Ale stará paní nevážně do výkladů se mu pletla. Do slepic si stěžoval, že letos nenesly, holuby a králíky že pobije.

Došli k lesu, k jejich lesíčku. Tam se zastavili a s kopečka rozhlíželi se po polích náležejících statku.

Antonín stiskl Anně ruku a od ostatních ji odtáhl. A když byli docela sami, k oušku pod hustými vlasy, od mrazu zčervenalému, se jí sklonil a šeptal:

„To je naše země, naše, naše.“ A žena a země a všecko slévalo se mu v jediný výtrysk horoucí krve:

„Mně, mně musíte rodit!“

(Dokončení.)

LITERATURA.

F. X. Svoboda: „Srdce její zkvétalo vždy dvěma květy.“ Letní románek. (Spisů F. X. Svobodových díl I.) V Praze 1908 nákladem J. R. Vilímkovým. Stran 225 za K 2·20.

Na motto: „Tisícerými příhodami, rozházenými po všech dobách, utkány jsou i příhody tvého života,“ navázal F. X. Svoboda svůj roztomilý „letní románek“, s nímž se potkali (pod názvem „Probuzený tygříček“) čtenáři našeho listu už přede dvěma lety. Toto motto, jehož základní motiv se v různých variacích a narážkách celou prací proplétá, a potom žertovně nadhazovaná sentence, že nejpříjemnějšími a nejpůvabnějšími bývají ženy se dvěma láskami: jednou umírající a druhou, která se teprve rodí, zdají se býti také hybnou ideou románu, v němž se zejména podařil autorovi výborný, prostě nezapomenutelný portrét hlavní hrdinky, vrtošivé krasavice Milady Kornetové, jejíž srdce „zkvétalo vždy dvěma květy“. Když se s ní kdysi z jara v rozkvétající Stromovce „zasnoubil“ důvěřivý dobrák dr. Strachovský, více rozumějící svým vodulím a mořským plžům než srdci mladých žen, rozkvetlo její nitro květem prvým, jak se zdálo, nádherným a nepomíjivým; když se však za ní vydal z Prahy v úpalném žáru luhačovické saisony a když ji pln dychtivého štěstí vyhledal v celém klubku mužských ctitelů a lázeňských družek obdivovatelek, poznal brzy, že vzácný květ první lásky je už nápadně povadlý a že na témže stonku vyráží stejně velký a stejně nádherný květ nový. To už byla zas láska k černému démonickému krasavci, prostějovskému advokátu Kalašovi, kterého dobrák Strachovský sám byl nepředloženě uvedl v Miladinu společnost. A ještě jednou mohli spatřiti bystřejší luhačovičtí hosté podivuhodný přírodní zjev: nové a rychlé uvadání druhého květu a na tomtéž stonku vzrůst poupěte třetího; to zase tenkrát, kdy se ve společnosti objevil mladý, zajímavý doktor Janda. Rozmarný „tygříček“, ještě z jara tak snivě dřímající, rázem se probudil v horkém lázeňském létě. Vrozená koketerie krásné mladé ženy, ne snad zlé, ale bezohledně povolující chvilkovým instinktům ženského egoismu, provalila se na povrch, libujíc si a těšíc se v katastrofálních tragediích srdcí, jako si liboval Nero v požáru Říma. Nitra pukala kolem ní, ale jí jenom rudly lalůčky oušek, neklamné znamení, že se v jejím srdci děje zas něco nového: že vadne jeden a vyrůstá druhý květ.

Svoboda, k jehož nejzajímavějším románovým a novellistickým portrétům náležejí právě portréty mladých dívek a žen, ocitl se v přítomném luhačovickém románku na svojí půdě. Měl zde příležitost předvésti nám jich celou bohatou galerii. Malé udivené dívenky čekankových oček; pukající dívčí poupata s prvně probuzenou anebo probouzející se vůní lásky; nádherné a pyšné exempláře růží už rozvitých, sebevědomě a rudě svítících v proudu zlatého slunce —: o všech nám zde uměl povědít něco nového a něco zajímavého. V takové společnosti bývá našemu autorovi nejvolněji, nejveseleji. Poznáme to už na slohu, který nabývá živé svěžesti a milé důvěrného kouzla, vroucího rozdychtění a vlahé, čtveračivé intimnosti. Věty roztékají se jako malé bystřinky na všecky strany, skotačivě se předbíhají jako mládí samo, působíce samy sebou už jakýmsi kouzlem suggesce a onomatopoetického napovídání. I příroda oživuje a přibarvuje se životem této rozkochané mladosti, spolupůsobíc k vyjádření obrazu. Je snivá, sladká a tajuplně diskretní ve chvilkách důvěrného roztoužení, a je brutálně drásající v okamžicích zoufalého hoře (viz episodu nad bezednou skalní strží). Lehký van osudové morálky poletuje nad touto prací, půvabnou a poetickou.

Fr. Sekanina.

DIVADLO.

Ensemble činohry Městského divadla vinohradského uspořádá za vedení ředitele Fr. Ad. Šuberta ve Vídni řadu představení, a to na jevištích dělnického domu v Arbeiterheimu (XVI. okres) a dělnického domu v okrese X. K pohostinským těmto hrám zvoleny vesměs hry původní, a to Vrchlického dramatická legenda „Godiva“, Šubertovo „Drama čtyř chudých stěn“, Bozděchova „Zkouška státníkova“, Štechův „Deskový statek“, Stroupežnického „Hrobčický z Hrobčic“ a Legrova rokoková hra pohádková „V zakletém zámku“. Ve všech vrstvách českého obecenstva ve Vídni jeví se pro pohostinské tyto hry veliký zájem Cyklus vyměřen na 3 dny a počne 19 t. m.

Ve Varšavě bude se hráti v letošní zimní sezóně v polském překladě mohutné historické drama Al. Jiráskovo „Gero“.

TÝDEN.

Antonín Truhlář, literární historik, zemřel 10. září 1908. Když tvrdá bezohledná smrt vyrve z našeho středu zasloužilé muže, na snadě bývá zdvořilá a obyčejně nepravdivá fráse, že po zesnulém zůstane mezera na vždy nevyplněná. Při smrti Truhlářově by to nebylo frásí. Po něm mezera bude trvati dlouho, velmi dlouho, a to ani ne tak tím, že byl znamenitý a nesnadno dostižitelný badatel v pramenech starších dějin naší literatury, ale hlavně proto, že ne hned se najde, kdo by po něm zamiloval ty humanisty, ty staré české básníky a spisovatele, kteří nedávali výrazu svým citům a myšlenkám, jak by se slušelo, po česku, ale jdouce po modě XV. a XVI. věku, vůbec psávali latinsky.*) Trvale probírati se v květnaté a frásovité poesii jejich, v té ohromné spoustě veršů začasté prázdných a hluchých, to dovede jen duše pro ty starodávné skribenty a jejich plody neobyčejně zanícená a přesvědčená, že i oni mají v dějinách české literatury svůj zasloužený význam.

*) Je tu jen ještě jeden znalec humanistů, Josef Truhlář, kterýž obral si k studiu jen první dobu humanismu v Čechách.

Vědec, humanisty se obírající, musí býti výborně vyzbrojen nejen klassickou i středověkou latinou, ale především svatou trpělivostí, která spokojuje se po veliké námaze dlouhého a pracného dolování vždy jen několika zrnky ryzího kovu. Také nesmí se badatel vyhýbati nákladu na sháňku svých pramenů, dávno zasutých, zapomenutých, a téměř po vší střední Evropě rozházených. Truhlář sháněl své humanisty víc než třicet let. A nasbíral si tolik jmen a prací humanistů českých, že byl na konec jako jejich živý adressář, mohl's optat se na kteroukoli osobu, na kteroukoli práci, Truhlář věděl a pověděl, aniž ho kdy výborná paměť omýlila. Truhlářova mnoholetá, ohromná práce byla i potud nevděčna, že jí nebylo viděti; a když teď nedávno začal vydávati kritický, vědecký soupis svých poetů a jejich děl, právě teď umřel. Vydal v Akademii první svazek, a materiál schystaný a teď osiřelý vydá asi desetkrát tolik. První ten svazek kritisuje Flajšhans: „Do rukou čtenářstva dostává se dílo z těch, jaká tvoří epochu, dílo, jakému nemáme rovného ani v naší, ani v které jiné slovanské literatuře.“ Z těch slov viděti, co jsme Truhlářovou smrtí ztratili.

V poslední vůli své Truhlář odevzdává materiál o humanistech, pěkně spořádaný, Akademii s žádostí, aby se díla ujala a dala je dokonati. Humanisté jsou v tisíci lístcích abecedně seřazeni, takže na první pohled publikace jich zdá se býti snadnou. Ale nebude. Vyskytly se, jakž přirozeno, všeliké nesnadnosti již při prvním svazku, a pokusil s nimi zvěčnělý Truhlář dosti trampot. Neujme-li se znamenitého dědictví literního Flajšhans, jemuž Truhlář nejednou o svých pokladech vykládal, nevím, jak bude. Při svém studium starodávného života duchovního neobmezil se Truhlář jenom na humanisty; mnoho času a práce věnoval prostonárodním kronikám a románům středověkým. Znamenitý výsledek toho studia bylo vydání Ezopových fabulí. Truhlář byl při vší činnosti své i klassický filolog, vnikající do ducha antiky a neulpívající na slovíčkách. Odtud také jeho láska k filologu Zikmundu z Jelení, jenž, Čech, pomáhal Němcům v Basileji kriticky vydávati klassiky. Co peněz z nevalně bohatého měšce professorského Truhlář vydal za tisky Geleniovy! na konec světa byl by psal o knihu, v níž tušil dílo Geleniovo. Takž pořídil sobě dlením dlouhé doby a nákladem znamenitým sbírku knih, k jejichž kritickému vydání přispěl Zikmund z Jelení, sbírku, jaké nemá žádná bibliotheka v Evropě. A tu sbírku daroval českému Museum, jakž svým časem o tom bylo ve Zvonu referováno. S některými knihami nemohl se však rozloučiti. To byli jeho miláčkové, jeho jediná láska, jeho přátelé v samotách staromládeneckého jeho života. Do poslední vůle své Truhlář vstavil, aby si Museum z knihovny jeho vybralo, co uzná. Takž se teď přestěhují Truhlářovi nejmilejší miláčkové do Musejní knihovny, kdež budou spolu s ostatními všemi vzácnými tisky, jež Truhlář sebral, jeho nejpěknějším, nejvýmluvnějším pomníkem na vždy.

Nelze v kratičkém článku zde vykládati o všech literních pracích Truhlářových. Jen to připomínám, že byl Truhlář za mnoho let redaktorem Časopisu Musejního, kteréž redaktorství nebral lehce. Nejednomu učenému pánovi musil vědu upravovati. Truhlář byl širokého vzdělání. Sotva je známo, že byl i v botanice specialistou. Truhlář byl charakter vzácný, plný, čistý, jakých málo. Šel vždy rovně. A skromný byl až k neuvěření. Když ho chtěli zvoliti do Akademie, prosil mne s nepochopitelnou úzkostí, abych mu upřímně řekl o tom svůj soud, nemá-li se té cti zříci, poněvadž napsal dosud málo a, co napsal, že není zvláštní hodnoty. Měl jsem s ním tuhou práci, než jsem ho pohnul k tomu, aby osudu ponechal volný chod. A ještě nedávno, když se konečně odhodlal vydati začátek svého velikolepého díla životního o humanistech, ptal se Jiráska a mne o radu, nemá-li knihu nazvati skromněji „Příspěvkem“ k literatuře či „Rukověti“ k literatuře. „Rukověť“ mu bylo pyšné slovo!

Na jednom úmrtním oznámení čtu, že Truhlář neměl nepřátel. Pro svoji čistou duši a ryzí charakter neměl nepřátel míti žádných, ale měl je. Kdo jakkoli veřejně vystupuje s úspěchem, má je každý; jenže některý napadený se brání, časem i útočí a rozdává rány také. Truhlář mlčel, ale trpěl velmi, zvláště když ho, tuze citlivého, ranili v bolavá místa. Kdo vytiskl kdysi před lety, že to Akademii neslouží k valné cti, když o slavnostním shromáždění jejím přednášku má „gymnasijní professor“ (a to byl Truhlář), a kdo v kritice o Truhlářově školní knize vytiskl posměšek o jeho panictví, ten ublížil Truhlářovi víc než nepřítel; nevím, kdo to byl, ale byl to znalec, neboť několika hloupými slovy jedovatě trefil zrovna do živého.

Když Truhlář stal se ředitelem akademického gymnasia, nevěděli jsme, že již trpí zkornatěním tepen. Neměl se rozčilovati. Rozčiloval se kde jakou maličkostí, až ho ranila mrtvice. Od léta r. 1906 byl mu život mučením. Jakkoli se vystonal z rány smrtonosné a zůstala mu paměť ostrá i mysl k práci jasná, nicméně ochromení těla mělo své stálé, hlodavé působení a naplňovalo duši jeho ustavičnou předtuchou smrti. Stav svůj smutný vylíčil mi v dopise sám těmito slovy: „Nevýslovná sklíčenost a smutek nepřestávají mne soužiti. Po příjezdu do Prahy (z lázní) byl jsem u prof. Maixnera, Syllaby a ještě u několika. Všickni mi radili totéž, co dříve Thomayer, abych odjel do Lična (rodiště jeho) a hledal tam zotavení. Žalostné jest, že vůbec nic mne netěší. Nevím vůbec, jak se neštěstí mé skončí a nezbývá než oddati se trudnému osudu.“ — Příteli mému dru Nečasovi řekl nedávno: „Nestál bych o život, ale stál bych o to, abych mohl dokončiti svoji práci.“ — Když jsem s ním mluvil naposled, hovořil o smrti své a na všecko moje těšení měl jedinou odpověď: „Jsem člověk nešťastný.“ *Z. Winter.*

*

≡ Osmý sjezd slovanských novinářů konal se ve dnech 8.—10. září v Lublani za účastenství četnějšího, a což je zvlášť významné, všestrannějšího než všecky dosavadní. Přímý vliv na

účast zástupců slovanského tisku mimo oblast Rakousko-Uherska (toho při dřívějších sjezdech nebyl) měl beze sporu asi zdárný výsledek červencových slovanských porad v Praze. „Ústřední svaz slovanských novinářů“, který byl organisátorem a pořadatelem těchto sjezdů, slavil zároveň desetileté jubileum svého založení. Sjezdu letošnímu předsedal spisovatel a redaktor „Národních Listů“ Josef Holeček.

Sjezdu súčastnili se zástupci žurnalistiky ruské, polské, české, slovenské i všech jihoslovanských, slovinské, srbsko chorvatské a bulharské řadou významných svých představitelů. Z návrhů nejpozoruhodnějších byly projekty ruského delegáta A. A. Stachoviče (zástupce letošního všeruského sjezdu žurnalistického v Petrohradě) na založení všeslovanského orgánu tiskového (buď měsíčníku nebo týdenníku), který má vejíti v život počátkem příštího roku 1909, má míti hlavní redakci v Praze, filiální — pro ruské vydání — v Petrohradě nebo v Moskvě, pro polské v Krakově nebo ve Varšavě, pro srbské v Bělehradě. S tímto návrhem ovšem přímo souvisí mnohaleté již usilování o zřízení slovanské tiskové kanceláře, bez níž není dostatečně zabezpečena myšlenka vzájemnosti slovanské. Veliký význam mohl by míti svým realisováním také návrh prof. Vl. A. Borzenka na založení instituce, která by vydávala pravidelnou bibliografii slovanskou.

Je samozřejmo, že při žurnalistickém sjezdu v Lublani zazněl mnohý ohlas ze slovanských konferencí pražských, konaných ve dnech 13.—18. července, o nichž jsme referovali v č. 43. „Zvonu“ (viz str. 671—672). Na naši tehdejší výtku, že při volbě delegátů pro přípravný sjezd všeslovanský nebyl obrácen náležitý zřetel na svět spisovatelský, na vlastní činitele kulturní, osvětové, dostalo se nám autoritativního souhlasu se strany nejpovolanější, od jediného zástupce českých vědeckých kruhů slavistických na oněch konferencích, prof. Jiřího Polívky. Pro důležitost věci a váhu tohoto projevu vracíme se při této příležitosti k dopisu prof. Polívky, došlému redakci „Zvonu“ začátkem srpna. Prof. Polívka povolán byl do přípravného komitétu v samý předvečer sjezdu, a když zvolen byl delegátem sjezdovým za české kruhy slavistické, vytkl výslovně nedostatečné respektování slavistů. „Ostatně týž poměr ke světu literárnímu a vědeckému,“ píše dále prof. Polívka, „byl také v ostatních delegacích. Vím z úst prof. Zdziechowského, že na př. v polské delegaci byl teprve v poslední chvíli zvolen zástupce osvětových snah, a že prvotně zvoleni pouze zástupcové jednotlivých politických stran. Oba jmenovaní Vámi básníci chorvatští byli zvoleni nikoliv jako literáti, nýbrž jako členové kruhů politických.“

„Snad by byly poměry v naší české delegaci bývaly příznivější, kdyby nebyla každá naše politická strana požadovala až po dvou zástupcích. Dostali se takto na sjezd pánové, kteří v duševním našem životě nemají žádného významu, pánové, kteří se hrubě ani neúčastnili porad ani v delegaci, ani v plenu, tak zvláště zástupcové strany katolicko národní. Při známé nevysoké úrovni našich politických stran, zvláště novějších a mladších, nutně musila naše česká delegace na sjezdě ustupovati před delegacemi ostatních slovanských národů .... Bolestné jest, že záležitosti osvětové nebyly na sjezdě tak důkladně projednávány, jako jiné záležitosti.“

Závažný dopis, jemuž by povolané kruhy měly věnovati zvýšenou pozornost, končí slovy: „Celkem bylo viděti, že se literární a vědecká práce stále ještě se strany našich politiků přezírá, nedoceňuje a znevažuje!“

*

≡ Z trapné choroby duševní vysvobozen byl smrtí minulý týden Stjepan pl. Miletić, vynikající chorvatský básník, dramatik a bývalý intendant Národního divadla chorvatského v Záhřebě. Miletić, výborně známý z osobních i literárních styků s českými kruhy spisovatelskými a divadelními, vystoupil v literatuře původně jako lyrik (přeložil i Byronova „Manfreda“), později věnoval se výhradně divadlu; o Národní a zemské divadlo záhřebské, o jeho nynější stav a vysokou uměleckou úroveň zasloužil se neocenitelně, nejen morálně, nýbrž i hmotně. Napsal pro ně řadu dramatických prací, některé veršem, tak Zaboravljeni ljudi (Zapomenutí lidé), Crni biser (Černá perla), histor. dramata Diogenes, Grof Paližna (přel. do češtiny, viz o tom referát v loňském Zvonu) a j.

*

Nejstarší zpráva o matrice svateb. Janovi, Mikuláše Smrdovského lantkočího synu, o jeho řádném na svět splození svědčí r. 1620 Vanes Cyprián Pešýn Žatecký, služebník církevní na Horách Kutnách u Náměti, „že se nachází v registřích kostelních, kterak jest leta 1589 (v neděli Omniaq.) Mikuláš kočí z městečka Smrdova potvrzen k stavu manželskému v kostele námětském s Annou ze vsi Kozlí, a to od kněze Petra Johannidesa v přítomnosti pěti svědků, jménem uvedených.

Arch. praž. č. 137.

Malíř Václav Jansa nás žádá, abychom oznámili, že zahájí opětně vyučování ve svém atelieru, Praha III., Všehrdova ul. č. 5. Přihlásiti se lze buď ústně neb písemně od 1. října počínajíc.

V PRAZE, dne 18. září 1908.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie“ v Praze.

KAREL MAŠEK:

MADDALENA.

(Dokončení.)

XV.

Tu přerušil jsem Maddalenu prosbou.

„Vypravujete krásně, Maddaleno, ale prosím, vypravujte jen o sobě, neb co jste sama vysnila — nechtějte, abych přijímal drobty, které vaše fantasie sebrala v atelierech vašich přátel."

Byltť jsem přesvědčen, že Maddalena chtíc mi imponovati častuje mne zlomky kulturních dějin, které jako model nasbírala — netušíc, že ji ze lži usvědčuje časová vzdálenost těch dob, která pro půvabnou, ale nevzdělanou krasavici patrně neexistovala.

Ale Maddalena vzchopila se hněvivě, uražena mým vyrušením, uhodila rukou do stolu a vzkřikla:

„Pravila jsem: věř a mlč! Nechceš-li, nebudu vypravovati. Odejdi! Vyzpovídám se Arnu — mramorům v orcagně — piniím ve Fiesole — uvěří mi, neboť viděly . . . nebudou mne urážeti pochybností!"

„Odpusť!" zašeptal jsem, nechtěje dále drážditi její možné šílenství; a jen jsem dbal každého slova i posunu, bych napříště včas se chránil.

„Viděl mne — pravím!" pokračovala opět usedajíc. „Bylo to v můj nejslavnější den, kdy šťastna, kvetouc svěžestí patnácti let po prve byla jsem účastna slavnosti, kterou pro vévodu Cosima Druhého pořádal mladý Bronzino, nevědouc tehdy ještě, že nádhera, kterou jsem se spíjela, jest prázdným pošetilstvím a ani ne stínem bohatých plesů, ze života skvělé doby přirozeně vyvřelých za doby Lorenzovy, jichž měla býti ubohou napodobeninou.

Chudák Bronzino! Měl býti stvořitelem, měl z popele vyštvati Fénixa! A namáhal se, by tak učinil — toužil po slávě, po zisku, po přízni mocných a zoufale se proto snažil překonati nemožnosti. Psal fraškovité verše, vymýšlel scény, pořádal průvody, maloval obrovská plátna dekorací, sestavoval obleky alegorickým a fantastickým postavám — bouřil Florencii dnem i nocí, aby vnutil jí přesvědčení nádhery a veselosti, aby vévodu obklopil nimbem jeho svobodných předků — — — oh, bylo mnoho hluku, mnoho křiklavých barev a pestrých čárů.

A tu připoutal k sobě nejen mne chudou a neznámou, ale i Antonia Allegriho, později zvaného Corregio, jenž kmitl se tehdy Florencií a zde namaloval svou Ledu a Venuši, obě krásnovlasé . . . i ten stržen byl vírem, a v něm vykvetly jeho žhavé květy, tak odlišné od světic a posledních soudů, kterými později zapíral svůj talent.

Oh — Antonio byl tehdy krásný a mužný, věřila jsem všemu, co vyznával — dal mi poznati krásu i rozkoš . . . oh! milovala jsem ho, psa bídného, jenž za to, že mne zradil, udávil se pak svou vlastní lakotou!"

XVI.

Vykřikla to vášnivě do noci — tma a klid pohltily její slova bez ohlasu.

Zápal, který dodával přesvědčivosti jejím slovům, počínal mne unášeti. Zapudil jsem domněnku, že mám před sebou chorou ženu, stiženou utkvělou myšlenkou. Hádal jsem, že svedla mne náhoda s povahou dobrodružnou, od předsudků neodvislou, hluboké zajímavosti, která mne nyní podmaňuje suggestivní improvisací. Rád jsem se jí poddal.

„Bronzino potřeboval krásné ženy a proto vynašel mne v příbytku chudiny — či snad jsem mu byla nabídnuta svou pěstounkou, která znala cenu krásy prohýřivši kdysi svoji bez užitku. Z chudého děvčete stala se náhle bohyně — z bídného brlohu, kde jsem vyrostla, odvedena jsem byla do paláce, moje cáry změněny byly za zlatohav, a jako Pomona — jíž tehdy sám Antonio Allegri byl Vertumnem — v triumfu jsem byla vezena Florencií, jsouc středem oslavy a zasluhujíc si toho svojí neposkvrněnou krásou.

Nechlubím se tím, kdo všechno mi přišel holdovat... byli to mužové kvetoucích jmen, rostoucích do nesmrtelnosti. Michelangiolo, ten mužný a pochmurný; kmet Lionardo stanuvší tu na chvíli na pouti do vlasti, Bandinelli, Lucadi Gilio, starý Perugino, del Garbo, Andrea del Sarto a s ním jeho nerozlučný Francia Bigio, Pietro di Cosimo, Mariotto Albertinelli, Lorenzo di Credi a ostatní, všichni, které sem povolali, aby novému věku nahradili mrtvé hvězdy vesmíru Lorenzova, by vnukům byli tím, čím dědu Donatello, Gentile da Fabriano, Ghirlandajo, Boticelli, Fillippino Lippi, Robbia, Verrocchio — — — všichni rostoucí nástupci největších přicházeli za mojí krásou, kterou doprovázel Antonio — oh! kdyby mne byl miloval, byl by jí skryl! Cítíš velikost nositelů těch jmen, jichž rty vystřídaly se na těchto rukách? Množili se s novými triumfy, a jak kdo z nich přicházel do Florence, v tom pořadí nastupoval v zástup mých ctitelů.

Ale hned v prvý den přikován byl ke mně Angiolo. Stála jsem na voze, přetíženém emblemy a allegorickým hamparátím, a zatím co pode mnou chystali se k jakési nezajímavé oslavné scéně, nabýval zrak můj jistoty, toulaje se po zevlujícím zástupu. A tu cítila jsem čísi žhavý pohled a znova a znova přitahovalo to moje oči tam, kam dívati jsem se zpěčovala — na mladého muže, zanedbaného zevnějšku, jenž hltal mne šíleně rozevřenýma modrýma očima. Byl mi nepříjemný; nevzhledným upírala jsem právo, kořiti se mé kráse či dokonce tak hltavě ke mně vzhlížeti, u vytržení, které prozrazovalo otrocké zbožnění i surovou panovačnou vášeň. Když průvod se hnul, nemohouc se zbaviti jeho pohledu, usmála jsem se naň pohrdavě, a jistě v tom úsměvu došla ostrého ztělesnění všecka sobecká, dětská zloba.

Jsem jista, že tímto pohrdáním jsem ho připoutala.

XVII.

Tím pohrdáním zasila jsem jeho i svoji zkázu.

Byl za mnou od prvé té chvíle věru jako stín; všude, kde nejméně jsem se nadála, stál němý a bledý, urážeje mé touhy po krásném a vznešeném svým ubohým obdivem, lačností těch očí nad bledými tvářemi. Nenáležel kruhům, které se lepily k slavnostem medicejského dvora, ač mohl jich býti účasten — obcházel ten začarovaný kruh, v jehož středu stála jsem já, boje se ho bázní chudých před nádherou — a jak později jsem poznala, dosud věře pověrčivé hrůze své matky před hříchem krásy.

V obdivu, který mne obklopoval a který získala jsem si svým naivním, svěžím nadšením pro svůj nový svět, záhy jsem se naučila raffinovaným prostředkům, jimiž zbožnění své chtěla jsem udržeti a zvýšiti. Tím naučila jsem se také ukrutnostem, jež více než zřejmá náklonnost rozplameňují bolest touhy a zvyšují úpornost žádosti těch, kteří milují. V ukrutnosti té záhy chutnala jsem rozkoš, potřebující vždy nových obětí — a oběti nemohla jsem v tom davu stejně zchytralých hejsků a lacino užívajících zbožňovatelů najíti lepší, než byl onen stín, tak hloupě pouhým svým zjevem doznávající svoje podmanění.

Bylo pro mne mnoho rozkoše v té kruté hře, které v tom povrchním, necitelném prostředí on, jediný hluboký a vroucí, se propůjčoval. Byla to hra až příliš snadná, a přece stala se mi potřebou, když nenacházela jsem jiného. Proto žádala si i stupňování, proto nesetrvala jsem v nečinnosti, ale podněcujíc lákala jsem ho za sebou, živila a kácela naděje — čarovala všemi rozmary krásné ženy. Pozornost, kterou přece jen záhy vzbuzovalo jeho připoutání ke mně, zaplašovala ho ode mne — a proto bylo mi třeba sblížení. Ach, snad vše to přece jen byla zlá maska neuvědomělého citu, snad duše má nebyla tak špatná, by proti vůli mé nepoznala jeho vzácnost, jedinou možnost pravého štěstí, které mi zvolna vraždily zlé poměry, mne přetvořujíce.

XVIII.

Tehdy teprve jsem vyzvěděla — snadně ovšem, v klevetivém prostředí zahálčivé bohémy florencké — jeho jméno a osudy. Angiolo kající svou matkou odevzdán byl klášteru San Marco, kde ujal se ho truchlící ctitel Savonarollův, Fra Bartolomeo, jenž sám — zdrcen smrtí mistrovou

— odervaI své srdce od umění. Moc tohoto však byla silnější než zaslepení askese; léta přinášela smír a vyrovnání, mistrná ruka Bartolomeova opětně počala křísiti posvátné a vznešené zjevy — a srdce jeho, schopné pochopení a odpuštění, tušíc zápasy rozvíjející se duše Angiolovy, rozhodla za něj budoucnost — propustil jej z kláštera a odevzdal vedení přítele Mariotta. U tohoto, suchého a bezbarvého, zdokonalil se Angiolo v ryjectví . . . a v tomto novém umění mohl býti právě velkou a jedinou ozdobou svého města, kdybych já nebyla přešla jeho cestou.

Nevím, začala-li jsem lásku lhát či cítit — všecka bytost má tíhla k bohatství, kráse, povrchnímu lesku, všemu, čím obklopoval mne Antonio — — a srdce cítilo snad prázdnotu všeho toho a věřilo v upřímnou milost Angiolovu. Nerozeznatelná směs kruté hry i vašnivé touhy nutila mne, bych vábila jej k sobě a abych šla za ním — neboť vskutku začala jsem jej vyhledávati, jediného, jenž byl jiný než ostatní, jenž nesl podivné rozechvění v mdlou sladkost ostatních požitků.“

Maddalena se zamlčela, zasnila se, patříc k nebesům.

„Angiolo,“ šeptala pak, „pamatuješ, jak jsme spolu bloudívali pod olivami ve Fiesole?“

„Já bídná, bídná“ vzrušila se pak, tlukouc se v čelo malými bílými pěstmi, „ani dnes nemám odvahy přiznati se, že já, nádherná, oslavovaná, všem kýžená — jej, bídného, chudého, nevzhledného, jsem milovala, ale že jsem byla špatná a lakotná, odkopávala jeho srdce i svůj cit a prodávala svou krásu za šperky a sladká slova.

Oh, ano, milovala jsem ho, byl mi žádoucí — a když tam pod olivami ve Fiesole, v pozdním večeru, jsme se setkali, když přemohla jej zoufalá touha a propukl v horoucí slova, prosby i hrozby, i zaklínání, když stanul přede mnou jako muž, jediný muž mezi loutkami, a já před ním ulekána, uchvácena, podmaněna — vzdala jsem se mu, vzdala tak ráda, tak ráda, a byla jsem šťastna!“

XIX.

Horoucí slova Maddalenina zanesla mne ze skutečna, žil jsem s ní v dohasínajícím zlatém věku Florencie, věřil jsem jí. Štěstí, kterým naplnila ji pouhá upřímně doznaná vzpomínka, bylo příliš živé — a ona sama příliš krásna, rozezvučena vášní. Skrývala nyní obličej rukama, bráníc očím, by pohledem na okolí vrátily ji skutečnosti, a oddychovala prudce.

Ale překvapilo mne, když náhle se vzchopivši dala mi „s bohem“ a měla se k odchodu.

Polekán jsem ji zadržel.

„Odcházíš! — Nesmíš! — Zůstaň — vypravuj . . .“ vyrážel jsem ze sebe prosebná slova, zakládající se na jejím slibu: Přijmi, čeho se Angiolovi nedostalo.

Uposlechla mne, ale pravila: „Zpověď má je dokonalá tím, že jsem doznala, co jsem byla zapírala. Ostatek je vždy stejný, ať se zpovídá Judita, Dalila či Maddalena.

Tam pod olivami ve Fiesole vzniklo jeho dílo, kterým se mohl státi nesmrtelným, jako se jím stali nesmrtelnými jiní. Ale nesmrtelnost i zapomenutí určuje žena . . . V dílně Mariottově pracovali dle loutky, kterou vymyslil a sestavil Fra Bartolomeo, aby na ni věšel roucha a látky, aby však také nic tělesného nedobývalo klášterní samoty a svatosti její výtvorů. Ale Angiolo tam venku spatřil živou ženu — moje kvetoucí tělo ho oslňovalo . . . ale bál se vytvořiti Venuši, a proto kreslil Magdalenu.“

„Oh“ — vykřikla náhle — „budiž již konec všemu! Znáš ji — znáš onu Magdalenu, má moji ledově krásnou tvář, má moje bělostí chlubné paže, moje hříšná ňadra, moje záhadností šálivé oko dlouhých řas, moje tělo, zkrášlené lenivým rozkošnictvím. Znáš ji pode jménem Magdaleny Corregiovy — — neboť vzdor plný pohrdání se ve mně probudil, nechtěla jsem, aby třpytné a šumivé kruhy dvora Medicejského z díla Angiolova poznaly, že jsem se jemu vzdala; chtěla jsem stvořiti hlubší lásku mezi sebou a Antoniem — — oba jsme byli dychtivi zlata . . . zničila jsem Angiolovy výkresy, ukradla jsem mu provedenou měděnou desku, zakázala jsem mu dále mne milovat, zalila jsem ho proudem pohrdání a ošklivosti!

XX.

Angiolo! Angiolo!

Kolik dní či let jsem tě milovala? Zda a kdy jsem tě líbala? Co se to vše dělo tenkrát, od onoho zmateného probuzení, kdy jsem se tobě vzdala — až do chvíle, kdy přihnala se ona smršť, kdy — ve tvé chudé jizbě, kdy jsi mne zapřísahal, abych před bohem i lidmi byla jen tvou, bych vzdala se všeho, co dle mého domnění jedině činilo život životem — v ješitném hněvu ničila jsem tvoje výtvory. Zuřivi jsme byli oba dva — ale bída mé duše nabyla vrchu.

Ach, co pro mne to konečně znamenalo, rozpoutat svoji rozmazlenost v bouři! Mému prázdnému nitru nebylo to ničím,

leda zábavou, a nemohla jsem tušiti, že totéž je pro tebe zničením!

Tvoji desku odevzdala jsem Antoniovi Allegrimu — s hlasitým posměchem, jenž přehlušiti měl pokus výčitky svědomí. Nevím, zda v tehdejším zmatku, kdy nad umění mu byl výdělečný úspěch u štědrosti Cosimovy, povšiml si již ceny komposice.

Pro mne byla tím věc odbyta — a jakýsi chlad prázdnoty zavanul mi do duše teprve, když nezjevoval se nikde Angiolův stín, mimoděk očekávaný. A když míjely dny a on nepřicházel, pociťovala jsem ponížení přemožené, neboť nepřítomnost jeho byla mi vzdorným důkazem, že dovede žíti beze mne, že nejenom ve svém, ale i v jeho srdci přervala jsem citové kouzlo.

Nevrátil se, byla jsem uražena a potrestána. Má samolibost lichotila si domněnkami, že vrátil se k San Marcu, do školy Bartolomeovy, že zhrzená láska donutila jej teprve uposlechnouti přání matčina a státi se mnichem.

Ale skutečnost předstihla domněnku. Všetečný Bronzino přinesl mi novinu — dvorně zlomyslnými poznámkami kořeněnou — že v Arnu nalezena byla Angiolova mrtvola — tam kde jsem dneska stála na nábřeží delle grazie."

XXI.

Opět se odmlčela a já jsem si netroufal ji rušiti. A přece chtěl jsem vzdáti chválu její improvisaci — neb tou přece její vypravování bylo. Ale všecka slova byla všední po této scéně, kterou nádherně barvila cizokrajná pro mne noc. Posléze odvážil jsem se říci:

„Vypravuješ krásně, jako život sám."

„Ale život můj krásný nebyl," odvětila. „Neboť na mohyle této viny žila jsem dále krásná a lehkomyslná. Antonio bez bázně sáhl pak po majetku Angiolově — a já jsem ho nezradila; změnil jen krajinu na obraze, moji postavu ponechal, a dvakrát jí využil. A po letech našel rytinu Angiolovu Cristofano Allori . . . dlouho po mé smrti, a podle ní věrně mne zvěčnil — jak viděls mne včera ještě v uffiziích. Tak na třech výtvarech trpím v nesmrtelno — za jedno zničení.

Mně odplatil osud stejné stejným.

Antonio odhodil moji lásku, opustiv dvůr Medicejů a usadiv se v rodném Corregiu oženil se jako řádný šosák s měšťáckou Girolamou. A také jej zahubila jediná jeho láska — mamon. Když v Parmě vyplatili mu cenu obrazu, šedesát skudů v mědi, vlékl se s vakem jich domů vedrem, pěšky; schvácen napil se z kaluže — a za několik dnů skonal. Nevím, přán-li mu mír, jistě jeho vina není tak veliká jako moje, jež vždy znova a znova mne oživuje k novým hříchům a novému pokání."

Povstala, zaklesla sepiaté ruce za týlem a zvolala: „Žila jsem — zase jsem žila — kála jsem se zpovědí jako na obraze se kaji mrtvou krásou. Měj dík, cizinče, buď s bohem — a zapomeň!"

Ale tu — vida, že mne chce opustiti — rychle jsem ji schvátil v náručí a volal:

„Ty přijmi můj dík — ale neopouštěj mne. Co mrtví zhřešili láskou, nechť vykoupí láska živých."

„Pusť mne!" žádala mne. „Uvolni ruce — noc míjí, doba moje uplynula!" A když jsem se vzpouzel uposlechnouti, sevřela obě mé ruce v zápěstí silným stiskem, že mimoděk ochably, vyvinula se mi a dala se na útěk.

Vzchopil jsem se a běžel za ní — ona jen jen se kmitala v přítmí nastávajícího rozednění, přímo letěla — a moje síly, zmožené snad i lahodou požitého chianti, vypovídaly službu. Dech mi docházel, na prsou ozvala se bolest, nohy poklesly, učinil jsem ještě několik zoufalých skoků a pak jsem klesl.

XXII.

Když jsem se vzpamatoval — v jasu zářivého jitra — shledal jsem, že ležím na piazze della Signoria — na stupních orcagny, nedaleko ústí uličky, vedoucí k uffiziím; tam, pamatoval jsem se, posledně kmitl se mi rozpoutaný plavý vlas Maddalenin. Ale neučinil jsem již pokusu, hledati ji; byl jsem strašně zemdlen, hanbil jsem se za pošetilé noční blouznění sám před sebou — i šel jsem přímo do hotelu, na lože.

Zotaviv se spánkem a koupelí, dostavil jsem se k lunchi a zvěděl zajímavou novinu, všeobecně rozrušující. V galerii uffizií patrně prý byli k ránu lupiči — ale bezpochyby ruchem na ulici přestrašeni, uprchli, nezpůsobivše škod; jedinou stopou jich návštěvy byl obraz nalezený před vchodem, obraz Cristofana Alloriho, představující kající Magdalenu.

„Potulným obrazem" nazval jej jistý německý professor; neboť obraz ten prý jest kopií Magdaleny Antonia Allegriho, zv. Corregio, vyskytujícího se ve dvou exemplárech: ve ville Borghese v Římě a v galerii Drážďanské. Oba tyto obrazy byly prý již také „na cestách", drážďanská kopie r. 1788 dokonce zmizela na čtrnácte dnů.

Kdo asi tehdy, Maddaleno, tě zdržel přes kuropění?

★ ★

SVAT. KARMEN:

TULÁKOVA PÍSEŇ.

Světélka v chalupách.
Nocí jdu temnou,
smutná se nálada
přátelí se mnou.

Nocí jdu, nevím kam.
Jenom tak tuším.
V okénko zaklepu
soucitným duším.

Někdo snad otevře,
ke mně se schýlí.
— Dlouho jsem čekala
na tebe, milý! —

Zavře se za námi
černý svět bolu,
a když se nezavře,
půjdem jím spolu . . .

SMUTEK MARNOSTI.

Květ uvadne, jenž k radosti tvé zkvétá,
zpěv ptačí dozní též,
a pojednou tu bude konec léta
dřív, než se naděješ.

A v zimy, deště nepříjemné slotě
sám půjdeš zoufalý,
co krásou svojí k sobě vábilo tě,
mlh závoj zahalí.

Tu teskné touze vzdávaje se zcela
vzpomeneš na čas ten,
kdy květy kvetly, ptačí píseň zněla,
a budeš nešťasten.

Do duše smutek palčivý se vbodne
a v ní se uhostí,
že nemůžeš se vrátit znova do dne
své krátké radosti.

Nadějí slunce v hloubku mlh se shroutí,
tma padne v srdce kout,
a chtěl bys být už u cíle své pouti
a tiše zahynout — —

VEČER.

Západního nebe ohnivý zbled' nach,
celý kraj se ztrácel zvolna v temnotách,
jimi hlahol zvonů mlhavě se nes',
v sladké vůni květů usínala ves.

Do polí jsem vyšel divnou touhou jat,
sám jsem bloudil šerem, jež mám tolik rád
pro to jeho nekonečno záhadné,
které zemi, nebe, srdce ovládne.

Přes hory a doly v kraj se přeleje,
utišuje smutky, samo smutné je,
a když uchvátí tě mocný jeho proud,
chtěl bys plakat žalem, štěstím zavýsknout . .

I mne proud ten schvátil silou tajemnou,
vše, co bylo za mnou, vše, co přede mnou,
utonulo v hloubce jeho bez stopy,
jako když se kámen v moře potopí.

Zvonů hlas už dávno někde v dálce ztich',
spala ves i pole, sám jsem bloudil v nich,
zemi, nebe, srdce moje objal klid,
že jsem ani zpět se nechtěl navrátit — —

CARPE DIEM!

Jak na jaře květ bílý
smí znova v sadě kvésti,
tak srdce má svou chvíli,
kdy též mu kvete štěstí.

Jdeš blažen májem žití
a láska s tebou kráčí,
pro tebe slunce svítí
a zpívá píseň ptačí.

Květ zvadne-li však bílý
a s ním tvé krátké štěstí,
neztrácej nikdy síly,
bys moh' i smutek snésti.

Ber, co ti osud podá,
i když víc jiným skytá.
Je každé chvíle škoda,
jež zajde neužita!

F. X. SVOBODA:

ZMĚŇTE MÍSTO.

(Dokončení.)

Karla přilítla k nim jako motýlek v bílých svých šatičkách.

„Koho hledáte?" otázala se jí Zamrazilová.

Karla rozhlížejíc se krčila rameny. Vdova se k ní nahnula:

„Pan Borek a slečna Martička šli tudy" (ukázala rukou, rozhrnuvši pelerinu) „podle lesa, daleko . . . Najdete je snadno!"

Karle se zaleskly černé oči. Vypískla a rozběhla se za matkou, jež se objevila před pensionátem.

„Ty obě se zajímají o toho zamračeného kluka!" sdělila Zamrazilová paní Slámové. „Dostanou-li ho, roztrhají jej jako luňáci kuře!"

„Co že?" podivila se tato.

„Ano. To není nic divného. Z toho teprv něco bude. To se mi teprv ukazuje!" libovala si vdova. Nahnuvši se a zapátravši do parku, prohodila: „Tak co pak dělá pan Komárek? Aá — sedí! Čeká! Čeká na ni! Má těžkou práci, je muž buchta. Ona je hezká, ale drží ji ty pohlednice. Každý den jí přijde od muže pohlednice. Kdyby Komárek nějak je zadržel . . . už by to šlo. Ale ona už taky je z míry. Je — jistě je! Prosím vás, ženská! Každá se chytí, když jí někdo pořád říká, že ji miluje." Náhle se schoulila do své peleriny. „Podívejte se, už i ona je dole!"

Daniela vyšla před pensionát v šedé bluzičce, bledá a unavená. Rozhledla se kolem, ale spatřivši Komárka, sedícího na pokraji parku, obrátila se opáčným směrem a zašla do lesa, kde usedla na lavičku, ukrytou mezi mladé modřínky. Položila hlavu na zad nad opěradlo a zahleděla se světle zelenými, heboučkými větvičkami na modré nebe. „Proč byl včera Komárek tak hezký?" pomyslila si. „Proč byl tak milý a rozzářený?" Snažila se promysliti tuto stále se jí vracející otázku, ta však ihned mizela, jak ji chtěla určitěji prohlednouti. Pouhý blížící se stín odpovědi — „poněvadž je do mne zamilován" — pohltil ihned veškeren jas této otázky. Nedomyslila. Tvář její se zachmuřila, oči zostřely. Vzpomněla na Zlocha. „Že jsem žena včerejška? Žena minulosti? Něco dávného, překonaného, směšného nynějšímu pokolení?" uvažovala neklidně jako v noci, když si tuto otázku všecka podrážděna opakovala. „Možná, že jsem, a dnes vidím, že má pravdu — jsem! Což však za to mohu? A je to neštěstí pro mne? Nevidím prý kolem sebe a věřím. Hájím prý kult čistoty žen a tím prý uznávám jejich otroctví! Bože, co všechno ten člověk řekl! Žena dnešní se emancipuje prý ve všem . . . A chce-li prý se vyrovnati muži, musí nejdříve rozbiti tento kult čistoty. Ten prý činí z ženy předmět rozkoše a šperk, ne člověka." Přemýšlela o všech těchto otázkách, ale brzy se jimi rozčilila, a zdánlivé ulehčení, které na ranním vzduchu ucítila, opět se rozplynulo. Zabředla do vzpomínek na muže a na porovnávání Běty Macháčkové s Lidkou Danovskou. Stálým přemýšlením v bezesné noci propracovala si toto porovnání do všech podrobností. Bylo úplné, jakoby znova opakované. I Běta měla jakési známosti, i ona všecka rozvášněna přicházela a i ona vyhledávala muže jejího v pracovně. Často proseděla u něho celé hodiny. A ku podivu, jakmile dala Daniela smysl těmto jejím návštěvám, vzpomněla si na množství podrobností, jež se úplně hodily k dotvrzení jejího podezření. „Proč tehda zalhala, že byla v neděli u nás, když jsem nebyla doma?" pomyslila si. „A proč tehda, než jsme šli do divadla, vymlouvala své zardění a rozčilení vzpomínkou na výstup s professorem ve škole? A tehda, když jsem vstoupila do mužova kabinetu, jak seskočila . . . dnes vím, že s jeho klínu. Tehda se tvářila, že rovná obrazy na stěnách, úmyslně vystoupila ihned na židli a rovnala druhý. Nebo tehda, jak se podráždila, že mne políbil, tuším večer o zelený čtvrtek! Potom ta růžička . . . ano . . . kterou jí muž dal a kterou si usušenou uložila do skřínky. Ona muže miluje, o tom

nemohu pochybovati. A on? Zloch tvrdí, že každý muž je Don Juan. Kdyby byl věren mně, dávno by byl Bětu odstranil. On však trpí... ne, on přijímá téměř denně její návštěvy a všechen je nadšen její veselostí. To vše je možná jenom tehda, opětuje-li její lásku. Ach! Jak je všecko jasné! A já? Jakou hraju já roli v této hře? Ach, ubohou!" Zachvěla se náhlou zlostí. „Směšnou roli hraju! Roli ubohé věrné ženy, pohodlné muži světákovi. Mlčím a jsem věrná!" Myšlenky tyto rozčílily ji do té míry, že povstala a snažila se je rozptýliti. Usedla však opět a bolestně se zasmála. „Bože můj, kde asi je teď Běta? Kam jeli na letní byt? Není v Římě? Nebo v Italii? Zdá se mi, že smlouvala s přítelkyní svou cestu po Italii." Nemohla si nijak vzpomenout, kde asi Běta je, a tato okolnost ji ještě více rozčílila. „A pak," myslila dále, všecka se chvějíc, „stále mi tvrdí, že mne miluje, ale jak muž odjel... ani o mne nezavadila, a teď mi slova nenapíše. Jasné, jasné je to všechno!" Zakryla si tvář a zasmála se. Myšlenka pomstíti se, silně ji napiala. Povstala a rychlým krokem ubírala se do lesa. „Jak to řekl Zloch?" jala se vzpomínati na jeho rozmluvu. „Bože můj, jak to řekl? Ach, ano, muži jsou zkaženi, muži! Muži podlomili morálku. Muži! Ach, ano, ale slova jeho měla hlubší smysl. Tehda mne podráždila, dnes jim rozumím. Zloch vidí cestu k obnově jen tak, opustí-li žena svůj kult čistoty. Dnešní žena je vzdělaná a prohlédla... prohlédla," opakovala Daniela hlasitě, „nemůže jinak než opláceti, žíti jako muž! Zatouží-li muž po čisté ženě... ženě budoucnosti, koupí ji jen svou vlastní čistotou. Obroda musí vyjíti od mužů. Budoucí vzdělanou ženu již nezakleje do ženských prací a do kultu čistoty, aby sám mohl užívati svobodně!" Tyto myšlenky utišily poněkud její silné rozechvění. Rozhledla se po lesích, prosvícených sluncem a oživených ptactvem i mouchami a vydychla z hluboka. „Bože můj, jak slepě, tupě jsem žila!" zvolala hlasitě a opravdově. Pak, utišivši se poněkud, vzpomněla si na Zlocha. „Co dělá? A co se s ním děje?" pomyslila si. „Co prožívá ten psanec? Je mi ho líto, velice líto. Rozčílil mne, pravda... ale on mi i oči otevřel!" V té chvíli zatoužila po něm, plna jsouc přání nějak jej potěšiti a posíliti. Zmocnily se jí těkavost i nepokoj. Obrátila se a vyšla opět z lesa k pensionátu.

Zde usedla na lavičku, ukrytou pod ořechem, a aniž chtěla, oddala se vzpomínkám na muže. Nejprv byly vřelé, plné touhy, plné nepevné obrany a omluvy, ale brzy mezi tyto myšlenky vtrušovaly se stokráte za dnešní noc zopakované představy návštěv Bětiných, a než se nadála, byla opět unášena jejich proudem, jenž vymlel si již určité řečiště, vedoucí vždy do téhož moře. Touha pomstíti se opět ji naplnila, a nervosní, nesnesitelné napětí vyplňovalo všecku její bytost.

Mezi listím ořechovým, silně páchnoucím, viděla park a na jeho pokraji přecházejícího Komárka s knihou v ruce. Napadla ji otázka, jak se na ni dnes dívá, nehněvá-li se a není-li uražen? Pomyslila si, že by bylo záhodno jíti k němu a promluviti s ním vlídně, aby viděl, že se naň nehněvá, ale přesvědčení, že ji miluje, zdrželo její kroky. Tuto myšlenku ani teď nedomyslila. Zdálo se jí, že tato myšlenka plna je nesnesitelného, nepříjemného života, a že nikdy nesmí ovládnouti její srdce.

Pozorovala jeho krok i jeho postavu i jeho svěšenou hlavu. Nepříjemný pocit včerejší, když stál pod jejími okny, ozýval se dosud v jejím nitru. A opět si pomyslila, proč asi byl včera krásný a milý, jakoby se byl přerodil? Ještě teď, představujíc si jej, rozeznávala zvláštní onu jímavost jeho planoucí tváře, jež ji neobyčejně překvapila.

Přivřela oči. Únava, jaké snad za celý život nepoznala, naplnila ji do všech svalů a nervů. Ani zlost, ani zoufání, ani touha, ani nenávist nemohly se rozložiti jejím srdcem.

Jen divná, nepříjemná křeč jakoby jí tiskla hrdlo.

Prodlela tu do desáté hodiny. Šla pak do svého pokoje. O jedenácté přinesl jí posel lístek od muže. Pohlednuvši naň, klesla na pohovku a vášnivě se rozplakala.

XXII.

Hned po obědě paní Jarolímková s paní Valáškovou vyzvaly všecku společnost zdejší ke společné vycházce k Čertovým zubům. Nedoufaly, že by šli všichni, ale stalo se, že nikdo neodřekl. Daniela zatoužila totiž po rozptýlení svých rozleptávajících myšlenek, a plané mluvení ve společnosti zdejší zdálo se jí nejlepší cestou k tomu. Ovšem, tím, že se rozhodla jíti a že ihned pozvání přijala, bylo určeno, že se přihlásil i Komárek. Ale po rozhodnutí Komárkově zatoužila i Marie Bláhová po této vycházce a pouhým pohledem na matku přinutila celou rodinu k účastenství. Jak bylo ustanoveno, že Bláhovi půjdou, rozhodl se k tomu i Zloch. A poněvadž poprvé všichni se spojili, a poněvadž poprvé na-

skytla se vhodná chvíle k pozorování dějů, jež se mezi těmito lidmi rozvíjely, překonala vdova Zamrazilová silný svůj strach a odhodlala se jíti též.

O třetí hodině, po kávě, ocitla se společnost v lese. Po včerejší bouři bylo příjemno, vonno i jasno. Napětí mezi některými způsobilo, že se po celou cestu nepřipojili k sobě ti, kteří po tom nejvíce toužili. A tak nešel Zloch s Marií ani s Danielou, nýbrž se Zamrazilovou a Slámovou, Komárek nešel s Danielou, ale s paní Valáškovou, a Marie nemluvila s Komárkem, nýbrž s panem Jarolímkem. Daniela promluvila téměř se všemi na této cestě. Pouze s Komárkem a Zlochem ne. Toužila rozptýliti svou tíseň a vyhýbala se každé příčině těchto vnitřních útrap.

O čtvrté hodině, umlknuvše, vstoupili soutěskou skalní k tajemnému zákoutí lesnímu, k Čertovým zubům. Komárek sdělil těm, kteří zde dosud nebyli, pověst o černém pánovi, jenž zmizel v propasti s bíle oděnou selskou nevěstou, a dovedl tak ihned rozepiati příšernost nad tímto koutem. Obešli propast, podivujíce se podobnosti s obrovskou, lačně otevřenou ďáblovou tlamou. Karla opět pobíhala na okraji, výskajíc, aby postrašila bázlivce a aby se jí Borek podivil. Paní Slámová držela obě bledé děti své za ruce, aby se nemohly přiblížiti skalním útesům. Borek přinesl kámen a vrhl jej do propasti. Advokát Bláha uznal, že se všichni nesesednou na dvě lavičky a že by bylo nejlépe usednouti na trávu. Jarka Jarolímek vyhledal opodál propasti překrásné, travnaté místo se skalními výstupky, jež se podobaly sedátkům. Ukryto bylo v bukových mladých stromech. Zalíbilo se všem i usedli zde. K propasti bylo odtud asi dvě stě kroků.

Marie znenáhla podlehala rozčilení. Čekala neustále, že se k ní Komárek přiblíží a že přisedne, aby s ní na tomto místě promluvil. Rozčilení její vznikalo ještě z té příčiny, že viděla, jak oba rodiče její stále zjevněji soudí, že vše, co jim o své lásce namluvila, je pošetilostí. Poznávala na nich, jak jsou rozmrzeni a jak nepříznivě posuzují její ranní vyznání. Nemohla je pro tuto chvíli nijak přesvědčiti, a hruď její všecka se proto naplnila dusnem. Oči netrpělivě slídily, snažíce se nalézti pohled Komárkův, ale on díval se do zelených skupin bukových, jakoby se hněval. V tomto vzrůstajícím napětí nitra pociťovala stále silněji lásku svou a stále zřejměji nenávist ke Zlochovi, jehož přítomnost tísnila jí pojednou jako přítomnost katova.

Stařec, jakoby cítil její nenávist, tiše odešel odtud a usedl na lavičku u propasti. Otázka, mluvil-li již otec s ní o jeho nabídce, a co tomu řekla, zabírala všecko jeho myšlení. Chvěl se a srdce jeho jakoby bylo stále sevřeno. „Vykoupí mne?“ zašeptal.

Marie, povšimnuvši si, že odešel, poněkud si oddechla, ale vnitřní netrpělivost a muka její brzy vzrostly. Poprvé viděla na tváři Komárkově horoucí roztoužení po Daniele. Zděsila se a schoulivši ruce pod pláštíkem, všecka sesmutněla. Ozývaly se sice v jejím srdci konejšivé výmluvy, že se mýlí, že chce Komárek jen před společností ukrýti své pravé záměry, že ji miluje, po ní že touží, o ní jen sní, a k Daniele že poután je pouze přátelstvím, ale vše to nedovedlo rozptýliti rostoucí její vzrušení. Poznala totiž, že se Komárek snaží přiblížiti se nějak paní Pechové. Ona seděla sama nejdále celé společnosti. Touha rozptýliti bolestné myšlení dávno pominula. Naopak, přála si seděti sama, aby mohla přemýšleti o všem, co již několikráte přemyslila, a čemuž při takovém novém uvažování přidala ještě závažnějšího smyslu. Komárek přecházel po trávě, prohlížeje květinky, ale zřejmě přibližoval se zamyšlené Daniele. Marie dobře to cítila, a prudká netrpělivost nakupila se jí v nitru. Dusila se a chtěla vyskočiti. I těžko překonávané přání strašně vykřiknouti hořelo jí v duši. Oči její zrudly a pohasly. Tvář plna byla křečovitého neklidu a těžkého smutku.

V té chvíli usedl Komárek těsně za Danielu.

Marie slabě vzkřikla a pohlednuvši v pravo na vdovu Zamrazilovou, sedící vedle, zasmála se.

„Všimla jste si taky?“ zašeptala vdova, přiklonivši se k ní. „Sed si k ní! Holečku, ten hoří! Jsem zvědavá, dostane-li ji přece. Zajímá mne to už dlouho. Což — chlapík je vytrvalý . . . a to platí. Dnes už je blízko. Ona vzdoruje, ale na to se nic nedá. Na konec přece jen si zahřeší.“

Marii se zdálo, že buší někdo těžkým kladivem na její hruď. Nemohla pochopiti všecka ta strašná slova, a hynula pod jejich surovou mocí. Chtěla něco říci, ale cítila, že v tom okamžení, jak by promluvila, propukla by v prudký pláč. Mlčela proto nepohnuvši se.

Vdova se obrátila k paní Slámové a šeptala jí totéž. Obě nyní pozorovaly Komárka a Danielu.

Marie ohledla se plaše po rodičích. Zdálo se jí, že oči jejich jsou přísné a chladné. Nesnesitelný stud a pokoření zahryzly se do jejího srdce. Levá ruka, pečlivě schovaná a k tělu přitlačená, zachvěla se. Povstala a potulujíc se chvíli mezi mla-

dými buky, zašla hlouběji, aby jí nikdo neviděl.

Srdce jí bušilo volně a mocně, hrdlo bylo sevřeno, a duše plna byla zoufání. Jednotlivá slova, jež dnes ráno rodičům o své lásce tak vítězně a určitě řekla, jakoby se ozývala, leč ne v ní, nýbrž kolem ní, jakoby je někdo vykřikoval mezi cvrčením cvrčků a mezi tichoučkým chvěním listí. Stáhla hlavu mezi ramena a zlostně pokřivila rty. Ucítila opět zachvění v levé ruce, a uvědomivši si její znetvoření, zaúpěla: „Kletba! To je kletba!“ A pojednou tato ruka, jež jí včera a dnes dopołedne nebyla pražádnou překážkou, objevila se jako cosi ohavného a neodstranitelného, jako jediná však její zhouba. Sny spadly mžikem, a strašné vystřízlivění o marnosti všeho toužení vbodalo se do jejího celého nitra. Vyděšena vztáhla ruce k výši, ale zahlednuvši černou svou rukavici, zalkala se zoufalou divokostí.

Zaleknuvši se však svého zmatku a obávajíc se otázek rodičů, při nichž by snad byla zešílela, vrátila se ke společnosti. V té chvíli viděla však odcházeti Danielu s Komárkem směrem k propasti, a nestanuvši zašla opět mezi mlází. Přes to však, že to učinila ihned, zahledla přece zvláštní pohyb rukou paní Zamrazilové, upozorňující všecku společnost na tento tichý odchod mladé paní se zamilovaným Komárkem, a nejen to, ona zahledla i zvláštní zpřísnění oka otcova a uděšení matčino. Myšlenka, že nikdy již před rodiče své nevstoupí, zableskla jí duší. Smutek, jenž na celém životě jejím ležel, v této chvíli zhoustl a zaplavil ji úplně. Zasténala a nenávist ke všem šťastným lidem zahořela v jejích očích.

Neuvažujíc pak, co činí, popošla směrem k propasti. Zahledla Danielu i Komárka dříve, než se nadála. Stáli mezi keři, jakoby se byli chtěli skrýti. Hovor jejich byl tichý a vášnivý. Bylo zjevno, že Komárek znova a znova prosí. Daniela hleděla naň zmateně. V tom cosi řekla po delším zápase, jakoby na prosbu přisvědčila, a Komárek uchopiv obě její ruce jal se je prudce líbati.

Marie proběhla mlázím k propasti.

Daniela, zahlednuvši ji, vybídla Komárka k návratu. Třesouc se táhla jej za sebou.

Zloch, sedící samoten na lavičce, překvapen povstal.

Marie stála vedle něho, všecka se nervosně chvějící.

Uchopil ji za ruce.

„Marie, vyslyšte mne!“ prosil. „Vraťte mi ztracený ráj, vykupte mne!“

Nemohla pochopiti, co mluví. Vytřeštěné oči její byly plny strachu z jeho zjevení. Těžká ošklivost probíhala jí všemi nervy. Děsivá tvář jeho přibližovala se k ní. Ruce jeho táhly ji k sobě. Uvědomivši si, že drží ji i za levou ruku, zoufale trhla celým tělem, aby se osvobodila.

„Vezměte si mne!“ šeptal vášnivě, svítě očima. „Nikdo jiný vás nebude milovati! Jen já vás mohu mít rád tak jak jste! Vezměte si mne, Marie!“

Pochopila, co mluvil. Smutek jejího života ještě více zhoustl. Ucítila těžký tlak na hlavě. Zdálo se jí, že levá ruka její je obnažena, že znetvoření její vzrůstá a že oddělena od jejího těla, tlačí na její hlavu. Zaúpěla zoufale, přivřevši víčka. Tvář její zbledla, rty zmodraly.

Zloch pustil její ruce.

Zapotácela se. Pozdvihnuvši sklopená víčka rozhledla se kolem. Vlna zklamané lásky šplouchla jejím nitrem. Zasvitla jí v duši krátká vzpomínka na utrpení, jež prožila mezi dětmi ve škole, které jí říkali Ďáblem poznamenaná. A opět cítila strašný tlak na hlavě.

„Vezměte si mne!“ šeptal Zloch znova, chtěje ji uchopiti za ruce.

Odskočila a rozběhnuvši se pojednou prudkým skokem, až sukně její o štíhlé nožky zapleskaly a pláštíček na ramínka její se přehodil, sletěla mezi dvěma bílými útesy do propasti. Utloukajíc se na stěnách, dopadla s hlavou roztříštěnou.

Stařec zavrávoral a jakoby nemohl pochopiti, co se stalo, položil si pravou ruku na čelo.

XXIII.

V téže chvíli Daniela, odstoupivši od Komárka, zděsila se slibu, který mu učinila. Srdce její bylo poplašeno neznámým, zcela novým strachem. Vzpomínky na muže a rodiče kmitaly se v tisících její duší. „Co dělám?“ šeptala, aby se probudila ze zmatku. „Což je možná, že já — Ach, vzpamatovat se musím z mrákoty! A strašný ten stařec mne upozorňoval, že všude, kde je, vzniká drama! Ano! On musí odejít, změnit místo! Jen tak se srdce uvolní a osvobodí od muk! Ach, jak strašno je mi!“

Pojednou, jakoby síly její se vzepialy, vyšla k propasti, kde zahlédla před chvílí Zlocha. On však, vrávoraje, bledý a vyděšený kráčel naproti ní.

Přiskočila k němu a chopíc jej za bílé, ledové ruce, zašeptala do jeho ucha:

„Změňte místo!“

Hleděl na ni zoufale.

„Ano!“ řekl zcela tiše a pokývnuv hlavou dodal: „A hledejte v propasti!“

Daniela se ulekla:

„Co zamýšlíte?“

„Ach, to ne, o mne nejde... Já jen změním místo!“ řekl a ohledl se. „Tam už se nikomu neukážu. S bohem, paní Danielo, nechte mne odejít!“ A ihned, nečekaje ani na úsměv, ani na útěchu, podivně schoulen, jakoby tělo jeho ztratilo všechnu sílu, odcházel po pěšině, vedoucí odtud na hlavní stezku k pensionátu. Ve chvíli, kdy již mizel jejímu pohledu, stanul a obrátil se. Zdálo se jí, že si není podoben. Bledá tvář jeho plna byla odlesku prožívaných vzpomínek a posledních událostí.

„Hledejte v propasti!“ zavolal tiše. A pokývnuv hlavou dodal: „Marii!“

Obrátil se a zmizel mezi kapraděmi a malými břízkami do černé tmy starých borovic.

Daniela v první chvíli se zmateně ohlížela, ale pojednou, jakoby vše pochopila, rozběhla se ke společnosti.

„Kde je slečna Marie?“ volala na paní Bláhovou. Ta ustrašena povstala a krčíc rameny ukazovala v pravo na bukové mlází, kam byla dcera její zašla. „Hledejte ji!“ všecka se chvějíc řekla opět Daniela a popoběhnuvši mezi stromky zavolala ze všech sil: „Slečno Marie!“

Nikdo neodpověděl.

Bláha ustrašen chtěl se ptáti, co se stalo, ale Daniela již naň volala:

„V propasti! Zloch řekl... abychom ji hledali v propasti!“

Všichni se rozběhli k Čertovým zubům.

„Marie! Marie!“ volali rodiče spěchajíce k útesům skalním. I ostatní přibližovali se k děsné rokli. Úzkost a tajemná hrůza jakoby z ní vydychovaly. Bláha, drže se stromu, nakláněl se nad ní a volal mocným hlasem: „Marie!“

Nic se neozvalo. Příšerné mlčení spočívalo na této ďábelské tlamě.

Někteří snažili se sestoupiti, ale vraceli se opět po marných pokusech. Rozhodli se hledati vesničany, kteří by Marii vynesli.

Borek a Jarka rozeběhli se k pensionátu. Náhle stanuli.

Při samé stezce nedaleko odtud vedle výstupku skalního na bílé břízce, rostoucí z trhliny, visel stařec Zloch, uškrcen jemným hedvábným šátkem, jejž nosíval kolem límečku, v poloze jakoby klekal k modlitbě.

* * * * * * * * * * * * * * * * * *

LOTHAR SUCHÝ:

IN MEMORIAM.

Odešel básník, zmlklý příliš záhy,
a za rok, za dva zapomenut bude.
A přec kdys býval mnohým v Čechách drahý,
a co pěl, bylo krví srdce rudé.

Stesk, bol a lásku v smutných slokách zpíval,
kde v smíchu dravém srdce pukalo mu...
a svět se klidně, netečně naň díval,
a v posled zpívat nebylo již komu.

Bál smrti se jak bál se zapomnění...
a přece obé v posled vítal tiše.
Šel, jak se chodí domů z práce denní.
Ne smrti, bál se nemocnice spíše.

Proč drahým svým v ni domov proměniti?
Pan Záviš také mlád svou složil hlavu.
Jeť krásna smrt, když nelze krásně žíti...
a trpko, bože, přežit svoji slávu.

Pár přátel přece časem vzpomene si,
a pak i ti v hrob tiše vejdou tmavý
tam blízko tebe, na Olšanech kdesi...
však sen tvůj marný nové přejmou hlavy!

Buď trpké míň jim probuzení z něho,
než bylo tvé. Než to, jež na mne čeká.
Spi klidně! Ve řetězu věčném všeho
tak málo, málo místa pro člověka.

Za tisíc let i slavných jména zblednou
a ještě později již nám rovni budou.
Ó věř, ty mrtvý, až též zajdu jednou,
v tvůj směr bych stočil rád svou dráhu chudou.

BALLADA SLADCE KYSELÁ.

Po tuctech robil Ježíše
a Madonny a svaté...
a přece v mládí do výše
zatoužil častokráte.

I v něm byl přece žár a vzruch...
všakť dosud v srdci hoří!
Ba, neutone, při sám bůh,
v neznáma temném moři.

I šel a napial plátno v rám,
by stvořil dílo svoje.
A přišel v dílnu mistr sám,
děl, před obrazem stoje:

To že má býti Madonna?
Pryč s tím a hezky tiše!
Už kde kdo z učňů překoná
vás, přece tovaryše.

I šel a dílo svoje smyl
a pořádně si vedl,
a prvním tovaryšem byl,
pil dobře, dobře jedl.

A Ježíše a Madonny,
jež na tucty zas robí,
jsou zcela tací, zákony
jak moudře velí doby!

KAREL ČERVINKA:

DĚDICOVÉ.

(Dokončení.)

XXI.

Toho roku i listopad byl slunný a vlahý, Brodecký marně čekal, že napadne sníh a že bude do konce měsíce několik zaječích honů odhoněno. Probíráno mlází, souše vyklízeny a po ukončení polních prací sváženo dříví. Praktikant Krb, jenž povidlovou kampaň ukončil, se Zahálkou v lese školky novým plotem ohrazoval a na ženské, jež olšové a habrové símě vysévaly, dohlížel. Byla před zaječími hony klidná služba. Ležel na příkopě, pokuřoval z dýmky a poslouchal Zahálku, jenž ve školce ženičky zlobil. A když slunce zapadalo, odcházel do fořtovny jako bažanti s večerem vracejí se na hřád.

V listopadu neobyčejně teplá pohoda rozehřála k novým důvěrnostem také lesmistra. Vsedl na kůň a jel. Nešťastnou náhodou vrazil u školky na praktikanta Krba.

„A to je pěkná věc, oni tady u ženských na příkopě se provalujou," zahřměl na něho od zadu, přepadnuv jej neočekávaně jako hloupého janka v pelechu, „a tomuhle oni říkají služba?"

Krb vyskočil jako srnec. Stud, hněv a strach obarvily mu obličej do krvava.

„Poníženě prosím," vykoktal začátek jakés takés omluvy.

„Nic poníženě neprosejí," zahřměl lesmistr ještě prudčeji než na ponejprv, div se svého skorem houpacího koně nespadl, „honem seberou bouchačku, jež vedle nich leží, a ať už jich nevidím!"

Ovšem puška už vedle Krba neležela, protože Krb stál vzpřímen jako prut, a puška zůstala na zemi, když postrašený srnec vyskočil. Nový proud krve zalil Krbovi obličej. Shýbl se pro pušku, ale poněvadž mu strašlivé pokoření oči zamlžilo, prvým hmatem ji nezdvihl. Hledati ji musil. Přes rameno si ji přehodil a hluboce se lesmistrovi uklonil. (Ano, ještě hluboce ukloniti se musil zuřivému netvoru.) Jako vítr zmizel v husté pasece.

Zatím lesmistr klidně mačkal konec zapáleného viržinka, školku objel, kulturnice zpytavě prohlédl, do syta se popásl na ožehlosti tuhých nohou skromně zpod suknic, ku práci podrhnutých, do opozděného listopadového jasu svítících. Roztál.

„Ať mně některá dojde pro vodu," poroučel.

Starý, zkušený služebník Zahálka poslal Máňu Cavrnochovic ke studánce.

„Kde ta žába je," zlobil se lesmistr, „no mějte se tu s Pánembohem!"

Odklusal ke studánce, aby se čerstvé vody napil.

Po tomto nenadálém dobrodružství rozehnal starého bělouše do nesmyslného trysku. Ostruhami do něho píchal, jakoby mu chtěl život větrníky ozdravěti. Rozumný kůň odevzdaně tomuto trýznění se poddával. Ač se mohl pouhým nadhozením ztloustlého zadku zlostného jezdce okamžitě zbaviti, rozvážně podroboval se vášnivým záchvatům nehodného pána, a když se vzepjal, učinil tak s diskrétním strachem, aby jezdec, který ho měl ovládati, také sebe ovládl, vůbec choval se tak, jakoby nenesl jezdce, ale nůši s vejci. Lesmistr dojel do Poběžovické fořtovny, poněvadž věděl určitě, že je fořt doma a že píše měsíční výkazy pro konferenci. Svižně seskočil s koně, bělouše u akátu na dvoře uvázal a vešel do kanceláře. Brodecký počítající v účtech si jeho příchodu nepovšiml.

„Anton, oni dělají svému fořtmistrovi radost," pravil vesele, „zaberou se do práce, že ani nevědí, že mají v revíru škodnou! Já jim praktikanta v revíru prohnal, německy dosud neumí, do smrti se nenaučí, a už se chytá ženských. Ale já mu

dal, aby věděl, že se nemáme zabývati jenom světlými stránkami svého zaměstnání, anobrž máme si i stinných stránek povšimnouti. Anton, oni jsou na toho mladíka příliš veliký dobrák! U mne není praktikant nic víc nežli štěně honicího psa. Já si jen vždy vzpomenu, co jsem já musil zakousnouti, nežli ze mne vypiplali, v čem teď jsem."

Brodecký z opatrnosti neodpovídal. Kdyby se byl pokáraného praktikanta ujal, byl by lesmistra zbytečně pobouřil, a když mlčel, bylo jisto, že bouře odejde. Lesmistr usadil se u stolu, zmáčkl konec shaslé viržinky, až jej roztřepil, a když mu Brodecký zapálenou sirkou posloužil, tiše se usmál.

„Kouknou se, Anton," pravil usmířeně, „já jsem pořád na jejich statek nadával, a teď, když si to všecko na krk uvázali, jim závidím. Oni měli pravdu a já jsem se klamal. My se tady dřeme pro cizího, cizímu všecko opatrujeme jako oko v hlavě, ale za všecko, kdyby se milostivé vrchnosti zlíbilo, ještě třeba poletíme. Važejí si, Anton, že to mají. Kdybych já byl v jejich letech, taky bych se do něčeho takového pustil, ale, Anton, už je pozdě. S tím aby člověk začínal, dokud je mlád! A vědí, u nich to taky dobře nedopadne! Kluků mají jako smetí nebo budou mít, já jich a jejich paničku znám, meinetwegen, co by taky fořt dělal, když přijde večír domů z revíru a celou noc je doma, ale oni kluky poženou na študie, a budou chtít, aby se z nich zase fořti stali, a to bude pořád stejný kolovrat. A tam to bude pořád stejné chátrání. Kdo ví, co z kluků nebude, nedej pánbůh, třeba na konec doktoři, a doktor s brejlemi jim sedlačiti nebude. My jsme beztoho všichni jenom služebná nace, menší jsou portýry, větší jsou fořty a největší z nás dnes to už i na okresní sudí dotáhli, ale ti se bojí ukázat pravou barvu. Karabáčníci jsme, holota, muzikanti ... Taky o tom často, Anton, přemýšlím; já nejsem, Anton, jako se o mně domýšlejí, ale předělat se to nedá! Já jedu lesem, když je potřebí, zanadávám a vůbec dělám všecko, aby mě ze služby nevyhnali, a to děláme tady všichni. Ale někdy se nám všem ve hlavách rozbřeskne a — ne, toho už se nedočkám!"

Brodecký mlčel. Mlčení smělo býti jedinou odpovědí na lesmistrovy důvěrnosti.

„A vědí, Anton, co se teď nejdřív stane, až se roznese, že se zakoupili, že jsou statkář?" zeptal se.

„Ráčejí poroučet," byla skromná odpověď.

„Tak vědí, co se nejdřív stane," opakoval houževnatě, „aby tedy věděli, nejdřív jim budou lidé závidět. Všichni jim budou závidět, všichni, nikoho nevyjímajíc, ani mě ne! Dokud nikdo jejich majetku neviděl, měli pokoj, protože nikdo nemohl závidět, ale s tím už je konec. Já vím, jak teď ostatní fořti budou podpichovat! Já už slyším prvního, jak přijde a řekne, ‚lesmistře, kouknou se, proč Poběžovický slouží, když má statek! Proč neudělá místo některému adjunktovi, je jich na panství dost starých a taky čekají, každý chce býti živ.' Dokud nebyli statkář, nikomu nezabírali místo, nikomu krajíc chleba od úst nebrali, ale teď budou všem překážet. A snad i já se někdy rozčilím a stejná závist mě přemůže, vždyť jsem taky člověk, a třebas bych zbytečně jich potýral jenom proto, poněvadž mě závist přemohla."

„Ráčejí dovolit, oni ráčejí být spravedlivý chef," polichotil Brodecký a uctivě se usmál, „jejich závisti báti se nemusím."

„No, nemusejí," pravil změkle, „však mě, Anton, znají, já třeba někdy vybuchnu, rozzlobím se jako čert, ale za chvíli se to ze mne vytratí jako ranní mlha z paseky. Ba, my si, Anton, život někdy zbytečně ztrpčujeme a jenom ze závisti. Ostatně oni, Anton, moje neštěstí znají, oni vědí, co mám doma a co musím zakoušet! Znají mou Klotild, znají mě, znají, jak to u nás chodí! Řeknou mně, Anton, na čisté svědomí, zdali já jsem někdy zavdal podnět, aby mě Klotild mohla z něčeho podezřívati!"

Obličej sesmutněl, prodloužil se a tichý úsměv trpitelův zlehka se mu protáhl kolem rtů.

„Ráčejí dovolit, nikdy nezavdali," pravil Brodecký pevně.

„A přece kouknou se, co já všecko musím zakoušet! Věřejí mně, kdybych nebyl ve službě uvázán jako dakl na řemen, rozvést bych se dal, aber sofort, a už bych se neženil, zůstal bych, jak jsem! Mh, to je právě u nás nejhorší, že dokud se člověk neožení a když se dobře a s rozvahou neožení, že se k ničemu nedostane. U nás nehledí se, jakou má člověk hlavu, zdali něčemu rozumí, ale kouká se, čí dceru si vezme. U nás vládne sukně a jenom sukně. Kdyby oni si byli vzali mou Klotild a já si vzal fořtvartovu dceru, kterou mají oni, byl bych možná já fořtem a oni by byli fořtmistrem. Nesmějou se, je to takové."

Brodecký se skutečně usmíval. Bylo služebně zapotřebí, aby se usmíval, poněvadž to lesmistra těšilo a poněvadž fořt musí se lesmistrovi podrobovati.

„Račejí dovolit," podotkl uctivě, „jemnostpaní, jak mně bylo ctí ji poznati, volila zajisté nejen dle hlasu svého vysocectěného srdce, ale také po zralém uvážení, kdo má tolik schopností a nadání, aby se mohl státi vrchním ředitelem tohoto panství."

V duchu se sám pracně uctivé a opatrně sestrojené větě usmíval. A mimoděk dotkl se nejchoulostivějšího místa lesmistrových tužeb.

„No, když už se, Anton, o tom zmínili, unter uns gesagt," pravil lesmistr tiše, „všade jinde už bych byl dávno vrchním ředitelem panství a pak bych taky nekoukal, aby se fořtům jináč říkalo. Ale na téhle svrabovině i tituly se šetří, třebas by titule nic nestály, ale na tohle já ani nesmím vzpomenout. Oni to, Anton, dobře řekli, ich weiss, ono jim to taky jen tak z huby uklouzlo, ale je to v nich, jim to leží na mozku, proč se má člověku, jenž je nejvyšším pánem na celém panství, říkati jen fořtmistr a nemá se mu říkati vrchní ředitel! A kdyby aspoň ředitel! Řeklo by se: tohle panství má aspoň ředitele, ale to má jenom fořtmistra. Já bych rád viděl, jak by to vypadalo, kdyby se vrchnost odhodlala panství prodat. Pak by jim to moc scházelo. Jo, jsou panství, kde je největší pán jenom fořtmistr, ale tam jsou fořti tolik jako u nás hajný! Tohle, Anton, moc trefně poznamenali. Pak se řekne, že sukně všecko zmůže, a zatím sukně nezmůže ani takovou hloupůstku, na které docela nic není! Ovšem Klotild, dnes už — darmo povídat!"

Unaveně klesl na židli, živé pohyby jeho rukou utichly, a zemdlenou pravicí vznesl k ústům vyhaslou, na konci nervosně roztřepenou viržinku. Brodecký uctivě přiskočil, sirkou škrtl a viržinku zapálil. A pak se zamyšleně na lesmistra zadíval.

Viděl vrásky kolem jeho vyjasněných očí, na čele, na ústech. A z vrásek žhavé, jasné oči zářily. Bystré oči. Brodecký strašně se v tom okamžiku rozlítostnil, strašlivě! Že se život neměří prací, ale titulem.

— Že by stačilo, aby se fořtům — jináč říkalo.

DIVADLO.

— ČINOHRA. **Odjinud.** (Vom anderen Ufer.) Německy napsal Felix Salten. Přeložil Bedřich Hlaváč. Režisér Jaroslav Kvapil: **Hrabě**, komedie, **O život**, hra, **Z mrtvých vstání**, veselohra.

V obou prvních aktovkách Saltenových, komedii Hrabě a hře O život, ukáže hrdina na hodiny a odměří čas, ve kterémž sehráti se má dramatický spád, ke katastrofě vedoucí. V první pan Josef Veselý, bývalý vídeňský sklepník s americkou kariérou, který se v přijaté masce hraběte Maxe Festenberga přiženil do fideikomisní rodiny říšských hrabat Laurentinů, demaskován svým sokem a bratránkem své choti, hr. Aristidem, pokouší se průběhem deseti minut, než Aristid přivede policii, získati pro sebe nejen chefa rodu, starého hraběte Ludvíka Laurentina, Aristidova otce, nýbrž i jeho neteř, svou choť, hraběnku Helenu, a podaří se mu to. V druhé pak Hugo, svobodný pán z Neustiftu, průběhem pěti minut, které daruje svému švakrovi, vládnímu radovi — dru. Konrádu Hopfnerovi, pokouší se s revolverem v ruce zabiti Hopfnera pouhou hrůzou před smrtí — a také se mu to podaří. Klasická „jednota času" soustředěna tu na chvíli co nejkratší, na zlomek jednotky, na pouhé minuty, a jednota děje, v tyto minuty zkoncentrovaná, vlastně napěchovaná, řítí se vpřed tak střemhlavým překotem, že hlediště nestačí dýchati. A poněvadž děj jest v těchto minutách výhradně dramatický, pouze v nitrech se odehrávající a jen slovy dokumentovaný, jest napětí dramatické co nejvyšší. Každým slovem, na jevišti proneseným, letí rafije na dramatickém manometru od atmosféry k atmosféře až k výbuchu, a hned po něm spadne opona. V technice divadelního efektu jest Felix Salten nepopíratelným virtuosem. Také mistrem umění mezi třemi stěnami?

V obou aktovkách, v „komedii" i „hře", provádí se théma aristokratické. V „Hraběti" běží o to, dovoditi, že pravá aristokracie jest šlechtictvím ducha a srdce, a dokazuje to třem šlechticům ultramarinové krve komediant sklepník, jemuž hraběcí jeho choť vydává svědectví, že jest daleko skvělejším zjevem aristokratickým než sám hrabě Aristid. Autor klade zkrátka šlechetnost nad šlechtictví, šlechetníkem Veselým přebíjí jeho folii šlechtice Aristida, jejž Helena karakterisuje posledním slovem hry jako padoucha. Ale chyba je v základu i zásadě. Sklepník, který nashromáždí si v newyorském palacehotelu tolik zpropitného, že zakoupiv rodinné papíry po skutečném hraběti, v bídném slumpu zemřelém, vrátí se do Evropy uskutečnit sen své lásky k hraběnce Heleně, tuto získá jenom turnýrou sklepníka prvního řádu, od skutečně hraběcí ničím se nelišící, tedy podvodem, nikdy nebude šlechetníkem, kdyby sebe bohorovněji vynikal nad padoucha šlechtice. Paradox stal se absurdností, a srážka extrémů, která má vynésti sklepníku hraběti vítězství — v tom momentu, když se přiznává k svému podvodu, selhává. Ani herec desateré potence, jakou vládne pan Schlaghammer, nebude v řečeném momentu velikým.

Ve hře O život pak, hrané o život svob. pána z Neustiftu a o život i karakter plebejského jeho svaka, vl. rady Hopfnera, podaří se úmysl autorův, odvděčiti se šlechtě, v první aktovce potýrané, důkazem, že pravé šlechtictví skutečně jest šlechtictvím rodu, ovšem vrchovatě. Vládní rada Hopfner, bývalý hofmistr Hugův a pozdější jeho svak, je naplněn bezmeznou zášti druhdy pokořovaného plebejčíka. Aby nasytil se této své zášti, k tomu naskytne se Hopfnerovi příležitost. Hopfner je proslulým lékařem, profesorem, a povolán k svému svakovi, aby jej prohlédl, přichází na jeho venkovské sídlo se svou chotí. Návštěva jest obsahem aktovky. Prohlídkou mladého barona vyjde na jevo, že je stižen tuberkulosou, a vládní rada svému svakovi a pacientu vyjeví, ovšem k jeho výslovnému přání, situaci, v jaké se nachází. Je strašná, nebude žíti ani rok, snad půl léta, asi tak. Následuje srdcervoucí výjev; Hugo svíjí se žalem a v pláči před svým lékařem, který nemá jiné útěchy leč nabádání k zmužilosti, k síle duševní, s jakou má muž snášeti i tento osud. Najednou vzchopí se Hugo, v nepřítomnosti své sestry uzavře všechny vchody, a s revolverem v ruce žádá na svém rafinovaném trýzniči, aby mu prakticky ukázal, jak se zmužile umírá. Hopfner umře zbaběle strachem před revolverem, který nevystřelí. Hra O život je nesrovnatelně brilantnější než sklepníkova komedie a vysoustruhovaná na dramatickém soustruhu, který kolotá stále závratněji až ke konci. Veselohra Z mrtvých vstání jest znamenitá situačka, právě pro původnost situace. Starý mládenec, nikoliv panic, Konstantin Trübner, k svému smrtelnému lůžku povolá Marii, svou bývalou milenku, matku svého dítěte, a dá se s ní oddat in articulo mortis. Mimo nadání své i všeho svého okolí nezemře, po čtrnáctidenním zápasu dá smrti vale i vstane bonvivant z mrtvých, ale jeho dobře míněný sňatek převrátil všechny poměry na hlavu. Nynější jeho choť Marie byla k sňatku jenom zapůjčena, měla se se vrátiti hned po obřadu k svému nynějšímu milenci Schenkovi, učiteli klavíru, milenka Konstantinova, herečka Daisy, v pevném spoléhání na jeho smrt, podepsala smlouvu zavazující ji do cizího města. Situace zauzluje se i tím, že malá Lota utíká horoucně k svému pěstounu, statečnému Schenkovi, a ten se konečně objeví na scéně, aby reklamoval „svoje stará práva". Po skvostných, namnoze dosti poetických scénách uzná Konstantin, že mu nic jiného nezbývá než umříti aspoň obrazně. Uteče se do své ložnice před spoustou, kterou natropil, a volá odtud zavřenými dveřmi: „Jsem už na onom světě!" Odjíždí na cesty s polovinou svého jmění, druhou zanechal svým spokojeným dědicům. „Zachoval se korektně," dí Schenk, dědic jeho ženy, a přítel Koberwein, vykonavatel poslední vůle, objímaje Daisy, dodává: „Byl by nám beztoho jednou na to přišel ..."

Hráno bylo vzorně, režie byla velkolepá. Výkony byly tak vyrovnané, že taková souhra nebyla již dávno viděna. Byly hledišti předvedeny tak říkajíc tři samostatné ensembly, a nutno rozdati palmu po listcích rovnoměrně: p. Hurtovi, jako hraběti Ludvíkovi, slečně Noskové - hraběnce Heleně, p. Schlaghammrovi - Maxu Fessenbergovi, i p. Matějovskému - hr. Aristidu; s obzvláštním důrazem ceniti dlužno výkon p. Hašlerův v roli Hugona z Neustiftu stejně jako p. Želenského v roli Hopfnerově, paní Dvořákové v úloze Emilie. P. Seifert pro Trübnera našel nejlepší své bonvivantské akcenty, pí. Hübnerová jako Marie, jeho choť, byla excellentní, pan Sedláček jako Schenk nevyrovnatelnou šarží, slečinka Novotná jako malá Lota hrála s celou dětskou duší; i podřízené role pp. Váni a Gerlického zasluhují provedením svým uznání, pan Wiesner v úloze nezištného Koberweina se dokonce vyznamenal. Příjemno bylo pozorovati, vlastně nepozorovati napovědu, hrálo se takřka bez něho.

KMČ.

V minulém čísle „Zvonu" zaznamenali jsme umělecký zájezd ensemblu činohry Městského divadla vinohradského do Vídně za vedení podnikavého ředitele Fr. Ad. Šuberta — dnes můžeme konstatovati pouze plný a bezvýhradný úspěch podniku, jak o něm svorně psaly veškery listy české a částečně i tisk německý. Přivítání českých hostů bylo ve Vídni nejvýš okázalé a srdečné, umělecká stránka večerů zdařila se skvěle. Ani k očekávaným bouřím německých šovinistů nedošlo, a zdá se, že peprné kapitoly pokrokových listů vídeňských i zahraničních po posledních divadelních bouřích před prázdninami vykonaly svou úlohu. Dnes vládne všeobecné mínění, že zájezd značně posílil kulturní zájmy vídeňských Čechů a že i ku předu pošinul naděje kladené v postavení tamější stálé české scény.

—*n*—

TÝDEN.

V úterý 22. t. m. oslavil 75. narozeniny Nestor českých hudebních skladatelů Jos. R. Rozkošný, autor „Popelky" a „Černého jezera", znamenitý náš komponista v oboru literatury písňové. Mládí skladatelovo vykazuje celou řadu skvělých úspěchů koncertních (v Brně, Terstu, Pešti, Srbsku a j.), a teprve počátek let sedmdesátých uvádí jej mezi komponisty dvojaktovou operou „Mikuláš", nad niž vynikly poetické a lyrické „Svatojanské proudy" (1871) a hodně pozdější „Popelka" (1885), již pražské Národní divadlo právě znova uvedlo na scénu jakožto pozdrav dne jubilejního. Z poslední doby známe Rozkošného působivé „Čertovo jezero" (původně „Šumavská víla") s libretem dle básně Heydukovy komponovaným, na němž se snad nejlépe projevuje ušlechtilý skladatelův eklekticismus, který ho provázel od prvních počátků; tu to byl měkký, roztoužený lyrismus Gounodův („Svatoj. proudy"), tu jímavá melodičnost Smetanovská nebo sladká sentimentálnost Mendelssohnova („Popelka"), tu zase prudký verismus Mascagniho (aktová opera „Stoja" z r. 1894), vystřídaný třeba hned na to

vznosnou theatrální pompou velikých oper francouzských. Skladatelský seznam Rozkošného vykazuje však i nemalou řadu působivých skladeb písňových, množství účinných sborů („Hanička"), kusů orchestrálních („Lumír"), skladeb klavírních („La cascade") a církevních. Zejména jeho písně a sbory, začasté ozývající se jímavým duchem národním, vnesly se do nejširších vrstev lidových a zdomácněly. Jádro jeho bohaté životní tvorby leží však přece jen ve zpěvohře, která byť nevykazovala prvků zrovna nejoriginálnějších, vyniká vždycky něhou, ušlechtilostí a melodickým kouzlem motivů. —*n*—

*

* Dne 16. t. m. oslavil zcela v tichosti abrahamoviny své nynější ředitel Národního divadla Gustav Schmoranz, někdejší professor na c. k. umělecko-průmyslové škole. Ředitelem Národního divadla je od 1. července 1900, kdy správa divadelní zadána byla Společnosti Národního divadla. Ve spolku s K. Kovařovičem a dramaturgem Jarosl. Kvapilem pozdvihl nepopíratelně výši provádění her domácích i cizích, zejména co vnější výpravy se týče, jsa znamenitým znalcem slohů všech dob a výborným výtvarníkem (vzpomeňme jen výprav nových her Jiráskových, Shakespearových, Mrštíkovy Maryše, oper Smetanových a j. a j.). Studoval na technice v Praze, na École des Beaux Arts v Paříži, kdež byl žákem prof. Pascala, dále v Mnichově, Vídni a Londýně; r. 1892—93 dlel v Kahyře, kde studoval keramiku, a později vydal velice cenné dílo Altorientalische Emailgläser, jež vyšlo i anglicky. Do Světozora napsal poutavé Egyptské obrázky, do Zlaté Prahy O sklářství staroorientálském, O scénické úpravě za časů Shakespearových, a s Karlem Šípkem vydal frašku Růžové okovy. Mnoho her francouzských přeložil pod jménem vlastním i pseudonymy. K další činnosti jeho přejeme mu upřímně všeho zdaru.

*

Slibný akademický malíř Josef Jakší, rodák bavorovský (* 1874) a kdysi oblíbený soudruh Julia Zeyera, zemřel v Prachaticích dne 20. t. m. Máme od něho několik pozoruhodných uměleckých děl náboženských a světských, vynikajících snivou, jímavou náladovostí a zajímavými přednostmi originálního koloritu. Jeho nemalý talent, vypěstovaný v pražské umělecké akademii, zdokonalil několikaletý pobyt v Mnichově a Římě. —*n*—

*

Slavný italský houslista, Pablo Sarasate, odchovanec konservatoří v Madridě a v Paříži, zemřel náhle 21. t. m. v Biaricu, stár 64 roků. Paříž založila jeho slávu, kterou vyvrcholily jeho pozdější triumfální cesty po světě, zejména po Evropě, severní Americe a zemích východních. Znalci obdivovali se zejména jeho úžasné technice ve vyšších polohách, kdy tón jeho zněl povždy ku podivu plně a melodicky. Vynikl také jako skladatel („Španělské tance"). —*n*—

Pociťujíce důležitost podati na konci každého ročníku přehled jeho vnitřního obsahu, zrekapitulovati veřejně, kterak jsme splnili sliby dané, upozorniti na závažnost prací otištěných, poukázati na svérázност listu a pootevřít aspoň z části výhled do programu ročníku příštího, přikročujeme i dnes v závěrečném čísle ukončeného ročníku k této povinnosti. Cítíme při ní svou zodpovědnost vůči odběratelům a čtenářům listu a konáme tuto povinnost rádi, jelikož s uspokojením poukázati můžeme na řadu cenných a důležitých prací ukončeného osmého ročníku, jejichž hodnota léty nevymizí.

Ročník osmý „Zvonu" zahájen byl podle slibu daného koncem sedmého ročníku rozmarným románem Karla Legra: Podivné příhody inženýra Vladivoje Vejvody, prodchnutým osobitým humorem autorovým, znamenitou studií Wintrovou: Malíři pražští šestnáctého věku, která podala hojnost nových, do té doby neznámých zpráv, tak jako jeho stať: Začátky germanisace našich měst, k níž přidružila se později nová studie Ševci a krejčí v XVI. věku, psaná rázovitým, humorem prolnutým způsobem Wintrovým, rovněž jako jeho drobnější článek Karbaník veliký. Zvláštní ceny dodaly ukončenému ročníku ukázky ze zajímavé literární pozůstalosti veliké dramatické umělkyně Hany Kvapilové Třináctiletá a Tanečnice, dokumentující i výrazný talent její spisovatelský. Z péra prof. Dra. Jos. Thomayera podány ukázky z jeho duchaplných aforistických Paběrek. Z krásné prósy v dobré paměti podrží čtenáři ukončeného ročníku poutavé práce M. Calmy Sochařka, novelku, čerpanou z umělecké české obce v Mnichově, K. M. Čapka Státní stipendium Antonína Vondrejce, vynikající originalitou námětu i rázovitostí líčení, K. Červinky „Dědicové", v níž hoří jímavý vzpomínkový dech rodinné kroniky, K. V. Havránkův železniční genre Podzimní růže, arabeska předčasně zvěčnělého Václava Freyna Co povídal stařeček Loulů o Janušce, Růženy Jesenské napínavé kratší práce Noc ve starém zámku, Zkamenělé srdce, St. Kovandovu s hlubokým soucitem vylíčený příběh Vidiny, jehož osou je soudce propadávající psychose, K. Maškovu florenckou novellu Maddalena, F. X. Svobodův román Změňte místo! prosycený vůní letního zátiší a pozorováním vlivů tajemných

příhod minulosti na děje soudobé, intimní románek M. A. Šimáčkův Maxínkův strýc herec, z ovzduší Tater čerpanou, tragicky zakončeným dějem jímavou povídku Mrtvé plameny z péra Tréval-Violy. Ke krásné próse družily se vybrané ukázky básní z per Jaroslava Vrchlického, Jos. V. Sládka, Ad. Heyduka, Lad. F. Quisa, Fr. S. Procházky, Stanislava Zimy, A. E. Mužíka, K. Červinky, Růženy Jesenské, V. Krofty, Bol. Černého, G. M. Lidova, L. Křikavy, Svat. Karmena, L. Suchého, E. Horského, J. R. Opočenského, K. Jasana, A. Bresky, M. Levé, V. Trýba.

Velikou váhu kladl Zvon i v ukončeném právě ročníku na články memoirové, jak si byl vytkl hned na počátku svého vycházení. Připomínáme tu jen svrchovaně zajímavé ukázky ze vzájemné korrespondence zvěčnělého Svatopluka Čecha s Jos. Wünschem, k disposici „Zvonu" laskavě dané prof. Jos. Hodkem a p. G. B., Ze zápisků pí. Josefy Spottové, Ant. Staškovy Vzpomínky z let studentských, z nichž tak výrazně vystupují některé zajímavé postavy z doby před rokem 1860, zejména K. V. Amerling, doc. Dastich, J. E. Wocel, A. Kotík a j., dále Vzpomínky Dra. Engla na „Ruch", které uveřejnil prof. Ferd. Strejček, z jehož péra jsme přinesli později stať Některé nepravdy o Svatopluku Čechovi, pak memoirový článek „Sníh" od Růženy Čechové, odnášející se také k velikému zvěčnělému básníkovi, V. Hübnerovu vroucně psanou vzpomínku na zesnulého jeho přítele a spolupracovníka „Zvonu" Josefa Merhauta, interesantní článek Katynky Emingrové Český skladatel — příznivec Mozartův, F. X. Svobodovu vzpomínku na H. Kvapilovou, a Dra. K. Chytila vysoce cenný článek o domě U Vejvodů.

Vedle těchto memoirových prací, jež zůstanou povždy cennými příspěvky literárně a vůbec kulturně historickými, přinesl Zvon v ukončeném právě ročníku i z jiných oborů pozoruhodné statě a studie, nechť uvedeme jen články „Podoba zvířecí ve výtvarném umění" a „Kouzlo lesa" z péra prof. B. Bauše, Čechův hrob z péra K. B. Mádla a zejména krásnou a časovou úvahu prof. V. J. Duška Výchova a vzdělání moderního člověka, jež vzbudila všeobecnou pozornost. Již pouhý tento výčet svědčí o obsahu cenném a rozmanitém, k němuž druží se hojné referáty literární o knihách vydaných v období uplynulého ročníku, o pozoruhodných novinkách divadelních, o výstavách našich výtvarníků, pak bohaté zprávy v rubrice Týden, jíž bezmála v každém čísle zakončují zajímavé drobnosti historické, kteréž jsou specialitou „Zvonu" a čtenářům jeho hledaným literárním zákuskem.

Děkujíce všem vzácným spolupracovníkům Zvonu za projevovanou mu přízeň i čtenářské obci jeho za věrné přátelství, prosíme snažně, aby nám obojí nejen zůstalo zachováno, nýbrž ještě se množilo. Vzrůstající kmen odběratelstva jest nezbytnou podmínkou dalšího rozkvětu listu, neboť rok od roku množí se i veškeré potřeby a požadavky spojené s vydáváním listu. Z chystaného obsahu nového ročníku odhrnujeme jen cíp, připomínajíce při tom hned, že nejvýznačnější pro Zvon jména literární zůstanou mu arciť i na další jeho pouti věrnými průvodčími svými pracemi.

Hned v prvních číslech setká se čtenář s barvitým historickým genrem Aloisa Jiráska Taláčko, s Wintrovou intimní statí memoirovou Paměti ze života dvou přátel, dále s rázovitými třemi obrázky ze Zálesí od dra Františka Hamzy, jenž se již dřívějšími svými příspěvky dobře zapsal do paměti čtenářů Zvonu, se vzpomínkami na Svatopluka Čecha z péra důvěrného jeho přítele prof. Dra Thomayera, s originální povídkou z tuláckého života Jozka, Forko a Pavlína od mladého spisovatele, kryjícího se za pseudonymem Ivan Olbracht, jehož první práce ve „Zvonu" vzbudily širokou pozornost, s románovou prací „Tanečnice" od Rūž. Jesenské, jejíž hrdinkou je chudá žačka balletní školy, s básněmi od Jar. Vrchlického, F. X. Svobody, F. S. Procházky, Růženy Jesenské, Adolfa Heyduka, J. V. Sládka, K. Červinky, Stanislava Zimy a celé řady poetů mladších.

Dalšími prósami dostaví se později zajisté zase věrní naši spolupracovníci K. V. Rais, K. M. Čapek, K. Červinka, K. Leger, F. X. Svoboda, Karel Šípek, E. Tréval, Franta Župan, M. A. Šimáček a jiní z nejvěrnějších přátel „Zvonu", kteří mu jsou spolehlivou morální oporou.

Toť jen nápověď příspěvků již připravených i slibů nám daných, ale již na základě jejím můžeme dopověděti, že nový ročník znamenati bude další rozvoj a zdokonalení listu pod praporem hesla jeho: umění ryzí, životní k národu a lidstvu obrácené! A protož žádáme všech přátel z obce čtenářské, aby věrnost Zvonu zachovali a co možno hojně nových odběratelů nám získali. S důvěrou, že se tak stane, zahajujeme nový ročník, jehož 1. číslo vyjde prvý pátek v říjnu.

V PRAZE, 24. září 1908.

»ZVON« Týdenník belletristický a literární. Orgán a majetek družiny spisovatelské.

Majitel: Družstvo. — Zodp. redaktor a vydavatel: M. A. Šimáček. — Nakladatel F. Šimáček.

Tiskem „Unie" v Praze